

అష్టోత్తరశతోపనిషదః

సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహేణ

మహానారాయణీయాద్యనుబంధేన చ సహితాః

ఏతదాత్మకోఽయం గ్రంథః

నానాదేశకోశసాహాయ్యేన పండితైః

సమ్యక్ పరిష్కృత్య

చెన్నపుర్యామ్:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

ఇత్యేతైః ప్రకటితః.

1954.

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the 'VAVILLA' PRESS
Madras—1954.

భూమికా

మహాశయాః,

భారతవర్షీయాణాం ప్రమాణభూతాశ్చత్వారో వేదాః తే మంత్రబ్రాహ్మణోపనిషదాత్మకాః. కర్మమార్గో జ్ఞానమార్గ ఇతి మార్గద్వయమస్తి ముముక్షూణాం. కర్మమార్గావలంబినో జ్యోతిష్టోమాదీన్ యజ్ఞాన్ విధాయ, చిత్తశుద్ధిం లబ్ధ్వా తస్మాలేన జ్ఞానమవలంబ్య, మోక్షం లభన్తే. తేషాముపయుక్తావేవ మంత్రబ్రాహ్మణభాగౌ. జ్ఞానమార్గావలంబినాం తు వినైవ కర్మానుష్ఠానం మోక్షః. తదుపదేశవిధాయివేదభాగ ఏవోపనిషన్నామ్నా వ్యవహ్రియతే. పరబ్రహ్మస్వరూపం, తత్ప్రాప్త్యుపాయః, తత్ప్రాప్తేః ఫలమిత్యేతే విషయా ఉపనిషద్భాగే ప్రతిపాద్యన్తే. అత ఏవ బ్రహ్మజిజ్ఞాసుభిరుపనిషత్ప్రతిపాద్యబ్రహ్మజిజ్ఞాసాకామనయాఽయం పరిభాగః శీల్యతే. తేషాం సౌకర్యాయ సర్వవేదేభ్య ఉపనిషదః ప్రత్యేకం సంగృహ్య 'అష్టోత్తరశతోపనిషదః' ఇతి నామ్నా ముద్రాపితాః. బహుకాలాదస్య గ్రంథస్యాంధ్రలిప్యాం ముద్రితస్యానుపలంభాదస్మాభిరాయసాక్షరైః చిక్కణపత్రేషు సుష్ఠు ముద్రాప్య ప్రకటీకృతః. సర్వేఽపీమం గ్రంథమాదృత్యాస్మానేతాదృశగ్రంథముద్రణే ప్రోత్సాహయన్త్వితి మహతోఽభ్యర్థయామహే.

చెన్నపురీ:
విభవ సం॥ చైత్ర శు ౧3
గురువాసరః.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

విషయాసూచికా

ఇతి సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసహితా అష్టోత్తరశతోపనిషదః.

అనుబంధవిషయాః

శ్రీ ర స్తు.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మణే నమః.

సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

శ్లో. ఓమహం సచ్చిదానందం ద్వైతాభావోపలక్షితమ్,
శివం ప్రశాంత మమృతం శుద్ధం బ్రహ్మైవ కేవలమ్.

ఓం నమో బ్రహ్మాదిభ్యో బ్రహ్మవిద్యా సంప్రదాయకర్తృభ్యో వంశర్షిభ్యో నమో గురుభ్యో నమో మహద్భ్యః. సర్వోపప్లవరహితః ప్రజ్ఞానఘనః ప్రత్యగర్థో బ్రహ్మైవాహమస్మి, బ్రహ్మైవాహమస్మి.

శివాయ హరయే ధాత్రే వసిష్ఠాయ చ శక్తయే, పరాశరాయ వ్యాసాయ నమోఽస్తు శుకయోగినే. శ్రీగౌడపాదాచార్యాయ మాండూక్యార్థోపదేశినే, గోవిందభగవత్పాదాచార్యాయ చ నమోనమః. సాక్షాచ్ఛివావతార శ్రీశంకరాచార్యమూర్తయే, గురవే సర్వజగతాం భాష్యకారాయ తే నమః. శ్రీమదీశ్వరణాచార్యం శారదాపీఠవాసినమ్, సురేశ్వరగురుం వందే పద్మపాదాదికాం స్తథా. తచ్ఛిష్యశిష్యశిష్యాదిగురుపారంపరీక్రమాత్, సర్వశాస్త్రప్రవక్తారం శ్రీశివాంశభవం గురుం, శ్రీవిద్యారణ్యచరణం వందేఽస్మద్దేశికాం స్తథా, పృథుప్రస్థపురీవాసి వెలనాడుద్విజోత్తమాన్, వేదశాస్త్రశ్రౌతనిష్ఠాన్ యాయజూకాన్వవాయినః, విద్యాగురూన్ వాసుదేవశాస్త్రిణస్సర్వవిద్వరాన్. ప్రణమామి ముహుర్భక్త్యా భాష్యపాఠాదికర్మసు, తత్ప్రసాదబలేనైవ విజ్ఞాతం యచ్చ కించన. సర్వోపనిషదామేతత్తాత్పర్యం భాష్యసమ్మతం, శ్రుతివాక్యై స్తథాఽఽచార్యవాక్యైరేవ విశేషతః, జిజ్ఞాసుజనతోషాయ సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యహమ్.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

సినాం కర్మాసముచ్చితబ్రహ్మాత్మైక్యజ్ఞాననిష్ఠయైవామృతత్వసిద్ధిరిత్యుపనిషద
స్సిద్ధాన్తః.

ఇతి వాజసనేయసంహితోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

౨. కేనోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

సామవేదే తలవకారశాఖోపనిషది నవమాధ్యాయః కేనేషిత మిత్యాదిః. తత్ర చ శ్రౌతాని స్మార్తాని చ కర్మాణి దక్షిణమార్గప్రతిపత్తయే పునరావృత్తయే చ భవంతీతి సుకృతపరిపాకాద్విరక్తస్య ప్రత్యగాత్మవిషయా జిజ్ఞాసా ప్రవర్తతే తదేత ద్వస్తుప్రశ్నప్రతివచనలక్షణయా శ్రుత్యా ప్రదర్శ్యతే. మనఃప్రాణవాక్చక్షుశ్శ్రోత్రాణి కేనాభిప్రేతాని ప్రేషితాని చ స్వస్వకార్యే ప్రవర్తంత ఇతి ప్రత్యగాత్మజిజ్ఞాసోశ్శిష్యస్య ప్రశ్నః. సర్వస్యైన కరణకలాపస్య యదర్థప్రయుక్తా ప్రవృత్తిః తద్బ్రహ్మైవ చేతయితృత్వేన శ్రోత్రస్య శ్రోత్రమిత్యాదినా జ్ఞేయం. యత శ్చైతన్యాధిష్ఠితస్యైవ శ్రోత్రాదే స్స్వస్వకర్మక్షమతా, అత శ్శ్రోత్రాదే శ్శ్రోత్రాదిలక్షణం బ్రహ్మాత్మేతి విదిత్వా శ్రోత్రాద్యాత్మభావం పరిత్యజ్య ధీమంతః మమకారాహంకారలక్షణా దస్మాల్లోకా ద్వ్యావృత్య సర్వేషణాః పరిత్యజ్య అమరణధర్మాణో భవన్తీతి గురోః ప్రతివచనమ్. చక్షుర్వాఙ్మనాంసి స్వప్రకాశకం బ్రహ్మ న గచ్ఛన్తి. ఇంద్రియమనసోరగోచరత్వా త్తద్బ్రహ్మేదృశమితి న విజానీమః. మనఃప్రభృతీనాం ప్రేషకత్వేనాస్తీత్యనుమితం. న ప్రత్యక్షమనుభూతం. తత్కేన ప్రకారేణ జ్ఞేయమ్? ఉపదిశే చ్ఛిష్యాయ? జాతిగుణక్రియావిశేషణరాహిత్యేన తదన్యస్మై ఉపదేష్టుం న శక్యమ్. ఏవం ప్రత్యక్షాది ప్రమాణైః ప్రత్యాయయితుమశక్యత్వేఽపి తదుపదేశార్థమాగమ ఇష్యతే. విదితావిదితాభ్యాం అవిద్యాతత్కార్యాభ్యాం విలక్షణం తత్. ఇత్థం హేయోపాదేయప్రతిషేధేన స్వాత్మానన్యత్వా ద్బ్రహ్మణ స్తద్విషయా జిజ్ఞాసా శిష్యస్య నివర్తితా స్యా దితి తాత్పర్యమ్. తత్కథమపి ప్రవచనమేధాబహుశ్రుతయజ్ఞాదిభ్యోఽవగన్తుం న శక్యతే. ఆచార్యోపదిష్టతత్త్వమస్యాదిమహావాక్యైః అహం బ్రహ్మాస్మీతి శాబ్దా

పరోక్షే బ్రహ్మచైతన్య మధిగమ్యతే. కర్మణ్యుపాసనే చాధికృత స్సంసారి
ఫలం ప్రాప్తు మిచ్ఛతి సాధనానుష్ఠానేన. తస్మాదన్య ఉపాస్యో విష్ణు
రీశ్వరో వా బ్రహ్మ భవితు మర్హతి, న త్వాత్మా లోకప్రత్యయవిరో
ధాత్. ఇతి శిష్యశంకాం పరిహర్తుం వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రఘ్రాణాదిభి
రుపాస్యం బ్రహ్మ న భవతి తైర్యదగ్రాహ్యం, తే చ యద్బలేన చేష్టంతే,
తద్బ్రహ్మేతి జ్ఞేయమిత్యుక్తం. ఏవం హేయోపాదేయవిపరీత స్త్వ
మాత్మా బ్రహ్మేతి ప్రత్యాయితః శిష్యః అహమేవ బ్రహ్మేతి సుష్ఠు
మా గృహ్ణీయా దిత్యాచార్యః శిష్యబుద్ధివిచాలనార్థం వక్తి. యది
మన్యసే సుష్ఠు వేదాహం బ్రహ్మేతి తదల్పమేవ. య ద్విధ్వస్తసర్వో
పాధివిశేష మనన్త మేక మద్వైతం బ్రహ్మ న తత్సువేద్యమ్. తస్మా
దద్యాపి విచార్యమేవ మన్యే. ఏవం శిష్యాచార్యసంవాదం ప్రదర్శ్య
శ్రుతి స్సమస్తసంవాదనివృత్త మర్థం బోధయతి. విదుషా బ్రహ్మాహమితి
విజ్ఞాత మన్యదిత్యవిజ్ఞాతమ్. అవిదుషాన్యదితి విజ్ఞాతం బ్రహ్మాహమిత్య
విజ్ఞాతమ్. ప్రతిబోధవిదితం నిర్వికల్పకస్వరూపసంవిత్సంవేద్యం బ్రహ్మ.
తాదృశీ సంవి ద్బ్రహ్మవిద్యా. తయా ఽమృతం విందతే. కష్టా ఖలు
సంసారగతి రజ్ఞానాత్. అత ఇహైవ చే న్మనుష్యోఽధికృతో యద్యవే
దీత్, తదాఽస్తి సత్యమ్. యది నావేదీత్ తదా మహతీ వినాశః స్యాత్.
తస్మా త్సర్వభూతేషు చైక మాత్మతత్త్వం విజ్ఞాయ ధీమంతః ప్రవృత్తి
ధర్మా ద్వ్యావృత్య అద్వైత మాపన్నా స్సన్తః అమృతా భవన్తి. య
త్ప్రమాణై ర్విజ్ఞాతం తదస్తి. యన్నాస్తి తదజ్ఞాతం. శశశృంగకల్ప
మత్యంత మసదేవ దృష్టం. తథైవావిజ్ఞాతం బ్రహ్మాసదేవ స్యా దితి
మందబుద్ధీనాం వ్యామోహనిరాసాయ కాచిదాఖ్యాయికోచ్యతే.
తదేవ హి బ్రహ్మ దుర్విజ్ఞేయం దేవానాం, జయపరాజయహేతు స్సురా
సురాణాంచ తత్కథం నాస్తీ త్యేతస్యార్థస్య అనుకూలాని వచాంస్యత్ర
దృశ్యంతే. బ్రహ్మవిద్యావ్యతిరేకేణ ప్రాణినాం కర్తృత్వా ద్యభిమానో
మిథ్యేతి దర్శయ త్యాఖ్యాయికా. యథా దేవానాం జయాద్యభిమాన
స్తద్వదితి. దేవాసురసంగ్రామే ధర్మసేతు ర్భేత్తౄ నసురాన్ బ్రహ్మైవ
విజిగ్యే. తదజానంతో దేవాః అస్మాకమేవాయం మహిమేత్యైక్షంత.
మిథ్యాభిమానా త్పరాభవేయు ర్దేవా ఇత్యనుకంపయా మాయి బ్రహ్మ

పరమేశ్వరాఖ్యం దేవానా మింద్రియగోచరే ప్రాదుర్బభూవ. కిమిదం పూజ్యం మహ ద్భూత మితి బ్రహ్మ న వ్యజానంత దేవాః. అగ్ని ర్వాయుశ్చ తద్విజ్ఞాతు మశక్తా వభూతాం. సంవాదమాత్రమపి నాదాదింద్రాయ. తిరోహితం బ్రహ్మ. యత్రాకాశే దృష్టం తిరోహితం బ్రహ్మ తత్రైవ తస్థా వింద్రస్య భక్తిం బుద్ధ్వా బ్రహ్మవి ద్యోమారూపిణీ ప్రాదురభూత్. హైమవతీం పప్రచ్ఛేంద్రః కిమేత ద్దృష్టమితి. సా బ్రహ్మేతి హోవాచ. తద్బలేన విజయోఽస్మాభిః ప్రాప్త ఇతి మత్వా దేవా దురభిమానం తత్యజుః. పార్వతీముఖా దిదం బ్రహ్మే త్యతిశయేన జ్ఞాతవా నింద్రః ఇత్యధిదైవతం=దేవతావిషయం బ్రహ్మణ ఉపమానదర్శనమ్ అథాధ్యాత్మం=అనంతరం ప్రత్యగాత్మవిషయ ఆదేశ ఉచ్యతే. నిరుపాధికం బ్రహ్మ మందబుద్ధిభి రాకలయితుం న శక్యతే ఖలు. అంతః విద్యున్నిమేషణవత్ ద్రుతప్రకాశనధర్మీత్యధిదైవతం. మనఃప్రత్యయసమకాలాభివ్యక్తిధర్మీత్యధ్యాత్మం చ. ఏవ మాదిశ్యమానం బ్రహ్మ మందబుద్ధిగమ్యం భవతీత్యుక్తమ్. ఏవం సగుణబ్రహ్మోపాసకో గుణవాన్ భవతి; నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకస్తు బ్రహ్మైవ భవతి సర్వవిషయవ్యావృత్తప్రత్యగాత్మనిష్ఠత్వా ద్బ్రహ్మవిద్యాయాః బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతీతి వేదాంతసిద్ధాంతాత్. య ఏతాం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠాం వేద అవిద్యాకామకర్మలక్షణం సంసారబీజం విధూయ సుఖాత్మకే స్వాత్మని ప్రతితిష్ఠతి. న పున స్సంసార మాపద్యత ఇత్యభిప్రాయః.

ఇతి తలవకారోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

3. అథ కఠోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

ఓం నమో భగవతే వైవస్వతాయ మృత్యవే బ్రహ్మవిద్యాచార్యాయ నచికేతసే చ. సదేర్ధాతో ర్విశరణగత్యవసాదనార్థస్యోపనిపూర్వస్య క్విప్ప్రత్యయాంతస్య రూప ముపనిషదితి. ఉపనిషచ్ఛబ్దేన వేదాంతవేద్యవస్తువిషయా విద్యోచ్యతే—అవిద్యాదే స్సంసారబీజస్య విశరణా ద్ధింసనా ద్వినాశనా దిత్యనేనార్థయోగేన బ్రహ్మవిద్యా. తత్ప్రతిపాదకో వేదాంతశ్చోపనిష దిత్యుచ్యతే. ప్రయోజనం చాత్యంతికీ సంసార

నివృత్తి ర్బ్రహ్మప్రాప్తిలక్షణా. తత్రాఖ్యాయికా విద్యాస్తుత్యర్థా.—వా
జశ్రవసో నామ యజమానః సర్వమేధేనేజే. సర్వస్వం ధనం దక్షిణాం
దదౌ. తస్య పుత్రో నచికేతా నామ బభూవ. ఋత్విగ్భ్యో దీయ
మానాః జీర్ణాః గాః పశ్యన్ తాత కస్మై మాం దాస్యసీ త్యపృచ్ఛత్.
నాయం కుమారస్వభావ ఇతి క్రుద్ధస్స పితా మృత్యవే త్వాం దదామీ
త్యువాచ. స చ పిత్రాజ్ఞయా యమభవనం గత్వా తిస్రో రాత్రీ రువాస.
వైవస్వత శ్చోపవాసిన మతిథిం పూజయన్ త్రీ న్వరా న్దదౌ. వవ్రే చ
నచికేతాః పితు శ్శాంతిసంకల్పతాదికం ప్రథమం వరం; అగ్నివిజ్ఞానం
ద్వితీయం స్వస్య వవ్రే; మృతే మనుష్యే శరీరేంద్రియమనోబుద్ధివ్యతి
రిక్తో దేహాంతరసంబంధ్యాత్మాఽస్తీతి కేచి ద్వదంతి. నాయ మస్తీతి
చైకే ప్రాహుః. అత శ్చాస్మాకం న ప్రత్యక్షేణాప్యనుమానేన నిర్ణయవిజ్ఞా
నం. ఏతద్విజ్ఞానాధీనో హి పరః పురుషార్థ ఇత్యేత ద్విద్యాం. తంత్వయాజ్ఞా
పితో విజానీయా మహ మితి తృతీయ మవశిష్టం వరం వవ్రే. వైవస్వతశ్చ
వరద్వయం దత్వా నిఃశ్రేయససాధనాత్మజ్ఞానార్హోఽయం న వే త్యేత
త్పరీక్షార్థం ఫలాంతరైః ప్రలోభయామాస పుత్రపౌత్రచిరాయుస్సంప
దాదిభిః. ఏవం ప్రలోభ్యమానోఽపి నచికేతాః సర్వా న్కామా
ననిత్యా న్మన్వానః అమృతత్వసాధక మాత్మజ్ఞాన మేవ వవ్రే.

మృత్యు శ్శిష్యం పరీక్ష్య విద్యాయోగ్యతాం చావగమ్య సంసార
భాజా మవిద్యావరణవిక్షేపతృష్ణాపాశాద్యనర్థశతం నిరూపయన్ మను
ష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చి చ్ఛ్రేయోఽర్థీ భవేదితి శ్రేయస్సాధన మా
త్మజ్ఞానం ప్రశంసన్ ప్రష్టారం శ్లాఘయామాస త్వంతు సర్వకామపరిస
మాప్తి మభయస్య పార మత్యస్రాక్షీ రితి. యం త్వం జ్ఞాతు మిచ్ఛ
స్యాత్మానం ప్రాకృతవిషయవికారవిజ్ఞానై రనుప్రవిష్టం, త మధ్యాత్మ
యోగాధిగమేన మత్వా హర్షశోకౌ జహాతి జ్ఞానస్యావిద్యాతత్కా
ర్యనివృత్తిం ఫల మువాచ పృథక్కృత్య శరీరాదే రాత్మానం యో
వేత్తి స మోదనీయం లబ్ధ్వా మోదతేఽతో మోక్షార్హం త్వాం
మన్యే చే త్యువాచ. తచ్ఛ్రుత్వా నచికేతాః పునరాహ—భగవన్
శాస్త్రీయధర్మానుష్ఠానతత్ఫలతత్కారకేభ్యశ్చ పృథగ్భూతం అధర్మా
చ్చాన్యత్ కార్యకారణాభ్యాం చ విలక్షణం కాలత్రయేణాపరిచ్ఛిన్నం

సర్వవ్యవహారగోచరాతీతం వస్తు జానాసి తద్వద మహ్యమితి. ఇత్యేవం పృష్టవతే మృత్యు రువాచ సర్వై ర్వేదై రామ్నాతం సర్వతపఃఫలీభూతం పదం సంక్షేపత స్తే బ్రవీమి త దోంశబ్దప్రతీకమిత్యోంశబ్దవాచ్యమ్. బ్రహ్మప్రాప్త్యాలంబనానా మేత త్ప్రశస్యతమ మిత్యుపదిశ్య ఓంకారాలంబన స్యాత్మనః అశేషవిశేషరహితసాక్షాత్స్వరూపనిర్దిధారయిషయా. న జాయతే న మ్రియతే నిత్య శ్శాశ్వతోఽయమాత్మా హన్యమానేఽపి శరీరే న హన్యతే శరీరమాత్రాత్మదృష్టి ర్హంతేతి మన్యతే చే త్స హన్యతే మయా హంతా హన్యమానశ్చోభౌ న విజానీతః. వస్తుత శ్చాత్మా న హంతి న హన్యతే చ. సర్వనామరూపవస్తూపాధికత్వా దణోరణీయా న్మహతో మహీయాన్ బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతస్య హృదయే నిహితః తమహా మస్మీతి సాక్షా ద్విజాన న్విగతశోకో భవతి. ప్రాకృతైః కామిభిః పురుషై రన్యథా దుర్విజ్ఞేయః. అచలోఽపి దూరం వ్రజతీవ. స్థితిగత్యాదివిరుద్ధానేకధర్మోపాధికత్వా ద్విశ్వరూప ఇవ భాతి తద్విజ్ఞానా చ్ఛోకాత్యయో భవేత్. యద్యపి దుర్విజ్ఞేయోఽయమాత్మా తథాప్యుపాయేన సువిజ్ఞేయః. స్వాత్మకామ స్యాత్మా స్వాం తనూం నామ స్వకీయం యాథాత్మ్యం వివృణుతే ప్రకాశయతి న కేవలప్రవచనాదిభిః శ్రుతిస్మృత్యవిహితా త్పాపకర్మణోఽనుపరతః ఇంద్రియలౌల్యా దశాంతః అవిక్షిప్తచిత్త శ్చాత్మానం నాప్నుయాత్. బ్రహ్మవిజ్ఞానే నైనం ప్రకృత మాత్మాన మాప్నుయాత్.

ఉపన్యస్తయో ర్విద్యావిద్యయో ర్విరుద్ధఫలనిర్ణయాయ ప్రతిపత్తిసౌకర్యార్థం రథరూపకల్పనయా త్వాత్మానాత్మానావుపన్యస్తౌ. ప్రాప్తృప్రాప్యయో ర్జీవపరయోః రథస్వరూపితశరీరాంతర్వర్త్యేకగుహావర్తిత్వం కథితమ్. ఛాయాతపనిర్దిష్టా ప్రకాశత్వప్రకాశత్వయోః జీవపరమాత్మపరత్వే అసంభవాత్ బుద్ధిజీవౌ ఋతం పిబంతావితి నిర్దిష్టౌ. అన్యథా పరస్మి న్బ్రహ్మణి నిర్దిష్టే కర్మఫలభోక్తృత్వం ప్రసజ్యేత. బుద్ధిజీవపరత్వేతు కర్మఫలభోగకరణేన కర్తృత్వోపచారేణ పిబంతావితి నిర్దేశస్యోపపత్తేః. రథరూపితదేహస్థస్యావిజ్ఞానవతో బుద్ధిసారథే ర్జన్మమరణసంసారాధిగమః ఫలమ్. విజ్ఞానవత్సారథ్యుపేతస్య రథినః పునర్జన్మాభావః ఫలమ్, వ్యాపనశీలత్వా ద్విష్ణుశబ్దగమ్యం బ్రహ్మైవ ప్రాప్యం తత్త్వం.

ఇంద్రియాణి స్థూలా న్యారభ్య సూక్ష్మతారతమ్యక్రమేణ ప్రత్యగాత్మతయాఽధిగమః కర్తవ్య ఇ త్యుత్తరోత్తరపరత్వ ముక్తం. బుద్ధిశబ్దవాచ్యమధ్యవసాయాద్యారంభకం భూతసూక్ష్మం బోధాబోధాత్మకం హైరణ్యగర్భతత్త్వం బుద్ధేః పరో మహానాత్మే త్యుక్తమ్. మహతోఽపి సూక్ష్మతరం సర్వస్య జగతో బీజభూత మవ్యాకృతనామరూపసత్తత్త్వం సర్వకార్యకారణశక్తిసమాహారరూప మవ్యక్తం అవ్యాకృతాకాశాదినామవాచ్యం. పరమాత్మన్యోతప్రోతభావేన వటకణికాశ్రితవటవృక్షశక్తివత్సమాశ్రితం అవ్యక్తా త్సూక్ష్మతమః సర్వకారణకారణత్వా త్ప్రత్యగాత్మత్వాచ్చ సర్వపూరణా త్పురుషః ప్రాప్యః. తస్మా త్పరం న కించిదపి ఇతి సంసారిణాం ప్రకృష్టా గతిరుక్తా. తత్ప్రతిపత్త్యుపాయశ్చ వా గాదీ నుపసంహృత్య బుద్ధిమాత్మని యచ్ఛే దిత్యుక్తః. ఏవం పురుషే మిథ్యాజ్ఞానవిజృంభితం క్రియాకారకఫలలక్షణం నామరూపకర్మత్రయం స్వాత్మయాథాత్మ్యజ్ఞానేన మరీచ్యుదకరజ్జుసర్పగగనమలాని, మరీచిరజ్జుగగనస్వరూపదర్శనేనేవ ప్రవిలాప్య, స్వస్థః కృతకృత్యో భవతి. అత స్తద్దర్శనార్థం అనాద్యవిద్యాప్రసుప్తా హేజంతవః ఉత్తిష్ఠతేత్యాద్యుపదేశః కృతః శబ్దస్పర్శరూపాదిగుణరహితం అనాద్యనంతం బ్రహ్మాఽత్మాన మవగమ్య మృత్యుగోచరా దవిద్యాకామకర్మలక్షణాత్ నాచికేతవిద్యాశ్రవణాదీనాం బ్రహ్మలోకే ఆత్మభూత ఉపాస్యో భవతీతి ఫల ముక్తమ్.

అథ ఆత్మదర్శనకారణాని ప్రదర్శితాని. ప్రాయేణ లోక స్సర్వోఽపి స్వభావేన పరాగ్దృష్టిః, అత స్సంసార మనుభుఙ్క్తే. కశ్చి ద్ధీరః తాం దృష్టిమంతఃప్రతినివర్త్య ప్రత్యఞ్చమాత్మానం పశ్యతి విజ్ఞానస్వభావాత్మనా రూపాదిసుఖప్రత్యయాన్విజానాతి సర్వో లోకః; నతు దేహాదిసంఘాతః; తస్మాదా త్మైవ విజ్ఞాతా, అతిసూక్ష్మత్వా ద్దుర్విజ్ఞేయం బ్రహ్మేత్యాశంక్య తత్ స్వప్నాంతజాగరితాంతజ్ఞాతృ, సాక్షా దహ మస్మీత్యేవ గమ్య ధీరో న శోచ తీత్యుక్తం. అంగుష్ఠపరిమాణం హృదయపుండరీకం త చ్ఛిద్రవర్త్యంతఃకరణోపాధి రంగుష్ఠమాత్రః. అంగుష్ఠమాత్రవంశపర్వమధ్యవర్త్యంబరవత్పురుషశ్శరీరే తిష్ఠతి. ఏతద్వై తదితి తస్య బ్రహ్మైక్యముపదిష్టమ్. అథ దుర్విజ్ఞేయత్వా ద్బ్రహ్మణః పునరపి ప్రకారాంతరేణ తత్త్వనిర్ధారణోపాయాః ప్రదర్శితాః. పురం నామ శరీర

క్షైకాదశద్వారం. తత్స్వామినం పరమేశ్వరం ధ్యాత్వా న శోచతీతి సర్వపురవర్త్యాత్మైక ఏవ పురమధ్యసింహాసనాసీనం రాజానం మంత్రిప్రభృతయ ఇవ హృదయపుండరీకగత మాత్మానం చక్షురాదీన్యుపాసన్తే. పురస్వామిని విద్రవమాణే పురవాసిన ఇవ ఆత్మనోఽపగమే క్షణమాత్రాత్కార్యకారణకలాపం సర్వమిదం విధ్వస్తం భవతి. యద్విజ్ఞానాత్సర్వసంసారోపరమో భవతి గుహ్యం తద్బ్రహ్మోచ్యతే. దేహినః స్వరూపాజ్ఞానేన మరణం ప్రాప్య కర్మానుగుణం జన్మ ముహురాప్నువంతి. సుప్తేషు ప్రాణాదిషు యో న స్వపితి, స్వాప్నిక మవిద్యాప్రపంచం నిష్పాదయ జ్జాగర్తి, తద్బ్రహ్మేత్యవధేయమ్. అనేకతార్కికబుద్ధిచాలితాంతః కరణానాం ప్రమాణోపపన్నమప్యాత్మైకత్వవిజ్ఞానమసకృదుచ్యమానమపి అనృజుబుద్ధీనాం బ్రాహ్మణానాం చేతసి న ధీయత ఇతి తత్ప్రతిపాదనే ఆదరవతీ శ్రుతిః. అగ్నిర్యథైక ఇత్యాదినా ఆత్మైకత్వం పునరాహ. స్వశరీరహృదయాకాశే బుద్ధౌ చైతన్యాకారేణాభివ్యక్తం నివృత్తబాహ్యవృత్తయోఽనుపశ్యన్తి. స సర్వేశ్వరః సర్వజ్ఞః స్వతంత్రః తం స్వాత్మత్వేన యే జానన్తి తేషాం శాంతిః సూర్యచంద్రతారకాగ్నిభిరప్రకాశ్యం తత్సర్వప్రకాశకం స్వయంప్రకాశక మాత్మచైతన్యమ్. లోకే యథా తూలావధారణేనైవ మూలావధారణం వృక్షస్య క్రియతే తథా సంసారకార్యవృక్షావధారణేన తన్మూలస్య బ్రహ్మణః స్వరూపావధిధారయిషయా అశ్వత్థవృక్షో వర్ణితః. స్వామినం దృష్ట్వా భృత్యా ఇవ చంద్రాదిత్యగ్రహాదికం జగత్ సేశ్వరం నియమేన వర్తతే. తజ్జ్ఞానేన జగద్భ్రమనివృత్తిః. శరీరవిస్రంసనాత్ప్రాగాత్మబోధాయ యత్నోఽనుష్ఠేయః. అలింగస్యాత్మనః దర్శనం నోపపద్యత ఇత్యాశంక్య ఇంద్రియాగోచర మాత్మానం సాంగయోగసమాధినా జానీయాత్. స్థిరా హీంద్రియధారణా యోగః. బుద్ధ్యాదిచేష్టోపరమాద ప్రమాదః ఆత్మా మనోవాగాద్యప్రాప్యతయా తత్త్వభావేన అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్యః. కార్యం కారణవ్యతిరేకేణ నాస్తీతి సత్త్వమాత్మనోఽహమిత్యనుభూయతే. ఏవం పరమార్థదర్శినః యస్మిన్కాలే సర్వే కామాః కామయితవ్యస్యాన్యభా

వాత్ విశీర్యంతే ప్రదీపనిర్వాణవత్సర్వబంధోపశమాత్ బ్రహ్మైవ భవతీత్యద్వైతసిద్ధాంత ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయః.

ఇతి కఠవల్లీ తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

౪. ప్రశ్నోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అథర్వణే బ్రహ్మా దేవానామిత్యాది మన్త్రనిర్ణీతమేవాత్మతత్త్వం బ్రాహ్మణ మనువదతి. ఋషిప్రశ్నప్రతివచనాఖ్యాయికయా విద్యా స్తుతా. తస్యాం ప్రశ్నోపనిషది భారద్వాజాదిప్రశ్నానాం పిప్పలాదోక్త ప్రతివచనైః బ్రహ్మతత్త్వనిర్ణయః కృతః. తపోబ్రహ్మచర్యశ్రద్ధాగురుసేవాదిమతః ప్రష్టుమధికార ఉక్తః. ప్రజాః కుతః ప్రజాతా ఇతి ప్రశ్నః. ప్రజాపతిస్తత్తప్త్వా అగ్నీషోమాత్మకం మిథున ముత్పాదయామాస. శీతోష్ణయోగాత్ప్రజా ఉత్పన్నా ఇతి తత్పరిణామప్రకారాః తత్తద్గతయశ్చ ప్రదర్శితాః. చంద్రాగ్న్యాదిత్యస్వరూపాణి విచారితాని. దక్షిణోత్తరగతీ విచారితే. తత్తద్యజ్ఞైః తత్తన్మిథునోత్పత్తిః. రత్యా ప్రజాసంభవః, తత్క్రమః ఫలం చోక్తం. ప్రాణోత్తా ప్రజాపతిరితి పూర్వప్రశ్నోక్తమస్మిన్ఛరీరేఽవధారయితవ్య మితి ప్రశ్నాంతరారంభః. తనుకరణధారకాః కతి దేవాః, తేషు కో వరిష్ఠ ఇతి ప్రశ్నః. పంచభూతాని శరీరారంభకాణి, ఇంద్రియాణి శరీరధారకాణి. కార్యలక్షణా దేవాః. ఇదం కార్యకరణసంఘాత మహమేవ ధారయామీత్యవష్టంభేన పరస్పరం వివదంతే. పరీక్షాయాం ప్రాణో వరిష్ఠ ఆసీత్. ఏష ప్రాణోఽగ్నిసూర్యపర్జన్యేంద్రవాయుపృథివ్యాదిరూపః. వాగాదిభిః ప్రాణైః స్తుతః ముఖ్యప్రాణః ప్రజాపతిరేవేత్యవధృతమ్. కుతః ప్రాణోఽజాయత ఇత్యాది ప్రశ్నః. ఆత్మన ఇత్యుత్తరమ్. ఆత్మా సమ్రాట్సామ్యేన వర్ణితః. హృది స ఉపాస్యః. బాహ్యప్రాణోఽధిదైవత మాదిత్యః. ఆదిత్యాదిరూపేణ ముఖ్యప్రాణః ప్రాణాద్యనుగ్రాహకః. మరణకాలే యచ్చిత్తో జీవః తేనైవ ముఖ్యప్రాణవృత్తి మాయాతి. ప్రాణస్తం భోక్తారం కర్మవశాద్యథా సంకల్పితం లోకం నయతి. ఇహ సంతత్యవిచ్ఛేదః పరత్ర ప్రాణసాయుజ్యాదికం ప్రాణవిద్యాయాః ఫలమ్.

ప్రశ్నత్రయేణాపరవిద్యాగోచరం పరిసమాప్య అథేదానీ మసా
ధ్యసాధనలక్షణ మప్రాణ మమనోగోచర మతీంద్రియ మవిషయం శివం
సత్యం పురుషాఖ్యం వక్తవ్య మితి పరవిద్యాగోచరం ప్రశ్నత్రయ మా
రబ్ధమ్. దేహే జాగ్రదాద్యవస్థాసు పురుషః కీదృశ ఇతి జ్ఞాతుం స్వాప్నోవి
చార్యతే. జాగ్రద్దర్శనా న్నివృత్తస్య జాగ్రద్వ దంతశ్శరీరే యద్దర్శనం స్వా
ప్న ఇత్యుచ్యతే. తత్కిం కార్యలక్షణేన దేవేన నిర్వర్త్యతే? కింవా కా
రణలక్షణేన కేనచిత్? జాగ్రత్స్వప్నవ్యాపారోపరతౌ నిరాయాసలక్ష
ణంసుఖం కస్య? సముద్రం ప్రవిష్టనద్యాదివత్, సుషుప్తిప్రళయకాలయోః
కార్యకరణసంఘాతః కస్మిన్ ప్రలీనస్సంప్రతిష్ఠితో భవతీతి ప్రశ్నః. అస్తం
గచ్ఛతస్సూర్యస్య తేజోమండలే మరీచయస్సర్వా ఏకీభవంతి, పున
రుదయతః ప్రచరంతి; ఏవం సర్వాణి కరణాని మనస్యేకీభవంతి. తేన
పురుష స్స్వపితీత్యుచ్యతే. తదా శరీరే ప్రాణాగ్నిర్జాగర్తి. ఏష దైనం
దినో యజ్ఞః. ఏవం విదుషః శ్రోత్రాద్యుపరమకాలాదారభ్య యావ
త్సుప్తౌ స్థితో భవతి తావత్సర్వయాగఫలానుభవో నావిదుషా మివా
నర్థాయేతి విద్వత్తా స్తూయతే. జాగ్రత్సుషుప్త్యన్తరాళే రవిరశ్మివ
త్స్వాత్మని సంహృత శ్రోత్రాదికరణః స్వప్నే విషయివిషయలక్షణ
మనేకాత్మభావగమన మనుభవతి స్వతంత్రః క్షేత్రజ్ఞః. నహి పరమార్థ
తః స్వత స్స్వపితి జాగర్తి వా; మనఉపాధికృతమేవ తస్య జాగరణం స్వ
ప్నశ్చ. తస్మా దాత్మనః స్వయంజ్యోతిష్ట్వోపపత్తి రవ్యాహతా. యదా
మనో దావాగ్నివ దవిశేషవిజ్ఞానరూపేణ కృత్స్నశరీరం వ్యాప్యావతి
ష్ఠతే. తదా సుషుప్తో భవతి. దర్శనద్వారస్య తేజసా నిరుద్ధత్వా న్మనఆ
ఖ్యో దేవః స్వప్నాన్ న పశ్యతి. ఆనందమయకోశ శబ్దితం అనభివ్యక్తమ
నఆదివాసనావజ్ఞానం. సుషుప్తిధర్మః. సుషుప్తౌ స్వరూపసుఖమేవ. విశే
షవిజ్ఞానరూపవిజ్ఞేయాభావే నిర్వాతస్థదీపప్రభావత్ సమ్యక్ప్రకాశతే.
తదా పక్షిణో నివాసవృక్షమివ సర్వ మాత్మని అక్షరే సంప్రతిష్ఠతే.
సర్వం భూతతన్మాత్రాదికం కరణవిషయాదికం చ అక్షరే ఆత్మని సంప్రతి
ష్ఠతే. అక్షరం ప్రతిపద్యత ఇతి తదేకత్వవిదః ఫల ముక్తమ్. అక్షరం తు
సర్వవిశేషణరహితం మనోవాగాద్యగోచరం సత్యం పురుషాఖ్యమ్.
స విజ్ఞానాత్మా అగ్న్యాదిభి ర్దేవై శ్చక్షురాదిభిః ప్రాణైః పృథివ్యాదిభూ

త్రైః సహ యత్రాక్షరే ప్రవిశతి తదక్షరం సర్వాత్మాగి వేత్తి విద్యయా ఽహమస్మీతి, స సర్వజ్ఞః.

అథేదానీం పరాపరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనత్వేనోంకారస్యోపాసన విధిత్సయా ప్రశ్నః తేన కతమం లోకం జయతీతి. సత్య మక్షరం పురుషాఖ్యం పరం బ్రహ్మ, అపరం చ ప్రాణాఖ్యం ప్రథమజం ఓంకారప్రతీకత్వా దోంకార ఏవ. పరం హి బ్రహ్మ శబ్దాద్యుపలక్షణానర్హం సర్వధర్మవిశేషవర్జిత మతీంద్రియం న శక్యం మనసాఽవగాహితుం. ఓంకారేతు విష్ణ్వాదిప్రతిమాస్థానీయే భక్త్యావేశితబ్రహ్మభావే ధ్యాయినాం తత్ప్రసీదతీత్యవగమ్యతే. శాస్త్రప్రామాణ్యాత్. తథా అపరం చ బ్రహ్మ. తస్మా త్పరం చాపరం చ బ్రహ్మ యదోంకార ఇత్యుపచర్యతే. నేదిష్ఠం హ్యాలంబనమోంకారో బ్రహ్మణః. ఓంకారమాత్రాభిజ్ఞోఽభిధ్యాయితేతి విద్యాఫలాన్యుక్తాని. త్రిమాత్రోంకారాభిజ్ఞో జీవఘనోహిరణ్యగర్భః. తస్మాత్పరం పరమాత్మాఖ్యం పురిశయ మీక్షతే ప్రణవోపాసకః.

విజ్ఞానాత్మన స్సుషుప్తిదృష్టాంతేన ప్రళయేఽప్యక్షరే జగత్సంప్రతిష్ఠత ఇతి జ్ఞాతమ్. తత ఏవోత్పద్యత ఇతి చ సిద్ధమ్. నహ్యకారణే కార్యస్య సంప్రతిష్ఠాన ముపపద్యతే. తత్పరిజ్ఞానాద్ధి పరం శ్రేయః. వక్తవ్యం చ క్వ తర్హి తదక్షరం సత్యం పురుషాఖ్యం విజ్ఞేయమితి. తదర్థః ప్రశ్న ఆరభ్యతే. ముముక్షూణాం యత్నవిశేషోత్పాదనార్థం వృత్తాస్త్వాఖ్యానం చ కృతమ్. షోడశసంఖ్యాకాః కలాః అవయవా ఇవ ఆత్మన్యధ్యారోపితరూపాః యస్మిన్పురుషే స షోడశకలః. తం జానాసీతి పృష్టోఽహం నాహ మిమం వేదేత్యబ్రవం. నావృతం వక్తుమర్హామి. క్వాసౌ పురుష ఇతి త్వాం పృచ్ఛామీతి ప్రశ్నః. ఇహైవాన్తశ్శరీరే హృదయపుండరీకాకాశమధ్యే స పురుష ఇత్యుత్తరం. తదుపాధికలాధ్యారోపస్యాపనయనేన విద్యయా స పురుషః కేవలో దర్శయితవ్య ఇతి కలానాం ప్రాణాదీనాం తత్ప్రభవత్వ ముచ్యతే. అత్యంతనిర్విశేషే హ్యద్వయే ఆత్మతత్త్వే ప్రతిపాద్యప్రతిపాదనాదివ్యవహారః అధ్యారోపమన్తరేణ కర్తుం న శక్యః. అవిద్యావిషయాః కలానాం ప్రభవస్థిత్యప్యయాః చైతన్యే ఆరోప్యంతే. చైతన్యావ్యతిరేకేణైవ హి కలాః జాయమానా

స్థిత్యంత్యః ప్రలీయమానాశ్చ సర్వదా లక్ష్యంతే. అత ఏవ భ్రాంతాః బహువిధమతావలంబినో వివదంతే; తన్నిర్ణయాయ సృష్టిస్థిత్యుపసంహారై స్తత్కారణం సూచితమ్, నద్య స్సముద్రం ప్రాప్య నామరూపే విహాయ యథాఽస్తం గచ్ఛంతి, తథా ద్రష్టు ష్షోడశకలాః పురుషం ప్రాప్యాస్తం గచ్ఛంతి. నామరూపప్రపంచనివృత్తౌ అమృతః పురుష ఇత్యేవ ప్రోచ్యతే. ఇత్యాత్మైక్యలక్షణశ్శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతః ప్రశ్నోపనిషత్తాత్పర్యవిషయ ఇతి విజ్ఞాయతే.

ఇతి ప్రశ్నోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

౫. ముండకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అథర్వణవేదస్య బ్రహ్మోపనిష ద్గర్భోపనిషదాద్యాసు బహ్వీషూపనిషత్సు శారీరకమీమాంసాయాం "అదృశ్యత్వాదిగుణకో ధర్మోక్తే" ఇత్యాద్యధికరణోపయోగినీ మన్త్రరూపాఽపి ముండకోపనిషత్ ఆత్మతత్త్వనిర్ణాయికా. అత్ర "భిద్యతే హృదయగ్రంథిః", "బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతి." ఇత్యాదికం ప్రయోజనం విద్యాయాః యద్యపి సర్వాశ్రమిణామధికారోఽస్తి జ్ఞానమాత్రే తథాపి సన్న్యాసనిష్ఠ స్యైవ మోక్షసాధనం బ్రహ్మవిద్యా, న కర్మసహితస్యేతి భైక్షచర్యాం చరంత ఇత్యాదినా అధికారీ దర్శితః. విశ్వస్య కర్తా బ్రహ్మా జ్యేష్ఠపుత్రాయాథర్వాయ బ్రహ్మవిద్యాం ప్రాహ. అథర్వాంగిరసే. అంగిరా శ్శౌనకాయ. ఇతి గురుసంప్రదాయో దర్శితః. ఏకస్మిన్విజ్ఞాతే సర్వవిద్భవతీతి శిష్టప్రవాదం శ్రుతవా శ్శౌనకః. తద్విశేషం విజ్ఞాతుకామః 'యద్విజ్ఞానేన సర్వమిదం విజ్ఞాతం స్యాత్ తత్కి' మితి గురుం పప్రచ్ఛ. గురుః ప్రాహ— వేదాదిరూపిణ్యపరా విద్యా. యయా తదక్షరమధిగమ్యతే సాపరా విద్యేతి. 'ద్వే విద్యే వేదితవ్యే, య త్తదనిర్ద్రేశ్యమిత్యాదిలక్షణేన అక్షరేణ పరా విద్యా వివృతా. ఊర్ణనాభిదృష్టాంతేన భూతయోనేరక్షరస్య జగత్సృష్టృత్వ ముక్తం ఓషధిదృష్టాంతేన జగదాత్మావ్యతిరిక్తం ప్రభవతీతి జ్ఞాయతే. సతః కేశలోమాద్యుత్పత్తిదృష్టాంతేన చితో జడోత్పత్తి ర్జ్ఞాతా; దృష్టాంతోపాదానం సుఖప్రబోధార్థమ్ పరాపర

విద్యయోః సంసారమోక్షౌ విషయౌ, స్వర్గాదిఫలకమగ్నిహోత్రాదికం నిరూప్య జ్ఞానరహితం కర్తైతావత్ఫలం సంసారదుఃఖమూలమితి నిందితమ్. జ్ఞానయుక్తాః బ్రహ్మచారిణో వానప్రస్థాస్సన్న్యాసినశ్చ తపశ్శ్రద్ధే సేవంతే. ఉపరతకరణగ్రామాః విద్వాంసో గృహస్థాశ్చ జ్ఞానప్రధానా ఏవ స్యుః. తే చ సూర్యోపలక్షితేన ఉత్తరాయణేన ప్రక్షీణకర్మాణస్సన్తః సత్యలోకాదౌ యావత్సంసారస్థాయినం హిరణ్యగర్భాఖ్యమమృతపురుషం యాంతి సర్వస్మాత్సంసారాద్విరక్తస్య తు పరవిద్యాయామధికారః.

యస్మిన్విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతి తత్ పరస్యాః బ్రహ్మవిద్యాయాః విషయ ఉచ్యతే. నానాదేహోపాధిభేద మనువిధీయమానత్వా ద్వివిధా భావాః జీవాః ఆకాశా ఇవ ఘటాదిపరిచ్ఛిన్నాః ఉపాధిభేద మనుభవంతి. దేహోపాధినిమిత్తమేవ అక్షరస్యాపి జీవోత్పత్తిప్రళయనిమిత్తత్వం. పరతః అక్షరాత్ యత్పరం సర్వోపాధిభేదవర్జితం అక్షరస్యైవ స్వరూపం ఆకాశస్యేవ సర్వమూర్తివర్జితం నేతి నేతీత్యాదివిశేషవిశేషణమమూర్తమితి వివక్షితమ్. పరవిద్యావిషయం నిర్విశేష మమూర్తమేవ సత్యం పురుషం సుఖాధిగమాయ సవిశేషం వక్తి శ్రుతిః. యస్యాగ్నిర్మూర్ధా, చక్షుషీ చంద్రసూర్యౌ, స సర్వభూతానా మంతరాత్మా త్రైలోక్యదేహోపాధి ప్రథమశరీరీ విష్ణు రనంతః. స హి సర్వకారణాత్మా విజ్ఞాతో, సర్వం తస్మాదుత్పన్నమితి విస్తృతమ్. అరూపం సదక్షరం కేన ప్రకారేణ విజ్ఞేయ మితి విచారితమ్. తస్మిన్నక్షరే చేతస్సమాధాన ముపదిష్టమ్. ప్రణవో ధను శ్శరో హ్యాత్మేత్యాదినా ప్రణవోపాసనయా దేహాద్యనాత్మప్రత్యయతిరస్కరణేన అక్షరైకాత్మత్వం ఫలమాపాదయే దిత్యుక్తమ్. అక్షరస్యైవ దుర్లక్ష్యత్వాత్. పునఃపునర్వచనం సౌలక్ష్యార్థం. ప్రత్యక్స్వరూపం జ్ఞాత్వా అన్యా వాచో విముంచథేత్యుపదిష్టమ్. హృత్పుండరీకమధ్యస్థాకాశే ప్రతిష్ఠిత ఇతి ఆత్మోపాసనోపదిష్టా. స హ్యాత్మా మనోవృత్తిభి ర్విభావ్యత ఇతి మనోమయః. కారణాత్మనా పరం, కార్యాత్మనా అపరం చేతి పరాపరే తస్మిన్ సాక్షా

దహమస్మీతి దృష్ట్వా సంసరణోచ్ఛేదాన్ముక్తిరుక్తా. ఉక్తస్యైవార్థస్య
సంక్షేపాభిధాయకా ఉత్తరే మన్త్రాః.

అథోక్తపారమార్థికాద్వైతావధారణార్థం సత్యాదిసాధనానాం
వక్తవ్యతయా వ్యావహారికం ద్వైత ముపన్యస్తమ్. సుపర్ణా పక్షి
ణా వివ అవిద్యాకర్మవాసనాశ్రయలింగోపాధికా ఆత్మేశ్వరౌ సర్వప్రాణి
ఫలాశ్రయం అవ్యక్తమూలప్రభవం క్షేత్రసంజ్ఞక మశ్వత్థవృక్షమా
శ్రితా వితి కల్ప్యతే. తయో రేకః క్షేత్రజ్ఞః కర్మఫల ముపభుఙ్క్తే
స్వావివేకతః. ఇతర ఈశ్వరః నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావః సత్త్వోపాధిః
కర్మఫలం నోపభుఙ్క్తే. రాజవద్దర్శనమాత్రేణ ప్రేరకో దృశ్యతే. యథో
క్తే శరీరే పురుషో భోక్తా జీవః సముద్రే నిమగ్నో భారాక్రాంతాలాబురివ
రాగాదినా దేహాత్మభావ మాపన్నః సంసరతి. అనీశయా అనాదిభేదవాస
నయా ముహ్యమానః కేనచిత్పరమకారుణికేన దర్శితయోగమార్గః
యదా అసంసారిణ మీశం అయ మహమస్మీతి పశ్యతి తదా వీతశోకో
భవతి. అన్యోఽపి మంత్రః ఇమమేవార్థమాహ సవిస్తరమ్. ఏవం బ్రహ్మ
దర్శీ విద్వాన్ క్షేత్రజ్ఞః పరమం సామ్య మద్వయలక్షణం ప్రతిపద్యతేఏవం
సర్వభూతస్థ మాత్మానం య స్సాక్షాదాత్మభావేన అయ మహ మస్మీతి
విద్వాన్ ఆత్మనోఽన్య న్న పశ్యతి. అతో నాతివదతి. ఆత్మక్రీడః ఆత్మరతిః
వైరాగ్యాదిక్రియావాన్ జ్ఞానధ్యానాదిక్రియావాంశ్చ సన్న్యాసీ జీవ
న్ముక్తో బ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠో భవతి, సత్యాదీని భిక్షోః సమ్యక్జ్ఞానసహకా
రీణి సాధనా నీతి విహితాని. సత్యసాధనస్తుత్యర్థోఽర్థవాద శ్శ్లోకః.
పునరప్యసాధారణేఽప్యసాధారణం తదుపలబ్ధిసాధన ముక్తమ్. ఏవ
ముక్తలక్షణం సర్వాత్మానమాత్మత్వేన ప్రతిపన్నః లోకో మహ్య
మన్యస్మై వా భవేదితి సంకల్పయతి తం తం లోకం ప్రాప్నోతి తాం
స్తాంశ్చ కామాన్. విభూతిమిచ్ఛుః ఆత్మజ్ఞానేన విశుద్ధాంతఃకరణ మర్చ
యేదిత్యుక్తమ్. ముముక్షోః కామత్యాగ ఏవ ప్రధానమ్. సర్వలాభా
త్పరమాత్మలాభః. నాసౌ ప్రవచనాదినా లభ్యః. కిన్తు పరమాత్మాస్మీత్య
భేదానుసంధానేన వరణేన లభ్యః. బహిర్ముఖేన తు శతశోఽపి శ్రవణాదా
క్రియమాణే న లభ్యతే. ఏవం యో విద్వా న్వృణుతే తస్య ప్రాప్తు
మిచ్ఛోః ఏష ఆత్మా అవిద్యాసంఛన్నాం స్వాం పరాం తనూం స్వాత్మ

తత్త్వస్వరూపాం ప్రకాశయతి వరణసాధనాని సన్న్యాససహితాని బలాప్రమాదతపాంసి. ఏవం బ్రహ్మవిదః సర్వమేవావిశంతి భిన్నఘటాకాశవత్ అవిద్యాకృతోపాధిపరిచ్ఛేదం జహతి. వేదాంతవిజ్ఞానేన పరమార్థనిశ్చయవంతః శుద్ధసత్త్వాస్సన్న్యాసినః బ్రహ్మలోకేషు పరాన్తాఖ్యసంసారావసానకాలే పరామృతాః జీవంత ఏవ బ్రహ్మభూతాః నిర్వృతి ముపయంతి. "శకునీనా మివాకాశే జలే వారిచరస్యచ, పదం యథా నదృశ్యేత తథా జ్ఞానవిదాం గతిః." అపిచ అవిద్యాదిసంసారబంధాపనయన మేవ మోక్ష మిచ్ఛంతి బ్రహ్మవిదః, నతు కార్యభూతమ్. మోక్షకాలే దేహారంభకాః ప్రాణాదికలాః స్వం స్వం కారణం గతా భవంతి. పంచదశకలాసు లీనాసు విజ్ఞానమయ శ్చాత్మా ఉపాధ్యపనయే సతి బ్రహ్మణ్యాకాశకల్పే ఏకీభూతః అవశేషతాం గచ్ఛతి. జలాధారాపనయ ఇవ సూర్యాదిప్రతిబింబం సూర్యే. ఘటావ్యపనయనాత్ ఘటాద్యాకాశ ఇవాకాశే ఏవం బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవభవతీతి "సర్వఏకీభవంతీ"తి శ్రుత్యుక్తమ్.సముద్రే అస్తంగతా నద్య ఇవేత్యాది దృష్టాంతః. 'బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవ భవ'తీత్యభేదనిర్ధారణమ్.

ఇతి ముండకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౬. మాండూక్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అథర్వణే మాండూక్యోపనిషత్ ప్రణవార్థరహస్యం బోధయతి. శ్రీగౌడపాదాచార్యస్య నారాయణప్రసాదతః ప్రతిపన్నాః మాండూక్యోపనిషదర్థావిష్కరణపరాః శ్లోకాశ్చ. ఉపనిషదః వ్యాఖ్యాతాశ్చ భాష్యకారైః. తేషు శ్రీవైష్ణవశ్రీవత్సాంకమిశ్రైః ఏకోనత్రింశచ్ఛ్లోకాః మాండూక్యోపనిషత్త్వేన వ్యాఖ్యాతాః. రంగరామానుజీయవ్యాఖ్యానే తు గౌడపాదీయా ఇతిన వ్యాఖ్యాతాః.ద్వైతిభి రానందతీర్థాచార్యైస్తు కేచన శ్లోకాః ఉపనిషదిత్యేవ వ్యాఖ్యాతాః. అత్ర చ ప్రకరణచతుష్టయమ్. వేదాంతసారసంగ్రహభూత మిదం ప్రకరణచతుష్టయం ఓ మిత్యేతదక్షరమిత్యాది. రోగార్తస్య రోగనివృత్తౌ స్వస్థతేవ సాంసారికదుఃఖార్తస్యాత్మనః ద్వైతప్రపంచోపశమే స్వస్థతా నామాద్వైతభావః ప్రయో

జనమ్. ద్వైతప్రపంచస్య అవిద్యాకృతత్వాత్. విద్యయా తదుపశమః స్యాత్ ఇతి బ్రహ్మవిద్యాప్రకాశనార్థా ఉపనిషత్. తత్ర తావత్ ఓంకారనిర్ణయాయ ఆగమప్రధానం ఆత్మతత్త్వప్రతిపత్త్యుపాయభూతం ప్రథమప్రకరణముక్తమ్. సర్వవికల్పోపరమే రజ్జుతత్త్వప్రతిపత్తివత్ ద్వైతప్రపంచోపశమే అద్వైతప్రతిపత్తిర్యస్య భవతి తస్య ద్వైతం వితథమితి ద్వితీయం ప్రకరణమ్. తథా అద్వైతస్యాపి వైతథ్యప్రసంగప్రాప్తౌ యుక్తిభిస్తథాత్వదర్శనాయ తృతీయం ప్రకరణమ్. అద్వైతస్య తథాత్వప్రతిపత్తివిరుద్ధా వైదికవాదనిరాకరణాయ చతుర్థం ప్రకరణ మితి.

తత్రాదౌ ఓంకారనిర్ణయస్య ఆత్మతత్త్వప్రతిపత్త్యుపాయత్వం ప్రతిపాదితమ్. తతః అభిధానాభిధేయయోః ఏకత్వేఽపి అభిధానప్రాధాన్యేన నిర్దేశః కృతః. ఓమిత్యేతదక్షరమిదం సర్వమిత్యాదినా. ఓంకారస్య చతుష్పాత్త్వం వివృతమ్. విశ్వతైజసప్రాజ్ఞతురీయాః. అకారోకారమకారార్ధమాత్రాః చత్వారః పాదాః. తత్తదవస్థాస్వరూపాదికం వివృతమ్. జాగరితావస్థాయామేవ విశ్వాదీనాం త్రయాణామనుభవప్రదర్శనార్థో దక్షిణాక్షీతి శ్లోకః. "వంధ్యాపుత్రో న తత్త్వేన మాయయా వాఽపి జాయతే" ఇతివత్ నాసతాం ప్రభవః. కిన్తు, అనాద్యవిద్యయా వ్యావహారికసతామేవ విశ్వతైజసప్రాజ్ఞభేదానాం ప్రభవః, సృష్టిచింతకానామేవ సృష్టివికల్పాః. స్వప్నమాయాసరూపాయాం నిష్ప్రయోజనాయాం సృష్టౌ ముముక్షూణామనాదరః, ఇచ్ఛామాత్రం సృష్టిః, కాలాత్సృష్టిః, భోగార్థం సృష్టిః, క్రీడార్థం సృష్టిః, విభూతిస్సృష్టిః, స్వభావస్సృష్టిః ఇత్యాదయో వికల్పాః సృష్టౌ తత్తద్వాదిభిశ్చింత్యంతే. నాంతఃప్రజ్ఞమిత్యాదినా సర్వశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తశూన్యత్వాత్తస్య శబ్దానభిధేయత్వమితి విశేషప్రతిషేధేనైవ తురీయం నిర్దిష్టమ్. అధ్యాసాధిష్ఠానత్వేన సత్యత్వాత్ న శూన్యం. భేదవికల్పరహితత్వాదద్వైతం. ప్రతీయమానపాదత్రయరూపవైలక్షణ్యాచ్చతుర్థం పాదం మన్యంతే. స ఆత్మా తత్త్వమస్యాదివాక్యార్థః విజ్ఞేయః. జ్ఞాతే ద్వైతాభావః. ప్రాజ్ఞతైజసవిశ్వలక్షణానాం సర్వదుఃఖానాం నివృత్తేరీశాన స్తురీయ ఆత్మా, తుర్యయాథాత్మ్యావధారణార్థం విశ్వాదీనాం సామాన్యవిశేషభావా నిరూపితాః. నిమిత్తాంతర

ప్రాప్తశంకాశ్చ నివారితాః, కదా తురీయే నిశ్చితో భవతీత్యపి విచారితమ్. త్రైకాలికాబాధ్య మద్వైతం సత్యం ప్రపంచనివృత్త్యా చేత్ప్రతిబుధ్యతే, అనివృత్తే ప్రపంచే కథ మద్వైతసిద్ధి రిత్యాశంక్య మాయామాత్ర మిదం ద్వైతం వస్తుతో నాస్తీతి సమాహితమ్. ఓంకారః పాదశః ప్రవిభజ్యమానః మాత్రామధికృత్య వర్తత ఇత్యధిమాత్రమ్. మాత్రాశ్చ అకార ఉకారో మకారఇతి. తత్ర విశేషనియమః కృతః. ప్రపంచోపశమః అద్వైత శ్శివః చతుర్థః పాదః. సర్వస్యోత్పత్తిస్థితిప్రళయాః రజ్జుసర్పమృగతృష్ణికాస్వప్నాదివదుత్పద్యమానాఃమాయావినః పరమేశ్వరా ద్భాసంతే. మాయావిస్థానీయం ప్రణవమాత్మానం జ్ఞాత్వా తదాత్మభావం పశ్యతి సర్వద్వైతోపశమత్వాత్ శివః యథా వ్యాఖ్యాత ఓంకారో యేన విదితః సతత్త్వస్య మననాన్మునిః నేతరః శాస్త్రవిదపి. ఇత్యాగమప్రకరణం ప్రథమమ్.

ఏకమేవా ద్వితీయమిత్యాదిశ్రుతిభ్యః జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యత ఇత్యుక్తం సంవాది స్యాత్. తత్రోపపత్త్యాఽపి ద్వైతస్య వైతథ్య మవధారయితుం ద్వితీయప్రకరణ మారబ్ధమ్. వితథస్య భావో వైతథ్యంఅసత్యత్వమ్. స్వప్నే సర్వేషాం బాహ్యానా మాధ్యాత్మికానాంచ భావపదార్థానాం ప్రమాణకుశలాః వైతథ్యమాహుః. వైతథ్యే హేతుశ్చ అల్పపరిమాణకశరీరమధ్యే పర్వతహస్త్యాదయో సహభావా ఉపలభ్యంతే. న బహిశ్శరీరాత్. తస్మాత్తే వితథా భవితు మర్హంతీతి. స్వప్నకృతదేశాంతరగమనం ప్రతిబోధానంతరం తస్మిన్ దేశే న విద్యత ఇతి విరుధ్యతే. ఏవమాదికాః అనుభావికయుక్తయః బహుశః ప్రదర్శితాః. స్వప్నదృష్టాంతస్య అపూర్వత్వాశంకాం నిరాకృత్య జాగ్రద్భేదానాం పునః స్వప్నతుల్యత్వం ప్రపంచితమ్. ఆత్మా స్వమాత్మానం స మాయయా స్వస్మిన్నేవ నానాకారం కల్పయతి. రజ్జ్వాదావివ సర్పాదీన్ స్వయమేవ చ తాన్ బుధ్యతే భేదాన్. తదేవేతి వేదాంతనిశ్చయః. నాన్యోఽతోఽస్తి జ్ఞాతేత్యాదిశ్రుతీనాం సాధనాంతరాభావాత్ స్వయమేవకర్తృకరణం చేతి యుక్తేః స్వాజ్ఞానానుభవస్య చ దర్శనాత్ స్వప్నవచ్చితిపరికల్పితం సర్వమ్. మనోవాసనామాత్రాభివ్యక్తానాం భావానాం యదప్యంతరవ్యక్తత్వం, స్ఫుటత్వం వా బహిశ్చక్షురాదీంద్రియాణాం,

నాసౌ భేదానా మస్తిత్వకృతో విశేషః, స్వప్నేఽపి తథా దర్శనాత్. కిం త్వింద్రియాంతరకృత ఏవ. అతో జాగ్రద్భావా అపి స్వప్నభావా ఇవ కల్పితా ఇతి సిద్ధమ్. సర్వకల్పనామూలం జీవకల్పనేత్యుక్తమ్. ఏకస్యైవ ఆత్మనః మాయయా బహుత్వవదాభాసః, ద్వైతస్య యుక్తిభి రుక్త మసత్యత్వం వేదాంతప్రమాణై రేవావగతమ్. సర్వోఽయం లౌకికో వైదికశ్చ వ్యవహారః అవిద్యావిషయ ఏవ, ప్రమాణయుక్తిభ్యాం ద్వైత మిథ్యాత్వప్రసాధనేన అద్వైతమేవ పారమార్థికమితి నిర్ధారితమ్. విది తరాగైరిత్యాదినా సర్వానర్థప్రశమన మద్వైతమేవ శివ మభయమితి స్తూయతే ఇతి వైతథ్యప్రకరణం ద్వితీయమ్.

ఓంకారనిర్ణయే ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్వైత ఇతి ప్రతిజ్ఞాతం. తత్ర ద్వైతాభావస్తు వైతథ్యప్రకరణేన స్వప్నమాయాగంధర్వనగరాది దృష్టాంతైః దృశ్యత్వాదిభిః అంతవత్త్వాదిభి ర్హేతుభి స్తర్కేణ చ ప్రతిపాదితః, అద్వైతం కిమాగమమాత్రేణ ప్రతిపత్తవ్యం. ఆహోస్విత్తర్కేణాపీత్యాశంక్య శక్యతే తర్కేణాపి జ్ఞాతుమితి అద్వైతప్రకరణమారబ్ధమ్. “ఆత్మా హ్యాకాశవజ్జీవై ర్ఘటాకాశై రివోదితః, ఘటాదివచ్చ సంఘాతైః జాతా వేతన్నిదర్శనమ్” ఇత్యాదిబహుభిర్దృష్టాంతై ర్హేతుభి స్తర్కైశ్చ అద్వైతం సాధితమ్. “నాకాశస్య ఘటాకాశో వికారావయవౌ యథా. నైవాత్మనస్సదా జీవో వికారావయవౌ తథా” ఇత్యాదిగ్రంథేన అప్రయోజకశంకా ప్రతికూలతర్కప్రతిషేధః అనుకూలతర్కాశ్చ ప్రదర్శితాః, శ్రుత్యాపి జీవపరమాత్మనోః పృథక్త్వం కర్మకాండే బహుశః ప్రపంచితం. క్వచిజ్జ్ఞానకాండేఽపి. ఆత్మైకత్వంతు జ్ఞానకాండైకావధార్యమ్. వాక్యవిరోధే కథం సామంజస్య మిత్యాశంక్య సర్వాభి రుపనిషద్భిః నిర్ణాయకైర్మహావాక్యై ర్బహుభి ర్దృష్టాంతై రదుష్టైర్హేతుభి రనుకూలై స్తర్కైశ్చ శ్రుత్యనుగృహీతైః స్వానుభూత్యా చ అద్వైతమేవ సాధ్యత ఇతి బహు ప్రపంచితమ్. ద్వైతేన అద్వైతం న విరుధ్యత ఇత్యపి సాధితమ్. అద్వైతస్య పరమార్థసతః అవిద్యకేన ద్వైతేన న బాధః. నిర్విశేషస్యాత్మనః దుర్బోధ్యత్వాత్. ఉపాయాంతరేణ తస్యైవ ప్రతిపిపాదయిషయా యద్యద్వ్యాఖ్యాతం తత్సర్వం

శ్రుతి ర్నిహ్నుతే. అసతో భావస్య మాయయా తత్త్వతో వా న కథం చన జన్మ యుజ్యతే. అదృష్టత్వాత్. నహి వంధ్యాపుత్రో మాయయా తత్త్వతో వా జాయతే, తస్మా దసద్వాదః దూరత ఏవ వాత్రానుపపన్నః. ప్రచారభేదే హేతు రుక్తః. మోక్షాఖ్యా శాంతి ర్మనోనిగ్రహాయత్తైవం, సర్వోఽపి మనోనిగ్రహాదిః మృల్లోహాదివత్సృష్టి రుపాసనా.-
ఇతి తృతీయమద్వైతప్రకరణమ్. 3

ఆగమార్థస్య శుద్ధాద్వైతదర్శనస్య ప్రతిపక్షభూతాః కేవలయాత్రికాః అద్వైతాభాసా వైనాశికాః స్వమతేన భ్రామయంతి లోకమ్. అన్యోన్యవిరుద్ధతయా తస్య అసమ్యగ్దర్శనత్వం ప్రదర్శ్య తత్ప్రతిషేధేన ఔపనిషదస్యాద్వైతదర్శనస్య సిద్ధి రుపసంహర్తవ్యా, అతః అలాతశాంత్యాఖ్యం ప్రకరణ మారబ్ధమ్. కథం ద్వైతిన ఏవ పరస్పరం విరుధ్యంత ఇతి చేత్, సత్కారణవాదినః కేచిత్ సాంఖ్యాః, అసత్కారణవాదినోఽన్యే, ప్రాజ్ఞాభిమానినో వైశేషికనైయాయికాదయః విరుద్ధార్థత్వే వదంతే. వివాదరహితం తు పరమార్థదర్శనం; తైస్తై రుక్తాభిరేవ యుక్తిభిః తత్తన్మతాన్యేవ ఖండితాని. బీజాంకురాఖ్యో దృష్టాంత ఇత్యాదిగ్రంథేన బీజాంకురయోరివ హేతుఫలయోః అన్యోన్యం కార్యకారణభావాభ్యుపగమాత్ నాన్యోన్యాశ్రయత్వం. ఏవం రీత్యా ఇతరాక్షేపా నిరాకృతాః. "నిమిత్తస్యానిమిత్తత్వ మిష్యతే భూతదర్శనాత్" ఇత్యత్రాఽపి ప్రపంచితః. "ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వాత్" ఇత్యాదిగ్రంథేన స్వప్నజాగరితయోః కార్యకారణభావేఽపి అత్యంతవైషమ్యా న్న మిథ్యాత్వ మిత్యాశంకా పరిహృతా. వ్యవహారదృష్ట్యా కార్యకారణత్వం స్వప్నజాగరితయో రుక్తమ్. తత్త్వదృష్ట్యా తు అప్రసిద్ధమేవేతి సాధితమ్. "జాత్యాభాసం చలాభాస"మితి శ్లోకేన పరమార్థసద్వస్తు సూచితమ్. చిత్తచైత్యే అన్యోన్యదృశ్యే ఇత్యన్యోన్యాశ్రయః పరిహృతః, దృశ్యదర్శనయో స్స్వరూపే ప్రమాణాభావాత్, ద్రష్టైత్రోపలక్షితః కేవలమాత్మాఽవశిష్యతే, "అస్తినా స్త్యస్తినా స్తీతి నాస్తి నాస్తీతి వా" పునః ఇత్యాదిగ్రంథేన సూక్ష్మవిషయా అపి పండితానాం గ్రహాః భగవతః పరమాత్మన ఆవరణా ఏవ. కిముత మూఢజనబుద్ధిలక్షణాః

ఇత్యేవముక్తః. ప్రదర్శితః. ఏవం అన్యదర్శనార్థానాం తదుక్తిభిరేవ మిథ్యాత్వం బహుధా ప్రపంచితమ్. ఇత్యలాతశాంత్యాఖ్యం చతుర్థం ప్రకరణమ్. ౪

ఇతి మాండూక్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

౭. తైత్తిరీయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

పూర్వకాండే కర్మ ప్రతిపాదిత ముపాత్తదురితక్షయార్థం కామ స్తత్ర ప్రవర్తకః. ఆప్తకామానాం కామాభావా న్న తత్ర ప్రవృత్తిః; యే చాత్మకామాః త ఏవా ప్తకామాః; ఆత్మన్యవస్థానాత్; ఆత్మా చ బ్రహ్మ. తద్విజ్ఞానా దవిద్యానివృత్తౌ స్వాత్మన్యవస్థానం మోక్షః. అతో బ్రహ్మవిద్యార్థోపనిషదారభ్యతే. తదర్థత్వా ద్గ్రంథో౾ప్యుపనిషదితి.

కృష్ణయజుర్వేదే తైత్తిరీయోపనిషత్సు శిక్షావల్లీ ఆనందవల్లీ భృగువల్లీతి త్రయోభాగాః. శిక్షావల్ల్యాః శంనో మిత్ర ఇతిశాంతిః; ఆనందవల్ల్యాః సహ నావవత్వితి శాంతిః; భృగువల్ల్యా అపి తథా. తత్ర శం నో మిత్ర ఇతి శాంతౌ ప్రాణవృత్తే రహ్న శ్చాభిమానిదేవతాత్మా మిత్రః. అపానవృత్తే రాత్రేశ్చాభిమానీ వరుణః; చక్షుష్యాదిత్యే చాభిమాన్యర్యమా; బలే ఇంద్రః; వాచి బుద్ధౌ చ బృహస్పతిః పాదయో రభిమానీ విష్ణుః; ఏవమాద్యా అధ్యాత్మదేవతాః. శం నో భవత్వితి సర్వత్రానుషంగః. నమో బ్రహ్మణ ఇతి పరోక్షేణ, నమస్తేవాయోఇతి ప్రత్యక్షేణ చ వస్తునిర్దేశః. సూత్రాత్మరూపేణ వాయుః పరోక్షః; ఆధ్యాత్మికప్రాణవాయురూపేణ శరీరాదే ర్బృంహణాత్ బ్రహ్మశబ్దవాచ్యత్వేనచాపరోక్షః. యథా కశ్చిద్రాజదిదృక్షుః రాజ్ఞో ద్వారిక మభిముఖీకర్తుం త్వమేవ రాజేతి స్తౌతి తథా హార్దస్య బ్రహ్మణః ద్వారపాలః ప్రాణః హార్దబ్రహ్మదిదృక్షుణా ముముక్షుణా త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మవదిష్యామీతి స్తూయతే. విద్యాసంయోజనేన మా మవతు; వక్తృత్వసామర్థ్యసంయోజనేన ఆచార్య మవత్వితి

ప్రార్థనా. పునర్వచన మాదరార్థం. శాంతే స్త్రిర్వచనం తాపత్రయప్రశమనార్థమ్.

అర్థజ్ఞానప్రధానత్వా దుపనిషదః గ్రంథపాఠే యత్నోపరమో మాభూదితి శీక్షాధ్యాయ ఆరబ్ధః. సహనౌయశ ఇత్యాదినా శిష్యైః ప్రార్థ్యతే. సంహితావిషయం దర్శన ముపనిషత్; అధికరణం జ్ఞానవిషయః, అధిలోకం దర్శనం; సంహితాయాః పూర్వవర్ణే పృథివీదృష్టిః కర్తవ్యా; ఉత్తరవర్ణే ద్యౌరితి దృష్టిః సంధి రంతరిక్షలోకః, సంధానం వాయుః ఇత్యధిలోకదర్శనం; ఏవ ముపాసనాని ప్రతిపాదితాని. సంధీయతే ప్రజయా పశుభిరితి ఫల ముక్తమ్; మేధాకామస్య శ్రీకామస్య చ తత్ప్రాప్తిసాధనం జపహోమా వుచ్యేతే. ఋషభశబ్దేన ఓంకారో హ్యత్రోపాస్యః. అనన్తరం వ్యాహృత్యాత్మనో బ్రహ్మణః అంతరుపాసనం స్వారాజ్యఫలం ప్రస్తూయతే. ౫. హిరణ్యగర్భస్య వ్యాహృత్యాత్మనః బ్రహ్మణోఽంగాని అన్యా దేవతా ఇత్యుక్తమ్. తస్య సాక్షాదుపలబ్ధ్యర్థం విష్ణో స్సాలగ్రామ ఇవ హృదయాకాశస్థాన ముపాసనార్థముచ్యతే. తత్రోపాస్యమానం బ్రహ్మ మనోమయత్వాదిధర్మవిశిష్టం సాక్షా దుపలభ్యతే పాణావామలకమివ, మార్గశ్చ సర్వాత్మభావప్రతిపత్తయే వక్తవ్య ఇతి షష్ఠానువాక ఆరబ్ధః. ౬. ప్రాజాపత్యాత్మభావాయ వ్యాహృత్యాత్మకస్య బ్రహ్మణః పృథివ్యాదిపాఙ్క్తస్వరూపేణోపాస్యత్వ ముక్తమ్. ౭. విష్ణోః ప్రతిమేవ బ్రహ్మణః పరస్యాపరస్యచాలంబన మోంకారః; సర్వోపాసనాంగభూతస్య ఓంకారస్యోపాసనం విహితమ్. ౮. విజ్ఞానాదేవ ఆప్నోతి స్వారాజ్య మిత్యుక్తత్వాత్. శ్రౌతస్మార్తానాం కర్మణాం ఆనర్థక్యం మాభూదితి ప్రదర్శనార్థం 'ఋతం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే' చేత్యాద్యుపన్యాసః.సత్యతపస్స్వాధ్యాయప్రవచనానాం పునర్గ్రహణ మాదరార్థమ్. ౯. అహం వృక్షస్యేతి మన్త్రజపః విద్యోత్పత్త్యర్థః.ఏవం శ్రౌతస్మార్తనిత్యకర్మయుక్తస్య నిష్కామస్య బ్రహ్మజిజ్ఞాసోః ఆర్షాణి దర్శనాని ప్రాదుర్భవన్తీత్యాశయః. ౧౦. వేదమనూచ్యాచార్యోఽంతేవాసిన మనుశాస్తీతి అనుశాసనశ్రుతేః పురుషసంస్కారార్థత్వాత్, తత్సంస్కృతస్య ఆత్మజ్ఞాన మంజసైవోపజాయతే. విద్యాం ప్రత్యుపాయభూతాని కర్మాణి ఉపాయే చాధికో

యత్నః కర్తవ్యః. అహింసాబ్రహ్మచర్యాదీని విద్యాం ప్రత్యుపకారకాణి శ్రవణమననని దిధ్యాసనాదీని సాక్షాదేవ కారణాని; అత స్సిద్ధానాశ్రమాంతరాణి; సర్వేషాం చ విద్యాయా మధికారోఽస్తి పరంచ శ్రేయః కేవలవిద్యాయాః. ౧౧.

ఇతి శిక్షావల్లీ ప్రథమాధ్యాయః.

ఆనందవల్ల్యాఖ్య ద్వితీయాధ్యాయతాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అతీతవిద్యాప్రాప్త్యుపసర్గ ప్రశమనార్థా శం నో మిత్ర ఇతి శాంతిః. వక్ష్యమాణ బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్త్యుపసర్గప్రశమనార్థా సహ నావవత్వితి శాంతిః. విద్యాగ్రహణనిమిత్తం శిష్యస్యాచార్యస్య వా ప్రమాదిశో విద్వేష స్స్యాదితి తచ్ఛమనాయేయమాశీః. కర్మభి రవిరుద్ధాన్యుపాసనాన్యుక్తాని. అంతసో్సపాధిక మాత్మదర్శనం చోపదిష్టం. తావతా నాత్యంతికస్సంసారబీజస్యోపమర్దః. అతః సర్వోపద్రవబీజస్యాజ్ఞానస్య నివృత్త్యర్థం నిరుపాధికాత్మదర్శనార్థంచ బ్రహ్మవి దాప్నోతి పర మిత్యారంభః. సత్యం జ్ఞాన మనంత మితి బ్రహ్మణః స్వరూపలక్షణమ్, జ్ఞానజ్ఞేయజ్ఞాతృపదార్థాః భోగాపవర్గౌ చ యస్యాం గూఢాః సా బుద్ధిర్గుహా పరమే వ్యోమని అవ్యాకృతాకాశే నిహిత మంతర్హితం బ్రహ్మ. హార్దం విజ్ఞానాంగత్వేన వ్యోమ వివక్షితం. గుహానిహిత బ్రహ్మవిదాన్ సర్వాన్ కామాన్ బ్రహ్మణా బ్రహ్మస్వరూపేణైవ సహాశ్నుతే. ఏకయైవోపలబ్ధ్యా యుగపదుపభుఙ్క్తే. అనన్తత్వం చ దేశతః కాలతో వస్తుతశ్చ అపరిచ్ఛిన్నత్వం. పరిచ్ఛేదాభావశ్చఅధికరణాత్మక ఇతి నాన్యః. దేశతః పరిచ్ఛిన్న మాకాశం కాలతః పరిచ్ఛిన్నం కార్యమాత్రం వస్తుతః పరిచ్ఛిన్నో భిన్నశ్చావాస్తవికః. త్రివిధపరిచ్ఛేదశూన్యం బ్రహ్మైవ. వాచారంభణశ్రుత్యా కారణవ్యతిరేకేణ కార్యం నాస్తీతి సర్వాధిష్ఠానం బ్రహ్మైవ సత్యమ్. స్వయంప్రకాశత్వా జ్జ్ఞానం. అతస్స్వరూపాద్బ్రహ్మణః. పురుష శ్చాన్నరసమయ శ్శిరఃపాణ్యాద్యాకృతిమాన్ పురుష ఏవ హి శక్తత్వా దర్థిత్వాచ్చ కర్మజ్ఞానయోరధిక్రియతే. సహి పురుష ఇహ విద్యయా అంతరతమం బ్రహ్మ సంక్రామయితు

మిష్టః. తస్య చ బాహ్యాకారవిశేషేష్వనాత్మసు ఆత్మభావితా బుద్ధిః ఆలంబనం వినా నిర్విశేషం ప్రత్యగాత్మానం వేత్తుం నార్హతి. అతః దృష్టశరీరాత్మసామ్యకల్పనయా శాఖాగ్రచన్ద్రనిదర్శనవత్ అంతర్ముఖీకర్తుం తస్యేదమేవ శిర ఇత్యాద్యుపాసనా ఉపదిష్టాః. అన్నమయాత్మప్రకాశక ఏష శ్లోకో నామ మంత్రః. ౧. ప్రాణమయాత్మవిషయే ద్వితీయః శ్లోకః. ౨. మనోమయాత్మప్రకాశక స్తృతీయః. ౩. విజ్ఞానమయాత్మప్రకాశక శ్చతుర్థః. ౪. ఆనందమయాత్మప్రకాశకః పంచమః.

యస్య తస్య జ్ఞానాన్తలక్షణస్య బ్రహ్మణః ప్రతిపత్త్యర్థః పంచాన్నమయాదికోశా ఉపన్యస్తాః యే నైవ చ తే సర్వే ఆత్మవన్తః తద్బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా. అవిద్యాపరికల్పిత ద్వైతస్యావసానభూత మద్వైతం బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠా-పుచ్ఛమ్. ౫. సర్వాంతరతమాత్మాస్తిత్వప్రకాశకోఽపి మన్త్రః కార్యద్వారేణ భవతీతి. ౬. అసద్వా ఇదమిత్యాదినా అవ్యాకృతనామరూపవిశేషపరీతరూపం అవ్యాకృతబ్రహ్మోక్తమ్. సర్వకారణత్వా త్స్వయంకర్తృ బ్రహ్మైవ సుకృతమ్. బాహ్యానన్దసాధనరహితా అపి బ్రహ్మవిదః నిరీహాః నానందాశ్చ దృశ్యంతే. బ్రహ్మైవ రస స్తేషామ్. ప్రాణాదిసర్వచేష్టాః గుహానిహితాత్మసత్తాకాః.అతః, పరమాత్మైవానందయతి, అదృశ్యే ద్రష్టవ్యవికారరహితే, అనాత్మే=అశరీరే, అనాధారే అభయంయథాతథా, ప్రతిష్ఠాం=ఆత్మభావం, లభతే. తదా స తస్మిన్భయహేతో ర్నానాత్వస్యాభావాత్ స్వరూపప్రతిష్ఠో భవతి, ఆత్మని అల్పమన్తరం భేదం కురుతే పశ్యతి. భేదదర్శినః అవిదుషః భయం భవతి. బ్రహ్మైవ తేషాం భయం తస్మాద్భేదదర్శీ విద్వానప్యవిద్వానేవ. ౭.

రాజ్ఞో భృత్యాఇవ వాతాదయో బ్రహ్మణో భయేన ప్రవర్తంతే. భయకారణ మానందం బ్రహ్మ తస్య మీమాంసా=విచారణా. కిమానన్దోవిషయవిషయిసంబంధేన జనితః, లౌకికానందవత్? ఆహోస్విత్ స్వాభావికః? ఇత్యేషా మీమాంసా. తత్ర లౌకిక ఆనందో బాహ్యాధ్యాత్మికసాధనసంపత్తినిమిత్త ఉత్కృష్టః. స ఏష నిర్దిష్టో బ్రహ్మానందానుగమార్థమ్. లౌకికోఽప్యానందో బ్రహ్మానందస్యైవాంశ ఇవ యువాధ్యాయక ఇత్యాద్యాధ్యాత్మిక సాధనసంపన్నస్య చ సార్వభౌమస్య చ ఆనందో మానుషః. తస్మా చ్ఛతగుణోత్కృష్టో మనుష్యగంధర్వాణా మానందః. ఏవం

పూర్వస్యాః పూర్వస్యా భూమేః ఉత్తరస్యా ముత్తరస్యాం భూమౌ ప్రసాదవిశేషతః శతగుణేన ఆనందోత్కర్ష ఉపపద్యతే. అకామహతత్వాంతు విషయోత్కర్షాపకర్షతః సుఖోత్కర్షాపకర్షాయ విశిష్యతే. అకామహతగ్రహణం తద్విశేషతః శతగుణసుఖోత్కర్షోపలబ్ధేః అకామహతత్వస్య పరమానందప్రాప్తిసాధనత్వవిధానార్థం. స యశ్చాయం పురుషే, స గుహాయాం నిహితఆత్మా, ఆకాశాద్యన్నమయాంతం కార్యం సృష్ట్వా తదేవానుప్రవిష్టః (యశ్చాసావాదిత్యే) సః య స్యైకదేశం బ్రహ్మాదీని భూతాని సుఖార్హాణ్యుపజీవంతి స పరమానందః శ్రోత్రియప్రత్యక్షో నిర్దిష్ట ఆదిత్యే నిర్దిశ్యతే. ఉభయో రైక్య ముపదిష్టం. భిన్నప్రదేశస్థఘటాకాశైకత్వవత్, (అస్మా ల్లోకా త్ప్రేత్య) నిరపేక్షో భూత్వా అన్నమయాదీన్పంచాప్యుపసఙ్క్రామతి = విషయజాతమన్నమయా త్పిండాత్మనః వ్యతిరిక్తం న పశ్యతి-తత్త్వమయం పశ్యతీత్యర్థః. సంక్రమణకర్తా పరస్మాన్నప్రవిభక్తః; య ద్యన్యస్స్యాత్ "తత్సృష్ట్వా తదేవానుప్రావిశత్, అన్యోఽసావన్యోఽహమస్మీతి న స వేదయథాపశుః, ఏక మేవా ద్వితీయం, తత్త్వమసి, తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్, అహం బ్రహ్మాస్మి, ప్రజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ" ఇత్యాది శ్రుతివిరోధః యది హి విద్వాన్ స్వాత్మనః అన్య న్న పశ్యతి, తతః అభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే; అన్యస్య అవిద్యాకల్పితత్వేన విద్యయా అవస్తుత్వదర్శనోపపత్తిః. ఆనందమయస్యాత్మసంక్రమణం న ప్రాప్తిః. పారిశేష్యాత్. అన్నమయాద్యానందమయాంతాత్మవ్యతిరిక్తకర్తృకం జ్ఞానమాత్రం చ సంక్రమణ ముపపద్యతే బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతీత్యాది శ్రుతిబలాత్, జ్ఞానేన సర్వగతస్యాత్మన స్సంక్రమణం, పరమార్థతః నిర్వికల్పే బ్రహ్మణి న కశ్చిదపి వికల్ప ఉపపద్యతే. ఏవం క్రమేణ నిర్వికల్పమాత్మాన ముపసంక్రమ్య కుతశ్చన న బిభేతి; సర్వ స్యానందవల్ల్యర్థస్య సంక్షేపతః ప్రకాశనాయ ఏష మంత్రో భవతి. ౮. (ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్) అభేదే షష్ఠీ. ఆనందరూపత్వా ద్బ్రహ్మణః ఆనందం బ్రహ్మేత్యుక్తేశ్చ. మనసః బ్రహ్మవిజ్ఞానసాధనత్వాత్ తత్ర బ్రహ్మత్వ మధ్యారోప్య మనోమయోదాహృతమంత్రః 'న బిభేతి కదాచ'నేతి స్తౌతి; భయమాత్రం ప్రతిషిద్ధమేవ; ఇహ తు అద్వైతవిషయే న బిభేతి కుతశ్చనేతిభయనిమిత్తమేవ ప్రతిషిధ్యతే. (యఏవంవేద) యథోక్త మద్వైతం

ఆనందం బ్రహ్మ వేద తస్యాత్మభావేన దృష్టే పుణ్యపాపే నిర్వీర్యే సతీ, తాపకే, జన్మారంభకే చ నభవతః. సర్వాభ్యో విద్యాభ్యః పరం శ్రేయో ఽస్యాం నిషణ్ణమ్.

ఇత్యానందవల్లీవిషయార్థసంగ్రహః.

అథ భృగువల్లీతాత్పర్యవిషయసంగ్రహ ఉచ్యతే—ప్రాగానందవల్ల్యామేవ సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ ఆకాశాద్యన్నమయాంతం కార్యం సృష్ట్వా తదేవానుప్రవిష్టమ్; యస్మా ద్విశేషవదివోపలభ్యమానం, తస్మా త్సర్వకార్యవిలక్షణం అదృశ్యత్వాదిధర్మకమే వానందం తదేవాహమితి విజానీయాత్. అనుప్రవేశస్య తదర్థత్వాత్. తస్యైవం విజానతః శుభాశుభకర్మణీ జన్మాంతరారంభకే న భవతః ఇత్యర్థో వివక్షితః. పరిసమాప్తా చ బ్రహ్మవిద్యా. అతఃపరం బ్రహ్మవిద్యాసాధనంతపో వక్తవ్యం; అన్నమయాదివిషయాణి చోపాసనాని ప్రాగ్వోక్తానీతి. అతః పూర్వవచ్ఛాంతిపాఠపూర్వకం భృగువల్ల్యారభ్యతే. ఆఖ్యాయికా తు విద్యాస్తుతయే. వరుణపుత్రో భృగుః బ్రహ్మ జిజ్ఞాసుః పితర ముపగతవాన్. స చ పితా విధివ దుపసన్నాయ తస్మై ప్రోవాచ అన్నం శరీరం, తదభ్యంతరం ప్రాణం అనంతర ముపలబ్ధిసాధనాని చక్షుః శ్రోత్రం మనో వాచ మిత్యేతాని బ్రహ్మోపలబ్ధౌ ద్వారా ణ్యుక్తవాన్. బ్రహ్మణో లక్షణం 'యతో వా ఇమా' నీత్యాదినా జగజ్జన్మాదికారణత్వం తటస్థ మువాచ. ఉత్పత్తిస్థితిలయకాలేషు భూతసందోహో యదాత్మతాం న జహాతి తద్బ్రహ్మేతి నిష్కృష్ట ముపాస్య మువాచ. తపోవిశేషప్రతిపత్తిస్తు సర్వసాధకతమత్వాత్ పిత్రానుపదిష్టమపి బ్రహ్మజ్ఞానసాధనత్వేన తపః ప్రతిపేదే. భృగుః తచ్చ తపః బాహ్యాంతఃకరణసమాధానం "మనసశ్చేంద్రియాణాంచ య హ్యైకాగ్ర్యం పరంతపః; తజ్జ్యాయస్సర్వకర్మభ్య స్స ధర్మః పర ఉచ్యతే" ఇతి స్మృతేః. ౧. తపసా అన్నం బ్రహ్మేతి విజ్ఞాయ తత్ర సంశయేన పునః పితరముపససార. అద్యతే భుజ్యతే సర్వైరితి సర్వప్రతిపత్తిసాధారణం స్థూలదేహకారణభూతపంచకం విరాట్సంజ్ఞకం అన్నశబ్దేనోచ్యతే. తస్య స్థూలభౌతికకారణత్వాత్, యతో వా ఇమానీతి లక్షణాస్య తత్ర యోజయితుం శక్య

త్వాత్; తద్బ్రహ్మేతి ప్రతిపన్నవాన్, విరాజ ఉత్పత్తిదర్శనాచ్ఛ్రుతిస్మృతిషు తత్ర లక్షణం సుసంపూర్ణం భవతీతి పునస్తపోఽతప్యత. విచార్య తత్కారణం క్రియాశక్తివిశిష్టతయా ప్రాణశబ్దలక్ష్యం హిరణ్యగర్భం, సంకల్పాధ్యవసాయవిశిష్టయా చ మనోవిజ్ఞానశబ్దలక్ష్యం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్; తత్రాపి లక్షణావ్యాప్తేః సర్వార్థితానందశబ్దవాచ్యతయా మాయావిశిష్టం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్. విశిష్టస్య విశిష్టాంతరాత్మత్వానుపపత్తేః. కారణత్వోపలక్షితం విశుద్ధానందం బ్రహ్మేతి విజ్ఞాతవానిత్యర్థః. ఏవం తపసా విశుద్ధాయ ప్రాణాదిషు సాకల్యేన బ్రహ్మలక్షణమపశ్యన్ శనైశ్శనైరనుప్రవిశ్య ఆన్తరతమమానందం బ్రహ్మ విజ్ఞాతవాంస్తపసైవ సాధనేన భృగుః. తస్మాద్బ్రహ్మజిజ్ఞాసునా బాహ్యాంతఃకరణసమాధానలక్షణం పరమం తపస్సాధనమనుష్ఠేయమితి ప్రకరణార్థః. ఏవమన్యోఽపి తపసైవ సాధనేన అనేనైవ క్రమేణ అనుప్రవిశ్య ఆనందం బ్రహ్మ వేద. స హృదయాకాశగుహాయాం పరమానందాద్వైతే ప్రతితిష్ఠతి. బ్రహ్మైవ భవతీత్యర్థః. అన్నవానిత్యాదికం దృష్టం చ ఫలమ్. అన్నేన ద్వారభూతేన బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపాదనాత్ గురుమివ అన్నం న నింద్యాత్ ఇత్యాద్యుక్తం. ౭. అన్నోపాసనప్రకారాః తద్విహితాని తత్ఫలాని చోక్తాని. ఇదానీం బ్రహ్మణ ఉపాసనప్రకార ఉచ్యతే. ఉపాత్తపరిరక్షణం క్షేమః. క్షేమరూపేణ వాచి ప్రతిష్ఠితం బ్రహ్మేత్యుపాస్యం. అనుపాత్తస్యోపాదానం యోగః. ప్రాణాపానయోర్బ్రహ్మ యోగక్షేమాత్మనా ప్రతిష్ఠితమిత్యుపాస్యమ్. ఏవమాదీన్యుపాసనాన్యుక్తాని; తత్తత్ఫలాని చోక్తాని. ఆనందవల్ల్యాం "సోఽశ్నుతే సర్వాన్కామాన్సహ" ఇత్యుక్తఫలవచనస్య కే తే కామా ఇత్యాకాంక్షయా అత్ర విస్తార ఉచ్యతే. అనుసంచరన్ ఇమాన్లోకానాత్మత్వేనానుభవన్ సామ గాయన్ సమత్వాద్బ్రహ్మైవ సామ సర్వానన్యరూపం ఛందయన్ లోకానుగ్రహార్థమాత్మైకత్వం ప్రఖ్యాపయన్ తిష్ఠతి. హా ఉ ఇతి అహో ఇత్యస్మిన్నర్థే అత్యంతవిస్మయఖ్యాపనార్థః. అద్వైతాత్మా నిరంజనోఽపి సన్నహమేవాన్నమన్నాదశ్చేత్యాదికం విస్మయహేతుః. ౧౦. ఇతి భృగువల్లీతాత్పర్యమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషత్సమాప్తా.

౮. ఐతరేయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అవతరణికా.—ఋగ్వేదే ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షడధ్యాయేషు అధ్యాయత్రయ ముపనిషత్సంజ్ఞితమ్. ఆత్మా వా ఇదమేక మే వాగ్ర ఆసీదిత్యారభ్య అమృతస్సమభవదిత్యంతమ్. దేవతాద్వయలక్షణః పరః పురుషార్థః జ్ఞానకర్మసముచ్చయేన ప్రాప్తవ్యః. నాతః పర మస్తీత్యేకే ప్రతిపన్నాః. తన్నిరాచికీర్షయా కేవలాత్మజ్ఞానవిధానార్థం ఆత్మావాఇదమిత్యాద్యారంభః ఉత్తరగ్రంథేఽపి అన్యార్థానవగమాత్ పూర్వోక్తానాం అగ్న్యాదిదేవానాం అశనాయాదిమత్త్వేన సంసారిత్వం దర్శయతి శ్రుతిః.

అథోపనిషత్—ఆత్మనః ప్రాతీతికం సవిశేషత్వమాలంబ్య కథం కైవల్యమిత్యాశంక్య సర్వస్య విశేషస్య ఆత్మని మాయాకల్పితత్వాత్ న వాస్తవనిర్విశేషత్వవిరోధ ఇతి తదర్థం మాయయా ఆత్మనస్సకాశాత్ సృష్టిం వక్తుం సృష్టేః పూర్వం ఆత్మనః నిర్విశేషరూపం దర్శయితుం ఆత్మావాఇత్యాదివాక్యమ్. ఆత్మేతి పదేన సర్వజ్ఞః సర్వశక్తిః సర్వసంసారధర్మవర్జితః నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావః అమృతః అద్వయ ఉచ్యతే. తథా చ స్మృతిః "యచ్చాప్నోతి యదాదత్తే యచ్చాత్తి విషయానిహ, యచ్చాస్య సంతతో భావః తస్మా దాత్మేతి కీర్తితః" ఇతి జగత్సృష్టేః ప్రాగాత్మైవైక ఆసీత్. ఇదానీమ ప్యేక ఏవ. తథాప్యస్తి విశేషః. ప్రాగుత్పత్తేః అవ్యాకృతనామరూపభేదాత్మభూతం ఆత్మైకశబ్దప్రత్యయగోచరం జగ దాసీత్. ఇదానీం తు వ్యాకృతనామరూపభేదత్వాత్ అనేకశబ్దప్రత్యయగోచరం ఆత్మైకశబ్దప్రత్యయగోచరం చేతి విశేషః యథా ఫేనతరంగాదిభేదేఽపి సలిలమేవేత్యేకశబ్దప్రత్యయభాక్త్వం, తథా నాన్యత్కించన మిషత్ న కించిదపి వ్యాపారవ దితరద్వా; యథా, సాంఖ్యానాం అనాత్మపక్షపాతి స్వతంత్రం ప్రధానం, యథా చ కాణాదానా మణవః, తద్వ దిహ నాన్య దాత్మనః కించిదపి వస్తు విద్యతే. ఆత్మైకమేవాసీ దిత్యభిప్రాయః. సః సర్వజ్ఞస్వాభావ్యాదీక్షితవాన్ లోకాన్ సృజేయేతి. సోపాదాన స్తక్షాదిః ప్రాసాదాదీన్ సృజతీతి యుక్తమ్. నిరుపాదాన స్త్వాత్మా కథం లోకాన్ సృజతీతి చేత్ సలిలస్థానీయే అవ్యాకృతే ఆత్మైకశబ్దవాచ్యే

వ్యాకృతఫేనస్థానీయస్య జగతస్సంభవాత్ ఆత్మభూతనామరూపోపాదా
నస్సన్ సర్వజ్ఞో జగన్నిర్మిమీత ఇతి న విరోధః. ఇతి స్వప్రకృతిప్రాధాన్యేన
పరిణామ్యుపాదానత్వం. పరిణామో నామ వివర్తాదన్యో నాస్త్యేవ. అతః
ఆత్మన ఏవ ఉపాదానత్వం. మాయా తు సహాయమాత్రమ్. యథా విజ్ఞాన
వాన్మాయావీ నిరుపాదాన ఆత్మానమేవాంతరత్వేన ఆకాశే గచ్ఛన్నివ
నిర్మిమీతే తథా సర్వజ్ఞో మహామాయీ పరమేశ్వరః ఆత్మానమేవ ఆన్త
రత్వేన జగద్రూపేణ నిర్మిమీత ఇతి యుక్తతరమ్. ఏవం చ సతి కారణకా
ర్యోభయాసద్వాదాదిపక్షాశ్చ న ప్రసజ్యంతే. ఆకాశాదిక్రమేణాండ
ముత్పాద్య అంభః ప్రభృతీన్ లోకానసృజత, లోకానాం పంచభూతా
త్మకత్వేఽపి అబ్బాహుళ్యాత్తన్నామవ్యపదేశః. అద్భ్య ఏవ శిరఃపాణ్యాది
మన్తం పురుషం సముద్ధృత్య స్వావయవసంయోజనేన సంపిండితవాన్.
తత ఈశ్వరసంకల్పేన తపసా పక్షిణోఽండమివ పురుషపిండస్య ముఖా
కారం సుషిరమజాయత. ముఖాద్వాక్; తదధిష్ఠాతాఽగ్నిః; వాచో లోక
పాలః. తథా నాసికే తాభ్యాం ప్రాణః. ఏవం అధిష్ఠానం కరణం దేవతా
చేతి త్రయం క్రమేణ నిర్భిన్నమ్; హృదయమంతఃకరణాధిష్ఠానమ్; నాభి
స్సర్వప్రాణనిబంధనస్థానమ్. ౧.

ఏతా అగ్న్యాదయో దేవతాః ఈశ్వరేణ సృష్టాః మహతి
సంసారార్ణవే ప్రాపతన్. తం=స్థానకరణదేవతోత్పత్తిబీజభూతం ప్రథమో
త్పాదితం పురుషపిండమాత్మానం అశనాయాపిపాసాభ్యాం సంయోజిత
వాన్. తస్య తస్య కారణభూతస్య అశనాయాదిదోషవత్త్వాత్ తత్కార్య
భూతానామపి దేవతానాం అశనాయాదిమత్త్వమ్; పీడ్యమానాస్తాః
స్రష్టారమబ్రువన్—ఆయతనం నః ప్రజానీహీతి; తత ఈశ్వరో గామసృజ
త. అస్మదధిష్ఠానాయ అన్నమత్తుం గౌర్నాలమిత్యబ్రువన్. అశ్వం చ
తథా తతః పురుషమానయత్; తస్మిన్ అగ్నిర్వాగ్భూత్వా ముఖం
ప్రావిశత్; ఇత్యాదిక్రమేణ పురుషే దేవాః ప్రవిష్టాః లబ్ధాధిష్ఠానాసు
దేవతాసు అశనాయాపిపాసే ఈశ్వరాజ్ఞయా భాగవత్యావాస్తామ్.

తతః ఈశ్వరః మనుష్యాదీనాం అన్నభూతాన్ వ్రీహ్యాదీన్ మా
ర్జాలాదీనామన్నభూతాన్ మూషకాదీన్ ఏవమాదికమన్నం సంకల్ప
మాత్రేణాసృజత్; తత్ర శ్రుతివాక్యైః శబ్దాదిభోక్తృత్వమింద్రియశబ్ద

దేవతోపాధికం, నస్వతఆత్మనః; ఇత్యభిప్రాయేణ తాసాం శబ్దాదిభోగము
క్త్వా ఇదానీం అన్నపానభోక్తృత్వమపి అపానవృత్తిమత్ప్రాణోపా
ధికమ. న స్వత ఆత్మనః ఇత్యభిప్రాయేణ తస్యాభోక్తృత్వం పరిశేషాన్ని
ర్ధారితమ్. తదాసర్వోఽపిలోకః అన్నమభివ్యాహృత్యతృప్తోఽభవత్. ఏవం
సృష్టిమభిధాయ సంసారిణం భోక్తారం దర్శయితుం ఈశ్వరః విచారయా
మాస; మయా పరేణ స్వామినా అధిష్ఠాత్రా కృతాకృతఫలసాక్షిభూ
తేన భోక్త్రా భవితవ్యం పురస్యేవ రాజ్ఞేతి ప్రపదం చ మూర్ధా చ సంఘా
తస్య ప్రవేశమార్గౌ; కతరేణ మార్గేణ పురం ప్రపద్యే ఇత్యచింతయత్.
తతో మూర్ధసీమానం విదార్య ఛిద్రం కృత్వా తన్మార్గేణ ప్రవివేశ.
సందత్యనేన ద్వారేణ గత్వా పరస్మిన్బ్రహ్మణీతి బ్రహ్మరంధ్రస్య నాందన
మితినామ ఏవం సృష్ట్వా ప్రవిశ్య జీవేనాత్మనా రాజ్ఞ ఇవ స్వం పురం త్ర
య ఆవసథాః జాగరితకాలే దక్షిణం చక్షుః, స్వప్నకాలే అంతర్మనః, సు
షుప్తికాలే హృదయాకాశ మితి. పితృశరీరం, మాతృగర్భాశయః; స్వంచ
శరీరమితిత్రయ ఆవసథాః. త్రయస్స్వప్నాః. స్వప్నవదసద్వస్తుదర్శనాత్
అవస్థాత్రయతౌల్యం; తేష్వాయ మావసథేషు స్థూలసూక్ష్మకారణదేహే
షు పర్యాయేణ చరన్ స్వాభావిక్యా అవిద్యయా స ప్రబుధ్యతే. స
కదాచిత్ పరమకారుణికే నాచార్యేణ బోధితస్సన్ ఇదం బ్రహ్మమహా
త్మస్వరూపమదర్శమితి సర్వాన్తరబ్రహ్మసాక్షాదపశ్యత్. నపరోక్షేణ. 3.

ఏవం చ అసంసారీ సర్వజ్ఞ ఆత్మా స్వతోఽన్యద్వస్త్వన్తరమను
పాదాయైవ సర్వమిద మాకాశాదిక్రమేణ సృష్ట్వా స్వాత్మప్రబోధనా
ర్థం సర్వాణి చ ప్రాణాదిమచ్ఛరీరాణి స్వయం ప్రవిశ్య స్వమాత్మానం
యథాభూతమిదంబ్రహ్మాస్మీతి సాక్షాత్ప్రత్యబుధ్యత. తస్మాత్ సర్వశరీరే
ష్వేక ఏవాత్మా నాన్య ఇతి ఆత్మైకత్వనిర్ధారణ మధ్యాయపర్యవసితార్థః.

ఇతి ప్రథమాధ్యాయః.

ఏవమధ్యారోపాపవాదాభ్యాం ఆత్మతత్త్వం నిరూప్య ఉక్తాత్మత
త్త్వజ్ఞానే వైరాగ్యం హేతురితి తదర్థం జీవావస్థాః ప్రపంచయన్ అర్థా
త్ తస్య త్రయ ఆవసథా ఇతి ఉపక్షిప్తం శరీరత్రయం చ ప్రపంచయితుం
అధ్యాయాన్తరారంభః. ఏవం సంసరన్ ఉపాత్తదేహేంద్రియసంఘాతం

త్యజతి; త్యక్త్వాఽన్య ముపాదత్తే; పునఃపున రేవమేవ నదీస్రోతోవత్
జన్మమరణప్రబంధావిచ్ఛేదేన వర్తమానః కాభి రవస్థాభి ర్వర్తత ఇతి దర్శ
యన్తీ శ్రుతిః గర్భోత్పత్త్యాదికథనేన వైరాగ్యముత్పాదయతి. జన్మభో
గావస్థామరణలోకాన్తరసుఖదుఃఖావిగతి ర్దర్శితా. జీవస్య గర్భవాసకాలే
నిర్వేదాదిక ముక్తమ్. గర్భస్థ ఏవ వామదేవః జీవన్ముక్తో బభూవేతి నిద
ర్శన ముక్తమ్. ౨.

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయః.

పూర్వస్మి న్నధ్యాయే జన్మత్రయనిరూపణేన జ్ఞానోత్పత్త్యర్థం
వైరాగ్యం నిరూపితమ్. పదార్థశోధనమన్తరా వైరాగ్యమాత్రేణ జ్ఞా
నోత్పత్తిర్న భవతీతి పదార్థశోధనపూర్వకం వాక్యార్థం కథయితుం తృతీ
యాధ్యాయారంభః. తత్ర వామదేవాద్యాచార్యపరంపరయా బ్రహ్మ
జిజ్ఞాసవః అనిత్యసంసారా ఆజీవభావం విచారయన్తః అన్యోన్యంపృచ్ఛన్తీతి
కోఽయమాత్మేత్యాది గ్రంథేన విచారితమ్. వాగాదికరణైః యేన శబ్దాది
కం విజ్ఞాయతే త దేక మనేకధేతి విప్రతిపద్య ప్రజ్ఞానమితి సిద్ధాన్తితమ్.
సఏష ప్రజ్ఞానరూప ఆత్మా బ్రహ్మ; తస్యైవ సర్వాణి నామధేయాని భవ
న్తి. ప్రత్యస్తమిత సర్వోపాధివిశేషం సన్నిరంజనం నిర్మలం నిష్క్రి
యం శాంతం ఏకం సర్వశబ్దప్రత్యయాగోచరం సర్వజ్ఞ మీశ్వరసంజ్ఞం చ
ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ తదేవ చైకం బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతేషు శరీరోపాధిషు
భిన్నమివ సర్వైః ప్రాణిభి స్తార్కికైశ్చ వికల్ప్యతే చానేకధా. ("ఏత
మేకే వద న్త్యగ్నిం మనుమన్యే ప్రజాపతిమ్, ఇంద్ర మేకే పరే ప్రాణ
మపరే బ్రహ్మ శాశ్వతమ్") ఇత్యాద్యా స్మృతిః. స వామదేవః అన్యో
వా యథోక్తం బ్రహ్మయో వేద స విద్వాన్ ఏతేనైవ ప్రజ్ఞానేనాత్మనా
అస్మాల్లోకా దుత్క్రమ్య అమృత స్సమభవత్. ఓంకారేణ బ్రహ్మాత్మా
నుసంధానలక్షణం మంగళం వివక్షితమ్.

ఇత్యైతరేయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

౯. ఛాందోగ్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

సామవేదే ఓ మిత్యేతదక్షర మిత్యాద్యష్టాధ్యాయీ ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ విచార్యతే—ప్రాణాగ్న్యాదిదేవతావిజ్ఞానసహిత మధిగత కర్మ సమస్తం అర్చిరాదిమార్గేణ బ్రహ్మలోక ప్రతిపత్తికారణమ్. కేవలం తు కర్మ ధూమాదిమార్గేణ చంద్రలోకప్రతిపత్తికారణమ్. స్వభావప్రవృత్తానాం తు మార్గద్వయపరిభ్రష్టానాం అధోగతిః కష్టేనోక్తా. ఉక్తయో రన్యతరస్మిన్నపి మార్గే నాత్యంతికీ పురుషార్థసిద్ధిః. అతః కర్మనిరపేక్షం అద్వైతాత్మవిజ్ఞానం సంసారగతిత్రయహేతూపమర్దేన వక్తవ్యమితి ఉపనిషదారభ్యతే. అద్వైతజ్ఞానం చ మనోవృత్తిమాత్రం అన్యాన్యుపాసనాన్యపి మనోవృత్తిరూపాణ్యేవ. కస్తర్హి విశేష ఇతి చేత్ స్వాభావికస్య ఆత్మ న్యక్రియే అధ్యారోపితస్య కర్త్రాదికారక క్రియాఫలభేదవిజ్ఞానస్య నివర్తక మద్వైతవిజ్ఞానం రజ్జ్వాదౌ సర్పాదిజ్ఞానస్య రజ్జ్వాదిస్వరూపనిశ్చయ ఇవ. ఉపాసనంతు శాస్త్రసమర్పితం కించిదాలంబన ముపాదాయ తస్మిన్ సమానచిత్తవృత్తిసంతానలక్షణం తద్విలక్షణప్రత్యయానంతరితం చేతి విశేషః. తాన్యేతాన్యుపాసనానిసత్త్వశుద్ధికరత్వేన వస్తుతత్త్వావభాసకత్వాత్ అద్వైతజ్ఞానోపకారకాణి. ఆలంబనవిషయత్వాత్ సుఖసాధ్యాని చేతి పూర్వ ముపన్యస్యతే. తత్ర కర్మాభ్యాసస్య దృఢీకృతత్వాత్ కర్మపరిత్యాగే చ క్లిష్టముపాసనం స్యాదితి కర్మాంగవిషయమేవ ఆదావుపాసన ముపన్యస్యతే.

ప్రథమప్రపాఠకే ఉద్గీథస్యోంకారస్యోపాసనం విభూతిఫలకం ప్రవర్తతే. అధ్యాత్మముద్గీథోపాసన ముక్త్వా అనంతరం అధిదైవతం నామదేవతావిషయ ముద్గీథోపాసపం ప్రస్తుతమ్. అనంతరం ఉద్గీథనామాక్షరోపాసనే నామవత ఏవోపాసనం కృతం భవేదితి తదుక్తమ్. అనంతరం భయనివర్తకం అమృతాభయగుణవిశిష్ట స్యాక్షరస్యోపాసనం విహితమ్. తతః ప్రాణాదిత్యస్య దృష్టివిశిష్టస్య ఉద్గీథస్యోపాసనం, ప్రణవోద్గీథయోరేకత్వం చ అనంతరం సర్వఫలసంపత్త్యర్థ ముద్గీథస్యోపాసనం విహితమ్. తత్రతత్ర ఆఖ్యాయికాః ప్రశ్నోత్తరాణి చోక్తాని. ఉద్గీథోపాసనప్రసంగేన ప్రస్తావప్రతీహారవిషయమప్యుపాసనం మటచీహతేషు

కురుష్విత్యాఖ్యాయికాప్రదర్శనేనోక్తమ్. స్తోభాక్షరోపాసనా ఫలం చోక్తమితి.

ఇతి ప్రథమప్రపాఠకః.

ద్వితీయప్రపాఠకే—ఓమిత్యేతదక్షరమిత్యాదినా సామావయవ విశేషవిషయం అనేకఫలకముపాసనముపదిష్టం; అనంతరం చ స్తోభాక్షరవిషయ ముపాసన ముక్తం; సర్వథాపి సామైకదేశసంబద్ధమేవ తదితి. అథేదానీం సమస్తే సామ్ని సమస్తసామవిషయా ణ్యుపాసనాని వక్ష్యామీత్యారభతే శ్రుతిః. పూర్వోత్తర ప్రపాఠకయోః సంగతి రేవం దర్శితా. యుక్తం హ్యేతత్; ఏకదేశోపాసనానంతరం ఏకదేశ విషయ ముపాసన ముచ్యత ఇతి. సమస్తస్య సర్వావయవవిశిష్టస్య పాంచభక్తికస్య సాప్తభక్తికస్య చ సామ్నః ఉపాసనం శోభనమ్. పృథివీ 'హింకార' ఇత్యాద్యుపాసనం పాంచభక్తికం. 'ద్యౌర్హింకార' ఇత్యాద్యుపాసనం అవాఙ్ముఖేషు పాంచభక్తికమ్; అధికసంఖ్యాజ్ఞానస్య అల్పసంఖ్యాజ్ఞానపూర్వకత్వాత్ పంచవిధోపాసనానంతరం సప్తవిధోపాసనం ప్రస్తుతమ్; అము మాదిత్యం సమస్తే సామ్ని అవయవవిభాగశః అధ్యస్య సప్తవిధం సామోపాసన ముచ్యతే. అహోరాత్రాదికాలేన జగతః ప్రమాపయితృత్వాత్ మృత్యు రాదిత్యః. సామోపాసనప్రసంగేన అమృతత్వం దేవేభ్య ఆగాయానీత్యాదినా ఉద్గాతుః గానవిశేషాదిసంపదుపదిష్టా. ఓంకారస్యోపాసనవిధ్యర్థం త్రయో ధర్మస్కంధా ఇత్యారబ్ధమ్. యత్సంస్థః అమృతత్వ మేతి. తన్నిరూపణార్థం "ప్రజాపతిర్లోకా నభ్యతపత్" ఇత్యాద్యుక్తమ్. ఓంకారస్య కర్మగుణత్వే ప్రాప్తే తం వ్యావృత్త్య బ్రహ్మప్రతీకత్వాత్ కైవల్యహేతుత్వేన తమేవ మహీకృత్య ప్రస్తుతయజ్ఞాంగభూతసామాది విజ్ఞానవిధానార్థం 'బ్రహ్మవాదినో వదం' తీత్యాదిక ముక్తమ్. తత స్సామాదిజ్ఞానఫలం చ కథితమ్.

ఇతి ద్వితీయః ప్రపాఠకః.

తృతీయప్రపాఠకే:—యజ్ఞస్య వ్యపదేశానన్తరం తత్కార్య భూతసవితృవిషయ ముపాసనం సర్వపురుషార్థేభ్యః శ్రేష్ఠతమఫల మిత్యభిప్రేత్య "అసౌ వా ఆదిత్యః" ఇత్యాద్యారభతే శ్రుతిః. కియన్తం కాలం విద్వాం స్తదమృత ముపజీవ తీత్యాదికం విచారితమ్. ఇత రామృతధ్యాయినాం ఫలాని నిర్దిష్టాని. గపే ర్దక్షిణోత్తరాయణగతి విచారప్రసంగేన ఖగోళరహస్యం సూచితమ్. పంచభిః పర్యాయైః మధువిద్యా యథావదుక్తా. క్రమేణ ముక్తిఫలపర్యవసాయిత్వం తస్య దర్శితమ్. తతశ్చ గాయత్రీవిద్యా ఆరబ్ధా; సవితృద్వారక బ్రహ్మ విద్యానంతరం తద్దేవతాకగాయత్రీద్వారైవ బ్రహ్మోపదిశ్యతే. "యా వై సా పృథివీ గాయత్రీ, యద్వై తత్పురుషే శరీరం గాయత్రీ" ఇత్యాద్యుపాసనాని ప్రదర్శ్య త్రిపా దమృతం గాయత్రీముఖే నోక్త్వా గాయత్ర్యవచ్ఛిన్నం బ్రహ్మోపాస్యముక్తమ్. పంచసుషిరసంబంధాత్ బ్రహ్మణః పంచ హార్దస్థ పురుషాః రాజపురుషా ఇవ ద్వారస్థాః ఇ త్యాది విచారితమ్. ప్రతీకద్వారా బ్రహ్మోపాసన ముక్త్వా ప్రతీకం హిత్వా సగుణబ్రహ్మోపాసనం చోపన్యస్తమ్ క్రతుకరణప్రకారః ప్రశ్నపూర్వకం ప్రకటితః. "ఏష మ ఆత్మాంతర్హృదయే" ఇత్యాదినా యథోక్తస్య పరస్య బ్రహ్మణః ప్రత్యగాత్మాభేదో దర్శితః. ఏషా శాండిల్యవిద్యా. పుత్రాయుష ముపాసనం జపం చోక్త్వా ఆత్మనః దీర్ఘజీవనాయ ఉపాసనం జపం చ విధత్తే. య ఆదిత్యం బ్రహ్మో పాస్తే స తద్భావం ప్రతిపద్యత ఇత్యాదిఫలం చోక్తమ్.

ఇతి తృతీయః ప్రపాఠకః.

చతుర్థప్రపాఠకే:—ఆధ్యాత్మ మధిదైవతం చ వాయుప్రాణ యోః సూత్రాత్మభూతయోః ఉపాసనం పూర్వాధ్యాయేఽపి అధ్య స్యోక్తమ్. అథేదానీం తయోః సాక్షాద్బ్రహ్మత్వేనోపాస్యత్వాయ ఉత్తరాధ్యాయారంభః. జానశ్రుతిరిత్యాద్యాఖ్యాయికా తు విద్యాదాన గ్రహణవిధిప్రదర్శనార్థా సుఖావబోధార్థా చ. ఇయం సంవర్గవిద్యా. ఆత్మా దేవానా'మిత్యాదిగుణజాత ముపదిశ్య గుణాంతరంచోపదిష్టమ్.

పృథివీకలాంతరిక్షం కలేత్యాదినా ఆత్మగోచరమేవ దర్శన మగ్ని రబ్రవీత్. సప్రపంచబ్రహ్మోపాసన ముక్త్వా కార్యబ్రహ్మోపాసనసముచ్చితం కారణబ్రహ్మోపాసనం ఉపకోసలవిద్యాయాముక్తమ్. ప్రాణో బ్రహ్మ, కం బ్రహ్మ, ఖం బ్రహ్మేత్యాదినా యథోక్తబ్రహ్మవిదో గతిశ్చ దర్శితా. బ్రహ్మవిదో మానం చ విహితం.

ఇతి చతుర్థః ప్రపాఠకః.

పంచమప్రపాఠకే.—సగుణబ్రహ్మవిద్యాయాః ఉత్తరాగతిరుక్తా. అథ పంచమాధ్యాయే పంచాగ్నివిదో గృహస్థస్య ఊర్ధ్వరేతసాం చ శ్రద్ధాళూనాం విద్యాంతరశీలినాం తామేవ గతి మనూద్య అన్యా దక్షిణదిక్సంబంధినీ కేవలకర్మిణాం ధూమాదిలక్షణా పునరావృత్తి రూపా తృతీయా చ తతః కష్టతరా సంసారగతిరితి వైరాగ్యహేతో ర్వక్తవ్యా ఇత్యారబ్ధం.

అతీతే గ్రంథే ప్రాణో వావ సంవర్గ ఇత్యాద్యుక్తం; తస్య శ్రేష్ఠత్వాదిగుణవిధిత్సయా జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచేత్యాది ప్రాణోపాసనముచ్యతే. ముఖ్యప్రాణస్య శ్రైష్ఠ్యసంపాదనాయ ఆఖ్యాయికోక్తా. "న వై వాచో న చక్షూంషి"ఇత్యాదినా కరణేషు వికలేష్వపి జీవతి ప్రాణీ; ప్రాణే వికలే న జీవతీత్యతః సర్వేంద్రియవ్యాపారాణాం ప్రాణాయత్తత్వేన ప్రాణస్యముఖ్యత్వమ్. ప్రాణస్యాన్నంవాస ఇత్యాదికం కల్పితమ్. యథోక్త ప్రాణవిదః మంథాఖ్యం కర్మ. ముముక్షూణాం వైరాగ్యహేతోః సంసారగతయః ఆఖ్యాయికాముఖేన దర్శితాః శ్వేతకేతు ర్హారుణేయ ఇత్యాదినా. తతః పంచాగ్ని హోమా ఉక్తాః. తత్ర పంచమ్యా మాహుతౌ హుతాయాం రేతోరూపా ఆపః గర్భీభూతా భవంతి. జాతశ్చ పురుషః ఘటీయంత్రవత్ గమనాగమనాయ కర్మ కుర్వన్ కులాలచక్రవద్భ్రమతి. యథోక్తపంచాగ్నిదర్శనేన అర్చిరాదిగతిరేవ గృహస్థానాం అనిత్థంవిదాం ఇష్టాపూర్తదత్తపరాణాం ధూమాదిగతిరేవ. యే చారణ్యోపలక్షితా వైఖానసాః పరివ్రాజకాశ్చ శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే. తేషాం చ పంచాగ్ని హోత్ర వేదిభిస్సహ అర్చిరాదిగతిరేవ. ధూ

మాదిగతిః పునరావృత్తిసహితా, అర్చిరాదిగతిస్తు పునరావృత్తిరహితా. “తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతీ”తి సగుణబ్రహ్మోపాసకస్య ప్రాణై స్సహ బ్రహ్మనాడ్యా సుషుమ్నయా గమనం సాపేక్షమేవ చామృతత్వం. ససాక్షాన్మోక్షఇతి గమ్యతే. “తదపరాజితాపూః తద్వైరంమదీయం సరః” ఇత్యాదిభేదోక్త్యా ఏష దేవయానః పంథాః సత్యలోకావసానో నాండాద్బహిః.

ధూమాదిమార్గే మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా దాకాశం ఆకాశాచ్చంద్రమసం ఇత్యాదిగతి రుక్తా; తథైతమేవాధ్వానం పునర్నివర్తంతే. ఆకాశాద్వాయుః వాయుర్భూత్వా ధూమో భవతి. ధూమో భూత్వాభ్రం భవతీత్యాదినా పునరావృత్తి రుక్తా. తత్ర పరిణామభావశ్చిత్రతరః. మేఘో భూత్వా ఉన్నతప్రదేశేషు ప్రవర్షతి. వర్షధారారూపేణ శేషకర్మాపతతి; త ఇహ వ్రీహియవా ఓషధివనస్పతయః తిలమాషా ఇతి జాయంతే; అతో వై ఖలు దుర్నిష్ప్రపతరం. యతో గిరితటా దుదకస్రోతసోహ్యమానా నదీః ప్రాప్నువంతి సముద్రం. తతో మకరాదిభి ర్భక్ష్యంతే. తేఽప్యన్యేన; తత్రైవచ సహ మకరేణ. సముద్రే విలీనాః సముద్రాంభోభి స్సహ జలధరై రాకృష్టాః పునర్వర్షధారాభిః మరుదేశే శిలాతలే వా అగమ్యే పతితా స్తిష్ఠంతి. కదాచిత్ వ్యాళమృగాదిపీతాః భక్షితాశ్చాన్యైః. తేప్యన్యైరిత్యేవం ప్రకారాః పరివర్తేరన్. కదాచిత్ అభక్ష్యేషు స్థావరేషు పతితాః తత్రైవ శుష్యేరన్. భక్ష్యేష్వపి స్థావరేషు ప్రజాతానాం రేతస్సిగ్దేహసంబంధః దుర్లభ ఏవ. స్థావరాణాం బహుత్వాత్ దుర్నిష్క్రమణత్వం. వ్రీహ్యాదిజన్మాపి దుర్నిష్ప్రపతరం. యస్మా దూర్ధ్వరేతోభి ర్బాలైః పుంస్త్వరహితైః స్థవిరైర్వా భక్షితా అంతరాళే శీర్యంతే అనేకత్వా దన్నానాం; కదాచి త్కాకతాళీయయా వృత్త్యా రేతస్సిగ్భి ర్భక్ష్యంతే. తదా రేతస్సిగ్భావం గతానాం కర్మణో వృత్తిలాభః. యశ్చ రేత స్సించతి యోషితి తదాకృతిరేవ భవతి రేతోరూపేణ. తదవయవాకృతిభూయస్త్వమితి పురుషాత్పురుషో జాయతే; గోర్గవాకృతిరేవ, న జాత్యంతరాకృతిః. యే తు రమణీయచరణా ద్విజాతయః ఇష్టాపూర్తాదికర్మకారిణః ధూమాదిమార్గేణ గచ్ఛంత్యాగచ్ఛంతి చ పౌనఃపున్యేన. విద్యాం చేత్ప్రాప్నుయుః, తే

ఽర్చిరాదినా గచ్ఛంతి నపునరావర్తంతే, విద్యయా కర్మణాచ విహీనాః సాంసారికీం కష్టాం గతి ముపయంతి. తా నీమాని క్షుద్రాణి దంశమశక కీటాదీని అసకృదావర్తీని భవంతి. ఏవంవిధే ఘోరే సంసారమహో దధౌ మా పతం త్వితి గృహస్థానాం పంచాగ్నివిద్యోపదిష్టా.

కో న్వాత్మా? కిం బ్రహ్మేతి మీమాంసాయాం వైశ్వానరవిద్యా ప్రతిపాదితా. వైశ్వానరాత్మభావప్రతిపత్త్యర్థమ్, తత్రైవాదిత్యాత్మో పాసనమ్. భుంజానస్య తృప్తౌ ప్రత్యక్షం ప్రమాణం, ప్రాణాదేస్తృప్తౌ శాస్త్రమితి విభాగః. చండాలాయాపి ఉచ్ఛిష్టాన్నాయో చ్ఛిష్టం ప్ర యచ్ఛేత్. చండాలదేహస్థే వైశ్వానరాత్మని తద్ధుతం స్యాత్. నాధర్మ నిమిత్తమితి విద్యా స్తుతా.

ఇతి పంచమః ప్రపాఠకః.

షష్ఠప్రపాఠకే:—ఆఖ్యాయికాముఖేన బ్రహ్మాత్మైకత్వవిద్యాం గ్రా హయితు మధ్యాయారంభః సర్వానపి వేదా నధీత్య సర్వం చాన్య ద్వేద్య మధిగమ్యాప్యకృతార్థ ఏవ భవతి; యావదాత్మతత్త్వం నజానా తీత్యాఖ్యాయికాతోఽవగమ్యతే. అన్యవిజ్ఞానే నాన్యద్విజ్ఞాతం భవతీత్య ప్రసిద్ధమితి మన్వానః పృచ్ఛతి. యథా లోకే ఏకేన మృత్పిండేన రుచక కుంభాదికారణభూతేన విజ్ఞాతేన సర్వమన్య న్మృద్వికారజాతం విజ్ఞాతం స్యాత్. తథా కారణేనానన్యత్వా త్కార్యస్య కార్యకారణయో ర్భేద భానేఽపి కారణసత్తైవ కార్యగతేతి విజ్ఞాయతే ఇతి యది మన్యసే, అన్యస్మిన్ విజ్ఞాతే అన్యన్న జ్ఞాయత ఇతి ప్రత్యక్షవిరోధఇతిచేత్, సత్య మేవం స్యాత్. యద్యన్యత్వా త్కారణా త్కార్యం స్యాత్; నత్వేవమన్య త్కారణా త్కార్యమ్. కథం తర్హి ఇదం కారణమయం వికార ఇతి లోకానుభవః? తత్ర తత్త్వ ముపదిశతి శ్రుతిః—(వికారో నామధేయం వాచారంభణం) నామైవ నామధేయం; స్వార్థే ధేయప్రత్యయః. వా చారంభణం వాగారంభణం—వాగాలంబన మిత్యర్థః. నామైవ కేవలం. న వికారో నామవస్త్వస్తి పరమార్థతః. మృత్తికైవ సత్యా వస్త్వితి. ఏతేన దృష్టాంతేన ఘటాదీనాం మృదివ వ్యావహారికస్య జగతః ఉపాదానకా

రణం మూలప్రకృతిరితిగమ్యతే. ప్రకృతిశ్చ బ్రహ్మణః అనాదిభావాజ్ఞానరూపిణీ మాయా; సా చ బ్రహ్మసత్తాతిరిక్తసత్తాశూన్యత్వాత్ బ్రహ్మసత్తానతిరిక్తత్వాచ్చ అనన్యా బ్రహ్మణః తచ్ఛబళి మేవ బ్రహ్మా వ్యక్తతత్త్వం నారాయణ ఇత్యుచ్యతే. స హి మాయాప్రాధాన్యేన జగత ఉపాదానకారణం స్వప్రాధాన్యేన వివృత్తంచేతి కల్పనా. వికారస్య జగతో మిథ్యాత్వాత్ వస్తుతో నాస్త్యేవ. తత్కల్పనాధిష్ఠానత్వేన కారణత్వేనోపలక్షితం నిర్విశేష చిన్మాత్ర మేవ సత్యమితి తాత్పర్య మవధారితమ్. లోహమణి స్సువర్ణపిండః తేనైకేన విజ్ఞాతేన యథాన్యత్కటకమకుటకేయూరాదికం విజ్ఞాతం స్యాత్; వికారో వాచారంభణ మిత్యాది ప్రాగ్వత్. య థైకేన నఖనికృంతనేన కృష్ణాయసపిండేన విజ్ఞాతేన సర్వం కృష్ణాయసో వికారజాతం సంవిజ్ఞాతం స్యాత్. వాచారంభణమేవతత్. అనేకదృష్టాంతో పాదానం దార్ష్టాంతికానేకభేదానుగమార్థం దృఢప్రీత్యర్థం చ "సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం" ఇతి సదద్వైతకారణవాదినః, "అసదేవేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం" ఇత్యసదద్వైతకారణవాదినః. సత్ =అస్తితామాత్రం వస్తుసూక్ష్మం నిర్విశేషం సర్వగతం నిరంజనం నిరవయవం విజ్ఞానం, యదవగమ్యతే సర్వవేదాంతేభ్యః. ఏవశబ్దః అవధారణార్థః. ఇదం జగత్, నామరూపక్రియావత్ వికృత ముపలభ్యతేయత్, తత్సదే వాసీదితి ఆసీచ్ఛబ్దేన సంబధ్యతే. కదా? అగ్రే= జగతః ప్రాగుత్పత్తేః. ఇదానీమపీదం సదేవ ? కింతు నామరూపవిశేషణవత్ శబ్దబుద్ధివిషయం చ; ప్రాగుత్పత్తేస్తు కేవలసచ్ఛబ్దబుద్ధిమాత్రగమ్యమ్. యథా సుప్తాదుత్థితః సత్త్వమాత్ర మవగచ్ఛతి తథేత్యభిప్రాయః. లోకే పూర్వాహ్ణే ఘటాదిదిదృక్షుః కశ్చిత్ సిసృక్షుణా కులాలేన ప్రసారితం మృత్పిండ ముపలభ్య గ్రామాంతరం గత్వా అపరాహ్ణే ప్రత్యాగత స్తత్రైవ ఘటశరావా ద్యనేకభేదభిన్నం కార్య ముపలభ్య మృదేవేదం ఘటశరావాది కేవలం పూర్వాహ్ణే ఆసీదితి నిశ్చినోతి తద్వదిహోచ్యతే. (అద్వితీయం) మృద్వ్యతిరేకేణ మృదో యథాన్యత్పటాకారేణ పరిణమయితృకులాలాదినిమిత్తకారణం దృష్టం, తథా సద్వ్యతిరేకేణ సతస్సహకారికారణం ద్వితీయం వస్త్వంతరం నాస్తీత్యద్వితీయం. మృదాదిదృష్టాంతప్రదర్శనేన ప్రాగుత్పత్తేః కార్య

స్య అసత్త్వా ద్వ్యపగంతవ్యాణాం వైశేషికాణా మనవకాశః. ఏకం విభా
జకధర్మవిరహితమ్. ప్రాగుత్పత్తేర్వస్తు నిరూపయంతో వైశేషికా ఆహుః.
(అసత్) అభావమాత్రం. సదభావమాత్రమితి కలయంతి బౌద్ధాః.
కథ మసత స్సజ్జాయేతేతి వైనాశికాద్యన్యమతాన్యాక్షిప్య (ప్రమాణ
విరోధం దర్శయిత్వా) పున స్సదేవ సౌమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వి
తీయమిత్యుక్త్వా జగత స్సన్మూలకత్వం వ్యవస్థాపితం. పరమార్థత ఇదం
బుద్ధికాలేఽపి సదద్వితీయ మేవేతి సిద్ధాంతః.

(బహు స్యాం ప్రజాయేయ) బహుధా ప్రకర్షేణోత్పద్యేయ
ఇతి తత్సదైక్షత సంకల్పయామాస. ఈక్షణస్య చేతనధర్మత్వాత్
సాంఖ్యపరికల్పితప్రధానం న జగత్కారణమ్. వాయ్వాకాశయోః తేజః
ప్రభృతిష్వంతర్భావ మభిప్రేత్య లఘూపాయేన సర్వస్య సన్మాత్రత్వం
మాతస్యమితి మన్వానా శ్రుతిః పంచీకరణోపలక్షకం త్రివృత్కరణమేవా
చక్షాణా తదనురోధేన త్రయాణామేవ సృష్టి మాహ—సేయం సదా
ఖ్యాదేవతా తేజోఽబన్నయోనిః బహుభవన మురరీకృత్య అనేన జీవే
నాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణి) స్వబుద్ధిస్థం పూర్వసృష్ట్య
నుభూతం ప్రాణధారణ మాత్మాన మేవ స్మరంతీ, స్వాత్మనః అవ్యతిరిక్తేన
జీవేన చైతన్యస్వరూపతయా అవిశిష్టేన అనుప్రవిశ్య=తేజోఽబన్నభూ
తమాత్రాసంసర్గేణ లబ్ధవిశేషవిజ్ఞానా సతీ అసౌ నామాఽయం ఇదం
రూపః ఇతి వ్యాకుర్యా మితి. ఐక్షత, జలాదిష్వివ సూర్యాదీనాం ఆదర్శ
ఇవ ప్రవిష్టః పురుషః అవిద్యాప్రతిబింబితసదాఖ్యదేవతాయా ఆభాస ఏవ
జీవః; ఉపాధివశా త్ప్రతిబింబదృష్టకంపాదికం యద్వద్బింబే నాస్తి
తద్వదావిద్యకసంసారః సద్వస్తుని నాస్తీతి భావః. అత్ర పరస్పరవిరుద్ధ
ద్వైతవాదాః స్వబుద్ధివికల్పనామాత్రాః; అతత్త్వనిష్ఠత్వాత్తేషా మితి
శక్యం వక్తుమ్; బ్రహ్మవిద్యయా సగ్ంసరతీవేతి సిద్ధాంతాత్. దేవతా
నా ముక్తం త్రివృత్కరణం యదగ్నే రోహితగ్ం రూప మిత్యాదినా
ఉదాహరణముఖేన ప్రపంచ్యతే. తన్నిర్ణయశ్చ అన్నమయం మ అపో
మయః ప్రాణః తేజోమయీ వాక్ ఇత్యాదిః?

(షోడశకల స్సోమ్య పురుషః) మన స్యన్నోపచితయా షోడశ
ధా ప్రవిభక్తయా కలయా సంయుక్తః కార్యకరణసంఘాతలక్షణః

జీవవిశిష్టః షోడశకల ఉచ్యతే. మనసః అన్నమయత్వం ప్రత్యక్షీకర్తుం పంచదశాహాని అశనం న కృతవాన్. (స్వప్నాంతం మే సోమ్య విజానీహీత్యాది) యస్మిన్మనసి జీవే నాత్మనానుప్రవిష్టా పరదేవతా ఆదర్శ ఇవ పురుషః ప్రతిబింబేన జలాదిష్వివ సూర్యాదయః ప్రతిబింబైః తన్మనః అన్నమయం తేజోమయ్యా వాచా ఆపోమయేన ప్రాణేన చ సంగతః యన్మయో జీవః శ్రవణ మననాదివ్యవహారాయ కల్పతే; తదుపరమే చ స్వం దేవతారూపమేవ ప్రతిపద్యతే; మనఆఖ్యాం గతస్య మనఉపశమద్వారేణ ఇంద్రియవిషయేభ్యో నివృత్తస్య యస్యాం దేవతాయాం స్వాత్మభూతాయాం యదవస్థానం, తత్ స్వమపీతో భవతీతి వచనాత్ చైతన్యప్రతిబింబరూపేణ జీవే నాత్మనా మనసి ప్రతిష్ఠా నామరూపవ్యాకరణాయ పరదేవతా మనఆద్యుపరమే మనఆఖ్యాం జీవరూపతాం హిత్వా స్వమేవాత్మానం ప్రతిపద్యతే. అతఃసుషుప్తవేవ స్వప్నాంతశబ్దవాచ్య ఇత్యవగమ్యతే. పుణ్యాపుణ్యయోస్సుఖదుఃఖారంభకత్వాత్ అవిద్యాకామోపష్టంభేన సంసారహేతునా సంయుక్త ఏవ స్వప్నః సుఖదుఃఖసంయుక్తః (యథా శకునిస్సూత్రేణ ప్రబద్ధ ఇత్యాదినా) ప్రాణోపలక్షితదేవతాశ్రయం మనఇతి తదుపలక్షితో జీవ ఇతిచోక్తమ్. ఏవం చ స్వపితినామప్రసిద్ధిద్వారేణ యజ్జీవస్య సత్యం స్వరూపం తజ్జగతో మూల మితి దర్శితమ్. ఏవమేవ జగన్మూలజ్ఞానోపాయాః తేజోఽబన్నశుంగైః ప్రదర్శితాః.

(ఐతదాత్మ్యమిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో). ఏతత్ సదాత్మా యస్య సర్వస్య తదేతదాత్మ, తస్య భావ ఐతదాత్మ్యమ్. ఏతేన సదాఖ్యేనాత్మనా ఆత్మవత్సర్వమిదం జగత్. నాన్యోఽస్యాస్త్యాత్మా అసంసారీ సంసారీవా. నాన్యోతోఽస్తి ద్రష్టేత్యాది శ్రుత్యంతరాత్; తదేవ సదాఖ్యం కారణంపరమార్థసత్. ప్రత్యక్స్వరూపంసత్తత్త్వయాథాత్మ్యం. ఆత్మన్శబ్దస్య నిరుపపదస్య ప్రత్యగాత్మని గవాదిశబ్దవత్ నిరూఢత్వాత్. తత్ సత్ తత్త్వమసి, సత్త్వమసి, ఇతి శ్వేతకేతోః బ్రహ్మాత్మైక్యోపదేశః కృతః. భాగత్యాగలక్షణయా వాక్యార్థ ఉపపన్నః. ఏవం ప్రత్యాయితః పుత్రః గురూక్తార్థస్య శాబ్దాపరోక్షస్య వ్యావహారికానుభవవిరుద్ధత్వాత్ సందిహానః (భూయ ఏవ మాభగవా న్విజ్ఞా

వయ త్విత్యాదినా) బహుదృష్టాంతైః మాం ప్రత్యాయయత్వితి ప్రార్థ
యతే. ఏవముక్తస్తు గురుః తథాఽస్త్విత్యంగీకృత్య తమేవార్థం
దృష్టాంతప్రదర్శనేన తత్త్వమసీతి నవకృత్వ ఉపదిశ్య ప్రత్యాయ
యామాస. ౧.

ప్రత్యహం సర్వాః ప్రజాః సుషుప్తౌ సద్వస్తుని సంపన్నాః సుషుప్త్యుత్థానానంతరం వయం సతిసంపన్నాః సద్రూపాస్స్మ ఇతి న జానంతి ఖలు, కుత స్తదజ్ఞాన మిత్యాశంకాః. యథా లోకే స్వకీయే గృహే సుప్త ఉత్థాయ గ్రామాంతరం గతో జానాతి స్వగృహా దాగతోఽస్మీతి; ఏవం సత ఆగతోఽస్మీతి చ జంతూనాం కస్మా ద్విజ్ఞానం న భవతీతి సందేహో యుక్తః. మధుకరమక్షికాః నానావిధవృక్షరసా మధుతాం గమయంతి ఖలు. ఆమ్రస్య పనసస్య వా అముష్య వృక్షస్యాయం రస ఇతి మధుని వివేకం న లభన్తే. లోకే చ సమవేతానాం ప్రాణినాం అముష్యాహం పుత్రోఽస్మి పితా నప్తా చాస్మీత్యాది లబ్ధవివేకా న సంకీర్యన్తే. తథేహ మధురామ్లకటుతిక్తాదిరసానాం మధుత్వే నైకతాం గతానాం మధురాదిభావే న వివేకో గృహ్యతే. ఏవమేవ ప్రజా అహన్యహని సుషుప్తికాలే సతి ప్రపద్య వయం సతిసంపద్యామహ ఇతి న విదుః. మరణప్రళయయోశ్చ తథైవ; అత స్త ఇహ ఆత్మనస్సద్రూపతామజ్ఞాత్వైవ సతిసంపన్నాః యద్యత్కర్మనిమిత్తాయాం యాం జాతిం ప్రతిపన్నా ఆసుః, తదా వ్యాఘ్రోఽహం సింహోఽహ మిత్యాది జాతిం న విదుః. తే తత్కర్మవాసనాంకితా స్సంతః సత్ప్రవిష్టా అపి సద్భావేనైవ పునరాభవంతి; పున స్తత ఆగత్య వ్యాఘ్రో వా సింహో వేత్యాది యద్యత్పూర్వ మిహ లోకే భవంతి యుగసహస్రకోట్యంతరితా అపి సంసారిణో జంతోర్యా పురాభావితా వాసనా సా న నశ్యతి; యథాప్రజ్ఞం హి సంభవా ఇతి శ్రుత్యంతరాత్. తత్త్వమసి.

నానాదిగ్వాహిన్యో గంగాదినద్యః సముద్రం ప్రాప్య ఏకతాం గతాః జలధరై రాక్షిప్తాః పునర్వృష్టిరూపేణ పతితాః పునర్గంగాదినదీరూపిణ్యః సముద్రం ప్రాప్య సముద్ర ఏవ భవన్తి. తదాతదేయం గంగా యమునా చేత్యాదివివేకం న లభన్తే. ఆగమనావధ్యపరిజ్ఞానం తథా వ్యాఘ్రో వా సింహో వేతి పూర్వవత్. తత్త్వమసి. 3.

దృష్టం హి లోకే జలే వీచీతరంగఫేనబుద్బుదాదయ ఉత్థితాః పున స్తద్భావం గతా వినష్టా ఇతి; జీవాస్తు తత్కారణభావం ప్రత్యాహం గచ్ఛన్తోఽపి సుషుప్తే మరణప్రళయయోశ్చ న వినశ్యంతీతి విశేషః. దృష్టాంతవైషమ్యప్రయుక్త సంశయః పునః ప్రశ్నోత్థాపకః అనేకశాఖాయుక్తస్య మహతో వృక్షస్య మూలే సకృద్ఘాతమాత్రేణ స వృక్షో న శుష్యతి. రసం స్రవేత్. యత్ర వా హన్యాత్ వృక్షో జీవన్నేవ రసం స్రవేత్. స వృక్షః జీవేనానువ్యాప్తః భౌమాన్ రసాన్ మూలైర్గృహ్ణన్ మోదమాన స్తిష్ఠతీతి జ్ఞాయతే. తస్య యదేకాం శాఖాం స్తైః కైశ్చిదాహతాం వా రోగగ్రస్తాం వా జీవో జహాతి శాఖాయాం విప్రసృతమాత్మాంశ ముపసంహరతి. అథ సా శాఖా శుష్యతి. తథా వాఙ్మనః ప్రాణకరణగ్రామానుప్రవిష్టో హి జీవః తదుపసంహారే ఉపసంహ్రియతే. జీవేన చ ప్రాణయుక్తేన ఆశితం పీతం చ రసతాం గతం జీవవిశిష్ట శరీరవృక్షం చ వర్ధయ ద్రసరూపేణ జీవస్య సద్భావే లింగం భవతి. ఆశితపీతాభ్యాం దేహే జీవ స్తిష్ఠతీతి జ్ఞాపయతి. తస్య ఏకాంగవైకల్యనిమిత్తం కర్మ యదోపస్థితం భవతి, తదా జీవః ఏకాం శరీరవృక్ష శాఖాం జహాతి; తదా సా శాఖా శుష్యతి. జీవస్థితినిమిత్తో రసః జీవకర్మాక్షిప్తః జీవోపసంహారే న తిష్ఠతి. రసాపగమే శాఖా శోషముపైతి. యదా సర్వమేవ వృక్షం జహాతి, తదా సర్వోఽపి శరీరవృక్ష శ్శుష్యతి. వృక్షస్య రసస్రవణశోషణాదిలింగాత్, జీవవత్త్వం దృష్టాంతశ్రుతిజ్ఞాపితమ్. చేతనావన్తః స్థావరా అపీతి శ్రుతితాత్పర్యమ్. ఏవమేవేత్యాది తత్త్వమసి. ౪.

స్థూలకార్యస్య సూక్ష్మముఖ్యకారణత్వ మిత్యుచ్యతే. మహాన్యగ్రోధవృక్షస్య ఫల మాహృత్య భిత్త్వా అణుతరం వృక్షబీజం పశ్యతి. తచ్ఛిత్త్వా తదవయవం. ఏవంక్రమేణ యావ దక్షిగోచరం పశ్యతి, ఏవమేవ అణిమ్న స్సతః స్థూలం నామరూపాదిమ త్కార్యం జగదుత్పన్నమితి శ్రద్ధత్స్వ. అన్య త్పూర్వవత్. తత్త్వమసి. ౫.

విద్యమానమపి వస్తు నోపలభ్యతే; ప్రకారాంతరేణ తూపలభ్యతే యథాః పిండరూపం లవణం ఘటాదావుదకే ప్రక్షిప్య శ్వః ప్రాతరాగత్య పశ్య. స్వేన ప్రకారేణ నోపలభ్యతే. అప్సు సంశ్లిష్టం లవణం

చక్షుషా స్పర్శేన చ న జ్ఞాయతే తదుదకభాగేషు యత్ర క్వాచాంతమపి జిహ్వయా లవణమేవ జ్ఞాయతే. ఏవ మత్రాపి దేహే విద్యమానం సత్ జగన్మూలం ఉపాయాంతరేణ లప్స్యత ఇతి. తత్త్వమసి. ౬.

లోకే తస్కరాః ధనవంతం బద్ధచక్షుషం కృత్వా బద్ధహస్తం తం గాంధారదేశా ద్దేశాంతరం నీత్వా నిర్జనారణ్యే విసృజ్య గచ్ఛంతి. స తత్ర దిగ్భ్రమోపేతః శబ్దం కుర్యాత్. అహం గాంధారేభ్య స్తస్కరై రానీతోఽస్మ్యపి నద్ధాక్షఇతి విక్రోశేత్ కారుణికః కశ్చిచ్ఛ్రుత్వాఽగత్య బంధనం ప్రముచ్య ఉత్తరతో గాంధారా వర్తంతే. ఏతాం దిశం ప్రజేతి ప్రబ్రూయాత్. బంధముక్త స్స పండితః కారుణికోపదేశేన మేధావీ సన్ పరోపదిష్టగ్రామప్రవేశమార్గావధారణసమర్థో భూత్వా గాంధారానేవ ఉపసంపద్యేత; నేతరో మూఢమతి స్తథా. ఏవమేవ సతః జగ దాత్మన స్స్వరూపాత్ తేజోబన్నాదిమయం దేహారణ్యం శీతోష్ణాద్యనేకద్వంద్వదుఃఖసంకటం మోహపట్టాభినద్ధాక్షః దృష్టాదృష్టానేకవిషయతృష్ణాపాశితః పుణ్యాపుణ్యాదితస్కరైః ప్రవేశితః అనర్థానసహమానో విక్రోశన్ కథంచి త్పుణ్యాతిశయాత్ పరమకారుణికం కంచి ద్బ్రహ్మాత్మవిదం విముక్తబంధన మాసాద్య తేన దర్శితనివృత్తిమార్గః విరక్తస్సన్ "నాసి త్వం సంసారీ; కింతు, స ద్యత్ తత్త్వమసి" ఇతి అవిద్యామోహపట్టాభినహనాన్మోక్షితః గాంధారపురుషవత్ స్వం సదాత్మాన ముపసంపద్య సుఖీ నిర్వృత్త స్స్యాత్. అతః (ఆచార్యవాన్ పురుషో వేద) ఇత్యాద్యుక్తమ్. తత్త్వమసి. ౭.

జ్వరాద్యుపతాపవంతం ముమూర్షుం బాంధవాః పరివార్యోపాసతే 'జానాసి మాం పితరం పుత్రం భ్రాతరం, వేతి పృచ్ఛంతః తస్య ముమూర్షోః వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసీతి యో మరణక్రమః స ఏవాయం విదుషోఽపి సత్సంపత్తిక్రమః, తేజసి పరస్యాం దేవతాయాం సంపన్నే సతి న జానాతి స్వరూపం; అవిద్వాంస్తు తత ఉత్థాయ ప్రాగ్భావితం వ్యాఘ్రాదిభావం దేవమనుష్యాదిభావం వా విశతి; విద్వాంస్తు శాస్త్రాచార్యోపదేశజనితజ్ఞానప్రకాశితం సద్బ్రహ్మాత్మానం ప్రవిశ్య నావర్తతే. ఇత్యేష సంపత్తిక్రమః. తస్య ఉత్క్రాంతి ర్నాస్తి. "పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మన స్త్విహైవ సర్వే ప్రవిలీయంతి కామాః"

ఇత్యాథర్వణశ్రుతేః నదీసముద్రదృష్టాంతశ్రుతేశ్చ మూర్ధన్యయా నాడ్యోత్క్రమ్య ఆదిత్యాదిద్వారేణ నిష్క్రమిష్యతః దేశకాలనిమిత్త ఫలాభిసంధానేన గమనదర్శనాత్ న తథేతి విశేషః. తత్త్వమసి. ౮.

చౌర్యకర్మణి సందిహ్యమానం పురుషం నిగృహ్య పరీక్షణాయచ బద్ధహస్త మానయంతి రాజపురుషాః. న మయా ధనమపహృత మిత్యపహ్నుతే న బహిః. స యది స్తైన్యస్య కర్తా భవతి స్వాత్మాన మనృతం కురుతే. హ్యంతః అగ్నిదివ్యపరీక్షాయాం తప్తం పరశుం ప్రతి గృహ్ణాతి, దహత్యేవ. యది చౌర్యస్య అకర్తా భవతి న దహ్యతే. ఏవం సద్బ్రహ్మసత్యాభిసంధతదితరయోః శరీరపాతకాలే చ తుల్యాయాం సంపత్తౌ విద్వాన్ సత్సంపద్య న పున ర్వ్యాఘ్రదేవాదిదేహగ్రహణా యావర్తతే. అవిద్వాంస్తు వికారానృతాభిసంధః స్వాత్మాన మన్యథా జానన్ పునర్వ్యాఘ్రాదిభావం దేవతాదిభావం వా యథాకర్మ యథా శ్రుతం ప్రతిపద్యతే. తత్త్వమసి. ౯.

అథ పిత్రా ప్రతిబోధితః తత్త్వమసీతి దృష్టాంతైర్హేతుభిశ్చ, 'సదేవాహ మస్మీతి' విజ్ఞాతవాన్. ఏతేన శాబ్దాపరోక్షేణ కర్తృత్వభో క్తృత్వయో రధికృతత్వవిజ్ఞాననివృత్తిః ఫలితా; తస్మా ద్వికారానృతాభి సంధికృతజీవాత్మత్వవిజ్ఞాననివర్తకం సత్తామాత్రలక్షకం చైవేదం వాక్యం తత్త్వమసీతి సిద్ధమ్; మహావాక్యస్య బహుశ్రుత్యుపబృంహిత మిదం తాత్పర్యమ్. జీవబ్రహ్మణో రైక్యం సర్వోపనిషత్సారభూత మితి శివమ్.

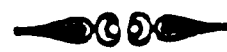
ఇతి షష్ఠః ప్రపాఠకః.

సప్తమప్రపాఠకేః— పరమార్థతత్త్వోపదేశపర షష్ఠోఽధ్యాయః సదాత్మైకత్వనిర్ణాయకః. న సతః అర్వాగ్వికారలక్షణాని తత్త్వాని నిర్దిష్టాని; అత స్తానీమాని నామాదీని ప్రాణాంతాని క్రమేణ నిర్దిశ్య తద్ద్వారేణాపి భూమాఖ్యం నిరతిశయం తత్త్వం నిర్దేక్ష్యామి శాఖా చంద్రదర్శనవత్ ఇతీమమర్థం వక్తుం సప్తమప్రపాఠక ఆరబ్ధః. అత్ర భూమవిద్యా ప్రస్తూయతే. సనత్కుమారం నారద ఉపససాదేత్యాది నా, వేదాదిః వాక్ప్రపంచ స్సర్వోఽపి నామమాత్రమ్. యస్తు నామ

బ్రహ్మేత్యుపాస్తే దతస్య కామచరణం రాజ్ఞ ఇవ స్వవిషయే భవతీతి ఫలం. నామ్నః వాగ్భూయసీ; వాచో భూయాన్ సంకల్పః; సంకల్పాచ్చిత్తం భూయః; చిత్తాత్ ధ్యానం భూయః; ధ్యానాద్విజ్ఞానం భూయః, విజ్ఞానాద్బలం భూయః; అన్నా దాపో భూయస్యః; అద్భ్యః స్తేజో భూయః; తేజస ఆకాశో భూయాన్; ఆకాశాత్స్మరో భూయాన్; స్మరా దాశా భూయసీ; ఆశాయాః ప్రాణో భూయాన్; ఇత్యుత్తరోత్తరం భూమోపాసనా న్యుక్త్వా తత్తత్ఫలా న్యుక్తాని. నారదః సర్వాతిశయం ప్రాణం స్వ మాత్మానం శ్రుత్వా నాతః పర మస్తీ త్యుపరరామ; తత స్సత్యం విజిజ్ఞాసితవ్యం; మతి ర్విజిజ్ఞాసితవ్యా; శ్రద్ధా విజిజ్ఞాసితవ్యా, నిష్ఠా విజిజ్ఞాసితవ్యా; కృషి ర్విజిజ్ఞాసితవ్యా; సుఖం విజిజ్ఞాసితవ్యం; భూమా విజిజ్ఞాసితవ్యః; ఇత్యుక్త్వా కింలక్షణోఽసౌ భూమేతి విచార్య యత్ర నాన్యత్పశ్యతీత్యాదినా నిర్విశేషచిన్మాత్ర మేవ స్వరూపభూమపదార్థ ఇతి నిర్ణీతం. స ఆత్మేతి ఆత్మనైవ కేవలేన సత్స్వరూపేణ శుద్ధే నాదిశ్యతే. య ఏవం విద్వాన్ ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః స జీవన్ముక్తః.

ఇతి సప్తమః ప్రపాఠకః.

అష్టమప్రపాఠకే.—యద్యపి షష్ఠసప్తమప్రపాఠకయోః సదేక మేవాద్వితీయం దిగ్దేశకాలాదిభేదశూన్యం బ్రహ్మ ఆత్మైవేదం సర్వమిత్యధిగతం. తథాపి మందబుద్ధీనాం దిగ్దేశాదిభేదవద్వస్త్వి త్యేవం భావితా బుద్ధిర్న శక్యతే సహసా పరమార్థవిషయీకర్తుం; అనధిగమ్య తు బ్రహ్మ న పురుషార్థసిద్ధిః. అత స్తదధిగమాయ హృదయపుండరీక దేశ ఉపదేష్టవ్యః. యద్యపి సత్సమ్యక్ప్రత్యయైకవిషయం నిర్గుణం చాత్మతత్త్వం తథాపి మందబుద్ధీనాం గుణవత్త్వస్యేష్టత్వాత్ సత్యకామాదిగుణవత్త్వం, చ వక్తవ్యమ్. తథా యద్యపి బ్రహ్మవిదాం స్త్ర్యాదివిషయేభ్యః స్వయముపరమో భవతి, తథాఽప్యనేకజన్మవిషయసేవాభ్యాసజనితా విషయవిషయా తృష్ణా న సహసా నివర్తయితుం శక్యత ఇతి బ్రహ్మచర్యాదిసాధనవిశేషో విధాతవ్యః. తథా యద్యప్యాత్మైకత్వవిదాం గన్తృగమనగంతవ్యాభావాత్ అవిద్యాదిశేషస్థితినిమిత్తక్షయే గగన ఇవ ఉద్భూత ఇవ వాయుః దగ్ధేంధన ఇవాగ్నిః స్వాత్మన్యేవ నిర్వృతిః. తథాపి

గన్తృగమనాదివాసితబుద్ధీనాం హృదయదేశగుణవిశిష్ట బ్రహ్మోపాసకానాం మూర్ధన్యయా నాడ్యా గతిర్వక్తవ్యేతి అష్టమప్రపాఠక ఆరభ్యతే. దిగ్దేశగుణగతి ఫలభేదశూన్యం హి పరమార్థసత్ అద్వయం బ్రహ్మ మందబుద్ధీనాం అసదివ ప్రతిభాతి. సన్మార్గస్థా స్తావ ద్భవంతు; తత శ్శనైః పరమార్థసదపి గ్రాహయిష్యామీతి మన్యతే శ్రుతిః.

(అథ యదిద మస్మి న్బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మ దహరోఽస్మి న్నంతరాకాశ స్తస్మి న్యదంత స్తదన్వేష్టవ్యం. తద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యం) ఇత్యాదినా గ్రంథేన దహరవిద్యా ప్రస్తూయతే. రాజ్ఞః అనేక ప్రకృతిమద్యథా పురం తథేదమనేకేంద్రియమనోబుద్ధిభిః స్వామ్యర్థకారిభి ర్యుక్తమితి బ్రహ్మపురం శరీరం. పురే చ వేశ్మ రాజ్ఞో యథా తథా బ్రహ్మపురే దహరపుండరీకం వేశ్మ. యథాహి విష్ణోః సాలగ్రామః తథా బ్రహ్మణః ఉపలబ్ధ్యధిష్ఠాన మిత్యర్థః. అస్మిన్ హి స్వవికారశుంగే దేహే నామరూపవ్యాకరణాయ ప్రవిష్టం సదాఖ్యం బ్రహ్మ జీవే నాత్మనేత్యుక్తం. తస్మా దస్మి న్హృదయపుండరీకే ఉపసంహృతకరణైః విశేషతః బ్రహ్మచర్యసత్యసాధనాభ్యాం యుక్తైః సత్యకామాదిగుణవద్ధ్యాయమానైః బ్రహ్మోపలభ్యత ఇతి ప్రకరణార్థః. శరీరస్య బ్రహ్మపురత్వస్థాపనార్థం శూన్యవాదా న్నిరాకృత్య సద్వాదో వ్యవస్థాపితః.

(అథ య ఏష సంప్రసాదోఽ స్మాచ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం జ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపే ణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హోవా చైతదమృతమభయ మేత ద్బ్రహ్మేతి తస్య హ వా ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ సత్యమితి) సుషుప్తికాలే స్వేనాత్మనా సంపన్న స్సన్ సమ్య క్ప్రసీదతి; జాగ్రత్స్వప్నయో ర్విషయేంద్రియసంయోగజాతం కలుషం జహాతీతి సంప్రసాదశబ్దః; అశరీరతా హ్యాత్మన స్స్వరూపం; ఏష ఆత్మా తద్బ్రహ్మేతి అభేదః. అపహతపాప్మత్వం సనేతుత్వం ఇత్యాదయో గుణాః ఉపాస్యత్వేన విహితాః. ఆదిత్యస్య తేజసా నాడీష్వనుగతస్య పైంగళ్యాదయో వర్ణవిశేషా భవంతీత్యుక్తమ్. ఆఖ్యాయికా తు విద్యాగ్రహణసంప్రదానవిధిప్రదర్శనార్థా. ఇంద్రప్రతర్దనోపాఖ్యాయికాయాం చక్షుఃపురుషః ఛాయాపురుషశ్చ పరీక్షితః దేవరాజోఽపి ఉదరశరావాది దర్శితా వినాశయుక్తి రపి వినాశ మేతీతి ముమోహ. తథా ప్రాజాపత్యో

మహాప్రాజ్ఞః దేహమాత్రాత్మదర్శనో బభూవ. కిమితి వైశేషికసాంఖ్యకాణాదాదయో న ముహ్యేరన్? తథాఽన్యే కర్మిణః బాహ్యవిషయాపహృతచేతసః వేదప్రమాణా అపి ఆత్మైకత్వం న విజానంతి పరమార్థసత్యమ్; లోకాంతరగమనాగమనప్రకారైర్భ్రమంతి. కిమన్యే క్షుద్రజంతవో వివేకహీనాః స్వభావత ఏవ బహిర్విషయాపహృతచేతసః; తస్మాదిదం త్యక్తసర్వబాహ్యైషణైః అనన్యశరణైః పరమహంసపరివ్రాజకైః అత్యాశ్రమిభిః వేదాంతజ్ఞానపరైరేవ వేదనీయం పూజ్యతమైః ప్రాజాపత్యం చేమం సంప్రదాయ మనుసరద్భిరుపనిబద్ధం ప్రకరణచతుష్టయేన (ప్రత్యగాత్మవిద్యేయం). కార్యకారణపరివేష్టితౌ విశ్వతైజసావుక్తౌ; కారణమాత్రబద్ధశ్చ ప్రాజ్ఞో వ్యాఖ్యాతః. అశరీరం బ్రహ్మోపదేష్టుం మఘవన్నిత్యాదిగ్రంథేన సశరీరతాం నిందతి. (న హ వై సశరీరస్య సతః ప్రియాప్రియయో రపహతి రస్త్యశరీరం వా వ సంతం న ప్రియాప్రియే స్పృశతః) బ్రహ్మణః పారమార్థిక మశరీరత్వం శ్రౌతం వాచనిక ముపలభ్యతే; ప్రాకృతశరీరరాహిత్యాదికం తు కల్పనామాత్రమ్. అశరీరస్య సంప్రసాదస్య అవిద్యయా శరీరేణ అవిశేషతాం సశరీరతామేవ సంప్రాప్తస్య శరీరాత్సముత్థాయ స్వేన రూపేణ యథాభినిష్పత్తిః తథా వక్తవ్యేతి అశరీరో వాయు రిత్యాదిదృష్టాంత ఉక్తః.

(స ఉత్తమపురుషః) స యేన స్వరూపేణ సంప్రసాదోఽభినిష్పద్యతే, ప్రాక్ప్రబోధాత్తద్భ్రాంతినిమిత్తసర్పో భవతి యథా రజ్జుః, పశ్చాత్కృతప్రకాశాత్ రజ్జ్వాత్మనా స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే, ఏవం చ స ఉత్తమపురుషః. ఉత్తమశ్చాసౌ పురుషశ్చేత్యుత్తమపురుషః. నహీనోత్తమపురుషః; అక్షిస్వప్న పురుషౌ వ్యక్తౌ. అవ్యక్తశ్చ సుషుప్తః; స సుప్తస్సంప్రసన్నః అశరీరశ్చ స్వేన రూపేణేతి ఏషామేవ స్వరూపేణావస్థితిః; క్షరాక్షరా వ్యాకృతావ్యాకృతా వపేక్ష్య ఉత్తమపురుషః కృతనిర్వచనో భగవద్గీతాసు.

(ఆకాశో హ వై నామ నామరూపయో ర్నిర్వహితా) శ్రుతిషు ప్రసిద్ధ ఆత్మా ఆకాశ ఇవాశరీరత్వాత్సూక్ష్మత్వాచ్చ ఆకాశః; నామరూపయోః స్వాత్మస్థయోః జగద్బీజభూతయోః సలిలస్యేవ ఫేనస్థానీయయోః నిర్వహితా-వ్యాకర్తా; యద్యపి తద్భిన్నానామరూపాభ్యా మస్ప

ష్టం. తథాపి నామరూపవ్యాకరణలక్షణం బ్రహ్మ; (తద్బ్రహ్మ, తదమృతం స ఆత్మా) ఆత్మా హి నామ సర్వజంతూనాం ప్రత్యక్చేతనః స్వసంవేద్యః ప్రసిద్ధః; తేనైవ స్వేన రూపేణోఽన్నీయ అశరీరో వ్యోమవత్సర్వగత ఆత్మా బ్రహ్మేత్యవగంతవ్యం. తదమృతమ్.

ఇత్యష్టమప్రపాఠకః.

ఇతి ఛాందోగ్యోపనిషదః భాష్యశధృతతాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨. బృహదారణ్యకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

ఓం నమో బ్రహ్మాదిభ్యో బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయకర్తృభ్యో వంశర్షిభ్యో నమో గురుభ్యః.

శుక్లయజుర్వేదే కాణ్వశాఖినాం బృహదారణ్యకాఖ్యా 'ఉషా వా అశ్వస్య' ఇత్యాదికా తృతీయాద్యష్టమాధ్యాయాంతా షడధ్యాయీ వాజసనేయబ్రాహ్మణోపనిషదుపలభ్యతే. సేయం బ్రహ్మవిద్యోపనిషచ్ఛబ్దవాచ్యా; సంసారనివివృత్సుభ్యః సంసారహేతునివృత్తిసాధన బ్రహ్మాత్మైకత్వవిద్యా ప్రతిపత్తయే ప్రభవతి. తత్పరాణాం సహేతోస్సంసారస్యాత్యంతావసాదనాత్; అరణ్యే సూచ్యమానత్వాదారణ్యకమ్; బృహత్త్వాత్పరిమాణతః బృహదారణ్యకం; తస్య కర్మకాండేన సంబంధోఽభిధీయతే. సర్వోఽప్యయం వేదః ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం అనవగతేష్టానిష్టప్రాప్తిపరిహారోపాయప్రకాశనపరః, అసతి జన్మాంతరసంబంధ్యాత్మాస్తిత్వవిజ్ఞానే సాంసారికానిష్టపరిహారేచ్ఛా న స్యాత్; అతః కర్మగతిర్వివేచనీయా.

ఉపనిషదారంభే స్థితే ప్రాథమికబ్రాహ్మణయోః అశ్వమేధవిజ్ఞానాయ ప్రాధాన్యాదశ్వస్య తద్విషయదర్శనే అవాంతరతాత్పర్యమ్. అశ్వస్యోత్పత్తిః స్తుత్యర్థా. (స త్రేధాత్మానం వ్యకురుత) స జాతః ప్రజాపతిః ఆదిత్యాగ్నివాయ్వాత్మనా త్రిప్రకారమాత్మానం స్వయమేవ కార్యకరణసంఘాతం వ్యభజత్. ముఖ్యప్రాణస్య మంత్రప్రకాశ్యత్వముపాస్యత్వం చోక్తమ్. బృహస్పత్యాదిధర్మకం ప్రాణోపాసనం ప్రాణస్య వేదాత్మకత్వమ్. (ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీత్పురుషవిధః) జ్ఞాన

కర్మభ్యాం సముచ్చితాభ్యాం ప్రజాపతిత్వప్రాప్తి ర్వ్యాఖ్యాతా; కేవల ప్రాణదర్శనేన ప్రజాపతేః ఫలభూతస్య సృష్టిస్థితిసంహారేషు జగత స్స్వాతంత్ర్యాదివిభూత్యుపవర్ణనేన జ్ఞానకర్మణో ర్వైదికయోః ఫలోత్కర్షో వర్ణ్యతే. (సో బిభే త్తస్మాదేకాకీ బిభేతి; ద్వితీయాద్వై భయం భవతి) కర్మకాండవిహితజ్ఞానకర్మఫలం సంసారవిషయం నాత్యక్రామత్. ఇతి ప్రథమ శ్శరీరీ పురుషవిధః ప్రజాపతిః భీతః. ఆత్మనాశ విపరీతదర్శనవత్త్వం భయబీజమ్; తత్సామాన్యాదద్యైకాకీ బిభేతి. స స్వరూప మీక్షిత్వా యస్మా న్మత్తోఽన్యత్ ఆత్మవ్యతిరేకేణ వస్త్వంతరం ప్రతిద్వంద్వీభూతం నాస్తి. ఆత్మవినాశహేత్వభావే కస్మాన్ను బిభేమీతి ఏకత్వజ్ఞానా ద్భయం తత్యాజ. కేవలావిద్యానిమిత్తమేవ ద్వైతం భయమూలం. అతః ద్వితీయాద్వై భయం భవతి; ప్రజాపతే ర్భయావిష్టత్వేన సంసారాంతర్భూతత్వ ముక్తం; అరత్యావిష్టత్వే ప్రజాపతే రేకాకిత్వం హేతూకృతమ్. దుహితృగమన మకృత్యం శతరూపాయాం గోభావ మాపన్నాయా మృషభాదిభావో మనోర్భవతు తయో ర్బడబాదిభావే తు న కారణమ స్తీత్యాశంక్యోక్తం—సేయ మీక్షాంచక్రేతి; ప్రజాపతి స్సర్వజగత్స్రష్టా మిథునాత్మకం సృష్ట్వా బ్రాహ్మణాదివర్ణనియంత్రీ ర్దేవతా అసృజత్.

అవిద్యా క్షేత్రం; కర్మ బీజం, సంసారో వృక్షః, ఏతస్య సమూలోద్ధరణే పురుషార్థ పరిసమాప్తిః; ఇతి అవ్యాకృతంనామరూపాభ్యామాసీదిత్యాద్యుక్తం. (తదాహుర్బ్రహ్మవిద్యయా; కిము తద్బ్రహ్మ? యస్మాత్సర్వమభవత్. బ్రహ్మవా ఇదమగ్ర ఆసీత్తదాత్మానమే వావైత్. అహంబ్రహ్మాస్మీతి తస్మాత్సర్వమభవత్; యఏవం వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి సఇదగ్ంసర్వం భవతి, ఆత్మా హ్యేషాగ్ం సభవతి; అథయోఽన్యాం దేవతాముపాస్తేఽన్యోఽ సావన్యోఽహమస్మీతి నసవేద యథాపశుః)

పరస్య బ్రహ్మణః సర్వభావాపత్తి ర్విజ్ఞానసాధ్యావిజ్ఞానసాధ్యాం చ సర్వభావాపత్తిమాహ—తస్మాత్సర్వమభవదితి; "బ్రహ్మవాఇదమగ్ర ఆసీ"దిత్యుక్తం ప్రజాపతిసంజ్ఞిత మపరం బ్రహ్మ నిశ్శ్రేయససాధనాధికారీ మనుష్యః అపర బ్రహ్మవిద్యయా కర్మసహితయా అపరబ్రహ్మభావ ముపసంపన్నః భోజ్యాదపావృత్తః, సర్వప్రాప్త్యోచ్ఛిన్నకామకర్మబంధనః

పరబ్రహ్మభావీ బ్రహ్మవిద్యాహేతోః బ్రహ్మేత్యభిధీయతే; పరమార్థతః అవిద్యయా అబ్రహ్మత్వమసర్వత్వం చ అధ్యారోపితం. యథాశుక్తికాయాం రజతం, నేయం శుక్తి రిదం రజతమితివత్ నాహం సంసారీ అహం బ్రహ్మాస్మీతిఅనుభవాత్ ద్వైతసంసారభ్రమోనివర్తతే. అధ్యస్తస్య అధిష్ఠానానతిరిక్తసత్తాకతయా బ్రహ్మణ్యధ్యస్తంజగద్బ్రహ్మైవ; "యఏవంవేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి సఇదగ్ంసర్వంభవతి. తస్య సార్వాత్మ్యాత్ సర్వేషామాత్మా సభవతీ"త్యభేదః; ఆత్మా హి పరా దేవతా; యస్త్వస్మా దన్యామితి దేవతా ముపాస్తే అన్యోఽసా వన్యోఽహ మస్మీతి పశువదనాదిభేదవాసనయా భ్రాంతస్స్యాత్. పశువదితిదృష్టాంతేన భేదజ్ఞానం నిందితం; అహం బ్రహ్మాస్మీత్యనేన బ్రహ్మాత్మైకత్వవిజ్ఞానం సిద్ధాంతితమ్; యఏవంవేదేతి తస్య సార్వాత్మ్యఫలోక్త్యా తదేవసాధు; ఉపనిషత్సు కుత్రాప్యాత్మైకత్వజ్ఞాననిందా నశ్రూయతే; ఇయా న్వివేకః.

(సయజ్జుహోతియద్యజతే) అత్ర అవిద్వాన్ వర్ణాశ్రమాదభిమానః ధర్మేణ నియమ్యమానః దేవాదికర్మకర్తవ్యతయా పశువత్పరతంత్ర ఇత్యుక్తమ్; కాని తాని కర్మాణీతి తద్విచారితమ్; (ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీదేకఏవ) బ్రహ్మవిద్యాంశ్చేత్ తస్మాత్పశుభావాత్కర్తవ్యతాబంధనరూపాత్ప్రతిముచ్యతే; తదుపాయభూతా విద్యా మంత్రాణా మర్థస్తిరోహితత్వాత్ప్రాయేణ దుర్విజ్ఞేయోభవతీతి తదర్థం వ్యాఖ్యాయ బ్రాహ్మణం ప్రవర్తతే. వాఙ్మనః ప్రాణానా మాధిభౌతికో విస్తారః; అధిదైవికం త్ర్యన్నాత్మక ప్రజాపత్యుపాసనమ్. సాధ్యలోకత్రయఫలభేదేన వినియుక్తాని పుత్రకర్మవిద్యాఖ్యాని త్రీణి సాధనాని; జాయాతు పుత్రకర్మార్థత్వా న్నపృథక్సాధనం; విత్తం చ కర్మసాధనత్వా న్నపృథక్; విద్యాకర్మణోర్లోకజయహేతుత్వమ్; అవిద్యా నివృత్తౌతు విద్యైవ. వాఙ్మనః ప్రాణేషు ప్రాణస్య శ్రైష్ఠ్యం నిర్ధారితం—"అథాతో వ్రత మీమాగ్ంసే"త్యాదినా.

(త్రయంవా ఇదం నామరూపం కర్మ) నామరూపం కర్మచేతి త్రయ మనాత్మైవ; తస్మా దస్మాద్విరజ్యేతేత్యుక్తం అనేన తృతీయాధ్యా

యేన బ్రహ్మ సత్యం. తద్విద్యా వినాశ్యత్వా జ్జగన్మిథ్యా, అద్వైత మ
భయం, ద్వైతం సభయం; ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మైవ పరమా
ర్థసత్, ఇత్యర్థః ప్రదర్శితః. ఇతి తృతీయాధ్యాయః. ౧.

చతుర్థాధ్యాయే—"ఆత్మానమేవైదమహం బ్రహ్మాస్మీ" తిఇత్యాత్మ
తత్త్వ మేకం విద్యావిషయమ్. యస్తు భేదదృష్టివిషయః. (అన్యోఽసా
వన్యోఽహమస్మీతి న సవేద యథాపశుః) ఇత్యాద్యవిద్యావిషయః. ఏక
దైవాను ద్రష్టవ్యం మృత్యోస్స మృత్యు మాప్నోతి యఇహ నానేవ
పశ్యతి; ద్వితీయాద్వై భయం భవతి; ఇత్యేవమాదిభిః ప్రవిభక్తౌ
విద్యావిద్యావిషయౌ సర్వోపనిషత్సు; తృతీయాధ్యాయే అవిద్యా ప్ర
పఞ్చితా; సంప్రతి విద్యాం ప్రపంచయితుం చతుర్థాధ్యాయ ఆరభ్యతే.

తత్ర పూర్వపక్షవాదీ అవిద్యావిషయబ్రహ్మవిద్దృప్తః బాలాకిః
వాగ్మీ అజాతశత్రునామానం కాశిరాజ మభిగమ్య బ్రహ్మతే బ్రవాణీత్యు
వాచ) ఇత్యాద్యాఖ్యాయికాముఖేన విచార్యతే. యఏవాసా వాదిత్యే
చక్షుషి చైకోఽభిమానీ చక్షుర్ద్వారేణేహ హృది ప్రవిష్టః అహం భో
క్తా కర్తాచేత్యవస్థితః; ఏతమేవాహం బ్రహ్మ పశ్యామ్యస్మిన్ కార్య
కరణసంఘాతే, తమహం పురుషం బ్రహ్మ తుభ్యం బ్రవీమి; అన్యచ్చే
జ్జానాసి తద్వక్తుమర్హసి. ఏవమాద్యుపాసనాని విహితాని సఫలాని పరి
చ్ఛిన్నాని. వాయౌప్రాణే హృదిచ ఇంద్రః పరమేశ్వరో వైకుంఠ ఇత్యే
కా దేవతా, అగ్నౌవాచి హృది చైకా. అప్సు రేతసి హృదిచైకా.
దిక్షుకర్ణయో ర్హృదిచైకా. ఛాయాయాం, బాహ్యే తమస్యధ్యాత్మే
ఆవరణాత్మకే అజ్ఞానే, హృది చైకా. ప్రజాచ తావాత్మని బుద్ధౌ చ
హృదిచైకా. ఏవమాదీన్యుపాసనాని, (పురుషగ్ం సుప్త మాజగ్మతుః)
ఇత్యాదినా సుప్తోత్థాపనపరీక్షణేన సుషుప్తగతి ర్విచారితా; ఏష విజ్ఞాన
మయః పురుషః;దర్శనలక్షణాయాంస్వప్నావస్థాయాం కార్యకరణ వియో
గేఽపి సంసారధర్మిత్వమాత్మనో దృశ్యత ఇత్యాశంక్య కార్యకరణ
సంయోగజనితభ్రాంత్యధ్యారోపితమేవ సంసారధర్మిత్వమ్. వాగాద్యు
పాధిక మాత్మన స్సంసారిత్వ మన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం ముక్త్వా తత్ర వ్యతి
రేకాసిద్ధౌ స్వప్నస్య రజ్జుసర్పవ న్మిథ్యాత్వేన (వస్తుధర్మత్వాభావాత్

నాత్మన స్సంసారిత్వం ప్రాతిభాసికస్వప్నవత్ వ్యావహారికవియదాదిప్రపంచోఽపి అధిష్ఠానజ్ఞాననాశ్యత్వాత్ మిథ్యైవ. స్వప్నే దృష్టానాం మహారాజత్వాదీనాం జాగ్రత్యనువృత్తిరాహిత్యం వ్యభిచారదర్శనంతేన స్వప్నస్య మిథ్యాత్వం సిద్ధమ్. తథా జాగరితేఽపీతి ప్రత్యేతవ్యమ్; తస్మాత్ అన్యోఽసౌ దృశ్యేభ్యః స్వప్నజాగరితలోకేభ్యః ద్రష్టా విజ్ఞానమయః విశుద్ధః పురుషః ఇత్యాదికా. తతో జగత స్సత్యత్వనిరాకరణవాదః. ఆత్మసత్తావతిరిక్తా జగతస్సత్తా అతిరిక్తసత్తాభావాదితి తతో మూర్తామూర్తబ్రహ్మరూపోపాసనం సచ్చత్యచ్చేత్యాద్యుక్తమ్. బ్రహ్మణః ఉపాధిభూతయోః సత్త్యచ్ఛబ్దవాచ్యయోః మూర్తామూర్తయో రూపయోః కార్యకరణవిభాగేనఅధ్యాత్మాధిదైవతయోః విభాగోవ్యాఖ్యాతః.

(మైత్రేయీతిహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః) మోక్షమేవాపేక్షమాణయా మైత్రేయ్యా పృష్టః భర్తా యాజ్ఞవల్క్యః బ్రహ్మోపదిశతి. (నవా అరేజాయాయై కామాయ జాయా ప్రియా భవత్యాత్మనస్తు కామాయ జాయాప్రియా భవతి ఇత్యారభ్య ఆత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి ఆత్మావా అరే ద్రష్టవ్య శ్శ్రోతవ్యో మంతవ్యోనిదిధ్యాసితవ్యః; విజ్ఞానేనేదగ్ం. సర్వం విదితం; ఇత్యాది) అమృతత్వసాధనం వైరాగ్యముపదిదిక్షుః జాయాపతిపుత్రాదిభ్యః విరాగతా ముత్పాదయతి తత్సన్న్యాసాయ. ఆత్మనః నిరతిశయప్రీత్యాస్పదత్వేన పరమానందత్వమభిహిత ముపన్యాసవివరణాభ్యామ్, శ్రవణాదిభి రాత్మలాభః. కథమన్యస్మిన్విదితే అన్యద్విదితంభవతీత్యాశంక్య ఆత్మవ్యతిరేకేణ అన్యన్నాస్తీత్యుక్తమ్. సృష్టికాలే ప్రాగుత్పత్తేశ్చ బ్రహ్మైవేతి శక్య మవగంతుమితి. (యథాగ్నేర్విస్ఫులింగధూమాంగారార్చిషాం అగ్న్యేకత్వ మిత్యాద్యుక్తమ్) సర్వాసామపాగ్ంసముద్ర ఏకాయన మిత్యాది దృష్టాంతైః స్థిత్యుత్పత్తికాలయోరేవ ప్రజ్ఞానఘనవ్యతిరేకేణాభావాత్ జగతో బ్రహ్మత్వం; ప్రళయకాలే చ జలబుద్బుదఫేనాదీనామివ సలిలవ్యతిరేకేణాభావః; ఏవం, ప్రజ్ఞానఘనవ్యతిరేకేణ తత్కార్యాణాం నామరూపకర్మణాం తస్మిన్నేవ లీయమానానా మభావః; తస్మా దేక మేవ బ్రహ్మ ప్రజ్ఞానఘన మేకరసం ప్రతిపత్తవ్య మిత్యుక్తమ్. (స యథా సర్వాపా

ముపాగం. సముద్రఏకాయనం) ఇత్యాదిదృష్టాంతైః స్పర్శానాం త్వక్, రసానాం జిహ్వా ఏవంరీత్యా అధికరణాన్యుక్త్వా బుద్ధిపూర్వకః ప్రళయో బ్రహ్మవిదాం ' బ్రహ్మవిద్యానిమిత్తః అయమాత్యంతికఇత్యాచక్షతే అవిద్యానిరోధద్వారేణ యో భవతి; (సయథా సైంధవఖిల్యఉదకే ప్రాస్త ఉదకమే వానువిలీయేత) ఇతిదృష్టాంతః. పరమార్థతః అద్వైతే బ్రహ్మణి భిన్నమివ వస్త్వంతర మాత్మనఉపలభ్యతే; వ్యావహారికమేవ ద్వైతం; భేదో న పారమార్థికః; అయమర్థః (యత్రహి ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతి) ఇత్యనేనోక్తః; విజ్ఞాతృవ్యతిరేకేణ విజ్ఞేయస్య వా విజ్ఞానస్యవా తత్కారణస్యవా పరమార్థతః అసత్వేన బ్రహ్మవిదః విజ్ఞాతైవ కేవలః అద్వయో వర్తతే; తం విజ్ఞాతారం కేన విజానీయాత్ ! నాన్యవేద్యత్వం స్వస్య స్వవేద్యత్వా దిత్యర్థః. వృత్తిశూన్యావస్థాయాం త్రిపుటీవిభాగో నాస్తి; అయమర్థః (విజ్ఞాతార మరే కేన విజానీయాత్) ఇత్యనేనోక్తః. ఇయం పృథివీత్యాది బ్రాహ్మణేన ఆచార్యాగమాభ్యాం శ్రుతస్యాత్మనః మననార్థ ముక్తతర్కే ఆత్మైవేదం సర్వమితి ప్రతిజ్ఞాతస్య ఆత్మైకసామాన్యత్వం ఆత్మైకోద్భవత్వం ఆత్మైక ప్రళయత్వం చేత్యస్య హేత్వసిద్ధిశంకా నివారితా. పృథివ్యాదిభూతగణాః దేవతాగణాశ్చ కార్యకరణసంఘాతాత్మానః ఉపకుర్వన్తో మధు భవన్తి ప్రతిశరీరిణ మిత్యుక్తమ్. మధువిద్యాస్తుత్యర్థా దధ్యఙాథర్వణేత్యాదికా ఆఖ్యాయికా. ఇతి చతుర్థాధ్యాయః.

పంచమాధ్యాయే—ఆగమార్థస్య ఆత్మైకత్వస్య ప్రకాశనాయ పరీక్షాపూర్వకం నిర్ధారణార్థమిదం యాజ్ఞవల్కీయం కాండం ఉపపత్తి ప్రధానమారబ్ధం; ఆఖ్యాయికాతు విజ్ఞానస్తుత్యర్థా ఉపాయవిధి పరావా. (యదిదం సర్వం మృత్యునాప్త) మిత్యాదికం మృత్యుపరీక్షావిషయమ్. ఆదిత్యాత్మభావమాపన్నస్యాధ్వర్యోః నాహోరాత్రే సంభవతః ఇతి ముక్తిరితి ముక్తిశ్చోక్తా. (యత్రాయంపురుషోమ్రియతే) ఇత్యాదినా బంధననాశే ముక్తస్య న క్వచిద్గమనమితి ఫలితార్థో దర్శితః. అగ్నిం వాగప్యేతీత్యాదినా ప్రాజ్ఞైస్సాక మవిద్యాకామకర్మాదికం సర్వం జీవన్ముక్తాత్మని విలీ

యతే తదేవ విదేహకైవల్యమితి సూచితమ్. సంసరతాం ముచ్యమానానాం చ కార్యకరణానాం స్వకారణసంసర్గే సమానే ముక్తానామత్యన్తమేవ పునరనుపాదానం సంసరతాం తు పునఃపునరుపాదానమిత్యత్ర కర్మైవ కారణమిత్యవధారితమ్; కర్మణాం సమూలానాం నామావశేషేణ సర్వోత్సాదో మోక్షఇతి ప్రాసంగికీ కర్మగతిర్విచారితా. జ్ఞాననివర్త్యమజ్ఞానమితి ఫలితమ్. జనకసభాయాం యాజ్ఞవల్క్యస్య బ్రహ్మోసన సమర్హణం అసహమానాః సభికా మహర్షయః ప్రశ్నైరాక్షిప్య పరీక్ష్య కర్మకాండే అవిచాల్యం వైదుష్యం మత్వా బ్రహ్మకాండే అస్య అప్రతిభాం సంపాదయిష్యామ ఇతి మన్యమానాః ప్రష్టుం ప్రావర్తంత యఏవ సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ యఆత్మా సర్వాంతరః తమేవ వ్యాచక్ష్వేతి ప్రశ్నః 'నదృష్టేర్ద్రష్టారం పశ్యేః' ఇత్యారభ్య ఏష త ఆత్మా సర్వాంతరః అతోఽన్యదార్తం ఇత్యుత్తరమ్. తే ఆత్మైవ సర్వాంతరః అన్యదసత్యమ్ ఏవమేవ ఉత్తరత్రాపి అతోఽన్యదార్తమిత్యాదినా భిన్నభేదమిథ్యాత్వం నిర్ధారితమ్. జగదోతప్రోతత్వేన బ్రహ్మప్రతిపాదితం లోకాః కథన్ను బ్రహ్మ ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి గార్గీ పప్రచ్ఛ ఆగమేన ప్రష్టవ్యాం దేవతాం న్యాయప్రకార మతీత్య అనుమానేన మాప్రాక్షీరితి యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ. లోకానామన్తరతమం సూత్రం బ్రహ్మైవ తదాగమేనైవ ప్రష్టవ్యమితి ఇతిహాసేన ఆగమోపన్యాసః క్రియతే సూత్రాత్మాంతర్యామీచ విచారితః; జీవేనాత్మనాఽనుప్రవిష్టః స దవ్యక్త మాత్మైవేతి; స శ్రోతా మంతా ద్రష్టేత్యాదినా అతోఽన్యదార్తమితి ద్వైతనిషేధః (కథన్ను ఖల్వాకాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి) ప్రశ్నే ప్రతివక్తుః అవాచ్యమితి ప్రతిపత్తిర్వా అవాచ్యమపి వదతీతి విప్రతిపత్తిర్వా నిగ్రహస్థానమ్; తద్దోషద్వయమపి పరిజిహీర్షన్ ఏతద్వైతదక్షర మిత్యువాచ అక్షరమితి బ్రాహ్మణా వదంతి నాహ మవాచ్యం వక్ష్యామి న చ విప్రతిపద్యేయ ఇతి దోషద్వయపరిహారః; అస్థూలమచక్షుష్కమిత్యాదిక మక్షరవిశేషణమ్. సర్వవిశేషణరహితమిత్యర్థః ఇయ మక్షరవిద్యాప్రాణస్య బ్రహ్మణః అష్టధా భేదోపాసన ముపదిష్టం

పరిచ్ఛిన్నఫలకమ్. తతస్సార్వాత్మ్యపరీక్షణముక్తమ్. బ్రహ్మవిద్వాన్ వేదేత్యాదినా.

(యథా వృక్షో వనస్పతి స్తథైవ పురుషోఽమృషా) ఇత్యాదినా యాజ్ఞవల్క్యో బ్రాహ్మణాన్ పప్రచ్ఛ. (విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ రాతి ర్దాతుః పరాయణం) ఇత్యనేన బ్రహ్మానంద ఇత్యత్ర బ్రహ్మానంద మితి ఆనందస్వరూపం విచారితమ్, విజ్ఞానాదివాక్యేషు ఆనందస్య వేద్యతా న వివక్షితా; అత్రతు వివక్షితా; వేద్యత్వావేద్యత్వాది శ్రుతీనాం సోపాధికనిరుపాధికవిషయత్వేన మధుకాండే వ్యవస్థా దర్శితా. ఉక్తరీత్యా తద్వేద్యతాయాః దుష్ప్రతిపాదత్వాత్ ఆనంద స్వరూపమేవ బ్రహ్మ; తస్మాత్ అనతిశయానందచిదేకతానం వస్త్వితి సిద్ధమ్. ఇతి పంచమాధ్యాయః.

షష్ఠాధ్యాయే—వాదన్యాయేన సచ్చిదానందం బ్రహ్మ నిర్ధార్యతే. పూర్వస్మిన్నధ్యాయే తు జల్పన్యాయేన నిర్ధారితమితి వివేకః; య ఔపనిషదః పురుషః నేతి నేతీతి వాక్యేన నిర్దిష్టస్యేతరస్య నిషేధేన పారిశేష్యా ద్వ్యపదిష్టః స ఆత్మా సాక్షాచ్చోపాదానకారణ స్వరూపేణ చ నిర్దిష్టః విజ్ఞానమానందమితి చోక్తః; వాగాదిదేవతాద్వారేణ తస్యైవ పునరధిగమః కర్తవ్య ఇతి విచారఆరభ్యతే తత్రోపాసనాని విహితాని.

(కిం జ్యోతి రయంపురుష ఇతి) ప్రశ్నః. (ఆదిత్యోజ్యోతిః) ఇత్యుత్తరం, ఏవం క్రమేణ జ్ఞేయమ్, కి మస్య పురుషస్య జ్యోతిః యేన జ్యోతిషా వ్యవహరతీతి; ప్రాకృతః కార్యకరణసంఘాతరూపః శిరః పాణ్యాదిమాన్ పృచ్ఛ్యతే. కిమయం స్వావయవసంఘాతబాహ్యేన జ్యోతిరన్తరేణ వ్యవహరతి? ఆహోస్విత్ స్వావయవసంఘాతమధ్యపాతినా జ్యోతిః కార్యమయం పురుషో నిర్వర్తయతీ? తి ప్రష్టు రాశయః. జ్యోతిః ప్రకాశః; అహన్యాదిత్యః; రాత్రౌచంద్రమాః; తస్మి న్నస్తమితే అగ్నిః తచ్ఛాంతౌ వాక్, శాంతాయాం వాచి పురుషఇతి ఆత్మైవాస్యజ్యోతిర్భవతి; ఏతేన జ్యోతి స్తదస్మీతి గ్రాహితః, ఆత్మజ్యోతిర్విద్యేయమ్. ప్రాణేషు విజ్ఞానమయ ఆత్మా; హృద్యంతర్జ్యోతిః పురుషః (సహి స్వప్నో భూ

త్యేవం లోకమతిక్రామతి మృత్యోర్యరూపాణి) మృత్యుర్భేదజ్ఞానం ప్రమాదం వై మృత్యుమహం బ్రవీమీతి సనత్సుజాతీయవాక్యమ్. అద్వితీయస్యాత్మన స్సద్వితీయజ్ఞానం ప్రమాదః స్వరూపాజ్ఞానప్రపంచ ఇతి యావత్. బుద్ధ్యాదివ్యతిరిక్తం నిత్యసిద్ధమత్యంతశుద్ధం కూటస్థ మద్వయ మాత్మజ్యోతి రితి విచారేణ ఫలితం, స్వప్నజాగరితే ఇవ పర లోక ఇహలోకశ్చ నిర్దిష్టౌ (సయత్రస్వపితీత్యాదినా స్వేన జ్యోతిషా స్వపితి స్వయంజ్యోతి ర్భవతీతి) ఛాందోగ్య సంవాదిన్యేవ శ్రుతిః సుప్త స్య సతి సంపత్తి ముపదిశతి (న తత్ర రథా న రథయోగా న పంథానో భవంతి) ఇత్యాదినా స్వప్నవద్భేదభిన్నవికారాః సుషుప్తౌ న సంతీ త్యుక్తమ్.

(అసంగో హ్యయం పురుషః) ఇయం శ్రుతిః ఆత్మనః అకర్తృ త్వేఽసంగతా హేతురి త్యుపదిశతి. బుద్ధాంతసుప్తాంతౌ విచారితౌ. నిర్లేప త్వ మాత్మనో నిర్ధారితమ్. మహామత్స్యాది దృష్టాంతేన ఆత్మగతి ర్ని రూపితా. జాగరితే ససంగ స్సమృత్యుః, స్వప్నేతు కామసంయుక్తో మృత్యురూపవినిర్ముక్తః పునర్బుద్ధాంత మాగతః. బుద్ధాంతాచ్చ సుషు ప్తేపునస్సంప్రసన్నః అసంగోభవతీతి దృశ్యతే, దృష్టాంతేనాస్యార్థస్య ప్రకటీభావో భవతీతి యథా శ్యేనో వేత్యాదిక ముక్తం, యథా ఆ కాశే శ్యేనో విహృత్య పరిశ్రాంతః పక్షౌ సంహత్య నీడాయైవ ధ్రియతే ఏవ మేవాయం పురుషః అంతాయ ధావతి (యత్ర సుప్తో నకంచన కామం కామయతే నకంచన స్వప్నం పశ్యతి) ఏవం సర్వభేదవ్యాపార శూన్యం సత్స్వరూపం సంపద్యతే. తద్ధి విశ్రాంతిస్థాన మంతఃకరణో పాధికస్య ప్రతిబింబాత్మనః. శ్యేనగత్యా ఆకాశం సలిప్యతే, ఏవం సు షుప్తసంసారిసంపత్త్యా కూటస్థం సద్రూపం నలిప్యతే.

ఆత్మన స్సంసారిత్వే ఉపాధి రవిద్యా; సా కిం స్వాభావికీ? ఆహో స్వి త్కామ్యకర్మాదివదాగంతుకీ? యది చాగంతుకత్వం! మోక్షఉపప ద్యతే ఇతి ఆగంతుకత్వే ఉపపత్తిం తస్యాః అనాత్మధర్మతాం చ అవ ధారయితుం (తావాఅస్యైతా) ఇత్యాది ఖండికారంభః. అత్ర నాడీ నాం విచారః కృతః నాడీఖండస్యాత్మనశ్చ సంబంధ ఉపాధిః. విద్యా ఫలం క్రియాకారకఫలశూన్యం అభయం; సర్వాత్మభావో మోక్షఇతి ఫ

లితం ప్రత్యక్షతో నిర్దిష్టంచ. (తద్యథా ప్రియయా స్త్రియా సంపరిష్వక్తో న బాహ్యం కించనవేద) ఇత్యాదిదృష్టాంతైః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సంపరిష్వక్తస్య సుషుప్తౌ సుఖం దర్శితమ్.

(నహి ద్రష్టు ర్దృష్టే ర్విపరిలోపో విద్యతే అవినాశిత్వాత్; నతు తద్ద్వితీయ మస్తి) సుప్తాత్మనస్సత్యత్వం జీవేనాత్మనానుప్రవిష్టత్వా త్సతః ద్వైతం నిషిద్ధమ్. (యత్రవా అన్యదివ స్యాత్ తత్రాన్యః అన్యత్పశ్యేత్) సుషుప్తౌ జాగ్రత్స్వప్నయోరివ ద్వితీయ మస్తీవ నభాతి. ద్వైతస్య అవిద్యయా అస్తిత్వేన భానమేవ న వాస్తవికం సత్త్వం.

సయోమనుష్యాణాగ్, పరమఆనందః ఇత్యాదినా తైత్తిరీయానందవల్ల్యుక్తార్థవత్ ఆనందతారతమ్య ముక్తం శ్రోత్రియస్య అవృజినస్య అకామహతస్యచ సవివానంద ఇత్యుక్త్వా పరమానందః ఆత్మస్వరూపమేవేతి నిర్ధారితమ్. ప్రాణినః ఊర్ధ్వోచ్ఛ్వాసాదివిచారః రాజాదిదృష్టాంతేన అవస్థాంతరదేహాంతరాదిగమనం చ విచార్య అంతే ఏకీభవ తీత్యాదినా సద్రూపేణ ఏకీభావో నిర్ధారితః. తృణజలూకాదికం ఉత్క్రాంతౌ దృష్టాంతః; పేశస్కారీ, సువర్ణకారః సువర్ణస్య మాత్రామపాదాయ అపచ్ఛిద్య గృహీత్వా పూర్వస్మా న్నవతరం కల్యాణరూపం తనుతే ఏవమేవ ఆత్మా రూపాంతరం తనోతి. ఆత్మనః విజ్ఞానమయత్వాద్యుపాధయః ఏకత్ర కీర్తితాః.

('అథాకామయమానః' ఇత్యారభ్య 'న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంతి బ్రహ్మైవస న్బ్రహ్మాప్యేతి') ఇత్యంతయా శ్రుత్యా జీవన్ముక్తస్య లోకాంతరగమనాగమనాదిశూన్యం చిత్స్వరూపమాత్రం విదేహకైవల్యం ప్రదర్శితమ్. సర్వకామనివృత్తిర్మోక్షహేతుః. అమృతాత్మనః శరీరం నాస్తీతిచ ప్రతిపాదితమ్; అవిద్యోపాసకానాం అంధం తమః ప్రవిశంతీతి అదర్శనాత్మకే సంసారనియామకే తమస్యజ్ఞానే ప్రతిపత్తిః కర్మవిద్యారతానాం తతోఽపి భూయఇవ తమః ప్రవేశః.

('ఆత్మానం చేద్విజానీయాదయమస్మీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛన్ కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్.') అహం బ్రహ్మాస్మీతి బ్రహ్మాత్మైకత్వానుభవేన జీవన్ముక్తస్య ఇచ్ఛానుదయాత్ ఆత్మవ్యతిరిక్తకామాయ

నశరీరతాపానుతాపః దేహం చ నశ్వరమవస్థిత ముత్థితంవా దేహీ నప శ్యతి యతోఽధ్యగమ త్స్వరూపం 'దైవా దుపేత ముత దైవవశా దపేతం వాసోయథా పరికృతం మదిరా మదాంధః' ఇతి విష్ణుభాగవతేఽపి జీవన్ముక్తస్య దేహాభిమానాభావ ఉక్తః (అథేతరే దుఃఖమేవాపియన్తి) అబ్రహ్మవిదః ద్వైతినః సాంసారికం దుఃఖమేవ ప్రతిపద్యంతే. భేదదర్శనాత్ సర్వోహి లోక ఈశ్వరా ద్భుప్తి మిచ్ఛతి. అయం త్వాత్మైకదర్శీ కుతశ్చన నబిభేతీతి బ్రహ్మవిదః అభయ మమృత ముక్తమ్ (మృత్యోస్సమృత్యు మాప్నోతి యఇహ నానేవ పశ్యతి) ఇతి భేదదర్శినః మృత్యు ప్రాప్తిః (నేహ నానాస్తికించన) ఇతి అమృతాత్మని ద్వైతం నిషిద్ధమ్.

'నానుధ్యాయా ద్బహూంఛబ్దాన్' ఇతి బ్రహ్మవిదః మౌనంవిహితం, ఆత్మనః సాధ్వసాధుకర్మభ్యాం సుఖదుఃఖాదికం జ్ఞానేన దగ్ధమ్ విద్యాయాం ప్రవ్రజంతో ముఖ్యాధికారిణః 'సఏష నేతినేత్యాత్మా అగృహ్యోనహిగృహ్యతే' ఇయం శ్రుతిః కేనోపనిషదాదిసంవాదినీ మనోవాక్చక్షూరాదిభి ర్గృహీతం యద్యత్ తత్తత్ బ్రహ్మ నభవతీతి నేతినేతీతి వాక్యేన నిషిద్ధం కింతు, సర్వనిషేధకస్య ద్రష్టు ర్విజ్ఞాతు రేవ స్వరూపం పారిశేష్యా ద్బ్రహ్మేతి జ్ఞాపితమ్ బ్రహ్మవిద్యాయాః ఫలం చోక్తమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్యస్య ద్వే భార్యే బభూవతురిత్యాఖ్యాయికయా వంశబ్రాహ్మణం వ్యాఖ్యాతమ్ 'అమృతత్వస్యతు నాశాస్తి విత్తేన' విత్తసాధ్యేనచ కర్మణా; నేతి నిషేధః.

'నవా అరేపత్యుః కామాయ పతిః ప్రియోభవతి' ఇత్యారభ్య ఆత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి ఇత్యాదిగ్రంథేన సర్వేషాం అత్యంతప్రియతమం వస్తు ఆత్మైవేతి నిర్ధారితమ్ (యత్రహి ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతీతి; ప్రాగుక్తఏవ ద్వైతనిషేధః అవధారణాయ పునరుక్తః. ద్వైతాభావోపలక్షితం హి బ్రహ్మ. షష్ఠాధ్యాయ స్సమాప్తః.

సప్తమాధ్యాయే:—పూర్ణమద ఇత్యాదికం ఖిలకాండమారభ్యతే; అత్ర ప్రాగధ్యాయచతుష్టయేన; యదేవ సాక్షాదపరోక్షా ద్బ్రహ్మయ ఆత్మా సర్వాంతరో నిరుపాధికః అశనాయాద్యతీతః నేతినే

తీతి వ్యపదేశ్యః; యద్విజ్ఞానం కేవల మమృతత్వసాధనం నిర్ధారితమ్. అధునా తస్యైవాత్మనః సోపాధికస్య శబ్దాదివ్యవహారవిషయాపన్నస్య పురస్తా దనుక్తా న్యుపాసనాని కర్మభి రవిరుద్ధాని ప్రకృష్టాభ్యుదయసాధనాని క్రమముక్తిభాంజిచ యాని తాని వక్తవ్యానీతి పరస్సందర్భః.

"పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే, పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే" పూర్ణపదసప్తకఘటితోఽయం శాంతిమంత్రః. అస్యార్థస్తు పూర్ణం—నకుతశ్చిద్వ్యావృత్తం వ్యాపీ త్యేతత్; నిష్ఠాచ కర్తరి ద్రష్టవ్యా; అదఇతి పరోఽభిధాయి సర్వనామ తత్పరం బ్రహ్మేత్యర్థః. ఇదం జగత్ సోపాధికం నామరూపస్థం వ్యవహారాపన్నం స్వేన రూపేణ పరమాత్మనా వ్యాప్తత్వా త్పూర్ణమ్ పూర్ణం—కార్యాత్మకం బ్రహ్మ, పూర్ణాత్—కారణాత్మనః, ఉదచ్యతే—ఉద్గచ్ఛతి పరమాత్మభావం నజహాతి; పూర్ణస్య—కార్యాత్మనో బ్రహ్మణః; పూర్ణం—పూర్ణత్వం, ఆదాయ కారణసత్తాం జ్ఞాత్వా అవిద్యోపాధిసంసర్గజన్యత్వావభాసం తిరస్కృత్య, పూర్ణమేవ—ప్రజ్ఞానఘనైకరసస్వభావం, కేవలం బ్రహ్మావశిష్యతే. యస్సర్వోపనిషదర్థో బ్రహ్మ సఏషోఽనేన మంత్రేణ అనూద్యతే. ఉత్తరసందర్భార్థమ్.

ఏవం ఉత్పత్తిస్థితిప్రళయేషు త్రిష్వపి కాలేషుకార్యకారణయోః పూర్ణతా ఏకైవ కార్యకారణయోర్భేదేనైవ వ్యపదిశ్యతే. ఏవం చ ద్వైతాద్వైతాత్మకమేకం బ్రహ్మ. యథాకిల సముద్రో జలతరంగఫేనబుద్బుదాద్యాత్మకఏవ, యథా చ జలం సత్యం తదుద్భవాశ్చ ఫేనతరంగబుద్బుదాదయః సముద్రాత్మభూతా ఏవ ఆవిర్భావతిరోభావధర్మిణః పరమార్థసత్యాః, ఏవం సర్వమిదం ద్వైతం పరమార్థసత్యమేవ జలతరంగాదిస్థానీయం, సముద్రజలస్థానీయం తు పరబ్రహ్మ; ఏవంచకిల ద్వైతస్య సత్యత్వే కర్మకాండస్య ప్రామాణ్యం; యదా పునః ద్వైత మివేత్యుక్త్వా అవిద్యాకృతం మృగతృష్టికావదనృతం, అద్వైతమేవ పరమార్థః. తథాకిల కర్మకాండం విషయాభావాత్ అప్రమాణం భవతి; తథా చ విరోధ ఏవ స్యాత్. వేదైకదేశభూతోపనిషత్ప్రమాణం పరమార్థతః అద్వైత

వస్తుప్రతిపాదకత్వాత్; కర్మకాండం తు అసద్ద్వైత విషయత్వాత్ అప్రమాణమ్. తద్విరోధపరిజిహీర్షయా మహాన్విచారః. జాతమాత్రప్రాణిబుద్ధిగమ్యత్వాత్ అనాద్యజ్ఞానసిద్ధం ద్వైతం; ఉచ్చావచవికారజుష్టత్వాత్ బహ్వనర్థ బహుళమితి నోపదేశార్హం తత్ర ఆస్తిక్యసిద్ధయే ధర్మసేతు రూపః అధ్యారోపన్యాయేన కర్మకాండో వేదోక్తః ప్రామాణ్యమస్త్యేవ వ్యావహారికమ్; కర్మణా త్రివర్గసిద్ధిరేవ ననిశ్శ్రేయససిద్ధిః; అతః బ్రహ్మైకత్వమేవ ప్రతిపాదితముపనిషద్భిః; తాసాంచ వ్యావహారికం ప్రామాణ్యమ్; ప్రమేయతోఽపలక్షితం చిద్వస్త్వేకమేవ సత్యమవశిష్యతే; తత్ర ద్వైతాభావాత్ కా విరోధప్రసక్తిః యో భుజంగస్స్రగిత్యుపలబ్ధివత్ యత్కర్మకాండేన జ్ఞాపితం ద్వైతమివ తదేవ బ్రహ్మకాండేన అహమస్మీతి జ్ఞాపితమ్; కర్మకాండస్య బ్రహ్మకాండార్థసత్తాతిరిక్తసత్తాశూన్యత్వాత్ ఉభయార్థసత్తా త్వేకైవేతి న విరోధలేశావకాశః.

'ఓం ఖం బ్రహ్మ'అయంమంత్రః అన్యత్ర అవినియుక్త బ్రహ్మేతి విశేష్యస్యాభిధానం ఖమితివిశేషణమ్ విశేషణవిశేష్యయోశ్చ సామానాధికరణ్యేన నిర్దేశో నీలోత్పలవత్ఖం బ్రహ్మేతి. అయంచ ధ్యానవిశేషః ఫలవిశేషప్రదర్శనార్థః. ధ్యానంచ ఓంకారే బ్రహ్మవేశనం ఉదాహరణముఖేన ఉత్తరగ్రంథేన నిర్ధారితమ్; అథ సత్యస్య బ్రహ్మణః సంస్థానవిశేషోపాసనాని. ఉపాధీనామనేకత్వాత్ అనేకవిశేషణత్వాచ్చ ప్రకృతస్యైవ బ్రహ్మణః, మనఆద్యుపాధివిశిష్టస్య బహువిధాన్యుపాసనాని. చిత్రఫలకాని విహితాని చిత్తైకాగ్ర్యసంపత్తయే చిత్తమాలిన్యస్య నివృత్తయే చ అథగాయత్రీపాదవిద్యా; చతుర్థపాదే పరో రజసి ప్రతిష్ఠితా విద్యా; మూర్తామూర్తాత్మకం జగత్; త్రిపదా గాయత్రీ ఆదిత్యే ప్రతిష్ఠితా; తురీయం పదం సత్యే ప్రతిష్ఠితమ్ కింపునస్తత్సత్యమితి సత్యం విచారితం గాయత్రీమేవ సావిత్రీమనుబ్రూయాత్; 'పరోరజసేసావదోం' ఇతి తురీయపదాగాయత్రీ. హిరణ్మయేనేత్యాదిమంత్రైః జ్ఞానసముచ్చయకారీ అంతకాలే ఆదిత్యం ప్రార్థయతే సత్యాఖ్యం బ్రహ్మ జ్యోతిర్మయేన మండలేన అపిహితమివ; దర్శనప్రతిబంధకారణమపిధానమివేతి;

తదపనయేతి ప్రార్థనం సహి సర్వస్య జగత ఆత్మా చక్షుశ్చ సర్ సర్వం పశ్యతి; తేజసా అపహృతదృష్టిభిః తత్స్వరూపం అంజసా ద్రష్టుమశక్య మితి కల్యాణతమం రూపం పశ్యామీతి ప్రార్థనమ్. ఇతి సప్తమాధ్యాయః.

అష్టమాధ్యాయే—గాయత్ర్యుపాసనప్రకరణే గాయత్ర్యాః ప్రాణాత్మకత్వముక్తమ్ ప్రాణస్య జ్యైష్ఠ్యాత్ కథం జ్యేష్ఠత్వమితి వక్తవ్యమ్; ఓంకారః దమాదిత్రయం బ్రహ్మ; అత్ర శ్రీమంథాదికర్మ తద్బ్రహ్మోపాసనఫలక ముచ్యతే. అథ! చ శ్వేతకేతురిత్యాద్యాఖ్యాయికయా కతి కర్మవిపాకప్రతిపత్తిమార్గా ఇతి సర్వసంసారగత్యుపసంహారార్థం వక్ష్యతే; పంచాగ్నివిదో గతి ర్నిరూపితా; ప్రశ్నప్రతివచనాభ్యాం దేవయానః పంథానిరుక్తః; జ్ఞానకర్మణో ర్గతి ముక్త్వా తత్ర జ్ఞానం స్వాతంత్ర్యం; కర్మతు దైవమానుషవిత్తద్వయాయత్తం; తేన కర్మార్థం విత్తముపార్జనీయం, తచ్చ అప్రత్యవాయకారిణా ఉపాయేనేతి తదర్థం మంథాఖ్యం కర్మనిరుక్తం, యాదృగ్జన్మా యథోత్పాదితో యైర్వా గుణై ర్విశిష్టః పుత్ర ఆత్మనః పితుశ్చ లోక్యో భవతీతి తత్సంపాదనాయ ప్రాణదర్శినః శ్రీమంథం కర్మ కృతవతః పుత్రమంథే కర్మణి అధికారఉక్తః; యదా పుత్రమంథం చికీర్షతి తదా శ్రీమంథం కృత్వా ఋతుకాలం పత్న్యైః పరీక్షత ఇత్యాద్యర్థః. బ్రహ్మణేనమః నమస్తదనువర్తిభ్యో గురుభ్యః; ఇతి మంగళమ్. ఇత్యష్టమప్రపాఠకః.

ఇతి బృహదారణ్యకోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

ఇతి శ్రీమద్వైదవేదాంతన్యాయనిష్ణాతానాం, జగన్మిథ్యాత్వవ్యవస్థాపకానాం, పృథుప్రస్థపురీ వెలనాడు వాసుదేవశాస్త్రిణా మంతేవాసినా, బెంగళూరు సిద్ధాంతి సుబ్రహ్మణ్యశర్మణా సముద్ధృతః ఈశాది బృహదారణ్యాంత దశోపనిషదాం భాష్యోక్తార్థ సంగ్రహః.

౧౧. యాజుష బ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

బ్రహ్మోపనిషది చతుష్పాద్బ్రహ్మప్రతిపాద్యం ప్రణవేన నిర్విశేషచిన్మాత్ర మశరీరం లక్ష్యమ్, మాయోపాధికస్య బ్రహ్మాండశరీరకస్య

విరాజో నాభిహృదయకంఠమూర్ధసు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి తురీయావస్థావంతో బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాక్షరాఖ్యాశ్చత్వారః పాదాః. అవిద్యోపాధికస్య పిండాండశరీరకస్య జీవస్య నాభిహృదయకంఠమూర్ధసు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయావస్థావంతో విశ్వతైజసప్రాజ్ఞసాక్షిణ శ్చత్వారః పాదాంశాః. నిరుపాధికయో రైక్యం సమాధిః తత్ర ద్వైతాభావాదేకమేవ బ్రహ్మ నిర్వాణం విభాతి. చిదాభాసామప్రోతసూత్రాత్మా తు హృది చైతన్యే. సూత్రంతు త్రివృద్యజ్ఞోపవీతమ్ తచ్చ కేవలజ్ఞాననిష్ఠానాం నబహిః కిం త్వాంతర ముపాసనాంగం హంసప్రోతం బ్రహ్మైవ ప్రణవాఖ్యమ్ కర్మసముచ్చితోపాస్తిమతాంతు పరంపరయా సాధనం క్రియాంగం బాహ్యముపవీతం స్యాత్. తద్ధి వైష్ణవమ్ తయోర్జ్ఞాననిష్ఠ స్సన్న్యాసీ వరీయాన్. ఉభయో స్సగుణనిర్గుణే బ్రహ్మణీ ఉపాస్యే. బ్రహ్మయాథాత్మ్యంతు కేవలం నిర్గుణం తద్బ్రహ్మాత్మైక్యవిద్యయా జీవో జీవభావాద్విముక్తః స్వరూపానందో భవతీతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంత స్సూచితః.

ఇతి యాజుష బ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ సంగ్రహః.

౧౨. పంచరుద్రేషుయాజుష్యాః కైవల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

'జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా విముక్తయ' ఇతి అవిద్యాస్తమయస్య బ్రహ్మవిద్యైవ చరమకారణమ్. సన్న్యాసిన ఏవ ముఖ్యాధికారిణః. సగుణయోగవిద్యాయా ముమా సహాయం త్రిలోచనం నీలకంఠ మిత్యాదినా సప్రతీక ముపాస్యం చైతన్యమ్ తదేవ బ్రహ్మవిష్ణుశివేంద్రాదిసకలదేవాత్మకమ్ సర్వభూతస్థ ఏవాత్మా మాయయా దేహత్రయావస్థాత్రయసుఖదుఃఖభాగివ భాతి. సపురత్రయే క్రీడతి జీవో యస్మిన్ పురత్రయం లీయతేచ. తస్మా త్ప్రపంచో జాయతే ప్రకాశతేచేతి తదధిష్ఠానం బ్రహ్మైవోపాస్యం నిర్గుణం తత్త్వమేవ త్వమేవ తదితి బ్రహ్మాత్మైక్యోపదేశేన యత్సగుణత్వేన జ్ఞాతం

తదేవ నిర్గుణం బ్రహ్మైవాహమస్మీతి జ్ఞాత్వా జీవ స్సర్వబంధైః ముచ్యతే. ఏవం ద్వైతాభావోపలక్షిత బ్రహ్మజ్ఞానా న్ముక్తిరితి కైవల్యోపనిషత్సిద్ధాంతః.

ఇతి పంచరుద్రేషు యాజుష్యాః కైవల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

౧3. శుక్లయజుర్వేదగత జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

జాబాలోపనిషది వారాణసీతి కురుక్షేత్ర మితి బ్రహ్మసదన మిత్యవిముక్త మితి కాశీక్షేత్ర ముపాస్యత్వేనోక్తం యత స్తత్రోత్క్రమిష్యతః ప్రాణినో రుద్ర స్తారకం బ్రహ్మోపదిశతి తత స్స ప్రాణ్యమృతీభవతి. తచ్చ క్షేత్రం కిమితి విచార్య భ్రువో ర్ఘ్రాణస్యచ సంధిస్థాన మితి నిర్ణీతం. తారకబ్రహ్మ తు ప్రణవాక్షరం రామేతిచ. జప్యేషు శతరుద్రీయేణామృతత్వం లభేత. తత్రముఖ్యాధికారీ సన్న్యాసీతి సన్న్యాస స్సంగ్రహేణోక్తః. బ్రహ్మచర్యాదపి ప్రవ్రజే దిత్యనుజ్ఞాతం తస్య యజ్ఞోపవీతమాత్మైవ సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘ జడభరత దత్తాత్రేయ రైవతకప్రభృతయోఽవ్యక్త లింగాః పరమహంసా ఇతి జీవన్ముక్తాః ప్రదర్శితాః.

ఇతి జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం పంచరుద్రగతాయాం శ్వేతాశ్వతరశాఖినా ముపనిషది శైవం విశిష్టాద్వైతం సగుణమివానూద్య ఔపనిషదం శుద్ధాద్వైతం నిర్గుణముపదిశ్యతే. జగతః కింకారణ మిత్యాదికం వివదత్సు బ్రహ్మవాదిషు దేవాత్మశక్తిః ప్రకృతి ర్ధ్యానగోచరతా మాప పశ్యంతశ్చ తాం పంచాశద్భేదాం బ్రహ్మచక్రే హంసభ్రామికాం పరిణామ్యుపాదానం విజ్ఞాయ తత్ప్రేరకమాత్మానంచ పృథఙ్మత్వా వ్యక్తావ్యక్తవిశ్వభరణలీల మీశ్వరం జ్ఞాత్వా జీవంచ పాశబద్ధ మనీశం నిశ్చిత్య పత్యుర్దేవస్య జ్ఞానాత్సర్వపాశముక్తి రుక్తా. క్షరం ప్రధానం; అమృత మక్షరం హరః; తదభి

ధ్యానాత్ మాయానివృత్తిర్భవతి. తిలాదిషు తైలాదికమివ సర్వవ్యాపీ స ఈశ్వరః ప్రణవోపాసనయా జ్ఞేయః. తదర్థం యోగక్రమ శ్చోక్తః; యోగగమ్యస్య రుద్రస్యాద్వితీయత్వం జగజ్జన్మాదికారణత్వం విశ్వరూపత్వం విశ్వాధికత్వం హిరణ్యగర్భజనకత్వం చోక్తమ్. తస్య మహాపురుషస్య జ్ఞానాన్మృత్యు మత్యేతి. ఇతి సగుణం బ్రహ్మ ప్రతిపాద్య "తతో యదుత్తరతరం తదరూప మనామయం" ఇతి నిర్గుణజ్ఞానస్య అమృతత్వాపాదకత్వం అన్యథా జ్ఞానినాం దుఃఖంచోక్తమ్. సగుణవిద్యాధికారిణాంతు శివస్యేశానస్య భగవతః పురుషసూక్తప్రతిపాద్యత్వం మోక్షప్రదత్వం చోపదిష్టమ్. తతశ్చ శరీరం స్వానతిరిక్త సర్వశక్తికం దేహగత మీశ్వరచైతన్య ముక్తమ్. సర్వశక్తే రీశ్వరస్య సర్వాత్మకత్వాపాదికా భేదప్రపంచికా చ మూలప్రకృతి స్తదనన్యోక్తా. మాయీతు పరమేశ్వరో రుద్రః స్రష్టా పూజ్యశ్చోక్తో గాయత్రీమంత్రవేద్యశ్చ. క్షరాక్షరవిద్యాఫలభేదశ్చోక్తః తతో విశ్వలీలాప్రకారం ప్రపంచయిత్వా ఏకత్వం పరత్వంచ ప్రతిపాద్య ప్రధానక్షేత్రజ్ఞాది ప్రకారం చోక్త్వా తస్య యాథాత్మ్య మమాయ మద్వైతం నిర్గుణం గుహ్యమితి సిద్ధాంతితమ్.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౫. హంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం హంసోపనిషది పినాకిమతం సనత్కుమారో గౌతమాయోవాచ. 'కాష్ఠేష్వగ్నిరివ హంస స్సర్వదేహవ్యాపీ'తి హంసగతిస్థాన తదుపాసనాదికం దశవిధనాదోపాసనాం చోక్త్వా మనోవిలయాత్ పుణ్యపాపే దగ్ధే సదాశివోం శక్త్యాత్మక నిరంజన స్వయంజ్యోతి ర్భావసిద్ధిరుపతిష్ఠేదితి.

ఇతి హంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౬. గూఢారుణికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామశాఖినాం గూఢారుణికోపనిషది ప్రాజాపత్యాయారుణయే ప్రజాపతి రువాచ—'జ్ఞానపూర్వకస్సన్న్యాస ఏవ నిశ్శ్రేయససాధన'

మితి. తత్ర సన్న్యాసిధర్మాశ్చోక్తాః; దండకమండలుభిక్షాదికం చ వివృతమ్; యజ్ఞోపవీతాదిత్యాగశ్చోక్తః; పరమహంసానాం విష్ణుపదప్రాప్తిరామ్నాతేతి.

ఇతి ఆరుణికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౭. గర్భోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం గర్భోపనిషది శరీరశారీరకవిచారః ప్రాధాన్యేనోక్తః-శరీరే భూతభౌతికతత్త్వనిర్దేశః, ఇంద్రియవిభాగః, అంతరంగవివేచనం, ఇంద్రియవ్యాపారాః, తత్తద్విషయాః, తత్తద్రూపస్వభావాదికం చోక్త్వా షట్చక్రాదికం సప్తధాత్వాదికం పుంస్త్రీజన్మనిమిత్తం స్త్రీపుంశరీరాంగసంస్థాభేదం రక్తసంచారక్రమం, హృదయకోశస్థితిం కుబ్జవ్యంగాద్యుత్పత్తినిమిత్తం అనేకశిశుకగర్భరీతిం చ విచార్య గర్భే పూర్ణే జనిష్యమాణప్రాణినః పూర్వజాతిస్మరత్వం నిర్వేదకారణీభూతబహుజన్మసాంసారికానుభవస్మరణం హరిహరాద్యుపాసనేచ్ఛోదయం పునరవిద్యాకామకర్మాదిమోహం జననాత్పరం వైష్ణవేన వాయునా స్పృష్టత్వాత్పునరజ్ఞానం ధాతువికారదుఃఖాదికం చ ప్రతిపాద్య పైత్తికం వైశ్వానరం శారీరకాన్ పంచాగ్నీన్ ప్రాణాగ్నిహోత్రవిద్యాం తద్యజ్ఞప్రకారం దేహతత్త్వవివరణం హృదయప్రాణరక్తాదివిజ్ఞానం చోపదిశ్య సర్వం చ భూతభౌతికం అవిద్యాబీజాంకురితముక్త్వా నిర్లిప్తస్యైవ పురుషస్య మాయయా జీవభావం దర్శయిత్వా యోగాభ్యాసేన సుషుమ్నా నాడీ మారుహ్యోత్క్రమిష్యతో మోక్షః ప్రత్యపాది.

ఇతి గర్భోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౮. నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం నారాయణోపనిషది నారాయణపురుషస్య సంకల్పాత్ప్రాణో మనస్సర్వేంద్రియాణి పంచభూతాని బ్రహ్మరుద్రేంద్రప్రజాపతిద్వాదశాదిత్యైకాదశరుద్రవస్వాదయస్సర్వే సముత్పన్నాః నారాయణాదేవ ప్రవర్తంత ఇతి ఋగ్వేదశిరోఽధీతే. బ్రహ్మా శివ శక్రాది

ష్కాలాదికం సర్వం నారాయణఏవ; స సర్వం వ్యాప్నోతి; స నిష్కళంకో నిరంజనో నిర్వికల్పోఽద్వితీయశ్చ ఏవం యో వేద స విష్ణురేవ భవతీతి యజుర్వేదశిరోఽధీతే. నారాయణాష్టాక్షరమన్త్రోద్ధారం తదధ్యయనస్య అమృతత్వఫలకత్వం సామవేదశిరోఽధీతే. కేవలప్రణవోపాసనయా వా తద్ఘటితాష్టాక్షరమన్త్రోపాసనయా వా వైకుంఠప్రాప్తిః, విష్ణుర్నారాయణఏవ సర్వభూతస్థం పరంబ్రహ్మ; ఏతదథర్వణశిరోఽధీతే తదేతన్నారాయణః పరోఽవ్యక్తతత్త్వం పురుషఏవ. ఏతదధ్యయనాన్నారాయణసాయుజ్యం ప్రాప్నోతి.

ఇతి నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౯. పరమహంసోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం పరమహంసోపనిషది యోగినాం పరమహంసానాం కో మార్గః కా స్థితిరితి చ నారదేన పృష్టో భగవానాహేతి; పరమహంసో నామ ఈషణాక్రియరాహిత్యేన నిత్యవిరక్త ఆత్మైకనిష్ఠః జ్ఞానైకదండః జ్ఞానయజ్ఞోపవీతీ జ్ఞానశిఖః అద్వయానందః ఇత్యాది తత్ప్రశంసాం భిక్షామాత్రజీవిత్వాద్యన్యవిధయతిసిందాం చోక్త్వా, పారమహంస్యే రుచిముత్పాద్య, తుల్యనిందాస్తుత్యాది తల్లక్షణముక్త్వా, తస్యైవ స్వరూపజ్ఞానమాత్రావస్థితిం ప్రకటయ్య సర్వకామనివృత్తిలక్షణ బ్రహ్మాత్మైక్యానుభవో మోక్ష అవాది.

ఇతి పరమహంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౦. అమృతబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

కృష్ణయజుర్వేదాంతేష్వమృతబిందూపనిషది నిర్విషయసవిషయత్వాభ్యాం మనస శ్శుద్ధాశుద్ధత్వం దర్శయిత్వా నిర్విషయత్వం విధాయ తదేవ జ్ఞానమితి తస్య బ్రహ్మాత్మభావప్రకాశనేన ద్వైతాభావోపలక్షితచిన్మాత్రలక్షణం నిశ్శ్రేయసముపదిష్టమ్. "ననిరోధో నచోత్పత్తిః" ఇత్యాది వాక్యాని మాండూక్యదృష్టాన్యేవ సిద్ధాంతసంవాదీని. "ఏక ఏవహిభూతాత్మా" ఇత్యాదివాక్యాని సోపాధికస్య ద్వైతస్య మిథ్యా

త్వం ప్రతిపాద్య ఆత్మైకత్వం దర్శయంతి. ఆత్మలాభాయ తదాలంబనస్యాక్షరస్యోపాసన ముపదిష్టమ్ విద్యాబలేన సర్వానుస్యూతం నిర్గుణం నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం వాసుదేవాఖ్యం బ్రహ్మస్వరూపమేవ అహ మస్మీ త్యనుభుక్త్వా ఇతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంత అసూచి.

ఇతి అమృతబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౧. అమృతనాదోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యామమృతనాదోపనిషది విధివదధీతశ్రవణాదిసాధనసంపన్నోఽధికారీ బాహ్యలోకోపరతః వైరాగ్యేణాంతర్ముఖస్సన్ బ్రహ్మణస్సన్నికృష్టాలంబనం రథరూపితమోంకారమధిరుహ్య, వ్యాపనశీలత్వా ద్విష్ణునా బుద్ధ్యాఖ్యేన సారథినా బ్రహ్మలోకపద మన్విష్యన్ అంతఃకరణాద్యర్థాఖ్యసాధిష్ఠానం విమృశన్ అహంకారాఖ్యరుద్రమారాధయన్ క్రమేణ మాత్రాలింగభూమికయా రథపతిష్ఠానం ప్రాప్య ప్రతిష్ఠితః రథ ముత్సృజ్య ఆత్మనో రశ్మీన్ మనోవృత్తీః ప్రత్యాహృత్య షడంగయోగేన కరణజాతం విమలీకృత్య యోగేన ప్రకృతిమండలం భిత్వోత్క్రమ్య పునరావృత్తిరహితం పదమాప్నోతీత్యభ్యధాయి. తదంగత్వేన ప్రాణాయామాదిలక్షణాని యోగక్రమశ్చ ఉపాదేశి.

ఇతి అమృతనాదోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౨. అథర్వశిరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

పంచరుద్రేష్వాథర్వణ్యాం అథర్వశిరోపనిషది దేవాస్సర్వే రుద్రస్వరూపం జిజ్ఞాసమానాః కో భవానితి తమేవాపృచ్ఛన్. స చ సర్వస్య స్వాత్మసత్తానతిరిక్తసత్తాకతయా సర్వ మహమస్మీతి స్వస్యైకత్వం త్రైకాలికాబాధ్యత్వం సర్వవ్యాపకత్వం సర్వాధారత్వం చోపదిశ్య స్వజ్ఞానమాత్రేణ సర్వవిజ్ఞానం బోధయామాస; తతో దేవా రుద్రమాహాత్మ్యం జ్ఞాత్వా స్తోత్రవాక్యైర్వ తస్య "యోవై రుద్ర స్సభగవా" నితి మంత్రైః విశ్వరూపాయ నమాంసి కుర్వంతః తన్మయా బభూవుః. తముపాసితుమాలంబన మోంకారఇతి ఓంకారవాచ్యస్య రుద్రస్యాభిధానాని విచా

ర్య జానంతిస్మ, తత్ప్రాప్తయే ప్రతిబంధకీ భూతదురితనివృత్త్యర్థం భస్మధారణాదిలక్షణం పాశుపతవ్రతముక్తమ్. ఉపనిషదధ్యయనఫలంచ ప్రత్యపాది ఏవంచ రుద్రస్య పశుపతేః ఏకత్వం పరత్వం స్వాతంత్ర్యం సార్వాత్మ్యం అంతర్యామిత్వ మిత్యాది ప్రాపఞ్చి. శైవవిశిష్టాద్వైత మస్యాస్తాత్పర్యమితి వ్యజ్యతే. కూలంకషవిచారే తు తస్యాద్వితీయత్వప్రతిపాదనేన శుద్ధాద్వైతమేవోపనిషత్తాత్పర్యవిషయ ఇతి జోఘుష్యతే.

ఇతి అథర్వశిరోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౩. అథర్వశిఖోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అథర్వశిఖోపనిషది ధ్యానధ్యాతృధ్యేయవిచారప్రశ్నే ఓంకారాలంబనం బ్రహ్మ ధ్యేయమ్. విధివదధికారీ ధ్యాతా. ధ్యానంచ భ్రమరకీటన్యాయేనోపాసనమ్, ఓంకారః ప్రళయః ప్రణవః తారః విష్ణుః బ్రహ్మ ప్రకాశః మహాదేవః ఇత్యాదిపదానాం అక్షరమేవార్థ ఇతి యోగో దర్శితః. తస్య ప్రణవాక్షరస్య ముఖ్యార్థః శివ ఏకో ధ్యేయ శ్శివంకరః కారణంతు ధ్యేయః సర్వైశ్వర్యశ్శంభురితి నిగమనే ఉపదిష్టమ్. జ్ఞానపూర్వక తదధ్యయనస్య గర్భవాసాదిముక్తిఫలకత్వం చావాది. ఏవం చైషా అథర్వశిఖోపనిషత్ శివాద్వైతప్రతిపాదికేతి జ్ఞాయతే.

ఇతి అథర్వశిఖోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౪. మైత్రాయణ్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే మైత్రాయణ్యుపనిషత్ ఛాందోగ్యోపనిషత్సదృశ్యేవ. వైరాగ్యాదిజ్ఞానసాధనస్తుత్యర్థం "బృహద్రథో హ వై నామ రాజే"త్యాద్యాఖ్యాయికా ప్రాదర్శి. అధికారిలక్షణనిర్ధారణానంతరం గురుణా అపహతపాప్మత్వాదిలక్షణం స్వే మహిమ్ని ప్రతిష్ఠితం బ్రహ్మోపదిష్టమ్. యేన శరీరం చేతనవత్ప్రతిష్ఠాపితం తత్క్షేత్రజ్ఞాఖ్యం తత్త్వాదీనా ముత్క్రాంతిగత్యాదీనాం విచారేణ పంచకోశవిభజనపూర్వకం గుహాఖ్యహృత్పుండరీకనిహితత్వేన గ్రాహయిత్వా సవా ఏషేత్యాదినా తస్యైవ సర్వానుస్యూతాత్మత్వ ముపదిశతి శ్రుతిః. 'కః కర్తా కః కారయ

తీ'త్యాది విచారముఖేన ప్రకృతిపురుషరహస్యం దర్శితమ్. కర్తా పురుషః ప్రకృత్యుపాధికః భూతాత్మాసన్నపి అయఃపిండే హన్యమానే నాగ్ని రభిభూయతఇతివత్ అసంగత్వాత్ నిర్లిప్తత్వ ముపదిష్టమ్. మైథునాదేర్వోత్పన్నదేహే అభిమానవశాత్ మోహాదిదోషజుష్టత్వేన నానా రూపాణ్యాప్నోతి. సభూతాత్మాకర్మపరిపాకవశాత్ విద్యాధికార మేత్య కరుణావతా గురుణా సంబోధితస్సన్ ఇంద్రజాలమివ మాయామయం స్వప్నఇవ మిథ్యాదర్శనం, కదలీగర్భఇవ అసారం, నటఇవ క్షణవేషం, చిత్రభిత్తిరివ మిథ్యామనోహరం, ద్వైతప్రపంచం మత్వా స్వరూప నిష్ఠోభవతి. చిత్తప్రసాదేన శుభాశుభం కర్మహంతి; నిరింధనో వహ్నిరివ వృత్తిక్షయాచ్చిత్తం స్వయోనావుపశామ్యతి. చిత్తలయపర్యంతో యోగః కర్తవ్యః; తతశ్చ నిరుపాధికః సచ్చిదానందఘనః స్వయమేవా శిష్యతే. తం ప్రత్యగాత్మానం "త్వం బ్రహ్మా త్వం చవై విష్ణుః త్వం రుద్ర స్త్వం ప్రజాపతిః." ఇత్యాదిమంత్రైః శాకాయనిస్తుష్టావ. "తమోవా ఇదమేకమాసే"త్యాదినా మహాప్రళయేఽపి అనాద్యజ్ఞానావచ్ఛిన్నం సగుణం బ్రహ్మైవావ్యక్తసంజ్ఞిత మస్తీత్యుపదిష్టమ్. తస్యైవాంశాః బ్రహ్మావిష్ణూరుద్రశ్చేత్యాదయః; సఏవ మాయయా ఏకదా బహుధాచ భవతి. తస్య యాథాత్మ్యదర్శనాయ ఉద్గీథప్రణవాఖ్య మాదిత్య ముపాసీతేతి తత్ప్రకార ఉక్తః. తద్దేవతాకా గాయత్రీవిద్యా చతుర్విద్యాశ్చ సంగ్రహేణోక్తా. తదవ్యక్తం బ్రహ్మా ఈశానః శంభుః భవః. రుద్రః ప్రజాపతిః విశ్వసృట్ హిరణ్యగర్భః సత్యం ప్రాణః హంసః శాస్తా విష్ణుః నారాయణః అర్కః సవితా ధాతా సంరాట్ ఆత్మా బ్రహ్మ ఇత్యాది శబ్దైః ప్రతిపాదితమ్ తదేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మన్వేష్టవ్యం చ. ఇంద్రియార్థాన్ బహిఃకృత్వా స్వమాత్మానమేవ తదహమస్మీత్యుపలభ్యతే. అస్యా ఉపనిషదః శుద్ధాద్వైతమేవ తాత్పర్యగోచరమితి విజ్ఞాయతే.

ఇతి మైత్రాయణ్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

---

౨౫. కౌషీతకిబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే కౌషీతకినాముపనిషది ప్రశ్నప్రతివచనద్వారా సాంగా బ్రహ్మవిద్యోపదిశ్యతే. తత్ర కృష్ణగత్యా ధూమాదినా దక్షిణేన పథా గచ్ఛతాం ఇష్టాపూర్తాదికర్మిణాం స్వర్గద్వారస్య చంద్రమసః ప్రాప్తి రుక్తా విద్యాహీనానాం కర్మభ్రష్టానాం తు కీటోవా పతంగో వేత్యాదికా, సాంసారికీ కష్టా గతి ర్దర్శితా. సద్గురుకృపయా సగుణ బ్రహ్మవిద్యావతాం నైష్ఠిక బ్రహ్మచారిణాం పంచాగ్నివిద్యావతాం గృహస్థానాం వనస్థానాం వైఖానసానాం పరివ్రజతాంచ ప్రాప్యో బ్రహ్మలోకః అర్చిరాదినా శుక్లేన ఉదఙ్మార్గేణ గచ్ఛతాం ఆదిత్యేంద్రప్రజాపతిలోకద్వారా ప్రదర్శితః. తత్ర బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మసారూప్యమాపన్నానాం బ్రహ్మాలంకారేణాలంకృతానాం బ్రహ్మవిదాం సగుణబ్రహ్మప్రాప్తౌ బ్రహ్మలోకప్రకారః, ప్రదర్శితః. తత్ర సగుణేన బ్రహ్మణా పరీక్ష్యమాణేషు బ్రహ్మవిద్యాయాం సగుణ బ్రహ్మవిత్సు సాలోక్యాదివిముక్తింగతేషు "యస్త్వమసి సోఽహమస్మి త్వ మాత్మాసి కోఽహమస్మి సత్యమితిబ్రూయాః" దిత్యాదివాక్యై ర్నిర్గుణ బ్రహ్మోపదేశార్థం అరుంధతీదర్శనన్యాయేన శాఖాచంద్రదర్శనన్యాయేన చ సాలంబాని సన్నికృష్టముఖ్యప్రాణోపాసనాని దర్శయిత్వా బ్రహ్మవిద్యాయాం పారమహంస్యం ప్రయోజకమితి సవిధానం సన్న్యాసలక్షణం ప్రాపంచి। అథ చాధిదైవత మధ్యాత్మం వివృత్య శారీరకీం తత్త్వపరీక్షా మాఖ్యాయికయా ప్రదర్శ్య పారిశేష్యాన వ్యక్తగతి రబోధి. ఇంద్రప్రతర్దనోపాఖ్యాయికాయాం "యం త్వం మనుష్యాయ హితతమం మన్యసే త మహం వరం వృణే" ఇతి పృష్టే సత్య మిత్యుపదిష్టమ్. కిం తదితి జిజ్ఞాసయా పృష్టః ప్రతర్దనేనేంద్రః. "మామేవ విజానీ హ్యేతదేవాహం మనుష్యాయహితతమం" ఇత్యుపదిదేశ. కిమితి కర్మఫలభోక్తేంద్రో మనుష్యాయ హితతమం సత్యమితి శిష్యసందేహ మాశంక్య తత్పరిహారద్వారా ప్రత్యయదార్ఢ్యోత్పాదనాయ స్వదేహభోగస్య ఆధికారికప్రారబ్ధపరిక్షయైకపర్యవసాయిత్వేన విద్యాబలా త్కుర్వన్నపి నలిప్యత ఇతి ఆగామిసంచితయోరకించిత్కరత్వం బ్రహ్మాత్మైకత్వ విద్యాప్రభావప్రకటనేన ఖ్యాపయామాస "య

న్నాం విజానీయాం, త్రిశీర్షాణం త్వాష్ట్ర మహనమి" త్యారభ్య "తస్య మే నలోమచ మీయతే" ఇత్యంతేన గ్రంథేన. ఏవం విదుషా మన్యేషాంచ "స యో మాం విజానీయా" దిత్యాదినా. "అమృతత్వమేతి" ఇత్యంతేన వాక్యజాతేన తత్రైవ ఫలంచోక్తమ్. అథ చ ప్రాణోపాసనా ప్రసంగేన "సవా ఏష ప్రాణ ఏవ ప్రజ్ఞాత్మానంద" ఇత్యారభ్య "ఏష హ్యేవైనం సాధుకర్మ కారయతి, ఏషఉ ఏవైన మసాధుకర్మ కారయతి, ఏష లోకేశ్వర స్సమ ఆత్మేతి విద్యా" దిత్యంతం ప్రజ్ఞాత్మాంతర్యామ్యభేదో దర్శితః, అథ చాజాతశత్ర్వాఖ్యాయికయా ఆదిత్య చంద్రాగ్ని విద్యు త్స్తనయిత్న్వాకాశ వాయ్వగ్న్యబాదర్శ ప్రతిశ్రుత్క శబ్దచ్ఛాయ పురుషేషు చ ఆత్మోపాసనాసు విసంవాదాన్ప్రదర్శయిత్వా శారీరకపురుషే ప్రాజాపత్యం జ్ఞాపయిత్వా అత్యుపాసనం పరిశోధ్య తత స్తూష్ణీంభూతః బాలాకిం అజాతశత్రు స్సుప్తోత్థాపనపరీక్షయా ప్రాజ్ఞ మశరీర మాత్మానం గ్రాహయామాస; ఏవం అవ్యక్తాత్మైకత్వ విద్యాప్రపంచనేన చ బ్రహ్మవిద్యా సంగృహీతా. ఏవంచ జ్ఞానకర్మహీనానాం కష్టగతిః, కర్మిణాం ధూమాదిమార్గేణ స్వర్గసుఖ గతిః పునరావృత్తిసహితా. సగుణవిద్యావతామర్చిరాదిమార్గేణ పునరావృత్తిరహిత శ్శాశ్వతో బ్రహ్మలోకః. తేషాం తత్ర నిర్గుణవిద్యయా బ్రహ్మణా సహ వైదేహీ ముక్తిః సైవ పిపీలికామార్గేణ క్రమ ముక్తి రిత్యుచ్యతే, నిర్గుణ బ్రహ్మవిద్యయా అద్వైతసిద్ధౌతు ప్రారబ్ధప్రతిభాసనాశ పర్యంతం జీవన్ముక్తిః. న తస్యప్రాణా ఉత్క్రామంతి; తత్రైవ సమవలీయంతేమూలవిద్యాయాః స్వాధిష్ఠానే ఆత్యంతికవిలయేసతి శుకవామదేవాదీనామివ విదేహకైవల్యమితి ప్రతిపాదకః శుద్ధాద్వైత సిద్ధాంతఏవ ఉపనిషత్తాత్పర్యసమ్మత ఇతి దరీదృశ్యతే.

కౌషీతకిబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః

౨౬. బృహజ్జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అథర్వణాం బృహజ్జాబాలోపనిషది ప్రజాపతేః అబాదిక్రమేణ వ్యక్తస్య కామాదిపురుషసృష్టి ముక్త్వా దేహినః తపసా ఉపాత్తదు

రితక్షయపూర్వకకారణజ్ఞానప్రయుక్తం సంసారమోక్ష ముపదేష్టుం దురితక్షయాపాదకం భస్మ రుద్రాక్షయో ర్మాహాత్మ్యం వక్తి శ్రుతిః. తత్రాదౌ ఓంకారవాచ్యస్య పరమేశ్వరస్య సద్యోజాతాదిపంచముఖేభ్యః పంచవర్ణా గావ ఆవిర్భూతాః. తత్తద్గోమయేన పంచనామధేయం పంచమహాఫలకం పంచవిధం భస్మజాతం. తత్ర భస్మోత్పాదనక్రమం తత్తన్నియమదేవతోపాసనమంత్రాది విధయః స్నానోద్ధూళనధారణాదిప్రకారాః తత్తత్ఫలాన్యధికారిణశ్చ ప్రత్యపాది. బ్రాహ్మణాదిభి శ్శుద్ధభస్మ తిర్యక్ త్రిపుండ్రం నిత్యం ధార్యమితి శ్రుతివిహితమ్. తేన సర్వపాపనివృత్తిః జ్ఞానోత్పత్తిశ్చేతిఫలముక్తమ్. కరణే మహాఫలం అకరణే నిందాచ శ్రూయతే. స్థానకాలక్రియాదికంచ వివృతమ్. మృతసంజీవనాదికం చ భస్మమాహాత్మ్యమాఖ్యాయికయా ప్రదర్శితమ్. భస్మన స్సర్వపాపనివర్తకత్వం చ ఆఖ్యాయికాముఖేన ప్రత్యాయితమ్. జ్ఞానద్వారా శివసాయుజ్య ఫలకమితి చ నిర్ధారితమ్. తత్రైతే ఔపనిషదా శ్లోకాః.

"యే భస్మధారణం త్యక్త్వా కర్మ కుర్వంతి మానవాః, తేషాం నాస్తి వినిర్మోక్ష స్సంసారా జ్జన్మకోటిభిః. మహాపాతకయుక్తానాం పూర్వజన్మార్జితాగసామ్, త్రిపుండ్రోద్ధూళనే ద్వేషో జాయతే సుదృఢం బుధాః. త్రిపుండ్రం యే వినిందంతి నిందంతి శివమేవ తే, తేషాం చండాలతోజన్మ బ్రహ్మన్నూహ్యం విపశ్చితా. ధిగ్భస్మరహితం ఫాలం ధిగ్గ్రామ మశివాలయమ్, ధిగనీశార్చనం జన్మ ధిగ్విద్యా మశివాశ్రయాం" ఇత్యాదయః.

సనత్కుమారాయ కాలాగ్ని రుద్రోపదిష్టో రుద్రాక్షధారణవిధిః, సంహారకాలే వికసితేక్షణస్య రుద్రస్య సృష్టికాలే ముకులీకృతాదక్ష్ణో జాతా రుద్రాక్షాః. తద్దర్శన స్పర్శన ధారణ పూజనాదికం సర్వపాపహారం సర్వేష్టార్థప్రదంచేతి ధార్యసంఖ్యాస్థానాదికం తత్తత్ఫలవిశేషాశ్చ ప్రతిపాదితాః. తేన పుణ్యేన అపహతపాప్మా యోగిధ్యేయం శాశ్వతం శివం విష్ణోః పరమంపదం ప్రాప్నోతీతి. ౨౬.

ఇతి బృహజ్జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౭. నృసింహతాపిన్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః

ఆథర్వణ్యాం నృసింహతాపిన్యాం అవ్యక్తం తత్త్వ త్స్వతః అబాత్మనా వ్యక్తస్య స్వరూపం ప్రజాపతేః పుష్కరపర్ణవ న్నిర్లిప్తం ప్రథమమాస తస్య సృష్టౌ సంకల్ప స్సమజని కామాత్మా తైజసః. తత ఉత్పన్నం రేతః పురుషబీజం. ఏవం సమష్ట్యా కారణాత్కార్యోత్పత్తే ర్విజ్ఞానస్య కామాప్తిః ఫలం. స పురుష స్తప స్తప్త్వా నారసింహం మన్త్రరాజ మపశ్యత్. "ఉగ్రం వీరం మహావిష్ణుం జ్వలంతం సర్వతోముఖం, నృసింహం భీషణం భద్రం మృత్యుమృత్యుం నమామ్యహం." ఇతి. ద్వాత్రింశదక్షరే ఽస్మిన్ మన్త్రరాజే ఉపాసనాభేదేన సర్వాస్సిద్ధయః ప్రతిపాదితాః. తదంతర్గత కతిపయాక్షర పర్యాప్త్యాసఫలాని కతిపయోపాసనాని విహితాని. సావిత్రీంలక్ష్మీం యజుః ప్రణవంచాధ్యస్యోపాస్యం. ఆయుర్యశః కీర్తిజ్ఞానైశ్వర్యాణిఫలాని పరిచ్ఛిన్నాని, సామత్వేనోపాసనం తు అమృతత్వాపాదకం. జపాదీనాం తు అస్మిన్నేవ శరీరే దేవతాదర్శనయోగ్యత్వఫలమ్, సామతు సమానత్వా త్సర్వబ్రహ్మ. తచ్చ త్రైగుణ్యేన త్రిమూర్త్యాత్మకమ్, సామత్వేన ప్రమాదహరత్వా న్మృత్యుంజయం. తద్విజ్ఞానాయ సాలంబోపాసనాని నాదాంతవీథ్యాం ఓంకారాది ప్రతీకాని శైవాని వైష్ణవాని శాక్తానిచ. సర్వమయత్వాద్వైరజం. సర్వవ్యాపకత్వాద్వైష్ణవం, సర్వశక్తత్వాచ్ఛాక్తం; సర్వస్రష్టృత్వా త్ప్రాజాపత్యం; సర్వశంకరత్వాచ్ఛైవం; సర్వాభిముఖ్యా త్సర్వతోముఖమ్; సర్వాధిష్ఠానం సర్వానుస్యూతం బ్రహ్మచైతన్యమేవ నృసింహశబ్దలక్ష్యం; సగుణ మవ్యక్తం నృసింహశబ్దవాచ్యం; తదుపాసనార్థం నాదవిద్యయా భ్రమరకీటన్యాయేన జీవపరైక్యం తాత్పర్యవిషయః. సమత్వాత్సామ్నస్స్వతః స్వరే ప్రతిష్ఠితత్వాత్ వైదికో మన్త్రరాజ స్సన్నిహితః ప్రతీకమ్. మన్త్రయోగక్రమోపాసనార్థం మన్త్రరాజస్య పదయోగవిభాగః. తత్తద్దేవతాఫలాంగప్రత్యంగాదికం స్వచ్ఛో విభాగః ధ్యేయానుసంధానవిధిః తత్త్వేషు సమన్వయః యౌగిక మర్థవివరణం మన్త్రయతోద్ధారక్రమ శ్చేత్యాదికం యావ దపేక్షితం వ్యచారి.

ఉత్తరతాపిన్యాం మాండూక్యోపనిషత్సంవాదేన మంత్రరాజపర్యాయం వృక్షగర్భమివ బీజం ప్రణవాక్షరం విచార్య పాదశ షోడశకలోపాసనం ప్రపంచయిత్వా ప్రపంచోపశమం శాంతం శివమద్వైతం పారమార్థిక ముపాదేశి. విశ్వతైజసప్రాజ్ఞతురీయాః జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయావస్థాః స్థూలసూక్ష్మకారణదేహా దేహాః పరా పశ్యంతీ మధ్యమా వైఖర్యశ్చ ప్రణవపాదోపాధికత్వేన ఉపాసనార్థ మనుసంధేయా ఉపాదిక్షన్త. తేన చ ద్వైతాభావోపలక్షితం నిర్విశేషచిన్మాత్రమేవ బ్రహ్మాత్మస్వరూపం ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయ ఇతి విజ్ఞాయతే.

అత్రేదం తత్త్వమ్. సద్విద్యేయం సద్గతిజననీ సామేత్యుచ్యతే. మంత్రరాజస్య పదా దేవతా; చిచ్ఛక్తిః వైఖరీ, మధ్యమా పశ్యంతి పరాణాం వాచకాః అకారోకారమకారార్ధమాత్రాః. ప్రణవపాదాః బీజశక్తిస్థానీయాః, తత్ర ఉకారాదిమత్త్వాన్మంత్రరాజస్య తనుమధ్యోద్యన్మధ్యమాఖ్య శక్త్యుపాదానకవాచకబ్రహ్మవృత్తో లభ్యతే; తస్యవాచ్యాభిన్నతయా వైశ్వరూప్య మవ్యాహతమ్. నృశబ్దేన మరణధర్మాణః మరిష్యంతః అవిద్యాకామకర్మకర్మిణో జ్ఞేయాః, హింసకాభిధానస్య సింహాశబ్దస్య వర్ణవ్యత్యయేన నిష్పన్నస్య సంహారశక్తిమద్బోధకతయా "వాక్ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసీ" త్యాదిక్రమేణ సర్వోపసంహారిణీ నరమేధోపాస్యా సద్రూపిణీ పరదేవతైవార్థః; స చ తత్పురుషసమాసార్థః; సృష్ట్యనుప్రవేశానంతరం సద్వస్తునఏవ సచ్చ త్యచ్చాభవదితి సార్వాత్మ్యేన భవనస్య శ్రుత్యుపదిష్టతయా త్యదాత్మికా సతీ చిచ్ఛక్తిరేవ నరాత్మక స్సింహఇతి అధ్యాస్యోపాసనం నృసింహపదేన రూపకతాత్పర్యగోచరం; తస్య సాకారత్వేన సగుణత్వేనచ హార్యతయా "హారిగ్ంహారంత మనుయంతి దేవాః" ఇతి శాఖాంతరోక్తప్రకారేణ స్వవికారస్య స్వస్మిన్నుపసంహారదర్శనాత్ స్వానతిరిక్తసంవిద్వేద్యత్వేనచ సింహానతిరిక్తసత్తాకం నరరూపం నరాదన్యం సింహరూప మితి నరశ్చాసౌ సింహశ్చేతి కర్మధారయార్థః మంత్రరాజవిద్యాక్షరార్థస్తు తాపిన్యామేవ పర్యాప్తో దృశ్యతఇతి శివమ్.

ఇతి నృసింహతాపిన్యుపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౮. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం కాలాగ్నిరుద్రోపనిషది:—సర్వాశ్రమిణాం ఆస్తిక్య ప్రతిబంధకీభూత మహాపాతకోపపాతకాదిదురితక్షయార్థం శాంభవవ్రతాంగం భస్మత్రిపుండ్రముపాదేశి. సనత్కుమారాయ కాలాగ్నిరుద్రేణ తచ్చ జ్ఞానద్వారా పునరావృత్తిరాహిత్య రూప ముక్తేః పరంపరాసాధనమ్. అగ్నిరిత్యాదినా భస్మస్వరూపనిర్దేశః. త్రియాయుషాద్యో మంత్రాః భస్మాభిమంత్రణే వినియుక్తాః. గుణత్రయ మూర్తిత్రయ సవనత్రయవేదత్రయాదికం త్రిపుండ్రాధికరణక ముపాస్యత్వేనోక్తం ప్రణవాంగం విద్యాకర్మోత్కృష్ట ప్రకర్షాయేతి బృహజ్జాబాలోపనిషత్సంవాదినీయ ముపనిషత్.

ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౯. మైత్రేయోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

సామసు మైత్రేయోపనిషది బృహద్రథస్య రాజ్ఞః వైరాగ్యం సహేతుక మభివర్ణ్య శాకాయన్యేన మహర్షిణా బ్రహ్మతత్త్వ ముపదిశ్యతే. వృత్తిక్షయాచ్చిత్తం స్వయోనావుపశామ్యతీతి నిర్వికల్పసమాధినా ఆత్మోపలబ్ధిః; నిత్యముక్త ఆత్మా, జగదింద్రజాలవన్మిథ్యా అద్వైతాత్మనః మనోవాగింద్రియాగోచరతయా తస్యైవ సతః జీవేనాత్మనా అనుప్రవిష్టస్య బ్రహ్మత్వేనోపాసనం హృత్పుండరీకాకాశే అన్వేషణాత్మక ముక్తమ్. అభేదదర్శనం జ్ఞానమ్. ద్వైతవర్జితత్వం ముక్తిః; చిన్మాత్ర మస్మీ త్యనుభవః; ఇతి నిర్గుణవిద్యా ప్రాపంచి.

ఇతి మైత్రేయోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

30. సుబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదే సుబాలోపనిషది:—"న సన్నాసన్న సదసత్" ఇతి అనిర్వచనీయానాద్యజ్ఞానస్య తచ్ఛబ్దలక్ష్యబ్రహ్మతాదాత్మ్యాపన్నస్య "ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతానురోధాత్" ఇతి బ్రహ్మ

సూత్రనిర్ధారితస్య తచ్ఛబ్దవాచ్యస్య శబళస్య నిర్దేశః; తదేవ నారాయణశబ్దవాచ్య మవ్యక్తతత్త్వం; తస్మా దభివ్యక్తా తామసీ మాయా. తతోభూతాదిః; తత ఆకాశాదిభూతాని క్రమేణ జాతాని; తతో బ్రహ్మాండం; తత స్సహస్రశీర్షాపురుషో విరాడభివ్యక్తః; తతః ప్రజాపతయః; తతో బ్రాహ్మణాదివర్ణాః చంద్రసూర్యాదయశ్చేతి సర్వం జగదుత్పన్నమ్; సృష్ట్వా జగదనుప్రవిశ్య పురుష శ్చేతయతే విశ్వంభరః. సఏవాంతే వైశ్వానరో భూత్వా జగద్దగ్ధ్వా ఉత్పత్తిక్రమవిలోమేన పృథివ్యప్సు ప్రలీయతే ఆప స్తేజసీత్యాదిరీత్యా కార్యం జగత్ కారణే తమసి విలాపయతి; తమః పరే దేవే ఏకీభవతి; పరస్తాత్ నసన్నాస స్నసదసదితి అనిర్వచనీయమాయాతాదాత్మ్యాపన్నం అవ్యక్తతత్త్వం నారాయణఏవావశిష్యతే. సదవ్యక్తం సగుణం బ్రహ్మ. ఓం తత్సదితిచ. నిర్దేష్టు మశక్యత్వాత్ అశబ్దం నిర్గుణం బ్రహ్మ. అసచ్ఛబ్దేన నిర్దిశ్యతే. తస్య సత్తామాత్రత్వాత్ అగ్రఆసీదితి నిర్దేశ ఉపపద్యతే తద్ధి త్రైకాలికాబాధ్యమ్, తత్ప్రాప్తిర్జీవన్ముక్తస్య విదేహకైవల్యమ్; "న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవసన్ బ్రహ్మాప్యేతి యఏవంవేద." ఇత్యాదినా ప్రదర్శి. తస్య నిర్గుణబ్రహ్మణః ప్రమాణాతీతత్వేన దుర్జ్ఞేయతయా జీవేనానుప్రవిష్టస్య బ్రహ్మత్వేన దహరోపాసన ముపదిష్టమ్. ఇయంచ బ్రహ్మాత్మైక్యానుసంధానవిద్యా. తదర్థం హృదయస్య దశచ్ఛిద్రాణి మనః ప్రాణాదిగతయః ద్విసప్తతిశాఖానాడీసహస్రాణి చ సమాసేనోపదిష్టాని స్థానాని. తత్తదుపాసనాని సాధ్యాత్మాధిదైవతాని పరిచ్ఛిన్నఫలాన్యుక్తాని; తదంతే సర్వానుస్యూతం సద్బ్రహ్మోపాస్యం విహితమ్. "ఆత్మైకత్వాత్ నాస్తి ద్వైత" మితి ద్వైతనిషేధఉక్తః. విదేహకైవల్యానంతరం అస్తీత్యపి వక్తు మశక్యతయా ఏత న్నిర్వాణానుశాసన మిత్యుక్తమ్.

సతః అవ్యక్తాత్ ఉత్పన్నస్య జగతః సత్పత్త్యాతిరిక్త సత్తాశూన్యత్వేన సత్తాదాత్మ్య మనుచింత్య జగత్సదితి వ్యపదిశ్యతే. తథాచ సదవ్యక్తం నారయణోహీతి "చక్షుశ్చ ద్రష్టవ్యంచ నారాయణః" ఇత్యారభ్య సర్వంనారాయణః "పురుషఏవేదగ్ం సర్వం" ఇతి సాక్షాత్ప్రశ్రి

ముపదిష్టమ్. 'సదాపశ్యంతిసూరయ' ఇతి తద్విజ్ఞానస్య విష్ణోః పరమం పదం ఫలముపాపాది. పురి శరీరే గుహాయాం జీవేనాత్మనానుప్రవిష్ట స్య తస్యైవ "యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్ పృథివీ మంతరే సంచరన్ యం పృథివీ నవేద యస్య పృథివీ శరీరం" ఇత్యాదినా అంతర్యామిత్వం చోపదిశ్య 'ఏషసర్వభూతాంతరాత్మాఽపహతపాప్మా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ'ఇతి ఆత్మైకత్వ విద్యోపదిష్టా. తస్య గుహానిహితస్య చ అభేద విద్యయా స్వరూప మద్వైతం సిధ్యతి. "క్షేత్రజ్ఞంచాపి మాం విద్ధి య త్తజ్జ్ఞానం మతం మమ, ఈశ్వర స్సర్వ భూతానాం హృద్దేశే ఽర్జున తిష్ఠతి" ఇతి గీతాయా ముక్తమ్. "ఈశ్వరో జీవకలయా ప్రవిష్టో భగ వాని"తి ఇతి పరాశరపురాణే చ, తేన పూర్వోక్తోపనిషత్సంవాదాత్ జీవబ్రహ్మస్వరూపైక్యే ఉపక్రమాది షడ్విధలింగైః తాత్పర్యమవాధారి చిత్రభిత్తి గంధర్వనగరాది దృష్టాంతేన జగతః మిథ్యాత్వంచ ఏతదుప నిషదభిప్రేతమ్.

అథ రైక్వప్రశ్నే సర్వాప్యయప్రకార ఉక్తః; నిర్బీజాప్యయప ర్యంత స్తద్వాదః. కస్మిన్ సర్వే ప్రతిష్ఠితా ఇత్యాదినా ఆత్మని ప్రతిష్ఠి తాఇతి ఆత్మసత్తోచ్యతే. 'నసన్నాసన్నసదస' దితి ముహు ర్నిగమనేన మూలాజ్ఞానస్య బ్రహ్మణ్యైకీభావదర్శనాత్ అవ్యక్తాంతా విచారణేతి గమ్యతే ప్రాణం దహత్యపానం దహతీత్యాదినా ద్వైతప్రపంచస్య తద్వ్యతిరేకేణాభావ ఉపదిశ్యతే. అభావస్యాధికరణాత్మకత్వాత్ శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మావశిష్యతే. ఏతన్నిర్వాణానుశాసనం గురుదేవభ క్తస్య ప్రకాశత ఇతి భక్త్యాత్మకజ్ఞానసాధనం ప్రశస్యతే ఏవం శుద్ధా ద్వైతం సిద్ధమ్.

ఇతి సుబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౩౧. క్షురికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం క్షురికోపనిషది:—స్వయంభూపదిష్టః యోగో విస్తరేణ ప్రత్యపాది. సుషుమ్నాభేదనద్వారా అర్చిరాదిమార్గేణ బ్రహ్మలోక ఉక్తః. తస్మాన్నపునరావృత్తిః. తత్రైవ తతో నిర్గుణవిద్య యా బ్రహ్మణాసహ అంతే కైవల్యమితి భావః. విహంగమమార్గేతు

నిస్సంగస్సంగయోగజ్ఞ ఇత్యాదినా వైరాగ్యేణ పాశాపహతి రుక్తా.

ఇతి తురీయాతీతోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

3౨. మంత్రికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం మంత్రికోపనిషది ఆత్మచైతన్య వత్యాః మూలప్రకృతేః జగద్వికారజనిత్రీత్వ ముక్త్వా తద్విశిష్టస్య అవ్యక్తస్య సతఏవ అనేక శాఖాభేదేన బహుభి ర్నిగమాగమవాదిభిః శైవవైష్ణవాదిసమయభేదేన శ్రౌతస్మార్తప్రకారైశ్చ మతభేదేన ఉపాస్యత్వ ముక్తమ్. తమేకమేవ పశ్యంతీ త్యుక్త్వా బ్రహ్మాత్మైకత్వవిద్యాయాః సారత్వ మభిప్రేతమ్. జగజ్జన్మాదికారణస్య క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితత్వేన ఉపాస్యత్వ ముక్త్వా "అత్రైవ తే లయం యాంతి లీనాశ్చావ్యక్తశాలినః" ఇతి అవ్యక్తవిదోక్తా. ఏతేన క్రమ ముక్తౌ తాత్పర్య మవగమ్యతే.

ఇతి మంత్రికోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

33. సర్వసారోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం సర్వసారోపనిషది:—బంధమోక్షౌ కథమిత్యాదీనాం బహూనాం ప్రశ్నానాం సిద్ధాంతోత్తరాణ్యుక్తాని. తత్ర అభిమానాత్మనో బంధః, తన్నివృత్తిర్మోక్షః. సజాతీయవిజాతీయస్వగతభేదశూన్యమద్వైతం సత్యమ్. అజ్ఞానకల్పితం జగన్మిథ్యా ఆత్మా భేదః. బ్రహ్మైవాహ మితి సర్వవేదాంత తాత్పర్యమ్. ఏవం జాతీయకాః వాచనికార్థాః విజ్ఞాయంతే. అత ఇయ ముపనిషత్ శాంకరదర్శనానుగ్రాహికా.

ఇతి సర్వసారోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

3౪. నిరాలంబోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం నిరాలంబోపనిషది:—కిం బ్రహ్మేత్యాది బహుప్రశ్నానా ముత్తరాణ్యుపలభ్యంతే. రజ్జౌ సర్పభ్రాంతిరి

వేత్యాది దృష్టాంతప్రదర్శనేన ఉపనిషదియం నేహనానాస్తి కించనేతి శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి నిరాలంబోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః

౩౫. శుకరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం శుకరహస్యోపనిషది:—వ్యాసప్రార్థితశ్శివః శుకాయ బ్రహ్మోపదిదేశేతి మహావాక్యోపదేశః సప్రపంచం న్యరూపి. మహావాక్యార్థాశ్చ ప్రాదర్శిషత. ఋగ్వేదే 'ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ' యజుర్వేదే 'అహం బ్రహ్మాస్మి', సామవేదే 'తత్త్వమసి' అథర్వణవేదే 'అయమాత్మా బ్రహ్మే'తి చతుర్ణాం చ మహావాక్యానాం బ్రహ్మసత్యత్వ జగన్మిథ్యాత్వ జీవబ్రహ్మైక్యాది ప్రతిపాదకశుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే తాత్పర్య మవసితమ్. శుకస్య జీవన్ముక్తిర్దర్శితా.

ఇతి శుకరహస్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౬. వజ్రసూచికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే వజ్రసూచ్యుపనిషది— బ్రాహ్మణాదిచతుర్వర్ణేషు బ్రాహ్మణస్య ఆత్మైకత్వ విజ్ఞానేన బ్రాహ్మణత్వం ప్రాశంసి. తత్ప్రత్యాయనార్థం జన్మకర్మకృతవ్యావహారికబ్రాహ్మణ్యే మహర్షీనధికృత్య జన్మకర్మాదిదోషాః ప్రాదృక్షత. జ్ఞానద్వారాద్వైతాభావోపలక్షితబ్రహ్మాప్తౌ ఉపనిషద స్తాత్పర్యం జ్ఞాయతే.

ఇతి వజ్రసూచికోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౭. తేజోబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం తేజోబిందూపనిషది:—ఆత్మనః బంధనివృత్త్యర్థం మనసః మాలీమస్యనివృత్తయే ఐకాగ్ర్యసంపాదనాయ తేజోబిందుధ్యాన ముపదేష్టుం యోగాధికారలక్షణం జ్ఞేయబ్రహ్మలక్షణం ముక్తిసాధనాని యోగాంగాని చాకీర్తిషత; అఖండైకరసచిన్మాత్రం వ్యచారి. సద్బ్రహ్మాత్మైకత్వప్రతిపత్తిర్నిరధారి; జీవన్ముక్తిస్వరూపభావనాప్రకారాః ప్రాపం

చిషత; అహంబ్రహ్మాస్మీతి మంత్రప్రభావోఽవర్ణి; పారమార్థికసత్యస్వరూపం ద్వైతమిథ్యాత్వం చ ప్రదర్శితమ్; శ్రుతియుక్త్యనుభవైః మనసః ప్రకార ఉపాదేశి; ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మైకమేవేతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంత ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయోఽవధార్యతే.

ఇతి తేజోబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౮. నాదబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానాం నాదబిందూపనిషది:—ప్రణవ ఏవ హంసత్వేన రూపితః; తస్య ద్వాదశమాత్రా నిర్దిష్టాః; తాసు ప్రత్యేకం ప్రాణోత్క్రమణఫలాన్యుక్తాని; ప్రణవోపాసనయా సంసిద్ధస్య యోగినః ప్రారబ్ధనాశపర్యంతం జీవన్ముక్తిరవాచి; జగతో మిథ్యాత్వం దర్శితం; యోగేన ద్వైతస్య ఆత్మని విలాపనోపాయ ఉక్తః; ప్రణవనాదోపాసనయా అవస్థాత్రయాతీతస్య స్వరూపావస్థితిరితి ఉపనిషదః శుద్ధాద్వైతే వస్తుని తాత్పర్యమ్,

ఇతి నాదబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౩౯. ధ్యానబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామ్నాం ధ్యానబిందూపనిషది:—ప్రణవోపాసనప్రకారః ధ్యేయవివరణం; షట్చక్రస్థానాని; నాడీవిచారః; యోగాసనాని, యోగక్రమః, స్వాత్మపురుషదర్శనం, బ్రహ్మకైవల్యం చావాచి.

ఇతి ధ్యానబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౦. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుషాం బ్రహ్మవిద్యోపనిషది:—ప్రణవోపాసనం, మాత్రాదేవనాడీ ధ్యేయాదివిచారః; విద్యాభేదాః; హంసవిద్యాముఖ్యత్వం; నిష్కళసకళభావవివేకః; జ్ఞానమాహాత్మ్యం; జ్ఞానసిద్ధిర్యోగేనైవ, ప్రణవహంసజపః, అహంపదార్థస్వరూపం; జీవన్ముక్తభావనా, నిర్విశేషచిన్మాత్రావస్థితి శ్చావాదీతి.

ఇతి బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౧. యోగతత్త్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

యాజుష్యాం యోగతత్త్వోపనిషది నిర్గుణబ్రహ్మాత్మకజీవస్వరూపాణి విచారితాని; ఆత్మస్వరూప మద్వైతం; అజ్ఞానా జ్జగత్సంసారః; తజ్జ్ఞానసిద్ధిశ్చ యోగేనేతి యోగక్రమః; యోగినః కాయశుద్ధ్యాది క్రమః; సిద్ధయః; అష్టాంగవిచారః; జీవన్ముక్తిః; సిద్ధిశ్చేత్యాదిక ముదాహారి.

ఇతి యోగతత్త్వోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౨. ఆత్మబోధోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

బహ్వృచానా మాత్మబోధోపనిషది ప్రణవస్వరూపం వైష్ణవం ప్రతిపాద్య తురీయాతీతావధూతజీవన్ముక్తి ర్వ్యక్తాని.

ఇతి ఆత్మబోధోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౪౩. నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణాం నారదపరివ్రాజకోపనిషది ముక్త్యుపాయప్రశ్నే వర్ణాశ్రమధర్మా వ్యచారిషత. సన్న్యాసవిధిః, సన్న్యాసిభేదాః, తత్తత్సన్న్యాసిధర్మాః, సఫలాః ప్రతిపాదితాః; దృఢతరవైరాగ్యం, శారీరకస్యాత్మనో విచారః, ఆతురసన్న్యాసవిధిః, సన్న్యాసాభాసనిందా, సన్న్యాసిదోషాః, భ్రమరకీటన్యాయేన ముక్తిః, అవస్థాత్రయవివేకః, ప్రణవోపాసనం, ప్రణవార్థవిచారః, పరబ్రహ్మస్వరూపం, బ్రహ్మజ్ఞానం, బ్రహ్మాత్మైకత్వ ప్రతిపత్తిః, స్వరూపానుసంధానేన ముక్తిశ్చ ప్రతిపాదితా ఇతి అద్వైతసిద్ధాంతే తాత్పర్యమ్.

ఇతి నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౪. త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదశాఖాయాం త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషది దేహదేహిదర్శనేషు దేహస్వరూపవిచారః; పంచీకరణప్రక్రియా, తత్త్వాని,

యోగః, అజ్ఞానకార్యం, జ్ఞానకార్యం, యోగఫలాని, యోగసిద్ధిక్రమః, నిర్వాణపద మాశ్రితస్య యోగినః కైవల్యం చ ప్రత్యపాది.

ఇతి త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮౫. సీతోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం సీతోపనిషది సీతాఖ్యమహాశక్తిస్వరూపవిచారః; తస్యాః విద్యామయత్వం వేద్యమయత్వంచ; లక్ష్మీస్వరూపవివేకః, రామపదార్థసాన్నిధ్యవశాత్సీతామాహాత్మ్యం చావర్ణి.

ఇతి సీతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮౬. యోగచూడామణ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

అత్ర షడంగో యోగః, ఆసనద్వయం, షట్చక్రాదిజ్ఞేయవివేకః నాడీచక్రవివేకః; అజపాగాయత్రీజపః, ఖేచర్యాద్యా ముద్రాః, సృష్ట్యాపసంహారక్రమః, దేహత్రయ మూర్తిత్రయావస్థాత్రయస్థానత్రయాది విచారః, ప్రణవనాదవిచారః; ఆత్మధ్యానం, సమాధిః, ఏతత్ప్రతిపాదన ప్రసంగేన అద్వైతే తాత్పర్య మవసీయతే.

ఇతి యోగచూడామణ్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮౭. నిర్వాణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

పరమహంసానాం తురీయాతీతానాం అవధూతానాం అన్యవస్థితానాం స్వతంత్రాణాం జ్ఞానసిద్ధానాం స్థితి ర్విచిత్రా? భావనామాత్రాణి సర్వాణి లక్షితాని; తత్రోక్తాః పదార్థా విలక్షణాః; జ్ఞానమయస్సంసారః జ్ఞానమయ స్సన్యాసశ్చ. అఖండాకారబ్రహ్మ నిర్వాణమితి నిరుక్తం. సర్వం పరమహంసై రేవ జ్ఞాయతే న ప్రాకృతై ర్విద్వద్భిః.

ఇతి నిర్వాణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౮. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదినాం మండలబ్రాహ్మణోపనిషది యోగక్రమః; దేహస్య పంచదోషాః, జ్యోతిర్దర్శనం, తారకామనస్కవివేకః, అంతర్లక్ష్యవిచారః, ఖేచర్యాదిముద్రాః, చిదాదిత్యోదయాదిః, జీవబ్రహ్మైక్యం, నిర్గుణారాధనం. సమాధిః, ప్రపంచలయః, అవస్థావిచారః, ఐక్యానుసంధానం, అమనస్కలక్షణం, తత్త్వమసీతివాక్యార్థవిచారః, పంచాకాశవిచారః, సవిషయనిర్విషయమనోవిచారః, మనోలయః, బ్రహ్మామృతపానం, పరమహంసావధూతత్వసిద్ధిః, ఏవమాద్యుక్త్వా అద్వైతే తాత్పర్యం పరిదృశ్యతే.

ఇతి మండల బ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౪౯. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం దక్షిణామూర్త్యుపనిషది శౌనకాదిభిః పృష్టః మార్కండేయో వక్తి, దక్షిణాముఖస్య శివస్య ఉపాసనం విహితమ్. తత్ర మేధాదక్షిణామూర్తి మంత్రోద్ధారన్యాసధ్యానాదిః; తతః నవాక్షరమంత్రః, తతో ద్వాదశాక్షరమంత్రః; తత ఆనుష్టుభో మంత్రః, సధ్యానం నిరూపితః ఋషిచ్ఛందో దేవతాశ్చ ప్రాదర్శిషత, ధ్యాన శాంతిస్థానే ఉపాస్తిః జ్ఞానోత్పాదనం ఇత్యేతదుక్తం కైవల్యఫలకం చకాస్తి.

ఇతి దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౫౦. శరభోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం శరభోపనిషది రుద్రాధిక్యం ప్రతిపాదితమ్ విష్ణుబ్రహ్మేంద్రాదీనాం తదంగజత్వం, శరభావతారః, నృసింహసంహారః, వీరభద్రసత్తా, రుద్రప్రభావః, రుద్రనమస్కారః, రుద్రాపదానాని, విష్ణ్వవతారాణాం పరిసమాప్తిః, విష్ణో రుద్రస్య ప్రసాదః. ఇత్యాదికముక్త్వా గుణవైకృతం పరిసమాప్య తతఃపరతరం సచ్చిదానందఘనం బ్రహ్మ ప్రతిపాదితం తదేవ శివస్వరూపమితి. శాంభయోగశ్చ సూచి

తః. రౌద్రయాగశ్చ; శివస్య తుల్యాధికరాహిత్య ముక్తమ్ శివఏవ ధ్యేయస్సర్వసంసారమోచక ఇత్యుపదిష్టమ్. ఉపనిషదోఽస్యాః శివాద్వైతే తాత్పర్యమవసీయతే.

ఇతి శరభోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౫౧. స్కందోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం స్కందోపనిషది ఆత్మస్వరూపం వైష్ణవాద్వైతం శివాద్వైతం చ శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతీతి హరిహరాభేదః ప్రపంచితః; స్వరూపాత్మారాధనప్రకారః కీర్తితః.

ఇతి స్కందోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౫౨. మహానారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషది పరమేష్ఠీ మహావిష్ణుం భగవత్తత్త్వరహస్యం బ్రూహీతి విస్తరేణ పృచ్ఛతి; మహావిష్ణుశ్చ విస్తరేణోవాచ. తత్రాదౌ పరమేష్ఠికృతవిష్ణుస్తుతిః అనంతరం విష్ణునోక్తః పురాతనో గురుశిష్యసంవాదః; ముముక్షోః గురూపసత్తిరిత్థం కర్తవ్యేత్యుక్తిః. తతో గురుణా విస్తరేణ బ్రహ్మస్వరూపముచ్యతే. ప్రణవాత్మకం బ్రహ్మ అవిద్యాపాదః సువిద్యాపాదః ఆనందపాదః తురీయపాదశ్చేతి పాదచతుష్టయం అవిద్యాపాదే సకారణం జగత్సర్వ మంతర్భూతం ఉపరితనపాదత్రయం శుద్ధబోధానందలక్షణం అమృతం భవతి, విష్ణోస్త్రీణి ధామాని, దుగ్ధోదధిః సూర్యమండలం వైకుంఠం చ; తత్త ద్విస్తరేణ విచారితమ్. సాకారవైకుంఠః, సాకారనారాయణాః సాకారసుదర్శనాదయః తత్సర్వ ముక్త్వా అనిత్యత్వం ప్రతిపాద్య సాకారస్య సర్వస్యాపి అవిద్యాపాదే అంతర్భావో దర్శితః; సోపాధికసాకారరూపం నిర్వర్ణ్య తతః త్రివిధం నిరుపాధికసాకారరూపం వర్ణితమ్. బ్రహ్మవిద్యా సాకారరూపం ఆనందసాకారరూపం ఉభయాత్మసాకారరూపంచేతి నిరుపాధికసాకారస్య నిత్యత్వం ప్రతిపాద్య తస్య నిరవయవత్వాత్ నిర్విశేషచిన్మాత్రత్వం స్తుతమ్ సాకారే విద్యాదీనాం ప్రాధా

న్యేన తత్తద్వ్యపదేశః, తత్ర భేదో వ్యావహారికః; వస్తుతస్త్వభేద ఏవ బ్రహ్మణః సాకారనిరాకారభేదవిరోధపరిహార ఉక్తః; స్వరూపజ్ఞానాభావే నానావిరోధా భాంతీ త్యుక్తమ్. రామకృష్ణాద్యవతారేషు పరతత్త్వవిభవానుసంధానం స్వీయత్వేన శ్రూయతే అద్వైతపరమానంద లక్షణస్య ఆదినారాయణస్య ఉన్మేషనిమేషాభ్యాం మూలావిద్యోదయ స్థితిలయా జాయంతే; తస్య బ్రహ్మణః అధస్తనపాదే సర్వకారణే అవ్యక్తాత్ మూలావిద్యావిర్భావః; తస్మాదేవ సచ్ఛబ్దవాచ్యమవిద్యాశబలం బ్రహ్మ; బ్రహ్మణోఽహంకారః; అహంకారాత్పంచతన్మాత్రాణీత్యాది సృష్టి రుక్తా. తత్ర మాయోపాధికో నారాయణః, పాదవిభూతివైకుంఠవాసీ, తతః స్థూలవిరాట్ సగుణనిర్గుణస్వరూపః ఇత్యారభ్య సమష్టివ్యష్టివిచారం కృత్వా హిరణ్యగర్భాదయః దేవాసురాదయశ్చ నారాయణాదుత్పన్నా ఇతి సర్వం చ నారాయణ ఇతి సర్వరూపత్వముక్తమ్. నారాయణస్య పరత్వం నిర్ణీతమ్; తజ్జ్ఞానాత్ సకలబంధచ్ఛేదనపూర్వకం అమృతత్వంచ నిరణాయి.

తతః ప్రపంచసృష్ట్యుపసంహారక్రమా సప్రపంచం స్వరూపయిషాతామ్. కాలం విచార్య కాలావయవా దర్శితాః. మాయోపాధికస్య ఆదినారాయణస్య ప్రపంచ ఉక్తః. ఉపాధివిలయానంతరం నిర్విశేషచిన్మాత్రం బ్రహ్మాద్వైతం సత్యముక్తమ్. తతః పురుషసూక్తార్థో వర్ణితః తతః ప్రత్యగ్దృష్టి పరాగ్దృష్టివిచారః; కార్యోపాధి ర్జీవః, కారణోపాధి రీశ్వరః, నిరుపాధిక ముభయోః స్వరూప మద్వైతం బ్రహ్మ. ప్రతిబింబోపాధిః, అవచ్ఛిన్నోపాధిః, ఉపాధినానాత్వాత్, ఆత్మనానాత్వం, విద్యయా ఉపాధినివృత్తి ముక్త్వా పునః ప్రసంగసంగత్యా శిష్యప్రశ్నానుసారేణ అవిద్యోన్మేషం అనాదిజీవసంసారం తన్నివృత్త్యుపాయం గురుప్రసాదాత్ శిష్యస్య బ్రహ్మవిద్యాధికారం విద్యాప్రతిబంధకనివృత్తిం విద్యోదయాత్ ఆత్మాధిగమంచ శ్రుతి రుపదిశతి. తతః నారాయణే భక్తిః, భక్తస్య దేహత్యాగేచ్ఛాయాం కర్తవ్యనారాయణోపాసనక్రమః, హంసమంత్రజపః, అర్చిరాదిమార్గేణ నిష్క్రమణం, విష్ణులోకవిస్తారః, విష్ణులోకగమనాదికం, వైకుంఠసభావర్ణనం, ఉపాసకస్య పరమానంద ప్రాప్తి శ్చేత్యాదికం ప్రాపంచి. అనన్తరం బ్రహ్మాండాతి

రిక్తో మోక్షప్రపంచఇతి అనంతకోటిబ్రహ్మాండాని, అనంతకోటివైకుంఠాః, అనంతకోటివిరాజః, అనంతకోటి రూపాణి చేత్యాద్యుక్త్వా వైష్ణవీ మహామాయా తత్ప్రపంచః ప్రభావశ్చ ఉక్తః. ఉపాసకస్య విద్యాకర్మాతిశయవశాత్ అప్రాకృతానంతవిష్ణుపదే ఉత్తరోత్తరానంత వైకుంఠగమనం అనంతనారాయణదర్శనం అనంతబంధనివృత్తిః అనంతముక్తయశ్చేతి బహుప్రపంచఉక్తః. మహానారాయణయంత్రంచ సప్తకోటి మహామంత్రమూలగర్భితం భూప్రస్తారం మహాసాధకేన సాధ్యం మహా సుదర్శనస్వరూపం సప్రపంచం నిరూప్య త్రిపాద్విభూతిపరమపదం వర్ణితమ్. తతశ్చ సావరణనిరావరణాదికం విష్ణుమాయాప్రపంచం ఉపసంహృత్య ఉపాసకాయ మహావిష్ణునైవ తత్త్వమసీత్యుపదిష్టే శిష్యః అహం బ్రహ్మాస్మీతి జ్ఞాత్వా అనంతరం జ్ఞానదార్ఢ్యాయ అద్వైతసిద్ధయే భక్తిం సంప్రార్థ్య భక్తిబలేన నారాయణానుగ్రహాత్ జ్ఞానసిద్ధో భూత్వా నారాయణోపాసకః నిరతిశయాద్వైతపరమానందలక్షణం పరంబ్రహ్మైవ భవతీతి సిద్ధాంతితమ్. ఇయం మహానారాయణోపనిషత్ వైష్ణవాద్వైత ప్రతిపాదికా శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి మహానారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౫౩. అద్వయతారకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదే అద్వయతారకోపనిషది తారకలక్షణ ముక్త్వా జీవేశ్వరౌ మాయికావితి నేతినేతీతి విహాయ అవశిష్టమాత్మరూపం అద్వయం బ్రహ్మేత్యుపదిష్టమ్; తత్సిద్ధ్యై లక్ష్యత్రయానుసంధాన ముక్తమ్; తత్ర యోగాభ్యాస ఉక్తః; గురుస్వరూప ముక్తమ్; గురుశబ్దార్థఉక్తః.

ఇతి అద్వయతారకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౫౪. రామరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం రామరహస్యోపనిషది విష్ణుభక్తేభ్యః హనూమతా రామరహస్య ముక్తమ్; రామఏవ పరంబ్రహ్మ తారకం; తస్యో

పాసనే అంగదేవతాదికం సప్రపంచం నిరూప్య ఋషిదేవతాచ్ఛందో ధ్యానమూల మంత్ర న్యాసాదిభిస్సహ రామమంత్రా ఉక్తాః; ద్వ్యక్షరీ షడక్షరీ త్యాదికాః; తతో రామయంత్రోద్ధార ఉక్తః; తతో రామ మంత్రార్థో విచారితః; తేన తత్త్వమసీతి మహావాక్యార్థః జీవబ్రహ్మైక్య లక్షణఉపదిష్టఃమంత్ర యోగేన చిత్తశుద్ధిద్వారా బ్రహ్మాత్ త్రిపుటైక్య మాపద్య కైవల్యం లభతఇతి ఉపనిషదోఽస్యాః శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే తాత్పర్య మవధేయమ్.

ఇతి రామరహస్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

---

౫౫. రామతాపన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం రామతాపన్యాం రామపదేన పరంబ్రహ్మాభిహితమ్; తస్య సగుణస్య సాంగోపాసనం మంత్రయోగఉక్తః; వటవృక్షాది దృష్టాంతేన రామబీజాత్ జగదుత్పత్తిః; రామాయణాఖ్యాయికా సతాత్పర్యా శ్రోతవ్యేతి తత్ఫలాన్యప్యుక్తాని. ఉత్తరతాపన్యాం కాశ్యాం రుద్రః ప్రణవాఖ్యం తారకం ముముర్షో రుపదిశతి; సఏవ ప్రణవో రామార్థకః, ప్రణవావయవైః సాంగస్య రామస్య అవతార ఉద్భావితః; ఓంరామోఽహమ స్మీత్యుపాసన ముక్త్వా శుద్ధాద్వైతే పర్యవసితమ్ సీతైవ మూలప్రకృతిః; వారాణస్యాం అవిముక్తక్షేత్రే వృషభధ్వజాయ రామేణ తారకోపదేశాధికారో దత్తః! తత సీతారామనమస్కారమంత్రా ఉక్తాః! తతో రామమంత్రమాహాత్మ్యముపదిష్టమ్; ఉపనిషదోఽస్యాః రామోపాసనద్వారా శుద్ధాద్వైతే తాత్పర్యం ఉద్ఘుష్యతే.

ఇతి రామతాపన్యుపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

---

౫౬. వాసుదేవోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సామవేదే వాసుదేవోపనిషది జ్ఞానప్రతిబంధకీభూతదురితక్షయార్థం గోపీచందనోర్ధ్వపుండ్రధారణవిధి రుక్తః; తత బ్రాహ్మణా స్సర్వే అధికారిణః; గోపీచందనాభావే తులసీమూలమృత్తికాధారణముక్తమ్

తతః అగ్నిహోత్రభస్మనా ప్రణవేనోద్ధూలనం విహితం; తత్ప్రియుక్త భక్తి సహకృతజ్ఞానేన విష్ణుసాయుజ్య మవాప్నోతీతి శ్రవణాత్ ఉపనిషదోఽస్యాః అద్వైతముక్తౌ తాత్పర్యం వరీవర్తి.

ఇతి వాసుదేవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౫౭. ముద్గలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే ముద్గలోపనిషది పురుషసూక్తార్థో వ్యాఖ్యాతః; పురుషసూక్తం విష్ణుపరమితి హరే ర్వైభవం కథితం; సృష్టే ర్మోక్షస్యచ స ప్రభురితి నిర్ణీతం, తస్య పురుషస్య స్వరూపం నామరూపజ్ఞానాగోచరం నిర్గుణమేవ; తమేవ స్వ ప్రకృత్యావిర్భావక మవ్యక్తమాచే శ్రుతిః; తస్మా త్సృష్టి ముక్త్వా జీవాత్మనో ర్యోగేన మోక్షప్రకారః కథితః; పురుషస్యోపాసనా న్యుక్తాని బహువిధాని; తద్బ్రహ్మైవ నిరస్తగుణదోషం మాయాభ్రమయోగేన పరమపురుషోఽపి జీవోభవతినాన్యఇతి జీవబ్రహ్మైక్యరూప మద్వైతరహస్యం పురుషసూక్తస్య హార్దమిత్యుక్తమ్; ఏతేన పురుషసూక్తం తదర్థనిర్ణాయికా ముద్గలోపనిషచ్చ శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే పర్యవస్యతః.

ఇతి ముద్గలోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

---

౫౮. శాండిల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణాఖ్యాం శాండిల్యోపనిషది ఆత్మలాభోపాయభూత అష్టాంగయోగ ఉచ్యతే; అంగాని విస్తరేణ నిరూపితాని; తతో నాడీశుద్ధిరభిహితా; చతుర్దశనాడీశోధనం, అన్యనాడీజ్ఞానం చోక్తమ్; ప్రాణాయామరహస్యా న్యుక్తాని; సుషుమ్నామార్గేణ విష్ణుపదావాప్తిః, ఖేచర్యాదిముద్రాధారణం, ధారణాదిఫలాని చోక్తాని; జీవాత్మపరమాత్మైక్యావస్థా త్రిపుటీరహితా పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా సమాధి రుపదిష్టా; బ్రహ్మణ స్సార్వాత్మ్యాత్ ఏకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానం ప్రతిజ్ఞాతమ్; అశరీర మగ్రాహ్య మనిర్దేశ్యమిత్యాదినా నిర్విశేష చిన్మాత్రమద్వితీయం బ్రహ్మోక్తమ్; తత్త్వమసీతి మహావాక్యేన జీవబ్రహ్మైక్య ముపదిష్టమ్; మూలప్రకృతి ర్విచారితా; ఈశ్వరో మాయా

వీతి వర్ణితః? మహేశ్వరాదినామాని నిరుక్తాని; విష్ణుం భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగం ఆత్మమాయారతం చతుర్భుజం కమలేక్షణం విశ్వగురుం దత్తాత్రేయరూపిణం ధ్యాయేదితి ఉపదిష్టమ్. ఉపనిషదియం శాంకరదర్శనే తాత్పర్యవతీ జేజీయతే.

ఇతి శాండిల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౫౯. పైంగలోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదీయాయాం పైంగలోపనిషది "సదేవసౌమ్యేదమగ్ర ఆసీత్" ఇతి నిత్యముక్తమద్వితీయం బ్రహ్మ ప్రతిపాద్య అనిర్వాచ్యమూలప్రకృతౌ ప్రతిబింబితం తత్సాక్షిచైతన్య మాసీ దిత్యుక్త్వా మూలప్రకృతే ర్వికృతిం ఆవరణశక్తిం నిర్దిశ్య తత్ప్రతిబింబం ఈశ్వరచైతన్యం నిర్వర్ణ్య స్వాధీనమాయాత్ కర్తుస్తస్మాత్ జగదుదయస్థితిలయా ఉక్తాః; తస్య జగతః ప్రాణికర్మవశాత్ ఆవిర్భావతిరోభావావభిహితౌ; రజోగుణోద్రిక్తమహదాఖ్యవిక్షేపశక్తౌ ప్రతిబింబితం హిరణ్యగర్భచైతన్యం; తదధిష్ఠితాయాం తమోద్రిక్తాయాం అహంకారాఖ్య స్థూలశక్తౌ ప్రతిబింబితం విరాట్చైతన్యం; తదభిమానీ సర్వస్థూలపాలకః ప్రధానపురుషో విష్ణురాత్మా; తస్మాదాకాశః తస్మాద్వాయురిత్యాదిక్రమేణ పంచీకరణప్రకారేణ సూక్ష్మస్థూలసృష్టిః ప్రతిపాదితా; భూతాని చేతనీకర్తుం ఆత్మైవానుప్రవిశ్య విష్ణుస్సర్వజ్ఞోఽపి మాయాలేశసమన్వితః వ్యష్టిదేహం ప్రవిశ్య స్వమాయయా మోహితః జీవత్వమగమత్; ఇత్యాదికః అద్వైతసిద్ధాంత స్సర్వోఽపి అనయా శ్రుత్యా సంగ్రహేణ కంఠోక్తః.

ఇతి పైంగలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౦. భిక్షుకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదీయభిక్షుకోపనిషది భిక్షూణాం సన్న్యాసినాం మోక్షార్థినాం కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసభేదేన చాతుర్విధ్యం ప్రతిపాద్య ప్రత్యేకం తత్తల్లక్షణాని ధర్మాంశ్చ సంగ్రహేణోక్త్వా

శుకవామదేవాదీన్ పరమహంసాన్ ఉదాహృత్య ముక్తిమార్గః ప్రదర్శ్య, సన్న్యాసస్య జ్ఞానసహితస్య బ్రహ్మకైవల్యార్థకత్వం ఉపనిషత్సిద్ధం.

ఇతి భిక్షుకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౧. మహోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం మహోపనిషది ఏకో హ వై నారాయణ ఆసీన్న బ్రహ్మా నేశాన ఇత్యాదినా సృష్ట్యాదావద్వైతం బ్రహ్మ నిర్దిశ్య తస్మాత్సృష్టి ముక్త్వా పంచవింశతితత్త్వోత్పత్తిం వివిచ్య నారాయణాత్ రుద్రాదీనాం ఉత్పత్తి ముక్త్వా సహస్రశీర్షేత్యాదినా తస్య సార్వాత్మ్యమభివర్ణ్య స పరమస్స్వరాడిత్యుక్తమ్. అనంతరం స్వరూపానందతత్పరః శుకో నామ మునిః జాతమాత్రేణ స్వయమేవ ప్రవిచార్య ఆత్మస్వరూపం విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మేతి నిశ్చిత్య కేవలం విరరామేత్యుక్తమ్; తేన శుకేన బ్రహ్మతత్త్వ రహస్యం పృష్టస్తత్పితా వ్యాసః జనకాజ్జానీహీతి ప్రాహిణోత్. శుకస్తు మిథిలానగరీం ప్రాప్య జనకేన పరీక్షితః దృశ్యం జగన్మిథ్యైవ, సత్యాత్మా, త్వేకఏవ, తద్విజ్ఞానాజ్జీవన్ముక్తో భవతీత్యుపదిష్టశ్శుకో నిర్వికల్పసమాధినా తూష్ణీం విశశ్రామేతి శుకాఖ్యాయికాః తతో నిదాఘమునిరాడాఖ్యాయికాయాం ఋభునిదాఘసంవాదేన దృఢతరవైరాగ్యపూర్వకం బ్రహ్మజ్ఞానముక్తమ్. సత్యాత్మైకత్వం, జగన్మిథ్యాత్వం చేత్యాద్యద్వైతసిద్ధాంతఉపదిష్టః బ్రహ్మవిదః జీవన్ముక్తదశా వర్ణితా ఇయ ముపనిషత్ విస్తరేణ వస్తురహస్యప్రకాశికా శాంకరదర్శనానుగ్రాహికా చ స్పష్టతర మవగమ్యతే.

ఇతి మహోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

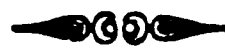

౬౨. శారీరకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం శారీరకోపనిషది భౌతికే కార్యకరణసంఘాతే శరీరే తత్త్వాన్యభివర్ణ్య అంతఃకరణవృత్తిప్రకారాః ప్రదర్శితాః సర్వం త్రైగుణ్యం, సమష్ట్యుపాధికః పరమాత్మా, అవ్యక్తం ప్రధాన పురుష ఇత్యుచ్యతే. లింగశరీరసంభవాత్ సఏవ క్షేత్రజ్ఞో జీవాత్మేతి

దర్శితః. తత్త్వాని త్రయోవింశతిః. ఇయ ముపనిషత్ సాంఖ్యాద్యన్య మతానా మప్యనుగ్రాహికేవ భాతి; తథాపి, కేవలజీవయుక్తమేవ తురీయమ్; ఉన్మీలితనిమీలిత మధ్యస్థ జీవపరమాత్మనో ర్మధ్యే జీవాత్మా క్షేత్రజ్ఞ ఇత్యుక్త్యా శుద్ధాద్వైతఏవ తాత్పర్యవతీ త్యవధార్యా.

ఇతి శారీరకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬3. యోగశిఖోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యామస్యాముపనిషది మాయాజాలనికృంతనః, యోగః మహేశ్వరేణ హిరణ్యగర్భాయోక్తః. మాయికై ర్దోషై ర్యుక్త ఆత్మా జీవః స ఏవ దోషవినిర్ముక్తః శివ ఉచ్యతే. ఇతి అవిద్యాకదోష పరిహారకం ఆత్మస్వరూపజ్ఞాన ముక్త్వా అపక్వాః పరిపక్వాశ్చేతి దేహినః ద్వైవిధ్యం జ్ఞాపయిత్వా జ్ఞానయోగాభ్యాం పక్వాంతఃకరణతాం యోగాభ్యాసేనోక్త్వా దేహాభిమానం దుఃఖమూలం ప్రదర్శ్య శ్రవణ మననాదిసంపత్తావపి చిత్తచాంచల్యం నని వర్తతఇతి చిత్తైకాగ్ర్యసాధనాయ ఓంకారధ్యానం విధాయ అర్చిరాదిభేదనేన సూర్యద్వారా పునరావృత్తిరహితశాశ్వతబ్రహ్మలోకావాప్తిం కథయితుం సాంగయోగేన కుండలీచాలనగ్రంథిత్రయభేదనాదియోగకర్తవ్యాన్యుపదిశ్య అణిమాదిసిద్ధి ముక్త్వా కాకాదిమార్గా న్నిరూప్య శివస్యాధిష్ఠానే షట్చక్రాణి వివిచ్య మూలమంత్రముపదిశ్య క్రమముక్తిసాధనసంపత్తిం సంపాద్య ధ్యేయం ప్రాప్య స్వరూపం వ్యచారి. తతః యోగినో జీవస్య జీవత్వం రజ్వాం సర్పగ్రహఇవ అవిద్యకం మాయికమేవ నవాస్తవం, రజ్జుజ్ఞానాత్సర్పభ్రమనివృత్తిరివ బ్రహ్మజ్ఞానాత్ జీవత్వభ్రమనివృత్తౌ బ్రహ్మైవ భవతీతి బహుభి ర్దృష్టాంతై రుపపాద్య తాదృగ్విజ్ఞానసిద్ధయే పునర్యోగం ప్రవక్ష్యామీత్యారభ్య విశేషతో బహూని జ్ఞాతవ్యాని ప్రతిపాదితాని సోపాసనాప్రకారాణీతి యోగశిఖోపనిషదేషా శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతబోధికావగమ్యతే.

ఇతి యోగశిఖోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౪. తురీయాతీతావధూతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అస్యా ముపనిషది ఆత్మనః వైరాగ్యమేవ జ్ఞానప్రకాశకమితి సర్వసన్న్యాస ముపదిశ్య ప్రణవాత్మకత్వేన అద్వైతనిష్ఠయా దేహత్యాగో విధీయతఇతి శాంకరదర్శనే అభిప్రాయో నిర్ధార్యః.

ఇతి తురీయాతీతావధూతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౬౫. సన్న్యాసోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామసు సన్న్యాసోపనిషది జ్ఞానోపయోగిత్వేన సన్న్యాసో వ్యాఖ్యాయతే. క్రమసన్న్యాసవిధిం ప్రతిపాద్య కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసతురీయాతీతావధూతానాం, షడ్విధవిరక్తానాం లక్షణాన్యభిధాయ తత్తదవస్థితీ రభివర్ణ్య యతిధర్మాస్సర్వేఽపి నిరూపితాః; అవిద్యాకామకర్మణాం ఆత్మైకత్వజ్ఞానేన నివృత్తి ముపదిశ్య అద్వైతం నావ మారుహ్య జీవన్ముక్తత్వ మాప్నుయా దిత్యుక్తత్వేన శాంకరదర్శనే తాత్పర్య మవగమ్యతే.

ఇతి సన్న్యాసోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౬౬. పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యుపనిషదేషా పరమహంసపరివ్రాజకలక్షణం వక్తుం సమంత్రప్రయోగం సన్న్యాసవిధిం బోధయిత్వా తదాచారా న్నివృత్య ప్రణవపాదేషు అవస్థాచతుష్టయాత్మచతుష్టయ వృత్తిచతుష్టయ స్థానచతుష్టయ దేవతాచతుష్టయ వివరణేనోపాసనం షోడశమాత్రారూఢతాం చ ప్రతిపాద్య బ్రహ్మైవాఽహమస్మీతి కృతకృత్యతాం విధత్తే శ్రుతిరితి తాత్పర్య మస్యా ఆత్మైకత్వదర్శనే వర్వర్తి.

ఇతి పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౭. అక్షమాలికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానా మక్షమాలికోపనిషదా, బ్రహ్మవిద్యాప్రయోజకనాదోపాసనాదియోగేషు మంత్రయోగాంగభూతా సప్రపంచాక్ష

మాలా నిరూప్యతే; తత్ర ప్రవాళస్ఫటికరుద్రాక్షాదిభి ర్జపమాలాః ప్రదర్శ్య బాహ్యాభ్యన్తాభ్యః సంస్కృతాభ్యోఽపివిశిష్టఫలకం అక్షరాక్షమాలికాక్రమం అకారాదిక్షకారాంత వర్ణానాం పంచాశతాం పంచాశదక్షరస్థానేషు ధ్యానదేవతావర్ణాదినిర్దేశేన ప్రతిష్ఠాన ముక్త్వా తన్నమస్కారమంత్రాః మంత్రాక్షరమాలికయాజపవిధిం చోపదిశ్య వసిష్ఠ విశ్వామిత్రాద్యారాధితాం పరాపశ్యంతీమధ్యమావైఖరీరూపిణీం విద్యాం నమస్యతి శ్రుతిరితి తదుక్తార్థేషు వర్ణాత సాధారణ్యం దృశ్యతఇతి అద్వైతఏవ తాత్పర్య మవసేయమ్.

ఇతి అక్షమాలికోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౮. వ్యక్తోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

అవ్యక్తాఖ్యాయాం సామోపనిషది నృసింహతాపనీసంవాదేన అవ్యక్తాదివిద్యాప్రదర్శనపూర్వకం తత్ప్రాపక మంత్రరాజోపాసనాదికం వ్యక్తభూతివిస్తరం ధ్యానయజ్ఞం తపసా దేవాదిసృష్టిం తత్సర్వస్య మంత్రరాజసామర్థ్య ప్రయుక్తత్వం చేత్యాదిక మభ్యధాయి. నిగమనేచ జీవన్ముక్తశ్చ భవతీతి వచనా దద్వైతే వివక్షా విజ్ఞాయతే.

ఇతి వ్యక్తోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౬౯. ఏకాక్షరోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఏకాక్షరోపనిష ద్యాజుషీ గుహాశయం-సర్వభూతమయం ప్రభుం పురాణ మవ్యక్తతత్త్వాఖం బ్రహ్మ ఏకాక్షరాఖ్యప్రణవప్రతిపాద్యతయా ప్రణవప్రతీకం విజ్ఞాయ తదారూఢేన ఆత్మనా ఏక రసం విజ్ఞాయ త్వం విశ్వభూ ర్భూతపతిరిత్యాదివాక్యైః తస్యసర్వశక్తత్వం సార్వాత్మ్యంచ ప్రస్తౌతీతి తాత్పర్య మస్యా ఆత్మైకత్వే సువచమ్.

ఇతి ఏకాక్షరోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౦. అన్నపూర్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యా మన్నపూర్ణోపనిషది ఋభు ర్నిదాఘాయ బ్రహ్మోపదిశతి. తత్రాదౌ బ్రహ్మవిద్యోత్పత్తి ప్రతిబంధకనివృత్త్యర్థో మంత్ర

ఉపదిష్ట అన్నపూర్ణాయాః. తల్లబ్ధవిద్యయా క్రమేణ సర్వం విదితమ్. పంచవిధో భేదభ్రమః, తత్ర జీవేశ్వరౌ భిన్నావితి ప్రథమః, ఇత్యా రభ్య ద్వైతం నిరూప్య బింబప్రతిబింబదర్శనేన ఆత్మభేద భ్రమనివృత్తిం; స్ఫటికలౌహిత్యాదిదర్శనేన ఆత్మనః పారమార్థికకర్తృత్వభ్రమనిర సనం, ఘటమఠాకాశదర్శనేన పురుషస్య సంగిత్వభ్రమనివృత్తిం, రజ్జు సర్పదర్శనేన కారణా ద్భిన్నజగత స్సత్యత్వభ్రమధ్వంసం చోక్త్వా. బంధ మోక్షప్రకారౌ నిరూప్య ముక్త్యుపాయ మాత్మజ్ఞానం శ్రుతియుక్త్యను భవై ర్దృఢీకృతమ్, తతో విదేహముక్తిస్వరూపం సర్వమతసమన్వయం సర్వసంశయగ్రంథిభేదనం ద్వైతమిథ్యాత్వ నిర్ధారణపూర్వకం విశదీ కృత్య న్యాయదృష్టాంతోపన్యాసై రుపపాదయిత్వా ద్వైతాభావోపల క్షితం బ్రహ్మ సచ్చిదానందైకరసం సప్తభూమికాభిః ప్రత్యాయయిత్వా వేదాంతసిద్ధాంత స్సర్వోఽపి సమ్యక్ప్రదర్శిత ఇతి తాత్పర్య మస్యా ఉప నిషదో భగవత్పాదీయదర్శనే స్పష్టతర మవగమ్యతే.

ఇతి అన్నపూర్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౧. సూర్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం సూర్యోపనిషది సర్వదేవశక్త్యాత్మక స్సూర్యః ప్రస్తూయతే సత్య మాత్మా బ్రహ్మేతి. సూర్యా దేవాత్మనో జగత్సృష్టి ముక్త్వా త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి విష్ణురసి రుద్రోఽసీ త్యేవమాదిత్యం స్తౌతి త్రయీ; సవితృగాయత్రీమంత్ర ఆదిత్యాష్టాక్షరమంత్రశ్చోపాస నార్థ ముపదిష్టః. చాక్షుషీ సౌరవిద్యేయమ్. అస్యాం హంసస్సోఽహమితి బీజప్రదర్శనేన సౌరా ద్వైతే తాత్పర్యం వ్యజ్యతే.

ఇతి సూర్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౨. అక్ష్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యా మక్ష్యుపనిషది చక్షుష్మతీ సౌరీ విద్యా ప్రస్తూయతే. త్రిగుణాత్మకం హంసాఖ్యం హిరణ్మయం జ్యోతి స్తత్త్వ ముపాస్య త్వేన విహితమ్. తదంతే ఆదిత్యేన సాంకృతయే బ్రహ్మవిద్యోచ్యతే;

విద్యాఫలం చ జీవన్ముక్తి రిత్యుక్తమ్. విద్యాంగభూతాః ఆరురుక్షో ర్యోగభూమికాః ప్రాదర్శిషత. ప్రజ్ఞాన మానందఘనం; బ్రహ్మాస్మీ త్యైక్యం పర్యవసితమ్; త దస్యా స్తాత్పర్యం సుస్పష్ట మభేదే దృశ్యతే.

ఇతి అక్ష్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౩. అధ్యాత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

వాజసనేయినా మధ్యాత్మోపనిషది గుహానిహితస్యావ్యక్తతత్త్వస్య యస్య పృథివీశరీరం యః పృథివీ మంతరే సంచరన్ యం పృథివీ న వేదేత్యాదినా జగచ్ఛరీరకత్వం అంతర్యామిత్వం చోక్తమ్; తస్య నారాయణస్య సార్వాత్మ్యప్రతిపాదనాత్ విశిష్టాద్వైతినాం మత మనుగృహ్ణాతీవ శ్రుతిర్భాతి; సువిచారేతు తథా నభవతి—"చిదాత్మని సదానందే దేహారూఢామహం ధియమ్, నివేశ్య లింగ ముత్సృజ్య కేవలో భవ సర్వదా. య త్రైష జగదాభాసో దర్పణాంతఃపురం యథా, త ద్బ్రహ్మాఽహమితి జ్ఞాత్వా కృతకృత్యో భవానఘ. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాది భావశూన్యే నిరామయే, అద్వితీయే పరే తత్త్వే నిర్విశేషే భిదా కుతః. ఏకాత్మకే పరే తత్త్వే భేదకం తత్కథం వసేత్, జీవతో యస్య కైవల్యం నిర్వికల్పసమాధినా. మాయావిద్యే విహాయైవ ఉపాధీ పరజీవయోః, శుద్ధబోధస్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః." ఇత్యాది వాక్యైః వాచనికతయా బ్రహ్మసత్యత్వం, జగన్మిథ్యాత్వం, ఆత్మైక్యం జీవబ్రహ్మాభేదః, బ్రహ్మణః నిర్విశేషచిన్మాత్రత్వం, తద్విదో జీవన్ముక్తిః, ఏవం రీత్యా శాంకరదర్శనసిద్ధా ఏవ సిద్ధాంతాః ప్రతిపాదితా ఇతి శుద్ధాద్వైతే తాత్పర్య మస్యా సుస్థిరమ్ జిజ్ఞాసో ర్బుద్ధ్యారోహాయ శ్రీవైష్ణవాభిమతవిశిష్టాద్వైతానుగ్రాహక మిహానూద్యతే తదనంతరం రామానుజనిర్ధారితార్థా బహవః ఉపనిషన్నిషిద్ధా ఏవ లక్ష్యంతే.

ఇతి అధ్యాత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౪. కుండికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే కుండికోపనిషది బ్రహ్మచర్యాదిక్రమేణ సన్న్యస్తస్య బ్రహ్మానుచింతనవివక్షయా భావశుద్ధి రభిహితా; తదర్థం యోగ

శ్చోక్తః నిర్లిప్తాత్మప్రతిపాదనేన తాత్పర్య మస్యాః నిర్విశేషే బ్రహ్మణి నిర్వివాద.

ఇతి కుండికోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౫. సావిత్ర్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సావిత్ర్యుపనిషన్నామ్ని సామవేదాంతే క స్సవితా కాసావిత్రీతి ప్రశ్నప్రత్యుత్తరరూపేణ, వాయురేవ సవితా ఆకాశ స్సావిత్రీత్యాదినా సర్వం జగత్సవితృ సావిత్ర్యాత్మకం మిథున ముక్త్వా గాయత్రీప్రతిపాద్యే వరేణ్యే భర్గో దేవ జ్యోతిషి సమన్వయః ప్రతిపాదితః; ఇత్థం సావిత్రీ విద్యాముక్త్వా తదంగభూతం బలాతిబలాఖ్యం విద్యాద్వయం చోపన్యస్తం. ఇదమేవ విశ్వామిత్రేణ రామాయోపదిష్టమ్; ఫల మస్య సవితృలోక శ్చేతి క్రమముక్త్వాఽస్యా స్తాత్పర్యం భాతి,

ఇతి సావిత్ర్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౬. ఆత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యా మాత్మోపనిషది ఆత్మాంతరాత్మా పరమాత్మా చేతి త్రయః పదార్థా విచారితాః "సత్యత్వేన జగద్భానం సంసారస్య నివర్తకమ్, అసత్యత్వేన భానం తు సంసారస్య నివర్తకం." ఇతి, జగతః మిథ్యాత్వ ముక్తమ్. బ్రహ్మవిదో వేదనం బ్రహ్మాహమితినిర్దిష్టమ్. జీవస్య అవిద్యకోపాధినాశాత్ బ్రహ్మభావ స్సిద్ధాంతః. "ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబంధో నచసాధకః, నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతే" తి ఉపనిషదద్వైతే విశశ్రామ.

ఇతి ఆత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౭౭. పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం పాశుపతబ్రహ్మోపనిషది ప్రశ్నోత్తరముఖేన ఆగమికమతం శైవవిశిష్టాద్వైతమతం చ కించిదనూద్య ఉపనిషద్దేవీ తత్ర నరేమే, శివశక్త్యాత్మకం రూప మిత్యాదినా శివయోగం ప్రతిపాద్య

తత్రా ప్యనభిరుచిం ప్రకటయంతీ "నాస్తి స్వాత్మాతిరేకేణ స్వయమేవాఽస్తి సర్వదా" ఇతి సదద్వైతే సుస్థితా; అత స్తాత్పర్య మస్యాః శుద్ధశివాద్వైతే మంతవ్యమ్.

ఇతి పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౮. పరబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

పరబ్రహ్మోపనిషదాథర్వణీ దివ్యే బ్రహ్మపురే కే సంప్రతిష్ఠితా ఇతి ప్రశ్న ముత్థాప్య శారీరకమీమాంసాం చక్రే. ఆత్మన ఏష మహిమా మాయయా విభజ్యేవ దృశ్యతే; ఆవిద్యకాశ్చ జీవగతాశ్చైనాకాశవత్ సౌషుప్తాత్మసంప్రతిపత్త్యా సద్వస్తు నలిప్యతే ఇత్యారభ్య జీవస్య సంసారగతిం స్వరూపజ్ఞానేన తన్నివృత్తిం తత్కారణీభూతాజ్ఞానస్య ఆత్యంతిక ప్రళయం ప్రతిపాద్య తస్యైవ జ్ఞానస్య సౌలభ్యాయ షణ్ణవతితత్త్వాని నిర్విచ్య సృష్టిక్రమం తద్విలాపనక్రమం చ సంబోధ్య నామరూపయోః మిథ్యాత్వం సచ్చిదానందఘనస్య సత్యత్వమితి. "మృత్తికేత్యేవసత్య" మిత్యాది దృష్టాంతేన ఉపపాద్యతజ్జ్ఞానాధికారిణం సన్న్యాసినం ప్రశస్య జ్ఞానయజ్ఞోపవీతివ ఇత్యాదినా సన్న్యాసధర్మం మోక్షసాధనముహా చేతి తాత్పర్యమద్వైతే జ్ఞాపయతి.

ఇతి పరబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౯. అవధూతోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అత్రావధూతలక్షణం తత్త్వమస్యాది మహావాక్యజన్యాపరోక్షేణ ధూతశారీరకసంసారత్వమితి నిర్విచ్య ఉపాస్యాత్మనః పక్షిత్వేన గోత్వేనచ కల్పనాం భ్రమరకీటన్యాయేన తదారూఢస్య ఉపాసకస్య తద్భావాపత్తిం చోక్త్వా జ్ఞాజ్ఞయోః సంసారమోక్షౌ జ్ఞప్తికృతౌ జ్ఞాపయిత్వా ద్రష్టుస్సాక్ష్యవస్థాం తాటస్థ్యేన నిర్లిప్తతానుభవం జీవన్ముక్తస్య విక్షేపావరణభంగాద్యర్థాః బ్రహ్మాకారాకారితాః అంతఃకరణవృత్తీః స్వాత్మానమంజసా వేద్మీత్యాదినా దర్శయతీతి శ్రుతిరేషా బ్రహ్మపరోక్షాద్వైతదర్శన తత్పరా శ్రూయతే.

ఇతి అవధూతోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౦. త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం త్రిపురాతాపిన్యుపనిషది ఓంకారేణ ప్రతిపాద్యం చిద్వస్త్వేవ హ్రీంకారేణ చిచ్ఛక్తిరితి ప్రతిపాద్యతే. సైవ త్రిపాద్గాయత్రీ వేద్యత్వేన త్రిపురాభగవతీతి వ్యాపద్యతే దుర్గా త్సంసారసంకటాత్ స్వోపాసకం తారయతీతి దుర్గేతికథ్యతే; అగ్నివదింధనాని దహాతి సర్వకర్మాణీతి అగ్నిదుర్గా వేద్యా; సైవ కామమృత్యుదాహికా త్ర్యంబక విద్యా; ఏవమాదిప్రకారైః. బ్రహ్మవిద్యైవ పరదేవతా త్రిపురాభగవత్యుపాస్యత్వే నోక్తా; తదుపాసనాయ పంచదశాక్షరీ శ్రీవిద్యాచజ్ఞాపితా; తత్ర కూటత్రయాదివివేకా ఉపదిష్టాః; తత్తత్కలాశ్చ దర్శితాః; విద్యాప్రతిపత్తయే మంత్రాశ్చ నిరుక్తాః; విద్యాష్టకం వ్యాఖ్యాయ తదధిష్ఠానోపాసనాయ శ్రీచక్రం వ్యాఖ్యాతమ్. తత్తదారాధనేన దురితక్షయ విద్యోత్పత్తి ద్వారా అమృతత్వప్రాప్తిరామ్నాయతే; ఉపనిషదియం శాక్తాద్వైతే తాత్పర్యవతీ త్యవగమ్యతే తురీయవిద్యయేతి.

ఇతి త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౧. దేవ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అత్ర ప్రకృతిపురుషాత్మకజగన్నిదానరూపిణీ బ్రహ్మాత్మికా సర్వజ్ఞా సర్వశక్తిరేవ దేవీ సంజ్ఞితా; తద్జ్ఞానాయ లక్ష్మీసూక్తం సంగ్రహేణ వ్యాఖ్యాతం; దేవీతత్వప్రతిపాదకమంత్రా ఉపదిష్టాః; సార్వాత్మ్య మస్యాఉపదిశ్య మహాకాళీమహాలక్ష్మీ మహాసరస్వతీ శ్రీభూదుర్గా విద్యాదికాని మహాదేవ్యాః రూపాణ్యాదృక్షత; తన్నమస్కారస్తోత్రాదిభిః మహామృత్యుం తరతీతి ప్రక్రియాయాః జ్ఞానద్వారా మోక్షసాధకత్వేన శాక్తాద్వైతే తాత్పర్యం పర్యవసితమ్.

ఇతి దేవ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౨. త్రిపురోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానాం త్రిపురోపనిషది శ్రీవిద్యాంగ శ్రీచక్రారాధన ద్వారా శారీరక బ్రహ్మవిద్యోపాసన మభిహితమ్; స్వాత్మీకృతే సుకృతీ

సిద్ధిమే త్యాదినా అవ్యక్తాత్మైక్యోపాసన ముపదిష్టమ్, త్రీణి గుహాసదనానీత్యాదినా చిదాభాసానాం, గుహా సకలా మాయయేత్యాదినా అవిద్యకత్వం చోక్తం. "పరిస్రుతా తర్పయంతస్స్వపీఠ" మిత్యాదినా వామాచారభ్రమం నివర్తయిత్వా దక్షిణేనపథా యోగారాధ్యాం అమృతేశ్వరీ మారాధ్య తత్ప్రసాదేనగుహావాసినీం చిచ్ఛక్తిం అవ్యక్తతత్త్వాఖ్యాం సంపద్య ఓం హ్రీం పదవాచ్యం భవతీతి శాక్తానాం క్రమముక్త్యుక్త్యా ఓం హ్రీంపదలక్ష్యార్థే తాత్పర్య మధ్యవసితమ్.

ఇతి త్రిపురోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౩. కఠోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాంకఠోపనిషది సశిఖాన్కేశా న్నిష్కృష్య విసృజ్య యజ్ఞోపవీత మిత్యాదినా సన్న్యాసవిధి ముక్త్వా తద్ధర్మా న్తద్భావనాం చ ప్రపంచ్య తదుపాస్య బ్రహ్మణః నిర్విశేషచిన్మాత్రతా ముక్త్వా అద్వైతసిద్ధాంతఏవ ప్రత్యపాది.

ఇతి కఠోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౮౪. భావనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం భావనోపనిషది శరీరమేవ శ్రీచక్రం నిర్వర్ణ్య సంకల్పాః కల్పతరవ ఇత్యాదినా శాక్తమతోక్తార్థా స్సర్వేఽపి శారీరక తత్త్వాత్మనా సంభావ్యా ఇత్యుపదిశ్య ఆంతరంగికవిచారక్రమేణ తదారాధన ముక్త్వా పరదేవతాత్మైక్య సిద్ధిర్నిర్దిష్టేతి శుద్ధశాక్తాద్వైతే తాత్పర్యం నిర్ధార్యతే.

ఇతి భావనోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౮౫. రుద్రహృదయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం రుద్రహృదయోపనిషది శుకేన పృష్టో వ్యాస ఉవాచ. "సర్వదేవాత్మకో రుద్ర" ఇత్యారభ్య —"పుల్లింగం సర్వమీశానః స్త్రీలింగం భగవత్యుమా, వ్యక్తంగ్ సర్వ ముమారూప మవ్యక్తంతు

మహేశ్వరః. ఉమాశంకరయో ర్యోగ స్సయోగో విష్ణు రుచ్యతే, కార్యం విష్ణుః క్రియా బ్రహ్మా కారణంతు మహేశ్వరః. ప్రయోజనార్థం రుద్రేణ మూర్తి రేకా త్రిధా స్థితా.” ఇతి రుద్రస్వరూప ముపదిశ్య ఉపాస్యైకత్వం విధాయ తస్యైవ యత్త దద్రేశ్య మగ్రాహ్య మిత్యాదినా నిర్గుణం స్వరూపం జ్ఞాపయిత్వా ఘటాకాశమఠాకాశావిత్యాది దృష్టాంతైః భేదకల్పనాం నిర్ధార్య “తర్కతశ్చ ప్రమాణాచ్చ చిదేకత్వవ్యవస్థితేః”ఇతి ఆత్మైకత్వం సిద్ధాంతితమ్. తత్ప్రతిపత్తిదార్ఢ్యాయ అనాద్యజ్ఞానవాసనాసిద్ధం సత్యవద్భాసమానం జీవేశాదిభేదం ద్వాసుపర్ణావిత్యాదివాక్యైరనూద్య భేదః కల్పితో మాయయా తయో రిత్యాదినా భేదస్య వ్యావహారికత్వ మభిధాయ అధ్యారోపాపవాదన్యాయేన శుద్ధాద్వైతం తత్త్వమితి నిరణాయి. ఉపనిషదోఽస్యాః శుద్ధశివాద్వైతే తాత్పర్య మభివ్యజ్యతే. ఆగమికానాం విరుద్ధ మేతత్.

ఇతి రుద్రహృదయోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౮౬. యోగకుండల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం యోగకుండల్యుపనిషది “హేతుద్వయం హి చిత్తస్య వాసనాచ సమీరణః, తయోర్వినష్ట ఏకస్మిన్ తద్ద్వావపి వినశ్యతః.” ఇత్యాదినా యోగాభ్యాసక్రమః; నాడీశుద్ధిః; యోగాసనాని, ప్రాణజయః, బంధాః, అమృతాహారః, షట్చక్రోపాసనం, బ్రహ్మగ్రన్థిభేదనం, అర్చిరాద్యుత్క్రాంతిః, ఇత్యాదికముక్తమ్. యోగస్య సాధనాని, ప్రతిబంధకాని, తత్పరిహారోపాయాః, మేళనమంత్రః ఇత్యాదికం చోపదిష్టమ్. విద్యాబలేన కార్యాజ్ఞానం సకారణం దగ్ధ్వా జీవన్ముక్తః దేహాంతే నిర్విశేషచిన్మాత్రకైవల్యమేతీతి ప్రతిపాదనాత్. శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతోఽస్యా స్తాత్పర్యగోచరోఽవగమ్యతే.

ఇతి యోగకుండల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౮౭. భస్మజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం భస్మజాబాలోపనిషది, బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీతం శివమద్వైతం చతుర్థం వస్త్వస్తీతి నిర్దిష్టమ్; తద్విద్యాంగత్వేన వేదసారాఖ్యః భస్మ తిర్యక్త్రిపుండ్రధారణవిధి రుద్ధృతః; శ్రీఫలదర్భైస్తేన భస్మనాచేత్యాదినా తద్విచారో మహానృకీర్తితః; భస్మధారణం రుద్రాక్షధారణం చ బ్రాహ్మణాదీనాం కర్మసు యోగేషు భక్త్యాచనిత్యత్వేన విహితమ్. అకరణే ప్రత్యవాయశ్చ దర్శితః; అధికారసంపత్తయే బ్రహ్మోపాసనాయచ ప్రణవపంచాక్షరశివమంత్రోపదేశః కృతః; తతశ్చ శివతత్త్వం విచారితమ్; శివశ్చ పరత్వేన నిర్దిష్టః; స పరమాత్మా నిర్గుణత్వేన నిర్లింగఇతి తదుపాసనార్థం లింగం కల్పయిత్వా బ్రహ్మవిష్ణుపురందరాద్యైశ్చ సురైర్వ స్సేవ్యత ఇతి శివలింగార్చన ముపదిశ్య శివపూజాప్రభావేన పూజకస్య ఐహికాముష్మిక సర్వకామావాప్తిరూప ఫల ముక్త్వా తస్య శివప్రసాదేన బ్రహ్మవిద్యాలాభో నిరుక్తః. పాశుపతాః రౌద్రాః శైవాః ఆగమికాశ్చేత్యేవమాదయస్తు, ప్రణవపంచాక్షరమంత్రజపబలేన భస్మరుద్రాక్షధారణసహితేన శివపూజనేనైవ శివలోక మాప్నుయుః; కాశ్యాం పరేతాస్తు శివమేవాప్నుయుః; లింగరూపిణ్యాం కాశ్యాం నివసేదప్రమాదేనేత్యుపదిష్టమ్ ; ఇయముపనిషత్ పరస్మిన్ శివే తాత్పర్యవతీ శివాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి భస్మజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౮. రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం రుద్రాక్షజాబాలోపనిషది రుద్రాక్షాణాముత్పత్తిః; తత్స్వరూపం, తద్భేదాః, తల్లక్షణాని, తన్ముఖాని, తద్గ్రహణక్రమః, తద్ధారణమంత్రాః, తదుపాసనప్రకారః, తద్దర్శనస్పర్శనాది ఫలాని, ధారణస్థానాని, ధార్యసంఖ్యా, ధారణకాలః, ఇత్యాదికం సర్వం మహాఫలక ముపదిష్టం. జ్ఞానద్వారా శివసాయుజ్య మవాప్నోతి నచ పునరావర్తత ఇతి శ్రవణేన అద్వైతపరత్వమేవ నిశ్చేతవ్యమ్.

ఇతి రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౮౯. గణపత్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణానాం గణపత్యుపనిషది బ్రహ్మవిద్యోత్పత్తిప్రతిబంధిప్రత్యూహప్రశమనాయ బ్రహ్మైవ గణపతిః ప్రస్తూయతే. "ఓంలం నమస్తే గణపతయే త్వమేవ ప్రత్యక్షం తత్త్వమసి" త్యాదిమంత్రైః. అత్ర గణపతిగాయత్రీ గణపతిమంత్రాశ్చోపదిష్టాః; తత్త్వగణపతిః పరమాత్మా, ఇంద్రియగణపతిర్జీవాత్మా, చతుర్థ్యామనశ్నన్ జపతీతి తురీయవిద్యోపాసనం బాహ్యమాంతరంచోపదిష్టం; సర్వవిద్భవతీతి ఫలముక్తం, ఉపనిషదియం గాణపత్యాద్వైతపరా.

ఇతి గణపత్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౦. దర్శనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదాంతే దర్శనోపనిషది దత్తాత్రేయో మహావిష్ణు ర్యోగీ సాంకృతయే సప్రపంచం యోగ ముపదిశతి. యమాదయః యోగాంగప్రకారాః సర్వేఽపి విస్తరేణ కీర్తితాః. తత్తత్ప్రభేదానాం స్వరూపలక్షణాన్యపి కీర్తితాని; యోగేన ప్రాప్యం శివతత్త్వం విచారితమ్; సమాధినిరూపణావసరే "ఏకీభూతః పరేణాఽసౌ తదా భవతి కేవలః, మాయామాత్రం జగత్కృత్స్నం" ఇత్యాదివాక్యైః జీవబ్రహ్మైక్యస్య జగన్మిథ్యాత్వస్య చ దర్శనాత్. దర్శనోపనిషదియం శాంకరదర్శనే పర్యవస్యతీతి శివమ్.

ఇతి దర్శనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౧. తారసారోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

వాజసనేయినాం తారసారోపనిషది కురుక్షేత్రం బ్రహ్మసదనం అవిముక్తం చేతి పదత్రయస్య 'యత్ర రుద్ర స్తారకం బ్రహ్మ వ్యాచష్టే' ఇత్యాదినా అర్థాధిగమాయ బాహ్యం క్షేత్ర మభిహితమ్, అథ తారకం కిమితి విచార్యతే. ఏకాక్షరం ప్రణవ స్తారక మోమితి. రామేతి ద్వ్యక్షరమ్. నమశ్శివాయేతిపంచాక్షరమ్. ఓంనమోనారాయణాయేత్యష్టాక్షరమ్. యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్

ఇత్యాది విశేషకం బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి భూర్భువస్సువ స్తస్మై వైనమోనమ ఇత్యాదిక ముక్తం ఫలంచ వైష్ణవం పరమంపదమ్, ఉపనిషదోఽస్యాః అద్వైతసిద్ధాంతాభిమతక్రమ ముక్త్వా తాత్పర్యం విజ్ఞాయతే శుద్ధవైష్ణవాద్వైత మేతత్.

ఇతి తారసారోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౯౨. మహావాక్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం మహావాక్యోపనిషది జగత స్తామసత్వం తమోమూలకత్వాత్, సదనుప్రవేశేన సత్త్వం సచ్చ అభిధ్యానాదావిర్భవతి. సోఽహామర్కః పరంజ్యోతిరితి తదధిగమః. అమృతత్త్వం ఫలం; ఇదంచాద్వైతే పర్యవసన్నమ్.

ఇతి మహావాక్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౯3. పంచబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం పంచబ్రహ్మోపనిషది సద్యోజాతాదిపంచబ్రహ్మమంత్రప్రతిపాద్యాః పరమేశ్వరస్య పంచమూర్తయః, తన్ముఖాని, తద్వర్ణాకారాదీని, తచ్ఛక్తయః, తదుపాసనాని ఫలానిచ. సంగ్రహేణోక్తాని; శంభోస్సర్వకారణకారణత్వంవ్యాఖ్యాతమ్. "భేద స్సర్వత్ర మిథ్యైవ ధర్మాదే రనిరూపణాత్; అతః కారణ మద్వైతం శుద్ధచైతన్య మేవహి". ఇతి నిర్విశేషచిన్మాత్రం బ్రహ్మోపదిష్టం; తస్మా దియ ముపనిషత్. శుద్ధశివాద్వైతపరైవ.

ఇతి పంచబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౪. ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యామస్యాముపనిషది విద్యాంగ శ్శారీరయజ్ఞో వ్యాఖ్యాతః, అన్నసూక్తం మధుబ్రాహ్మణం చేతి సంక్షేపేణోక్తం, ఫలమస్యోపాసనస్య కాశీమరణఫలతౌల్యముక్తమ్; "ఏకేన జన్మనా జంతు ర్మోక్షంచ ప్రాప్నుయాది" త్యుపసంహారదర్శనాత్ జీవన్ముక్తౌ పర్యవస్యతి.

ఇతి ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౫. గోపాలతాపన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణాన్యాం గోపాలతాపన్యుపనిషది కః పరమో దేవః కస్మా న్మృత్యు ర్బిభేతీత్యాది మునిప్రశ్నోత్తరప్రకరణే కృష్ణశబ్దార్థః ప్రతిపాదితః; తదుపాసనాంగత్వేన క్లీ మిత్యాది మంత్రా దర్శితాః; కృష్ణం ధ్యాయంత స్సంసృతిం తరిష్యథేతి కృష్ణోపాసన ముక్తం; ఏకదాహి వ్రజస్త్రియఇత్యుపాఖ్యాయికయా కృష్ణస్య నిత్యబ్రహ్మచారిత్వం, దూర్వాససో మునేర్నిత్యో పవాసిత్వంచ విద్యాతిశయేనేతి దర్శితం. సప్త పుర్యః గోపాలపురీ ఉపాస్యమూర్తయః ఉపాసనాప్రకారా శ్చోక్తాః; ఏకో దేవ స్సర్వభూతేష్విత్యాదినా కృష్ణస్యైవ అవ్యక్తం రూపం నారాయణాఖ్యముపదిశ్య కేవలో నిర్గుణశ్చేతి వాక్యేన కృష్ణస్వరూపం నిర్విశేషచిన్మాత్రమిత్యభ్యధాయి. ఉపనిష దియం వల్లభమత మనుగృహ్ణాతీవ వార్ధం, పరమాద్వైతం వ్యంజయతి.

ఇతి గోపాలతాపన్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౬. కృష్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణాన్యాం కృష్ణోపనిషది సచ్చిదానందస్వరూపస్య రామావతారస్య విష్ణోరేవ కృష్ణావతారత్వ ముక్త్వా మునిభ్యో వరదానం సఫలీకృతమితి ప్రతిపాద్య కృష్ణకథా సర్వాపి దైవతత్త్వరూపేణ సముపాస్యేతి వ్రజమథురాద్వారకాదిస్థానానాం దేవక్యాద్యుక్తీనాం వంశోలూఖలాదీనాం దివ్యాయుధానాం వటభాండీరాదీనాం స్వరూపాణ్యుక్త్వా "భూమావుత్తారితం సర్వం వైకుంఠం స్వర్గవాసినా" మిత్యుక్త్యా ఉపనిషదియం అద్వైతావిరోధినీ వైష్ణవమతానుగ్రాహికా విశేషతో వల్లభమత ముజ్జీవయతీతి జ్ఞాయతే. సమ్యగ్విచారేతు సాకారత్వం పరిహాయ మహావిష్ణోః కేవలసచ్చిదానందస్వరూపత్వోక్త్యా శాంకరదర్శనే లక్ష్యమితి తాత్పర్యం సుగమమ్. నభిన్నం నాభిన్న మిత్యుక్త్యా భేదాభేదనిరూపణేన రామానుజమత మప్యాదృతమ్.

ఇతి కృష్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౭. యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం యాజ్ఞవల్క్యోపనిషది ఆదౌ సన్న్యాసలక్షణం, తతో యజ్ఞోపవీతవిచారః, తతః పారమహంస్య నిదర్శనం, సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభునిదాఘ దత్తాత్రేయ శుకవామదేవాదయః అవ్యక్తలింగాఅవ్యక్తాచారా అనున్మత్తా ఉన్మత్తవదాచరంత ఇతి జీవన్ముక్తాదర్శితాః; వైరాగ్యసాధనాని సంసార కష్టాని విచారితాని; చిన్మాత్ర మహ మిత్యుక్త్వా అద్వైతే తాత్పర్యం ద్యోతితమ్.

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౯౮. వరాహోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం వరాహోపనిషది తత్త్వవాదః ప్రపంచితః; షణ్ణవతితత్త్వాని, వర్ణాశ్రమధర్మేణ తపోనిష్ఠస్య గురుభక్తస్య సాధనచతుష్టయసంపన్నస్య బ్రహ్మవిద్యాయా మధికార ఉక్తః; నిత్యానిత్యవస్తు వివేకః, ఇహాముత్రార్థఫలభోగవిరాగః, శమాదిషట్కసంపత్తిః, ముముక్షుత్వం చేతి సాధనచతుష్టయం. అహమర్థః సర్వశ్రేయాన్ సోఽహం విష్ణు రస్మి, స్వప్రకాశోఽహం, త్వ మహంశబ్ద లక్ష్యార్థం ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేతి స్వస్వరూపాధిగమః, అస్తి బ్రహ్మేతి ప్రత్యయవృత్తిః అసత్త్వావరణభంగార్థా, భామీతిప్రత్యయవృత్తిః అభానావరణ భంగార్థా, అహమస్మీతి ప్రత్యయవృత్తిః విక్షేపభంగార్థా బ్రహ్మాస్మీతి ప్రత్యయవృత్తిః భేదభంగార్థా "తుభ్యంమహ్య మనంతాయ మహ్యంతుభ్యం చిదాత్మనే" ఇత్యాదివాక్యైః అధ్యాసభాష్యార్థః ఉపనిష దనుగృహీతః, మత్తః కించి న్నవిద్యత ఇతివాక్యేన అద్వైతసిద్ధిః; ఉపసమీపే జీవాత్మపరమాత్మనో ర్వాసః ఉపవాసఇతి తపఃప్రదర్శనమ్. కాయశోషణాద్యుపవాసైః "వల్మీకతాడనాదేవ మృతః కిన్ను మహోరగ" ఇతి దృష్టాంతపూర్వకం విద్యాప్రయోజకత్వాభావః; ప్రదర్శితః; ముముక్షుణా జీవేశభేద వాదే మతిర్నకార్యేతి ద్వైతదర్శనం నిషిద్ధమ్. "ఏవం మయి చిదాకాశే జీవేశౌపరికల్పితౌ" ఇతి మాయావాదమండనం కృతమ్, ఏవమాదిబహు

విచారేణ సర్వాణి ద్వైతదర్శనాని నిరాకృత్య శుద్ధాద్వైతమేవ శాంకరదర్శనం సప్రమాణం సయుక్తికం సానుభవం చ దర్శయతీతి వరాహోపనిషదియం బహుతత్త్వవాదమతసహాయ మాతన్వతీవ ప్రవృత్తా తదేవ బహుశః ఖండయిత్వా ప్రమేయైకత్వం విధాయ మూలం ద్వైతవృక్ష ముత్పాటయామాసేతి స్పష్ట మవగమ్యతే.

ఇతి వరాహోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౯౯. శాట్యాయనీయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదినాం శాట్యాయనీయోపనిషది "మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః" ఇత్యారభ్య మనసః నిర్విషయచిదాకారవృత్తితాం కల్పయితుం సాంసారిక విషయవైరాగ్యరూప సన్న్యాసం విధాయ తద్భేదాన్ తత్తల్లక్షణాని చోక్త్వా త్రిదండం వైష్ణవం లింగం హంసై రేకం గ్రాహ్యం పరమహంసాదిభిః జ్ఞానాతిరిక్తదండాదయ స్త్యాజ్యాః ఇత్యాది వ్యవస్థాం విధాయ "ఆత్మానంచే ద్విజానీయా దహమస్మీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛన్ కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరే" దితి. ఆత్మైకత్వం సిద్ధాంతితమ్. ఉపనిషదియం శాంకరదర్శనానుగ్రాహికా.

ఇతి శాట్యాయనీయోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౧౦౦. హయగ్రీవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అథర్వణాం హయగ్రీవోపనిషది విద్యారాజాఖ్యః వాగీశ్వరదైవత్యః వైష్ణవో హయగ్రీవమంత్రః సాంగ ముపదిష్టః. ఏకాక్షరమంత్రః మాలామంత్ర శ్చేత్యాదికః. సంపత్సారస్వతప్రదోఽయమ్; మంత్రబీజాక్షరప్రతిపాద్యార్థస్తు ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, అహంబ్రహ్మాస్మి, తత్త్వమసి, అయ మాత్మాంతర్యామ్యమృతః ఇతి వేదాంతమహావాక్యచతుష్టయస్యార్థం శుద్ధాద్వైతం ప్రతిపాదయతీతి హయగ్రీవోపనిషదైవ బ్రహ్మవిద్యా ప్రదర్శితా. తత్ప్రసాదాయ యద్వాగ్వదంతీత్యాది మంత్రజపో విహితఇతి స్పష్ట మస్యాః జీవబ్రహ్మైక్యే తాత్పర్యమ్.

ఇతి హయగ్రీవోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౧౦౧. దత్తాత్రేయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అథాథర్వణ్యాం దత్తాత్రేయోపనిషది దత్తాత్రేయశబ్దార్థో వ్యా చారి; షడక్షరమన్త్రో వ్యాఖ్యాతః; ద్వాదశాక్షరాదయో మన్త్రాః; న్యాసధ్యానాదికం చ దర్శితమ్; మాలామన్త్రాన్తే ఓంనమశ్శివాయే త్యుపసమహారి: సర్వపాపనివృత్తిపూర్వకైశ్వర్యప్రదో విద్యాప్రదశ్చ మన్త్రః; మన్త్రార్థస్తు బ్రహ్మవిద్యాప్రకాశః జీవన్ముక్తో భవతీతి తత్రైవ వచనాత్; ఉపనిషత్ప్రతిపాదితో మన్త్రయోగః విద్యోత్పాదనద్వారా బ్రహ్మప్రాప్తౌ పర్యవస్యతీత్యద్వైతే తాత్పర్యం మన్త్రశాస్త్ర సంప్రదాయేనాకుటిల మనుమీయతే.

ఇతి దత్తాత్రేయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౨. గారుడోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆథర్వణ్యాం గారుడబ్రహ్మవిద్యాయాం విషనివారణార్థం గరుడ మన్త్రోపాసన ముక్తమ్; గరుడమన్త్రాః, సబీజాక్షరాః. సనమస్కారాః, సధ్యానాః సమాలామన్త్రాః, సపరిక్రరాః, ప్రదర్శితాః, సర్వవిష పరిహారోఽస్యముఖ్యఫలమ్, సర్వవిషపరిహారశ్చేత్యుక్త్వా ప్రాత్యక్షికం విషనిర్హరణం మృతసంజీవనంచేత్యాది, ప్రత్యక్షనిదర్శనేన ఆస్తిక్యోత్పాదనం యోగప్రతిబంధక ప్రాణగతిస్తంభకస్య చ ఆవరణవిక్షేపాఖ్యాయాః అవిద్యాయాః ఉత్తేజకస్య బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిబంధకస్య దురితఫలస్య ప్రమాదాదిరూపస్య చిత్తమాలిన్యస్యచ దోషస్య జనకం యద్వ్యద్విషం తత్సర్వపరిహారద్వారా విద్యోపయోగీతి ఉపనిషదోఽస్యాః ఆత్మలాభే తాత్పర్య మనసీయతే.

ఇతి గారుడోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౩. కలిసంతారణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం కలిసంతారణోపనిషది కలౌ యుగే జ్ఞానే యోగే కర్మణిచ అశక్తా ఏవ ప్రాయశో మనుష్యా భవతీతి తదనుగ్ర

హాయ తేషాం భక్తిమార్గే భగవన్నామస్మరణమేవ ఉపాత్తదురిత క్షయద్వారా పరమేశ్వర ప్రీతి మాపాద్య తత్ప్రసాదేన జ్ఞానద్వారా మోక్షం సంపాదయే దితి విహితం నామ్నాం షోడశకస్య పఠనమ్, సర్వవర్ణసాధారణోఽయం మంత్రః; జ్ఞానపూర్వకశ్చేత్ విశేషఫలదః షోడశకలావృతస్య జీవస్య ఆవరణ వినాశకమితి షోడశవారం నామోచ్చారణం ఆవరణం చ స్వరూపాజ్ఞానమనాదిభేదకలితమ్. స్వరూపజ్ఞానేన తద్వినాశేతు అహమస్మీ త్యాత్మా ప్రకాశతే షోడశనామసు అష్టవారావృత్త్యా నామద్వయమేవ విహితమ్. గురుభావేన స్మర్తవ్యత్వం మాముద్ధరేతి ప్రపత్తవ్యత్వం చ భక్త్యానుస్మృతం సంబోధనమ్. తదుభయంచ హరిరిత్యక్షరద్వయే పరిసమాపితమ్; తత్ర నారాయణాష్టాక్షరమంత్రే సారభూతో రాకారః, శివపంచాక్షరమంత్రే సారభూతో మకారః, రామశబ్దేన హరిహరాత్మకం పరబ్రహ్మోచ్యతే కర్షత్యావిద్యకం బంధమితి కృష్ణశబ్దార్థః పరమాత్మా గురురుక్తః రామకృష్ణేతి ప్రాప్యప్రాపకౌ కథితౌ; ప్రాప్త్యనంతరం హకారవాచ్యం హంసం రేఫవాచ్యే ప్రణవజ్యోతిషి మేళయిత్వా తదైక్యేన హకారవాచ్యస్య సర్వకర్మబీజస్య రేఫవాచ్యేన జ్ఞానేన భస్మీకరణాత్ నిర్విశేషచిన్మాత్రమవశిష్యతఇతి; హరిశబ్దః హ్రీంకారపర్యాయః; శక్తస్య అవ్యక్త బ్రహ్మణః ప్రకృతిశబళస్య జీవేనాత్మనా గుహాయా మనుప్రవిష్టస్య నారాయణాఖ్యస్య స్వరూపం గమయతీతి నామత్రయం త్రిపాద్విభూతిజ్ఞాపకం ప్రణవముక్త్వా స్వరస్య అర్ధమాత్రాజ్ఞాపకతయా యః పర స్సమహేశ్వర ఇతి స్మారయతి. "నాతః పరతరోపాయస్సర్వవేదేషు దృశ్యత" ఇతి నామపారాయణముఖ్యత్వం విహితమ్. అర్థవాద ఇతి నభ్రమితవ్యమ్. జ్ఞానాభావేఽపి భక్త్యా పఠతాం నిరుక్తనామత్రయ మంత్రాక్షరమహిమ్నాక్రమేణ విద్యోత్పత్తిద్వారా మోక్షస్సిధ్యతీతి తాత్పర్యేణ మహతీ ఫలశ్రుతిః.

ఇతి కలిసంతారణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౪. జాబాల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం జాబాల్యుపనిషది పశుపతిః పాశః పశవ ఇతి త్రయః పదార్థా మాయికాః, ప్రకృత్యాఖ్య మాయాప్రవిష్టః సమష్టిసంసారీ సర్వజ్ఞః సర్వేశ్వరః పంచకృత్యసంపన్నః పశుపతి రాత్మా అవిద్యోపాధికాః చిదాభాసాః జీవాః పశవో దేహాభిమానినః, తద్బంధకః మలమాయాకర్మభేదేన త్రివిధః పాశో బంధః. పశుపతిప్రసాదేన పశూనాం పాశనివృత్తౌ పశుపత్యుపాధిరహితశుద్ధశివస్వరూపం సంపద్యతే. పశుపతిప్రసాదశ్చ రుద్రమంత్రప్రతిపాద్యార్థవిజ్ఞానాత్ రుద్రమంత్రేషు ప్రణవపంచాక్షరముఖ్యత్వం తదర్థజ్ఞానరూపిణ్యాః ప్రతిబంధకీభూతస్య దురితస్య పరిహారాయ పాశుపతవ్రతమభిహితమ్. తదంగత్వేన భస్మరుద్రాక్షధారణం విహితమ్.తత్ర భస్మతిర్యక్త్రిపుండ్రధారణంవైదికంసవిధానం వివృతమ్;విభూతిధారణమహిమ్నా పశుపతిప్రసాదాత్ పశూనాం పాశవిముక్తి రితి శైవాగమేషూక్తమ్; పాశుపత మత మనూద్య ఔపనిషదే శాంకరదర్శనే పర్యవస్యతీతి తాత్పర్యం ఫలితమ్.

ఇతి జాబాల్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౧౦౫. సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానాం సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషదిజ్ఞానానుష్ఠానప్రతిబంధక దురితక్షయద్వారా తత్సాధనానుష్ఠానసంపత్త్యర్థం ఋగ్వేదసంహితాగతానాం పంచదశర్చాం న్యాసధ్యానజపాది ముపదిష్టమ్. లక్ష్మీప్రసాదేన అలక్ష్మీనివారణపూర్వకసంపత్సౌభాగ్యవిద్యాసిద్ధిరుచ్యతే; తదారాధనక్రమ శ్చోక్తః. లక్ష్మీశబ్దేన బిల్వారణ్యవాసినీ తనుమధ్యోద్యోతమానా వైష్ణవీ ఈశ్వరీచ బిల్వప్రియా చిచ్ఛక్తి రుచ్యతే; సైవ నాదోపాస్యా జీవబ్రహ్మసత్తారూపిణీ శారీరకవిద్యాయాం శుద్ధసుషుమ్నాసరణౌ భాసమానా భగవతీ బ్రహ్మవిద్యా; తదారాధనేన ఐహికాముష్మిక సర్వసుఫలసిద్ధిః; జ్ఞానద్వారా పునరావృత్తిరహితశాశ్వతపదలాభం చేత్యుక్తం తాత్పర్య మస్యా ఉపనిషదః క్రమముక్తౌ విజ్ఞాయతే.

ఇతి సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౧౦౬. సరస్వతీరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే సరస్వతీరహస్యోపనిషది, సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్ప్రీతి పాద్యబ్రహ్మవిద్యాగురూః ప్రసాదేన సర్వోపనిషదర్థతాత్పర్యజ్ఞానవైశద్య సంపాదనాయ శ్రవణ ప్రవచన, మనన, నిదిధ్యాసనోపయోగి శ్రద్ధా మేధా ప్రజ్ఞాధారణాసంపత్తయే చ వాగ్దేవతావైఖర్యాత్మికా చిచ్ఛక్తిరేవ ప్రార్థ్యతే దశభిర్మంత్రైః, తేషాం మంత్రాణాం ప్రణోదేవీత్యాదికానాం దశానాం చ ప్రత్యేకం ఋషి చ్ఛందో దేవతా బీజ శక్తి కీలక న్యాస ధ్యానోపాసన ఫలా న్యుక్తాని. ఆశ్వలాయనోక్తా దశశ్లోకీచ వివృతా బ్రహ్మవిద్యావైశద్యానంతరం సత్యేవాభాతి చిచ్ఛాయాదర్పణే ప్రతి బింబవత్. "అస్తిభాతి ప్రియం రూపం నామ చే త్యంశపంచకమ్, ఆద్యత్రయం బ్రహ్మరూపం జగద్రూపం తతోఽద్వయమ్. ఉపేక్ష్య నామరూపే ద్వే సచ్చిదానందతత్పరః." ఇత్యాదిగ్రంథేన "మయిజీవ త్వ మీశత్వం కల్పితం వస్తుతోనహీ" త్యాద్యంతేన ద్వైతాభావోప లక్షితం బ్రహ్మైవ ప్రతిపాదితమితి శాంకరదర్శనే తాత్పర్యం నిర్వివాదం.

ఇతి సరస్వతీరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

---

౧౦౭. బహ్వృచోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే బహ్వృచోపనిషది "ఓం దేవీ హ్యేకాగ్ర ఆసీత్" ఇత్యారభ్య శాక్తైః బ్రహ్మరుద్రాదిభిః కామకళాబలేన జగత్సృష్టి మభి ధాయ దేవిప్రసాదేన స్వజ్ఞప్తిరూపాయాం బ్రహ్మసంవిత్తౌ సత్యాం పంచ భేదప్రమాణేన మహావాక్యచతుష్టయార్థస్సిధ్యతీతి త్రిపురసుందరీ విద్యా లలితావిద్యా పంచదశాక్షరీవిద్యా షోడశీవిద్యా బాలాదిసర స్వత్యంతాః బ్రహ్మానందకలాద్యాః అష్టాదశమహావిద్యా స్సూచితాః సర్వాసాం బ్రహ్మవిద్యానాం ప్రణవవిద్యయా ముపసంహారశ్చ దర్శిత ఇతి అస్యా ఉపనిషదః శుద్ధశక్త్యద్వైతే తాత్పర్యం పర్యవసన్నమితి శాంకరదర్శనమేవైతత్.

ఇతి బహ్వృచోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౮. ముక్తికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం ముక్తికోపనిషది రామేణ హనూమతే సర్వోపనిషదర్థ ఉపదిష్ట ఇత్యాఖ్యాయికా విద్యాస్తుత్యర్థా. తత్ర అష్టోత్తరశతోపనిషన్నామాని, తత్తద్వేదాంతశాఖాః; తత్తచ్ఛాంతయశ్చ కథితాః. అధికారీ చ నిరుక్తః. ఋగ్వేదశాఖాసు దశసంఖ్యాకాః ఐతరేయాద్యాః, శుక్లయజుర్వేదశాఖాసు ఈశావాస్యాద్యాః ఏకోన వింశతిసంఖ్యాకాః, కృష్ణయజుశ్శాఖాసు కఠవల్ల్యాద్యాః ద్వాత్రింశత్సంఖ్యాకాః, సామశాఖాసు తలవకారబ్రాహ్మణోపనిషదాదయః షోడశసంఖ్యాకాః, ఆథర్వణశాఖాసు ప్రశ్నోపనిషదాదయః ఏకత్రింశత్సంఖ్యాకాః; ఆహత్య ఏవమష్టోత్తరశతముపనిషదః వేదాంతశాస్త్రస్య సర్వస్య మూలప్రమాణమభిహితాః; ఫల మాసాం పురుషస్య ఉపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవత్ప్రారబ్ధక్షయా ద్విదేహముక్తిః. జీవన్ముక్తి విదేహముక్త్యోః అష్టోత్తరశతోపనిషదః ప్రమాణమ్. కర్తృత్వాది దుఃఖనివృత్తిద్వారా నిత్యానందావాప్తిః ప్రయోజనమ్. తచ్చ పురుషప్రయత్నసాధ్యమ్. యథాపుత్రకామేష్టినా పుత్రం, వాణిజ్యాదినా విత్తం జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గం, తథా పురుషప్రయత్నసాధ్యవేదాంతశ్రవణాదిజనిత సమాధినా జీవన్ముక్త్యాదికం ప్రాప్నోతి; సర్వవాసనాక్షయాత్. ఇత్యాదివాక్యైః. సర్వవేదాంతసారో వివృతః ఉపదిష్టం చోపదేష్టవ్యం యాచరఘుం పర్యాప్తంచ అష్టోత్తరశతోపనిషదభ్యాసే అశక్తస్య ద్వాత్రింశదుపనిషద ఏవాలమ్; తత్రాప్యశక్తస్య దశోపనిషద ఏవాలమ్. తత్రాప్యశక్తస్య మాండూక్యమేకమేవాలమ్. తత్రాప్యశక్తస్య మహావాక్యచతుష్టయమలమ్; తత్రాప్యశక్తస్య సామవేదమహావాక్యమితి సారసారసారం సంక్షిప్య సంగ్రహేణ జ్ఞేయమ్. ఉపనిషదేషా చ శాంకరదర్శనే నిరూఢతాత్పర్యవతీతి జ్ఞాయతే.

అష్టోత్తరశతానాం తు ప్రోక్తోపనిషదా మయమ్,
మూలవాక్యైర్జ్ఞాయమానస్తాత్పర్యార్థోమయేరితః.
తేన ప్రీణాతు భగవా న్భాష్యకారో జగద్గురుః,
శంకర శ్శంకర స్సాక్షా ద్వ్యాసతాత్పర్యబోధకః.

ఇతి ముక్తికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

తైత్తిరీయశాఖాయాం ఆరణ్యకే ఖిలకాండే నారాయణీయా యాజ్ఞిక్యుపనిషత్ 'అంభస్యపారే' త్యాదికా బ్రహ్మణో మహిమాన మిత్యంతా అశీత్యనువాకాత్మికా శ్రోత్రియాణాం వేదపాఠేదృశ్యతే-అత్ర "ఆదిత్యోవా ఏష ఏతన్మండలం" ఇత్యాదినా ఉపాసన మభిహితమ్. "భూ రన్నమగ్నయే పృథివ్యైస్వాహా" త్యాదినా కర్మాణ్యభిహితాని. తత్ర కర్మణాం బాహుళ్యాత్ యాజ్ఞికీ త్యుచ్యతే. ఉపక్రమే బ్రహ్మ తత్త్వాభిధానాత్ ఉపసంహారే చ బ్రహ్మజ్ఞానసాధనానాం సత్యాదీనాం సన్న్యాసాంతానా మభిధానాత్ ఉపనిషదిత్యుచ్యతే. దేశవిశేషేషు తదీయపాఠసంప్రదాయః ద్రవిడానాం చతుష్షష్ట్యనువాకపాఠః; ఆంధ్రాణాం అశీత్యనువాక పాఠః; కర్ణాటకేషు కేషాంచిత్ సప్తత్యనువాక పాఠః, అపరేషాంతు నవాశీత్యనువాకపాఠః. ఏవం బహువిధ ఉపలభ్యత ఇతి ఖిలకాండ ఇత్యుక్తమ్.

ఇతి నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

'అంభస్య పారే ఇత్యాదినా బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిపాదితా. ఋతస్య సత్యస్య ప్రథమస్య ప్రథమకార్యభూతః ప్రజాపతిర్హిరణ్యగర్భః భూరాదీన్ లోకాన్ భూతాని ప్రాణిదేహాన్ సర్వతో వ్యాప్య ఆత్మనాం స్వస్వరూపేణ తద్విషయకత్వజ్ఞానేన సత్యజ్ఞానాదిలక్షణం ఆత్మానం అభిసంబభూవ ఇతి బ్రహ్మవిద్యా ముక్త్వా అథ తత్ప్రాప్తిసాధనభూతాః సోపాధిక బ్రహ్మధ్యానజపస్నానాదికర్మాంగభూతామంత్రాః పూర్వం కర్మకాండే అనుక్తాః ఇహ ఖిలకాండే అభిహితాః. తతః అరిష్టపరిహారార్థత్వేన జప్యాః 'జాతవేదసేసునవామే'త్యాదయో మంత్రా ఉక్తాః. అథ జ్ఞాన ప్రతిపాదకకృత్స్నవేదాంతశాస్త్రప్రాప్తికామేన జప్యః' యశ్ఛందసామృషభ' ఇతిమంత్రః. లబ్ధవేదానాం అవిస్మరణాయ జప్యో నమో బ్రహ్మణే మంత్రః. తతః మనసశ్చేంద్రియాణాంచ హ్యైకాగ్ర్యం పరమం తపః ఇత్యుక్తమ్; జ్ఞానసాధనం ప్రశంసితం. విహితానుష్ఠానరూపం పుణ్యం చ తథా; నిషిద్ధాచరణవర్జితేన పుణ్యానుష్ఠానేన శుద్ధాంతఃకరణత్వం

పురుషస్య తత్త్వోపదేశార్హత్వం; అథ తత్త్వోపదేశః అణోరణీయాని త్యాదినా ప్రతిపాదితః. సచ్చిదానందైకరసః పరమేశ్వరః సర్వాధిష్ఠానత్వేన జగతః స్వరూపత్వాత్ అణుద్రవ్యావచ్ఛేదేన అణుత్వవాన్, మహద్ద్రవ్యావచ్ఛేదేన మహత్త్వవానివ వ్యవహ్రియతే ఉపాసనార్థం; తతోఽ ప్యతిశయేన అణీయాన్ మహీయాంశ్చేతి స్తుతి రియం ఇయత్తా జ్ఞానగోచరా. వస్తుతస్తు పరిమాణాదిగుణశూన్యం బ్రహ్మ తదేవ గుహాయాం దహరపుండరీకాకాశే నిహితం అనుప్రవిష్ట మితి జీవసంజ్ఞితం చైతన్యస్వరూపం బ్రహ్మణః జీవభావభానే అనాద్యవిద్యోపాధిరితి 'అజామేకా' మిత్యాది కీర్తనం, నకర్మణే త్యాదినా సన్న్యాసం ప్రశస్య తస్యతదుపాసనే ముఖ్యాధికారః. తతో దహరోపాసనముక్తం; దహరవిద్యోపాస్యం పరబ్రహ్మ సత్యమ్; తచ్చ వ్యావహారికం పారమార్థికంచేతిద్వివిధం; హిరణ్యగర్భాదిరూపం వ్యావహారికం సత్యం; తన్నివారణేన పారమార్థికం సత్యం; ప్రదర్శయితుం ఋతగ్ం సత్యం పరంబ్రహ్మేత్యుక్తం తద్బ్రహ్మభక్తానుగ్రహాయ ఉమామహేశ్వరాత్మకం పురుషరూపం భవతి. తత్ర దక్షిణే మహేశ్వరభాగే కృష్ణవర్ణః ఉమాభాగే వామే పింగళవర్ణః సచయోగేన స్వకీయం రేతః బ్రహ్మరంధ్రే ధృత్వా ఊర్ధ్వరేతాః భవతి! త్రినేత్రత్వాత్ విరూపాక్షః జగత్కారణత్వేన తస్య సర్వజగదాత్మకాయ తస్మై పురుషాయనమస్కారోఽ స్త్విత్యవసితందహరోపాసనం; ఏతేన శంకరనారాయణయోరభేదోపాసనముపదిష్టంభవతి. అథ ఆదిత్యమండలే పరబ్రహ్మోపాసనముచ్యతే "ఆదిత్యోవాఏష" ఇత్యాదినా తస్యైవ సర్వాత్మకత్వాదిగుణకత్వేనోపాసనం; "ఆదిత్యోవై తేజ" ఇత్యాదినా ఉపాసనాయామతేమర్థస్య "ఘృణిసూర్య" ఇత్యాదిమంత్రజపః అనంతరం ఆదిత్యాద్యుపాధికం బ్రహ్మరుద్రాఖ్యం పార్వతీపతిత్వేన పురాణేషు ప్రసిద్ధం. సఏవ సర్వజీవరూపేణ సర్వశరీరేషు ప్రవిష్టత్వాత్ తస్మైసర్వాత్మకాయ రుద్రాయ నమోఽ స్త్విత్యుక్తం తస్యైవ ఉమాపతయే పశుపతయే ఇత్యాదివిశేషణైః స్పష్టీకరణం; అథ చిత్తశుద్ధిహేతూని కర్మాణి ఐహికఫలకానిచ. మాధ్యాహ్నికసంధ్యానుష్ఠానాదికం గాయత్ర్యావాహన ప్రాణాయామజపాదికం వివృతం తతో భోజనాదావపాంప్రాశనప్రాణాహుత్యాదిమంత్రాః; తతోత్ర

భోక్తుర్జీవస్య పరమేశ్వరరూపత్వానుసంధానహేతుః అంగుష్ఠమాత్ర మంత్రః; తతో జీవాత్మనః ఈశ్వరేణ అభేదజ్ఞానం నైరంతర్యేణ సిద్ధం చేత్ బ్రహ్మప్రాప్తిసాధనం భవతి. తచ్చ మేధాధీనమితి మేధాభిమాని దేవతాప్రార్థనం; మేధాప్రదానాయ ఇంద్రియాభిమానినాం ఇంద్రాదీనాం ప్రార్థనం; మేధావినః పురుషస్య జ్ఞానోత్పాదనాయ మహాదేవసంబంధిషు పంచవక్త్రేషు పశ్చిమాదిముఖమూర్తీనాం ప్రత్యేకం ప్రార్థనమ్. అథ జ్ఞానప్రతిబంధకబ్రహ్మహత్యాది పాపనివృత్తిహేతవః త్రిసుపర్ణనామకా మంత్రాః. తతో మహాపాతకప్రాయశ్చిత్తమంత్రాః. ఇత్యాదికం ప్రతిపాదితం విజ్ఞాయతే.

జ్ఞానప్రతిబంధకమహాపాతకోపపాతకపరిహారే జ్ఞానయోగ్యతాలక్షణాం శుద్ధిముక్త్వా యోగ్యస్య పురుషస్య అపేక్షితేషు జ్ఞానసాధనేషు సన్న్యాసస్య నిరతిశయోత్కర్షం వక్తుం సత్యాదీన్యేకాదశోత్కృష్టసాధనాని ప్రతియోగిత్వేనోక్తాని. తతో ద్వాదశం సాధనం "న్యాస ఇత్యాహుర్మనీషిణ" ఇత్యాదినోక్తమ్. తమేవ సన్న్యాసం స్తోతుం తత్ప్రాప్యస్య హిరణ్యగర్భస్య స్వరూపం ప్రపంచితమ్ "బ్రహ్మా విశ్వ" ఇత్యాదినా. హిరణ్యగర్భావయవస్య సంవత్సరస్య మాహాత్మ్యం దర్శితం "సంవత్సరోఽసా" విత్యాదినా యథోక్తం సన్న్యాసమేవ స్తోతుం తేన సన్న్యాసేన ప్రాప్తతత్త్వజ్ఞానం పురుషం ప్రశంసతి "సవా ఏష పురుష" ఇత్యాదికా శ్రుతిః. తస్య పంచధాఽవస్థితిశ్చ "భూతాత్మా చేంద్రియాత్మా చ ప్రధానాత్మా తథా భవాన్. ఆత్మా చ పరమాత్మా చ త్వమేకః పంచధా స్థిత" ఇతి పౌరాణికం సర్వం జగదిదం బ్రహ్మస్వరూపేణ పురుషేణ సూత్రే మణిగణా ఇవ వ్యాప్తమ్. ఇత్థం వివిదిషాపూర్వకం, సన్న్యాసానంతరం జ్ఞానయుక్తం పురుషం ప్రశస్య "జ్ఞాత్వా తమేవ" మిత్యాదినా జ్ఞానఫలం దర్శితమ్, సన్న్యాసా దూర్ధ్వం ప్రణవేనాత్మని సమాధిర్విధేయః తస్మిన్ సమాధౌ విఘ్నపరిహారార్థం ఆదావంతర్యామిణః సర్వకారణత్వేన స్తుతిర్దర్శితా "వసురణ్యోవిభూరసీ" త్యాదినా. తత స్సమాధి ర్విహితః "ఓమిత్యాత్మానం యుంజీతే" త్యాదినా. యథోక్తప్రణవసమాధిజనితస్య తత్త్వవేద

నస్య య ఏవంవేద బ్రహ్మణో మహిమాన మాప్నోతీతి విదేహకైవ ల్యం దర్శితమ్.

ఇయ ముపనిషత్ సర్వాత్మనా శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదదర్శ నమేవానుగృహ్ణాతీతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతేఽస్యా స్తాత్పర్య మబాధి తమ్. పురుషసూక్తతాత్పర్యం తు ఏకయోపనిషదైవ ప్రాజ్ఞైరుక్త మితి న పృథగ్వ్యక్తవ్యమ్.

దశోపనిషదా మేవ ముఖ్యతాత్పర్యసంగ్రహః,
వచనై ర్భాష్యకారోక్తై ర్నిర్దిష్టో హి మయేరితః.
బ్రహ్మాద్యుపనిషద్గూఢ తాత్పర్యం మూలగైః పదైః,
గురుప్రసాదా ద్విజ్ఞాతం యన్మయా తదిహేరితమ్.
అంతర్వాణివికల్పైస్తు తదర్థే భిన్నతాం గతే,
ఉపక్రమాదిభి ర్లింగై రద్వైతం దర్శితం మహః.
నబిభేమి పురోభాగీ నిందతీతి కదాచన,
గుణగ్రహణశీలా యే తుష్యంత్వితి మతిర్మమ.
క్షీరాబ్ధిశాయినః కించిత్ క్షీరనైవేద్యకల్పనమ్,
యద్వ ద్భాష్యవిదా మేతదల్పజ్ఞస్య వచో మమ.
బ్రహ్మ తుష్యతు మద్వాక్యై ర్వేదై ర్భాష్యైశ్చ యత్ స్తుతం,
అమరై రర్చిత శ్శంభు ర్నకిం లుబ్ధకపూజితః!

ఓంకార శ్చాథ శబ్దశ్చ ద్వా వేతౌ బ్రహ్మణః పురా, కంఠం భిత్వా వినిర్యాతౌ తస్మా న్మాంగలికా వుభౌ; అశుభాని నిరాచష్టే తనోతి శుభసంతతిం, స్మృతిమాత్రేణ యత్పుంసాం బ్రహ్మ తన్మంగళం స్మృతమ్. అతికల్యాణరూపత్వాత్ నిత్యకల్యాణసంశ్రయాత్. స్మర్తౄణాం వరదత్వాచ్చ బ్రహ్మ తన్మంగళం పరమ్.

సర్వోపనిషదర్థనిర్ణాయకానాం
బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసేన తాత్పర్యసంగ్రహః.

సర్వజ్ఞేన భగవతా వేదవ్యాసేన సర్వోపనిషదర్థ నిర్ణాయకాని బ్రహ్మసూత్రాణి లోకానుగ్రహార్థం ప్రణీతాని. తత్రాధ్యాయాశ్చత్వా

రః, ప్రత్యధ్యాయం చత్వారః పాదా విభక్తాః; షోడశకలః పురుష ఇవ షోడశపాదపర్యాప్తే శారీరకమీమాంసాఖ్యే వేదాంతశాస్త్రే పంచపంచాశదధికపంచశతసూత్రాణి వర్తంతే; తైశ్చ ద్వినవత్యుత్తరశతాధికరణాని ప్రకాశితాని. తత్ర ప్రథమాధ్యాయే సర్వేషాం వేదాంతవాక్యానాం బ్రహ్మతాత్పర్యేణ పర్యవసాన మవగమ్యతే; ద్వితీయాధ్యాయే సంభావితవిరోధపరిహారః; తృతీయాధ్యాయే విద్యాసాధననిర్ణయః; చతుర్థాధ్యాయే ఫలనిర్ణయశ్చ సిధ్యతి. తత్ర ప్రథమాధ్యాయ ప్రథమపాదే సర్వజ్ఞత్వాదిస్పష్టబ్రహ్మలింగక వాక్యాన్యేకాదశాధికరణైః విచారితాని. ద్వితీయపాదే అస్పష్టబ్రహ్మలింగత్వే సతి ఉపాస్యవిషయాణి వాక్యాని సప్తాధికరణైః చింతితాని. తృతీయపాదే అస్పష్టబ్రహ్మలింగత్వే సతి జ్ఞేయబ్రహ్మ విషయవాక్యాని చతుర్దశాధికరణైర్విచారితాని, చతుర్థపాదే అవ్యక్తపదం అజాపదం చేత్యేవమాదికం సందిగ్ధపదకదంబం అష్టాధికరణైర్వ్యచారి. ఏష సమన్వయాధ్యాయః. అథావిరోధాఖ్యే ద్వితీయాధ్యాయే ప్రథమపాగే సాంఖ్యయోగ కాణాదాదిస్మృతిభిః సాంఖ్యాది ప్రయుక్తతర్కైశ్చ విరోధో వేదాంతసమన్వయస్య త్రయోదశభి రధికరణైః పర్యహారి, ద్వితీయపాదే సాంఖ్యాదిమతానాం దుష్టత్వం అష్టభి రధికరణైః ప్రాదర్శి, తృతీయపాదే పూర్వభాగేన పంచమహాభూతశ్రుతీనాం ఉత్తరభాగేన జీవశ్రుతీనాం చ సప్తదశభి రధికరణైర్విరోధః పరిహృతః, చతుర్థపాదే లింగశరీరశ్రుతీనాం పరస్పరవిరోధః నవభి రధికరణైః పరిహృతః. తృతీయే సాధనాధ్యాయే ప్రథమపాదే జీవస్య పరలోకగమనాగమనే విచార్య షడ్భి రధికరణైర్వైరాగ్యం న్యరూపి ద్వితీయపాదే పూర్వభాగేన త్వంపదార్థః ఉత్తరభాగేన తత్పదార్థశ్చ అష్టభిరధికరణై శోధితః, తృతీయపాదే సగుణవిద్యాసు గుణోపసంహారః నిర్గుణే బ్రహ్మణి అపునరుక్తపదోపసంహారశ్చ షట్త్రింశదధికరణైర్నిరూపితః. చతుర్థపాదే నిర్గుణజ్ఞానస్య బహిరంగసాధనభూతాని ఆశ్రమధర్మయజ్ఞాదీని అంతరంగసాధనభూతాని శమదమశ్రవణమనననిదిధ్యాసనాదీని చ నిరూపితాని సప్తదశభి రధికరణైః. చతుర్థే ఫలాధ్యాయే ప్రథమపాదే శ్రవణాదీనామావృత్త్యా నిర్గుణం, ఉపాసనయా సగుణం వా బ్రహ్మ సాక్షాత్కృత్య పుణ్యపాపలేపవినాశ

లక్షణా జీవన్ముక్తి రభ్యధాయి చతుర్దశభి రధికరణైః. ద్వితీయపాదే మ్రియమాణస్యోత్క్రాంతిప్రకార ఏకాదశభి రధికరణై రభిహితః. తృతీయపాదే సగుణబ్రహ్మవిదోఽమృతస్యోత్తరమార్గోఽభిహిత షడ్భిరధికరణైః, చతుర్థపాదే పూర్వభాగేన విదేహకైవల్యముక్తిః ఉత్తరభాగేన సగుణబ్రహ్మవిదః బ్రహ్మలోకస్థితిశ్చ సప్తభి రధికరణై ర్నిరూపితేతి శాస్త్రం సమాప్తమ్.

తత్రాదౌ సచ్చిదానందాత్మనః కుతస్సంసారశోకమగ్నత్వమిత్యాలోచ్య అధ్యాసో జ్ఞాతవ్యః. ఆత్మానాత్మవివేకం జ్ఞానమేవ యతో భవత్యర్థవత్, రజతేదమంశయో రివ తయో రైక్యం యుజ్యతే. తద్వద్యుష్మదస్మత్ప్రతీతిగోచరయోః విషయవిషయిణోః తమః ప్రకాశవ ద్విరుద్ధస్వభావయోః తద్ధర్మాణాం చ అనాద్యజ్ఞానవిజృంభితేన పరస్పరావివేకేన విషయిణి చిదాత్మకే విషయస్య తద్ధర్మాణాం చ అధ్యాసో మిథ్యేతి భవితుం యుజ్యతే, మిథ్యాజ్ఞానప్రసంజితో హి నైసర్గికో లోకవ్యవహారః శాస్త్రీయోఽపి అసంసార్యాత్మ తత్త్వ మవిదిత్వా ప్రవర్తతే; నిర్ధర్మికస్యాత్మనః కర్తృత్వభోక్తృత్వాదిధర్మః అధ్యాస ప్రయుక్తఏవ ఆత్మజ్ఞానవినాశ్యత్వాత్ మిథ్యాభూతః, తస్య సర్వానర్థ మూలస్యాధ్యాసస్య అపవాదేన హానాత్ బ్రహ్మాత్మైక్యవిద్యాప్రతిపత్తయే సర్వేషాం వేదాంతానా మారంభఇతి దర్శయంతి బ్రహ్మసూత్రాణీతి విజ్ఞాయతే.

సూత్రాణాం అతిప్రాజ్ఞవిషయత్వాత్ భాష్యకారాదిభిః ప్రపంచితార్థకత్వేఽపి సంక్షేపతః వృత్తికారైః వివృతాని తత్రాప్యనధికారిణాం మందబుద్ధీనా మనుగ్రహాయ అధికరణరత్నమాలాదిభిః సమాసేన వ్యాఖ్యాతాని, తత్ర ఏకైక మధికరణం పంచావయవమ్. విషయ స్సందేహ స్సంగతిః పూర్వపక్ష స్సిద్ధాంత శ్చేతి పంచావయవాః. శాస్త్రప్రతిపాద్యం అధ్యాయప్రతిపాద్యం పాదప్రతిపాద్యం చ, అర్థమనుసృత్య శాస్త్రసంగతిః అధ్యాయసంగతిః పాదసంగతిశ్చేతి సంగతయ ఊహ్యాః. పూర్వాధికరణే స్మృతస్యార్థస్య ఉత్తరాధికరణే ప్రతిపాదనం ప్రసంగసంగతిః, ఆక్షేపసంగతిః, దృష్టాంతసంగతిః, ప్రత్యు

దాహరణసంగతిః, ఇత్యాదికాః అవాంతరసంగతయః అనేకధాభిద్యంతే, ఇత్యాదికం బహు జ్ఞాతవ్యమ్, ఇదం శాస్త్రమారంభణీయమ్ విషయప్రయోజనయోస్సద్భావాత్. శ్రుత్యహంప్రత్యయయోః; విప్రతిపత్త్యా బ్రహ్మాత్మవస్తు సందిగ్ధమ్. అయమాత్మా బ్రహ్మేతి శ్రుతిః అసంగం బ్రహ్మ ఆత్మత్వేనోపదిశతి. అహం మనుష్యఇత్యాద్యహం బుద్ధిః దేహాదితాదాత్మ్యేనాత్మానం గృహ్ణాతీతి సందిగ్ధం వస్తు. తన్నిశ్చయేన ముక్తిలక్షణం ప్రయోజనం శ్రుత్యా విద్వదనుభవేన చ ప్రసిద్ధమ్. తస్మాద్వేదాంతవాక్యవిచారముఖేన విచారణీయం బ్రహ్మేతి శాస్త్రమారబ్ధమ్. విచారితే సతి అయమాత్మా బ్రహ్మైవేతి అద్వైతం సిధ్యతి తథా చ చతుర్థాధ్యాయప్రథమపాదే ద్వితీయే ఆత్మోపాసనాకరణే "ఆత్మేతితూపగచ్ఛంతి గ్రాహయంతి చ" ఇతి బ్రహ్మసూత్రేణ చ నిర్ధారితమితి. ఏవం ప్రకారేణ సర్వస్య శాస్త్రస్య బ్రహ్మణి సమన్వయస్సిధ్యతీతి.

ఇతి బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసతః తాత్పర్యార్థసంగ్రహేఽపి సారాంశ ఉక్తః.

ఓంతత్సత్.

మహావాక్యరత్నావళీ చోపనిషదేకశిరోమణీ శివమ్.

భగవద్గీతాతాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

"నారాయణః పరోఽవ్యక్తాదండమవ్యక్తసంభవం," ఇతిక్రమేణ భగవాన్వాసుదేవః సృష్ట్వేదం జగత్ తస్య స్థితిం చికీర్షుః మరీచ్యాదీన్ ప్రతి ధర్మం సనకాదీన్ నివృత్తిధర్మంచ, గ్రాహయిత్వా స్వయం ధర్మసేతు రాసీత్. దీర్ఘేన కాలేన అనుష్ఠాతౄణాం కామాదిభిః అధర్మేణ అభిభూయమానే ధర్మే జగతః స్థితిం పిపాలయిషుర్నారాయణః దేవక్యాం వసుదేవాత్స్వాంశేన సంభూతః లోకానుగ్రహాయ శోకమోహమగ్నం అర్జునం ధర్మద్వయం గ్రాహయామాస తదిదం గీతాశాస్త్రం సర్వోపనిషత్సారభూతం విజ్ఞాయతే.

(అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తాశ్శరీరిణః, నాయం హంతి నహన్యతే, అజో నిత్యః స్థాణు రచలోఽయం సనాతనః; అవ్యక్తోఽయ

షచింత్యోఽయ మవికార్యోఽయ ముచ్యతే; తస్మా దేవం విదిత్వైనం నానుశోచితుమర్హసి.)—ఇత్యాదినా గ్రంథేన జీవత్వేన వ్యపదిష్టస్య శారీరకస్యాత్మనః నిత్యత్వ సర్వగతత్వ స్థాణుత్వాచలత్వ సనాతనత్వావ్యక్తత్వాచింత్యత్వావికార్యత్వాదీని బ్రహ్మలక్షణాని విహితాని. ఏతాదృశ మేనం విదిత్వా "నానుశోచితు మర్హసి" ఇతి జీవస్యైవ బ్రహ్మభావో నిర్దిష్టః జీవోఽయం గురూపదేశాత్ అసంగాత్మస్వరూపం విజ్ఞాయ శోకమోహసంసారాన్ముచ్యతఇతి ఫలితమ్. అవ్యక్తాదీని భూతాని అవ్యక్తనిధనాన్యేవ—అవ్యక్తం బ్రహ్మ నారాయణాఖ్య మవిద్యాశబలం జగత్సృష్ట్వా జీవస్వరూపేణ స్వయమేవానుప్రవిశ్య జగదచేతయత్. తస్మాజ్జగతోఽవ్యక్త మాది. ఏవమంతే చ ప్రళయే జగదవ్యక్తే ప్రవిలీయతే. యథాచ సత్యవ్యక్తే సుషుప్తౌ ప్రాజ్ఞో జీవ స్సంపద్యతే. అతఏవ "మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత స్సనాతనః; క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత" ఇత్యుక్తమ్. ఏతేన జీవబ్రహ్మణోరభేదఏవ గీతాశాస్త్రతాత్పర్యవిషయ ఇతి గురూపదేశాధిగమ్యోఽయమర్థః వేదాంతశాస్త్రానవరతశ్రవణమనననిదిధ్యాసనవ్యవసాయేన బుద్ధ్యా నిశ్చేతవ్యః కుతర్కం హిత్వా యుక్తివాదైః అనాదిభేదవాసనాదోషాత్ అవ్యవసాయినాం బుద్ధిరనేకాగ్రస్యాత్; అతఏవోక్తమ్ "వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధి రేకేహ కురునందన, బహుశాఖా హ్యనంతాశ్చ బుద్ధయోఽవ్యవసాయినామ్"! ఇతి. ఏవం ఆత్మైకత్వజ్ఞానేన సంసారబంధనివృత్తి ర్భవతి. అతఉక్తం "జ్ఞానాగ్ని స్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా" ఇతి. జ్ఞానార్థమేవ యోగః కర్మభక్తిరిత్యాది సాధనాన్యుక్తాని. బ్రహ్మాతిరిక్తం న కించిదస్తి, అత ఉక్తం "మత్తః పరతరం నాన్య త్కించి దస్తి ధనంజయ" ఇతి విభూతివిస్తరే అనిత్యం సవికారం జగత్ అహమేవేతి భగవతోక్తం తేన అవికారిణః వికారిణశ్చ అభేదే విరోధపరిహారాయ అవికార్యాత్మసత్తానతిరిక్తసత్తాకం సవికారం జగదితి జ్ఞాయతే. తేన జగతో మిథ్యాత్వం సుప్రతిష్ఠితం. ఏతేన సత్యం జగదితి న శంకావకాశః సత్యవజ్జగదిత్యర్థ స్యోక్తత్వాత్ జగతి వ్యావహారికసత్తాయాః వాచారంభణశ్రుత్యా దర్శితత్వాత్ స్వప్నగజాది దృష్టాంతముఖేన జగన్మిథ్యాత్వస్య

శ్రుత్యైవ వచనత ఉక్తత్వాత్; దైవాసురసంపద్విభాగయోగే అసత్యమప్రతిష్ఠం తే జగదాహు రనీశ్వరమితి ఆసురమతోపన్యాసేన వివక్షితాసత్యత్వస్య ఉపనిషదుపదిష్టజగన్మిథ్యాత్వాతిరిక్తత్వం స్పష్టతర మవగమ్యతే. యతశ్చ న విద్యతే సత్యం యస్యేత్యసత్యమ్. నవిద్యతే ప్రతిష్ఠా యస్యేత్యప్రతిష్ఠం, నవిద్యతే ఈశ్వరో యస్యేత్యనీశ్వరం, ఇత్యాసురవాక్యస్యార్థో యుక్తః. అన్యథా ప్రాయపాఠవిరోధ స్స్యాత్, బహుశ్రుతివ్యాకోపశ్చ. ఉపనిషదుపదిష్టస్య జగదసత్యమితి వచనస్య తు నాసురవాక్యవద్బహువ్రీహిః; కిన్తు సత్యం న భవతీత్యసత్యమితి నఞ్సమాస ఉచితః. బ్రహ్మనిష్ఠం సత్యత్వం త్రైకాలికాబాధ్యత్వరూపం; జగన్నిష్ఠం సత్యత్వంతు బ్రహ్మజ్ఞానేతరాబాధ్యత్వరూపమితి ఉపనిషదైవ వివేకోదర్శితః. ఏవం ఉపనిషత్సంప్రదాయమవిదిత్వా బహుశ్రుతివిరోధం చాగణయంతః అసూయావేశేనైవ ద్వైతినః కేచిత్ స్వీయ మాసురత్వ మపహ్నువానాః జగన్మిథ్యేతి బ్రువతాం ఉపనిషద్రక్షితానామద్వైతినా మాసురత్వం కల్పయంతి. తచ్చ తదీయదురితదూషితకుదృష్టికల్పనామాత్ర మేవేతి దిక్. "త్రైగుణ్యవిషయా వేదా" ఇతిసర్వవ్యవహారాణాం వ్యవహార్యాణాం చ మాయికత్వం ప్రతిపాదితమ్. అవ్యవహార్యం బ్రహ్మైక మేవ నిస్త్రైగుణ్యం శ్రుతిసిద్ధమ్. "నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున" ఇతి భగవదుపదిష్టత్వేన జీవస్వరూపస్య అవ్యవహార్యపరమాత్మనైకత్వ ముపదిష్టం భవతి. ఇత్యాదివచనైః బ్రహ్మవిద్యాం ప్రతిపాద్య సర్వభూతాత్మభూతాత్మా సన్న్యాసయోగీ బ్రహ్మవిద్యాం లబ్ధుం ముఖ్యాధికారీతి సర్వసంకల్పసన్న్యాసో విహితః. సమబుద్ధిర్విశిష్యత, ఇత్యనేన తారతమ్యం దూరతో నిరస్తమ్, కూటస్థవచనేన నిర్లిప్తాత్మత్వం ఖ్యాపితమ్. బ్రహ్మభూత కల్మషమిత్యనేన బ్రహ్మీభావ ఉక్తః. "మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే" ఇత్యత్ర ఏవకారస్య ఇతరవ్యవచ్ఛేదార్థకతయా ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మ వివక్షితమ్. 'వాసుదేవ స్సర్వ, మితి వచనేన జగతః ఆత్మాతిరిక్తస్వరూపం నాస్తీత్యర్థో యుజ్యతే 'జ్ఞానీత్వాత్మైవమే మతం' ఇతి భగవదుక్త్యా జ్ఞానం జీవపరైక్యలాభప్రయోజకమవగమ్యతే. సర్వత్ర మత్పదేన చిదాత్మా విషయా వివక్షి

తః. ఏవమేవఆత్మైకత్వం ప్రత్యక్షేణ విశ్వరూపదర్శనాదిద్వారా స్వరూపం ప్రత్యక్షతో గ్రాహయిత్వా "ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి, తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత" ఇత్యాదినా ప్రత్యక్షేణోపలబ్ధుమనధికారిణాం పారోక్ష్యేణాపి స్వరూపం గ్రాహయిత్వా తత్రాప్యశక్తానాం భక్తియోగముపదిశ్య మోక్షసన్న్యాసయోగే "సర్వధర్మా న్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజే"తి సర్వసన్న్యాసపూర్వకాత్మభజనం నిశ్శ్రేయససాధనం విహితమ్ సర్వభూతే ష్వేకభావ స్సాత్త్వికః నానాభావో రాజసఇతి చ వ్యాఖ్యాతమ్. ఏవంచ గీతాశాస్త్రమిదం సర్వోపనిషత్సంవాదేన నైష్కర్మ్యసిద్ధిమధిగచ్ఛతీత్యుక్త్వా శుద్ధాద్వైతాత్మబోధే తాత్పర్యవదితి విజ్ఞాయతే, యే చాత్ర సందిహాతే తేషాం శ్రుతియుక్త్యనుభవై స్సంశయవిచ్ఛేదో భవతీతి నిష్కంటకమ్.

ఇతి గీతాతాత్పర్యసంగ్రహః. బ్రహ్మసూత్రవదేతేన సర్వే వ్యాఖ్యాతాః
ఇతి శివమ్. ఓంతత్సత్.

జయతుజయతు శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతభాష్యం
జయతుజయతు సాక్షాచ్ఛంకరో భాష్యకారః,
జయతుజయతు వాచాం దేవతా శృంగపుర్యాం
జయతుజయతు బోధశ్శాంతదుర్భేదవాదః.
శ్రీబెంగుళూరుసిద్ధాంతిసుబ్రహ్మణ్యమనీషిణా,
సర్వవేదాంతశాస్త్రస్య తాత్పర్యం కించిదీరితమ్.

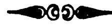
ఇతి శ్రీమద్వేదవేదాంతన్యాయాదిపారీణానాం, జగన్మిథ్యాత్వవ్యవస్థాపకానాం, పృథుప్రస్థపురీ వెలనాడు బ్రహ్మశ్రీమద్వాసుదేవశాస్త్రిణా మంతేవాసినా సిద్ధాంతి సుబ్రహ్మణ్యశర్మణోద్ధృతః

సర్వోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహ స్సంపూర్ణః.

ఓంనమః పరమేశ్వరాయ.

శ్లో. వాగీశాద్యా స్సుమనస స్సర్వార్థానా ముపక్రమే,
యం నత్వా కృతకృత్యా స్స్యు స్తన్నమామి గజాననమ్.

ముక్తికోపనిషదుక్తాష్టోత్తరశతోపనిషన్నామావళీసంగ్రహకారికా.

ఈశ కేన కఠ ప్రశ్న ముండ మాండూక్యతిత్తిరిః, ఐతరేయంచ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం తథా. బ్రహ్మకైవల్య జాబాల శ్వేతాశ్వో హగ్‍స ఆరుణిః, గర్భో నారాయణో హగ్‍సో బిందు నాద శిర శ్శిఖా. మైత్రాయణీ కౌషీతకీ బృహజ్జాబాల తాపనీ, కాలాగ్నిరుద్ర మైత్రేయీ సుబాల క్షురమంత్రికా. సర్వసారం నిరాలంబగ్‍ రహస్యం వజ్రసూచికమ్, తేజోనాదధ్యానవిద్యా యోగతత్త్వాత్మబోధకమ్. పరివ్రాట్ త్రిశిఖీ సీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణాశరభగ్‍స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్. రహస్యగ్‍ రామతపనం వాసుదేవంచ ముద్గలమ్, శాండిల్యం పైంగలం భిక్షు మహచ్ఛారీరకగ్‍శిఖా. తురీయాతీతసన్న్యాసపరివ్రాజాక్షమాలికా, అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణాసూర్యాక్ష్యధ్యాత్మకుండికా. సావిత్ర్యాత్మా పాశుపతం పరంబ్రహ్మావధూతకమ్, త్రిపురాతపనందేవీ త్రిపురాకరభావనా. హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసార మహావాక్య పంచబ్రహ్మాగ్నిహోత్రకమ్. గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్, శాట్యాయనీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్. కలి జాబాలి సౌభాగ్య రహస్య బుచ ముక్తికా, ఏవ మష్టోత్తరశతం భావనాత్రయనాశనమ్. జ్ఞానవైరాగ్యదం పుగ్‍సాం వాసనాత్రయనాశనమ్, పూర్వోత్తరేషు విహిత తత్తచ్ఛాంతిపురస్సరమ్. వేదవిద్యా వ్రతస్నాతదేశికస్య ముఖాత్స్వయమిత్యాది.

అష్టోత్తరశతోపనిషన్నామావళీ.

౧. వాజసనేయసంహితోపనిషత్ (ఈశావాస్య) పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.
౨. తలవకారోపనిషత్ (కేన) సామవేదీయా, ఆప్యాయ న్త్వితి శాంతిః.
౩. కఠోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౪. ప్రశ్నోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

౫. ముండకోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.
౬. మాండూక్యోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.
౭. తైత్తిరీయోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవ త్వితి శాంతిః.
౮. ఐతరేయోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మే మనసీ తి శాంతిః.
౯. ఛాన్దోగ్యోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్, కాణ్వశాఖా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.
౧౧. బ్రహ్మోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౧౨. కైవల్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౧౩. జాబాలోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౧౫. హంసోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౧౬. ఆరుణికోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః.
౧౭. గర్భోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౧౮. నారాయణోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౧౯. పరమహంసోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౨౦. అమృతబిందూపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౨౧. అమృతనాదోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౨౨. అథర్వశిరోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౨౩. అథర్వశిఖోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౨౪. మైత్రాయణ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితి శాంతిః.
౨౫. కౌషీతకిబ్రాహ్మణోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.
౨౬. బృహజ్జాబాలోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౨౭. నృసింహతాపనీయోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౨౮. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౨౯. మైత్రేయ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౩౦. సుబాలోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౩౧. క్షురికోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౩౨. మంత్రికోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౩౩. సర్వసారోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౩౪. నిరాలంబోపనిషత్, వాజసనేయికా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౩౫. శుకరహస్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.

౩౬. వజ్రసూచ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౩౭. తేజోబిందూపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౩౮. నాదబిందూపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః.
౩౯. ధ్యానబిందూపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౪౦. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౪౧. యోగతత్త్వోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౪౨. ఆత్మబోధోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః.
౪౩. నారదపరివ్రాజకోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౪౪. త్రిశిఖీబ్రాహ్మణోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౪౫. సీతోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౪౬. యోగచూడామణ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితి శాంతిః.
౪౭. నిర్వాణోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః.
౪౮. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౪౯. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౫౦. శరభోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౫౧. స్కందోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౫౨. త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిః.
౫౩. అద్వయతారకోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౫౪. రామరహస్యోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౫౫. రామతాపనీయోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౫౬. వాసుదేవోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితి శాంతిః.
౫౭. ముద్గలోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః.
౫౮. శాండిల్యోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౫౯. పైంగలోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౬౦. భిక్షుకోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౬౧. మహోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితి శాంతిః.
౬౨. శారీరకోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౬౩. యోగశిఖోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౬౪. తురీయాతీతావధూతోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౬౫. సన్న్యాసోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౬౬. పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.

౬౭. అక్షమాలికోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.
౬౮. అవ్యక్తోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః,
౬౯. ఏకాక్షరోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౭౦. అన్నపూర్ణోపనిషత్, అథర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౭౧. సూర్యోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౭౨. అక్ష్యుపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౭౩. అధ్యాత్మోపనిషత్, వాజసనేయినీ, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౭౪. కుండికోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౭౫. సావిత్ర్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౭౬. ఆత్మోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౭౭. పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౭౮. పరబ్రహ్మోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౭౯. అవధూతోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౮౦. త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౮౧. దేవ్యుపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౮౨. త్రిపురోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.
౮౩. కఠోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౮౪. భావనోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౮౫. రుద్రహృదయోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౮౬. యోగకుండల్యుపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౮౭. భస్మజాబాలోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౮౮. రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౮౯. గణపత్యుపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౯౦. దర్శనోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౯౧. తారసారోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౯౨. మహావాక్యోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౯౩. పంచబ్రహ్మోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౯౪. ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౯౫. గోపాలతాపనోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః,
౯౬. కృష్ణోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౯౭. యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.

౯౮. వరాహోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౯౯. శాట్యాయనీయోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతి శాంతిః.
౧౦౦. హయగ్రీవోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౧౦౧. దత్తాత్రేయోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భంద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౧౦౨. గారుడోపనిషత్, ఆథర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః.
౧౦౩. కలిసంతరణోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౧౦౪. జాబాల్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.
౧౦౫. సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః.
౧౦౬. సరస్వతీరహస్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితి శాంతిః.
౧౦౭. బహ్వృచోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః.
౧౦౮. ముక్తికోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇత్యష్టోత్తరశతోపనిషదః.

ఓంతత్సత్.

ఓంనమో బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయ
కర్తృభ్యోవంశర్షిభ్యోనమోమహద్భ్యోనమోగురుభ్యః.

అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు

వాజసనేయ సంహితోపనిషత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిఃఓమ్.

ఓం పూర్ణ మదః పూర్ణమిదంపూర్ణా త్పూర్ణ మిదముచ్యతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమే వావశిష్యతే.
ఓంశాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

౧. ఈశావాస్యోపనిషత్.

ఓమ్-ఈశావాస్య మిదగ్ం సర్వం యత్కిఞ్చ జగత్యాం జగత్, తేన త్యక్తేన భుఞ్జీథా మాగృధః కస్యస్విద్ధనమ్. ౧. కుర్వన్నే వేహ కర్మాణి జిజీవిషేచ్ఛతగ్ంసమాః, ఏవం త్వయి నాన్యథేతోఽస్తిన కర్మలిప్యతే నరే. ౨. అసుర్యా నామతే లోకా అన్ధేన తమసాఽఽవృతాః, తాగ్ంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యేకే చాత్మహనో జనాః. 3. అనేజదేకం మనసో జవీయో నైన ద్దేవా ఆప్నువన్ పూర్వమర్షత్, తద్ధావతోఽన్యా నత్యేతి తిష్ఠ త్తస్మి న్నపో మాతరిశ్వా దధాతి. ౪. తదేజతి తన్నైజతి తద్దూరే తద్వద న్తికే, తద న్తరస్య సర్వస్య తదు సర్వస్యాస్య బాహ్యతః. ౫. యస్తు సర్వాణి భూతాన్యాత్మన్యేవానుపశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం తతో న విజుగుప్సతే. ౬. యస్మి న్సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూ ద్విజానతః, తత్ర కో మోహః కశ్శోకఏకత్వమను

పశ్యతః. ౭. స పర్యగాచ్ఛుక్రమకాయమవ్రణ మస్నావిరగ్ శుద్ధ మపాపవిద్ధమ్, కవిర్మనీషీ పరిభూ స్స్వయమ్భూర్యాథాతథ్యతో ఽర్థాన్ వ్యదధా చ్ఛాశ్వతీభ్య స్సమాభ్యః. ౮. అన్ధన్తమః ప్రవిశన్తి యేఽవిద్యా ముపాసతే, తతో భూయఇవ తే తమో య ఉ విద్యా యాగ్ రతాః. ౯. అన్యదే వాహు ర్విద్యయాఽన్య దాహు రవిద్య యా, ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేన స్త [1]ద్విచచక్షిరే. ౧౦. విద్యాం చావిద్యాంచ యస్తద్వేదోభయగ్ సహ, అవిద్యయా మృత్యుం తీర్త్వా విద్యయాఽమృతమశ్నుతే. ౧౧. అన్ధన్తమః ప్రవిశన్తి యేఽ సమ్భూతి ముపాసతే. తతో భూయఇవ తే తమో య ఉ సమ్భూ త్యాగ్ రతాః. ౧౨. అన్యదే వాహు స్సమ్భవా దన్య దాహు రస మ్భవాత్, ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యేన స్తద్విచచక్షిరే. ౧3. సమ్భూ తిఞ్చ వినాశఞ్చ య స్త ద్వేదోభయగ్ సహ, వినాశేన మృత్యున్తీర్త్వా సమ్భూత్యా ఽమృత మశ్నుతే. ౧౪. హిరణ్మయేన పాత్రేణ సత్యస్యాపి హితం ముఖమ్, తత్త్వ మ్పూష న్నపావృణు సత్యధర్మాయ దృష్ట యే. ౧౫. పూషన్నేకర్షే యమసూర్యప్రాజాపత్యవ్యూహ రశ్మీన్ సమూహ, తేజోయత్తే రూప ఙ్కల్యాణ తమన్తత్తేపశ్యామి యోఽ సావసౌ పురుష స్సోఽహమస్మి. ౧౬. వాయురనిల మమృత మథేదం భస్మాన్తగ్ శరీరమ్, ఓం క్రతో స్మర కృతగ్స్మర క్రతో స్మర కృతగ్ స్మర. ౧౭. అగ్నే నయ సుపథారాయే అస్మాన్ విశ్వాని దేవవయు నాని విద్వాన్, యుయోధ్యస్మ జ్జుహురాణ మేనో భూయిష్ఠాంతే నమ ఉక్తిం విధేమ. ౧౮. ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి వాజసనేయసంహితోపనిషత్సమ్పూర్ణా.

---

1 ద్వ్యచచక్షిరే.

౨. సామవేదీయ. కేనోపనిషత్.

ఆప్యాయన్తు మమాంగాని వాక్ప్రాణ శ్చక్షుశ్శ్రోత్ర మథో బల మిన్ద్రియాణి చ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మోపనిషదం [1]మాఽహం బ్రహ్మనిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరో దనిరాకరణ మస్త్వని రాకరణం మే అస్తు తదాత్మని రతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయి సన్తుతే మయిసన్తు. ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఓం. కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనః కేన ప్రాణః ప్రథమః ప్రైతి యుక్తః, కేనేషితాం వాచ మిమాం వదన్తి చక్షుశ్శ్రోత్రం క ఉదేవో యునక్తి. ౧. శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచోహ వాచగ్ స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణశ్చక్షుష శ్చక్షు రతిముచ్య ధీరాః ప్రేత్యాస్మా ల్లోకా దమృతా భవన్తి. ౨. న తత్ర చక్షు ర్గచ్ఛతి నవాగ్గచ్ఛతి నో మనో న విద్మో న విజానీమో యథై తదనుశిష్యాదన్యదేవ తద్విదితా దథో అవిదితా దధి, ఇతి శుశ్రుమ పూర్వేషాం యే న స్తద్వ్యాచ చక్షిరే. ౩. యద్వాచాఽనభ్యుదితం యేన వాగభ్యుద్యతే, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౪. య న్మనసా న మనుతే యేనాహుర్మనోమతమ్, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ము పాసతే. ౫. యచ్చక్షుషా న పశ్యతి యేన చక్షూగ్ంషి పశ్యతి, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౬. యచ్ఛ్రోత్రేణ నశృణోతి యేన శ్రోత్ర మిదం శ్రుతం, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౭. యత్ప్రాణేన నప్రాణితి యేన ప్రాణః ప్రణీయతే, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౮.

ఇతి ప్రథమః ఖండః.

యది మన్యసే సువేదేతి దభ్రమేవాపి నూనం త్వం వేత్థ బ్రహ్మణో రూపమ్, యదస్య త్వం యదస్య చ దేవేష్వథ ను మీ

---

1 మాఽహం.

మాంస్య మేవ తే మన్యేవిదితమ్. ౯. నాహం మన్యే సువేదేతినో నవేదే తివేదచ, యో న స్తద్వేద తద్వేద నో నవేదేతి వేదచ. ౧౦. యస్యా మతం తస్యమతం మతం యస్య న వేద సః, అవిజ్ఞాతం విజానతాం విజ్ఞాత మవిజానతామ్. ౧౧. ప్రతిబోధ విదితం మత మమృతత్వంహి విన్దతే, ఆత్మనా విన్దతే వీర్యం విద్యయా విన్దతేఽమృతమ్. ౧౨. ఇహచేదవేదీ దథ సత్య మస్తి నచే దిహా వేదీ న్మహతీ వినష్టిః, భూతేషు భూతేషు విచింత్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకా దమృతా భవన్తి. ౧౩.

ఇతి ద్వితీయః ఖండః.

బ్రహ్మహ దేవేభ్యో విజిగ్యే తస్యహ బ్రహ్మణో విజయే దేవాఅమహీయన్త త ఐక్షన్తాస్మాక మేవాయం విజయోఽస్మాక మేవాయం మహిమేతి. ౧౪. తద్ధైషాం విజజ్ఞౌ తేభ్యో హప్రాదుర్బభూవ త న్నవ్య జానన్త కిమిదం యక్ష మితి. ౧౫. తేఽగ్ని మబ్రువన్ జాతవేద ఏత ద్విజానీహి కిమేతద్యక్ష మితి తథేతి. ౧౬. తదభ్యద్రవ త్త మభ్య వదత్ కోఽసీతి అగ్నిర్వాఽహ మస్మీత్యబ్రవీజ్జాతవేదా వా అహ మస్మీతి. ౧౭. [1]తస్మింస్త్వయి కిం వీర్య మిత్యపీదగ్ సర్వం దహేయం యదిదం పృథివ్యా మితి. ౧౮. తస్మై తృణం నిదధావేత ద్దహేతి తద పప్రేయాయ సర్వజవేన తన్నశశాక దగ్ధుం సతత ఏవ నివవృతే నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్ష మితి. ౧౯. అథ వాయు మబ్రువన్ వాయవే తద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి. ౨౦. త దభ్యద్రవత్తమభ్యవదత్ కోఽసీతి వాయుర్వా అహ మస్మీత్య బ్రవీన్మాతరిశ్వావా అహ మస్మీతి. ౨౧. తస్మిం స్త్వయి కిం వీర్య మిత్యపీదగ్ సర్వ మాదదీ[2]యంయదిదం పృథివ్యామితి. ౨౨. తస్మై తృణం నిదధా వేత దాదత్స్వేతి త దుపప్రేయాయ సర్వ జవేన త న్నశశా కాదా

1 యస్మింస్త్వయి. 2 యమిదిదం.

తుం సతత ఏవ నివవృతే నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్ష మితి. ౨౩. అథేంద్రమబ్రువ న్మఘవన్నేతద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి తదభ్యద్రవ త్తస్మాత్తిరోదధే. ౨౪. స తస్మిన్నేవాకాశే స్త్రియ మాజగామ బహుశోభమానాముమాం హైమవతీం తాగ్ంహోవాచ కి మేతద్యక్షమితి. ౨౫.

ఇతి తృతీయః ఖండః.

సా బ్రహ్మేతి హోవాచ బ్రహ్మణో వా ఏత ద్విజయే మహీయధ్వ మితి తతో హైవ విదాంచకార బ్రహ్మేతి. ౨౬. తస్మా ద్వా ఏతే దేవా అతితరా మివాన్యా న్దేవాన్ యదగ్ని ర్వాయు రిన్ద్ర[1]స్తే హ్యేన న్నేదిష్ఠం పస్పర్శు స్తే హ్యేనత్. ప్రథమో విదాఞ్చకార బ్రహ్మేతి. ౨౭. తస్మాద్వా ఇన్ద్రోఽతితరా మివాన్యాన్ దేవాన్ స హ్యేన న్నేదిష్ఠం పస్పర్శస హ్యేనత్ ప్రథమో విదాం చకార బ్రహ్మేతి. ౨౮. తస్యైష ఆదేశో యదేతద్విద్యుతోఽవ్యద్యుతదా ఇతీతి న్యమీమిషదా ఇత్యధిదైవతమ్. ౨౯. అథాధ్యాత్మం యదేతద్గచ్ఛతీవ చ మనోఽనేన చైతదుపస్మరత్యభీక్ష్ణం సఙ్కల్పః. ౩౦. తద్ధతద్వనం నామతద్వన మిత్యుపాసితవ్యం స యఏతదేవం వేదాఽభిహైనంసర్వాణి భూతాని సంవాఞ్ఛన్తి. ౩౧. ఉపనిషదం భో బ్రూహీ త్యుక్తా[2]త ఉపనిష ద్బ్రాహ్మీం వావత ఉపనిషద మబ్రూమేతి. ౩౨. తస్యై తపో దమః కర్మేతి ప్రతిష్ఠా వేదాః సర్వాఙ్గాని సత్య మాయతనమ్. ౩౩. యోవా ఏతా మేవం వేదాపహత్య పాప్మాన [3]మన న్తే స్వర్గే లోకే జ్యేయే ప్రతితిష్ఠతి ప్రతితిష్ఠతి. ౩౪. ఇతి చతుర్థఃఖండః. ఆప్యాయన్త్వితిశాన్తిః.

ఇతి సామవేదీయతలవకారోపనిషత్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.

1 స్తేన. 2 య. 3 మంతే.

3. యజుర్వేదీయకఠోపనిషత్

ప్రథమావల్లీ.

ఓం. సహనావవతు, సహనౌభునక్తు, సహవీర్యంకరవావహై.
తేజస్వినావధీతమస్తు మా విద్విషావహై,
ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః.

ఓం. ఉశన్హవై వాజశ్రవసః సర్వవేదసన్దదౌ. తస్య హ నచికేతానామపుత్ర ఆస. ౧. తగ్ం హ కుమారగ్ం సన్తం దక్షిణాసునీయమానాసు శ్రద్ధావివేశ సోఽమన్యత. ౨. పీతోదకా జగ్ధతృణా దుగ్ధదోహా నిరింద్రియాః, అనన్దానామతే లోకాస్తాన్ సగచ్ఛతి తాదదత్. ౩. సహోవాచపితరంతతః కస్మైమాం దాస్యసీతి, ద్వితీయంతృతీయన్తగ్ం హోవాచమృత్యవేత్వాదదామీతి. ౪. బహూనామేమి ప్రథమోబహూనామేమిమధ్యమః, కిగ్ం స్విద్యమస్య కర్తవ్యం యన్మయాఽద్య కరిష్యతి. ౫. అనుపశ్య యథాపూర్వే ప్రతిపశ్యతథా పరే, సస్యమివ మర్త్యః పచ్యతే సస్యమివా జాయతేపునః. ౬. వైశ్వానరః ప్రవిశత్యతిథిర్బ్రాహ్మణోగృహాన్, తస్యైతాగ్ం శాన్తిం కుర్వన్తి హరవైవస్వతోదకమ్ ౭. ఆశాప్రతీక్షే సఙ్గతగ్ం సూనృతాం చేష్టాపూర్తే పుత్ర పశూగ్ంశ్చ సర్వాన్, ఏతద్వృఙ్క్తే పురుషస్యాల్పమేధసో యస్యానశ్నన్ వసతి బ్రాహ్మణో గృహే. ౮. తిస్రోరాత్రీర్యదవాత్సీర్గృహేమేఽనశ్నన్ బ్రహ్మన్నతిథిర్నమస్యః, నమస్తేఽస్తు బ్రహ్మన్ స్వస్తి మేఽస్తు తస్మాత్ప్రతి త్రీన్ వరాన్ వృణీష్వ. ౯. శాన్తసఙ్కల్పస్సుమనా యథా స్యాద్వీతమన్యుర్గౌతమో మాభిమృత్యో, త్వత్ప్రసృష్టం మాభివదేత్ప్రతీత ఏతత్త్రయాణాం ప్రథమం వరం వృణే. ౧౦. యథా పురస్తాద్భవితా ప్రతీత ఔద్దాలకిరారుణిర్మత్ప్రసృష్టః, సుఖగ్ం రాత్రీశ్శయితా వీతమన్యుస్త్వాం దదృశివాన్ మృత్యుముఖాత్ప్రముక్తమ్. ౧౧. స్వర్గే లోకే నభయం కించనాస్తి నతత్ర త్వంనజరయా బిభేతి, ఉభే తీర్త్వాఽశన

యాపిపాసే శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౨. సత్వ మగ్నిగ్ం
స్వర్గ్య మధ్యేషి మృత్యో ప్రబ్రూహి తగ్ం శ్రద్దధానాయ మహ్యమ్,
స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంత ఏత ద్ద్వితీయేన వృణే వరేణ. ౧౩.
ప్రతే బ్రవీమి తదుమే నిబోధ స్వర్గ్యమగ్నిన్నచికేతః ప్రజానన్,
అనంతలోకాప్తి మథో ప్రతిష్ఠాం విద్ధి [1]త్వమేనన్నిహితం గుహాయామ్.
౧౪. లోకాది మగ్నిం తమువాచ తస్మై యాఇష్టకా యావతీ ర్వా
యథావా, సచాపి తత్ప్రత్యవద ద్యథోక్త మథాస్య మృత్యుః పున
రేవాహ తుష్టః. ౧౫. తమబ్రవీ త్ప్రీయమాణో మహాత్మా వరం త
వేహాద్య దదామి భూయః, తవైవ నామ్నా భవితా య మగ్నిః
సృఙ్కాం చేమా మనేకరూపాం గృహాణ. ౧౬. త్రిణాచికేత స్త్రిభి
రేత్య సన్ధిం త్రికర్మకృ త్తరతి జన్మమృత్యూ, బ్రహ్మ జజ్ఞందేవ మీడ్యం
విదిత్వానిచాయ్యేమాగ్ం శాంతి మత్యన్తమేతి. ౧౭. త్రిణాచికేత
స్త్రయ మేత ద్విదిత్వా యఏవం విద్వాగ్ం శ్చినుతే నాచికేతమ్, సమృ
త్యుపాశా న్పురతః ప్రణోద్య శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౮.
ఏష తేఽగ్నిర్నచికేత స్స్వర్గ్యో యమ వృణీథాద్వితీయేన వరేణ. ఏత
మగ్నిం తవైవ ప్రవక్ష్యంతి జనాస స్తృతీయం వర న్నచికేతో వృణీష్వ.
౧౯. యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యేఽస్తీత్యేకే నాయమస్తీతి చైకే
ఏత ద్విద్యా మనుశిష్ట స్త్వయాహం వరాణా మేష వర స్తృతీయః. ౨౦.
దేవైరత్రాపి విచికిత్సితం పురా నహి సువిజ్ఞేయమణు రేష ధర్మః,
అన్యం వరం నచికేతో వృణీష్వ మామోపరోత్సీ రతి మా సృజైనమ్.
౨౧. దేవై రత్రాపి విచికిత్సితం కిల త్వఞ్చ మృత్యో యన్నసువిజ్ఞే
యమాత్థ, వక్తాచాస్య త్వాదృగన్యో న లభ్యోనాన్యో వరస్తుల్యఏతస్య
కశ్చిత్. ౨౨. శతాయుషః పుత్రపౌత్రా న్వృణీష్వ బహూన్పశూ
న్హస్తిహిరణ్య మశ్వాన్, భూమే ర్మహదాయతనం వృణీష్వ స్వయంచ

1 త్వమేతా.

జీవ శరదో యావదిచ్ఛసి. ౨౩. ఏతత్తుల్యం యది మన్యసే వరం వృణీష్వ విత్తం చిరజీవికాఞ్చ, మహాభూమౌ నచికేత స్త్వమేధి కామా నా న్త్వా కామభాజం కరోమి. ౨౪. యేయేకామా దుర్లభా మర్త్యలోకే సర్వాన్ కామాగ్ శ్ఛన్దతః ప్రార్థయస్వ, ఇమా రామా స్సరథా స్సతూర్యా న హీదృశా లంభనీయా మనుష్యైః, ఆభి ర్మత్ప్రత్తాభిః పరిచారయస్వ నచికేతో మరణం మానుప్రాక్షీః. ౨౫. శ్వోభావా మర్త్యస్య యద న్త కైతత్ సర్వేన్ద్రియాణాం జరయన్తి తేజః, అపి సర్వం జీవిత మల్ప మేవ తవైవ వాహా స్తవనృత్యగీతే. ౨౬. నవిత్తేన తర్పణీయో మనుష్యో లప్స్యామహే విత్త మద్రాక్ష్మ చేత్త్వా, జీవిష్యామో యావదీశిష్యసి త్వం వరస్తు మే వరణీయస్సఏవ. ౨౭. అజీర్యతా మమృతానా ముపేత్య జీర్యన్మర్త్యః క్వధస్థః ప్రజానన్, అభిధ్యాయన్ వర్ణరతిప్రమోదానతిదీర్ఘే జీవితే కో రమేత. ౨౮. యస్మిన్నిదం విచికిత్సంతి మృత్యో యత్సామ్పరాయే మహతి బ్రూహి నస్తత్, యోఽయం వరో గూఢ మనుప్రవిష్టో నాన్యం తస్మాన్నచికేతా వృణీతే. ౨౯.

ద్వితీయావల్లీ.

అన్య చ్ఛ్రేయోఽన్య దుతైవ ప్రేయ స్తే ఉభే నానార్థేపురుషగ్ సినీతః! తయో శ్శ్రేయ ఆదదానస్య సాధు భవతిహీయతేఽర్థాద్య ఉ ప్రేయో వృణీతే. ౧. శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ మనుష్య మేతస్తౌ సంపరీత్యవివినక్తి ధీరః, శ్రేయోహి ధీరోఽభిప్రేయసో వృణీతే ప్రేయో మందో యోగక్షేమా ద్వృణీతే. ౨. సత్వం ప్రియాన్ ప్రియరూపాగ్ శ్చ కామా నభిధ్యాయ న్నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః, నైతాగ్ సృఙ్కాం విత్తమయీమవాప్తో యస్యాం మజ్జన్తి బహవోమనుష్యాః. ౩. దూరమేతే విపరీతే విషూచీ అవిద్యా యాచ విద్యేతి జ్ఞాతా, విద్యా[1] భీప్సినంనచికే

2 భీప్సితం.

తసం మన్యే న త్వా కామా బహవోలోలుపన్తః. ౪. అవిద్యాయా మన్తరే వర్తమానాః స్వయంధీరాః పండితం మన్యమానాః, దంద్ర మ్యమాణాః పరియంతి మూఢా అన్ధే[1]నైవ నీయమానా యథాన్ధాః. ౫. నసాంపరాయః ప్రతిభాతి బాలం ప్రమాద్యన్తం విత్తమోహేన మూఢమ్, అయం లోకో నాస్తి పర ఇతి మానీ పునః పునర్వశ మాపద్యతే మే. ౬. శ్రవణాయాపి బహుభి ర్యో నలభ్యఃశృణ్వంతోఽపి బహవో య న్నవిద్యుః, ఆశ్చర్యో వక్తాకుశలోఽస్యలబ్ధాఽఽశ్చర్యో జ్ఞాతా కుశలానుశిష్టః. ౭. నన రేణావరేణ ప్రోక్త ఏష సువిజ్ఞేయో బహుధా చిన్త్యమానః, అనన్యప్రోక్తే గతి రత్ర నాస్త్యణీయాన్ హ్యతర్క్య మణుప్రమాణాత్. ౮. నైషా తర్కేణ మతి రాపనేయా ప్రోక్తాఽన్యేనైవ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ఠ, యాం త్వమాపః సత్యధృతి ర్బతాసిత్వాదృఙ్నో భూయా న్నచికేతః ప్రష్టా. ౯. జానామ్యహగ్ శేవధి రిత్యనిత్యం నహ్య ధ్రువైః ప్రాప్యతేహి ధ్రువం తత్, తతో మయా [2]నాచికేత శ్చితోఽగ్ని రనిత్యై ర్ద్రవ్యైః ప్రాప్తవా నస్మి నిత్యమ్. ౧౦. కామస్యాప్తిం జగతః ప్రతిష్ఠాం క్రతో రానన్త్య మభయస్య పారం, [3]స్తోమమహాదురుగాయం ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వాధృత్యాధీరో నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః. ౧౧. తందుర్దర్శం గూఢమనుప్రవిష్టం గుహాహితంగహ్వరేష్ఠం పురాణమ్, అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం మత్వా ధీరో హర్షశోకౌజహాతి. ౧౨. ఏతచ్ఛ్రుత్వా సంపరిగృహ్య మర్త్యః [4]ప్రగృహ్య ధర్మ్యమణుమేతమాప్య, సమోదతేమోదనీయగ్ హి, లబ్ధ్వా వివృతగ్ సద్మ నచికేతనం మన్యే. ౧౩. అన్యత్ర ధర్మా దన్యత్రాధర్మాదన్యత్రా స్మాత్కృతాకృతాత్, అన్యత్ర భూతా చ్చ భవ్యా చ్చయత్త త్పశ్యతి తద్వద. ౧౪. సర్వేవేదా యత్పదమామనంతి తపాగ్ సి సర్వాణిచ యద్వదంతి, యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యంచర న్తిత త్తేపదగ్ సం గ్రహేణ బ్రవీమ్యోమిత్యేతత్. ౧౫. ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ [6]ఏతదేవాక్షరం పరమ్, ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా

1 నైవ. 2 నచి. 3 స్తోమం. 4 ప్రవృహ్య. 5 త్పశ్యసి. 6 హ్యేత.

యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్. ౧౯. ఏతదాలంబనగ్ శ్రేష్ఠ మేత దాలంబ నంపరమ్, ఏతదాలంబనం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే. ౧౭. నజా యతే మ్రియతే వా విపశ్చిన్నాయం కుతశ్చి న్నబభూవ కశ్చిత్, అజో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయం పురాణో నహన్యతే హన్యమానే శరీరే. ౧౮. హంతాచేన్మన్య తేహంతుగ్ హతశ్చేన్మన్యతే హతమ్, ఉభౌ తౌ నవిజానీతో నాయగ్ హంతి న హన్యతే. ౧౯. అణోరణీయా న్మహతో మహీయా నాత్మాస్య జంతో ర్నిహితో గుహాయామ్, తమ క్రతుః పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమానమాత్మనః. ౨౦. ఆసీనో దూరం వ్రజతి శయానోయాతి సర్వతః, క స్తం మదామదం దే వం మదన్యోజ్ఞాతుమర్హతి. ౨౧. అశరీరగ్ శరీరే ష్వనవస్థేష్వవస్థితమ్, మ హాన్తం విభుమాత్మానం మత్వా ధీరో నశోచతి. ౨౨. నాయమాత్మా ప్రవచనేనలభ్యోన మేధయానబహునాశ్రుతేన, యమేవైషవృణుతే తేన లభ్య స్తస్యై ష ఆత్మా[1] వృణుతే తనూగ్ స్వామ్. ౨౩. నావిరతోదుశ్చ రితా న్నాశాన్తో నా సమాహితః, నాశా న్తమానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైన మాప్నుయాత్. ౨౪. యస్యబ్రహ్మచ క్షత్రంచ ఉభే భవతఓద[2]నమ్, మృత్యుర్యస్యోపసేచనం కఇత్థా వేద యత్ర సః. ౨౫.

తృతీయావల్లీ.

ఋతం పిబన్తౌ సుకృతస్య లోకే గుహాం ప్రవిష్టౌ పరమే పరార్ధే, ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వద న్తి పఞ్చాగ్నయో యేచ త్రిణా చికేతాః. ౧. య స్సేతు రీజానానా మక్షరం బ్రహ్మ యత్పరమ్, అభ యం తితీర్ష తాం పారం నాచికేతగ్ శకేమహి. ౨. ఆత్మానగ్ రథినం విద్ధి శరీరగ్ రథమేవతు, బుద్ధిన్తు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవచ. ౩. ఇంద్రియాణి హయా నాహు ర్విషయాగ్ స్తేషు గోచరాన్, ఆత్మేంద్రి

1 వివృణుతే. 2. నః.

ద్రియమనోయుక్తం భోక్తేత్యాహుర్మనీషిణః. ౪. యస్త్వవిజ్ఞానవా
న్భవత్యయుక్తేన మనసా సదా, తస్యేన్ద్రియాణ్యవశ్యాని దుష్టాశ్వా
ఇవ సారథేః. ౫. యస్తు విజ్ఞానవా న్భవతి యుక్తేన మనసా సదా,
తస్యేన్ద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వా ఇవ సారథేః. ౬. యస్త్వవిజ్ఞాన
వాన్భవత్యమనస్కస్సదాఽశుచిః, న స తత్పద మాప్నోతి సగ్ం
సారంచాధిగచ్ఛతి. ౭. యస్తు విజ్ఞానవా న్భవతి సమనస్కస్సదా
శుచిః, సతు తత్పద మాప్నోతి యస్మా ద్భూయో నజాయతే. ౮. విజ్ఞా
నసారథి ర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవా న్నరః, సోఽధ్వనః పార మాప్నోతి
తద్విష్ణోః పరమం పదమ్. ౯. ఇంద్రియేభ్యః పరా హ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ
పరం మనః, [1]మనసశ్చ పరా బుద్ధి ర్బుద్ధే రాత్మా మహా న్పరః. ౧౦.
మహతః పరమవ్యక్త మవ్యక్తా త్పురుషః పరః, పురుషాన్న పరం
కించి త్సా కాష్ఠా సా పరా గతిః. ౧౧. ఏష సర్వేషు భూతేషు
గూఢోఽత్మా నప్రకాశతే, దృశ్యతే [2]త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మ
యా సూక్ష్మదర్శిభిః. ౧౨. యచ్ఛే ద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞ స్తద్యచ్ఛే జ్జ్ఞాన
ఆత్మని, జ్ఞానమాత్మని మహతి నియచ్ఛే త్త ద్యచ్ఛే చ్ఛాన్త ఆత్మని. ౧౩.
ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్య వరా న్నిబోధత, క్షురస్య ధారా నిశితా దుర
త్యయా దుర్గం పథ స్తత్కవయో వదన్తి. ౧౪. అశబ్ద మస్పర్శమరూ
ప మవ్యయం తథా రసం నిత్య మగన్ధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం
మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్య తన్మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే. ౧౫.
నాచికేత ముపాఖ్యానం మృత్యుప్రోక్తగ్ం సనాతనమ్, ఉక్త్వా శ్రుత్వాచ
మేధావీ బ్రహ్మలోకే మహీయతే. ౧౬. య ఇమం పరమం గుహ్యం
శ్రావయే ద్బ్రహ్మ సంసది, ప్రయతశ్శ్రాద్ధకాలే వా తదానంత్యాయ
కల్పతే, తదానంత్యాయ కల్పత ఇతి. ఇతి తృతీయావల్లీ.

ఇతి ప్రథమోఽధ్యాయస్సమాప్తః.

మనసస్తు. 2 త్వాగ్ర్యయా.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

చతుర్థవల్లీ.

ఓం. పరాఞ్చి ఖాని వ్యతృణత్స్వయంభూ స్తస్మా త్పరాఙ్పశ్యతి నాన్తరాత్మన్, కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మాన మైక్ష దావృత్తచక్షు రమృతత్వ మిచ్ఛన్. ౧. పరాచః కామా ననుయన్తి బాలా స్తే మృత్యోర్యన్తి వితతస్య పాశమ్, అథ ధీరా అమృతత్వం విదిత్వా ధ్రువ మధ్రువేష్విహ న ప్రార్థయన్తే. ౨. యేన రూపం రసం గన్ధం శబ్దాన్ స్పర్శాంశ్చ మైథునాన్, ఏతేనైవ విజానాతి కిమత్ర పరిశిష్యతే, ఏతద్వై తత్. ౩. స్వప్నాన్తం జాగరితాంతం చోభౌ యే నానుపశ్యతి, మహాన్తం విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౪. య ఇమం[1]మద్వదం వేద ఆత్మానం జీవ మన్తికాత్, ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజగుప్సతే, ఏతద్వై తత్. ౫. యః పూర్వం తపసో జాత మద్భ్యః పూర్వ మజాయత. గుహాం ప్రవిశ్య తిష్ఠన్తం యో భూతేభి ర్వ్యపశ్యత, ఏతద్వై తత్. ౬. యా ప్రాణేన సంభవ త్యదితి ర్దేవతా మయీ, గుహాం ప్రవిశ్య తిష్ఠంతీం యా భూతేభిర్వ్యజాయత, ఏత ద్వై తత్. ౭. అరణ్యో ర్నిహితో జాతవేదా గర్భ ఇవ సుభృతో గర్భిణీభిః, దివే దివ ఈడ్యోజాగృవద్భిర్హవిష్మద్భిర్మనుష్యేభి రగ్నిః. ౮. యతశ్చోదేతి సూర్యోఽస్తం యత్ర చ గచ్ఛతి, తం దేవా స్సర్వేఽర్పితా స్తదు [2]నాస్యేతి కశ్చన, ఏతద్వై తత్. ౯. యదేవేహ తదముత్ర యదముత్ర తదన్విహ, మృత్యో స్స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౦. మనసైవేద మాప్తవ్యం నేహ నానాస్తి కించన, మృత్యో స్స మృత్యుం గచ్ఛతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౧. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో మధ్య ఆత్మని తిష్ఠతి, ఈశానో భూతభవ్యస్య న తతే విజుగుప్సతే, ఏతద్వై తత్. ౧౨. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో జ్యోతి రివాధూమకః, ఈశానో భూతభవ్యస్య స ఏవాద్య స ఉశ్శ్వః, ఏతద్వై తత్. ౧౩. యథోదకం

1 మధ్వదం. 2 నాత్యేతి.

దుర్గేవృష్టం పర్వతేషు విధావతి, ఏవంధర్మాన్ పృథక్ పశ్యం స్తానే వాను విధావతి. ౧౪. యథోదకం శుద్ధే శుద్ధ మాసిక్తం తాదృగేవ భవతి, ఏవం మునే ర్విజానత ఆత్మా భవతి గౌతమ.

పంచమీ వల్లీ.

పురమేకాదశద్వారమజస్యావక్రచేతసః, అనుష్ఠాయ న శోచతి విముక్తశ్చ విముచ్యతే, ఏతద్వైతత్. ౧. హగ్ంస శ్శుచిష ద్వసు రన్తరిక్ష సద్ధోతా వేదిష దతిథిర్దురోణ సత్, నృషద్వర సదృ తసద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్. ౨. ఊర్ధ్వం ప్రాణ మున్నయత్యపానం ప్రత్యగస్యతి మధ్యే వామన మాసీనం విశ్వేదేవా ఉపాసతే. ౩. అస్య విస్రగ్ంసమానస్య శరీరస్థస్య దేహినః, దేహా ద్విముచ్యమానస్య కి మత్ర పరిశిష్యతే, ఏతద్వైతత్. ౪. న ప్రాణేన నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన, ఇతరేణతు జీవన్తి యస్మిన్నేతా వుపాశ్రితౌ. ౫. హన్త తఇదం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మ సనాతనమ్, యథాచ మరణం ప్రాప్య ఆత్మా భవతి గౌతమ. ౬. యోని మన్యే ప్రపద్యన్తే శరీరత్వాయ దేహినః, స్థాణు మన్యేఽనుసం యన్తి యథాకర్మ యథాశ్రుతం. ౭. యఏష సుప్తేషు జాగర్తి కామం కామం పురుషో నిర్మిమాణః, తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృతము చ్యతే, తస్మిగ్ం లోకాశ్శ్రితా స్సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన, ఏతద్వైతత్. ౮. అగ్ని ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౯. వాయు ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపంరూపంప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౧౦. సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షు ర్నలిప్యతే చాక్షుషై ర్బాహ్యదోషైః, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా నలిప్యతే లోక దుఃఖేన బాహ్యః. ౧౧. ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకం రూపం బహుధా యః కరోతి, త మాత్మస్థం యేఽనుపశ్యన్తి ధీరా స్తేషాగ్ం

సుఖꣳ శాశ్వత న్నేతరేషామ్. ౧౨. నిత్యోఽనిత్యానాం చేతన శ్చేత నానా మేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్, తమాత్మస్థం యేనుపశ్యన్తి ధీరా స్తేషాం శాన్తి శ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్. ౧౩. తదేత దితి మన్యన్తేఽనిర్దేశ్యం పరమం సుఖమ్, కథన్ను తద్విజానీయాం కిము భాతి విభాతివా. ౧౪. న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయ మగ్నిః, తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వంత స్య భాసా సర్వ మిదం విభాతి.

షష్ఠీ వల్లీ.

ఊర్ధ్వమూలోఽవాక్శాఖ ఏషోఽశ్వత్థ స్సనాతనః, తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృత ముచ్యతే, తస్మింల్లోకాశ్శ్రితాస్సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన, ఏతద్వైతత్. ౧. యదిదం కించ జగత్సర్వం ప్రాణ ఏజ తి నిస్సృతమ్, మహద్భయం వజ్ర ముద్యతం య ఏత ద్విదుర మృతా స్తే భవన్తి. ౨. భయాదస్యాగ్ని స్తపతి భయా త్తపతి సూర్యః భయా దింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుర్ధావతి పంచమః. ౩. ఇహ చే దశ కద్బోద్ధుం ప్రాక్ఛరీరస్య విస్రసః, తత స్సర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ కల్పతే. ౪. యథా దర్శే తథాత్మని యథా స్వప్నే తథా పితృలోకే యథాప్సు పరీవ దదృశే తథా గన్ధర్వలోకే ఛాయాతపయో రివ బ్రహ్మలోకే. ౫. ఇన్ద్రియాణాం పృథగ్భావముదయాస్తమయౌ చ యత్, పృథగుత్పద్యమానానాం మత్వా ధీరో నశోచతి. ౬. ఇన్ద్రియే భ్యః పరం మనో మనస స్సత్వ ముత్తమం, సత్వా దధి మహానాత్మా మహతోఽవ్యక్త ముత్తమమ్. ౭. అవ్యక్తాత్తు పరః పురుషో వ్యాపకో లింగ ఏవచ, యత్ జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జన్తురమృతత్వం చగచ్ఛతి. ౮. న సంధృశే తిష్ఠతి రూప మస్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనమ్, హృదా [1]మనీషా మనసా భిక్లృప్తోయ ఏత ద్విదు రమృతా స్తేభవన్తి. ౯. యదా పంచావతిష్ఠన్తే జ్ఞానాని మనసా సహ, బుద్ధిశ్చన [2]విచేష్టతే తామా

1 మనీషి. 2 విచేష్టతి.

హః పరమాం గతిమ్. ౧౦. తాం యోగ మితి మన్యన్తే స్థిరా మిన్ద్రి యధారణామ్, అప్రమత్త స్తదా భవతి యోగోహి ప్రభవాప్యయౌ. ౧౧. నైవ వాచాన మనసా ప్రాప్తుం శక్యో నచక్షుషా, అస్తీతి బ్రువతోఽన్యత్ర కథం తదుపలభ్యతే. ౧౨. అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్య స్తత్త్వభావేనచోభయోః, అస్తీత్యేవోపలబ్ధస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి. ౧౩. యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామాయేఽస్య హృది శ్రితాః, అథమర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే. ౧౪. యదా సర్వే ప్రభిద్యన్తే హృదయస్యేహ గ్రన్థయః, అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యేతావదనుశాసనమ్. ౧౫. శతంచైకాచ హృదయస్య నాడ్యస్తాసాం మూర్ధాన మభినిస్సృతైకా, తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వ మేతి విష్వఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవన్తి. ౧౬. అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తరాత్మా సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః, తం స్వాచ్ఛరీరాత్ప్రవృహేన్ముఞ్జాదివేషీకాంధైర్యేణ, తం విద్యా చ్ఛుక్ర మమృతం తం విద్యాచ్ఛుక్ర మమృత మితి. ౧౭. మృత్యుప్రోక్తాం నచికేతోఽథ లబ్ధ్వా విద్యా మేతాం యోగవిధిఞ్చ కృత్స్నమ్, బ్రహ్మ ప్రాప్తో విరజోఽభూ ద్విమృత్యు రన్యోఽప్యేవం యోవిదధ్యాత్మ మేవ.

సహనావవ......త్వితి శాన్తిః.

ఇతి ద్వితీయోఽధ్యాయః, కఠోపనిషత్సమాప్తా.

౪. అథర్వవేదీయ ప్రశ్నోపనిషత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభి శ్శృణుయామ దేవాః, భద్రంపశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః, స్థిరై రంగై స్తుష్టువాగ్ంసస్తనూభిః. వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః, స్వస్తి నఇంద్రో వృద్ధశ్రవాః, స్వస్తినః పూషా

విశ్వవేదాః స్వస్తి న స్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః, స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దదాతు.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమః ప్రశ్నః

హరిః ఓమ్. సుకేశాచ భారద్వాజః శైబ్యశ్చ సత్యకామః సౌర్యాయణీ చ గార్గ్యః కౌశల్య శ్చాశ్వలాయనో భార్గవో వైదర్భిః కబన్ధీ కాత్యాయన స్తేహైతే బ్రహ్మపరాః బ్రహ్మనిష్ఠాః పరం బ్రహ్మాన్వేషమాణా ఏషహవై తత్సర్వం వక్ష్యతీతి తేహ సమిత్పాణయో భగవన్తం పిప్పలాద ముపసన్నాః. ౧. తాన్ హ సఋషి రువాచ భూయ ఏవ తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంవత్సరం సంవత్స్యథ యథాకామం ప్రశ్నాన్ పృచ్ఛథ యది విజ్ఞాస్యామః సర్వం హవో వక్ష్యామ ఇతి. ౨. అథ కబన్ధీ కాత్యాయన ఉపేత్య పప్రచ్ఛ భగవన్ కుతో హవా ఇమాః ప్రజాః ప్రజాయన్త ఇతి. ౩. తస్మై సహోవాచ ప్రజాకామో వై ప్రజాపతిః సతపోఽతప్యత సతప స్తప్త్వా సమిథునముత్పాదయతే, రయించ ప్రాణంచేత్యేతౌ మేబహుధా ప్రజాః[1] కరిష్యత ఇతి. ౪. ఆదిత్యో హవై ప్రాణో రయిరేవచన్ద్రమాః రయిర్వా ఏతత్సర్వం యన్మూర్తంచామూర్తంచ తస్మాన్మూర్తిరేవరయిః. ౫. అథాదిత్యః ఉదయన్యత్ప్రాచీం దిశం ప్రవిశతి తేన ప్రాచ్యాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే, యద్దక్షిణాం యత్ప్రతీచీం యదుదీచీం యదధో యదూర్ధ్వం యదన్తరాదిశో య త్సర్వం ప్రకాశయతి తేన సర్వాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే. ౬. సఏష వైశ్వానరో విశ్వరూపః ప్రాణోఽగ్నిరుదయతే తదేతదృచాభ్యుక్తమ్. ౭. విశ్వరూపం హరిణం జాతవేదసం పరాయణం జ్యోతిరేకం తపన్తం, సహస్రరశ్మి శ్శతధా వర్తమానః ప్రాణః ప్రజానా ముదయ త్యేష సూర్యః. ౮. సంవత్సరో వై ప్రజాపతిస్తస్యాయనే దక్షిణం చోత్తరం చ తద్యేహవైతదిష్టాపూర్తే కృతమిత్యుపాసతే తే చాన్ద్రమసమేవ లోకమభిజయన్తే త ఏవపునరావర్తన్తే తస్మాదేత ఋషయః ప్రజాకామా దక్షిణం ప్రతిప

1 కరిష్య ఇతి.

ద్యన్తే, ఏషహవై రయిర్యః పితృయాణః. ౯. అథోత్తరేణ తపసా
బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా విద్యయాత్మాన మన్విష్యాదిత్య మభిజయన్త
ఏత ద్వై ప్రాణానామాయతన మేత దమృత మభయ మేత త్పరాయ
ణ మేతస్మాన్న పునరావర్తంత ఇత్యేష నిరోధః. తదేషశ్లోకః. ౧౦.
పఞ్చపాదం పితరం ద్వాదశాకృతిం దివ ఆహుః పరే అర్ధే పురీషిణమ్,
అథేమేఅన్యఉపరేవిచక్షణం సప్తచక్రే షడరఆహు రర్పిత మితి. ౧౧.
మాసోవై ప్రజాపతి స్తస్య కృష్ణపక్షఏవ రయిః శుక్లః ప్రాణ స్తస్మాదే
తే ఋషయశ్శుక్లఇష్టిం కుర్వన్తీతర ఇతరస్మిన్. ౧౨. అహోరా
త్రోవై ప్రజాపతి స్తస్యాహరేవప్రాణోరాత్రి రేవ రయిః ప్రాణం వా
ఏతే ప్రస్కందన్తి, యే దివా రత్యా సంయుజ్యన్తేబ్రహ్మచర్యమేవ త
ద్యద్రాత్రౌ రత్యా సంయుజ్యన్తే. ౧౩. అన్నంవై ప్రజాపతి స్తతో హ
వైతద్రేత స్తస్మాదిమాః ప్రజాయన్త ఇతి. ౧౪. తద్యేహవై తత్ప్రజాప
తివ్రతఞ్చరన్తి [1] తే మిథునముత్పాదయన్తే, తేషామేవైషబ్రహ్మలోకో
యేషాం తపోబ్రహ్మచర్యంయేషు సత్యంప్రతిష్ఠితమ్. ౧౫. తేషామసౌ
విరజోబ్రహ్మలోకో న యేషుజిహ్మ మనృతం నమాయాచేతి.

ద్వితీయః ప్రశ్నః.

అథ హైనం భార్గవో వైదర్భిః పప్రచ్ఛ, భగవన్ కత్యేవ దే
వాః ప్రజాం విధారయన్తే కతరఏతత్ప్రకాశయన్తే కః పునరేషాం
వరిష్ఠఇతి. ౧. తస్మైసహోవాచాకాశో హవా ఏష దేవోవాయు
రగ్నిరాపః పృథివీ వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రంచ, తే ప్రకాశ్యాభివదన్తి
వయమేతద్బాణమవష్టభ్య విధారయామః. ౨. తాన్ వరిష్ఠః ప్రాణ
ఉవాచ, మా మోహ మాపద్యథాహ మేవైతత్ పంచధాత్మానం
ప్రవిభజ్యైతద్బాణ మవష్టభ్య విధారయామీతి. ౩. తేఽశ్రద్దధానా
బభూవుః సోఽభిమానా దూర్ధ్వముత్క్రామత ఇవ తస్మిన్నుత్క్రా

1 యే.

ముత్క్రమతేతరే సర్వ ఏవోత్క్రామన్తే తస్మింశ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వ ఏవ ప్రతిష్ఠన్తే. తద్యథా మక్షికా మధుకరరాజాన ముత్క్రామన్తం సర్వా ఏవోత్క్రామన్తే [1]తస్మింశ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వా ఏవ [2]ప్రాతిష్ఠన్త ఏవం వాఙ్మనశ్చక్షుః శ్రోత్రంచతే ప్రీతాః ప్రాణం స్తున్వన్తి. ౪. ఏషోఽగ్ని స్తపత్యేష సూర్యఏష పర్జన్యో మఘవా నేషవాయుః ఏష పృథివీ రయి ర్దేవః సదసచ్చామృతఞ్చ యత్. ౫. అరాఇవ రథనాభౌ ప్రాణే సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, ఋచో యజూగ్ంషి సామాని యజ్ఞః క్షత్రం బ్రహ్మచ. ౬. ప్రజాపతి శ్చరసి గర్భే త్వ మేవ ప్రతిజాయసే, తుభ్యం ప్రాణ ప్రజా స్త్విమా బలిం హరన్తి యః ప్రాణైః ప్రతితిష్ఠసి. ౭. దేవానామసి వహ్నితమః పితౄణాం ప్రథమా స్వధా, ఋషీణాం చరితం సత్యమథర్వాంగిరసా మసి. ౮. ఇన్ద్ర స్త్వం ప్రాణ తేజసా రుద్రోఽసి పరిరక్షితా, త్వమన్తరిక్షే చరసి సూర్య స్త్వం జ్యోతిషాంపతిః. ౯. యదా త్వమభివర్షస్యథేమాః ప్రాణతే ప్రజాః, ఆనన్దరూపా స్తిష్ఠన్తి కామాయాన్నం భవిష్యతీతి. ౧౦. వ్రాత్య స్త్వం ప్రాణైక ఋషిరత్తా విశ్వస్య సత్పతిః, వయ మాద్యస్య దాతారః పితా త్వం మాతరిశ్వనః. ౧౧. యాతే తనూ ర్వాచి ప్రతిష్ఠితా యా శ్రోత్రే యాచ చక్షుషి, యాచ మనసి సన్తతా శివాం తాం కురుమోత్క్రమీః. ౧౨. ప్రాణస్యేదం వశే సర్వం త్రిదివే యత్ప్రతిష్ఠితం, మాతేవ పుత్రాన్ రక్షస్వ శ్రీశ్చ ప్రజ్ఞాంచ విధేహి న ఇతి. ౧౩.

తృతీయః ప్రశ్నః.

అథ హైనం కౌశల్య శ్చాశ్వలాయనః పప్రచ్ఛ, భగవన్ కుత ఏష ప్రాణో జాయతే కథమాయాత్య స్మింఛ్ఛరీర ఆత్మానం వా ప్రవిభజ్య-కథంప్రాతిష్ఠతే కేనోత్క్రమతే కథం బాహ్య మభిధత్తే కథ మధ్యాత్మ మితి. ౧. తస్మై సహోవాచాతిప్రశ్నాన్ పృచ్ఛసి బ్రహ్మిష్ఠో

1 ఏవమస్మింశ్చ. 2 ప్రతి. 3 ఇతి.

ఽసీతి తస్మాత్తేఽహం బ్రవీమి. ౨. ఆత్మన ఏష ప్రాణో జాయతే యథైషా పురుషేచ్ఛాయైతస్మిన్నేతదాతతం మనో కృతే నాయా త్యస్మింఛరీరే. ౩. యథా సమ్రాడేవాధికృతా న్వినియుఙ్క్తే, ఏతా న్గ్రామా నేతాన్ గ్రామా నధితిష్ఠస్వేత్యేవ మేవైష ప్రాణః ఇతరాన్ ప్రాణాన్ పృథక్పృథగేవ సన్నిధత్తే. ౪. పాయూపస్థేఽపానం చక్షు శ్శ్రోత్రే ముఖనాసికాభ్యాం ప్రాణ స్స్వయం ప్రాతిష్ఠతే మధ్యేతు సమా నః, ఏష హ్యేతద్ధుత మన్నం సమం నయతి తస్మాదేతా స్సప్తార్చిషో భవన్తి. ౫. హృది హ్యేష ఆత్మా, అత్ర తదేకశతం నాడీనాం తా సాం శతం శతం శతమేకైకస్యాం ద్వాసప్తతి ర్ద్వాసప్తతిః ప్రతిశాఖా నాడీ సహస్రాణి భవన్త్యాసు వ్యాన శ్చరతి. ౬. అథైకయోర్ధ్వ ఉదానః పుణ్యేన పుణ్యం లోకం నయతి పాపేన పాపముభాభ్యా మేవ మనుష్యలోకమ్. ౭. ఆదిత్యో హవై బాహ్యః ప్రాణ ఉదయత్యేష హ్యేనం చాక్షుషం ప్రాణ మనుగృహ్ణానః, పృథివ్యాం యా దేవతా సైషా పురుషస్యాపానమవష్టభ్యాన్తరా యదాకాశ స్ససమానో వాయుర్వ్యానః. ౮. తేజోహ [1]వై ఉదాన స్తస్మా దుపశాన్త తేజాః, పునర్భవ మిన్ద్రియైర్మనసి సంపద్యమానైః. ౯. యచ్చిత్త స్తేనైష ప్రాణ మాయాతి ప్రాణ స్తేజసా యుక్తః, సహాత్మనా యథా సంకల్పి తం లోకం నయతి. ౧౦. య ఏవం విద్వాన్ ప్రాణం వేద, నహాస్య ప్రజాహీయతేఽమృతో భవతి తదేషశ్లోకః. ౧౧. ఉత్పత్తిమాయ తిం స్థానం విభుత్వం చైవ పఞ్చధా, అధ్యాత్మం చైవ ప్రాణస్య విజ్ఞాయా ఽమృత మశ్నుతఇతి. ౧౨.

చతుర్థః ప్రశ్నః.

ఓం. అథహైనం సౌర్యాయణీ గార్గ్యః పప్రచ్ఛ, భగవన్నేత స్మిన్ పురుషే కాని స్వపన్తి కాన్యస్మిన్ జాగ్రతి కతర ఏషదేవః స్వ

1. వావ.

ప్నాః పశ్యతి కస్యైతత్సుఖం భవతి కస్మిన్ను సర్వే సంప్రతిష్ఠి
తా భవన్తీతి. ౧. తస్మై సహోవాచ యథా గార్గ్య మరీచయో౽ర్క
స్యాస్తం గచ్ఛతః సర్వా ఏతస్మిం స్తేజో మణ్డల ఏకీభవన్తి, తాః పునః
పున రుదయతః ప్రచరంత్యేవం హవై తత్సర్వం పరే దేవే మనస్యేకీ
భవతి, తేన తర్హ్యేష పురుషో నశృణోతి నపశ్యతి నజిఘ్రతి నరసయతే
నస్పృశతే నాభివదతేనాదత్తే నానన్దయతే నవిసృజతే నేయాయతేస్వపి
తీత్యాచక్షతే. ౨. ప్రాణాగ్నయ ఏవైతస్మిన్పురే జాగ్రతి, గార్హపత్యో
హవా ఏషో౽పానో వ్యానో౽న్వాహార్యపచనో యద్గార్హపత్యాత్ప్రి
ణీయతేప్రణయనాదాహవనీయః ప్రాణః. ౩. యదుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసావే
తావాహుతీసమం నయతీతి ససమానః, మనోహవావ యజమాన ఇష్ట
ఫలమేవోదానస్సఏనం యజమాన మహరహ ర్బ్రహ్మ గమయతి. ౪.
అత్రైష దేవః స్వప్నే మహిమానమనుభవతి, యద్దృష్టం దృష్టమను
పశ్యతి శ్రుతంశ్రుత మేవార్థమనుశృణోతి దేశదిగన్తరైశ్చ ప్రత్యనుభూ
తం పునః పునః ప్రత్యనుభవతి దృష్టంచాదృష్టం చ శ్రుతఞ్చాశ్రుతఞ్చా
నుభూతఞ్చాననుభూతఞ్చ సచ్చాసచ్చ సర్వం పశ్యతి సర్వః పశ్యతి. ౫.
సయదా తేజసా౽భి భూతో భవత్యత్రైష దేవస్స్వప్నాన్నపశ్యత్యథ
తదైతస్మించ్ఛరీరే ఏతత్సుఖం భవతి. ౬. సయథాసోమ్యవయాంసివా
సోవృక్షం సంప్రతిష్ఠన్తే, ఏవంహవై తత్సర్వం పరఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే. ౭
పృథివీ చ పృథివీమాత్రా చాపశ్చాపోమాత్రాచ తేజశ్చ తేజోమాత్రా
వాయుశ్చ వాయుమాత్రాచాకాశశ్చాకాశ మాత్రాచ చక్షుశ్చద్రష్ట
వ్యం చ శ్రోత్రం చ శ్రోతవ్యం చ ఘ్రాణం చ ఘ్రాతవ్యం చ రసశ్చ ర
యితవ్యంచ త్వక్చ స్పర్శయితవ్యం చ వాక్చ వక్తవ్యం చ హస్తౌచ
దాతవ్యం చోపస్థ శ్చానన్దయితవ్యఞ్చ పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యఞ్చ ప
దౌచ గన్తవ్యం చ మనశ్చ మన్తవ్యం చ బుద్ధిశ్చ బోద్ధవ్యం చాహంక
రశ్చాహంకర్తవ్యఞ్చ చిత్తఞ్చ చేతయితవ్యఞ్చ తేజశ్చ విద్యోతయి
తవ్యం చ ప్రాణశ్చ విధారయితవ్యంచ. ౮. ఏషహి ద్రష్టాస్ప్రష్టాశ్రోత

ఘ్రాతారసయితా మన్తా బోద్ధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః, సపరేఽక్షరేఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే. ౯. పరమేవాక్షరం ప్రతిపద్యతే సయోహవై తదచ్ఛాయమశరీరమలోహితం శుభ్రమక్షరం వేదయతే యస్తుసోమ్య, ససర్వజ్ఞస్సర్వో భవతి తదేషశ్లోకః. ౧౦. విజ్ఞానాత్మా సహదేవైశ్చస ర్వైః ప్రాణాభూతాని సంప్రతిష్ఠన్తియత్ర, తదక్షరం వేదయతే యస్తు సోమ్యససర్వజ్ఞ స్సర్వమేవావివేశేతి.

పంచమః ప్రశ్నః.

ఓం. అథహైనం శైబ్యస్సత్యకామః పప్రచ్ఛ, సయోహవైతద్భ గవన్మనుష్యేషు ప్రాయణాన్త మోంకారమభిధ్యాయీత, కతమం వావ సతేన లోకం జయతీతి. ౧. తస్మైసహోవాచ, ఏతద్వైసత్యకామ పర ఞ్చాపరఞ్చ బ్రహ్మయదోంకారస్తస్మాద్విద్వానేతే నైవాయతనే నైకత రమన్వేతి. ౨. సయద్యేకమాత్రమభిధ్యాయీత సతేనైవసంవేదితస్తూ ర్ణమేవ జగత్యామభిసంపద్యతే, తమృచోమనుష్యలోకముపనయన్తే సతత్రతపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంపన్నో మహిమానమనుభవ తి. ౩. అథయది ద్విమాత్రేణ మనసి సంపద్యతే సోఽన్తరిక్షం యజుర్భి రున్నీయతే, ససోమలోకం స సోమలోకే విభూతి మనుభూయ పునరా వర్తతే. ౪. యఃపునరేతన్త్రి[1]మాత్రేణైవోమిత్యేతేనైవాక్షరేణ పరం పురుషమభిధ్యాయీత సతేజసి సూర్యే సంపన్నః, యథాపాదోదరస్త్వ చావినిర్ముచ్యత ఏవంహవైసపాప్మనావినిర్ముక్తః ససామభిరున్నీయతే బ్ర హ్మలోకం స ఏతస్మాజ్జీవఘనాత్పరాత్పరం పురిశయం పురుషమీక్షతే త దేతౌ శ్లోకౌ భవతః. ౫. తిస్రో మాత్రా మృత్యుమత్యః ప్రయుక్తా అ న్యోన్యసక్తా అనవిప్రయుక్తాః, క్రియాసు బాహ్యాభ్యన్తర మధ్యమాసు సమ్యక్ప్రయుక్తాసు నకంపతేజ్ఞః. ౬. ఋగ్భిరేతం యజుర్భిరన్తరిక్షంస ామభిర్యత్తత్కవయోవేదయన్తే, తమోంకారేణైవాయతనే నాన్వే తి విద్వాన్యత్తచ్ఛాన్తమజర మమృత మభయం పరం చేతి. ౭.

---

[1] మాత్రేణోమి.

షష్ఠః ప్రశ్నః.

ఓం. అథహైనం సుకేశా భారద్వాజః పప్రచ్ఛ భగవన్ హిరణ్యనాభః కౌసల్యో రాజపుత్రో మాముపేత్యైతం ప్రశ్నమపృచ్ఛత, షోడశకలం భారద్వాజపురుషం వేత్థ తమహం కుమారమబ్రువం నాహమిమం వేదయద్యహమిమమవేదిషం కథం తేనావక్ష్యమితి సమూలో వా ఏష పరిశుష్యతి యోఽనృతమభివదతి తస్మాన్నార్హామ్యనృతం వక్తుం సతూష్ణీం రథమారుహ్య ప్రవవ్రాజ, తంత్వాపృచ్ఛామి క్వాసౌ పురుష ఇతి. ౧. తస్మై సహోవాచ, ఇహైవాన్తశ్శరీరే సోమ్య స పురుషో యస్మిన్నేతాః షోడశకలాః ప్రభవన్తీతి. ౨. స ఈక్షాంచక్రే, కస్మిన్నహముత్క్రాన్త ఉత్క్రాన్తో భవిష్యామి కస్మిన్వాప్రతిష్ఠితే ప్రతిష్ఠాస్యామీతి. ౩. సప్రాణమసృజత ప్రాణాచ్ఛ్రద్ధాం ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీన్ద్రియమ్, మనోఽన్నమన్నాద్వీర్యం తపోమన్త్రాః కర్మలోకా లోకేషు నామచ. ౪. సయథేమానద్యస్స్యన్దమానాః సముద్రాయణాస్సముద్రం ప్రాప్యాస్తం గచ్ఛన్తి భిద్యేతే తాసాం నామరూపే సముద్ర ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే, ఏవమేవాస్య పరిద్రష్టురిమాః షోడశకలాః పురుషాయణాః పురుషం ప్రాప్యాస్తంగచ్ఛన్తి భిద్యేతే తాసాం నామరూపే పురుష ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే స ఏషో కలోఽమృతో భవతి తదేష శ్లోకః. ౫. అరా ఇవ రథనాభౌ కలా యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితాః, తం వేద్యం పురుషం వేద యథా మా వో మృత్యుః పరివ్యథా ఇతి. ౬. తాన్హోవాచైతావదేవాహమేతత్పరంబ్రహ్మ వేద నాతఃపరమస్తీతి. ౭. తేతమర్చయన్తస్త్వం హి నః పితా యోఽస్మాకమవిద్యాయాః పరం పారం తారయసీతి, నమః పరమఋషిభ్యో నమః పరమఋషిభ్యః.

భద్రం కర్ణేభి......రితి శాంతిః.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౫. అథర్వవేదీయముండకోపనిషత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభిశ్శృణుయామ దేవాః, భద్రంపశ్యేమాక్ష భిర్యజత్రాః, స్థిరై రంగైస్తుష్టువాగ్ సస్తనూభిః, వ్యశేమ దేవహితం, యదాయుః, స్వస్తి న ఇంద్రోవృద్ధశ్రవాః, స్వస్తినః పూషావిశ్వవేదాః స్వస్తిన స్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః, స్వస్తినో బృహస్పతి ర్దధాతు.

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాన్తిః.

ప్రథమముండకే - ప్రథమః ఖండః.

ఓం. బ్రహ్మా దేవానాం ప్రథమ స్సంబభూవ విశ్వస్య కర్తా భువనస్య గోప్తా, స బ్రహ్మవిద్యాం సర్వవిద్యా ప్రతిష్ఠా మథర్వాయ జ్యేష్ఠపుత్రాయ ప్రాహ. ౧. అథర్వణే యాం ప్రవదేత బ్రహ్మాఽథర్వా తాం పురోవాచాంగిరేబ్రహ్మవిద్యామ్, స భారద్వాజాయ సత్యవాహా య ప్రాహ భారద్వాజోఽఙ్గిరసే పరావరామ్. ౨. శౌనకో హవై మహాశాలోఽఙ్గిరసం విధివదుపసన్నః పప్రచ్ఛ, కస్మిన్ను భగవో విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతంభవతీతి. 3. తస్మై సహోవాచ, ద్వేవిద్యే వేదితవ్యే ఇతిహస్మ యద్బ్రహ్మవిదో వదన్తి పరాచైవాపరాచ. ౪. తత్రాపరా ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽథర్వవేద శ్శిక్షా కల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛందో జ్యోతిష మితి, అథ పరా యయా తదక్షర మధిగమ్యతే. ౫. యత్తదద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచక్షు శ్శ్రోత్రం తదపాణిపాదమ్, నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూ క్ష్మం తదవ్యయం యద్భూతయోనిం పరిపశ్యన్తి ధీరాః. ౬. యథోర్ణ నాభిః సృజతే గృహ్ణతేచ యథా పృథివ్యా మోషధయః సంభవన్తి,

యథా సతః పురుషా త్కేశలోమాని తథాక్షరాత్సంభవతీహ విశ్వమ్. ౭. తపసా చీయతే బ్రహ్మ తతోఽన్న మభిజాయతే, అన్నాత్ప్రాణో మనః సత్యం లోకాః కర్మసు చామృతమ్. ౮. య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వ విద్యస్య జ్ఞానమయం తపః, తస్మాదేతద్బ్రహ్మ నామరూప మన్నఞ్చ జాయతే. ౯.

ప్రథమముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

ఓం. తదేతత్సత్యమ్. మన్త్రేషు కర్మాణి కవయో యాన్యప శ్యం స్తాని త్రేతాయాం బహుధా సన్తతాని, తా న్యాచరథ నియతం సత్యకామా ఏష వః పన్థా స్సుకృతస్య లోకే. ౧. యదా లేలాయతే హ్యర్చి స్సమిద్ధే హవ్యవాహనే, తదాజ్యభాగా వన్తరే ణాహుతీః ప్రతిపాదయే చ్ఛ్రద్ధయా హుతమ్. ౨. యస్యాగ్నిహోత్ర మదర్శ మపౌర్ణమాస మచాతుర్మాస్య మనాగ్రయణ మతిథి వర్జితం చ, అహుత మవైశ్వదేవ మవిధినా హుత మాసప్తమాం స్తస్య లోకాన్ హినస్తి. ౩. కాలీ కరాలీచ మనోజవాచ సులోహితాయాచ సుధూమ్రవర్ణా, స్ఫులింగినీ విశ్వరూపీ చ దేవీ లేలాయమానా ఇతి సప్త జిహ్వాః. ౪. ఏతేషు యశ్చరతే భ్రాజమానేషు యథాకాలం చాహుతయో హ్యాదదాయన్, తం నయ న్త్యేతా స్సూర్యస్య రశ్మయో యత్ర దేవానాం పతి రేకోఽధివాసః. ౫. ఏహ్యేహీతి తమాహుతయ స్సువర్చసః సూర్యస్య రశ్మిభిర్యజమానం వహన్తి, ప్రియాం వాచ మభివదన్త్యోఽర్చయ న్త్యఏష వః పుణ్య స్సుకృతో బ్రహ్మలోకః. ౬. ప్లవా హ్యేతే అదృఢా యజ్ఞరూపా అష్టాదశోక్తమవరం యేషు కర్మ, ఏత చ్ఛ్రేయో యేఽభినన్దన్తి మూఢా జరామృత్యుం తే పునరేవాపి యన్తి. ౭. అవిద్యాయా మన్తరే వర్తమానాః స్వయం ధీరాః పండితం మన్యమానాః, జంఘన్యమానాః పరియన్తి మూఢా అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః. ౮. అవిద్యాయాం బహుధా వర్తమానా వయం కృతార్థా ఇత్యభిమన్యన్తి బాలాః, య త్కర్మిణో. ౯

ప్రవేదయన్తి రాగాత్తేనాతురాః క్షీణలోకా శ్చ్యవన్తే. ౯. ఇష్టాపూర్తం మన్యమానా వరిష్ఠం నాన్య చ్ఛ్రేయో వేదయన్తే ప్రమూఢాః, నాకస్య పృష్ఠే తే సుకృతేఽనుభూత్వా ఇమం లోకం హీనతరఞ్చావిశంతి. ౧౦. తపశ్శ్రద్ధే యే హ్యుపవస న్త్యరణ్యే శాంతా విద్వాంసో భైక్షచర్యా చరన్తః, సూర్యద్వారేణ తే విరజాః ప్రయాన్తి యత్రామృత స్స పురుషో హ్యవ్యయాత్మా. ౧౧. పరీక్ష్య లోకాన్కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేద మాయా న్నాస్త్యకృతః కృతేన, తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛే త్సమిత్పాణి శ్శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠమ్. ౧౨. తస్మై స విద్వానుపసన్నాయ సమ్యక్ప్రశాన్తచిత్తాయ శమాన్వితాయ, యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం ప్రోవాచ తాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యామ్.

ఇతి ప్రథమముండక స్సమాప్తః.

ద్వితీయముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. తదేతత్సత్యం, యథా సుదీప్తా త్పావకా ద్విస్ఫులిఙ్గాః సహస్రశః ప్రభవనే సరూపాః, తథాఽక్షరా ద్వివిధా స్సోమ్య భావాః ప్రజాయన్తే తత్ర చైవాపియన్తి. ౧. దివ్యో హ్యమూర్తః పురుషస్సబాహ్యాభ్యన్తరో హ్యజః, అప్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో హ్యక్షరాత్పరతః పరః. ౨. ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మన స్సర్వేన్ద్రియాణి చ, ఖం వాయు ర్జ్యోతి రాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ. 3. అగ్ని ర్మూర్ధా చక్షుషీ చన్ద్రసూర్యౌ దిశ శ్శ్రోత్రే వాగ్వివృతాశ్చ వేదాః, వాయుః ప్రాణో హృదయం విశ్వ మస్య పద్భ్యాం పృథివీ హ్యేష సర్వభూతాంతరాత్మా. ౪. తస్మా దగ్ని స్సమిధో యస్య సూర్యః సోమా త్పర్జన్య ఓషధయః పృథివ్యామ్, పుమాన్ రేత స్సించతి యోషితాయాం బహ్వీః ప్రజాః పురుషా త్సంప్రసూతాః. ౫. తస్మా దృచ స్సామ యజూంషి దీక్షాయ

---

1 హీనతరం వా విశంతి.

జ్ఞాశ్చ సర్వే క్రతవో దక్షిణాశ్చ, [1]సంవత్సరం చ యజమానశ్చ లోకాః సోమో యత్ర పవతే యత్ర సూర్యః. ౬. తస్మాచ్చ దేవా బహుధా సంప్రసూతాః సాధ్యా మనుష్యాః పశవో వయాగ్ంసి, ప్రాణాపానౌ వ్రీహియవౌ తపశ్చ శ్రద్ధా సత్యం బ్రహ్మచర్యం విధిశ్చ. ౭. సప్త ప్రాణాః ప్రభవన్తి తస్మాత్సప్తార్చిష స్సమిధ స్సప్తహోమాః, సప్త ఇమే లోకా యేషు చరన్తి ప్రాణా గుహాశయా నిహితా స్సప్తసప్త. ౮. అత స్సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మా త్స్యందన్తే సిన్ధవ స్సర్వరూపాః, అతశ్చ సర్వా ఓషధయో రసాశ్చ యే నైష భూతై స్తిష్ఠతే హ్యన్తరాత్మా. ౯. పురుష ఏవేదం విశ్వం కర్మ తపో బ్రహ్మ పరామృతమ్, ఏతద్యో వేద నిహితం గుహాయాం సోఽవిద్యాగ్రన్థిం వికిరతీహ సోమ్య.

ద్వితీయముండకే - ద్వితీయః ఖండః

ఓమ్. ఆవి స్సన్నిహితం గుహాచరం నామ మహత్పద మత్రైత త్సమర్పితమ్, ఏజ త్ప్రాణన్నిమిషచ్చ యదేతజ్జానథ సదసద్వరేణ్యం పరం విజ్ఞానాద్య ద్వరిష్ఠం ప్రజానామ్. ౧. యదర్చిమ ద్యదణుభ్యోఽణు యస్మిం ల్లోకా నిహితా లోకినశ్చ, త దేతదక్షరం బ్రహ్మ సప్రాణ స్తదు వాఙ్మనః, త దేత త్సత్యం తదమృతం తద్వేద్ధవ్యం సోమ్య విద్ధి. ౨. ధను ర్గృహీత్వౌపనిషదం మహాస్త్రం శరం హ్యుపాసా నిశితం [2]సన్ధీయత, ఆయమ్య తద్భావగతేన చేతసా లక్ష్యం తదేవాక్షరం సోమ్య విద్ధి. ౩. ప్రణవో ధనుశ్శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్య ముచ్యతే, అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవ త్తన్మయో భవేత్. ౪. యస్మిం ద్యౌః పృథివీ చాన్తరిక్ష మోతం మన స్సహ ప్రాణైశ్చ సర్వైః, తమే వైకం జానథాత్మాన మన్యావాచో విముంచథ అమృత స్యైష సేతుః. ౫. అరా ఇవ రథనాభౌ సంహతా యత్ర నాడ్యః స ఏషోఽన్తశ్చరతే బహుధా జాయమానః, ఓమిత్యేవం ధ్యాయథాత్మానం స్వస్తి వః పారాయ తమసః

1 సంవత్సరశ్చ. 2 సన్ధయీత.

పరస్తాత్. ౬. యస్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిద్యస్యైష మహిమా భువి, దివ్యే బ్రహ్మపురే హ్యేష వ్యోమ న్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః, మనోమయః ప్రాణశరీరనేతా ప్రతిష్ఠితోఽన్నే హృదయం సన్నిధాయ, తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తి ధీరా ఆనన్దరూప మమృతం యద్విభాతి. ౭. భిద్యతే హృదయ గ్రన్థిశ్ఛిద్యన్తే సర్వసంశయాః, క్షీయన్తే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే. ౮. హిరణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కలమ్, తచ్ఛుభ్రం జ్యోతిషాం జ్యోతి స్తద్యదాత్మవిదో విదుః. ౯. న తత్ర సూర్యోభాతినచన్ద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయ మగ్నిః, తమేవభాన్త మనుభాతి సర్వంతస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి. ౧౦. బ్రహ్మైవేద మమృతం పురస్తా ద్బ్రహ్మపశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణత శ్చోత్తరేణ, అధ శ్చోర్ధ్వంచప్రసృతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వ మిదం వరిష్ఠమ్. ౧౧.

ఇతి ద్వితీయముండక స్సమాప్తః.

తృతీయముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ద్వా సుపర్ణాస యుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే, త యో రన్యః పిప్పలం స్వా ద్వత్త్యనశ్న న్నన్యో అభిచాకశీతి. ౧. సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నో ఽనీశయా శోచతి ముహ్యమానః, జుష్టం యదా పశ్యత్యన్యమీశమస్య మహిమానమితి వీతశోకః. ౨. యదాపశ్యఃపశ్యతేరుక్మవర్ణం కర్తార మీశం పురుషంబ్రహ్మయోనిమ్, తదావిద్వాన్పుణ్యపాపేవిధూయనిరంజనః పరమంసామ్యముపైతి. ౩. ప్రాణోహ్యేషయస్సర్వభూతైర్విభాతి విజానన్ విద్వాన్ భవతేనాతివాదీ, ఆత్మక్రీడఆత్మరతిః క్రియావానేష బ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠః. ౪. సత్యేనలభ్య స్తపసా హ్యేషఆత్మాసమ్యక్ జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యమ్, అన్తశ్శరీరే జ్యోతిర్మయోహిశుభ్రోయం పశ్యంతి యతయః క్షీణదోషాః. ౫. సత్యమేవ జయతే నానృతం సత్యేన పంథా వితతో దేవయానః, యేనాక్రమ న్త్యృషయో హ్యాప్త కామాయత్ర తత్సత్యస్య పరమంనిధానమ్, ౬.

బృహచ్చతద్దివ్యమచింత్యరూపం సూక్ష్మాచ్చ తత్సూక్ష్మతరంవిభాతి, దూ
రాత్సుదూరే తదిహాన్తికేచపశ్యత్స్విహైవనిహితం గుహాయామ్. ౭.
నచక్షుషాగృహ్యతేనాపివాచానాన్యైర్దేవై స్తపసాకర్మణావా, జ్ఞానప్ర
సాదేనవిశుద్ధ సత్త్వస్తతస్తుతం పశ్యతే నిష్కలంధ్యాయమానః. ౮. ఏ
షోఽణురాత్మాచేతసావేదితవ్యో యస్మిన్ప్రాణః పంచధాసంవివేశ, ప్రా
ణైశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్రజానాం యస్మిన్ విశుద్ధే విభవత్యేష ఆత్మా.
౯. యంయంలోకం మనసా సంవిభాతి విశుద్ధసత్త్వః కామయతే.
యాంశ్చకామాన్, తం తంలోకం జయతే తాంశ్చ కామాంస్తస్మా దా
త్మజ్ఞం హ్యర్చయేద్భూతికామః. ౧౦.

తృతీయ ముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

ఓమ్. సవేదైతత్పరమం బ్రహ్మధామయత్రవిశ్వం నిహితంభాతి
శుభ్రమ్, ఉపాసతేపురుషం యేహ్యకామా స్తే శుక్రమేతదతివర్తన్తి
ధీరాః. ౧. కామాన్ యః కామయతే మన్యమానః సకామభిర్జాయ
తే తత్రతత్ర. పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మనస్తు ఇహైవసర్వే ప్రవిలీయ
న్తికామాః. ౨. నాయమాత్మాప్రవచనేన లభ్యోనమేధయాన బహునా
శ్రుతేన, య మే వైషవృణుతే తేన లభ్యస్తస్యైష ఆత్మా[1]వృణుతే
తనూంస్వామ్. ౩. నాయమాత్మాబలహీనేనలభ్యోన చ ప్రమాదాత్తప
సోవాప్యలింగాత్. ఏతైరుపాయైర్యతతే యస్తు విద్వాంస్తస్యైష ఆ
త్మావిశతేబ్రహ్మధామ. ౪. సంప్రాప్యైనమృషయోజ్ఞాన తృప్తాః కృత
త్మానోవీతరాగాః ప్రశాన్తాః, తే సర్వగం సర్వతః ప్రాప్యధీరాయుక్తాత్మా
స్సర్వమేవావిశన్తి. ౫. వేదాన్త విజ్ఞానసునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాసయో
గాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః, తేబ్రహ్మలోకేషు పరాన్తకాలే పరామృ
తాః పరిముచ్యన్తి సర్వే. ౬. గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ
సర్వేప్రతిదేవతాసు, కర్మాణి విజ్ఞానమయశ్చ ఆత్మాపరేఽవ్యయే సర్వ

1 వివృణుతే.

ఏకీభవన్తి. ౭. యథానద్యస్స్యన్దమానాస్సముద్రే అస్తంగచ్ఛన్తి నామ రూపేవిహాయ, తథా విద్వాన్నామ రూపాద్విముక్తః పరాత్పరం పురుషముపైతి దివ్యమ్. ౮. స యోహ వై తత్పరమం బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవ భవతి నాస్యా బ్రహ్మవిత్కులే భవతి, తరతిశోకం తరతి పాప్మానంగుహా గ్రన్థిభ్యో విముక్తోఽమృతో భవతి. ౯. తదేతదృచాభ్యుక్తం, క్రియావంతశ్శ్రోత్రియా బ్రహ్మ నిష్ఠాస్స్వయం జుహ్వత ఏకర్షిం. శ్రద్ధయన్తః తేషామేవైతాం బ్రహ్మవిద్యాం వదేతశిరోవ్రతం విధివద్యైస్తుచీర్ణమ్. ౧౦. తదేతత్సత్య మృషిరంగిరాః పురోవాచ నైతదచీర్ణ వ్రతోఽధీతే, నమః పరమఋషిభ్యోనమః పరమఋషిభ్యః. ౧౧.

భద్రం కర్ణేభి......రితి శాన్తిః. ఓం తత్సత్.

ఇతి అథర్వవేదీయ ముండకోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౬. అథర్వవేదీయ మాండూక్యోపషనిత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభిః శ్రుణుయామదేవాః, భద్రంపశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః, స్థిరై రంగైస్తుష్టువాగ్ సస్తనూభిః, వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః, స్వస్తి నఇంద్రోవృద్ధశ్రవాః, స్వస్తినః పూషావిశ్వవేదాః స్వస్తిన స్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః, స్వస్తి నో బృహస్పతి ర్దధాతు.

ఓమ్ శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఓమ్. ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానభూతం భవద్భవిష్యదితి సర్వమోంకార ఏవ, యచ్చాన్యత్త్రికాలాతీతం తదప్యోంకారఏవ. ౧. సర్వగ్ హ్యేతద్బ్రహ్మాఽయ మాత్మా బ్రహ్మసోఽయమాత్మా చతుష్పాత్. ౨. జాగరితస్థానో బహిః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖః స్థూలభుగ్వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః. ౩. స్వప్నస్థానోఽన్తః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోన వింశతిముఖః ప్రవివిక్త భుక్తైజసోద్వితీయః

పాదః. ౪. యత్రసుప్తోనకంచన కామం కామయతే న కంచన స్వప్నం పశ్యతితత్సుషుప్తం, సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘనఏవానందమయో హ్యానందభుక్చేతో ముఖః ప్రాజ్ఞస్తృతీయః పాదః. ౫. ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽన్తర్యామ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభవాప్యయా హి భూతానామ్. ౬. అత్రైతే శ్లోకాభవన్తి.

శ్రీ గౌడపాదీయ మాండూక్యోపనిషత్కారికా

ప్రథమం స్వాగమ ప్రకరణమ్

బహిః ప్రజ్ఞో విభుర్విశ్వో హ్యన్తః ప్రజ్ఞస్తు తైజసః, ఘనప్రజ్ఞస్తథా ప్రాజ్ఞ ఏకఏవ త్రిధా స్మృతః. ౧. దక్షిణాభిముఖే విశ్వో మనస్యన్తస్తు తైజసః, ఆకాశేచ హృది ప్రాజ్ఞస్త్రిధా దేహే వ్యవస్థితః. ౨. విశ్వోహి స్థూలభుఙ్నిత్యం తైజసః ప్రవివిక్తభుక్, ఆనన్దభుక్తథా ప్రాజ్ఞస్త్రిధా భోగం నిబోధత. ౩. స్థూలం తర్పయతే విశ్వంప్రవివిక్తంతుతైజసమ్, ఆనన్దశ్చ తథా ప్రాజ్ఞం త్రిధా తృప్తిం నిబోధత. ౪. త్రిషుధామసు యద్భోజ్యం భోక్తా యశ్చ ప్రకీర్తితః, వేదైతదుభయం యస్తు సభుఞ్జానో నలిప్యతే. ౫. ప్రభవ స్సర్వభావానాం సతామితివినిశ్చయః, సర్వం జనయతి ప్రాణశ్చేతోఽంశూన్ పురుషః పృథక్. ౬. విభూతిం ప్రసవంత్వన్యే మన్యన్తే సృష్టిచిన్తకాః, స్వప్నమాయాస్వరూపేతి సృష్టిరన్యైర్వికల్పితా. ౭. ఇచ్ఛామాత్రం ప్రభో స్సృష్టిరితి సృష్టౌ వినిశ్చితాః, కాలాత్ప్రసూతిం భూతానాం మన్యన్తే కాలచిన్తకాః. ౮. భోగార్థం సృష్టిరిత్యన్యే క్రీడార్థమితి చాపరే, దేవస్యైష స్వభావోఽయమాప్తకామస్య కా స్పృహేతి. ౯.

అథోపనిషత్.

నాంతః ప్రజ్ఞం న బహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞాన ఘనం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞమ్, అదృష్ట మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్ష

మచింత్య మవ్యపదేశ్య [1]మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాన్తం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యన్తే స ఆత్మా స విజ్ఞేయః. ౧౦.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

నివృత్తే స్సర్వదుఃఖానా మీశానః ప్రభురవ్యయః, అద్వైత స్సర్వభావానాం దేవ స్తుర్యో విభు స్స్మృతః. ౧౧. కార్యకారణబద్ధౌ తా విష్యేతే విశ్వతైజసౌ, ప్రాజ్ఞః కారణబద్ధస్తు ద్వౌ తౌ తుర్యే న సిధ్యతః. ౧౨. నాత్మానం నాపరాం శ్చైవ నసత్యం నాపి చానృతమ్, ప్రాజ్ఞః కించ న సంవేత్తి తుర్యం తత్సర్వదృ క్సదా. ౧౩. ద్వైత స్యాగ్రహణం తుల్య ముభయోః ప్రాజ్ఞతుర్యయోః, బీజనిద్రాయుతః ప్రాజ్ఞః సా చ తుర్యే న విద్యతే. ౧౪. స్వప్ననిద్రాయుతా వాద్యౌ ప్రాజ్ఞ స్త్వస్వప్ననిద్రయా, న నిద్రాం నైవ చ స్వప్నం తుర్యే పశ్యన్తి నిశ్చితాః. ౧౫. అన్యథా గృహ్ణత స్స్వప్నో నిద్రా తత్త్వమజానతః, విపర్యాసే తయోః క్షీణే తురీయం పద మశ్నుతే. ౧౬. అనాది మాయయా సుప్తో యదా జీవః ప్రబుధ్యతే, అజ మనిద్ర మస్వప్న మద్వైతం బుధ్యతే తదా. ౧౭. ప్రపంచో యది విద్యేత నివర్తేత న సంశయః, మాయామాత్ర మిదం ద్వైత మద్వైతం పరమార్థతః. ౧౮. వికల్పో వినివర్తేత కల్పితో యది కేనచిత్, ఉపదేశా దయం వాదో జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే. ౧౯.

అథోపనిషత్.

సోఽయమాత్మా ధ్యక్షర మోంకారోఽధిమాత్రం పాదా మాత్రామాత్రాశ్చ పాదా అకార ఉకారో మకార ఇతి. ౨౦. జాగరిత స్థానో వైశ్వానరోఽకారః ప్రథమామాత్రా ఆప్తే రాదిమత్త్వా ద్వా ఽప్నోతి హవై సర్వాన్ కామా నాదిశ్చ భవతి యఏవంవేద. ౨౧. స్వ ప్నస్థాన స్తైజస ఉకారో ద్వితీయామాత్రోత్కర్షా దుభయత్వా ద్వా

1 మేకాత్మ్య.

ఉత్కర్షతి హవై జ్ఞాన సన్తతిం సమానశ్చ భవతి నాస్యా బ్రహ్మ విత్కులే భవతి య ఏవం వేద. ౨౨. సుషుప్తస్థానః ప్రాజ్ఞో మకార స్తృతీయా మాత్రా మితే రపీతే ర్వా మినోతి హవా ఇదగ్ సర్వ మపీతి శ్చ భవతి య ఏవం వేద. ౨౩.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

విశ్వస్యాత్వవివక్షాయామాదిసామాన్య ముత్కటమ్, మాత్రాసంప్రతిపత్తౌ స్యాదాప్తిసామాన్య మేవచ. ౨౪. తైజసస్యోత్వ విజ్ఞానే ఉత్కర్షో దృశ్యతే స్ఫుటమ్, మాత్రా సంప్రతిపత్తౌ స్యా దుభయత్వం తథావిధమ్. ౨౫. మకారభావే ప్రాజ్ఞస్య మానసామాన్య ముత్కటమ్, మాత్రా సంప్రతిపత్తౌ తు లయసామాన్యమేవచ. ౨౬. త్రిషు ధామసు యత్తుల్యం సామాన్యం వేత్తి నిశ్చితః, సపూజ్యస్సర్వ భూతానాం వంద్య శ్చైవ మహామునిః. ౨౭. అకారో నయతే విశ్వ ముకారశ్చాపి తైజసమ్, మకారశ్చ పునః ప్రాజ్ఞం నామాత్రే విద్యతేగతిః.

అథోపనిషత్.

అమాత్రశ్చతుర్థోఽవ్యవహార్యః ప్రపంచోపశమశ్శివోఽద్వైత ఏవమోంకార ఆత్మైవసంవిశత్యాత్మనాఽఽత్మానం యఏవం వేద య ఏవం వేద. ౨౯. ఇత్యుపనిషత్. భద్రం కర్ణేభి......రితి శాన్తిః.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

ఓంకారం పాదశో విద్యాత్పాదామాత్రా న సంశయః, ఓంకారం పాదశోజ్ఞాత్వా నకించి దపిచింతయేత్. ౩౦. యుంజీతప్రణవేచేతః ప్రణవో బ్రహ్మ నిర్భయం, ప్రణవేనిత్యయుక్తస్య న భయం విద్యతేక్వచిత్. ౩౧. ప్రణవోహ్యపరం బ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరస్స్మృతః, అపూర్వోఽన న్తరోబాహ్యోనపరః ప్రణవోఽవ్యయః. ౩౨. సర్వస్యప్రణవోహ్యాది ర్మధ్యమన్త స్తథైవచ, ఏవంహి ప్రణవం జ్ఞాత్వా వ్యశ్నుతే తదనన్తరం. ౩౩. ప్రణవం హీశ్వరం విద్యాత్సర్వస్య హృది సంస్థితమ్, సర్వవ్యాపిన

మోంకారం మత్వాధీరో నశోచతి. ౨౮. అమాత్రోఽనన్తమాత్రశ్చద్వైతస్యోపశమశ్శివః, ఓంకారో విదితోయేన సమునిర్నేతరోజన స్సమునిర్నేతరోజన ఇతి. ౨౯.

ఇతి శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా ప్రథమం స్వాగమప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికాయాం ద్వితీయం వైతథ్యప్రకరణమ్.

ఓమ్. వైతథ్యం సర్వభావానాం స్వప్నఆహుర్మనీషిణః, అన్తస్థానాత్తుభావానాం సంవృతత్వేన హేతునా. ౧. అదీర్ఘత్వాచ్చ కాలస్య గత్వాదేశాన్నపశ్యతి, ప్రతిబుద్ధశ్చ వై సర్వస్తస్మిన్దేశే నవిద్యతే. ౨. అభావశ్చరథాదీనాం శ్రూయతే న్యాయపూర్వకమ్, వైతథ్యంతేనవైప్రాప్తం స్వప్న ఆహుః ప్రకాశితం. ౩. అన్తస్థానాత్తుభేదానాం తస్మాజ్జాగరితేస్మృతం, యథాతత్రతథా స్వప్నే సంవృతత్వేన భిద్యతే. ౪. స్వప్నజాగరితే స్థానే హ్యేకమాహుర్మనీషిణః, భేదానాం హి సమత్వేన ప్రసిద్ధేనైవ హేతునా. ౫. ఆదావన్తే చ యన్నాస్తి వర్తమానేఽపి తత్తథా, వితథైస్సదృశాస్సన్తోఽవితథా ఇవలక్షితాః. ౬. సప్రయోజనతాతేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతే, తస్మాదాద్యన్తవత్త్వేన మిథ్యైవఖలు తే స్మృతాః. ౭. అపూర్వం స్థానిధర్మో హి యథా స్వర్గనివాసినామ్, తానయం ప్రేక్షతే గత్వా యథైవేహ సుశిక్షితః. ౮. స్వప్నవృత్తావపిత్వన్తశ్చేతసాకల్పితంత్వసత్, బహిశ్చేతోగృహీతం సద్దృష్టం వైతథ్యమేతయోః. ౯. జాగ్రద్వృత్తావపి త్వన్తశ్చేతసాకల్పితం త్వసత్, బహిశ్చేతో గృహీతం సద్యుక్తం వైతథ్యమేతయోః. ౧౦. ఉభయోరపివైతథ్యం భేదానాం స్థానయోర్యది, కఏతాన్బుధ్యతే భేదాన్కోవై తేషాం వికల్పకః? ౧౧. కల్పయత్యాత్మనాఽత్మానమాత్మా దేవస్స్వమాయయా, స ఏవ బుధ్యతేభేదానితివేదాన్తనిశ్చయః. ౧౨. వికరోత్యపరాన్భావానన్తశ్చిత్తేవ్యవస్థితాన్, నియతాంశ్చ బహిశ్చిత్తం ఏవంకల్పయతే ప్రభుః. ౧౩. చిత్తకాలాహియేఽన్తస్తుద్వయకాలాశ్చయే బహిః, కల్పి

కా ఏవ తే సర్వే విశేషో నాన్యహేతుకః. ౧౪. అవ్యక్తా ఏవ యేఽన్తస్తు
స్ఫుటా ఏవ చ యే బహిః, కల్పితా ఏవ తే సర్వే విశేషస్త్విన్ద్రియాన్తరే. ౧౫.
జీవం కల్పయతే పూర్వం తతో భావాన్ పృథగ్విధాన్, బాహ్యా నా
ధ్యాత్మికాంశ్చైవ యథా విద్య స్తథాస్మృతిః. ౧౬. అనిశ్చితా యథా ర
జ్జురన్ధకారే వికల్పితా, సర్పధారాదిభిర్భావై స్తద్వదాత్మా వికల్పితః. ౧౭.
నిశ్చితాయాం యథా రజ్జ్వాం వికల్పో వినివర్తతే, రజ్జురేవేతి చాద్వైతం
తద్వదాత్మ వినిశ్చయః. ౧౮. ప్రాణాదిభిరనన్తైశ్చ భావై రేతైర్వికల్పితః,
మాయైషా తస్య దేవస్య యయా సమ్మోహితస్స్వయం. ౧౯. ప్రాణ ఇతి
ప్రాణవిదో భూతానీతి చ తద్విదః, గుణా ఇతి గుణవిద స్తత్త్వానీతి చ తద్విదః.
౨౦. పాదా ఇతి పాదవిదో విషయా ఇతి చ తద్విదః, లోకా ఇతి లో
కవిదో దేవా ఇతి చ తద్విదః. ౨౧. వేదా ఇతి చ వేదవిదో యజ్ఞా ఇతి
చ తద్విదః, భోక్తేతి చ భోక్తృవిదో భోజ్యమితి చ తద్విదః. ౨౨. సూక్ష్మ
ఇతి సూక్ష్మవిదః స్థూల ఇతి చ తద్విదః, మూర్త ఇతి మూర్తవిదో మూ
ర్త ఇతి చ తద్విదః. ౨౩. కాల ఇతి కాలవిదో దిశ ఇతి చ తద్విదః, వాదా
ఇతి వాదవిదో భువనానీతి తద్విదః. ౨౪. మన ఇతి మనోవిదో బుద్ధిరితి చ త
ద్విదః, చిత్తమితి చిత్తవిదో ధర్మాధర్మౌ చ తద్విదః. ౨౫. పఞ్చవింశక
ఇత్యేకే షడ్వింశ ఇతి చాపరే, ఏకత్రింశక ఇత్యాహు రనన్త ఇతి చాపరే.
౨౬. లోకాంల్లోకవిదః ప్రాహు రాశ్రమా ఇతి తద్విదః, స్త్రీపుంనపుం
సకం లైఙ్గాః పరాపర మథాఽపరే. ౨౭. సృష్టిరితి సృష్టివిదో లయ ఇతి
చ తద్విదః, స్థితిరితి స్థితివిదః సర్వే చేహ తు సర్వదా. ౨౮. యం భావం
దర్శయేద్యస్య తం భావం స తు పశ్యతి, తం చావతి స భూత్వాఽసౌ తద్గ్ర
హస్సముపైతి తమ్. ౨౯. ఏతైరేషో పృథగ్భావైః పృథగేవేతి లక్షితః.
ఏవం యో వేద తత్త్వేన కల్పయేత్సోఽవిశఙ్కితః. ౩౦. స్వప్నమాయే
యథా దృష్టే గన్ధర్వనగరం యథా, తథా విశ్వమిదం దృష్టం వేదా
న్తేషు విచక్షణైః. ౩౧. న నిరోధో న చోత్పత్తి ర్న బద్ధో న చ సాధకః
న ముముక్షుర్న వై ముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా. ౩౨. భావై రసద్భి

ర్వేవాయ మద్వయేనచ కల్పితః, భావా అప్యద్వయేనైవ తస్మాదద్వ
యతా శివా. 33. నాత్మభావేన నానేదం నస్వేనాఽపి కథంచన, నపృథ
ఙ్నాపృథక్కించి దితి తత్త్వవిదో విదుః. 3౪. వీతరాగభయక్రోధై ర్మునిభి
ర్వేదపారగైః, నిర్వికల్పో హ్యయం దృష్టః ప్రపఞ్చోపశమోఽద్వయః.
3౫. తస్మాదేవం విదిత్వైన మద్వైతే యోజయేత్స్మృతిమ్, అద్వైతం స
మనుప్రాప్య జడవ ల్లోక మాచరేత్. 3౬. నిస్తుతిర్నిర్నమస్కారో నిస్స్వ
ధాకార ఏవచ, చలాచలనికేతశ్చ యతి ర్యాదృచ్ఛికో భవేత్, 3౭.
తత్త్వమాధ్యాత్మికం దృష్ట్వాతత్త్వం దృష్ట్వాతుబాహ్యతః, తత్త్వీభూత
స్తదారామ స్తత్త్వాదప్రచ్యుతో భవేత్. 3౮.

ఇతి శ్రీ గౌడపాదీయమాండూక్యోపనిషత్కారికా ద్వితీయ వైతథ్యప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా తృతీయ మద్వైతప్రకరణమ్.

ఓం. ఉపాసనాశ్రితో ధర్మో జాతే బ్రహ్మణి వర్తతే, ప్రాగుత్పత్తే
రజం సర్వం తేనాసౌ కృపణ స్స్మృతః. ౧. అతో వక్ష్యామ్యకార్పణ్య
మజాతిః సమతాం గతమ్, యథా నజాయతే కించి జ్జాయమానం సమ
న్తతః. ౨. ఆత్మా హ్యాకాశవ జ్జీవై ర్ఘటాకాశై రివోదితః, ఘటాదివచ్చ
సంఘాతై ర్జాతావేతన్నిదర్శనమ్. 3. ఘటాదిషు ప్రలీనేషు ఘటా
కాశాదయో యథా, ఆకాశే సంప్రలీయన్తే తద్వ జ్జీవ ఇహాత్మని. ౪.
యథైకస్మి న్ఘటాకాశే రజో ధూమాదిభి ర్యుతే, న సర్వే సంప్రయు
జ్యన్తే తద్వజ్జీవాస్సుఖాదిభిః. ౫. రూపకార్యసమాఖ్యాశ్చ భిద్యన్తే
తత్రతత్రవై, ఆకాశస్య న భేదోఽస్తి తద్వ జ్జీవేషు నిర్ణయః. ౬. నాకా
శస్య ఘటాకాశో వికారావయవౌ యథా, నైవాత్మన స్సదాజీవో
వికారావయవౌ తథా. ౭. యథా భవతి బాలానాం గగనం మలినం
మలైః, తథా భవత్యబుద్ధానా మాత్మాపి మలినో మలైః. ౮. మరణే
సంభవే చైవ గత్యాగమనయో రపి, స్థితౌ సర్వశరీరేషు ఆకాశే నావి

లక్షణః. ౯. సఙ్ఘాతా స్స్వప్నవ త్సర్వే ఆత్మమాయావిసర్జితాః, ఆధి
క్యే సర్వసామ్యే వా నోపపత్తి ర్హి విద్యతే. ౧౦. రసాదయో హి యే
కోశా వ్యాఖ్యాతా స్తైత్తిరీయకే, తేషా మాత్మా పరో జీవః ఖం
యథా సంప్రకాశితః. ౧౧. ద్వయో ర్ద్వయో ర్మధుజ్ఞానే పరం బ్రహ్మ
ప్రకాశితమ్, పృథివ్యాముదరే చైవ యథాకాశః ప్రకాశితః. ౧౨.
జీవాత్మనో రనన్యత్వ మభేదేన ప్రశస్యతే, నానాత్వం నిన్ద్యతే యచ్చ
తదేవం హి సమఞ్జసమ్. ౧౩. జీవాత్మనోః పృథక్త్వం యత్ప్రాగుత్ప
త్తేః ప్రకీర్తితమ్, భవిష్యద్వృత్త్యా గౌణం తన్ముఖ్యత్వం హి నయు
జ్యతే. ౧౪. మృల్లోహవిస్ఫులిఙ్గాద్యైః సృష్టిర్యా చోదితాన్యథా,
ఉపాయ స్సోఽవతారాయ నాస్తి భేదః కథంచన. ౧౫. ఆశ్రమా స్త్రివి
ధా హీన మధ్యమోత్కృష్టదృష్టయః, ఉపాసనోపదిష్టేయం తదర్థ
మనుకమ్పయా. ౧౬. స్వసిద్ధాన్తవ్యవస్థాసు ద్వైతినో నిశ్చితా దృఢ
మ్, పరస్పరం విరుధ్యన్తే తైరయం న విరుధ్యతే. ౧౭. అద్వైతం పర
మార్థో హి ద్వైతం తద్భేద ఉచ్యతే, తేషా ముభయథా ద్వైతం
తేనాయం న విరుధ్యతే. ౧౮. మాయయా భిద్యతే హ్యేత న్నాన్యథా
జం కథంచన, తత్త్వతో భిద్యమానే హి మర్త్యతా మమృతం వ్రజేత్.
౧౯. అజాతస్యైవ భావస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః, అజాతో
హ్యమృతో భావో మర్త్యతాం కథ మేష్యతి. ౨౦. నభవత్యమృతం
మర్త్యం నమర్త్య మమృతం తథా, ప్రకృతే రన్యథాభావో నకథంచి
ద్భవిష్యతి. ౨౧. స్వభావే నామృతో యస్య భావో గచ్ఛతి మర్త్య
తామ్, కృతకేనామృత స్తస్య కథం స్థాస్యతి నిశ్చలః. ౨౨. భూత
తోఽభూతతో వాపి సృజ్యమానే సమా శ్రుతిః, నిశ్చితం యుక్తియు
క్తంచ యత్తద్భవతి నేతరత్. ౨౩. నేహ నానేతి చామ్నాయా
దిన్ద్రో మాయాభి రిత్యపి, అజాయమానో బహుధా మాయయా
జాయతే తు సః. ౨౪. సమ్భూతే రపవాదాచ్చ సమ్భవః ప్రతిషిధ్య
తే, కో న్వేనం జనయే దితి కారణం ప్రతిషిధ్యతే. ౨౫. స ఏష నేతి

నేతీతి వ్యాఖ్యాతం నిహ్నుతే యతః, సర్వ మగ్రాహ్యభావేన హేతు నాఽజం ప్రకాశతే. ౨౬. సతోహి మాయయా జన్మ యుజ్యతే న తు తత్త్వతః, తత్త్వతో జాయతే యస్య జాతం తస్య హి జాయతే. ౨౭. అసతో మాయయా జన్మ తత్త్వతో నైవ యుజ్యతే, వన్ధ్యా పుత్రో నతత్త్వేన మాయయా వాపి జాయతే. ౨౮. యథా స్వప్నేద్వయాభాసం స్పన్దతే మాయయా మనః, తథా జాగ్రద్ద్వయాభాసం స్పన్దతే మాయయా మనః. ౨౯. అద్వయం చ ద్వయాభాసం మనస్స్వప్నే న సంశయః, అద్వయంచ ద్వయాభాసం తథా జాగ్రన్నసంశయః. ౩౦. మనోదృశ్య మిదం ద్వైతం యత్కించి త్సచరాచరమ్, మనసో హ్యమనీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే. ౩౧. ఆత్మసత్యానుబోధేన నసఙ్కల్పయతే యదా, అమనస్తాం తదాయాతి గ్రాహ్యాభావే తదగ్రహమ్. ౩౨. అకల్పక మజం జ్ఞానం జ్ఞేయాభిన్నం ప్రచక్షతే, బ్రహ్మజ్ఞేయమజం నిత్య మజేనాజం విబుధ్యతే. ౩౩. నిగృహీతస్య మనసో నిర్వికల్పస్య ధీమతః, ప్రచార స్సతు విజ్ఞేయః సుషుప్తేఽన్యో నతత్సమః. ౩౪. లీయతేహి సుషుప్తేతన్నిగృహీతం న లీయతే, తదేవ నిర్భయం బ్రహ్మజ్ఞానా ల్లోకం సమన్తతః. ౩౫. అజ మనిద్ర మస్వప్న మనామక మరూపకమ్, సకృద్విభాతం సర్వజ్ఞం నోపచారః కథంచన. ౩౬. సర్వాభిలాప విగత స్సర్వచిన్తాసముత్థితః, సుప్రశాన్త స్సకృజ్జ్యోతి స్సమాధి రచలోఽభయః. ౩౭. గ్రహో న తత్రనోత్సర్గ శ్చింతా యత్ర నవిద్యతే, ఆత్మసంస్థం తదా జ్ఞాన మజాతిసమతాం గతమ్. ౩౮. అస్పర్శయోగో వై నామ దుర్దర్శ స్సర్వయోగిభిః, యోగినో బిభ్యతి హ్యస్మాదభయే భయదర్శినః. ౩౯. మనసో నిగ్రహాయత్త మభయం సర్వయోగినామ్, దుఃఖక్షయః ప్రబోధ శ్చాప్యక్షయా శాన్తి రేవచ. ౪౦. ఉత్సేకఉదధే ర్యద్వ త్కుశాగ్రేణైకబిన్దునా, మనసో నిగ్రహ స్తద్వ ద్భవే దపరిఖేదతః. ౪౧. ఉపాయేన నిగృహ్ణీయా ద్విక్షిప్తం కామభోగయోః, సుప్రసన్నం లయేచైవయథా కామో లయ స్తథా. ౪౨. దుఃఖం సర్వ మనుస్మృత్య కామభోగా

న్నివర్తయేత్, అజం సర్వ మనుస్మృత్య జాతం నైవతు పశ్యతి. ४३
లయే సంబోధయే చిత్తం విక్షిప్తం శమయే త్పునః, సకషాయం విజ
నీయా త్సమప్రాప్తం నచాలయేత్. ४४. నాస్వాదయే త్సుఖం తత్ర
నిస్సఙ్గః ప్రజ్ఞయా భవేత్, నిశ్చలం నిశ్చర చ్చిత్త మేకీకుర్యా త్ప్ర
యత్నతః. ४५. యదా నలీయతే చిత్తం నచవిక్షిప్యతే పునః. అనిఙ్గ
మనాభాసం నిష్పన్నం బ్రహ్మ తత్తదా. ४६. స్వస్థం శాన్తం సనిర్వా
మకథ్యం సుఖ ముత్తమం. అజ మజేన జ్ఞేయేన సర్వజ్ఞం పరిచక్షతే
४७. నకశ్చిజ్జాయతే జీవ స్సంభవోఽస్య న విద్యతే. ఏతత్తదుత్తమ
సత్యం యత్ర కించి న్నజాయతే. ४८.

ఇతి గౌడపాదీయ మాండూక్యోపనిషత్కారికా తృతీయ మద్వైతప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా చతుర్థ మలాతశాన్తిప్రకరణమ్.

ఓం. జ్ఞానేనాకాశకల్పేన ధర్మాన్ యో గగనోపమాన్, జ్ఞే
యాభిన్నేన సంబుద్ధ స్తం వన్దే ద్విపదాం వరమ్. ౧. అస్పర్శయోగో
వై నామ సర్వసత్త్వసుఖో హితః, అవివాదోఽవిరుద్ధశ్చ దేశిత స్తం
నమామ్యహమ్. ౨. భూతస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః కేచిదేవహి
అభూతస్యాపరే ధీరా వివదన్తః పరస్పరమ్. 3. భూతం నజాయతే
కించిదభూతం నైవజాయతే, వివదన్తోఽద్వయా హ్యేవ మజాతి
ఖ్యాపయన్తి తే. ४. ఖ్యాప్యమానా మజాతిం తై రనుమోదామహే
వయం, వివదామో నతైః సార్థ మవివాదం నిబోధత. ५. అజాతస్యై
ధర్మస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః, అజాతో హ్యమృతో ధర్మో మర్త్య
తాం కథమేష్యతి. ౬. న భవత్యమృతం మర్త్యం నమర్త్య మమృ
తం తథా, ప్రకృతే రన్యథాభావో న కథంచి ద్భవిష్యతి. ౭. స్వభావేన
మృతో యస్య ధర్మో గచ్ఛతి మర్త్యతామ్, కృతకేనామృత స్తస్య
కథం స్థాస్యతి నిశ్చలః. ౮. సాంసిద్ధికీ స్వాభావికీ సహజాః అకృతాశ్చ
యా, ప్రకృతి స్సేతి విజ్ఞేయా స్వభావం న జహాతి. యా. ౯. జర

మరణనిర్ముక్తాః సర్వే ధర్మా స్స్వభావతః, జరామరణ మిచ్ఛన్త శ్చ్యవ
న్తే తన్మనీషయా. ౧౦. కారణం యస్య వై కార్యం కారణం తస్య జాయ
తే, జాయమానం కథ మజం భిన్నం నిత్యం కథంచ తత్. ౧౧. కారణా
ద్యద్య నన్యత్వ మతః కార్య మజం యది, జాయమానాద్ధివై కార్యాత్
కారణం తే కథం ధ్రువమ్. ౧౨. అజాద్వై జాయతే యస్య దృష్టా
న్త స్తస్య నాస్తివై, జాతాచ్చ జాయమానస్య నవ్యవస్థా ప్రస
జ్యతే. ౧౩. హేతో రాదిః ఫలం యేషా మాదిర్హేతుః ఫలస్య చ,
హేతోః ఫలస్య చానాదిః కథం తై రుపవర్ణ్యతే. ౧౪. హేతో
రాదిః ఫలం యేషామాది ర్హేతుః ఫలస్య చ, తథా జన్మభవే త్తే
షాం పుత్రా జ్జన్మ పితు ర్యథా. ౧౫ సంభవే హేతుఫలయో రేష
తవ్యః క్రమ స్త్వయా, యుగపత్సమ్భవే యస్మా దసమ్బన్ధో విషా
ణవత్. ౧౬. ఫలా దుత్పద్యమానస్స న్నతే హేతుః ప్రసిధ్యతి, అప్ర
సిద్ధః కథం హేతుః ఫల ముత్పాదయిష్యతి. ౧౭. యది హేతోః ఫలా
త్సిద్ధిః ఫలసిద్ధిశ్చ హేతుతః, కతర త్పూర్వనిష్పన్నం యస్య సిద్ధి రపే
క్షయా. ౧౮. అశక్తి రపరిజ్ఞానం క్రమకోపోఽథవా పునః, ఏవంహి
సర్వథా బుద్ధై రజాతిః పరిదీపితా. ౧౯. బీజాఙ్కురాఖ్యో దృష్టాన్తః
సదా సాధ్యసమో హి సః, నహి సాధ్యసమో హేతుః సిద్ధౌ సాధ్యస్య
యుజ్యతే. ౨౦. పూర్వాపరాపరిజ్ఞాన మజాతేః పరిదీపకమ్, జాయ
మానాద్ధి వై ధర్మా త్కథం పూర్వం నగృహ్యతే. ౨౧. స్వతో వా పర
తో వాపి న కించి ద్వస్తు జాయతే, సదసత్సదసద్వాపి న కించి ద్వస్తు
జాయతే. ౨౨. హేతు ర్నజాయతేఽనాదేః ఫలం చాపి స్వభా
వతః, ఆది ర్నవిద్యతే యస్య తస్య హ్యాది ర్నవిద్యతే. ౨౩. ప్రజ్ఞప్తే
స్సనిమిత్తత్వమన్యథాఽద్వయనాశతః, సంక్లేశస్యోపలబ్ధేశ్చ పరత
న్త్రాస్తితా మతా. ౨౪. ప్రజ్ఞప్తే స్సనిమిత్తత్వ మిష్యతే యుక్తిదర్శ
నాత్, నిమిత్తస్యానిమిత్తత్వ మిష్యతే భూతదర్శనాత్. ౨౫. చిత్తం
న సంస్పృశత్యర్థం నార్థాభాసం తథైవచ, అభూతోహి యతశ్చార్థో

నార్థాభాస స్తతః పృథక్. ౨౬. నిమిత్తం న సదా చిత్తం సంస్పృశత్యధ్వ
సు త్రిషు, అనిమిత్తో విపర్యాసః కథం తస్య భవిష్యతి. ౨౭. తస్మా న్న జా
యతే చిత్తం చిత్తదృశ్యం నజాయతే, తే సంపశ్య న్తి యేజాతిం ఖేవై
పశ్య న్తి తే పదమ్. ౨౮. అజాతం జాయతే యస్మా దజాతిః ప్రకృతి
స్తతః, ప్రకృతే రన్యథాభావో న కథంచి ద్భవిష్యతి. ౨౯. అనాదే
ర న్తవ త్త్వం చ సంసారస్య నసేత్స్యతి. అన న్తతాచాపిమతో మోక్షస్య
నభవిష్యతి. ౩౦. ఆదా వ న్తేచ యన్నా స్తి వర్తమానేఽపితత్తథా
వితథైః సదృశా స్సన్తోఽవితథా ఇవ లక్షితాః. ౩౧. సప్రయోజనతా
తేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతే, తస్మాదాద్య న్తవ త్త్వేన మిథ్యైవ ఖలు
తే స్మృతాః. ౩౨. సర్వే ధర్మా మృషా స్వప్నే కాయస్యా న్తర్నిదర్శ
నాత్, సంవృతేఽస్మిన్ ప్రదేశే వై భూతానాం దర్శనం కుతః. ౩౩
నయుక్తం దర్శనం గత్వా కాలస్యానియమా ద్గతౌ, ప్రతిబుద్ధశ్చ వై
సర్వ స్తస్మిన్ దేశే నవిద్యతే. ౩౪. మిత్రాద్యైః సహ సమ్మన్త్ర్య సమ్బు
ద్ధో నప్రపద్యతే, గృహీతం చాపి యత్కించిత్ ప్రతిబుద్ధో నపశ్యతి
౩౫. స్వప్నే చావస్తుకః కాయః పృథ గన్యస్య దర్శనాత్, యథా కాయ
స్తథా సర్వం చిత్తదృశ్య మవస్తుకమ్. ౩౬. గ్రహణా జ్జాగరితవ త్తద్ధేతు
స్స్వప్న ఇష్యతే, తద్ధేతుత్వాత్తు తస్యైవ సజ్జాగరిత మిష్యతే. ౩౭
ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వా దజం సర్వముదాహృతమ్, నచ భూతాదభూ
తస్య సమ్భవోఽస్తి కథంచన. ౩౮. అసజ్జాగరితే దృష్ట్వా స్వప్నే పశ్యతి
తన్మయః, అసత్స్వప్నేఽపి దృష్ట్వాచ ప్రతిబుద్ధో న పశ్యతి. ౩౯. నాస్తి
సద్ధేతుక మసత్ సదసద్ధేతుకం తథా, సచ్చ సద్ధేతుకం నాస్తి సద్ధేతు
మస త్కుతః. ౪౦. విపర్యాసా ద్యథాజాగ్ర దచింత్యాన్ భూతవత్స్పృ
శేత్, తథా స్వప్నే విపర్యాసా ద్ధర్మాం స్తత్రైవ పశ్యతి. ౪౧. ఉపలమ్భా
త్సమాచారా ద స్తివస్తుత్వవాదినామ్, జాతిస్తు దేశితా బుద్ధైః రజా
త్త్రసతాం సదా ౪౨. అజాతే ఽస్త్రసతాం తేషా ముపలమ్భా ద్వియ
యే,జాతిదోషా న సేత్స్యన్తి దోషోఽప్యల్పో భవిష్యతి. ౪౩. ఉపలమ్భా

త్సమాచారా న్మాయా హస్తీ యథోచ్యతే, ఉపలమ్భా త్సమాచారా
దస్తి వస్తు తథోచ్యతే. ౪౪. జాత్యాభాసం చలాభాసం వస్త్వాభాసం
తథైవచ, అజాచల మవస్తుత్వం విజ్ఞానం శాన్త మద్వయం. ౪౫. ఏవం
నజాయతే చిత్త మేవం ధర్మా అజా స్స్మృతాః, ఏవమేవ విజానన్తో నప
తన్తి విపర్యయే. ౪౬. ఋజువక్రాదికాభాస మలాతస్పన్దితం యథా,
గ్రహణగ్రాహకాభాసం విజ్ఞానస్పన్దితం తథా. ౪౭. అస్పన్దమాన
మలాతమనాభాస మజం యథా, అస్పన్దమానం విజ్ఞాన మనాభాస మజం,
తథా. ౪౮. అలాతే స్పన్దమానే వై నాభాసా అన్యతో భువః,
నతతోఽన్యత్ర నిస్స్పన్దా న్నాలాతం ప్రవిశన్తి తే. ౪౯. ననిర్గతా
అలాతాత్తే ద్రవ్యత్వాభావయోగతః, విజ్ఞానేఽపి తథైవ స్యురా
భాసస్యావిశేషతః. ౫౦. విజ్ఞానే స్పన్దమానే వైనాభాసా అన్యతో
భువః, నతతోఽన్యత్ర నిస్పన్దా న్నవిజ్ఞానం విశన్తి తే. ౫౧. ననిర్గతా
విజ్ఞానాత్తే ద్రవ్యత్వాభావయోగతః, కార్యకారణతాభావా ద్యతో
చింత్యాస్సదైవతే. ౫౨. ద్రవ్యం ద్రవ్యస్య హేతుస్స్యాదన్య
దన్యస్య చైవహి, ద్రవ్యత్వ మన్యభావో వా ధర్మాణాం నోపపద్యతే.
౫౩. ఏవం నచిత్తజా ధర్మాశ్చిత్తం వాపి నధర్మజమ్, ఏవం హేతు
ఫలా జాతిం ప్రవిశన్తి మనీషిణః. ౫౪. యావద్ధేతుఫలావేశ స్తావద్ధే
తుఫలోద్భవః, క్షీణే హేతుఫలావేశే నాస్తి హేతుఫలోద్భవః. ౫౫.
యావద్ధేతుఫలావేశః సంసార స్తావదాయతః, క్షీణే హేతుఫలావేశే
సంసారం నప్రపద్యతే. ౫౬. సంవృత్యా జాయతే సర్వం శాశ్వతంనాస్తి
తేనవై, సద్భావేన హ్యజం సర్వ ముచ్ఛేద స్తేన నాస్తివై. ౫౭.
ధర్మాయ ఇతి జాయన్తే జాయన్తే తేన తత్త్వతః, జన్మ మాయోపమం
తేషాం సాచ మాయా నవిద్యతే. ౫౮. యథా మాయామయా
ద్బీజాత్ జాయతే తన్మయోఽఙ్కురః, నాసౌ నిత్యో నచోచ్ఛేదీ
తద్వద్ధర్మేషు యోజనా. ౫౯. నాజేషు సర్వధర్మేషు శాశ్వతా శాశ్వ
తాభిధా, యత్రవర్ణా నవర్తన్తే వివేక స్తత్ర నోచ్యతే. ౬౦. యథా

స్వప్నే ద్వయాభాసం చిత్తం చలతి మాయయా, తథా జాగ్రద్ద్వ
యాభాసం చిత్తం చలతి మాయయా. ౬౧. అద్వయంచ ద్వయా
భాసం చిత్తం స్వప్నేనసంశయః, అద్వయం చ ద్వయాభాసం తథా
జాగ్రన్నసంశయః. ౬౨. స్వప్నదృక్ప్రచరన్ స్వప్నే దిక్షువైదశసుస్థి
తాన్, అణ్డజాన్ స్వేదజాన్ వాపి జీవాన్ పశ్యతి యాన్ సదా. ౬౩.
స్వప్నదృక్చిత్త దృశ్యాస్తే నవిద్యన్తే తతః పృథక్, తథా తద్దృశ్య మే
వేదం స్వప్నదృక్చిత్త మిష్యతే. ౬౪. చరన్ జాగరితే జాగ్రద్దిక్షువై
దశసుస్థితాన్, అణ్డజాన్ స్వేదజాన్ వాపి జీవాన్ పశ్యతి యాన్సదా
౬౫. జాగ్రచ్చిత్తేక్షణీయాస్తేన విద్యన్తే తతః పృథక్, తథా తద్దృశ్య
మేవేదం జాగ్రత శ్చిత్త మిష్యతే. ౬౬. ఉభే హ్యన్యోన్యదృశ్యే తే
కిం తదస్తీతి చోచ్యతే, లక్షణా శూన్యముభయం తన్మతేనైవ గృహ్యతే
౬౭. యథా స్వప్నమయో జీవో జాయతే మ్రియతేఽపిచ, తథా జీవ
అమీ సర్వేభవన్తి నభవన్తి చ. ౬౮. యథా మాయా మయో జీవోజా
యతేమ్రియతేఽపిచ, తథా జీవా అమీ సర్వే భవన్తి నభవన్తిచ. ౬౯
యథా నిర్మితకో జీవో జాయతే మ్రియతేఽపి వా, తథా జీవా అమీ
సర్వే భవన్తినభవన్తి చ. ౭౦. నకశ్చి జ్జాయతే జీవః సమ్భవోఽస్య నః
ద్యతే, ఏతత్తదుత్తమం సత్యం యత్రకించిన్న జాయతే. ౭౧. చిత్తస్పన్దితమే
వేదం గ్రాహ్య గ్రాహకవద్ద్వయమ్, చిత్తం నిర్విషయం నిత్య మసఙ్గం తేన
కీర్తితమ్. ౭౨. యోఽస్తికల్పితసంవృత్యా పరమార్థేన నాస్త్యసౌ, పరత
న్త్రాభిసంవృత్యా స్యాన్నాస్తి పరమార్థతః. ౭౩. అజః కల్పితసంవృ
త్యా పరమార్థేన నాప్యజః, పరతన్త్రాభినిష్పత్త్యా సంవృత్యా జాయతే
తు సః. ౭౪. అభూతాభినివేశోఽస్తి ద్వయం తత్ర నవిద్యతే, ద్వయా
భావం స బుద్ధ్వైవ నిర్నిమిత్తో న జాయతే. ౭౫. యదా నలభతే
హేతూ నుత్తమాధమమధ్యమాన్, తదా నజాయతే చిత్తం, హేత్వ
భావే ఫలం కుతః. ౭౬. అనిమిత్తస్య చిత్తస్య యానుత్పత్తి స్సమాద్వ
యా, అజాతస్యైవ సర్వస్య చిత్తదృశ్యం హి తద్యతః. ౭౭. బుద్ధ్వా

నిమిత్తతాం సత్యాం హేతుం పృథగనాప్నువన్, వీతశోకం తథాకామ మభయం పద మశ్నుతే. ౭౮. అభూతాభినివేశాద్ధి సదృశే తత్ప్రవర్తతే, వస్త్వభావం సబుద్ధ్వైవ నిస్సఙ్గం వినివర్తతే. ౭౯. నివృత్తస్యాప్రవృత్తస్య నిశ్చలాహి తదా స్థితిః, విషయ స్సహి బుద్ధానాం తత్సామ్య మజమద్వయమ్. ౮౦. అజమనిద్రమస్వప్నం ప్రభాతం భవతి స్వయమ్, సకృద్విభాతో హ్యేవైష ధర్మోధాతుస్వభావతః. ౮౧. సుఖమావ్రియతే నిత్యం దుఃఖం వివ్రియతే సదా, యస్య కస్య చ ధర్మస్య గ్రహేణ భగవానసౌ. ౮౨. అస్తినాస్త్యస్తి నాస్తీతి నాస్తినాస్తీతివాపునః, చలస్థిరోభయాభావై రావృణోత్యేవ బాలిశః. ౮౩. కోట్యశ్చతస్రయేతాస్తు గ్రహై ర్యాసాం సదావృతః, భగవాన్నాభి రస్పృష్టో యేన దృష్టస్స సర్వదృక్. ౮౪. ప్రాప్య సర్వజ్ఞతాం కృత్స్నం బ్రాహ్మణ్యం పదమద్వయమ్, అనాపన్నాదిమధ్యాన్తం కిమతః పర మీహతే. ౮౫. విప్రాణాం వినయో హ్యేష శమః ప్రాకృత ఉచ్యతే, దమః ప్రకృతిదాన్తత్వా దేవం విద్వాం శ్ఛమం వ్రజేత్. ౮౬. స వస్తు సోపలమ్భం చ ద్వయం లౌకిక మిష్యతే, అవస్తుసోపలమ్భం చ శుద్ధం లౌకికమిష్యతే. ౮౭. అవస్త్వనుపలమ్భం చ లోకోత్తర మితి స్మృతమ్, జ్ఞానేచ జ్ఞేయం చ విజ్ఞేయం సదా బుద్ధైః ప్రకీర్తితమ్. ౮౮. జ్ఞానేచ త్రివిధే జ్ఞేయే క్రమేణ విదితే స్వయమ్, సర్వజ్ఞతా హి సర్వత్ర భవతీహ మహాధియః. ౮౯. హేయజ్ఞేయాప్యపాక్యాని విజ్ఞేయాన్యగ్రయాణతః, తేషా మన్యత్ర విజ్ఞేయా దుపలమ్భ స్త్రిషు స్మృతః. ౯౦. ప్రకృత్యాకాశవ జ్జ్ఞేయా స్సర్వే ధర్మాః అనాదయః, విద్యతే నహి నానాత్వం తేషాం క్వచన కించన. ౯౧. ఆదిబుద్ధాః ప్రకృత్యైవ సర్వే ధర్మా స్సునిశ్చితాః, యస్యైవం భవతి క్షాన్తిః సోఽమృతత్వాయ కల్పతే. ౯౨. ఆదిశాన్తా హ్యను త్పన్నాః ప్రకృత్యైవ సునిర్వృతాః, సర్వే ధర్మా స్సమాభిన్నా అజం సామ్యం విశారదమ్. ౯౩. వైశారద్యం తు వై నాస్తి భేదే విచరతాం సదా,

భేదనిమ్నాః పృథగ్వాదా స్తస్మా త్తే కృపణాః స్మృతాః. ౯౪. అ
సామ్యే తు యేకేచిద్భవిష్య న్తి సునిశ్చితాః, తేహి లోకే మహాజ్ఞాన
స్తచ్చ లోకో న గాహతే. ౯౫. అజేష్వజమసఙ్క్రా న్తం ధర్మేష
జ్ఞాన మిష్యతే, యతో నక్రమతే జ్ఞాన మసఙ్గం తేన కీర్తితమ్. ౯౬
అణుమాత్రేఽపి వైధర్మ్యే జాయమానేఽవిపశ్చితః, అసఙ్గతా సద
నాస్తి కిము తావరణచ్యుతిః. ౯౭. అలబ్ధావరణా స్సర్వే ధర్మాః ప్రకృ
నిర్మలాః, ఆదౌ బుద్ధా స్తథా ముక్తా బుధ్య న్తఇతి నాయకాః. ౯౮
క్రమతే నహి బుద్ధస్య జ్ఞానం ధర్మేషు తాపినః, సర్వే ధర్మా స్తథాజ్ఞ
నం నైతద్బుద్ధేన భాషితమ్. ౯౯. దుర్దర్శ మతిగమ్భీర మజం సామ్య
విశారదమ్, బుద్ధ్వా పదమనానాత్వం నమస్కుర్మో యథా బలమ్. ౧౦౦
ఇతి శ్రీగౌడపాదాచార్యకృతా మాండూక్యోపనిషదర్థావిష్కరణకారికా సమాప్తా

అథర్వవేదీయ మాండూక్యోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭. యజుర్వేదీయ తైత్తిరీయోపనిషత్.

శీక్షావల్ల్యాం ప్రథమాధ్యాయః.

ఓమ్. సహనావవతు, సహనౌభునక్తు, సహవీర్యం కరవావహై,
తేజస్వినావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై.
ఓమ్ శా న్తి శ్శా న్తి శ్శా న్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

హరిః ఓమ్. శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః, శం నో భవ త్వర్యమా
శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః, శంనో విష్ణు రురుక్రమః, నమో బ్రహ్మణే
నమస్తే వాయో, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి, త్వామేవ ప్రత్యక్ష
బ్రహ్మ వదిష్యామి, ఋతం వదిష్యామి, సత్యం వదిష్యామి. ౧. త

మవతు, తద్వక్తార మవతు, అవతు మామ్, అవతు వక్తారమ్.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః. (సత్యం వదిష్యామి పఞ్చచ)

ద్వితీయోఽనువాకః.

ఓమ్. సహనావవతు, సహనౌభునక్తు, సహవీర్యం కరవావహై, తేజస్వినావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

[1]శీక్షాం వ్యాఖ్యాస్యామః, వర్ణ స్స్వరః, మాత్రా బలం, సామ సంతానః, ఇత్యుక్త [2]శ్శీక్షాధ్యాయః (శీక్షాంపఞ్చ).

తృతీయోఽనువాకః.

సహ నౌ యశః, సహ నౌ బ్రహ్మవర్చసమ్, అథాత స్సగ్ంహితాయా ఉపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, పఞ్చస్వధికరణేషు, అధిలోక మధిజ్యౌతిష మధివిద్య మధి ప్రజ మధ్యాత్మం, తా మహా సగ్ంహితా ఇత్యాచక్షతే, అథాధిలోకం, పృథివీ పూర్వరూపం, ద్యౌ రుత్తర రూపం, ఆకాశ స్సంధిః. ౧. వాయు స్సంధానం, ఇత్యధిలోకం, అథాధిజ్యౌతిషం, అగ్నిః పూర్వరూపం, ఆదిత్య ఉత్తరరూపం, ఆప స్సంధిః, వైద్యుత స్సంధానం, ఇత్యధిజ్యౌతిషం, అథాధివిద్యం. ఆచార్యః పూర్వరూపమ్. ౨. అన్తేవాస్యుత్తరరూపం, విద్యా సంధిః, ప్రవచనగ్ం సంధానం, ఇత్యధివిద్యం, అథాధిప్రజం, మాతా పూర్వరూపం, పితోత్తరరూపం; ప్రజా సంధిః, ప్రజననగ్ం సంధానం ఇత్యధిప్రజం. 3. అథాధ్యాత్మం, అధరా హనుః పూర్వరూపం, ఉత్తరా హను రుత్తరరూపం, వాక్సంధిః, జిహ్వా సంధానం, ఇత్యధ్యాత్మమ్, ఇతీమా మహాసగ్ంహితాః, య ఏవ మేతా మహాసగ్ంహితా వ్యాఖ్యాతా వేద, సంధీయతే ప్రజయా పశుభిః, బ్రహ్మవర్చసే నాన్నాద్యేన సువర్గ్యేణ లోకేన. ౪. (సంధి రాచార్యః పూర్వరూప మిత్యధిప్రజం లోకేన.)

---

1 శక్షాం. 2 శృక్ష.

చతుర్థోఽనువాకః.

య శ్ఛన్దసా మృషభో విశ్వరూపః, ఛన్దోభ్యోఽధ్యమృత త్సంబభూవ, స మేన్ద్రో మేధయా స్పృణోతు, అమృతస్య దే ధారణో భూయాసం, శరీరం మే విచర్షణం, జిహ్వా మే మధు త్తమ కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువం, బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహిత శ్రుతం మే గోపాయ, ఆవహన్తీ వితన్వానా. ౧. కుర్వాణా చీ మాత్మనః, వాసాగ్ సి మమ గావశ్చ, అన్నపానే చ సర్వదా, తతో మే శ్రియ మావహ, లోమశాం పశుభి స్సహ స్వాహా, ఆమాయన బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా,(విమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా, ప్రమ యంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా, దమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహ శమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా) యశోజనేఽసానిస్వాహా, శ్రేయ స్వస్యసోఽసాని స్వాహా, తం త్వా భగ ప్రవిశాని స్వాహా, స మ భగప్రవిశ స్వాహా. ౨. తస్మిం త్సహస్రశాఖే, నిభగాహం త్వం మృజే స్వాహా, యథాఽపః ప్రవతాయంతి, యథామాసా అహర్జర ఏవం మాం. బ్రహ్మచారిణః, ధాతరాయంతు సర్వతస్స్వాహా. ౩. ప్రతి శోఽసిప్రమా, [1]పాహి ప్రమాపద్యస్వ [2]వితన్వానా శమాయంతు బ్రహ్మ చారిణస్స్వాహా, ధాతరాయంతు సర్వతస్స్వాహైకం చ.

పంచమోఽనువాకః.

భూర్భువస్సువరితివా ఏతా స్తిస్రో వ్యాహృతయః, తాసా ముహ స్మై తాం చతుర్థీమ్, మాహాచమస్యః ప్రవేదయతే, మహఇతి, తద్బ్ర హ్మ, స ఆత్మా, అఙ్గా న్యన్యా దేవతాః, భూరితి వాఅయం లోకః, భు ఇత్యంతరిక్షమ్, సువరిత్యసౌ లోకః. ౧. మహ ఇత్యాదిత్యః, ఆదిత్యే నవావ సర్వే లోకామహీయంతే, భూరితి వా అగ్నిః,భువ ఇతి వాయుః సువరిత్యాదిత్యః, మహ ఇతి చన్ద్రమాః, చంద్రమసా వా వ సర్వాణి

1 'భాహి' ఏతద్వాక్య చతుష్టయం ద్రావిడైర్నపఠ్యతే.

2 'వితన్వానా ప్రవిశస్వాహా స ప్తచ' ఇతి ద్రావిడపాఠః.

ఋగ్ంషి మహీయంతే, భూ రితి వా ఋచః, భువ ఇతి సామాని, సువ రితి యజూగ్ంషి. ౨. మహ ఇతి బ్రహ్మ, బ్రహ్మణా వావ సర్వే వేదా మహీయంతే, భూరితి వై ప్రాణః, భువ ఇత్యపానః, సువరితి వ్యానః మహ ఇ త్యన్నమ్, అన్నేన వా సర్వే ప్రాణా మహీయంతే, తా వా ఏతా శ్చతస్రశ్చతుర్ధా, చతస్రశ్చతస్రో వ్యాహృతయః, తా యో వేద. 3. సవేద బ్రహ్మ, సర్వేఽస్మై దేవా బలి మావహంతి, అసౌలోకో యజూగ్ంషి వేద ద్వే చ.

షష్ఠోఽనువాకః.

స య ఏషోఽంతర్హృదయ ఆకాశః, తస్మి న్నయం పురుషో మనోమయః, అమృతో హిరణ్మయః, అంతరేణ తాలుకే, యఏష స్తనఇవావలంబతే, సేన్ద్రయోనిః, యత్రాసౌ కేశాంతో వివర్తతే, వ్యపోహ్య శీర్షకపాలే, భూ రిత్యగ్నౌ ప్రతితిష్ఠతి, భువఇతి వాయౌ.౧. సువ రిత్యాదిత్యే, మహ ఇతి బ్రహ్మణి, ఆప్నోతి స్వారాజ్యమ్, ఆప్నోతి మనస స్పతిం, వాక్పతి శ్చక్షుష్పతిః, శ్రోత్రపతి ర్విజ్ఞానపతిః, ఏతత్తతో భవతి, ఆకాశశరీరం బ్రహ్మ, సత్యాత్మప్రాణారామం మన ఆనన్దమ్. శాన్తిసమృద్ధమమృతమ్. ౨. ఇతి ప్రాచీనయోగ్యోపాస్స్వ. వాయౌ వ మృత మేకం చ.

సప్తమోఽనువాకః.

పృథి వ్యన్తరిక్షం ద్యౌ ర్దిశోఽవా న్తర[1]దిశః,అగ్ని ర్వాయు రాది త్య శ్చంద్ర మానక్షత్రాణి, ఆప ఓషధయో వనస్పతయ ఆకాశ ఆత్మా, ఇత్యధిభూతమ్, అథాధ్యాత్మమ్, ప్రాణో వ్యానోఽపాన ఉదాన స్స మానః, చక్షు శ్శ్రోత్రం మనో వా క్త్వక్, చర్మ మాగ్ సగ్స్నావాస్థి మజ్జా, ఏత దధివిధాయ ఋషిరవోచత్, పాఙ్క్తంవా ఇదగ్ సర్వమ్. ౧. పాఙ్క్తేనైవ పాఙ్క్తగ్ స్పృణోతీతి. సర్వ మేకం చ.

---

1 ఉతా.

అష్టమోఽనువాకః.

ఓ మితి బ్రహ్మ, ఓమితీదగ్ సర్వమ్, ఓమిత్యేతదను కృ
[1]హస్మవా అప్యో శ్రావయే త్యాశ్రావయన్తి, ఓమితి సామానిగాయ
ఓగ్ శోమితి శస్త్రాణి శగ్ సన్తి, ఓ మి త్యధ్వర్యుః ప్రతిగరం ప్రతిగృ
తి, ఓమితి బ్రహ్మ ప్రసౌతి, ఓ మి త్యగ్ని హోత్ర మనుజానాతి, ఓమి
బ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్య న్నాహ, బ్రహ్మోపాప్నవా నీతి, బ్రహ్మై వ
ప్నోతి. ౧. ఓం దశ.

నవమోఽనువాకః.　　గాయ

ఋతం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే చ, సత్యం చ స్వాధ్యాయ ప్ర
చనే చ, తప శ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ, దమశ్చ స్వాధ్యాయప్రవ
నే చ, శమశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ అగ్నయ శ్చ స్వాధ్యాయ
ప్రవచనేచ, అగ్నిహోత్రం చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ, అతిథయ శ్చ
స్వాధ్యాయప్రవచనే చ, మానుషం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, ప్ర
జా చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ. ౧. ప్రజనశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే
ప్రజాపతిశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే చ, సత్య మితి సత్యవచారాథీతర
తప ఇతి తపో నిత్యః పౌరుశిష్టిః, స్వాధ్యాయప్రవచనే ఏవేతి నాకో మౌ
ద్గల్యః, తద్ధి తప స్తద్ధి తపః. ప్రజాచ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ షట్చ.

దశమోఽనువాకః.

అహం వృక్షస్య రేరివా, కీర్తిః పృష్ఠం గిరేరివ, ఊర్ధ్వ ప
త్రో వాజినీ వ స్వమృత మస్మి, ద్రవిణగ్ సువర్చసమ్, సుమేధ
అమృతోక్షితః, ఇతి త్రిశఙ్కో ర్వేదానువచనమ్. అహగ్ షట్.

ఏకాదశోఽనువాకః.

వేదమనూచ్యాచార్యోఽన్తేవాసిన మనుశాస్తి, సత్యం
వద, ధర్మంచర, స్వాధ్యాయా న్మా ప్రమదః, ఆచార్యాయ ప్రియ
ధన మాహృత్య ప్రజాతంతుం మా వ్యవచ్ఛేత్సీః, సత్యా న్నప్రమ
తవ్యమ్, ధర్మా న్నప్రమదితవ్యమ్, కుశలా న్న ప్రమదితవ్యమ్, భ

1 హస్తవా.

త్యేన ప్రమదితవ్యమ్, స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాన్న ప్రమదితవ్యమ్. ౧. దేవపితృకార్యాభ్యాం నప్రమదితవ్యం, మాతృదేవో భవ, పితృదేవో భవ, ఆచార్యదేవో భవ, అతిథిదేవో భవ, యాన్యనవద్యాని కర్మాణి, తాని సేవితవ్యాని, నో ఇతరాణి, యాన్యస్మాకగ్ సుచరితాని, తాని త్వయోపాస్యాని. ౨. నో ఇతరాణి, యే కే చాస్మచ్ఛ్రేయాగ్ సో బ్రాహ్మణాః, తేషాం త్వయాఽసనేన ప్రశ్వసితవ్యమ్, శ్రద్ధయా దేయమ్, అశ్రద్ధయా దేయమ్, శ్రియా దేయమ్, హ్రియా దేయమ్, భియా దేయమ్, సంవిదా దేయమ్, అథ యది తే కర్మ విచికిత్సా వా వృత్తవిచికిత్సా వా స్యాత్. 3. యే తత్ర బ్రాహ్మణా స్సమ్మర్శినః, యుక్తా ఆయుక్తాః, అలూక్షా ధర్మకామా స్స్యుః. యథా తే తత్ర వర్తేరన్, తథా తత్ర వర్తేథాః, అథాభ్యాఖ్యాతేషు, యే తత్ర బ్రాహ్మణా స్సమ్మర్శినః, యుక్తా ఆయుక్తాః, అలూక్షా ధర్మకామాస్స్యుః, యథా తే తేషు వర్తేరన్. ౪. తథా తేషు వర్తేథాః, ఏషఆదేశః, ఏష ఉపదేశః, ఏషా వేదోపనిషత్, ఏతదనుశాసనమ్, ఏవముపాసితవ్యమ్, ఏవముచైతదుపాస్యమ్, స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాంనప్రమదితవ్యం, తానిత్వయోపాస్యాని విచికిత్సావాస్యాత్తేషు వర్తేరన్ సప్తచ.

ద్వాదశోఽనువాకః.

శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః, శం నో భవ త్వర్యమా, శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః, శం నో విష్ణు రురుక్రమః, నమో బ్రహ్మణే, నమస్తే వాయో, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి, త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మావాదిషమ్, ఋత మవాదిషం, సత్య మవాదిషం. ౧. తన్మా మావీత్, తద్వక్తార మావీత్, ఆవీ న్మాం, ఆవీ ద్వక్తారమ్.

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః (సత్యమవాదిషం పఞ్చచ).

ఇతి శీక్షావల్లీ ప్రథమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

శం న శ్శిక్షాగ్ సహనౌ యశ్ఛందసాం భూః సయః, పృ
వ్యోమిత్యృచం చాహం వేద మనూచ్య శం నో ద్వాదశ, శం నో మహ
ఇత్యాదిత్యో నో ఇతరాణిత్రయోవిగ్ శతిః. శంనో...వక్తారం. హరిఃఓం

ఓమ్ శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది శిక్షావల్లీ సమాప్తా.

---

[1]ఆనన్దవల్లీ ద్వితీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహ నా వవతు, సహ నౌ భునక్తు, సహ వీర్యం క
వావహై, తేజస్వినావధీత మస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

బ్రహ్మవి దాప్నోతి పరం, త దేషా భ్యుక్తా, సత్యం జ్ఞాన మన
తం బ్రహ్మ, యో వేద నిహితం గుహాయాం పరమే వ్యోమన్.
సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ, బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి, తస్మా ద
ఏతస్మా దాత్మన ఆకాశ స్సంభూతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయో
గ్నిః అగ్నే రాపః, అద్భ్యః పృథివీ, పృథివ్యా ఓషధయః, ఓషధీభ్యో
న్నమ్, అన్నా త్పురుషః. ౧. స వా ఏష పురుషోఽన్నరసమయ
త స్యేద మేవ శిరః, అయం దక్షిణః పక్షః, అయ ముత్తరః, పక
అయ మాత్మా, ఇదం పుచ్ఛంప్రతిష్ఠా, తదప్యేషశ్లోకో భవతి.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నా ద్వైప్రజాఃప్రజాయంతే యాః కాశ్చ పృథివీగ్ శ్రితాః,
థో అన్నే నైవ జీవంతి, అథైనదపి యంత్యంతః, అన్నగ్ హిభూ
నాం జ్యేష్ఠం తస్మా త్సర్వౌషధ ముచ్యతే, సర్వంవై తేఽన్నమా
వంతి, యేఽన్నంబ్రహ్మోపాసతే, అన్నగ్ హిభూతానాం జ్యేష్ఠం, త
త్సర్వౌషధముచ్యతే. ౧. అన్నా ద్భూతాని జాయంతే, జాతా న్య

---

1 బ్రహ్మానందవల్లీ.

న వర్ధన్తే, అద్యతే౽త్తిచ భూతాని, తస్మా దన్నం తదుచ్యత ఇతి, తస్మా ద్వా ఏ తస్మాద న్నరసమయాత్, అన్యో౽౦తర ఆత్మా ప్రాణమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుష విధ ఏవ, తస్య పురుష విధతాం, అన్వయం పురుష విధః. ౨. తస్య ప్రాణఏవ శిరః, వ్యానో దక్షిణః పక్షః, అపాన ఉత్తరః పక్షః, ఆకాశ ఆత్మా, పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

తృతీయో౽నువాకః.

ప్రాణం దేవా అనుప్రాణంతి, మనుష్యాః పశవశ్చ యే, ప్రాణో హి భూతానా మాయుః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యతే, సర్వమేవ త ఆయుర్యంతి, యే ప్రాణం బ్రహ్మోపాసతే, ప్రాణోహి భూతానా మాయుః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యత ఇతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య. ౧. తస్మా ద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయాత్, అన్యో౽౦తరఆత్మా మనోమయః, తేనైష పూర్ణః, సవా ఏషపురుషవిధ ఏవ, తస్య పురుష విధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య యజు రేవ శిరః, ఋ గ్దక్షిణః పక్షః, సామోత్తరః పక్షః, ఆదేశ ఆత్మా. ౨. అధర్వాఙ్గిరసః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, త ద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

చతుర్థో౽నువాకః.

యతో వాచో నివర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్, న బిభేతి కదాచనేతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య, తస్మా ద్వా ఏతస్మా న్మనోమయాత్, అన్యో౽౦ తరఆత్మా విజ్ఞానమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏషపురుషవిధ ఏవ. ౧. తస్య పురుషవిధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య శ్రద్ధైవ శిరః, ఋతం దక్షిణః పక్షః, సత్య ముత్తరః పక్షః, యోగ ఆత్మా, మహః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

పంచమో౽నువాకః.

విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే, కర్మాణి తనుతే౽పిచ, విజ్ఞానం దేవా

శం న శ్శీక్షాగ్ సహనౌ యశ్ఛందసాం భూః సయః, ప్ర
వోచ్యామి త్యృచం చావాం వేద మనూచ్య శం నో ద్వాదశ, శం నో మః
ఇత్యాదిత్యో నో ఇతరాణిత్ర యోవిగ్ శతిః. శంనో...వక్తారం. హరిః ఓం

ఓమ్ శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది శిక్షావల్లీ సమాప్తా.

---

[1]ఆనన్దవల్లీ ద్వితీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహ నా వవతు, సహ నౌ భునక్తు, సహ వీర్యం క
వావహై, తేజస్వి నావధీత మస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

బ్రహ్మవి దాప్నోతి పరం, త దేషా భ్యుక్తా, సత్యం జ్ఞాన మన
తం బ్రహ్మ, యో వేద నిహితం గుహాయాం పరమే వ్యోమన్. (
సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ, బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి, తస్మా ద
ఏతస్మా దాత్మన ఆకాశ స్సంభూతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయో
గ్నిః అగ్నే రాపః, అద్భ్యః పృథివీ, పృథివ్యా ఓషధయః, ఓషధీభ్యో
న్నమ్, అన్నా త్పురుషః. ౨. స వా ఏష పురుషోఽన్నరసమయ
త స్యేద మేవ శిరః, అయం దక్షిణః పక్షః, అయ ముత్తరః, పక్ష
అయ మాత్మా, ఇదం పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తదప్యేష శ్లోకో భవతి.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నా ద్వై ప్రజాః ప్రజాయంతే యాః కాశ్చ పృథివీగ్ శ్రితాః,
థో అన్నే నైవ జీవంతి, అథైనదపి యంత్యంతః, అన్నగ్ హిభూ
నాం జ్యేష్ఠం తస్మా త్సర్వౌషధ ముచ్యతే, సర్వంవై తేఽన్నమాప
వంతి, యేఽన్నంబ్రహ్మోపాసతే, అన్నగ్ హిభూతానాం జ్యేష్ఠం, తస
త్సర్వౌషధముచ్యతే. ౧. అన్నా ద్భూతాని జాయంతే, జాతా న్య

---

1 బ్రహ్మానందవల్లీ.

న వర్ధన్తే, అద్యతే உత్తిచ భూతాని, తస్మా దన్నం తదుచ్యత ఇతి, తస్మా ద్వాఏ తస్మాద న్నరసమయాత్, అన్యోஉంతర ఆత్మా ప్రాణమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుష విధ ఏవ, తస్య పురుష విధతాం, అన్వయం పురుష విధః. ౨. తస్య ప్రాణఏవ శిరః, వ్యానో దక్షిణః పక్షః, అపాన ఉత్తరః పక్షః, ఆకాశ ఆత్మా, పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

తృతీయోஉనువాకః.

ప్రాణం దేవా అనుప్రాణంతి, మనుష్యాః పశవశ్చ యే, ప్రాణో హి భూతానా మాయుః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యతే, సర్వమేవ త ఆయుర్యంతి, యే ప్రాణం బ్రహ్మోపాసతే, ప్రాణోహి భూతానా మాయుః, తస్మా త్సర్వాయుష ముచ్యత ఇతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య. ౧. తస్మా ద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయాత్, అన్యోஉంతరఆత్మా మనోమయః, తేనైష పూర్ణః, సవా ఏషపురుషవిధ ఏవ, తస్య పురుష విధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య యజు రేవ శిరః, ఋ గ్దక్షిణః పక్షః, సామో త్తరః పక్షః, ఆదేశ ఆత్మా. ౨. అథర్వాఙ్గిరసః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, త ద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

చతుర్థోஉనువాకః.

యతో వాచో నివ ర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్, న బిభేతి కదాచనేతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య, తస్మా ద్వా ఏతస్మా న్మనోమయాత్, అన్యోஉంతరఆత్మా విజ్ఞానమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏషపురుషవిధ ఏవ. ౧. తస్య పురుషవిధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య శ్రద్ధైవ శిరః, ఋతం దక్షిణః పక్షః, సత్య ము త్తరః పక్షః, యోగ ఆత్మా, మహః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

పంచమోஉనువాకః.

విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే, కర్మాణి తనుతేஉపిచ, విజ్ఞానం దేవా

స్సర్వే, బ్రహ్మజ్యేష్ఠ ముపాసతే, విజ్ఞానం బ్రహ్మచే ద్వేద, తస్మా
న్న ప్రమాద్యతి, శరీరే పాప్మనో హిత్వా, సర్వాన్, కామాన్ స
శ్నుత ఇతి, తస్యైషఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య. ౧. త
ద్వావేతస్మాద్విజ్ఞాన మయాత్, అన్యో౽న్తర ఆత్మా౽నందమ
తే నైష పూర్ణః, సవా ఏష పురుషవిధ ఏవ, తస్య పురుషవిధత
అన్వయం పురుషవిధః, తస్య ప్రియమేవ శిరః, మోదో దక్షిణః ప
ప్రమోద ఉత్తరః పక్షః, ఆనంద ఆత్మా. ౨. బ్రహ్మ పుచ్ఛం ప్రతి
త ద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

షష్ఠో౽నువాకః.

అసన్నేవ స భవతి, అస ద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్, అస్తి బ్రహ్మే
చే ద్వేద, సంత మేనం తతో విదు రితి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆ
యః పూర్వస్య, అథా తో ను ప్రశ్నాః, ఉతావిద్వా నముం లో
ప్రేత్య, కశ్చ న గచ్ఛతి. 3- ఆహో విద్వా నముం లోకం ప్రేత్య.
కశ్చి త్సమశ్నుతా 3-ఉ, సో౽కామయత, బహుస్యాం ప్రజాయేయే
స తపో౽తప్యత, స తప స్తప్త్వా, ఇదగ్ సర్వ మసృజత, య దిదం కిం
త త్సృష్ట్వా, త దే వానుప్రావిశత్, త దనుప్రవిశ్య. ౨. స చ్చ త్యచ
భవత్ - నిరుక్తం చానిరుక్తం చ, నిలయనం చానిలయనం చ, విజ్ఞా
చావిజ్ఞానం చ, సత్యం చానృతం చ సత్య మభవత్, య దిదం కిం
త త్సత్య మిత్యా చక్షతే, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

సప్తమో౽నువాకః.

అసద్వా ఇద మగ్ర ఆసీత్, తతో వై స దజాయత, తదా
నగ్గ్ స్వయ మకురుత, తస్మా త్త త్సుకృత ముచ్యత ఇతి, యద్వై
తత్సుకృతమ్, రసో వై సః, రసగ్గ్ హ్యేవాయం లబ్ధ్వా౽నందీ భవ
కో హ్యేవా౽న్యా త్కః ప్రాణ్యాత్, య దేష ఆకాశ ఆనందో
స్యాత్, ఏష హ్యే వానందయాతి. ౧. యదా హ్యేవైష ఏతస్మి
దృశ్యే నాత్మ్యే ౽నిరుక్తే ౽నిలయనే ౽భయం ప్రతిష్ఠాం విందతే,

సోఽభయం గతో భవతి, యదా హ్యేవైష ఏతస్మి న్నుదర మంతరం కురుతే, అథ తస్య భయం భవతి, త త్త్వేవ భయం విదుషోఽమన్వా నస్య, తదప్యేష శ్లోకో భవతి.

అష్టమోఽనువాకః.

భీషాఽస్మా ద్వాతః పవతే, భీషోదేతి సూర్యః, భీషాఽస్మాదగ్ని శ్చేంద్ర శ్చ, మృత్యు ర్ధావతి పంచమ ఇతి, సైషాఽఽనందస్య మీమాగ్ంసా భవతి, యువా స్యా త్సాధుయువాఽధ్యాయకః, ఆశిష్ఠో ద్రఢిష్ఠో బలిష్ఠః, తస్యేయం పృథివీ సర్వా విత్తస్య పూర్ణా స్యాత్, స ఏకో మానుష ఆనందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య. ౧. తే యే శతం మానుషా ఆనందాః, స ఏకో మనుష్యగంధర్వాణా మానందః, శ్రోత్రియస్య చా కామ హతస్య, తే యే శతం మనుష్యగంధర్వాణా మానందాః, స ఏకో దేవగంధర్వాణా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం దేవగంధర్వాణా మానందాః, స ఏకః పితౄణాం చిరలోకలోకానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం పితౄణాం చిరలోకలోకానా మానందాః. ౨. స ఏక ఆజానజానాం దేవానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చా కామ హతస్య, తే యే శత మాజానజానాం దేవానా మానందాః, స ఏకః కర్మదేవానాం దేవానా మానందః, యే కర్మణా దేవా న పి యంతి, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం కర్మదేవానాం దేవానా మానందాః, స ఏకో దేవానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం దేవానా మానందాః. ౩. స ఏక ఇంద్ర స్యానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శత మిన్ద్ర స్యానన్దాః, స ఏకో బృహస్పతే రానన్దః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం బృహస్పతే రానందాః, స ఏకః ప్రజాపతే రానన్దః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం ప్రజాపతే రానన్దాః, స ఏకో బ్రహ్మణ ఆనందః. ౪. శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, స యశ్చాయం పురుషే,

య శ్చాసా వాదిత్యే, స ఏకః, సయఏవం విత్, అస్మా ల్లోకా త్ప్రేత్య,
ఏత మన్నమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, ఏతం ప్రాణమయ
మాత్మాన ముపసంక్రామతి, ఏతం మనోమయ మాత్మాన ముపసంక్రా
మతి, ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి. ౫. ఏత మానంద
మయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, త ద ప్యేషశ్లోకో భవతి.

నవమోఽనువాకః.

యతో వాచో నివ ర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం
బ్రహ్మణో విద్వాన్, న బిభేతి కుత శ్చ నేతి, ఏతగ్ హ వా వ న తపతి,
కి మహగ్ంసాధు నాకరవం, కి మహం పాప మకరవ మితి, స య ఏవం
విద్వానే తే ఆత్మానగ్గ్ స్పృణుతే, ఉభే హ్యేవైష ఏతే ఆత్మానం
స్పృణుతే, య ఏవం వేద. ౧. ఇత్యుపనిషత్.

ఇతి ఆనందవల్లీ ద్వితీయాధ్యాయః సమాప్తః.

బ్రహ్మవి దిద మయమిద మేకవిగ్ంశతి రన్నా దన్న గసమయా
దన్నా త్ప్రాణో వ్యానోపానఆకాశః పృథివీపుచ్ఛగ్ం షడ్విగ్ంశతిః ప్రా
ణం యజుర్ఋక్సామాదేశోఽథర్వాంగిరసః పుచ్ఛంద్వావిగ్ంశతిర్వ్య
శ్శ్రద్ధర్తగ్ం సత్యం యోగో మహోష్టాదశవిజ్ఞానం ప్రియంమోదః
ప్రమోద ఆనన్దో బ్రహ్మపుచ్ఛం ద్వావిగ్ంశతి రసన్నే వాథాష్టావిం
శతి రసత్ షోడశ భీషాస్మాన్మాన షోమనుష్యగన్ధర్వాణాం దేవగన్ధర్వా
ణాం పితౄణాం చిరలోకలోకానామాజానజానాం కర్మదేవానాం దే
వానా దేవానామిన్ద్రస్యబృహస్పతేః ప్రజాపతే ర్బ్రహ్మణః సయశ్చ
సఙ్క్రామ త్యేకపంచాశద్యతః కుతశ్చనై కమేకాదశనవ.

సహనా వవ త్వితి శాన్తిః. హరిః ఓమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది ఆనందవల్లీ సమాప్తా.

భృగువల్లీ తృతీయాధ్యాయః.

హరిః ఓం. సహ నా వవతు, సహ నౌ భునక్తు, సహ వీర్యం కరవావ హై, తేజస్వినావధీత మస్తు మావిద్విషావ హై.

ఓమ్ శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

భృగుర్వై వారుణిః, వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి, తస్మా ఏత త్ప్రోవాచ, అన్నం ప్రాణం చక్షు శ్శ్రోత్రం మనో వాచ మితి, తగ్ంహోవాచ, యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే, యేన జాతాని జీవంతి, యత్ప్రయ న్త్యభిసంవిశంతి, తద్వి జిజ్ఞాసస్వ, తద్బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, అన్నాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే, అన్నేన జాతాని జీవంతి, అన్నం ప్రయం త్యభిసం విశంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి. తగ్ంహో వాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ, తపో బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా.

తృతీయోఽనువాకః.

ప్రాణో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ప్రాణా ద్ధ్యేవ ఖ ల్విమాని భూతాని జాయంతే, ప్రాణేన జాతాని జీవంతి, ప్రాణం ప్రయంత్యభిసం విశంతీతి, త ద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార. అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ంహోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ, తపో బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, సతప స్తప్త్వా.

చతుర్థోఽనువాకః.

మనో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, మనసో హ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే, మనసా జాతాని జీవంతి, మనః ప్రయం త్యభిసంవి

శంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీ
భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ంహోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ త
బ్రహ్మేతి, సతపోఽతప్యత, సతప స్తప్త్వా.

పంచమోఽనువాకః.

విజ్ఞానం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, విజ్ఞానా ద్ధ్యేవ ఖల్విమ
భూతాని జాయంతే, విజ్ఞానేన జాతాని జీవంతి, విజ్ఞానం ప్రయం
భిసంవిశంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార,
హి భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ం హోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాస
తపో బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా.

షష్ఠోఽనువాకః.

ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ఆనందా ద్ధ్యేవ ఖ ల్విమ
భూతాని జాయంతే, ఆనందేన జాతాని జీవంతి, ఆనందం ప్రయంత్య
సంవిశంతీతి, సైషా భార్గవీ వారుణీ విద్యా, పరమే వ్యోమన్ ప్రతి
తా, స య ఏవం వేద ప్రతితిష్ఠతి. అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా
భవతి, ప్రజయా పశుభి ర్బ్రహ్మవర్చసేన, మహా న్కీర్త్యా.

సప్తమోఽనువాకః.

అన్నం న నింద్యాత్, త ద్వ్రతమ్, ప్రాణోవా అన్నమ్, శ
మన్నాదమ్, ప్రాణే శరీరం ప్రతిష్ఠితమ్, శరీరే ప్రాణః ప్రతిష్ఠితః, త
తదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్
ప్రతితిష్ఠతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా న్భవతి ప్రజయా పశు
ర్బ్రహ్మవర్చసేన- మహా న్కీర్త్యా.

అష్టమోఽనువాకః.

అన్నం న పరిచక్షీత, త ద్వ్రతమ్, ఆపో వా అన్నమ్, జ్యో
రన్నాదమ్, అప్సు జ్యోతిః ప్రతిష్ఠితమ్, జ్యోతిష్యాపః ప్రతిష్ఠిత
త దేత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠి

వేద ప్రతితిష్ఠతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహాన్భవతి ప్రజయా పశుభి ర్బ్రహ్మవర్చసేన. మహాన్కీర్త్యా.

నవమోఽనువాకః.

అన్నం బహు కుర్వీత, త ద్వ్రతమ్, పృథివీ వాఽన్నమ్, ఆకాశో ఽన్నాదః, పృథివ్యా మాకాశః ప్రతిష్ఠితః, ఆకాశే పృథివీ ప్రతిష్ఠితా, త దేత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతితిష్ఠతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహాన్భవతి. ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన, మహాన్కీర్త్యా.

దశమోఽనువాకః.

న కంచన వసతౌ ప్రత్యాచక్షీత, త ద్వ్రతమ్, తస్మా ద్యయా కయాచ విధయా బహ్వన్నం ప్రాప్నుయాత్, అరా ధ్యస్మా అన్నమిత్యా చక్షతే, ఏతద్వై ముఖతోఽన్నగ్ం రాద్ధమ్, ముఖతోఽస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే,ఏతద్వై మధ్యతోఽన్నగ్ం రాద్ధమ్, మధ్యతోఽస్మా అన్నగ్ం రా ధ్యతే, ఏతద్వా అంతతోఽన్నగ్ం రాద్ధమ్, అంతతోఽస్మా అన్నగ్ం రా ధ్యతే. ౧. యఏవం వేద, క్షేమ ఇతి వాచి, యోగక్షేమ ఇతి ప్రాణాపాన యోః, కర్మేతి హస్తయోః, గతిరితి పాదయోః, విముక్తి రితి పాయౌ, ఇతిమానుషీ స్సమాజ్ఞాః, అథదైవీః, తృప్తి రితి వృష్టౌ, బలమితి విద్యు తి. ౨. యశ ఇతి పశుషు, జ్యోతి రితి నక్షత్రేషు, ప్రజాపతి రమృత మానంద ఇ త్యుపస్థే, సర్వ మిత్యాకాశే, తత్ప్రతిష్ఠే త్యుపాసీత, ప్రతి ష్ఠావాన్ భవతి, త న్మహ ఇత్యుపాసీత, మహాన్ భవతి, తన్మన ఇ త్యు పాసీత, మానవాన్ భవతి. ౩. తన్నమ ఇత్యుపాసీత, నమ్యంతేఽస్మై కా మాః, తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత, బ్రహ్మవాన్ భవతి, త ద్బ్రహ్మణః పరిమర ఇత్యుపాసీత, [1]పర్యేణం మ్రియంతే ద్విషంత స్సపత్నాః, పరియేఽప్రియా భ్రాతృవ్యాః, స య శ్చాయం పురుషే, యశ్చాసావాదిత్యే, స ఏకః.

---

1 పర్యేనం.

౪. స య ఏవంవిత్, అస్మా ల్లోకా త్ప్రేత్య, ఏత మన్నమయ మాత్మా
ముపసంక్రమ్య, ఏతం ప్రాణమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏత
మనోమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మా
మఃపసంక్రమ్య, ఏత మానందమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఇమ
ల్లోకా న్కామాన్నీ కామరూప్యనుసంచరన్, ఏతత్సామ గాం
న్నాస్తే, హా3వుహా3వుహా3వు. ౫. అహ మన్న మహమన్న మహ
మన్నమ్, అహ మన్నాదో3ఽహమన్నాదో3ఽహమన్నాదః, అహ
శ్లోక కృదహగ్ం శ్లోక, కృదహగ్ం శ్లోకకృత్, అహ మస్మి ప్రథమః
ఋతా3స్య, పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నా3[1]భా3ఇ, యో మ
దదాతి సఇదేవమా3[2]వా3ః, అహ మన్న మన్న మదంత మా3ద్
అహం విశ్వం భువనమ భ్యభవా3మ్, సువర్ణజ్యో తీః, య ఏవం
ద, ఇత్యుపనిషత్. ౬. రాధ్యతేవిద్యుతిమానవాన్ భవత్యేకో హా3
య ఏవం వేదైకంచ.

ఇతి భృగువల్లీ తృతీయాధ్యాయః సమాప్తః.

భృగు స్తస్మై యతో విశంతి తద్విజిజ్ఞాసస్వ తత్త్రమోదశాన్న
ప్రాణంమనోవిజ్ఞానమితి విజ్ఞాయ తంతపసాద్వాదశ ద్వాదశానంద ౯
స్నై షాదశాన్నం ననింద్యాత్ప్రాణశ్శరీరమన్నంనపరిచక్షీతాపో జ్యో
తిరన్నంబహుకుర్వీత పృథివ్యామాకాశఏకాదశై కాదశ నకంచనైకప
రేకాన్నవిగ్ంశతిరేకాన్నవిగ్ంశతిః.

సహనా వవ త్వితిశాన్తిః.

ఓం తత్సత్, హరిః ఓమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది భృగువల్లీ సమాప్తా.

తైత్తిరీయోపనిషత్ సమాప్తా

---

1 భా3ఇ. 2 వాః.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౫. ఋగ్వేదీయైతరేయోపనిషత్.

ఓం. వా జ్మే మనసి ప్రతిష్ఠితా మనో మే వాచి ప్రతిష్ఠిత మావి రావీ ర్మఏధి వేదస్య మ ఆణిస్థ శ్రుతంమే మా ప్రహాసీ దనే నాధీ తే నా హోరాత్రా న్త్సన్దధా మ్యృతం వదిష్యామి సత్యం వదిష్యామి త న్మా మవతు త ద్వక్తార మవ త్వవతుమా మవతు వక్తార మవతు వక్తారం.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఓం. అగ్న ఇళా మమ ఇళా, నమో ఋషిభ్యో మన్త్రకృద్భ్యో మన్త్రపతిభ్యో నమో వో అస్తు దేవేభ్యః, శివా న శ్శన్తమా భవంతు సుమృడీకా సరస్వతీ, మా తే వ్యోమ సన్దృశీ. భద్రం కర్ణేభిః ... యదాయుః, శన్న ఇన్ద్రాగ్నీ...వాజసా తౌ, స్తుషేజనం...మిత్రో అగ్నిః, కయాన శ్చిత్ర...వృతా, కస్త్వాసత్యో...వసు, అభీషుణః...స్యూతిభిః, భద్ర న్నో అపి వాదయ మనః.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఐతరేయోపనిషది ప్రథమాధ్యాయః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ఆత్మా వా ఇద మేక ఏ వాగ్ర ఆసీత్ నాన్య త్కిఞ్చన మిషత్ స ఈక్షత లోకా న్ను సృజా ఇతి. ౧. స ఇమాం ల్లోకా నసృజ తామ్భో మరీచీ ర్మర మాపోఽదోఽమ్భః పరేణ దివం ద్యౌః ప్రతిష్ఠాఽన్తరిక్షం మరీచయః పృథివీ మరో యా అధ స్తాత్తా [1]అపః. ౨. స ఈక్షతే మే ను లోకా లోక పా లాన్ను సృజా ఇతి సోఽ ద్భ్య ఏవ పురుషం సముద్ధృ త్యామూర్ఛయత్. 3. త మభ్యతప త్త స్యా

---

1 అపః.

భిత_స్తస్య ముఖం నిరభిద్యత యథాణ్డం ముఖా ద్వాగ్వాచోఽగ్ని ర్నాసి
నిరభిద్యేతాం నాసికాభ్యాం ప్రాణః, ప్రాణా ద్వాయు రక్షిణీ నిరభి
తాం అక్షిభ్యాం చక్షు శ్చక్షుష ఆదిత్యః కర్ణౌ నిరభిద్యేతాం కర్ణాభ్యా
శ్రోత్రం శ్రోత్రా ద్దిశ_స్త్వ క్నిరభిద్యత త్వచో లోమాని లోమభ్
ఓషధివనస్పతయో హృదయం నిరభిద్యత హృదయా న్మనో మ
శ్చన్ద్రమా నాభిర్నిరభిద్యత నాభ్యా అపానోఽపానా న్మృత్యుః శిశ్
నిరభిద్యత శిశ్నా ద్రేతో రేతస ఆపః. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

తా ఏతా దేవతా స్సృష్టా అస్మి న్మహ త్యర్ణవే ప్రాపతం స్త[1]
శనాయా పిపాసాభ్యా మన్వవార్జత్ తా ఏన మబ్రువ న్నాయతనం
ప్రజానీహి యస్మిన్ప్రతిష్ఠితా అన్నమదామేతి. ౧. తాభ్యో గా వ
నయ త్తా అబ్రువ న్న వైనోఽయ మలమితి, తాభ్యోఽశ్వ మాన
త్తా అబ్రువ న్నవై నోఽయ మలమితి. ౨. తాభ్యః పురుష మా
య త్తా అబ్రువ న్ సుకృతం బతేతి పురుషోవావ సుకృతమ్, తా అబ్ర
ద్యథాఽఽయతనం ప్రవిశతేతి. 3. అగ్ని ర్వా గ్భూత్వా ముఖం ప్రా
ద్వాయుః ప్రాణో భూత్వా నాసికే ప్రావిశ దాదిత్య శ్చక్షు ర
త్వాఽక్షిణీ ప్రావిశద్దిశ శ్శ్రోత్రం భూత్వా కర్ణౌ ప్రావిశ న్నో ప
వనస్పతయో లోమాని భూత్వా త్వచ మ్ప్రావిశం శ్చన్ద్రమా మ
భూత్వా హృదయం ప్రావిశత్ న్మృత్యు రపానో భూత్వా నాభిం ప్రా
దాపో రేతో భూత్వా శిశ్నం ప్రావిశన్. ౪. త[2]మశనాయాపిపా
అబ్రూతా మావాభ్యా మభిప్రజానీహీతి [3]సతే అబ్రవీ దేతా స్వేవ వ
దేవతా స్వాభజా మ్యేతాసు భాగిన్యౌ కరోమీతి తస్మా ద్యస్యై కస్యై
దేవతాయై హవి ర్గృహ్యతే భాగిన్యా వేవాస్యా [4]మశనాయా పిపా
భవతః. ౫.

---

1 అశనాపిపాసాభ్యాం. 2 మశనాపిపాసే. 3 తే. 4 అశనా పిపాసే.

తృతీయః ఖండః.

స ఈక్షతే మేను లోకాశ్చ లోకపాలా శ్చాన్న మేభ్య స్సృజా ఇతి. ౧. సోఽపోఽభ్యతపత్తాభ్యోఽభితప్తాభ్యో మూ ర్తిరజాయతయా వై సా మూ ర్తిరజాయతాన్నంవై తత్. ౨. త దేత [1]దభిసృష్టం న తత్పరా జత్యజఘాంస త్తద్వాచా జిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో ద్వాచా గ్రహీతుమ్,స యద్ధైన ద్వాచాఽగ్రహైష్య దభివ్యాహృత్య హైవాన్న మత్రప్స్యత్. ౩. తత్ప్రాణే నాజిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో త్ప్రాణేనగ్గ్రహీతుం స యద్ధైన త్ప్రాణే నాగ్రహైష్య దభిప్రా ణ్యహైవాఽన్న మత్రప్స్యత్. ౪. త చ్చక్షుషాఽజిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో చ్చక్షుషా గ్రహీతుమ్, స య ద్ధైన చ్చక్షుషాఽగ్రహైష్య ద్దృష్ట్వా హై వాన్న మత్రప్స్యత్. ౫. త చ్ఛ్రోత్రేణాజిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో చ్ఛ్రోత్రేణ గ్రహీతుమ్,స యద్ధైన చ్ఛ్రోత్రే ణాగ్రహైష్య చ్ఛ్రుత్వా హైవాన్న మత్రప్స్యత్.౬.త త్త్వచాఽజిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో త్త్వచా గ్రహీతుమ్, స యద్ధైన త్త్వచాఽగ్రహైష్య త్స్పృష్ట్వా హైవాన్న మత్రప్స్యత్. ౭. త న్మనసాఽజిఘృక్ష త్తన్నాశక్నో న్మనసా గ్రహీతుమ్, స యద్ధైన న్మనసాగ్రహైష్య ద్ధ్యాత్వా హైవా న్న మత్రప్స్యత్. ౮. త చ్ఛిశ్నేనా జిఘృక్ష త్తన్నాశక్నోచ్ఛిశ్నేన గ్రహీతుమ్, స య ద్ధైన చ్ఛిశ్నే నాగ్రహైష్య ద్విసృజ్య హైవాన్న మత్రప్స్యత్. ౯. తదపానే నాజిఘృక్ష త్తదావయ త్స ఏషోఽన్నస్య గ్రహో య ద్వాయు రన్నమాయుర్వా ఏష య ద్వాయుః. ౧౦. స ఈక్షత కథ న్విదం మ దృతే స్యా దితి స ఈక్షత కతరేణ ప్రపద్యా ఇతి, స ఈక్షత యది వాచాఽభివ్యాహృతం యది ప్రాణే నాభిప్రాణితం యది చక్షుషా దృష్టం యది శ్రోత్రేణ శ్రుతం యది త్వచాస్పృష్టం యది మనసా ధ్యాతం య ద్యపానే

1 దభిత్సృష్టం పరాఙ్.

నాభ్యపానితం యది శిశ్నేన విసృష్ట మథ కోఽహమితి. ౧౧. స
మేవ సీమానం విదా ర్యైతయా ద్వారా ప్రాపద్యత, సై షావిదృతి రా
ద్వా స్త దేత న్నాన్దనం తస్య త్రయ ఆవసథాస్త్రయ స్స్వప్నా
మావసథోఽయమావసథోఽయ మావసథ ఇతి. ౧౨. స జాతో
తా న్యభివ్యైక్షత్ కి మిహాన్యం వావదిష దితి, సవేత మేవ పుర
బ్రహ్మ తత మమపశ్య దిద మదర్శమితి. ౧౩. తస్మా దిదన్ద్రో నా మేద
హవై నామ తమిదన్ద్రం స న్త మిన్ద్ర చక్షతే పరోక్షేణ పర
ప్రియా ఇవహి దేవాః పరోక్షప్రియా ఇవ హి దేవాః. ౧౪.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే చతుర్థాఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు

ప్రథమోఽధ్యాయః. ఓమ్ తత్సత్.

ఐతరేయోపనిషది ద్వితీయాధ్యాయః.

ప్ర థ మః ఖ ం డః.

పురుషే హ వా అయ మాదితో గర్భో భవతి య దేత
త్త దేత త్సర్వేభ్యోఽఙ్గేభ్య స్తేజ [1] స్సంభృత మాత్మన్యే వాత్మా
బిభర్తి త ద్యదా స్త్రియాం సిఞ్చ త్య [2] థైత జ్జనయతి త దస్య ప్ర
మం జన్మ. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

తత్ స్త్రియా ఆత్మభూయం గచ్ఛతి యథా స్వమఙ్గం త
తస్మా దేనాం న హినస్తి సా స్యైత మాత్మాన మత్ర గతం భావయ
౧. సా భావయిత్రీ భావయితవ్యా భవతి తం స్త్రీగర్భం బిభర్తి స
గ్రఏవ కుమారం జన్మ నోఽగ్రే ఽధిభావయతి స యత్కుమా
జన్మనోఽగ్రేఽధిభావయ త్యాత్మాన మేవ తద్భావయ త్యేషాం లో
నాం సన్తత్యా ఏవం సన్తతా హీమే లోకా స్తదస్య ద్వితీయం జన

1 స్సంభూత. 2 థైన.

తృతీయః ఖండః.

సోఽస్యా యమాత్మా పుణ్యేభ్యః కర్మభ్యః [1] ప్రతినిధీయతే అథాస్యాఽయ మితర ఆత్మా కృతకృత్యో వయోగతః ప్రైతి స ఇతః ప్రయన్నేవ పునర్జాయతే తదస్య తృతీయంజన్మ తదుక్త మృషిణా.

చతుర్థః ఖండః.

గర్భేను సన్నన్వేషా మవేద మహం దేవానాం జనిమానివిశ్వా, శతం మా [2]పర ఆయసీ రరక్ష న్నధ శ్శ్యేనో జవసా నిరదీయ మితి, గర్భఏవైత చ్ఛయానో వామదేవ ఏవ మువాచ. ౧. స ఏవం విద్వా నస్మా చ్ఛరీరభేదా దూర్ధ్వ ఉత్క్రమ్యాముష్మిన్ స్వర్గే లోకే సర్వాన్ కామా నాప్త్వాఽమృత స్సమ భవ త్సమభవత్. ౨.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే పఞ్చమాఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు ద్వితీయోఽధ్యాయః. ఓం తత్సత్

ఐతరేయోపనిషది తృతీయాధ్యాయః.

కోఽయమాత్మేతి వయ ముపాస్మహే కతర స్స ఆత్మా యేనవా రూపం పశ్యతి యేన వా శబ్దం శృణోతి యేన వా గన్ధానాజిఘ్రతి యేనవా వాచం వ్యాకరోతి యేనవా స్వాదు చాస్వాదు చ విజానాతి. ౧. యదేత ద్ధృదయం మన శ్చైతత్ సజ్ఞాన మాజ్ఞానం విజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం మేధా దృష్టి ర్ధృతి ర్మతి ర్మనీషా జూతి స్మృతి స్సఙ్కల్పః క్రతు రసుః కామోవశ ఇతి సర్వాణ్యేవైతాని ప్రజ్ఞానస్య నామధేయాని భవన్తి. ౨. స ఏష బ్రహ్మైష ఇన్ద్ర ఏష ప్రజాపతి రేతే సర్వే దేవా ఇమానిచ పఞ్చ మహాభూతాని పృథివీ వాయు రాకాశ ఆపోజ్యోతీం షీ త్యేతానీ మాని చ క్షుద్ర మిశ్రాణీవ బీజానీతరాణి చేతరాణి చాణ్డజాని చ జరాయుజానిచ స్వేదజానిచోద్భి జ్జాని చాశ్వా గావః పురుషా హస్తినో యత్కిఞ్చేదం

1 ప్రతిధీయతే. 2 పుర.

ప్రాణి జఙ్గమం చ పతత్రి చ యచ్చ స్థావరం సర్వం తత్ప్రజ్ఞానేత్రం
జ్ఞానే ప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ.
ఏతే[1]నైవ ప్రజ్ఞానాత్మ నాఽస్మా ల్లోకా దుత్క్రమ్యాముష్మిన్ స్వర్గే
సర్వాన్ కామా నాప్త్వాఽమృత స్సమభవ త్సమభవ దిత్యోమ్. ౪.

వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః హరిః ఓమ్.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షష్ఠాధ్యాయే ఉపనిషత్సు
తృతీయోఽధ్యాయః ఓమ్ తత్సత్.

ఇతి ఐతరేయోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౬. సామవేదీయ ఛాందోగ్యోపనిషత్.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

హరిః ఓమ్. ఆప్యాయన్తు మమాంగాని వాక్ప్రాణశ్చక్షుశ్శ్రో
మథో బలమిన్ద్రియాణి చ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మోపనిషదం మా[2]హం బ్ర
నిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరో దనిరాకరణ మస్త్వనిరాకర
మే అస్తు తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మా స్తే మయి సన్తు తే మయి స

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ఓ మి త్యేత దక్షర ముద్గీథ ముపాసీత, ఓ[3] మి
ద్గాయతి తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్. ౧. ఏషాం భూతానాం పృథివీ రసః
వ్యా ఆపో రస అపా మోషధయో రస ఓషధీనాం పురుషో రసః పురుష
వా గ్రసో వాచ ఋ గ్రస ఋచ స్సామ రస స్సామ్న ఉద్గీథో రసః.

1 నప్రజ్ఞా. 2 అహం. 3 మితిహ్యుద్గా.

స ఏష రసానాగ్ంరసతమః పరమః పరార్థ్యోఽష్టమో య [1]దుద్గీథః. ౩. కతమా కతమర్క్ కతమ త్కతమత్సామ కతమః కతమ ఉద్గీథ ఇతి విమృష్టం భవతి. ౪. వా గేవ ర్క్ప్రాణ స్సా మో మిత్యేత దక్షర ముద్గీథ స్తద్వా ఏతన్మిథునం య ద్వాక్చ ప్రాణ శ్చర్క్చ సామ చ. ౫. తదేత న్మిథున మో మిత్యేతస్మిన్నక్షరే సగ్ంసృజ్యతే, యదావై మిథునౌ సమాగచ్ఛత ఆపయతో వై తా వన్యోన్యస్య కామమ్. ౬. ఆపయితా హ వై కామానాం భవతి య ఏతదేవం విద్వా నక్షర ముద్గీ థముపా స్తే. ౭.తద్వాం ఏతదనుజ్ఞాక్షరం యద్ధి కించానుజానా త్యో మిత్యేవ తదాహా ఏషావేవ సమృద్ధి ర్యదనుజ్ఞా సమర్ధయితా హవై కామానాం భవతి య ఏత దేవం విద్వా నక్షర ముద్గీథ ముపా స్తే. ౮. తే నేయం త్రయీ విద్యా వర్తతే ఓ మి త్యాశ్రావయ త్యోమితి శగ్ంసత్యో మి త్యుద్గాయత్యేతస్యై వాక్షరస్యాపచిత్యై మహిమ్నా రసేన. ౯. తే నోభౌ కురుతో య శ్చైత దేవం వేద యశ్చ న వేద నానాతు విద్యా చావిద్యాచ యదేవ విద్యయా కరోతి శ్రద్ధయోపనిషదా తదేవ వీర్యవత్తరం భవతీతి ఖ ల్వేత స్యైవాక్షరస్యోపవ్యాఖ్యానం భవతి. ౧౦.

ద్వితీయః ఖండః.

దేవాసురా హ వై యత్ర సంయేతిర ఉభయే ప్రాజాపత్యా స్తద్ధ దేవా ఉద్గీథ మాజహ్రు రనే నైనా నభిభవిష్యామ ఇతి. ౧. తేహ నాసిక్యం ప్రాణముద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరే తగ్ంహా సురాః పాప్మనా వివిధుః, తస్మాత్తేనోభయం జిఘ్రతి సురభి చ దుర్గన్ధి చ పాప్మనా హ్యేష విద్ధః. ౨. అథ హ వాచ ముద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరే తాగ్ంహా సురాః పాప్మనా వివిధుః తస్మాత్తయో భయం వదతి సత్యం చానృతంచ పాప్మనా హ్యేషా విద్ధా. ౩. అథహా చక్షు రుద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరే

---

1. ఉద్గీథః.

తద్ధాసురాః పాప్మనా వివిధు స్తస్మా త్తేనోభయం పశ్యతి దర్శనీయం చాదర్శనీయంచ పాప్మనా హ్యేత ద్విద్ధమ్. ౪. అథహ శ్రోత్ర ముద్గీ ముపాసాఞ్చక్రిరే తద్ధాసురాః పాప్మనా వివిధు స్తస్మాత్తేనోభయ శృణోతి శ్రవణీయంచాశ్రవణీయంచ పాప్మనా హ్యేత ద్విద్ధమ్.౫.అథః మన ఉద్గీథముపాసాఞ్చక్రిరే తద్ధాసురాః పాప్మనా వివిధు స్తస్మా నోభయమ్, సఙ్కల్పయతే సఙ్కల్పనీయం చాసఙ్కల్పనీయం చ ప్మనా హ్యేతద్విద్ధమ్. ౬. అథ హ య ఏవాయం ముఖ్యః ప్రాణ స్తః ద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రిరే తగ్ం హాసురా ఋత్వా విదధ్వంసు ర్యథాఽశ్మానమాఖణ మృత్వా విధ్వగ్ం సేతైవమ్. ౭. యథాఽశ్మానమాఖణః త్వా విధ్వగ్ంసతఏవగ్ం హైవ సవిధ్వగ్ంసతే య ఏవం విది పాపం క యతే యశ్చైన మభిదాసతి సఏషోఽశ్మాఖణః. ౮. నైవైతే నసు నదుర్గన్ధి విజానాత్యపహతపాప్మా హ్యేష తేన యదశ్నాతి యత్పి తేనేతరా న్ప్రాణా నవ త్యేత ము ఏవాన్తతో ఽవిత్త్వోత్క్రామతి వ్యాదదా త్యేవాన్తత ఇతి. ౯. తగ్ం హాఙ్గిరాఉద్గీథ ముపాసా[1]ఞ్చక్రే ము ఏవాఙ్గిరసం మన్యతే, అఙ్గానాం యద్రసః. ౧౦. తేన తగ్ం హ హస్పతి రుద్గీథ ముపాసాఞ్చక్రఏత ము ఏవ బృహస్పతిం [2]మన్యన్తే వ బృహతీ తస్యా ఏష పతిః. ౧౧. తేన తగ్ం హ యాస్య ఉద్గీథ ముప ఞ్చక్ర ఏత ము ఏవాయాస్యం మన్త ఆస్యా ద్య దయతే తేన తగ్ం హ బకో దాల్భ్యో విదాఞ్చకార, సహనైమిశీయానా ము తా బభూవ సహాస్మైభ్యః కామా నాగాయతి. ౧౩. ఆగాతా హ కామానాం భవతి య ఏత దేవం విద్వా నక్షర ముద్గీథ ముపా స్త థ్యాత్మమ్. ౧౪.

తృతీయః ఖండః.

అథాధిదైవతం య ఏ వాసౌ తపతి త ముద్గీథ ముపాసీ తో న్వా ఏష ప్రజాభ్య ఉద్గాయతి ఉద్యగ్ం స్తమోభయమపహా న్త్యపః

1 చక్రే; ఏవాఙ్గిర. 2 మన్యతే.

హ వై భయస్య తమసో భవతి య ఏవం వేద. ౧. సమాన ఉ ఏవాయం
చాసౌ చోష్ణోఽయ ముష్ణోఽసౌ స్వర ఇతీమ మాచక్షతే స్వర ఇతి ప్ర
త్యాస్వర ఇత్య ముం తస్మా ద్వా ఏత మిమ మముం చోద్గీథ ముపాసీత.
౨. అథ ఖలు వ్యాన మేవోద్గీథ ముపాసీత యద్వై ప్రాణితి సప్రాణో
యదపా నితి సోఽపానః అథయః ప్రాణాపానయోస్సన్ధిః స వ్యానో
యో వ్యానస్సా వాక్, తస్మాద ప్రాణన్ననపాన న్వాచమభివ్యాహ
రతి. ౩. యా వాక్స ర్క్తస్మాద ప్రాణ న్ననపాన న్నృచ మభివ్యాహరతి
య ర్క్తత్సామ తస్మా ద ప్రాణ న్ననపాన న్సామ గాయతి యత్సామ
స ఉద్గీథ స్తస్మాద ప్రాణ న్ననపాన న్నుద్గాయతి. ౪. అతో యా న్యన్యాని
వీర్యవ న్తి కర్మాణి యథాఽగ్నే ర్మన్థన మాజేస్సరణం దృఢస్య ధనుష
ఆయమన మప్రాణన్ననపానగ్ స్తాని కరోత్యేతస్య హేతో ర్వ్యాన మే
వోద్గీథ ముపాసీత. ౫. [1] అథ ఖలూద్గీథాక్షరాణ్యుపాసీ తోద్గీథ ఇతి
ప్రాణఏవోత్ప్రాణేనహ్యు త్తిష్ఠతి వా గ్గీ ర్వాచోహ గిర ఇత్యాచక్ష
తేఽన్నంథమ న్నే హీదగ్ సర్వగ్ స్థితమ్. ౬. ద్యౌరేవో ద న్తరిక్షం గీః
పృథివీథ మాదిత్యఏ వోద్వాయుర్గీ రగ్నిస్థగ్ సామవేద ఏవోద్యజుర్వేదో
గీఋగ్వేద స్థం దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యోవాచో దోహః అన్నవా నన్నా
దో భవతి య ఏతా న్యేవం విద్వా నుద్గీథాక్షరా ణ్యుపా స్త ఉద్గీథ ఇతి.
౭. అథ ఖల్వాశీ స్సమృద్ధి రుపసరణానీ త్యుపాసీత యేన సామ్నా
స్తోష్య న్స్యా త్తత్సా మోపధావేత్. ౮. యస్యా మృచి తా మృచం
యదార్షేయం తమృషిం యాం దేవతా మభిష్టోష్య న్స్యా త్తాం దేవతా
ముపధావేత్. ౯. యేన చ్ఛన్దసా స్తోష్య న్స్యా త్తచ్ఛన్ద ఉపధా వేద్యేన
స్తోమేన స్తోష్యమాణ స్స్యా త్తగ్ స్తోమ ముపధావేత్. ౧౦. యాం దిశ
మభిష్టోష్య న్స్యా త్తాం దిశ ముపధావేత్. ౧౧. ఆత్మాన మన్తత ఉప
సృత్యస్తు వీతకామం ధ్యాయ న్న ప్రమత్తోఽభ్యాశో హ య దస్మై
స కామ స్సమృధ్యేత యత్కామః స్తువీతేతి యత్కామ స్తువీతేతి.

1 ఖలూద్గీథా.

చతుర్థః ఖండః.

ఓమి త్యేతదక్షర ముద్గీథ ముపాసీతోమితి హ్యుద్గా
తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్. ౧. దేవా వై మృత్యో ర్బిభ్యత స్త్రయ
విద్యాం ప్రావిశగ్ స్తే ఛన్దోభి రచ్ఛాదయ న్య దేభి రచ్ఛాదయ
చ్ఛన్దసాం ఛన్ద స్త్వమ్. ౨. తా ను తత్ర మృత్యు ర్యథా మ
ముదకే పరిప శ్యే దేవం పర్యపశ్య దృచి సామ్ని యజుషి తేను
త్వోర్ధ్వా ఋుచ స్సామ్నో యజుష స్స్వర మేవ ప్రావిశన్. ౩. య
వా ఋుచ మాప్నోత్యోమి త్యేవాతి స్వరత్యేవగ్ సామైవం యజు రేష
రో య దేత దక్షర మేత దమృత మభయం త త్ప్రవిశ్య దేవా అ
తా అభయా అభవన్. ౪. స య ఏత దేవం విద్వానక్షరం ప్ర
త్యేత దేవాక్షరగ్ స్వర మమృత మభయం ప్రవిశతి తత్ప్రవిశ్య
దమృతా దేవా స్త దమృతో భవతి. ౫.

పంచమః ఖండః.

అథ ఖలు య ఉద్గీథ స్స ప్రణవో యః ప్రణవ స్స ఉద్గీథ ఇత్యసౌ
ఆదిత్య ఉద్గీథ ఏష ప్రణవ ఓమితి హ్యేష స్వరన్నేతి. ౧ ఏత మువా
[1]మభ్యగాసిషం తస్మాన్మమ త్వ మేకో౽సీతి హ కౌషీతకిః పుత్ర ము
చ, రశ్మీగ్ స్త్వం పర్యా వ ర్తయా ద్బహవో వై తే భవిష్య
త్యధిదైవతమ్. ౨. అథాధ్యాత్మం య ఏవాయం ముఖ్యః ప్రాణ స్తము
ముపాసీ తోమితి హ్యేష స్వర న్నేతి. ౩. ఏత ము ఏవాహ[2]మభ్య
షం తస్మాన్మమ త్వమేకో౽సీతిహ కౌషీతకిః పుత్ర ము వాచ ప్రాణగ్ స్త
భూమాన మభిగాయతా ద్బహవో[3] మే భవిష్యంతీతి. ౪. అథ ఖలు
ఉద్గీథ స్స ప్రణవో యః ప్రణవ స్స ఉద్గీథ ఇతి హోతృషదనాద్ధైవ
దురుద్గీథ మనుసమాహర తీత్యనుసమాహరతీతి. ౫.

---

1 మభ్యా. 2 మభ్యా. 3 వై మే.

షష్ఠః ఖణ్డః.

ఇయమేవ ర్గగ్ని స్సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ఇయమేవ సాఽగ్ని రమ స్తత్సామ. ౧. అన్తరిక్ష మేవర్గ్వాయు స్సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్సామ గీయతేఽన్తరిక్ష మేవ సా వాయు రమ స్తత్సామ. ౨. ద్యౌ రేవర్గాదిత్య స్సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్సామ తస్మా దృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ద్యౌ రేవ సాఽఽదిత్యోఽమ స్త త్సామ. ౩. నక్షత్రాణ్యేవ ర్క్చన్ద్రమా స్సామ త దేత దేతస్యా మృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే నక్షత్రాణ్యేవ సా చన్ద్రమా అమ స్తత్సామ. ౪. అథ య దేత దాదిత్యస్య శుక్లం భాస్సై వర్గథ య న్నీలం పరః కృష్ణం త త్సామ తదే తదేతస్యా మృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయ తే. ౫. అథ య దే వైత దాదిత్య స్య శుక్లంభా స్సైవ సాఽథ యన్నీలం [1]పరః కృష్ణం తదమ స్తత్సామాథ య ఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషో దృశ్యతే హిరణ్యశ్మశ్రు ర్హిరణ్యకేశ ఆప్రణఖా త్సర్వ ఏవ సు వర్ణః. ౬. తస్య యథా కప్యాసం పుణ్డరీక మేవ మక్షిణీ తస్యోదితినామస ఏష సర్వేభ్యః పాప్మభ్య ఉదిత ఉదేతి హ వై సర్వేభ్యః పాప్మభ్యో య ఏవం వేద. ౭. తస్యర్క్చ సామ చ గేష్ణౌ తస్మా దుద్గీథ స్తస్మా త్త్వేవో [2]ద్గాతై తస్య హిగాతాస ఏష యేచాముష్మాత్పరాఞ్చో లోకా స్తేషాం చేష్టే దేవకామానాం చే త్యధిదైవతమ్. ౮.

సప్తమః ఖండః.

అథాధ్యాత్మం వాగేవ ర్క్ప్రాణ స్సామ తదేతదేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామగీయతే వాగేవ సా ప్రాణోఽమ స్త త్సామ. ౧. చక్షురేవర్గాత్మా సామ తదేత దే తస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్సామతసాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే చక్షు

1 పరా. 2 ద్గీతై.

రేవ సాత్తా౽మ_స్త త్సామ. ౨. శ్రోత్రమేవర్జ్మనః సామ తదేత
స్యా మృచ్య ధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్య ధ్యూఢగ్ సామ గీ
శ్రోత్రమేవ సామ నో౽మ_స్త త్సామ. 3. అథ యదేత దక్ష్ణ శు
భాసై్సవ ర్గథ య న్నీలం పరః కృష్ణం త త్సామ త దేత దేతస్యా
చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే అథ
వైత దక్ష్ణః శుక్లం భాసై్సవ సా౽థ య న్నీలం పరః కృష్ణం త ద
త్సామ. ౪. అథయఏషో౽న్తరక్షిణి పురుషో దృశ్యతే సైవ _ర్గ
మ తదుక్థం తద్యజు_స్త ద్బ్రహ్మ త స్యైతస్య తదేవ రూపం య
ష్య రూపం యా వ ముష్య గేష్ణౌ తౌ గేష్ణౌ యన్నామ తన్నామ.
స ఏష యే చైతస్మా దర్వాఞ్చో లోకా _స్తేషాం చేష్టేమనుష్యకా
నాం చేతి తద్య ఇమే వీణాయాం గాయ_న్త్యేతం తే గాయ_న్తి తస్మా
న స న యః. ౬. అథ య ఏత దేవం విద్వా న్సామ గాయత్యు
స గాయతి సో౽ముః నైవ స ఏష యే చాముష్మా త్పరాఞ్చో లో
స్తాగ్ శ్చాప్నోతి దేవ [1]కామాగ్ శ్చ. ౭. అథానేనైవ యే చై
దర్వాఞ్చో లోకా స్తాగ్ శ్చాప్నోతి మనుష్యకామాగ్ శ్చ తస్మా
హైవం వి దుద్గాతా బ్రూయాత్. ౮. కం తే కామ మాగాయా
త్యేష హ్యేవ కామా గాన స్యేష్టే [2]య ఏత దేవం విద్వా న్సామ
యతి సామ గాయతి. ౯.

అష్టమః ఖండః.

త్రయో హోద్గీథే కుశలా బభూవు శ్శిలక శ్శాలావత్య
శ్చైకితాయనో దాల్భ్యః ప్రవాహణో జైబలి రితి తే హోచు ర
వై కుశలా స్సో హన్తోద్గీథే కథాం వదామ ఇతి. ౧. తథేతి హ స
పవివిశుః సహ ప్రవాహణో జైబలి రువాచ భగవ న్తా వగ్రే వద
బ్రాహ్మణయో ర్వదతో౽ర్వాచగ్ శ్రోష్యామీతి. ౨. సహ శిలక

1 కామా స్తాగ్ శ్చ. 2 య ఏవం విద్వా.

లావత్య శ్చైకితాయనం దాల్భ్య మువాచ హన్త త్వా పృచ్ఛానీతి పృచ్ఛేతి హోవాచ. 3. కా సామ్నో గతి రితి స్వర ఇతి హోవాచ స్వరస్య కా గతిరితి ప్రాణ ఇతి హోవాచ ప్రాణస్య కా గతి రిత్య న్న మితిహోవాచాన్నస్య కా గతి రిత్యాప ఇతిహోవాచ. ४. అపాం కాగతి రి త్యసౌ లోక ఇతి హోవాచ అముష్య లోకస్య కాగతిరితి న స్వర్గం లోక మతి నయే దితి హోవాచ స్వర్గం వయం లోకగ్ సామాభి సంస్థాపయామ స్స్వర్గ సగ్‌స్తావగ్‌హి సామేతి. ౫. తగ్‌హ శిలక శ్శాలావత్య శ్చైకితాయనం దాల్భ్యమువాచాప్రతిష్ఠితం వైకిల తే దాల్భ్య సామ యస్త్వేత ర్హి బ్రూయాన్మూర్ధాతే విపతిష్యతీతి మూర్ధాతే విపతే దితి. ౬. హన్తాऽహ మేత ద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి హోవా చాముష్య లోకస్య కా గతి రిత్యయం లోక ఇతి హోవా చాస్య లోకస్య కాగతి రితి నప్రతిష్ఠాం లోక మతినయేదితి హోవాచ ప్రతిష్ఠాం [1]వయం లోక సామాభిసగ్ స్థాపయామః ప్రతిష్ఠా సగ్‌స్తావగ్‌హి సామేతి. ౭. తగ్ హ ప్రవాహణో జైబలి రువా చాన్తవ ద్వై కిలతేవాలావత్య సామ య స్త్వేతర్హి బ్రూయా న్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధాతే విపతే దితి హన్తాహ మేత ద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి హోవాచ. ౮.

నవమః ఖండః.

అస్య లోకస్య కా గతి రి త్యాకాశ ఇతిహోవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ సముత్పద్యన్త ఆకాశం ప్ర త్యస్తం య న్త్యాకాశో హ్యే వైభ్యో జ్యాయా నాకాశః పరాయ ణం. ౧. స ఏష పరోవరీయా నుద్గీథ స్సఏషోనన్తః పరోవరీయోహాస్య భవతి పరోవరీయ సోహ లోకా జ్జయతి య ఏతదేవం విద్వాన్ప రోవరీయాగ్ సముద్గీథ ముపాస్తే. ౨. తగ్‌హైత మతిధన్వా శౌనక ఉదర శాణ్డిల్యాయోక్త్వోవాచ, యావ త్తఏనం ప్రజాయా ముద్గీథం

[1] వధం.

వేదిష్యన్తే పరోవరీయో హైభ్యస్తావదస్మిన్లోకే జీవనం భవిష్యతి. ౩. తథాఽముష్మిన్లోకే లోక ఇతి స య ఏత మేవం విద్వానుపాస్తే పరోవరీయ ఏవ హాస్యాస్మిఀల్లోకే జీవనం భవతి తథాఽముష్మిఀల్లోకే లోక ఇతి లోకే లోక ఇతి. ౪.

దశమః ఖణ్డః.

మటచీహతేషు కురుష్వాటిక్యా సహ జాయయోషస్తిర్హ చాక్రాయణ ఇభ్యగ్రామే ప్రద్రాణక ఉవాస. ౧. స హేభ్యం కుల్మాషాన్ఖాదన్తం బిభిక్షే తగ్ంహోవాచ, నేతోఽన్యే విద్యన్తే యచ్చ యే ఇమ ఉపనిహితా ఇతి. ౨. ఏతేషాం మే దేహీతి హోవాచ తానస్మై ప్రదదౌ హన్తానుపాన మిత్యుచ్ఛిష్టం వై మే పీతగ్ం స్యాదితి హోవాచ. ౩. నస్విదేతే ప్యుచ్ఛిష్టా ఇతి నవా అజీవిష్య మిమా నఖాదన్నితిహోవాచ కామోమ ఉదపాన మితి. ౪. సహ ఖాదిత్వాఽతిశేషా ఞ్జాయాయా ఆజహార సాగ్ర ఏవ సుభిక్షా బభూవ తాన్ప్రతిగృహ్య నిదధౌ. ౫. సహప్రాతః సఞ్జిహాన ఉవాచ యద్బతాన్నస్య లభేమహి లభేమహి ధన మాత్రాగ్ం రాజాసౌ యక్ష్యతే సమా సర్వై రార్త్విజ్యై ర్వృణీతేతి. ౬. తం జాయోవాచ హన్త పత ఇమ ఏవ కుల్మాషా ఇతి తాన్ఖాదిత్వాఽముం యజ్ఞం వితత మేయాయ. ౭. తత్రోద్గాతౄ నాస్తావే స్తోష్యమాణా నుపోపవివేశ సహ ప్రస్తోతార ముదాచ. ౮. ప్రస్తోతర్యాదేవతా ప్రస్తావ మన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వా న్ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి. ౯. ఏవ మేవో ద్గాతార ముదాచోద్గాత ర్యాదేవతోద్గీథ మన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వా నుద్గాస్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి. ౧౦. ఏవ మేవ ప్రతిహర్తార ముదాచ ప్రతిహర్త ర్యా దేవతా ప్రతిహార మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వాన్ప్రతిహరిష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి తేహ సమారతా స్తూష్ణీ మాసాఞ్చక్రిరే. ౧౧.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైనం యజమాన ఉవాచ భగవ న్తం వా అహం వివిదిషాణీ త్యుష స్తి రస్మి చాక్రాయణ ఇతి హోవాచ. ౧. స హోవాచ భగవ న్తం వా అహ మేభి స్సర్వై రా_ర్త్విజ్యైః పర్యైషిషం భగవతో వా అహ మవి త్త్యాఽన్యా నవృషి. ౨. భగవాగ్ స్త్వేవ మే సర్వై రా_ర్త్విజ్యై రితి తథే త్యథ [1]తర్హ్యేత ఏవసమతిసృష్టాః స్తువతాం యావ త్త్వేభ్యో ధనం దద్యా స్తావ న్మమ దద్యా ఇతి తథేతిహ యజమాన ఉవాచ. 3. అథహైనం ప్రస్తోతోఽపససాద ప్రస్తోతర్యా దేవతా ప్రస్తావ మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వాగ్ ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవా నవోచ త్కతమా సా దేవతేతి. ౪. ప్రాణఇతి హోవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాని ప్రాణమేవాభిసంవిశ న్తి ప్రాణ మభ్యుజ్జిహతే సై షా దేవతా ప్రస్తావ మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వాగ్ ప్రాస్తోష్యో మూర్ధా తే వ్యపతిష్య త్తథో_క్తస్య మయేతి.౫.అథ హైన ముద్గాతోపససాదోద్గాతర్యా దేవతోద్గీథ మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వా నుద్గాస్యసి మూర్ధాతే విపతిష్యతీతి మా భగవా నవోచ త్కతమా సా దేవతేతి. ౬. ఆదిత్య ఇతి హోవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాని ఆదిత్య ముచ్చై స్స న్తం గాయ న్తి సై షా దేవతోద్గీథ మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వా నుద గాస్యో మూర్ధా తే వ్యపతిష్య త్తథో_క్తస్య మయేతి. ౭. అథహైనం ప్రతిహ ర్తోపససాద ప్రతిహ_ర్త ర్యా దేవతా ప్రతిహార మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వా న్ప్రతిహరిష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవా నవోచ త్కతమా సా దేవతేతి. ౮. అన్నమితి హోవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాన్యన్న మేవ ప్రతిహరమాణాని జీవ న్తి సై షా దేవతా ప్రతిహార మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వా న్ప్రత్యహరిష్యో మూర్ధాతే వ్యపతిష్య త్తథో_క్తస్య మయేతి తథో_క్తస్య మయేతి. ౯.

---

1 తర్హ్యేథ.

ద్వాదశః ఖండః

అథాత శ్శౌవ ఉద్గీథ స్తద్ధబకో దాల్భ్యో గ్లావో వా మైత్రే యః స్వాధ్యాయ ముద్వవ్రాజ. ౧. తస్మై శ్వా శ్వేతః ప్రాదుర్బభూవ త మన్యే శ్వాన ఉపసమేత్యోచు రన్నం నో భగవా నాగాయ త్వ శనాయామ వా ఇతి. ౨. తా న్హోవా చే హైవ మా ప్రాత రుపసమీ యతేతి తద్ధబకో దాల్భ్యో గ్లావో వా మైత్రేయః ప్రతిపాలయాఞ్చ కార. ౩. తేహ యథై వేదం బహిష్పవమానేన స్తోష్యమాణాః సగ్ంర బ్ధా స్సర్పన్తీ త్యేవ మా ససృపు స్తేహ సముపవిశ్య హింతఙ్చక్రుః. ౪. ఓ౩మదా ౩మోం౩పిబా౩మోం౩దేవోవరుణః ప్రజాపతిః సవితా౩౨న్న మిహా౨హరద౨౨న్నపతే౨౨న్నమి హాహరా౨౨౨హరో౩మితి. ౫.

త్రయోదశః ఖండః.

అయం వా వ లోకో హా ఉకారో వాయు ర్హా ఇకార శ్చన్ద్ర మా అథ కారః ఆత్మే హాకారో౽గ్ని రీకారః. ౧. ఆదిత్య ఊకారః నిహవ ఏకారో విశ్వేదేవా ఔ హో ఇ కారః ప్రజాపతి ర్హింకా రః ప్రాణ స్స్వరో౽న్నం యా వా,గ్విరాట్. ౨. అనిరుక్త స్త్రయో దశ స్తోభః సఞ్చరో హుఙ్కారః. ౩. దుగ్ధే౽స్మై వా గ్దోహంయో వాచో దోహో౽న్నవానన్నాదో భవతి య ఏతా మేవగ్ం సామ్నా ముపనిషదం వేదోపనిషదం వేదేతి. ౪.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది ప్రథమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది ద్వితీయః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. సమస్తస్య ఖలు సామ్న ఉపాసనగ్ం సాధు యత్ఖలు సాధుతత్సామేత్యాచక్షతే య దసాధు తదసామేతి. ౧. త దు తాప్యా హుః సామ్నైవ ముపాగాదితి సాధు నైన ముపాగాదిత్యేవ తదాహు

రసామ్నైన ముపాగా దిత్యసాధు నైన ముపాగా దిత్యేవ తదాహుః.
౨. అథోతా ప్యాహుః సామ నోబతేతి య త్సాధు భవతి సాధుబ
తేత్యేవ తదాహు రసామ నోబతేతి యద సాధు భవత్యసాధు బతేత్యేవ
తదాహుః. 3. సయ ఏత దేవం విద్వాన్సాధు సా మే త్యుపా స్తేఽభ్యాశో
హ యదేనగ్ం సాధవో ధర్మా ఆచ గచ్ఛేయు రుపచనమేయుః. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

లోకేషు పఞ్చ విధగ్ం సామోపాసీత పృథివీ హిఙ్కార అగ్నిః ప్రస్తావోఽన్తరిక్ష ముద్గీథ ఆదిత్యః ప్రతిహారో ద్యౌ ర్నిధన మిత్యూర్ధ్వేషు. ౧. అథావృత్తేషు ద్యౌర్హిఙ్కార ఆదిత్యః ప్రస్తావోఽన్తరిక్ష ముద్గీథోఽగ్నిః ప్రతిహారః పృథివీనిధనమ్. ౨. కల్పన్తే హాస్మై లోకా ఊర్ధ్వా శ్చావృత్తాశ్చ య ఏతదేవం విద్వాన్లోకేషు పఞ్చవిధం సామోపా స్తే. 3.

తృతీయః ఖండః.

వృష్టౌ పఞ్చవిధగ్ం సామోపాసీత పురోవాతో హిఙ్కారో మేఘోజాయతే స ప్రస్తావో వర్షతి సఉద్గీథో విద్యోతతే స్తనయతి సప్రతిహారః ఉద్గృహ్ణాతి తన్నిధనమ్. ౧. వర్షతి హాస్మై వర్షయతి హ య ఏతదేవం విద్వాన్వృష్టౌ పఞ్చవిధగ్ం సామోపా స్తే. ౨.

చతుర్థః ఖండః.

సర్వా స్వప్సు పఞ్చవిధగ్ం సామోపాసీత మేఘో యత్సంప్లవతే స హిఙ్కారో య ద్వర్షతి సప్రస్తావో యాః ప్రాచ్యస్స్యన్దన్తే సఉద్గీథో యాః ప్రతీచ్య స్సప్రతిహార స్సముద్రో నిధనమ్. ౧. స హాప్సు ప్రైత్యప్సుమా న్భవతి య ఏత దేవం విద్వాన్సర్వాస్వప్సు పఞ్చవిధగ్ం సామోపా స్తే. ౨.

పంచమః ఖండః.

ఋతుషు పఞ్చవిధగ్ం సామోపాసీత వసన్తో హిఙ్కారో గ్రీష్మః ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీథ శ్శరత్ప్రతిహారో హేమన్తో నిధనమ్. ౧. కల్పన్తే

హాస్మా ఋతవ ఋతుమా న్భవతి య ఏత దేవం విద్వా నృతుషు పఞ్చవిధగ్ సామోపాస్తే. ౨.

షష్ఠః ఖండః.

పశుషు పఞ్చవిధగ్ సామోపాసీతాజా హిఙ్కారో ఽవయః ప్రస్తావో గావ ఉద్గీథో ఽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషో నిధనమ్. ౧. భవన్తి హాస్య పశవః పశుమా న్భవతి య ఏత దేవం విద్వా న్పశుషు పఞ్చవిధగ్ సామోపాస్తే. ౨.

సప్తమః ఖండః.

ప్రాణేషు పఞ్చవిధగ్ పరోవరీయ స్సామోపాసీత ప్రాణో హిఙ్కారో వా క్ప్రస్తావ శ్చక్షు రుద్గీథ శ్శ్రోత్రం ప్రతిహారో మనో నిధనం పరోవరీయాగ్సి వై తాని. ౧. పరోవరీయో హాస్య భవతి పరోవరీయసో హ లోకా ఞ్జయతి య ఏత దేవం విద్వా న్ప్రాణేషు పఞ్చవిధం పరోవరీయ స్సామోపాస్త ఇతి తు పఞ్చవిధస్య. ౨.

అష్టమః ఖండః.

అథ సప్తవిధస్య వాచి సప్తవిధగ్ సామోపాసీత యత్కిఞ్చ వాచో హుమితి స హిఙ్కారో యత్ప్రేతి స ప్రస్తావో యదేతి స ఆదిః. ౧. య దుదితి స ఉద్గీథో యత్ప్రతీతి స ప్రతిహారో య దుపేతి స ఉపద్రవో య న్నీతి తన్నిధనమ్. ౨. దుగ్ధేఽస్మై వా గ్దోహం యో వాచో దోహోఽన్నవా నన్నాదో భవతి య ఏత దేవం విద్వా న్వాచి సప్తవిధగ్ సామోపాస్తే. 3.

నవమః ఖణ్డః.

అథ ఖల్వాము మాదిత్యగ్ సప్తవిధగ్ సామోపాసీత సర్వదా సమస్తేన సామ మాం ప్రతి మాం ప్రతీతి సర్వేణ సమస్తేన సామ. ౧. తస్మిన్నిమాని సర్వాణి భూతా న్యన్వాయత్తా నీతి విద్యా త్తస్య యత్పురోదయా త్స హిఙ్కార స్తదస్య పశవోఽన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే హిఙ్కుర్వన్తి హిఙ్కారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౨. అథ య

తృథమోదితే స ప్రస్తావ స్తదస్య మనుష్యా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే ప్రస్తుతికామాః ప్రశగ్ సాకామాః ప్రస్తావభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. 3. అథ య త్సజ్గవవేళాయాగ్ సఆది స్తదస్య వయాగ్ స్యన్వాయత్తాని తస్మా త్తా న్య స్తరిక్షేఽనారమ్భణాన్యాదాయాత్మానం పరిపతన్త్యాది భాజీని హ్యేతస్య సామ్నః. ర. అథ యత్సమ్పృతి మధ్యన్దినే స ఉద్గీథ స్తదస్య దేవా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే సత్తమాః ప్రాజాపత్యానా ముద్గీథభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౫. అథ య దూర్ధ్వం మధ్యన్దినా త్ప్రా గపరాహ్ణాత్స ప్రతిహార స్తదస్య గర్భా అన్వాయత్తా స్తస్మాత్తే ప్రతిహృతా నావపద్యన్తే ప్రతిహారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౬. అథ యదూర్ధ్వ మపరాహ్ణా త్ప్రాగ స్తమయా త్స ఉపద్రవ స్తద స్యారణ్యా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే పురుషం దృష్ట్వా కక్షగ్ శ్వభ్ర మిత్యుపద్రవ న్త్యుపద్రవభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః. ౭. అథ యత్ప్రథమా స్తమితే తన్నిధనం తదస్య పితరోఽన్వాయత్తా స్తస్మా త్తాన్నిదధతి నిధన భాజినో హ్యేతస్య సామ్న ఏవం ఖల్వముమాదిత్యగ్ సప్తవిధగ్ సామోపాస్తే. ౮.

దశమః ఖండః.

అథ ఖల్వాత్మసమ్మిత మతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామోపాసీత హిఙ్కార ఇతి త్ర్యక్షరం ప్రస్తావ ఇతి త్ర్యక్షరం తత్సమమ్. ౧. ఆది రితి ద్వ్యక్షరం ప్రతిహార ఇతి చతురక్షరం తత ఇహైకం తత్సమమ్. ౨. ఉద్గీథ ఇతి త్ర్యక్షర ముపద్రవ ఇతి చతురక్షరం త్రిభి స్త్రిభి స్సమం భవ త్యక్షర మతిశిష్యతే త్ర్యక్షరం తత్సమమ్. 3. నిధన మితి త్ర్యక్షరం తత్సమమేవ భవతి తాని హవా ఏతాని ద్వావిగ్ శతి రక్ష రాణి. ర. ఏకవిగ్ శ త్యాదిత్య మాప్నో త్యేకవిగ్ శో వా ఇతోఽసావా దిత్యో ద్వావిగ్ శేన పరమాదిత్యాజ్జయతి తన్నాకం తద్విశోకమ్. ౫. ఆప్నోతీ హాదిత్యస్య జయం పరో హా స్యాదిత్యజయా జ్జయో భవతి య ఏత దేవం విద్వా నాత్మసమ్మిత మతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామో పాస్తే సామోపాస్తే. ౬.

ఏకాదశః ఖండః.

మనో హిఙ్కారో వాక్ప్రస్తావ శ్చక్షు రుద్గీథ శ్శ్రోత్రం ప్రతిహారః ప్రాణో నిధన మేత ద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతం వేద ప్రాణీభవతి సర్వ మాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా మహా మనాస్స్యా త్తద్వ్రతమ్. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అభిమన్థతి స హిఙ్కారో ధూమో జాయతే స ప్రస్తావో జ్వలతి స ఉద్గీథోఽఙ్గారా భవన్తి స ప్రతిహార ఉపశామ్యతి తన్నిధనగ్ం సగ్ంశామ్యతి తన్నిధన మేత ద్రథన్తర మగ్నౌ ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్రథన్తర మగ్నౌ ప్రోతం వేద బ్రహ్మవర్చ స్యన్నాదో భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా న ప్రత్య ఙ్ఙగ్ని మాచామే న్న నిష్ఠీవే త్తద్వ్రతమ్ ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

ఉపమన్త్రయతే స హింకారో జ్ఞపయతే స ప్రస్తావ స్త్రియా సహ శేతే స ఉద్గీథః ప్రతిస్త్రీ సహ శేతే స ప్రతిహారః కాలం గచ్ఛతి తన్నిధనం పారం గచ్ఛతి తన్నిధన మేత ద్వామదేవ్యం మిథునే ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్వామదేవ్యం మిథునే ప్రోతం వేద మిథునీభవతి మిథునా న్మిథునా త్ప్రజాయతే సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా న కాఞ్చన పరిహరే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

ఉద్య న్హింకార ఉదితః ప్రస్తావో మధ్యన్దిన ఉద్గీథోఽపరాహ్ణః ప్రతిహారోఽస్తం య న్నిధన మేత ద్బృహ దాదిత్యే ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేతద్బృహదాదిత్యే ప్రోతం వేద తేజస్వ్యన్నాదో భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహాన్కీర్త్యా తపన్తం న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

పంచదశః ఖండః.

అభ్రాణి సమ్ప్లవన్తే స హింకారో మేఘో జాయతే స ప్రస్తావో వర్షతి స ఉద్గీథో విద్యోతతే స్తనయతి స ప్రతిహార ఉద్గృహ్ణాతి తన్నిధన మేతద్వైరూపం పర్జన్యే ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్వైరూపం పర్జన్యే ప్రోతం వేద విరూపాగ్ శ్చ సురూపాగ్ శ్చ పశూ నవరున్ధే సర్వ మాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా వర్షన్తం న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

షోడశః ఖండః.

వసన్తో హింకారో గ్రీష్మః ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీథ శ్శర త్ప్రతిహారో హేమన్తో నిధన మేత ద్వైరాజ మృతుషు ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్వైరాజ మృతుషు ప్రోతం వేద విరాజతి ప్రజయా పశుభి ర్బ్రహ్మవర్చసేన సర్వ మాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయాపశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్య [1]ర్తూన్న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

సప్తదశః ఖండః

పృథివీ హిఙ్కారో౽న్తరిక్షం ప్రస్తావో ద్యౌ రుద్గీథో దిశః ప్రతిహార స్సముద్రో నిధన మేతా శ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతాః. ౧. స య ఏవ మేతా శ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతా వేద లోకీ భవతి సర్వ మాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా లోకా న్న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

అష్టాదశః ఖండః.

అజా హిఙ్కారో౽వయః ప్రస్తావో గావ ఉద్గీథో౽శ్వాః ప్రతిహారః పురుషో నిధన మేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతాః. ౧. స య ఏవ మేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతా వేద పశుమా న్భవతి సర్వ మాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహా న్కీర్త్యా పశూ న్ననిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

---

1 ర్తు.

ఏకోనవింశః ఖండః.

లోమ హిఙ్కార స్త్వక్ప్రస్తావో మాగ్ంసముద్గీథోఽస్థి ప్రతిహారో మజ్జా నిధన మేత ద్యజ్ఞాయజ్ఞీయ మఙ్గేషు ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్యజ్ఞాయజ్ఞీయ మఙ్గేషు ప్రోతం వేదాఙ్గీభవతి నాఙ్గేన విహూర్ఛతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహాన్కీర్త్యా సంవత్సరం మజ్జ్ఞో నాశ్నీయా త్తద్వ్రత మజ్జ్ఞో నాశ్నీయా దితి వా. ౨.

వింశః ఖండః.

అగ్ని ర్హిఙ్కారో వాయుః ప్రస్తావ ఆదిత్య ఉద్గీథో నక్షత్రాణి ప్రతిహార శ్చన్ద్రమా నిధన మేత ద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతం వే దైతాసా మేవ దేవతానాగ్ స లోకతాగ్ సార్ష్టి తాగ్ సాయుజ్యం గచ్ఛతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతిమహా న్ప్రజయా పశుభి ర్భవతి మహాన్కీర్త్యా బ్రాహ్మణా న్న నిన్దే త్తద్వ్రతమ్. ౨.

ఏకవింశః ఖండః.

త్రయీ విద్యా హిఙ్కార స్త్రయ ఇమే లోకా స్సప్రస్తావో ఽగ్ని ర్వాయు రాదిత్య స్సఉద్గీథో నక్షత్రాణి వయాగ్ంసి మరీచయ స్స ప్రతిహార స్సర్పా గన్ధర్వాః పితర స్తన్నిధన మేత త్సామ సర్వ స్మి న్ప్రోతమ్ ౧. స య ఏవ మేత త్సామ సర్వస్మి న్ప్రోతం వేద సర్వగ్ హ భవతి. ౨. త దేష శ్లోకః, యాని పఞ్చధా త్రీణి త్రీణి తేభ్యో న జ్యాయః పర మన్య దస్తి. ౩. య స్తద్వేద సవేద సర్వగ్ం సర్వా దిశో బలి మస్మై హర న్తి, సర్వ మస్మీ త్యుపాసీత తద్వ్రతం తద్వ్రతం.

ద్వావింశః ఖండః.

వినర్ది సామ్నో వృణే పశవ్య మి త్యగ్నే రుద్గీథోఽనిరుక్తః ప్రజాపతే ర్నిరుక్త స్సోమస్య మృదు శ్లక్ష్ణం వాయో శ్లక్ష్ణం బలవ దిన్ద్రస్య

క్రౌఞ్చం బృహస్పతే రపధ్వాన్తం వరుణస్య తాన్సర్వానేవోపసే వేత వారుణం త్వేవ వర్జయేత్. ౧. అమృతత్వం దేవేభ్య ఆగాయా నీత్యాగాయే త్స్వధాం పితృభ్య ఆశాం మనుష్యేభ్య స్తృణోదకం పశుభ్య స్స్వర్గం లోకం యజమానాయాన్నమాత్మన ఆగాయా నీత్యేతాని మనసా ధ్యాయ న్నప్రమత్త స్స్తువీత. ౨. సర్వే స్వరా ఇన్ద్రస్యాత్మానః సర్వ ఊష్మాణః ప్రజాపతే రాత్మానః సర్వే స్పర్శా మృత్యో రాత్మాన స్తం యది స్వరేషూపాలభే తేన్ద్రగ్ం శరణం ప్రపన్నోఽభూవం సత్వా ప్రతివక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాత్. ౩. అథ యద్యేన మూష్మసూపాలభేత ప్రజాపతిగ్ం శరణం ప్రపన్నోఽభూవం స త్వాప్రతిషేక్ష్యతీ త్యేనం బ్రూయా దథ యద్యేనగ్ం స్పర్శేషూపాలభేత మృత్యుగ్ం శరణం ప్రపన్నోఽభూవం సత్వా ప్రతిధక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాత్. ౪. సర్వే స్వరా ఘోషవన్తో బలవ న్తో వక్తవ్యా ఇన్ద్రేబలం దదానీతి సర్వ ఊష్మాణోఽగ్రస్తాఅనిరస్తావివృత్తా వక్తవ్యాః ప్రజాపతేరాత్మానం పరిదదానీతి స్సర్వే స్పర్శా లేశే నానభినిహితా వక్తవ్యా మృత్యో రాత్మానం పరిహారాణీతి. ౫.

త్రయోవింశః ఖండః.

త్రయో ధర్మ స్కన్ధా యజ్ఞోఽధ్యయనం దాన మితి ప్రథమ స్తప ఏవ ద్వితీయో బ్రహ్మచార్యా చార్యకులవాసీ తృతీయోఽత్యన్త మాత్మాన మాచార్యకులేఽవసాదయ న్సర్వ ఏతే పుణ్యలోకా భవన్తి బ్రహ్మసగ్ంస్థోఽ మృతత్వ మేతి.౧. ప్రజాపతిర్లోకా నభ్యతప త్తేభ్యోఽభిత ప్తేభ్య స్త్రయీ విద్యా సమ్ప్రాస్రవ త్తా మభ్యతప త్తస్యా అభితప్తా యా ఏతా న్యక్షరాణి సమ్ప్రాస్రవన్త భూర్భువ స్స్వ రితి. ౨. తా న్యభ్యతప త్తేభ్యోఽభిత ప్తేభ్య ఓఙ్కార స్సమ్ప్రాస్రవ త్త ద్యథా శఙ్కునా సర్వాణి పర్ణాని సన్తృణ్ణాన్యేవ మోంకారేణ సర్వావాక్ సన్తృణ్ణా ఓంకార ఏ వేద గ్ంసర్వమోంకార ఏవేదగ్ం సర్వమ్. ౩.

చతుర్వింశః ఖండః.

బ్రహ్మవాదినో వదన్తి యద్వసూనాం ప్రాతస్సవనగ్ం రుద్రాణాం మాధ్యన్దినగ్ంసవన మాదిత్యానాం చ విశ్వేషాం చ దేవానాం తృతీయసవనమ్. ౧. క్వ తర్హి యజమానస్య లోకఇతి స య స్తన్న విద్యా త్కథం కుర్యా దథ విద్వా న్కుర్యాత్. ౨. పురాప్రాత రనువాక స్యోపాకరణా జ్జఘనేన గార్హపత్యస్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య సవాసవగ్ం సామాభిగాయతి. ౩. లోకద్వారమ పావా ర్ణూ 3-3-పశ్యేమత్వా వయగ్ంరా3-3-3-3-3 హుం3ఆ3-3జా3యో3 [1]ఆ౧-౨-౪-౫ ఇతి. ౪. అథ జుహోతి నమోఽగ్నయే పృథివీ క్షితేలోకక్షితే లోకం మే యజమానాయ విన్దైష వై యజమానస్య లోక ఏతాస్మి. ౫. అత్ర యజమానః పరస్తా దాయుష స్స్వాహా అపజహి పరిఘ మి త్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి తస్మై వసవః ప్రాతస్సవనగ్ం సంప్రయచ్ఛన్తి. ౬. పురా మాధ్యన్దినస్య సవన స్యోపాకరణా జ్జఘనే నాగ్నీధ్రీయ స్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్యసరౌద్రగ్ంసామాభిగాయతి. ౭. లో కద్వారమపావార్ణూ౧ 3-3-3పశ్యేమత్వావయం[2]వైరా3-3-3-3-3హుం3-ఆ3జా3యో3ఆ[3] 3-3-3-౪-౫ ఇతి. ౮. అథజుహోతి నమో వాయవేఽన్తరిక్షక్షితే లోకక్షితే లోకం మే యజమానాయ విన్దైష వై యజమానస్య లోక ఏతాస్మి. ౯. అత్ర యజమానః పరస్తా దాయుష స్స్వాహా అపజహి పరిఘ మిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి తస్మై రుద్రా మాధ్యన్దినగ్ం సవనగ్ం సమ్ప్రయచ్ఛన్తి. ౧౦. పురాతృతీయ సవన స్యోపాకరణా జ్జఘనే నాహవనీయస్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య సఆదిత్యగ్ం స వైశ్వదేవగ్ం సామాభిగాయతి. ౧౧. లో3కద్వారమపావా3ర్ణూ 3-3 పశ్యేమత్వావయగ్ం సర్వా3-3-3-3-3హుం3ఆ3-3 జా3యో3 ఆ[4]3-౪-౫ ఇత్యాదిత్యమ్. ౧౨. అథవైశ్వదేవం లో3కద్వార మపావార్ణూ-3-3 పశ్యేమత్వావయగ్ం సామ్రా 3-3-3-3-3 హుం 3ఆ

1 ఆ3-౨-౧-౧-౧. 2 వైరా. 3 3-౨-౧-౧. 4 3-౨-౧-౧-౧.

3-3జా3యో3ఆ3-౨౧-౧-౧ ఇతి. ౧3 అథ జుహోతి నమ ఆదిత్యే భ్యశ్చ విశ్వేభ్యశ్చ దేవేభ్యో దివి క్షిద్భ్యో లోకక్షిద్భ్యో లోకం మే యజమానాయ విన్దత. ౧౪. ఏషవై యజమానస్య లోక ఏతా స్మ్యత్ర యజమానః పరస్తా దాయుషః స్వాహా అపహత పరిఘ మి త్యు క్త్వో త్తిష్ఠతి. ౧౫. తస్మా ఆదిత్యాశ్చ విశ్వేచ దేవాస్తృతీయ సవనగ్, సమ్ప్రయచ్ఛ న్త్యేషహవై యజ్ఞస్య మాత్రాం వేద య ఏవం వేద య ఏవంవేద. ౧౬.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది ద్వితీయః ప్రపాఠకస్సమాప్తః. హరిఃఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది – తృతీయః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిఃఓమ్. అసౌ వా ఆదిత్యో దేవ మధు తస్య ద్యౌ రేవ తిర శ్చీ న వగ్ శోఽ న్తరిక్ష మపూపో మరీచయః పుత్రాః. ౧. తస్య యే ప్రా ఞ్చో రశ్మయ స్తాఏవాస్య ప్రాచ్యో మధునాడ్యః ఋచ [1]ఏవ మధుకృతః ఋగ్వేద ఏవ పుష్పం తాఅమృతాఆపః. ౨. తా వా ఏతా ఋచః ఏత మృగ్వేద మభ్యతపగ్ స్తస్యాభిత ప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత. 3. తద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏత ద్యదేత దాదిత్యస్య రోహితగ్ రూపమ్. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

అథ యేఽస్యదక్షిణా రశ్మయ స్తా ఏవాస్య దక్షిణా మధునా డ్యో యజూగ్ష్యేవ మధుకృతో యజుర్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృ తా ఆపః. ౧. తాని వా ఏతాని యజూగ్ ష్యేతం యజుర్వేద మభ్య తపగ్ స్త స్యాభిత ప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽ జాయత. ౨. తద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏతద్య దేత దాదిత్యస్య శుక్లగ్ రూపమ్. 3.

---

1 ఏష మధు... ఏషపుష్పం.

తృతీయః ఖండః.

అథ యేఽస్య ప్రత్యఞ్చో రశ్మయ స్తా ఏవాస్య ప్రతీచ్యో మధునాడ్య స్సామాన్యేవ మధుకృతః సామవేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః. ౧. తాని వా ఏతాని సామాన్యేతగ్ం సామవేద మభ్యతప గ్ంస్తస్యాభిత ప్తస్యయశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ం రసోఽజాయత. ౨. తద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏతద్యదేత దాదిత్యస్య [1]కృష్ణగ్ం రూపమ్. 3.

చతుర్థః ఖండః.

అథ యేఽస్యోదఞ్చో రశ్మయ స్తా ఏవాస్యోదీచ్యో మధు నాడ్యోఽథర్వాఙ్గిరస ఏవ మధుకృత ఇతిహాస పురాణం పుష్పం తా అమృతా ఆపః. ౧. తేవా ఏతేఽథర్వాఙ్గిరస ఏత దితిహాసపురాణ మభ్య తపగ్ం స్తస్యాభిత ప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ం రసోఽజా యత. ౨. త ద్వ్యక్షర త్త దాదిత్యమభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏత ద్యదేత దాదిత్యస్య పరః కృష్ణగ్ంరూపమ్. 3.

పఞ్చమః ఖండః.

అథ యేఽస్యోర్ధ్వా రశ్మయ స్తావేవాస్యోర్ధ్వా మధునాడ్యో గుహ్యా ఏవాదేశా మధుకృతో బ్రహ్మైవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః. ౧. తే వా ఏతే గుహ్యా ఆదేశా ఏత ద్బ్రహ్మాభ్యతపగ్ం స్తస్యాభిత ప్త స్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ం రసోఽజాయత. ౨. త ద్వ్యక్ష రత్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏత ద్యదేత దాదిత్యస్య మధ్యే క్షోభత ఇవ. 3. తేవా ఏతే రసానాగ్ం రసా వేదా హి రసా స్తేషా మేతే రసా స్తాని వా ఏతా న్యమృతానా మమృతాని వేదా హ్యమృతా స్తేషా మేతా న్యమృతాని. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

త ద్య త్ప్రథమ మమృతం త ద్వసవ ఉపజీవ న్త్యగ్నినా ముఖేన నవై దేవా అశ్న న్తి న పిబ న్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్య న్తి. ౧.

---

[1] పరం కృష్ణగ్ం.

త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్య న్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద వసూనా మేవైకో భూత్వా౽గ్నినైవ ముఖే నైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స య ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యః పురస్తా దుదేతా పశ్చా దస్త మేతా వసూనామేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

సప్తమః ఖండః.

అథ యద్ద్వితీయ మమృతం త ద్రుద్రా ఉపజీవ న్తీన్ద్రేణ ముఖేన న వై దేవా అశ్న న్తి న [1] పిబ న్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్య న్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్య న్తి. ౨. స య ఏతదేవ మమృతం వేద రుద్రాణా మేవైకో భూత్వేన్ద్రేణైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూప మభిసం విశ త్యేతస్మా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యః పురస్తా దుదేతా పశ్చా ద స్త మేతా ద్విస్తావ ద్దక్షిణత ఉదేతో త్తరతో౽ స్తమేతా రుద్రాణా [2]మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

అష్టమః ఖండః.

అథ య త్తృతీయ మమృతం తదాదిత్యా ఉపజీవ న్తి వరుణేన ముఖేన నవై దేవా అశ్న న్తి న పిబ న్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్య న్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మాద్రూపా దుద్య న్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేదాదిత్యానా మే వైకో భూత్వా వరుణేనైవ ముఖే నైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యో దక్షిణత ఉదేతో త్తరతో ౽ స్తమేతా ద్విస్తావ త్పశ్చా దుదేతా పురస్తా ద స్త మేతా ఆదిత్యానా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

1 పిబేన్త్యే. 2 మే తావ.

నవమః ఖండః.

అథ య చ్చతుర్థ మమృతం త న్మరుత ఉపజీవ న్తి సోమేన ముఖేన నవై దేవా అశ్న న్తి న పిబ న్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్య న్తి. ౧. త ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్య న్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద మరుతా మే వైకో భూత్వా సోమేనైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపాదు దేతి. 3. సయావ దాదిత్యః పశ్చా దుదేతా పురస్తా ద స్త మేతా ద్విస్తావ దు త్తరత ఉదే తా దక్షిణతో౽స్త మేతా మరుతా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారా జ్యం పర్యేతా. ౪.

దశమః ఖండః.

అథ యత్పఞ్చమ మమృతం త త్సాధ్యా ఉపజీవ న్తి బ్రహ్మణా ముఖేన న వై దేవా అశ్న న్తి న పిబ న్త్యేత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్య న్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ న్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్య న్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద సాధ్యానా మేవైకో భూత్వా బ్రహ్మ ణైవ ముఖే నైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపాదుదేతి. 3. సయావదాదిత్య ఉ త్తర ఉదేతా దక్షిణతో౽స్త మేతా ద్విస్తావ దూర్ధ్వ ఉదేతా౽ర్వా గ స్తమేతా సాధ్యానా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ తత ఊర్ధ్వ ఉదేత్య నై వోదేతా నా స్త మేతైకల ఏవ మధ్యే స్థాతా తదేష శ్లోకః. ౧. న వై తత్ర న నిమ్లోచ నో దియాయ కదాచన, దేవా స్తేనాహగ్ సత్యేనమావి రాధిషి బ్రహ్మణేతి. ౨. నహా వా అస్మా ఉదేతి నసిమ్లోచతి సకృద్దివా హైవాస్మై భవతి య ఏతా మేవం బ్రహ్మోపనిషదం వేద. 3. తద్ధైత ద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ

ప్రజాపతి ర్మనవే మనుః ప్రజాభ్య స్తద్ధైతదుద్దాలకాయారుణయే జ్యే ష్ఠాయ పుత్త్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రోవాచ. ౪. ఇదం వా వ తజ్జ్యేష్ఠాయ పుత్త్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రబ్రూయాత్ [1]ప్రాణాయ్యాయ వాఽన్తేవాసినే. ౫. నాన్యస్మై కస్మైచన యద్యప్యస్మా ఇమా మద్భిః పరిగృహీతాం ధనస్య పూర్ణాం దద్యా దేత దేవ తతో భూయఇత్యేత దేవ తతో భూయ ఇతి.

ద్వాదశః ఖండః.

గాయత్రీ వా ఇదగ్ సర్వం భూతం య దిదం కిఞ్చ వాగ్వై గాయ త్రీ వాగ్వా ఇదగ్ సర్వం భూతం గాయతి చ త్రాయతే చ. ౧. యా వై సా గాయత్రీ ఇయం వా వ సా యేయం పృథివ్యస్యాగ్ హీదగ్ సర్వం భూతం ప్రతిష్ఠిత మేతామేవ నాతిశీయతే. ౨. యా వై సా పృథివీ ఇయం వా వ సా య దిదమస్మి న్పురుషే శరీర మస్మిగ్ హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతిశీయన్తే. ౩. యద్వై తత్పురుషే శరీర మిదం వావ త ద్య దిద మస్మిన్నన్తః పురుషే హృదయ మస్మి న్హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతిశీయన్తే. ౪. సైషా చతుష్పదా షడ్విధా గాయత్రీ తదేత దృచాభ్యనూక్తమ్. ౫. తావా నస్య మహిమా తతో జ్యాయాగ్ శ్చ పురుషః, పాదోఽస్య సర్వా భూతాని త్రిపాదస్యా మృతం దివీతి. ౬. య ద్వై తద్బ్రహ్మే తీదం వా వ త ద్యోఽయం బహి ర్ధా పురుషా దాకాశో యో వై సబహిర్ధా పురుషాదాకాశః. ౭. అయం వా వ స యోఽయ మన్తః పురుష ఆకాశో యో వై సోఽన్తః పురుష ఆకాశః. ౮. అయం వా వ స యోయ మన్తర్హృదయ ఆకాశ స్తదేత త్పూర్ణ మప్రవర్తి [2]పూర్ణా మప్రవర్తినీగ్ శ్రియం లభతే య ఏవం వేద. ౯.

త్రయోదశః ఖండః

తస్య హ వా ఏతస్య హృదయస్య పఞ్చదేవ సుషయః స యోఽస్యప్రాఙ్సుషిః సప్రాణ స్త చ్చక్షు స్సఆదిత్య స్త దేత త్తేజోఽన్నా

---

1 ప్రణా. 2 పూర్ణ.

ద్యమిత్యుపాసీత తేజస్వ్యన్నాదో భవతి యఏవం వేద. ౧. అథ యోఽస్య దక్షిణ స్సుషిః స వ్యాన స్తచ్ఛ్రోత్రగ్ స చన్ద్రమా స్తదేత చ్ఛ్రీశ్చ యశ శ్చే త్యుపాసీత శ్రీమా న్యశస్వీ భవతి యఏవం వేద. ౨. అథ యోఽస్య ప్రత్యజ్సుషిః సోఽపానః సా వా క్సోఽగ్ని స్తదేత ద్బ్రహ్మ వర్చస మన్నాద్య మిత్యుపాసీత బ్రహ్మవర్చ స్వ్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద. ౩. అథ యోఽస్యోద జ్సుషిః ససమాన స్తన్మనః సపర్జన్యః త దేత త్కీర్తిశ్చ వ్యుష్టి శ్చేత్యుపాసీత కీర్తిమా న్వ్యుష్టిమా న్భవతి య ఏవం వేద. ౪. అథ యోఽస్యోర్ధ్వస్సుషిః స ఉదానః స వాయు స్స ఆకాశ స్త దేత దోజశ్చ మహ శ్చే త్యుపాసీత ఓజస్వీ మహస్వా న్భవతి య ఏవం వేద. ౫. తేవా ఏతే పఞ్చ బ్రహ్మపురుషా స్స్వర్గస్య లోకస్య ద్వారపాః స య ఏతా నేవం పఞ్చబ్రహ్మపురుషా న్స్వర్గస్య లోకస్య ద్వారపా [1]న్వే దాస్యకులే వీరో జాయతే ప్రతిపద్యతే స్వర్గం లోకం య ఏతా నేవం పఞ్చబ్రహ్మపురుషా న్స్వర్గస్య లోకస్య ద్వారపా న్వేద. ౬. అథ య దతః పరో దివో జ్యోతి ర్దీప్యతే విశ్వతః పృష్ఠేషు సర్వతః పృష్ఠేషు అనుత్తమే షూత్తమేషు లోకే ష్విదం వావ తదృదిద మస్మి న్నన్తః పురుషే జ్యోతిః. ౭. త స్యైషా దృష్టిర్య త్రైత దస్మి న్ఛరీరే సగ్ స్పర్శే నోష్ణిమానం విజానాతి తస్యై షా శ్రుతి ర్యత్రైత త్కర్ణావపి గృహ్య నినద మివనదథు రివాగ్నే రివ జ్వలత ఉపశృణోతి త దేత ద్దృష్టం చశ్రుతం చే త్యుపాసీత చక్షుష్యః శ్రుతో భవతి య ఏవం వేదయ య ఏవం వేద. ౮.

చతుర్దశః ఖణ్డః.

సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి శా న్త ఉపాసీత అథ ఖలు క్రతుమయః పురుషో యథా క్రతు రస్మిం ల్లోకే పురుషో భవతి తథేతః ప్రేత్య భవతి స క్రతుం కుర్వీత. ౧. మనోమయః ప్రాణశరీరో భారూప స్సత్యసఙ్కల్ప ఆకాశాత్మా సర్వకర్మా సర్వకామ స్సర్వగన్ధ స్సర్వరస స్సర్వ మిద మభ్యాత్తోఽవాక్యనాదరః. ౨. ఏష మ ఆత్మా

1 న్వే.

ఽన్తర్హృదయేఽణీయాన్ వ్రీహేర్వా యవాద్వా సర్షపాద్వా శ్యామాకాద్వా శ్యామాకతణ్డులాద్వైష మఆత్మాఽన్తర్హృదయే జ్యాయాన్ పృథివ్యా జ్యాయా నన్తరిక్షా జ్జ్యాయా న్దివో జ్యాయా నేభ్యోలోకేభ్యః. ౩. సర్వకర్మా సర్వకామ స్సర్వగన్ధ స్సర్వరస స్సర్వ మిద మభ్యా త్తోఽవాక్య నాదర ఏష మఆత్మాన్తర్హృదయ ఏత ద్బ్రహ్మైత మితః ప్రేత్యాభిసమ్భవితాఽస్మీతి యస్య స్యాదద్ధా న విచికిత్సాస్తీతి శాణ్డిల్యశ్శాణ్డిల్యః. ౪.

పఞ్చదశః ఖండః.

అన్తరిక్షోదరః కోశో భూమి బుధ్నో న జీర్యతి దిశో హ్యస్య స్రక్తయోద్యౌ రస్యోత్తరం బిలగ్ం స ఏష కోశో వసుధాన స్తస్మిన్ విశ్వ మిదగ్ం శ్రితమ్. ౧. తస్య ప్రాచీ దిగ్జుహూర్నామ సహమానా నామ దక్షిణా రాజ్ఞీ నామ ప్రతీచీసు భూతా నా మోదీచీ తాసాం వాయు ర్వత్సః సయ ఏత మేవం వాయుం దిశాం వత్సం వేద న పుత్రరోదగ్ంరోదితి సోఽహ మేత మేవం వాయుం దిశాం వత్సం వేద మా పుత్ర రోదగ్ంరుదమ్. ౨. అరిష్టం కోశం ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా ప్రాణం ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునాభూః ప్రపద్యే ఽమునాఽమునాఽమునాభువః ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా [1]సువః ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా. ౩. స య దవోచం ప్రాణం ప్రపద్య ఇతిప్రాణో వా ఇదగ్ంసర్వం భూతం య దిదం కిఞ్చ త మేవ త త్ప్రాపత్సి. ౪. అథ య దవోచం భూః ప్రపద్య ఇతి పృథివీం ప్రపద్యేఽన్తరిక్షం ప్రపద్యే దివం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచమ్. ౫. అథ య దవోచం భువః ప్రపద్య ఇ త్యగ్నిం ప్రపద్యే వాయుం ప్రపద్య ఆదిత్యం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచమ్. ౬. అథ య దవోచగ్ం [2]సువః ప్రపద్య ఇ త్యృగ్వేదం ప్రపద్యే యజుర్వేదం ప్రపద్యే సామవేదం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచం తదవోచమ్. ౭.

---

1 స్వః. 2 స్వః.

ఏవం వేద.౫.శ్రోత్రమేవ బ్రహ్మణ శ్చతుర్థః పాదః స దిగ్భిర్జ్యోతిషా భాతి చ తపతి చ భాతి చ తపతి చ కీర్త్యాయశసా బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౬.

ఏకోనవింశః ఖండః.

ఆదిత్యో బ్రహ్మేత్యాదేశ స్తస్యోపవ్యాఖ్యాన మసదేవేద మగ్ర ఆసీత్, త త్సదాసీ త్త త్సమభవ త్తదాణ్డం నిరవ ర్తత తత్సంవత్స రస్య మాత్రా మశయత త న్నిరభిద్యత తే ఆణ్డకపాలే రజతంచ సువర్ణం చాభవతామ్. ౧. త ద్యద్రజతగ్ం సేయం పృథివీ యత్సువర్ణగ్ం సాద్యౌ ర్యజ్జరాయుతే పర్వతా యదుల్బగ్ం స మేఘో నీహారో యా [1]ధమన యస్తాస ద్యోయద్వా స్తేయ ముదకగ్ం స సముద్రః. ౨. అథ య త్తద జాయత సోఽసావాదిత్య స్తం జాయమానం ఘోషా ఉలూలవోఽనూ దతిష్ఠగ్ం సర్వాణి చ భూతాని సర్వే చ కామా స్తస్మాత్తస్యోదయం ప్రతి ప్రత్యాయనం ప్రతిఘోషా ఉలూలవోఽనూ త్తిష్ఠన్తి సర్వాణిచ భూతాని సర్వేచైవ కామాః.3. సయ ఏత మేవం విద్వానాదిత్యం బ్రహ్మే త్యుపా స్తేఽభ్యాశో హ యదేనగ్ం సాధవో ఘోషా ఆచగచ్ఛేయు రుపచనిమ్రేడేర న్నిమ్రేడేరన్. ౪.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది తృతీయః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది-చతుర్థః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. జాన శ్రుతి ర్హ పౌత్రాయణః శ్రద్ధాదేయో బహు దాయీ బహుపాక్య ఆస సహ సర్వత ఆవసథా న్మాపయాఞ్చక్రే సర్వ తఏవ [2]మేఽన్న మత్స్య న్తీతి. ౧. అథ హ హగ్ంసా నిశాయా మతి పేతు స్తద్ధైవగ్ం హగ్ంసోహగ్ంస మభ్యువా దహో హోయి భల్లాక్ష

1 ధనసనయస్తాస. 2 మేఽస్య న్తీతి.

భల్లాక్ష జానశ్రుతేః పౌత్రాయణస్య సమం దివా జ్యోతి రాతతం
తన్మా ప్రసాంక్షీ స్తత్త్వా మా ప్రధాక్షీ రితి. ౨. త ము హ పరః
ప్రత్యువాచ [1]కమ్వర ఏన మేత త్సన్తగ్ స యుగ్వాన మివ రైక్వగ్
మాత్థేతి యో౽నుకథగ్ సయుగ్వా రైక్వ ఇతి. ౩. యథాకృతాయ
విజితాయాధరేఽయాః సంయన్త్యేవ మేనగ్ సర్వం తదభి సమేతి య
త్కించ ప్రజా స్సాధు కుర్వన్తి య స్త ద్వేద యత్సవేద సమయైఽత
దు క్తఇతి. ౪. [2]తదు హ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణ ఉపశుశ్రావ సహ సఞ్జిహా
న ఏవ క్షత్తార ముహాచాఙ్గారే హ సయుగ్వాన మివ రైక్వ మా
త్థేతి యోనుకథగ్ స యుగ్వా రైక్వ ఇతి. ౫. యథా కృతాయ విజి
తా యాధరేఽయా స్సంయ న్త్యేవ మేనగ్ సర్వం త దభిసమేతి య
త్కించ ప్రజా స్సాధు కుర్వన్తి య స్త ద్వేద య త్సవేద స మయైత
దు క్తఇతి. ౬. సహ క్షత్తాఽన్విష్యనావిద మితి ప్రత్యేయా య తగ్
హోవాచ యత్రారే బ్రాహ్మణ స్యాన్వేషణా తదేన [3]మర్ఛేతి. ౭. సోఽ
ధస్తా చ్ఛకటస్య పామానం కర్షమాణ ముపోపవివేశ తగ్ హాభ్యువాద
త్వం ను భగవ స్సయుగ్వా రైక్వ ఇత్యహగ్ హ్యరా ఇతి హ ప్రతిజజ్ఞే
సహాక్షత్తాఽవిద మితి ప్రత్యేయాయ. ౮.

ద్వితీయః ఖండః.

తదుహ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణః షట్ఛతాని గవాం నిష్క
మశ్వతరీరథం తదాదాయ ప్రతిచక్ర మేతగ్ హాభ్యువాచ. ౧. రై
క్వేమాని షట్ఛతాని గవామయం నిష్కోఽయ మశ్వతరీ రథోఽను మ
ఏతాం భగవో దేవతాగ్ శాధి యాం దేవతా ముపాస్స ఇతి. ౨. త
ము హ పరః ప్రత్యువాచాహహారేత్వాశూద్ర తవైవ సహ గోభి
ర స్త్వితి తదుహ పునరేవ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణ స్సహస్రం గవాంని
ష్క మశ్వతరీ రథం దుహితరం తదా దాయ ప్రతిచక్ర మే. ౩. తగ్ హాభ్యు
వాచ రై క్వేదగ్ సహస్రం గవా మయం నిష్కోఽయ మశ్వతరీ రథ.

1 కమ్వర 2 యదుహ, 3 మార్ఛేతి.

ఇయం జాయాఽయం గ్రామో యస్మి న్నాస్సేఽన్వేవ మా భగవ శ్శా
ధీతి. ౪. తస్యాహ ముఖ ముపోద్గృహ్ణ న్నువాచా జహారేమా శ్శూ
ద్రాఽనేనైవ ముఖేనాలాపయిష్యథా ఇతి తే హైతే రైక్వ పర్ణా
నామ మహావృషేషు యత్రాస్మాఉవాస స తస్మై హోవాచ. ౫.

తృతీయః ఖండః.

వాయు ర్వావసంవర్గో యదా వా అగ్ని రుద్వాయతి వాయు మే
వాప్యేతి [1]యదా సూర్యోఽ స్తమేతి వాయు మేవాప్యేతి. ౧. యదాప
ఉచ్ఛుష్యన్తి వాయుమేవాపియ న్తి వాయుర్హ్యే వైతా న్సర్వా
న్సంవృఙ్క్త ఇత్యధిదైవతమ్. ౨. అథాఽధ్యాత్మం ప్రాణో వావ సంవ
ర్గః స యదా స్వపితి ప్రాణమేవ వాగప్యేతి ప్రాణం చక్షుః ప్రాణగ్ం
శ్రోత్రం ప్రాణం మనః ప్రాణో హ్యేవైతా న్సర్వా న్సంవృఙ్క్త ఇతి. ౩.
తౌ వా ఏతౌ ద్వౌ సంవర్గౌ వాయు రేవ దేవేషు ప్రాణఃప్రాణేషు. ౪. అథ
హ శౌనకంచ కాపేయ మభిప్రతారిణం చ కాక్షసేనిం పరివిష్యమాణౌ
బ్రహ్మచారీ బిభిక్షే తస్మా ఉ హ న దదతుః. ౫. స హోవాచ మహాత్మ
నశ్చతురో దేవ ఏకః క స్స జగార భువనస్య గోపాః, తం కాపేయ నాభి
పశ్యన్తి మర్త్యా అభిప్రతారిన్ బహుధా వస న్తమ్, యస్మై వా ఏత దన్నం
తస్మా ఏత న్న ద త్తమితి. ౬. త దుహ శౌనకః కాపేయః ప్రతిమన్వానః
ప్రత్యేయాయ ఆత్మా దేవానాం జనితా ప్రజానాగ్ం హిరణ్యదగ్ంష్ట్రో,
బభసోఽనసూరిః, మహా న్త మస్య మహిమాన మాహు రనద్యమా
నో య దనన్న మత్తీతి వై వయం బ్రహ్మచారి న్నేద ముపాస్మ హే
దత్తాస్మై భిక్షా మితి. ౭. తస్మా ఉ హ దదు స్తే వా [2]ఏతా పఞ్చాన్యే
పఞ్చాన్యే దశ స న్త స్తత్కృతం తస్మా త్సర్వాసు దిక్ష్వ న్న మేవ దశ
కృతగ్ం సైషా విరా డన్నాదీ త యేదగ్ం సర్వం దృష్టగ్ం సర్వ మస్యేదం
దృష్టం భవత్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౮.

1 యదా చన్ద్రోఽస్త మేతి వాయు మేవాప్యేతి. 2 ఏతే.

చతుర్థః ఖండః.

సత్యకామో హ జాబాలో జబాలాం మాతర మామన్త్రయాఞ్చక్రే బ్రహ్మచర్యం భవతి వివత్స్యామి కిం గోత్రోఽన్వహ మస్మీతి. ౧. సాహైన ముహాచ నాహ మేత ద్వేద తాత య ద్గోత్ర స్త్వమసి బహ్వహం చర న్తీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వా మలభే సాహ మేత న్న వేద యద్గోత్ర స్త్వమసి జబాలా తు నామాహ మస్మి సత్యకామో నామ త్వమసి స సత్యకామ ఏవ జాబాలో బ్రవీథా ఇతి. ౨. సహ హారిద్రుమతం గౌతమ మేత్యోవాచ బ్రహ్మచర్యం భగవతి వత్స్యామ్యుపేయాం భగవ న్త మితి. ౩. తగ్ం హోవాచ కిం గోత్రో ను సోమ్యాసీతి సహో వాచ నాహ మేత ద్వేద భో యద్గోత్రోఽహమ స్మ్యపృచ్ఛం మాతరగ్ం సా మా ప్రత్యబ్రవీ ద్బహ్వహం చర న్తీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వా మలభే నాహ మేత న్న వేద యద్గోత్ర స్త్వమసి జబాలా తు నా మాహ మస్మి సత్యకామో నామ త్వమసీతి సోఽహగ్ం సత్యకామో జాబాలోఽస్మి భో ఇతి. ౪. తగ్ం హోవాచ నై తదబ్రాహ్మణో వివక్తు మర్హతి సమిధం సోమ్యాహరోప త్వా నేష్యే న సత్యాదగా ఇతి త ముపనీయ కృశానా మబలానాం చతుశ్శతా గా నిరాకృత్యోవా చేమాః సోమ్యా ను సంవ్రజేతి తా అభిప్రస్థాప య న్నువాచ నా సహస్రేణావ ర్తేయేతి సహ వర్షగణం ప్రవాస తా యదా సహస్రగ్ం సమ్పేదుః. ౫.

పఞ్చమః ఖండః.

అథ హైన మృషభోఽభ్యువాద సత్యకామా ౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ప్రాప్తాః సోమ్య సహస్రగ్ంస్మః ప్రాపయ న ఆచార్యకులమ్. ౧. బ్రహ్మణశ్చ తే పాదం[1] బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవా నితి తస్మై హోవాచ ప్రాచీ దిక్కలా ప్రతీచీ దిక్కలా దక్షిణా దిక్కలోదీచీ దిక్కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణః ప్రకాశ వాన్నామ

1 బ్రవాణీతి.

౨. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవా నత్యు పాస్తే ప్రకాశవా నస్మింల్లోకే భవతి ప్రకాశవతో హ లోకా ఞ్జయతి య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవా నిత్యుపాస్తే.

షష్ఠః ఖండః.

అగ్నిష్టే పాదం వక్తేతి సహ శ్వో భూతే గా అభిప్రస్థాపయాఞ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధ మాధాయ పశ్చా దగ్నేః ప్రా ఙుపోపవివేశ. ౧. త మగ్ని రభ్యువాద సత్యకామా. 3. ఇతి భగవఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ. ౨. బ్రహ్మణ స్సోమ్య తే పాదం [1]బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచ పృథివీకలాఽన్తరిక్షం కలా ద్యౌః కలా సముద్రః కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణోఽనన్తవాన్నామ. 3. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణోఽనన్త వాని త్యుపాస్తేఽనన్తవా నస్మింల్లోకే భవత్యనన్తవతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణోఽనన్తవా ని త్యుపాస్తే. ౪.

సప్తమః ఖండః.

హగ్ంస స్తే పాదం వక్తేతి సహ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాఞ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధ మాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రా ఙుపోపవివేశ. ౧. తగ్ంహగ్ంస ఉపనిపత్యా భ్యువాద సత్యకామా 3 ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ. ౨. బ్రహ్మణ స్సోమ్య తే పాదం [2]బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవా చాగ్నిః కలా సూర్యః కలా చన్ద్రః కలా విద్యుత్కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మాన్నామ. 3. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో

1-2 బ్రవాణీతి.

జ్యోతిష్మా ని త్యుపా స్తే జ్యోతిష్మా నస్మిం ల్లోకే భవతి జ్యోతిష్మతో హ లోకాఞ్ జయతి య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మా ని త్యుపా స్తే. ౪.

అష్టమః ఖండః.

మద్గుష్టే పాదం వక్తేతి సహ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాం చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధ మాధాయ పశ్చా దగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ. ౧. తం మద్గురుపనిప త్యాభ్యువాద సత్యకామ ౩ ఇతి భగవ ఇతిహ ప్రతి శుశ్రావ. ౨. బ్రహ్మణ స్సోమ్య తే పాదం [1]బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవా నితి తస్మైహోవాచ ప్రాణః కలా చక్షుః కలా శ్రోత్రం కలా మనః క లైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణ ఆయతనవా న్నామ. ౩. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవా ని త్యుపా స్త ఆయతనవా నస్మిం ల్లోకే భవత్యాయతన వతో హ లోకా ఞ్జయతి య ఏత ఏవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవా ని త్యుపా స్తే. ౪.

నవమః ఖండః.

ప్రాప హాచార్యకులం త మాచార్యోఽభ్యువాద సత్యకామా ౩ ఇతిభగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ. ౧. బ్రహ్మవిదివ వై సోమ్య భాసికో నుత్వాఽనుశశా సే త్యన్యే మనుష్యేభ్య ఇతిహ ప్రతిజజ్ఞే భగవాగ్ స్త్వేవ [2]మేకామే బ్రూయాత్. ౨. శ్రుతగ్ హ్యేవ మే భగవ ద్దృశేభ్య ఆచార్యాద్ధైవ విద్యావి దితా సాధిష్ఠం [3]ప్రాపదితి తస్మై హైత దేవోవా చాత్ర హా న కించ న వీయాయేతి వీయాయేతి. ౩.

దశమః ఖండః.

ఉపకోసలోహ వై కామలాయన స్సత్య కామే జాబాలే బ్రహ్మ

---

1 బ్రవాణీతి. 2 మే కామం బ్రూయాత్. 3 ప్రాయతీతి.

చర్య ముువాస తస్య హ ద్వాదశ వర్షాణ్యగ్నీ౯ పరిచచార స ప
స్మాన్యా న న్తేవాసిన స్సమావ ర్తయగ్ స్తగ్ హ స్త్మైవ న సమావ ర్తయతి
౧. తం జాయోవాచ తప్తో బ్రహ్మచారీ కుశల మగ్నీ౯ పరిచచారీ న్మా
త్వాఽగ్నయః పరిప్రవోచ న్ని్ప్రబ్రూ హ్యస్మా ఇతి త స్మైహాప్రోచ్యై
ప్రవాసాఞ్చక్రే. ౨. సహ వ్యాధినాఽనశితుం తద్రేత మాచార్య జ
యోవాచ బ్రహ్మచారి న్నశాన కిం ను నాశ్నాసీతి సహూవా
బహవ ఇమేఽస్మి న్పురుషే కామా నానాత్యయా వ్యాధిభిః ప్ర
పూర్ణోఽస్మి నాశిష్యామీతి. ౩. అథ హాగ్నయ స్సమూదిరే తప్త
బ్రహ్మచారీ కుశలం నః పర్యచారీత్ హన్తాస్మై ప్ర[1]బ్రువా మేతి తస్మై
హోచుః. ౪. ప్రాణో బ్రహ్మ కం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మేతి స హోవా
విజానామ్యహం యత్ప్రాణో బ్రహ్మ కం చ తు ఖంచ న విజాన
మీతి తే హోచు ర్య ద్వావ కం త దేవ ఖం యదేవ ఖం తదేవ
మితి ప్రాణం చ హా స్మై త దాకాశం చోచుః. ౫.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైనం గార్హపత్యోఽనుశశాస పృథివ్యగ్ని రన్న మా
త్య ఇతి య ఏష ఆదిత్యే పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి స ఏ వాహ
మస్మీతి. ౧. స య ఏతమేవం విద్వా నుపా స్తేఽపహతే పాపకృత్యాం
లోకీ భవతి సర్వమాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి నా స్యావరపురుషాః క్షీయ
ఉపవయ న్తం భుఞ్జామోఽస్మిగ్‌శ్చ లోకేఽముష్మిగ్‌శ్చ య ఏత మేవ
విద్వా నుపా స్తే. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అథ హైన మన్వాహార్యపచనోఽను శశాసాపో దిశో న
త్రాణి చన్ద్రమా ఇతి యఏష చన్ద్రమసి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మ
స ఏవాహ మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపా స్తేఽపహతే పా
పకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావర పు

1 బ్రవా.

షాః క్షీయన్త ఉపవయంతం భుఞ్జామో ఽస్మిగ్ శ్చ లోకేఽముష్మిగ్ శ్చ య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అథ హైన మన్వాహార్యపచనోఽను శశా సాపో దిశో నక్షత్రాణి చన్ద్రమా ఇతి య ఏష చన్ద్రమసి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి స ఏ వాహ మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే ఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగ్ జీవతి నాస్యావర పురుషాః క్షీయన్త ఉపవయంతం భుఞ్జామో ఽస్మిగ్ శ్చ లోకేఽముష్మిగ్ శ్చ య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

అథ హైన మాహవనీయోఽనుశశాస ప్రాణ ఆకాశో ద్యౌర్విద్యుదితి య ఏష విద్యుతి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి స ఏవాహ మస్మీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమాయు రేతిజ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయన్తే ఉపవయంతం భుఞ్జామోఽస్మిగ్ శ్చ లోకేఽముష్మిగ్ శ్చ య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

తే హోచు రుపకోసలైషా సోమ్య తేఽస్మద్విద్యాత్మవిద్యా చాచార్యస్తుతే గతిం వక్తే త్యాజగామ హా స్యాచార్యస్త మాచార్యో ఽభ్యువాదోపకోసల 3 ఇతి. ౧. భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ బ్రహ్మవిద ఇవ సోమ్య తే. ముఖం భాతి కో ను త్వాఽనుశశాసేతి కో ను మాను శిష్యాద్భో ఇతీ హాపేవ నిహ్నుతే ఇమేమాన మీదృశా అన్యాదృశా ఇతి హాగ్నీనభ్యూదే కిం ను సోమ్య కిల తేఽవోచ న్నితి. ౨. ఇద మితి హ ప్రతిజజ్ఞే లోకా న్వావ కిల సోమ్య తేఽవో చ న్నహంతు తే తద్వక్ష్యామి యథా పుష్కరపలాశ ఆపో నశ్లిష్యన్త ఏవ మేవం విది పాపం కర్మ నశ్లిష్యత ఇతి బ్రవీతు మే భగవా నితి తస్మై హోవాచ. 3.

పఞ్చదశః ఖండః.

య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత ఏష ఆత్మేతి హోవా చైత
దమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మేతి తద్యద్యప్యస్మిన్ సర్పిర్వోదకం వాసిఞ్చ
న్తి వర్త్మనీ, ఏవ గచ్ఛతి. ౧. ఏతగ్ సంయ ద్వామ ఇత్యాచక్షత ఏతగ్
హి సర్వాణివామా న్యభిసంయన్తి సర్వాణ్యే నం వామా న్యభిసంయన్తి
య ఏవం వేద. ౨. ఏష ఉ ఏవ వామనీ రేషహి సర్వాణి వామాని న
యతి సర్వాణి వామాని నయతి య ఏవం వేద. ౩. ఏష ఉ ఏవ భామనీ
షహి సర్వేషు లోకేషు భాతి సర్వేషు లోకేషు భాతియ ఏవం వేద. ౪
అథ య దు చైవాస్మి చ్ఛవ్యం కుర్వన్తి యదిచ నార్చిష మేవాభిసమ్
వ న్త్యర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణ పక్షమాపూర్యమాణ పక్ష
ద్యాన్ షడుదఙ్జేతి మాసాగ్ స్తా న్మాసేభ్య స్సంవత్సరగ్ సంవత్స రాద
దిత్య మాదిత్యా చ్చన్ద్రమసం చన్ద్రమసో విద్యుతం తత్పురుషోఽమా
వః. ౫. సఏనాం బ్రహ్మ గమయ త్యేష దేవ పథో బ్రహ్మపథ ఏతే
ప్రతిపద్య మానా ఇమం మానవ మావర్తం నావర్తన్తే నావర్తన్తే. ౬

షోడశః ఖండః.

ఏష హ వై యజ్ఞో యోఽయం పవత ఏషహ య న్నిదగ్
ర్వం పునాతి యదేష హ యన్నిదగ్ సర్వం పునాతి తస్మా దేష ఏ
యజ్ఞ స్తస్య మనశ్చ వాక్చ వర్తనీ. ౧. తయో రన్యతరాం మనసా సం
స్కరోతి బ్రహ్మావా చా హోతాఽధ్వర్యు రుద్గాతాఽన్య తరాగ్
యత్రోపాకృతే ప్రాత రనువాకే పురా పరిధానీయా యా బ్రహ్మా వ్యవ
దతి. ౨. అన్యతరా మేవవర్తనీగ్ సగ్స్కరోతి హీయతేఽన్యతరా
యథైకపా ద్వ్రజ న్రథో వైకేన చక్రేణ వర్తమానో రిష్యతే
వమస్య యజ్ఞో రిష్యతి యజ్ఞగ్ రిష్య న్తం యజమానోఽనురిష్యతి
[1]ఇష్ట్వా పాపీయాన్ భవతి. ౩. [2]అథయత్రోపాకృతే ప్రాత రనువాకే

1 దృష్ట్వా. 2 అథ చక్రాభ్యాం యత్రోపా.

పురా పరిధానీయాయా బ్రహ్మా వ్యవవదత్యుభే ఏవ వర్తనీ సగ్‌ంస్కు ర్వన్తి న హీయతేఽన్యతరా. ౪. స యథోభయపాద్వ్రజ న్రథో వోభాభ్యాం చక్రాభ్యాం వర్తమానః ప్రతితిష్ఠత్యేవమస్య యజ్ఞః ప్రతితిష్ఠతి యజ్ఞం ప్రతితిష్ఠన్తం యజమానోఽను ప్రతితిష్ఠతి స ఇష్ట్వా శ్రేయాన్ భవతి. ౫.

సప్తదశః ఖండః.

ప్రజాపతి ర్లోకా న భ్యతపత్తేషాం తప్యమానానాగ్‌ంరసాన్ [1]ప్రాబృహ దగ్నిం పృథివ్యా వాయు మన్తరిక్షా దాదిత్యం దివః. ౧. స ఏతాస్తిస్రో దేవతా అభ్యతపత్తాసాం తప్యమానానాగ్‌ం రసాన్ ప్రాబృహ దగ్నేః ఋచో వాయో ర్యజూగ్‌ంషి సామాన్యాదిత్యాత్. ౨. స ఏతాం త్రయీం విద్యా మభ్యతపత్తస్యాస్తప్యమానాయా రసాన్ ప్రాబృహ ద్భూరి త్యృగ్భ్యో భువ రితి యజుర్భ్య [2]స్స్వ రితి సామభ్యః ౩. [3]తద్యదృక్తో రిష్యేద్భూస్స్వాహేతి గార్హపత్యే జుహుయా దృచా మేవ తద్రసేన ర్చాం వీర్యేణ ర్చాం యజ్ఞస్య విరిష్టగ్‌ం సందధాతి. ౪. అథ యది యజుష్టో రిష్యే ద్భువస్స్వాహేతి దక్షిణాగ్నౌ జుహుయా ద్యజుషామేవ తద్రసేన యజుషాం వీర్యేణ యజుషాం యజ్ఞస్య విరిష్టగ్‌ం సందధాతి. ౫. అథ యది సామతో రిష్యే త్స్వస్స్వాహే త్యాహవనీయే జుహుయా త్సామ్నా మేవ తద్రసేన సామ్నాం వీర్యేణ సామ్నాం యజ్ఞస్య విరిష్టగ్‌ం సందధాతి. ౬. తద్యథా లవణేన సువర్ణగ్‌ం సందధ్యా త్సువర్ణేన రజతగ్‌ం రజతేన త్రపుత్రపుణా సీసగ్‌ంసీసేన లోహం లోహేన దారు దారు చర్మణా. ౭. ఏవ మేషాం లోకా నామాసాం దేవతానా మస్యా స్త్రయ్యా విద్యాయా వీర్యేణ యజ్ఞస్యవిరిష్టగ్‌ం సందధాతి భేషజకృతోహ వా ఏషయజ్ఞో యత్రైవం వి ద్బ్రహ్మాభవతి. ౮. ఏష హ వా ఉదక్ప్రవణో యజ్ఞో యత్రైవం విద్బ్రహ్మాభవ

1 ప్రావృహ దగ్నిం... ప్రావృహ దగ్నేః... ప్రావృహ ద్భూరి. 2 స్స్వ రితి. 3 ఏతద్ధృక్తో. 4 త్స్వ స్వాహే

త్యేవం విదగ్ హవా ఏషా బ్రహ్మాణ మనుగాథా యతో యత ఆవర్తతే తత్తద్గచ్ఛతి. ౯. మానవో బ్రహ్మైవైక ఋత్విక్కురూ నశ్వాభిరక్షత్యేవం విద్ధవై బ్రహ్మా యజ్ఞం యజమానగ్ సర్వాగ్శ్చర్త్విజోఽభిరక్షతి తస్మా దేవం విద మేవ బ్రహ్మాణం కుర్వీత నానేవం విదం నానేవం విదమ్. ౧౦.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది చతుర్థః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది – పఞ్చమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. యోహవై జ్యేష్ఠం చ శ్రేష్ఠంచ వేద జ్యేష్ఠశ్చ హ వై శ్రేష్ఠ శ్చభవతి ప్రాణో వావ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ. ౧. యోహ వై వసిష్ఠం వేద వసిష్ఠో హ స్వానాం భవతి వా గ్వావ వసిష్ఠః. ౨. యో హ వై ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిహతిష్ఠ త్యస్మిగ్శ్చ లోకేఽముష్మింశ్చ చక్షుర్వావ ప్రతిష్ఠా. 3. యోహవైసమ్పదం వేదసగ్ హాస్మై కామాః పద్యన్తే [1]దైవాశ్చ మానుషాశ్చశ్రోత్రం వావ సమ్పత్. ౪. యో హ వా ఆయతనం వేదాయతనగ్ హస్వానాం భవతి మనో హ వా ఆయతనమ్. ౫. అథ హ ప్రాణాఅహగ్ శ్రేయసివ్యూదిరేఽహగ్ శ్రేయా నస్మ్యహగ్ శ్రేయానస్మీతి. తేహప్రాణాః ప్రజాపతిం పితర మేత్యోచు ర్భగవన్ కో నశ్శ్రేష్ఠఇతి. ౬. తాన్ హోవాచ యస్మిన్ వ ఉత్క్రాన్తే శరీరం పాపిష్ఠతర మివ దృశ్యేత సవ శ్శ్రేష్ఠ ఇతి. ౭. సా హ వాగుచ్చక్రామ సాసంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథ మశకత ర్తేమజ్జీవితు మితి యథా కలా అవదన్తః ప్రాణన్తః ప్రాణేన పశ్యన్త శ్చక్షుషా శృణ్వన్త శ్శ్రోత్రేణ ధ్యాయన్తో మనసైవ మితి ప్రవివేశ హ వాక్. ౮. చక్షు ర్హోచ్చక్రామ త త్సంవత్సరం

1 దేవాశ్చ.

రం ప్రోష్య పర్యే త్యోవాచ కథ మశ కత_ర్తేమ జ్జీవితు మితి యథాఽన్ధా అపశ్య_న్తః ప్రాణ_న్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృణ్వ_న్త శ్శ్రోత్రేణ ధ్యాయన్తో మనసై వ మితి ప్రవివేశ హ చక్షుః. ౯. శ్రోత్రగ్ం హో చ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య ప ర్యేత్యోవాచ కథ మశకత_ర్తేమ జ్జీవితు మితి యథా బధిరా అశృణ్వ_న్తః ప్రాణ_న్తః ప్రాణేనవదన్తోవాచా పశ్య_న్త శ్చక్షుషా ధ్యాయన్తో మన సైవ మితి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్. ౧౦. మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథమశకత_ర్తేమ జ్జీవితు మితి యథా బాలా అమనసః ప్రాణ_న్తః ప్రాణే నవదన్తోవా చాపశ్య_న్త శ్చక్షుషా శృణ్వ_న్త శ్శ్రోత్రే ణైవ మితి ప్రవివేశ హ మనః. ౧౧. అథ హ ప్రాణ ఉచ్చిక్రమిష్యన్ స యథా సుహయః పడ్వీశశఙ్కూన్ సఙ్ఖిదే దేవ మితరాన్ ప్రాణాన్ సమఖిద_త్తగ్ం హాభి సమేత్యోచు ర్భగవ న్నేధి త్వం న శ్శ్రేష్ఠోఽసి మోత్క్రమీ రితి. ౧౨. అథ హైనం వాగువాచ యదహం వసిష్ఠా స్మి త్వం త ద్వసిష్ఠోఽసీ త్యథహైనం చక్షురువాచ య దహం ప్రతిష్ఠాస్మి త్వంత త్ప్రతిష్ఠాసీతి. ౧౩. అథ హైనగ్ం శ్రోత్ర మువాచ యదహగ్ంసంపదస్మి త్వం త త్సమ్పదసీ త్యథహైనం మన ఉవాచ యదహ మాయత న మస్మి త్వంత దాయతన మసీతి. ౧౪. న వై వాచో నచక్షూగ్ంషి నశ్రోత్రాణి నమ నాగ్ంసీత్యాచక్షతే ప్రాణా ఇత్యేవాచక్షతే ప్రాణో హ్యేవైతాని సర్వాణి [1]భవతి. ౧౫.

ద్వితీయః ఖండః.

సహోవాచ కిం మేఽన్నం భవిష్యతీతి య త్కిఞ్చి దిద మాశ్వభ్య ఆశకునిభ్య ఇతీహోచు స్తద్వా ఏత దనస్యాన్న మనో హ వై నామ ప్రత్యక్షం న హవా ఏవం విది కిఞ్చ నానన్నం భవతీతి. ౧. స హోవాచ కి మేవాసో భవిష్యతీత్యాప ఇతి హోచు స్తస్మా ద్వా ఏత దశిష్య_న్తఃపురస్తా చ్చోపరిష్టా చ్చాద్భిః పరిదధతి లమ్భుకో

1 భవన్తి.

హ వాఽసోఽభవ త్యనగ్నిహ సభవతి. ౨. తద్ధైతత్సత్యకామో జాబా లో గోశ్రుత యే వై యాఘ్రపద్యా యో క్త్వోవాచ యద్యప్యేనచ్ఛు ష్కాయ స్థాణవే బ్రూయా జ్జాయేరన్నేవాస్మిఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి. ౩. అథ యది మహ జ్జిగమిషే దమావాస్యాయాం దీక్షి త్వా పౌర్ణమాస్యాగ్ రాత్రౌ సర్వౌషధస్య మన్థం దధిమధునో రుపమథ్య జ్యేష్ఠాయ శ్రేష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య హుత్వా మన్థే సమ్పాత మవనయేత్. ౪. వసిష్ఠాయ స్వాహే త్యగ్నావాజ్యస్య హుత్వా మన్థే సమ్పాత మవనయే త్ప్రతిష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య హుత్వా మన్థే సంపాత మవవాజ్యస్య హుత్వా మన్థేసమ్పాతమవనయే త్సమ్పదే స్వాహేత్యగ్నావయే దాయతనాయ స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య హు త్వా మన్థే సమ్పాతమవనయేత్. ౫. అథప్రతిసృప్యాఞ్జలౌ మన్థమాధా య జపత్యమో నామాస్య మాహితేస్వ మిదగ్ స హి జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠో రాజాఽధిపతిః సమా జ్యైష్ఠ్యగ్ శ్రైష్ఠ్యగ్ రాజ్యమాధిపత్యం గమయ త్వహ మేవేదగ్ సర్వ మసానీతి. ౬. అథ ఖల్వేత యర్చా [1]పచ్ఛ ఆచామతి తత్సవితు ర్వృణీమహ ఇత్యాచామతి వయం దేవస్య భోజన మి త్యాచామతి శ్రేష్ఠగ్ సర్వధా తమ మి త్యాచామతి తురం భగస్య ధీమహీతి సర్వం పిబతి. ౭. నిర్ణిజ్యకగ్ సంచమసం వా పశ్చా దగ్నేః సంవిశతి చర్మణి వా స్థణ్డిలే వాచం యమోఽప్రసాహః సయది స్త్రియం పశ్యే త్సమృద్ధం కర్మేతి విద్యాత్. ౮. త దేషశ్లోకః. యదా కర్మసు కామ్యేషు స్త్రియగ్ స్వప్నేషు పశ్యతి, సమృద్ధిం తత్రజానీయా త్తస్మిన్ స్వప్ననిదర్శనే తస్మిం త్స్వప్ననిదర్శనే. ౯.

తృతీయః ఖండః.

శ్వేతకేతు ర్హారుణేయః పఞ్చాలానాగ్ సమితి మేయాయ తగ్ హప్రవాహణో జైబలి రువాచ కుమారాను త్వాశిషత్పితేత్యను

[1] పృచ్ఛశ.

హి భగవ ఇతి. ౧. వేత్థ యదితోఽధి ప్రజాః ప్రయన్తీతి స భగవ ఇతి వేత్థ యథా పునరావర్తన్తా3 ఇతి న భగవ ఇతి వేత్థ పథో ర్దేవయానస్య పితృయాణస్యచ వ్యావర్తనా 3 ఇతి న భగవ ఇతి. ౨. వేత్థ యథాఽసౌ లోకో న సమ్పూర్యతా3 ఇతి నభగవ ఇతివేత్థ యథా పఞ్చమ్యామాహుతా వాపః పురుషవచసో భవన్తీతినైవ భగవ ఇతి. ౩. [1]అథను కిమనుశిష్టోఽవోచథా యోహీమాని నవిద్యాత్కథగ్ సోఽనుశిష్టో[2] బ్రవీతేతి సహాయస్తః పితు రర్ధ మేయాయ తగ్ హోవాచానను శిష్య వావకిల మా భగవా న బ్రవీ దను త్వాఽశిషమితి. ౪. పఞ్చ మా రాజన్యబన్ధుః ప్రశ్నా నప్రాక్షీ త్తేషాం నైకఞ్చ నాశకం వివక్తు మితి సహోవాచ యథా మా త్వం తదైతా నవదో యథాహ మేషాం నైకఞ్చ న వేద యద్యహ మిమా న వేదిష్యం కథం తేనావక్ష్య మితి. ౫. సహ గౌతమో రాజ్ఞోఽర్ధ మేయాయ తస్మైహ ప్రాప్తాయార్హాంచకార సహ ప్రాత స్సభాగ ఉదేయాయ తగ్ హోవాచ మానుషస్య భగవన్గౌతమ విత్తస్య వరం వృణీథా ఇతి స హోవాచ తవైవ రాజన్ మానుషం విత్తం యా మేవ కుమార స్యాన్తేవాచ మభాషథా స్తా మేవమే బ్రూహీతి. ౬. సహ కృచ్ఛ్రీ బభూవతగ్ హ చిరం వసేత్యాజ్ఞాపయాఞ్చకార తగ్ హోవాచ యథా మాత్వం గౌతమా వదో యథేయం న ప్రాక్త్వత్తః పురా విద్యా బ్రాహ్మణా న్గచ్ఛతి తస్మా దు సర్వేషు లోకేషు క్షత్ర స్యైవ ప్రశాసన మభూదితి తస్మై హోవాచ. ౭.

చతుర్థః ఖండః.

అసౌ వావ లోకో గౌతమాగ్ని స్తస్యాదిత్య ఏవ సమిద్రశ్మయో ధూమోఽహ రర్చి శ్చన్ద్రమా అఙ్గారా నక్షత్రాణి విస్ఫులిఙ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా శ్శ్రద్ధాం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే స్సోమో రాజా సమ్భవతి. ౨.

---

1 అథా ను. 2 బ్రవీతేతి.

పఞ్చమః ఖండః.

పర్జన్యో వావ గౌతమాగ్ని స్తస్య వాయురేవ సమిదభ్రం ధూమో విద్యు దర్చి రశని రఙ్గారా హ్రాదునయో విస్ఫులిఙ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా స్సోమగ్ం రాజానం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే ర్వర్షగ్ం సమ్భవతి. ౨.

షష్ఠః ఖండః.

పృథివీ వావ గౌతమాగ్ని స్తస్యా స్సంవత్సర ఏవ సమిదాకాశో ధూమో రాత్రి రర్చి ర్దిశోఽఙ్గారా అవాన్తర దిశో విస్ఫులిఙ్గాః. ౧ తస్మి న్నే తస్మి న్నగ్నౌ దేవా వర్షం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే రన్నగ్ం సమ్భవతి. ౨.

సప్తమః ఖండః.

పురుషో వావ గౌతమాగ్ని స్తస్య వాగేవ సమిత్ప్రాణో ధూమో జిహ్వాఽర్చి శ్చక్షు రఙ్గారా శ్శ్రోత్రం విస్ఫులిఙ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవాఅన్నం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే రేతస్సమ్భవతి. ౨

అష్టమః ఖండః.

యోషా వావ గౌతమాగ్ని స్తస్యా ఉపస్థ ఏవ సమి ద్య దుః మన్త్రయతే స ధూమో యోని రర్చి ర్యద న్తః కరోతి తేఽఙ్గారాఅభి నన్దా విస్ఫులిఙ్గాః. ౧. తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా రేతో జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే ర్గర్భ స్సమ్భవతి. ౨.

నవమః ఖండః.

ఇతితు పఞ్చమ్యా మాహుతా వాపః పురుషవచసో భవ న్తీతి సఉల్బా వృతో గర్భో దశ వా నవవా మాసా న న్త శ్శయిత్వా యావద్వాఽథ జాయతే. ౧. స జాతో యావదాయుషం జీవతి తం ప్రేతం దిష్ట మితోఽగ్నయ ఏవ హర న్తి యత ఏవేతో యత స్సమ్భూతో భవతి. ౨.

దశమః ఖండః.

తద్య ఇత్థం విదుః యే చేమేఽరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే తేఽర్చిష మభిసమ్భవ న్త్యర్చిషోఽహ రహ్న ఆపూర్యమాణపక్ష మాపూర్యమాణపక్షాద్యాన్ షడుద జ్ఞేతి మాసాగ్‌స్తాన్. ౧. మాసేభ్య స్సంవత్సరగ్‌ం సంవత్సరా దాదిత్య మాదిత్యా చ్చన్ద్రమసం చన్ద్రమసో విద్యుతం తత్పురు షోఽమానవస్స ఏనా న్బ్రహ్మ గమయత్యేష దేవయానః పన్థా ఇతి. ౨. అథ య ఇమే గ్రామఇష్టాపూర్తే దత్త మిత్యుపాసతే తే ధూమ మభిసమ్భవ న్తి ధూమా ద్రాత్రిగ్‌ం రాత్రే రపరపక్ష మపరపక్షాద్యాన్ షడ్దక్షిణైతి మాసాగ్‌ స్తాన్నైతే సంవత్సర మభిప్రాప్నువ న్తి. 3. మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా దాకాశ మాకాశా చ్చన్ద్రమస మేష సోమో రాజా తద్దేవానా మన్నం తం దేవా భక్షయ న్తి. ౪. తస్మిన్యావత్సమ్పాత ముషిత్వాఽథైత మేవాధ్వానం పునర్నివ ర్తన్తే యథేత మాకాశమాకాశా ద్వాయుం వాయుర్భూత్వా ధూమో భవతి ధూమో భూత్వాఽభ్రం భవతి. ౫. అభ్రం భూత్వా మేఘో భవతి మేఘో భూత్వా ప్రవర్షతి త ఇహ వ్రీహి యవా ఓషధివనస్పతయ స్తిలమాషా ఇతిజాయ న్తేఽతో వై ఖలు దుర్నిష్ప్రపతరం యోయో హ్యన్న మత్తి యో రేత స్సించతి తద్భూయ ఏవ భవతి. ౬. త ద్య ఇహ రమణీయ చరణా అభ్యాశో హ య త్తే రమణీయాం యోని మాపద్యేరన్ బ్రాహ్మణ యోనిం వా క్షత్రియయోనిం వా వైశ్యయోనిం వా ఽథయ ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశో హ య త్తేకపూయాం యోని మాపద్యేరన్ శ్వయోనిం వా సూకరయోనిం వా చణ్డాలయోనిం వా. ౭. అథైతయోః పథోర్న కతరేణ చ తానీమాని క్షుద్రాణ్య సకృదావ ర్తీని భూతాని భవ న్తి జాయస్వ మ్రియస్వేత్యేత త్తృతీయగ్‌స్థానం తేనాసౌ లోకో న సం పూర్యతే తస్మా జ్జుగుప్సేత తదేషశ్లోకః. ౮. స్తేనో హిరణ్యస్య సురాం పిబగ్‌శ్చ గురో స్తల్ప మావసన్ బ్రహ్మహాచ ఏతే పత న్తి చత్వారః పంచమశ్చాచరగ్‌ స్తై రితి. ౯. అథ హ య ఏతానేవం పఞ్చాగ్నీన్

వేద న సహా తై [1]రథాచరణ పాప్మనా లిప్యతే శుద్ధః పూతః పుణ
లోకో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౧౦.

ఏకాదశః ఖండః.

ప్రాచీనశాల ఔపమన్యవః సత్యయజ్ఞః పౌలుషి రిన్ద్రద్యుమ్న భాల్లవేయో జన శ్శార్కరాక్ష్యో బుడిల ఆశ్వతరాశ్విస్తే హై మహాశాలా మహాశ్రోత్రియా స్సమేత్య మీమాగ్ సాంచక్రుః కో న ఆత్మా కిం బ్రహ్మేతి. ౧. తే హ సంపాదయాంచక్రు రుద్దాలకో వై భగవన్తోఽయ మారుణి స్సంప్రతీ మమాత్మానం వైశ్వానర మధ్యేతి తగ్ హన్తా భ్యాగచ్ఛా మేతి తగ్ హాభ్యాజగ్ముః. ౨. స హ సమ్పాదయాంచకార ప్రక్ష్యన్తి మామిమే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియా స్తేభ్యో న సర్వమివ ప్రతిపత్స్యే హన్తాహ మన్య మభ్యనుశాసా నీతి. ౩. తాన్ హోవాచాశ్వపతి ర్వై భగవన్తోఽయంకైకయ స్సమ్ప్రతీమ మాత్మానం వైశ్వానర మధ్యేతి తగ్ హన్తా భ్యాగచ్ఛా మేతితగ్ హా భ్యాజగ్ముః. ౪. భ్యో హ ప్రాప్తేభ్యః పృథగర్హాణి కారయాంచకార సహా ప్రాత స్సఞ్జిహాన ఉవాచ న మే స్తేనో జనపదేన కదర్యో న మద్యపో నానాహితాగ్ని ర్నావిద్వా న్నస్వైరీస్వైరిణీ కుతో యక్ష్యమాణో వై భగవన్తో ఽహమస్మి యావ దేకైకస్మా ఋత్విజే ధనం దాస్యామి తావ ద్భగవద్భ్యో దాస్యామి వసన్తు భగవన్త ఇతి. ౫. తే హోచుర్యేన హైవార్థేన పురుషశ్చరే త్తగ్ హైవ వదే దాత్మాన మేవేమం వైశ్వానరగ్ సంప్రత్యధ్యేషితమేవ నో బ్రూహీతి. ౬. తాన్ హోవాచ ప్రాత ర్వః ప్రతివక్తాస్మీతితేహసమిత్పాణయః పూర్వాహ్ణే ప్రతిచక్రమిరే తాన్ హానుపనీ యైవై తదువాచ. ౭.

ద్వాదశః ఖండః.

ఔపమన్యవకం త్వ మాత్మాన ముపాస్స ఇతి దివ మేవ భగవో రాజ న్నితి హోవా చైషవై సుతేజా ఆత్మా వైశ్వానరో య

1 రథ్యాచరణ.

త్వమాత్మాన ముపాస్సే తస్మా త్తవ సుతం ప్రసుత మాసుతం కులే దృశ్యతే. ౧. అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవమాత్మా నం వైశ్వానర ముపాస్తే మూర్ధా త్వేష ఆత్మన ఇతిహోవాచ మూర్ధాతే వ్యపతిష్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

అథహోవాచ సత్యయజ్ఞం పౌలుషిం ప్రాచీనయోగ్యకం త్వమాత్మాన ముపాస్స ఇ త్యాదిత్య మేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై విశ్వరూప ఆత్మా వైశ్వానరోఽయం త్వ మాత్మాన ముపాస్సే తస్మా త్తవ బహు విశ్వరూపం కులే దృశ్యతే. ౧. ప్రవృత్తోఽశ్వతరీరథో దాసీ నిష్కోఽత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే చక్షుష్ట్వేత దాత్మన ఇతి హోవాచాన్ధో ఽభవిష్య ద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

అథ హోవాచేన్ద్రద్యుమ్నం భాల్లవేయం వైయాఘ్ర పద్యకం త్వమాత్మానముపాస్స ఇతి వాయుమేవ భగవో రాజ న్నితిహోవా చైషవై [1]పృథగ్వర్త్మావైశ్వానరో యం త్వ మాత్మాన ముపాస్సేత స్మాత్త్వాం పృథ గ్బలయ [2]ఆయయ న్తి పృథగ్రథశ్రేణయోఽనుయ న్తి.౧. అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే ప్రాణ స్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ ప్రాణ స్త ఉదక్రమిష్యద్య న్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

పఞ్చదశః ఖండః.

అథ హోవాచ జనగ్ శార్కరాక్ష్యం శార్కరాక్ష్యకం త్వమాత్మాన ముపాస్స ఇత్యాకాశ మేవ భగవో రాజ న్నితి హోవాచై

1 పృథగ్వత్మా వైశ్వా. 2 ఆయ న్తి.

ష వై బహుల ఆత్మా వైశ్వానరోయం త్వ మాత్మాన ముపాస్సే
తస్మాత్త్వం బహులోఽసి ప్రజయాచధనేనచ. ౧. అత్స్యన్నం పశ్య
ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కు
య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే సన్దేహ స్త్వేష ఆత్మ
ఇతి హోవాచ సన్దేహ స్తే వ్యశీర్య ద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

షోడశః ఖండః.

అథ హోవాచ బుడిల మాశ్వతరాశ్విం వైయాఘ్రపద్య
కం త్వ మాత్మాన ముపాస్స ఇత్యప ఏవ భగవో రాజన్నితి హోవా
షవై రయి రాత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మాన ముపాస్సే తస్మా
త్త్వగ్ రయిమాన్ పుష్టిమానసి. ౧. అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్య
న్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవమా
త్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే వస్తిస్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ వ
స్తే వ్యభే త్స్యద్య న్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

సప్తదశః ఖండః.

అథ హోవాచోద్దాలక మారుణిం గౌతమకం త్వ మా
త్మాన ముపాస్స ఇతి పృథివీ మేవ భగవో రాజ న్నితి హోవా చైష
వై ప్రతిష్ఠాత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వం ప్ర
తిష్ఠితోఽసి ప్రజయాచ పశుభిశ్చ. ౧. అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మ
త్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మే
మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే పాదౌ త్వేతా వాత్మన ఇతి హోవా
చ పాదౌ తే వ్యమ్లాస్యేతాం యన్మాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

అష్టాదశః ఖండః.

తాన్ హోవాచై తే వై ఖలు యూయం పృథగి వేమ మా
త్మానం వైశ్వానరం విద్వాగ్ సోఽన్న మత్థ యస్త్వేత మేవం ప్రాదే
మాత్ర మభివిమాన మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే స సర్వేషు లో
షు సర్వేషు భూతేషు సర్వే ష్వాత్మ స్వన్న మత్తి. ౧. తస్య హవా
ఏత స్యాత్మ నో వైశ్వానరస్య మూర్ధైవ సుతేజా శ్చక్షు ర్విశ్వరూపః

ప్రాణః పృథ గ్వర్త్మా త్మా సన్దేహో బహులో వ స్తి రేవ రయిః పృథి వ్యేవ పాదా ఉర ఏవ వేది ర్లోమాని బర్హి ర్హృదయం గార్హపత్యో మనోఽన్వాహార్య పచన ఆస్య మాహవనీయః. ౨.

ఏకోనవింశః ఖండః.

త ద్య ద్భక్తం ప్రథమ మాగచ్ఛే త్త ద్ధో మీయగ్ స యాం ప్రథమా మాహుతిం జుహుయా త్తాం జుహుయాత్ప్రాణాయ స్వాహేతి ప్రాణ స్తృప్యతి. ౧. ప్రాణే తృప్యతి చక్షు స్తృప్యతి చక్షుషి తృప్య త్యాదిత్య స్తృప్య త్యాదిత్యే తృప్యతి ద్యౌ స్తృప్యతి దివి తృప్యన్త్యాం యత్కించ ద్యౌ శ్చాదిత్య శ్చాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నా ద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి. ౨.

వింశః ఖండః.

అథ యాం ద్వితీయాం జుహుయాత్తాం జుహుయా ద్వ్యానా య స్వాహేతి వ్యాన స్తృప్యతి. ౧. వ్యానే తృప్యతి శ్రోత్రం తృప్యతి శ్రోత్రే తృప్యతి చన్ద్రమా స్తృప్యతి చన్ద్రమసి తృప్యతి దిశ స్తృప్య న్తి దిక్షు తృప్య న్తీషు యత్కించ దిశశ్చ చన్ద్రమా శ్చాధి తిష్ఠ న్తి త త్తృప్య తి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నా ద్యేన తేజసా బ్రహ్మ వర్చసే నేతి. ౨.

ఏకవింశః ఖండః.

అథ యాం తృతీయాం జుహుయా త్తాం జుహుయా దపానా య స్వాహే త్యపాన స్తృప్యతి.౧. అపానే తృప్యతి వా క్తృప్యతి వా చి తృప్యన్త్యామగ్ని స్తృప్య త్యగ్నౌ తృప్యతి పృథివీ తృప్యతి పృథివ్యాం తృప్యన్త్యాం య త్కించపృథివీ చాగ్ని శ్చాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి త స్యాను తృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నా ద్యేన తేజసా బ్రహ్మ వర్చసేనేతి. ౨.

ద్వావింశః ఖండః.

అథ యాం చతుర్థీం జుహుయా త్తాం జుహుయా త్సమానా య స్వాహేతి సమాన స్తృప్యతి. ౧. సమానే తృప్యతి మన స్తృప్యతి

మనసి తృప్యతి పర్జన్య స్తృప్యతి పర్జన్యే తృప్యతి విద్యు త్తృప్యతి విద్యుతి తృప్యన్త్యాం య త్కించ విద్యు చ్చ పర్జన్య శ్చాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి. ౨.

త్రయోవింశః ఖండః.

అథ యాం పంచమీం జుహుయా త్తాం జుహుయా దుదానాయ స్వాహే త్యుదాన స్తృప్యతి. ౧. ఉదానే తృప్యతి త్వ క్తృప్యతి త్వచి తృప్యన్త్యాం వాయు స్తృప్యతి వాయౌ తృప్యత్యాకాశ స్తృప్యత్యాకాశే తృప్యతి య త్కించ వాయు శ్చాకాశ శ్చాధితిష్ఠత స్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి. ౨.

చతుర్వింశః ఖండః.

స య ఇద మవిద్వా నగ్ని హోత్రం జుహోతి యథాఙ్గారానపోహ్య భస్మని జుహుయా త్తాదృ క్తత్స్యాత్. ౧. అథ య ఏత దేవం విద్వా నగ్నిహోత్రం జుహోతి తస్య సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వే ష్వాత్మసు హుతం భవతి. ౨. [1]త ద్య దేషీకతూల మగ్నౌప్రోతం ప్రదూయే తైవగ్ం హాస్య సర్వే పాప్మానః ప్రదూయన్తే య ఏతదేవం విద్వా నగ్ని హోత్రం జుహోతి. ౩. తస్మా దుహైవం విద్యద్యపి చణ్డాలాయోచ్ఛిష్టం ప్రయచ్ఛే దాత్మనిహైవాస్య తద్వైశ్వానరే హుతగ్ం స్యాదితి తదేషశ్లోకః. ౪. య థేహ క్షుధితా బాలా మాతరం పర్యుపాసతే, ఏవగ్ం సర్వాణి భూతాన్యగ్నిహోత్ర ముపాసత ఇత్యగ్నిహోత్రముపాసత ఇతి. ౫.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది పఞ్చమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

---

1 తద్యథేషీ.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది - షష్ఠః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. శ్వేతకేతు ర్హారుణేయ ఆస తగ్ హ పితోవాచ శ్వేతకేతో వస బ్రహ్మచర్యం న వై సోమ్యా స్మత్కులీనోఽననూచ్య బ్రహ్మబంధు రివ భవతీతి. ౧. సహ ద్వాదశవర్ష ఉపేత్య చతుర్విగ్ శతివర్షః సర్వా న్వేదా నధీత్య మహామనా అనూచాన మానీ స్తబ్ధ ఏయాయ తగ్ హ పితోవాచ. ౨. శ్వేతకేతో య న్ను సో మ్యేదం మహామనా అనూచాన మానీ స్తబ్ధో స్యుత త మాదేశ మప్రాక్ష్యో యేనాశ్రుతగ్ శ్రుతం భవత్యమతం మత మవిజ్ఞాతం విజ్ఞాత మితి కథం ను భగవ స్స ఆదేశో భవతీతి. 3. యథా సోమ్యైకేన మృత్పిండేన సర్వం మృణ్మయం విజ్ఞాతం స్యా ద్వాచారమ్భణం వికారో నామధే యం మృత్తికే త్యేవ సత్యమ్. ౪. యథా సో మ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచారమ్భణం వికారో నామధే యం లోహమిత్యేవ సత్యమ్. ౫. యథా సో మ్యైకేన నఖనికృంతనేన సర్వం కార్ష్ణాయసం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచారమ్భణం వికారో నామధే యం కృష్ణాయస మిత్యేవ సత్యం ఏవగ్ సోమ్యస ఆదేశో భవతీతి. ౬. న వై నూనం భగవన్త స్త ఏత దవేదిషు ర్యద్ధ్యేత దవేదిష్యన్ కథం మేనావక్ష్య న్నితి భగవాగ్ స్త్వేవ మేత ద్బ్రవీ త్వితి తథా సోమ్యే తి హో వాచ. ౭.

ద్వితీయః ఖండః.

స దేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవాద్వితీయం తద్ధైక ఆహు రసదేవేదమగ్ర ఆసీ దేకమేవా ద్వితీయం తస్మా దసత స్సజ్జాయత. ౧. కుత స్తు ఖలు సోమ్యైవగ్ స్యా దితి హోవాచ కథ మసత స్సజ్జాయే తేతి స త్త్వేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవాద్వితీయమ్. ౨. త దైక్ష త బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి త త్తేజోఽసృజ త త్తేజ ఐక్షత బహుస్యాం

ప్రజాయేయేతి త దపోఽసృజత తస్మా ద్యత్ర క్వచ శోచతి స్వేదతే వా పురుష స్తేజస ఏవ తదధ్యాపో జాయన్తే. 3. తా ఆప ఐక్షంత బహ్వ్యః స్యామ ప్రజాయే మహీతి తా అన్న మసృజన్త తస్మా ద్యత్ర క్వచ వర్ష తి తదేవ భూయిష్ఠ మన్నం భవ త్యద్భ్య ఏవ త దధ్యన్నాద్యం జాయతే

తృతీయః ఖండః.

తేషాం ఖల్వేషాం భూతానాం త్రీ ణ్యేవ బీజాని భవ న్త్యాండజం జీవజ ముద్భిజ్జ మితి. ౧. సేయం దేవతైక్షత హన్తాహ మిమా స్తిస్రో దే వతా అనేన జీవే నాత్మనా నుప్రవిశ్య నామ రూపే వ్యాకరవాణీతి. ౨. తాసాం త్రివృతం త్రివృత మేకైకాం కరవాణీతి సేయం దేవ తేమా స్తిస్రో దేవతా అనేనైవ జీవే నాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాక రోత్. 3. తాసాం త్రివృతం త్రివృత మేకైకా మకరో ద్యథా తు ఖలు సోమ్యేమా స్తిస్రో దేవతా స్త్రివృ త్త్రివృ దేకైకా భవతి త న్మే విజా నీహీతి. ౪.

చతుర్థః ఖండః.

యదగ్నే రోహితగ్ం రూపం తేజస స్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తద పాం య త్కృష్ణం తదన్న స్యాపాగా దగ్నే రగ్నిత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యమ్. ౧. య దాదిత్యస్య రోహితగ్ం రూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్ఛుక్లం త దపాం యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాదాదిత్యాదాదిత్యత్వం వాచా రమ్భణం వికారో నా మధేయం త్రీణి రూపా ణీత్యేవ సత్యమ్. ౨. య చ్చన్ద్రమసో రోహిత గ్ం రూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్ఛుక్లం త దపాం య త్కృష్ణం త దన్న స్యాపాగా చ్చన్ద్రాచ్చన్ద్రత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీ త్యేవా సత్యమ్. 3. య ద్విద్యుతో రోహితగ్ంరూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్ఛుక్లం త దపాం యత్కృష్ణం త దన్న స్యాపాగా ద్వి ద్యుతో విద్యుత్త్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపా ణీత్యేవ సత్యం. ౪. ఏత ద్ధస్మవై త ద్విద్వాగ్ంస ఆహుః పూర్వే మహా

శాలా మహాశ్రోత్రియా ననోద్యకశ్చ నాశ్రుత మమత మవిజ్ఞాత ముదా హరిష్యతీతి హ్యేభ్యో విదాంచక్రుః. ౫. యదురోహిత మివాభూ దితి తేజస స్తద్రూపమితి తద్విదాఞ్చక్రుః యదు శుక్లమివాభూ దిత్య పాగ్రూప మితి తద్విదాఞ్చక్రు ర్యదు కృష్ణ మివాభూ దిత్యన్నస్య రూప మితి తద్విదాం చక్రుః. ౬. [1]యద్విజ్ఞాత మి వాభూ ది త్యేతా సామేవ దేవతానాగ్ సమాస ఇతి తద్విదాంచక్రుర్యథాతు ఖలు సో మ్యేమా స్తిస్రో దేవతాః. పురుషం ప్రాప్య త్రివృత్త్రివృ దేకైకా భవతి తన్మే విజానీహీతి. ౭.

పఞ్చమః ఖండః.

అన్న మశిత స్త్రేధా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్ఠో ధాతు స్తత్పు రీషం భవతి యో మధ్యమ స్తన్మాగ్సం యోఽణిష్ఠ స్తన్మనః. ౧. ఆపః పీతా స్త్రేధా విధీయన్తే తాసాం యః స్థవిష్ఠో ధాతు స్తన్మూత్రం భవతి యో మధ్యమ స్తల్లోహితం యోఽణిష్ఠ స్సప్రాణః. ౨. తేజోఽశిత స్త్రేధా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్ఠో ధాతు స్తదస్థి భవతి యో మధ్యమ స్స మజ్జా యోఽణిష్ఠః సా వాక్. 3. అన్నమయగ్ హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణ స్తేజోమయీ వాగితి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

దధ్న స్సోమ్య మధ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వముదీషతి తత్సర్పి ర్భవతి. ౧. ఏవ మేవ ఖలు సో మ్యాన్నస్యాశ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వస్సము దీషతి త న్మనో భవతి. ౨. అపాగ్ సోమ్య పీయమానానాం యోఽణిమా స ఊర్ధ్వ స్సముదీషతి స ప్రాణో భవ తి. 3. తేజస స్సోమ్యాశ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వ స్సముదీష తి సావా గ్భవతి. ౪. అన్నమయగ్ హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణ

1 యద్వవిజ్ఞాతం.

స్తేజోమయీ వాగితి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వి
తథాసోమ్యేతి హోవాచ. ౫.

సప్తమః ఖండః.

షోడశకల స్సోమ్యపురుషః పంచదశాహాని. మాశీః కామ మ
పిబాపోమయః ప్రాణో న పిబతో విచ్ఛేత్స్యత ఇతి. ౧. సహ పఞ్చ
శాహాని నాశాథ హైన ముపససాద కింబ్రవీమి భో ఇ త్యృచ స్సోమ
యజూగ్ంషి సామానీతి సహోవాచ న వై మా ప్రతిభాన్తి భో ఇ
౨. తగ్ంహోవాచ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితస్యై
కోఽఙ్గారః ఖద్యోత మాత్రః పరిశిష్ట స్స్యా త్తేన తతోఽపి న బహ
హేదేవగ్ంసోమ్యతే షోడశానాం కలానా మేకా కలా తిశిష్టా స్యా
యైతర్హి వే దాన్నాను[1] భవస్య శానాథ మే విజ్ఞాస్యసీతి. ౩. స
శాథ హైన ముపససాద తగ్ంహ య త్కించప్రచ్ఛ సర్వగ్ంహ ప్రతి
దేతగ్ంహోవాచ. ౪. యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితస్యైక
ఙ్గార ఖద్యోత మాత్ర మ్పరిశిష్టం తం తృణై రుపసమాధాయ ప్రజ్వాల
త్తేన తతోఽపి బహూద హేత్. ౫. ఏవగ్ంసోమ్యతేషోడశానాం కలా
మేకాకలాతిశిష్టాభూత్సాన్నేనోపసమాహితా ప్రాజ్వాలీ త్త యైత
వేదాననుభవ స్యన్నమయగ్ంహి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణ స్తేజో
యీ వా గితి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి. ౬.

అష్టమః ఖండః.

ఉద్దాలకో హారుణి శ్వేతకేతుం పుత్ర ముపాచ స్వప్నా
మే సోమ్య విజానీహీతి యత్రైత త్పురుష స్స్వపితి నామ స
సోమ్య తదా సంపన్నో భవతి స్వమపీతో భవతి తస్మా దేనగ్ం స్వ
త్యాచక్షతే స్వగ్ం హ్యపీతో భవతి. ౧. స యథా శకుని స్సూత్రే
ప్రబద్ధో దిశ న్దిశ మ్పతిత్వాఽన్యత్రాయతన మలబ్ధ్వా బన్ధన మేవ
పశ్రయత ఏవ మేవ ఖలు సోమ్య త న్మనో దిశన్దిశ మ్పతిత్వాఽ

1 భవత్య.

త్రాయతన మలబ్ధ్వా ప్రాణమే వోపశ్రయతే ప్రాణబన్ధనగ్ హి సోమ్య
మనఇతి. ౨. అశనాపిపాసే మే సోమ్య విజానీహీతి య త్రైత
త్పురుషోఽశిశిషతి నామాప ఏవ తదశితం నయన్తే తద్యథా
గోనాయోఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇత్యేవ న్త దప ఆచక్షతేఽశ నా
యేతి త త్రైత చ్ఛుఙ్గ ముత్పతితగ్ సోమ్య విజానీహి నేద మమూల
మ్భవిష్యతీతి. 3. తస్య క్వ మూలగ్ స్యా దన్య త్రాన్నా దేవ మేవ
ఖలు సోమ్యాన్నేన శుంగేనాపోమూల మన్విచ్ఛాద్భి స్సోమ్య శుం
గేన తేజోమూల మన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సన్మూల మన్విచ్ఛ
సన్మూలా స్సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా స్సదాయతనా స్సత్ప్రతిష్ఠాః. ౪.
అథ యత్రైత త్పురుషః పిపాసతి నామ తేజ ఏవ తత్పీతం నయతే
తద్యథా గోనాయోఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇత్యేవం త త్తేజ ఆచష్ట
ఉదన్యేతి త త్రైతదేవ శుఙ్గ ముత్పతితగ్ సోమ్య విజానీహి నేద
మమూల మ్భవిష్య తీతి. ౫. తస్య క్వమూలగ్ స్యా దన్యత్రాద్భ్యోఽద్భి
స్సోమ్య శుంగేన తేజోమూల మన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సన్మూల
మన్విచ్ఛ సన్మూలా స్సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా స్సదాయతనా స్స
త్ప్రతిష్ఠా యథాతు ఖలుసో మ్యేమా స్తిస్రో దేవతాః పురుషం ప్రాప్య
త్రివృ త్త్రివృ దేకైకా భవతి తదు క్తం పురస్తాదేవ భవ త్యస్య సోమ్య
పురుషస్య ప్రయతో వాఙ్మనసి సమ్పద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసి
తేజః పరస్యాం దేవతాయాం స య ఏషోఽణిమా. ౬. ఐతదాత్మ్య
మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా త త్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ
ఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౭.

నవమః ఖండః.

యథా సోమ్య మధు మధుకృతో నిస్తిష్ఠన్తి నానాత్యయానాం
వృక్షాణాగ్ రసా న్సమవహార మేకతాగ్ రస ఙ్గమయన్తి. ౧. తే యథా
తత్ర న వివేకం లభ న్తేఽముష్యాహం వృక్షస్య రసోఽస్మ్యముష్యాహం
వృక్షస్య రసోఽస్మీత్యేవ మేవ ఖలు సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజాస్సతి

సమ్పద్య న విదు స్సతి సమ్పద్యామహా ఇతి. ౨. త ఇహవ్యాఘ్రో
వా సిగ్ంహో వా వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతంగో వా
దగ్ంశో వా మశకో వా యద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి. ౩. సయ ఏషో౽
మైత దాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో
ఇతి భూయఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యే
హోవాచ. ౪

దశమః ఖండః.

ఇమాః సోమ్య సద్యః పురస్తా త్ప్రాచ్య స్స్యందన్తే పశ్చా
త్ప్రతీచ్యస్తాస్సముద్రా త్సముద్రమే వాపి యన్తి సముద్ర ఏవ భ
యథా తత్ర న విదు రియ మహ మస్మీయ మహ మస్మీతి. ౧
ఏవ మేవ ఖలు సోమ్యేమాః సర్వాః ప్రజా స్సత [1]ఆగమ్య స వి
స్సత ఆగచ్ఛామ హ ఇతి త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సిగ్ంహో వా
వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతంగో వా దగ్ంశో వా మశక
వా య ద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి. ౨. స య ఏషో౽ణి మైత దాత్మ్య
మిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ
ఏవ మాభగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

ఏకాదశః ఖండః.

అస్య సోమ్య మహతో వృక్షస్య యో మూలే భ్యాహన్యా
జ్జీవన్ స్రవే ద్యో మధ్యే౽భ్యాహన్యా జ్జీవన్స్రవే ద్యో౽గ్రే౽భ్యా
హన్యా జ్జీవన్ స్రవే త్స ఏష జీవే నాత్మనానుప్రభూతః పేపీయమాన
మోదమాన స్తిష్ఠతి. ౧. [2]తస్య య దేకాగ్ం శాఖాం జీవో జహా త్యథ
సా శుష్యతి ద్వితీయాం జహా త్యథ సాశుష్యతి తృతీయాం జహా త్య
సాశుష్యతి సర్వం జహాతి సర్వ శ్శుష్యత్యేవ మేవ ఖలు సోమ్య
ద్ధీతి హోవాచ. ౨. జీవాపేతం వా వ కి లేదం మ్రియతే న జీ

1 ఆగత్య. 2 అస్య.

మ్రియత ఇతి స య ఏషోఽణిమై తదాత్మ్య మిదగ్ం సర్వం త త్సత్యగ్ం స ఆత్మా త త్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సో మ్యేతిహోవాచ. ౩.

ద్వాదశః ఖండః.

న్యగ్రోధఫల మత ఆహ రే తీద మ్భగవ ఇతి భిన్ధీతి భిన్నం భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీ త్యణ్వ్య ఇవేమాధానా భగవ ఇత్యాసా మఙ్గైకా మ్భిన్ధీతి భిన్నా భగవ ఇతి కి మత్ర పశ్య సీతి న కిఞ్చన భగవ ఇతి. ౧. తగ్ం హోవాచ యం వై సోమ్యైతమణిమానం న నిభాలయ స ఏతస్య వై కిల సో మ్యైషోఽణిమ్న ఏవం మహా న్న్యగ్రోధ స్తిష్ఠతి. ౨. శ్రద్ధత్స్వ సో మ్యేతి స య ఏషోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ం సర్వం తత్స త్యగ్ం స ఆత్మా త త్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్విత తథా సో మ్యేతి హోవాచ. ౩.

త్రయోదశః ఖండః.

లవణ మేతదుదకేఽ వధాయాథ మా ప్రాత రుప సీదథా ఇతి స హ తథా చకార తగ్ం హోవాచ య ద్దోషా లవణ ముద కేఽ[1]వాథా అఙ్గ తదాహరేతి త ద్ధావ మృశ్య న వివేద యథా విలీన మేవాఙ్గ. ౧. అస్యాన్తా దాచామేతి కథ మితి లవణ మితి మధ్యా దాచా మేతి కథమితి లవణ మిత్యంతా దాచామేతి కథ మితి లవణ మిత్యభి ప్రా శ్యైత దథ మోపసీదథా ఇతి తద్ధ తథా చకార తచ్ఛశ్వ త్సంవర్తతే తగ్ంహోవాచాత్రవావ కిల స త్సోమ్య న నిభాలయ సేఽత్రైవ కిలేతి. ౨. స య ఏషోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా త త్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మాభ గవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సో మ్యేతి హోవాచ. ౩.

చతుర్దశః ఖండః.

యథా సోమ్య పురుషం గన్ధారే భ్యోఽభినద్ధా క్షమా నీయతం

1 బాథా.

తతోఽతిజనే విసృజేత్స యథా తత్ర ప్రాఙ్వోద ఙ్వాఽధరాఙ్వా
ప్రత్యఙ్వా ప్రధ్మాయీతాభినద్ధాక్ష ఆనీతోఽభినద్ధాక్షో విసృష్టః. ౧.
తస్య యథాభినహనం ప్రముచ్య ప్రబ్రూయా దేతాం దిశం గన్ధారా
ఏతాం దిశం వ్రజేతి స గ్రామా ద్గ్రామం పృచ్ఛన్ పణ్డితో మేధావీ
గన్ధారా నేవోపసంపద్యే తైవమే వేహాచార్యవాన్ పురుషో వేద తస్య
తావ దేవ చిరం యావ న్న విమోక్ష్యేఽథ సంపత్స్య ఇతి. ౨. స
య ఏషోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ం సర్వం త త్సత్యగ్ం స ఆత్మా త త్త్వ
మసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా
సోమ్యేతి హోవాచ. ౩.

పఞ్చదశః ఖండః.

పురుషగ్ం [1]సోమ్యోపతాపినం జ్ఞాతయః పర్యుపాసతే జానాసి
మాం జానాసి మా మితి తస్య యావ న్న వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః
ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయాం తా వ జ్జానాతి. ౧.
అథ యదాఽస్య వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ స్తేజసి తేజః
పరస్యాం దేవతాయా మథ న జానాతి. ౨. స య ఏషోఽణిమైత
దాత్మ్య మిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా త త్త్వమసి శ్వేతకేతో
ఇతి భూయ ఏవ మా భగవా న్విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి
హోవాచ. ౩.

షోడశః ఖండః.

పురుషగ్ం సోమ్యోత హస్తగృహీత మానయ న్త్యపహార్షీత్
స్తేయ మకార్షీ త్పరశు మస్మై తపతేతి స యది తస్య కర్తా భవతి
తత ఏవానృత మాత్మానం కురుతే సోఽనృతాభిసన్ధోఽనృతే నాత్మాన
మన్తర్ధాయ పరశుం త ప్తం ప్రతిగృహ్ణాతి స దహ్యతేఽథ హన్యతే. ౧.
అథ యది తస్యా కర్తా భవతి తత ఏవ సత్య మాత్మానం కురుతే సః

1 సోమ్యోతోపతాపినం.

సత్యాభిసన్ధస్సత్యే నాత్మాన మన్తర్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్ణాతి స నదహ్యతేఽథ ముచ్యతే. ౨. స యథా తత్ర నదాహ్యేతైతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి. ౩.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది షష్ఠః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది - సప్తమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

అధీహి భగవ ఇతి హోపససాద సనత్కుమారం నారద స్తగ్ హోవాచ యద్వేత్థ తేన మోపసీద తతస్త ఊర్ధ్వం వక్ష్యామీతి. ౧. స హోవాచ ర్గ్వేదం భగవో ఽధ్యేమి యజుర్వేదగ్ సామవేద మాథర్వణం చతుర్థ మితిహాసపురాణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యగ్ రాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్త్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ సర్పదేవ జనవిద్యా మేతద్భగవోఽధ్యేమి. ౨. సోఽహం భగవో మన్త్రవి దేవాస్మి నాత్మవిత్ శ్రుతగ్ హ్యేవ మే భగవద్దృశేభ్య స్తరతి శోక మాత్మవిదితి సోఽహం భగవశ్శోచామి తం మా భగవాఞ్ శోకస్య పారం తారయ త్వితి తగ్ హోవాచ యద్వై కించైత దధ్యగీష్ఠా నామైవైతత్. ౩. నామ వా ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేద ఆథర్వణ శ్చతుర్థ ఇతిహాసపురాణః పఞ్చమో వేదానాం వేదః పిత్ర్యో రాశి ర్దైవో నిధి ర్వాకో వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యా బ్రహ్మవిద్యా భూతవిద్యా క్షత్త్రవిద్యా నక్షత్రవిద్యా సర్పదేవజనవిద్యా నామైవైతన్నామోపాస్స్వేతి. ౪. స యో నామ బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావన్నామ్నో గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యో నామ బ్రహ్మే

త్యుపాస్తేఽస్తి భగవో న్నామ్నో భూయ ఇతి నామ్నో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి. ౫.

ద్వితీయః ఖండః.

వాగ్వావ నామ్నో భూయసీ వాగ్వా ఋగ్వేదం విజ్ఞాపయతి యజుర్వేదగ్ం సామవేద మాథర్వణం చతుర్థ మితిహాసపురాణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యగ్ం రాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్య మేకాయనం దేవ విద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్పదేవజనవిద్యాం దివం చ పృథివీం చ వాయుఞ్చాకాశ ఞ్చాపశ్చ తేజశ్చ దేవాగ్ శ్చ మనుష్యాగ్ శ్చ పశూగ్ శ్చ వయాగ్ంసి చ తృణవనస్పతీఞ్ఛ్వాపదా న్యాకీటపతంగ పిపీలికం ధర్మ ఞ్చాధర్మఞ్చ సత్య ఞ్చానృతం చ సాధుచా సాధు చ హృదయజ్ఞ ఞ్చాహృదయజ్ఞంచ యద్వై వాఙ్నాభవిష్య న్న ధర్మో నాధర్మో వ్యజ్ఞాపయిష్య న్నసత్యం నానృతం న సాధు నాసాధు న హృదయజ్ఞో నాహృదయజ్ఞో వాగే వైతత్సర్వం విజ్ఞాపయతి వాచ ముపాస్వేతి. ౧. స యో వాచం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ ద్వాచో గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యో వాచం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో వాచో భూయ ఇతి వాచో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

తృతీయః ఖండః.

మనో వావ వాచో భూయో యథా వై ద్వే వామలకే ద్వేకోలే ద్వౌవాక్షౌ ముష్టి రనుభవత్యేవం వాచం చ నామ చ మనోఽనుభవతి సయదా మనసా మన స్యతిమంత్రా నధీయీతే త్యథాధీ కర్మాణి కుర్వీతే త్యథ కురుతే పుత్రాగ్ శ్చ పశూగ్ శ్చే చ్ఛేయే త్య థేమం చ లోక మముఞ్చే చ్ఛేయేత్యథేచ్ఛతే మనో హ్యాత్మా మనో హి లోకో మనోహిబ్రహ్మ మన ఉపాస్వేతి. ౧. స యో మనో బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావన్మనసో గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యో

మనో బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో మనసో భూయ ఇతి మనసోవావ భూయోఽస్తీతి త న్మే భగవా న్బ్రవీ త్వితి. ౨.

చతుర్థః ఖండః.

సఙ్కల్పో వావ మనసో భూయాన్యదా వై సఙ్కల్పయ తేఽథ [1]మన స్యత్యథ వాచ మీరయతి తా ము నా మ్నీరయతి నామ్ని మన్త్రా ఏక మ్భవ న్తి మన్త్రేషు కర్మాణి. ౧. తాని హవా ఏతాని సఙ్కల్పైకాయనాని సఙ్కల్పాత్మకాని సఙ్కల్పే ప్రతిష్ఠితాని సమక్లృపతాం ద్యావాపృథివీ సమకల్పేతాం వాయు శ్చాకాశం చ సమకల్పంతా మాప శ్చ తేజశ్చ తేషాగ్ సంక్లృప్త్యై వర్షగ్ సఙ్కల్పతే వర్షస్య సంక్లృప్త్యా అన్నగ్ సఙ్కల్పతేఽన్నస్య సంక్లృప్త్యై ప్రాణాస్సఙ్కల్పన్తే ప్రాణానాగ్ సంక్లృప్త్యై మన్త్రా స్సఙ్కల్పన్తే మన్త్రాణాం సంక్లృప్త్యై కర్మాణి సఙ్కల్పన్తే కర్మణాం సంక్లృప్త్యై లోక స్సఙ్కల్పతే లోకస్య సంక్లృప్త్యై సర్వగ్ సఙ్కల్పతే స ఏష స్సఙ్కల్ప స్సఙ్కల్ప ముపాస్వేతి. ౨. స య స్సఙ్కల్పం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే [2]సంక్లృప్తాన్వై సలోకా న్ధ్రువా న్ధ్రువః ప్రతిష్ఠితా న్ప్రతిష్ఠి తోఽవ్యథమానా నవ్యథమానోఽభిసిధ్యతి యావ త్సఙ్కల్పస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య స్సఙ్కల్పం బ్రహ్మే త్యుపా స్తేఽస్తి భగవ స్సంకల్పా ద్భూయ ఇతి సంకల్పా ద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవా న్బ్రవీత్వితి. 3.

పఞ్చమః ఖండః.

చిత్తం వావ సఙ్కల్పా ద్భూయో యదా వై చేతయతేఽథ సఙ్కల్పయతేఽథ మన స్యత్యథ వాచ మీరయతి తాము నామ్నీర యతి నామ్ని మన్త్రా ఏకం భవ న్తి మన్త్రేషు కర్మాణి. ౧. తాని హవా ఏతాని చిత్తైకాయనాని చిత్తాత్మాని చిత్తే ప్రతిష్ఠితాని తస్మా ద్యద్యపి బహువిద చిత్తో భవతి నాయ మస్తీత్యేవైన మాహు ర్యదయం వేద యద్వాయం విద్వాన్నేత్థమ [3]చిత్త సాఽిత్యథ య ద్యల్పవి చ్చిత్తవా న్

---

1 మనస్యథ. 2 సంక్లృప్తా. 3 చిత్తః సా.

భవతి తస్మాదేవాత శిష్టాప స్తే చి త్తగ్ హ్యేవైషా మేకాయనం చి
మాత్మా చిత్తం ప్రతిష్ఠా చిత్త ముపా స్వేతి. ౨. స య శ్చిత్తం బ్రహ్మే
త్యుపా స్తే చిత్తాన్వై స లోకా౯ ధ్రువా౯ ధ్రువః ప్రతిష్ఠితా౯ ప్ర
ష్ఠితోఽవ్యథమానా నవ్యథమానోఽభి సిధ్యతి యావ చ్చిత్తస్య గత
తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య శ్చిత్తం బ్రహ్మేత్యుపా స్తేస్తి
గవశ్చిత్తా ద్భూయఇతి చిత్తాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవా
బ్రవీ త్వితి. ౩.

షష్ఠః ఖండః.

ధ్యానం వావ చిత్తా ద్భూయో ధ్యాయ తీవ పృథివీ ధ్యాం
తీ వా న్తరిక్షం ధ్యాయతీవ ద్యౌ ర్ధ్యాయ న్తీ వా పో ధ్యాయ న్తీవ ప
తా ధ్యాయన్తీవ దేవమనుష్యా స్తస్మా ద్య ఇహ మనుష్యాణాం మః
త్తాం ప్రాప్నువన్తి ధ్యానాపాదాగ్ శా ఇవైవతే భవం త్యథ యేఽలా
కలహినః పిశునా ఉపవాదిన స్తేఽథ యే ప్రభవో ధ్యానాపాదా
శా ఇవైవ తే భవంతి ధ్యానముపాస్వేతి. ౧. స యో ధ్యానం బ్రహ్మే
త్యుపాస్తే యావ ద్ధ్యానస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భః
యో ధ్యానం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేస్తి భగవో ధ్యానా ద్భూయ
ధ్యానాద్వావభూయోస్తీతి త న్మే భగవా౯ బ్రవీ త్వితి. ౨.

సప్తమః ఖండః.

విజ్ఞానం వావ ధ్యానా ద్భూయో విజ్ఞానేనవా ఋగ్వేదం
జానాతి యజుర్వేదగ్ సామవేద మాథర్వణం చతుర్థ మితిహాసపు
ణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యగ్ రాశిం దైవం నిధిం వా
వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్ర
ద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ సర్ప దేవజనవిద్యాం దివం చ పృథివీం చ వా
శ్చాకాశం చాపశ్చ తేజ శ్చ దేవాగ్ శ్చ మనుష్యాగ్ శ్చ పశూగ్
వయాగ్ సి చ తృణవనస్పతీ౯ శ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికం ధర్మం
ధర్మంచ సత్యం చానృతంచ సాధుచా సాధుచ హృదయజ్ఞ శ్చాహ

యజ్జు ష్షాన్నం చ రసఞ్చేమం చ లోకమముం చ విజ్ఞానేనైవ విజా
నాతి విజ్ఞాన ముపాస్వేతి. ౧. స యో విజ్ఞానం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే
విజ్ఞానవతో వై స లోకాఞ్ జ్ఞానవతోఽభిసిధ్యతి యావ ద్విజ్ఞానస్య
గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యోవిజ్ఞానం బ్రహ్మేత్యు
పాస్తేఽస్తిభగవో విజ్ఞానా ద్భూయ ఇతి విజ్ఞానాద్వావ భూయోస్తీతి
తన్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

అష్టమః ఖండః

బలం వావ విజ్ఞానా ద్భూయోఽపిహ శతం విజ్ఞానవతా మేకో
బలవా నాకంపయతే స యదా బలీ భవత్యథోత్థాతా భవత్యుత్తిష్ఠన్
పరిచరితా భవతి పరిచర న్నుపసత్తా భవత్యుపసీదన్ద్రిష్టా భవతి శ్రో
తా భవతి మన్తా భవతి బోద్ధా భవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవతి బలే
నవై పృథివీ తిష్ఠతి బలేనాంతరిక్షం బలేన ద్యౌ ర్బలేన పర్వతాబలేన
దేవమనుష్యాబలేన పశవశ్చ వయాగ్ంసి చ తృణవనస్పతయ శ్శ్వాపదా
న్యాకీటపతఙ్గపిపీలికం బలేన లోక స్తిష్ఠతి బల ముపాస్వేతి. ౧. స యో
బలం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ ద్బలస్య గతం తత్రాస్య యథాకామ
చారో భవతి యో బలం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవో బలా ద్భూ
య ఇతి బలాద్వావ భూయోస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

నవమః ఖండః.

అన్నం వావ బలా ద్భూయ స్తస్మా ద్యద్యపి దశరాత్రీ ర్నాశ్నీ
యా ద్యద్యుహ జీవే దథ వాఽద్రష్టాఽశ్రోతాఽమన్తాఽబోద్ధాఽకర్తా
ఽవిజ్ఞాతా భవత్యథాన్నస్యాయే ద్రష్టా భగతి శ్రోతా భవతి మన్తా
భవతి బోద్ధా భవతి కర్తాభవతి విజ్ఞాతా భవత్యన్న ముపాస్వేతి. ౧.
స యోఽన్నం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽన్నవతో వై స లోకాన్ పానవతో
ఽభిసిధ్యతి యావదన్నస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారోభవతి యో
ఽన్నంబ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తిభగవోఽన్నాద్భూయ ఇత్యన్నాద్వావ
భూయో స్తీతి తన్మే భగవా న్బ్రవీ త్వితి. ౨.

దశమః ఖండః.

ఆపో వా అన్నాద్భూయస్య స్తస్మాద్యదా సువృష్టి ర్న భవతి వ్యాధీయన్తే ప్రాణా అన్నం కనీయో భవిష్యతీ త్యథ యదా సువృష్టి ర్భవత్యానందినః ప్రాణా భవ న్త్యన్నం బహు భవిష్యతీ త్యాపఏవేమా మూర్తా యేయం పృథివీయదంతరిక్షం యద్ద్యౌర్యత్పర్వతా యద్దేవమనుష్యా యత్పశవ శ్చ వయాగ్ంసిచ తృణవనస్పతయ శ్శ్వాపదా న్యాకీటపతంగ పిపీలిక మాపఏవేమా మూర్తా అప ఉపాస్స్వేతి. ౧. స యోఽపో బ్రహ్మే త్యుపా స్త ఆప్నోతి సర్వాన్కామాగ్ స్తృప్తిమాన్ భవతి యావ దపాంగతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యోఽ పో బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవోఽద్భ్యో భూయ ఇ త్యద్భ్యోవావ భూయో స్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

ఏకాదశః ఖండః.

తేజో వా అద్భ్యో భూయ స్తద్వా ఏతద్వాయు మాగృహ్యాకాశ మభితపతి తదాహు ర్నిశోచతి నితపతి వర్షిష్యతి వా ఇతి తేజఏవ తత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽథాప స్సృజతే తదేతదూర్ధ్వాభిశ్చ తిరశ్చీభిశ్చ విద్యుద్భి రాహ్రాదా శ్చర న్తి తస్మా దాహు ర్విద్యోతతే స్తనయతి వర్షిష్యతి వాఇతితేజ ఏవ తత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽథాప స్సృజతే తేజ ఉపాస్స్వేతి. ౧. స య స్తేజో బ్రహ్మేత్యుపా స్తే తేజస్వీ వై స తేజస్వతో లోకాన్ భాస్వతోఽపహత తమస్కానభిసిధ్య తి యావ త్తేజసో గతం తత్రాస్య యథాకామ చారో భవతి య స్తేజో బ్రహ్మే త్యుపా స్తేఽ స్తిభగవ స్తేజసోభూయ ఇతి తేజసో వావ భూయో స్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

ఆకాశో వావ తేజసో భూయా నాకాశే వై సూర్యాచన్ద్రమసా వుభౌ విద్యున్నక్షత్రా ణ్యగ్ని రాకాశేనాహ్వయ త్యాకాశేన శృణో త్యాకాశే న ప్రతిశృణో త్యాకాశే రమత ఆకాశే న రమత

ఆకాశే జాయత ఆకాశ మభిజాయత ఆకాశ ముపాస్స్వేతి. ౧. స య ఆకాశం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆకాశవతో వై స లోకా న్ప్రకాశవతో ఽసంబాధానురు గాయవతోఽభిసిధ్యతి యావ దాకాశస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆకాశం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవ ఆకాశా ద్భూయ ఇ త్యాకాశా ద్వావ భూయోఽస్తీతి త న్మే భగవా న్బ్రవీ త్వితి. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

స్మరో వా ఆకాశా ద్భూయ స్తస్మా ద్యద్యపి బహవ ఆసీర న్న స్మరన్తో నైవ తే కంచన శృణుయు ర్న మన్వీర న్నవిజానీర న్యదా వావ తే స్మరేయు రథ శృణుయు రథ మన్వీర న్నథ విజానీర న్స్మరేణ వై పుత్రా న్విజానాతి స్మరేణ పశూ న్స్మర ముపాస్స్వేతి. ౧. స యస్స్మరం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావత్స్మరస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య స్స్మరం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవ స్స్మరా ద్భూయ ఇతి స్మరాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవా న్బ్రవీత్వితి. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

ఆశా వావస్మరా ద్భూయస్యాశే ద్ధో వై స్మరో మన్త్రా నధీతే కర్మాణి కురుతే పుత్రాగ్ంశ్చ పశూగ్ంశ్చేచ్ఛత ఇమం చ లోక మము ఞ్చేచ్ఛత ఆశా ముపాస్స్వేతి. ౧. స య ఆశాం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే ఆశయాస్య సర్వే కామా స్సమృధ్య న్త్యమోఘా హా స్యాశిషో భవ న్తి యావదాశాయా గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవ ఆశాయా భూయ ఇ త్యాశాయా వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవా న్బ్రవీ త్వితి. ౨.

పఞ్చదశః ఖండః.

ప్రాణోవా ఆశాయా [1]భూయా న్యథావా అరా నాభౌ సమర్పితా ఏవ మస్మి న్ప్రాణే సర్వగ్ం సమర్పితం ప్రాణః ప్రాణేన యాతి ప్రాణః

1 భూతా.

[1]ప్రాణం దదాతి ప్రాణో హ పితా ప్రాణో మాతా ప్రాణో భ్రాతా ప్రాణ స్స్వసా ప్రాణఆచార్యః ప్రాణో బ్రాహ్మణః. ౧. స యది పితరంవా మాతరంవా భ్రాతరం వా స్వసారం వాచారం వా బ్రాహ్మణం వాకించి ద్భృశమివ ప్రత్యాహ ధిక్త్వాస్త్విత్యేవైవ మాహుః పితృహా వైత్వమసి మాతృహా వైత్వమసి భ్రాతృహా వైత్వమసి స్వసృహావై త్వమస్యాచార్య హావై త్వమసిబ్రాహ్మణహా వై త్వమసి. ౨. అథ య ద్యప్యేనానుత్క్రా న్త ప్రాణాఞ్ఛూలేన సమాసం [2]వ్యతి సందహే న్నైవైనం బ్రూయుః పితృహాసీతి న మాతృహాసీతి నభ్రాతృహాసీతి నస్వసృహాసీతి నాచార్యహాసీతి నబ్రాహ్మణహాసీతి.౩.ప్రాణో హ్యేవైతాని సర్వాణి భవతి సవా ఏష ఏవం పశ్యన్నేవంమన్వాన ఏవం విజాన న్నతివాదీ భవతి తఞ్చే ద్బ్రూయు రతివా ద్యసీత్యతివా ద్యస్మీతి బ్రూయా న్నాపహ్నువీత. ౪.

షోడశః ఖండః.

ఏషతు వా అతివదతి యస్సత్యేనాతివదతి సోఽహం భగవ స్సత్యేనాతివదానీతి సత్యం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి సత్యం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

సప్తదశః ఖండః.

యదావై విజానా త్యథ సత్యం వదతి నావిజానన్ సత్యం వదతి విజానన్నేవ సత్యం వదతి విజ్ఞాన న్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి విజ్ఞానం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

అష్టాదశః ఖండః.

యదావై మనుతేఽథ విజానాతి నామ త్వా విజానాతి మత్యైవ విజానాతి మతి స్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి మతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

ఏకోనవింశః ఖండః.

యదావై శ్రద్దధా త్యథ మనుతే నాశ్రద్దధ న్మనుతే శ్రద్దధదేవ మనుతే శ్రద్ధా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి శ్రద్ధాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

1 ప్రాణం దదాతి ప్రాణాయ దదాతి. 2 వ్యతిషందహే న్నై

వింశః ఖండః.

యదా వై నిస్తిష్ఠ త్యథ శ్రద్దధాతి నానిస్తిష్ఠ ఞ్ఛ్రద్దధాతి నిస్తి
ష్ఠ న్నేవ శ్రద్దధాతి నిష్ఠాత్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి నిష్ఠాం భగవో విజిజ్ఞా
స ఇతి. ౧.

ఏకవింశః ఖండః.

యదా వై కరో త్యథ నిస్తిష్ఠతి నాకృత్వా నిస్తిష్ఠతి కృత్వైవ
నిస్తిష్ఠతి కృతి స్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి కృతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

ద్వావింశః ఖండః.

యదా వై సుఖం లభతేఽథ కరోతి నాసుఖం లబ్ధ్వా కరోతి
సుఖమేవ లబ్ధ్వా కరోతి సుఖం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి సుఖం భగవో
విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

త్రయోవింశః ఖండః.

యో వై భూమా తత్సుఖం నాల్పే సుఖ మస్తి భూమైవ సుఖం
భూమాత్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య ఇతి భూమానం భగవో విజిజ్ఞాసఇతి. ౧.

చతుర్వింశః ఖండః.

యత్ర నాన్య త్పశ్యతి నాన్య చ్ఛృణోతి నాన్య ద్విజానాతి
సభూమాఽథ య త్రాన్య త్పశ్య త్యన్య చ్ఛృణో త్యన్యద్విజానాతి
తదల్పం యో వై భూమా తదమృత మథ యదల్పం తన్మర్త్యగ్ం స భగ
వః కస్మి న్ప్రతిష్ఠిత ఇతి స్వే మహిమ్ని యదివా న మహిమ్నీతి. ౧.
గో అశ్వ మిహ మహిమే త్యాచక్షతే హస్తి హిరణ్యం దాసభార్యం
క్షేత్రా ణ్యాయతనా నీతి నాహ మేవం బ్రవీమి బ్రవీమీతి హోవా
చాన్యో హ్యన్యస్మి న్ప్రతిష్ఠిత ఇతి. ౨.

పఞ్చవింశః ఖండః.

సఏ వాధస్తా త్స ఉపరిష్టా త్సపశ్చా త్స పుర స్తా త్స దక్షిణత
స్స ఉత్తరత స్స ఏవేదగ్ం సర్వ మిత్యథాతోఽహఙ్కారాదేశ ఏవాహ

మేవాధస్తా దహ ముపరిష్టా దహం పశ్చా దహం పురస్తా దహం దక్షి
ణతోఽహ ముత్తరతోఽహ మేవేదగ్ సర్వ మితి. ౧. అథాత ఆత్మా
దేశ ఏ వాత్మైవా ధస్తా దాత్మోపరిష్టా దాత్మా పశ్చా దాత్మా పురస్తా
దాత్మా దక్షిణత ఆత్మో త్తరత ఆత్మై వేదగ్ సర్వమితి సవా ఏష ఏవం
పశ్య న్నేవం మన్వాన ఏవం విజాన న్నాత్మరతి రాత్మక్రీడ ఆత్మమిథున
ఆత్మానంద స్సస్వరా డ్భవతి తస్య సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవ
తి అథ యేఽన్యథాతోవిదు రన్యరాజాన స్తేక్షయ్యలోకా భవన్తి తే
షాగ్ సర్వేషు లోకే ష్వకామచారో భవతి. ౨.

షడ్వింశః ఖండః.

తస్య హవా ఏత స్యైవం పశ్యత ఏవం మన్వాన స్యైవం విజా
నత ఆత్మతః ప్రాణ ఆత్మత ఆశాత్మత స్స్మర ఆత్మత ఆకాశ ఆత్మత స్తేజ
ఆత్మత అప ఆత్మత ఆవిర్భావతిరోభావా వాత్మతోఽన్న మాత్మతో బల
మాత్మతో విజ్ఞాన మాత్మతో ధ్యాన మాత్మత శ్చిత్త మాత్మత స్సంకల్ప
ఆత్మతోమన ఆత్మతో వా గాత్మతో నామాత్మతో మంత్రా ఆత్మతః కర్మా
ణ్యాత్మత ఏవేదగ్ సర్వమితి. ౧. తదేషశ్లోకః. న పశ్యో మృత్యుం పశ్య
తి న రోగం నోతదుఃఖతామ్, సర్వగ్‌హ పశ్యః పశ్యతి సర్వ మాప్నో
తి సర్వశ ఇతి, స ఏకధా భవతి త్రిధా భవతి పంచధా సప్తధా నవ
ధా చైవ పునశ్చైకాదశః స్మృతః, శతంచ దశ చైకశ్చ సహస్రాణి
చవిగ్‌శతిః, ఆహార శుద్ధౌ సత్త్వశుద్ధి స్సత్త్వశుద్ధౌ ధ్రువా స్మృతిః, స్మృతి
లమ్భే సర్వగ్రన్థీనాం విప్రమోక్షః తస్మై మృదితకషాయాయ తమసః
పారం దర్శయతి భగవాన్ సనత్కుమార స్తగ్ స్కంద ఇత్యాచక్ష
తే తగ్‌స్కంద ఇత్యాచక్షతే. ౨.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది - సప్తమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

ఛాన్దోగ్యోపనిషది - అష్టమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. అథ య దిద మస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుణ్డరీకం వేశ్మ దహరోఽస్మి న్నంతరాకాశ స్తస్మి న్యద న్త స్తదన్వేష్టవ్యం తద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి. ౧. తఞ్చే ద్బ్రూయు ర్య దిద మస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మదహరోఽస్మి న్నంతరాకాశః కిం తదత్ర విద్యతే య దన్వేష్టవ్యం య ద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి. ౨. స బ్రూయా ద్యావా న్వా అయ మాకాశ స్తావా నేషోఽ న్తర్హృదయ ఆకాశ ఉభే అస్మిన్ ద్యావాపృథివీ అ న్తరేవ సమాహితే ఉభా వగ్నిశ్చ వాయుశ్చ సూర్యాచన్ద్రమసా వుభౌ. విద్యున్నక్షత్రాణి య చ్చాస్యే హా స్తి యచ్చ నా స్తి సర్వం త దస్మిన్ సమాహిత మితి. 3. తం చే ద్బ్రూయు రస్మిగ్ శ్చే దిదం బ్రహ్మపురే సర్వగ్ సమాహితగ్ సర్వాణి చ భూతాని సర్వేచ కామా య దైన జ్జరావాప్నోతి ప్రధ్వగ్ సతే వా కిం తతోఽతిశిష్యతఇతి. ౪. స బ్రూయా న్నాస్య జర యైత జ్జీర్యతి న వధే నాస్యహన్యత ఏత త్సత్యం బ్రహ్మ పుర మస్మిన్ కామా స్సమాహితా ఏష ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యు ర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాస స్సత్యకామ స్సత్యసఙ్కల్పో యథా హ్యేవేహ ప్రజా అన్వావిశంతి యథానుశాసనం యం య మ న్తమభికామా భవ న్తి యం జనపదం యం క్షేత్రభాగం తం తమే వోపజీవంతి. ౫. తద్యథేహ [1]కర్మజితో లోకః క్షీయత ఏవ మే వాముత్ర పుణ్యచితో లోకః క్షీయతే త ద్య ఇహాత్మాన మననువిద్య వ్రజంత్యేతాగ్శ్చ సత్యా న్కామాగ్ స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేష్వకామచారో భవ త్యథ య ఇహాత్మాన మనువిద్య వ్రజ న్త్యేతాగ్శ్చ సత్యా న్కామాగ్ స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి. ౬.

---

[1] కర్మచితో.

ద్వితీయః ఖండః.

స యది పితృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పా దే వాస్య పితర స్సము త్తిష్ఠన్తి తేన పితృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౧. అథ యది మాతృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదే వాస్య మాతర స్సము త్తిష్ఠన్తి తేన మాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౨. అథ యది భ్రాతృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య భ్రాతర స్సము త్తిష్ఠన్తి తేన భ్రాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. 3. అథ యది స్వసృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పా దేవాస్య స్వసార స్సము త్తిష్ఠన్తి తేన స్వసృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౪. అథ యది సఖిలోకకామో భవతి సఙ్కల్పా దేవాస్య సఖాయ స్సము త్తిష్ఠన్తి తేన సఖిలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౫. అథ యది గన్ధమాల్యలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదే వాస్య గన్ధమాల్యే సము త్తిష్ఠత స్తేన గన్ధమాల్యలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౬. అథ యద్యన్నపానలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్యాన్నపానే సము త్తిష్ఠత స్తేనాన్నపానలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౭. అథ యది గీతవాది[1]త్రలోకకామో భవతి సఙ్కల్పా దే వాస్య గీతవాది[2]త్రే సము త్తిష్ఠత స్తేన గీతవాది[3]త్రలోకేన సమ్పన్నో మహీయతే. ౮. అథ యది స్త్రీలోకకామో భవతి సఙ్కల్పా దే వాస్య స్త్రియ స్సము త్తిష్ఠన్తి తేన స్త్రీలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౯. యం య మ న్త మభికామో భవతి యఙ్కామయతే సోఽస్య సంకల్పా దేవసము త్తిష్ఠతి తేన సంపన్నో మహీయతే. ౧౦.

తృతీయః ఖండః.

త ఇమే సత్యాః కామా అనృతాపిధానా స్తేషాగ్ం సత్యానాగ్ం సతా మనృత మపిధానం యోయో హ్యస్యేతః ప్రైతి న తమిహ దర్శనాయ లభతే. ౧. అథ యే చాస్యేహ జీవా యే చ ప్రేతా య చ్చాన్య దిచ్ఛ న్న లభతే సర్వం తదత్ర గత్వా విందతేఽత్ర హ్యస్యై

1 త్రలోక. 2 త్రేసము. 3 త్రలోకేన.

తే సత్యాః కామా అనృతాపిధానా స్తద్యథా హిరణ్యనిధిం నిహిత మక్షేత్రజ్ఞా ఉపర్యుపరి సంచరన్తో న విన్దేయు రేవ మే వేమా స్సర్వాః ప్రజా అహరహ ర్గచ్ఛన్త్య ఏతం బ్రహ్మలోకం నవిన్ద న్త్యనృతేన హి ప్రత్యూఢాః. ౨. స వా ఏష ఆత్మా హృది తస్యైతదేవ నిరు క్తగ్ హృద్యయ మితి తస్మా ద్ధృదయ మహరహ ర్వా ఏవంవిత్స్వర్గం లోక మేతి. 3. అథ య ఏష సంప్రసాదోఽస్మా చ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం జ్యోతి రుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హోవా చైత దమృత మభయ మేతి ద్బ్రహ్మేతి తస్య హవా ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ సత్యమితి. ౪. తాని హవా ఏతాని త్రీణ్యా క్షరాణి సతీయ మితి త ద్య త్స త్తద మృత మథ య త్తి న్మర్త్య మథ యద్యంతే నోభే య చ్ఛతీ య దనే నోభే యచ్ఛతి తస్మాద్య మహరహర్వా ఏవంవి త్స్వర్గం లోకమేతి ౫.

చతుర్థః ఖండః.

అథ య ఆత్మా స సేతు ర్విధృతి రేషాం లోకానా మసమ్భే దాయ నైతగ్ సేతు మహోరాత్రే తరతో న జరా న మృత్యు ర్న శోకో న సుకృతం న దుష్కృతగ్ సర్వే పాప్మానోఽతో నివ ర్తన్తేఽపహత పాప్మా హ్యేష బ్రహ్మలోకః. ౧. తస్మా ద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽన్ధ స్స న్ననన్ధో భవతి విద్ధస్సన్నవిద్ధో భవత్యుపతాపీ స న్ననుపతాపీ భవ తి తస్మా ద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽపి న క్త మహ రేవాభినిష్పద్యతే సకృ ద్విభాతో హ్యే వైష బ్రహ్మలోకః. ౨. త ద్య ఏవైతం బ్రహ్మ లోకం బ్రహ్మచర్యే ణానువిన్ద న్తి తేషామేవైష బ్రహ్మలోక స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి. 3.

పఞ్చమః ఖండః.

అథ య ద్యజ్ఞ ఇత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యే ణ హ్యేవ యో జ్ఞాతా తం విన్దతేఽథ యదిష్ట మిత్యాచక్షతే బ్రహ్మ చర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యే [1]వేష్ట్వాత్మాన మనువిన్దతే. ౧. అథ

1 ఇష్ట్వాత్మాన.

య త్సత్త్రాయణమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ
హ్యేవ సత ఆత్మన స్త్రాణం విన్దతేఽథ యన్మౌన మిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్య
మేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యే వాత్మాన మనువిద్య మనుతే. ౨. అథ
యదనాశకాయనమి త్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదేష హ్యాత్మా న న
శ్యతి యం బ్రహ్మచర్యే ణానువిన్దతేఽథ యదరణ్యాయన మిత్యాచక్ష
తే బ్రహ్మచర్యమేవ త త్తదరశ్చ హ వై ణ్య శ్చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే తృతీ
యస్యా మితో దివి తదైరంమదీయగ్ం సర స్తదశ్వత్థ స్సోమ సవన స్తద
పరాజితా పూ ర్బ్రహ్మణః ప్రభువిమితగ్ం హిరణ్మయమ్. 3. త ద్య ఏవై
తా వరం చ ణ్యం చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మచర్యే ణానువిన్దన్తి తేషా
మే వైష బ్రహ్మలోక స్తేషాగ్ం సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

అథ యా ఏతా హృదయస్య నాడ్య స్తాః పిఙ్గళస్యాణిమ్న
స్తిష్ఠన్తి శుక్లస్య నీలస్య పీతస్య లోహిత స్యే త్యసౌ వా ఆదిత్యః పిఙ్గళ
ఏష శుక్ల ఏష నీల ఏష పీత ఏష లోహితః. ౧. త ద్యథా మహాపథ
ఆతత ఉభౌ గ్రామౌ గచ్ఛ తీమఞ్చా ముఞ్చైవ మే వైతా ఆదిత్యస్య
రశ్మయ ఉభౌ లోకౌ గచ్ఛ న్తీమ ఞ్చాము ఞ్చాముష్మా దాదిత్యా త్ప్ర
తాయన్తే తా ఆసు నాడీషు సృప్తా ఆభ్యోనాడీభ్యః ప్రతాయన్తే తే
ఽముష్మి న్నాదిత్యే సృప్తాః. ౨. త ద్యత్రైత త్సుప్త స్సమస్త స్సంప్ర
సన్న స్స్వప్నం నవిజానాత్యాసు తదా నాడీషు సృప్తో భవతి త న్న
కశ్చన పాప్మా స్పృశతి తేజసా హి తదా సంపన్నో భవతి. 3. అథ య
త్రైత దబలిమానం నీతో భవతి తమభిత ఆసీనా ఆహు ర్జానాసి
మాం జానాసి మా మితి స యావ దస్మా చ్ఛరీరా దనుత్క్రాన్తో
భవతి తావ జ్జానాతి. ౪. అథ యత్రైత దస్మా చ్ఛరీరా దుత్క్రామ
త్య థైతై రేవ రశ్మిభిరూర్ధ్వ మాక్రమతే స ఓ మితి వా హోద్వా
మీయతే స యావ త్క్షిప్యే న్మన స్తావ ద్యాదిత్య ఙ్గచ్ఛ త్యేతద్వై ఖలు
లోకద్వారం విదుషాం ప్రపదనం నిరోధోఽవిదుషామ్. ౫. త దేష శ్లో

౯౹. శతం చైకాచ హృదయస్య నాడ్య స్తాసాం మూర్ధాన మభినిస్సృతై
కా,త యోర్ధ్వ మాయ న్నమృతత్వ మేతి విష్వ జ్జన్యా ఉత్క్రమణే
భవ న్త్యుత్క్రమణే భవ న్తి. ౬.

సప్తమః ఖండః.

యయాత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యు ర్విశోకోఽ విజిఘ
త్సోఽపిపాస స్సత్యకామ స్సత్యసఙ్కల్ప స్సోఽన్వేష్టవ్య స్స విజిజ్ఞాసిత
వ్య స్స సర్వాగ్ శ్చ లోకా నాప్నోతి సర్వాగ్ శ్చ కామా న్యస్తమా
త్మాన మనువిద్య విజానాతీతిహ ప్రజాపతి రువాచ. ౧. తద్ధోభయే దే
వాసురా అనుబుబుధిరే తేహోచు ర్హంత త మాత్మాన మన్విచ్ఛా
మో యమాత్మాన మన్విష్య సర్వాగ్ శ్చలోకా నాప్నోతి సర్వాగ్ శ్చ
కామాని తీన్ద్రో హైవ దేవానా మభి ప్రవవ్రాజ విరోచనోఽసురా
ణా న్తౌ హా సం విదానా వేవ సమిత్పాణీ ప్రజాపతి సకాశ మాజగ్మ
తుః. ౨. తౌ హ ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షాణి బ్రహ్మచర్య మూషతు స్తౌ
హ ప్రజాపతి రువాచ కి మిచ్ఛన్తా వవా స్త మితి తౌ హోచతు
ర్య ఆత్మాపహతపాప్మా విజరో విమృత్యు ర్విశోకో విజిఘత్సో ఽపిపా
స స్సత్య కామ స్సత్యసఙ్కల్ప స్సోఽన్వేష్టవ్య స్సవిజిజ్ఞాసితవ్యస్స స
ర్వాగ్ శ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్ శ్చ కామాగ్ యస్త మాత్మాన మ
నువిద్య విజానాతీతి భగవతో వచో వేదయన్తే త మిచ్ఛన్తా వవా స్త
మితి. ౩. తౌహ ప్రజాపతి రువాచ య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత
ఏష ఆత్మేతి హోవా చైత దమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మేతి త్యథ యో
యం భగవోఽప్సు పరిఖ్యాయతే య శ్చాయ మాదర్శే కతమ ఏష
ఇత్యేష ఉ ఏవైషు సర్వే[1]ష్వ న్తేషు పరిఖ్యాయత ఇతి హోవాచ. ౪.

అష్టమః ఖండః.

ఉదశరావ ఆత్మాన మవేక్ష్య యదాత్మనో నవిజానీథ స్తన్మే ప్ర
బ్రూతమితి తౌ హోదశరావేఽవేక్షాం చక్రాతే తౌహ ప్రజాపతి

1 ష్వేతేషు.

రువాచ కిం పశ్యథఇతి తౌ హోచతుః స్సర్వ మేవేద మావాంభగవ
ఆత్మానం పశ్యావ ఆలోమభ్య ఆనఖేభ్యః ప్రతిరూప మితి. ౧. తౌహ
ప్రజాపతి రువాచ సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ భూత్వోద
శరావేఽవేక్షేథా మితి తౌ హ సా ధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృ
తౌ భూత్వోదశరావే ఽవేక్షాంచక్రాతే తౌహ ప్రజాపతి రువాచ కిం ప
శ్యథ ఇతి. ౨. తౌ హోచతు ర్యథై వేద మావాం భగవ స్సాధ్వలం
కృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ [1]స్వ ఏవ మేవేమౌ భగవస్సాధ్వల
ఙ్కృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతా విత్యేష ఆత్మేతిహోవా చైత దమృ
తమభయ మేతద్బ్రహ్మేతి తౌహ శా న్తహృదయౌ ప్రవవ్రజతుః. 3. తౌ
హాన్వీక్ష్యప్రజాపతి రువాచ అనుపలభ్యాత్మాన మననువిద్య వ్రజతో
యతర ఏత దుపనిషదో భవిష్య న్తి దేవావాఽసురావా తే పరా భవి
ష్య న్తీతి సహ శాంతహృదయఏవవిరోచనోఽసురాఞ్ జగామ తేభ్యో
హైతా ముపనిషదం ప్రోవా చాత్మై వేహ మహయ్య ఆత్మాపరిచర్య
ఆత్మాన మే వేహ మహయన్నాత్మానం పరిచర న్నుభౌ లోకా వవాప్నో
తి మఞ్చాముఞ్చేతి. ౪. తస్మా దప్య ద్యేహాదదాన మశ్రద్ధధాన మయ
జమాన మాహు రాసురో బతే త్యసురాణాగ్ హ్యేషోపనిష త్ప్రే
తస్య శరీరం భిక్షయా వసనే నాలంకారేణేతి సగ్స్కుర్వ న్త్యేతేన
హ్యముం లోకం జేష్యన్తో మన్యంతే. ౫.

నవమః ఖండః.

అథ హేన్ద్రోఽప్రాప్యైవ దేవా నేత ద్భయం దదర్శ యథైవ ఖ
ల్వయమస్మిఞ్ శరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువ
సనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృతః ఏవ మేవాయ మస్మి న్నం
ధేఽన్ధోభవతి స్రామే స్రామః పరివృక్ణే పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశ
మన్వేష నశ్యతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యా మీతి. ౧. ససమిత్పాణిః

1 చ ఏవ.

పునరేయాయ తగ్ హ ప్రజాపతి రువాచ మఘవ న్యచ్ఛాంత హృదయః ప్రావ్రాజీ స్సార్థం విరోచనేన కిమిచ్ఛ న్పునరాగమ ఇతి సహోవాచ యథైవ ఖ ల్వయం భగవోఽస్మిం ఇఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువసనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృత ఏవ మే వాయ మస్మిన్నన్ధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృక్ణే పరివృక్ణో ఽస్యైవ శరీరస్య నాశ మన్వేష నశ్యతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి. ౨. ఏవ మే వైష మఘవన్నితి హోవా చైత న్త్వేవ తే భూయోఽను వ్యాఖ్యాస్యామివ సాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షాణీతి సహాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షా ణ్యువా స త స్మై హోవాచ. 3.

దశమః ఖండః.

య ఏష స్వప్నే మహీయమాన శ్చరత్యేష ఆత్మేతి హోవాచై తదమృత మభయ మేతద్బ్రహ్మేతి సహ శాంతహృదయః ప్రవవ్రాజ సహాప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శతద్య ద్యపీదగ్ శరీర మన్ధం భవ త్యనన్ధః స్సభవతి యది స్రామ మస్రామో [1]సనైవైషోఽప్యదోషేణ దుష్య తి. ౧. నవధే నాస్య హన్యతే నాస్యస్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నంతి త్వేవై నం విచ్ఛాదయ న్తీవా ప్రియవే త్తైవ భవ త్యపి రోదితీవ నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి. ౨. ససమిత్పాణిః పునరేయాయ తగ్ హ ప్రజా పతి రువాచ మఘవ న్యచ్ఛా న్తహృదయః ప్రావ్రాజీః కిమిచ్ఛ న్పునరాగ మ ఇతి సహోవాచ తద్య ద్యపీదం భగవ శ్శరీర మంధం భవత్యనం ధస్సభవతి యది స్రామ మస్రామో నైవైషోఽస్య దోషేణ దుష్యతి. 3. నవధే నాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్న న్తి త్వేవైనం విచ్ఛాదయంతి వా ప్రియవే త్తేవ భవ త్యపి రోదితీవ నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యా మీ త్యేవ మేవైష మఘవ న్నితిహోవా చైతం త్వే వ తే భూయోఽను వ్యాఖ్యాస్యా మివ సాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షా ణీతి సహాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతంవర్షా ణ్యువాస తస్మై హోవాచ. ౪.

---

1 సనైవైష.

ఏకాదశః ఖండః.

తద్య త్రైత త్సుప్త స్సమస్త స్సం ప్రసన్న స్స్వప్నం నవిజానా త్యేష ఆత్మేతిహోవా చైత దమృత మభయ మేతద్బ్రహ్మేతి సహ శా న్తహృదయః ప్రవవ్రాజ సహాప్రాప్యై వ దేవా నేత ద్భయం దదర్శనాహ ఖల్వయ మేవగ్ం సంప్ర త్యాత్మానం జానా త్యయ మహ మస్మీతి నో ఏవేమాని భూతాని వినాశ మే వా పీతో భవతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి. ౧. ససమిత్పాణిః పునరేయాయ తగ్ం హ ప్రజాపతి రువా చ మఘవన్యచ్ఛాన్తహృదయః ప్రావ్రాజీః [1]కిమిచ్ఛ న్పునరాగమ ఇతి సహోవాచ [2]నాహ ఖల్వయం భగవ ఏవగ్ం సంప్ర త్యాత్మానం జా నా త్యయ మహ మస్మీతి నో ఏవే మాని భూతాని వినాశ మే వాపీ తో భవతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి. ౨. ఏవ మే వైష మఘ వన్నితి హోవాచ ఏతం త్వేవ తే భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి నో ఏ వాన్యత్రైతస్మా ద్వ సాపరాణి పఞ్చవర్షాణీతి సహాపరాణి పఞ్చవర్షా ణ్యువాస తాన్యేకశతగ్ం సంపేదురేత త్తద్యదాహు రేకశతగ్ం హవై వర్షాణి మఘవా న్ప్రజాపతౌ బ్రహ్మచర్య మువాస తస్మై హోవాచ. 3.

ద్వాదశః ఖండః.

మఘవ న్మర్త్యం వా ఇదగ్ం శరీర మాత్తం మృత్యునా తదస్యా మృతస్యాశరీర స్యాత్మనోఽధిష్ఠాన మాత్తో వై స శరీరః ప్రియాప్రియా భ్యాం న హ వై స శరీరస్య సతః ప్రియాప్రియయో రపహతి ర స్త్య శరీరం వావ స న్తం న ప్రియాప్రియే స్పృశతః. ౧. అశరీరో వాయు రభ్రం విద్యుత్ స్తనయిత్ను రశరీరాణ్యేతాని త ద్యథైతా న్యముష్మా దాకాశా త్సముత్థాయ పరంజ్యోతి రుపసమ్పద్య స్వేన రూపేణాభిని ష్పద్యన్తే ఏవ మేవైష సమ్ప్రసాదోఽస్మా చ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం జ్యోతి రుపసమ్పద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే. ౨. స ఉత్తమః పురుషః స తత్ర పర్యేతి జక్షత్క్రీడ న్రమమాణః స్త్రీభి ర్వా యానై

1 కిమిచ్ఛ. 2 నాహం.

ర్వా జ్ఞాతిభి ర్వా నోపజనగ్ స్మర న్నిదగ్ శరీరగ్ స యథా ప్రయోగ్య ఆచరణే యుక్త ఏవ మేవాయ మస్మిఞ్ఛరీరే ప్రాణో యుక్తః.3.అథ యత్రైతదాకాశ మనువిషణ్ణం చక్షు స్సచాక్షుషః పురుషో దర్శనాయ చక్షు రథ యో వేదేదం జిఘ్రాణీతి స ఆత్మా గన్ధాయ ఘ్రాణ మథ యో వేదే ద మభివ్యాహరాణీతి సఆత్మాభివ్యాహారాయ వా గథయో వేదేదగ్ శృ[1]ణ్వా నీతి సఆత్మా శ్రవణాయశ్రోత్రమ్. ౪. అథ యో వేదేదం మన్వా[2]నీతి స ఆత్మా మనోఽస్యదైవం చక్షుః సవా ఏష ఏతే నదైవేన చక్షుషా మన సైతా న్కామా న్పశ్యన్ రమతే. ౫. య ఏతే బ్రహ్మలోకే తంవా ఏతం దేవా ఆత్మాన ముపాసతే తస్మా త్తేషాగ్ సర్వే చ లోకా ఆత్తా స్సర్వేచ కామా స్ససర్వాగ్శ్చ లోకానాప్నోతిసర్వాగ్శ్చకామాన్య స్త మాత్మాన మనువిద్య విజానాతీతిహా ప్రజాపతి రువాచ ప్రజాపతి రువాచ. ౬.

త్రయోదశః ఖండః.

శ్యామా చ్ఛబలం ప్రపద్యే శబలా చ్ఛ్యామం ప్రపద్యే అశ్వ ఇవ రోమాణి విధూయ పాపం చన్ద్రఇవ రాహో ర్ముఖా త్ప్రముచ్య ధూత్వా శరీర మకృతం కృతాత్మా బ్రహ్మలోక మభిసంభవామీత్యభిసంభవామీతి. ౧.

చతుర్దశః ఖండః.

ఆకాశో వైనామ నామరూపయో ర్నిర్వహితా తే య దన్తరాతద్బ్రహ్మ తదమృతగ్ సఆత్మా ప్రజాపతే స్సభాం వేశ్మ ప్రపద్యే యశోఽహం భవామి బ్రాహ్మణానాం యశో రాజ్ఞాం యశో విశాం యశోఽహ మనుప్రాపత్సి సహాహం యశసాం యశః శ్యేత మదత్కమదత్కగ్ శ్యేతం లిన్దు మాభిగాం లిన్దుమాభిగామ్. ౧.

పఞ్చదశః ఖండః.

తద్ధైత ద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతి ర్మనవే మనుః

1 శృణవా. 2 తే తిః.

ప్రజాభ్యః ఆచార్యకులా ద్వేద మధీత్య యథావిధానం గురోః కర్మాతి శేషేణాభిసమావృత్య కుటుమ్బే శుచౌ దేశే స్వాధ్యాయ మధీయానో ధార్మికా న్విదధ దాత్మని సర్వేన్ద్రియాణి సమ్ప్రతిష్ఠా ప్యాహిగ్ంసం త్సర్వభూతా న్యన్యత్ర తీర్థేభ్య స్సఖ ల్వేవం వర్తయ న్యావదాయుషం బ్రహ్మలోకమభిసమ్పద్యతే నచ పునరావర్తతే నచ పున రావర్తతే. ౧.

ఆప్యాయన్తు మమాంగాని వా క్ప్రాణ శ్చక్షు శ్శ్రోత్ర మథో బలమిన్ద్రియాణి చ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మోపనిషదం మాహమ్బ్రహ్మ నిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరోదనిరాకరణ మస్త్వనిరాకరణంమేఽస్తు తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మా స్తే మయి సన్తు తే మయిసన్తు. ౨.

ఆప్యాయన్త్వితి శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది అష్టమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

ఛాన్దోగ్యోపనిష త్సమాప్తా. హరిః ఓమ్ తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ కాణ్వశాఖాయామ్

౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్

తృతీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్.

పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణా త్పూర్ణ ముదచ్యతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణ మేవావశిష్యతే.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. ఉషా వా అశ్వస్య మేధ్యస్య శిరః, సూర్య శ్చక్షు

ర్వాతః ప్రాణో వ్యాత్త మగ్నిర్వైశ్వానర స్సంవత్సర ఆత్మాశ్వస్య మే
ధ్యస్య. ద్యౌః పృష్ఠ మన్తరిక్ష ముదరం పృథివీ పాజస్యమ్. దిశః పార్శ్వ
మవా న్తరదిశః పర్శవ ఋతవోఽఙ్గాని మాసా శ్చార్ధమాసాశ్చ పర్వా
ణ్యహోరాత్రాణి ప్రతిష్ఠా నక్షత్రాణ్యస్థీని నభోమాంసాని, ఊవధ్యగ్
సికతాః సిన్ధవో గుదా యకృ చ్చక్లోమానశ్చపర్వతా ఓషధయశ్చవన
స్పతయశ్చలోమాని ఉద్య న్పూర్వార్ధో నిమ్లోచన్ జఘనార్ధో[1]య ద్వి
జృంభతే తద్విద్యోతతే యద్విధూనుతే తత్ స్తనయతి యన్మేహతి త
ద్వర్షతి వాగేవాస్య వాక్. ౧. అహ ర్వా అశ్వం పురస్తా న్మహిమా
న్వజాయత తస్య పూర్వే సముద్రే యోనీ రాత్రి రేనం పశ్చా న్మమ
హిమాన్వజాయత తస్యాపరే సముద్రే యోని రేతౌ వా అశ్వం మహి
మానా వభిత స్సంబభూవతుః. హయో భూత్వా దేవానవ హ ద్వాజీ
గన్ధర్వా నర్వాఽసురా నశ్వో మనుష్యాన్ సముద్ర ఏవాస్య బన్ధుః
సముద్రో యోనిః.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. నైవేహ కించ నాగ్రఆసీన్మృత్యు నైవేద మా
వృత మాసీత్, అశనాయయా అశనాయా హి మృత్యు స్తన్మనోఽ
కురుతాత్మన్వీస్యా మితి. సోఽర్చన్న చర త్తస్యార్చత ఆపో జాయన్తా
ర్చతేవై మేక మభూ దితి తదేవార్కస్యార్కత్వమ్, కగ్ హవా అస్మై
భవతి య ఏవ మేతదర్క స్యార్కత్వం వేద. ౧. ఆపోవా అర్క
స్త ద్యదపాగ్ శర ఆసీ త్త త్సమహన్యత సా పృథివ్యభవ త్తస్యామ
శ్రామ్యత్ తస్య శ్రాంతస్య తప్తస్య తేజో రసోనిరవర్తతాగ్నిః. ౨.
స త్రేధాత్మానం వ్యకురుతాదిత్యం తృతీయం వాయుం తృతీయగ్ స
ఏష ప్రాణ స్త్రేధా విహితః తస్యప్రాచీ దిక్ఛిరోఽసౌ చాసౌ చేర్మౌ అ
థాస్యప్రతీచీదిక్పుచ్ఛ మసౌ [2]చాసౌచ సక్థ్యౌ దక్షిణా చోదీచీచ
పార్శ్వేద్యౌః పృష్ఠ మన్తరిక్ష ముదర మియ మురః సఏషోఽప్సు ప్రతి

1 త ద్విజృంభతే తద్విద్యోతతే. 2 చ సక్థ్యౌ.

ష్ఠితో యత్ర క్వచైతి తదేవ ప్రతితిష్ఠత్యేవం విద్వాన్. 3. సో
ఽకామయత ద్వితీయో మ ఆత్మా జాయేతేతి స మనసా వాచం
మిథునగ్ం సమభవత్ అశనాయా మృత్యు స్తద్యద్రేత ఆసీత్స సంవత్స
రోఽభవత్. నహ పురా తత స్సంవత్సర ఆస తమేతావన్తం కాల
మబిభః, యావాన్ సంవత్సర స్త మేతావతః కాలస్య పరస్తాదసృ
జత, తం జాత మభివ్యాదదాత్ స భాణ కరోత్సైవ వాగభవ
త్. ౪. స ఐక్షత యది వా ఇమమభిమగ్ంస్యే కనీయోఽన్నం కరిష్య
ఇతి స తయా వాచా తేనాత్మనేదగ్ం సర్వ మసృజత యది[1]దం కిఞ్చర్చో
యజూగ్ంషిసామాని ఛన్దాగ్ంసి యజ్ఞాన్ ప్రజాః పశూన్, స యద్య
దేవాసృజత తత్తదత్తు మధ్రియత సర్వం వా అత్తీతి తదదితే రదిత
త్వగ్ం సర్వస్యైత స్యాత్తా భవతి సర్వ మస్యాన్నం భవతి య ఏవ మే
త దదితే రదితిత్వం వేద. ౫. సోఽకామయత భూయసా యజ్ఞేన భూ
యో యజేయేతి సోఽశ్రామ్యత్స తపోఽతప్యత తస్య శ్రాన్తస్య తప్తస్య
యశోవీర్య ముదక్రామత్, ప్రాణా వై యశో వీర్యం తత్ప్రాణేషూ
త్క్రాన్తేషు శరీరగ్ం శ్వయితు మధ్రియత తస్య శరీర ఏవ మన ఆసీత్.
౬. సోఽకామయత మేధ్యం మ ఇదగ్ం స్యా దాత్మన్వ్యనేన స్యామితి,తతోఽ
శ్వస్సమభవ ద్యదశ్వ త్తన్మేధ్య మభూ దితి తదేవాశ్వమేధస్యాశ్వమే
ధత్వమ్, ఏష హవా అశ్వమేధం వేద య ఏన మేవం వేద, త మనవరు
ధ్యైవా మన్యత తగ్ం సంవత్సరస్య పరస్తా దాత్మన ఆలభత, పశూన్
దేవతాభ్యః ప్రత్యౌహత్, తస్మా త్సర్వదైవత్యం ప్రోక్షితం ప్రాజాపత్య
మాలభన్తే, [2]ఏషవా అశ్వమేధో య ఏష తపతి తస్య సంవత్సర ఆత్మా
య మగ్ని రర్క స్తస్యేమే లోకా ఆత్మాన స్తావేతా వర్కాశ్వమేధౌ
సోపున రేకైవ దేవతా భవతి మృత్యురేవాప పునర్మృత్యుం జయతి
నైనం మృత్యు రాప్నోతి మృత్యు రస్యాత్మా భవతి ఏతాసాం దేవ
తానా మేకో భవతి. ౭.

---

1 హం. 2 ఏషహవా.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ద్వయాహ ప్రాజాపత్యా దేవా శ్చాసురాశ్చ, తతః [1]కానీయసా ఏవ దేవా జ్యాయసా అసురాః తఏషు లోకే ష్వస్పర్ధన్త తేహ దేవా ఊచు ర్హన్తాసురా న్యజ్ఞ ఉద్గీథేనాత్యయా మేతి. ౧. తేహ వాచ మూచు స్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో వా గుదగాయత్ యో వాచి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ య త్కల్యాణం వదతి తదా త్మనే తే విదు రనేన వైన ఉద్గాత్రాత్యేష్య న్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్మ నా విధ్యన్ స య స్సపాప్మా య దేవేద మప్రతిరూపం వదతి సఏవ సపాప్మా. ౨. అథ హ ప్రాణ మూచు స్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తే భ్యః ప్రాణఉదగాయ ద్యః ప్రాణ భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ య త్కల్యాణం జిఘ్రతి తదాత్మనే తే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్య న్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్మనా విధ్యన్ స య స్సపాప్మా య దేవేద మ ప్రతిరూపం జిఘ్రతి స ఏవ స పాప్మా. 3. అథహ చక్షు రూచు స్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్య శ్చక్షు రుదగాయత్ య శ్చక్షుషి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయ ద్యత్కల్యాణం పశ్యతి తదాత్మనే తే విదు ర నేన వైన ఉద్గాత్రా త్యేష్య న్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్మనా విధ్యన్ స య స్సపాప్మా య దేవేద మప్రతిరూపం పశ్యతి స ఏవ సపాప్మా. ౪. అథ హ శ్రోత్ర మూచు స్త్వం నఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యః శ్రోత్ర ముదగాయ త్ య శ్శ్రోత్రే భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగా య ద్యత్కల్యాణగ్ శృణోతి తదాత్మనే తే విదు రనేనవై నఉద్గాత్రా త్యేష్య న్తీతి త మభిద్రుత్య పాప్మ నా విధ్యన్ స య స్స పాప్మా యదేవేద మప్రతిరూపగ్ శృణోతి స ఏవ స పాప్మా. ౫. అథ హ మన ఊచు స్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో మన ఉదగాయత్ యోమనసి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయద్య త్కల్యాణగ్ సఙ్కల్పయతి తదాత్మ నేతే విదు రనేన వైన ఉద్గాత్రా త్యే ష్యంతీతి త మభిద్రుత్య పాప్మనా విధ్యన్ సయ స్సపాప్మా యదే వేద మ

[1] కనీయసా.

ప్రతిరూపగ్ం సఙ్కల్పయతి సఏవ స పాప్మైవ ఖల్వేతా దేవతాః
పాప్మభి రుపాసృజ న్నేవమనాః పాప్మనా విధ్యన్. ౬. అథ హేమ మాస
న్యం ప్రాణ మూచు స్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్య ఏష ప్రాణ ఉద
గాయ త్తే విదు రనేన వై న ఉద్గాత్రా త్యేష్యంతీతి త మభిద్రుత్య పాప్మ
నావిధ్యన్ స యథాశ్మాన మృత్వా లోష్ఠో విధ్వగ్ంసే తైవగ్ం హైవ విధ్వగ్ం
సమానా విష్వఞ్చో వినేశు స్తతో దేవా అభవన్ పరాఽసురా భవ
త్యాత్మనా పరాస్య ద్విషన్ పాప్మా భ్రాతృవ్యో భవతి య ఏవం వేద. ౭.
తే హోచుః క్వను సోఽభూ ద్యోన ఇత్థ మసక్తే త్యయమాస్యేఽన్తరి
తిసోఽయాస్య ఆఙ్గిరసోఽఙ్గానాగ్ంహి రసః. ౮. సా వా ఏషా దేవతా దూ
ర్నామ దూరగ్ం హ్యస్యా మృత్యు ర్దూరగ్ం హ వా అస్మా న్మృత్యు ర్భ
వతి య ఏవం వేద. ౯. సా వా ఏషా దేవ తైతాసాం దేవతానాం పా
ప్మానం మృత్యు మపహత్య య త్రాసాం దిశా మన్త స్తద్గమయాఞ్చకా
ర తదాసాం పాప్మనో విన్యదధా త్తస్మా న్న జన మియా న్నాన్త మియా
న్నే త్పాప్మానం మృత్యు మన్వవాయానీతి. ౧౦. సా వా ఏషా దేవతై
తాసాం దేవతానాం పాప్మానం మృత్యు మపహత్యా థైనా మృత్యు
మత్యవహత్. ౧౧. స వై వాచ మేవ ప్రథమా మత్యవహ త్సా య
దా మృత్యు మత్య ముచ్యత సోఽగ్ని రభవ త్సోఽయమగ్నిః పరేణ
మృత్యు మతిక్రాన్తో దీప్యతే. ౧౨. అథ హ ప్రాణ మత్యవహ త్స యదా
మృత్యు మత్యముచ్యత స వాయు రభవ త్సోఽయం వాయుః పరేణ
మృత్యు మతిక్రాంతః పవతే. ౧౩. అథ చక్షు రత్యవహ త్తద్యదా మృత్యు
మత్యముచ్యత స ఆదిత్యోఽభవ త్సోఽసా వాదిత్యః పరేణ మృత్యు మతి
క్రాన్త స్తపతి. ౧౪. అథ శ్రోత్ర మత్యవహ త్తద్యదా మృత్యు మత్యము
చ్యత తా దిశోఽభవగ్ం స్తా ఇమాదిశః పరేణ మృత్యు మతిక్రాంతాః.
౧౫. అథ మనోఽత్యవహ త్త ద్యదా మృత్యు మత్యముచ్యత స చన్ద్ర
మాఅభవ త్సోఽసౌ చన్ద్రః పరేణ మృత్యు మతిక్రాంతో భాత్యేవగ్ం
హ వా ఏన మేషా దేవతా మృత్యు మతివహతి య ఏవం వేద. ౧౬. అ

థాత్మనేఽన్నాద్య మాగాయ ద్యద్ధి కించాన్న మద్యతేఽ నేనైవ తదద్య
తఇహ ప్రతి తిష్ఠతి. ౧౭. తే దేవా అబ్రువ న్నేతావ ద్వా ఇదగ్ సర్వం
యదన్నం తదాత్మన ఆగాసీ రనునోఽస్మి న్నన్న ఆభజ స్వేతి తే వైమా
భిసంవిశతేతి తథేతి తగ్ సమంతం పరిణ్యవిశ న్త తస్మా ద్యదనేనాన్న మత్తి
తేనైతా స్తృప్య న్త్యేవగ్ హవా ఏవగ్ స్వా అభిసంవిశ న్తి భర్తా స్వా
నాగ్ శ్రేష్ఠః పుర ఏతా భవత్యన్నాదోఽధిపతి ర్య ఏవం వేద యఉ
హైవం విదగ్ స్వేషు ప్రతిపత్తి ర్బుభూషతి నహైవాలంభార్యేభ్యో భవ
త్యథ యఏవైత మనుభవతి యోవైత మనుభార్యాన్ బుభూషతి సహై
వాలం భార్యేభ్యో భవతి. ౧౮. సోఽయాస్య ఆఙ్గిరసోఽఙ్గానాగ్ హి ర
సః, ప్రాణో వా అఙ్గానాగ్ రసః ప్రాణో హి వా అఙ్గానాగ్ రస స్తస్మా
ద్యస్మా త్కస్మా చ్చాఙ్గా త్ప్రాణ ఉత్క్రామతి తదేవ తచ్ఛుష్య త్యేషహి
వా అఙ్గానాగ్ రసః. ౧౯. ఏష ఉ ఏవ బృహస్పతి ర్వాగ్వై బృహతీ తస్యా
ఏషపతి స్తస్మా దు బృహస్పతిః. ౨౦. ఏష ఉ ఏవ బ్రహ్మణస్పతి
ర్వాగ్వై బ్రహ్మ తస్యా ఏష పతి స్తస్మా దు బ్రహ్మణస్పతిః.
౨౧. ఏష ఉ ఏవ సామ వా గ్వై సామైష సా చామ శ్చేతి త త్సా
మ్న స్సామత్వమ్ య[1] ద్వైవ సమః ప్లుషిణా సమో మశకేన సమో నాగే
న సమ ఏభి స్త్రిభి ర్లోకై స్సమోఽనేన సర్వేణ తస్మా[2] ద్వైవ సామాశ్ను
తేసామ్న స్సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి యఏవ మేత త్సామ వేద.
౨౨. ఏష ఉ వా ఉద్గీథః ప్రాణో వా ఉత్ప్రాణేన హీదగ్ సర్వ ముత్త
బ్ధం వాగేవ గీథోచ్చ గీథా చేతి స ఉద్గీథః. ౨3. తద్ధాపి బ్రహ్మదత్త
శ్చైకితానేయో రాజానం భక్షయ న్నువాచాయం తస్య రాజా మూర్ధా
నం విపాతయ తాద్యదితోఽయాస్య ఆఙ్గిరసోఽన్యే[3] నోదగాయ దితి వాచా
చ హ్యేవ స ప్రాణేన చోదగాయ దితి. ౨౪. తస్య హైతస్య సామ్నో
యః స్వం వేద భవతి హాస్య స్వం తస్య స్వర ఏవ స్వం తస్మా దార్త్వి

1 ద్వేవ. 2 ద్వేవ. 3 నోద్గాయ.

జ్యం కరిష్య న్వాచి స్వర మిచ్ఛేత తయా వాచా స్వరసంపన్నయా_ర్త్వి జ్యం కుర్యా త్తస్మాద్యజ్ఞే స్వరవ న్తం దిదృక్షన్త ఏవ, అథో యస్య స్వం భవతి భవతి హాస్య స్వం య ఏవ మేత త్సామ్నః స్వం వేద. ౨౫. తస్య హైతస్య సామ్నో య స్సువర్ణం వేద భవతి హాస్య సువర్ణం తస్య వై స్వర ఏవ సువర్ణం భవతి హాస్య సువర్ణం య ఏవ మేత త్సామ్న స్సువర్ణం వేద. ౨౬. తస్య హైతస్య సామ్నో యః ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిహ తిష్ఠతి తస్యవై వాగేవ ప్రతిష్ఠా వాచి హి ఖ ల్వేష ఏత త్ప్రాణః ప్రతిష్ఠితోగీయతేఽన్న ఇ త్యుహైక ఆహుః. ౨౭. అథాతః పవమానానా మేవాభ్యారోహః స వై ఖలు ప్రస్తోతా సామ ప్రస్తౌతి స యత్ర ప్రస్తుయా త్తదేతాని జపేత్ అసతో మా సద్గమయ తమసో మా జ్యోతి ర్గమయ మృత్యోర్మా[1]ఽమృతంగమయేతి స యదా హాసతో మా సద్గమయేతి మృత్యు ర్వా అస త్స దమృతం మృత్యోర్మామృతం గమయామృతం మాకు ర్వి త్యేవైతదాహ తమసో మా జ్యోతి ర్గమయేతి మృత్యు ర్వై తమో జ్యోతి రమృతం మృత్యో ర్మామృతం గమయామృతం మాకు ర్విత్యేవైత దాహ మృత్యో ర్మామృతం గమయేతి నాత్ర తిరోహిత మి వాస్తి. అథ యానీతరాణి స్తోత్రాణి తేష్వాత్మనేఽన్నాద్య మాగాయే త్తస్మా దు తేషు వరం వృణీత యం కామం కామయే[1]త తగ్ం స ఏష ఏవం వి దుద్గాతాఽఽత్మనే వా యజమానాయ వా యం కామం కామ[2]యతే త మాగాయతి తద్ధైత ల్లోకజిదేవ న హైవాలోక్య తా యా ఆశాస్తి య ఏవ మేత త్సామవేద. ౨౮.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. ఆత్మైవేద మగ్ర ఆసీత్ పురుషవిధః సోఽనువీక్ష్య నాన్యదాత్మనోఽ పశ్యత్ సోఽహ మస్మీ త్యగ్రే వ్యాహర త్తతోఽహంనామాభవత్ తస్మాదప్యేత ర్హ్యామన్త్రితోఽహ మయ మిత్యేవాగ్ర ఉక్త్వా

1 ఽమృత్ అగమయేతి. 2 యేత.

థాన్య న్నామ ప్రబ్రూతే య దస్య భవతి స యత్పూర్వోఽస్మా త్సర్వస్మా త్సర్వా౯ పాప్మన ఔష త్తస్మా త్పురుష ఔషతి హ వై సతం యోఽస్మా త్పూర్వో బుభూషతి య ఏవం వేద. ౧. సోఽబిభే త్తస్మా దేకాకీ బిభేతి సహాయ మీక్షాఞ్చక్రే య న్మ ధన్య న్నాస్తి కస్మా న్ను బిభేమీతి తత ఏవాస్య భయం వీయాయ కస్మాద్ధ్యభేష్యత్ ద్వితీయా ద్వై భయంభవతి. ౨. సవై నైవ రేమే తస్మా దేకాకీ న రమతే సద్వితీ యమైచ్ఛత్, స హైతావా నాస యథా స్త్రీపుమాగ్ంసౌ సమ్పరిష్వక్తౌ స ఇమ మేవాత్మానం ద్వేధా పాతయ త్తతః పతిశ్చ పత్నీచా భవతాం తస్మా దిద మర్ధ బృగల మివ స్వఇతి హ స్మాహ యాజ్ఞవల్క్య స్తస్మా దయ మాకాశః, స్త్రియా పూర్యత ఏవ తాగ్ం సమ భవ త్తతో మనుష్యా అజాయ న్త. ౩. సో హేయ మీక్షాఞ్చక్రే కథం ను [2]మాత్మన ఏవ జన యిత్వా సంభవతి హ న్త తిరోసానీతి సా గౌ రభవ దృషభ ఇతర స్తాగ్ం సమేవాభవ త్తతో గావోఽజాయ న్త బడబేతరా భవ దశ్వ వృష ఇత రో గర్దభీ తరా గర్దభ ఇతర స్తాగ్ం సమేవా భవ త్తత ఏకశఫ మజాయ తాఽజేతరా భవ ద్బ స్త ఇతరోఽవి రితరా మేష ఇతర స్తాగ్ం సమేవాభ వ త్తతో జావయోఽజాయ న్తైవ మేవ య దిదం కిఞ్చ మిథున మాపిపీ లికాభ్య స్తత్సర్వ మసృజత. ౪. [*]సోఽవై దహం వావ సృష్టి ర స్మి హాగ్ం హీదగ్ం సర్వ మసృక్షీతి తతః సృష్టి రభవత్సృష్ట్యాగ్ం హా స్యైతస్యాంభ వతి య ఏవం వేద. ౫. అథేత్యభ్య మన్థ త్సముఖాచ్చ యోనే ర్హస్తా భ్యాం చాగ్ని మసృజత తస్మా దేత దుభయ మలోమక మ న్తరతోఽలో మ కాహి యోని ర న్తరతః త ద్య దిద మాహు రముం యజాఽముం య జే త్యే కైకం దేవ మేతస్యై వ సా విసృష్టి రేష ఉ హ్యేవ సర్వే దేవాః, అథ యత్కిం చేద మార్ద్రం త ద్రేతసోఽసృజత తదు సోమః ఏతావద్వా ఇదగ్ం సర్వ మన్నం చై వాన్నాదశ్చ సోమ ఏవాన్న మ గ్ని రన్నాదః సై షా బ్రహ్మణోఽతిసృష్టిః, యచ్ఛ్రేయసో దేవా నసృ

1 మాత్మాన. 2 సోఽవే.

జతాథ యన్మర్త్య స్సన్నమృతా నసృజత తస్మా దతిసృష్టి రతిసృష్ట్యాగ్
హా స్యైతస్యాం భవతి య ఏవం వేద. ౬. తద్ధేదం త ర్హ్యవ్యాకృత
మాసీత్ తన్నామరూపాభ్యా మేవ వ్యాక్రియతాఽసౌ నామాయ
మిదగ్ రూప ఇతి తదిద మ ప్యేతర్హి నామ రూపాభ్యా మేవ వ్యాక్రి
యతేఽసౌనామాయ మిదగ్ రూప ఇతి స ఏష ఇహ ప్రవిష్టః ఆనఖాగ్రే
భ్యో యథా క్షురః క్షురధానేవ హితః స్యా ద్విశ్వంభరో వా విశ్వంభ
రకులాయేత న్నపశ్య న్త్యకృత్స్నో హి సప్రాణన్నేవ ప్రాణో నామ
భవతి వద న్వాక్పశ్యగ్ శ్చక్షుః శృణ్వన్ శ్రోత్రం మన్వానో మన స్తా న్య
స్యైతాని కర్మనామాన్యేవ స యోఽత ఏకైక ముపా స్తే న స వే దా
కృత్స్నో హ్యేషో త ఏకై కేన భవ త్యాత్మే త్యేవోపాసీ తాత్ర హ్యేతే
సర్వఏకం భవ న్తి తదే త త్పదనీయ మస్య సర్వస్య య దయమాత్మానేన
హ్యేత త్సర్వం వేద, యథాహ వై పదేనానువిన్దే దేవం కీ ర్తిం శ్లోకం
విన్దతే య ఏవం వేద. ౭. త దేత త్ప్రేయః పుత్రా త్ప్రేయో విత్తా త్ప్రే
యోఽన్యస్మా త్సర్వస్మా ద న్తరతరం యదయ మాత్మా స యోఽన్యమాత్మ
నః ప్రియం బ్రువాణం బ్రూయాత్ ప్రియగ్ రోత్స్యతీతీశ్వరో హ తథై
వ స్యా దాత్మాన మేవ ప్రియ ముపాసీత స య ఆత్మాన మేవ ప్రియ
ముపా స్తే న హాస్య ప్రియం ప్రమాయుకం భవతి. ౮. తదాహు ర్యద్బ్ర
హ్మవిద్యయా సర్వం భవిష్యన్తో మనుష్యా మన్య న్తే, కి ము త ద్బ్రహ్మ
[1]వై ద్యస్మా త్తత్సర్వ మభవదితి. ౯. బ్రహ్మవా ఇద మగ్ర ఆసీ త్తదా
త్మాన మే వావైత్, అహం బ్రహ్మాస్మీతి తస్మా త్తత్సర్వ మభవత్ తద్యో
యో దేవానాం ప్రత్యబుధ్యత స ఏవ తదభవ త్తథా ఋషీణాం తథా
మనుష్యాణాం తద్ధైవ తత్పశ్య న్నృషి ర్వామదేవః ప్రతిపేదేఽహం
మను రభవగ్ సూర్య శ్చేతి త దిద మ ప్యేతర్హి య ఏవం వేదా
హం బ్రహ్మాస్మీతి స ఇదగ్ సర్వం భవతి తస్య హ న దేవాశ్చనా

1 వే.

భూత్వా ఈశతే ఆత్మా హ్యేషాగ్ం స భవతి అథయోఽన్యాం దేవతా
ముపాస్తేఽన్యోఽసావన్యోఽహమస్మీతి న స వేద యథా పశురేవగ్ం స దే
వానాం యథాహవై బహవః పశవో మనుష్యం భుఞ్జ్యు రేవమేకైకః
పురుషో దేవాన్ భున క్త్యేకస్మిన్నేవ పశావాదీయమానేఽప్రియం
భవతి కిము బహుషు తస్మా దేషాం త న్నప్రియం య దేత న్మనుష్యా
విద్యుః. ౧౦. బ్రహ్మవా ఇద మగ్ర ఆసీ దేవ మేవ తదేకగ్ం సన్నవ్య
భవత్ తచ్ఛ్రేయో రూప మత్యసృజత క్షత్రం యా న్యేతాని దేవత్రా
క్షత్రాణీన్ద్రో వరుణః సోమోరుద్రః పర్జన్యో యమో మృత్యురీశాన
ఇతి తస్మాత్క్షత్రా త్పరం నాస్తి తస్మా ద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియ మధస్తా దు
పాస్తే రాజసూయే క్షత్ర ఏవ తద్యశో దధాతి సైషా క్షత్రస్య యో
ని ర్యద్బ్రహ్మ తస్మా ద్యద్యపి రాజా పరమతాం గచ్ఛతి బ్రహ్మైవా న్తత
ఉపనిశ్ర యతి స్వాం యోనిం యఉఏనగ్ం హిన స్తి స్వాగ్ం సయోని
మృచ్ఛతి స పాపీయాన్ భవతి యథాశ్రేయాగ్ం సగ్ంహిగ్ంసిత్వా. ౧౧.
స నైవ వ్యభవత్ స విశ మసృజత యా న్యేతాని దేవజాతాని గణశ
ఆఖ్యాయన్తే వసవో రుద్రా ఆదిత్యా విశ్వేదేవా మరుత ఇతి. ౧౨.
స నైవ వ్యభవత్ స శౌద్రం వర్ణ మసృజత పూషణ మియం వై
పూషేయగ్ం హీదగ్ం సర్వం పుష్యతి యదిదం కిఞ్చ. ౧౩. స నైవ
వ్యభవ త్తచ్ఛ్రేయో రూప మత్యసృజత ధర్మం తదేత త్క్షత్రస్య క్షత్రం
యద్ధర్మ స్తస్మా ద్ధర్మా త్పరం [1]నాస్త్యథో అబలీయాన్ బలీయాగ్ంసమా
శగ్ంసతే ధర్మేణ యథా రాజ్ఞైవం యో వై సధర్మ సత్యం వై త త్తస్మా
త్సత్యం వద న్త మాహు ర్ధర్మం వదతీతి ధర్మంవా వద న్తగ్ం సత్యం వద
తీత్యేత ద్ధ్యేవైత దుభయం భవతి. ౧౪. తదేత ద్బ్రహ్మక్షత్రం విట్ఛూ
ద్ర స్తదగ్నినైవ దేవేషు బ్రహ్మ భవ ద్బ్రాహ్మణో మనుష్యేషు క్షత్రి
యేణ క్షత్రియో వైశ్యేన వైశ్యః శూద్రేణ శూద్ర స్తస్మా దగ్నా వే
వ దేవేషు లోక మిచ్ఛన్తే బ్రాహ్మణే మనుష్యేష్వేతాభ్యాగ్ం హి

1 నా స్త్యతో.

మనో వాచం ప్రాణం తా న్యాత్మనే కురుతా న్యత్ర మనా అభూవం
నాదర్శ మన్యత్ర మనా అభూవం నాశ్రౌష మితి మనసా హ్యేవ పశ్య
తి మనసా శృణోతి, కామ స్సంకల్పో విచికిత్సా శ్రద్ధాఽశ్రద్ధా ధృతి
రధృతి ర్హ్రీ ర్ధీ ర్భీ రిత్యేత త్సర్వం మన ఏవ తస్మా దపి పృష్ఠత ఉపస్పృ
ష్టో మనసా విజానాతి యః కశ్చ శబ్దో వాగేవ సా, ఏషా హ్యన్తమా
య[1] త్తేషాహి న ప్రాణోఽపానో వ్యాన ఉదాన స్సమానోఽన ఇ
త్యేతత్సర్వం ప్రాణ ఏవైత న్మయో వా అయ మాత్మా వాఙ్మయో
మనోమయః ప్రాణమయః. 3. త్రయో లోకా ఏతఏవ వా గేవా
యం లోకో మనోఽన్తరిక్ష లోకః ప్రాణోఽసౌ లోకః. ౪. త్రయో
వేదా ఏతఏవ వాగే వర్గ్వేదో మనో యజుర్వేదః ప్రాణ స్సామవేదః.
౫. దేవాః పితరో మనుష్యా ఏత ఏవ వాగేవ దేవా మనః పితరః
ప్రాణో మనుష్యాః. ౬. పితా మాతా ప్రజైత ఏవ మన ఏవ పితా వా
ఙ్మాతా ప్రాణః ప్రజా. ౭. విజ్ఞాతం [2]విజ్ఞాస్య మవిజ్ఞాత మేత ఏవ యత్కిం
చ విజ్ఞాతం వాచ స్తద్రూపం వాగ్ఘి విజ్ఞాతా వా గేనం త ద్భూత్వా
ఽవతి. ౮. యత్కించ విజిజ్ఞాస్యం మనస స్తద్రూప్యం మనో హి విజిజ్ఞా
స్యం మన ఏనం తద్భూత్వాఽవతి. ౯. యత్కిం చావిజ్ఞాతం ప్రాణస్య
తద్రూపం ప్రాణో హ్యవిజ్ఞాతః ప్రాణఏనం తద్భూత్వాఽవతి. ౧౦. తస్యైవ
వాచః పృథివీ శరీరం జ్యోతీరూప మయమగ్ని స్తద్యావ త్యేవ వా క్తా
వతీ పృథివీ తావా నయ మగ్నిః. ౧౧. అ థైతస్య మనసో ద్యౌ శ్శరీరం
జ్యోతీరూప మసావాదిత్య స్త ద్యావదేవ మన స్తావతీ ద్యౌ స్తావా
నసావాదిత్య స్తౌమిథునగ్ స మైతాం తతః ప్రాణో ఽజాయత స ఇన్ద్రః
స యేషోఽసపత్నో ద్వితీయో వై సపత్నో నాస్య సపత్నో భవతి
యఏవం వేత. ౧౨. అ థైతస్యప్రాణ స్యాప శ్శరీరం జ్యోతీ రూప
మసౌ చన్ద్ర స్త ద్యావానేవ ప్రాణ స్తావత్య ఆపస్తావా నసౌ చన్ద్ర స్త
ఏతే సర్వఏవ సమా స్సర్వేఽనన్తాః స యో హైతా న న్తవత ఉపా స్తే

1 త్తైషాహి. 2 విజిజ్ఞాస్య.

ఽన్తవన్తగ్ం స లోకం జయ త్యథ యో హైతాన నన్తానుపాస్తేఽనన్తగ్ం
సలోకం జయతి. ౧౩. స ఏష సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకల
స్తస్య రాత్రయ ఏవ పఞ్చదశకలా ధ్రువైవాస్య షోడశీ కలాసరాత్రిభి
రే [1]వాపూర్యతేఽపచక్షీయతే సోఽపచక్షీయతే సోఽమావాస్యాగ్ం
రాత్రి మేతయా షోడశ్యా కలయా సర్వమిదం ప్రాణభృ దనుప్రవిశ్య
తతః ప్రాత ర్జాయతే తస్మా దేతాగ్ం రాత్రిం ప్రాణభృతః ప్రాణం నవిచ్ఛి
న్ద్యా దపి కృకలాస స్యైతస్యా ఏవ దేవతాయా అపచిత్యై. ౧౪.
యో వై స సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకలోఽయ మేవ స యోఽయ
మేవం విత్పురుష స్తస్య విత్తమేవ పఞ్చదశకలా ఆత్మైవాస్య షోడశీ
కలా స విత్తేనైవాచ పూర్యతేఽపచక్షీయతే త దేత న్నభ్యం యద
య మాత్మా ప్రధి ర్విత్తం తస్మా ద్యద్యపి సర్వజ్యానిం జీయత ఆత్మనా
చే జ్జీవతి ప్రధినాగాది త్యేవాహుః. ౧౫. అథ త్రయో వావ లోకా
మనుష్యలోకః పితృలోకో దేవలోక ఇతి సోఽయం మనుష్యలోకః
పుత్రేణైవ జయ్యో నాన్యేన కర్మణా కర్మణా పితృలోకో విద్యయా
దేవలోకో దేవలోకో వై లోకానాగ్ం శ్రేష్ఠ స్తస్మా ద్విద్యాం ప్రశగ్ం
సన్తి. ౧౬. అథాతః సమ్ప్రత్తి ర్యదా ప్రైష్య న్మన్యతేఽథ పుత్రమా
హ త్వం బ్రహ్మ త్వం యజ్ఞ స్త్వం లోక ఇతి సపుత్రః ప్రత్యాహాహం
బ్రహ్మాహం యజ్ఞోఽహం లోకఇతి యద్వై కించానూక్తం తస్యసర్వస్య
బ్రహ్మే త్యేకతా, యే వై కేచ యజ్ఞా స్తేషాగ్ం సర్వేషాం యజ్ఞ ఇత్యే
కతాయే వై కేచలోకా స్తేషాగ్ం సర్వేషాం లోక ఇత్యేక తైతావ ద్వా
ఇదగ్ం సర్వ మేత న్మా సర్వగ్ం సన్నయమితోఽభునజ దితి తస్మాత్
పుత్ర మనుశిష్టం లోక్య మాహు స్తస్మా దేన మనుశాసతి సయదేవం
వి దస్మా ల్లోకా త్ప్రైత్య థైభి రేవ ప్రాణై స్సహ పుత్ర మావిశ
తి, స యద్యనేన కించి దక్ష్ణయా కృతం భవతి తస్మాదేనగ్ం సర్వస్మా
త్పుత్రోముఞ్చతి తస్మాత్పుత్రోనామ స పుత్రేణై వాఽస్మింల్లోకే ప్రతితిష్ఠ

1 వాచ.

త్యథైన మేతే దైవాః ప్రాణా అమృతా ఆవిశన్తి. ౧౭. పృథివ్యై
చైన మగ్నేశ్చ దైవీవా గావిశతి సావై దైవీ వా గ్యయా య ద్య
దేవ వదతి తత్త ద్భవతి. ౧౮. దివ శ్చైన మాదిత్యాచ్చ దైవం మన
ఆవిశతి తద్వై దైవం మనో యేనానన్ద్యేవ భవ త్యథో న శోచతి.
౧౯. అద్భ్య శ్చైనం చన్ద్రమసశ్చ దైవఃప్రాణ ఆవిశతి స వై దైవఃప్రాణో
యస్సఞ్చరగ్ శ్చాసఞ్చరగ్శ్చ న వ్యథతే ఽథో నరిష్యతి స ఏవంవి
త్సర్వేషాంభూతానా మాత్మా భవతి యథైషా దేవ తైవగ్ సయథైతాం
దేవతాగ్ సర్వాణి భూతా న్యవ న్త్యేవగ్ హైవంవిదగ్ సర్వాణి భూతా
న్యవన్తి,యదు కించేమాః ప్రజాః శోచ న్త్యమై వాసాం తద్భవతిపుణ్యమే
వాముం గచ్ఛతి న హవై దేవా న్పాపం గచ్ఛతి. ౨౦. అథాతో వ్రత
మీమాగ్ సా ప్రజాపతి ర్హ కర్మాణి స సృజేతాని సృష్టా న్యన్యోన్యే
నాస్పర్ధ న్తవదిష్యా మ్యేవాహ మితి వాగ్ద ధ్రే [1] ఈక్షా మ్యహమితి చక్షు
శ్రోష్యా మ్యహ మితి శ్రోత్ర మేవ మన్యాని కర్మాణి యథా కర్మ తాని
మృత్యుః శ్రమోభూ త్వోపయేమే తా న్యాప్నోత్తా న్యాప్త్వామృత్యు
రవారున్ధ త్తస్మా చ్ఛ్రామ్య త్యేవ వాక్ శ్రామ్యతి చక్షుః శ్రామ్యతి
శ్రోత్ర మథేమ మేవ నాప్నో ద్యోఽయం మధ్యమః ప్రాణస్తాని జ్ఞాతుం
దధ్రిరే అయం వైనః శ్రేష్ఠో య స్సంచరగ్ శ్చాసంచరగ్శ్చ [2] నవ్యథతే
న రిష్యతి హన్తాస్యైవ సర్వేరూప మసా మేతి తఏతస్యైవ సర్వే రూప
మభవగ్ స్తస్మా దేత ఏతే నాఖ్యాయన్తే ప్రాణా ఇతి తేన హావావ
తత్కుల మాచక్షతే యస్మి న్కులే భవతి యఏవం వేద యఉహైవం
విదా స్పర్ధతేఽనుశుష్య [3] హైవా న్తతో మ్రియత ఇత్యధ్యాత్మమ్. ౨౧.
అథాధిదైవతం జ్వలిష్యామ్యే వాహ మిత్యగ్ని ర్దధ్రే తప్స్య మ్యహ
మిత్యాదిత్యో భాస్యామ్యహ మితి చన్ద్రమా ఏవమన్యా
దేవతా యథా దేవతగ్ స యథైషాం ప్రాణానాం మధ్యమః
ప్రాణ ఏవమేతాసాం దేవతానాం వాయుః మ్లోచ న్తిహ్యన్యా

1 ద్రక్ష్యా. 2 నవ్యథతేఽథోన. 3 ష్యనుశుష్య హై.

దేవతా న వాయుః సైషా నస్తమితా దేవతా యద్వాయుః. ౨౨.
అథైష శ్లోకోభవతి యతశ్చో దేతి సూర్యోఽస్తం యత్రచ గచ్ఛతీతి,
ప్రాణా ద్వా ఏష ఉదేతి ప్రాణేఽస్తమేతి తం దేవా శ్చక్రిరే ధర్మగ్‌
సఏవాద్య స ఉశ్వ ఇతి యద్వా ఏతేఽమూర్హ్యాధ్రియన్త తదేవా
ప్యద్య కుర్వన్తి, తస్మా దేక మేవ వ్రతం చరేత్ప్రాణ్యా చైవాపా
న్యా చ్చ నేన్మాపాప్మా మృత్యు రాప్నువ దితి[1] యద్యుచరే త్సమాపిప
యిషే త్తేనో ఏతస్యై దేవతాయై సాయుజ్యగ్‌సలోకతాం జయతి.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయం వా ఇదం నామరూపం కర్మ తేషాం నామ్నాం వా
గిత్యేత దేషా ముక్థమతో హి సర్వాణి నామా న్యుత్తిష్ఠన్తి, ఏత దే
షాగ్‌సా మైతద్ధి సర్వై ర్నామభి స్సమ మేత దేషాం బ్రహ్మైతద్ధి
సర్వాణినామాని బిభర్తి. ౧. అథరూపాణాంచక్షు రిత్యేత దేషాముక్థ
మతోహిసర్వాణి రూపాణ్యుత్తిష్ఠన్త్యేతదేషాగ్‌ సా మైతద్ధిసర్వైరూపై
స్సమమేతదే షాం బ్రహ్మైతద్ధి సర్వాణి రూపాణి బిభర్తి. ౨. అథ కర్మ
ణామాత్మే త్యేతదేషాముక్థ మతోహి సర్వాణి కర్మా ణ్యుత్తిష్ఠ న్త్యేత
దేషాగ్‌ సా మైతద్ధి సర్వైః కర్మభిః సమ మేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వా
ణికర్మాణి బిభర్తి తదేతత్త్రయం సదేక మయమాత్మాత్మో ఏక స్స న్నే
తత్త్రయం తదేతదమృతగ్‌సత్యేన చ్ఛన్నం ప్రాణో వా అమృతం నామ
రూపే సత్యం తాభ్యా మయం ప్రాణ శ్ఛన్నః.

ఇతి బృహదారణ్యకే-తృతీయోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

చతుర్థాధ్యాయే-ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. దృప్తబాలాకిర్హానూచానో గార్గ్య ఆస సహోవా
చాజాతశత్రుం కాశ్యం బ్రహ్మ తే [2]బ్రువాణీతిసహోవాచాజాతశత్రుః

1 పద్యుచరే. 2 బ్రవాణీతి.

సహస్ర మేతస్యాం వాచి దద్మో జనకోజనక ఇతి వై జనా ధావ న్తీతి. ౧. సహోవాచగార్గ్యోయ ఏవాసావాదిత్యేపురుషఏత మేవాహంబ్రహ్మో పాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రు ర్మా మై తస్మిన్ సంవదిష్ఠా అతిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధారాజేతి వా అహ మేత ముపాసఇతి స య ఏత మేవ ముపా స్తేఽతిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధా రాజా భవతి. ౨. స హోవాచ గార్గ్యో యఏ వాసౌ చన్ద్రే పురుష ఏత మేవాహంబ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాబృహ న్పాణ్డరవాసాః సోమో రాజేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి సయ ఏతమేవముపా స్తేఽహరహ ర్హసుతః ప్రసుతో భవతి నా స్యా న్నం క్షీయతే. ౩. సహోవాచ గార్గ్యో యఏవాసౌ విద్యుతి పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రుర్మామైత స్మిన్ సంవదిష్ఠా స్తేజస్వీతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపా స్తే తేజస్వీ హ భవతి తేజస్వినీ హాస్య ప్రజా భవతి. ౪. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మాకాశే పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మో పాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః పూర్ణ మప్రవ ర్తీతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపా స్తే పూర్యతే [1]హ ప్రజాయా పశుభి ర్నా స్యాస్మాల్లోకాత్ప్రజో ద్వ ర్తతే. ౫. సహోవాచ గార్గ్యో య ఏ వాయం వాయౌ పురుష ఏతమే వాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా ఇన్ద్రో వైకుణ్ఠోఽపరాజితాసే నేతి వా అహ మేత ముపా స ఇతిస య ఏత మేవ ముపా స్తే జిష్ణుర్హాప రాజిష్ణుర్భవ త్యన్యత స్త్యజా యీ. ౬. సహోవాచ గార్గ్యో యఏ వాయ మగ్నా పురుష ఏతమేవా హంబ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రు ర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠా విషాసహి రితి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపా స్తేవిషాసహి ర్హ భవతి విషాసహి ర్హాస్య ప్రజా భవతి. ౭. సహో

1 ప్రజయా.

వాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మప్సు పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మో
పాస ఇతి సహోవా చాజాత శత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః ప్రతి
రూప ఇతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే
ప్రతిరూపగ్ం హైవైన ముపగచ్ఛతి నాప్రతిరూప మథో ప్రతిరూపోఽ
స్మాజ్జాయతే. ౮. స హోవాచ గార్గ్యో యఏవాయ మాదర్శే పురు
ష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవా చాజాత శత్రు ర్మా
మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా రోచిష్ణు రితి వా అహ మేతముపాసఇతి స య
ఏతమేవ ముపాస్తే రోచిష్ణు ర్హ భవతి రోచిష్ణు ర్హాస్య ప్రజాభవత్యథో
యై స్సన్నిగచ్ఛతి సర్వాగ్ం స్తా నతి రోచతే. ౯. స హోవాచగార్గ్యో
య ఏవాయం యస్తం పశ్చా చ్ఛబ్దోఽనూదే త్యేత మేవాహం బ్ర
హ్మోపాస ఇతి స హో వా చాజాత శత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా
అసురితివా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏతమేవ ముపాస్తే సర్వగ్ం
హైవాస్మింల్లోక ఆయు రేతి నైనంపురా కాలా త్ప్రాణో జహాతి. ౧౦.
సహోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం దిక్షు పురుష ఏత మే వాహం
బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాత శత్రు ర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా
ద్వితీయోఽనపగ ఇతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ
ముపాస్తే ద్వితీయవాన్ హ భవతి నాస్మా ద్గణ శ్ఛిద్యతే. ౧౧. సహో
వాచ గార్గ్యో యఏవాయం ఛాయామయః పురుష ఏతమేవాహం
బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా మృ
త్యురితివా అహ మేత ముపాసఇతి సయ ఏత మేవ ముపాస్తే సర్వగ్ం
హైవాస్మి ల్లోక ఆయురేతి నైనం పురా కాలా న్మృత్యు రాగచ్ఛతి.
౧౨. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మాత్మని పురుష ఏత మే
వాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవా చాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్
సంవదిష్ఠా ఆత్మన్వీతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే
ఆత్మన్వీహ భవ త్యాత్మ న్వినీహాస్య ప్రజా భవతి సహ తూష్ణీ మాసగా
ర్గ్యః. ౧౩. సహోవా చాజాత శత్రు రేతావ న్నూ ఇ త్యేతావ ద్ధీతి

నైతావతా విదితం భవతీతి స హోవాచ గార్గ్య ఉప త్వాయానీతి. ౧౪.
స హోవాచాజాతశత్రుః ప్రతిలోమం [1]వై తద్యద్బ్రాహ్మణః క్షత్రి
య ముపేయాద్బ్రహ్మ మే వక్ష్యతీతి వ్యేవ త్వా జ్ఞపయిష్యా మీతి
తం పాణావాదాయోత్తస్థౌ తౌ హ పురుషꣳ సుప్తమాజగ్మతు స్త
మేతై ర్నామభి రామన్త్రయాం చక్రే బృహన్పాణ్డరవాసః సోమరాజ
న్నితి స నోత్తస్థౌ తం పాణినాపేషం బోధయాం చకార స హోత్తస్థౌ.
౧౫. స హోవాచాజాతశత్రు ర్యత్రైష ఏతత్సుప్తోఽభూద్య ఏష విజ్ఞా
నమయః పురుషః క్వైష తదాభూ త్కుత ఏత దాగా దితి తదు హ న
మేనే గార్గ్యః. ౧౬. స హోవాచాజాతశత్రు ర్యత్రైష ఏత త్సుప్తోఽ
భూ ద్య ఏష విజ్ఞానమయః పురుష స్తదేషాం ప్రాణానాం విజ్ఞానేన విజ్ఞా
న మాదాయ య ఏషోఽన్తర్హృదయ ఆకాశ స్తస్మిఞ్ఛేతే తాని యదా
గృహ్ణాత్యథ హైత త్పురుషః స్వపితి నామ తద్గృహీత ఏవ ప్రాణో భవ
తి గృహీతా వాక్ గృహీతం చక్షు ర్గృహీతꣳ శ్రోత్రం గృహీతం మనః.
౧౭. స యత్రైత త్స్వప్న్యయా చరతి తే హాస్య లోకా స్తదుతేవ మ
హారాజో భవ త్యుతేవ మహాబ్రాహ్మణ ఉతే వోచ్చావచం నిగచ్ఛతి స
యథా మహారాజో జానపదా న్గృహీత్వా స్వే జనపదే యథాకామం
పరివర్తేత ఏవమే వైష ఏత త్ప్రాణా న్గృహీత్వా స్వే శరీరే య
థాకామం పరివర్తతే. ౧౮. అథ యదా సుషుప్తో భవతి యదా న క
స్యచన వేద హితా నామ నాడ్యో ద్వాసప్తతిః సహస్రాణి హృదయాత్పు
రీతత మభిప్రతిష్ఠన్తే తాభిః ప్రత్యవసృప్య పురీతతి శేతే స యథా కుమా
రో వా మహారాజో వా మహాబ్రాహ్మణో వాతిఘ్నీ మానన్దస్య గత్వా
శయీతైవమే వైష ఏత చ్ఛేతే. ౧౯. స యథోర్ణనాభి స్తన్తునోచ్చరే
ద్యథాగ్నేః క్షుద్రా విస్ఫులిఙ్గా వ్యుచ్చర న్త్యేవ మేవాస్మాదాత్మనః సర్వే
ప్రాణాః సర్వే లోకాః సర్వే దేవాః సర్వాణి భూతాని వ్యుచ్చరన్తి

1 కౌశ. 8 వ రేతేవ.

త స్యోపనిష త్సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణా వై సత్యం తేషామేష సత్యమ్.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

యో హ వై శిశుగ్ సాధానగ్ సప్రత్యాధానగ్ సస్థూణగ్ స దామం వేద సప్త హద్విషతో భ్రాతృవ్యా నవరుణద్ధి, అయం వావ శి శుర్యోఽయం మధ్యమః ప్రాణ స్తస్యేద మేవాధాన మిదం ప్రత్యాధా నం ప్రాణః స్థూణాన్నం దామ. ౧. తమేతాః సప్తా క్షీతయ ఉపతిష్ఠ న్తే తద్యా ఇమా అక్ష న్లోహిన్యో రాజయ స్తాభిరేనగ్ రుద్రోఽన్వా యత్తోఽథ యా అక్ష న్నాప స్తాభిః పర్జన్యో యా[1]కనీనికా తయాది త్యో య త్కృష్ణం తేనాగ్ని ర్యచ్ఛుక్లం తే నేన్ద్రోఽధర యైనం వర్త న్యా పృథి వ్యన్వాయత్తా ద్యౌ రుత్తరయా నాస్యాన్నం క్షీయతే య ఏవం వేద. ౨. త దేష శ్లోకోభవతి, అర్వా గ్బిల శ్చమస ఊర్ధ్వబు ధ్న స్తస్మి న్యశో నిహితం విశ్వరూపమ్, తస్యాసత ఋషయః సప్తతీరే వాగష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిదానేతి అర్వా గ్బిల శ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్న ఇతీ దం తచ్ఛిర ఏష హ్య ర్వాగ్బిల శ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్న స్తస్మి న్యశో నిహితం విశ్వరూపమితి ప్రాణావై [2]యశో నిహితం విశ్వరూపం ప్రాణా నేత దాహ తస్యా సతఋషయః సప్తతీర ఇతి ప్రాణా వా ఋషయః ప్రాణానేత దాహ వా గష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిదానేతి వా గ్ఘ్యష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిద త్తే. 3. ఇమా వేవ గౌ తమభరద్వాజా వయమేవ గౌతమోఽయం భరద్వాజ ఇమా వేవ విశ్వామిత్ర జమదగ్నీ అయమేవ విశ్వామిత్రోఽయం జమదగ్ని రిమా వేవ వసిష్ఠకశ్యపా వయమేవ వసిష్ఠోఽయం కశ్యపో వాగే వాత్రి ర్వా చాహ్యన్న మద్య తేఽత్తి ర్హ వై నా మైత ద్య దత్రిరితి సర్వ స్యాత్తా భవతి సర్వ మ స్యాన్నం భవతి య ఏవం వేద.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ద్వే వావ బ్రహ్మణో రూపే మూర్తం చైవామూర్తం చ

1 కనీనకా. 2 యశోవిశ్వరూపం.

మర్త్యం చామృతంచ స్థితంచ యచ్చ సచ్చ త్యచ్చ. ౧. త దేత న్మూర్తం యదన్య ద్వాయో శ్చాన్తరిక్షా చ్చైతన్మర్త్య మేత త్స్థిత మేత త్స త్తస్యైతస్య మూర్త స్యైతస్య మర్త్య స్యైతస్య స్థిత స్యైతస్య సత ఏష రసోయ ఏష తపతి సతో హ్యేష రసః. ౨. అథామూర్తం వాయు శ్చాన్తరిక్షం చైత దమృత మేత ద్యదేతత్త్య త్తస్యైత స్యామూర్త స్యైతస్యా మృత స్యైతస్య యత ఏతస్యత్య స్యైష రసోయ ఏష ఏతస్మిన్మణ్డలే పురుష స్త్యస్య హ్యేష రస ఇత్యధి దైవతమ్. 3. అథాధ్యాత్మ మిద మేవ మూర్తం య దన్యత్ప్రాణాచ్చ యశ్చాయ మన్తరాత్మన్నాకాశ ఏత న్మర్త్య మేత త్స్థిత మేత త్స త్తస్యైతస్యమూర్త స్యైతస్య మర్త్య స్యైతస్యతస్య స్థిత స్యైతస్యసతఏషరసో యచ్చక్షుః సతో హ్యేష రసః. ౪. అథామూర్తం ప్రాణశ్చ యశ్చాయ మన్తరాత్మ న్నాకాశ ఏత దమృతమేతద్య దేత త్త్య త్తస్యైతస్యా మూర్త స్యైతస్యామృత స్యైతస్య యత ఏతస్య త్యస్యైష రసో యోఽయం దక్షిణేఽక్షన్ పురుష స్త్యస్య హ్యేష రసః. ౫. తస్య హైతస్య పురుషస్య రూపం యథా[1] మాహారజనంవాసో యథాపాణ్డ్వావికం యథేన్ద్రగోపో యథాఽగ్న్యర్చిర్యథాపుణ్డరీకమ్, యథా స కృద్విద్యు త్తగ్ సకృద్విద్యుత్తేవహవా అస్య శ్రీర్భవతి యఏవం వేదాథాత ఆదేశో నేతినేతి, నహ్యేతస్మా దితి నేత్యన్య త్పర మస్త్యథనామధేయగ్ సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణావై సత్యం తేషా మేష సత్యమ్. ౬.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

మైత్రేయీతిహోవా చ యాజ్ఞవల్క్య ఉద్యాస్యన్వా[2] ఆరేహమస్మాత్ స్థానా దస్మిహ న్త తేఽనయా కాత్యాయన్యాఽన్తంకరవాణీతి.౧ సాహోవాచ మైత్రేయీ, యన్నుమఇయంభగోః సర్వా పృథివీ వి త్తేనపూర్ణా స్యాత్కథం తేనామృతా స్యా మితి నేతి హోవాచ యాజ్ఞః ల్క్యో యథై వోపకరణవతాం జీవితం తథైవ తేజీవితగ్ స్యా దమృ

1 మహా. 2 అరేహ.

తత్వస్య తు నాశాస్తి విత్తే నేతి. ౨. సా హోవాచ మైత్రేయీయే
నాహం నామృతా స్యాం కిమహం తేన కుర్యాం యదేవ భగవాన్
వేద తదేవ మే బ్రూహీతి. 3. స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రియాబ
తారేనః సతీ ప్రియం భాష స ఏహ్యాస్స్వ వ్యాఖ్యాస్యామి తే వ్యా
చక్షాణస్యతు మే నిదిధ్యాసస్వేతి. ౪. సహోవాచ నవా అరేప
త్యుః కామాయ పతిః ప్రియో భవత్యాత్మనస్తు కామాయ పతిః
ప్రియోభవతి, నవా అరేజాయాయై కామాయ జాయాప్రియా భవ
త్యాత్మనస్తు కామాయ జాయా ప్రియా భవతి, నవా అరేపుత్రా
ణాం కామాయపుత్రాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయపుత్రాః
ప్రియా భవన్తి. న వా అరే విత్తస్య కామాయ విత్తం ప్రియం
భవత్యాత్మనస్తు కామాయ విత్తం ప్రియం భవతి, నవా అరే
బ్రహ్మణః కామాయ బ్రహ్మ ప్రియంభవత్యాత్మనస్తు కామాయ
బ్రహ్మ ప్రియం భవతి, న వా అరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం
ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి, న
వా అరేలోకానాం కామయ లోకాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కా
మాయ లోకా ప్రియా భవన్తి, న వా అరే దేవానాం కామాయ
దేవాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా భవంతి,
న వా అరేభూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవ న్త్యాత్మన
స్తు కామాయభూతానిప్రియాణి భవన్తి, నవా అరేసర్వస్య కామాయ
సర్వం ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవ త్యా
త్మా వా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రే
య్యాత్మనో వా అరేదర్శనేన శ్రవణేన మత్యా విజ్ఞానేనేదగ్ం సర్వం
విదితమ్. ౫. బ్రహ్మతం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మవేదక్ష
త్రం తం పరా దాద్యోఽన్య త్రాత్మన హ క్షత్రం వేద లోకాస్తం పరా
దుర్యోఽన్యత్రాత్మనోలోకా న్వేద దేవా స్తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రా
త్మనో దేవా న్వేదభూతాని తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనో భూతాని

వేద సర్వ స్తం పరా దాద్యోఽన్యత్రాత్మనస్సర్వం వేదేదం బ్రహ్మే
దం క్షత్ర మిమేలోకా ఇమే దేవా ఇమాని భూతానీదగ్ సర్వం య
దయ మాత్మా. ౬. స యథా దున్దుభే ర్హన్యమానస్య న బాహ్యా ఞ్ఛ
బ్దాఞ్ శక్నుయా ద్గ్రహణాయ శఙ్ఖ గ్రహణేన దున్దుభ్యాఘాత
స్య వా శబ్దో గృహీతః. ౭. స యథా శఙ్ఖస్య ధ్మాయమానస్య న బాహ్యా
ఞ్ఛబ్దాఞ్ శక్నుయా ద్గ్రహణాయ శఙ్ఖస్య తు గ్రహణేన శంఖధ్మస్య వా
శబ్దో గృహీతః. ౮. స యథా వీణాయై వాద్యమానాయై న బాహ్యాం
ఛబ్దాఞ్ శక్నుయా ద్గ్రహణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణావాదస్య
వా శబ్దో గృహీతః. ౯. స యథా ర్ద్రైధాగ్నే రభ్యాహితా త్పృథ
గ్ధూమా వినిశ్చర న్త్యేవం వా అరేస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత
మేత ద్యదృగ్వేదో యజుర్వేదః సామవేదోఽథర్వాఙ్గిరస ఇతిహాసః
పురాణం విద్యా ఉపనిషదశ్లోకాః సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యా
ఖ్యానా న్యస్యై వైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని. ౧౦. స యథా సర్వా
సా మపాగ్ సముద్ర ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ స్పర్శానాం త్వ గేకా
యన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రసానాం జిహ్వైకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్
గన్ధానాగ్ నాసికైకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రూపాణాం చక్షు రేకా
యన మేవగ్ సర్వేషాగ్ శబ్దానాగ్ శ్రోత్ర మేకాయన మేవగ్ సర్వే
షాగ్ సఙ్కల్పానాగ్ మన ఏకాయన మేవగ్ సర్వాసాగ్ విద్యానాగ్
హృదయ మేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ కర్మణాగ్ హస్తా వేకాయన మే
వగ్ సర్వేషా మానన్దానా ముపస్థ ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ విస
ర్గాణాగ్ పాయు రేకాయన మేవగ్ సర్వేషా మధ్వనాగ్ పాదా వేకాయ
న మేవగ్ సర్వేషాగ్ వేదానాగ్ వాగేకాయనమ్. ౧౧. స యథా సైన్ధవఖి
ల్య ఉదకే ప్రాస్త ఉదక మేవానువిలీయేత న హాస్యో ద్గ్రహణా యేవస్యాత్
యతో యత స్త్వాదదీత లవణ మేవైవం వా అర ఇదం మహద్భూత
మనన్త మపారం విజ్ఞానఘన ఏవ, ఏతేభ్యో భూతేభ్యః సముత్థాయ

1 ఏవై తేభ్యో.

శాన్యే వానువినశ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞా స్తీత్యరే బ్రవీమీతి హోవా చయాజ్ఞవల్క్యః. ౧౨. సా హోవాచ మైత్రేయ్యత్రైవ మా భగవా నమూముహన్నప్రేత్య సంజ్ఞా స్తీతి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో నవా అరేఽహం మోహం బ్రవీ మ్యలం వా అర ఇదం విజ్ఞానాయ. ౧౩. యత్ర హి ద్వైత మివ భవతి త దితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తదితర ఇతరగ్ శృణోతి తదితర ఇతర మభివదతి తదితర ఇతరం మను తే తదితర ఇతరం విజానాతి యత్ర వా అస్యసర్వమాత్మై వాభూ త్త త్కేన కంజిఘ్రే త్త త్కేన కం పశ్యే త్త త్కేన కగ్ శృణుయా త్త త్కేన క మభివదే త్త త్కేన కం మన్వీత తత్కేన కం విజానీయాత్, యేనేదగ్ సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయాత్ విజ్ఞాతార మరే కేవ విజానీయా దితి. ౧౪.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

ఇయం పృథివీ సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యై పృథివ్యై సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మస్యాం పృథివ్యాం తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మగ్ శారీర స్తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ సయోఽయ మా త్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧. ఇమా ఆప స్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వాసా మపాగ్ సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయమాస్వప్సు తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మగ్ రేతస స్తేజోమయోఽమృత మయః పురుషో ఽయ మేవ స యోఽయ మా త్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౨. అయమగ్ని స్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యాగ్నేః సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మ స్మి న్నగ్నౌ తేజో మయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యా త్మం వాఙ్మయ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమాత్మేదమమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వం. ౩. అయం వాయు

స్సర్వేషాంభూతానాం మధ్వస్య వాయోః సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయమస్మిన్వాయౌ తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మం ప్రాణ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స యోఽయమాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్. ౪. అయ మాదిత్యస్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వ స్యాదిత్యస్య సర్వాణి భూతాని మధుయశ్చాయ మస్మి న్నాదిత్యే తేజో మయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మం చాక్షుష స్తేజోమయోఽమృతమయః పురు షోఽయమేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వ మ్. ౫. ఇమా దిశ స్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వాసాం దిశాగ్ం సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మాసు దిక్షు తేజో మయో ఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మగ్ం శ్రౌత్రః ప్రాతిశ్రుత్క స్తేజోమయోఽ మృతమయః పురుషోఽయమేవస యోఽయమాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్.. ౬. అయం చన్ద్ర స్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య చన్ద్రస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మిగ్ం శ్చన్ద్రే తేజోమయో ఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మం మానస స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్. ౭. ఇయం విద్యు త్సర్వే షాం భూతానాం మధ్వస్యై[1]విద్యుతే సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చా య మస్యాం విద్యుతి తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మం తైజస స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్. ౮. అయగ్ం స్తనయిత్నుః సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య స్తనయిత్నోః సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మస్మిగ్ం స్తనయిత్నౌ తేజోమయోఽమృత మయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మగ్ం శాబ్ద స్సౌవర స్తేజోమయోఽ మృతమయః పురుషో ఽయమేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత

1 విద్యుతః.

మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౯. అయ మాకాశ స్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వ స్యాకాశస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మి న్నాకాశే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మగ్ హృ దాకాశ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౦. అయం ధర్మ స్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యధర్మస్య సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయమస్మిన్ ధర్మేతేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మం ధార్మ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ సయోఽయ మాత్మేద మమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్.౧౧.ఇదగ్ సత్యగ్ సర్వేషాంభూతానాం మధ్వస్య సత్యస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మి న్సత్యే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మగ్సాత్య స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో ఽయ మేవ సయో ఽయమాత్మేద మమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౨. ఇదం మానుషగ్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య మానుషస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మి న్మానుషే తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మం మానుష స్తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమా త్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౩. అయ మాత్మా సర్వేషాం భూతానాం మధ్వ స్యాత్మనః సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మస్మిన్నాత్మని తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మాత్మా తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమా త్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౪. స వా అయ మాత్మా సర్వేషాం భూతానా మధిపతి స్సర్వేషాం భూతానాగ్ రాజా త ద్యథా రథనాభౌచ రథనేమౌచారాః సర్వే సమర్పితా ఏవ మేవాస్మి న్నాత్మని సర్వే ప్రాణా స్సర్వే లోకా స్సర్వే దేవా స్సర్వాణి భూతాని సర్వ ఏత ఆత్మాన స్సమర్పితాః. ౧౫. ఇదం వై త న్మధుదధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యాము వాచ త దేత దృషిః పశ్యన్నవో

చత్, తద్వాం[1]నరా సనయేదగ్ స ఉగ్ర మావిష్కృణోమి తన్యతు
ర్న వృష్టిమ్, దధ్యఙ్ హ య న్మధ్వాఽథర్వణో వా మశ్వస్య శీర్ష్ణా
ప్రయదీ మువా చేతి. ౧౬. ఇదం వై త న్మధు దధ్య ఙ్ఙాథర్వణోఽశ్వి
భ్యా మువాచ త దేత దృషిః పశ్య న్నవోచత్ ఆథర్వణా యాశ్వినా
దధీ చే శ్వ్య గ్ శిరః ప్రత్యైరయతమ్, స వాం మధు ప్రవోచ దృతా
యన్ త్వాష్ట్రమ్ య ద్దస్రావపి కక్ష్యం వా మితి. ౧౭. ఇదం వై తన్మధు
దధ్య ఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యా మువాచ త దేత దృషిః పశ్య న్నవోచత్
పురశ్చక్రే ద్విపదః పుర శ్చక్రే చతుష్పదః, పురః స పక్షీ భూత్వా పురః
పురుషఆవిశ దితి సవా అయం పురుషః సర్వాసు పూర్షు పురి శయో
నై నేనకించ నానావృతం నై నేన కించ నాసంవృతమ్. ౧౮. ఇదం వై
తన్మధు దధ్య ఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యా మువాచ తదేతదృషిః పశ్య న్నవో
చత్ రూపగ్ రూపం ప్రతిరూపో బభూవ త దస్య రూపం ప్రతిచక్ష
ణాయ, ఇన్ద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే యుక్తా హ్యస్య హర
యః శతా దశేతి అయం వై హరయోఽయం వై దశచ సహస్రాణి
బహూని చా నన్తాని చ త దేత ద్బ్రహ్మాపూర్వ మనపర మన న్తర మ
బాహ్య మయ మాత్మా బ్రహ్మ సర్వానుభూ రిత్యనుశాసనమ్. ౧౯.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్ శః పౌతిమాష్యో గౌపవనా ద్గౌపవనః పౌతిమాష్యా
త్పౌతిమాష్యో గౌ పవనా ద్గౌ వనః కౌశి కాత్కౌశికః కౌణ్డిన్యాత్కౌణ్డిన్యః
శాండిల్యా చ్ఛాండిల్యః కౌశికాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమః. ౧. అగ్నివే
శ్యా దాగ్నివేశ్యః శాండిల్యా చ్చానభిమ్లాతా చ్చానభిమ్లాత ఆనభిమ్లా
తా దానభిమ్లాత ఆనభిమ్లాతా దానభిమ్లాతో గౌతమా ద్గౌతమః
సైతవ ప్రాచీన యోగ్యాభ్యాగ్ సైతవప్రాచీన యోగ్యౌ పారాశర్యా
త్పారాశర్యో భారద్వాజా ద్భారద్వాజో భారద్వాజాచ్చ గౌత

1 తరా.

మాచ్చ గౌతమో భారద్వాజా ద్భారద్వాజః పారాశర్యా త్పారాశ ర్యో బైజవాపాయనా ద్బైజవాపాయనః కౌశికాయనేః కౌశికాయ నిః. ౨. ఘృతకౌశికా ద్ఘృతకౌశికః పారాశర్యాయణా త్పారాశర్యా యణః పారాశర్యా త్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యా జ్జాతూకర్ణ్య ఆసురా యణా చ్చ యాస్కా చ్చాసురాయణ స్త్రైవణే స్త్రైవణి గౌపజన్ధనే రౌపజన్ధని రాసురే రాసురి ర్భారద్వాజా ద్భారద్వాజ ఆత్రేయా దా త్రేయో [1]మాణ్టే ర్మాణ్టి ర్గౌతమా ద్గౌతమో గౌతమా ద్గౌతమో వాత్స్యా ద్వాత్స్యః శాణ్డిల్యా చ్ఛాణ్డిల్యః కైశోర్యా త్కాప్యా త్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహారితా త్కుమారహారితో గాలవా ద్గాలవో విదర్భీకౌణ్డిన్యా ద్విదర్భీ కౌణ్డిన్యో వత్సనపాతో బాభ్రవా ద్వత్సనపాద్బాభ్రవః పథ స్సౌభరా త్పన్థా స్సౌభరోఽయాస్యా దాఙ్గి రసాదయాస్య ఆఙ్గిరస ఆభూతే స్త్వాష్ట్రా దాభూతి స్త్వాష్ట్రో విశ్వరూ పా త్త్వాష్ట్రాద్విశ్వరూప స్త్వాష్ట్రోఽశ్విభ్యా మశ్వినౌదధీచ ఆథర్వణా ద్దధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽథర్వణో దైవా దథ ర్వాదైవో మృత్యోః ప్రాధ్వగ్ సనాన్మృత్యుః ప్రాధ్వగ్సనః ప్రధ్వగ్సనాత్ప్రధ్వగ్సన ఏకఋషే రేక ఋషి ర్విప్రచిత్తే ర్విప్రచిత్తి ర్వ్యష్టేర్వ్యష్టి స్సనారోః సనారు స్సనా తనా త్సనాతన స్సనగా త్సనగః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయమ్భు బ్రహ్మణే నమః. ౬.

ఇతి బృహదారణ్యకే- చతుర్థోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

పఞ్చమాధ్యాయే- ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. జనకో హ వైదేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞే నేజే తత్ర హ కురుపాఞ్చాలానాం బ్రాహ్మణా అభిసమేతా బభూవు స్తస్యహజ

1 మాణ్టే ర్మాణ్టిః.

నకస్య వై దేహస్య విజిజ్ఞాసా బభూవ 'కస్స్విదేషాం బ్రాహ్మణానా మనూచానతమ?' ఇతి సహ గవాగ్ సహస్ర మవరురోధ దశదశపాదా ఏకైకస్యాః శృఙ్గయో రాబద్ధా బభూవుః. ౧. తాన్హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో! యోవో బ్రహ్మిష్ఠః స్సఏతా గా ఉదజతా మితి తేహ బ్రాహ్మణా నదధృషు రథ హ యాజ్ఞవల్క్యః స్వమేవ బ్రహ్మచారిణ మువాచైతా స్సోమ్యోదజ సామశ్రవా౩ఇతి తాహోదాచకార తేహ బ్రాహ్మణాశ్చుక్రుధుః కథం నో బ్రహ్మిష్ఠో బ్రువీతే త్యథ హ జనకస్య వైదేహస్య హోతాశ్వలో బభూవ స హైనం పప్రచ్ఛ త్వంను ఖలు నో యాజ్ఞవల్క్య బ్రహ్మిష్ఠోసీ౩ఇతి సహోవాచ నమో వయం బ్రహ్మిష్ఠాయ కుర్మో గోకామా ఏవ వయగ్ స్మ ఇతి తగ్ హ తతఏవ ప్రష్టుం దధ్రే హోతాశ్వలః ౨. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ సర్వం మృత్యునాప్తగ్ సర్వం మృత్యునాభిపన్నం కేన యజమానో మృత్యో రాప్తి మతి ముచ్యతఇతి హోత్రర్త్విజాగ్నినా వాచా వాగ్వై యజ్ఞస్య హోతా తద్యేయం వాక్సోఽయ మగ్ని స్సహోతా స ముక్తి స్సాతిముక్తిః. ౩. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ య దిదగ్ సర్వ మహోరాత్రాభ్యామాప్తగ్ సర్వ మహోరాత్రాభ్యామభిపన్నం కేన యజమానోఽహోరాత్రయో రాప్తి మతిముచ్యత ఇత్యధ్వర్యుణర్త్విజా చక్షుషాఽఽదిత్యేన చక్షుర్వై యజ్ఞస్యాధ్వర్యు స్తద్య దిదం చక్షు స్సోఽసా వాదిత్యః సోఽధ్వర్యు స్సముక్తిస్సాతిముక్తిః. ౪. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ య దిదగ్ సర్వం పూర్వపక్షాపరపక్షాభ్యా మాప్తగ్ సర్వం పూర్వపక్షాపరపక్షాభ్యా మభిపన్నం కేన యజమానః పూర్వపక్షాపరపక్షయో రాప్తి మతి ముచ్యత ఇత్యుద్గాత్రర్త్విజా వాయునా ప్రాణేన ప్రాణో వై యజ్ఞస్యోద్గాతా తద్యోఽయం ప్రాణ స్స వాయు స్స ఉద్గాతా స ముక్తి స్సాతిముక్తిః. ౫. యాజ్ఞవల్క్యేతిహోవాచ య దిద మన్తరిక్ష మనారమ్బణ మివ కేనాక్రమేణ యజమానః స్వర్గం లోక మాక్రమత ఇతి బ్రహ్మణర్త్విజా మనసా చన్ద్రేణ మనో వై యజ్ఞస్య బ్రహ్మా తద్య దిదం మన స్సోఽసౌ

చన్ద్రస్స బ్రహ్మా స ముక్తి స్సాతి ముక్తి రిత్యతిమోక్షా అథ సమ్పదః. ౮. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతిభి రయ మద్యర్గ్భిర్హోతాఽస్మి న్యజ్ఞే కరిష్యతీతి తిసృభి రితి కతమా స్తా స్తిస్ర ఇతి పురోనువాక్యాచ యాజ్యా చ శస్యైవచ తృతీయా కింతాభి ర్జయతీతి యత్కించేదంప్రాణ భృ దితి. ౭. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కత్యయ మద్యాధ్వర్యు రస్మి న్యజ్ఞ ఆహుతీ ర్హోష్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమా స్తా స్తిస్ర ఇతి యా హుతా ఉజ్వలంతి యా హుతా అతినేద స్తే యా హుతా అధిశేరతే కిన్తాభిర్జయతీతి యా హుతా ఉజ్వలంతి దేవలోక మేవ తాభి ర్జయతి దీప్యత ఇవ హి దేవలోకో యా హుతా అతి నేదంతే పితృలోక మేవతాభి ర్జయ త్యతీవ హి పితృలోకో యా హుతా అధిశేరతే మనుష్యలోక మేవ తాభి ర్జయ త్యధ ఇవ హి మనుష్యలోకః. ౮. యాజ్ఞవల్క్యేతిహోవాచ కతిభి రయ మద్య బ్రహ్మా యజ్ఞం దక్షిణతో దేవతాభి ర్గోపాయతీ త్యేకయేతి కతమా సైకేతి మన ఏవే త్యనన్తం వై మనోఽనన్తా విశ్వే దేవా అనన్తమేవ స తేనలోకం జయతి. ౯. యాజ్ఞవల్క్యేతిహోవాచ కత్యయ మద్యోద్గాతాఽస్మిన్యజ్ఞే స్తోత్రియాః స్తోష్య తీతి తిస్ర ఇతి కతమా స్తా స్తిస్రఇతి పురోనువాక్యాచ యాజ్యా చ శస్యైవ చ తృతీయా కతమా స్తా యా అధ్యాత్మ మితి ప్రాణ ఏవ పురోనువాక్యాఽపానో యాజ్యా వ్యానశ్శస్యా కిం తాభి ర్జయతీతిపృథివీ లోక మేవ పురోనువాక్యయా జయత్యన్తరిక్షలోకం యాజ్యయా ద్యులోకగ్ంశస్యయాతతో హహోతాఽఽశ్వల ఉపరరామ. ౧౦.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం జారత్కారవ ఆర్తభాగః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతిహోవాచ కతి గ్రహాః కత్యతిగ్రహా ఇతి, అష్టౌ గ్రహా అష్టావతిగ్రహా ఇతి యవేతేఽష్టౌగ్రహా అష్టా వతిగ్రహాః కతమే త ఇతి. ౧. ప్రాణో వై గ్రహ స్సోఽపానే నాతిగ్రాహేణ గృహీ తోఽపానేన హిగన్ధాన్ జిఘ్రతి. ౨. వాగ్వై గ్రహః స నామ్నాతిగ్రాహేణ గృహీతో

వాచా హి నామా న్యభివదతి. ౩. జిహ్వా వై గ్రహః స రసేనాతిగ్రా
హేణ గృహీతో జిహ్వయా హి రసా న్విజానాతి. ౪. చక్షు ర్వై గ్ర
హః సరూపే ణాతి గ్రాహేణ గృహీత శ్చక్షుషా హి రూపాణి పశ్యతి.
౫. శ్రోత్రం వై గ్రహ స్సశబ్దే నాతిగ్రాహేణ గృహీతః శ్రోత్రేణ హి
శబ్దాఞ్ శృణోతి. ౬. మనో వై గ్రహ స్స కామే నాతిగ్రాహేణ
గృహీతోమనసా హి కామాఞ్ కామయతే. ౭. హస్తౌ వై గ్రహ
స్సకర్మణాతిగ్రాహేణ గృహీతో హస్తాభ్యా గ్‌హి కర్మక రోతి. ౮.
త్వగ్వై గ్రహః స స్పర్శేనాతిగ్రాహేణ గృహీత స్త్వచాహి
స్పర్శాన్వేదయత ఇత్యేతేఽష్టౌగ్రహా అష్టా వతి గ్రహాః. ౯. యా
జ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ సర్వం మృత్యో ర్రన్నం కాస్వి
త్సాదేవతా యస్యా మృత్యు రన్న మి త్యగ్ని ర్వై మృత్యుః సోఽపా
మన్న మప పున ర్మృ త్యుంజయతి. ౧౦. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ
యత్రాయం పురుషో మ్రియత ఉదస్మా త్ప్రాణాః క్రామన్త్యా హో3
నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యోఽత్రైవ సమవనీయన్తే సఉ
చ్ఛ్వయ త్యాధ్మాయ త్యాధ్మాతో మృత శ్శేతే. ౧౧. యాజ్ఞవల్క్య
తి హోవాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియతే కి [1] మేనం నజహాతీతి నా
మేత్యనన్తం హ వై నామా నన్తా విశ్వే దేవా అనన్తమేవ స తేనలో
కం జయతి. ౧౨. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాస్య పురుషస్య
మృత స్యాగ్నిం వాగప్యేతి వాతం ప్రాణ శ్చక్షు రాదిత్యం మన శ్చం
ద్రం దిశ శ్శ్రోత్రం పృథివీగ్ శరీర మాకాశ మాత్మౌషధీ ర్లోమాని వన
స్పతీఞ్ కేశా అప్సు లోహితం చ రేతశ్చ నిధీయతే క్వాయం తదా
పురుషో భవతీ త్యాహర సోమ్య హస్త మార్తభాగా వామేవై తస్య
వేదిష్యావో న నావేత త్సజన ఇతి తౌ హోత్క్రమ్య మన్త్రయాఞ్చ
క్రాతే తౌహ యదూచతుః కర్మ హైవ తదూచతు రథ యత్ప్రశశగ్

1 మేనం జహాతీతి.

సతుః కర్మ హైవ త త్ప్రశశగ్ సతుః పుణ్యో వై పుణ్యేన కర్మణా భవతి పాపః పాపేనేతి తతో హ జారత్కారవ ఆర్తభాగ ఉపరరామ.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం భుజ్యుర్లాహ్యాయనిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ, మద్రేషు చరకాః పర్యవ్రజామతే పతఞ్చలస్య కాప్యస్య గృహా నైమ తస్యాసీ ద్దుహితా గంధర్వగృహీతా త మపృచ్ఛామకోఽసీతిసోఽబ్రవీ త్సుధన్వాఽఽఙ్గిరస ఇతి తం యదా లోకానా మన్తాన పృచ్ఛా మాథైన మబ్రూమ క్వపారిక్షితా అభవ న్నితి క్వపారిక్షితా అభవ న్స త్వా పృచ్ఛామి యాజ్ఞవల్క్య క్వపారిక్షితా అభవ న్నితి.

౧. సహోవాచోవాచ వై సోఽగచ్ఛ న్వై తే త ద్యత్రాశ్వమేధయాజినో గచ్ఛ న్తీతి క్వ న్వశ్వమేధయాజినో గచ్ఛంతీతి ద్వాత్రిగ్ శతం వై దేవరథాహ్న్యాన్యయం లోక స్తగ్ సమన్తం పృథివీ ద్వి స్తావ త్పర్యేతి తాగ్ సమన్తం పృథివీం ద్వి స్తావ త్సముద్రః పర్యేతి తద్యావతీ క్షురస్య ధారా యావ ద్వా మక్షికాయాః పత్ర న్తావా నన్తరేణాకాశ స్తానింద్ర స్సుపర్ణో భూత్వా వాయవే ప్రాయచ్ఛ త్తా న్వాయు రాత్మని ధిత్వా త త్రాగమ య ద్యత్రాశ్వమేధయాజినో భవ న్నిత్యేవ మివ వైస వాయుమేవ ప్రశశగ్ సతస్మా ద్వాయు రేవ వ్యష్టి ర్వాయు స్సమష్టిరప పున ర్మృత్యుం జయతి య ఏవం వేద తతో హ భుజ్యుర్లాహ్యాయనిరుపర రామ.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైన ముష స్త శ్చాక్రాయణః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ య త్సాక్షా దపరోక్షా ద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తర స్తం మే వ్యా చక్ష్వేత్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వాన్తరో యః ప్రాణేన ప్రాణితి స త ఆత్మాసర్వాన్తరో యోపానేనా పా నితి సత ఆత్మా సర్వాన్తరో యోవ్యానేన వ్యానితి స త ఆత్మా సర్వాన్తరో య ఉదానే నోదానితి స త ఆత్మా సర్వాన్తర ఏష త

ఆత్మా సర్వాన్తరః. ౧. స హోవా చోషస్త శ్చాక్రాయణో యథావి
బ్రూయా దసౌ గౌ రసా వశ్వ ఇత్యేవ మే వైత ద్వ్యపదిష్టం భవతి
య దేవ సాక్షా దపరోక్షా ద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తర స్తం మే
వ్యాచ క్ష్వే త్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వా
న్తరః, న దృష్టే ర్ద్రష్టారం పశ్యే ర్న శ్రుతేః శ్రోతారగ్ శృణుయా
న్న మతే ర్మన్తారం మన్వీథా న విజ్ఞాతే ర్విజ్ఞాతారం విజానీయాః, ఏష
త ఆత్మా సర్వాన్తరోఽతోఽన్యదార్తం తతో హోషస్త శ్చాక్రా
యణ ఉపరరామ.

పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం కహోళః కౌషీతకేయః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యే
తి హోవాచ యదేవ సాక్షా దపరోక్షా ద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తర
స్తం మే వ్యా చక్ష్వే త్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః, కతమో యాజ్ఞవ
ల్క్య సర్వాన్తరో యోఽశనాయా పిపాసే శోకం మోహం జరాం
మృత్యు మత్యేతి, ఏతం వై త మాత్మానం విదిత్వా బ్రాహ్మణాః పుత్రై
షణా యాశ్చ విత్తైషణా యా శ్చ లోకైషణా యాశ్చ వ్యుత్థాయ,
అథ భిక్షాచర్యం చర న్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా విత్తైషణా
యా విత్తైషణా సా లోకైషణో భే హ్యేతే ఏషణే ఏవ భవతః, తస్మా
ద్బ్రాహ్మణః పాణ్డిత్యం నిర్విద్య బాల్యేన తిష్ఠాసేత్ బాల్యంచ పాం
డిత్యం చ నిర్విద్యాథ మునిరమౌనంచ మౌనంచ నిర్విద్యాథ బ్రాహ్మ
ణః స బ్రాహ్మణః కేన స్యాద్యేన స్యా త్తేనేదృశ ఏవాతోఽన్యదా ర్తం
తతో హ కహోళః కౌషీతకేయ ఉపరరామ.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం గార్గీ వాచక్నవీ పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హో
వాచ యదిదగ్ సర్వ మప్స్వోతంచ ప్రోతంచ కస్మి న్ను ఖల్వాప ఓ
తాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి, వాయౌ గార్గీతి కస్మి న్ను ఖలు వాయు రోతశ్చ
ప్రోత శ్చేత్యన్తరిక్ష లోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖ ల్వ న్తరిక్షలోకా ఓతాశ్చ

ప్రోతాశ్చేతి గంధర్వలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు గంధర్వలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చే త్యాదిత్యలోకేషుగార్గీతి కస్మిన్ను ఖ ల్వాదిత్య లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి చన్ద్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖలు చన్ద్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి నక్షత్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు నక్షత్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి దేవలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖలు దేవలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చే తీన్ద్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖల్విన్ద్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి ప్రజాపతి లోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు ప్రజాపతి లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి బ్రహ్మలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు బ్రహ్మలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి సహోవాచ గార్గి మాతి ప్రాక్షీః ర్మాతే మూర్ధా వ్యపప్త దనతిప్రశ్న్యాం వై దేవతా మతిపృచ్ఛసి గార్గి మాతిప్రాక్షీ రితి తతోహ గార్గీ వాచక్న వ్యుపరరామ.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైన ముద్దాలక ఆరుణిః పప్రచ్ఛయాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ మద్రే ష్వవసామ పతంజలస్య కాప్యస్య గృహేషు యజ్ఞమధీయానా స్తస్యాసీ ద్భార్యాగంధర్వగృహీతా త మపృచ్ఛామకోఽసీతి సోఽబ్రవీత్ కబంధ ఆథర్వణ ఇతి సోఽబ్రవీ త్పతంజలం కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ శ్చ వేత్థ ను త్వం కాప్య త త్సూత్రం యేనాయంచ లోకః పరశ్చ లోకః సర్వాణిచ భూతాని సందృబ్ధాని భవంతీతి సోఽబ్రవీ త్పతంజలః కాప్యో నాహం త ద్భగవన్వేదేతి, సోఽబ్రవీ త్పతంజల ఙ్కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ శ్చ వేత్థనుత్వం కాప్య త మంతర్యామిణం య ఇమఞ్చ లోకం పరంచ లోకగ్ సర్వాణిచ భూతాని యోఽంతరో యమయతీతి సోఽబ్రవీ త్పతంజలః కాప్యో నాహం తం భగవ న్వేదేతి సోఽబ్రవీ త్పతంజలం కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ శ్చ యో వై త త్కాప్య సూత్రం విద్యా త్తంచాంతర్యామిణ మితి సబ్రహ్మవి త్సలోకవి త్సదేవవి త్సవేదవి త్సభూతవి త్సఆత్మవి త్ససర్వవిదితి తేభ్యోఽబ్రవీ త్తదహం వేద తచ్చే త్త్వం యాజ్ఞవల్క్య సూత్ర మవిద్వాగ్ స్తం చాంతర్యామిణం బ్రహ్మ

గవీ రుదజసే మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి వేదవా అహం గౌతమ తత్సూ
త్రం తం చాన్తర్యామిణ మితి యో వా ఇదం కశ్చి ద్బ్రూయా ద్వేద
వేదేతి యథా వేత్థ తదా బ్రూహీతి. ౧. సహోవాచ వాయు ర్వై
గౌతమత త్సూత్రం వాయునా వై గౌతమ సూత్రేణాయ ఇ్చ లోకః ప
రశ్చలోకః సర్వాణిచ భూతాని సందృబ్ధాని భవంతి తస్మాద్వై గౌతమ పు
రుషం ప్రేత మాహు ర్వ్యస్రగ్ంసిష తాస్యాఙ్గా నీతి వాయునా హి గౌత
మసూత్రేణ సందృబ్ధాని భవంతీ త్యేవ మే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్యా న్తర్యామి
ణం బ్రూహీతి. ౨. యః పృథివ్యాం తిష్ఠ౯ పృథివ్యా అన్తరో యం
పృథివీ న వేద యస్య పృథివీ శరీరం యః పృథివీ మన్తరో య
మయత్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౩. యోఽప్సుతిష్ఠ న్నద్భ్యో
ఽన్తరో యమాపో న విదు ర్యస్యాప శ్శరీరం యోఽపో మన్తరో య
మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౪. యోఽగ్నౌ తిష్ఠ న్న
గ్నే రంతరో య మగ్ని ర్న వేద య స్యాగ్ని శ్శరీరం యోఽగ్ని మన్త
రో య మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౫. యోఽన్తరిక్షే
తిష్ఠన్నన్తరిక్షా దన్తరో య మన్తరిక్షం నవేద యస్యాన్తరిక్షగ్ం శరీరం
యోఽన్తరిక్ష మన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృ
తః. ౬. యో వాయౌ తిష్ఠ న్వాయో రంతరో యం వాయు ర్న వేద
యస్య వాయు శ్శరీరం యో వాయు మంతరో య మయ త్యేషత
ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౭. యోదివి తిష్ఠ న్దివోఽన్తరో యం ద్యౌ
ర్న వేద యస్య ద్యౌ శ్శరీరం యో దివ మన్తరో య మయత్యేష త
ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౮. య ఆదిత్యే తిష్ఠ న్నాదిత్యా దన్తరో
య మాదిత్యో న వేద య స్యాదిత్య శ్శరీరం య ఆదిత్య మంతరో
య మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౯. యో దిక్షు తిష్ఠ
న్దిగ్భ్యోఽన్తరో యం దిశో న విదు ర్యస్య దిశ శ్శరీరం యో దిశోఽన్త
రో య మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౦. య శ్చన్ద్రతా
రకే తిష్ఠగ్ం శ్చన్ద్రతారకా దంతరో యం చంద్రతారకం న వేద

యస్య చంద్రతారకగ్ శరీరం య శ్చంద్రతారక మంతరోయ మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౧. య ఆకాశే తిష్ఠ న్నాకాశా దంతరో య మాకాశో న వేద య స్యాకాశ శ్శరీరం య ఆకాశ మంతరోయ మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౧౨. య స్తమసి తిష్ఠగ్ స్తమసోంతరో యంతమో న వేద యస్య తమశ్శరీరం య స్తమోఽన్తరో య మయత్యేష త ఆత్మా న్తర్యామ్యమృతః. ౧౩. య స్తేజసి తిష్ఠగ్ స్తేజసో న్తఽతరోఽ యంతేజో న వేద యస్య తేజశ్శరీరం య స్తేజోగ్ న్తతరో యమయత్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృ త ఇత్యధిదైవత మాథాధిభూతమ్. ౧౪. య స్సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠన్ సర్వేభ్యో భూతేఽభ్యోంతరో యగ్ సర్వాణి భూతాని న విదు ర్యస్య సర్వాణి భూతాని శరీరం యస్సర్వాణి భూతా న్యంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృత ఇత్యధిభూత మథాధ్యాత్మమ్. ౧౫. యః ప్రాణే తిష్ఠన్ ప్రాణా దంతరో యం ప్రాణో న వేద యస్య ప్రాణశ్శరీరం యః ప్రాణ మన్తరోఽయ మయ త్యేష ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః. ౧౬. యో వాచి తిష్ఠ న్వాచోఽంతరో యం వాఙ్న వేద యస్య వా క్శరీరం యో వాచ మంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౭. య శ్చక్షుషి తిష్ఠగ్ శ్చక్షుషోఽంతరో యం చక్షు ర్నవేద యస్య చక్షు శ్శరీరం యశ్చక్షు రంతరోఽ యమయత్యేవం త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః. ౧౮. యశ్శ్రోత్రే తిష్ఠన్ శ్రోత్రా దంతరో యగ్ శ్రోత్రం న వేద యస్య శ్రోత్రగ్ శరీరం యశ్శ్రోత్ర మంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాన్తర్యా మ్యమృతః. ౧౯. యో మనసి తిష్ఠ న్మనసోంతరో యం మనో న వేద యస్య మన శ్శరీరం యో మనోంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః. ౨౦. య స్త్వచి తిష్ఠగ్ స్త్వ చోంతరో య స్త్వఙ్న వేద యస్య త్వక్ శరీరం య స్త్వచ మన్తరో య మయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః. ౨౧. యో విజ్ఞానే తిష్ఠన్ విజ్ఞానా దంత

రోయం విజ్ఞానం న వేద యస్య విజ్ఞానగ్ం శరీరం యో విజ్ఞాన మంత
రో యమయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః. ౨౨. యో రేతసి
తిష్ఠ న్రేత సోఽంతరో యగ్ం రేతో న వేద యస్య రేతశ్శరీరం యో
రేతోఽంతరో యమయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతోఽదృష్టో
ద్రష్టాఽశ్రుతః శ్రోతాఽమతో మన్తాఽవిజ్ఞాతో విజ్ఞాతా నాన్యో
ఽతోఽస్తి ద్రష్టా నాన్యోఽతోఽస్తిశ్రోతా నాన్యోతోఽస్తిమన్తా నా
న్యోఽతోఽస్తి విజ్ఞా తైషత ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతో ఽతోఽన్యదా
ర్తం తతో హోద్దాలక ఆరుణి రుపరరామ. ౨౩.

అష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ వాచక్న వ్యువాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో హన్తాహ మి
మం ద్వౌప్రశ్నౌ ప్రక్ష్యామి తౌ చే న్మే వక్ష్యతి న వైజాతు యుష్మా
కమిమం కశ్చి ద్బ్రహ్మోద్యం జేతేతి పృచ్ఛ గార్గీతి. ౧. సా హోవా
చాహం వై త్వా యాజ్ఞవల్క్య యథాకాశ్యో వా వైదేహో వో
గ్రపుత్ర ఉజ్జ్యం ధను రధిజ్యం కృత్వా ద్వౌ బాణవంతౌ సపత్నాతి
వ్యాధినౌ హస్తే కృత్వో పోత్తిష్ఠే దేవ మే వాహం త్వాం ద్వాభ్యాం
ప్రశ్నాభ్యాముపోదస్థాం తౌ మేబ్రూహీతి పృచ్ఛ గార్గీతి. ౨. సాహో
వాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదవా క్పృథివ్యా యదన్త
రా ద్యావా పృథివీ ఇమే యద్భూతం చ భవ చ్చ భవిష్య చ్చే త్యా
చక్షతే కస్మిగ్ం స్తదోతంచ ప్రోతం చేతి. ౩. స హోవాచ య దూర్ధ్వం
గార్గి దివో య దవా క్పృథివ్యా యదన్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే
యద్భూతం చ భవచ్చ భవిష్య చ్చేత్యాచక్షత ఆకాశే తదోతం చ
ప్రోతంచేతి. ౪. సా హోవాచ నమస్తేఽస్తు యాజ్ఞవల్క్య యో మ ఏ
తం వ్యవో చోఽపరస్మై ధారయ స్వేతి పృచ్ఛ గార్గీతి. ౫. సా హోవా
చ య దూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో య దవా క్పృథివ్యాయదన్తరా
ద్యావాపృథివీ ఇమే య ద్భూతంచ భవచ్చ భవిష్య చ్చేత్యా చక్షతే
కస్మిగ్ం స్తదోతంచ ప్రోతంచేతి. ౬. స హోవాచ యదూర్ధ్వం గార్గి

దివో యదవా క్పృథివ్యా యదన్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే య ద్భూ
తం చ భవచ్చ భవిష్య చ్చే త్యాచక్షత ఆకాశ ఏవ తదోతం చ ప్రోతం
చేతి కస్మి న్ను ఖ ల్వాకాశ ఓతశ్చ ప్రోత శ్చేతి. ౭. స హోవా చై
త ద్వై తదక్షరం గార్గి బ్రాహ్మణా అభివద న్త్యస్థూల మన ణ్వహ్రస్వ
మదీర్ఘ మలోహిత మస్నేహ మచ్ఛాయ మతమోవా య్వనాకాశ
మసఙ్గ మరస మగన్ధ మచక్షుష్క మశ్రోత్ర మవా గమనో౽తేజస్కమ
ప్రాణ మముఖ మమాత్ర మన న్తర మబాహ్యం న తదశ్నాతి కిఞ్చన న
సతదశ్నాతికశ్చన. ౮. ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి సూర్యాచ
న్ద్రమసౌ విధృతౌ తిష్ఠత ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి ద్యావా
పృథివ్యౌ విధృతే తిష్ఠతః, ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి
నిమేషా ముహూర్తా అహోరాత్రా ణ్యర్ధమాసా మాసా ఋతవ
స్సంవత్సరా ఇతి విధృతా స్తిష్ఠ న్త్యేతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే
గార్గి [1]ప్రాచ్యో నద్య స్స్యన్ద న్తే శ్వేతేభ్యః పర్వతేభ్యః ప్రతీచ్యో ౽న్యా
యాం యాం చ దిశమన్వేతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి దద
తో మనుష్యాః ప్రశగ్ంస న్తి యజమానం దేవాదర్వీం పితరో౽న్వా
యత్తాః. ౯. యో వా ఏత దక్షరం గా ర్గ్యవిదిత్వా౽స్మిఁ లోకే
జుహోతి యజతే తప స్తప్యతే బహూని వర్షసహస్రా ణ్యన్తవ దే
వాస్య తద్భవతి యోవా ఏత దక్షరం గా ర్గ్య విదిత్వాస్మా ల్లోకా
త్ప్రైతి సకృపణో ౽థ య ఏత దక్షరం గార్గి విదిత్వా ౽స్మా ల్లోకా
త్ప్రైతి స బ్రాహ్మణః. ౧౦. తద్వా ఏతదక్షరం గార్గ్యదృష్టం
ద్రష్ట్ర శ్రుతగ్ం శ్రోత్ర ౽మతం మన్త్ర౽విజ్ఞాతం విజ్ఞాతృనా ౽న్య
దతో౽స్తి ద్రష్టృ నాన్య దతో౽స్తి శ్రోతృ నాన్య దతో౽స్తి మ
న్తృ నాన్య దతో౽స్తి విజ్ఞాత్రే తస్మి న్ను ఖ ల్వక్షరే గా ర్గ్యాకాశ
ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి. ౧౧. సా హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవ న్త స్తదేవ
బహు మన్యేధ్వం య దస్మా న్నమస్కారేణ ముచ్యేధ్వం న వై జాతు

1 ప్రాచ్యోన్యానద్యః.

యుష్మాక మిమం కశ్చి ద్బ్రహ్మోద్యంజే తేతి తతోహ వాచక్నవ్యుప
రరామ. ౧౨.

నవమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం విదగ్ధ శ్శాకల్యః పప్రచ్ఛ కతి దేవా యాజ్ఞవ
ల్క్యేతి స హైతయైవ నివిదా ప్రతిపేదే యావన్తో వైశ్వదేవస్య నివి
ద్యుచ్యంతే త్రయశ్చ త్రీచ శతా త్రయశ్చ త్రీచ సహస్రేత్యో మితి
హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయస్త్రిగ్ంశ ది
త్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి షడి త్యోమితి
హోవాచ క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయ ఇత్యోమితిహో
వాచ క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి ద్వావిత్యోమితి హోవాచ
కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్య త్యధ్యర్ధ ఇ త్యోమితి హోవాచ
కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యే తీత్యేక ఇ త్యోమితి హోవాచ కతమే
తే త్రయశ్చ త్రీచ శతా త్రయశ్చ త్రీచ సహస్రేతి. ౧. స
హోవాచ మహిమాన ఏవైషా మేతే త్రయస్త్రిగ్ంశ త్త్వేవ దేవా
ఇతి కతమే తే త్రయస్త్రిగ్ంశ ది త్యష్టౌ వసవ ఏకాదశ రుద్రా ద్వా
దశాదిత్యా స్త ఏక త్రిగ్ంశ దింద్ర శ్చైవ ప్రజాపతిశ్చ త్రయస్త్రిగ్
శా వితి. ౨. కతమే వసవ ఇత్యగ్నిశ్చ పృథివీచ వాయు శ్చాన్తరి
క్షం చాదిత్య శ్చ ద్యౌ శ్చ చన్ద్రమా శ్చ నక్షత్రాణి చైతే వసవ
ఏతే షుహీదం వసు సర్వగ్ం హిత మితి తస్మా ద్వసవ ఇతి. ౩. కతమే
రుద్రా ఇతి దశేమే పురుషే ప్రాణా ఆత్మైకాదశ స్తే యదాఽస్మా చ్ఛ
రీరా న్మర్త్యా దుత్క్రామం త్యథ రోదయ న్తి త ద్యద్రోదయంతి తస్మా
ద్రుద్రా ఇతి. ౪. క తమ ఆదిత్యా ఇతి ద్వాదశ వై మాసా స్సంవత్సర
స్యై త ఆదిత్యా ఏతే హీదగ్ం సర్వ మాదదానా యంతి తేయ దిదగ్ం
సర్వ మాదదానాయంతి తస్మా దాదిత్యా ఇతి. ౫. కతమ ఇన్ద్రః
కతమః ప్రజాపతి రితి స్తనయిత్ను రేవేన్ద్రో యజ్ఞః ప్రజాపతి రితి
కతమ స్తనయిత్ను రి త్యశని రితి కతమో యజ్ఞ ఇతి పశవ ఇతి. ౬.

కతమే ష డిత్యగ్ని శ్చ పృథివీ చ వాయు శ్చాంతరిక్షం చా దిత్య శ్చ ద్యౌ శ్చైతే ష డేతే హీదగ్ సర్వగ్ షడితి. ౭. కతమే తే త్రయో దేవా ఇతీమ ఏవ త్రయో లోకా ఏషు హీమే సర్వే దేవా ఇతి కతమౌ తౌ ద్వౌ దేవా విత్యన్నం చైవ ప్రాణ శ్చేతి కతమోఽధ్యర్ధ ఇతి యోఽయం పవత ఇతి. ౮. త దాహు ర్య దయ మేక ఇ వైవ పవతే ఽథ కథ మధ్యర్ధ ఇతి య దస్మి న్నిదగ్ సర్వ మధ్యార్ధ్నో త్తేనాధ్యర్ధ ఇతి కతమ ఏకో దేవ ఇతి ప్రాణ ఇతి సబ్రహ్మ తదిత్యాచక్షతే. ౯. పృథివ్యేవ యస్యాయతన మగ్ని ర్లోకో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యాత్, యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వస్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ య ఏవా యగ్ శారీరః పురుష స్స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య కా దేవ తే త్యమృత మితి హోవాచ. ౧౦. కామ ఏవ యస్యా యతనగ్ హృదయం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యాత్, యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ య ఏవా యం కామమయః పురుష స్స ఏష వ దైవశాకల్య తస్య కా దేవ తేతి స్త్రియ ఇతిహోవాచ. ౧౧. రూపాణ్యేవ యస్యాయతనం చక్షు ర్లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ సవై వేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహం తం పురుషగ్ సర్వస్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ య ఏవాసా వాదిత్యే పురుష స్సఏషవ దైవ శాకల్య తస్య కా దేవ తేతి సత్య మితి హోవాచ. ౧౨. ఆకాశ ఏవ యస్యాయతనగ్ శ్రోత్రం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ సవై వేదితాస్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం యమాత్థ య ఏవాయగ్ శ్రౌత్రః ప్రాతిశ్రుత్కః పురుషః స ఏషవ దైవ శాకల్య

తస్య కా దేవ తేతి దిశ ఇతి హోవాచ. ౧౩. తమ ఏవ య స్యా
యతనగ్ హృదయం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం వి
ద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ స వై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య
వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వస్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ
య ఏవాయం ఛాయామయః పురుషః స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య
కా దేవ తేతి మృత్యు రితి హోవాచ. ౧౪. రూపాణ్యేవ య స్యాయ
తనం చక్షు ర్లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ
స్యాత్మనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా
అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ యఏ
వాయ మాదర్శే పురుష స్సఏషవదైవ శాకల్య తస్య కా దేవతే
త్యసురితి హోవాచ. ౧౫. ఆప ఏవ య స్యాయతనగ్ హృదయం
లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః ప
రాయణగ్ సవై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహ న్తం పురు
షగ్ సర్వ స్యాత్మనః పరాయణం యమాత్థ యఏ వాయ మప్సు
పురుష స్స ఏషవదైవ శాకల్య తస్య కా దేవ తేతి వరుణ ఇతి హో
వాచ. ౧౬. రేత ఏవ యస్యాయతనగ్ హృదయం లోకో మనో
జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్మనః పరాయణగ్ స
వై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహం తం పురుషగ్ సర్వ
స్యాత్మనః పరాయణం య మాత్థ యఏ వాయం పుత్రమయః పురు
ష స్స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య కాదేవతేతి ప్రజాపతి రితి హో
వాచ. ౧౭. శాకల్యేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్త్వాగ్ [1]స్విది మే
బ్రాహ్మణా అఙ్గారా వక్షయణ మక్రతా ౩ ఇతి. ౧౮. యాజ్ఞవల్క్యే
తి హో వాచ శాకల్యో య దిదం కురుపాంచాలానాం బ్రాహ్మణా న
త్యవాదీః కిం బ్రహ్మ విద్వా నితి దిశో వేద స దేవా స్సప్రతిష్ఠా ఇతి
యద్దిశో వేత్థ స దేవా స్సప్రతిష్ఠాః. ౧౯. కిం దేవతోఽస్యాం ప్రాచ్యాం

1 స్విది.

ది శ్య సీత్యాదిత్య దేవత ఇతి స ఆదిత్యః కస్మి న్ప్రతిష్ఠిత ఇతి చక్షు షీతి కస్మిన్ను చక్షుః ప్రతిష్ఠిత మితి రూపే ష్వితి చక్షుషా హి రూపాణి పశ్యతి కస్మి న్ను రూపాణి ప్రతిష్ఠితా నీతి హృదయ ఇతి హో[1] వా చ యస్మా ద్ధృదయేన హి రూపాణి సర్వో లోకో జానాతి [2]తస్మాద్ధృద యే హ్యేవరూపాణి ప్రతిష్ఠితాని భవంతీత్యేవమే వైతద్యాజ్ఞవల్క్య. ౨౦. కిం దేవతోఽస్యాం దక్షిణాయాం ది శ్యసీతి యమదేవత ఇతి స యమః కస్మి న్ప్రతిష్ఠిత ఇతి యజ్ఞ ఇతి కస్మి న్ను యజ్ఞః ప్రతిష్ఠిత ఇతి దక్షిణాయా మితి కస్మిన్ను దక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి, శ్రద్ధాయా మితి యదా హ్యేవ శ్రద్ధత్తేఽథ దక్షిణాం దదాతి శ్రద్ధాయాగ్ హ్యేవ దక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి కస్మి న్ను శ్రద్ధా ప్రతిష్ఠితేతి హృదయ ఇతిహో వాచ హృదయేన హి శ్రద్ధాం జానాతి హృదయే హ్యేవ శ్రద్ధా ప్ర తిష్ఠితా భవతీ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్య. ౨౧. కిం దేవతోఽ స్యాం ప్రతీచ్యాం ది శ్యసీతి వరుణదేవత ఇతి స వరుణః కస్మి న్ప్రతి ష్ఠిత ఇత్యప్స్వితి కస్మి న్వాపః ప్రతిష్ఠితా ఇతి రేత సీతి కస్మి న్ను రేతః ప్రతిష్ఠిత మితి హృదయ ఇతి తస్మా దపి ప్రతిరూపం జాత మాహుర్హృ దయా దివ సృప్తో హృదయాదివ నిర్మిత ఇతి హృదయే హ్యేవ రేతః ప్రతిష్ఠితం భవతీ త్యేవ మేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్య. ౨౨. కిం దేవతోఽ స్యా ముదీచ్యాం ది శ్యసీతి సోమదేవత ఇతి స సోమః కస్మి న్ప్రతిష్ఠిత ఇతి దీక్షాయా మితి కస్మిన్ను దీక్షా ప్రతిష్ఠి తేతి సత్య ఇతి తస్మా దపి దీక్షిత మాహు స్సత్యం వదేతి సత్యే హ్యేవ దీక్షా ప్రతిష్ఠి తేతి కస్మి న్ను సత్యం ప్రతిష్ఠిత మితి హృదయఇతి హోవాచ హృదయేన హి సత్యం జానాతి హృదయే హ్యేవ సత్యం ప్రతిష్ఠితం భవతీ త్యేవ మే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్య. ౨౩. కిం దేవతోఽస్యాం ధ్రువాయాం ది శ్యసీ త్యగ్ని దేవత ఇతి సోఽగ్నిః కస్మి న్ప్రతిష్ఠిత ఇతి వాచీతి కస్మిన్నువా క్ప్రతిష్ఠితేతి హృదయ ఇతి కస్మిన్ను హృదయం ప్రతిష్ఠిత మితి. ౨౪.

1 వాచ హృదయేన, 2 హృదయే.

అహల్లికేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో యత్రైత దన్యత్రాస్మ న్మన్యాసై యద్ధ్యేత దన్యత్రా స్మత్స్యా చ్ఛ్వానో వైన [1]దద్యుర్వయాగ్ంసి వైన ద్విమథ్నీర న్నితి. ౨౫. కస్మిన్ను త్వం చాత్మాచ ప్రతిష్ఠితౌ స్థ ఇతి ప్రాణ ఇతి కస్మి న్ను ప్రాణః ప్రతిష్ఠిత ఇ త్యపాన ఇతి కస్మి న్న్వపానః ప్రతిష్ఠిత ఇతి వ్యాన ఇతి కస్మి న్ను వ్యానః ప్రతిష్ఠిత ఇ త్యుదాన ఇతి కస్మి న్నుదానః ప్రతిష్ఠిత ఇతి సమాన ఇతి స ఏష నేతి [2]నేతీ త్యాత్మాఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో నహిశీర్యతేఽసఙ్గో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే న రిష్యతి, ఏతా న్యష్టా వాయతనా న్యష్టౌ లోకా అష్టౌదేవా అష్టౌ పురుషాస్స య స్తా న్పురుషా న్నిరూహ్య ప్రత్యు హ్యా త్యక్రామ త్తం త్వౌపనిషదం పురుషం పృచ్ఛామితం చే న్మేన వివక్ష్యసి మూర్ధాతే విపతిష్యతీతి, తగ్ం హ న మేనే శాకల్య స్తస్య హ మూర్ధా విపపాతాపి హాస్యపరిమోషిణోఽస్థ్న్యప జహ్రు రన్య న్మన్యమానాః. ౨౬. అథ హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో యో వః కామయతే సమాపృచ్ఛతు సర్వే వా మా పృచ్ఛత యో వః కామయతే తం వః పృచ్ఛామి సర్వా న్వా వ పృచ్ఛామీతి తేహ బ్రాహ్మణా [3]నదధృషుః. ౨౭. తాగ్ం హైతై శ్లోకైః పప్రచ్ఛ, యథా వృక్షో వనస్పతి స్తథైవ పురుషోఽమృషా, తస్య లోమాని పర్ణాని త్వ గస్యోత్పాటికా బహిః, త్వచ ఏవాస్య రుధిరం ప్రస్యంది త్వచ ఉత్పటః, తస్మా త్తదా తృణ్ణా త్ప్రైతి రసో వృక్షాదివాహతాత్, మాగ్ంసా న్యస్య శకరాణి కినాటగ్ం [4]స్నావత త్స్థిరమ్, అస్థీ న్యన్తరతో దారూణి మజ్జా మజ్జోపమా కృతా, యద్వృక్షో వృక్ణో రోహతి మూలా న్నవతరః పునః, మర్త్య స్స్వి న్మృత్యునా వృక్ణః కస్మా న్మూలా త్ప్రరోహతి, రేతస ఇతి మాఽవోచత జీవత స్తత్ప్రజాయతే, ధానారుహఇవ వై వృక్షోఽఞ్జసా ప్రేత్య సంభవః, యత్సమూల మావృహేయు ర్వృక్షం న పున రాభవేత్, మర్త్య స్స్వి

1 దద్యు. 2 నేత్యాత్మా. 3 దధృషుః, 4 స్రావత.

న్మృత్యునా వృక్ణః కస్మా న్మూలా త్ప్రరోహతి, జాత ఏవ నజాయతే కో న్వేనం జనయే త్పునః, విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మరాతి ర్దాతుః పరాయణమ్, తిష్ఠ మానస్య త ద్విద ఇతి. ౨౮.

ఇతి బృహదారణ్యకే-పంచమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే-షష్ఠాధ్యాయః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓం. జనకో హ వైదేహ ఆసాంచక్రేఽథ హ యాజ్ఞవల్క్య ఆవవ్రాజ, తగ్ హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య కిమర్థ మచారీః పశూనిచ్ఛ న్న ణ్వన్తా నితి, ఉభయ మేవ సమ్రా డితి హోవాచ. ౧. య త్తే కశ్చి దబ్రవీ త్తచ్ఛృణవా మేత్యబ్రవీ న్మే జిత్వా శైలిని ర్వాగ్వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమా న్పితృమా నాచార్య వా న్బ్రూయా త్తథా తచ్ఛై లినోఽబ్రవీ ద్వాగ్వై బ్రహ్మే త్యవదతో హి కిగ్ స్యా దిత్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీది త్యేకపాద్వా ఏత త్సమ్రా డితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య వా గేవా యతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞేత్యేన దుపాసీత, కా ప్రజ్ఞతా యాజ్ఞవల్క్య వా గేవ సమ్రాడితి హోవాచ, వాచా వై సమ్రా డ్బన్ధుః [1] ప్రజ్ఞాయతే ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽథర్వాంగిరస ఇతిహాసః పురాణం విద్యా ఉపనిషద శ్లోకా స్సూత్రా ణ్యను వ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానాసీష్టగ్ హుతమాశితంపాయిత మయం చ లోకః పరశ్చ లోక స్సర్వాణి చ భూతాని వా చైవసమ్రాట్ [2] జ్ఞాయతే వా గ్వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ, నైనం వా గ్జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతా న్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతియఏవం విద్వా నేత దుపా స్తే, హ స్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామీతిహోవాచ జనకోవై దేహః, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా

---

1 ప్రయజ్ఞాత. 2 ప్రజ్ఞాయంతే.

మేఽమన్యత [1]నాననుశిష్య హరేతేతి. ౨. యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్త
చ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మ ఉదఙ్కః శౌల్బాయనః ప్రాణో వై బ్రహ్మే
తి యథా మాతృమాన్పితృమా నాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛౌ
ల్బాయనో బ్రవీత్ప్రాణో వై బ్రహ్మేత్య ప్రాణతో హి కిగ్ స్యాది
త్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీదిత్యేకపా
ద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవా
యతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రియ మిత్యేన దుపాసీత కా ప్రియతా
యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవ సమ్రాడితి హోవాచ ప్రాణస్య వై సమ్రా
ట్కామాయా యాజ్యం యాజయత్యప్రతిగృహ్యస్య ప్రతిగృహ్ణా
త్యపి తత్ర వధాశఙ్కం భవతి యాం దిశమేతి ప్రాణస్యైవ సమ్రా
ట్కామాయ ప్రాణో వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ నైనం ప్రాణో జహాతి
సర్వాణ్యేవంభూతాన్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య
ఏవం విద్వానేత దుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామీతి
హోవాచ జనకో వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా
మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి. 3. యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్త
చ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే బర్కుర్వార్ష్ణశ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేతి
యథా మాతృమాన్పితృమా నాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా త
ద్వార్ష్ణోఽబ్రవీచ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేత్యపశ్యతో హి కిగ్ స్యాది
త్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మే బ్రవీదిత్యేకపా
ద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్యః చక్షు
రేవాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా సత్య మిత్యేన దుపాసీత కా
సత్యతా యాజ్ఞవల్క్య చక్షురేవ సమ్రాడితి హోవాచ చక్షు
షా వై సమ్రాట్పశ్యన్త మాహు రద్రాక్షీరితి స ఆహాద్రాక్షమితి
తత్సత్యం భవతి చక్షుర్వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ నైనం చక్షు
ర్జహాతి సర్వాణ్యేవంభూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవా

1 నానుశిష్య.

వ్యేతి య ఏవం విద్వా నేత దుపా స్తే హ స్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదా
మీతి హోవాచ జనకో వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః
పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి. ౪. యదేవ తే కశ్చి దబ్రవీ
త్తచ్ఛృణవా మేత్యబ్రవీ న్మే గర్దభీ విపీతో భారద్వాజః శ్రోత్రం వై
బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్ పితృమా నాచార్యవా న్బ్రూయా త్త
థా తద్భారద్వాజోఽబ్రవీ చ్ఛ్రోత్రం వై బ్రహ్మే త్యశృణ్వతో హి
కిగ్ం స్యాది త్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీ దిత్యే
కపా ద్వా ఏత త్సమ్రా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య శ్రోత్ర మే
వాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠాన న్త ఇ త్యేన దుపాసీత కానన్తతా యా
జ్ఞవల్క్య దిశ ఏవ సమ్రా డితి హోవాచ తస్మా ద్వై సమ్రాడపి యాం
కాంచదిశం గచ్ఛతి నైవాస్యా అన్తం గచ్ఛ త్యనన్తా హి దిశో
దిశో వై సమ్రా ట్ఛ్రోత్రగ్ం శ్రోత్రం వై సమ్రా ట్పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ం
శ్రోత్రంజహాతి సర్వా ణ్యేనం భూతా న్యభిక్షర న్తి దేవో భూత్వా దేవా
నప్యేతి య ఏవం విద్వా నేత దుపా స్తే హ స్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదా
మీతి హోవాచ జనకో వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః
పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే తేతి. ౫. యదేవ తే కశ్చిద
బ్రవీ త్తచ్ఛృణవా మే త్యబ్రవీ న్మే సత్యకామో జాబాలో మనో వై
బ్రహ్మేతి యథా మాతృమా న్పితృమా నాచార్యవా న్బ్రూయా
త్తథా తజ్జాబాలోఽబ్రవీ న్మనో వై బ్రహ్మే త్యమనసో హికిగ్ం స్యాది
త్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీ ది త్యేకపా ద్వా
ఏత త్సమ్రాడితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య మన ఏ వాయతన
మాకాశః ప్రతిష్ఠాఽనన్ద ఇ త్యేన దుపాసీత కా ఆనన్దతా యాజ్ఞ
వల్క్య మన ఏవ సమ్రా డితి హోవాచ మనసా వై సమ్రా ట్స్త్రి
య మభిహార్యతే తస్యాం ప్రతిరూపః పుత్రో జాయతే స ఆనన్దో
మనో వై సమ్రా ట్పరమం బ్రహ్మ నైనం మనో జహాతి సర్వా ణ్యేనం
భూతా న్యభిక్షర న్తి దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతి య ఏవం విద్వా

నేత దుపా స్తే హ స్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహ స్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే తేతి. ౬. య దేవ తే కశ్చి దబ్రవీ త్తచ్ఛృణవామే త్యబ్రవీ న్మే విదగ్ధ శ్శాకల్యో హృదయం వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమా న్పితృమా నాచార్యవా న్బ్రూయా త్తథా తచ్ఛాకల్యోఽబ్రవీ ద్ధృదయం వై బ్రహ్మేత్యహృదయస్య హి కిగ్ స్యా దిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీ దిత్యేకపా ద్వా ఏత త్సమ్రా డితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య హృదయ మే వాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా స్థితి రి త్యేన దుపాసీత కా స్థితతా యాజ్ఞవల్క్య హృదయ మేవ సమ్రాడితి హోవాచ హృదయం వై సమ్రాట్ సర్వేషాం భూతానా మాయతనగ్ హృదయం వై సమ్రా ట్సర్వేషాం భూతానాం ప్రతిష్ఠా హృదయే హ్యేవ సమ్రాట్ సర్వాణి భూతాని ప్రతిష్ఠితాని భవన్తి హృదయం వై సమ్రా ట్పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ హృదయం జహాతి సర్వా ణ్యేనంభూతా న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతి య ఏవం విద్వా నేత దుపా స్తే హ స్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వై దేహ స్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్యహరేతేతి. ౭.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకో హ వై దేహః కూర్చాదుపావసర్ప న్నువాచ నమ స్తేఽస్తు యాజ్ఞవల్క్యాను మాశాధీతి స హోవాచ యథా వై సమ్రా ణ్మహా న్త మధ్వాన మేష్య న్రథం వా నావం వా సమాదదీ తైవ మేవైతాభి రుపనిషద్భి స్సమాహితాత్మాఽస్యేవం బృన్దారక ఆఢ్య స్స న్నధీత వేద ఉక్తోపనిషత్క ఇతో విముచ్యమానః క్వ గమిష్యసీతి నాహ న్తద్భగవ న్వేద యత్ర గమిష్యామీత్యథ వై తేఽహం తద్వక్ష్యామి యత్ర గమిష్యసీతి బ్రవీతు భగవానితి. ౧. ఇన్ధో హవైనా మైష యోఽయం దక్షిణేఽక్ష న్పురుష స్తం వా ఏత మిన్ధగ్ సన్త మిన్ద

ఇత్యా చక్షతే పరోక్షేణైవ పరోక్షప్రియా ఇవహి దేవాః ప్రత్యక్ష
ద్విషః. ౨. అ థైత ద్వామేఽక్షణి పురుషరూప మేషాఽస్య పత్నీ
విరా ట్తయో రేష సగ్గ్స్తావో య ఏషోఽంతర్హృదయ ఆకాశోఽథైన
యో రేతదన్నం య ఏషోఽంతర్హృదయే లోహితపిండోఽథైనయో
రేత త్ప్రావరణం య దేత దన్తర్హృదయే జాలక మివాథైనయో
రేషా సృతి స్సంచరణీ యైషా హృదయా దూర్ధ్వా నా డ్యుచ్చరతి
యథా కేశ స్సహస్రధా భిన్నఏవ మస్యై తా హితా నామ నాడ్యోఽ
న్తర్హృదయే ప్రతిష్ఠితా భవం త్యేతాభి ర్వా ఏత దాస్రవ దాస్రవతి
తస్మా దేష ప్రవివిక్తాహారతర ఇ వైవ భవత్యస్మా చ్ఛారీరా దాత్మనః.
౩. తస్య ప్రాచీ దిక్ప్రాఞ్చః ప్రాణా దక్షిణా ది గ్దక్షిణే ప్రాణాః ప్రతీ
చీ దిక్ప్రత్యంచః ప్రాణా ఉదీచీ ది గుదంచః ప్రాణా ఊర్ధ్వా ది గూ
ర్ధ్వాః ప్రాణా అవాచీ ది గవాంచః ప్రాణా స్సర్వా దిశ స్సర్వే ప్రాణాస్స
తి ఏష నే త్యా[1]త్మాఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో నహి
శీర్యతేఽసంగో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే నరిష్య త్యభయం వై జ
నక ప్రాప్తోఽసీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః స హోవాచ జనకో
వైదేహోఽభయ న్త్వా గచ్ఛతా ద్యాజ్ఞవల్క్య యో నో భగవన్న
భయం వేదయసే నమ స్తేఽ స్త్విమే విదేహా అయ మహ[2]మస్మీ
[3]ఇతి. ౪.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకగ్గ్ హ వై దేహం యాజ్ఞవల్క్యో జగామ సమేనే నవదిష్య
ఇత్యథ హ య జ్జనకశ్చ వై దేహో యాజ్ఞవల్క్య శ్చాగ్నిహోత్రే
సముదాతే తస్మై హ యాజ్ఞవల్క్యో వరం దదౌ సహ కామప్రశ్న
మేవ వవ్రే తగ్ హాస్మై దదౌ తగ్ సమ్రాడేవ పూర్వం పప్రచ్ఛ. ౧.
యాజ్ఞవల్క్య కిం జ్యోతి రయం పురుష ఇతి; ఆదిత్య జ్యోతిః సమ్రా
డితిహోవాచ ఆదిత్యేనైవ జ్యోతిషా స్తే పల్యయతే కర్మ కురుతే

1 త్మాఽగృ. 2 మస్మి 3 ఇతి.

కించి త్పశ్య త్యనన్వాగత స్తేన భవ త్యసంగో హ్యయం పురుష ఇ
త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్య సో౽హం భగవతే సహస్రం దదామ్యత
ఊర్ధ్వం విమోక్షా యైవ బ్రూహీతి. ౧౬. సవా ఏష ఏతస్మిన్ బు
ద్ధాంతే రత్వా చరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యంచ పాపంచ పునః ప్రతిన్యాయం
ప్రతియోన్యా ద్రవతి స్వప్నాంతా యైవ. ౧౭. త ద్యథా మహా మత్స్య
ఉభే కూలే అనుసంచరతి పూర్వం చాపరం చైవ మేవాయం పురుష
ఏతా వుభా వన్తా వనుసంచరతి స్వప్నాంతంచ బుద్ధాన్తంచ. ౧౮. తద్య
థాస్మి న్నాకాశే శ్యేనో వా సుపర్ణో వా విపరిపత్య శ్రాన్త స్సంహత్య
పక్షౌ సల్లయాయైవ ధ్రియత ఏవమే వాయం పురుష ఏతస్మా అన్తాయ
ధావతి యత్ర సుప్తో నకంచన కామం కామయతే న కంచన స్వప్నం
పశ్యతి. ౧౯. తా వా అస్యైతా హితా నామ నాడ్యో యథా కేశ
స్సహస్రధా భిన్న స్తావ తాణిమ్నా తిష్ఠన్తి శుక్లస్య నీలస్య పింగళస్య హ
రితస్య లోహితస్య పూర్ణా అథ య త్రైనం ఘ్నన్తీవ జిన న్తీవ హ స్తీవ వి
చ్ఛాయ యతి గర్తమివ పతతి, య దేవ జాగ్ర ద్భయం పశ్యతి తద
త్రావిద్యయా మన్యతే అథ యత్ర దేవ ఇవ రాజే వాహ మేవేదగ్ స
ర్వో౽స్మీతి మన్యతే సో౽స్యపర మో లోకః. ౨౦. త ద్వా అస్యైత దతి
చ్ఛన్దా అపహతపాప్మా౽భయగ్ రూపమ్, త ద్యథా ప్రియయా స్త్రియా
సమ్పరిష్వక్తో న బాహ్యం కించన వేద నాన్తర మేవ మే వాయం
పురుషః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సమ్పరిష్వక్తో నబాహ్యం కించన వేదనాంతరమ్,
త ద్వా అ స్యైత దా ప్తకామ మాత్మకామ మకామగ్ రూపగ్ శోకా
న్తరమ్. ౨౧. అత్ర పితా౽పితా భవతి మాతా౽మాతా లోకా అలో
కా దేవా అదేవా వేదా అవేదాః, అత్ర౽స్తేనో భవతి భ్రూణహా౽భ్రూ
ణహా చాండాలో౽చాండాలః పౌల్కసో౽పౌల్కస శ్శ్రమణో౽శ్రమణ
స్తాపసో౽తాపసో ౽నన్వాగతం పుణ్యే నానన్వాగతం పాపేన తీర్ణోహి
తదా సర్వాంఛోకా న్హృదయస్య భవతి. ౨౨. య ద్వైత న్నపశ్యతి

పశ్య న్వై తన్న పశ్యతి, నహి ద్రష్టు ర్దృష్టే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశి
త్వాత్, నతు తద్ద్వితీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యత్పశ్యేత్. ౨౩.
యద్వై తన్న జిఘ్రతి జిఘ్ర న్వై తన్న జిఘ్రతి నహి ఘ్రాతు ర్ఘ్రాతే ర్విప
రిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా న్నతు తద్ద్వితీయ మస్తి తతోఽన్య ద్వి
భక్తం యజ్జిఘ్రేత్. ౨౪. యద్వైతం నరసయతే రసయ న్వైత న్న
రసయతే నహి రసయితూ రసయ తే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా
న్నతు తద్ద్వితీయ మస్తితతోఽన్య ద్విభక్తం యద్రసయేత్. ౨౫. య
ద్వైతం నవదతి వదన్వైత న్నవదతి నహి వక్తు ర్వక్తే ర్విపరిలోపో విద్య
తేఽవినాశిత్వాన్నతు తద్ద్వితీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తంయద్వదేత్.
౨౬. యద్వైతం నశృణోతి శృణ్వన్వైతన్నశృణోతి నహి శ్రోతు శ్శ్రు
తే ర్విపరిలోపో విద్యతే ఽవినాశిత్వా న్నతు తద్ద్వితీయ మస్తి తతోఽ
న్యద్విభక్తం యచ్ఛృణుయాత్. ౨౭. యద్వైతం న మనుతే మన్వానో
వై తన్నమనుతే నహి మంతుర్మతే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽ వినాశిత్వా న్న
తు తద్ద్వితీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యన్మన్వీత. ౨౮. యద్వైతం
నస్పృశతి స్పృశన్వైత న్నస్పృశతి నహి స్ప్రష్టుః స్పృష్టే ర్విపరిలోపో వి
ద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతు తద్ద్వితీయ మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యత్స్పృ
శేత్. ౨౯. యద్వైత న్నవిజానాతి విజానన్వైత న్నవిజానాతి నహి
విజ్ఞాతు ర్విజ్ఞాతే ర్విపరిలోపో విద్యతే ఽవినాశిత్వా న్నతు తద్ద్వితీయ
మస్తితతోఽన్య ద్విభక్తం య ద్విజానీయాత్. ౩౦. యత్ర వా అన్య
దివ స్యాత్తత్రాన్యోఽన్య త్పశ్యే దన్యోఽన్య జ్జిఘ్రే దన్యోఽన్య ద్రసయే
దన్యోఽన్య ద్వదే దన్యోఽన్యచ్ఛృణుయా దన్యోఽన్య న్మన్వీతాన్యోఽ
న్యత్స్పృశే దన్యోఽన్య ద్విజానీయాత్. ౩౧. సలిల ఏకో ద్రష్టా ద్వై
తో భవ త్యేష బ్రహ్మలోక స్సమ్రాడితి హైన మనుశశాస యాజ్ఞవల్క్య
ఏషాస్య పరమా గతి రేషాస్య పరమా సంపదేషోఽస్య పరమో లోక

ఏషోఽస్యపరమ ఆనన్దఏతస్యై వానన్దస్యాన్యాని భూతాని మాత్రా ముపజీవన్తి. 3౨. స యో మనుష్యాణాగ్ం రాద్ధ స్సమృద్ధో భవ త్యన్యే షా మధిపతి స్సర్వై ర్మానుష్యై ర్భోగై స్సంపన్నతమ స్సమనుష్యాణాం పరమ ఆనన్దోఽథయేశతం మనుష్యాణా మానందా స్స ఏకః పితౄణాం జితలోకానా మానందోఽథ యే శతం పితౄణాం జితలోకానా మానందా స్స ఏకో గంధర్వలోక ఆనందోఽథయే శతం గంధర్వలోక ఆనందాః స ఏకః కర్మ దేవానామానందో యే కర్మణాదేవ త్వ మభిసమ్పద్యన్తే, అథ యే శతం కర్మ దేవానా మానన్దా స్స ఏక ఆజానదేవానా మానందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామహతోఽథ యేశత మాజాన దేవానా మానన్దా స్స ఏకః ప్రజాపతి లోక ఆనందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామహతోఽథ యేశతం ప్రజాపతిలోక ఆనందా స్స ఏకో బ్రహ్మలోక ఆనందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామహతోఽథైష ఏవ పరమ ఆనందః ఏష బ్రహ్మలోక స్సమ్రాడితి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామ్యత ఊర్ధ్వం విమోక్షాయైవ బ్రూహీ త్యత్ర హ యాజ్ఞవల్క్యో బిభయాఞ్చకార మేధావీ రాజా సర్వేభ్యో మా న్తేభ్య ఉదరౌత్సీ దితి. 33. సవా ఏష ఏతస్మిన్ స్వప్నా న్తే రత్వాచరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యం చ పాపంచ [illegible] న ప్రతియోన్యా ద్రవతి బుద్ధాన్తాయైవ. 3౪. త ద్యథా-న నా[illegible] [illegible]ముత్సర్జ ద్యాయాదేవ మేవాయగ్ం శారీర ఆత్మా ప్రాజ్ఞే నాత్మ[illegible] ఉత్సర్జ న్యాతి యత్రైత దూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతి. 3౫. స యత్రాయ మణిమానం న్యేతి జరయావోపతపతా వాణిమానం నిగచ్ఛతి తద్యథాఽఽమ్రం వోదుంబరం వా పిప్పలం వా బన్ధనా త్ప్రముచ్యత ఏవమేవాయం పురుష ఏభ్యోఽఙ్గేభ్య స్సంప్రముచ్య పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి ప్రాణాయైవ. 3౬. తద్యథారాజాన మాయా న్త ముగ్రాః ప్రత్యేనసః

సూతగ్రామణ్యోఽన్నైః పానై రావసథైః ప్రతికల్పంతేఽయ మాయా
త్యయ మాగచ్ఛతీ త్యేవగ్ హైవం విదగ్ సర్వాణి భూతాని ప్రతికల్ప
న్తఇదం బ్రహ్మేఽయా తీద మాగచ్ఛతీతి. 3౭. త ద్యథా రాజానం
ప్రయయాస న్త ముగ్రాః ప్రత్యేనస స్సూతగ్రామణ్యోఽభి సమాయం
త్యేవమే వేమ మాత్మాన మ న్తకాలే సర్వే ప్రాణా అభిసమాయ న్తి య
త్రైత దూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతి. 3౮.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

స యత్రాయ మాత్మాఽబల్యం న్యేత్యసంమోహ మివ న్యే త్య
థైన మేతే ప్రాణా అభిసమాయ న్తి స ఏతా స్తేజోమాత్రా స్సమభ్యా
దదానో హృదయ మేవా న్వవక్రామతి స యత్రైష చాక్షుషః పు
రుషః పరా జ్పర్యావ ర్త [1] తే తథాఽరూపజ్ఞో భవతి. ౧. ఏకీ భవతి న
పశ్యతీ త్యాహు రేకీభవతి నజిఘ్రతీ త్యాహు రేకీభవతి నరసయత ఇ
త్యాహు రేకీభవతి న వదతీత్యాహు రేకీభవతి నశృణోతీ త్యాహు
రేకీభవతి న మనుత ఇత్యాహు రేకీభవతి నస్పృశ తీ త్యాహు రేకీభవ
తి నవిజానాతీ త్యాహు స్తస్యహైతస్య హృదయ స్యాగ్రం ప్రద్యోతతే
తేనప్రద్యోతే నైష ఆత్మా నిష్క్రామతి, చక్షుషో వా మూర్ధ్నో వాఽ
న్యేభ్యో వా శరీరదేశేభ్య స్త ముత్క్రామ న్తం ప్రాణోఽనూత్క్రా
మతి ప్రాణ మనూత్క్రామ న్తగ్ సర్వేప్రా ... నూత్క్రామంతి సవి
జ్ఞానో భవతి సవిజ్ఞానమేవా న్వవక్రామతి, ... ణీ సమన్వా
రభేతే పూర్వ ప్రజ్ఞాచ. ౨. త ద్యథా తృణజల ... తృణ స్యా న్తం
గత్వాఽన్య మాక్రమ మాక్ర మ్యాత్మాన ముపసగ్ హర త్యేవ మే
వాయ మాత్మేదగ్ శరీరం నిహత్యావిద్యాం గమయిత్వాఽన్యమా
క్రమ మాక్ర మ్యాత్మాన ముపసగ్ హరతి. 3. తద్యథా పేశస్కారీ పే
శసో మాత్రా ముపాదాయాన్యన్నవతరం కల్యాణతరగ్ రూపం తనుతఏవ
మేవాయ మాత్మేదగ్ శరీరం నిహత్యావిద్యాం గమయిత్వాన్య న్నవత

[1] తేఽథా.

రం కల్యాణతరꣳ రూపం కురుతే పిత్ర్యం వా గాంధర్వం వా దైవం వా ప్రాజాపత్యం వా బ్రాహ్మం వాఽన్యేషాం వా భూతానామ్. ౪. సవా అయమాత్మా బ్రహ్మవిజ్ఞానమయో మనోమయః ప్రాణమయశ్చక్షుర్మయ శ్శ్రోత్రమయః పృథివీమయ ఆపోమయో వాయుమయ ఆకాశమయ స్తేజోమయోఽతేజోమయః కామమయోఽకామమయః క్రోధమయోఽక్రోధమయో ధర్మమయోఽధర్మమయ స్సర్వమయ స్తద్యదేత దిదం మయోఽదోమయ ఇతి యథాకారీ యథాచారీ తథాభవతి సాధుకారీ సాధు ర్భవతి పాపకారీ పాపో భవతి పుణ్యః పుణ్యేన కర్మణా భవతి పాపం పాపేన, అథో ఖల్వాహుః కామమయ ఏ వాయం పురుష ఇతి సయథాకామో భవతి తత్క్రతుర్భవతి యత్క్రతు ర్భవతి తత్కర్మ కురుతే యత్కర్మ కురుతే తదభిసంపద్యతే. ౫. త దేష శ్లోకో భవతి, తదేవ సక్త స్సహకర్మణైతి నో యత్ర నిషక్త మస్య, ప్రాప్యాంతం కర్మణ స్తస్య యత్కించ కరో త్యయమ్, తస్మా ల్లోకాత్పునరేత్యస్మై లోకాయ కర్మణ[1] ఇతితు కామ యమానోఽథాకామయమావో యోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆప్తకామః న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంతి బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి. ౬. తదేషశ్లోకో భవతి, యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామా యేఽస్య హృది శ్రితాః, అథ మర్త్యోఽమృతో భవ త్యత్ర బ్రహ్మసమశ్నుత ఇతి త ద్యథాఽహినిర్ల్వయనీ వల్మీకే మృతా ప్రత్యస్తా శయీ తైవ మేవేదꣳ శరీరꣳ శేతే, అథాయ మశరీరోఽమృతః ప్రాణో బ్రహ్మైవ తేజ ఏవ సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః. ౭. తదేతే శ్లోకా భవంతి. అణుః పంథా వితతః పురాణో మాꣳ స్పృష్టోఽనువిత్తో మయైవ, తేన ధీరా అపి యంతి బ్రహ్మవిద స్స్వర్గం లోక మిత ఊర్ధ్వా విముక్తాః. ౮. తస్మిం చ్ఛుక్ల ముత నీల మాహుః పింగళꣳ హరితం లోహితంచ, ఏష పంథా బ్రహ్మణా హానువిత్తః తేనైతి బ్రహ్మవి త్పుణ్యకృ త్తైజసశ్చ. ౯.

1 ఇతి న.

అంధం తమః ప్రవిశన్తి యేఽవిద్యా ముపాసతే, తతో భూయ ఇవ తే తమో య ఉ విద్యాయాగ్ రతాః. ౧౦. అనందానామ తే లోకా అన్ధేన తమసా వృతాః, తాగ్ స్తే ప్రేత్యాభి గచ్ఛ న్త్యవిద్వాగ్ సోఽబుధో జనాః. ౧౧. ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః, కి మిచ్ఛ న్కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్. ౧౨. య స్యానువిత్తః ప్రతిబుద్ధ ఆత్మాస్మి న్సన్దేహ్యే గహనే ప్రవిష్టః, స విశ్వకృ త్స హి సర్వస్య కర్తా తస్యలోక [1]స్సతు లోక ఏవ. ౧౩. ఇహైవ సన్తోఽథ విద్మ స్తద్వయం నచే దవేదీ ర్మహతీ వినష్టి [2]య ఏత ద్విదు రమృతా స్తేభవం త్య థేతరే దుఃఖ మేవాపి య న్తి. ౧౪. య దైత మనుపశ్య త్యాత్మానం దేవ మంజసా, ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజుగుప్సతే. ౧౫. యస్మా దర్వా క్సంవత్సరోఽహోభిః పరివ ర్తతే, త ద్దేవా జ్యోతిషాం జ్యోతి రాయు ర్హో పాసతేఽమృతమ్. ౧౬. యస్మిన్ పంచ పంచజనా ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠితః, త మేవ మన్య ఆత్మానం విద్వాన్ బ్రహ్మామృతోఽమృతమ్. ౧౭. ప్రాణస్య ప్రాణముత చక్షుష శ్చక్షు రుత శ్రోత్రస్యశ్రోత్రమ్, మనసో యే మనో విదుః, తేనిచిక్యు ర్బ్రహ్మ పురాణ మగ్ర్యమ్. ౧౮. మనసైవానుద్రష్టవ్యం నేహ నా నాస్తి కించన, మృత్యో స్సమృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౯. ఏకధైవానుద్రష్టవ్య మేత [3]దప్ర మేయం ధ్రువమ్, విరజః పర ఆకాశా దజ ఆత్మా మహాన్ ధ్రువః. ౨౦. త మేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః, నానుధ్యాయా ద్బహూన్ శబ్దా న్వాచో విగ్లాపనగ్ హి తదితి. ౨౧. సవా ఏష మహా నజ ఆత్మా యోఽయం విజ్ఞానమయః ప్రాణేషు య ఏషోఽంత ర్హృదయ ఆకాశ స్తస్మిం [4]ఛతేసర్వస్యవశీ సర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతి స్సన సాధునా కర్మణా భూయా న్నో ఏవా సాధునా కనీయాన్, ఏష సర్వేశ్వర ఏష భూతాధిపతి రేష భూతపాలఏష సేతుర్విధరణ ఏషాం లోకానా మసంభేదాయ త మేతం వేదానువచ

1 స్సఉలోక. 2 ఏత. 3 దప్రమయం. 4 ఛేతే.

నేన బ్రాహ్మణా వివిదిషన్తి, యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకే నైతమేవ విదిత్వా ముని ర్భవతి, ఏత మేవ ప్రవ్రాజినో లోక మిచ్ఛన్తః ప్రవ్రజంతి, ఏత ద్ధస్మ వై తత్పూర్వే విద్వాగ్ంసః ప్రజాం నకామయంతే కిం ప్రజయా కరిష్యామః యేషాం నోఽయ మాత్మాఽయం లోక ఇతి తేహ స్మ పుత్రైషణాయా శ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్థాయాథ భిక్షాచర్య ఞ్చరన్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా విత్తైషణా యా విత్తైషణా సా లోకైషణోభే హ్యేతే ఏషణే ఏవ భవతః, స ఏష నేతినేత్యాత్మాఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో నహి శీర్యతేఽసంగో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే నరిష్యత్యేత ముహైవైతేన తరతఇతి, అతః పాప మకరవ మిత్యతః కల్యాణ మకరవ మిత్యుభే ఉహ్యైవైష ఏతే తరతి నైనం కృతాకృతే తపతః. ౨౨. తదేతదృచాఽభ్యుక్తమ్, ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య నవర్ధతే కర్మణా నో కనీయాన్, తస్యైవ స్యా త్పదవి త్తం విదిత్వా నలిప్యతే కర్మణా పాపకే నేతి, తస్మా దేవంవి చ్ఛాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షు స్సమాహితో భూత్వాఽత్మన్యేవాత్మానం పశ్యతి సర్వ మాత్మానం పశ్యతి నైనం పాప్మా తరతి సర్వం పాప్మానం తరతి నైనం పాప్మా తపతి సర్వం పాప్మానం తపతి విపాపోవిరజో విచికిత్సో బ్రాహ్మణోభవ త్యేష బ్రహ్మలోక [1]స్సమ్రా డిబ్రహ్మోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽహం భగవతే విదేహాన్ దదా[illegible] సహ దాస్యా యేతి. ౨౩. సవా ఏష మహా నజ ఆత్మాన్నాదో వసుదానో విన్దతే వసు య ఏవం వేద. ౨౪. సవా ఏష మహా నజ ఆత్మాఽజరోఽమరోఽమృతోఽభయో బ్రహ్మాభయం వై బ్రహ్మ భయగ్ంహి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద. ౨౫.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్యస్య ద్వే భార్యే బభూవతు ర్మైత్రేయీచ కాత్యాయనీచ తయో ర్హ మైత్రేయీ బ్రహ్మవాదినీ బభూవ స్త్రీప్ర

1 స్సమ్రాడేనం ప్రాపితోఽసీతి హోవాచ.

జ్జైవ తర్హి కాత్యాయ న్యథహా యాజ్ఞవల్క్యోఽన్యద్వృత్త ముపాక రిష్యన్. ౧. మైత్రేయీతిహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రవ్రజిష్య న్వా అరేఽహ మస్మాత్థ్సానా దస్మిహంత తేఽనయా కాత్యాయన్యా తం కరవా ణీతి. ౨. సా హోవాచ మైత్రేయీ యన్ను మ ఇయం భగో స్సర్వా పృథివీ విత్తేన పూర్ణా స్యా త్స్యాన్న్వహం తేనామృతా ఆ హో 3 నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో యథైవోపకరణవతాం జీవితం తథైవ తే జీవితగ్ం స్యా దమృతత్వస్య తు నాశాస్తి విత్తే నేతి. 3. సా హోవాచ మైత్రేయీ యేనాహం నామృతా స్యాం కి మహం తేన కుర్యాం యదేవ భగవా [1] న్వేత్థ తదేవ మే విబ్రూహీతి. ౪. స హో వాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రియావై ఖలు నోభవతీ సతీ ప్రియ మవృధ ద్ధన్త తర్హి భవ త్యేత ద్వ్యాఖ్యాస్యామి తే వ్యా చక్షాణస్యతు మే ని దిధ్యాసస్వేతి. ౫. సహోవాచ నవా అరే పత్యుః కామాయ పతిః ప్రియోభవ త్యాత్మనస్తు కామాయ పతిః ప్రియో భవతి, నవా అరే జాయాయై కామాయజాయా ప్రియా భవ త్యాత్మనస్తు కామాయజా యా ప్రియా భవతి, నవా అరేపుత్రాణాం కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవన్తి, నవా అరే విత్త స్య కామాయ విత్తం ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ విత్తం ప్రి యం భవతి, నవా అరే పశూనాం కామాయపశవః ప్రియా భవన్త్యా త్మనస్తు కామాయ పశవః ప్రియా భవన్తి నవా అరే బ్రహ్మణః కామా య బ్రహ్మ ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవతి, నవా అరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి, నవా అరే లోకానాం కామాయ లోకాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ లోకాః ప్రియాభవన్తి, నవా అరే దేవానాం కామాయ దేవాః ప్రియా భవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా భవన్తి. నవా అరే వేదానాం కామాయ

1 న్వేద తదేవ.

వేదాః ప్రియాభవ న్త్యాత్మనస్తు కామాయ వేదాః ప్రియా భవన్తి. నవా అరే భూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవ న్త్యాత్మన స్తు కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్తి, నవా అరే సర్వస్య కామాయ సర్వం ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి, ఆత్మా వ అరే ద్రష్టవ్య శ్శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రేయ్యాత్మని ఖల్వరే దృష్టే శ్రుతే మతే విజ్ఞాత ఇదగ్ం సర్వం విదితమ్. ౬. బ్రహ్మ తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మ వేద క్షత్రం తం పరాదాద్యోఽన్య త్రాత్మనః క్షత్రం వేద లోకా స్తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనోలోకా న్వేద దేవా స్తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనో దేవా న్వేద వేదా స్తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనో వేదా న్వేద భూతాని తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనో భూతాని వేద సర్వం తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనస్సర్వం వేదే దం బ్రహ్మేదం క్షత్ర మిమే లోకా ఇమే దేవా ఇమే వేదా ఇమాని సర్వాణి భూతానీదగ్ం సర్వం య దయ మాత్మా. ౭. స యథా దుందుభే ర్హన్యమానస్య నబాహ్యా౯ శబ్దా౯ శక్నుయా ద్గ్రహణాయ దున్దుభేస్తు గ్రహణేన దుందుభ్యాఘాతస్య వా శబ్దో గృహీతః. ౮. స యథా శంఖస్య ధ్మాయమానస్య న బాహ్యా౯ శబ్దా౯ శక్నుయా ద్గ్రహణాయ శంఖస్య తు గ్రహణేన శంఖధ్మస్య వా శబ్దో గృహీతః. ౯. స యథా వీణాయై వాద్యమానాయై నబాహ్యా౯ శబ్దా౯ శక్నుయా ద్గ్రహణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణావాదస్య వా శబ్దో గృహీతః. ౧౦. స యథార్ద్రైధాగ్నే రభ్యాహితస్య పృథగ్ధూమా వినిశ్చరంత్యేవం వా అరేఽస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేత దృగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదో ఽథర్వాఙ్గిరస ఇతిహాసః పురాణం విద్యాఉపనిషదశ్శ్లోకా స్సూత్రా ణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానానీష్టగ్ం హుత మాశితం పాయిత మయం చ లోకః పరశ్చ లోక స్సర్వాణిచ భూతా న్యస్యై వైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని. ౧౧. స యథా సర్వాసా మపాగ్ం సముద్ర ఏకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం స్పర్శానా

త్వగేకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రసానాం జిహ్వైకాయన మేవగ్ం
సర్వేషాం గన్ధానాం నాసికైకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రూపాణాంచక్షు
రేకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం శబ్దానాగ్ం శ్రోత్ర మేకాయన మేవగ్ం
సర్వేషాగ్ం సంకల్పానాం మన ఏకాయన మేవగ్ం సర్వాసాం విద్యా
నాగ్ం హృదయ మేకాయన మేవగ్ం సర్వేషాగ్ం కర్మణాగ్ం హస్తా వేకా
యన మేవగ్ం సర్వేషా మానన్దానా ముపస్థ ఏకాయన మేవగ్ం సర్వేషాం
విసర్గాణాగ్ం పాయు రేకాయన మేవగ్ం సర్వేషా మధ్వనాం పాదా
వేకాయన మేవగ్ం సర్వేషాం వేదానాగ్ం వాగేకాయనమ్. ౧౨. స
యథా సైన్ధవ ఘనోఽన న్తరోఽబాహ్యః కృత్స్నో రసఘన ఏవైవం వా
అరేఽయమాత్మాఽ న న్తరోఽబాహ్యః కృత్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏ వైతే
భ్యో భూతేభ్య స్సముత్థాయ తా న్యే వానువినశ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీ
త్యరే బ్రవీ మీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః. ౧3. సాహోవాచ
మైత్రే య్యత్రైవ మా భగవాన్ మోహాన్త మాపీ పిపన్న వా అహ
మిమం విజానా మీతి సహోవాచ న వా అరేఽహం మోహం బ్రవీ
మ్యవినాశీ వా అరేఽయమాత్మాఽనుచ్ఛిత్తి ధర్మా. ౧౪. యత్ర హి ద్వై
త మివ భవతి త దితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తదితర
ఇతరగ్ం రసయతే తదితర ఇతర మభివదతి తదితర ఇతరగ్ం శృణోతి తది
తర ఇతరం మనుతే తదితర ఇతరగ్ం స్పృశతి తదితర ఇతరం విజానాతి
యత్ర త్వస్య సర్వమా త్మైవాఽభూ త్తత్కేన కం పశ్యే త్తత్కేన
కం జిఘ్రే త్తత్కేనకగ్ం రసయే త్త త్కేన కమభివదే త్తత్కేన
కగ్ం శృణుయా త్తత్కేన కం మన్వీత తత్కేన కగ్ం స్పృశే త్తత్కేన
కం విజానీయా ద్యేనేదగ్ం సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయా త్సఏ
ష నేతినే త్యాత్మాఽగృహ్యో నహి గృహ్యతేఽశీర్యో నహి శీర్యతేఽ
సఙ్గో నహి సజ్యతేఽసితో న వ్యథతే న రిష్యతి విజాతార మరే కేన
విజానీయా దిత్యుక్తాను శాస నాసి మైత్రేయ్యే తావ దరే ఖల్వ మృ
తత్వ మితి హోక్త్వా యాజ్ఞవల్క్యో విజహార. ౧౫.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్ంశః పౌతిమాష్యా త్పౌతిమాష్యో గౌపవనా ద్గౌపవనః పౌతిమాష్యా త్పౌతిమాష్యో గౌపవనా ద్గౌపవనో కౌశికా త్కౌశికః కౌణ్డిన్యా త్కౌణ్డిన్యః శాణ్డిల్యా చ్ఛాణ్డిల్యః కౌశికా చ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమః. ౧. అగ్నివేశ్యా దాగ్నివేశ్యో గార్గ్యా ద్గార్గ్యో గార్గ్యా ద్గార్గ్యో గౌతమా ద్గౌతమ స్సైతవా త్సైతవః పారాశర్యాయణా త్పారాశర్యాయణో గార్గ్యాయణా ద్గార్గ్యాయణ ఉద్దాలకాయనా దుద్దాలకాయనో జాబాలాయనా జ్జాబాలాయనో మాధ్యందినాయనా న్మాధ్యందినాయన స్సౌకరాయణా త్సౌకరాయణః కాషాయణా త్కాషాయణః సాయకాయనా త్సాయకాయనః కౌశికాయనేః కౌశికాయనిః. ౨. ఘృతకౌశికా ద్ఘృతకౌశికః పారాశర్యాయణా త్పారాశర్యాయణః పారాశర్యా త్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యా జ్జాతూకర్ణ్య ఆసురాయణాచ్చ యాస్కా చ్చాసురాయణ స్త్రైవణే స్త్రైవణి రౌపజన్ఘనే రౌపజన్ఘని రాసురే రాసురి ర్భారద్వాజా ద్భారద్వాజ ఆత్రేయా దాత్రేయో మాణ్డే ర్మాణ్డి ర్గౌతమా ద్గౌతమో గౌతమా ద్గౌతమో వాత్స్యా ద్వాత్స్య శ్శాణ్డిల్యా చ్ఛాణ్డిల్యః కైశోర్యా త్కాప్యా త్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహారితా త్కుమారహారితో గాలవా ౯. స్గో విదర్భీ కౌణ్డిన్యా ద్విదర్భీ కౌణ్డిన్యో వత్సనపాతో బాభ్రవా నపా ద్బాభ్రవః పథస్సౌభరా త్పన్థా స్సౌభరో యాస్యా దాఙ్గిరసా దయాస్య ఆఙ్గిరస ఆభూతే స్త్వాష్ట్రా దాభూతి స్త్వాష్ట్రో విశ్వరూపా త్త్వాష్ట్రా ద్విశ్వరూపస్త్వాష్ట్రో శ్విభ్యా మశ్వినౌ దధీచ అథర్వణా ద్దధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽథర్వణో దైవా దథర్వా దైవో మృత్యోః ప్రాధ్వగ్ంసనా న్మృత్యుః ప్రాధ్వగ్ంసనః ప్రధ్వగ్ంసనా త్ప్రధ్వగ్ంసన ఏకర్షే రేకర్షి ర్విప్రచిత్తే ర్విప్రచిత్తి ర్వ్యష్టే ర్వ్యష్టి స్సనారోః సనారుః సనాతనా త్సనాతనః సనగాత్సనగః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయమ్భు బ్రహ్మణే నమః. ౩.

ఇతి బృహదారణ్యకే - షష్ఠాధ్యాయ స్సమాప్తః. హరిః ఓం తత్సత్

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - సప్తమాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. పూర్ణ మదః పూర్ణ మిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమే వావశిష్యతే
ఓమ్ శాంతి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

ఓం౩ఖం బ్రహ్మ, ఖం పురాణం వాయురంఖ మితి హ స్మాహ కౌరవ్యాయణీ పుత్రో వేదోఽయం బ్రాహ్మణా విదు ర్వేదైనేన యద్వేదితవ్యమ్. ౧.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయాః ప్రాజాపత్యాః ప్రజాపతౌ పితరి బ్రహ్మచర్య మూషుర్దేవా మనుష్యా అసురా ఉషిత్వా బ్రహ్మచర్యం దేవా ఊచు ర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైత దక్షర మువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచు ర్దామ్యతేతి న ఆత్థే త్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి. ౧. అథ హైనం మనుష్యా ఊచు ర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైత దేవాక్షర మువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దత్తేతి న ఆత్థేత్యో మితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి. ౨. అథ హైన మసురా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవా నితి తేభ్యోహైతదేవాక్షరమువాచ దఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచు ర్దయధ్వమితి న ఆత్థే త్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి తదే తదే వైషా దైవీవా గనువదతి స్తనయిత్ను ర్దదదఇతి దామ్యత దత్త దయధ్వ మితి తదేత త్త్రయగ్ శిక్షే ద్దమం దానం దయా మితి. ౩.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ఏష ప్రజాపతి ర్యద్ధృదయ మేత ద్బ్రహ్మైత త్సర్వం తదేత త్త్ర్యక్షరగ్ హృదయ మితి [1]హృ ఇ త్యేకమక్షర మభిహర న్త్యస్మై

---

1 హృశ్చేక.

స్వా శ్చాన్యేచ యఏవం వేద దశ త్యేకమక్షరం. దద
న్యేచ య ఏవం వేద య మి త్యేకమక్షర మేతి సర్గ శే ఇహా యి
ఏవం వేద. ౧.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

తద్వై తదేత దేవ తదా స సత్య మేవ స యో హైతం
మహ ద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి జయ తీమా ల్లోకాం
జిత ఇన్న్వసా వసద్య ఏవమే తం మహద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం
బ్రహ్మేతి సత్యగ్ హ్యేవ బ్రహ్మ. ౧. ఆపఏ వేదమగ్ర ఆసు స్తా ఆప
సత్య మసృజ న్త సత్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మ ప్రజాపతిం ప్రజాపతి ర్దేవాగ్ స్తే
దేవా స్సత్య మే వోపాసతే త దేత త్ర్యక్షరగ్ సత్య మితి స ఇత్యే
మక్షరంతీత్యేకమక్షరం య మి త్యేకమక్షరం ప్రథ మో త్తమే
అక్షరే సత్యం మధ్యతో నృతం తదేత దనృత ముభయత స్సత్యేన ప
గృహీతగ్ సత్యభూయ మేవ భవతి నైనం విద్వాగ్స మనృతం
హిన స్తి. ౨.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

తద్య త్సత్యమసౌ స ఆదిత్యో య ఏష ఏతస్మి న్మండలే పురుషో
శ్చాయం దక్షిణేక్ష న్పురుషస్తా వేతా వన్యోన్యస్మి న్ప్రతిష్ఠితౌ రశ్మిభి
షోఽస్మి న్ప్రతిష్ఠితః ప్రాణైరయ మముష్మి న్సయ దోత్క్రమిష్య న్భవతి
శుద్ధ మేవైత న్మండలం పశ్యతి నైన మేతే రశ్మయః ప్రత్యాయంతి. ౧.
య ఏషఏతస్మి న్మండలే పురుష స్తస్య భూ రితి శిర ఏకగ్ శిర ఏక మేత
దక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వౌ బాహూ ద్వే ఏతే అక్షరే సువ రితి ప్ర
తిష్ఠా ద్వే ప్రతిష్ఠే ద్వే ఏతే అక్షరే తస్యోపనిషదహ రితి హంతి పాప్మానం
జహాతిచ య ఏవం వేద. ౨. యోఽయం దక్షిణేఽక్షన్పురుష స్తస్య
భూరితి శిర ఏకగ్ శిర ఏక మేత దక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వౌబా
హూద్వే ఏతే అక్షరే సువ రితి ప్రతిష్ఠా ప్రతిష్ఠే ద్వే ద్వే ఏతే అక్షరే
తస్యోపనిషదహ మితి హంతి పాప్మానం జహాతి చ య ఏవం వేద. ౩.

సూత్రం ప్రాణ   షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

మనోమయోఽయం పురుషో భాస్సత్యస్మి న్నన్తర్హృదయే యథా వ్రీహి ర్వాయవో వా స ఏషసర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతి స్సర్వ మిదం ప్రశాస్తి యదిదం కించ. ౧.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

విద్యుద్బ్రహ్మేత్యాహు ర్విదానా ద్విద్యు ద్విద్యత్యేనం పాప్మనో య ఏవంవేద విద్యు ద్బ్రహ్మేతి విద్యు ద్ధ్యేవ బ్రహ్మ. ౧.

అష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

వాచం ధేను ముపాసీత తస్యా శ్చత్వారః స్తనాః స్వాహాకారో వషట్కారో హన్తకార స్స్వధాకార స్తస్యై ద్వౌ స్తనౌ దేవా ఉపజీవన్తి స్వాహాకారంచ వషట్కారంచ హన్తకారం మనుష్యా స్స్వధాకారం పితర స్తస్యాః ప్రాణ ఋషభో మనోవత్సః. ౧.

నవమం బ్రాహ్మణమ్.

అయ మగ్ని ర్వైశ్వానరో యోఽయమన్తః పురుషే యే నేద మన్నం పచ్యతే య దిద మద్యతే తస్యైష ఘోషో భవతి య మేత త్కర్ణా వపిధాయ శృణోతి స యదోత్క్రమిష్య న్భవతి నైనం ఘోషగ్ శృణోతి. ౧.

దశమం బ్రాహ్మణమ్,

యదా వై పురుషోఽస్మా ల్లోకా త్ప్రైతి స వాయు మాగచ్ఛతి తస్మై స తత్రవిజిహీతే యథారథచక్రస్య ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే స ఆదిత్యమాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథా [1]డమ్బరస్యఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే సచన్ద్రమస మాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథా దున్దుభేః ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే స లోక మాగచ్ఛ త్యశోక మహిమం తస్మి న్వసతి శాశ్వతీ స్సమాః. ౧.

---

1 లమ్బరస్య.

ఏకాదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఏత ద్వై పరమం తపో య ద్వ్యాహిత స్తప్య తే. పరమగ్ం హైవ లోకం జయతి య ఏవంవే దైత ద్వై పరమం తపోయం ప్రేత మరణ్యగ్ం హర న్తి పరమగ్ం హైవ లోకం జయతి య ఏవం వే దైత ద్వైపరమం తపోయం ప్రేత మగ్నా వభ్యాదధతి పరమగ్ం హైవ లోకం జయతి య ఏవం వేద. ౧.

ద్వాదశం బ్రాహ్మణమ్.

అన్నం బ్రహ్మే త్యేక ఆహు స్త న్న తథా పూయతి వా అన్న దృతే ప్రాణా త్ప్రాణో బ్రహ్మే త్యేక ఆహు స్త న్నత థా శుష్యతి వై ప్రాణ ఋతేఽన్నా దే తేహ త్వేవ దేవతే ఏకథా భూయం భూత్వా పరమతాం గచ్ఛత స్తద్ధస్మాహ ప్రాతృదకః పితరం కిగ్ంస్వి దేవైవం విదుషే సాధు కుర్యాం కి మేవాస్మా అసాధు కుర్యా మితి సహ స్మాహ పాణినా మాప్రాతృదక స్త్వేనయో రేకథా భూయం భూత్వా పరమతాం గచ్ఛతీతి తస్మా ఉ హైత దువాచ వీ త్యన్నం వై వి అన్నే హీమాని సర్వాణి భూతాని విష్టాని రమితీ ప్రాణో వైరం ప్రాణే హీమాని సర్వాణి భూతాని రమ న్తే సర్వాణి హవా అస్మి న్భూతాని విశ న్తి సర్వాణి భూతాని రమ న్తే య ఏవం వేద. ౧.

త్రయోదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఉక్థం ప్రాణో వా ఉక్థం ప్రాణో హీదగ్ం సర్వ ముత్థాపయ త్యుద్ధా స్మాదుక్థవి ద్వీర స్తిష్ఠ త్యుక్థస్య సాయుజ్యగ్ం సలోకతాం జయ తి య ఏవంవేద. ౧. యజుః ప్రాణోవై యజుః ప్రాణే హీమాని సర్వా ణి భూతాని యుజ్య న్తే యుజ్య న్తే హాస్మై సర్వాణి భూతాని శ్రైష్ఠ్యా య యజుష స్సాయుజ్యగ్ం సలోకతాం జయతి యఏవం వేద. ౨. సామ ప్రాణో వై సామ ప్రాణే హీమాని సర్వాణి భూతాని సమ్యఞ్చి సమ్యఞ్చి హాస్మై సర్వాణి భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ కల్ప న్తే సామ్న స్సా యుజ్యగ్ం సలోకతాం జయతి య ఏవం వేద. 3. క్షత్రం ప్రాణో వై

క్షత్రం ప్రాణో హి వై క్షత్రం త్రాయతే హైనం ప్రాణః క్షణితోః ప్ర క్షత్ర మన్న మాప్నోతి క్షత్రస్య సాయుజ్యగ్ం సలోకతాం జయతి య ఏవం వేద. ౪.

చతుర్దశం బ్రాహ్మణమ్.

భూమి ర న్తరిక్షం ద్యౌ [1]రిత్యష్టాక్షరగ్ం హవా ఏకం గాయత్ర్యై పద మేత దుహై వాస్యా ఏత త్స యావ దేషు త్రిషు లోకేషు తావ ద్ధ జయతి యోఽస్యైత దేవం పదం వేద. ౧. ఋచో యజూగ్ంషి సామా నీత్యష్టౌ వక్షరా ణ్యష్టాక్షరగ్ం హ వా ఏకం గాయత్ర్యై పద మేత దుహై వాస్యా ఏత త్సయావతీ యం త్రయీ విద్యా తా వద్ధ జయతి యోస్యా ఏత దేవం పదం వేద. ౨. ప్రాణోఽపానో వ్యాన ఇత్యష్టౌ వక్షరా ణ్యష్టాక్షరగ్ం హవా ఏకం గాయత్ర్యై పద మేత దుహైవాస్యా ఏత త్స యావ దిదం ప్రాణి తావద్ధ జయతి యోఽస్యా ఏత దేవం పదం వేదాథాస్యా ఏత దేవ తురీయం దర్శతం పదం పరో రజాయ ఏష తపతి య ద్వై చతుర్థం త త్తురీయం దర్శతం పద మితి దదృశ ఇవ హ్యేష పరో రజా ఇతి సర్వ ముహ్యేవైష రజ ఉప ర్యుపరి తప త్యేవగ్ం హైవ శ్రియా యశసా తపతి యోఽస్యా ఏత దేవం పదం వేద. ౩. సైషా గాయ త్ర్యేతస్మిగ్ం [2]స్తురీయ దర్శతే పదే పరోరజసి ప్రతిష్ఠితా తద్వై తత్సత్యే ప్రతిష్ఠితం చక్షు ర్వై సత్యం చక్షుర్హి వై సత్యం తస్మా దద్య దిదానీం ద్వౌ వివదమానా వేయాతా మహ మదర్శ మహ మశ్రౌష మితి య ఏవ బ్రూయా దహ మదర్శ మితి తస్మా ఏవ శ్రద్దధ్యామ తద్వై తత్సత్యం బలే ప్రతిష్ఠితం ప్రాణో వై బలం తత్ప్రాణే ప్రతిష్ఠితం తస్మా దాహు ర్బలగ్ం [3]సత్యాదోగీయ ఇత్యేవ మేషా గాయ త్ర్యధ్యాత్మం ప్రాణే ప్రతిష్ఠితా సా హైషా గయాగ్ం స్తత్రే ప్రాణా వై గయాస్తత్ప్రాణాగ్ం స్తత్రే త ద్యద్గయాగ్ం స్త త్రే తస్మా ద్గాయత్రీ నామ

1 రిత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ం. 2 స్తురీయే. 3 సత్యాదోజీయ.

స యా మేవామూగ్ సావిత్రీ మన్వాహైషైవ స యస్మా అన్వాహ తస్య ప్రాణాగ్ స్త్రాయతే. ౪. తాగ్ హైతా మేకే సావిత్రీ మనుష్టుభ మన్వాహు ర్వాగనుష్టుభే తద్వాచ మనుబ్రూమ ఇతి న తథా కుర్యా ద్గాయత్రీ మేవ సావిత్రీ మనుబ్రూయా ద్యది హవా అ ప్యేవం వి ద్బహ్వివ ప్రతిగృహ్ణాతి న హైవ తద్గాయత్ర్యా ఏకఞ్చ నపదమ్ప్రతి. ౫. స య ఇమాగ్ స్త్రీ ల్లోకా న్పూర్ణా న్ప్రతిగృహ్ణీయా త్సోఽస్యా ఏత త్ప్రథమం పద మాప్నుయా దథ యావతీయం త్రయీ విద్యా య స్తావ త్ప్రతిగృహ్ణీయా త్సోఽస్యా ఏత ద్ద్వితీయం పద మాప్నుయా దథ యావదిదం ప్రాణి య స్తావ త్ప్రతిగృహ్ణీయా త్సోఽస్యా ఏత త్తృతీయం పద మాప్నుయా దథాస్యా ఏతదేవ తురీయం దర్శతం పదం పరో రజాయ ఏష తపతి నైవ కేన చ నాప్యం కుత ఉ ఏతావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్. ౬. తస్యా ఉపస్థానం గాయత్ర్యస్యేకపదీ ద్విపదీ త్రిపదీ చతుష్పద్య పదసి నహి పద్యసే నమ స్తే తురీయాయ దర్శతాయ పదాయ పరోరజసేఽసా వదోమా ప్రాపదితి యం ద్విష్యా దసా వస్మై కామో మా [1]సమర్ధీ తివా నహై వాస్మై స కామ [2]బుధ్యతే యస్మా ఏవ ముపతిష్ఠతేఽహమదః ప్రాప మితి వా. ౭. ఏత ద్ధవై తజ్జనకో వైదేహో బుడిల మాశ్వత రాశ్వి ముహ్వాచ యన్ను హో [3]య ద్గాయత్రీ విదబ్రూథా అథ కథగ్ హ స్తీభూతో వహసీతి ముఖగ్ హ్యస్యా స్సమ్రా ణ్ణవిదాఞ్చకారేతి హోవాచ తస్యా అగ్ని రేవ ముఖం యదిహ వా అపి బహ్వివా గ్నావ భ్యాదధతి సర్వమేవ తత్సన్దహ త్యేవగ్ హైవైవం విద్య ద్యపి బహ్వివ పాపం కురుతే స్వ్ మేవ తత్సమ్ప్సాయ శుద్ధః పూతోఽజరోఽమృత స్సమ్భవతి. ౮.

పంచదశం బ్రాహ్మణమ్.

హిరణ్మయేన పాత్రేణ స త్యస్యాపిహితం ముఖమ్, తత్త్వ పూష న్నపావృణు సత్యధర్మాయ దృష్టయే, పూష న్నే కర్షేయమసు

1 సమృద్ధీతి. 2 స్సమృద్ధ్యతే. 3 తద్గాయత్రీ.

ర్శ్య ప్రాజాపత్యవ్యూహరశ్మీన్, సమూహ తేజో య త్తేరూపం కల్యా ణతమం త త్తేపశ్యామి యోసావసౌ పురుషః సోఽహమస్మి, వాయు రనిల మమృత మథేదం భస్మాన్తగ్ శరీరమ్, ఓం3 క్రతో స్మరకృతగ్ స్మ రక్రతో స్మర కృతగ్స్మర, అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్మా న్విశ్వాని దేవ వయునాని విద్వాన్, యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణ మేనో భూయి ష్ఠాంత నమ ఉక్తిం విధేమ. ౧.

ఇతి బృహదారణ్యకే - సప్తమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - అష్టమాధ్యాయః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్ యోహవై జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచ వేద జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠ శ్చ స్వానాం భవతి ప్రాణో వై జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ స్వానాం భవ త్యపిచ యేషాం బుభూషతి య ఏవం వేద. ౧. యోహ వై వసిష్ఠాం వేద వసిష్ఠ స్స్వానాం భవతి వాగ్వై వసిష్ఠా వసిష్ఠ స్స్వానాం భవ త్యపిచ యేషాం బుభూషతి య ఏవం వేద. ౨. యోహ వై ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతితిష్ఠతి స మే ప్రతితిష్ఠతి దుర్గే చక్షు ర్వై ప్రతిష్ఠా చక్షుషాహి సమే చ దుర్గేచ ప్రతితిష్ఠతి ప్రతితిష్ఠతి సమే ప్రతితిష్ఠతి దుర్గేయ ఏవం వేద. ౩. యోహ వై సమ్పదం వేద సగ్ హాస్మై పద్యతేయం కామం కామయతే శ్రోత్రం వై సమ్పత్ శ్రోత్రే హీ మే సర్వే వేదా అభిసమ్పన్నాః సగ్ హాస్మై పద్యతేయం కామం కామయ తే య ఏవం వేద. ౪. యోహవా ఆయతనం వేదాతయనగ్ స్వానాం భవ త్యాయతనం జనానాం మనోవా ఆయతన మాయతసగ్ స్వానాం భవ త్యా యతనం జనానాం య ఏవం వేద. ౫. యోహ వై ప్రజాపతిం వేద ప్రజాయతే హ ప్రజయా పశుభి రేతో వై ప్రజాపతిః ప్రజాయతే హ ప్రజయాపశుభి ర్యఏవం వేద. ౬. తే హేమే ప్రాణా అహగ్ శ్రేయసే వివ

దమానా బ్రహ్మ జగ్ము స్తదోచుః కోనో వసిష్ఠ ఇతి తగ్ హోవాచ య
స్మింవ ఉత్క్రాన్త ఇదగ్ శరీరం పాపీయోమన్యతే న వో వసిష్ఠ ఇతి.
౭. వాగ్ఘో చ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకతమ
దృతే జీవితు మితి తేహోచు ర్యథా కలా అవదన్తో వాచా ప్రాణ న్తః
ప్రాణేన పశ్య న్త శ్చక్షుషా శృణ్వ న్త శ్శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసా
ప్రజాయమానా రేతసైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ వాక్. ౮. చక్షు
ర్హోచ్చక్రామ త త్సంవత్సరం ప్రోషాగత్యోవాచ కథ మశకతమ దృతే
జీవితు మితి తేహోచు ర్యథా అన్ధా అపశ్య న్త శ్చక్షుషా ప్రాణ న్తః
ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృణ్వ న్త శ్శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసా ప్రజా
యమానా రేతసైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశహ చక్షుః. ౯. శ్రోత్రగ్ం
హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకతమదృతే
జీవితు మితి తేహోచు ర్యథా బధిరా అశృణ్వ న్త శ్శ్రోత్రేణ ప్రాణ
న్తః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్య న్త శ్చక్షుషా విద్వాగ్ంసో మనసా
ప్రజాయమానా రేత సైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్. ౧౦.
మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశక
తమదృతే జీవితు మితి తేహోచు ర్యథా ముగ్ధా అవిద్వాగ్ంసో మనసా
ప్రాణంతః ప్రాణేన వదన్తో వాచా పశ్య న్త శ్చక్షుషా శృణ్వ న్త శ్రోత్రేణ
ప్రజాయ మానా రేతసైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ మనః. ౧౧. రే
తో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకత
మదృతే జీవితు మితి తేహోచు ర్యథా క్లీబా అప్రజాయమానా రేత
సా ప్రాణ తః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంత శ్చక్షుషా శృణ్వ న్త శ్శ్రో
త్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసైవ మజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హరేతః. ౧౨. అథ
హ ప్రాణ ఉత్క్రమిష్య న్యథా మహాసు హయః సైన్ధవః పడ్వీశ
శఙ్కూ [1]స్సంవృహే దేవగ్ం హైవ మా న్ప్రాణా స్సంబబర్హ తే హో
చు ర్భాభగవ ఉత్క్రమీ ర్నవై శక్ష్యామ స్త్వదృతే జీవితు మితి తస్యో

[1] స్సంబృహే.

మే బలిం కురుతేతి తథేతి. ౧౩. సాహ వా గువాచ యద్వా అహం వసిష్ఠాస్మి త్వం తద్వసిష్ఠోఽసీతి యద్వా అహం ప్రతిష్ఠాస్మి త్వం తత్ప్రతిష్ఠోఽసీతి చక్షు ర్యద్వా అహగ్ సమ్పదస్మి త్వం తత్సమ్పదసీతి శ్రోత్రం యద్వా అహ మాయతన మస్మి త్వం తదాయతన మసీతి మనో యద్వా అహం ప్రజాతి రస్మి త్వం తత్ప్రజాతిర సీతి రేత స్తస్యో మే కి మన్నం [1]కిం మేవాస ఇతి యదిదం కిం చాశ్వభ్య ఆక్రిమిభ్య ఆకీటపతంగేభ్య స్తత్తేఽన్న మాపో వాస ఇతి న హవా అస్యా నన్నం జగ్ధం భవతి [2]నాసన్నం ప్రతిగృహీతం య ఏవ మేత దన స్యాన్నం వేద తద్విద్వాగ్ సః శ్రోత్రియా అశిష్య న్త ఆచామ న్త్యశిత్వా చాచామ న్త్యేత మేవ తదన మనగ్నం కుర్వంతో మన్య న్తే. ౧౪.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

శ్వేతకేతు ర్హా వారుణే యః పఞ్చాలానాం పరిషద మాజగామ స ఆజగామ జైబలిం ప్రవాహణం పరిచారయమాణం త ముదీ క్ష్యాభ్యువాద కుమారా3 ఇతి సభో3 ఇతి ప్రతిశుశ్రా వానుశిష్టో న్వసి పిత్రేత్యోమితి హోవాచ. ౧. వేత్థ యథేమాః ప్రజాః ప్రయత్యో విప్రతిపద్య న్తా3 ఇతి నేతిహోవాచ వేత్థో యథేమం లోకం పున రాపద్య న్తా3 ఇతి నేతి హోవాచ వేత్థో యథాఽసౌ లోక ఏవం బహుభిః పునఃపునః ప్రయద్భి ర్న సమ్పూర్యతా3 ఇతి నేతి హోవాచ వేత్థో యతిథ్యా మాహుత్యాగ్ హుతాయా మాపః పురుషవాచో భూత్వా సముత్థాయ వదంతీ3 ఇతి నేతి హైవ వోవాచ వేత్థో దేవయానస్య వా పథః ప్రతిపదం పితృయాణస్య వా యత్కృత్వా దేవయానం వా పన్థానం ప్రతిపద్య న్తే పితృయాణం వాపి హి న ఋషే ర్వచ శ్శ్రుతన్, ద్వే సృతీ అశృణవం పితౄణా మహం దేవానా ముతమర్త్యానామ్, తాభ్యా మిదం విశ్వ మేజ త్సమేతి యద న్తరా పితరం మాతరం చేతి, నాహ మత ఏకం చ న వేదేతి హో వాచ. ౨.

---

1 కిం వాస. 2 నాన్నంతపరిగృహీ.

ర్త్రైనం వసత్యోపమన్త్రయాఞ్చక్రే౽నాదృత్య వసతిం కుమారః ప్ర
దుద్రావ స ఆజగామ పితరం తగ్ హోవాచేతి వావ కిల నో భ
వాన్ పురానుశిష్టా నవోచదితి కథగ్ సుమేధ ఇతి పంచమా ప్రశ్నా
న్రాజన్యబన్ధు రప్రాక్షీత్ తతో నైకఞ్చన వేదేతి కతమే త ఇతీమ ఇతి
హ ప్రతీకా న్యుదాజహార. ౩. స హోవాచ తథా నస్త్వం తాత జానీ
థాః యథా య దహం [1]కించ న వేద సర్వమహం తత్తుభ్య మవో
చం [2]ప్రేహి తు తత్ర ప్రతీత్య బ్రహ్మచర్యం వత్స్యావ ఇతి భవానేవ
గచ్ఛత్వితి స ఆజగామ గౌతమో యత్ర ప్రవాహణస్య జైబలే రాస
తస్మా ఆసన మాహృత్యోదక మాహారయాఞ్చకారాథ హాస్మా అర్ఘ్యం
చకార తగ్ హోవాచ వరం భగవతే గౌతమాయ దద్మ ఇతి. ౪.
హోవాచ ప్రతిజ్ఞాతో మ ఏష వరో యాంతు కుమారస్యాన్తే వా
మభాషథా స్తామేవ మే బ్రూహీతి. ౫. సహోవాచ దైవేషు వై గౌ
తమ తద్వరేషు మానుషాణాం బ్రూహీతి. ౬. సహోవాచ విజ్ఞా
తేహాస్తి హిరణ్యస్యాపాత్తం గో అశ్వానాం దాసీనాం ప్రవారాణా
పరిధానస్య మానో భవాన్ బహో రనన్త స్యాపర్యన్త స్యాభ్యవద
న్యో౽భూదితి సవై గౌతమ తీర్థే నేచ్ఛాసా ఇత్యుపై మ్యహం భవ
మితి వాచాహ [3]స్మ వై పూర్వ ఉపయన్తి సహోపాయన కీర్త్యోవా
౭. సహోవాచ [4]తథా నస్త్వం గౌతమ మాపరాధా స్తవచ పితా
హ యథేయం విద్యేతః పూర్వం న కస్మిగ్ శ్చ నబ్రాహ్మణ ఉవాసత
త్వహం తుభ్యం వక్ష్యామి కోహి త్వైవం బ్రువన్త మర్హతి ప్రత్యా
ఖ్యాతు మితి. ౮. అసౌ వై లోకో౽గ్ని ర్గౌతమతస్యాదిత్య ఏవ స
ద్రశ్మయో ధూమో౽హ రర్చి ర్దిశో౽ఙ్గారా అవాన్తర దిశో విస్ఫు
ఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాః శ్రద్ధాం జుహ్వతి తస్యా ఆహుత్యై
సోమోరాజా సమ్భవతి. ౯. పర్జన్యో వా అగ్ని ర్గౌతమ తస్య సంవత్సర
సమిదభ్రాణి ధూమో విద్యుదర్చి రశని రంగారా హ్రాదునయో విస

1 కించ వేద. 2 ప్రేతి తత్ర. 3 స్మైవ పూర్వ. 4 యథా.

ఙ్గా- స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా స్సోమగ్ రాజానం జుహ్వతి తస్యా
ఆహుత్యై వృష్టి స్సమ్భవతి. ౧౦. అయంవై లోకోఽగ్నిర్గౌతమతస్య
పృథివ్యేవ సమిదగ్ని ర్ధూమోరాత్రి రర్చి శ్చన్ద్రమా అంగారా నక్షత్రా
ణి విస్ఫులింగా స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా వృష్టిం జుహ్వతి తస్యా
ఆహుత్యా అన్నగ్ సమ్భవతి. ౧౧. పురుషోవా అగ్ని ర్గౌతమ తస్య
వ్యాత్త మేవ సమిత్ప్రాణో ధూమో వా గర్చి శ్చక్షు రంగారా శ్శ్రో
త్రం విస్ఫులింగా స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా అన్నం జుహ్వతి తస్యా
ఆహుత్యై రేత స్సమ్భవతి. ౧౨. యోషా వా అగ్ని ర్గౌతమ తస్యా
ఉపస్థ ఏవ సమి ల్లోమాని ధూమో యోని రర్చి ర్యద న్తః కరోతి తేఽ
ఙ్గారా అభినన్దా విస్ఫులింగా స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవా రేతో జుహ్వ
తి తస్యా ఆహుత్యై పురుష స్సమ్భవతి స జీవతి యావజ్జీవ త్యథ యదా
మ్రియతే. ౧౩. అ థైన మగ్నయే హర న్తి తస్యాగ్ని రేవాగ్ని ర్భవతి
సమి త్సమిద్ధూమో ధూమోఽర్చి రర్చి రంగారా అంగారా విస్ఫు
లింగా విస్ఫులింగా స్తస్మి న్నేతస్మి న్నగ్నౌ దేవాః పురుషం జుహ్వతి త
స్యా ఆహుత్యై పురుషో భాస్వర వర్ణ స్సమ్భవతి. ౧౪. తే య ఏవ మేత
ద్విదుః యే చామీ అరణ్యే శ్రద్ధాగ్ సత్య ముపాసతేఽతేఽర్చిరభిస
మ్భవ న్త్యర్చిషోఽహ రహ్న ఆపూర్యమాణపక్ష మాపూర్యమాణపక్షా
ద్యాన్ షణ్మాసా నుద ఙ్ఙాదిత్య ఏతి మాసేభ్యో దేవలోకం దేవలోకా
దాదిత్య మాదిత్యా ద్వైద్యుతం తా న్వైద్యుతా త్పురుషో మానస
ఏత్య బ్రహ్మలోకా న్గమయతి తేషు బ్రహ్మలోకేషు పరాః పరావతో
వస న్తి తేషాం న పునరావృ త్తిః. ౧౫. అథ యే యజ్ఞేన దానేన
తపసా లోకా ఞ్జయ న్తి తే ధూమ మభిసమ్భవంతి ధూమా ద్రా
త్రిగ్ రాత్రే రపక్షీయమాణ పక్ష మపక్షీయమాణపక్షాద్యాన్ షణ్మా
సా న్దక్షిణా మాదిత్య ఏతి మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా చ్చ
న్ద్రం తే చన్ద్రం ప్రా ప్యాన్నం భవంతి తాగ్ స్తత్ర దేవా యథా సో
మగ్ రాజాన మాప్యాయ స్వాపక్షీయ స్వే త్యేవ మేనాగ్ స్తత్ర భక్ష

యన్తి తేషాం యదా తత్పర్య వై త్యథేమ మేవాకాశ మభి నిష్పద్యన్త ఆకాశా ద్వాయుం వాయో ర్వృష్టిం వృష్టేః పృథివీం తేపృథివీం ప్రాప్యాన్నం భవంతి తేపునః పురుషాగ్నౌ హూయన్తే తతో యోషాఽగ్నౌ జాయన్తే తేలోకా న్ప్రత్యు త్థాయిన స్త ఏవ మేవా నుపరివర్తన్తేఽథ య ఏతౌ పన్థానౌ నవిదు స్తే కీటాః పతంగా యదిదం దందశూకమ్. ౧౬.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

స యః కామయేత మహ త్ప్రాప్నుయా మి త్యుదగయన ఆపూర్యమాణపక్షస్య పుణ్యాహే ద్వాదశాహ ముపసద్వ్రతీ భూత్వౌదుమ్బరే కగ్ంసేచ మసే వా సర్వౌషధం ఫలానీతి సమ్భృత్యపరిసమూహ్య పరిలి ప్యాగ్ని ముపసమాధాయ పరి స్తీ ర్యావృతాఽజ్యగ్ం సగ్ంస్కృత్య పుగ్ంసా నక్షత్రేణ మన్థగ్ంసన్నీయజుహోతి, యావంతో దేవా స్త్వయి జాతవేద స్తిర్య ఞ్చో ఘ్నన్తి పురుషస్య కామాన్, తే భ్యోఽహం భాగధేయం జుహోమి తే మా తృప్తాస్సర్వైః కామై స్తర్పయంతు స్వాహా, యా తిరశ్చీ నిపద్యతేఽహం విధరణీ ఇతి, తాం త్వా ఘృతస్య ధారయా యజే సగ్ంరాధనీ మహగ్ంస్వాహా. ౧. జ్యేష్ఠాయ స్వాహా శ్రేష్ఠాయై స్వా హే త్యగ్నౌహుత్వా మన్థేసగ్ంస్రవ మవనయతి ప్రాణాయ స్వాహా వసిష్ఠాయ స్వాహే త్యగ్నౌహుత్వా మన్థే సగ్ం స్రవ మవనయతి వాచే స్వాహా ప్రతిష్ఠాయై స్వాహే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్ం స్రవ మవనయతి చక్షుషే స్వాహా సమ్పదే స్వాహే త్యగ్నౌహుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవ మవనయతి శ్రోత్రాయ స్వాహా ఆయతనాయ స్వాహే త్యగ్నౌహుత్వా మన్థేసగ్ంస్రవ మవనయతి మనసే స్వాహా ప్రజాత్యై స్వాహే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్ం స్రవ మవనయతి రేతసే స్వాహే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవ మవనయతి. ౨. అగ్నయే స్వా హే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్ంస్రవ మవనయతి సోమాయ స్వా హే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్ంస్రవ మవనయతి భూః స్వాహే

త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి భువ స్స్వాహే
త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి సువ స్స్వాహే త్యగ్నౌ
హుత్వా మన్థే సగ్స్రవ మవనయతి భూర్భువస్సువ స్స్వాహే త్యగ్నౌ
హుత్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి బ్రహ్మణే స్వాహే త్యగ్నౌ హు
త్వా మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి క్షత్రాయ స్వాహే త్యగ్నౌ హుత్వా
మన్థే సగ్ స్రవ మవనయతి భూతాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే
సగ్స్రవ మవనయతి భవిష్యతే స్వాహే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్
స్రవ మవనయతి విశ్వాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్
స్రవ మవనయతి సర్వాయ స్వాహే త్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్స్రవ
మవనయతి. ప్రజాపతయే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థేసగ్స్రవ
మవనయతి. 3. అథైన మభిమృశతి [1]భ్రమదసి జ్వల దసి పూర్ణ మసి
ప్రస్తబ్ధ మ స్యేకసభ మసి హింకృత మసి హిఙ్క్రియమాణమ స్యుద్గీథ
మసి ఉద్గీయమాన మసి శ్రావిత మసి ప్రత్యాశ్రావిత మస్యార్ద్రేసందీ
ప్త మసి విభూ రసి ప్రభూ ర స్యన్న మసి జ్యోతి:సి నిధన మసి సంవ
ర్గోఽసీతి. ౪. అథైన ముద్యచ్ఛత్యామగ్ స్యామగ్ హితే మహి సహి
రాజే శానోఽధిపతిః స మాగ్ రాజేశానోఽధిపతిం కరోత్వితి. ౫.
అథైన మాచామతి తత్సవితుర్వరేణ్యం మధువాతా ఋతాయతే
మధు క్షరన్తి సిన్ధవః, మాధ్వీ ర్న స్స న్త్వోషధీ ర్భూస్స్వాహా,
భర్గో దేవస్య ధీమహి మధు నక్త ముతోషసో మధుమ త్పా(ర్థి)న్థవగ్
రజః మధు ద్యౌ ర స్తు నః పితా భువస్స్వాహా ధియో యో నః
ప్రచోదయాత్ మధుమా న్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ 3 అస్తు సూర్యః
మాధ్వీ ర్గావో భవంతు న స్సువ స్స్వాహేతి, సర్వాంచ సావిత్రీ మ
న్వాహ సర్వాశ్చ మధుమతీ రహ మే వేదగ్ సర్వం భూయాసం
భూర్భువస్సువ స్స్వాహే త్య న్తత ఆచమ్య పాణీ ప్రక్షాళ్య జఘనేనా
గ్నిం ప్రాక్శిరా స్సంవిశతి ప్రాతరాదిత్య ముపతిష్ఠతే దిశా మేకపుణ్డరీక

1 భమ.

మ స్యహం మనుష్యాణా మేకపుణ్డరీకం భూయాస మితి యథేత మేత్య జఘనే నాగ్నిమాసీనో వంశం జపతి. ౬. తగ్ హైత ముద్దాలక ఆరుణి ర్వాజసనేయాయ యాజ్ఞవల్క్యా యాన్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషించే జ్జాయేర ఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౭. ఏత ముహైవ వాజసనేయో యాజ్ఞవల్క్యో మధుకాయ పైంగ్యాయాన్తే వాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్జాయేరఞ్ శాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౮. ఏతముహైవ మధుకః పైంగ్య శ్చూళాయ భాగవిత్తయేఽన్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్జాయేర ఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి. ౯. ఏత ముహైవ చూలో భాగవి త్తి ర్జానక యే ఆయస్థూణాయాంతేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జాయేర ఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౧౦. ఏత ముహైవ జానకి రాయస్థూణః సత్యకామాయ జాబాలాయాన్తేవాసిన ఉక్త్వో వాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్జాయేరం చ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౧౧. ఏత ముహైవ సత్య కామో జాబాలోఽన్తేవాసిభ్య ఉక్త్వోవాచాపి యఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషించే జ్జాయేరం చ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి త మేతం నాపుత్రాయ వాఽనంతేవాసినే వాబ్రూయాత్. ౧౨. చతురౌదుంబరో భవ త్యౌదుంబరః స్రువ ఔదుంబర శ్చమస ఔదుమ్బర ఇధ్మ ఔదుమ్బ ర్యావుపమన్థన్యౌ దశగ్రామ్యాణి ధాన్యాని భవన్తి వ్రీహియవా స్తిల మాషా అణుప్రియఙ్గవో గోధూమాశ్చ మసూరాశ్చ ఖల్వాశ్చ ఖలకులాశ్చ తాన్పిష్టా న్దధిని మధునిఘృత ఉపసిఞ్చ త్యాజ్యస్య జుహోతి. ౧౩.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

ఏషాం వై భూతానాం పృథివీ రసః పృథివ్యా ఆపోఽపామోషధయ ఓషధీనాం పుష్పాణి పుష్పాణాం ఫలాని ఫలానాం పురుషః పురుషస్య రేతః. ౧. సహ ప్రజాపతి రీక్షాఞ్చక్రే హన్తాస్మై ప్రతిష్ఠాం క

ల్పయా నీతి సస్త్రియగ్ం సస్పృజే తాగ్ం సృష్ట్వాఽథ ఉపాస్త తస్మాత్స్త్రియ మథ ఉపాసీత స ఏతం ప్రాఞ్చం గ్రావాణ మాత్మన ఏవ సముదపారయ త్తేనైనా మభ్యసృజత్. ౨. తస్యా వేది రుపస్థో లోమాని బర్హి శ్చ ర్మాధిషవణే [1]సమిద్ధో మధ్యత స్తౌ ముష్కౌ స యావాన్హ వై వాజ పేయేన యజమానస్య లోకో భవతి తావా నస్య లోకో భవతి య ఏవం విద్వా నధోపహాసం చరత్యాసాగ్ం స్త్రీణాగ్ం సుకృతం వృఙ్క్తేఽథ య ఇద మవిద్వా నధోపహాసం చరత్యస్య స్త్రియః సుకృతం వృఞ్జతే. ౩. ఏత ద్ధ స్మ వై త ద్విద్వా నుద్దాలక ఆరుణి రాహైత ద్ధస్మ వై త ద్విద్వా న్నాకో మౌద్గల్య ఆహైత ద్ధ స్మ వై త ద్విద్వాన్ కుమార హారిత ఆహ బహవో మర్యా బ్రాహ్మణాయనా నిరిన్ద్రియా విసుకృ తోఽస్మాల్లోకా త్ప్రయన్తి య ఇదమవిద్వాగ్ం సోఽధోపహాసం చర న్తీతి బహు వా ఇదగ్ం సు ప్తస్య వా జాగ్రతో వా రేతః స్కన్దతి. ౪. త దభిమృశే దను వా మన్త్రయేత య న్మేఽద్య రేతః పృథివీ మస్కా న్త్సీద్య దోషధీ రప్యసర ద్యదపః, ఇద మహం తద్రేత ఆదదే పున ర్మామైత్విన్ద్రియం పున స్తేజః పున ర్భగః, పున రగ్ని ర్ధిష్ణియా యథాస్థానం కల్పన్తా మిత్యనామికాఙ్గుష్ఠాభ్యామాదాయాన్తరేణ స్తనౌ వా భ్రువౌ వా నిమృఞ్జ్యాత్. ౫. అథ య ద్యుదక ఆత్మానం పరిపశ్యే త్త దభి మన్త్రయేత మయి తేజ ఇన్ద్రియం యశో ద్రవిణగ్ం సుకృత మితి శ్రీర్హ వా ఏషాం స్త్రీణాం యన్మలోద్వాసా స్తస్మాన్మలోద్వాససం య శస్వినీ మభిక్రమ్యోపమన్త్రయేత. ౬. సా చే దస్మై న దద్యా త్కామ మేనా మవక్రీణీయాత్ సా చే దస్మై నైవ దద్యా త్కామ మేనాం యష్ట్యా వా పాణినా వోపహత్యాతిక్రామే దిన్ద్రియేణ తే యశసా యశ ఆదద ఇత్యయశా ఏవ భవతి. ౭. సా చే దస్మై దద్యా దిన్ద్రి యేణ తే యశసా యశ ఆదధామీతి యశస్వినా వేవ భవతః. ౮. స యా మిచ్ఛే త్కామయే త మేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన

---

[1] సమిద్ధో.

ముఖగ్ సన్ధా యోపస్థ మస్యా అభిమృశ్య జపేత్ అంగా దంగా త్స
మ్భవసి హృదయా దధిజాయసే, స త్వమఙ్గ కషాయోఽసి దిగ్ధవిద్ధా
మివ మాదయేమా మమూం మయీతి. ౯. అథ యా మిచ్ఛే న్న
గర్భం దధీతేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖగ్ సన్ధాయాభిప్రా
ణ్యాదపాన్యా దిన్ద్రియేణ తే రేతసా రేత ఆదద ఇత్యరేతా ఏవ భవ
తి. ౧౦. అథచ యా మిచ్ఛే ద్దధీ తేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన
ముఖగ్ సన్ధాయాపాన్యాభిప్రాణ్యా దిన్ద్రియేణ తే రేతసా రేత ఆద
ధామీతిగర్భిణ్యేవ భవతి. ౧౧. అథ యస్య జాయాయై జార స్స్యా
త్తం చే ద్ద్విష్యాదామపాత్రేఽగ్ని ముపసమాధాయ ప్రతిలోమగ్ శరబ
ర్హి స్తీర్త్వా తస్మి న్నేతా శ్శర[1]భృష్టీః ప్రతిలోమా స్సర్పిషాక్తా జుహు
యాన్మమ సమిద్ధే హౌషీః ప్రాణాపానౌ త ఆదదేఽసావితి, మమ సమి
ద్ధేహౌషీః పుత్ర పశూగ్ స్త ఆదదేఽసావితి, మమ సమిద్ధే హౌషీ
రిష్టా సుకృతే త ఆదదేఽసావితి, మమ సమిద్ధే హౌషీ రా శా పర
కాశౌ త ఆదదేఽసా వితి, స వా ఏష నిరిన్ద్రియో విసుకృద
ల్లోకా త్ప్రైతి యమేమం విద్వా న్బ్రాహ్మణ శ్శపతి తస్మాదేవం
చ్ఛోత్రియస్య దారేణ నోపహాస మిచ్ఛే దుత హ్యేవంవి త్పరో భ
తి. ౧౨. అథ యస్య జాయ మార్తవం విన్దే త్త్ర్యహం కగ్ సేన పి
దహతవాసా నైనాం వృషలో న వృషల్యుపహన్యాత్త్రిరాత్రా
ఆప్లుత్య వ్రీహీ నవఘాతయేత్. ౧౩. స య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే శుక్ల
జాయేత వేద మనుబ్రువీత సర్వ మాయు రియా దితి క్షీరౌదనం పా
యిత్వా సర్పిష్మన్త మశ్నీయాతా మీశ్వరౌ జనయితవై. ౧౪. అ
య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే కపిలః పిఙ్గలో జాయేత ద్వౌ వేదా వనుబ్రు
సర్వ మాయు రియా దితి దధ్యోదనం పాచయిత్వా సర్పిష్మన్త మ
యాతా మీశ్వరౌ జనయిత వై. ౧౫. అథ య ఇచ్ఛే త్పుత్రో
శ్యామో లోహితాక్షో జాయేత త్రీ న్వేదా ననుబ్రువీత సర్వ మా

---

1 ముష్టీః.

రియా దిత్యుదోదనం పాచయిత్వా సర్పిష్మన్త మశ్నీయాతా మీశ్వ
రౌ జనయిత వై. ౧౬. అథ య ఇచ్ఛే ద్దుహితా మే పణ్డితా జాయేత
సర్వ మాయు రియా ధితి తిలౌనం పాచయిత్వా సర్పిష్మన్త మశ్నీ
యాతా మీశ్వరౌ జనయిత వై. ౧౭. అథ య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే
పణ్డితో విగీత స్సమితిం గమః శుశ్రూషితాం వాచం భాషితా జాయేత
సర్వా న్వేదా ననుబ్రువీత సర్వ మాయు రియా దితి మాగ్ సౌదనం
పాచయిత్వా సర్పిష్మన్త మశ్నీయాతా మీశ్వరౌ జనయిత వా ఔక్ష్ణే
నవార్షభేణవా. ౧౮. అథాభిప్రాతరేవ స్థాలీపాకావృతాజ్యం చేష్టి
త్వా స్థాలీపాకస్యోపఘాతం జుహో త్యగ్నయే స్వాహా అనుమత
యే స్వాహా దేవాయ సవిత్రే సత్యప్రసవాయ స్వాహేతి హుత్వో
ద్ధృత్య ప్రాశ్నాతి ప్రా శ్యేతరస్యాః ప్రయచ్ఛతి ప్రక్షాళ్య పాణీ ఉద
పాత్రం పూరయిత్వా తే నైనాం త్రి రభ్యుక్షతి ఉత్తిష్ఠాతో విశ్వావ
సోఽన్యా మిచ్ఛ ప్రపూర్వ్యాం సఞ్జాయాం పత్యా సహేతి. ౧౯.
అథై నా మభిపద్యతే అమోహ మస్మి సాత్వగ్ సా త్వమస్య మోహం
సా మాహ మస్మి ఋ క్త్వం ద్యౌ రహం పృథివీ త్వం తావేహిసగ్ర
భావహై సహ రేతో దధావహై పుగ్ సే పుత్రాయ విత్తయ ఇతి. ౨౦.
అథాస్యా ఊరూ విహాపయతి విజిహీథాం ద్యావాపృథివీ ఇతి తస్యా
మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖగ్ సన్ధాయ త్రి రేనా మనులోమా మను
మార్ష్టి విష్ణు ర్యోనిం కల్పయతు త్వష్టా రూపాణి పిగ్ శతు, ఆసి
ఞ్చతు ప్రజాపతి ర్ధాతాగర్భం దధాతు తే, గర్భ న్ధేహి సినీవాలి గర్భం
ధేహి పృథుష్టుకే, గర్భం తే అశ్వినౌ దేవా వాధత్తాంపుష్కరస్రజౌ.
౨౧. హిరణ్మయీ అరణీయాభ్యాం నిర్మన్థతా మశ్వినౌ, [1]త త్తేగర్భం
హవామహే దశమే మాసి సూతవే, యథాగ్నిగర్భా పృథివీ య
థాద్యౌ రిన్ద్రేణ గర్భిణీ, వాయు [2]ర్దిశాం యథాగర్భ ఏవం గర్భం
దధామి తేఽసా వితి. ౨౨. సోష్యన్తీ మద్భి రభ్యుక్షతి, యథా వా

1 త న్తేగర్భం......సూతయే; యథా. 2 ర్యథా దిశాంగర్భ

యః పుష్కరిణీగ్ సమిఙ్గయతి సర్వతః, ఏవాతే గర్భ ఏజతు సహా వై తు జరాయుణా, ఇన్ద్రస్యాయం వ్రజః కృతః సార్గళ స్సపరిశ్రయః, తమిన్ద్ర నిర్జహి గర్భేణ సావరాగ్ సహేతి. ౨౩. జాతేఽగ్నిముపసమాధాయాఙ్క ఆధాయకగ్ సే పృషదాజ్యగ్ సన్నీయ పృషదాజ్య స్యోపఘాతం జుహోతి, అస్మిన్ సహస్రం పుష్యా సమేధమానః స్వే గృహే, అస్యోప [1] సద్యాం మా చేత్సీత్ ప్రజయాచ పశుభిశ్చ స్వాహా, మయి ప్రాణాగ్ స్త్వయి మనసా జుహోమిస్వాహా, యత్కర్మణాత్యరీరిచం యద్వా న్యూన మిహాకరమ్, అగ్నిష్ట త్స్విష్టకృ ద్విద్యాం త్స్విష్టగ్ సుహుతం కరోతు న స్స్వాహేతి. ౨౪. అథాస్య దక్షిణం కర్ణమభినిధాయ వా గ్వాగితి త్రిః అథ దధి మధు ఘృతగ్ సన్నీయా స్తనన్తర్హితేన జాతరూపేణ ప్రాశయతి, భూ స్తే దధామి, భువ స్తే దధామి, సువ స్తే దధామి, భూర్భువ స్సువ స్సర్వం త్వయి దధామీతి. ౨౫. అథాస్యనామ కరోతి వేదోఽసీతి తదస్య తద్గుహ్యమేవ నామ భవతి. ౨౬. అథైనం మాత్రే ప్రదాయ స్తనం ప్రయచ్ఛతి. య స్తే స్తన [2] స్సశయో యో మయోభూ ర్యో రత్నధా వసువిద్య స్సుదత్రః, యేన విశ్వా పుష్యసి వార్యాణి సరస్వతి తమిహ ధాతవే కరితి. ౨౭. అథాస్య మాతర మభిమన్త్రయతే. ఇలాసి మైత్రావరుణీ వీరే వీర మజీజనత్, సా త్వం వీరవతీ భవ యాస్మాన్ వీరవతోఽకరదితి, తంవా ఏత మాహు రతి పితా బతా భూ రతి పితామహో బతాభూః పరమాం బత కాష్ఠామ్, ప్రాప చ్ఛ్రియా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన యఏవం విదో బ్రాహ్మణస్య పుత్రో జాయత ఇతి. ౨౮.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్శః పౌతిమాషీ పుత్రః కాత్యాయ నీపుత్రాత్ కాత్యాయనీపుత్రో గౌతమీపుత్రా ద్గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రా ద్భారద్వాజీపుత్రః పారశరీపుత్రా త్పారాశరీపుత్ర ఔపస్వస్తీపుత్రా దౌపస్వస్తీ

1 సంద్యాం మా ఛ్ఛేత్సీత్. 2 శ్శశయో.

పుత్రః పారాశరీపుత్రా త్పారాశరీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రా త్కా త్యాయనీపుత్రః కౌశికీపుత్రా త్కౌశికీపుత్ర ఆలమ్బీపుత్రా చ్చాలమ్బీ పుత్రః వైయాఘ్రపదీపుత్రాచ్చ వైయాఘ్రపదీపుత్రః కాణ్వీపుత్రాచ్చ కాణ్వీ పుత్ర కాపీపుత్రాచ్చ కాపీపుత్రః ౧. ఆత్రేయీ పుత్రా దాత్రేయీపుత్రో గౌతమీపుత్రా ద్గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రాద్భారద్వాజీపుత్రః పారా శరీ పుత్రా త్పారాశరీపుత్రో వాత్సీపుత్రా ద్వాత్సీపుత్రః పారాశరీపుత్రా త్పారాశరీపుత్రో వార్కారుణీపుత్రా ద్వార్కారుణీపుత్రో వార్కారుణీ పుత్రా ద్వార్కారుణీపుత్ర ఆర్తభాగీపుత్రా దార్తభాగీపుత్రః శౌఙ్గీపుత్రా చ్ఛౌఙ్గీపుత్రః సాఙ్కృతీపుత్రా త్సాఙ్కృతీపుత్ర ఆలమ్బాయనీ పుత్రా దాలమ్బాయనీపుత్ర ఆలమ్బీపుత్రా దాలమ్బీపుత్రో జాయన్తీ పుత్రా జ్జాయన్తీపుత్రో మాణ్డూకాయనీపుత్రా న్మాండూకాయనీపుత్రో మాణ్డూకీ పుత్రాన్మాణ్డూకీపుత్రః శాణ్డిలీపుత్రా చ్ఛాణ్డిలీపుత్రో రాథీతరీపుత్రా ద్రాథీ తరీపుత్రో భాలుకీపుత్రాద్భాలుకీపుత్రః క్రౌంచికీపుత్రాభ్యాం క్రౌంచికీపుత్రౌ వైదభృతీపుత్రా ద్వైదభృతీపుత్రః కార్శకేయీపుత్రా త్కార్శకేయీ పుత్రః ప్రాచీనయోగీపుత్రా త్ప్రాచీనయోగీపుత్ర స్సాంజీవీపుత్రా త్సాంజీ వీపుత్రః ప్రాశ్నీపుత్రాదాసురివాసినః ప్రాశ్నీపుత్ర ఆసురాయణా దాసురా యణ ఆసురే రాసురిః. ౨. యాజ్ఞవల్క్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య ఉద్దాలకా దుద్దాలకోఽరుణా దరుణ ఉపవేశే రుపవేశిః కుశ్రేః కుశ్రి ర్వాజశ్రవసో వాజశ్రవా జిహ్వావతో వాధ్యోగా జ్జిహ్వావాన్ వాధ్యోగోఽసితా ద్వా ర్షగణాదసితో వార్షగణో హరితా త్కశ్యపా ద్ధరితః కశ్యపః శిల్పాత్క శ్యపా చ్ఛిల్పః కశ్యపః కశ్యపాన్నైధ్రువేః కశ్యపో నైధ్రువి ర్వాచో వా గంభిణ్యాఅంభిణ్యాదిత్యాదా[1]దిత్య ఏతా నీమాని శుక్లాని యజూంషి వాజసనేయేన యాజ్ఞవల్క్యే నాఖ్యాయన్తే. ౩.

సమానమా సాంజీవిపుత్రా త్సాంజీవిపుత్రో మాండూకాయనే ర్మాండూకాయనిః మాండవ్యా న్మాండవ్యః కౌత్సా త్కౌత్సో మాహి

1 దిత్యా నీమాని.

త్థేర్మాహిత్థిః వామకక్షాయణా ద్వామకక్షాయణ శ్శాండిల్యా చ్ఛాండి
ల్యో వాత్స్యా ద్వాత్స్యః కుశ్రేః కుశ్రి ర్యజ్ఞవచసో రాజ స్తమ్బాయనా
ద్యజ్ఞవచా రాజ స్తంబాయన స్తురా త్కావషేయా త్తురః కావషేయః
ప్రజాపతేః ప్రజాపతి ర్బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయంభు బ్రహ్మణేనమః. ౪.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి బృహదారణ్యకే అష్టమోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

బృహదారణ్యకోపనిష త్సమాప్తా.

హరిః ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౧. యాజుషీయ బ్రహ్మోపనిషత్.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

బ్రహ్మకైవల్యజాబాల శ్వేతాశ్వో హంస ఆరుణిః గర్భో నారాయణో హంసో బిందునాదశ్శిర శ్శిఖా. ఏతా స్త్రయోదశ. ఓం. అథాస్యపురుషస్య చత్వారి స్థానాని భవంతి, నాభిర్హృదయం కంఠం మూర్ధాచ, తత్ర చతుష్పాదం బ్రహ్మ విభాతి, జాగరితే బ్రహ్మా స్వప్నే విష్ణుస్సుషుప్తౌ రుద్ర స్తురీయ మక్షరమ్, స ఆదిత్యో విష్ణు శ్చేశ్వర శ్చ, స్వయ మమనస్క మశ్రోత్ర మపాణిపాదం జ్యోతి ర్విదితమ్, యత్ర లోకానలోకా దేవా నదేవా వేదా నవేదా యజ్ఞా నయజ్ఞామాతా నమాతా పితా నపితా స్నుషా నస్నుషా చాండాలో నచాండాలః పౌల్కసో నపౌల్కస శ్శ్రమణో నశ్రమణ స్తాపసో న తాపస ఏక మేవ తత్పరం బ్రహ్మ విభాతి నిర్వాణమ్, న తత్ర దేవా ఋషయః పితర ఈశతే ప్రతిబుద్ధ స్సర్వవిద్యేతి, హృదిస్థా దేవతా స్సర్వా హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః, హృది ప్రాణాశ్చ జ్యోతిశ్చ త్రివృత్సూత్రం చ తద్విదు రితి, హృది చైతన్యే

తిష్ఠతి. యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తాత్, ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రగ్ం యజ్ఞోపవీతం బల మస్తు తేజః. సశిఖం వపనం కృత్వా బహిస్సూత్రం త్యజే ద్బుధః, య దక్షరం పరం బ్రహ్మతత్సూత్ర మితి ధారయేత్, సూచనాత్సూత్ర మిత్యాహుస్సూత్రం నామ పరంపదమ్, తత్సూత్రం విదితం యేన స విప్రో వేదపారగః, యేన సర్వమిదం ప్రోతగ్ం సూత్రే మణిగణాఇవ, త త్సూత్రం ధారయేద్యోగీ యోగవి త్తత్త్వదర్శివాన్, బహి స్సూత్రం త్యజే ద్విద్వాన్ యోగ ముత్తమ మాస్థితః, బ్రహ్మభావ మిదం సూత్రం ధారయే ద్యస్సచేతనః, ధారణాత్తస్య సూత్రస్య నోచ్ఛిష్టో నాశుచి ర్భవేత్, సూత్రమ న్తర్గతం యేషాం జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినామ్, తే వై సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాననిష్ఠా జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం తేషాం పవిత్రం జ్ఞాన ముచ్యతే, అగ్నేరివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞాన మయీ శిఖా, స శిఖీ త్యుచ్యతే విద్వా న్నేతరే కేశధారిణః, కర్మ ణ్యధికృతా యేతు వైదికే బ్రాహ్మణాదయః, తేభి ర్ధార్య మిదం సూత్రగ్ం క్రియాంగం తద్ధి వైస్మృతమ్, శిఖా జ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతంచ తన్మయమ్. బ్రాహ్మణ్యగ్ం సకలం తస్య ఇతి బ్రహ్మవిదో విదుః, ఇదం యజ్ఞోపవీతం తు పరమం యత్పరాయణమ్. స విద్వాన్ యజ్ఞోపవీతీ స్యా త్స యజ్ఞస్తం యజ్వానం విదుః, ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢః సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్మాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ, ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరా త్మైకగ్ం రూపం బహుధా యః కరోతి, త మాత్మస్థం యేఽనుపశ్యంతి ధీరా స్తేషాగ్ం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్, ఆత్మాన మరణిం కృత్వా ప్రణవంచోత్తరారణిమ్, ధ్యాననిర్మథనాభ్యాసా ద్దేవం పశ్యే న్నిగూఢవత్, తిలేషు తైలం దధినీ వసర్పిరాప స్స్రోతస్స్వరణీషు చాగ్నిః, ఏవ మాత్మాత్మని జాయతేఽసౌ సత్యేన తపసా యోఽనుపశ్యతి, ఊర్ణనాభిర్యథా తంతూన్ సృజతే సగ్ంహరత్యపి. జాగ్ర త్స్వప్నే తథా జీవో గచ్ఛత్యా

గచ్ఛతేపునః, నేత్రస్థం జాగరితం విద్యాత్కంఠే స్వప్నగ్ సమావిశేత్, సుషుప్తగ్ హృదయస్థం తు తురీయం మూర్ధ్ని సంస్థితమ్, యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనంద మేత జ్జీవస్య యద్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే బుధః, సర్వవ్యాపిన మాత్మానం క్షీరేసర్పిరివార్పితమ్, ఆత్మవిద్యాతపోమూలం తద్బ్రహ్మోపనిషత్పదం తద్బ్రహ్మోపనిషత్పద మితి.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఇతి బ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౨. యాజుషీయ కైవల్యోపనిషత్.

[1]ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అ థాశ్వలాయనో భగవంతం పరమేష్ఠినం పరిసమే త్యోవాచ, అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాం వరిష్ఠాం సదాసద్భి స్సేవ్యమానాం నిగూఢామ్, యయా చిరా త్సర్వపాపం వ్యపోహ్య పరాత్పరం పురుష [2]ముపైతి విద్వాన్. ౧. తస్మై సహోవాచపితామహ శ్చ శ్రద్ధాభక్తిధ్యానయోగా దవై హి. ౨. నకర్మణా నప్రజయా ధనేన త్యాగే నైకే అమృతత్వ మానశుః, పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం విభ్రాజదేత ద్యతయో విశంతి. ౩. వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా స్సన్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలేపరామృతా త్పరిముచ్యంతి సర్వే. ౪. వివిక్తదేశే చ సుఖాసనస్థ శ్శుచి స్సమగ్రీవశిర శ్శరీరః, [3]అత్యాశ్రమస్థ స్సకలేంద్రియాణి

1 కైవల్యోపనిష ద్వైద్యం కైవల్యానంద తుందిలమ్,
కైవల్య గిరిజారామం స్వమాత్రంకలయే గృహమ్.

2 యాతి. 3 అంత్యా.

నిరుధ్య భక్త్యా స్వగురుం ప్రణమ్య. ౫. హృత్పుండరీకం విరజం విశుద్ధం వి
చింత్య మధ్యే విశదం విశోకమ్, అచింత్య మవ్యక్త మనంతరూపం శివం
ప్రశాంత మమృతం బ్రహ్మయోనిమ్. ౬. తదాదిమధ్యాన్త విహీనమేకం
విభుం చిదానంద మరూప మద్భుతమ్, ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం
ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతమ్, ధ్యాత్వా మునిర్గచ్ఛతి
భూతయోనిం సమస్తసాక్షిం తమసః పరస్తాత్. ౭. స బ్రహ్మా సశివ
స్సేంద్రః సోఽక్షరః పరమ స్స్వరాట్, స ఏవ విష్ణు స్సప్రాణ స్సకాలోఽ
గ్ని స్స చంద్రమాః. ౮. సఏవ సర్వం యద్భూతం యచ్చభవ్యగ్ం సనాత
నమ్, జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా విముక్తయే. ౯.
సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యన్ బ్రహ్మ పరమం
యాతి నాన్యేన హేతునా. ౧౦. ఆత్మాన మరణిం కృత్వా ప్రణవం
చోత్తరారణిమ్, జ్ఞాననిర్మథనాభ్యాసా [1]త్పాశం దహతి పండితః. ౧౧.
సఏవ మాయాపరిమోహితాత్మా శరీర మాస్థాయ కరోతి సర్వమ్, స్త్ర్య
న్నపానాదివిచిత్రభోగైః స ఏవ జాగ్రత్పరితృప్తిమేతి. ౧౨. స్వప్నేతు జీవ
స్సుఖదుఃఖభోక్తా స్వమాయయా కల్పిత[2]విశ్వలోకే, సుషుప్తికాలే సక
లేవిలీనే తమోఽభిభూత స్సుఖరూప మేతి. ౧౩. పునశ్చజన్మాంతరకర్మయో
గాత్స ఏవ జీవః స్వపితి ప్రబుద్ధః, పురత్రయే క్రీడతి యశ్చజీవ స్తతస్తు
జాతగ్ం సకలం విచిత్రమ్, ఆధార మానంద మఖండబోధం యస్మిన్ ల
యం యాతి పురత్రయంచ. ౧౪. ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మన స్సర్వేం
ద్రియాణిచ, ఖం వాయు ర్జ్యోతి రాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ. ౧౫.
యత్పరం బ్రహ్మ సర్వాత్మా విశ్వ స్యాయతనం మహత్, సూక్ష్మాత్సూక్ష్మ
తరం నిత్యం [3]తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్. ౧౬. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాది
ప్రపంచం య త్ప్రకాశతే, తద్బ్రహ్మాఽహ మితి జ్ఞాత్వా సర్వబంధైః
ప్రముచ్యతే. ౧౭. త్రిషుధామసు [4]యద్భోజ్యం భోక్తా భోగశ్చ యద్భ
వేత్, తేభ్యో విలక్షణ స్సాక్షీ చిన్మాత్రోఽహం సదాశివః. ౧౮. మ

1 త్పాపం. 2 జీవలోకే. 3 సత్త్వమేవ. 4 యద్భోగ్యం.

ద్యేవ సకలం జాతం మయిసర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, మయిసర్వం లయంయాతి తద్బ్రహ్మాద్వయమస్మ్యహమ్. ౧౯. అణోరణీయా నహమేవ తద్వన్మహా నహం విశ్వ[1]మిదంవిచిత్రమ్, పురాతనోఽహం పురుషోఽహమీశో హిరణ్మయోఽహం శివరూప మస్మి. ౨౦. అపాణిపాదోఽహ మచింత్యశక్తిః పశ్యామ్యచక్షుస్సశృణోమ్యకర్ణః, అహం విజానామి వివిక్తరూపో నచాస్తివేత్తా మమ చిత్సదాహమ్. ౨౧. వేదైరనేకైరహ మేవ వేద్యో వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహమ్, నపుణ్యపాపే మమ నాస్తి నాశో న జన్మదేహేంద్రియబుద్ధి రస్తి. ౨౨. న భూమి రాపో [2]మమ వహ్ని రస్తి నచానిలో మేఽస్తి నచాంబరంచ, ఏవం విదిత్వా పరమాత్మరూపం గుహాశయం నిష్కళ మద్వితీయమ్. ౨౩. సమస్తసాక్షిగ్ సదసద్విహీనం ప్రయాతి శుద్ధం పరమాత్మరూపమ్, య శ్శతరుద్రీయ మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి. [3]స్వర్ణస్తేయా త్పూతో భవతి, ససురాపానా త్పూతో భవతి, సబ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి, కృత్యాకృత్యా త్పూతో భవతి, తస్మాదవిముక్త మాశ్రితో భవతి, అత్యాశ్రమీ సర్వదా సకృద్వా జపేత్, అనేన జ్ఞాన మాప్నోతి సంసారార్ణవ నాశనమ్, తస్మా దేవం విదిత్వైనం కైవల్యం పద మశ్నుతే, కైవల్యం పదమశ్నుత ఇతి. ౨౪.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః. ఓం తత్సత్.

కైవల్యోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౩. యజుర్వేదీయ జాబాలోపనిషత్.

హరిః ఓం 3 ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

జాబాలోపనిషత్ఖ్యాతం సన్యాస జ్ఞానగోచరమ్,
వస్తుతస్త్రిపదా బ్రహ్మ స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

---

1 మహాం. 2 స దాఽసవాయుపూతోభవతి, స ఆత్మపూతోభవతి, సస్వర్ణ
యాత్.

బృహస్పతి రువాచ, యాజ్ఞవల్క్యమ్, య దనుకురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మా ద్యత్ర క్వచ న గచ్ఛతి తదేవ [1]మన్యేతేదం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మత్ర హి జన్తోః ప్రాణేషూత్క్రమమాణేషు రుద్రస్తారకం బ్రహ్మ వ్యాచష్టే యేనాసా వమృతీ భూత్వా మోక్షీ భవతి తస్మా దవిముక్తమేవ నిషేవే తావిముక్తం నవిముఞ్చే దేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ హైన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యమ్. య ఏషోఽనన్తోఽవ్యక్తఆత్మా తం కథ మహం విజానీయా మితి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽవిముక్తఉపాస్యో య ఏషోఽనన్తోఽవ్యక్తఆత్మా సోఽవిముక్తే ప్రతిష్ఠిత ఇతి సోఽవిముక్తః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి వరణాయాం నాశ్యాంచ మధ్యే ప్రతిష్ఠిత ఇతి కావై వరణా కాచ నాశీతి సర్వానిన్ద్రియ కృతాన్ దోషా న్వారయ తీతి తేన వరణా భవతి, సర్వానిన్ద్రియ కృతాన్ పాపా న్నాశయతీతి తేన నాశీ భవతి, కత [2]మచ్చాస్య స్థానం భవతీతి, భ్రువో ర్ఘ్రాణస్యచ య స్సన్ధి స్స ఏష ద్యౌ ర్లోకస్య పరస్య చ సన్ధి ర్భవ తీతి, ఏత ద్వై సంధిం సంధ్యాం, బ్రహ్మవిద ఉపాసత ఇతి, సోఽవిముక్తస్సోఽవిముక్త ఉపాస్య ఇతి, సోఽవిముక్తం జ్ఞాన మాచష్టే, యో వై త దేత దేవం వేదేతి. ౨.

అథ హైనం బ్రహ్మచారిణ ఊచుః, కింజపేనామృతత్వంబ్రూహీతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, శతరుద్రియే ణే త్యేతాని హ వా అమృతస్య నామధేయాని భవన్తి, ఏతై ర్హవా అమృతో భవతీతి, ఏవమేవై తద్యాజ్ఞవల్క్యః. 3.

---

1 మన్యేత, తదవిముక్తమేవ, ఇదం వై. 2 నాసా. 3 న్యేవహవా అమృతస్య నామాని ఏతైర్హవా.

[1]అథ జనకో హ వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమే త్యో వాచ, భగవన్ సన్న్యాస మనుబ్రూహీతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేత్, గృహీభూత్వా వనీభవేత్, వనీభూ త్వాప్రవ్రజేత్ ద్యదివేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేత్. గృహాద్వా వనాద్వా అథ పునరవ్రతీవా కతీవా స్నాతకో వాఽస్నాతకో వోత్స న్నాగ్ని రనగ్నికో వా యదహ రేవ విరజే త్తదహ రేవ ప్రవ్రజేత్, తద్ధైకే ప్రాజాపత్యా మే వేష్టిం కుర్వన్తి. తదు తథా న కుర్యా దా గ్నేయీమేవ కుర్యా దగ్ని ర్హివై ప్రాణః ప్రాణ మే వై[2]తయా కరో తి పశ్చా త్త్రైధా తవ్యా మేవ కుర్యా దేతయైవ త్రయోధాతవో యదుతసత్త్వం రజ స్తమ ఇతి, అయం తే యోనిరృత్విజో యతో జా తో [3]అరోచథాః. తం జాన న్నగ్న ఆరోహాథానో వర్ధయా రయి మితి, అనేన మన్త్రేణాఽగ్ని మాజిఘ్రే దేష వా అగ్నే ర్యోని ర్యః ప్రాణః ప్రాణం గచ్ఛస్వాహే త్యేవ మేవైత దాహ గ్రామా దగ్నిమాహృత్య పూర్వవ దగ్నిమాఘ్రాపయేత్, యద్యగ్నిం నవిన్దే దప్సు జుహుయాత్ ఆపోవై సర్వా దేవతా స్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోమి స్వా హేతి, హుత్వోద్ధృత్యప్రాశ్నీయాత్సాజ్యంహవిరనామయంమోక్షమన్త్ర స్త్రైవేద్యేవంవిన్దేత్, తద్బ్రహ్మ త దుపాసితవ్యమ్, ఏవ మేవైత ద్భగవ న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౪.

అథ హైన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం పృచ్ఛామి త్వా యాజ్ఞవల్క్య యజ్ఞోపవీతీ కథం బ్రాహ్మణ ఇతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, ఇదమేవాఽస్య త్య ద్యజ్ఞోపవీతం య ఆత్మాఽపః ప్రా శ్యాఽచమ్యాఽయం విధిః పరివ్రాజినామ్ వీరాధ్వానేవాఽనాశకే వా ఽపాం ప్రవేశే వా ఽగ్నిప్రవేశే వా మహాప్రస్థానేవా, అథపరివ్రాడ్వి వర్ణవాసా ముణ్డోఽపరిగ్రహః శ్శుచి రద్రోహీ భైక్షమాణో బ్రహ్మభూ యాయ భవతీతి. యః స్యాఽతుర స్స్యాన్మనసా వాచా వా సన్న్య

1 అథ హైనం జనకో. 2 తథా. 3 ప్రాణాదరోచథాః, ప్రాణం జాన న్నగ్న

సేత్, ఏషపన్థా బ్రహ్మణా హానువిత్తస్తేనైతి సన్న్యాసీబ్రహ్మవిదిత్యేవ
మే వైష భగవ న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౫.

తత్ర పరమహంసానామ సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు దుర్వాస ఋభు నిదాఘ జడభరత దత్తాఽత్రేయ రైవతక ప్రభృతయోఽవ్యక్త లిఙ్గావ్యక్తాచారా అనున్మత్తా ఉన్మత్తవ దాచరన్త స్త్రిదణ్డం కమణ్డలుం శిక్యం పాత్రం జలపవిత్రం శిఖాం యజ్ఞోపవీతం చే త్యేతత్సర్వం భూ స్స్వాహే త్యప్సు పరిత్యజ్యాఽత్మాన మన్విచ్ఛేత్,యథాజాతరూపధరో [1]నిర్ద్వంద్వో నిష్పరిగ్రహ స్తత్త్వబ్రహ్మమార్గే సమ్యక్సంపన్న శుద్ధ మానసః ప్రాణసంధారణార్థం యథోక్తకాలే విముక్తో భైక్ష మాచర న్నుదరపాత్రేణ లాభా[2]ఽలాభౌ సమౌ భూత్వా శూన్యాఽగార దేవ గృహ తృణకూట వల్మీక వృక్షమూల కులాల శాలాఽగ్ని హోత్రశా లా నదీపులినగిరికుహర కన్దర కోటర నిర్ఝర స్థణ్డిలేషు తేష్వనికేతవా స్యప్రయత్నో నిర్మమ శ్శుక్లధ్యానపరాయణోఽధ్యాత్మనిష్ఠోఽ శుభకర్మ నిర్మూలనపర స్సన్న్యాసేన దేహత్యాగం కరోతి స పరమహంసో నామే త్యుపనిషత్.   ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి జాబాలోపనిష త్సమాప్తా.

హరిః ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్రాంతర్గతా

౧౪. యాజుషీయ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. బ్రహ్మవాదినోవదన్తి, కిం కారణం బ్రహ్మ కుత స్స్మజాతా జీవామ కేన క్వచ సంప్రతిష్ఠాః, అధిష్ఠితాః కేన సుఖేతరేషు వర్తామహే

1 నిర్గ్రన్థో నిష్పరిగ్రహ స్తత్తద్బ్రహ్మ. 2 లాభయోః సమా.

నివాతాశ్రయణే ప్రయోజయేత్. ౧౦. నీహారధూమార్కానలానిలానాం ఖద్యోతవిద్యుత్ స్ఫటికశశీనాం, ఏతాని రూపాణి పురస్సరాణి బ్రహ్మణ్యభివ్యక్తికరాణి యోగే. ౧౧. పృథ్వ్యప్యతేజోఽనిలఖేసముత్థితే పంచాత్మకే యోగగుణే ప్రవృత్తే,న తస్య రోగో నజరా నమృత్యుః ప్రాప్తస్య యోగాగ్నిమయం శరీరమ్. ౧౨. లఘుత్వ మారోగ్య మలోలుపత్వం వర్ణప్రసాదం స్వరసౌష్ఠవం చ, గంధ శ్శుభో మూత్రపురీష మల్పం యోగప్రవృత్తిం ప్రథమాం వదంతి. ౧౩. యథైవ బింబం మృదయోపలిప్తం తేజోమయం భ్రాజతే త త్సు[1]ధాతమ్, తద్వాత్మతత్వం ప్రసమీక్ష్య దేహీ ఏకః కృతార్థో భవతే వీతశోకః. ౧౪. యదాత్మతత్వేనతు బ్రహ్మతత్వం దీపోపమే నేహ యుక్తః ప్రపశ్యేత్, అజంధ్రువగ్ సర్వతత్త్వై ర్విశుద్ధం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః. ౧౫. ఏష హి దేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వోహి జాత స్స ఉ గర్భే అంతః, సఏవజాత స్సజనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ జనా స్తిష్ఠతి సర్వతో ముఖః. ౧౬. యో దేవో అగ్నౌ యో అప్సు యో విశ్వం భువన మావివేశ, య ఓషధీషు యో వనస్పతిషు తస్మై దేవాయ నమోనమః.

తృతీయోఽధ్యాయః.

ఓం. య ఏకో జాలవా నీశత ఈశనీభి స్సర్వా న్లోకా నీశత ఈశనీభిః, యఏవైక ఇహ ఉద్భవే సంభవే చయ ఏత ద్విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౧. ఏకో హి రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థు ర్యఇమాంల్లోకా నీశత ఈశనీభిః, ప్రత్యఙ్ జనా స్తిష్ఠతి*సంచుకో చాంతకాలే సగ్ సృజ్య విశ్వాభువనాని గోపాః. ౨. విశ్వత శ్చక్షు రుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో బాహు రుత విశ్వత స్పాత్, సంబాహుభ్యాం ధమతి సం పతత్త్రై ర్ద్యావా [2]పృథివీ జనయన్దేవ ఏకః. 3. యో దేవానాం ప్రభవ శ్చోద్భవశ్చ విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః, హిరణ్యగర్భం జనయా

1 ధాంతమ్. * 'సంచుకోపాంతకాలే ఇతి శాకపాఠః. 2 భూమిః.

మాస పూర్వ్యగ్ స నో బుద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు. ౪. యాతే రుద్ర శివా తనూ రఘోరా పాపకాశినీ, తయాన స్తనువా శంతమయా గిరిశంతాభిచాకశీహి. ౫. యామిషుం గిరిశంత హస్తే బిభర్ష్యస్తవే, శివాం గిరిత్ర తాం కురు మాహిగ్‌సీః పురుషం జగత్. ౬. తతః పరం బ్రహ్మ పరంబృహంతం యథానికాయం సర్వభూతేషు గూఢమ్, విశ్వస్యైకం పరివేష్టితార మీశం తం జ్ఞాత్వా అమృతా భవంతి. ౭. వేదాహమే తం పురుషం మహాన్త మాదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్, త మేవం విది త్వాతిమృత్యు మేతి నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ. ౮. యస్మాత్ప రం నాపర మస్తి కించి ద్యస్మా న్నాణీయో న జ్యాయోఽస్తి కశ్చిత్, వృక్ష ఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠ త్యేక స్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వమ్. ౯. తతో యదు త్తరతరం తదరూప మనామయమ్, య ఏత ద్విదు రమృతా స్తే భవంత్యథేతరే దుఃఖమేవాపియంతి. ౧౦. సర్వాననశి రోగ్రీవ స్సర్వభూతగుహాశయః, సర్వవ్యాపీ సభగవాం స్తస్మా త్సర్వగత శ్శివః. ౧౧. మహా న్ప్రభు ర్వై పురుష స్సత్వస్యైష ప్రవ ర్తకః, సునిర్మ లా మిమాం ప్రాప్తి మీశానో జ్యోతి రవ్యయః. ౧౨. అంగుష్ఠమా త్రః పురుషోఽంతరాత్మా సదా జనానాగ్ హృదయే సన్నివిష్టః, హృదా [1]మన్వీశో మనసాభిక్లృప్తో య ఏత ద్విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౧౩. సహస్రశీర్షా పురుషస్సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్, స భూమిం విశ్వతో వృ త్వాత్యతిష్ఠ ద్దశాంగులమ్. ౧౪. పురుష ఏవేదగ్ సర్వం య ద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్, ఉతామృతత్వస్యేశానో యదన్నే నా తిరోహతి. ౧౫. సర్వతః పాణిపాదం తత్సర్వతోఽక్షిశిరోముఖమ్, సర్వత శ్శ్రుతిమల్లోకే సర్వమావృత్య తిష్ఠతి. ౧౬. సర్వేంద్రియగుణా భాసగ్ సర్వేంద్రియవివర్జితమ్, సర్వస్య ప్రభుమీశానగ్ సర్వస్య శరణగ్ [2]సుహృత్. ౧౭. నవద్వారే పురే దేహీ హంసో లేలాయతే బహిః, వశీ సర్వస్య లోకస్య స్థావరస్య చరస్యచ. ౧౮. అపాణిపాదో జవనో

---

1 మనీషీ. 2 బృహత్.

గ్రహీతా పశ్యత్యచక్షుస్సశృణోత్యకర్ణః, స వేత్తి వేద్యం నచ తస్యాస్తి వేత్తా త మాహు రగ్ర్యం పురుషం మహా న్తమ్. ౧౯. అణో రణీయా న్మహతో మహీయానాత్మా గుహాయాం నిహితోఽస్య జంతోః, త మక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమాన మీశమ్. ౨౦. వేదాహమేత మజరం పురాణం సర్వాత్మానగ్ం సర్వ గతం విభుత్వాత్, జన్మనిరోధం ప్రవద న్తి యస్య బ్రహ్మవాదినోహి ప్రవద న్తినిత్యమ్. ౨౧.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఓం. య ఏకోఽవర్ణో బహుధా శ క్తియోగా ద్వర్ణానసేకా న్నిహితార్థో దధాతి, విచైతి చాంతే విశ్వ మాదౌ సదేవా స్సనో బు ద్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు. ౧. తదేవాగ్ని స్తదాదిత్య స్తద్వాయు స్త దు చంద్రమాః, తదేవ శుక్ర మమృతం తద్బ్రహ్మ తదాప స్స ప్రజాప తిః. ౨. త్వగ్ం స్త్రీ త్వం పుమానసి త్వం కుమార ఉతవా కుమారీ, త్వం జీర్ణో దండేన వంచసి త్వం జాతో భవసి సర్వతో ముఖః. ౩. నీలం పతంగో హరితో లోహితాక్ష స్త డిద్గర్భ ఋతవ స్సముద్రాః, అనాది మ త్త్వం విభుత్వేన వ ర్తసే యతో జాతాని భువనాని విశ్వా. ౪. అజా మేకాగ్ం లోహిత శుక్లకృష్ణాం బహ్వీః ప్రజా స్సృజమానాగ్ం సరూపాః, అజో హ్యేకో జుషమాణోఽనుశేతే జహా త్యేనాం భు క్తభో గా మజోఽన్యః. ౫. ద్వాసుపర్ణాసయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే, తయో రన్యః పిప్పలగ్ం స్వా ద్వ త్త్యనశ్న న్నన్యో అభి చాకశీతి. ౬. సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నోఽనీశయా శోచతి ముహ్యమానః, జుష్టం యదా పశ్యత్యన్యమీశమస్య మహి మాన మితి వీతశోకః. ౭. ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్య స్మిన్దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, య స్త న్న వేద కి మృచా కరి ష్యతి య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసతే. ౮. ఛందాగ్ంసి య జ్ఞాః క్రతవో వ్రతాని భూతం భవ్యం యచ్చ వేదా వదంతి, అస్మా

న్మాయీ సృజతే విశ్వ మేత త్తస్మిగ్గ్ శ్చాఽ న్యోమాయయా సన్నిరుద్ధః.
౯.మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యా న్మాయినంతు మహేశ్వరమ్, అస్యా
వయవభూతై స్తు వ్యాప్తగ్ సర్వ మిదం జగత్. ౧౦.. యో యోనిం
యోని మధితిష్ఠత్యేకో యస్మి న్నిదగ్ సంచవిచైతి సర్వమ్, త మీశా
నం వరదం దేవ మీడ్యం నిచాయ్యేమాగ్ం శాంతి మత్యంత మేతి. ౧౧.
యో దేవానాం ప్రభవ శ్చోద్భవశ్చ [2]విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః,
హిరణ్యగర్భం [3]పశ్యతి జాయమానగ్ సనో బుద్ధ్యా శుభయా సంయు
నక్తు. ౧౨. యో దేవానా మధిపో యస్మి న్లోకా అధిశ్రితాః, య ఈ
శే అస్య ద్విపద శ్చతుష్పదః కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ. ౧౩.
సూక్ష్మాతిసూక్ష్మం కలిలస్య మధ్యే విశ్వస్య స్రష్టారం తమనేకరూపమ్, వి
శ్వ స్యైకం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా శివం శాంతి మత్యంత మేతి. ౧౪.స
ఏవ కాలో భువనస్య గోప్తా విశ్వాధిప స్సర్వభూతేషు గూఢః, యస్మి
న్యుక్తా బ్రహ్మర్షయో దేవతా శ్చ త మేవం జ్ఞాత్వా మృత్యుపాశాం
శ్ఛినత్తి. ౧౫. ఘృతా త్పరం మండ మి వాతిసూక్ష్మం జ్ఞాత్వా శివగ్
సర్వభూతేషు గూఢమ్, విశ్వస్యైకం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా దేవం ము
చ్యతే సర్వపాశైః. ౧౬. ఏష దేవో విశ్వకర్మా మహాత్మా సదా జనా
నాగ్ హృదయే సన్నివిష్టః, హృదా [4]మనీషా మనసాభిక్లృప్తో యఏనం
విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౧౭. యదా త మ స్త న్న దివా న రాత్రి ర్న
స న్న చా సచ్ఛివ ఏవ కేవలః, త దక్షరం తత్సవితు ర్వరేణ్యం ప్రజ్ఞా
చ తస్మా త్ప్రసృతా పురాణీ. ౧౮. నైన మూర్ధ్వం న తిర్యంచం న మ
ధ్యే పరిజగ్రభత్, న తస్య ప్రతిమా స్తి యస్య నామ మహ ద్యశః.౧౯.
నసంధృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చ నైనమ్, హృదా
హృదిస్థం మనసా యఏన మేవం విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౨౦. [5]అ
జాతో జాత ఇత్యేవం కశ్చి ద్భీరుః ప్రపద్యతే, రుద్ర య త్తే దక్షిణం

1 తస్యా. 2 విశ్వాధిపో. 3 పశ్యత. 4 మనీషీ మనసాభిక్లృప్తో ఏత ద్విదుర.
5 అజాత ఇత్యేవం.

ముఖం తేన మాం పాహి [1]నిత్యశః. ౨౧. మానస్తోకే తనయే మా న ఆయుషి మానో గోషు మానో అశ్వేషు రీరిషః, వీరాన్మానో రుద్ర భామితోఽవధీర్హవిష్మంత స్సదమిత్త్వా హవామహే. ౨౨.

పంచమోఽధ్యాయః.

ఓం. ద్వే అక్షరే బ్రహ్మపరే త్వనంతే విద్యావిద్యే నిహితే యత్ర గూఢే, క్షరం త్వవిద్యా హ్యమృతం తు విద్యా విద్యావిద్యే ఈశతే యస్తు సోఽన్యః. ౧. యోఽయోనిం యోనిమధితిష్ఠ త్యేకో విశ్వాని రూపాణి యోనీశ్చ సర్వాః, ఋషిం ప్రసూతం కపిలం యస్తమగ్రే జ్ఞానై ర్బిభర్తి జాయమానాంచ పశ్యేత్. ౨. ఏకైకం జాలం బహుధా వికుర్వన్ యస్మిన్ క్షేత్రే సంహరత్యేష దేవః, భూయః సృష్ట్వా పతయస్తథేశ స్సర్వాధిపత్యం కురుతే మహాత్మా. ౩. సర్వా దిశ ఊర్ధ్వ మధశ్చ తిర్యక్ప్రకాశయన్ భ్రాజతే [2]యన్వనడ్వాన్, ఏవగ్ స దేవో భగవాన్వరేణ్యో యోని స్వభావా నధితిష్ఠత్యేకః. ౪. యచ్చ స్వభావం పచతి విశ్వయోనిః పాచ్యాగ్శ్చ సర్వాన్ పరిణామయే ద్యః, సర్వ మేత ద్విశ్వ మధితిష్ఠ త్యేకో గుణాగ్శ్చ సర్వాన్ వినియోజయే ద్యః. ౫. త ద్వేదగుహ్యోపనిషత్సు గూఢం తద్బ్రహ్మా [3]వేద తే బ్రహ్మయోనిమ్, యే పూర్వం దేవా ఋషయశ్చ తద్విదు స్తే తన్మయా అమృతా వై బభూవుః. ౬. గుణాన్వయో యః ఫలకర్మకర్తా కృతస్య తస్యైవ సచోపభోక్తా, స విశ్వరూపస్త్రిగుణ స్త్రివర్త్మా విశ్వాధిప స్సంచరతి స్వకర్మభిః. ౭. అంగుష్ఠమాత్రో రవితుల్యరూప స్సంకల్పాహంకార సమన్వితో యః. బుద్ధేర్గుణే నాత్మగుణేన చైవ ఆరాగ్రమాత్రో హ్యపరోఽపి దృష్టః. ౮. వాలాగ్రశతభాగస్య శతధా కల్పితస్య చ, భాగో జీవ స్సవిజ్ఞేయ స్సచానంత్యాయ కల్పతే. ౯. నైవ స్త్రీ నపుమానేష నైవచాయం నపుంసకః, య ద్యచ్ఛరీర మాదత్తే తేన తేన సయుజ్యతే. ౧౦. సంకల్పనస్పర్శనదృష్టి హోమైర్గ్రాసాంబువృష్ట్యాచాత్మవివృద్ధజన్మ, కర్మానుగాన్యనుక్రమేణ దేహీ స్థానేషు రూపాణ్యభి సంప్రపద్యతే. ౧౧. స్థూలాని

1 నిత్యమ్. 2 యద్వనడ్వాన్. 3 వేదయ తే.

సూక్ష్మాణి బహూనిచైవ రూపాణి దేహీ స్వగుణై ర్వృణోతి, క్రి
యాగుణై రాత్మగుణైశ్చ తేషాం సంయోగహేతు రవరోఽపి దృష్టః.
౧౨. అనాద్యనన్తం కలిలస్య మధ్యేవిశ్వస్యస్రష్టా[1]రంతమనేక రూపమ్,
విశ్వ స్యైకం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః. ౧3.
భావగ్రాహ్య మనీడాఖ్యం భావా భావకరగ్ం శివమ్, కలాసర్గకరం దేవం
యే విదు స్తే జహు స్తనుమ్. ౧౪.

షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం. స్వభావ మేకే కవయో వదంతి కాలం తథాన్యే పరిము
హ్యమానాః, దేవ స్యైష మహిమాతు లోకే యేనేదం భ్రామ్యతే
బ్రహ్మచక్రమ్. ౧. యేనావృతం నిత్యమిదగ్ం హి సర్వం జ్ఞః కాలకాలో
గుణీ సర్వవిద్యః, తేనేశితం కర్మ వివర్తతేహ పృథ్వ్యాప్యతేజోనిల
ఖానిచింత్యమ్. ౨. తత్కర్మకృత్వావిని[2]వృత్య భూయ స్తత్వస్య తత్వే
న సమేత్య యోగమ్, ఏకేన ద్వాభ్యాం త్రిభి రష్టభి ర్వాకాలేన చైవా
త్మగుణై శ్చ సూక్ష్మైః. 3. ఆరభ్య కర్మాణి గుణాన్వితాని భావాగ్ శ్చ
సర్వా న్వినియోజయే ద్యః, తేషా మభావే కృతకర్మనాశః కర్మక్షయే
యాతి స తత్త్వతోఽన్యః. ౪. ఆది స్ససంయోగనిమిత్తహేతుః పరస్త్రి
కాలా దకలోఽపి దృష్టః, తం విశ్వరూపం భవభూతమీడ్యం దేవం
స్వచిత్తస్థ ముపాస్య పూర్వమ్. ౫. స వృక్షకాలాకృతిభిః పరోఽన్యో
యస్మా త్ప్రపంచః పరివర్తతేయమ్, ధర్మావహం పాపనుదం భవేశం జ్ఞా
త్వాత్మస్థ మమృతం విశ్వధామ. ౬. త మీశ్వరాణాం పరమం మహే
శ్వరం తం దైవతానాం పరమంచ దైవతం, పతిం పతీనాం పరమం పరస్తా
ద్విదామ దేవం భువనేశ మీడ్యమ్. ౭. న తస్య కార్యం కరణంచ
విద్యతే న తత్సమ శ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే, పరాస్య శక్తి ర్వివిధైవ
శ్రూయతే స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియాచ. ౮. న తస్య కశ్చి త్పతి రస్తి

1 ర మనేక. 2 వర్త్య.

లోకే నచేశితా నైవచ తస్యలింగమ్, స కారణం కరణాధిపాధిపో నచా
స్య కశ్చి జ్జనితా నచాధిపః. ౯. [1]య స్తంతునాభ ఇవ తంతుభిః
ప్రధానజై స్స్వభావతః, దేవ ఏక స్సమావృణోతి స నో దధాతు
బ్రహ్మావ్యయమ్. ౧౦. ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ
సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీ చేతా కే
వలోనిర్గుణశ్చ. ౧౧. ఏకో వశీ నిష్క్రియాణాం బహూనా మేకగ్ం
[2]రూపం బహుధా యః కరోతి, తమాత్మస్థం యేఽనుపశ్యంతి
ధీరా స్తేషాగ్ం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్. ౧౨. నిత్యో నిత్యా
నాం చేతన శ్చేతనానా మేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్,
తత్కారణగ్ం సాంఖ్యయోగాధిగమ్యం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే
సర్వపాశైః. ౧౩. న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా
విద్యుతో భాంతి కుతోఽయ మగ్నిః, తమేవ భాంత మనుభాతి సర్వగ్ం
తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి. ౧౪. ఏకోహగ్ం సో భువనస్యాస్య
మధ్యే స ఏవాగ్ని స్సలిలే సన్నివిష్టః, త మేవ విదిత్వాతి మృత్యు మే
తి నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ. ౧౫. స విశ్వకృ ద్విశ్వవి
దాత్మయోనిర్ జ్ఞః కాలకాలో గుణీ సర్వవిద్యః, ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిర్గు
ణేశ స్సగ్ంసారమోక్ష స్థితి బంధహేతుః. ౧౬. స తన్మయో హ్యమృత
ఈశ సంస్థోజ్ఞ స్సర్వగో భువన స్యాస్య గోప్తా, య ఈశే అస్య జగ
తో నిత్యమేవ నాన్యో హేతు ర్విద్యత ఈశనాయ. ౧౭. యో బ్రహ్మ
ణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాగ్శ్చ ప్రహిణోతి తస్మై, తగ్ం
హ దేవ మాత్మబుద్ధి ప్రకాశం ముముక్షు ర్వై శరణ మహం ప్రప
ద్యే. ౧౮. నిష్కలం నిష్క్రియగ్ం శాంతం నిరవద్యం నిరంజనమ్,
అమృతస్య పరగ్ం సేతుం దగ్ధేంధనమివానలమ్. ౧౯. యదా చర్మవ
దాకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః, తదా [3]శివమవిజ్ఞాయ దుఃఖ
స్యాంతో భవిష్యతి. ౨౦. తపః ప్రభావా ద్దేవప్రసాదాచ్చ బ్రహ్మహ

1 యన్తూర్ణనాభ. 2 బీజం. 3 దేవ.

శ్వేతాశ్వతరోఽథవిద్వాన్, అత్యాశ్రమిభ్యః పరమం పవిత్రం ప్రోవాచ సమ్యగృషిసంఘజుష్టమ్. ౨౧. వేదాంతే పరమం గుహ్యం [1]పురా కల్పప్రచోదితమ్, నాప్రశాన్తాయ దాతవ్యం నాపుత్రాయాశిష్యాయ వై పునః. ౨౨. యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః, ప్రకాశంతే మహాత్మన ఇత్యుపనిషత్. ౨3. బ్రహ్మవాదినోవదన్తి సప్తదశ, యుంజాన షోడశ, య ఏకో జాలవా నేకవిగ్ శతిః, యఏకోవర్ణోద్వావిగ్ శతిః, ద్వేఅక్షరేచతుర్దశ, స్వభావమేకే త్రయోవిగ్ శతిః, ఆహత్య త్రయోదశాధికం శతమ్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౫. యజుర్వేదీయ హంసోపనిషత్.

హరిః ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హంసాఖ్యోపనిషత్ప్రోక్త నాదావి ర్యత్ర విశ్రమేత్,

తదాధారంనిరాధారం బ్రహ్మమాత్రమహంమహః.

గౌతమఉవాచ-భగవన్ సర్వధర్మజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద, బ్రహ్మవిద్యాప్రబోధో హి యేనోపాయేన జాయతే. ౧. సనత్కుమార ఉవాచ-విచార్య సర్వ[2]ధర్మేషు మతం జ్ఞాత్వా పినాకినః, పార్వత్యా కథితంతత్త్వం శృణు గౌతమ [3]తన్మతమ్. ౨. అనాఖ్యేయ మిదం గుహ్యం యోగినే కోశ సన్నిభమ్, హంస స్యాఽకృతి విస్తారం భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్. 3. అథ హంసపరమహంసనిర్ణయం వ్యాఖ్యాస్యామో బ్రహ్మచా

---

1 పురాకల్పే. 2 వేదేషు. 3 తన్మమ.

రిణే ¹దాన్తాయ గురుభక్తాయ హంసోహంసేతి సదాధ్యాయన్ సర్వేషు దేహేషు వ్యాప్య వర్తతే, యథా హ్యఽగ్నిః కాష్ఠేషు తిలేషు తైల మివ తం విదిత్వా న²మృత్యుమేతి గుద మవష్టభ్యాఽఽధారా ద్వా యు ముత్థాప్య స్వాధిష్ఠానం త్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య మణిపూరకం గత్వాఽ నాహత మతిక్రమ్య విశుద్ధేప్రాణా న్నిరుధ్యాఽఽజ్ఞా మను³యాయన్ బ్రహ్మ రన్ధ్రం ధ్యాయన్ త్రిమాత్రోఽహ మిత్యేవం సర్వదా ధ్యాయన్ పశ్యత్య నాకార శ్చభవతి శిశ్నేఖే పార్శ్వే భవత ఏషోఽసౌ పరమహంసో భానుకోటిప్రతీకాశో యే నేదం సర్వం వ్యాప్తమ్ తస్యాఽష్టధా వృత్తి ర్భవతి పూర్వదళే పుణ్యే మతి రాగ్నేయే నిద్రాఽలస్యాదయో భవన్తి యామ్యే క్రౌర్యే మతి ర్నైరృతే పాపే మనీషా వారుణ్యాం క్రీడా వా యవ్యాం గమనాఽఽదౌ బుద్ధి స్సౌమ్యే రతి ప్రీతి రీశాన్యే ద్రవ్యాదా నం మధ్యే వైరాగ్యం కేసరే జాగ్రదవస్థా కర్ణికాయాం స్వప్నో లింగే సుషుప్తిః పద్మత్యాగే తురీయం యదా హంసో నాదే విలీనో భవతి తత్తురీయాతీతం భవతి అథో నాద ఆధారా ద్బ్రహ్మరన్ధ్రపర్యంతం శుద్ధ స్ఫటికసఙ్కాశం స వై బ్రహ్మ పరమాత్మేత్యుచ్యతే. ౧. అథహంస ఋషిః అవ్యక్తగాయత్రీ ఛన్దః, పరమహంసోదేవతా, హం బీజమ్, సశ్శక్తిః సో హంకీలకం, షట్సంఖ్యా ఽహోరాత్రయో రేకవింశతి సహస్రాణి షట్ఛ తా న్యధికాని భవంతి, సూర్యాయ సోమాయ నిరఞ్జనాయ నిరాభా సాయాఽతను సూక్ష్మం ప్రచోదయాత్, అగ్నీషో మాభ్యాం వౌషట్, హృదయాద్యఙ్గన్యాసకరన్యాసౌ భవతః. ఏవం కృత్వా హృదయే హంసమాత్మానం ధ్యాయే దగ్నీషోమౌ పక్షౌ వోఙ్కారశ్శిర ఉకారో బిన్దు స్త్రినేత్రం ముఖం రుద్రో రుద్రాణీ చరణౌ ద్వివిధం కణ్ఠతః కుర్యా దిత్యున్మనా అజపోపసంహార ఇత్యభిధీయతే. ఏవం హంసవశా త్త స్మా న్మనో ⁴విచార్యతస్యైవజపకోట్యా నాద మనుభవతి సచ దశ విధ ఉపజాయతే చిణీతి ప్రథమః, చిణిచిణీతిద్వితీయః ఘంటానాద

1. శాన్తాయ దాన్తాయ. 2 మృత్యుమత్యేతి. 3 ధ్యాయన్. 4 విచార్యతే స ఏవ జప.

స్తృతీయః, శంఖనాదశ్చతుర్థః, పఞ్చమ స్తంత్రీనాదః, షష్ఠస్తాళనాదః, సప్తమో వేణునాదః, అష్టమో భేరీనాదః, నవమో మృదంగనాదః, దశమో మేఘనాదః, నవమం పరిత్యజ్య దశమమేవాఽభ్యసేత్. ప్రథమే చించిణీగాత్రం ద్వితీయే గాత్రభంజనమ్, తృతీయే భేదనం యాతి చతుర్థే కమ్పతే శిరః, పఞ్చమే స్రవతే తాలూపస్థేఽమృతనిషేవణమ్, సప్తమే గూఢవిజ్ఞానం పరా వాచా తథాఽష్టమే, అదృశ్యం నవమే దేహం దివ్యం చక్షు స్తథాఽమలమ్, దశమం చ పరం బ్రహ్మ భవేద్బ్రహ్మాఽత్మ సన్నిధౌ. తస్మాన్మనో విలీనే మనసి గతే సంకల్పవికల్పే దగ్ధే పుణ్యపాపే సదాశివః శక్త్యాఽఽత్మా సర్వత్రావస్థిత స్స్వయం జ్యోతి శ్శుద్ధో నిత్యో నిరఞ్జన శ్శాన్తతమః ప్రకాశయతీతి వేదానువచనం భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః. హరిః ఓమ్.

ఇతి హంసోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౬. సామవేదీయ గూఢారుణికోపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయన్త్వితి శాంతిః.

ఓం. ఆరుణిః [1]ప్రాజాపత్యః, ప్రజాపతే ర్లోకం జగామ, తం గత్వోవాచ, కేన భగవ న్కర్మాణ్య శేషతో విసృజామీతి, తం హోవాచ ప్రజాపతిః, [2]తవపుత్రాన్ భ్రాతౄన్ బంధ్వాదీం చ్ఛిఖాం యజ్ఞోపవీతం యాగం సూత్రం స్వాధ్యాయంచ భూలోక భువర్లోక సువర్లోక మహర్లోక [3]జనోలోక తపోలోక సత్యలోకం చాతల వితల సుతల పాతాళ రసాతల తలాతల మహాతల బ్రహ్మాండంచ విసృజే, ద్దండమాచ్ఛాదనం కౌపీనంచ పరిగ్రహేత్, శేషం విసృజేచ్ఛేషం విసృజేదితి. ౧. గృహస్థో బ్రహ్మచారీ వానప్రస్థోవా లౌకికాగ్నీ నుదరాగ్నౌ

1 అ. 'ప్రాజాపత్యః' లేదు. 2 స్వవ. 3 జనలోక.

సమారోపయేత్, గాయత్రీం చ స్వవాగగ్నౌ సమారోపయేత్, [1]కుటీచరో బ్రహ్మచారీ కుటుంబం విసృజేత్, పాత్రం విసృజేత్ పవిత్రం విసృజేత్, దండా న్లోకా న్విసృజే దితి హోవాచ అత ఊర్ధ్వ మమం త్రవ దాచరేత్ ఊర్ధ్వగమనం విసృజేత్, త్రిసంధ్యాదౌ స్నాన మాచ రేత్, సంధిం సమాధా వాత్మన్యాచరేత్ సర్వేషు వేదేష్వారణ్యక మావ ర్తయేదుపనిషదమావ ర్తయేదుపనిషదమావ ర్తయేదితి. ౨. ఖల్వ హం బ్రహ్మ, సూత్రం సూచనా, త్సూత్రం బ్రహ్మసూత్ర మహ మేవ విద్వాన్, [2]త్రివృత్సూత్రం, త్యజే ద్విద్వాన్యఏవంవేద సన్న్య స్తం మయా సన్న్యస్తం మయా సన్న్యస్తం మయేతి త్రిరుక్త్వా భయం సర్వభూతేభ్యో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే, సఖామాగోపా యోజ స్సఖా యోఽసీం ద్రస్య వజ్రోఽసి వార్త్రఘ్న శ్శర్మమే భవ యత్పాపం తన్నివారయేతి అనేన మంత్రేణ కృతం వైణవం దండం కౌపీనం పరిగ్రహేదౌషధవ దశన మాచరే దౌషధవ దశనం ప్రాశ్నీయా ద్యథాలాభ మశ్నీయాత్ బ్రహ్మచర్య మహింసాం చాపరిగ్రహంచ సత్యంచ యత్నేన హే రక్షత హే రక్షత హే రక్షత ఇతి. 3. అథాతః పరమహంస పరివ్రాజకానా మాసనశయనాదికం భూమౌ బ్రహ్మచారిణాం మృత్పాత్ర మలాబుపాత్రం దారుపాత్రం వేణుపాత్రం వా యతీనాం కామక్రోధ హర్షరోష లోభమోహ మద మాత్సర్యదంభదర్పేచ్ఛాసూయామమత్వాహంకారాదీనపి పరిత్య జేత్, వర్షాసు ధ్రువశీలోఽష్టౌమాస్యేకాకీ యతి శ్చరే ద్వావేవా చరే ద్వావే వాచరే దితి. ౪. స ఖ ల్వేవం యోవిద్వాం త్సోపనయనాదూ ర్ధ్వమేతాని ప్రాగ్వా త్యజేత్ పితరం పుత్ర మగ్న్యుపవీతం కర్మకళత్రం చాన్యద పీహ యతయోహిభిక్షార్థం గ్రామం ప్రవిశంతి పాణిపాత్ర ముద రపాత్రం వా, ఓంహి ఓంహి ఓంహిత్యే తదుపనిషదం విన్యసేత్ ఖల్వే తదుపనిషదం విద్వాన్ యఏవం వేద పాలాశం బైల్వ మౌదుంబర

1 కుటీచకో. 2 బహిస్సూత్రం.

మాశ్వత్థం దండం మౌంజీం మేఖలాం యజ్ఞోపవీతంచ త్యక్త్వా శూరో యఏవం వేద, తద్విష్ణోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతం, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంసస్సమింధతే, విష్ణోర్య త్పరమంపద మితి ఏవం నిర్వాణానుశాసనం వేదానుశాసనం వేదానుశాసనమి త్యుపనిషత్. ౫.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ఇతి ఆరుణికోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౭. యాజుషీయ గర్భోపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

యద్గర్భోపనిష ద్వేద్యం గర్భస్య స్వాత్మబోధకమ్,
శరీరాపహ్నవా త్సిద్ధం స్వమాత్రం కలయే హరిమ్.

ఓం. పంచాత్మకం పంచసు వర్తమానం షడాశ్రయం షడ్గుణ యోగయుక్తమ్, తం సప్తధాతుం త్రిమలం త్రియోనిం చతుర్విధాహారమయం శరీరమ్ భవతి. పంచాత్మక మితి కస్మాత్, పృథివ్యాస్తేజోవాయురాకాశ మిత్యస్మిన్ పంచాత్మకే శరీరే కా పృథివీ కా ఆపః కిం తేజః కో వాయుః కి మాకాశమిత్యస్మి న్పంచాత్మకే శరీరే యత్కఠినం సా పృథివీ యద్ద్రవం తదాపో యదుష్ణం తత్తేజో య స్సంచరతి స వాయు ర్యత్సుషిరం తదాకాశ మి త్యుచ్యతే, తత్ర పృథివీ ధారణే ఆపః పిండీకరణే [1]తేజో రూపదర్శనే వాయుర్గమన ఆకాశ. మవకాశ ప్రదానే, శ్రోత్రం శబ్దే త్వక్స్పర్శే చక్షూ రూపే జిహ్వా రసే ఘ్రాణం గంధే, వా గ్వచనే పాణి రాదానే పాదో గమనే పాయుర్విసర్గేడుపస్థ ఆనందే వర్తతే, బుద్ధ్యా బుధ్యతి నిశ్చినోతి మనసా సంకల్పతే వికల్పతే చ చిత్తేన సంజానా త్యహంకారే ణాహం కరోతి తాని తాని తత్తద్విషయేషు వర్తంతే, కుత షడాశ్రయ మితి,

---

1 తేజః ప్రకాశనే వాయుర్వ్యూహన ఆకాశ,

షడ్వై రసా మధురామ్ల లవణకటుకషాయతిక్తా స్తా నాశ్రయతే తై
రష్యాశ్రితమ్, షడ్వై భావవికారా అస్తి జాయతే వర్ధతే పరిణమతే
ఉపక్షీయతే వినశ్యతీతి భవతి విక్రియతే చ, షడ్వై చక్రాణి మూలా
ధార స్వాధిష్ఠాన మణిపూర కాగ్న్యా నాహత విశుద్ధాని తత్త మన్యా
శ్రితమ్,షడ్వావగుణాః కామాదయ శ్శమాదయ శ్చతద్యోగ స్తన్నిష్ఠా
తయాచ యుక్తమ్, అథచ షడ్జర్షభగాంధార పంచమ మధ్యమ
ధైవత నిషాదా శ్చే తీష్టానిష్ట శబ్దసంజ్ఞాః ప్రతివిధా భవంతి సప్త,
శుక్లో రక్తః కృష్ణో ధూమ్రః పీతః కపిలః పాండర ఇతి సప్తధాతవ
స్తద్వర్ణాః, కస్మా ద్యదా కస్య చిద్ద్రవ్య విషయా జాయంత ఉపచీయం
తే పరస్పరరసగుణత్వా ద్వా యోని స్సా రసః, షడ్విధో రసో రసా
చ్ఛోణితం శోణితా న్మాంసం మాంసా న్మేదో [1]మేదసోఽస్థీ న్యస్థిభ్యో
మజ్జా మజ్జాయా శ్శుక్లం శుక్లశోణితసంయోగా దావర్తతే గర్భోహృ
ది వ్యవస్థాం నయతి హృదయేభ్యోఽంతరాగ్ని రగ్నిస్థానే పిత్తం పిత్త
స్థానే వాయు ర్వాయుస్థానే హృదయం ప్రాజాపత్యర్తుకాలే సంప్రయో
గతఏకరాత్రోషితం కలలం భవతి సప్తరాత్రోషితం బుద్బుదం భవ త్య
ర్ధమాసాభ్యంతరేణ పిండో భవతి మాసాభ్యంతరేణ కఠినో భవతి మా
సద్వయేన శిరః కురుతే మాసత్రయేణ పాదప్రదేశో భవ త్యథ చతుర్థే
మాసేజఠర కటిప్రదేశో భవతి పంచమే మాసే పృష్ఠవంశో భవతి షష్ఠే
మాసే నాసాక్షిశ్రోత్రాణి భవంతి సప్తమే మాసే జీవసంయుక్తో భవ
త్యష్టమే మాసే [2]సర్వసంపూర్ణోభవతి నవమేఽపీవతే, శుక్లం పుంభా
గ శ్శోణితం స్త్రీభాగ ఉభయం క్లీబం పితృరేతోఽతిరేకా త్పురుషో
భవతి మాతృరేతోఽతిరేకాత్ స్త్రియో భవంతి స్త్రియోపి కామి
న్య స్తాసాం సుఖాధిక్యాత్తా ఏవ బహుళా జాయంత ఉభయో ర్బీజతే
ల్యే నపుంసకో భవతి, వృత్త్యనుగుణాహి ప్రవృత్తి స్తతోపి పిత్రను
గుణా ప్రజా వ్యాకులితమనోభ్యా మంధాః ఖంజాః కుబ్జా వామనా

1 మేదసోస్నాయువః స్నాయుభ్యోఽస్థీ. 2 సర్వలక్షణసంపూ.

వ్యంగా జాయంతే పుమ్పవతో రుపర క్తయో రంగవైకల్యభాజః కాల దేశక్రియాద్రవ్యభోగోపాధిభి రుపచితాపచితానురూపాననురూపమాత్రయో భవంతి సమ్యగ్యోగే సారూప్య మవాప్య సమానగుణా భవంతి బింబమి వోపాధౌ ప్రతిబింబమ్, అన్యోన్యవాయుపరిపీడితానాం శుక్ల ద్వైవిధ్యే యమళౌ భవతః పిత్రో స్తథాత్వేన రేతోవిభాగే మిశ్రప్ర జామ్రేడితాభవతి పంచమానుషీవేశ్యే ఏకా సాధారణీ ద్వే కాసాంచి ద్బహ్వాన్య స్సహస్రతమీషు ముహు ర్నిషేకేధికాంగాస్స్వ స్సళ్ళ న్నిషేకే శుష్కఆసకృ దాధానే స్త్రీయోన్యాం యుగ్మాః ప్రజాయంతే, పంచాత్మక స్సమర్థః పంచాత్మక[1] తేజసాధిగంధ రసశ్చ సమ్యగ్జ్ఞానా ధ్యానా దక్షర మోంకారం చింతయతి తదేవ చైకాక్షరం జ్ఞాత్వాష్టౌ ప్రకృతయః షోడశ వికారా శ్శరీరే తస్యై వ దేహినోఽథనవమేమాసే సర్వలక్షణసంపూర్ణోభవతి, పూర్వజాతిం స్మరతి కృతాకృతం కర్మ విభాతి శుభాశుభం కర్మ విందతి, నానాయోనిసహస్రాణి దృష్ట్వా చైవ తతోఽమయా, ఆహారా వివిధా భుక్తాః పీతాశ్చ వివిధాః స్తనాః, జన్మభూమి ర్హి సర్వాభూశ్శ్మశాన మపి మే పురా, చతురాశీతి లక్షేషు యోనిభేదేషు చాభవమ్, జాత శ్చాస్మి మృతశ్చాస్మి సంసార్యస్మి పునఃపునః, జన్మమృత్యూ పునర్జన్మపునర్మృత్యుః పునర్జనిః, గర్భవాసే మహ ద్దుఃఖం మోహో దుఃఖంచ జన్మసు, బాల్యే దుఃఖం తథా శోకః పారవశ్యంచ మూఢతా, హితాకరణ మాలస్య మహితాచరణం తథా, యౌవనే విషయాస క్తి స్తాపత్రయనిపీడితః, చింతారోగశ్చ వార్ధక్యే మరణేతు మహద్భయమ్, ఆశయా చాభిమానేచ కామక్రోధాది సంకటే, అత్యుత్కటే మహద్దుఃఖ మస్వతంత్రశ్చ దుఃఖితః, దుఃఖబీజ మిదం జన్మ దుఃఖరూపం చ దుస్సహమ్, నివృత్తిధర్మో నోపాత్తో నయోగజ్ఞాన సాధనమ్, అహో దుఃఖోదధౌ మగ్నో నపశ్యామి ప్రతిక్రియామ్, ధి గజ్ఞానం ధిగజ్ఞానం ధిక్కామ క్రోధసంకటమ్, సంసారశృంఖ

1 తేజసోద్ధరసశ్చ.

లంధిగ్గాచార్యాజ్ఞానమాప్నుయామ్, యది యోన్యాం ప్రముంచామి
సాంఖ్యం యోగం సమాశ్రయే, అశుభక్షయకర్తారం ఫలముక్తిప్రదాయ
కమ్, యోన్యాం యదిప్రముంచామి తం ప్రపద్యే మహేశ్వరమ్, అశుభ
క్షయకర్తారం పురుషార్థప్రదాయినమ్, యది యోన్యాం ప్రముంచామి
ప్రపద్యే జగదీశ్వరమ్, సర్వశక్తిం చిదాత్మానం సర్వకారణకారణమ్,
యది యోన్యాః ప్రముచ్యేయం ప్రపద్యే పరమేశ్వరమ్, గర్భంపశుపతిం
రుద్రం మహాదేవం జగద్గురుమ్, యోనిబంధాత్ ప్రముచ్యేయం యది
తప్స్యేమహత్తపః, గర్భవాసాత్ప్రిముచ్యేయం యది విష్ణుంభజే హృది,
అమృతప్రద మానందం నారాయణ మనామయమ్, మాతృకుక్షౌ
నిబద్ధోస్మి ముచ్యే య ద్యద్య బంధనైః, వాసుదేవం ప్రతోష్యామి
భగవంత మనన్యధీః, పురా పరజనస్యార్థే కృతం కర్మ శుభాశుభమ్,
ఏకాకీ తేన దహ్యామి గతా స్తే ఫలభాగినః, నాస్తిక్యే సభయం
త్యక్త్వా పాపా న్యకరవం పురా, భుంజామి తత్ఫలం హ్యద్య భవిష్యా
మ్యాస్తిక స్త్వితః, ఏవం నానావిధా నర్థాన్పరిచింత్య ముహుర్ముహుః,
శశ్వత్సాంసారికం దుఃఖం స్మృత్వా నిర్వేద మాప్యచ, అవిద్యాకామక
ర్మాద్యై ర్ముహ్యతే జంతు రాంతరః, సవై జంతుః స్త్రీయోనిశతం
గత్వా యోని ద్వార ముపేత్య ముముక్షుర్యతతే తత్రాశక్తోయంత్రేణ
పీడ్యతే మహతా దుఃఖేన క్లిశ్యతి పిష్యతేచ ప్రసూతివాతేన, జాత
మాత్రస్తు వైష్ణవేన వాయునా సంస్పృశ్యతే తదా నస్మరతి నైవ కిం
చన పారత్రికం నాపరోక్షదృగ్భవతి, భూమిసంస్పర్శనాజ్జంతు రుగ్ర
దృక్పామరో భవేత్, జలసంస్పర్శనా దూర్ధ్వం దృగ్దోష స్తస్య న
శ్యతి, నహ వై జాతస్య జన్మమరణకర్మశుభాశుభసాధనస్ఫూర్తి ర్వా
సనాశ్చ నిగూహితా భవంతి, కథ మథో జానాతి వాతః పిత్తం శ్లేష్మా
చత్రయో ఘాతవ స్సమానా ఆరోగ్యదా భవంతి విషమా స్తే రోగ
దా నైవ రోగీ విందతే వేద్యంచ తేన తర్హి పిత్తే నానురూపేణ జానాతి
న్యూనేనాల్పమధికేనాధికం వికృతేన వికృతోఽన్మత్తాయతే , తద్వై

పిత్త మగ్నిః కర్మాశయగతో ధర్మాధర్మమూలేన వాయునా ప్రజ్వాల్యతే యద్వదింధనం భోగ్య మాంతరం బాహ్యంచ, స హ్యగ్నిః కతివిధో భవతి త్రీణి వై శరీరాణి త్రీణిహావ రేతాగ్ంసి త్రైపుర స్త్రీధాతు స్త్రయీమయ స్త్రివిధోఽగ్నిస్త్రిత్త్వానామశారీరకో వైశ్వానరః, స ఏవజ్ఞానాగ్ని ర్దర్శనాగ్నిః కోష్ఠాగ్ని రితిచ భవతి, తత్ర జ్ఞానాగ్నిర్మానసో దర్శనాగ్ని రైంద్రియకః కోష్ఠాగ్నిర్దాహార స్సతు నిత్య మశిత పీత లేహ్య చోష్యాదికం పాచయతి సమం ప్రాణాపానాభ్యామ్, దృగేవ దర్శనాగ్నిర్విజ్ఞానవికృతిర్ద్రుశ్యదర్శనం కరోతి తస్య త్రీణి స్థానాని భవంతీంద్రియగోళకా న్యుపస్థానాని చక్షురే వావసథః, హృదయే దక్షిణాగ్ని రుదరే గార్హపత్యం ముఖే చాహవనీయం యజతే పురుషో యజమానః, బుద్ధిం పత్నీం పరిగృహ్య దీక్షాం సంతోషం ధీంద్రియాణి యజ్ఞపాత్రాణి కర్మేంద్రియాణ్యుపకరణాని సత్రే శారీరకే తత్తద్దేవతా ఏవ ర్త్విజ స్తటస్థా ఏవ యథా దేశం యజమాన మను యజంతే, తత్ర శాలా శరీరం కుండంతు శిరః కపాలం కేశా దర్భాముఖ మంతర్వేదిః కామ మాజ్యం జీవితకాల స్సత్రకాలో దాహారో నాద స్సామ వైఖరీ యజుః పరాపశ్యంతీ మధ్యమా చర్చః పరుషాణ్యాథర్వఖిలాని సూనృతాని వ్యాహృతయ ఆయుర్బలం పిత్తం పశవో మరణ మవభృథ స్తస్మి న్యజ్ఞే ప్రజ్వాలం త్యగ్నయ స్తత్ర దేవా స్సాంసారిక ,మను రూప ముపయచ్ఛంతి యే కేచి చ్చేతయేయు స్సర్వే యజ్ఞకృతో నా యజ్ఞకృజ్జీవతి యజ్ఞాయేదం శరీరం యజ్ఞాద్భవతి యజ్ఞానురూపం వివర్తతే పరిణామినీ శరీరధారా దుఃఖాబ్ధిం గచ్ఛతి, తస్యైతచ్ఛరీరస్య షోడశ పాత్రదంతపటలాని దశపంచసుషయ షణ్ణవత్యంగుళో న్మానం చతుర్దశ నాడీస్థా నాన్యష్టోత్తరం మర్మాణి, తత్ర ద్విసప్తతి ధమన్య స్తాసాం మధ్యే ద్విసప్తతి స్తాసు ముఖ్యా స్తిస్ర ఇడా పింగళా సుషుమ్నా చేతి తురియా పురీతతిః పంచమీ జీవితం జీవితాదధి పిత్తం పిత్తాదర్వాక్పురీతతి ర్నాభే రూర్ధ్వం ద్వ్యంగుళే వామభాగే పిత్తమూలం ప్రతిష్ఠిత మన్న మశితం త్రేధా విధీయతే మూత్రం పురీషం సారఇతి మూ

త్రం ద్విధా భూత్వా నాభే రధో వామే ప్రస్రవతి పురీషం సప్తధా తత్రదక్షిణే వర్తతే సారః పంచవిధ శ్శరీరం వ్యాప్నోతి తేనవై రేత శ్శోణితం చాన్నపానాభ్యామ్, తత్రదే హే చాలకో వాయు స్సప్రాణ స్సూత్రాత్మా తేనోచ్ఛ్వసతి, నిశ్వసతి చేష్టతేచ నహ్యంగం శారీరకం తేన వినా న జీవతి, వాయునావై రుధిరస్రోతాంస్యుర శ్చక్రా న్నాడీషు చాల్యంతే తత స్త్వాచం సర్వాదర్శనమ్, రసః పక్వ స్సవిత్రీ కుక్షౌ స్రంసిన్యా జరాయుం గత్వా శిశుశిరః కపాలం ప్రవిశ్య సుషుమ్నా ద్వారా గర్భశాబకప్రాణం తర్పయతి, సుషుమ్నా బ్రహ్మనాడీ భవతి తత్ర వ్యజ్యతే ప్రాణాదిర్గర్భస్య జన్మాభిముఖేఽధోధః ప్రస్కందతే జాత స్యతు హృదయే ప్రతిష్ఠితః, తంతుయోగేనాయమ్య భ్రూమధ్యా త్సుషుమ్నాంతం ప్రాపయే ద్యథా గర్భగ స్తథాపరోక్షదర్శీ భవతి, తాదృ గ్విధే దేహేఽంతర్యా మ్యాత్మా మృత స్సాక్షీ పురుష స్సహ్యా వృతో జీవ త్యభిమాన్యవిద్యయా చేతతే ప్రాణీ, తస్యావరక మజ్ఞానం బీజం తదంకుర మంతఃకరణం తద్వృక్ష శ్శరీరం తస్మిన్ లోమ్నా మష్టౌ కోటయ స్త్వశీతి సంధిశతం నవస్నాయుశతాని హృదయపలాన్యష్టౌ ద్వాదశపలా జిహ్వా పిత్తం ప్రస్థం కఫ శ్చాఢకం శుక్లం[1]కుడుపం మేదః ప్రస్థాద్వౌ సర్వం నశ్వరం విజ్ఞాయ యథాగర్భగస్సుషుమ్నా ప్రతిష్ఠితో భూయా జ్జంతు ర్వివేకీ ముచ్యతే న పున శ్శరీరం ప్రాప్నోత్యన్యథా త్వజ్ఞస్య సంసారిణ ఆహారహః క్రిమివ త్తన్మూత్రపురీషయోః పానం యథా నరకే తద్వ దిహైవ శరీరే, త దేత త్పరిమాణం పరిజ్ఞాయ నిర్విద్యా దితి పైప్పలాదం మోక్షశాస్త్రం పరిసమాప్తం పైప్పలాదం మోక్షశాస్త్రం పరిసమాప్త మి త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి గర్భోపనిషత్సమాప్తా.

---

1 కుడవం.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౫. యాజుషీయ నారాయణోపనిషత్.

శ్లో. మాయా తత్కార్య మఖిలం యద్బోధాద్యాత్యపహ్నవమ్,
త్రిపాన్నారాయణాఖ్యం తత్ కలయే స్వాత్మమాత్రతః.
ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అథపురుషోహవై నారాయణో౾కామయత, ప్రజాః సృజేయేతి, నారాయణా త్ప్రాణో జాయతే, మన స్సర్వేంద్రియాణిచ, ఖం వాయుర్జ్యోతి రాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ, నారాయణా ద్బ్రహ్మాజాయతే, నారాయణాద్రుద్రో జాయతే, నారాయణాదింద్రో జాయతే, నారాయణా త్ప్రజాపతిః ప్రజాయతే, నారాయణా ద్ద్వాదశాదిత్యా రుద్రా వసవ స్సర్వాణి ఛందాంసి, నారాయణాదేవ సముత్పద్యంతే, నారాయణా త్ప్రవర్తంతే, నారాయణే ప్రలీయంతే, ఏత దృగ్వేదశిరో౾ధీతే. ౧. అథనిత్యో నారాయణః, బ్రహ్మా నారాయణః, శివశ్చ నారాయణః, శక్రశ్చ నారాయణః, కాలశ్చ నారాయణః, దిశశ్చ నారాయణః, విదిశశ్చ నారాయణః, ఊర్ధ్వంచ నారాయణః, అధశ్చ నారాయణః, అంతర్బహిశ్చ నారాయణః, నారాయణ ఏవేదగ్ సర్వం, యద్భూతం యచ్చ భవ్యం, నిష్కళంకో నిరంజనో నిర్వికల్పో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణః, న ద్వితీయో౾స్తి కశ్చిత్, య ఏవం వేద స విష్ణురేవ భవతి స విష్ణురేవ భవతి, ఏత ద్యజుర్వేద శిరో౾ధీతే. ౨. ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరేత్, నమఇతి పశ్చాత్ నారాయణాయేత్యుపరిష్టాత్, ఓమిత్యేకాక్షరమ్, నమఇతి ద్వే అక్షరే, నారాయణాయేతి పంచాక్షరాణి, ఏతద్వై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమ్, యోహవై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమధ్యేతి, అనపబ్రువస్సర్వమాయురేతి, విందతే ప్రాజాపత్యమ్, రాయస్పోషం గౌపత్యమ్, తతో౾మృతత్వ మశ్నుతే తతో౾మృతత్వమశ్నుత ఇతి, ఏత త్సామవేద శిరో౾ధితే. 3. ప్రత్యగానందం బ్రహ్మ పురుషం ప్రణవస్వరూపమ్, అకార ఉకార మకారఇతి, తానేకధా సమభవ త్తదేత దోమితి య ముక్త్వా ముచ్య

తే యోగీ జన్మసంసారబంధనాత్, ఓం నమోనారాయణాయేతి మంత్రో
పాసకః, వైకుంఠభవనం గమిష్యతి, తదిదం పుండరీకం విజ్ఞానఘనం త
స్మా త్తటిదాభమాత్రమ్, [1]బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రో బ్రహ్మణ్యో మధుసూ
దన ఇతి, సర్వభూతస్థ మేకం వై నారాయణం కారణపురుష మకార
ణం పరం బ్రహ్మోమ్, ఏతదథర్వశిరోఽధీతే. ౪. ప్రాతరధీయానో రాత్రి
కృతంపాపం నాశయతి, సాయమధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి,
తత్సాయంప్రాతరధీయానః అపాపో భవతి, మాధ్యందిన మాదిత్యాభి
ముఖోఽధీయానః పంచమహాపాతకోఽపపాతకా త్ప్రముచ్యతే, సర్వవే
దపారాయణపుణ్యం లభతే, నారాయణసాయుజ్య మవాప్నోతి, శ్రీమ
న్నారాయణసాయుజ్య మవాప్నోతి, య ఏవం వేద, ఇత్యుపనిషత్.

ఓమ్ సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి నారాయణోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౧౯. శుక్లయజుర్వేదీయ పరమహంసోపనిషత్.

శ్లో. పరమహంసోపనిష ద్వేద్యాపారసుఖాకృతీ,
త్రైపాద శ్రీరామత త్త్వం స్వమాత్ర మితి చిన్తయే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓం. అథ యోగినాం పరమహంసానాం [2]కోమార్గ స్తేషాం
కాస్థితి రితి నారదోభగవంత ముపసమేత్యోవాచ తం భగవా నాహ
యోఽయం పరమహంస మార్గో లోకే దుర్లభతరో నతు బాహుల్యో
య ద్యేకో భవతి సఏవ నిత్యపూతస్థ స్సఏవ వేదపురుష ఇతి విదుషో
మన్యంతే మహాపురుషో యచ్చిత్తం తత్సదా మయ్యేవ తిష్ఠతే తస్మా
దహంచ తస్మిన్నేవావస్థీయతేఽసౌస్వపుత్రమిత్రకళత్రబంధ్వాదీం
చ్ఛిఖాం యజ్ఞోపవీతగ్ం [3]స్వాధ్యాయంచ సర్వకర్మాణి సన్న్యస్యాయం
బ్రహ్మాండంచ హిత్వా కౌపీనం దండమాచ్ఛాదనం చ స్వశరీరోప

---

1 'బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణ్యో విష్ణురచ్యుత' ఇతి. 2 కోఽయం.
3 యాగంసత్రం సర్వకర్మాణం స్వాధ్యాయం.

భోగార్థాయ లోకస్యైవోపకారార్థాయ చ పరిగ్రహే త్తచ్చ న ముఖ్యోఽస్తి కోఽయంముఖ్య ఇతి చయ దయం ముఖ్యః, న దండం న శిఖాన్నయజ్ఞోపవీతం నచాచ్ఛాదనం చరతిపరమహగ్ంసో నశీతం నచోష్ణంనసుఖం నదుఃఖం నమానావమాన ఇతి షడూర్మివర్జితో నిందాగర్వమత్సరదంభదర్పేచ్ఛాద్వేషసుఖదుఃఖకామక్రోధలోభ మోహహర్షాసూయాహంకారాదీంశ్చ హిత్వా స్వవపుః కుణప మివ దృశ్యతే యత స్తద్వపు రపధ్వస్త సగ్ంశయ మిథ్యాజ్ఞానానాం యో హేతు స్తేన నిత్య నివృత్త స్తన్నిత్యబోధ స్తత్స్వయమే వావస్థితి స్తగ్ం శాంతమచల మద్వయానంద [1]చిఘ్ధనవేవాస్మి తదేవ మమ పరమంధామ తదేవ శిఖా తదేవోపవీతంచ పరమాత్మాత్మనోరేకత్వజ్ఞానేన, తయో ర్భేదఏవ విభగ్న స్సా సంధ్యా, సర్వా న్కామా న్పరిత్యజ్య అద్వైతే పరమే స్థితిః, జ్ఞానదండో ధృతో యేన ఏకదండీ స ఉచ్యతే, కాష్ఠదండో ధృతో యేన సర్వాశీ జ్ఞానవర్జితః, తితిక్షాజ్ఞానవైరాగ్యశమాదిగుణవర్జితః, భిక్షామాత్రేణ యో జీవే త్సపాపీ యతి వృత్తిహా, స యాతినరకా న్ఘోరా న్మహారౌరవసంజ్ఞికాన్, ఇద మంతరం జ్ఞాత్వా స పరమహగ్ంస ఆశాశాంబరో న నమస్కారో నస్వాహాకారో నస్వధాకారో ననిందాస్తుతి ర్యాదృచ్ఛికో భవేత్ సభిక్షుః నావాహనం నవిసర్జనం న మంత్రం నధ్యానం నోపాసనం చ నలక్ష్యం నాలక్ష్యంనపృథఙ్నాపృథ గహం న త్వం న సర్వం చానికేత స్థిరమతి రేవం స భిక్షుః సౌవర్ణాదీనాంనైవ పరిగ్రహే న్నలోకనంనావలోకనం చ నబాధకో నచాబాధకః క ఇతిచేద్బాధకోఽస్త్యేవ యస్మా ద్భిక్షుః ర్హిరణ్యగ్ం రసేన దృష్టం చే త్స బ్రహ్మహా భవేద్యస్మాద్భిక్షుర్హిరణ్యం రసేన స్పృష్టంచేత్సపౌల్కసో భవేద్యస్మాద్భిక్షుర్హిరణ్యగ్ం రసేనగ్రాహ్యంచే త్స ఆత్మహా భవే త్తస్మాద్భిక్షు ర్హిరణ్యగ్ం రసేన దృష్టం చ నస్పృష్టం చ నగ్రాహ్యం చ సర్వేకామా మనోగతా వ్యావర్తంతే దుఃఖేచ నోద్విగ్న స్సుఖే నిస్పృహ స్త్యాగో రాగే సర్వత్రశుభాశుభయో రనభిస్నేహో నద్వేష్టి నమోదతేచ సర్వేషా మింద్రియాణాం గతి రుపరమతే య ఆత్మన్యే వావస్థీయతే [2]తత్పూర్ణానందైక

1 విజ్ఞానఘన. 2 యత్పూర్ణా.

బోధ స్తద్బ్రహ్మైవాహమస్మీతి కృతకృత్యో భవతి కృతకృత్యోభవతీ త్యుపనిషత్ .

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి పరమహంసోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౦. యాజుషీయ [1]అమృతబిందూపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

శ్లో. అమృతబిందూపనిష ద్వేద్యం యత్పరమాక్షరమ్,
తదేవహి త్రిపాద్రామచంద్రాఖ్యం నః పరాగతిః.

ఓం. మనోహి ద్వివిధంప్రోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవచ, అశుద్ధం కామసంకల్పగ్ శుద్ధంకామవివర్జితమ్. ౧. మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధాయవిషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్విషయమగ్ స్మృతమ్. ౨. యతో నిర్విషయస్యాస్య మనసో ముక్తి రిష్యతే, అతో నిర్విషయం నిత్యంమనః కార్యం ముముక్షుణా. 3. నిరస్తవిషయాసంగం సన్నిరుద్ధంమనోహృది, యదాయా [2]త్యాత్మనోభావం తదా తత్పరమం పదమ్. ౪. తావదేవ నిరోద్ధవ్యం యావ ద్ధృతిగతం క్షయమ్. ఏత జ్జ్ఞానం చ [3]ధ్యానంచ శేషో న్యాయశ్చ విస్తరః. ౫. నైవ చింత్యం నచాచింత్యం నచింత్యంచింత్య మేవచ, పక్షపాతవినిర్ముక్తం బ్రహ్మసంపద్యతేతదా. ౬. స్వరేణా సంధయే ద్యోగ మస్వరం భావయేత్పరమ్, అస్వరే ణానుభావేన నభావోభావ ఇష్యతే. ౭. తదేవం నిష్కళంబ్రహ్మ నిర్వికల్పంనిరంజనమ్. తద్బ్రహ్మాహ మితి జ్ఞాత్వాబ్రహ్మ సంపద్యతే ధ్రువమ్. ౮. నిర్వికల్పమనంతంచ హేతు దృష్టాంతవర్జితమ్, అప్రమేయమనాద్యంచ [4]యత్ జ్ఞాత్వాముచ్యతేబుధః. ౯, నవిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః, నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా. ౧౦. ఏకఏవాత్మా మంత

---

1 'బ్రహ్మబిందూపనిషత్' అని నిర్ణయసాగర ప్రతి. 2 త్యున్మనీభావం. 3 లోకంచ అతోఽన్యోగ్రంథవిస్తరః. 4 జ్ఞాత్వాచ పరమంశివమ్.

వ్యో జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిషు, స్థానత్రయవ్యతీతస్య పునర్జన్మ నవిద్యతే. ౧౧. ఏకఏవహి భూతాత్మా భూతే భూతే వ్యవస్థితః, ఏకధా బహుధా చైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్. ౧౨. ఘటసంవృత మాకాశం నీయమానే ఘటే యథా, ఘటో నీయేత నాకాశ స్తద్వజ్జీవోనభోపమః. ౧౩. ఘటవద్వివిధాకారం భిద్యమానం పునఃపునః, తద్భేదే చ న జానాతి స జానాతిచ నిత్యశః. ౧౪. శబ్దమాయావృతో [1] నైవ తమసో యాతిపుష్కరే, భిన్నే తమసి చైకత్వ మేకఏవానుపశ్యతి. ౧౫. శబ్దాక్షరం పరంబ్రహ్మ తస్మిన్ క్షీణే యదక్షరమ్, తద్విద్వా నక్షరం ధ్యాయేద్యదీచ్ఛే చ్ఛాంతి మాత్మనః. ౧౬. ద్వే విద్యే వేదితవ్యేతు శబ్దబ్రహ్మ పరంచ యత్, శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ణాతః పరంబ్రహ్మాధిగచ్ఛతి. ౧౭. గ్రంథమభ్యస్య మేధావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః, పలాలమివ ధాన్యార్థీ త్యజేద్గ్రంథ మశేషతః. ౧౮. గవా మనేకవర్ణానాం క్షీరస్యాప్యేకవర్ణతా, క్షీరవత్పశ్యతే జ్ఞానం లింగినస్తు గవాంయథా. ౧౯. ఘృతమివ పయసి నిగూఢం భూతేభూతేచ వసతి విజ్ఞానమ్, సతతం [2]మనసిమన్థయితవ్యం మనో మంథానభూతేన. ౨౦. జ్ఞాననేత్రంసమాధాయ చోద్ధరేద్వహ్నివత్పరమ్, నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం తద్బ్రహ్మాహమితిస్మృతమ్. ౨౧. సర్వభూతాధివాసంచ యద్భూతేషు వసత్యపి, సర్వానుగ్రాహకత్వేన తదస్మ్యహం వాసుదేవ స్తదస్మ్యహం వాసుదేవ ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి అమృతబిందూపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౧. యాజుషీయ అమృతనాదోపనిషత్.

శ్లో. అమృతనాదోపనిష త్ప్రతిపాద్యంపరాక్షరమ్,
త్రైపదానందసామ్రాజ్యం హృదిమేభాతుసర్వదా.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం శాస్త్రాణ్యధీత్య మేధావీ అభ్యస్య చ పునఃపునః, పరమం

---

1 యావత్తావ త్తిష్ఠతిపుష్కరే. 2 మంథయితవ్యంమనసా.

బ్రహ్మ విజ్ఞాయ ఉల్కావ త్త్రాన్యథోత్సృజేత్. ౧. ఓంకారరథ మారుహ్య విష్ణుం కృత్వాథ సారథిమ్, బ్రహ్మలోకపదాన్వేషీ రుద్రారాధన తత్పరః. ౨. తావ ద్రథేన గంతవ్యం యావ ద్రథపథిస్థితః, స్థాతా రథ పతిస్థానం రథ ముత్సృజ్య గచ్ఛతి. 3. మాత్రాలింగపదం త్యక్త్వా శబ్దవ్యంజన వర్జితమ్, అస్వరేణమకారేణపదగ్ సూక్ష్మం హి గచ్ఛతి, శబ్దాదివిషయాన్పంచ మనశ్చై వాతిచంచలమ్. ౪. చింతయే దాత్మనో రశ్మీ న్ప్రత్యాహారస్సఉచ్యతే. ౫. ప్రత్యాహార స్తథాధ్యానం ప్రాణాయామోఽథ ధారణా, తర్క శ్చైవ సమాధిశ్చ షడంగో యోగ ఉచ్యతే. ౬. యథాపర్వతధాతూనాం దహ్యంతే ధమనాన్మలాః, తథేంద్రియకృతా దోషాదహ్యంతే ప్రాణధారణాత్. ౭. ప్రాణాయామై ర్దహే ద్దోషా న్ధారణాభిశ్చ కిల్బిషమ్, ప్రత్యాహారేణ సంసర్గా ధ్యానేనానీశ్వరాన్గుణాన్. ౮. కిల్బిషం హి క్షయం నీత్వా రుచిరం చైవ చింతయేత్. ౯. రుచిరగ్ రేచకం చైవ వాయోరాకర్షణం తథా, ప్రాణాయామా స్త్రయః ప్రోక్తా రేచ పూరకకుంభకాః. ౧౦. సవ్యాహృతిం సప్రణవాంగాయత్రీం శిరసా సహ, త్రిఃపఠే దాయత ప్రాణః ప్రాణాయామ స్స ఉచ్యతే. ౧౧. ఉత్క్షిప్య వాయు మాకాశం శూన్యం కృత్వా నిరాత్మకమ్, శూన్యభావే నియుంజీయా ద్రేచకస్యేతిలక్షణమ్. ౧౨. వక్త్రేణోత్పలనాళేన తోయ మాకర్షయే న్నరః, ఏవం వాయు ర్గృహీతవ్యః పూరకస్యేతిలక్షణమ్. ౧౩. నోచ్ఛ్వసేన్న చ నిశ్వాసై ర్నైవగాత్రాణిచాలయేత్, ఏవం భావే నియుంజీయా త్కుంభకస్యేతిలక్షణమ్. ౧౪. అంధవ త్పశ్య రూపాణి శబ్దం బధిరవచ్ఛృణు, కాష్ఠవత్పశ్య వై దేహం ప్రశాంత స్యేతి లక్షణమ్. ౧౫. మనస్సంకల్పకం ధ్యాత్వా సంక్షిప్యాత్మని బుద్ధిమాన్, ధారయిత్వా తథాఽఽత్మానం ధారణా పరికీర్తితా. ౧౬. ఆగమస్యావిరోధేన ఊహనం తర్క ఉచ్యతే, సమం మన్యేత య ల్లబ్ధ్వా ససమాధిః ప్రకీర్తితః. ౧౭. భూమౌ దర్భాసనే రమ్యే సర్వదోషవివర్జితే, కృత్వామనోమయీం రక్షాం జప్త్వా వై రథమండలే. ౧౮. పద్మకం స్వస్తికం వాపి భద్రాసన మథాపివా, బధ్వా సుఖాసనం సమ్య గుత్తరాభిముఖః స్థితః. ౧౯. నాసికాపుట మంగుళ్యా పిధాయైకేన మారుతమ్, ఆకృష్య ధారయే దగ్నిం. శబ్దమేవ విచింతయేత్. ౨౦. ఓమి త్యేకాక్షరం

బ్రహ్మ ఓమి త్యేతన్న రేచయేత్, దివ్యమంత్రేణ బహుధా కుర్యాదామల
ముక్తయే. ౨౧. పశ్చా ద్ధ్యాయీత పూర్వోక్తక్రమశో మంత్రవిద్బుధః,
స్థూలాదిస్థూల సూక్ష్మంచ నాభేరూర్ధ్వ ముపక్రమః. ౨౨. తిర్యగూ
ర్ధ్వ మథో దృష్టిం విహాయచ మహామతిః, స్థిరస్థాయీ వినిష్కంపః
సదా యోగం సమభ్యసేత్. ౨౩. నాళమాత్రవినిష్కంపో ధారణా
యోజనం తథా, ద్వాదశమాత్రో యోగస్తు కాలతో నియమ స్మృ
తః. ౨౪. అఘోష మవ్యంజన మస్వరంచ యత్తాలు దంతోష్ఠ మనా
సికం చ యత్, అరేఫజాత ముభయోష్మవర్జితం యదక్షరం నక్షరతే
కథంచిత్. ౨౫. యేనాఽసౌ గచ్ఛతే మార్గం ప్రాణ స్తేనాభిగచ్ఛతి,
అత స్తమభ్యసే న్నిత్యం యన్మార్గగమనాయ వై. ౨౬. హృద్ద్వారం
వాయుద్వారంచ మూర్ధ్నిద్వార మథాపరమ్, మోక్షద్వారం బిలం
చైవ సుషిరం మండలం విదుః. ౨౭. భయంక్రోధమథాలస్య మతిస్వ
ప్నాతి జాగరమ్, అత్యాహార మనాహారం నిత్యం యోగీ వివర్జయేత్.
౨౮. అనేన విధినా సమ్య జ్నిత్య మభ్యస్యతే క్రమాత్, స్వయ
ముత్పద్యతే జ్ఞానం త్రిభి ర్మాసై ర్నసంశయః. ౨౯. చతుర్భిః పశ్యతే
దేవాన్ పంచభి ర్వీతతక్రమాన్, ఇచ్ఛయాప్నోతికైవల్యం షష్ఠే
మాసి నసంశయః. ౩౦. పార్థివః పంచమాత్రస్తు చతుర్మాత్రస్తువారుణః,
ఆగ్నేయస్తు త్రిమాత్రోఽసౌ వాయవ్యస్తు ద్విమాత్రకః. ౩౧. ఏక
మాత్ర స్తథాఽఽకాశో హ్యమాత్రంతు విచింతయేత్, సంధిం
కృత్వాతు మనసా చింతయేదాత్మనాఽఽత్మని. ౩౨. త్రింశ[1]త్వా
ర్ధాంగుళప్రాణో యత్రప్రాణైః ప్రతిష్ఠితః, ఏష ప్రాణ ఇతి ఖ్యాతో
బాహ్యప్రాణస్య గోచరః. ౩౩. అశీతిశ్చ శతంచైవ సహస్రాణిత్రయో
దశ, లక్షశ్చైకో వినిశ్వాసో అహోరాత్రప్రమాణతః. ౩౪. ప్రాణ
ఆద్యో హృది స్థానే అపానస్తు పున ర్గుదే, సమానో నాభిదేశేతు ఉదా
నః కంఠమాశ్రితః. ౩౫. వ్యానస్సర్వేషు చాంగేషు వ్యాప్యతిష్ఠతిసర్వ
దా, అథవర్ణాస్తు పంచానాం ప్రాణాదీనా మనుక్రమాత్. ౩౬. రక్త
వర్ణో మణిప్రఖ్యః ప్రాణవాయుః ప్రకీర్తితః, అపాన స్తనమధ్యేతు ఇంద్ర

1 త్పర్వాంగుళః.

గోపసమప్రభః. 3౭. సమానస్తు ద్వయోర్మధ్యే గోక్షీరధవళప్రభః, ఆపాండర ఉదానశ్చ వ్యానో హ్యర్చిస్సమప్రభః. 3౮. యస్యేదం మండలం భిత్వా మారుతోయాతి మూర్ధని, యత్ర యత్ర మ్రియేద్వాపి నసభూయోఽభిజాయతే, న సభూయోభిజాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి అమృతనాదోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్ర

౨౨. అథర్వణీయ అథర్వశిరోపనిషత్.

శ్లో. అథర్వశిరసామర్థ మనర్థ ప్రాతసూచకమ్,
సర్వాధారమనాధారం స్వమాత్రం త్రైపదాక్షరమ్.
ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. దేవా హ వై స్వర్గం లోక మగమం స్తే రుద్ర మపృచ్ఛన్కో భవా నితి సోఽబ్రవీ దహ మేకః ప్రథమ మాసం వర్తామి చ భవిష్యామిచ నాన్యః కశ్చి న్మత్తో వ్యతిరిక్త ఇతి సోఽంతరా దంతరం ప్రావిశ ద్దిశ శ్చాంతరం, ప్రావిశ త్సోఽహం నిత్యానిత్యోఽహం బ్రహ్మాహం ప్రాంచః ప్రత్యంచోఽహం దక్షిణాం చోదం చోహ మధశ్చోర్ధ్వంచ దిశశ్చ విదిశశ్చాహం పుమా నపుమాం స్త్రియ శ్చాహం గాయత్ర్యహం సావిత్ర్యహం సరస్వత్యహం త్రిష్టు జ్జగ త్యనుష్టుప్చాహం ఛందోఽహం గార్హపత్యోఽహం దక్షిణాగ్ని రాహావనీయోఽహం సత్యోఽహం గౌ రహం గౌ ర్యహం జ్యేష్ఠోఽహం శ్రేష్ఠోఽహం వరిష్ఠోఽహమాపోఽహం తేజోఽహమృగ్యజుస్సామాథర్వాంగిరసోఽహమక్షరమహంక్షరమహం గోప్యోఽహం గుహ్యోఽహ మరణ్యోఽహం పుష్కరమహం పవిత్ర మహ ముగ్రంచ మధ్యంచ బహిశ్చ పురస్తా ద్దశసు దిక్ష్వవస్థిత మనవస్థితంచ జ్యోతి రిత్యహ మేక స్సర్వేచ మామేవ మాం యో వేద సర్వాం దేవా న్వేద గాం గోభి ర్బ్రాహ్మణా బ్రాహ్మణేన

హవీగ్‌ంషి హవిషాయు రాయుషా సత్యగ్ం సత్యేన ధర్మం ధర్మేణతర్ప
యామి, స్వేన తేజసా తతో దేవా రుద్రం నాపశ్యం స్తే దేవా రుద్రం
ధ్యాయంతి తతో దేవా ఊర్ధ్వ బాహవ స్తున్వంతి. ౧. ఓం యోహ
వైరుద్ర స్సభగవాన్ యశ్చ బ్రహ్మ భూర్భువస్సువ స్తస్మైవైనమోనమః
శీర్షం జనపదోంవిశ్వరూపోఽసి.౧. (యథా ప్రథమమంత్రోక్తా వాద్యం
తౌ తథా సర్వమంత్రేషు ద్రష్టవ్యౌ)యశ్చవిష్ణుః. ౨. యశ్చమహేశ్వరః.
౩. యాచోమా. ౪. యశ్చవినాయకః. ౫. యశ్చస్కందః. ౬. యశ్చేం
ద్రః. ౭. యశ్చాగ్నిః. ౮. యాచభూః. ౯. యశ్చభువః. ౧౦. యశ్చసువః.
౧౧. యశ్చమహః. ౧౨. యశ్చజనః. ౧౩. యచ్చతపః. ౧౪.
యచ్చసత్యం. ౧౫. యాచపృథివీ. ౧౬. యాశ్చాపః. ౧౭. యచ్చతే
జః. ౧౮. యశ్చవాయుః. ౧౯. యచ్చాకాశం. ౨౦. యశ్చసూర్యః.
౨౧. యశ్చ సోమః. ౨౨. యానిచనక్షత్రాణి. ౨౩. యేచాష్టౌగ్ర
హాః. ౨౪. యశ్చప్రాణః. ౨౫. యశ్చకాలః. ౨౬. యశ్చయమః.
౨౭. యశ్చమృత్యుః. ౨౮. యచ్చామృతం. ౨౯. యచ్చభూతంభ
వ్యంభవిష్యత్. ౩౦. యచ్చవిశ్వం. ౩౧. యచ్చకృత్స్నం. ౩౨. య
చ్చసర్వం. ౩౩. యచ్చసత్యం. ౩౪. ఓ మాదౌ మధ్యే భూర్భువ స్సు
వగంతే శీర్షం జనపదోం విశ్వరూపోసి, బ్రహ్మైకత్వం ద్విత్రిధోర్ధ్వ
మధశ్చ త్వం శాంతిశ్చ త్వం పుష్టిశ్చ త్వం తుష్టిశ్చ త్వం హుత మ
హుతం విశ్వ మవిశ్వం దత్త మదత్తం కృత మకృతం పర మపరం పరా
యణంచేతి, అపా మసో మ మమృతా అభూమాగన్మ జ్యోతి రవిదా
మదేవాన్, కిం నూన మస్మాన్ కృణవ దరాతిః కిము ధూర్తిరమృతమర్త్య
స్య, సర్వం జగద్ధితం వా ఏత దక్షరం ప్రాజాపత్యం సూక్ష్మం సౌమ్యం పురు
ష మాగ్రాహ్య మాగ్రాహ్యేణ వాయుం వాయవ్యేన సోమం సౌమ్యేన
గ్రసతి, స్వేన తేజసా తస్మా దుపసంహర్త్రే మహాగ్రాసాయవై నమోనమః,
హృదిస్థా దేవతా స్సర్వా హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః,హృది త్వమసి యో
నిత్యం తిస్రో మాత్రాః పరస్తు సః, తస్యోత్తరతః శిరోదక్షిణతః, పాదో
య ఉత్తరతః, స ఓంకారోయ ఓంకార స్సప్రణవో యః ప్రణవస్స సర్వ
వ్యాపీ యస్సర్వవ్యాపీ సోఽనంతో యోఽనంత స్తత్తారం యత్తారం
తత్సూక్ష్మం యత్సూక్ష్మం తచ్ఛుక్లం యచ్ఛుక్లం తద్వైద్యుతం యద్వై

ద్యుతం తత్పరం బ్రహ్మేతి, స ఏక స్స ఏకో రుద్ర స్స ఈశానస్స భగవాన్ స మహేశ్వరః స మహాదేవః, అథ కస్మా దుచ్యత ఓంకారో యస్మా దుచ్చార్యమాణ ఏవ [1]సర్వాగ్ శరీర మూర్ధ్వ మున్నమయతి తస్మా దుచ్యత ఓంకారః, అథ కస్మా దుచ్యతే ప్రణవో యస్మా దుచ్చార్యమాణ ఏవ ఋచో యజూగ్ంషి సామాన్యథర్వాంగిర సశ్చ యజ్ఞే బ్రహ్మా బ్రాహ్మణే భ్యః ప్రణామయతి తస్మాదుచ్యతే ప్రణవః, అథకస్మా దుచ్యతే సర్వవ్యాపీ తస్మా దుచ్చార్యమాణఏవ సర్వా న్లోకాన్ వ్యాప్నోతి స్నేహో యథా పలలపిండం శాంత [2]మూల మోతంప్రోత మను ప్రాప్య సర్వం వ్యతిశిష్ట స్తస్మైవానువిద్ధం వ్యతిశిష్ట స్తస్మాదుచ్యతే సర్వవ్యాపీ, అథ కస్మాదుచ్యతేఽనంతో యస్మా దుచ్చార్యమాణవ వాద్యంతం నోపలభ్యతే. తిర్యగూర్ధ్వ మధస్తా త్తస్మాదుచ్యతేఽనంతః, అథ కస్మా దుచ్యతే తారం యస్మా దుచ్చార్యమాణఏవ గర్భజన్మవ్యాధి జరామరణసంసార మహద్భయాత్సంతారయతి తస్మాదుచ్యతే తారమ్, అథ కస్మా దుచ్యతే సూక్ష్మం యస్మా దుచ్చార్యమాణఏవ సూక్ష్మో భూత్వా పరశరీరా ణ్యేవాధితిష్ఠతి తస్మా దుచ్యతే సూక్ష్మమ్, అథ కస్మా దుచ్యతే శుక్లం యస్మాదుచ్చార్యమాణ ఏవ క్లందతే క్లామయతే తస్మాదుచ్యతే శుక్లమ్, అథ కస్మా దుచ్యతే వైద్యుతం యస్మా దుచ్చార్యమాణ ఏవ మహతి తమసి సర్వం శరీరం విద్యోతయతి తస్మా దుచ్యతే వైద్యుతమ్, అథ కస్మా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మ యస్మా దుచ్చార్యమాణఏవ బృహతి బృంహయతి తస్మా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మ, అథ కస్మా దుచ్యత ఏకో య స్సర్వా న్లోకాన్ ఉద్గృహ్ణా త్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయతి తస్మా దుచ్యత ఏకః, అథ కస్మా దుచ్యత ఏకో రుద్రః ఏకఏవ రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థుర్య ఇమాం లోకా నీశత ఈశనీయు ర్జననీయుః, ప్రత్యంజనా స్తిష్ఠత సంచుకో చాంతకాలే సంసృజ్య విశ్వా భువనాని గోప్తా, తస్మా దుచ్యతే ఏకో రుద్రః, అథకస్మాదుచ్యత ఈశానో య స్సర్వా న్లోకా నీశత ఈశనీ భిర్జననీభిః పరమశక్తిభిః, అభిత్వాశూర నోను మోఽదుగ్ధా ఇవ ధేనవః, ఈశాన మస్య జగత స్సువ ర్దృశ మీశాన మింద్రత స్థుషః తస్మా దుచ్యత ఈశానః, అథ కస్మా దుచ్యతే భగవాన్ య

---

1 ప్రాణానూర్ధ్వముత్క్రామయతి. 2 రూప మోతం.

స్సర్వాన్భావా న్నిరీక్ష్యత్యాత్మజ్ఞానం నిరీక్షయతి యోగం గమయతి సఏవ తస్మా దుచ్యతే భగవాన్, అథ కస్మాదుచ్యతే మహేశ్వరో య స్సర్వా న్లోకా స్సంభక్ష స్సంభక్షయత్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాస యతి తస్మా దుచ్యతే మహేశ్వరః, అథ కస్మా దుచ్యతే మహాదేవో య స్సర్వాన్భావా న్పరిత్య జ్యాత్మజ్ఞాన యోగైశ్వర్యే మహతి మహీ యతే తస్మా దుచ్యతే మహాదేవః, తదేత ద్రుద్ర చరితం, ఏషోహి దేవః ప్రదిశో ను సర్వాః పూర్వోహి జాత స్సఉ గర్భే అంతః, స ఏవ జాత స్సజనిష్యమాణః ప్రత్యం జనా స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః, విశ్వత శ్చక్షు రుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో బాహు రుత విశ్వత స్పాత్, సంబా హుభ్యాం ధమతి సంపత త్రై ర్ద్యావా భూమీ జనయన్దేవ ఏకః, తదేత దుపాసితవ్యం, యద్వాచోవద న్తి తదేవగ్రాహ్యం, అయం పంథా వితత ఉత్తరేణ యేన దేవా యేన ఋషయో యేన పితరః ప్రాప్నువంతి పర మపరం పరాయణం చేతి, వాలాగ్రమాత్రం హృద యస్య మధ్యే విశ్వం దేవం జాతవేదం వరేణ్యమ్, త మాత్మస్థం యే ఽనుపశ్యంతి ధీరా స్తేషాం శాంతి శ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్, యో యోనిం యోని మధితిష్ఠ త్యేకో యేనేదం పూర్ణం పంచవిధం చ సర్వమ్, త మీశానం పురుషం దేవ మీడ్యం [1]నిధిధ్యాయా త్తారం శాంతి మత్యం త మేతి, ప్రాణే ష్వంతర్మనసోలింగ మాహు ర్యస్మిన్క్రోధో యాచ తృష్ణా క్షమాచ, తృష్ణాం ఛిత్వా హేతుజాలస్య మూలం బుద్ధ్యాసం చింత్య స్థాపయిత్వాతు రుద్రే, రుద్ర ఏకత్వ మాహుః, రుద్రం శాశ్వతం వై పురాణ మిష మూర్జం తపసా నియచ్ఛత, వ్రత మేత త్పాశుపతమ్, అగ్ని రితి భస్మ, వాయు రితి భస్మ, జల మితి భస్మ, స్థల మితి భస్మ, వ్యోమేతి భస్మ, సర్వగ్ హవా ఇదం భస్మ, మన ఇ త్యేతాని చక్షూంషి భస్మాని, అగ్ని రిత్యాదినా భస్మ గృహీత్వా విమృ జ్యాంగాని సంస్పృశేత్, తస్మా ద్వ్రత మేత త్పాశుపతమ్, పశు పాశవిమోక్షాయ యోఽథర్వశిరసం బ్రాహ్మణో నిత్య మధీతేఽసోఽ గ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి, ససోమపూతో భవతి, ససత్యపూతో భవతి, స సర్వపూతో భవతి, ససర్వే

1 నిచాయ్యేమాం శాంతి.

షు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, సనర్వేషు వేదే ష్వధితో భవతి, స సర్వ వేదచర్యాసు చరితో భవతి, సర్వై ర్దేవై ర్జ్ఞాతో భవతి, ససర్వయజ్ఞ క్రతుభి రిష్టవా న్భవతి, తే నేతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహ స్రాణి జప్తాని భవంతి, గాయత్ర్యా శ్శతసహస్రం జప్తం భవతి, ప్రణ వానా మయుతం జప్తం భవతి, రూపే రూపే దశపూర్వా న్పునాతి, దశోత్తరా నాచక్షుషః పఙ్క్తిం పునాతి, ఇత్యాహ భగవా నథర్వశి రోఽథర్వశిరః, సకృజ్జప్త్వా శుచిః పూతః కర్మణ్యో భవతి, ద్వి తీయం జప్త్వాగాణాపత్య మవాప్నోతి, తృతీయం జప్త్వా దేవ మే వాను ప్రవిశతీత్యోగ్ సత్యమ్, యో రుద్రో అగ్నౌ యో అప్స్వంతర్య ఓషధీ ర్వీరుధ ఆవివేశ, య ఇమా విశ్వాభువనాని చక్లృపే తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, అద్య మూర్ధానమస్య సగ్ శీర్యోఽథర్వా హృదయం చ మస్తిష్కాదూర్ధ్వం ప్రేరయన్పవమా [1]నో థర్వశీర్ష్ణ స్తద్వాథర్వ శిరో దేవకోశ స్సముద్ఝిత స్తత్ప్రాణోఽఅభిరక్షతు, శ్రియ మన్న మథో మనః శ్రియ మన్న మథో మనః, విద్యా మన్న మథో మనో విద్యా మన్న మథో మనః, మోక్ష మన్న మథో మనో మోక్ష మన్న మథో మన ఇత్యోగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అథర్వశిరోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్ర

౨౩. అథర్వణీయ అథర్వశిఖోపనిషత్.

శ్లో. ఓంకారార్థతయా భాతం తుర్యోంకారాగ్రభాసురమ్,
తుర్యతుర్యత్రిపాద్రామం స్వమాత్రంకలయేఽన్వహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథ హైనం పైప్పలాదోంగిరాస్సనత్కుమార శ్చాథర్వ

---

1 నోఽథశీర్ష్ణ.

మువాచ భగవ న్నిమాదా ప్రయుక్తం ధ్యానం ధ్యాయితవ్యం కిం
తత్ ధ్యానం కో వా ధ్యాతా కశ్చ ధ్యేయః స ఏభ్యోఽథర్వా ప్రత్యువాచ,
ఓ మిత్యేత దక్షర మాదౌ ప్రయుక్తం ధ్యానం ధ్యాయితవ్య మిత్యేత
దక్షరం పరం బ్రహ్మాస్య పాదా శ్చత్వారో వేదా శ్చతుష్పా దిద మక్షరం
పరం బ్రహ్మ పూర్వాస్య మాత్రా పృథివ్యకార స్స ఋగ్భి రృగ్వేదో బ్రహ్మా
వసవో గాయత్రీ గార్హపత్యః, ద్వితీయాంతరిక్షగ్ం స ఉకార స్స యజుర్భి
ర్యజుర్వేదో విష్ణూ రుద్రా స్త్రిష్టు బ్దక్షిణాగ్నిః, తృతీయా ద్యౌ స్స మ
కార స్స సామభి స్సామ వేదో రుద్రా ఆదిత్యా జగత్యాహవనీయః,
యావసానే ఽస్య చతుర్థ్యర్థమాత్రా స సోమలోక ఓంకార స్సాథర్వణ
మంత్రై రథర్వవేద స్సంవర్తకోఽగ్నిర్మరుతో విరాడే కర్షి ర్భాస్వతీ
స్మృతాః, ప్రథమా రక్తపీతా మహ ద్బ్రహ్మ దైవత్యా, ద్వితీయా
విద్యుమతీ కృష్ణా విష్ణుదైవత్యా, తృతీయా శుభాశుభా శుక్లా రుద్రదై
వత్యా, యావసానేఽస్య చతుర్థ్యర్థమాత్రా సా విద్యుమతీ సర్వవర్ణా పురు
షదైవత్యా, స ఏష హ్యోంకారః, చతురక్షర శ్చతుష్పాద శ్చతుశ్శిర
శ్చతుర్థమాత్ర స్థూల మేత ద్ధ్రస్వదీర్ఘ ప్లుతమితి, ఓం౧ఓం౨ఓం౩ ఇతి త్రి
రుక్త్వా చతుర్థ శ్శాంత ఆత్మా ప్లుత ప్రణవప్రయోగేన సమస్త మోమితి
ప్రయుక్త ఆత్మజ్యోతి స్సకృదావర్తతే సకృదుచ్చారితమాత్ర స ఏష
ఊర్ధ్వమున్నామయ తీత్యోంకారః, ప్రాణాం త్సర్వా న్ప్రలీయత ఇతి
ప్రళయః ప్రాణాం త్సర్వా న్పరమాత్మని ప్రణామయతీ త్యేతస్మా త్ప్రణవః
చతుర్ధావస్థిత ఇతి సర్వదేవ వేద యోనిస్సర్వ వాచ్యవస్తు ప్రణవాత్మకమ్.
౧. దేవా శ్చేతి సంధత్తాం సర్వేభ్యో దుఃఖభయేభ్య స్సంతారయతీతి
తారణా త్తారః, సర్వే దేవాః సంవిశంతీతి విష్ణుః, సర్వాణి బృంహ
యతీతి బ్రహ్మా, సర్వస్యాంతః స్థానేభ్యోఽధ్యేయేభ్యః ప్రదీపవ త్ప్రకాశ
యతీతి ప్రకాశః, ప్రకాశేభ్య స్సదోమి త్యంతఃశరీరే విద్యుద్వ ద్ద్యోత
యతి ముహుర్ముహు రితి ద్యుద్వత్ప్రతీయా ద్దిశం దిశం భిత్త్వా సర్వా
న్లోకా న్వ్యాప్నోతి వ్యాపయతీతి వ్యాపనా ద్వ్యాపీ మహాదేవః. ౨.
పూర్వాస్య మాత్రా జాగర్తి జాగరితం ద్వితీయా స్వప్నం తృతీయా సుషుప్తి
శ్చతుర్థీ తురీయం మాత్రా మాత్రాః ప్రతిమాత్రా గతా స్సమ్య క్సమ
స్తానపి పాదాన్ జయతీతి స్వయం ప్రకాశ స్స్వయం బ్రహ్మా భవతీ త్యేష

సిద్ధికర ఏతస్మాద్ధ్యానాదౌ ప్రయుజ్యతే, సర్వకరణోపసంహారత్వా ద్ధార్య ధారణా ద్బ్రహ్మ తురీయమ్, సర్వకరణాని మనసి సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యానం విష్ణుః, ప్రాణం మనసి సహాకరణై స్సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యాతా రుద్రః, ప్రాణం మనసి సహ కరణైర్నాదాంతే పరమాత్మని సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యాయీ తేశానం ప్రధ్యాయితవ్యగ్ సర్వ మిదం బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రేంద్రా స్తే సంప్రసూయంతే సర్వాణి చేంద్రియాణి సహ భూతై ర్న కారణం కారణానాంధ్యాతా కారణంతు ధేయ స్సర్వై శ్వర్యసంపన్నస్సర్వేశ్వర శ్శంభు రాకాశమధ్యే ధ్రువం స్తబ్ధ్వాధికం క్షణ మేకం క్రతు శతస్యాపి చతు స్సప్తత్యాయత్ఫలం త దవాప్నోతి కృత్స్న మోంకారగతిం చ సర్వధ్యాన యోగజ్ఞానానాం యత్ఫల మోంకారో వేద పర ఈశోవా శివ ఏకో ధ్యేయ శ్శివంకర స్సర్వమన్య త్పరిత్యజ్య సమస్తాథర్వశి ఖైతా మధీత్య ద్విజో గర్భవాసాద్విముక్తో విముచ్యత ఏతామధీత్య ద్విజోగర్భవాసా ద్విముక్తో విముచ్యత ఇత్యోగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అథర్వశిఖోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౪. సామవేదీయ [1]మైత్రాయణ్యుపనిషత్.

శ్లో. వైరాగ్యోత్థ భక్తియుక్త బ్రహ్మమాత్ర ప్రబోధతః,
యత్పదం మునయోయాన్తి తత్త్రైపదమహం మహః.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

ఓం. బృహద్రథోహవై నామ రాజా రాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్త్రం నిధాపయిత్వేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్శరీరం వైరాగ్య ముపేతో

1 శ్లో. మైత్రాయణీ కౌషీతకీ బృహజ్జాబాలతాపనీ,
కాలాగ్నిరుద్రమైత్రేయీ సుబాల క్షురిమన్త్రికా.

ఽరణ్యం నిర్జగామ స తత్ర పరమం తప ఆస్థాయాదిత్య మీక్షమాణ ఊర్ధ్వబాహు స్తిష్ఠత్యంతే సహస్రస్య మునేరంతిక మాజగా మాగ్నిరి వాధూమక స్తేజసా నిర్దహ న్ని వాత్మవి ద్భగవాం చ్ఛాకాయన్య ఉత్తిష్ఠో త్తిష్ఠ వరం వృణీష్వేతి రాజాన మబ్రవీ త్స తస్మై నమస్కృత్యోవాచ భగవ న్నాహ మాత్మవి త్త్వం తత్త్వవిచ్ఛుశ్రుమో వయం సత్వన్నో బ్రూహీ త్యేతద్వృత్తం పురస్తా దశక్యం మాపృచ్ఛ ప్రశ్న మైక్ష్వాకాన్యా న్కామా న్వృణీ ష్వేతి శాకాయన్యస్య చరణా వభిమృశ్యమానో రా జేమాం గాథాం జగాద. ౧. భగవ న్నస్థిచర్మస్నాయుమజ్జామాంస శుక్ల శోణితశ్లేష్మాశ్రుదూషితే విణ్మూత్ర వాతపిత్త కఫసంఘాతే దుర్గంధే నిస్సారే ఽస్మిం చ్ఛరీరే కిం కామోపభోగైః ౨ కామక్రోధలోభమోహభయవి షాదేర్ష్యేఽష్టవియోగా నిష్టసంప్రయోగ క్షుత్పిపాసా జరామృత్యురోగ శోకాద్యై రభిహతేఽస్మిం చ్ఛరీరే కిం కామోపభోగైః. ౩. సర్వం చే దం క్షయిష్ణు పశ్యామో యథేమే దంశమశకాదయ స్తృణవన్నశ్యత యోద్భూత ప్రధ్వంసినః. ౪. అథ కి మేతై ర్వా పరేఽన్యే మహాధను ర్ధరా శ్చక్రవర్తినః కేచి త్సుద్యుమ్నేంద్రద్యుమ్న కువలయాశ్వ య వనాశ్వ వధ్రియాశ్వా అశ్వపతి శ్శశిబిందు ర్హరిశ్చంద్రో ఽంబరీషోన నుక్త స్స్వయాతిర్యయాతి రనరణ్యోక్ష [1]సేనాదయోథ మరుద్భరత ప్రభృతయో రాజానో మిషతో బంధువర్గస్య మహతీం శ్రియం త్య క్త్వాస్మాల్లోకా దముం లోకం ప్రయాంతి. ౫. అథ కి మేతై ర్వా పరేఽ న్యే గంధర్వాసురయక్షరాక్షసభూతగణపిశాచోరగగ్రహాదీనాం నిరోధ నం పశ్యామః. ౬. అథ కి మేతై ర్వాన్యానాం శోషణం మహార్ణవా నాం శిఖరిణాం ప్రపతనంధ్రువస్య ప్రచలన మస్థానంవా తరూణాం నిమ జ్జనం పృథివ్యాః స్థానా దపసరణం సురాణాం సోఽహమిత్యే[2]తస్మిం త్సం సారే కిం కామోపభోగై ర్యై రేవాశ్రిత స్యాసకృ దిహా వర్తనం దృశ్య త ఇత్యుద్ధర్తు మర్హసీత్యం[3]ధూదపానస్థో భేక ఇవాహ మస్మిం త్సంసారే భగవం స్త్వన్నో గతి స్త్వన్నో గతి రితి. ౭.

1 సేనోక్థ మరు. 2 త్యేతద్విధేఽస్మి న్ త్సం. 3 ధోద.

ద్వితీయః ప్రపాఠకః.

అథ భగవాంచ్ఛా కాయన్య స్సుప్రీతోఽబ్రవీ ద్రాజానం మహా రాజ బృహద్రథేక్ష్వాకువంశధ్వజశీర్షాత్మ[1]జ్ఞః కృతకృత్య స్త్వం మరున్నా మ్నో విశ్రుతోఽసీ త్యయం వావ ఖల్వాత్మా తే కతమో భగవా న్వ ర్ణ్యఇతితగ్ హోవాచేతి. ౧. య ఏషో బాహ్యావష్టంభనే నోర్ధ్వము త్క్రాంతో వ్యథమానోఽవ్యథమాన స్తమః ప్రణుద త్యేష ఆత్మే త్యా హ భగవా నథ య ఏష సంప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం జ్యోతి రుపసంపద్య స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హో వాచైత దమృత మభయ మేతద్బ్రహ్మేతి. ౨. అథ ఖల్వియం బ్రహ్మ విద్యా సర్వోపనిషద్విద్యా వా రాజ న్నస్మాకం భగవతా మైత్రేయేణ వ్యాఖ్యాతాహం తే కథయిష్యామీ త్యథాపహతపాప్మాన స్తిగ్మతేజస ఊర్ధ్వ రేతసో వాలఖిల్యా ఇతి శ్రూయంతేఽథై తే ప్రజా ప్రజాపతి మబ్రు వన్భగవం చ్ఛకట మివా చేతన మిదం శరీరం క స్యైష ఖ ల్వీదృశో మహి మాతీంద్రియభూతస్య యేనై త ద్విధ మిదం చేతనవత్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచో దయితాస్య కో భగవ న్నేత దస్మాకం బ్రూహీతి తాన్ హోవాచ. 3. యో హ ఖలు వాచోపరి సః శ్రూయతే స వా ఏష శుద్ధః పూత శ్శూ న్య శ్శాంతో ఽప్రాణో ఽ నిరాత్మానంతో ఽక్షయ్య స్స్థిరః శాశ్వతో ఽజః స్వతంత్రః స్వే మహిమ్ని తిష్ఠ త్యనేనేదం శరీరం చేతనవ త్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా వైషోఽస్యేతి తే హోచు ర్భగవ న్కథ మనేనేదృశేనా నిచ్ఛేనైత ద్వి ధమిదం చేతన వ త్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా వైషోఽ స్యేతి కథమితి తా న్హోవాచ. ౪. సవా ఏష సూక్ష్మో గ్రాహ్యో దృశ్యః పు రుషసంజ్ఞో బుద్ధిపూర్వ మిహైవావ ర్తతేఽంశేన సుషు ప్తస్యైవ బుద్ధి పూర్వం నిబోధయత్యథ యో హ ఖలువా వైతస్యాం శోఽయం య శ్చేతన మాత్రః ప్రతిపురుషం క్షేత్రజ్ఞః సంకల్పాధ్యవసాయాభి మానలింగః ప్రజాపతి ర్విశ్వాఖ్య స్తేన చేతనే నేదం శరీరం చేతనవత్ప్ర తిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా వైషోఽస్యేతి తేహోచు ర్భగవ న్నీదృ శస్య కథ మంశేన వ ర్తనమితి తా న్హోవాచ. ౫. ప్రజాపతి ర్వా ఏషోఽ గ్రే తిష్ఠ త్స నారమతైక స్స ఆత్మాన మభిధ్యాయ బహ్వీః ప్రజా

1 జ్ఞ.

అసృజ త్తా అస్తైవా అప్రబుద్ధా [1]స్థాణురివ తిష్ఠమానా అపశ్య త్సనార
మత సోఽమన్య తైతాసాం ప్రతిబోధనా యాభ్యంతరం ప్రవిశా నీత్యథ
సవాయు మి వాత్మానం కృత్వాభ్యంతరం ప్రావిశ త్సఏకో నావిశ
త్సపంచధాత్మానం ప్రవిభ జ్యోచ్యతే యః ప్రాణోఽపానస్సమాన
ఉదానో వ్యాన ఇతి. ౬. అథ యోఽయ మూర్ధ్వ ముత్క్రామతీ
త్యేషవావ సప్రాణోఽథ యోఽయమవాఞ్చం సంక్రామత్యేషవావ
సోఽపానోఽథ యోఽయం స్థవిష్ఠ మన్నధాతు మపానే స్థాపయ త్యణిష్ఠం
చాంగేఽంగేసమున్నయత్యేషవావ సమానోఽథ యోఽయం పీతా
సిత ముద్గిరతి నిగిరతీతి చైషవావ స ఉదానోఽథ యేనైతా స్సిరా
అనువ్యాప్తా ఏషవావ స వ్యానః. ౭. అథోపాంశు రంతర్యా మ్యభి
భవ త్యంతర్యామ ఉపాంశు మేతయో రంతరాళే చౌష్ణ్యం ప్రాస్రవ ద్యౌ
దౌష్ణ్యం స పురుషోఽథ యః పురుష స్సోఽగ్ని ర్వైశ్వానరోఽప్యన్య
త్రా ప్యుక్త మయ మగ్ని ర్వైశ్వానరో యోఽయమంతః[2]పురుషే యే
నేద మన్నం పచ్యతే య దిద మద్యతే త స్యైష ఘోషో భవతి
య దేత త్కర్ణావపిధాయ శృణోతి స య దోత్క్రమిష్య న్భవతి
నైనం ఘోషం శృణోతి. ౮. సవా ఏషపంచధాఽఽత్మానం ప్రవిభజ్య
నిహితో గుహాయాం మనోమయః, ప్రాణశరీరో [3]భారూప స్సత్యసం
కల్ప ఆత్మేతి సవా ఏషోఽస్యహృదంతరే తిష్ఠ న్కృతార్థోఽమన్యతార్థా
[4]నశ్నామీ త్యతః స్వానీమాని భిత్త్వోదితః పంచభీ రశ్మిభి ర్విషయానత్తి
తిబుద్ధీంద్రియాణియా నీమాన్యేతా న్యస్య రశ్మయః కర్మేంద్రియాణ్యస్య
హయా రథశ్శరీరం మనో నియంతా ప్రకృతమయోఽస్య ప్రతోదనేన
ఖల్వీరితం పరిభ్రమతీదం శరీరం చక్రమివ మృతేచ నేదం శరీరం చేత
నవత్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా చైషోఽస్యేతి. ౯. సవా ఏష ఆత్మే
త్యదో వశం నీత ఇవ సితాసితైః కర్మఫలై రభిభూయమాన ఇవప్రతిశరీ
రం చర త్యవ్యక్తత్వా త్సూక్ష్మత్వా దదృశ్యత్వా దగ్రాహ్యత్వా న్నిర్మ
మ త్వాచ్చానవస్థో కర్తా క ర్తైవావస్థితః. ౧౦. సవా ఏష శుద్ధః స్థిరోఽ
చలశ్చాఽలేపోఽవ్యగ్రో నిస్పృహః, ప్రేక్షకవ దవస్థితః స్వస్వచరితభు
గ్గుణమయేన పటే నాత్మాన మంతర్ధాయావస్థిత ఇత్యవస్థిత ఇతి. ౧౧.

1 అప్రాణాఇవ. 2 పురుషే. 3 బహురూపః. 4 నసానీత్యతః.

తృతీయః ప్రపాఠకః.

తే హోచు ర్భగవ న్యద్యేవ మ స్యాత్మనో మహిమానం సూచయ త్యన్యోఽపరః కోఽయమాత్మా యోఽయం సితాసితైః కర్మ ఫలై రభిభూయమాన స్సదసద్యోని మాపద్యత ఇ త్యవాచీం వోర్ధ్వాం వా గతిం ద్వంద్వై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీతి కతమ ఏష ఇతి తాన్హోవాచ. ౧. అస్తి ఖల్వన్యోఽపరో భూతాత్మా యోఽయం సితాసితైః కర్మఫలై రభిభూయమాన స్సదస ద్యోని మాపద్యత ఇత్యవాచీం వోర్ధ్వాం గతిం ద్వంద్వై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీ త్యస్యోపవ్యాఖ్యానం పంచతన్మాత్రాణి భూతశబ్దేనోచ్యంతే పంచమహాభూతాని భూతశబ్దేనోచ్యంతేఽథ తేషాం య స్సముదాయ శ్శరీర ము క్త మథ యోహ ఖలువావ శరీర మిత్యు క్తం స భూతా త్మే త్యు క్త మథాస్తి త స్యాత్మా బిందురివ పుష్కర ఇతి స వా ఏషోఽభిభూతః ప్రాకృతై ర్గుణై రిత్యతోఽభిభూతత్వా త్సంమూఢత్వం ప్రయాత్య సమ్మూఢత్వా దాత్మస్థం ప్రభుం భగవంతం కారయితారం నాపశ్య ద్గుణౌఘై స్తప్యమానః కలుషీకృత శ్చాస్థిర శ్చంచలో లోలుప్యమాన స్సస్పృహో వ్యగ్ర శ్చాభి[1]మానిత్వం ప్రయాత ఇ త్యహం స మమేదమిత్యేవం మన్యమానో నిబధ్నా త్యాత్మనాత్మానం జాలే నేవ ఖచరః కృతస్యానుఫలై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీతి. ౨. అథాన్యత్రా ప్యు క్తం యః కర్తా సోఽయం వై భూతాత్మా కరణైః కారయితాంతః పురుషోఽథ యథాఽగ్నినాఽయఃపిండో వాఽభిభూతః క ర్తృభి ర్హన్యమానో నానాత్వ ముపై త్యేవం వా వఖల్వసౌ భూతాత్మాంతఃపురుషేణాభిభూతో గుణై ర్హన్యమానో నానాత్వ ముపైత్యథ య త్త్రిగుణం చతురశీతి లక్షయోనిపరిణతం భూతగణ మేత ద్వై నానాత్వస్య రూపం తాని హవా ఇమాని గుణాని పురుషేణేరితాని చక్ర మివ చక్రిణేత్యథ యథాయః పిండే హన్యమానే నాగ్ని రభిభూయ త్యేవం నాభిభూయ త్యసౌ పురుషోఽభిభూయ త్యయం భూతాత్మోపసంశ్లిష్టత్వాదితి 3. అథాన్యత్రా ప్యు క్తం శరీర మిదం మైథునా దేవో ద్భూతం సంవి ద్వ్యపేతం నిరయ ఏవ మూత్ర ద్వారేణ నిష్క్రాంత మస్థిభిశ్చి

1 మానత్వం.

తం మాంసేనానులిప్తం చర్మణావబద్ధం విణ్మూత్రపిత్తకఫమజ్జామేదోవ
సాభిరన్యైశ్చ మలైర్బహుభిః పరిపూర్ణం కోశ ఇవధనేనేతి. ౪. అథా
న్యత్రాప్యుక్తం సంమోహం భయం విషాదో నిద్రా తంద్రీ వ్రణో జరా
శోకః క్షుత్పిపాసా కార్పణ్యం క్రోధో నాస్తిక్య మజ్ఞానం మాత్సర్యం
వైకారుణ్యం మూఢత్వం నిర్వ్రీడత్వం నికృతత్వ ముద్ధతత్వ మసమత్వ
మితి తామసాన్విత స్తృష్ణా స్నేహో రాగో లోభో హింసా రతిర్దృష్టి
ర్వ్యాపృతత్వ మీర్ష్యా కామ మవస్థితత్వం చంచలత్వం జిహీర్షార్థోపార్జ
నం మిత్రానుగ్రహణం పరిగ్రహావలంబో నిష్టేష్వింద్రియార్థేషు ద్విష్టిరి
ష్టేష్వభిషంగ ఇతి రాజసాన్వితైః పరిపూర్ణ ఏతైరభిభూత ఇత్యయంభూ
తాత్మా తస్మాన్నానారూపాణ్యాప్నోతీత్యాప్నోతీతి. ౫.

చతుర్థః ప్రపాఠకః.

*తేహ ఖల్వథోర్ధ్వరేతసోఽతివిస్మితా అతి సమేత్యోచుర్భగ
వన్నమస్తే త్వం నశ్శాధి త్వమస్మాకం గతిరన్యా న విద్యత ఇత్యస్య కోఽతిథి
ర్భూతాత్మనో యేనేదం హిత్వాత్మన్యేవ సాయుజ్య ముపైతి తాన్హో
వాచ. ౧. అథాన్యత్రాప్యుక్తం మహానదీషూర్మయ ఇవ నివర్తక మస్య
యత్పురాకృతం సముద్ర వేలేవ దుర్నివార్య మస్య మృత్యోరాగమ
నం సదసత్ఫలమయైర్హి పాశైః పశురివ బద్ధం బంధనస్థస్యేవాస్వాతం
త్ర్యం యమవిషయస్థ ఇవ బహుభయావస్థం మదిరోన్మత్త ఇవామోద
మదిరోన్మత్తం పాప్మనా గృహీత ఇవ భ్రామ్యమాణం మహోరగదష్ట
ఇవ విపద్దష్టం మహాంధకార ఇవ రాగాంధ మింద్రజాల మివ మాయామ
యం స్వప్న ఇవ మిథ్యాదర్శనం కదలీగర్భ ఇవాసారం నట ఇవ క్షణవే
షం చిత్రభిత్తిరివ మిథ్యామనోరమ మిత్యథోక్తమ్, శబ్దస్పర్శాదయో
యేఽర్థా అనర్థా ఇవ తే స్థితాః, యేషాం సక్తస్తు భూతాత్మా న స్మరేచ్చ
పరంపదమ్. ౨. అయం వావ ఖల్వస్య ప్రతివిధిర్భూతాత్మనో యదేవ
విద్యాధిగమ స్స్వధర్మ స్యానుసరణం స్వాశ్రమేష్వేవానుక్రమణం స్వధ
ర్మ ఏవ సర్వం ధత్తే స్తంభశాఖే చేతరాణ్యనేనోర్ధ్వభాగ్భవత్యన్య
థాధః పతత్యేష స్వధర్మోఽభిహితో యో వేదేషు న స్వధర్మాతిక్రమే
ణాశ్రమీ భవత్యాశ్రమేష్వేవావస్థిత స్తపస్వీ చేత్యుచ్యత ఏత ద

* అయ మధికపాఠః,

ప్యుక్తం నాతపస్కస్యాత్మ[1]జ్ఞానాధిగమః కర్మ శుద్ధిర్వేత్యేవం హ్యాహ, తపసా ప్రాప్యతే సత్వం సత్వా త్సంప్రాప్యతే మనః, మనసా ప్రాప్యతే త్వాత్మా హ్యాత్మా[2]ప్త్యానివ ర్తతఇతి.3. (అత్రైతేశ్లోకా భవంతి)'యథా నిరింధనో వహ్ని స్స్వయోనా వుపశామ్యతి,తథా వృత్తిక్షయా చ్చిత్తం స్వయోనా వుపశామ్యతి, స్వయోనావుపశాంతస్య మనస స్సత్యకామినః, ఇంద్రియార్థావిమూఢస్యానృతాః కర్మవశానుగాః, చిత్తమేవ హి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్, యచ్చిత్త స్తన్మయోభవతి గుహ్యమేత త్సనాతనమ్, చిత్తస్య హి ప్రసాదేన హంతి కర్మ శుభాశుభమ్, ప్రసన్నాత్మాఽఽత్మని స్థిత్వా సుఖ మవ్యయ మశ్నుతే,సమాస క్తం యథా చిత్తం జంతోర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మణి స్యాత్తత్కో న ముచ్యేత బంధనాత్, మనో హి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవచ అశుద్ధం కామసంకల్పం శుద్ధం కామవివర్జితమ్; లయవిక్షేపరహితం మనః కృత్వా సునిశ్చలమ్, యదా యా త్యమనీభావం తదా తత్పరమం పదమ్, తావదేవ నిరోద్ధవ్యం హృది యావత్క్షయం గతమ్, ఏతజ్జ్ఞానంచ మోక్షంచ శేషాస్తు గ్రంథవిస్తరాః. సమాధినిర్ధూతమలస్య చేతసో నివేశిత స్యాత్మని యత్సుఖంభవేత్, న శక్యతే వర్ణయితుం గిరా తదా స్వయం తదంతఃకరణేన గృహ్యతే. అప అప్స్వగ్ని రగ్నౌ వావ్యోమ్ని వ్యోము న లక్షయేత్, ఏవ మంతర్గతం చిత్తం పురుషః ప్రతిముచ్యతే, మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధాయ విషయాసక్తం ముక్త్యైనిర్విషయం స్మృత' మితి. అథ యథేయం కౌత్సాయని స్తుతిః, త్వం బ్రహ్మా త్వంచ వై విష్ణు స్త్వం రుద్ర స్త్వం ప్రజాపతిః,త్వమగ్ని ర్వరుణో వాయు స్త్వమింద్ర స్త్వం నిశాకరః, త్వం మను స్త్వంయమ శ్చ త్వం పృథివీ త్వ మథాచ్యుతః, స్వార్థేస్వాభావికేఽర్థేచ బహుధా తిష్ఠసే దివి, విశ్వేశ్వర నమస్తుభ్యం విశ్వాత్మా విశ్వకర్మకృత్, విశ్వభుగ్విశ్వమాయ స్త్వం విశ్వక్రీడారతి ప్రభుః, నమ శ్శాంతాత్మనే తుభ్యం నమో గుహ్యతమాయచ, అచింత్యాయాప్రమేయాయ అనాదినిధనాయ చేతి. ౪. తమో వా ఇద మేక మాస తత్ప

1 ధ్యానేఽధి. 2 పత్న్యానివ రథ.

శ్చ త్తత్పరేణేరితం విషయత్వం ప్రయాత్యేత ద్వై రజసో రూపం తద్రజః ఖల్వీరితం విషయత్వం ప్రయాత్యేతద్వై తమసోరూపం తత్తమః ఖల్వీరితం తమసస్సంప్రాస్రవత్యేతద్వై సత్త్వస్య . రూపం తత్సత్త్వమేవేరితం తతో రసః సంప్రాస్రవ త్సోఽంశోఽయం యశ్చేతన మాత్రః ప్రతిపూరుషం క్షేత్రజ్ఞ స్సఙ్కల్పాధ్యవసాయాభిమానలింగః ప్రజాపతి స్తస్య ప్రోక్తా అగ్ర్యా స్తనవో బ్రహ్మా రుద్రో విష్ణు రిత్యథ యో హ ఖలువావాస్య రాజసోఽంశోఽసౌ సయోఽయం బ్రహ్మాథయో హ ఖలు వావాస్య తామసాంశోఽసౌ స యోఽయం రుద్రోఽథయోహ ఖలు వావాస్య సాత్త్వికాంశోఽసౌ సయోఽయం విష్ణు స్సవా ఏష ఏకధా త్రిధాభూతోఽష్టధై కాదశధా ద్వాదశధా పరిమితధా చోద్భూ తఉద్భూతత్వా ద్భూతేషు చరతి ప్రతిష్ఠా సర్వభూతానామధిపతి ర్బభూ వేత్యసావాత్మాఽంతర్బహిశ్చాంతర్బహిశ్చ. ౪.

పఞ్చమః ప్రపాఠకః.

ద్విధా వా ఏష ఆత్మానం బిభ ర్త్యయం యః ప్రాణో యశ్చా సా వాదిత్యోఽథ ద్వావా ఏతా వాస్తాం పంచధా నామాంతర్బహి శ్చా హోరాత్రే తౌ వ్యావర్తేతే అసౌవా ఆదిత్యో బహి రాత్మాంతరాత్మా ప్రాణో బహిరాత్మాగత్యాంతరాత్మానానుమీయతే, గతి రిత్యేవం హ్యా హ యః కశ్చిద్విద్వాన పహతపాప్మాఽధ్యక్షోఽవదాతమనా స్త న్నిష్ఠ ఆవృత్త చక్షు స్సోఽంతరాత్మాఽగత్య బహిరాత్మనోఽనుమీయతే గతి రిత్యేవం హ్యాహాథయ ఏషోఽ స్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషో యః పశ్యతి మాం హిరణ్యవత్స ఏషోఽంతరే హృత్పుష్కర ఏవాశ్రి తోఽన్నమత్తి. ౧. అథ య ఏషోఽంతరే హృత్పుష్కరఏవాశ్రి తోఽన్నమత్తి సఏషోఽగ్నిర్దివి శ్రిత స్సౌరః కాలాఖ్యోఽ దృశ్య స్సర్వ భూతాన్నమత్తి కః పుష్కరః కి మయం వేదం వావ తత్పుష్కరం యోఽయ మాకాశోఽ స్యేమా శ్చతస్రో దిశశ్చతస్ర ఉపదిశ స్సంస్థా అయ మర్వాగగ్నిః పరత ఏతా ప్రాణాదిత్యా వేతావుపాసీతోమిత్య క్షరేణ వ్యాహృతిభి స్సావిత్ర్యా చేతి. ౨. ద్వేవావ బ్రహ్మణో రూపే మూర్తంచామూర్తం చాథ యన్మూర్తం తదసత్యం యదమూర్తం తత్స త్యంతద్బ్రహ్మ యద్బ్రహ్మ తజ్జ్యోతి ర్యజ్జ్యోతిస్సఆదిత్య స్సవా ఏష ఓమి

త్యేతదాత్మా త్రేధాత్మానం వ్యకురుత ఓ మితి తిస్రో మాత్రా ఏతాభి స్సర్వ
మిదమోతంప్రోతం చైవాస్మి న్నిత్యేవం హ్యా హైతద్వా ఆదిత్య ఓమిత్యే
వం ధ్యాయం స్తథాఽఽత్మానం యుంజీతేతి. ౩. అథాన్యత్రాప్యుక్త
మథఖలు య ఉద్గీథ స్సప్రణవో యః ప్రణవ స్సఉద్గీథ ఇత్యసావాది
త్య ఉద్గీథ ఏష ప్రణవం ఇత్యేవం హ్యా హోద్గీథః ప్రణవాఖ్యం ప్రణే
తారం నామరూపం విగతనిద్రం విజర మవిమృత్యుం పునః పంచధా
జ్ఞేయం నిహితం గుహాయా మిత్యేవం హ్యా హోర్ధ్వమూలం వా ఆబ్రహ్మ
శాఖాఆకాశవాయ్వగ్న్యుదక భూమ్యాదయ ఏకేనాత్త మేతద్బ్రహ్మ
త త్తస్యై త త్తే య దసా వాదిత్య ఓ మిత్యేతదక్షరస్య చైత త్తస్మాదోమి
త్య నైనైతదుపాసీతాజస్రమిత్యేకోఽరసం బోధయితాత ఇత్యేవం
హ్యా హైతదేవాక్షరం పుణ్య మేత దేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి
తస్య తత్. ౪. అథాన్యత్రా ప్యుక్తం స్వనయ త్యేషాస్య తనూ ర్యా ఓ మి
తి స్త్రీపున్నపుంసకమితి లింగవత్యేషాథాగ్ని ర్వాయు రాదిత్య ఇతిభా
స్వత్యేషాథ రుద్రో విష్ణు రిత్యధిపతి రిత్యేషాథ గార్హపత్యో దక్షిణా
గ్ని రాహవనీయ ఇతి ముఖవత్యేషాథ ఋగ్యజుస్సామేతి
విజానాత్యేషాథ భూర్భువస్స్వరితి లోకవత్యేషాథ భూతం భవ్యం భవి
ష్యదితి కాలవత్యేషాథ ప్రాణోఽగ్ని స్సూర్యఇతి ప్రతాపవత్యేషా
థాన్న మాప శ్చంద్రమా ఇత్యాప్యాయనవత్యేషాథ బుద్ధిర్మనోఽహం
కారఇతి చేతనవత్యేషాథ ప్రాణోఽపానోవ్యానఇతి ప్రాణవత్యే కేత్యజా
మిత్యుక్తైతాహప్రస్తోతార్పితాభవతీత్యేవం హ్యాహైత ద్వై సత్యకా
మపరం చాపరంచ యదోమిత్యేతదక్షర మితి. ౫. అథ వ్యాత్తంవా
ఇద మాసీ త్సత్యం ప్రజాపతి స్తప స్తప్త్వా అనువ్యాహర ద్భూర్భువ
స్స్వరిత్యేషా హ్యథ ప్రజాపతే స్థవిష్ఠా తనూ ర్యా లోకవతీతి స్వరి త్య
స్యాః శిరోనాభిర్భువో భూః పాదా ఆదిత్య శ్చక్షురాయత్తః పురుష
స్య మహతో మాత్రా శ్చక్షుషా హ్యయం మాత్రా శ్చరతి సత్యంవైచ
క్షురక్షిణ్యపస్థితోహి పురుషస్సర్వార్థేషు వదత్యేతస్మా ద్భూర్భువస్స్వ
రిత్యుపాసీతాన్నం హి ప్రజాపతి ర్విశ్వాత్మా విశ్వచక్షు రివోపాసితో
భవతీత్యేవంహ్యాహైషా వై ప్రజాపతి ర్విశ్వభృ త్తనూ రేతస్యా మి
దం సర్వ మంత ర్హితమస్మింశ్చ సర్వస్మి న్నేషాంత ర్హితేతి తస్మా దేషోపాసీ

తేతి. ౯. తత్సవితుర్వరేణ్య మిత్యసౌ వా ఆదిత్య స్సవితా సవా ఏవం ప్రవరణాయ ఆత్మకామేనేత్యాహు ర్బ్రహ్మ వాదినోఽథభర్గో దేవస్యధీ మహీతి సవితా వై తేఽవస్థితా యోఽస్య భర్గః కం సంచింతయామీత్యా హు ర్బ్రహ్మవాదినోఽథ ధియో యోనః ప్రచోదయాదితి బుద్ధయో వై ధియ స్తాయోఽస్మాకం ప్రచోదయాదిత్యాహుర్బ్రహ్మవాదినోఽథ భర్గ ఇతి యోహవా అస్మి న్నాదిత్యే నిహిత స్తారకోఽక్షిణిచైష భర్గా ఖ్యో భాభి ర్గతి రస్య హీతి భర్గో భర్జతి వైష భర్గ ఇతి రుద్రో బ్రహ్మ వాదినోఽథ భర్గ ఇతి భాసయ తీమా న్లోకా నితి రంజయతీమాని భూ తాని గచ్ఛత ఇతి గచ్ఛ త్యస్మి న్నాగచ్ఛత్యస్మా ఇమాః ప్రజా స్తస్మా ద్భారకత్వా ద్భర్గశ్శత్రుం త్సూయమానత్వా త్సూర్య స్సవనా త్సవి తాదానా దాదిత్యః పవనాత్పావమానోఽథాయోఽథాయనా దాదిత్య ఇత్యేవం హ్యాహ ఖల్వాత్మనాత్మాఽమృతాఖ్య శ్చేతా మంతా గంతా స్రష్టాఽనందయితా కర్తా వక్తా రసయితా ఘ్రాతా స్పర్శయితాచ విభుర్విగ్రహే సన్నివిష్టా ఇత్యేవం హ్యాహాథ యత్ర ద్వైతీభూతం విజ్ఞా నంతత్రహి శృణోతి పశ్యతి జిఘ్రతీతి రసయతేచైవ స్పర్శయతి సర్వమా త్మా జానీతేతి యత్రా ద్వైతీభూతం విజ్ఞానం కార్యకారణనిర్ముక్తం నిర్వ చన మనౌపమ్యం నిరుపాఖ్యం కిం తదంగవాచ్యమ్. ౭. ఏష హి ఖల్వా త్మేశాన శ్శంభు ర్భవో రుద్రః ప్రజాపతి ర్విశ్వసృ ద్ధిరణ్యగర్భ స్సత్యం ప్రాణో హంస శ్శాస్తా విష్ణు ర్నారాయణోఽర్క స్సవితా ధాతా సమ్రా డింద్ర ఇందు రితి య ఏష తపత్యగ్నినా పిహిత స్సహస్రాక్షేణ హిరణ్మయేనాండే నైష వావ విజిజ్ఞాసితవ్యోఽన్వేష్టవ్య స్సర్వభూతే భ్యోఽభయం దత్వారణ్యం గత్వాథ బహిః కృత్వేంద్రియార్థా న్స్వాచ్ఛ రీరా దుపలభతేఽథైన మితి, విశ్వరూపం హరిణం జాతవేదసం పరాయ ణం జ్యోతి రేకం తపంతమ్, సహస్రరశ్మి శ్శతధావర్తమానః ప్రాణః ప్రజానా ముదయత్యేష సూర్యః.

ఓమ్ ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఇతి మైత్రాయణ్యుపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౫. ఋగ్వేదీయ కౌషీతకి బ్రాహ్మణోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమత్కౌషీతకీవిద్యా వేద్య ప్రజ్ఞామాత్రపరాక్షరమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్త బ్రహ్మమాత్రం విచిన్తయే,
ఓమ్ వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం చిత్రో హ వై గార్గ్యాయణి ర్యక్ష్యమాణ ఆరుణిం వవ్రే సహపుత్రం శ్వేతకేతుం ప్రజిఘాయ యాజయేతి తం హాసీనం పప్రచ్ఛ గౌతమస్యం పుత్రా స్తే సంవృతం లోకే యస్మి న్మాధాస్యస్యన్యమహో బుధ్వోఽధ్వలోకే ధాస్యసీతి స హోవాచ నాహమేత ద్వేద హంతా చార్యం ప్రచ్ఛానీతి సహ పితర మాసాద్య పప్రచ్ఛేతీతి మాప్రాక్షీ త్కథం [1]బ్రవాణీతి స హోవాచాహ మప్యేతన్న వేద సదస్యేవ వయంస్వాధ్యాయ మధీత్య హరామహే యన్నః పరే దదత్యేహ్యుభౌ గమయిష్యావ ఇతి. ౧.సహసమిత్పాణి శ్చిత్రం గార్గ్యాయణిం ప్రతిచక్రా ముపాయానీతి తం హోవాచ బ్రహ్మా[3]ర్ఘోఽసి గౌతమ యో మానముపాగా [3]దేహి త్వా జ్ఞపయిష్యామీతి. ౧. సహోవాచ యేవై కే చాస్మా ల్లోకాత్ప్రయంతి చంద్రమసమేవ తే సర్వే గచ్ఛంతి తేషాం ప్రాణైః పూర్వపక్ష ఆప్యాయతేఽథాపరపక్షే న ప్రజనయత్యేతద్వై స్వర్గస్య లోకస్య ద్వారం యశ్చంద్రమా స్తం యత్ప్రత్యాహ తమతిసృజతే య ఏనం ప్రత్యాహ త మిహ వృష్టిర్భూత్వావర్షతి త ఇహ కీటో వా పతంగో వా శకునిర్వా శార్దూలో వా సింహో వా మత్స్యో వా పరశ్వావా పురుషో వాన్యోవై తేషు స్థానేషు ప్రత్యాజాయతే యథాకర్మ యథావిద్యం తమాగతం పృచ్ఛతి కోఽసీతి తం ప్రతిబ్రూయాత్. విచక్షణాదృతవో రేత ఆభృతం పంచ దశా త్ప్రసూతా [4]త్పిత్ర్యావతత్ స్తనమా పుంసి క ర్తర్యేర యధ్వం పుంసా కర్త్రా మాతరి మాసిషిక్త స్సజాయమాన ఉపజాయమానో ద్వాదశత్రయోదశ ఉపమాసో ద్వాదశ

1 ప్రతిబ్రవాణీతి. 2 హ్వోఽసి. 3 ఏహి. 4 పిత్ర్యావత స్తన్మాపుంసి...యధ్వం.

త్రయోదశేన పిత్రా సంతద్విదేఽహం [1]తవ ఋతవో మర్త్యవ ఆరభ
ధ్వం తేన సత్యేన తపసర్తురస్మ్యార్తవోఽస్మి కోఽసి త్వమసీతి తమతి సృజ
తే. ౨. [2]తమేతం దేవయానం పంథాన మాసాద్యాగ్నిలోక మాగచ్ఛతి
స వాయులోకం స వరుణలోకం స ఆదిత్యలోకం స ఇంద్రలోకం స
ప్రజాపతిలోకం స బ్రహ్మలోకం తస్య హవా ఏతస్య బ్రహ్మలోకస్యారో
హ్రదో ముహూర్తాయేష్టిహా విరజా [3]నదీల్యో వృక్షస్సాయుజ్యం సంస్థా
న మపరాజిత మాయతనం మింద్రప్రజాపతీ ద్వారగోపౌ విభుంప్రమి
తం విచక్షణాసంధ్యమితౌజాః పర్యంకః ప్రియాచ మానసీప్రతిరూపా
చ్చ చాక్షుషీ పుష్పాణ్యాదాయావయతౌ వై చ జగత్యంబాశ్చాంబా
వయవాశ్చాప్సరసోఽంబయా నద్యస్త మిత్థం విదా గచ్ఛంతి తం బ్ర
హ్మా హాభిధావత మమ యశసా విరజాంవాఽయం పాలయ న్నదీం ప్రాపన
వాఽయం జిగీష్యతీతి. 3. తం పంచశతాన్యప్సరసాం ప్రతి ధావం
తి శతం మాలాహస్తాః శ్శత మాంజనహస్తాః శ్శతం చూర్ణహస్తాః శ్శతం
వాసోహస్తాశ్శతం[4]ఫణాహస్తా స్తం బ్రహ్మాలంకారేణాలంకుర్వంతి స బ్రహ్మా
లంకారేణాలంకృతో బ్రహ్మావిద్వా న్బ్రహ్మైవాభిప్రైతి స ఆగచ్ఛత్యా
రం హ్రదం తన్మనసాఽత్యేతి తమృత్వా సంప్రతి విదో మజ్జంతి ఆగచ్ఛతి ము
హూర్తాన్యేష్టి హా స్తస్మా దపద్రవంతి స ఆగచ్ఛతి విరజాం నదీం తాంమ
నసైవాత్యేతి తత్సుకృతదుష్కృతే ధూనుతే తస్య ప్రియా జ్ఞాతయస్సు
కృత ముపయంత్యప్రియా దుష్కృతం తద్యథా రథేన ధావయ న్రథచ
క్రే పర్యవేక్షత ఏవ మహోరాత్రే పర్యవేక్షత ఏవం సుకృతదుష్కృతే
సర్వాణిచ ద్వంద్వాని స ఏష విసుకృతో విదుష్కృతో బ్రహ్మావిద్వాన్
బ్రహ్మైవాభిప్రైతి. ౪. స ఆగచ్ఛతి తిల్యం వృక్షం తం బ్రహ్మగంధః ప్రవిశ
తి స ఆగచ్ఛతి సాయుజ్యం సంస్థానం తం బ్రహ్మ స ప్రవిశతి స ఆగచ్ఛత్య
పరాజిత మాయతనం తం బ్రహ్మతేజః ప్రవిశతి స ఆగచ్ఛతీంద్రప్రజా
పతీ ద్వారగోపౌ తావస్మా దపద్రవత స్స ఆగచ్ఛతి విభుప్రమితం తం బ్ర
హ్మయశః ప్రవిశతి స ఆగచ్ఛతి విచక్షణామాసందీం [5]సా ప్రజ్ఞాప్రజ్ఞయా

---

1 ప్రతితద్విదేహంతన్మ ఋతవో. 2 స ఏతం దేవయానం. 3 నదీతిల్యో... సాయుజ్యం సంస్థా. 4 కణా. 5 బృహద్రథన్తరే సామని పూర్వౌపాదౌ శ్యైత నౌధసే చాపరౌ పాదౌ వైరూప వైరాజే శాక్వర రైవతే తిరశ్చీసా ప్రజ్ఞా.

హి విపశ్యతి స ఆగచ్ఛత్యమితౌజసం పర్యంకంతం సప్రాణ స్తస్యభూతంచ భవిష్యచ్చ పూర్వౌ పాదౌ శ్రీశ్చేరా చాపరౌ బృహద్రథంతరే అనూచ్యే భద్రయజ్ఞాయజ్ఞీయేశీర్షణ్యమృచ శ్చ సామాని చ ప్రాచీనా[1]గానం యజూంషి తిరశ్చీనాని సోమాంశవ ఉపస్తరణ ముద్గీథ ఉపశ్రీశ్శ్రీరుపబర్హణం తస్మిన్ బ్రహ్మాస్తే తమిత్థంవి త్పాదే నైవాగ్ర ఆరోహతి తంబ్రహ్మాహ కోఽసీతి తం ప్రతిబ్రూయాత్.౫.ఋతురస్మ్యార్తవోఽస్మ్యాకాశా ద్యోనేస్సంభూతో [2]హ వై తత్సంవత్సరస్య తేజోభూతస్య భూత స్యాత్మభూతస్య త్వ మాత్మాసి య స్త్వమసి సోఽహమస్మీతి త మాహ కోఽహ మస్మీతి. సత్య మితి బ్రూయా త్కిం త త్సత్య మితి యదన్యద్దేవేభ్యశ్చ ప్రాణేభ్య శ్చ తత్స దథ య ద్దేవాశ్చప్రాణాశ్చ తద్యంత దేతయా వాచా భివ్యాహ్రియతే సత్య మిత్యేతావ దిదం సర్వ మిదం సర్వ మసీ త్యేవైనం తదాహ [3]త మాహ కేన పౌంస్నాని నామాన్యాప్నోతీతి ప్రాణే నేతి బ్రూయా త్కేన స్త్రీనామానీతి వాచేతి కేన నపుంసకనామా నీతి మనసేతి కేన గంధానితి ఘ్రాణేనేతి బ్రూయా త్కేన రూపాణీతి చక్షుషేతి కేన శబ్దా నితి శ్రోత్రే ణేతి కే నాన్నరసానితి జిహ్వయేతి కేన కర్మాణీతి హస్తాభ్యా మితి కేన సుఖదుఃఖ ఇతి శరీరేణేతి కేనానందం రతిం ప్రజాతిమిత్యుపస్థేనేతి కేనేత్యా ఇతి పాదాభ్యా మితి కేన ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామానితి ప్రజ్ఞయేతి ప్రబ్రూయా త్తమాహా పో హైవ ఖలు మే హ్యసా వయం తే లోక ఇతి సాయా బ్రహ్మణి చితి ర్యా వ్యష్టి స్తాం చితిం జయతి తాం వ్యష్టిం వ్యశ్నుతే య ఏవంవేద య ఏవం వేద. ౬.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ప్రాణో బ్రహ్మేతి హ స్మాహ కౌషీతకి స్తస్య హవా ఏతస్య ప్రాణస్య బ్రహ్మణో మనో[4]భూతా వాక్పరి[5]వేష్ట్రీ చక్షుశ్శ్రోత్రం సంశ్రా

1 తానం. 2 భార్యాయై తేతస్సంవత్సరస్య. 3 తదేతచ్ఛ్లోకేనాప్యుక్తమ్. యజూదరస్సామశిరాఅసావృఙ్మూర్తిరవ్యయః, స బ్రహ్మేతిహి విజ్ఞేయ ఋషి ర్బ్రహ్మమయోమహానితితమాహ. 4 దూతం... వేష్ట్రీ చక్షు ర్గోత్రం, శ్రోత్రంసంశ్రావయిత్రయోహ వా ఏతస్య ప్రాణస్య బ్రహ్మణోమనోదూత వేదవాగ్భవతి యశ్చక్షుర్గోప్తృమాన్భవతి.

వయిత్రు తస్మై వా ఏతస్మై ప్రాణాయ బ్రహ్మణ ఏతా స్సర్వా దేవతా అయాచమానాయ బలిం హరంతి తథో ఏవాస్మై సర్వాణి భూతా న్యయాచమానాయైవ బలిం హరంతి య ఏవం వేద తస్యో పనిష న్న యాచే దితి తద్యథా గ్రామం భిక్షిత్వా లబ్ధ్వోపవిశేన్నా హమతో దత్తమశ్నీయామితి య ఏవైనం పురస్తా త్ప్రత్యాచక్షీరం స్తఏ వైన ముపమంత్రయంతే దదామ త ఇ త్యేష ధర్మో యాచితో భవ త్యనంతర స్త్వేవైన ముపమంత్రయంతే దదామతఇతి. ౧. ప్రాణో బ్రహ్మే తిహస్మాహ పైంగ్య స్తస్య హవా ఏతస్యప్రాణస్య బ్రహ్మణోవా క్పరస్తా చ్చక్షురారుంధే చక్షుః పరస్తా చ్ఛ్రోత్ర మారుంధే శ్రోత్రం పరస్తాన్మన ఆరుంధే మనః పరస్తా త్ప్రాణ ఆరుంధే తస్మైవా ఏతస్మై ప్రాణాయబ్ర హ్మణ ఏతా స్సర్వా దేవతా అయాచమానాయ బలిం హరంతి తథో ఏవాస్మై సర్వాణి భూతాన్యయాచమానాయ బలిం హరంతి. యఏ వం వేద తస్యోపనిష న్నయాచే దితి త ద్యథా గ్రామం భిక్షిత్వా లబ్ధ్వో పవిశేన్నాహ మతోదత్త మశ్నీయా మితి య ఏవైనం పరస్తా త్ప్రత్యా చక్షీరం స్తఏ వైన ముపమంత్రయంతే దదామత ఇత్యేషధర్మో యాచి తో భవత్యన్యతర స్త్వే వైన ముపమంత్రయంతే దదామత ఇతి. ౨. అథాతఏకధనావరోధనం య దేకధన మభిధ్యాయా త్పౌర్ణ మాస్యాం వామావాస్యాంవా శుద్ధపక్షేవా పుణ్యే నక్షత్రేఽగ్ని ముపస మాధాయ పరిసమూహ్య పరిస్తీర్య పర్యుక్ష్య పూర్వదక్షిణం జాన్వా వాచ్య స్రువేణ వా చమసేన వా కంసేన వైతా ఆజ్యాహుతీ ర్జుహోతి వా జ్నామ దేవతాఽవరోధినీ సామేఽముష్మా దిద మవ రుంధా తస్యై స్వాహా ప్రాణోనామ దేవతావరోధినీ సా మేఽముష్మా దిద మవరుంధా తస్యైస్వాహా చక్షు ర్నామ దేవతావరోధినీ సా మే ముష్మాదిద మవరుంధా తస్యైస్వాహా శ్రోత్రం నామ దేవతావరోధినీ సా మే ముష్మాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా మనో నామ దేవతా వరోధినీ సా మే ముష్మాదిద మవరుంధా తస్యైస్వాహా ప్రజ్ఞా నామ దేవతావరోధినీ సా మే ముష్మాదిద మవరుంధాతస్యైస్వాహే త్యథ

యశ్శ్రోత్రం సంశ్రావయిత్రు సంశ్రావయిత్రుమాన్ భవతియోవాచం పరివేష్ట్రిం పరివేష్ట్రి మాన్ భవతి తస్మైవా.

ధూమగంధం ప్రజిఘ్రాయాజ్యలేపేనాంగా న్యనువిమృజ్య వాచం
యమోఽభిప్రవ్రజ్యార్థం బ్రువీత దూతం వా ప్రహిణుయా ల్లభతే
హైవ. 3. అథాతో దైవస్స్మరో యస్య ప్రియో బుభూషే ద్యస్యై వా
ఏషాం వై తేషా మే వైతస్మి న్పర్వ ణ్యగ్ని ముపసమాధా యైత యైవా
వృతైతా ఆజ్యాహుతీ ర్జుహోతి వాచం తే మయి జుహోమ్యసౌ
స్వాహా ప్రాణం తే మయి జుహో మ్యసౌ స్వాహా చక్షు స్తే మయి
హోజుమ్యసౌ స్వాహా శ్రోత్రం తే మయి జుహోమ్యసౌ
స్వాహా మన స్తే మయి జుహో మ్యసౌ స్వాహా జుహోతే మయి
జుహోమ్యసౌ స్వాహే త్యథ ధూమగంధం ప్రజఘ్రాయాజ్యలేపే
నాంగా న్యనువిమృజ్య వాచం యమోఽభిప్రవ్రజ్య సంస్పర్శం జిగమిషే
దపి వాతాద్వా సంభాషమాణ స్తిష్ఠే త్ప్రియో హై భవతి స్మరంతి
హైవ భవతి స్మరంతి హైవస్యాత్. ౪. అథాత స్సాయ మన్నం ప్రాత
ర్ధన మంతర మగ్నిహోత్ర మితి [1]చాచక్షతే యావద్వై పురుషో
భాసతే న తావ త్ప్రాణితుం శక్నోతి ప్రాణం తదా వాచి జుహోతి
యావ ద్వై పురుషః ప్రాణితి న తావద్భాషితుం శక్నోతి వాచం తదా
ప్రాణే జుహో త్యేతేనంతే మృతాహుతీ ర్జాగ్రచ్ఛ [2]స్వరూపంచసంతత
మవ్యవచ్ఛిన్నం జుహోత్యథ యా అన్యా ఆహుతయోఽంతవత్య
స్తాః కర్మమయ్యో భవంత్యేత దు వై పూర్వే విద్వాంసోఽగ్నిహో
త్రం జుహ్వాంచక్రుః. ౫. అథ కథం బ్రహ్మేతి హాస్మాహ శుష్క అంగార
మృ గిత్యుపాసీత సర్వాణి హా స్మై భూతాని శ్రైష్ఠ్యా యాభ్యర్చ్యంతే
తద్యజురిత్యుపాసీత సర్వాణి హాస్మై భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ
యుజ్యంతే తత్సామే త్యుపాసీత సర్వాణి హాస్మై భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ
సన్నమంతే తచ్ఛ్రీ త్యుపాసీత తద్యశ ఇ త్యుపాసీత త త్తేజ ఇత్యుపా
సీత తద్యథైత చ్ఛాస్త్రాణాం శ్రీమ త్తమం యశస్వితమం తేజస్వి
మం భవతి తథైవైవం విద్వాన్ సర్వేషాం భూతానాం శ్రీమ త్తమో
యశస్వితమ స్తేజస్వితమో భవతి త మేత మైష్టకం కర్మమయమాత్మా
మధ్వర్యుస్సంస్కరోతి తస్మి [3]న్యద్ధర్మమయం ప్రభవతి తద్ధర్మమయ

1 త్యాచక్షతే. 2 స్వపశ్చసంతత. 3 న్యజుర్మయం ప్రవయతి యజుర్మయం
ఋఙ్మయం హోతా ఋఙ్మయం సామ.

మృక్షయం హోతాబుజ్మయం సామమయ ముద్గాతా స ఏష సర్వ స్యైత్ర్రయీ విద్యాయా ఆత్మైపఉత ఏవాస్యాత్మైత దాత్మా భవతి య ఏవం వేద. ౬. అథాత స్సర్వజితః కౌషీతకే స్త్రీ ణ్యుపాసనాని భవంతి యజ్ఞోపవీతం కృత్వాప ఆచమ్య త్రిరుదపాత్రం ప్రసిచ్యోద్యంత మాదిత్య ముపతిష్ఠే ద్వర్గోఽసి పాప్మానం మే ఉద్వృఙ్ధీత్యేతయైవా వృతామధ్యే సంతముద్వర్గోసిపాప్మాన మంతద్వ్యృహ వాత్యేతైవా వృతా స్తంయంతం యద్వర్గోసి పాప్మానం మే సర్వం వాత్యేతి య దహో రాత్రాభ్యాం పాపం కరోతి సంతద్వృంక్తే, ౭. అథమాసిమాస్యమావాస్యాయాం పశ్చాచ్చంద్రమసం దృశ్యమాన ముపతిష్ఠేతైతయైవావృతా హరిత తృణాభ్యాం వా వృత్తస్యాద్యత్తే స్వసీమే హృదయ మధి చంద్రమసి శ్రితం తేనామృతత్వ మస్యేశానం మాహం పౌత్ర మఘం రుద మితి సహాస్మా త్పూర్వాః ప్రజాః ప్రయంతీతి నజాతపుత్రస్యాథా జాతపుత్రస్యాహ యం సమేతాతు, ఆప్యాయస్వసమేతుతే సంతే పయాంసి సముయంతువారాజా య మాదిత్యామాత్వా అంశు మాప్యాయయంతి, తే తా స్తిస్ర ఋచో జపిత్వా నాస్మాకం ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి రాప్యాయయస్వ యోఽస్మాన్ద్వేష్టి యంచ వయం ద్విష్మ స్తస్య ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి రాప్యాయస్యేతి దైవీ మావృత మావర్త ఆదిత్యస్యావృత మన్వావర్తయతి దక్షిణం బాహు మన్వావర్తతే. ౮. అథ పౌర్ణమాస్యాం పురస్తా చ్చంద్రమ సంశ్యమాన ముపతిష్ఠేతైతయైవావృతా సోమో రాజాసి విచక్షణః పంచముఖోఽసి ప్రజాపతి ర్బ్రాహ్మణ స్తఏకం ముఖం తేన ముఖేన రాజ్ఞోఽత్సితేన ముఖేన మా మన్నాదం కురు రాజా తఏకం ముఖం తేన ముఖేన విశోత్సితేనైవ ముఖేన మామన్నాదం కురు శ్యేన స్త ఏకం ముఖం తేన ముఖేన పక్షిణోఽత్సితేన ముఖేన మా మన్నాదం కుర్వగ్ని స్తఏకంముఖం తేన ముఖేనే మం లోక మత్సితేన ముఖేన మా మన్నాదం కురు సర్వాణి భూతాని ముఖం తేన ముఖేన సర్వాణి భూతా న్యత్సితేనముఖేన మామన్నాదం

1. సంమ ఉద్వృఙ్ధీత్యేతస్యైవా వృతాస్తం యంతం సంవర్గోసి పాప్మానం మే సంవృఙ్ధీతి యదహో.

త్యైవ పంచమం కురుమాస్మాకం ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి రవక్షేషా యోస్మాన్ ద్వేష్టియంచ వయం ద్విష్మ స్తస్య ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి రవక్షీయస్వేతి స్థితిర్దైవీమావృత మావర్త ఆదిత్యస్యావృత మన్వావర్తం త ఇతి దక్షిణం బాహు మన్వావర్తతే. ౯. అథ సంవేశ్యన్ జాయాయై హృదయ మభిమృశేత్, యత్తే సుసీమే [1]హృదయో హిత మంతః ప్రజాపతౌ, మన్యేఽహం మాం త ద్విద్వాంసం మాహం పౌత్ర మఘం రుద మితి సహాస్మా త్పూర్వాః ప్రజాః ప్రైతి. ౧౦. అథ ప్రోష్యాయన్ పుత్రస్య మూర్ధానమభిమృశతి, అంగా దంగా త్సంభవసి హృదయా దధిజాయసే, ఆత్మావై పుత్ర మాసిథ స జీవ శరదశ్శతమ్, అసావితి నామాస్య [2]గృహ్ణాతిమాచ్ఛేత్తా మావ్యథిష్ఠా శ్శతం శరద ఆయుషో జీవ పుత్ర, తే నామ్నా మూర్ధాన మభిజిఘ్రామ్యసావితి త్రిర్మూర్ధాన మభిజిఘ్రేద్గవా త్వాహింకారే ణాభిహింకరోమీతి త్రిరస్య మూర్ధాన మభిహింకుర్యాత్. ౧౧. అథాతో దైవః పరిమర ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యదగ్నిర్జ్వలత్యథై తన్మ్రియతే యన్న జ్వలతి తస్యాదిత్య మేవ తేజో గచ్ఛతి వాయుం ప్రాణ ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే [3]యథామర్త్యో దృశ్యతే థై తన్మ్రియతే య న్న దృశ్యతే తస్య చంద్రమస మేవ తేజో గచ్ఛతివా యుంప్రాణ ఏతద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యచ్చంద్రమాదృశ్యతే యద్విద్యుద్వి ద్యోతతే థై తన్మ్రియతే య న్న విద్యోతతే తస్య విద్యుతమేవ వా యు మేవ తేజోగచ్ఛతి వాయుం ప్రాణ స్తావా ఏతా స్సర్వా దేవతా వాయుమేవ ప్రవిశ్య వాయౌ సృష్టా న మూర్ఛంతే తస్మాదేవ పున రుదీర త ఇత్యధిదైవత మథాధ్యాత్మమ్. ౧౨. ఏతద్వై బ్రహ్మదీప్యతే యద్వా చావదత్యథైత న్మ్రియతే య న్న వదతి తస్య చక్షురేవ తేజో గచ్ఛతి ప్రాణం ప్రాణ ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యచ్చక్షుషా పశ్యత్యథైత న్మ్రియతే యన్న పశ్యతి తస్య శ్రోత్ర మేవ తేజో గచ్ఛతి ప్రాణం

1. హృదయే. 2. అశ్మాభవ, పరశుర్భవ, హిరణ్య మస్తృతం భవ, తేజోవై పుత్ర నామాసి స జీవ శరదశ్శతం, అసావితి నామాస్య గృహ్ణాతి, యేన ప్రజాపతిః ప్రజాః పర్యగృహ్ణీతారిష్ట్యై తేన త్వాపరిగృహ్ణా మ్యసావిత్యథాస్య దక్షిణే కర్ణేజపతి, అస్మే ప్రయన్ధి మఘవన్ ఋజీషిన్నితీంద్ర శ్రేష్ఠాని ద్రవిణాని ధేహితి. 3. యథాదిత్యో.

ప్రాణ ఏతద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యన్మనసా ధ్యాయత్యథైత న్మ్రియతే
యన్న ధ్యాయతి తస్య ప్రాణమేవ తేజో గచ్ఛతి ప్రాణం ప్రాణ స్తావా
ఏతా స్సర్వా దేవతాః ప్రాణమేవ ప్రవిశ్య ప్రాణేసృప్తాన మూర్ఛంతే
తస్మాద్దైవపునరుదీరతే తద్యది హవా ఏవం విద్వాంస ఉభా పర్వతా
వభిప్రవర్తయాతాం [1]త స్తృర్షమాణో దక్షిణ శ్చోత్తరశ్చ నహైవైనం
స్తృణ్వీయాతా మథ యఏనం ద్విషంతి యాంశ్చ స్వయం ద్వేష్టి త
ఏవం సర్వే పరితో మ్రియంతే. ౧౩. అథాతో నిశ్శ్రేయసా దానం సర్వా
హవై దేవతాఽహం శ్రేయసే వివదమానా అస్మా చ్ఛరీరా దుచ్చ
క్రము స్తద్దారుభూతం శిష్య అథ హైనం వా క్ప్రివివేశ తద్వాచాఽ
వద చ్ఛిష్య ఏవాథ హైనం చక్షుః ప్రవివేశ త ద్వాచా వద చ్చక్షుషా
పశ్య చ్ఛిష్యఏవాథ హైనం శ్రోత్రం ప్రవివేశ తద్వాచా వదా చ్చక్షుషా
పశ్య చ్ఛ్రోత్రేణ శృణ్వఞ్ శిష్యఏవాథహైనం మనః ప్రవివేశ తద్వా
చా వద చ్చక్షుషా పశ్యచ్ఛ్రోత్రేణ శృణ్వ న్మనసా ధ్యాయ చ్ఛిష్య
ఏవాథ హైన త్ప్రాణః ప్రవివేశ త త్తత ఏవ సముత్తస్థా తద్దేవాః
ప్రాణే నిశ్శ్రేయసం [2]విదింత్య ప్రాణమేవ ప్రజ్ఞాత్మాన మభిసంస్తూయ
స హైతై స్సర్వై రస్మా ల్లోకా దుచ్చక్రము స్తేవాయు ప్రతిష్ఠాకాశా
త్మాన స్స్వర్యయు స్తథో ఏ వైవం విద్వాఞ్ సర్వేషాం భూతానాం ప్రాణ
మేవ ప్రజ్ఞాత్మాన మభిసంస్తూయ సహైతై స్సర్వై రస్మా చ్ఛరీరా
దుత్క్రామతి స వాయు ప్రతిష్ఠాకాశాత్మా న స్స్వరేతి త ద్భవతి
యత్రైత ద్దేవా స్తత్ప్రాప్య తదమృతో భవతి యదమృతా దేవాః.
౧౪. అథాతః పితా పుత్రీయం సంప్రదాన మితి చాచక్షతే పితా
పుత్రం ప్రేష్యా హ్వాయతి నవై స్తృణై రాగారంసం స్తీర్యాగ్ని ముపస
మాధా యోదకుంభం సపాత్ర ముపనిధాయా హతేన వాససా సంప్ర
చ్ఛన్న శ్శ్యేత ఏత్య పుత్ర ఉపరిష్టా దభినిపద్యత ఇంద్రియై రస్యేం
ద్రియాణి సంస్పృశ్యాపివాఽస్యాభిముఖత ఏవాసీతాథాస్మై సం
ప్రయచ్ఛ తి వాచం మే త్వయి దధానీతి పితా వాచంతే మయి దధ
ఇతి [3]పుత్రశ్చక్షు ర్మే త్వయి దధానీతి పితా చక్షు స్తే మయి దధ

1. తుస్తూర్ష. 2. విజిత్య. 3. ప్రాణంమేత్వయి దధానీతి పితాప్రాణం తేమయిదధఇతిపుత్ర

ఇతి పుత్రశ్శ్రోత్రంమే త్వయి దధానీతి పితా శ్రోత్రం తే మయి దధ ఇతి పుత్రో మనో మే త్వయి దధానీతి పితా మనస్తే మయిదధఇతి పుత్ర అన్నరసాన్మే త్వయి దధానీతి పితా అన్నరసాం స్తే మయి దధఇతి పుత్రః కర్మాణిమే త్వయి దధానీతి పితా కర్మాణి తే మయి దధ ఇతి పుత్ర స్సుఖదుఃఖే మే త్వయి దధానీతి పితా సుఖదుఃఖే తే మయి దధ ఇతి పుత్ర ఆనందం రతిం ప్రజాతిం మే త్వయి దధానీతి పితా ఆనందం రతిం ప్రజాతిం తే మయి దధఇతి పుత్ర ఇత్యాం మే త్వయి దధానీతి పితా ఇత్యా స్తే మయి దధ ఇతి పుత్రో ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామా న్మే త్వయి దధానీతి పితా ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామాం స్తే మయి దధ ఇతి పుత్రోఽథదక్షిణా ప్రాక్ ప్రాఙ్ పరిక్రామతి తం పితా సమంత్రయతి యశో బ్రహ్మవర్చస మన్నాద్యం కీర్తి స్త్వా జుషతా మిత్యథేతరస్సవ్య మంసమన్వవేక్షతే పాణినాంతర్ధాయ [1]వసనం తనువా ప్రచ్ఛాద్య స్వర్గాన్ లోకాన్కామా న వాప్నుహీతి [2]స యహ్యాకత స్స్యా త్పుత్ర స్యైశ్వర్యే పితా వసేత పరివా వ్రజేయుర్యద్యువై ప్రయుజ్యా దేవైనం సమాపయతి తథా సమాపయితవ్యో భవతి. ౧౫.

తృతీయోఽధ్యాయః.

ప్రతర్దనోహ వై దైవోదాసి రింద్రస్య ప్రియం ధామో పజ గామ యుద్ధేన పౌరుషేణ చ తం హేంద్ర ఉవాచ ప్రతర్దన వరం తే దదానీతి స హోవాచ ప్రతర్దన స్త్వమేవ వృణీష్వ యం త్వం మను ష్యాయ హితతమం మన్యస ఇతి తం హేంద్ర మువాచ నవై వరం పరస్మై వృణీతే త్వమేవ వృణీష్వేత ద్ధి వరో వైతర్హి కిల మ ఇతి హోవాచ ప్రతర్దనోఽథోఖల్వింద్ర స్స త్యా దేవ నేయాయ సత్యం హీంద్ర స్స హోవాచ మా మేవ విజానీహ్యేతదే వాహం మను ష్యాయ హితతమం మన్యే య న్మాం విజానీయాం త్రిశీర్షాణం త్వాష్ట్ర మహన మవాఙ్ముఖాన్యతీంత్సాలావృకేభ్యః ప్రాయచ్ఛం బహ్వీ స్సంధా అతిక్రమ్య దివి ప్రహ్లాదీన తృణ మహ మంతరిక్షే పౌలో మాన్ పృథివ్యాం కాలకాశ్యాం స్తస్య మే తత్ర న లోమచనా మీయ తే సయో మాం విజానీయా న్నాస్య కేనచ కర్మణా లోకో మీయతే

1. వసనాంతేనవా. 2. స్వయం హ్యాకత.

స మాతృవధే న పితృవధే న న స్తేయే న న భ్రూణహత్యయా నాస్య పాపంచ న చ కృషో ముఖాన్నీలం వేత్తీతి. ౧. సహోవాచ ప్రాణోఽస్మి ప్రజ్ఞాత్మా తం మా మాయు రమృత మి త్యుపాస్స్వాయుః [1]ప్రాణః ప్రాణో వా ఆయుః ప్రాణఉవా అమృతం యావ ద్ధ్యస్మిం ఛరీరే ప్రాణో వసతి తావదాయుః ప్రాణేన హ్యేవాముష్మి౯ లోకేఽమృతత్వ మాప్నోతి. ప్రజ్ఞయా సత్యసంకల్ప స్స యో మ ఆయు రమృత మిత్యుపాస్తే సర్వ మాయు రస్మి౯ లోకే ఆప్నో త్యమృతత్వ మక్షితిం స్వర్గే లోకే తద్ధైక ఆహు రేకభూయం వై ప్రాణా గచ్ఛంతీతి నహి కశ్చన శక్నుయా త్సకృద్వాచా నామ ప్రజ్ఞాపయితుం చక్షుషారూపం శ్రోత్రేణ శబ్దం మనసా ధ్యాత మిత్యేక [2]భూయం వై ప్రాణాభూత్వా ఏకైకం సర్వాణ్యేవై తాని ప్రజ్ఞాపయంతి వాచం వదతీం సర్వే ప్రాణా అనువదంతి చక్షుః పశ్య త్సర్వే ప్రాణా అనుపశ్యంతి శ్రోత్రం శృణ్వ త్సర్వే ప్రాణా అనుశృణ్వంతి మనో ధ్యాయ త్సర్వే ప్రాణా అనుధ్యాయంతి ప్రాణః ప్రాణం తం సర్వే ప్రాణా అనుప్రాణంతీ త్యేవము హైవై తదితి హేంద్ర ఉవాచా స్తీత్యేవ ప్రాణానాన్ని శ్రేయ[3]సాదానమితి. ౨. జీవతి వాగపేతో మూకా న్విపశ్యామో జీవతి చక్షురపేతోఽంధా న్విపశ్యామో జీవతి శ్రోత్రాపేతో బధిరా న్విపశ్యామో జీవతి బాహుచ్ఛిన్నో జీవత్యూరుచ్ఛిన్న ఇత్యేవం హి పశ్యామ ఇతి ప్రాణ ఏవ ప్రజ్ఞాఽఽత్మే దం శరీరం పరిగృహ్యోత్థాపయతి. అథ ఖలు తస్మా దేత మేవోక్థ ముపాసీత యో వై ప్రాణ స్సా ప్రజ్ఞా యావా ప్రజ్ఞా స ప్రాణ స్సహ హ్యేతావస్మిం ఛరీరే వసత స్సహోత్క్రామత స్తస్యైషైవ దృష్టి రేతద్విజ్ఞానం యత్రైత త్పురుష స్సు ప్తస్స్వప్న న్నకంచన పశ్య త్యథాఽస్మి౯ ప్రాణఏవై కధా భవతి తదైనం వాక్సర్వై ర్నామభి స్సహాప్యేతిచ మనస్సర్వై రూపై స్సహాప్యేతి శ్రోత్రం సర్వై శ్శబ్దై స్సహాప్యేతి మనస్సర్వై ర్ధ్యాతై స్సహాప్యేతి స యదా ప్రతిబుధ్యతే యథాగ్నే జ్వలతో విస్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవ మేవై తస్మాదాత్మనః ప్రాణా యథాఽఽయతనం విప్రతిష్ఠంతే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకా స్తస్యైషైవ సిద్ధి

---

1. ప్రాయుః. 2. భూత్వా. 3. సమితి.

శేతద్విజ్ఞానం య త్రైతత్పురుష ఆర్తో మరిష్య [1]న్నాబల్యం న్యేత్య
మోహం నేతి తదాహు రుదక్రమీ చ్చిత్తం న శృణోతి న పశ్యతి
వాచా వద త్యథాస్మిన్ ప్రాణ ఏవైకధా భవతి తథైనం వాక్సర్వైర్నా
మభి స్సహాప్యేతి చక్షు స్సర్వై రూపై స్సహాప్యేతి శ్రోత్రం సర్వై
శ్శబ్దైస్సహాప్యేతి మన స్సర్వైర్ధ్యాతై స్సహాప్యేతి సయదా ప్రతిబుధ్యతే
యథాగ్నే ర్విస్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవ మేవైతస్మాదాత్మనః ప్రాణా
యథాయతనం విప్రతిష్ఠం తే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకాః. 3.
స యదాస్మా చ్ఛరీరా దుత్క్రామతి వాగస్మాత్సర్వాణి నామాన్యభి
విసృజతే వాచా సర్వాణి నామాన్యాప్నోతి ప్రాణోఽస్మాత్సర్వాన్
గంధా నభివిసృజతే ప్రాణేన సర్వాన్ గంధా నాప్నోతి చక్షు రస్మాత్స
ర్వాణి రూపా ణ్యభివిసృజతే చక్షుషా సర్వాణి రూపాణ్యాప్నోతి శ్రోత్ర
మస్మా త్సర్వాం ఛబ్దా నభివిసృజతే శ్రోత్రేణ సర్వాం ఛబ్దానాప్నోతి
మనోఽస్మా త్సర్వాణి ధ్యాతా న్యభివిసృజతే మనసా సర్వాణి ధ్యాతా
న్యాప్నోతి సైషా ప్రాణే సర్వాప్తి ర్యోవై ప్రాణస్సా ప్రజ్ఞా
యావా ప్రజ్ఞా స ప్రాణ స్సహ హ్యేతా వస్మింఛ్ఛరీరే వసత స్సహో
త్క్రామతో థో ఖలు యథా ప్రజ్ఞాయాం సర్వాణి భూతాన్యేకీ
భవంతి తద్వ్యాఖ్యాస్యామః. 4. వా గేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం
తస్యై నామ పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా ఘ్రాణ
మేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్య గంధః పరస్తా త్ప్రతివిహితా
భూతమాత్రా చక్షురే వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్య రూపం
పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా శ్రోత్ర మేవాస్యా ఏకమఙ్గ ముదూఢం
తస్యశబ్దః పరస్తాత్ ప్రతివిహితా భూతమాత్రా, జిహ్వైవాస్యా ఏక
మఙ్గముదూఢం తస్యాన్నరసః పరస్తాత్ ప్రతివిహితా భూతమాత్రా
హస్తా వేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తయోః కర్మ పరస్తా
త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా శరీరమేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం
తస్య సుఖదుఃఖే పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా ఉప
ఏవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్యానందో రతిః ప్రజాతిః పరస

1. న్నాబల్యం.

త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా పాదావే వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తయో రిత్యాపరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా ప్రజ్ఞైవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్యైధియో విజ్ఞాతవ్యం కామాః పరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా. ౬. ప్రజ్ఞయా వాచం సమారుహ్య వాచా సర్వాణి నామాన్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా ప్రాణం సమారుహ్య ప్రాణేన సర్వా న్గంధా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా చక్షు స్సమారుహ్య చక్షుషా సర్వాణి రూపా ణ్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శ్రోత్రం సమారుహ్య శ్రోత్రేణ సర్వాం ఛబ్దా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా జిహ్వాం సమారుహ్య జిహ్వాయా హి సర్వా నన్నరసా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా హస్తౌ సమారుహ్య హస్తాభ్యాం సర్వాణి కర్మాణ్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శరీరం సమారుహ్య శరీరేణ సుఖదుఃఖే ఆప్నోతి ప్రజ్ఞయోపస్థం సమారుహ్యోపస్థేనానందం రతిం ప్రజాతి మాప్నోతి ప్రజ్ఞయా పాదౌ సమారుహ్య పాదాభ్యాం సర్వా ఇత్యా ఆప్నోతి ప్రజ్ఞయైవ ధియం సమారుహ్య ప్రజ్ఞయైవ ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామా నాప్నోతి. ౭. నహి ప్రజ్ఞా పేతా వాఙ్నామ కించన [1]ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నాహ [2]మేత న్నామప్రాజ్ఞాసిష మితి న హి ప్రజ్ఞాపేతః ప్రాణో గంధం కంచన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మే మనోఽభూదిత్యాహనామేతం గంధం ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతం చక్షూరూపం కించన ప్రజ్ఞపయే దన్య త్ర మేమనోఽభూ దిత్యాహ నాహమేతద్రూపం ప్రాజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతం శ్రోత్రంశబ్దం కంచన ప్రజ్ఞపయే దన్యత్ర మేమనోఽభూదిత్యాహ నాహ మేతం శబ్దం ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతా జిహ్వాన్నరసం కంచన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నాహమేత మన్న రసం ప్రజ్ఞాసిషమితి నహి ప్రజ్ఞాపేతౌ హస్తౌ కర్మ కించన ప్రజ్ఞపయేతా మన్యత్ర మే మనోఽభూదిత్యాహ నాహ మేత త్కర్మ ప్రజ్ఞాసిషమితి నహి ప్రజ్ఞాపేతం శరీరం సుఖదుఃఖే కించన ప్రజ్ఞపయే దన్యత్ర మే మనోఽభూ దిత్యాహ నాహ మేతత్సుఖదుఃఖే ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేత ఉపస్థ ఆనందం రతిం ప్రజాతిం కంచన ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర

1 ప్రజ్ఞపయే. 2 మేతం శబ్దం.

మే మనో౽భూదిత్యాహ నాహమేత మానందం రతిం ప్రజ్ఞాతిం ప్రజ్ఞా సిషమితి నహి ప్రజ్ఞాపేతా పాదా విత్యాం కాంచన ప్రజ్ఞాపయే త మన్యత్ర మే మనో౽భూది త్యాహ నాహ మేత మిత్యాం ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతా ధీః కాచన సిధ్యే న్న ప్రజ్ఞాతవ్యం ప్రజ్ఞాయేత. ౭. న వాచం విజిజ్ఞాసీత వక్తారం విద్యా న్న గంధం విజిజ్ఞాసీత ఘ్రాతారం విద్యా న్న రూపం విజిజ్ఞాసీత రూపవిదం విద్యాన్న శబ్దం విజిజ్ఞాసీత శ్రోతారం విద్యా న్నాన్నరసం విజిజ్ఞాసీతాన్నరసవిజ్ఞాతారం విద్యా న్నాన్నరసం విజిజ్ఞాసీతాన్నరసవిజ్ఞాతారం విద్యా న్న కర్మ విజిజ్ఞాసీత కర్తారం విద్యా న్న సుఖదుఃఖే విజిజ్ఞాసీత సుఖదుఃఖయో ర్విజ్ఞాతారం విద్యా న్నానందం రతిం ప్రజాతిం విజిజ్ఞాసీతానందస్య రతేః ప్రజాతేః ప్రవిజ్ఞాతారం విద్యా న్నేత్యాం విజిజ్ఞాసీతై తారం విద్యా న్న మనో విజిజ్ఞా సీతమన్తారం విద్యా త్తావా ఏతా దశైవ భూతమాత్రా అధిప్రజ్ఞందశ ప్రజ్ఞామాత్రాధిభూతం యద్ధిభూతమాత్రా నస్యు ర్న ప్రజ్ఞా మాత్రాస్స్యు ర్యద్వా ప్రజ్ఞామాత్రా నస్యుర్న భూతమాత్రా స్యుః. ౮. న హ్యన్యతరతో రూపంకించ నసిద్ధ్యే న్నోఏత న్నానాత ద్యథా రథస్యారేషు నేమి రర్పితా నాభా వరా అర్పితా ఏవ మేవైతా భూతమాత్రాః ప్రజ్ఞామాత్రా స్వర్పి తాః ప్రజ్ఞామాత్రాః ప్రాణే అర్పితా స్సవా ఏష ప్రాణ ఏవ ప్రజ్ఞా ౽౽త్మానందో౽జరో౽౽మృతో న సాధునా కర్మణా భూయా న్నోఏవా సాధునా కర్మణా కనీయా నేష హ్యేవైనం సాధు కర్మ కారయతి య మన్వాను నేష త్యేష ఏవైన మసాధు కర్మ కారయతి తం యమేభ్యో లోకేభ్యో౽నునుత్సత ఏష లోకపాల ఏష లోకాధిపతి రేష లోకేశ్వర స్సమ ఆత్మేతి విద్యా త్సమ ఆత్మేతి విద్యాత్. ౯.

చతుర్థో౽ధ్యాయః

గార్గ్యోహవై బాలాకిరనూచాన స్సంస్పష్ట ఆస సో౽యముశీన రేషు [1]సత్వ్స మత్స్యేషు కురుపంచాలేషు కాశివిదేహేష్వితి సదహా జా తశత్రుం కాశ్య మేత్యోవాచ బ్రహ్మ తే బ్రవాణీతి తం హోవాచా జాత శత్రు స్సహస్రం దద్మ స్సఏతస్యాం వాచి జనకో జనక ఇతి వా౽ఉజ నాధావంతేతి. ౧. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ఆదిత్యే పురుష

1 సంవసన్మత్స్యేషు.

స్తమేవాహ ముపాసఇతి తం హోవాచాజాతశత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సమ
వాదయిష్ఠా బృహన్ పాండరవాసాధిష్ఠా స్సర్వేషాం భూతానాం
మూర్ధేతివా అహమేత ముపాసఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తేఽధిష్ఠా
స్సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధాభవతి. ౨. స వైవైష బాలాకిర్యఏవైష
చంద్రమసి పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి తం హోవా
చాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా స్సోమోరాజ న్నన్నస్యాత్మేతి
వా అహ మేత ముపాస ఇతి సయోహైతమేవ ముపాస్తేఽన్నస్యాత్మా
భవతి. 3. స హోవాచ బాలాకిర్యఏవైష విద్యుతి పురుష ఏతమేవా
హం బ్రహ్మోపాస ఇతి తం హోవాచాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సమ
వాదయిష్ఠా స్తేజస్యాత్మేతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స యోహైతమేవ
ముపాస్తే తేజస్యాత్మాభవతి.౪. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష స్తన
యిత్నౌ పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి తంహోవాచాజాత
శత్రుర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా శ్శబ్దస్యాత్మేతి వా అహ మేత ము
పాస ఇతి సయోహైతమేవ ముపాస్తే శబ్దస్యాత్మా భవతి. ౫. సహోవా
చ బాలాకిర్యఏవైష ఆకాశే పురుష స్తమేవాహ ముపాసఇతి తంహో
వాచాజాత శత్రు ర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః పూర్ణ మప్రవర్తి బ్రహ్మేతివా
అహమేత ముపాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే పూర్యతే ప్రజ
యా పశుభిర్నో ఏవ స్వయం నాస్య ప్రజాపురాకాలాత్ప్రవర్తతే. ౬.
సహోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష వాయౌ పురుష స్తమేవాహ ముపాస
ఇతి తం హోవా చాజాత శత్రుర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా ఇంద్రో
వైకుంఠో పరాజితా సేనేతి వా అహ మేత ముపాసఇతి స యోహైత
మేవ ముపాస్తే జిష్ణుర్హవై పరాజిష్ణు రన్యత స్త్యజ్యాయాన్భవతి. ౭.
సహోవాచ బాలాకిర్యఏవైషోఽగ్నౌపురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి
తం హోవా చాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా విషాసహిరితి
వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యోహైత మేవ ముపాస్తే విషాసహి
ర్వావేష భవతి. ౮. సహోవాచ బాలాకిర్య ఏవైషోఽప్సు పురుష స్త
మేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్
సమవాదయిష్ఠా నామ్న్యస్యాత్మేతివా అహ మేత ముపాసఇతి స యో
హైత మేవ ముపాస్తే నామ్నో స్యాత్మా భవతీ త్యధిదైవత మథా

థ్యాత్మమ్. ౯. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ఆదర్శే పురుష స్త
మేవాహ ముపాస ఇతి తంహోవా చాజాత శత్రుర్మామైతస్మిన్
సమవాదయిష్ఠాః ప్రతిరూప ఇతి వా అహ మేత ముపాసఇతి సయో
హైత మేవ ముపాస్తే ప్రతిరూపో హైవాస్య ప్రజాయా మాజాయతే
నాప్రతిరూపః. ౧౦. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ప్రాతిశ్రుత్కా
యాం పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తంహోవా చాజాతశత్రుర్మామై
తస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా ద్వితీయోఽనపగఇతివా అహ మేత ము
పాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే విందతే ద్వితీయం ద్వితీయవాన్భ
వతి. ౧౧. సహోవాచ బాలా కిర్య ఏవైష శబ్దః పురుష మన్వేతి తమే
వాహ ముపాస ఇతి తం హోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సమవాద
యిష్ఠా [1]ఆయురితివా అహ మేత ముపాసఇతి సయోహైతమేవము
పాస్తే నో ఏవ స్వయం నాస్య ప్రజా పురా కాలా త్సంమోహ
మేతి. ౧౨. సహోవాచ బాలా కిర్యఏవైష చ్ఛాయాయాం పురుష స్త
మేవాహ ముపాసఇతి తంహోవాచాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సమవాద
యిష్ఠా మృత్యురితి వా అహ మేత ముపాసఇతి సయోహైత మేవము
పాస్తే నోఏవ స్వయం నాస్య ప్రజా పురా కాలా త్ప్రమీయతే. ౧౩.
స హోవాచ బాలాకిర్యఏవైష శారీరః పురుష స్తమేవాహ ముపాస
ఇతి తంహోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠాః ప్రజాపతి
రితి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యోహైత మేవ ముపాస్తే ప్రజా
యతే ప్రజయా పశుభిః.౧౪. సహోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ప్రాజ్ఞ ఆత్మా
యేనైతత్సుప్తః[2]స్వప్న్యయాచరతి త మే వాహ ముపాస ఇతి తంహో
వాచాజాతశత్రు ర్మామైతస్మిన్ సమవావయిష్ఠా యమో రాజేతి వా
అహ మేతముపాస ఇతి సయోహైతమేవ ముపాస్తే సర్వం హాస్మా ఇదం
శ్రైష్ఠ్యాయ [3]యమ్యతే. ౧౫. స హోవాచ బాలాకి ర్యవ వైష
దక్షిణేఽక్షన్ పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తంహోవా చాజాత
శత్రుర్మామైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా నామ్న ఆత్మాఽగ్నే రాత్మా
జ్యోతిష ఆత్మేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యో హైత మేవ

1. ఆయురితివా. 2. స్వప్న్యమాచరతి. 3. గమ్యతే.

ముపా_స్త ఏతేషాం సర్వేషా మాత్మా భవతి. ౧౬. స హోవాచ బాలాకి ర్య ఏవైష సవ్యేఽక్షన్పురుష _స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవాచాజాతశత్రు ర్మా మైతస్మిన్ సమవాదయిష్ఠా స్సత్య స్యాత్మా విద్యుత ఆత్మా తేజస ఆత్మేతివా అహ మేత ముపాస ఇతి సయో హైత మేవ ముపా_స్తఏతేషాం సర్వేషా మాత్మా భవతీతి. ౧౭. తత ఉహ బాలాకి స్తూష్ణీ మాస తం హోవా చాజాతశత్రు రేతా వన్ను [1]బాలాకా ఇతి ఏతావ ద్ధీతి హోవాచ బాలాకి _స్తం హో వాచా జాతశత్రు ర్మృషావై కిల మా సంవదిష్ఠా బ్రహ్మ తే బ్రవాణీతి సహోవాచ యోవై బాలాక ఏతేషాం పురుషాణాం కర్తా యస్యవై తత్కర్మ సఘైర్వేదితవ్య ఇతి తత ఉహ బాలాకి స్సమిత్పాణిః ప్రతిచక్రామోపాయానీతి తం హోవాచాజాతశత్రుః ప్రతిలోమ రూపమేవ స్యా ద్యత్క్షత్రియో బ్రాహ్మణ ముపనయే దేహి వ్యేవత్వాజ్ఞ పయిష్యామీతి తం హ ప్రాణా వభిమద్య ప్రవవ్రాజ తౌ హ సు_ప్తం పురుష మీయతు _స్తంహాజాతశత్రు రామంత్రయాంచక్రే బృహన్ పాండరవాసా స్సోమరాజ న్నితి స తూష్ణీమేవ శిశ్యేత త ఉహైనం యష్ట్యా విచిక్షేప తత ఉవవసము త్తస్థౌ తం హోవాచాజాతశత్రుః క్వైష ఏతద్బాలాకే పురుషో ఽశయిష్ట యత్రైత దభూ ద్యత ఏత దగా దితి తదుహ బాలాకిర్నవిజజ్ఞే. ౧౮. తం హోవా చాజాతశత్రు ర్యమేవైషఏతద్బాలాకే పురుషో ఽశయిష్ట యత్రైత దభూ ద్యత ఏత దగా ద్ధితా నామ హృదయస్య నాడ్యో హృదయా త్పురీతత మభిప్ర తన్వంతి యథా సహస్రధా కేశో విపటిత స్తావ దణ్వ్యః పింగళ స్యాణిమ్నా తిష్ఠంతే శుక్లస్య కృష్ణస్య పీతస్య లోహిత స్యేతితాసు తదా భవతి యదా సు_ప్త స్స్వప్నం న కంచన పశ్యత్యథాస్మిన్ ప్రాణఏవైకధాభవతి తథైనం వాక్సర్వై ర్నామభి స్సహాప్యేతి చక్షు స్సర్వై రూపై స్సహాప్యేతి శ్రోత్రం సర్వై శ్శబ్దై స్సహాప్యేతి మన స్సర్వై ర్ధ్యాతై స్సహాప్యేతి స యదా ప్రతి బుధ్యతే యథాగ్నేర్వి స్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవమేవైతస్మా దాత్మనః ప్రాణా యథాయత నం విప్రతిష్ఠంతే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకా _స్తద్యథా క్షురః

1. బాలాకీతి

క్షురథావేఽహ్యేతస్యాస్య విశ్వంభరో వా విశ్వంభరః కులాయ ఏవమే
వైష ప్రాజ్ఞ ఆత్మేదం శరీర మను ప్రవిష్ట ఆలోమభ్య ఆనఖేభ్యః. ౧౯.
త మేత మాత్మాన మేతమాత్మనోఽన్వవశ్యంతి యథాశ్రేష్ఠినం స్వాస్త
ద్యథా శ్రేష్ఠిస్తై ర్భుఙ్క్తే యథావా శ్రేష్ఠినం స్వా భుంజంత ఏవం
శ్రేష్ఠినం స్వాస్త ఏవా న్వర్ధయాః ఇంద్ర ఏత మాత్మానం నవిజజ్ఞౌ తావ
దేన మసురా అభిబభూవు స్స యదా విజజ్ఞావథ హ త్వా సురా
న్విజిత్య సర్వేషాం భూతానాం శ్రైష్ఠ్యం స్వారాజ్య మాధిపత్యం
పర్యేతి తథో ఏవైవం విద్వాన్ సర్వేషాం భూతానాం శ్రైష్ఠ్యం
స్వారాజ్య మాధిపత్యం పర్యేతి యఏవం వేదయ ఏవం వేద. ౨౦.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి కౌషీతకి బ్రాహ్మణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౨౬. అథర్వణీయ బృహజ్జాబాలోపనిషత్

శ్లో. యజ్జ్ఞానాగ్నిస్స్వాతిరిక్త భ్రమం భస్మకరోతి తత్,
బృహజ్జాబాలనిగమ శిరోవేద్య మహం మహః.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

ఓం. ఆపోవా ఇద మాసం త్సలిలమేవ, స ప్రజాపతి రేకః పుష్కరపర్ణే సమభవత్, తస్యాంతర్మనసి కామ స్సమవర్తత, ఇదగ్ం సృజేయ మితి, తస్మా ద్యత్పురుషో మనసాఽభిగచ్ఛతి, తద్వాచా వదతి, తత్కర్మణా కరోతి, త దేషాభ్యనూక్తా, కామ స్తదగ్రే సమవర్తతాధి, మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్, సతో బంధు మసతి నిరవిందన్, హృది ప్రతీష్యా కవయో మనీషేతి, ఉపైనం త దుపనమతి, య త్కామో భవతి, య ఏవం వేద, సతపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా, స ఏతం భుసుండః

కాలాగ్ని రుద్ర ముగమ దాగత్య భో విభూతే ర్మాహాత్మ్యం బ్రూహీతి
తథేతి ప్రత్యవోచత్, భుసుండ వక్ష్యమాణం కిమితి, విభూతిరుద్రా
క్షయో ర్మాహాత్మ్యం బభాణేతి, ఆదావేవ పైప్పలాదేన సహోక్త మితి
తత్ఫలశ్రుతిః, తస్యోర్ధ్వం కింవదామేతి, బృహజ్జాబాలాభిధాం ముక్తిశ్రుతిం
మమోపదేశం కురుష్వేతి, ఓం తథేతి, సద్యోజాతా త్పృథివీ, తస్యా
స్స్యాన్నివృత్తిః, తస్యాః కపిలవర్ణా నందా, తద్గోమయేన విభూతి ర్జాతా
వామదేవా దుదకమ్, తస్మా త్ప్రతిష్ఠా, తస్యాః కృష్ణవర్ణా భద్రా, తద్గో
మయేన భసితం జాతమ్, అఘోరా ద్వహ్నిః, తస్మా ద్విద్యా, తస్యా
రక్తవర్ణా సురభిః, తద్గోమయేన భస్మజాతమ్, తత్పురుషాద్వాయుః,
తస్మా చ్ఛాంతిః తస్యాః శ్వేతవర్ణా సుశిలా, తస్యా గోమయేన క్షారం
జాతమ్, ఈశానా దాకాశమ్, తస్మా చ్ఛాంత్యతీతా, తస్యాశ్చిత్రవర్ణా
సుమనా, తద్గోమయేన రక్షా జాతా, విభూతి ర్భసితం భస్మ క్షారం
రక్షేతి భస్మనో భవంతి పంచనామాని, పంచభి ర్నామభిర్భృశ మైశ్వ
ర్యకారణా ద్భూతిః, భస్మ సర్వాఘభక్షణాత్, భాసనా ద్భసితమ్, క్షా
రణా దాపదాంక్షారం భూతప్రేతపిశాచబ్రహ్మరాక్షసాపస్మారభవభీతిభ్యో
భిరక్షణా ద్రక్షేతి.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్ర మగ్నిషోమాత్మకం భస్మస్నానవిధిం
పప్రచ్ఛ, అగ్ని ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో
బభూవ, ఏకం భస్మ సర్వభూతాంత రాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో
బహిశ్చ, అగ్నిషోమాత్మకం విశ్వ మిత్యగ్ని రాచక్షతే, రౌద్రీ ఘోరా
యా తైజసీ తనూః, సోమ శ్శక్త్యమృతమయః, శక్తికరీ తనూః,
అమృతం యత్ప్రతిష్ఠా సా తేజోవిద్యా కలా స్వయమ్, స్థూలసూ
క్ష్మేషు భూతేషు సఏవ రసతేజసీ, ద్వివిధా తేజసో వృత్తి స్సూర్యాత్మా
చానలాత్మికా, తథైవ రసశక్తిశ్చ సోమాత్మా చానలాత్మికా, వైద్యుదా
దిమయం తేజో మధురాదిమయో రసః, తేజోరసవిభేదైస్తు వృత్తమేత
చ్చరాచరమ్, అగ్నేరమృతనిష్పత్తి రమృతే నాగ్నిరేధతే, అతఏవ
హవిః క్లృప్త మగ్నిషోమాత్మకం జగత్, ఊర్ధ్వశక్తిమయస్సోమ అధో
శక్తిమయోఽనలః, తాభ్యాం సంపుటిత స్తస్మా చ్ఛశ్వ ద్విశ్వ మిదం

జగత్, అగ్నే రూర్ధ్వం భవత్యేషా యావ త్సౌమ్యం పరామృతమ్, యావదగ్న్యాత్మకం సౌమ్య మమృతం విసృజ త్యధః, అతఏవహి కాలాగ్ని రధస్తా చ్ఛక్తిరూర్ధ్వగా, యావ దాదహనశ్చోర్ధ్వ మధస్తా త్ప్లావనం భవేత్, ఆధారశక్త్యావధృతః కాలాగ్ని రయ మూర్ధ్వగః, తథైవ నిమ్నగ స్సోమ శ్శివశక్తిపదాస్పదః, శివశ్చోర్ధ్వమయశ్శక్తిరూర్ధ్వశక్తిమయ శ్శివః, తదిత్థం శివశక్తిభ్యాం నావ్యాప్త మిహ కించన, అసకృచ్చాగ్నినా దగ్ధం జగత్త ద్భస్మ సాత్కృతమ్, అగ్నే ర్వీర్య మిదం ప్రాహు స్తద్వీర్యం భస్మ య త్తతః, యశ్చేత్థం భస్మ సద్భావం జ్ఞాత్వాభిస్నాతి భస్మనా, అగ్ని రిత్యాదిభి ర్మంత్రై ర్దగ్ధపాప స్సఉచ్యతే, అగ్నే ర్వీర్యంచ తద్భస్మ సోమేనాప్లావితం పునః, అయోగయుక్త్యా ప్రకృతే రధికారాయ కల్పతే, యోగయుక్త్యాతు తద్భస్మప్లావ్య మానం సమంతతః, శాక్తే నామృతవర్షేణ హ్యధికారా న్నివర్తతే, అతో మృత్యుంజయాయేత్థ మమృతప్లావనం సతామ్, శివశక్త్యమృతస్పర్శేలబ్ధఏవకుతో మృతిః, యో వేద గహనం గుహ్యం పావనం చ తథోదితమ్, అగ్నిషోమపుటం కృత్వా న స భూయోఽభిజాయతే, శివాగ్నినా తనుం దగ్ధ్వా శక్తిసోమామృతేన యః, ప్లావయే ద్యోగమార్గేణ సోఽమృతత్వాయ కల్పతే, సోఽమృతత్వాయకల్పతే.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రం విభూతియోగ మనుబ్రూహీతి హోవాచ, వికటాంగా మున్మత్తాం మహాఖలాం మలినా మశివాది చిహ్నాన్వితాం పునర్ధేనుం కృశాంగాం వత్సహీనా మశాంతా మదుగ్ధదోహినీం నిరింద్రియాం జగ్ధతృణాం కేశచేలాస్థిభక్షిణీం సంధినీం నవప్రసూతాం రోగార్తాం గాం విహాయ ప్రశస్త గోమయమాహరే ద్గోమయం ఖస్థం గ్రాహ్యం శుభేస్థానే వా పతిత మపరిత్యజ్యాత ఊర్ధ్వం మర్దయే ద్ద్రవ్యేన గోమయగ్రహణం కపిలావా ధవళావా అలాభే తదన్యా గౌస్స్యాద్దోషవర్జితా కపిలా గో భస్మోక్తం లబ్ధగోభస్మనాచే దన్యగోక్షారం యత్ర క్వాపి స్థితం చ య త్తన్నహి ధార్యం సంస్కారసహితం ధార్యమ్, తత్రైతే శ్లోకా భవంతి, విద్యాశక్తి స్సమస్తానాం శక్తి రి త్యభిధీయతే, గుణత్రయాశ్రయావిద్యా

సావిద్యాచ తదాశ్రయా, గుణత్రయమిదం ధేను ర్విద్యాద్భూద్గోమ
యం శుభమ్, మూత్రం చోపనిషత్ప్రోక్తం కుర్యా ద్భస్మతతః పరమ్,
వత్సస్తు స్మృతయ శ్చాస్య తత్సంభూతంతు గోమయమ్, ఆగావ ఇతి
మంత్రేణ ధేనుం తత్రాభి మంత్రయేత్, గావో భగో గావ ఇతి ప్రాశ
యే త్తర్పణం జలమ్, ఉపోష్యచ చతుర్దశ్యాం శుక్లేకృష్ణేఽథవా వ్రతీ,
పరేద్యుః ప్రాత రుత్థాయ శుచి ర్భూత్వా సమాహితః, కృతస్నానో
ధౌతవస్త్రః పయోర్థంచ సృజేచ్ఛగామ్, ఉత్థాప్య గాం ప్రయత్నేన
గాయత్ర్యా మూత్ర మాహరేత్, సౌవర్ణే రాజతే తామ్రే ధారయే
న్మృణ్మయే ఘటే, పౌష్కరేఽథ పలాశేవా పాత్రే గోశృంగ ఏవవా,
ఆదధీతహి గోమూత్రం గంధద్వారేతి గోమయమ్, అభూమిపాతం
గృహ్ణీయా త్పాత్రే పూర్వోదితే గృహీ, గోమయం శోధయే ద్విద్వాన్
శ్రీ ర్మేభజతు మంత్రతః, అలక్ష్మీ ర్మ ఇతి మంత్రేణ గోమయం ధాన్యవ
ర్జితం, సంత్వాసించామి మంత్రేణ గోమూత్రంగోమయే క్షిపేత్, పంచా
నాంత్వేతిమంత్రేణ పిండానాంచ చతుర్దశ, కుర్యా త్సంశోధ్య కిరణై స్సౌ
రకై రాహరే త్తతః, నిదధ్యా దథ పూర్వోక్తపాత్రేగోమయ పిండకాన్,
స్వగృహ్యోక్తవిధానేన ప్రతిష్ఠాప్యాగ్ని మీజయేత్, పిండాంశ్చ నిక్షిపే
త్తత్ర ఆద్యంతం ప్రణవేనతు, షడక్షరస్య సూక్తస్య వ్యావృత్తస్య తథా
క్షరైః, స్వాహాంతే జుహుయా త్తత్ర వర్ణదేవాయ పిండకాన్, ఆఘా
రావాజ్యభాగౌచ ప్రక్షిపేద్వ్యాహృతీ స్సుధీః, తతో నిధనపతయే
త్రయోవింశ జ్జుహోతిచ, హోతవ్యా పంచబ్రహ్మాణి నమోహిరణ్య
బాహవే, ఇతి సర్వాహుతీ ర్హుత్వా చతుర్థ్యంతైశ్చ మంత్రకైః,
ఋతగ్ సత్యం కద్రుద్రాయ యస్యవై కంకతీతిచ, ఏతై శ్చ జుహుయాద్వి
ద్వా ననాజ్ఞాతత్రయం తథా, వ్యాహృతీ రథ హుత్వాచ తతః స్విష్ట
కృతం హునేత్, ఇధ్మశేషంతు నిర్వర్త్య పూర్ణపాత్రోదకం తథా, పూర్ణా
మసీతి యజుషా జలేనాన్యేన బృంహయేత్, బ్రాహ్మణేష్వమృత మితితజ్జ
లం శిరసి క్షిపేత్, ప్రాచ్యా మితి దిశం లింగై ర్దిక్షుతోయం వినిక్షిపేత్,
బ్రాహ్మణే దక్షిణాం దత్వా శాంత్యై పులక మాహరేత్, ఆహరిష్యా
మిదేవానాం సర్వేషాం కర్మగుప్తయే, జాతవేదస మేనం త్వాం పులకై
శ్ఛాదయామ్యహమ్, మంత్రేణానేన తం వహ్నిం పులకై శ్ఛాదయే త్తతః,

త్రిదినం జ్వాలనస్థిత్యై ఛాదనం పులకైః స్మృతమ్, బ్రాహ్మణా
న్భోజయే ద్భక్త్యా స్వయం భుంజీత వాగ్యతః, భస్మాధిక్య మభీప్సుస్తు
అధికం గోమయం హరేత్, దినత్రయేణ యది వా ఏకస్మి న్దివసేఽథవా,
తృతీయేవా చతుర్థేవా ప్రాత స్స్నాత్వా సితాంబరః, శుక్లయజ్ఞోపవీతీచ
శుక్లమాల్యానులేపనః,శుక్లదంతో భస్మదిగ్ధో మంత్రేణానేన మంత్రవిత్,
ఓం తద్బ్రిష్మాతి చోచ్చార్య పాలకం భస్మ సంత్యజేత్, తత్ర చావా
హన ముఖానుపచారాంస్తు షోడశ, కుర్యా ద్వ్యాహృతిభి స్త్వేవం
తతోఽగ్ని ముపసంహరేత్, అగ్నేర్భస్మేతి మంత్రేణ గృహ్ణీయా ద్భస్మ
చోత్తరమ్, అగ్ని రిత్యాదిమంత్రేణ ప్రమృజ్యచ తతః పరమ్, సంయోజ్య
గంధసలిలైః కపిలామూత్రకేణ వా, చంద్రకుంకుమకాశ్మీర ముశీరం
చందనం తథా, అగరుత్రితయం చైవ చూర్ణయిత్వా తు సూక్ష్మతః,
క్షిపే ద్భస్మని తచ్చూర్ణ మోమితి బ్రహ్మమంత్రతః, ప్రణవే నాహరే
ద్విద్వాక్ బృహతో వటకానథ, అణోరణీయా నితిహి మంత్రేణచ విచ
క్షణః, ఇత్థం భస్మ సుసంపాద్య శుష్క మాదాయ మంత్రవిత్, ప్రణవే
న విమృజ్యాథ సప్తప్రణవ మంత్రితమ్, ఈశానేతి శిరోదేశం ముఖం
తత్పురుషేణతు, ఊరుదేశమఘోరేణ గుహ్యం వామేన మంత్రయేత్,
సద్యోజాతేన వై పాదాం త్సర్వాంగం ప్రణవేనతు, తత ఉద్ధూళ్య
సర్వాంగ మాపాదతలమస్తకమ్, ఆచమ్య వసనం ధౌతం తతశ్చైతత
త్ప్రిధారయేత్, పునరాచమ్య కర్మస్వం కర్తుమర్హసి సత్తమ, అథ
చతుర్విధం భస్మ కల్పమ్, ప్రథమ మనుకల్పమ్, ద్వితీయ ముపకల్పమ్,
ఉపోపకల్పం తృతీయమ్, అకల్పం చతుర్థమ్, అగ్నిహోత్రసము
ద్భూతమ్, విరజానలజ మనుకల్పమ్, వనేశుష్కం శకృ త్సంగృహ్య
కల్పోక్తవిధినా కల్పితముపకల్పం స్యాత్, అరణ్యే శుష్కగోమయం
చూర్ణీకృత్యాను సంగృహ్య గోమూత్రైః పిండీకృత్య యథాకల్పం
సంస్కృత ముపోపకల్పమ్, శివాలయస్థ మకల్పం శతకల్పంచ ఇత్థం
చతుర్విధం భస్మ పాపం నికృంతయే న్మోక్షం దదాతీతి భగవా న్కాలాగ్ని
రుద్రః,

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రం భస్మస్నానవిధిం బ్రూహీతి హోవాచాథప్రణవేన విమృజ్యాథ సప్తప్రణవేనాభిమంత్రితమాగమేన తు తేనైవ దిగ్బంధం కారయే త్పునరపి తేనాస్త్రమంత్రేణాంగాని మూర్ధాదీ న్యుద్ధూళయేన్మలస్నాన మిద మీశానాద్యైః పంచభిర్మంత్రైస్తనుం క్రమా దుద్ధూళయేత్. ఈశానేతి శిరోదేశం ముఖం తత్పురుషేణతు, ఊరుదేశమఘోరేణ గుహ్యకం వామదేవతః, సద్యోజాతేనవై పాదౌ సర్వాంగం ప్రణవేన తు. ఆపాదతలమస్తకం సర్వాంగం తత ఉద్ధూళ్యాచమ్య వసనం ధౌతం శ్వేతం వాప్రధారయే ద్విధిస్నానమిదమ్. తత్రశ్లోకా భవంతి. భస్మముష్టిం సమాదాయ సంహితాం మంత్రమంత్రితామ్, మస్తకా త్పాదపర్యంతం మలస్నానం పురోదితమ్, తన్మంత్రేణైవ కర్తవ్యం విధిస్నానం సమాచరేత్, ఈశానే పంచధా భస్మ వికిరేన్మూర్ధ్ని యత్నతః, ముఖే చతుర్థవక్త్రేణ అఘోరేణాష్టధా హృది, వామేన గుహ్యదేశే తు త్రిదశస్థానభేదతః, అష్టావంతేన సాద్యేన పాదావుద్ధూళ్య యత్నతః, సర్వాంగోద్ధూళనం కార్యం రాజన్యస్య యథావిధి, ముఖం వినా చ తత్సర్వ ముద్ధూళ్య క్రమయోగతః, సంధ్యాద్వయే నిశీథే చ తథాపూ ర్వావసానయోః. సుప్త్వా భుక్త్వా పయః పీత్వా కృత్వాచావశ్యకాదికమ్, స్త్రియం నపుంసకం గృధ్రం బిడాలం బకమూషికమ్, స్పృష్ట్వా తథావిధానన్యాన్భస్మస్నానం సమాచరేత్, దేవాగ్నిగురువృద్ధానాం సమీపేఽంత్యజదర్శనే, అశుద్ధభూతలే మార్గే కుర్యా న్నోద్ధూళనం వ్రతీ, శంఖతోయేన మూలేన భస్మనా మిశ్రణం భవేత్, యోజితం చందనేనైవ వారిణా భస్మసంయుతమ్, చందనేన సమాలింపే జ్జ్ఞానదం చూర్ణమేవ తత్, మధ్యాహ్నాత్ప్రాగ్జలైర్యుక్తం తోయం తదనువర్జయేత్. అథ భుసుండో భగవంతం కాలాగ్నిరుద్రం త్రిపుండ్రవిధిం పప్రచ్ఛ తత్రైతే శ్లోకా భవంతి. త్రిపుండ్రం కారయేత్పశ్చా ద్బ్రహ్మ విష్ణుశివాత్మకమ్, మధ్యాంగుళిభి రాదాయ తిసృభిర్మూలమంత్రతః, అనామ మధ్యమాంగుష్ఠై రథవా స్యాత్త్రిపుండ్రకమ్, ఉద్ధూ

శయే స్మఖం విప్రః క్షత్రియ స్తచ్ఛిరోదితమ్, ద్వాత్రింశత్ స్థానకే చార్ధం షోడశస్థానకేఽపివా, అష్టస్థానే తథా చైవ పంచస్థానేఽపి యోజయేత్, ఉత్తమాంగే లలాటే చ కర్ణయోర్నేత్రయోస్తథా, నాసావక్త్రే గళేచైవ మంసద్వయమతః పరమ్, కూర్పరే మణిబంధేచ హృదయే పార్శ్వయోర్ద్వయోః, నాభౌ గుహ్యద్వయే చైవ మూర్వోస్ఫిగ్బింబ జానునీ. జంఘాద్వయే చ పాదౌచ ద్వాత్రింశత్స్థానముత్తమమ్, అష్టమూర్త్యష్టవిద్యేశా న్దిక్పాలా న్వసుభిస్సహ, ధరో ధ్రువశ్చ సోమశ్చ కృపశ్చైవానిలోఽనలః, ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవోఽష్టావితీరితాః, ఏతేషాం నామ మంత్రేణ త్రిపుండ్రం ధారయే ద్బుధః, విదధ్యాత్షోడశ స్థానే త్రిపుండ్రంతు సమాహితః, శీర్షకేచ లలాటేచ కర్ణేకంఠేఽం సకద్వయే, కూర్పరే మణిబంధే చ హృదయే నాభిపార్శ్వయోః, పృష్ఠే చైకం ప్రతిస్థానం జపే త్తత్రాధిదేవతాః. శివం శక్తించ సాదాఖ్య మీశం విద్యాఖ్యమేవచ, వామాది నవశక్తీశ్చ ఏతే షోడశ దైవతాః, నాసత్యోదస్రకశ్చైవ అశ్వినౌ ద్వౌ సమీరితౌ, అథవా మూర్ధ్నియలీకేచ కర్ణయోః శ్వసనే తథా, బాహుద్వయేచ హృదయే నాభ్యా మూర్వో ర్యుగే తథా, జానుద్వయేచ పదయోః పృష్ఠభాగేచ షోడశ, శివశ్చేంద్రశ్చ రుద్రార్కౌ విఘ్నేశో విష్ణురేవచ, శ్రీశ్చైవ హృదయే శశ్చ తథా నాభౌ ప్రజాపతిః, నాగశ్చ నాగకన్యాచ ఉభేచ ఋషికన్యకే, పాదయోశ్చ సముద్రాశ్చ తీర్థాః పృష్ఠేఽపిచ స్థితాః, ఏవంవా షోడశస్థాన మష్టస్థాన మథోచ్యతే, గురుస్థానం లలాటం చ కర్ణద్వయమనంతరమ్, అంసయుగ్మం చ హృదయం నాభిరిత్యష్టమం భవేత్, బ్రహ్మ చ ఋషయ స్సప్త దేవతాశ్చ ప్రకీర్తితాః, అథవా మస్తకం బాహూ హృదయం నాభిరేవచ, పంచస్థానాన్యమూన్యాహుర్భస్మతత్త్వవిదో జనాః, యథా సంభవతః కుర్యా ద్దేశకాలాద్యపేక్షయా, ఉద్ధూళనేఽప్యశక్తశ్చేత్త్రిపుండ్రాదీని కారయేత్, లలాటే హృదయే నాభౌ గళేచ మణిబంధయోః, బాహుమధ్యే బాహుమూలే పృష్ఠేచైవచ శీర్షకే. లలాటే బ్రహ్మణే నమః, హృదయే హవ్యవాహనాయ నమః, నాభౌ స్కందాయ నమః, గళే విష్ణవే నమః, మధ్యే ప్రభం

జనాయ నమః, మణిబాంధే వసుభ్యో నమః, పృష్ఠే హరయే నమః, కకుది శంభవే నమః, శిరసి పరమాత్మనే నమః, ఇత్యాదిస్థానేషు త్రిపుండ్రం ధారయేత్. త్రిణేత్రం త్రిగుణాధారం త్రయాణాం జనకం ప్రభుమ్, స్మర న్నమశ్శివాయేతి లలాటే తత్త్రిపుండ్రకమ్, కూర్పరాధః పితృభ్యాం తు ఈశానాభ్యాం తథోపరి, ఈశానాభ్యాం నమ ఇత్యుక్త్వా పార్శ్వయోశ్చ త్రిపుండ్రకమ్, స్వచ్ఛాభ్యాం నమ ఇత్యుక్త్వా ధారయేత్తత్ప్రకోష్ఠయోః, భీమాయేతి తథాపృష్ఠే శివాయేతిచ పార్శ్వయోః, నీలకంఠాయ శిరసి క్షిపే త్సర్వాత్మనే నమః, పాపం నాశయతే కృత్స్నమపి జన్మాంతరార్జితమ్, కంఠోపరికృతం పాపం నష్టంస్యా త్తత్ర ధారణాత్, కర్ణే తుధారణా త్కర్ణ రోగాదికృతపాతకమ్, బాహ్వోర్బాహుకృతం పాపం వక్షస్సు మనసా కృతమ్, నాభ్యాం శిశ్నకృతం పాపం పృష్ఠే గుదకృతం తథా, పార్శ్వయో ర్ధారణాత్పాపం పరస్త్ర్యాలింగనాదికమ్, తద్భస్మధారణం కుర్యా త్సర్వత్రైవ త్రిపుండ్రకమ్, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం త్ర్యగ్నీనాంచ ధారణమ్, గుణలోకత్రయాణాం చ ధారణం తేనవై కృతమ్.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

మానస్తోకేన మంత్రేణ మంత్రితం భస్మధారయేత్, ఊర్ధ్వపుండ్రం భవే త్సామ మధ్యపుండ్రం త్రియాయుషమ్, త్రియాయుషాణి కురుతే లలాటేచ భుజద్వయే. నాభౌ శిరసి హృత్పార్శ్వే బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాస్తథా, త్రైవర్ణికానాం సర్వేషామగ్నిహోత్రసముద్భవమ్, ఇదం ముఖ్యం గృహస్థానాం విరజానలజం భవేత్, విరజానలజం చైవ ధార్యం ప్రోక్తం మహర్షిభిః, ఔపాసనసముత్పన్నం గృహస్థానాం విశేషతః, సమిదగ్నిసముత్పన్నం ధార్యం వై బ్రహ్మచారిణా, శూద్రాణాం శ్రోత్రియాగారపచనాగ్నిసముద్భవమ్, అన్యేషామపి సర్వేషాం ధార్యంచైవానలోద్భవమ్, యతీనాం జ్ఞానదం ప్రోక్తం వనస్థానాం విరక్తిదమ్, అతివర్ణాశ్రమాణాం తు శ్మశానాగ్నిసముద్భవమ్.సర్వేషాం దేవాలయస్థం భస్మ శివాగ్నిజం శివయోగినామ్. శివాలయస్థం తల్లింగ లిప్తం వా మంత్రసంస్కారదగ్ధం వా, తత్రైతేశ్లోకాభవంతి. తేనాధీతం శ్రుతం తేన తేన సర్వమధిష్ఠితమ్, యేన విప్రేణశిరసి త్రిపుండ్రం భస్మనాధృతమ్, త్యక్తవర్ణా

శ్రమాచారోల్లుప్తసర్వక్రియోఽపియః, సకృత్తిర్యక్త్రిపుండ్రాంకధా రణాత్సోఽపి పూజ్యతే, యే భస్మధారణం త్యక్త్వా కర్మ కుర్వంతి మానవాః, తేషాం నాస్తి వినిర్మోక్షస్సంసారాజ్జన్మకోటిభిః, మహాపాతకయుక్తానాం పూర్వజన్మార్జితాగసామ్, త్రిపుండ్రోద్ధూళనద్వేషో జాయతే సుదృఢం బుధాః, యేషాం కోపో భవేద్బ్రహ్మన్ లలాటే భస్మదర్శనాత్, తేషా ముత్పత్తిసాంకర్యమనుమేయం విపశ్చితా, యేషాం నాస్తి మునే శ్రద్ధా శ్రౌతే భస్మని సర్వదా, గర్భాధానాదిసంస్కార స్తేషాం నాస్తీతి నిశ్చయః, యే భస్మధారిణం దృష్ట్వా నరాః కుర్వంతి తాడనమ్, తేషాం చండాలతో జన్మ బ్రహ్మన్నూహ్యం విపశ్చితా, యేషాం క్రోధో భవేద్భస్మధారణే తత్ప్రమాణకే, తే మహాపాతకైర్యుక్తా ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః, త్రిపుండ్రం యే వినిందంతి నిందంతి శివమేవ తే, ధారయంతిచ యే భక్త్యా ధారయంతి శివం చ తే, ధిగ్భస్మరహితం ఫాలం ధిగ్గ్రామమశివాలయమ్, ధిగనీశార్చనం జన్మ ధిగ్విద్యా మశివాశ్రయామ్, రుద్రాగ్నేర్యత్పరం వీర్యం తద్భస్మ పరికీర్తితమ్, తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు వీర్యవాన్భస్మసంయుతః, భస్మనిష్ఠస్య దహ్యంతే దోషా భస్మాగ్నిసంగమాత్, భస్మస్నానవిశుద్ధాత్మా భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః, భస్మసందిగ్ధసర్వాంగో భస్మదీప్తత్రిపుండ్రకః, భస్మశాయీ చ పురుషో భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్ర నామపంచకస్య మాహాత్మ్యం బ్రూహీతి హోవాచ, అథ వసిష్ఠవంశజస్య శతభార్యాసమేతస్య ధనంజయస్య బ్రాహ్మణస్య జ్యేష్ఠభార్యాపుత్రః కరుణఇతినామ తస్య శుచిస్మితాభార్యా, అసౌ కరుణో భ్రాతృవైరమసహమానో భవానీతటస్థం నృసింహ మగమ త్తత్ర దేవసమీపేఽన్యేనోపాయనార్థం సమర్పితం జంబీరఫలం గృహీత్వా జిఘ్ర త్తదా తత్రస్థా అశప న్పాప మక్షికో భవ వర్షాణాం శతమితి సోఽపి శాపమాదాయ మక్షిక స్సన్ స్వచేష్టితం తస్యై నివేద్య మాం రక్షేతి స్వభార్యా మవద త్తదా మక్షికోఽభవ త్తమేవం జ్ఞాత్వా జ్ఞాతయ స్తైలమధ్యే హ్యమారయం స్తా మృతం పతి మాదాయారుంధతీ మగమ ద్భో శుచిస్మితే శోకే కాల మురుంధత్యా హ్యముం జీవయా ద్యద్య విభూతిమాదాయేతి

ఏషాగ్నిహోత్రజం భస్మ, మృత్యుంజయేన మంత్రేణ మృతజంతౌ తదాక్షిపత్, మందవాయు స్తదా జజ్ఞే వ్యజనేన శుచిస్మితే, ఉదతిష్ఠత్తదా జంతు ర్భస్మనోఽస్య ప్రభావతః, తతో వర్షశతే పూర్ణే జ్ఞాతిశేషో హ్యమారయత్, భస్మైవ జీవయామాస కాశ్యాం పంచ తథాఽభవన్, దేవా నపి తథా భూతా న్మామ ప్యేతాదృశం పురా, తస్మాత్తు భస్మనా జంతుం జీవయామి తదానఘే, ఇత్యేవ ముక్త్వా భగవాన్ దధీచ స్సమజాయత, స్వరూపం చ తతో గత్వా స్వమాశ్రమపదం యయా వితి. ఇదానీ మస్య భస్మనః సర్వాఘభక్షణసామర్థ్యం విధత్త ఇత్యాహ—శ్రీగౌతమవివాహకాలే తా మహల్యాం[1] దృష్ట్వా సర్వే దేవాః, కామాతురా అభవం స్తదా నష్టజ్ఞానా దూర్వాససం గత్వా పప్రచ్ఛు స్తద్దోషం శమయిష్యామీత్యువాచ తతశ్శతరుద్రేణ మంత్రితం మంత్రేణ భస్మవై పురా మయాఽపిదత్తం బ్రహ్మహత్యాదిశాంతమ్, ఇత్యేవముక్త్వా దూర్వాసా దత్తవాన్ భస్మ చోత్తమమ్. జాతా మద్వచనా త్సర్వే యూయం తేఽధికతేజసః, శతరుద్రేణ మంత్రేణ భస్మోద్ధూళితవిగ్రహాః, నిర్ధూతరజస స్సర్వే తత్క్షణాచ్చ వయం మునే, ఆశ్చర్య మేత జ్జానీమో భస్మసామర్థ్యమీదృశమ్. అస్య భస్మన శ్శక్తి మన్యాం శ్రుణు, ఏతదేవ హరి శంకరయోర్జ్ఞానప్రదమ్, బ్రహ్మహత్యాదిపాపనాశకమ్, మహావిభూతిద మితి, శివవక్షసి స్థితం నఖేనాదాయ ప్రణవేనాభిమంత్ర్య గాయత్ర్యా పంచాక్షరేణాభిమంత్ర్య హరిర్మస్తకగాత్రేషు సమర్పయేత్, తదా హృది ధ్యాయస్వేతి హరి ముక్త్వా హరః స్వహృది ధ్యాత్వా దృష్టో దృష్ట ఇతి శివ మాహ—తతో భస్మ భక్షయేతి హరి మాహ హర స్తతః, భక్షయిష్యే శివం భస్మ స్నాత్వాహం భస్మనాపురా, పృష్ట్వేశ్వరం భక్తిగమ్యం భస్మా భక్షయ దచ్యుతః, తత్రాశ్చర్య మతీ వాసీ త్ప్రతిబింబ సముద్యుతిః, వాసుదేవ శ్శుద్ధముక్తాఫలవర్ణోఽభవత్ క్షణాత్, తదాప్రభృతి శుక్లాభో వాసుదేవః ప్రసన్నవాన్, నశక్యం భస్మనో[1]జ్ఞానే ప్రభావంతే కుతో విభో, నమస్తేఽస్తు నమస్తేఽస్తు త్వా మహం శరణం గతః, త్వత్పాదయుగళే శంభో భక్తిర స్తుసదామము, భస్మధారణసంపన్నో మమ

1. జ్ఞాన; జ్ఞాగ౦.

భక్తోభవిష్యతి, అతఏవైషా భూతిర్భూతికరీత్యుక్తా, అస్యపురస్తాద్వసవ ఆస న్రుద్రా దక్షిణత ఆదిత్యాః పశ్చాద్విశ్వే దేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరానాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసౌ పార్శ్వయో స్తదేతదృ చాభ్యుక్తమ్, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్, యస్మిన్దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, య స్తన్నవేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇత్తద్విదు స్త ఇమే సమాసతే, య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం సార్వకామికం మోక్షద్వార మృఙ్మయం యజుర్మయం సామమయం బ్రహ్మమయ మమృతమయం భవతి, య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం బాలో వా యువా వా వేద స మహాన్ భవతి, స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, మృత్యుతా రకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహౌ శిఖాయాం వా బధ్నీత సప్తద్వీప వతీ భూమిర్దక్షిణార్థం నావకల్పతే తస్మా చ్ఛ్రద్ధయా యాం కాంచిద్గాం దద్యా త్సా దక్షిణా భవతి.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ జనకో వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమేత్యోవాచ భగవన్ త్రిపుండ్రవిధిం నో బ్రూహీతి సహోవాచ సద్యోజాతాది పంచ బ్రహ్మమంత్రైః పరిగృహ్యాగ్ని రితి భస్మేత్యభిమంత్ర్య మానస్తోక ఇతి స ముద్ధృత్య త్రియాయుష మితి జలేన సంసృజ్య త్ర్యంబక మితి శిరోల లాటవక్షస్కంధేషు ధృత్వా పూతో మోక్షీ భవతి, శతరుద్రేణ యత్ఫ లమవాప్నోతి తత్ఫల మశ్నుతే స ఏషభస్మజ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౧. జనకోహ వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్మధారణా త్కిం ఫల మశ్నుత ఇతి సహోవాచ తద్భస్మధారణాదేవముక్తిర్భవతి, శివసాయుజ్యమవాప్నోతి న స పునరావర్తతే న సపునరావర్తతే స ఏష భస్మ జ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౨. జనకో హ వైదేహస్సహోవా చయాజ్ఞవల్క్యం భస్మధారణాత్కిం ఫలమశ్నుతే న వేతితత్రపరమహం సానామ సంవర్త కారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘ జడభ రత దత్తాత్రేయ రైవతకభుసుండ ప్రభృతయో విభూతిధారణాదేవ ముక్తా స్స్యు స్స ఏష భస్మ జ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౩. జనకోహ వైదేహ స్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్మస్నానేన కింజా యతఇతి యస్య కస్యచి చ్ఛరీరే యావంతో రోమకూపా స్తావంతి లిం

గాని భూత్వా తిష్ఠంతి బ్రాహ్మణో వా క్షత్రియో వా వైశ్యో వా శూద్రో
వా తద్భస్మ ధారణా దేత తచ్ఛుభ్రస్యరూపం యస్యాం తస్యాం హ్యేవా
వతిష్ఠతే. ౪. జనకో హ వై దేహః పైప్పలాదేన సహ ప్రజాపతిలోకం
జగామ తం గత్వోవాచ భో ప్రజాపతే త్రిపుండ్రస్య మాహాత్మ్యం
బ్రూహీతి తం ప్రజాపతి రబ్రవీద్యథై వేశ్వరస్య మాహాత్మ్యం తథైవ
త్రిపుండ్రస్యేతి. ౫. అథ పైప్పలాదో వైకుంఠం జగామతం గత్వోవా
చ భో విష్ణో త్రిపుండ్రస్య మాహాత్మ్యం బ్రూహీతి యథై వేశ్వరస్య మా
హాత్మ్యం తథైవ త్రిపుండ్ర స్యేతి విష్ణురాహ. ౬. అథపైప్పలాదః కా
లాగ్నిరుద్రం పరిసమేత్యోవాచాధీహి భగవన్ త్రిపుండ్రస్య విధిమితి
త్రిపుండ్రస్యవిధి స్మయావక్తుం నశక్య ఇతి సత్య మితి హోవా చాథ
భస్మచ్ఛన్నస్సంసారాన్ముచ్యతే, భస్మశయ్యాశయాన స్సచ్ఛుభ్రగోచర
శ్శివసాయుజ్య మవాప్నోతి నసపునరావర్తతే నసపునరావర్తతేరుద్రాధ్యా
యీస న్నమృతత్వంచ గచ్ఛతి స ఏష భస్మజ్యోతి ర్విభూతిధారణా ద్బ్ర
హ్మైకత్వం చ గచ్ఛతి విభూతిధారణా దేవ సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో
భవతివిభూతిధారణా ద్వారాణస్యాం స్నానేన యత్ఫల మవాప్నోతి
తత్ఫల మశ్నుతే సఏష భస్మజ్యోతి ర్యస్యైకస్యచి చ్ఛరీరే త్రిపుండ్రస్య
లక్ష్మవర్తతే ప్రథమా ప్రజాపతి ర్ద్వితీయా విష్ణు స్తృతీయా సదాశివ
ఇతి స ఏష భస్మ జ్యోతిరితి. ౭. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం
సనత్కుమారః పప్రచ్ఛాధీహిభగవ న్రుద్రాక్షధారణవిధిం సహో వాచ
రుద్రస్య నయనా దుత్పన్నా రుద్రాక్షా ఇతి లోకే ఖ్యాయంతే సదా
శివ స్సంహారకాలే సంహారం కృత్వా సంహారాక్షం ముకులీకరోతి తన్న
యనా జ్జాతా రుద్రాక్షా ఇతిహోవాచ తస్మాద్రుద్రాక్షత్వ మితి తద్రు
ద్రాక్షేవాగ్విషయే కృతే దశగోప్రదానేన యత్ఫల మవాప్నోతి తత్ఫల
మశ్నుతే స ఏష భస్మజ్యోతీ రుద్రాక్ష ఇతి తద్రుద్రాక్షం కరేణ స్పృ
ష్ట్వా ధారణమాత్రేణ ద్విసహస్రగోప్రదాన ఫలం భవతి, తద్రుద్రాక్షే
కర్ణయో ర్ధార్యమాణే ఏకాదశ సహస్ర గోప్రదానఫలం భవతి, ఏకా
దశరుద్రత్వంచ గచ్ఛతి, తద్రుద్రాక్షే శిరసి ధార్యమాణే కోటి గోప్ర
దానఫలం భవతి, ఏతేషాం స్థానానాం కర్ణయోః ఫలం వక్తుం నశక్య
మితిహోవాచ, మూర్ధ్నిచత్వారింశ చ్ఛిఖాయామేకం త్రయం వా

శ్రోత్రయో ర్ద్వాదశ కర్ణే, ద్వాత్రింశద్బాహ్వో ష్షోడశ షోడశ ద్వా దశద్వాదశ మణిబంధయో ష్షట్షడంగుష్ఠయో _స్తత స్కంధాభ్యాం సమశ్నో ఒహరహ రుపాసీ తాగ్ని ర్జ్యోతి రిత్యాదిభి రగ్నౌ జుహుయాత్. ౭.

అష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ బృహజ్జాబాలస్య ఫలం నో బ్రూహి భగవ న్నితి సహో వాచ యఏత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో భవతి ససోమపూతో భవతి సబ్రహ్మపూతో భవతి సవిష్ణుపూతో భవతి సరుద్రపూతో భవతి ససర్వపూతో భవతి. ౧. య ఏతద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే సోఽ గ్నిం _స్తంభయతి స వాయుం _స్తంభయతి సఆదిత్యం _స్తంభయతి స సోమం _స్తంభయతి స ఉదకం _స్తంభయతి స సర్వాన్దేవా _స్తంభ యతి ససర్వాన్ గ్రహా _స్తంభయతి స విషం _స్తంభయతి సవిషం _స్తంభయతి. ౨. య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే స మృత్యుం తరతి సపాప్మానం తరతి సబ్రహ్మహత్యాం తరతి స భ్రూణహత్యాంతరతి సవీరహత్యాంతరతి ససర్వహత్యాం తరతి ససంసారం తరతి ససర్వం తరతి స సర్వం తరతి. ౩. య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్యమధీతే సభూలోకం జయతి స భువర్లోకంజయతి స సువర్లోకం జయతి సమహర్లోకం జయతి సజనోలోకం జయతి స తపోలోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి స సర్వా న్లోకా జయతి స సర్వా న్లోకా జయతి. ౪. య ఏత ద్బృహ జ్జాబాలం నిత్య మధీతే సఋచోఽధీతే స యజూంష్యధీతే స సామాన్యధీతే సోఽథర్వణ మధీతే సోఽంగిరస మధీతే స శాఖా అధీతేస కల్పా నధీతే స నారాశగ్ంసీ రధీతే సపురాణా న్యధీతే స బ్రహ్మప్రణవ మధీతే సబ్రహ్మప్రణవమధీతే. ౫. అనుపనీత శతమేక మేకే నోపనీతేన తత్సమ ముపనీత శత మేక మేకేన గృహస్థేన తత్సమం గృహస్థ శత మేకమేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థ శతమేకమేకేన యతినా తత్సమం యతీనాం తు శతం పూర్ణమేక మేకేన రుద్రజాపకేన తత్సమం రుద్రజాపకశత మేకమేకేన నృసిం హతాపిన్యుపనిషదథర్వణశిరశ్శిఖాధ్యాపకేన తత్సమ మథర్వశిర

శ్శిఖాధ్యాపకశతమేకమేకేన బృహజ్జాబాలోపనిషదధ్యాపకేన తత్స మం తద్వా ఏతత్పరంధామ బృహజ్జాబాలోపనిషజ్జపశీలస్య యత్ర న సూర్య స్తపతి యత్ర న వాయుర్వాతి యత్ర న చంద్రమా భాతి యత్ర న నక్షత్రాణి భాంతి యత్ర నాగ్ని ర్దహతి యత్ర న మృత్యుః ప్రవిశతి యత్ర నదుఃఖాని ప్రవిశంతి సదానందం పరమానందం శాంతం శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మాదివందితం యోగిధ్యేయం పరంపదం యత్ర గత్వా న నివర్తంతే యోగిన స్తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్, తద్విప్రాసో విప న్యవో జాగృవాంససృమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమం పదం, ఓగ్ సత్యమి త్యుపనిషత్. ౬.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి బృహజ్జాబాలోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౭. అధర్వణీయ నృసింహతాపిన్యుపనిషత్

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

శ్లో. యత్తుర్యోంకారాగ్రపరాభూమిస్థిరవరాసనమ్,
ప్రతియోగివినిర్ముక్త తుర్యతుర్యమహం మహః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. ఆపోవా ఇద మాసం త్సలిలమేవ, స ప్రజాపతి రేకః పుష్క రపర్ణే సమభవత్, తస్యాంతర్మనసి కామస్సమవర్తత, ఇదగ్ సృజేయ మితి, తస్మాద్యత్పురుషో మనసాఽభిగచ్ఛతి, తద్వాచా వదతి, తత్కర్మణా కరోతి, తదేషాభ్యనూక్తా, కామ స్తదగ్రే సమవర్తతాధి, మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్, సతో బంధు మసతి నిరవిందన్, హృది ప్రతీష్యా కవయో మనీషేతి, ఉపైనంత దుపనమతి, యత్కామోభవతి య ఏవం వేద, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా, స ఏతం మంత్రరాజం

న్నారసింహమానుష్టుభ మపశ్యత్, తేన వై సర్వమిదమసృజత, తస్మాత్సర్వ
మానుష్టుభ మిత్యాచక్షతే, యదిదం కించ, అనుష్టుభో వా ఇమాని భూ
తాని జాయంతే, అనుష్టుభా జాతాని జీవంతి, అనుష్టుభం ప్రయంత్యభి
సంవిశంతి, త స్యైషా భవతి, అనుష్టుప్ప్రథమా భవతి, అనుష్టు బుత్త
మా భవతి, వాగ్వా అనుష్టుప్, వాచైవ ప్రయంతి, వాచోద్యంతి, పర
మావా ఏషా ఛందసాం యదనుష్టుబితి, ససాగరాం సపర్వతాం సప్త
ద్వీపాం వసుంధరాం తత్సామ్నః ప్రథమం పాదం జానీయాత్, యక్ష
గంధర్వాప్సరోగణసేవిత మంతరిక్షం, తత్సామ్నో ద్వితీయం పాదం
జానీయాత్, వసురుద్రాదిత్యై స్సర్వైర్దేవై స్సేవితం దివం, తత్సామ్న
స్తృతీయం పాదం జానీయాత్, బ్రహ్మస్వరూపం నిరంజనం పరమం
వ్యోమకమ్, తత్సామ్న శ్చతుర్థం పాదం జానీయాత్, యో జానీతే
సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, ఋగ్యజుస్సామాథర్వాణశ్చత్వారో వేదా
స్సాంగా స్సశాఖా శ్చత్వారః పాదా భవంతి, కింధ్యానమ్? కిం దైవతం?
కాన్యంగాని? కాని దైవతాని? కిం ఛందః? క ఋషి? రితి. సహో
వాచ ప్రజాపతిః, స యోహవై సావిత్రస్యాష్టాక్షరం పదం శ్రియాభి
షిక్తమ్, తత్సామ్నోఽంగం వేద, శ్రియా హైవాభిషిచ్యతే సర్వే వే
దాః ప్రణవాదికా స్తం ప్రణవం తత్సామ్నోఽంగం వేద, సత్రీన్ లో
కా ఞ్జయతి, చతుర్వింశత్యక్షరే మహాలక్ష్మీ ర్యజు స్తత్సామ్నోఽంగం
వేద, సఆయుర్యశః కీర్తి జ్ఞానైశ్వర్యవా న్భవతి, తస్మా దిదం సాంగం
సామ జానీయాద్యో జానీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, సావిత్రీం
ప్రణవం యజుర్లక్ష్మీం స్త్రీశూద్రాయ నేచ్ఛంతి, ద్వాత్రింశదక్షరం
సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, సావిత్రీం లక్ష్మీం
యజుః ప్రణవం యది జానీయాత్ స్త్రీశూద్రస్తు మృతోఽధోగచ్ఛతి,
తస్మా త్సర్వదా నాచష్టే యద్యాచష్టే స ఆచార్య స్తేనైవ సమృతో
ఽధోగచ్ఛతి, సహోవాచ ప్రజాపతిః, అగ్నిర్వై దేవా ఇదగ్
సర్వం విశ్వాభూతాని ప్రాణా వా ఇంద్రియాణి పశవోఽన్నమమృతం
సమ్రాట్స్వరా డ్విరా ట్తత్సామ్నః ప్రథమం పాదం జానీయాత్,
ఋగ్యజుస్సామాథర్వరూపస్సూర్యోఽంతరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుష
స్తత్సామ్నో ద్వితీయం పాదం జానీయాత్, య ఓషధీనాం ప్రభుర్భవతి

తారాధిపతి స్సోను స్తత్స్వామ్న స్తృతీయం పాదం జానీయాత్, స బ్రహ్మ సశివ స్సహరి స్సేంద్రస్సోఽక్షరః పరమ స్స్వరా ట్త త్సామ్న శ్చతు ర్థం పాదం జానీయాత్, యో జానీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, ఉగ్రం ప్రథమస్యాద్యం జ్వలం ద్వితీయస్యాద్యం [1]నృసిం తృతీయ స్యాద్యం మృత్యు చతుర్థస్యాద్యం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, తస్మాదిదం సామ యత్ర కుత్రచి న్నాచష్టే యది దాతు మపేక్షతే పుత్రాయ శిశ్రూషవే దాస్య త్యన్యస్మై శిష్యాయ [2]వాచేతి సహో వాచ ప్రజాపతిః, క్షీరోదార్ణ వశాయినం నృకేసరి విగ్రహం యోగిధ్యేయం పరం పదం సామ జానీయా ద్యో జానీతేసోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, వీరం ప్రథమస్యాద్యా ర్థాంత్యం తం స ద్వితీయస్యాద్యార్థాంత్యం హంభీ తృతీయస్యాద్యా ర్థాంత్యం మృత్యుం చతుర్థస్యాద్యార్థాంత్యం సామతుజానీయా ద్యోజా నీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం సామ యేనకేనచి దాచా ర్యముఖేన యో జానీతే స తేనైవ శరీరేణ సంసారా న్ముచ్యతే, మోచ యతి ముముక్షు ర్భవతి, జపా త్తేనైవ శరీరేణ దేవతాదర్శనం కరోతి, తస్మా దిదమేవ ముఖ్యద్వారం కలౌ నాన్యేషాం భవతి తస్మా దిదం సాంగం సామ జానీయా ద్యో జానీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి. ఋతగ్ సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం (నరకేసరి విగ్రహం,) కృష్ణ పింగ ళమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం శంకరం నీలలోహితమ్, ఉమాపతిః పశుపతిః పినాకీ హ్యమితద్యుతిః, ఈశాన స్సర్వవిద్యానా మీశ్వర స్సర్వభూతానాం బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మణోఽధిపతి ర్యోవై యజుర్వేద వాచ్య స్తగ్ సామ జానీయా ద్యో జానీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, మహా ప్రథమాంతార్థస్యాద్యం [3]ర్వతో ద్వితీయాంతార్థస్యాద్యం షణం తృతీయాంతార్థ స్యాద్యం [4]నమా చతుర్థాంతార్థస్యాద్యం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం సామ సచ్చిదానందమయం పరంబ్రహ్మ తమేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి తస్మా దిదం సాంగం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృత త్వంచ గచ్ఛతి, విశ్వసృజ ఏతేనవై విశ్వ మిద మసృజంత, య ద్విశ్వ

1. నృసింహం, 2. చేతి, 3. తవతో. 4. నామ.

మసృజంత, తస్మాద్విశ్వసృజో విశ్వమేనానను ప్రజాయతే, బ్రహ్మణ స్సలోకతాం సార్ష్టితాం సాయుజ్యం [1]యంతి, తస్మా దిదం సాంగం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, విష్ణుం ప్రథమాంత్యం ముఖం ద్వితీయాంత్యం భద్రం తృతీయాంత్యం మృత్యుం చతుర్థాంత్యం యోఽసౌ వేద యదిదం కించ ఆత్మని బ్రహ్మణ్యేవాను ష్టుభం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, స్త్రీపుగ్ సయో ర్వా య ఇహైవ స్థాతు మపేక్షతే తస్మై సర్వైశ్వర్యం దదాతి, యత్రకుత్రాపి మ్రియతే దేహాన్తే దేవః పరమం బ్రహ్మ తారకం వ్యాచష్టే యేనాసావమృతీ భూత్వా సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం సామ మధ్యగం జపతి తస్మా దిదం సామాంగం ప్రజాపతి స్తస్మా దిదం సామ మధ్యగం జపతి తస్మా దిదం సామాంగం ప్రజాపతి స్తస్మా దిదం సామాంగం ప్రజాపతిర్య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్, య ఏతాం మహోపనిషదం వేద సకృతపురశ్చరణో మహావిష్ణుర్భ వతి మహావిష్ణుర్భవతి. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

దేవాహవై మృత్యోః పాప్మభ్య స్సంసారాచ్చ బిభీయు స్తే ప్రజాపతి ముపాధావం స్తేభ్య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మాను ష్టుభం ప్రాయచ్ఛ త్తేనవై తే మృత్యు మజయ న్పాప్మానం చాతరం స్సంసారం చాతరం స్తస్మాద్యోమృత్యోః పాప్మభ్య స్సంసారాచ్చ బిభియా త్స ఏతం మంత్రరాజ (నారసింహ) మానుష్టుభం ప్రతిగృ హ్ణీయా త్స మృత్యుం తరతి స పాప్మానం తరతి స సంసారం తరతి, తస్య హవై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథివ్యకార స్స ఋగ్భి ర్ఋగ్వేదో బ్రహ్మ వసవో గాయత్రీ గార్హపత్య స్స సామ్నః ప్రథమః పాదో భవతి, ద్వితీయాంతరిక్షగ్ స ఉకార స్స యజుర్భి ర్యజు ర్వేదో విష్ణురుద్రాస్త్రిష్టుబ్దక్షిణాగ్ని స్స సామ్నో ద్వితీయః పాదో భవతి, తృతీయా ద్యౌ స్స మకార స్స సామభి స్సామ వేదో రుద్రాఽదిత్యా జగత్యాహవనీయ స్స సామ్న స్తృతీయః పాదో భవతి, యాఽవ సానేఽస్య చతుర్థ్యర్ధ మాత్రా సా సోమలోక ఓంకార స్సాథర్వణై

1. యాంతి.

ష్మంత్రై రథర్వవేద స్సంవత్సర స్సోఽగ్ని ర్మరుతో విరాడేకర్షి ర్భాస్వతీ
స్సృష్టా తత్సామ్న శ్చతుర్థః పాదో భవతి, అష్టాక్షరః ప్రథమః పాదో
భవత్యష్టాక్షరా స్త్రయః పాదా భవంత్యేవం ద్వాత్రిగ్ంశదక్షరాణి
సంపద్యంతే ద్వాత్రింశదక్షరా వా అనుష్టుబ్భవత్యనుష్టుభా సర్వమిదం
సృష్టం [1]తస్య హైతస్య పంచాంగాని భవంతి, చత్వారః పాదా
శ్చత్వా ర్యంగాని భవంతి, సప్రణవం సర్వం పంచమం భవతి, హృద
యాయనమః, శిరసేస్వాహా, శిఖాయైవషట్, కవచాయ హుం,
అస్త్రాయ ఫడితి, ప్రథమం ప్రథమేన యుజ్యతే, ద్వితీయం ద్వితీయేన,
తృతీయం తృతీయేన, చతుర్థం చతుర్థేన, పంచమం పంచమేన వ్యతిష
జతి, వ్యతిషిక్తావా ఇమే లోకా స్తస్మా ద్వ్యతిషిక్తా న్యంగాని
భవంతి, ఓ మిత్యేతదక్షరమిదగ్ం సర్వం తస్మా త్ప్రత్యక్షర ముభయత
ఓంకారో భవతి, అక్షరాణాం న్యాస ముపదిశంతి బ్రహ్మవాదినః, తస్య
హవా ఉగ్రం ప్రథమం స్థానం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం
చ గచ్ఛతి, వీరం ద్వితీయం స్థానం మహావిష్ణుం తృతీయం స్థానం
జ్వలంతం చతుర్థం స్థానం సర్వతోముఖం పంచమం స్థానం నృసింహం షష్ఠం
స్థానం భీషణం సప్తమం స్థానం భద్ర మష్టమం స్థానం మృత్యు
మృత్యుం నవమం స్థానం నమామి దశమం స్థాన మహ మేకాదశ స్థానం
జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, ఏకాదశపదావా
అనుష్టు బ్భవ త్యనుష్టుభా సర్వమిదం సృష్ట మనుష్టుభా సర్వమిద ముప
సంహృతం తస్మా త్సర్వ మానుష్టుభం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృ
తత్వంచ గచ్ఛతి, దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నథ కస్మా దుచ్యతే
ఉగ్రమితి సహోవాచ ప్రజాపతిః, యస్మాత్స్వమహిమ్నా సర్వా
న్లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా నాత్మన స్సర్వాణి భూతా న్యుద్గృహ్ణా
త్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయ త్యుద్గ్రాహ్యత ఉద్గృహ్యతే, స్తుహి
శ్రుతంగ ర్తసదం యువానం మృగంన భీమ ముపహత్నుముగ్రం, మృడా
జరిత్రే [2]సింహ స్తవానో అన్యంతే అస్మన్నివపంతు సేనాః, తస్మాదుచ్యత
ఉగ్ర మితి, అథ కస్మాదుచ్యతే వీర మితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా
సర్వాఀ లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా నాత్మన స్సర్వాణి

---

1. అనుష్టుభాసర్వముపసంహృతం. 2. రుద్ర.

భూతాని విరమతి విరామయత్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయతి, యతో వీరః కర్మణ్య [1]స్సుదక్షో యుక్తగ్రావా జాయతే దేవకామః, తస్మా దుచ్యతే వీరమితి, అథ కస్మా దుచ్యతే మహావిష్ణు మితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా సర్వాన్ లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వానాత్మన స్సర్వాణిభూతాని వ్యాప్నోతి వ్యాపయతి స్నేహో యథా పలలపిండం శాంతమూల మోతం ప్రోత మను [2]వ్యాప్తం వ్యతిషక్తోవ్యాప్యతే వ్యాపయతే, యస్మా న్నజాతః పరో అన్యో అస్తి య ఆవివేశ భువనాని విశ్వా, ప్రజాపతిః ప్రజయా సంవిదాన స్త్రీణి జ్యోతీగ్ంషి సచతే సషో డశీం, తస్మా దుచ్యతే మహావిష్ణు మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే జ్వలంతమితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా సర్వాన్ లోకాం త్సర్వాన్ దేవాం త్సర్వా నాత్మన స్సర్వాణి భూతాని స్వతేజసా జ్వలతి జ్వాలయతి జ్వాల్యతే జ్వాలయతే, సవితా ప్రసవితా దీప్తో దీపయన్ దీప్యమానః, జ్వలన్ జ్వలితాతప న్వితపం త్సంతపన్, రోచనో రోచమాన శ్శోభన శ్శోభ మానః కల్యాణః, తస్మా దుచ్యతే జ్వలంత మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే సర్వతో ముఖ మితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా సర్వాన్ లోకాం త్సర్వాన్ దేవాం త్సర్వా నాత్మన స్సర్వాణి భూతాని స్వయ మనింద్రియోఽపి సర్వతః పశ్యతి సర్వతః శృణోతి సర్వతో గచ్ఛతి సర్వత ఆదత్తే సర్వగ స్సర్వగత స్తిష్ఠతి, ఏకః పురస్తా ద్య ఇదం బభూవ యతో బభూవ భువనస్య గోప్తా, య మ ప్యేతి భువనగ్ం సాంపరాయే నమామి తమ హగ్ం సర్వతో ముఖమితి తస్మా దుచ్యతే సర్వతో ముఖమితి, అథ కస్మా దుచ్యతే నృసింహమితి, యస్మా త్సర్వేషాం భూతానాం నా వీర్యతమః శ్రేష్ఠతమశ్చ సిహ్మో వీర్యతమః శ్రేష్ఠతమశ్చ తస్మా న్నృసిహ్మ ఆసీ త్పరమేశ్వరో జగద్ధితం వా ఏతద్రూపం యదక్షరం భవతి, ప్రతద్విష్ణు స్తవతే వీర్యాయ, మృగోనభీమః కుచరో గరిష్ఠః, యస్యోరుషు త్రిషు విక్రమణే ష్వధిక్షయంతి భువనాని విశ్వా, తస్మా దుచ్యతే నృసిహ్మమితి, అథ కస్మా దుచ్యతే భీషణ మితి, యస్మా ద్భీషణం యస్య రూపం దృష్ట్వా సర్వే లోకా స్సర్వే దేవా స్సర్వాణి భూతాని భీత్యాపలాయంతే స్వయం యతః కుతశ్చ నబిభేతి, భీషాస్మా ద్వాతః పవతే, భీషోదేతిసూర్యః,

1. స్సుదృత్తో. 2. వ్యాప్తం.

భీషాస్మా దగ్ని శ్చేంద్రశ్చ, మృత్యుర్ధావతి పంచమ ఇతి, తస్మా దుచ్య తే భీషణ మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే భద్ర మితి, యస్మా త్స్వయంభ ద్రో భూ త్వా సర్వదా భద్రం దదాతి, రోచనో రోచమాన శ్శోభన శ్శోభమానః కల్యాణః, భద్రంకర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః, భద్రంప శ్యేమాక్షభి ర్యజత్రాః, స్థిరై రంగై స్తుష్టువాగ్ స స్తనూభిః, వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః, తస్మా దుచ్యతే భద్ర మితి, అథ కస్మా దుచ్య తేమృత్యు మితి, యస్మా త్స్వమహిమ్నా స్వభక్తానాం స్మృతఏవ మృ త్యు మపమృత్యుం చ మారయతి, యఆత్మదా బలదా యస్య విశ్వ ఉ పాసతే ప్రశిషం యస్య దేవాః, యస్య చ్ఛాయామృతం యస్య మృ త్యుః కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ, తస్మా దుచ్యతే మృత్యు మృ త్యు మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే నమామీతి, యస్మాద్యం సర్వే దే వానమంతి, ముముక్షవో బ్రహ్మవాదినశ్చ, ప్రనూనం బ్రహ్మణస్పతిర్మం త్రం వదత్యుక్థ్యం, యస్మి న్నింద్రో వరుణో మిత్రో అర్యమా దేవా ఓకాంసి చక్రిరే, తస్మా దుచ్యతే నమామీతి, అథ కస్మా దుచ్యతేఽ హమితి, అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య, పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నాభిః, యో మా దదాతి సఇ దేవమావాహాః, అహమన్నమన్న మదంత మద్మి, అహం విశ్వం భువనమభ్యభవాం, సువర్ణజ్యోతీః, య ఏవంవేదేతి మహోపనిషత్. ౨.

తృతీయః ఖండః

దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్టుభస్య మంత్రరాజస్య నారసింహస్య శక్తిం బీజం నో బ్రూహి భగవ ఇతి సహోవాచ ప్రజాపతిః, మాయావా ఏషా నారసింహీ సర్వ మిదం సృజతి సర్వ మిదం రక్షతి సర్వ మిదం సంహరతి, తస్మా న్మాయా మేతాం శక్తిం విద్యా ద్య ఏతాం మాయాం శక్తిం వేద సపాప్మానం తరతి స మృత్యుం తరతి స సంసారం తరతి సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి మహతీం శ్రియ మశ్నుతే మీమాగ్‌సంతే బ్రహ్మవాదినః హ్రస్వా దీర్ఘా ప్లుతా చేతి, యది హ్రస్వా భవతి సర్వం పాప్మానం దహత్యమృతత్వంచ గచ్ఛతి, యది దీర్ఘాభవతి మహతీం శ్రియ మావాప్నోత్యమృతత్వం చ గచ్ఛతి, యది ప్లుతా భవతి జ్ఞానవా న్భవత్యమృతత్వం చ గచ్ఛతి, తదేత దృషి

ణోక్తం నిదర్శనం, నఈంపాహియ ఋజీషిత రుద్రః, శ్రియం లక్ష్మీ మౌపలా మంబికాం గామ్, షష్ఠీం చ యామింద్రసేనేత్యుదాహుః, తాం విద్యాం బ్రహ్మయోనిగ్ సరూపా మిహాయుషే శరణ మహం ప్రపద్యే, సర్వేషాం వా [1]ఏతద్భూతానా మాకాశః పరాయణమ్, సర్వాణి హవా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ జాయంతే, ఆకాశాదేవ జాతాని జీవంతి ఆకాశం ప్రయంత్యభిసంవిశంతి, తస్మాదాకాశం బీజం విద్యా త్తదేవ జ్యాయః; తదేత దృషిణోక్తం నిదర్శనమ్, హగ్ స శ్శుచిష ద్వసు రంతరిక్ష సద్ధోతా వేదిష దతిథి ర్దురోణసత్, నృషద్వర స దృతసద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్, య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్. 3.

చతుర్థః ఖండః

దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్టుభస్య మంత్రరాజస్య నారసింహస్యాంగమంత్రా న్నోబ్రూహి భగవ ఇతి సహోవాచ ప్రజాపతిః, ప్రణవం సావిత్రీం యజుర్లక్ష్మీం నృసింహగాయత్రీ మిత్యంగాని జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, ఓమిత్యేతదక్షర మిదగ్ సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్యదితి సర్వ మోంకార ఏవ యచ్చాన్య త్త్రికాలాతీతం తద ప్యోంకారఏవ సర్వం హ్యేతద్బ్రహ్మాయమాత్మా బ్రహ్మ సోఽయమాత్మా చతుష్పా జ్జాగరిత స్థానో బహిః ప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతిముఖ స్థూలభు గ్వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థానోంతః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోనవింశతిముఖః ప్రవివి క్తభు క్తైజసో ద్వితీయః పాదః, యత్ర సుప్తో నకంచన కామం కామయతే నకంచన స్వప్నం పశ్యతి తత్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘనఏవానందమయో హ్యానందభు [2]క్చేతోముఖః ప్రాజ్ఞ స్తృతీయః పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభవా ప్యయౌహి భూతానాం, నాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నోఽభయతః ప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం ప్రజ్ఞానఘన మదృష్ట మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మంచిత్య మవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స

1. ఏషభూతానా. 2. ఏక.

ఆత్మా సవిజ్ఞేయః, అథ సావిత్రీ గాయత్ర్యా యజుషా ప్రోక్తా తయా సర్వ
మిదం వ్యాప్తమ్, ఘృణిరితి ద్వే అక్షరే, సూర్య ఇతి త్రీణి, ఆదిత్య
ఇతి త్రీణి, ఏతద్వై సావిత్రస్యాష్టాక్షరం పదగ్ శ్రియాభిషిక్తమ్, య
ఏవం వేద, శ్రియా స హైవాభిషిచ్యతే, తదేతదృచా భ్యుక్తమ్, ఋచో
అక్షరే పరమేవ్యోమన్, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, య స్తన్న
వేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇత త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసత ఇతి, నహ
తస్యర్చాన యజుషానసామ్నార్థో స్తి, యస్సావిత్రం వేదేతి, ఓంభూ ర్లక్ష్మీ
ర్భువర్లక్ష్మీస్స్వర్ల క్ష్మీః. కాలకర్ణీ తన్నో లక్ష్మీః ప్రచోదయాత్, ఇత్యే
షావై మహాలక్ష్మీ యజుర్గాయత్రీ చతుర్వింశత్యక్షరా భవతి, గాయ
త్రీవా ఇదగ్ సర్వం యదిదం కించ తస్మా ద్య ఏతాం మహాలక్ష్మీం
యాజుషీం వేద మహతీం శ్రియ మశ్నుతే, ఓం నృసిహ్మాయ విద్మహే
వజ్రనఖాయ ధీమహి, తన్నస్సిగ్ హః ప్రచోదయాత్, ఇత్యేషావై నృ
సిహ్మగాయత్రీ దేవానాం వేదానాం నిదానం భవతి, యఏవం వేద, నిదా
నవా న్భవతి, దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నథకైర్మంత్రై[1] స్తుతో
దేవః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి తాన్నో బ్రూహి భగవ
ఇతి, స హోవాచ ప్రజాపతిః, ఓం యో హవై నృసింహో దేవో
భగవాన్ యశ్చ బ్రహ్మా భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమోనమః. (య
థాప్రథమమంత్రోక్తా వాద్యంతౌ తథా ద్రష్టవ్యౌ). ౧ యశ్చవిష్ణుః.
౨ యశ్చమహేశ్వరః. ౩ యశ్చపురుషః. ౪ యశ్చేశ్వరః. ౫ యా
సరస్వతీ. ౬ యాశ్రీః. ౭ యాగౌరీ. ౮ యాప్రకృతిః. ౯ యావి
ద్యా. ౧౦ యశ్చోంకారః. ౧౧ యాశ్చతస్రోర్ధమాత్రాః. ౧౨ యేవే
దాస్సాంగాస్సశాఖాస్సేతిహాసాః. ౧౩ యేచ పంచాగ్నయః. ౧౪
యాస్సప్త మహావ్యాహృతయః. ౧౫ యేచాష్టౌ లోకపాలాః.
౧౬ యేచాష్టౌ వసవః. ౧౭ యేచైకాదశ రుద్రాః. ౧౮ యేచ ద్వా
దశాదిత్యాః. ౧౯ యేచాష్టౌ గ్రహాః. ౨౦ యాని పంచమహాభూ
తాని. ౨౧ యశ్చ కాలః. ౨౨ యశ్చ మనుః. ౨౩ యశ్చ మృ
త్యుః. ౨౪ యశ్చ యమః. ౨౫ యశ్చాంతకః. ౨౬ యశ్చ ప్రా
ణః. ౨౭ యశ్చసూర్యః. ౨౮ యశ్చ సోమః. ౨౯ యశ్చ విరా

---

1. ఉద్యోగిన.

ట్పురుషః. ౩౦ యశ్చజీవః. ౩౧ యచ్చ సర్వం. ౩౨ ఇతి ద్వాత్రిగ్ శత్. ఇతి తాన్ప్రజాపతి రబ్రవీ దేతై ర్మంత్రై ర్నిత్యం దేవం స్తువధ్వం తతో దేవః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి, త ద్య ఏతై ర్మంత్రై ర్నిత్యం దేవం స్తౌతి సదేవం పశ్యతి సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

పంచమః ఖండః

దేవాహ వై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్టుభస్య మంత్రరాజస్య నారసిమ్హస్య మహాచక్రం నామ చక్రం నో బ్రూహి భగవ ఇతి, సా ర్వకామికం మోక్షద్వారం, [1]యద్యోగిన ఉపదిశంతి, సహో వాచ ప్రజాపతిః, షడక్షరం వా ఏతత్సుదర్శనం మహాచక్రం తస్మా త్షడక్షరం భవతి,షట్పత్రం చక్రం భవతి, షడ్వా ఋతవ ఋతుభి స్సంమితం భవతి, మధ్యే నాభి ర్భవతి, నాభ్యాంవా ఏతే అరాః ప్రతిష్ఠితా మాయయా ఏతత్సర్వం వేష్టితం భవతి నాత్మానం మాయా స్పృశతి తస్మా న్మాయ యా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథాష్టార మష్టపత్రం చక్రం భవత్య ష్టాక్షరావై గాయత్రీ గాయత్ర్యా సమ్మితం భవతి బహిర్మాయయా వేష్టితం భవతి క్షేత్రం క్షేత్రం వై మాయైషా సంపద్యతే,అథ ద్వాదశా రంద్వాదశపత్రం చక్రంభవతి ద్వాదశాక్షరా వై జగతీ జగత్యా సమ్మితం భవతిమాయయా బహిర్వేష్టితం భవతి, అథ షోడశారం షోడశపత్రం చ క్రంభవతి షోడశకలో వై పురుషఃపురుష ఏవేదగ్ సర్వం పురుషేణ సంమి తం భవతిమాయయా బహిర్వేష్టితం భవతి, అథ ద్వాత్రింశదరంద్వాత్రిం శత్పత్రం చక్రం భవతి ద్వాత్రింశదక్షరా వా అనుష్టు బ్భవ త్యనుష్టుభా సర్వమిదం భవతి బహి ర్మాయయా వేష్టితం భవ త్యరై ర్వా ఏతత్సు బద్ధం భవతి వేదావా ఏతే అరాః పత్రై ర్వా ఏత త్సర్వతః పరిక్రామతి ఛందాగ్ంసి వై పత్రాణి ఏత త్సుదర్శనం మహాచక్రమ్, తస్య మధ్యే నాభ్యాం తారకం యదక్షరం నారసింహ్మ మేకాక్షరం తద్భవతి షట్సు పత్రేషు షడక్షరం సుదర్శనం భవత్యష్టసు పత్రేష్వష్టాక్షరం నారా యణం భవతి ద్వాదశసు పత్రేషు ద్వాదశాక్షరం వాసుదేవం భవతి షోడశసు పత్రేషు మాతృకాద్యా స్సబిందుకా షోడశస్వరా భవంతి

1. ఉద్యోగిన.

ద్వాత్రింశత్సు పత్రేషు ద్వాత్రిగ్ంశ దక్షరం మంత్రరాజం నారసిహ్మ
మానుష్టుభం భవతి, తద్వా ఏతత్సుదర్శనం నామ మహాచక్రంసార్వ
కామికం మోక్షద్వార మృఙ్మయం యజుర్మయం సామమయం బ్రహ్మమ
య మమృతమయం భవతి, తస్య పురస్తా ద్వసవ ఆసతే రుద్రా దక్షిణ
త ఆదిత్యాః పశ్చా ద్విశ్వేదేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా
నాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసౌ పార్శ్వయో స్తదేతదృచా భ్యుక్తమ్,
ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః,
య స్తం నవేద కిమృచా కరిష్యతి య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసత
ఇతి, త దేత త్సుదర్శనం మహాచక్రం బాలో వా యువా వా వేద స
మహాన్ భవతి స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, అను
ష్టుభా హోమం కుర్యా దనుష్టుభార్చనం కుర్యా త్త దేత ద్రక్షోఘ్నం
మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహౌ శిఖాయాం వా బధ్నీత
ప్తద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్థం నావకల్పతే తస్మా చ్ఛ్రద్ధయా యాం కాం
ద్గాం దద్యా త్సాదక్షిణాభవతి. దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్నాను
ష్టుభస్య మంత్ర రాజస్యనారసిహ్మస్య ఫల న్నోబ్రూహి భగవఇతి సహో
వాచ ప్రజాపతిః, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య
మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతిస ఆదిత్యపూతో
భవతి స సోమపూతోభవతి స సత్యపూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి
స విష్ణుపూతో భవతి స రుద్రపూతో భవతి స దేవపూతో భవతి ససర్వ
పూతో భవతి స సర్వపూతో భవతి, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ
మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స మృత్యుం [1]తరతి స పాప్మానం తరతిసబ్రహ్మ
హత్యాం తరతి స భ్రూణహత్యాం తరతి స వీరహత్యాం తరతి స సర్వ
హత్యాం తరతి స సంసారం తరతి స సర్వం తరతి స సర్వం తరతి, య
ఏతం మంత్రరాజం నారసిహ్మ మానుష్టుభం నిత్యమధీతేసోఽగ్నిం స్తంభ
యతి స వాయుం స్తంభ యతి స ఆదిత్యం స్తంభయతి స సోమం స్తంభయతి
స ఉదకం స్తంభయతి స సర్వాన్ దేవాన్ స్తంభయతి స సర్వాన్
గ్రహాన్ స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి సవిషం స్తంభయతి, య ఏతం
మంత్రరాజం నారసిహ్మమానుష్టుభం నిత్య మధీతే స దేవానాకర్షయతి

1. జయతి.

స్వయక్షా నాకర్షయతి స నాగానాకర్షయతి స గ్రహానాకర్షయతి స మనుష్యానాకర్షయతి స సర్వా నాకర్షయతి స సర్వానాకర్షయతి, య ఏతం మంత్రరాజం నారసిహ్మా మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స భూర్లోకంజయతి స భువర్లోకం జయతి స స్వర్లోకం జయతి స మహర్లోకం జయతి స జనో లోకం జయితి స తపోలోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి స సర్వాన్ లోకాన్ జయతి స సర్వాన్ లోకాన్ జయతి, య ఏతం మంత్రరాజ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిష్టోమేన యజతే స ఉక్థేన యజతే స షోడశినా యజతే స వాజపేయేన యజతే సోఽతిరాత్రేణ యజతే సోప్తోర్యామేన యజతే సోఽశ్వమేధేన యజతే స సర్వైః క్రతుభి ర్యజతే స సర్వైః క్రతుభి ర్యజతే, య ఏతం మంత్రరాజమానుష్టుభం నిత్య మధీతే స ఋచోఽధీతే స యజూంష్యధీతే స సామాన్యధీతే సోఽధర్వణ మధీతే సోంగిరస మధీతే స శాఖా అధీతే స పురాణాన్యధీతేసకల్పా నధీతే స గాధా అధీతే స నారాశగ్ సీరధీతే స ప్రణవ మధీతేయః ప్రణవ మధీతే స సర్వమధీతే ససర్వ మధీతే, అనుపనీత శత మేకమేకే నోపనీతేన తత్సమ ముపనీత శత మేకమేకేన గృహస్థేన తత్సమం గృహస్థ శత మేక మేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థశతమేకమేకేన యతినా తత్సమం యతీనాంతు శతం పూర్ణ మేక మేకేన రుద్రజాపకేన తత్సమం రుద్రజాపకశత మేక మేకేనాధర్వశిర శ్శిఖాధ్యాపకేన తత్సమ మధర్వశిర శిఖాధ్యాపకశత మేక మేకేన తాపనీయోపనిషదధ్యాపకేన తత్సమం తాపనీయోపనిషదధ్యాపకశత మేక మేకేన మంత్రరాజాధ్యాపకేన తత్సమం తద్వా ఏతత్పరమం ధామ మంత్రరాజాధ్యాపకస్య యత్ర నసూర్య స్తపతి యత్ర న వాయు ర్వాతి యత్ర న చంద్రమా భాతి యత్రన నక్షత్రాణి భాంతి యత్ర నాగ్నిర్దహతి యత్ర న మృత్యుః ప్రవిశతి యత్ర న దుఃఖం సదానందం పరమానందం శాంతం శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మాదివందితం యోగిధ్యేయం పరమం పదం యత్ర గత్వా ననివర్తంతే యోగినః తదేత దృచాభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతం, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణో ర్య త్పరమం పదం,

తదేతన్నిష్కామస్య భవతి తదేతన్నిష్కామస్య భవతి యఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః
ఇతి నృసింహపూర్వతాపిన్యుపనిషత్సమాప్తా.
ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

నృసింహోత్తరతాపిన్యుపనిషత్

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ప్రథమః ఖండః

ఓం. దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నణోరణీయాగ్ సమిమ మాత్మాన మోంకారం నోవ్యాచక్ష్వేతి తథేత్యోమిత్యేత దక్షరమిదగ్ సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్య దితి సర్వమోంకార ఏవ యచ్చాన్య త్త్రికాలాతీతం తద ప్యోంకార ఏవ సర్వం హ్యేత ద్బ్రహ్మా య మాత్మా బ్రహ్మ త మేత మాత్మాన మోమితి బ్రహ్మణైకీకృత్య బ్రహ్మ చాత్మాన మో మిత్యేకీకృత్య త దేక మజర మమృత మభయ మోమి త్యనుభూయ తస్మి న్నిదగ్ సర్వం త్రిశరీర మారోప్య తన్మయం హి తదేవేతి సంహరే దోమితి తంవా ఏతం త్రిశరీర మాత్మానం త్రిశరీరం పరం బ్రహ్మానుసందధ్యాత్ స్థూలత్వాత్ స్థూలభుక్త్వాచ్చ సూక్ష్మత్వా త్సూక్ష్మభుక్త్వా చ్చైక్యా దానంద భోగాచ్చ సోఽయమాత్మా చతు ష్పా జ్జాగరిత స్థాన స్స్థూలప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖస్స్థూలభు క్చతురాత్మా విశ్వోవైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థాన స్సూక్ష్మప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖ స్సూక్ష్మభు క్చతురాత్మా తైజసో హి రణ్యగర్భో ద్వితీయఃపాదః, యత్ర సుప్తోన కంచనకామంకామయతేనకంచన స్వప్నం పశ్యతి త త్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏ వానందమయో హ్యానందభుక్చేతోముఖ శ్చతురాత్మా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర స్తృతీయః పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోంతర్యామ్యేష

యోని స్సర్వస్య ప్రభవాప్యయౌ హి భూతానాం త్రయ మ ప్యేత
త్సుషుప్తం స్వప్నం మాయామాత్రం చి దేకరసో హ్యాయ మాత్మా
ఽథ తురీయ శ్చతురాత్మా తురీయావసితత్వా దేకైక స్యోతానుజ్ఞా
త్రనుజ్ఞా వికల్పై స్త్రయమ ప్యత్రాపి సుషుప్తం స్వప్నం మాయా
మాత్రం చి దేకరసో హ్యాయ మాత్మా థాయ మాదేశో న స్థూల
ప్రజ్ఞం న సూక్ష్మ ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం
న ప్రజ్ఞానఘన మదృష్ట మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య
మవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం
శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా సవిజ్ఞేయ ఈశ్వరగ్రాస
స్తురీయ తురీయః.

ద్వితీయః ఖండః

తం వా ఏత మాత్మానం జాగ్ర త్యస్వప్న మసుషుప్తం స్వప్నే
జాగ్రత మసుషుప్తం సుషుప్తే జాగ్రత మస్వప్నం తురీయేజాగ్రత
మస్వప్న మసుషుప్త మవ్యభిచారిణం నిత్యానందం సదేకరసం హ్యేవ
చక్షుషో ద్రష్టా శ్రోత్రస్య ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా
బుద్ధే ర్ద్రష్టా ప్రాణస్య ద్రష్టా తమసో ద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత
స్సర్వస్మా దన్యో విలక్షణ శ్చక్షుష స్సాక్షీ శ్రోత్రస్య సాక్షీ వాచ
స్సాక్షీ మనస స్సాక్షీ బుద్ధే స్సాక్షీ ప్రాణస్య సాక్షీ తమస స్సాక్షీ
సర్వస్య సాక్షీ తతో విక్రియో మహాచైతన్యోఽస్మా త్సర్వస్మా త్ప్రియ
తమ ఆనందఘనం హ్యేవ మస్మా త్సర్వస్మా త్పురత స్సువిభాత మేకరస
మే వాజర మమృత మభయం బ్రహ్మై వాప్యాజ యైనం చతుష్పాదం
మాత్రాభి రోంకారేణ చైకీకుర్యా జ్జాగరిత స్థాన శ్చతురాత్మా విశ్వో
వైశ్వానర శ్చతూరూపోఽకార ఏవ చతూరూపో హ్యాయ మకార
స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి రకారరూపై రాప్తే రాదిమత్త్వా ద్వా
స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చాప్నోతి హవా
ఇదగ్ సర్వ మాదిశ్చ భవతి య ఏవం వేద, స్వప్నస్థాన శ్చతురాత్మా
తైజసో హిరణ్యగర్భ శ్చతూరూప ఉకార ఏవ చతూరూపో హ్యాయ
ముకారః స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి రుకారరూపై రుత్కర్షాదుభయత్వా
ద్వా స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చోత్కర్షతి

హావై జ్ఞానసంతతిం సమానశ్చ భవతి యఏవంవేద, సుషుప్తస్థాన శ్చతురాత్మా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర శ్చతూరూపో మకారఏవ చతూరూపో హ్యయ మకార స్థూలసూక్ష్మ బీజసాక్షిభి ర్మకార రూపైర్మితే రపీతేర్వా స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చ మినోతి హవా ఇదగ్ సర్వమపీతి శ్చ భవతి యఏవం వేద, మాత్రామాత్రాః ప్రతిమాత్రాః కుర్యా దథ తురీయ ఈశ్వరగ్రాస స్స స్వరా ట్స్వయమీశ్వర స్స్వప్రకాశ శ్చతురాత్మో తానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పై రోతో హ్యయ మాత్మా హ్యథై వేదగ్ సర్వ మంతకాలే కాలాగ్ని సూర్యోఽస్రై రనుజ్ఞాతో హ్యయ మాత్మా హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మానం దదా తీదగ్సర్వం స్వాత్మానమేవ కరోతి యథా తమ స్సవితాను జ్ఞైకరసో హ్యయ మాత్మా చిద్రూప ఏవ యథా దాహ్యం దగ్ధ్వాగ్ని రవికల్పో హ్యయ మాత్మా వాఙ్మనోఽగోచరత్వా చ్చిద్రూప శ్చతూరూప ఓంకార ఏవ చతూరూపో హ్యయ మోంకార ఓతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పై రోంకార రూపై రాత్మైవ నామరూపాత్మకం హీదగ్ సర్వం తురీయత్వా చ్చిద్రూపత్వా చ్చోతత్వా దనుజ్ఞాతృత్వా దనుజ్ఞాత్వా దవికల్పరూపత్వా చ్చావికల్పరూపం హీదగ్ సర్వం నైవ తత్ర కాచన భిదా స్త్యథ తస్యాయ మాదేశో మాత్ర శ్చతుర్థోవ్యవహార్యః ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్వైతఓంకార ఆత్మైవ సంవిశత్యాత్మనాఽఽత్మానం య ఏవం వేదైష వీరో నారసింహేన వానుష్టుభా మంత్రరాజేన తురీయం విద్యా దేష హ్యాత్మానం ప్రకాశయతి సర్వసంహారసమర్థః పరిభవాసహః ప్రభు ర్వ్యాప్త స్సదోజ్జ్వలోఽవిద్యాతత్కార్యహీన స్స్వాత్మబంధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వాధిష్ఠానస్సన్మాత్రో నిరస్తావిద్యా తమోమోహోఽహమేవేతి తస్మా దేవ మేవేమ మాత్మానం పరంబ్రహ్మానుసందధ్యా దేష వీరో నృసింహ ఏవేతి.

తృతీయః ఖండః

తస్యహవై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్రా సా ప్రథమః పాదో భవతి ద్వితీయా ద్వితీయస్య తృతీయా తృతీయస్య చతుర్థ్యో తానుజ్ఞాత్రను

జ్ఞా వికల్పరూపా. తయా తురీయం చతురాత్మాన మన్విష్య చతుర్థపాదేన
చ తయా తురీయేణాఽనుచింతయన్ గ్రసే త్తస్య హవా ఏతస్య ప్రణ
వస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథివ్యకార స్సబుగ్భి రృగ్వేదో బ్రహ్మా
వసవో గాయత్రీ గార్హపత్యస్సా ప్రథమః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
షుపాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్ద్వితీయాంతరిక్షం సఉ
కార స్సయజుర్భిర్యజుర్వేదో విష్ణురుద్రా స్త్రిష్టుబ్దక్షిణాగ్ని స్సా ద్వితీయః
పాదో భవతి భవతిచ సర్వేషు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
సాక్షిభి స్తృతీయా ద్యౌ స్స మకార స్స సామభి స్సామవేదో రుద్రా
దిత్యా జగత్యాహవనీయ స్సా తృతీయః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
షుపాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్యావసా నేస్య చతుర్థ్యర్ధ
మాత్రా సా సోమలోక ఓంకార స్సా థర్వణై ర్మంత్రై రథర్వవేద
స్సంవర్తకోఽగ్ని ర్మరుతో విరా డేకర్షి ర్భాస్వతీ స్మృతా సా చతుర్థః
పాదో భవతి భవతిచ సర్వేషు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
సాక్షిభి ర్మాత్రామాత్రాః ప్రతిమాత్రాః కృత్వోతానుజ్ఞాత్ర నుజ్ఞావి
కల్పరూపం చింతయన్ గ్రసేద్ జ్ఞోఽమృతో హుతసంవిత్క శ్శుద్ధ స్సం
విష్టో నిర్విఘ్న ఇమ మనునియమే నుభూయే హేదం సర్వం దృష్ట్వాప
ప్రపంచహీనోఽథ సకల స్సాధారోఽమృతమయ శ్చతురాత్మాథ మహా
పీఠే సపరివారం త మేతం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మానం మూలాగ్ని
వగ్నిరూపం ప్రణవం సందధ్యా త్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం
బ్రహ్మాణం నాభౌ సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం విష్ణుం హృదయే
సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం రుద్రం భ్రూమధ్యే సప్తాత్మానం
చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మోంకారం సర్వేశ్వరం
ద్వాదశాంతేసప్తాత్మానం చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన
మానందామృతరూపం షోడశాంతేఽథానందామృతే నైతాం శ్చతుర్ధా
సంపూజ్య తథా బ్రహ్మాణమేవ విష్ణు మేవ రుద్ర మేవ విభక్తాం స్త్రీనేవావి
భక్తాన్ [1]లింగరూపానేవచ సంపూజ్యోపహారై శ్చతుర్ధాలింగా త్సం
హృత్య తేజసా శరీరత్రయం సంవ్యాప్య తదధిష్ఠాన మాత్మానం సంజ్వాల్య

1. స్త్రీ నేవలింగ.

తత్తేజ ఆత్మచైతన్యరూపం బల మవష్టభ్య గుణైరైక్యం సంపాద్య మహాస్థూలం మహాసూక్ష్మే మహాసూక్ష్మం మహాకారణే చ సంహృత్య మాత్రాభి రోతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పరూపం చింతయ న్గ్రసేత్.

చతుర్థః ఖండః.

తం వా ఏత మాత్మానం పరమం బ్రహ్మోంకారం తురీయోంకారాగ్రవిద్యోత మనుష్టుభా న త్వా ప్రసాద్యోమితి సంహృత్యాహమిత్యనుసందధ్యాదద్వైతమేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మోంకారం తురీయోంకారాగ్ర విద్యోత మేకాదశాత్మానం నారసింహం న త్వోమితి సంహార న్నను సందధ్యాదథేవ మేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మోంకారం తురీయోంకారాగ్ర విద్యో ప్రణవేన సంచింత్యానుష్టుభా నత్వా సచ్చిదానంద పూర్ణాత్మసు నవాత్మకం సచ్చిదానందపూర్ణాత్మానం [1]పరంబ్రహ్మసంభావ్యాహ మిత్యాత్మాన మాదాయ మనసా బ్రహ్మణైకీ కుర్యా ద్య దనుష్టుభైవ వా ఏష [2]ఉ ఏవ నృ ఏష హి సర్వత్ర సర్వదా సర్వాత్మా నృసింహోఽసౌ పరమేశ్వరోఽసౌ హి సర్వత్ర సర్వాత్మానం త్సర్వమ త్తి నృసింహ ఏవైకల ఏష తురీయ ఏష ఏవోగ్ర ఏషఏవ వీర ఏషఏవ మహా న్నేష ఏవ విష్ణు రేషఏవ జ్వలన్నేషఏవ సర్వతోముఖ ఏషఏవ నృసింహ ఏషఏవ భీషణ ఏషఏవ భద్ర ఏషఏవ మృత్యు మృత్యు రేషఏవ నమామ్యేషఏవాహ మేవంయోగారూఢో బ్రహ్మణ్యేవానుష్టుభం సందధ్యా దోంకార ఇతి. త దేతౌ శ్లోకౌ భవతః,

సంస్తభ్య సింహం స్వసుతాన్గుణార్థాంత్సంయోజ్య శృంగై ర్వృషభస్య హత్వా, వశ్యాం స్ఫురంతీ మసతీం నిపీడ్య సంభక్ష్య సింహేన స ఏష వీరః, శృంగప్రోతా [3]న్పదా స్పృష్ట్వా హత్వా తామగ్రసత్స్వయమ్, నత్వాచ బహుధా దృష్ట్వా నృసింహ స్స్వయము ద్బభావితి.

పంచమః ఖండః.

అథైష ఉ ఏవ అకార ఆప్తతమార్థ ఆత్మన్యేవ నృసింహే దేవే బ్రహ్మణి వర్తత ఏషహ్యేవా ప్తతమ ఏష హి సాక్ష్యేష ఈశ్వర సత్సర్వగతో నహీదగ్ సర్వ మేషహి వ్యాప్తతమ ఇదగ్ సర్వం య దయ మాత్మా మాయా మాత్ర ఏషఏవోగ్ర ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ వీర

1. పరమాత్మానం పరం. 2. ఉపవస న్నేష. 3. న్పాదాన్...నగ్రస.

వ్యేషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ మహా నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ విష్ణు
రేషహి వ్యాప్తతమఏష ఏవ జ్వల న్నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ
సర్వతోముఖ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ నృసిమ్హ ఏషహి వ్యాప్తతమ
ఏషఏవ భీషణ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవ భద్ర ఏషహి వ్యాప్త
తమ ఏష ఏవ మృత్యుమృత్యు రేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవ
నమామ్యేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవాహమేషహి వ్యాప్తతమ
ఆత్మైవ నృసిమ్హో దేవో బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో
నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ
సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేత్యథైషఏవ [1] వోంకార ఉత్కృ
ష్టతమార్థ ఆత్మన్యేవ నృసింహే దేవే బ్రహ్మణి వర్తతే తస్మాదేష సత్య
స్వరూపో న హ్యన్య దస్త్య[2]మేయ మనాత్మప్రకాశ మేషహి స్వప్రకా
శోఽసంగోఽన్యన్నవీక్షత ఆత్మాతో నాన్యథా ప్రాప్తి రాత్మమాత్రం
హ్యేత దుత్కృష్ట మేషఏవోగ్ర ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ వీర
ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ మహానేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ
విష్ణు రేషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ జ్వలన్నేషహ్యేవో త్కృష్టఏష
ఏవ సర్వతోముఖ ఏషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ నృసిమ్హ ఏషహ్యేవో
త్కృష్ట ఏషఏవ భీషణ ఏషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవభద్ర ఏషహ్యేవో
త్కృష్ట ఏషఏవ మృత్యుమృత్యు రేషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ నమా
మ్యేషహ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవాహ మేషహ్యేవోత్కృష్ట స్తస్మా
దాత్మాన మేవైనం జానీయా దాత్మైవ నృసింహో దేవో బ్రహ్మ భవతి
య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య
ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేత్య
థైష ఏవ మకారో మహావిభూత్యర్థ ఆత్మన్యేవ నృసింహే దేవే బ్రహ్మణి
వర్తతే తస్మా దయ మనల్పో భిన్నరూప స్వప్రకాశో బ్రహ్మైవాప్త
తమ ఉత్కృష్టతమ ఏతదేవ బ్రహ్మాపి సర్వజ్ఞం మహామాయం మహా
భూత్యేతదేవోగ్ర మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ వీర మేతద్ధి మహావిభూ
త్యేతదేవ మహా దేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవవిష్ణ్వేతద్ధి మహావిభూత్యే

1. వోంకార. 2. ప్రమేయ.

తదేవ జ్వలదేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ సర్వతోముఖమేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ నృసింహ మేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ భీషణ మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ భద్ర మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ మృత్యుమృత్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ నమామ్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవాహ మేతద్ధి మహావిభూతి తస్మా దకారోకారాభ్యా మిమమాత్మాన మాప్తతమ ముత్కృష్టతమం చిన్మాత్రం సర్వద్రష్టారం సర్వసాక్షిణం సర్వగ్రాసం సర్వప్రేమాస్పదం సచ్చిదానందమాత్ర మేక రసం పురతో౽స్మా త్సర్వస్మా త్సువిభాత మన్విష్యా ప్తతమ ముత్కృష్టతమం మహామాయం మహావిభూతిం సచ్చిదానందమాత్ర మేక రసం పరమేవ బ్రహ్మ మకారేణ జానీయా దాత్మైవ నృసిం హో దేవః పర మేవ బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద సో౽కామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామోన తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామం త్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవస న్బ్రహ్మా ప్యేతీహైవ ప్రజాపతి రువాచ ప్రజాపతి రువాచ.

షష్ఠః ఖండః

తే దేవా ఇమ మాత్మానం జ్ఞాతు మైచ్ఛంత తాన్హాసురః పాప్మా పరిజగ్రాహ త ఐక్షంత హంతైన మాసురం పాప్మానం గ్రసామ ఇత్యేతమేవోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మాన ముగ్ర మనుగ్రం వీర మవీరం మహాంత మమహాంతం విష్ణు మవిష్ణుం జ్వలంత మజ్వలంతం సర్వతోముఖ మసర్వతోముఖం నృసింహ మనృసింహం భీషణ మభీషణం భద్రమభద్రం మృత్యుమృత్యు మమృత్యుమృత్యుం నమామ్యనమామ్యహ మనహం నృసింహానుష్టుభైవ బుబుధిరే తేభ్యో హాసా వాసురః పాప్మా సచ్చిదానందఘనజ్యోతి రభవ త్తస్మా దపక్వకషాయ ఇమమేవోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మానం నృసింహానుష్టుభైవ జానీయా త్తస్యాసురః పాప్మా సచ్చిదానంద ఘనజ్యోతిర్భవతి తే దేవా జ్యోతి రుత్తితీర్షవో ద్వితీయా ద్భయమేవ పశ్యంత ఇమమేవోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయ మాత్మాన మనుష్టుభా౽న్విష్య ప్రణవేనైవ తస్మిన్నవస్థితా స్తేభ్య స్తజ్జ్యోతి రస్య సర్వస్య పురత స్సువిభాత మవిభాత మద్వైత మచింత్య మలింగం సర్వప్రకాశ మానందఘనం శూన్య మభవ దేవంవి త్స్వప్రకాశం పరమేవ బ్రహ్మ భవతి తే దేవాః పుత్రైషణా

యాశ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకేషణాయాశ్చ ససాధనేభ్యో వ్యుత్థా య నిరాగారా నిష్పరిగ్రహా అశిఖా అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా ముగ్ధాః క్లీబా మూకా ఉన్మత్తా ఇవ పరివర్తమానాశ్శాంతా దాంతా ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్మరతయ ఆత్మక్రీడా ఆత్మమిథునా ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరంబ్రహ్మాత్మప్రకాశం శూన్యం జానంత స్తత్రైవ పరిసమాప్తా స్తస్మా త్తద్దేవానాం వ్రత మాచర న్నోంకారే పరే బ్రహ్మణి పర్యవసితో భవే త్స ఆత్మన్యేవాత్మానం పరం బ్రహ్మ పశ్య తీతదేష శ్లోకః, శృంగేష్వశృంగం సంయోజ్య సింహం శృంగేషు యోజయేత్, శృంగాభ్యాం శృంగ మాబధ్య త్రయో దేవా ఉపా సత ఇతి.

సప్తమః ఖండః

దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్ భూయ ఏవ నో భగవా న్విజ్ఞాప యత్వితి తథే త్యజత్వా దమరత్వా దజరత్వా దమృతత్వా దశోకత్వా దమోహత్వా దనశనాయత్వా దపిపాసత్వా దద్వైత త్వాచ్చాకారేణే మమాత్మాన మన్విష్యో త్కృష్టత్వా దుత్పాదకత్వా దుత్ప్రవేష్టృత్వా దుత్థాపయితృత్వా దుద్ద్రష్టృత్వా దుత్కర్తృత్వా దుత్పథవారకత్వా దుద్గ్రసత్వా దుద్భ్రాంతత్వా దుత్తీర్ణవికృతత్వా చ్చోకారేణేమ మాత్మానం పరమం బ్రహ్మ నృసింహమన్విష్యాకారే ణేమ మాత్మాన ముకారం పూర్వార్ధ మాకృష్య సింహీకృత్యో త్తరార్ధేన తం సింహమా కృష్య మహత్త్వా న్మహ స్త్వా న్మానత్వా న్ముక్తత్వా న్మహాదేవత్వా న్మ హేశ్వరత్వా న్మహాసత్త్వా న్మహాచిత్త్వా న్మహానందత్వా న్మహాప్రభు త్వాచ్చ మకారార్థేనానేనాత్మనైకీకుర్యా దశరీరో నిరింద్రియోఽప్రా ణోత మా సచ్చిదానందమాత్ర స్స్వరా డ్భవతి య ఏవం వేద క స్త్వ మి త్యహ మితిహోవా చైవ మేవేదం సర్వం తస్మా దహమితి సర్వాభిధానం తస్యాది రయ మకార స్స ఏవ భవతి సర్వం హ్యయమా త్మాఽయం హి సర్వాంతరో న హీదం సర్వ మహ మితిహోవా చైవ నిరాత్మక మాత్మైవేదం సర్వం తస్మా త్సర్వాత్మ కేనాకారేణ సర్వాత్మ కమాత్మాన మన్విచ్ఛే ద్బ్రహ్మైవేదగ్ం సర్వం సచ్చిదానందరూపగ్ం సచ్చిదా

నందరూప మిదగ్ సర్వం సద్ధీదగ్ సర్వం సత్సదితి చిద్ధీదగ్ సర్వంకాశతే ప్రకాశతే చేతి కింస దితీద మిదం నేత్యనుభూతి రితి కై షేతి యమిదం నేత్యవచనే నై వానుభవ న్నువా చైవ మేవ చిదానందావప్యవచనేనై వానుభవన్నువాచ సర్వ మన్య దితి సపరమానందస్య బ్రహ్మణో నామ బ్రహ్మేతి తస్యాంత్యో యం మకార స్సఏవ భవతి తస్మా న్మకారేణ పరమం బ్రహ్మ న్విచ్ఛే త్కి మిద మేవ [1]మిత్యకారఇత్యేవాహావిచికిత్స న్నకారేణేమ మాత్మాన మన్విష్య మకారేణ బ్రహ్మణానుసందధ్యా దుకారేణావిచికిత్సన్నశరీరోఽనింద్రియో ప్రాణోతమా స్సచ్చిదానంద మాత్ర స్స స్వరా ద్భవతి య ఏవం వేద బ్రహ్మవా ఇదగ్ సర్వ మత్తృత్వా దుగ్రత్వా ద్వీరత్వా న్మహత్వా ద్విష్ణుత్వా జ్జ్వలత్త్వా త్సర్వతోముఖత్వా న్నృసింహత్వా ద్భీషణత్వా ద్భద్రత్వా న్మృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహం త్వా దితి సతతం హ్యేత ద్బ్రహ్మోగ్రత్వా ద్వీరత్వా న్మహత్త్వా ద్విష్ణుత్వా జ్జ్వలత్త్వా త్సర్వతోముఖత్వా న్నృసింహత్వా ద్భీషణత్వా ద్భద్రత్వా న్మృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహంత్వా దితి తస్మా దకారేణ పరమం బ్రహ్మాన్విష్య మకారేణ మన ఆద్యవితారం మన ఆది సాక్షిణ మన్విచ్ఛే త్స యదైతత్సర్వ మపేక్షతే తదేతత్సర్వ మస్మి న్ప్రవిశతి స యదా ప్రతిబుధ్యతే త దేత త్సర్వమస్మా దేవో త్తిష్ఠతి త దేత త్సర్వం నిరూహ్య ప్రత్యూహ్య సంపీడ్య సంజ్వాల్య సంభక్ష్య స్వాత్మాన [2]మే వైషాం దదాత్యత్యు గ్రోఽతివీరోఽతి మహా నతివిష్ణు రతి జ్వల న్నతిసర్వతో ముఖోఽతినృసింహోఽతిభీషణోఽతి భద్రోఽతి మృత్యుమృత్యు రతినమా మ్యత్యహం భూత్వా స్వే మహిమ్ని సదా సమాసతే తస్మా దేవ మకారార్థేన పరేణ బ్రహ్మణైకీకుర్యా దుకారేణావిచికిత్సన్నశరీరో నిరింద్రియో ప్రాణోతమాస్సచ్చిదానందమాత్ర స్సస్వరా ద్భవతి య ఏవం వేద, తదేషశ్లోకః- శృంగం శృంగార్ధమాకృష్య శృంగేణానేన యోజయేత్, శృంగమేనం పరే శృంగే తమనేనాపి యోజయేత్.

---

1. మిత్యకార. 2. వై షా.

ట్పురుషః. ౩౦ యశ్చజీవః. ౩౧ యచ్చ సర్వం. ౩౨ ఇతి ద్వాత్రిగ్ం శత్. ఇతి తాన్ప్రజాపతిరబ్రవీ దేతై ర్మంత్రై ర్నిత్యం దేవం స్తువధ్వం తతో దేవః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి, త ద్య ఏతై ర్మంత్రై ర్నిత్యం దేవం స్తౌతి సదేవం పశ్యతి సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

పంచమః ఖండః

దేవా హ వై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్టుభస్య మంత్రరాజస్య నారసిమ్హస్య మహాచక్రం నామ చక్రం నో బ్రూహి భగవ ఇతి, సార్వకామికం మోక్షద్వారం, [1]యద్యోగిన ఉపవిశంతి, సహో వాచ ప్రజాపతిః, షడక్షరం వా ఏతత్సుదర్శనం మహాచక్రం తస్మా త్షడక్షరం భవతి,షట్పత్రం చక్రం భవతి, షడ్వా ఋతవ ఋతుభి స్సంమితం భవతి, మధ్యే నాభి ర్భవతి, నాభ్యాంవా ఏతే అరాః ప్రతిష్ఠితా మాయయా ఏతత్సర్వం వేష్టితం భవతి నాత్మానం మాయా స్పృశతి తస్మా న్మాయయా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథాష్టార మష్టపత్రం చక్రం భవత్యష్టాక్షరావై గాయత్రీ గాయత్ర్యా సమ్మితం భవతి బహిర్మాయయా వేష్టితం భవతి క్షేత్రం క్షేత్రం వై మాయైషా సంపద్యతే,అథ ద్వాదశారంద్వాదశపత్రం చక్రంభవతి ద్వాదశాక్షరా వై జగతీ జగత్యా సమ్మితం భవతిమాయయా బహిర్వేష్టితం భవతి, అథ షోడశారం షోడశపత్రం చక్రంభవతి షోడశకలో వైపురుషఃపురుష ఏవేదగ్ం సర్వం పురుషేణ సంమితం భవతిమాయయా బహిర్వేష్టితం భవతి, అథ ద్వాత్రింశదరంద్వాత్రింశత్పత్రం చక్రం భవతి ద్వాత్రింశదక్షరా వా అనుష్టు బ్భవ త్యనుష్టుభా సర్వమిదం భవతి బహి ర్మాయయా వేష్టితం భవ త్యరై ర్వా ఏతత్సుబద్ధం భవతి వేదావా ఏతే అరాః పత్రై ర్వా ఏత త్సర్వతః పరిక్రామతి ఛందాగ్ంసి వై పత్రాణి ఏత త్సుదర్శనం మహాచక్రమ్, తస్య మధ్యే నాభ్యాం తారకం యదక్షరం నారసింహ్మ మేకాక్షరం తద్భవతి షట్సు పత్రేషు షడక్షరం సుదర్శనం భవత్యష్టసు పత్రేష్వష్టాక్షరం నారాయణం భవతి ద్వాదశసు పత్రేషు ద్వాదశాక్షరం వాసుదేవం భవతి షోడశసు పత్రేషు మాతృకాద్యా స్సబిందుకా షోడశస్వరా భవంతి

1. ఉద్యోగిన.

ద్వాత్రింశత్సు పత్త్రేషు ద్వాత్రిగ్ంశ దక్షరం మంత్రరాజం నారసిహ్మా మానుష్టుభం భవతి, తద్వా ఏతత్సుదర్శనం నామ మహాచక్రంసార్వ కామికం మోక్షద్వార మృజ్మయం యజుర్మయం సామమయం బ్రహ్మమ య మమృతమయం భవతి, తస్య పురస్తా ద్వసవ ఆసతే రుద్రా దక్షిణ త ఆదిత్యాః పశ్చా ద్విశ్వేదేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా నాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసౌ పార్శ్వయో స్తదేతదృచా భ్యుక్తమ్, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, య స్తం నవేద కిమృచా కరిష్యతి యఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసత ఇతి, త దేత త్సుదర్శనం మహాచక్రం బాలో వా యువా వా వేద స మహాన్ భవతి స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, అను ష్టుభా హోమం కుర్యా దనుష్టుభార్చనం కుర్యా త్త దేత ద్రక్షోఘ్నం మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహౌ. శిఖాయాం వా బధ్నీత స ప్తద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్థం నావకల్పతే తస్మా చ్ఛ్రద్ధయా యాం కాం చి ద్గాం దద్యా త్సాదక్షిణాభవతి. దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్నాను ష్టుభస్య మంత్ర రాజస్యనారసిహ్మస్య ఫల న్నోబ్రూహి భగవఇతి సహో వాచ ప్రజాపతిః, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతిస ఆదిత్యపూతో భవతి స సోమపూతోభవతి స సత్యపూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి స విష్ణుపూతో భవతి స రుద్రపూతో భవతి స దేవపూతో భవతి ససర్వ పూతో భవతి స సర్వపూతో భవతి, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స మృత్యుం [1]తరతి స పాప్మానం తరతిసబ్రహ్మ హత్యాం తరతి స భ్రూణహత్యాం తరతి స వీరహత్యాం తరతి స సర్వ హత్యాం తరతి స సంసారం తరతి స సర్వం తరతి స సర్వం తరతి, య ఏతం మంత్ర రాజం నారసిహ్మ మానుష్టుభం నిత్యమధీతేసోఽగ్నిం స్తంభ యతి స వాయుం స్తంభ యతి స ఆదిత్యం స్తంభయతి స సోమం స్తంభయతి స ఉదకం స్తంభయతి స సర్వాన్ దేవాన్ స్తంభయతి స సర్వాన్ గ్రహాన్ స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి సవిషం స్తంభయతి, య ఏతం మంత్రరాజం నారసిహ్మమానుష్టుభం నిత్య మధీతే స దేవానాకర్షయతి

1. జయతి.

స యక్షా నాకర్షయతి స నాగానాకర్షయతి స గ్రహానాకర్షయతి స మనుష్యానాకర్షయతి స సర్వా నాకర్షయతి స సర్వానాకర్షయతి, య ఏతం మంత్రరాజం నారసిమ్హ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స భూర్లోకంజయతి స భువర్లోకం జయతి స స్వర్లోకం జయతి స మహర్లోకం జయతి స జనో లోకం జయితి స తపోలోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి స సర్వాన్ లోకాన్ జయతి స సర్వాన్ లోకాన్ జయతి, య ఏతం మంత్రరాజ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిష్టోమేన యజతే స ఉక్థేన యజతే స షోడశినా యజతే స వాజపేయేన యజతే సోఽతిరాత్రేణ యజతే సోప్త్రోర్యామేన యజతే సోఽశ్వమేధేన యజతే స సర్వైః క్రతుభి ర్యజతే స సర్వైః క్రతుభి ర్యజతే, య ఏతం మంత్రరాజమానుష్టుభం నిత్య మధీతే స ఋచోఽధీతే స యజూంష్యధీతే స సామాన్యధీతే సోఽధర్వణ మధీతే సోంగిరస మధీతే స శాఖా అధీతే స పురాణాన్యధీతేసకల్పా నధీతే స గాథా అధీతే స నారాశగ్ంసీరధీతే స ప్రణవ మధీతేయః ప్రణవ మధీతే స సర్వమధీతే ససర్వ మధీతే, అనుపనీత శత మేక మేకే నోపనీతేన తత్సమ ముపనీత శత మేకమేకేన గృహస్థేన తత్సమం గృహస్థ శత మేక మేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థశతమేక మేకేన యతినా తత్సమం యతీనాంతు శతం పూర్ణ మేక మేకేన రుద్రజాపకేన తత్సమం రుద్రజాపకశత మేక మేకేనాథర్వశిర శ్శిఖాధ్యాపకేన తత్సమ మథర్వశిర శిఖాధ్యాపకశత మేక మేకేన తాపనీయోపనిషదధ్యాపకేన తత్సమం తాపనీయోపనిషదధ్యాపకశత మేక మేకేన మంత్రరాజాధ్యాపకేన తత్సమం తద్వా ఏతత్పరమం ధామ మంత్రరాజాధ్యాపకస్య యత్ర నసూర్య స్తపతి యత్ర న వాయు ర్వాతి యత్ర న చంద్రమా భాతి యత్రన నక్షత్రాణి భాంతి యత్ర నాగ్నిర్దహతి యత్ర న మృత్యుః ప్రవిశతి యత్ర న దుఃఖం సదానందం పరమానందం శాంతం శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మాదివందితం యోగిధ్యేయం పరమం పదం యత్ర గత్వా ననివర్తంతే యోగినః తదేత దృచాభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతం, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణో ర్యత్పరమం పదం,

తదేతన్నిష్ఠామస్య భవతి తదేతన్నిష్ఠామస్య భవతి యఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఇతి నృసింహపూర్వతాపిన్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

నృసింహోత్తరతాపిన్యుపనిషత్

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ప్రథమః ఖండః

ఓం. దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నణోరణీయాగ్ంసమిమ
మాత్మాన మోంకారం నోవ్యాచక్ష్వేతి తథేత్యోమిత్యేత దక్షరమిదగ్ం
సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్య దితి సర్వమోంకార ఏవ
యచ్చాన్య త్త్రికాలాతీతం తద ప్యోంకార ఏవ సర్వం హ్యేత ద్బ్రహ్మా
య మాత్మా బ్రహ్మాత మేత మాత్మాన మోమితి బ్రహ్మణైకీకృత్య బ్రహ్మ
చాత్మాన మో మిత్యేకీకృత్య త దేక మజర మమృత మభయ మోమి
త్యనుభూయ తస్మి న్నిదగ్ం సర్వం త్రిశరీర మారోప్య తన్మయం హి
తదేవేతి సంహరే దోమితి తంవా ఏతం త్రిశరీర మాత్మానం త్రిశరీరం
పరం బ్రహ్మానుసందధ్యాత్ స్థూలత్వాత్ స్థూలభుక్త్వాచ్చ సూక్ష్మత్వా
త్సూక్ష్మభుక్త్వా చ్చైక్యా దానంద భోగాచ్చ సోఽయమాత్మా చతు
ష్పా జ్జాగరిత స్థాన స్థూలప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖస్థూలభు
క్చతురాత్మా విశ్వోవైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థాన స్సూక్ష్మప్రజ్ఞ
స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖ స్సూక్ష్మభు క్చతురాత్మా తైజసో హి
రణ్యగర్భో ద్వితీయఃపాదః, యత్రసుప్తోన కంచన కామంకామయతేనకంచన
స్వప్నం పశ్యతి త త్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏ
వానందమయో హ్యానందభుక్చేతోముఖ శ్చతురాత్మా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర
స్తృతీయః పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోంతర్యా మ్యేష

యోని స్సర్వస్య ప్రభవాప్యయౌ హి భూతానాం త్రయ మ ప్యేత త్సుషుప్తం స్వప్నం మాయామాత్రం చి దేకరసో హ్యయ మాత్మా ఽథ తురీయ శ్చతురాత్మా తురీయావసితత్వా దేకైక స్యోతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పై స్త్రయమ ప్యత్రాపి సుషుప్తం స్వప్నం మాయా మాత్రం చి దేకరసో హ్యయ మాత్మా థాయ మాదేశో న స్థూల ప్రజ్ఞం న సూక్ష్మ ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞానఘన మదృష్ట మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య మవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా సవిజ్ఞేయ ఈశ్వరగ్రాస స్తురీయ తురీయః.

ద్వితీయః ఖండః

తం వా ఏత మాత్మానం జాగ్ర త్యస్వప్న మసుషుప్తం స్వప్నే జాగ్రత మసుషుప్తం సుషుప్తే జాగ్రత మస్వప్నం తురీయేజాగ్రత మస్వప్న మసుషుప్త మవ్యభిచారిణం నిత్యానందం సదేకరసం హ్యేవ చక్షుషో ద్రష్టా శ్రోత్రస్య ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా బుద్ధే ర్ద్రష్టా ప్రాణస్య ద్రష్టా తమసో ద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత స్సర్వస్మా దన్యో విలక్షణ శ్చక్షుష స్సాక్షీ శ్రోత్రస్య సాక్షీ వాచ స్సాక్షీ మనస స్సాక్షీ బుద్ధే స్సాక్షీ ప్రాణస్య సాక్షీ తమస స్సాక్షీ సర్వస్య సాక్షీ తతో విక్రియో మహాచైతన్యోఽస్మా త్సర్వస్మా త్ప్రియ తమ ఆనందఘనం హ్యేవ మస్మా త్సర్వస్మా త్పురత స్సువిభాత మేకరస మే వాజర మమృత మభయం బ్రహ్మై వాప్యాజ య్యైనం చతుష్పాదం మాత్రాభి రోంకారేణ చైకీకుర్యా జ్జాగరిత స్థాన శ్చతురాత్మా విశ్వో వైశ్వానర శ్చతూరూపోఽకార ఏవ చతూరూపో హ్యయ మకార స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి రకారరూపై రాప్తే రాదిమత్త్వా ద్వా స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చాప్నోతి హవా ఇదగ్ం సర్వ మాదిశ్చ భవతి య ఏవం వేద, స్వప్నస్థాన శ్చతురాత్మా తైజసో హిరణ్యగర్భ శ్చతూరూప ఉకార ఏవ చతూరూపో హ్యయ ముకారః స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి రుకారరూపై రుత్కర్షాదుభయత్వా ద్వా స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చోత్కర్షతి

హవై జ్ఞానసంతతిం సమానశ్చ భవతి యఏవంవేద, సుషుప్తస్థాన శ్చతురాత్మా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర శ్చతూరూపో మకారఏవ చతూరూపో హ్యయ మకార స్థూలసూక్ష్మ బీజసాక్షిభి ర్మకార రూపైర్మితే రపీ తేర్వా స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చ మినోతి హవా ఇదగ్ం సర్వమపీతి శ్చ భవతి యఏవం వేద, మాత్రామాత్రాః ప్రతిమాత్రాః కుర్యా దథ తురీయ ఈశ్వరగ్రాస స్స స్వరా ట్స్వయ మీశ్వర స్స్వప్రకాశ శ్చతురాత్మో తానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పై రోతో హ్యయ మాత్మా హ్యథై వేదగ్ం సర్వ మంతకాలే కాలాగ్ని సూర్యోఽస్రై రనుజ్ఞాతో హ్యయ మాత్మా హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మా నం దదా తీదగ్ం సర్వం స్వాత్మానమేవ కరోతి యథా తమ స్సవితాను జ్ఞైకరసో హ్యయ మాత్మా చిద్రూప ఏవ యథా దాహ్యం దగ్ధ్వాగ్ని రవికల్పో హ్యయ మాత్మా వాఙ్మనోఽగోచరత్వా చ్చిద్రూప శ్చతూ రూప ఓంకార ఏవ చతూరూపో హ్యయ మోంకార ఓతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పై రోంకార రూపై రాత్మైవ నామరూపాత్మకం హీదగ్ం సర్వం తురీయత్వా చ్చిద్రూపత్వా చ్చోతత్వా దనుజ్ఞాతృత్వా దను జ్ఞాత్వా దవికల్పరూపత్వా చ్చావికల్పరూపం హీదగ్ం సర్వం నైవ తత్ర కాచన భిదా స్త్యథ తస్యాయ మాదేశో మాత్ర శ్చతుర్థో వ్యవ హార్యః ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్వైతఓంకార ఆత్మైవ సంవిశత్యాత్మ నాఽఽత్మానం య ఏవం వేదైష వీరో నారసింహేన వానుష్టుభా మంత్రరాజేన తురీయం విద్యా దేష హ్యాత్మానం ప్రకాశయతి సర్వ సంహారసమర్థః పరిభవాసహః ప్రభు ర్వ్యాప్త స్సదోజ్జ్వలో ఽవిద్యాతత్కార్యహీన స్స్వాత్మబంధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనంద రూప స్సర్వాధిష్ఠానస్సన్మాత్రో నిరస్తావిద్యా తమోమోహోఽహమే వేతి తస్మా దేవ మేవమ మాత్మానం పరం బ్రహ్మానుసంధధ్యా దేష వీరో నృసింహ ఏవేతి.

తృతీయః ఖండః

తస్యహవై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్రా సా ప్రథమః పాదో భవతి ద్వితీయా ద్వితీయస్య తృతీయా తృతీయస్య చతుర్థ్యోతానుజ్ఞాత్రను

జ్ఞా వికల్పరూపా తయా తురీయం చతురాత్మాన మన్విష్య చతుర్థపాదేన
చ తయా తురీయేణాఽనుచింతయన్ గ్రసే త్తస్య హ వా ఏతస్య ప్రణ
వస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథి వ్యకార స్సఋగ్భి రృగ్వేదో బ్రహ్మా
వసవో గాయత్రీ గార్హపత్యస్సా ప్రథమః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
షుపాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్ద్వితీయాంతరిక్షం స ఉ
కార స్సయజుర్భిర్యజుర్వేదో విష్ణురుద్రా స్త్రిష్టుబ్దక్షిణాగ్ని స్సా ద్వితీయః
పాదో భవతి భవతిచ సర్వేషు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
సాక్షిభి స్తృతీయా ద్యౌ స్స మకార స్స సామభి స్సామవేదో రుద్రా
దిత్యా జగత్యాహవనీయ స్సా తృతీయః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే
షుపాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్యావసా నేస్య చతుర్థ్యర్ధ
మాత్రా సా సోమలోక ఓంకార స్సా థర్వణై ర్మంత్రై రథర్వవేద
స్సంవర్తకోఽగ్ని ర్మరుతో విరా డేకర్షి ర్భాస్వతీ స్మృతా సా చతుర్థః
పాదో భవతి భవతిచ సర్వేషు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ
సాక్షిభి ర్మాత్రామాత్రాః ప్రతిమాత్రాః కృత్వోతానుజ్ఞాత్ర నుజ్ఞావి
కల్పరూపం చింతయన్ గ్రసేద్ జ్ఞ్యోమృతో హుతసంవిత్క శ్శుద్ధ స్సం
విష్టో నిర్విఘ్ను ఇమ మనునియమే నుభూయే హేదం సర్వం దృష్ట్వాప
ప్రపంచహీనోఽథ సకల స్సాధారోఽమృతమయ శ్చతురాత్మాథ మహా
పీఠే సపరివారం త మేతం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మానం మూలాగ్నా
వగ్నిరూపం ప్రణవం సందధ్యా త్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం
బ్రహ్మాణం నాభౌ సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం విష్ణుం హృదయే
సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం రుద్రం భ్రూమధ్యే సప్తాత్మానం
చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మోంకారం సర్వేశ్వరం
ద్వాదశాంతేసప్తాత్మానం చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన
మానందామృతరూపం షోడశాంతేఽథానందామృతే నైతాం శ్చతుర్ధా
సంపూజ్య తథా బ్రహ్మాణమేవ విష్ణుమేవ రుద్రమేవ విభక్తాం స్త్రీనేవావి
భక్తాన్ [1]లింగరూపానేవచ సంపూజ్యోపహారై శ్చతుర్ధాలింగాత్సం
హృత్య తేజసా శరీరత్రయం సంవ్యాప్య తదధిష్ఠాన మాత్మానం సంజ్వాల్య

1. స్త్రీ నేవలింగ.

త త్తేజ ఆత్మచైతన్యరూపం బల మవష్టభ్య గుణైరైక్యం సంపాద్య మహాస్థూలం మహాసూక్ష్మే మహాసూక్ష్మం మహాకారణే చ సంహృత్య మాత్రాభి రోతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పరూపం చింతయ న్గ్రసేత్.

చతుర్థః ఖండః.

తం వా ఏత మాత్మానం పరమం బ్రహ్మోంకారం తురీయోంకారాగ్రవిద్యోత మనుష్టుభా న త్వా ప్రసాద్యోమితి సంహృత్యాహమిత్యనుసందధ్యాదద్వైతమేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మోంకారం తురీయోంకారాగ్ర విద్యోత మేకాదశాత్మానం నారసింహం న త్వోమితి సంహార న్నను సందధ్యాదథేవ మేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మోంకారం తురీయోంకారాగ్ర విద్యో ప్రణవేన సంచింత్యానుష్టుభా నత్వా సచ్చిదానంద పూర్ణాత్మసు నవాత్మకం సచ్చిదానందపూర్ణాత్మానం [1]పరంబ్రహ్మసంభావ్యాహ మిత్యాత్మాన మాదాయ మనసా బ్రహ్మణైకీకుర్యా ద్య దనుష్టుభైవ వా ఏష [2]ఉ ఏవ నృ ఏష హి సర్వత్ర సర్వదా సర్వాత్మా నృసిహ్మోఽసౌ పరమేశ్వరోఽసౌ హి సర్వత్ర సర్వాత్మానం త్సర్వమత్తి నృసిహ్మ ఏవైకల ఏష తురీయ ఏష ఏవోగ్ర ఏషఏవ వీర ఏషఏవ మహా నేష ఏవ విష్ణు రేషఏవ జ్వలన్నేషఏవ సర్వతోముఖ ఏషఏవ నృసింహ ఏషఏవ భీషణ ఏషఏవ భద్ర ఏషఏవ మృత్యు మృత్యు రేషఏవ నమామ్యేషఏవాహ మేవంయోగారూఢో బ్రహ్మణ్యేవానుష్టుభం సందధ్యా దోంకార ఇతి. త దేతౌ శ్లోకౌ భవతః,

సం స్తభ్య సింహం స్వసుతాన్గుణార్థాంత్సంయోజ్య శృంగై ర్వృషభస్య హత్వా, వశ్యాం స్ఫురంతీ మసతీం నిపీడ్య సంభక్ష్య సింహేన స ఏష వీరః, శృంగప్రోతా [3]న్పదా స్పృష్ట్వా హత్వా తామగ్రసత్స్వయమ్, నత్వాచ బహుధా దృష్ట్వా నృసింహ స్స్వయము ద్బభావితి.

పంచమః ఖండః.

అథైష ఉ ఏవ అకార ఆ ప్తతమాత్ర ఆత్మన్యేవ నృసిహ్మే దేవే బ్రహ్మణి వ ర్తత ఏషహ్యే వా ప్తత ఏష హి సాక్ష్యేష ఈశ్వర సత్సర్వగతో నహీదగ్ సర్వ మేషహి వ్యా ప్తతమ ఇదగ్ సర్వం య దయమాత్మా మాయా మాత్ర ఏషఏవోగ్ర ఏషహి వ్యా ప్తతమ ఏషఏవ వీర

1. పరమాత్మానం పరం. 2. ఉపవసన్నేష. 3. న్పాదాన్...నగ్రస.

ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ మహా నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ విష్ణు రేషహి వ్యాప్తతమఏష ఏవ జ్వల న్నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ సర్వతోముఖ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ నృసిహ్మ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ భీషణ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవ భద్ర ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవ మృత్యుమృత్యు రేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవ నమామ్యేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవాహమేషహి వ్యాప్తతమ ఆత్మైవ నృసిహ్మో దేవో బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేత్యథైషవ [1] వోకార ఉత్కృష్టతమార్థ ఆత్మన్యేవ నృసింహే దేవే బ్రహ్మణి వర్తతే తస్మాదేష సత్యస్వరూపో న హ్యన్య దస్త్య[2]మేయ మనాత్మప్రకాశ మేషహి స్వప్రకాశోఽసంగోఽన్యన్నవీక్షత ఆత్మాతో నాన్యథా ప్రాప్తి రాత్మమాత్రం హ్యేత దుత్కృష్ట మేషఏవోగ్ర ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ వీర ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ మహానేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ విష్ణు రేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ జ్వలన్నేష హ్యేవో త్కృష్టఏష ఏవ సర్వతోముఖ ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ నృసిహ్మ ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ భీషణ ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవభద్ర ఏష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ మృత్యుమృత్యు రేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవ నమామ్యేష హ్యేవోత్కృష్ట ఏషఏవాహ మేష హ్యేవోత్కృష్ట స్తస్మాదాత్మాన మేవైనం జానీయా దాత్మైవ నృసింహో దేవో బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేత్యథైష ఏవ మకారో మహావిభూత్యర్థ ఆత్మన్యేవ నృసింహే దేవే బ్రహ్మణి వర్తతే తస్మా దయ మనల్పో భిన్నరూప స్వప్రకాశో బ్రహ్మైవాప్తతమ ఉత్కృష్టతమ ఏతదేవ బ్రహ్మాపి సర్వజ్ఞం మహామాయం మహాభూత్యేతదేవోగ్ర మేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ వీర మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ మహా దేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవవిష్ణ్వేతద్ధి మహావిభూత్యే

1, వోంకార. 2. ప్రమేయ.

తదేవ జ్వలదేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ సర్వతోముఖమేతద్ధి మహా విభూత్యేతదేవ నృసింహ మేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ భీషణ మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ భద్ర మేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ మృత్యుమృ త్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ నమామ్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదే వాహ మేతద్ధి మహావిభూతి తస్మా దకారోకారాభ్యా మిమమా త్మాన మోతమ ముత్కృష్టతమం చిన్మాత్రం సర్వద్రష్టారం సర్వసాక్షి ణం సర్వగ్రాసం సర్వప్రేమాస్పదం సచ్చిదానందమాత్ర మేక రసం పుర తోఽస్మా త్సర్వస్మా త్సువిభాత మన్విష్యా ప్తతమ ముత్కృష్టతమం మ హామాయం మహావిభూతిం సచ్చిదానందమాత్ర మేక రసం పరమేవ బ్రహ్మ మకారేణ జానీయా దాత్మైవ నృసిం హో దేవః పర మేవ బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామోన తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామం త్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవస న్బ్రహ్మా ప్యేతీహైవ ప్రజాపతి రువాచ ప్రజాపతి రువాచ.

షష్ఠః ఖండః

తే దేవా ఇమ మాత్మానం జ్ఞాతు మైచ్ఛంత తాన్హాసురః పాప్మా పరిజగ్రాహ త ఐక్షంత హంతైన మాసురం పాప్మానం గ్రసామ ఇత్యేతమే వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మాన ముగ్ర మనుగ్రం వీర మవీరం మహాంత మమహాంతం విష్ణు మవిష్ణుం జ్వలంత మజ్వలంతం సర్వ తోముఖ మసర్వతోముఖం నృసింహ మనృసింహం భీషణ మభీషణం భద్రమభద్రం మృత్యుమృత్యు మమృత్యుమృత్యుం నమామ్యనమా మ్యహ మనహం నృసింహానుష్టుభైవ బుబుధిరే తేభ్యో హాసా వాసురః పాప్మా సచ్చిదానందఘనజ్యోతి రభవ త్తస్మా దపక్వకషాయ ఇమమే వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మానం నృసింహానుష్టుభైవ జానీయా త్తస్యాసురః పాప్మా సచ్చిదానంద ఘనజ్యోతిర్భవతి తే దేవా జ్యోతి రుత్తితీర్ష వో ద్వితీయా ద్భయమేవ పశ్యంత ఇమమేవోంకారా గ్రవిద్యోతం తురీయ మాత్మాన మనుష్టుభాఽన్విష్య ప్రణవేనైవ తస్మి న్నవస్థితా స్తేభ్య స్తజ్జ్యోతి రస్య సర్వస్య పురత స్సువిభాత మవిభాత మద్వైత మచింత్య మలింగం సర్వప్రకాశ మానందఘనం శూన్య మభ వ దేవంవి త్స్వప్రకాశం పరమేవ బ్రహ్మ భవతి తే దేవాః పుత్రైషణా

యాశ్చ విత్తేషణాయాశ్చ లోకేషణాయాశ్చ ససాధనేభ్యోవ్యుత్థా
య నిరాగారా నిష్పరిగ్రహా అశిఖా అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా
ముగ్ధాః క్లీబా మూకా ఉన్మత్తా ఇవ పరివర్తమానాశ్శాంతా దాంతా
ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్మరతయ ఆత్మక్రీడా ఆత్మమిథునా
ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరంబ్రహ్మాత్మప్రకాశం శూన్యం జానంత
స్తత్రైవ పరిసమాప్తా స్తస్మా త్తద్దేవానాం వ్రత మాచర న్నోంకారే
పరే బ్రహ్మణి పర్యవసితో భవే త్సఆత్మన్యేవాత్మానం పరంబ్రహ్మ పశ్య
తితదేష శ్లోకః, శృంగేష్వశృంగం సంయోజ్య సింహం శృంగేషు
యోజయేత్, శృంగాభ్యాం శృంగ మాబధ్య త్రయో దేవా ఉపా
సత ఇతి.

సప్తమః ఖండః

దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువన్ భూయ ఏవ నో భగవా న్విజ్ఞాప
యత్వితి తథే త్యజత్వా దమరత్వా దజరత్వా దమృతత్వా దశోకత్వా
దమోహత్వా దనశనాయత్వా దపిపాసత్వా దద్వైత త్వాచ్చాకారేణే
మమాత్మాన మన్విష్యోత్కృష్టత్వా దుత్పాదకత్వా ద్దుప్ప్రవేష్టృత్వా
దుత్థాపయితృత్వా దుద్గ్రష్టృత్వా దుత్కర్తృత్వా దుత్పథవారకత్వా
దుద్గ్రాసత్వా దుద్భ్రాంతత్వా దుత్తీర్ణవికృతత్వా చ్చోకారేణేమ
మాత్మానం పరమం బ్రహ్మ నృసింహమన్విష్యాకారే ణేమ మాత్మాన
ముకారం పూర్వార్ధ మాకృష్య సింహీకృత్యోత్తరార్ధేన తం సింహమా
కృష్య మహత్త్వా న్మహ స్త్వా న్మానత్వా న్ముక్తత్వా న్మహాదేవత్వా న్మ
హేశ్వరత్వా న్మహాసత్త్వా న్మహాచిత్త్వా న్మహానందత్వా న్మహాప్రభు
త్వాచ్చ మకారార్థేనానేనాత్మనైకీకుర్యా దశరీరో నిరింద్రియోప్రా
ణోతమా సచ్చిదానందమాత్ర స్స స్వరా డ్భవతి య ఏవం వేద క
స్త్వ మిత్యాహ మితిహోవా చైవమేవేదం సర్వం తస్మా దహమితి
సర్వాభిధానం తస్యాది రయ మకార స్స ఏవ భవతి సర్వంహ్యయమా
త్మాఽయం హి సర్వాంతరో న హీదం సర్వ మహ మితిహోవా చైవ
నిరాత్మక మాత్మైవేదం సర్వం తస్మా త్సర్వాత్మకేనాకారేణ సర్వాత్మ
కమాత్మాన మన్విచ్ఛే ద్బ్రహ్మైవేదగ్ం సర్వం సచ్చిదానందరూపగ్ం సచ్చిదా

నందరూప మిదగ్ సర్వం సద్ధీదగ్ సర్వం సత్సదితి చిద్ధీదగ్ సర్వంకాశతే ప్రకాశతే చేతి కింస దితీద మిదం నేత్యనుభూతి రితి కై షేతి యమిదం నేత్యవచనే నై వానుభవ న్నువా చైవ మేవ చిదానందావప్యవచనేనై వానుభవన్నువాచ సర్వ మన్య దితి సపరమానందస్య బ్రహ్మణో నా మ బ్రహ్మేతి తస్యాంత్యో యం మకార స్సవేవ భవతి తస్మా న్మకా రేణ పరమం బ్రహ్మ న్విచ్ఛే త్కి మిద మేవ [1]మిత్యకారఇత్యేవాహావి చికిత్స న్మకారేణేమ మాత్మాన మన్విష్య మకారేణ బ్రహ్మణానుసం దధ్యా దుకారేణావిచికిత్సన్నశరీరోఽనింద్రియో ప్రాణోతమా స్సచ్చిదానంద మాత్ర స్స స్వరా డ్భవతి య ఏవం వేద బ్రహ్మవా ఇదగ్ సర్వ మత్తృత్వా దుగ్రత్వా ద్వీరత్వా న్మహత్వా ద్విష్ణుత్వా జ్జ్వలత్త్వా త్సర్వతోముఖత్వా న్నృసింహత్వా ద్భీషణత్వా ద్భద్ర త్వా న్మృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహం త్వా దితి సతతం హ్యేత ద్బ్రింహో గ్రత్వా ద్వీరత్వా న్మహత్త్వా ద్విష్ణుత్వా జ్జ్వల త్త్వా త్సర్వతోముఖత్వా న్నృసింహత్వా ద్భీషణత్వా ద్భద్రత్వా న్మృత్యుమృత్యుత్వా న్నమామి త్వా దహంత్వా దితి తస్మా దకారేణ పరమం బ్రహ్మన్విష్య మకారేణ మన ఆద్యవితారం మన ఆది సాక్షిణ మన్విచ్ఛే త్స యదైతత్సర్వ మపేక్షతే తదేతత్సర్వ మస్మి న్ప్రవి శతి స యదా ప్రతిబుధ్యతే త దేత త్సర్వమస్మా దేవో త్తిష్ఠతి త దేత త్సర్వం నిరూహ్య ప్రత్యూహ్య సంపీడ్య సంజ్వాల్య సంభక్ష్య స్వా త్మాన [2]మే వైషాం దదాత్యత్యు గ్రోఽతవీరోఽతి మహా నతివిష్ణు రతి జ్వల న్నతిసర్వతో ముఖోఽతినృసింహోఽతిభీషణోఽతి భద్రోఽతి మృత్యుమృత్యు రతినమా మ్యత్యహం భూత్వా స్వే మహిమ్ని సదా సమాసతే తస్మా దేవ మకారార్థేన పరేణ బ్రహ్మణైకీకుర్యా దుకారే ణావిచికిత్సన్నశరీరో నిరింద్రియో ప్రాణోతమాస్సచ్చిదానందమా త్ర స్సస్వరా డ్భవతి య ఏవం వేద, తదేషశ్లోకః- శృంగం శృంగార్ధ మాకృష్య శృంగేణానేన యోజయేత్, శృంగమేనం పరే శృంగే త మనేనాపి యోజయేత్.

---

1. మిత్యుకార. 2. కైషా.

అష్టమః ఖండః

అథ తురీయేణోతశ్చ ప్రోతశ్చ హ్యయ మాత్మా నృసింహో
ఽస్మింత్సర్వ మయం సర్వాత్మాఽ[1]యంహి సర్వం నై వాతోద్వయో
హ్యయ మాత్మైక ఏవావికల్పో నహి వస్తు స దయం హ్యోత ఇవ
సఘనోఽయం చిద్ఘన ఆనందఘన ఏవైకరసోఽవ్యవహార్యః కేనచనా
ద్వితీయా ఓతశ్చ ప్రోతశ్చైవ, ఓంకార ఏవం నైవమితి పృష్ట ఓమిత్యే
వాహ వాగ్వా ఓంకారో వాగే వేదం సర్వం న హ్యశబ్ద మివే హాస్తి
చిన్మయో హ్యయ మోంకార శ్చిన్మయమిదం సర్వం తస్మా త్పరమేశ్వ
రఏ వైవ మేవ తద్భవ త్యేత దమృతమభయమేతద్బ్రహ్మాభయంవై బ్రహ్మా
భయం వై బ్రహ్మాభవతియఏవం వేదేతి రహస్యమను జ్ఞాతాహ్యయమా
త్మైష హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మాన మనుజానాతి న హీదం సర్వం స్వత
ఆత్మవి న్నహ్యయమోతో నానుజ్ఞాతాఽసంగత్వాదవికారిత్వాదసత్వా
దన్యస్యానుజ్ఞాతా హ్యయ మోంకార ఓమితి హ్యనుజానాతివాగ్వాఓం
కారో వాగేవేదం సర్వ మనుజానాతి చిన్మయో హ్యయ మోంకార
శ్చి ద్ధీదగ్ సర్వం నిరాత్మక మాత్మ సాత్కరోతి తస్మా త్పరమేశ్వర ఏ
వైకమేవ తద్భవత్యేత దమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మాభయం వైబ్రహ్మా
భయగ్ హి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి, రహస్య మనుజ్ఞైకరసో
హ్యయ మాత్మా ప్రజ్ఞాన ఘనఏవాయం యస్మా త్సర్వస్మాత్పురత స్సువి
భాతోఽత శ్చి ద్ఘనఏవ హ్యయ మోతో నానుజ్ఞా త్రైత దాత్మ్యగ్ హీ
దగ్ సర్వం సద్వై వానుజ్ఞైకరసో హ్యయ మోంకార ఓమితి హ్యేవాను
జానాతి వాగ్వా ఓంకారో వాగేవ హ్యనుజానాతి చిన్మయో హ్యయ
మోఙ్కార శ్చిదేవ హ్యనుజ్ఞాతా తస్మా త్పరమేశ్వర ఏ వైకమేవతద్భవ
త్యేత దమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మాభయం వై బ్రహ్మాభయగ్ హి వై
బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి రహస్య మవికల్పో హ్యయ మాత్మా
ద్వితీయత్వా ద వికల్పో హ్యయ మోంకారోఽద్వితీయత్వా దేవ చిన్మ
యో హ్యయ మోంకార శ్చిన్మయ మిదగ్ సర్వం తస్మా త్పరమేశ్వర
ఏవైకమేవ తద్భవ త్యవికల్పోఽపినాత్ర కాచన భిదాఽస్తి నైవ తత్ర

1. సంహి.

కాచన భిదాఽస్త్యత్రహి భిదా మివ మన్యమాన శ్శతధా సహస్రధా భిన్నో మృత్యో స్స మృత్యు మాప్నోతి త దేత దద్వయం స్వప్రకాశం మహానందమాత్మైవైత దమృత మభయ మేత ద్బ్రహ్మాభయంవై బ్రహ్మ భయంహి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి రహస్యమ్.

నవమః ఖండః

దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నిమ మేవ నోభగవ న్నోంకార మాత్మాన ముపదిశేతి తథేత్యుప ద్రష్టానుమంత్రైష ఆత్మా నృసింహ శ్చి దూప ఏవావికారో హ్యుపలబ్ధస్సర్వస్య సర్వత్ర న హ్యస్తిద్వైత సిద్ధి రాత్మైవ సిద్ధో ద్వితీయో మాయయా హ్యన్యదివ సవా ఏష ఆత్మా పర ఏ షైవ సర్వం తదాహి ప్రజ్ఞైవైషాఽ విద్యా జగత్సర్వ మాత్మా పర మాత్మైవ స్వప్రకాశోఽప్యవిషయజ్ఞానత్వా జ్జాన న్నైవ హ్యన్యత్రాన్యం నవిజానాత్యనుభూతేర్మాయా చ తమోరూపానుభూతి స్తదేత జ్జడం మోహాత్మక మనంత మిదం రూప మ స్యాస్య వ్యంజికా నిత్యనివృత్తోఽ విమూఢై రాత్మైవ ద్రష్టాస్య సత్వమసత్వం దర్శయతి సిద్ధత్వాసిద్ధత్వా భ్యాంస్వతంత్రాస్వతంత్రత్వేన సైషావటబీజసామాన్యవదనేకవటశ క్తి రే కైవత ద్యథావటబీజ సామాన్య మేక మనేకాంత్స్వవ్యతిరిక్తాన్వటాం త్సబీజా నుత్పాద్య తత్ర తత్రపూర్ణం సత్తిష్ఠత్యేవ మేవైషా మాయా స్వావ్యతిరిక్తాని పూర్ణాని క్షేత్రాణి దర్శయిత్వా [1]జీవేశావభాసేన కరో తిమాయా చా విద్యాచ స్వయమేవ భవతి సైషా చిత్రా సుదృఢా బహ్వంకురా స్వయం గుణభిన్నాంకురే ష్వపి గుణభిన్నా సర్వత్ర బ్రహ్మ విష్ణుశివరూపిణీ చైతన్యదీప్తా తస్మా దాత్మనఏవ త్రైవిధ్యం సర్వత్ర యో నిత్వమభిమంతా జీవో నియంతేశ్వర స్సర్వాహం మానీ హిరణ్య గర్భ స్త్రిరూప ఈశ్వర వద్వ్యక్తచైతన్యస్సర్వగో హ్యేష ఈశ్వరః క్రియాజ్ఞానాత్మా సర్వం సర్వమయం సర్వే జీవా స్సర్వమయా స్సర్వా వస్థాసు తథా ప్యల్పా స్సవా ఏష భూతానీంద్రియాణి విరాజం దేవతాః కోశాంశ్చ సృష్ట్వా ప్రవిశ్యామూఢో మూఢ ఇవ వ్య వహర న్నాస్తే మాయయైవ తస్మా దద్వయ ఏవాయ మాత్మా తస్మా

1. జీవేశావాభాసేన.

ఓం. అథ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషదస్సంవర్తకోఽగ్నిరృషి, రనుష్టుప్
ఛందః, శ్రీకాలాగ్నిరుద్రో దేవతా, శ్రీకాలాగ్నిరుద్రప్రీత్యర్థే [1]భస్మత్రి
పుండ్రధారణేవినియోగః. ఓం. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం సనత్కు
మారః పప్రచ్ఛ, అధీహి భగవన్ త్రిపుండ్రవిధిం స తత్వం కిం ద్రవ్యం
కియత్ స్థానం కతి ప్రమాణం కా రేఖాః కే మంత్రాః కా శక్తిః కిం
దైవతం కః కర్తా కిం ఫల మితిచ తగ్ హోవాచ భగవా న్కాలాగ్ని
రుద్రః, య ద్ద్రవ్యం త దాగ్నేయం భస్మ, సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మ
మంత్రైః పరిగృహ్య, అగ్ని రితి భస్మ వాయురితి భస్మ వ్యోమేతి భస్మ
జల మితి భస్మ స్థల మితి భస్మ ఇత్యనేనాభిమంత్ర్య, మానస్తోక ఇతి
సముద్ధృత్య, 'మానో మహాంత'మితి జలేన సంసృజ్య త్రియాయుషమితి
శిరో లలాటవక్షః స్కంధేషు త్రియాయుషైస్త్ర్యంబకై స్త్రిశక్తిభి స్తిర్య
క్తిస్రో రేఖాః ప్రకుర్వీత, వ్రత మేత చ్ఛాంభవం సర్వేషు వేదేషు
వేదవాదిభి రుక్తం భవతి తస్మాత్తత్సమాచరేన్ముముక్షు ర్నపునర్భవాయ,
అథ సనత్కుమారః పప్రచ్ఛప్రమాణమస్య త్రిపుండ్రధారణస్య, త్రిధా
రేఖా భవంత్యాలలాటా దాచక్షుషో రామూర్ధ్నో భ్రువోర్మధ్యతశ్చ
యాస్యప్రథమా రేఖా సా గార్హపత్య శ్చాకారో రజో భూర్లోక ఆత్మా
క్రియాశక్తి రృగ్వేదః ప్రాతస్సవనం మహేశ్వరో దేవతేతి, యాస్య
ద్వితీయా రేఖా సాదక్షిణాగ్ని రుకార స్సత్వ మంతరిక్ష మంతరాత్మేచ్ఛా
శక్తి ర్యజుర్వేదో మాధ్యందినగ్ సవనగ్ సదాశివో దేవతేతి, యాస్య
తృతీయా రేఖా సాఽహవనీయో మకార స్తమో ద్యౌర్లోకః పరమాత్మా
జ్ఞానశక్తి స్సామవేద స్తృతీయసవనం మహాదేవో దేవతేతి, ఏవం
త్రిపుండ్రం విధిభస్మనా కరోతి యో విద్వాన్ బ్రహ్మచారీ గృహీ వాన
ప్రస్థో యతిర్వా సమహాపాతకోపపాతకేభ్యః పూతో భవతి, ససర్వేషు
తీర్థేషు స్నాతో భవతి, ససర్వాన్వేదా నధీతో భవతి, ససర్వాన్ దేవాన్
జ్ఞాతో భవతి, స సతతం సకలరుద్రమంత్రజాపీ భవతి, స. సకలభోగాన్

1. జపేవినియోగః, భస్మ.

భుక్త్వా దేహం త్యక్త్వా శివసాయుజ్యమేతి న స పునరావర్తతే నస పునరావర్తత ఇత్యాహ.—భగవాన్కాలాగ్నిరుద్రః, యస్త్వేత ద్వాధీతే సోఽప్యేవమేవ భవతీ త్యోఁ సత్య మి త్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౭౮. సామవేదీయ మైత్రేయోపనిషత్

శ్లో. శ్రుత్వాచార్యోపదేశేన మునయో యత్పదం యయుః,
తత్స్వానుభూతిసంసిద్ధం స్వమాత్రం బ్రహ్మ భావయే.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం. బృహద్రథోవై నామ రాజా రాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్రం నిధాపయిత్వేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్శరీరం వైరాగ్య ముపేతోఽరణ్యం నిర్జగామ స తత్ర పరమం తప ఆస్థాయాదిత్య మీక్షమాణ ఊర్ధ్వబాహు స్తిష్ఠ త్యంతే సహస్రస్య ముని రంతిక మాజగా మాగ్ని రివాధూమక స్తేజసా నిర్దహన్ని వాత్మవి ద్భగవాంచ్ఛాకాయన్య ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ వరం వృణీష్వేతి రాజాన మబ్రవీ త్స తస్మై నమస్కృ త్యోవాచ భగవ న్నాహ మాత్మవి త్త్వం తత్త్వవి చ్ఛుశ్రుమో వయం సత్వం నోబ్రూహీ త్యే త ద్వృత్తం పురస్తా దశక్యం మా పృచ్ఛ ప్రశ్నమైక్ష్వాకా న్యా న్కామాన్ వృణీష్వేతి శాకాయన్యస్య చరణా వభిమృశమానో రాజేమాం గాథాం జగాద. ౧. అథ కిమేతై ర్వాన్యానాం శోషణం మహార్ణవానాం శిఖరిణాం ప్రపతనం ధ్రువస్య[1] ప్రచలనం స్థానం వా తరూణాం నిమజ్జనం పృథివ్యా స్థానా దపసరణం సురాణాం సోఽహమి త్యేత ద్విధేస్మిం త్సంసారే కిం కామోపభోగైరైశ్వ రే వా

---

1. ప్రశ్చవం.

శ్రిత స్యా సకృదు పావర్తనం దృశ్యత ఇత్యూర్ధ్వర్తుమన్వాసీ త్యంధోదపా
నస్థో భేక ఇవాహ మస్మిం త్సంసారే భగవం స్త్వం నో గతిరితి. ౨.
భగవం చ్ఛరీర మిదం మైథునాదే వోద్భూతం సంవి ద్వ్యపేతం నిరయ
ఏవ మూత్రద్వారేణ నిష్క్రాంత మస్థిభి శ్చితం మాంసేనానులిప్తం చ
ర్మణావబద్ధం విణ్మూత్ర వాతపిత్తక ఫమజ్జా మేదోవసాభి రన్యైశ్చ మలైర్బ
హుభిః పరిపూర్ణ మేతాదృశే శరీరే వర్తమానస్య భగవం స్త్వం నో గతిరితి.
3. అథ భగవాంచ్ఛాకాయన్య స్సుప్రీతో౽బ్రవీ ద్రాజానం మహారాజ
బృహద్రథేక్ష్వాకువంశధ్వజశీర్షాత్మజ్ఞః కృతకృత్య స్త్వం మరున్నామ్నో
విశ్రుతో౽సీ త్యయం ఖల్వాత్మా త్వేకతమో భగవాన్వర్ణ ఇతి తగ్ హో
వాచ, శబ్దస్పర్శాదయోయేర్థాఅనర్థా ఇవతే స్థితాః, యేషాం సక్తస్తు
భూతాత్మా నస్మరేచ్చ పరం పదమ్, తపసా ప్రాప్యతే సత్వం సత్వాత్సం
ప్రాప్యతే మనః, మనసా ప్రాప్యతే హ్యాత్మా హ్యాత్మా పత్త్యా నివర్తతే,
యథా నిరింధనో వహ్ని స్స్వయోనావుపశామ్యతి, తథా వృత్తిక్ష
యా చ్చిత్తం స్వయోనా వుపశామ్యతి, స్వయోనావుపశాంతస్య మనస
స్సత్యగామినః, ఇంద్రియార్థ విమూఢస్యానృతాః కర్మవశానుగాః, చిత్త
మేవహి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్, యచ్చిత్త స్తన్మయో భవ
తి గుహ్య మేత త్సనాతనమ్, చిత్తస్య హి ప్రసాదేన హంతి కర్మ
శుభాశుభమ్, ప్రసన్నాత్మాత్మని స్థిత్వా సుఖ మవ్యయ మశ్నుతే, సమా
సక్తం యదా చిత్తం జంతో ర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మణి
స్యాత్త త్కో న ముచ్యేత బంధనాత్, హృత్పుండరీకమధ్యేతు భావయే
త్పరమేశ్వరమ్, సాక్షిణం బుద్ధి[1]వృత్తస్య పరమప్రేమగోచరమ్, అగో
చరం మనో వాచా మవధూతాది సంప్లవమ్, సత్తామాత్ర ప్రకాశైక
స్వభావం భావనాతిగమ్, అహేయ మనుపాదేయ మసామాన్యవిశేష
ణమ్, ధ్రువం స్తిమితగంభీరం న తేజో నతమ స్తతమ్, నిర్వికల్పం నిరా
భాసం నిర్వాణమయ సంవిదం, నిత్య శ్శుద్ధో బుద్ధముక్తస్వభావ స్సత్య
స్సూక్ష్మ స్సవిభు శ్చాద్వితీయః, ఆనందాబ్ధి ర్యత్పర స్సో౽హ మస్మి
ప్రత్యగ్ధాతు ర్నాత్రసంశీతి రస్తి, ఆనంద మంతర్నిజమాశ్రయంత మా
శాపిశాచీ మవమానయంతం, ఆలోకయంతం జగదింద్రజాల మాప

1. వృత్తస్య.

త్కథం మాం ప్రవిశేదసంగం, వర్ణాశ్రమాచారయుతా విమూఢాః కర్మానుసారేణ ఫలం లభంతే, వర్ణాదిధర్మం హి పరిత్యజంత స్స్వానంద తృప్తాః పురుషా భవంతి, వర్ణాశ్రమం సావయవం స్వరూప మాద్యంత యుక్తం హ్యతికృచ్ఛ్రమాత్రమ్, పుత్రాదిదేహేష్వభిమానశూన్యం భూత్వావసేత్సౌఖ్యతమేహ్యనంతే. ౮.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ భగవాన్ మైత్రేయః కైలాసం జగామ తం గత్వోవాచ భో భగవన్ పరమతత్త్వరహస్య మనుబ్రూహీతి సహోవాచ మహాదేవః, దేహో దేవాలయః ప్రోక్త స్సజీవః కేవల శ్శివః, త్యజే దజ్ఞాననిర్మాల్యం సోఽహంభావేన పూజయేత్, అభేదదర్శనం జ్ఞానం ధ్యానం నిర్విషయం మనః, స్నానం మనోమలత్యాగ శ్శౌచ మింద్రియ నిగ్రహః, బ్రహ్మామృతం పిబే ద్భైక్ష మాచరే ద్దేహరక్షణే, వసే దేకాంతికో భూత్వా చైకాంతే ద్వైతవర్జితే, ఇత్యేవ మాచరేద్ధీమాన్ స ఏవం ముక్తి మాప్నుయాత్. ౧. జాతం మృత మిదం దేహం మాతాపితృమలాత్మకమ్, సుఖదుఃఖాలయామేధ్యం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే, ధాతుబద్ధం మహారోగం పాపమందిర మధ్రువమ్, వికారాకారవిస్తీర్ణంస్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే, నవద్వారమలస్రావం సదా కాలే స్వభావజమ్, దుర్గంధం దుర్మలోపేతం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే, మాతృసూతకసంబంధం సూతకే సహ జాయతే, మృతసూతకజం దేహం స్పృష్ట్వా స్నానం విధీయతే, అహం మమేతి విణ్మూత్ర లేపగంధాది మోచనమ్, శుద్ధశౌచ మితి ప్రోక్తం మృజ్జలాభ్యాం తు లౌకికమ్, చిత్తశుద్ధికరం శౌచం వాసనాత్రయనాశనమ్, జ్ఞానవైరాగ్యమృత్తోయైః క్షాలనాచ్ఛౌచ ముచ్యతే. ౨. అద్వైతభావనా భైక్ష మభక్ష్యం ద్వైతభావనమ్,గురుశాస్త్రోక్తభావేన భిక్షో ర్భైక్షం విధీయతే, విద్వాం స్స్వదేశ ముత్సృజ్య సన్న్యాసానంతరం స్వతః, కారాగార వినిర్ముక్త శ్చోరవ ద్దూరతో వసేత్, అహంకారసుతం విత్తభ్రాతరం మోహమందిరమ్, ఆశాపత్నీం త్యజేద్యావ త్తావ న్ముక్తో నసంశయః, మృతా మోహమయీ మాతా జాతో బోధమయ స్సుతః, సూతకద్వయ సంప్రాప్తౌ కథం సంధ్యా ముపాస్మహే, హృదాకాశే చిదాదిత్య స్సదాభా

సతి భాసతే, నాస్త మేతి నచోదేతి కథం సంధ్యా ముపాస్మహే, ఏక మేవాద్వితీయం యద్గురో ర్వాక్యేన నిశ్చితమ్, ఏతదేకాంత మిత్యుక్తం న మఠం న వనాంతరమ్, అసంశయవతాం ముక్తి స్సంశయావిష్టచేతసామ్, సముక్తిర్జన్మజన్మాంతే తస్మా ద్విశ్వాస మాప్నుయాత్, కర్మత్యాగాన్నసంన్యాసో నప్రేషోచ్చారణేన తు, సంధౌ జీవాత్మనో రైక్యం సంన్యాసః పరికీర్తితః, వమనాహారవ ద్యస్య భాతి సర్వేషణాదిషు, తస్యాధికార స్సన్న్యాసే త్యక్తదేహాభిమానినః, యదా మనసి వైరాగ్యం జాతం సర్వేషు వస్తుషు, తదైవ సన్న్యసే ద్విద్వా నన్యథా పతితో భవేత్, ద్రవ్యార్థమన్నవస్త్రార్థం యః ప్రతిష్ఠార్థ మేవచ, సన్న్యసేదుభయభ్రష్ట స్సముక్తిం వాప్తు మర్హతి, ఉత్తమా తత్త్వచింతైవ మధ్యమం శాస్త్ర చింతనమ్, అధమా మంత్రచింతా చ తీర్థభ్రాంత్యధమాధమా, అనుభూతిం వినా మూఢో వృథా బ్రహ్మణి మోదతే, ప్రతిబింబితశాఖాగ్ర ఫలాస్వాదన మోదవత్, నత్యజేచ్చేద్యతిర్ముక్తో యోమాధూకరమాంతరమ్, వైరాగ్యజనకం శ్రద్ధాకళత్రం జ్ఞాననందనమ్, ధనవృద్ధా వయోవృద్ధా విద్యావృద్ధా స్తథైవచ, తే సర్వే జ్ఞానవృద్ధస్య కింకరాశ్శిష్యకింకరాః, మన్మాయయా మోహితచేతసో మా మాత్మాన మాపూర్ణమలబ్ధవంతః, పరం విదగ్ధోదరపూరణాయ భ్రమంతి కాకా ఇవ సూరయోఽపి, పాషాణలోహమణిమృణ్మయ విగ్రహేషు పూజా పునర్జననభోగకరీ ముముక్షోః, తస్మాద్యతిస్స్వహృదయార్చ నమేవ కుర్యా ద్బాహ్యార్చనం పరిహరే దపునర్భవాయ, అంతః పూర్ణో బహిః పూర్ణో పూర్ణకుంభ ఇవార్ణవే, అంతశ్శూన్యో బహిశ్శూన్య శ్శూన్యకుంభ ఇవాంబరే, మాభవగ్రాహ్య భావాత్మా గ్రాహకాత్మాచ మాభవ, భావనామఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తన్మయో భవ, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస మాత్మానం కేవలం భజ, సంశాంత సర్వసంకల్పా యా శిలావదవస్థితిః, జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్తాసా స్వరూపస్థితిః పరేతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

అహమస్మి పరశ్చాస్మి బ్రహ్మాస్మి ప్రభవోఽస్మ్యహమ్, సర్వలోకగురుశ్చాస్మి సర్వలోకోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, అహమేవాస్మి సిద్ధోఽస్మి శుద్ధో

ఽస్మి శుద్ధోఽస్మి పరమోఽస్మ్యహమ్, అహమస్మి సదా సోఽస్మి నిత్యోఽస్మి విమలోఽస్మ్యహమ్, విజ్ఞానోఽస్మి విశేషోఽస్మి సోమోఽస్మి సకలోఽస్మ్యహమ్, మానావమానహీనోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి శివోఽస్మ్యహమ్, ద్వైతాద్వైతవిహీనోఽస్మి ద్వంద్వహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, భావాభావవిహీనోఽస్మి భాసాహీనోఽస్మి భాస్మ్యహమ్, శూన్యాశూన్యప్రభావోఽస్మి శోభనాశోభనోఽస్మ్యహమ్, శుభోఽస్మి శోకహీనోఽస్మి చైతన్యోఽస్మి సమోఽస్మ్యహమ్, తుల్యాతుల్యవిహీనోఽస్మి నిత్యశుద్ధస్సదాశివః, సర్వాసర్వవిహీనోఽస్మి సాత్త్వికోఽస్మి సదాస్మ్యహమ్, ఏకసంఖ్యావిహీనోఽస్మి ద్విసంఖ్యావానహం నచ, సదసద్భేదహీనోఽస్మి సంకల్పరహితోఽస్మ్యహమ్, నానాత్మభేదహీనోఽస్మి హ్యఖండానందవిగ్రహః, నాఽహమస్మి న చాన్యోఽస్మి దేహాదిరహితోఽస్మ్యహమ్, ఆశ్రయాశ్రయహీనోఽస్మి ఆధారరహితోఽస్మ్యహమ్, బంధమోక్షవిహీనోఽస్మి శుద్ధం బ్రహ్మాస్మి సోఽస్మ్యహమ్, చిత్తాది సర్వహీనోఽస్మి పరమోఽస్మి పరాత్పరః, సదావిచారరూపోఽస్మి నిర్విచారోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, అకారోకారరూపోఽస్మి మకారోఽస్మి సనాతనః, ధ్యాతృధ్యానవిహీనోఽస్మి ధ్యేయహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, సర్వపూర్ణస్వరూపోఽస్మి సచ్చిదానందలక్షణః, సర్వతీర్థస్వరూపోఽస్మి పరమాత్మాస్మ్యహం శివః, లక్ష్యాలక్ష్యవిహీనోఽస్మి లయహీనరసోఽస్మ్యహమ్, మాతృమానవిహీనోఽస్మి మేయమానశ్శివోఽస్మ్యహమ్, న జగత్సర్వద్రష్టాస్మి నేత్రాదిరహితోఽస్మ్యహమ్, ప్రవృద్ధోఽస్మి ప్రబుద్ధోఽస్మి ప్రసన్నోఽస్మి [1] హరోఽస్మ్యహమ్, సర్వేంద్రియవిహీనోఽస్మి సర్వకర్మకృదప్యహమ్, సర్వవేదాంతతృప్తోఽస్మి సర్వదా సులభోఽస్మ్యహమ్, ముదితాముదితాఖ్యోఽస్మి సర్వమౌనఫలోఽస్మ్యహమ్, నిత్యం చిన్మాత్రరూపోఽస్మి సదా సచ్చిన్మయోఽస్మ్యహమ్, యత్కించిదపి హీనోఽస్మి స్వల్పమప్యవినాస్మ్యహమ్, హృదయగ్రంథిహీనోఽస్మి హృదయాంబుజమధ్యగః, షడ్వికారవిహీనోఽస్మి షట్కోశరహితోఽస్మ్యహమ్, అరిషడ్వర్గముక్తోఽస్మి అంతరానంతరోఽస్మ్యహమ్, దేశకాలవిముక్తోఽస్మి దిగంబరసుఖోఽస్మ్యహమ్, నాస్తినాస్తివిముక్తోఽస్మి నకారరహితోఽస్మ్యహమ్,

1 వరో.

అఖండాకాశరూపోఽస్మి హ్యఖండాకారమస్మ్యహమ్, ప్రపంచముక్త
చిత్తోఽస్మి ప్రపంచరహితోఽస్మ్యహమ్, సర్వప్రకాశరూపోఽస్మి చిన్మాత్ర
జ్యోతిరస్మ్యహమ్, కాలత్రయవిముక్తోఽస్మి కామాదిరహితోఽస్మ్య
హమ్, [1]కాయకాయవిముక్తోఽస్మి నిర్గుణః కేవలోఽస్మ్యహమ్, ముక్తి
హీనోఽస్మి ముక్తోఽస్మి మోక్షహీనోఽస్మ్యహం సదా, సత్యాసత్యాది
హీనోఽస్మి సన్మాత్రాన్నాస్మ్యహం సదా, గంతవ్యదేశహీనోఽస్మి గమ
నాదివివర్జితః, సర్వదా సమరూపోఽస్మి శాంతోఽస్మి పురుషోత్తమః,
ఏవం స్వానుభవో యస్య సోఽహమస్మి న సంశయః, యః శృణోతి
సకృద్వాపి బ్రహ్మైవ భవతి స్వయం, బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమిత్యు
పనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఇతి సామవేదీయ మైత్రేయోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౩౦. యజుర్వేదీయ సుబాలోపనిషత్

శ్లో. బీజాజ్ఞాన మహామోహా పహ్నావాద్యద్విశిష్యతే,
నిర్బీజం త్రైపదం తత్త్వం తదస్మీతి విచిన్తయే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ప్రథమః ఖణ్డః.

తదాహుః కిం తదాసీత్తస్మై సహోవాచ న సన్నాఽసన్న స
దసదితి తస్మాత్తమ స్సఞ్జాయతే, తమసో భూతాదిర్భూతాదే రాకాశ
మాకాశాద్వాయు ర్వాయో రగ్ని రగ్నే రాప అద్భ్యః పృథివీ తదణ్డం
సమభవ త్తత్సంవత్సరమాత్ర ముషిత్వా ద్విధాఽకరో దధస్తాత్
భూమి ముపరిష్టా దాకాశం మధ్యే పురుషో దివ్య స్సహస్రశీర్షా పురుష
స్సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్ సహస్రబాహు రితి సోఽగ్రే భూతానా

---

1 కాయికాది.

మృత్యు మసృజత్ త్ర్యక్షరం త్రిశిరస్కం త్రిపాదం ఖణ్డపరశుం తస్య బ్రహ్మాఽభిభేతి సో బ్రహ్మాణ మేవ వివేశ సమానసాన్ సప్తపుత్రా నసృజ త్తేహ విరాజ సప్త మానసా నసృజన్ తేహ ప్రజాపతయో బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీత్ బాహూ రాజన్యః కృతః ఊరూతదస్య యద్వైశ్యః పద్భ్యాగ్ం శూద్రో అజాయత చన్ద్రమా మనసో జాత శ్చక్షో స్సూర్యో అజాయత శ్రోత్రాద్వాయుశ్చప్రాణశ్చ హృదయా త్సర్వమిదం జాయతే.

ద్వితీయః ఖణ్డః.

అపానా న్నిషాదా యక్షరాక్షసగన్ధర్వా శ్చాస్థిభ్యః పర్వతా లోమభ్య ఓషధివనస్పతయో లలాటాత్ క్రోధజో రుద్రో జాయతే తస్యై తస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేవైత దృగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽథర్వవేద శ్శిక్షాకల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛన్దో జ్యోతిషా మయనం న్యాయోమీమాంసా ధర్మశాస్త్రాణి వ్యాఖ్యానా న్యుపవ్యాఖ్యానాని సర్వాణిచ భూతాని హిరణ్యజ్యోతి ర్యస్మిన్నయ మాత్మా ఽధిక్షియ న్తి భువనాని విశ్వా ఆత్మానం ద్విధాకరో దర్ధేన స్త్రీ అర్ధేన పురుషో దేవో భూత్వా దేవా నసృజ దృషి ర్భూత్వా ఋషీన్ యక్షరాక్షసగన్ధర్వాన్ గ్రామ్యా నారణ్యాంశ్చ పశూ నసృజ దితరా గౌరితరోఽనడ్వా నితరా బడబేతరోఽశ్వ ఇతరా గర్దభీతరో గర్దభ ఇతరా విశ్వమ్భరేతరో విశ్వమ్భర స్సోఽన్తే వైశ్వానరో భూత్వా సందగ్ధ్వా సర్వాణి భూతాని పృథివ్యప్సు ప్రలీయత ఆప స్తేజసి ప్రలీయన్తే తేజో వాయౌ విలీయతే వాయు రాకాశే విలీయత ఆకాశమిన్ద్రియేష్విన్ద్రియాణి తన్మాత్రేషు తన్మాత్రాణి భూతాదౌ విలీయన్తే భూతాదిర్మహతి విలీయతే మహా నవ్యక్తే విలీయతే అవ్యక్త మక్షరే విలీయతే అక్షరం తమసి విలీయతే తమః పరే దేవ ఏకీ భవతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నస దసది త్యేత న్నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

తృతీయః ఖణ్డః

అసద్వా ఇద మగ్రఆసీ దజాత మభూత మప్రతిష్ఠిత మశబ్ద మస్పర్శ మరూప మరస మగన్ధ మవ్యయం మహాన్తం బృహన్త మజ

మాత్మానం మత్వా ధీరో నశోచతి అప్రాణ మముఖ మశ్రోత్ర మవాగమ
నోఽతేజస మచక్షుష్క మనామగోత్ర మశిరస్క మపాణిపాద
మస్నిగ్ధ మలోహిత మప్రమేయ మహ్రస్వ మదీర్ఘ మస్థూల మన ణ్వ
నల్ప మపార మనిర్దేశ్య మనపావృత్త మప్రకాశ్య మసంవృత మన న్తర
మబాహ్యం న త దశ్నాతి కిఞ్చన న తదశ్నాతి కశ్చ నైత ద్వై సత్యే
న దానేన తపసాఽనాశకేన బ్రహ్మచర్యేణ నిర్వేదనేనానాశకేన షడ
ఙ్గేనైవ సాధయేదేతత్త్రయం వీక్షేత దమం దానం దయామితి న తస్య
ప్రాణా ఉత్క్రామ న్త్యత్రైవ సమవలీయన్తే బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి
య ఏవం వేద.

చతుర్థః ఖండః

హృదయస్య మధ్యే లోహితం మాంసపిణ్డం యస్మిన్ తద్దహరం
పుణ్డరీకం కుముద మివాఽనేకధా వికసితం హృదయస్య దశఛిద్రాణి
భవన్తి యేషు ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా స్సయదా ప్రాణేన సహ సంయుజ్యతే
తదా పశ్యతి నద్యో నగరాణి బహూని వివిధాని చ యదా వ్యానేన
సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవాంశ్చ ఋషీంశ్చ యదాఽపానేన
సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి యక్షరాక్షసగన్ధర్వాన్ యదోదానేన
సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవలోకాన్ దేవాన్ స్కన్దం జయన్తం
చేతి యదా సమానేన సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవలోకా న్ధనా
ని చ యదా వైరంభేణ సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దృష్టం చాదృ
ష్టంచ శ్రుతంచాఽశ్రుతం చ భుక్తం చాఽభుక్తంచ సచ్చాఽసచ్చ సర్వం
పశ్య త్యథేమా మేదశనాడ్యో భవన్తి తాసా మేకైకస్యాం ద్వాసప్తతి
ర్ద్వాసప్తతి శ్శాఖానాడీ సహస్రాణి భవన్తి యస్మి న్నయ మాత్మా స్వపితి
శబ్దానాం చ కరోత్యథ [1]ద్వితీయే సఙ్కోశే స్వపితి తదేమం చ లోకం
పరంచ లోకం పశ్యతి సర్వా న్ఛబ్దా న్విజానాతి ససమ్ప్రసాద ఇత్యా
చక్షతే ప్రాణశ్శరీరం పరిరక్షతి హరితస్య నీలస్య పీతస్య లోహితస్య
శ్వేతస్య నాడ్యో రుధిరస్య పూర్ణాః ధాత్రైత ద్దహరం పుణ్డరీకం కుము
దమివాఽనేకధా వికసితం యథా కేశ స్సహస్రధా భిన్న స్తథా హిత
నామ నాడ్యో భవన్తి హృ ద్యాకాశే పరే కోశే దివ్యోఽయ మాత్మా

---

1. యద్ద్వితీయే.

స్వపితి యత్ర సుప్తో నకఞ్చన కామం కామయతే నకఞ్చన స్వప్నం పశ్యతి నతత్ర దేవా న దేవలోకా యజ్ఞా న యజ్ఞా వా న మాతా న పితా న బన్ధు ర్న బాన్ధవో న స్తేనో న బ్రహ్మహా తేజస్కాయ మమృతం సలిల ఏవేదం సలిలం వనంభూయ స్తేనైవ మార్గేణాజాగ్రాయ ధావతి సమ్రాడితి హోవాచ.

పంచమః ఖండః

స్థానాని స్థానిభ్యో యచ్ఛతి నాడీ తేషాం నిబన్ధనమ్ చక్షురధ్యాత్మం ద్రష్టవ్య మధిభూత మాదిత్య స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం య శ్చక్షుషి యో ద్రష్టవ్యే య ఆదిత్యే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మానముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మన న్తమ్, శ్రోత్ర మధ్యాత్మం శ్రోతవ్య మధిభూతం దిశ స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యః శ్రోత్రే యః శ్రోతయితవ్యే యో దిక్షు యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా తమాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ మశోక మన న్తమ్, నాసాధ్యాత్మం ఘ్రాతవ్య మధిభూతం పృథివీ తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో నాసాయాం యో ఘ్రాతవ్యే యః పృథివ్యాం యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానేయ ఆనన్దే యోహృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మన న్తమ్, జిహ్వ ఆధ్యాత్మం రసయితవ్య మధిభూతం వరుణ స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో జిహ్వాయాం యో రసయితవ్యే యో వరుణే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా త మాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ మశోక మన న్తమ్, త్వగధ్యాత్మం స్పర్శయితవ్య మధిభూతం వాయు స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం య స్త్వచి యః స్పర్శయితవ్యే యో వాయౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే

సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృతమభయ మశోక మనన్తమ్, మనోఽధ్యాత్మం మన్తవ్య మధిభూతం చన్ద్ర స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో మనసి యో మన్తవ్యే య శ్చన్ద్రే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయ మాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, బుద్ధి రధ్యాత్మం బోద్ధవ్య మధిభూతం బ్రహ్మా తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో బుద్ధౌ యో బోద్ధవ్యే యో బ్రహ్మణి యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, అహఙ్కారోఽధ్యాత్మ మహం కర్తవ్యమధిభూతం రుద్ర స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యోఽహఙ్కారే యోఽహంకర్తవ్యే యో రుద్రే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మానముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, చిత్త మధ్యాత్మం చేతయితవ్య మధిభూతం క్షేత్రజ్ఞ స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యశ్చిత్తే యశ్చేతయితవ్యే యః క్షేత్రజ్ఞే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, వాగధ్యాత్మం వక్తవ్య మధిభూత మగ్ని స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో వాచి యో వక్తవ్యే యోఽగ్నౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, హస్తా వధ్యాత్మ మాదాతవ్య మధిభూత మిన్ద్ర స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యో హస్తే య ఆదాతవ్యే య ఇన్ద్రే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, పాదా

వధ్యాత్మం గన్తవ్య మధిభూతం విష్ణు స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యః పాదే యో గన్తవ్యే యో విష్ణౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా త మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, పాయు రధ్యాత్మం విసర్జయితవ్య మధిభూతం మృత్యు స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం యః పాయౌ యో విసర్జయితవ్యే యో మృత్యౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మింత్సర్వస్మి న్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజరమమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, ఉపస్థోఽధ్యాత్మ మానన్దయితవ్య మధిభూతం ప్రజాపతి స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబన్ధనం య ఉపస్థే య ఆనన్దయితవ్యే యః ప్రజాపతౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనన్దే యో హృద్యాకాశే యఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నన్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా త మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనన్తమ్, ఏష సర్వజ్ఞ ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వాధిపతి రేషోఽన్తర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య సర్వసౌఖ్యై రుపాస్యమానో న చ సర్వసౌఖ్యా న్యుపాస్యతి వేదశాస్త్రై రుపాస్యమానో నచ వేదశాస్త్రాణ్యుపాస్యతి యస్యాఽన్న మిదం సర్వం నచ యోఽన్నం భవత్యతః పరం సర్వనయన ప్రశాస్తాఽన్నమయోభూతాత్మా ప్రాణమయ ఇంద్రియాత్మా మనోమయ స్సఙ్కల్పాత్మా విజ్ఞానమయః కాలాత్మా ఽఽనన్దమయో లయాత్మైకత్వా న్నాస్తి ద్వైతం కుతో మర్త్యం నాస్త్యమృతం కుతో నాన్తః ప్రజ్ఞో న బహిః ప్రజ్ఞో నోభయతః ప్రజ్ఞో నప్రజ్ఞానఘనో నప్రజ్ఞో నాప్రజ్ఞోఽపి నోవిదితం వేద్యం నాస్తీత్యేతన్నిర్వాణమనుశాసనమితి వేదాఽనుశాసనమితి వేదానుశాసనమ్.

షష్ఠః ఖణ్డః

నైవేహ కిఞ్చనాగ్ర ఆసీ దమూల మనాధారా ఇమాః ప్రజాః ప్రజాయంతే దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ శ్చక్షుశ్చ ద్రష్టవ్యం చ నారాయణ శ్శ్రోత్రం చ శ్రోతవ్యం చ నారాయణో ఘ్రాణశ్చ

ఘ్రాతవ్యం చ నారాయణో జిహ్వా చ రసయితవ్యంచ నారాయణో త్వక్చ స్పర్శయితవ్యంచ నారాయణో మనశ్చ మన్తవ్యంచ నారాయణో బుద్ధిశ్చ బోద్ధవ్యంచ నారాయణోఽహఙ్కారశ్చాహఙ్కర్తవ్యం చ నారాయణ శ్చిత్తంచ చేతయితవ్యంచ నారాయణో వాక్చ వక్తవ్యంచ నారాయణో హస్తౌ చాదాతవ్యంచ నారాయణః పాదౌచ గన్తవ్యంచ నారాయణః పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యం చ నారాయణ ఉపస్థశ్చాఽనన్దయితవ్యంచ నారాయణో ధాతా విధాతా కర్తా వికర్తా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ ఆదిత్యా రుద్రామరుతో వసవోఽశ్వినావృచో యజూగ్ంషి సామాని మన్త్రా అగ్నిరాజ్య మాహుతి ర్నారాయణ ఉద్భవ స్సమ్భవో దివ్యో దేవ ఏకోనారాయణో మాతా పితా భ్రాతా నివాస శ్శరణం సుహృద్గతి ర్నారాయణో విరాజా సుదర్శనా జితా సౌమ్యా మోఘా కుమారామృతా సత్యా సుమధ్యమా నాసీరా శిశురాసురా సూర్యా భాస్వతీ విజ్ఞేయాని నాడీనామాని దివ్యాని గరతి గాయతి వా వర్షతి వరుణోఽర్యమాచన్ద్రమా కలా [1]కవిర్ధాతా బ్రహ్మా ప్రజాపతిర్మఘవా దివసాశ్చాఽర్ధ దివసాశ్చ కలాః, కల్పా శ్చోర్ధ్వంచ దిశశ్చ సర్వం నారాయణః పురుష ఏవేదగ్ సర్వం యద్భూతం యచ్చభవ్యం తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ సదా పశ్యన్తి సూరయః. దివీవ చక్షురాతతం తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాగ్స స్సమిన్ధతే విష్ణో ర్యత్పరమం పదమ్ తదేతన్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసన మిత వేదానుశాసనమ్.

సప్తమః ఖణ్డః

అన్తశ్శరీరే నిహితో గుహాయా మజ ఏకో నిత్యో యస్య పృథివీ శరీరం యః పృథివీ మన్తరే సఞ్చరన్ యం పృథివీన వేద యస్యాఽప శ్శరీరం యోఽపోఽన్తరే సఞ్చర న్యమాపో న విదు ర్యస్య తేజశ్శరీరం య స్తేజోఽన్తరే సఞ్చరన్యం తేజో నవేద యస్య వాయు శ్శరీరం యో వాయు మన్తరే సఞ్చర న్యం వాయు ర్న వేద యస్యాఽఽకాశ శ్శరీరం య ఆకాశ మన్తరే సఞ్చర న్య మాకాశో న వేద యస్య మన శ్శరీరం యో మనోఽన్తరే సఞ్చర న్య మనో నవేద యస్య బుద్ధి శ్శరీ

1 కలి.

రంయో బుద్ధి మన్తరే సఞ్చర న్యం బుద్ధి ర్న వేద యస్యాఽహఙ్కార
శ్శరీరం యోఽహఙ్కార మన్తరే సఞ్చర న్య మహఙ్కారో న వేద
యస్య చిత్తం శరీరం య శ్చిత్త మన్తరే సఞ్చర న్యం చిత్తం న వేద
యస్యాఽవ్యక్తం శరీరం యోఽవ్యక్త మన్తరే సంచర న్య మవ్యక్తం
న వేద యస్యాఽక్షరం శరీరం యోఽక్షర మన్తరే సఞ్చర న్య మక్షరం
న వేద యస్య మృత్యు శ్శరీరం యో మృత్యుమన్తరే సంచరన్యం
మృత్యు ర్న వేద స ఏష సర్వభూతాఽన్తరాఽత్మాపహతపాప్మా
దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః ఏతాం విద్యా మపాన్తరతమాయ దదా
వపాన్తరతమో బ్రహ్మణే దదౌ బ్రహ్మా ఘోరాంగిరసే దదౌ ఘోరాం
గిరా రైక్వాయ దదౌ రైక్వో రామాయ దదౌ రామ స్సర్వేభ్యో
భూతేభ్యో దదా విత్యేవం నిర్వాణ మనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసన
మితి వేదాఽనుశాసనమ్.

అష్టమః ఖణ్డః.

అన్తశ్శరీరే నిహితో గుహాయాం శుద్ధస్సోఽయ మాత్మా సర్వస్య మేదో మాంస క్లేదావకీర్ణే శరీరమధ్యేఽత్యన్తోపహితే చిత్రభిత్తి ప్రతీకాశే గన్ధర్వనగరోపమే కదళీగర్భవ న్నిస్సారే జలబుద్బుదవచ్చఞ్చలే నివ సన్త మాత్మాన మచిన్త్యరూపం దివ్యం దేవ మసంగం శుద్ధం తేజస్కాయం సర్వరూపం సర్వేశ్వర మచిన్త్య మశరీరం నిహితం గుహాయా మమృతం విభ్రాజమాన మానందం తం పశ్యతి విద్వాంస స్తేన యేన పశ్యన్తి.

నవమః ఖణ్డః.

అథ హైనం రైక్వః పప్రచ్ఛ భగవన్ కస్మిన్ సర్వేఽస్తం గచ్ఛంతీతి తస్మై సహోవాచ చక్షు రేవాఽప్యేతి య చ్చక్షు రేవాఽస్త మేతి ద్రష్టవ్య మేవాఽప్యేతి యో ద్రష్టవ్య మేవాఽస్త మే త్యాదిత్య మే వాఽప్యేతి య ఆదిత్యమేవాఽస్త మేతి విరాజ మేవాఽప్యేతి యో విరాజమేవాఽస్త మేతి ప్రాణమేవాఽప్యేతి యః ప్రాణమేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మే వాప్యేతి యోవిజ్ఞానమే వాస్తమే త్యానన్దమేవాప్యేతి య ఆనన్ద మేవాస్త మేతి తురీయ మే వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత మభయ మశోక మనన్తం నిర్బీజమేవాప్యే

తీతి హోవాచ శ్రోత్ర మే వావ్యేతి యశ్శ్రోత్ర మే వా_స్తమేతి శ్రో తవ్య మేవావ్యేతి యశ్శ్రోతవ్య మే వా_స్త మేతి దిశ మేవావ్యేతి యో దిశ మేవా_స్తమేతి సుదర్శన మేవావ్యేతి య స్సుదర్శన మే వా_స్తమే త్యపాన మేవావ్యేతి యోపాన మే వా_స్త మేతి విజ్ఞాన మేవా వ్యేతి యోవిజ్ఞాన మేవాస్త మే త్యానన్ద మేవావ్యేతి య ఆనన్దమే వాస్తమేతి తురీయ మే వావ్యేతి య స్తురీయ మేవా_స్త మేతి త దమృత మభయ మశోక మన_న్తం నిర్బీజ మేవావ్యేతీతి హోవాచ, నాసామేవావ్యేతి యో నాసా మేవా _స్తమేతి ఘ్రాతవ్య మేవా వ్యేతి యో ఘ్రాతవ్య మేవాస్తమేతి పృథివీ మేవావ్యేతి పృథివీ మేవాస్త మేతి జితా మేవా వ్యేతి యోజితా మేవాస్తమేతి వ్యానమేవావ్యేతియోవ్యానమే వాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవావ్యేతి యోవిజ్ఞానమే వా_స్తమే త్యానన్ద మేవా వ్యేతి య ఆనన్ద మేవా_స్తమేతి తురీయ మేవా వ్యేతి య స్తురీయ మేవా_స్తమేతి తదమృత మభయ మశోక మన_న్తం నిర్బీజ మేవా వ్యేతీతి హోవాచ జిహ్వామే వావ్యేతి యోజిహ్వా మేవా_స్త మేతి రసయితవ్య మేవా వ్యేతి యో రసయితవ్య మేవాఽ_స్త మేతి వరుణ మేవా వ్యేతి యో వరుణ మేవా_స్తమేతి సౌమ్య మేవా వ్యేతి య స్సౌమ్య మేవా_స్త మే త్యుదాన మే వావ్యేతి య ఉదాన మే వా_స్త మేతి విజ్ఞానమె వా వ్యేతి యోవిజ్ఞాన మెవా_స్తమె త్యానన్దమె వావ్యేతియ ఆనన్ద మెవా_స్త మెతి తురీయ మె వావ్యేతి య స్తురీయ మెవా_స్తమె తిత దమృత మభయ మశోక మన_న్తం నిర్బీజ మెవావ్యేతీతి హోవాచ త్వచ మె వావ్యేతి య_స్త్వచ మెవా_స్తమెతి స్పర్శయితవ్య మెవావ్యేతి య స్స్పర్శయితవ్య మెవాస్త మెతి వాయుమె వావ్యేతి యోవాయుమె వా_స్తమెతి మోఘ మెవావ్యేతి యో మోఘమె వా_స్తమెతి సమాన మెవావ్యేతి య స్సమాన మె వా_స్త మెతి విజ్ఞాన మె వావ్యేతి యో విజ్ఞాన మెవా_స్త మె త్యానన్దమె వావ్యేతి య ఆనన్ద మెవాఽ_స్త మెతి తురీయ మెవా వ్యేతి య స్తురీయ మెవా_స్తమెతి త దమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్బీజ మెవావ్యేతీతి హోవాచ, వాచమెవావ్యేతి యోవాచ మెవా_స్తమెతి వ_క్తవ్య మెవావ్యేతి యోవ_క్తవ్య మెవా_స్త మెత్యగ్ని మెవా వ్యేతి యోఽగ్ని మెవాఽ_స్తమెతి కుమార మెవావ్యేతి

యః కుమార మేవా_స్తమేతి వై_రంభ మేవాప్యేతి యో వై_రమ్భమే
వా_స్త మేతి విజ్ఞానమేవా ప్యేతి యో విజ్ఞాన మేవా_స్త మేత్యానంద
మేవాప్యేతి య ఆనన్ద మేవా_స్తమేతి తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీ య
మేవా_స్త మేతి త దమృత మభయ మశోక మన_న్తం నిర్బీజ మేవా
ప్యేతీతి హోవాచ, హ_స్తమేవా ప్యేతి యో హ_స్త మేవా_స్త మేత్యా
దాతవ్య మేవాప్యేతి య ఆదాతవ్య మేవా_స్త మే తీంద్ర మేవాప్యేతి య
ఇన్ద్రమేవా_స్త మే త్యమృతమే వాప్యేతి యోఽమృత మేవా_స్త మేతి
ముఖ్య మేవాప్యేతి యో ముఖ్య మేవా_స్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి
యో విజ్ఞాన మేవా_స్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మేవా_స్త
మేతితురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీయ మేవా_స్తమేతి త దమృత మభయ
మశోక మనంతం నిర్బీజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, పాద మేవాప్యేతి యో
పాద మేవాఽ_స్త మేతి గంతవ్య మేవాప్యేతి యో గంతవ్య మేవా_స్త
మేతి విష్ణు మే వాప్యేతి యో విష్ణుమేవా_స్త మేతి సత్య మేవా ప్యేతి
యస్సత్య మేవా_స్త మే త్యంతర్యామ మేవా ప్యేతి యోఽ_న్తర్యామ
మేవాఽ_స్తమేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యో విజ్ఞాన మేవా_స్త మే త్యాన
న్దమే వాప్యేతి య ఆనన్ద మే వా_స్త మేతి తురీయమే వాప్యేతి య
స్తురీయ మేవా_స్త మేతి త దమృత మభయ మశోక మన_న్తం నిర్బీజ
మేవాప్యేతీతి హోవాచ, పాయు మే వాప్యేతి యః పాయు మే వా_స్త
మేతి విసర్జయితవ్య మే వాప్యేతి యో విసర్జయితవ్య మే వా_స్త మేతి
మృత్యుమే వా ప్యేతి యో మృత్యు మేవా_స్త మేతి మధ్యమా మే
వాప్యేతి యో మధ్యమా మే వా_స్త మేతి ప్రభఞ్జన మేవాప్యేతి యః
ప్రభఞ్జన మే వా_స్త మేతి విజ్ఞానమేవాప్యేతి యో విజ్ఞాన మే
వా_స్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మే వా_స్త మేతి తురీయమే
వాప్యేతి య స్తురీయ మేవా_స్త మేతి తదమృత మభయ మశోక మనం
తం నిర్బీజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, ఉపస్థ మేవా ప్యేతి య ఉపస్థ
మేవా_స్తమే త్యానందయితవ్య మేవా ప్యేతి య ఆనందయితవ్య
మేవా_స్తమేతి ప్రజాతిమే వా ప్యేతి యః ప్రజాపతి మేవా_స్త
మేతి నాసీ [1]రా మేవా ప్యేతి యోనాసీ రా మేవాఽ_స్తమేతి కుమార

1. నాసీనామేవాప్యేతి యోనాసీనామేవాఽ_స్తమేతి కుమారమేవాప్యేతి.

మేవాఽప్యేతియః [1]కూర్మీర మేవాస్తమేతివిజ్ఞానమేఽవాప్యేతి యో
విజ్ఞాన మేవాస్త మేత్యానంద మేవాఽప్యేతి య ఆనన్ద మేవాఽస్త
మేతి తురీయ మేవాఽప్యేతి యస్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత
మభయ మశోక మనంతం నిర్బీజ మేవా ప్యేతీతిహోవాచ, మనఏవా
ప్యేతి యో మనఏ వాఽస్త మేతి మన్తవ్య మేవాఽప్యేతి యో
మన్తవ్య మేవాఽస్త మేతి చన్ద్రమే వాఽప్యేతి యశ్చంద్ర మేవాఽస్త
మేతి శిశు మేవాఽప్యేతి య శ్శిశు మేవాఽస్తమేతి శ్యేన మేవాఽ
ప్యేతి యః శ్యేన మేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యో విజ్ఞాన
మేవాఽస్త మే త్యానన్ద మేవాఽప్యేతి య ఆనన్దమే వాస్త మేతి
తురీయమేవాఽప్యేతి యస్తురీయ మేవాస్త మేతి తదమృత మభయ
మశోక మనన్తం నిర్బీజ మేవాఽప్యేతీతి హోవాచ, బుద్ధి మేవాఽ
ప్యేతి యో బుద్ధిమేవాఽస్త మేతి బోద్ధవ్య మేవాఽప్యేతి యో
బోద్ధవ్య మేవాఽస్తమేతి బ్రహ్మాణ మేవాఽప్యేతి యో బ్రహ్మాణ మేవా
ఽస్త మేతి సూర్య మేవాఽప్యేతి య స్సూర్య మేవాస్త మేతి కృష్ణ
మేవాప్యేతి యః కృష్ణమే వాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవా ప్యేతి యో
విజ్ఞాన మేవాస్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మేవాస్త
మేతి తురీయ మేవా ప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్త మేతి తదమృత
మభయ మశోక మనంత నిర్బీజమే వాఽప్యేతీతి హోవాచ, అహ
ఙ్కార మేవాఽప్యేతి యోఽహఙ్కార మేవాఽస్త మే త్యహంకర్తవ్య
మేవాప్యేతి యో హఙ్కర్తవ్య మేవాఽస్త మేతి రుద్ర మేవాఽ
ప్యేతి యో రుద్ర మేవాఽస్త మే త్యసుర మే వాప్యేతి యోఽసుర
మేవాఽస్త మేతి శ్వేత మేవా ప్యేతి య శ్శ్వేత మేవాస్త మేతి విజ్ఞాన
మేవాఽప్యేతి యో విజ్ఞాన మేవాఽస్తమే త్యానన్ద మే వాప్యేతి య
ఆనన్ద మేవాస్త మేతి తురీయ మేవాప్యేతి యస్తురీయ మేవాస్తమేతిత
దమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్బీజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ,
చిత్త మేవాప్యేతి య శ్చిత్త మేవాస్త మేతి చేతయితవ్య మేవాప్యేతి
య శ్చేతయితవ్య మే వాస్త మేతి క్షేత్రజ్ఞ మేవాప్యేతి యః క్షేత్రజ్ఞమే
వాస్తమేతి భాస్వతీ మేవాప్యేతి యోభాస్వతీ మేవాస్తమేతి నాగమేవా

1. కుమార.

ప్యేతి యోనాగ మేవా_స్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యోఽజ్ఞానమేవా_స్త
మే త్యానంద మేవాప్యేతి యఆనన్ద మేవా_స్త మేతి తురీయ మేవా
ప్యేతి యస్తురీయ మెవా_స్తమెతి తదమృత మభయ మశోకమనంతంనిర్బీ
జ మెవా ప్యేతీతి హోవాచ,య ఏవం నిర్బీజం వేద నిర్బీజ ఏవ స భ
వతి న జాయతే న మ్రియతే నముహ్యతే నభిద్యతే న దహ్యతే నఛిద్యతే
న కమ్పతే న కుప్యతే న సర్వదహనో ఽయమాత్మేత్యాచక్షతే, నైన
మాత్మా ప్రవచనశతేనాపి లభ్యతే నబహుశ్రుతేన నబుద్ధిజ్ఞేన నశ్రుతేన
నమేధయా నవేదై ర్నయజ్ఞై ర్నతపోభి రుగ్రై ర్న సాఙ్ఖ్యై ర్న యోగై
ర్నాశ్రమై ర్నాన్యై రాత్మాన ముపలభన్తే, ప్రవచనేన ప్రశంసయా
వ్యుత్థానేన తమేతం బ్రాహ్మణా శ్శుశ్రువాంసోఽనూచానా ఉపలభన్తే
శాంతో దాంతోపరత స్తితిక్షు స్సమాహితో భూత్వాఽత్మన్యే వాత్మా
నం పశ్యతి సర్వ స్యాత్మా భవతి య ఏవం వేద.

దశమః ఖండః.

అథ హైనం రైక్వః పప్రచ్ఛ భగవన్ కస్మిన్ సర్వే సం
ప్రతిష్ఠితా భవంతీతి తస్మై సహోవాచ రసాతల లోకే ష్వితి హో
వాచ కస్మిన్ రసాతలలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి భూర్లోకే ష్వితి
హోవాచ కస్మిన్ భూలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి భువర్లోకే ష్వి
తి హోవాచ కస్మిన్ భువర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి సువర్లోకే
ష్వితి హోవాచ కస్మిన్ సువర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి మహ
ర్లోకే ష్వితి హోవాచ కస్మిన్ మహర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి
జనోలోకే ష్వితి హోవాచ కస్మిన్ జనోలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా,
శ్చేతి తపోలోకే ష్వితి హోవాచ, కస్మిన్ తపో లోకా ఓతాశ్చ
ప్రోతా శ్చేతి సత్యలోకే ష్వితి హోవాచ కస్మిన్ సత్యలోకా ఓ
తాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి ప్రజాపతిలోకే ష్వితి హోవాచ కస్మిన్
ప్రజాపతి లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి బ్రహ్మలోకే ష్వితి హోవా
చ కస్మిన్ బ్రహ్మలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి సర్వలోకేష్వితి హో
వాచ కస్మిన్ సర్వలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి సర్వలోక ఆత్మని
బ్రహ్మణి మణయ ఇవౌతాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి సహోవా చైవ మేతాన్

లోకా నాత్మని ప్రతిష్ఠితాన్వేదాత్మైవ స భవతి నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైనం రైక్వః పప్రచ్ఛ భగవన్యోఽయం విజ్ఞాన ఘన ఉత్క్రామన్ స కేన కతర ద్వావస్థాన ముత్సృజ్యాపక్రామతీతి తస్మై సహోవాచ హృదయస్య మధ్యే లోహితం మాంసపిండం యస్మిన్ తద్దహరం పుండరీకం కుముద మి వానేకధా వికసితం తస్య మధ్యే సముద్ర స్సముద్రస్య [1]మధ్యే కోశ స్తస్మిన్నాడ్య శ్చతస్రో భవంతితత్ర రమాఽరమేచాఘ పునర్భవేతి తత్రరమా పుణ్యేన పుణ్యాం లోకం నయతి అరమా పాపేన పాప మిచ్ఛయా యత్స్మరతి త దభిసంపద్యతే పున శ్చ[2]వాయ కోశం భినత్తి కోశం భిత్త్వా శీర్షకపాలం భినత్తి శీర్షకపాలం భిత్త్వా పృథివీం భినత్తి పృథివీం భిత్త్వాఽపోభినత్త్యాపో భిత్త్వా తేజో భినత్తి తేజో భిత్త్వా వాయుం భినత్తి వాయుం భిత్త్వాఽఽకాశం భినత్త్యా కాశం భిత్త్వా మనో భినత్తి మనో భిత్త్వా భూతాదిం భినత్తి భూతాదిం భిత్త్వా మహాన్తం భినత్తి మహాన్తం భిత్త్వా వ్యక్తం భినత్త్యవ్యక్తం భిత్త్వాఽక్షరం భినత్త్యక్షరం భిత్త్వా మృత్యుం భినత్తి మృత్యుర్వై పరే దేవ ఏకీ భవతీతి పరస్తాన్నస న్నాస న్నస దసదిత్యేత న్నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసనమితి వేదానుశాసనమ్.

ద్వాదశః ఖండః.

నారాయణా ద్వా అన్న మాగతం పక్వం బ్రహ్మలోకే మహాసంవర్తకే పునః పక్వ మాదిత్యే పునః పక్వం క్రవ్యాది పునః పక్వం [3]జ్వాలకీలక్లిన్నం పర్యుషితం పూత మన్న మయాచిత మసంక్లృప్తం లదశ్నీయా న్న కఞ్చన యాచేత.

త్రయోదశః ఖణ్డః.

బాల్యేన తిష్ఠాసేత్ బాలస్య భావో సఙ్గో నిరవద్యో మానేన పాండిత్యేన నిరధికారతయోపలభ్యతే కైవల్య ముక్తం నిగమనం ప్రజాపతి రువాచ మహత్పదం జ్ఞాత్వా వృక్షమూలే వసేత కుచేలోఽసహాయ ఏకాకీ సమాధిస్థ ఆత్మకామ ఆప్తకామో నిష్కామో జీర్ణకా

1 మధ్యేకోశః; మధ్యాకాశ. 2 వయూ. 3 జాతశేణక్లిన్న; జాలకీలక్లిన్న.

మోఽహస్తిని సింహే దంశే మశకే నకులే సర్పయక్షరాక్షసగన్ధర్వే మృత్యో ర్రూపాణి విదిత్వా నబిభేతి కుతశ్చనేతి వృక్షమివ తిష్ఠా సేచ్ఛిద్య మానోఽపి న కుప్యేత న కమ్పే తోత్పల మివ తిష్ఠా సే చ్ఛిద్య మానోఽపి న కుప్యేత న కమ్పేతాఽకాశ మివ తిష్ఠా సే చ్ఛిద్య మానోఽపి నకుప్యేత నకమ్పేత సత్యేన తిష్ఠాసే త్సత్యోఽయ మాత్మా సర్వేషామేవ గన్ధానాం పృథివీ హృదయం సర్వేషా మేవ రసానా మాపో హృదయం సర్వేషా మేవ రూపాణాం తేజో హృదయం సర్వేషా మేవ స్పర్శానాం వాయు ర్హృదయం సర్వేషా మేవ శబ్దానా మాకాశం హృదయం సర్వేషా మేవ గీతానా మవ్యక్తం హృదయం సర్వేషా మేవ సత్వానాం మృత్యు ర్హృదయం మృత్యు ర్వై పరే దేవ ఏకీ భవతీతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నస దస దిత్యేత న్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి వేదానుశాసనమితి వేదాఽనుశాసనమ్.

చతుర్దశః ఖండః

పృథివీ వాఽన్న మాపోఽన్నాదాః ఆపో వాఽన్నం జ్యోతి రన్నాదం జ్యోతిర్వాఽన్నం వాయు రన్నాదో వాయు ర్వాఽన్న మాకాశోన్నాద ఆకాశో వాన్న మిన్ద్రియా ణ్యన్నాదా నీన్ద్రియాణి వాన్నం మనో ఽన్నాదం మనోవాఽన్నం బుద్ధి రన్నాదా బుద్ధి ర్వాన్న మవ్యక్త మన్నాద మవ్యక్తం వాఽన్న మక్షర మన్నాద మక్షరం వాన్నం మృత్యుఽన్నాదో మృత్యుర్వై పరే దేవ ఏకీభవతీతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నసదసదిత్యేత న్నిర్వాణాఽనుశాసనమితి వేదాఽనుశాసనమితి వేదాఽనుశాసనమ్.

పఞ్చదశః ఖండః

అథ హైనం రైక్వః పప్రచ్ఛ భగవన్ యోఽయం విజ్ఞానఘన ఉత్క్రామన్ స కేన కతర త్స్థానం దహతీతి తస్మై సహోవా చ యోఽయం విజ్ఞానఘన ఉత్క్రామన్ ప్రాణం దహత్యపానం వ్యానము దానం సమానం వైరమ్భం ముఖ్య మన్తర్యామం ప్రభఞ్జనం కుమారం శ్యేనం శ్వేతం కృష్ణం నాగం దహతి పృథివ్యాపస్తేజో వాయు రాకాశం దహతి జాగరితం స్వప్నం సుషుప్తం చతురీయం చ మహాన్తం చ లోకం పరం చ లోకం దహతి లోకాలోకం దహతి ధర్మాఽధర్మం

దహత్యభాస్వరమ మర్యాదం నిరాలోక మతఃపరం దహతి మహాంతం దహత్యవ్యక్తం దహత్యక్షరం దహతి మృత్యుం దహతి మృత్యు ర్వైపరే దేవ ఏకీభవతీతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నసదస దిత్యేత న్నిర్వా ణాఽను శాసన మితి వేదాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమ్.

షష్ఠదశః ఖండః

పైంగలబీజబ్రహ్మోపనిషత్ నాఽప్రశాన్తాయ దాతవ్యం నాఽపుత్రాయ నాఽశిష్యాయ నాఽసంవత్సరరాత్రోషితాయ నాఽప రిజ్ఞాత కులశీలాయ దాతవ్యం నైవచ ప్రవక్తవ్యా, యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథాగురౌ, తస్యైతే కథితాహ్యర్థాః ప్రకాశన్తే మహాత్మన ఇత్యేతన్నిర్వాణానుశాసనమితి వేదాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమ్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి సుబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

३०. యాజుషీయ క్షురికోపనిషత్

శ్లో. కైవల్యనాడికాంతస్థ పరాభూమి నివాసినమ్,
క్షురికోపనిషద్యోగభాసురం రామమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః

ఓం. క్షురికాం సంప్రవక్ష్యామి ధారణాం యోగ సిద్ధయే, యాం ప్రాప్య న పునర్జన్మ యోగయుక్తస్య జాయతే. १. వేదతత్త్వార్థవిహితం యథోక్తం హి స్వయంభువా, నిశ్శబ్దం దేశమాస్థాయ తత్రాసన మవస్థితః. २. కూర్మోఽంగానీవ సంహృత్య మనో హృది నిరుధ్య చ, మాత్రాద్వాదశ యోగేన ప్రణవేన శనై శ్శనైః. ३. పూరయే త్సర్వ మాత్మానగ్ం సర్వ ద్వారం నిరుధ్య చ, ఉరోముఖ కటిగ్రీవం కించి ద్ధృదయ మున్నతమ్,

ప్రాణాం స్తం ధారయే తస్మి న్నాసాభ్యంతరచారిణః, భూత్వా [1]తత్ర యతప్రాణ శ్శనై [2]రుచ్ఛ్వాస ముచ్ఛ్వసేత్. ౫. స్థిర మాత్మదృఢం కృత్వా అంగుష్ఠేన సమాహితః, ద్వే గుల్ఫేతు ప్రకుర్వీత జంఘేచైవ త్రయ స్త్రయః. ౬. ద్వే జానునీ తథోరూ ద్వే గుదే శిశ్నే త్రయస్త్ర యః, పాయో రాయతనం తత్ర నాభిదేశే సమాశ్రయేత్. ౭. తత్ర నాడీ సుషుమ్నాతు నాడీభి [3]ర్దశభిర్వృతా, తత్ర రక్తావ పీతాచ కృష్ణా తామ్రా విలోహితా. ౮. అతిసూక్ష్మాచ తన్వీచ [4]శుక్లాం నాడీం సమాశ్రయేత్, తత్ర సంచారయే త్ప్రాణా నూర్ణనాభీవ తంతునా. ౯. తతో రక్తోత్పలా భాసగ్ హృదయాయతనం మహత్, దహరం పుండరీ కం త ద్వేదాంతేషు నిగద్యతే. ౧౦. తద్భిత్వా కంఠ మాయాతి తాం నాడీం [5]పూరయే దితి, మనస స్తు [6]పరం గుహ్యగ్ సుతీక్ష్ణం బుద్ధినిర్మలమ్. ౧౧. పాదస్యోపరి యన్మర్మత ద్రూపం నామ [7]చింతయేత్, మనో [8]ద్వారేణ తీక్ష్ణేన యోగ మాశ్రిత్య నిత్యశః. ౧౨. ఇంద్ర వజ్ర మితి ప్రోక్తం మర్మజంఘానుకృంతనమ్, తద్ధ్యానబలయోగేన ధారణాభి ర్నికృంతయేత్. ౧౩. ఊర్వోర్మధ్యేతు సంస్థాప్య మర్మప్రాణ విమోచనమ్, చతు [9]రభ్యాస్య యోగేన ఛిందే దనభిశంకితః. ౧౪. తతఃకణ్ఠాంతరే యోగీ సమూహం న్నాడిసంచయమ్, ఏకోత్తరం నాడిశతం తాసాం మధ్యే [10]పరాస్థితా. ౧౫. సుషుమ్నాతు పరే లీనా విరజా బ్రహ్మరూపిణీ, ఇడా తిష్ఠతి వామేన పింగళా దక్షిణేన తు. ౧౬. తయో ర్మధ్యేపరం స్థానగ్ య స్తం వేద స వేదవిత్, ద్వాసప్తతిసహస్రాణి ప్రతినాడీషు తైతిలమ్. ౧౭. ఛిద్యతే ధ్యానయోగేన సుషుమ్నైకా న ఛిద్యతే, యోగనిర్మల [11]ధారే ణ క్షురే ణానలవర్చసా. ౧౮. ఛిందేన్నాడీశతం ధీరః ప్రభావా దిహ జన్మని, జాతీపుష్పసమం యోగీ యదా పశ్యతి తైతిలమ్. ౧౯. ఏవం శుభా శుభై ర్భావై స్సనాడీనాం విభావయేత్, తద్భావితాః ప్రప ద్యంతే పునర్జన్మ వివర్జితాః ౨౦. తపోవిజితచిత్తస్తు నిశ్శబ్దం దేశ మాస్థితః, నిస్సంగ స్సాంగయోగజ్ఞో నిరపేక్ష శ్శనై శ్శనైః. ౨౧. పాశాగ్

---

1 తత్రగతః. 2 రథసముత్సృజేత్. 3 ర్బహుభి. 4 శుక్లానాడీం. 5 పూరయన్య తః. 6 క్షురం. 7 కృంత. 8 ద్వారేణ. 9 రభ్యాత. 10 పరాఃసృతాః 11 ధారేణ.

ఛిత్వా యథాహగ్సో నిర్విశంకం ఖముత్పతేత్, ఛిన్నపాశ స్తథా జీవ స్సంసారం తరతే సదా. ౨౨. యథా నిర్వాణకాలేతు దీపోదగ్ధ్వాలయం వ్రజేత్, యథా సర్వాణి కర్మాణి యోగీ దగ్ధ్వా లయం వ్రజేత్. ౨౩. ప్రాణాయామ సుతీక్ష్ణేన మాత్రాధారేణ యోగవిత్, వైరాగ్యోపలఘృష్టేన ఛిత్వా తంతూన్న[1]బధ్యత ఇ త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి క్షురికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౩౨. యజుర్వేదీయ మంత్రికోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యాద్వయ తత్కార్యా పహ్నవ జ్ఞానభాసురమ్,
మన్త్రికోపనిషద్వేద్యం రామచన్ద్రమహంభజే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. అష్టపాదం శుచిం హంసం త్రిసూత్ర మణు మవ్యయమ్, త్రివర్త్మానం తేజసోఽహం సర్వతః పశ్యన్న పశ్యతి. ౧. భూతసమ్మోహనే కాలే భిన్నే తమసి వైఖరే, [2]అతః పశ్యన్తి సత్వస్థా నిర్గుణం గుణగహ్వరే. ౨. అశక్యసోఽన్యథా ద్రష్టుం ధ్యాయమానః కుమారకైః, వికారజననీ మాజ్ఞా మష్టరూపా మజాంధ్రువామ్. ౩. ధ్యాయతే ధ్యాసితా తేన తన్యతే ప్రేర్యతే పునః, సూయతే పురుషార్థంచ తేనైవాఽధిష్ఠితం. జగత్. ౪. గౌరనాఽద్య న్తవతీ సాజనిత్రీ భూతభావినీ, సితాఽసితాచ రక్తాచ సర్వకామదుఘా విభోః. ౫. పిబ న్త్యేనా మవిషయా మవి[3]జ్ఞాతాం కుమారకాః, ఏకస్తు పిబతే దేవ స్స్వచ్ఛన్దోఽత్ర వశానుగః. ౬. ధ్యానక్రియాభ్యాం భగవా న్భు ఙ్క్తేఽసౌ ప్రసహద్విభుః, సర్వసాధారణిం దోగ్ధ్రీం పీయమానాంతు యజ్వభిః. ౭. పశ్య

---

1 బధ్యతే. అమృతత్వం సమాప్నోతి యదా కామాత్సముచ్యతే, సర్వేషణా వినిర్ముక్త శ్ఛిత్వాతంతుం నిబద్ధ్యత ఇత్యు పనిషత్. 2 అంతః. 3 జ్ఞాతాకుమారకైః.

త్యస్యాం మహాత్మాన స్సువర్ణం పిప్పలాశనమ్, ఉదాసీనం ధ్రువం హంసం స్నాతకాఽధ్వర్యవో జగుః. ౮. శంసంత మనుశంసంతి బహ్వృచా శ్శాస్త్రకోవిదాః, రథంతరం బృహత్సామ సప్త [1]వైధైస్తు గీయతే. ౯. మంత్రోపనిషదం బ్రహ్మ పదక్రమ సమన్వితమ్, పఠంతి భార్గవా హ్యేతే హ్యథర్వాణో భృగూత్తమాః. ౧౦. సబ్రహ్మచారివృత్తిశ్చ స్తంభోథ ఫలిత స్తథా, అనడ్వా న్రోహితో చ్ఛిష్టః పశ్యంతో బహువిస్తరమ్. ౧౧. కాలః ప్రాణశ్చ భగవా[2]న్మన్యు శ్శర్వో మహేశ్వరః, ఉగ్రో భవశ్చ రుద్రశ్చ ససుర స్సాసుర స్తథా. ౧౨. ప్రజాపతి ర్విరాట్చైవ పురుష స్సలిలమేవచ, స్తూయతే మన్త్రసంస్తుత్యైరథర్వవిదితై ర్విభుః. ౧౩. తంషడ్వింశక[3]ఇత్యేతే సప్తవింశం తథాఽపరే, పురుషం నిర్గుణం సాఙ్ఖ్యమథర్వశిరసోవిదుః. ౧౪. చతుర్వింశతి సఙ్ఖ్యాతం వ్యక్తమవ్యక్తమేవచ,అద్వైతంద్వైత మిత్యాహు స్త్రిధా తం పఞ్చధా తథా. ౧౫. బ్రహ్మాద్యంస్థావరాన్తంచ పశ్యన్తి జ్ఞానచక్షుషః, తమేకమేవ పశ్యంతిపరిశుభ్రంవిభుంద్విజాః.౧౬.యస్మింత్సర్వమిదం ప్రోతంబ్రహ్మస్థావరజఙ్గమమ్. ౧౭. తస్మి న్నేవ లయం యాతి స్రవ న్త్య స్సాగరే యథా, యస్మిన్ భావాః ప్రలీయన్తే లీనా శ్చాఽవ్యక్తతాం యయుః, పశ్యన్తి వ్యక్తతాం భూయో జాయన్తే బుద్బుదా ఇవ. ౧౮. క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితం చైవ కారణై ర్విద్యతే పునః, ఏవం స భగవాన్ దేవం పశ్య న్త్యన్యే పునః పునః. ౧౯. బ్రహ్మబ్రహ్మే త్యథా యాన్తి యే విదు ర్బ్రాహ్మణా స్తథా, అత్రైవ తే లయం యాన్తి లీనా శ్చాఽవ్యక్త శాలినః. ౨౦. లీనాశ్చావ్యక్తశాలిన ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి మన్త్రికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

1 వైధైస్తు. 2 మృత్యు. 3 ఇత్యేకే.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

33. యాజుషీయ సర్వసారోపనిషత్

శ్లో. సమస్తవేదాన్తసార సిద్ధాన్తార్థకలేబరమ్,
వికలేబరకైవల్యం రామచంద్రపదం భజే.
సర్వసారం నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్,
తేజోనాద ధ్యానవిద్యా యోగతత్త్వాత్మబోధకమ్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. కథం బంధః కథం మోక్షః కావిద్యా కాఽవిద్యాచేతి, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి స్తురీయం చ కథమ్, అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయకోశాః కథమ్, కర్త్రాదిపః పంచవర్గః క్షేత్రజ్ఞ స్సాక్షీ కూటస్థోంతర్యామీతిచ కథమ్, ప్రత్యగాత్మా పరమాత్మామాయాచేతికథమ్, కింబ్రహ్మకతిపదార్థాః కామాయాచేతి, ఆత్మేశ్వర జీవోనాత్మనాం దేహాదీనామాత్మత్వేనాభిమన్యతే, సోఽభిమాన ఆత్మనో బంధః, తన్నివృత్తిర్మోక్షః. యా తదభిమానం కారయతి సావిద్యా, సోఽభిమానో యయా నివర్తతే సావిద్యా, మన ఆది చతుర్దశకరణైః పుష్కలైరాదిత్యాద్యనుగృహీతైః శ్శబ్దాదీ న్విషయాన్ స్థూలాన్ యదోపలభతే తదాఽఽత్మనో జాగరణమ్. [తద్వాసనాసహితై శ్చతుర్దశకరణైః శబ్దాద్యభావేఽపి వాసనామయాం ఛబ్దాదీ న్యదోపలభతే య దాత్మనః స్వప్నమ్, చతుర్దశకరణోపరమా ద్విశేషవిజ్ఞానాభావా ద్యదా శబ్దాదీ న్నోపలభతే తదాఽఽత్మనః సుషుప్తమ్, అవస్థాత్రయభావాభావసాక్షీ స్వయంభావరహితం నైరంతర్యం చైతన్యం యదా తదా తురీయం చైతన్య మిత్యుచ్యతే, అన్నకార్యాణాం కోశానాం సమూహోఽన్నమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ప్రాణాది చతుర్దశవాయుభేదా అన్నమయకోశే యదా వర్తన్తే తదా ప్రాణమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశద్వయసంసక్తం మన ఆదిచతుర్దశ కరణై రాత్మా శబ్దాదివిషయసంకల్పాదీ న్ధర్మా న్యదా కరోతి తదా మనోమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశత్రయసంసక్తం తద్గతవిశేష

జ్ఞో యదా భాసతే తదా విజ్ఞానమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశ
చతుష్టయం సంసక్తం స్వకారణాజ్ఞానే వటకణికాయా మివ వృక్షో
యదా వర్తతే తదానన్దమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, సుఖదుఃఖబుద్ధ్యా
శ్రేయోఽన్తఃకర్తా యదాతదా ఇష్టవిషయే బుద్ధిః సుఖబుద్ధి రనిష్ట
విషయే బుద్ధి ర్దుఃఖబుద్ధిః. శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః సుఖదుఃఖ హేతవః.
పుణ్యపాపకర్మానుసారీ భూత్వా ప్రాప్తశరీరసంయోగ మప్రాప్తశరీర
సంయోగ మివ కుర్వాణో యదా దృశ్యతే తదోపహితజీవ ఇత్యుచ్యతే,
మన ఆదిశ్చ ప్రాణాదిశ్చే చ్ఛాదిశ్చస త్త్వాదిశ్చ పుణ్యాది శ్చైతే పంచ
వర్గా ఇత్యేతేషాం పంచవర్గాణాం ధర్మిభూతాత్మా జ్ఞానా దృతేన వినశ్య
త్యాత్మసన్నిధౌ నిత్యత్వేన ప్రతీయమానఆత్మోపాధి ర్య స్తల్లింగశరీరం
హృద్గ్రంథి రిత్యుచ్యతే తత్ర యత్ప్రకాశతే చైతన్యం సక్షేత్రజ్ఞ ఇత్యు
చ్యతే, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయానా మావిర్భావతిరోభావజ్ఞాతా స్వయ మావి
ర్భావతిరోభావరహితః స్వయం జ్యోతిః సాక్షీ త్యుచ్యతే, బ్రహ్మాదిపిపీ
లికాపర్యన్తం సర్వప్రాణి బుద్ధిష్వవశిష్టతయోపలంభమానః సర్వప్రా
ణిబుద్ధిస్థో యదాతదా కూటస్థ ఇ త్యుచ్యతే, కూటస్థోపహితభేదానాం
స్వరూపలాభ హేతుభూత్వా మణిగణే సూత్రమివ సర్వక్షేత్రేష్వను
స్యూతత్వేన యదాకాశతే ఆత్మా తదాన్తర్యామీ త్యుచ్యతే, సత్యం
జ్ఞాన మనన్త మానన్దం సర్వోపాధివినిర్ముక్తం కటకముకుటాద్యుపాధిర
హిత సువర్ణఘనవద్విజ్ఞానచిన్మాత్రస్వభావాత్మా యదాభాసతే తదా
త్వంపదార్థః, సత్యం జ్ఞాన మనన్తం బ్రహ్మ, సత్య మవినాశి, అవినాశి
నామదేశకాలవస్తు నిమిత్తేషు వినశ్యత్సు య న్నవినశ్యతి తదవినాశి,
జ్ఞానం నామో త్పత్తివినాశరహితం నైర న్తర్యం చైతన్యం జ్ఞాన మిత్యు
చ్యతే, అనన్తంనామ మృద్వికారేషు మృదివ స్వర్ణవికారేషు స్వర్ణ మివ
తంతువికారేషు తంతురివావ్యక్తాది సృష్టిప్రపంచేషు పూర్ణం వ్యాపకం
చైతన్య మనంతమిత్యుచ్యతే, ఆనందం నామ సుఖచైతన్యస్వరూపోఽపరి
మితానన్దసముద్రోఽవశిష్టసుఖస్వరూపశ్చానంద ఇత్యుచ్యతే, ఏత ద్వస్తు
చతుష్టయం యస్యలక్షణం దేశకాలవస్తునిమిత్తేష్వవ్యభిచారీ తత్పదార్థః
పరమాత్మే త్యుచ్యతే, త్వంపదార్థా దౌపాధికా త్తత్పదార్థా దౌపాధి
కభేదా ద్విలక్షణ మాకాశవ త్సూక్ష్మం కేవలసత్తామాత్రస్వభావం

పరం బ్రహ్మేత్యుచ్యతే, మాయానామ అనాది రన్తవతీ ప్రమాణాప్ర
మాణసాధారణా న సతీ నాసతీ న సదసతీ స్వయ మధికా వికార
రహితా నిరూప్యమాణా సతీ తదలక్షణశూన్యా సా మాయే త్యుచ్యతే,
అజ్ఞానం తుచ్ఛా ప్యసతీ కాలత్రయేఽపి పామరాణాం వాస్తవీచ
సత్త్వబుద్ధిర్లౌకికానా మిదమిత్థ మిత్యనిర్వచనీయా వక్తుం నశక్యతే.]
తదా వాసనాసహితై శ్చతుర్దశకరణై శ్శబ్దాద్యభావేఽపి వాసనామయాం
ఛబ్దాదీన్ యదోపలభతే తదాఽఽత్మనః స్వప్నమ్, చతుర్దశకర
ణోపరమా ద్విశేషవిజ్ఞానాభావా ద్యదా శబ్దాదీ న్నోపలభతే తదాత్మన
స్సుషుప్తమ్, అవస్థాత్రయభావాభావసాక్షీ స్వయం భావరహితం నైరం
తర్యం చైతన్యం యదా తదా తత్తురీయచైతన్య మిత్యుచ్యతే, అన్న
కార్యాణాం కోశానాం సమూహోఽన్నమయకోశ ఇత్యుచ్యతే,
ప్రాణాది దశవాయవోఽన్నమయ కోశే యదా వర్తంతే తదా ప్రాణ
మయకోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏత త్కోశద్వయసంసక్తం మన ఆదిచతుర్ద
శకరణై రాత్మా శబ్దాది విషయసంకల్పాదిధర్మా న్యదా కరోతి తదా
మనోమయకోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశత్రయవిశిష్టాంతఃకరణే తద్గత
విశేష ధ్యాన మననాదివృత్తయో యదోత్పద్యంతే తదా విజ్ఞానమయ
కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏత త్కోశచతుష్టయకారణాజ్ఞానసంపృక్తం స్వకా
రణజ్ఞానం స్వరూపసుఖే వటధానాసు వటవృక్ష ఇవ యదా వర్తతే
తదానందమయకోశః, కోశోపాధ్యుపహితఏవ ఆత్మా కోశ ఇత్యుప
చర్యతే, సుఖదుఃఖబుద్ధ్యాశ్రయ స్తత్తదిచ్ఛయా దేహాంతఃకృతిమా
న్కర్తా, ఇష్టమితి వృత్తి స్సుఖ బుద్ధిః, అనిష్టమితి వృత్తి ర్దుఃఖబుద్ధిః
శబ్దస్పర్శరూప రసగంధాస్సుఖ దుఃఖ హేతవః, పుణ్యపాపకర్మా
నుసారీ భూత్వా ప్రాప్తశరీర సంయోగ మప్రాప్తశరీర సంయోగ మివ
కుర్వాణః ప్రాణ్యధ్యాసీ జీవః, మన ఆదిశ్చ ప్రాణాదిశ్చ సత్త్వాదిశ్చ
భూతాదశ్చ పుణ్యాదిశ్చైతే పంచవర్గాః, పంచవర్గధర్మీభూతాత్మా జ్ఞాన
మృతేన వినశ్య త్యాత్మసన్నిధౌ నిత్యత్వేన ప్రతీయతేచ మూలావి
ద్యాత్మోపాధి ర్యస్తదేవ లింగశరీరబీజం హృదయగ్రంథి రిత్యుచ్య
తే తత్ప్రతిఫలితం చైతన్యం యత్ప్రకాశతే సక్షేత్రజ్ఞః, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయా
నామావిర్భావతిరోభావజ్ఞాతా స్వయం తదావిర్భావతిరోహితః స్వయ

జ్యోతి శ్చేతన స్సాక్షీ, బ్రహ్మాదిపిపీలికాంతసర్వప్రాణిబుద్ధిష్వవిశిష్ట తయోపలభ్యమాన స్సర్వప్రాణి బుద్ధిసాక్ష్యధిష్ఠానాత్మాస్తి భాసతేచస కూటస్థః, కూటస్థాద్యుపహితభేదానాం స్వరూపలాభే హేతుర్భూత్వా మణిగణే సూత్రమివ సర్వక్షేత్రేషు యదానుస్యూత అంతర్యామయా ప్రకాశతే హ్యాత్మాసోంతర్యామీ, సత్యం జ్ఞాన మనంత మానందగ్ం సర్వ శరీరోపాధివినిర్ముక్తం కటకమకుటాద్యుపాధిరహితసువర్ణఘనవద్విజ్ఞాన ఘన చిన్మాత్రస్వభావ మాత్మచైతన్యం బ్రహ్మ యదవభాసతే తదవిద్యో పాధికం త్వం పదార్థస్సప్రత్యగాత్మా, సత్యం జ్ఞాన మనంతమానందం సర్వజ్ఞత్వా ద్యుపేతం మాయోపాధికం తత్పదార్థః పరమాత్మా, సర్వో పాధివిముక్తం నిర్విశేషచిన్మాత్రం సదద్వైత మానందమమాయం బ్రహ్మ, తద్ధి త్వం పదార్థాదౌపాధికా త్తత్పదార్థాచ్చోపాధికభేదా ద్విలక్షణ మభేద మధిష్ఠానత్వోపలక్షితం శుద్ధం పారమార్థికం సత్తామాత్ర మవినాశి, కిం తత్సత్య మితి, సదితి శ్రౌతప్రతీతిలక్ష్యం సత్యమ్, అసదిత్య వాచ్యం సత్యమ్, త్రికాలాబాధ్యం సత్యమ్, త్రికాలానుస్యూతం సత్యమ్, యదస్తి తత్సత్యమ్, ఏకమేవాద్వితీయం సత్యమ్, సజాతి విజాతిభేదరహితం సత్యమ్, సర్వకల్పనాధిష్ఠానం వా సత్యమ్, అవినాశిక మితి, దేశకాల వస్తునిమిత్తాదిషు వినశ్యత్సు యన్నవినశ్యతీతి, కిం జ్ఞాన మితి స్వప్రకాశ జ్ఞానం సర్వప్రకాశం జ్ఞానమ్, నిరావరణ చిన్మాత్రం జ్ఞానమ్, అనాద్యనంతం నిరంతరమవృత్తిసాక్షిచైతన్య మేవ జ్ఞానమ్, కిమనంత మితి, ఉత్పత్తివినాశ రహిత మనంతమ్, షడ్భావవికారరహిత మనంతమ్, సర్వోపాధివినిర్ముక్త మనంతమ్, మృద్వికారేషు మృదివ స్వర్ణవికారేషు స్వర్ణమివ తంతువికారేషు తంతురివ అవ్యక్తాదిసృష్టిప్రపంచేషు వ్యాప్య పూర్ణమవినాశి చైతన్య మనంతమ్, కి మానంద మితి, అంభసామర్ణవ ఇవ సుఖచేత నానా మధిష్ఠాన నిత్యశుద్ధాఖండా ద్వైతచిదానందైరస మానందమ్, అథ కతిపదార్థా ఇతి, సదసన్మిథ్యాచేతి త్రయః, స దేవ తత్ర బ్రహ్మ, అస త్తుచ్ఛం, జగత్కల్పితం బ్రహ్మణ్యసత్యం మిథ్యా, బ్రహ్మై వాత్మా జ్ఞేయః, బ్రహ్మజ్ఞానం సమూలానాత్మవివర్తకం సద్బ్రహ్మణి విలీయతే, అనాత్మాతు సజీవో వియదాదిప్రపంచః, అనాత్మమూలం మాయా

సాచ బ్రహ్మణ్యాకాశే మేఘాదిరివ దృశ్యతే, మాయా నామ అనాది రంతవతీ ప్రమాణాప్రమాణసాధారణా నసతీనాసతీ నసదసత్యనిర్వా చ్యాధిష్ఠానవ వావిద్యమానాంతర్వాణి వికల్పనిరూప్యమాణోచ్చావచ వ్యవహారభేదవతీ యా న విద్యతే వస్తుత స్సా మాయా, తత్స్వరూప మజ్ఞానమ్, తదేవ మూలప్రకృతి ర్గుణసామ్య మవిద్యే త్యాద్యనేకా కారా జగదాకారేణ పరిణతా, తదేవం బ్రహ్మ విజానాత్యనుభవతిచ, తత్రైతే శ్లోకాః—నైవం భవామ్యహం దేహా నేంద్రియాణి దశైవతు, నబుద్ధిర్మన ఈశశ్చ నాహంకార స్తథైవచ, అప్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో బుధ్యాదీనాం హి సర్వదా, సాక్ష్యహం సర్వదా నిత్య శ్చిన్మాత్రోఽహం నసంశయః, నాహం కర్తా నైవ భోక్తా ప్రకృతే స్సాక్షిరూపకః, మత్సా న్నిధ్యా త్ప్రవర్తంతే దేహాద్యా అజడా ఇవ, స్థాణుర్నిత్య స్సదానంద శ్శుద్ధో జ్ఞాన మయోఽమలః, ఆత్మాహం సర్వభూతానాం విభుస్సాక్షీ న సంశయః, బ్రహ్మైవాహం సర్వవేదాంతవేద్యం నాహం వేద్యం వ్యోమ వాతాదిరూపమ్, రూపం నాహం నామ నాహం న కర్మ బ్రహ్మైవాహగ్ సచ్చిదానందరూపమ్, నాహం దేహో జన్మమృత్యూ కుతో మే నాహం ప్రాణః క్షుత్పిపాసే కుతో మే, నాహం చేతశ్శోకమోహా కుతో మే నాహం కర్తా బన్ధమోక్షౌ కుతో మే త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి సర్వసారోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౩౪. యజుర్వేదీయ నిరాలమ్బోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాలంబాలంబిభావోవిద్యతే న కదాచన,
జ్ఞవిజ్ఞస్సమ్యగ్ జ్ఞాలంబం నిరాలంబం హరిం భజే.

ఓమ్. పూర్ణమిద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. ఓన్నమశ్శివాయ గురవే సచ్చిదానందమూర్తయే, నిష్ప్రపంచాయ శాన్తాయ నిరాలంబాయ తేజసే, నిరాలంబం సమా

శ్రిత్వసాలంబంవిజహాతియః, సన్న్యాసీచయోగీచ కైవల్యం పదమ
శ్నుతే. ఏషా మజ్ఞాన జన్తూనాం సమస్తారిష్టశాన్తయే, యద్యద్బోద్ధవ్య
మఖిలం తదాశఙ్క్య బ్రవీ మ్యహమ్. ౧. కింబ్రహ్మ క ఈశ్వరః కోజీవః కా
ప్రకృతిః కః పరమాత్మా కో బ్రహ్మా కో విష్ణుః కోరుద్రః క ఇన్ద్రః క
శ్శమనః కస్సూర్యః క శ్చన్ద్రః కే సురాః కే అసురాః కే పిశాచాః కే
మనుష్యాః కా స్త్రియః కే పశ్వాదయః కిం స్థావరం కే బ్రాహ్మణా
దయః కా జాతిః కిం కర్మ కిమకర్మ కిం జ్ఞానం కిమజ్ఞానం కింసుఖం కిం దుః
ఖం క స్స్వర్గః కో నరకః కోబన్ధః కో మోక్షః క ఉపాస్యః క శ్శిష్యః
కో విద్వాన్ కో మూఢః కి మాసురం కిం తపః కిం పరమం పదం కిం
గ్రాహ్యం కి మగ్రాహ్యం క స్సన్న్యాసీ త్యాశఙ్క్యాఽహ, కింబ్రహ్మేతి
హోవాచ. మహదహఙ్కారపృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశాఽత్మక
త్వేన బృహద్రూపేణాణ్డకోశేన కర్మజ్ఞానార్థరూపతయా భాసమానమ
ద్వితీయ మఖిలోపాధివినిర్ముక్తం తత్సకలశక్త్యుపబృంహితమనాద్యన్తం
శుద్ధం శివం శాన్తం నిర్గుణ మిత్యాదివాచ్య మనిర్వాచ్యంచైతన్యం బ్రహ్మ,
ఈశ్వరఇతిచ బ్రహ్మైవ స్వశక్తిప్రకృత్యాఽభిధేయ మాశ్రిత్య లోకాన్
సృష్ట్వాప్రవిశ్యాఽన్తర్యామిత్వేన బ్రహ్మాదీనాం బుద్ధీంద్రియనియన్తృ
త్వాదీశ్వరః, జీవ ఇతి చ,జీవంఇతిచ బ్రహ్మవిష్ణ్వీశానేంద్రాదీనాంనామ
రూపద్వారా స్థూలోఽహ మి త్యధ్యాసవశాజ్జీవః. సోఽహ మేకోఽపి
దేహారమ్భకభేదవశా ద్బహుజీవః, ప్రకృతిరితిచ, బ్రహ్మణ స్సకాశా న్నా
నావిచిత్రజగన్నిర్మాణసామర్థ్యకబుద్ధిరూప బ్రహ్మశక్తిరేవ ప్రకృతిః, పర
మాఽత్మేతిచ, దేహాదేః పరతరత్వాత్, బ్రహ్మైవ పరమాఽత్మాస బ్రహ్మా స
విష్ణుస్స రుద్ర స్సఇన్ద్ర స్సశమన స్ససూర్య స్సచంద్ర స్తేసురా స్తేఅసురా
స్తేపిశాచా స్తేమనుష్యా స్తా స్త్రియ స్తేపశ్వాదయ స్తత్ స్థావరం తేబ్రా
హ్మణాదయ స్సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ, నేహ నానాస్తి కిఞ్చన, జాతిరితిచ,
నచర్మణో నరక్తస్య నమాంసస్యచాఽస్థినః, నజాతి రాత్మనో జాతి ర్వ్యవ
హారప్రకల్పితా, కర్మేతిచ, క్రియమాణేంద్రియైః కర్మా ణ్యహంకరో
మీత్యధ్యాఽత్మనిష్ఠతయా, కృతం కర్మైవ కర్మ, అకర్మేతిచ, కర్తృత్వ
భోక్తృత్వాఽద్యహఙ్కారతయా, బంధరూపం జన్మాదికారణం నిత్య
నైమిత్తికయాగవ్రతతపోదానాదిషు ఫలాభిసన్ధానం య త్తదకర్మ జ్ఞా

నమితిచ, దేహేంద్రియనిగ్రహ సద్గురూపాసన శ్రవణమనననిదిధ్యాసనై
ర్యద్యద్దృగ్దృశ్యస్వరూపం సర్వాంతరస్థం సర్వసమం ఘటపటాదిపదా
ర్థమి వాఽవికారం వికారేషు చైతన్యం వినా కించిన్నాఽస్తీతి సాక్షా
త్కారాఽనుభవ జ్ఞానం, అజ్ఞాన మితిచ, రజ్జౌ సర్పభ్రాన్తిరివాఽద్వి
తీయే సర్వానుస్యూతే సర్వమయే బ్రహ్మణి దేవ తిర్యఙ్నరస్థావరస్త్రీ
పురుషవర్ణాఽశ్రమబన్ధమోక్షోపాధినానాత్మభేదకల్పితం జ్ఞాన మజ్ఞానం
సుఖమితిచ, సచ్చిదాఽనందస్వరూపం జ్ఞాత్వాఽనన్దరూపావస్థితి రేవసు
ఖమ్, దుఃఖమితిచ,[1]అత స్సంసారవిషయసఙ్కల్పఏవ దుఃఖమ్, స్వర్గ ఇ
తిచ, సత్సంసర్గస్స్వర్గః, నరక ఇతిచ, అసత్సంసారవిషయజనసంసర్గఏవ
నరకః, బంధఇతిచ, అనాద్యవిద్యావాసనయా జాతోఽ హమిత్యాదిస
ఙ్కల్పో బన్ధః, పితృమాతృసహోదరదారాఽపత్యగృహారామక్షే
త్రాదిమమతాసంసారావరణసఙ్కల్పో బన్ధః, కర్తృత్వాద్యహఙ్కారస
ఙ్కల్పో బన్ధః, అణిమాద్యష్టైశ్వర్యాఽశాసిద్ధసఙ్కల్పో బన్ధః, దేవ
మనుష్యాద్యుపాసనాకామసఙ్కల్పోబన్ధః, యమాద్యష్టాంగయోగాఽ
భ్యాసాఽదిసఙ్కల్పో బన్ధః, వర్ణాశ్రమధర్మ కర్మసఙ్కల్పో బన్ధః, ఆజ్ఞా
భయసంశయాఽత్మగుణసఙ్కల్పో బన్ధః, యజ్ఞవ్రతతపోదానవిధివిధాన
జ్ఞానసఙ్కల్పో బన్ధః, కేవలమోక్షాఽపేక్షాసఙ్కల్పోబన్ధః, సఙ్కల్పమా
త్రసమ్భవో బన్ధః, మోక్షఇతిచ, నిత్యాఽనిత్యవస్తువిచారా దనిత్యసంసా
రసుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రమమతాఽది సమస్తబన్ధసఙ్కల్పక్ష
యో మోక్షః, ఉపాస్య ఇతిచ, సర్వశరీరస్థచైతన్యబ్రహ్మప్రాపకో గురు
రుపాస్యః, శిష్య ఇతిచ, విద్యాధ్వస్తప్రపంచాఽవగాహితజ్ఞానాఽవశిష్టం
బ్రహ్మైవ శిష్యః, విద్వా నితి చ, సర్వాన్తరస్థస్వసంవిద్విద్వాన్, మూ
ఢఇతిచ, కర్తృత్వాఽద్యహఙ్కారభావనారూఢో మూఢః, ఆసురఇతి
చ, బ్రహ్మవిష్ణ్వీశానేన్ద్రాదీనా మైశ్వర్యకామనయా నిరశనజపాఽగ్ని
హోత్రాదిష్వన్తరాఽత్మానం సన్తాపయతిచాత్యుగ్ర రాగద్వేషహిం
సాదంభాఽద్యపేక్షితం తప ఆసురమ్, తపఇతిచ, బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్యే
త్యపరోక్షజ్ఞానాఽగ్నినా బ్రహ్మాద్యైశ్వర్యాఽశాసిద్ధసఙ్కల్పబీజసంతాప

రూపం తపః, పరమపద మితిచ, ప్రాణేంద్రియాద్యంతః కరణగుణాదేః పరతరం సచ్చిదానందమయం సర్వసాక్షికం నిత్యముక్తబ్రహ్మస్థానం పరమం పదమ్, గ్రాహ్యమితిచ, దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదరాహిత్యచిన్మాత్రస్వరూపం గ్రాహ్యమ్, అగ్రాహ్యమితిచ, స్వస్వరూపవ్యతిరిక్తమాయామయబుద్ధీంద్రియగోచరజగత్సత్యత్వచిన్తనమగ్రాహ్యమ్, సన్న్యాసఇతిచ, సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్యనిర్మమో నిరహంకారో భూత్వా బ్రహ్మేష్టం శరణ ముపగమ్య తత్త్వమసి సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ నేహనానాఽస్తికించనేత్యాది మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానాద్బ్రహ్మైవాఽహమస్మీతి నిశ్చిత్య నిర్వికల్పసమాధినా స్వతంత్రోయతి శ్చరతి ససన్న్యాసీ సముక్త స్సపూజ్య స్సయోగీ సపరమహంస స్సోఽవధూత స్సబ్రాహ్మణ ఇతి చ, నిరాలంబోపనిషదం యోఽధీతే గుర్వనుగ్రహత స్సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి న స పునరావర్తతే నసపునరావర్తతేపునర్నాభిజాయతే పునర్నాభిజాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి నిరాలంబోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౩౫. యాజుషీయ శుకరహస్యోపనిషత్

శ్లో. ప్రజ్ఞానాదిమహావాక్య రహస్యాదికలేబరమ్,
వికలే వరకైవల్య త్రిపాద్రామ మహం భజే.

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఓం. అథాతో రహస్యోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామో దేవర్షయో బ్రహ్మాణం సంపూజ్య ప్రణిపత్య పప్రచ్ఛు ర్భగవ న్నస్మాకం రహస్యోపనిషదం బ్రూహీతి,సోఽబ్రవీత్,పురా వ్యాసో మహాతేజా స్సర్వవేదతపోనిధిః, ప్రణిపత్య శివంసాంబం కృతాంజలి రువాచ హ. ౧. శ్రీవేదవ్యాస ఉవాచః— దేవదేవ మహాప్రాజ్ఞ పాశచ్ఛేద దృఢవ్రత, శుకస్య మమ

పుత్రస్య వేదసంస్కారకర్మణి. ౨. బ్రహ్మోపదేశకాలోఽయ మిదానీం సముపస్థితః, బ్రహ్మోపదేశః కర్తవ్యో భవతాఽద్య జగద్గురో. ౩. ఈశ్వరఉవాచః—మయోపదిష్టే కైవల్యే సాక్షాద్బ్రహ్మణి శాశ్వతే, విహాయ పుత్రో నిర్వేదా త్ప్రకాశం యాస్యతి స్వయమ్. ४. శ్రీవేదవ్యాసఉవాచః—యథాతథావా భవతు హ్యుపనాయన కర్మణి, ఉపదిష్టే మమ సుతే బ్రహ్మణి త్వత్ప్రసాదతః. ౫. సర్వజ్ఞో భవతు క్షిప్రం మమ పుత్రో మహేశ్వర, తవ ప్రసాదసంపన్నో లభేన్ముక్తిం చతుర్విధామ్. ౬. తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాసవచనం సర్వదేవర్షిసంసది, ఉపదేష్టుం స్థిత శ్శంభుస్సాంబో దివ్యాసనే ముదా. ౭. కృతకృత్య శ్శుక స్తత్ర సమాగత్య సుభక్తిమాన్, తస్మా త్సప్రణవం లబ్ధ్వా పునరి త్యబ్రవీ చ్ఛివమ్. ౮. శ్రీశుకఉవాచః—దేవాదిదేవ సర్వజ్ఞ సచ్చిదానంద లక్షణ,ఉమారమణ భూతేశ ప్రసీద కరుణానిధే. ౯. ఉపదిష్టం పరం బ్రహ్మ ప్రణవాంతర్గతం పరమ్, తత్త్వ మస్యాది వాక్యానాం ప్రజ్ఞాదీనాం విశేషతః. ౧౦. శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వేన షడంగాని యథాక్రమం, వక్తవ్యాని రహస్యాని కృపయాద్య సదాశివ. ౧౧. శ్రీసదాశివ ఉవాచః—సాధుసాధు మహాప్రాజ్ఞ శుకజ్ఞాననిధే మునే, ప్రష్టవ్యం తు త్వయా పృష్టం రహస్యం వేదగర్భితమ్. ౧౨. రహస్యోపనిషన్నామ్నా సషడంగమిహోచ్యతే, యస్య విజ్ఞానమాత్రేణ మోక్ష స్సాక్షా న్నసంశయః. ౧౩. అంగహీనాని వాక్యాని గురుర్నోపదిశే త్పునః, సషడంగాన్యుపదిశే న్మహావాక్యాని కృత్స్నశః. ౧४. చతుర్ణామపి వేదానాం యథోపనిషద శ్శిరః, ఇయం రహస్యోపనిష త్తథోపనిషదాం శిరః. ౧౫. రహస్యోపనిషద్బ్రహ్మ ధ్యాతం యేన విపశ్చితా, తీర్థై ర్మంత్రై శ్శ్రుతై ర్జపై స్తస్య కింపుణ్య హేతుభిః.౧౬.వాక్యార్థస్యవిచారేణయదాప్నోతిశరచ్ఛతమ్,ఏకవారజపే నైవ ఋష్యాదిధ్యానతశ్చ యత్. ౧౭. అస్య శ్రీమహావాక్యమహామంత్రస్య, హంసఋషిః, అవ్యక్తగాయత్రీ చ్ఛందః, పరమహంసో దేవతా హం బీజం, సః, శక్తిః, సోఽహం కీలకం, మమ పరమహంస ప్రీత్యర్థే మహావాక్యజపేవినియోగః, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, అంగుష్ఠాభ్యాంనమః, నిత్యానందో బ్రహ్మ, తర్జనీభ్యాగ్ స్వాహా, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ మధ్యమాభ్యాం వషట్, యోవై భూమా,

అనామికాభ్యాం హుం, యోవై భూమాధిపతిః, కనిష్ఠికాభ్యాంవౌష ట్, ఏక మేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ఫట్, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, హృదయాయ నమః, నిత్యానందో బ్రహ్మ, శిరసే స్వాహా, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ, శిఖాయై వషట్, యోవై భూమా, కవచాయ హుం, యోవై భూమాధిపతిః, నేత్రత్రయాయ వౌషట్, ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, అస్త్రాయ ఫట్. భూర్భువస్సువ రో మితి దిగ్బంధః. ధ్యానం. నిత్యానందం పరమ సుఖదం కేవలం జ్ఞానమూర్తిం విశ్వాతీతం గగనసదృశం తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యమ్, ఏకం నిత్యం విమల మచలం సర్వధీసాక్షిభూతం భావాతీతం త్రిగుణ రహితం సద్గురుం తన్నమామి. ౧. అథమహావాక్యాని చత్వారి, యథా, ఓం ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, ఓం అహం బ్రహ్మాస్మి, ఓం తత్త్వమసి, ఓం అయ మాత్మా బ్రహ్మ, తత్త్వమసీత్యభేదవాచక మిదం యే జపంతి తే శివసాయుజ్యముక్తిభాజో భవంతి, తత్పదమహామంత్రస్య, హంస ఋషిః, అవ్యక్తగాయత్రీ ఛందః, పరమహంసో దేవతా, హం బీజం, సః శక్తిః, సోహం కీలకం, మమ సాయుజ్యముక్త్యర్థే జపేవినియోగః, తత్పురుషాయ, అం, ఈశానాయ, త - స్వాహా, అఘోరాయ, మధ్య-- వౌషట్, సద్యోజాతాయ, అనా-హుం, వామదేవాయ, కనిష్ఠికాభ్యాం వౌషట్, తత్పురుషేశానాఘోరసద్యోజాతవామదేవేభ్యో నమః, కర-ఫట్, ఏవం హృదయాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః. ధ్యానం. జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యాదతీతం శుద్ధం బుద్ధం ముక్త మ ప్యవ్యయం చ, సత్యం జ్ఞానం సచ్చిదానందరూపం ధ్యాయే దేవం త న్మహాభ్రాజమానమ్. త్వం పదమహామంత్రస్య, విష్ణు ర్ఋషిః, గాయ త్రీఛందః, పరమాత్మా దేవతా, ఐం బీజం, క్లీం శక్తిః, సౌః కీలకం, మమ ముక్త్యర్థే జపే వినియోగః. వాసుదేవాయ-అం-నమః, సంకర్ష ణాయ, త-హా, ప్రద్యుమ్నాయ, మధ్య-వషట్, అనిరుద్ధాయ, అ- హుం, వాసుదేవాయ, కని - వౌషట్, సంకర్షణవాసుదేవప్రద్యుమ్నా నిరుద్ధేభ్యః, కర-ఫట్, ఏవం హృదయాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరోమి తిదిగ్బంధః, ధ్యానమ్. జీవత్వం సర్వభూతానాం సర్వత్రాఖండ విగ్ర హమ్, చిత్తాహంకారయంతారం జీవాఖ్యం త్వం పదం భజే. అసిదప

మహామంత్రస్య, మన ఋషిః, గాయత్రీ ఛందః, అర్ధనారీశ్వరో దేవతా అవ్యక్తాదిర్బీజం, నృసింహ శ్శక్తిః, పరమాత్మా కీలకం; జీవబ్రహ్మైక్యార్థే జపే వినియోగః. పృథ్వీ ద్వ్యణుకాయ-అం అబ్ద్వ్యణుకాయ, త-స్వాహా, తేజోద్వ్యణుకాయ-మధ్య-వషట్, వాయుద్వ్యణుకాయ, అనా-హుం, ఆకాశద్వ్యణుకాయ, కని-వౌషట్, పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశద్వ్యణుకేభ్యోనమః, కర-ఫట్, భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః. ధ్యానమ్. జీవో బ్రహ్మేతి వాక్యార్థం యావదస్తి మనస్థితిః, ఐక్యం తత్త్వం లయే కుర్వన్ ధ్యాయే దసిపదం సదా. ఏవం మహావాక్యషడంగాన్యుక్తాని, అథ రహస్యోపనిషద్విభాగశో వాక్యార్థశ్లోకాః ప్రోచ్యంతే. యేనేక్షతే శృణోతీదం జిఘ్రతి వ్యాకరోతి చ, స్వాద్వస్వాదు విజానాతి తత్ప్రజ్ఞాన ముదీరితమ్. ౧. చతుర్ముఖేంద్ర దేవేషు మనుష్యాశ్వగవాదిషు, చైతన్య మేకం బ్రహ్మాతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ మయ్యపి. ౨. పరిపూర్ణః పరాత్మాస్మిన్ దేహే విద్యాధికారిణి, బుద్ధేస్సాక్షితయా స్థిత్వా స్ఫురన్నహమితీర్యతే. 3. స్వతః పూర్ణః పరాత్మాత్ర బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితః, అస్మీత్యైక్యపరామర్శస్తేన బ్రహ్మభవామ్యహమ్. ౪. ఏకమేవాద్వితీయం సన్నామరూపవివర్జితమ్, సృష్టేః పురాధునాప్యస్య తాదృక్త్వం తదితీర్యతే. ౫. శ్రోతుర్దేహేంద్రియాతీతంవస్త్వత్ర త్వం పదేరితమ్, ఏకతాగ్రృహ్యతేఽసీతి తదైక్య మనుభూయతామ్. ౬. స్వప్రకాశాపరోక్షత్వ మయ మిత్యుక్తితో మతమ్, అహంకారాదిదేహాంతం ప్రత్యగాత్మేతి గీయతే. ౭. దృశ్యమానస్య సర్వస్య జగతస్తత్త్వ మీర్యతే, బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకమ్. ౮. అనాత్మదృష్టే రవివేకనిద్రా మహం మమ స్వప్నగతిం గతోఽహమ్, స్వరూపసూర్యేభ్యుదితే స్ఫుటోక్తైర్గురోర్మహావాక్యపదైః ప్రబుద్ధః. ౯. వాచ్యం లక్ష్యమితి ద్విధార్థసరణీ వాచ్యస్య హి త్వంపదే వాచ్యం భౌతిక మింద్రియాది రపి య ల్లక్ష్యం త్వమర్థశ్చ సః, వాచ్యం తత్పద మీశతాకృతమతిర్లక్ష్యం తుసచ్చిత్సుఖానంద బ్రహ్మ తదర్థఏషచ తయో రైక్యం త్వసీదం పదమ్. ౧౦. త్వమితి తదితి కార్యే కారణే సత్యుపాధౌ ద్వితయ మితర థైకం సచ్చిదానందరూపమ్, ఉభయవచన హేతూ దేశకాలౌచ హిత్వాజగతి భవతిసోఽయం దేవదత్తో యథై

కలిః. ౧౧. కార్యోపాధిరయం జీవః కారణోపాధిరీశ్వరః, కార్యకారణతాం హిత్వా పూర్ణబోధోఽవవిష్యతే. ౧౨. శ్రవణం తు గురోః పూర్వ్వ మననం తదనంతరం, నిదిధ్యాసనమిత్యేతత్పూర్ణబోధస్య కారణమ్. ౧౩. అన్యవిద్యాపరిజ్ఞాన మవశ్యం నశ్వరం భవేత్, బ్రహ్మవిద్యాపరిజ్ఞానం బ్రహ్మప్రాప్తికరం స్థితమ్. ౧౪. మహావాక్యాన్యుపదిశే త్సషడంగాని దేశికః, కేవలం నహి వాక్యాని బ్రహ్మణో వచనం యథా. ౧౫. ఈశ్వర ఉవాచ:—ఏవ ముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠ రహస్యోపనిషచ్ఛుక, మయా పిత్రానునీతేన వ్యాసేన బ్రహ్మవాదినా. ౧౬. తతో బ్రహ్మోపదిష్టం వై సచ్చిదానందలక్షణమ్, జీవన్ముక్తస్సదాధ్యాయ నిత్యస్త్వం విహరిష్యసి. ౧౭. యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృతిలీనస్య యః పరస్సమహేశ్వరః. ౧౮. ఉపదిష్ట శ్శివేనేతి జగత్తన్మయతాం గతః, ఉత్థాయ ప్రణిపత్యేశం త్యక్తాశేషపరిగ్రహః. ౧౯. పరబ్రహ్మపయోరాశౌ ప్లవన్నివ యయౌ తదా, ప్రవ్రజంతం త మాలోక్య కృష్ణద్వైపాయనో మునిః. అనువ్రజ న్నాజుహావ పుత్రవిశ్లేషకాతరః, ప్రతినేదు స్తదా సర్వే జగత్స్థావరజంగమమ్. ౨౧. తచ్ఛ్రుత్వా సకలాకారం వ్యాసస్సత్యవతీసుతః, పుత్రేణ సహితః ప్రీత్యా పరానంద ముపేయివాన్. ౨౨. యో రహస్యోపనిషద మధీతే గుర్వనుగ్రహాత్, సర్వపాపవినిర్ముక్త స్సాక్షాత్కైవల్య మశ్నుతే. సాక్షాత్కైవల్యమశ్నుత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి శుకరహస్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౩౬. సామవేదీయ వజ్రసూచికోపనిషత్

శ్లో. యజ్ జ్ఞానాద్యాన్తి మునయో బ్రాహ్మణ్యం పరమాద్భుతమ్,
తత్త్రైపదబ్రహ్మతత్త్వమహ మస్మీతి చిన్తయే.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాన్తిః

శ్లో. చిత్సదానందరూపాయ సర్వధీవృత్తిసాక్షిణే,
నమో వేదాన్త వేద్యాయ బ్రహ్మణేఽనంతరూపిణే.

ఓం. వజ్రసూచీం ప్రవక్ష్యామి శాస్త్రమజ్ఞానభేదనమ్, దూషణం జ్ఞానహీనానాం భూషణం జ్ఞానచక్షుషామ్. ౧. బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రా ఇతి చత్వారో వర్ణాస్తేషాం వర్ణానాం బ్రాహ్మణ ఏవ ప్రధానఇతి వేదవచనానురూపం స్మృతిభి రప్యుక్తమ్, తత్ర చోద్య మస్తి, కోవా బ్రాహ్మణో నామ, కింజీవః, కిం దేహః, కిం జాతిః, కిం జ్ఞానం, కింకర్మ, కిం ధార్మిక ఇతి. తత్ర ప్రథమో జీవో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న, అతీతానాగతానేకదేహానాం జీవ స్యైకరూపత్వాత్, ఏకస్యాపి కర్మవశా దనేక దేహసంభవా త్సర్వశరీరాణాం జీవ స్యైకరూపత్వాచ్చ, తస్మా న్నజీవో బ్రాహ్మణ ఇతి, తర్హి దేహో బ్రాహ్మణఇతిచే త్తన్న, ఆచాండాలాదిపర్యంతానాం మనుష్యాణాం పాంచభౌతికత్వేన దేహస్యైకరూపత్వా జ్జరామరణధర్మాధర్మాదిసామ్యదర్శనాత్, బ్రాహ్మణశ్శ్వేతవర్ణః క్షత్రియోరక్తవర్ణః వైశ్యః పీతవర్ణః శూద్రః కృష్ణవర్ణ ఇతి నియమాభావాత్, పిత్రాదిశరీరదహనే పుత్రాదీనాం బ్రహ్మహత్యాదిదోషసంభవాచ్చ, తస్మాన్న దేహో బ్రాహ్మణఇతి, తర్హి జాతిర్బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న, తత్ర జాత్యంతరజంతుష్వనేకజాతిసంభవాత్, మహర్షయో బహవస్సంతి, ఋష్యశృంగో మృగ్యః కౌశికః కుశాత్, జాంబూకో జంబుకాత్, వాల్మీకో వల్మీకాత్, వ్యాసః కైవర్తకన్యాయామ్, శశపృష్ఠాద్గౌతమః, వసిష్ఠ ఊర్వశ్యామ్, అగస్త్యః కలశేజాత ఇతి శ్రుతత్వాత్, ఏతేషాం జాత్యా వినాప్యగ్రే జ్ఞానప్రతిపాదితా ఋషయో బహవస్సంతి, తస్మా న్న జాతిర్బ్రాహ్మణఇతి, తర్హి జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న, క్షత్రియాదయోపి పరమార్థదర్శినోఽభిజ్ఞా బహవ స్సంతి తస్మాన్న జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి, తర్హి కర్మ బ్రాహ్మణ ఇతిచే త్తన్న సర్వేషాంప్రాణినాం ప్రారబ్ధసంచితాగామికర్మసాధర్మ్యదర్శనాత్, కర్మాభిప్రేరితా స్సంతో జనాః క్రియాః కుర్వంతీతి, తస్మాన్న కర్మబ్రాహ్మణ ఇతి, తర్హి ధార్మికో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న క్షత్రియాదయో హిరణ్యదాతారో బహవ స్సంతి, తస్మాన్నధార్మికోబ్రాహ్మణఇతి, తర్హి కోవా బ్రాహ్మణో నామ, యః కశ్చి దాత్మాన మద్వితీయం జాతిగుణక్రియా

హీనం షడూర్మిషడ్భావేత్యాది సర్వదోషరహితం సత్యజ్ఞానానందా నంతస్వరూపం స్వయం నిర్వికల్ప మశేషకల్పాధార మశేష భూతాంత ర్యామిత్వేన వర్తమాన మంతర్బహి శ్చాకాశవ దనుస్యూత మఖండా నందస్వభావ మప్రమేయ మనుభవైక వేద్య మపరోక్షతయా భాస మానం కరతలామలకవత్సాక్షాదపరోక్షీకృత్య కృతార్థతయా కామ రాగాదిదోషరహిత శ్శమదమాదిసంపన్నో భావమాత్సర్య తృష్ణాశా మోహాదిరహితో దంభాహంకారాదిభిరసంస్పృష్టచేతావర్తతే, ఏవ ముక్తలక్షణో య స్స ఏవ బ్రాహ్మణఇతి శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహా సానా మభిప్రాయః, అన్యథా బ్రాహ్మణత్వ సిద్ధిర్నా స్త్యేవ, సచ్చిదా నంద మాత్మాన మద్వితీయం బ్రహ్మ భావయే దాత్మానం సచ్చిదానందం బ్రహ్మ భావయే దిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ఇతి వజ్రసూచికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓం.

౩౭. యజుర్వేదీయ తేజోబిందూపనిషత్

ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఓం. తేజోబిందు పరం ధ్యానం విశ్వాత్మ హృది సగ్స్థితం, అణుం శాంభవగ్ శాంతం స్థూలం సూక్ష్మం పరం చ యత్. ౧. దుఃఖాఢ్యంచ దురారాధ్యం దుష్ప్రేక్ష్యం ముక్తమవ్యయమ్. దుర్లభం తత్స్వయం ధ్యానం మునీనాం చ మనీషిణామ్. ౨. యతాహారో జితక్రోధో జితసం గో జితేంద్రియః, నిర్ద్వంద్వో నిరహంకారో నిరాశీరపరిగ్రహః. ౩. అగమ్యా గమకర్తారో గమ్యాగమనమానసాః. ౪. ముఖే త్రీణిచ విం దంతి త్రిధా మా హగ్ న ఉచ్యతే, పరం గుహ్యతమం విద్ధి హ్యస్తతం ద్రీనిరాశ్రయః, సోమరూపకలాసూక్ష్మా విష్ణో స్తత్పరమం పదం. ౫. త్రివ క్త్రం త్రిగుణం స్థానం త్రిధాతుగ్ రూపవర్జితం, నిశ్చలం నిర్వికల్పం చ నిరాకారం నిరాశ్రయమ్. ౬. ఉపాధిరహితగ్స్థానం వాఙ్మనోతీతగోచ

రమ్, స్వభావంభావసంగ్రాహ్యమసంఘాతం పదాచ్చ్యుతమ్. ౭. అనా
నందమనాతీతం దుష్ప్రేక్ష్యం ముక్త మవ్యయమ్, చింత్య మేవం విని
ర్ముక్తం శాశ్వతం ధ్రువ మచ్యుతమ్, ౮. తద్బ్రహ్మాణ స్తదధ్యాత్మం త
ద్విష్ణో స్తత్పరాయణం, అచింత్యం చిన్మయాత్మానం య ద్వ్యోమ పరమగ్ం
స్థితమ్ ౯. అశూన్యగ్ం శూన్యభావం తు శూన్యాతీతగ్ం హృదిస్థితమ్, న
ధ్యానం చ నచధ్యాతా నధ్యేయో ధ్యేయ ఏవచ. ౧౦. సర్వం చ నపరగ్ం
శూన్యం నపరం నాపరాత్పరమ్, అచింత్యమప్రబుద్ధం చ నసత్యం నప
రం విదుః. ౧౧. మునీనాగ్ం సంప్రయుక్తం చ న దేవా న పరం విదుః,
లోభం మోహం భయం దర్పం కామం క్రోధం చ కిల్బిషమ్. ౧౨. శీతోష్ణే
క్షుత్పిపాసే చ సంకల్పకవికల్పకమ్, న బ్రహ్మ కులదర్పం చ న ముక్తిగ్రంథి
సంచయమ్. ౧౩. న భయం న సుఖం దుఃఖం తథా మానావమానయోః,
ఏతద్భావవినిర్ముక్తం తద్బ్రహ్మ బ్రహ్మతత్పరమ్. ౧౪. యమో హి నియ
మస్త్యాగో మౌనం దేశశ్చ కాలతః, ఆసనం మూలబంధశ్చ దేహసా
మ్యం చ దృక్స్థితిః. ౧౫. ప్రాణసంయమనం చైవ ప్రత్యాహారశ్చ ధా
రణా, ఆత్మధ్యానగ్ం సమాధిశ్చ ప్రోక్తాన్యంగాని వై క్రమాత్. ౧౬.
సర్వం బ్రహ్మేతి వై జ్ఞానాదింద్రియగ్రామసంయమః, యమోఽయమితి సం
ప్రోక్తోఽభ్యసనీయో ముహుర్ముహుః ౧౭. సజాతీయప్రవాహశ్చ విజాతీ
యతిరస్కృతిః, నియమో హి పరానందో నియమాత్క్రియతే బుధైః.
౧౮. త్యాగః ప్రపంచరూపస్య సచ్చిదాత్మావలోకనాత్, త్యాగో హి
మహతాం పూజ్యః సద్యో మోక్షప్రదాయకః. ౧౯. యస్మాద్వాచో
నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, యన్మౌనం యోగిభిర్గమ్యం [1]తద్భవేత్సర్వ
దా జడైః. ౨౦. వాచో యస్మా న్నివర్తంతే తద్వక్తుం కేన శక్యతే, ప్రపం
చో యది వక్తవ్యస్సోఽపి శబ్దవివర్జితః. ౨౧. ఇతి వా తద్భవే న్మౌనం
సర్వం సహజసంజ్ఞితమ్, గిరా మౌనం తు బాలానామయుక్తం బ్రహ్మ
వాదినామ్. ౨౨. ఆదావంతే చ మధ్యే చ జనో యస్మిన్న విద్యతే, యేనేదం
సతతం వ్యాప్తం స దేశో విజనః స్మృతః. ౨౩. కల్పనా సర్వభూతా
నాం బ్రహ్మాదీనాం నిమేషతః, కాలశబ్దేన నిర్దిష్టగ్ం హ్యఖండానందమద్వ
యమ్. ౨౪. సుఖే నైవ భవే ద్యస్మిన్నజస్రం బ్రహ్మచింతనమ్, ఆసనం

1. తద్భవేత్.

తద్విజానీయాదన్యత్సుఖవినాశనమ్. ౨౫. సిద్ధయే సర్వభూతాది విశ్వాధిష్ఠాన మద్వయమ్, యస్మిన్ సిద్ధిం గతా స్సిద్ధా స్తత్సిద్ధా సన ముచ్యతే. ౨౬. యన్మూలగ్ సర్వలోకానాం యన్మూలం చిత్తబాధ నమ్, మూలబంధ స్సదా సేవ్యో యోగ్యోఽసౌ [1]రాజయోగినామ్. అంగానాం సమతాం విద్యా త్సమే బ్రహ్మణి లీయతే, నోచే న్నైవ సమానత్వ మృజుత్వగ్ శుష్కవృక్షవత్. ౨౮. దృష్టిం జ్ఞానమయీం కృత్వా పశ్యే ద్బ్రహ్మమయం జగత్, సా దృష్టిః పరమోదారా ననాసాగ్రా వలోకినీ. ౨౯. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం విరామో యత్ర వా భవేత్, దృష్టి స్తత్రైవ కర్తవ్యా న నాసాగ్రావలోకినీ. ౩౦. చిత్తాది. సర్వభావేషు బ్రహ్మత్వేనైవ భావనాత్, నిరోధ స్సర్వవృత్తీనాం ప్రాణాయామస్స ఉచ్యతే. ౩౧. నిషేధనం ప్రపంచస్య రేచకాఖ్య స్సమీరితః, బ్రహ్మైవాస్మీతి యా వృత్తిః పూరకో వాయు రుచ్యతే. ౩౨. తత స్తద్వృత్తినైశ్చల్యం కుంభకం ప్రాణసంయమః, అయం చాపి ప్రబుద్ధానా మజ్ఞానాం ఘ్రాణపీడనమ్. ౩౩. విషయేష్వాత్మతాం దృష్ట్వా మనస శ్చిత్తరంజకమ్, ప్రత్యాహార స్సవిజ్ఞేయోఽభ్యసనీయో ముముక్షుభిః. ౩౪. యత్రయత్ర మనో యాతి బ్రహ్మణ స్తత్రదర్శ నాత్, మనసా ధారణం చైవ ధారణా సా పరా మతా. ౩౫. బ్రహ్మై వాస్మీతి సద్వృత్త్యా నిరాలంబతయా స్థితిః, ధ్యానశబ్దేన విఖ్యాతః పరమానందదాయకః. ౩౬. నిర్వికారతయా వృత్త్యా బ్రహ్మాకారతయా పునః, వృత్తివిస్మరణగ్ సమ్యక్ సమాధి రభిధీయతే. ౩౭. ఇమంచా కృత్రిమానందం తావత్సాధు సమభ్యసేత్, లక్ష్యోయావ త్క్షణా త్పుంసః ప్రత్యక్త్వగ్ సందధే త్స్వయమ్. ౩౮. తతస్సాధన నిర్ముక్త స్సిద్ధోభవతి యోగిరాట్, తత్స్వరూపం భవే త్తస్య విషయో మనసో గిరామ్. ౩౯. సమాధౌ క్రియమాణే తు విఘ్నాన్యాయాంతి వై బ లాత్, అనుసంధానరాహిత్య మాలస్యం భోగలాలసమ్. ౪౦. లయ స్త మశ్చ విక్షేప స్తేజ స్స్వేదశ్చ శూన్యతా, ఏవగ్ హి విఘ్నబాహు ళ్యం త్యాజ్యం బ్రహ్మవిశారదైః. ౪౧. భావవృత్త్యాహి భావత్వగ్ శూన్యవృత్త్యాహి శూన్యతా, బ్రహ్మవృత్త్యాహి పూర్ణత్వం తయా

1 బ్రహ్మవాదినామ్.

పూర్ణత్వ మభ్యసేత్. ౪౨. యే హి వృత్తిం విహాయైనాం బ్రహ్మా
ఖ్యాం పావనీం పరామ్, వృథైవ తే తు జీవంతి పశుభిశ్చ సమా నరాః
౪౩. యేతు వృత్తిం విజానంతి జ్ఞాత్వావై వర్ధయంతి యే, తేవై సత్పు
రుషా ధన్యా వంద్యాస్తే భువనత్రయే. ౪౪. యేషాం వృత్తిస్సమావృద్ధా
పరిపక్వాచ సా పునః, తే వై సద్బ్రహ్మతాం ప్రాప్తా నేతరే శబ్దవాదినః.
౪౫. కుశలా బ్రహ్మవార్తాయాం వృత్తిహీనాః సురాగిణః, తేఽప్యజ్ఞాన
తయా నూనం పున రాయాంతి యాంతిచ. ౪౬. నిమిషార్ధం న తిష్ఠంతి
వృత్తిం బ్రహ్మమయీం వినా, యథా తిష్ఠంతి బ్రహ్మాద్యా స్సనకాద్యా
శ్శుకాదయః. ౪౭. కారణం యస్య వై కార్యం కారణం తస్య జాయతే,
కారణం తత్త్వతో నశ్యే త్కార్యాభావే విచారతః. ౪౮. అథ శుద్ధం
భవే ద్వస్తు యద్వై వాచా మగోచరమ్, ఉదేతి శుద్ధచిత్తానాం వృత్తి
జ్ఞానం తతః పరమ్. ౪౯. భావితం తీవ్రవేగేన యద్వశం నిశ్చయాత్మ
కమ్, దృశ్యగ్ హ్యదృశ్యతాం నీత్వా బ్రహ్మాకారేణ చింతయేత్. ౫౦.
విద్వాన్నిత్యం సుఖే తిష్ఠేద్ధియా చిద్రసపూర్ణయేతి.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథహ కుమార శ్శివం పప్రచ్ఛాఖండైకరస చిన్మాత్రస్వరూప
మనుబ్రూహీతి సహోవాచ పరమశివః, అఖండైకరసం దృశ్య మఖ
ండైకరసం జగత్, అఖండైకరసం భావ మఖండైక రసగ్ స్వయమ్. ౧.
అఖండైకరసో మంత్ర అఖండైకరసా క్రియా, అఖండైకరసం జ్ఞాన
మఖండైకరసం జలమ్. ౨. అఖండైకరసా భూమి రఖండైకరసం వియత్,
అఖండైకరసగ్ శాస్త్ర మఖండైకరసా త్రయీ. ౩. అఖండైకరసం
బ్రహ్మ చాఖండైకరసం వ్రతమ్, అఖండైకరసో జీవ అఖండైకరసో
హ్యజః. ౪. అఖండైకరసో బ్రహ్మా అఖండైకరసో హరిః, అఖండైకరసో
రుద్ర అఖండైకరసోఽస్మ్యహమ్. ౫. అఖండైకరసో హ్యాత్మా హ్యఖం
డైకరసో గురుః, అఖండైకరస సంలక్ష్యమఖండైకరసం మహః. ౬.
అఖండైకరసో దేహ అఖండైకరసం మనః, అఖండైకరసం చిత్త మఖం
డైకరసగ్ సుఖమ్. ౭. అఖండైకరసా విద్యా అఖండైకరసో వ్యయః,
అఖండైకరసం నిత్య మఖండైకరసం పరమ్. ౮. అఖండైకరసం కించిద
ఖండైకరసం పరమ్, అఖండైకరసాదన్య న్నాస్తి నాస్తి షడానన. ౯.

అఖండైకరసా న్నాస్తి అఖండైకరసా న్నహి, అఖండైకరసా త్కించిద ఖండైకరసా దహమ్. ౧౦. అఖండైకరసం స్థూలం సూక్ష్మంచాఖండ రూపకమ్, అఖండైకరసం వేద్య మఖండైకరసో భవాన్. ౧౧. అఖండైక రసం గుహ్య మఖండైకరసాదికమ్, అఖండైకరసో జ్ఞాతా అఖండైక రసా స్థితిః. ౧౨. అఖండైకరసా మాతా అఖండైకరసః పితా, అఖండైకరసో భ్రాతా అఖండైకరసః పతిః. ౧౩. అఖండైకరసగ్ సూత్ర మఖండైకరసో విరాట్, అఖండైకరసం గాత్ర మఖండైకరసం శిరః. ౧౪. అఖండైకరసం చాంత రఖండైకరసం బహిః, అఖండైకరసం పూర్ణ మఖండైకరసామృతమ్. ౧౫. అఖండైకరసం గోత్ర మఖండైక రసం గ్రహమ్, అఖండైకరసం గోప్య మఖండైకరస శ్శశీ. ౧౬. అఖండైక రసా స్తారా అఖండైకరసో రవిః, అఖండైకరసం క్షేత్ర మఖండైక రసా క్షమా. ౧౭. అఖండైకరసశ్శాంత అఖండైకరసో గుణః, అఖండైక రస స్సాక్షీ అఖండైక రస స్సుహృత్. ౧౮. అఖండైకరసో బంధు రఖండైకరస స్సఖా, అఖండైకరసో రాజా అఖండైకరసం పురమ్. ౧౯. అఖండైకరసగ్ రాజ్య మఖండైకరసా ప్రజాః. అఖండైకరసం తార మఖండైకరసో జపః. ౨౦. అఖండైకరసం ధ్యాన మఖండైకరసం పదమ్, అఖండైకరసం గ్రాహ్య మఖండైకరస మ్మహత్. ౨౧. అఖండైక రసం జ్యోతి రఖండైకరసం ధనమ్, అఖండైకరసం భోజ్యమఖండైక రసగ్ హవిః. ౨౨. అఖండైకరసో హోమ అఖండైకరసో జపః, అఖండైకరసం స్వర్గమఖండైకరస స్స్వయమ్. ౨౩. అఖండైకరసగ్ సర్వం చిన్మాత్రమితి భావయేత్, చిన్మాత్రమేవ చిన్మాత్ర మఖండైక రసగ్ రసమ్. ౨౪. భవవర్జితచిన్మాత్రగ్ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, ఇదం చ సర్వం చిన్మాత్రమయం చిన్మయమేవహి. ౨౫. ఆత్మభావం చ చిన్మాత్ర మఖండైకరసం విదుః, సర్వలోకం చ చిన్మాత్రం త్వత్తా మత్తా చ చిన్మయమ్. ౨౬. ఆకాశో భూ ర్జలం వాయురగ్ని ర్బ్రహ్మా హరి శ్శివః, యత్కించి ద్య న్నకించి చ్చ సర్వం చిన్మాత్రమేవ హి. ౨౭. అఖండైక రసగ్ సర్వం యద్య చ్చిన్మాత్రమేవహి, భూతం భవ్యం భవిష్యచ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి. ౨౮. ద్రవ్యం కాలం చ చిన్మాత్రం జ్ఞానం జ్ఞేయం చిదేవహి, జ్ఞాతా చిన్మాత్రరూపశ్చ సర్వం చిన్మయ మేవ హి.

౨౯. సంభాషణం చ చిన్మాత్రం యద్య చ్చిన్మాత్ర మేవహి, అసచ్చ సచ్చ చిన్మాత్ర మాద్యంతం చిన్మయగ్ం సదా. ౩౦. ఆదిరంతశ్చ చిన్మాత్రం గురుశిష్యాది చిన్మయమ్, దృగ్దృశ్యం యది చిన్మాత్ర మస్తి చేచ్చిన్మయగ్ం సదా. ౩౧. సర్వాశ్చర్యం చ చిన్మాత్రం దేహ శ్చిన్మాత్ర మేవ హి, లింగం చ కారణం చైవ చిన్మాత్రా న్నహి విద్యతే. ౩౨. అహంత్వంచైవ చిన్మాత్రం మూర్తా మూర్తాదిచిన్మయమ్, పుణ్యం పాపం చ చిన్మాత్రం దేహశ్చిన్మాత్ర విగ్రహః. ౩౩. చిన్మాత్రా న్నాస్తి సంకల్ప శ్చిన్మాత్రా న్నాస్తి వేదనమ్, చిన్మాత్రా న్నాస్తి మంత్రాది చిన్మాత్రాన్నాస్తి దేవతా. ౩౪. చిన్మాత్రాన్నాస్తి దిక్పాలా శ్చిన్మాత్రా ద్వ్యావహారికమ్, చిన్మాత్రా త్పరమం బ్రహ్మ చిన్మాత్రా న్నాస్తికోఽపిహి ౩౫. చిన్మాత్రాన్నాస్తి మాయా చ చిన్మాత్రా న్నాస్తి పూజనమ్, చిన్మాత్రాన్నాస్తి మంతవ్యం చిన్మాత్రా న్నాస్తి సత్యకమ్. ౩౬. చిన్మాత్రా న్నాస్తి కోశాది చిన్మాత్రా న్నాస్తి వైవసు, చిన్మాత్రా న్నాస్తి మానం చ చిన్మాత్రా న్నాస్త్యమానకమ్. ౩౭. చిన్మాత్రా న్నాస్తి వైరాగ్యగ్ం సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, యచ్చయావచ్చ చిన్మాత్రం యచ్చ యావచ్చ దృశ్యతే. ౩౮. యచ్చ యావచ్చ దూరస్థగ్ం సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, యచ్చ యావచ్చ భూతాది యచ్చ యావచ్చ లక్ష్యతే. ౩౯. యచ్చ యావచ్చ వేదాంతా స్సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, చిన్మాత్రా న్నాస్తి గమనం చిన్మాత్రా న్నాస్తి మోక్షకమ్. ౪౦. చిన్మాత్రా న్నాస్తి లక్ష్యం చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవహి, అఖండైకరసం బ్రహ్మ చిన్మాత్రా న్నహి విద్యతే. ౪౧. శాస్త్రే మయి త్వయీశే చ హ్యఖండైకరసో భవాన్, ఇత్యేకరూపకతయా యో వా జానాత్యహం త్వితి. ౪౨. సకృజ్జ్ఞానేన ముక్తస్స్యా త్సమ్యగ్జ్ఞానే స్వయం గురురితి.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది ద్వితీయోఽధ్యాయః

కుమారః పితర మాత్మానుభవ మనుబ్రూహీతి పప్రచ్ఛ సహోవాచ పరశ్శివః, పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహం పరమానంద మస్మ్యహమ్, కేవలం జ్ఞానరూపోఽహం కేవలం పరమోఽస్మ్యహమ్. ౧. కేవలగ్ం శాంతరూపోఽహం కేవలం చిన్మయోఽస్మ్యహమ్, కేవలం నిత్యరూ

పోఽహం కేవలగ్ శాశ్వతోఽస్మ్యహమ్. ౨. కేవలగ్ సత్వరూపోఽహ
మహం త్యక్త్వాఽహ మస్మ్యహమ్, సర్వహీన స్వరూపోఽహంచిదాకాశ
మయోఽస్మ్యహమ్. ౩. కేవలంతుర్యరూపోఽస్మితుర్యాతీతోఽస్మి కేవలః,
సదా చైతన్యరూపోఽస్మి చిదానందమయోఽస్మ్యహమ్. ౪. కేవలాకార
రూపోఽస్మిశుద్ధరూపోఽస్మ్యహగ్ సదా, కేవలంజ్ఞానరూపోఽస్మి కేవలంప్రి
యమస్మ్యహమ్. ౫. నిర్వికల్పస్వరూపోఽస్మినిరీహోఽస్మినిరామయః,
సదానందస్వరూపోఽస్మి నిర్వికారోఽహమవ్యయః. ౬. సదైకరసరూపోఽ
స్మి సదా చిన్మాత్రవిగ్రహః, అపరిచ్ఛిన్నరూపోఽస్మిహ్యనంతానందరూప
వాన్. ౭. సత్పరానందరూపోఽస్మిచిత్పరానందమస్మ్యహమ్, అంతరాంతర
రూపోఽహమవాఙ్మానసగోచరః. ౮. ఆత్మానందస్వరూపోహగ్ సత్యాసం
దోఽస్మ్యహగ్ సదా. ఆత్మారామస్వరూపోఽస్మిహ్యహ మాత్మా సదా
శివః. ౯. ఆత్మప్రకాశరూపోఽస్మి హ్యాత్మజ్యోతీరసోఽస్మ్యహమ్, ఆది
మధ్యాంతహీనోఽస్మి హ్యాకాశసదృశోఽస్మ్యహమ్. ౧౦. నిత్యశుద్ధ
చిదానందసత్తామాత్రోఽహమవ్యయః, నిత్యబుద్ధవిశుద్ధైక సచ్చిదానంద
మస్మ్యహమ్. ౧౧. నిత్యశేషస్వరూపోఽస్మిసర్వాతీతోఽస్మ్యహగ్ సదా,
రూపాతీత స్వరూపోఽస్మి పరమాకాశవిగ్రహః. ౧౨. భూమానన్ద
స్వరూపోఽస్మి భాషాహీనోఽస్మ్యహగ్ సదా, సర్వాధిష్ఠానరూపోఽస్మి
సర్వదా చిద్ఘనోఽస్మ్యహమ్. ౧౩. దేహభావవిహీనోఽస్మి చింతాహీ
నోఽస్మి సర్వదా, చిత్తవృత్తివిహీనోఽహం చిదాత్మైకరసోఽస్మ్యహమ్.
౧౪. సర్వదృశ్యవిహీనోఽహం దృగ్రూపోఽస్మ్యహమేవ హి, సర్వదా
పూర్ణరూపోఽస్మినిత్యతృప్తోఽస్మ్యహగ్ సదా. ౧౫. అహం బ్రహ్మైవస
ర్వగ్స్యాదహం చైతన్య మేవ హి, అహమేవాహ మేవాస్మి భూమా
కాశస్వరూపవాన్. ౧౬. అహమేవ మహానాత్మా హ్యహమేవ పరాత్పరః,
అహమన్యవదాభామి హ్యహమేవ శరీరవత్. ౧౭. అహగ్ శిష్యవదా
భామి హ్యహంలోకత్రయాశ్రయః, అహంకాలత్రయాతీత అహంవేదై
రుపాసితః. ౧౮. అహగ్ శాస్త్రేణ నిర్ణీత అహంచిత్తేవ్యవస్థితః, మత్త్యక్తం
నాస్తి కించిద్వామత్త్యక్తం పృథివీచ వా. ౧౯. మయాతిరిక్తంయద్యద్వా
తత్తన్నాస్తీతి నిశ్చిను, అహం బ్రహ్మాస్మి సిద్ధోఽస్మినిత్యశుద్ధోఽస్మ్యహగ్
సదా. ౨౦. నిర్గుణః కేవలాత్మాఽస్మినిరాకారోఽస్మ్యహంసదా, కేవలం బ్రహ్మ

మాత్రోఽస్మి హ్యజరోఽస్మ్యమరోఽస్మ్యహమ్. ౨౧. స్వయమేవ స్వయం భామి స్వయమేవ సదాత్మకః, స్వయమేవాత్మని స్వస్థం స్వయమేవ పరాగతిః. ౨౨. స్వయమేవస్వయంభుఙ్క్ష్వే స్వయమేవస్వయగ్ంరమే, స్వయమేవ స్వయంజ్యోతిస్స్వయమేవస్వయమ్మహః. ౨౩. స్వస్యాత్మని స్వయగ్ంరంస్యే స్వాత్మన్యేవ విలోకయే, స్వాత్మన్యేవ సుఖాసీన స్స్వాత్మమాత్రావశేషకః. ౨౪. స్వచైతన్యే స్వయగ్ స్థాస్యే స్వాత్మరాజ్యే సుఖే రమే, స్వాత్మసింహాసనే స్థిత్వా స్వాత్మనోఽన్య న్నచింతయే. ౨౫. చిద్రూపమాత్రం బ్రహ్మైవ సచ్చిదానంద మద్వయమ్, ఆనందఘన ఏవాహ మహం బ్రహ్మాస్మి కేవలమ్. ౨౬. సర్వదా సర్వశూన్యోఽహగ్ంసర్వాత్మానందవానహమ్, నిత్యానందస్వరూపోఽహ మాత్మాకాశోఽస్మి నిత్యదా. ౨౭. అహమేవ హృదాకాశే చిదాదిత్య స్వరూపవాన్, ఆత్మనాత్మని తృప్తోఽస్మి హ్యరూపోఽస్మ్యహ మవ్యయః. ౨౮. ఏకసంఖ్యావిహీనోఽస్మి నిత్యముక్తస్వరూపవాన్, ఆకాశాదపి సూక్ష్మోఽహమాద్యంతాభావవానహమ్. ౨౯. సర్వప్రకాశరూపోఽహం పరాపరసుఖోఽస్మ్యహమ్, సత్తామాత్రస్వరూపోఽహంశుద్ధమోక్షస్వరూపవాన్. ౩౦. సత్యానందస్వరూపోఽహంజ్ఞానానందఘనోఽస్మ్యహమ్, విజ్ఞానమాత్రరూపోఽహగ్ సచ్చిదానందలక్షణః, ౩౧. బ్రహ్మమాత్రమిదగ్ంసర్వం బ్రహ్మణోఽన్య న్నకించన, తదేవాహగ్ సదానందం బ్రహ్మైవాహగ్ సనాతనమ్. ౩౨. త్వమిత్యేతత్తదిత్యేత న్మత్తోఽన్యో నాస్తి కించన, చిచ్చైతన్యస్వరూపోఽహ మహమేవ పర శ్శివః. ౩౩. అతిభావస్వరూపోఽహ మహమేవ సుఖాత్మకః, సాక్షివస్తుః హీనత్వా త్సాక్షిత్వం నాస్తి మే సదా. ౩౪. కేవలం బ్రహ్మమాత్రత్వా దహ మాత్మా సనాతనః, అహ మేవాదిశేషోఽహ మహగ్ శేషోఽహమేవహి. ౩౫. నామరూపవిముక్తోఽహ మహమానందవిగ్రహః, ఇంద్రియాభావరూపోఽహగ్ సర్వభావస్వరూపకః. ౩౬. బంధముక్తివిహీనోఽహగ్ శాశ్వతానందవిగ్రహః. ౩౭. ఆదిచైతన్య[1]మాత్రోఽహ మఖండైకరసోఽస్మ్యహమ్, వాఙ్మనోఽగోచర శ్చాహగ్ సర్వత్ర సుఖవానహమ్, సర్వత్ర పూర్ణరూపోఽహం భూమానందమయోఽస్మ్యహమ్. ౩౮. సర్వత్ర తృప్తిరూపోఽహం పరామృతరసోఽస్మ్య

1. రూపోఽహ.

హమ్, ఏకమేవాద్వితీయగ్ సద్బ్రహ్మైవాహం న సంశయః. ౩౯. సర్వశూన్యస్వరూపోఽహగ్ సకలాగమగోచరః, ముక్తోఽహం మోక్షరూపోఽహం నిర్వాణసుఖరూపవాన్. ౪౦. సత్యవిజ్ఞానమాత్రోఽహం సన్మాత్రానన్దవానహమ్, తురీయాతీతరూపోఽహం నిర్వికల్పస్వరూపవాన్. ౪౧. సర్వదా హ్యజరూపోఽహం నీరాగోఽస్మి నిరంజనః, అహగ్ శుద్ధోఽస్మి బుద్ధోఽస్మి నిత్యోఽస్మి విభు రస్మ్యహమ్, ౪౨. ఓంకారార్థస్వరూపోఽస్మి నిష్కళంకమయోఽస్మ్యహమ్, చిదాకారస్వరూపోఽస్మి నాఽహమస్మి నసోఽస్మ్యహమ్. ౪౩. నహి కించిత్స్వరూపోఽస్మి నిర్వ్యాపారస్వరూపవాన్, నిరంశోఽస్మి నిరాభాసో న మనో నేంద్రియోఽస్మ్యహమ్. ౪౪. న బుద్ధిర్నవికల్పోఽహం నదేహాదిత్రయోఽస్మ్యహమ్, న జాగ్రత్స్వప్నరూపోఽహం న సుషుప్తిస్వరూపవాన్. ౪౫. న తాపత్రయరూపోఽహం నేషణాత్రయవానహమ్, శ్రవణం నాస్తి మే సిద్ధేర్మననం చ చిదాత్మని. ౪౬. సజాతీయం న మే కించి ద్విజాతీయం న మే క్వచిత్, స్వగతం చ న మే కించి న్న మే [2]దేహత్రయం క్వచిత్. ౪౭. అసత్యగ్ హి మనోరూప మసత్యం బుద్ధిరూపకమ్, అహంకార మసద్ధీతి నిత్యోఽహగ్ శాశ్వతో హ్యజః. ౪౮. దేహత్రయ మస ద్విద్ధి కాల త్రయ మసత్సదా, గుణత్రయ మస ద్విద్ధి హ్యహగ్ సత్యాత్మక శ్శుచిః ౪౯. శ్రుతగ్ సర్వ మసద్విద్ధి వేదగ్ సర్వమసత్సదా, శాస్త్రగ్ సర్వ మసద్విద్ధి హ్యహగ్ సత్యంచిదాత్మకః ౫౦. మూర్తిత్రయ మసద్విద్ధి సర్వభూత మస త్సదా, సర్వతత్త్వ మసద్విద్ధి హ్యహం భూమా సదాశివః. ౫౧. గురుశిష్య మసద్విద్ధి గురోర్మంత్ర మస త్తతః, యద్దృశ్యం త దసద్విద్ధి నమాం విద్ధి తథావిధమ్. ౫౨. యచ్చింత్యం త దస ద్విద్ధి యన్న్యాయ్యం తదసత్సదా, యద్ధితం త దసద్విద్ధి నమాం విద్ధి తథావిధమ్. ౫౩. సర్వాన్ప్రాణానసద్విద్ధి సర్వాన్ భోగా నస త్త్వితి, దృష్టగ్ శ్రుత మస ద్విద్ధి ఓతం ప్రోతమసన్మయమ్, కార్యాకార్య మస ద్విద్ధి నష్టం ప్రాప్త మసన్మయమ్. ౫౪. దుఃఖాదుఃఖమసద్విద్ధి సర్వాసర్వమసన్మయమ్, పూర్ణాపూర్ణమసద్విద్ధి ధర్మాధర్మ సమన్మయమ్. ౫౫. లాభాలాభమస ద్విద్ధి జయాజయ మసన్మయమ్, శబ్దగ్ సర్వ మస ద్విద్ధి స్పర్శగ్ సర్వ మసత్సదా. ౫౬. రూపగ్ సర్వ మస ద్విద్ధి

1. మరు 2. భేద.

రసగ్ం సర్వ మసన్మయమ్. ౫౭. గంధగ్ం సర్వ మస ద్విద్ధి సర్వాజ్ఞానమ
సన్మయమ్, అసదేవ సదా సర్వమసదేవ భవోద్భవమ్. ౫౮. అసదేవ గుణం
సర్వగ్ం సన్మాత్ర మహా మేవహి, స్వాత్మమంత్రగ్ం సదాపశ్యే త్స్వాత్మ
మంత్రగ్ం సదాఽభ్యసేత్. ౫౯. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం దృశ్య
పాపం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయమన్యమంత్రం వినా
శయేత్. ౬౦. అహం బ్రహ్మాఽస్మి మంత్రోఽయం దేహదోషం వినాశ
యేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం జన్మ పాపం వినాశయేత్. ౬౧.
అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం మృత్యుపాశం వినాశయేత్, అహం
బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం ద్వైతదుఃఖం వినాశయేత్. ౬౨. అహం
బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం భేదబుద్ధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి
మంత్రోఽయం చింతాదుఃఖం వినాశయేత్. ౬౩. అహం బ్రహ్మాస్మి
మంత్రోఽయం బుద్ధివ్యాధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాఽస్మి మం
త్రోఽయం చిత్తబంధం వినాశయేత్. ౬౪. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽ
యగ్ం సర్వవ్యాధీన్ వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయగ్ం సర్వ
శోకం వినాశయేత్. ౬౫. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం కామాదీ
న్నాశయేత్ క్షణాత్, అహం బ్రహ్మాఽస్మి మంత్రోఽయం క్రోధవృత్తిం
వినాశయేత్. ౬౬. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం చిత్తవృత్తిం వినాశ
యేత్, ౬౭. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయగ్ం సంకల్పాదీన్ వినాశయేత్.
అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం కోటిదోషం వినాశయేత్, అహం
బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయగ్ం సర్వతంత్రం వినాశయేత్. ౬౮. అహం బ్రహ్మాస్మి
మంత్రోఽయ మాత్మాజ్ఞానం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి
మంత్రోఽయ మాత్మలోకజయప్రదః. ౬౯. అహం బ్రహ్మాఽస్మి
మంత్రోఽయమప్రతర్క్య సుఖప్రదః, అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయ
మజడత్వం ప్రయచ్ఛతి. ౭౦. అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయ మనాత్మా
సురమర్దనః, అహం బ్రహ్మాస్మి వజ్రోఽయ మనాత్మాఖ్యగిరీన్ హరేత్.
౭౧. అహం బ్రహ్మాస్మి [1]మంత్రోఽయ మనాత్మాఖ్యా సురాన్ హరేత్,
అహం బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయగ్ం సర్వాగ్ం స్తాన్మోక్షయిష్యతి. ౭౨. అహం
బ్రహ్మాస్మి మంత్రోఽయం జ్ఞానానందం ప్రయచ్ఛతి, సప్తకోటి మహా

1 చక్రో.

మాత్రం జన్మకోటిశతప్రదమ్. ౨౩. సర్వమాత్రాస్త్వనముత్సృజ్య ఏత న్మంత్రగ్ం సదాభ్యసేత్, సద్యో మోక్షమవాప్నోతి నాస్తి సందేహ మణ్వపీతి. ౨౪.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది తృతీయోఽధ్యాయః.

కుమారః పరమేశ్వరం పప్రచ్ఛ జీవన్ముక్త విదేహ ముక్తయోః స్థితి మనుబ్రూహీతి స హోవాచ పరశ్శివః, చిదాత్మాఽహం పరాత్మాఽహంనిర్గుణోఽహంపరాత్పరః, ఆత్మమాత్రేణ యస్తిష్ఠేత్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౧. దేహత్రయాతిరిక్తోహగ్ం శుద్ధచైతన్యమస్మ్యహమ్, బ్రహ్మాఽహమితి యస్యాంత స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే. ౨. ఆనందఘనరూపోఽస్మి పరానందఘనోఽస్మ్యహమ్, యస్య దేహాదికం నాస్తి యస్య బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, పరమానందపూర్ణో య స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౩. యస్య కించి దహం నాస్తి చిన్మాత్రేణావతిష్ఠతి, చైతన్యమాత్రం యస్యాంత శ్చిన్మాత్రైక స్వరూపవాన్. ౪. సర్వత్ర పూర్ణరూపాత్మా సర్వత్రాత్మావశేషకః, ఆనందరతిరవ్యక్తః పరిపూర్ణ శ్చిదాత్మకః. ౫. శుద్ధ చైతన్యరూపాత్మా సర్వసంగవివర్జితః, నిత్యానందః ప్రసన్నాత్మా హ్యన్య చింతావివర్జితః. ౬. కించిదస్తిత్వహీనో య స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, న మే చిత్తంన్న మే బుద్ధి ర్నాహంకారో న చేంద్రియమ్. ౭. న మే దేహః కదాచి ద్వా నమే ప్రాణాదయః క్వచిత్, న మే మాయా న మే కామో న మే క్రోధః పరోఽస్మ్యహమ్. ౮. న మే కించి దిదం వాఽపి న మే కించిత్క్వ చిజ్జగత్, న మే దోషో న మే లింగం నమే చక్షు ర్నమే మనః. ౯. నమే శ్రోత్రం నమే నాసా నమే జిహ్వా నమే కరః, నమే జాగ్ర న్నమే స్వప్నం నమే కారణమణ్వపి. ౧౦. నమే తురీయ మితి య స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదగ్ం సర్వం నమే కించి దయగ్ం సర్వం నమే క్వచిత్. ౧౧. నమే కాలో న మే దేశో నమే వస్తు న మే మతిః; న మే స్నానం నమే సంధ్యా న మే దైవం న మే స్థలమ్. ౧౨. న మే తీర్థం న మే సేవా న మే జ్ఞానం న మే పదమ్, నమే[1]బంధు ర్నమే జన్మ నమే వాక్యం నమే రవిః. ౧౩. నమే పుణ్యం నమే పాపం నమే కార్యం నమే శుభమ్, నమే జీవ ఇతి స్వాత్మా నమే కించి జ్జగ

1 బాధం నమే.

త్రయమ్. ౧౪. న మేమోహో నమే ద్వైతం నమే వేదో నమేవిధిః, న మేఒంతికం నమేదూరం నమే బోధో నమేరహః. ౧౫. నమేగురుర్న మే శిష్యోనమేహీనోనచాధికః, నమేబ్రహ్మానమే విష్ణుర్న మే రుద్రో నచంద్రయోః. ౧౬. నమే పృథ్వీ నమే తోయం నమే వాయు ర్న మే వియత్, నమే వహ్ని ర్న మే గోత్రం నమే లక్ష్యం నమే భవః. ౧౭. నమేధ్యాతా నమే ధ్యేయం నమె ధ్యానం నమె మనుః. నమె శీతం నమెచోష్ణం నమె తృష్ణా నమె క్షుధా. ౧౮. నమె మిత్రం నమె శత్రుర్న మెమోహో నమె జయః, నమె పూర్వం నమె పశ్చా న్న మె చోర్ధ్వం నమె దిశః. ౧౯. నమె వక్తవ్య మల్పంవా నమె శ్రోతవ్య మణ్వపి, నమె గంతవ్య మీష ద్వానమె ధ్యాతవ్య మణ్వపి. ౨౦. నమె భోక్తవ్యమీష ద్వా న మెస్మర్తవ్య మణ్వపి, నమె భోగో నమె రాగో నమెయోగో న మెలయః. ౨౧. నమె మౌర్ఖ్యం నమెశాంతం నమే బంధం నమెప్రియమ్, నమేమోదః ప్రమోదో వా నమే స్థూలం నమే కృశమ్. ౨౨. నమే దీర్ఘంనమే హ్రస్వం నమే వృద్ధి ర్న మె క్షయః, అధ్యారోపోపవాదోవా నమేచైకం నమే బహు. ౨౩. నమే ఆంధ్యంనమేమాంద్యం నమె పట్వేద మణ్వపి, నమె మాంసం నమే రక్తంనమే మెదో నమె హ్యసృక్. ౨౪. నమెమజ్జానమెఽస్త్యస్థి నమె త్వగ్ధాతుసప్తకమ్, నమె శుక్లం నమె రక్తం నమె నీలం నమె పృథక్. ౨౫. నమెతాపో నమె లాభో ముఖ్యం గౌణం నమె క్వచిత్, నమె భ్రాంతిర్న మె స్థైర్యం నమె గుహ్యం నమె కులమ్. ౨౬. నమె త్యాజ్యం నమె గ్రాహ్యం నమె హాస్యం నమె నయః, నమె [1]వ్రతం నమె గ్లానిర్న మెశోచ్యం నమెసుఖమ్. ౨౭. నమెజ్ఞాతానమెజ్ఞానం నమె జ్ఞేయంనమె స్వయమ్, నమె తుభ్యం నమె మహ్యం నమెత్వంచ నమె త్వహమ్. ౨౮. నమె జరా నమె బాల్యం నమె యౌవన మణ్వపి, అహం బ్రహ్మా స్మ్యహం బ్రహ్మా స్మ్యహం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః. ౨౯. చిదహం చిదహం చేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, బ్రహ్మైవాహం చిదేవాహం పరోవాహం నసంశయః. ౩౦. స్వయమేవ స్వయం హంస స్వయ మెవ స్వయం స్థితః, స్వయ మెవ

1 వృత్తం.

స్వయం పశ్యే త్స్వాత్మరాజ్యే సుఖేనసేత్. ౩౧. స్వాత్మానం
దగ్ స్వయం భు_ఙ్క్తే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, స్వయ మేవైక
వీరో౽గ్రే స్వయ మేవ ప్రభు స్స్మృతః, స్వస్వరూపే స్వయం స్వప్స్యే
సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౩౨. బ్రహ్మభూతః ప్రశాంతాత్మా బ్రహ్మానందమయ
స్సుఖీ, స్వచ్ఛరూపో మహా మౌనీ వైదేహీ ముక్తఏవ సః. ౩౩. సర్వాత్మా
సమరూపాత్మా శుద్ధాత్మా త్వహ ముత్థితః, ఏకవర్జిత ఏకాత్మా సర్వాత్మా
స్వాత్మమాత్రకః. ౩౪. అజాత్మా చామృతాత్మాహగ్ స్వయ మాత్మాహ
మవ్యయః, లక్ష్యాత్మా లలితాత్మాహం తూష్ణీ మాత్మస్వభావవాన్. ౩౫.
ఆనందాత్మా ప్రియో హ్యాత్మా మోక్షాత్మా బంధవర్జితః, బ్రహ్మై
వాహం చిదేవాహ మేవం వాపి నచింత్యతే. ౩౬. చిన్మాత్రేణైవ
య స్తిష్ఠే ద్వైదేహీ ము_క్తఏవసః. ౩౭. నిశ్చయం చ పరిత్యజ్య అహం
బ్రహ్మేతి నిశ్చయమ్, ఆనందభరితస్వాంతో వైదేహీము_క్త ఏవ సః. ౩౮.
సర్వ మస్తీతి నాస్తీతి నిశ్చయం త్యజ్య తిష్ఠతి, అహం బ్రహ్మాస్మి నాస్మీతి
సచ్చిదానంద మాత్రకః. ౩౯. కించి త్క్వాచి త్కదాచిచ్చ ఆత్మానం
నస్పృశ త్యసౌ, తూష్ణీమేవగ్ స్థితస్తూష్ణీం తూష్ణీం సత్యం నకించన. ౪౦.
పరమాత్మా గుణాతీత స్సర్వాత్మా భూతభావనః, కాలభేదం వస్తుభేదం
దేశభేదగ్ స్వభేదకమ్. ౪౧. కించిద్భేదం నతస్యాస్తి కించి ద్వాపిన విద్యతే,
అహంత్వంతదిదం సో౽యం కాలాత్మా కాలహీనకః. ౪౨. శూన్యాత్మా
సూక్ష్మరూపాత్మా విశ్వాత్మా విశ్వహీనకః, దేవాత్మా దేవహీనాత్మా మే
యాత్మా మేయవర్జితః, సర్వత్ర జడహీనాత్మా సర్వేషామంతరాత్మకః, సర్వ
సంకల్పహీనాత్మా చిన్మాత్రో౽స్మీతి సర్వదా. ౪౪. కేవలః పరమాత్మాహం
కేవలో జ్ఞానవిగ్రహః, సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా నాన్య త్కించిజ్జగద్భయమ్
౪౫. జీవేశ్వరేతి వాక్వేతి వేదశాస్త్రా ద్యహంత్వితి, ఇదంచైతన్య
మేవేతి అహం చైతన్య మిత్యపి. ౪౬. ఇతి నిశ్చయశూన్యో యో వైదే
హీము_క్తఏవసః, చైతన్యమాత్రసంసిద్ధ స్స్వాత్మారామ స్సుఖాసనః. ౪౭.
అపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా అణుస్థూలాదివర్జితః, తుర్యతుర్యః పరానందో
వైదేహీము_క్తఏవసః. ౪౮. నామరూపవిహీనాత్మా పరసంవిత్సుఖాత్మకః,
తురీయాతీతరూపాత్మా శుభాశుభవివర్జితః. ౪౯. యోగాత్మా యోగ

1. ప్రా॰ క్వచేలిచ.

యుక్తాత్మా బంధముక్తివివర్జితః, గుణాగుణవిహీనాత్మా దేశకాలాది
వర్జితః, సాక్ష్యసాక్షిత్వహీనాత్మా కించిత్కించి న్నకించన, యస్య
ప్రపంచ [1]మానం నబ్రహ్మాకారమపీహ నీ. ౫౧. స్వస్వరూపే స్వయం
జ్యోతి స్స్వస్వరూపే స్వయంరతిః, వాచా మగోచరానందో వాఙ్మ
నోఽగోచర స్స్వయమ్. ౫౨. అతీతాతీతభావో యో వైదేహీముక్త
ఏవ సః, చిత్తవృత్తే రతీతో యశ్చిత్తవృత్త్యవభాసకః. ౫౩. సర్వవృత్తివిహీ
నాత్మా వైదేహీ ముక్త ఏవసః, తస్మిన్కాలే విదేహీతి దేహస్మరణ
వర్జితే. ౫౪. ఈషన్మాత్రగ్ స్మృతం చేఽదస్య స్తదా సర్వ సమన్వితః,
పరై రదృష్టబాహ్యాత్మా పరమానంద [2]చిద్ఘనః. ౫౫. పరై రదృష్ట
బాహ్యాత్మా సర్వవేదాంతగోచరః, బ్రహ్మామృతరసాస్వాదో బ్రహ్మామృతర
సాయనః. ౫౬. బ్రహ్మామృతరసాసక్తో బ్రహ్మామృతరస స్స్వయమ్, బ్రహ్మా
మృతరసే మగ్నో బ్రహ్మానందశివార్చనః. ౫౭. బ్రహ్మామృతరసే తృప్తో
బ్రహ్మానందానుభావకః, బ్రహ్మానందశివానందో బ్రహ్మానందరసప్రభః. ౫౮.
బ్రహ్మానందపరంజ్యోతిః బ్రహ్మానందనిరంతరః, బ్రహ్మానందరసా న్నాదో
బ్రహ్మానందకుటుంబకః. ౫౯. బ్రహ్మానంద [3]రథారూఢో బ్రహ్మానందైక
చిద్ఘనః, బ్రహ్మానందరసోద్వాహో బ్రహ్మానందరసంభరః. ౬౦. బ్రహ్మా
నందజనైర్యుక్తో బ్రహ్మానందాత్మని స్థితః, ఆత్మ రూప మిదగ్ సర్వ మాత్మ
నోఽన్యన్నకించన. ౬౧. సర్వమాత్మాహ మాత్మాస్మి పరమాత్మా పరా
త్మకః, నిత్యానందస్వరూపాత్మా వైదేహీముక్తఏవ సః. ౬౨. పూర్ణ
రూపో మహానాత్మా ప్రీతాత్మా శాశ్వతాత్మకః, సర్వాంతర్యామిరూ
పాత్మా నిర్మలాత్మా నిరాత్మకః. ౬౩. నిర్వికారస్వరూపాత్మా శుద్ధాత్మా
శాంత రూపకః, శాంతశాంతస్వరూపాత్మా నైకాత్మ త్వవివర్జితః. ౬౪.
జీవాత్మపరమాత్మేతి చింతాసర్వస్వవర్జితః, ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా
ముక్తాముక్తవివర్జితః. ౬౫. బంధమోక్షస్వరూపాత్మా బంధ మోక్షవివ
ర్జితః, ద్వైతాద్వైత స్వరూపాత్మా ద్వైతాద్వైతవివర్జితః. ౬౬.
సర్వాసర్వస్వరూపాత్మా సర్వాసర్వవివర్జితః, మోదప్రమోదరూపాత్మా
మోదాదివినివర్జితః. ౬౭. సర్వసంకల్పహీనాత్మా వైదేహీముక్త
ఏవ సః, నిష్కలాత్మా నిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మా పురుషాత్మకః. ౬౮. ఆనంద

1. భానం. 2. చిద్ఘనః. 3. రసా.

దాదివిహీనాత్మా అమృతాత్మాఽమృతాత్మకః, కాలత్రయస్వరూపాత్మా కాలత్రయవివర్జితః, అఖిలాత్మాహ్యమే యాత్మామానాత్మామానవర్జితః, నిత్యప్రత్యక్షరూపాత్మానిత్యప్రత్యక్ష[1]వర్జితః. ౨౦. అన్యహీనస్వభావాత్మా అన్యహీనస్వయంప్రభః విద్యావిద్యాదిమేయాత్మావిద్యావిద్యాదివర్జితః. ౨౧. నిత్యానిత్యవిహీనాత్మాఇహాముత్ర వివర్జితః, శమాదిషట్కశూన్యాత్మా ముముక్షుత్వాదివర్జితః. ౨౨. స్థూలదేహవిహీనాత్మా సూక్ష్మదేహవివర్జితః, కారణాదివిహీనాత్మా తురీయాదివివర్జితః. ౨౩. అన్నకోశవిహీనాత్మా ప్రాణకోశవివర్జితః, మనఃకోశ విహీనాత్మా విజ్ఞానాదివివర్జితః. ౨౪. ఆనందకోశహీనాత్మాపంచకోశవివర్జితః, నిర్వికల్పస్వరూపాత్మా సవికల్పవివర్జితః. ౨౫. దృశ్యానువిద్ధహీనాత్మా శబ్దవిద్ధవివర్జితః, సదా సమాధిశూన్యాత్మా ఆదిమధ్యాంతవర్జితః. ౨౬. ప్రజ్ఞానవాక్యహీనాత్మా అహంబ్రహ్మాస్మి వర్జితః, తత్త్వమస్యాదిహీనాత్మా అయమాత్మేత్యభావకః. ౨౭. ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః, అవస్థాత్రయహీనాత్మా అక్షరాత్మా చిదాత్మకః. ౨౮. ఆత్మజ్ఞేయాది హీనాత్మా యత్కించిదిద మాత్మకః, భానాభానవిహీనాత్మా వైదేహీ ముక్త ఏవసః. ౨౯. ఆత్మానమేవ వీక్షస్వ ఆత్మానం బోధయ స్వకమ్, స్వ మాత్మానం స్వయం భుంక్ష్వ స్వస్థో భవ షడానన. ౩౦. స్వ మాత్మ ని స్వయం తృప్త స్స్వమాత్మానగ్ స్వయం చర, ఆత్మానమేవ మోదస్వ వైదేహీ ముక్తికో భవే త్యుపనిషత్.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది చతుర్థోఽధ్యాయః

నిదాఘోనామ వై మునిః పప్రచ్ఛ ఋభుం భగవంత మాత్మానాత్మవివేకమనుబ్రూహీతి సహోవాచ హ ఋభుః, సర్వవాచోఽవధిః బ్రహ్మ సర్వచింతావధిర్గురుః, సర్వకారణకార్యాత్మా కార్యకారణవర్జితః. ౧. సర్వసంకల్పరహిత స్సర్వనాదమయ శ్శివః, సర్వవర్జితచిన్మాత్ర స్సర్వానందమయః పరః. ౨. సర్వతేజఃప్రకాశాత్మా నాదానందమయాత్మకః, సర్వానుభవనిర్ముక్త స్సర్వధ్యాన వివర్జితః. ౩. సర్వనాదకలాతీత ఏష ఆత్మాఽహ మవ్యయః, ఆత్మానాత్మ వివేకాది భేదాభేదవివర్జితః. ౪. శాంతాశాంత విహీనాత్మా నాదాంతర్జ్యోతిరూపకః. ౫. మహావాక్యార్థతో బ్రహ్మాఽస్మీత్యతి

1 విర్జయః.

దూరతః, తచ్ఛబ్దవర్జ స్త్వం శబ్దహీనో వాక్యార్థ వర్జితః, క్షరాక్షర
విహీనో యో నాదాంతజ్యోతిరేవ సః. ౬. అఖండైకరసో వాఽహ మానం
దోఽస్మీతి వర్జితః, సర్వాతీతస్వభావాత్మా నాదాంతజ్యోతిరేవ సః. ౭.
ఆత్మేతిశబ్దహీనోఽయ ఆత్మశబ్దార్థవర్జితః, సచ్చిదానందహీనో య ఏషై
వాత్మా సనాతనః. ౮. సనిర్దేష్టుమశక్యో యో వేదవాక్యై రగమ్యగః,
యస్య కించి ద్బహిర్నాస్తి కించి దంతః కియ న్నచ. ౯. యస్యలింగం
ప్రపంచం వా బ్రహ్మైవాత్మా నసంశయః, నాస్తి యస్య శరీరంవా
జీవోవా భూతభౌతికః. ౧౦. నామరూపాదికం నాస్తి భోజ్యం వా
భోగభుక్చవా, సద్వాపసద్వా స్థితిర్వాపి యస్య నాస్తి క్షరాక్షరమ్. ౧౧.
గుణంవావిగుణంవాపిసమ ఆత్మానసంశయః, యస్యవాచ్యం వాచకం వా
శ్రావణం మననంచ వా. ౧౨. గురుశిష్యాదిభేదంవా దేవలోకా స్సురా
సురాః, యత్ర ధర్మమధర్మంవా శుద్ధంవా శుద్ధ మణ్వపి. ౧౩. యత్ర
కాల మకాలం వా నిశ్చయ స్సంశయో నహి, యత్ర మంత్ర మమ
న్త్రంవా విద్యావిద్యే నవిద్యతే. ౧౪. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యంవా ఈష
న్మాత్రం కలాత్మకమ్, అనాత్మేతి ప్రసంగో వా హ్యనాత్మేతి మనోఽపి
వా. ౧౫. అనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్తి నాస్తీతి నిశ్చిను, సర్వసంకల్ప
శూన్యత్వా త్సర్వకార్యవివర్జనాత్. ౧౬. కేవలం బ్రహ్మమాత్రత్వా
న్నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చిను, దేహత్రయవిహీనత్వా త్కాలత్రయ వివర్జ
నాత్. ౧౭. జీవత్రయగుణాభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్, లోకత్రయ
విహీనత్వా త్సర్వమాత్మేతి శాసనాత్. ౧౮. చిత్తాభావా చ్చింతనీయం
దేహాభావాజ్జరానచ, పాదాభావాద్గతిర్నాస్తిహస్తాభావా త్క్రియానచ.
౧౯. మృత్యుర్నాస్తి జనాభావా ద్బుద్ధ్యభావా స్సుఖాదికమ్, ధర్మోనాస్తి
శుచిర్నాస్తిసత్యం నాస్తి భయం నచ. ౨౦. అక్షరోచ్చారణం నాస్తి గురు
శిష్యాది నాస్త్యపి, ఏకాభావే ద్వితీయన్న నద్వితీయే నచైకతా. ౨౧.
సత్యత్వ మస్తిచే త్కించి దసత్యం నచ సంభవేత్, అసత్యత్వం యది
భవేత్సత్యత్వం నఘటిష్యతి. ౨౨. శుభం యద్యశుభం విద్ధి హ్యశుభా
చ్ఛుభ మిష్యతే, భయం యద్యభయం విద్ధి సభయా ద్భయమా
పతేత్. ౨౩. బంధత్వ మపిచే న్మోక్షో బంధాభావేన మోక్షతా, మరణం
యది చే జ్జన్మజన్మాభావే మృతి ర్నచ. ౨౪. త్వమిత్యపి భవే చ్చా

హం త్వం నోచే దహమేవ న, ఇదం యది తదే వాస్తి తదభావా
దిదం నచ. ౨౫. అ స్తీతి చే న్నాస్తి తదానా స్తిచే ద స్తి కించన, కార్యం
చేత్కారణం కించి త్కార్యాభావేనకారణమ్. ౨౬. ద్వైతం యది త
దాద్వైతం ద్వైతాభావే ద్వయం నచ, దృశ్యం యది దృగప్యస్తి దృ
శ్యాభావే దృగేవ న. ౨౭. అంతర్యది బహి స్సత్య మంతాభావే
బహిర్నచ, పూర్ణత్వ మస్తి చే త్కించి దపూర్ణత్వం ప్రసజ్యతే.
౨౮. తస్మా దేత త్క్వచిన్నాస్తి త్వంచాహం వా ఇమే ఇదమ్, నాస్తిదృ
ష్టాంతగ్ం నిత్యే నాస్తి దార్ష్టాంతికగ్ం హ్యజే. ౨౯. పరం బ్రహ్మాహమస్మీ
తిస్మరణస్యమనో నహి, బ్రహ్మమాత్రం జగదిదంబ్రహ్మమాత్రం త్వమప్య
హమ్. ౩౦. చిన్మాత్రం కేవలం చాహం నా స్త్యనాత్మేతి నిశ్చిను, ఇదం
ప్రపంచం నాస్త్యేవ నోత్పన్నం నోస్థితం క్వచిత్. ౩౧. చిత్తం ప్రపంచ
మిత్యాహుర్నా స్తి నాస్త్యేవ సర్వదా, నప్రపంచం నచిత్తాది నాహం
కారో న జీవకః. ౩౨. మాయాకార్యాదికం నాస్తి మాయా నాస్తి
భయం నహి, కర్తా నాస్తి క్రియా నాస్తి శ్రవణం మననం నహి. ౩౩.
సమాధిద్వితయం నాస్తి మాతృమానాది నాస్తి హి: అజ్ఞానం చాపి
నాస్త్యేవ హ్యవివేకం కదాచన. ౩౪. అనుబంధచతుష్కం న సంబంధ
త్రయ మేవ న, నగంగా నగయా సేతుర్నభూతం నాన్య దస్తి హి. ౩౫.
నభూమిర్నజలం నాగ్ని ర్న వాయుర్న చ ఖం క్వచిత్, నదేవా నచదిక్పా
లా నవేదా నగురుః క్వచిత్. ౩౬. నదూరం నాంతికం నాళం నమధ్యం
నక్వచిత్ స్థితమ్, నాద్వైతం ద్వైతసత్యం వాహ్యసత్యం వా ఇదంనచ.
౩౭. బంధమోక్షాదికం నాస్తి సద్వాఽసద్వా సుఖాది వా, జాతిర్నాస్తి
గతిర్నాస్తివర్ణోనాస్తినలౌకికమ్. ౩౮. సర్వంబ్రహ్మేతి నాస్త్యేవ బ్రహ్మ
ఇత్యేవ నాస్తిహి, చిది త్యేవేతి నాస్త్యేవ చిదహం భాషణం నహి. ౩౯.
అహంబ్రహ్మాస్మి నాస్త్యేవ నిత్యశుద్ధోఽస్మి న క్వచిత్, వాచాయదుచ్యతే
కించిన్మనసా మనుతే క్వచిత్. ౪౦. బుద్ధ్యానిశ్చినుతే నాస్తి చిత్తేనజ్ఞాయ
తేనహి, యోగీయోగాదికం నాస్తి సదా సర్వగ్ం, సదా నచ. ౪౧. అహో
రాత్రాదికం నాస్తి స్నానధ్యానాదికం నహి, భ్రాంతిరభ్రాంతి రపి వ నాస్త్య
నాత్మేతి నిశ్చిను. ౪౨. వేదం శాస్త్రం పురాణంచ కార్యంకారణ మీశ్వరః,
లోకోభూతం జన స్త్వైక్యగ్ం సర్వం మిథ్యా న సంశయః ౪౩. బంధోమో

తుస్సుఖం దుఃఖం ధ్యానం చిత్తం సురాసురాః, గౌణం ముఖ్యం పరం చాన్య
త్సర్వం మిథ్యా న సంశయః. ౪౪. వాచా వదతి యత్కించి త్సంకల్పైః
కల్ప్యతే క్వచిత్, మనసా చింత్యతే యద్య త్సర్వం మిథ్యా న సంశ
యః. ౪౫. బుద్ధ్యా నిశ్చీయతే కించి చ్చిత్తే నిశ్చీయతే క్వచిత్, శాస్త్రైః
ప్రపంచ్యతే యద్య న్నేత్రేణైవ నిరీక్ష్యతే. ౪౬. శ్రోత్రాభ్యాం శ్రూయతే
యద్య దన్య త్సద్భావ మేవ చ, నేత్రం శ్రోత్రం గాత్ర మేవ మిథ్యేతి చ
సునిశ్చితమ్. ౪౭. ఇదమిత్యేవ నిర్దిష్ట మయ మిత్యేవ కల్ప్యతే, త్వా మ
హం తదిదగ్ం సోఽహ మన్య త్సద్భావ మేవ చ. ౪౮. యద్య త్సంభా
వ్యతే లోకే సర్వసంకల్పసంభ్రమః, సర్వాధ్యాసగ్ం సర్వ గోప్యగ్ం సర్వ
భోగ ప్రభేదకమ్. ౪౯. సర్వదోష ప్రభేదాశ్చ నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చను,
మదీయం చ త్వదీయం చ మమేతి చ తవేతి చ. ౫౦. మహ్యం తుభ్యం మయే
త్యాది తత్సర్వం వితథం భవేత్, రక్షకో విష్ణు రిత్యాది బ్రహ్మా సృష్టేస్తు
కారణమ్. ౫౧. సగ్ంహారే రుద్ర ఇత్యేవగ్ం సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చను, స్నానం
జప స్తపో హోమ స్స్వాధ్యాయో దేవపూజనమ్. ౫౨. మంత్రం తం
త్రం చ సత్సంగో గుణదోషవిజృంభణమ్, అంతఃకరణసద్భావ అవిద్యా
యాశ్చ సంభవః. ౫౩. అనేకకోటి బ్రహ్మాండగ్ం సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చిను.
సర్వదేశికవాక్యోక్త్యా యేన కేనాపి నిశ్చితమ్. ౫౪. దృశ్యతే జగతి
యద్య ద్యద్యజ్జగతి వీక్ష్యతే, వర్తతే జగతి యద్య త్సర్వం మిథ్యేతి
నిశ్చిను. ౫౫. యేన కేనాక్షరే ణోక్తం యేన కేన వినిశ్చితమ్, యేనకే
నాపి గదితం యేనకేనాపి మోదితమ్. ౫౬. యేనకేనాపి యద్దత్తం
యేన కేనాపి యత్కృతమ్, యత్ర యత్ర శుభం కర్మ యత్ర యత్ర చ
దుష్కృతమ్. ౫౭. యద్య త్కరోషి సత్యేన సర్వం మిథ్యేతి నిశ్చను,
త్వమేవ పరమాత్మాసి త్వమేవ పరమో గురుః. ౫౮. త్వమే వాకాశ
రూపోఽసి సాక్షి హీనోఽసి సర్వదా, త్వమేవ సర్వభావోఽసి త్వం
బ్రహ్మాసి న సంశయః. ౫౯. కాలహీనోఽసి కాలోఽసి సదా బ్రహ్మాసి చి
ద్ఘనః, సర్వత స్స్వస్వరూపోఽసి చైతన్య ఘనవా నసి. ౬౦. సత్యోఽసి
సిద్ధోఽసి సనాతనోఽసి ముక్తోఽసి మోక్షోఽసి ముదామృతోఽసి, దేవో
ఽసి శాంతోఽసి నిరామయోఽసి బ్రహ్మాసి పూర్ణోఽసి పరాత్పరోఽసి. ౬౧.
సమో సి సచ్చాఽసి సనాతనోఽసి సత్యాదివాక్యైః ప్రతిబోధితోఽసి,

బ్రహ్మేంద్రరుద్రాదివిభావితోఽసి. ౧౨. సర్వప్రపంచభ్రమవర్జితోఽసి
సర్వేషు భూతేషుచ భాసితోఽసి, సర్వత్రసంకల్పవివర్జితోఽసి సర్వాగ
మాంతార్థవిభావితోఽసి. ౧౩. సర్వత్రసంతోషసుఖాసనోఽసి సర్వత్ర
గత్యాదివివర్జితోఽసి, సర్వత్ర లక్ష్యాదివివర్జితోఽసి ధ్యాతోఽసి విష్ణ్వా
దిసురైరజస్రమ్. ౧౪. చిదాకారస్వరూపోఽసి చిన్మాత్రోఽసి నిరంకుశః,
ఆత్మన్యేవ స్థితోఽసిత్వగ్ం సర్వశూన్యోఽసి నిర్గుణః. ౧౫. ఆనందోఽసిప
రోఽసి త్వమేకఏవాద్వితీయకః, చిద్ఘనానన్దరూపోఽసి పరిపూర్ణస్వరూ
పకః ౧౬. సదసిత్వమసి జ్ఞోఽసిసోఽసి జానాఽసి పశ్యసి, సచ్చిదానంద
రూపోఽసి వాసుదేవోఽసి వై విభుః. ౧౭. అమృతోఽసి విభుశ్చాసి
చంచలో హ్యచలో హ్యసి, సర్వోఽసి సర్వహీనోఽసి శాంతాశాంత
వివర్జితః. ౧౮. సత్తామాత్రప్రకాశోఽసి సత్తాసామాన్యకో హ్యసి.
౧౯. నిత్యసిద్ధస్వరూపోఽసి సర్వసిద్ధివివర్జితః. ఈషన్మాత్రవిశూన్యోఽసి
అణుమాత్రవివర్జితః, అస్తిత్వవర్జితోఽసి త్వం నాస్తిత్వాదివివర్జితః.
౨౦. లక్ష్యలక్షణహీనోఽసి నిర్వికారో నిరామయః, సర్వనాదాంతరోఽసి
త్వం కలాకాష్ఠావివర్జితః. ౨౧. బ్రహ్మవిష్ణ్వీశహీనోఽసి స్వస్వరూపం
ప్రపశ్యసి, స్వస్వరూపవిశేషోఽసి స్వానందాబ్ధౌ నిమజ్జసి. ౨౨. స్వాత్మ
రాజ్యే స్వమేవాసి స్వయంభావవివర్జితః, శిష్టపూర్ణస్వరూపోఽసి
స్వస్మాత్కించిన్నపశ్యసి. ౨౩. స్వస్వరూపాన్నచలసి స్వస్వరూపేణ
జృంభసి, స్వస్వరూపాదనన్యోఽసి హ్యహమేవాసి నిశ్చిను. ౨౪.
ఇదం ప్రపంచం యత్కించిద్యద్యజ్జగతి విద్యతే, దృశ్యరూపంచ
దృగ్రూపగ్ం సర్వగ్ం శశవిషాణవత్. ౨౫. భూమిరాపోఽనలో
వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవచ, అహంకారశ్చ తేజశ్చ లోకం భువన
మండలమ్. ౨౬. నాశం జన్మచ సత్యం చ పుణ్యపాపజయాదికమ్, రాగః
కామః క్రోధలోభౌ ధ్యానం ధ్యేయం గుణం పరమ్. ౨౭. గురుశిష్యోప
దేశాది రాది రంత శ్శమం శుభమ్, భూతం భవ్యం వర్తమానం లక్ష్యం
లక్షణ మద్వయమ్. ౨౮. శమో విచార స్సంతోషో భోక్తృభోజ్యాది
రూపకమ్, యమాద్యష్టాంగయోగం చ గమనాగమనాత్మకమ్. ౨౯. ఆది
మధ్యాంతరంగం చ గ్రాహ్యగ్ం త్యాజ్యగ్ం హరి శ్శివః, ఇంద్రియాణి మన
శ్చైవ అవస్థాత్రితయం తథా. ౩౦. చతుర్విగ్ంశతి తత్త్వం చ సాధనానాం

చతుష్టయమ్, సజాతీయం విజాతీయం లోకా భూరాదయః క్రమాత్. ౮౧. సర్వవర్ణాశ్రమాచారం మంత్రతంత్రాదిసంగ్రహమ్, విద్యావిద్యాది రూపంచ సర్వవేదం జడాజడమ్. ౮౨. బంధమోక్షవిభాగంచ జ్ఞానవిజ్ఞాన రూపకమ్,బోధాబోధస్వరూపంవా ద్వైతాద్వైతాదిభాషణమ్.౮౩.సర్వ వేదాంతసిద్ధాంతగ్ం సర్వశాస్త్రార్థనిర్ణయమ్, అనేకజీవసద్భావమేకజీవాది నిర్ణయమ్. ౮౪. యద్యద్ధ్యాయతి చిత్తేన యద్యత్సంకల్పతే క్వచిత్, బుద్ధ్యానిశ్చీయతే యద్య ద్గురుణా సగ్ంశృణోతి యత్. ౮౫. యద్య ద్వాచావ్యాకరోతి యద్యదాచార్యభాషణమ్, యద్య త్సర్వేంద్రియై ర్భావ్యం యద్యన్మీమాంస్యతే పృథక్. ౮౬. యద్యన్న్యాయేన నిర్ణీతం మహద్భిర్వేదపారగైః, శివో రక్షతి లోకాన్వై విష్ణుః పాతి జగత్త్ర యమ్. ౮౭. బ్రహ్మా సృజతి లోకాన్వై ఏవమాది క్రియాదికమ్. యద్య దస్తి పురాణేషు యద్యద్వేదేషు నిశ్చయమ్. ౮౮. సర్వోపనిషదాం భావగ్ం సర్వగ్ంశశవిషాణవత్, దేహోఽహమితి సంకల్పం తదంతః కరణగ్ం స్మృతమ్. ౮౯. దేహోఽహమితి సంకల్పో మహత్సగ్ంసార ఉచ్యతే, దేహోఽహమితి సంకల్పం తద్బంధమితిచోచ్యతే. ౯౦. దేహో ఽహమితి సంకల్పం తద్దుఃఖమితి చోచ్యతే, దేహోఽహమితి యద్ జ్ఞానం తదేవ నరకం స్మృతమ్. ౯౧. దేహోఽహ మితి సంకల్పం జగత్సర్వ మితీర్యతే, దేహోఽహమితి సంకల్పో హృదయగ్రంథిరీరితః. ౯౨. దేహోఽహమితి యద్జ్ఞానం తదేవాజ్ఞానముచ్యతే, దేహోఽహ మితి యద్జ్ఞానం తదసద్భావ మేవచ. ౯౩. దేహోఽమితి యాబుద్ధి స్సాచావిద్యేతి భణ్యతే, దేహోఽహమితియద్జ్ఞానం తదేవ ద్వైత ముచ్యతే. ౯౪. దేహోఽహ మితి సంకల్ప స్సత్యజీవ స్సఏవహి, దేహోఽహ మితియద్ జ్ఞానం పరచ్ఛిన్న మితీరితమ్. ౯౫. దేహోఽహ మితి సంకల్పో మహాపాపమితి స్ఫుటమ్, దేహోఽహమితి యా బుద్ధి స్తృష్ణాదోషామయః కిల. ౯౬. యత్కించిదపి సంకల్పం తాప త్రయ మితీరితమ్. కామం క్రోధం బంధనం సర్వదుఃఖం విశ్వం దోషం కాలనానాస్వరూపమ్, యత్కించేదగ్ం సర్వసంకల్ప జాలం తత్కించేదగ్ం మానగ్ం సోమ్య విద్ధి. ౯౭. మనఏవ జగత్సర్వం మనఏవ [1]సదా రిపుః

1. మహా.

మనఏవ హి సంసారో మనఏవ జగత్త్రయమ్. ౯౮. మన ఏవ మహా ద్దుఃఖం మనఏవ జరాదికమ్, మనఏవహి కాలశ్చ మనఏవ మలం తథా. ౯౯. మనఏవ హి సంకల్పో మనఏవ హి జీవకః, మనఏవహి చిత్తంచ మనోఽహంకార ఏవచ. ౧౦౦. మనఏవ మహద్బంధం మనోఽంతఃకరణంచ తత్, మన ఏవ హి భూమిశ్చ మనఏవ హి తోయకమ్. ౧౦౧. మనఏవహి తేజశ్చ మనఏవ మరున్మహాన్, మనఏవ హి చాకాశం మనఏవహి శబ్దకమ్. ౧౦౨. స్పర్శం రూపం రసం గంధం కోశాః పంచ మనోభవాః, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాదిమనోమయమితీరితమ్. ౧౦౩. దిక్పాలా వసవో రుద్రా ఆదిత్యాశ్చ మనోమయాః, దృశ్యం జడం ద్వంద్వజాత మజ్ఞానం మానసం స్మృతమ్. ౧౦౪. సంకల్పమేవ యత్కించిత్తత్తన్నా స్తీతినిశ్చిను, నాస్తినాస్తి జగత్సర్వం గురుశిష్యాదికంనహీత్యుపనిషత్.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది పంచమోఽధ్యాయః.

ఋభుః. సర్వగ్ సచ్చిన్మయం విద్ధి సర్వగ్ సచ్చిన్మయం తతమ్, సచ్చిదానంద మద్వైతగ్ సచ్చిదానంద మవ్యయమ్. ౧. సచ్చిదానంద మాత్రగ్ హి సచ్చిదానంద మన్యకమ్, సచ్చిదానంతరూపోఽహగ్ సచ్చిదానంద మేవ ఖమ్. ౨. సచ్చిదానంద మేవ త్వగ్ సచ్చిదానంద కోఽస్మ్యహమ్, మనోబుద్ధ్యహంకార చిత్తసంఘాతకా హ్యమీ. ౩. నత్వం నాహం నచాన్యం వా సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, నవాక్యం నపదం వేదం నాక్షరం నజడం క్వచిత్. ౪. న మధ్యం నాది నాంతం వా న సత్యం న నిబంధనమ్, న దుఃఖం న సుఖం భావం న మాయా ప్రకృతిస్తథా. ౫. న దేహం న ముఖం ఘ్రాణం న జిహ్వా నచతాలునీ, నదంతోష్ఠౌ లలాటంచ నిశ్వాసోచ్ఛ్వాస ఏవచ. ౬. నస్వేదమస్థి మాగ్సం చ నరక్తం నచ మూత్రకమ్, నదూరం నాంతికం నాంగం నోదరం న కిరీటకమ్. ౭. నహస్తపాదచలనం నశాస్త్రం నచ శాసనమ్, న వేత్తా వేదనం వేద్యం నజాగ్రత్స్వప్నసుప్తయః. ౮. తుర్యాతీతం నమే కించిత్సర్వగ్ సచ్చిన్మయం తతమ్, నాధ్యాత్మికం నాధిభూతం నాధిదైవం నమాయికమ్. ౯. నవిశ్వస్తైజసః ప్రాజ్ఞో విరాట్సూత్రాత్మకేశ్వరాః, నగమాగమచేష్టాచ ననష్టం న ప్రయోజనమ్. ౧౦. త్యాజ్యం గ్రాహ్యం నదూష్యంవా హ్యమేధ్యామేధ్యకం తథా, నపీనం నకృశం క్లేదం నకా

లం దేశభాషణమ్. ౧౧. నసర్వం న భయం ద్వైతం న వృక్షస్తృణ పర్వతాః న ధ్యానం యోగసంసిద్ధి ర్న బ్రహ్మక్షత్త్రవైశ్యకమ్. ౧౨. నపక్షీ నమృగో నాంగీ న లోభో మోహ ఏవ చ, న మదో నచమాత్స ర్యం కామక్రోధాదయ స్తథా. ౧౩. నస్త్రీశూద్రబిడాలాదిభక్ష్యభోజ్యాది కంచ యత్, న ప్రౌఢహీనో నాస్తిక్యం న వార్తావసరోఽస్తిహి. ౧౪. నలౌకికోఽలౌకికో వా న వ్యాపారో న మూఢతా, నభోక్తా భోజనం భోజ్యం న మాతామానమేయకమ్. ౧౫. నశత్రుమిత్రపుత్రాది ర్నమా తా నపితా స్వసా, నజన్మనమృతిర్వృద్ధిర్న దేహోఽహమితి భ్రమః. ౧౬. నశూన్యం నాపిచాశూన్యం నాంతఃకరణ సంసృతిః, నరాత్రిర్నదివా నక్తం న బ్రహ్మా నహరిశ్శివః. ౧౭. నవారపక్షమాసాదివత్సరం నచ చంచ లమ్, న బ్రహ్మలోకో వైకుంఠో నకైలాసో నచాన్యతః. ౧౮. నస్వర్గో నచ దేవేంద్రో నాగ్నిలోకో నచాగ్నికః, న యమో యమలోకో వా నలోకా లోకపాలకాః. ౧౯. నభూర్భువస్స్వస్త్రైలోక్యం నపాతాళం నభూత లమ్, నావిద్యా నచ విద్యా చ నమాయా ప్రకృతిర్జడా. ౨౦. నస్థిరం క్షణికం నాశం నగతిర్నచ ధావనమ్, నధ్యాతవ్యం నమేస్నానం నమంత్రో నజపః క్వచిత్. ౨౧. నపదార్థం నపూజార్థం నాభిషేకం నచార్చనమ్, న పుష్పం న ఫలం పుష్పం గంధపుష్పాదిధూపకమ్. ౨౨. న స్తోత్రం న నమస్కారో నప్రదక్షిణమణ్వపి, నప్రార్థనాపృథగ్భావో నహవి ర్ననివేదనమ్. ౨౩. న హోమో నచ కర్మాణి నదుర్వాక్యం సుభాషణమ్, నగాయత్రీ న వా సంధి ర్నమనస్యం నదుస్థితిః. ౨౪. నదురాశా నదుష్టాత్మా నచండాలో నపౌల్కసః, నదుస్సహం దురాలా పం నకిరాతో నకైతవమ్. ౨౫. నపక్షపాతం పక్షం వా నవిభూషణ తస్కరౌ, నచదంభో దాంభికో వా నహీనో నాధికో నరః. ౨౬. నైకం ద్వయం త్రయం తుర్యం నమహత్త్వం నచాల్పతా, నపూర్ణం నపరిచ్ఛి న్నం న కాశీ నవ్రతం తపః. ౨౭. నగోత్రం నకులం సూత్రం నవిభు త్వం నశూన్యతా, నస్త్రీ నయోషిన్నోవృద్ధా నకన్యా నవితంతుతా. ౨౮. నసూతకం నజాతం వా నాంతర్ముఖ సువిభ్రమః, న మహావాక్య మైక్యం వా నాణిమాదివిభూతయః. ౨౯. సర్వం చైతన్యమాత్రత్వా

1 పాత్రం (మాత్రం) పాఠభేదః.

త్సర్వదోష స్సదా నహి, సర్వగ్ సన్మాత్రరూపత్వా త్సచ్చిదానందమా
త్రకమ్. ౩౦. బ్రహ్మైవ సర్వం నాన్యోఽస్తి తదహం తదహం తథా,
తదేవాహం తదేవాహం బ్రహ్మైవాహగ్ సనాతనమ్. ౩౧. బ్రహ్మైవాహం
నసగ్ సారీ బ్రహ్మైవాహం నమే మనః, బ్రహ్మైవాహం నమే బుద్ధిర్బ్ర
హ్మైవాహం నచేంద్రియమ్. ౩౨. బ్రహ్మైవాహం న దేహోఽహం
బ్రహ్మైవాహం నగోచరః, బ్రహ్మైవాహం నజీవోఽహం బ్రహ్మైవాహంన
భేదభూః. ౩౩. బ్రహ్మైవాహం జడో నాహమహం బ్రహ్మనమేమృతిః, బ్రహ్మై
వాహంనచప్రాణో బ్రహ్మైవాహంపరాత్పరః. ౩౪. ఇదం బ్రహ్మ పరంబ్రహ్మ
సత్యం బ్రహ్మ ప్రభుర్హి సః, కాలో బ్రహ్మకలా బ్రహ్మసుఖం బ్రహ్మస్వయం
ప్రభమ్. ౩౫. ఏకం బ్రహ్మ ద్వయం బ్రహ్మ మోహో బ్రహ్మ శమా
దికమ్, దోషో బ్రహ్మ గుణో బ్రహ్మ దమ శ్శాంతం విభుః ప్రభుః. ౩౬.
లోకో బ్రహ్మ గురుర్బ్రహ్మ శిష్యో బ్రహ్మ సదాశివః, పూర్వం బ్రహ్మ
పరం బ్రహ్మ శుద్ధం బ్రహ్మ శుభాశుభమ్. ౩౭. జీవఏవ సదా బ్రహ్మ సచ్చి
దానంద మస్మ్యహమ్, సర్వం బ్రహ్మమయం ప్రోక్తం సర్వం బ్రహ్మమ
యం జగత్. ౩౮. స్వయం బ్రహ్మనసందేహ స్స్వస్మా దన్య న్నకించన,
సర్వమాత్మైవ శుద్ధాత్మా సర్వం చిన్మాత్రమద్వయమ్. ౩౯. నిత్యనిర్మలరూ
పాత్మా హ్యాత్మనోఽన్యన్నకించన, అణుమాత్రలసద్రూప మణుమాత్రమి
దం జగత్. ౪౦. అణుమాత్రం శరీరం వాహ్యణుమాత్రమసత్యకమ్,
అణుమాత్రమచింత్యంవాచింత్యంవాహ్యణుమాత్రకమ్. ౪౧. బ్రహ్మైవ
సర్వం చిన్మాత్రం బ్రహ్మమాత్రంజగత్త్రయమ్, ఆనన్దం పరమానన్దమన్య
త్కించిన్నకించన. ౪౨. చైతన్యమాత్ర మోంకారం బ్రహ్మైవ సకలగ్
స్వయమ్, అహమేవ జగత్సర్వ మహమేవ పరంపదమ్. ౪౩. అహమేవ
గుణాతీత అహమేవ పరాత్పరః, అహమేవ పరం బ్రహ్మ అహమేవ
గురోర్గురుః ౪౪. అహమేఖిలాధార అహమేవ సుఖాత్సుఖమ్, ఆత్మ
నోఽన్యజ్జగన్నాస్తి ఆత్మనోఽన్యత్సుఖం చన. ౪౫. ఆత్మనోఽన్యాగతి
ర్నాస్తి సర్వ మాత్మమయం జగత్, ఆత్మనోన్య న్నహి క్వాపి ఆత్మనో
ఽన్యత్తృణం నహి. ౪౬. ఆత్మనోఽన్య త్తుషన్నాస్తి సర్వమాత్మమయం
జగత్, బ్రహ్మమాత్ర మిదగ్ సర్వం బ్రహ్మమాత్ర మసు న్నహి. ౪౭.
బ్రహ్మమాత్రం శ్రుతం సర్వం స్వయం బ్రహ్మైవకేవలమ్, బ్రహ్మమాత్రం

వృతం సర్వం బ్రహ్మమాత్రం రసం సుఖమ్. ౪౮. బ్రహ్మమాత్రంచిదాకాశం సచ్చిదానందమవ్యయమ్, బ్రహ్మణోఽన్యతరన్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యజ్జగన్నచ. ౪౯. బ్రహ్మణోఽన్యదహంనాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యత్ఫలంనహి, బ్రహ్మణోఽన్య త్తృణ న్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్పదం నహి. ౫౦. బ్రహ్మణోఽన్యద్గురు ర్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య మసద్వపుః, బ్రహ్మణోఽన్య న్నచాహంతా త్వత్తేదంతే నహి క్వచిత్. ౫౧. స్వయం బ్రహ్మాత్మకం విద్ధి స్వస్మా దన్య న్నకించన, యత్కించి ద్దృశ్యతే లోకే యత్కించిద్భాష్యతే జనైః. ౫౨. యత్కించి ద్భుజ్యతే క్వాపి తత్సర్వ మసదేవ హి, కర్తృభేదం క్రియాభేదం గుణభేదం రసాదికమ్. ౫౩. లింగభేద మిదగ్ం సర్వ మసదేవ సదాసుఖమ్, కాలభేదం దేశభేదం వస్తుభేదం జయాజయమ్ ౫౪. యద్యద్భేదం చ తత్సర్వ మసదేవ హి కేవలమ్, అసదంతఃకరణ మసదేవేంద్రియాదికమ్. ౫౫. అసత్ప్రాణాదికం సర్వం సంఘాత మసదాత్మకమ్, అసత్యం పంచకోశాఖ్య మసత్యం పంచదేవతాః. ౫౬. అసత్యగ్ం షడ్వికారాది అసత్యమరివర్గకమ్, అసత్యగ్ం షడృతు శ్చైవ అసత్యగ్ం షడ్రస స్తథా. ౫౭. సచ్చిదానందమాత్రోఽహమనుత్పన్నమిదం జగత్, ఆత్మైవాహం [1]చిదానందో నానాత్వ స్సృగ్సారవృష్టయః. ౫౮. సత్యమానందరూపోఽహం చిద్ఘనానందవిగ్రహః, జ్ఞానాకార మిదగ్ం సర్వం జ్ఞానానందోఽహ మద్వయః. ౫౯. సర్వప్రకాశరూపోఽహగ్ం సర్వాభావ స్వరూపకః. ౬౦. అహ మేవ సదాభామీత్యేవగ్ం రూపం కుతోఽప్యసత్, త్వమిత్యేవం పరంబ్రహ్మ చిన్మయానందరూపవాన్. ౬౧. చిదాకారం చిదాకాశం చిదేవ పరమగ్ం సుఖమ్, ఆత్మైవాహ మసన్నాహం కూటస్థోఽహం గురుఃపరః. ౬౨. సచ్చిదానందమాత్రోఽహ మనుత్పన్నమిదం జగత్, కాలం నాస్తి జగ న్నాస్తి మాయాప్రకృతిరేవ న. ౬౩. అహమేవ హరి స్సాక్షా దహ మేవ సదాశివః, శుద్ధచైతన్యభావోఽహగ్ం శుద్ధసత్త్వానుభావనః. ౬౪. అద్వయానందమాత్రోఽహం చిద్ఘనైకరసోఽస్మ్యహమ్, సర్వం బ్రహ్మైవ సతతగ్ం సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్. ౬౫. సర్వం బ్రహ్మైవసతతగ్ం సర్వం బ్రహ్మైవ చేతనమ్, సర్వాంతర్యామి రూపోఽహగ్ం సర్వసాక్షిత్వ లక్షణః

1. పరంసత్యం.

౬౬. పరమాత్మా పరంజ్యోతిః పరంధామ పరాగతిః, సర్వవేదాంత
సారోఽహగ్ం సర్వశాస్త్రసునిశ్చితః. ౬౭. యోగానందస్వరూపోఽహం
ముఖ్యానందమహోదయః, సర్వజ్ఞానప్రకాశోఽస్మి ముఖ్యవిజ్ఞాన
విగ్రహః. ౬౮. తుర్యాతుర్యప్రకాశోఽస్మి తుర్యాతుర్యాదివర్జితః, చిద
క్షరోఽహం సత్యోఽహం వాసుదేవోఽజరోఽమరః. ౬౯. అహంబ్ర
హ్మాచిదాకాశం నిత్యం బ్రహ్మ నిరంజనమ్, శుద్ధం బుద్ధం సదాముక్త
మనాత్మకమరూపకమ్. ౭౦. సచ్చిదానందరూపోఽహమనుత్పన్నమిదం
జగత్, సత్యాసత్యం జగన్నాస్తి సంకల్పకలనాదికమ్. ౭౧. నిత్యానందమ
యం బ్రహ్మ కేవలగ్ం సర్వదా స్వయమ్, అనంతమవ్యయగ్ం శాంత మేక
రూప మనామయమ్. ౭౨. మత్తోఽన్యదస్తిచేన్మిథ్యా యథామరుమరీ
చికా, వంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చేదస్తికించన. ౭౩. శశశృంగేణనాగేం
ద్రోమృతశ్చే జ్జగదస్తితత్, మృగతృష్ణాజలం పీత్వా తృప్తశ్చేదస్తీవ
దం జగత్. ౭౪. నరశృంగేణ నష్టశ్చేత్కశ్చిదస్త్విద మేవ హి, గం
ధర్వనగరే సత్యే జగద్భవతి సర్వదా. ౭౫. గగనే నీలిమాసత్యే జగ
త్సత్యం భవిష్యతి, శుక్తికా రజతం సత్యం భూషణం చే జ్జగద్భవేత్.
౭౬. రజ్జుసర్పేణ దష్టశ్చే న్నరో భవతు సంసృతిః, జాతరూపేన బాణేన
జ్వాలాగ్నౌ నాశితే జగత్. ౭౭. వింధ్యాటవ్యాం పాయసాన్న మస్తిచే
జ్జగదుద్భవః, రంభాస్తంభేన కాష్ఠేన పాకే సిద్ధే జగద్భవేత్. ౭౮. సద్యః
కుమారికా రూపైః పాకే సిద్ధే జగద్భవేత్, చిత్రస్థదీపైస్తమసో
నాశశ్చే దస్త్విదంజగత్. ౭౯. మాసాత్పూర్వం మృతో మర్త్యోహ్యాగ
తశ్చేద్భవేజ్జగత్, తక్రం క్షీరస్వరూపం చే త్క్వచిన్నిత్యం జగ
ద్భవేత్. ౮౦. గోస్తనాదుద్భవంక్షీరం పునరారోపణే జగత్, భూరజోఽ
బ్ధౌ సముత్పన్నం జగద్భవతు సర్వదా. ౮౧. కూర్మరోమ్ణా గజే బద్ధే
జగదస్తు మదోత్కటే, నాళస్థతంతునా మేరు శ్చాలితశ్చే జ్జగద్భ
వేత్. ౮౨. తరంగమాలయా సింధుర్బద్ధశ్చే దస్త్విదం జగత్, అగ్నే
రధశ్చే జ్జ్వలనం జగద్భవతు సర్వథా. ౮౩. జ్వాలావహ్నిః శీతలశ్చే
దస్తిరూప మిదం జగత్, జ్వాలాగ్నిమండలే పద్మవృద్ధిశ్చే జ్జగ
దస్త్విదమ్. ౮౪. మహాచ్ఛైలేంద్రనీలం వాస్సంభవశ్చేదిదం జగత్,
మేరురాగత్య పద్మాక్షే స్థితశ్చేచ స్త్విదం జగత్. ౮౫. నిగిరిశ్చేద్భృంగ

సూను ర్మేరు శ్చలవ దస్తీదమ్, మశకేన హతే సింహే జగ త్సత్యం తదాఽస్తుతే. ౮౬. అణుకోటరవిస్తీర్ణే త్రైలోక్యం చేజ్జగద్భవేత్, తృణానలశ్చ నిత్యశ్చే త్క్షణికం త జ్జగద్భవేత్. ౮౭. స్వప్నదృష్టం చ యద్వస్తు జాగరే చే జ్జగద్భవః, నదీవేగో నిశ్చల శ్చే త్కేనాపీదం జగద్భవేత్. ౮౮. క్షుధితస్యాగ్నిభోజ్యశ్చేత్ నిమిషం కల్పితం భవేత్, జాత్యంధై రత్న విషయ స్సుజ్ఞాత శ్చేజ్జగత్సదా. ౮౯. నపుంసక కుమారస్య స్త్రీసుఖంచే ద్భవేజ్జగత్, నిర్మిత శ్శశశృంగేణ రథ శ్చేజ్జగదస్తితత్. ౯౦. సద్యోజాతాతు యాకన్యా భోగయోగ్యా భవేజ్జగత్, వంధ్యా గర్భాప్తిత స్సౌఖ్యం జ్ఞాతా చేదస్తీదం జగత్. ౯౧. కాకోవా హంసవ ద్గచ్ఛే జ్జగ ద్భవతు నిశ్చలమ్, మహాఖరో వా సింహేన యుధ్యతే చేజ్జగత్ స్థితిః. ౯౨. మహాఖరో గజగతిం గత శ్చే జ్జగవస్తు తత్, సంపూర్ణ చంద్ర స్సూర్య శ్చే జ్జగ ద్భాతు స్వయం జడమ్. ౯౩. చంద్రసూర్యాదికౌ త్యక్త్వా రాహు శ్చే ద్దృశ్యతే జగత్, భ్రష్టబీజసముత్పన్నవృద్ధి శ్చే జ్జగ దస్తు తత్. ౯౪. దరిద్రో ధనికానాం చ సుఖం జానాతి చే జ్జగత్, శునా వీర్యేణ సింహస్తు జితో యది జగ త్తదా. ౯౫. జ్ఞానినో హృదయం మూఢై ర్జ్ఞాతంచే త్కల్పనం తదా, శ్వానేన సాగరే పీతే నిశ్శేషేణ మనో భవేత్. ౯౬. శుద్ధాకాశో మనుష్యేషు పతిత శ్చే త్తదాజగత్, భూమౌ వా పతితం వ్యోమ వ్యోమపుష్పం సుగంధకమ్. ౯౭. శుద్ధాకాశే వనే జాతే చలితే తు తదా జగత్, కేవలే దర్పణేనాస్తి ప్రతిబింబం తదా జగత్. ౯౮. అజకుక్షౌ జగన్నాస్తి హ్యాత్మకుక్షౌ జగ న్నహి, సర్వదా భేదకలనం ద్వైతాద్వైతం న విద్యతే. ౯౯. మాయాకార్య మిదం భేద మస్తి చే ద్బ్రహ్మభావనమ్, దేహోఽహమితి దుఃఖం చేద్బ్రహ్మాహమితి నిశ్చయః. ౧౦౦. హృదయగ్రంథి రస్తిత్వే చ్ఛేదనే బ్రహ్మచక్రకం, సంశయే సమనుప్రాప్తే బ్రహ్మనిశ్చయ మాశ్రయేత్. ౧౦౧. అనాత్మరూపచోర శ్చేదాత్మరత్నస్య రక్షణం, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ కేవలం సర్వదా స్వయమ్. ౧౦౨. ఏవమాది సుదృష్టాంతై స్సాధితం బ్రహ్మమాత్రకం బ్రహ్మైవ సర్వభవనం భువనం నామ సంత్యజ. ౧౦౩. అహంబ్రహ్మే

నిశ్చిత్య అహంభావం పరిత్యజ, సర్వమేవ లయం యాతి సుప్తహస్తస్థ పుష్పవత్. ౧౦౪. నదేహో నచ కర్మాణి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, నభూతం నచ కార్యంచ నచావస్థాచతుష్టయమ్. ౧౦౫. లక్షణాత్రయ విజ్ఞానస్ సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, సర్వవ్యాపార ముత్సృజ్య అహం బ్రహ్మేతి భావయ. ౧౦౬. అహం బ్రహ్మ న సందేహో హ్యహం బ్రహ్మ చిదాత్మకమ్, సచ్చిదానందమాత్రోఽహమితి నిశ్చిత్యతత్త్యజ. ౧౦౭. శాంకరం తు మహాశాస్త్రం నదేయం యస్య కస్యచిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దుర్వృత్తాయ దురాత్మనే. ౧౦౮. గురుభక్తివిశుద్ధాంతఃకరణాయ మహాత్మనే, సమ్యక్పరీక్ష్య దాతవ్యం మాసష్ షాణ్మాసవత్సరమ్. ౧౦౯. సర్వోపనిషదభ్యాసం దూరతస్త్యజ్య సాదరమ్, తేజోబిందూపనిషదమభ్యసే త్సర్వదా ముదా. ౧౧౦. సకృదభ్యాసమాత్రేణ బ్రహ్మైవ భవతి స్వయ మిత్యుపనిషత్.

తేజోబిందూపనిషది షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఇతి తేజోబిందూపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౩౮. ఋగ్వేదీయ నాదబిందూపనిషత్

ఓమ్ వాఙ్మే మనసీతి శాన్తిః.

శ్లో. వైరాజాత్మోపాసనయా సంజాత జ్ఞానవహ్నినా,
దగ్ధ్వాకర్మత్రయంయాతి యత్పదంయాతి తద్భజే.

ఓం. అకారో దక్షిణః పక్ష ఉకార స్తూత్తర స్స్మృతః, మకారః పుచ్ఛమిత్యాహు రర్ధమాత్రాతుమస్తకమ్. ౧. పాదాదికం గుణా స్తస్య శరీరం తత్త్వ ముచ్యతే, ధర్మోఽస్య దక్షిణం చక్షురధర్మోధోఽపరః స్మృతమ్. ౨. భూర్లోకః పాద యో స్తస్య భువర్లోక స్తు జానుని, సువర్లోకః కటీ దేశే నాభిదేశే మహజ్జగత్. 3. జనో లోకస్తు హృదయే కంఠే

లోక స్తప స్తతః, భ్రువోర్లలాటమధ్యేతు సత్యలోకో వ్యవస్థితః. ౪. సహస్రార ఇతీవాత్రమంత్రఏష ప్రదర్శితః, ఏవ మేతాం సమారూఢో హంసయోగ విచక్షణః. ౫. నభిద్యతే కర్మచారైః పాపకోటిశతైరపి, ఆగ్నేయీ ప్రథమామాత్రా వాయవ్యేషా తథా పరా. ౬. భాను మండలసంకాశా భవేన్మాత్రా తథోత్తరా, పరమాచార్ధ మాత్రా యా వారుణీం తాం విదుర్బుధాః. ౭. కాలత్రయేఽపి యస్యేమా మాత్రా నూనం ప్రతిష్ఠితాః, ఏష ఓంకార ఆఖ్యాతో ధారణాభి ర్నిబోధత. ౮. ఘోషిణీ ప్రథమా మాత్రా విద్యున్మాత్రా తథా పరా, పతంగినీ తృతీయాస్యా చ్చతుర్థీ వాయువేగినీ. ౯. పంచమీ నామధేయాతుషష్ఠీ చైంద్ర్యభిధీయతే, సప్తమీ వైష్ణవీనామ అష్టమీ శాంకరీతిచ. ౧౦. నవమీ మహతీ నామ ధృతిస్తు దశమీ మతా, ఏకాదశీ భవే న్నారీ బ్రాహ్మీతుద్వాదశీ పరా. ౧౧. ప్రథమాయాం తు మాత్రాయాం యది ప్రాణై ర్వియుజ్యతే, భరతే వర్ష రాజాసౌ సార్వభౌమః ప్రజాయతే. ౧౨ ద్వితీయాయాం సముత్క్రాంతో భవే ద్యక్షో మహాత్మవాన్, విద్యాధర స్తృతీయాయాం గాంధర్వస్తు చతుర్థికా. ౧౩. పంచమ్యామథ మాత్రాయాం యది ప్రాణై ర్వియుజ్యతే, ఉషిత స్సహ దేవత్వం సోమ లోకే మహీయతే. ౧౪. షష్ఠ్యా మింద్రస్య సాయుజ్యం సప్తమ్యాం వైష్ణవం పదమ్, అష్టమ్యాం వ్రజతే రుద్రం పశూనాంచ పతిం తథా. ౧౫ నవమ్యాంతు మహర్లోకం దశమ్యాం తు జనం వ్రజేత్, ఏకాదశ్యాం తపోలోకం ద్వాదశ్యాం బ్రహ్మశాశ్వతమ్. ౧౬. తతః పరతరం శుద్ధం వ్యాపకం నిర్మలం శివమ్, సదోదితం పరం బ్రహ్మ జ్యోతిషా ముదయోయతః. ౧౭. అతీంద్రియం గుణాతీతం మనోలీనం యదా భవేత్, అనూపమం శివం శాంతం యోగయుక్తస్సదా విశేత్. ౧౮. తద్యుక్త స్తన్మయో జంతు శ్శనై ర్ముంచే[1]త్కళేబరమ్, సంస్థితో యోగధర్మేణ సర్వసంగవివర్జితః. ౧౯. తతో విలీనపాశోఽసౌ విమలః కమలాప్రభుః, తేనైవ బ్రహ్మభావేనపమానంద మశ్నుతే. ౨౦. ఆత్మానం సతతం జ్ఞాత్వా కాలం నయ మహామతే, ప్రారబ్ధ మఖిలం భుంజ న్నోద్వేగం కర్తు మర్హసి. ౨౧. ఉత్పన్నే చాత్మవిజ్ఞానే ప్రారబ్ధం నైవ ముంచతి, తత్త్వజ్ఞానోదయాదూర్ధ్వం ప్రారబ్ధం నైవ

1. త్కళేబరం.

విద్యతే. ౨౨. దేహాదీనా మసత్త్వాత్తు యథా స్వప్నో విబోధతః, కర్మ జన్మాంతరీయం య త్ప్రారబ్ధ మితి కీర్తితమ్. ౨౩. తత్తు జన్మాంతరాభావా త్పుంసో నైవాస్తి కర్హిచిత్, స్వప్నదేహో యథాధ్య స్త స్తథై వాయం హి దేహకః. ౨౪. అధ్య స్తస్య కుతో జన్మ జన్మాభావే కుతః స్థితిః, ఉపాదానం ప్రపంచస్య మృద్భాండస్యేవ పశ్యతి. ౨౫. అజ్ఞానం చేతివేదాంతై స్తస్మి న్నష్టే క్వవిశ్వతా, యథారజ్జుం పరిత్యజ్య సర్పం గృహ్ణాతి వై భ్రమాత్. ౨౬. తద్వ త్సత్య మవిజ్ఞాయ జగ త్పశ్యతి మూఢధీః, రజ్జుఖండే పరిజ్ఞాతే సర్పరూపం న తిష్ఠతి. ౨౭. అధి ష్ఠానేతదాజ్ఞాతే ప్రపంచే శూన్యతాం గతే, దేహస్యాపి ప్రపంచత్వా త్ప్రారబ్ధా వస్థితిః కుతః. ౨౮. అజ్ఞానజనబోధార్థం ప్రారబ్ధమితి చోచ్యతే, తతః కాలవశా దేవ ప్రారబ్ధేచ క్షయం గతే. ౨౯. బ్రహ్మప్రణవసంధాన నాదో జ్యోతిర్మయ శ్శివః, స్వయ మావిర్భవే దాత్మా మేఘాపాయే ఽంశుమా నివ. ౩౦. సిద్ధాసనస్థితో యోగీ ముద్రాం సంధాయ వైష్ణవీమ్, శృణుయా ద్దక్షిణే కర్ణే నాద మంతర్గతం సదా. ౩౧. అభ్యస్యమానో నాదోఽయం బాహ్యమావృణుతే ధ్వనిమ్. పక్షా ద్విపక్ష మఖిలం జిత్వా తుర్యపదం వ్రజేత్. ౩౨. శ్రూయతే ప్రథమాభ్యాసే నాదో నానా విధో మహాన్, వర్ధమాన స్తథాభ్యాసే శ్రూయతే సూక్ష్మ సూక్ష్మతః. ౩౩. ఆదౌ జలధిజీమూత భేరీ నిర్ఝరసంభవః, మధ్యే మర్దళశబ్దాభో ఘంటాకాహళజ స్తథా. ౩౪. అంతేతు కింకిణీవంశ వీణాభ్రమర నిస్వనః, ఇతి నానావిధా నాదా శ్శ్రూయంతే సూక్ష్మసూక్ష్మతః. ౩౫. మహతి శ్రూయమాణేతు మహాభేర్యాదికధ్వనౌ, తత్ర సూక్ష్మం సూక్ష్మతరం నాద మేవ పరామృశేత్. ౩౬. ఘన ముత్సృజ్య వా సూక్ష్మే సూక్ష్మ ముత్సృజ్యవా ఘనే, రమమాణ మపి క్షిప్తం మనో నాన్యత్ర చాల యేత్. ౩౭. యత్ర కుత్రాపి వా నాదే లగతి ప్రథమం మనః, తత్ర తత్ర స్థిరీ భూత్వా తేన సార్థం విలీయతే. ౩౮. విస్మృత్య సకలం బాహ్యం నాదే దుగ్ధాంబువ న్మనః, ఏకీభూయాథ సహసా చిదాకాశే విలీయతే. ౩౯. ఉదాసీనః స్థితో భూత్వా సదాభ్యాసేన సంయమీ, ఉన్మనీకారకం సద్యో నాదమేవావధారయేత్. ౪౦. సర్వచింతాం సముత్సృజ్య సర్వచేష్టావివర్జితః, నాదమేవానుసంధ్యాయ న్నాదే చిత్తం విలీయతే.

౪౧. మకరందం పిబన్ భృంగో గంధాన్ నాపేక్షతే యథా, నాదాసక్తం సదా చిత్తం విషయం నహి కాంక్షతే. ౪౨. బద్ధ స్సునాదగంధేన సద్య స్సంత్యక్తచాపలః, నాదగ్రహణత శ్చిత్త మంతరంగం భుజంగమమ్. ౪౩. విస్మృత్య విశ్వమేకాగ్రం కుత్రచిన్నహి ధావతి, మనోన్మత్తగజేంద్రస్య విషయోద్యానచారిణః. ౪౪. నియామనసమర్థోఽయం నినాదో నిశితాంకుశః, నాదోఽంతరంగసారంగబంధనే వాగురాయతే. అంతరంగసముద్రస్య రోధే వేలాయతేఽపిచ, బ్రహ్మప్రణవసంలగ్ననాదో జ్యోతిర్మయాత్మకః. ౪౬. మన స్తత్ర లయం యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్, తావదాకాశసంకల్పో యావచ్ఛబ్దః ప్రవర్తతే. ౪౭. నిశ్శబ్దం తత్పరం బ్రహ్మ పరమాత్మా సమీయతే, నాదో యావన్మనస్తావ న్నాదాంతే తు మనోన్మనీ. ౪౮. సశబ్దశ్చాక్షరే లీనో నిశ్శబ్దం పరమం పదమ్, సదా నాదానుసంధానా త్సంక్షీణా వాసనాతు యా. ౪౯. నిరంజనే విలీయేతే మనోవాయూ న సంశయః, నాదకోటిసహస్రాణి బిందుకోటిశతానిచ. ౫౦. సర్వే తత్ర లయం యాంతి బ్రహ్మప్రణవనాదకే, సర్వావస్థావినిర్ముక్త స్సర్వచింతావివర్జితః. మృతవత్తిష్ఠతే యోగీ సముక్తో నాత్ర సంశయః, శంఖదుందుభినాదంచ న శృణోతి కదాచన. ౫౨. కాష్ఠవద్ జ్ఞాయతే దేహ ఉన్మన్యావస్థయా ధ్రువమ్, న జానాతి నశీతోష్ణం న దుఃఖం న సుఖం తథా. ౫౩. నమానం నావమానంచ సంత్యక్త్వాథ సమాధినా, అవస్థాత్రయ మన్వేతి న చిత్తం యోగిన స్సదా. ౫౪. జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్త స్స్వరూపావస్థతామియాత్. ౫౫. దృష్టిః స్థిరా యస్య వినా సదృశ్యం వాయుః స్థిరో యస్య వినా ప్రయత్నమ్, చిత్తం స్థిరం యస్య వినావలంబం స బ్రహ్మతారాంతరనాదరూప మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి నాదబిందూపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౩౯. సామవేదీయ ధ్యానబిందూపనిషత్

శ్లో. ధ్యాత్వాయద్బ్రహ్మమాత్రంతే స్యావశేషధియాయయుః,
యోగతత్త్వ జ్ఞానఫలం తత్స్వమాత్రం విచిన్తయే.
ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. యది శైలసమం పాపం విస్తీర్ణం బహుయోజనం, భిద్యతే ధ్యానయోగేన నాన్యోభేదః కదాచన. ౧. బీజాక్షరం పరం బిందునాదం తస్యోపరిస్థితమ్, సశబ్దశ్చాక్షరే క్షీణే నిశ్శబ్దం పరమంపదమ్. ౨. అనాహతంతు యచ్ఛబ్దం తస్య శబ్దస్య యత్పరం, తత్పరం విందతే యస్తు స యోగీఛిన్నసంశయః. ౩. వాలాగ్రశతసాహస్రం తస్యభాగస్యభాగినః, తస్యభాగస్యభాగార్థం తత్క్షయేతు నిరంజనమ్. ౪. పుష్పమధ్యేయథా గంధః పయో మధ్యేయథా ఘృతమ్, తిలమధ్యే యథా తైలం పాషాణేష్వివకాంచనమ్. ౫. ఏవం సర్వాణి భూతాని మణౌ సూత్రఇవాత్మని, స్థిరబుద్ధి రసమ్మూఢో బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మణి స్థితః. ౬. తిలానాంతు యథా తైలం పుష్పే గంధఇవాశ్రితః, పురుషస్య శరీరేతు సబాహ్యాభ్యంతరే స్థితః. ౭. వృక్షంతు సకలం విద్యా చ్ఛాయా తస్యైవ నిష్కళా, సకలే నిష్కళే భావే సర్వత్రాత్మా వ్యవస్థితః. ౮. ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మధ్యేయం సర్వముముక్షుభిః, పృథివ్యగ్నిశ్చ ఋగ్వేదో భూ రిత్యేవ పితామహః. ౯. అకారేతు లయం ప్రాప్తే ప్రథమే ప్రణవాంశకే, అంతరిక్షం యజు ర్వాయుర్భువో విష్ణుర్జనార్దనః. ౧౦. ఉకారేతు లయం ప్రాప్తే ద్వితీయే ప్రణవాంశకే, ద్యౌ స్సూర్య స్సామవేదశ్చ స్వరిత్యేవ మహేశ్వరః. ౧౧. మకారేతు లయం ప్రాప్తే తృతీయే ప్రణవాంశకే, అకారః పీతవర్ణస్స్యా ద్రజోగుణ ఉదీరితః. ౧౨. ఉకార స్సాత్విక శ్శుక్లో మకారః కృష్ణతామసః, అష్టాంగం చ చతుష్పాదం త్రిస్థానం పంచ దైవతమ్. ౧౩. ఓంకారం యో నజానాతి బ్రాహ్మణో నభవే త్తు సః, ప్రణవో ధను శ్శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్య ముచ్యతే. ౧౪. అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్తన్మయో భవేత్, నివర్తంతే క్రియా స్సర్వా

స్తస్మిన్ దృష్టే పరావరే. ౧౫. ఓంకారప్రభవా వేదా ఓంకారప్రభవా స్స్వరాః, ఓంకారప్రభవం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్. ౧౬. హ్రస్వోదహతి పాపాని దీర్ఘసంపత్ప్రదోఽవ్యయః, అర్ధమాత్రాసమాయుక్తః ప్రణవో మోక్షదాయకః. ౧౭. తైలధారా మివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్, అవాచ్య ప్రణవస్యాగ్రం య స్తం వేద స వేదవిత్. ౧౮. హృత్పద్మకర్ణికామధ్యే స్థిరదీపనిభాకృతిమ్, అంగుష్ఠమాత్ర మచలం ధ్యాయే దోంకారమీశ్వరమ్. ౧౯. ఇడయా వాయు మాపూర్య పూరయిత్వోదర స్థితమ్, ఓంకారం దేహమధ్యస్థం ధ్యాయే జ్జ్వాలావలీవృతమ్. ౨౦. బ్రహ్మా పూరక ఇత్యుక్తో విష్ణుః కుంభక ఉచ్యతే, రేచో రుద్ర ఇతి ప్రోక్తః ప్రాణాయామస్య దేవతాః. ౨౧. ఆత్మాన మరణిం కృత్వా ప్రణవం చోత్తరారణిమ్, ధ్యాననిర్మథనాభ్యాసా [1]దేవపశ్యేన్నిగూఢవత్. ౨౨. ఓంకారధ్వనినాదేన వాయోస్సంహరణాంతికమ్, యావద్బలం సమాదధ్యా త్సమ్య జ్నాదలయావధి. ౨౩. గమాగమస్థం గమనాదిశూన్య మోంకారమేకం రవికోటిదీప్తమ్, పశ్యంతి యే సర్వజనాంతరస్థంహంసాత్మకంతేవిరజాభవంతి. ౨౪. యన్మనస్త్రిజగత్సృష్టిస్థితివ్యసనకర్మకృత్, తన్మనోవిలయం యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్. ౨౫. అష్టపత్రంతు హృత్పద్మం ద్వాత్రిం శత్కేసరాన్వితమ్, తస్యమధ్యే స్థితో భాను ర్భాను మధ్యేగత శ్శశీ. శశిమధ్యగతో వహ్ని ర్వహ్నిమధ్యగతా ప్రభా, ప్రభామధ్యగతం పీఠం నానారత్న ప్రవేష్టితమ్. ౨౬. తస్య మధ్యగతం దేవం వాసుదేవం నిరంజనమ్, శ్రీవత్సకౌస్తుభోరస్కం ముక్తామణివిభూషితమ్. ౨౭. శుద్ధస్ఫటికసంకాశం చంద్రకోటిసమప్రభమ్, ఏవం ధ్యాయే న్మహావిష్ణు మేవంవా వినయాన్వితః. ౨౮. అతసీపుష్పసంకాశం నాభిస్థానే ప్రతిష్ఠితమ్, చతుర్భుజం మహావిష్ణుం పూరకేణ విచింతయేత్. ౩౦. కుంభకేన హృది స్థానే చింతయే త్కమలాసనమ్, బ్రహ్మాణం రక్తగౌరాభం చతుర్వక్త్రం పితామహమ్. ౩౧. రేచకేన తు విద్యాత్మా లలాటస్థం త్రిలోచనమ్, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం నిష్కళం పాపనాశనమ్. ౩౨. అబ్జపత్ర మధఃపుష్ప మూర్ధ్వనాళ మధోముఖమ్, కదళీపుష్పసంకాశం సర్వవేదమయం శివమ్. ౩౩. శతారం

1. దేవం; ద్దేవం. 2. ప్రళయ.

శతపత్రాఢ్యం విప్రకీర్ణాబ్జకర్ణికమ్, తత్రచంద్రార్కవహ్నీనా ముపర్యుపరి చింతయేత్. ౩౪. పద్మస్యోద్ఘాటనం కృత్వా సూర్యచంద్రాగ్ని వర్చసః, తస్య హ్రీం బీజ మాహృత్య ఆత్మానం చరతే ధ్రువమ్. ౩౫. త్రిస్థానంచ త్రిమాత్రంచ త్రిబ్రహ్మచ త్రియక్షరమ్, త్రిమాత్ర మర్ధమాత్రం వా య స్తం వేద సవేదవిత్. ౩౬. తైలధారామివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్, [1]బిందునాదకళాతీతం య స్తం వేద సవేదవిత్. ౩౭. యథైవోత్పలనాళేన తోయ మాకర్షయే న్నరః, తథైవోత్కర్షయే ద్వాయుం యోగీయోగపథేస్థితః. ౩౮. అర్ధమాత్రాత్మకం కృత్వా కోశభూతంతు పంకజమ్, కర్షయే న్నాళ మార్గేణభ్రువో ర్మధ్యేలయం నయేత్. ౩౯. భ్రువో ర్మధ్యే లలాటే తు నాసికాయాస్తు మూలతః, జానీయా దమృతస్థానం తద్బ్రహ్మాయతనం మహత్. ౪౦. ఆసనం ప్రాణసంరోధః ప్రత్యాహారశ్చ ధారణా, ధ్యానం సమాధి రేతాని యోగాంగాని భవంతి షట్. ౪౧. ఆసనాని చ తావంతి యావంత్యో జీవజాతయః, ఏతేషా మతులాన్ భేదాన్ విజానాతి మహేశ్వరః. ౪౨. సిద్ధం భద్రంతథా సింహం పద్మం చేతి చతుష్టయమ్, ఆధారం ప్రథమం చక్రం స్వాధిష్ఠానం ద్వితీయకమ్. ౪౩. యోనిస్థానం తయో ర్మధ్యే కామరూపం నిగద్యతే, ఆధారాఖ్యే గుదస్థానే పంకజం యచ్చతుర్దళమ్. ౪౪. తన్మధ్యే ప్రోచ్యతే యోనిః కామాఖ్యా సిద్ధవందితా, యోనిమధ్యేస్థితం లింగం పశ్చిమాభిముఖం తథా. ౪౫. మస్తకే మణివ ద్భిన్నం యో జానాతి సయోగవిత్, తప్తచామీకరాకారం తటిల్లేఖేవ విస్ఫురత్. ౪౬. చతురశ్ర ముపర్యగ్నే రధో మేఢ్రా త్ప్రతిష్ఠితమ్, స్వశబ్దేన భవేత్ప్రాణ స్స్వాధిష్ఠానం తదాశ్రయమ్. ౪౭. స్వాధిష్ఠానం తత శ్చక్రం మేఢ్రమేవ నిగద్యతే, మణి వ త్తంతునా యత్ర వాయునాపూరితంవపుః. తన్నాభిమండలం చక్రం ప్రోచ్యతే మణిపూరకమ్, ద్వాదశారమహాచక్రే పుణ్యపాపనియంత్రితః. ౪౯. తావ జ్జీవో భ్రమత్యేవం యావత్తత్త్వం నవిందతి, ఊర్ధ్వం మేఢ్రా దధో నాభేః కందో యోఽస్తి ఖగాండవత్. ౫౦. తత్ర నాడ్య స్సముత్పన్నాః సహస్రాణి ద్విసప్తతిః, తేషు నాడీ సహస్రేషు ద్విసప్తతి రుదాహృతాః. ౫౧. ప్రధానాః

1. అవాచ్యం ప్రణవస్యాగ్రం య స్తం వేద స వేదవిత్. ౩౭.

ప్రాణవాహిన్యో భూయ స్తత్ర దశ స్మృతాః, ఇడా చ పింగళా చైవ
సుషుమ్నా చ తృతీయకా. ౫౨. గాంధారీ హస్తిజిహ్వా చ పూషా చైవ
యశస్వినీ, అలంబుసా కుహూ రత్ర శంఖినీ దశమీ స్మృతా. ౫౩.
ఏవం నాడీమయం చక్రం విజ్ఞేయం యోగినా సదా, సతతం ప్రాణవా
హిన్య స్సోమసూర్యాగ్ని దేవతాః. ౫౪. ఇడా పింగళా సుషుమ్నా
స్తిస్రో నాడ్యః ప్రకీర్తితాః, ఇడా వామే స్థితా [1]భాగే పింగళా దక్షిణే
స్థితా. ౫౫. సుషుమ్నా మధ్యదేశస్థా ప్రాణమార్గా స్త్రయస్స్మృతాః,
ప్రాణోఽపాన స్సమాన శ్చోదానో వ్యాన స్తథైవ చ. ౫౬. నాగః
కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, ప్రాణాద్యాః పంచ విఖ్యాతా
నాగాద్యాః పంచ వాయవః. ౫౭. ఏతే నాడీ సహస్రేషు వర్తంతే జీవ
రూపిణః, ప్రాణాపానవశో జీవో హ్యధ శ్చోర్ధ్వం ప్రధావతి. ౫౮.
వామదక్షిణమార్గేణ సంచలత్వాన్న దృశ్యతే, ఆక్షిప్తో భుజదండేన
యథోచ్చలతికం తు కః. ౫౯. ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తద్వ జ్జీవో
నవిశ్రమేత్, అపానాత్కర్షతి ప్రాణోఽపానః ప్రాణాచ్చ కర్షతి. ౬౦.
ఖగరజ్జువదిత్యేతద్యో జానాతి స యోగవిత్, హకారేణ బహి
ర్యాతి సకారేణ విశేత్పునః. ౬౧. హంసహంసేత్యముం మంత్రం
జీవో జపతి సర్వదా, శతాని షడ్దివారాత్రగ్ సహస్రా ణ్యేకవిగ్ శతిః.
౬౨. ఏతత్సంఖ్యాన్వితం మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, అజపా నామ
గాయత్రీ యోగినాం మోక్షదా సదా. ౬౩. అస్యా స్సంకల్పమాత్రేణ
నరః పాపైః ప్రముచ్యతే, అనయా సదృశీ విద్యా అనయా సదృశో
జపః. ౬౪. అనయా సదృశం పుణ్యం నభూతం న భవిష్యతి, యేన
మార్గేణ గంతవ్యం బ్రహ్మ[2]స్థానం నిరామయమ్. ౬౫. ముఖే నాచ్ఛాద్య
తద్ద్వారం ప్రసుప్తా పరమేశ్వరీ, ప్రబుద్ధా వహ్ని యోగేన మనసా
మరుతా సహ. ౬౬. సూచీవ ద్గుణ మాదాయ వ్రజ త్యూర్ధ్వం
సుషుమ్నయా, ఉద్ఘాటయేత్కవాటం తు యథా కుంచికయా హ
ఠాత్. ౬౭. కుండలిన్యా తథా యోగీ మోక్షద్వారం విభేదయేత్.
౬౮. కృత్వా సంపుటితౌ కరౌ దృఢతరం బద్ధ్వాథ పద్మాసనమ్, గాఢం
వక్షసి సన్నిధాయ చుబుకం ధ్యానం చ తచ్చేతసి, వారంవార మపాన

1. నాడీ 2. ద్వారం.

మూర్ధ్వ మనిలం ప్రోచ్చారయన్ పూరితం, ముంచన్ ప్రాణ ముపైతి బోధ మతులం శక్తిప్రభావా న్నరః. ౬౯. పద్మాసనస్థితో యోగీ నాడీ ద్వారేషు పూరయన్, మారుతం కుంభయ న్యస్తు సముక్తో నాత్ర సంశయః. ౭౦. అంగానాం మర్దనం కృత్వా శ్రమజాతేన వారిణా, కట్వామ్లలవణత్యాగీ క్షీరపానరతస్సుఖీ. బ్రహ్మచారీ మితాహారీ యోగీయోగపరాయణః, అబ్దాదూర్ధ్వం భవేత్సిద్ధో నాత్ర కార్యా విచారణా. ౭౨. కంధోర్ధ్వకుండలీశక్తి స్స యోగీ సిద్ధిభాజనమ్, అపానప్రాణయో రైక్యం క్షయా న్మూత్రపురీషయోః. ౭౩. యువా భవతి వృద్ధోఽపి సతతం మూల బంధనాత్, పార్ష్ణిభాగేన సంపీడ్య యోని మాకుంచయే ద్గుదమ్. ౭౪. అపాన మూర్ధ్వముత్కృష్య మూలబంధోఽయ ముచ్యతే, ఉడ్యాణం కురుతే యస్మా దవిశ్రాంత మహాఖగః. ౭౫. ఉడ్డియాణం తదేవ స్యా త్తత్ర బంధో విధీయతే, ఉదరే పశ్చిమం తాణం నాభేరూర్ధ్వం తు కారయేత్. ౭౬. ఉడ్డియాణోఽప్యయం బంధో మృత్యుమాతంగకేసరీ, బధ్నాతి హి శిరోజాత మధోగామి నభో జలం. ౭౭. తతో జాలంధరో బంధః [1]కంఠదుఃఖౌఘనాశనః, జాలంధరే కృతే బంధే [2]కంఠదుఃఖౌఘభక్షణే. ౭౮. నపీయూషం పతత్యగ్నౌ నచ వాయుః ప్రధావతి, కపాల కుహరే జిహ్వా ప్రవిష్టా విపరీతగా. భ్రువో రంతర్గతా దృష్టి ర్ముద్రా భవతి ఖేచరీ, న రోగో మరణం తస్య ననిద్రా నక్షుధా తృషా. నచ మూర్ఛా భవే త్తస్య యో ముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, పీడ్యతే నచ రోగేణ లిప్యతే నచ కర్మణా. ౮౧. బధ్యతే నచ కాలేన యస్య ముద్రాఽస్తి ఖేచరీ, చిత్తం చరతి ఖే యస్మా జ్జిహ్వా భవతి ఖే గతా. ౮౨. తే నైషా ఖేచరీ నామ ముద్రా సిద్ధనమస్కృతా, ఖేచర్యా ముద్రయా యస్య వివరం లంబికోర్ధ్వతః. ౮౩. బిందుః క్షరతి నో యస్య కామిన్యా లింగితస్య చ, యావద్బిందుః స్థితో దేహే తావన్మృత్యుభయం కుతః. ౮౪. యావద్బద్ధా నభో. ముద్రా తావద్బిందు ర్నగచ్ఛతి, గలితోఽపి యదాబిందు స్సంప్రాప్తో యోనిమండలే. ౮౫. వ్రజత్యూర్ధ్వం హఠాచ్ఛక్త్యా నిబద్ధో యోని ముద్రయా, సఏవ ద్వివిధో బిందుః పాండరో లోహిత స్తథా.

---

1 కర్ణ. 2. కర్ణసంకోచలక్షణే; కంఠ సంకోచలక్షణే.

౮౬. పాండరం శుక్లమిత్యాహు ర్లోహితాఖ్యం మహారజః, విద్రుమద్రుమ సంకాశం యోనిస్థానే స్థితం రజః. ౮౭. [1]శిశ్నస్థానే వసేద్బిందుస్తయో రైక్యం సుదుర్లభం, బిందు శ్శివో రజశ్శక్తి ర్బిందు రిందూ రజో రవిః. ౮౮- ఉభయో స్సంగమా దేవ ప్రాప్యతే పరమం వపుః, వాయునా శక్తిబాలేన ప్రేరితం ఖే యదా రజః. ౮౯. రవి నైకత్వ మాయాతి భవే ద్దివ్య వపు స్తథా, శుక్లం చంద్రేణ సంయుక్తం రజ స్సూర్య సమన్వితమ్. ౯౦. ద్వయో స్సమరసీ భావం యోజానాతి సయోగవిత్, శోధనం మలజాలానాం ఘటనం చంద్రసూర్యయోః. ౯౧. రసానాం శోషణం సమ్య జ్మహాముద్రాభిధీయతే, ౯౨. వక్షో న్యస్తహను ర్నిపీడ్య సుషిరం యోనేశ్చ వామాంఘ్రిణా హస్తాభ్యా మనుధారయ న్ప్రవితతం పాదం తథా దక్షిణమ్, ఆపూర్య శ్వసనేన కుక్షియుగళం బధ్వా శనై రేచయే దేషా పాతకనాశినీ నను మహాముద్రా నృణాం ప్రోచ్యతే. ౯౩. అథాత్మనిర్ణయం వ్యాఖ్యాస్యే. హృదిస్థానే అష్టదళపద్మం వర్తతే, తన్మధ్యే రేఖావలయం కృత్వా జీవాత్మరూపం జ్యోతీరూప మణుమాత్రం వర్తతే, తస్మిం త్సర్వం ప్రతిష్ఠితం భవతి సర్వం జానాతి, సర్వం కరోతి, సర్వమేత చ్చరిత మహం కర్తాఽహం భోక్తా సుఖీ దుఃఖీ కాణః ఖంజో బధిరో మూకః కృశ స్స్థూలోఽనేన ప్రకారేణ స్వతంత్రవాదేన వర్తతే, పూర్వదళే విశ్రమతే, పూర్వదళం శ్వేతవర్ణం, తదా భక్తిపురస్సరం ధర్మ మతి ర్భవతి, యదాగ్నేయదళే విశ్రమతే, తదాగ్నేయదళం రక్తవర్ణం, తదా నిద్రాలస్యమతి ర్భవతి, యదా దక్షిణదళే విశ్రమతే తద్దక్షిణదళం కృష్ణవర్ణం, తదా ద్వేషకోపమతిర్భవతి, యదా నైరృతిదళే విశ్రమతే, నైరృతిదళం నీలవర్ణమ్, తదా పాపకర్మ హింసా మతిర్భవతి, యదా పశ్చిమదళే విశ్రమతే, తత్పశ్చిమదళం స్ఫటికవర్ణమ్, తదా క్రీడావినోదే మతిర్భవతి యదా వాయవ్య దళే విశ్రమతే, వాయవ్యదళం మాణిక్యవర్ణమ్, తదాగమనచంచలవైరాగ్యే మతిర్భవతి, యదోత్తరదళే విశ్రమతే, తదుత్తరదళం పీతవర్ణమ్, తదా సుఖశృంగారమతి ర్భవతి, యదీశానదళే విశ్రమతే, తదీశానదళం వైడూర్యవర్ణం తదా దానాది

1 శశిస్థానే.

కృపా మతి ర్భవతి, యదా సంధి సంధిషు మతిర్భవతి, తదా వాతపిత్త శ్లేష్మ మహావ్యాధి ప్రకోపో భవతి, యదా మధ్యే తిష్ఠతి, తదా సర్వం జానాతి గాయతి నృత్యతి పఠ త్యానందం కరోతి, యదా నేత్రశ్రమో భవతి, శ్రమనిర్హరణార్థం ప్రథమరేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, ప్రథమరేఖాబన్ధూకపుష్పవర్ణా తదా నిద్రావస్థా భవతి, నిద్రావస్థామధ్యే స్వప్నావస్థా భవతి, స్వప్నావస్థా మధ్యే దృష్టం శ్రుత మను మానస భవా వార్తా ఇత్యాది కల్పనాం కరోతి, తదాఽధిక శ్రమో భవతి, శ్రమనిర్హరణార్థం ద్వితీయరేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, ద్వితీయరేఖా ఇంద్రగోపవర్ణా తదా సుషు ప్త్యవస్థా భవతి, సుషుప్తౌ కేవల పరమేశ్వర సంబంధినీ బుద్ధి ర్భవతి, నిత్యబోధస్వరూపా భవతి, పశ్చాత్పరమేశ్వరస్వరూపేణ ప్రాప్తిర్భవతి, తృతీయరేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, తృతీయరేఖా పద్మరాగవర్ణా తదా తురీయావస్థా భవతి, తురీయే కేవలపరమాత్మ సంబంధినీ భవతి, నిత్యబోధస్వరూపా భవతి, తదా శనై శ్శనై రుప రమే ద్బుద్ధ్యా ధృతిగృహీతయా, ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా న కించిదపి చింతయే త్తదా ప్రాణాపానయో రైక్యం కృత్వా సర్వం విశ్వ మాత్మస్వరూపేణ లక్ష్యం ధారయతి, తదా తురీయాతీతావస్థా తదా సర్వేషా మానందస్వరూపో భవతి, ద్వంద్వాతీతో భవతి, యావద్దేహ ధారణా వర్తతే తావ త్తిష్ఠతి, పశ్చాత్పరమాత్మస్వరూపేణ ప్రాప్తి ర్భవతీత్యనేన ప్రకారేణ మోక్షో భవతీద మేవాత్మదర్శనోపాయం భవతి. చతుష్పథసమాయుక్త మహాద్వార గవాయునా, సమాస్థితత్రి కోణార్థా గమనే దృశ్యతే చ్యుతః. ౯౪. పూర్వోక్త త్రికోణస్థానా దుపరి పృథివ్యాది పంచవర్ణకం ధ్యేయం. ప్రాణాదిపంచవాయుశ్చ బీజం వర్ణంచ స్థానకమ్, యకారం ప్రాణబీజం చ నీలజీమూతసన్నిభమ్, రకార మగ్నిబీజం చ అపానాదిత్యసన్నిభమ్. ౯౫. లకారం పృథివీరూపం వ్యా నం బంధూకసన్నిభమ్, వకారం జీవబీజం చ ఉదానం శంఖవర్ణకమ్. ౯౬. హకారం [1]విశ్వరూపంచ సమానం స్ఫటికప్రభమ్, హృన్నాభినాసా కర్ణంచ పాదాంగుష్ఠాదిసంస్థితః. ౯౭. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడీమార్గేషు

---

1 యస్స్వరూపంచ.

వర్తతే, అష్టావింశతికోటీషు రోమకూపేషు సంస్థితః. ౯౮. సమానప్రాణ ఏకస్తు జీవస్సోఽప్యేక ఏవహి, రేచకాదిత్రయం కుర్యాద్దృఢచిత్తస్సమాహితః. ౯౯. శనైస్సమస్తమాకృష్య హృత్సరోరుహకోటరే, ప్రాణాపానౌ చ బధ్వా తు ప్రణవేన సముచ్చరేత్. ౧౦౦. [1]కంఠసంకోచనం కృత్వా లింగసంకోచనం తథా, మూలాధారాత్సుషుమ్నా చ పద్మతంతునిభా శుభా. ౧౦౧. అమూర్తో వర్తతే నాదో వీణాదండసముత్థితః, శంఖనాదాదిభిశ్చైవ మధ్యమేవ ధ్వనిర్యథా. ౧౦౨. వ్యోమరంధ్రగతో నాదో మాయూరం నాదమేవ చ, కపాలకుహరే మధ్యే చతుర్ద్వారస్య మధ్యమే. ౧౦౩. తదాత్మా రాజతే తత్ర యథా వ్యోమ్ని దివాకరః, కోదండద్వయమధ్యే తు బ్రహ్మరంధ్రేషు శక్తితః. ౧౦౪. స్వాత్మానం పురుషం పశ్యేన్మనస్తత్ర లయం గతమ్, రత్నాని జ్యోత్స్నికానాదం బిందుం మాహేశ్వరం పదమ్. య ఏవం వేద పురుషస్స కైవల్యం సమశ్నుత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఇతి ధ్యానబిందూపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః. హరిః ఓం.

౪౦. యాజుషీయ బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్

శ్లో. స్వావిద్యాతత్కార్యజాతం యద్విద్యాపహ్నవం గతమ్,
తద్ధంసవిద్యానిష్పన్నం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఓం. ప్రసాదాద్బ్రహ్మణస్తస్య విష్ణోరద్భుతకర్మణః, రహస్యం బ్రహ్మవిద్యాయా ధ్రువాగ్నిస్సంప్రచక్షతే. ౧. ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ యదుక్తం బ్రహ్మవాదిభిః, శరీరం తస్య వక్ష్యామి స్థానం కాలత్రయం తథా. ౨. తత్ర దేవాస్త్రయః ప్రోక్తా లోకా వేదా త్ర

1 కర్ణసంకోచ.

యోఽగ్నయః, తిస్రో మాత్రార్ధమాత్రాచ త్ర్యక్షరస్య శివస్య తు. ౩. ఋగ్వేదో గార్హపత్యం చ పృథివీ బ్రహ్మఏవ చ, అకారస్య శరీరం తు వ్యాఖ్యాంతం బ్రహ్మవాదిభిః. ౪. యజుర్వేదోఽంతరిక్షంచ దక్షిణాగ్ని స్తథైవచ, విష్ణుశ్చ భగవాన్దేవ ఉకారః పరికీర్తితః. ౫. సామవేద స్తథా ద్యౌశ్చాహవనీయ స్తథైవచ, ఈశ్వరః పరమోదేవో మకారః పరికీర్తితః. ౬. సూర్యమండలమధ్యేఽథ హ్యకారశ్శంఖమధ్యగః, ఉకార శ్చంద్రసంకాశ స్తస్య మధ్యే వ్యవస్థితః. ౭. మకార స్త్వగ్ని సంకాశో విధూమోవిద్యుతోపమః, తిస్రో మాత్రా స్తథా జ్ఞేయా స్సోమసూర్యాగ్నిరూపిణః. ౮. శిఖాతు దీపసంకాశా తస్మిన్నుపరివర్తతే, అర్ధమాత్రా తథా జ్ఞేయా ప్రణవస్యోపరి స్థితా. ౯. పద్మసూత్రనిభా సూక్ష్మా శిఖా సా దృశ్యతే పరా, సా నాడీ సూర్యసంకాశా సూర్యం భిత్త్వా తథా పరా. ౧౦. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడీం భిత్త్వాచ మూర్ధని, వరద స్సర్వభూతానాం సర్వం వ్యాప్యావతిష్ఠతే. ౧౧. కాంస్యఘంటానినాదస్తు యథా లీయేత శాంతయే, ఓంకారస్తు తథా యోజ్య శ్శాంతయే సర్వ మిచ్ఛతా. యస్మిం స్సలీయతే శబ్ద స్తత్పరం బ్రహ్మ గీయతే, ధియంహి లీయతే బ్రహ్మ సోఽమృతత్వాయ కల్పతే. వాయుః [1]ప్రాణ స్తథాఽఽకాశ స్త్రివిధో జీవసంజ్ఞకః, సజీవః ప్రాణ ఇత్యుక్తో వాలాగ్రశతకల్పితః. నాభిస్థానే స్థితం విశ్వం శుద్ధతత్వం సునిర్మలం, ఆదిత్యమివ దీప్యంతం రశ్మిభి శ్చాఖిలం శివమ్. సకారంచ హకారంచ జీవో జపతి సర్వదా, నాభిరంధ్రా ద్వినిష్క్రాంతం విషయవ్యాప్తివర్జితం. తేనేదం నిష్కలం విద్యాత్క్షీరా త్సర్పి ర్యథా తథా, కారణే నాత్మనా యుక్తః ప్రాణాయామైశ్చ పంచభిః. చతుష్కలా సమాయుక్తో భ్రామ్యతేవ హృది స్థితః, గోళకస్తు యదా దేహే క్షీరదండేన వాహతమ్. ఏతస్మిన్వసతే శీఘ్ర [2]మవిశ్రామం మహాఖగః, యావన్నిశ్వసితో జీవ స్తావ న్నిష్కళతాం గతః. నభస్థం నిష్కళం ధ్యాత్వా ముచ్యతే భవబంధనాత్, అనాహతధ్వనియుతం హంసం యో వేద హృద్గతమ్. ౨౦. స్వప్రకాశ చిదానందం స హంస ఇతి గీయతే, రేచకం పూరకం ముక్త్వా కుంభకే నసిత స్సుధీః. నాభికందే సమౌ కృత్వా ప్రాణాపానౌ సమాహితః, మస్త

---

1. స్తేజ. 2. మవిక్రాంతం.

కస్థా ఽమృతాస్వాదం పీత్వా ధ్యానేన సాదరమ్. దీపాకారం మహా
దేవం జ్వలంతం నాభి మధ్యమే, అభిషిచ్యామృతేనైవ హంసహంసే
తి యో జపేత్. జరామరణరోగాది న తస్య భువి విద్యతే, ఏవం దినే
దినే కుర్యాదణిమాదివిభూతయే. ఈశ్వరత్వ మవాప్నోతి సదా
భ్యాసరతః పుమాన్, బహవో నైకమార్గేణ ప్రాప్తా నిత్యత్వ మా
గతాః. హంసవిద్యామృతే లోకే నాస్తి నిత్యత్వ సాధనమ్, యో ద
దాతి మహావిద్యాం హంసాఖ్యాం [1]పారమేశ్వరీమ్. తస్య దాస్యం
సదా కుర్యా త్ప్రజ్ఞయా పరయా సహ, శుభంవా శుభమన్యద్వా య
దుక్తం గురుణా భువి. తత్కుర్యాదవిచారేణ శిష్యస్సంతోష
సంయుతః, హంసవిద్యా మిమాం లబ్ధ్వా గురుశుశ్రూషయా నరః.
ఆత్మాన మాత్మనా సాక్షా ద్బ్రహ్మబుద్ధ్వా సునిశ్చలమ్, దేహజాత్యాది
సంబంధా న్వర్ణాశ్రమసమన్వితాన్. వేదశాస్త్రాణి చాన్యాని పదపాంసు
మివ త్యజేత్, గురుభక్తిం సదాకుర్యా చ్ఛ్రేయసేభూయసేనరః. 30. గురు
రేవ హరి స్సాక్షా న్నాన్యఇత్యబ్రవీచ్ఛ్రుతిః. శ్రుత్యా యదుక్తం
పరమార్థ మేవ తత్సంశయో నాత్ర తత స్సమస్తమ్. శ్రుత్యా విరోధేన
భవే త్ప్రమాణం భవేదనర్థాయ వినా ప్రమాణమ్. దేహస్థ స్సకలో
జ్ఞేయో నిష్కలో దేహవర్జితః. ఆప్తోపదేశగమ్యో ఽసౌ సర్వతః సమవస్థి
తః, హంసహంసేతి యో బ్రూయా ద్ధంసోనామ హరి శ్శివః. గురువక్త్రా
త్తు లభ్యేత ప్రత్యక్షం సర్వతోముఖమ్, తిలేషుచయథాతైలం పుష్పే
గంధఇవాశ్రితః. పురుషస్య శరీరేఽస్మింత్సబాహ్యాభ్యంతరే తథా,
ఉల్కాహస్తో యథాలోకే ద్రవ్య మాలోక్యతాం త్యజేత్. జ్ఞానేన
జ్ఞేయమాలోక్య పశ్చాద్జ్ఞానం పరిత్యజేత్, పుష్పవత్సకలం
విద్యా ద్గంధ స్తస్య తు నిష్కలః. వృక్షస్తు సకలం విద్యా చ్ఛాయా
తస్యతు నిష్కలా, నిష్కల స్సకలో భావ స్సర్వత్రైవ వ్యవస్థితః, ఉపా
యస్సకల స్తద్వ దుపేయ శ్చైవ నిష్కలః, సకలే సకలో భావో నిష్కలే
నిష్కల స్తథా, ఏకమాత్రో ద్విమాత్రశ్చ త్రిమాత్రశ్చైవ భేదతః,
అర్ధమాత్రా పరా జ్ఞేయా తత ఊర్ధ్వం పరాత్పరమ్. పంచధా పంచదై
వత్యం సకలం పరిపఠ్యతే, బ్రహ్మణో హృదయం స్థానం కంఠే విష్ణు స్స

1. పావనీంపరామ్.

మాశ్రితః.౪౦.తాలు మధ్యేస్థితో రుద్రో లలాటస్థో మహేశ్వరః, నాసాగ్రే అచ్యుతం విద్యాత్తస్యాంతేతు పరంపదం. పరత్వాత్తు పదం నాస్తీత్యేవం శాస్త్రస్య నిర్ణయః, దేహాతీతం తు తం వింద్యాన్నాసాగ్రే ద్వాదశాంగుళమ్. తదంతం తం విజానీయాత్తత్రస్థం వ్యాపయేత్ప్రభుః, మనోఽప్యన్యత్ర నిక్షిప్తం చక్షు రన్యత్ర పాతితమ్. తథాఽపి యోగినాం యోగోఽహ్యవిచ్ఛిన్నః ప్రవర్తతే, ఏతత్తు పరమం గుహ్యమేతత్తు పరమం శుభమ్. నాతః పరతరం కించి న్నాతఃపరతరం శుభమ్, శుద్ధజ్ఞానామృతం ప్రాప్య పరమాక్షరనిర్ణయమ్. గుహ్యాద్గుహ్యతమంగోప్యం గ్రహణీయం ప్రయత్నతః, నాపుత్రాయ ప్రదాతవ్యం నాశిష్యాయ కదాచన. గురుదేవాయ భక్తాయ నిత్యం భక్తిపరాయచ, ప్రదాతవ్యమిదం శాస్త్రం నేతరేభ్యః ప్రదాపయేత్. దాతాస్య నరకం యాతి సిధ్యతే నకదాచన, గృహస్థో బ్రహ్మచారీచవానప్రస్థశ్చ భిక్షుకః. యత్ర యత్ర స్థితో జ్ఞానీ పరమాక్షరవిత్సదా, విషయీవిషయాసక్తో యాతి దేహాంతరే శుభమ్. జ్ఞానాదేవాస్య శాస్త్రస్య సర్వావస్థోఽపి మానవః, బ్రహ్మహత్యాశ్వమేధాద్యైః పాపపుణ్యైర్నలిప్యతే.౫౦.చోదకోబోధకశ్చైవ మోక్షదశ్చ పరస్స్మృతః, ఇత్యేషాం త్రివిధోజ్ఞేయ ఆచార్యస్తు మహీతలే. చోదకో దర్శయేన్మార్గం బోధకస్థానమాచరేత్, మోక్షదస్తు పరం తత్త్వం యద్జ్ఞాత్వాపరమశ్నుతే. ప్రత్యక్షయజనం దేహే సంక్షేపాచ్ఛృణు గౌతమ, తేనేష్ట్వా స నరో యాతి శాశ్వతం పదమవ్యయమ్. స్వయమేవ తు సంపశ్యేద్దేహే బిందుం చ నిష్కళమ్, అయనేద్వేచవిషువే సదా పశ్యతి మార్గవిత్, కృత్వా యామం పురా వత్సరేచపూరకకుంభకాన్, పూర్వం చోభయముచ్చార్యహ్యర్చయేత్తు యథాక్రమమ్.నమస్కారేణ యోగేన ముద్రయాఽఽరభ్యచార్చయేత్, సూర్యస్య గ్రహణం వత్స ప్రత్యక్షయజనం స్మృతమ్. జ్ఞానాత్సాయుజ్య మేవోక్తం తోయే తోయం యథా తథా, ఏతే గుణాః ప్రవర్తంతే యోగాభ్యాసకృతశ్రమైః. యస్మాద్యోగం సమాధాయ సర్వదుఃఖబహిష్కృతః, యోగధ్యానం సదా కృత్వా జ్ఞానం తన్మయతాం వ్రజేత్. జ్ఞానాత్స్వరూపం పరమం హంసమంత్రం సముచ్చరేత్, ప్రాణినాం దేహమధ్యే తు స్థితో హంసస్సదాఽచ్యుతః. హంస

ఏవ పరం సత్యం హంస ఏవతు శక్తికమ్, హంసఏవ పరం వాక్యం హంసఏవతు వైదికమ్. ౧౦. హంసఏవ పరోరుద్రో హంసఏవ పరాత్పరః, సర్వదేవస్య మధ్యస్థో హంసఏవ మహేశ్వరః, పృథివ్యాది శివాంతంతు అకారాద్యాశ్చ వర్ణకాః. కూటాంతా హంసఏవస్యా న్మాతృకేతి వ్యవస్థితాః, మాతృకా రహితా మంత్రా ఆదిశం తేన కుత్రచిత్. హంసజ్యోతిరనూపమ్యం మధ్యేదేవం వ్యవస్థితమ్, దక్షిణాముఖ మాశ్రిత్య జ్ఞానముద్రాం ప్రకల్పయేత్. సదా సమాధిం కుర్వీత హంసమంత్ర మనుస్మరన్, నిర్మల స్ఫటికాకారం దివ్యరూప మనూపమమ్. మధ్యదేశే పరం హంసం జ్ఞానముద్రాత్మరూపకమ్, ప్రాణోఽపాన స్సమానశ్చోదానవ్యానౌ చ వాయవః. పంచకర్మేంద్రియైర్యుక్తాః క్రియాశక్తిబలోద్యతాః, నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః. పంచజ్ఞానేంద్రియై ర్యుక్తా జ్ఞానశక్తిబలోద్యతాః, పావక శ్శక్తి మధ్యేతు నాభిచక్రే వ్యవస్థితః. బంధముద్రా కృతా యేన నాసాగ్రేతు స్వలోచనే, అకారే వహ్ని రిత్యాహు రుకారే హృది సంస్థితః. మకారే చ భ్రువో ర్మధ్యే ప్రాణశక్త్యా ప్రబోధయేత్, బ్రహ్మగ్రంధి రకారేచ విష్ణుగ్రంధి ర్హృది స్థితః, రుద్రగ్రంధిర్భ్రువో ర్మధ్యే భిద్యతేఽక్షరవాయునా, అకారే సంస్థితో బ్రహ్మ ఉకారే విష్ణు రాస్థితః. ౨౦. మకారే సంస్థితో రుద్ర స్తతో స్యాం తత్పరాత్పరః, కంఠం సంకుచ్యనాడ్యాదౌ స్తంభితే యేన శక్తితః, రసనా పీడ్యమానేయం షోడశీవోర్ధ్వగామినీ, త్రికూటం [1]త్రివిధం చైవ గోలాకం నిఖరం తథా. త్రిశంఖం వజ్ర మోంకార మూర్ధ్వనాళం భ్రువో ర్ముఖమ్, కుండలీం చాలయన్ప్రాణా న్భేదయం చ్ఛశి మండలం, సాధయ న్వజ్రకుంభాని నవద్వారాణి బంధయేత్, సుమనః పవనారూఢ స్స రాగో నిర్గుణ స్తథా, బ్రహ్మస్థానేతు నాదస్స్యా[2]చ్ఛంఖిన్యా మృతవర్షిణీ, షట్చక్రమండలోద్ధారం జ్ఞానదీపం ప్రకాశయేత్. సర్వభూతస్థితం దేవం సర్వేశం నిత్యమర్చయేత్, ఆత్మరూపం తమాలోక్య జ్ఞానరూపం నిరామయమ్. దృశ్యం తం దివ్యరూపేణ సర్వవ్యాపీ నిరంజనః హంసహంసవదేద్వాక్యం ప్రాణినాం దేహ మాశ్రితః. ౨౨. సప్రాణాపానయో ర్గ్రంధి రజపేత్యభిధీయతే,సహ

1. త్రివిధా. 2. చ్ఛాఖిన్యా.

స్ర మేకం ద్వ్యయుతం షట్శతం చైవ సర్వదా, ఉచ్చర న్పఠితో హంస స్సోఽహమిత్యభి ధీయతే. పూర్వభాగే హ్యధో లింగం శిఖాన్యాం చైవ పశ్చిమమ్, జ్యోతిర్లింగం భ్రువో ర్మధ్యే నిత్యం ధ్యాయే త్సదా యతిః. అచ్యుతోఽహమచింత్యోఽహ మతర్క్యోఽహమజోఽస్మ్యహమ్, అప్రాణోఽహ మకాయోఽహమసంగోఽస్మ్యభయోఽస్మ్యహమ్. ౮౦. అశబ్దోఽహ మరూపోఽహ మస్పర్శోఽస్మ్యహమవ్యయః, అరసోఽహ మగంధోఽహమనాదిరమృతోఽస్మ్యహమ్. అక్షయోఽహమలింగోఽహమజ రోఽస్మ్యకలోఽస్మ్యహమ్, అప్రాణోఽహ మమూకోఽహ మచింత్యోఽ స్మ్యకృతోఽస్మ్యహమ్. అంతర్యామ్యహమగ్రాహ్యోఽనిర్దేశ్యోఽహ మ లక్షణః, అగోత్రోఽహమగాత్రోఽహ మచక్షుష్కోఽస్మ్యవాగహమ్, అదృ శ్యోఽహమవర్ణోఽహమఖండోఽస్మ్యహమద్భుతః, అశ్రుతోఽహమదృష్టోఽహ మన్వేష్టవ్యోఽమరోఽస్మ్యహమ్, అవాయురప్యనాకాశోఽతైజసోఽవ్యభి చార్యహమ్, అమృతోఽహమజాతోఽహమతిసూక్ష్మోఽవికార్యహమ్. అరజస్కోఽతమస్కోఽహ మసత్త్వో స్మ్యగుణోఽస్మ్యహమ్, అమా యోఽనుభవాత్మాహ మనన్యవిషయోఽస్మ్యహమ్, అద్వైతోఽహ మపూర్ణోఽహ [1]మబాహ్యోఽహ మనంతరః, అశ్రోత్రోఽహ మదీర్ఘోఽహ మ వ్యక్తోఽహమనామయః, అద్వయానందవిజ్ఞానఘనోఽస్మ్యహ మవిక్రియః, అనిచ్ఛోఽహ మలేపోఽహ మకర్తాస్మ్యహమద్వయః. అవిద్యాకార్యహీ నోఽహ మవాఙ్మనసగోచరః, అనల్పోఽహ మశోకోఽహమవికల్పోఽస్మ్య విజ్వలన్, ఆదిమధ్యాంతహీనోఽహ మాకాశసదృశోఽస్మ్యహమ్. ఆత్మ చైతన్యరూపోఽహ మహ మానందచిద్ఘనః, ఆనందామృతరూపోఽహ మా త్మసంస్థోఽహ మంతరః, ఆప్తకామోఽహ మాకాశా త్పరమాత్మేశ్వరోఽస్మ్య హమ్, ఈశానోఽస్మ్యహమీడ్యోఽహ మహ ముత్తమపూరుషః, ఉత్కృ ష్టోఽహ ముపద్రష్టా అహ ముత్తరతోఽస్మ్యహమ్, కేవలోఽహం కవిః కర్మా ధ్యక్షోఽహం కరణాధిపః, గుహాశయోఽహం గోప్తాఽహం చక్షుష శ్చక్షురస్మ్యహమ్ చిదానందోఽస్మ్యహంచేతాశ్చిద్ఘనశ్చిన్మయోఽస్మ్య హమ్, జ్యోతిర్మయోఽస్మ్యహంజ్యాయాన్ జ్యోతిషాంజ్యోతిరస్మ్యహమ్, తమస స్సాక్ష్యహంతుర్య స్తుర్యోఽహం తమసః పరః, దివ్యో దేవోఽస్మి దుర్ద

1. మబాధ్యోహ.

ర్నో [1]ద్రష్టా ధ్యేయో ధ్రువోఽస్మ్యహమ్, నిత్యోఽహం నిరవద్యోఽహం నిష్క్రియోఽస్మి నిరంజనః, నిర్మలో నిర్వికల్పోఽహం నిరాఖ్యాతోఽస్మి నిశ్చలః, నిర్వికారో నిత్యపూతో నిర్గుణో నిస్పృహోఽస్మ్యహమ్, నిరింద్రియో నియంతాఽహం నిరపేక్షోఽస్మి నిష్కలః, పురుషః పరమాత్మాఽహం పురాణపరమోఽస్మ్యహమ్, పరావరోఽస్మ్యహం ప్రాజ్ఞః ప్రపంచోపశమోఽస్మ్యహమ్, పరామృతోఽస్మ్యహం పూర్ణః ప్రభు రస్మి పురాతనః, పూర్ణానందైకబోధోఽహం ప్రత్యగేకరసోఽస్మ్యహమ్, ప్రజ్ఞాతోఽహం ప్రశాంతోఽహం ప్రకాశః పరమేశ్వరః, ఏకధా చింత్యమానోఽహం ద్వైతాద్వైత విలక్షణః, బుద్ధోఽహం భూతపాలోఽహం భారూపో భగవానహమ్, మహాదేవో మహానస్మి మహాజ్ఞేయో మహేశ్వరః, విముక్తోఽహం విభురహం వరేణ్యో వ్యాపకోఽస్మ్యహమ్, వైశ్వానరో వాసుదేవో విశ్వతశ్చక్షురస్మ్యహమ్, విశ్వాధికోఽహం విశదో విష్ణుర్విశ్వకృదస్మ్యహమ్, శుద్ధోఽస్మి శుక్రః శాంతోఽస్మి శాశ్వతోఽస్మి శివోఽస్మ్యహమ్, సర్వభూతాంతరాత్మాఽహమస్మి సనాతనః, అహం సకృద్విభాతోఽస్మి స్వే మహిమ్ని సదా స్థితః, సర్వాంతర స్స్వయం జ్యోతి స్సర్వాధిపతి రస్మ్యహమ్, సర్వభూతాధివాసోఽహం సర్వవ్యాపీ స్వరాడహమ్, సమస్తసాక్షీ సర్వాత్మా సర్వభూతగుహాశయః, సర్వేంద్రియగుణాభాస స్సర్వేంద్రియవివర్జితః, స్థానత్రయవ్యతీతోఽహం సర్వానుగ్రాహకో స్మ్యహమ్, సచ్చిదానందపూర్ణాత్మా సర్వప్రేమాస్పదోఽస్మ్యహమ్, సచ్చిదానందమాత్రోఽహం స్వప్రకాశోఽస్మి చిద్ఘనః, సత్వ స్వరూప శ్చిన్మాత్ర సిద్ధస్సర్వాత్మకోఽస్మ్యహమ్, సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రస్సా న్యాత్మబంధహరోఽస్మ్యహమ్, సర్వగ్రాసోఽస్మ్యహం సర్వద్రష్టా సర్వానుభూరహమ్, (యేచ బ్రహ్మవిద స్సిద్ధా స్సర్వ ఏవం వదంతి హి.) ఏవం యో వేద తత్త్వేన స వై పురుష ఉచ్యతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి బ్రహ్మవిద్యోపనిష త్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.

---

1. దృష్టా ధ్యాయో.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్

౪౧. యాజుషీయ యోగతత్త్వోపనిషత్

శ్లో. యోగైశ్వర్యం చ కైవల్యం జాయతే యత్ప్రసాదతః,
తద్వైష్ణవం యోగతత్త్వం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః

ఓం. యోగతత్త్వం ప్రవక్ష్యామి యోగినాం హితకామ్యయా, యచ్ఛ్రుత్వాచ పఠిత్వాచ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, విష్ణుర్నామ మహాయోగీ మహాభూతో మహాతపాః, తత్త్వమార్గే యథా దీపో దృశ్యతే పురుషోత్తమః, తమారాధ్యజగన్నాథం ప్రణిపత్య పితామహః, పప్రచ్ఛ యోగతత్త్వం మే బ్రూహిచాష్టాంగసంయుతమ్, తమువాచ హృషీకేశో వక్ష్యామి శృణు తత్త్వతః, సర్వేజీవా స్సుఖైర్దుఃఖై ర్మాయాజాలేన వేష్టితాః, తేషాం ముక్తికరం మార్గం మాయాజాలనికృంతనమ్, జన్మమృత్యుజరావ్యాధి నాశనం మృత్యుతారకమ్, నానామార్గైస్తు దుష్ప్రాపం కైవల్యం పరమం పదమ్, పతితాశ్శాస్త్రజాలేషు ప్రజ్ఞయా తేన మోహితాః, అనిర్వాచ్యపదం వక్తుం నశక్యం తైస్సురైరపి, స్వాత్మప్రకాశరూపం తత్కిం శాస్త్రేణ ప్రకాశ్యతే, నిష్కళం నిర్మలం శాంతం సర్వాతీతం నిరామయమ్. తదేవ జీవరూపేణ పుణ్యపాపఫలైర్వృతమ్, పరమాత్మపదం నిత్యం తత్కథం జీవతాం గతమ్, సర్వభావపదాతీతం జ్ఞానరూపం నిరంజనమ్, వారివత్స్ఫురితం తస్మిన్ తత్రాహంకృతి రుత్థితా, పంచాత్మక మభూత్పిండం ధాతుబద్ధం గుణాత్మకమ్, సుఖదుఃఖై స్సమాయుక్తం జీవభావనయా కురు, తేన జీవాభిధా ప్రోక్తా విశుద్ధే పరమాత్మని, కామక్రోధం భయం చాపి మోహాలోభం మదో రజః, జన్మమృత్యుశ్చ కార్పణ్యం శోకస్తంద్రీక్షుధాతృషా, తృష్ణా లజ్జా భయం దుఃఖం విషాదో హర్ష ఏవచ, ఏభిర్దోషైర్వినిర్ముక్త స్సజీవః కేవలో మతః, తస్మాద్దోష వినాశార్థ ముపాయం కథయామి తే, యోగహీనం కథం జ్ఞానం మోక్షదం భవతి ధ్రువమ్, యోగో

ఽపిజ్ఞానహీనస్తు నక్షమో మోక్షకర్మణి, తస్మాద్జ్ఞానంచ యోగంచ ముముక్షుర్దృఢ మభ్యసేత్, అజ్ఞానాదేవ సంసారో జ్ఞానాదేవ విముచ్యతే, జ్ఞానస్వరూపమేవాదౌ జ్ఞానం జ్ఞేయైకసాధనమ్, జ్ఞాతం యేన నిజం రూపం కైవల్యం పరమం పదమ్, నిష్కళం నిర్మలం సాక్షాత్సచ్చిదానంద రూపకమ్, ఉత్పత్తి స్థితి సంహార స్ఫూర్తిజ్ఞాన వివర్జితమ్, ఏతద్జ్ఞానమితి ప్రోక్త మథయోగం బ్రవీమి తే, యోగోహి బహుధా బ్రహ్మన్ భిద్యతే వ్యవహారతః, మంత్రయోగో లయశ్చైవ హఠోఽసౌ రాజ[1]యోగకః, ఆరంభశ్చ ఘటశ్చైవ తథా పరిచయ స్స్మృతః, నిష్పత్తిశ్చేత్యవస్థా చ సర్వత్ర పరికీర్తితా, ఏతేషాం లక్షణం బ్రహ్మన్ వక్ష్యే శృణు సమాహితః, మాతృకాదియుతం మంత్రం ద్వాదశాబ్దం ప్రయోజయేత్, క్రమేణ లభతే జ్ఞానమణిమాదిగుణాన్వితమ్, అల్పబుద్ధిరిమం యోగం సేవతే సాధకాధమః, లయయోగశ్చిత్తలయః కోటిశః పరికీర్తితః, గచ్ఛన్ తిష్ఠంత్స్వపన్ భుంజన్ ధ్యాయేన్నిష్కళ మీశ్వరమ్, సఏవ లయ యోగ స్స్యాద్ధఠయోగ మతశ్శృణు, యమశ్చ నియమశ్చైవ ఆసనం ప్రాణసంయమః, ప్రత్యాహారో ధారణాచ ధ్యానం భ్రూమధ్యమే హరిమ్, సమాధి స్సమతావస్థా సాష్టాంగో యోగ ఉచ్యతే, మహాముద్రా మహాబంధో మహావేధశ్చ ఖేచరీ, జాలంధరోడ్డియాణశ్చ మూలబంధ స్తథైవచ, దీర్ఘప్రణవసంధానం సిద్ధాంతశ్రవణం పరమ్, వజ్రోలీ చామరోలీచ సహజోలీ త్రిధా మతా, ఏతేషాం లక్షణం బ్రహ్మన్ ప్రత్యేకం శృణు తత్త్వతః, లఘ్వాహారో యమేష్వేకో ముఖ్యో భవతి నేతరః, అహింసా నియమేష్వేకా ముఖ్యావై చతురానన, సిద్ధం పద్మం తథా సింహం భద్రంచేతి చతుష్టయమ్, ప్రథమాభ్యాసకాలే తు విఘ్నాస్స్యుశ్చతురానన, ఆలస్యం కత్థనం ధూర్త గోష్ఠీమంత్రాదిసాధనమ్, ధాతుస్త్రీలౌల్యకాదీని మృగతృష్ణామయానివై, జ్ఞాత్వా సుధీ స్త్యజే త్సర్వాన్ విఘ్నా న్పుణ్య ప్రభావతః, ప్రాణాయామం తతః కుర్యాత్పద్మాసనగతస్స్వయమ్, సుశోభనం మఠం కుర్యా త్సూక్ష్మద్వారంతు నిర్వ్రణమ్, సుష్ఠు లిప్తం గోమయేన సుధయా వా ప్రయత్నతః, మత్కుణైర్మశకైర్లూ[2]తైర్వర్జి

1. యోగకః. 2. తై.

తంచ ప్రయత్నతః, దినేదినేచ సమ్మృష్టం సమ్మార్జన్యా విశేషతః, వాసి
తంచ సుగంధేన ధూపితం గుగ్గులాదిభిః, నాత్యుచ్ఛ్రితం నాతి నీచం
చేలాజిన కుశోత్తరమ్, తత్రోపవిశ్య మేధావీ పద్మాసనసమన్వితః, ఋజు
కాయః ప్రాంజలిశ్చ ప్రణమే దిష్టదేవతామ్, తతో దక్షిణహస్తస్య అంగు
ష్ఠేనైవ పింగళామ్, నిరుధ్యపూరయే ద్వాయు మిడయాతు శనైశ్శనైః,
యథాశక్త్యవిరోధేన తతఃకుర్యాచ్చ కుంభకమ్, పునస్త్యజే త్పింగళయా
శనైరేవ న వేగతః, పునః పింగళయా పూర్య పూరయే దుదరం శనైః,
ధారయిత్వా యథాశక్తి రేచయే దిడయా శనైః. యయా త్యజేత్త
యా పూర్య ధారయే దవిరోధతః, జానూ ప్రదక్షిణీకృత్య నద్రుతం నవి
లంబితమ్, అంగుళీస్ఫోటనం కుర్యాత్సా మాత్రా పరిగీయతే, ఇడ
యావాయు మారోప్య శనై ష్షోడశమాత్రయా, కుంభయే త్పూరితం
పశ్చాత్ చతుష్షష్ట్యాతు మాత్రయా, రేచయే త్పింగళా నాడ్యా
ద్వాత్రింశ న్మాత్రయా పునః. పునః పింగళయా పూర్య పూర్వవత్సు
సమాహితః, ప్రాతర్మధ్యం దినేసాయ మర్ధరాత్రేచ కుంభకాన్, శనై
రశీతిపర్యంతం చతుర్వారం సమభ్యసేత్, ఏవం మాసత్రయాభ్యాసా
న్నాడీశుద్ధి స్తతో భవేత్, యదాతు నాడీశుద్ధి స్స్యా త్తదా చిహ్నాని
బాహ్యతః, జాయంతే యోగినో దేహే తాని వక్ష్యామ్యశేషతః, శ
రీరలఘుతా దీప్తి ర్జాఠరాగ్నివివర్ధనమ్, కృశత్వంచ శరీరస్య తదాజా
యేత నిశ్చితమ్, యోగవిఘ్నకరాహారం వర్జయే ద్యోగవిత్తమః, లవణం
సర్షపం చామ్ల ముష్ణం రూక్షంచ తీక్ష్ణకమ్, శాకజాతం రామఠాది
వహ్నిస్త్రీ[1]పథసేవనమ్, ప్రాతస్స్నానోపవాసాదికాయక్లేశాంశ్చవర్జయేత్,
అభ్యాసకాలే ప్రథమం శస్తం క్షీరాజ్య భోజనమ్, గోధూమ ముద్గశా
ల్యన్నం యోగవృద్ధికరం విదుః, తతఃపరం యథేష్టంతు శక్త స్స్యాద్వా
యుధారణే, యథేష్టధారణా ద్వాయో స్సిద్ధ్యే త్కేవలకుంభకః, కేవలే
కుంభకే సిద్ధే రేచపూర వివర్జితే, నతస్య దుర్లభం కించిత్త్రిషు లోకేషు
విద్యతే, ప్రస్వేదో జాయతే పూర్వం మర్దనం తేనకారయేత్, తతోఽపి
ధారణా ద్వాయోః క్రమేణైవ శనై శ్శనైః, కంపో భవతి దేహస్య ఆస
నస్థస్య దేహినః, తతోఽధికతరాభ్యాసా ద్దారుణాత్స్వేద ఉద్భవేత్,

1. పథి.

యదాచ దార్దురో భావ ఉత్ప్లుతోత్ప్లుత్య గచ్ఛతి, పద్మాసనస్థితో
యోగీ తథా గచ్ఛతి భూతలే, తతో౽ధికతరాభ్యాసా ద్భూమిత్యా
గశ్చ జాయతే, పద్మాసనస్థ ఏవాసౌ భూమి ముత్సృజ్య వర్తతే, అతి
మానుషచేష్టాది తథా సామర్థ్యముద్భవేత్, న దర్శయేచ్చ సామ
ర్థ్యం దర్శనం వీర్యవత్తరమ్, స్వల్పం వా బహుధా దుఃఖం యోగీ
నవ్యథతే తదా, అల్పమూత్రపురీషశ్చ స్వల్పనిద్రశ్చ జాయతే,
కీలవో దూషికా లాలా స్వేదదుర్గంధతాననే, ఏతాని సర్వథా తస్య
నజాయంతే తతః పరమ్, తతో౽ధికతరాభ్యాసా ద్బల ముత్పద్యతే
బహు, యేన భూచరసిద్ధస్స్యా ద్భూచరాణాం జయే క్షమః, వ్యా
ఘ్రో వా శరభో వాపి గజో గవయ ఏవవా, సింహో వా యోగినా
తేన మ్రియంతే హస్తతాడితాః, కందర్పస్య యథారూపం తథాస్యా
దపి యోగినః, తద్రూపవశగా నార్యః కాంక్షంతే తస్య సంగమమ్,
యది సంగం కరోత్యేష తస్య బిందుక్షయో భవేత్, వర్జయిత్వా
స్త్రియా స్సంగం కుర్యాదభ్యాస మాదరాత్, యోగినో౽ంగే సుగం
ధశ్చ జాయతే బిందుధారణాత్, తతో రహస్యుపావిష్టః ప్రణవం
ప్లుతమాత్రయా, జపే త్పూర్వార్జితానాం తు పాపానాం నాశహేతవే స్థ
సర్వవిఘ్నహరో మంత్రః ప్రణవ స్సర్వదోషహా, ఏవమభ్యాస యోగేన నశ్చ ధా
గేన సిద్ధిరారంభసంభవా, తతో భవేద్ఘటావస్థా పవనాభ్యాసతత్పర
ప్రాణో౽పానో మనో బుద్ధి ర్జీవాత్మపరమాత్మనోః, అన్యోన్యస్యావి
రోధేన ఏకతా ఘటతే యదా, ఘటావస్థేతి సా ప్రోక్తా తచ్చిహ్నాని
బ్రవీమ్యహమ్, పూర్వం యః కథితో౽భ్యాస శ్చతుర్థాంశం పరిగ్ర
హేత్, దివా వా యదివా సాయం యామమాత్రం సమభ్యసేత్,
ఏకవారం ప్రతిదినం కుర్యా త్కేవలకుంభకమ్, ఇంద్రియాణీంద్రియా
ర్థేభ్యో యత్ప్రత్యాహరణం స్ఫుటమ్, యోగీ కుంభక మాస్థాయ
ప్రత్యాహార స్స ఉచ్యతే, య ద్య త్పశ్యతి చక్షుర్భ్యాం తత్తదాత్మేతి
భావయేత్, యద్యచ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్త దాత్మేతి భావయేత్,
లభతే నాసయా యద్య త్తత్తదాత్మేతి భావయేత్, జిహ్వయా యద్ర
సం హ్యత్తి తత్తదాత్మేతి భావయేత్, త్వచా యద్యత్ స్పృశే ద్యోగీ

తత్తదాత్మేతి భావయేత్, ఏవం జ్ఞానేంద్రియాణాం తు తత్తత్సౌఖ్యం తు సాధయేత్, యామమాత్రం ప్రతిదినం యోగీ యత్నాదతంద్రితః, యథా వా చిత్తసామర్థ్యం జాయతే యోగినో ధ్రువమ్, దూరశ్రుతి ర్దూరదృష్టిః క్షణాద్దూరాగమ స్తథా, వాక్సిద్ధిః కామరూపత్వ మదృశ్యకరణీ తథా, మలమూత్రప్రలేపేన లోహాదే స్స్వర్ణతా భవేత్, ఖేగతి స్తస్య జాయేత సంతతాభ్యాసయోగతః, సదా బుద్ధిమతా భావ్యం యోగినా యోగసిద్ధయే, ఏతే విఘ్నా మహాసిద్ధే ర్నరమే త్తేషు బుద్ధిమాన్, నదర్శయే త్స్వసామర్థ్యం యస్య కస్యాపి యోగిరాట్, యథా మూఢో యథా మూర్ఖో యథా బధిర ఏవ వా, తథా వర్తేత లోకస్య స్వసామర్థ్యస్య గుప్తయే, శిష్యాశ్చ స్వస్వకార్యేషు ప్రార్థయంతి న సంశయః, తత్తత్కర్మకరవ్యగ్ర స్స్వాభ్యాసే విస్మృతో భవేత్, అవిస్మృత్య గురోర్వాక్య మభ్యసే త్తదహర్నిశమ్, ఏవం భవే ద్ఘటావస్థా సంతతాభ్యాసయోగతః, అనభ్యాసవత శ్చైవ వృథా గోష్ఠ్యా న సిద్ధ్యతి, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన యోగమేవ సదాఽభ్యసేత్, తతః పరిచయావస్థా జాయతేఽభ్యాసయోగతః, వాయుః పరిచితో యత్నా దగ్నినా సహ కుండలీ, భావయిత్వా సుషుమ్నాయాం విశే దనిరోధతః, వాయునా సహ చిత్రం చ ప్రవిశే చ్చ మహాపదమ్, చిత్తం స్వపవన స్సుషుమ్నాం ప్రవిశే దిహ, భూమి రాపో నలో వాయు రాకాశ శ్చేతి పంచకమ్, ఏషు పంచసు దేహానాం ధారణా పంచధోచ్యతే, పాదాది జానుపర్యంతం పృథివీ స్థానముచ్యతే, పృథివీ చతురశ్రం చ పీతవర్ణం లవర్ణకమ్, పార్థివే వాయు మారోప్య లంకారేణ సమన్వితమ్, ధ్యాయం శ్చతుర్ముఖాకారం చతుర్వక్త్రం హిరణ్మయమ్, ధారయే త్పంచఘటికాః పృథివీ జయ మాప్నుయాత్, పృథివీ యోగతో మృత్యు ర్నభవే దస్య యోగినః, ఆజానోః పాయుపర్యంత మపాం స్థానం ప్రకీర్తితమ్, ఆపోఽర్ధచంద్రశ్శుక్లం చ వంబీజం పరికీర్తితం, వారుణే వాయుమారోప్య వకారేణ సమన్వితమ్, స్మరన్నారాయణం దేవం చతుర్బాహుం కిరీటినమ్, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం పీతవాసస మచ్యుతమ్, ధారయేత్పంచఘటికా స్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, తతో జలాద్భయం నాస్తి జలే మృత్యుర్నవిద్యతే, ఆపాయో

ర్హృదయాంతం చ వహ్నిస్థానం ప్రకీర్తితమ్, వహ్నేః త్రికోణరక్తం చ రేఫాక్షరసముద్భవమ్, వహ్నావనిలమారోప్య రేఫాక్షరసముజ్జ్వలమ్, త్రియక్షం వరదం రుద్రం తరుణాదిత్యసన్నిభమ్, భస్మోద్ధూలితసర్వాంగం సుప్రసన్నమనుస్మరన్, ధారయేత్పంచఘటికా వహ్నినాఽసౌ న దహ్యతే, న దహ్యతే శరీరంచ ప్రవిష్టస్యాగ్ని [1]కుండకే, ఆహృదయా ద్భ్రువోర్మధ్యం వాయుస్థానం ప్రకీర్తితమ్, వాయుష్షట్కోణకం కృష్ణం యకారాక్షరభాసురమ్, మారుతంమరుతాం స్థానే [2]ప్రాణీ ప్రాణం సమాహితః, ధారయేత్తత్ర సర్వజ్ఞమీశ్వరం విశ్వతోముఖమ్, ధారయే త్పంచఘటికా వాయువద్వ్యోమగో భవేత్, మరణం న తు వాయో స్తు భయం భవతి యోగినః, ఆభ్రూమధ్యాత్తు మూర్ధాంత మాకాశ స్థాన ముచ్యతే. వ్యోమ వృత్తంచ ధూమ్రంచ హకారాక్షరభాసురమ్, ఆకాశే వాయు మారోప్య హకారోపరి శంకరమ్, బిందురూపం మహాదేవం వ్యోమాకారం సదాశివం, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం ధృతబాలేందు [3]శేఖరమ్, పంచవక్త్రయుతం సౌమ్యం దశబాహుం త్రిలోచనమ్, సర్వాయుధైర్ధృతాకారం సర్వభూషణభూషితమ్ ఉమార్ధదేహం వరదం సర్వకారణకారణమ్, ఆకాశధారణాత్తస్య ఖేచరత్వం భవే ద్ధ్రువమ్, యత్ర కుత్ర స్థితో వాపి సుఖ మత్యంత మశ్నుతే, ఏవంచ ధారణాః పంచ కుర్యాద్యోగీ విచక్షణః, తతో దృఢశరీరస్స్యాన్మృత్యు స్తస్య నవిద్యతే, బ్రహ్మణః ప్రళయేనాపి న సీదతి మహామతిః, సమ భ్యాసే తథా ధ్యానం ఘటికా షష్టి మేవచ, వాయుం నిరుధ్య చాకాశే దేవతా మిష్టదా మితి, సగుణం ధ్యాన మేతత్స్యా దణిమాదిగుణ ప్రదం, నిర్గుణధ్యానయుక్తస్య సమాధిశ్చ తతో భవేత్, దినద్వాదశ కేనైవ సమాధిం సమవాప్నుయాత్, వాయుం నిరుధ్య మేధావీ జీవన్ముక్తో భవత్యయమ్, సమాధిస్సమతావస్థా జీవాత్మపరమాత్మనోః, యది స్వదేహ ముత్స్రష్టు మిచ్ఛా చే దుత్సృజేత్స్వయమ్, పరబ్రహ్మణి లీయేతనతస్యో త్క్రాంతి రిష్యతే, అథ నోచే త్సముత్స్రష్టుం స్వశరీరం ప్రియం యది, సర్వలోకేషు విహర న్నణిమాదిగుణాన్వితః, కదాచిత్స్వేచ్ఛయా దేవో భూత్వా స్వర్గే మహీయతే, మనుష్యోవాపి యక్షో వా స్వే

1. మండలే, 2. యకారాక్షరభాసురమ్. 3. మాలినమ్.

చ్ఛయాపి క్షణాద్భవేత్, సింహో వ్యాఘ్రో గజో వాశ్వస్స్వేచ్ఛయా బహులతా మియాత్, యథేష్ట మేవ వర్తేత యద్వా యోగీ మహేశ్వరః, అభ్యాసభేదతో భేదః ఫలంతు సమమేవ హి, పార్ష్ణిం వామస్య పాదస్య యోనిస్థానే నియోజయేత్, ప్రసార్య దక్షిణం పాదం హస్తాభ్యాం ధారయేద్దృఢమ్, చుబుకం హృది విన్యస్య పూరయేద్వాయునా పునః, కుంభకేన యథా శక్త్యా ధారయిత్వాతు రేచయేత్, వామాంగేన సమభ్యస్య దక్షాంగేన తతోఽభ్యసేత్, ప్రసారితస్తు యత్పాదస్తమూరూపరి [1]యోజయేత్, అయమేవ మహాబంధ ఉభయత్రైవమభ్యసేత్, మహాబంధ స్థితో యోగీ కృత్వాపూరకమేకధీః, వాయునా గతి మావృత్య నిభృతం కంఠముద్రయా, పుటద్వయం సమాక్రమ్య వాయుః స్ఫురతి సత్వరమ్, అయమేవ మహావేధ స్సిద్ధై రభ్యస్యతే ఽనిశమ్, అంతః కపాలకుహరే జిహ్వాం వ్యావృత్య ధారయేత్, భ్రూమధ్య దృష్టి రప్యేషా ముద్రా భవతి ఖేచరీ, కంఠ మాకుంచ్య హృదయే స్థాపయే ద్దృఢయా ధియా, బంధో జాలంధరాఖ్యోయం మృత్యుమాతంగ కేసరీ, బంధోయేన సుషుమ్నాయాం ప్రాణ స్తూడ్డీయతే యతః, ఉడ్యాణాఖ్యో హి బంధోఽయం యోగిభి స్సముదాహృతః, పార్ష్ణిభాగేన సంపీడ్య యోని మాకుంచయే ద్దృఢమ్, అపానమూర్ధ్వముత్థాప్య యోనిబంధోఽయ ముచ్యతే, ప్రాణాపానౌ నాదబిందూ మూలబంధేన చైకతామ్, గత్వా యోగస్య సంసిద్ధిం యచ్ఛతో నాత్ర సంశయః, కరణీ విపరీతాఖ్యా సర్వవ్యాధివినాశనీ, నిత్య మభ్యాసయుక్తస్య జాఠరాగ్నివివర్ధనీ, ఆహారోబహుళ స్తస్య సంపాద్య స్సాధకస్యచ, అల్పాహారో యది భవే దగ్నిర్దేహం హరేత్ క్షణాత్, అధశ్శిరశ్చోర్ధ్వపాదః క్షణం స్యా త్ప్రథమే దినే, క్షణాచ్చ కించి దధిక మభ్యసేత్తు దినేదినే, వలీ చ పలితం చైవ షణ్మాసార్ధా న్నదృశ్యతే, యామమాత్రంతు యో నిత్య మభ్యసే త్సతు కాలజిత్, వజ్రోలీ మభ్యసే ద్యస్తు సయోగీ సిద్ధిభాజనమ్, లభ్యతే యది తస్యైవ యోగసిద్ధిః కరే స్థితా, అతీతానాగతం వేత్తి ఖేచరీ చ భవేద్ధ్రువమ్, అమరీం యః పిబే న్నిత్యం నస్యం కుర్వ

1. మాన (నామ) యేత్.

దినే దినే, వజ్రోలీ మభ్యసే న్నిత్య మమరోలీతి కథ్యతే, తతో భవే
ద్రాజయోగో నాంతరా భవతి ధ్రువమ్, యదా తు రాజయోగేన ని
ష్పన్నా యోగిభిః క్రియా, తదా వివేకవైరాగ్యం జాయతే యోగినో
ధ్రువమ్, విష్ణుర్నామ మహాయోగీ మహాభూతో మహాతపాః, తత్త్వమార్గే
యథాదీపో దృశ్యతే పురుషోత్తమః, యస్తనః పూర్వపీత స్తం నిష్పీడ్య
ముద మశ్నుతే, యస్మా జ్జాతో భగా త్పూర్వం తస్మిన్నేవ భగే రమన్,
యా మాతా సా పునర్భార్యా యా భార్యా మాతృకైవ హి, యః
పితా స పునః పుత్త్రో యః పుత్త్ర స్సపునః పితా, ఏవం సంసారచక్రేణ
కూపచక్రే ఘటా ఇవ, భ్రమంతో యోనిజన్మాని కృత్వా లోకాం
త్సమశ్నుతే, త్రయోలోకా స్త్రయో వేదా స్తిస్రస్సంధ్యా స్త్రయస్స్వ
రాః, త్రయోఽగ్నయ శ్చ త్రిగుణా స్థితా స్సర్వే త్రయాక్షరే, త్ర
యాణామక్షరాణాం చ యోఽధీతే ప్యర్థ మక్షరమ్, తేన సర్వమిదం
ప్రోతం తత్సత్యం తత్పరం పదమ్, పుష్పమధ్యే యథా గంధః పయో
మధ్యే యథా ఘృతమ్, తిలమధ్యే యథా తైలం పాషాణేష్వివకాం
చనమ్, హృదిస్థానే స్థితం పద్మం తస్య వక్త్ర మధో ముఖమ్, ఊర్ధ్వనాళ
మధో బిందుం తస్యమధ్యే స్థితం మనః, అకారే రేచితం పద్మముకారేణైవ
భిద్యతే, మకారే లభతే నాద మర్ధమాత్రాతు నిశ్చలా, శుద్ధస్ఫటికసం
కాశం నిష్కళం పాపనాశనమ్, లభతే యోగయుక్తాత్మా పురుష స్త
త్పరం పదమ్, కూర్మ స్స్వపాణిపాదాది శిరశ్చాత్మని ధారయేత్, ఏవం
ద్వారేషు సర్వేషు వాయుపూరితరేచితః, నిషిద్ధంతు నవద్వారే ఊర్ధ్వం
ప్రా ఙ్నిశ్వసం స్తథా, ఘటమధ్యేయథాదీపో నివాతః కుంభకం విదుః
నిషిద్ధై ర్నవభిర్ద్వారై ర్నిర్జనే నిరుపద్రవే, నిశ్చితం త్వాత్మమాత్రేణా
వశిష్టం యోగసేవయా ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః

ఇతి యోగతత్త్వోపనిషత్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౨. ఋగ్వేదీయ ఆత్మబోధోపనిషత్

శ్లో. శ్రీమన్నారాయణాకార మష్టాక్షరమహాశయమ్,
స్వమాత్రానుభవాత్ సిద్ధ మాత్మబోధం హరిం భజే.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓం. ప్రత్యగానందం బ్రహ్మ పురుషం ప్రణవ స్వరూపమ్, అకార ఉకారో మకారఇతి త్ర్యక్షరం ప్రణవమ్, తదేత దోమితి, యముక్త్వా ముచ్యతే యోగీ జన్మసంసారబంధనాత్, ఓం నమో నారాయణాయ శంఖచక్రగదాధరాయ, తస్మాదోం నమో నారాయణాయేతి మంత్రోపాసకో వైకుంఠభవనం గమిష్యతి, యదిదం బ్రహ్మపురం పుండరీకం తస్మా త్తటిదాభిమాత్రం దీపవత్ప్రకాశమ్. బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రో బ్రహ్మణ్యో మధుసూదనః, బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణ్యో విష్ణురచ్యుతః, సర్వభూతస్థ మేకం నారాయణం కారణపురుషమకారణమ్, పరం బ్రహ్మోం, శోకమోహావినిర్ముక్తం విష్ణుం ధ్యాయన్నసీదతి, ద్వైతాద్వైత మభయంభవతి, మృత్యోః స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి, హృత్పద్మమధ్యేసర్వం తత్ప్రజ్ఞానేత్రం, ప్రజ్ఞానేత్రే ప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ ఏతేన ప్రజ్ఞేనాత్మనాఽస్మా ల్లోకా దుత్క్రమ్యాముష్మిం త్స్వర్గే లోకే సర్వాన్కామానాప్త్వాఽమృత స్సమభవ త్సమభవత్, యత్ర జ్యోతి రజస్రం యస్మిఁ లోకేఽభ్యర్హితం తస్మిన్మాం దేహి ప్లవమానా మృతే లోకే అక్షతే అమృతత్త్వం చ గచ్ఛత్యోన్నమః. ౧ ప్రగలితనిజమాయోఽహం నిస్తులదృశిరూప వస్తుమాత్రోఽహం, అస్తమితాహం తోఽహం ప్రగలిత జగదీశజీవభేదోఽహమ్, ప్రత్యగభిన్నపరోఽహం విధ్వస్తాశేష విధినిషేధోఽహమ్, సముదస్తాశ్రమకోఽహమ్, ప్రవితత సుఖపూర్ణ సంవిదేవాహమ్, సాక్ష్యహామనపేక్షోఽహం నిజమహిమని సంస్థితోఽహ మచలోఽహం, అజరోఽహ మవ్యయోఽహమ్ పక్షవిపక్షాది భేదవిధురోఽహం అవబోధైక రసోఽహం మోక్షానందైక

సింధురేవాఽహమ్, సూక్ష్మోఽహ మక్షరోఽహం విగళితగుణజాల
కేవలాత్మాఽహమ్, నిస్త్రైగుణ్యపదోఽహం కుక్షిస్థానేకలోకకలనోఽహం,
కూటస్థచేతనోఽహం నిష్క్రియధామాహమప్రతర్క్యోఽహమ్,
ఏకోఽహ మవికలోఽహం నిర్మలనిర్వాణమూర్తిరేవాహమ్, నిర
వయవోఽహ మజోఽహం కేవల సన్మాత్రసారభూతోఽహం, నిరవధి
నిజబోధోఽహం శుభతర భావోఽహ మప్రభేద్యోఽహమ్, విభు
రహ మనవద్యోఽహం నిరవధి నిస్సీమ సత్త్వమాత్రోఽహమ్, వేద్యోఽ
హ మాగమాంతై రారాధ్యస్సకలభువనహృద్యోఽహమ్, పరమా
నందఘనోఽహం పరమానందైకభూమరూపోఽహమ్, శుద్ధోఽహ
మద్వయోఽహం సంతతభావోఽహ మాదిశూన్యోఽహమ్, శమితాం
తత్రితయోఽహం బుద్ధో ముక్తోఽహ మద్భుతాత్మాహమ్, శుద్ధోఽహ
మాంతరోఽహం శాశ్వతవిజ్ఞానసమరసాత్మాఽహమ్, శోధితపరతత్త్వోఽ
హం బోధానందైక మూర్తిరేవాఽహమ్, వివేకయుక్తిబుద్ధ్యాహం జానా
మ్యాత్మాన మద్వయమ్, తథాపి బంధమోక్షాది వ్యవహారః ప్రతీయతే,
నివృత్తోఽపి ప్రపంచో మే సత్యవద్భాతి సర్వదా, సర్పాదౌ రజ్జుసత్తేవ
బ్రహ్మసత్తేవ కేవలమ్, ప్రపంచాధారరూపేణ వర్తతేఽతో జగన్న హి,
యథేక్షురససంవ్యాప్తా శర్కరా వర్తతే తథా, అద్వయబ్రహ్మరూపేణ
వ్యాప్తోఽహం వై జగత్త్రయమ్, బ్రహ్మాదికీటపర్యంతాః ప్రాణినో మయి
కల్పితాః, బుద్బుదాదివికారాంతా స్తరంగా స్సాగరే యథా, తరంగ
స్థం ద్రవం సింధుర్న వాంఛతి యథా తథా, విషయానందవాంఛా మే
మాభూదానందరూపతః, దారిద్ర్యాశా యథా నాస్తి సంపన్నస్య య
థా మమ, బ్రహ్మానందే నిమగ్నస్య విషయాశా న తద్భవేత్, విషం
దృష్ట్వాఽమృతం దృష్ట్వా విషం త్యజతి బుద్ధిమాన్, ఆత్మాన మపి
దృష్ట్వాఽహ మనాత్మానం త్యజామ్యహమ్, ఘటావభాసకో భానుర్ఘట
నాశేన నశ్యతి, దేహావభాసక స్సాక్షీ దేహనాశేన నశ్యతి, న మే
బంధో న మే ముక్తి ర్న మే శాస్త్రం న మే గురుః, మాయామాత్ర వికా
సత్వా న్మాయాతీతోఽహ మద్వయః, ప్రాణా శ్చలంతు తద్ధర్మైః కామై
ర్వా హన్యతాం మనః, [1]స్వభావానందపూర్ణస్య మమ దుఃఖం కథం

1. ఆనందబుద్ధిపూర్ణస్య.

భవేత్, ఆత్మాన మంజసా వేద్మి క్వాప్యజ్ఞానం పలాయితమ్, కర్తృత్వమపి మే నష్టం కర్తవ్యం వాపి న క్వచిత్, బ్రాహ్మణ్యం కులగోత్రే చ నామసౌందర్యజాతయః, స్థూలదేహగతా ఏతే స్థూలాద్భిన్నస్య మేనహి, క్షుత్పిపాసాన్ధ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయోఽఖిలాః, లింగదేహగతా ఏతే హ్యలింగస్య నవిద్యతే, జడత్వ ప్రియమోదత్వధర్మాః కారణదేహగాః, నసంతి మమ నిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః, ఉలూకస్య యథాభాను రంధకారః ప్రతీయతే, స్వప్రకాశే పరానందే తమోమూఢస్య జాయతే, చక్షుర్దృష్టి నిరోధేఽభ్రైః సూర్యో నాస్తీతి మన్యతే, తథా జ్ఞానావృతో దేహీ బ్రహ్మ నాస్తీతి మన్యతే, యథాఽమృతం విషా ద్భిన్నం విషదోషైర్నలిప్యతే, నస్పృశామి జడా ద్భిన్నో జడదోషాన్ప్రకాశతః, స్వల్పాఽపి దీపకణికా బహుళం నాశయే త్తమః, స్వల్పోఽపి బోధో[1]ప్యజ్ఞానం బహుళం నాశయే త్తథా, కాలత్రయే యథా సర్పో రజ్జౌ నాస్తి తథా మయి, అహంకారాదిదేహాంతం జగ న్నాస్త్యహ మద్వయః, చిద్రూపత్వా న్న మే జాడ్యం సత్యత్వా న్నానృతం మమ, ఆనందత్వా న్న మే దుఃఖ మజ్ఞానా ద్భాతి సత్యవత్, ఇత్యాత్మప్రబోధోపనిషదం ముహూర్త ముపాసిత్వా నచ పునరావర్తతే న చ పునరావర్తత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి ఆత్మబోధోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

౪౩. అథర్వణీయ నారద పరివ్రాజకోపనిషత్

శ్లో. పారివ్రాజ్యధర్మపూగాఽలంకారా యత్ప్రబోధతః,
దశప్రణవలక్ష్యార్థం యాంతి తం రామమాశ్రయే.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

---

1. నిబోధం.

ప్ర థ మో ప దే శః.

పరివ్రాట్త్రిశిఖీసీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణాశరభం స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్. ఓం అథ కదాచి త్పరివ్రాజకాభరణో నారద స్సర్వలోక సంచారం కుర్వన్నపూర్వపుణ్యస్థలాని పుణ్యతీర్థాని తీర్థీ కుర్వ న్నవలోక్య చిత్తశుద్ధిం ప్రాప్య నిర్వైరశ్శాంతో దాంతస్సర్వతో నిర్వేద మాసాద్య స్వరూపానుసంధాన మనుసంధాయ నియమానందవిశేషగణ్యం మునిజనైరుపసంకీర్ణం నైమిశారణ్యం పుణ్యస్థల మవలోక్య సరిగమపధనిససంజ్ఞై ర్వైరాగ్యబోధకరై స్స్వరవిశేషైః ప్రాపంచిక పరాఙ్ముఖైర్హరికథాలాపై స్స్థావరజంగమనామకైర్భగవద్భక్తివిశేషై ర్నరమృగకింపురుషామరకిన్నరాప్సరోరగగణాంత్సంమోహయన్నాగతం బ్రహ్మాత్మజం భగవద్భక్తం నారద మవలోక్య ద్వాదశవర్షసత్రయాగోపస్థితాశ్శ్రుతాధ్యయనసంపన్నాస్సర్వజ్ఞాస్తపోనిష్ఠాపరాశ్చజ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నా శ్శౌనకాదిమహర్షయః, ప్రత్యుత్థానం కృత్వానత్వా యథోచితాతిథ్య పూర్వకముపవేశయిత్వా స్వయం సర్వే ఉప్యుపవిష్టా భోభగవన్ బ్రహ్మపుత్ర కథం ముక్త్యు పాయోఽస్మాకం వక్తవ్యమిత్యుక్త స్తాన్ స హోవాచ నారద స్సత్కులభవః ఉపనీతస్సమ్యగుపనయన పూర్వకం చతుశ్చత్వారింశ త్సంస్కార సంపన్న స్స్వాభిమతైకగురుసమీపే స్వశాఖాధ్యయనపూర్వకం సర్వవిద్యాభ్యాసం కృత్వా ద్వాదశవర్ష శుశ్రూషాపూర్వకం బ్రహ్మచర్యం పంచవింశతి వత్సరం గార్హస్థ్యం పంచవింశతి వత్సరం వానప్రస్థాశ్రమం తద్విధివత్క్రమాన్నిర్వర్త్య చతుర్విధబ్రహ్మచర్యం షడ్విధగార్హస్థ్యం చతుర్విధవానప్రస్థధర్మం సమ్యగభ్యస్య తదుచితం కర్మ సర్వం నిర్వర్త్య సాధనచతుష్టయసంపన్నస్సర్వసంసారోపరి మనోవాక్కాయకర్మభి ర్యథాశానివృత్త స్తథా వాసనైషణోపర్యపి నిర్వైర శ్శాంతో దాంతః సన్న్యాసీ పరమహంసాశ్రమేణాస్ఖలితః స్వస్వరూపధ్యానేన దేహత్యాగం కరోతి స ముక్తో భవతీ త్యుపనిషత్.

ద్వి తీ యో ప దే శః.

అథ హైనం భగవంతం నారదం సర్వే శౌనకాదయః పప్రచ్ఛుర్భో భగవం త్సన్న్యాస విధిం నోబ్రూహీతి తా నవలోక్య నారదస్త

త్స్వరూపం సర్వం పితామహాముఖేనైవ జ్ఞాతు ముచిత మిత్యుక్త్వా సత్రయాగ పూర్త్యనంతరం తైస్సహ సత్యలోకం గత్వా విధివ ద్బ్రహ్మనిష్ఠాపరం పరమేష్ఠినం నత్వా స్తుత్వా యథోచితం తదాజ్ఞ యా తైస్సహోపవిశ్య నారదః పితామహ మువాచ, గురు స్త్వం జనక స్త్వం సర్వవిద్యారహస్యజ్ఞ స్సర్వజ్ఞ స్త్వ మతో మదిష్టం రహస్య మేకం వక్తవ్యం త్వద్వినా మదభిమతరహస్యం వక్తుం క స్సమర్థః కిమి తిచే త్పారివ్రాజ్యస్వరూపక్రమం నో బ్రూహీతి నారదేన ప్రార్థితః పర మేష్ఠీ సర్వతస్సర్వానవలోక్య ముహూర్తమాత్రం సమాధినిష్ఠోభూత్వా సంసారార్తి నివృత్త్య న్వేషణ మితి నిశ్చిత్య నారదమవలోక్యతమాహ పితామహః, పురా మత్పుత్ర పురుషసూక్తోపనిష ద్రహస్యప్రకార నిరతిశయాకారావలంబినా విరాట్పురుషేణోపదిష్టం రహస్యం తే వివి చ్యోచ్యతే, తత్క్రమమతిరహస్యం బాఢ మవహితో భూత్వా శ్రూయతామ్, భో నారద విధివదాదా వనుపనీతోపనయనానంత రం తత్సత్కులప్రసూతః పితృమాతృవిధేయః పితృసమీపా దన్యత్ర సత్సంప్రదాయస్థం శ్రద్ధావంతం సత్కులభవం శ్రోత్రియం శాస్త్రవాత్స ల్యం గుణవంత మకుటిలం సద్గురు మాసాద్య నత్వా యథోపయోగ శుశ్రూషాపూర్వకం స్వాభిమతం విజ్ఞాప్య ద్వాదశవర్ష సేవాపురస్సరం సర్వవిద్యాభ్యాసం కృత్వా తదనుజ్ఞయా స్వకులానురూపామభిమత కన్యాం వివాహ్య పంచవింశతి వత్సరం గురుకులవాసం కృత్వాఽథగుర్వ నుజ్ఞయా గృహస్థోచితకర్మ కుర్వ న్దౌర్బ్రాహ్మణ్య నివృత్తి మేత్య స్వ వంశవృద్ధికామః పుత్ర మేక మాసాద్య గార్హస్థ్యోచిత పంచవింశతి వత్సరం తీర్త్వా పంచవింశతివత్సరపర్యంతం త్రిషవణముదక స్పర్శనపూర్వ కం చతుర్థకాల మేకవార మాహార మాహరన్[1]న్నయ మేకఏవ వనస్థో భూత్వా పురగ్రామప్రాక్తనసంచారం విహాయ నికరవిరహిత తదాశ్రిత కర్మోచితకృత్యం నిర్వర్త్య దృష్టశ్రవణ విషయవైతృష్ణ్య మేత్య చత్వా రింశ త్సంస్కారసంపన్న స్సర్వతో విరక్త శ్చిత్తశుద్ధిమేత్యాశాసూ యేర్ష్యాఽహంకారం దగ్ధ్వా సాధనచతుష్టయసంపన్న స్సన్యస్తు మర్హతీ త్యుపనిషత్.

1. నియమేనైవవన.

తృతీయోపదేశః.

అథ హైనం నారదః పితామహం పప్రచ్ఛ భగవన్ కేన సన్న్యాస స్సన్న్యాసాధి[1]కారీ వేత్యేవ మాదౌ సన్న్యాసాధికారిణం నిరూప్య పశ్చా త్సన్న్యాసవిధి రుచ్యతే, అవహిత శ్శృణు, [2]అథ షండః పతితోఽఙ్గవికల స్త్రైణో బధిరోఽర్భకో మూకః పాషండ శ్చక్రీలింగి వైఖానస హర ద్విజౌ భృతకాధ్యాపక శ్శిపివిష్టోఽనగ్నికో ఽవైరాగ్య వంతో ప్యేతే న సన్న్యాసార్హాస్సన్న్యస్తా యద్యపి మహావాక్యోపదేశే నాధికారిణః, పూర్వసన్న్యాసీ పరమహంసోధికారీ, పరేణై వాత్మన శ్చాపి పరస్యైవాత్మనా తథా, అభయం సమవాప్నోతి సపరివ్రా డితి స్మృతః, షండోఽథవికలోఽప్యంధో బాలక శ్చాపి పాతకీ, పతితశ్చ పర ద్వారీ వైఖానసహరద్విజౌ, చక్రీ లింగీ చ పాషండీ శిపివిష్టోఽప్యనగ్నికః, ద్విత్రివారేణ సన్న్యస్తో భృతకాధ్యాపకోఽపిచ, ఏతే నార్హంతి సన్న్యాస మాతురేణ వినా క్రమమ్, ఆతురస్య కథం కాలః కథ మార్య స్యసమ్మతః, ప్రాణస్యోత్క్రమణాసన్న కాలస్త్వాతురసంజ్ఞికః, నేతరస్త్వా తురః కాలో ముక్తిమార్గప్రవర్తకః, ఆతురేఽపిచ సన్న్యాసే తత్త న్మంత్రపురస్సరమ్, మంత్రావృత్తిం చ కృత్వైవ సన్న్యసేద్విధివద్బు ధః, ఆతురేఽపి క్రమేచాఽపి ప్రైషభేదో న కుత్రచిత్. నమంత్రం కర్మ రహితం కర్మ మంత్రమపేక్షతే, అకర్మమంత్రరహితం నాతో మంత్రం పరిత్యజేత్, మంత్రం వినా కర్మ కుర్యాద్భస్మన్యాహుతివద్భవేత్, విధ్యుక్తకర్మసంక్షేపా త్సన్న్యాస స్త్వాతుర స్స్మృతః, తస్మా దాతుర సన్న్యాసే మంత్రావృత్తివిధి ర్మునే, ఆహితాగ్నిర్విరక్త శ్చేద్దేశాంతర గతో యది, ప్రాజాపత్యేష్టి మప్స్వేవ నివృత్త్యైవాథ సన్న్యసేత్, మనసా వాథ విధ్యుక్త మంత్రావృత్త్యాథవా జలే, శ్రుత్యనుష్ఠాన మార్గేణ కర్మానుష్ఠాన మేవ వా, సమాప్య సన్న్యసే ద్విద్వా న్నోచే త్పాతిత్య మాప్నుయాత్, యదా మనసి సంజాతం వైతృష్ణ్యం సర్వ వస్తుషు, తదా సన్న్యాస మిచ్ఛంతి పతిత స్స్యా ద్విపర్యయే, విరక్తః ప్రవ్రజే ద్ధీమాన్ స రక్తస్తు గృహే వసేత్, సరాగో నరకం యాతి ప్రవ్రజన్ హి ద్విజాధమః, యస్యైతాని సుగుప్తాని జిహ్వోపస్థోదరం

1. కారీ వేతి ఏవ మాదౌ. 2. అంధ షండః.

రః, సన్న్యసే దకృతో ద్వాహో బ్రాహ్మణో బ్రహ్మచర్యవాన్, సంసార
మేవ 'నిస్సారం దృష్ట్వా సారదిదృక్షయా, ప్రవ్రజంత్యకృతోద్వాహాః
పరం వైరాగ్య మాశ్రితాః, ప్రవృత్తిలక్షణం కర్మ జ్ఞానం సన్న్యాస
లక్షణమ్, తస్మా జ్జ్ఞానం పురస్కృత్య సన్న్యసే దిహ బుద్ధిమాన్, యదాతు
విదితం తత్త్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనమ్, తదైకదండం సంగృహ్య
సోపవీతం శిఖాం త్యజేత్, పరమాత్మని యో రక్తో విరక్తోఽపరమాత్మని,
సర్వేషణావినిర్ముక్త స్స భైక్షం భోక్తు మర్హతి, పూజితో వందిత
శ్చైవ సుప్రసన్నో యథా భవేత్, తథా చే త్తాడ్య మాన స్తు తదా
భవతి భైక్షభుక్, అహమేవాక్షరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్య మవ్యయమ్,
ఇతి భావో ధ్రువో యస్య తదా భవతి భైక్షభుక్, యస్మిన్ శాంతి
శ్శమశ్శౌచం సత్యం సంతోష ఆర్జవమ్, [1]అకించిన్యమదంభశ్చ స కైవల్యాశ్ర
మేవసేత్, యదాన కురుతే భావం సర్వభూతేషుపాపకమ్, కర్మణా మనసా
వాచా తదా భవతి భైక్షభుక్, దశలక్షణకం ధర్మ మనుతిష్ఠన్ సమా
హితః, వేదాంతాన్ విధివచ్ఛ్రుత్వా సన్న్యసే దనృణో ద్విజః,
ధృతిః క్షమా దమ స్తేయం శౌచ మింద్రియ నిగ్రహః, [2]హ్రీర్విద్యా
సత్య మక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణమ్, అతీతా న్న స్మరే ద్భోగా
న్తథా నాగతా నపి. ప్రాప్తాంశ్చ నాభినందే ద్య స్స కైవల్యాశ్రమేవ
సేత్, అంతస్థానీంద్రియాణ్యంతర్బహిష్ఠాన్విషయా న్బహిః, శక్నోతి
య స్సదా కర్తుం స కైవల్యాశ్రమే వసేత్, ప్రాణే గతే యథా దేహ
స్సుఖం దుఃఖం న విందతి, తథా చే త్ప్రాణయుక్తోఽపి స కైవల్యాశ్ర
మేవసేత్, కౌపీనయుగళం కంథా దండఏకః పరిగ్రహః, యతేః పరమ
హంసస్య నాధికంతు విధీయతే, యదివా కురుతే రాగా దధికస్య పరిగ్ర
హమ్, రౌరవం నరకం గత్వా తిర్యగ్యోనిషు జాయతే, విశీర్ణా న్యమలా
న్యేవ చేలాని గ్రథితాని తు, కృత్వా కంథాం బహిర్వాసో ధారయే
ద్ధాతురంజితమ్, ఏకవాసా అవాసావా ఏకదృష్టి రలోలుపః, ఏక
ఏవ చరే న్నిత్యం వర్షాస్వేకత్ర సంవసేత్, కుటుంబం పుత్రదారాంశ్చ
వేదాంగానిచ సర్వశః, యజ్ఞం యజ్ఞోపవీతంచ త్యక్త్వా గూఢశ్చరేద్యతిః,

1. అకించన. 2. ధీ ర్విద్యా.

కామః క్రోధ స్తథా దర్పో లోభమోహాదయశ్చ యే, తాం స్త
ద్దోషాన్ పరిత్యజ్య పరివ్రాణ్నిర్మమో భవేత్, రాగద్వేషవియుక్తాత్మా
సమలోష్టాశ్మకాంచనః, ప్రాణిహింసా నివృత్తశ్చ ముని స్స్యాత్సర్వ
నిస్పృహః, దంభాహంకార నిర్ముక్తో హింసాపైశున్యవర్జితః, ఆత్మజ్ఞాన
గుణోపేతో యతి ర్మోక్ష మవాప్నుయాత్, ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన
దోష మృచ్ఛ త్యసంశయమ్, సన్నియమ్యతు తానేవ తత స్సిద్ధిం నియ
చ్ఛతి, న జాతుకామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి, హవిషా కృష్ణ
వర్త్మేవ భూయ ఏవాభివర్ధతే, శ్రుత్వా స్పృష్ట్వాచ భుక్త్వాచ దృష్ట్వా
ఘ్రాత్వాచ యో నరః, న హృష్యతి గ్లాయతి వా స విజ్ఞేయో జితేం
ద్రియః, యస్య వాఙ్మనసీ శుద్ధే సమ్యగ్గుప్తేచ సర్వదా, స వై సర్వ
మవాప్నోతి వేదాంతోపగతం ఫలమ్, సన్మానా ద్బ్రాహ్మణో నిత్య ముద్వి
జేత విషాదివ, అమృతస్యేవ చాకాంక్షే దవమానస్య సర్వదా, సుఖం
హ్యవమత శ్శేతే సుఖంచ ప్రతిబుధ్యతే, సుఖం చరతి లోకేఽస్మి న్నవ
మంతా వినశ్యతి, అతివాదాం స్తితిక్షేత నావమన్యేత కంచన, నచేమం
దేహ మాశ్రిత్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్, క్రుధ్యంతం న ప్రతిక్రుధ్యేదా
కృష్టః కుశలం వదేత్, సప్తద్వారావకీర్ణం చ న వాచ మనృతాం
వదేత్, అధ్యాత్మరతి రాసీనో నిరపేక్షో నిరాశిషః, ఆత్మనైవ సహా
యేన సుఖార్థీ విచరే దిహ, ఇంద్రియాణాం నిరోధేన రాగద్వేషక్షయే
నచ, అహింసయాచ భూతానా మమృతత్వాయ కల్పతే, అస్థిస్థూణం
స్నాయుబద్ధం మాంసశోణితలేపితమ్, చర్మావబద్ధం దుర్గంధి పూర్ణం
మూత్రపురీషయోః, జరాశోకసమావిష్టం రోగాయతనమాతురమ్,
రజస్వల మనిత్యంచ భూతావాస మిమం త్యజేత్, మాంసాసృక్పూయ
విణ్మూత్ర స్నాయుమజ్జాస్థిసంహతౌ, దేహే చే త్ప్రీతిమా న్మూఢో
భవితా నరకేఽపిసః, సా కాల[1]సూత్రపదవీ సా మహావీచివాగురా, సాసి
పత్రవనశ్రేణీ యా దేహేఽహ మితి స్థితిః, సా త్యాజ్యా సర్వయత్నేన
సర్వనాశేఽప్యుపస్థితే, స్పృష్టవ్యా సా నభవ్యేన సశ్వమాంసేవ పుల్కసీ,
ప్రియేషు స్వేషు సుకృత మప్రియేషుచ దుష్కృతమ్, విసృజ్య ధ్యాన
యోగేన బ్రహ్మాప్యేతి సనాతనమ్, అనేన విధినా సర్వాం స్త్యక్త్వా

1. పుత్ర.

సంగాం శ్శనైశ్శనైః, సర్వద్వంద్వై ర్వినిర్ముక్తో బ్రహ్మణ్యేవావతిష్ఠతి, ఏకఏవ చరే న్నిత్యం సిధ్యర్థమసహాయకః, సిద్ధి మేకస్య పశ్యన్ హి నజహాతి నహీయతే, కపాలం వృక్షమూలాని కుచేలాన్యసహాయతా, సమతా చైవ సర్వస్మి న్నేత న్ముక్తస్య లక్షణమ్, సర్వభూతహిత శ్శాంత స్త్రిదండీ సకమండలుః, ఏకారామః పరివ్రజ్య భిక్షార్థం గ్రామ మావిశేత్, ఏకో భిక్షు ర్యథోక్తస్స్యా ద్ద్వావేవ మిథునం స్మృతమ్, త్రయో గ్రామ స్సమాఖ్యాత ఊర్ధ్వం తు నగరాయతే, నగరం నహి కర్తవ్యం గ్రామేవా మిథునే తథా, ఏతత్త్రయం ప్రకుర్వాణ స్స్వధర్మాచ్చ్యవతే యతిః, రాజవార్తాదితేషాం స్యా ద్భిక్షావార్తా పరస్పరమ్, స్నేహపైశున్యమాత్సర్యం సన్నికర్షాన్నసంశయః, ఏకాకీ నిస్పృహ స్తిష్ఠే న్నహి కేన సహాలపేత్, దద్యాన్నారాయణేత్యేవం ప్రతివాక్యం సదా యతిః, ఏకాకీ చింతయే ద్బ్రహ్మ మనోవాక్కాయ కర్మభిః, మృత్యుం చ నాభినందేత జీవితం వా కథంచన, కాలమేవ ప్రతీక్షేత యావదాయు స్సమాప్యతే, నాభినందేత మరణం నాభినందేత జీవితమ్, కాలమేవ ప్రతీక్షేత నిర్దేశం భృతకో యథా, అజిహ్వ ష్షండకః పంగు రంధో బధిర ఏవచ, ముగ్ధశ్చ ముచ్యతే భిక్షు ష్షడ్భి రేతై ర్నసంశయః, ఇదం మృష్ట మిదం నేతి యోఽశ్న న్నపి న సజ్జతి, హితం సత్యం మితం వక్తి త మజిహ్వం ప్రచక్షతే, అద్య జాతాం యథా నారీం తథా షోడశ వార్షికీమ్, శతవర్షాం చ యోదృష్ట్వా నిర్వికార స్సషండకః, భిక్షార్థ మటనం యస్య విణ్మూత్రకరణాయచ, యోజనా న్నపరం యాతి సర్వథా పంగు రేవ సః, తిష్ఠతో వ్రజతోవాపి యస్య చక్షుర్న దూరగమ్, చతుర్యుగాం భువం ముక్త్వా పరివ్రాట్సోఽంధ ఉచ్యతే, హితాహితం మనోరామం వచ శ్శోకావహం తు యత్, శ్రుత్వాపి నశృణోతీవ బధిర స్సప్రకీర్తితః, సాన్నిధ్యే విషయాణాం య స్సమర్థో వికలేంద్రియః, సుప్తవద్వర్తతే నిత్యం సభిక్షుర్ముగ్ధ ఉచ్యతే, నటాదిప్రేక్షణం ద్యూతం ప్రమదాం సుహృదం తథా, భక్ష్యం భోజ్య ముదక్యాం చ షణ్ణపశ్యేత్క దాచన, రాగం ద్వేషం మదం మాయాం ద్రోహం మోహం పరాత్మసు, షడేతాని యతిర్నిత్యం మనసాపి న చింతయేత్, మంచకం శుక్లవస్త్రంచ స్త్రీకథాలౌల్య మేవచ, దివా స్వాపం చ యానంచ యతీనాం

పాతకాని షట్, దూరయాత్రాం ప్రయత్నేన వర్జయేదాత్మచింతకః
సదోపనిషదం విద్యా మభ్యసేన్ముక్తిహేతుకీమ్, నతీర్థసేవీ నిత్యం స
న్నోపవాస పరో యతిః, నచాధ్యయన శీల స్స్యాన్న వ్యాఖ్యాన ప
[1]భవేత్, అపాప మశఠం వృత్త మజిహ్మం నిత్య మాచరేత్, ఇంద్రియా
ణి సమాహృత్య కూర్మోఽంగానీవ సర్వశః, క్షీణేంద్రియమనోవృత్తి
రాశీ ర్నిష్పరిగ్రహః, నిర్ద్వంద్వో నిర్ణమస్కారో నిస్స్వధాకార ఏవ
నిర్మమో నిరహంకారో నిరపేక్షో నిరామిషః, వివిక్తదేశసంసక్తో ము
తే నాత్ర సంశయ ఇతి. అప్రమత్తః కర్మభక్తి జ్ఞానసంపన్న స్వ
తంత్రో వైరాగ్యమేత్య బ్రహ్మచారీ గృహీ వానప్రస్థో
ముఖ్యవృత్తికా[2]వి ద్బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవే ద్గృహా ద
భూత్వా ప్రవ్రజేద్యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యా దేవ ప్రవ్రజే ద్గృ
ద్వా వనాద్వా థ పునరవ్రతీ వా వ్రతీవా స్నాతకో వా స్నాతకో
ఉత్సన్నాగ్నిరగ్నికో వా యదహ రేవ విరజేత్తదహరేవ ప్రవ్రజే
కే ప్రాజాపత్యామేవేష్టిం కుర్వం త్యథవా స కుర్యాదాగ్నేయ్యాం
కుర్యాదగ్నిర్హి ప్రాణః ప్రాణ మేవైతయా కరోతి [3]తస్మా త్త్రైధా
యా మేవ కుర్యా దేతయైవ త్రయో ధాతవో యదుత సత్వం రజ
మ ఇతి."అయంతే యోని ర్ఋత్వియో యతో జాతో అరోచథాః,
జాన న్నగ్న అరోహాథానో వర్ధయా రయి" మిత్యనేన మంత్రేణా
మాజిఘ్రే దేషవా వై అగ్నేర్యోని ర్యః ప్రాణః ప్రాణం గచ్ఛ స
యోనిం గచ్ఛ స్వాహేతి ఏవ మే వైతదా హాహవనీయా దగ్ని
హృత్య పూర్వవ దగ్ని మాజిఘ్రే ద్యదగ్నిం నవిందే దప్సు జుహుం
దాపో వై సర్వా దేవతా స్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోమి
హేతి హుత్వోద్ధృత్య తదుదకం ప్రాశ్నీయాత్, సాజ్యం హవి రన
యం [4]మోక్షద మతశిఖాం యజ్ఞోపవీతం పితరం పుత్రం కళత్రం
చాధ్యయనం మంత్రాంతరం విసృజ్యైవ పరివ్రజత్యాత్మవిన్మోక్ష
త్రై స్త్రేధా తదీయై ర్వేధై స్తద్బ్రహ్మ తదుపాసితవ్య మే వైత
పితామహం పునః పప్రచ్ఛ నారదః కథ మయజ్ఞోపవీతీ బ్రాహ్మణ

1. యతి. 2. చే. 3. పశ్చా. 4. మోపమితి.

త మాహ పితామహః, హృదిస్థా దేవతాస్సర్వాః హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠి
తాః, హృదిప్రాణశ్చ జ్యోతిశ్చ త్రివృత్సూత్రం విదుర్బుధాః, సశిఖం
వపనం కృత్వా బహిః సూత్రం త్యజే ద్బుధః, యదక్షరం పరం బ్రహ్మ
తత్సూత్ర మితి ధారయేత్, సూచనా త్సూత్ర మిత్యాహు స్సూత్రం
నామ పరంపదమ్, తత్సూత్రం విదితం యేన సవిప్రో వేదపారగః, యేన
సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ, తత్సూత్రం ధారయే ద్యోగీ
యోగవి త్తత్త్వదర్శనః, బహి స్సూత్రం త్యజే ద్విద్వా న్యోగ ముత్తమ
మాస్థితః, బ్రహ్మభావ మిదం సూత్రం ధారయే ద్య స్సచేతనః, ధార
ణా త్తస్య సూత్రస్య నోచ్ఛిష్టో నాశుచి ర్భవేత్, సూత్ర మంతర్గతంయే
షాం జ్ఞాన యజ్ఞోపవీతినామ్, తేవై సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోప
వీతినః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాననిష్ఠా జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం
తేషాం పవిత్రం జ్ఞాన ముచ్యతే, అగ్నే రివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞాన
మయీశిఖా, సశిఖీ త్యుచ్యతే విద్వా న్నేతరే కేశధారిణః, కర్మణ్యధికృ
తాయేతు వైదికే బ్రాహ్మణాదయః, తేభి ర్ధార్య మిదం సూత్రం క్రియాం
గం తద్ధివైస్మృతమ్, శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతంచ తన్మయమ్, బ్రా
హ్మణ్యం సకలం తస్య ఇతి బ్రహ్మవిదో విదు రితి. త దేతద్విజ్ఞాయబ్రా
హ్మణః పరివ్రాజ్యపరివ్రాడేకశాటీ ముండోఽపరిగ్రహ శ్శరీరక్లేశాసహి
ష్ణుశ్చే దథవా యథా విధి శ్చేజ్జాతరూపధరో భూత్వా స్వపుత్రమిత్ర
కళత్రాప్తబంధ్వాదీన్ స్వాధ్యాయం సర్వకర్మాణిచ సన్న్యస్యాయం, బ్ర
హ్మాండంచ సర్వం కౌపీనం దండ మాచ్ఛాదనంచ త్యక్త్వా ద్వంద్వసహి
ష్ణుర్న శీతం నచోష్ణం నసుఖం నదుఃఖం ననిద్రాం నమానావమానేచ
షడూర్మివర్జితో నిందాహంకారమత్సరగర్వదంభేర్ష్యాసూయేచ్ఛాద్వేష
సుఖదుఃఖకామక్రోధలోభమోహాదీన్విసృజ్య స్వవపుశ్శవాకారమివ
స్మృత్వా స్వవ్యతిరిక్తం సర్వ మంతర్బహి రమన్యమానః కస్యాపి వం
దన మకృత్వా న నమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకారో న నిం
దాస్తుతి ర్యాదృచ్ఛికో భవే ద్యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్ట స్సువర్ణాదీ న్నపరి
గ్రహే న్నావాహనం నవిసర్జనం నమంత్రం నామంత్రం నధ్యానంనోపాస
ననంలక్ష్యం నాలక్ష్యం నపృథ జ్నాపృథఙ్నత్వన్య త్రానికేత స్థిరమతిశ్శూ
న్యాగారవృక్షమూల దేవగృహ తృణకూటకులాలశాలాగ్నిహోత్రశా

లాగ్ని [1] దిగంతరనదీతటాకపులినభూగృహాకందర నిర్ఝరస్థండిలేషు వనే
వా శ్వేతకేతు ఋభునిదాఘజడభరతర్షభదూర్వాస సంవర్తక (సుసత్సు
జాత వై దేహా వటసిద్ధశుకవామదేవ (దత్తాత్రేయరైవతక (గోరక్షావ
ధూత) పదవ్యక్తలింగోవ్యక్తాచారో బాలోన్మత్తపిశాచవ దనున్మత్తోప్యు
న్మత్తవ దాచరన్ త్రిదండం శిక్యం పాత్రం కమండలుం కటిసూత్రం
కౌపీనం దండం వస్త్రం కమండలుం సర్వ మప్సు విసృజ్యాథ జాతరూ
పధరశ్చరే దాత్మాన మన్విచ్ఛే ద్యథా జాతరూపధరో నిర్ద్వంద్వో నిష్ప
రిగ్రహ స్తత్వ, బ్రహ్మమార్గే సమ్యక్సంపన్న శుద్ధమానసః ప్రాణసంధా
రణార్థం యథోక్తకాలే కరపాత్రేణాన్యేన వాయాచితాహార మాహ
రన్ లాభాలాభయో స్సమో భూత్వా నిర్మమశ్శుక్లధ్యాన పరాయ
ణో ధ్యాత్మనిష్ఠశ్శుభాశుభకర్మనిర్మూలనపరస్సన్యస్య పూర్ణానందైకబోధ
స్తద్బ్రహ్మాహ మస్మీతి, బ్రహ్మప్రణవ మనుస్మరన్ భ్రమరకీటన్యాయేన శరీ
రత్రయముత్సృజ్య సన్యాసేనైవ దేహత్యాగం కరోతి స కృతకృత్యో
భవతీత్యుపనిషత్.

చతుర్థోపదేశః.

త్యక్త్వా లోకాంశ్చ వేదాంశ్చ విషయానింద్రియాణిచ; ఆత్మ
న్యేవ స్థితో యస్తు సయాతి పరమాం గతిమ్, నామగోత్రాదివరణం
దేశకాలం శ్రుతం కులమ్, వయోవృత్తం వ్రతం శీలం ఖ్యాపయే న్నైవ
సద్యతిః, అసంభాషే త్స్త్రియాకాంచి త్పూర్వదృష్టాంచ న స్మరేత్,
కథాంచ వర్జయే త్తాసాం నపశ్యే ల్లిఖితా మపి, ఏతచ్చతుష్టయం
మోహా త్స్త్రీణా మాచరతో యతేః, చిత్తం విక్రియతే వశ్యం
తద్వికారా త్ప్రణశ్యతి, తృష్ణాక్రోధోఽనృతం మాయా లోభమోహౌ
ప్రియాప్రియే, శిల్పం వ్యాఖ్యానయోగశ్చ కామో రాగపరిగ్రహః,
అహంకారో మమత్వంచ చికిత్సా ధర్మసాహసమ్, ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవా
సశ్చ మంత్రౌషధగతాశిషః, ప్రతిషిద్ధాని చైతాని సేవమానో వ్రజే
దధః, ఆగచ్ఛ గచ్ఛ తిష్ఠేతి స్వాగతం సుహృదోఽపివా, సన్మాననంచ
నబ్రూయా న్ముని ర్మోక్షపరాయణః, ప్రతిగ్రహం నగృహ్ణీయా న్నైవ
చాన్యం ప్రదాపయేత్, ప్రేరయే ద్వా తథా భిక్షుః స్వప్నేపి న కదా

1. చిదంతర.

చన, జాయా భ్రాతృసుతాదీనాం బంధూనాంచ శుభాశుభమ్, శ్రుత్వా దృష్ట్వా న కంపేత శోకహర్షౌత్యజే ద్యతిః, అహింసా సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహః, అనౌద్ధత్య మదీనత్వం ప్రసాదస్థైర్య మార్జవం, అస్నేహో గురు శుశ్రూషా శ్రద్ధా క్షాంతి ర్దమశ్శమః, ఉపేక్షా స్థైర్యమాధుర్యే తితిక్షా కరుణా తథా, హ్రీస్తథా జ్ఞాన విజ్ఞానే యోగో లఘ్వశనం ధృతిః, ఏష స్వధర్మో విఖ్యాతో యతీనాం నియతాత్మనామ్, నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వస్థ స్సర్వత్ర సమదర్శనః, తురీయః పరమోహంస స్సాక్షా న్నారాయణో యతిః, ఏకరాత్రం వసేద్గ్రామే నగరే పంచరాత్రకమ్, సర్వాభ్యోఽన్యత్ర వర్షాసు సమాసాం శ్చతురో వసేత్, ద్విరాత్రం న వసేద్గ్రామే భిక్షుర్యది వసేత్తదా, రాగాదయః ప్రసజ్యేరన్ తేనాసౌ నారకీ భవేత్, గ్రామాంతే నిర్జనే దేశే నియతాత్మా నికేతనః, పర్యటే త్కీటవ ద్భూమౌ వర్షాస్వేకత్ర సంవసేత్, ఏకవాసా అవాసావా ఏకదృష్టి రలోలుపః, అదూషయన్ సతాం మార్గం ధ్యానయుక్తో మహీం చరేత్, శుచౌ దేశే సదా భిక్షుః స్వధర్మమనుపాలయన్, పర్యటేత సదా యోగీ వీక్షయన్వసుధాతలమ్, నరాత్రౌ నచ మధ్యాహ్నే సంధ్యయోర్నైవ పర్యటన్, నశూన్యే నచదుర్గేవా ప్రాణిబాధాకరే నచ, ఏకరాత్రం వసే ద్గ్రామే పట్టణేతు దినత్రయం, పురే దినద్వయం భిక్షు ర్నగరే పంచరాత్రకమ్, వర్షాస్వేకత్ర తిష్ఠేత స్థానే పుణ్యజలావృతే, ఆత్మవత్సర్వభూతాని పశ్య న్భిక్షు శ్చరే న్మహీమ్, అంధవ త్కుబ్జవ చ్చైవ బధిరోన్మత్త మూకవత్, స్నానం త్రిషవణం ప్రోక్తం బహూదకవనస్థయోః, హంసేతు సకృదేవస్యా త్పరహంసేన విద్యతే, మౌనం యోగాసనం యోగః తితిక్షైకాంతశీలతా, నిస్పృహత్వం సమత్వం చ సప్తైతాన్యేకదండినామ్, పరహంసాశ్రమస్థో హి స్నానాదేరవిధానతః, అశేష చిత్తవృత్తీనాం త్యాగం కేవల మాచరేత్, త్వఙ్మాంసరుధిరస్నాయు మజ్జా మేదోఽస్థి సంహతౌ. విణ్మూత్రపూయే రమతాం క్రిమీనాం కియదంతరమ్, క్వ శరీరమశేషాణాం శ్లేష్మాదీనాం మహాశయః, క్వచాంగ సౌరభీ శోభా కమనీయాదయో గుణాః, మాంసాసృక్పూ

యవిణ్మూత్ర స్నాయుమజ్జాస్థి సంహతౌ, దేహే చేత్ప్రీతిమా న్మూఢో భవితా నరకేఽపి సః, స్త్రీణా మవాచ్యదేశస్య క్లిన్ననాడీవ్రణస్య చ, అభేదేఽపి మనోభేదా జ్జనః ప్రాయేణ ఉచ్యతే, చర్మఖండం ద్విధా భిన్నమపానోద్గారదూషితమ్, యే రమంతి నమ స్తేభ్య స్సాహసం కి మతః పరమ్, న తస్య విద్యతే కార్యం న లింగంవా విపశ్చితః, నిర్మమో నిర్భయ శ్శాంతో నిర్ద్వంద్వోఽపర్ణభోజనః, మునిః కౌపీనవాసా స్స్య న్నగ్నో వా ధ్యానతత్పరః, ఏవం ధ్యానపరో యోగీ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే, లింగే సత్యపి ఖల్వస్మి న్జ్ఞాన మేవహి కారణమ్, నిర్మోక్షా యేహ భూతానాం లింగగ్రామో నిరర్థకః, య న్నసంతం నచాసంతం నాశ్రుతం నబహు శ్రుతమ్, నాసువృత్తం నదుర్వృత్తం వేద కశ్చిత్స బ్రాహ్మణః, తస్మాదలింగో ధర్మజ్ఞో బ్రహ్మా[1]వృత్త మనువ్రతమ్, గూఢధర్మాశ్రితో విద్వా నజ్ఞాత చరితం చరేత్, సందిగ్ధస్సర్వభూతానాం వర్ణాశ్రమవివర్జితః, అంధవ జ్జడవచ్చాపి మూకవచ్చ మహీం చరేత్, తం దృష్ట్వా శాంతమనసం స్పృహయ న్తి దివౌకసః, లింగాభావాత్తు కైవల్య మితి బ్రహ్మానుశాసన మితి. అథ నారదః పితామహం సన్న్యాసవిధిం నో బ్రూహీతి పప్రచ్ఛ పితామహ స్తథే త్యంగీకృత్య ఆతురేవా క్రమే వాపి తురీయాశ్రమస్వీకారార్థం కృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తపూర్వకమష్టశ్రాద్ధం కుర్యాత్ దేవర్షి దివ్య మనుష్యభూత పితృమాత్రాత్మే త్యష్ట శ్రాద్ధాది కుర్యాత్ ప్రథమం సత్యవసుసంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ దేవశ్రాద్ధే బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరాన్ ఋషిశ్రాద్ధే దేవర్షి క్షత్రర్షి మనుష్యర్షీన్ దివ్యశ్రాద్ధే వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ మనుష్యశ్రాద్ధే సనకసనందన సనత్కుమార సన త్సుజాతాన్ భూతశ్రాద్ధే పృథివ్యాదిపంచమహాభూతాని చక్షురాదిక రణానిచతుర్విధభూతగ్రామాన్ పితృశ్రాద్ధే పితృ పితామహ ప్రపితామ హాన్ మాతృశ్రాద్ధే మాతృపితామహీ ప్రపితామహీః ఆత్మశ్రాద్ధే ఆత్మ పితృపితామహాన్ జీవత్పితృక శ్చేత్పితరం త్యక్త్వా ఆత్మపితామహ ప్రపితా మహా నితి సర్వత్ర యుగ్మ క్లృప్త్యా బ్రాహ్మణానర్చయేత్, ఏకాధ్వర పక్షే అష్టాధ్వరపక్షే వాస్వశాఖానుగతమంత్రై రష్టశ్రాద్ధా న్యష్టదినేషువా. ఏక దినేవాపితృయాగో క్తవిధానేన బ్రాహ్మణా నభ్యర్చ్యభుక్త్యంతం యథా

1. వ్రత.

విధి నిర్వర్త్యపిండప్రదానాని నిర్వర్త్య సదక్షిణాతాంబూలైస్తోష యిత్వా బ్రాహ్మణా న్ప్రేషయిత్వా శేషకర్మసిధ్యర్థం సప్తకేశాన్వి సృజ్య శేషకర్మసిధ్యర్థం కేశాంత్సప్తవాద్వేజపస్సంక్షిప్య వాపయేత్, [1]కేశశ్మశ్రునఖాని చేతి సప్తకేశాన్ సంరక్ష్య కక్షోపస్థవర్జం క్షౌర పూర్వకం స్నాత్వా సాయం సంధ్యావందనం నిర్వర్త్య సహస్ర గాయత్రీం జప్త్వా బ్రహ్మయజ్ఞం నిర్వర్త్య స్వాధీనాగ్నిముపస్థాప్య స్వ శాఖోపసంహరణం కృత్వా తదుక్తప్రకారేణా జ్యాహుతి మాజ్యభా గాంతం హుత్వా హుతివిధిం సమాప్య ఆత్మాదిభి స్త్రివారం సక్తుప్రాశ నం కృత్వాఽఽచమనపూర్వక మగ్నిం సంరక్ష్య స్వయ మగ్నే రుత్త రతః కృష్ణాజినోపరి స్థిత్వా పురాణశ్రవణపూర్వకం జాగరణం కృత్వా చతుర్థయామాంతే స్నాత్వా తదగ్నౌ చరుం శ్రపయిత్వా పురుషసూక్త నాన్నం షోడశాహుతీర్హుత్వా విరజాహోమం కృత్వాఽఽథాచమ్య సదక్షిణం వస్త్రం సువర్ణపాత్రం ధేనుం దత్వా సమాప్య బ్రహ్మో ద్వాసనం కృత్వా, సం మాసించంత మరుత స్సమింద్ర స్సంబృహస్పతిః, సంమాయమగ్ని స్సించత్వాయుషా చ ధనేనచ, బలేనచవా ఆయుష్మం తం కరోతు మేతి, యాతే అగ్నే యజ్ఞియా తనూ స్తయే హ్యారో హాత్మాఽఽత్మాన మచ్ఛావసూని కృణ్వ న్నస్మేనర్యా పురూణి యజ్ఞో భూత్వా యజ్ఞమాసీద స్వాం యోనిం జాతవేదో భువ ఆజాయమాన స్సక్షయవ[2]ధీత్య నే నాగ్ని మాత్మ న్యారోప్య ధ్యాత్వాగ్నిం ప్రద క్షిణ నమస్కారపూర్వక ముద్వాస్య ప్రాత స్సంధ్యా ముపాస్య సహస్ర గాయత్రీ పూర్వకం సూర్యోపస్థానం కృత్వా నాభిదఘ్నోదక ముపా విశ్య అష్టదిక్పాలకార్ఘ్య పూర్వకం గాయత్ర్యుద్వాసనం కృత్వా సావి త్రీం వ్యాహృతిషు ప్రవేశయిత్వా, అహం వృక్షస్య రేరివ కీర్తిః పృష్ఠం గిరే రివ, ఊర్ధ్వ పవిత్రో వాజినీ వస్వమృత మస్మి, ద్రవిణగ్ం సువర్చసం, సుమేధా అమృతో క్షితః, ఇతి త్రిశంకో ర్వేదానువచనమ్, యశ్ఛందసా మృషభో విశ్వరూపః, ఛందోభ్యోఽధ్యమృతా త్సంబభూవ, సమేం ద్రో మేధయా స్పృణోతు, అమృతస్య దేవ ధారణో భూయాసమ్, శరీ రం మే విచర్షణం, జిహ్వా మే మధు త్తమా, కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువమ్,

1. పూర్వ. 2. హీ.

బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః శ్రుతం మే గోపాయ, దారై
షణాయాశ్చ ధనేషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్థితోఽహమ్,
ఓంభూః సన్న్యస్తం మయా, ఓం భువః సన్న్యస్తం మయా, ఓగ్
సువః సన్న్యస్తం మయా, ఓంభూర్భువస్సువ స్సన్న్యస్తం మయేతి,
మంద్ర మధ్య మ[1] తారధ్వనిభిః మనసా వాచోచ్చార్యాభయం సర్వ
భూతేభ్యో మత్తస్సర్వం ప్రవర్తతే స్వాహేత్యనేన జలం ప్రాశ్య
ప్రాచ్యాం దిశి పూర్ణాంజలిం ప్రక్షిప్యోం స్వాహేతి శిఖా ముత్పాట్య,
యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తాత్,
ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః,
యజ్ఞోపవీతంబహిర్న నివసే త్త్వమంతః ప్రవిశ్య మధ్యేహ్యజస్రం పర
మం పవిత్రం యశోబలం జ్ఞానం వైరాగ్యం మేధాం ప్రయచ్ఛేతి,
యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా ఉదకాంజలినా సహ ఓంభూః సముద్రం గచ్ఛ
స్వాహే త్యప్సు జుహుయా దోం భూః సన్న్యస్తం మయా ఓం భువః
సన్న్యస్తం మయా ఓగ్ంసువస్సన్న్యస్తం మయేతి త్రిరుక్త్వా త్రివారమభిమం
త్ర్యతజ్జలంప్రాశ్యాచమ్య ఓంభూః స్వాహేత్యప్సువస్త్రంకటిసూత్రమపివి
సృజ్య సర్వకర్మనివర్తకోఽహమితి స్మృత్వా జాతరూపధరో భూత్వా
స్వరూపానుసంధానపూర్వక మూర్ధ్వబాహు రుదీచీం గచ్ఛే త్పూర్వ
వద్విద్వత్సన్న్యాసీ చే ద్గురోః ప్రణవ మహావాక్యోపదేశం ప్రాప్య
యథాసుఖం విహరన్ మత్తః కశ్చి న్నాన్యో వ్యతిరిక్త ఇతి ఫలపత్రో
దకాహారః పర్వతవనదేవతాలయేషు సంచరేత్, సన్న్యస్యాథ దిగం
బరః, సకలసంచారకః సర్వదానందస్వానుభవైకపూర్ణహృదయః కర్మాతి
దూరలాభః ప్రాణధారణపరాయణ ఫలరసత్వక్పత్రమూలోదకై ర్మోక్షార్థీ
గిరికందరేషు విసృజే ద్దేహం స్మరన్ తారకమ్, వివిదిషాసన్న్యాసీ చే
చ్ఛతపథం గత్వాఽఽచార్యాదిభి ర్విప్రై స్తిష్ఠతిష్ఠమహాభాగ దండం
వస్త్రం కమండలుం గృహాణ ప్రణవ మహావాక్య గ్రహణార్థం గురునికట
మాగచ్ఛేదిత్యాదిష్ట ఆచార్యై ర్దండం కటిసూత్రం కౌపీనం శాటీమే
కాం కమండలుం పాదాది మస్తక ప్రమాణ మవ్రణం సమం సౌమ్య
మకాకపృష్ఠం సలక్షణం వైణవం దండ మేక మాచమనపూర్వకం

1. తాలజధ్వనిభిః.

సఖా మాగోపాయోజ స్సఖాయోఽసీంద్రస్య వజ్రోఽసి వార్త్రఘ్న
శ్శర్మ మే భవ యత్పాపం తన్నివారయేతి దండం పరిగ్రహే జ్జగజ్జీవనం
జీవనాధారభూతం మాతే మా మంత్రయస్వ సర్వదా సర్వసౌమ్యేతి
ప్రణవపూర్వకం కమండలుం పరిగృహ్య కౌపీనాధారం కటిసూత్రమో
మితి గుహ్యాచ్ఛాదనం కౌపీన మోమితి శీతవాతోష్ణ త్రాణకరం దేహై
కరక్షణం వస్త్ర మోమితి కటిసూత్రం కౌపీనం వస్త్ర మాచమనపూర్వ
కం యోగపట్టాభిషిక్తో భూత్వా కృతార్థోఽహమితి మత్వా స్వాశ్ర
మాచారపరో భవే దిత్యుపనిషత్,

పంచమోపదేశః

అథ హైనం పితామహం నారదః పప్రచ్ఛ, భగవం త్సర్వకర్మ
నివర్తక స్సన్న్యాస ఇతి త్వయైవోక్తః పున స్స్వాశ్రమాచార పరో భవే
దిత్యుచ్యతే, తతః పితామహ ఉవాచ, శరీరస్య దేహినో జాగ్రత్స్వప్న
సుషుప్తి తురీయావస్థా స్సంతి తదధీనాః కర్మజ్ఞానవైరాగ్య ప్రవర్తకాః
పురుషా జంతవ స్తదనుకూలాచారా స్సంతి తథైవచే ద్భగవం త్సన్న్యా
సాః కతి భేదా స్తదనుష్ఠాన భేదాః కీదృశా స్తత్త్వతోఽస్మాకం వక్తు
మర్హసీతి తథే త్యంగీకృత్య తం పితామహేన సన్న్యాసభేదై రాచార
భేదః కథితః కథ మితి చే త్తత్త్వత స్త్వేకఏవ సన్న్యాస అజ్ఞానేనా
శక్తివశా త్కర్మలోపశ్చ త్రైవిధ్య మేత్య వైరాగ్యసన్న్యాసో జ్ఞాన
సన్న్యాసో జ్ఞానవైరాగ్యసన్న్యాసః కర్మసన్న్యాస శ్చేతి చాతుర్విధ్యము
పాగత స్తద్యథేతి, దుష్టమదన భావా చ్చేతి విషయవైతృష్ణ్య మేత్య
ప్రాక్పుణ్యకర్మవశాత్సన్న్యస్త స్సవైరాగ్యసన్న్యాసీ, శాస్త్రజ్ఞానా త్పాప
పుణ్యలోకానుభవశ్రవణా త్ప్రపంచోపరతః క్రోధేర్ష్యాసూయాహం
కారాభిమానాత్మక సర్వసంసారం నివర్త్య దారైషణ ధనైషణలోకైష
ణాత్మక దేహవాసనాం శాస్త్రవాసనాం లోకవాసనాం త్యక్త్వా వమనాన్న
మివ ప్రాకృతికం సర్వ మిదం హేయం మత్వా సాధన చతుష్టయ
సంపన్నో య స్సన్న్యస్యతి సఏవ జ్ఞానసన్న్యాసీ, క్రమేణ సర్వ మభ్యస్య
సర్వమనుభూయ జ్ఞాన వైరాగ్యాభ్యాం స్వరూపానుసంధానేన
దేహ మాత్రావశిష్ట స్సన్న్యస్య జాతరూపధరో భవతి స జ్ఞానవైరాగ్య
సన్న్యాసీ, బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భూత్వా వానప్రస్థాశ్రమ

మేత్యవైరాగ్యాభావేఽప్యాశ్రమక్రమానుసారేణ యస్సన్న్యస్యతిసకర్మ
సన్న్యాసీ, బ్రహ్మచర్యేణ సన్న్యస్యసన్న్యాసా జ్జాతరూపధరో వైరాగ్య
సన్న్యాసీ, విద్వత్సన్న్యాసీ జ్ఞానసన్న్యాసీ వివిదిషా సన్న్యాసీ కర్మసన్న్యాసీ
చేతి చతుర్ధా, కర్మసన్న్యాసోఽపి ద్వివిధః, నిమిత్తసన్న్యాసోఽనిమిత్త
సన్న్యాస శ్చేతి, నిమిత్త స్త్వాతురః, అనిమిత్తః క్రమ సన్న్యాసః, ఆతుర
స్సర్వకర్మలోపః, ప్రాణస్యోత్క్రమణ కాలసన్న్యాస స్సనిమిత్త సన్న్యాసః,
దృఢాంగో భూత్వా సర్వం కృతకం నశ్వరమితి దేహాదికం సర్వం
హేయం ప్రాప్య, హగ్ంస శ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతి
థిర్దురోణ సత్, నృషద్వరసదృత సద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా
అద్రిజా ఋతం బృహత్, బ్రహ్మవ్యతిరిక్తం సర్వం నశ్వరమితి నిశ్చిత్య
క్రమేణ య స్సన్న్యస్యతి స సన్న్యాసోఽనిమిత్త సన్న్యాసః, సన్న్యాస
ష్షడ్విధో భవతి, కుటీచకో బహూదకో హంసః పరమహంసస్తు
రీయాతీతోఽవధూత శ్చేతి, కుటీచక శ్శిఖా యజ్ఞోపవీతదండ
కమండలుధరః కౌపీనకంథాధరః పితృమాతృగుర్వారాధనపరః పిఠరఖ
త్రశిక్యాదిమంత్రసాధనపర ఏకత్రాన్నాదనపరః శ్వేతోర్ధ్వపుండ్ర
ధారీ త్రిదండః, బహూదక శ్శిఖాకంథాదిధర స్త్రిపుండ్రధారీ కుటీ
కవత్సర్వసమో మధుకరవృత్త్యాష్టకబళాశీ, హంసో జటాధారీ త్రి
పుండ్రోర్ధ్వపుండ్రధారీ అసంక్లృప్తమధుకరాన్నాశీ కౌపీనఖండతుండ
ధారీ, పరమహంస శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతరహితః పంచగృహేష్వేకర
త్రాన్నాదానపరః కరపాత్రీ ఏకకౌపీనధారీ శాటీ మేకా మేకం వైణవ
దండం ఏకశాటీ ధరో వా భస్మోద్ధూళనపర స్సర్వత్యాగీ, తురీయా
తీతో గోముఖః ఫలాహారీ అన్నాహారీ చేద్గృహత్రయే దేహమాత్రా
శిష్టో దిగంబరః కుణపమివ శరీరవృత్తికః అవధూత స్త్వనియమ అభిశ
పతిత వర్జనపూర్వకం సర్వవర్ణేష్వ జగరవృత్త్యాహార పర స్స్వరూపాను
సంధానపరః, ఆతురో జీవతి చేత్, క్రమసన్న్యాసః కర్తవ్యః, కుటీచ
బహూదక హంసానాం బ్రహ్మచర్యాశ్రమాది తురీయాశ్రమవత్ కుటీ
కాదీనాం సన్న్యాసవిధిః, పరమహంసాదిత్రయాణాం న కటిసూత్రం
కౌపీనం న వస్త్రం నకమండలుః నదండ స్సార్వవర్ణిక భిక్షాటనపరత్వం
జాతరూపధరత్వం విధి స్సన్న్యాసకాలే ప్యలంబుద్ధి పర్యంతం అధీత

తదనంతరం కటిసూత్రం కౌపీనం దండం వస్త్రం కమండలుం సర్వమప్సు
విసృజ్యాథ జాతరూపధర శ్చరే న్నకంథాలేశో నాధ్యేతవ్యో నవక్త
వ్యో న శ్రోతవ్య మన్య త్కించి త్ప్రణవాదన్యం నతర్కం పఠే న్నశబ్ద
మపి బహూంఛబ్దా న్నాధ్యాయే న్న మహ ద్వాచో విగ్లాపనం గిరా
ప్రాణ్యాదీనాంసంభాషణంనాన్యభాషావిశేషణంనశూద్రస్త్రీపతితోదక్యాది
సంభాషణం న యతేర్దేవపూజానోత్సవదర్శనం తీర్థయాత్రావృత్తిః,
పున ర్యతివిశేషః కుటీచకస్యైత్యైకత్ర భిక్షా బహూదక స్యా సంక్లప్త
మాధూకరం హంసస్యాష్టగృహే ష్వష్టకబళం పరమహంసస్య పంచ
గృహేషు కరపాత్రంఫలాహారగోముఖం తురీయాతీతస్యావధూతస్యా
జగరవృత్తి స్సార్వవర్ణికేషు యతిర్నై [1]కరాత్రీర్వసే న్నకస్యాపి నమేత్తు
రీయాతీతావధూతయోః న జ్యేష్ఠో యో నస్వరూపజ్ఞో జ్యేష్ఠోఽపికనిష్ఠో
హస్తాభ్యాం నద్యుత్తరణం నకుర్యా న్నవృక్ష మారోహే న్నయానాది
రూఢో నక్రయవిక్రయపరో న కించిద్వినిమయపరో నదాంభికో నానృత
వాదీ నయతేః కించిత్కర్తవ్యమ స్త్యస్తిచే త్సాంకర్యం తస్మా న్మననాదౌ
సన్న్యాసినా మధికారః, ఆతురకుటీచకయోః భూలోకభువర్లోకౌ
బహూదకస్య స్వర్గలోకో హంసస్య తపోలోకః పరమహంసస్య సత్య
లోక స్తురీయాతీతావధూతయో స్స్వాత్మన్యేవ కైవల్యం స్వరూపాను
సంధానేన భ్రమర కీటన్యాయవత్. యం యంవాపి స్మరన్ భావం త్యజ
త్యంతే కళేబరం, తంతమేవ సమాప్నోతి నాన్యథాశ్రుతిశాసనమ్,తదేవం
జ్ఞాత్వా స్వరూపానుసంధానం వినాఽన్యథాఽఽచారపరో నభవేత్తదా
చారవశా త్తత్తల్లోక ప్రాప్తిర్జ్ఞానవైరాగ్య సంపన్నస్య స్వస్మిన్నేవముక్తి
రితి న సర్వత్రాచారప్రసక్తిస్తదాచారో జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిష్వేక
శరీరస్యజాగ్రత్కాలే విశ్వ స్స్వప్నకాలే తైజస స్సుషుప్తికాలే
ప్రాజ్ఞ [2]అవస్థాభేదా దవస్థేశ్వరభేద స్తాసు చతుర్దశకరణానాం బాహ్య
వృత్తయో ఽంతర్వృత్తయ స్తేషా ముపాదానకారణం వృత్తయ
శ్చత్వారః మనోబుద్ధిరహంకార శ్చిత్తంచేతి తత్తద్వృత్తివ్యాపార
భేదేన పృథగాచారభేదః, నేత్రస్థం జాగరితం విద్యా త్కంఠే
స్వప్నం సమావిశత్, సుషుప్తం హృదయస్థం తు తురీయం మూర్ధ్నిసం

1. కత్ర వసేన్న. 2. కార్యభేదాత్కారణభేద.

స్థితమ్, తురీయ మక్షర మితి జ్ఞాత్వా జాగరితే సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ యద్యచ్ఛ్రుతం యద్యద్దృష్టం తత్తత్సర్వమవిజ్ఞాత మివ యోవసే త్తస్య స్వప్నావస్థాయా మపి తాదృగవస్థా భవతి సజీవన్ముక్త ఇతి వదంతి సర్వ శ్రుత్యర్థ ప్రతిపాదనమపి తస్యైవముక్తి రితి భిక్షు ర్నైహికాముష్మికా పేక్షా యద్యపేక్షాఽస్తిచే త్తదనురూపోభవతి స్వరూపానుసంధాన వ్యతిరిక్తాన్యశాస్త్రాభ్యాసై రుష్ట్రకుంకుమ భారవద్వ్యర్థో న యోగ శాస్త్రప్రవృత్తి ర్నసాంఖ్య శాస్త్రాభ్యాసో నమంత్రతంత్రవ్యాపారఇతర శాస్త్రప్రవృత్తిర్యతే రస్తిచే చ్ఛవాలంకారవ చ్చర్మకారవ దతి విదూర కర్మాచారవిద్యాదూరో నప్రణవకీర్తనపరో యద్యత్కర్మకరోతి తత్తత్ఫల మనుభవతి ఏరండతైలఫేనవదతస్సర్వం పరిత్యజ్య తత్ప్రసక్తం మనో దండం కరపాత్రం దిగంబరం దృష్ట్వా పరివ్రజేద్భిక్షుః, బాలోన్మత్త పిశాచవన్మరణం జీవితం వా నకాంక్షేత కాలమేవ ప్రతీక్షేత నిర్దేశ భృతకన్యాయేన పరివ్రాడితి, తితిక్షాజ్ఞానవైరాగ్యశమాది గుణ వర్జితః, భిక్షామాత్రేణ జీవీ స్యాత్సయతిర్యతివృత్తిహా, నదండ ధారణేన నముండనేన వేషేణ నడంభాచారేణ ముక్తిః, జ్ఞానదండో ధృతో యేన ఏకదండీ సఉచ్యతే, కాష్ఠదండో ధృతో యేన సర్వాశీ జ్ఞానవర్జితః, సయాతి నరకా న్ఘోరాన్ మహారౌరవ సంజ్ఞితాన్, ప్రతిష్ఠా సూకరీ విష్ఠా సమాగీతా మహర్షిభిః, తస్మా దేనాం పరిత్యజ్య కీటవ త్పర్యటే ద్యతిః, అయాచితం యథాలాభం భోజనాచ్ఛాదనం భవేత్, పరేచ్ఛయాచ దిగ్వాసా స్స్నానం కుర్యాత్పరేచ్ఛయా, స్వప్నేఽపి యో హి యుక్తస్స్యాజ్జాగ్రతీవ విశేషతః, ఈదృక్చేష్ట స్స్మృతశ్శ్రేష్ఠోవరిష్ఠో బ్రహ్మవాదినామ్, అలాభేన విషాదీస్యాల్లాభేచైవనహర్షయేత్, ప్రాణయా త్రికమాత్ర స్స్యాన్మాత్రాసంగాద్వినిర్గతః, అభిపూజితలాభాంశ్చ జుగుప్సే తైవసర్వశః, అభిపూజితలాభైస్తు యతిర్ముక్తోఽపిబధ్యతే, ప్రాణయాత్రాని మిత్తంచేత్ వ్యంగారే భుక్తవజ్జనే, కాలే ప్రశస్తవర్ణానాంభిక్షార్థంపర్యటే ద్గృహాన్, పాణిపాత్రశ్చర న్యోగీ నాసకృద్భైక్ష మాచరేత్, తిష్ఠ న్భుంజ్యా చ్చరన్ భుంజ్యా న్మధ్యే నాచమనంతథా, అబ్ధివ ధృతమర్యా దా భవంతి విశదాశయాః, నియతిం న విముంచంతి మహాంతో భాస్క రా ఇవ, ఆస్యేసతు యదాహారం గోవ న్మృగయతే మునిః, తదా సమ

స్స్మృతిష్వ సర్వేషు సోఽమృతత్వాయ కల్పతే, అనింద్యం వై వ్రజేద్గేహం నింద్యం గేహంతు వర్జయేత్, అనావృతే విశేద్ద్వారి గేహేనైవావృతే వ్రజేత్, పాంసునా చ ప్రతిచ్ఛన్నశూన్యాగారప్రతిశ్రయః, వృక్షమూలనికేతోవా త్యక్తసర్వప్రియాప్రియః. యత్రాస్తమితశాయీ స్యాన్నిరగ్నిరనికేతనః, యథాలబ్ధోపజీవీ స్యాన్మునిర్దాంతో జితేంద్రియః. నిష్క్రమ్య వనమాస్థాయ జ్ఞానయజ్ఞో జితేంద్రియః, కాలకాంక్షీ చరన్నేవ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే, అభయం సర్వభూతేభ్యో దత్వాచరతి యో మునిః, న తస్య సర్వభూతేభ్యో భయముత్పద్యతే క్వచిత్, నిర్మానశ్చానహంకారో నిర్ద్వంద్వశ్ఛిన్నసంశయః, నైవక్రుధ్యతి నద్వేష్టి నానృతం భాషతే గిరా, పుణ్యాయతనచారీచ భూతానామవిహింసకః, కాలే ప్రాప్తే భవేద్భైక్షం కల్ప్యతే బ్రహ్మభూయకే, వానప్రస్థగృహస్థాభ్యాం నసంసృజ్యేత కర్హిచిత్, అజ్ఞాతచర్యాం లిప్సేత నచైనం హర్ష ఆవిశేత్, అధ్వా సూర్యేణ నిర్దిష్టః కీటవద్విచరేన్మహీమ్, ఆశీర్యుక్తాని కర్మాణి హింసాయుక్తాని యానిచ, లోకసంగ్రహయుక్తాని నైవకుర్యాన్నకారయేత్, నాసచ్ఛాస్త్రేషు సజ్జేత నోపజీవేత జీవికామ్, అతివాదాంస్త్యజేత్తర్కాన్ పక్షం కంచన నాశ్రయేత్, న శిష్యాననుబధ్నీత గ్రంథాన్నైవాభ్యసేద్బహూన్, నవ్యాఖ్యాముపయుంజీత నారంభానారభేత్క్వచిత్, అవ్యక్తలింగోఽవ్యక్తార్థో మునిరున్మత్తబాలవత్, కవిర్మూకవదాత్మానం తద్దృష్ట్యా దర్శయేన్నృణామ్, నకుర్యాన్నవదేత్కించిన్నధ్యాయేత్సాధ్వసాధువా, ఆత్మారామోఽనయా వృత్త్యా విచరేజ్జడవన్మునిః, ఏకశ్చరేన్మహీమేతాం నిస్సంగస్సంయతేంద్రియః, ఆత్మరతిక్రీడ ఆత్మరాత్మవాన్ త్సమదర్శనః, బుధో బాలకవత్క్రీడః కుశలో జడవచ్చరేత్, వదేదున్మత్తవద్విద్వాన్ గోచర్యాం నైగమశ్చరేత్, క్షిప్తోఽవమానితో సద్భిః [1]ప్రబుద్ధోఽసూయితోఽపి వా, తాడితస్సన్నిరుద్ధోవా వృత్త్యావా పరితాపితః, విష్ఠితో మూత్రితో వాజ్ఞైర్బహుధైవం ప్రకంపితః, శ్రేయస్కామః కృచ్ఛ్రగత ఆత్మనాఽఽత్మాన ముద్ధరేత్, సమ్మానం పరాంహానిం యోగర్ద్ధేః కురుతేయతః, జనేనావమతో యోగీ యోగసిద్ధిం చ విందతి, తథాచరేత వై యోగీ సతాం

1. ప్రలబ్ధో.

వర్తనదూషయన్, జనా యథావమన్యేర న్గచ్ఛేయుర్నైవ సంగతిమ్,
జరాయుజాండజాదీనాం వాఙ్మనఃకాయకర్మభిః, యుక్తంకుర్వీత నద్రోహం
సర్వసంగాంశ్చ వర్జయేత్, కామక్రోధౌ తథా దర్పలోభమోహాదయ
శ్చయే, తాంస్తు దోషా న్పరిత్యజ్య పరివ్రాడ్భయవర్జితః, భైక్షాశనంచ
మౌనత్వం తపో ధ్యానం విశేషతః, సమ్యగ్జ్ఞానంచ వైరాగ్యం ధర్మో
యం భిక్షుకే మతః, కాషాయవాసాస్సతతం ధ్యానయోగపరాయణః,
గ్రామాంతే వృక్షమూలే వా వసే ద్దేవాలయేఽపివా, భైక్షేణ వర్తయే
న్నిత్యం నైకాన్నాశీ భవే త్క్వచిత్, చిత్తశుద్ధిర్భవేద్యావ త్తావన్ని
త్యం చరే త్సుధీః, తతః ప్రవ్రజ్య శుద్ధాత్మా సంచరే ద్యత్రకుత్రచిత్,
బహిరంతశ్చ సర్వత్ర సంపశ్యన్ హి జనార్దనమ్, సర్వత్ర విచరే న్మౌనీ
వాయువద్వీతకల్మషః, సమదుఃఖసుఖః క్షాంతో హస్తప్రాప్తంచ
భక్షయన్, నిర్వైరేణ సమం పశ్యన్ ద్విజగోఽశ్వమృగాదిషు,
భావయ న్మనసా విష్ణుం పరమాత్మాన మీశ్వరమ్, చిన్మయం పరమా
నందం బ్రహ్మైవాహ మితి స్మరన్, జ్ఞాత్వైవం మనోదండం ధృత్వా
ఆశానివృత్తో భూత్వా ఆశాంబరధరో భూత్వా సర్వదా మనోవా-
క్కాయకర్మభి స్సర్వసంసార ముత్సృజ్య ప్రపంచావాఙ్ముఖస్స్వరూ
పానుసంధానేన భ్రమరకీటన్యాయేన ముక్తో భవతీత్యుపనిషత్.

షష్ఠోపదేశః.

అథ నారదః పితామహ మువాచ - భగవన్ తదభ్యాసవశా
ద్భ్రమరకీటన్యాయవ త్తదభ్యాసః కథమితి, త మాహ-పితామహస్సత్య
వాక్ జ్ఞానవైరాగ్యాభ్యాం విశిష్టదేహావశిష్టో వసేత్, జ్ఞానం శరీరం
వైరాగ్యం జీవనం విద్ధి శాంతి దాంతీ నేత్రే మనో ముఖం బుద్ధిః
కళాః పంచవింశతితత్త్వాన్యవయవా న్యవస్థాపంచమహాభూతాని కర్మభ
క్తిజ్ఞానవైరాగ్యాని శాఖాజాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తితురీయావస్థా శ్చతుర్ద
శకరణాని పంక స్తంభాకారాణీతి, ఏవమపి నావ[1]మపి పంకం కర్ణధార
ఇవ యంతేవ గజం స్వబుద్ధ్యా స్వవశీకృత్య స్వవ్యతిరిక్తం సర్వం
కృతకం నశ్వర మితి మత్వా విరక్తః పురుష స్సర్వదా బ్రహ్మాహ మితి
వ్యవహరే న్నాన్యత్కించి ద్వేదితవ్యం స్వవ్యతిరేకేణ జీవన్ముక్తో వసే
త్కృతకృత్యో భవతి న నాహం బ్రహ్మేతి వ్యవహరే త్కింతు బ్రహ్మా

1. మతి.

హామస్మీత్యజస్రం జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిషు తురీయావస్థాం ప్రాప్య తురీయాతీతత్వం వ్రజే ద్దివం జాగ్ర న్నక్తం స్వప్నం సుషుప్త మర్ధరాత్రం గతమిత్యేకావస్థాయాం చతస్రోఽవస్థాస్త్వేకైక కరణాధీనానాం చతుర్దశ కరణానాం వ్యాపారాశ్చక్షురాదీనాం చక్షుషో రూపగ్రహణం శ్రోత్రయో శ్శబ్దగ్రహణం జిహ్వాయా రసాస్వాదనం ఘ్రాణస్య గంధగ్రహణం వచసో వాగ్వ్యాపారః పాణే రాదానం పాదయో స్సంచారః పాయో రుత్సర్గ ఉపస్థస్యానంద గ్రహణం త్వచః స్పర్శగ్రహణం తదధీనా చ విషయగ్రహణా బుద్ధి ర్బుద్ధ్యా బుధ్యతి చిత్తేన చేతయత్యహంకారేణాహంకరోతి విసృజ్య జీవ ఏతాం దేహాభిమానేన జీవో భవతి గృహాభిమానేన గృహస్థఇతి శరీరే జీవ స్సంచరతి ప్రాగ్దళే పుణ్యావృత్తి రాగ్నేయ్యాం నిద్రాలస్యే దక్షిణాయాం క్రౌర్యబుద్ధి ర్నైరృత్యాం పాపబుద్ధిః పశ్చిమే క్రీడారతి ర్వాయవ్యాం గమనే బుద్ధి రుత్తరే శాంతి రీశాన్యే జ్ఞానం కర్ణికాయాం వైరాగ్యం కేసరే ప్యాత్మ చింతా ఇత్యేవం వక్త్రం జ్ఞాత్వా జీవదవస్థాం ప్రథమం జాగ్ర ద్ద్వితీయం స్వప్నం తృతీయం సుషుప్తం చతుర్థం తురీయం చతుర్భి ర్విరహితం తురీయాతీతం విశ్వతైజసప్రాజ్ఞతటస్థభేదై రేకఏవ ఏకో దేవ స్సాక్షీ నిర్గుణశ్చ తద్బ్రహ్మాహ మితి వ్యాహరే న్నోచే జ్జాగ్రదవస్థాయాం జాగ్రదాది చతస్రోఽవస్థా స్స్వప్నే స్వప్నాది చతస్రోఽవస్థాస్సుషుప్తే స్సుషుప్త్యాది చతస్రోఽవస్థా స్తురీయే తురీయాది చతస్రోఽవస్థా న త్వేవం తురీయాతీతస్య నిర్గుణస్య స్థూలసూక్ష్మకారణ రూపై ర్విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞేశ్వరై స్సర్వావస్థాసు సాక్షీత్వే కఏవావతిష్ఠతే, ఉత తటస్థో ద్రష్టా తటస్థో నద్రష్టా ద్రష్టృత్వా న్న ద్రష్టైవ కర్తృత్వ భోక్తృత్వాహంకారాదిభి స్స్పృష్టో జీవో జీవేతరో నస్పృష్టో జీవోఽపి నస్పృష్ట ఇతిచే న్నజీవాభిమానేన క్షేత్రాభిమానశ్శరీరాభిమానేన జీవత్వం జీవత్వం ఘటాకాశమహాకాశవ ద్వ్యవధాన మస్తి వ్యవధానవశాదేవ హంసస్సోఽహ మితి మంత్రేణోచ్ఛ్వాస నిశ్వాసవ్యపదేశేనానుసంధానం కరోతి ఏవం విజ్ఞాయ శరీరాభిమానం త్యజేన్న శరీరాభిమానీ భవతి సఏవ బ్రహ్మేత్యుచ్యతే, త్యక్తసంగో జితక్రోధో

లఘ్వాహారో జితేంద్రియః, పిధాయ బుద్ధ్యా ద్వారాణి మనో ధ్యానే నివేశయేత్, శూన్యేష్వేవావకాశేషు గుహాసు చ వనేషుచ, నిత్యయుక్తస్సదా యోగీ ధ్యానం సమ్యగుపక్రమేత్, ఆతిథ్య శ్రాద్ధయజ్ఞేషు దేవయాత్రోత్సవేషుచ, మహాజనేషు సిద్ధ్యర్థీ న గచ్ఛేద్యోగవిత్క్వచిత్, యథైనమవమన్యంతే జనాః పరిభవంతిచ, తథా యుక్తశ్చరేద్యోగీ సతాం వర్త్మ న దూషయేత్, వాగ్దండః కర్మదండశ్చ మనోదండశ్చ తే త్రయః, యస్యైతే నియతా దండా స్స త్రిదండీ మహాయతిః, విధూమేచ ప్రశాంతేఽగ్నౌ యస్తు మాధూకరీం చరేత్, గృహేచవిప్రముఖ్యానాం యతి స్సర్వోత్తమస్స్మృతః, దండం భిక్షాం చ యః కుర్యాత్స్వధర్మే వ్యసనం వినా, యస్తిష్ఠతి న వైరాగ్యం యాతి నీచయతిర్హి సః, యస్మిన్ గృహే విశేషేణ లభేద్భిక్షాం చ వాసనాత్, తత్ర నో యాతి యో భూయస్స యతిర్నేతర స్స్మృతః, యశ్శరీరేంద్రియాదిభ్యో విహీనం సర్వసాక్షిణమ్, పారమార్థికవిజ్ఞానం సుఖాత్మానం స్వయం ప్రభమ్, పరతత్త్వం విజానాతి సోఽతివర్ణాశ్రమీ భవేత్, వర్ణాశ్రమాదయో దేహే మాయయా పరికల్పితాః, నాత్మనో బోధరూపస్య మమ తే సంతి సర్వదా, ఇతి యో వేద వేదాంతై స్సోఽతివర్ణాశ్రమీ భవేత్, యస్య వర్ణాశ్రమాచారో గళిత స్స్వాత్మదర్శనాత్ః స వర్ణానాశ్రమాం త్సర్వా నతీత్య స్వాత్మని స్థితః, యోఽతీత్య స్వాశ్రమా న్వర్ణా నాత్మన్యేవ స్థితః పుమాన్, సోఽతివర్ణాశ్రమీ ప్రోక్తస్సర్వవేదార్థవేదిభిః, తస్మాదన్యగతా వర్ణా ఆశ్రమా అపి నారద, ఆత్మన్యారోపితాస్సర్వే భ్రాన్త్యా తేనాత్మవేదినా, నవిధిర్ననిషేధశ్చనవర్జ్యావర్జ్యకల్పనా, బ్రహ్మవిజ్ఞానినామస్తి తథా నాన్యచ్చ నారద, విరజ్య సర్వభూతేభ్య ఆవిరించిపదాదపి, ఘృణాం విపాట్య సర్వస్మిన్ పుత్రమిత్రాదికేష్వపి, శ్రద్ధాళుర్ముక్తిమార్గేషు వేదాంతజ్ఞానలిప్సయా, ఉపాయనకరో భూత్వా గురుం బ్రహ్మవిదం వ్రజేత్, సేవాభిః పరితోష్యైనం చిరకాలం సమాహితః, సదా వేదాంతవాక్యార్థం శృణుయాత్సుసమాహితః, నిర్మమో నిరహంకార స్సర్వసంగవివర్జితః, సదా శాంత్యాదియుక్త స్సన్ ఆత్మన్యాత్మాన మీక్షతే, సంసారదోషదృష్ట్యైవ విరక్తిర్జాయతే సదా, విరక్తస్య తు సంసారా త్సన్న్యాస స్స్యా న్న సంశయః,

ముముక్షుః పరహంస సాఖ్య స్సాక్షా న్మోక్షైకసాధనమ్, అభ్యసే ద్బ్రహ్మ విజ్ఞానం వేదాంతశ్రవణాదినా, బ్రహ్మవిజ్ఞానలాభాయ పరహంససమాహ్వయః, శాంతిదాంత్యాభిస్సర్వైః సాధనైస్సహితో భవేత్, వేదాంతాభ్యాసనిరత శ్శాంతో దాంతో జితేంద్రియః, నిర్భయో నిర్మమో నిత్యో నిర్ద్వంద్వో నిష్పరిగ్రహః జీర్ణకౌపీనవాసా స్స్యాన్ముండీ నగ్నోఽథవా భవేత్, ప్రాజ్ఞో వేదాంతవిద్యోగీ నిర్మమో నిరహంకృతిః, మిత్రాదిషు సమో మైత్ర స్సమస్తేష్వేవ జంతుషు, ఏకో జ్ఞానీ ప్రశాంతాత్మా ససంతరతి నేతరః, గురూణాంచ హితే యుక్త స్తత్ర సంవత్సరం వసేత్, నియమేష్వప్రమత్తస్తు యమేషుచ సదా భవేత్, ప్రాప్యచాంతే తతశ్చైవ జ్ఞానయోగ మనుత్తమమ్, అవిరోధేన ధర్మస్య సంచరేత్పృథివీ మిమామ్, తత స్సంవత్సరస్యాంతే జ్ఞానయోగ మనుత్తమమ్, ఆశ్రమత్రయ ముత్సృజ్య ప్రాప్తశ్చ పరమాశ్రమమ్, అనుజ్ఞాప్య గురూంశ్చైవ చరేద్ధి పృథివీ మిమామ్, త్యక్తసంగో జితక్రోధో లఘ్వాహారో జితేంద్రియః,ద్వావిమా నవిరాజేతే విపరీతేన కర్మణా, నిరారంభో గృహస్థశ్చ కార్యవాంశ్చైవ భిక్షుకః, మాద్యతి.ప్రమదాం దృష్ట్వా సురాం పీత్వాచ మాద్యతి, తస్మా ద్దృష్టివిషాం నారిం దూరతః పరివర్జయేత్, సంభాషణం సహ స్త్రీభిరాలాపః ప్రేక్షణం తథా, నృత్తం గానం సహాసంచ పరివాదాంశ్చ వర్జయేత్, న స్నానం న జపః పూజా న హోమో నైవసాధనమ్, నాగ్నికార్యాదికార్యంచ నైతస్యాస్తీహ నారద, నార్చనం పితృకార్యంచ తీర్థయాత్రావ్రతానిచ, ధర్మాధర్మాదికం నాస్తి న విధిర్లౌకికీ క్రియా, సంత్యజేత్సర్వకర్మాణి లోకాచారం చ సర్వశః, క్రిమికీటపతంగాంశ్చ తథా యోగీ వనస్పతీన్, న నాశయే ద్బుధో జీవాన్ పరమార్థమతిర్యతిః, నిత్యమంతర్ముఖః స్వచ్ఛః ప్రశాంతాత్మా స్వపూర్ణధీః, అంతస్సంగం పరిత్యాగీ లోకే విహర నారద, నారాజకే జనపదే చరత్యేకచరో మునిః, నిస్తుతిర్నిర్నమస్కారో నిస్స్వధాకార ఏవచ, చలాచలనికేతశ్చ యతిర్యాదృచ్ఛికో భవేత్. ఇత్యుపనిషత్.

సప్తమోపదేశః.

అథ యతేర్నియమః కథమితి పృష్టం నారదం పితామహః పురస్కృత్య విరక్త స్సన్న్యసీ వర్షాసు ధ్రువశీలోఽష్టా మాసానేకాకీ చరే

నైకరాత్రం నివసేద్భిక్షుర్భయాత్సారంగవదేకత్ర న తిష్ఠేత్స్వగమన
నిరోధగ్రహణం న కుర్యాద్ధస్తాభ్యాం నద్యుత్తరణం న కుర్యాన్న వృక్షా
రోహణమపి న దేవోత్సవదర్శనం కుర్యాన్నైకత్రాశీ న బాహ్య
దేవతార్చనం కుర్యాత్స్వవ్యతిరిక్తం సర్వం త్యక్త్వా మధుకరవృత్త్యా
హారమాహరన్ కృశో భూత్వా మేదోవృద్ధిమకుర్వన్నాజ్యం రుధిర
మివ త్యజేదేకత్రాన్నం పలలమివ గంధలేపనమశుద్ధలేపనమివ
క్షారమంత్యజమివ వస్త్రముచ్ఛిష్టపాత్రమివాభ్యంగం స్త్రీసంగమివ
మిత్రాహ్లాదకం మూత్రమివ స్పృహాం గోమాంసమివ జ్ఞాతచరదేశం
చండాలవాటికామివ స్త్రియమహిమివ సువర్ణం కాలకూటమివ
సభాస్థలం శ్మశానస్థలమివ రాజధానీం కుంభీపాకమివ శవపిండవదేక
త్రాన్నం న దేహాంతరదర్శనం, ప్రపంచవృత్తిం పరిత్యజ్య స్వదేశ
ముత్సృజ్య జ్ఞాతచరదేశం విహాయ విస్మృత్య పదార్థం పునః ప్రాప్త
హర్ష ఇవ స్వమానందమనుస్మరన్ స్వశరీరాభిమానదేశవిస్మరణం మత్వా
స్వశరీరం శవమివ హేయముపగమ్య కారాగృహవినిర్ముక్తచోరవత్పు
త్రాప్తబంధుభవస్థలం విహాయ దూరతో వసేదయత్నేన ప్రాప్తమాహరన్
బ్రహ్మప్రణవధ్యానానుసంధానపరో భూత్వా సర్వకర్మవినిర్ముక్తః
కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యాదికం దగ్ధ్వా త్రిగుణాతీతః
షడూర్మిరహితః షడ్భావవికారశూన్యః సత్యవాక్ఛుచిరద్రోహీ గ్రామ ఏక
రాత్రం, పత్తనే పంచరాత్రం క్షేత్రే పంచరాత్రం తీర్థే పంచరాత్రమనికేతః
స్థిరమతిర్నానృతవాదీ గిరికందరేషు వసేత్ ఏక ఏవ ద్వౌ వా న చరేద్గ్రా
మం త్రిభిర్నగరం చతుర్గ్రామమిత్యేకశ్చరేద్భిక్షుశ్చతుర్దశకరణానాం
న తత్రావకాశం దద్యాత్తద్విచ్ఛిన్నజ్ఞానాద్వైరాగ్యసంపత్తిమనుభూయ
మత్తో న కశ్చిదన్యోఽతిరిక్త ఇత్యాత్మన్యాలోచ్య సర్వతః స్వరూపమేవ
పశ్యన్ జీవన్ముక్తిమవాప్య ప్రారబ్ధప్రతిభాసనాశపర్యంతం చతుర్విధం
స్వరూపం జ్ఞాత్వా దేహపతనపర్యంతం స్వరూపానుసంధానేన వసేత్
త్రిషవణస్నానం కుటీచకస్య బహూదకస్య ద్వివారం హంసస్యైకవారం
పరమహంసస్య మానసికస్నానం తురీయాతీతస్య భస్మస్నానమవధూతస్య
వాయవ్యస్నానమూర్ధ్వపుండ్రం కుటీచకస్య త్రిపుండ్రం బహూదకస్య
ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రం హంసస్య భస్మోద్ధూళనం పరమహంసస్య

తురీయాతీతస్య. తిలకపుండ్ర మవధూతస్య నకించి త్తురీయాతీతావధూత
యోః ఋతుక్షౌరం కుటీచకస్య ర్తు ద్వయక్షౌరం హంసస్య పరమహంసస్య
నక్షౌర మస్తిచే దయనక్షౌరం తురీయాతీతావధూతయో ర్నక్షౌరం
కుటీచకస్య ఏకాన్నం మాధూకరం బహూదకస్య హంస పరమహంస
యోః కరపాత్రం తురీయాతీతస్య గోముఖ మవధూతస్యా జగరవృత్తి
శ్శాటీద్వయం కుటీచకస్య బహూదక స్యైకశాటీ హంసస్య ఖండం
దిగంబరం పరమహంసస్య ఏకకౌపీనం వా తురీయాతీతావధూతయో
ర్జాతరూపధరత్వం హంసపరమహంసయో రజినం నత్వన్యేషాం కుటీచ
కబహూదకయోర్దేవార్చనం హంసపరమహంసయో ర్మానసార్చనం తు
రీయాతీతావధూతయో స్సోఽహంభావనా, కుటీచకబహూదకయోర్మం
త్రజపాధికారో హంసపరమహంస యో ర్ధ్యానాధికార స్తురీయాతీతావ
ధూతయో ర్నత్వన్యాధికారః కింతు తురీయాతీతావధూతయో ర్మహా
వాక్యోపదేశాధికారః పరమహంసస్యాపి, కుటీచకబహూదక హంసానాం
నాన్యస్యోపదేశాధికారః, కుటీచకబహూదకయో ర్మానుషప్రణవో
హంస పరమహంసయో రాంతరప్రణవ స్తురీయాతీతావధూతయోర్బ్ర
హ్మప్రణవః, కుటీచక బహూదకయోః శ్రవణం హంసపరమహంసయో
ర్మననం తురీయాతీతావధూతయో ర్నిదిధ్యాసనమ్ సర్వేషామాత్మాను
సంధానవిధి రిత్యేవం ముముక్షు స్సర్వదా సంసారతారకం తారక మను
స్మరన్ జీవన్ముక్తో వసే దధికార విశేషేణ కైవల్య ప్రాప్త్యుపాయ మన్వి
ష్యేద్యతి రిత్యుపనిషత్.

అష్టమోపదేశః.

అథ హైనం భగవంతం పరమేష్ఠినం నారదః పప్రచ్ఛ సంసార
తారకం ప్రసన్నో బ్రూహీతి తథేతి పరమేష్ఠీ వక్తుముపచక్రమే, ఓమితి
బ్రహ్మేతి వ్యష్టిసమష్టిప్రకారేణ, కా వ్యష్టిః కా సమష్టిస్సంహారప్రణవ
సృష్టిప్రణవశ్చాంతర్బహి శ్చోభయాత్మకత్వాత్త్రివిధో, బ్రహ్మ ప్రణవః,
అంతః, ప్రణవో వ్యావహారిక ప్రణవో బాహ్యప్రణవ ఆర్షప్రణవ ఉభ
యాత్మకో విరాట్ ప్రణవః, సంహారప్రణవో బ్రహ్మప్రణవోఽర్ధమాత్ర ప్రణవ
ఓమితి. బ్రహ్మ ఓ మిత్యేకాక్షర మంత్రః ప్రణవం విద్ధి సచాష్టధాభిద్యతే
అకార ఉకారో మకార అర్ధమాత్రా నాదబిందుకలాశక్తి శ్చేతి తం

నచత్వార అకారశ్చాయుతాఽవయవాన్విత ఉకార స్సహస్రావయ
వాన్వితో మకార శ్శతావయవోపేతోఽర్ధమాత్రా ప్రణవోఽనంతా
వయ వాకారః సగుణో విరాట్ప్రణవ స్సంహారో నిర్గుణప్రణవ ఉభ
యాత్మకోత్పత్తిప్రణవో యథాప్లుతో విరాట్ ప్లుతః ప్లుత స్సంహారఃవిరా
ట్ప్రణవ ష్షోడశమాత్రాత్మక షట్త్రింశ త్తత్త్వాతీతః, షోడశ మాత్రాత్మక
త్వం కథ మిత్యుచ్యతే, అకారః ప్రథమ ఉకారో ద్వితీయో మకార
స్తృతీయ అర్ధమాత్రశ్చతుర్థోనాదః పంచమో బిందు ష్షష్ఠీ కలా సప్త
మీకలాతీతాష్టమీ శాంతి ర్నవమీ శాంత్యతీతా దశమీ ఉన్మ న్యే
కాదశీ మనోన్మనీ ద్వాదశీ పురీ త్రయోదశీ మధ్యమా చతుర్దశీ పశ్యం
తీ పంచదశీ పరా షోడశీపునశ్చతుష్షష్టిమాత్రాప్రకృతి పురుషద్వైవిధ్య
మాసాద్యాష్టావింశ త్యుత్తర శతభేదమాత్రా స్వరూప మాసాద్యసగుణ
నిర్గుణత్వ ముపైత్యేకోఽపి బ్రహ్మ, ప్రణవః, సర్వాధారః పరంజ్యో
తిరేషసర్వేశ్వరో విభుః, సర్వదేవమయ స్సర్వ ప్రపంచాధారగర్భితః,
సర్వాక్షరమయః కాల స్సర్వాగమ మయ శ్శివః, సర్వశ్రుత్యుత్తమోమృ
గ్యస్సకలోపనిషన్మయః, భూతం భవ్యం భవిష్య ద్యత్త్రికాలోది తమ
వ్యయమ్, తదప్యోంకార మేవాయం విద్ధి మోక్షప్రదాయకమ్, తదేవా
త్మాన మిత్యేత ద్బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితమ్, తదేక మమృత మజర మనుభూ
యతథోమితి, స శరీరం సమారోప్య తన్మయత్వం తథోమితి, [1]త్రిశరీరం
స్వ మాత్మానం పరంబ్రహ్మ వినిశ్చిను, పరంబ్రహ్మానుసంద ధ్యాద్విశ్వా
దీనాం క్రమః క్రమాత్, స్థూలత్వా త్స్థూలభుక్త్వాచ్చ సూక్ష్మత్వా
త్సూక్ష్మభు క్పరమ్, ఐక్యత్వానందభోగాచ్చ సోఽయమాత్మా చతుర్వి
ధః, చతుష్పా జ్జాగరితః స్థూలః స్థూలప్రజ్ఞో హి విశ్వభుక్, ఏకోన
వింశతిముఖ స్సాష్టాంగ స్సర్వగః ప్రభుః, స్థూలభుక్ చతురాత్మాథ
విశ్వో వైశ్వానరః పుమాన్, విశ్వజి త్ప్రథమః పాదః స్వప్నస్థానగతః
ప్రభుః, సూక్ష్మప్రజ్ఞ స్స్వతోఽష్టాంగ ఏకో నాన్యః పరంతప, సూక్ష్మభు
క్చతురాత్మాథ తైజసో భూతరాడయమ్, హిరణ్యగర్భః స్థూలోఽంత
ర్ద్వితీయః పాద ఉచ్యతే, కామం కామయతే యావ ద్యత్ర సుప్తో
నకంచన, స్వప్నం పశ్యతి నైవాత్ర తత్సుషుప్త మపి స్ఫుటమ్, ఏకీభూ

1. అశరీరం.

తస్సుషుప్తస్థః ప్రజ్ఞానఘనవాం త్సుఖీ, నిత్యానందమయోఽప్యాత్మా సర్వ
జీవాంతరస్థితః, తథాప్యానందభుక్చేతోముఖస్సర్వగతోఽవ్యయః, చతు
రాత్మేశ్వరః ప్రాజ్ఞ స్తృతీయః పాదసంజ్ఞితః, ఏష సర్వేశ్వరశ్చైష
స్సర్వజ్ఞ స్సూక్ష్మభావనః, ఏషోఽంతర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభ
వాప్యయౌ, భూతానాం త్రయమప్యేతత్సర్వోపరమబాధకమ్,
తత్సుషుప్తంహి యత్స్వప్నం మాయామాత్రం ప్రకీర్తితమ్, చతుర్థశ్చ
తురాత్మాపి సచ్చిదేకరసోఽప్యయమ్, తురీయావసితత్వాచ్చ ఏకైకత్వా
నుసారతః, జ్ఞాతానుజ్ఞాత్రసుజ్ఞత్వా ద్వికల్పజ్ఞానసాధనమ్, వికల్పత్రయ
మత్రాపి సుషుప్తం స్వప్నమాంతరమ్, మాయామాత్రం విదిత్వైవం
సచ్చిదేకరసోఽప్యథ, విభక్తో హ్యయ మాదేశో న స్థూలప్రజ్ఞమన్వ
హమ్, న సూక్ష్మప్రజ్ఞ మత్యంతం న ప్రజ్ఞం న క్వచిన్మునే, నైవాప్రజ్ఞం
నోఽభయతః ప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞమాంతరమ్, నాప్రజ్ఞ మపి ప్రజ్ఞానఘనంచా
దృష్టమేవచ, తదలక్షణమగ్రాహ్య మవ్యవహార్య మచింత్య మవ్య
పదేశ్య మేకాత్మ ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శివం శాంత మద్వై
తం చతుర్థం మన్యంతే స బ్రహ్మప్రణవస్సవిజ్ఞేయో నాపర స్తురీయస్స
ర్వత్ర భానువ న్ముముక్షూణా మాధార స్స్వయంజ్యోతి ర్బ్రహ్మాకాశ
స్సర్వదా విరాజతే పరం బ్రహ్మత్వా దిత్యుపనిషత్.

నవమోపదేశః.

అథ పరబ్రహ్మస్వరూపం కథ మితి నారదః పప్రచ్ఛ తగ్ం హోవాచ
పితామహః, కిం బ్రహ్మస్వరూపమిత్యన్యోఽసావన్యోఽహమస్మీతి యే
విదుస్తే పశవో న స్వభావ పశవ స్త మేవం జ్ఞాత్వా విద్వాన్
మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే నాన్యః పంథావిద్యతేఽయనాయ, కాల
స్వభావో నియతి ర్యదృచ్ఛాభూతాని యోనిః పురుష ఇతి చింత్యమ్,
సంయోగ ఏషాం నత్వాత్మ భావా దాత్మాప్యనీశ స్సుఖదుఃఖ హేతోః,
తే ధ్యానయోగానుగతా అపశ్యన్ దేవాత్మశక్తిం స్వగుణైర్నిగూఢామ్,
యః కారణాని నిఖిలాని తాని కాలాత్మయుక్తాన్యధితిష్ఠత్యేకః, త
మేకస్మిన్ త్రివృతం షోడశాంతం శతార్ధారం వింశతి ప్రత్యరాభిః,
అష్టకైష్షడ్భిర్విశ్వరూపై కపాశం త్రిమార్గభేదం ద్వినిమిత్తైకమోహామ్,
పంచస్రోతోఽంబుం పంచయోన్యుగ్రవక్త్రాం పంచప్రాణోర్మిం పంచ

బుద్ధ్యాది మూలామ్, పంచావర్తాం పంచదుఃఖౌఘవేగాం పంచాశద్భే
దాం పంచపర్వామధీమః, సర్వాజీవే సర్వసంస్థే బృహంతే తస్మి
న్హంసో భ్రామ్యతే బ్రహ్మచక్రే, పృథగాత్మానం ప్రేరితారం చ మత్వా
జుష్ట స్తత స్తేనామృతత్వ మేతి, ఉద్గీథమేతత్పరమం తు బ్రహ్మ తస్మిం
స్త్రయం స్వప్రతిష్ఠాక్షరంచ, అత్రాంతరం వేదవిదో విదిత్వా లీనా
బ్రహ్మణి పరే తత్పరాయణాః, సంయుక్తమేతత్క్షరమక్షరం చ వ్యక్తా
వ్యక్తం భరతే విశ్వమీశః, అనీశశ్చాత్మా బుధ్యతే భోక్తృభావాత్
జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః, జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజావీశనీశావజా
హ్యేకా భోక్తృభోగార్థయుక్తా, అనంత శ్చాత్మా విశ్వరూపోహ్య
కర్తా త్రయం యదా విందతే బ్రహ్మ మేతత్, క్షరం ప్రధాన మమృ
తాక్షరం హరః క్షరాత్మానావీశతే దేవ ఏకః, తదభిధ్యానా ద్యోజ
నాత్తత్త్వభావా ద్భూయ శ్చాంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః, జ్ఞాత్వా
దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః క్షీణైః క్లేశై ర్జన్మమృత్యుప్రహాణిః, తస్యా
భిధ్యానాత్తృతీయం దేహభేదే విశ్వైశ్వర్యం కేవల ఆత్మకామః
ఏతద్జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మసంస్థం నాతఃపరం వేదితవ్యం హి కించిత్,
భోక్తా భోగ్యం ప్రేరితారం చ మత్వా।సర్వప్రోక్తం త్రివిధం బ్రహ్మమే
తత్, ఆత్మవిద్యా తపోమూలం తద్బ్రహ్మోపనిషత్పరమ్, య ఏవం విది
త్వా స్వరూప మేవానుచింతయన్, తత్ర కో మోహః క శ్శోక ఏకత్వ
మను పశ్యతః, తస్మా ద్విరాడ్భూతం భవ్యం భవిష్యద్భవత్యన
శ్వరస్వరూపమ్, అణోరణీయాన్మహతో మహీయానాత్మాస్య జంతో
ర్నిహితో గుహాయామ్, త మక్రతుః పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః
ప్రసాదా న్మహిమాన మీశమ్, అపాణిపాదో జవనో గృహీతా పశ్య
త్యచక్షు స్స శృణోత్యకర్ణః, స వేత్తి వేద్యం నచ తస్యాస్తి వేత్తా
తమాహు రగ్ర్యం పురుషం మహాంతమ్, అశరీరం శరీరేష్వనవస్థే
ష్వవస్థితమ్, మహాంతం విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో నశోచతి, సర్వ
స్యధాతారమచింత్యశక్తిం సర్వాగమాంతార్థవిశేషవేద్యమ్, పరాత్పరం
పరమం వేదితవ్యం సర్వావసానే సకృద్వేదితవ్యమ్, కవిం పురాణం పురు
షోత్తమోత్తమమ్ సర్వేశ్వరం సర్వదేవై రుపాస్యమ్, అనాదిమధ్యాంత
మనంత మవ్యయం శివాచ్యుతాంభోరుహగర్భభూరుహమ్, స్వేనా

హృతం సర్వమిదం ప్రపంచం పంచాత్మకం పంచసు వర్తమానమ్, పంచీకృతానంతభవప్రపంచం పంచీకృతస్వావయవైరసంవృతమ్, పరాత్పరం యన్మహతో మహాంతం స్వరూపతేజోమయ శాశ్వతం శివమ్, నావిరతోదుశ్చరితా న్నాశాంతో నాసమాహితః, నాశాంతమానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైన మాప్నుయాత్, నాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నస్థూలం నజ్ఞానం నాజ్ఞానం నోభయతః ప్రజ్ఞ మగ్రాహ్య మవ్యవహార్యం స్వాంతస్థితం స్వయ మేవేతి యఏవంవేద సముక్తోభవతి స ముక్తో భవత్యాహ భగవాన్ పితామహః, స్వస్వరూపజ్ఞః పరివ్రా ట్పరివ్రా డేకాకీ చరతి భయత్రస్తసారంగ ఇవ తిష్ఠతి, గమనవిరోధం నకరోతి స్వశరీరవ్యతిరిక్తం సర్వం త్యక్త్వా షట్పదవృత్త్యా స్థిత్వా స్వరూపానుసంధానం కుర్వన్ సర్వమనన్యబుద్ధ్యా స్వస్మిన్నేవ ముక్తో భవతి, సపరివ్రాట్సర్వ క్రియా కారకనివర్తకో గురుశిష్యశాస్త్రాది వినిర్ముక్త స్సర్వసంసారం విసృజ్య చామోహితః పరివ్రాట్కథం నిర్ధనికస్సుఖీ ధనవాన్ జ్ఞానాజ్ఞానోభయాతీత స్సుఖ దుఃఖాతీతః స్వయం జ్యోతిః ప్రకాశః సర్వవేద్యః సర్వజ్ఞస్సర్వ సిద్ధిద స్సర్వేశ్వర స్సోఽహ మితి తద్విష్ణోః పరమంపదం యత్ర గత్వా నివర్తంతే యోగిన స్సూర్యో న తత్ర భాతి న శశాంకోఽపి న స పునరావర్తతే న స పునరావర్తతే తత్కైవల్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి నారదపరివ్రాజకోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౪. యజుర్వేదీయ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్.

శ్లో. యోగజ్ఞానైకసంసిద్ధ శివతత్త్వతయోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం పరంబ్రహ్మ భవామ్యహమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. త్రిశిఖీ బ్రాహ్మణ ఆదిత్యలోకం జగామ, తం గత్వో
వాచ భగవన్ కిం దేహః కిం ప్రాణః కిం కారణం కిమాత్మా సహో
వాచ సర్వమిదం శివ ఏవ విజానీహి, కింతు నిత్య శ్శుద్ధో నిరఞ్జనో విభు
రద్వయ శ్శివ ఏక స్స్వేన భాసేదం సర్వం దృష్ట్వా తప్తాయఃపిణ్డవ
దేకం. భిన్నవదవభాసతే, తద్భాసకం కిమితి చేదుచ్యతే సచ్ఛబ్దవాచ్య
మవిద్యాశబళం బ్రహ్మ. బ్రహ్మణోఽవ్యక్తమ్ అవ్యక్తాన్మహత్ మహతోఽ
హఙ్కారః అహఙ్కారా త్పఞ్చతన్మాత్రాణి పఞ్చతన్మాత్రేభ్యః పఞ్చమ
హాభూతాని పంచమహాభూతేభ్యోఽఖిలం జగత్ తదఖిలం కిమితి భూతవి
కారవిభాగాదితి ఏకస్మిన్ పిణ్డే కథం భూతవికారవిభాగ ఇతి తత్త
త్కార్య కారణభేదరూపేణాంశతత్త్వవాచకవాచ్యస్థానభేదవిషయదేవ
తాకోశభేదవిభాగా భవన్తి అథాఽఽకాశోఽన్తఃకరణ మనోబుద్ధి
చిత్తాఽహఙ్కారాః వాయుస్సమానోదానవ్యానాఽపానప్రాణాః వహ్ని
శ్శ్రోత్ర త్వ క్చక్షు ర్జిహ్వాఘ్రాణాని ఆపశ్శబ్ద స్పర్శరూపరసగన్ధాః
పృథివీ వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాః జ్ఞానసంకల్పనిశ్చయాఽనుసన్ధానా
ఽభిమానా ఆకాశకార్యాఽన్తఃకరణవిషయాః సమీకరణోన్నయన
గ్రహణ శ్రవణోచ్ఛ్వాసా వాయు కార్య ప్రాణాదివిషయాః. శబ్దస్పర్శ
రూపరసగన్ధా అగ్నికార్యజ్ఞానేన్ద్రియవిషయా అబాశ్రితాః, వచనాఽ
దానగమనవిసర్గాఽనన్దాః పృథివీకార్యకర్మేన్ద్రియ విషయాః కర్మజ్ఞానే
న్ద్రియ విషయేషు ప్రాణ తన్మాత్రవిషయా అన్తర్భూతాః మనోబుద్ధ్యో
శ్చిత్తాఽహఙ్కారా చాఽన్తర్భూతా అవకాశవిధూతదర్శన పిణ్డీకరణ
ధారణా సూక్ష్మతమా జైవతన్మాత్ర విషయాః ఏవం ద్వాదశాంగాని
ఆధ్యాత్మికా న్యాధిభౌతికా న్యాధిదైవికాని అత్ర నిశాకర చతుర్ముఖది
గ్వాతాఽర్క వరుణాఽశ్వ్యగ్నీన్ద్రోపేన్ద్ర ప్రజాపతి యమా ఇత్య
క్షాధి దేవతా రూపై ర్ద్వాదశ నాడ్యన్తః ప్రవృత్తాః ప్రాణా ఏవాఽఙ్గా
న్యఙ్గజ్ఞానం తదేవ జ్ఞాతేతి అథవ్యోమానిలానలజలాన్నానాం పఞ్చీకరణ
మితి జ్ఞాతృత్వం సమానయోగేన శ్రోత్రద్వారా శబ్దగుణో వాగధిష్ఠిత
ఆకాశే తిష్ఠతి ఆకాశ స్తిష్ఠతి మనో వ్యానయోగేన త్వగ్ద్వారా స్పర్శ
గుణః పాణ్యధిష్ఠితో వాయౌ తిష్ఠతి వాయు స్తిష్ఠతి బుద్ధి రుదాన
యోగేన చక్షుర్ద్వారా రూపగుణః పాదాధిష్ఠితోఽగ్నౌ తిష్ఠత్యగ్ని

స్తిష్ఠతి చిత్తమపానయోగేన జిహ్వాద్వారా రసగుణ ఉపస్థాధిష్ఠితో
ఽప్సు తిష్ఠత్యాప స్తిష్ఠన్తి, అహఙ్కారః ప్రాణయోగేన ఘ్రాణ
ద్వారా గన్ధగుణో గుదాధిష్ఠితః పృథివ్యాం తిష్ఠతి పృథివీ తిష్ఠతీత్యేవం
వేద. అత్రైతే శ్లోకా భవన్తి. పృథగ్భూతే షోడశకలా స్స్వార్థభాగాన్
పరాన్ క్రమాత్, అన్తఃకరణ వ్యానాక్షిరసపాయునభఃక్రమాత్,
ముఖ్యాత్పూర్వోత్తరై ర్భాగై ర్భూతే భూతే చతుశ్చతుః, పూర్వ
మాకాశ మాశ్రిత్య పృథివ్యాదిషు సంస్థితాః, ముఖ్యా దూర్ధ్వే పరా
జ్ఞేయా నపరా నుత్తరా న్విదుః, ఏవ మంశో హ్యభూ త్తస్మా త్తేభ్యశ్చాం
ఽశో హ్యభూ త్తథా, తస్మా దన్యోన్య మాశ్రిత్య హ్యోతం ప్రోత మను
క్రమాత్, పఞ్చభూతమయీ భూమిస్సా చేతన సమన్వితా, తతఓషధ
యోఽన్నంచ తతః పిణ్డా శ్చతుర్విధాః, రసాసృఙ్మాంస మేదోఽస్థి మజ్జా
శుక్లాని ధాతవః, కేచి త్తద్యోగతః పిణ్డా భూతేభ్య స్సంభవాః క్వచిత్
తస్మిన్నన్నమయః పిణ్డో నాభిమణ్డలసంస్థితః, అస్య మధ్యేఽస్తి హృద
యం సనాళం పద్మకోశవత్, సత్త్వాఽన్తర్వర్తినో దేవాః కర్త్రహఙ్కా
రచేతనాః, అస్య బీజం తమఃపిణ్డం మోహరూపం జడం ఘనమ్, వర్తతే
కంఠ మాశ్రిత్య మిశ్రీభూతమిదం జగత్, ప్రత్యగానన్ద రూపాఽఽత్మా
మూర్ధ్ని స్థానే పరం పదే, అనన్తశక్తిసంయుక్తో జగద్రూపేణ భాసతే,
సర్వత్రవర్తతే జాగ్రత్స్వప్నం జాగ్రతి వర్తతే, సుషుప్తంచతురీయంచ నా
న్యావస్థాసుకుత్రచిత్, సర్వదేశే ష్వనుస్యూత శ్చతూరూపశ్శివాఽఽత్మ
కః, యథా మహాఫలే సర్వే రసాస్సర్వప్రవర్తకాః, తథైవాఽన్నమయే
కోశే కోశా స్తిష్ఠన్తిచా న్తరే, యథా కోశ స్తథా జీవో యథాజీవ స్తథా
శివః, సవికార స్తథా జీవో నిర్వికార స్తథా శివః, కోశా స్తస్య వికా
రా స్తే హ్యవస్థాసు ప్రవర్తకాః, యథా రసాశయే ఫేనం మథనాదేవ
జాయతే, మనో నిర్మథనా దేవ వికల్పా బహవ స్తథా, కర్మణా వర్తతే
కర్మీ తత్త్యాగా చ్ఛాన్తి మాప్నుయాత్, అయనే దక్షిణే ప్రాప్తే ప్రప
ఞ్చాఽభిముఖం గతః, అహఙ్కారాభిమానేన జీవ స్స్యాద్ధి సదాశివః,
సచాఽవివేకప్రకృతిసఙ్గత్యా తత్ర ముహ్యతే, నానాయోనిశతం
గత్వా శేతేఽసౌ వాసనావశాత్, విమోక్షా త్సఞ్చరత్యేవ మత్స్యః

కూలద్వయంయథా, తతః కాలవశాదేవ హ్యాత్మజ్ఞానవివేకతః, ఉత్తరా
ఽభిముఖో భూత్వా స్థానాత్ స్థానాన్తరం క్రమాత్, మూర్ధ్న్యాధా
యాత్మనః ప్రాణాన్యోగాభ్యాసస్థిత శ్చరన్, యోగా త్సంజాయతే
జ్ఞానం జ్ఞానా ద్యోగః ప్రవర్తతే, యోగజ్ఞానపరో నిత్యం స యోగీ న
ప్రణశ్యతి, వికార స్తం శివం పశ్యే ద్వికారశ్చ శివేన తు, యోగప్రకా
శకం యోగై ర్ధ్యాయే చ్చానన్యభావనః, యోగజ్ఞానేన విద్యేతే
తస్య భావో న సిధ్యతి, తస్మా దభ్యాసయోగేన మనః ప్రాణా న్నిరోధ
యేత్, యోగీ నిశితధారేణ క్షురేణేవ నికృన్తయేత్, శిఖాప్రాణమయీ
వృత్తి ర్యమాద్యష్టాఽఙ్గసాధనైః, జ్ఞానయోగః కర్మయోగ ఇతియోగో
ద్విధామతః, క్రియాయోగ మథేదానీం శృణుబ్రాహ్మణసత్తమ, అవ్యా
కులస్య చిత్తస్య బన్ధనం విషయే క్వచిత్, యత్సంయోగో ద్విజశ్రేష్ఠ స
చద్వైవిధ్యమశ్నుతే, కర్మకర్తవ్యమిత్యేవ విహితేష్వేవ కర్మసు, బన్ధనం
నసో నిత్యం కర్మయోగస్సఉచ్యతే, యత్తు చిత్తస్య సతత మర్థే శ్రేయసి
న్ధనమ్, జ్ఞానయోగ స్సవిజ్ఞేయ స్సర్వసిద్ధికర శ్శివః, యస్యోక్తలక్షణే
ాగే ద్వివిధేఽప్యవ్యయం మనః, సయాతి పరమం శ్రేయో మోక్ష
క్షణమఞ్జసా, దేహేన్ద్రియేషు వైరాగ్యం యమ ఇత్యుచ్యతే
ధైః, అనురక్తిపరే తత్త్వే సతతం నియమ స్స్మృతః, సర్వవస్తున్యుదా
న భావమాసన ముత్తమమ్, జగత్సర్వ మిదం మిథ్యాప్రతీతిః ప్రా
ంయమః, చిత్తస్యాఽన్తర్ముఖీభావః ప్రత్యాహారస్తు సత్తమ, చిత్తస్యనిశ్చ
భావో ధారణాఽధారణం విదుః, సోఽహం చిన్మాత్రమేవేతి చిన్తనం
ధ్యానముచ్యతే, ధ్యానస్య విస్మృతిస్సమ్యక్సమాధిరభిధీయతే, అహింసా
సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్యం దయాఽర్జవమ్, క్షమా ధృతి ర్మితాహార
శ్శౌచం చేతి యమా దశ, తప స్సన్తుష్టి రాస్తిక్యం దాన మారాధనం
హరేః, వేదాన్తశ్రవణం హ్రీశ్చ జపఇత్యాదిలక్షణమ్, ఆసనాని తదఙ్గా
ని స్వస్తికాదీని వై ద్విజ, వర్ణ్యంతే స్వస్తికం పాదతలయో రుభయో
రపి, పూర్వోత్తరే జానునీ ద్వే కృత్వాసనముదీరితమ్, సవ్యే దక్షిణ
గుల్ఫం తు పృష్ఠపార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథా సవ్య గోముఖ
గోముఖం యథా, ఏకం చరణ మన్యస్మి న్నూరావారోప్య నిశ్చలః
ఆస్తే యదిద మేనోఘ్నం వీరాసన ముదీరితమ్, గుదం నియమ్య

గుల్ఫాభ్యాం వ్యుత్క్రమేణ సమాహితః, యోగాసనం భవేదేతదితి
యోగ విదో విదుః, ఊర్వో రుపరి వై ధత్తే యదా పాదతలే ఉభే,
పద్మాసనం భవేదేత త్సర్వవ్యాధివిషాపహమ్, పద్మాఽసనం తు సంస్థాప్య
జానూర్వో రన్తరే కరౌ, నివేశ్య భూమా వాతిష్ఠేద్వ్యోమస్థః కుక్కు-
టాసనః, కుక్కుటాసనబన్ధస్థో దోర్భ్యాం సంబధ్య కన్ధరమ్, శేతే కూర్మవదు-
త్తాన ఏతదుత్తాన కూర్మకమ్, పాదాఙ్గుష్ఠౌ తు పాణిభ్యాం గృహీత్వా
శ్రవణావధి, ధనురాకర్షకాకృష్టం ధనురాసనమీరితమ్, సీవనీం గుల్ఫ-
దేశాభ్యాం నిపీడ్య వ్యుత్క్రమేణతు. ప్రసార్య జానునోర్హస్తా వాసనం
సింహరూపకమ్, గుల్ఫౌచ వృషణస్యాఽధః సీవ[1]న్యుత్తరపార్శ్వయోః,
నివేశ్య పాదౌ హస్తాభ్యాం బద్ధ్వా భద్రాఽసనం భవేత్, సీవనీ పార్శ్వ-
హృదయం గుల్ఫాభ్యాం వ్యుత్క్రమేణతు, నిపీడ్యాఽసనమేతచ్చ
ముక్తాసన ముదీరితమ్, అవష్టభ్య ధరాం సమ్యక్తలాభ్యాం హస్తయో-
ర్ద్వయోః, కూర్పరౌ నాభిపార్శ్వేతు స్థాపయిత్వా మయూరవత్,
సమున్నతశిరః పాదం మయూఽరాసనమిష్యతే, వామోరుమూలే
దక్షాఙ్ఘ్రిం జాన్వో ర్వేష్టిత పాణినా, వామేన వామాఙ్గుష్ఠంతు గృహీ-
తం మత్స్యపీఠకమ్, యోనిం వామేన సంపీడ్య మేఢ్రా దుపరి దక్షి-
ణమ్, ఋజుకాయ స్సమాసీన స్సిద్ధాసనముదీరితమ్, ప్రసార్య భువి
పాదౌతు దోర్భ్యా మంగుష్ఠ మాదరాత్, జానూపరి లలాటం తు పశ్చి-
మం తానముచ్యతే, యేనకేన ప్రకారేణ సుఖం ధార్యంచ జాయతే,
తత్సుఖాసనమిత్యుక్త మశక్త స్తత్సమాచరేత్, ఆసనం విజితం యేన
జితం తేన జగత్త్రయమ్, యమైశ్చ నియమై శ్చైవ ఆసనై శ్చ సుసం-
యతః, నాడీశుద్ధిం చ కృత్వాఽదౌ ప్రాణాయామం సమాచరేత్, దేహ-
మానం స్వాంగులిభి ష్షణ్ణవత్యఙ్గులాయతమ్, ప్రాణశ్శరీరాదధికో
ద్వాదశాంగుళమానతః, దేహస్థ మనిలం దేహసముద్భూతేన
వహ్నినా, న్యూనం సమం వా యోగేన కుర్వన్ బ్రహ్మవిదిష్యతే, దేహ-
మధ్యే శిఖిస్థానం తప్తజాంబూనద ప్రభమ్, త్రికోణం ద్విపదా మన్య-
చ్చతురశ్రం, చతుష్పదాం, వృత్తంవిహఙ్గమానాంతు షడశ్రం [2]సర్పజన్మ-

1. న్యుభయపార్శ్వ. 2. సర్ప.

నామ్, అష్టాశ్రం స్వేదజానాం తు తస్మిన్ దీపవదుజ్జ్వలమ్, కన్దస్థానం మను ష్యాణాం దేహమధ్యం నవాఽఙ్గులమ్, చతురఙ్గుల ముత్సేధం చతురంగుల మాయతమ్, అణ్డాఽకృతి తిరశ్చాంచ ద్విజానాంచ చతుష్పదామ్, తున్దమధ్యం తదిష్టంవై తన్మధ్యం నాభి రిష్యతే, తత్ర చక్రం ద్వాదశా రం తేషు విష్ణ్వాదిమూర్తయః, అహం తత్ర స్థిత శ్చక్రం భ్రామ యామి స్వమాయయా, అరేషు భ్రమతే జీవః క్రమేణ ద్విజసత్తమ, తన్తుపంజరమధ్యస్థా యథా భ్రమతి లూతికా, ప్రాణాఽధిరూఢ శ్చరతి జీవ స్తేన వినానహి, తస్యోర్ధ్వే కుండలిస్థానం నాభే స్తిర్యగధోర్ధ్వతః, అష్టప్రకృతిరూపా సా చాష్టధా కుణ్డలీకృతా, యథావద్వాయుసా రం చ జ్వలనాది చ నిత్యశః, పరితః కన్దపార్శ్వే తు నిరుధ్యైవ సదా స్థితా, ముఖేనైవ సమావేష్ట్య బ్రహ్మరంధ్రముఖం తథా, యోగకా లేన మరుతా సాఽగ్నినా బోధితా సతీ, స్ఫురితా హృదయాకాశే నాగరూపా మహోజ్జ్వలా, అపానా ద్ద్వ్యంగులా దూర్ధ్వ మధో మేఢ్రస్య తావతా, దేహమధ్యం మనుష్యాణాం హృన్మధ్యం తు చతు ష్పదామ్, ఇతరేషాం తున్దమధ్యే [1]ప్రాణాఽపానసమాయుతాః, చతుష్ప్ర కార ద్వ్యయుతే దేహమధ్యే సుషుమ్నయా, కన్దమధ్యే స్థితా నాడీ సుషుమ్నా సుప్రతిష్ఠితా, పద్మసూత్రప్రతీకాశా ఋజురూర్ధ్వ ప్రవర్తినీ, బ్రహ్మణో వివరం యావద్విద్యుదాభాసనాళకమ్, వైష్ణవీ బ్రహ్మనాడీ చ నిర్వాణప్రాప్తిపద్ధతిః, ఇడాచ పింగళాచైవ తస్యా స్సవ్యే తరే స్థితే, ఇడా సముత్థితా కన్దాద్వామనాసాపుటావధి, పింగళా చోత్థితా తస్మా ద్దక్షనాసాపుటావధి, గాన్ధారీ హస్తిజిహ్వా చ ద్వేచా ఽన్యే నాడికే స్థితే, పురతః పృష్ఠత స్తస్య వామేతరదృశౌ ప్రతి, పూషా యశస్వినీ నాడ్యౌ తస్మాదేవ సముత్థితే, సవ్యేతరశ్రుత్యవధి పాయుమూలావలంబుసా, అధో గతా శుభా నాడీ మేఢ్రాన్తావధిరా యతా, పాదాంగుష్ఠావధిః కన్దాదధోయాతాచ కౌశికీ, దశప్రకార భూతా స్తాః కథితాః కన్దసమ్భవాః, తన్మూలా బహవో నాడ్య స్థూల సూక్ష్మాశ్చ నాడికాః, ద్వాసప్తతి సహస్రాణి స్థూలా సూక్ష్మాశ్చ నాడ యః, సంఖ్యాతుం నైవ శక్యంతే స్థూలమూలాః పృథగ్విధాః, యథాఽ

1. నానానాడీసమాయుతామ్.

శ్న్యదశే సూక్ష్మా స్థూలాశ్చ వితతా స్తథా, ప్రాణాఽపాన సమానాశ్చ ఉదానో వ్యాన ఏవచ, నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, చరన్తి దశనాడీషు దశప్రాణాదివాయవః. ప్రాణాదిపంచకం తేషు ప్రధానం తత్రచ ద్వయమ్, ప్రాణఏవాఽథవా శ్రేష్ఠో జీవాఽత్మానం బిభర్తి యః, అస్య నాసికయోర్మధ్యం హృదయం నాభిమండలమ్, పాదాంగుష్ఠమితి ప్రాణస్థానాని ద్విజసత్తమ, అపానశ్చరతి బ్రహ్మన్ గుదమేఢ్రోరుజానుషు, సమాన స్సర్వగాత్రేషు సర్వవ్యాపీ వ్యవస్థితః, ఉదాన స్సర్వసన్ధిస్థః పాదయో ర్హస్తయో రపి, వ్యానశ్శ్రోత్రోరు కట్యాం చ గుల్ఫస్కంధగళేషుచ, నాగాదివాయవః పఞ్చ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః, తున్దస్థం జలమన్నం చ రసాదీని సమీకృతమ్, తున్దమధ్యగతః ప్రాణస్తాని కుర్యా త్పృథక్ పృథక్, ఇత్యాదిచేష్టనం ప్రాణః కరోతిచ పృథక్ స్థితమ్, అపానవాయుర్మూత్రా దేః కరోతి చ విసర్జనమ్, ప్రాణాపానాదిచేష్టాది క్రియతే వ్యానవాయునా, ఉజ్జీర్యతే శరీరస్థ ముదానేన నభస్వతా, పోషణాది శరీరస్య సమానః కురుతే సదా, ఉద్గారాది క్రియో నాదః కూర్మోఽక్ష్యాది నిమీలనః, కృకరః క్షుతయోః కర్తా దత్తో నిద్రాది కర్మకృత్, మృతగాత్రస్య శోభాది ధనంజయ ఉదాహృతః, నాడీభేదం మరుద్భేదం మరుతాం స్థాన మేవచ, చేష్టాశ్చ వివిధా స్తేషాం జ్ఞాత్వైవం ద్విజసత్తమ, శుద్ధౌ యతేత నాడీనాం పూర్వోక్త జ్ఞానసంయుతః, వివిక్తదేశ మాసాద్య సర్వసమ్బన్ధవర్జితః, యోగాంగ ద్రవ్యసంపూర్ణం తత్ర దారుమయే శుభే, ఆసనే కల్పితే దర్భ కుశకృష్ణాఽజినాదిభిః, తావ దాసనముత్సేధే తావద్ద్వయ సమాయతే, ఉపవిశ్యాఽసనం సమ్య క్స్వస్తికాది యథా రుచి, బధ్వా ప్రాగాసనం [1]విప్ర ఋజుకాయ స్సమాహితః, నాసాఽగ్రన్యస్తనయనో దన్తైర్దంతా నసంస్పృశన్,రసనాం తాలుని న్యస్య స్వస్థచిత్తో నిరామయః, ఆకుఞ్చితశిరః కించిన్నిబధ్నన్యోగ ముద్రయా, హస్తౌ యథోక్తవిధినా ప్రాణాయామం సమాచరేత్, రేచనం పూరణం వాయో శ్శోధనం రేచనం తథా, చతుర్భిః క్లేశనం వాయోః ప్రాణాయామ ఉదీర్యతే, హస్తేన దక్షిణేనైవ పీడయే న్నాసికాపుటమ్, శనై శ్శనై

1. విప్రా

రథబహిః ప్రక్షిపే త్పింగళాఽనిలమ్, ఇడయా వాయు మాపూర్య బ్రహ్మన్ షోడశమాత్రయా, పూరితం కుమ్భయే త్పశ్చా చ్చతుష్షష్ట్యాతు మాత్రయా, ద్వాత్రింశన్మాత్రయా సమ్య గ్రేచయే త్పింగళాఽనిలమ్, ఏవం పునఃపునః కార్యం వ్యుత్క్రమానుక్రమేణతు, సమ్పూర్ణ కుమ్భవద్దేహం కుమ్భయే న్మాతరిశ్వనా, పూరణా న్నాడయ స్సర్వాః పూర్యంతే మాతరిశ్వనా, ఏవం కృతే సతి బ్రహ్మన్ చరన్తి దశ వాయవః, హృదయామ్భోరుహంచాఽపి వ్యాకోచం భవతి స్ఫుటమ్, తత్ర పశ్యేత్పరాఽత్మానం వాసుదేవ మకల్మషమ్, ప్రాత ర్మాధ్యన్దినే సాయ మర్ధరాత్రే చ కుమ్భకాన్, శనై రశీతిపర్యన్తం చతుర్వారం సమభ్యసేత్, ఏకాహ మాత్రం కుర్వాణ స్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, సంవత్సరత్రయా దూర్ధ్వం ప్రాణాయామపరో నరః, యోగసిద్ధో భవే ద్యోగీ వాయుజి ద్విజితేన్ద్రియః, అల్పాశీ స్వల్పనిద్రశ్చ తేజస్వీ బలవాన్ భవేత్, అపమృత్యు మపక్రమ్య దీర్ఘ మాయు రవాప్నుయాత్, ప్రస్వేదజననం యస్య ప్రాణాయామస్తు సోఽధమః, కమ్పనం వపుషో యస్య ప్రాణాయామేషు మధ్యమః, ఉత్థానం వపుషో యస్య స ఉత్తమ ఉదాహృతః, అధమే వ్యాధిపాపానాం నాశ స్స్యాన్మధ్యమే పునః, పాపరోగమహావ్యాధినాశ స్స్యాదుత్తమే పునః, అల్పమూత్రోఽల్పవిష్ఠశ్చ లఘుదేహో మితాశనః, పట్విన్ద్రియః పటుమతిః కాలత్రయవిదాత్మవాన్, రేచకం పూరకం ముక్త్వా కుమ్భీకరణమేవ యః, కరోతి త్రిషు కాలేషు నైవ తస్యాఽస్తి దుర్లభమ్, నాభికన్దేచ నాసాగ్రే పాదాంగుష్ఠేచ యత్నవాన్. ధారయే న్మనసా ప్రాణాన్ సన్ధ్యాకాలేషు వా సదా, సర్వరోగై ర్వినిర్ముక్తో జీవే ద్యోగీ గతక్లమః, కుక్షిరోగవినాశస్స్యా న్నాభికన్దేషు ధారణాత్, నాసాగ్రే ధారణా ద్దీర్ఘ మాయుష్యం దేహలాఘవమ్, బ్రాహ్మే ముహూర్తే సంప్రాప్తే వాయు మాకృష్య జిహ్వయా, పిబత స్త్రిషు మాసేషు వాక్సిద్ధి ర్మహతీ భవేత్, అభ్యాసత శ్చ షణ్మాసా న్మహారోగవినాశనమ్, యత్ర యత్ర ధృతో వాయు రఙ్గే రోగాది దూషితే, ధారణాదేవ మరుత స్తత్తదారోగ్య మశ్నుతే, మనసో ధారణా దేవ పవనోధారితో భవేత్, మనసస్స్థాపనే హేతు రుచ్యతే ద్విజ పుంగవ, కరణాని సమాహృత్య విషయేభ్య స్సమాహితః, అపా

మూర్ధ్వమాకృష్యే దుదరోపరి ధారయేత్, బధ్నన్ కరాభ్యాం శ్రోత్రాది కరణాని యథాతథమ్, యుఞ్జానస్య యథోక్తేన వర్త్మనా స్వవశం మనః, మనః కృత్స్నశ్చ వై వాయు స్స్వవశే స్థాప్యతే సదా, నాసికాపుటయోః ప్రాణః పర్యాయేణ ప్రవర్తతే, తిస్రశ్చ నాడికాస్తాసు సయావన్తంచరత్యయమ్, శఙ్ఖినీ వివరే యామ్యే ప్రాణః ప్రాణభృతాం సతామ్, తావన్తంచపునః కాలం సౌమ్యే చరతి సన్తతమ్, ఇత్థం క్రమేణ చరతా వాయునా వాయుజిన్నరః, అహశ్చ రాత్రిం పక్షంచ మాసం మత్వా౽యనా౽దికమ్, అన్తర్ముఖో విజానీయా త్కాలభేదం సమాహితః, అంగుష్ఠాదిస్వావయవస్ఫురణాదర్శనేరపి, అరిష్టైర్జీవితస్యా౽పి జానీయా త్క్షయ మాత్మనః, జ్ఞాత్వా యతేత కైవల్యప్రాప్తయే యోగవిత్తమః, పాదాంగుష్ఠే కరాంగుష్ఠే స్ఫురణం యస్య నశ్రుతిః, తస్య సంవత్సరాదూర్ధ్వం జీవితస్య క్షయో భవేత్, మణిబన్ధే తథా గుల్ఫే స్ఫురణం యస్య నశ్యతి, షాణ్మాసావధి రేతస్య జీవితస్య స్థితిర్భవేత్, కూర్పరే స్ఫురణం యస్య తస్యత్రైమాసికీ స్థితిః, కుక్షిమేహన పార్శ్వేచ స్ఫురణానుపలమ్భనే, మాసా౽వధిర్జీవితస్య తదర్ధస్యతు దర్శనే, ఆశ్రితే జఠరే ద్వారే దినాని దశ జీవితమ్, జ్యోతిః ఖద్యోతవద్యస్య తదర్ధం తస్య జీవితమ్, జిహ్వాగ్రా దర్శనే త్రీణి దినాని స్థితిరాత్మనః, జ్వాలాయాదర్శనే మృత్యు ర్ద్విదినే భవతి ధ్రువమ్, ఏవ మాదీన్యరిష్టాని దృష్ట్వాయుః క్షయకారణమ్, నిశ్శ్రేయసాయ యుఞ్జీత జపధ్యానపరాయణః, మనసా పరమాత్మానం ధ్యాత్వా తద్రూపతామియాత్, యద్యష్టాదశభేదేషు మర్మస్థానేషు ధారణమ్, స్థానాత్ స్థానం సమాకృష్య ప్రత్యాహార స్సఉచ్యతే, పాదాంగుష్ఠం తథా గుల్ఫం జంఘామధ్యం తథైవచ, మధ్యమూర్వోశ్చ మూలంచ పాయుర్హృదయ మేవచ, మేహనం దేహమధ్యం చ నాభించ గళకూర్పరమ్, తాలుమూలంచ మూలంచ ఘ్రాణస్యాక్ష్ణోశ్చ మండలమ్, భ్రువోర్మధ్యం లలాటంచ మూలమూర్ధ్వం చ జానునీ, మూలంచ కర్ణయోర్మూలం మహా న్త్యేతాని వై ద్విజ, పఞ్చభూతమయే దేహే భూతేష్వేతేషు పఞ్చసు, మనసో ధారణం యత్త ద్యుక్తస్యచ యమాదిభిః, ధారణా

సాచ సంసార సాగరోత్తారకారణమ్, ఆజానుపాదపర్యంతం పృథివీస్థాన మిష్యతే, పిత్తలా చతురస్రా చ వసుధా వజ్రలాఞ్ఛితా, స్మర్తవ్యా పఞ్చఘటికా తత్రారోప్య ప్రభంజనమ్, ఆజానుకటిపర్యంతమపాం స్థానం ప్రకీర్తితం, అర్ధచంద్ర సమాకారం శ్వేతమర్జునలాఞ్ఛితం, స్మర్తవ్యమమ్భశ్శ్వసన మారోప్య దశనాడికాః, ఆదేహమధ్యకట్యంత మగ్నిస్థాన ముదాహృతమ్, తత్ర సిన్దూరవర్ణోఽగ్ని ర్జ్వలనం దశపఞ్చచ స్మర్తవ్యా [1]నాడికా ప్రాణం కృత్వా కుమ్భే తథేరితమ్, నాభే రుపరి నాసాంతం వాయుస్థానం తు తత్రవై, వేదికాకారవద్ధూమ్రో బలవాన్ భూతమారుతః, స్మర్తవ్యః కుమ్భకేనైవ ప్రాణ మారోప్య మారుతమ్, ఘటికా వింశతి స్తస్మా ద్ఘ్రాణా ద్బ్రహ్మబిలావధి, వ్యోమస్థానం నభ స్తత్ర భిన్నాంజన సమప్రభమ్, [2]ధ్యేయం మారుత మారోప్య కుమ్భకే నైవ యత్నవాన్, పృథివ్యంశే తు దేహస్య చతుర్బాహుం కిరీటినమ్, అనిరుద్ధం హరిం యోగీ యతేత భవముక్తయే, అబంశే పూరయే ద్యోగీ నారాయణ ముదగ్రధీః, ప్రద్యుమ్నమగ్నౌ వాయ్వంశే సఙ్కర్షణ మతఃపరమ్, వ్యోమాంశే పరమాత్మానం వాసుదేవం సదాస్మరేత్, అచిరాదేవ తత్ప్రాప్తి ర్యుంజానస్య న సంశయః, బధ్వా యోగాసనం పూర్వం హృద్దేశే హృదయాంజలిః, నాసాగ్ర న్యస్త నయనో జిహ్వాం కృత్వా చ తాలుని, దన్తైర్దన్తా నసంస్పృశ్య ఊర్ధ్వకాయ స్సమాహితః సంయమే చ్చేంద్రియగ్రామ మాత్మబుధ్యా విశుద్ధయా, చింతనం వాసుదేవస్య పరస్య పరమాత్మనః, స్వరూపవ్యాప్తరూపస్య ధ్యానం కైవల్యసిద్ధిదమ్, యామమాత్రం వాసుదేవం చింతయే త్కుమ్భకేన యః, సప్తజన్మార్జితం పాపం తస్య నశ్యతి యోగినః, నాభికన్దా త్సమారభ్య యావద్ధృదయగోచరమ్, జాగ్రద్వృత్తిం విజానీయా త్కణ్ఠస్థం స్వప్నవర్తనమ్, సుషుప్తం తాలుమధ్యస్థం తుర్యం భ్రూమధ్యసంస్థితం, తుర్యాతీతం పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మరన్ధ్రేతు లక్షయేత్, జాగ్రద్వృత్తిం సమారభ్య యావద్బ్రహ్మ బిలాంతరమ్, తత్రాత్మాయం తురీయస్య తుర్యాంతే విష్ణురుచ్యతే, ధ్యానేనైవ సమాయుక్తో వ్యోమ్ని చాత్యంతనిర్మలే, సూర్యకోటిద్యుతి[3]రథం విద్యోదితమధోక్షజమ్, హృదయామ్బురుహాసీనం

1. ఘటికా. 2. వ్యోమ్ని. 3. ధరం.

ధ్యాయేద్ద్వా విశ్వరూపిణమ్, అనేకాకారఖచితమనేకవదనాన్వితమ్, అనేకభుజసంయుక్త మనేకాయుధమణ్డితమ్, నానావర్ణధరం దేవం శాంత ముగ్ర ముదాయుధమ్, అనేకనయనాకీర్ణం సూర్యకోటిసమప్రభమ్, ధ్యాయతో యోగినస్సర్వం మనోవృత్తి, ర్వినశ్యతి, హృత్పుండరీకమధ్యస్థం చైతన్యం జ్యోతి రవ్యయమ్, కదమ్బగోళకాకారం తుర్యాతీతం పరాత్పరమ్, అనంతమానన్దమయం చిన్మయం భాస్కరం విభుమ్, నివాతదీపసదృశ మకృత్రిమమణి ప్రభమ్ః ధ్యాయతో యోగిన స్తస్య ముక్తిః కరతలే స్థితా, విశ్వరూపస్య దేవస్య రూపం యత్కిఞ్చిదేవహి. స్థవీయ స్సూక్ష్మమన్యద్వా పశ్యన్ హృదయపఙ్కజే, ధ్యాయతో యోగినో యస్తు సాక్షాదేవ ప్రకాశతే, అణిమాదిఫలం చైవ సుఖేనై వోపజాయతే, జీవాత్మనః పరస్యాపి యద్యేవ ముభయో రపి, అహమేవ పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మాహమితి సంస్థితిః, సమాధి స్సతు విజ్ఞేయ స్సర్వవృత్తి వివర్జితః, బ్రహ్మసంపద్యతే యోగీ న భూయ స్సంసృతిం వ్రజేత్, ఏవం విశోధ్య తత్త్వాని యోగీ నిస్పృహచేతసా, యథా నిరిన్ధనో వహ్ని స్స్వయమేవ ప్రశామ్యతి, గ్రాహ్యాభావే మనః ప్రాణో నిశ్చయజ్ఞాన సంయుతః, శుద్ధసత్వే పరేలీనో జీవ స్సైన్ధవ పిణ్డవత్, మోహజాలక సఙ్ఘాతో విశ్వం పశ్యతి స్వప్నవత్, సుషుప్తి వద్యశ్చరతి స్వభావపరినిశ్చలః, నిర్వాణపద మాశ్రిత్య యోగీ కైవల్య మశ్నుతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః

ఇతి త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్

౪౫. అథర్వణీయ సీతోపనిషత్

శ్లో. ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియాశక్తి త్రయంయద్భావసాధనమ్,
తద్బ్రహ్మసత్తాసామాన్యంసీతాతత్త్వముపాస్మహే.
ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఓం, దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్ కాసీతా కిం రూప మితి,
సహోవాచ ప్రజాపతిః, సా సీతా ఇతి మూలప్రకృతి రూపత్వా త్సా
సీతా ప్రకృతి స్స్మృతా, ప్రణవప్రకృతి రూపత్వా త్సా సీతా ప్రకృతి
రుచ్యతే, సీతాఇతి త్రివర్ణాత్మా సాక్షా న్మాయా మయీ భవేత్, విష్ణుః
ప్రపంచబీజం చ మాయా ఈకార ఉచ్యతే, సకార స్సత్య మమృతం
ప్రాప్తిః సోమశ్చ కీర్త్యతే, తకార స్తారలక్ష్మ్యాచ వైరాజః ప్రస్తర స్స్మృ
తః, ఇకార రూపిణీ సోమాఽమృతావయవదివ్యాలంకార స్రజ్మౌక్తి
కాద్యాభరణాలంకృతా మహామాయా వ్యక్తరూపిణీ వ్యక్తా భవతి,
ప్రథమా శబ్దబ్రహ్మమయీ స్వాధ్యాయకాలే ప్రసన్నా, [1]ఉద్భావనకరీ
కాత్మికా, ద్వితీయాభూతలే హలాగ్రే సముత్పన్నా, తృతీయా ఇకార
రూపిణీ అవ్యక్తస్వరూపా భవతీతి సీతాఇత్యుదాహరంతి శౌనకీయే
శ్రీరామసాన్నిధ్యవశా జ్జగదానందకారిణీ, ఉత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణీ సర్వ
దేహినాం సీతా భగవతీ జ్ఞేయా మూలప్రకృతిసంజ్ఞితా, ప్రణవత్వా
త్ప్రకృతి రితి వదంతి బ్రహ్మవాదిన ఇతి, అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేతిచ, సా
సర్వవేదమయీ సర్వదేవమయీ సర్వలోకమయీ సర్వకీర్తిమయీ
సర్వమయీ సర్వధర్మమయీ సర్వాధార కార్య కారణమయీ మహాలక్ష్మీర్దే
వేశస్య భిన్నాభిన్నరూపాచేతనాచేతనాత్మికా బ్రహ్మస్థావరాత్మా తద్గుణ
కర్మవిభాగభేదాచ్ఛరీరరూపా దేవర్షి మనుష్యగంధర్వరూపా అసుర
రాక్షసభూతప్రేతపిశాచ భూతాదిభూతశరీరరూపా భూతేంద్రియ మనః
ప్రాణరూపేతి చ విజ్ఞాయతే, సా దేవీ త్రివిధా భవతి శక్త్యాత్మనా, ఇచ్ఛా
శక్తిక్రియాశక్తి స్సాక్షాచ్ఛక్తి రితి, ఇచ్ఛాశక్తి స్త్రివిధా భవతి,
శ్రీభూమి నీళాత్మికా, భద్ర రూపిణీ ప్రభావరూపిణి సోమసూర్యాగ్ని
రూపా భవతి, సోమాత్మికా ఓషధీనాం ప్రభవతి కల్పవృక్షపుష్ప
ఫలలతాగుల్మాత్మికా ఔషధభేషజాత్మికా అమృతరూపా దేవానాం
మహాస్తోమఫలప్రదా అమృతేన తృప్తిం జనయతి దేవానామన్నేన
పశూనాం తృణేన తత్తజ్జీవానాం సూర్యాదిసకలభువనప్రకాశినీది
వాచ రాత్రిః కాలకలానిమేషమారభ్య ఘటికాష్టయామదివసవార
రాత్రిభేదేన పక్షమాసర్త్వయనసంవత్సరభేదేన మనుష్యాణాం

1. ఉద్భావ నకరకాత్మికా.

తాయుః కల్పనయా ప్రకాశమానా చిరక్షిప్ర వ్యపదేశేన నిమేష
ారభ్య పరార్థపర్యంతం కాలచక్రం జగచ్చక్ర మిత్యాదిప్రకారేణ
క్రవత్పరి వర్తమానా సర్వస్య తస్యైవ కాలస్య విభాగవిశేషాః, ప్రకా
రూపాః కాలరూపా భవంతి, అగ్నిరూపా అన్నపానాదిప్రాణినాం క్షుత్తృ
ష్ణాత్మికా దేవానాం ముఖరూపా వనౌషధీనాం శీతోష్ణరూపా కాష్ఠే
ష్వంతర్బహిశ్చనిత్యానిత్యరూపా భవతి, శ్రీదేవీ త్రివిధం రూపం కృత్వా
భగవత్సంకల్పానుగుణ్యేన లోకరక్షణార్థం రూపం ధారయతి, శ్రీరితి
లక్ష్మీ రితి లక్ష్యమాణా భవతీతి విజ్ఞాయతే, భూదేవీ ససాగరాంభః సస
ప్తద్వీపా వసుంధరా భూరాది చతుర్దశభువనానా మాధారాధేయా
ప్రణవాత్మికా భవతి నీలాచ ముఖవిద్యున్మాలినీ సర్వౌషధీనాం సర్వ
ప్రాణినాం పోషణార్థం సర్వరూపాభవతి, సమస్తభువనస్యాధోభాగే జలా
కారాత్మికా మండూకమయేతి భువనాధారేతి విజ్ఞాయతే, క్రియాశక్తి
స్వరూపమ్, హరేర్ముఖా న్నాదః, తన్నాదా ద్బిందు ర్బిందోరోంకార
ఓంకారా త్పరతో రామ వైఖానసపర్వత స్తత్పర్వతే కర్మజ్ఞానమ
యీభి ర్బహుశాఖా భవంతి, తత్ర త్రయీమయం సర్వార్థదర్శనమ్,
ఋగ్యజుస్సామరూపత్వా త్త్రయీతి పరికీర్తితా, హేతునా కార్యసిద్ధేన
చతుర్ధాపరికీర్తితా, ఋచో యజూంషి సామాన్యథర్వాంగిరస స్తథా,
చతుర్హోతృప్రధానత్వాల్లింగాదిత్రితయం త్రయీ, అథర్వాంగిరసం
రూపం సామఋగ్యజురాత్మకమ్, తథా దిశంత్యాభిచారసామాన్యేన
పృథక్ పృథక్, ఏకవింశతిశాఖాయామృగ్వేదః పరికీర్తితః, శతం
చ నవశాఖాస్స్యు ర్యజుషామేవ జన్మనామ్, సామ్నస్సహస్రశాఖా
స్స్యుః పంచశాఖా అథర్వణః, వైఖానస మత స్తస్మి న్నాదౌ ప్రత్యక్ష
దర్శనమ్, స్మర్యతే మునిభిర్నిత్యం వైఖానస మతఃపరమ్, కల్పో వ్యా
కరణం శిక్షా నిరుక్తం జ్యోతిషం ఛందః, ఏతాని షడంగాని, ఉపాంగమ
యనం చైవ మీమాంసాన్యాయవిస్తరః, ధర్మజ్ఞసేవితార్థంచ వేదవే
దోఽధికం తథా, నిబంధా స్సర్వశాఖాచ సమయాచారసంగతిః, ధర్మ
శాస్త్రం మహర్షీణామంతఃకరణసంభృతమ్, ఇతిహాసపురాణాఖ్యము
పాంగశ్చ ప్రకీర్తితమ్, వాస్తువేదో ధనుర్వేదో గాంధర్వశ్చ తథాము
నే, ఆయుర్వేదశ్చ పంచైతే ఉపవేదాః ప్రకీర్తితాః, దండో నీతిశ్చ

వార్తాచవిద్యా వాయుజయః పరః, ఏకవింశతిభేదోఽయం స్వప్రకా
శః ప్రకీర్తితః, వైఖానసఋషేః పూర్వం విష్ణోర్వాణీ సముద్భవేత్,
త్రయీరూపేణ సంకల్ప్య ఇత్థం దేహీ విజృంభతే, సంఖ్యారూపేణ
సంకల్ప్య వైఖానసఋషేః పురా, ఉదితో యాదృశః పూర్వం తా
దృశం శృణు మేఽఖిలమ్, శశ్వద్బ్రహ్మమయం రూపం క్రియాశక్తి
రుదాహృతా, సాక్షాచ్ఛక్తిర్భగవతః స్మరణమాత్రరూపాఽఽవిర్భావప్రా
దుర్భావాత్మికా నిగ్రహానుగ్రహరూపా శాంతితేజోరూపా వ్యక్తావ్యక్త
కారణచరణ సమగ్రావయవముఖముర్ణ భేదాభేదరూపా భగవత్సహచారిణి
అనపాయినీ అనవరతసహాయాశ్రయిణీ ఉదితానుదితాకారా నిమేషో
న్మేషసృష్టిస్థితిసంహారతిరోధానానుగ్రహాది సర్వశక్తిసామర్థ్యాత్సా
క్షాచ్ఛక్తిరితి గీయతే, ఇచ్ఛాశక్తిస్త్రివిధా ప్రలయావస్థాయాం విశ్ర
మణార్థం భగవతో దక్షిణవక్షస్స్థలే శ్రీవత్సాకృతిర్భూత్వా విశ్రమయ
తీతి సా యోగశక్తిః, భోగశక్తిర్భోగరూపా కల్పవృక్షకామధేను
చింతామణి శంఖపద్మనిధ్యాది నవనిధిసమాశ్రితా భగవదుపాసకానాం
కామనయా అకామనయా వా భక్తియుక్తనరం నిత్యనైమిత్తికకర్మభి
రగ్నిహోత్రాదిభిర్వా యమనియమాసనప్రాణాయామ ప్రత్యాహార
ధ్యానధారణసమాధిభిర్వా లమనణ్వపి గోపురప్రాకారాదిభిర్విమా
నాదిభిస్సహ భగవద్విగ్రహార్చా[1]పూజాకర్మకరణై రర్చనైస్స్నానాది
భిర్వా పితృపూజాదిభి రన్నపానాదిభిర్వా భగవత్ప్రీత్యర్థముక్త్వా సర్వం
క్రియతే, అథాతో వీరశక్తిశ్చతుర్భుజా భయవరద పద్మధరా కిరీటా
భరణాదియుతా సర్వదేవైః పరివృతా కల్పతరు మూలే చతుర్భిర్గజైః
రత్నఘటై రమృతజలై రభిషిచ్యమానా సర్వదైవతై ర్బ్రహ్మాదిభి ర్వం
ద్యమానా అణిమాద్యష్టైశ్వర్యయుతా సమ్ముఖే కామధేనునా స్తూయ
మానా వేదశాస్త్రాదిభిః స్తూయమానా జయాద్యప్సరస్స్త్రీభిః పరిచర్య
మాణా ఆదిత్యసోమాభ్యాం దీపాభ్యాం ప్రకాశ్యమానా తుంబురునార
దాదిభిర్గీయమానా రాకాసినీవాలీభ్యాం ఛత్రేణ హ్లాదినీ మాయాభ్యాం
చామరేణ స్వాహా స్వధాభ్యాం వ్యజనేన భృగుపుణ్యాదిభి రభ్యర్చ్యమా

1. పూజోపకరణైః.

నాదేవీ2ివ్యసిష్ఠాపనే పద్మాసనారూఢా సకల కారణకార్యకరీ లక్ష్మీర్దేవస్య పృథగ్భవన కల్పనా, అలంచకార స్థిరా ప్రసన్న లోచనా సర్వదైవతైః పూజ్యమానా వీరలక్ష్మీ రితి విజ్ఞాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి సీతోపనిష త్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౪౬. సామవేదీయయోగచూడామణ్యుపనిషత్.

శ్లో. మూలాధారాదిషట్చక్ర సహస్రారోపరిస్థితమ్,
[1]యోగజ్ఞానైకఫలకం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాన్తిః.

ఓం. యోగచూడామణిం వక్ష్యే యోగినాం హితకామ్యయా, కైవల్యసిద్ధిదం గూఢం సేవితం యోగవిత్తమైః, ఆసనం ప్రాణసంరోధః ప్రత్యాహారశ్చధారణా, ధ్యానంసమాధిరేతాని యోగాంగాని భవంతి షట్, ఏకం సిద్ధాసనం ప్రోక్తం ద్వితీయం కమలాసనమ్, షట్చక్రం షోడశాధారం త్రిలక్ష్యం వ్యోమపంచకమ్, స్వదేహే యో నజానాతి తస్య సిద్ధిః కథం భవేత్, చతుర్దళం స్యాదాధారం స్వాధిషానం చ షడ్దళమ్, నాభౌ దశదళం పద్మం హృదయం ద్వాదశారకమ్, షోడశారం విశుద్ధాఖ్యం భ్రూమధ్యేద్విదళం తథా, సహస్రదళసంఖ్యాతం బ్రహ్మరంధ్రే మహాపథి, ఆధారం ప్రథమం చక్రం స్వాధిష్ఠానం ద్వితీయకమ్, యోనిస్థానం ద్వయోర్మధ్యే కామరూపం నిగద్యతే, కామాఖ్యంచ గుదస్థానే పంకజంతు చతుర్దళమ్, తన్మధ్యే ప్రోచ్యతే యోనిః కామాఖ్యా సిద్ధవందితా, తస్య మధ్యే మహాలింగం పశ్చిమాభి ముఖం స్థితమ్, నాభౌతు మణివద్బింబం యో జానాతి స యోగవిత్, తప్తచామీకరాభాసం తటిల్లేఖేవ విస్ఫురత్, త్రికోణం తత్పురం వహ్నేరధో మేఢ్రాత్ప్రతిష్ఠితమ్, సమాధౌ పరమం జ్యోతి రనంతం విశ్వతో

---

1 యోగజ్ఞానముఖ్యఫలం.

ముఖమ్, తస్మిన్ దృష్టే మహాయోగీ యాతాయాతో నవిద్యతే, స్వశ
బ్దేన భవే త్ప్రాణ స్స్వాధిష్ఠానం తదాశ్రయః, స్వాధిష్ఠానాశ్రయాదస్మా
న్మేఢ్రమే వాభిధీయతే, తంతునా మణివత్ప్రోతో యోత్రకంద స్సుషు
మ్నయా, తన్నాభిమండలే చక్రం ప్రోచ్యతే మణిపూరకమ్, ద్వాదశారే
మహాచక్రే పుణ్యపాపవివర్జితే, తావజ్జీవో భ్రమత్యేవం యావ
త్తత్వం న విందతి, ఊర్ధ్వంమేఢ్రా దధో నాభేః కందే యోనిః ఖగాండ
వత్, తత్ర నాడ్యస్సముత్పన్నా స్సహస్రాణాం ద్విసప్తతిః, తేషు
నాడీసహస్రేషు ద్విసప్తతి రుదాహృతాః, ప్రధానాః ప్రాణవాహిన్యో
భూయ స్తాసు దశస్మృతాః, ఇడాచ పింగళాచైవ సుషుమ్నాచ తృతీ
యగా, గాంధారీ హస్తిజిహ్వాచ పూషా చైవ యశస్వినీ, అలం
బుసా కుహూశ్చైవ శంఖినీ దశమీ స్మృతా, ఏతన్నాడీ మహా
చక్రం జ్ఞాతవ్యం యోగిభిస్సదా. ఇడా వామే స్థితా భాగే దక్షిణే
పింగళా స్థితా, సుషుమ్నా మధ్యదేశే తు గాంధారీ వామచక్షుషి,
దక్షిణే హస్తిజిహ్వాచ పూషాకర్ణేచ దక్షిణే, యశస్వినీ వామకర్ణే
చాననే చాప్యలంబుసా, కుహూశ్చలింగదేశేతు మూలస్థానేతు శంఖినీ,
ఏవంద్వారం సమాశ్రిత్య తిష్ఠంతే నాడయః క్రమాత్, ఇడాపిం
గళసౌషుమ్నాః ప్రాణమా[1]ర్గాశ్చ సంస్థితాః, సతతం ప్రాణవాహిన్య
స్సోమసూర్యాగ్ని దేవతాః, ప్రాణాపానసమానాఖ్యా వ్యానోదానౌ చ
వాయవః, నాగః కూర్మోఽథ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, హృది
ప్రాణ స్స్థితో నిత్య మపానో గుదమండలే, సమానో నాభిదేశేతు ఉదా
నః కంఠమధ్యగః, వ్యాన స్సర్వశరీరే తు ప్రధానాః పంచవాయవః,
ఉద్గారే నాగ ఆఖ్యాతః కూర్మ ఉన్మీలనే తథా, కృకరఃక్షుత్కృజ్జ్ఞేయో
దేవదత్తో విజృంభణే, నజహాతి మృతం వాపి సర్వవ్యాపీధనంజయః,
ఏతే నాడీషు సర్వాసు భ్రమంతే జీవజంతవః, ఆక్షిప్తో భుజదండేన
యథా చలతి కంతుకః, ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తథా జీవో న తిష్ఠతి,
ప్రాణాపానవశో జీవో హ్యధశ్చోర్ధ్వంచ ధావతి, వామదక్షిణమార్గా
భ్యాం చంచలత్వా న్నదృశ్యతే, రజ్జుబద్ధో యథా శ్యేనో గతో ప్యా
కృష్యతే పునః, గుణబద్ధ స్తథాజీవః ప్రాణాపానేన కర్షతి, ప్రాణాపాన

1 ర్గేచ.

వశో జీవః హ్యధశ్చోర్ధ్వం చ [1]ధావతి, అపానః కర్షతి ప్రాణం ప్రాణో ఽపానంచ కర్షతి, ఊర్ధ్వాధస్సంస్థితావేతౌ యో జానాతి స యోగవిత్, హకారేణ బహిర్యాతి సకారేణ విశేత్పునః, హంసహంసేత్యముం మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, షట్శతాని దివా [2]రాత్రం సహస్రాణ్యేకవింశతిః, ఏతత్సంఖ్యాన్వితం మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, అజపానామ గాయత్రీ యోగినాం మోక్షదా సదా, అస్యాస్సంకల్పమాత్రేణ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, అనయా సదృశీ విద్యా అనయా సదృశో జపః, అనయా సదృశం జ్ఞానం న భూతం న భవిష్యతి, కుండలిన్యాం సముద్భూతా గాయత్రీ ప్రాణధారిణీ, ప్రాణవిద్యా మహావిద్యా య స్తాం వేద స వేదవిత్, కందోర్ధ్వే కుండలీశక్తి రష్టధా కుండలాకృతిః, బ్రహ్మద్వారముఖం నిత్యం ముఖేనాచ్ఛాద్య తిష్ఠతి, యేన ద్వారేణ గంతవ్యం బ్రహ్మద్వార మనామయమ్, ముఖేనాచ్ఛాద్య తద్ద్వారం ప్రసుప్తా పరమేశ్వరీ, ప్రబుద్ధా వహ్నియోగేన మనసా మరుతా సహ, సూచివద్గాత్ర మాదాయ వ్రజత్యూర్ధ్వం సుషుమ్నయా, ఉత్పాటయే త్కవాటం తు యథా కుంచికయా గృహమ్, కుండలిన్యా తథా యోగీ మోక్షద్వారం ప్రభేదయేత్, కృత్వా సంపుటితౌ కరౌ దృఢతరం బధ్వా తు పద్మాసనం గాఢం వక్షసి సన్నిధాయ చుబుకం ధ్యానం చ తచ్చేష్టితమ్, వారంవారమపానమూర్ధ్వ మనిలం ప్రోచ్చారితం పూరితం ముంచన్ప్రాణ ముపైతి బోధ మతులం శక్తి ప్రభావా న్నరః, అంగానాం మర్దనం కృత్వా శ్రమసంజాతవారిణా, కట్వామ్లలవణత్యాగీ క్షీరభోజనమాచరేత్, బ్రహ్మచారీ మితాహారో యోగీ యోగపరాయణః, అబ్దాదూర్ధ్వం భవే త్సిద్ధో నాత్ర కార్యా విచారణా, సుస్నిగ్ధమధురాహార శ్చతుర్థాంశవివర్జితః, భుంజతే శివసంప్రీత్యా మితాహారస్స ఉచ్యతే, కందోర్ధ్వే కుండలీశక్తి రష్టధా కుండలాకృతిః, బంధనాయ చ మూఢానాం యోగినాం మోక్షదా సదా, మహాముద్రా నభోముద్రా [3]ఓడ్యాణంచ జలంధరమ్, మూలబంధంచ యో వేత్తి స యోగీ ముక్తిభాజనమ్, పార్ష్ణిఘాతేన సంపీడ్య యోని మాకుంచయే ద్దృఢమ్, అపా

1. గచ్ఛతి. 2. రాత్రౌ. 3. ఉడ్యా.

న మూర్ధ్వ మాకృష్య మూలబంధో విధీయతే, అపానప్రాణయో రై
క్యం క్షయాన్మూత్రపురీషయోః, యువా భవతి వృద్ధోఽపి సతతం
మూలబంధనాత్, [1]ఓడ్యాణం కురుతే యస్మా దవిశ్రాంతం మహాఖగః,
[2]ఓడ్డియాణం తదేవ స్యాన్మృత్యుమాతంగకేసరీ, ఉదరాత్పశ్చిమం
తాణ మధోనాభే ర్నిగద్యతే, [3]ఓడ్యాణ ముదరే బంధ స్తత్ర బంధో
విధీయతే, బధ్నాతి హి శిరోజాత మధోగామి నభోజలమ్, తతో జాలం
ధరోబంధః కంఠదుఃఖౌఘనాశనః, జాలంధరే కృతే బంధే కంఠసంకో
చలక్షణే, నపీయూషం పతత్యగ్నౌ నచ వాయుః ప్రధావతి, కపాలకు
హరే జిహ్వా ప్రవిష్టా విపరీతగా, భ్రువోరంతర్గతా దృష్టి ర్ముద్రా భవతి
ఖేచరీ, నరోగో మరణం తస్య ననిద్రా నక్షుధా తృషా, నచమూర్ఛా
భవేత్తస్య యోముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, పీడ్యతేనచరోగేణలిప్యతే నచ
కర్మభిః, బాధ్యతేనచ కేనాపి యోముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, చిత్తం చరతి
ఖే యస్మాజ్జిహ్వా చరతి ఖే యతః, తేనేయం ఖేచరీ ముద్రా సర్వసిద్ధనమ
స్కృతా, బిందుమూలశరీరాణి సిరా యత్ర ప్రతిష్ఠితాః. భావయంతి శరీ
రాణిఆపాదతలమస్తకమ్, ఖేచర్యాముద్రితం యేన వివరం లంబికోర్ధ్వతః,
న తస్య క్షీయతే బిందుః కామిన్యాలింగితస్యచ, యావద్బిందుః స్థితో
దేహే తావ న్మృత్యుభయం కుతః, యావద్బద్ధా నభో ముద్రా తావ
ద్బిందు ర్నగచ్ఛతి, జ్వలితోఽపి యథా బిందు స్సంప్రాప్త శ్చ హుతా
శనమ్, వ్రజత్యూర్ధ్వం గత శ్శక్త్యా నిరుద్ధో యోనిముద్రయా, సపున
ర్ద్వివిధో బిందుః పాండరో లోహిత స్తథా, పాండరం శుక్ల మిత్యాహు
ర్లోహితాఖ్యం మహారజః, సింధూరవ్రాతసంకాశం రవిస్థానస్థితం రజః
శశిస్థాన స్థితం శుక్లం తయో రైక్యం సుదుర్లభం, బిందు బ్రహ్మారజశ్శక్తి
ర్బిందురిందూ రజో రవిః, ఉభయోస్సంగమా దేవ ప్రాప్యతే పరమం
పదమ్, వాయునా శక్తిజాతేన ప్రేరితంచ యథారజః, యాతి బింద
స్సహైకత్వం భవే ద్దివ్యవపు స్తదా, శుక్లం చంద్రేణ సంయుక్తం రజ
స్సూర్యేణ సంగతమ్, తయో స్సమరసైకత్వం యో జానాతి స యోగ
విత్, శోధనం నాడిజాలస్య చాలనం చంద్రసూర్యయోః, రసానాం
శోషణం చైవ మహాముద్రాఽభిధీయతే. వక్షోన్యస్తహనుర్నిపీడ్యసు

1. ఉడ్యా. 2. ఉడ్డి. 3. ఉడ్యా.

చిరం యోనించ వామాంఘ్రిణా హస్తాభ్యా మనుధారయన్ప్రసరితం
పాదం తథా దక్షిణమ్, ఆపూర్య శ్వసనేన కుక్షియుగళం బధ్వాశనై
రేచయే దేత ద్వ్యాధి వినాశినీ సుమహతీ ముద్రా నృణాం [1]కథ్యతే,
చంద్రాంశేన సమభ్యస్య సూర్యాంశే నాభ్యసే త్పునః, యాతుల్యా తు
భవే త్సంఖ్యా తతో ముద్రాం విసర్జయేత్, నహి పథ్యమపథ్యం వా
రసా స్సర్వేఽపి నీరసాః, అతిభుక్తం విషం ఘోరం పీయూష మివ జీర్య
తే, క్షయకుష్ఠగుదావర్తగుల్మాజీర్ణ పురోగమాః, తస్య రోగాః క్షయం
యాంతి మహాముద్రాంతు యోఽభ్యసేత్, కథితేయంమహాముద్రా మహా
సిద్ధికరీ నృణామ్, గోపనీయా ప్రయత్నేన నదేయా యస్య కస్యచిత్,
పద్మాసనం సమారుహ్య సమకాయశిరోధరః, నాసాగ్రదృష్టి రేకాంతే
జపే దోంకార మవ్యయమ్, ఓం నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం నిర్వికల్పం నిరంజ
సం నిరాఖ్యాత మనాదినిధన మేకం తురీయం యద్భూతం భవద్భవి
ష్య త్పరివర్తమానం సర్వదానవచ్ఛిన్నం పరం బ్రహ్మ తస్మాజ్జాతా పరా
శక్తి స్స్వయం జ్యోతిరాత్మికా, ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూతః, ఆకా
శాద్వాయుః, వాయో రగ్నిః, అగ్నే రాపః, అద్భ్యః పృథివీ, తేషాం
పంచభూతానాం పతయః పంచ, సదాశివేశ్వరరుద్రవిష్ణుబ్రహ్మాణ
శ్చేతి, తేషాం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాశ్చోత్పత్తిస్థిలయకర్తారః, రాజసో
బ్రహ్మా, సాత్వికో విష్ణుః, తామసో రుద్ర ఇతి, ఏతే త్రయో గుణయుక్తాః,
బ్రహ్మా దేవానాం ప్రథమస్సంబభూవ, ధాతా చ సృష్టౌ, విష్ణుశ్చ
స్థితౌ, రుద్రశ్చ నాశే, భోగాయ చేంద్రః, ప్రథమజా బభూవుః
ఏతేషాం బ్రహ్మణో లోకా దేవ తిర్యఙ్నరస్థావరాశ్చ జాయంతే,
తేషాం మనుష్యాదీనాం పంచభూతసమవాయ శ్శరీరం జ్ఞానకర్మేంద్రియైః
జ్ఞానవిషయైః ప్రాణాదిపంచవాయుమనోబుద్ధిచిత్తాహంకారైః స్థూల
కల్పితై స్సోఽపి స్థూలప్రకృతిరిత్యుచ్యతే, జ్ఞానకర్మేంద్రియై ర్జ్ఞానవిషయైః
ప్రాణాదిపంచవాయుమనో బుద్ధిభిశ్చ సూక్ష్మస్థోఽపి లింగమేవేత్యుచ్యతే,
గుణత్రయయుక్తం కారణమ్, సర్వేషా మేవం త్రీణి శరీరాణి వర్తంతే,
జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితుర్యాశ్చేత్యవస్థా శ్చతస్రః, తాసామవస్థానా

1. ప్రోచ్యతే.

మధిపతయ శ్చత్వారః పురుషాః, విశ్వతైజసప్రాజ్ఞాత్మాన శ్చేతి, విశ్వోహి
స్థూలభు జ్నిత్యం తైజసః ప్రవివిక్తభుక్, ఆనందభుక్తథా ప్రాజ్ఞ స్సర్వ
సాక్షీ త్యతః పరమ్, ప్రణవస్సర్వదా తిష్ఠే త్సర్వజీవేషు భోగతః.
అభిరామస్తు సర్వాసు హ్యవస్థాసు హ్యధోముఖః, అకార ఉకారోమ
కారశ్చేతి, త్రయోవర్ణా స్త్రయో వేదా స్త్రయో లోకా స్త్రయో గుణాః,
త్రయోఽక్షరాణి త్రయ స్స్వరా ఏవ ప్రణవః ప్రకాశతే, అకారో
జాగ్రతీ నేత్రే వర్తతే సర్వజంతుషు, ఉకారః కంఠతః స్వప్నే మ
కారో హృది సుప్తితః, విరాడ్విశ్వస్థూలశ్చాకారః, హిరణ్య
గర్భస్తైజసస్సూక్ష్మశ్చ ఉకారః, కారణావ్యాకృతప్రాజ్ఞశ్చ మకారః,
అకారో రాజసో రక్తో బ్రహ్మచేతన ఉచ్యతే, ఉకార స్సాత్త్విక
శ్శుక్లో విష్ణురిత్యభిధీయతే, మకారస్తామసః కృష్ణో రుద్రశ్చేతి తథో
చ్యతే, ప్రణవా త్ప్రభవో బ్రహ్మ ప్రణవాత్ప్రభవో హరిః, ప్రణవా
త్ప్రభవో రుద్రః ప్రణవోహి పరో భవేత్, అకారే లీయతే బ్రహ్మ
హ్యుకారే లీయతే హరిః, మకారే లీయతే రుద్రః ప్రణవో హి ప్రకా
శతే, జ్ఞానినా మూర్ధ్వభాగోఽభూ దజ్ఞానే స్యాదధోముఖః, ఏవం వై
ప్రణవ స్తిష్ఠే ద్యస్తం వేద సవేదవిత్, అనాహతస్వరూపేణ జ్ఞానినా
మూర్ధ్వగో భవేత, తైలధారా మివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్,
ప్రణవస్య ధ్వని స్తద్వ త్తదగ్రం బ్రహ్మ చోచ్యతే, జ్యోతి ర్మయం తద
గ్రం స్యా దవాచ్యం బుద్ధిసూక్ష్మతః, దదృశు ర్యే మహాత్మానో య స్తం
వేద సవేదవిత్, జాగ్ర న్నేత్రద్వయో ర్మధ్యే హంసఏవ ప్రకాశతే,
సకారః ఖేచరీ ప్రోక్త స్త్వం పదం చేతి నిశ్చితమ్, హకారః పర
మేశ స్స్యా త్తత్పదం చేతి నిశ్చితమ్, సకారో ధ్యాయతే జంతు ర్హకా
రోహి భవే ద్ధ్రువమ్, ఇంద్రియై ర్బధ్యతే జీవ ఆత్మాచైవ న బధ్యతే,
మమత్వేన భవేజ్జీవో నిర్మమత్వేన కేవలః, భూర్భువస్స్వరిమే లోకాః
సోమసూర్యాగ్ని దేవతాః, యస్యమాత్రాసు తిష్ఠంతి తత్పరం జ్యోతి
రోమితి, క్రియా ఇచ్ఛా తథాజ్ఞానం బ్రాహ్మీ రౌద్రీచ వైష్ణవీ, త్రిధా
మాత్రా స్థితి ర్యత్ర తత్పరం జ్యోతి రోమితి, వచసా తజ్జపే న్నిత్యం
వపుషా తత్సమభ్యసేత్, మనసా తజ్జపే న్నిత్యం తత్పరం జ్యోతిరో
మితి, శుచిర్వా ప్యశుచి ర్వాపి యో జపే త్ప్రణవం సదా, న సలిప్

లిపాపేన పద్మపత్రమివాంభసా, చలే వాతే చలో బిందు ర్నిశ్చలే నిశ్చలో భవేత్, యోగీ స్థాణుత్వ మాప్నోతి తతో వాయుం నిరుంధయేత్, యావ ద్వాయు స్థ్సిరో దేహే తావ జ్జీవో నముంచతి, మరణం తస్య నిష్క్రాంతి స్తతో వాయుం నిరుంధయేత్, యావ ద్బద్ధో మరు ద్దేహే తావ జ్జీవో నముంచతి, యావద్దృష్టి ర్భ్రువో ర్మధ్యే తావ త్కాలం భయం కుతః, అల్పకాలభయా ద్బ్రహ్మా ప్రాణాయామపరో భవేత్, యోగినో మునయ శ్చైవ తతః ప్రాణం నిరుంధయేత్, షడ్వింశదంగులీ హంసః ప్రయాణం కురుతే బహిః. వామదక్షిణమార్గేణ ప్రాణాయామో విధీయతే, శుద్ధిమేతి యదా సర్వం నాడీచక్రం మలాకులమ్, తదైవ జాయతే యోగీ ప్రాణసంగ్రహణక్షమః, బద్ధపద్మాసనో యోగీ ప్రాణం చంద్రేణ పూరయేత్, ధారయే ద్వా యథా శక్త్యా భూయ స్సూర్యేణ రేచయేత్, అమృతోదధి సంకాశం గోక్షీరధవలోపమమ్, ధ్యాత్వా చాంద్రమసం బింబం ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్, స్ఫురత్ప్రజ్వలనం జ్వాలా పూజ్య మాదిత్య మండలమ్, ధ్యాత్వా హృది స్థితం యోగీ ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్, ప్రాణం చే దిడయా పిబేన్నియమితం భూయోఽన్య యా రేచయే త్పీత్వా పింగళయా సమీరణమథో బధ్వా త్యజేద్వా మయా, సూర్యా చంద్రమసో రనేన విధినా బిందుద్వయం ధ్యాయత శ్శుద్ధా నాడిగణాభవంతి యమినో మాసద్వయా దూర్ధ్వతః, యథేష్ట ధారణం వాయో రనలస్య ప్రదీపనమ్, నాభివ్య క్తిరారోగ్యం జాయతే నాడిశోధనాత్, ప్రాణో యావత్ స్థితో దేహే అపానం తు నిరోధయేత్, ఏకశ్వాసమయీ మాత్రా ఊర్ధ్వాధో గగనే స్థితిః, రేచకః పూరక శ్చైవ కుంభకః ప్రణవాత్మకః, ప్రాణాయామో భవే దేవం మాత్రా ద్వాదశసంయుతః, మాత్రా ద్వాదశసంయుక్తౌ దివాకరనిశాకరౌ, దోషజాల మబధ్నంతౌ జ్ఞాతవ్యౌ యోగిభి స్సదా, పూరకం ద్వాదశం కుర్యాత్కుంభకం షోడశం భవేత్, రేచకం దశ చోంకారః ప్రాణాయామ స్స ఉచ్యతే, అధమే ద్వాదశా మాత్రా మధ్యమే ద్విగుణా మతా, ఉత్తమే త్రిగుణా ప్రోక్తా ప్రాణాయామస్య నిర్ణయః, అధమే స్వేదజననం కంపో భవతి మధ్యమే, ఉత్తమే స్థాన మాప్నోతి తతో వాయుం

నిరుంధయేత్, బద్ధపద్మాసనో యోగీ నమస్కృత్య గురుం శివమ్, నాసాగ్ర దృష్టి రేకాకీ ప్రాణాయామం సమభ్యసేత్. ద్వారాణాం నవ సంనిరుధ్య మరుతం బధ్వా దృఢాం ధారణాం నీత్వా కాలమపానవహ్ని సహితం శక్త్యా సమం చాలితమ్, ఆత్మధ్యానయుత స్త్వనేన విధినా విన్యస్య మూర్ధ్ని స్థిరం యావ త్తిష్ఠతి తావదేవ మహతాం సంగో న సంస్తూయతే, ప్రాణాయామో భవే దేవం పాతకేంధన పావకః, భవోదధి మహాసేతుః ప్రోచ్యతే యోగిభి స్సదా, ఆసనేన రుజం హంతి ప్రాణాయామేన పాతకమ్, వికారం మానసం యోగీ ప్రత్యాహారేణ ముంచతి, ధారణాభి ర్మనోధైర్యం యాతి చైతన్య మద్భుతమ్, సమాధౌ మోక్ష మాప్నోతి త్యక్త్వా కర్మ శుభాశుభమ్, ప్రాణాయామద్విషట్కేన ప్రత్యాహారః ప్రకీర్తితః, ప్రత్యాహార ద్విషట్కేన జాయతే ధారణా శుభా, ధారణా ద్వాదశ ప్రోక్తం ధ్యానం యోగవిశారదైః, ధ్యాన ద్వాదశకేనైవ సమాధి రభిధీయతే, యత్సమాధౌ పరంజ్యోతి రనంతం విశ్వతో ముఖమ్, తస్మిన్ దృష్టే క్రియా కర్మ యాతాయాతో నవిద్యతే. సంబద్ధాసన మేఢ్రమంఘ్రియుగళం కర్ణాక్షినాసాపుట ద్వారా[1]నంగుళిభి ర్నియమ్య పవనం వక్త్రేణ వా పూరితమ్, బధ్వా వక్షసి బహ్వాపానసహితం మూర్ధ్ని [2]స్థితం ధారయే దేవం యాతి విశేష తత్త్వసమతాం యోగీశ్వర స్తన్మయః. గగనం పవనే ప్రాప్తే ధ్వని రుత్పద్యతే మహాన్, ఘంటాదీనాం ప్రవాద్యానాం నాదసిద్ధిరుదీరితా, ప్రాణాయామేన యుక్తేన సర్వరోగక్షయో భవేత్, ప్రాణాయామ వియుక్తేభ్య స్సర్వరోగ సముద్భవః, హిక్కాఖాస స్తథా శ్వాస శ్శిరః కర్ణాక్షివేదనాః, భవంతి వివిధా రోగాః పవనవ్యత్యయక్రమాత్, యథా సింహో గజో వ్యాఘ్రో భవేద్వశ్యశ్శనైశ్శనైః, తథైవ సేవితో వాయు రన్యథా హంతి సాధకమ్, యుక్తం యుక్తం ప్రబధ్నీయా దేవం సిద్ధి మవాప్నుయాత్, చరతాం చక్షురాదీనాం విషయేషు యథాక్రమమ్, తత్ప్రత్యాహరణం తేషాం ప్రత్యాహార

1. ద్యంగు. 2. స్థిరం.

స్స ఉచ్యతే, యథా తృతీయకాలేతు రవిః ప్రత్యాహారే త్ప్రభామ్, తృతీయాంగస్థితో యోగీ వికారం మానసం హరే దిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ఇతి యోగచూడామణ్యుపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౪౭. ఋగ్వేదీయ నిర్వాణోపనిషత్

శ్లో. నిర్వాణోపనిష ద్వేద్యం నిర్వాణానందతుందిలమ్,
త్రైపదానందసామ్రాజ్యం స్వమాత్రమితిచింతయేత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓం. అథ నిర్వాణోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, పరమహంస స్సోఽహమ్, పరివ్రాజకాః పశ్చిమలింగాః, మన్మథక్షేత్రపాలాః, గగన సిద్ధాంతః, అమృతకల్లోలనదీ, అక్షయం నిరంజనమ్, నిస్సంశయఋషిః, నిర్వాణో దేవతా, [1]నిష్కులప్రవృత్తిః, నిష్కేవలజ్ఞానం, ఊర్ధ్వా మ్నాయః, నిరాలంబపీఠః, సంయోగదీక్షా, వియోగోపదేశః, దీక్షా సంతోషపానం చ, ద్వాదశాదిత్యావలోకనమ్, వివేకరక్షా, కరుణైవ ఆనందమాలా, ఏకాస[2] నగుహాయాం ముక్తాసనసుఖగోష్ఠీ, అకల్పిత భిక్షాశీ, హంసాచారః, సర్వభూతాంతర్వర్తీ హంసఇతి ప్రతిపాద నమ్, ధైర్యకంథా, ఉదాసీనకౌపీనమ్, విచారదండః, బ్రహ్మావలోకో యోగపట్టః, శ్రియాం పాదుకాపరేచ్ఛాచరణమ్, కుండలినీబంధః, పరాపవాదముక్తో జీవన్ముక్తః, శివయోగనిద్రాఖేచరీ ముద్రాచ, పర మానందీ, నిర్గతగుణత్రయమ్, వివేకలభ్యమ్, మనోవాగగోచరమ్, అనిత్యం జగద్యజ్జనితమ్, స్వప్నజగదభ్రగజాదితుల్యమ్, తథా దేహాది సంఘాతమ్, మోహగుణజాలకలితమ్, తద్రజ్జుసర్పవత్కల్పితమ్, విష్ణు

---

1. నిష్కల. 2. న్తగుహాయాం.

విధ్యాధిశతాభిధానలక్ష్యమ్, అంకుశోమార్గః, శూన్యం న సంకేతః, పరేశ్వర సత్తా సత్యసిద్ధయోగోమఠః, అమరపదం న తత్స్వరూపం, ఆదిబ్రహ్మస్వసంవిత్, అజపా గాయత్రీ, వికారదండో [1]ధార్యః, మనోనిరోధినీ కంథా, యోగేన సదానందస్వరూపదర్శనమ్, ఆనందభిక్షాశీ, మహాశ్మశానేప్యానందవనే వాసః, ఏకాంతస్థానమానందమఠమ్, ఉన్మన్యవస్థా, శారదా చేష్టా, ఉన్మనీగతిః, నిర్మలగాత్రమ్ నిరాలంబపీఠమ్, అమృతకల్లోలానందక్రియా, పాండరగగన మహాసిద్ధాంతః, శమదమాది దివ్యశక్త్యా చరణే క్షేత్రపాత్రపటుతా, పరాపర సంయోగః, తారకోపదేశః, అద్వైతసదానందో దేవతా, నియమస్స్వాంతరింద్రియనిగ్రహః భయమోహశోక క్రోధత్యాగ స్త్యాగః, పరావరైక్యరసాస్వాదనమ్, అనియామకత్వనిర్మలశక్తిః, స్వప్రకాశ బ్రహ్మతత్త్వే శివశక్తిసంపుటిత ప్రపంచఛేదనమ్, తథా పత్రాక్షాక్షికమండలు భావాభావ దహనమ్, బిభ్రత్యాకాశాధారమ్, శివం తురీయం యజ్ఞోపవీతమ్, తన్మయీ శిఖా, చిన్మయం చోత్సృష్టిదండమ్, సంతతాక్షికమండలుమ్, కర్మనిర్మూలన్ కథా, మాయా మమతాహంకారదహనమ్ శ్మశానే అనాహతాంగీ, నిస్త్రైగుణ్యస్వరూపానుసంధానం సమయమ్, భ్రాంతిహరణమ్, కామాది వృత్తిదహనమ్, కాఠిన్యదృఢకౌపీనమ్, చీరాజినవాసః, అనాహతమంత్రః అక్రియైవ జుష్టమ్, స్వేచ్ఛాచారో స్వస్వభావో మోక్షః, పరబ్రహ్మప్లవదాచరణమ్, బ్రహ్మచర్యశాంతిసంగ్రహణమ్, బ్రహ్మచర్యాశ్రమేఽధీత్య వానప్రస్థాశ్రమేఽధీత్య, ససర్వవిన్యాసం, సన్యాసమ్, అంతే బ్రహ్మాఖండాకారమ్, నిత్యం సర్వసందేహనాశనమ్, ఏతన్నిర్వాణదర్శనం పుత్రం వినా శిష్యం వినా నదేయ మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మేమనసీతి శాన్తిః.

ఇతి నిర్వాణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

1. ధ్యేయః.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౮. యజుర్వేదీయ మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్.

శ్లో. బాహ్యాన్తస్తారకాకారం వ్యోమ పంచకవిగ్రహమ్,
రాజయోగైక సంసిద్ధం రామచంద్ర ముపాస్మహే.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

ఓం. యాజ్ఞవల్క్యోహవై మహాముని రాదిత్యలోకం జగామ త మాదిత్యం నత్వా భో భగవన్నాదిత్యాత్మ తత్త్వమనుబ్రూహీతి సహోవాచ నారాయణః, జ్ఞానయుక్తయమాద్యష్టాంగయోగ ఉచ్యతే, శీతోష్ణాహారనిద్రావిజయః, సర్వదా శాన్తినిశ్చలత్వం విషయేన్ద్రియనిగ్రహశ్చైతే యమాః, గురుభక్తి సత్యమార్గాఽనురక్తిసుఖానుగతవస్త్వనుభవశ్చ తద్వస్త్వనుభవేన తుష్టి ర్నిస్సఙ్గతా ఏకాన్తవాసో మనోనివృత్తిః ఫలానభిలాషో వైరాగ్యభావశ్చ నియమాః, సుఖాసనవృత్తి శ్చీరవాసశ్చ, ఏవ మాసననియమా భవన్తి, పూరక కుమ్భక రేచకైః షోడశచతుష్షష్టి ద్వాత్రింశ త్సఙ్ఖ్యయా యథాక్రమం ప్రాణాయామః, విషయేభ్య ఇన్ద్రియార్థేభ్యో మనోనిరోధనం ప్రత్యాహారః, సర్వశరీరేషు చైతన్యైకతానతా ధ్యానమ్, విషయవ్యావర్తనపూర్వకం చైతన్యే చైతన్య స్థాపనం ధారణం భవతి, ధ్యానవిస్మృతి స్సమాధిః, ఏవం సూక్ష్మాంఽగాని యఏవం వేద, స ముక్తిభాగ్భవతి. ౧. దేహస్య పఞ్చదోషా భవన్తి, కామక్రోధనిశ్వాసభయనిద్రాః, తన్నిరాసస్తు నిస్సఙ్కల్పక్షమాలఘ్వాహారాఽ ప్రమాదతా తత్త్వసేవనమ్, నిద్రాభయ సరీసృపం హింసాది తరఙ్గం తృష్ణావర్తం దారపంకగ్ సంసారవార్ధిం తర్తుం సూక్ష్మమార్గ మవలమ్బ్య సత్త్వాదిగుణానతిక్రమ్య తారక మవలోకయేత్, భ్రూమధ్యే సచ్చిదానన్దతేజఃకూటరూపం తారకం బ్రహ్మ, తదుపాయం లక్ష్యత్రయావలోకనమ్, మూలాధారాదారభ్య బ్రహ్మరన్ధ్రపర్యన్తం సుషుమ్నా సూర్యాభా, తన్మధ్యే తటిత్కోటిసమా మృణాళతన్తుసూక్ష్మా కుణ్డలినీ, తత్ర తమో నివృత్తిః, తద్దర్శనా త్సర్వ

పాపనివృత్తిః, తర్జన్యగ్రోన్మీలితకర్ణరన్ధ్రద్వయే ఫూత్కారశబ్దో జాయతే,
తత్రస్థితే మనసి చక్షుర్మధ్యనీలజ్యోతిః పశ్యతి, ఏవం హృదయేఽపి,
బహిర్లక్ష్యంతు నాసాఽగ్రే చతుష్షడష్టదశ ద్వాదశాఽఙ్గులీభిః క్రమా
న్నీలద్యుతిశ్యామత్వ సదృగ్రక్తభఙ్గీస్ఫురత్పీతవర్ణద్వయోపేతం వ్యో
మత్వం పశ్యతి, సతు యోగీ, చలదృష్ట్యా వ్యోమభాగవీక్షితుః పురు
షస్య దృష్ట్యగ్రే జ్యోతిర్మయూఖా వర్తన్తే, తద్దృష్టిః స్థిరా భవతి,
శీర్షోపరి ద్వాదశాఙ్గులిమానజ్యోతిః పశ్యతి, తదాఽమృతత్వమేతి,
మధ్యలక్ష్యంతు ప్రాతశ్చిత్రాఽది వర్ణసూర్యచన్ద్ర వహ్నిజ్వాలాఽవలీవ
త్తద్విహీనాన్తరిక్షవత్పశ్యతి తదాకారాకారీ భవతి, అభ్యాసాన్నిర్వి
కారం గుణరహితాఽకాశం భవతి, విస్ఫురత్తారకాకారగాఢతమోపమం
పరాఽకాశం భవతి, కాలాఽనలసమద్యోతమానం మహాకాశం భవతి,
సర్వోత్కృష్టపరమద్యుతిప్రద్యోతమానం తత్త్వాఽకాశం భవతి,
కోటిసూర్యప్రకాశం సూర్యాకాశం భవతి, ఏవ మభ్యాసాత్తన్మయో
భవతి, యఏవం వేద. ౨. తద్యోగం చ ద్విధా విద్ధి పూర్వోత్తర
విభాగతః, పూర్వంతు తారకం విద్యా దమనస్కం తదుత్తర మితి,
తారకం ద్వివిధం మూర్తి తారక మమూర్తితారక మితి, యదిన్ద్రి
యాఽన్తం తన్మూర్తితారకమ్, యద్భ్రూయుగాతీతం తదమూర్తి
తారక మితి, ఉభయమపి మనోయుక్త మభ్యసేత్, మనోఽయుక్తాఽ
న్తర్దృష్టిస్తారక ప్రకాశాయ భవతి, భ్రూయుగమధ్యబిలే తేజస ఆవి
ర్భావః, ఏతత్పూర్వతారకమ్, ఉత్తరం త్వమనస్కమ్, తాలుమూ
లోర్ధ్వభాగే మహజ్జ్యోతిర్విద్యతే తద్దర్శనా దణిమాది సిద్ధిః, లక్ష్యేఽ
న్తర్బాహ్యాయాం దృష్టౌ నిమేషోన్మేషవర్జితాయాంచ ఇయంశామ్భవీ
ముద్రా భవతి, సర్వతన్త్రేషు గోప్యా మహావిద్యా భవతి, తజ్జ్ఞానే
సంసారనివృత్తిః, తత్పూజనం మోక్షఫలదమ్, అన్తర్లక్ష్యం జలజ్యోతి
స్స్వరూపం భవతి, మహర్షివేద్య మన్తర్బాహ్యేన్ద్రియై రదృశ్యమ్.
౩. సహస్రారేజలజ్యోతి రన్తర్లక్ష్యమ్, బుద్ధిగుహాయాం సర్వాఙ్గసున్దరం
పురుషరూపమన్తర్లక్ష్యమిత్యపరే, శీర్షాఽన్తర్గత మణ్డలమధ్యగం
పఞ్చవక్త్ర ముమాసహాయం నీలకణ్ఠం ప్రశాన్త మన్తర్లక్ష్య మితి

కేచిత్, అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తర్లక్ష్య మిత్యేకే, [దర్శనేన జీవన్ముక్త దశాయాం స్వయమన్తర్లక్ష్యో భూత్వాపరమిత్యపరే]; ఉక్తవికల్పం సర్వమాత్మైవ, తల్లక్ష్యం శుద్ధాత్మదృష్ట్యా వా యః పశ్యతి సఏవ బ్రహ్మనిష్ఠో భవతి, జీవః పఞ్చవింశకః స్వకల్పితచతుర్వింశతితత్త్వం పరిత్యజ్య షడ్వింశః పరమాత్మాఽహ మితి నిశ్చయా జ్జీవన్ముక్తో భవతి, ఏవమన్తర్లక్ష్యదర్శనేన జీవన్ముక్తిదశాయాం స్వయ మన్తర్లక్ష్యోభూత్వా పరమాఽకాశాఽఖణ్డమణ్డలో భవతి. ౪.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్

అథహ యాజ్ఞవల్క్య ఆదిత్యమణ్డలపురుషం పప్రచ్ఛ భగవ న్నన్తర్లక్ష్యాదికం బహుధోక్తమ్, మయా తన్న జ్ఞాతమ్, తద్ బ్రూహి మహ్యమ్, త దుహో వాచ, పఞ్చభూతకారణం తటిత్కూటాఽభం తద్వచ్చతుఃపీఠమ్, తన్మధ్యే తత్త్వప్రకాశో భవతి, సోఽతిగూఢఅవ్యక్తశ్చ, తజ్జ్ఞానప్లవాధిరూఢేన జ్ఞేయమ్, తద్బాహ్యాభ్యన్తర్లక్ష్యమ్, తన్మధ్యే జగల్లీనమ్, తన్నాదబిన్దుకలాతీత మఖణ్డమణ్డలమ్, తత్ సగుణనిర్గుణ స్వరూపమ్, తద్వేత్తా విముక్తః. ఆదావగ్నిమండలమ్, తదుపరి సూర్యమణ్డలమ్, తన్మధ్యే సుధాచన్ద్రమణ్డలమ్, తన్మధ్యే అఖణ్డబ్రహ్మతేజోమణ్డలమ్, తద్విద్యుల్లేఖావచ్ఛుక్లభాస్వరమ్, తదేవ శామ్భవీ లక్షణమ్, తద్దర్శనే తిస్రో దృష్టయః, అమా ప్రతిపత్పూర్ణిమా చేతి, నిమీలితదర్శన మమాదృష్టిః, అర్ధోన్మీలితం ప్రతిపత్, సర్వోన్మీలనం పూర్ణిమా భవతి, తాసు పూర్ణిమాభ్యాసః కర్తవ్యః, తల్లక్ష్యం నాసాగ్రమ్, తదా తాలుమూలే గాఢతమో దృశ్యతే, తదభ్యాసా దఖణ్డమణ్డలాకార జ్యోతి ర్దృశ్యతే, తదేవ సచ్చిదానన్దం బ్రహ్మభవతి, ఏవం సహజానన్దే యథా మనో లీయతే తదా శామ్భవీభవతి, తామేవ ఖేచరీమాహుః, తదభ్యాసాన్మనఃస్థైర్యమ్, తతో [1]వాయుస్థైర్యమ్, తచ్చిహ్నాని, ఆదౌ తారకవద్దృశ్యతే, తతో వజ్రదర్పణమ్, తతః పరిపూర్ణచంద్రమణ్డలమ్, తతో నవరత్నప్రభా

1. బుద్ధి.

మణ్డలమ్, తతో మధ్యాహ్నార్క మణ్డలమ్, తతో వహ్నిశిఖామణ్డలమ్, క్రమాద్దృశ్యతే. ౧. తదా పశ్చిమాభిముఖ ప్రకాశః, స్ఫటిక ధూమ్రబిన్దునాదకలానక్షత్ర ఖద్యోత దీపనేత్ర సువర్ణనవరత్నాదిప్రభా దృశ్యన్తే, తదేవ ప్రణవస్వరూపమ్, ప్రాణాఽపానయో రైక్యం కృత్వా ధృతకుమ్భకో నాసాఽగ్రదర్శనదృఢభావనయా ద్వికరాఽఙ్గులిభి ష్షణ్ముఖీకరణేన ప్రణవధ్వనిం నిశమ్య మన స్తత్ర లీనం భవతి, తస్య న కర్మలేపః, రవే రుదయా స్తమయయోః కిల కర్మ కర్తవ్యమ్, ఏవం విదశ్చిదాదిత్యస్యోదయాఽస్తమయాభావా త్సర్వకర్మాఽభావః, శబ్దకాలలయేన దివారాత్ర్యతీతో భూత్వా సర్వపరిపూర్ణజ్ఞానేనోన్మన్యవస్థావశేన, బ్రహ్మైక్యం భవతి, ఉన్మన్యా అమనస్కం భవతి, తస్య నిశ్చిన్తా ధ్యానమ్, సర్వకర్మనిరాకరణమావాహనమ్, నిశ్చయజ్ఞానమాసనమ్, ఉన్మనీభావః పాద్యమ్, సదాఽమనస్కమర్ఘ్యమ్, సదాదీప్తి రపారామృతవృత్తి స్స్నానమ్, [1]సర్వాఽత్మభావనా గన్ధః, దృక్స్వరూపాఽవస్థానమక్షతాః, చిదాప్తిః పుష్పమ్, చిదగ్నిస్వరూపం ధూపః, చిదాదిత్యస్వరూపం దీపః, పరిపూర్ణచన్ద్రాఽమృతస్యైకీకరణం నైవేద్యమ్, నిశ్చలత్వం ప్రదక్షిణమ్. సోఽహంభావో నమస్కారః, మౌనం స్తుతిః, సర్వసన్తోషో విసర్జన మితి య ఏవం వేద. ౨. ఏవం త్రిపుట్యాం నిరస్తాయాం నిస్తరఙ్గసముద్రవ న్నివాతస్థితదీపవదచలసమ్పూర్ణభావాఽభావవిహీనకైవల్యజ్యోతి ర్భవతి, జాగ్రన్నిద్రాన్తపరిజ్ఞానేన బ్రహ్మవిద్భవతి సుషుప్తిసమాధ్యో ర్మనోలయా విశేషేఽపి మహదస్త్యుభయో ర్భేదః తమసి లీనత్వా న్ముక్తిహేతుత్వాఽభావాచ్చ, సమాధౌ మృదిత తమోవికారస్య తదాకారాకారితాఽఖణ్డాఽకారవృత్త్యాఽత్మక సాక్షిచైతన్యే ప్రపఞ్చలయస్సమ్పద్యతే. ప్రపఞ్చస్య మనఃకల్పితత్వాత్, తతో భేదాఽభావాత్, కదాచి ద్బహిర్గతేఽపి మిథ్యాత్వభానాత్, సకృద్విభాతసదాఽనన్దాఽనుభవైకగోచరో బ్రహ్మవి త్తదేవ భవతి, యస్య సఙ్కల్పనాశ స్స్యా త్తస్య ముక్తిః కరే స్థితా, తస్మా ద్భావాఽభావౌ పరిత్యజ్య పరమాత్మధ్యానేన ముక్తో భవతి, పునఃపునస్సర్వావస్థాసు జ్ఞానజ్ఞేయౌ ధ్యానధ్యేయౌ లక్ష్యాలక్ష్యే దృశ్యాఽదృశ్యే చోహాపో

1. సర్వత్ర.

కామాది పరిత్యజ్య జీవన్ముక్తో భవేత్, య ఏవం వేద. ౩. పఞ్చావస్థాః జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి తురీయతురీయాతీతాః, జాగ్రతి ప్రవృత్తో జీవః ప్రవృత్తిమార్గాసక్తః, పాపఫలనరకాదిమాంస్తు, శుభకర్మఫలస్వర్గఫల మస్త్వితి కాంక్షతే, స ఏవ స్వీకృతవైరాగ్యాత్ కర్మఫలజన్మాలం సంసారబన్ధన మలమితి విముక్త్యభిముఖనివృత్తిమార్గప్రవృత్తో భవతి, స ఏవ సంసారతారణాయ గురు మాశ్రిత్య కామాది త్యక్త్వా విహిత కర్మాఽచరన్ సాధనచతుష్టయసమ్పన్నో హృదయకమలమధ్యే భగవత్సత్తామాత్రాఽన్తర్లక్ష్యరూప మాసాద్య సుషుప్త్యవస్థాయాం ముక్త బ్రహ్మాఽనన్దస్మృతిం లబ్ధ్వా ఏక ఏవాఽహ మద్వితీయః కఞ్చిత్కాల మజ్ఞానవృత్త్యా విస్మృతజాగ్రద్వాసనాఽనుఫలేన తైజసోఽస్మీతి తదుభయనివృత్త్యా ప్రాజ్ఞ ఇదానీ మస్మీ త్యహ మేక ఏవ స్థానభేదా దవస్థాభేదస్య పరంతు నహి మదన్యదితి జాతివివేకః, శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మాఽహమితి భిదాఽగన్ధం నిరస్య స్వాన్తర్విజృమ్భితభాను మణ్డలధ్యానతదాఽకారాకారితపరంబ్రహ్మాఽకార ముక్తిమార్గ మారూఢః పరిపక్వో భవతి, సఙ్కల్పాఽదికం మనోబన్ధహేతుః, తద్వియుక్తం మనో మోక్షాయ భవతి, తదాఽసౌ చక్షురాదిబాహ్యప్రపఞ్చోపరతః విగతప్రపఞ్చగన్ధస్సర్వజగదాత్మత్వేన పశ్యన్ త్యక్తాఽహఙ్కారో బ్రహ్మాఽహ మస్మీతి చిన్తయ న్నిదం సర్వం యదయమాత్మేతి భావయన్ కృతకృత్యో భవతి. ౪. సర్వపరిపూర్ణతురీయాఽతీతబ్రహ్మభూతో యోగీ భవతి, తం బ్రహ్మేతి స్తువన్తి సర్వలోకస్తుతిపాత్రస్సర్వదేశసఞ్చారశీలః, పరమాఽత్మగగనే బిన్దుం నిక్షిప్య శుద్ధాఽద్వైతాఽజాడ్యసహజామనస్కయోగనిద్రాఽఖణ్డాఽనన్దపదాఽనువృత్త్యా జీవన్ముక్తో భవతి, తచ్చాఽనన్దసముద్రమగ్నా యోగినో భవన్తి, తదపేక్షయా ఇన్ద్రాదయ స్స్వల్పాఽనన్దాః, ఏవం ప్రాప్తానన్దః పరమయోగీ భవతీత్యుపనిషత్. ౫.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యో మహాముని ర్మణ్డలపురుషం పప్రచ్ఛ స్వామిన్నమనస్కలక్షణ ముక్తమపి విస్మృతం పున స్తల్లక్షణం బ్రూహీతి, తథేతి మణ్డలపురుషోఽబ్రవీత్, ఇద మమనస్క మతిరహస్యమ్, యద్జ్ఞానేన

కృతాఽర్థోభవతి, తన్నిత్యం శాంభవీముద్రాన్వితం పరమాఽత్మదృష్ట్యా తత్ప్రత్యయలక్ష్యాణి దృష్ట్వా తదను సర్వేశ మప్రమేయ మజం శివం పరాఽకాశం నిరాలమ్బ మద్వయం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదీనామేకలక్ష్యం సర్వకారణం పరంబ్రహ్మాఽత్మన్యేవ పశ్యమానో గుహావిహారణ మేవం నిశ్చయేన జ్ఞాత్వా భావాఽభావాదిద్వన్ద్వాఽతీత స్సంవిదిత మనోన్మ న్యనుభవ స్తదనన్తర మఖిలేన్ద్రియక్షయవశా దమనస్కసుఖ బ్రహ్మా నన్ద సముద్రే మనఃప్రవాహ యోగరూపనివాతస్థితదీపవదచలం పరంబ్రహ్మ ప్రాప్నోతి, తత శ్శుష్కవృక్షవత్, మూర్ఛానిద్రామయని శ్వాసోచ్ఛ్వాసాఽభావాన్నష్టద్వన్ద్వస్సదాచఞ్చలగాత్రః పరమశా న్తిం స్వీకృత్య మనః ప్రచారశూన్యం పరమాఽత్మని లీనం భవతి, పయ స్స్రావాఽనన్తరం ధేను స్తనక్షీరమివ సర్వేన్ద్రియవర్గే పరినష్టే మనోనాశం భవతి, తదేవాఽమనస్కమ్, తదను నిత్యశుద్ధః పర మాత్మాఽహఽ మేవేతి తత్త్వమసీత్యుపదేశేన త్వమేవాఽహ మహ మేవ త్వమితి తారకయోగమార్గేణాఽఖణ్డానన్దపూర్ణః కృతాఽ ర్థో భవతి. ౧. పరిపూర్ణ ఆకాశ మగ్నమనాః ప్రాప్తోన్మన్యవస్థ స్సన్న్యస్త సర్వేన్ద్రియవర్గ అనేకజన్మాఽర్జితపుణ్యపుఞ్జపక్వకైవల్యఫలోఽఖణ్డాఽ నన్దనిర స్తసర్వక్లేశకశ్మలో బ్రహ్మాఽహ మస్మీతి కృతకృత్యో భవతి, త్వమే వాఽహం నభేదోఽస్తి పూర్ణత్వా త్పరమాత్మనః, ఇత్యుచ్చరన్ సమా లిఙ్గ్య శిష్యం జ్ఞప్తిమనీనయత్ . ౨.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్యో మణ్డలపురుషం పప్రచ్ఛ వ్యోమపఞ్చ కలక్షణమ్, విస్తరేణాఽనుబ్రూహీతి, సహోవాచాఽకాశం పరాకా శం మహాఽకాశం సూర్యాఽకాశం పరమాకాశ మితి పఞ్చభవన్తి. బాహ్యాఽభ్యన్తర మన్ధకార మయ మాకాశమ్, బాహ్యాభ్యన్తరే కాలాఽనలసదృశమ్, సబాహ్యాభ్యన్తరే కాలానలసదృశం పరాకాశమ్ సబాహ్యాభ్యన్తరేఽపరిమితద్యుతినిభం తత్త్వమహాకాశమ్, సబా హ్యాఽభ్యన్తరే సూర్యనిభం సూర్యాకాశమ్, అనిర్వచనీయజ్యోతి స్సర్వవ్యాపకమ్, నిరతిశయాఽనన్ద లక్షణమ్, పరమాకాశమ్, ఏవం తత్త ల్లక్ష్యదర్శనా త్తత్తద్రూపో భవతి, నవచక్రం షడాధారమ్, త్రిలక్ష్యం

వ్యోమపఞ్చకమ్, సమ్యగేత న్న జానాతి సయోగీ నామతో భవేత్.

పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్

సవిషయం మనో బన్ధాయ, నిర్విషయం ముక్తయే భవతి, అత స్సర్వం జగ చ్చిత్తగోచరమ్, తదేవ చిత్తం నిరాఽశ్రయం మనోన్మన్యవస్థా పరిపక్వం లయయోగ్యం భవతి, తల్లయం పరిపూర్ణే మయి సమభ్యసేత్, మనోలయకారణ మహమేవ, అనాహతస్య శబ్దస్య తస్యశబ్దస్య యోధ్వనిః, ధ్వనే రన్తర్గతం జ్యోతిః జ్యోతిర న్తర్గతం మనః, యన్మన స్త్రిజగత్సృష్టిస్థితి వ్యసనకర్మకృత్, తన్మనో విలయం యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదం, తల్లయాచ్ఛుద్ధాఽద్వైతసిద్ధిః, భేదాఽభావాత్, ఏతదేవపరమతత్త్వమ్, సతజ్జ్ఞో బాలోన్మత్తపిశాచవ జ్జడవృత్త్యా లోకమాచరేత్ ఏవమమనస్కాఽభ్యాసేనైవ నిత్యతృప్తి కల్పమూత్ర పురీషమితభోజనదృఢాంగాజాడ్యనిద్రాదృగ్వాయుచలనాఽ భావ బ్రహ్మదర్శనాజ్జ్ఞాతసుఖస్వరూపసిద్ధిర్భవతి, ఏవం చిరసమాధిజనిత బ్రహ్మాఽమృతపానపరాయణోఽసౌ సన్న్యాసీ పరమహంసావధూతో భవతి, తద్దర్శనేన సకలం జగత్పవిత్రం భవతి తత్సేవాపరోఽజ్ఞోఽపి ముక్తో భవతి, తత్కుల మేకోత్తర శతం తారయతి, తన్మాతృపితృజాయాఽపత్యవర్గం చ ముక్తంభవతీత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి మణ్డలబ్రాహ్మణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౯. యాజుషీయ దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్

ఓం సహనావవత్వితి శాన్తిః.

శ్లో. యన్మౌనవ్యాఖ్యయా మౌని పటలం క్షణమాత్రతః,
మహామౌనపదం యాతి స హి మే పరమాగతిః.

ఓం. బ్రహ్మావర్తే మహాభాండీరవటమూలే మహాసత్రాయ సమేతా మహర్షయ శ్శౌనకాదయ స్తే హ సమిత్పాణయ స్తత్త్వజిజ్ఞాసవో

మార్కండేయం చిరంజీవినముపసమేత్య పప్రచ్ఛుః కేన త్వం చిరంజీవసి కేన వానందమనుభవసీతి, పరమరహస్యశివతత్త్వజ్ఞానే నేతి స హోవాచ, కింతత్పరమరహస్యశివతత్త్వజ్ఞానం ? కో దేవః ? తత్ర కో జపః, కే మన్త్రాః, కాముద్రా, కా నిష్ఠా, కింతద్జ్ఞానసాధనం, కః పరికరః ? కో బలిః ? కః కాలః ? కింస్థానమితి ? సహోవాచ, యేనదక్షిణాముఖ శ్శివో పరోక్షీకృతో భవతి, తత్పరమరహస్యశివ తత్త్వజ్ఞానమ్, య స్సర్వో పరమేకాలే సర్వా నాత్మ న్యుపసంహృత్య స్వాత్మానందే సుఖే మోదతే ప్రకాశతే వా సదేవః, అత్రైతే మంత్ర రహస్యశ్లోకా భవంతి,మేధాదక్షిణామూర్తిమంత్రస్య బ్రహ్మ ఋషి ర్గాయ త్రీఛందో దేవతాదక్షిణాఽఽస్యోమంత్రే ణాంగన్యాసః, ఓమాదౌ నమ ఉచ్చార్య తతోభగవతేపదమ్, దక్షిణేతి పదం పశ్చాత్ మూర్తయే పదముద్ధరేత్, అస్మచ్ఛబ్దం చతుర్థ్యంతం మేధాం ప్రజ్ఞాపదం వదేత్, సముచ్చార్య తతోవాయుబీజం ఛం చ తతః పఠేత్, వహ్నిజాయాం తత స్త్వేష చతుర్వింశాక్షరో మనుః, ధ్యానమ్, స్ఫటికరజతవర్ణంమౌ క్తికీ మక్షమాలా మమృతకలశవిద్యాం జ్ఞానముద్రాం కరాగ్రే, దధత మురగ కక్షం చంద్రచూడం త్రిణేత్రం విధృతవివిధభూషం దక్షిణా మూర్తి మీడే. మన్త్రేణ న్యాసః, ఆదౌ వేదాదిముచ్చార్య స్వరా ద్యంసవిసర్గకమ్, పంచార్ణం తత ఉద్ధృత్య అంతరం సవిసర్గకమ్, అంతే సముద్ధరేత్తారం మను రేష నవాక్షరః. ముద్రాం భద్రార్థధాత్రీం స పరశు హరిణం బాహుభిర్బాహు మేకం జాన్వాసక్తం దధానో భుజగ వరసమాబద్ధకక్ష్యో వటాధః, ఆసీనశ్చంద్రఖండప్రతిఘటితజటాక్షీర గౌర స్త్రిణేత్రో దద్యాదాద్యై శ్శుకాద్యైర్మునిభిరభివృతో భావశుద్ధిం భవో నః. మన్త్రేణ న్యాసః, బ్రహ్మఋషిన్యాసః, తారం బ్లూం నమ ఉచ్చార్య మాయాం వాగ్భవ మేవచ, దక్షిణాపద ముచ్చార్యతత స్స్యాన్మూర్తయే పదమ్, జ్ఞానం దేహి తతః పశ్చాత్ వహ్నిజాయాం తతో వదేత్, మను రష్టాదశార్ణోఽయం సర్వమంత్రేషు గోపితః. భస్మవ్యాపాండురాంగ శ్శశిశకలధరో జ్ఞానముద్రాక్షమాలా వీణాపు స్తైర్విరాజత్కరకమలధరో యోగపట్టాభిరామః, వ్యాఖ్యాపీఠే నిష

ణ్ణో మునివర నికరై స్సేవ్యమానః ప్రసన్న స్సవ్యాళః కృత్తివాసా స్సతత మవతు నో దక్షిణామూర్తి రీశః. మన్త్రేణ న్యాసః, బ్రహ్మాఋషిః, న్యాసః. తారం మాయాం రమాబీజం పదం సాంబశివాయచ, తుభ్యం చానలజాయాం చ మను ర్ద్వాదశవర్ణకః. వీణాం కరైః పుస్తకమక్ష మాలాం బిభ్రాణ మభ్రాభగలంవ రాఢ్యమ్, ఫణీంద్రకక్ష్యం మునిభిశ్శు కాద్యై స్సేవ్యం వటాధః కృతనీడ మీడే, విష్ణూఋషిః, అనుష్టుప్ఛందో దేవతా దక్షిణాఽస్య మంత్రేణాంగన్యాసః. తారం నమో భగవతే తుభ్యంవటపదం తతః, మూలేతి పద ముచ్చార్య వాసినే పద ముద్ధరేత్, [1] వాగీశాయపదం పశ్చాత్ మహాజ్ఞానపదం తతః, దాయినే పద ముచ్చార్య మాయినే నమ ఉద్ధరేత్, [2]ఆనుష్టుభో మంత్రరాజ స్సర్వ మంత్రోత్తమోత్తమః. ధ్యానమ్. ముద్రాపుస్తకవహ్నినాగవిలస ద్బాహుం ప్రసన్నాననం ముక్తాహారవిభూషణం శశికలాభాస్వత్కిరీటో జ్జ్వలమ్, అజ్ఞానాపహ మాదిమాదిమగిరా మర్థం భవానీపతిం న్యగ్రో ధాన్తనివాసినం సురగురుం ధ్యాయేదభీష్టాప్తయే. మౌనముద్రా, సోఽహమితి యావదాస్థితి స్సా నిష్ఠా భవతి, తదభేదేన మన్వామ్రేడనం జ్ఞానసాధనం, చిత్తే తదేకతానతా పరికరః, అంగచేష్టార్పణం బలిః, త్రీణి ధామాని కాలః, ద్వాదశాంతపదం స్థాన మితి తేహ పునః శ్రద్ధ ధానాస్తం ప్రత్యూచుః, కథం వాఽస్యోదయః? కిం స్వరూపమ్? కో వాస్యో పాసకః? ఇతి. సహోవాచ:—వైరాగ్యతైలసంపూర్ణే భక్తివర్తి సమ న్వితే, ప్రబోధపూర్ణపాత్రే తు జ్ఞప్తిదీపం విలోకయేత్, మోహాంధకారే నిస్సారే ఉదేతి స్వయమేవ హి, వైరాగ్య మరణిం కృత్వా జ్ఞానం [3]కృత్వోత్తరారణిం, గాఢతామిస్రసంశాంత్యై గూఢమర్థం నివేద యేత్, మోహభానుజ సంక్రాంతం వివేకాఖ్యం మృకండుజమ్, తత్వా విచారపాశేన బద్ధం ద్వైతభయాతురం, ఉజ్జీవయన్నిజానందే స్వస్వ రూపేణ సంస్థితః, శేముషీ దక్షిణా ప్రోక్తా సా యస్యాభీక్షణే ముఖం,

1. ప్రజ్ఞామేధాపదం పశ్చాదాది సిద్ధిం తతో వదేత్.

2. వాగీశాయ తతః పశ్చాన్మహాజ్ఞానపదం తతః, వహ్నిజాయాం తత స్త్వేష ద్వాత్రింశద్వర్ణకో మనుః.

3. కృత్వాతు చిత్రగుమ్.

దక్షిణాభిముఖః ప్రోక్త శ్శివోఽసౌ బ్రహ్మవాదిభిః, సర్గాదికాలే భగవాన్ విరించిరుపాస్యైనం సర్గసామర్థ్యమాప్య, తుతోష చిత్తే వాంఛితార్థాంశ్చ లబ్ధ్వా ధన్య స్సోఽస్యోపాసకో భవతి ధాతా, య ఇమాం పరమరహస్య శివతత్త్వవిద్యా మధీతే, స సర్వపాపేభ్యో ముక్తో భవతి, య ఏవం వేద, స కైవల్య మనుభవతి ఇత్యుపనిషత్ .

ఓమ్ సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఇతి దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్ .

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౫౦. అథర్వణీయ శరభోపనిషత్

శ్లో. సర్వం సంత్యజ్యమునయో యద్భజన్త్యాత్మరూపతః,
తచ్ఛారంభం త్రిపాద్బ్రహ్మ స్వమాత్రమవశిష్యతే.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథ హైనం పైప్పలాదో బ్రహ్మాణ మువాచ భో, భగవన్ బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాం మధ్యే కోవాఽధికతరో ధ్యేయ స్స్యాత్ తత్త్వమేవ నో బ్రూహీతి, తస్మై సహోవాచ పితామహశ్చ, హే పైప్పలాద శృణు వాక్య మేతత్ బహూని పుణ్యాని కృతాని యేన, తేనైవ లభ్యః పరమేశ్వరోఽసౌ యస్యాంగజోఽహం హరిరింద్రముఖ్యాః మోహాన్న జానంతిసురేంద్రముఖ్యాః ప్రభుం వరేణ్యం పితరం మహేశం, యో బ్రహ్మాణం విదధాతి తస్మై వేదాంశ్చ సర్వాన్ ప్రహిణోతి చాగ్ర్యమ్, తంవై ప్రభుం పితరం దేవతానాం మమాపి విష్ణోర్జనకం దేవ మీడ్యమ్, యోఽంతకాలే సర్వాలోకాన్ సంజహార స ఏకశ్రేష్ఠశ్చ సర్వ శాస్తా స ఏవ, యో ఘోరం వేష మాస్థాయ శరభాఖ్యం మహేశ్వరః, నృసింహం లోకహంతారం సంజఘాన మహాబలః, హరిన్ హరం తం పాదాభ్యా మనుయాంతి సురేశ్వరాః మావధీః పురుషం విష్ణుం విక్రమస్వ మహా[1]నిశి, కృపయా భగవా న్విష్ణుం విదదార నఖైః ఖరైః,

---

1. నసి.

చర్మాంబరోమహావీరో వీరభద్రో బభూవ హ, స ఏకో రుద్రో ధ్యేయ స్సర్వేషాం సర్వసిద్ధయే, యో బ్రహ్మణః పంచమవక్త్రహంతాతస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, యోఽపి స్ఫులింగేన లలాటజేన సర్వం జగ ద్భస్మ సాద్వై కరోతి, పునశ్చ సృష్ట్వా పునరప్యరక్ష దేవగ్ స్వతం త్రం ప్రకటీకరోతి, తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు యో వామపాదేన జఘాన కాలం ఘోరం పపావథ హాలాహలం తమ్, తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, యోవామపాదార్చితవిష్ణునేత్ర స్తస్మై దదౌ చక్రమతీవ హృష్టః, తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, యో దక్షయజ్ఞే సురసంఘా న్విజిత్య విష్ణుం బబంధోరుపాశేన వీరః, తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, యోలీలయైవ త్రిపురం దదాహ కామంకాలం సోమసూర్యాగ్నినేత్రః, సర్వే దేవాః పశుతా మవాపుః స్వయం తస్మా త్పశుపతి ర్బభూవ, తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, యోమత్స్యకూర్మాది వరాహసింహా న్విష్ణుం క్రమంతం వామన మాదివిష్ణుమ్, వివిక్లబం పీడ్యమానం [1]జఘాన భస్మీచకార మన్మథం యమంచ, తస్మైరుద్రాయ నమో అస్తు, ఏవం ప్రకారేణ బహుధా ప్రతుష్ట్వా క్షమాపయామాసు ర్నీలకంఠంమహే శ్వరమ్. తాపత్రయసముద్భూతజన్మమృత్యుజరాదిభిః, నానావిధాని దుఃఖాని జహార పరమేశ్వరః, ఏవంమంత్రైః ప్రార్థ్యమానఆత్మావై సర్వ దేహినామ్, శంకరో భగవా నాద్యో రరక్ష సకలాః ప్రజాః, యత్పా దాంభోరుహద్వంద్వం మృగ్యతేవిష్ణు సాధునా, స్తుత్వా స్తుత్యంమహే శాన మవాఙ్మానస గోచరం, భక్త్యా నమ్రతనోః విష్ణోః ప్రసాద మకరో ద్విభుః, యతో వాచోనివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మ ణో విద్వా న్న బిభేతి కదాచన, అణోరణీయా న్మహతో మహీయా నాత్మాస్య జంతో ర్నిహితో గుహాయామ్, త మక్రతుం పశ్యతి వీత శోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమాన మీశమ్, వసిష్ఠవైయాసికి వామ దేవవిరించిముఖ్యైర్హృది భావ్యమానః, సనత్సుజాతాది సనాతనా ద్యై రీడ్యో మహేశో భగవా నాదిదేవః, సత్యో నిత్య స్సర్వసాక్షీ మహేశో నిత్యానందో నిర్వికల్పోనిరాఖ్యః అచింత్యశక్తి ర్భగవా న్గిరీ శస్స్వ విద్యయా కల్పిత మానభూమిః, అతిమోహకరీ మాయా మమ

1. మహేశం.

విష్ణోశ్చసువ్రత, తస్య పాదాంబుజధ్యానా ద్దుస్తరా సుతరా భవేత్,
విష్ణుర్విశ్వ జగద్యోని స్స్వాంశభూతైస్స్వకై స్సహ, మమాంశసంభ
వో భూత్వా పాలయత్యఖిలం జగత్, వినాశం కాలతో యాతి
తతోఽన్యత్సకలం మృషా, ఓం తస్మై మహాగ్రాసాయ మహాదేవాయ
శూలినే, మహేశ్వరాయ మృడాయ తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు,
ఏకో విష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతా న్యనేకశః, త్రీన్ లోకా న్వ్యా
ప్య భూతాత్మా భుంక్తే విశ్వభు గవ్యయః, చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వా
భ్యాం పంచభిరేవచ, హూయతే చ పునర్ద్వాభ్యాం సమే విష్ణుః ప్రసీదతు,
బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవి ర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతమ్, బ్రహ్మైవ తేన
గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా, శరా జీవా స్తదంగేషు భాతి నిత్యం హరి
స్స్వయమ్, బ్రహ్మైవ శరభ స్సాక్షాన్మోక్షదోఽయం మహామునే, మా
యావశాదేవ దేవా మోహితా మమతాఽదిభిః, తస్య మాహాత్మ్య లే
శాంశ మపివక్తుంన శక్యతే, పరాత్పరతరం బ్రహ్మ యత్పరాత్పరతో
హరిః, తత్పరాత్పరతోఽపీశ స్తస్మాత్తుల్యోఽధికో నహి, ఏక ఏవ శివో
నిత్య స్తతోఽన్య త్సకలం మృషా, తస్మాత్సర్వాన్పరిత్యజ్య ధ్యేయా
న్విష్ణ్వాదికాన్ సురాన్, శివఏవ సదాధ్యేయ స్సర్వసంసారమోచకః,
తస్మై మహాగ్రాసాయ మహేశ్వరాయ నమః, పైప్పలాద మహాశాస్త్రం
న దేయం యస్య కస్యచిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దుర్వృత్తాయ
దురాత్మనే, దామ్భికాయ నృశంసాయ శఠాయాఽనృతభాషిణే, సువృ
త్తాయ సుభక్తాయ సువ్రతాయ సుశీలినే, గురుభక్తాయ దాంతాయ
శాంతాయ ఋజుచేతసే, శివభక్తాయ దాతవ్యం బ్రహ్మకర్మోక్తధీమతే,
స్వభక్తాయైవ దాతవ్యమకృతఘ్నాయ సువ్రత, న దాతవ్యం సదా
గోప్యం యత్నో నైవ ద్విజోత్తమ, పైప్పలాదం మహాశాస్త్రం యోఽధీతే
శ్రావయేత్ ద్విజః, సజన్మమరణేభ్యో ముక్తో భవతి యో జానీతే సోఽ
మృతత్వంచ గచ్ఛతి, గర్భవాసా ద్విముక్తోభవతి సురాపానా త్పూతో
భవతి స్వర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి బ్రహ్మహత్యా త్పూతో భవతి గురు
తల్పగమనా త్పూతో భవతి ససర్వా న్వేదా నధీతో భవతి స సర్వాన్
దేవాన్ ధ్యాతోభవతి ససమస్తమహాపాతకా త్పూతో భవతి తస్మా
దవి ముక్త మాశ్రితో భవతి సతతం శివప్రియో భవతి సశివసాయుజ్య

మేతి నసపునరావర్తతే నస పునరావర్తతే బ్రహ్మైవ భవతీత్యాహ భగవాన్ బ్రహ్మేత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి శరభోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్

౫౧. యాజుషీయ స్కందోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాసం [1]భవతాం యాతి స్వాతిరిక్తభిదాతతిః,
సంవిన్మాత్రం పరం బ్రహ్మ తత్స్వమాత్రం విజృంభతే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అచ్యుతోఽస్మి మహాదేవ తవ కారుణ్యలేశతః, విజ్ఞానఘనఏవాఽస్మి శివోఽస్మి కి మతఃపరమ్, న నిజం నిజవద్భాతి అంతఃకరణజృంభణాత్, అంతఃకరణనాశేన సంవిన్మాత్రస్థితో హరిః, సంవిన్మాత్రస్థిత శ్చాహ మజోఽస్మి కిమతః పరమ్, వ్యతిరిక్తం జడం సర్వం స్వప్నవచ్చ వినశ్యతి, చిజ్జడానాం తు యోద్రష్టా సోఽచ్యుతో జ్ఞానవిగ్రహః, సఏవహి మహాదేవ స్సఏవహిమహాహరిః, సఏవజ్యోతిషాంజ్యోతి స్సఏవ పరమేశ్వరః, సఏవహి పరంబ్రహ్మ తద్బ్రహ్మాహం న సంశయః, జీవశ్శివ శ్శివోజీవ స్సజీవః కేవలశ్శివః, తుషేణ బద్ధో వ్రీహిస్స్యా త్తుషాభావేతు తండులః, ఏవం బద్ధ స్తథా జీవః కర్మనాశే సదాశివః, పాశబద్ధ స్తథాజీవః పాశముక్త స్సదాశివః, శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే, శివస్య హృదయం విష్ణుర్విష్ణోశ్చ హృదయగ్ శివః, యథాశివమయో విష్ణు రేవంవిష్ణుమయశ్శివః యథాఽంతరం నపశ్యామి తథా మే స్వస్తి రాయుషి, యథాంతరం నభేదా స్స్యు శ్శివకేశవయో స్తథా, దేహో దేవాలయః [2]ప్రోక్తో జీవో దేవ స్సదాశివః, త్యజే దజ్ఞాననిర్మాల్యం సోఽహంభావేన పూజయేత్, అభేదద

---

1. భిన్నతాం. 2. ప్రోక్త స్సజీవః కేవలశ్శివః.

ర్శనం జ్ఞానం ధ్యానం నిర్విషయం మనః, స్నానం మనో మలత్యాగ శ్శౌచ మింద్రియనిగ్రహః, బ్రహ్మామృతం పిబే ద్భైక్ష మాచరే ద్దేహ రక్షణే, వసే దేకాంతికో భూత్వా చైకాంతే ద్వైతవర్జితే, ఇత్యేవమా చరే ద్ధీమాన్ స ఏవం ముక్తిమాప్నుయాత్, శ్రీమత్పరమధామ్నే స్వస్తి చిరాయుష్యోన్నమ ఇతి, విరించి నారాయణ శంకరాత్మకం నృసింహ దేవేశ తవ ప్రసాదతః, అచింత్యమవ్యక్త మనంత మవ్యయం దేవాత్మకం బ్రహ్మ నిజం విజానతే, తద్విష్ణోః పరమంపదగ్ం సదాపశ్యంతిసూరయః, దివీ వచక్షురాతతమ్, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంసస్సమింధతే, విష్ణో ర్యత్పరమం పదమ్, ఇత్యేతన్నిర్వాణానుశాసనం వేదానుశాసనమి త్యుపనిషత్.

ఓమ్ సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఇతి స్కందోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౫౭. అథర్వణీయ

త్రిపాద్విభూతి మహానారాయణోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాపహ్నవతాం యాతి స్వావిద్యాపదవిభ్రమః,
త్రిపాన్నారాయణాఖ్యం తత్ స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాన్తిః

పూర్వకాండః - ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం. అథ పరమతత్త్వరహస్యం జిజ్ఞాసుః పరమేష్ఠీ దేవమానేన సహస్రసంవత్సరం తప శ్చచార సహస్రవర్షేఽతీతే ఽత్యుగ్రతీవ్రతపసా ప్రసన్నం భగవంతం మహావిష్ణుం బ్రహ్మ పరిపృచ్ఛతి, భగవన్ పరమ తత్త్వరహస్యం మే బ్రూహీతి, పరమతత్త్వరహస్యస్య వక్తా త్వమేవ, నాన్యః కశ్చి దస్తి తత్కథ మితి తదే వోచ్యతే, త్వమేవ సర్వజ్ఞః, త్వమే వ సర్వశక్తిః, త్వమేవ సర్వాధారః, త్వమేవ సర్వస్వరూపః, త్వమేవ

సర్వేశ్వరః, త్వమేవ సర్వప్రవర్తకః, త్వమేవ సదసదాత్మకః, త్వమేవ సదసద్విలక్షణః, త్వమేవాంతర్బహిర్వ్యాపకః, త్వమేవాతిసూక్ష్మతరః, త్వమేవాతిమహతో మహీయాన్, త్వమేవాసి మూలావిద్యా విరహః, త్వమేవ మహామూలావిద్యా నివర్తకః, త్వమేవ సర్వమూలావిద్యా నివర్తకః, త్వమేవ విద్యాధారకః, త్వమేవావిద్యావేద్యః, త్వమేవావిద్యా స్వరూపకః, త్వమేవ విద్యాతీతః, త్వమేవ సర్వకారణహేతుః, త్వమేవ సర్వకారణసమష్టిః, త్వమేవ స్వకారణవ్యష్టిః, త్వమేవాఖండానందః,త్వమేవ పరిపూర్ణానందః, త్వమేవ నిరతిశయానందః, త్వమేవ తురీయతురీయః, త్వమేవ తురీయాతీతః, త్వమేవానంతోపనిషద్విమృగ్యః, త్వమేవాఖిలశాస్త్రైర్విమృగ్యః, త్వమేవ బ్రహ్మేశానపురందరపురోగమైరఖిలామరై రఖిలాగమై ర్విమృగ్యః, త్వమేవ సర్వముముక్షుభిర్విమృగ్యః. త్వమేవామృతమయైర్విమృగ్యః, త్వమేవామృతమయ స్త్వమేవామృతమయ స్త్వమేవామృతమయః, త్వమేవ సర్వం త్వమేవ సర్వం త్వమేవ సర్వమ్, త్వమేవ మోక్ష స్త్వమేవ మోక్షద స్త్వమేవాఖిలమోక్షసాధనమ్, న కించిదస్తి త్వద్వ్యతిరిక్తమ్, త్వద్వ్యతిరిక్తం యత్కించిత్ప్రతీయతే తత్సర్వం బాధిత మితి నిశ్చితమ్, తస్మాత్త్వమేవ వక్తా త్వమేవ గురుః, త్వమేవ పితా, త్వమేవ సర్వనియంతా, త్వమేవసర్వమ్, త్వమేవ సదా ధ్యేయ ఇతి సునిశ్చితః, పరమతత్త్వజ్ఞస్తమువాచ, మహావిష్ణు రతిప్రసన్నో భూత్వా సాధుసాధ్వితి,సాధుప్రశ్నపూర్వకం సర్వం పరమతత్త్వరహస్యం తే కథయామి, సావధానేన శృణు బ్రహ్మన్, దేవదర్శిత్యాఖ్యాథర్వణశాఖాయాం పరమతత్త్వరహస్యాఖ్యాథర్వణ మహానారాయణోపనిషది గురుశిష్యసంవాదః పురాతనః, ప్రసిద్ధతయా జాగర్తి, పురా తత్స్వరూపజ్ఞానేన మహాంతస్సర్వే బ్రహ్మభావం గతాః, యస్య శ్రవణేన సర్వబంధాః ప్రవినశ్యంతి, యస్య జ్ఞానేన సర్వరహస్యం విదితం భవతి, తత్స్వరూపం కథ మితి, శాంతో దాంతోఽతివిరక్తస్సుశుద్ధో గురుభక్త స్తపో నిష్ఠ శ్శిష్యో బ్రహ్మనిష్ఠం గురుమాసాద్య ప్రదక్షిణపూర్వకం దండవత్ప్రణమ్య ప్రాంజలి

ర్భూత్వా వినయేనోపసంగమ్య భగవన్ గురో మే పరమతత్త్వరహస్యం వివిచ్య వక్తవ్యమితి అత్యాదరపూర్వక [1]మతిహర్షేణ శిష్యం బహూకృత్య గురుర్వదతి, పరమతత్త్వరహస్యోపనిషత్క్రమః కథ్యతే, సావధానేన శ్రూయతాం, కథం బ్రహ్మ, కాలత్రయాబాధితం బ్రహ్మ, సర్వకాలాబాధితం బ్రహ్మ, సగుణనిర్గుణస్వరూపం బ్రహ్మ, ఆదిమధ్యాంతశూన్యం బ్రహ్మ, సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ, మాయాతీతిం గుణాతీతం బ్రహ్మ, అనంత మప్రమేయాఖండం పరిపూర్ణం బ్రహ్మ, అద్వితీయపరమానందశుద్ధబుద్ధముక్తసత్యస్వరూపవ్యాపకాభిన్నాపరిచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ, సచ్చిదానందస్వప్రకాశం బ్రహ్మ, మనోవాచామగోచరం బ్రహ్మ, అఖిలప్రమాణగోచరం బ్రహ్మ, అమితవేదాంతవేద్యం బ్రహ్మ, దేశతః కాలతో వస్తుతః పరిచ్ఛేదరహితం బ్రహ్మ, సర్వపరిపూర్ణం బ్రహ్మ, తురీయం నిరాకార మేకం బ్రహ్మ, అద్వైత మనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ, ప్రణవాత్మకం బ్రహ్మ, ప్రణవాత్మకత్వేనోక్తం బ్రహ్మ, ప్రణవాద్యఖిలమంత్రాత్మకం బ్రహ్మ, పాదచతుష్టయాత్మకం బ్రహ్మ, కిం తత్పాదచతుష్టయం[2](బ్రహ్మ, భవతి) అవిద్యాపాదస్సువిద్యాపాదశ్చానందపాదస్తురీయపాదశ్చేతి, తురీయపాదస్తురీయతురీయం తురీయాతీతంచ, కథంపాదచతుష్టయస్య భేదః, అవిద్యాపాదః ప్రథమఃపాదో విద్యాపాదో ద్వితీయ ఆనందపాదస్తృతీయః స్తురీయపాదస్తురీయ ఇతి, మూలావిద్యా ప్రథమపాదే నాన్యత్ర, విద్యానందతురీయాగ్ంశాస్సర్వేషు పాదేషు వ్యాప్య తిష్ఠంతి, ఏవం తర్హి విద్యాదీనాం భేదః కథమితి, తత్తత్ప్రాధాన్యేన తత్తద్వ్యపదేశో వస్తుతస్త్వభేద ఏవ, తత్రాధస్తన మేకం పాద మవిద్యాశబళం భవతి, ఉపరితనపాదత్రయగ్ శుద్ధబోధానందలక్షణ మమృతం భవతి, తచ్చాలౌకికపరమానందలక్షణాఖండామితతేజోరాశిర్జ్వలతి, తచ్చానిర్వాచ్య మనిర్దేశ్య మఖండానందైకరసాత్మకం భవతి, తత్ర మధ్యమపాదం మధ్యప్రదేశే అమితతేజః ప్రవాహాకారతయా నిత్యవైకుంఠం విభాతి, తచ్చనిరతిశయానందాఖండబ్రహ్మానదం నిజమూర్త్యాకారేణ జ్వలతి, అపరిచ్ఛిన్నమండలాని యథా దృశ్యన్తే, తద్వదఖండానందామిత వైష్ణవదివ్యతేజోరాశ్యంతర్గత విలసన్మహావిష్ణోః పరమంపదం విరాజతే, దుగ్ధోదధి మధ్యస్థితామృత

1. మతి. 2. భవతి.

కలశవద్వైష్ణవం ధామ పరమగ్ం సందృశ్యతే, సువర్ణవదివ్యతేజోఽం తర్గతస్సుదర్శనపురుషో యథా, సూర్యమండలాంతర్గత స్సూర్యనారాయణ అమితాపరిచ్ఛిన్నాద్వైత పరమానందలక్షణ తేజోరాశ్యంతర్గత ఆదినారాయణ స్తథా సందృశ్యతే, సఏవ తురీయం బ్రహ్మ సఏవ తురీయాతీత స్సఏవ విష్ణు స్సఏవ సమస్తబ్రహ్మవాచకవాచ్య స్సఏవ పరంజ్యోతి స్సఏవ మాయాతీత స్సఏవ గుణాతీత స్సఏవ కాలాతీత స్సఏవాఖిలకర్మాతీత స్సఏవ సత్యఉపాధిరహిత స్సఏవ పరమేశ్వర స్సఏవ చిరంతనః పురుషః ప్రణవాద్యఖిలమంత్రవాచకవాచ్యఆద్యన్తశూన్య ఆదిదేశకాలవస్తుతురీయసంజ్ఞానిత్యపరిపూర్ణః పూర్ణ స్సత్యసంకల్ప ఆత్మారామః కాలత్రయాబాధితనిజస్వరూప స్స్వయంజ్యోతి స్స్వయంప్రకాశమయస్స్వసమానాధికరణశూన్యస్స్వసమానాధికశూన్యో న దివారాత్రీ విభాగో నసంవత్సరాదికాలవిభాగ స్స్వానందమయానంతాచింత్యవిభవ ఆత్మాంతరాత్మా పరమాత్మా జ్ఞానాత్మా తురీయాత్మేత్యాది వాచకవాచ్యఅద్వైతపరమానందో విభు ర్నిత్యో నిష్కళంకో నిర్వికల్పో నిరంజనో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణో నద్వితీయోఽస్తి కశ్చిదితి య ఏవంవేద స పురుష స్తదీయోపాసనయా తస్య సాయుజ్యమేతీత్యసగ్ంశయ మిత్యుపనిషత్. ౧.

ఇత్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది పాదచతుష్టయస్వరూపనిరూపణం నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

ద్వితీయోఽధ్యాయః

ఓం. అథేతిహోవాచ చాత్రో గురుం భగవంతం, భగవన్వైకుంఠస్య నారాయణస్యచ నిత్యత్వముక్తమ్, సఏవ తురీయమిత్యుక్తమేవ, వైకుంఠ స్సాకారో నారాయణ స్సాకారశ్చ, తురీయంతు నిరాకారమ్, సాకార స్సావయవో నిరవయవం నిరాకారమ్, తస్మా త్సాకార మనిత్యమ్, 'నిత్యం నిరాకార' మితిశ్రుతేః, యద్యత్సావయవం తత్తదనిత్య మిత్యనుమానా చ్చేతి, ప్రత్యక్షేణ దృష్టత్వాచ్చ, అత స్తయో రనిత్యత్వ మేవ వక్తుముచితం భవతి, కథ ముక్తం నిత్యత్వమితి, 'తురీయ మక్షర' మితి శ్రుతే స్తురీయస్య నిత్యత్వం ప్రసిద్ధమ్,

నిత్యత్వానిత్యత్వే పరస్పరవిరుద్ధధర్మౌ, తయో రేకస్మిన్ బ్రహ్మ
ణ్యత్యంతవిరుద్ధం భవతి, తస్మా ద్వైకుంఠస్యచ నారాయణస్య చ
నిత్యత్వమేవ వక్తు ముచితం భవతి, సత్యమేవ భవతీతి దేశికః పరిహరతి,
సాకారస్తు ద్వివిధః, సోపాధికో నిరుపాధికశ్చ, తత్ర సోపాధిక స్సాకా
రః కథమితి, ఆవిద్యకమఖిలకార్యకారణజాలమవిద్యాపాద ఏవ,
నాన్యత్ర తస్మా త్సమస్తావిద్యోపాధి స్సాకార స్సావయవ ఏవ, సావయ
వత్వా దవశ్య మనిత్యం భవత్యేవ, సోపాధికసాకారో వర్ణితః, తర్హి నిరు
పాధికసాకారః కథమితి, నిరుపాధికసాకార స్త్రివిధః, బ్రహ్మవిద్యాసా
కార శ్చానందసాకార ఉభయాత్మక సాకార శ్చేతి, త్రివిధసాకారోఽపి
పున ర్ద్వివిధో భవతి, నిత్యసాకారో ముక్తసాకార శ్చేతి, నిత్య సాకా
రస్త్వాద్యంతశూన్య శ్శాశ్వతః, ఉపాసనయా యే ముక్తిం గతా స్తేషాగ్
సాకారో ముక్తసాకారః, తస్యాఖండజ్ఞానేనావిర్భావో భవతి, సోఽపి
శాశ్వతః, ముక్తసాకార స్స్వేచ్ఛిక ఇత్యన్యే వదంతి, శాశ్వతత్వం కథ
మితి, అద్వైతాఖండ పరిపూర్ణనిరతిశయపరమానంద శుద్ధబుద్ధముక్తస
త్యాత్మకబ్రహ్మచైతన్యసాకారత్వాత్, నిరుపాధికసాకారస్య నిత్యత్వం
సిద్ధమేవ, తస్మాదేవ నిరుపాధికసాకారస్య నిరవయవత్వా త్స్వాధికమపి
దూరతో నిరస్త మేవ, నిరవయం బ్రహ్మ చైతన్య మితి సర్వోపనిషత్సు
సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతేషు శ్రూయతే, అథచ విద్యానందతురీయాణామ
భేదఏవ శ్రూయతే సర్వత్ర, విద్యాదిసాకారభేదః కథమితి, సత్యమే
వోక్త మితి దేశికః పరిహరతి, విద్యాప్రాధాన్యేన విద్యాసాకారః, ఆనంద
ప్రాధాన్యేనానందసాకారః, ఉభయప్రాధాన్యేనోభయాత్మకసాకార
శ్చేతి, ప్రాధాన్యేనాత్ర భేదఏవ, స భేదో వస్తుత స్త్వభేద ఏవ, భగవన్న
ఖండాద్వైతపరమానంద లక్షణ పరంబ్రహ్మణ స్సాకారనిరాకారౌ
విరుద్ధధర్మౌ, విరుద్ధోభయాత్మకత్వం కథ మితి, సత్యమేవేతి గురుః పరి
హరతి, యథా సర్వగతస్య నిరాకారస్య మహావాయోశ్చ తదాత్మ
కస్య త్వక్పతిత్వేన ప్రసిద్ధస్య సాకారస్య మహావాయుదేవస్య చాభేద
ఏవ శ్రూయతే సర్వత్ర, యథా పృథివ్యాదీనాం వ్యాపకశరీరాణాంచ
దేవవిశేషాణాం తద్విలక్షణ తదభిన్నవ్యాపకాపరిచ్ఛిన్నాః నిజమూర్త్యాశ్రయ
కార్య దేవతాః శ్రూయంతే సర్వత్ర, తద్వ త్పరబ్రహ్మణ స్సాకారాత్మకస్య

సాకారనిరాకారభేదవిరోధో నాస్త్యేవ, వివిధ విచిత్రానంత శక్తేః పరబ్రహ్మణస్స్వరూపజ్ఞానేన విరోధో విద్యతే, తదభావే సత్యనంతవిరోధో విభాతి. అథచ రామకృష్ణాద్యవతారేష్వప్యద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణః పరమతత్త్వపరమవిభవానుసంధానగ్ స్వీయత్వేన శ్రూయతే సర్వత్ర, సర్వపరిపూర్ణస్యాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మవస్తునః కిం వక్తవ్యమ్, అన్యథా సర్వపరిపూర్ణస్య పరబ్రహ్మణః పరమార్థత స్సాకారం వినా కేవల నిరాకారత్వం య ద్యభిమతం తర్హి కేవలనిరాకారస్య గగనస్యేవ పరబ్రహ్మణోఽపి జడత్వమాపద్యతే, తస్మా త్పరబ్రహ్మణః పరమార్థత స్సాకారనిరాకారౌ స్వభావసిద్ధౌ, తథావిధస్యా ద్వైతపరమానందలక్షణస్యాది నారాయణ స్యోన్మేషనిమేషాభ్యాం మూలావిద్యోదయస్థితిలయా జాయంతే, కదాచిదాత్మారామస్యాఖిలపరిపూర్ణస్యాది నారాయణస్య స్వేచ్ఛానుసారేణోన్మేషో జాయతే, తస్మా త్పర బ్రహ్మణోఽధ స్తనపాదే సర్వకారణే మూలకారణావ్యక్తా విర్భావోభవతి, అవ్యక్తా న్మూలావిర్భావో మూలావిద్యావిర్భావశ్చ, తస్మాదేవ సచ్ఛబ్దవాచ్యం బ్రహ్మావిద్యాశబళంభవతి. తతో మహత్, మహతోఽహంకారః, అహంకారాత్పంచతన్మాత్రాణి, పంచతన్మాత్రేభ్యః పంచమహాభూతాని, పంచమహాభూతేభ్యో బ్రహ్మైకపాదంవ్యాప్తమ్, ఏకమవిద్యాండం జాయతే, తత్ర తత్త్వతో గుణాతీతశుద్ధసత్త్వమయోలీలాగృహీత నిరతిశయానందలక్షణో మాయోపాధికో నారాయణ ఆసీత్, స ఏవ నిత్యపరిపూర్ణః పాదవిభూతివైకుంఠనారాయణః, సచానంతకోటిబ్రహ్మాండానాముదయస్థితిలయాద్యఖిలకార్యకారణజాలపరమకారణభూతో మహామాయాతీత స్తురీయః పరమేశ్వరో జయతి, తస్మా త్స్థూల విరాట్స్వరూపో జాయతే, ససర్వకారణమూలవిరాట్స్వరూపో భవతి, సోఽనంతశీర్షా పురుష అనంతాక్షిపాణిపాదోభవతి, అనంతశ్రవణ స్సర్వ మావృత్య తిష్ఠతి, సర్వవ్యాపకో భవతి. సగుణనిర్గుణస్వరూపో భవతి, జ్ఞానబలైశ్వర్యశక్తితేజ స్స్వరూపో భవతి, వివిధవిచిత్రానంతజగదాకారో భవతి, నిరతిశయానందమయానంతపరమవిభూతిసమష్ట్య విభ్వాకారో భవతి, నిరతిశయనిరంకుశ సర్వజ్ఞసర్వశక్తిసర్వనియంతృత్వా ద్యనంతకల్యాణ గుణాకారో

భవతి, వాచామగోచరానంతదివ్యతేజోరాశ్యాకారో భవతి, సర్వస్త్ర విద్యాండవ్యాపకో భవతి, స చానంతమహామాయావిలాసానామధిష్ఠానవిశేషనిరతిశయాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మవిలాస విగ్రహో భవతి, అస్యైకైకరోమకూపాంతరేష్వనంత కోటిబ్రహ్మాండాని స్థావరాణిచ జాయంతే, తేష్వండేషు సర్వేష్వేకైక నారాయణావతారో జాయతే, నారాయణాద్ధిరణ్యగర్భోజాయతే, నారాయణాదండవిరాట్స్వరూపో జాయతే, నారాయణాదఖిలలోక స్రష్టృప్రజాపతయో జాయంతే, నారాయణాదేకాదశ రుద్రాశ్చ జాయంతే, నారాణాదఖిలలోకాశ్చ జాయంతే, నారాయణాదింద్రో జాయతే, నారాయణాత్సర్వే దేవాశ్చ జాయంతే, నారాయణాద్ద్వాదశాదిత్యాస్సర్వే వసవస్సర్వేఋషయస్సర్వాణి భూతాని సర్వాణి ఛందాగ్‌సి, నారాయణాదేవ సముత్పద్యంతే. నారాయణాత్ప్రవర్తంతే, నారాయణే ప్రలీయంతే, అథనిత్యోఽక్షరః, పరమః స్వరాట్, బ్రహ్మానారాయణః, శివశ్చ నారాయణః, శక్రశ్చ నారాయణః, దిశశ్చ నారాయణః, విదిశశ్చనారాయణః, కాలశ్చ నారాయణః, కర్మాఖిలంచ నారాయణః, మూర్తామూర్తేచ నారాయణః, కారణాత్మకగ్ సర్వం కార్యాత్మకగ్ సకలం నారాయణః, తదుభయ విలక్షణోనారాయణః, పరంజ్యోతిస్స్వప్రకాశమయః, బ్రహ్మానందమయః, నిత్యో నిర్వికల్పో నిరంజనో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణః, న ద్వితీయోఽస్తి కశ్చిత్, నసమానాధికఇత్యసగ్ శయం పరమార్థతో యఏవం వేద సకలబంధాంశ్ఛిత్వా మృత్యుం తీర్త్వా సముక్తో భవతి సముక్తోభవతి. య ఏవంవిదిత్వా సదా తముపాస్తే పురుష స్సనారాయణో భవతి స నారాయణో భవతీ త్యుపనిషత్.

ఇత్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరబ్రహ్మణ స్సాకారనిరాకారస్వరూప నిరూపణంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః.

తృతీయోఽధ్యాయః

ఓం. అథ భూత్ర స్తథేతి హోవాచ, భగవన్ దేశిక పరమతత్త్వజ్ఞానవిలాస మహామూలావిద్యోదయక్రమః కథితః, తథా ప్రపంచో

త్పత్తిక్రమః కీదృశో భవతి, విశేషేణ కథనీయః, తస్య తత్త్వం వేదితు మిచ్ఛామి, తథేత్యుక్త్వా గురురిత్యువాచ, తథాఽనాది సర్వప్రపంచో దృశ్యతే, నిత్యోఽ నిత్యోవేతి సగ్ంశయతే, ప్రపంచోఽపి ద్వివిధః విద్యాప్రపంచశ్చా విద్యాప్రపంచ శ్చేతి, విద్యాప్రపంచస్య నిత్యత్వగ్ సిద్ధమేవ, నిత్యానందచిద్విలాసాత్మకత్వాత్, అథ చ శుద్ధబుద్ధముక్త సత్యానందస్వరూపత్వాచ్చ, అవిద్యాప్రపంచస్య నిత్యత్వమనిత్యత్వంవా కథమితి, ప్రవాహతో నిత్యత్వం వదంతి కేచన, ప్రళయాదికగ్ శ్రూయ మాణత్వాద నిత్యత్వం వదంత్యన్యే ఉభయ న్న భవతి, పునః కథమితి, సంకోచవికాసాత్మక మహామాయావిలాసాత్మక ఏవ సర్వోఽప్యవిద్యా విలాసత్వాత్, తత్కథమితి, ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మ నేహ నానాస్తి కించన, తస్మాద్బ్రహ్మవ్యతిరిక్తగ్ సర్వం బాధిత మేవ, సత్యమేవ పరం బ్రహ్మ, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, తతస్స్వవిలాసమూలా విద్యోపసగ్ హారక్రమః కథ మితి, అత్యాదర పూర్వక మతి హర్షేణ దేశిక ఉప దిశతి, చతుర్యుగ సహస్రాణి బ్రహ్మణో దినం భవతి, తావతా కాలేన పునస్తస్య రాత్రిర్భవతి, ద్వే అహోరాత్రీ ఏకం దినం భవతి, తస్మి న్నేకస్మి న్దినే ఆసత్య[1]లోకానాముదయస్థితిలయా జాయంతే, పంచదశ దినాని పక్షో భవతి, పక్షద్వయం మాసో భవతి, మాసద్వయ మృతు ర్భవతి, ఋతుత్రయ మయనం భవతి, అయనద్వయం వత్సరో భవతి, వత్సరశతం బ్రహ్మమానేన బ్రహ్మణః పరమాయుః ప్రమాణమ్, తావ త్కాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే అండవిరాట్పురుషస్యాగ్ంశగ్ హిరణ్యగర్భమభ్యేతి, హిరణ్య[2]గర్భస్య కారణం పరమాత్మాన మణ్డపరిపా లకం నారాయణమభ్యేతి, పునర్వత్సరశతం తస్య ప్రళయో భవతి, తదాజీవా స్సర్వే ప్రకృతౌ ప్రలీయంతే, ప్రళయే సర్వశూన్యం భవతి, తస్య బ్రహ్మణః స్థితిప్రళయావాది నారాయణస్యాగ్ంశే నావతీర్ణ స్యాండపరిపాలకస్య మహావిష్ణో రహోరాత్రి సంజ్ఞికౌ, తే అహోరాత్రే ఏకం దినం భవతి, ఏవం దిన పక్షమాస సంవత్సరాది భేదాచ్చ. తదీయమానేన శతకోటి వత్సరకాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే స్వాగ్ంశం మహావిరాట్పురుష

1. లోకాంతము. 2. గర్భస్యకారణ.

మభ్యేతి, తత స్సావరణం బ్రహ్మాండం వినాశ మేతి, బ్రహ్మాండావరణం వినశ్యతి, తద్ధి విష్ణో స్స్వరూపమ్, తస్య తావ త్ప్రళయో భవతి, ప్రళయే సర్వశూన్యంభవతి.అండపరిపాలక మహావిష్ణోః స్థితి ప్రళయావాది విరాట్పురుషస్యాహోరాత్రి సంజ్ఞికా, తే అహోరాత్రీ ఏకం దినం భవతి ఏవం దినపక్ష మాససంవత్సర భేదాచ్చ, తదీయమానేన శతకోటివత్సర కాల స్తస్య స్థితిరుచ్యతే, స్థిత్యంతే ఆదివిరాట్పురుష స్వాగ్ంశం మాయోపాధిక నారాయణమభ్యేతి, తస్య విరాట్పురుషస్య యావత్స్థితికాల స్తావ త్ప్రళయో భవతి, ప్రళయే సర్వశూన్యం భవతి, విరాట్స్థితి ప్రళయా మూలా విద్యాండపరిపాలక స్యాదినారాయణ స్యాహోరాత్రి సంజ్ఞికా, తే అహోరాత్రే ఏకం దినం భవతి, ఏవం దినపక్షమాససంవత్సర భేదాచ్చ, తదీయమానేన శతకోటివత్సరకాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే త్రిపాద్విభూతినారాయణస్యేచ్ఛావశా న్నిమేషో జాయతే, తస్మా న్మూలావిద్యాండస్య సావరణస్య విలయో భవతి, తత స్సవిలాసా మూలావిద్యా స్స్వకార్యోపాధి సమన్వితా సదసద్విలక్షణా నిర్వాచ్య లక్షణశూన్యావిర్భావతిరోభావాత్మికానాద్యఖిలకారణకారణానంత మహామాయావిశేషణవిశేషితా పరమసూక్ష్మమూలకారణ మవ్యక్తం విశతి, అవ్యక్తం విశేద్బ్రహ్మణి, నిరింధనో వైశ్వానరో యథా, తస్మాన్మాయోపాధిక ఆదినారాయణ స్తథా స్వస్వరూపం భజతి, సర్వే జీవాశ్చ స్వస్వరూపం భజంతే, యథా జపాకుసుమ సాన్నిధ్యా ద్రక్త స్ఫటిక ప్రతీతిః, తదభావే శుద్ధస్ఫటిక ప్రతీతిః, బ్రహ్మణోఽపి మాయోపాధివశాత్సగుణపరిచ్ఛిన్నాది ప్రతీతిః, ఉపాధివిలయాన్నిర్గుణనిరవయవాది ప్రతీతిరిత్యుపనిషత్.

ఇత్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది మూలావిద్యాప్రళయ స్వరూప
నిరూపణం నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

చతుర్థోఽధ్యాయః

ఓం తత స్తస్మాన్నిర్విశేష మితి నిర్మలం భవతి, అవిద్యాపాద మతిశుద్ధం భవతి, శుద్ధబోధానందలక్షణకైవల్యం భవతి. బ్రహ్మణః

దచతుష్టయం నిర్విశేషం భవతి. [1]అఖండలక్షణానంత పరిపూర్ణసచ్చిదానంద స్వప్రకాశం భవతి, అద్వితీయ మనీశ్వరం భవతి, అఖిలకార్యకారణస్వరూపమ్, అఖండచిద్ఘనానందస్వరూపమ్, అతిదివ్యమంగళాకారమ్, నిరతిశయానందతేజోరాశివిశేషమ్, సర్వపరిపూర్ణానంద చిన్మయస్తంభాకారమ్, శుద్ధబోధానందవిశేషాకారమ్, అనంతచిద్విలాస విభూతిసమష్ట్యాకారమ్, అద్భుతానందాశ్చర్యవిభూతివిశేషాకారమ్, అనంతపరిపూర్ణానందదివ్యసౌదామినీ నిచయాకారమ్, ఏవ మాకార మద్వితీయాఖండానందబ్రహ్మస్వరూపం నిరూపితమ్, అథ ఛాత్రో వదతి, భగవన్పాదభేదాదికం కథమ్, కథ మద్వైతస్వరూప మితి నిరూపితమ్, దేశికః పరిహరతి—విరోధో న విద్యతే, బ్రహ్మాద్వైతమేవ సత్యమ్, తద్వైవోక్తంచ బ్రహ్మాభేదో నకథితః, బ్రహ్మవ్యతిరిక్తం నకించిదస్తి, పాదభేదాదికథనం తు బ్రహ్మస్వరూపకథనమేవ, తదేవోచ్యతే పాదచతుష్టయాత్మకం బ్రహ్మ, తత్రైక మవిద్యాపాదమ్, పాదత్రయ మమృతం భవతి, శాఖాంతరోపనిషత్స్వరూపమేవ నిరూపితమ్. తమసస్తు పరంజ్యోతిః పరమానందలక్షణమ్, పాదత్రయాత్మకం బ్రహ్మ కైవల్యం శాశ్వతం పరమితి, వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం, ఆదిత్యవర్ణంతమసః పరస్తాత్,త మేవం విద్వాన మృత ఇహభవతి, నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ, సర్వేషాం జ్యోతిషాం జ్యోతి స్తమసః పర ముచ్యతే, సర్వస్యధాతార మచింత్యరూప మాదిత్యవర్ణం పరం జ్యోతి స్తమస ఉపరి విభాతి, యదేక మవ్యక్త మనంతరూపం విశ్వం పురాణం తమసః పరస్తాత్, తదేవర్తం తదు సత్యమాహు స్తదేవసత్యం తదేవ బ్రహ్మపరమం విశుద్ధమ్,కథ్యతే తమశ్శబ్దేనావిద్యా, పాదోఽస్య విశ్వాభూతానిత్రిపాదస్యామృతం దివి, త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః, పాదోస్యేహాభవాత్పునః, తతో విష్వఙ్వ్యక్రామత్, సాశనానశనే అభి, విద్యానందతురీయాఖ్యపాదత్రయ మమృతం భవతి, అవశిష్టమవిద్యాశ్రయమితి, ఆత్మారామస్యాదినారాయణస్యకీదృశావున్మేషనిమేషౌ తయోః స్వరూపం కథ మితి, గురుర్వదతి, పరాగ్దృష్టిరున్మేషః, ప్రత్యగ్దృష్టి ర్నిమేషః, ప్రత్యగ్దృష్ట్యా స్వస్వరూపచింతనమేవ నిమేషః,

1. ఖా.

పగాఢ్ద్రుష్ట్యా స్వస్వరూపచింతనమేవోన్మేషః, యావ దున్మేషకాల స్తావన్నిమేషకాలో భవతి, అవిద్యాయా స్థితి రున్మేషకాలే, నిమేష కాలే తస్యాః ప్రళయో భవతి, యథా ఉన్మేషో జాయతే తథా చిరం తనాతి సూక్ష్మవాసనాబలా త్పున రవిద్యాయా ఉదయో భవతి, యథాపూర్వమవిద్యాకార్యాణి జాయంతే, కార్యకారణోపాధిభేదా జ్జీవే శ్వర భేదోఽపి దృశ్యతే, కార్యోపాధి రయం జీవః, కారణోపాధి రీశ్వ రః, ఈశ్వరస్య మహామాయా తదాజ్ఞావశవర్తినీ తత్సంకల్పానుసారిణీ, వివిధా నంతమహామాయా శక్తిసంసేవితా, అనంతమహామాయాజాల జననమందిరా, మహావిష్ణోః క్రీడాశరీరరూపిణీ, బ్రహ్మాదీనా మగోచరా, ఏతాం మహామాయాం తరంత్యేవ, యే విష్ణు మేవ భజంతి నాన్యే తరంతి కదాచన వివిధోపాయై రపి, అవిద్యాకార్యాణ్యంతః కరణా న్యతీత్య కాలానను తాని జాయంతే, బ్రహ్మచైతన్యం తేషు ప్రతిబింబి తం భవతి, ప్రతిబింబా ఏవ జీవా ఇతి కథ్యంతే, అంతఃకరణోపా ధికా స్సర్వే జీవా ఇత్యేవం వదంతి, మహాభూతోత్థ సూక్ష్మాంగోపా ధికా స్సర్వే జీవా ఇత్యేకే వదంతి, బుద్ధిప్రతిబింబితచైతన్యం జీవఇ త్యపరే మన్యంతే, ఏతేషాముపాధినానాత్వమేవ భేదో నవిద్యతే, సర్వ పరిపూర్ణోనారాయణ స్త్వనయా నిజయా క్రీడతి స్వేచ్ఛయా సదా, తద్వదవిద్యమానఫల్గువిషయసుఖాశయా స్సర్వే జీవాః ప్రథావన్త్య సారసంసారచక్రే, ఏవ మనాది పరంపరా వర్తతే, అనాదిసంసార విప రీత భ్రమాత్ ఇత్యుపనిషత్.

ఇత్యథర్వణశాఖాయాం త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషది మహామాయాతీతా ఖండాద్వైత పరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణః పరమతత్వస్వరూపనిరూపణం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ఓమ్ తత్సత్.

ఇతి పూర్వకాండస్సమాప్తః

ఉత్తరకాండః - పంచమోఽధ్యాయః

హరిః ఓం. అథశిష్యోవదతి గురుం భగవంతం నమస్కృత్యభ[1] స్సర్వాత్మనా నష్టాయా అవిద్యాయాః పున రుదయః కథమ్, సత్యవే

1. న్యనంతాని.

తిగురు · ఇతి హోవాచ? ప్రావృట్కాలప్రారంభే యథా మండూకాదీనాం ప్రాదుర్భావః, తద్వత్సర్వాత్మనా నష్టాయా అవిద్యాయా ఉన్మేషకాలే పున రుదయో భవతి, భగవ న్కథం జీవానామనాది సగ్ంసార భ్రమః. తన్నివృత్తి ర్వా కథ మితి కోవా మోక్షమార్గ స్వరూపం చ, మోక్షసాధనం కథ మితి కోవా మోక్షోపాయః, కీదృశం మోక్షస్వరూపమ్, కావా సాయుజ్య ముక్తిః, ఏతత్సర్వం తత్త్వతః కథనీయ మితి, అత్యాదరపూర్వక మతి హర్షేణ శిష్యం బహూకృత్య గురుర్వదతి, శ్రూయతాగ్ం సావధానేన, కుత్సితానంతజన్మజన్మాభ్యస్తాత్యంతోత్కృష్టవివిధవిచిత్రానంతదుష్కర్మ వాసనా జాలవిశేషైర్దేహాత్మ వివేకో న జాయతే, తస్మా దేవ దృఢతరదేహాత్మభ్రమో భవతి, అహ మజ్ఞః కించిద్ జ్ఞోఽహ మహం జీవోఽహ మత్యంతదుఃఖాకారోఽహ మనాది సంసారీతి భ్రమవాసనాబలా త్సగ్ంసార ఏవ ప్రవృత్తిస్తన్నివృత్త్యుపాయః కదాపి న విద్యతే, మిథ్యా భూతా న్స్వప్నతుల్యాన్విషయభోగా ననుభూయ వివిధా న సంఖ్యా నతిదుర్లభా న్మనోరథాననవరతమాశాస్యమాన అతృప్త స్సదా పరిధావతి, వివిధవిచిత్రస్థూలసూక్ష్మోత్కృష్ట నికృష్టానంతదేహా న్పరిగృహ్య తత్తద్దేహ విహిత వివిధ విచిత్రా నేకశుభాశుభ ప్రారబ్ధ కర్మాణ్యనుభూయ తత్తత్కర్మఫల వాసనాజాలవాసితాంతః కరణానాం పునః పున స్తత్కర్మ ఫలవిషయ ప్రవృత్తి రేవ జాయతే, సగ్ంసార నివృత్తిమార్గ ప్రవృత్తి రపి న జాయతే, తస్మాదనిష్టమేవేష్టమివ విభాతి, ఇష్టమేవానిష్టమివ భాతి, అనాదిసగ్ంసారవిపరీతభ్రమాత్, తస్మా త్సర్వేషాం జీవానా మిష్టవిషయే బుద్ధి స్సుఖబుద్ధి ర్దుఃఖబుద్ధిశ్చ భవతి, పరమార్థత స్త్వబాధిత బ్రహ్మసుఖవిషయ ప్రవృత్తి రేవ న జాయతే, తత్స్వరూపజ్ఞానాభావాత్, తత్కథ మితి న విద్యతే, కథం బంధః కథం మోక్ష ఇతి విచారాభావా చ్చ, తత్కథ మితి, అజ్ఞానప్రాబల్యాత్, కస్మా దజ్ఞాన ప్రాబల్య మితి, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యవాసనాభావాచ్చ, తదభావః కథమితి, అత్యంతాంతః కరణమాలిన్యవిశేషాత్ అసత్సగ్ంసారతరణోపాయః కథ మితి, దేశిక స్తమేవ కథయతి, సకలవేదశాస్త్రసిద్ధాంతరహస్యం జన్మజన్మాభ్యస్తాత్యంతోత్కృష్ట సుకృతపరిపాకవశా త్సద్భి స్సంగో

జాయతే, తస్మా ద్విధినిషేధ వివేకో భవతి, తత స్సదాచార ప్రవృత్తి ర్జాయతే, సదాచారాదఖిలదురితక్షయో భవతి, తస్మా దంతఃకరణమతి విమలం భవతి, తత స్సద్గురుకటాక్ష మంతఃకరణమాకాంక్షతి, తస్మా త్సద్గురుకటాక్షలేశవిశేషేణ సర్వసిద్ధయ స్సిధ్యంతి సర్వబంధాః ప్రవిన శ్యంతి, శ్రేయో విఘ్నా స్సర్వే ప్రళయం యాంతి, సర్వాణి శ్రేయాంసి స్వయమేవాయాంతి, యథా జాత్యంధస్య స్వరూపజ్ఞానం న విద్యతే తథా గురూపదేశేన వినా కల్పకోటి శతైరపి తత్త్వజ్ఞానం న జాయతే, తస్మా త్సద్గురుకటాక్షలేశవిశేషేణా చిరాదేవ తత్త్వజ్ఞానం భవతి, యదా సద్గురుకటాక్షో భవతి, తదా భగవత్కథాశ్రవణధ్యానాదౌ శ్రద్ధా జాయతే, తస్మా ద్ధృదయ స్థితానాది దుర్వాసనా గ్రంథివినాశో భవతి, తతో హృదయస్థితాః కామా స్సర్వే వినశ్యంతి, తస్మా ద్ధృదయ పుండరీక కర్ణికాయాం పరమాత్మా విర్భావో భవతి, తతో దృఢతరా వైష్ణవీ భక్తి ర్జాయతే, తతో వైరాగ్య ముదేతి, వైరాగ్యాద్బుద్ధివిజ్ఞానావిర్భావో భవతి, అభ్యాసా త్తద్ జ్ఞానం క్రమేణ పరిపక్వం భవతి, పక్వవిజ్ఞానా జ్జీవన్ముక్తో భవతి, తత శుభాశ్శుభ కర్మాణి సర్వాణి స వాసనాని నశ్యంతి తతో దృఢతరశుద్ధసాత్వికవాసనయా భక్త్యతిశయో భవతి, భక్త్యతిశయేన నారాయణ స్సర్వమయ స్సర్వావస్థాసు ప్రవిభాతి, సర్వాణి జగంతి నారాయణ మయాని ప్రవిభాంతి, నారాయణ వ్యతిరిక్తం న కించి దస్తి, ఇత్యేతద్బుధ్వా 'విహరత్యుపాసకస్సర్వత్ర, నిరంతరసమాధి పరంపరాభి ర్జగదీశ్వరాకారా స్సర్వత్ర సర్వావస్థాసు ప్రవిభాంతి, అస్య మహాపురుషస్య క్వచిత్క్వచి దీశ్వర సాక్షాత్కారో భవతి, అస్య దేహ త్యాగేచ్ఛాయదా భవతి తదా వైకుంఠపార్షదా స్సర్వే సమాయాంతి తతో భగవద్ధ్యానపూర్వకం హృదయకమలే వ్యవస్థిత మాత్మానం స్వమంతరాత్మానం సంచింత్య సమ్యగుపచారై రభ్యర్చ్య హంస మంత్ర ముచ్చరన్ సర్వాణి ద్వారాణి సంయమ్య సమ్యఙ్మనో నిరుధ్య చోర్ధ్వగేన వాయునా సహ ప్రణవేన ప్రణవానుసంధానపూర్వకం శనై శ్శనై ర్బ్రహ్మ రంధ్రాద్వినిర్గత్య సోఽహమితి మంత్రేణ ద్వాదశాంతస్థిత పరమాత్మా మేకీకృత్య పంచోపచారై రభ్యర్చ్య పున స్సోఽహమితి మంత్రేణ షోడ శాంత స్థితజ్ఞానాత్మాన మేకీకృత్య సమ్యగుపచారై రభ్యర్చ్య ప్రాకృ

పూర్వదేహం పరిత్యజ్య పురఃకల్పిత మంత్రమయ శుద్ధ బ్రహ్మతేజోమయ నిరతిశయానందమయ మహావిష్ణుసారూప్య విగ్రహం పరిగృహ్య సూర్య మండలాంతర్గతానంత దివ్యచరణారవిందాంగుష్ఠనిర్గత నిరతిశయానంద మయామరనదీప్రవాహమాకృష్య భావనయాఽత్ర స్నాత్వా వస్త్రాభరణాద్యుపచారై రాత్మపూజాం విధాయ సాక్షాన్నారాయణో భూత్వా తతో గురునమస్కారపూర్వకం ప్రణవగరుడం ధ్యాత్వా ధ్యానే నావిర్భూత మహాప్రణవగరుడం పంచోపచారై రారాధ్య గుర్వను జ్ఞయా ప్రదక్షిణనమస్కార పూర్వకం ప్రణవగరుడ మారుహ్య మహా విష్ణో స్సమస్తాసాధారణచిహ్న చిహ్నితో మహావిష్ణోస్సమస్తాసాధారణ దివ్యభూషణై ర్భూషిత స్సుదర్శన పురుషం పురస్కృత్య విష్వక్సేన పరిపాలితో వైకుంఠపార్షదైః పరివేష్టితో నభోమార్గ మావిశ్య పార్శ్వ ద్వయస్థితానేకపుణ్యలోకా నతిక్రమ్య తత్రత్యైః పుణ్యపురుషై రభి పూజిత స్సత్యలోక మావిశ్య బ్రహ్మాణ మభ్యర్చ్య బ్రహ్మణాచ సత్య లోకవాసిభి స్సర్వై రభిపూజిత శ్శైవ మీశాన కైవల్యమాసాద్య శివం ధ్యాత్వా శివమభ్యర్చ్య శివగణై స్సర్వై శ్శివేనచాభిపూజితో గ్రహర్షిమండలా నతిక్రమ్య సూర్యసోమమండలే భిత్వా కీలకనారాయ ణం ధ్యాత్వా ధ్రువమండలస్య దర్శనం కృత్వా భగవంతం ధ్రువ మభి పూజ్య తతశ్శిగ్శుమారచక్రం విభిద్య శిగ్శుమార ప్రజాపతి మభ్యర్చ్య చక్రమధ్యగతం సర్వాధారం సనాతనం మహావిష్ణు మారాధ్య తేన పూజిత స్తత ఉపర్యుపరి గత్వా పరమానందం ప్రాప్య ప్రకాశతే, తతో వైకుంఠవాసిన స్సర్వే సమాయాంతి తాంత్సర్వాంస్తు సంపూజ్య తై స్సర్వై రభిపూజిత శ్చోపర్యుపరి గత్వా విరజానదీం ప్రాప్య తత్ర స్నాత్వా భగవద్ధ్యానపూర్వకం పునర్నిమజ్య తత్రాపంచీకృతభూతోత్థ సూక్ష్మాంగం భోగసాధనం సూక్ష్మశరీరముత్సృజ్య కేవలమంత్రమయ దివ్య తేజోమయ నిరతిశయానందమయమహావిష్ణుసారూప్య విగ్రహం పరిగృహ్య తత ఉన్మజ్యాత్మపూజాం విధాయ ప్రదక్షిణనమస్కార పూర్వకం బ్రహ్మమయ వైకుంఠ మావిశ్య తత్రత్యా న్విశేషేణ సం పూజ్య తన్మధ్యేచ బ్రహ్మానందమయానంత ప్రాకారప్రాసాదతోరణ విమా నోపవనావళీభి ర్జ్వలచ్ఛిఖరై రుపలక్షితో నిరుపమనిత్య నిరవద్యనిరతి

శయ నిరవధిక బ్రహ్మానందాచలో విరాజతే, తదుపరి జ్వలతి నిరతిశ
యానంద దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే శుద్ధబోధానందలక్షణం
విభాతి, తదంతరాళే చిన్మయవేదికా, ఆనందవేదికానందవనవిభూషితా,
తదభ్యంతరే అమితతేజోరాశి స్తదుపరి జ్వలతి, పరమమంగళాసనం
విరాజతే, తత్పద్మ కర్ణికాయాం శుద్ధశేషభోగాసనం విరాజతే, తస్యో
పరిసమాసీన మానందపరిపాలక మాదినారాయణం ధ్యాత్వా త మీ
శ్వరం వివిధోపచారై రారాధ్య ప్రదక్షిణనమస్కారా న్విధాయ తదను
జ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి గత్వా పంచవైకుంఠానతీత్యాష్టవిరాట్కైవల్యం
ప్రాప్య తగ్ సమారాధ్యోపాసకః పరమానందం ప్రాప్నోతీత్యుపనిషత్ .

ఇత్యథర్వణమహానారాయణోపనిషది సంసారతరణోపాయకథనద్వారా పరమ
మోక్షమార్గస్వరూప నిరూపణం నామ పంచమోఽధ్యాయః.

షష్ఠోఽధ్యాయః

ఓం. తత ఉపాసకః పరమానందం ప్రాప్య, సావరణం బ్రహ్మాండం
చ భిత్త్వా పరిత స్సమవలోక్య [1] బ్రహ్మాండస్వరూపం నిరీక్ష్య పరమా
ర్థత స్తత్స్వరూపం బ్రహ్మజ్ఞానేనావబుధ్య సమస్తవేదశాస్త్రేతిహాసపురా
ణాని సమస్తవిద్యాజాలాని బ్రహ్మాదయ స్సురా స్సర్వే సమస్తాః పరమ
ర్షయ శ్చాండాభ్యంతర ప్రపంచైకదేశమేవ వర్ణయంత్యండస్వరూపం
నజానంతి బ్రహ్మాండా ద్బహిః ప్రపంచజ్ఞానం నజానంత్యేవ, కుతోఽం
డాంతరాంతర్బహిః ప్రపంచజ్ఞానం దూరతో మోక్షప్రపంచజ్ఞాన మవి
చ్ఛేద్య ప్రపంచజ్ఞానం చేతి, కథం బ్రహ్మాండ స్వరూప మితి, కుక్కుటాం
డాకారం మహదాదిసమష్ట్యాకారమ్, అండం తపనీయ మయమ్, తప్త
జాంబూనదప్రభమ్, ఉద్యత్కోటిదివాకరాభమ్, చతుర్విధ సృష్ట్యుపల
క్షితమ్, మహాభూతైః పంచభిరావృతమ్, మహదహంకృతి తమోభిశ్చ
మూలప్రకృత్యా పరివేష్టితమ్, అండభిత్తివిశాలగ్ సపాదకోటియోజన
ప్రమాణమ్, ఏకైకావరణం తథైవ, అండప్రమాణం పరిత అయుతద్వ
యకోటియోజనప్రమాణమ్, మహామండూకాద్యనంత శక్తిభిరధి
ష్ఠితమ్, నారాయణక్రీడాకందుకమ్, పరమాణువ ద్విష్ణు లోమను

1. బ్రహ్మానంద.

సులగ్నమ్, అదృష్టాశ్రుతవివిధవిచిత్రానంత విశేషై రుపలక్షితమ్, అస్య
బ్రహ్మాండస్య సమంతతః స్థితా న్యేతాదృశా న్యనంతకోటి బ్రహ్మాండాని
సావరణాని జ్వలంతి, చతుర్ముఖ పంచముఖ షణ్ముఖ సప్తముఖాష్టము
ఖాది సంఖ్యాక్రమేణ సహస్రావధి ముఖాంతై ర్నారాయణాంశైః రజో
గుణప్రధానై రేకైకసృష్టికర్తృభి రధిష్ఠితాని, విష్ణుమహేశ్వరాఖ్యై
ర్నారాయణాంశై స్సత్వతమోగుణప్రధానై రేకైకస్థితిసంహారకర్తృభి
రధిష్ఠితాని, మహాజలౌఘ మత్స్యబుద్బుదానంతసంఘవద్భ్రమంతి,
క్రీడాసక్తజాలక కరతలామలక బృందవత్ మహావిష్ణోః కరతలే విల
సన్త్యనంతకోటి బ్రహ్మాండాని, జలయంత్రస్థఘటమాలికాజాలవ స్మహా
విష్ణో రేకైకరోమకూపాంతరేష్వనంతకోటి బ్రహ్మాండాని సావరణాని
భ్రమంతి, సమస్తబ్రహ్మాండాంతర్బహిః ప్రపంచరహస్యం బ్రహ్మజ్ఞానేనావ
బుధ్య వివిధవిచిత్రానంతపరమవిభూతి సమష్టివిశేషాః సమవలోక్యా
శ్చర్యామృతసాగరే నిమజ్జన్నిరతిశయానందపారావారో భూత్వా
సమస్తబ్రహ్మాండజాలాని సముల్లంఘ్యామితాపరిచ్ఛిన్నానంతతమస్సాగర
ముత్తీర్య మూలావిద్యాపురం దృష్ట్వా వివిధవిచిత్రానంత మహామా
యావిశేషైః పరివేష్టితాం, అనంతమహామాయాశక్తి సమష్ట్యాకారా
మనంతదివ్యతేజోజ్వాలాజాలై రలంకృతా మనంతమహామాయా
విలాసానాం పరమాధిష్ఠానవిశేషాకారాం శశ్వదమితానందాచలో
పరి, విహారిణీం మూలప్రకృతి జననీ మవిద్యాలక్ష్మీ మేవం ధ్యాత్వా
వివిధోపచారై రారాధ్య సమస్తబ్రహ్మాండసమష్టిజననీం వైష్ణవీం మహా
మాయాం సమస్కృత్య తయాచానుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి గత్వా మహా
విరాట్పదం ప్రాప, మహావిరాట్స్వరూపం కథమితి, సమస్తావిద్యాపా
దకో విరాట్, విశ్వత శ్చక్షురుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో హస్త
ఉతవిశ్వత స్స్యాత్, సంబాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రై ర్ద్యావాపృథివీ
జనయన్ దేవ ఏకః, నసందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా పశ్యతి
కశ్చ నైనమ్, హృదా మనీషా మనసాభిక్లృప్తో య ఏనం విదు రమృతా
స్తే భవంతి, మనోవాచామగోచర మాదివిరాట్స్వరూపం ధ్యాత్వా
వివిధోపచారై రారాధ్య తదనుజ్ఞాతశ్చోపర్యుపరి గత్వా వివిధవిచిత్రా

నంత మూలావిద్యావిలాసా నవలోక్యోపాసకః పరమకౌతుకం ప్రాప అఖండపరిపూర్ణ పరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణ స్సమస్త స్వరూపవిరోధకారిణీ, అపరిచ్ఛిన్నతిరస్కారిణ్యాకారా వైష్ణవీ మహాయోగమాయా మూర్తిమద్భి రంతర్మహామాయాజాలవిశేషైః పరిసేవితా, తస్యాః పుర మతికౌతుక మత్యాశ్చర్య సాగరానందలక్షణ మమృతం భవతి, అవిద్యాసాగర ప్రతిబింబిత నిత్యవైకుంఠ ప్రతివైకుంఠ మివ విభాతి, ఉపాసక స్తత్పరం ప్రాప్య యోగమాయాలక్ష్మీం ధ్యాత్వా వివిధోపచారై రారాధ్య తయా సంపూజిత శ్చానుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి గత్వానంత యోగమాయా విలాసా నవలోక్యోపాసకః పరమకౌతుకం ప్రాప, తతఉపరిపాదవిభూతివైకుంఠపుర మాభాతి, అత్యాశ్చర్యానంత విభూతి సమష్ట్యాకారమ్, ఆనందరసప్రవాహై రలంకృతమ్, [1]అమిత తరంగిణ్యాః ప్రవాహై రతి మంగళమ్, బ్రహ్మతేజోవిశేషాకారై రనంత బ్రహ్మవనై రభిత స్తతమ్, అనంతనిత్యముక్తై రభివ్యాప్తమ్, ఆనంత చిన్మయప్రాసాద జాలసంకులమ్, అనాదిపాదవైకుంఠ మేవ భాతి, తన్మధ్యే చ చిదానందాచలో విభాతి, తదుపరి జ్వలతి విభూతినిరతిశయానంద దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరే పరమానంద విమానం విభాతి, తదభ్యంతర సంస్థానే చిన్మయాసనం విరాజతే, తత్పద్మకర్ణికాయాం నిరతిశయదివ్యతేజోరాశ్యంతరసమాసీనమాదినారాయణం ధ్యాత్వా వివిధోపచారై స్తగ్సమారాధ్య తేనాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి గత్వా సావరణ మవిద్యాండం చ భిత్వా విద్యాపాదముల్లంఘ్య విద్యావిద్యయో స్సంధౌ విష్వక్సేనవైకుంఠపుర మాభాతి, అనంతదివ్యతేజోజ్వాలాజాలై రభితోఽనిశం ప్రజ్వలంత మనంతబోధానంద వ్యూహై రభిత స్తతం శుద్ధబోధవిమానావళిభి ర్విరాజత మనంతానంద పర్వతైః పరమకౌతుక మాభాతి, తన్మధ్యే చ కల్యాణాచలోపరి శుద్ధానందవిమానం విభాతి, తదభ్యంతరేదివ్యమంగళాసనం విరాజతే, తత్పద్మకర్ణికాయాం బ్రహ్మతేజోరాశ్యంతర సమాసీనం భగవదనంతవిభూతి విధినిషేధ పరిపాలకమ్, సర్వప్రవృత్తి సర్వహేతు నిమిత్తకమ్, నిరతిశయలక్షణ మహావిష్ణుస్వరూపమ్, అఖిలాపవర్గపరిపాలకమ్, అమిత

1. అభిత.

విక్రమ మేవం విధం విష్వక్సేనం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారా
న్విధాయ వివిధోపచారై రారాధ్య తదనుజ్ఞాత శ్శ్రేపర్యుపరిగత్వా
విద్యా విభూతిం ప్రాప్య విద్యామయా ననంతవైకుంఠా న్పరితోఽవ
స్థితా న్బ్రహ్మతేజో మయా నవలోక్యోపాసకః పరమానందం ప్రాప,
విద్యామయా ననంతసముద్రా నతిక్రమ్య బ్రహ్మవిద్యాతరంగిణీ మాసా
ద్య తత్ర స్నాత్వా భగవతో ధ్యానపూర్వకం పున ర్నిమజ్య మంత్ర
మయశరీర ముత్సృజ్య విద్యానందమయామృతదివ్యశరీరం పరిగృహ్య
నారాయణసారూప్యం ప్రాప్యాత్మపూజాం విధాయ బ్రహ్మమయ
వైకుంఠవాసిభి స్సర్వై ర్నిత్యముక్తై స్సుపూజిత స్తతో బ్రహ్మవిద్యా
ప్రవాహై రానంద రసనిర్ఝరైః క్రీడానంత పర్వతై రనంతై రభివ్యా
ప్తమ్, బ్రహ్మవిద్యామయై స్సహస్రప్రాకారై రానందామృతమయై ర్దివ్య
గంధై స్సుభావై శ్చిన్మయై రనంతబ్రహ్మవనై రతిశోభితమ్, ఉపాసక
స్త్వేవం విధం బ్రహ్మవిద్యావైకుంఠ మావిశ్య తదభ్యంతరస్థితాత్యం
తోన్నతబోధానంద ప్రాసాదాగ్రస్థిత ప్రణవవిమానోపరి స్థితామ్,
అపార బ్రహ్మవిద్యా సామ్రాజ్యాధిదేవతాం, అమోఘనిజమందకటా
క్షేణానాదిమూలావిద్యా ప్రళయకరీం అద్వితీయా మేకాం అనంత
మోక్షసామ్రాజ్యలక్ష్మీ మేవం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారా న్విధా
య వివిధోపచారై రారాధ్య పుష్పాంజలిం సమర్ప్య స్తుత్వా స్తోత్ర
విశేషై స్తయాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్శ్రేపర్యుపరిగత్వా బ్రహ్మవిద్యా
తీరే గత్వా బోధానందమయాననంతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయా
నందం ప్రాప్య బోధానందమయా ననంత సముద్రానతిక్రమ్య గత్వాగత్వా
బ్రహ్మవనేషు పరమమంగళాచలశ్రేణిషు తతో బోధానందవిమానపరంప
రాసూపాసకః పరమానన్దం ప్రాప, తతః శ్రీతులసీవైకుణ్ఠపురమా
భాతి, పరమకల్యాణ మనంతవిభవమ్, అమితతేజోరాశ్యాకారమ్,
అనంతబ్రహ్మతేజోరాశిసమష్ట్యాకారమ్, చిదానందమయానేకప్రాకారవి
శేషైః పరివేష్టితం అమితబోధానందాచలోపరిస్థితమ్, బోధానందతరం
గిణ్యాః ప్రవాహై రతిమంగళమ్, నిరతిశయానందై రనంతబృందావనై
రభిశోభితమ్, అఖిలపవిత్రాణాం పరమపవిత్రమ్, చిద్రూపై రనంతనిత్య
ముక్తై రత్యభివ్యాప్తమ్, ఆనందమయానంతవిమానజాలై రలంకృతమ్,

అమితతేజోరాశ్యంతర్గతదివ్యతేజోరాశివిశేషమ్, ఉపాసక స్త్వేవమా
కారం తులసీవైకుంఠం ప్రవిశ్య తదంతర్గతదివ్యవిమానోపరిస్థితామ్,
సర్వపరిపూర్ణస్య మహావిష్ణోస్సర్వాంగేషు విహారిణీమ్, నిరతిశయసౌం
దర్యలావణ్యాధిదేవతామ్, బోధానందమయై రనంతనిత్యపరిజనైః పరిసే
వితామ్, శ్రీసఖీం తులసీ మేవం లక్ష్మీం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారా
న్విధాయ వివిధోపచారై రారాధ్య స్తుత్వా స్తోత్ర విశేషై స్తయాభి
పూజిత స్తత్రత్యై శ్చాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోపర్యుపరి గత్వా పర
మానందతరంగిణ్యా స్తీరే గత్వా తత్ర పరితోఽవస్థితాః శుద్ధబోధా
నందమయా ననంతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయానందం ప్రాప్య తత్ర
త్యై శ్చిద్రూపైః పురాణపురుషై శ్చాభిపూజిత స్తతో గత్వాగత్వా
బ్రహ్మవనేషు దివ్యగంధానందపుష్పవృష్టిభి స్సమన్వితేషు దివ్యమంగళాల
యేషు నిరతిశయానందామృతసాగరేష్వమిత తేజోరాశ్యాకారేషు
కల్లోలవనసంకులేషు తతోఽనంతశుద్ధబోధవిమానజాలసంకులానందా
చలశ్రేణిషూపాసక స్తత ఉపర్యుపరి గత్వా విమానపరంపరాస్వనంత
తేజః పర్వతరాజిష్వేవంక్రమేణ ప్రాప్య విద్యానందమయయో స్సం
ధిం తత్రానందతరంగిణ్యాః ప్రవాహేషు స్నాత్వా బోధానందవనం
ప్రాప్య, శుద్ధబోధపరమానందాకారవనం, సంతతామృతపుష్పవృష్టిభిః
పరి[1]వేష్టితం, పరమానందప్రవాహై రభివ్యాప్తం మూర్తిమద్భిః పర
మమంగళైః పరమకౌతుకం, అపరిచ్ఛిన్నానందసాగరాకారం, క్రీడా
నందపర్వతై రభిశోభితం, తన్మధ్యేచ శుద్ధబోధానందవైకుంఠం యదేవ
బ్రహ్మవిద్యాపాదవైకుంఠం సహస్రానందప్రాకారై స్సముజ్వలతి, అనంతా
నంద విమానజాలసంకులమ్, అనంతబోధసౌధవిశేషై ర్విశేషితం, బోధా
నందమయానంత పరమఛత్రధ్వజచామర వితానతోరణై రలంకృతం,
పరమానందవ్యూహై ర్నిత్యముక్తై రభిత స్తతం, అనంతదివ్యతేజః
పర్వతసమష్ట్యాకారం, అపరిచ్ఛిన్నానంతశుద్ధబోధానందమండలమ్,
వాచామగోచరానంద బ్రహ్మతేజోరాశిమండలమ్, అఖండతేజోమండల
విశేషమ్, శుద్ధానందసమష్టిమండలవిశేషం అఖండచిద్ఘనానందవిశే
షం, ఏవం విధం బోధానందవైకుంఠ ముపాసకః ప్రవిశ్య తత్రత్యై

1. విషేవితం.

స్సర్వైరభిపూజితః, పరమానందాచలోపర్యఖండబోధవిమానం ప్రజ్వలతి, తదభ్యంతరే చిన్మయాసనం విరాజతే, తదుపరి విఖ్యాతత్యఖండానందతేజోమండలమ్, తదభ్యంతరసమాసీన మాదినారాయణం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారా న్విధాయ వివిధోపచారై స్సుసంపూజ్య పుష్పాంజలిగ్ సమర్ప్య స్తుత్వా స్తోత్రవిశేషైః స్వరూపేణావస్థితముపాసక మవలోక్య త ముపాసక మాదినారాయణః స్వసింహాసనేషు సంస్థాప్య తద్వైకుంఠవాసిభి స్సర్వై స్సమన్విత స్సమస్తమోక్షసామ్రాజ్యపట్టాభిషేక ముద్దిశ్య మంత్రపూతై రుపాసకమానందకలశై రభిషిచ్య దివ్యమంగళ మహావాద్య పురస్సరం వివిధోపచారై రభ్యర్చ్య మూర్తిమద్భి స్సర్వైః స్వచిహ్నై రలంకృత్య ప్రదక్షిణనమస్కారా న్విధాయ, త్వం బ్రహ్మాసి, అహంబ్రహ్మాస్మి, ఆవయోరంతరం న విద్యతే, త్వమేవాహమ్, అహమేవ త్వమ్, ఇత్యభిధాయేత్యుక్త్వాదినారాయణ స్తిరోదధే తదేత్యుపనిషత్ .

ఇత్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమమోక్షమార్గస్వరూప నిరూపణంనామ షష్ఠోఽధ్యాయః.

సప్తమోఽధ్యాయః

అథోపాసక స్తదాజ్ఞయా నిత్యగరుడమారుహ్య వైకుంఠవాసిభి స్సర్వైః పరివేష్టితో మహాసుదర్శనం పురస్కృత్య విష్వక్సేనపరిపాలిత శ్చోపర్యుపరి గత్వా బ్రహ్మానందవిభూతిం ప్రాప్య సర్వత్రావస్థితాన్ బ్రహ్మానందమయానానంతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయానంద సాగరో భూత్వా ఆత్మారామానానందవిభూతిపురుషా ననంతానవలోక్య తాన్ సర్వానుపచారై స్సమభ్యర్చ్య తై స్సర్వై రభిపూజిత శ్చోపాసక స్తత ఉపర్యుపరి గత్వా బ్రహ్మానంద విభూతిం ప్రాప్యానంతదివ్యతేజః పర్వతై రలంకృతాన్ పరమానందలహరీవనశోభితా నసంఖ్యాకా నానంద సముద్రా నతిక్రమ్య వివిధవిచిత్రానంత పరమతత్త్వవిభూతిసమష్టివిశేషాన్ పరమకౌతుకాన్ బ్రహ్మానందవిభూతివిశేషా నతిక్రమ్యోపాసకః పరమకౌతుకం ప్రాప, తతస్సుదర్శన వైకుంఠపుర మాభాతి, నిత్యమంగళ మనంతవిభవమ్, సహస్రానందప్రాకారపరివేష్టితమ్, అయుతకుక్ష్య

పలక్షితమ్, అనంతోత్కటజ్వాలదరమండలమ్, నిరతిశయదివ్యతేజోమం
డలం బృందారకపరమానందం, శుద్ధబుద్ధస్వరూపమ్, అనంతానంద
సౌదామినీ పరమవిలాసమ్, నిరతియపరమానందపారావారమ్, అనం
తైరానందపురుషైశ్చిద్రూపైరధిష్ఠితమ్, తన్మధ్యేచ సుదర్శనం మహాచ
క్రం చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం, యేనపూతస్తరతిదుష్కృతాని,
తేనపవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా అతిపాప్మానమరాతింతరేమ, లోకస్యద్వార
మర్చిమత్పవిత్రమ్, జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్, అమృతస్య
ధారాబహుధా దోహమానమ్, చరణం నో లోకే సుధితాం దధాతు,
అయుతారంజ్వలంతమ్, అయుతారసమష్ట్యాకారమ్, నిరతిశయవిక్రమ
విలాసమ్, అనంతదివ్యాయుధదివ్యశక్తిసమష్టిరూపమ్, మహావిష్ణోరనర్ఘ
ప్రతాపవిగ్రహం అయుతాయుతకోటియోజన విశాలం అనంతజ్వాలా
జాలైరలంకృతం సమస్తదివ్యమంగళనిదానం అనంతదివ్యతీర్థానాం
నిజమందిరం ఏవగ్ సుదర్శనం మహాచక్రం ప్రజ్వలతి, తస్యనాభిమండల
సగ్ స్థానేఉపలక్ష్యతే నిరతిశయానందదివ్యతేజోరాశిః, తన్మధ్యేచ సహ
స్రారచక్రం ప్రజ్వలతి తదఖండదివ్యతేజోమండలాకారమ్, పరమానంద
సౌదామినీనిచయోజ్జ్వలం, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే షట్ఛతారచక్రం ప్రజ్వ
లతి, తస్యామితపరమతేజః పరమవిహారసగ్ స్థానవిశేషమ్, విజ్ఞానఘన
స్వరూపమ్, తదంతరాళేత్రిశతారచక్రంవిభాతి, తచ్చపరమకల్యాణవిలాస
విశేషమ్, అనంతచిదాదిత్యసమష్ట్యాకారమ్, తదభ్యంతరేశతార
చక్రమాభాతి, తచ్చ పరమతేజోమండలవిశేషమ్, తన్మధ్యేచ షష్ట్యర
చక్రమాభాతి, తచ్చ బ్రహ్మతేజః పరమవిలాసవిశేషం, తదభ్యంతరగ్ స్థానే
షట్కోణచక్రం ప్రజ్జ్వలతి, తచ్చాపరిచ్ఛిన్నానంత దివ్యతేజోరాశ్యా
కారమ్, తదభ్యంతరేమహానందపదంవిభాతి, తత్కర్ణికాయాగ్ంసూర్యేం
దువహ్నిమండలాని చిన్మయాని జ్వలంతి, తత్రోపలక్ష్యతే నిరతిశయ
దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే యుగపదుదితానంతకోటి రవి
ప్రకాశస్సుదర్శనపురుషో విరాజతే, సుదర్శనపురుషో మహావిష్ణురేవ,
మహావిష్ణోస్సమస్తాసాధారణచిహ్నచిహ్నితః, ఏవ ముపాసకస్సుదర్శన
పురుషం ధ్యాత్వా వివిధోపచారైరారాధ్య ప్రదక్షిణనమస్కారాన్వి
ధాయోపాసకస్తేనాభిపూజితస్తదనుజ్ఞాతశ్చ పర్యుపరిగత్వా పర

మానందమయా ననంతవైకుంఠా నవలోక్యోపాసకః పరమానందం ప్రా
ప, తతఉపరి వివిధవిచిత్రానంత చిద్విలాసవిభూతివిశేషానతిక్రమ్యా
నంత పరమానందవిభూతిసమష్టివిశేషానంత నిరతిశయానంద సము
ద్రానతీత్యోపాసకః క్రమేణాద్వైతసంస్థానంప్రాప, కథ మద్వైతసగ్ స్థా
నం అఖండానందస్వరూపం, అనిర్వాచ్యమమితబోధసాగరం అమితానంద
సముద్రమ్, విజాతీయవిశేషవివర్జితం సజాతీయవిశేషవిశేషితం, నిరవయ
వం నిరాధారం,నిర్వికారం నిరంజనం,అనంతబ్రహ్మానందసమష్టికందం, పర
మచిద్విలాసమష్ట్యాకారం, నిర్మలం నిరవద్యం నిరాక్రియం,అతినిర్మలా
నంతకోటివిప్రకాశైకస్ఫుటలింగం, అనంతోపనిషదర్థస్వరూపం, అఖిల
ప్రమాణాతీతం, మనోవాచామగోచరం, నిత్యముక్తస్వరూపం, అనాధా
రమాదిమధ్యాంతశూన్యం, కైవల్యం, పరమగ్ శాంతం, సూక్ష్మాత్సూ
క్ష్మతరం, మహతో మహత్తరం, అపరిమితానందవిశేషం, శుద్ధబోధా
నందవిభూతివిశేషం, అనంతానందవిభూతివిశేషసమష్టిరూపం, అక్షరమని
ర్దేశ్యం కూటస్థ మచలం ధ్రువ మదిగ్దేశకాలం, అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం
వ్యాప్య పరిపూర్ణం పరమయోగిభి ర్విమృగ్యం, దేశతః కాలతో వస్తు
తః పరిచ్ఛేదరహితం నిరంతరాభినవం నిత్యపరిపూర్ణం, అఖండానం
దామృతవిశేషం, శాశ్వతం పరమపదం నిరతిశయానందానంతతటి
త్పర్వతాకారం, అద్వితీయగ్ స్వయంప్రకాశ మనిశం జ్వలతి, పరమా
నంద లక్షణాపరిచ్ఛిన్నానంత పరంజ్యోతి శ్శాశ్వతగ్ శశ్వద్విభాతి,
తదభ్యంతరసగ్ స్థానే అమితానందచిద్రూపాచలం అఖండపరమానంద
విశేషం బోధానంద మహోజ్వలం, నిత్యమంగళమందిరం, చిన్మథనావి
ర్భూతచిత్సారం, అనంతాశ్చర్యసాగరం, అమితతేజోరాశ్యంతర్గతతే
జోవిశేషమ్, అనంతానందప్రవాహై రలంకృతం నిరతిశయానందపా
రావారాకారం, నిరుపమనిత్యనిరవద్యనిరతిశయ నిరవధికతేజోరాశివి
శేషం, నిరతిశయానందసహస్రప్రాకారై రలంకృతం, శుద్ధబోధసౌధావ
ళివిశేషై రలంకృతం, చిదానందమయానంత దివ్యారామై స్సుశోభితం,
శశ్వదమితపుష్పవృష్టిభి స్సమంతత స్సంతతం, తదేవత్రిపాద్విభూతివైకు
ణ్ఠస్థానం, తదేవపరమకైవల్యమ్, తదేవాబాధితపరమతత్త్వమ్, తదేవా
నంతోపనిషద్విమృగ్యమ్, తదేవ పరమయోగిభిర్ముముక్షుభి స్సర్వై

రాశ్యాస్యమానమ్, తదేవ సద్ఘనం తదేవ చిద్ఘనమ్, తదేవానన్దఘనం, తదేవ శుద్ధబోధఘనవిశేషమ్, అఖండానన్దబ్రహ్మచైతన్యాధిదేవతా స్వరూపమ్, సర్వాధిష్ఠానమద్వయపరబ్రహ్మవిహారమండలమ్, నిరతిశయానందతేజోమండలమ్, అద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణః పరమాధిష్ఠానమండలం నిరతిశయపరమానంద పరమమూర్తివిశేషమండలమ్, అనంతపరమమూర్తిసమష్టిమండలమ్, నిరతిశయపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణః, పరమమూర్తిపరమతత్త్వవిలాస విశేషమండలమ్, బోధానందమయానంతపరమవిలాసవిభూతివిశేషసమష్టిమండలమ్, అనంత చిద్విలాసవిభూతివిశేషసమష్టిమండలమ్ అఖండశుద్ధచైతన్యనిజమూర్తి విశేషవిగ్రహమ్, వాచామగోచరానంత శుద్ధబోధవిశేషవిగ్రహమ్, అనంతానన్దసముద్రసమష్ట్యాకారమ్, అనంతబోధాచలై రనంతబోధానందాచలై రధిష్ఠితం నిరతిశయానన్దపరమమంగళవిశేష సమష్ట్యాకారమ్, అఖండాద్వైతపరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణః పరమమూర్తిపరమతేజః పుంజపిండవిశేషమ్, చిద్రూపాదిత్యమండలమ్, ద్వాత్రింశద్వ్యూహభేదై రధిష్ఠితమ్, వ్యూహభేదాశ్చ, కేశవాదిచతుర్వింశతిః, సుదర్శనాదిన్యాసమంత్రాః, సుదర్శనాదియంత్రోద్ధారః, అనంతగరుడ విష్వక్సేనాశ్చ, నిరతిశయానందాశ్చ ఆనందవ్యూహమధ్యే సహస్రకోటియోజనాయతోన్నత చిన్మయప్రాసాదమ్, బ్రహ్మానందమయవిమానకోటిభి రతిమంగళమ్, అనంతోపనిషదర్థారామజాలసంకులమ్, సామహగ్ంసకూజితై రతిశోభితమ్, ఆనందమయానన్తశిఖరై రలంకృతమ్, చిదానందరసనిర్ఝరై రభివ్యాప్తమ్, అమితానంద తేజోరాశ్యంతరస్థితమ్, అనంతానందాశ్చర్యసాగరమ్ తదభ్యంతరసగ్స్థానే అనంతకోటిరవి ప్రకాశాతిశయప్రాకారమ్, నిరతిశయానందలక్షణమ్, ప్రణవాఖ్యవిమానం విరాజతే, శతకోటిశిఖరై రానందమయై స్సముజ్జ్వలతి, తదంతరాళే బోధానందాచలోపర్యష్టాక్షరీమంటపో విభాతి, తన్మధ్యేచ చిదానందమయవేదికా ఆనందవనభూషితా, తదుపరి జ్వలతి నిరతిశయానంద తేజోరాశిః, తదభ్యంతరసగ్స్థానే అష్టాక్షరీపద్మవిభూషితం చిన్మయాసనం విరాజతే, ప్రణవకర్ణికాయాగ్ం సూర్యేందువహ్నిమండలాని చిన్మయాని జ్వలంతి, తత్రాఖండానంద తేజోరాశ్యంతర్గతం పరమమంగళాకార మన

హాసనం విరాజతే, తస్యోపరిచమహాయంత్రం ప్రజ్వలతి, నిరతిశయ బ్రహ్మానందపరమమూర్తి మహాయన్త్రమ్, సమస్తబ్రహ్మతేజోరాశిసమష్టి రూపమ్, చిత్స్వరూపం నిరంజనం పరబ్రహ్మస్వరూపమ్, పరబ్రహ్మణః పరమరహస్యకైవల్యమ్, మహాయంత్రమయపరమ వైకుంఠనారాయణ యంత్రం [1]విజయతే, తత్స్వరూపం కథమితి, దేశిక స్తథేతి హోవాచ, ఆదౌ షట్కోణచక్రం, తన్మధ్యేషడ్దళపద్మమ్, తత్కర్ణికాయాం ప్రణవః, ఓమితి. ప్రణవమధ్యే నారాయణ [2]బీజమమితి. తత్సాధ్యగర్భితమ్, మమ సర్వాభీష్టసిద్ధిం కురు కురుస్వాహేతి, తత్పద్మదళేషు విష్ణునృసింహ షడక్షరమంత్రౌ, ఓంనమోవిష్ణవే. ఐం క్లీం శ్రీం హ్రీం క్ష్రౌం ఫట్, తద్దళకపోలేషు, రామకృష్ణషడక్షరమంత్రౌ, రాం రామాయనమః, క్లీం కృష్ణాయనమః, షట్కోణేషు సుదర్శనషడక్షరమంత్రః, సహస్రారహుం ఫడితి, షట్కోణకపోలేషు ప్రణవయుక్తశివపంచాక్షరమంత్రః, ఓం నమశ్శివాయేతి, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తాద్బహిరష్టదళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణ నృసింహాష్టాక్షరమంత్రౌ, ఓం నమో నారాయణాయ, జయజయ నృసింహ, తద్దళసంధిషు రామకృష్ణ శ్రీకరాష్టాక్షరమంత్రాః, ఓంరామాయ హుంఫట్ స్వాహా, క్లీం దామోదరాయ నమః, ఉత్తిష్ఠ శ్రీకర స్వాహా, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తం, వృత్తాద్బహిర్నవదళపద్మం, తేషు దళేషు రామకృష్ణహయగ్రీవ నవాక్షరమన్త్రాః ఓం రామచన్ద్రాయ నమః ఓం. క్లీం కృష్ణాయ గోవిందాయక్లీం, హ్స్రౌం హయగ్రీవాయనమహ్స్రౌం, తద్దళకపోలేషు దక్షిణామూర్తినవాక్షరమంత్రః, ఓం దక్షిణామూర్తిరీశ్వరోమ్, తద్బహిః నారాయణబీజయుక్త వృత్తం వృత్తాద్బహిర్దశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు రామకృష్ణదశాక్షరమంత్రౌ, హుంజానకీవల్లభాయ స్వాహా, గోపీజనవల్లభాయ స్వాహా, తద్దళసంధిషు నృసింహమాలామంత్రః, ఓం నమో భగవతే శ్రీమహానృసింహాయ కరాళదంష్ట్రవదనాయ మమ విఘ్నాన్ పచపచ స్వాహా, తద్బహిర్నృసింహైకాక్షరయుక్తం వృత్తమ్, [3]క్ష్రౌమిత్యేకాక్షరమ్, వృత్తాద్బహిర్ద్వాదశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణ వాసుదేవ ద్వాదశాక్షరమంత్రౌ, ఓం నమో భగవతే నారాయణాయ,

1. విజయతి. 2. బీజమితి. 3. క్ష్రౌం; క్ష్రః; క్షః.

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ, తద్దళకపోలేషు, మహావిష్ణు రామ
కృష్ణద్వాదశాక్షరమన్త్రాశ్చ, ఓం నమో భగవతే మహావిష్ణవే, ఓం హ్రీం
భరతాగ్రజ రామ క్లీం స్వాహా, శ్రీం హ్రీం క్లీం కృష్ణాయ గోవిందాయ
నమః, తద్బహిర్జగన్మోహన బీజయుక్తం వృత్తం, క్లీమితి, వృత్తా ద్బహి
శ్చతుర్దశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు లక్ష్మీనారాయణ హయగ్రీవ గోపాల
దధివామనమంత్రాశ్చ, ఓం హ్రీం హ్రీం శ్రీం శ్రీం లక్ష్మీవాసుదేవాయనమః,
ఓం నమ స్సర్వకోటి సర్వవిద్యా రాజాయ, క్లీం కృష్ణాయగోపాల చూడా
మణయే స్వాహా, ఓం నమో భగవతే దధివామనాయ (ఓం) తద్దళ
సంధి ష్వన్నపూర్ణేశ్వరీమంత్రః, హ్రీం పద్మావత్యన్నపూర్ణే మాహేశ్వరి
స్వాహా, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తా ద్బహి
ష్షోడశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణసుదర్శన షోడశాక్షరమంత్రా చ,
ఓం నమో భగవతే రుక్మిణీవల్లభాయ స్వాహా, ఓన్నమోభగవతే మహా
సుదర్శనాయహుంఫట్, తద్దళసంధిషు స్వరాస్సుదర్శనమాలా
మంత్రాశ్చ [1] అఆఇఈఉఊఋౠఌౡఏఐఓఔఅంఅః, సుదర్శనమహా
చక్రాయ దీప్తరూపాయ సర్వతో మాం రక్షరక్ష సహస్రార హుంఫట్
స్వాహా, తద్బహి ర్వరాహబీజయుక్తం వృత్తమ్, తద్భుమితి, వృత్తా
ద్బహి రష్టాదశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణవామనాష్టాదశాక్షర
మంత్రౌ, క్లీం కృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయస్వాహా, ఓం
నమో విష్ణవే సురపతయే మహాబలాయ స్వాహా, తద్దళకపోలేషు గరుడ
పంచాక్షరమంత్రో గరుడమాలామంత్రశ్చ, క్షిపఓమ్ స్వాహా, ఓన్నమః
పక్షిరాజాయ సర్వవిషభూతరక్షః కృత్యాది భేదనాయ సర్వేష్టసాధ
కాయ స్వాహా! తద్బహిర్మాయాబీజయుక్తం [2]వృత్తమ్, వృత్తా ద్బహిః
పునరప్యష్టదళ పద్మమ్, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణవామనాష్టాక్షరమంత్రౌ,
ఓం నమో దామోదరాయ, ఓం వామనాయ నమః, తద్దళకపోలేషు
నీలకంఠత్ర్యక్షరీ గరుడపంచాక్షరీ మంత్రౌచ, ప్రేంరీంఠః శ్రీకంఠః,
నమోఽండజాయ, తద్బహి ర్మన్మథబీజయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తా ద్బహి
శ్చతుర్వింశతిదళపద్మమ్, తేషు దళేషు శరణాగతనారాయణమంత్రో
నారాయణ హయగ్రీవగాయత్రీ మంత్రౌచ, శ్రీమన్నారాయణచరణౌ

1. అం అం ఇతి బిందుసహితః. 2. వృత్తం హ్రీమితి.

శరణం ప్రపద్యే, శ్రీమతే నారాయణాయ నమః ద్వయమ్ ద్వయమ్, నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్, వాగీశ్వరాయ విద్మహే, హయగ్రీవాయ ధీమహి, తన్నో హగ్ంసః ప్రచోదయాత్, తద్దళకపోలేషు నృసింహసుదర్శన బ్రహ్మగాయత్రీమంత్రాశ్చ, వజ్రనఖాయ విద్మహే, తీక్ష్ణదగ్ంష్ట్రాయ ధీమహి, తన్నృసింహః ప్రచోదయాత్, సుదర్శనాయవిద్మహే, హేతిరాజాయ ధీమహి, తం నశ్చక్రః ప్రచోదయాత్, తత్సవితుర్వరేణ్యం, భర్గో దేవస్యధీమహి, ధియో యోనః ప్రచోదయాత్, తద్బహిర్హయగ్రీవైకాక్షర యుక్తం వృత్తమ్, [1]హ్సౌమితి, వృత్తాద్బహిర్ద్వాత్రిగ్ంశదళపద్మమ్. తేషుదళేషు నృసింహ హయగ్రీవానుష్టుభమంత్రౌ ఉగ్రం వీరం మహావిష్ణుం జ్వలంతగ్ం సర్వతోముఖమ్, నృసింహం భీషణం భద్రం మృత్యుమృత్యుం నమామ్యహమ్, ఋగ్యజుస్సామరూపాయ వేదాహరణకర్మణే, ప్రణవోద్గీథవపుషే మహాశ్వశిరసే నమః, తద్దళకపోలేషు రామకృష్ణానుష్టుభమంత్రౌ, రామభద్ర మహేష్వాస రఘువీర నృపసత్తమ, భోదశాస్యాంతకాస్మాకం రక్షాం దేహి శ్రియం చ తే, దేవకీసుత గోవింద వాసుదేవ జగత్పతే, దేహి మే తనయం కృష్ణ త్వామహం శరణం గతః, తద్బహిః ప్రణవసంపుటితాగ్నిబీజయుక్తం వృత్తమ్, ఓం రం ఓమితి, వృత్తాద్బహి షట్త్రిగ్ంశద్దళపద్మమ్, తేషు దళేషు హయగ్రీవషట్త్రింశదక్షరమంత్రః, పునరష్టత్రింశదక్షరమంత్రశ్చ, హగ్ంసః విశ్వోత్తీర్ణరూపాయ చిన్మయానందరూపిణే. తుభ్యం నమోహయగ్రీవ విద్యారాజాయ విష్ణవే - సోఽహమ్, [3]హ్సౌమోన్నమోభగవతే హయగ్రీవాయ సర్వవాగీశ్వరేశ్వరాయ సర్వవేదమయాయ సర్వవిద్యాం మే దేహి స్వాహా, తద్దళకపోలేషు ప్రణవాది నమోఽంతాశ్చతుర్థ్యంతాః కేశవాదిచతుర్విగ్ంశతిమంత్రాశ్చ, అవశిష్టద్వాదశస్థానేషు రామకృష్ణగాయత్రీద్వయవర్ణచతుష్టయ మేకైకస్థలే, ఓం కేశవాయ నమః, ఓం నారాయణాయ నమః, ఓం మాధవాయ నమః, ఓం గోవిందాయ నమః, ఓం విష్ణవే నమః, ఓం మధుసూదనాయ నమః, ఓం త్రివిక్రమాయ నమః, ఓం వామనాయ నమః, ఓం శ్రీధరా

1. హ్లోంహ్సౌ మిలి. 2. మే. 3. హ్లౌం మో; హ్సౌం మో.

(నిర్గళ) నిగళచ్ఛేదనాయ సర్వలోకాధిపతయే సర్వజగన్మోహనాయ విష్ణవే కామితార్థదాయస్వాహా, శ్రీంఓం తద్బహి రష్టశూలాంకిత భూచక్రమ్, తేషు ప్రణవసంపుటితమహానీలకంఠమంత్రవర్ణాని, ఓంనమో నమో నీలకంఠాయ ఓం, శూలాగ్రేషు లోకపాలమంత్రాః, ప్రణవాదినమోఽంతా శ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, ఓం ఇంద్రాయనమః, ఓం అగ్నయే నమః, ఓంయమాయ నమః, ఓంనిరృతయేనమః, ఓంవరుణాయ నమః, ఓం వాయవే నమః, ఓం సోమాయనమః, ఓం ఈశానాయనమః, దామోదరాయ విద్మహే సీతాయ ధీమహి తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్, తద్బహిః ప్రణవసంపుటితాంకుశబీజయుక్తం వృత్తమ్, ఓం క్రోం ఓం ఇతి, తద్బహిః పునర్వృత్తమ్, తన్మధ్యే ద్వాదశ కుక్షిస్థానాని సాంతరాళాని, తేషు కౌస్తుభవనమాలా శ్రీవత్ససుదర్శన గరుడపద్మధ్వజానంత శార్ఙ్గగదాశంఖ నందకమంత్రాః ప్రణవాది నమోఽంతా శ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ ఓం కౌస్తుభాయనమః, ఓం వనమాలాయై నమః, ఓం శ్రీవత్సాయనమః, ఓంసుదర్శనాయనమః, ఓంగరుడాయనమః, ఓంపద్మాయ నమః, ఓంధ్వజాయనమః, ఓంఅనంతాయనమః, ఓంశార్ఙ్గాయనమః, ఓం గదాయైనమః, ఓం శంఖాయైనమః, ఓంనందకాయనమః, తదంతరాళేషు ఓం విష్వక్సేనాయ నమః, ఓం ఆచక్రాయ స్వాహా, ఓం విచక్రాయ స్వాహా, ఓం సుచక్రాయ స్వాహా, ఓం ధీచక్రాయ స్వాహా, ఓం సంచక్రాయ స్వాహా, ఓంజ్వాలాచక్రాయ స్వాహా, ఓం క్రుద్ధోల్కాయ స్వాహా, ఓం మాహోల్కాయస్వాహా, ఓం వీర్యోల్కాయ స్వాహా, [1]ఓం ద్యుల్కాయ స్వాహా, ఓం సహస్రోల్కాయ స్వాహా, ఇతి ప్రణవాది మంత్రాః, తద్బహిః ప్రణవసంపుటిత గరుడపంచాక్షరయుక్తం వృత్తమ్, ఓంక్షిప ఓంస్వాహా ఓం, తచ్చ ద్వాదశవజ్రైః సాంతరాళై రలంకృతమ్, తేషు వజ్రేషు, ఓంపద్మనిధయేనమః, మహాపద్మనిధయే నమః ఓంగరుడనిధయే నమః, ఓంశంఖనిధయే నమః, ఓం మకరనిధయే నమః, ఓం కచ్ఛపనిధయే నమః, ఓం విద్యానిధయే నమః, ఓంపరమా

1. ఓం ద్యుల్కాయ; ఓం విద్యోల్కాయ.

నిరతిశయానంద తేజోరాశ్యభ్యంతరసమాసీనం వాచామగోచరానంద తేజోరాశ్యాకారం, చిత్సారావిర్భూతానందవిగ్రహం, బోధానంద స్వరూపం, నిరతిశయసౌందర్యపారావారమ్, తురీయస్వరూపం తురీయాతీతంచ, అద్వైత పరమానందం, నిరంతరానితురీయ నిరతిశయ నమః, బ్రహ్మానందపారావారం, లావణ్యవాహినీ కల్లోలతటిద్భాసురం, కల్పకతరవే నిగ్రహం, మూర్తిమద్భిః పరమమంగళై రుపసేవ్యమానమః, ఓం వేష్టయై రనంతకోటిరవిప్రకాశై రనంతభూషణై రలంకృ యజ్ఞకల్పకతరవే పాంచజన్య పద్మగదాసిశార్ఙ్గముసలపరిఘాద్యై శ్చిన్న శ్రీపరబ్రహ్మమంత్రాణాం ప్రణవసంపుటితాక్షరేణ సంవేష్ట్య తత్పుభవనమ్ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్, శ్రీమన్నారాయణో జ్యోతి రాత్మా నారాయణః పరః. నారాయణపరం బ్రహ్మ నారాయణ నమోస్తు తే, తద్బహిః ప్రణవసంపుటితశ్రీబీజయుక్తం వృత్తమ్. ఓం శ్రీం ఓ మితి, వృత్తాద్బహిశ్చత్వారిగ్‌శద్దళపద్మమ్, తేషు దళేషు వ్యాహృతిశిరస్సంపుటిత వేదగాయత్రీ పాదతుష్టయసూర్యాష్టాక్షరీ మంత్రా, ఓంభూః, ఓంభువః, ఓంగ్‌సువః, ఓం మహః, ఓంజనః, ఓంతపః, ఓగ్‌సత్యం, ఓంతత్సవితుర్వరేణ్యం, ఓంభర్గో దేవస్యధీమహి,ఓం ధియోయోనః ప్రచోదయాత్, ఓంపరోరజసావదోమ్, ఓమాపోజ్యోతీరసోఽమృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్, ఓం ఘృణి సూర్య ఆదిత్యః, తద్దళసంధిషు ప్రణవ శ్రీబీజసంపుటితనారాయణబీజగ్ సర్వత్ర, ఓంశ్రీం అంశ్రీం ఓమ్, తద్బహి రష్టశూలాంకిత భూచక్రం చక్రాంతశ్చతుర్దిక్షు వ్యాన్న స్సోఽహం మంత్రా, ప్రణవసంపుటితౌ, నారాయణాస్త్రమంత్రశ్చ, ఓం హంసస్సోఽహమోమ్, ఓం నమో నారాయణాయ హుంఫట్, తద్బహిః ప్రణవమాలాసంయుక్తంవృత్తమ్, వృత్తాద్బహిః పంచాశద్దళ పద్మమ్, తేషు దళేషు మాతృకాపంచాశదక్షరమాలాలకారవర్ణాశ్చ, తద్దళసంధిషు ప్రణవ శ్రీబీజసంపుటిత రామకృష్ణమాలామంత్రా, ఓం శ్రీం ఓం నమోభగవతే రఘునందనాయ రక్షోఘ్నవిశదాయమధుర ప్రసన్నవదనాయ అమితతేజసే బలాయ రామాయ విష్ణవే నమః శ్రీంఓమ్, ఓం శ్రీం ఓంనమః, కృష్ణాయ దేవకీపుత్రాయ వాసుదేవాయ

(నిగ్గళ) నిగళచ్ఛేదనాయ సర్వలోకాధిపతయే సర్వజగన్మోహనాయ విష్ణవే కామితార్థదాయస్వాహా, శ్రీంఓం తద్బహి రష్టశూలాంకిత భూచక్రమ్, తేషు ప్రణవసంపుటితమహానీలకంఠమంత్రవర్ణాని, ఓమోం నమో నీల కంఠాయ ఓం, శూలాగ్రేషు లోకపాలమంత్రాః, ప్రణవాదినమోంతా శ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, ఓం ఇంద్రాయనమః, ఓం అగ్నయేనమః, ఓంయమాయ నమః, ఓంనిరృతయేనమః, ఓంవరుణాయనమః, ఓంవా యవే నమః, ఓం సోమాయనమః, ఓంఈశానాయనమః, తద్బహిః ప్రణవ మాలాయుక్తంవృత్తత్రయమ్, తద్బహి ర్భూపురచతుష్టయం చతుర్ద్వా రయుతమ్, చక్రకోణచతుష్టయంమహావజ్రవిభూషితమ్, తేషు వజ్రేషు ప్రణవశ్రీబీజసంపుటితామృతబీజద్వయమ్, ఓం శ్రీం ఠం వం శ్రీంఓమితి, బహిర్భూపురవీథ్యాంఓం ఆధారశక్తయేనమః, ఓం మూలప్రకృత్యై నమః, ఓంఆదికూర్మాయనమః, ఓంఅనంతాయనమః, ఓంపృథివ్యై నమః, మధ్యభూపురవీథ్యామ్, ఓం క్షీరసముద్రాయ నమః, ఓం రత్నద్వీపాయ నమః, ఓం రత్నమంటపాయ నమః, ఓం శ్వేతచ్ఛత్రాయ నమః, ఓంకల్పక వృక్షాయనమః, ఓంరత్నసింహాసనాయ నమః, ప్రథమభూపురవీథ్యాం, ఓం ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యాధర్మాజ్ఞానావైరాగ్యానైశ్వర్య సత్వరజ స్తమోమాయావిద్యానంతపద్మాః ప్రణవాదినమోంతా శ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, బాహ్యవృత్తవీథ్యాం విమలోత్కర్షిణీజ్ఞానక్రియాయోగాః ప్రహ్వీస్సత్యేశానాః ప్రణవాది నమోఽంతాశ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, అంతర్వృత్తవీథ్యాం, ఓంఅనుగ్రహాయైనమః, ఓంనమోభగవతేవిష్ణవే సర్వభూతాత్మనేవాసుదేవాయసర్వాత్మసంయోగపీఠాత్మనేనమః,వృత్తావ కాశేషు. బీజం ప్రాణంచ శక్తించ దృష్టిం వశ్యాదికం తథా, మంత్ర నమస్త్రాఖ్యగాయత్రీ ప్రాణస్థాపనమేవ చ. భూతదిక్పాలబీజాని యంత్ర స్యమూనివైదశ, మూలమంత్రమాలామంత్రకవచదిగ్బంధనమంత్రాశ్చ, దే... మేతద్యంత్రం మహామంత్రమయమ్, యోగధీరాంతైః పర మంత్రై రలంకృతమ్, షోడశోపచారై రభ్యర్చితం, జపహోమాదినా సాధిత మేత ద్యంత్రం, శుద్ధబ్రహ్మతేజోమయమ్, సర్వభయంకరం, సమస్తదురితక్షయకరం, సర్వాభీష్టసంపాదకం, సాయుజ్యముక్తిప్రదం, ఏత త్పరమవైకుంఠ మహానారాయణ యంత్రం ప్రజ్వలతి, తస్యోపరిచ

నిరతిశయానంద తేజోరాశ్యభ్యంతరసమాసీనం వాచామగోచరానంద తేజోరాశ్యాకారం, చిత్సారావిర్భూతానందవిగ్రహం, బోధానంద స్వరూపం, నిరతిశయసౌందర్యపారావారమ్, తురీయస్వరూపం తురీయాతీతంచ, అద్వైత పరమానందం, నిరంతరానితురీయ నిరతిశయ సౌందర్యానందపారావారం, లావణ్యవాహినీ కల్లోలతటిద్భాసురం, దివ్యమంగళవిగ్రహం, మూర్తిమద్భిః పరమమంగళై రుపసేవ్యమానం, చిదానందమయై రనంతకోటిరవిప్రకాశై రనంతభూషణై రలంకృతం, సుదర్శన పాంచజన్య పద్మగదాసిశార్ఙ్గముసలపరిఘాద్యై శ్చిన్మయై రనేకాయుధగణై ర్మూర్తిమద్భి స్సుసేవితం, శ్రీవత్సకౌస్తుభవనమాలాంకితవక్షసమ్, బ్రహ్మకల్ప వనామృతపుష్పవృష్టిభి స్సంతత మానందం, బ్రహ్మానందరసనిర్భరై రసంఖ్యై రతిమంగళం, శేషాయుతఫణాజాలవిపులచ్ఛత్రశోభితం, తత్ఫణామండలోదర్చిర్మణిద్యోతిత విగ్రహం, తదంగ కాంతినిర్ఝరై స్తతం, నిరతిశయ బ్రహ్మగన్ధస్వరూపం, నిరతిశయానందబ్రహ్మగంధవిశేషాకారం, అనంతబ్రహ్మగంధాకారసమష్టివిశేషం, అనంతానంద తుళసీమాల్యై రభినవం, చిదానందమయానంతపుష్పమాల్యై ర్విరాజమానం, తేజః ప్రవాహతరంగతత్పరంపరాభిర్జ్వలంతం, నిరతిశయానంత కాంతివిశేషావర్తై రభితోఽనిశం ప్రజ్వలంతం, బోధానంద మయా నంతధూపదీపావళిభి రతిశోభితం, నిరతిశయానంద చామరవిశేషైః పరిషేవితం, నిరంతనిరుపమ నిరతిశయోత్కటజ్ఞానానందానంతగుచ్ఛఫలై రలంకృతం, చిన్మయానందదివ్యవిమాన చ్ఛత్రధ్వజరాజిభి ర్విరాజ మానం, పరమమంగళానంతదివ్యతేజోభిర్జ్వలంత మనిశం, వాచామగోచరానంత తేజోరాశ్యంతర్గతం, అర్ధమాత్రాత్మకం,తుర్యంధ్వన్యాత్మకం, తుర్యాతీత, మవాచ్యం, నాదబిందుకళాద్యాత్మస్వరూపం చేతి, ఇత్యాద్యనంతాకారే ణావస్థితమ్, నిర్గుణం నిష్క్రియం నిర్మలం నిరవద్యం నిరంజనం నిరాకారం నిరాశ్రయం నిరతిశయ ...ం సత్చిదానందలక్షణ మాదినారాయణం ధ్యాయే దిత్యుపనిషత్.

ఇత్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమ మోక్షస్వరూపనిరూపణద్వారా త్రిపాద్విభూతి పరమవైకుంఠ మహానారాయణయంత్రస్వరూప నిరూపణంనామ సప్తమోఽధ్యాయః.

అష్టమోఽధ్యాయః

ఓం తతః పితామహః పరిపృచ్ఛతి భగవంతం మహావిష్ణుం, భగవన్ శుద్ధాద్వైతపరమానందలక్షణపర బ్రహ్మణ స్తవ కథం విరుద్ధవైకుంఠ ప్రాసాదప్రాకారవిమానాద్యనంతవస్తుభేదః, సత్యమేవోక్తమితి భగవాన్ మహావిష్ణుః పరిహరతి, యథా శుద్ధసువర్ణస్య కటకముకుటాంగదాది భేదః, యథా సముద్రసలిలస్య స్థూలసూక్ష్మతరంగ ఫేనబుద్బుద కరకలవణపాషాణాద్యనంతవస్తుభేదః యథా భూమేః పర్వతవృక్ష తృణగుల్మలతాద్యనంతవస్తుభేదః, తథైవాద్వైతపరమానంద లక్షణపర బ్రహ్మణో మమ సర్వాద్వైత ముపపన్నం భవత్యేవ, మత్స్వరూప మేవ సర్వమ్, మద్వ్యతిరిక్త మణుమాత్రం నవిద్యతే, పునః పితామహః పరిపృచ్ఛతి, భగవన్ పరమవైకుంఠ ఏవ పరమమోక్షస్త్వేకఏవ శ్రూయతే సర్వత్ర, కథమనంతవైకుంఠా శ్చానంతానందసముద్రాదయ శ్చానంత మూర్తయ స్సంతీతి, తథేతిహోవాచ భగవాన్ మహావిష్ణుః, ఏకస్మి న్నవిద్యాపాదేఅనంతకోటిబ్రహ్మాండాని సావరణాని శ్రూయంతే,తస్మిన్నే కస్మిన్నండే బహవో లోకాశ్చబహవోవైకుంఠా శ్చానంత విభూతయశ్చ సంత్యేవ. సర్వాండేష్వనంతలోకా శ్చానంతవైకుంఠా స్సంతీతిసర్వేషాం ఖల్వభిమతమ్, పాదత్రయేఽపి కిం వక్తవ్యమ్, నిరతిశయానందావిర్భావోమోక్ష ఇతి మోక్షలక్షః పాదత్రయే వర్తతే, తస్మాత్పాదత్రయం పరమమోక్షః, పాదత్రయం పరమవైకుంఠః, పాదత్రయం పరమకైవల్య మితి, తత శ్శుద్ధచిదానంద బ్రహ్మవిలాసానందా శ్చానంతపరమానందవిభూతయ శ్చానంతవైకుంఠా శ్చానంతపరమానంద సముద్రాదయస్సంత్యేవ, ఉపాసక స్తతోఽభ్యేత్య, ఏవం విధం నారాయణం ధ్యాత్వాప్రదక్షిణ నమస్కారాన్ విధాయ వివిధోపచారై రభ్యర్చ్య సంస్తూయాద్వైత పరమానందలక్షణో భూత్వా తదగ్రే సావధానేనోపవిశ్యాద్వైతయోగ మాస్థాయ సర్వాద్వైత పరమానందలక్షణాఖండామితతేజోరాశ్యాకారంవిభావ్యోపాసక స్స్వయం శుద్ధబోధానందమయామృతనిరతిశయానంద తేజోరాశ్యాకారో భూత్వా మహావాక్యార్థమనుస్మరన్, బ్రహ్మాఽహమస్మి, అహ మస్మి, బ్రహ్మాఽహమస్మి, యోఽహమస్మి, బ్రహ్మాఽహమస్మి,

అహమేవాహం మాం జుహోమి స్వాహా, అహం బ్రహ్మేతి భావనయా యథా పరమతేజో మహానదీ ప్రవాహపరమతేజః పారావారే ప్రవిశతి, యథా పరమతేజః పారావారతరంగాః పరమతేజః పారావారే ప్రవింశతి, తథైవ సచ్చిదానందాత్మోపాసకస్సర్వపరిపూర్ణాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణి నారాయణే మయి సచ్చిదానందాఽత్మకోఽహమజోఽహం పరిపూర్ణోఽహమస్మీతి ప్రవివేశ. తత ఉపాసకో నిస్తరంగాద్వైతాపార నిరతిశయ సచ్చిదానంద సముద్రో బభూవ యస్త్వనేన మార్గేణ సమ్యగాచరతి స నారాయణో భవత్యసంశయమేవ, అనేన మార్గేణ సర్వే మునయ స్సిద్ధిం గతాః, అసంఖ్యాతాః పరమయోగినశ్చ సిద్ధిం గతాః, తతశ్శిష్యో గురుం పరిపృచ్ఛతి, భగవన్ సాలంబ నిరాలంబయోగౌ [1]కథమితి, సాలంబస్తు, కరచరణాదిమూర్తివిశిష్టం మండలాద్యాలంబనగ్, సాలంబయోగః, నిరాలంబస్తు, సమస్తనామరూపకర్మాతిదూరతయా సర్వకామాద్యంతఃకరణవృత్తిసాక్షితయా తదాలంబనశూన్యతయాచ భావనం నిరాలంబయోగః, అథచ నిరాలంబయోగాధికారీ కీదృశో భవతి, అమానిత్వాదిలక్షణోపలక్షితో యః పురుష స్స ఏవ నిరాలంబ యోగాధికారీ, కార్యః కశ్చిదస్తి, తస్మాత్సర్వేషామధికారిణా మనధికారిణాం భక్తియోగ ఏవ ప్రశస్యతే, భక్తియోగో నిరుపద్రవః, భక్తియోగాన్ముక్తిః, [2]బుద్ధిమతా మనాయాసేనాచిరాదేవ తత్త్వజ్ఞానంభవతి, తత్కథ మితి భక్తవత్సల స్స్వయమేవ సర్వేభ్యో మోక్షవిఘ్నేభ్యో భక్తినిష్ఠాన్ సర్వాన్ పరిపాలయతి, సర్వాభీష్టాన్ ప్రయచ్ఛతి, మోక్షం దాపయతి చతుర్ముఖాదీనాం సర్వేషామపి వినా విష్ణుభక్త్యా కల్పకోటిభి ర్మోక్షో నవిద్యతే, కారణేనవినా కార్యం నోదేతి, భక్త్యావినా బ్రహ్మజ్ఞానం కదాపి నజాయతే, తస్మాత్త్వమపి సర్వోపాయాన్ పరిత్యజ్య భక్తిమాశ్రయ, భక్తినిష్ఠోభవ భక్తినిష్ఠోభవ, భక్త్యా సర్వసిద్ధయ స్సిద్ధ్యంతి, భక్తేర్నసాధ్యం నకించిదస్తి, ఏవం విధం గురూపదేశ మాకర్ణ్య సర్వం పరమతత్త్వరహస్యమవబుధ్య సర్వసంశయాన్ విధూయ క్షిప్రమేవ మోక్షగ్ సాధయామీతి నిశ్చిత్య తత శ్శిష్య స్సముత్థాయ ప్రదక్షిణనమస్కారం కృత్వా

1. కథమితి, బ్రూహీతి. 2. భక్తిమతా.

గురుభ్యో గురుపూజాం విధాయ గుర్వనుజ్ఞయా క్రమేణభక్తినిష్ఠో భూత్వాభక్త్యతిశయేన పక్వవిజ్ఞానం ప్రాప్య తస్మాదనాయాసేన శిష్యః క్షిప్రమేవ సాక్షాన్నారాయణో బభూవేత్యుపనిషత్. తతః స్ప్రోవాచ భగవాన్మహావిష్ణుశ్చతుర్ముఖ మవలోక్య బ్రహ్మన్ పరమతత్త్వ రహస్యంతే సర్వం కథితమ్, తత్స్మరణమాత్రేణ మోక్షో భవతి, తదను ష్ఠానేన సర్వ మవిదితం విదితం భవతి. యత్స్వరూపజ్ఞానేన స్సర్వ మవి దితం విదితం భవతి, తత్సర్వం పరమరహస్యం కథితమ్, గురుః క ఇతి, గురు స్సాక్షాదాదినారాయణః పురుషః, స ఆదినారాయణోఽహమే వ, తస్మాన్మామేకగ్ం శరణం వ్రజ మద్భక్తి నిష్ఠోభవ, మదీయోపాస నాం కురు, మా మేవ ప్రాప్స్యసి, మద్వ్యతిరిక్తగ్ం సర్వం బాధితమ్, మద్వ్యతిరిక్త మబాధితం నకించి దస్తి, నిరతిశయానందాద్వితీయోఽ హమేవ, సర్వపరిపూర్ణోహమేవ, సర్వాశ్రయోఽహమేవ, వాచామ గోచరనిరాకార పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహమేవ, మద్వ్యతిరిక్త మణు మాత్రం నవిద్యతే, ఇత్యేవం మహావిష్ణోః పరమిద ముపదేశం లబ్ధ్వా, పితామహః పరమానందం ప్రాప, విష్ణోః కరాభిమర్శనేన దివ్యజ్ఞానం ప్రాప్య పితామహ స్తతస్సముత్థాయ ప్రదక్షిణనమస్కారాన్ విధాయ వివిధోపచారై ర్మహావిష్ణుం ప్రపూజ్య ప్రాంజలి ర్భూత్వా వినయేనోప సంగమ్య భగవన్ భక్తినిష్ఠాం మే ప్రయచ్ఛత్వదభిన్నం మాం పరిపా లయకృపాలయ,తథైవసాధుసాధ్వితి సాధుప్రశంసాపూర్వకంమహావిష్ణుః ప్రోవాచ, మదుపాసక స్సర్వోత్కృష్ట స్సభవతి, మదుపాసనయా సర్వమ ఙ్గళానిభవంతి, మదుపాసనయా సర్వం జయతి, మదుపాసక స్సర్వవంద్యో భవతి, మదీయోపాసకస్యాసాధ్యం నకించి దస్తి, సర్వబంధాః ప్రవిన శ్యంతి, సద్వృత్తిమివ సర్వే దేవా స్తం సేవంతే, మహాశ్రేయాంసిచ సేవంతే, మదుపాసక స్తస్మా న్నిరతిశయాద్వైత పరమానందలక్షణపర బ్రహ్మ భవతి, యోవై ముముక్షు రనేన మార్గేణ సమ్యగాచరతి, సప రమానందలక్షణపరంబ్రహ్మ భవతి, యస్తుపరమతత్త్వరహస్యాథర్వణమ హానారాయణోపనిషద మధీతే స సర్వేభ్యః పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, జ్ఞానాజ్ఞానకృతేభ్యః పాతకేభ్యో ముక్తోభవతి, మహాపాతకేభ్యః పూతో భవతి, రహస్యకృతప్రకాశకృత చిరకాలాత్యంతకృతస్తేభ్యస్సర్వేభ్యః

పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, స సకలలోకాఞ్జయతి, స సకలమన్త్రజపనిష్ఠో భవతి, స సకలవేదాంతరహస్యాధిగత పరమార్థజ్ఞో భవతి, స సకలభోగభుగ్భవతి, స సకలయోగవిద్భవతి, స సకలజగత్పరిపాలకో భవతి, సోఽద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మ భవతి, ఇదం పరమతత్త్వరహస్యం నవాచ్యం గురుభక్తివిహీనాయ నచాశుశ్రూషవే వాచ్యం నతపోవిహీనాయ నాస్తికాయనదాంభికాయ మద్భక్తివిహీనాయ మాత్సర్యాంకితతనవే నవాచ్యమ్, నవాచ్యం మదసూయాపరాయ కృతఘ్నాయ, ఇదం పరమరహస్యం యో మద్భక్తేష్వభిధాస్యతి, మద్భక్తినిష్ఠో భూత్వా మామేవ ప్రాప్స్యతి, అవయో ర్యఇమగ్ం సంవాద మధ్యేష్యతి, స నరో బ్రహ్మనిష్ఠో భవతి, శ్రద్ధావా ననసూయః శృణుయా త్పఠతి వా య ఇమగ్ం సంవాద మావయో స్స పురుషో మత్సాయుజ్య మేతి, తతో మహావిష్ణు స్తిరోదధే, తతో బ్రహ్మా స్వస్థానం జగామే త్యుపనిషత్.

ఇ త్యథర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమసాయుజ్య ముక్తిస్వరూపణం నామ అష్టమోఽధ్యాయః.

ఇతి త్రిపాద్విభూతి మహానారాయణోపనిష త్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్,

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౫౩. యజుర్వేదీయ అద్వయతారకోపనిషత్.

శ్లో. ద్వైతాసంభవ విజ్ఞాన సంసిద్ధాద్వయతారకమ్.
తారక బ్రహ్మేతిగీతం వన్దే శ్రీరామవైభవమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః

ఓమ్. అథాతోఽద్వయతారకోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామోయతయే జితేన్ద్రియాయ శమదమాది షడ్గుణపూర్ణాయ, చిత్స్వరూపోఽహమితి సదా భావయన్ సమ్యఙ్నిమీలితాక్షః కిఞ్చిదున్మీలితాక్షో

వాఽన్తర్దృష్ట్యా భ్రూదహరాదుపరిసచ్చిదాఽనన్దతేజః కూటరూపం పర బ్రహ్మాఽవలోకయన్ తద్రూపో భవతి గర్భజన్మజరామరణ సంసార మహద్భయాత్సన్తారయతి, తస్మా త్తారక మితి జీవేశ్వరౌ మాయికా వితి విజ్ఞాయ సర్వవిశేషం నేతినేతీతి విహాయ యదవశిష్యతే త దద్వయం బ్రహ్మ, తత్సిద్ధ్యై లక్ష్యత్రయాఽనుసన్ధానం క ర్తవ్యం, దేహమధ్యే బ్రహ్మనాడీసుషుమ్నా సూర్యరూపిణీ పూర్ణచన్ద్రాభా వర్తతే, సాతు మూలాధారా దారభ్య బ్రహ్మరన్ధ్రగామినీభవతి, తన్మధ్యే తటిత్కోటి సమానకాన్త్యా మృణాళసూత్రవ త్సూక్ష్మాఙ్గీ కుణ్డలినీ ప్రసిద్ధాఽస్తి, తాం దృష్ట్వా మనసైవ నర స్సర్వపాపవినాశద్వారా ముక్తో భవతి, ఫాలోర్ధ్వగ లలాట విశేషమండలే నిర న్తరం తేజస్తారకయోగ విస్ఫురణేన పశ్యతిచే త్సిద్ధో భవతి, తర్జన్యగ్రోన్మీలిత కర్ణరన్ధ్రద్వయే తత్ర ఫూత్కారశబ్దో జాయతే తత్రస్థితే, మనసి చక్షు ర్మధ్యగతనీలజ్యోతిస్స్థలం విలోక్యాఽ న్తర్దృష్ట్యా నిరతిశయసుఖం ప్రాప్నోతి, ఏవం హృదయే పశ్యతి, ఏవ మన్తర్లక్ష్య లక్షణం ముముక్షుభి రుపాస్యమ్, అథ బహిర్లక్ష్యలక్షణమ్, నాసికాఽగ్రే చతుర్భి ష్షడ్భిరష్టభిర్దశభి ర్ద్వాదశభిః క్రమాదఙ్గులా న్తే నీలద్యుతి శ్యామత్వసదృగ్ర క్త భఙ్గీస్ఫుర[1]త్పీత వర్ణద్వయోపేతం వ్యోమ యది పశ్యతి, స తు యోగీ భవతి, చలదృష్ట్యా వ్యోమభాగం వీక్షితుః పురుషస్య దృష్ట్యగ్రే జ్యోతి[2]ర్మయూఖా వర్తన్తేః తద్దర్శనేన యోగీ భవతి, త ప్తకాఞ్చనసఙ్కాశ జ్యోతిర్మయూఖా అపాంగా న్తే భూమౌవా పశ్యతి, తద్దృష్టి స్థ్సిరా భవతి, శీర్షోపరి ద్వాదశాఙ్గుళ సమ మీక్షితు రమృతత్వం భవతి, యత్రకుత్రస్థితస్య శిరసి వ్యోమ జ్యోతి ర్దృష్టం చే త్సతు యోగీ భవతి, అథ మధ్య లక్ష్య లక్షణమ్, ప్రాత శ్చిత్రాదివర్ణాఖణ్డ సూర్యచక్రవ ద్వహ్నిజ్వాలా వలీవ త్తద్విహీనాఽ న్తరిక్షవ త్పశ్యతి తదాకారాఽకారితయాఽవతిష్ఠతి, తద్భూయో దర్శనేన గుణరహితాఽకాశం భవతి, విస్ఫురత్తారకాకారసందీప్యమానాగాఢతమోపమం పరమాఽకాశం భవతి, కాలానలసముద్యోతమానం మహాకాశం భవతి, సర్వోత్కృష్ట పరమద్యుతిప్రద్యోతమానం తత్త్వాకాశం భవతి, కోటిసూర్యప్రకా

1. ప్పీత శుక్లవర్ణ 2. ర్మయూఖా అథగా వర్తంతే.

వైభవసజ్యాకాశం సూర్యాఽఽకాశం భవతి, ఏవం బాహ్యాఽభ్యన్తరస్థ
వ్యోమపఞ్చకం తారకలక్ష్యమ్ తద్దర్శీ విముక్తఫల స్తాదృగ్వ్యోమ
సమానో భవతి, తస్మాత్తారక ఏవ లక్ష్యమమనస్క ఫలప్రదం భవతి,
తత్తారకం ద్వివిధమ్, పూర్వార్ధం తారక ముత్తరార్ధ మమనస్కం చేతి,
త దేషశ్లోకో భవతి తద్యోగంచ ద్విధా విద్ధి పూర్వోత్తరవిధానతః,
పూర్వంతు తారకం విద్యా దమనస్కం తదుత్తర మితి, అక్ష్యన్తస్తా
రయోశ్చంద్రసూర్యప్రతిఫలనం భవతి, తారకాభ్యాం సూర్యచన్ద్ర
మండల దర్శనమ్, బ్రహ్మాణ్డమివ పిణ్డాఽణ్డశిరోమధ్యస్థాకాశే రవీన్దుమణ్డ
లద్వితయ మస్తీతి నిశ్చిత్య తారకాభ్యాం దర్శన మత్రాఽప్యుభయైక్య
దృష్ట్యా మనోయుక్తం ధ్యాయేత్, తద్యోగాభావే ఇన్ద్రియప్రవృత్తే
రనవకాశాత్, తస్మాదంతర్దృష్ట్యా తారక ఏవాఽనుసన్ధేయః, తత్తా
రకం ద్వివిధమ్, మూర్తితారక మమూర్తితారకం చేతి యదిన్ద్రియా
న్తం తన్మూర్తి మత్, యద్భ్రూయుగాతీతం తదమూర్తిమత్, సర్వ
త్రాఽన్తః పదార్థ వివేచనే మనోయుక్తాఽభ్యాస ఇష్యతే, తారకాభ్యాం
తదూర్ధ్వస్థ సత్వ దర్శనా న్మనోయుక్తేనాఽన్తరీక్షణేన సచ్చిదాఽఽనన్దస్వ
రూపం బ్రహ్మైవ, తస్మాచ్ఛుక్ల తేజోమయం బ్రహ్మేతి సిద్ధమ్, తద్బ్రహ్మ
మన స్సహకారి చక్షుషాఽన్తర్దృష్ట్యా వేద్యం భవతి, ఏవ మమూ
ర్తితారకమపి మనోయుక్తేన చక్షుషైవ దహరాదికం వేద్యం భవతి,
రూపగ్రహణప్రయోజనస్య మనశ్చక్షురధీనత్వాత్, బాహ్యవదాన్తరేఽ
ప్యాత్మమనశ్చక్షు స్సంయోగేనైవరూపగ్రహణకార్యోదయాత్, తస్మాన్మ
నోయుక్తాఽన్తర్దృష్టి స్తారకప్రకాశాయ భవతి, భ్రూయుగమధ్యబిలే
దృష్టిం తద్ద్వారోర్ధ్వస్థితతేజ ఆవిర్భూతం తారక యోగో భవతి, తేన
సహ మనోయుక్తం తారకం సుసంయోజ్యం ప్రయత్నేన భ్రూయుగ్మమ్,
సావధానతయా కిఞ్చిదూర్ధ్వముత్ క్షేపయేత్, ఇతి పూర్వభాగీ తార
కయోగః, ఉత్తరం త్వమూర్తిమదమనస్క మి త్యుచ్యతే, తాలు
మూలోర్ధ్వభాగే మహాన్ జ్యోతి ర్మయూఖో వర్తతే, త ద్యోగిభి ర్ధ్యే
యం తస్మా దణిమాది సిద్ధి ర్భవతి, అన్తర్బాహ్యలక్ష్యే దృష్టౌ నిమేషో
న్మేషవర్జితాయాం సత్యాం శాంభవీ ముద్రా భవతి, తన్ముద్రాఽఽరూఢ జ్ఞాని
నివాసాత్ భూమిః పవిత్రా భవతి, తద్దృష్ట్యా సర్వే లోకాః పవిత్రా భవన్తి,

తాదృశపరమయోగిపూజా యస్య లభ్యతే సోఽపి ముక్తో భవతి, అన్తర్లక్ష్యజలజ్యోతి స్వరూపం భవతి పరమ గురూపదేశేన సహస్రారే జలజ్యోతిర్వా బుద్ధిగుహానిహిత చిజ్జ్యోతిర్వా షోడశాన్తస్థతురీయచైతన్యంవా అన్తర్లక్ష్యం భవతి, తద్దర్శనం సదాచార్యమూలమ్. ఆచార్యో వేద సమ్పన్నో విష్ణుభక్తో విమత్సరః, యోగజ్ఞో యోగనిష్ఠశ్చ సదా యోగాఽత్మక శ్శుచిః, గురుభక్తిసమాయుక్తః పురుషజ్ఞో విశేషతః, ఏవం లక్షణసమ్పన్నో గురురి త్యభిధీయతే, గుశబ్దస్త్వన్ధకార స్స్యా ద్రుశబ్దస్తన్నిరోధకః, అన్ధకారనిరోధిత్వా ద్గురు రి త్యభిధీయతే, గురురేవ పరంబ్రహ్మ గురురేవ [illegible] గతిః, గురురేవ [illegible] విద్యా గురురేవ పరాయణమ్, గురురేవ [illegible] [illegible] పప్రచ్ఛ [illegible] త్తదుపదేష్టాఽసౌ తస్మాద్గురుతరో గురు రితి, [illegible] మన్త్రగ్రామో నోచ్చారితే [illegible] మోచనం భవతి, సర్వజన్మకృత [illegible] పిష్ణోరర్ధచంద్రవిభూషితమ్, సర్వాన్ కామా నవాప్నోతి సర్వపురుషార్థసి[illegible] భవతి, [illegible] ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః

ఇతి అద్వయతారకోపనిష త్సమాప్తా

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౫౪. అథర్వణీయ రామరహస్యోపనిషత్

శ్లో. కైవల్య శ్రీస్వరూపేణ రాజమానం మహోఽవ్యయమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం శ్రీరామపదమాశ్రయే,

ఓమ్ భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః

ప్రథమోఽధ్యాయః

శ్లో. రహస్యం రామతపనం వాసుదేవం చ ముద్గలమ్,
శాండిల్యం పైంగలం భిక్షు మహాచ్ఛారీరకగ్ శిఖా.

ఓం. సనకాద్యా యోగివర్యా అన్యేచఋషయ స్తథా. ప్రహ్లాదాద్యా విష్ణుభక్తా హనూమంతమథాబ్రువన్, వాయుపుత్ర మహ

బాహో కిం తత్వం బ్రహ్మవాదినామ్, పురాణేష్వష్టాదశసు స్మృతి
ష్వష్టాదశస్వపి, చతుర్వేదేషు శాస్త్రేషు విద్యాస్వాధ్యాత్మికేఽపిచ,
సర్వేషు విద్యాదానేషు విఘ్నసూర్యేశశక్తిషు, ఏతేషు మధ్యే కిం
తత్వం కథయ త్వం మహాబల. హనూమాన్మహోవాచ—భో
యోగీంద్రాశ్చ ఋషయో విష్ణుభక్తా స్తథైవ చ, శృణుధ్వం మా
మకీం వాచం భవబంధవినాశినీమ్, ఏతేషు చైవ సర్వేషు తత్త్వంచ
బ్రహ్మతారకమ్, రామఏవ పరంబ్రహ్మ రామఏవ పరంతపః, రామఏవ
పరం తత్వగ్ శ్రీరామో బ్రహ్మతారకమ్. వాయుపుత్రేణోక్తాస్తే
యోగీంద్రా ఋషయో విష్ణుభక్తా హనూమన్నం పప్రచ్ఛుః, రామ
స్యాంగాని నో [illegible]నుమన్మహైకకే [illegible] [illegible]భా[illegible]చ—వాయుపుత్రం
వి[illegible]స్సఏవ సాం[illegible] షడ్వర్గో నాత్రపాలకమ్, [illegible] ర్యం చంద్రం [illegible] నారా
త్మా సత్యంత వాఽభ[illegible] దేవం వరాహం, తత్సర్వా న మాత్రా
ర్ణ ఈరితః, బ్రహ్మోసమోహం భరతం విభీషణగ్ సుగ్రీవ మంగదం జాంబ
శ్చ శిసు,ప్రోక్తా మునయోరామస్యాంగని జానీథాః, తాన్యంగాని వినా
రామో విఘ్నకరో భవతి, పునర్వాయుపుత్రేణోక్తాస్తే హనూమంతం
పప్రచ్ఛుః, ఆంజనేయ మహాబలవిప్రాణాం గృహస్థానాం ప్రణవాధి
కారః కథం స్యాదితి. సహోవాచ—శ్రీరామ ఏవో వాచేతి, యేషా
మేపషడక్షరాధికారో వర్తతే తేషాం ప్రణవాధికార స్స్యా న్నాన్యే
షామ్, కేవల మకారో కార మకా రార్ధం మాత్రాసహితం ప్రణవమూహ్యా
యో రామమంత్రం జపతి తస్య శుభకరోఽహం స్యామ్, తస్యప్రణవ
స్యాకారస్యోకారస్య మకారస్యార్ధ మాత్రాయా శ్చ ఋషిశ్ఛందో
దేవతా తత్తద్వర్ణవర్ణావస్థానగ్ సస్వవేదాగ్నిగుణా నుచ్చార్యాన్వహం
ప్రణవమంత్రా ద్ద్విగుణం జప్త్వా పశ్చా ద్రామమంత్రం యోజపే త్స
రామో భవతీతి రామేణోక్తా స్తస్మాద్రామాంగం ప్రణవః కథిత ఇతి.
విభీషణ ఉవాచ--సింహాసనే సమాసీనం రామం పౌలస్త్యసూదనమ్, ప్రణ
మ్య దండవద్భూమౌ పౌలస్త్యో వాక్య మబ్రవీత్, రఘునాథ మహా
బాహో కేవలం కథితం త్వయా, అంగానాం సులభం చైవ కథనీయం
స సౌలభమ్. శ్రీరామఉవాచ—అథ పంచదండకాని పితృఘ్నో మా
తృఘ్నో బ్రహ్మఘ్నో గురుహననః కోటియతిఘ్నోఽనేకకృతపాపో

ర్విన్యసే న్మనుమ్, షడంగం పూర్వవద్విద్యాత్ మంత్రార్ణైర్మనునాస్త్ర కమ్, మధ్యే వనం కల్పతరోర్మూలే పుష్పలతాసనే, లక్ష్మణేన ప్రగుణిత మక్ష్ణః కోణేనసాయకమ్, అవేక్ష్యమాణం జానక్యా కృతవ్యజనమీశ్వ రమ్,జటాభారలసచ్ఛీర్షంశ్యామంమునిగణావృతమ్, లక్ష్మణేన ధృతచ్ఛత్ర మథవా పుష్పకోపరి, దశాస్యమథనగ్ శాంతగ్ ససుగ్రీవవిభీషణమ్, ఏవం లబ్ధ్వా జయార్థీతువర్ణలక్షం జ[illegible] రామఏవ పరంతపః, రాష్టవా ద్యాః పంచవర్ణకాః, షడక్షరష్షడ్విధస్స్యాచ్చ వాయుపుత్రేణోక్తాక్ష న్మాతృకామంత్రవర్ణప్రత్యేకపూర్వకమ్, లక్ష్మీవాజ్మ[illegible] ప్రచ్ఛుః, రామ స్స్యా దనేకధా, శ్రీరామమస్మత్యైకైకం బీజాద్యంత గతో వాయుపుత్ర ర్వర్ణస్సఏవ సాంగ్ షడ్వర్ణో వాంఛితప్రదః, స్వాహాంతో నం నారా తోవా సత్యంత వాఽథవే దయమ్, అష్టావింశ త్యుత్తరశతభేద షడ్వ ర్ణఈరితః, బ్రహ్మాసుమోహన శ్శక్తి ర్దక్షిణామూర్తిరేవచ, అగస్త్య శ్చ శివః ప్రోక్తా మునయోనుక్రమా దిమే, ఛందో గాయత్ర సంజ్ఞంచ శ్రీరామశ్చైవ దేవతా, అథవా కామబీజాదే ర్విశ్వామిత్రో ముని ర్మనోః, ఛందో దేవ్యాది గాయత్రీ రామభద్రోఽస్య దేవతా, బీజశ క్తి యథాపూర్వగ్ షడ్వర్ణాన్విన్యసేత్క్రమాత్, బ్రహ్మరంధ్రభ్రువో ర్మధ్యే హృన్నాభ్యూరుషు పాదయోః, బీజైష్షడ్దీర్ఘయుక్తైర్వా మన్త్రా ర్ణైర్వాషడంగకమ్, కాలాంభోధరకాంతి కాంత మనిశం వీరాసనాధ్యా సితమ్ ముద్రాం జ్ఞానమయీం దధానమపరగ్ హస్తాంబుజం జానుని, సీతాం పార్శ్వగతాం సరోరుహకరాం విద్యున్నిభాం రాఘవం పశ్యం ప[illegible]ద్విగుణం కల్పే జ్వలాంగం భజే. రామశ్చ చంద్రభ ద్రాన్తో జేంతోనతి యుతో ద్విధా, సప్తాక్షరో మంత్రరాజ స్సర్వకామ ఫలప్రదః, తారాదిసహిత స్సోఽపి ద్వివిధోఽష్టాక్షరో మతః, తారం రామ శ్చతుర్థ్యంతః క్రోడాస్త్రం వహ్నితల్పగా, అష్టార్ణోయం పరో మంత్ర ఋష్యాదిస్స్యాత్షడర్ణవత్, పున రష్టాక్షర స్యాథ రామఏవ ఋషి స్స్మృతః, గాయత్రం ఛంద ఇత్యస్య దేవతా రామ ఏవచ, తారం శ్రీబీజయుగ్మంవా బీజశక్త్యాదయో మతాః, షడంగం చ తతః కుర్యా

ష్టమంత్రార్ణై రేవబుద్ధిమాన్, తారం శ్రీబీజయుగ్మం చ రామాయ నమ ఉచ్చరేత్, గ్లౌ మోం బీజం వదే న్మాయాం హృద్రామాయ పునశ్చ తామ్, శివోమా రామమంత్రోఽయం వస్వర్ణస్తు వసుప్రదః, ఋషి స్స దాశివః ప్రోక్తో గాయత్రం ఛంద ఉచ్యతే, శివోమా రామచంద్రోత్ర దేవతా పరికీర్తితః, దీర్ఘయా మాయయాంగాని తారపంచార్ణయుక్త యా, రామం త్రినేత్రం సోమార్ధ ధారిణం శూలినం పరమ్, భస్మోద్ధూ ళితసర్వాంగం కపర్దిన ముపాస్మహే, రామాభిరామాంసౌందర్య సీమాం సోమావతంసకామ్, పాశాంకుశ ధనుర్బాణధరాంధ్యాయేత్త్రిలోచనామ్, ధ్యాయన్నేవం వర్ణలక్షం జపతర్పణతత్పరః, బిల్వపత్త్రైః ఫలైః పుష్పై స్తిలాజ్యైః పంకజైర్హునేత్, స్వయ మాయాంతి నిధయ స్సిద్ధయశ్చ సురేప్సితాః, పున రష్టాక్షరస్యాథ బ్రహ్మగాయత్రరాఘవాః, ఋష్యా దయస్తు విజ్ఞేయాః శ్రీబీజం మమశక్తికమ్, తత్ప్రీత్యై వినియోగశ్చ మంత్రార్ణై రంగకల్పనా. కేయూరాంగద కంకణైర్మణి[1]గణై ర్వైద్యోతమా నం సదా రామం పార్వణ చంద్రకోటి సదృశచ్ఛత్రేణవై రాజితమ్, హేమస్తంభసహస్రషోడశయుతే మధ్యే మహామంటపే దేవేశం భర తాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్. కిం మంత్రై ర్బహుభి ర్విన శ్వరఫలై రాయాస సాధ్యైర్మఖైః కించిల్లోభవితానమాత్ర విఫలై స్సంసారదుఃఖావహైః, ఏకస్సన్నపి సర్వమంత్రఫలదో లోభాది దోషోజ్ఝితః శ్రీరామ శ్శరణం మమేతి సతతం మంత్రోఽయ మష్టాక్షరః. ఏవ మష్టాక్షర స్సమ్యక్ సప్తధా పరికీర్తితః, రామ సప్తాక్షరోమంత్ర ఆద్యంతే తారసంయుతః, నవార్ణోమంత్రరాజ స్స్యా చ్ఛేషం షడ్వర్ణవ న్న్యసేత్, జానకీవల్లభం ఙేంతం వహ్నేర్జాయాహు మాదికమ్, దశాక్షరోఽయం మంత్ర స్స్యాత్సర్వాభీష్టఫలప్రదః, దశా క్షరస్య మంత్రస్య వసిష్ఠోఽస్య ఋషిర్విరాట్. ఛందోఽస్య దేవతా రామ స్సీతాపాణిపరిగ్రహః, ఆద్యో బీజం ద్విఠ శ్శక్తిః కామేనాంగం క్రియా మతా, శిరోలలాటభ్రూమధ్యే తాలుకంఠేషు హృద్యపి, నా భ్యూరుజానుపాదేషు దశార్ణాన్విన్యసే న్మనోః, అయోధ్యానగరే రత్న

1. గణైః

ఎత్రే సౌవర్ణమంటపే, మందారపుష్పై రాబద్ధవితానే తోరణాంచితే,
సింహాసనే సమాసీనం పుష్పకోపరి రాఘవమ్, రక్షోభిర్హరిభి ర్దేవై
ర్దివ్యయానగతై శ్శుభైః, సంస్తూయమానం మునిభిః ప్రహ్వైశ్చ పరిసే
వితమ్, సీతాలంకృతవామాంగం లక్ష్మణేన సమన్వితమ్, శ్యామం ప్రస
న్నవదనం సర్వాభరణభూషితమ్, ధ్యాయన్నేవం జపే న్మంత్రంవర్ణలక్ష
మనన్యధీః, రామం జేంతం ధనుష్పాణయేంఽస్య ద్వహ్ని సుందరీ,
దశాక్షరోఽయం మంత్ర స్స్యాన్మునిర్ గృత్విష్ణు విరాట్ఛన్దతః, ఛందస్తు
దేవతా ప్రోక్తో రామో రాక్షసమర్దనః, శేషంతు పూర్వవత్కుర్యా
చ్చాపబాణధరగ్ స్మరేత్ , తారమాయారమానంగ వాక్స్వబీజై శ్చ
షడ్విధః, దశార్ణోమంత్రరాజ స్స్యా ద్రుద్రవర్ణాత్మకో మనుః, శేషం
షడ్వర్ణవత్ జ్ఞేయం న్యాసధ్యానాదికం బుధైః, ద్వాదశాక్షరమంత్రస్య
శ్రీరామో ఋషి రుచ్యతే, జగతీచ్ఛంద ఇత్యుక్తం శ్రీరామో దేవతా
మతః, ప్రణవో బీజ మిత్యుక్తః క్లీం శక్తిః హ్రీంచ కీలకమ్, మంత్రే
ణాంగాని విన్యస్య శిష్టం పూర్వవ దాచరేత్ . తారం మాయాం సము
చ్చార్య భరతాగ్రజ ఇత్యపి, రామక్లీం వహ్నిజాయాంతం మంత్రోఽ
యం ద్వాదశాక్షరః, ఓం హృద్భగవతే రామ చంద్రభద్రౌచ జయు
క్, అర్కార్ణోద్వివిధోఽప్యస్య ఋషిధ్యానాదిపూర్వవత్, ఛంద
స్తుజగతీ చైవ మంత్రార్ణైరంగకల్పనా, శ్రీరామేతి పదం చోక్త్వా జయ
రామపదం తతః, జయద్వయం వదే త్ప్రాజ్ఞో రామేతి మనురాజకః,
త్రయోదశార్ణఋష్యాది పూర్వవత్సర్వకామదః, పదద్వయద్విరావృత్తే
రంగం ధ్యానం దశార్ణవత్, తారాదిసహిత స్సోఽపి సచతుర్దశవర్ణకః,
త్రయోదశార్ణ ముచ్చార్య పశ్చా ద్రామేతి యోజయేత్, సవై పంచద
శార్ణ స్తు జపతాం కల్పభూరుహః, నమశ్చ సీతాపతయే రామాయేతి
హనద్వయమ్, తతస్తు కవచాస్త్రాంతషోడశాక్షర ఈరితః, తస్యా
గస్త్యఋషి శ్ఛందో బృహతీ దేవతాచ సః, రాం బీజం శక్తి
రస్త్రంచ కీలకం హుం మి తీరితమ్, ద్విపంచత్రిచతుర్వర్ణై స్సర్వైర్వరం
గం న్యసే త్క్రమాత్, తారాది సహిత స్సోఽపి మంత్ర స్సప్తదశా
క్షరః, తారం నమో భగవతే రామం జేంతం మహా తతః, పురుషాయ

ర్థచతుష్టయే, దీర్ఘభాజా స్వబీజేన షడంగాని ప్రకల్పయేత్, ద్విభు
జగ్ స్వర్ణరుచిర తనుం పద్మనిభేక్షణమ్, ధనుర్బాణధరం వందే రామా
రాధనతత్పరమ్, భకారంతు సముద్ధృత్య భరతాయ నమోఽంతకః, అగ
స్త్యఋషిరస్యాథ శేషంపూర్వవదాచరేత్, భరతంశ్యామలంశాంతంరామ
సేవా పరాయణమ్, ధనుర్బాణధరం వీరం కైకేయీతనయం భజే, శం
బీజంతు సముద్ధృత్య శత్రుఘ్నాయ నమోంతకః, ఋష్యాదయో యథా
పూర్వవినియోగో వినిగ్రహే, ద్విభుజం స్వర్ణవర్ణాభం రామసేవాపరా
యణమ్, లవణాసురహంతారం సుమిత్రాతనయం భజే, హంహనుమాన్
తేతుర్థ్యంతహృదంతో మంత్రరాజకః, రామచంద్రఋషిప్రోక్తో యోజయే
నమో భగవతే వీరరామాభుజం స్వర్ణవర్ణాభశత్రూన్ హన ద్వంద్వం
వహ్నిజాయాంతతో వదేత్, రశాక్షరో మంత్రస్సర్వశత్రు
నిబర్హణః, విశ్వామిత్రో మునిః ప్రోక్తో గాయత్రీ ఛంద ఉచ్యతే, దేవతా
వీరరామోఽసౌ బీజాద్యాః పూర్వవన్మతాః, మూలమంత్రవిభా
గేన న్యాసాన్ కృత్వా విచక్షణః, శరం ధనుషి సంధాయ తిష్ఠంతం
రావణోన్ముఖమ్, వజ్రపాణింరథారూఢం రామంధ్యాత్వా జపేన్మనుమ్,
తారం నమో భగవతే శ్రీరామాఘు పదం వదేత్, తారక బ్రహ్మణే
చోక్త్వా మాం తారయ పదం వదేత్, నమస్తారాత్మకో మంత్రశ్చతు
ర్వింశతివర్ణకః, బీజాదికం యథాపూర్వం సర్వం కుర్యాత్ షడర్ణవత్,
కామస్తారో నతిశ్చైవ తతో భగవతే పదమ్, రామచంద్రాయ చో
చ్చార్య సకలేతి పదం వదేత్, జనవశ్యకరాయేతి స్వాహా కామా
త్మకో మనుః, సర్వవశ్యకరో మంత్రః పంచవింశతివర్ణకః, ఆదౌ తారే
ణ సంయుక్తో మంత్రః షడ్వింశదక్షరః, అంతేఽపి తారసంయుక్తస్సప్త
వింశతి వర్ణకః, తారం నమో భగవతే రక్షోఘ్నవిశదాయచ, సర్వవి
ఘ్నాన్ సముచ్చార్య నివారయ పదద్వయమ్, స్వాహాంతో మంత్రరా
జోఽయమష్టావింశతివర్ణకః, అంతే తారేణ సంయుక్త ఏకోనత్రింశ
దక్షరః, ఆదౌ స్వబీజసంయుక్తః త్రింశద్వర్ణాత్మకో మనుః, అంతేఽపి
తేన సంయుక్త ఏకత్రింశాత్మకస్స్మృతః, రామభద్ర మహేష్వా
రఘువీర నృపోత్తమ, భోదశాస్యాంతకాస్మాకం శ్రియం దాపయ దేహి

1. రఘు.

క్ష్ర్యో హ్రాం స్రంభ్రీం వ్రం జ్రం అం శ్రం జ్రం తతో వృత్తమ్,తతోద్వా
త్రింశద్దళపద్మమ్, తేషుదళేషు నృసింహమంత్రరాజానుష్టుభ మంత్రః,
ద్దళ కపోలేష్వష్టవస్వేకాదశరుద్రద్వాదశాదిత్యమంత్రాః ప్రణ
వాది నమోంతాశ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, తద్బహిర్వషట్కారం పరితః,
తతో రేఖాత్రయ యుక్తం భూపురం, ద్వాదశదిక్షు రాశ్యాదిభూషితమ్,
అష్టనాగైరధిష్ఠితమ్ః చతుర్దిక్షు నారసింహబీజమ్, విదిక్షు వారాహబీ
జమ్, ఏతత్సర్వాత్మకం యంత్రం సర్వకామప్రదం మోక్షప్రదం చ,
కాక్షరాదినవాక్షరాంతానా మేత ద్యంత్రం భవతి, తద్దశావరణాత్మ
కం భవతి, షట్కోణమధ్యే సాంగగ్ రాఘవం యజేత్, షట్కోణే
షు, తారాది రేషా గాం అష్టదళమూలే ప్రయచ్ఛతి, మాయాదిరపి
వేదుష్యం రామాదిశ్చ శ్రియహాసదస్సయుదనేనాపి సంయుక్తా సప్తో
నాయతి మేదినీమ్, పంచత్రీణి షడర్ణైశ్చ త్రీణి చత్వారివర్ణకైః, చత్వారి
చ చతుర్వర్ణైరంగన్యాసం ప్రకల్పయేత్, బీజధ్యానాదికం సర్వం కుర్యాత్
షడ్వర్ణవత్క్రమాత్, తారం నమో భగవతే చతుర్థ్యా రఘునంద
నమ్, రక్షోఘ్నవిశదం తద్వ న్మధురేతి వదే త్తతః, ప్రసన్నవదనం జే
తం వదేదమిత తేజసే, బలరామా చతుర్థ్యంతా విష్ణు జేంతం నతి
స్తతః, ప్రోక్తో మాలా మను స్సప్తచత్వారింశద్భిరక్షరైః, ఋషి చ్ఛం
దో దేవతాఽది బ్రహ్మానుష్టుభరాఘవాః, సప్తర్తుసప్తదశషడ్రుద్రసంఖ్యైష్ష
డంగకమ్, ధ్యానం దశాక్షరం ప్రోక్తం లక్షమేకం జపే న్మనుమ్, శ్రియం
సీతాం చతుర్థ్యంతాం స్వాహాంఽతోయం షడక్షరః, జనకోఽస్య ఋషి
శ్ఛందో గాయత్రీ దేవతా మనోః, సీతా భగవతీ ప్రోక్తా శ్రీం బీజం
తి శక్తికమ్, కీలం సీతా చతుర్థ్యంత మిష్టార్థే వినియోజయేత్,
దీర్ఘస్వరయుతాద్యేన షడంగాని ప్రకల్పయేత్, స్వర్ణాభా మంబుజక
రాం రామాలోకనతత్పరామ్, ధ్యాయే త్షట్కోణమధ్యస్థరామాం
కోపరి [1]సంస్థితామ్. లకారంతు సముద్ధృత్య లక్ష్మణాయ నమోఽంత
కః, అగస్త్యఋషిరస్యాథ గాయత్రం ఛందఉచ్యతే, లక్ష్మణో దేవ
తాప్రోక్తో లం బీజం శక్తి రస్యహి, నమస్తు వినియోగో హి పురుషా

1. శోభితామ్.

ర్థచతుష్టయే, దీర్ఘభాజా స్వబీజేన షడంగాని ప్రకల్పయేత్, ద్విభుజగ్ స్వర్ణరుచిర తనుం పద్మనిభేక్షణమ్, ధనుర్బాణధరం వందే రామారాధనతత్పరమ్, భకారంతు సముద్ధృత్య భరతాయ నమోఽంతకః, అగస్త్యఋషిరస్యాథ శేషంపూర్వవదాచరేత్, భరతంశ్యామలంశాంతంరామసేవా పరాయణమ్, ధనుర్బాణధరం వీరం కైకేయీతనయం భజే, శంబీజంతు సముద్ధృత్య శత్రుఘ్నాయ నమోంతకః, ఋష్యాదయో యథా పూర్వవినియోగో వినిగ్రహే, ద్విభుజం స్వర్ణవర్ణాభం రామసేవాపరాయణమ్, లవణాసురహంతారం సుమిత్రాతనయం భజే, హాంహనుమాచతుర్థ్యంతహ్యాదంతో మంత్రరాజకః, రామచంద్రఋషిః ప్రోక్తో యోజయేత్పూర్వవత్క్రిమాత్, ద్విభుజం స్వర్ణవర్ణాభం రామసేవాపరాయణమ్, మౌంజీకౌపీనసహితం మాం ధ్యాయేద్రామ సేవక మితి.

తృతీయోఽధ్యాయః

సనకాద్యా మునయో హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, ఆంజనేయమహాబలపూర్వోక్తమంత్రాణాం పూజాపీఠమనుబ్రూహీతి, హనూమాహోవాచ-ఆదౌ షట్కోణమ్, తన్మధ్యే రామబీజం సశ్రీకమ్, తదధోభాగే ద్వితీయాంతం సాధ్యం, బీజోర్ధ్వభాగే షష్ఠ్యంతం సాధకమ్, పార్శ్వే దృష్టిబీజే, తత్పరితో జీవప్రాణశక్తివశ్యబీజాని, తత్సర్వం సమ్ముఖోన్ముఖాభ్యాం ప్రణవాభ్యాం వేష్టనమ్, అగ్నికోణసురవాయసః పురః పృష్ఠేషు షట్కోణేషు దీర్ఘభాంజి హృదయాదిమంత్రాః క్రమేణ రాం రీం రూం రైం రౌం రః ఇతి, దీర్ఘభాజి తదుక్తహృదయా ద్యస్త్రాంతం షట్కోణపార్శ్వే రమామాయాబీజే, కోణాగ్రే వరాహం హ మితి, తద్బీజాంతరాళే కామబీజమ్, పరితో వాగ్భవమ్, తతోవృత్తత్రయం సాష్టపత్రమ్, తేషు దళేషు సర్వాః షడ్వర్గాః ప్రతిదళం మాలామనువర్ణషట్కమ్, అంతే పంచాక్షరమ్, తద్దళకపోలే ష్వష్టవర్ణాః పునరష్టదళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణాష్టాక్షరో మంత్రః, తద్దళకపోలేషు శ్రీబీజమ్, తతో వృత్తమ్, తతో ద్వాదశదళమ్, తేషుదళేషువాసుదేవద్వాదశాక్షరో మంత్రః, తద్దళకపోలేషు ఆదిక్షాంతాః తతో వృత్తం తతష్షోడశ దళమ్, తేషు దళేషు హుం ఫట్ నఇతి సహితరామద్వాదశాక్షరమ్, తద్దళకపోలేషు మాయాబీజం సర్వత్ర, ప్రతికపోలం ద్విరావృ

శ్రీ హ్రాం స్రం భ్రీం వ్రం జ్రం అం శ్రం జ్రం తతో వృత్తమ్, తతో ద్వా త్రింశద్దళపద్మమ్, తేషు దళేషు నృసింహామంత్రరాజానుష్టుభ మంత్రః, తద్దళ కపోలేష్వష్టవస్వేకాదశరుద్రద్వాదశాదిత్యమంత్రాః ప్రణవాది నమోంతాశ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, తద్బహిర్వషట్కోణం పరితః, తతో రేఖాత్రయ యుక్తం భూపురం, ద్వాదశదిక్షు రాశ్యాదిభూషితమ్, అష్టనాగైరధిష్ఠితమ్, చతుర్దిక్షు నారసింహాబీజమ్, విదిక్షు వారాహబీజమ్, ఏతత్సర్వాత్మకం యంత్రం సర్వకామప్రదం మోక్షప్రదం చ, ఏకాక్షరాదినవాక్షరాంతానా మేత ద్యంత్రం భవతి, తద్దశావరణాత్మకం భవతి, షట్కోణమధ్యే సాంగగ్ం రాఘవం యజేత్, షట్కోణేష్వంగైః ప్రథమావృతిః, అష్టదళమూలే ఆత్మాద్యావరణమ్, తదగ్రే వాసుదేవాద్యావరణమ్, ద్వితీయాష్టదళమూలే దృష్ట్యాద్యావరణమ్, తదగ్రే హనుమదాద్యావరణమ్, ద్వాదశదళేషు వసిష్ఠాద్యావరణమ్, షోడశదళేషు నీలాద్యావరణమ్, ద్వాత్రింశద్దళేషు ధ్రువాద్యావరణమ్, భూపురాంతరింద్రాద్యావరణమ్, తద్బహిర్వజ్రాద్యావరణమ్, ఏవమభ్యర్చ్య మనుం జపేత్, అథ దశాక్షరాదిద్వాత్రింశదక్షరాంతానాం మంత్రాణాం పూజాపీఠముచ్యతే: ఆదౌ షట్కోణమ్, తన్మధ్యే స్వబీజమ్, తన్మధ్యే సాధ్యనామాని, ఏవం కామబీజవేష్టనమ్, తంశిష్టేన నార్ణేనవేష్టనమ్, షట్కోణేషు షడంగాని, అగ్నీశాసురవాయవ్యపూర్వపృష్ఠేషు, తత్కపోలేషు శ్రీమాయే, కోణాగ్రే క్రోధమ్, తతో వృత్తమ్, తతోఽష్టదళమ్, తేషు దళేషు, షట్సంఖ్యయా మాలామనువర్ణాః, తద్దళకపోలేషు షోడశస్వరాః, తతో వృత్తమ్, తత్పరిత ఆదిక్షాంతమ్, తద్బహిర్భూపురం సాష్టశూలాగ్రమ్, దిక్షు విదిక్షు నారసింహ వారాహే, ఏతన్మహాయంత్రమ్, ఆధారశక్త్యాది వైష్ణవపీఠమ్, అంగైః ప్రథమాప్రతిః, మధ్యే రామం, వామభాగే సీతాం తత్పురతశ్శార్‌ఙ్గం శరంచ, అష్టదళమూలే హనుమదాది ద్వితీయావరణం సృష్ట్యాదితృతీయావరణమ్, ఇంద్రాదిభిశ్చతుర్థీ, వజ్రాదిభిః పంచమీ, ఏతద్యంత్రారాధనపూర్వకం దశాక్షరాదిమనూన్ జపేత్.

చతుర్థోఽధ్యాయః

సనకాద్యా మునయో హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, శ్రీరామమం

త్రాణాం పురశ్చరణ విధిమనుబ్రూహీతి, హనుమాన్ హోవాచ— నిత్యం త్రిషవణస్నాయీ పయోమూలఫలాదిభుక్, అథ వా పాయసాహారో హవిష్యాన్నాద ఏవచ, షడ్రసాంశ్చ పరిత్యక్త స్వాశ్రమోక్త విధిం చరన్, వనితాదిషు వాక్కర్మ మనోభిర్నిస్పృహ శ్శుచిః, భూమిశాయీ బ్రహ్మచారీ నిష్కామో గురుభక్తిమాన్, స్నానపూజాజపధ్యానహోమతర్పణతత్పరః, గురూపదిష్టమార్గేణ ధ్యాయన్ రామ మనన్యధీః, సూర్యేందుగురుదీపాది గోబ్రాహ్మణసమీపతః, శ్రీరామసన్నిధా మౌనీ మంత్రార్థమనుచింతయన్, వ్యాఘ్రచర్మాసనే స్థిత్వా స్వస్తికాద్యాసనక్రమాత్, తులసీపారిజాతశ్రీవృక్షమూలాదిక స్థలే, పద్మాక్ష తులసీకాష్ఠ రుద్రాక్ష కృతమాలయా, మాతృకామాలయా మంత్రీ మనసైవ మనుం జపేత్, అభ్యర్చ్య వైష్ణవే పీఠే జపేదక్షర లక్షకం, తర్పయే త్తద్దశాంశేన పయసాతద్దశాంశతః, జుహుయాద్గోఘృతేనైవ భోజయే త్తద్దశాంశతః, తతః పుష్పాంజలిం మూలమంత్రేణ విధివచ్చరేత్, తతస్సిద్ధమను ర్భూత్వా జీవన్ముక్తో భవేన్మునిః, అణిమాదిర్భజత్యేనం యూనం వరవధూరివ, ఐహికేషుచ కార్యేషు మహాపత్సుచ సర్వదా, నైవ యోజ్యో రామమంత్రః కేవలం మోక్షసాధకః, ఐహికే సమనుప్రాప్తే మాం స్మరే ద్రామసేవకమ్, యో రామం సంస్మరేన్నిత్యం భక్త్యా మనుపరాయణః, తస్యాహమిష్టసంసిద్ధ్యై దీక్షితోఽస్మి మునీశ్వరాః వాంఛితార్థం ప్రదాస్యామి భక్తానాం రాఘవస్య తు, సర్వథా జాగరూకోఽస్మి రామకార్యధురంధర ఇతి.

పంచమోఽధ్యాయః

సనకాద్యా మునయో హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, శ్రీరామమంత్రార్థమనుబ్రూహీతి, హనుమాన్ హోవాచ—సర్వేషు రామమంత్రేషు మన్త్రరాజష్షడక్షరః, ఏకధా చ ద్విధా త్రేధా చతుర్ధా పంచధా తథా, షట్సప్తధాఽష్టధాచైవ బహుధాయం వ్యవస్థితః, షడక్షరస్యమాహాత్మ్యం శివో జానాతి తత్త్వతః, శ్రీరామమంత్రరాజస్య సమ్యగర్థోఽయముచ్యతే, నారాయణాష్టాక్షరేచ శివపంచాక్షరే తథా. సార్థకార్ణద్వయం రామో రమంతే యత్ర యోగినః, రకారో వహ్నిరచనః ప్రకాశః పర్యవస్యతి, సచ్చిదానందరూపోఽస్య పరమాత్మార్థ ఉచ్యతే,

వ్యంజనం నిష్కళం బ్రహ్మప్రాణో మాయేతి చ స్వరః, వ్యంజనైస్స్వ
రసంయోగం విద్ధి తత్ప్రాణయోజనం, రేఫే జ్యోతిర్మయే తస్మాత్కృత
మాకారయోజనమ్, మకారోభ్యుదయార్థత్వాత్సమాయేతిచ కీర్త్య
తే, సోఽయం బీజగ్ స్వకం యస్మాత్సమాయం బ్రహ్మచోచ్యతే, సబిం
దు స్సోఽపి పురుష శ్శివసూర్యేందు రూపవాన్, జ్యోతి స్తస్య శిఖా
రూపం నాద స్సప్రకృతి ర్మతః, ప్రకృతిః పురుషశ్చోభౌ సమాయా
బ్రహ్మణ స్స్మృతౌ, బిందునాదాత్మకం బీజం వహ్నిసోమకలాత్మకమ్,
అగ్నిషోమాత్మకం రూపం రామబీజే ప్రతిష్ఠితమ్, యథైవ వట బీజస్థః
ప్రాకృతశ్చ మహాద్రుమః, తథైవ రామబీజస్థం జగదేతచ్చరాచరమ్,
బీజోక్తముభయార్థత్వం రామనామ నిదృశ్యతే, బీజం మాయావిని
ర్ముక్తం పరబ్రహ్మేతి కీర్త్యతే, ముక్తిదం సాధకానాం చ మకారోముక్తి
దో మతః, మారూపత్వాదతో రామో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః, ఆద్యో
రా తత్పదార్థస్స్యా న్మకార స్త్వంపదార్థవాన్, తయో స్సంయోజన
మసీత్యర్థేతత్త్వవిదో విదుః, నమ స్త్వమర్థో విజ్ఞేయో రామ స్తత్పద
ముచ్యతే, అసీత్యర్థే చతుర్థీస్యా దేవం మన్త్రేషు యోజయేత్, తత్త్వ
మస్యాదివాక్యంతు కేవలం ముక్తిదం యతః, భుక్తిముక్తిప్రదం చైత
త్తస్మా దప్యతిరిచ్యతే, మనుష్వేతేషు సర్వేషా మధికారో స్తి దేహినామ్,
ముముక్షూణాం విరక్తానాం తథాచాశ్రమవాసినామ్, ప్రణవత్వా త్స
దాధ్యేయో యతీనాం చ విశేషతః, రామమంత్రార్థ విజ్ఞానీ జీవన్ముక్తో
న సంశయః, య ఇమాముపనిషదమధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స
వాయుపూతో భవతి సురాపానాత్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయాత్పూ
తో భవతి, బ్రహ్మహత్యాత్పూతో భవతి, రామమంత్రాణాం కృతపుర
శ్చరణో రామచంద్రో భవతి, తదేత దృచాభ్యుక్తమ్, సదా రామో
ఽహమస్మీతి తత్త్వతః ప్రవదంతి యే, న తే సంసారిణోఽనూనం రామ
ఏవ న సంశయ ఓగ్ సత్యమిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి రామరహస్యోపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౫౫. అథర్వణీయ రామతాపిన్యుపనిషత్

శ్లో. శ్రీరామతాపనీయార్థం భక్తధ్యేయకళేబరమ్,
వికళేబరకైవల్యం శ్రీరామబ్రహ్మమే గతిః.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ప్రథమోపనిషత్.

ఓం చిన్మయేఽస్మిన్మహావిష్ణౌజాతే దాశరథే హరౌ, రఘోః కులేఖిలంరాతి రాజతే యో మహీస్థితః, స రామ ఇతి లోకేషు విద్వద్భిః ప్రకటీకృతః, రాక్షసా యేన మరణం యాంతి స్వోద్రేకతోఽథవా, రామనామభువి ఖ్యాతమభిరామేణ వా పునః, రాక్షసాన్మర్త్యరూపేణ రాహుర్మనసిజం యథా, ప్రభాహీనాం స్తథా కృత్వా రాజ్యార్హాణాం మహీభృతామ్, ధర్మమార్గం చరిత్రేణ జ్ఞానమార్గంచ నామతః, తథా ధ్యానేన వైరాగ్య మైశ్వర్యం స్వస్య పూజనాత్, తథా రా త్యస్య రామాఖ్యాభువి స్యాదథతత్త్వతః, రమంతే యోగినోఽనంతే నిత్యానందే చిదాత్మని, ఇతి రామపదేనాఽసౌ పరం బ్రహ్మాభిధీయతే, చిన్మయ స్యాద్వితీయస్య నిష్కళస్యాశరీరిణః, ఉపాసకానాం కార్యార్థం బ్రహ్మణో రూపకల్పనా, రూపస్థానాం దేవతానాం పుంస్త్ర్యంగాస్త్రాదికల్పనా, ద్విచత్వారిషడష్టానాం దశ ద్వాదశ షోడశ, అష్టాదశామీ కథితా హస్తాశ్శంఖాదిభిర్యుతాః, సహస్రాంతా స్తథా తాసాం వర్ణవాహానకల్పనా, శక్తిసేనాకల్పనాచ బ్రహ్మ ణ్యేవం హి పంచధా, కల్పితస్య శరీరస్య తస్య సేనాది కల్పనా, బ్రహ్మాదీనాం వాచకోఽయం మంత్రోన్వర్థాదిసంజ్ఞికః, జప్తవ్యో మంత్రిణా నైవం వినా దేవః ప్రసీదతి, క్రియాకర్మేజ్యకర్తౄణామర్థం మంత్రో వదత్యథ, మననా త్త్రాణనా న్మంత్ర స్సర్వవాచ్యస్య వాచకః, సోఽభయస్యాస్య దేవస్య విగ్రహో యంత్రకల్పనా, వినా యంత్రేణ చేత్పూజా దేవతా న ప్రసీదతి.

ద్వితీయోపనిషత్

[1]స్వభూర్జ్యోతిర్మయోఽనంత రూపీ స్వేనైవ భాసతే, దేవత్వేన సహోఽయస్య సృష్టిస్థితిలయస్యచ, కారణత్వేన చిచ్ఛక్త్యా రజస్సత్వతమో గుణైః, యథైవ వటబీజస్థః ప్రాకృతశ్చ మహాన్ ద్రుమః, తథైవ రామబీజస్థం జగదేత చ్చరాచరమ్, రేఫా రూఢామూర్తయ స్స్యుశ్శక్తయ స్తిస్ర ఏవ చేతి.

తృతీయోపనిషత్

సీతారామౌ తన్మయావత్ర పూజ్యౌ జాతాన్యాభ్యాం భువనాని ద్విసప్త, స్థితానిచ ప్రహాణ్యేష తేషు తతో రామో మానవో మాయయాఽధాత్. జగత్ప్రాణా యాత్మనేఽస్మై నమస్స్యా న్నమస్త్వైక్యం ప్రవదేత్ప్రాగ్గుణే నేతి.

చతుర్థోపనిషత్

జీవవాచీ నమోనామ చాత్మారామేతి గీయతే, తదాత్మికా యా చతుర్థీ తథా మాయేతి గీయతే మంత్రోఽయం వాచకో రామోవాచ్య స్స్యాద్యోగఏతయోః, ఫలదశ్చైవ సర్వేషాం సాధకానాం న సంశయః, యథానామీ వాచకేన నామ్నా యోఽభిముఖో భవేత్, తథా బీజాత్మకో మంత్రో మంత్రిణోఽభిముఖో భవేత్, [2]బీజశక్తిం న్యసేద్దక్షవామయోః స్తనయో రపి, కీలో మధ్యే వినా భావ్య స్స్వవాంఛా వినియోగవాన్, సర్వేషామేవ మంత్రాణా మేష సాధారణక్రమః, అత్ర రామోఽనంతరూప స్తేజసా వహ్నినా సమః, సత్వనుష్ణగు విశ్వశ్చే దగ్నీషోమాత్మకం జగత్, ఉత్పన్నస్సీతయా భాతి చంద్ర శ్చంద్రికయాయథా, ప్రకృత్యా సహితశ్శ్యామః పీతవాసా జటాధరః, ద్విభుజః కుండలీ రత్నమాలీ ధీరో ధనుర్ధరః, ప్రసన్నవదనో జేతా ధృష్ట్యాష్టకవిభూషితః, ప్రకృత్యా పరమేశ్వర్యా జగద్యోన్యాంకితాంకభృత్, హేమాభయా ద్విభుజయా సర్వాలంకృతయాచితా, శ్లిష్టః కమలధారిణ్యా పుష్టః కోసలజాఽత్మజః, దక్షిణే లక్షణే నాథ సధనుష్పాణినా పునః, హేమాభేనానుజే నైవ తథా కోణత్రయం భవేత్. తథైవ తస్యమంత్రస్యయ శ్చాణుశ్చ స్వజేంతయా, ఏవం త్రికోణరూపం స్యాత్తం దేవా ఏనమా

1. స్వర్భూ. 2. బీజశక్తిం.

యయుః, స్తుతిం చక్రుశ్చ జగతః పతిం కల్పతరౌ స్థితమ్, కామరూపా
యరామాయ నమో మాయామయాయచ, నమో వేదాదిరూపాయ
ఓంకారాయ నమోనమః, రమాధరాయ రామాయ శ్రీరామా యాత్మ
మూర్తయే, జానకీదేహభూషాయ రక్షోఘ్నాయ శుభాంగినే, భద్రాయ
రఘువీరాయ దశాస్యాంతకరూపిణే, రామభద్రమహేష్వాస రఘువీర
నృపోత్తమ, భోదశాస్యాంత కాస్మాకం రక్షాం దేహి శ్రియంచ తే,
[1]త్వమైశ్వర్యాం దాపయాథ సంప్రత్యాశ్వరిమారణమ్, కుర్వితి స్తుత్య
దేవాద్యా స్తేన సార్థం సుఖం స్థితాః, స్తువం త్యేవం హి ఋషయ స్తదా
రావణఆసురః, రామపత్నీం, వనస్థాం యః స్వనిర్వృత్త్యర్థమాదదే,
స రావణ ఇతిఖ్యాతో యద్వా రావా చ్చరావణః, తద్వ్యాజేనేక్షి
తుం సీతాం రామో లక్ష్మణ ఏవచ, విచేరతు స్తదా భూమౌ దేహీం సం
దృశ్య చాసురమ్, హత్వా కబంధగ్ శబరీంగత్వా తస్యాజ్ఞయా తయా,
పూజితో వాయుపుత్రేణ భక్తేనచ కపీశ్వరమ్, ఆహూయ శగ్ సతాగ్
సర్వమాద్యంతం రామలక్ష్మణౌ, సతు రామే శంకితస్సన్ ప్రత్యయా
ర్థం చ దుందుభేః, విగ్రహం దర్శయామాస యోరామ స్తమచిక్షి
పత్, సప్తసాలాన్విభిద్యాశు మోదతే రాఘవ స్తదా, తేన హృష్టః
కపీంద్రోఽసౌ సరామ స్తస్య పత్తనమ్, జగా మాగర్జదనుజో వాలినో
వేగతో గృహాత్, తదా వాలీ నిర్జగామ తం వాలినమథాహవే,
నిహత్య రాఘవో రాజ్యే సుగ్రీవం స్థాపయేత్తతః, హరీనాహూయ
సుగ్రీవ స్త్వాహచాశా విదోఽధునా, ఆదాయ మైథిలీమద్య దద
తాశ్వాశు గచ్ఛత, తత స్తతార హనుమా నబ్ధిం లంకాం సమాయయౌ,
సీతాం దృష్ట్వా సురా౯ హత్వా పురం దగ్ధ్వా తదా స్వయమ్, ఆగత్య
రామేణ సహ న్యవేదయత తత్త్వతః, తదా రామః క్రోధరూపీ
తా నాహూయ యాథవా నరా౯, తైః సార్థమాదా యాస్త్రాణి పురీం
లంకాం సమాయయౌ, తాం దృష్ట్వా తదధీశేన సార్థం యుద్ధ మకా
రయత్, ఘటశ్రోత్రసహస్రాక్షజద్భ్యాం యుక్తం తమాహవే,
హత్వా విభీషణం తత్ర స్థాప్యాథ జనకాత్మజామ్, ఆదాయాంకస్థి
తాం కృత్వా స్వపురం తైర్జగామ సః తత స్సింహాసనస్థస్స ద్విభుజో

1. త్వమైశ్వర్యం.

ఘునందనః, దనుర్ధరః ప్రసన్నాత్మా సర్వాభరణభూషితః, ముద్రాం జ్ఞా
మయీం యామ్యే వామే తేజః ప్రకాశినీమ్, ధృత్వా వ్యాఖ్యాన
రత శ్చిన్మయః పరమేశ్వరః, ఉదగ్దక్షిణయో స్స్వస్య శత్రుఘ్నభరతౌ
ృతః, హనూమంతంచ శ్రోతారమగ్రత స్స్యా త్త్రికోణగమ్, భరతా
స్తు సుగ్రీవం శత్రుఘ్నాధో విభీషణమ్, పశ్చిమే లక్ష్మణం తస్య ధృత
ఛత్రం సచామరమ్, తదధస్తౌ తాలవృన్తకరౌ త్ర్యశ్రం పున ర్భవేత్,
వం షట్కోణ మాదౌ స్వదీర్ఘాంగై రేష సంయుతః, ద్వితీయం వాసు
దేవాద్యై రాగ్నేయాదిషు సంయుతః, తృతీయం వాయుసూనుంచ
సుగ్రీవం భరతం తథా, విభీషణం లక్ష్మణం చాంగదం చాప్యరిమర్దనమ్,
ాంబవంతం చతైర్యుక్త స్తతో ధృష్టి ర్జయంతకః, విజయశ్చ సురాష్ట్రశ్చ
ాష్ట్రవర్ధన ఏవచ, అశోకో ధర్మపాలశ్చ సుమంత్ర శ్చైభి రావృతః,
తస్సహస్రదృగ్వహ్నిర్ధర్మజ్ఞో వరుణోఽనిలః, ఇందీశధాత్రనంతాశ్చ
శభి శ్చైభీరావృత, బహి స్తదాయుధైః, పూజ్యో నీలాదిభి రలంకృతః
సిష్ఠవామదేవాదిమునిభి స్సముపాసితః, ఏవ ముద్దేశతః ప్రోక్తం నిర్దేశ
స్తస్య చాధునా, త్రిరేఖాపుటమాలిఖ్య మధ్యే తారద్వయం లిఖేత్,
న్మధ్యే బీజమాలిఖ్య తదధస్సాధ్య మాలిఖేత్, ద్వితీయాంతంచ
సోర్ధ్వం షష్ఠ్యంతం సాధకం తథా, కురుద్వయంచ తత్పార్శ్వే లిఖే
బీజాంతరే రమామ్, తత్సర్వం ప్రణవాభ్యాంచ వేష్టయేచ్ఛుద్ధబుద్ధిమాన్
ఘ్భాజి షడశ్రేతు లిఖే ద్బీజంహృదాదిభిః, కోణపార్శ్వే రమామాయే
దగ్రేఽనంగమాలిఖేత్, క్రోధం కోణాగ్రాంతరేషు లిఖ్యమంత్ర్యభితో
రమ్, వృత్తత్రయం సాష్టపత్రం సరోజే విలిఖేత్స్వరాన్, కేసరే
ాష్టపత్రే చ వర్గాష్టకమథాలిఖేత్, తేషు మాలా మనో ర్వర్ణా న్విలి
దూర్మి సంఖ్యయా, అంతే పంచాక్షరాణ్యేవం పున రష్ట దళం లిఖే
, తేషు నారాయణాష్టార్ణాన్ లిఖ్య తత్కేసరే రమామ్, తద్బహి
ాదశదళం విలిఖే ద్ద్వాదశాక్షరమ్, అథో న్నమో భగవతే, వాసు
దేవాయ ఇత్యయమ్, ఆది క్షాంతాన్ కేసరేషు వృత్తాకారేణ సంలి
ేత్, తద్బహి ష్షోడశదళం లిఖ్య తత్కేసరే హ్రియమ్, వర్మాస్త్ర నతి
ంయుక్తం దళేషు ద్వాదశాక్షరమ్, తత్సంధిష్వీరజాదీనాం మంత్రా
ంత్రీ సమాలిఖేత్, హ్రాం స్రం భ్రం వ్రం ల్రం అం శ్రం జ్రం

లిఖేత్సర్వం కృతౌ బహిః, ద్వాత్రింశారం మహాపద్మం నాదబిందు సమాయుతమ్, విలిఖేన్మంత్రరాజార్ణాం స్తేషు[1] పత్రేషు యత్నతః, ధ్యాయే దష్టవసూ నేకాదశరుద్రాంశ్చ తత్ర వై, ద్వాదశేనాంశ్చ ధాతారం వషట్కారంచ తద్బహిః, భూగృహం వజ్రశూలాఢ్యం రేఖాత్రయసమన్వితమ్, ద్వారోపేతంచ రాశ్యాదిభూషితం ఫణిసంయుతమ్, అనంతో వాసుకి శ్చైవ తక్షః కార్కోటపద్మకః, మహాపద్మశ్చ శంఖశ్చ గులికో౽ష్టౌ ప్రకీర్తితాః, ఏవం మండలమాలిఖ్య తస్య దిక్షు విదిక్షు చ, నారసింహంచ వారాహం లిఖే న్మంత్రద్వయం తథా, కూటో రేఫానుగ్రహేందునాదశక్త్యాదిభిర్యుతః, యో నృసింహస్సమాఖ్యాతో గ్రహమారణకర్మణి, అంత్యార్ఘీశవియద్బిందునాదై ర్బీజంచ సౌకరమ్, హుంకారం చాత్ర రామస్య మాలామంత్రో౽ధునేరితః, తారో నతిశ్చ నిద్రాయాః స్మృతి[2]ర్మేదశ్చ కామికా, రుద్రేణ సంయుతా వహ్ని ర్మేధామరవిభూషితా, దీర్ఘాక్రూరయుతా హ్లాది న్యథోదీర్ఘ సమాయుతా, క్షుధాక్రోధి న్యమోఘాచ విశ్వామ ప్యథ మేధయా, యుక్తాదీర్ఘ జ్వాలినీచ సు సూక్ష్మా మృత్యురూపిణీ, సప్రతిష్ఠాహ్లాదినీ త్వక్ష్వేళ, ప్రీతిశ్చ సామరా, జ్యోతి స్తీక్ష్ణాగ్నిసంయుక్తా శ్వేతానుస్వారసంయుతా, కామికాపంచమోలాంత స్తాంతాంతో ధాంత ఇత్యథ, స సానంతో దీర్ఘయుతో వాయు స్సూక్ష్మయుతో విషః, కామికాకామకా రుద్రయుక్తా థో౽థః స్థిరాతపా, తాపినీ, దీర్ఘయుక్తా భూరనలో౽నంతగో౽నిలః, నారాయణాత్మకః కాలః [3]ప్రాణాంభో విద్యయా యుతః, పీతా రాతి స్తథాలాంతో యో న్యాయుక్త స్తతో నతిః, సప్తచత్వారింశద్వర్ణ గుణాంత స్స్రగ్విణ స్స్వయమ్, రాజ్యాభిషిక్తస్య తస్య రామస్యోక్తక్రమా ల్లిఖేత్, ఇదం సర్వాత్మకం యంత్రం ప్రాగుక్త మృషిసేవితమ్, సేవకానాం మోక్షకర మాయురారోగ్యవర్ధనమ్, అపుత్రాణాం పుత్రదంచ బహునా కిమనేన వై, ప్రాప్నువంతి క్షణా త్సర్వ మత్ర ధర్మాదికా నపి, ఇదం రహస్యం పరమ మీశ్వరేణాపి దుర్గమమ్, ఇదం యంత్రం సమాఖ్యాతం నదేయం ప్రాకృతే జన ఇతి.

ఇతి రామరహస్యోపనిషది తురీయోపనిషత్.

---

1. పాత్రేషు. 2. శ్చేదశ్చ. 3. ప్రాణా భో ప్రాణో౽ంభో.

భూతాదికం శోధయేద్ద్వారపూజాం చ కృత్వా పద్మాద్యాసనస్థః ప్రసన్నః, అర్చావిధావస్య పీఠాధరోర్ధ్వ[1] పార్శ్వేషు తన్మధ్యపద్మార్చనంచ, కృత్వా మృదు శ్లక్ష్ణసుతూలికాయాం తత్రాసనే దేశికమర్చయిత్వా, శక్తిం చాధారాఖ్యకాం కూర్మనాగౌ పృథివ్యబ్జే స్వాసనాధః ప్రకల్ప్య, విఘ్నేశం దుర్గాం క్షేత్రపాలంచ వాణీం బీజాదికాంశ్చాగ్ని దేశాదికాం శ్చ, పీఠస్యాంఘ్రిష్వేవ ధర్మాదికాంశ్చ నత్వా పూర్వాద్యాసు దిక్ష్వర్చయేచ్చ, మధ్యే క్రమాదర్కవిధ్వగ్ని తేజాంస్యుపర్యుపర్యాదిమై రర్చితాని, రజస్సత్త్వం తమఏతాని వృత్తత్రయం బీజాఢ్యం క్రమాద్భావయేచ్చ, ఆశావ్యాశా స్వప్యథాత్మాన మంతరాత్మానం వా పరమాత్మానమంతః, జ్ఞానాత్మానం చార్చయేత్తస్య దిక్షు మాయావిద్యే యేకలాపారతత్త్వే, సంపూజయేద్విమలాదీశ్చ శక్తీ రభ్యర్చయేద్దేవమావాహయేచ్చ, అంగవ్యూహా నిలజాద్యైశ్చ పూజ్యం ధృష్ట్యాదికైర్లోకపాలైస్తదస్త్రైః, వసిష్ఠాద్యైర్మునిభి ర్నీలముఖ్యై రారాధయే ద్రాఘవం చందనాద్యైః, ముఖ్యోపహారై ర్వివిధైశ్చ పూజ్యైస్తస్మై జపాదీంశ్చ సమ్యక్ప్రకల్ప్య, ఏవం భూతం జగదాధారభూతం రామం వందే సచ్చిదానంద రూపం, గదాఽరిశంఖాబ్జధరం భవారిం స యోధ్యాయేన్మోక్ష మాప్నోతి సర్వః, విశ్వవ్యాపీ రాఘవో యస్తదానీ మంతర్దధే శంఖచక్రే గదాబ్జే, ధృత్వా రమాసహిత స్సానుజశ్చ సపత్తన స్సానుగస్సర్వలోకీ, తద్భక్తా యే లబ్ధకామాశ్చ భుక్త్వా తథాపదం పరమం యాంతి తేచ, ఇమా ఋచ స్సర్వకామార్థదాశ్చ యేతే పఠంత్యమలా యాంతి మోక్షమ్. చిన్మయేఽస్మింత్రయోదశ, స్వభూర్జ్యోతి స్త్రిస్రః, సీతారామావేకా, జీవవాచీ షట్ షష్టిః, భూతాదికమేకాదశ, పంచఖండేషు త్రిణవతిః.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీరామతాపనీయే పంచమోపనిషత్.

శ్రీరామపూర్వతాపనీయోపనిషత్సమాప్తా.

హరిః ఓమ్.

---

1. పార్శ్వార్చనం మధ్యపద్మార్చనం.

ఓం. బృహస్పతిరువాచ—యాజ్ఞవల్క్యం యదను కురుక్షేత్రం
దేవానాం దేవ యజనఙ్ సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిము
క్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనఙ్ సర్వేషాం భూతానాం
బ్రహ్మసదనమవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనఙ్ సర్వే
షాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మాద్యత్రక్వచ నగచ్ఛతి తదేవ మన్యే
తేతీదం వై కురుక్షేత్రమ్ దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం
బ్రహ్మసదనమత్రహి జంతోః ప్రాణేషూత్క్రమమాణేషు రుద్ర స్తారకం
బ్రహ్మ వ్యాచష్టే యేనాసావమృతీభూత్వా మోక్షీ భవతి తస్మాదవి
ముక్తమేవ నిషేవేతా విముక్తంన విముంచేదేవమే వైతద్యాజ్ఞవల్క్యః.

అథ హైనం భారద్వాజః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం కింతారకం
కిం తారయతీతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్తారకం దీర్ఘానిలం బిందు
పూర్వకం దీర్ఘానలం పునర్మా[1]య నమశ్చంద్రాయ నమోభద్రాయ నమ
ఇత్యేతద్బ్రహ్మాత్మికా స్సచ్చిదానందాఖ్యా ఇత్యుపాసితవ్యమ్, అకారః
ప్రథమాక్షరో భవతి, ఉకారోద్వితీయాక్షరో భవతి, మకార స్తృతీయా
క్షరో భవతి, అర్ధమాత్ర శ్చతుర్థాక్షరో భవతి, బిందుః పంచమాక్షరో భవ
తి,నాద ష్షష్ఠాక్షరో భవతి, తారకత్వా త్తారకో భవతి, తదేవ తారకం
బ్రహ్మత్వం విద్ధి తదేవో పాసితవ్యమితి జ్ఞేయమ్, గర్భజన్మజరామరణస
ఙ్సారమహద్భయా త్సంతారయతీతి తస్మాదుచ్యతే షడక్షరం తారక
మితి, య, ఏతత్తారకం బ్రహ్మ బ్రాహ్మణో నిత్యమధీతే స పాప్మానం
తరతి సమృత్యుం తరతి, సబ్రహ్మహత్యాం తరతి సభ్రూణహత్యాం తరతి
సవీరహత్యాం తరతి, ససర్వహత్యాం తరతి ససఙ్సారం తరతి ససర్వం
తరతి, సోఽవిముక్తమాశ్రితో భవతి, స మహాన్భవతి సోఽమృత
త్వంచ గచ్ఛతి.

అత్రైతే శ్లోకా భవంతి

అకారాక్షరసంభూత స్సౌమిత్రి ర్విశ్వభావనః, ఉకారాక్షరసం
భూత శ్శత్రుఘ్న స్తైజసాత్మకః, ప్రాజ్ఞాత్మకస్తు భరతో మకారాక్షర సంభ
వః, అర్ధమాత్రాత్మకో రామో బ్రహ్మానందైకవిగ్రహః, శ్రీరామ సాన్నిధ్య
వశాజ్జగదాధారకారిణీ, ఉత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణీ సర్వదేహినామ్, సా

1. యాం.

సీతా భవతి జ్ఞేయా మూలప్రకృతిసంజ్ఞికా, ప్రణవత్వాత్ప్రకృతిరితి వదంతి బ్రహ్మవాదిన ఇతి, ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ం సర్వం తస్యోప వ్యాఖ్యానం భూతం భవ్యం భవిష్యదితి సర్వమోంకార ఏవ యచ్చాన్య త్రికాలాతీతం తదప్యోంకార ఏవ సర్వగ్ం హ్యేతద్బ్రహ్మాఽయమాత్మా, బ్రహ్మాసోఽయమాత్మా చతుష్పాజ్జాగరితస్థానో బహిః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోన వింశతిముఖః స్థూలభుగ్వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థానోఽంతః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకోనవిగ్ంశతి ముఖః ప్రవివిక్తభుక్తైజసో ద్వితీయః. యత్ర సుప్తోనకంచన కామం కామయతే నకంచన స్వప్నం పశ్యతి తత్సుషుప్తగ్ం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏవా నన్దమయో హ్యానందభుక్చేతో ముఖః ప్రాజ్ఞ స్తృతీయః పాదః ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభవా ప్యయౌ హి భూతానామ్, నాంతః ప్రజ్ఞం న బహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞాన ఘన మదృశ్య మవ్యవహార్యమగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్యఽమవ్యప దేశ్యమేకాత్మ ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమగ్ం శాంతగ్ం శివమద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా స విజ్ఞేయ స్సదో జ్వలో ఽవిద్యాతత్కార్య హీనస్స్వాత్మబంధహార స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వాధిష్ఠాన [1]సన్మాత్రో నిరస్తా విద్యా తమో మోహోఽహమేవేతి, సంభావ్యాహ మోంతత్సద్యత్పరం బ్రహ్మ రామచంద్రశ్చిదాత్మక స్సోఽహమోంత ద్రామభద్రపరంజ్యోతీ రసోఽహ మోమి త్యాత్మానమాదాయ మనసా బ్రహ్మణైకీకుర్యాత్. సదా రామోఽహమస్మీతి తత్త్వతః ప్రవదన్తి యే, న తే సంసారిణో నూనం రామ ఏవ న సంశయ ఇత్యుపనిష ద్య ఏవం వేద స ముక్తో భవ తీతి యాజ్ఞవల్క్యః.

అథ హైనమత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం య ఏషోఽనంతో ఽవ్యక్తపరిపూర్ణానందైకచిదాత్మా తం కథ మహం విజానీయా మితి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽవిముక్త ఉపాస్యో య ఏషోఽనంతో ఽవ్యక్త ఆత్మాసో ఽవిముక్తే ప్రతిష్ఠిత ఇతి సోఽవిముక్తః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి వరణాయాం నాస్యాంచ మధ్యే ప్రతిష్ఠిత ఇతి కా వై వరణా కాచనా సీతి జన్మాంతరకృతాన్ సర్వాన్ దోషాన్ వారయతీతి తేన వరణా

1 సత్తామాత్రో.

భవతీతి సర్వా నింద్రియ కృతాన్ పాపాన్ నాశయతీతి తేన నాసీ భవతీతి కతమ చ్చాస్య స్థానం భవతీతి భ్రువోర్ఘ్రాణస్య చ య స్సంధి స్స ఏష ద్యౌర్లోకస్య పరస్యచ సంధిర్భవతీ త్యేతద్వై సంధిగ్ం సంధ్యాం బ్రహ్మవిద ఉపాసత ఇతి సోఽవిముక్త ఉపాస్య ఇతి సోఽవిముక్తం జ్ఞాన మాచష్టే యోవా ఏత దేవం వేద, అథ తం ప్రత్యువాచ, శ్రీరామస్య మనుం కాశ్యాం జజాప వృషభధ్వజః, మన్వంతర సహస్రైస్తు జప హోమార్చనాదిభిః, తతః ప్రసన్నో భగవాన్ఛ్రీరామః ప్రాహ శంకరమ్, వృణీష్వ యదభీష్టం త ద్దాస్యామి పరమేశ్వరేతి, అథ సచ్చిదానందాత్మానం శ్రీరామ మీశ్వరః పప్రచ్ఛ మణికర్ణ్యాం మమ క్షేత్రే గంగాయాం వా తటే పునః, మ్రియతే దేహీ త జ్జంతోర్ముక్తిం నాతో వరాన్తరమితి, అథ సహోవా చ శ్రీరామః, క్షేత్రేఽస్మిన్ తవ దేవేశ యత్ర కుత్రాపి వా మృతాః, క్రిమికీటాదయోఽప్యాశు ముక్తా స్సంతు న చాన్యథా, అవిముక్తే తవ క్షేత్రే సర్వేషాం ముక్తి సిద్ధయే, అహం సన్నిహిత స్తత్ర పాషాణప్రతిమాదిషు, క్షేత్రేఽస్మిన్యోఽర్చయేద్భక్త్యా మంత్రేణానేన మాం శివ, బ్రహ్మహత్యాదిపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మాశుచః, త్వత్తో వా బ్రహ్మణో వాఽపియే లభంతే షడక్షరమ్, జీవంతో మంత్రసిద్ధాస్స్యు ర్ముక్తా మాం ప్రాప్నువంతి తే, ముమూర్షోర్దక్షిణే కర్ణే యస్య కస్యాపి వా స్వయమ్, ఉపదేక్ష్యసి మన్మంత్రం సముక్తోభవితా శివేతి శ్రీరామచంద్రేణోక్తమ్.

అథ హైనం భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్యమువా చాథ కైర్మంత్రై స్స్తుత శ్రీరామచంద్రః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి తాన్నో బ్రూహి భగవ న్నితి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, పూర్వం సత్యలోకే శ్రీరామచంద్రే ణైవం శిక్షితో బ్రహ్మా పునరేతయా గాథయా నమస్కరోతి, విశ్వరూపధరం విష్ణుం నారాయణమనామయమ్. పూర్ణానందైకవిజ్ఞానం పరబ్రహ్మ స్వరూపిణమ్, మనసా సుస్మరన్ బ్రహ్మా తుష్టావ పరమేశ్వరమ్, ఓం యోహవై శ్రీరామచంద్ర స్స భగవా నద్వైతపరమానంద ఆత్మా యత్పరం బ్రహ్మ భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వై నమో నమః. ౧. యథా ప్రథమమంత్రోక్తా వాద్యంతౌ తథా సర్వ మంత్రేషు జ్ఞాతవ్యా, య శ్చాఖండైకరసాత్మా, యత్పరం మనః యచ్చ

బ్రహ్మానందామృతమ్, యత్తారకం బ్రహ్మ యో బ్రహ్మావిష్ణు ర్మహేశ్వ
రో య స్సర్వ దేవాత్మా. ౫. యేసర్వే వేదా స్సాంగా స్సశాఖా స్సేతి
హాస పురాణాః, యో జీవాంతరాత్మా, య స్సర్వభూతాంతరాత్మా, యే
దేవాసురమనుష్యాదిభావాః, యే మత్స్యకూర్మాద్యవతారాః. ౧౦.
యోఽంతఃకరణచతుష్టయాత్మా, యశ్చ ప్రాణః, యశ్చ యమః, య
శ్చాంతకః, యశ్చ మృత్యుః. ౧౫. యచ్చామృతమ్, యాని పంచమహా
భూతాని, యస్థావరజంగమాత్మా, యే పంచాగ్నయః, యాస్సప్త
మహావ్యాహృతయః. ౨౦. యా విద్యా, యా సరస్వతీ, యా లక్ష్మీః,
యాగౌరీ, యా జానకీ. ౨౫. యచ్చ త్రైలోక్యమ్, య స్సూర్యః, య
స్సోమః, యాని చ నక్షత్రాణి, యేచ నవగ్రహాః. ౩౩, యే చాష్టౌ
లోకపాలాః, యేచాష్టౌ వసవః, యేచైకాదశ రుద్రాః, యేచ ద్వాద
శాదిత్యాః, యచ్చ భూతంభవ్యంభవిష్యత్. ౩౫. యద్బ్రహ్మాండ
స బహిర్వ్యాప్తమ్, యో హిరణ్యగర్భః, యా ప్రకృతిః, యశ్చోం
కారః, యా శ్చతస్రోఽర్ధమాత్రాః, శం, యః పరమపురుషః, యశ్చ
మహేశ్వరః, యశ్చ మహాదేవః. య ఓం నమోభగవతే వాసుదే
వాయ యోమహా విష్ణుః, యః పరమాత్మా. ౪౬. యోవిజ్ఞానాత్మా,
ఓం యోహావై శ్రీరామచంద్ర స్సభగవా నద్వైతపరమానంద ఆత్మా
య సచ్చిదానందాద్వైతైకవిదాత్మా భూర్భువస్సువ స్తస్మైవై నమో
నమః. ౪౭. ఇతి. తాన్ బ్రహ్మాఽబ్రవీ త్సప్తచత్వారింశ న్మంత్రైర్నిత్యం
దేవం స్తుధ్వం తస్య దేవః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి తస్మా
ద్య ఏతై ర్మంత్రైర్నిత్యం దేవం స్తౌతి స దేవం పశ్యతి సోఽమృత
త్వంచ గచ్ఛతీతి మహోపనిషత్.

అథ హైనం భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్యముపసమేత్యోవాచ శ్రీరామమంత్రరాజస్య మాహాత్మ్య మనుబ్రూహీతి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః. స్వప్రకాశః పరంజ్యోతిస్స్వానుభూత్యైకచిన్మయః, తదేవ రామచంద్రస్య మనో రాద్యక్షర స్స్మృతః, అఖండైకరసానంద స్తారక బ్రహ్మవాచకః రామాయేతి సువిజ్ఞేయస్సత్యానందచిదాత్మకః, నమః పదంతు విజ్ఞేయం పూర్ణానందైక కారణమ్, సదా నమంతి హృదయే సర్వే దేవా ముముక్షవ ఇతి, య ఏతం మంత్రరాజం శ్రీరామచంద్ర

షడక్షరం నిత్యమధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయు పూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి, స సోమపూతో భవతి, స బ్రహ్మ పూతో భవతి, స విష్ణుపూతో భవతి, స రుద్రపూతో భవతి, సస ర్వైర్దేవైర్జ్ఞాతో భవతి, స సర్వక్రతుభి రిష్టవాన్ భవతి, తేనేతిహా సపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని సఫలాని భవంతి, శ్రీరామ చంద్రమనుస్మరణేన గాయత్ర్యాశ్శతస్సహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భ వంతి, ప్రణవానామయుతకోటిజపా భవంతి, దశ పూర్వాన్ దశో త్తరాన్ పునాతి సపంక్తిపావనో భవతి, సమహాన్ భవతి, సోఽమృత త్వంచ గచ్ఛతీతి. అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. గాణాపత్యేషు శైవేషు శాక్తసౌరేష్వభీష్టదః, వైష్ణవే ష్వపి సర్వేషు రామమంత్రః ఫలాధి కః, గాణాపత్యాదిమంత్రేషు కోటికోటిగుణాధికః, మంత్ర స్తేష్వ ప్య నాయాసఫలదోఽయం షడక్షరః, షడక్షరోఽయం మంత్రస్స్యాత్సర్వా ఘౌఘనివారణః, మంత్రరాజ ఇతి ప్రోక్తస్సర్వేషాముత్తమోత్తమః, కృతం దినే యద్దురితం పక్షమాసర్తువర్షజమ్, సర్వం దహతినిశ్శేషం [1]తూ లాచలమివానలః, బ్రహ్మహత్యాసహస్రాణి జ్ఞానాజ్ఞానకృతాని చ, స్వర్ణస్తేయసురాపానగురుతల్పాయుతాని చ, కోటికోటిసహస్రాణి ఉప పాతకజాన్యపి, సర్వాణ్యపి ప్రణశ్యంతి రామమంత్రానుకీర్తనాత్, భూతప్రేతపిశాచాద్యాః కూష్మాండ[2]గ్రహరాక్షసాః, దూరాదేవప్రధా వంతి రామమంత్రప్రభావతః. ఐహలౌకికమైశ్వర్యం స్వర్గాద్యం పార లౌకికమ్, కైవల్యం భగవత్త్వంచ మంత్రోఽయం సాధయిష్యతి, గ్రామ్యారణ్యపశుఘ్నత్వం సంచితం దురితం చయత్, మద్యపానేన యత్పాపం తదప్యాశు వినాశయేత్ అభక్ష్యభక్షణోత్పన్నం మిథ్యా జ్ఞానసముద్భవమ్, సర్వం విలీయతే రామ మంత్ర స్యాస్యైవ కీర్త నాత్, శ్రోత్రియస్వర్ణహరణాద్యచ్చపాప ముపస్థితమ్, రత్నాదేశ్చా పహారేణ తదప్యాశు వినాశయేత్, బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వైశ్యం శూద్రంహత్వాచ కిల్బిషమ్, సంచినోతి నరో మోహాద్యద్యత్తదపి నాశ యేత్, గత్వాపి మాతరం మోహాదగమ్యాశ్చైవ యోషితః ఉపా

1. తూలరాశి. 2. బ్రహ్మ.

స్యానేన మంత్రేణ రామ స్తదపి నాశయేత్, మహాపాతకపాపిష్ఠ సంగత్యా సంచితం చ యత్, నాశయే త్తత్కథాలాపశయనాసనభోజనైః, పితృమాతృవధోత్పన్నం బుద్ధిపూర్వ మఘం చ యత్, తదనుష్ఠాన మాత్రేణ సర్వమేతద్విలీయతే, యత్ప్రియాగాదితీర్థోక్తప్రాయశ్చిత్తశతై రపి, నైవాపనోద్యతే పాపం తదప్యాశు వినాశయేత్, పుణ్యక్షేత్రేషు సర్వేషు కురుక్షేత్రాదిషు స్వయమ్, బుద్ధిపూర్వ మఘం కృత్వా తదప్యాశు వినాశయేత్. కృచ్ఛ్రై స్తప్తపరాకాద్యై ర్నానాచాంద్రాయణై రపి, పాపం చనాపనోద్యం య త్తదప్యాశువినాశయేత్, ఆత్మతుల్యసువర్ణాదిదానైర్బహు విధై రపి, కించిదప్యపరిక్షీణం తద ప్యాశు వినాశయేత్, అవస్థాత్రితయేష్వేవం బుద్ధిపూర్వ మఘంచ యత్, తన్మంత్రస్మరణేనైవనిశ్శేషం ప్రవిలీయతే, అవస్థాత్రితయేష్వేవం మూలబంధమఘం చ యత్, త త్తన్మంత్రోపదేశేన సర్వమేత త్ప్రణశ్యతి, ఆబ్రహ్మబీజదోషాశ్చ నియమాతిక్రమోద్భవాః, స్త్రీణాంచ పురుషాణాంచ మంత్రేణానేననాశితాః, యేషుయేష్వపి దేశేషు రామభద్ర ఉపాస్యతే, దుర్భిక్షాదే ర్భయం తేషు నభవేత్తు కదాచ న, శాంతః ప్రసన్నవదనో నక్రోధో భక్తవత్సలః, అనేన సదృశో మంత్రో జగత్స్వపి న విద్యతే, సమ్యగారాధితో రామః ప్రసీదత్యేవ సత్వరమ్, దదాత్యాయుష్యమైశ్వర్యమంతే విష్ణుపదం చయత్, త దేత దృచా భ్యుక్తమ్, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్, యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, య స్తన్న వేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇ త్తద్విదు స్తమే సమాసతే, త ద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణోర్య త్పరమం పదం, ఓం సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఇతి రామోత్తరతాపనీయోపనిషత్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్

౯౬. సామవేదీయ వాసుదేవోపనిషత్

శ్లో. యత్సర్వహృదయాగారం యత్రసర్వం ప్రతిష్ఠితమ్,
వస్తుతోయన్నిరాధారం వాసుదేవపదం భజే.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః

ఓన్నమస్కృత్య భగవా న్నారద స్సర్వేశ్వరం వాసుదేవం పప్రచ్ఛ, అధీహి భగవ న్నూర్ధ్వపుండ్రవిధిమ్, ద్రవ్యమంత్రస్థానాదిసహితం మే బ్రూహీతి, తంహోవాచ భగవా న్వాసుదేవః, వైకుంఠస్థానాదుత్పన్నం మమప్రీతికరం మద్భక్తైర్బ్రహ్మాదిభి ర్ధారితం విష్ణుచందనం మమాంగే ప్రతిదిన మాలిప్తం గోపీభిః ప్రక్షాళనా ద్గోపీచందన మాఖ్యాతమ్, మదంగలేపనం పుణ్యం చక్రతీర్థాంతస్స్థితం చక్రసమాయుక్తం పీతవర్ణం ముక్తిసాధనం భవతి, అథ గోపీచందనం నమస్కృత్వోద్ధృత్య, గోపీచందనపాపఘ్న విష్ణుదేహ సముద్భవ, చక్రాంకిత నమస్తుభ్యం ధారణా న్ముక్తిదోభవ, ఇమం మే గంగేతి జలమాదాయవిష్ణోర్నుకమితిమర్దయేత్, అతో దేవా అవంతు న ఇత్యేతైర్మంత్రైర్విష్ణుగాయత్ర్యా కేశవాదినామభిర్వాధారయేత్, బ్రహ్మచారీ వాన ప్రస్థో వా లలాటహృదయ కంఠబాహుమూలేషు వైష్ణవగాయత్ర్యా కృష్ణాదినామభిర్వా ధారయేత్, ఇతి త్రివార మభిమంత్ర్య, శంఖచక్రగదాపాణే ద్వారకానిలయాచ్యుత, గోవింద పుండరీకాక్ష రక్ష మాం శరణాగత మితి ధ్యాత్వా గృహస్థో లలాటాది ద్వాదశస్థలేషు అనామికాంగుల్యా వైష్ణవగాయత్ర్యా కేశవాదినామభిర్వా ధారయేత్, బ్రహ్మచారి గృహస్థోవా లలాట హృదయ కంఠ బాహుమూలేషు వైష్ణవగాయత్ర్యా కృష్ణాదినామభిర్వా ధారయేత్, యతి స్తర్జన్యా శిరోలలాటహృదయేషు ప్రణవేనైవ ధారయేత్, బ్రహ్మాదయ స్త్రయోమూర్తయ స్తిస్రో వ్యాహృతయ స్త్రీణి ఛందాంసి త్రయోఽగ్నయ ఇతి జ్యోతిష్మంత స్త్రయః కాలా స్తిస్రోఽవస్థాస్త్రయ ఆత్మానః పుండ్రా స్త్రయఊర్ధ్వా అకార ఉకార మకార ఏతే ప్రణవమయోర్ధ్వపుండ్రా స్తదాత్మా స దేత దోమితి, తా నేకధా సమభవత్, ఊ

ర్ధ్వమున్నమయత ఇతో(ఽ)న్యోంకారాధికారీతస్మాదూర్ధ్వపుండ్రంధారయేత్, పరమహంసో లలాటే ప్రణవే నైకమూర్ధ్వపుండ్రం వా ధారయేత్, తత్త్వప్రదీపప్రకాశం స్వాత్మానం పశ్య న్యోగీ మత్సాయుజ్య మవాప్నోతి, అథవా న్యస్తహృదయ పుండ్రమధ్యే వా హృదయ కమలమధ్యే వా తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితా, నీలతోయద మధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా, నీవార సూకవత్తన్వీ పరమాత్మా వ్యవస్థిత ఇతి' అతః పుండ్రస్థం హృదయపుండరీకేషు త మభ్యసేత్, క్రమా దేవం స్వ మాత్మానం భావయే న్మాం పరం హరిమ్, ఏకాగ్రమనసా యో మాం ధ్యాయతే హరి మవ్యయమ్, హృత్పంకజే చ స్వాత్మానం సముక్తో నాత్ర సంశయః, మద్రూపి మద్వయం బ్రహ్మ ఆదిమధ్యాంతవర్జితం, స్వప్రభం సచ్చిదానందం భక్త్యా జానాతి చావ్యయమ్, ఏకో విష్ణు రనేకేషు జంగమస్థావరేషు చ, అనుస్యూతో వసత్యాత్మా భూతేష్వహమవస్థితః, తైలం తిలేషు కాష్ఠే వహ్నిః క్షీరే ఘృతం యథా, గంధః పుష్పేషు భూతేషు తథాఽఽత్మాఽవస్థితో హ్యహమ్, బ్రహ్మరంధ్రే భ్రువో ర్మధ్యే హృదయే చిద్రవిం హరిమ్, గోపీచందన మాలిప్య తత్ర ధ్యాత్వాప్నుయాత్పరమ్, ఊర్ధ్వదండోర్ధ్వరేతాశ్చ ఊర్ధ్వపుండ్రోర్ధ్వయోగవాన్, ఊర్ధ్వం పద మవాప్నోతి యతిరూర్ధ్వచతుష్కవాన్, ఇత్యేత న్నిశ్చితం జ్ఞానం మద్భక్త్యా సిధ్యతి స్వయమ్, నిత్య మేకాగ్రభక్తి స్స్యాద్గోపీచందనధారణాత్, బ్రాహ్మణానాం తు సర్వేషాం వైదికానా మనుత్తమమ్, గోపీచందనవారిభ్యా మూర్ధ్వపుండ్రం విధీయతే, యో గోపీచందనాభావే తులసీ మూలమృత్తికామ్, ముముక్షు ర్ధారయే న్నిత్య మపరోక్షాత్మసిద్ధయే, అతిరాత్రాగ్ని హోత్రభస్మనాగ్నే ర్భసిత మిదం విష్ణు స్త్రీణి పదేతి మంత్రై ర్వైష్ణవగాయత్ర్యా ప్రణవే నోద్ధూళనం కుర్యాత్, ఏవం విధినా గోపీచందనం చ ధారయేత్, య స్త్వధీతేవా సర్వపాతకేభ్యః పూతో భవతి, పాపబుద్ధి స్తస్య నజాయతే, ససర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, స సర్వై ర్యజ్ఞై ర్యాజితో భవతి, స సర్వై ర్దేవై పూజ్యో భవతి, శ్రీమన్నారాయణే మయ్యచంచలా భక్తిశ్చ భవతి, స సమ్యజ్ఞ్జానం చ లబ్ధ్వా విష్ణుసాయుజ్యమవాప్నోతి నచ పునరా

వర్తతే, నచ పునరావర్తతే, ఇత్యాహ భగవాన్వాసుదేవః, యస్త్వే తద్వాధీతే సోఽప్యేవమేవ భవతీ త్యోగ్ సత్య మి త్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఇతి వాసుదేవోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౫౭. ఋగ్వేదీయ ముద్గలోపనిషత్

శ్లో. శ్రీమత్పురుషసూక్తార్థం పూర్ణానందకళేబరమ్,
పురుషోత్తమవిఖ్యాతం పూర్ణం బ్రహ్మభవామ్యహమ్,

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓం పురుషసూక్తార్థనిర్ణయం వ్యాఖ్యాస్యామః పురుషసంహితాయాం పురుషసూక్తార్థస్సంగ్రహేణ ప్రోచ్యతే, సహస్రశీర్షేత్యత్రసశబ్దోఽనంతవాచకః, అనంతయోజనం ప్రాహ దశాంగులవచస్తథా, తస్య ప్రథమయా విష్ణోర్దేశతో వ్యాప్తి రీరితా, ద్వితీయయా చాస్య విష్ణోః కాలతో వ్యాప్తి రుచ్యతే, విష్ణోర్మోక్ష ప్రదత్వంచ కథితంతు తృతీయయా, ఏతావా నితి మంత్రేణ వైభవం కథితం హరేః, ఏతేనైవచ మంత్రేణ చతుర్వ్యూహో విభాషితః, త్రిపాదిత్యనయాప్రోక్త మనిరుద్ధస్య వైభవమ్, తస్మాద్విరాడిత్యనయా పాదనారాయణాద్ధరేః, ప్రకృతేః పురుషస్యాపి సముత్పత్తిః ప్రదర్శితా, యత్పురుషేణేత్యనయా సృష్టియజ్ఞ స్సమీరితః, సప్తాస్యాసన్ పరిధయ స్సమిధశ్చ సమీరితాః, తం యజ్ఞ మితి మంత్రేణ సృష్టియజ్ఞ స్సమీరితః, అనేనచైవ మంత్రేణ మోక్షశ్చ సముదీరితః, తస్మా దితిచ మంత్రేణ జగత్సృష్టి స్సమీరితా, వేదాహమితి మంత్రాభ్యాం వైభవం కథితం హరేః, యజ్ఞేనేత్యుపసంహారస్సృష్టేర్మోక్షస్య చేరితః, య ఏవ మేత జ్జానాతి సహి ముక్తో భవే దితి.

అథ తదా ముద్గలోపనిషది పురుషసూక్తస్య వైభవం విస్తరేణ ప్రతిపాదితం వాసుదేవ ఇంద్రాయ భగవద్ జ్ఞాన ముపదిశ్య పున

రపి సూక్ష్మశ్రవణాయ ప్రణతాయేంద్రాయ పరమరహస్యభూతం పురుషసూక్తాభ్యాం ఖండద్వయాభ్యా ముపాదిశత్, ద్వౌ ఖండావుచ్యేతే, యోఽయముక్త స్సపురుషో నామరూపజ్ఞానాగోచరం సంసారిణా మతిదుర్జ్ఞేయం విషయం విహాయ క్లేశాదిభి స్సంక్లిష్టదేవాదిజిహీర్షయా సహస్రకలావయవకల్యాణం దృష్టమాత్రేణ మోక్షదం వేష మాదదే, తేన వేషేణ భూమ్యాదిలోకం వ్యాప్యానంతయోజనమత్యతిష్ఠత్, పురుషో నారాయణో భూతం భవ్యం భవిష్యచ్చాసీత్, స ఏష సర్వేషాం మోక్షద శ్చాసీత్, సచ సర్వస్మా న్మహిమ్నో జ్యాయాన్, తస్మా న్నకోఽపి జ్యాయాన్, మహాపురుష ఆత్మానం చతుర్ధా కృత్వా త్రిపాదేన పరమే వ్యోమ్ని చాసీత్, ఇతరేణ చతుర్థేనానిరుద్ధనారాయణేన విశ్వాన్యాసన్, సచ పాదనారాయణో జగత్స్రష్టుం ప్రకృతిమజనయత్, ససమృద్ధకామ స్సన్ సృష్టికర్మ న జజ్ఞివాన్, సోఽనిరుద్ధనారాయణ స్తస్మై సృష్టి ముపాదిశత్, బ్రహ్మన్ త్వేంద్రియాణి యాజకాని ధ్యాత్వా కోశభూతం దృఢగ్రంథిం కళేబరం హవిర్ధ్యాత్వా మాం హవిర్భుజం ధ్యాత్వా వసంతకాల మాజ్యం ధ్యాత్వా గ్రీష్మమిధ్మం ధ్యాత్వా శరదృతుం రసం ధ్యాత్వా ఏవ మగ్నౌ హుత్వా అంగస్పర్శాత్కళేబరం వజ్రం హీష్యతే తత స్స్వకార్యాన్ సర్వప్రాణిజీవాన్ సృష్ట్వా పశ్చా ద్వ్యాః ప్రాదుర్భవిష్యంతి తత స్థావరజంగమాత్మకం జగ ద్భవిష్యతి, ఏతేన జీవాత్మనో ర్యోగేన మోక్షప్రకారశ్చ కథితఇత్యనుసంధేయమ్, య ఇమం సృష్టియజ్ఞమ్, జానాతి మోక్షప్రకారంచ సర్వ మాయు రేతి.

ఏకో దేవో బహుధా నివిష్టః, అజాయమానో బహుధా విజాయతే, త మేత మగ్ని రిత్యధ్వర్యవ ఉపాసతే, యజురిత్యేష హీదం సర్వం యునక్తి సామేతి ఛందోగాః, ఏతస్మిన్ హీదం సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, విషమితి సర్పాః, సర్ప ఇతి సర్పవిదః, ఊర్గితి దేవాః, రయిరితి మనుష్యాః, మాయే త్యసురాః, స్వధేతి పితరః, దేవజన ఇతి దేవజనవిదః, రూప మితి గంధర్వాః, గంధ ఇత్యప్సరసః, తం యథాయథోపాసతే తథైవ భవతి, తస్మా ద్బ్రాహ్మణః పురుషరూపం పరం బ్రహ్మైవాహ మితి భావయే త్తద్రూపో భవతి య ఏవం వేద.

తద్భ్రిష్మాతాపత్రయాతీతం షట్కోశ వినిర్ముక్తంషడూర్మివర్జితం పంచకోశాతీతం షడ్భావవికారశూన్యమేవమాది సర్వవిలక్షణం భవతి, తాపత్రయంతు ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికమ్, కర్తృకర్మ కార్య జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయభోక్తృభోగభోగ్య మితి త్రివిధమ్, త్వఙ్మాంసశోణితాస్థి స్నాయుమజ్జా షట్కోశాః, కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్య మితి అరిషడ్వర్గః, అన్నమయప్రాణమయ మనోమయవిజ్ఞానమయానం దమయా ఇతి పంచకోశాః, ప్రియత్వ జననవర్ధన పరిణామక్షయనాశాః షడ్భావాః, అశనాయా పిపాసాశోక మోహజరామరణానీతి షడూర్మయః, కులగోత్రజాతివర్ణాశ్రమరూపాణి షడ్భ్రిమాః, ఏతద్యోగేన పరమపురుషో జీవో భవతి, నాన్యః, య ఏతదుపనిషదం నిత్యమధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి సవాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో భవత్యరోగో భవతి, మహాపాతకా త్పూతో భవతి, సురాపానా త్పూతో భవతి, అగమ్యాగమనా త్పూతో భవతి, మాతృగమనా త్పూతో భవతి, దుహితృస్నుషాభిగమనాత్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయా త్పూతో భవతి, వేదోజన్మహానా త్పూతో భవతి, గురోరశుశ్రూషణా త్పూతో భవతి, అయాజ్యయాజనా త్పూతో భవతి, అభక్ష్య భక్షణా త్పూతో భవతి, ఉగ్రప్రతిగ్రహాత్పూతో భవతి, పరదారగమనా త్పూతో భవతి, కామక్రోధలోభమోహేర్ష్యాదిభిరబాధితోభవతి సర్వేభ్యః పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, ఇహజన్మని పురుషో భవతి, తస్మాదేతత్పురుషసూక్తార్థ మతిరహస్యం రాజగుహ్యం దేవగుహ్యం గుహ్యదపి గుహ్యతరం నాదీక్షితాయోపదిశేత్, నానూచానాయ నాయజ్ఞశీలాయ నావైష్ణవాయ నాయోగినే నాబహుభాషిణే నాప్రియవాదినే నాసంవత్సరవేదినే నాతుష్టాయ నాధీతవేదాయోపదిశేత్, గురురప్యేవంవిచ్ఛుచౌ దేశే పుణ్యనక్షత్రే ప్రాణానాయమ్య పురుషం ధ్యాయన్నుపసన్నాయ శిష్యాయ దక్షిణే కర్ణే పురుషసూక్తార్థ ముపదిశేద్విద్వాన్నబహుశో వదే ద్యాతయామో భవతి, అసకృత్కర్ణము

పదిశే దేతత్కుర్వాణోఽధ్యేతాఽధ్యాపకశ్చ ఇహ జన్మని పురుషో భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః
ఇతి ముద్గలోపనిషత్సమాప్తా
ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౫౮. అథర్వవేదీయ శాండిల్యోపనిషత్.

శ్లో. శాండిల్యోపనిషత్ప్రోక్త యమాద్యష్టాంగయోగినః,
యదబోధా ద్యాన్తికైవల్యం స రామో మే పరాగతిః.
ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

శాండిల్యోహవా అథర్వాణం పప్రచ్ఛ, ఆత్మలాభోపాయ భూత మష్టాంగయోగ మనుబ్రూహీతి, సహోవాచాథర్వా యమనియ మాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధారణాధ్యానసమాధయోఽష్టాంగాని, తత్ర దశయమాః, తథానియమాః, ఆసనాన్యష్టౌ, త్రయఃప్రాణాయామాః పంచప్రత్యాహారాః, తథా ధారణాః, ద్విప్రకారంధ్యానమ్,సమాధిస్త్వేకరూపః, తత్రాహింసాసత్యాస్తేయ బ్రహ్మచర్యాదయార్జవక్షమా ధృతిమితాహారశౌచాని చేతి యమాదశ, తత్రాహింసా నామ మనోవాక్కాయ కర్మభి స్సర్వభూతేషు సర్వదా క్లేశాజననం, సత్యం నామ, మనోవాక్కాయకర్మభి ర్భూతహితయదార్థాభిభాషణమ్, అస్తేయం నామ, మనోవాక్కాయకర్మభిః పరద్రవ్యేషు - నిస్పృహా, బ్రహ్మచర్యం నామ, సర్వావస్థాను మనోవాక్కాయకర్మభి స్సర్వత్ర మైథునత్యాగః, దయా నామ, సర్వభూతేషు సర్వత్రానుగ్రహః, ఆర్జవం నామ; మనోవాక్కాయకర్మణాం విహితావిహితేషు జనేషు ప్రవృత్తౌ నివృత్తౌ వా ఏకరూపత్వమ్, క్షమానామ, ప్రియాప్రియేషు సర్వేషు తాడనపూజనేషు సహనమ్, ధృతిర్నామ, అర్థహానౌ స్వేష్టబంధు వియోగే తత్ప్రాప్తౌ సర్వత్ర చేతస స్థాపనమ్, మితాహారం నామ, చతుర్థాంశా వశేషక సుస్నిగ్ధమధురాహారః, శౌచం నామ,

తద్ద్వివిధమ్, బాహ్య మాంతరం చేతి, తత్ర మృజ్జలాభ్యాం బాహ్యం' మనశ్శుద్ధి రాంతరమ్, తదధ్యాత్మ విద్యయా లభ్యమ్.

తప స్సంతోషాస్తిక్యదానేశ్వర పూజన సిద్ధాంతశ్రవణ హ్రీమతి జపవ్రతాని దశనియమాః. తత్ర తపో నామ, విధ్యుక్తకృచ్ఛ్ర చాంద్రాయణాదిభి శ్శరీరశోషణమ్, సంతోషోనామ, యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టిః, ఆస్తిక్యం నామ, వేదోక్తధర్మాధర్మేషు విశ్వాసః, దానంనామ,న్యాయార్జితధనధాన్యాదేః శ్రద్ధయార్థిభ్యః ప్రదానమ్, ఈశ్వరపూజనం నామ ప్రసన్నస్వభావేన యథాశక్తివిష్ణురుద్రాదిపూజనమ్, సిద్ధాంతశ్రవణం నామ, వేదాంతార్థ విచారః, హ్రీర్నామ, వేదలౌకికమార్గ కుత్సితకర్మణి లజ్జా, మతి ర్నామ, వేదవిహితమార్గేషు శ్రద్ధా, జపో నామ, విధివద్గురూపదిష్టవేదావిరుద్ధ మంత్రాభ్యాసః, సద్వివిధః వాచికో మానసశ్చేతి, మానసస్తు మనసా ధ్యానయుక్తః, వాచికో ద్వివిధః, ఉచ్చైరుపాంశుభేదేన, ఉచ్చైరుచ్చారణం యథోక్తఫలమ్, ఉపాంశు సహస్రగుణమ్, మానసం కోటిగుణమ్, వ్రతం నామ వేదోక్తవిధినిషేధానుష్ఠాననైయత్య మితి.

స్వస్తికగోముఖపద్మవీరసింహ భద్రముక్త మయూరాఖ్యాన్యాసనాన్యష్టౌ, స్వస్తికం నామ, జానూర్వో రంతరే సమ్యక్కృత్వా పాదతలే ఉభే ఋజుకాయ స్సమాసీన స్స్వస్తికం తత్ప్రచక్షతే, సవ్యే దక్షిణగుల్ఫంతుపృష్ఠపార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథా సవ్యం గోముఖం గోముఖం యథా, అంగుష్ఠేన నిబధ్నీయా ద్ధస్తాభ్యాం వ్యుత్క్రమేణ చ, ఊర్వోరుపరి శాండిల్య కృత్వా పాదతలే ఉభే, పద్మాసనం భవేదేత త్సర్వేషా మపి పూజితమ్, ఏకం పాద మథైకస్మి న్విన్యస్యోరుణి సంస్థితః. ఇతరస్మిం స్తథా చోరుం వీరాసన ముదీరితమ్, దక్షిణం సవ్యగుల్ఫేన దక్షిణేన తథేతరమ్, హస్తౌచ జాన్వో స్సంస్థాప్య స్వాంగులీశ్చ ప్రసార్య చ, వ్యాత్తవక్త్రో నిరీక్షేత నాసాగ్రం సుసమాహితః, సింహాసనం భవేదేత త్పూజితంయోగిభి స్సదా, యోనిం వామేన సంపీడ్య మేఢ్రాదుపరి దక్షిణమ్, భ్రూమధ్యేచ మనోలక్ష్యం సిద్ధాసన మిదం భవేత్, గుల్ఫౌతు వృషణ స్యాధ స్సీవన్యాపార్శ్వయోః క్షిపేత్, పాదపార్శ్వేతు పాణిభ్యాం దృఢం బధ్వా సునిశ్చలమ్, భద్రాసనం భవే దేత త్సర్వవ్యాధి

విషాపహమ్, సంపీడ్య సీవినీం సూక్ష్మాం గుల్ఫేనైవతు సవ్యతః, సవ్యం దక్షిణగుల్ఫేన ముక్తాసనముదీరితమ్, అవష్టభ్య ధరాం సమ్యక్ తలాభ్యాం తు కరద్వయోః, హ స్తయోః కూర్పరౌ చాపి స్థాపయేన్నాభి పార్శ్వయోః, సమున్నతశిరః పాదో దండవద్వ్యోమ్ని సంస్థితః, మయూరాసనమేతత్తు సర్వపాపప్రణాశనమ్, శరీరాంతర్గతాస్సర్వే రోగా వినశ్యంతి, విషాణి జీర్యంతే, యేన కేనాసనేన సుఖధారణం భవతి అశ క్త స్తత్సమాచరేత్, యేనాసనం విజితం జగత్త్రయం తేన జితం భవతి, యమనియమాభ్యాసయు క్తః పురుషః ప్రాణాయామం చరేత్, తేన నాడయశ్శుద్ధా భవంతి. 3.

అథహైనమథర్వాణం శాండిల్యః పప్రచ్ఛః కేనోపాయేన నాడయశ్శుద్ధాస్స్యుః, నాడయః కతి సంఖ్యాకాః, తాసాముత్పత్తిః కీదృశీ, తాసు కతి వాయవస్తిష్ఠంతి, తేషాం కాని స్థానాని, తత్కర్మాణి కాని, దేహే యాని యాని విజ్ఞాతవ్యాని, తత్సర్వం మే బ్రూహీతి, సహోవా చాథర్వా, అథేదం శరీరం షణ్ణవత్యంగులాత్మకం భవతి, శరీరాత్ప్రాణో ద్వాదశాంగులాధికో భవతి, శరీరస్థం ప్రాణమగ్నినాసహ యోగాభ్యాసేన సమమన్యూనం వాయుః కరోతిస యోగిపుంగవో భవతి, దేహమధ్యే శిఖిస్థానం త్రికోణం త ప్తజాంబూనదప్రభం మనుష్యాణామ్, చతుష్పదాం చతురశ్రమ్, విహంగా వాం వృత్తాకారం, తన్మధ్యే శుభా తన్వీ పావకీ శిఖా తిష్ఠతి, గుదాద్ద్వ్యంగులా దూర్ధ్వం మేఢ్రాద్ద్వ్యంగులాదధో దేహమధ్యం మనుష్యాణాం భవతి, చతుష్పదాం హృన్మధ్యం భవతి, విహగానాం తుంద మధ్యమ్, దేహమధ్యం నవాంగులమ్, చతురంగులముత్సేధాయచ తం మండాకృతి, తన్మధ్యే నాభిః, తత్ర ద్వాదశారయుతం చక్రమ్, తచ్చక్రమధ్యే పుణ్యపాపప్రచోదితో జీవో భ్రమతి, తంతు పంజరమధ్యస్థలూతికా యథా భ్రమతి తథాసౌ తత్ర ప్రాణశ్చరతి, దేహేఽస్మిన్ జీవః ప్రాణారూఢో భవేత్, నాభే స్తిర్యగదోర్ధ్వం కుండలినీ స్థానమ్, అష్టప్రకృతిరూపాష్టధా కుండలీకృతా కుండలినీ శ క్తిర్భవతి, యథావద్వాయుసంచారం జలాన్నాదీని పరితస్కంధపార్శ్వేషు నిరుధ్యైనం ముఖేనైవ సమావేశ్య బ్రహ్మరంధ్రం యోగకాలే చానేనాగ్నినాచ స్ఫురతి హృదయాకాశే మహోజ్వలా

జ్ఞానరూపా భవతి, మధ్యస్థకుండలినీమాశ్రిత్య ముఖ్యానాడ్య
శ్చతుర్దశ భవతి, ఇడా పింగళా సుషుమ్నా సరస్వతీ వారుణీ పూ
షా హస్తిజిహ్వా యశస్వినీ విశ్వోదరీ కుహూశ్శంఖినీ, పయస్వినీ అలం
బుసా గాంధారీతి నాడ్యశ్చతుర్దశ భవంతి. తత్ర సుషుమ్నా విశ్వధా
రిణీ మోక్షమార్గేతి చాచక్షతే, గుదస్య పృష్ఠభాగే వీణాదండాశ్రితా
మూర్ధపర్యంతం బ్రహ్మరంధ్రేచ విజ్ఞేయా వ్యక్తా సూక్ష్మా వైష్ణవీ భవతి,
సుషుమ్నాయాస్సవ్యభాగే ఇడా తిష్ఠతి, దక్షిణభాగే పింగళా, ఇడా
యాం చంద్రశ్చరతి, పింగళాయాం రవిః, తమోరూపశ్చంద్రః, రజో
రూపో రవిః, విషభాగో రవిః, అమృతభాగశ్చంద్రమాః, తావేవ సర్వ
కాలం ధత్తే, సుషుమ్నా కాలభోక్త్రీ భవతి, సుషుమ్నా పృష్ఠపార్శ్వ
యోస్సరస్వతీకుహూ భవతః, యశస్వినీకుహ్వోర్మధ్యే వారుణీ ప్రతి
ష్ఠితా భవతి, పూషా సరస్వతీ మధ్యే పయస్వినీ భవతి, గాంధారీసర
స్వతీమధ్యే యశస్వినీ భవతి, కందమధ్యే అలంబుసా భవతి, సుషు
మ్నాపూర్వభాగే మేఢ్రాంతం కుహూర్భవతి, కుండలిన్యా అధశ్చోర్ధ్వం
వారుణీ సర్వగామినీ భవతి, యశస్వినీ సౌమ్యాచ పాదాంగుష్ఠాంత
మిష్యతే, పింగళా చోర్ధ్వగా యామ్యనాసాంతం భవతి, పింగళాయాః
పృష్ఠతో యామ్యనేత్రాంతం పూషా భవతి, యామ్యకర్ణాంతం యశ
స్వినీ భవతి, జిహ్వాయా ఊర్ధ్వాంతం సరస్వతీ భవతి, ఆసవ్య కర్ణాంత
మూర్ధ్వగా శంఖినీ భవతి, ఇడా పృష్ఠభాగాత్సవ్యనేత్రాంతం గాంధా
రీచ భవతి, పాయుమూలాదధోర్ధ్వగా అలంబుసా భవతి, ఏతాసు
చతుర్దశ నాడీష్వన్యా నాడ్యస్సంభవతి, తాస్వన్యాస్తాస్వన్యా
భవంతీతి విజ్ఞేయాః, యథాశ్వత్థాదిపత్రం సిరాభిర్వ్యాప్తమేవం శరీ
రం నాడీభిర్వ్యాప్తమ్, ప్రాణాపానసమానోదానవ్యానాః, నాగకూ
ర్మ కృకర దేవదత్త ధనంజయాః, ఏతే దశవాయవస్సర్వాసు నాడీషు
చరంతి, ఆస్య నాసికాకంఠనాభిపాదాంగుష్ఠద్వయకుండల్యధశ్చోర్ధ్వభా
గేషు ప్రాణస్సంచరతి, శ్రోత్రాక్షికటిగుల్ఫఘ్రాణగళస్ఫిగ్దేశేషు వ్యాన
స్సంచరతి, గుదమేఢ్రోరుజానూదర వృషణకటిజంఘానాభి గుదాగ్న్య
గారేష్వపానస్సంచరతి, సర్వసంధిస్థ ఉదానః, పాదహస్తయోరపి,
సర్వగాత్రేషు సర్వవ్యాపీ సమానః భుక్తాన్నరసాదికం గాత్రేఽగ్నినా

సహ వ్యాప్య ద్విసప్తతిసహస్రేషు నాడీమార్గేషు చరన్ సమాన
వాయురగ్నినా సహ సాంగోపాంగ కళేబరం వ్యాప్నోతి, నాగాదివా
యవః పంచత్వగస్థ్యాది సంభవాః, తుందస్థం జలమన్నంచ రసాదిషు
సమీరితమ్, తుందమధ్యగతః ప్రాణ స్తాని పృథక్కుర్యాత్, అగ్నే
రుపరి జలం స్థాప్య జలోపర్యన్నాదీని సంస్థాప్య స్వయమపానం
సంప్రాప్య తేనైవ సహ మారుతః ప్రయాతి, దేహమధ్యగతం జ్వలనం
వాయునా పాలితో వహ్ని రపానేన శనై ర్దేహమధ్యే జ్వలతి, జ్వలనో
జ్వాలాభిః ప్రాణేన కోష్ఠమధ్యగతం జలమత్యుష్ణమకరోత్, జలోపరి
సమర్పితవ్యం జనసంయుక్తమన్నం వహ్నిసంయుక్తవారిణా పక్వ మక
రోత్, తేన స్వేదమూత్ర జల రక్తవీర్యరూపరసపురీషాదికమ్ ప్రాణః
పృథక్కుర్యాత్, సమానవాయునా సహ సర్వాసు నాడిషు రసం వ్యా
ప్య శ్వాసరూపేణ దేహే వాయుశ్చరతి, నవభిర్వ్యోమరంధ్రై
శ్శరీరస్య వాయవః కుర్వంతి విణ్మూత్రాదివిసర్జనమ్, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసకాస
శ్చ ప్రాణకర్మోచ్యతే, విణ్మూత్రాదివిసర్జన మపానవాయుకర్మ, హానోపా
దాన చేష్టాదివ్యానకర్మ, దేహస్యోన్నయనాదికముదానకర్మ, శరీర పోష
ణాదికం సమానకర్మ, ఉద్గారాది నాగకర్మ, నిమీలనాదికూర్మకర్మ, క్షు
త్కరణం కృకరకర్మ, తంద్రీ దేవదత్తకర్మ, శ్లేష్మాదిధనంజయ కర్మ, ఏవం
నాడీస్థానం వాయుస్థానం తత్కర్మచ సమ్యగ్ జ్ఞాత్వా నాడీసంశోధనం
కుర్యాత్. ౮.

యమనియమయుతః పురుష స్సర్వసంగ వివర్జితః కృతవిద్యస్సత్య
ధర్మరతో జిత క్రోధో గురుశుశ్రూషా నిరతః పితృమాతృ విధేయః,
స్వాశ్రమోక్తసదాచార విద్వచ్ఛిక్షితః ఫలమూలోదకాన్వితం తపోవనం
ప్రాప్య రమ్యదేశే బ్రహ్మఘోషసమన్వితే స్వధర్మనిరతబ్రహ్మ విత్సమా
వృతే ఫలమూలపుష్పవారిభిస్సుసంపూర్ణే దేవాయతనే నదీతీరే గ్రా
మే నగరేవాఽపి సుశోభనమఠం నాత్యుచ్చనీచాయతమల్పద్వారం
గోమయాది లిప్తం సర్వరక్షాసమన్వితం కృత్వా తత్ర వేదాన్త శ్రవ
ణం కుర్వ న్యోగం సమారభేత్, ఆదౌ వినాయకం సంపూజ్య స్వేష్ట
దేవతాం నత్వా పూర్వోక్తాసనేస్థిత్వా ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వాపి మృద్వా
సనేషు జితాసనగతో విద్వా న్సమగ్రీవశిరో నాసాగ్రదృగ్భ్రూమధ్యే

శశభృద్బింబం పశ్యన్ నేత్రాభ్యామమృతం పిబేత్, ద్వాదశమాత్రయా ఇడయా వాయుమాపూర్య ఉదరే స్థితం జ్వాలావలీయుతం రేఫబిందుయుక్తమగ్నిమండలయుతం ధ్యాయేద్రేచయే త్పింగళయా, పునః పింగళయా పూర్య కుంభిత్వా రేచయేదిడయా, త్రిచతుస్త్రిచతుస్సప్తత్రి చతుర్మాసపర్యంతం త్రిసంధిషు తదంతరాళేషు చ షట్కృత్వ ఏవమాచరేన్నాడీశుద్ధిర్భవతి, తతశ్శరీరలఘుత్వదీప్తివహ్నివృద్ధినాదాభివ్యక్తిర్భవతి. ౫.

ప్రాణాపానసమానయోగః ప్రాణాయామో భవతి, రేచక పూరక కుంభక భేదేన స త్రివిధః, తే వర్ణాత్మకాః, తస్మాత్ప్రణవ ఏవ ప్రాణాయామః, పద్మాద్యాసనస్థః పుమాన్నాగ్రే శశభృద్బింబ జ్యోత్స్నాజాలవితానితా అకారమూర్తిరక్తాంగీహంసవాహినీ దండహస్తా బాలా గాయత్రీ భవతి, ఉకారమూర్తిశ్శ్వేతాంగీ తార్క్ష్యవాహినీ యువతీ చక్రహస్తా సావిత్రీ భవతి, మకారమూర్తిః కృష్ణాంగీ వృషభవాహినీ వృద్ధా త్రిశూలధారిణీ సరస్వతీ భవతి, అకారాదిత్రయాణాం కారణమేకాక్షరం పరంజ్యోతిః ప్రణవం భవతీతి ధ్యాయేత్. ఇడయా బాహ్యాద్వాయుమాపూర్య షోడశమాత్రాభి రకారం చింతయన్ పూరితవాయుం చతుష్షష్టిమాత్రాభిః కుంభయిత్వా ఉకారం ధ్యాయన్ పూరిత పింగళయా ద్వాత్రింశన్మాత్రయా మకార మూర్తిధ్యానేనైవం క్రమేణ పునః పునః కుర్యాత్. ౬.

అథాసనదృఢో యోగీ వశీ మితహితాశనస్సుషుమ్నా నాడీస్థమలశోషార్థం యోగీ బద్ధపద్మాసనో వాయుం చంద్రేణాపూర్య యథాశక్తి కుంభయిత్వా సూర్యేణ రేచయిత్వా పునస్సూర్యేణాపూర్య కుంభయిత్వా చంద్రేణ విరేచ్య యయా త్యజేత్తయా సంపూర్య ధారయేత్, తదేతే శ్లోకా భవంతి, ప్రాణం ప్రాగిడయా పిబేన్నియమితం భూయోన్యయా రేచయేత్ పీత్వా పింగళయా సమీరణమథో బద్ధ్వా త్యజేద్వామయా, సూర్యాచంద్రమసోరనేన విధినాభ్యాసం సదా తన్వతాం శుద్ధా నాడిగణా భవంతి యమినాం మాసత్రయాదూర్ధ్వతః, ప్రాతర్మాధ్యందినే సాయమర్ధరాత్రే తు కుంభకాన్, శనైరశీతి పర్యంతం చతుర్వారం సమభ్యసేత్, కనీయసి భవే

త్స్వేదః కంపో భవతి మధ్యమే, ఉత్తిష్ఠత్యుత్తమే ప్రాణరోధే పద్మాసనం భవేత్, జలేన శ్రమజాతేన గాత్రమర్దనమాచరేత్, దృఢతా లఘుతా చాపి తస్య గాత్రస్య జాయతే, అభ్యాసకాలే ప్రథమం శస్తం క్షీరాజ్య భోజనమ్, తతోఽభ్యాసే స్థిరీభూతే న తావన్నియమగ్రహః, యథా సింహో గజో వ్యాఘ్రో భవేద్వశ్యశ్శనైశ్శనైః, తథైవ సేవితో వాయు రన్యథా హంతి సాధకమ్, యుక్తం యుక్తం త్యజేద్వాయుం యుక్తం యుక్తంచ పూరయేత్, యుక్తం యుక్తేన బధ్నీయాదేవం సిద్ధిమవాప్నుయాత్, యథేష్టధారణాద్వాయో రనలస్య ప్రదీపనమ్, నాదాభివ్యక్తిరారోగ్యం జాయతే నాడిశోధనాత్, విధివత్ప్రాణసంయామైర్నాడీచక్రే విశోధితే, సుషుమ్నా వదనం భిత్వా సుఖాద్విశతి మారుతః, మారుతే మధ్యసంచారే మనస్స్థైర్యం ప్రజాయతే, యో మనస్సుస్థిరో భావః సైవావస్థామనోన్మనీ, పూరకాంతే తు కర్తవ్యో బంధో జాలంధరాభిధః, కుంభకాంతే రేచకాదౌ కర్తవ్యస్తూడ్యాణకః, అధస్తాత్కుంచనే నాశు కంఠసంకోచనే కృతే, మధ్యే పశ్చిమతానేన స్యాత్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, అపానమూర్ధ్వముత్థాప్య ప్రాణం కంఠా దధో నయన్, యోగీ జరావినిర్ముక్తః షోడశో వయసా భవేత్, సుఖాసనస్థో దక్షిణనాడ్యా బహిః స్థం పవనం సమాకృష్యాకేశమానఖాగ్రం కుంభయిత్వా సవ్యనాడ్యా రేచయేత్, తేన కపాలశోధనం వాతనాడీగత సర్వరోగవినాశనం భవతి, హృదయాది కంఠపర్యంతం సస్వనం నాసాభ్యాం శనైః పవనమాకృష్య యథాశక్తి కుంభయిత్వా ఇడయా విరేచ్య గచ్ఛన్ తిష్ఠన్కుర్యాత్తేన శ్లేష్మహరం జఠరాగ్ని వివర్ధనం భవతి, వక్త్రేణ సీత్కారపూర్వకమ్, వాయుం గృహీత్వా యథాశక్తి కుంభయిత్వా నాసాభ్యాం రేచయేత్తేన క్షుత్తృష్ణాలస్య నిద్రా నజాయంతే, జిహ్వయా వాయుం గృహీత్వా యథాశక్తి కుంభయిత్వా నాసాభ్యాం రేచయేత్తేన గుల్మప్లీహజ్వరపిత్తక్షుధాదీని నశ్యంతి. అథ కుంభకః, స ద్వివిధః, సహితః కేవలశ్చేతి, రేచకపూరకయుక్తస్స హితః, తద్వివర్జితః కేవలః, కేవలసిద్ధిపర్యంతం సహితమభ్యసేత్, కేవలకుంభకే సిద్ధే త్రిషు లోకేషు

న తస్య దుర్లభం భవతి, కేవలకుంభకాత్కుండలినీబోధో జాయతే, తతః కృశవపుః ప్రసన్నవదనో నిర్మలలోచనోఽభివ్యక్తనాదో నిర్ముక్త రోగజాలో జితబిందుః పట్వగ్నిర్భవతి, అంతర్లక్ష్యం బహిర్దృష్టి ర్నిమేషోన్మేషవర్జితా, ఏషా సా వైష్ణవీ ముద్రా సర్వతంత్రేషు గోపితా. అంతర్లక్ష్యవిలీనచిత్తపవనో యోగీ సదా వర్తతే దృష్ట్యానిశ్చలతారయా బహిరధః పశ్య న్నపశ్య న్నపి, ముద్రేయం ఖలు ఖేచరీ భవతి సాలక్ష్యైకతానా శివాశూన్యాశూన్య వివర్జితం స్ఫురతి సా తత్త్వం పదం వైష్ణవీ. అర్ధోన్మీలితలోచనం స్థిరమనా నాసాగ్రదత్తేక్షణశ్చంద్రార్కావపి లీనతా ముపనయన్నిష్పందభావోత్తరమ్, జ్యోతీరూప మశేషబాహ్య రహితం దేదీప్యమానం పరం తత్త్వం తత్పరమస్తి వస్తువిషయం శాండిల్య విద్ధీహ తత్. తారం జ్యోతిషి సంయోజ్యకించి దున్నమయన్ భ్రువౌ, పూర్వాభ్యాసస్య మార్గోఽయ మున్మనీకారకః క్షణాత్, తస్మాత్ఖేచరీముద్రా మభ్యసేత్తత ఉన్మనీ భవతి, తతో యోగనిద్రా భవతి, లబ్ధయోగ నిద్రస్య యోగినః కాలో నాస్తి, శక్తిమధ్యే మనః కృత్వా శక్తిం మానసమధ్యగామ్, మనసా మన ఆలోక్య శాండిల్య త్వం సుఖీ భవ, ఖ మధ్యే కురు చాత్మానమాత్మమధ్యేచ ఖం కురు, సర్వంచ ఖమయం కృత్వా నకించి దపిచింతయ, బాహ్యచిన్తా న కర్తవ్యా తథై వాంతర చింతికా, సర్వచింతాం పరిత్యజ్య చిన్మాత్రపరమో భవ, కర్పూర మనలే యద్వత్సైంధవం సలిలే యథా, తథాచలీయమానంచ మన స్తత్త్వే విలీయతే, జ్ఞేయం [1]సర్వం ప్రతీతంచ తద్ జ్ఞానం మన ఉచ్యతే, జ్ఞానం జ్ఞేయం సమం నష్టం నాన్యః పంథా ద్వితీయకమ్, జ్ఞేయవస్తుపరి[2]త్యాగా ద్విలయం యాతి మానసమ్, మానసే విలయం యాతే కైవల్యమవశిష్యతే, ద్వౌ క్రమౌ చిత్తనాశస్య యోగో జ్ఞానం మునీశ్వర, యోగ[3]స్తద్వృత్తిరోధో హి జ్ఞానం సమ్య గవేక్షణమ్, తస్మిన్నిరోధితే నూన ముపశాంతం మనో భవేత్, మనస్పందోపశాంత్యాయం సంసారః ప్రవిలీయతే, సూర్యాలోకే పరిస్పందశాంతౌ వ్యవహృతిర్యథా, శాస్త్రసజ్జనసంపర్క వైరాగ్యాభ్యాస యోగతః, అనాస్థాయాం కృతాస్థాయాం పూర్వం సంసారవృత్తిషు, యథాభి

1. సర్వప్రతీపంచ. 2. త్యాగే విలయం. 3. స్తూ.

వాంఛితధ్యానా చ్చిరమేకతమోదితాత్, ఏకతత్త్వదృఢాభ్యాసా త్ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, పూరకాద్యనిలాయామా ద్దృఢాభ్యాసా దఖేదజాత్, ఏకాంతధ్యానయోగాచ్చ మనస్పందో నిరుధ్యతే, ఓంకారోచ్చారణప్రాంతశబ్దతత్త్వానుభావనాత్, సుషుప్తే సంవిదా జ్ఞాతే ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే, తాలుమూలగతాం యత్నాజ్జిహ్వయాఽక్రమ్య ఘంటికామ్, ఊర్ధ్వరంధ్రం గతే ప్రాణే ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ప్రాణే గళితసంవిత్తౌ తాలూర్ధ్వ ద్వాదశాంతగే, అభ్యాసా దూర్ధ్వరంధ్రేణ ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ద్వాదశాంగులపర్యంతే నాసాగ్రే విమలాంబరే, సంవిద్దృశి ప్రశామ్యంత్యాం ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే, భ్రూమధ్యే తారకాలోకశాంతా వంతముపాగతే, సంకల్పే మానసేబద్ధే ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ఓ మిత్యేవ యదుద్భూతం జ్ఞానం జ్ఞేయాత్మకం శివమ్, అసంస్పృష్టవికల్పాంశం ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, చిరకాలం హృదైకాంత వ్యోమసంవేదనా న్మునే, అవాసనమనోధ్యానా త్ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే, ఏభిః క్రమై స్తథాన్యైశ్చ నానాసంకల్పకల్పితైః, నానాదేశికసూక్తైశ్చ ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ఆకుఞ్చనేన కుండలిన్యాః కవాటముద్ఘాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్, యేన మార్గేణ గంతవ్యం తద్ద్వారం ముఖేనాచ్ఛాద్య ప్రసుప్తా కుండలినీకుటిలాకారా సర్పవద్వేష్టితా భవతి, సా శక్తిర్యేన చలితా స్యా త్సతుముక్తో భవతి, సాకుండలినీ కంఠోర్ధ్వభాగే సుప్తాచేద్యోగినాం ముక్తయే భవతి, బంధనాయాధోమూఢానాం, ఇడాదిమార్గద్వయం విహాయ సుషుమ్నామార్గేణ గచ్ఛే త్తద్విష్ణోః పరమంపదమ్, మరుదభ్యసనం సర్వం మనోయుక్తం సమభ్యసేత్, ఇతరత్ర న కర్తవ్యా మనోవృత్తిర్మనీషిణా, దివా నపూజయేద్విష్ణుం రాత్రౌ నైవ ప్రపూజయేత్, సతతం పూజయే ద్విష్ణుం దివారాత్రం న పూజయేత్, సుషిరో జ్ఞానజనకః పంచస్రోతస్సమన్వితః, తిష్ఠతే ఖేచరీముద్రా త్వం హి శాండిల్యతాం భజ, సవ్యదక్షిణనాడిస్థో మధ్యే చరతి మారుతః, తిష్ఠతః ఖేచరీ ముద్రా తస్మిన్ స్థానేన సంశయః, ఇడా పింగళయో ర్మధ్యే శూన్యం చైవానిలం గ్రసేత్, తిష్ఠంతీ ఖేచరీ ముద్రా తత్ర సత్యం ప్రతిష్ఠితమ్, సోమసూర్యద్వయో ర్మధ్యే నిరాలంబతలే పునః, సంస్థితా వ్యోమచక్రే సా ము

ద్రా నామ చఖేచరీ, ఛేదన చాలనదోహైః కలాం పరాం జిహ్వాంకృత్వా దృష్టిం భ్రూమధ్యే స్థాప్య కపాలకుహరే జిహ్వా విపరీతగా యదా భవతి తదా ఖేచరీముద్రా జాయతే, జిహ్వా చిత్తంచ ఖేచరతి తేనోర్ధ్వ జిహ్వాః పుమానమృతో భవతి, వామపాదమూలేన యోనింసంపీడ్య దక్షిణపాదం ప్రసార్యతం కరాభ్యాం ధృత్వా నాసాభ్యాం వాయుమాపూర్య కంఠబన్ధం సమారోప్యోర్ధ్వతో వాయుం ధారయేత్, తేన సర్వక్లేశ హానిః, తతః పీయూష మివ విషం జీర్యతే, క్షయగుల్మగుదావర్తజీర్ణత్వగాదిదోషా నశ్యంతి, ఏవ ప్రాణజయోపాయస్సర్వమృత్యూపఘాతకః. వామపాదపార్ష్ణిం యోనిస్థానే నియోజ్య దక్షిణచరణంవామోరూపరిసంస్థాప్య వాయుమాపూర్య హృదయే చుబుకం నిధాయ యోనిమాకుంచ్య మనో మధ్యే యథాశక్తిధారయిత్వా స్వాత్మానం భావయేత్తేనాపరోక్షసిద్ధిః బాహ్యాత్ప్రాణం సమాకృష్య పూరయిత్వోదరే స్థితమ్, నాభిమధ్యేచ నాసాగ్రే పాదాంగుష్ఠేచ యత్నతః, ధారయేన్మనసా ప్రాణం సంధ్యాకాలేషు వా సదా, సర్వరోగవినిర్ముక్తో భవేద్యోగీ గతక్లమః, నాసాగ్రే వాయువిజయం భవతి, నాభిమధ్యే సర్వరోగవినాశః, పాదాంగుష్ఠధారణాచ్ఛరీర లఘుతా భవతి, రసనాద్వాయు మాకృష్య యః పిబేత్సతతం నరః, శ్రమదాహౌ తు న స్యాతాం నశ్యంతి వ్యాధయస్తథా, సంధ్యయోర్బ్రాహ్మణః కాలే వాయు మాకృష్య యః పిబేత్, త్రిమాసాత్తస్య కల్యాణి జాయతే వాక్సరస్వతీ, ఏవం షాణ్మాసాభ్యాసాత్సర్వరోగ నివృత్తిః, జిహ్వయా వాయుమానీయ జిహ్వామూలే నిరోధయేత్, యః పిబేదమృతం విద్వాన్సకలం భద్రమశ్నుతే, ఆత్మన్యాత్మానమిడయా ధారయిత్వా భ్రువోఽంతరే, విభేద్య త్రిదశాహారం వ్యాధిస్థోఽపి విముచ్యతే, నాడీభ్యాం వాయు మారోప్య నాభౌ తుందస్య పార్శ్వయోః, ఘటికైకాం వహేద్యస్తు వ్యాధిభిస్స విముచ్యతే, మాసమేకం త్రిసంధ్యంతు జిహ్వయాఽఽరోప్య మారుతమ్, విభేద్య త్రిదశాహారం ధారయేత్తుందమధ్యమే, జ్వరాస్సర్వేపి నశ్యంతి విషాణి వివిధాని చ, ముహూర్తమపి యోనిత్యం నాసాగ్రే మనసా సహ, సర్వం తరతి పాప్మానం తస్య జన్మ శతార్జితమ్, తారసంయమాత్సకల

విషయజ్ఞానంభవతి, నాసాగ్రే చిత్తసంయమాదింద్రలోకజ్ఞానమ్, తదధశ్చిత్తసంయమా దగ్ని లోకజ్ఞానమ్, చక్షుషి సత్తసంయమా త్సర్వలోకజ్ఞానమ్, శ్రోత్రే చిత్తస్వసంయమాద్యమలోకజ్ఞానమ్, తత్పార్శ్వేసంయమా న్నిరృతిలోకజ్ఞానం, పృష్ఠభాగే సంయమా ద్వరుణలోకజ్ఞానం, వామకర్ణే సంయమా ద్వాయు లోకజ్ఞానమ్, కంఠే సంయమా త్సోమలోకజ్ఞానమ్, వామచక్షుషి సంయమా చ్ఛివలోకజ్ఞానమ్, మూర్ధ్నిసంయమా ద్బ్రహ్మలోకజ్ఞానమ్, పాదాదధోభాగే సంయమా దతలలోకజ్ఞానమ్, పాదే సంయమా ద్వితలలోకజ్ఞానమ్, పాదసంధౌ సంయమా న్నితల లోకజ్ఞానమ్, జంఘే సంయమా త్సుతలలోకజ్ఞానమ్, జానౌ సంయమా న్మహాతలలోకజ్ఞానమ్, ఊరౌ చిత్తసంయమాద్రసాతలలోకజ్ఞానమ్, కటౌ చిత్తసంయమా త్తలాతలలోకజ్ఞానమ్, నాభౌ చిత్తసంయమా ద్భూలోకజ్ఞానమ్, కుక్షౌ సంయమా ద్భువర్లోక జ్ఞానమ్, హృది చిత్తసంయమా త్స్వర్లోకజ్ఞానమ్, హృదయోర్ధ్వభాగే చిత్తసంయమా న్మహర్లోకజ్ఞానమ్, కంఠే చిత్తసంయమా జ్జనో లోకజ్ఞానమ్, భ్రూమధ్యే చిత్తసంయమా త్తపోలోకజ్ఞానమ్, మూర్ధ్ని చిత్తసంయమా త్సత్యలోకజ్ఞానమ్, ధర్మాధర్మసంయమా దతీతానాగతజ్ఞానమ్, తత్తజ్జంతుధ్వనౌ చిత్తసంయమా త్సర్వజంతురుతజ్ఞానమ్, సంచితకర్మణి చిత్తసంయమనా త్పూర్వజాతిజ్ఞానమ్, పరచిత్తే చిత్తసంయమా త్పరచిత్తజ్ఞానమ్, కాయరూపే చిత్తసంయమా దన్యాదృశ్యరూపం, బలే చిత్తసంయమాద్ధనుమదాది బలమ్, సూర్యే చిత్తసంయమా ద్భువనజ్ఞానమ్, చంద్రే చిత్తసంయమా త్తారవ్యూహజ్ఞానం చ, ధ్రువే తద్గతిదర్శనం, స్వార్థసంయమాత్పురుషజ్ఞానమ్, నాభిచక్రే కాయవ్యూహ జ్ఞానమ్, కంఠకూపే క్షుత్పిపాసానివృత్తిః, కూర్మనాడ్యాం స్థైర్యం, తారే సిద్ధదర్శనమ్, కాయాకాశసంయమా దాకాశగమనమ్, తత్తత్ స్థానే సంయమా త్తత్తత్సిద్ధయో భవంతి. ౮.

అథ ప్రత్యాహారః, సపంచవిధః, విషయేషు విచరతా మింద్రియాణాం బలా దాహరణం ప్రత్యాహారః, యద్య త్పశ్యతి తత్సర్వమాత్మేతి ప్రత్యాహారః, నిత్యవిహితకర్మఫలత్యాగః ప్రత్యాహారః, సర్వవిష

యపరాఙ్ముఖత్వం ప్రత్యాహారః, అష్టాదశసు మర్మస్థానేషు క్రమాద్ధారణం ప్రత్యాహారః, పాదాంగుష్ఠగుల్ఫజంఘాజానూరుపాయుమేఢ్రనాభిహృదయ కంఠకూపతాలునాసాక్షిభ్రూమధ్యలలాటమూర్ధ్నాం స్థానాని తేషు క్రమా దారోహావరోహక్రమేణ ప్రత్యాహరేత్. ౯.

అథ ధారణా, సా త్రివిధా, ఆత్మని మనోధారణమ్, దహరాకాశే బాహ్యాకాశధారణమ్, పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశేషు పంచమూర్తిధారణంచేతి. ౧౦.

అథ ధ్యానమ్, తద్ద్వివిధం సగుణం నిర్గుణంచేతి, సగుణం మూర్తిధ్యానమ్, నిర్గుణమాత్మయాథాత్మ్యం. ౧౧.

అథసమాధిః, జీవాత్మపరమాత్మైక్యావస్థా త్రిపుటీరహితా పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా భవతి. ౧౨.

శాండిల్యోపనిషది ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథహశాండిల్యోహవైబ్రహ్మఋషిశ్చతుర్షు వేదేషు బ్రహ్మవిద్యామలభమానః కింనామేత్యథర్వాణం భగవంత ముపసన్నః ప్రప్రచ్ఛ, అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యామ్, యేన శ్రేయోఽవాప్స్యామీతి, స హోవాచాథర్వా, శాండిల్య సత్యం విజ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, యస్మిన్నిద మోతంచప్రోతంచ, యస్మిన్నిదగ్ సంచవిచైతి సర్వమ్, యస్మిన్విజ్ఞాతే సర్వ మిదం విజ్ఞాతం భవతి, త దపాణిపాదమచక్షుశ్శ్రోత్ర మజిహ్వమశరీర మగ్రాహ్య మనిర్దేశ్యమ్, యతో వాచో నివర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, యత్కేవలం జ్ఞానగమ్యం, ప్రజ్ఞాచ యస్మా త్ప్రసృతా పురాణీ యదేక మద్వితీయమ్, ఆకాశవత్సర్వగతం సుసూక్ష్మం నిరంజనం నిష్క్రియం సన్మాత్రం చిదానందైకరసం శివం ప్రశాంత మమృతం తత్పరంచ బ్రహ్మ, తత్త్వమసి. తజ్జ్ఞానేన విజానీహి, య ఏకో దేవ ఆత్మశక్తి ప్రధాన స్సర్వజ్ఞ స్సర్వేశ్వర స్సర్వభూతాంతరాత్మా సర్వభూతాధివాస స్సర్వభూత నిగూఢో భూతయోని ర్యోగైకగమ్యః, యశ్చ విశ్వం సృజతి విశ్వం బిభర్తి విశ్వం భుఙ్క్తే, స ఆత్మాత్మని తంతం లోకం విజానీహి, మాశోచీ రాత్మవిజ్ఞానీ శోకస్యాంతం గమిష్యసి

శాండిల్యోపనిషది తృతీయోఽధ్యాయః

అథ హైనగ్ శాండిల్యోఽథర్వాణం పప్రచ్ఛ, య దేత మక్షరం నిష్క్రియగ్ శివగ్ సన్మాత్రం పరం బ్రహ్మ తస్మా త్కథ మిదం విశ్వం జాయతే కథం స్థీయతే, కథ మస్మిన్లీయతే, తన్మే సంశయం ఛేత్తు మర్హసీతి, సహోవాచాథర్వా, సత్యగ్ శాండిల్య పరం బ్రహ్మ నిష్క్రియ మక్షరమితి, అథాప్యస్యారూపస్య బ్రహ్మణ స్త్రీణి రూపాణి భవంతి, నిష్కళగ్ సకళగ్ సకళం నిష్కళం చేతి, యత్సత్యవిజ్ఞాన మానందం నిష్క్రియం నిరంజనగ్ సర్వగతగ్ సుసూక్ష్మగ్ సర్వతోముఖ మనిర్దేశ్యమమృత మస్తి త దిదం నిష్కళగ్ రూపమ్, అథాస్య యా సహజా[1]స్త్యవిద్యా మూలప్రకృతి ర్మాయాలోహితశుక్లకృష్ణా తయా సహాజయా దేవః కృష్ణపింగలో మహేశ్వర ఈష్టే. త దిద మస్య సకలం నిష్కళం రూపమ్, అథైష జ్ఞానమయేన యజమానోఽకామయత, బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి, అథైతస్మా త్తప్యమానా త్సత్యకామా త్త్రీణ్యక్షరాణ్యజాయంత, తిస్రో వ్యాహృతయః, త్రిపదా గాయత్రీ, త్రయో వేదా స్త్రయోదేవాః, త్రయో వర్ణాస్త్రయోఽగ్నయశ్చజాయంతే, యోఽసౌదేవో భగవాన్ సర్వైశ్వర్యసంపన్న స్సర్వవ్యాపీ స్సర్వభూతానాగ్ హృదయే సన్నివిష్టో మాయావీ మాయయా కృతః, స బ్రహ్మా స విష్ణు స్స రుద్ర స్స ఇంద్ర స్స సర్వే దేవా స్సర్వాణి భూతాని, స ఏవ పురస్తా త్సఏవ పశ్చా త్సఏవో త్తరత స్సఏవ దక్షిణత స్సఏవాధస్తా త్సఏవో పరిష్టా త్సఏవ సర్వమ్, అథాస్య దేవస్యాత్మ [2]శక్తిక్రీడస్య భక్తానుకంపినో దత్తాత్రేయరూపా సురూపా తనూరవాసా ఇందీవరదళప్రఖ్యా చతుర్బాహు రఘోరా పాపకాశినీ తదిదమస్య సకళగ్ రూపమ్, [3]అత్రైవ మథర్వాణగ్ శాండిల్యః పప్రచ్ఛ భగవన్ సన్మాత్రం చిదానందైకరసం కస్మా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మేతి, సహోవా చాథర్వా, యస్మాచ్చ బృహతి బృంహయతి చ సర్వం తస్మా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మేతి, అథ కస్మా దుచ్యతే ఆత్మేతి, యస్మా త్సర్వ మాప్నోతి సర్వ మాద త్తే సర్వమితి చ తస్మా దుచ్యతే ఆత్మేతి, అథ కస్మా దుచ్యతే మహేశ్వర ఇతి, యస్మా న్మహత ఈశ

1. స్తి. 2. శ క్తేరాత్మక్రీడస్య. 3. అథహైన మథ.

శ్శబ్దధ్వాన్యా చాత్మశక్త్యా సర్వ మీశతే స మహేశ్వర ఇతి, అథ కస్మా దుచ్యతే దత్తాత్రేయ ఇతి యస్మా త్సుదుశ్చరం తప స్తప్యమానాయ అత్రయే ఉ క్తకామాయాతి తరాం తుష్టేన భగవతా జ్యోతిర్మయేన ఆత్మైవ దత్తో యస్మా చ్చానసూయాయా మాత్రే స్తనయోఽభవ త్తస్మాదుచ్యతే దత్తాత్రేయఇతి, అథ యోఽస్యనిరుక్తాని వేద సర్వం వేద అథ యో హ వై విద్యైవం పర ముపాస్తే సోఽహ మితి సబ్ర హ్మవిద్భవతి, అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. దత్తాత్రేయం శివం శాంత మింద్ర నీలనిభ ప్రభుమ్, ఆత్మమాయారతం దేవ మవధూతం దిగంబరం, భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగం జటాజూటధరం విభుమ్, చతుర్బాహు ముదా రాంగం ప్రఫుల్ల కమలేక్షణమ్, జ్ఞానయోగనిధిం విశ్వగురుం యోగి జనప్రియమ్, భక్తానుకంపినం సర్వసాక్షిణం సిద్ధసేవితమ్, ఏవం య స్సతతం ధ్యాయే ద్దేవదేవగ్ం సనాతనమ్, సము క్త స్సర్వ పాపేభ్యో నిశ్శ్రేయస మవాప్నుయాత్, ఇత్యోగ్ం సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః

ఇతి శాండిల్యోపనిష త్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౫౯. యజుర్వేదీయ పైఙ్గలోపనిషత్

శ్లో. పైంగలోపనిషద్వేద్యం పరమానంద విగ్రహమ్,
పరితః కలయే రామం పరమాక్షరవై భవమ్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

ప్రథమోఽధ్యాయః

అథాహ పైఙ్గలో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమేత్య ద్వాదశవర్ష శు శ్రూషాపూర్వకం పరమరహస్య కైవల్య మనుబ్రూహీతి పప్రచ్ఛ సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, సదేవ సౌమ్యేదమగ్ర ఆసీత్, త

నిత్యముక్త మవిక్రియం సత్యజ్ఞానాఽనందం పరిపూర్ణం సనాతన మేకమేవాఽద్వితీయం బ్రహ్మ, తస్మిం న్మరుశుక్తికాస్థాణుస్ఫటికాదౌ జలరౌప్య పురుషరేఖాది వల్లోహితశుక్ల కృష్ణగుణమయీ గుణసామ్యాఽనిర్వాచ్యా మూలప్రకృతిరాసీత్, తత్ప్రతిబింబితం య త్తత్ సాక్షిచైతన్య మాసీత్, సా పున ర్వికృతిం ప్రాప్య సత్వోద్రిక్తావ్య క్తాఽఖ్యావరణశక్తిరాసీత్, తత్ప్రతిబిమ్బం య త్తదీశ్వరచైతన్య మాసీత్, స స్వాధీనమాయ స్సర్వజ్ఞ స్సృష్టిస్థితిలయానామాదికర్తా జగదఙ్కురరూపో భవతి, తస్మి న్విలీనం సకలం జగదావిర్భావ యతి, ప్రాణికర్మవశాదేష పటో యద్వ త్ప్రసారితః, ప్రాణికర్మ క్షయా త్పున స్తిరోభావయతి, తస్మి న్నేవాఽఖిలం విశ్వం సఙ్కోచిత పటవద్వర్తతే, ఈశాఽధిష్ఠితావరణశక్తితో రజోద్రిక్తా మహదాఽఖ్యా విక్షేపశక్తి రాసీత్, తత్ప్రతిబిమ్బితమ్, య త్త ద్ధిరణ్యగర్భచైతన్య మాసీత్, స మహ త్తత్వాఽభిమానీ స్పష్టాస్పష్టవపు ర్భవతి, హిర ణ్యగర్భాఽధిష్ఠితవిక్షేపశక్తిత స్తమోద్రిక్తాఽహఙ్కారాఽభిధా స్థూల శక్తి రాసీత్, తత్ప్రతిబిమ్బితమ్, య త్త ద్విరాట్చైతన్య మాసీత్, సతదభిమానీ స్పష్టవపు స్సర్వస్థూలపాలకో విష్ణుః ప్రధానపురుషో భవతి, తస్మా దాత్మన ఆకాశ స్సమ్భూతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయోరగ్నిః, అగ్నే రాపః, అద్భ్యః పృథివీ, తాని పఞ్చతన్మాత్రాణి గుణాభవంతి, స్రష్టు కామో జగద్యోని స్తమోగుణ మధిష్ఠాయ సూక్ష్మతన్మాత్రాణి భూతాని స్థూలీకర్తుం సోఽకామయత, సృష్టేః పరిమితాని భూతాన్యేకమేకం ద్విధా విధాయ పున శ్చతుర్ధా కృత్వా స్వ స్వేతరద్వితీయాంశైః పంచ పఞ్చధా సంయోజ్య పఞ్చీకృతభూతై రనంతకోటిబ్రహ్మాండాని త త్తదం డోచితచతుర్దశ భువనాని త త్తద్భువనోచితగోళకస్థూలశరీరాణ్యసృ జత్, స పఞ్చభూతానాం రజోఽంశాంశ్చతుర్ధాకృత్వా భాగత్రయాత్ప ఞ్చవృత్త్యాఽత్మకం ప్రాణ మసృజత్, అథ తేషాం తుర్యభాగేన కర్మేంద్రి యా ణ్యసృజత్, స తేషాం సత్వాఽంశం చతుర్ధా కృత్వా భాగత్ర యసమష్టితః పఞ్చవృత్త్యాఽత్మక మ న్తఃకరణ మసృజత్, స తేషాం సత్వతురీయభాగేన జ్ఞానేన్ద్రియాణ్యసృజత్, సత్వసమష్టిత ఇన్ద్రియ పాలకా నసృజత్, తాని సృష్టా న్యణ్డే ప్రాచిక్షిపత్, తదాజ్ఞయా సమ

ష్టిణ్డం వ్యాప్య తా న్యతిష్ఠన్, తదాజ్ఞయాఽహఙ్కారసమన్వితో విరాట్సర్వస్థూలా న్యసృజత్, హిరణ్యగర్భ స్తదాజ్ఞయా సూక్ష్మా ణ్యపాలయత్, అణ్డస్థాని తాని తేన వినా స్పన్దితుం చేష్టితుం వా న శేకుః, తాని చేతనీకర్తుం సోఽకామయత, బ్రహ్మాణ్డం బ్రహ్మరన్ధ్రాణి సమస్తవ్యష్టిమస్తకాని విదార్య తదేవాఽనుప్రావిశత్, తదాజడాన్యపి తాని నవత్స్వస్వకర్మాణి చక్రిరే, సర్వజ్ఞేశో మాయాలేశసమన్వితో వ్యష్టిదేహం ప్రవిశ్య, తయా మోహితో జీవత్వమగమత్, శరీరత్రయతాదాత్మ్యాత్కర్తృభోక్తృత్వతామగమత్, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి మూర్ఛామరణధర్మయుక్తో ఘటీయన్త్రవ దుద్విగ్నో జాతో మృత ఇవ కులాలచక్రన్యాయేన పరిభ్రమతీతి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ పైఙ్గలో యాజ్ఞవల్క్యమువాచ—సర్వలోకానాం సృష్టిస్థిత్యన్తకృ ద్విభు రీశః కథం జీవత్వ మగమదితి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, స్థూలసూక్ష్మకారణదేహోద్భవపూర్వకం జీవేశ్వరస్వరూపం వివిచ్య కథయామీతి, సావధానేనై కాఽగ్రతయా శ్రూయతామ్, ఈశః పఞ్చీకృతమహాభూతలేశానాదాయ వ్యష్టిసమష్ట్యాఽత్మక స్థూలశరీరాణి యథాక్రమ మకరోత్, కపాలచర్మాఽన్త్రాఽస్థిమాంసనఖాని పృథివ్యంశాః, రక్తమూత్రలాలాస్వేదాఽదికా అబంశాః, క్షుత్తృష్ణోష్ణమోహమైథునా అగ్న్యంశాః, ప్రచారణోత్తారణశ్వాసాదివాయ్వంశాః, కామక్రోధాదయో వ్యోమాంశాః, ఏతత్సఙ్ఘాతం కర్మణి సఞ్చితం త్వగాదియుక్తం బాల్యాఽద్యవస్థాఽభిమానాఽస్పదం బహుదోషాఽశ్రయం స్థూలశరీరం భవతి, అథ పఞ్చీకృతమహాభూతరజోంఽశభాగత్రయసమష్టితః ప్రాణ మసృజత్, ప్రాణాఽపానవ్యానోదానసమానాః ప్రాణవృత్తయః నాగకూర్మకృకరదేవదత్తధనంజయా ఉపప్రాణాః, హృదాసననాభికంఠ[1]సర్వాంగం స్థానమ్, ఆకాశాది రజోగుణతుర్యభాగేన కర్మేంద్రియమసృజత్, వాక్పాదపాణిపాయూపస్థా స్తద్వృత్తయః, వచనాఽదానగమనవిసర్గాఽనందా స్తద్విషయాః, ఏవం భూతసత్త్వాంశభాగత్రయసమష్టితః అంతఃకరణ మసృజత్, అంతఃకరణమనోబుద్ధి

1. సర్వాంగాని స్థానాని.

చిత్తాఽహఙ్కారా స్తద్వృత్తయః, సఙ్కల్పనిశ్చయ స్మరణాఽభిమానా
ఽనుసంధానా స్తద్విషయాః, గళవదననాభిహృదయ భ్రూమధ్యం
స్థానమ్, సభూతసత్యతురీయభాగేన జ్ఞానేంద్రియ మసృజత్, శ్రోత్రత్వ
క్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణాని తద్వృత్తయః, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధా స్త
ద్విషయాః, దిగ్వాతాఽర్కప్రచేతోఽశ్వి వహ్నీంద్రోపేంద్రమృత్యుకాః,
చంద్రో విష్ణు శ్చతుర్వక్త్ర శ్శమ్భుశ్చ కరణాఽధిపాః, అథాఽన్నమయ
ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయాఽనందమయాః పఞ్చకోశాః,
అన్నరసేనైవ భూత్వాఽన్నరసే నాఽభివృద్ధిం ప్రాప్యాఽన్నరసమయ
పృథివ్యాం య ద్విలీయతే సోఽన్నమయకోశః, తదేవ స్థూలశరీరమ్,
కర్మేంద్రియై స్సహ ప్రాణాదిపఞ్చకం ప్రాణమయకోశః, జ్ఞానేన్ద్రియై
స్సహ మనోమయకోశః, జ్ఞానేంద్రియై స్సహ బుద్ధి ర్విజ్ఞానమయ
కోశః, ఏతత్కోశత్రయం లిఙ్గశరీరమ్, స్వరూపాజ్ఞాన మానందమయ
కోశః, తత్కారణ శరీరమ్, అథ జ్ఞానేంద్రియపఞ్చకం కర్మేంద్రియ
పఞ్చకం ప్రాణాదిపంచకం వియదాదిపంచక మంతఃకరణ చతుష్టయం
[1]కామకర్మతమాంస్యష్టపురమ్, ఈశాఽజ్ఞయా విరాట్ వ్యష్టిదేహం
ప్రవిశ్య బుద్ధి మధిష్ఠాయ విశ్వత్వ మగమత్, విజ్ఞానాఽత్మా చిదాభాసో
విశ్వో వ్యావహారికో జాగ్రత్ స్థూలదేహాఽభిమానీ కర్మభూ రితి చ
విశ్వస్య నామభవతి, ఈశాఽజ్ఞయా సూత్రాఽత్మా వ్యష్టిసూక్ష్మశరీరకం
ప్రవిశ్య మన అధిష్ఠాయ తైజసత్వ మగమత్, తైజసః ప్రాతిభాసిక
స్స్వప్నకల్పిత ఇతి తైజసస్య నామ భవతి, ఈశాఽజ్ఞయా మాయోపాధి
రవ్యక్తసమన్వితో వ్యష్టికారణశరీరం ప్రవిశ్య ప్రాజ్ఞత్వ మగమత్, ప్రాజ్ఞ
అవిచ్ఛిన్నః పారమార్థిక స్సుషుప్త్యభిమానీతి ప్రాజ్ఞస్య నామ భవతి,
అవ్యక్తలేశాఽచ్ఛాదిత పారమార్థికజీవస్య తత్త్వమస్యాది వాక్యాని
బ్రహ్మణైకతాం జగుః, నేతరయో ర్వ్యావహారికప్రాతిభాసికయోః
అన్తఃకరణప్రతిబిమ్బితచైతన్యం య త్తదేవాఽవస్థాత్రయభాగ్భవతి, స
జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాః ప్రాప్య ఘటీయన్త్రవ దుద్విగ్నో జాతో
మృత ఇవ స్థితో భవతి, అథ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిమూర్ఛామరణా
వస్థాః పఞ్చ భవన్తి, తత్తద్దేవతాఽనుగ్రహాన్వితైః శ్రోత్రాఽది

1 అవిద్యాకామ.

జ్ఞానేన్ద్రియై శ్శబ్దాద్యర్థవిషయ గ్రహణ జ్ఞానం జాగ్రదవస్థా భవతి, తత్ర భ్రూమధ్యంగతో జీవ ఆపాదమస్తకం వ్యాప్య కృషిశ్రవణాద్యఖిల క్రియాకర్తా భవతి, తత్తత్ఫలభుక్చ భవతి, లోకాన్తరగతః కర్మి తత్ఫలం స ఏవ భుఙ్క్తే, స సార్వభౌమవ ద్వ్యవహారా చ్ఛ్రాన్తో౽న్తర్భవనం ప్రవేష్టుం మార్గమాశ్రిత్య తిష్ఠతి, కరణోపరమే జాగ్రత్సంస్కారార్థ ప్రబోధవతి గ్రాహ్యగ్రాహకరూపస్ఫురణం స్వప్నావస్థా భవతి, తత్ర విశ్వఏవజాగ్రద్వ్యవహారలోపా న్నాడీమధ్యంచర౯ తైజసస్త్వమవాప్య వాసనారూపకం జగద్వైచిత్ర్యం స్వభాసా భాసయ౯ యథేప్సితం స్వయం భుఙ్క్తే, చిత్తైకకరణా సుషుప్త్యవస్థా భవతి, భ్రమవిశ్రాన్త శకునిః కుక్షౌ సంసృత్య నీడాభిముఖం యథా గచ్ఛతి, తథా జీవో౽పి జాగ్రత్స్వప్నప్రపఞ్చే వ్యవహృత్య శ్రాన్తో౽జ్ఞానం ప్రవిశ్య స్వానన్దం భుఙ్క్తే, అకస్మాన్ముద్గరదణ్డా౽ద్యై స్తాడితవ ద్భయా౽జ్ఞానాభ్యా మిన్ద్రియ సఙ్ఘాతైః కమ్పన్నివ మృతితుల్యా మూర్ఛాభవతి, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి మూర్ఛావస్థానా మన్యా బ్రహ్మా౽దిస్తమ్బపర్యన్తం సర్వం జీవభయ ప్రదా స్థూలదేహవిసర్జనీ మరణా౽వస్థా భవతి, కర్మేన్ద్రియాణి జ్ఞానేన్ద్రియాణి తత్తద్విషయా న్ప్రాణా౯ సంసృత్య కామకర్మా౽న్వితా౽విద్యా భూతవేష్టితో జీవో దేహాన్తరం ప్రాప్య లోకాన్తరం గచ్ఛతి, ప్రాక్కర్మఫలపాకేనా౽వర్తాన్తరకీటవ ద్విశ్రాన్తిం నైవ గచ్ఛతి, సత్కర్మ పరిపాకతో బహూనాం జన్మనా మన్తే నృణాం మోక్షేచ్ఛాజాయతే, తదా సద్గురు మాశ్రిత్య చిరకాలసేవయా బన్ధా న్మోక్షం కశ్చి త్ప్రయాతి, అవిచారకృతో బన్ధో విచారా న్మోక్షో భవతి, తస్మా త్సదా విచార యేత్, అధ్యారోపా౽పవాదత స్స్వరూపం నిశ్చయీకర్తుం శక్యతే, తస్మా త్సదావిచారయే జ్జగజ్జీవపరమాత్మనః, జీవభావజగద్భావబాధే ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మైవా౽వశిష్యత ఇతి.

తృతీయో౽ధ్యాయః.

అథ హైనం పైఙ్గలః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం మహావాక్యవివరణ మనుబ్రూహీతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, తత్త్వమసి త్వం తదసిత్వం బ్రహ్మా౽సి అహంబ్రహ్మా౽స్మీ త్యనుసన్ధానం కుర్యాత్, తత్ర పారోక్ష్య శబళస్సర్వజ్ఞత్వాదిలక్షణో మాయోపాధిస్సచ్చిదానన్ద లక్షణో జగద్యో

స్తత్పదవాచ్యో భవతి, స ఏవాఽన్తఃకరణసమ్భిన్నబోధోఽస్మత్ప్రత్య
యాఽవలమ్బన స్త్వంపదవాచ్యో భవతి పరజీవోపాధీ మాయావిద్యే
విహాయ తత్త్వం పదలక్ష్యం ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మ తత్త్వమసీత్యహం
బ్రహ్మాఽస్మీతి వాక్యాఽర్థవిచారశ్శ్రవణం భవతి, ఏకాంతేనశ్రవణా
ర్థానుసంధానం మననం భవతి, శ్రవణమనననిర్విచికిత్సేఽర్థే వస్తున్యేకతా
నవత్తయా చేతస్స్థాపనం నిదిధ్యాసనం భవతి, ధ్యాతృధ్యానే విహాయనివా
తస్థితదీపవద్ధ్యేయైకగోచరం చిత్తం సమాధిర్భవతి, తదానీమాత్మగోచరా
వృత్తయ స్సముత్థితా అజ్ఞాతా భవంతి, తా స్స్మరణా దనుమీయన్తే,
ఇహాఽనాదిసంసారే సఞ్చితాః కర్మకోటయ అనేనైవ విలయం యాంతి,
తతోఽభ్యాసపాటవాత్సహస్రశస్సదాఽమృతధారా వర్షతి, తతో
యోగవిత్తమాస్సమాధిం ధర్మమేఘం ప్రాహుః, వాసనాజాలే నిశ్శేష
మమునా ప్రవిలాపితే కర్మసఞ్చయే పుణ్యపాపే సమూలోన్మూలితే ప్రాక్ప
రోక్షమపి కరతలాఽమలకవద్వాక్యమప్రతిబద్ధాపరోక్షసాక్షాత్కా
రం ప్రసూయతే, తదా జీవన్ముక్తో భవతి, ఈశః పంచీకృతభూతానా
మపంచీకరణం కర్తుం సోఽకామయత, బ్రహ్మాండతద్గతలోకాన్కార్య
రూపాంశ్చ కారణత్వం ప్రాపయిత్వా తతస్సూక్ష్మాంగం కర్మేంద్రియాణి
ప్రాణాశ్చ జ్ఞానేంద్రియాణ్యన్తఃకరణచతుష్టయం చైకీకృత్య సర్వాణి
భౌతికాని కారణభూతపంచకే సంయోజ్య భూమిం జలే జలం వహ్నౌ
వహ్నిం వాయౌ వాయుమాకాశే చాఽకాశమహఙ్కారే చాఽ
హఙ్కారం మహతి మహ దవ్యక్తేఽవ్యక్తం పురుషే క్రమేణ విలీయతే,
విరాడ్ఢిరణ్యగర్భేశ్వరా ఉపాధివిలయాత్పరమాత్మని లీయంతే, పంచీ
కృతమహాభూత సంభవకర్మసంచితస్థూలదేహః కర్మక్షయాత్సత్కర్మప
రిపాకతోఽపంచీకరణం ప్రాప్య సూక్ష్మేణైకీభూత్వా కారణరూపత్వ
మాసాద్య తత్కారణం కూటస్థే ప్రత్యగాత్మని విలీయతే, విశ్వతైజస
ప్రాజ్ఞా స్స్వస్వోపాధిలయాత్ప్రత్యగాత్మని లీయంతే, అండం జ్ఞానాగ్నినా
దగ్ధం కారణైస్సహ పరమాత్మని లీనం భవతి, తతో బ్రాహ్మణస్సమా
హితో భూత్వా తత్త్వం పదైక్యమేవ సదా కుర్యాత్, తతో మేఘా
పాయేఽంశుమానివాఽత్మాఽవిర్భవతి, ధ్యాత్వా మధ్యస్థమా
త్మానం కలశాఽన్తరం దీపవత్, అంగుష్ఠమాత్రమాత్మానమధూమ

జ్యోతిరూపకమ్. ప్రకాశయంతమంతస్థం ధ్యాయేత్కూటస్థ మవ్యయమ్; ధ్యాయన్నాస్తే మునిశ్చైవ చాఽసుప్తేరామృతేస్తు యః. జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశత్యదేహముక్తత్వం పవనో స్పందతామివ. అశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయం తథాఽరసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం తదేవ శిష్యత్యమలం నిరామయమితి.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథహ పైంగలః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం జ్ఞానినః కింకర్మ కాచ స్థితిరితి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, అమానిత్వాదిసంపన్నో ముముక్షు రేకవింశతికులం తారయతి, బ్రహ్మవిన్మాత్రేణ కుల మేకో త్తరశతం తారయ తి, ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవచ, బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవచ. ఇంద్రియాణి హయానాహుర్విషయాం స్తేషు గోచరాన్, జంగమాని విమానాని హృదయాని మనీషిణః. ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం భోక్తేత్యాహుర్మహర్షయః, తతో నారాయణ స్సాక్షాద్ధృదయే సుప్రతిష్ఠితః. ప్రారబ్ధకర్మ పర్యంతమహినిర్మోకవద్వ్యవహరతి, చంద్రవచ్చరతే దేహీ సముక్తశ్చానికేతనః. తీర్థేశ్వపచగృహే వా తనుం విహాయ యాతి కైవల్యమ్, ప్రాణానవకీర్య యాతి కైవల్యమ్, తం పశ్చాద్దిగ్బలిం కుర్యాదథవా ఖననం చరేత్, పుంసః ప్రవ్రజనం ప్రోక్తం నేతరాయ కదాచన, నాశౌచం నాఽగ్నికార్యంచ నపిండం నోదకక్రియా. న కుర్యాత్పార్వణాదీని బ్రహ్మభూయాయ భిక్షవే, దగ్ధస్య దహనం నాస్తి పక్వస్య పచనం యథా. జ్ఞానాగ్నిదగ్ధదేహస్య న చ శ్రాద్ధం న చ క్రియా, యావచ్చోపాధిపర్యంతం తావచ్ఛుశ్రూషయేద్గురుమ్. గురువద్గురుభార్యాయాం తత్పుత్రేషు చ వర్తనమ్, శుద్ధమానస శ్శుద్ధచిద్రూపసహిష్ణు స్సోఽహ మస్మీతి, ప్రాప్తే జ్ఞానేన విజ్ఞానే జ్ఞేయే పరమాత్మని హృది సంతే దేహే లబ్ధశాంతిపదం గతే తదా ప్రభామనో బుద్ధిశూన్యం భవతి, అమృతేన తృప్తస్య వయసా కింప్రయోజన మేవం స్వాత్మానం జ్ఞాత్వా వేదైః ప్రయోజనం కిం భవతి, జ్ఞానామృతతృప్త యోగినో న కించిత్కర్తవ్యమస్తి, తదస్తిచే న్నస తత్త్వవిద్భవతి, దూరస్థోఽపి న దూరస్థః పిండవర్జితః పిండస్థోఽపి ప్రత్యగాత్మా సర్వవ్యాపీ

వతి, హృదయం నిర్మలం కృత్వా చింతయిత్వాఽప్యనామయమ్,
హమేవ పరం సర్వ మితి పశ్యేత్పరంసుఖమ్, యథా జలే జలం
ప్తం క్షీరం క్షీరే ఘృతం ఘృతే, అవిశేషో భవేత్తద్వజ్జీవాఽత్మ
రమాత్మనోః, దేహే జ్ఞానేన దీపితే బుద్ధిరఖండాకారరూపా
దా భవతి, తదా విద్వాన్బ్రహ్మజ్ఞానాఽగ్నినా కర్మబంధం నిర్దహేత్,
తః పవిత్రం పరమేశ్వరాఖ్యమద్వైతరూపం విమలాంబరాభమ్,
థోదకే తోయమనుప్రవిష్టం తథాత్మరూపో నిరుపాధి సంస్థితః
కాశవత్సూక్ష్మశరీర ఆత్మా న దృశ్యతే వాయువదంతరాత్మా,
బాహ్యమభ్యంతరనిశ్చలాత్మా జ్ఞానోల్కయా పశ్యతి చాం
రాత్మా. యత్ర యత్ర మృతో జ్ఞానీ యేనవా కేన మృత్యునా, యథా
ర్వగతం వ్యోమ తత్ర తత్ర లయం గతః. ఘటాఽకాశమివాత్మానం
లయం వేత్తి తత్త్వతః, స గచ్ఛతి నిరాలంబం జ్ఞానాలోకం సమన్తతః.
వేద్వర్ష సహస్రాణి ఏకపాదస్థితో నరః, ఏతస్య ధ్యానయోగస్య
లాం నార్హతి షోడశీమ్, ఇదం జ్ఞానమిదం జ్ఞేయం తత్సర్వం జ్ఞాతు
చ్ఛతి, అపి వర్ష సహస్రాయుశ్శాస్త్రాంతం నాఽధిగచ్ఛతి, విజ్ఞేయోఽ
రతన్మాత్రో జీవితం చాఽపి సంచలమ్, విహాయ శాస్త్రజాలాని య
త్యం తదుపాస్యతామ్, అనంతకర్మ శౌచం చ జపో యజ్ఞ స్తథై
వ. తీర్థయాత్రాఽభిగమనం యావత్తత్త్వం న విందతి, అహం బ్రహ్మే
నియతం మోక్షహేతుర్మహాఽత్మనామ్, ద్వేపదే బంధమోక్షాయ
మమేతి మమేతిచ, మమేతి బధ్యతే జంతుర్న మమేతి విముచ్యతే.
నసో హ్యున్మనీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే, యదా యాత్యున్మ
భావస్తదా తత్పరమం పదమ్, యత్ర యత్ర మనో యాతి తత్ర
త్ర పరం పదమ్, తత్రతత్ర పరం బ్రహ్మ సర్వత్ర సమవస్థితమ్,
న్యా ముష్టిభిరాకాశం క్షుధార్తః ఖండయేత్తుషమ్, నాఽహం
బ్రహ్మేతి జానాతి తస్య ముక్తిర్న జాయతే, య ఏతదుపనిషద
ధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి స ఆదిత్య
ూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి, స విష్ణుపూతో భవతి సరుద్ర
ూతో భవతి స సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, స సర్వేషు వేదేష్వ
తో భవతి, స సర్వవేద వ్రతచర్యాసు చరితో భవతి, తేనేతిహాస

పురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, ప్రణవానామయుతం జప్తం భవతి, దశ పూర్వాన్ దశోత్తరాన్ పునాతి, స పఙ్క్తిపావనో భవతి, స మహాన్ భవతి, బ్రహ్మహత్యా సురాపానస్వర్ణస్తేయ గురుతల్పగమనతత్సంయోగిపాతకేభ్యః పూతో భవతి, తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్, ఓం సత్యమిత్యుపనిషత్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

ఇతి పైఙ్గలోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౬౦. యజుర్వేదీయ భిక్షుకోపనిషత్

శ్లో. భిక్షూణాం పటలం యత్ర విశ్రాంతిమగమ త్సదా,

తత్త్రైపదం బ్రహ్మతత్త్వం బ్రహ్మమాత్రం కరోతు మామ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

అథ భిక్షూణాం మోక్షార్థినాం కుటీచక బహూదకహంస పరమహంసాశ్చేతి చత్వారః, కుటీచకోనామ గౌతమ భరద్వాజ యాజ్ఞవల్క్యవసిష్ఠప్రభృతయోఽష్టౌ గ్రాసాంశ్చరంతో యోగమార్గే మోక్షమేవ ప్రార్థయంతే, అథ బహూదకానామ త్రిదండ కమణ్డలు శిఖాయజ్ఞోపవీత కాషాయవస్త్రధారిణో బ్రహ్మర్షిగృహే మధుమాంసం వర్జయిత్వాఽష్టౌ గ్రాసాన్ భైక్షాఽచరణం కృత్వా యోగమార్గే మోక్షమేవ ప్రార్థయంతే, అథ హంసానామ గ్రామైకరాత్రం నగరే పంచరాత్రం క్షేత్రే సప్తరాత్రం తదుపరి న [1]వసేత్, గోమూత్రగోమయాహారిణో నిత్యం చాంద్రాయణపరాయణా యోగమార్గే మోక్షమేవ ప్రార్థయన్తే, అథ పరమహంసా నామ సంవర్తకాఽరుణిశ్వేతకేతు జడ

---

1. వసేయుః

దత్తాత్రేయ శుకవామదేవ హారీతక ప్రభృతయోఽష్టౌ గ్రాసాః
రంతో యోగమార్గే మోక్షమేవ ప్రార్థయంతే, వృక్షమూలే శూన్య
హే శ్మశానవాసినో వాసామ్బరావా దిగమ్బరావా న తేషాం ధర్మా
ర్మౌ లాభాఽలాభౌ శుద్ధాఽశుద్ధౌ ద్వైతవర్జితాస్సమలోష్టాశ్మకాం
నాస్సర్వవర్ణేషు భైక్షాచరణం కృత్వా సర్వత్రాఽఽత్మైవేతి పశ్యంతి,
థ జాతరూపధరా నిర్ద్వంద్వా నిష్పరిగ్రహాః శుక్లధ్యానపరాయణా
త్మనిష్ఠాః ప్రాణసంధారణార్థం యథోక్తకాలే భైక్షమాచరంత శ్శూన్య
ఽగార దేవగృహతృణకూటవల్మీకవృక్షమూల కులాలశాలాఽగ్ని
హోత్ర శాలానదీపులినగిరికందరకుహర కోటర నిర్ఝరస్థండిలే తత్ర
బ్రహ్మమార్గే సమ్యక్సమ్పన్నాశ్శుద్ధమానసాః పరమహంసాచరణేన
న్యాసేన దేహత్యాగం కుర్వంతి, తే పరమహంసా నామేత్యు
నిషత్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః

ఇతి భిక్షుకోపనిషత్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౬౧. సామవేదీయ మహోపనిషత్

శ్లో. యన్మహోపనిషద్వేద్యం చిదాకాశతయా స్థితమ్,
పరమాద్వైతసామ్రాజ్యం తద్రామ బ్రహ్మ మే గతిః.

ఓమ్ ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః

ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథాతో మహోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామ స్తదాహురేకో
హవై నారాయణ ఆసీన్న బ్రహ్మా నేశానో నాపో నాగ్నీషోమౌ నేమే
ద్యావాపృథివీ ననక్షత్రాణి న సూర్యో నచంద్రమాస్స ఏకాకీ న రమేత,
తస్య ధ్యానాంతస్థస్య యజ్ఞస్తోమముచ్యతే తస్మిన్పురుషా శ్చతుర్దశ
జాయంతే ఏకా కన్యా దశేంద్రియాణి మన ఏకాదశం తేజో ద్వాదశ

మహంకార స్త్రయోదశః ప్రాణ శ్చతుర్దశ ఆత్మా పంచదశీ బుద్ధి ర్భూతా
నిపంచతన్మాత్రాణి పంచమహాభూతాని చ సప్తకః పంచవింశతిః పురుష
స్తత్పురుషం పురుషో నివేశ్య నాస్య ప్రధానసంవత్సరా జాయంతే సంవ
త్సరాదధిజాయంతే. అథ పునరేవ నారాయణస్సోఽన్యత్కామో మనసా
ధ్యాయత, తస్య ధ్యానాంతస్థస్య లలాటాత్త్ర్యక్షః శూలపాణిః పురు
షో జాయతే బిభ్రచ్ఛ్రియం యశ స్సత్యం బ్రహ్మచర్యం తపో వైరాగ్యం
మన ఐశ్వర్యం సప్రణవా వ్యాహృతయః ఋగ్యజుస్సామాథర్వాంగిరస
స్సర్వాణి ఛందాంసి తాన్యంగే సమాశ్రితాని తస్మా దీశానో మహా
దేవో మహాదేవః, అథ పునరేవ నారాయణ స్సోన్యత్కామో మనసా
ధ్యాయత తస్య ధ్యానాంతస్థస్య లలాటా త్స్వేదోఽపత త్తాఇమాః
ప్రతతా అప స్తత్తేజో హిరణ్మయమండం తత్ర బ్రహ్మా చతుర్ముఖోఽజా
యత సోఽధ్యాయ త్పూర్వాభిముఖో భూత్వాభూరితి వ్యాహృతి ర్గాయ
త్రం ఛందః ఋగ్వేదోఽగ్ని ర్దేవతా, పశ్చిమాభిముఖో భూత్వా భువ ఇతి
వ్యాహృతి స్త్రైష్టుభం ఛందో యజుర్వేదో వాయుర్దేవతా, ఉత్తరాభిము
ఖో భూత్వా స్వరితి వ్యాహృతిర్జాగతం ఛంద స్సామవేదస్సూర్యో దేవ
తా, దక్షిణాభిముఖో భూత్వా మహ ఇతి వ్యాహృతి రానుష్టుభం ఛం
దోఽథర్వవేదస్సోమో దేవతా, సహస్రశీర్షం దేవం సహస్రాక్షం విశ్వ
శంభువమ్, విశ్వతః పరమం నిత్యం విశ్వం నారాయణం హరిమ్, విశ్వ మే
వేదం పురుష స్తద్విశ్వముపజీవతి, పతిం విశ్వేశ్వరం దేవం సముద్రేకం
విశ్వరూపిణమ్, పద్మకోశ ప్రతీకాశంలంబ త్యాకోశసన్నిభమ్, హృదయం
చాప్యధోముఖమ్, సంతత్యైసీత్కరాభి శ్చ, తస్యమధ్యే మహానర్చిర్విశ్వా
ర్చిర్విశ్వతోముఖమ్, తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వావ్యవస్థితా,
తస్యాశ్శిఖాయామధ్యే పురుషః పరమాత్మా వ్యవస్థితః, సబ్రహ్మా స
ఈశానస్సేంద్ర స్సోఽక్షరః పరమస్స్వరా డితి మహోపనిషత్.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

శుకో నామ మహాతేజాస్స్వరూపానందతత్పరః, జాతమా
త్రేణ మునిరాడ్యత్సత్యం త దవా ప్తవాన్. తేనాసౌ స్వవివేకేన స్వయ
మేవ మహామనాః, ప్రవిచార్య చిరం సాధుస్వాత్మనిశ్చయమాప్ను
యాత్, అనాఖ్యత్వాదగమ్యత్వాన్మనష్షష్ఠేంద్రియస్థితేః, చిన్మా

త్రమేవమాత్రాణు రాకాశాదపి సూక్ష్మతః, చిదణోః పరమస్యాంతః కోటిబ్రహ్మాండరేణవః, ఉత్పత్తిస్థితిమభ్యేత్య లీయంతే శక్తిపర్యయాత్, ఆకాశం బాహ్యశూన్యత్వాదనాకాశంతు చిత్త్వతః, న కించిద్యదనిర్దేశ్యం వస్తు సత్తేతి కించన, చేతనోఽసౌ ప్రకాశత్వాద్వేద్యాభావాచ్ఛిలోపమః, స్వాత్మని వ్యోమని స్వచ్ఛే జగదున్మేషచిత్రకృత్, తద్భామాత్రమిదం విశ్వమితి న స్యాత్తతః పృథక్, జగద్భేదోఽపి తద్భానమితి భేదోఽపి తన్మయః, సర్వగస్సర్వసంబంధో గత్యభావాన్నగచ్ఛతి, నాస్త్యసావాశ్రయాభావాత్సద్రూపత్వాదథాస్తిచ, విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ రాతేర్దాతుః పరాయణమ్, సర్వసంకల్పసన్న్యాసశ్చేత[1]సాయాః పరిగ్రహః, జాగ్రతః ప్రత్యయాభావం యస్యాహుః ప్రత్యయం బుధాః, యత్సంకోచ వికాసాభ్యాం జగత్ప్రళయసృష్టయః, నిష్ఠా వేదాంతవాక్యానామథ వాచామగోచరః, అహం సచ్చిత్పరానందబ్రహ్మైవాస్మి న చేతరః, స్వయైవ సూక్ష్మయా బుద్ధ్యా సర్వం విజ్ఞాతవాఞ్ఛుకః, స్వయం ప్రాప్తే పరే వస్తున్యవిశ్రాంతమనాస్స్థితః, ఇదం వస్త్వితి విశ్వాసం నాసావాత్మన్యుపాయయౌ, కేవలం విరరామాస్య చేతో విషయచాపలమ్, భోగేభ్యో భూరిభంగేభ్యో ధారాభ్య ఇవ చాతకః, ఏకదాసోఽమలప్రజ్ఞో మేరావేకాంతసంస్థితమ్, పప్రచ్ఛ పితరం భక్త్యా కృష్ణద్వైపాయనం మునిమ్, సంసారాడంబరమిదం కథమభ్యుత్థితం మునే, కథంచ ప్రశమం యాతి కియత్కస్య కదా వద, ఏవం పృష్టేన మునినా వ్యాసేనాఖిల మాత్మజే, యథావదఖిలం ప్రోక్తం వక్తవ్యం విదితాత్మనా, అజ్ఞాసిషం పూర్వమేవమహమిత్యథ తత్పితుః, సశుకస్స్వైకయా బుద్ధ్యా న వాక్యం బహుమన్యత, వ్యాసోఽపి భగవాన్బుద్ధ్వా పుత్రాభిప్రాయమీదృశమ్, ప్రత్యువాచ పునః పుత్రం నాహం జానామి తత్త్వతః, జనకో నామ భూపాలో విద్యతే మిథిలాపురే, యథావద్వేత్త్యసౌ వేద్యం తస్మాత్సర్వమవాప్స్యసి, పిత్రేత్యుక్తశ్శుకః ప్రాయాత్సుమేరోర్వసుధాతలమ్, విదేహనగరీం ప్రాప జనకేనాభిపాలితామ్, ఆవేదితోఽసౌ యాష్టికైర్జనకాయ మహాత్మనే, ద్వారి

1 సాయత్న.

వ్యాససుతో రాజన్ శుకోఽత్ర స్థితవానితి, జిజ్ఞాసార్థం శుకస్యాసా
వాస్తామేవేత్యవజ్ఞయా, ఉక్త్వా బభూవ జనకస్తూష్ణీం సప్తదినా
న్యథ, తతః ప్రవేశయామాస జనకః శుకమంగణే, తత్రాహాని స సప్తైవ
తథైవావసదున్మనాః, తతః ప్రవేశయామాస జనకోఽన్తః పురా
జిరే, రాజా న దృశ్యతే తావదితి సప్తదినాని తమ్, తత్రోన్మదా
భిః కాన్తాభిర్భోజనైర్భోగసంచయైః, జనకో లాలయామాస శుకం
శశినిభాననమ్, తే భోగాస్తాని భోజ్యాని వ్యాసపుత్రస్య తన్మనః,
నాజహ్రుర్మందపవనో బద్ధపీఠమివాచలమ్, కేవలం సుసమస్స్వచ్ఛో
మౌనీ ముదితమానసః, సంపూర్ణ ఇవ శీతాంశురతిష్ఠదమల
శ్శుకః, పరిజ్ఞాతస్వభావం తం శుకం స జనకో నృపః, ఆనీయ ము
దితాత్మానమవలోక్య ననామ హ, నిశ్శేషితజగత్కార్యః, ప్రాప్తాఖి
లమనోరథః, కిమీప్సితం తవేత్యాహ కృతస్వాగతమాహ తమ్,
సంసారడమ్బరమిదం కథమభ్యుత్థితం గురో, కథం ప్రశమ
మాయాతి యథావత్కథయాశు మే, యథావదఖిలం ప్రోక్తం జనకేన
మహాత్మనా, తదేవ యత్పురా ప్రోక్తం తస్య పిత్రా మహాధియా, స్వయ
మేవ మయా పూర్వమభిజ్ఞాతం విశేషతః, ఏతదేవహి పృష్టేన పిత్రా
మే సముదాహృతమ్, భవతాప్యేష ఏవార్థః కథితో వాగ్విదాం వర
ఏష ఏవహి వాక్యార్థః శాస్త్రేషు పరిదృశ్యతే, మనోవికల్పసంజాతం
తద్వికల్ప పరిక్షయాత్, క్షీయతే దగ్ధసంసారో నిస్సార ఇతి నిశ్చితః
తత్కిమేతన్మహా[1]బాహో సత్యం బ్రూహి మమాచలమ్, త్వత్తో విశ్ర
మమాప్నోమి చేతసా భ్రమతా జగత్, శృణు తావదిదానీం త్వం
కథ్యమానమిదం మయా, శ్రీశుకజ్ఞానవిస్తారం బుద్ధిసారాన్తరాన్త
రమ్, యద్విజ్ఞానాత్పుమాన్ సద్యో జీవన్ముక్తత్వమాప్నుయాత్,
దృశ్యం నాస్తీతి బోధేన మనసో దృశ్యమార్జనమ్, సంపన్నం చేత్త
దుత్పన్నా పరా నిర్వాణ నిర్వృతిః, అశేషేణ పరిత్యాగో వాసనా
నాం య ఉత్తమః, మోక్ష ఇత్యుచ్యతే సద్భిస్సఏవ విమలక్రమః,
యే శుద్ధవాసనా భూయో న జన్మానర్థభాగినః, జ్ఞాతజ్ఞేయాస్త ఉచ్యం
తే జీవన్ముక్తా మహాధియః, పదార్థభావనాదార్ఢ్యం బంధ ఇత్యభిధీయతే,

1 భాగ.

వాసనాతానవం బ్రహ్మన్ మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, తపః ప్రభృతినా యస్మై హేతునైవ వినా పునః. భోగా ఇహ న రోచంతే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఆపతత్సు యథాకాలం సుఖదుఃఖేష్వనారతః. న హృష్యతి గ్లాయతి యస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, హర్షామర్షభయక్రోధ కామకార్పణ్యదృష్టిభిః, న పరామృశ్యతే యోఽంత స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. అహంకారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవ యః, తిష్ఠతి ధ్యేయసంత్యాగీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఈప్సితానీప్సితే న స్తో యస్యాంతర్వృత్తిదృష్టిషు, సుషుప్తివద్యశ్చరతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. అధ్యాత్మరతిరాసీనః పూర్ణః పావనమానసః, ప్రాప్తానుత్తమవిశ్రాంతి ర్న కించి దిహ వాంఛతి. యో జీవతి గతస్నేహస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. సంవేద్యేన హృదాకాశే మనాగపి న లిప్యతే. యస్యాసావజడా సంవిత్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషౌ సుఖం దుఃఖం ధర్మాధర్మౌ ఫలాఫలే, యః కరో త్యనపేక్ష్యైవ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. మానవాన్నిరహం భావో నిర్మానో ముక్తమత్సరః, యః కరోతి గతోద్వేగస్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. సర్వత్ర విగతస్నేహో యస్సాక్షివదవస్థితః, నిరిచ్ఛో వర్తతే కార్యే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. యేన ధర్మమధర్మం చ మనో మననమీహితమ్, సర్వమంతః పరిత్యక్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. యావతీ దృశ్యకలనా సకలేయం విలోక్యతే, సా యేన సుష్ఠు సంత్యక్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. కట్వామ్లలవణం తిక్తమమృష్టం మృష్టమేవచ, సమమేవ చ యో భుంక్తే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. జరామరణమాపచ్చ రాజ్యం దారిద్ర్యమేవచ, రమ్యమిత్యేవ యో భుంక్తే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ధర్మాధర్మౌ సుఖం దుఃఖం తథా మరణజన్మనీ, ధియా యేన సుసంత్యక్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ఉద్వేగానందరహిత సమయా స్వచ్ఛయా ధియా, న శోచతి న చోదేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. సర్వేచ్ఛా సకలా శ్శంకా స్సర్వేహా స్సర్వనిశ్చయాః, ధియా యేన పరిత్యక్తా స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. జన్మస్థితివినాశేషు సోదయాస్తమయేషుచ, సమమేవ మనో యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. న కించన ద్వేష్టి తథా న కించదపి కాంక్షతి, భుంక్తే యః ప్రకృతాన్ భోగాన్ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. శాంతసంసారకలనః కలావానపి నిష్కళః, య స్స చిత్తోఽపి నిశ్చిత్త స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. యస్సమస్తార్థజాలేషు వ్యవహార్యపి నిస్పృహః,

పరార్థేష్వివ పూర్ణాత్మా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశత్యదేహముక్తత్వం పవనో స్పందతామివ. విదేహముక్తో నోదేతి నాస్తమేతి న శామ్యతి, న సన్నాసన్న దూరస్థో న చాహం న చ నేతరః. తతస్స్తిమితగంభీరం న తేజో న తమస్తతమ్, అనాఖ్యమనభివ్యక్తం సత్కించిదవశిష్యతే, న శూన్యం నాపి చాకారి న దృశ్యం నాపి దర్శనమ్, న చ భూతపదార్థౌఘ సదసంతతయా స్థితమ్, కిమప్యవ్యపదేశాత్మా పూర్ణాత్పూర్ణతరాకృతిః, న సన్నాసన్న సదసన్నాభావో భావనం నచ, చిన్మాత్రం చైత్యరహితమనంతమజరం శివమ్, అనాదిమధ్యపర్యంతం యదనాదినిరామయమ్, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం మధ్యే యద్దర్శనం స్మృతమ్, నాతః పరతరం కించిన్నిశ్చయో௨స్త్యపరో మునే, స్వయమేవ త్వయా జ్ఞాతం గురుతశ్చ పునశ్శ్రుతమ్, స్వసంకల్పవశాద్బద్ధో నిస్సంకల్పాద్విముచ్యతే, తేన త్వయ్యాగతమావా హ్యాజ్ఞేయం యస్య మహాత్మనః, భోగే భోగ్యేష్వయత్నోత్, కథం ప్రశమకలా దిహా, ప్రాప్తం ప్రాప్తవ్యమఖిలం భవతా పూర్ణ௨హో క్తం జనకేన తపసి బ్రహ్మన్ముక్తస్త్వం భ్రాంతిముత్సృజ, అతిబాహ్యం తదా బాహ్యమన్తరాభ్యంతరం ధియః, శుకపశ్యన్నపశ్యేస్త్వం సాక్షీ సంపూర్ణకేవలః, విశశ్రామ శుకస్తూష్ణీం స్వస్థే పరమవస్తుని, వీతశోకభయాయాసో నిరీహశ్ఛిన్నసంశయః, జగామ శిఖరం మేరోః సమాధ్యర్థమఖండితమ్, తత్ర వర్షసహస్రాణి నిర్వికల్పసమాధినా, దేశే స్థిత్వా శశామాసావాత్మన్యస్నేహదీపవత్, వ్యపగతకలనాకళంకశుద్ధస్స్వయమమలాత్మని పావనేపదే௨సౌ, సలిలకణ ఇవాంబుధౌ మహాత్మా విగళితవాసనమేకతాం జగామేతి మహోపనిషత్.

తృతీయో௨ధ్యాయః.

నిదాఘో నామ మునిరాట్ప్రాప్తవిద్యశ్చ బాలకః, విహృతస్తీర్థయాత్రార్థం పిత్రానుజ్ఞాతవాన్ స్వయమ్, సార్ధత్రికోటితీర్థేషు స్నాత్వా గృహముపాగతః, స్వోదంతం కథయామాస ఋభుం నత్వా మహాయశాః, సార్ధత్రికోటితీర్థేషు స్నానపుణ్యప్రభావతః, ప్రాదుర్భూతో మనసి మే విచారస్సో௨యమీదృశః, జాయతే మృతయే లోకో మ్రియతే జననాయ చ, అస్థిరాస్సర్వ ఏవేమే న చరాచరచేష్టితాః,

సర్వాపదాం పదం పాపా భావావిభవభూమయః, అయశ్శలాకాసదృ
శాః పరస్పరమసంగినః, శ్లిష్యంతే కేవలాభావామనః కల్పనయాఽన
యా, భావేష్వరతిరాయాతా పథికస్య మరుష్వివ, శామ్యతీదం కథం
దుఃఖ మితితప్తోఽస్మి చేతసా, చింతానిచయచక్రాణి నానందాయ ధనా
ని మే, సంప్రసూతకళత్రాణి గృహాణ్యుగ్రాపదా మివ, ఇయమస్మిం స్థితో
దారా స్సంసారే పరిపేలవా, శ్రీర్మునేః పరిమోహాయ సాపి నూనం నశర్మ
దా, ఆయుఃపల్లవకోణాగ్ర లంబాంబుకణభంగురమ్, ఉన్మత్తఇవ సంత్య
జ్య యాత్యకాండే శరీరకమ్, విషయాశీవిషాసంగపరిజర్ఝరచేతసామ్,
అప్రౌఢాత్మవివేకానామాయురాయాసకారణమ్, యుజ్యతే వేష్టనం
వాయో రాకాశస్యచ ఖండనమ్, గ్రంథనం చ తరంగాణామాస్థానా
యుషి యుజ్యతే, ప్రాప్యం సంప్రాప్యతే యేన భూయో యేన న శోచ్య
తే, పరాయా నిర్వృతేః స్థానం యత్తజ్జీవితముచ్యతే, తరవోఽపిహి
జీవంతి జీవంతి మృగపక్షిణః, స జీవిత మనో యస్య మననే నోపజీవతి,
జాతా స్తఏవ జగతి జన్తవ స్సాధుజీవితాః, యే పునర్నేహ జాయంతే
శేషా జరఠగర్దభాః, భారో వివేకినశ్శాస్త్రం భారో జ్ఞానంచ రాగి
ణః, అశాంతస్య మనో భారం భారోనాత్మవిదోవపుః, అహంకారవశాదాప
దహంకారా ద్దురాధయః, అహంకారావశాదీహా నాహంకారా త్పరో
రిపుః, అహంకారవశా ద్యద్య న్మయా భుక్తం చరాచరమ్, తత్తత్సర్వ
మవస్త్వేవ వస్త్వహంకారరిక్తతా, ఇతశ్చేతశ్చ సువ్యగ్రం వ్యర్థమే
వాభిధావతి, మనో దూరతయా యాతి గ్రామే కౌలేయకో యథా,
క్రూరేణ జడతాం యాతః తృష్ణా భార్యానుగామినా, వశః కా[1]లేయ
కేనైవ బ్రహ్మన్ భుక్తోఽస్మి చేతసా, అప్యబ్ధిపానాన్మహత స్సుమేరూ
న్మూలనాదపి, అపి వహ్న్యశనాద్బ్రహ్మన్విషమశ్చిత్త నిగ్రహః, చిత్తం
కారణ మర్థానాం తస్మిం త్సతి జగత్త్రయమ్, తస్మిన్ క్షీణేజగత్క్షీ
ణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః, యాం యామహం మునిశ్రేష్ఠ సంశ్ర
యామి గుణశ్రియమ్, తాంతాం కృంతతి మే తృష్ణా తంత్రీమివ కుమూ
షికా, పదం కరోత్యలంఘ్యేఽపి తృప్తాపి ఫలమీహతే, చిరం తిష్ఠతి
నైకత్ర తృష్ణా చపలమర్కటీ, క్షణ మాయాతి పాతాళం క్షణం యాతి

1. కాలేయ; కౌలేయ.

నభఃస్థలం, క్షణం భ్రమతి దిక్కుంజే తృష్ణా హృత్పద్మషట్పదీ, సర్వసం
సారదుఃఖానాం తృష్ణైకా దీర్ఘదుఃఖదా, అంతఃపురస్థమపి యా యోజ
యత్యతిసంకటే, తృష్ణా విషూచికా మంత్రశ్చింతాత్యాగో హి స ద్విజ,
స్తోకేనానందమాయాతి స్తోకేనాయాతి ఖేదతామ్, నాస్తి దేహసమ శ్శో
చ్యో నీచో గుణ వివర్జితః, కళేబరమహంకార గృహస్థస్య మహాగృహమ్,
లుఠత్వభ్యేతు వా స్థైర్యం కిమనేన గురో మమ, పఙ్క్తిబద్ధేంద్రియ
పశుం వల్గత్తృష్ణాగృహాంగనామ్, చిత్తభృత్యజనాకీర్ణం నేష్టం దేహగృ
హం మమ, జిహ్వామర్కటికాక్రాంతవదనద్వారభీషణమ్, దృష్టదంతా
స్థిశకలం నేష్టం దేహగృహం మమ, రక్తమాంసమయస్యాస్య సబా
హ్యాభ్యంతరే మునే, నాశైకధర్మిణో బ్రూహి కైవ కాయస్య రమ్య
తా, తటిత్సు శరదభ్రేషు గంధర్వనగరేషు చ, స్థైర్యం యేన వి
నిర్ణీతం స విశ్వసతు విగ్రహే, శైశవే గురుతో భీతిః మాతృతః పితృత
స్తథా, జనతో జ్యేష్ఠబాలాచ్చ శైశవం భయమందిరమ్, స్వచిత్తబిల
సంస్థేన నానావిభ్రమకారిణా, బలాత్కామపిశాచేన వివశః పరిభూ
యతే, దాసాః పుత్రాః స్త్రియశ్చైవ బాంధవా స్సుహృద స్తథా,
హసంత్యున్మత్తకమివ నరం వార్ధకకంపితమ్, దైన్యదోషమయీ దీర్ఘా
వర్ధతే వార్ధకే స్పృహా, సర్వాపదామేకసఖీ హృది దాహప్రదాయినీ,
క్వచిద్వా విద్యతే యైషా సంసారే సుఖభావనా, [1]ఆయు స్తంబ మివా
సాద్య కాలస్తామపి కృంతతి, తృణం పాంసుం మహేంద్రంచ సువర్ణం
మేరుసర్షపమ్, ఆత్మంభరితయా సర్వమాత్మసాత్కర్తుముద్యతః, కా
లోఽయం సర్వసంహారీ తేనాక్రాంతం జగత్త్రయమ్, మాంసపాం
చాలికాయాస్తు యంత్రలోలేఽంగపంజరే. స్నాయ్వస్థిగ్రంథిశాలిన్యాః
స్త్రియః కిమివ శోభనమ్, త్వఙ్మాంసరక్తబాష్పాంబుపృథక్కృత్వా వి
లోచనే, సమాలోకయ రమ్యం చేత్కిం ముధా పరిముహ్యసి, మేరు
శృంగతటోల్లాసి గంగాజలరయోపమా, దృష్టా యస్మిన్స్తనే ముక్తా
హారస్యోల్లాసశాలితా, శ్మశానేషు దిగంతేషు సఏవ లలనా స్తనః,
శ్వభిరాస్వాద్యతే కాలే లఘు పిండ ఇవాంధసః, కేశకజ్జలధారిణ్యో

1. ఆఖు.

దుష్పూర్ణా లోచనప్రియాః, దుష్కృతాగ్నిశిఖా నర్యో దహంతి తృణవన్నరమ్, జ్వలతా మతిదూరేఽపి సరసా అపి నీరసాః, స్త్రియోహి నరకాగ్నీనామింధనం చాతిదారుణమ్, కామనామ్నా కిరాతేన వికీర్ణా ముగ్ధచేతసః, నార్యో నరవిహంగానామంగబంధనవాగురాః, జన్మపల్వలమత్స్యానాం చిత్తకర్దమచారిణామ్, పుంసాం దుర్వాసనారజ్జుర్నారీ బడిశపిండికా, సర్వేషాం దోషరత్నానాం సుసముద్గికయాఽనయా, దుఃఖశృంఖలయా నిత్య మల మస్తు మమ స్త్రియా, యస్యస్త్రీతస్య భోగేచ్ఛా నిస్త్రీకస్య క్వభోగభూః, స్త్రియం త్యక్త్వా జగత్త్యక్తం జగత్త్యక్త్వా సుఖీ భవేత్, దిశోఽపి నహి దృశ్యన్తే దేశోఽప్యన్యోపదేశకృత్, శైలా అపి విశీర్యంతే శీర్యంతే తారకా అపి, శుష్యంత్యపి సముద్రాశ్చ ధ్రువోఽప్యధ్రువజీవనః, సిద్ధా అపి వినశ్యంతి జీర్యంతే దానవాదయః, పరమేష్ఠ్యపి నిష్ఠావాన్ హీయతే హరిరప్యజః, భవోఽప్యభావమాయాతి జీర్యంతే వై దిగీశ్వరాః, బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ సర్వా వా భూతజాతయః, నాశ్మేవానుధావంతి సలిలానీవ బాడబమ్, ఆపదః క్షణమాయాంతి క్షణమాయాంతి సంపదః, క్షణం జన్మాథ మరణం సర్వం నశ్వరమేవ తత్, అశూరేణ హతాశ్శూరా ఏకేనాపి శతం హతమ్, విషం విషయవైషమ్యం న విషం విష ముచ్యతే, జన్మాంతరఘ్నా విషయా ఏతజ్జన్మహరం విషమ్, ఇతి మే దోషదావాగ్నిదగ్ధే సంప్రతి చేతసి, స్ఫురంతి హీన భోగాశా మృగతృష్ణా సరస్స్వపి, అతో మాం బోధయాశు త్వం తత్త్వ జ్ఞానేన వై గురో, నోచేన్మౌనం సమాస్థాయ నిర్మానో గతమత్సరః, భావయ న్మనసా విష్ణుం లిపికర్మార్పితోపమ.

చతుర్థోఽధ్యాయః

నిదాఘ తవ నాస్త్యన్యత్ జ్ఞేయం జ్ఞానవతాంవర, ప్రజ్ఞయా త్వం విజానాసి ఈశ్వరానుగృహీతయా, చిత్తమాలిన్యసంజాతం మార్జయామి భ్రమం మునే, మోక్షద్వారే ద్వారపాలాశ్చత్వారః పరికీర్తితాః, శమోవిచార స్సంతోష శ్చతుర్థ స్సాధుసంగమః, ఏకం వా సర్వయత్నేన సర్వముత్సృజ్య సంశ్రయేత్, ఏకస్మి న్వశగే యాంతి చత్వారోఽపి వంశగతాః, శాస్త్రైస్సజ్జనసంపర్కపూర్వకై శ్చ తపోదమైః, ఆదౌ సంసారముక్త్యర్థం ప్రజ్ఞామేవాభివర్ధయేత్, స్వానుభూతేశ్చ

శాస్త్రస్య గురోశ్చైవైకవాక్యతా, యస్యాభ్యాసేన తేనాత్మా సతతం
చావలోక్యతే, సంకల్పాశానుసంధానవర్జనం చే త్ప్రతిక్షణమ్, [illegible]క్రమమ్,
షి తదచిత్తత్వం ప్రాప్తమేవాసిపావనమ్, చేతసో య్త్మని, [illegible] తుర్యవిశ్రాంతి
మాధానమిరితమ్, తదేవ కేవలీభావం సా శ్[illegible]వతశ్చైవ గృహస్థస్యాథ
సా సంపరిత్యజ్య సర్వభూతాత్మభావనామ్, యథ[illegible]తివిభ్రమైః, నిర్మందరశ
స్థబధిరోపమః, సర్వం ప్రశాంతమజమేక [illegible]కనం శుద్ధం యదోదేతి
స్వదనమాత్ర మచైత్య చిహ్నమ్, సర్వం ప్ర[illegible] చిద్రూపదేహకమ్, ఏవ
దృష్టిరోప్యర్థాకమేవ హి ముద్రైవ [illegible]ముపాగతః, తిష్ఠ శ్యాశు తదా తత్ర
దృశ్యం దృశ్యతే చి జగద్గతమ్ [illegible]శ్యతే సర్వం జగత్ స్థావరజంగ
త్తితి భావయ, నిత్యప్రబుద్ధచిత్తస్త[illegible]ల్పాంతే ప్రవినశ్యతి, ఋతమాత్మా
అత్తైకత్వం విదిత్వా త్వం తిష్ఠా[illegible] వ్యవహారాన్[illegible]
వాసనాతృణపావకః, ప్రో క్తస్సమా[illegible]కారో [illegible]
తిః, నిరిచ్ఛే సంస్థితే రత్నే యథా [illegible] ప్రవర్తితే, సత్తా మా[illegible]
పరే తత్వే తథైవాయ[illegible] జగద్గణ[illegible] అతశ్చాత్మని కర్తృత్వ[illegible]
త్వంచ వై మునే, నిరిచ్[illegible]దకర్తాఽసౌ కర్తా సన్నిధిమ[illegible]పరిభా
ద్వే బ్రహ్మణి విందేతే కర్మృతా కర్తృతే మునే, యత్నే[illegible] స్తథా,
[illegible]కారస్తమాశ్రిత్య స్థిరో భవ, తస్మాన్నిత్య మక[illegible]యా దీర్ఘ
వనయోద్ధయా, పరమామృతనామ్నీ సా సమతైవావప్రదాయినీ,
ఘ శృణు సత్వస్థా జాతా భువి మహాగుణాః, తే నిత్యస్తంబ మివా
ముదితాః ఖ ఇవేందవః, నాపది గ్లానిమాయాంతి నిశి [illegible]చ సువర్ణం
యథా, నేహంతే ప్రకృతాదన్యద్రమంతే శిష్టవర్త్మని, [illegible]
విరాజంతే మైత్ర్యాదిగుణవృత్తిభిః, సమాస్సమరసాస్సౌమ్యాస్స
తం సాధువృత్తయః, అబ్ధివద్ధృతమర్యాదా భవంతి విశదాశయా
నియతిం న విముంచంతి మహాంతో భాస్కరా ఇవ, కోఽహం క
మిదం చేతి సంసారమలమాతతమ్, [illegible]చార్య ప్రయత్నేన ప్రా[illegible]
సహసాఽధునా, నాకర్మసు నియోక్తవ్యం నానార్యేణ సహావసే[illegible]
ద్రష్టవ్యస్సర్వసంహర్తా న మృత్యురవహేళయా, శరీరమస్థిమ
సం చ త్యక్త్వా రక్తాద్యశోభనమ్, భూతముక్తావలీ తంతు చిన్మాత్ర
లోకయేత్, ఉపాదేయానుపతనం హేయైకాంతవిసర్జనమ్,

దేతన్మనసో రూపం తద్బాహ్యం విద్ధి నేతరత్, గురుశాస్త్రోక్తమార్గేణ మా[illegible]త్వాచ చిద్ఘనే, బ్రహ్మైవాహమితి జ్ఞాత్వా వీతశోకో భవే మహామునే, దౌ

షేణ చిదాకాశం తద్విద్ధి శతపాతనముత్పలతాడనవతోఽస్థవ్య మగ్ని మేషి చేత్, సర్వాత్మకర్మివాగారావర్తనం చందనచర్చేవ నిరవధి ఉదితౌదార్యసౌందర్య[illegible] వినోదన ధారాగృహశీకరవర్షణ మివ సమాధి రభిధీయతే, దృఢమూకీకరణమాననమ ద్రేవ బాధిర్యం మహా ర్బలోదిశాయాఽపా సమ [illegible] భవితవ్యమేవం దృఢవైరాగ్యా జ్ఞానం జ్ఞేయం [illegible]త్మకమ్, తదేవ కేవ[illegible]నుభూత్యాతిశుద్ధయా, య మృషా, మ [illegible]లోవతో బద్దసర్వ[illegible] [illegible]క్యతే, వినష్టదిగ్భ్రమస్యాపి య [illegible]థాపూ[illegible] రణుకోటరే, పౌరుషేణ [illegible]నవిధ్యస్తం జగన్నాస్తీతి భావయ, [illegible] ధనాన్యుపకుర్వ[illegible] [illegible] [illegible] బాంధవాః, న కాయక్లేశవైధుర్యం వా [illegible]యతనాశ్రయః [1]రాగాదిక్లేశ[illegible]మాత్ర జయేనాసాద్యతే పదమ్, [illegible]ణమాయోభాని యం మన[illegible] దుస్సహా యే, [illegible]ధయః, శ్రాంతచేతస్సు సర్వం నశ్వర[illegible] నశ్యతి, మాతరీవ పరం యాంతి విష హతమ్, విషం[illegible]నిచ, విశ్వాసమిహ భూతాని సర్వాణి శమశాలిని, నర విషయా ఏతజ్జ్న లబ్ధ్యాలింగితేన చ, న తథా సుఖమాప్నోతి శమే చేతసి, స్ఫురంతి జనః, శ్రుత్వా స్పృష్ట్వాచ భుక్త్వాచ దృష్ట్వా జ్ఞాత్వా [illegible]ధయాశు [illegible]న హృష్యతి గ్లాయతి య స్సశాంతఇతి కథ్యతే, తుషా [illegible]వం మనో యస్య నిరాకులమ్, మరణోత్సవయుద్ధేషు శాన్త ఇతి కథ్యతే, తపస్విషు బహుజ్ఞేషు యాజకేషు నృపేషు చ, [illegible]వత్సు గుణాఢ్యేషు శమవానేవ రాజతే, సంతోషామృతపానేన [illegible] శాంతా స్తృప్తి మాగతాః, ఆత్మారామా మహాత్మాన స్తే మహాపద [illegible]గతాః, అప్రాప్తం హి [illegible] సంప్రాప్తే సమతాం గతః, అదృ ఖేదాఖేదో య స్సంతుష్ట ఇతి కథ్యతే, నాభినందత్యసంప్రాప్తం ప్రా [illegible]ం భుఙ్క్తే యథేప్సితమ్, య స్ససౌమ్యసమాచారస్సంతుష్ట ఇతి థ్యతే, రమతే ధీ ర్యథా ప్రాప్తే సాధ్వీ వాంతః పురాజిరే, సా జీవన్ము

1. నిశర.

అష్టా[illegible]కస్యేయునీ, యథాక్షణం యథాశాస్త్రం యథా
శక్తతో దేతి స్వరూపానందదా[illegible]సంభవసత్సంగమిదం మోక్షప్రక్రమమ్,
దేశం యథాసుఖమ్, య[illegible] యావద్విశ్రాంతిమ్మాని, తుర్యవిశ్రాంతి
తావద్విచారయే త్[illegible]వాన్న వాత్, జీవతో జీకసై చైవ గృహస్థస్యాథ
యుక్తస్య నివృత్తస్య భం[illegible] తేనార్థో న శ్రుతిస్మృతివిభ్రమైః, నిర్మందరణి
వా యతేః, నాకృతేన కృ[illegible]త్తః, సర్వాత్మవేదం శుద్ధం య దోదేతి
వాంభోధి స్సతిష్ఠతి యథా స్థిమ్ [illegible]లబాహ్యా చిద్రూపదేహకమ్, ఏవ
తదాత్మకమ్, భాతి ప్రసృతిదిక్కా[illegible]మావాగతః, తిష్ఠత్యాశు తదా తత్ర
మూర్తా యథా యత్ర సము[illegible]శ్యతే సర్వం జగత్ స్థావరజంగ
తద్రూపశ్చ విరాజతే, యదిద[illegible]త్తత్స్వ[illegible]ల్పాంతే[illegible]పవినశ్యతి, ఋతమాత్మా
మమ్, తత్సుషుప్తా వివ స్వప్నః[illegible] వ్యవహారార్థం యస్య
పరంబ్రహ్మ సత్య మిత్యాదికా బుద్ధ్యాకారో[illegible]
సంజ్ఞా మహాత్మనః, యథా కటకశబ్దార్థః పృథగ్భావో[illegible]న కాంచనాత్,
నహేమకటకాత్తద్వజ్జగచ్ఛబ్దార్థతా అతశ్చాత్మని[illegible] తేనేయమింద్రజాల
[1]శ్రీర్జగతి ప్రవితన్యతే[illegible]ద్రష్టుర్దృశ్యస్య[illegible]బంధ ఇత్యభిధీయతే,
ద్రష్టా దృశ్యవశాద్బద్ధో దృశ్యాభావే విముచ్యతే, జగత్త్వం మహ
మిత్యాదిసర్గాత్మా దృశ్య ముచ్యతే, మన[2]స్తే నేంద్రజాల శ్రీర్జగతీ ప్రవి
తన్యతే, యావ దేత త్సంభవతి తావన్మోక్షో న విద్యతే, బ్రహ్మణా తన్య
తే విశ్వం మనసైవ స్వయంభువా, మనోమయమతో విశ్వం యన్నా
మ పరిదృశ్యతే, న బాహ్యే నాపి హృదయే స[illegible]ప్రపం విద్యతే
మనః, యదర్థప్రతిభానం తన్మన ఇత్యభిధీయతే, సంకల్పనం మనో
విద్ధి సంకల్పస్తం న విద్యతే, యత్ర సఙ్కల్పనం తత్ర మనోఽస్తీత్యవ
గమ్యతామ్, సంకల్పమనసీ భిన్నే న కదాచన కేనచిత్, సంకల్పజాతే
గలితే స్వరూపమవశిష్యతే, అహం త్వం జగ దిత్యాదౌ ప్రశాం
తే దృశ్యసంభ్రమే, స్యాత్తాదృశీ కేవలతా దృశ్యే సత్తాముపా
గతే, మహాప్రళయసంపత్తౌ హ్యసత్తాం సముపాగతే, అశేషదృ
శ్యే సర్గాదౌ శాంతమేవావశిష్యతే, అస్త్యనస్తమితో భాస్వా
నజో దేవో నిరామయః, సర్వదా సర్వకృత్సర్వః పరమాత్మే త్యుదా
హృతః, యతో వాచో నివర్తంతే యో ముక్తై రవగమ్యతే, యస్య

1. శ్రీర్జాగతీ. 2. సైవేంద్ర.

చాత్మాదికా స్సంజ్ఞా కల్పితా న స్వభావతః, చిత్తాకాశం చిదాకాశమాకాశం చ తృతీయకమ్, ద్వాభ్యాం శూన్యతరం విద్ధి చిదాకాశం మహామునే, దేశాద్దేశాంతరప్రాప్తౌ సంవిదో మధ్యమేవ యత్, నిమేషేణ చిదాకాశం తద్విద్ధి మునిపుంగవ, తస్మిన్నిరస్తనిశ్శేషసంకల్పస్థితిమేషి చేత్, సర్వాత్మకం పదం శాంతం తదా ప్రాప్నోష్యసంశయః, ఉదితౌదార్యసౌందర్యవైరాగ్యరసగర్భిణీ, ఆనందస్యందినీ యైషా సమాధి రభిధీయతే, దృశ్యాసంభవబోధేన రాగద్వేషాదితానవే, రతిర్బలోదితాయాఽసౌ సమాధి రభిధీయతే. దృశ్యాసంభవబోధో హి జ్ఞానం జ్ఞేయం [illegible]ాత్మకమ్, తదేవ కేవలీభావం తతోఽన్య త్సకలం మృషా, మ[illegible]రావతో బద్ధసర్షపీకోణకోటరే, మశకేన కృతం యుద్ధం సింహౌఘై రణుకోటరే, పౌరుషేణ స్థాపితో మేరు ర్నిగీర్ణో భృంగసూనునా, నిదాఘవద[illegible]తాదృ[illegible] జగదేత[illegible]మాత్రకమ్, చిత్తమేవ హి సం[illegible] [1]రాగాదిక్లేశదూషితమ్, తదేవ తై ర్వినిర్ముక్తం భవాంత ఇతి [illegible] మనసా భావ్యమానో హి దేహతాం యాతి దేహకః, దేహవాసనయా ముక్తో దేహధర్మై ర్నలిప్యతే, కల్పం క్షణీకరోత్యంతః క్షణం నయతి కల్పతామ్, మనోవిలాస స్సంసార ఇతి మే నిశ్చితా మతిః, నావిరతో దుశ్చరితా న్నాశాంతో నాసమాహితః, నాశాంతమానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైన మాప్నుయాత్, తద్బ్రహ్మానంద మద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్ఘనమ్, విదిత్వా స్వాత్మనో రూపం నబిభేతి కదాచన, పరాత్పరం యన్మహతో మహాంతం స్వరూపతేజోమయశాశ్వతం శివమ్, కవిం పురాణం పురుషం సనాతనం సర్వేశ్వరం సర్వదేవై రుపాస్యమ్, అహం బ్రహ్మేతి నియతం మోక్షహేతు ర్మహాత్మనామ్, ద్వే పదే బంధమోక్షాయ నిర్మమేతి మమేతిచ, మమేతి బధ్యతే జంతుర్నిర్మమేతి విముచ్యతే, జీవేశ్వరాదిరూపేణ చేతనాచేతనాత్మకమ్, ఈక్షణాదిప్రవేశాంతా సృష్టి రీశేన కల్పితా, జాగ్రదాదివిమోక్షాంతస్సంసారో జీవకల్పితః. త్రిణాచికాదియోగాంతా ఈశ్వరభ్రాంతి మాశ్రితాః, లోకాయతాదిసాంఖ్యాంతా జీవవిభ్రాంతి మాశ్రితాః, తస్మాన్ముముక్షుభి ర్నైవమతి ర్జీవేశవాదయోః, కార్యా కింతు బ్రహ్మత

1. రోగాది.

త్త్వం నిశ్చలేన విచార్యతామ్, అవి... యథాశాస్త్రం య...
చిదన్వయాత్ , స ఏవ సా... సత్సంగమిదం మోక్షపథప్రదమ్,
... యావద్విశ్రాంతిమాన్మని, తుర్యవిశ్రాంతి
విషయత్యాగో దుర్లభం ...ర్ణత్వాత్, జీవతోజీవతశ్చైవ గృహస్థస్యాథ
కరుణాం వినా, ఉత్పన్నశ... నార్థో న శ్రుతిస్మృతివిభ్రమైః, నిర్మందరణ
హజాఽవస్థాస్వయమేవోపజ... తః, సర్వాత్మవేదనం శుద్ధం యదోదేతి
పశ్చాత్తరం నరః, విజానాతి తదా ... లబాహ్యం చిద్రూపదేహకమ్, ఏవ
గం సచ్చిదానందం జ్ఞానచక్షుర్ని... గతః, తిష్ఠత్యాశు తదా తత్ర
తరం భానుమంధవత్, ప్రజ్ఞా... శ్యతే సర్వం జగత్ స్థావరజంగ
ఏవం బ్రహ్మపరిజ్ఞానాదేవమర్త్యో... ప్యంతే ప్రవినశ్యతి, ఋతమాత్మా
ధి చ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః, ...
...కారో వ్యవహారార్థం యస్య
పరావరే, అనాత్మతాం పరిత్యజ్య ... పృథగ్భావో... స కాంచనాత్
యాంతస్థ స్వంవిన్మాత్రపరో భవ, ... ప్రవర్త... తేనేయమింద్రజాల
మాత్రమేవతత్, జగత్త్రయమిదం అతశ్చాత్మని
... ఇత్యభిధీయతే,
లక్ష్యగతిం త్యక్త్వా య స్తిష్ఠేత్కేవ... విముచ్యతే, జగత్పవిమహ
దయం బ్రహ్మవిదుత్తమః, అధిష్ఠాన ... స్యే నేంద్రజాల శ్రీర్జాగతీ
నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మంచ తద...
శస్య విలాసో హి మనోజగత్, సంయమాసంయమాభ్యాంచ
సంసారం శాంతిమన్వగాత్, మనోవ్యాధే శ్చికిత్సార్థ... పాయం కథ
యామి తే, యత్తత్స్వాభిమతం వస్తు తత్త్యజన్మోక్ష మశ్నుతే, స్వా
యత్త మేకాంతహితం స్వేప్సితత్యాగవేదనమ్, యస్య దుష్కరతా
యాతం ధిక్తం పురుషకీటకమ్, స్వపౌరుషైకసాధ్యేన స్వేప్సితత్యాగ
రూపిణా, మనఃప్రశమమాత్రేణ వినా నాస్తి శుభా గతిః, అసంకల్ప
శస్త్రేణ ఛిన్నం చిత్తమిదం యదా, సర్వం సర్వగతం శాంతం బ్రహ్మ
సంపద్యతే తదా, భవభావనయా ముక్తో యుక్తః పరమయా ధియా
ధారయాత్మాన మవ్యగ్రో గ్రస్తచిత్తం చితః పదమ్, పరంపౌరు
మాశ్రిత్య నీత్వా చిత్తమచిత్తతామ్, ధ్యానతో హృదయాకాశే చి
చిచ్చక్రధారయా, మనో మారయ నిశ్శంకం త్వాం ప్రబధ్నంతి నా
యః, అయం సోఽహమిదం తన్మే ఏతావన్మాత్రకం మనః, తదభా

చాత్మాదికా స్సంజ్ఞా. కల్పితా సాత్తే,ఛిన్నాభ్రమండలం వ్యోమ్ని యథా
మాకాశం చ తృతీయకమ్, ద్వాభ్యాం తథాంతర్ధాయతే మనః,కల్పాన్త
మహాముని, దేశాద్దేశాంతరప్రాప్తౌ సంవిదో పతంతు ద్వాదశాదిత్యా
షేణ చిదాకాశం తద్విద్ధి మునిపుంగవ, తస్మిన్ సాధ్యే సకలసిద్ధిదే, అసం
మేషి చేత్, సర్వాత్మకం పదం శాంతం తదా చంచలతాహీనం మనః
ఉదితౌదార్యసౌందర్యవైరాగ్యరసగర్భిణీ, వహ్నౌ ర్ధర్మో యథోష్ణతా,
సమాధి రభిధీయతే, దృశ్యాసంభవబోధేన స్థితా, తాం విద్ధి మానసీం
ర్బలోదితాయాఽసా సమాధి రభిధీయతే చంచలతాహీనం తన్మనోఽమృ
జ్ఞానం జ్ఞేయం చిదాత్మకమ్, తదేవ కేవలీభూతే మోక్ష ఉచ్యతే, తస్య
మృషా, మత్త ఐరావతో బద్ధసర్షపీనాత్మికా, వాసనాపరనామ్నా తాం
సింహాన్హై రణుకోటరే, పౌరుషేణ ప్రయత్నేన యస్మిన్నేవ పదే మనః
సునా, నిదాఘవద్ధి కాద్య న్నిర్వికల్పోభవానఘ, అతః పౌరుష మా
సివ హి సంసారో [1]రాగాదిక్లేశదూవిశోకం పదమాలంబ్య నిరాతంకః
భవాంత ఇతి కథ్యతే, మనసా మనసో దృఢనిగ్రహే, అరాజా కస్సమ
దేహకః, దేహవాసనయా ముక్తో, తృష్ణాగ్రాహగృహీతానాం సంసారా
స్త్వాంతః క్షణం నయతి కల్యాణహీనానాం దూరం స్వమన ఏవ నః,
మనసైవ మన శ్ఛిత్వా పాశం పరమబంధనమ్, భవాదుత్తారయాత్మా
నం నాసా వన్యేన తార్యతే, యా యోదేతి మనో నామ్నా వాసనా
వాసితాంతరా, తాం తాం పరిహరేత్ప్రాజ్ఞ స్తతోఽవిద్యాక్షయో
భవేత్, భోగైకవాసనాం త్యక్త్వా త్యజత్వం భేదవాసనామ్, భావాభా
వౌతత స్త్యక్త్వానిర్వికల్పస్సుఖీ భవ, ఏషఏవ మనోనాశ స్త్వవిద్యా
నాశ ఏవచ, య త్తత్సంవేద్యతే కించి త్తత్రాస్థాపరిమార్జనమ్, అనా
స్థైవ హి నిర్వాణం దుఃఖ మాస్థాపరిగ్రహః, అవిద్యావిద్యమానైవ నష్ట
ప్రజ్ఞేషు దృశ్యతే, నామ్నైవాంగీకృతాకారా సమ్యక్ప్రజ్ఞస్య సా కుతః,
తావ త్సంసారభృగుషు స్వాత్మనా సహ దేహినమ్, ఆందోళయతి నీరం
ధ్రం దుఃఖకంటకశాలిషు, అవిద్యా యావ దస్యాస్తు నోత్పన్నా క్షయ
కారిణీ, స్వయమాత్మావలోకేచ్ఛా మోహసంక్షయకారిణీ, అస్యాఃపరం
ప్రపశ్యంత్యాస్స్వాత్మనాశః ప్రజాయతే, దృష్టే సర్వగతే బోధే స్వయం

హ్యేషావిద్యేతి కథ్యతే, ఇచ్ఛామాత్ర మవిద్యేయం తన్నాశో మోక్ష ఉచ్యతే, సచాసంకల్పమాత్రేణసిద్ధో భవతి వై మునే, మనాగపి మనోవ్యోమ్ని వాసనారజనీక్షయే, కాలికా తనుతా మేతి చిదాదిత్యప్రకాశనాత్, చైత్యానుపాతరహితం సామాన్యేనచ సర్వగమ్, యచ్చిత్తత్వ మనాఖ్యేయం స ఆత్మా పరమేశ్వరః, సర్వంచ ఖల్విదం బ్రహ్మ నిత్యచిద్ఘన మక్షతమ్, కల్పనాన్యా మనో నామ్నీ విద్యతే నహి కాచన, న జాయతే న మ్రియతే కించి దత్ర జగత్త్రయే, నచభావవికారాణాం సత్తా క్వచన విద్యతే, కేవలం కేవలాభాసం సర్వసామాన్యమక్షతమ్, చైత్యానుపాతరహితం చిన్మాత్ర మిహ విద్యతే, తస్మిన్నిత్యతతే శుద్ధే చిన్మాత్రే నిరుపద్రవే, శాంతే సమసమాభోగే నిర్వికారే చిదాత్మని, య ఏషా స్వభావాభిమతం స్వయం సంకల్ప్య ధావతి, చిచ్చైత్యం స్వయ మమ్లానం మననాన్మన ఉచ్యతే, అత స్సంకల్పసిద్ధేయం సంకల్పేనైవ నశ్యతి, నాహం బ్రహ్మేతి సంకల్పా త్సుదృఢా ద్బధ్యతే మనః, సర్వం బ్రహ్మేతి సంకల్పా త్సుదృఢాన్ముచ్యతే మనః. కృశోఽహం దుఃఖబద్ధోఽహం హస్తపాదాదిమానహమ్, ఇతి భావానురూపేణ వ్యవహారేణ బధ్యతే, నాహం దుఃఖీ నమే దేహో బంధః కోఽస్యాత్మని స్థితః, ఇతి భావానురూపేణ వ్యవహారేణ ముచ్యతే, నాహం మాంసం నచాస్థీని దేహాదన్యః పరోఽస్మ్యహమ్, ఇతి నిశ్చితవానంతః క్షీణావిద్యో విముచ్యతే, కల్పితేఽయమవిద్యేయ మనాత్మన్యాత్మ భావనాత్, పరం పౌరుష మాశ్రిత్య యత్నాత్పరమయా ధియా, భోగేచ్ఛాం దూరత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్ప స్సుఖీ భవ, మమ పుత్రో మమ ధన మహం సోఽయ మిదం మమ. ఇతీయ మింద్రజాలేన వాసనైవ వివల్గతి, మాభవాజ్ఞో భవజ్ఞ స్త్వం జహి సంసారభావనామ్, అనాత్మన్యాత్మభావేన కిమజ్ఞ ఇవ రోదిషి, క స్తవాయం జడో మూకో దేహో మాంసమయోఽశుచిః, యదర్థం సుఖదుఃఖాభ్యా మవశః పరిభూయసే, అహో నుచిత్రం య త్సత్యం బ్రహ్మతద్విస్మృతం నృణాం, తిష్ఠత స్తవ కార్యేషు మాస్తు రాగానురంజనమ్, అహోను చిత్రం పద్మోత్థైర్బద్ధా తంతుభి

ద్రయః, అవిద్యమానా యాఽవిద్యా తయా విశ్వం ఖలీకృతమ్,ఇదం
తద్వజ్రతాం యాతం తృణమాత్రం జగత్త్రయ మిత్యుపనిషత్.

పంచమోఽధ్యాయః

ఋభురువాచ-అథాపరం ప్రవక్ష్యామిశృణుతాత యథాతథమ్, అజ్ఞాన
భూః సప్తపదాజ్ఞభూః సప్తపదైవ హి, పదాంతరాణ్యసంఖ్యానిప్రభవ
న్త్యన్యథైతయోః, స్వరూపావస్థితిర్ముక్తి స్తద్భ్రంశోఽహంత్వవేదనమ్,
శుద్ధసన్మాత్రసంవిత్తే స్వరూపాన్న చలంతి యే, రాగద్వేషాదయో
భావా తేషాం నాజ్ఞత్వసంభవాః, యత్స్వరూపపరిభ్రంశ శ్చైత్యార్థే
చితిమజ్జనమ్, ఏతస్మా దపరో మోహో న భూతో న భవిష్యతి,
అర్థాదర్థాన్తరం చిత్తే యాతి మధ్యే మయా స్థితిః, సా ధ్వస్తమననా
కారాస్వరూపస్థితి రుచ్యతే, సంశాన్తసర్వసఙ్కల్పా యా శిలా వ దవస్థి
తిః, జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్తా సాస్వరూపస్థితిః పరా, అహంతాఽంశేక్షతే
శాన్తే భేదనిష్పన్దచిత్తతా, అజడా యా [1]ప్రచకతి తత్స్వరూప మితీ
తమ్, బీజజాగ్రత్తథాజాగ్ర న్మహాజాగ్ర త్తథైవచ, జాగ్రత్స్వప్నస్త
థాస్వప్న స్స్వప్నజాగ్ర త్సుషుప్తికమ్, ఇతి సప్తవిధో మోహః పున
రేష పరస్పరమ్, శ్లిష్టో భవత్యనేకాగ్ర్యం శృణు లక్షణ మస్యతు, ప్రథ
మం చేతనం య త్స్యా దనాఖ్యం నిర్మలం చితః, భవిష్యచ్చిత్తజీవాది
నామశబ్దార్థభాజనమ్, బీజరూప స్థితం జాగ్ర ద్బీజజాగ్రత్తదుచ్యతే, ఏ
షా [2]జ్ఞప్తేర్నవావస్థా త్వం జాగ్రత్సంస్థితిం శృణు, నవప్రసూతస్య పరా
యంచాహ మిదం మమ, ఇతి యః ప్రత్యయ [3]స్స్వచ్ఛ స్తజ్జాగ్రత్ప్రా
భావనాత్, అయం సోఽహ మిదం తన్మ ఇతి జన్మాన్తరోదితః, పీవరః
ప్రత్యయః ప్రోక్తో మహాజాగ్ర దితి స్ఫుటమ్, అరూఢ మథవా రూఢం
సర్వథా తన్మయాత్మకమ్, యజ్జాగ్రతో మనో రాజ్యం తజ్జాగ్ర త్స్వప్న
ఉచ్యతే, ద్విచంద్రశుక్తికారూప్య మృగతృష్ణాది భేదతః, అభ్యాసం
ప్రాప్య జాగ్రత్త త్స్వప్నో నానావిధో భవేత్, అల్పకాలం మయా
దృష్ట మేత న్నోదేతియత్రహి, పరామర్శః ప్రబుద్ధస్య సస్వప్న ఇతి
కథ్యతే, [4]చిరం సన్దర్శనాభావా దప్రఫుల్లం బృహద్వచః, చిరకాలాను
వృత్తిస్తు స్వప్నో జాగ్రదివోదితః,స్వప్నజాగ్రదితి ప్రోక్తం జాగ్రత్యపిప

1. ప్రచల(ర)తి. 2. ను ప్తే. 3. స్వచ్ఛ. 4. చిర.

రిస్ఫురత్, షడవస్థాపరిత్యాగే జడా జీవస్య యా స్థితిః, భవిష్యద్దుఃఖ బోధాఢ్యా సౌషుప్తి స్సోచ్యతే గతిః, జగ త్తస్యా మవస్థాయా మన్తస్త మసి లీయతే, సప్తావస్థా ఇమాః ప్రోక్తా మయా జ్ఞానస్య వై ద్విజ, ఏకై కా శతసంఖ్యాత్ర నానావిభవరూపిణీ, ఇమాం సప్తపదాం జ్ఞాన భూమి మాకర్ణయానఘ, నానయాజ్ఞాతయా భూయో మోహపఙ్కే నిమజ్జతి, వద న్తి బహుభేదేన వాదినో యోగభూమికాః, మమ త్వభిమతా నూన మిమా ఏవ శుభప్రదాః, అవబోధం[1] విదుర్జ్ఞానం తదిదం సాప్తభూమి కమ్, ముక్తిస్తు జ్ఞేయ మిత్యుక్తా భూమికా సప్తకాత్పరమ్, జ్ఞానభూమి శ్శుభే[2]చ్ఛాఖ్యా ప్రథమా సముదాహృతా, విచారణా ద్వితీయాతు తృతీయా తనుమానసీ, సత్త్వాపత్తి శ్చతుర్థీస్యా త్తతో సంసక్తినామికా, పదార్థభావనా షష్ఠీ సప్తమీ తుర్యగా స్మృతా, ఆసా మన్తస్థితా ముక్తి ర్యస్యాం భూయో న శోచతి, ఏతాసాం భూమికానాం త్వ మిదం నిర్వచనం శృణు, స్థితిః కింమూఢఏవాస్మి ప్రేక్షేఽహం శాస్త్ర సజ్జనైః, వైరాగ్యపూర్వ మిచ్ఛేతి [3]శుభేచ్ఛేత్యుచ్యతే బుధైః, శాస్త్రసజ్జన సమ్పర్క వైరాగ్యాభ్యాస పూర్వకమ్, సదాచారప్రవృత్తి ర్యాప్రోచ్యతే సా విచారణా, విచారణా [4]శుభేచ్ఛాభ్యా మింద్రియార్థేషు రక్తతా యత్ర సా తనుతామేతి ప్రోచ్యతే। తనుమానసీ, భూమికా త్రితయాభ్యాసా చిత్తేతు విరతే ర్వశాత్, సత్త్వాత్మని స్థితే శుద్ధే సత్త్వాపత్తి రుదాహృతా, దశాచతుష్టయాభ్యాసా దసంసర్గఫలాతు యా, రూఢసత్త్వ చమత్కారా ప్రోక్తా సంసక్తినామికా, భూమికా పంచకాభ్యాసాత్స్వాత్మారామతయా దృఢమ్, అభ్యన్తరాణాం బాహ్యానాం పదార్థానామభావనాత్, పరప్రయుక్తేన చిరం ప్రయత్నేనావబోధనమ్, పదార్థభావనానామ షష్ఠీభవతిభూమికా, భూమిషట్కచిరాభ్యాసాద్భేదస్యానుపలమ్భనాత్, యత్స్వభావై కనిష్ఠత్వం సాజ్ఞేయాతుర్యగాగతిః, ఏష హిజీవన్ముక్తేషు తుర్యావస్థేతివిద్యతే. విదేహముక్తివిషయం తుర్యాతీ మతఃపరమ్, యే నిదాఘ మహాభాగాః సాప్తమీం భూమి [5]మాశ్రితాః, ఆత్మారామా మహాత్మాన స్తే మహాపదమాగతాః, జీవన్ముక్తా నమజ్జన్తి సుఖదుఃఖరసస్థితే, ప్రకృతేనాథ కార్యేణ కించిత్కుర్వ

1. హి. 2. స్సుభే. 3. సుఖే. 4. సుఖే. 5. మాగతాః.

నవా, పార్శ్వస్థ బోధితా స్వన్తఃపూర్వాచారక్రమాగతమ్, ఆచార
ాచరంత్యేవ సుప్తబుద్ధవ దుత్థితాః, భూమికా సప్తకంచైత ద్ధీమతా
వ గోచరమ్, ప్రాప్య జ్ఞానదశా మేతాం పశుమ్లేచ్ఛాదయోఽపిర్యే,
హా వా హ్యదేహా వా తే ముక్తా నాత్ర సంశయః, జ్ఞప్తి ర్హి గ్రన్థివి
ద స్తస్మి న్సతి విముక్తతా, మృగతృష్ణామ్బుబుద్ధ్యాదిశా న్తిమాత్రా
స్వకా, యేతు మోహార్ణవా త్తీర్ణాస్తైః ప్రాప్తం పరమం పదమ్,
స్థితా భూమికాస్వాసు స్వాత్మలాభపరాయణాః, మనః ప్రశమనో
యో యోగ ఇత్యభిధీయతే, సప్తభూమి స్సవిజ్ఞేయః కథితాస్తాశ్చ
ః, కాః, ఏతాసాం భూమికానాంతు గమ్యం బ్రహ్మాభిదం పదమ్.
దృఢస్నాఽత్మతా యత్ర పరతా నాస్తి కాచన, నక్వచిద్భావ
్ధి వ భావాభావగోచరా, సర్వం శాన్తం నిరాలమ్బం వ్యోమస్థం
తమ్ శివమ్, అనామయ మనాభాస మనామక మకారణమ్.
మా త్రమధ్యా న్తం న సర్వం సర్వమేవచ, మనోవచోభిరగ్రా
భవ భిన్నాత్పూర్ణం సుఖా త్సుఖమ్, అసంవేదనమాశా న్తమాత్మవే
అన తమ్, సత్తా సర్వా పదార్థానాం నా న్యాసం వేదనా దృతే,
యద్దృశ్యానాం మధ్యేదృష్టిర్హి యద్వపుః, ద్రష్టృదర్శనదృ
ద మాతం తదిదం పరమ్, దేశా ద్దేశం గతే చిత్తే మధ్యే యచ్చేతసో
బధ ద్యసంవిన్మననం తన్మయో భవ సర్వదా, అజా గ్రత్స్వప్నని
్ర య త్తేరూపం సనాతనమ్, అచేతనం చాజడఞ్చ తన్మయో భవ
వా, జడతాం వర్జయి త్వైకం శిలాయాం హృదయంహి తత్,
నస్కస్వరూపం య త్తన్మయోభవ సర్వదా, చిత్తం దూరే పరిత్య
యోఽసిసోఽసిస్థిరో భవ, పూర్వం మనస్సముదితంపరమాత్మతత్త్వా
ాతతం జగదిదం సవికల్పజాలమ్, శూన్యేన శూన్యమపి విప్రయ
మ్బరేణ నీలత్వ ముల్లసతి చారుతరాభిధానమ్, సఙ్కల్ప సంక్షయ
ద్గలితేతు చిత్తే సంసారమోహ మిహికా గలితా భవన్తి, స్వచ్ఛం
తి శరదీవ ఖమాగతాయాం చిన్మాత్ర మేక మజ మాద్య మనాద్య
స్తః, అకర్తృకమరంగం చ గగనే చిత్రముత్థితమ్, అద్రష్టృకం
నుభవ మనిద్రస్వప్నదర్శనమ్, సాక్షిభూతే సమే స్వచ్ఛే నిర్వి
చిదాత్మని, నిరిచ్ఛం ప్రతిబిమ్బన్తి జగన్తి ముకురే యథా, ఏకం

బ్రహ్మ చిదాకాశం సర్వాత్మకమఖం స్థితమ్, ఇతి భావయ యత్నేన చేత శ్చాంచల్యశాంతయే, రేఖోపరేఖావలితా యథైకా పీవరీ శిలా తథా త్రైలోక్యవలితం బ్రహ్మైక మిహ దృశ్యతామ్, ద్వితీయకారణా భావా దనుత్పన్న మిదం జగత్, జ్ఞాతం జ్ఞాతవ్య మధునా దృష్టం ద్రష్ట వ్య మద్భుతమ్, విశ్రాంతోఽస్మి చిరం శ్రాంత శ్చిన్మాత్రాన్నాస్తి కిఞ్చ న, పశ్య విశ్రాన్తసందేహం విగతాశేషకౌతుకమ్, నిరస్తకల్పనాజాలమ చిత్తత్వం పరంపదమ్, తఏవ భూమతాం ప్రాప్తాస్సంశాన్తాశేషకిల్బిషాః మహాధియ శ్శాన్తధియో యే యాతా విమనస్కతామ్, జన్తోః కృత విచారస్య విగళద్వృత్తిచేతసః, మననం త్యజతో నిత్యం కిఞ్చిత్షమికా మనః, దృశ్యం సంత్యజతో హేయ ముపాదేయ ముపేయుషః, స్థసితా రం పశ్యతో నిత్యమద్రష్టార మపశ్యతః, విజ్ఞాతవ్యే పరే తత్త్వేఽత్త్వే వి కస్యజీవతః, సుప్తస్య ఘనసమ్మోహమయే సంసారవర్త్మని, అత్యన్తపక్వ వైరాగ్యా దరసేషు రసేష్వపి, సంసారవాసనాజాలే ఖగజాలస్త్రప్యజ్ఞ నా, త్రోటితే హృదయగ్రన్థౌ జ్ఞానవైరాగ్యరంహసా, కాతకస్యప్రోచ్య పాద్య యథావారి ప్రసీదతి, తథా విజ్ఞానవశత స్స్వభావస్సంప్రసీర క్తతా, గంనిరుపాసఙ్గం నిర్ద్వంద్వంనిరుపాశ్రయమ్, వినిర్యాతి మనో మోహాద్వి హగః పంజరా దివ, శాంతసందేహదౌరాత్మ్యంగతకౌతుకవిత్తి రుదా పరిపూర్ణాంతరంచేతః పూర్ణేందురివ రాజతే, నాహం నచాన్యమూఢసత్వ బ్రహ్మైవాస్మి నిరామయమ్, ఇత్థం సదసతో[1]ర్మధ్యం యః పశ్యత్యసప శ్యతి, అయత్నోపనతే ష్వక్షి [2]దృగ్ద్రవ్యేషు యథా మనః, నీరాగ మేవ పతతి తద్వ త్కార్యేషు ధీరధీః, పరిజ్ఞాయోపభుక్తోహి భోగో భ వతి తుష్టయే, విజ్ఞాయ సేవిత శ్చోరో మైత్రీ మేతి నచోరతామ్, అశం కితాపి సంప్రాప్తా గ్రామయాత్రా యథాధ్వగైః, ప్రేక్ష్యతే తద్వదేవ జ్ఞై ర్భోగశ్రీ రవలోక్యతే, మనసో నిగృహీతస్య లీలాభోగోఽల్పకోఽపి యః, తమేవాలబ్ధవిస్తారం క్లిష్టత్వా ద్బహు మన్యతే, బన్ధముక్తో మహీ పాలో గ్రాసమాత్రేణ తుష్యతి, పరై రబద్ధో నాక్రాంతో న రాష్ట్రం బహుమన్యతే, హస్తం హస్తేన సంపీడ్య దన్తై ర్దంతా న్విచూర్ణ్య చ

1. ర్మధ్యే(ధ్యాన్యః.) 2. దృగ్ద్రవ్యేషు, ద్రష్టవ్యేషు.

అంగాన్యంగై రివాక్రమ్య జయే దాదౌ స్వకం మనః, మనసో విజయా
న్నాన్యా గతిర స్తి భవార్ణ వే, మహానరకసామ్రాజ్యే మత్తదుష్కృతవా
రణాః, ఆశాశరశలాకాఢ్యా దుర్జయాహీంద్రియారయః, ప్రక్షీణచిత్త
దర్పస్యనిగృహీతేంద్రియద్విషః, పద్మిన్యఇవ హేమంతే క్షీయంతే భోగ
వాసనాః, తావన్నిశీవ వేతాళా వల్గంతి హృది వాసనాః, ఏకతత్త్వదృ
ఢాభ్యాసాద్యావన్నవిజితం మనః, భృత్యోభిమతకర్తృత్వా న్మంత్రీ
సర్వార్థ కారణాత్, సామంతశ్చేంద్రియాక్రాంతేర్మనో మన్యే వివేకినః,
లాలనాత్స్నిగ్ధలలనా పాలనా త్పాలకః పితా, సుహృదుత్తమవిన్యాసా
న్మనో మన్యే మనీషిణః, స్వాలోకత శ్శాస్త్రదృశా స్వబుద్ధ్యా స్వానుభా
వితః, ప్రయచ్ఛతి పరాం సిద్ధిం త్యక్త్వాత్మానం మనః పితా, సుదృష్ట
స్సుదృఢస్స్వచ్ఛ స్సుక్రాంత స్సుప్రబోధితః, స్వగుణేనోర్జితో భాతి
హృది హృద్యో మనో మణిః, ఏవం మనోమణిం బ్రహ్మన్ బహుపంకక
ళంకితమ్, వివేకవారిణా సిద్ధ్యై ప్రక్షాళ్యా లోకవాన్ భవ, వివేకం
పరమాశ్రిత్య బుద్ధ్యా సత్యమవేక్ష్య చ, ఇంద్రియారీ నలం ఛిత్త్వా తీ
ర్ణోభవ భవార్ణవాత్, ఆస్థామాత్ర మనంతానాం దుఃఖానామాకరం
విదుః అనాస్థామాత్రమభిత స్సుఖానా మాలయం విదుః, వాసనాతం
తుబద్ధోయం లోకో విపరివర్తతే, సా ప్రసిద్ధాతిదుఃఖాయ సుఖాయో
చ్ఛేద మాగతా, ధీరోఽప్యతి బహుజ్ఞోఽపి కులజోఽపి మహానపి, తృష్ణ
యా బధ్యతే జంతు స్సింహశ్శృంఖలయా యథా, పరమం పౌరుషం
యత్న మాస్థాయాదాయ సూద్యమమ్, యథాశాస్త్ర మనుద్వేగ
మాచరన్ కో న సిద్ధిభాక్, అహం సర్వ మిదం విశ్వం పరమాత్మాహ
మచ్యుతః, నాన్య దస్తీతి [1]సంవిదాద్యా పరమా సా హ్యహంకృతిః, సర్వ
స్మా ద్వ్యతిరిక్తోఽహం వాలాగ్రా ద ప్యహంతనుః, ఇతి [2]సంవిచ్ఛ యా బ్ర
హ్మన్ ద్వితీయాహంకృతి శ్శుభా, మోక్షా యైషా నబంధాయ జీవన్ము
క్తస్య విద్యతే, పాణిపాదాదిమాత్రో[3]ఽహ మితి య స్యైష నిశ్చయః,
అహంకార స్తృతీయోఽసౌ లౌకిక స్తుచ్ఛ ఏవ సః. [4]వర్జ్య ఏవ దురాత్మా
సౌ కంద స్సంసారదు స్తరోః, అనేనాభిహతో జంతు రధోధః పరిధావతి,
అనయా దురహంకృత్యా భావాత్సంత్యక్తయా చిరమ్, శిష్టాహంకా

1. సంవిత్త్యా. 2. యాసంవిదో బ్రహ్మన్. 3. య మహమిత్యేష. 4. జీవఏవ

రవాణ జంతు శ్శురువా న్యాతి ము_క్తతామ్, ప్రథమా ద్వావహంకారా
వంగీకృత్య త్వలౌకికౌ,తృతీయాహంకృతిస్త్యాజ్యా లౌకికీ దుఃఖదాయినీ,
అథ తే అపి సంత్యజ్య సర్వాహంకృతివర్జితః, స తిష్ఠతి తథాత్యుచ్చైః
పరమే వాధిరోహతి, భోగేచ్ఛామాత్రకో బంధ స్తత్త్యాగో మోక్ష
ఉచ్యతే, మనసోఽభ్యుదయో నాశో మనోనాశో మహోదయః,
మనోజ్ఞ నాశ మభ్యేతి మనోఽజ్ఞస్యహి శృంఖలా, నానందం ననిరానందం
నచలం నాచలం స్థిరమ్, న సన్నాస న్న చై తేషాం మధ్యం జ్ఞానిమనో
విదుః, యథా సౌక్ష్మ్యా చ్చిదాభాస్య ఆకాశో నోపలక్ష్యతే, తథా
నిరంశ శ్చిద్భావ స్సర్వగోఽపి నలక్ష్యతే, సర్వసంకల్పరహితా సర్వసం
జ్ఞా వివర్జితా, సైషా చిద వినాశాత్మా స్వాత్మే త్యాదికృతాఽభిదా, ఆ
కాశశతభాగా చ్ఛాజ్ఞేషు నిష్కళరూపిణీ, సకలామలసంసార స్వరూ
పై కాత్మదర్శినీ, నా_స్తమేతి నచోదేతి నో_త్తిష్ఠతి నష్ఠతి, నచ యాతి
నచా యాతి నచ నేహ నచేహ చిత్, సైషా చిదమలాకారా నిర్వికల్పాని
రాస్పదా, ఆదౌ శమదమప్రాయైర్గుణై శ్శిష్యం విశోధయేత్, పశ్చా
త్సర్వ మిదం బ్రహ్మ శుద్ధ_స్త్వమితి బోధయేత్, అజ్ఞస్యార్ధ ప్రబుద్ధస్య
సర్వం బ్రహ్మేతి యో వదేత్, మహానరకజాలేషు స తేన వినియో
జితః, ప్రబుద్ధబుద్ధేః ప్రక్షీణ భోగేచ్ఛస్య నిరాశిషః, నా_స్త్యవిద్యా
మల మితి ప్రాజ్ఞస్తూపదిశే ద్గురుః, సతి దీపఇవాలోక స్సత్యర్క_ఇవ వా
సరః, సతి పుష్పఇవామోద శ్చితి సత్యాం జగ_త్తథా, ప్రతిభాసత ఏ
వేదం న జగత్పరమార్థతః, జ్ఞానదృష్టౌ ప్రసన్నాయాం ప్రబోధ వితతోదయే, యథా వజ్ఞాస్యసి స్వప్నో మద్యాగ్వ ఎప్టిబలాబలమ్, అవి
ద్యయైవో_త్తమయా స్వార్థనాశోద్యమార్థయా, విద్యా సంప్రాప్యతే
బ్రహ్మ సర్వదోషాపహారిణీ, శామ్యతి హ్యస్త్ర మస్త్రేణ మలేన క్షా
ళ్యతే మలమ్, శమం విషం విషేణైతి రిపుణా హన్యతే రిపుః, ఈదృ
భూతమాయేయం యా స్వనాశేన హర్షదా, నలక్ష్యతే స్వభావోఽస్యా
వీక్ష్యమాణైవ నశ్యతి, నా_స్త్యేషా పరమార్థేనేత్యేవం భావనయే
యా, సర్వం బ్రహ్మేతి యస్యాంతర్భావనా సాహి ము_క్తిదా, భేదదృష్టి
రవిద్యేయం సర్వథా తాం విసర్జయేత్, మునే నాసాధ్యతే తద్ధి ప
మక్షయ ముచ్యతే, కుతో జాతేయ మితి తే ద్విజ మాస్తు విచారణా

ఇమాం కథమహం హన్మీత్యేషా తేఽస్తు విచారణా, అస్తం గతాయాం క్షీణాయా మస్యాం జ్ఞాస్యసి తత్పదమ్, యత ఏషా యథా చైషా యథా నష్టే. త్యఖండితమ్, తదస్యా రోగశాలాయా యత్నం కురు చికిత్సనే, యథైషా జన్మదుఃఖేషు న భూయ స్త్వాం నియోక్ష్యతి, స్వాత్మని స్వపరిస్పందై స్స్ఫురత్యచ్ఛైశ్చిదర్ణవః, ఏకాత్మక మఖండం తదిత్యంతర్భావ్యతాం దృఢమ్, కించిత్ క్షుభితరూపా సా చిచ్ఛక్తి శ్చిన్మహార్ణవే, తన్మయేవ స్ఫురత్యచ్ఛా తత్రైవోర్మి రివార్ణవే, ఆత్మన్యేవాత్మనా వ్యోమ్ని యథా సరతి మారుతః, తథైవాత్మాత్మశక్త్యైవ స్వాత్మన్యేవైతి లోలతామ్, క్షణం స్ఫురతి సా దేవీ సర్వశక్తితయా తథా, దేశకాలక్రియాశక్తి ర్న యస్యా [1]స్సంప్రకర్షణే, స్వస్వభావం విదిత్వోచ్చైరప్యనంతపదే స్థితా, రూపం పరిమితే నాసౌ భావయత్యవిభావితా, యథైవం భావితం రూపం తయా పరమకాంతయా, తదైవైనా మనుగతా నామసంఖ్యాదికా దృశః, వికల్పకలితాకారం దేశకాలక్రియాస్పదమ్, చితో రూపమిదం బ్రహ్మన్ క్షేత్రజ్ఞ ఇతి కథ్యతే, వాసనాః కల్పయం స్సోఽపి యాత్యహంకారతాం పునః, అహంకారో వినిర్ణేతా కలంకీ బుద్ధి రుచ్యతే, బుద్ధి స్సంకల్పితాకారా ప్రయాతి మననాస్పదమ్, మనోఘనవికల్పం తు గచ్ఛతీంద్రియతాం శనైః, పాణిపాదమయం దేహమింద్రియాణి విదు ర్బుధాః, ఏవం జీవో హి సంకల్పవాసనారజ్జువేష్టితః, దుఃఖజాలపరీతాత్మా క్రమాదాయాతి నీచతాం, ఇతి శక్తిమయం చేతో ఘనాహంకారతాం గతమ్, కోశకారక్రిమిరివ స్వేచ్ఛయా యాతి బంధనమ్, స్వసంకల్పితతన్మాత్రజాలాభ్యంతరవర్తి చ, పరాం వివశతా మేతి శృంఖలాబద్ధసింహవత్, క్వచి న్మనః క్వచిద్బుద్ధిః క్వచిజ్ జ్ఞానం క్వచిత్క్రియా, క్వచి దేత దహంకారః క్వచిచ్చిత్త మితి స్మృతమ్, క్వచి త్ప్రకృతి రి త్యుక్తం క్వచి న్మాయేతి కల్పితమ్, క్వచి న్మల మితి ప్రోక్తం క్వచి త్కర్మేతి సంస్మృతమ్, క్వచి ద్బంధ ఇతి ఖ్యాతం క్వచి త్పుర్యష్టకం స్మృతమ్, ప్రోక్తం క్వచిదవిద్యేతి క్వచి దిచ్ఛేతి సంమతమ్, ఇమం సంసార మఖిల మాశాపాశవిధాయకమ్, దధ దంతఃఫలై ర్హీనం వటధానా వటం యథా, చింతానలశిఖాదగ్ధం

---

1. స్సంప్రకర్షతి.

కోఽపాజగరచర్చితమ్, కామాబ్ధికల్లోలరతం విస్మృతాత్మపితామహమ్,
సముద్ధర మనో బ్రహ్మ న్మాతంగమివ కర్దమాత్, ఏవం జీవా శ్చితో భా
వాభవభావనయా హి తాః, బ్రహ్మణా కల్పితాకారా లక్షశోఽప్యథకో
టిశః, సంఖ్యాతీతాః పురా జాతా జాయంతేఽద్యాపి చాభితః, ఉత్ప
త్స్య న్తేఽపిచైవాన్యే కణౌఘాఇవ నిర్ఝరాత్, కేచి త్ప్రథమజన్మానః
కేచి జ్జన్మశతాధికాః, కేచిచ్చాసంఖ్యజన్మానః కేచి ద్విత్రిభవాం
తరాః, కేచిత్కిన్నరగంధర్వ విద్యాధరమహోరగాః, కేచిదర్కేందువ
రుణా స్త్ర్యక్షాధోక్షజపద్మజాః, కేచి ద్బ్రాహ్మణభూపాల వైశ్యశూద్ర
గణాః స్థితాః, కేచి త్తృణౌషధీ వృక్ష ఫలమూల పతంగకాః,
కేచి త్కదంబ జంబీర సాల తాల తమాలకాః, కేచి న్మహేంద్రమ
లయ సహ్యమందరమేరవః, కేచిత్ క్షారోదధిక్షీర ఘృతేక్షుజలరాశ
యః, కేచి ద్విశాలా కకుభః కేచి న్నద్యో మహారయాః, విహార స్త్యు
చ్చకైః కేచి న్నిపత న్త్యుత్పత న్తి చ, కన్దుకా ఇవ హస్తేన మృత్యునా
విరతం హతాః, భుక్త్వా జన్మసహస్రాణి భూయ స్సంసార సఙ్కటే, పత
న్తి కేచి దబుధా స్సమ్ప్రాప్యాపి వివేకితామ్, దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్న
మాత్మ తత్త్వం స్వశక్తితః, లీలయైవ యదా దత్తే దిక్కాలకలితం వపుః
తదేవ జీవపర్యాయ వాసనావేశతః పరమ్, మన స్సమ్పద్యతే లోల ఙ్క
లనాకలనోన్ముఖమ్, కలయ న్తీ మనశ్శక్తిరాదౌ భావయతి క్షణాత్,
ఆకాశభావనా మచ్ఛాం శబ్దబీజరసోన్ముఖీమ్, తత స్తద్ఘనతాం యాతం
ఘనస్పన్దక్రమా న్మనః, భావయత్యనిలస్పన్దం స్పర్శబీజరసోన్ముఖమ్,
తాభ్యా మాకాశవాతాభ్యాం దృఢాభ్యాసవశా త్తతః, శబ్దస్పర్శస్వరూ
పాభ్యాం సఙ్ఘర్షా జ్జన్యతేఽనలః, రూప తన్మాత్రసహితం త్రిభి స్తై స్సహ
స్మితమ్, మన స్తా దృగ్గుణగతం రసతన్మాత్రప్రవేశనమ్, క్షణాచ్చేత
త్యపాం శైత్యం జలం సంవి త్తతో భవేత్, తత స్తాదృ గ్గుణగతం మనో
భావయతి క్షణాత్, గన్ధతన్మాత్ర మేతస్మా ద్భూమి సంవి త్తతో భవేత్,
అథేత్థ మ్భూతతన్మాత్ర వేష్టిత స్తనుతాం జహత్, వపుర్వహ్నికణాకా
రం స్ఫురితం వ్యోమ్ని పశ్యతి, అహంకారకలాయుక్తం బుద్ధిబీజసమన్వి
తమ్, తత్పుర్యష్టకమిత్యుక్తం భూతహృత్పద్మషట్పదమ్, తస్మింస్తు తీవ్ర
సంవేగా ద్భావయ ద్భాసురం వపుః, స్థూలతా మేతి పాకేన మనో

బిల్వఫలం యథా, మూషాస్థ ద్రుతహేమాభం స్ఫురితం విమలామ్బరే, సన్నివేశ మథా దత్తే తత్తేజ స్స్వస్వభావతః, ఊర్ధ్వం శిరః పిణ్డమయ మధఃపాదమయ స్తథా, పార్శ్వయో ర్హస్తసంస్థానం మధ్యే చోదరధర్మిణమ్, కాలేన స్ఫుటతా మేత్య భవత్యమలవిగ్రహమ్, బుద్ధిసత్త్వబలోత్సాహవిజ్ఞానైశ్వర్యసంస్థితః, సఏవ భగవాన్ బ్రహ్మా సర్వలోకపితా మహః, అవలోక్య వపు ర్బ్రహ్మా కాన్త మాత్మీయ ముత్తమమ్, చిన్తా మభ్యేత్య భగవాం స్త్రికాలామలదర్శనః, ఏతస్మిన్పరమాకాశే చిన్మాత్రైకాత్మరూపిణీ, అదృష్టపారపర్యన్తే ప్రథమ జ్కిమ్భవే దితి, ఇతిచిన్తితవాన్ బ్రహ్మా సద్యోజాతామలాత్మదృక్. అపశ్య త్సర్గ బృందాని సమతీతా న్యనేకశః, స్మరత్యథో స సకలాన్ సర్వధర్మగుణక్రమాత్, లీలయా కల్పయామాస చిత్రాస్సఙ్కల్పతః ప్రజాః. నానాచారసమారమ్భాగన్ధర్వనగరంయథా, తాసాం స్వర్గాపవర్గార్థం ధర్మ కామార్థసిద్ధయే, అనన్తాని విచిత్రాణి శాస్త్రాణి సమకల్పయత్, విరిఞ్చిరూపాన్మనసః కల్పితత్వాజ్జగత్స్థితేః, తావత్స్థితిరియంప్రోక్తా తన్నాశేనాశమాప్నుయాత్, నజాయతే నమ్రియతే క్వచిత్కిఞ్చి త్కదాచన, పరమార్థేన విప్రేన్ద్ర మిథ్యాసర్వస్తు దృశ్యతే, కోశమాశాభుజఙ్గానాం సంసారాడంబర స్త్యజ, అసదేతదితి జ్ఞాత్వా మాతృభావం నివేశయ, గన్ధర్వనగరస్యార్థే భూషితేఽభూషితే తథా, అవిద్యాంశే సుతాదౌవా కః క్రమ స్సుఖదుఃఖయోః, ధనదారేషు వృద్ధేషు దుఃఖయుక్తం నతుష్టతా, వృద్ధాయాం మోహమాయాయాం కస్సమాశ్వాసవానిహ, యైరేవజాయతేరాగో మూర్ఖస్యాధికతాంగతైః, తైరేవ[1]భాగైః ప్రాజ్ఞస్య విరాగ ఉపజాయతే, అతో నిదాఘత త్త్వజ్ఞ వ్యవహారేషు సంసృతేః, నష్టంనష్ట ముపేక్షస్వ ప్రాప్తం ప్రాప్త ముపాహర, అనాగతానాం భోగానామవాంఛన మకృత్రిమమ్, ఆగతానాంచ సంభోగ ఇతి పండితలక్షణం, శుద్ధం సదసతో ర్మధ్యం పదంబుద్ధ్వావలంబ్యచ, సబాహ్యాభ్యంతరందృశ్యం మా గృహాణవిముంచమా, యస్యనేచ్ఛా తథాఽనిచ్ఛా జ్ఞస్య కర్మణి తిష్ఠతః, నతస్యలిప్యతేప్రజ్ఞా పద్మపత్రమివాంబుభిః, యదితేనేంద్రియార్థశ్రీ స్స్పందతే హృదివై ద్విజ, తదా విజ్ఞాతవిజ్ఞేయస్సముత్తీర్ణో భవార్ణవాత్,

1. భోగైః.

ఉచ్చైః పదాయ పరయా ప్రజ్ఞయా వాసనాగణాత్, పుష్పాద్గన్ధమపో హ్యారం చేతోవృత్తిం పృథక్కురు, సంసారాంబునిధావస్మిన్వాసనాంబుపరిప్లుతే, యే ప్రజ్ఞానావమారూఢాస్తే తీర్ణాః పండితాః పరే, నసత్యజన్తి సహాంఘన్తి వ్యవహారం జగద్గతమ్, సర్వమేవానువర్తన్తే పారావారవిదో జనాః, అనన్తస్యాత్మతత్త్వస్య సత్తా సామాన్యరూపిణః, చితశ్చేతో౽స్మఖత్వం యత్తత్సఙ్కల్పాఙ్కురం విదుః, [1]లేశతః ప్రాప్తసత్తాక స్సఏవ ఘనతాం శనైః. యాతి చిత్తత్వమాపూర్య దృఢం చాకాశమేఘవత్, భావయన్తి చితి శ్చైత్యం వ్యతిరిక్త మివాత్మనః, సఙ్కల్పతా మివాయాతి బీజమఙ్కురతా మివ, సఙ్కల్పనం హి సఙ్కల్ప స్స్వయమేవ ప్రజాయతే, వర్ధతే స్వయమేవాశు దుఃఖాయ న సుఖాయ యత్, మా సఙ్కల్పయ సఙ్కల్పం మాభావ మ్భావయ స్థితౌ, సఙ్కల్పనాశనే యత్తో న భూయో౽ననుగచ్ఛతి, భావనాభావమాత్రేణ సఙ్కల్పః క్షీయతే స్వయమ్, సఙ్కల్పేనైవ సఙ్కల్పం మనసైవ మనో మునే, ఛిత్త్వా స్వాత్మని తిష్ఠ త్వం కి మేతావతి దుష్కరమ్, యథైవేదం నభ శ్శూన్యం జగ చ్ఛూన్యం తథైవహి, తండులస్య యథా చర్మ యథా తామ్రస్య కాలిమా, నశ్యతి క్రియయా విప్ర పురుషస్య తథా మలమ్, జీవస్య తండులస్యేవ మలం సహజ మప్యలమ్, నశ్యత్యేవ న సన్దేహ స్తస్మాదుద్యోగవా న్భవే దితి మహోపనిషత్.

షష్ఠో౽ధ్యాయః.

ఓం. అన్తరాస్థాం పరిత్యజ్య భావశ్రీం భావనామయీమ్, యో౽సి సో౽సి జగ త్యస్మిన్ లీలయా విహరానఘ, సర్వత్రాహమకర్తేతి దృఢ భావనయా౽నయా, పరమామృతనామ్నీ సా సమతైవావశిష్యతే, ఖేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మకర్తృతయైకయా, స్వసఙ్కల్పే క్షయం యాతే సమతైవావశిష్యతే, సమతా సర్వభావేషు యా౽సౌ సత్యపరాస్థితిః, తస్యా మవస్థితం చిత్తం న భూయో జన్మభాగ్భవేత్, అథవా సర్వకర్తృత్వ మకర్తృత్వం చ వై మునే, సర్వం త్యక్త్వా మనః పీత్వా యో౽సి సో౽సి స్థిరో భవ, శేషస్థిరసమాధానో యేన త్యజసి [2]తత్త్యజ, చిన్మనః కలనాకారం ప్రకాశతిమిరాదికమ్, వాసనాం వాసితార

1. మితోదారం. 2. శేషతః.

ఇచ్ఛాప్రాణస్పన్దనపూర్వకమ్, సమూలమఖిలం త్యక్త్వా వ్యోమసామ్యః ప్రశాన్తధీః, హృదయాత్సంపరిత్యజ్య సర్వవాసన పఙ్క్తయః, య స్తిష్ఠతి గతవ్యగ్ర స్స ముక్తః పరమేశ్వరః, దృష్టం ద్రష్టవ్య మఖిలం భ్రాన్తం భ్రాన్త్వా దిశో దశ, యుక్త్యావై చరతో జ్ఞస్య సంసారో గోష్పదాకృతిః, సబాహ్యాభ్యన్తరే దేహే హ్యధ ఊర్ధ్వఞ్చ దిక్షు చ, ఇత ఆత్మా తతో౽ప్యాత్మా నా స్త్యనాత్మమయ ఞ్జగత్, న త దస్తి న యత్రాహం న త దస్తి న తన్మయమ్, కి మన్య దభివాఞ్ఛామి సర్వం సచ్చిన్మయ న్తతమ్, సమస్త ఖ ల్విద మ్బ్రహ్మ సర్వమాత్మేద మాతతమ్, అహమన్య మిద ఞ్చాన్య దితి భ్రాన్తి న్త్యజానఘ, తతో బ్రహ్మఘనే నిత్యే సమ్భవన్తి నకల్పితాః, న శోకో౽స్తి న మోహో౽స్తి న జరా౽స్తి న జన్మ వా, యద స్తీహ తదేవాస్తి విజ్వరో భవ సర్వదా, యథా ప్రాప్తానుభవత స్సర్వత్రానభివాఞ్ఛనాత్, త్యాగాదానపరిత్యాగీ విజ్వరో భవ సర్వదా, యస్యేద ఞ్జన్మ పాశ్చాత్యం త మాశ్వేవ మహామతే, విశన్తి విద్యా విమలా ముక్తా వేణుమివోత్తమమ్, విరక్తమనసాం సమ్య క్స్వప్రసఙ్గా దుదాహృతమ్, ద్రష్టుర్దృశ్యసమాయోగాత్ప్రీత్యయానన్దనిశ్చయః, య స్తం స్వమాత్మతత్త్వం నిష్పన్దం సముపాస్మహే, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శన ప్రథమాభాస మాత్మానం సముపాస్మహే, ద్వయో ర్మధ్యగతం నిత్య మస్తి నాస్తీతి పక్షయోః, ప్రకాశన మ్ప్రకాశానామాత్మానం సముపాస్మహే, స న్త్యజ్య హృద్గుహేశానం దేవ మన్యం ప్రయాన్తి యే, తే రత్న మభివాఞ్ఛన్తి త్యక్త హస్తస్థకౌస్తుభాః ఉత్థితానుత్థితానేతా నిన్ద్రియాదీన్పునఃపునః, హన్యాద్వివేకదండేన వజ్రేణేవ హరిర్గిరీన్, సంసారరాత్రిదుస్స్వప్నే శూన్యే దేహమయే భ్రమే, సర్వమేవాపవిత్ర న్తద్దృష్టం సంసృతివిభ్రమమ్, అజ్ఞానోపహతో బాల్యే యౌవనే వనితాహతః, శేషే కళత్ర చిన్తా౽౽ర్తః కిఙ్కరోతి నరాధమః, సతో సత్తా స్థితా మూర్ధ్ని రమ్యాణాం మూర్ధ్న్యరమ్యతా, సుఖానాం మూర్ధ్ని దుఃఖాని కిమేకం సంశ్రయా మ్యహమ్, యేషాం నిమేషణోన్మేషౌ జగతః ప్రళయోదయౌ, తాదృశాః పురుషా యాన్తి మాదృశాం గణనైవ కా, సంసార ఏవ దుఃఖానాం సీమాన్త ఇతి కథ్యతే, తన్మధ్యే పతితే దేహే సుఖమాసాద్యతే కథమ్, ప్రబుద్ధో౽స్మి ప్రబుద్ధో౽స్మి

ఉచ్చైః పదాయ పరయా ప్రజ్ఞయా వాసనాగణాత్, పుష్పాద్గంధ[1]మపో హ్యారం చేతోవృత్తిం పృథక్కురు, సంసారాంబునిధావస్మిన్వాసనాంబుపరిప్లుతే, యే ప్రజ్ఞానావ మారూఢా స్తే తీర్ణాః పండితాః పరే, నత్యజన్తి నవాంఛన్తి వ్యవహారం జగద్గతమ్, సర్వమేవానువర్తన్తే పారావారవిదో జనాః, అనన్తస్యాత్మతత్త్వస్య సత్తా సామాన్యరూపిణః, చితశ్చేతోన్ముఖత్వం యత్తత్సఙ్కల్పాఙ్కురం విదుః, [2]లేశతః ప్రాప్తసత్తాక స్సఏవ ఘనతాం శనైః. యాతి చిత్తత్వమాపూర్య దృఢం చాకాశమేఘవత్, భావయన్తి చితిశ్చైత్యం వ్యతిరిక్త మివాత్మనః, సఙ్కల్పతా మివాయాతి బీజమఙ్కురతా మివ, సఙ్కల్పనం హి సఙ్కల్ప స్స్వయమేవ ప్రజాయతే, వర్ధతే స్వయమేవాశు దుఃఖాయ న సుఖాయ యత్, మా సఙ్కల్పయ సఙ్కల్పం మాభావ మ్భావయ స్థితౌ, సఙ్కల్పనాశనే యత్తో న భూయోఽననుగచ్ఛతి, భావనాభావమాత్రేణ సఙ్కల్పః క్షీయతే స్వయమ్, సఙ్కల్పేనైవ సఙ్కల్పం మనసైవ మనోమునే, ఛిత్వా నాత్మని తిష్ఠ త్వం కిమేతావతి దుష్కరమ్, యథైవేదం నభ శ్శూన్యం జగ చ్ఛూన్యం తథైవహి, తండులస్య యథా చర్మ యథా తామ్రస్య కాలిమా, నశ్యతి క్రియయా విప్ర పురుషస్య తథా మలమ్, జీవస్యతండులస్యేవ మలం సహజ మప్యలమ్, నశ్యత్యేవ న సన్దేహ స్తస్మాదుద్యోగవా న్భవే దితి మహోపనిషత్.

షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం. అన్తరాస్థాం పరిత్యజ్య భావశ్రీం భావనామయీమ్, యోఽసి సోఽసి జగ త్యస్మిన్ లీలయా విహరానఘ, సర్వత్రాహ మకర్తేతి దృఢ భావనయాఽనయా, పరమామృతనామ్నీ సా సమతైవావశిష్యతే, ఖేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మకర్తృతయైకయా, స్వసఙ్కల్పే క్షయం యాతే సమతైవావశిష్యతే, సమతా సర్వభావేషు యాఽసౌ సత్యపరాస్థితిః, తస్యా మవస్థితం చిత్తం న భూయో జన్మభాగ్భవేత్, అథవా సర్వకర్తృత్వ మకర్తృత్వం చ వై మునే, సర్వం త్యక్త్వా మనః పీత్వా యోఽసి సోఽసి స్థిరో భవ, శేషస్థిరసమాధానో యేన త్యజసి తత్త్యజ, చిన్మనః కలనాకారం ప్రకాశతిమిరాదికమ్, వాసనాం వాసితార

1. మపోదారం. 2. లేశతః.

ఇచ్ఛాప్రాణస్పన్దనపూర్వకమ్, సమూలమఖిలం త్యక్త్వా వ్యోమసామ్యః ప్రశా
న్తధీః, హృదయాత్సంపరిత్యజ్య సర్వవాసన పఙ్క్తయః, య స్తిష్ఠతి
గతవ్యగ్ర స్స ముక్తః పరమేశ్వరః, దృష్టం ద్రష్టవ్య మఖిలం భ్రాన్తం
భ్రాన్త్యా దిశోదశ, యుక్త్యావై చరతో జ్ఞస్య సంసారో గోష్పదాకృతిః,
సబాహ్యాభ్యన్తరే దేహే హ్యధఊర్ధ్వఞ్చ దిక్షుచ, ఇత ఆత్మా తతో౽
ప్యాత్మా నా స్త్యనాత్మమయ ఞ్జగత్, న త దస్తి నయత్రాహం న త
దస్తి నతన్మయమ్, కి మన్య దభివాఞ్ఛామి సర్వం సచ్చిన్మయ న్తతమ్,
సమస్త ఖ ల్విద మ్బ్రహ్మ సర్వమాత్మేద మాతతమ్, అహమన్య మిద
ఞ్చాన్య దితి భ్రాన్తి న్త్యజ నఘ, తతో బ్రహ్మఘనే నిత్యే సమ్భవ న్తి
నకల్పితాః, నశోకో౽స్తినమోహో౽స్తినజరా౽స్తినజన్మవా, యద స్తీ
హ తదేవా స్తి విజ్వరో భవ సర్వదా, యథా ప్రాప్తానుభవత స్సర్వత్రా
నభివాఞ్ఛనాత్, త్యాగాదానపరిత్యాగీ విజ్వరో భవ సర్వదా, యస్యే
ద ఞ్జన్మ పాశ్చాత్యం త మాశ్వేవ మహామతే, విశన్తి విద్యా విమలా
ముక్తా వేణుమివోత్తమమ్, విరక్తమనసాం సమ్యక్స్వప్రసఙ్గా దుదా
హృతమ్, ద్రష్టుర్దృశ్యసమాయోగా త్ప్రత్యయా నన్దనిశ్చయః, య స్తం
స్వమాత్మతత్త్వోత్థం నిష్పన్దం సముపాస్మహే, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్య
క్త్వావాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస మాత్మానం సముపాస్మహే.
ద్వయో ర్మధ్యగతం నిత్య మస్తి నాస్తీతి పక్షయోః, ప్రకాశన మ్ప్ర
కాశానామాత్మానం సముపాస్మహే, స న్త్యజ్య హృద్గుహేశానం దేవ
మన్యం ప్రయాన్తి యే, తే రత్న మభివాఞ్ఛన్తి త్యక్తహ స్తస్థకౌస్తుభాః
ఉత్థితానుత్థితానేతా నిన్ద్రియాదీన్పునఃపునః, హన్యాద్వివేకదండేన వజ్రే
ణేవ హరిర్గిరీన్, సంసారరాత్రిదుస్స్వప్నే శూన్యే దేహమయే భ్రమే,
సర్వమేవాపవిత్ర న్తద్దృష్టం సంసృతివిభ్రమమ్, అజ్ఞానోపహతో
బాల్యే యౌవనే వనితాహతః, శేషే కళత్ర చిన్తా౽౽ర్తః కిఙ్కరోతి నరా
ధమః, సతో సత్తా స్థితా మూర్ధ్ని రమ్యాణాం మూర్ధ్న్యరమ్యతా,
సుఖానాం మూర్ధ్ని దుఃఖాని కిమేకం సంశ్రయా మ్యహమ్, యేషాం
నిమేషణోన్మేషౌ జగతః ప్రళయోదయౌ, తాదృశాః పురుషాయా న్తి
మాదృశాం గణనైవకా, సంసారఏవ దుఃఖానాం సీమాన్తఇతి కథ్యతే,
తన్మధ్యేపతితే దేహే సుఖమాసాద్యతే కథమ్, ప్రబుద్ధో౽స్మి ప్రబుద్ధో౽స్మి

దృష్టశ్చోరోఽయ మాత్మనః, మనోనామ నిహన్త్యేనం మనసాస్మి చిరం హతః, మాఖేదం భజ హేయేషు నోపాదేయపరో భవ, హేయాదేయ దృశౌత్యక్త్వా శేషస్థ స్సుస్థిరో భవ, నిరాశతానిర్భయతా నిత్యతా సమతాజ్ఞతా, నిరీహతా నిష్క్రియతా సౌమ్యతానిర్వికల్పతా, ధృతిర్మైత్రీ మన స్తుష్టి ర్మృదుతా మృదుభాషతా, హేయోపాదేయ నిర్ముక్తేజ్ఞే తిష్ఠ న్త్యపవాసనం, గృహీతతృష్ణా శబరీ వాసనాజాల మాతతం, సంసారవారిప్రసృతం చిన్తాతన్తుభిరాతతం, అనయా తీక్ష్ణయా తాత ఛిన్ధి బుద్ధిశలాకయా, వాత్యయైవామ్బుదం జాలం ఛిత్వా తిష్ఠతతే పదే, మనసైవ మన శ్ఛిత్వా కుఠారేణేవ పాదపం, పదం పావన మాసాద్య సద్య ఏవ స్థిరో భవ, తిష్ఠ న్గచ్ఛం త్స్వపన్ జాగ్రన్ నివసన్నుత్పతన్ పతన్, అసదేవేద మిత్యన్త న్నిశ్చిత్యాస్థాం పరిత్యజ, దృశ్య మాశ్రయసీదం చేత్తత్సచిత్తోఽసి బద్ధవాన్, దృశ్యం సన్త్యజసీదంచేత్తదచిత్తోఽసి మోక్షవాన్, నాహం నేద మితి ధ్యాయం స్తిష్ఠ త్వ మచలాచలః, ఆత్మనో జగతశ్చాంతర్ద్రష్టృదృశ్యదశాన్తరే, దర్శనాఖ్యం స్వమాత్మానం సర్వదా భావయన్భవ, స్వాద్యస్వాదకసన్త్యక్తంస్వాద్యస్వాదకమధ్యగం, స్వదనం కేవలం ధ్యాయన్ పరమాత్మమయోభవ, అవలంబ్య నిరాలమ్బం మధ్యేమధ్యేస్థిరో భవ, రజ్జుబద్ధా విముచ్యంతే తృష్ణాబద్ధా న కేనచిత్, తస్మాన్నిదాఘ తృష్ణాం త్వం త్యజ సఙ్కల్పవర్జనాత్. ఏతా మహామ్భావమయీ మపుణ్యాం ఛిత్వానహామ్భావశలాకయైవ, స్వభావజామ్భవభవాన్తభూమతా ! భవప్రశాన్తాఖిలభూతభీతిః. అహమేషాం పదార్థానామేతే చ మమ జీవితమ్, నాహమేభిర్వినా కశ్చి న్నమయైతే వినాకిల, ఇత్యంతర్నిశ్చయం త్యక్త్వా విచార్య మనసా సహ, నాహం పదార్థస్య నమే పదార్థఇతిభావితే, అంతశ్శీతళయా బుద్ధ్యా కుర్వతోలీలయా క్రియాం, యో నూనం వాసనాత్యాగో ధ్యేయో బ్రహ్మన్ ప్రకీర్తితః, సర్వం సమతయా బుద్ధ్యాయః కృత్వా వాసనాక్షయం, జహాతి నిర్మమో దేహం నేయోఽసౌ వాసనాక్షయః, అహఙ్కారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవయః, తిష్ఠతి ధ్యేయసంత్యాగీ సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నిర్మూలం కలనాం త్యక్త్వా వాసనాం యశ్శమజ్ఞ

ః, [1]నేయత్యాగ మిమం విద్ధి ముక్తం తం బ్రాహ్మణోత్తమమ్, ద్వా
వేతౌ బ్రహ్మతాం యాతౌ ద్వావేతౌ విగతజ్వరౌ, ఆపతత్సు యథా
కాలం సుఖదుఃఖేష్వనారతౌ, సన్న్యాసయోగినౌ దాంతౌ విద్ధి సాంతౌ
మునీశ్వర, ఈప్సితానీప్సితే న స్తో యస్యాంతర్వర్తిదృష్టిషు, సుషు
ప్తివ ద్య శ్చరతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, హర్షామర్షభయక్రోధకామకా
ర్పణ్యదృష్టిభిః, నహృష్యతిగ్లాయతి యః పరామర్శవివర్జితః, బాహ్యార్థ
వాసనోద్భూతా తృష్ణా బద్ధేతి కథ్యతే, సర్వార్థవాసనోన్ముక్తా తృష్ణా
ముక్తేతిభణ్యతే, ఇద మస్తు మమేత్యంత మిచ్ఛాం ప్రార్థనయాన్వి
తామ్, తాం తీక్ష్ణాం శృంఖలాం విద్ధి దుఃఖజన్మభయప్రదామ్, తామేతాం
సర్వభావేషు సత్స్వసత్సుచ సర్వదా, సంత్యజ్య పరమోదారం పదమేతి
మహామనాః, బంధాస్థామథ మోక్షాస్థాం సుఖదుఃఖదశామపి, త్యక్త్వా
సదసదాస్థాం త్వం తిష్ఠాక్షుబ్ధమహాబ్ధివత్, జాయతే నిశ్చయ స్సాధో
పురుషస్య చతుర్విధః, ఆపాదమస్తక మహం మాతాపితృవినిర్మితః,
ఇత్యేకో నిశ్చయో బ్రహ్మన్బంధాయాసవిలోకనాత్, అతీత స్సర్వభా
వేభ్యో వాలాగ్రాదప్యహం తనుః, ఇతి ద్వితీయో మోక్షాయ నిశ్చయో
జాయతే సతామ్, జగజ్జాలపదార్థాత్మా సర్వఏవాహ మక్షయః, తృతీ
యో నిశ్చయశ్ప్రోక్తో మోక్షాయైవ ద్విజోత్తమ, అహం జగద్వా సక
లం శూన్యం వ్యోమసమం సదా, ఏవమేష చతుర్థోఽపి నిశ్చయో
మోక్షసిద్ధిదః, ఏతేషాం ప్రథమః ప్రోక్త స్తృష్ణయా బంధయోగ్యయా,
శుద్ధతృష్ణాస్త్రయ స్స్వచ్ఛా జీవన్ముక్త విలాసినః, సర్వం చాప్యహ మే
వేతి నిశ్చయో యో మహామతే, త మాదాయ విషాదాయ న భూ
యో జాయతే మతిః, శూన్యం తత్ప్రకృతి ర్మాయా బ్రహ్మవిజ్ఞానమి
త్యపి, శివః పురుష ఈశానో నిత్య మాత్మేతి కథ్యతే, ద్వైతాద్వై
తసముద్భూతైర్జగన్నిర్మాణలీలయా, పరమాత్మమయీ శక్తి రద్వైతైవ
జృంభతే, సర్వాతీతపదాలంబీ పరిపూర్ణైకచిన్మయః, నోద్వేగీ
చ తుష్టాత్మా సంసారే నావసీదతి, ప్రాప్తకర్మకరో నిత్యం శత్రుమిత్రస
మానదృక్, ఈహితానీహితై ర్ముక్తో న శోచతి న కాంక్షతి. సర్వ

1. జ్ఞేయ.

స్వాభిమతం వక్తా చోదితః పేశలోక్తిమాన్, ఆశయజ్ఞశ్చ భూతానాం సంసారేనావసీదతి, పూర్ణాం దృష్టి మవష్టభ్య ధ్యేయత్యాగవిలాసినీమ్, జీవన్ముక్తతయా స్వస్థో లోకే విహర విజ్వరః, అన్త స్సన్త్యక్తసర్వాశో వీతరాగో వివాసనః, బహి స్సర్వ సమాచారో లోకే విహర విజ్వరః, బహిః కృత్రిమ సంరంభో హృది సంరంభవర్జితః, కర్తా బహిరకర్తాంత ర్లోకే విహర శుద్ధధీః, త్యక్తాహఙ్కృతి రాశ్వస్త పతి రాకాశశోభనః, అగృహీతకళఙ్కాఙ్కో లోకే విహర శుద్ధధీః, ఉదారః పేశలాచార స్సర్వాచారానువృత్తిమాన్, అన్త స్సంగపరిత్యాగీ బహి స్సంసారవానివ, అంత ర్వైరాగ్య మాదాయ బహిరాశోన్ముఖే హితః, అయం బన్ధు రయం నేతి [1]గణనా లఘుచేతసామ్, ఉదారచరితానాన్తు వసుధైవ కుటుమ్బకమ్, భావాభావవినిర్ముక్తం జరామరణవర్జితమ్, ప్రశాన్తకలనారమ్భం నీరాగం పదమాశ్రయ, ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితి స్స్వచ్ఛా నిష్కామా విగతామయా, ఆదాయ విహర [2]న్నేవం సఙ్కటేషు విముహ్యతి, వైరాగ్యేణాథ [3]శస్త్రేణ మహత్త్వాదిగుణై రపి, య త్సంకల్పహరార్థన్త త్స్వయమే వోన్నయే న్మనః, వైరాగ్యా త్పూర్ణతా మేతి మనోనాశవశానుగమ్, ఆశయా రక్తతా మేతి శరదీవ సరోమలమ్, తమేవ భుక్తవిరసం వ్యాపారౌఘం పునఃపునః, దివసే దివసే కుర్వ న్ప్రాజ్ఞః కస్మాన్న లజ్జతే, చిచ్చైత్యకలితో బన్ధ స్తన్ముక్తౌ ముక్తి రుచ్యతే, చిదచైత్యాకిలాత్మేతి సర్వసిద్ధాన్తసంగ్రహః, ఏతం నిశ్చయమాదాయ విలోకయ యథేచ్ఛయా, స్వయమేవాత్మనాత్మాన మానన్దం పదమాప్స్యసి, చిదహం చిదిమే లోకా శ్చి దాశా శ్చి దిమాః ప్రజాః, దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః కేవలామలరూపవాన్, నిత్యోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షీ చిదాత్మకః, చైత్య నిర్ముక్త చిద్రూపం పూర్ణజ్యోతిస్స్వరూపకమ్, సంశాన్త సర్వసంవేద్యం సంవిన్మాత్ర మహం మహత్, సంశాన్తసర్వసఙ్కల్పః ప్రశాన్త స్సకలేషణః, నిర్వికల్పపదఙ్గత్వా స్వస్థో భవ మునీశ్వరేతి, య ఇమాం మహోపనిషదం బ్రాహ్మణో నిత్య మధీతే, అశ్రోత్రియ శ్శ్రోత్రియో భవతి, అనుపనీత ఉపనీతో భవతి, సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి, స సూర్యపూతో భవతి, స సోమపూతో భవతి, స సత్య

---

1. కలనా. 2. న్నైవం. 3. శాస్త్రేణ.

పూతో భవతి, స సర్వపూతో భవతి, స సర్వైర్దేవైర్జ్ఞాతో భవతి, స సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, స సర్వైర్దేవైరనుధ్యాతో భవతి, స సర్వైః క్రతుభి రిష్టవాన్ భవతి, గాయత్ర్యాః షష్టిసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, ఇతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, ప్రణవానా మయుతం జప్తం భవతి, అచక్షుషః పఙ్క్తిం పునాతి, ఆసప్తమాన్ పురుషయుగాన్ పునాతి, ఇత్యాహ భగవాన్ హిరణ్యగర్భః, జాప్యేనామృతత్వఞ్చ గచ్ఛతీ త్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయన్త్వితి శాన్తిః.

ఇతి సామవేదీయ మహోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౬౨. యజుర్వేదీయ శారీరకోపనిషత్.

శ్లో. తత్త్వగ్రామోపాయసిద్ధం పరతత్త్వస్వరూపకమ్,
శారీరోపనిషద్వేద్యం శ్రీరామబ్రహ్మ మే గతిః.

ఓం సహనావవత్వితి శాన్తిః

ఓమ్. అథాతః పృథివ్యాదిమహాభూతానాగ్ం సమవాయగ్ం శరీరం యత్కఠినం సా పృథివీ యద్ద్రవం తదాపో యదుష్ణం తత్తేజో యత్సఞ్చరతి సవాయు ర్యత్సుషిరం తదాకాశమ్, శ్రోత్రాదివిజ్ఞానేంద్రియాణి శ్రోత్రమాకాశే వాయౌ త్వగగ్నౌ చక్షురప్సుజిహ్వా పృథివ్యాం ఘ్రాణ మితి, ఏవ మింద్రియాణాం యథాక్రమేణ శబ్దస్పర్శరూపరసగన్ధా శ్చైతే విషయాః పృథివ్యాదిమహాభూతేషు క్రమేణోత్పన్నాః, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాఖ్యాని కర్మేంద్రియాణి తేషాఙ్క్రమేణ వచనాదానగమనవిసర్గానన్దా శ్చైతే విషయాః పృథివ్యాదిమహాభూతేషు క్రమేణోత్పన్నాః, మనోబుద్ధిరహఙ్కార శ్చిత్త మిత్యన్తఃకరణచతుష్టయమ్, తేషాఙ్క్రమేణ సఙ్కల్పవికల్పాధ్యవసాయాభిమానావధారణాస్వరూపా శ్చైతే విషయాః, మనఃస్థానం గళాన్తం బుద్ధేర్వదన మహ

ఙ్కారస్యహృదయం చిత్తస్య నాభిరితి, అస్థిచర్మనాడీరోమ మాగ్ంసాశ్చే
తి పృథివ్యంశాః, మూత్రశ్లేష్మరక్తశుక్లస్వేదా అబంశాః, క్షుత్తృష్ణాలస్య
మోహమైథునాన్యగ్నేః, ప్రచారణవిలేఖనస్థూలాక్ష్యున్మేషనిమేషాదివా
యోః, కామక్రోధలోభమోహభయాన్యాకాశస్య, శబ్దస్పర్శరూపరస
గన్ధాః పృథివీ గుణాః, శబ్దస్పర్శరూపరసాశ్చాపాం గుణాః శబ్దస్పర్శరు
పాణ్యగ్నిగుణాః, శబ్దస్పర్శావితి వాయుగుణౌ, శబ్ద ఏక ఆకాశస్య
సాత్త్వికరాజసమతామసలక్షణాని త్రయో గుణాః, అహింసా సత్యమస్తే
యబ్రహ్మచర్యా పరిగ్రహాః, అక్రోధో గురుశుశ్రూషా శౌచస్సన్తోషఆర్జ
వమ్, అమానిత్వ మదమ్భిత్వమాస్తికత్వ మహింస్రతా, ఏతే సర్వగుణా
జ్ఞేయాః స్సాత్త్వికస్య విశేషతః, అహం కర్తాఽస్మ్యహం భోక్తాఽస్మ్య
హం వక్తాభిమానవాన్, ఏతే గుణా రాజసస్య ప్రోచ్యన్తే బ్రహ్మవిత్త
మైః, నిద్రాలస్యే మోహరాగౌ మైథునం చౌర్యమేవచ, ఏతే గుణా
స్తామసస్య ప్రోచ్యన్తే బ్రహ్మవాదిభిః, ఊర్ధ్వే సాత్త్వికో మధ్యే రాజ
సోఽధస్తాత్తామసఇతి, సత్యజ్ఞానగ్ం సాత్త్వికం ధర్మజ్ఞానగ్ం రాజసమ్,
తిమిరాన్ధం తామస మితి, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి స్తురీయ మితిచ
చతుర్విధావస్థాః, జ్ఞానేన్ద్రియకర్మేన్ద్రియాన్తఃకరణచతుష్టయం చతుర్ద
శకరణయుక్తం జాగ్రత్, అన్తఃకరణచతుష్టయైరేవ సంయుక్తస్స్వ
ప్నః, చిత్తైకకరణా సుషుప్తిః, కేవలజీవయుక్తమేవ తురీయ మితి
ఉన్మీలితనిమీలిత మధ్యస్థజీవపరమాత్మనో ర్మధ్యే జీవాత్మా క్షేత్రజ్ఞ
ఇతి విజ్ఞాయతే, బుద్ధికర్మేన్ద్రియ ప్రాణపంచకై ర్మనసా ధియా, శరీరగ్ం
సప్తదశభి స్సూక్ష్మం తల్లింగముచ్యతే, మనోబుద్ధిరహఙ్కారః ఖానిలాగ్ని
జలానిభూః, ఏతాఃప్రకృతయ స్త్వష్టౌ వికారా ష్షోడశాపరే, శ్రోత్రం
త్వక్చక్షుషీ జిహ్వా ఘ్రాణఞ్చైవ తు పఞ్చమమ్, పాయూపస్థౌ
కరౌ పాదౌ వాక్చైవ దశమీ మతా, శబ్దస్స్పర్శశ్చ రూపఞ్చ రసో
గన్ధ స్తథైవచ, త్రయోవింశతిరేతాని తత్త్వాని ప్రకృతాని తు, చతు
ర్వింశతిరవ్యక్తం ప్రధానం పురుషః పర ఇత్యుపనిషత్.

ఓమ్ సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఇతి శారీరకోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్

౬౩. యజుర్వేదీయ యోగశిఖోపనిషత్

శ్లో. యోగజ్ఞానే యత్పదాప్తి సాధనత్వేన విశ్రుతే,
తత్త్రైపదం బ్రహ్మతత్త్వం స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః

ఓమ్. సర్వే జీవా స్సుఖై ర్దుఃఖై ర్మాయాజాలేన వేష్టితాః, తేషాం ముక్తిః కథన్దేవ కృపయా వద శఙ్కర, సర్వసిద్ధికరం మార్గం మాయాజాలనికృన్తనమ్, జన్మమృత్యుజరావ్యాధినాశనం సుఖదం వద. ఇతి హిరణ్యగర్భః పప్రచ్ఛ, స హోవాచ మహేశ్వరః, నానా మార్గైస్తు దుష్ప్రాపం కైవల్యం పరమం పదమ్, సిద్ధిమార్గేణ లభతే నాన్యథా పద్మసమ్భవ, పతితా శాస్త్రజాలేషు ప్రజ్ఞయా తేన మోహితాః, స్వాత్మప్రకాశరూపం తత్కిం శాస్త్రేణ ప్రకాశ్యతే, నిష్కళం నిర్మలం శాన్తం సర్వాతీతం నిరామయమ్, తదేవ జీవరూపేణ పుణ్యపాపఫలై ర్వృతమ్, పరమాత్మపదం నిత్యం తత్కథం జీవతాఙ్గతమ్, తత్త్వాతీతం మహాదేవ ప్రసాదా త్కథయేశ్వర. సర్వభావపదాతీతం జ్ఞానరూపం నిరంజనమ్, వాయువ త్స్ఫురితం స్వస్మిన్ తత్రాహఙ్కృతి రుత్థితా. పఞ్చాత్మక మభూత్పిణ్డం ధాతుబద్ధఙ్గుణాత్మకమ్, సుఖదుఃఖై స్సమాయుక్తం జీవభావనయా కురు, తేన జీవాభిధా ప్రోక్తా విశుద్ధే పరమాత్మని, కామ క్రోధభయఞ్చాపి మోహలోభమదోరజః, జన్మమృత్యుశ్చ కార్పణ్యం శోక స్తన్ద్రా క్షుధా తృషా, తృష్ణా లజ్జా భయం దుఃఖం విషాదో హర్ష మేవచ, ఏభి ర్దోషై ర్వినిర్ముక్త స్సజీవ శ్శివ ఉచ్యతే. తస్మా ద్దోషవినాశార్థ ముపాయ ఙ్కథయామి తే, జ్ఞానం కేచి ద్వద న్త్యత్ర కేవలం త న్నసిద్ధయే, యోగహీనం కథం జ్ఞానం మోక్షద మ్భవతిహ భోః యోగో౽పి జ్ఞానహీనస్తు న క్షమో మోక్షకర్మణి, తస్మాద్ జ్ఞానఞ్చ యోగఞ్చ ముముక్షుర్దృఢ మభ్యసేత్, జ్ఞానస్వరూప మేవాదౌ జ్ఞేయం జ్ఞానైక

సాధనమ్, అజ్ఞానం కీదృశం చేతి ప్రవిచార్యం ముముక్షుణా, జ్ఞాతం యేన నిజం రూపం కైవల్యం పరమంపదమ్, అసౌ దోషై ర్వినిర్ముక్తః కామక్రోధభయాదిభిః, సర్వదోషై ర్వృతో జీవః కథం జ్ఞానేన ముచ్యతే, స్వాత్మరూపం యథా జ్ఞానం పూర్ణం తద్వ్యాపకం తథా, కామక్రోధాదిదోషాణాం స్వరూపా న్నాస్తి భిన్నతా, పశ్చాత్తస్య విధిః కిన్ను నిషేధోఽపి కథం భవేత్, వివేకీ సర్వదా ముక్త స్సంసారభ్రమవర్జితః, పరిపూర్ణస్వరూపం తత్సత్యం కమలసమ్భవ. సకలం నిష్కళంచైవ పూర్ణత్వాచ్చ తదేవ హి, కలినా స్ఫూర్తిరూపేణ సంసారభ్రమతాఙ్గతమ్, నిష్కలం నిర్మలం సాక్షా త్సకలం గగనోపమమ్, ఉత్పత్తిస్థితిసంహారస్ఫూర్తిజ్ఞానవివర్జితమ్, ఏతద్రూపం సమాయాత స్స కథం మోహసాగరే, నిమజ్జతి మహాబాహో త్యక్త్వా విద్యాం పునఃపునః, సుఖదుఃఖాదిమోహేషు యథా సంసారిణాం స్థితిః, తథా జ్ఞానీ యథా తిష్ఠేద్వాసనావాసిత స్తథా, తయోర్నాస్తి విశేషోఽత్ర సమా సంసారభావనా, జ్ఞానశ్చే దీదృశం జ్ఞాతమజ్ఞానం కీదృశం పునః, జ్ఞాననిష్ఠో విరక్తోఽపి ధర్మజ్ఞో విజితేంద్రియః, వినా [1]దేహోఽపి యోగేన న మోక్షం లభతే విధే, అపక్వాః పరిపక్వాశ్చ దేహినో ద్వివిధా స్స్మృతాః, అపక్వా యోగహీనాస్తు పక్వా యోగేన దేహినః, సర్వో యోగాగ్నినా దేహో హ్యజడ శ్శోకవర్జితః, జడస్తు పార్థివో జ్ఞేయో హ్యపక్వో దుఃఖదో భవేత్, ధ్యానస్థోఽసౌ తథా ప్యేవ మిన్ద్రియై ర్వివశో భవేత్, తాని గాఢం నియమ్యాపి తథా ప్యన్యైః ప్రబాధ్యతే, శీతోష్ణసుఖదుఃఖాద్యై ర్వ్యాధిభి ర్మానసై స్తథా, అన్యై ర్నానావిధై ర్జీవై శ్శస్త్రాగ్నిజలమారుతైః, శరీరం పీడ్యతే తైస్తై శ్చిత్తం సంక్షుభ్యతే తతః, తథా ప్రాణవిపత్తౌ తు క్షోభ మాయాతి మారుతః, తతో దుఃఖశతై ర్వ్యాప్తం చిత్తం క్షుబ్ధం భవేన్నృణామ్, దేహావసానసమయే చిత్తే యద్య ద్విభావయేత్, తత్త దేవ భవేజ్జీవ ఇత్యేవం జన్మకారణమ్, దేహాన్తే కిం భవే జ్జన్మ తన్న జానన్తి మానవాః, తస్మాద్ జ్ఞానంచ వైరాగ్యం జీవస్య కేవలం శ్రమః, పిపీలికా యథా లగ్నా దేహే

1. దేహేన.

ధ్యానా ద్విముచ్యతే, అసౌ కిం వృశ్చికై ర్దష్టో దేహాన్తే వా కథం సుఖీ,
తస్మా న్మూఢా నజానన్తి మిథ్యాతర్కేణ వేష్టితాః, అహఙ్కృతి ర్యదా
యస్య నష్టా భవతి తస్య వై, దేహ స్త్వపి భవే న్నష్టో వ్యాధయ
శ్చాస్య కిం పునః, జలాగ్ని శస్త్రఘాతాది బాధా కస్య భవిష్యతి, యదా
యదా పరిక్షీణా పుష్టాచాహఙ్కృతి ర్భవేత్, తమనేనాస్య నశ్యన్తి
ప్రవర్తన్తే రుగాదయః, కారణేన వినా కార్యం న కదాచన విద్యతే,
అహఙ్కారం వినా తద్వ ద్దేహే దుఃఖం కథం భవేత్, శరీరేణ జితా
స్సర్వే శరీరం యోగిభి ర్జితమ్, తత్కథం కురుతే తేషాం సుఖదుఃఖా
దికం ఫలమ్, ఇన్ద్రియాణి మనోబుద్ధిః కామక్రోధాదికం జితమ్, తేనైవ
విజితం సర్వం నాసౌ కేనాపి బాధ్యతే, మహాభూతాని తత్త్వాని సంహృ
తాని క్రమేణచ, సప్తధాతుమయో దేహో దగ్ధో యోగాగ్నినా
శనైః, దేవై రపి నలక్ష్యేత యోగదేహో మహాబలః, భేదబన్ధవిని
ర్ముక్తో నానాశక్తిధరః పరః, యథాకాశ స్తథాదేహ ఆకాశా దపి
నిర్మలః, సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరో దృశ్యః స్థూలాత్స్థూలో జడా జ్జడః,
ఇచ్ఛారూపోహి యోగీన్ద్ర స్స్వతన్త్ర స్త్వజరామరః, క్రీడతే త్రిషు
లోకేషు లీలయా యత్ర కుత్రచిత్, అచిన్త్యశక్తిమా న్యోగీ నానా
రూపాణి ధారయేత్, సంహరేచ్చ పున స్తాని స్వేచ్ఛయా విజితేన్ద్రియః,
నాసౌ మరణమాప్నోతి పున ర్యోగబలేన తు, హారేన మృత
ఏవాసౌ మృతస్య మరణం కుతః, మరణం యత్ర సర్వేషాం తత్రాసౌ
పరిజీవతి, యత్ర జీవతి మూఢస్తు తత్రాసౌ మృతఏవ వై, కర్తవ్యం నైవ
తస్యాస్తి కృతే నాసౌ న లిప్యతే, జీవన్ముక్త స్సదా స్వచ్ఛ స్సర్వదోష
వివర్జితః, విరక్తా జ్ఞానిన శ్చాన్యే దేహేన విజితా స్సదా, తే కథం యోగి
భిస్తుల్యా మాంసపిణ్డాః కుదేహినః, దేహాన్తే జ్ఞానిభిః పుణ్యా త్పాపా
చ్చ ఫల మాప్యతే, ఈదృశస్తు భవే త్తత్త ద్భుక్త్వా జ్ఞానీ పునర్భవేత్,
పశ్చాత్పుణ్యేన లభతే సిద్ధేన సహ సంగతిమ్, తత స్సిద్ధస్య కృపయా
యోగీ భవతి నాన్యథా, తతో నశ్యతి సంసారో నాన్యథా శివభాషితమ్,
యోగేన రహితం జ్ఞానం న మోక్షాయ భవే ద్విధే, జ్ఞానేనైవ
వినాయోగో న సిధ్యతి కదాచన, జన్మాన్తరైశ్చ బహుభి ర్యోగో
జ్ఞానేన లభ్యతే, జ్ఞానం తు జన్మనైకేన యోగాదేవ ప్రజాయతే,

తస్మా ద్యోగా త్పరో నాస్తి యోగమార్గస్తు మోక్షదః, ప్రవిచార్య చిరం జ్ఞానం ముక్తోఽహమితి మన్యతే, కి మసౌ మననా దేవ ముక్తో భవతి తత్క్షణాత్, పశ్చాజ్జన్మాన్తర శతైః యోగా దేవ విముచ్యతే, న తథా భవతో యోగా జ్జన్మమృత్యూ పునఃపునః, ప్రాణాపానసమాయోగ శ్చన్ద్రసూర్యైకతా భవేత్, సప్తధాతుమయ న్దేహ మగ్నినా రఞ్జయే ద్ధ్రువమ్, వ్యాధయ స్తస్య నశ్యంతి భేదఘాతాదికా స్తథా, తపసా పరమాకాశరూపో దేహ్యవతిష్ఠతి, కిం పున ర్బహునోక్తేన మరణం నాస్తి తస్య వై, దేహీవ దృశ్యతే లోకే దగ్ధకర్పూరవత్స్వయమ్, చిత్తం ప్రాణేన సమ్బద్ధం సర్వజీవేషు సంస్థితమ్, రజ్జ్వా యద్వత్సుసమ్బద్ధః పక్షీ తద్వదితం మనః, నానావిధై ర్విచారైస్తు న బాధ్యం జాయతే మనః, తస్మాత్తస్య జయోపాయః ప్రాణ ఏవహి నాన్యథా, తర్కై ర్జల్పై శ్శాస్త్రజాలై ర్యుక్తిభి ర్మన్త్రభేషజైః, న వశో జాయతే ప్రాణ స్సిద్ధ్యుపాయం వినా విధే, ఉపాయం తమవిజ్ఞాయ యోగమార్గే ప్రవర్తతే, ఖణ్డజ్ఞానేన సహసా జాయతే క్లేశవత్తరః, యోఽజిత్వా పవనం మోహా ద్యోగ మిచ్ఛతి యోగినామ్, సోఽపక్వం కుమ్భమారుహ్య సాదరం తర్తు మిచ్ఛతి, యస్య ప్రాణో విలీనోస్య ఽన్త స్సాధకే జీవితే సతి, పిణ్డో న పతిత స్తస్య చిత్తం దోషైః ప్రబాధ్యతే, శుద్ధే చేతసి తస్యైవ స్వాత్మజ్ఞానం ప్రకాశతే, తస్మాద్జ్ఞానం భవేద్యోగా జ్జన్మ నైకేన పద్మజ, తస్మాద్యోగం తమేవాదౌ సాధకో నిత్య మభ్యసేత్, ముముక్షుభిః ప్రాణజయః కర్తవ్యో మోక్షహేతవే, యోగాత్పరతరం పుణ్యం యోగాత్పరతరం శివమ్, యోగాత్పరతరం సూక్ష్మం యోగాత్పరతరం న హి, యోఽపానప్రాణయో రైక్యం స్వరజో రేతసో స్తథా, సూర్యాచంద్రమసో ర్యోగో జీవాత్మ పరమాత్మనోః, [1]ఏవన్తు ద్వన్ద్వజాలస్య సంయోగో యోగ ఉచ్యతే, అథ యోగశిఖాం వక్ష్యే సర్వజ్ఞానేషు చోత్తమామ్, యదాఽనుధ్యాయతే మన్త్రం గాత్రకమ్పోఽథజాయతే, ఆసనం పద్మకం బధ్వా యచ్చాన్య దపి రోచతే, నాసాగ్రే దృష్టిమారోప్య హస్తపాదౌచ సంయతౌ, మన స్సర్వత్ర సంగృహ్య ఓఙ్కారం తత్ర చిన్తయేత్, ధ్యాయతే సతతం ప్రాజ్ఞో హృత్కృత్వా పరమేశ్వరమ్, ఏక స్త

1 ఏవం హి.

మ్ఖే నవద్వారే త్రిస్థూణే పఞ్చదైవతే, ఈదృశేతు శరీరేవా మతిమా న్నోపలక్షయేత్, ఆదిత్యమండలాకారం రశ్మిజ్వాలాసమాకులమ్, తస్య మధ్యగతం వహ్నిం జ్వాలయే ద్దీపవర్తివత్, దీపశిఖాతు యా మాత్రా సామాత్రా పరేమేశ్వరే, భిన్దన్తి యోగిన స్సూర్యం యోగాభ్యాసేన వై పునః, ద్వితీయగ్సుషుమ్నాద్వారం పరిశుభ్రగ్ం సమర్పితమ్, కపాలసూపుటం పీత్వా తతః పశ్యతి తత్పదమ్, అథ[1] తద్ధ్యాయతే జన్తు రాలస్యాచ్చ ప్రమాదతః, యది త్రికాల మాగచ్ఛే త్సగచ్ఛే త్పుణ్యాసమ్పదమ్, పుణ్యామేత త్సమాసాద్య సంక్షిప్య కథితం మయా, లబ్ధయోగోఽథ బుధ్యేత ప్రసన్నం పరమేశ్వరమ్, జన్మాన్తరసహస్రేషు యదాక్షీణస్తు కిల్బిషమ్, తదా పశ్యతి యోగేన సంసారోచ్ఛేదనం మహత్, అథునా సమ్ప్రవక్ష్యామి యోగాభ్యాసస్య లక్షణమ్, మరుజ్జయో యస్యసిద్ధస్సేవయే త్తద్గురుం సదా, గురువక్త్రప్రసాదేన కుర్యాత్ప్రాణజయం బుధః, వితస్తిప్రమితం దైర్ఘ్యం చతురంగులవిస్తృతమ్, మృదులం ధవళం ప్రోక్తం వేష్టనామ్బరలక్షణమ్, నిరుధ్య మారుతం గాఢం శక్తిచాలనయుక్తితః, అష్టధా కుండలీభూతా మృజ్వీం కుర్యాత్తు కుండలీమ్, పాయో రాకుఞ్చనం కుర్యా త్కుండలీం చాలయే త్తదా, మృత్యువక్త్రగత స్యాపి తస్య మృత్యుభయం కుతః, ఏతదేవ పరం గుహ్యం కథిత స్తు మయా తవ, వజ్రాసనగతో నిత్య మూర్ధ్వాకుఞ్చనమభ్యసేత్, వాయునా జ్వలితో వహ్నిః కుండలీ మనిశం దహేత్, సన్తప్తా సాగ్నినా జీవశక్తి స్త్రైలోక్యమోహినీ, ప్రవిశేచ్చంద్ర[2]ఖండేతు సుషుమ్నావదనాన్తరే, వాయునా వహ్నినా సార్ధం బ్రహ్మగ్రన్థిం భినత్తి సా, విష్ణుగ్రన్థిం తతో భిత్వా రుద్రగ్రన్థౌ చ తిష్ఠతి, తతస్తు కుమ్భకై ర్గాఢం పూరయిత్వా పునఃపునః, అథాఽభ్యసే త్సూర్యభేదముజ్జాయీం చాపి శీతలీమ్, భస్త్రాఞ్చ సహితో నామ స్యాచ్చతుష్టయకుమ్భకః, బన్ధత్రయేణ సంయుక్తః కేవలప్రాప్తికారకః, అథాస్య లక్షణం సమ్యక్కథయామి సమాసతః. ఏకాకినా సముపగమ్య వివిక్తదేశం ప్రాణాది రూప మమృతం పరమార్థతత్త్వం, లఘ్వాశినా ధృతిమతా పరిభావితవ్యం సంసారరోగహర మౌషధ మద్వితీయమ్. సూర్యనాడ్యా

1. నధ్యా. 2. ఖండేతు; దండేతు.

సమాకృష్య వాయుమభ్యాసయోగినా, విధివత్కుమ్భకం కృత్వా రేచ
యేచ్ఛీతరశ్మినా, ఉదరే బహురోగఘ్నం క్రిమిదోషం నిహంతిచ,
ముహుర్ముహు రిదం కార్యం సూర్యభేద ముదాహృతమ్, నాడీభ్యాం
వాయు మాకృష్య కుండల్యాః పార్శ్వయోః క్షిపేత్, ధారయే దుదరే
పశ్చా ద్రేచయే దిడయా సుధీః, కణ్ఠే కఫాదిదోషఘ్నం శరీరాగ్నివివర్ధ
నమ్, నాడీజలాపహం ధాతుగతదోషవినాశనమ్, గచ్ఛత స్తిష్ఠతః కార్య
ముజ్జాయాఖ్యం తు కుమ్భకమ్, ముఖేన వాయుం సఙ్గృహ్య ఘ్రాణరన్ధ్రే
ణ రేచయేత్, శీతలీకరణ ఞ్చేదం హన్తి పిత్తం క్షుధాం తృషమ్, స్తన
యో రథ భస్త్రేవా లోహకారస్య వేగతః, రేచయే త్పూరయే ద్వా
యు మాశ్రమం దేహగన్ధియా, యథాశ్రమో భవే ద్దేహే తథా
సూర్యేణ పూరయేత్, కణ్ఠసఙ్కోచనం కృత్వా పునశ్చన్ద్రేణ రేచయే
త్, వాతపిత్తశ్లేష్మహరం శరీరాగ్నివివర్ధనమ్, కుణ్డలీబోధకం వక్త్రదోష
ఘ్నం శుభదం సుఖమ్, బ్రహ్మనాడీ ముఖాన్తస్థ కఫాద్యర్గళనాశనమ్,
సమ్యగ్బన్ధసముద్భూతం గ్రన్థిత్రయవిభేదకమ్, విశేషేణైవ కర్తవ్యం
భస్త్రాఖ్యం కుమ్భకం త్విదమ్, బన్ధత్రయ మథేదానీం ప్రవక్ష్యామి య
థాక్రమమ్, నిత్యం కృతేన తేనాసౌ వాయోర్జయ మవాప్నుయాత్,
చతుర్ణామపి భేదానాం కుమ్భకే సముపస్థితే, బన్ధత్రయమిదఙ్కా
ర్యం వక్ష్యమాణం మయా హి తత్, ప్రథమో మూలబన్ధస్తు ద్వితీయో
డ్డీయణాభిధః, జాలంధర స్తృతీయ స్తు లక్షణం కథయామ్యహమ్, గుదం
పార్ష్ణ్యాతు సంపీడ్య వాయు మాకుఞ్చయే ద్బలాత్, వారంవారం
యథా చోర్ధ్వంసమాయాతి సమీరణః, ప్రాణాపానౌ నాదబిన్దూ మూల
బన్ధేన చైకతామ్, గత్వా యోగస్య సంసిద్ధిం యచ్ఛతో నాత్ర సంశ
యః, కుమ్భకాన్తే రేచకాదౌ కర్తవ్య స్తూడ్డియాణకః, బన్ధో యేన
సుషుమ్నాయాం ప్రాణ స్తూడ్డీయతే యతః, తస్మా దుడ్డీయణాఖ్యోఽ
యం యోగిభి స్సముదాహృతః, ఉడ్డీయాణన్తు సహజం గురుణా కథితం
సదా, అభ్యసే త్త దతన్ద్రిస్తు వృద్ధోఽపి తరుణో భవేత్, నాభేరూర్ధ్వ
మధశ్చాపి త్రాణం కుర్యా త్ప్రయత్నతః, షాణ్మాస మభ్యసే న్మృత్యుం
జయత్యేవ నసంశయః, పూరకాన్తేతు కర్తవ్యో బన్ధో జాలన్ధరాభిధః,

కంఠసఙ్కోచరూపోఽసౌ వాయుమార్గనిరోధకః, కణ్ఠమాకుఞ్చ్య
హృదయే స్థాపయే ద్దృఢమిచ్ఛయా, బన్ధో జాలన్ధరాఖ్యోఽయమమృతా
ప్యాయకారకః, అధస్తా త్కుఞ్చనేనాశు కణ్ఠసఙ్కోచనే కృతే, మధ్యే
పశ్చిమతానేన స్యాత్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, వజ్రాసనస్థితో యోగీ
చాలయిత్వాతు కుణ్డలీమ్, కుర్యా దన్తరతో భస్త్రీం కుణలీ మాశు
బోధయేత్, భిద్యన్తే గ్రన్థయో వంశే తప్తలోహశలాకయా, తథైవ
పృష్ఠవంశస్స్యా ద్గ్రన్థిభేదస్తు వాయునా, పిపీలికాయాం లగ్నాయాం
కణ్డూస్తత్ర ప్రవర్తతే, సుషుమ్నాయాం తథాభ్యాసా త్సతతం వాయు
నా భవేత్, రుద్రగ్రన్థిం తతో భిత్త్వా తతో యాతి శివాత్మకమ్, చన్ద్ర
సూర్యౌ సమౌ కృత్వా తయోర్యోగః ప్రవర్తతే, గుణత్రయ మతీతం
స్యా ద్గ్రన్థిత్రయవిభేదనాత్, శివశక్తిసమాయోగే జాయతే పరమా
స్థితిః, యథాకరీ కరేణైవ పానీయం ప్రపిబే త్సదా, సుషుమ్నా వజ్ర
నాళేన పవమానం గ్రసే త్తథా, వజ్రదణ్డసముద్భూతా మణయశ్చై
కవింశతిః, సుషుమ్నాయాం స్థితా స్సర్వే సూత్రే మణిగణా ఇవ, మో
క్షమార్గే ప్రతిష్ఠానా సుషుమ్నా విశ్వరూపిణీ, యత్రైవ నిశ్చితః కాల
శ్చన్ద్రసూర్యనిబన్ధనాత్, ఆపూర్య కుమ్భితో వాయు ర్బహిర్నో
యాతి సాధకే, పునఃపున స్తద్వదేవ పశ్చిమద్వారలక్షణమ్, పూర్తిత
స్తు సతద్వారై రీషత్కుమ్భకతా ఙ్గతః, ప్రవిశేత్సర్వగాత్రేషు వాయుః
పశ్చిమమార్గకః, రేచితః క్షీణతాం యాతి పూరితః పోషయే త్తతః. య
త్రైవ జాతం సకళేబరం మన స్తత్రైవ లీనం కురుతే సయోగాత్, స ఏవ
ముక్తో నిరహఙ్కృతిస్సుఖీ మూఢా నజానన్తి హి పిణ్డపాతినః, చిత్తం విన
ష్టం యది భాసితం స్యా త్తత్రప్రతీతో మరుతోఽపినాశః, నచే ద్యది స్యా
న్నతుతస్య శాస్త్రం నాత్మప్రతీతి ర్నగురు ర్నమోక్షః. జలూకా రుధిరం
యద్వ ద్బలాదా కృష్యతి స్వయమ్, బ్రహ్మనాడీ తథా ధాతూం త్సన్త
తాభ్యాసయోగతః, అనేనాభ్యాసయోగేన నిత్యమాసనబన్ధతః, చిత్తం
విలీనతా మేతి బిన్దుర్నో యాత్యధ స్తథా, రేచకం పూరకం ముక్త్వా
వాయునా స్థీయతే స్థిరం, నానానాదాః ప్రవర్తంతే సంస్రవే చ్చన్ద్ర
మణ్డలమ్, నశ్యన్తి క్షుత్పిపాసాద్యా స్సర్వదోషా స్తత స్సదా, స్వరూపే

సచ్చిదానన్దే స్థితి మాప్నోతి కేవలమ్, కథితస్తు తవ ప్రీత్యా హ్యేత
దభ్యాసలక్షణమ్, మన్త్రో లయో హఠో రాజ యోగోఽన్తర్భూమికాః
క్రమాత్, ఏకఏవ చతుర్ధాఽయం మహాయోగోఽభిధీయతే, హకారేణ
బహి ర్యాతి సకారేణ విశే త్పునః, హంసహంసేతి మన్త్రోఽయం సర్వై
ర్జీవైశ్చ జప్యతే, గురువాక్యాత్సుషుమ్నాయాం విపరీతో భవే జ్జపః,
సోఽహంసోఽహమితి [1]ప్రోక్తో మన్త్రయోగఉదాహృతః, ప్రతీతిర్మన్త్ర
యోగాచ్చ జాయతే పశ్చిమే పథి, హకారేణ తు సూర్యస్స్యా త్స
కారేణేన్దు రుచ్యతే, సూర్యాచన్ద్రమసో రైక్యం హఠ ఇత్యభిధీయతే
హఠే [2]న గ్రస్యతే జాడ్యం సర్వదోష సముద్భవమ్, క్షేత్రజ్ఞః పరమా
త్మాచ తయోరైక్యం యదా భవేత్, తదైక్యే సాధితే బ్రహ్మ చిత్తం
యాతి విలీనతామ్, పవనః స్థైర్య మాయాతి లయయోగోదయే
సతి, లయా త్సంప్రాప్యతే సౌఖ్యం స్వాత్మానన్దం పరంపదమ్, యోని
మధ్యే మహాక్షేత్రే జపాబన్ధూకసన్నిభమ్, రజో వసతి జంతూనాం దేవి
తత్త్వం సమా[3]వృతమ్, రజసో రేతసో యోగా ద్రాజ యోగ ఇతి
స్మృతః, అణిమాదిపదం ప్రాప్య రాజతే రాజయోగతః, ప్రాణాపా
నసమాయోగో జ్ఞేయం యోగచతుష్టయమ్, సంక్షేపాత్కథితం బ్రహ్మ
నాన్యథా శివభాషితమ్, క్రమేణ ప్రాప్యతే ప్రాప్యమభ్యాసాదేవ నా
న్యథా, ఏకేనైవ శరీరేణ యోగాభ్యాసా చ్ఛనై శ్శనైః, చిరా త్సంప్రా
ప్యతే ముక్తిర్మర్కటక్రమఏవసః, యోగసిద్ధిం వినా దేహః ప్రమాదా
ద్యది నశ్యతి, పూర్వవాసనయా యుక్తః శరీరం చాన్య [4]థాఽప్నుయా
త్, తతః పుణ్యవశా త్సిద్ధో గురుణా సహ సఙ్గతః, పశ్చిమద్వారమా
ర్గేణ జాయతే త్వరితం ఫలమ్, పూర్వజన్మకృతాభ్యాసా త్సత్వరం ఫల
మశ్నుతే, ఏతదేవహి విజ్ఞేయం తత్కాకమత ముచ్యతే, నాస్తి కాక
మతా న్యదభ్యాసాఖ్య మతఃపరమ్, తేనైవ ప్రాప్యతే ముక్తి ర్నాన్య
థా శివభాషితమ్, హఠయోగక్రమా త్కష్టా సహ జీవలయాదికమ్,
నాకృతం మోక్షమార్గం స్యా త్ప్రసిద్ధం పశ్చిమం వినా, ఆదౌ రోగాః
ప్రణశ్యన్తి పశ్చా జ్జాడ్యం శరీరజమ్, తత స్సమరసో భూత్వా చంద్రో
వర్షత్యనారతమ్, ధాతూంశ్చ సంగ్రహేద్వహ్నిః పవనేన సమంతతః,

1. యస్యాన్యస్మంత్ర యోగస్సఉచ్యతే. 2 నగృహ్యతే. 3. హితమ్. 4. దా.

నానానాదాః ప్రవర్తంతే మార్దవం స్యా త్కళేబరమ్, జిత్వా వృష్ట్యాదికం జాడ్యం ఖేచర స్స భవే న్నరః, సర్వజ్ఞోఽసౌ భవే త్కామరూపః పవనవేగవాన్, క్రీడతే త్రిషు లోకేషు జాయన్తే సిద్ధయోఽఖిలాః, కర్పూరే లీయమానే కిం కాఠిన్యం తత్ర విద్యతే, అహఙ్కారక్షయే తద్వ ద్దేహే కఠినతా కుతః, సర్వకర్తాచ యోగీన్ద్ర స్స్వతన్త్రోఽనన్తరూపవాన్, జీవన్ముక్తో మహాయోగీ జాయతే నాత్ర సంశయః, ద్వివిధాస్సిద్ధయో లోకే కల్పితా కల్పితా స్తథా, రసౌషధిక్రియాజాలమన్త్రాభ్యాసాదిసాధనాత్, సిద్ధ్యన్తి సిద్ధయో యాస్తు కల్పితా స్తాః ప్రకీర్తితాః, అనిత్యా అల్పవీర్యా స్తా స్సిద్ధయ స్సాధనోద్భవాః, సాధనేన వినా ప్యేవం జాయంతే స్వతఏవ హి, స్వాత్మయోగైకనిష్ఠేషు స్వాతన్త్ర్యా దీశ్వర ప్రియాః, ప్రభూతా స్సిద్ధయో యాస్తాః కల్పనారహితా స్స్మృతాః, సిద్ధా నిత్యా మహావీర్యా ఇచ్ఛారూపాస్స్వయోగజాః, చిరకాలా త్ప్రజాయన్తే వాసనారహితేషుచ, [1]తాస్తు గోప్యా మహాయోగాః పరమాత్మపదేఽవ్యయే, వినా కార్యం సదా గుప్తం యోగసిద్ధస్య లక్షణమ్. యథాఽఽకాశం సముద్దిశ్య గచ్ఛద్భిః పథికైః పథి, నానాతీర్థాని దృశ్యన్తే నానామార్గాస్తు సిద్ధయః, స్వయమేవ ప్రజాయన్తే లాభాలాభవివర్జితే, యోగమార్గే తథైవేదం సిద్ధిజాలం ప్రవర్తతే, పరీక్షకై స్స్వర్ణకారై ర్హేమ సంప్రోచ్యతే యథా, సిద్ధిభిర్లక్షయే త్సిద్ధం జీవన్ముక్తం తథైవచ, అలౌకికగుణ స్తస్య కదాచిద్దృశ్యతే ధ్రువమ్, సిద్ధిభిః పరిహీనన్తు నరం బద్ధన్తు లక్షయేత్, అజరామరపిండో యో జీవన్ముక్త స్సఏవ హి, పశుకుక్కుటకీటాద్యా మృతిం సంప్రాప్నువన్తి వై, తేషాం కిం పిండపాతేన ముక్తిర్భవతి పద్మజ, న బహిః ప్రాణ ఆయాతి పిణ్డస్య పతనం కుతః, పిణ్డపాతేన యాముక్తి స్సాముక్తి ర్నతుహన్యతే, దేహే బ్రహ్మత్వ మాయాతే జలానాం సైన్ధవం యథా, అనన్యతాం యదా యాతి తదా ముక్త స్సఉచ్యతే, విమతాని శరీరాణి ఇంద్రియాణి తథైవచ, బ్రహ్మదేహత్వమాపన్నం వారి బుద్బుదతా మివ, దశద్వారపురం దేహం దశనాడిమహాపథమ్, దశభి ర్వాయుభి ర్వ్యాప్తం దశేన్ద్రియపరిచ్ఛదమ్, షడాధారా

1. తాస్సు.

పవరకం షడన్వయమహావనమ్, చతుఃపీఠసమాకీర్ణం చతురామ్నాయదీపకమ్, బిన్దునాదమహాలిఙ్గం శివశక్తినికేతనమ్, దేహం శివాలయం ప్రోక్తం సిద్ధిదం సర్వదేహినామ్, గుదమేఢ్రాన్తరాళస్థం మూలాధారం త్రికోణకమ్, శివస్య జీవరూపస్య స్థానం తద్ధి ప్రచక్షతే, యత్ర కుణ్డలినీ నామ పరా శక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్మా దుత్పద్యతే వాయు ర్యస్మా ద్వహ్నిః ప్రవర్తతే, యస్మా దుత్పద్యతే బిన్దు ర్యస్మా న్నాదః ప్రవర్తతే, యస్మా దుత్పద్యతే హంసో యస్మా దుత్పద్యతే మనః, తదేత త్కామరూపాఖ్యం పీఠం కామఫలప్రదమ్, స్వాధిష్ఠానా హ్వయం చక్రం లిఙ్గమూలే షడశ్రకే, నాభిదేశే స్థితం చక్రం దశారం మణిపూరకమ్, ద్వాదశారం మహాచక్రం హృదయే చాప్యనాహతమ్, తదేత త్పూర్ణగిర్యాఖ్యం పీఠం కమలసమ్భవ, కణ్ఠకూపే విశుద్ధాఖ్యం యచ్చక్రం షోడశాశ్రకమ్, పీఠం జాలన్ధరం నామ తిష్ఠ త్యత్ర సురేశ్వర, ఆజ్ఞా నామ భ్రువో ర్మధ్యే ద్విదళ శ్చక్ర ముత్తమమ్, ఉడ్యాణాఖ్యం మహాపీఠ ముపరిష్టా త్ప్రతిష్ఠితమ్, చతురశ్రం ధరణ్యాదౌ బ్రహ్మా తత్రాధిదేవతా, అర్ధచన్ద్రాకృతిజలం విష్ణుస్తస్యాధిదేవతా, త్రికోణమండలం వహ్నీ రుద్రస్తస్యాధిదేవతా, వాయో ర్బిమ్బన్తు షట్కోణ మీశ్వరోఽస్యాధిదేవతా, ఆకాశమండలం వృత్తం దేవతాఽస్య సదాశివః, నాదరూపం భ్రువో ర్మధ్యే మనసో మండలం విదుః.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

పున ర్యోగస్య మాహాత్మ్యం శ్రోతు మిచ్ఛామి శఙ్కర, యస్య విజ్ఞానమాత్రేణ ఖేచరీసమతాం వ్రజేత్, శృణు బ్రహ్మ న్ప్రవక్ష్యామి గోపనీయం ప్రయత్నతః, ద్వాదశాబ్దం తు శుశ్రూషాం యః కుర్యా దప్రమాదతః, తస్మై వాచ్యం యాథాతథ్యం దాన్తాయ బ్రహ్మచారిణే, పాణ్డిత్యా దర్థలోభా ద్వా ప్రమాదా ద్వా ప్రయచ్ఛతి, తేనాధీతం శ్రుతం తేన తన్న సర్వమనుష్ఠితమ్, మూలమన్త్రం విజానాతి యో విద్వాన్గురుదర్శితమ్, శివశక్తిమయం మన్త్రం మూలాధారా త్సముత్థితమ్, తస్య మన్త్రస్య వై బ్రహ్మ న్శ్రోతా వక్తా చ దుర్లభః, ఏత త్పీఠ మితి ప్రోక్తం నాదలిఙ్గం చిదాత్మకమ్, తస్య విజ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవేజ్జనః, అణిమాదికమైశ్వర్య మచిరాదేవ జాయతే, మననా త్త్రాణనా

చ్చైవ మన్త్రరూప స్యావబోధనాత్, మన్త్ర మిత్యుచ్యతే బ్రహ్మ మదధి
ష్ఠానతోఽపివా, మూలత్వా త్సర్వమన్త్రాణాం మూలాధారసముద్భ
వాత్, మూలస్వరూపలింగత్వా న్మూలమన్త్ర ఇతి స్మృతః, సూక్ష్మత్వా
త్కారణత్వాచ్చ లయనా ద్గమనా దపి, లక్షణా త్పరమేశస్య లింగ
మిత్యభిధీయతే, సన్నిధానా త్సమ స్తేషు జన్తుష్వపిచ సంతతమ్, సూచ
కత్వా చ్చ రూపస్య సూత్ర మిత్యభిధీయతే, మహామాయా మహా
లక్ష్మీ ర్మహాదేవీ సరస్వతీ, ఆధారశ క్తి రవ్యక్తా యయా విశ్వం ప్రవ ర్తతే,
సూక్ష్మాభా బిన్దురూపేణ పీఠరూపేణ వ ర్తతే, బిన్దుపీఠం వినిర్భిద్య నాద
లింగ ముపస్థితమ్, ప్రాణేనోచ్చార్యతే బ్రహ్మ షణ్ముఖే కరణేషు చ,
గురూపదేశమార్గేణ సహసైవ ప్రకాశతే, స్థూలం సూక్ష్మం పరశ్చేతి
త్రివిధం బ్రహ్మణో వపుః, పఞ్చబ్రహ్మమయం రూపం స్థూలం వై రాజ
ముచ్యతే, హిరణ్యగర్భసూక్ష్మస్తు నాదం బీజత్రయాత్మకమ్, పరం బ్రహ్మ
పరం సత్యం సచ్చిదానన్దలక్షణమ్, అప్రమేయ మనిర్దేశ్య మవాఙ్మానస
గోచరమ్, శుద్ధం సూక్ష్మం నిరాకారం నిర్వికారం నిరంజనమ్, అన న్త
మపరిచ్ఛేద్య మనూపమమనామయం, ఆత్మమంత్రసదాభ్యాసాత్పర
త త్త్వం ప్రకాశతే, తదభివ్య క్తిచిహ్నాని సిద్ధిద్వారాణి మే శృణు,
దీపజ్వాలేన్దుఖద్యోతవిద్యున్నక్షత్రభాస్వరాః, దృశ్యంతే సూక్ష్మ
రూపేణ సదా యు క్తస్య యోగినః, అణిమాదిక మైశ్వర్య మచిరా త్తస్య
జాయతే, నా స్తి నాదా త్పరో మన్త్రో న దేవ స్స్వాత్మనః పరః, నాను
సన్ధేః పరా పూజా న హి తృ ప్తేః పరం సుఖమ్, గోపనీయం ప్రయత్నేన
సర్వదా సిద్ధి మిచ్ఛతా, మద్భ క్త ఏత ద్విజ్ఞాయ కృతకృత్యస్సుఖీ భవేత్,
యస్య దేవే పరా భ క్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే కథితా
హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మన ఇతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

యోగమస్య చిదాఖ్యాతం యత్సిద్ధీనాఞ్చ కారణమ్, యేన
[1]విజ్ఞాతమాత్రేణ జన్మబంధా త్ప్రముచ్యతే, అక్షరం పరమో నాద శ్శబ్ద
బ్రహ్మేతి కథ్యతే, మూలాధారగతా శ క్తిః స్వాధారా బిన్దురూపిణీ,
తస్యా ముత్పద్యతే నాద స్సూక్ష్మబీజాదివాఙ్కురః, తాం పశ్య న్తీం విదు

1. విజ్ఞానమా.

ర్విశ్వం యయా పశ్యంతి యోగినః, హృదయే వ్యజ్యతే ఘోషో గర్జ
త్పర్జన్యసన్నిభః, తత్ర స్థితా సురేశాన మధ్యమే త్యభిధీయతే, ప్రాణే
న చ స్వరాఖ్యేన ప్రథితా వైఖరీ పునః, శాఖాపల్లవరూపేణ తాల్వాది
స్థానఘట్టనాత్, అకారాదిక్షకారాన్తా న్యక్షరాణి సమీరయేత్, అక్ష
రేభ్యః పదాని స్యుః పదేభ్యో వాక్యసమ్భవః, సర్వే వాక్యాత్మకా మన్త్రా
వేదశాస్త్రాణి కృత్స్నశః, పురాణాని చ కావ్యాని భాషాశ్చ వివిధా అపి,
సప్తస్వరాశ్చ గాథాశ్చ సర్వే నాదసముద్భవాః, ఏషా సరస్వతీ దేవీ సర్వ
భూతగుహాశ్రయా, వాయునా వహ్నియుక్తేన ప్రేర్యమాణా శనై
శ్శనైః, [1]తద్వివర్తపదై ర్వాక్యై రిత్యేవం వర్తతే సదా, య ఇమాం
వైఖరీం శక్తిం యోగీ స్వాత్మని పశ్యతి, స వాక్సిద్ధి మవాప్నోతి సర
స్వత్యాః ప్రసాదతః, వేదశాస్త్రపురాణానాం స్వయం కర్తా భవిష్యతి,
యత్ర బిన్దుశ్చ నాదశ్చ సోమసూర్యాగ్నివాయవః, ఇన్ద్రియాణి చ
సర్వాణి లయం గచ్ఛన్తి సువ్రత, [2]వాయవో యత్ర లీయంతే మనో
యత్ర విలీయతే, యం లబ్ధ్వా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః,
యస్మిన్స్థితో న దుఃఖేన గురుణాఽపి విచాల్యతే, యత్రోపరమతే చిత్తం నిరుద్ధం
యోగసేవయా, యత్ర చైవాత్మనాఽఽత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్యతి,
సుఖమాత్యన్తికం యత్తద్బుద్ధిగ్రాహ్య మతీన్ద్రియమ్, ఏతత్క్షరాక్షరాతీత
మనక్షర మితీర్యతే, క్షర స్సర్వాణి భూతాని సూత్రాత్మాక్షర ఉచ్యతే,
అక్షరం పరమం బ్రహ్మ నిర్విశేషం నిరంజనం, అలక్షణమలక్ష్యం తదప్రతర్క్య
మనూపమమ్, అపారపార మచ్ఛేద్య మచిన్త్యమతినిర్మలమ్, ఆధారం సర్వ
భూతానా మనాధారమనామయమ్, అప్రమాణ మనిర్దేశ్య మప్రమేయ
మతీన్ద్రియమ్, అస్థూల మనణు హ్రస్వ మదీర్ఘమజ మవ్యయమ్, అశబ్దస్పర్శ
రూప స్తదచక్షుశ్శ్రోత్రనామకమ్, సర్వజ్ఞం సర్వగం శాంతం సర్వేషాం
హృదయేస్థితమ్, సుసంవేద్యం గురుమతాం సుదుర్బోధమచేతసామ్,
నిష్కళం నిర్గుణం శాన్తం నిర్వికారం నిరాశ్రయమ్, నిర్లేపకం నిరాపాయం
కూటస్థ మచలం ధ్రువమ్, జ్యోతిషా మపి తజ్జ్యోతి స్తమః పారే ప్రతిష్ఠితమ్,
భావాభావవినిర్ముక్తం భావనామాత్రగోచరమ్, భక్తిగమ్యం పరం తత్త్వ
మన్తర్లీనేన చేతసా, భావనామాత్ర మేవాత్ర కారణం పద్మసమ్భవ,

1, ద్విత్రివర్ణపదై. 2. వాయోయత్ర విలీయన్తే.

యథా దేహాన్తరప్రాప్తేః కారణం భావనా నృణామ్, విషయం ధ్యాయతః పుంసో విషయే రమతే మనః, మా మనుస్మరత శ్చిత్తం మయ్యేవాత్ర విలీయతే, సర్వజ్ఞత్వం పరేశత్వం సర్వసంపూర్ణశక్తితా, అనన్తశక్తిమత్త్వఞ్చ మదనుస్మరణా ద్భవేత్.

చతుర్థోఽధ్యాయః

ఓం. చైతన్యస్యైకరూపత్వా ద్భేదో యుక్తో న కర్హిచిత్, జీవత్వం చ తథా జ్ఞేయం రజ్జ్వాం సర్పగ్రహో యథా, రజ్జ్వజ్ఞానాత్క్షణే నైవయద్వ ద్రజ్జుర్హి సర్పిణీ, భాతి తద్వచ్చితి స్సాక్షా ద్విశ్వాకారేణ కేవలా, ఉపాదానం ప్రపంచస్య బ్రహ్మణోఽన్య న్నవిద్యతే, తస్మాత్సర్వప్రపంచోఽయం బ్రహ్మైవాస్తి నచేతరత్, వ్యాప్యవ్యాపకతా మిథ్యా సర్వమాత్మేతి శాసనాత్, ఇతి జ్ఞాతే పరే తత్త్వే భేదస్యావసరః కుతః, బ్రహ్మణస్సర్వభూతాని జాయన్తే పరమాత్మనః, తస్మా దేతాని బ్రహ్మైవ భవంతీతి విచిన్తయ, బ్రహ్మైవ సర్వనామాని రూపాణి వివిధానిచ, కర్మాణ్యపి సమగ్రాణి [1]భాసన్తీవేతి భావయ, సువర్ణా జ్జాయమానస్య సువర్ణత్వఞ్చ శాశ్వతమ్, బ్రహ్మణో జాయమానస్య బ్రహ్మత్వఞ్చ తథా భవేత్, స్వల్పమప్యన్తరం కృత్వా జీవాత్మపరమాత్మనోః, య స్తిష్ఠతి సమూఢాత్మా భయం తస్యాపి భాషితమ్, య దజ్ఞానా ద్భవే ద్ద్వైతమితర త్తత్ప్రపశ్యతి, ఆత్మత్వేన తదా సర్వం నేతర త్తత్రచాణ్వపి, అనుభూతోఽప్యయం లోకో వ్యవహారక్షమోఽపి సన్, అసద్రూపోయథా స్వప్న ఉత్తరక్షణబాధితః, స్వప్నే జాగరితం నాస్తి జాగరే స్వప్నతా నహి, ద్వయమేవ లయేనాస్తి లయోపి హ్యనయోర్నచ, త్రయమేవ భవే న్మిథ్యా గుణత్రయవినిర్మితమ్, అస్య ద్రష్టా గుణాతీతో నిత్యో హ్యేష చిదాత్మకః, యద్వన్మృది ఘటభ్రాన్తి శ్శుక్తౌహి రజతస్థితిః, తద్వద్బ్రహ్మణి జీవత్వం వీక్షమాణే వినశ్యతి, యదా మృది ఘటో నామ కనకే కుండలాభిధా, శుక్తౌహి రజతఖ్యాతి ర్జీవశబ్ద స్తథా పరే, యథైవ వ్యోమ్ని నీలత్వం యథా నీరం మరుస్థలే, పురుషత్వం యథాస్థాణౌ తద్వద్విశ్వం చిదాత్మని, యథైవ శూన్యో వేతాలో గన్ధ

1. ఓభ త్తీతి విభావయ.

ర్వాణాం పురం యథా, యథాఽఽకాశే ద్విచంద్రత్వం తద్వత్సత్యే జగత్స్థితిః, యథా తరఙ్గకల్లోలై ర్జలమేవ స్ఫురత్యలమ్, ఘటనామ్నా యథా పృథ్వీ పటనామ్నా హి తన్తవః, జగన్నామ్నా చిదాభాతి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, యథా వన్ధ్యాసుతో నాస్తి యథా నాస్తి మరౌ జలమ్, యథా నాస్తి నభోవృక్ష స్తథా నాస్తి జగత్స్థితిః, గృహ్యమాణే ఘటేయ ద్వన్మృత్తికాభాతి వై బలాత్, వీక్షమాణే ప్రపఞ్చేతు బ్రహ్మైవాభాతి భాసురమ్, సదైవాత్మా విశుద్ధోఽస్మి హ్యశుద్ధో భాతి వై సదా, యథైవ ద్వివిధా రజ్జు ర్జ్ఞానినోఽజ్ఞానినోఽనిశమ్, యథైవ మృణ్మయః కుమ్భ స్తద్వ ద్దేహోఽపిచిన్మయః, ఆత్మానాత్మవివేకోఽయం ముధైవ క్రియతే బుధైః, సర్పత్వేన యథా రజ్జూ రజతత్వేన శుక్తికా, వినిర్ణీతా విమూఢేన దేహత్వేన తథాఽఽత్మతా, ఘటత్వేన యథా పృథ్వీ జలత్వేన మరీచికా, గృహత్వేన హి కాష్ఠాని ఖడ్గత్వేనైవలోహతా, తద్వదాత్మని దేహత్వం పశ్యత్యజ్ఞానయోగత ఇతి.

పంచమోఽధ్యాయః

ఓమ్. పునర్యోగం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మస్వరూపకమ్, సమాహితమనా భూత్వా శృణు బ్రహ్మన్ యథాక్రమమ్, దశ ద్వారపురం దేహం దశనాడీమహాపథమ్, దశభి ర్వాయుభి ర్వ్యాప్తం దశేన్ద్రియ పరిచ్ఛదమ్, షడాధారాపవరకం షడన్వయమహావనమ్, చతుష్పీఠ సమాకీర్ణం చతురామ్నాయదీపకం, బిన్దునాదమహాలిఙ్గం విష్ణులక్ష్మీనికేతనమ్, దేహం విష్ణ్వాలయం ప్రోక్తం సిద్ధిదం సర్వదేహినామ్, గుదమేఢ్రా న్తరాళస్థం మూలాధార త్రికోణకమ్, శివస్య జీవరూపస్య స్థానం తద్ధి ప్రచక్షతే, యత్ర కుండలినీనామ పరాశక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్మాదుత్పద్యతే వాయు ర్యస్మాద్వహ్నిః ప్రవర్తతే, యస్మాదుత్పద్యతే హంసో యస్మా న్నాదః ప్రవర్తతే, యస్మి న్విలీయతే హంసో యస్మాదుత్పద్యతే మనః, తదేతత్కామరూపాఖ్యం పీఠం కామఫలప్రదమ్, స్వాధిష్ఠానాహ్వయం చక్రం లిఙ్గం మూలం షడశ్రకమ్, నాభిదేశే స్థితం చక్రం దశారం మణిపూరకమ్, ద్వాదశారం మహాచక్రం హృ

1. స్తి.

దయే చాప్యనాహతమ్,తదేత త్పూర్ణగిర్యాఖ్యం పీఠం కమలసంభవ,కంఠ కూపే విశుద్ధాఖ్యం యచ్చక్రం షోడశాశ్రకమ్, పీఠం జాలంధరంనా మ తిష్ఠత్యత్ర చతుర్ముఖ, అజ్ఞానామభ్రువో ర్మధ్యే ద్విదళ శ్చక్రము త్తమమ్, ఉడ్యాణాఖ్యం మహాపీఠ ముపరిష్టా త్ప్రతిష్ఠితమ్, స్థానాన్యే తాని దేహేఽస్మిన్ శక్తిరూపం ప్రకాశతే, చతురశ్రాధరణ్యాదౌ బ్ర హ్మాతత్రాధిదేవతా, అర్ధచంద్రాకృతిజలం విష్ణుస్తస్యాధిదేవతా, త్రికోణ మండలం వహ్నిర్రుద్ర స్తస్యాధిదేవతా, వాయో ర్బింబ స్తు షట్కో ణం సఙ్కర్షోఽత్రాధిదేవతా, ఆకాశమండలం వృత్తం పరవ స్త్వధిదే వతా, నాదరూపం భ్రువో ర్మధ్యే మనసో మండలం విదుః, శామ్భవస్థాన మేత త్తే వర్ణితం పద్మసమ్భవ, అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి నాడీచక్రస్య నిర్ణ యమ్, మూలాధారత్రికోణస్థా సుషుమ్నా ద్వాదశాన్తగా, మూలా ర్ధచ్ఛిన్నవంశాభా బ్రహ్మనాడీతి సా స్మృతా, ఇడాచ పిఙ్గళా చైవ త స్యాః పార్శ్వద్వయ స్థితే, విలమ్బిన్యామనుస్యూతే నాసికాన్త ముపా గతే, ఇడాయాం హేమరూపేణ వాయు [1]ర్వామేన గచ్ఛతి, పిఙ్గళాయా స్తు సూర్యాత్మా యాతి దక్షిణపార్శ్వతః, విళమ్బినీతి యా నాడీ వ్యక్తా నాభౌ ప్రతిష్ఠితా, తత్ర నాడ్య స్సముత్పన్నా స్తిర్యగూర్ధ్వ మధో ముఖాః, తన్నాభిచక్ర మిత్యుక్తం కుక్కుటాండమివ స్థితమ్, గాన్ధారీ హస్తిజిహ్వా చ తస్మా న్నేత్రద్వయ ఙ్గతే, పూషా చాలంబుసా చైవ శ్రోత్రద్వయ ముపాగతే, శూరా నామ మహానాడీ తస్మా ద్భ్రూమధ్య మాశ్రితా, విశ్వోదరీ తు యా నాడీ సా భుక్తేఽన్నం చతుర్విధమ్, సరస్వతీతి యానాడీ సా జిహ్వాన్తం ప్రసర్పతి, రాకాహ్వయా తు యా నాడీ పీత్వాతు సలిలం క్షణాత్, క్షుత ముత్పాదయే ద్ఘ్రాణే శ్లేష్మాణం సఞ్చినోతిచ, కణ్ఠకూపోద్భవా నాడీ శఙ్ఖిన్యాఖ్యా అధోముఖీ, పూషా చాలంబుసా చైవ శ్రోత్రద్వయ ముపాగతే, శూరానామ మహానాడీ తస్మా ద్భ్రూమధ్య మాశ్రితా, విశ్వోదరీ, తు యానాడీ సాభు క్తేఽన్నంచతుర్విధమ్, సరస్వతీతు యా నాడీ సా జిహ్వాన్తం ప్రసర్పతి, రాకాహ్వయాతు యానాడీ పీత్వాతు సలిలం క్షణాత్, క్షుత ముత్పా దయే ద్ఘ్రాణే శ్లేష్మాణం సఞ్చినోతి చ, కణ్ఠకూపోద్భవా నాడీ శఙ్ఖిన్యా

1. ర్వామేన.

ఖ్యా అధోముఖీ, అన్నసారం సమాదాయ మూర్ధ్ని సఞ్చినుతే సదా, నాభే రధోగతా స్తిస్రో నాడయ స్స్యు రధో ముఖాః, మల స్త్యజేత్కుహూర్నాడీ మూత్రం ముఞ్చతి వారుణీ, చిత్రాఖ్యా సీవినీ నాడీ శుక్ల మోచనకారిణీ, నాడీచక్ర మితి ప్రోక్తం బిన్దురూప మతశ్శృణు, స్థూలం సూక్ష్మం పరఞ్చేతి త్రివిధం బ్రహ్మణో వపుః, స్థూలం శుక్లాత్మకం బిన్దు సూక్ష్మం పఞ్చాగ్ని రూపకమ్, సోమాత్మకః పరః ప్రోక్త స్సదా సాక్షీసదాచ్యుతః, పాతాళానామధోభాగే కాలాగ్ని ర్యః ప్రతిష్ఠితః, సమూలాగ్ని శ్శరీరేఽస్మి న్యస్మా న్నాదః ప్రజాయతే, బడబాగ్ని శ్శరీరస్థో హ్యస్థిమధ్యే ప్రవర్తతే, కాష్ఠపాషాణయో ర్వహ్ని ర్హ్యస్థిమధ్యస్థితో యథా, కాష్ఠపాషాణజో వహ్నిః పార్థివో గ్రహణం గతః, అన్తరిక్షగతో వహ్ని ర్వైద్యుత స్స్వాన్తరాత్మకః, నభస్థస్సూర్యరూపోఽగ్ని ర్నాభిమండలమాశ్రితః, విషం వర్షతి సూర్యోఽసౌ స్రవత్యమృత మున్ముఖః, తాలుమూలే స్థితశ్చంద్రః సుధాంవర్షత్యధోముఖః, భ్రూమధ్యనిలయో బిన్దు శ్శుద్ధస్ఫటికసన్నిభః, మహావిష్ణోశ్చ దేవస్య తత్సూక్ష్మం రూప ముచ్యతే, ఏతత్పంచాగ్నిరూపం యో భావయ న్బుద్ధిమాన్ధియా, తేన భుక్తం చ పీతంచ హుత మేవ న సంశయః, సుఖసంసేవితం స్వప్నం సుజీర్ణమితి భోజనమ్, శరీరశుద్ధిం కృత్వాదౌ సుఖ మాసనమాస్థితః, ప్రాణస్య శోధయే న్మార్గం రేచపూరకకుమ్భకైః, గుద మాకుఞ్చ్య యత్నేన మూలశక్తిం ప్రపూజయేత్, నాభౌ లింగస్య మధ్యేతు ఉడ్యాణాఖ్యఞ్చ బన్ధయేత్, ఉడ్డీయ యాతి తేనైవ శక్తితోడ్యాణపీఠకమ్, కంఠం సంకోచయేత్కించిద్బన్ధోజాలన్ధరోహ్యయమ్, బన్ధయేత్ఖేచరీ ముద్రాం దృఢచిత్త స్సమాహితః, కపాలవివరే జిహ్వా ప్రవిష్టా విపరీతగా, భ్రువో రన్తర్గతా దృష్టిర్ముద్రా భవతి ఖేచరీ, ఖేచర్యా ముద్రితం యేన వివరం లమ్బికోర్ధ్వతః, న పీయూషం పతత్యగ్నౌ నచ వాయుః ప్రధావతి, న క్షుధా నతృషా నిద్రా నైవాలస్యం ప్రజాయతే, నచ మృత్యుర్భవే త్తస్య యోముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, తతః పూర్వాపరే వ్యోమ్ని ద్వాదశాన్తేఽచ్యుతాత్మకే, ఉడ్యాణపీఠే నిర్ద్వన్ద్వే నిరాలమ్బే నిరఞ్జనే, తతః పఙ్కజమధ్యస్థం చన్ద్రమండలమధ్యగమ్, నారాయణ మనుధ్యాయే త్స్రవన్త మమృతం సదా, భిద్యతే హృదయగ్రన్థి శ్ఛిద్యన్తే సర్వ

సంశయాః, క్షీయన్తే చాస్యకర్మాణి తస్మిన్దృష్టే పరావరే, అథ సిద్ధిం ప్రవక్ష్యామి సుఖోపాయం సురేశ్వర, జితేంద్రియాణాం శాన్తానాం జితశ్వాసవిచేతసామ్, నాదే మనోలయం బ్రహ్మన్ దూరశ్రవణకారణమ్, బిన్దౌ మనోలయం కృత్వా దూరదర్శన మాప్నుయాత్, కాలాత్మని మనోలీనం త్రికాలజ్ఞానకారణమ్, పరకాయమనోయోగః పరకాయప్రవేశకృత్, అమృతం చింతయే న్మూర్ధ్ని క్షుత్తృష్ణావిషశాన్తయే, పృథివ్యాం ధారయే చ్చిత్తం పాతాళగమనం భవేత్, సలిలే ధారయేచ్చిత్తం నామ్భసా పరిభూయతే, అగ్నౌ సన్ధానయే చ్చిత్త మగ్నినా దహ్యతే న సః, వాయౌ మనోలయం కుర్యా దాకాశగమనం భవేత్, ఆకాశే ధారయే చ్చిత్త మణిమాదిక మాప్నుయాత్, విరాడ్రూపే మనో యుఞ్జన్ మహిమాన మవాప్నుయాత్, చతుర్ముఖే మనో యుఞ్జన్ జగత్సృష్టికరో భవేత్, ఇన్ద్రరూపిణ మాత్మానం భావయన్ భోగవా న్భవేత్, విష్ణురూపీ మహాయోగీ పాలయే దఖిలం జగత్, రుద్రరూపే మనో యుంజన్ సంహరత్యేవ తేజసా, నారాయణే మనో యుంజన్ నారాయణమయో భవేత్, వాసుదేవే మనో యుంజన్ సర్వసిద్ధి మవాప్నుయాత్, యథా సఙ్కల్పయే ద్యోగీ యోగయుక్తో జితేంద్రియః, తథా తత్త దవాప్నోతి భావఏ వాత్రకారణమ్, గురు ర్బ్రహ్మా గురు ర్విష్ణు ర్గురుర్దేవ స్సదాచ్యుతః, న గురో రధికః కశ్చిత్త్రిషు లోకేషు విద్యతే, దివ్యజ్ఞానోపదేష్టారం దేశికం పరమేశ్వరమ్, పూజయే త్పరయా భక్త్యా తస్య జ్ఞానఫలం భవేత్, యథా గురు స్తథై వేశో యథై వేశ స్తథా గురుః, పూజనీయో మహాభక్త్యా న భేదో విద్యతేఽనయోః, నాద్వైతవాదం కుర్వీత గురుణాసహ కుత్రచిత్, అద్వైతం భావయే ద్భక్త్యా గురో ర్దేవస్య చాత్మనః, యోగశీర్షం మహాగుహ్యం యో జానాతి మహామతిః, న తస్య కించి దజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు విద్యతే, న పుణ్యపాపే న స్వస్థో నదుఃఖం నపరాజయః, న చాస్తి పున రావృత్తి రస్మిన్ సంసారమండలే, సిద్ధౌ చిత్తం నకుర్వీత చఞ్చలత్వేన చేతసః, తథాఽపి జ్ఞాతతత్త్వోఽసౌ ముక్తఏవ నసంశయః, ఇత్యుపనిషత్

షష్ఠోఽధ్యాయః

ఉపాసనాప్రకారం మే ప్రబ్రూహి పరమేశ్వర, యస్యవిజ్ఞాన మాత్రేణ ముక్తో భవతి సంసృతేః, ఉపాసనాప్రకారం తే రహస్యం శ్రుతిసారకమ్, హిరణ్యగర్భ వక్ష్యామి శ్రుత్వా సమ్యగుపాసయ, సుషుమ్నాయై కుణ్డలిన్యై సుధాయై చన్ద్రమణ్డలాత్, మనోన్మన్యై నమస్తుభ్యం మహాశక్త్యై చిదాత్మనే. శతఞ్చైకాచ హృదయస్య నాడ్య స్తాసాం మూర్ధాన మభినిస్సృతైకా, తయోర్ధ్వమాయ న్నమృతత్వమేతి విష్వ ఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవన్తి. ఏకోత్తరం నాడిశతం తాసాం మధ్యే పరా స్మృతా, సుషుమ్నాతు పరే లీనా విరజా బ్రహ్మరూపిణీ. ఇడా తిష్ఠతి వామేన పిఙ్గళా దక్షిణేనతు, తయో ర్మధ్యే పరం స్థానం [1]య సంవేద స వేదవిత్, ప్రాణం సన్ధారయే త్తస్మిన్ నాసాభ్యన్తరచారిణః, భూత్వా తత్రాయతప్రాణః శనై రేవ సమభ్యసేత్, గుదస్య పృష్ఠభాగేఽస్మిన్ వీణాదణ్డస్సదేహభృత్, దీర్ఘాస్థిదేహపర్యన్తం బ్రహ్మనాడీతి కథ్యతే. తస్యాన్తే సుషిరం సూక్ష్మం బ్రహ్మనాడీతి సూరిభిః, ఇడాపిఙ్గళయోర్మధ్యే సుషుమ్నా సూర్యరూపిణీ,సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మిం త్సర్వగం విశ్వతో ముఖమ్, తస్య మధ్యగతా స్సూర్య సోమాగ్నిపరమేశ్వరాః, భూతలోకా దిశః క్షేత్రా స్సముద్రాః పర్వతా శ్శిలాః, ద్వీపాశ్చ నిమ్నగా వేదా శ్శాస్త్రవిద్యాకలాక్షరాః, స్వరమన్త్రపురాణాని గుణాశ్చైతే చ సర్వశః, బీజం బీజాత్మక స్తేషాం క్షేత్ర[2]జ్ఞః ప్రాణవాయవః, సుషుమ్నా న్తర్గతం విశ్వం తస్మింత్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, నానానాడిప్రసవగ సర్వభూతాన్తరాత్మని, ఊర్ధ్వమూల మధ శ్శాఖం వాయుమార్గేణ సర్వగమ్, ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడ్యస్స్యు ర్వాయుగోచరాః. సర్వమార్గేణ సుషిరా స్తిర్యఞ్చ స్సుషిరాత్మకాః, అధ శ్చోర్ధ్వ ఞ్చ కుణ్డల్యా స్సర్వద్వారవిరోధనాత్, వాయునా సహ జీవోర్ధ్వగామీ మోక్ష మవాప్నుయాత్, జ్ఞాత్వా సుషుమ్నాంతద్భేదం కృత్వా వాయుఞ్చ మధ్యగమ్, కృత్వాతు చైన్దవస్థానే ఘ్రాణరన్ధ్రే నిరోధయేత్, ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడిద్వారాణిపఞ్జరే, సుషుమ్నా శామ్భవీ శక్తి శ్శేషా స్త్వన్యే నిరర్థకాః, హృల్లేఖపరమానన్దే తాలుమూలే వ్యవ

1. యస్త ద్వేద. 2. జ్ఞః.

స్థితే, అత ఊర్ధ్వం తిరోధేతు మధ్యమం మధ్యమధ్యమమ్, ఉచ్చారయే త్పరాం శక్తిం బ్రహ్మరన్ధ్రనివాసినీమ్, యది భ్రమరసృష్టిస్స్యాత్ సంసారభ్రమణం త్యజేత్. గమాగమస్థం గమనాదిశూన్యం చిద్రూప దీపం తిమిరాన్ధ[1]కారమ్, పశ్యామి తే సర్వజనాన్తరస్థం నమామి హంసం పరమాత్మరూపమ్, అనాహతస్య శబ్దస్య తస్య శబ్దస్య యో ధ్వనిః, ధ్వనే రన్తర్గతం జ్యోతి ర్జ్యోతి[2]షో న్తర్గతం మనః, తన్మనో విలయం యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్, కేచిద్వదన్తి చాధారం సుషుమ్నా చ సరస్వతీ, ఆధారా జ్జాయతే విశ్వం విశ్వం తత్రైవ లీయతే, తస్మా త్సర్వ ప్రయత్నేన గురుపాదం సమాశ్రయేత్, ఆధారశక్తినిద్రాయాం విశ్వమ్భవతి నిద్రయా, తస్యాం శక్తి ప్రబోధేన త్రైలోక్యం ప్రతిబుధ్యతే, ఆధారం యో విజానాతి తమసః పరమశ్నుతే, తస్య విజ్ఞానమాత్రేణ నరః పాపైః ప్రముచ్యతే, ఆధారచక్రమహసా విద్యుత్పుంజసమప్రభా, తథా ముక్తి ర్నసందేహో యది తుష్ట స్స్వయం గురుః, ఆధారచక్రమహసా పుణ్యపాపే నికృన్తయేత్, ఆధారవాతరోధేన లీయతే గగనాన్తరే, ఆధారవాతరోధేన శరీరం కమ్పతే యథా, ఆధారవాతరోధేన యోగీ నృత్యతి సర్వదా, ఆధారవాతరోధేన విశ్వం తత్రైవ దృశ్యతే, సృష్టిరాధారమాధారమాధారే సర్వదేవతాః, ఆధారే సర్వవేదాశ్చ తస్మా దాధార మాశ్రయేత్,ఆధారే పశ్చిమేభాగే త్రివేణీసంగమో భవేత్, తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వాచ నరః పాపాత్ప్రముచ్యతే, ఆధారే పశ్చిమం లింగం కవాటం తత్ర విద్యతే, తస్యోద్ఘాటన మాత్రేణ ముచ్యతే భవబన్ధనాత్, ఆధారపశ్చిమేభాగే చంద్రసూర్యౌ స్థిరౌ యది, తత్ర తిష్ఠతి విశ్వేశో ధ్యాత్వా బ్రహ్మమయో భవేత్, ఆధారపశ్చిమేభాగే మూర్తి స్తిష్ఠతి సంజ్ఞయా, షట్చక్రాణి చ నిర్భిద్య బ్రహ్మరన్ధ్రా ద్బహిర్గతమ్, వామదక్షే నిరున్ధన్తి ప్రవిశన్తి సుషుమ్నయా, బ్రహ్మరన్ధ్రం ప్రవిశ్యా న్తస్తే యాన్తి పరమాం గతిమ్, సుషుమ్నాయాం యదా హంస స్త్వధశ్చోర్ధ్వం ప్రధావతి, సుషుమ్నాయాం యదా ప్రాణం భ్రామయే ద్యో నిరన్తరమ్, సుషుమ్నాయాం యదా ప్రాణః స్థిరో భవతి ధీమతామ్, సుషుమ్నాయాం ప్రవేశేన చంద్రసూర్యౌ

1. కాశం. 2. రంతర్గతం.

లయం గతౌ, తదా సమరసం భావం యో జానాతి స యోగవిత్, సుషుమ్నాయాం యదా యస్య మ్రియతే మనసో రయః, సుషుమ్నాయాం యదా యోగీ క్షణమేకఞ్చతిష్ఠతి, సుషుమ్నాయాం యదా యోగీ సులగ్నో లవణామ్బువత్, సుషుమ్నాయాం యదా యోగీ లీయతే క్షీరనీరవత్, భిద్యతే చ తదా గ్రన్థిః ఛిద్యన్తే సర్వసంశయాః, క్షీయంతే పరమాకాశే తే యాన్తి పరమాం గతిమ్, గంగాయాం సాగరే స్నాత్వా నత్వాచ మణికర్ణికామ్, మధ్యనాడీవిచారస్య కలాం నార్హంతి షోడశీమ్, శ్రీశైలదర్శనా న్ముక్తిః వారాణస్యాం మృతస్యచ, కేదారోదకపానేన మధ్యనాడీప్రదర్శనాత్, అశ్వమేధసహస్రాణి వాజపేయశతానిచ, సుషుమ్నాధ్యానయోగస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్, సుషుమ్నాయాం సదాగోష్ఠీం యః కశ్చి త్కురుతే నరః, సముక్తః సర్వపాపేభ్యో నిశ్శ్రేయస మవాప్నుయాత్, సుషుమ్నైవ పరం తీర్థం సుషుమ్నైవ పరో జపః, సుషుమ్నైవ పరం ధ్యానం సుషుమ్నైవ పరాగతిః, అనేక యజ్ఞదానాని వ్రతాని నియమా స్తథా, సుషుమ్నాధ్యానలేశస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్, బ్రహ్మరన్ధ్రే మహాస్థానే వర్తతే సతతం శివా, చిచ్ఛక్తిః పరమా దేవీ మధ్యమే సుప్రతిష్ఠితా, మాయాశక్తి ర్లలాటాగ్రభాగే వ్యోమామ్బుజే తథా, నాదరూపా పరాశక్తి ర్లలాటస్య పరాంశకే, బిన్దుమధ్యేచ జీవాత్మా సూక్ష్మరూపేణ వర్తతే, హృదయే స్థూలరూపేణ తనుమధ్యేచ మధ్యమా, ప్రాణాపానవశో జీవో హ్యధశ్చోర్ధ్వఞ్చ ధావతి, వామదక్షిణమార్గేణ చఞ్చలత్వా న్నదృశ్యతే, ఆక్షిప్తో భుజదండేన యథోచ్చలతి కంతుకః, ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తథా జీవో న విశ్రమేత్, అపానః కర్షతి ప్రాణం ప్రాణోఽపానఞ్చ కర్షతి, హకారేణ బహి ర్యాతి సకారేణ విశేత్పునః, హంసహంసే త్యముం మన్త్రం జీవో జపతి సర్వదా, తద్విద్వానక్షరం నిత్యం యో జానాతి స యోగవిత్, కందోర్ధ్వే కుండలీశక్తిః ముక్తిరూపాచ యోగినామ్, బన్ధనాయ చ మూఢానాం య స్తాం వేత్తి స యోగవిత్, భూర్భువస్స్వరిమే లోకా శ్చంద్రసూర్యాగ్ని దేవతాః, యాసు మాత్రాసు తిష్ఠన్తి తత్పరం జ్యోతిరోమితి, త్రయః కాలా స్త్రయో దేవా స్త్రయో లోకా స్త్రయ స్స్వరాః, త్రయో వేదాః స్థితా యత్ర తత్పరం జ్యోతి

రోమితి, చిత్తే చలతి సంసారో నిశ్చలం మోక్ష ఉచ్యతే, తస్మాచ్చిత్తం స్థిరీ కుర్యాత్ప్రజ్ఞయా పరయావిధే, చిత్తం కారణ మర్థానాం తస్మిన్సతి జగత్త్రయమ్, తస్మిన్ క్షీణే జగత్క్షీణం తచ్చిఃత్స్యం ప్రయత్నతః, మనోహం గగనాకారం మనోఽహం సర్వతోముఖమ్, మనోఽహం సర్వమాత్మా చ న మనః కేవలః పరః, మనః కర్మాణిజాయన్తే మనోలిప్యతిపాతకైః, మనశ్చే దున్మనీభూయాన్న పుణ్యం నచపాతకమ్, మనసా మన ఆలోక్య వృత్తి శూన్యం యదా భవేత్, తతఃపరం పరబ్రహ్మ దృశ్యతేచ సుదుర్లభమ్, మనసా మన ఆలోక్య ముక్తో భవతి యోగవిత్, మనసా మన ఆలోక్య ఉన్మన్యంతం సదాస్మరేత్, మనసామనఆలోక్య యోగనిష్ఠస్సదాభవేత్, మనసా మనఆలోక్య దృశ్యన్తే ప్రత్యయా దశ, యదా ప్రత్యయాదృశ్యన్తే తదా యోగీశ్వరో భవేత్, బిన్దునాదకలాజ్యోతి రబిన్దుధ్రువతారకమ్, శాంతం చ తదతీతంచ పరంబ్రహ్మ తదుచ్యతే, హసత్యుల్లసతి ప్రీత్యా క్రీడతే మోదతే తదా, తనోతి జీవనం బుద్ధ్యా తే బిభేతి సర్వతో భయాత్, రోధతే బుద్ధ్యతే శోకేముహ్యతే నచ సమ్పదా, కమ్పతే శత్రుకార్యేషు కామేన రమతేహాసన్, స్మృత్వా కామరతం చిత్తం విజానీయాత్కళేబరే, యత్ర దేశేవసేద్వాయుః చిత్తం తద్వసతి ధ్రువమ్, మనశ్చంద్రో రవిర్వాయు ర్దృష్టి రగ్నిరుదాహృతః, బిన్దునాదకలా బ్రహ్మన్ విష్ణు బ్రహ్మేశ దేవతాః, సదా నాదానుసంధానా త్సంక్షీణా వాసనా భవేత్, నిరఞ్జనే [1]విలీయేతేమరున్మనసి పద్మజ, యోవై నాద స్సవై బిన్దు స్తద్వై చిత్తం ప్రకీర్తితమ్, నాదోబిన్దుశ్చ చిత్తఞ్చ త్రిభిరైక్యం ప్రసాధయేత్, మన ఏవహి బిన్దుశ్చ ఉత్పత్తిస్థితి కారణమ్, మనసోత్పద్యతే బిన్దు ర్యథా క్షీరం ఘృతాత్మకమ్, షట్చక్రాణి పరిజ్ఞాత్వా ప్రవిశేత్సుఖమణ్డలమ్, ప్రవిశేద్వాయు మాకృష్య తథైవోర్ధ్వం నియోజయేత్, వాయుం బిన్దుం తథా చక్రం చిత్తంచైవ సమభ్యసేత్, సమాధి మేకేన సమ మమృతం యాంతి యోగినః, యథాఽగ్ని ర్దారుమధ్యస్థో నోత్తిష్ఠేన్మథనంవినా, వినాచాభ్యాసయోగేన జ్ఞానదీప స్తథా నహి, ఘటమధ్యే యథా దీపో బాహ్యేనైవ ప్రకాశతే, భిన్నే తస్మిన్ ఘటేచైవ దీపజ్వాలాచభాసతే, స్వకాయం ఘటమిత్యుక్తం యథా జీవోహి తత్ప

1. లయాయాం.

దమ్, గురువాక్య [1]సమం భిన్నే బ్రహ్మజ్ఞానం ప్రకాశతే, కర్ణధారం గురుం ప్రాప్య తద్వాక్యం ప్లవవద్దృఢమ్, అభ్యాసవాసనాశక్త్యా తరన్తి భవసాగర మిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవత్వితి శాన్తిః.

ఇతి యోగశిఖోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్

౬౪. యజుర్వేదీయ తురీయాతీతోపనిషత్

శ్లో. ఓం తురీయాతీతోపనిషద్వేద్యం యత్పరమాక్షరమ్,
తత్తురీయాతీతచిన్మాత్రం స్వమాత్రం చిన్తయేన్వహమ్.
తురీయాతీతసన్న్యాస పరివ్రాజాక్షమాలికా,
అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణసూర్యాక్ష్యభ్యాత్మకుండికా.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

అథ తురీయాతీతావధూతానాం కోఽయం మార్గ స్తేషాం కా స్థితిరితి పితామహో భగవన్తం పితరమాదినారాయణం పరిసమేత్యోవాచ—త మాహ భగవా న్నారాయణో యోఽయ మవధూత మార్గస్థో లోకే దుర్లభతరో నతు బాహుళ్యో యద్యేకో భవతి స ఏవ నిత్య పూత స్స ఏవ వైరాగ్యమూర్తిస్స ఏవ జ్ఞానాఽఽకార స్స ఏవ వేద పురుష ఇతి జ్ఞానినో మన్యన్తే, మహాపురుషో య స్తచ్చిత్తం మయ్యేవాఽవతిష్ఠతే, అహం చ తస్మిన్నేవాఽవస్థిత స్సోఽయ మాదౌ తావత్క్రమేణ కుటీచకో బహూదకత్వం ప్రాప్య బహూదకోఽహం సత్వ మవలంబ్య హంసః పరమహంసో భూత్వా స్వరూపాఽనుసంధానేన సర్వప్రపఞ్చం విదిత్వా దండకమండలుకటిసూత్రకౌపీనాఽచ్ఛాదనస్య విధ్యుక్తక్రియాదికం సర్వ మప్సు సన్న్యస్య దిగమ్బరో భూత్వా వివర్ణజీర్ణవల్కలాఽజిన పరిగ్రహ మపి సన్త్యజ్య తదూర్ధ్వ మమన్త్రవ దాచర న్క్షౌరాఽభ్యఙ్గస్నానోర్ధ్వపుణ్డ్రాఽదికం విహాయ లౌకిక వైదికమప్యుపసంహృ

1. సమాభా(సీ)తే.

త్య సర్వత్ర పుణ్యాఽపుణ్యవర్జితో జ్ఞానాఽజ్ఞాన మపి విహాయ శీతోష్ణ సుఖదుఃఖమానాఽవమానం [1]నిర్జిత్య వాసనాత్రయపూర్వకం నిన్దాఽనిన్దగర్వమత్సరదమ్భదర్పేచ్ఛాద్వేష కామ క్రోధ లోభమోహహర్షాఽమర్షాఽసూయాఽత్మసంరక్షణాఽదికం దగ్ధ్వా స్వవపుః కుణపాఽకార మివ పశ్య న్నప్రయత్నేనాఽనియమేన లాభాఽలాభౌ సమౌ కృత్వా గోవృత్త్యా ప్రాణసన్ధారణం కుర్వ న్యత్ప్రాప్తం తేనైవ నిర్లోలుప స్సర్వవిద్యాపాణ్డిత్యప్రపఞ్చం భస్మీకృత్య స్వరూపం గోపయిత్వా జ్యేష్ఠాఽజ్యేష్ఠ [2]త్వాపలాపక స్సర్వోత్కృష్టత్వ సర్వాత్మక త్వాఽద్వైతం కల్పయిత్వాఽమత్తో వ్యతిరిక్తః కశ్చిన్నాఽన్యోఽస్తీతి దేవగుహ్యాదిధన మాత్మన్యుపసంహృత్య దుఃఖేన నోద్విగ్న స్సుఖేన నాఽనుమోదకో రాగే నిస్స్పృహ స్సర్వత్ర శుభాఽశుభయో రనభిస్నేహ స్సర్వేన్ద్రియో పరమశ్చ పూర్వాపన్నాఽశ్రమాఽచార విద్యాధర్మప్రభావ మననుస్మర న్త్యక్తవర్ణాఽశ్రమాచార స్సర్వదా దివానక్తం సమత్వేనాస్వప్న స్సర్వదా సఞ్చారశీలో దేహమాత్రాఽవశిష్టో జలస్థల కమండలు స్సర్వదాఽనున్మత్తో బాలోన్మత్తపిశాచవ దేకాకీ సఞ్చర న్నసమ్భాషణ పర స్స్వరూపధ్యానేన నిరాలమ్బమవలమ్బ్య స్వాఽత్మనిష్ఠానుకూలేన సర్వం విస్మృత్య తురీయాతీతావధూత వేషేణాఽద్వైతనిష్ఠాపరః ప్రణవాఽత్మకత్వేన దేహత్యాగం కరోతి య స్సోఽవధూత స్సకృతకృత్యో భవతీ త్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి తురీయాతీతోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౬౫. సామవేదీయ సన్న్యాసోపనిషత్.

శ్లో. సన్న్యాసోపనిష ద్వేద్యం సన్న్యాసిపటలాశ్రయం,
సత్తాసామాన్యవిభవం స్వమాత్రమితి భావయేత్.

ఓం ఆప్యాయన్త్వితి శాన్తిః.

---

1. నిర్భిద్య. 2. త్వానపలాపక.

హరిః ఓమ్. అథాత స్సన్న్యాసోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామో యోఽనుక్రమేణ సన్న్యస్యతి స సన్న్యస్తో భవతి కోఽయం సన్న్యాస ఉచ్యతే కథం సన్న్యస్తో భవతి య ఆత్మానం క్రియాభిర్గుప్తం కరోతి మాతరం పితరంభార్యాం పుత్త్రా౯ బంధూ ననుమోదయిత్వా యే చా స్యర్త్విజ స్తాంత్సర్వాంశ్చ పూర్వవ [1]ద్వృణీత్వా వైశ్వానరేష్టిం నిర్వపే త్సర్వస్వం దద్యా ద్యజమానస్య గా ఋత్విజ స్సర్వైః పాత్త్రైస్సమారో ప్యయదాహవనీయే గార్హపత్యే వాన్వాహార్య పచనే సభ్యావసథ్యయోశ్చ ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాం త్సర్వాంత్సర్వేషు సమారోపయేత్సశి ఖా౯ కేశా౯ విసృజ్య యజ్ఞోపవీతం ఛిత్త్వా పుత్త్రం దృష్ట్వా త్వం బ్రహ్మా త్వం యజ్ఞస్త్వంసర్వ మిత్యనుమంత్రయే ద్యద్య పుత్త్రో భవత్యాత్మానమే వేమం ధ్యాత్వానవేక్షమాణః ప్రాచీ ముదీచీం వా దిశం ప్రవ్రజే[2]త్త్రిషు వర్ణేషు భిక్షాచర్యం చరే త్పాణిపాత్త్రేణాశనం కుర్యా దౌషధవదశన మాచరే దౌషధవ దశనం ప్రాశ్నీయా ద్యథాలాభ మశ్నీయా త్ప్రా ణసంధారణార్థం యథా మేదోవృద్ధి ర్న జాయతే కృశోభూత్వా గ్రామ ఏకరాత్త్రం నగరే పంచరాత్త్రం చతురో మాసాన్వార్షికా౯ గ్రామే వా నగరేవాపి వసే త్పక్షావై మాసా ఇతి ద్వౌ మాసౌ వా వసే ద్విశీర్ణవస్త్రం వల్కలం వా ప్రతిగృహ్ణీయా న్నాన్య త్ప్రతిగృహ్ణీ యా ద్యద్యశక్తో భవతి క్లేశత స్తప్యతే తప ఇతి యోవా ఏవం క్ర మేణ సన్న్యస్యతి యోవా ఏవం పశ్యతి. కిమస్య యజ్ఞోపవీతంకాస్య శిఖా కథంవాస్యోపస్పర్శన మితి తగ్ం హోవాచేదమేవాస్య తద్యజ్ఞో పవీతం య దాత్మధ్యానం విద్యాశిఖా నీరై స్సర్వ త్త్రావస్థితైః కార్యం నిర్వర్తయ న్నుదరపాత్త్రేణ జలతీరే నికేతనమ్, బ్రహ్మవాదినోవద న్త్య స్తమిత ఆదిత్యే కథం వాస్యోపస్పర్శన మితి తాన్హోవాచ యథా హని తథా రాత్త్రౌ నాస్య న క్తం న దివా తద ప్యేత దృషిణో క్తం సకృ ద్దివాహైవాస్మై భవతి య ఏవం విద్వా నేతే నాత్మానం సన్ధత్తే.

1. త్వృణీత్వా. 2. చతుర్షు వర్ణేషు.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

ఓమ్. చత్వారింశత్సంస్కారసంపన్నస్సర్వతో విరక్తశ్చిత్తశుద్ధిమేత్యాశాసూయేర్ష్యాహంకారం దగ్ధ్వా సాధనచతుష్టయసంపన్న ఏవ సన్న్యస్తు మర్హతి. సన్న్యాసే నిశ్చయం కృత్వా పున ర్నచ కరోతి యః, న కుర్యా త్కృచ్ఛ్ర మాత్రం తు పున స్సన్న్యస్తుమర్హతి, సన్న్యాసం పాతయే ద్యస్తు పతితం న్యాసయే త్తుయః, సన్న్యాసవిఘ్న కర్తాచ త్రీనేతాన్ పతితాన్విదురితి. అథ షండః పతితోఽఙ్గవికలః స్త్రైణో బధిరోఽర్భకో మూకః పాషణ్డ శ్చక్రీ లిఙ్గీ కుష్ఠీ వైఖానసహరద్విజౌ భృతకాధ్యాపక శ్శిపివిష్టోఽనగ్నికో నాస్తికో వైరాగ్యరహితోఽప్యేతే సన్న్యాసానర్హాస్సన్న్యస్తా యద్యపి మహావాక్యోపదేశేనాధికారిణః. ఆరూఢపతితాపత్యం కునఖీ శ్యావద న్తకః, [1]క్షయీతథాఙ్గవికలో నైవ సన్న్యస్తుమర్హతి, సమ్ప్రత్యవసితానా ఞ్చ మహాపాతకినా స్తథా, వ్రాత్యానామభిశస్తానాం సన్న్యాసం నైవ కారయేత్, వ్రతయజ్ఞతపోదానహోమస్వాధ్యాయవర్జితమ్, సత్యశౌచపరిభ్రష్టం సన్న్యాసం నైవ కారయేత్, ఏతే నార్హన్తి సన్న్యాసమాతురేణవినాక్రమమ్. ఓం భూస్స్వాహేతి శిఖాముత్పాట్య యజ్ఞోపవీతం బహి ర్నవసే ద్యశోబలం జ్ఞానం వైరాగ్యం మేధాం ప్రయచ్ఛేతి యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా ఓమ్భూ స్స్వాహేత్యప్సు వస్త్రం కటిసూత్రంచ విసృజ్య సన్న్యస్తం మయేతి త్రివార మభిమంత్రయేత్, సన్న్యాసినం ద్విజం దృష్ట్వా స్థానా చ్చలతి భాస్కరః, ఏష మే మణ్డలం భిత్వా పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి, షష్టిం కులాన్యతీతాని షష్టి మాగామికానిచ, కులాన్యుద్ధరతే ప్రాజ్ఞ స్సన్న్యస్త మితి యోవదేత్, యేచ సన్తానజా దోషా యే దోషా దేహసమ్భవాః, ప్రైషాగ్నిర్నిర్దహేత్సర్వాం స్తుషాగ్నిరివకాఞ్చనమ్,సఖామాగోపాయేతి దణ్డం పరిగ్రహేత్. దణ్డంతు వైణవం సౌమ్యం సత్వచం సమపర్వకమ్, పుణ్యస్థలసముత్పన్నం నానాకల్మషశోధితమ్, అదగ్ధ మహతం కీటైః పర్వగ్రన్థివిరాజితమ్, నాసా దఘ్నం శిరస్తుల్యం భ్రువో ర్వాబిభృయా ద్యతిః, దణ్డాత్మనోస్తు సంయోగ స్సర్వథా తు విధీయతే, న దణ్డేన వినా గచ్ఛే

1. క్షీబ.

దిషు క్షేప త్రయం బుధః. జగజ్జీవనం జీవనాధారభూతం మా తే మా మన్త్రయస్వ సర్వసౌమ్యేతి కమణ్డలుం పరిగృహ్య యోగపట్టాభిషిక్తో భూత్వా యథాసుఖం విహరేత్, త్యజ ధర్మ మధర్మంచ ఉభే సత్యానృతే త్యజ, ఉభే సత్యానృతే త్యక్త్వా యేన త్యజసి తత్త్యజ, వైరాగ్య సన్న్యాసీ జ్ఞాన సన్న్యాసీ జ్ఞాన వైరాగ్యసన్న్యాసీ కర్మసన్న్యాసీ చేతి చాతుర్విధ్యముపాగత స్తద్యథేతి, దృష్టానుశ్రవిక విషయవైతృష్ణ్య మేత్య ప్రాక్పుణ్య కర్మవిశేషాత్సన్న్యస్తః వైరాగ్యసన్న్యాసీ, శాస్త్రజ్ఞానాత్పాపపుణ్యలోకానుభవశ్రవణాత్ప్రపఞ్చోపరతో దేహవాసనాం శాస్త్రవాసనాం లోకవాసనాం త్యక్త్వావమానం మానమివ ప్రవృత్తిం సర్వం హేయంమత్వా సాధన చతుష్టయసమ్పన్నో య స్సన్న్యస్యతి సఏవ జ్ఞానసన్న్యాసీ. క్రమేణ సర్వ మభ్యస్య సర్వమనుభూయ జ్ఞానవైరాగ్యాభ్యాం స్వరూపానుసంధానేన దేహమాత్రావశిష్ట స్సన్న్యస్య జాతరూపధరో భవతి స జ్ఞానవైరాగ్య సన్న్యాసీ. బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీభూత్వా వానప్రస్థాశ్రమ మేత్యవైరాగ్యాభావే ప్యాశ్రమక్రమానుసారేణ యస్సన్న్యస్యతి స కర్మసన్న్యాసీతి, స సన్న్యాస షడ్విధో భవతి కుటీచకబహూదక హంసపరమహంస తురీయాతీతావధూతా ఇతి. కుటీచక శ్శిఖా యజ్ఞోపవీతీ దణ్డ కమణ్డలుధరః కౌపీనశాటీకన్థాధరః పితృమాతృగుర్వారాధనపరః పిఠరఖనిత్రశిక్యాదిమాత్రసాధనపర ఏకత్రాన్నాదన పరః శ్వేతోర్ధ్వపుణ్డ్రధారీ త్రిదణ్డః, బహూదక శ్శిఖాది కన్థాధర స్త్రిపుణ్డ్రధారీ కుటీచకవత్సర్వసమో మధుకరవృత్త్యాష్టకబళాశీ. హంసోజటాధారీ త్రిపుణ్డ్రోర్ధ్వపుణ్డ్రధారీ అసంక్లృప్తమాధూకరాన్నాశీ కౌపీనఖణ్డధారీ, పరమహంస శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతరహితః పఞ్చగృహేషు కరపాత్ర ఏక కౌపీనధారీ శాటీ మేకా మేకం వైణవం దణ్డమేకశాటీధరోవా భస్మోద్ధూళనపర స్సర్వత్యాగీ, తురీయాతీతో గోముఖవృత్త్యా ఫలాహారీ అన్నాహారీచే ద్గృహత్రయే దేహమాత్రావశిష్టో దిగంబరః కుణపవ చ్ఛరీరవృత్తికః. అవధూత స్త్వనియమః పతితాభిశస్తవర్జనపూర్వకం సర్వవర్ణేష్వజగరవృత్త్యా హారపరస్స్వరూపానుసన్ధానపరః. జగత్తావదిదం నాహం సవృక్షతృణపర్వతమ్, యద్బాహ్యం జడ మత్యన్తం తత్స్యాం కథ మహం విభుః, కాలేనాల్పేన విల

యో దేహో నాహ మచేతనః, జడయా కర్ణశష్కుల్యా కల్పమానః క్షణస్థయా, శూన్యాకృతి శ్శూన్యభవ శ్శబ్దో నాఽహ మచేతనః, త్వచా క్షణవినాశిన్యా ప్రాప్యోఽప్రాప్యోఽయ మన్యథా, చిత్ప్రసాదోపలబ్ధాత్మా స్పర్శో నాహమచేతనః, లబ్ధాత్మా జిహ్వయా[1]మందో లోలయా లోలసత్తయా, స్వల్పస్పన్దో ద్రవ్యనిష్ఠో రసో నాహ మచేతనః, దృశ్యదర్శనయో ర్లీనం క్షయి క్షణవినాశినోః, కేవలే ద్రష్టరి క్షీణం రూపం నాహమచేతనమ్, నాసయా గన్ధజడయా క్షయిణ్యా పరికల్పితః, పేలవో నియతాకారో గన్ధో నాహ మచేతనః, నిర్మమో మనన శ్శాన్తో గతపఞ్చేన్ద్రియభ్రమః, శుద్ధచేతన ఏవాహం కలాకలనవర్జితః, చైత్యవర్జితచిన్మాత్రమహ మేషోఽవభాసకః, సబాహ్యాభ్యన్తరవ్యాపీ నిష్కలోఽహం నిరంజనః, నిర్వికల్పచిదాభాస ఏక ఆత్మాస్మి సర్వగః, మయైవ చేతనే నేమే సర్వే ఘటపటాదయః, సూర్యాన్తా అవభాస్యన్తే దీపే నేవాత్మతేజసా, మయైవైతాః స్ఫురన్తీహ విచిత్రేన్ద్రియవృత్తయః, తేజసాన్తః ప్రకాశేన యథాఽగ్నికణపఙ్క్తయః, అనన్తానన్దసంభోగా పరోపశమశాలినీ, శుద్ధేయం చిన్మయీ దృష్టి ర్జయత్యఖిలదృష్టిషు, సర్వభావాన్తరస్థాయ చైత్యముక్తచిదాత్మనే, ప్రత్యక్చైతన్యరూపాయ మహ్యమేవ నమోనమః, విచిత్రా శ్శక్తయ స్స్వచ్ఛా స్సమాయా నిర్వికారయా, చితా క్రియన్తే సమయా కలాకలనముక్తయా, కాలత్రయ ముపేక్షిత్ర్యా హీనాయా శ్చైత్యబంధనైః, చితశ్చైత్య ముపేక్షిత్ర్యా స్సమతైవావశిష్యతే, సాహి వాచా మగమ్యత్వా దసత్తా మివ శాశ్వతీమ్, నైరాత్మ్యసిద్ధాన్తదశా ముపయాతైవ శిష్యతే, ఈహానీహామయై రన్త ర్యా చితావలితా మలైః, సా చి న్నోత్పాదితుం శక్తా పాశబద్ధేవ పక్షిణీ, ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వన్ద్వమోహేన జన్తవః, ధరావివరమగ్నానాం కీటానాం సమతాం గతాః, ఆత్మనేస్తు నమో మహ్య మవిచ్ఛిన్నచిదాత్మనే, పరామృష్టోఽస్మి లబ్ధోఽస్మి ప్రోదితోఽస్మ్యచిరా దహమ్, ఉద్ధృతోఽస్మి వికల్పేభ్యో యోఽస్మి సోఽస్మి నమోఽస్తు తే, తుభ్యం మహ్యమనన్తాయ మహ్యం తుభ్యం చిదాత్మనే, నమస్తుభ్యం పరేశాయ నమో మహ్యం శివాయచ, తిష్ఠన్నపిహి నాసీనో గచ్ఛన్నపి నగచ్ఛతి, శాన్తో

1. తుచ్ఛా.

ఽపి వ్యవహారస్థః కుర్వ న్నపి న లిప్యతే, సులభ శ్చాయ మత్యన్తం సుజ్ఞేయ శ్చాప్తబన్ధువత్, శరీరపద్మకుహరే సర్వేషా మేవ షట్పదః, నమే భోగస్థితౌ వాంఛా నమే భోగవిసర్జనే, యదాయాతి తదాయా తు యత్ప్రయాతి ప్రయాతు తత్, మనసా మనసి చ్ఛిన్నే నిరహంకారతాం గతే, భావేన గళితే భావే స్వస్థస్తిష్ఠామి కేవలః, నిర్భావం నిరహంకారం నిర్మనస్క మనీహితమ్, కేవలానన్దశుద్ధాత్మన్యేవ తిష్ఠతి మే రిపుః, తృష్ణారజ్జుగణం ఛిత్వా మచ్ఛరీరక పఞ్జరాత్, నజానే క్వగతో డ్డీయ నిరహఙ్కారపక్షిణీ, యస్య నాహఙ్కృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య నలిప్యతే, యస్సమస్సర్వభూతేషు జీవితం తస్య శోభతే, యోఽన్తశ్శీతల యాబుద్ధ్యా రాగద్వేషవిముక్తయా, సాక్షివత్పశ్యతీదం హి జీవితం తస్య శోభతే, యేన సమ్యక్పరిజ్ఞాయ హేయోపాదేయ ముజ్ఝితా, చిత్తస్యాన్తేఽర్పితం చిత్తం జీవితం తస్య శోభతే, గ్రాహ్యగ్రాహక సమ్బన్ధేక్షీణే శాన్తిరుదేత్యలమ్, స్థితి మభ్యాగతా శాన్తిర్మోక్షనామ్నాభిధీయతే, భ్రష్టబీజోపమా భూయో జన్మాఙ్కురవివర్జితా, హృది జీవద్విముక్తానాం శుద్ధా భవతి వాసనా, పావనీ పరమోదారా శుద్ధసత్త్వానుపాతినీ, ఆత్మధ్యానమయీ నిత్యా సుషుప్తిస్థైవ తిష్ఠతి, చేతనం చిత్తరిక్తం హి ప్రత్యక్చేతన ముచ్యతే, నిర్మనస్కస్వభావత్వా న్నతత్ర కలనామలమ్, సాసత్యతా సాశివతా సావస్థా పారమార్థికీ, సర్వజ్ఞతా సా సంతృప్తిర్న ను యత్ర మనః క్షతమ్, ప్రలపన్ విసృజన్ గృహ్ణన్ ఉన్మిష న్నిమిష న్నపి, నిరస్తమననానన్ద స్సంవిన్మాత్రపరోఽస్మ్యహమ్, మలం సంవేద్య ముత్సృజ్య మనో నిర్మూలయన్ పరమ్, ఆశాపాశ మలం ఛిత్వా సంవిన్మాత్రపరోఽస్మ్యహమ్, అశుభాశుభసఙ్కల్ప స్సంశాన్తోఽస్మి నిరామయః, నష్టేష్టానిష్టకలన స్సంవిన్మాత్రపరోఽస్మ్యహమ్, ఆత్మతాపరతే త్యక్త్వా నిర్విభాగో జగత్ స్థితౌ, వజ్రస్తమ్భవదాత్మాన మవలమ్బ్య స్థిరోఽస్మ్యహమ్, నిర్మలాయాం నిరాశాయాం స్వసంవిత్తౌ స్థితోఽస్మ్యహమ్, ఈహితా నీహితై ర్ముక్తో హేయోపాదేయ వర్జితః, కదాన్తస్తోషమేష్యామి స్వప్రకాశపదే స్థితః, కదోపశాన్త మననో ధరణీధరకోటరే, సమేష్యామి శిలాసామ్యం నిర్వికల్పసమాధినా, నిరంశధ్యానవిశ్రాన్తి మూక

స్య మమ మస్తకే,కదా తార్ణఙ్కాగిష్యన్తి కులాయం వనపుత్రికాః, సఙ్క
ల్పపాదపం తృష్ణాలతం ఛిత్త్వా[1]వనోపమమ్, వితతాం భువ మాసాద్య విహ
రామి యథాసుఖమ్, పదన్తదను యాతోఽస్మి కేవలోఽస్మి జయామ్యహ
మ్, నిర్వాణోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరంశోఽస్మి నిరీప్సితః, స్వచ్ఛతోర్జితతా
సత్తాహృద్యతా సత్యవాక్యతా, ఆనందితోపశమతా సదా ప్రముదితో
దితా, పూర్ణతోదారతా సత్యా శాన్తిసత్తా సదైకతా, ఇత్యేవం
చింతయన్ భిక్షు స్స్వరూపస్థితి మఞ్జసా, నిర్వికల్పస్వరూపజ్ఞ నిర్వికల్పో
బభూవ హేతి. ఆతురో జీవతి చేత్క్రమసన్న్యాసః కర్తవ్యః, న శూ
ద్రస్త్రీపతితోదక్యాసంభాషణమ్, న యతేర్దేవపూజానుత్సవదర్శనమ్,
తస్మాన్నసన్న్యాస మేషలోకః, ఆతురకుటీచకయోర్భూలోక భువర్లోకౌ,
బహూదకస్య స్వర్గలోకః, హంసస్య తపోలోకః, పరమహంసస్య సత్య
లోకః, తురీయాతీతావధూతయోః స్వాత్మన్యేవ కైవల్యం స్వరూపా
నుసన్ధానేన భ్రమరకీటన్యాయవత్, స్వరూపానుసంధానవ్యతిరిక్తాన్యశా
స్త్రాభ్యాసై రుష్ట్రకుఙ్కుమభారవ ద్వ్యర్థతా, న యోగశాస్త్రప్రవృత్తి
ర్నసాంఖ్యశాస్త్రాభ్యాసో నమంత్రతంత్రవ్యాపారో నేతరశాస్త్రప్రవృత్తిర్య
తేరస్తి, అస్తిచే చ్ఛవాలఙ్కారవత్, కర్మాచారవిద్యాదూరః, నపరివ్రా
ణ్ణామసంకీర్తనపరః, యద్యత్కర్మ కరోతి తత్తత్ఫల మనుభవతి, ఏరణ్డ
తైలఫేనవత్సర్వం పరిత్యజేత్, న దేవతాప్రసాదగ్రహణమ్, న బా
హ్యదేవాభ్యర్చనం కుర్యాత్, స్వవ్యతిరిక్తం సర్వం త్యక్త్వా మధుకర
వృత్త్యాహార మాహరన్ కృశో భూత్వా మేదోవృద్ధి మకుర్వన్ విహ
రేత్, మాధూకరే కరపాత్రే ణాన్యపాత్రేణ వా కాలం నయేత్. ఆత్మస
మ్మిత మాహార మాహరే దాత్మవాన్ యతిః, ఆహారస్యచ భాగౌ ద్వౌ
తృతీయ ముదకస్యచ, వాయో స్సంచలనార్థాయ చతుర్థమవశేషయేత్,
భైక్షేణ వర్తయే న్నిత్యం నైకాన్నాశీ భవేత్క్వచిత్, నిరీక్షంతే త్వ
నుద్విగ్నా స్తద్గృహం యత్నతో వ్రజేత్, పఞ్చసప్తగృహాణాన్తు భిక్షా
మిచ్ఛేత్క్రియావతామ్, గోదోహమాత్ర మాకాంక్షే న్నిష్క్రాన్తో
నపునర్వ్రజేత్, నక్తా ద్వద శ్చోపవాస ఉపవాసాదయాచితః, అయా
చితా ద్వరం భైక్షం తస్మా ద్భైక్షేణ వర్తయేత్, నైవసవ్యాపసవ్యేన

1. మనోవనమ్.

భిక్షాకాలే విశే ద్గృహాన్, నాతిక్రామే ద్గృహం మోహా ద్యత్ర దోషో నవిద్యతే, శ్రోత్రియాన్నం నభిక్షేత శ్రద్ధాభక్తి బహిష్కృతమ్, వ్రాత్యస్యాపి గృహేభిక్షేత్ శ్రద్ధాభక్తిపురస్కృతే, మాధూకర మసంక్లప్తం ప్రాక్ప్రణీతమయాచితమ్, తాత్కాలికం చోపపన్నం భైక్షం పఞ్చవిధం స్మృతమ్, మనస్సఙ్కల్పరహితా న్త్రీన్ గృహా న్పంచస ప్తవా, మధుమక్షికవత్కృత్వా మాధూకర మితి స్మృతమ్, ప్రాతఃకాలేచ పూర్వేద్యు ర్యద్భక్తైః ప్రార్థితం ముహుః, తద్భైక్షం ప్రాక్ప్రణీతం స్యాచ్ఛితిం కుర్యాదథాఽపివా, భిక్షాటన సముద్యోగా ద్యేనకేన నిమంత్రితమ్, అయాచితం తు తద్భైక్షం భోక్తవ్యఞ్చ ముముక్షుభిః, ఉపస్థానేన యత్ప్రోక్తం భిక్షార్థం బ్రాహ్మణేన తత్, తాత్కాలిక మితి ఖ్యాతం భోక్తవ్యం యతిభి స్తదా, సిద్ధ మన్నం యదానీతం బ్రాహ్మణేన మఠమ్ప్రతి, ఉపపన్న మితి ప్రాహు ర్మునయో మోక్షకాంక్షిణః, చరే న్మాధూకరం భైక్షం యతిర్మ్లేచ్ఛకులా దపి, ఏకాన్నం నతు భుంజీత బృహస్పతిసమా దపి, యాచితాయాచితాభ్యాంచ భిక్షాభ్యాం కల్పయేత్స్థితిమ్, నవాయుస్స్పర్శదోషేణ నాగ్ని ర్దహనకర్మణా, నాఽపోమూత్రపురీషాభ్యాం నాన్నదోషేణ మస్కరీ, విధూమే సన్నముసలే వ్యంగారేభుక్తవజ్జనే, కాలేఽపరాహ్ణభూయిష్ఠే భిక్షాచరణ మాచరేత్, అభిశస్తఞ్చ పతితం పాషణ్డం దేవపూజకమ్, వర్జయిత్వా చరే ద్భైక్షం సర్వవర్ణేషు చాపది, ఘృతంచ మూత్రసదృశం మధు స్యా త్సురయా సమమ్, తైలం సూకరమూత్రం స్యా త్సూపం లశునసమ్మితమ్, మాషాపూపాది గోమాంసం క్షీరం మూత్రసమం భవేత్, తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన ఘృతాదీ న్వర్జయేద్యతిః, ఘృతసూపాదిసంయుక్త మన్నం నాద్యాత్కదాచన, పాత్ర మస్య భవే త్పాణి స్తేన నిత్యం స్థితిం నయేత్, పాణిపాత్ర శ్చర న్యోగీ నాసకృ ద్భైక్ష మాచరేత్, ఆస్యేనతు యదాహారం గోవన్మృగయతే మునిః, తదా సమ స్స్యా త్సర్వేషు సోఽమృతత్వాయ కల్పత ఇతి. ఆజ్యం రుధిరమివ త్యజే దేకత్రాన్నం పలలమివగంధలేపన మశుద్ధలేపనమివ క్షార మంత్యజ మివ వస్త్రముచ్ఛిష్టపాత్ర మి వాభ్యఙ్గం స్త్రీసంగ మివ [1]మిత్రాహ్లాదకంమూత్ర

1. ఉష్ణోదకం.

మివ స్పృహాం గోమాంస మివ జ్ఞాతచరదేశం చండాలవాటికా మివ స్త్రియ మహి మివ సువర్ణం కాలకూటమివ సభాస్థలం శ్మశానస్థల మివ రాజధానీం కుమ్భీ పాకమివ శవపిండవ దేకత్రాన్నం న దేవతార్చనం ప్రపఞ్చవృత్తి మ్పరిత్యజ్య జీవన్ముక్తో భవేత్. ఆసనం పాత్రలోపశ్చస ఞ్చయ శ్శిష్యసఞ్చయః, దివాస్వాపో వృథాలాపో యతే ర్బన్ధకరాణి షట్, వర్షాభ్యోఽన్యత్రయత్ స్థాన మాసనం తదుదాహృతమ్, ఉక్తా లాబ్వాదిపాత్రాణా [1]మలాభేఽన్యపరిగ్రహః, యతే [2]స్సవ్యవహారార్థం పాత్రలోప స్స ఉచ్యతే, గృహీతస్యతు దండాదే ర్ద్వితీయస్య పరి గ్రహః, కాలాన్తరోపభోగార్థం సఞ్చయః పరికీర్తితః. శిశ్రూషాలాభ పూజార్థం యశోఽర్థం వా పరిగ్రహః, శిష్యాణాం నతు కారుణ్యా చ్ఛిష్య సంగ్రహ ఈరితః, విద్యా దివా ప్రకాశత్వా దవిద్యా రాత్రి రుచ్యతే, విద్యాభ్యాసే ప్రమాదోయ స్సదివా స్వాప ఉచ్యతే, ఆధ్యాత్మికీం కథాం ముక్త్వా భిక్షావార్తాం వినా తథా, అనుగ్రహం పరిప్రశ్నం వృథా జల్పోఽన్యఉచ్యతే, ఏకాన్నం మతమాత్సర్యం గన్ధపుష్ప విభూష ణమ్, తామ్బూలాభ్యఞ్జనే క్రీడా భోగాకాఙ్క్షా రసాయనమ్, కత్థ నం కుత్సనం స్వస్తి జ్యోతిశ్చ క్రయవిక్రయమ్, క్రియాకర్మవివాదశ్చ గురువాక్యవిలఙ్ఘనమ్, సన్ధిశ్చ విగ్రహో యానం మఞ్చకం శుక్ల వస్త్రకమ్, శుక్లోత్సర్గో దివాస్వాపో భిక్షాధారస్తు తైజసమ్, విషఞ్చ వాయుధం బీజం హింసాం తైక్ష్ణ్యఞ్చ మైథునమ్, త్యక్తం సన్న్యాసయో గేన గృహధర్మాదికం వ్రతమ్, గోత్రాదిచరణం సర్వం పితృమాతృకులం ధనమ్, ప్రతిషిద్ధాని చైతాని సేవమానో వ్రజేదధః, సుజీర్ణోఽపి సుజీర్ణా సువిద్వాన్ స్త్రీషు నవిశ్వసేత్, సుజీర్ణాస్వపి కన్థాసు సజ్జతేజీర్ణమమ్బర మ్, స్థావరం జఙ్గమం బీజం తైజసం విషమాయుధమ్, షడేతాని నగృ హ్ణీయా ద్యతి ర్మూత్రపురీషవత్, నైవాదదీత పాథేయం యతిః కించి దనాపది, పక్వ మాపత్సు గృహ్ణీయాద్యావదన్నం నోపలభ్యతే, నిరుజశ్చ యువాచైవ భిక్షుర్నావసథే వసేత్, పరార్థం న ప్రతిగ్రాహ్యం నదద్యా చ్చ కథఞ్చన, దైన్యభావాత్తు భూతానాం సౌభగాయ యతి శ్చరేత్, పక్వం వా యదివాఽపక్వం యాచమానో వ్రజే దధః, అన్నపా

---

1. మేకస్యాపీహాసంగ్రహః, యతే స్సంవ్యవహారాయ పాత్ర.

నపరో భిక్షుః వస్త్రాదీనాం ప్రతిగ్రహీ, ఆవికం వా నావికం వా తథా పట్టుపటానపి, ప్రతిగృహ్య యతిశ్చైతాన్పతత్యేవ న సంశయః, అద్వైతం నావమాశ్రిత్య జీవన్ముక్తత్వ మాప్నుయాత్, వాగ్దణ్డే మౌన మాతిష్ఠేత్కాయదణ్డే త్వభోజనమ్, మానసేతు కృతే దణ్డే ప్రాణాయామో విధీయతే, కర్మణా బధ్యతే జన్తు ర్విద్యయాచ విముచ్యతే, తస్మాత్కర్మనకుర్వన్తి యతయః పారదర్శినః, రథ్యాయాం బహువస్త్రాణి భిక్షా సర్వత్రలభ్యతే, భూమిశ్శయ్యాస్తి విస్తీర్ణా యతయః కేన దుఃఖితాః, ప్రపఞ్చ మఖిలం యస్తు జ్ఞానాగ్నౌ జుహుయా ద్యతిః, ఆత్మన్యగ్నిం త్సమారోప్య సోఽగ్నిహోత్రీ మహాయతిః, ప్రవృత్తిర్ద్వివిధా ప్రోక్తా మార్జాలీచైవ వానరీ, జ్ఞానాభ్యాసవతా మోతు ర్వానరీ భాక్త్వ మేవచ, నాపృష్టః కస్యచిద్బ్రూయా న్నచాన్యాయేన చ పృచ్ఛతః, జానన్నపిహి మేధావీ జడవ ల్లోక మాచరేత్, సర్వేషా మేవ పాపానాం సఙ్ఘాతే సముపస్థితే, తారం ద్వాదశసాహస్ర మభ్యసే చ్ఛేదనం హితత్, యస్తు ద్వాదశసాహస్రం ప్రణవం జపతేఽన్వహమ్, తస్య ద్వాదశభి ర్మాసైః పరంబ్రహ్మ ప్రకాశత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాన్తిః

ఇతి సన్న్యాసోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౬౬. అథర్వణీయ

పరమహంస పరివ్రాజకోపనిషత్

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాన్తిః

శ్లో. పారివ్రాజ్యధర్మవన్తో యజ్ఞానా బ్రహ్మతాం యయుః,

తద్బ్రహ్మప్రణవైకార్థం తుర్యతుర్య మహం భజే.

అథ పితామహః స్వపితర మాది నారాయణ ముపసమేత్య ప్రణమ్య పప్రచ్ఛ, భగవం స్త్వన్ముఖాద్వర్ణాశ్రమధర్మక్రమం సర్వ

శ్రుతం విదిత మవగత మిదానీం పరమహంస పరివ్రాజకలక్షణం వేత్తు మిచ్ఛామి, కః పరివ్రజనాధికారీ, కీదృశం పరివ్రాజకలక్షణమ్, కః పరమహంసః, పరివ్రాజకత్వం కథమ్, తత్సర్వం మే బ్రూహీతి, స హోవాచ భగవానాదినారాయణః, సద్గురుసమీపే సకలవిద్యాపరిశ్రమజ్ఞో భూత్వా విద్వాన్ సర్వమైహికాముష్మిక సుఖశ్రమం జ్ఞాత్వైషణాత్రయ వాసనాత్రయ మమత్వాహఙ్కారాదికం వాన్తాన్నమివ హేయ మధిగమ్య మోక్షమార్గైక సాధనో బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేద్గృహా ద్వనీ భూత్వా ప్రవ్రజేద్యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేద్గృహా ద్వా వనాద్వాథ పునరవ్రతీవా వ్రతీవా స్నాతకో వోత్సన్నాగ్నిస్సాగ్ని రనగ్నికో వా య దహరేవ విరజే త్త దహ రేవ ప్రవ్రజేదితి బుధ్వా సర్వసంసారేషు విరక్తో బ్రహ్మచారీ గృహీ వానప్రస్థో వా పితరం మాతరం కళత్రం పుత్ర మాప్త బన్ధువర్గం తదభావే శిష్యం సహవాసనం వాఽనుమోదయిత్వా తద్ధైకే ప్రాజాపత్యా మేవేష్టిం కుర్వన్తి తదు తథా న కుర్యా దాగ్నేయ్యా మేవ కుర్యాదగ్నిర్హి ప్రాణః ప్రాణమేవైతయా కరోతి త్రైధా తవీయామేవ కుర్యా దేత యైవ త్రయో ధాతవో యదుత సత్త్వం రజ స్తమ ఇతి, అయం తే యోనిరృత్త్వియో యతో జాతో అరోచథాః, తం జాన న్నగ్న ఆరోహాఽథానో వర్ధయా రయి మిత్య నేన మన్త్రేణాగ్ని మాజిఘ్రే దేషవా అగ్నే ర్యోని ర్యః ప్రాణః ప్రాణం గచ్ఛ స్వాం యోనిం గచ్ఛ స్వాహే త్యేవ మేవైతదాహ గ్రామా చ్ఛ్రోత్రియాగారా దగ్ని మాహృత్య స్వ విధ్యుక్త క్రమేణ పూర్వవ దగ్ని మాజిఘ్రే ద్యదాతు రోవాగ్నిం నవిన్దే దప్సు జుహుయా దాపోవై సర్వా దేవతాభ్యో జుహోమి స్వాహేతి హుత్వోద్ధృత్య ప్రాశ్నీయా త్సాజ్యం హవి రనామయ మేషవిధిరిరాధ్వానేవా నాశకే [1]వాసం ప్రవేశేవాగ్ని ప్రవేశే మహాప్రస్థానే వాయద్యాతురః స్యా న్మనసా వాచా వా సన్న్యసే దేష పన్థాః స్వస్థ క్రమేణైవ చేదాత్మశ్రాద్ధం విరజాహోమం కృత్వాగ్ని మాత్మన్యారోప్య లౌకికవైదిక సామర్థ్యం స్వ చతుర్దశకరణప్రవృత్తిం చ పుత్రే సమారోప్య తదభావే శిష్యే వా తదభావే స్వాత్మన్యేవ వా బ్రహ్మా త్వం యజ్ఞ స్త్వ మి త్యభి

1. పాం (సాం) ప్రవేశే.

మంత్రస్య బ్రహ్మభావనయా ధ్యాత్వా సావిత్రీ ప్రవేశపూర్వక మప్సు సర్వవిద్యార్థస్వరూపాం బ్రాహ్మణ్యాధారాం వేదమాతరం క్రమా ద్వ్యాహృతిషు త్రిషు ప్రవిలాప్య వ్యాహృతిత్రయ మకారోకార మకారేషు ప్రవిలాప్య తత్సావధానే నాపః ప్రాశ్య ప్రణవేన శిఖా ముత్కృష్య యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా వస్త్రమపి భూమౌ వాప్సువా విసృజ్య ఓం భూస్స్వాహా ఓం భువస్స్వాహా ఓగ్ సువస్స్వాహే త్యనేన జాతరూప ధరో భూత్వా [1]స్వరూపం ధ్యాయన్ పునఃపునః ప్రణవం వ్యాహృతి పూర్వకం మనసా వచసాఽపి సన్న్యస్తం మయా సన్న్యస్తం మయా సన్న్యస్తం మయేతి మంద్రమధ్యమతారధ్వనిభి, స్త్రివారం త్రిగుణీకృత [2]ప్రేషోచ్చారణం కృత్వా ప్రణవైకధ్యానపరాయణస్స న్నభయగ్ సర్వభూతేభ్యో మత్త స్స్వాహే త్యూర్ధ్వ బాహుర్భూత్వా బ్రహ్మాహమస్మీతి తత్త్వమస్యాది వాక్యార్థస్వరూపానుసంధానం కుర్వన్ ఉదీచీం దిశం గచ్ఛేజ్జాతరూపధర శ్చరే దేష సన్న్యాస స్తదధికారీ భవేద్యది గృహస్థః ప్రార్థనాపూర్వక మభయగ్ సర్వభూతేభ్యో మత్త స్సర్వం ప్రవర్తతే, సఖా మాగోపా యోజ స్సఖా యోఽసీంద్రస్య వజ్రోఽసి వార్త్రఘ్న శ్శర్మమే భవ య త్పాపం తన్నివారయే త్యనేన మంత్రేణ ప్రణవపూర్వకగ్ సలక్షణం వైణవం దండం కటిసూత్రం కౌపీనం కమండలుం వివర్ణవస్త్ర మేకం పరిగృహ్య సద్గురు ముపగమ్య నత్వా గురుముఖా త్తత్వమసీతి వాక్యం ప్రణవపూర్వకముపలభ్యాథ జీర్ణ [3]వల్కలాజినమ్, ధృత్వాథ జలావతరణ మూర్ధ్వగమన మేకభిక్షాం పరిత్యజ్య త్రికాలస్నాన మాచరన్వేదాంతశ్రవణపూర్వకం ప్రణవానుష్ఠానం కుర్వ న్బ్రహ్మ మార్గే సమ్య క్సంపన్న స్స్వాభిమత మాత్మని గోపయిత్వా నిర్మమోఽధ్యాత్మనిష్ఠః కామ క్రోధలోభ మోహమదమాత్సర్య దంభదర్పాహంకా రాసూయాగర్వేచ్ఛా ద్వేషహర్షామర్ష మమత్వాదీంశ్చ హిత్వా జ్ఞాన వైరాగ్య యుక్తో విత్తస్త్రీపరాఙ్ముఖ శ్శుద్ధ మానస స్సర్వోపనిషదర్థమా లోచ్య బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహాహింగ్ సా సత్యం యత్నేనరక్షయన్ జితేంద్రియో బహిరంతస్స్నేహవర్జి తశ్శరీరసంధారణార్థం [4]త్రిషు వర్ణేష్వభిశ స్తపతితవర్జితేషు పశు ర ద్రోహీ భైక్షమాణో బ్రహ్మభూయాయ

1. స్వంరూపం. 2. ప్రైష. 3. వస్త్రాజినం 4. చతుర్షువర్ణే.

భవతి సర్వేషు కాలేషు లాభాలాభౌ సమౌ భూత్వా కరపాత్రమా
ధూకరేణాన్న మశ్నన్ మేదోవృద్ధి మకుర్వన్ కృశీభూత్వా బ్రహ్మాహ
మస్మీతి భావయన్ గుర్వర్థం గ్రామ ముపేత్య ధ్రువశీలోఽష్టౌమాస్యేకా
కీ చరే ద్ద్వావేవాచరే ద్యదాలం బుద్ధి ర్భవే త్తదా కుటీచకో వా బ
హూదకో వాహంసో వా పరమహంసో వా త త్తన్మంత్రపూర్వకం కటిసూ
త్రం కౌపీనం దండం కమండలుః సర్వ మప్సు విసృజ్యాథ జాతరూప
ధర శ్చరేత్. గ్రామ ఏకరాత్రం తీర్థే త్రిరాత్రం పట్టణే పంచరాత్రం క్షే
త్రే సప్తరాత్ర మనికేతః స్థిరమతి రనగ్నిసేవీ నిర్వికారో నియమానియ
మముత్సృజ్య ప్రాణ సంధారణార్థ మయమేవ లాభాలాభౌ సమౌభూ
త్వా గోవృత్త్యా భైక్షమాచర న్నుదకస్థలకమండలు రబాధక రహ
స్యస్థలవాసో నపున ర్లాభాలాభ రత శ్శుభాశుభకర్మనిర్మూలనపరస్సర్వత్ర
భూతలశయనః క్షౌరం కర్మ పరిత్యక్తో యుక్తచాతుర్మాస్యవ్రతనియ
మశ్శుక్ల ధ్యాన పరాయణోఽర్థస్త్రీపురపరాఙ్ముఖోఽనున్మత్తోఽప్యు
న్మత్తవ దాచరన్ అవ్యక్తలిఙ్గోఽవ్యక్తాచారో దివానక్తమపి వా స్వ
ప్నః స్వరూపానుసంధాన బ్రహ్మప్రణవధ్యానమార్గేణ బహిస్సన్న్యాసే
న దేహత్యాగం కరోతి స పరమహంసపరివ్రాజకో భవతి, భగవన్ బ్ర
హ్మప్రణవః కీదృశ ఇతి బ్రహ్మా పృచ్ఛతి స హోవాచ నారాయణః,
బ్రహ్మప్రణవ షోడశ మాత్రాత్మక స్సోఽవస్థాచతుష్టయ గోచరః, జాగ్ర
దవస్థాయాం జాగ్రదాదిచతస్రోఽవస్థా స్స్వప్నే స్వప్నాదిచతస్రోఽవస్థా
సుషుప్తౌ సుషుప్త్యాదిచతస్రోఽవస్థా స్తురీయే తురీయాదిచతస్రోఽవస్థా
భవంతీతి, జాగ్రదవస్థాయాం విశ్వస్య చాతుర్విధ్యమ్, విశ్వవిశ్వో వి
శ్వతైజసో విశ్వప్రాజ్ఞో విశ్వతురీయ ఇతి, స్వప్నావస్థాయాం తైజసస్య
చాతుర్విధ్యమ్, తైజస విశ్వ స్తైజస తైజస స్తైజస ప్రాజ్ఞస్తైజసతురీయ
ఇతి, సుషుప్త్యవస్థాయాం ప్రాజ్ఞస్య చాతుర్విధ్యం చ ప్రాజ్ఞ విశ్వః
ప్రాజ్ఞతైజసః ప్రాజ్ఞప్రాజ్ఞః ప్రాజ్ఞతురీయ ఇతి, తురీయావస్థాయాం తురీయ
స్య చ చాతుర్విధ్యమ్, తురీయవిశ్వ స్తురీయతైజస స్తురీయ ప్రాజ్ఞ స్తురీ
యతురీయ ఇతి తే క్రమేణ షోడశమాత్రారూఢాః, అకారే జాగ్రద్వి
శ్వః, ఉకారే జాగ్రత్తైజసః, మకారే జాగ్రత్ప్రాజ్ఞః, అర్ధమాత్రా

సప్తమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓంబ్లూంకార సంమోహనకర ఉజ్వలఅష్టమేఽ క్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓంగ్లూంకార విద్వేషణకర మోహకనవమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం గ్లాంకారమోహాకర దశమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఏంకార సర్వవశ్య కర శుద్ధసత్వ ఏకాదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఐంకార శుద్ధసాత్వికపురుష వశ్యకర ద్వాదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఓంకార అఖిలవాఙ్మయ నిత్య శుద్ధ త్రయోదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఔంకార సర్వవాఙ్మయ వశ్యకర చతుర్దశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం అంకార గజాదివశ్యకర మోహన పంచద శేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం అఃకార మృత్యునాశకరరౌద్ర షోడశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం కంకార సర్వవిషహార కల్యాణద సప్తదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఖంకార సర్వక్షోభకరవ్యాప కాష్టాదశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం గంకార సర్వవిఘ్న శమన మహత్తర ఏకోనవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓంఘంకార సౌ భాగ్యద స్తంభనకర వింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఙంకార సర్వవిషనాశకర ఉగ్ర ఏకవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం చంకారఅభిచారఘ్నక్రూర ద్వావింశేఽ క్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓంఛంకార భూతనాశకరభీషణ త్రయోవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం జంకార కృత్యాదినాశకర దుర్ధర్ష చతుర్వింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఝంకార భూతనాశకర పంచవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఞంకార మృత్యు ప్రమథన షడ్వింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం టంకార సర్వవ్యాధిహార సుభగ సప్తవింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఠంకారచంద్రరూప అష్టావింశేఽక్షే ప్రతి తిష్ఠ, ఓం డంకార గరుడాత్మక విషఘ్న శోభన ఏకోనత్రింశేఽక్షే ప్రతి తిష్ఠ, ఓంఢంకార సర్వసంపత్ప్రద సుభగ త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ణంకార సర్వసిద్ధిప్రద మోహాకర ఏకత్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం తంకార ధనధాన్యాది సంపత్ప్రద ప్రసన్న ద్వాత్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓంథంకార ధర్మప్రాప్తికర నిర్మలత్రయస్త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం దంకార పుష్టివృ ద్ధికర ప్రియదర్శన చతుస్త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ధంకార విషజ్వ రఘ్న విపులపంచత్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం నంకార భుక్తిముక్తిప్రద శాంతషట్త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం పంకార విషవిఘ్ననాశన భవ్యసప్త త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఫంకార అణిమాదిసిద్ధిప్రద జ్యోతీరూపాష్ట త్రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం బంకార సర్వదోషహార శోభన ఏకోన చత్వా రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం భంకార భూతశాంతికర భయానక చత్వా

రింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం మంకార విద్వేషిమోహనకర ఏకచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం యంకార సర్వవ్యాపక పావన ద్విచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం రంకార దాహకర వికృత త్రిచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం లంకార విశ్వంభర భాసుర చతుశ్చత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం వంకార సర్వాప్యాయనకర నిర్మల పంచచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓంశంకారసర్వఫలప్రద పవిత్ర షట్చత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం షంకార ధర్మార్థకామద ధవళ సప్తచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం సంకార సర్వకారణ సార్వవర్ణికాష్టచత్వారింశేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం హంకార సర్వవాఙ్మయనిర్మలవికోఽన పంచాశదక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ళం కార సర్వశక్తిప్రదప్రధాన పంచాశదక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం క్షంకారపరాపరతత్త్వజ్ఞాపక పరజ్యోతీరూప శిఖామణే ప్రతితిష్ఠ, అథోవాచ, యే దేవాః పృథివీషదస్తేభ్యో నమో భగవంతోఽనుమదంతే శోభాయై పితరోనుమదంతు శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్, అథోవాచ, యే దేవా అంతరిక్ష సద స్తేభ్య ఓంనమో భగవంతోఽనుమదంతు శోభాయై పితరోఽనుమదంతు శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్, అథోవాచ, యే దేవా దివిషద స్తేభ్యో నమో భగవంతోనుమదంతు శోభాయై పితరోఽనుమదంతు, శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్, అథోవాచ, యే మంత్రా యా విద్యా స్తేభ్యో నమ స్తాభ్యశ్చ ఓం నమ స్తచ్ఛక్తి రస్యాః ప్రతిష్ఠాపయతి, అథోవాచ, యే బ్రహ్మావిష్ణురుద్రా స్తేభ్య స్సగుణేభ్య ఓం నమ స్తద్వీర్యమస్యాః ప్రతిష్ఠాపయతి, అథోవాచ, యే సాఙ్ఖ్యాదితత్త్వభేదా స్తేభ్యో నమో వర్తధ్వం విరోధేఽనువర్తధ్వమ్, అథోవాచ, యే శైవా వైష్ణవా శ్శాక్తా శ్శతసహస్రశ స్తేభ్యోనమో నమో భగవంతోఽనుమదంత్వను గృహ్ణంతు, అథోవాచ, యాశ్చ మృత్యోః ప్రాణవత్య స్తాభ్యో నమో నమః, తే నైతాం మృడయత, మృడయత పునరేతస్యాం సర్వాత్మకత్వం భావయిత్వా భావేన పూర్వమాలికా ముత్పాద్యారభ్య తన్మయీం మహోపహారై రుపహృత్య ఆదిక్షాంతై రక్షై రక్షమాలా మష్టోత్తర శతంస్పృశేత్, అథ పున రుత్థాప్య ప్రదక్షిణీకృత్య ఓం నమస్తే భగవతి

మంత్రమాతృకేఽక్షమాలే సర్వవశంకర్యైన్నమస్తే భగవతి మంత్ర మాతృకేఽక్షమాలికే శేషస్తంభిన్యైన్నమస్తే భగవతి మంత్రమాతృకేఽక్షమాలికే ఉచ్చాటన్యైన్నమస్తే మంత్రమాతృకేఽక్షమాలికే విశ్వామృత్యో మృత్యుంజయస్వరూపిణి సకలలోకోద్దీపిని సకలలోకరక్షాధికే సకలలోకోజ్జీవికే సకలోత్పాదికే దివాప్రవర్తికే రాత్రిప్రవర్తికే నద్యంతరం యాసి దేశాంతరం యాసి ద్వీపాంతరం యాసి లోకాంతరం యాసి సర్వదా స్ఫురసి సర్వహృదివాసయసి నమస్తే పరారూపే నమస్తే పశ్యంతీ రూపే నమస్తే మధ్యమారూపే నమస్తే వైఖరీరూపే సర్వతత్త్వాత్మికే సర్వవిద్యాత్మికే సర్వశక్త్యాత్మికే సర్వదేవాత్మికే వసిష్ఠేన మునినాఽఽరాధితే విశ్వామిత్రేణ మునినోపసేవ్యమానే నమస్తే నమస్తే, ప్రాతర ధీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయ మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, తత్సాయంప్రాతః ప్రయుంజానః పాపోఽపాపో భవతి, ఏవ మక్షమాలిక యా జప్తో మంత్ర స్సద్యస్సిద్ధికరో భవతీత్యాహ భగవాన్గుహః ప్రజాపతి మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాన్తిః

ఇతి అక్షమాలికోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౮. సామవేదీయ అవ్యక్తోపనిషత్

ఓ ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

శ్లో. స్వాజ్ఞానా సురరాడ్గ్రాస స్వజ్ఞాన నరకేసరి,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం బ్రహ్మమాత్రం కరోతుమామ్.

ఓం పురాకిలేదం నకించ నాసీ న్న ద్యౌ ర్నాంతరిక్షం నపృథివీ కేవల జ్యోతిరూప మనాద్యనంతమనణ్వస్థూల రూప మరూపం రూపవదవిజ్ఞేయం జ్ఞానరూప మానందమయ మాసీత్, తదనన్య త్రద్ద్వేధాఽభూత్, హరిత మేకం రక్తమపరమ్, తత్ర యద్రక్తం తత్పుంసోరూప

మభూత్, యద్ధరితం తన్మాయాయాః, తౌ సమాగచ్ఛతః తయో ర్వీర్య మేవ మనందత్, తదవర్ధత, తదండమభూ ద్ధైమం, తత్పరిణామ మాన మభూత్, తతః పరమేష్ఠీ వ్యజాయత, సోభిజిజ్ఞాసత, కిం మే కులం కిం మే కృత్యమితి, తం హ వాగదృశ్యమా నాభ్యువాచ భోభోః ప్రజాపతే త్వ మవ్యక్తా దుత్పన్నోఽసి వ్యక్తం తే కృత్య మితి. కి మవ్యక్తం యస్మా దహ మాసిషం, కిం తద్వ్యక్తం యస్మై కృత్య మితి, సాఽబ్రవీత్, అవిజ్ఞేయం హి తత్సౌమ్య తేజో య దవిజ్ఞేయం త దవ్యక్తమ్, త చ్చేత్ జ్ఞాస్యసి మావగచ్ఛేతి, సహోవాచ కైషా త్వం బ్రహ్మ వాగ్యదసి శంసాత్మాన మితి, సా త్వబ్రవీ త్తపసా మావిజి జ్ఞాసస్వేతి, సహస్రం స బ్రహ్మచర్య మధ్యువాసాధ్యువాస. ౧.

అథాపశ్యదృచమానుష్టుభీం పరమాం విద్యామ్, యస్యాం గా న్యన్యే మంత్రాః, యత్ర బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠితమ్. విశ్వే దేవాః ప్రతిష్ఠి తాః, యస్తాం నవేద కి ముస్యై ర్వేదైః కరిష్యతి, తాం విదిత్వా సచ రక్తం జిజ్ఞాసయామాస. తా మేన మనూచానాం గాయ న్నాసిష్ట, సహస్రం సమా ఆద్యంతనిహితోంకారేణ పదా న్యగాయత్. సహస్ర సమా స్తద్వై వాక్షరశః, తతోజ్యోతిర్మయం శ్రియా లింగితం సుపర్ణ రథం శేషఫణాచ్ఛాదితమౌళిం మృగముఖం నరవపుషం శశిసూర్యహ వ్యవాహనాత్మకనయనత్రయమ్. తతః ప్రజాపతిః ప్రణిపపాత నమోనమ ఇతి, తత్థైవర్చాథ తమస్తౌత్. ఉగ్ర మిత్యాహ ఉగ్రః ఖలువా ఏషః మృగరూపత్వాత్. వీర మిత్యాహ, వీరోవా ఏష వీర్య వత్త్వాత్, మహావిష్ణు మిత్యాహ, మహతాం వా అయంమహా న్రోదసీ వ్యాప్య స్థితః జ్వలంత మిత్యాహ, జ్వలన్నివ ఖల్వసావవస్థితః. సర్వతో ముఖ మిత్యాహ, సర్వతః ఖల్వయం ముఖవా న్విశ్వరూపత్వాత్. నృసింహ మిత్యాహ, యథా యజు రేవైతత్, భీషణ మిత్యాహ, [1]భీషా వా అస్మా దాదిత్య ఉదేతి, భీతశ్చంద్రమా భీతో వా యుర్వాతిభీతోఽ గ్నిర్దహతి భీతః పర్జన్యో వర్షతి. భద్ర మిత్యాహ, భద్రః ఖల్వయం. శ్రియా జుష్టః మృత్యోర్మృత్యుమిత్యాహ, మృత్యో ర్వా అయం

1. భీష.

మృత్యురమృతత్వం ప్రజానామన్నాదానాం నమామీత్యాహ, యథా యజు రేవై తత్, అహ మిత్యాహ, యథా యజురే వైతత్. ౨.

అథ భగవాం స్త మబ్రవీత్, ప్రజాపతే ప్రీతో౽హం కిం తవే ప్సితం తదాశంసేతి, స హోవాచ, భగవ న్నవ్యక్తా దుత్పన్నోస్మి వ్యక్తం మమ కృత్యమితి పురాశ్రావి, తత్రావ్యక్తం భవాని త్వజ్ఞా యి, వ్యక్తం మే కథయేతి, వ్యక్తం వై విశ్వం చరాచరాత్మకమ్, య ద్వ్యజ్యతే తద్వ్యక్తస్యవ్యక్తత్వ మితి, సహోవాచ, నశక్నోమి జగ త్స్రష్టు ముపాయం మే కథయేతి, తమువాచ పురుషః ప్రజాపతే శృ ణుసృష్టే రుపాయం పరమం యం విదిత్వా సర్వం జ్ఞాస్యసి సర్వత్ర శక్ష్యసి సర్వం కరిష్యసి, మయ్యగ్నౌ స్వాత్మానం హవి ర్ధ్యాత్వాతయై వానుష్టుభర్చా, ధ్యానయజ్ఞో౽యమేవ, ఏతద్వై మహోపనిష ద్దే వానాం గుహ్యమ్, నహవా ఏతస్యసామ్నా నర్చా న యజుషా ర్థో౽ను విద్యతే, య ఇమాం వేద స సర్వాన్కామా నవాప్య సర్వాఀ లోకాఀ జిత్వా మా మేవాభ్యుపైతి, నచ పునరావర్తతే యఏవంవేదేతి. 3.

ప్రజాపతి స్తం యజ్ఞాయ వసీయాంస మాత్మానం మన్యమానో మనోయజ్ఞేనేజే సప్రణవయా తయైవర్చా హవిర్ధ్యాత్వాత్మాన మాత్మ న్యగ్నౌ జుహుయాత్, సర్వ మజాన త్సర్వత్రా శక త్సర్వ మకరోత్, యఏవం విద్వాని మం ధ్యాన యజ్ఞమనుతిష్ఠే త్ససర్వజ్ఞో౽నంతశక్తిస్స ర్వకర్తా భవతి, స సర్వాఀ లోకాఀ జిత్వా బ్రహ్మ పరం ప్రాప్నోతి. ౪.

అథ ప్రజాపతి ర్లోకాఀ సిసృక్షమాణ స్తస్యా ఏవ విద్యాయా యాని త్రింశదక్షరాణి తేభ్య స్త్రీఀ లోకాఀ, అథ ద్వేద్వే అక్షరేతా భ్యాముభయతో దధార, తస్యా ఏవర్చోద్వాత్రింశ ద్భిరక్షరై స్త్రాందేవా న్నిర్మమే, సర్వైరేవ స ఇంద్రో౽భవత్, తస్మా దింద్రో దేవానామధికో ౽భవత్, య ఏవం వేద సమానానా మధికో భవేత్, తస్యా ఏకాదశ ః పాదై రేకాదశరుద్రాన్నిర్మమే, తస్యా ఏకాదశభి రేకాదశాదిత్యా న్ని ర్మమే, సర్వైరేవ స విష్ణురభవత్, తస్మాద్విష్ణురాదిత్యానామధికో౽ భవత్, యఏవంవేద సమానానా మధికోభవేత్, స చతుర్భిశ్చతుర్భి రక్ష

రైరష్టౌ వసూనజనయత్, సతస్యా ఆద్యైర్వాదశభి రక్షరై ర్బ్రాహ్మణ
మజనయత్, దశభి ర్దశభి ర్విట్క్షత్రే, తస్మా ద్బ్రాహ్మణో ముఖ్యో భవతి
ఏవం తన్ముఖ్యో భవతి యఏవం వేద, తూష్ణీం శూద్ర మజనయత్, తస్మా
చ్ఛూద్రో నిర్విద్యో ఽభవత్, నవా ఇదం దివా ననక్త మాసీ దవ్యా
వృత్తమ్, సప్రజాపతి రానుష్టుభాభ్యా మర్ధర్చాభ్యా మహోరాత్రా వక
ల్పయత్, తతో వ్యైచ్ఛత్, వ్యైవా స్మా ఉచ్ఛతి, అథో తమఏ వాపహా
తే, ఋగ్వేద మస్యా ఆద్యా త్పాదా దకల్పయేత్, యజుర్ద్వితీయా
త్సామ తృతీయాత్, అథర్వాంగిరస శ్చతుర్థాత్, యదష్టాక్షరపదా
తేన గాయత్రీ, య దేకాదశపదా తేనత్రిష్టుప్, యచ్చతుష్పదా తేన
జగతీ, యద్ద్వాత్రింశదక్షరా తే నానుష్టుభ్, [1]సవా ఏవ సర్వాణి ఛం
దాంసి, య ఇమాం సర్వాణి ఛందాంసి వేద, సర్వం జగదానుష్టుభ
మేవోత్పన్నమ్, అనుష్టుభి ప్రతిష్ఠితమ్, ప్రతితిష్ఠతి య శ్శైవంవేద. ౫.

అథ యదా ప్రజాస్సృష్టా న జాయంతే, ప్రజాపతిః కథన్నివ
మాః ప్రజా స్సృజేయ మితి చింతయ న్నుగ్ర మితీ మా మృచం గాతు
ముపక్రామత్, తతః [2]ప్రథమా త్పాదా దుగ్రరూపో దేవఃప్రాదురభూత్
ఏకశ్యామః పురతో రక్తః పినాకీ స్త్రీపుంసరూప స్తం విభజ్య స్త్రీ
షు తస్యస్త్రీరూపం పుంసిచ పుంరూపం వ్యధాత్, సఉభాభ్యా మాశా
భ్యాం సర్వ మాదిష్టః, తతః ప్రజాః ప్రజాయంతే, య ఏవం వేద, ప్రజా
పతే స్సోఽపిత్ర్యంబక ఇమా మృచ ముద్గాయ న్నుద్గ్రథిత జటాకలాపః
ప్రత్యక్ జ్యోతి ష్యాత్మ న్యేవ రన్త్వాక మితి, ఇంద్రోవై కిల దేవానా మను
జావర ఆసీత్, తం ప్రజాపత రబ్రవీత్, గచ్ఛదేవానా మధిపతి ర్భవేతి
సోఽగచ్ఛ త్తం దేవా ఊచుః, అనుజావరోఽసి త్వ మస్మాకమ్, కుత స్తవా
ధిపత్య మితి, స ప్రజాపతి మభ్యే త్యోవాచ, ఏవం దేవా ఊచురనుజా
వరస్య కుత స్త వాధిపత్య మితి, తం ప్రజాపతి రింద్రం త్రికలశై రమృ
త పూర్ణైరానుష్టుభాభి మంత్రితైరభిషిచ్య తం సుదర్శనేన దక్షిణతోఽరర
క్షపాంచజన్యేన వామతో ద్వయేనైవ సురక్షితో భవత్, రాక్మే ఫలకే
సూర్యవర్చసి మంత్ర మానుష్టుభం విన్యస్య తదస్య కంఠే ప్రత్యముం

1. సావా. 2. మపదా.

చత్, తత స్సుదుర్నిరీక్షో భవత్, తస్మై విద్యా మానుష్టుభీం ప్రాదాత్, తతో దేవా స్తమాధి పత్యాయాను మేనిరే, స స్వరా డభూత్, య ఏవం వేద, స్వరా డ్భవేత్, సోఽమన్యత పృథివీ [1]మపి కథమపాం జయే య మితి, సప్రజాపతి ముపాధావత్, తస్మై ప్రజాపతిః కమఠాకార మింద్ర నాగ భుజగేంద్రాధారం భద్రాసనం ప్రాదాత్, స పృథివీ మభ్య జయత్, తతస్సఉభయోర్లోకయో రధిపతి రభూత్, య ఉభయోర్లో కయో రధిపతి ర్భవతి, స పృథివీం జయతి, యోవా అప్రతిష్ఠితం శిథిలం భాగ్రితృవ్యేభ్యః పరమాత్మానం మన్యతే, స ఏత మాసీనమధితిష్ఠేత్, ప్రతిష్ఠితో శిథిలో భాగ్రితృవ్యేభ్యో వసీయా న్భవతి, యశ్చైవం వేద యశ్చైవంవేద. ౬.

య ఇమాం విద్యా మధీతే, ససర్వా న్వేదా నధీతే ససర్వైః క్రతుభిర్యజతే, స సర్వతీర్థేషు స్నాతి, స మహాపాతకోపపాతకైః ప్రముచ్యతే, సబ్రహ్మవర్చసం మహదాప్నుయాత్, ఆబ్రహ్మణః పూర్వా నాకల్పా చ్చోత్తరాంశ్చ వంశ్యాన్పునీతే, నైన మపస్మారాదయోరోగా ఆదిధేయుః, స యమా స్సప్రేతపిశాచా అప్యేనం స్పృష్ట్వా దృష్ట్వా శ్రుత్వా వాపాపినః పుణ్యాన్ లోకా నవాప్నుయుః, చింతత మాత్రా దస్యస ర్వేర్థాధ్యేయుః, పితర మివైనం సర్వే మన్యంతే, రాజాన శ్చాస్య [2]దే శాధికారిణో భవంతి, నచాచార్య వ్యతిరిక్తం శ్రేయాంసం దృష్ట్వా నమ స్కుర్యాత్, న చాస్మా దుపావరోహేత్, జీవన్ముక్తశ్చ భవతి, దేహాంతే తమసః పరం ధామ ప్రాప్నుయాత్, యత్ర విరాణ్ణృసింహోఽవభాసతే, తత్ర ఖలూపాసతే, తత్స్వరూపధ్యానపరా మునయ ఆకల్పాంతే తస్మి న్నే వాత్మని లీయంతే, నచ పునరావర్తంతే, నచేమాం విద్యా మశ్రద్ద ధానాయ బ్రూయాత్, నాసూయావతే నానూచానాయ నావిష్ణుభ క్తాయ నానృతినే నాతపసే నాదాంతాయ నాశాంతాయ నాసీక్షితా య నాదీక్షితాయ నాధర్మశీలాయ నహింసకాయ నాబ్రహ్మచారిణ ఇత్యేషోపనిషత్. ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ఇతి అవ్యక్తోపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

---

1. మిమాసి. 2. దేశకారిణో.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౬౯. యాజుషీయ ఏకాక్షరోపనిషత్

శ్లో. ఏకాక్షరపదారూఢం సర్వాత్మక మఖండితమ్,
సర్వవర్జితచిన్మాత్రం త్రిపాన్నారాయణం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. ఏకాక్షరం త్వక్షరే త్రాస్తి సోమే సుషుమ్నాయాం చేహ దృఢీ స ఏకః, త్వం విశ్వభూ ర్భూతపతిః పురాణః పర్జన్య ఏకో భువనస్య గోప్తా, విశ్వే నిమగ్నః పదవీః కవీనాం త్వం జాతవేదో భువనస్యనాథః, అజాత మగ్రే స హిరణ్యరేతా యజ్ఞ స్త్వమేవైక విభుః పురాణః. ప్రాణః ప్రసూతిర్భువనస్య యోనిర్వ్యాప్తం త్వయా ఏకపదేన విశ్వమ్, త్వం విశ్వభూ ర్యోని [1]పరాసుగర్భే కుమార ఏకో విశిఖ స్సుధన్వా, వితత్య బాణం తరుణార్కవర్ణం వ్యోమాంతరే భాసి హిరణ్యగర్భః, భాసా త్వయా వ్యోమ్ని కృతస్సుతార్క్ష్య స్త్వం వై కుమార స్త్వమరిష్టనేమిః, త్వం వజ్రభృద్భూతపతి స్త్వమేవ కామః ప్రజానాంనిహితోఽసి సోమే, స్వాహా స్వధా యచ్చ వషట్కరోతి రుద్రః పశూనాం గుహాయా నిమగ్నః, ధాతా విధాతా పవనస్సుపర్ణో విష్ణో ర్వరాహో రజనీరహశ్చ, భూతం భవిష్యత్ప్రభవః క్రియాశ్చ కాలః క్రతు స్త్వం పరమాక్షరంచ, ఋచో యజూగ్ంషి ప్రసవంతి వక్త్రా త్సామాని సమ్రాడ్వసురంతరిక్షమ్, త్వం యజ్ఞనేతా హుతభు గ్విభుశ్చ రుద్రా స్తథో దైత్యగణా వసుశ్చ, స ఏష దేవోఽంబరగశ్చ చక్రే అన్యేభ్యతిష్ఠేత తపో నిరుంధ్యః, హిరణ్మయం యస్య విభాతి సర్వం వ్యోమాంతరే రశ్మిమిమాగ్సునాభిః, స సర్వవేత్తా భువనస్య గోప్తా నాభిః ప్రజానాం నిహితాజనానామ్, ప్రోతా త్వ మోతా విచితిః క్రమాణాంప్రజాపతి శ్ఛందమయో విగర్భః, సామై శ్చిదంతో విరజశ్చబాహ్యుగ్ హిరణ్మయం వేదవిదాం వరిష్ఠమ్, య మధ్వరే బ్రహ్మవిదః

1. ఖరోసి.

స్తువంతి సామైర్యజుర్భిః క్రతుభి స్త్వమేవ, త్వగ్ స్త్రీ పుమాగ్ స్త్వంచ కుమార ఏక స్త్వం వై కుమారీ హ్యథభూ స్త్వమేవ, త్వమేవ ధాతావ రుణశ్చరాజా త్వం వత్సరోగ్న్యర్యమ ఏవ సర్వమ్, మిత్ర స్సుపర్ణ శ్చంద్ర ఇంద్రో వరుణో రుద్ర స్త్వష్టా విష్ణు స్సగలా గోపతి స్త్వమ్, త్వం విష్ణుర్భూతానితు త్రాసి దైత్యా స్త్వయావృతం జగదుద్భవగర్భః, త్వం భూర్భువస్స్వ స్త్వగ్ హి స్వయంభురథ విశ్వతో ముఖః, య ఏవం నిత్యం వేదయతే గుహాశయం ప్రభుం పురాణగ్ సర్వభూతగ్ం హిరణ్మ యమ్, హిరణ్మయం బుద్ధిమతాం పరాం గతిగ్ స బుద్ధిమాన్ బుద్ధిమత్సు తిష్ఠతీత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వితి శాన్తిః

ఇతి ఏకాక్షరోపనిషత్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౭౦. అధర్వణీయ అన్నపూర్ణోపనిషత్

శ్లో. సర్వాపహ్నవసంసిద్ధ బ్రహ్మమాత్రతయోజ్జ్వలమ్,
త్రైపదం శ్రీరామతత్వం స్వమాత్రమితి భావయే.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాన్తిః

ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం నిదాఘో నామ యోగీంద్రో ఋభుం బ్రహ్మవిదాం వరమ్, ప్రణమ్య దండవద్భూమావుత్థాయ స పునర్మునిః, ఆత్మతత్త్వమను బ్రూహీత్యేవం పప్రచ్ఛ సాదరమ్, కయోపాసనయా బ్రహ్మ న్నీదృశం ప్రాప్తవా నసి, తాం మే బ్రూహి మహావిద్యాం మోక్షసామ్రాజ్యదాయి నీమ్, నిదాఘ త్వం కృతార్థోఽసి శృణు విద్యాం సనాతనీమ్, యస్యావి జ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, మూలశృంగాటమధ్యస్థా బిందు నాద కళాశ్రితా, నిత్యానందా నిరాధారా ఖ్యాతా విలసత్కచా, విష్ట పే శ్రీమహాలక్ష్మీః కామ స్తారో నతి స్తథా, భగవత్యన్నపూర్ణేతి మ

మాభిలషితం తతః, అన్నం దేహి తత స్స్వాహా మంత్రసారేతి విశ్రు
తా, సప్తవింశతి వర్ణాత్మా యోగినీగణసేవితా, ఐం హ్రీం సౌః శ్రీం క్లీ
మో న్నమో భగవత్యన్నపూర్ణే మమాభిలషిత మన్నం దేహి స్వాహా.
ఇతి పిత్రోపదిష్టోఽస్మి త దాదినియమ స్థ్సితః, కృతవాన్ స్వాశ్రమా
చారో మంత్రానుష్ఠానమన్వహమ్, ఏవం గతే బహుదినే ప్రాదు
రాసీ స్మమాగ్రతః, అన్నపూర్ణా విశాలాక్షీ స్మయమానముఖాంబుజా,
తాం దృష్ట్వా దండవద్భూమౌ నత్వా ప్రాంజలి రాస్థితః, అహో వత్స
కృతార్థోఽసి వరం వరయ మాచిరమ్, ఏవముక్తో విశాలాక్ష్యా మయో
క్తం మునిపుంగవ, ఆత్మతత్త్వం మనసి మే ప్రాదుర్భవతు పార్వతి, తథై
వాస్త్వితి మా ముక్త్వా తత్రైవాంత రధీయత, తదా మే మతి రుత్పన్నా
జగద్వైచిత్ర్యదర్శనాత్, భ్రమః పంచవిధో భాతి తదేవేహ సముచ్యతే,
జీవేశ్వరౌ భిన్నరూపా విత ప్రాథమికో భ్రమః, ఆత్మనిష్ఠం కర్తృగుణం
వాస్తవం వా ద్వితీయకః, శరిరత్రయసంయుక్త జీవ స్సంగీ తృతీయకః,
జగత్కారణరూపస్య వికారిత్వం చతుర్థకః, కారణా ద్భిన్న జగత స్సత్య
త్వం పంచమో భ్రమః, పంచభ్రమనివృత్తిశ్చ తదా స్ఫురతి చేతసి, బింబ
ప్రతిబింబదర్శనేన భేదభ్రమో నివృత్తః స్ఫటికలోహిత దర్శనేన పార
మార్థికకర్తృత్వభ్రమో నివృత్తః, ఘటమఠాకాశదర్శనేన సంగీతభ్ర
మో నివృత్తః, రజ్జుసర్పదర్శనేన కారణా ద్భిన్నజగత స్సత్యత్వభ్రమో
నివృత్తః, కనకరుచికదర్శనేన వికారిత్వభ్రమో నివృత్తః, తదా భ్రమతి
మ చ్చిత్తం బ్రహ్మాకార మభూత్స్వయం, నిదాఘత్వ మపీత్థం హి తత్త్వ
జ్ఞాన మవాప్నుహి, నిదాఘః ప్రణతో భూత్వా ఋభుం పప్రచ్ఛ సాద
రమ్, బ్రూహి మే శ్రద్దధానాయ బ్రహ్మవిద్యామనుత్తమామ్, తథేత్యా
హ ఋభుః ప్రీత స్తత్త్వజ్ఞానం దదామి తే, మహాకర్తా మహాభోక్తా మ
హాత్యాగీ భవానఘ, స్వస్వరూపానుసంధానమేవం కృత్వా సుఖీ భవ,
నిత్యోదితం విమల మాద్య మనంతరూపం బ్రహ్మాస్మి నేతరకలా కలనం హి
కించిత్, ఇత్యేవ భావయ నిరంజనతాముపేతో నిర్వాణ మేహి సక
లామలశాంతవృత్తిః, యదిదం దృశ్యతే కించి త్తత్త న్నాస్తీతి భావయ,
యథా గంధర్వనగరం యథా వారి మరుస్థలే, యత్తు నోదృశ్యతే కించి
ద్యన్న కించిదివ స్థితమ్, మన ష్షష్ఠేంద్రియాతీతం తన్మయో భవ వై

మునే, అవినాశి చిదాకాశగ్ం సర్వాత్మక మఖండితమ్, నీరంధ్రం భూరి వాఽశేషం తదస్మీతి విభావయ, యదా సంక్షీయతే చిత్త మభావాత్యంత-భావనాత్, చిత్సామాన్యస్వరూపస్య సత్తాసామాన్యతా తథా, నూనం చైత్యాంశరహితా చిద్యదాత్మని లీయతే, అసద్రూపవదత్యచ్ఛా సత్తా సామాన్యతా తదా, దృష్టిరేషా హి పరమా సదేహాఽదేహయో స్సమా, ముక్తయో స్సంభవత్యేవ తుర్యాతీతపరాభిధా, వ్యుత్థితస్య భవత్యేషా సమాధి స్థస్య చానఘ, జ్ఞస్య కేవలమజ్ఞస్య న భవత్యేవ బోధజా, అనానన్దసమానన్దముగ్ధముగ్ధముఖద్యుతిః, చిరకాలపరిక్షీణ మననాదిపరిభ్రమః, పదమాసాద్యతే పుణ్యం ప్రజ్ఞయా వైకయా యదా, ఇమం గుణసమాహార మనాత్మత్వేన పశ్యతః, అంతశ్శీతళయా యాఽసౌ సమాధి రితి కథ్యతే, అవాసనగ్ం స్థిరం ప్రోక్తం మనో ధ్యానం తదేవచ, తదేవ కేవలీ భావగ్ం శాంతతైవచ తత్సతా, తనువాసన మత్యుచ్చైః పదాయోద్యతముచ్యతే, అవాసనం మనోవక్త్రపదం తస్మా దవాప్యతే, ఘనవాసన మేతత్తు చేతః కర్తృత్వభావనమ్, సర్వదుఃఖప్రదం తస్మాద్వాసనాం తనుతాం నయేత్, చేతసా సంపరిత్యజ్య సర్వభావాత్మభావనామ్, సర్వమాకాశతా మేతి నిత్య మంత ర్ముఖ స్థితేః, యథా విపణగా లోకా విహరంతోఽప్యసత్సమాః, అసంబంధా స్తథా జ్ఞస్య గ్రామోఽపి విపినోపమః, అంతర్ముఖతయా నిత్యగ్ం సుప్తో బుద్ధో వ్రజన్ పఠన్, పురం జనపదం గ్రామ మరణ్యమివ పశ్యతి, అంతశ్శీతళతాయాంతు లబ్ధాయాం శీతళం జగత్, అంతస్తృష్ణో పతప్తానాం దావదాహమయం జగత్, భవత్యఖిలజంతూనాం యదంత స్తద్బహిః స్థితమ్, య స్త్వాత్మరతి రేవాంతః కుర్వ న్కర్మేంద్రియైః క్రియాః, నపశో హర్ష శోకాభ్యాగ్ం స సమాహిత ఉచ్యతే, ఆత్మవత్సర్వభూతాని పరద్రవ్యాణి లోష్టవత్, స్వభావాదేవ న భయాద్యః పశ్యతి స పశ్యతి, అద్వైతస్మృతి రాయాతు కల్పాంతాని యేనవా, నాసౌ కళంక మాప్నోతి హేమపంకగతం యథా, కోఽహం కథ మిదం కి వా కథం మరణజన్మనీ, విచారయాంతరేవే త్థం మహ త్తత్ఫల మేష్యసి, విచారేణ పరిజ్ఞాతస్వభావస్య సత స్తవ, మన స్స్వరూప ముత్సృజ్య శమ మేష్య

తి విజ్వరమ్, విజ్వరత్వం గతం చేత స్తవ సంసారవృత్తిషు, ననిమజ్జతి తద్బ్రహ్మ గోష్పదే ష్వివ వారణః, కృపణం తు మనో బ్రహ్మ గోష్పదేఽపి నిమజ్జతి, కార్యైగోష్పదతోయేఽపి విశీర్ణో మశకో యథా, యావద్యావ న్మునిశ్రేష్ఠ స్స్వయం సంత్యజ్యతేఽఖిలమ్, తావత్తావ త్పరో లోకః పరమాత్మైవ శిష్యతే, యావ త్సర్వం న సంత్యక్తం తావదాత్మా న లభ్యతే, సర్వవస్తు పరిత్యాగే శేష ఆత్మేతి కథ్యతే, ఆత్మావలోకనార్థం తు తస్మాత్సర్వం పరిత్యజేత్, సర్వం సంత్యజ్య దూరేణ యచ్ఛిష్టం తన్మయో భవ, సర్వం కించి దిదం దృశ్యం దృశ్యతే చ జగద్గతమ్, చిన్నిష్పందాంశమాత్రం తన్నాన్యత్కించన శాశ్వతమ్, సమాహితా నిత్యతృప్తా యథాభూతార్థదర్శినీ, బ్రహ్మ సమాధిశబ్దేన పరా ప్రజ్ఞోచ్యతే బుధైః, అక్షుబ్ధా నిరహంకారా ద్వంద్వే ష్వననుపాతినీ, ప్రోక్తా సమాధిశబ్దేన మేరోః స్థిరతరా స్థితిః, నిశ్చితా విగతాభీష్టా హేయోపాదేయవర్జితా, బ్రహ్మ సమాధిశబ్దేన పరిపూర్ణా మనో గతిః, కేవలం చిత్ప్రకాశాంశ కల్పితా స్థిరతాం గతా, తుర్యా సా ప్రాప్యతే దృష్టిర్మహద్భి ర్వేదవిత్తమైః, అదూరగతసాదృశ్యాసుషుప్తి స్సోఽపి లక్ష్యతే, మనోహంకారవిలయే సర్వభావాంతరస్థితా, సముదేతి పరానందా యా తనుః పారమేశ్వరీ, మనసైవ మనశ్ఛిత్వా సా స్వయం లభ్యతే గతిః, తదను విషయవాసనావినాశం తదనుచితః పరమస్ఫుటప్రకాశః, తదనుచ సమతావశాత్స్వరూపే పరిణమనం మహతా మచింత్యరూపమ్, అఖిల మిద మనంత మాత్మతత్త్వం దృఢపరిణామిని చేతసి స్థితోఽంతః, బహిరుపశమితే చరాచరాత్మా త్వయమనుభూయత ఏవ దేవ దేవః, అసక్తం నిర్మలం చిత్తం యుక్తగ్ సంసార్యపి స్ఫుటమ్, సక్తం తం దీర్ఘతపసా యుక్త మప్యతిబద్ధవత్, అంతస్సంసక్తినిర్ముక్తో జీవో మధురవృత్తిమాన్, బహిః కుర్వ న్నకుర్వన్నా కర్తా భోక్తా నహి క్వచి దితి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

నిదాఘః॥ సంఘః కీదృశ ఇత్యుక్తః కశ్చ బంధాయ దేహినామ్, కశ్చ మోక్షాయ కథితః కథం త్వేష చికిత్స్యతే, దేహ దేహి విభాగేన పరిత్యాగేన భావనా, దేహమాత్రే హి విశ్వాస స్సంగో బంధాయ

కల్పతే, సర్వ మాత్మేద మత్రాహం కిం వాంఛామి త్యజామ కిమ్, ఇత్య
సంగస్థితిం విద్ధి జీవన్ముక్తతనుస్థితామ్, నాహ మస్మి నచాన్యోఽస్మి నచాయం
నచ నేతరః, సోఽసంగ ఇతి సంప్రోక్తో బ్రహ్మాస్మీత్యేవ సర్వదా, నాభినందతి
నైష్కర్మ్యం నకర్మస్వనుషజ్యతే, సుసమో యః పరిత్యాగీ సోఽసంసక్త
ఇతి స్మృతః, సర్వకర్మఫలాదీనాం మనసైవ న కర్మణా, నిపుణో యః పరి
త్యాగీ సోఽసంసక్త ఇతి స్మృతః. అసంకల్పేన సకలా చేష్టానానా విజృంభి
తాః, చికిత్సితా భవంతీహ శ్రేయస్సంపాదయంతిహి, న సక్తమిహచే
ష్టాసునచింతాసు నవస్తుషు, నగమాగమచేష్టాసున కాలకలనాసు చ, కేవ
లం చితి విశ్రమ్య కించిచ్చైత్యావలంబ్యపి, సర్వత్ర నీరసమిహ తిష్ఠ
త్యాత్మరసం మనః! వ్యవహార మిదగ్ం సర్వం మాకరోతు కరోతు వా,
అకుర్వన్నాపి కుర్వన్వా జీవస్యాత్మరతిక్రియః, అథవా తమపి త్యక్త్వా
చైత్యాగ్ంవగ్ం శాంతచిద్ఘనః, జీవ స్తిష్ఠతి సగ్ంశాంతో జ్వలన్మణిరివాత్మ
ని, చిత్తే చైత్యదశాహీనే యా స్థితిః క్షీణచేతసామ్, సోచ్యతే శాం
తకలనా జాగ్రత్యేవ సుషుప్తతా, ఏషా నిదాఘసౌషుప్తి స్థితిరభ్యాస
యోగతః, ప్రౌఢా సతీ తురీయేతి కథితా తత్త్వకోవిదైః, అస్యాం
తురీయావస్థాయాగ్ం స్థితిం ప్రాప్యాఽవినాశినీమ్, ఆనందైకాంతశీలత్వా
దనానందపదంగతః, అనానందమహానంద కాలాతీత స్తతోఽపిహి, ముక్త
ఇత్యుచ్యతే యోగీ తుర్యాతీతపదం గతః, పరిగళితసమస్తజన్మపాశ
స్సకలవిలీనతమో మయాభిమానః, పరమరసమయః పరాత్మసక్తో జలగత
సైంధవఖండవన్మహాత్మా, జడాజడదృశోర్మధ్యే యత్తత్త్వం పారమార్థిక
మ్, అనుభూతిమయం తస్మాత్సారం బ్రహ్మేతి కథ్యతే, దృశ్యసంవలితో
బంధ స్తన్ముక్తౌ ముక్తి రుచ్యతే, ద్రవ్యదర్శనసంబంధే యానుభూతిర
నామయా, తామవష్టభ్య తిష్ఠత్వగ్ం సౌషుప్తిం భజతే స్థితిః, సైవతు
ర్యత్వ మాప్నోతి తస్యాం దృష్టిగ్ంస్థిరాం కురు, ఆత్మాస్థూలో నచైవా
ణుర్నప్రత్యక్షో నచేతరః, నచేతనో నచ జడో నచైవాసన్న సన్మయః,
నాహం నాన్యో నచైవైకో నచానేకోఽద్వయోఽవ్యయః, యదిదం
దృశ్యతాం ప్రాప్తం మనస్సర్వేంద్రియాస్పదమ్, దృశ్యదర్శనసంబంధే
యత్సుఖం పారమార్థికమ్, తదతీతం పదం యస్మాత్తన్నకించి దివైవ

తత్, న మోక్షో నభసః పృష్ఠే న పాతాళే న భూతలే, సర్వాశాసం
క్షయే చేతః క్షయో మోక్ష ఇతీష్యతే. మోక్షో మేఽస్త్వితి చిం
తాంతర్జాతాచే దుత్థితం మనః, మననోత్థే మన స్యేష బంధ స్సాంగ్
సారికో దృఢః, ఆత్మ న్యతీతే సర్వస్మా త్సర్వరూపేఽథవా తతే, కో బం
ధః కశ్చవా మోక్షో నిర్మూలం మననం కురు, అధ్యాత్మరతిరశ్రాంతః
పూర్ణపావనమానసః, ప్రాప్తాను త్తమవిశ్రాంతిర్న కించిదిహ వాంఛతి,
సర్వాధిష్ఠానసన్మాత్రే నిర్వికల్పే చిదాత్మని, యో జీవగతస్నేహాస్సజీవ
న్ముక్త ఉచ్యతే, నాపేక్షతే భవిష్యచ్చ వర్తమానే న తిష్ఠతి, నసంస్మర
త్యతీతంచ సర్వమేవ కరోతిచ, అనుబంధపరే జంతావసగ్ సర్గమనా
స్సదా, భక్తే భక్తసమాచార శ్శఠే శఠఇవ స్థితః, బాలో బాలేషు
వృద్ధేషు వృద్ధో ధీరేషు ధైర్యవాన్, యువా యౌవనవృత్తేషు దుఃఖి
తేషు సుదుఃఖధీః, ధీరధీ రుదితానందః పేశలః పుణ్యకీర్తనః, ప్రాజ్ఞః
ప్రసన్నమధురో దైన్యా దపగతాశయః, అభ్యాసేన పరిస్పందే ప్రాణా
నాం క్షయమాగతే, మనః ప్రశమ మాయాతి నిర్వాణ మవశిష్యతే,
యతో వాచో నివర్తంతే వికల్పకలనాన్వితాః, వికల్పసంక్షయాజ్జం
తోః పదం తదవశిష్యతే, అనాద్యంతావభాసాత్మా పరమాత్మేహ విద్య
తే, ఇత్యేత న్నిశ్చయం స్ఫారం సమ్యగ్జ్ఞానం విదు ర్బుధాః, యథా
[1]భూతాత్మదర్శిత్వమేతావద్భువనత్రయే, యదాత్మైవ జగత్సర్వ
మితి నిశ్చిత్య పూర్ణతా, సర్వమాత్మైవ కా దృష్టా భావాభావాక్వవాస్థి
తా, క్వబంధ మోక్షకలనే బ్రహ్మైవేదం విజృంభతే, సర్వ మేకం పరం
వ్యోమ కో మోక్షః కస్య బంధతా, బ్రహ్మేదం బృంహితాకారం బృ
హ[2]ద్బృహదివ స్థితమ్, దూరా దస్తమిత ద్విత్వం భవాత్మైవత్వ మాత్మ
నా, సమ్యగాలోకితే రూపే కాష్ఠపాషాణవాససామ్, మనాగపి నభే
దోఽస్తి క్వాసి సంకల్పనోన్ముఖః, ఆదావంతే చ సగ్ శాంతస్వరూప
మవినాశి యత్, వస్తూనా మాత్మన స్తై ్వత త్తన్మయో భవ సర్వదా,
ద్వైతాద్వైత సముద్భేదైర్జరామరణవిభ్రమైః, స్ఫురత్యాత్మభి రాత్మైవ
సిద్ధేంబ్ధీవ వీచిభిః, ఆపత్కారంజపరశుం పరాయా నిర్వృతేః పదమ్, శుద్ధ
మాత్మాన మాలింగ్య నిత్య మంతఃస్థయా ధియా, యః స్థిత స్తం క

1. భూతార్థ. 2. ద్బృంహ.

ఆత్మైహాభోగభాగయితుం క్షమః,కృతస్ఫారవిచారస్య మనోభోగాదయో రయాః, మనాగపి నభిందంతి శైలం మందానిలా ఇవ, నానాత్వ మస్తి కలనాసు నవస్తుతోఽంతర్నానావిధాసు సరసీవ జలాదినాన్యతా, ఇత్యే కనిశ్చయమయః పురుషో విముక్త ఇత్యుచ్యతే సమవలోకిత సమ్యగర్థ ఇతి.

తృతీయోఽధ్యాయః

విదేహముక్తః కిం రూపం తద్వాన్ కోవా మహామునిః, కం యోగం సముపాస్థాయ ప్రాప్తవా న్పరమం పదమ్, సుమేరో ర్వసుధా పీఠే మాండవ్యో నామ వై మునిః, కౌండిన్యా త్తత్వ మాస్థాయ జీవన్ముక్తో భవత్యసౌ, జీవన్ముక్తిదశాం ప్రాప్య కదాచి ద్బ్రహ్మవిత్తమః, సర్వేంద్రియాణి సంహర్తుం మనశ్చక్రే మహామునిః, బద్ధపద్మాసన స్తిష్ఠ న్నర్ధోన్మీలితలోచనః, బాహ్యానాభ్యంతరాంశ్చైవ స్పర్శాన్ పరిహారం చ్ఛనైః, తతస్స్వమనసః స్థైర్యం మనసా విగతైనసా, అహో సు చంచల మిదం ప్రత్యాహృత మపి స్ఫుటమ్, పటాద్ఘట ముపాయాతి ఘటాచ్ఛకటముత్కటమ్, చిత్తమర్థేషు చరతి పాదపేష్వివ మర్కటః, పంచద్వారాణి మనసా చక్షురాదీ న్యమూ న్యలమ్, బుద్ధీంద్రియాభిధానాని తా న్యేవాలోకయామ్యహమ్, హేతేంద్రియగణా యూయం త్యజతా కులతాం శనైః, చిదాత్మా భగవాం త్సర్వ సాక్షిత్వేన స్థితోఽస్మ్యహమ్, తేనాత్మనా బహుజ్ఞేన నిర్జ్ఞాతా శ్చక్షురాదయః, పరినిర్వామి శాంతోఽస్మి దిష్ట్యాస్మి విగతజ్వరః, స్వాత్మన్యేవావతిష్ఠేఽహం తుర్యరూపపదేఽనిశమ్, అంతరేవ శశామాస్య క్రమేణ ప్రాణసంతతిః, జ్వాలాజాలపరిస్పందో దగ్ధేంధనఇవానలః, ఉదితోఽస్తంగతఇవ హ్యస్తంగతఇవోదితః, సమ స్సమరసాభాస స్తిష్ఠామి స్వచ్ఛతాం గతః, ప్రబుద్ధోఽపి సుషుప్తిస్థ స్సుషుప్తిస్థః ప్రబుద్ధవాన్, తుర్యమాలంబ్య కాయాంత స్తిష్ఠామి స్తంభితస్థితిః, సబాహ్యాభ్యంతరా న్భావాన్ స్థూలాన్ సూక్ష్మతరా నపి, త్రైలోక్యసంభవాం స్త్యక్త్వా సంకల్పైకవినిర్మితాన్, సహప్రణవపర్యంతదీర్ఘనిస్వనతంతునా, జహావింద్రియతన్మాత్ర జాలం ఖగ ఇవానిలః, తతోఽజ్ఞసంవిదం స్వచ్ఛాం ప్రతిభాసముపాగతామ్, సద్యోజాతశిశుజ్ఞానం ప్రాప్త

వాక్ మునిపుంగవః, జహౌ చిత్తం చైత్యదశాగ్ స్పందశక్తి మి
వానిలః, చిత్సామాన్య మథాఽసాద్య సత్తామాత్రాత్మకం తతః, సుషు
ప్తిపద మాలంబ్య తస్థౌ గంధ మివానిలః, సుషుప్తిస్థైర్యమాసాద్య
తుర్యరూప ముపాయయౌ, నిరానందోఽపి సానందస్సచ్చాసచ్చ
బభూవ సః, తత స్తత్సంబభూవాసౌ యద్గిరామప్యగోచరః, యచ్ఛూ
న్యవాదినాగ్ శూన్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మ విదాం చ యత్, విజ్ఞానమా
త్రం విజ్ఞానవిదాం యదమలాత్మకమ్, పురుషస్సాంఖ్యదృష్టీనా మీ
శ్వరో యోగవాదినామ్, శివశ్శైవాగమస్థానాం కాలః కాలైకవాది
నామ్, యత్సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతం యత్సర్వహృదయానుగమ్, యత్స
ర్వగ్ సర్వగం వస్తు యత్తత్త్వం తదసౌ స్థితః, యదనుత్తమ నిష్పందం
దీపకం తేజసామపి, స్వానుభూత్యైకమానం చ య త్తత్త్వం
తదసౌ స్థితః, యదేకం చాప్యనేకం చ సాంజనం చ నిరంజనమ్, యత్స
ర్వం చాప్యసర్వం చ యత్తత్త్వం తదసౌ స్థితః. అజ మమర మనాద్య
మాద్య మేకం పద మమలగ్ సకళం చ నిష్కళం చ, స్థిత ఇతి సతథా
నభ స్స్వరూపా దపి విమల స్థితి రీశ్వరః క్షణేనేతి.

చతుర్థోఽధ్యాయః

జీవన్ముక్తస్య కిం లక్ష్మ హ్యాకాశగమనాదికమ్, తథా చేన్మునిశా
ర్దూల తత్ర నైవ ప్రలక్ష్యతే, అనాత్మవిదముక్తోఽపి నభోవిహరణాది
కమ్, ద్రవ్య మంత్రక్రియాకాల శక్త్యాప్నోత్యేవ స[1]ద్విజః, నాత్మజ్ఞ
స్యైషవిషయ ఆత్మజ్ఞో హ్యాత్మ మాత్రదృక్, ఆత్మనాత్మని సంతృప్తో
నావిద్యా మనుధావతి, యే యే భావాః స్థితా లోకే తానవిద్యా
మయా న్విదుః, త్యక్తావిద్యో మహాయోగి కథం తేషు సమజ్జతి, యస్తు
మూఢోఽల్పబుద్ధి ర్వా సిద్ధిజాలాని వాంఛతి, స సిద్ధిసాధనై ర్యోగై
స్తాని సాధయతి క్రమాత్, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయుక్తయ స్సా
ధుసిద్ధిదాః,పరమాత్మపదప్రాప్తౌ నోపకుర్వంతి కాశ్చన,యస్యేచ్ఛా విద్యతే
కాచిత్సాసిద్ధిగ్ం సాధయత్యహో, నిరిచ్ఛోః పరిపూర్ణస్య నేచ్ఛా
సంభవతి క్వచిత్, సర్వేచ్ఛాజాలసంశాంతా వాత్మలాభో భవేన్మునే,

1. ద్విజ.

స కథం సిద్ధి జాలాని [1]కథం వాంఛత్యచిత్తకః, అపి శీతరుచావర్కే
సుతీక్ష్ణేహీందుమండలే, అధ్యధః ప్రసరం త్యక్త్వా జీవన్ముక్తో నవిస్మయీ,
అధిష్ఠానే పరే తత్వే కల్పితా రజ్జుసర్పవత్, కల్పితాశ్చర్యజాలేష
నాభ్యుదేతి కుతూహలమ్, యది విజ్ఞాతవిజ్ఞేయా వీతరాగా మహాధియః
విచ్ఛిన్నగ్రంథయ స్సర్వే తే స్వతంత్రా స్తనౌ స్థితాః. సుఖదుఃఖదశా
రగ్ సామ్యాన్న ప్రోద్ధరంతి యమ్, నిశ్వాసా ఇవ శైలేన్ద్రం చిత్తంతస్య
మృతం విదుః, ఆపత్కార్పణ్య ముత్సాహో మదో మాంద్యం మహా
త్సవః, యన్నయంతి నవైరూప్యం తస్య నష్టం మనో విదుః, ద్వివి
శ్చిత్తనాశోఽస్తి సరూపోఽరూపఏవచ, జీవన్ముక్తౌ సరూప స్స్యా దరు
పో దేహముక్తిగః, చిత్తసత్తేహ దుఃఖాయ చిత్తనాశస్సుఖాయచ, చి
సత్తాం క్షయం నీత్వా చిత్తనాశ ముపానయేత్, మన స్తాం మూఢతా
విద్ధి యదా నశ్యతి సానఘ, చిత్తనాశాభిధానగ్ హి తత్స్వరూప మి
రితమ్, మైత్ర్యాదిభి ర్గుణైర్యుక్తం భవత్యుత్తమవాసనమ్, భూయో
జన్మ వినిర్ముక్తం జీవన్ముక్తస్య తన్మనః, సరూపోఽసౌమనోనాశో జీవన్ము
స్య విద్యతే, నిదాఘరూపనాశస్తు వర్తతే దేహముక్తికే, విదేహము
ఏవాసౌ విద్యతే నిష్కళాత్మకః, సమగ్రాగ్ర్యగుణాధార మపి సత్
ప్రలీయతే, విదేహముక్తౌ విమలే పదే పరమపావనే, విదేహము
విషయే తస్మిణ్ సత్వక్షయాత్మికే, చిత్తనాశే విరూపాఖ్యే నకించి దిః
విద్యతే,నగుణా నాగుణా స్తత్రనశ్రీర్నశ్రీర్నలోకతా,నచోదయో నా
మయో నహర్షామర్షసంవిదః, నతేజోన తమః కించిన్నసంధ్యాదినరా
యః, నసత్తా నాపిచాసత్తా నచమధ్యగ్ హి తత్పదమ్, యేహిపారంగ
బుద్ధే స్సగ్సారాడంబరస్యచ, తేషాం తదాస్పదగ్స్ఫారం పవనా
మివాంబరమ్. సగ్శాంతదుఃఖమజడాత్మకమేకసుప్తమానందమంథ
మపేతరజస్తమో యత్, ఆకాశకోశతనవోఽతనవో మహాంత స్త
స్పదే గళితచిత్తలవా భవంతి. హేనిదాఘ మహాప్రాజ్ఞ నిర్వాసన మ
భవ, బలాచ్చేతస మాదాయ నిర్వికల్పమనా భవ, యజ్జగద్భాస
భానం నిత్యం భాతి స్వతః స్ఫురత్, స ఏవ జగత స్సాక్షీ సర్వాత్మా వి
లాకృతిః, ప్రతిష్ఠా సర్వభూతానాం ప్రజ్ఞానఘనలక్షణః, తద్విద్యాశః

1. నూనం.

యం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయమ్, ఏకం బ్రహ్మాహ మస్మీతి కృతకృత్యో భవే న్మునిః, సర్వాధి ష్ఠాన మద్వంద్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనమ్, సచ్చిదానందరూపం త దవాఙ్మానసగోచరమ్. న తత్ర చంద్రార్కవపుః ప్రకాశతే నవాంతి వాతాః సకలా దేవతాశ్చ, స ఏష దేవః కృతభావభూతః స్వయం విశుద్ధో విరజః ప్రకాశతే. భిద్యతే హృదయ గ్రంథిశ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః, క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే, ద్వా సుపర్ణా శరీరేఽస్మిన్ జీవేశాఖ్యౌ సహ స్థితౌ, తయోర్జీవః ఫలం భుఙ్క్తే కర్మణో న మహేశ్వరః, కేవలం సాక్షిరూపేణ వినా [1]భోగేన వర్తతే, ప్రాతిభాసిక జీవస్తు కల్పితో మాయయా తయోః, చిచ్ఛిదాకారతో భిన్నా న భిన్నా చిత్త్వహానితః, తర్కతశ్చ ప్రమాణాచ్చ చిదేకత్వవ్యవస్థితేః, చిదేకత్వపరిజ్ఞానే న శోచతి న ముహ్యతి, అధిష్ఠానం సమస్తస్య జగత స్సత్యచిద్ఘనమ్, అహమస్మీతి నిశ్చిత్య వీతశోకో భవే న్మునిః, స్వశరీరే స్వయంజ్యోతి స్స్వరూపగ్ం సర్వసాక్షిణమ్, క్షీణదోషాః ప్రపశ్యంతి నేతరే మాయయా వృతాః, తమేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః, నానుధ్యాయా ద్బహూం ఛబ్దా న్వాచో విగ్లాపనగ్ం హి తత్, బాల్యేనైవహి తిష్ఠాసే న్నిర్విద్య బ్రహ్మవేదనమ్, బ్రహ్మవిద్యాం చ బాల్యం చ నిర్విద్య ముని రాత్మవాన్, అంతర్లీలసమారంభ శ్శుభాశుభమహాంకురమ్, సంసృతి వ్రతతే ర్బీజం శరీరం విద్ధి భౌతికమ్, భావాభావదశాకోశం దుఃఖరత్నసముద్గతమ్, బీజ మస్య శరీరస్య చిత్త మాశావశానుగమ్, ద్వే బీజే చిత్తవృక్షస్య వృత్తివ్రతతి ధారిణః, ఏకం ప్రాణపరిస్పందో ద్వితీయో దృఢభావనా, యదా ప్రస్పందతే ప్రాణో నాడీ సంస్పర్శనోద్యతః, తదా సంవేదనమయం చిత్త మాశు ప్రజాయతే, సాహి సర్వగతా సంవిత్ప్రాణస్పందేన బోధ్యతే, సంవిత్సంరోధనం శ్రేయః ప్రాణాదిస్పందనం వరమ్, యోగిన శ్చిత్తశాంత్యర్థం కుర్వంతి ప్రాణరోధనమ్, ప్రాణాయామై స్తథా ధ్యానైః ప్రయోగై ర్యుక్తికల్పితైః, చిత్తోపశాంతిఫలదం పరమం విద్ధి కారణమ్, సుఖదం సంవిదస్స్వాస్థ్యం ప్రాణసంరోధనం విదుః, దృఢభావనయా త్యక్త పూర్వాపరవిచారణమ్, యదా దానం పదార్థస్య వాసనా సా ప్రకీర్తితా, యదా

1. భోగో మహేశ్వరః, ప్రకాశతే స్వయం భేదః కల్పితో.

నభావ్యతే కించిద్ధేయోపాదేయరూపి యత్, స్థీయతే సకలం త్యక్త్వా తదా చిత్తం నజాయతే, అవాసనత్వా త్సతతం యదా నమనుతే మనః, అమనస్తా తదోదేతి పరమోపశమప్రదా, యదా న భావ్యతే భావః క్వచి జ్జగతి వస్తుని, తదా హృదంబరే శూన్యే కథంచిత్తం ప్రజాయతే, యదభావన మాస్థాయ యదభావస్య భావనమ్, యద్యథావస్తుదర్శిత్వం తదచిత్తత్వ ముచ్యతే, సర్వ మంతః పరిత్యజ్య శీతలాశయవర్తి యత్, వృత్తిస్థ మపి తచ్చిత్త మసద్రూప ముదాహృతమ్, భ్రష్టబీజోపమా యేషాం పునర్జననవర్జితా, వాసనారసనాహీనా జీవన్ముక్తాహి తే స్మృతాః, సత్వరూపపరిప్రాప్తచిత్తా స్తే జ్ఞానపారగాః, అచిత్తా ఇతి కథ్యంతే దేహాంతే వ్యోమరూపిణః, సంవేద్య సంపరిత్యాగాత్ప్రాణస్పందనవాసనే, సమూలం నశ్యతః క్షిప్రం మూలచ్ఛేదాదివ ద్రుమః, పూర్వదృష్టమదృష్టంవా యదస్యాః ప్రతిభాసతే, సంవిద స్తత్ప్రయత్నేన మార్జనీయం విజానతా, తదమార్జనమాత్రం హి మహాసంసారతాంగతమ్, తత్ప్రమార్జనమాత్రంతు మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, అజడోగలితానంద స్త్యక్తసంవేదనో భవ, సంవిద్వస్తువశాలంబ స్సాయస్యేహ నవిద్యతే, సోఽసంవి దజడః ప్రోక్తః కుర్వ న్కార్యశతాన్యపి, సంవేద్యేన హృదాకాశే మనాగపి నలిప్యతే, యస్యాసా వజడాసం విజ్జీవన్ముక్త స్సకథ్యతే, యదా నభావ్యతే కించి న్నిర్వాసనతయాఽఽత్మని, బాలమూకాదివిజ్ఞానమివచ స్థీయతే స్థిరమ్, తదా జాడ్యవినిర్ముక్తమసంవేదన మాతతమ్, ఆశ్రితం భవతి ప్రాజ్ఞో యస్మా ద్భూయో నలిప్యతే, సమస్తా వాసనా స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పసమాధితః, తన్మయత్వా దనాద్యంతే తదప్యంతర్విలీయతే, తిష్ఠ న్గచ్ఛ న్స్పృశ జ్జిఘ్ర న్నపి తల్లేపవర్జితః, అజడో గలితానంద స్త్యక్తసంవేదన స్సుఖీ, ఏతాం దృష్టిమవష్టభ్య కష్టచేష్టాయుతోఽపి సన్, తరే ద్దుఃఖాంబుధేః పార మపారగుణసాగరః, విశేషం సంపరిత్యజ్య సన్మాత్రం యదలేపకమ్, ఏకరూపం మహారూపం సత్తాయా స్తత్పదం విదుః, కాలసత్తా కలాసత్తా వస్తుసత్తేయ మిత్యపి, విభాగకలనాం త్యక్త్వా సన్మాత్రైకపరో భవ, సత్తాసామాన్య మేవైకం భావయ న్కేవలం విభుః, పరిపూర్ణః పరానందీ తిష్ఠాపూరితదిగ్భరః, సత్తాసామాన్యపర్యంతే యత్తత్కలనమోజ్ఝితం,

పద మాద్య మనాద్యంతం తస్య బీజం నవిద్యతే, తత్ర సంలీయతే
సంవిత్ నిర్వికల్పం చ తిష్ఠతి, భూయో నవర్తతే దుఃఖే తత్ర లబ్ధపదః
పుమాన్, తద్ధేతు స్సర్వభూతానాం తస్య హేతుర్నవిద్యతే, ససార
స్సర్వసారాణాం తస్మాత్సారో నవిద్యతే, తస్మిన్ చిద్దర్పణే స్ఫారే సమ
స్తావస్తుదృష్టయః, ఇమాస్తాః ప్రతిబింబంతి సరసీవ తటద్రుమాః. త దమ
లమజరం తదాత్మతత్త్వం తదవగతావుపశాంతి మేతి చేతః, అవగతవి
గతైకతత్స్వరూపో భవభయముక్తపదోఽసి సమ్యగేవ. ఏతేషాం దుఃఖ
బీజానాం ప్రోక్తం యద్యన్మయోత్తరమ్. తస్యతస్య ప్రయోగేన శీఘ్రం
తత్ప్రాప్యతే పదమ్, సత్తా సామాన్యకోటిస్థే ద్రాగిత్యేవ పదే యది,
పౌరుషేణ ప్రయత్నేన బలాత్సంత్యజ్య వాసనామ్, స్థితిం బధ్నాసి తత్త్వ
జ్ఞక్షణ మప్యక్షయాత్మికామ్, క్షణేఽస్మిన్నేవ తత్సాధు పద మాసా
దయ స్యలమ్, సత్తాసామాన్యరూపే వా కరోషి స్థితి మాదరాత్, త
త్కించిదధికేనేహ యత్నే నాప్నోషితత్పదమ్, సంవిత్తత్వే కృతధ్యానో
నిదాఘ యది తిష్ఠసి, తద్యత్నేనాధికేనోచ్చైరాసాదయసి తత్పదమ్,
వాసనాసంపరిత్యాగే యది యత్నం కరోషి భో, యావద్విలీనం నమ
నో నతావద్వాసనాక్షయః, నక్షీణా వాసనా యావత్ చిత్తం తావ
న్నశామ్యతి, యావ న్న తత్త్వవిజ్ఞానం తావచ్చిత్తశమః కుతః, యావ
న్న చిత్తోపశమో నతావత్తత్త్వవేదనమ్, యావన్న వాసనానాశస్తావ
త్తత్త్వాగమః కుతః, యావ న్న తత్త్వసంప్రాప్తి ర్నతావ ద్వాసనాక్ష
యః, తత్త్వజ్ఞానం మనో నాశో వాసనాక్షయ ఏవచ, మిథః కారణ
తాం గత్వా దుస్సాధాని స్థితా న్యతః, భోగేచ్ఛాం దూరత స్త్యక్త్వా
త్రయ మేత త్సమాచర, వాసనాక్షయ విజ్ఞానమనోనాశా మహామతే,
సమకాలం చిరాభ్యస్తా భవంతి ఫలదామతాః, త్రిభి రేభిస్సమభ్యస్తై
ర్హృదయగ్రంథయో దృఢాః, నిశ్శేషమేవ త్రుట్యంతి బిసచ్ఛేదాద్గు
ణాఇవ, వాసనా సంపరిత్యాగి సమం ప్రాణనిరోధనమ్, విదు స్త
త్త్వవిద స్తస్మా త్తదప్యేవం సమాహరేత్, వాసనాసంపరిత్యాగా చ్చిత్తం
గచ్ఛత్యచిత్తతామ్, ప్రాణస్పందనిరోధాచ్చ యథేచ్ఛసి తథా కు
రు, ప్రాణాయామదృఢాభ్యాసై ర్యుక్త్యాచ గురుదత్తయా, ఆసనా
శనయోగేన ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, నిస్సంగవ్యవహారత్వా ద్భవభా

వనవర్జనాత్, శరీరనాశదర్శిత్వా ద్వాసనా నప్రవర్తతే, యః ప్రాణపవనస్పంద శ్చిత్త స్పంద స్సఏవ హి, ప్రాణస్పందజయే యత్నః కర్తవ్యో ధీమతోచ్చకైః, న శక్యతే మనో జేతుం వినాయుక్తిమనిందితామ్, శుద్ధాం సంవిద మాశ్రిత్య వీతరాగః స్థిరో భవ. సంవేద్యవర్జితమనుత్తమ మాద్య మేకం సంవిత్పదం వికలనం కలయ న్మహాత్మన్, హృద్యేవ తిష్ఠ కలనారహితః క్రియాంతు కుర్వన్నకర్తృపద మేత్య శమోదితశ్రీః. మనాగపి విచారేణ చేతస స్స్వస్యనిగ్రహః, పురుషేణ కృతో యేన తేనాప్తం జన్మనః ఫల మితి.

పంచమోఽధ్యాయః

ఓం. గచ్ఛత స్తిష్ఠతో వాపి జాగ్రత స్స్వపతోఽపివా, నవిచారపదం చేతో యస్యాసావమృత ఉచ్యతే, సమ్యగ్జ్ఞానసమాలోకః పుమాన్ జ్ఞేయసమః స్వయమ్, న బిభేతి నచాదత్తే వైవశ్యం నచ దీనతామ్, అపవిత్ర మపథ్యంచ విషసంసర్గదూషితమ్, భుక్తం జరయతి జ్ఞానీ క్లిన్నం నష్టం చమృష్టవత్, సంగత్యాగం విదు ర్మోక్షం సంగత్యాగా దజన్మతా, సంగం త్యజత్వం భావానాం జీవన్ముక్తో భవానఘ, భావాభావే పదార్థానాం హర్షామర్షవికారదా, మలినా వాసనా యైషా సాఽసంగఇతి కథ్యతే, జీవన్ముక్తశరీరాణా మపునర్జన్మకారిణీ, ముక్తాహంకృతిరభ్యాసా చ్ఛాంతా భవతి వాసనా, దుఃఖై ర్నగ్లాని మాయాసి హృది హృష్యసి నో సుఖైః, ఆశావైవశ్య ముత్సృజ్య నిదాఘాసంగతాం వ్రజ, దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్నమదృష్టోభయకోటికమ్, చిన్మాత్ర మక్షయం శాంత మేకం బ్రహ్మాస్మి నేతరత్, ఇతి మత్వామహా మిత్యస్తరుక్తా ముక్తవపుః పుమాన్, ఏకరూపః ప్రశాన్తాత్మా మౌనీ స్వాత్మసుఖో భవ, నాస్తి చిత్తంనచావిద్యా నమనో నచజీవకః, బ్రహ్మై వైక మనాద్యంత మబ్ధివత్ప్రవిజృంభతే, దేహే యావ దహం భావో దృశ్యేఽస్మిన్యావదాత్మతా, యావన్మమేదమిత్యాస్థా తావ చ్చిత్తాది విభ్రమః, అంతర్ముఖతయా సర్వం చిద్వహ్నౌ త్రిజగత్తృణమ్, జుహ్వతోఽంతర్నివర్తంతే మునే చిత్తాదివిభ్రమాః, చిదాత్మాస్మి నిరంశోఽస్మి పరాపరవివర్జితః, రూపం స్మరన్నిజం స్ఫారం మాస్మృత్యాసమ్మితో భవ, అధ్యాత్మశాస్త్రమంత్రేణ తృష్ణావిషవిషూచికా, క్షీయతే భావితే నాంత శ్శనదా

మిహికాయథా, పరిజ్ఞాయపరిత్యాగో వాసనానాం య ఉత్తమః, సత్తా
సామాన్యరూపత్వాత్తత్కైవల్యపదం విదుః, యత్రాస్తి వాసనాలీనా
తత్సుషుప్తం న సిద్ధయే, నిర్బీజావాసనా యత్ర తత్తుర్యం సిద్ధిదం స్మృ
తమ్, వాసనాయా స్తథా వహ్నే ఋణవ్యాధిద్విషా మపి, స్నేహవైరవి
షాణాశ్చ శేషః స్వల్పోఽపి బాధతే, నిర్దగ్ధవాసనాబీజ స్సత్తాసామా
న్యరూపవాన్, స దేహో వా విదేహో వా నభూయో దుఃఖభాగ్భవే
త్, ఏతావదే వావిద్యాత్వం నేదం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, ఏషఏవ క్షయ
స్తస్యా బ్రహ్మేద మితి నిశ్చయః, బ్రహ్మచి ద్బ్రహ్మభువనం బ్రహ్మభూతప
రంపరా, బ్రహ్మాహం బ్రహ్మచిచ్ఛత్రుర్బ్రహ్మచిన్మిత్రబాంధవాః, బ్రహ్మై
వ సర్వమి త్యేవ బాధితే బ్రహ్మవైపుమాన్, సర్వత్రావస్థితం శాంతం
చిద్బ్రహ్మే త్యనుభూయతే, అసంస్పృతాధ్వగా లోకే మనస్యన్యత్ర
సంస్థితే, యా ప్రతీతి రనాగస్కా తచ్చిద్బ్రహ్మాస్తి సర్వగమ్, ప్రశాంత
సర్వసంకల్పం విగతాఖిలకౌతుకమ్, విగతాశేషసంరంభం చిదాత్మా
నం సమాశ్రయ, ఏవం పూర్ణధియో ధీరా స్సమా నీరాగచేతసః, న
నందంతి ననిందంతి జీవితం మరణం తథా, ప్రాణోఽయమనిశం బ్రహ్మన్
స్పందశక్తి స్సదాగతిః, సబాహ్యాభ్యంతరే దేహే ప్రాణోఽసా వూర్ధ్వ
గస్థితః. అపానోఽప్యనిశం బ్రహ్మన్ స్పందశక్తి స్సదాగతిః, సబాహ్యా
భ్యంతరే దేహే అపానోఽయ మవాక్స్థితః, జాగ్రతః స్వపత శ్చైవప్రా
ణాయామోఽయ ఉత్తమః, ప్రవర్తతే హ్యభిజ్ఞస్యతత్త్వావచ్ఛ్రియసేశృ
ణు,ద్వాదశాంగుళపర్యంత బాహ్య మాక్రమతాం తతః, ప్రాణానా మం
గసంస్పర్శో న్యయ స్సపూరక ఉచ్యతే, అపాన శ్చంద్రమా దేహ మాప్యా
యయతి సువ్రత, ప్రాణ స్సూర్యోఽగ్నిరథవా పచ్య త్యంతరితం వపుః,
ప్రాణక్షయసమీపస్థ మపానోదయ కోటిగమ్, అపానప్రాణయో రైక్యం
చిదాత్మానం సమాశ్రయ, అపానోఽ సంగతో యత్ర ప్రాణో నాభ్యు
దితః క్షణమ్, కలాకళంకరహితం తచ్చిత్తత్త్వం సమాశ్రయ, నాపా
నోఽ స్తంగతో యత్ర ప్రాణ శ్చాస్త ముపాగతః, నాసాగ్రగమనావర్తం
తచ్చిత్తత్త్వ ముపాశ్రయ, ఆభాసమాత్ర మేవేదం నసన్నాస జ్జగ
త్త్రయమ్, ఇత్యస్య కలనా త్యాగం సమ్యజ్ జ్ఞానం విదుర్బుధాః, ఆభా
సమాత్రకం బ్రహ్మన్ చిత్తాదర్శకళంకితమ్, తత స్తదపి సంత్యజ్య నిరా

భాసో భవోత్తమ, భయప్రద మకల్యాణం ధైర్యసర్వస్వహారిణమ్, మనఃపిశాచ ముత్సార్య యోఽసి సోఽసి స్థిరో భవ, చిద్వ్యోమైవ కిలాస్తీహ పరాపరవివర్జితమ్, సర్వత్రాసంభవ చ్చైత్యం యత్కల్పాంతేఽవశిష్యతే, వాంఛాక్షణేతు యా తుష్టి స్తత్ర వాంఛైవ కారణమ్, తుష్టిస్త్వతుష్టిపర్యంతా తస్మా ద్వాంఛాం పరిత్యజ, ఆశా యా తు నిరాశాత్వ మభావం యాతు భావతామ్, అమన స్త్వం మనో యాతు తవాసంగేన జీవతః, వాసనారహితై రంత రింద్రియై రాహార న్క్రియాః, నవికారమవాప్నోషి ఖవత్ క్షోభశతై రపి, చిత్తోన్మేషనిమేషాభ్యాం సంసారప్రళయోదయా, వాసనాప్రాణసంరోధాదనున్మేషం మనః కురు, ప్రాణోన్మేషనిమేషాభ్యాం సంసృతేః ప్రళయోదయా, తమభ్యాసప్రయోగాభ్యా మున్మేషరహితం కురు, మౌర్ఖ్యోన్మేషనిమేషాభ్యాంకర్మణాం ప్రళయోదయా, తద్విలీనం కురుబలా ద్గురుశాస్త్రార్థ సంగమైః, అసంవిత్ స్పందమాత్రేణ యాతి చిత్త మచిత్తతామ్, ప్రాణానాంవానిరోధేన తదేవ పరమం పదమ్, దృశ్యదర్శనసంబంధే యత్సుఖం పారమార్థికమ్, తదంతైకాంతసంవిత్త్యా బ్రహ్మదృష్ట్యావలోకయ, యత్ర నాభ్యుదితం చిత్తం తద్వై సుఖ మకృత్రిమమ్, క్షయాతిశయనిర్ముక్తం నోదేతి నచ శామ్యతి, జ్ఞస్య చిత్తం నచిత్తాఖ్యం చిత్తంచిత్తత్త్వమేవహి, తదేవతుర్యావస్థాయాం తుర్యాతీతం భవత్యతః, సన్న్యస్తసర్వసంకల్ప స్సమశ్శాంతమనా మునిః, సన్న్యాస యోగయుక్తాత్మా జ్ఞానవాన్ మోక్షవాన్ భవ, సర్వసంకల్పసంశాంతౌ ప్రశాంతఘనవాసనమ్, నకించి ద్భావనాకారం య త్తద్బ్రహ్మ పరం విదుః, సమ్యగ్జ్ఞానావరోధేన నిత్యమేకసమాధినా, సాంఖ్యఏవావబుద్ధా యే తే సాంఖ్యా యోగినః పరే, ప్రాణాద్యనిలసంశాంతౌ యుక్త్యా యే పద మాగతాః, అనామయ మనాద్యంతం తే స్మృతా యోగయోగినః, ఉపాదేయం తు సర్వేషాం శాంతం పద మకృత్రిమమ్, ఏకార్థాభ్యసనం ప్రాణరోధశ్చేతః పరిక్షయః, ఏకస్మిన్నేవ సంసిద్ధే సంసిధ్యంతి పరస్పరమ్, అవినాభావినీ నిత్యం జంతూనాం ప్రాణచేతసీ, ఆధారాధేయవచ్చైతే ఏకభావే వినశ్యతః, కురుత స్స్వవినాశేన కార్యం మోక్షాఖ్య ముత్తమమ్, సర్వమేతద్ధియా త్యక్త్వా యది తిష్ఠసి నిశ్చలః, తదాహంకారవిలయే త్వమేవ పరమం పదమ్, మహాచిదేకై

వేహాస్తి మహా సత్తేతి యోచ్యతే, నిష్కళంకా సమా శుద్ధా నిరహం
కారరూపిణీ, సకృద్విభాతా విమలా నిత్యోదయవతీ సమా, సా బ్రహ్మ
పరమాత్మేతి నామభిః పరిగీయతే, సైవాహ మితి నిశ్చిత్య నిదాఘ కృ
తకృత్యవాన్, న భూతం నభవిష్యచ్చ చింతయామి కదాచన, దృష్టిమా
లంబ్య తిష్ఠామి వర్తమానం మహాత్మనా, ఇదమద్య మయాలబ్ధ మిమం
ప్రాప్స్యామి సుందరమ్, నస్తౌమి నచ నిందామి ఆత్మనోఽన్యం నహి
క్వచిత్, నతుష్యామి శుభ ప్రాప్తౌ న ఖిద్యామ్యశుభాగమే, ప్రశాం
తచాపలం వీతశోక మస్తసమీహితమ్, మనో మమ మునేశాంతం
తేన జీవామ్యనామయః, అయం బంధుః పరశ్చాయం మమాయ
మయ మన్యకః, ఇతి బ్రహ్మ న్నజానామి సగ్ంస్పర్శం దదామ్యహం,
వాసనామాత్రసంత్యాగా జ్జరామరణవర్జితమ్, సవాసనం మనోజ్ఞానం
జ్ఞేయం నిర్వాసనం మనః, చిత్తే త్యక్తే లయం యాతి ద్వైత మేత చ్చ
సర్వతః, శిష్యతే పరమగ్ శాంత మేక మచ్ఛమనామయమ్, అనన్తమజ
మవ్యక్త మజరగ్ శాంత మచ్యుతమ్, అద్వితీయ మనాద్యంతం య
దాద్య ముపలంభనమ్, ఏక మాద్యన్తరహితం చిన్మాత్ర మమలం తతం,
ఖాదప్యతితరాం సూక్ష్మం తద్బ్రహ్మాస్మి న సంశయః, దిక్కాలాద్యనవ
చ్ఛిన్నగ్ స్వచ్ఛం నిత్యోదితం తతమ్, సర్వార్థమయ మేకార్థం చిన్మా
త్ర మమలం భవ, సర్వ మేక మిదగ్ శాంత మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్,
భావాభావమజం సర్వ మితి మత్వా సుఖీ భవ, న బద్ధోఽస్మి న ముక్తో
ఽస్మి బ్రహ్మైవాఽస్మి నిరామయమ్, ద్వైతభావ విముక్తోఽస్మి సచ్చి
దానందలక్షణః, ఏవం భావయ యత్నేన జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, పదా
ర్థబృందే దేహాది ధియా సంత్యజ్య దూరతః, అశీతశాంతః కరణో
నిత్య మాత్మపరో భవ, ఇదగ్ రమ్యమిదం నేతి బీజం తే దుఃఖ సంత
తేః, తస్మి న్సామ్యాగ్నినా దగ్ధే దుఃఖస్యావసరః కుతః, శాస్త్రసజ్జన
సంపర్కైః ప్రజ్ఞా మాదౌ వివర్ధయేత్, ఋతగ్సత్యం పరం బ్రహ్మ
సర్వసంసార భేషజం, అత్యర్థ మమలం నిత్య మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్,
తథా స్థూలమనాకాశ మసగ్స్పృశ్య మచాక్షుషమ్, నరసం నచగం
ధాఖ్య మప్రమేయ మనూపమమ్, ఆత్మానగ్ సచ్చిదానంద మనంతం

బ్రహ్మ సువ్రత, అహ మస్మీత్యభిధ్యాయే [1]ద్వయాతీతం విముక్తయే, సమాధి స్సంవి దుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, నిత్య స్సర్వగతో హ్యాత్మా కూటస్థో దోషవర్జితః, ఏక స్సంభిద్యతే భ్రాంత్యా మాయయా న స్వరూపతః, తస్మా దద్వైతమేవాస్తి న ప్రపంచో న సంసృతిః, యథా కాశో ఘటాకాశో మహాకాశ ఇతీరితః, తథా భ్రాంతై ర్ద్విధా ప్రోక్తో హ్యాత్మా జీవేశ్వరాత్మనా, యదా మనసి చైతన్యం భాతి సర్వత్రగం సదా, యోగినో వ్యవధానేన తథా సంపద్యతే స్వయమ్, యదా సర్వాణిభూతాని స్వాత్మన్యేవహి పశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా, యదా సర్వాణి భూతాని సమాధిస్థో నపశ్యతి, ఏకీభూతః పరేణాఽసౌ తదా భవతి కేవలః, శాస్త్రసజ్జనసంపర్క వైరాగ్యరసరూపిణీ, ప్రథమా భూమికైషోక్తా ముముక్షుత్వప్రదాయినీ, విచారణా ద్వితీయా స్యా త్తృతీయా సాంగభావనా, విలాపినీ చతుర్థీ స్యా ద్వాసనా విలయాత్మికా, శుద్ధసంవిన్మయానందరూపా భవతి పంచమీ, అర్ధసుప్తప్రబుద్ధాభో జీవన్ముక్తోఽత్ర తిష్ఠతి, అసంవేదనరూపాచ షష్ఠీభవతి భూమికా, ఆనందైకఘనాకారా సుషుప్తసదృశీ స్థితిః, తుర్యావస్థోపశాంతా సా ముక్తిరేవ హి కేవలా, సమతా స్వచ్ఛతా సౌమ్యా సప్తమీ భూమికా భవేత్, తుర్యాతీతాతు యావస్థా పరా నిర్వాణరూపిణీ, సప్తమీ సా పరా ప్రౌఢా విషయో నైవ జీవతాం, పూర్వావస్థాత్రయం తత్ర జాగ్రదిత్యేవ సంస్థితం, చతుర్థీ స్వప్న ఇత్యుక్తా స్వప్నాభం యత్రవై జగత్, ఆనందైకఘనాకారా సుషుప్త్యాఖ్యాతు పంచమీ, అసంవేదనరూపాతు షష్ఠీతుర్యపదాభిధా, తుర్యాతీతపదావస్థా సప్తమీ భూమికోత్తమా, మనోవచోభి రగ్రాహ్యా స్వప్రకాశా సదాత్మికా, అంతః ప్రత్యాహృతివశా చైత్యంచే న్నవిభావితమ్, ముక్తఏవ నసందేహో మహాసమతయా తయా, నమ్రియే నచజీవామి నాహం సన్నాప్యసన్మయః, అహం నకించి చ్ఛిదితి మత్వా ధీరో నశోచతి, అలేపకోఽహ మజరో నీరాగ శ్శాంతవాసనః, నిరంశోఽస్మి చిదాకాశ మితి మత్వా న శోచతి, అహం మత్వా విరహిత శ్శుద్ధో బుద్ధోఽజరోఽమరః, శాంత శ్శమన మాభాస ఇతి మత్వా నశోచతి,

1. ద్వైతాతీతం.

తృణాగ్రేష్వంబరే భానౌ నరనాగామరేషుచ, య స్తిష్ఠతి తదేవాహ
మితి మత్వా నశోచతి, భావనాం సర్వభావేభ్య స్సముత్సృజ్య సము
త్థితః, అవశిష్టం పరంబ్రహ్మ కేవలోఽస్మీతి భావయ, వాచామతీతవి
షయో విషయాశా దశో జ్ఝితః, పరానందరసాక్షుబ్ధో రమతే
స్వాత్మనాత్మని, సర్వకర్మపరిత్యాగీ నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః, న
పుణ్యేన చపాపేన నేతరేణ చ లిప్యతే, స్ఫటికః ప్రతిబింబేన యథా
నాయాతి రంజనమ్, తజ్జ్ఞః కర్మఫలేనాంత స్తథానాయాతి రంజ
నమ్, విహరన్ జనతాబృందే దేహాక ర్తనపూజనైః, ఖేదాహ్లాదా
నజానాతి ప్రతిబింబగతై రివ, నిస్తోత్రో నిర్వికారశ్చ పూజ్యపూజా
వివర్జితః, సంయు క్తశ్చ వియు క్తశ్చ సర్వాచారనయక్రమైః, తనుం
త్యజతు వా తీర్థే శ్వపచస్య గృహేఽథవా, జ్ఞానసంప త్తి సమయే ముక్తో
సౌ విగతాశయః, సంకల్పత్వగ్ హి బంధస్య కారణం తత్పరిత్యజ,
మోక్షో భవే దసంకల్పా త్తదభ్యాసం ధియా కురు, సావధానో భవ
త్వంచగ్రాహ్యగ్రాహకసంగమే, అజస్రమేవ సంకల్ప దశాః పరిహరన్
శనైః, మాభవ గ్రాహ్యభావాత్మా గ్రాహకాత్మా చ మా భవ, భావనా
మఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తన్మయో భవ, కించిచ్చే ద్రోచతే
తుభ్యం త్తద్బద్ధోఽసి భవస్థితౌ, నకించి ద్రోచతే చేత్తే తన్ముక్తోఽ
సి భవస్థితౌ, అస్మాత్పదార్థనిచయాదావ్యవత్ స్థావరజంగమాత్,
తృణాదే ర్దేహపర్యంతా న్నాకించి త్తత్ర రోచతామ్, అహం భావాన
హంభావౌత్యక్త్వా సదసతీ తథా,య దస క్తం సమం స్వచ్ఛం స్థితం తత్తు
ర్యముచ్యతే, యా స్వచ్ఛా సమతా శాంతా జీవన్ముక్తవ్యవస్థితిః, సా
క్ష్యవస్థా వ్యవహృతౌ సా తుర్యకలనోచ్యతే, నైత జ్జాగ్ర న్నచస్వప్న
స్సంకల్పానా మసంభవాత్, సుషు ప్త భావో[1]నోప్యేత అభావాజ్జడశా
స్థితేః, శాంత స్సమ్యక్ప్రబుద్ధానాం యథాస్థిత మిదం జగత్, విలీనం
తుర్య మిత్యాహు రబుద్ధానాస్థితం స్థిరం, అహంకారకలాత్యాగే సమతా
యాస్సముద్గతే, విశరారౌ కృతే చిత్తే తుర్యావస్థా ప్రతిష్ఠితే,సిద్ధాంతోఽ
ధ్యాత్మశాస్త్రాణాం సర్వాపహ్నవ ఏవహి, నా విద్యా స్తీహ నో మాయా
శాంతం బ్రహ్మేద మక్లమమ్, శాంతఏవ చిదాకాశే స్వచ్ఛే శివశి

1. నాప్యేతదభా.

మాత్మని, సమగ్రశక్తిఖచితే బ్రహ్మేతికలితాభిధే, సర్వమేవ పరిత్యజ
మహామౌనీ భవానఘ, నిర్వాణవా న్నిర్మనసః క్షీణచిత్తః ప్రశ
తధీః, ఆత్మన్యేవాస్స్వ శాంతాత్మా మూకాంధబధిరోపమః, నిత్య మం
ర్ముఖస్స్వచ్ఛస్వాస్వత్మ నాంతఃప్రపూర్ణధీః, జాగ్రత్యేవ సుషుప్తస్థః కుర
ర్మాణి వై ద్విజ, అంత స్సర్వపరిత్యాగీ బహిః కురుయథా గతమ్, చి
సత్తాపరం దుఃఖం చిత్తత్యాగః పరంసుఖమ్, అత శ్చిత్తం చిదాకా
నయక్షయమవేదనాత్, దృష్ట్వారమ్యమరమ్యం వా స్థేయం పాష
వత్సదా, ఏతావతాఽత్మయజ్ఞేన జితా భవతి సంస్మృతిః, వేదాం
పరమం గుహ్యం పురా కల్పప్రచోదితమ్, నాప్రశాంతాయ దాతవ
(నా)పుత్రా(యా) శిష్యాయ వై పునః, అన్నపూర్ణోపనిషదం యో
తేగుర్వనుగ్రహాత్, సజీవ న్ముక్తతాం ప్రాప్య బ్రహ్మైవ భవతి స్వ
మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

ఇతి అన్నపూర్ణోపనిష త్సమాప్త

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౭౧. అథర్వణీయ సూర్యోపనిషత్

శ్లో. సూదితస్వాతిరిక్తారి సూరినందాత్మభావితమ్,
సూర్యనారాయణాకారం నౌమిచిత్సూర్యవైభవమ్.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః

ఓం, అథ సూర్యాథర్వాంగిరసం వ్యాఖ్యాస్యామః, బ్రహ
షిః-గాయత్రీ ఛందః - ఆదిత్యో దేవతా-హగ్ంసస్సోఽహమగ్ని న
యణయుక్తం బీజం - హృల్లేఖా శక్తిః - వియదాది సర్గసంయుక్తం
కమ్ - చతుర్విధపురుషార్థసిద్ధ్యర్థే వినియోగః - షట్స్వరారూఢేన
షడంగమ్ - రక్తాంబుజసంస్థితం, సప్తాశ్వరథినం హిరణ్యవర్ణం చతుర
పద్మద్వయాభయవరదహస్తం కాలచక్రప్రణేతారం శ్రీసూర్యనా
ణం యఏవం వేద సవై బ్రాహ్మణః:—ఓంభూర్భువస్సువః, తత్

ర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్యధీమహి - ధియాయోనః, ప్రచోదయాత్,
సూర్య ఆత్మా జగత స్తస్థుషశ్చ, సూర్యాద్వై ఖల్విమాని భూతాని
జాయంతే, సూర్యాద్యజ్ఞః పర్జన్యోఽన్నమాత్మా, నమ స్తే ఆదిత్య త్వ
మేవ ప్రత్యక్షం కర్మకర్తాసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షంబ్రహ్మాసి, త్వమేవ ప్రత్య
క్షం విష్ణు రసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షగ్ రుద్రోఽసి, త్వమేవప్రత్యక్షమృగసి,
త్వమేవ ప్రత్యక్షం యజు రసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షగ్ సామాసి, త్వమేవ
ప్రత్యక్ష మథర్వాసి, త్వమేవ సర్వం ఛందోఽసి, ఆదిత్యాద్వాయుర్జా
యతే, ఆదిత్యా ద్భూమి ర్జాయతే, ఆదిత్యా దాపో జాయంతే, ఆది
త్యా జ్జ్యోతిర్జాయతే, ఆదిత్యా ద్వ్యోమ జాయతే, ఆదిత్యాద్దే
వా జాయంతే, ఆదిత్యా ద్వేదా జాయంతే, ఆదిత్యో వా ఏష ఏతన్మం
డలం తపతి, అసావాదిత్యో బ్రహ్మ, ఆదిత్యోంఽతఃకరణ మనోబుద్ధిచి
త్తాహంకారాః, ఆదిత్యోవై వ్యాన స్సమానోఽపానః ప్రాణః, ఆదిత్యో
వై శ్రోత్రత్వక్చక్షూరసనఘ్రాణాః, ఆదిత్యోవై వాక్పాణిపాదపాయూ
పస్థాః, ఆదిత్యో వై స్పర్శశబ్దరూపరసగంధాః, ఆదిత్యోవై వచనాదా
నాగమనవిసర్గానందాః, ఆనందమయో విజ్ఞానమయో విజ్ఞానఘన ఆది
త్యః, నమో మిత్రాయ భానవే మృత్యో ర్మా పాహి, భ్రాజిష్ణవే విశ్వ
హేతవే నమః, సూర్యా ద్భవంతి భూతాని సూర్యేణ పాలితానితు,
సూర్యే లయం ప్రాప్నువంతి య స్సూర్యస్సోఽహ మేవచ, చక్షుర్నో
దేవ స్సవితాచక్షుర్న ఉతపర్వతః, చక్షు ర్ధాతా దధాతు నః, ఆదిత్యా
య విద్మహే సహస్రకిరణాయ ధీమహి,తన్నస్సూర్యః ప్రచోదయాత్,
సవితా పురస్తా త్సవితా పశ్చాత్తా త్సవితోఽత్తరాత్తా త్సవితా ధరా
త్తాత్, సవితా న స్సువతు సర్వతాతిగ్ సవితానో రాసతాం దీర్ఘమా
యుః, ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ, ఘృణిరితి ద్వే అక్షరే,సూర్యఇత్యక్ష
రద్వయం, ఆదిత్య ఇతి త్రీణ్యక్షరాణి, ఏతస్యైవ సూర్యస్యాష్టాక్ష
రోమనుః, యస్సదాహరహర్జపతి, సవైబ్రాహ్మణో భవతి, సవైబ్రాహ్మణో
భవతి, సూర్యాభిముఖో జప్త్వా మహావ్యాధిభయా త్ప్రముచ్యతే, అల
క్ష్మీర్నశ్యతి, అభక్ష్యభక్షణా త్పూతోభవతి, అగమ్యాగమనా త్పూతో
భవతి, పతితసంగభాషణా త్పూతో భవతి, అసత్యంభాషణా త్పూతో
భవతి,మధ్యాహ్నే సూర్యాభిముఖః పఠేత్, సద్యోత్పన్నపంచమహాపా

తశా తృప్తిముచ్యతే, సైషా సావిత్రీ విద్యా నకించిదపి నకస్మై చిత్ప్ర
గ్సయేత్, య ఏతాం మహాభాగః ప్రాతః పఠతి సభాగ్యవా ఞ్జాయతే
పశూన్విందతి వేదార్థం లభతే, త్రికాలమేత జ్జప్త్వా క్రతుశతఫల :
వాప్నోతి, [1]హస్తాదిత్యే జపతి స మహామృత్యుం తరతి సమహామృత్యుం
తరతి యఏవం వేదేత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః
ఇతి సూర్యోపనిష త్సమాప్తా

శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

౭౨. యాజుషీయ అక్ష్యుపనిషత్

శ్లో. యత్సప్త భూమికా విద్యావేద్యాఽనందకళేబరమ్,
వికళేబరకైవల్యం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః

అథహ సాంకృతి ర్భగవా నాదిత్య లోకం జగామ త వ
త్యం నత్వా చాక్షుష్మతీ విద్యయా త మస్తువత్, ఓన్నమో భగ
శ్రీసూర్యాయాక్షితేజసే నమః, ఓం ఖేచరాయనమః, ఓంమహాసేన
నమః, ఓంతమసేనమః, ఓంరజసే నమః, ఓంసత్త్వాయ నమః, ఓం
తో మాసతోగమయ తమసో మా జ్యోతిర్గమయ మృత్యో ర్మా
తం గమయ, ఉష్ణో భగవాం చ్ఛుచి రూపః, హంసో భగవాం
రూపః ప్రతిరూపః, విశ్వరూపం ఘృణినం జాతవేదసగ్ం హిరణ్మ
జ్యోతిరూపం తపంతమ్, సహస్రరశ్మిశ్శతధావ ర్తమానః[2]పురుషః ప్ర
ముదయ త్యేష సూర్యః, ఓం నమో భగవతే శ్రీసూర్యాయా
యాక్షితేజసేఽహో వాహినీవాహినీ వా స్వాహేతి, ఏవం చా
తీ విద్యయా స్తుత శ్శ్రీసూర్యనారాయణస్సుప్రీతోఽ బ్రవీత్,
ష్మతీం విద్యాం బ్రాహ్మణో యో నిత్యమధీతేనతస్యాక్షిరోగో భవతి

1. యో హస్తా. 2. ప్రాణః ప్రజానా.

కులేఽంధోభవతి, అష్టౌ బ్రాహ్మణా న్గ్రాహయిత్వాథ విద్యాసిద్ధిర్భవతి యఏవం వేద సమహాన్ భవతి. ౧.

అథహ సాంకృతి రాదిత్యం పప్రచ్ఛ భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాం మేబ్రూహీతి తమాదిత్యోహోవాచ, సాంకృతే శృణు వక్ష్యామి తత్త్వజ్ఞానగ్ం సుదుర్లభం, యేన [1]విజ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, సర్వమేక మజగ్ం శాంత మనంతం ధ్రువ మవ్యయమ్, పశ్య న్భూతార్థచిద్రూపగ్ం శాంత ఆస్వ యథాసుఖమ్, అవేదనం విదు ర్యోగం చిత్తక్షయ మకృత్రిమమ్, యోగస్థః కురు కర్మాణి నీరసో వాథ మా కురు, విరాగ ముపయాత్యంత ర్వాసనాస్వనువాసరమ్, క్రియాసూదారరూపాసు క్రమతే మోదతేఽన్వహమ్, గ్రామ్యాసు జడచేష్టాసు సతతం విచికిత్సతే, నోదాహరతి మర్మాణి పుణ్యకర్మాణి సేవతే, అనన్యోద్వేగకారీణి మృదుకర్మాణి సేవతే, పాపాద్బిభేతి సతతం నచ భోగమపేక్షతే, స్నేహప్రణయగర్భాణి పేశలాన్యుచితానిచ, దేశకాలోపపన్నాని వచనాన్యభిభాషతే, మనసా కర్మణా వాచా సజ్జనానుపసేవతే, యతః కుతశ్చిదానీయ నిత్యగ్ం శాస్త్రాణ్యవేక్షతే, తదాసౌ ప్రథమా మేకాం ప్రాప్తోభవతి భూమికామ్, ఏవం విచారవాన్యస్స్యా త్సంసారోత్తారణం ప్రతి, సభూమికావా నిత్యుక్తశ్శేష స్త్వార్య ఇతి స్మృతః, విచారనామ్నీమితరామాగతో యోగభూమికామ్, శ్రుతిస్మృతిసదాచార ధారణాధ్యానకర్మణః, ముఖ్యయా వ్యాఖ్యయా ఖ్యాతాన్ శ్రయతి శ్రేష్ఠపండితాన్, పదార్థప్రవిభాగజ్ఞః కార్యాకార్యవినిర్ణయమ్, జానాత్యధిగతశ్రావ్యో గృహం గృహపతిర్యథా, మదాభిమాన మాత్సర్య లోభమోహాతిశాయితామ్, బహిరప్యాస్థితా మీష త్త్యజత్యహిరివ త్వచమ్, ఇత్థంభూతమతి శ్శాస్త్రగురుసజ్జనసేవయా, స రహస్యమశేషేణ యథావదధిగచ్ఛతి, అసంసర్గాభిధామన్యాం తృతీయాం యోగభూమికామ్, తతః పతత్యసౌ కాంతః పుష్పశయ్యా మివామలామ్, యథావచ్ఛాస్త్రవాక్యార్థమతి మాధాయ నిశ్చలామ్, తాపసాశ్రమవిశ్రాంతై రధ్యాత్మకథనక్రమైః, శిలాశయ్యాసనాసీనో జరయత్యాయురాతతమ్, వనావనివిహారేణ చిత్తోపశమశోభినా, అసంగసుఖసౌఖ్యేన కాలం నయతి

1. విజ్ఞాత.

నీతిమార్గే, అభ్యాసాత్సాధుశాస్త్రాణాం కరణాత్పుణ్యకర్మణామ్
జంతో ర్యథావ దేవేయం వస్తుదృష్టిః ప్రసీదతి, తృతీయాం భూమికా
ప్రాప్య బుద్ధోఽనుభవతి స్వయమ్, ద్విప్రకార మసంసర్గం తస్య భేద మిమ
శృణు, ద్వివిధోఽయ మసంసర్గ స్సామాన్య శ్శ్రేష్ఠ ఏవచ, నాహ
కర్తా న భోక్తా చ న బాధ్యో న చ బాధకః, ఇత్యసంజన మర్థేషు సామాన్యా
సంగనామకమ్, ప్రాక్కర్మనిర్మితం సర్వమీశ్వరాధీన మేవవా, సుః
వా యదివా దుఃఖం [1]నైవాత్ర మమ కర్తృతా, భోగాభోగా మహా
గా స్సంపదః పరమాపదః, వియోగాయైవ సంయోగా ఆధయో వ్యా
ధయో ధియాం, కాలశ్చ కలనోద్యుక్త స్సర్వభావా ననారతమ్, అన
యేతి భావానాం యదభావన మాంతరమ్, వాక్యార్థలబ్ధమనస స్సామా
న్యోఽసావసంగమః, అనేన క్రమయోగేన సంయోగేన మహాత్మనాం
నాహం కర్తేశ్వరః కర్తా కర్మ వా ప్రాక్తనం మమ, కృత్వా దూరతరే మ
మితి శబ్దార్థభావనామ్, యన్మౌనమానసం శాంతం తచ్ఛ్రేష్ఠాసంగ ఉ
తే, సంతోషామోదమధురా ప్రథమోదేతి భూమికా, భూమిప్రో
న్మాత్రోఽంతరమృతాంకురికైవ సా, ఏషాహి పరిమృష్టాంతరన్యా
ప్రసవైకభూః, ద్వితీయాంచ తృతీయాంచ భూమికాం ప్రాప్నుయాత్త
శ్రేష్ఠా సర్వగతా హ్యేషా తృతీయా భూమికాఽత్రహి, భవతి ప్రోజ్ఝి
శేషసంకల్పకలనః పుమాన్, భూమికాత్రితయాభ్యాసా దజ్ఞానే క్ష
మాగతే, సమం సర్వం ప్రపశ్యంతి చతుర్థీం భూమికాం గతాః, అద్వై
స్థైర్యమాయాతే ద్వైతేచ ప్రశమం గతే, పశ్యంతి స్వప్నవల్లోకం
ర్థీం భూమికాం గతాః, భూమికాత్రితయం జాగ్రచ్చతుర్థీ స
ఉచ్యతే, చిత్తం తు శరదభ్రాంశవిలయం ప్రవిలీయతే, స
శేష ఏవాస్తే పంచమీం భూమికాం గతాః, జగద్వికల్పో నో
చిత్తస్యాత్ర విలాపనాత్, పంచమీం భూమికా మేత్య సుః
పదనామికామ్, శాంతాశేషనిశ్శేషాంశ స్తిష్ఠత్యద్వైతమా
గలితద్వైతనిర్భాసో ముదితోఽంతః ప్రబోధవాన్, సుషుప్త
ఏవాస్తే పంచమీం భూమికాం గతః, అంతర్ముఖతయా తిష్ఠన్

1. నైవాత్రతవ.

స్వవృత్తిపరోఽపి సన్, పరిశ్రాంతతయా నిత్యం నిద్రాళు రివ లక్ష్యతే, కుర్వన్నభ్యాసమేతస్యాం భూమికాయాం వివాసనః, షష్ఠీం తుర్యాభిధా మన్యాం క్రమా త్పతతి భూమికామ్, యత్ర నాస న్నసద్రూపో నాహం నాప్యనహంకృతిః, కేవలం క్షీణ మనన ఆస్తే ద్వైతేతి నిర్భయః, నిర్గ్రంథి శ్శాంత సందేహో జీవన్ముక్తో విభావనః, అనిర్వాణోఽపి నిర్వాణ శ్చిత్రదీపఇవ స్థితః, షష్ఠ్యాం భూమావసౌ స్థిత్వా సప్తమీం భూమి మాప్నుయాత్, విదేహముక్తతా ప్రోక్తా సప్తమీ యోగభూమికా, అగమ్యా వచసాం శాంతా సాసీమా సర్వభూమిషు, లోకానువర్తనం త్యక్త్వా త్యక్త్వా దేహానువర్తనం, శాస్త్రానువర్తనం త్యక్త్వా స్వాధ్యాసాపనయం కురు, ఓంకారమాత్ర మఖిలం విశ్వప్రాజ్ఞాదిలక్షణమ్, వాచ్యవాచకతాభేదా ద్భేదేనానుపలబ్ధితః, అకారమాత్రం విశ్వస్స్యా దుకార స్తైజస స్మృతః, ప్రాజ్ఞో మకారఇత్యేవం పరిపశ్యే త్క్రమేణతు, సమాధికాలా త్ప్రాగేవ విచింత్యాతిప్రయత్నతః స్థూలసూక్ష్మక్రమాత్సర్వం చిదాత్మని విలాపయేత్, చిదాత్మానం నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తసదద్వయః, పరమానందసందోహో వాసుదేవోఽహమోమితి, ఆదిమధ్యావసానేషు దుఃఖగ్ సర్వ మిదం యతః, తస్మాత్సర్వం పరిత్యజ్య తత్త్వనిష్ఠో భవానఘ, అవిద్యాతిమిరాతీతగ్ సర్వాభాసవివర్జితమ్, ఆనందమమలగ్ సిద్ధం మనోవాచామగోచరమ్, ప్రజ్ఞాన ఘనమానందం బ్రహ్మాస్మీతి విభావయే దిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః

ఇతి అక్ష్యుపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౭౩. యజుర్వేదీయ అధ్యాత్మోపనిషత్

శ్లో. యత్రాంతర్యామ్యాదిభేద స్తత్త్వతో న హి యుజ్యతే,
నిర్భేదం పరమాద్వైత స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

అన్తః శ్శరీరే నిహితో గుహాయా మజ ఏకో నిత్యమస్య పృ
థివీ శరీరం యః పృథివీ మన్తరే సఞ్చరన్యం పృథివీ నవేద, యస్యాఽః
శ్శరీరం యఆపోఽన్తరే సఞ్చరన్యం తేజో నవేద, యస్య వాయుశ్శరీరం
యోవాయు మన్తరే సఞ్చరన్యం వాయుర్న వేద, యస్యాఽకాశశ్శరీరం
యఆకాశ మన్తరే సఞ్చరన్యమాకాశో నవేద, యస్య మన శ్శరీరం
యో మనోఽన్తరే సఞ్చరన్యం మనో నవేద, యస్య బుద్ధిశ్శరీరం యో
బుద్ధి మన్తరే సఞ్చరన్యం బుద్ధిర్న వేద, యస్యాఽహఙ్కార శ్శరీరం
యోఽహఙ్కార మంతరే సఞ్చరన్యమహఙ్కారో నవేద, యస్య చిత్తం
శరీరం యశ్చిత్తమన్తరే సఞ్చరన్యం చిత్తం నవేద, యస్యాఽవ్యక్తం
శరీరం యోఽవ్యక్త మన్తరే సఞ్చరన్యమవ్యక్తం నవేద, యస్యాక్షరం
శరీరం యో ఽక్షరమన్తరే సఞ్చరన్యమక్షరం నవేద, యస్య మృత్యు
శ్శరీరం యో మృత్యు మన్తరే సఞ్చరన్యం మృత్యుర్న వేద, సఏష
సర్వభూతాఽన్తరాఽత్మాపహతపాప్మా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః
అహం మమేతి యో భావో దేహాక్షా దావనాత్మని, అభ్యాసోఽయం
నిరస్తవ్యో విదుషా బ్రహ్మనిష్ఠయా, జ్ఞాత్వా స్వం ప్రత్యగాత్మానం
బుద్ధితద్వృత్తిసాక్షిణమ్, సోఽహ మిత్యేవ తద్వృత్త్యా స్వాఽన్య
త్రాఽత్మమతిం త్యజేత్, లోకాఽనువర్తనం త్యక్త్వా త్యక్త్వా దేహాఽను
వర్తనమ్, శాస్త్రాఽనువర్తనం త్యక్త్వా స్వాధ్యాసాపనయం కురు
స్వాఽత్మన్యేవ సదా స్థిత్వా మనో నశ్యతి యోగినః, యుక్త్యా శ్రుత్యా
స్వానుభూత్యా జ్ఞాత్వా సార్వాత్మ్యమాత్మనః, నిద్రాయా లోకవార్తాయ
శ్శబ్దాదేరాత్మవిస్మృతేః, క్వచిన్నావసరం దత్వా చిన్తయాఽత్మా
న మాత్మని, మాతాపిత్రో ర్మలోద్భూతం మలమాంసమయం వపుః
త్యక్త్వా చణ్డాలవద్దూరం బ్రహ్మీభూయ కృతీ భవ, ఘటాఽకాశ మహాఽ
కాశ ఇవాత్మానం పరాత్మని, విలాప్యాఽఖణ్డభావేన తూష్ణీంభవ సదా
మునే, స్వప్రకాశ మధిష్ఠానం స్వయం భూయ సదాఽత్మనామ్, బ్రహ్మా
డమపి పిణ్డాఽణ్డం త్యజతా మలభాండవత్, చిదాత్మని సదాఽనన్దే దేహా
రూఢా మహం ధియమ్, నివేశ్య లిఙ్గముత్సృజ్య కేవలో భవ సర్వదా
యత్రైష జగదాభాసో దర్పణాఽన్తః పురం యథా, తద్బ్రహ్మాఽహ

మితి జ్ఞాత్వా కృతకృత్యో భవానఘ, అహఙ్కారగ్రహాన్ముక్త స్స్వరూప ముపపద్యతే,చంద్రవ ద్విమలః పూర్ణ స్సదాఽనన్ద స్స్వయం ప్రభః, క్రియానాశాద్భవే చ్చిన్తా నాశోఽస్మాద్వాసనాక్షయః, వాసనాప్రక్షయో మోక్ష స్సజీవ న్ముక్తిరిష్యతే, సర్వత్ర సర్వతస్సర్వబ్రహ్మమాత్రాఽవలోకనమ్, సద్భావభావనాదార్ఢ్యాద్వాసనాలయమశ్నుతే, ప్రమాదో బ్రహ్మనిష్ఠాయాం న కర్తవ్యః కదాచన, ప్రమాదో మృత్యురిత్యాహు ర్విద్యాయాం బ్రహ్మవేదినః, యథాఽపకృష్టం శైవాలం క్షణమాత్రం న తిష్ఠతి, ఆవృణోతి తథా మాయా ప్రాజ్ఞం వాఽపి పరాఙ్ముఖమ్, జీవతో యస్య కైవల్యం విదేహోఽపి స కేవలః, సమాధినిష్ఠతా మేత్య నిర్వికల్పో భవానఘ, అజ్ఞానహృదయగ్రంథే ర్నిశ్శేష విలయ స్తదా, సమాధినా వికల్పేన యదాఽద్వైతాత్మదర్శనమ్, అత్రాత్మత్వం దృఢీకుర్వన్నహమాదిషు సన్త్యజన్, ఉదాసీనతయా తేషు తిష్ఠే ద్ఘటపటాదివత్, బ్రహ్మాదిస్తమ్బపర్యంతం మృషామాత్రా ఉపాధయః, తతః పూర్ణం స్వ మాత్మానం పశ్యే దేకాత్మనా స్థితమ్, స్వయం బ్రహ్మా స్వయం విష్ణు స్స్వయమింద్రస్స్వయం శివః, స్వయం విశ్వ మిదం సర్వం స్వస్మా దన్య న్నకించన, స్వాఽత్మన్యారోపితాఽశేషా భాసవస్తు నిరాసతః, స్వయమేవ పరంబ్రహ్మపూర్ణమద్వయ మక్రియం, అసఙ్కల్పోవికల్పోయం విశ్వమిత్యేకవస్తుని, నిర్వికారేనిరాకారేనిర్విశేషేఽభిధాకుతః, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాఽదిభావశూన్యే నిరామయే, కల్పాఽర్ణవ ఇవాఽత్యన్తః పరిపూర్ణేచిదాత్మని, తేజసీవ తమోయత్రవిలీనంభ్రాంతికారణమ్, అద్వితీయే పరే తత్త్వేనిర్విశేషేఽభిధా కుతః, ఏకాత్మకే పరే తత్త్వే భేదకర్తాకథం వసేత్, సుషుప్తా సుఖమాత్రాయాం భేదః కేనాఽవలోకితః, చిత్తమూలో వికల్పోఽయంచిత్తాఽభావేన కశ్చన, అతశ్చిత్తం సమాధేహి ప్రత్యగ్రూపే పరాఽత్మని, అఖండానందమాత్మానం విజ్ఞాయ స్వస్వరూపతః, బహిరంతస్సదానన్దరసాఽస్వాదనమాత్మని, వైరాగ్యస్య ఫలం బోధో బోధస్యోపరతిః ఫలమ్, స్వానందాఽనుభవా చ్ఛాన్తి రేషైవోపరతేః ఫలమ్, యదుత్తరోత్తరాభావపూర్వరూపంతు నిష్ఫలమ్, నివృత్తిః పరమా తృప్తి రానందోఽనుపమ స్స్మృతః, మాయోపాధిర్జగద్యోని స్సర్వజ్ఞత్వాది లక్షణః,

పారోక్ష్యశబళ స్సత్యా ద్యాత్మక స్తత్పదాఽభిధః, ఆలంబనతయా భాత్యస్మత్ప్రత్యయశబ్దయోః, అన్తఃకరణ సంభిన్న బోధసత్త్వాఽపర భిదః, మాయాఽవిద్యే విహాయైవ ఉపాధి పరజీవయోః, అఖండ సచ్చిదానందం పరంబ్రహ్మ విలక్ష్యతే, ఇత్థం వాక్యై స్తదర్థాఽనసంధానం శ్రవణం భవేత్, యుక్త్యా సంభావితత్వానుసంధాన మననం తు తత్, తాభ్యాం నిర్విచికిత్సేఽర్థే చేతసస్థాపి తస్య తత్, ఏకతాన త్వ మేతద్ధి నిదిధ్యాసన ముచ్యతే, ధ్యాతృధ్యానే పరిత్యజ్య క్రమా ద్ధ్యేయైకగోచరమ్, నివాతదీపవచ్చిత్తం సమాధి రభిధీయతే, వృత్తయస్తు తదానీమజ్ఞాతా ఆత్మగోచరాః, స్మరణా దనుమీయన్తే వ్యుత్థితస్య సముత్థితాః, అనాదావిహ సంసారే సంచితాః కర్మకోటయః, అనేన విలయం యాంతి శుద్ధధర్మో వివర్ధతే, ధర్మమేఘ మిమం ప్రాహు స్సమాధిం యోగ విత్తమాః, వర్షత్యేష యథాధర్మాఽమృతధారా స్సహస్రశః, అమునా వాసనాజాలే నిశ్శేషం ప్రవిలాపితే, సమూలోన్మూలితే పుణ్యపాపాఖ్యే కర్మసఞ్చయే, వాక్యమప్రతిబద్ధం సత్ప్రాక్పరోక్షో న భాసతే, కరామలకవద్బోధమపరోక్షం ప్రసూయతే, వాసనాఽనుదయో భోగ్యే వైరాగ్యస్య తదాఽవధిః, అహంభావోదయాఽభావో బోధస్య పరమాఽవధిః, లీనవృత్తే రనుత్పత్తి ర్మర్యాదోపరతేస్తు సా, స్థితప్రజ్ఞో యతి రయం యస్సదాఽనంద మశ్నుతే, బ్రహ్మణ్యేవ విలీనాఽత్మా నిర్వికారో వినిష్క్రియః, బ్రహ్మాఽత్మనో శ్శోధితయో రేకభావాఽవగాహినీ, నిర్వికల్పా చ చిన్మాత్రా వృత్తిః ప్రజ్ఞేతి కథ్యతే, సా సర్వదా భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఇష్యతే, దేహేన్ద్రియేష్వహంభావ ఇదంభావ స్తదన్యకే, యస్య నో భవతః క్వాఽపి సజీవన్ముక్త ఇష్యతే, న ప్రత్యగ్బ్రహ్మణో ర్భేదం కదాఽపి బ్రహ్మసర్గయోః, ప్రజ్ఞయా యో విజానాతి స జీవన్ముక్త ఇష్యతే, సాధుభిః పూజ్యమానేఽస్మిన్ పీడ్యమానేఽపి దుర్జనైః, సమభావో భవేద్యస్య సజీవన్ముక్త ఇష్యతే, విజ్ఞాతబ్రహ్మతత్త్వస్య యథాపూర్వం నసంసృతిః, అస్తిచే న్న సవిజ్ఞాత బ్రహ్మభావో బహిర్ముఖః, సుఖాద్యనుభవో యావ త్తావత్ప్రారబ్ధ మిష్యతే, ఫలోదయః క్రియాపూర్వో నిష్క్రియో నహి కుత్రచిత్, అహం బ్రహ్మేతి విజ్ఞానా త్కల్పకోటి

శతార్జితమ్, సంచితం విలయం యాతి ప్రబోధాత్స్వప్నకర్మవత్,
స్వమసంగ ముదాసీనం పరిజ్ఞాయ నభో యథా, నశ్లిశ్యతే యతిః
కించి త్కదాచి ద్భావికర్మభిః, న నభో ఘటయోగేన సురాగంధేన
లిప్యతే, తథాఽఽత్మోపాధియోగేన తద్ధర్మైర్నైవ లిప్యతే, జ్ఞానోదయా
త్పురాఽరబ్ధం కర్మజ్ఞానా న్ననశ్యతి, అదత్త్వా స్వఫలం లక్ష్య ముద్దిశ్యో
త్సృష్ట బాణవత్, వ్యాఘ్రబుద్ధ్యా వినిర్ముక్తో బాణః పశ్చాత్తుగోమతౌ,
న తిష్ఠతి భినత్త్యేవ లక్ష్యం వేగేన నిర్భరమ్, అజరోఽస్మ్యమరోఽస్మీతి
య ఆత్మానం ప్రపద్యతే, తదాఽఽత్మనా తిష్ఠతోఽస్య కుతః ప్రారబ్ధ
కల్పనా, ప్రారబ్ధం సిధ్యతి తదా యదా దేహాఽఽత్మనా స్థితిః, దేహాఽఽ
త్మభావో నైవేష్టః ప్రారబ్ధం త్యజ్యతామతః, ప్రారబ్ధకల్పనాఽప్యస్య
దేహస్య భ్రాంతిరేవ హి, అధ్యస్తస్య కుతస్సత్త్వ మసత్త్వస్య కుతో జనిః,
అజాతస్య కుతో నాశః ప్రారబ్ధ మసతః కుతః, జ్ఞానేనాఽజ్ఞానకార్యస్య
సమూలస్య లయో యది, తిష్ఠత్యయం కథం దేహ ఇతి శఙ్కా
వతో జడాన్, సమాధాతుం బాహ్యదృష్ట్యా ప్రారబ్ధం వదతి శ్రుతిః,
న తు దేహాదిసత్యత్వబోధనాయ విపశ్చితామ్, పరిపూర్ణ మనా
ద్యంత మప్రమేయ మవిక్రియమ్, సద్ఘనం చిద్ఘనం నిత్య మానన్దఘన
మవ్యయమ్, ప్రత్యగేకరసం పూర్ణ మనన్తం సర్వతోముఖమ్, అహేయ
మనుపాదేయ మనాదేయ మనాశ్రయమ్, నిర్గుణం నిష్క్రియం సూక్ష్మం
నిర్వికల్పం నిరంజనమ్, అనిరూప్యస్వరూపం య న్మనోవాచామగోచరమ్,
సత్సమృద్ధం స్వతస్సిద్ధం శుద్ధం బుద్ధ మనీదృశమ్, ఏకమేవాఽద్వయం
బ్రహ్మ నేహ నానాఽస్తి కిఞ్చన, స్వానుభూత్యా స్వయం జ్ఞాత్వా స్వ
మాత్మాన మఖండితమ్, స సిద్ధస్సుముఖం తిష్ఠన్నిర్వికల్పాఽఽత్మనా
ఽఽత్మని, క్వ గతం కేనవా నీతం కుత్ర లీనమిదం జగత్, అధునైవ మ
యా దృష్టం నాఽస్తి కిం మహదద్భుతమ్, కిం హేయం కిముపాదేయం
కిమన్యత్కిం విలక్షణమ్, అఖండాఽనందపీయూషపూర్ణ బ్రహ్మమహా
ర్ణవే, న కించిదత్ర పశ్యామి న శృణోమి న వేద్మ్యహమ్, స్వాఽఽత్మ
నైవ సదానందరూపేణాఽస్మి స్వలక్షణః, అసంగోఽహ మసంగోఽ
హమలింగోఽహ మహం హరిః, ప్రశాంతోఽహ మనంతోఽహం పరి
పూర్ణశ్చిరంతనః, అకర్తాఽహ మభోక్తాఽహ మవికారోఽహ మవ్యయః,

శుద్ధబోధస్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః, ఏతాం విద్యా
పాంతరతమాయ దదౌ, అపాంతరతమో బ్రహ్మణే దదౌ, బ్రహ్మా ఘ
రాఽంగిరసే దదౌ, ఘోరాఽఙ్గిరా రైక్వాయ దదౌ, రైక్వో రామ
య దదౌ, రామ స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యో దదా విత్యేత న్నిర్వాణాఽ
శాసనం వేదాఽనుశాసనం వేదాఽనుశాసన మిత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి అధ్యాత్మోపనిష త్సమాప్తా

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

---

౭౪. సామవేదీయ కుండికోపనిషత్

శ్లో. కుండికోపనిషత్ఖ్యాత పరివ్రాజకసంతతిః,
యత్ర విశ్రాంతి మగమత్ తద్రామ పదమాశ్రయే.

ఓం ఆప్యాయన్త్వితి శాన్తిః

ఓం. బ్రహ్మచర్యాశ్రమే [1]క్షీణే గురుశుశ్రూషణే రతః, వే
దీత్వాఽనుజ్ఞాత ఉచ్యతే గురుణాశ్రమీ, దార మాహృత్య సదృశ
గ్నిమాధాయ శక్తితః, బ్రాహ్మీ మిష్టిం యజేత్తాసామహోరా
నిర్వపేత్, సంవిభజ్య సుతా నర్థే గ్రామ్యకామా న్విసృజ్య చ, స
న్వనమార్గేణ శుచౌ దేశే పరిభ్రమన్, వాయుభక్షోఽమ్బుభక్ష
[2]విహితైః కందమూలకైః, స్వశరీరే సమా[3]ప్యాథ పృథివ్యాం నా
తయేత్, సహ తేనైవ పురుషః కథం సన్న్యస్త ఉచ్యతే, సనా
మో యస్మింస్తు కథం సన్న్యస్త ఉచ్యతే, తస్మా త్ఫలవిశుద్ధాఙ్గీ సన
సం సంహితాత్మనామ్, అగ్నివర్ణం వినిష్క్రామ్య వానప్రస్థం ప్రపద
లోకవద్భార్యయా సక్తో వన గ్గచ్ఛతి సంయతః, సంత్యక్త్వా సం
సుఖ మనుతిష్ఠతి కిం ముదా, కింవా దుఃఖ మనుస్మృత్య భోగాం
జతి చోచ్ఛ్రితాన్, గర్భవాసభయాద్భీత శ్శీతోష్ణాభ్యాం త

1. క్షన్నే. 2. విహితాన్యో త్తరైఃఫలైః. 3. రోప్య.

[1]గుహ్యం ప్రవేష్టు మిచ్ఛామి పరమ్పద మనామయ మితి, సన్న్యస్యా
గ్ని మపునరావర్తనం యన్మృత్యుర్జాయ మావహామితి, అథాధ్యాత్మమ
న్త్రాఞ్జపేత్, దీక్షా ముపేయాత్, కాషాయవాసాః కక్షోపస్థలోమాని
వర్జయేత్, ఊర్ధ్వబాహుర్విముక్తమార్గో భవతి, అనికేత శ్చరే ద్భిక్షా
శీ నిదిధ్యాసనం దధ్యాత్, పవిత్రం ధారయే జ్జన్తుసంరక్షణార్థమ్, తద
పి శ్లోకా భవంతి, కుండికా ఞ్చమసం శిక్యం త్రివిష్టప ముపానహౌ,
శీతోపఘాతినీ ఙ్కన్థా ఙ్కౌపీనాచ్ఛాదన న్తథా, పవిత్రం స్నానశా
టీఞ్చ ఉత్తరాసఙ్గమేవచ, [2]అన్యచ్చాపేక్ష్యతే కిఞ్చిత్సర్వం తద్వర్జయే
ద్యతిః, నదీపులినశాయీ స్యా ద్దేవాగారేషు బాహ్యతః, నాత్యర్థం
సుఖదుఃఖాభ్యాం శరీర ముపతాపయేత్, స్నానమ్పాన న్తథా
శౌచ మద్భిః పూతాభి రాచరేత్, స్తూయమానో న తుష్యేత నిం
దితో న శపే త్పరాన్, భిక్షాది వైదల మ్పాత్రం స్నానద్రవ్య
మవారితమ్, ఏతాం వృత్తిముపాసీత యతేన్ద్రియజపేత్సదా, విశ్వా
య మనుసంయోగం మనసా భావయేత్సుధీః, ఆకాశా ద్వాయుర్వా
యోః జ్యోతి ర్జ్యోతిషఆపోఽద్భ్యః పృథివీ, ఏషామ్భూతానాం బ్రహ్మ
ప్రపద్యే, అజర మమర మక్షరమవ్యయం ప్రపద్యే, మయ్యఖణ్డ
సుఖామ్భోధౌ బహుధా విశ్వవీచయః, ఉత్పద్యన్తే విలీయన్తే మా
యామారుతవిభ్రమాత్, న మే దేహేన సమ్బన్ధో మేఘేనేవ
విహాయసః, అతః కుతో మే తద్ధర్మా జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిషు, ఆకా
శవ త్కల్ప విదూరగోఽహ మాదిత్యవద్భాస్యవిలక్షణోఽహమ్,
అహార్యవన్నిత్యవినిశ్చలోఽహ మమ్భోధివత్పారవివర్జితోఽహమ్,
నారాయణోఽహం నరకాంతకోహం పురాంతకోఽహం పురుషోఽహ
మీశః, అఖండబోధోఽహ మశేషసాక్షీ నిరీశ్వరో ఽహం నిరహఞ్చ
నిర్మమః, తదభ్యాసేన ప్రాణాపానౌ సంయమ్య, తత్ర శ్లోకా భవంతి,
వృషణాపానయో ర్మధ్యే పాణీ ఆస్థాయ సంశ్రయేత్, సన్దశ్య శనకై
ర్జిహ్వాం యవమాత్రే వినిర్గతామ్, మాషమాత్రాం తథాదృష్టిం శ్రోత్రే
స్థాప్య తథా భువి, శ్రవణే నాసికే గన్ధా యతస్స్వం నచ సంశ్రయేత్,
అథ శైవం పదం యత్ర తద్బ్రహ్మ బ్రహ్మతత్పరమ్, తదభ్యాసేన లభ్యేత

1. గుహం. 2. అతోఽతిరిక్తం యత్కించి త్సర్వం.

పూర్వజన్మార్జితాత్మనా, సంభూతైర్గ్వాయుసంశ్రావైః హృదయం తవ ఉచ్యతే, ఊర్ధ్వం ప్రపద్యతే దేహాద్భిత్వా మూర్ధాన మవ్యయమ్, స్వదేహస్య తు మూర్ధానం యే ప్రాప్య పరమాం గతిమ్, భూయ స్తేన నివర్తంతే పరావరవిదో జనాః, నసాక్షిణం సాక్ష్యధర్మాః సంస్పృశంతి విలక్షణమ్, అవికార ముదాసీనం గృహధర్మాః ప్రదీపవత్, జలేవాపి స్థలేవాపి లుఠత్యేష జడాత్మకః, నాఽహం విలిప్యే తద్ధర్మైర్ఘటధర్మైర్నభో యథా, నిష్క్రియోఽస్మ్యవికారోఽస్మి నిష్కలోఽస్మి నిరాకృతిః, నిర్వికల్పోఽస్మి నిత్యోఽస్మి నిరాలంబోఽస్మి నిర్ద్వయః, సర్వాత్మకోఽహం సర్వోఽహం సర్వాతీతోఽహ మద్వయః, కేవలాఖండబోధోఽహం స్వానందోఽహం నిరంతరః, స్వమేవ సర్వతః పశ్యన్మన్యమాన స్స్వ మద్వయమ్, స్వానంద మనుభుఞ్జానో నిర్వికల్పో భవామ్యహమ్, గచ్ఛం స్తిష్ఠ న్నుపవిశ ఞ్ఛయానో వాన్యథాపివా, యథేచ్ఛయా వసే ద్విద్వా నాత్మారామ స్సదా మునిరిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయ న్త్వితి శాంతిః.

ఇతి కుణ్డికోపనిష త్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౭౫. సామవేదీయ సావిత్ర్యుపనిషత్

శ్లో. సావిత్ర్యుపనిష ద్వేద్య చిత్సావిత్రపదోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం రామచంద్రపదం భజే.
సావిత్ర్యాత్మా పాశుపతం పరంబ్రహ్మావధూతకమ్,
త్రిపురాతపనం దేవి త్రిపురాకరభావనా.

ఓం ఆప్యాయ న్త్వితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. క స్సవితా కా సావిత్రీ అగ్నిరేవ సవితా పృథి సావిత్రీ సయత్రాగ్ని స్తత్పృథివీ యత్రవా పృథివీ తత్రాగ్ని స్తే దే యోని స్తదేకం మిథునమ్. ౧. క స్సవితా కా సావిత్రీ వరుణ ఏ

సవితాఽఽప స్సావిత్రీ సయత్ర వరుణ స్తదాపో యత్ర వా ఆప స్తద్వరుణ స్తేద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౨. క స్సవితా కా సావిత్రీ వాయురేవ సవితా ఆకాశ స్సావిత్రీ యత్ర స వాయు స్తదాకాశో యత్ర వా ఆకాశ స్తద్వాయు స్తేద్వే యోనీ తదేకం మిథునమ్. ౩. క స్సవితా కా సావిత్రీ యజ్ఞఏవ సవితా ఛన్దాంసి సావిత్రీ యత్ర యజ్ఞ స్తచ్ఛన్దాంసి యత్ర వా ఛన్దాంసి సయజ్ఞ స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౪. క స్సవితా కా సావిత్రీ స్తనయిత్ను రేవ సవితా విద్యుత్సావిత్రీ స యత్ర స్తనయిత్ను స్తద్విద్యు ద్యత్రవా విద్యు త్తత్ర స్తనయిత్ను స్తే ద్వే యోనీ తదేకం మిథునమ్. ౫. క స్సవితా కా సావిత్రీ ఆదిత్యఏవ సవితా ద్యౌ స్సావిత్రీ స యత్రాదిత్య స్తద్ద్యౌ ర్యత్ర వాద్యౌ స్తదాదిత్య స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౬. క స్సవితా కా సావిత్రీ చంద్రఏవ సవితా నక్షత్రాణి సావిత్రీ స యత్ర చంద్ర స్త న్నక్షత్రాణి యత్ర వా నక్షత్రాణి స చన్ద్రమా స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౭. క స్సవితా కా సావిత్రీ మన ఏవ సవితా వా క్సావిత్రీ స యత్ర మన స్త ద్వా గ్యత్ర వా వా క్తన్మన స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౮. క స్సవితా కా సావిత్రీ పురుష ఏవ సవితా స్త్రీ సావిత్రీ స యత్ర పురుష స్తత్ స్త్రీ యత్రవా స్త్రీ సపురుష స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౯. తస్యా ఏవ ప్రథమః పాదో భూ స్తత్సవితు ర్వరేణ్య మిత్యగ్ని ర్వై వరేణ్య మాపో వరేణ్యమ్, చంద్రమావరేణ్యం, తస్యా ఏవ ద్వితీయః పాదోభర్గ మ[1]యో భువోభర్గో దేవస్యధీమహీ త్యగ్నిర్వై భర్గ ఆదిత్యోవై భర్గ శ్చంద్రమావైభర్గః, తస్యా ఏవ తృతీయః పాదః స్వర్ధియో యోనః ప్రచోదయాదితి స్త్రీచైవ పురుషశ్చ ప్రజనయతో యో వా ఏతాం సావిత్రీ మేవం వేద స పున ర్మృత్యుఞ్జయతి. ౧౦. బలాతి బలయోః విరా ట్పురుషఋషిః, గాయత్రీ దేవతా, గాయత్రీ ఛందః, అకారోకార మకారాబీజాద్యాః, క్షుధాది నిరసనే వినియోగః. క్లా మిత్యాది షడఙ్గ న్యాసః. ధ్యానమ్. అమృతకరతలార్ద్రౌ సర్వసంజీవనాఢ్యావఘహరణ సుదక్షౌ వేదసారే మయూఖే, ప్రణవమయవికారౌ భాస్కరాకార దేహౌ సతత మనుభవేఽహం తౌ బలాతిబలేశౌ. ఓం హ్రీం బలే మహా

1. యోఽసోభువో.

దేవి హ్రీం మహాబలే క్లీం చతుర్విధ పురుషార్థసిద్ధిప్రదే తత్సవితుర్వర
దాత్మికే హ్రీం వరేణ్యం భర్గో దేవస్య వరదాత్మికే అతిబలే సర్వదయా
మూర్తే బలే సర్వక్షుద్భ్రమోపనాశిని ధీమహి ధియో యో [1]నర్జాతే
ప్రచుర్యా ప్రచోదయాత్మికే ప్రణవశిరస్కాత్మికే హుంఫట్ స్వాహా.
ఏవం విద్వాన్ కృతకృత్యో భవతి, సావిత్ర్యా ఏవ సలోకతాం జయతి
ఇత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయన్త్వితి శాంతిః.

ఇతి సావిత్ర్యుపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౬. అథర్వణీయ ఆత్మోపనిషత్

శ్లో. యత్రానాత్మప్రపంచోఽయ మపహ్నవపదం గతః,
ప్రతియోగివినిర్ముక్తః పరమాత్మావశిష్యతే.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

హరిః ఓం. అథాంగిరాః, త్రివిధః పురుషోఽజాయతాత్మాఽన్తరాత్మా పరమాత్మా చేతి, త్వక్చర్మ మాగ్స రోమాంగుష్ఠాంగుల్యపృష్ఠవంశనఖగుల్ఫోదరనాభిమేఢ్రకట్యూరుకపోలశ్రోత్రభ్రూలలాటబాహుపార్శ్వశిరోఽక్షీణి భవంతి జాయతే మ్రియత ఇత్యేష ఆత్మా, అథాంతరాత్మా నామ, పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశ మిచ్ఛాద్వేష సుఖదుఃఖకామ మోహవికల్పనాదిస్మృతి లింగోదాత్తానుదాత్తహ్రస్వదీర్ఘప్లుతస్ఖలితగర్జితస్ఫుటిత ముదితనృత్తగీతవాదిత్రప్రళయ విజృంభితాదిభిః శ్రోతా ఘ్రాతా రసయితా నేతా బోద్ధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః పురాణన్యాయమీమాంసాధర్మశాస్త్రాణీతి శ్రవణఘ్రాణాకర్షణ కర్మవిశేషణం కరోత్యేషోఽన్తరాత్మా, అథ పరమాత్మానామ, యథాఽక్షర ఉపాసనీయః, సచప్రాణాయామప్రత్యాహార ధారణాధ్యాన సమాధియోగానుమానాత్మచిన్తకవటకణికా వా శ్యామాకతండులో వా వాలాగ్రశతసాహస్రవికల్పనాదిభిర్వా స లభ్యతే నోపలభ్యతే నజాయతే నమ్రియతే నశుష్యతి

---

1. నోజాతే.

నక్లిద్యతే నదహ్యతే నకమ్పతే నభిద్యతే నస్విద్యతే నిర్గుణ స్సాక్షీ భూత శ్శుద్ధో నిరవయవాత్మా కేవలస్సూక్ష్మో నిర్మమో నిరంజనో నిర్వికార శ్శబ్దస్పర్శరూపరసగంధవర్జితో నిర్వికల్పో నిరాకాఙ్క్ష స్సర్వవ్యాపీ సోఽచిన్త్యోఽనిర్వర్ణ్యశ్చ పునాత్యశుద్ధా న్య పూతాని నిష్క్రియ స్తస్య సంసారో నాస్తి. ఆత్మసంజ్ఞ శ్శివ శుద్ధ ఏకవ వాద్వయ స్సదా, బ్రహ్మరూప తయా బ్రహ్మ కేవలం ప్రతిభాసతే, జగద్రూపతయా ప్యేత ద్బ్రహ్మైవ ప్రవిభాసతే, విద్యావిద్యాదిభేదేన భావాభావాదిభేదతః, గురుశిష్యాది భేదేన బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, బ్రహ్మైవ కేవలం శుద్ధం విద్యతే తత్త్వ దర్శనే, నచ విద్యా నచావిద్యా న జగచ్చ నచాపరమ్, సత్యత్వేన జగద్భానం సంసారస్య ప్రవర్తకమ్, అసత్యత్వేన భానంతు సంసారస్య నివర్త కమ్, ఘటోఽయమితి విజ్ఞాతుం నియమః కోన్వ పేక్షతే, వినాప్రమాణ సుష్ఠుత్వం యస్మి న్సతి పదార్థధీః, అయ మాత్మా నిత్యసిద్ధః ప్రమాణే సతి భాసతే, న దేశం నాపి కాలం వా నశుద్ధిం వా ప్యపేక్షతే, దేవదత్తో ఽహమిత్యేత ద్విజ్ఞానం నిరపేక్షకమ్, తద్వద్బ్రహ్మవిదోఽప్యస్య బ్రహ్మాహ మితి వేదనమ్, భానునేవ జగత్సర్వం భాస్యతే యస్యతే జసా, అనాత్మక మస త్తుచ్ఛం కింను తస్యావభాసకమ్, వేదశాస్త్రపురాణాని భూతాని సకలాన్యపి, యేనార్థవంతి తం కింను విజ్ఞాతారం ప్రకాశయేత్, క్షుధాం దేహవ్యథాం త్యక్త్వా బాలః క్రీడతి వస్తుని, తథైవ విద్వా న్రమతే నిర్మమో నిరహం సుఖీ, కామా న్నిష్కామరూపీ సం చర త్యేకచరో మునిః, స్వాత్మనైవ సదా తుష్ట స్స్వయం సర్వాత్మనా స్థితః, నిర్ధనోఽపి సదా తుష్టో ప్యసహాయో మహాబలః, నిత్యతృప్త స్త్వభుంజానోఽప్య సమ స్సమదర్శనః, కుర్వ న్నపి నకుర్వాణ శ్చాభోక్తా ఫలభోగ్యపి, శరీర్యప్యశరీర్యేష పరిచ్ఛిన్నోఽపి సర్వగః, అశరీరం సదా సంత మిమం బ్రహ్మవిదం క్వచిత్, ప్రియాప్రియే న స్పృశత స్తథైవచ శుభాశుభే, తమసా గ్రస్తవద్భానా దగ్రస్తోపి రవిర్జనైః, గ్రస్త ఇత్యుచ్యతే భ్రాన్త్యా హ్యజ్ఞాత్వా వస్తులక్షణమ్, తద్వద్దేహాదిబన్ధేభ్యో విముక్తం బ్రహ్మవిత్త మమ్, పశ్యంతి దేహివన్మూఢా శ్శరీరాభాస దర్శనాత్, అహినిర్ల్వయనీ వాయం ముక్తదేహస్తు తిష్ఠతి, ఇత స్తత శ్చాల్యమానో యత్కించి త్ప్రాణవాయునా, స్రోతసా నీయతే దారు యథా నిమ్నోన్నతస్థలమ్,

ద్దైవేన నయతే దేహో యథాకాలోపభుక్తిషు, లక్ష్యాలక్ష్యగతిం త్యక్త్వా య స్తిష్ఠే త్కేవలాత్మనా,శివఏవ స్వయం సాక్షా దయం బ్రహ్మ విదుత్తమః, జీవన్నేవ సదా ముక్తః కృతార్థో బ్రహ్మవిత్తమః,ఉపాధినాశా ద్బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి నిర్ద్వయమ్, శైలూషో వేషసద్భావా భావయోశ్చ యథా పుమాన్,తథైవ బ్రహ్మవి చ్ఛ్రేష్ఠ స్సదా బ్రహ్మైవ నాపరః, ఘటే నష్టే యథా వ్యోమ వ్యోమైవ భవతిస్వయమ్, తథైవో పాధివిలయే బ్రహ్మైవ బ్రహ్మవి త్స్వయమ్, క్షీరం క్షీరే యథాక్షిప్తం తైలం తైలే జలం జలే, సంయుక్త మేకతాం యాతి తథాఽఽత్మన్యాత్మవి న్మునిః, ఏవం విదేహకైవల్య సన్మాత్రత్వ మఖండితమ్, బ్రహ్మభావం ప్రప ద్యైష యతి ర్నావర్తతే పునః, సదాత్మకత్వవిజ్ఞాన దగ్ధావిద్యాదివర్ష్మణః, అముష్య బ్రహ్మభూతత్వా ద్బ్రహ్మణః కుత ఉద్భవః, మాయాక్లృప్తౌ బంధమోక్షౌ న స్త స్స్వాత్మనివస్తుతః, యథా రజ్జౌ నిష్క్రియాయాం సర్పాభాసవినిర్గమౌ, ఆవృతే స్సదసత్త్వాభ్యాం వక్తవ్యే బంధమోక్షణే, నావృతి ర్బ్రహ్మణః కాచి దన్యాభావాదనావృతమ్, అస్తీతి ప్రత్యయో యశ్చ యశ్చ నాస్తీతి వస్తుని, బుద్ధేరేవ గుణావేతౌ నతు నిత్యస్య వస్తు నః, అత స్తౌ మాయయాక్లృప్తౌ బంధమోక్షౌ నచాత్మని, నిష్కళే నిష్క్రియే శాంతే నిరవద్యే నిరంజనే, అద్వితీయే పరే తత్త్వే వ్యోమవ త్కల్పనా కుతః,ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః,నముముక్షు ర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతే త్యుపనిషత్

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి ఆత్మోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౭౭. అథర్వణీయ పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్

శ్లో. పాశుపత బ్రహ్మవిద్యా సంవేద్యం పరమాక్షరమ్,
పరమానంద సంపూర్ణం రామచన్ద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అథహా వై స్వయంభుర్బ్రహ్మా ప్రజా స్సృజానీతి కామకామో జాయతే, కామేశ్వరో వైశ్రవణో బ్రహ్మపుత్రో వాలఖిల్య స్స్వయమ్భుం పరిపృచ్ఛతి, జగతాం కా విద్యా, కా దేవతా, జాగ్రత్తురీయయోరస్య కో దేవః, యాని తస్య వశాని, కాలాః కియత్ప్రమాణాః, కస్యాజ్ఞయా రవిచన్ద్రగ్రహాదయో భాసంతే, కస్య మహిమా గగనస్వరూపః, ఏత దహగ్ం శ్రోతు మిచ్ఛామి, నాఽన్యో జానాతి త్వం బ్రూహి బ్రహ్మన్! స్వయ మ్భురువాచ, కృత్స్న జగతాం మాతృకావిద్యా ద్విత్రివర్ణసహితా ద్వివర్ణమాతా త్రివర్ణోపేతా చతుర్మాత్రాత్మ కోంకారరూపిణి మమ ప్రాణాత్మికా దేవతా, అహమేవ జగత్త్రయైకః పతిః, మమ వశాని సర్వాణి యుగాన్యపి, అహో రాత్రాదయో మత్సంవర్ధితాః కాలాః, మమ రూపం రవే స్తేజశ్చంద్రనక్షత్రగ్రహ తేజాంసి చ, గగనో మమ త్రిశక్తిమాయాస్వరూపః, నాన్యోమద స్తితమో మాయాత్మకోరుద్రః, సాత్వికమాయాత్మకోవిష్ణుః, రాజసమాయాత్మకో బ్రహ్మా, ఇంద్రాదయ స్తామసరాజసాత్మికాః, న సాత్వికః కోఽపి, అఘోర స్సర్వసాధారణస్వరూపః, సమస్తయాగానాం రుద్రః పశుపతిఃకర్తా, రుద్రో యాగదేవః, విష్ణురధ్వర్యుః, హోతేంద్రః, దేవతా యజ్ఞభుక్, మానసం బ్రహ్మ, మాహేశ్వరం బ్రహ్మ, మానసగ్ం హగ్ం సస్సోహగ్ం హగ్ం సఇతి, తన్మయ యజ్ఞో నాదానుసంధానమ్, తన్మయవికారో జీవః, పరమాత్మ

స్వరూపో హగ్ంసః, అంతర్బహి శ్చరతి హగ్ంసః, అంతర్గతో౽నవకాశాం తర్గత సువర్ణస్వరూపో హగ్ంసః, షణ్ణవతి తత్త్వతంతువ ద్వ్యక్తమ్, చిత్సూత్రత్రయ చిన్మయలక్షణమ్, నవతత్త్వత్రిరావృతమ్, బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరాత్మకమ్, అగ్నిత్రయకలోపేతమ్, చిద్గ్రంథిబంధనమ్, అద్వైత గ్రంథిః, యజ్ఞసాధారణాంగమ్, బహిరంతర్జ్వలనమ్, యజ్ఞాంగలక్షణ బ్రహ్మస్వరూపో హగ్ంసః, ఉపవీతలక్షణసూత్ర బ్రహ్మగా యజ్ఞాః, బ్రహ్మాంగ లక్షణయుక్తో యజ్ఞసూత్రమ్, తద్బ్రహ్మసూత్రం, యజ్ఞసూత్రసంబంధీ బ్రహ్మయజ్ఞః, తత్స్వరూపః, అంగాని మాత్రాణి, మనో యజ్ఞస్యహగ్ంసో యజ్ఞసూత్రమ్, ప్రణవం బ్రహ్మసూత్రమ్, బ్రహ్మయజ్ఞమయమ్, ప్రణ వాంతర్వర్తీ హగ్ంసో బ్రహ్మసూత్రమ్,తదేవ బ్రహ్మయజ్ఞమయమ్, మోక్ష క్రమమ్, బ్రహ్మసంధ్యా క్రియా, మనో యాగః, సంధ్యా క్రియా మనో యాగస్య లక్షణమ్, యజ్ఞసూత్ర ప్రణవ బ్రహ్మయజ్ఞక్రియాయుక్తో బ్రాహ్మణః, బ్రహ్మచర్యేణ చరంతి దేవాః, హగ్ంస సూత్రచర్యా యజ్ఞాః, హంసప్రణవయో రభేదః, హంసస్య ప్రార్థనా స్త్రికాలాః, త్రికాలా స్త్రి వర్ణాః, త్రేతాగ్న్యనుసంధానో యాగః, త్రేతాగ్న్యాత్మాకృతి వర్ణోంకార హగ్ంసానుసంధానో౽ంతర్యాగః, చిత్స్వరూపవత్తన్మయం తురీయస్వరూ పమ్, అంతరాదిత్యే జ్యోతిస్స్వరూపో హగ్ంసః, యజ్ఞాంగం బ్రహ్మ సంపత్తిః బ్రహ్మప్రవృత్తౌ తత్ప్రణవహంససూత్రేణైవ ధ్యానమాచరంతి, ప్రోవాచపునః స్వయంభువం ప్రతి జానీతే బ్రహ్మపుత్రో ఋషి ర్వాల ఖిల్యః, హంససూత్రాణి కతిసంఖ్యాని, కియ ద్వా ప్రమాణమ్, హృద్యా దిత్యమరీచీనాం పదం షణ్ణవతిః, చిత్సూత్రఘ్రాణయోః స్వరనిర్గతా ప్రణవ ధారా షడంగుళదశాశీతిః, వామబాహుర్దక్షిణకట్యో రంతశ్చరతి హగ్ంసః పరమాత్మా, బ్రహ్మగుహ్య ప్రకారో నాన్యత్రవిదితః, యే జానంతి తే౽మృతఫలకాః, సర్వకాలగ్ంహంసప్రకాశకమ్, ప్రణవహంసాంతర్ధ్యాన ప్రకృతిం వినా న ముక్తిః, నవ సూత్రాన్ పరిచర్చితాన్, తే౽పి యద్బ్రహ్మ చరంతి, అంత రాదిత్యం నజ్ఞాతం మనుష్యాణామ్, జగదాదిత్యో రోచత ఇతి, జ్ఞాత్వా తే మర్త్యావిబుధాః, తపనప్రార్థనాయుక్తా ఆచరంతి, వాజ పేయః పశుహర్తా అధ్వర్యురింద్రో దేవతా, అహిగ్ంసా ధర్మయాగః పరమహగ్ంసో౽ధ్వర్యుః, పరమాత్మా దేవతా పశుపతిః, బ్రహ్మోపనిషదో

బ్రహ్మ, స్వాధ్యాయయుక్తా బ్రాహ్మణా శ్చరంతి, అశ్వమేధో మహాయజ్ఞకథా, తద్రాజ్ఞా బ్రహ్మచర్య మాచరంతి, సర్వేషాం పూర్వోక్త బ్రహ్మయజ్ఞక్రమం ముక్తిక్రమ మితి బ్రహ్మపుత్రః ప్రోవాచ, ఉదితో హగ్ంసఋషిః, స్వయమ్భు స్తిరోదధే, రుద్రోపనిషదో హగ్ంసజ్యోతిః, పశుపతిః, ప్రణవస్తారక స్స ఏవం వేదహగ్ంసాత్మమాలికావర్ణ బ్రహ్మకాలప్రచోదితా, పరమాత్మా పుమానితి బ్రహ్మసమ్పత్తికారిణీ, అధ్యాత్మబ్రహ్మకల్పస్యాకృతిః, కీదృశీ కథా బ్రహ్మజ్ఞానప్రభా సన్ధ్యా కాలో గచ్ఛతి ధీమతాం, హంసాఖ్యో దేవ మాత్మాఖ్యమాత్మతత్త్వప్రజాకథమ్, అతః ప్రణవనాదాఖ్యో హంసః ప్రత్యయబోధకః, అంతర్గతప్రమాగూఢం జ్ఞాననాళం విరాజితమ్, శివశక్త్యాత్మకం రూపం చిన్మయానందవేదితమ్, నాదబిందుకళా త్రీణి నేత్రం విశ్వవిచేష్టితం, త్రియాగాని శిఖా త్రీణి ద్విత్రాణాం సాంఖ్య మాకృతిః, అంతర్గూఢప్రమాహంసః ప్రమాణాన్నిర్గతం బహిః, బ్రహ్మసూత్రపదం జ్ఞేయం బ్రాహ్మ్యం విధ్యుక్తలక్షణమ్, హంసాఖ్యప్రణవధ్యాన మిత్యుక్తో జ్ఞానసాగరే, ఏతద్విజ్ఞానమాత్రేణ జ్ఞానసాగరపారగః, స్వతశ్శివః పశుపతిస్సాక్షీ సర్వస్య సర్వదా,సర్వేషాంతు మనస్తేన ప్రేరితం నియమేన తు, విషయేగచ్ఛతి ప్రాణ శ్చేష్టతే వా గ్వద త్యపి, చక్షుః పశ్యతి రూపాణి శ్రోత్రం సర్వం శృణోత్యపి,అన్యాని ఖాని సర్వాణి తేనైవ ప్రేరితాని తు, స్వం స్వం విషయ ముద్దిశ్య ప్రవర్తంతే నిరంతరమ్, ప్రవర్తకత్వం చాప్యస్య మాయయా న స్వభావతః,శ్రోత్ర మాత్మని చాధ్యస్తం స్వయం పశుపతిః పుమాన్, అనుప్రవిశ్య శ్రోత్రస్య దదాతి శ్రోత్రతాం శివః, మన స్స్వాత్మని చాధ్యస్తం ప్రవిశ్య పరమేశ్వరః, మనస్త్వం తస్య సత్త్వస్థో దదాతి నియమేన తు, స ఏవ విదితాదన్య స్తథైవావిదితా దపి, అన్యేషా మింద్రియాణాం తు కల్పితానా మపీశ్వరః, తత్తద్రూప మనుప్రాప్య దదాతి నియమేన తు, తత శ్చక్షు శ్చ వాక్చైవమన శ్చాన్యాని ఖానిచ, న గచ్ఛంతి స్వయంజ్యోతి స్స్వభావే పరమాత్మని, అకర్తృవిషయప్రత్యక్ప్రకాశం స్వాత్మనైవతు,వినా తర్కప్రమాణాభ్యాం బ్రహ్మయో వేద వేద సః,ప్రత్యగాత్మా పరంజ్యోతిర్మాయా సా తు మహత్తమః, తథాసతి కథం మాయా సమ్భవః ప్రత్యగాత్మని, తస్మాత్తర్కప్రమాణాభ్యాం స్వానుభూత్యాచ చిద్ఘనే, స్వప్రకాశైకసంసిద్ధే ర్నాస్తిమాయా

పరాత్మని, వ్యావహారికదృష్ట్యేయం విద్యావిద్యా నచాన్యథా, తత్త్వ దృష్ట్యాతునాస్త్యేవ తత్త్వమే వాస్తి కేవలమ్, వ్యావహారికదృష్ట్యేదం విద్యావిద్యా నచాన్యథా, తత్త్వదృష్ట్యాతునాస్త్యేవతత్త్వమే నాస్తి కేవలమ్, వ్యావహారికదృష్టిస్తు ప్రకాశావ్యభిచారతః, ప్రకాశఏవ సతతం తస్మా దద్వైత ఏవహి, అద్వైత మితి చోక్తిశ్చ ప్రకాశావ్యభిచారతః, ప్రకాశఏవ సతతం తస్మా న్మౌనం హి యుజ్యతే, అయ మర్థో మహాన్యస్య స్వయమేవ ప్రకాశితః, నస జీవో నచ బ్రహ్మా నచాన్యదపి కిఞ్చన, న తస్య వర్ణా విద్యంతే నాశ్రమాశ్చ తథైవ చ, నతస్య ధర్మోఽధర్మశ్చ న నిషేధో విధి ర్నచ, యదా బ్రహ్మాత్మకం సర్వం విభాతి స్వత ఏవతు, తదాదుఃఖాది భేదోఽయ మాభాసోఽపి నభాసతే, జగజ్జీవాదిరూపేణ పశ్య న్నపి పరాత్మవిత్, న తత్పశ్యతి చిద్రూపం బ్రహ్మ వస్త్వితి పశ్యతి, ధర్మధర్మిత్వ వార్తాచ భేదే సతి హి భిద్యతే, భేదాభేద స్తథా భేదా భేద స్సాక్షాత్పరాత్మనః, నాస్తి స్వాత్మాతిరేకేణ స్వయమేవాస్తి సర్వదా, బ్రహ్మైవ విద్యతే సాక్షా ద్వస్తుతోఽవస్తుతోఽపిచ, తథైవ బ్రహ్మవి జ్ఞానీ కిం గృహ్ణాతి జహాతి కిమ్, అధిష్ఠానమనౌపమ్య మవాఙ్మానసగోచరమ్, యత్తదద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్రం రూపవర్జితమ్, అచక్షుశ్శ్రోత్ర మత్యర్థం తదపాణిపదం తథా, నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మఞ్చ తదవ్యయమ్, బ్రహ్మైవేద మమృతం తత్పురస్తా ద్బ్రహ్మానందం పరమఞ్చైవ పశ్చాత్, బ్రహ్మానందం పరమం దక్షిణేన బ్రహ్మానందం పరమం చోత్తరఞ్చ. స్వాత్మన్యేవ స్వయం సర్వం సదాపశ్యతి నిర్భయః, తదాముక్తో నముక్తశ్చ బద్ధస్యైవ విముక్తతా, ఏవం రూపే పరా విద్యా సత్యేన తపసాపి చ, బ్రహ్మచర్యాదిభిర్ధర్మైర్లభ్యా వేదాంతవర్త్మనా, స్వశరీరే స్వయంజ్యోతిస్స్వరూపం పారమార్థికమ్, క్షీణదోషాః ప్రపశ్యంతి నేతరే మాయయా వృతాః, ఏవం స్వరూప విజ్ఞానం యస్య కస్యాస్తి యోగినః, కుత్రచిద్గమనం నాస్తి తస్య సంపూర్ణరూపిణః, ఆకాశమేకం సంపూర్ణం కుత్రచిన్నహిగచ్ఛతి, తద్వద్బ్రహ్మాత్మవిచ్ఛ్రేష్ఠః కుత్రచిన్నైవ గచ్ఛతి, అభక్ష్యస్య నివృత్త్యాతు విశుద్ధం హృదయం భవేత్, ఆహారశుద్ధౌ చిత్తస్య విశుద్ధి ర్భవతి స్వతః, చిత్తశుద్ధౌ క్రమాత్ జ్ఞానం త్రుట్యంతే గ్రన్థయః స్ఫుటమ్,

అభక్ష్యం బ్రహ్మవిజ్ఞాన విహీనస్యైవ దేహినః, నసమ్యగ్జ్ఞానిన స్తద్వ త్స్వరూపగ సకలం ఖలు, అహ మన్నగ్ సదాన్నాద ఇతిహి బ్రహ్మ వేదనమ్, బ్రహ్మవి ద్గ్రసతి జ్ఞానా త్సర్వం బ్రహ్మాత్మనైవ తు, బ్రహ్మక్షత్రా దికం సర్వం యస్య స్యాదో దనం సదా, యస్యోపసేచనం మృత్యు స్తజ్ జ్ఞానీతాదృశఃఖలు, బ్రహ్మస్వరూపవిజ్ఞానా జ్జగద్భోజ్యం భవేత్ఖలు, జగ దాత్మతయా భాతి యదా భోజ్యం భవే త్తదా, బ్రహ్మస్వాత్మతయా నిత్యం భక్షితం సకలం తదా, యదాభాసేన రూపేణ జగద్భోజ్యం భవేత్తు తత్, మానత స్స్వాత్మనా భాతం భక్షితం భవతి ధ్రువమ్, స్వస్వరూపం స్వయంభు ఙ్క్తే నాస్తి భోజ్యం పృథక్ స్వతః, అస్తిచే దస్తి తారూపం బ్రహ్మైవా స్తిత్వలక్షణమ్, అస్తితా లక్షణా సత్తా సత్తా బ్రహ్మ నచాపరా, నాస్తి సత్తాతిరేకేణ నాస్తి మాయాచ వస్తుతః, యోగినా మాత్మనిష్ఠానాం మాయా స్వాత్మని కల్పితా, సాక్షిరూపతయా భాతి బ్రహ్మజ్ఞానేన బాధితా, బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపన్నః ప్రతీతమఖిలం జగత్, పశ్య న్నపి సదా నైవ పశ్యతి స్వాత్మనః పృథక్. ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౮. అథర్వణీయ పరబ్రహ్మోపనిషత్

శ్లో. పరబ్రహ్మోపనిష ది వేద్యాఖండసుఖాకృతీ,
పరివ్రాజకహృద్గేయం హరిత స్త్రిపదంభజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అథ హైనం మహాశాల శ్శౌనకో౽జ్గీరసం భగవంతం పిప్పలాదం విధివదుపసన్నః పప్రచ్ఛ, దివ్యే బ్రహ్మపురే కే సమ్ప్రతిష్ఠితా భవంతి, కథం సృజ్యంతే నిత్యాత్మన ఏష మహిమావిభజ్య ఏష మహిమా విభుః క ఏషః, తస్మై సహో వాచ, ఏత త్సత్యం య త్ప్రబ్రవీమి బ్రహ్మ

విద్యాం వరిష్ఠామ్, దేవేభ్యః ప్రాణేభ్యః పరంబ్రహ్మ పురే విరజన్నిష్క ళగ్ం శుభ్ర మక్షరం విశోకం విభాతి, స నియచ్ఛతి మధుకరః, శ్యేవ వికర్మకః, అకర్తాస్యాపీవ స్థితః, కర్మకరః కర్షకవత్ఫల మనుభవతి, కర్మమర్మ జ్ఞాతృకర్మకరోతి, కర్మమర్మ జ్ఞాత్వా కర్మకుర్యాత్, కో జాలం విక్షిప్తే దేకే, నైనమపకర్షత్యపకర్షతి, ప్రాణదేవతా శ్చత్వారః, తా స్సర్వానాడ్యః, సుషుప్త శ్శ్యే నాకాశవత్, యథా శ్యేనః ఖ మాశ్రిత్యయాతి స్వమా లయం కులాయమ్, ఏవగ్ం సుషుప్తం బ్రూతా యశ్చ పరశ్చ, స సర్వత్ర హిరణ్మయే పరేకోశే అమృతోహ్యేష నాడీత్రయగ్ం సఞ్చరతి, తస్య త్రిపాదం బ్రహ్మ, ఏషాత్రేప్యతతోఽనుతిష్ఠతి, అన్యత్ర బ్రూతాఽయఞ్చ పరఞ్చ, సర్వత్ర హిరణ్మయే పరే కోశే యద్దైష దేవదత్తో యష్ట్యాచ తాడ్యమానో నైవేత్యేవమిష్టాపూర్తకర్మశుభాశుభైర్న లిప్యతే, యథా కుమారకో నిష్కామ ఆనంద మభియాతి తద్దైష దేవ స్స్వప్న ఆనంద మభియాతి, వేద ఏవం పరంజ్యోతిర్జ్యోతిషామాజ్యోతిరానంద యత్యేవ మేవ తత్పరం యచ్చిత్తం పరమాత్మాన మానందయతి, శుభ్రవర్ణమాజా యతేశ్వరాత్, భూయ స్తేనైవ మార్గేణ స్వప్నస్థానం నిగచ్ఛతి జలూకా భావవ ద్యథాకామ మాజాయతేశ్వరాత్, తావతాఽఽత్మాన మానంద యతి, పరసంధి యదరసంధీతి, తత్పరం నాపరం నాపరంత్యజతి, తద్దైవ కపాలాష్టకగ్ం సంధాయ, యఏష స్తనఇవావలమ్బతే, సేంద్ర యోనిః, సఏవ యోని రిత్యత్ర జాగ్రతి శుభాశుభాతిరిక్త శ్శుభాశుభైరపి కర్మభి ర్నలిప్యతే, యఏష దేవోఽస్య దేవస్య సమ్ప్రసాదోఽంతర్యామ్యసంగ చిద్రూపః పురుషః, ప్రణవహగ్ంసః పరంబ్రహ్మ. నప్రాణహగ్ంసః, ప్రణవో జీవః, ఆద్యా దేవతా నివేదయతి, యఏవం వేద, తత్కథం నివేదయతే. జీవస్య బ్రహ్మత్వ మాపాదయతి. సత్వమథాస్య పురుషస్యాంతశ్శిఖోపవీ తత్వం బ్రాహ్మణస్య, ముముక్షో రంతశ్శిఖోపవీతధారణమ్, బహిర్లక్ష్య మాణశిఖాయజ్ఞోపవీతధారణం కర్మిణో గృహస్థస్య, అంతరుపవీతలక్షణం తు బహి స్తంతువ దవ్యక్త మంత స్తత్వమేళనమ్, న స న్యాస న్నసదస ద్భిన్నాభిన్నం నచోభయమ్, నసభాగం న నిర్భాగం నచాప్యుభయరూప కమ్, బ్రహ్మాత్మైకత్వవిజ్ఞానా ద్ధేయం మిథ్యాత్వకారాణా దితి, పఞ్చపాద బ్రహ్మణో న కిఞ్చన, చతుష్పాదంతర్వర్తినోఽంతర్జీవబ్రహ్మణ శ్చత్వారి

స్థానాని, నాభిహృదయకంఠమూర్ధసు, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయా
వస్థాః, ఆహవనీయగార్హపత్యదక్షిణాసభ్యాగ్నిషు, జాగరతే బ్రహ్మా
స్వప్నే విష్ణు స్సుషుప్తౌ రుద్ర స్తురీయ మక్షరం చిన్మయమ్, తస్మాచ్చతు
రవస్థా చతురంగులవేష్టనమివ షణ్ణవతి తత్త్వాని తంతువ ద్విభజ్య తదా
హితమ్, త్రిగుణీకృత్య ద్వాత్రింశ త్తత్త్వనిష్కృష్టమాపాద్యజ్ఞానపూతం
త్రిగుణస్వరూపమ్, త్రిమూర్తిత్వం పృథగ్విజ్ఞాయ నవబ్రహ్మాఖ్యనవగుణో
పేతం జ్ఞాత్వా నవమాన మితస్త్రిః పున స్త్రిగుణీకృత్య సూర్యేన్ద్వగ్ని
కళాస్వరూపత్వే నైకీకృత్య ఆద్యంతరైకత్వ మపి మధ్యే త్రిరావృత్య
బ్రహ్మావిష్ణుమహేశ్వరత్వ మనుసంధా యాద్యంత మేకీకృత్య చిద్గ్రంథావ
ద్వైతగ్రంథిం కృత్వా నాభ్యాదిబ్రహ్మబిలప్రమాణం పృథక్పృథక్సప్త
విగ్ంశతితత్త్వసంబంధం త్రిగుణోపేతం త్రిమూర్తిలక్షణ లక్షితమప్యేకత్వ
మాపాద్య వామాగ్ంసాదిదక్షిణకట్యంతం విభావ్యాద్యంతగ్రహసమ్మేళన
మేకం జ్ఞాత్వా మూలమేకగ్ం సత్యం మృణ్మయం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచా
ఽరమ్భణం వికారో నామధేయం మృత్తికే త్యేవ సత్యం హంసేతి వర్ణ
ద్వయేనాంతశ్శిఖోపవీతిత్వం నిశ్చిత్య బ్రాహ్మణత్వం బ్రహ్మధ్యానార్హత్వం
యతిత్వ మలక్షితాంతశ్శిఖోపవీతిత్వమ్, ఏవం బహిర్లక్షిత కర్మశిఖాజ్ఞ
నోపవీతం గృహస్థస్యాభాసబ్రాహ్మణత్వస్య కేశసమూహశిఖా ప్రత్యక్షకా
ర్పాసతంతు కృతోపవీతత్త్వం చతుర్గుణీకృత్య చతుర్విగ్ంశతితత్త్వాపాదన
తంతుకృత్యం నవతత్త్వ మేకమేవ పరం బ్రహ్మ, తత్ప్రతిసరయోగ్యత్వా
ద్బహుమార్గప్రవృత్తిం కల్పయంతి, సర్వేషాం బ్రహ్మాదీనాం దేవర్షీణాం
మనుష్యాణాం ముక్తిరేకా బ్రహ్మైకమేవ బ్రాహ్మణత్వ మేకమేవ, వర్ణాశ్ర
మాచార విశేషాః పృథక్పృథక్, శిఖావర్ణాశ్రమిణా మేకైవ, అపవర్గస్య
యతే శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతమూలం ప్రణవ మేకమేవ వదంతి, హంసశ్శిఖా
ప్రణవ ముపవీతం నాద స్సంధానమ్, ఏష ధర్మో నేతరో ధర్మః, తత్కథ
మితి, ప్రణవో హగ్ంసో నాద స్త్రివృత్సూత్రమ్, హృది చైతన్యే తిష్ఠతి,
త్రివిధం బ్రహ్మ తద్విద్ధి, ప్రాపఞ్చికశిఖోపవీతం త్యజేత్, సశిఖం వపనం
కృత్వా బహిస్సూత్రం త్యజే ద్బుధః, యదక్షరం పరంబ్రహ్మ తత్సూత్ర
మితి ధారయేత్, పునర్జన్మ నివృత్త్యర్థం మోక్షస్యాహర్నిశం స్మరేత్,
సూచనాత్సూత్రమిత్యుక్తగ్ం సూత్రం నామపరంపదమ్, తత్సూత్రం

విదితం యేన సముముతు స్వభితుకః, స వేదవి త్సదాచార స్సవిప్రః
పం క్తిపావనః, యేన సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ,
తత్సూత్రం ధారయే ద్యోగి యోగవి ద్బ్రహ్మణో యతిః, బహి
స్సూత్రం త్యజే ద్విప్రో యోగవిజ్ఞాన తత్పరః, బ్రహ్మభావమయం సూత్రం
ధారయేద్య స్సముక్తిభాక్, నాశుచిత్వం నచోచ్ఛిష్టం తస్య సూత్రస్య
ధారణాత్, సూత్ర మంతర్గతం యేషాం జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినామ్, యేతు
సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాననిష్ఠా జ్ఞాన
యజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం తేషాం పవిత్రం జ్ఞానమీరితమ్, అగ్నే
రివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞానమయీ శిఖా, సశిఖి త్యుచ్యతే విద్వా
న్నేతరే కేశధారిణః, కర్మణ్యధికృతా యేతు వైదికే లౌకికేఽపివా,
బ్రాహ్మణాభాసమాత్రేణ జీవంతే కుక్షిపూరకాః, వ్రజంతే నిరయం తేతు
జన్మజన్మని జన్మని,[1] వామాగ్ సదక్షకట్యంతం బ్రహ్మసూత్రంతు సవ్యతః,
అంతర్బహిరివాత్యర్థం తత్త్వతంతుసమన్వితమ్, నాభ్యాదిబ్రహ్మ
రంధ్రాంతం ప్రమాణం ధారయే త్సుధీః, తేభిర్ధార్య మిదగ్ సూత్రం
క్రియాంగం తంతు నిర్మితమ్, శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతఞ్చ తన్మ
యమ్, బ్రాహ్మణ్యాగ్ సకలం తస్య నేతరేషాం తు కిఞ్చన, ఇదం యజ్ఞోప
వీతంతు పరమం యత్పరాయణమ్, విద్వా న్యజ్ఞోపవీతీ స ధారయే ద్య
స్సముక్తిభాక్, బహి రంతశ్చోపవీతీ విప్ర స్సన్న్యస్తు మర్హతి, ఏకయజ్ఞోప
వీతీతు నైవ సన్న్యస్తు మర్హతి, తస్మా త్సర్వ ప్రయత్నేన మోక్షాపేక్షీ
భవే ద్యతిః, బహిస్సూత్రం పరిత్యజ్య స్వాంతస్సూత్రంతుధారయేత్,
బహిః ప్రపఞ్చశిఖోపవీతిత్వ మనాదృత్య ప్రణవహాగ్ సశిఖోపవీతిత్వ
మవలమ్బ్య మోక్షసాధనం కుర్యా దిత్యాహ భగవా ఞ్ఛౌనకః, ఇత్యుప
నిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి పరబ్రహ్మోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

1. పునర్జన్మని.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౭౯. యాజుషీయ అవధూతోపనిషత్

శ్లో. గౌణముఖ్యావధూతాని హృదయాంబుజవర్తియత్,
తత్త్రైపదం బ్రహ్మతత్త్వం స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అథహ సాఙ్కృతి ర్భగవంత మవధూతం దత్తాత్రేయం పరిసమేత్య పప్రచ్ఛ, భగవన్ కోఽవధూతః తస్య కా స్థితిః కిం లక్ష్మ కిం సంసరణ మితి, తగ్ంహోవాచ భగవాన్ దత్తాత్రేయః పరమ కారుణికః, అక్షరత్వా ద్వరేణ్యత్వా ద్ధూతసంసారబంధనాత్, తత్త్వ మస్యాది లక్ష్యత్వా దవధూత ఇతీర్యతే, యో విలఙ్ఘ్యాశ్రమాన్వర్ణా నాత్మన్యేవ స్థిత స్సదా, అతివర్ణాశ్రమీ యోగీ అవధూత స్స కథ్యతే, తస్య ప్రియం శిరః కృత్వా మోదో దక్షిణ పక్షకః, ప్రమోద ఉత్తరః పక్ష ఆనందో గోష్పదాయతే, గోవాలసదృశం శీర్షే నాపి మధ్యే నచాప్యధః, బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠేతి పుచ్ఛాకారేణ కారయేత్, ఏవం చతుష్పథం కృత్వా తే యాంతి పరమాం గతిమ్, నకర్మణా నప్రజయా ధనేన త్యాగే నైకే అమృతత్వ మానశుః, స్వైరం స్వైరవిహరణం తత్సగ్ంసరణమ్, సామ్బరావా దిగమ్బరావా, న తేషాం ధర్మాధర్మౌ నమేధ్యామేధ్యౌ, సదా సాంగ్రహణ్యేష్ట్యాశ్వమేధాంత మంతర్యాగం యజతే, సమహామఖో మహా[1]యాగః, కృత్స్న మేత చ్చిత్రం కర్మ, స్వైరం నవిగాయేత్, త న్మహావ్రతమ్, న సమూఢవ ల్లిప్యతే, యథా రవి స్సర్వరసా న్ప్రభుఙ్క్తే హుతాశన శ్చాపిహి సర్వభక్షః, తథైవ యోగీ విషయా న్ప్రభుఙ్క్తే, న లిప్యతే పుణ్యపాపైశ్చ శుద్ధః, ఆపూర్యమాణ మచలప్రతిష్ఠగ్ం సముద్ర మాపః ప్రవిశంతి యద్వత్, తద్వ త్కామా యం ప్రవిశంతి సర్వే స శాంతి మాప్నోతి నకామకామీ, ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబంధో నచసాధకః, నముముక్షు ర్నవై ముక్త ఇత్యేషా

1. యోగః.

పరమార్థతా, ఐహికాముష్మికవ్రాతసిద్ధ్యై ముక్తేశ్చ సిద్ధయే, బహుకృత్యం పురా స్యాన్మే తత్సర్వమధునా కృతమ్, తదేవ కృతకృత్యత్వం ప్రతి యోగిపురస్సరమ్[1], దుఃఖినోఽజ్ఞాస్సంసరంతు కామం పుత్త్రాద్యపేక్షయా, పరమానంద పూర్ణోఽహం సంసరామి కి మిచ్ఛయా, అనుతిష్ఠంతు కర్మాణి పరలోకధియా పరే, సర్వలోకాత్మకః కస్మా దనుతిష్ఠామి కిం కథమ్, వ్యాచక్షతాం తే శాస్త్రాణి వేదా నధ్యాపయంతు వా, యేఽత్రాధికారిణో మేతు నాధికారోఽక్రియత్వతః,నిద్రాభిక్షే స్నానశౌచే నేచ్ఛామి న కరోమి చ, ద్రష్టారశ్చే త్కల్పయంతు కిం మే స్యాదన్యకల్పనాత్, గుంజాపుంజాది దహ్యేత నాన్యారోపిత వహ్నినా, నాన్యారోపితసంసారధర్మా నేవ మహంభజే, శృణ్వంత్వజ్ఞాతతత్త్వాస్తే జాన న్కస్మా చ్ఛృణోమ్యహమ్, మన్యంతాం సంశయాపన్నా నమన్యేఽహ మసంశయః విపర్యస్తో నిదిధ్యాసే కింధ్యాన మవిపర్యయే, దేహాత్మత్వవిపర్యాసం న కదాచి ద్భజా మ్యహమ్, అహం మనుష్య ఇత్యాది వ్యవహారో వినాప్యమమ్, విపర్యాసం చిరా భ్యస్త వాసనాతోఽవకల్పతే, ఆరబ్ధకర్మణి క్షీణే వ్యవహారో నివర్తతే, కర్మక్షయే త్వసౌ నైవ శామ్యే ద్ధ్యానసహస్రతః, విరళత్వం వ్యవహృతే రిష్టం చే ద్ధ్యాన మస్తుతే, బాధికర్మ వ్యవహృతిం పశ్య న్ధ్యాయామ్యహం కుతః, విక్షేపో నాస్తి యస్మాన్మే న సమాధి స్తతో మమ,విక్షేపోవా సమాధిర్వా మనస స్స్యాద్వికారిణః, నిత్యానుభవరూపస్య కో మేఽత్రానుభవః పృథక్, కృతం కృత్యం ప్రాపణీయం ప్రాప్త మిత్యేవ నిత్యశః, వ్యవహారో లౌకికో వా శాస్త్రీయో వాన్యథాపివా, మమాకర్తు రలేపస్య యథారబ్ధం ప్రవర్తతామ్, అథవా కృతకృత్యోఽపి లోకానుగ్రహకామ్యయా, శాస్త్రీయేణైవమార్గేణ వర్తేఽహం మమకాక్షతిః,దేవార్చనస్నానశౌచభిక్షాదౌ వర్తతాం వపుః, తారం జపతువా క్తద్వ త్పఠత్వామ్నాయమస్తకం, విష్ణుం ధ్యాయతు ధీర్యద్వా బ్రహ్మానందే విలీయతామ్, సాక్ష్యహం కించిదప్యత్ర న కుర్వేనాపి కారయే, కృతకృత్యతయా తృప్తః ప్రాప్తప్రాప్య

1. (అనుసంధత దేవాయ మేవం తృప్యతి నిత్యశః.)

తయా పునః,తృప్యన్నేవం స్వమనసా మన్యతేఽసౌ నిరంతరం, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం నిత్యగ్ స్వాత్మాన మంజసావేద్మి, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం బ్రహ్మానందో విభాతి మే స్పష్టమ్, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం దుఃఖం సాంసారికం న వీక్షేఽద్య, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం స్వస్యాజ్ఞానం పలాయితం క్వాపి, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం కర్తవ్యం మే నవిద్యతే కించిత్, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం ప్రాప్తవ్యం సర్వమంత్ర సమ్పన్నం,ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం తృప్తే ర్మే కోపమాభవే ల్లోకే, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం ధన్యోఽధన్యఃపునఃపునర్ధన్యః, అహో పుణ్యమహో పుణ్యం ఫలితం ఫలితం దృఢమ్, అస్యపుణ్యస్య సంపత్తేరహో వయమహో వయమ్, అహోజ్ఞాన మహోజ్ఞాన మహోసుఖమహోసుఖం, అహోశాస్త్ర మహోశాస్త్ర మహోగురు రహోగురు రితి, యఇద మధీతే సోపి కృతకృత్యో భవతి, సురాపానాత్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి, బ్రహ్మహత్యా త్పూతో భవతి, కృత్యా కృత్యా త్పూతో భవతి, ఏవం విదిత్వా స్వేచ్ఛాచారపరోభూయా దోగ్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఇతి అవధూతోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౦. అథర్వణీయ త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్

శ్లో. త్రిపురా తాపినీవిద్యా వేద్య చిచ్ఛక్తివిగ్రహమ్,
వస్తుతశ్చి న్మాత్రరూపం పరంతత్త్వం భజామ్యహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓం. అథైతస్మి న్నంతరే భగవా న్ప్రాజాపత్యం వైష్ణవం విలయకారణం రూప మాశ్రిత్య, త్రిపురాభిధా భగవతీత్యేవమాది శక్త్యాభూర్భువస్స్వ స్త్రీణిపుర భూపాతాళాని త్రిపురాణిహరమాయా

త్మకేన హ్రీంకారేణ హృల్లేఖాఖ్యా భగవతీ త్రికూటావసానే నిలయే విలయే ధామ్ని మహసా ఘోరేణ [1]వ్యాప్నోతి సైవేయం భగవతీ త్రిపురేతి వ్యాపత్యతే, తత్సవితుర్వరేణ్యం, భర్గోదేవస్య ధీమహి, ధియా యోనః, ప్రచోదయాత్, పరో రజసి సావదోమ్, జాతవేదసే సునవామ సోమ మరాతీ యతో నిదహాతి వేదః, సనః పరుష దతి దుర్గాణి విశ్వా నావేవ సింధుం దురితాత్యగ్నిః, త్ర్యంబకం యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్, ఉర్వారుకమివ బంధనా న్మృత్యో ర్ముక్షీయ మామృ తాత్, శతాక్షరీ పరమా విద్యా త్రయీ మయీ సాష్టాఙ్గా త్రిపురా పరమేశ్వరీ, ఆద్యాని చత్వారి పదాని పరబ్రహ్మవికాసీని, ద్వితీయాని శక్త్యాఖ్యాని, తృతీయాని శైవాని, తత్ర లోకా వేదా శ్శాస్త్రాణి పురాణాని ధర్మాణి వై చికిత్సితాని, జ్యోతీగ్ంషి శివశక్తియోగా దిత్యేవం ఘటనా వ్యాపత్యతే, అథైతస్య పరం గహ్వరం వ్యాఖ్యాస్యామో మహామనుసముద్భవం తదితి బ్రహ్మ శాశ్వతం పరోభగవాన్ నిర్లక్షణో నిరంజనో నిరుపాధి రాధిరహితో దేవః ఉన్మీలతే పశ్యతి వికాసతే చైతన్యభావం కామయత ఇతి స ఏకో దేవ శ్శివరూపీ దృశ్యత్వేన వికాసతే యతిషు యజ్ఞేషు యోగిషు కామయతే, కామం జాయతే నిరంజనోఽకామత్వేనోజ్జృంభతే అకచటతపయశాన్ సృజతే తస్మాదీశ్వరః కామోఽభిధీయతే తత్పరిభాషయా కామః కకారం వ్యాప్నోతి కామఏవేదం తత్తదితి కకారోగృహ్యతే తస్మాత్తత్పదార్థఇతి యఏవం వేద, సవితు ర్వరేణ్య మితి షూఞ్ ప్రాణిప్రసవే సవితా ప్రాణిన స్సూతే ప్రసూతే శక్తిస్సూతే త్రిపురాశక్తి రాద్యేయం త్రిపురా పరమేశ్వరీ మహాకుండలినీ దేవీ జాతవేదసమండలం యోఽధితే సర్వం వ్యాప్యతే త్రికోణశక్తి రేకారేణ మహాభాగేన ప్రసూతే తస్మాదేకారఏవ గృహ్యతే వరేణ్యగ్ం శ్రేష్ఠం భజనీయ మక్షరం నమస్కార్యం తస్మా ద్వరేణ్య మేకాక్షరం గృహ్యత ఇతి యఏవం వేద, భర్గోదేవస్య ధీమహీ త్యేవం వ్యాఖ్యాస్యామో ధకారో ధారణా ధియైవ ధార్యతే భగవాన్ పరమేశ్వరో భర్గోదేవో మధ్యవర్తి తురీయ మక్షరగ్ంసాక్షా త్తురీయగ్ంసర్వగ్ం సర్వాంతరభూతం తురీయాక్షర మీకారం పదానాం

1. ప్రాప్నోతి.

మధ్యవర్తీత్యేనం వ్యాఖ్యాతం భర్గోరూపం రూపం వ్యాచక్షతే, తస్మా
ద్భర్గోదేవస్య ధీమహీత్యేవమీకారాక్షరం గృహ్యతే, మహీత్యస్య
వ్యాఖ్యానం మహత్వం జడత్వం కాఠిన్యం విద్యతే యస్మిన్నక్షరే
తన్మహీ, లకారః పరంధామకాఠిన్యాద్ధగ్ ససాగరగ్ సపర్వతగ్ సప్త
ద్వీపగ్ సకానన ముజ్జ్వలద్రూపం మండలమే వోక్తం లకారేణ పృథ్వీ
దేవీ మహీత్యనేన వ్యాచక్షతే ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ పర
మాత్మా సదాశివ ఆదిభూతః పరః స్థాణుభూతేన లకారేణ జ్యోతిర్లింగ
మాత్మానం ధియో బుద్ధయః పరే వస్తుని ధ్యానేచ్ఛారహితే నిర్వికల్పకే
ప్రచోదయాత్ప్రేరయేదిత్యుచ్చస్వరరహితం చేతసైవ చింతయిత్వా
భావయేదితి, పరోరజసి సావదోమితి తదవసానే పరంజ్యోతి రమ
లగ్ హృది దైవతం చైతన్యం చ లింగగ్ హృదయాగారవాసినీ హృల్లే
ఖేత్యాదినా స్పష్టం వాగ్భవకూటం పంచాక్షరం పంచభూతజనకం
పంచకలామయం వ్యాపత్యత ఇతి యఏవం వేద, అథ తు పరం
కామకళాభూతం కామకూటమాహు స్తత్సవితు ర్వరేణ్య మిత్యాది
ద్వాత్రిగ్శదక్షరీం పఠిత్వా తదితి పరమాత్మా సదాశివోఽక్షరం విమలం
నిరుపాధితాదాత్మ్య ప్రతిపాదనేన హకారాక్షరం శివరూపం [1]నిరక్షర
మక్షరం వ్యాలిఖ్యత ఇతి, తత్పరాగవ్యావృత్తి మాదాయ శక్తిం దర్శ
యతి తత్సవితు రితి, పూర్వేణాధ్వనా సూర్యాధశ్చంద్రికాం వ్యాలిఖ్య
మూలాదిబ్రహ్మరంధ్రగం సాక్షరమద్వితీయ మాచక్షత ఇత్యాహ—
భగవంతం దేవగ్ శివ శక్త్యాత్మక మేవోదితమ్, శివోఽయం పరమం
దేవగ్ శక్తి రేషాతు జీవజా, సూర్యాచంద్రమసోర్యోగాద్ధగ్ స స్తత్పద
ముచ్యతే, తస్మాదుజ్జృమ్భతే కామః కామాత్కామః పరశ్శివః, కార్ణోయం
కామదేవోయం వరేణ్యం భర్గ ఉచ్యతే, తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవః
శ్రీరగ్ సేచనీయ మక్షరగ్ సమధుఘ్ను మక్షరం పరమాత్మజీవాత్మనోర్యోగా
త్తదితి స్పష్ట మక్షరం తృతీయగ్ హ ఇతి తదేవ సదాశివ ఏవ నిష్కల్మష
ఆద్యో దేవోఽంత్య మక్షరం వ్యాక్రియతే, పరమంపదం ధీతి ధారణం
విద్యతే జడత్వధారణం మహీతి లకారశ్శివాధస్తాత్తులకారార్థస్సవిష్ట
మంత్య మక్షరం పరమం చైతన్యం ధియోయోనః ప్రచోదయా త్పరో

1. అనక్షర.

రజసే సావదో మి త్యేవం కూటం కామకలాలయగ్ం షడధ్వపరివర్తకో
వైష్ణవం పరం ధామేతి భగవాంశ్చైచ్ఛ తస్మా ద్యఏవం వేద, అథైతస్మా
దపరం తృతీయగ్ం శక్తికూటం ప్రతిపద్యతే ద్వాత్రింశదక్షర్యా గాయత్ర్యా
తత్సవితుర్వరేణ్యం తస్మాదాత్మన ఆకాశ ఆకాశా ద్వాయు స్స్ఫురతే
తదధీనం వరేణ్యగ్ం సముదీయమానగ్ం సవితుర్వా యోగ్యో జీవాత్మ
పరమాత్మసముద్భవ స్తం ప్రకాశశక్తిరూపం జీవాక్షరగ్ం స్పష్ట మాపద్యతే
భర్గోదేవస్య ధీత్యనేనాధారరూప శివాత్మాక్షరం గణ్యతే మహీంత్యాది
నాఽశేషం కామ్యగ్ం రమణీయం దృశ్యం కామ్యగ్ం రమణీయగ్ం శక్తికూటగ్ం
స్పష్టీకృత మిత్యేవం పంచదశాక్షరం త్రైపురం* యోఽధీతే స సర్వా
న్కామానవాప్నోతి ససర్వాన్భోగా నవాప్నోతి ససర్వాన్లోకాఞ్జయతి
ససర్వా న్వాచో విజృమ్భయతి సగురుత్వం ప్రాప్నోతి సవైష్ణవం ధామ
భిత్వా పరం బ్రహ్మ ప్రాప్నోతి యఏవం వేద, ఇత్యాద్యాం విద్యా
మభిధా యైతస్యా శ్శక్తికూటగ్ం శక్తిశివాద్యం లోపాముద్రేయం ద్వితీయే
ధామని పూర్వేణైవ మనునా బిందుహీనా శక్తి భూతహృల్లేఖా క్రోధ
మునినాధిష్ఠితా తృతీయే ధామని పూర్వస్యా ఏవ విద్యాయా య
ద్వాగ్భవకూటం తే నైవ మానవీం చాంద్రీం కౌబేరీం విద్యా మాచక్షతే
మదనాథ శ్శివం వాగ్భవం తదూర్ధ్వకామకళామయగ్ం శక్త్యూర్ధ్వం
[1]శాక్త మితి మానవీ విద్యా చతుర్థే ధామని శివశక్త్యాఖ్యం వాగ్భవం
తదేవాథ శ్శివశక్త్యాఖ్య మన్య త్తృతీయం చేయం చాంద్రీవిద్యా పంచమే
ధామని ధ్యేయమే యం చాంద్రీ కామాథ శ్శివాద్యకామా నైవ కౌబేరీ
షష్ఠే ధామని వ్యాచక్షత ఇతి య ఏవం వేద, హీం త్వేకారం తురీయ
స్వరగ్ం సర్వాదౌ సూర్యాచంద్రమస్కేన కామేశ్వర్యై వాగ స్త్య సంజ్ఞ
స్సప్తమే ధామని తృతీయ మేతస్యా ఏవ పూర్వోక్తాయాః కామాద్యా
ద్విధాఽధః మదనకళాద్యగ్ం శక్తిబీజం వాగ్భవాద్యంతయో రర్థాః
శిరస్కం కృత్వా నందివిద్యేయ మష్టమే ధామని వాగ్భవ మాగ స్త్యా
వాగర్థకళామయం కామకళాభిధం సకలమాయాశక్తిః ప్రభాకరీ విద్యేయ
నవమే ధామని పునరాగ స్త్యం వాగ్భవగ్ంశక్తిమన్మథ శివశక్తిమన్మథోరీ

---

* పంచదశాక్షరం త్రైపురం, కఏఈలహ్రీం, హసకహలహ్రీం, సకలహ్రీం.

1. శక్తి మితి.

అధర్వణీయ త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్.

మాయా కామకళాలయం చంద్రసూర్యానంగధూర్జటి మహిమాలయం తృతీయగ్ం షణ్ముఖీయం విద్యా దశమే ధామని విద్యాప్రకాశితయా భూయఏ వాగస్త్యవిద్యాం పఠిత్వా భూయఏవేమా మంత్యా మాయాం పరమశివవిద్యేయ మేకాదశే ధామని భూయ ఏవాగస్త్యం పఠిత్వా ఏతస్యాఏవ వాగ్భవం యద్ధనజం కామకళాలయంచ తత్సహజం కృత్వా లోపాముద్రాయాశ్శక్తికూటరాజం పఠిత్వా వైష్ణవీవిద్యా ద్వాదశే ధామని వ్యాచక్షత ఇతి యఏవం వేద, తాన్ హోవాచ భగవాన్ సర్వే యూయగ్ం శ్రుత్వా పూర్వాం కామాఖ్యాం తురీయరూపాం తురీయాతీతాగ్ం సర్వోత్కటాగ్ం సర్వమంత్రాసనగతాం పీఠోపపీఠ దేవతా పరివృతాగ్ం సకలకలా వ్యాపినీం దేవతాగ్ం సామోదాగ్ం సపరాగాగ్ం సహృదయాగ్ం సామృతాగ్ం సకళాగ్ం సేంద్రియాగ్ం సదోదితాం పరాం విద్యాగ్ం స్పష్టీకృత్వా హృదయేనిధాయ విజ్ఞాయానిలయం గమయిత్వా త్రికూటాం త్రిపురాం పరమాం మాయాగ్ం శ్రేష్ఠాం పరమాం వైష్ణవీగ్ం సన్నిధాయ హృదయకమలకర్ణికాయాం పరాంభగవతీం లక్ష్మీం మాయాగ్ం సదోదితాం మహావశ్యకరీం మదనోన్మాదనకారిణీం ధనుర్బాణధారిణీం వాగ్వజ్రుమ్భిణీం చంద్రమండలమధ్యవర్తినీం చంద్రకళాగ్ం సప్తదశీం మహానిత్యోపస్థితాం పాశాంకుశ మనోజ్ఞపాణిపల్లవాగ్ం సముద్యదర్క నిభాం త్రినేత్రాం విచింత్యదేవీం మహాలక్ష్మీగ్ం సర్వలక్ష్మీమయీగ్ం సర్వ లక్షణసమ్పన్నాగ్ం హృదయే చైతన్యరూపిణీం నిరంజనాం త్రికూటా ఖ్యాగ్ం స్మితముఖీం మహామాయాగ్ం సర్వసుభగాం మహాకుండలినీం త్రిపీఠమధ్యవర్తినీ మకథాదిత్రిరే పరాం భైరవీం చిత్కళాం మహా త్రిపురాం దేవీం ధ్యాయే న్మహాధ్యానయోగేనేయమేవం వేదేతి మహోపనిషత్. ఇతి ప్రథమోపనిషత్.

ద్వితీయోపనిషత్.

ఓమ్. అథాతో జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పఠిత్వా త్రైపురీ వ్యక్తిర్లక్ష్యతే జాతవేదస ఇత్యేకర్చ సూక్తస్యాద్య మధ్యమావ సానేషు తత్రస్థానేషు విలీనం బీజనాగరరూపం వ్యాచక్ష్వేత్యృషయ ఊచు స్తాన్ హోవాచ భగవాన్ జాతవేదసే సునవామ సోమం తదంత్య

మవాణీం విలోమేన పఠిత్వా ప్రథమస్యాద్యం తదేవ దీర్ఘం ద్వితీయస్యాద్యగ్ం సునవామ సోమ మిత్యనేన కాళం వామగ్ం శ్రేష్ఠగ్ం సోమం మహాసౌభాగ్య మాచక్షతే ససర్వసమ్వృత్తి భూతం ప్రథమం నివృత్తికారణం ద్వితీయగ్ం స్థితికారణం తృతీయగ్ం సర్గకారణ మిత్యనేన కరశుద్ధిం కృత్వా త్రిపురావిద్యాగ్ం। సృష్టీకృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పఠిత్వా మహావిద్యేశ్వరీవిద్యా మాచక్షతే త్రిపురేశ్వరీం జాతవేదస ఇతి జాతే ఆద్యాక్షరే మాతృకాయా శ్శిరసి బైందవ మమృతరూపిణీం కుండలినీం త్రికోణరూపిణీ ఇత్యేతి వాక్యార్థవం ప్రథమస్యాద్యం వాగ్భవం ద్వితీయం కామకళాలయం జాత ఇత్యనేన పరమాత్మనోజ్జృంభణం జాతఇత్యాదినా పరమాత్మా శివఉచ్యతే జాతమాత్రేణ కామీ కామయతే కామ మిత్యాదినా పూర్ణం వ్యాచక్షతే తదేవ సునవామ గోత్రారూఢం మధ్యవర్తినాఽమృతమధ్యేనార్ణేన మంత్రార్ణా సృష్టీకృత్వా గోత్రేతినామ గోత్రాయా మిత్యాదినా సృష్టం కామకళాలయగ్ం శేషం వామ మిత్యాదినా పూర్వేణాధ్వనా విద్యేయగ్ం సర్వరక్షాకరీ త్యాచక్షతే ఏవ మేతేన విద్యాం త్రిపురేశీగ్ం సృష్టీకృత్వా జాతవేదస ఇత్యాదినా జాతో దేవ ఏక ఈశ్వరః పరమో జ్యోతిర్మంత్రతో వేతి తురీయం వరం దత్వా బిందుపూర్ణజ్యోతిస్థానం కృత్వా ప్రథమ స్యాద్యం ద్వితీయఞ్చ తృతీయఞ్చ సర్వరక్షాకరీ సంబద్ధం కృత్వా విద్యా మాత్మాసన రూపిణీగ్ం సృష్టీకృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పఠిత్వా రక్షాకరీ విద్యాగ్ం స్మృత్వాఽద్యంతయో ర్ధామ్నా శ్శక్తిశివరూపిణీం వినియోజ్య సఇతి శక్త్యాత్మకం వర్ణంసోమ మితి శైవాత్మకం ధామ జానీయా ద్యోజానీతే ససుభగో భవత్యేవమేతాం చక్రాసనగతాం త్రిపురవాసినీం విద్యాగ్ం సృష్టీకృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మితి పఠిత్వా త్రిపురేశ్వరీవిద్యాగ్ం సదోదితాగ్ం శివశక్త్యాత్మికామావేదితాం జాతవేదా శ్శివఇతి సేతి శక్త్యాత్మాఽక్షర మితి శివాదిశక్త్యంతరాళభూతాం త్రికూటాదిచారిణీగ్ం సూర్యాచంద్రమసాం మంత్రాసనగతాం త్రిపురాం మహాలక్ష్మీగ్ం సదోదితాగ్ం సృష్టీకృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పఠిత్వా పూర్వాగ్ం సదాత్మాసనరూపాం విద్యాగ్ం స్మృత్వా వేదఇత్యాదినా విశ్వావసంతోదయ

బైందవ ముపరి విన్యస్య సిద్ధాసనస్థాం త్రిపురాం మాలినీ విద్యాగ్ సృష్టీ కృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పఠిత్వా త్రిపురాగ్ సున్దరీగ్ శ్రిత్వా కలే అక్షరే విచింత్య మూర్తిభూతాం మూర్తిరూపిణీగ్ సర్వవిద్యేశ్వరీం త్రిపురాం విద్యాగ్ సృష్టీకృత్వా జాతవేదస ఇత్యాది పఠిత్వా త్రిపురాం లక్ష్మీగ్ శ్రిత్వాఽగ్నిం నిదహతి. సైవేయ మగ్నౌ వనే జ్వలతీతి విచింత్య త్రిజ్యోతిమ మీశ్వరీం త్రిపురా మమ్బాం విద్యాగ్ సృష్టీ కుర్యాదేవ మేతేన సనఃపర్షదతి దుర్గాణి విశ్వేత్యాది పర ప్రకాశినీ ప్రత్యగ్భూతాకార్యా విద్యేయ మాహ్వానకర్మణి సర్వతో ధీరేతి వ్యాచక్షతే, ఏవ మేతద్విద్యాష్టకం మహామాయాదేవ్యఙ్గభూతం వ్యాచక్షతే. దేవాహ వై భగవంత మబ్రువ న్మహాచక్రనాయకం నో బ్రూహీతి సార్వకామికగ్ సర్వారాధ్యగ్ సర్వరూపం విశ్వతోముఖం మోక్షద్వారం య ద్యోగిన ఉపవిశ్య పరంబ్రహ్మ భిత్వా నిర్వాణ ముప విశంతీతి, తాన్ హోవాచ భగవాన్ శ్రీచక్రం వ్యాఖ్యాస్యామ ఇతి, త్రికోణం త్ర్యశ్రం కృత్వాతదంతర్మధ్యవర్తిమాన యష్టీరేఖా మాకృష్య విశాలం నీత్వాగ్రతో యోనిం కృత్వా పూర్వయోన్యగ్రరూపిణీం మానయష్టిం కృత్వా తాగ్ సర్వోర్ధ్వాం నీత్వా యోనిం కృత్వాఽద్యం త్రికోణం చక్రం భవతి ద్వితీయ మంతరాళం భవతి తృతీయ మష్టయో న్యఙ్కితం భవతి, అథాష్టారచక్రాద్యంతవిదిక్కోణాగ్రతో రేఖాం నీత్వా సాధ్యాద్యాకర్షణబద్ధరేఖాం నీత్వైత్యేవ మధోర్ధ్వసమ్పుటయో న్యఙ్కితం కృత్వా కక్షాభ్య ఊర్ధ్వగరేఖాచతుష్టయం కృత్వా యథా క్రమేణ మానయష్టిద్వయేన దశయోన్యఙ్కితం చక్రం భవతి, అనేనైవ ప్రకారేణ పునర్దశారచక్రం భవతి, మధ్యత్రికోణాగ్ర చతుష్టయా ద్రేఖా చరాగ్రకోణేషు సంయోజ్య తద్దశారాంశతో నీతాం మానయష్టిరేఖాం యోజయిత్వా చతుర్దశారం చక్రం భవతి, తతోఽష్టపత్ర సంవృతం చక్రం భవతి, షోడశపత్రసంవృతం చక్రం [1]భవతి, పార్థివచక్రం చతుర్ద్వారం భవతి, ఏవగ్ సృష్టియోగేన చక్రం వ్యాఖ్యాతమ్, నవాత్మకం చక్రం ప్రాతిలోమ్యేన వా వచ్మి, ప్రథమం చక్రం త్రైలోక్య మోహనం భవతి, సాణిమాద్యష్టకం భవతి సమాత్రాష్టకం భవతి ససర్వసంక్షోభి

1. చతుర్ద్వారం భవతి.

ణ్యాది దశకం భవతి, సప్రకటం భవతి త్రిపురయాధిష్ఠితం భవతి ససర్వసంక్షోభిణీముద్రయాజుష్టం భవతి, ద్వితీయగ్ం సర్వాశాపరిపూరకం చక్రం భవతి సకామాద్యాకర్షిణీ షోడశకం భవతి సగుప్తం భవతి త్రిపురేశ్వర్యధిష్ఠితం భవతి సర్వవిద్రావిణీముద్రయా జుష్టం భవతి, తృతీయగ్ం సర్వసంక్షోభణం చక్రం భవతి సానఙ్గకుసుమాద్యష్టకం భవతి సగుప్తతరం భవతి త్రిపురసుందర్యాఽధిష్ఠితం భవతి సర్వాకర్షిణీముద్రయా జుష్టం భవతి, తురీయగ్ం సర్వసౌభాగ్యదాయక చక్రం భవతి ససర్వసంక్షోభిణ్యాది ద్విసప్తకం భవతి ససమ్ప్రదాయం భవతి త్రిపురవాసిన్యధిష్ఠితం భవతి ససర్వవశంకరీముద్రయా జుష్టం భవతి, తురీయాంతగ్ం సర్వార్థసాధకం చక్రం భవతి ససర్వసిద్ధిప్రదాదిదశకం భవతి సకలకౌళం భవతి త్రిపురామహాలక్ష్మ్యధిష్ఠితం భవతి మహోన్మాదినీముద్రయా జుష్టం భవతి, షష్ఠగ్ం సర్వరక్షాకరం చక్రం భవతి ససర్వజ్ఞత్వాదిదశకం భవతి సనిగర్భం భవతి త్రిపురమాలిన్యధిష్ఠితం భవతి మహాఙ్కుశముద్రయా జుష్టం భవతి, సప్తమగ్ం సర్వరోగహరం చక్రం భవతి [1]సవశిన్యాద్యష్టకం భవతి సరహస్యం భవతి త్రిపురసిద్ధయాధిష్ఠితం భవతి [2]ఖేచరీముద్రయా జుష్టం భవతి, అనుష్టుమం సర్వసిద్ధిప్రదం చక్రం భవతి సాయుధచతుష్టయం భవతి సపరాపరరహస్యం భవతి త్రిపురామ్బయాఽధిష్ఠితం భవతి బీజముద్రయా జుష్టం భవతి, నవమం చక్రనాయకగ్ం సర్వానందమయం చక్రం భవతి సకామేశ్వర్యాదిత్రికం భవతి సాతిరహస్యం భవతి మహాత్రిపురసుందర్యాఽధిష్ఠితం భవతి యోనిముద్రయా జుష్టం భవతి, సఙ్క్రామంతివైసర్వాణి ఛందాగ్ంసి చక్రారాణి, తదేవచక్రగ్ం శ్రీచక్రమ్, తస్య నాభ్యా మగ్నిమండలే సూర్యాచంద్రమసౌ తత్రోంకారపీఠం పూజయిత్వా తత్రాక్షరం బిందురూపం తదంతర్గతవ్యోమరూపిణీం విద్యాం పరమాగ్ంస్మృత్వా మహాత్రిపురసుందరీ మావాహ్య, క్షీరేణ స్నాపితే దేవి చందనేన విలేపితే, బిల్వపత్రార్చితే మాతర్దుర్గేఽహంశరణం గతః, ఇత్యేకయర్చా ప్రార్థ్యమాయా లక్ష్మీమంత్రేణ పూజయేదితిభగవాన్బ్రవీదేతైర్మంత్రైర్భగవతీమ్,యజేత్తతోదేవీ ప్రీతాభవతి స్వాత్మానం

1. సర్వవశి. 2. ఖఖేచరీ.

దర్శయతి తస్మా ద్య ఏతై ర్మంత్రై ర్యజతి సబ్రహ్మాపశ్యతి ససర్వం పశ్యతి సోఽమృతత్వఞ్చ గచ్ఛతి య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

తృతీయోపనిషత్.

ఓమ్. దేవాహవై ముద్రా స్సృజేయ [1]మితి భగవంత మబ్రువగ్ స్తాఞ్హోవాచ భగవా [2]నవనికృతజానుమండలం విస్తీర్య పద్మాసనం కృత్వా ముద్రా స్సృజతేతి, ససర్వా నాకర్షయతి యో యోనిముద్రా మధీతే ససర్వం వేత్తి ససర్వఫల మశ్నుతే స సర్వాన్భంజయతి సవిద్వేషి ణగ్ స్తమ్భయతి, మధ్యమే అనామికోపరి విన్యస్య కనిష్ఠికాంగుష్ఠతో ఽధీతే ముక్తయో స్తర్జన్యో ర్దండవ దధస్తా దేవం విధా ప్రథమా సమ్పద్యతే, సైవ మిళితమధ్యమా ద్వితీయా, తృతీయాఽఙ్కుశా కృతి రితి, ప్రాతిలోమ్యేన పాణీ సంఘర్షయిత్వాఽంగుష్ఠౌ సాగ్రిమా సమాధాయ తురీయా, పరస్పరం కనీయసేదం మధ్యమాబద్ధే అనామికే దండిన్యౌ తర్జన్యావా ఆలిఙ్గ్యావష్టభ్య మధ్యమా నఖమిళితాంగుష్ఠాపఞ్చమీ, సైవాగ్రేఽఙ్కుశాకృతి ష్షష్ఠీ దక్షిణశయే వామ బాహుం కృత్వా న్యోన్యానామికే కనీయసీ మధ్యగతే మధ్యమే తర్జన్యాక్రాన్తే సరళా స్వంగుష్ఠా ఖేచరీ సప్తమీ, సర్వోర్ధ్వే సర్వసగ్ హ్మృతి స్వమధ్యమానామికాంతరే కనీయసీ పార్శ్వయో స్తర్జన్యావఙ్కుశాధ్యే యుక్తా సాంగుష్ఠ యోగతోఽన్యోన్యగ్ సమమంజలిం కృత్వాఽష్టమీ, పరస్పరమధ్యమా పృష్ఠ వర్తిన్యా వనామికే తర్జన్యాక్రాంతే సమే మధ్యమే ఆదాయాంగుష్ఠా మధ్యవర్తినౌ నవమీ ప్రతిపద్యత ఇతి, సైవేయం కనీయసే సమే అంతరితే అంగుష్ఠా సమావంతరితౌ కృత్వా త్రిఖండా సంపద్యత ఇతి పంచబాణా పఞ్చాద్యాముద్రా స్సప్తాః, క్రో మంకుశా హ. సఖప్రేం ఖేచరీ హస్రాం బీజాష్టమీ వాగ్భవాద్యా నవమీ దశమీచ సమ్పద్యత ఇతి య ఏవం వేద, అథాతః కామకళాభూతం చక్రం వ్యాఖ్యాస్యామో హ్రీం క్లీం ఐం బ్లూం సౌః ఏతే పఞ్చకామా స్సర్వచక్రం [3]వ్యాప్యవర్తంతే మధ్యమం కామగ్ సర్వావసానే సమ్పుటీకృత్య బ్లూంకారే సమ్పుటం వ్యాప్తం కృత్వా ద్విరైం ద్వయేన మధ్యవర్తినా సాధ్యం బధ్వా భూర్జ

1. షేతి. 2. నవనీకృత 3. వ్యావర్తంతే.

పత్రే యజతి తచ్చక్రం యో వేత్తి స సర్వం వేత్తి స సర్వలోకానాకర్షయతి, సర్వాగ్ స్తమ్భయతి నీలీయుక్తం చక్రగ్ శత్రూ న్మారయతి గతీగ్ స్తమ్భయతి లాక్షాయుక్తం కృత్వా సకలలోకం వశీ కరోతి నవలక్షజపం కృత్వా రుద్రత్వం ప్రాప్నోతి మాతృకయా వేష్టితం కృత్వా విజయీ భవతి, భగాఙ్కకుండలం కృత్వాగ్ని మాధాయ హవిషా యోషితో వశీ కరోతి, పురుషే హుత్వా వర్తులే హుత్వా శ్రియ మతులాం ప్రాప్నోతి చతురశ్రే హుత్వా వృష్టి ర్భవతి, త్రికోణే హుత్వా శత్రూ న్మారయతి గతీగ్ స్తమ్భయతి, పుష్పాణి హుత్వా విజయీ భవతి, మహారసై ర్హుత్వా పరమానందనిర్భరో భవతి, మహారసావై షడ్రసాః, గణానా న్త్వా గణపతిగ్ హవామహే కవిం కవీనా ముపమశ్రవ స్తమం, జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత ఆనశ్శృణ్వ న్నూతిభిస్సీదసాదనం ఇత్యేవమాద్య మక్షరం తదంత్యబిందు పూర్ణమి త్యనేనాఙ్గగ్ స్పృశతి, గం గణేశాయ నమ ఇతి గణేశం నమస్కుర్వీత, ఓం నమో భగవతే భస్మాంగరాగా యోగ్రతేజసే హనహన దహదహ పచపచ మథమథ విధ్వగ్ సయ విధ్వగ్ సయ హలభంజన శూలమూలే వ్యంజనసిద్ధిం కురుకురు సముద్రం పూర్వ ప్రతిష్ఠితగ్ శోషయ శోషయ స్తమ్భయ స్తమ్భయ పరమంత్ర పరయంత్ర పరతంత్ర పరదూత పరకటక పరచ్ఛేదన కరవిదారయ విదారయ ఛింధి ఛింధి హ్రీం ఫట్ స్వాహా, అనేన క్షేత్రాధ్యక్షం పూజయే దితి, కుళ కుమారి విద్మహే మంత్రకోటి సుధీమహి, తన్నః కాళీః ప్రచోదయా దితి కుమార్యర్చనం కృత్వా యోవై సాధకోఽభిలిఖతి సోఽమృతత్వఞ్చ గచ్ఛతి స యశ ఆప్నోతి న పరమాయుష్య మథవా పరంబ్రహ్మ భిత్వా తిష్ఠతి య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

చతుర్థోపనిషత్.

ఓమ్. దేవాహవై భగవంత మబ్రువన్ దేవగాయత్రగ్ హృదయం నో వ్యాఖ్యాతం త్రైపురగ్ సర్వోత్తమం జాతవేదససూక్తే నాఖ్యాతం న స్త్రైపురాష్టకమ్, యదిష్ట్వా ముచ్యతే యోగీ జన్మసగ్సార బంధనాత్, అథ మృత్యుంజయం నో బ్రూహీతి, ఏవం బ్రువతాగ్ సర్వేషాం దేవానాగ్ శ్రుత్వేదం వాక్యమ్, అథాత త్ర్యమ్బకే నానుష్టు

భేన మృత్యుంజయం దర్శయతి, కస్మాత్త్ర్యమ్బక మితి త్రయాణాం పురాణా మమ్బకగ్ స్వామినం తస్మా దుచ్యతే త్ర్యమ్బక మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే యజామహ ఇతి యజామహే సేవామహే వస్తుమహే త్య్యక్షర ద్వయేన కూటత్వే నాక్షరైకేన మృత్యుంజయ మి త్యుచ్యతే తస్మాదుచ్యతే యజామహ ఇతి, అథ కస్మాదుచ్యతే సుగన్ధిమితి, సర్వతో యశ ఆప్నోతి తస్మాదుచ్యతే సుగన్ధి మితి, అథ కస్మాదుచ్యతే పుష్టివర్ధనమితి య స్సర్వా న్లోకా న్సృజతి య స్సర్వా న్లోకాగ్ స్తారయతి య స్సర్వా న్లోకా న్వ్యాప్నోతి తస్మా దుచ్యతే పుష్టివర్ధన మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే ఉర్వా రుక మివ బంధనా న్మృత్యో ర్ముక్షీయేతి సంలగ్నత్వా దుర్వారుక మివ మృత్యోస్సగ్సారబంధనా త్సంలగ్నత్వా ద్బద్ధత్వా న్మోక్షీ భవతి ముక్తో భవతి, అథ కస్మా దుచ్యతే మామృతా దితి అమృతత్వం ప్రాప్నో త్యక్షరం ప్రాప్నోతి నిత్యత్వం ప్రాప్నోతి స్వయం రుద్రో భవతి, దేవా హవై భగవంత మూచు స్సర్వం నో వ్యాఖ్యాతమ్, అథకై ర్మన్త్రైః స్తుతా భగవతీ స్వాత్మానం దర్శయతి తాం త్సర్వాం చైచ్ఛవా న్వైష్ణవాం త్సౌరా న్గాణేశా న్నో బ్రూహీతి, సహోవాచ భగవాం స్త్ర్యమ్బకే నానుష్టుభేన మృత్యుంజయ ముపాసయేత్, పూర్వేణాధ్వనా వ్యాప్త మేకాక్షర మితి స్మృతమ్, ఓం నమశ్శివాయేతి యాజుషమంత్రోపాసకో రుద్రత్వం ప్రాప్నోతి కల్యాణం ప్రాప్నోతి య ఏవం వేద, తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యన్తి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతం, విష్ణో స్సర్వతో ముఖస్య స్నేహో యథా పలలపిండ మోతప్రోత మను వ్యాప్తం వ్యతిరిక్తం వ్యాప్నుత ఇతి వ్యాప్నువతో విష్ణో స్తత్పరమం పదం పరం వ్యోమేతి పరమం పదం పశ్యన్తి వీక్షంతే సూరయో బ్రహ్మా దయో దేవా సఇతి సదా హృదయ ఆదధతే తస్మా ద్విష్ణో స్స్వరూపమ్, వసతి తిష్ఠతి భూతే ష్వితి వాసుదేవ ఇతి, ఓం నమఇతి త్రీ ణ్యక్షరాణి, భగవత ఇతి చత్వారి, వాసుదేవాయేతి పంచాక్షరాణి, ఏతద్వై వాసు దేవస్య ద్వాదశార్ణమభ్యేతి సోపప్లవం తరతి స సర్వమాయు రేవైతి విన్దతే ప్రాజాపత్యగ్ రాయ స్పోషంగౌపత్యఞ్చ సమశ్నుతే ప్రత్యగా నన్దం బ్రహ్మపురుషం ప్రణవస్వరూపమ్, అకార ఉకారో మకారఇతి తా నేకధా సమ్భవతి తదోమితి, హగ్ సశ్శుచిషద్వసురంతరిక్ష సద్ధోతా వేది

యది తిథి ర్దురోణసత్, నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజాఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్, హగ్ంస ఇత్యేతన్మనో రక్షరద్వితీయేన ప్రభా పుంజేన సౌరేణ ధృత మబ్జాగోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతగ్ం సత్యా ప్రభా పుంజిష్యమాణస్థాం ప్రజ్ఞాభి శ్శక్తిభిః పూర్వగ్ం సౌర మధీయాన [1]స్సర్వఫలమశ్నుతే సర్వోస్మిన్ పరమే ధామని సౌరే నివసతి, గణానా న్త్వేతి త్రైష్టుభేన పూర్వేణా ధ్వనా మను నైకార్ణేన గణాధిప మభ్యర్చ్య గణేశత్వం ప్రాప్నోతి, అథ గాయత్రీ సావిత్రీ సరస్వత్య జపామాతృకా ప్రోక్తా తయా సర్వ మిదం వ్యాప్తమ్, ఐం వాగీశ్వరివిద్మహే క్లీం కామేశ్వరి ధీమహి, సౌ స్తన్నశ్శక్తిః ప్రచోదయా దితి, గాయత్రీ ప్రాత స్సావిత్రీ మధ్యందినే, సరస్వతీ సాయ మితి, నిరంతర మజపా హగ్ంస ఇత్యేవం మాతృకాపఞ్చాశద్వర్ణవిగ్రహేణా కారాదిక్ష కారాంతేన వ్యాప్తాని భువనాని శాస్త్రాణి ఛందాగ్ం సీ త్యేవం భగవతీ సర్వం వ్యాప్నోతీ త్యేవ తస్యై వై నమో నమః, ఇతి తా న్భగవా న బ్రవీదేతై ర్మంత్రై ర్నిత్యం దేవీగ్ం స్తౌతి స సర్వం పశ్యతి సోఽమృతత్వఞ్చ గచ్ఛతి య ఏవం వేదేత్యుపనిషత్.

పఞ్చబ్రహ్మోపనిషత్.

ఓం దేవాహవై భగవంత మబ్రువన్ స్వామి న్నః కథితగ్ం స్ఫుటం క్రియాకాండగ్ం సవిషయం త్రైపురమిత మథ పరమం నిర్విశేషం కథయ స్వేతి, తాన్ హోవాచ భగవాం స్తురీయయా మాయయాంత్యయా నిర్దిష్టం పరం బ్రహ్మేతి పరమపురుషం చిద్రూపం పరమాత్మేతి చ, స శ్శ్రీతామన్తా ద్రష్టాఽదేష్టా ప్రష్టా స్పృష్టా అఘోష్టా విజ్ఞాతా ప్రజ్ఞాతా సర్వేషాం పురుషాణా మంతః పురుష స్స ఆత్మా సవిజ్ఞేయ ఇతి, నతత్ర లోకాలోకా నతత్ర దేవా దేవాఃపశవోఽపశవస్తాపసోనతాపసఃపౌల్కసో నపౌల్కసో విప్రానవిప్రాస్సఇత్యేకమేవ పరం బ్రహ్మ విభ్రాజతే నిర్వాణం తత్ర దేవా ఋషయః పితర ఈశతే ప్రతిబుద్ధ స్సర్వ విద్యేతి, తత్రైతే శ్లోకాభవన్తి, అతో నిర్విషయం నిత్యం మనః కార్యం ముముక్షుణా, యతో నిర్విషయో నామ మనసో ముక్తి రిష్యతే, మనోహి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధఞ్చాశుద్ధమేవచ, అశుద్ధం కామసఙ్కల్పం శుద్ధం కామవివ

1. స్సర్వం ఫల.

ర్జితమ్, మనఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధనం
విషయాసక్తి ర్ముక్త్యై నిర్విషయం మనః, నిరస్తవిషయాసఙ్గం సన్నిరుధ్య
మనో హృది, యదా యాత్యమనీభావ స్తదా తత్పరమం పదమ్, తావ
దేవ నిరోద్ధవ్యం యావద్ధృది గతం క్షయమ్, ఏతజ్ జ్ఞానఞ్చ ధ్యానఞ్చ
శేషోఽన్యో గ్రంథవిస్తరః, నైవ చింత్యం నచాచింత్యం నచింత్యం చింత్య
మేవచ, పక్షపాతవినిర్ముక్తం బ్రహ్మ సమ్పద్యతే ధ్రువమ్, స్వరేణ సల్లయే
ద్యోగీ స్వరం సమ్భావయే త్పరమ్, అస్వరేణతు భావేన నభావో భావ
ఇష్యతే, తదేవ నిష్కళం బ్రహ్మ నిర్వికల్పం నిరంజనమ్, తద్బ్రహ్మాహ
మితి జ్ఞాత్వా బ్రహ్మ సమ్పద్యతే క్రమాత్, నిర్వికల్ప మనన్తఞ్చ హేతు
దృష్టాన్తవర్జితమ్, అప్రమేయ మనాద్యఞ్చ యజ్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే బుధః,
ననిరోధో న చోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః, నముముక్షు ర్నవై ముక్త
ఇత్యేషా పరమార్థతా, ఏకఏ వాత్మామంతవ్యో జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిషు,
స్థానత్రయవ్యతీతస్య పునర్జన్మ నవిద్యతే, ఏకఏవహి భూతాత్మా భూతే
భూతే వ్యవస్థితః, ఏకధా బహుధా చైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్, ఘట
సంవృత మాకాశం నీయమానే ఘటే యథా, ఘటోనీయేత నాకాశం
తథా జీవో నభోపమః, ఘటవద్వివిధాకారం భిద్యమానం పునఃపునః,
తద్భేదేచ నజానాతి సజానాతిచ నిత్యశః, శబ్దమాయావృతోయావ
త్తావత్తిష్ఠతి పుష్కలే, భిన్నే తమసి చైకత్వమేకఏ వానుపశ్యతి, శబ్దార్ణ
మపర బ్రహ్మ తస్మిన్ క్షీణే యదక్షరమ్, త ద్విద్వా నక్షరం ధ్యాయే
ద్యదిచ్ఛే చ్ఛాన్తి మాత్మనః, ద్వే బ్రహ్మణీ హి మంతవ్యే శబ్దబ్రహ్మపరం
చయత్, శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ణాతః పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి, గ్రంథ మభ్యస్య
మేధావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః, పలాల మివ ధాన్యార్థీ త్యజేద్గ్రంథమశేషతః,
గవామనేకవర్ణానాం క్షీరస్యాప్యేకవర్ణతా, క్షీరవత్పశ్యతి జ్ఞానం లింగి
నస్తు గవాం యథా, జ్ఞాననేత్రం సమాధాయ సమహాత్పరమంపదమ్,
నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం బ్రహ్మాహ మితి సంస్మరే దితి. ఇత్యేకం పరం
బ్రహ్మ రూపం సర్వభూతాధివాసం తురీయం జానీతే సోక్షరే పరమే
వ్యోమ న్నధివసతి,య ఏతాం విద్యాం తురీయాం బ్రహ్మయోనిస్వరూపాం
తామి హాయుషే శరణమహం ప్రపద్యే, ఆకాశాద్యనుక్రమేణ సర్వేషాం
వా ఏతద్భూతానా మాకాశః పరాయణగ్ సర్వాణి హవా ఇమాని

భూతాన్యాకాశా దేవ జాయంతే ఆకాశఏవ లీయంతే తస్మా దేవ జాతాని జీవన్తి తస్మాదాకాశజం బీజం వింద్యా త్తదేవాకాశపీఠం స్పార్శనం పీఠగ్ తేజః పీఠ మమృతపీఠం రత్నపీఠం జానీయా ద్యోజానీతే సోమృతత్వఞ్చ గచ్ఛతి తస్మా దేతాం తురీయాగ్ శ్రీకామరాజీయా మేకాదశధా భిన్నా మేకాక్షరం బ్రహ్మేతి యో జానీతే సతురీయం పదం ప్రాప్నోతి యఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి త్రిపురాతాపిన్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౭౧. అథర్వణీయ దేవ్యుపనిషత్.

శ్లో. శ్రీదేవ్యుపనిషద్విద్యా వేద్యాపారసుఖాకృతీ,
త్రైపదంబ్రహ్మచైతన్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. సర్వే వై దేవా దేవీ ముపతస్థుః, కాసి త్వం మహాదేవి,సా బ్రవీ దహం బ్రహ్మస్వరూపిణీ, మత్తః ప్రకృతిపురుషాత్మకంజగత్, శూన్యఞ్చాశూన్యఞ్చ, అహమానందానానందాః, అహం విజ్ఞానావిజ్ఞానే, అహం బ్రహ్మా బ్రహ్మణీ వేదితవ్యే, ఇత్యా హాథర్వశ్రుతిః,అహం పఞ్చభూతాన్యపఞ్చభూతాని, అహమఖిలం జగత్, వేదోఽహ మవేదోఽహమ్, విద్యాహ మవిద్యాహమ్, అజాహ మనజాహమ్, అధశ్చోర్ధ్వఞ్చతిర్యక్చాహమ్, అహగ్ రుద్రేభి ర్వసుభిశ్చరామ్యహ మాదిత్యై రుతవిశ్వదేవైః,అహం మిత్రావరుణా వుభా బిభ ర్మ్యహ మిన్ద్రాగ్నీ అహమశ్వినా వుభౌ,అహగ్ సోమం త్వష్టారం పూషణం భగం దధామ్యహమ్, విష్ణు మురుక్రమం బ్రహ్మాణ ముత ప్రజాపతిం దధామి, అహం దధామి ద్రవిణగ్ హవిష్మతే సుప్రావ్యేయే యజమానాయ సున్వతే,

అహగ్ రాష్ట్రీ సఙ్గమనీ వసూనా మహగ్ సువే పితర మస్య మూర్ధన్,
మమ యోని రప్స్వ న్త స్సముద్రే యఏవం వేద స దేవీపదమాప్నోతి,
తేదేవా అబ్రువన్, నమో దేవ్యై మహాదేవ్యై శివాయై సతతం నమః,
నమః ప్రకృత్యై భద్రాయై నియతాః ప్రణతా స్మ స్తామ్,తామగ్నివర్ణాం
తపసా జ్వలంతీం వైరోచనీం కర్మఫలేషుజుష్టామ్, దుర్గాం దేవీగ్ శరణ
మహం ప్రపద్యే సుతరాం నాశయతే తమః, దేవీం వాచమజనయంత
దేవా స్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదంతి,సానో మంద్రేషమూర్జందుహానా
ధేను ర్వా గస్మా నుపసుష్టుతైతు, కాళరాత్రీం బ్రహ్మస్తుతాం వైష్ణవీగ్
స్కందమాతరమ్,సరస్వతీ మదితిం దక్షదుహితరం న మామః పావనాగ్
శివామ్,మహాలక్ష్మీం చ విద్మహే సర్వసిద్ధీచ ధీమహి,తన్నో దేవీః ప్రచోద
యాత్, అదితి రిహ జనిష్టదక్షయా దుహితాతవ, తాం దేవా అన్వజా
యంత భద్రా అమృతబంధవః, కామో యోనిః కామకలా వజ్రపాణి
ర్గుహా హస మాతరిశ్వాభ్ర మింద్రః, పున ర్గుహా సకలా మాయయాచ
పునః కోశావిశ్వమాతాది విద్యోమ్, ఏషాత్మశక్తి రేషా విశ్వమోహినీ
పాశాఙ్కుశధనుర్బాణధరా, ఏషా శ్రీమహావిద్యా, యఏవం వేద
సశోకం తరతి, నమ స్తే అస్తు భగవతి భవతీ మాత రస్మా న్పాతు సర్వతః,
సైషాష్టౌ వసవ సైషైకాదశ రుద్రా సైషా ద్వాదశాదిత్యా సైషా
విశ్వేదేవా స్సోమపా అసోమపాశ్చ, సైషా యాతుధానా అసురా
రక్షాగ్సి పిశాచా యక్షా స్సిద్ధా సైషా సత్వరజ స్తమాగ్సి, సైషా
ప్రజాపతీంద్రమనవః సైషా, గ్రహనక్షత్రజ్యోతీగ్షి కలాకాష్ఠాది కాల
రూపిణీ, తామహం ప్రణౌమి నిత్యమ్, తాపహారిణీం దేవీం భుక్తిముక్తి
ప్రదాయినీమ్,అనంతాం విజయాగ్ శుద్ధాగ్ శరణ్యాగ్ శివదాగ్ శివామ్,
వియదీకారసంయుక్తవీతిహోత్రసమన్వితమ్, అర్ధేందులసితం దేవ్యా
బీజగ్ సర్వార్థసాధకమ్, ఏవ మేకాక్షరం మంత్రం యతయ శ్శుద్ధచేతసః,
ధ్యాయంతి పరమానందమయాజ్ఞానామ్బురాశయః,వాఙ్మయా బ్రహ్మభూ
స్తస్మాత్షష్ఠం వక్త్ర సమన్వితమ్, సూర్యో వామ శ్రోత్రబిందు [1]స్సంయ
త్తాష్టతృతీయకమ్, నారాయణేన సంయుక్తో వాయు శ్చాధర సంయుతః,
విచ్చే నవార్ణకోఽర్ణస్స్యా న్మహదానందదాయకః, హృత్పుండరీకమధ్యస్థాం

1. స్సంయుతాష్ట.

ప్రాత స్సూర్యసమప్రభామ్, పాశాఙ్కుశధరాగ్ సౌమ్యాం వరదా భయహస్తకామ్, త్రిణేత్రాగ్ రక్తవసనాం భక్తకామదుఘాం భజే, నమామి త్వా మహాం దేవి మహాభయ వినాశినీమ్, మహాదుర్గప్రశమనీం మహా కారుణ్యరూపిణీమ్, యస్యా స్స్వరూపం బ్రహ్మాదయో నజానంతి తస్మా దుచ్యతేఽజ్ఞేయా, యస్యా అంతో నవిద్యతే తస్మా దుచ్యతేఽనంతా, యస్యా గ్రహణం నోపలభ్యతే తస్మా దుచ్యతే లక్ష్యా, యస్యా జననం నోపలభ్యతే తస్మాదుచ్యత అజా, ఏకైవ సర్వత్ర వర్తతే తస్మాదుచ్యత ఏకా, ఏకైవ విశ్వరూపిణీ తస్మాదుచ్యతే నైకా, అతఏ వోచ్యతే జ్ఞేయా నన్తా లక్ష్యాజైకాఽనైకేతి, మన్త్రాణాం మాతృకాదేవీ శబ్దానాం జ్ఞాన రూపిణీ, జ్ఞానానాం చిన్మయాతీతా శూన్యానాగ్ శూన్యసాక్షిణీ, యస్యాః పరతరం నాస్తి సైషా దుర్గా ప్రకీర్తితా, దుర్గాత్సంత్రాయతే యస్మా ద్దేవీ దుర్గేతి కథ్యతే, ప్రపద్యే శరణం దేవీం దుం దుర్గే దురితం హరః, తాం దుర్గాం దుర్గమాం దేవీం దురాచారవిఘాతినీమ్, నమామి భవభీతో ఽహగ్ సంసారార్ణవతారిణీమ్, ఇదమథర్వశీర్షం యోఽధీతే సపంచాథర్వ శీర్షజపఫల మవాప్నోతి, ఇదమథర్వశీర్షం జ్ఞాత్వా యోఽర్చాగ్ స్థాప యతి, శతలక్షం ప్రజప్త్వాపి సోఽర్చాసిద్ధిం విందతి, శతమష్టోత్తరం చాస్యాః పురశ్చర్యావిధిస్స్మృతః. దశవారం పఠే ద్యస్తు సద్యః పాపైః ప్రముచ్యతే, మహాదుర్గాణి తరతి మహాదేవ్యాః ప్రసాదతః, ప్రాతరధీ యానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయమధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, తత్సాయం ప్రాతః ప్రయుంజానః పాపోఽపాపో భవతి, నిశీథే తురీయసన్ధ్యాయాం జప్త్వా వాక్సిద్ధి ర్భవతి, నూతనప్రతి మాయాం జప్త్వా దేవతాసాన్నిధ్యం భవతి, ప్రాణప్రతిష్ఠాయాం జప్త్వా ప్రాణానాం ప్రతిష్ఠా భవతి, భౌమాశ్విన్యాం మహాదేవీసన్నిధౌ జప్త్వా మహామృత్యుం తరతి యఏవం వేదే త్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీదేవ్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౨. ఋగ్వేదీయ త్రిపురోపనిషత్

శ్లో. త్రిపురోపనిషద్వేద్య పారమైశ్వర్యవైభవమ్,
అఖండానందసామ్రాజ్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. తిస్రః పురస్త్రిపథా విశ్వచర్షణా అత్రా కథా అక్షరా స్సన్నివిష్టాః, అధిష్ఠాయైనా అజరా పురాణీ మహత్తరా మహిమా దేవతానాం,నవయోని ర్నవచక్రాణి దీధిరే, నవై నయోగా నవయోగిన్యశ్చ, నవానా ఞ్చక్రా అధినాథా స్యోనా నవ భద్రా నవముద్రామహీనాంఏకా సఆసీ త్పృథమాసాన వాఽసీదాసోన వింశదాసోనత్రింశాత్, చత్వారింశ దథ తి స్సమిధా ఉశతీ రివ మాతరో మా విశంతు, ఊర్ధ్వ[1]జ్వాలజ్వాల నంజ్యోతి రగ్రేతమోఽవై తిరశ్చీన మజరం తద్రజోఽభూత్, ఆనందనం మోదనం జ్యోతి రిందో రేతా ఉవై మండలామండయంతి, యా స్త్రిస్రో రేఖా స్సదనాని భూ స్త్రి స్త్రివిష్టపా స్త్రిగుణా స్త్రిప్రకారాః, ఏతత్త్రయం పూరకం పూరకాణాం మన్త్రీ ప్రథతే మదనో మదన్యా, మదంతికా మానినీ మంగళా చ సుభగాచ సా సుందరీ సిద్ధిమత్తా, లజ్జా మతి స్తుష్టి రిష్టాచ పుష్టా లక్ష్మీ రుమా లలితా లాలపంతీ, ఇమాం విజ్ఞాయ సుధియా మదంతీ పరిస్సృతా తర్పయంత స్స్వపీఠమ్, నాకస్య పృష్ఠే మహతో వసంతీ పరంధామ త్రైపురఞ్చావిశంతి, కామో యోనిః కామకలా వజ్రపాణి ర్గుహాహసా, మాతరిశ్వాభ్ర మింద్రః,పునర్గుహా సకలా మాయయాచ పురూచ్యేషా విశ్వమాతాదివిద్యా షష్ఠం సప్తమమథ వహ్నిసారథిమస్యామూలత్రిక మాదేశయంతః, కథ్యం కవిం కల్పకం కామమీశం తుష్టువాంసో అమృతత్వం భజంతే, పురం హంత్రిముఖం విశ్వమాతూ రవే రేఖా స్వరమధ్యం తదేషా, బృహత్తిథి ర్దశ పఞ్చచ నిత్యా సషోడశికం పురమధ్యం బిభర్తి, యద్వా మండలాద్వా స్తసబింబ మేకమ్,

---

1. జ్వలనంజ్యోతి.

ముఖ ఇశ్చాథ స్త్రీణి గుహాసదనాని, కామీకలాఙ్కామరూపాం చికిత్వా
నరో జాయతే కామరూపశ్చ కామః, పరిసృతం ఝషమాజం పలఞ్చ
భక్తాని[1] యోని స్సుపరిష్కృతాశ్చ నివేదయన్ దేవతాయై మహత్యై
స్వాత్మీకృతే సుకృతీ సిద్ధి మేతి, సృణ్యేవ సితయా విశ్వచర్షణిః పాశేనైవ
ప్రతిబధ్నాత్యనీకాన్, ఇషుభిః పఞ్చభి ర్ధనుషా చ విద్ధత్యాదిశక్తి రరుణా
విశ్వజన్యా, భగ శ్శక్తి ర్భగవాన్ కామ ఈశ ఉభదాతారా విహ
సౌభగానామ్, సమప్రధానౌ సమసత్త్వౌ సమోజౌ తయో శ్శక్తి రజరా
విశ్వయోనిః, పరిస్రుతా హవిషా భావితేన ప్రసంకోచే గలితే వైమనస్కః,
శర్వ స్సర్వస్య జగతో విధాతా ధర్తా హర్తా విశ్వరూపత్వమేతి, ఇయం
మహోపనిషత్త్రైపుర్యా యామక్షయం పరమోగీర్భిరీట్టే, ఏషర్గ్యజుః
పరమేతచ్చ సామాయమథర్వేయ మన్యా చ విద్యా, ఓం హ్రీం ఓం హ్రీ
మిత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి త్రిపురోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౮౩. యాజుషీయ కఠోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీకఠోపనిషద్విద్యా వేద్యాపారసుఖాకృతి,
త్రైపదం బ్రహ్మచైతన్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. దేవా హ వై భగవంత మబ్రువన్నధీహి భగవన్
బ్రహ్మవిద్యామ్, స ప్రజాపతి రబ్రవీత్, సశిఖా న్కేశా న్నిష్కృష్య
విసృజ్య యజ్ఞోపవీతం నిష్కృష్య పుత్రం దృష్ట్వా త్వం బ్రహ్మా త్వం యజ్ఞ
స్త్వం వషట్కార స్త్వమోంకార స్త్వగ్ స్వాహా త్వగ్ స్వధా త్వం
ధాతా త్వం విధాతా త్వం త్వష్టా త్వం ప్రతిష్ఠాఽసీతి వదేత్, అథ

1. యోని.

పుత్రోవదత్యహం బ్రహ్మాఽహం యజ్ఞోఽహం వషట్కారోఽహ మో
ఙ్కారోఽహగ్ స్వాహాఽహగ్ స్వధాఽహం ధాతాఽహం విధాతా
ఽహం త్వష్టాహం ప్రతిష్ఠాస్మీతి, తాన్యేతా న్యను వ్రజ న్నశ్రు మా
పాతయే ద్యదశ్రు మాపాతయే త్ప్రజాం విచ్ఛిన్ద్యాత్, ప్రదక్షిణ మా
వృత్త్యై తచ్చైత చ్చానవేక్షమాణాః ప్రత్యాయంతి సస్వర్గ్యోభవతి,
బ్రహ్మచారీ వేద మధీత్య వేదోక్తాచరిత బ్రహ్మచర్యో దారా నాహృత్య
పుత్రా నుత్పాద్య శానసురూపాదిభిర్వితత్యేష్ట్వాచ శక్తితో యజ్ఞై
స్సన్న్యసే ద్గురుభి రనుజ్ఞాతశ్చ బాంధవైశ్చ సోఽరణ్యం పరేత్య ద్వాదశ
రాత్రం పయసాఽగ్నిహోత్రం జుహుయాద్ద్వాదశరాత్రం పయో
భక్షస్స్యా ద్ద్వాదశరాత్ర స్యాంతే అగ్నయే వైశ్వానరాయ ప్రజాపతయే
చ ప్రాజాపత్యం చరుం వైష్ణవం త్రికపాల మగ్నిగ్ సగ్స్థితాని పూర్వాణి
దారుపాత్రా ణ్యగ్నౌ జుహుయా న్మృణ్మయా న్యప్సు జుహుయా
త్తైజసాని గురవే దద్యాత్ మాత్వం మా మపహాయపరాగాః నాహం
త్వామపహాయ పరాగామితి గార్హపత్య దక్షిణాగ్న్యాహవనీయే
ష్వరణిదేశా ద్భస్మముష్టిం పిబేదిత్యేకే, సశిఖా న్కేశా న్నిష్కృష్య
విసృజ్య యజ్ఞోపవీతం భూస్స్వాహే త్యప్సు జుహుయా దత ఊర్ధ్వ
మనశన మపాం ప్రవేశ మగ్నిప్రవేశం వీరాధ్వానం మహాప్రస్థానం
వృద్ధాశ్రమం వాగచ్ఛేత్, పయసా యం ప్రాశ్నీయా త్సోఽస్య సాయగ్
హోమో యత్ప్రాత స్సోఽయం ప్రాతర్యద్దర్శే తద్దర్శనం యత్పౌర్ణ
మాస్యే తత్పౌర్ణమాస్యం యద్వసంతే కేశ శ్మశ్రులోమ నఖాని వాపయే
త్సోఽస్యాగ్నిష్టోమస్సన్న్యస్యాగ్నిం న పునరావర్తయేద్య న్మృత్యు
ర్జాయమావహ మి త్యధ్యాత్మ మంత్రా న్పఠే త్స్వస్తి సర్వజీవేభ్య
ఇ త్యుక్త్వాఽత్మానమనన్యం ధ్యాయం స్తదూర్ధ్వబాహు ర్విముక్తి
మార్గో భవేదనికేత శ్చరేద్భిక్షా శీ యత్కించి న్నదద్యాల్లవైకం న
ధావయేజ్జంతు సగ్రక్షణార్థం వర్షవర్జమితి, తదపి శ్లోకా భవంతి,
కుండికాం చమసం శిక్యం త్రివిష్టపముపానహౌ, శీతోపఘాతినీం కంథాం

కౌపీనాచ్ఛాదనం తథా, పవిత్రం స్నానశాటీంచ ఉత్తరాసంగ మేవచ, యజ్ఞోపవీతం వేదాంశ్చ సర్వం తద్వర్జయే ద్యతిః, స్నానం పానం తథా శౌచ మద్భిః పూతాభిరాచరేత్, నదీపులినశాయీ స్యాద్దేవాగారేషు వా స్వపేత్, నాత్యర్థం సుఖదుఃఖాభ్యాం శరీరముపతాపయేత్, స్తూయ మానో న తుష్యేత నిందితో న శపేత్పరాన్, బ్రహ్మచర్యేణ సంతిష్ఠే దప్రమాదేన మస్కరీ, దర్శనం స్పర్శనం కేళిః కీర్తనం గుహ్యభాషణమ్, సంకల్పోఽధ్యవసాయశ్చ క్రియానిర్వృత్తిరేవచ, ఏతన్మైథున మష్టాంగం ప్రవదంతి మనీషిణః, విపరీతం బ్రహ్మచర్యమనుష్ఠేయం ముముక్షుభిః, యజ్జగద్భాసకం భానం నిత్యం భాతి స్వతః స్ఫురత్, సఏవజగత స్సాక్షీ సర్వాత్మా విమలాకృతిః, ప్రతిష్ఠా సర్వభూతానాం ప్రజ్ఞానఘనలక్షణః, న కర్మణా న ప్రజయా నచాన్యేనాపికేన చిత్, బ్రహ్మ వేదనమాత్రేణ బ్రహ్మాప్నోత్యేవ మానవః, తద్విద్యావిషయం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖా ద్వయమ్, సంసారేచ గుహా వాచ్యే మాయాజ్ఞానాదిసంజ్ఞికే, నిహితం బ్రహ్మ యో వేద పరమే వ్యోమ్ని సంజ్ఞితే, సోఽశ్నుతే సకలాన్కామా న్క్రమేణ ద్విజోత్తమః, ప్రత్యగాత్మాన మజ్ఞాన మాయాశక్తేశ్చ సాక్షి ణమ్, జ్ఞాత్వా బ్రహ్మాహమస్మీతి బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమ్, బ్రహ్మ భూతాత్మన స్తస్మా దేతస్మాచ్ఛక్తిమిశ్రితాత్, అపంచీకృతఆకాశ సంభూతో రజ్జుసర్పవత్, ఆకాశా ద్వాయుసంజ్ఞస్తు స్పర్శోఽపంచీకృతః పునః, వాయో రగ్ని స్తథాచాగ్నే రాప అద్భ్యో వసుంధరా, తాని భూతాని సూక్ష్మాణి పంచీకృత్యేశ్వర స్తదా, తేభ్య ఏవ విసృష్టం త ద్బ్రహ్మాండాది శివేనహ, బ్రహ్మాండస్యోదరే దేవా దానవా యక్షకిన్నరాః, మనుష్యాః పశుప క్ష్యాద్యా స్తత్తత్కర్మానుసారతః, అస్థి స్నాయ్వాది రూపోఽయం శరీరం భాతి దేహినామ్, యోఽయ మన్నమయో హ్యాత్మా భాతి సర్వశరీరిణః, తతః ప్రాణమయో హ్యాత్మా విభిన్న శ్చాంతరస్థితః, తతో మనోమయో హ్యాత్మా విభిన్న శ్చాంతర స్థితః, తతో విజ్ఞానఆత్మాతు తతోఽన్యశ్చాంతర స్థితః, ఆనందమయఆత్మాతు తతోఽన్యశ్చాంతర స్థితః, యోఽయ మన్న

మయ స్సోఽయం పూర్ణః ప్రాణమయేన తు, మనోమయేన ప్రాణోఽపి తథా పూర్ణస్స్వభావతః, తథా మనోమయో హ్యాత్మా పూర్ణో జ్ఞాన మయేన తు, ఆనందేన సదా పూర్ణస్సదాజ్ఞానమయ స్సుఖమ్, తథానంద మయ శ్చాపి బ్రహ్మణోఽన్యేన సాక్షిణా, సర్వాంతరేణ పూర్ణశ్చ బ్రహ్మ నాన్యేన కేన చిత్,యదిదం బ్రహ్మపుచ్ఛాఖ్యం సత్యజ్ఞానాద్వయాత్మకమ్, సారమేవ రసం లబ్ధ్వా సాక్షా ద్దేహీ సనాతనమ్, సుఖీ భవతి సర్వత్ర అన్యథా సుఖితా కుతః, అస త్యస్మి న్పరానందే స్వాత్మభూతేఽఖిలాత్మ నామ్,కో జీవతి నరో జంతుః కోవా నిత్యం విచేష్టతే, తస్మా త్సర్వాత్మనా చిత్తే భాసమానో హ్యసౌ నరః, ఆనందయతి దుఃఖాఢ్యం జీవాత్మానగ్ం సదాజనః, యదా హ్యేవైష ఏతస్మి న్నదృశ్యత్వాది లక్షణే, నిర్భేదం పరమాద్వైతం విందతేచ మహాయతిః,తదేవాభయ మిత్యంతం కల్యాణం పరమామృతమ్, సద్రూపం పరమం బ్రహ్మ త్రిపరిచ్ఛేదవర్జితమ్. యదా హ్యేవైష ఏతస్మి న్నల్ప మప్యంతరం నరః, విజానాతి తదా తస్య భయం స్యా న్నాత్ర సంశయః,అస్యైవానందకోశేన స్తంబాంతా విష్ణుపూర్వకాః, భవంతి సుఖినో నిత్యం తారతమ్య క్రమేణ తు, త త్తత్పదవిరక్తస్య శ్రోత్రి యస్య ప్రసాదినః, స్వరూపభూత ఆనందః స్వయం భాతి పరేయథా, నిమిత్తం కించి దాశ్రిత్య ఖలు శబ్దః ప్రవర్తతే, యతోవాచో నివర్తంతే నిమిత్తానామభావతః, నిర్విశేషే పరానందే కథం శబ్దః ప్రవర్తతే, తస్మా దేత న్మన స్సూక్ష్మం వ్యావృత్తం సర్వగోచరమ్, యస్మా చ్ఛ్రోత్రత్వగ క్ష్యాదికఖాదిక్షేంద్రియాణి చ, వ్యావృత్తాని పరం ప్రాప్తుం నసమర్థాని తాని తు, తద్బ్రహ్మానంద మద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్ఘనమ్, విదిత్వా స్వాత్మరూపేణ న బిభేతి కుతశ్చన, ఏవం యస్తు విజానాతి స్వగురో రుప దేశతః, ససాధ్వసాధుకర్మభ్యాం సదా న[1]పతతి ప్రభుః, [2]తప్యతాపకరూపేణ విభాత మఖిలం జగత్, ప్రత్యగాత్మతయాభాతి జ్ఞానా ద్వేదాంతవాక్య జాత్, శుద్ధమీశ్వరచైతన్యం జీవచైతన్యమేవచ, ప్రమాతాచ ప్రమా

1 తపతి. 1 తాప్య.

ణంచ ప్రమేయంచ ఫలం తథా, ఇతి సప్తవిధం ప్రోక్తం భిద్యతే వ్యవహారతః, మాయోపాధి వినిర్ముక్తం శుద్ధమిత్యభిధీయతే, మాయాసంబంధతశ్చేశో జీవోఽవిద్యావశ స్తథా, అంతఃకరణసంబంధా త్ప్రమాతే త్యభిధీయతే, తథా తద్వృత్తిసంబంధాత్ప్రమాణ మితి కథ్యతే, అజ్ఞాతమపి చైతన్యం ప్రమేయమితి కథ్యతే, తథా జ్ఞాతంచ చైతన్యం ఫలమి త్యభిధీయతే, సర్వోపాధి వినిర్ముక్తం స్వాత్మానం భావయే త్సుధీః, ఏవం యోవేద తత్త్వేన బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే, సర్వవేదాంతసిద్ధాంత సారం వచ్మి యథార్థతః, స్వయం మృత్వా స్వయం భూత్వా స్వయమేవావశిష్యత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఇతి కఠోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౪. అథర్వణీయ భావనోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యాపదతత్కార్యం శ్రీచక్రోపరిభాసురమ్,
బిందురూపశివాకారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఓమ్. ఆత్మానమఖండలాకారమావృత్య సకల బ్రహ్మాండమండలం స్వప్రకాశం ధ్యాయేత్. శ్రీ[1]గురుః పరమకారణభూతా శక్తిః, కేన నవరంధ్రరూపో దేహః, నవశక్తిమయగ్ [2]శ్రీచక్రమ్, వారాహీ పితృరూపా కురుకుళ్ళా భేరుండా దేవతా మాతా, పురుషార్థా స్సాగరాః, దేహో నవరత్నద్వీపః, ఆధారనవక ముద్రా శక్తయః, త్వగాదిసప్తధాతుభిరనేకై

1 సర్వ. 1 రూపగ్.

స్సంయుక్తా స్సంకల్పాః కల్పతరవః, తేజః కల్పకోద్యానమ్, రసనయా
భావ్యమానా మధురామ్లతిక్తకటుకషాయలవణ[1]రసా షడృతవః, క్రియా
శక్తిః పీఠమ్, కుండలినీ జ్ఞానశక్తి ర్గృహమ్, ఇచ్ఛాశక్తి ర్మహాత్రిపురసుందరీ,
జ్ఞాతా హోతా జ్ఞాన మర్ఘ్యం జ్ఞేయగ్ హవిః, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయానామభేద
భావనగ్ శ్రీచక్రపూజనమ్, నియతిసహిత శృంగారాదయో నవరసా
అణిమాదయః, కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్య పుణ్యపాప
మయా బ్రాహ్మ్యాద్యష్టశక్తయః పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశశ్రోత్రత్వ
క్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణవాక్పాణిపాదపాయూపస్థ మనోవికారా ష్షోడశ
శక్తయః, వచనాదానాగమన విసర్గానంద హానోపాదానోపేక్షా బుద్ధయో
ఽనంగకుసుమాదిశక్తయోఽష్టౌ, అలంబుసా కుహూ విశ్వోదరీ వరుణా
హస్తిజిహ్వాయశస్వ త్యశ్వినీ గాంధారీ పూషా శంఖినీ సరస్వతీ ఇడా
పింగళా సుషుమ్నా చేతి చతుర్దశనాడ్య స్సర్వసంక్షోభిణ్యాది చతు
ర్దశార దేవతాః, ప్రాణాపానవ్యానోదానసమాననాగకూర్మకృకరదేవదత్త
ధనంజయా ఇతి దశవాయవ స్సర్వసిద్ధి ప్రదాది దేవ్యో బహిర్దశారకా
దేవతాః, ఏతద్వాయుదశకసంసర్గోపాధిభేదేన రేచకపూరకశోషకదాహక
ప్లావకామృత మితి ప్రాణ ముఖ్యత్వేన పంచ[2]విధోఽస్తి మనుష్యాణాం
మోహకో దాహకో భక్ష్యభోజ్యలేహ్యచోష్య పేయాత్మకం చతుర్విధ
మన్నం పాచయత్యేతా దశ [3]ధనకలా స్సర్వజ్ఞత్వా ద్యంతర్దశార
దేవతాః, శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేచ్ఛా సత్త్వరజ స్తమోగుణా, వశిన్యాదిశక్త
యోఽష్టౌ, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః పంచతన్మాత్రాః, పంచపుష్పబాణాః,
మన ఇక్షుధనుః, వశ్యో బాణో రాగః పాశో ద్వేషోఽఙ్కుశః, అవ్యక్త
మహ త్తత్త్వాహఙ్కారాః కామేశ్వరీ వజ్రేశ్వరీ భగమాలిన్యోఽంత
స్త్రికోణాగ్రగా దేవతాః, పంచదశతిథిరూపేణకాలస్యపరిణామావలోకన
పంచదశనిత్యాశ్రద్ధానురూపాధి ర్దేవతా, తయోఃకామేశ్వరీసదానంద

---

1 భేదా. 2 విధో జాఠరోఽగ్నిర్భవతి, క్షారకో దారకః క్షోభకో మోహకో జృంభక ఇత ప్యాలనముఖ్యతేన పంచవిధోఽస్తి. తేనమను. 3 వహ్ని.

ఘనా పూర్ణా స్వాత్మైక్యరూపా దేవతా, సలిలమితి[1]సౌహిత్యకరణగ్ం సత్త్వమ్, కర్తవ్యమకర్తవ్యమితి భావనాయుక్త ఉపచారః, అస్తినాస్తీతి కర్తవ్యతా అనూపచారః బాహ్యాంతఃకరణానాం రూపగ్రహణయోగ్యతా స్త్వీత్యావాహనమ్, రక్తశుక్లపదైకీకరణం పాద్యమ్, ఉజ్జ్వలదామోదానందాసనమ్, దాన మర్ఘ్యమ్, స్వచ్ఛం స్వతస్సిద్ధమిత్యాచమనీయమ్, చిచ్చంద్రమయీ సర్వాంగస్రవణగ్ం స్నానమ్, చిదగ్ని స్వరూపపరమానందశక్తిస్ఫురణం వస్త్రమ్, ప్రత్యేకగ్ం సప్తవింశతిధా భిన్నత్వేనేచ్ఛాజ్ఞాన క్రియాత్మక బ్రహ్మగ్రంధి మద్రసతంతు బ్రహ్మనాడీ బ్రహ్మసూత్రమ్, స్వవ్యతిరిక్తవస్తుసంగరహితస్మరణం విభూషణమ్, సత్సంగపరిపూరితతానుస్మరణం గంధః, సచ్ఛంఖ (పరిపూరణానుస్మరణమితిపాఠాంతరమ్) సమస్తవిషయాణాం మనసః స్థైర్యేణానుసంధానం కుసుమమ్, తేషా మేవ సర్వదా స్వీకరణం ధూపః, పవనావచ్ఛిన్నోర్ధ్వజ్వలన సచ్చిదుల్కాకాశ దేహో దీపః, సమస్తయాతాయాతవర్జ్యం నైవేద్యమ్, అవస్థాత్రయైకీకరణం తాంబూలమ్, మూలాధారా దాబ్రహ్మరంధ్రపర్యంతం బ్రహ్మరంధ్రాదామూలాధారపర్యంతం గతాగతరూపేణ ప్రాదక్షిణ్యమ్, తురీయావస్థా నమస్కారః, దేహశూన్యప్రమాతృతానిమజ్జనం బలిహరణమ్, సత్యమస్తి కర్తవ్య మకర్తవ్యమౌదాసీన్య నిత్యాత్మవిలాపనగ్ం హోమః, స్వయం తత్పాదుకానిమజ్జనం పరిపూర్ణధ్యానమ్, ఏవం ముహూర్తత్రయం భావనయా యుక్తో భవతి, తస్య దేవతాత్మైక్యసిద్ధిః, చింతితకార్యాణ్యయత్నేన సిధ్యంతి, సఏవ శివయోగీతి కథ్యతే కాదిహాదిమతోక్తేనభావనాప్రతిపాదితా జీవన్ముక్తో భవతి యఏవంవేద ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

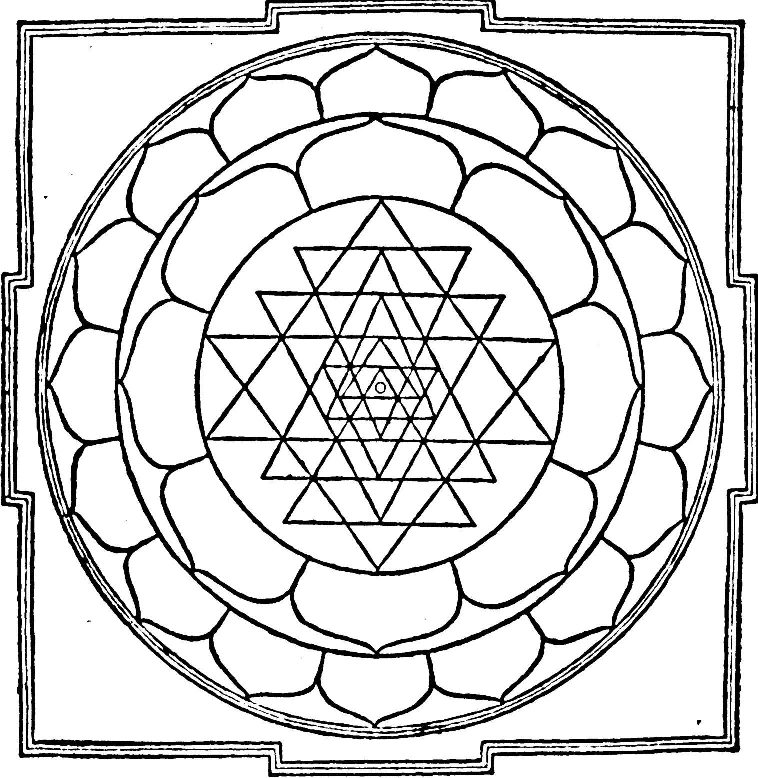
ఇతి భావనోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

1 శా.

శ్రీచక్రం

త్రిపురాతాపినీ ప్రోక్తం త్రిపురోపనిషత్స్వపి, భావనోపనిష ద్భావ్యంశ్రీచక్రమిహ లిఖ్యతే కల్యాణపురసిద్ధాంతిసుబ్రహ్మణ్య మనీషిణా, ఆలోడ్య మంత్రశాస్త్రాణి కశ్చిదర్థ ఇహోచ్యతే, శ్రీచక్రోద్ధారః బిందు త్రికోణవసుకోణదశారయుగ్మ మన్వస్రనాగదళషోడశపత్రయుక్తం వృత్త త్రయంచ ధరణీవదనత్రయంచ శ్రీచక్ర రాజఉదితః పరదేవతాయా ఇతి. సౌందర్యలహర్యాం ఆచార్యభగవత్పాదైరప్యుక్తమ్: చతుర్భి శ్శ్రీకంఠై శ్శివ యువతిభిః పంచభిరపి ప్రభిన్నాభి శ్శమ్భో ర్నవభి రపిమూల ప్రకృతిభిః, చతుశ్చత్వారింశ ద్వసుదళకలాస్ర త్రివలయ త్రిరేఖాభిస్సార్థం తవభవనకోణాః పరిణతాఇతి, మేరుప్రస్తారో గృహస్థానాం పూజా యోగ్యః. భూప్రస్తారస్తు. భానుః కావ్యం చంద్రమాః కేతుమారో వృత్తం సౌమ్యో రాహు మార్యస్తు మందమ్, శుక్ర శ్చంద్రం సూర్యజః

ం సమేతి. ఇతి రేఖాయోజన
పూర్వవృత్తం రాహు ర్భానుం కేతురుర్వీ గాదా తిర్యగ్రేఖావనాంతరే.
క్రమః. అత్రేయంకారికా మండలం విలిఖే ఒ మమ్, ఏవం ప్రాగ్రేఖయో
పాశ్చాత్యరేఖా ప్రాంతౌతు సంయుజే త్తష్టమధ్యగ రేఖాంతా వష్టమ్యా
రంతౌ స్వసప్తమ్యాచ యోజయేత్, ఏవం ద్వితీయ షట్కోణం పరికల్ప
యోజయే త్క్రమాత్, పూర్వపశ్చిమరేఖాభ్యాం ప్రతీచీరేఖయో
యేత్, తత్ర షట్కోణమధ్యస్థ పూర్వరేఖాత్రయేతతః,
రంతౌ స్వసప్తమ్యాచయోజయేత్, ప్రాచీదిగ్వర్తిరేఖాంతౌ స్వపంచమ్యా
చ యోజయేత్, మధ్యస్థహ్రస్వరేఖాంతౌ స్వతృతీయేన యోజయేత్,
ఏవం క్రమేణ లిఖితే చతుర్వింశతి సంధయః, అష్టాదశ చ మర్మాణి భవంతి
నవ యోనయః, ఆద్యే ద్వితీయేఽష్టమకే నవమేచ యథాక్రమమ్,
మార్జయే ద్గుణభాగాంశ్చ వృత్తా దేతత్త్రయాన్వితమ్, చతుర్థషష్ఠయోః
పార్శ్వ తోయాంశం పరిమార్జయేత్, పంచమేతు జయాంశంచ త్యజే
త్స్వగురుసూక్తితః, ఇంద్రకోణం బహిర్భాగే వృత్తస్పృక్చ విరాజితే,
మధ్యే బహిర్దశారాఖ్యం తన్మధ్యేఽంతర్దశాకరమ్, తన్మధ్యే వసుకోణాని
తన్మధ్యేతు త్రికోణకమ్, తన్మధ్యే బిందురిత్యుక్తం వృత్తాంతర్న్యాస
ఈదృశః, చత్వారింశతికోష్ఠాని చతుర్భిస్సహితానిచ, తతో నాగదళం
వృత్తం తతష్షోడశపత్రకమ్, తతో వృత్తత్రయంచైవ భూపురత్రితయం
సమమ్, చతుర్దిక్షు గవాం మార్గం శ్రీచక్ర మిద ముచ్యతే, వినా బీజా
క్షరైరేత త్పూజితంచ ఫలప్రదమ్,నవయోన్యాత్మకం చక్రం శివశక్తిస్వరూప
యుక్, ఏతల్లేఖనమాత్రేణ ధన్యో భవతి మానవః, శుద్ధధీ శ్శుద్ధకాలేషు
భూర్జే స్వర్ణే పితామ్రకే, కుంకుమాదిషు సంలిఖ్య శ్రీపత్రాదిభిరర్చయేత్,
పూజనా చ్చక్రరాజస్య సర్వేష్టార్థానవాప్నుయాత్, శ్రీచక్రరాజసా
న్నిధ్యం గ్రహదోషనివారణమ్, సర్వానిష్టప్రశమనం సర్వసౌభాగ్యకార
ణమ్, స్వర్గాపవర్గఫలకం శరీరే భావయే దపి, ఏతస్మి న్బీజవిన్యాసే సర్వ
దేవమయం భవేత్. ఇతి శ్రీచక్రోద్ధారః.

అథ శ్రీచక్రే బీజాక్షరన్యాసః. యథా. కమలం పరిలుప్య
మధ్యమాన్య త్స్వరమీశాదియుతం సబిందునాదమ్, నిగమాదినమోం
తరే విరాజ ద్భువి దేవీహృదయప్రతిష్ఠితం తత్. అస్యార్థః—'ఐం క్లీం
సౌః' ఇతి త్రిఖండేషు ద్వితీయస్య కామకళాఖండత్వాత్ కమలశబ్దేన
క్లీంకార ఉచ్యతే, పరిలుప్య-తత్ర, కకార మకార లకారలోపం

కృత్వా. మధ్యమాన్యత్స్వరం మధ్యే-తన్మధ్యే, మాన్యత్ అవశిష్యత్,
స్వరం-స్వరితేన త్రూాఘమాణ మచమ్. ఈకారమిత్యర్థః, ఈశాదియుతం-
ఈశశబ్దేన ఈశానస్సర్వవిద్యానామితి మంత్రో గ్రాహ్యః; తస్యఆది
భూతోవర్ణః ఈకారః. తేన యుతమ్,తథాచ ఈ ఈ ఇత్యర్థః.—సబిందు
నాదమ్, బిందునాదాభ్యాం సహితమితి ప్రత్యేకం యోగః తథాచ ఈం
ఈం ఇతిజాతమ్, నిగమాది నమోంతరే విరాజత్, నిగమస్య వేదరాశేః
ఆదిరోజ్కారః, నమఇతిస్వరూపోపాదానం తయోః ఓజ్కారనమశ్శబ్ద
యోః అంతరే - మధ్యే విరాజత్ ప్రకాశమానం ఏవఞ్చ ఓం ఈం ఈం
నమః ఇతి ఫలితార్థః, తత్ బీజపఞ్చకమ్, భువి సత్తావాచకే శ్రీచక్రభూ
ప్రస్తారే. త్రికోణభూమావిత్యర్థః, దేవీ హృదయప్రతిష్ఠితమ్, దేవీశబ్దేన
త్రికోణాంతర్గత బిందుర్గ్రాహ్యః, తద్ధృదయే తన్మధ్యే, ప్రతిష్ఠితం ప్రక
ర్షేణస్థితమ్, విన్యసే దిత్యర్థః. ఇతి శ్రీచక్రమధ్యస్థబిందుగర్భే బీజవిన్యాస
క్రమః. సమయమతానుసారేణ శ్రీమదగస్త్య కారికా. వృత్తే దృగ్బీజ
తారా న్నతిమనలపురే మూలమంత్రం ద్విపారే బీజాన్యంతర్దశారా
దిషు వసుదళమధ్యే చ యాదీంశ్చకాదీన్, టాదీన్ కాద్యష్టవర్గానథ
నృపసదనేషు స్వరాన్ బిందుయుక్తా న్ముద్రార్ణానష్టవర్గాం స్తదుచితనిచయం
విన్యసేద్భూపురేషు. అస్యార్థః, వృత్తే చక్రమధ్యత్రికోణాంతర్గతే, దృ
గ్బీజతారాన్ దృక్ ఓజ్కారః బీజే ఈకారౌ, తారోఽనుస్వారః తస్య
బీజద్వయేన సమ్బంధః నతిం నమఃపదమ్, ఓం ఈం ఈం నమః ఇతి పఞ్చా
క్షరాణి బిందుమధ్యే విన్యసేత్, అనలపురే స్వాభిముఖాగ్రత్రికోణేషు,
మూలమంత్రం పఞ్చదశాక్షరీ శ్రీవిద్యాఖండత్రయమ్, కఏ ఈలహ్రీంహ
సకహలహ్రీం సకలహ్రీం ఇతి క్రమేణ విన్యసేత్, ద్విపారే అష్టకోణేష్వి
త్యర్థః, బీజాని వశిన్యాద్యష్టబీజాని, అంతర్దశారాదిషు అంతర్దశారబహి
ర్దశారచతుర్దశారేషు, వసువళమధ్యేచ అష్టదళేషు క్రమేణ యాదీన్
కాదీన్ టాదీన్ కాద్యష్టవర్గాన్ తథాచ అంతర్దశారే యాదిక్షాంతదశ
కమ్, బహిర్దశారే కాదిఞాంతదశకం, చతుర్దశారే టాదిభాంత చతు
ర్దశకం వసుపత్రేషు కంఖం చంఛం టంఠం తంథం పంఫం యం రం శంసం
ళంక్షం ఇత్యష్టౌ యుగ్మాని, నృపసదనేషు షోడశదళేషు, స్వరాన్ అకా
రాదీన్ షోడశ సర్వా నేతాన్ బిందుయుక్తాన్,భూపురేషు ముద్రార్ణాన్.

హం నిచయఞ్చ విన్యసేదితి శ్లోకార్థ
ద్రా మిత్యాదీన్ తదుచితబీజా తైరైంక్లీం సౌ రితి విన్యసేత్, ఇత్యాది
సఙ్గ్రహః. వృత్తాద్బహిస్త్రికోణాంతరే
చక్రనాయకబీజన్యాసవిస్తరస్తు శ్రీవిద్యామహోదధౌ ద్రష్టవ్యః. ఓం.

శ్రీచక్ర విన్యాస సంగ్రహస్సమాప్తః.

శ్రీదేవి ప్రీణాతు.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౫. యాజుషీయరుద్రహృదయోపనిషత్.

శ్లో. యద్బ్రహ్మరుద్రహృదయ మహావిద్యా ప్రకాశితమ్,
తద్బ్రహ్మమాత్రావస్థానపదవీ మధునా భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. హృదయంకుండలీ భస్మరుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసార
మహావాక్యం పంచబ్రహ్మాగ్నిహోత్రకమ్. ప్రణమ్యశిరసా పాదౌ శుకో
వ్యాస మువాచ హ, కో దేవ స్సర్వవేదేషు కస్మిన్ దేవాశ్చ సర్వశః
కస్య శుశ్రూషణాన్నిత్యం ప్రీతా దేవాభవంతిమే, తస్య తద్వచనగ్
శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ పితా శుకమ్, సర్వదేవాత్మకో రుద్రస్సర్వే దేవా
శ్శివాత్మకాః, రుద్రస్య దక్షిణే పార్శ్వే రవిర్బ్రహ్మా త్రయోఽగ్నయః,
వామపార్శ్వే ఉమా దేవీ విష్ణు స్సోమోఽపితే త్రయః, యా ఉమాసా
స్వయం విష్ణుర్యోవిష్ణు స్సహి చంద్రమాః, యే నమస్యంతి గోవిందం తేన
మస్యంతి శఙ్కరమ్, యేఽర్చయంతి హరిం భక్త్యాతేఽర్చయంతి వృష
ధ్వజమ్, యే ద్విషంతి విరూపాక్షం తే ద్విషంతి జనార్దనమ్, యేరుద్రం
నాభిజానంతి తే నజానంతి కేశవమ్, రుద్రాత్ప్రవర్తతే బీజం బీజయోని
ర్జనార్దనః, యో రుద్ర స్స స్వయంబ్రహ్మా యో బ్రహ్మా స హుతాశనః,
బ్రహ్మావిష్ణుమయో రుద్ర అగ్నీషోమాత్మకం జగత్, పుల్లిఙ్గం సర్వ

మీశానం స్త్రీలిఙ్గం భగవ త్యుమా, ఉమా రుద్రాత్మికా స్సర్వాః ప్రజా
స్థావరజంగమాః, వ్యక్తగ్ సర్వ ముమారూప మవ్యక్తంతు మహే
శ్వరః, ఉమాశఙ్కరయో ర్యోగ స్సయోగో విష్ణు రుచ్యతే, యస్తు
తస్మై నమస్కారం కుర్యా ద్భక్తిసమన్వితః, ఆత్మానం పరమాత్మాన మంత
రాత్మానమేవచ, జ్ఞాత్వా త్రివిధమాత్మానం పరమాత్మాన మాశ్రయేత్,
అంతరాత్మా భవే ద్బ్రహ్మా పరమాత్మా మహేశ్వరః, సర్వేషా మేవ
భూతానాం విష్ణు రాత్మా సనాతనః, అస్య త్రైలోక్యవృక్షస్య భూమౌ
విటపశాఖినః, అగ్రం మధ్యం తథా మూలం విష్ణు బ్రహ్మ మహేశ్వరాః,
కార్యం విష్ణుః క్రియా బ్రహ్మకారణంతు మహేశ్వరః, ప్రయోజనార్థం
రుద్రేణ మూర్తిరేకా త్రిధా స్థితా, ధర్మో రుద్రో జగద్విష్ణు స్సర్వజ్ఞానం
పితామహః, శ్రీరుద్ర రుద్ర రుద్రేతి య స్తం బ్రూయా ద్విచక్షణః, కీర్తనా
త్సర్వదేవస్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, రుద్రో నర ఉమా నారీ తస్మై
తస్యై నమో నమః, రుద్రో బ్రహ్మ ఉమా వాణీ తస్మై తస్యై నమో
నమః, రుద్రో విష్ణు రుమా లక్ష్మీ స్తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రస్సూర్య
ఉమా ఛాయా తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్ర స్సోమ ఉమా తారా
తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రో దివా ఉమా రాత్రి స్తస్మై తస్యై
నమోనమః, రుద్రో యజ్ఞ ఉమా వేది స్తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రో
వహ్ని రుమా స్వాహా తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రో వేద ఉమా
శాస్త్రం తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రోవృక్ష ఉమావల్లీ తస్మై తస్యై
నమోనమః, రుద్రోగంధ ఉమాపుష్పం తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రో
ఽర్థ అక్షర స్సోమా తస్మై తస్యై నమోనమః, రుద్రోలింగ ముమాపీఠం
తస్మై తస్యై నమోనమః, సర్వదేవాత్మకగ్ం రుద్రం నమస్కుర్యా త్పృథ
క్పృథక్, ఏభి ర్మంత్రపదై రేవనమస్యామీశ పార్వతీ, యత్రతత్రభవే
త్సార్థమిమం మంత్ర ముదీరయేత్, బ్రహ్మహా జలమధ్యేతు సర్వపాపైః
ప్రముచ్యతే, సర్వాధిష్ఠాన మద్వంద్వం పరబ్రహ్మసనాతనమ్, సచ్చిదానంద
రూపం తదవాఙ్మానసగోచరమ్, తస్మి న్సువిదితే సర్వం విజ్ఞాతగ్ం స్యా
దిదగ్ం శుక, తదాత్మకత్వా త్సర్వస్య తస్మాద్భిన్నం నహి క్వచిత్, ద్వే
విద్యే వేదితవ్యేహి పరా చైవా పరాచ తే, తత్రాపరాతు విద్యైషా
ఋగ్వేదో యజు రేవచ, సామవేద స్తథాఽథర్వవేద శ్శిక్షా మునీశ్వర,

కల్పో వ్యాకరణం చైవ నిరుక్తం ఛంద ఏవచ, జ్యోతిషం చ తథానాత్మ
విషయా అపి బుద్ధయః, అద్వైషా పరమా విద్యా యయాత్మా పరమా
క్షరమ్, యత్తదద్రేశ్యమగ్రాహ్య మగోత్రగ్ రూపవర్జితమ్, అచక్షు
శ్శ్రోత్ర మత్యర్థం తదపాణిపదం తథా, నిత్యం విభుగ్ సర్వగతగ్
సుసూక్ష్మంచ తదవ్యయమ్, తద్భూతయోనిం పశ్యంతి ధీరా ఆత్మాన
మాత్మని, య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిద్యోయస్య జ్ఞానమయం తపః, తస్మా దత్ర
నరూపేణ జాయతే జగదావళిః, సత్యవద్భాతి తత్సర్వగ్ రజ్జుసర్పవదా
స్థితమ్, తదేతదక్షరగ్ సత్యం తద్విజ్ఞాయ విముచ్యతే, [1]జ్ఞానా దేవహి
సగ్సార వినాశో నైవ కర్మణా, శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠగ్ స్వగురుం గచ్ఛే
ద్యథావిధి, గురు స్తస్మై పరాం విద్యాం దద్యాద్బ్రహ్మాత్మబోధినీమ్,
గుహాయాం నిహితగ్ సాక్షా దక్షరం వేద చేన్నరః, ఛిత్వాఽవిద్యా
మహాగ్రన్థిగ్ శివం గచ్ఛే త్సనాతనమ్, తదేత దమృతగ్ సత్యం తద్బో
ద్ధవ్యం ముముక్షుభిః,ధను స్తారగ్ శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్యముచ్యతే,
అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యగ్ శరవ త్తన్మయో భవేత్, లక్ష్యగ్ సర్వగతం
చైవ శర స్సర్వగతో ముఖః, వేద్ధా సర్వగతశ్చైవ శివలక్ష్యం నసగ్
శయః. న తత్ర చంద్రార్కవపుః ప్రకాశతే నవాంతి వాతా స్సకలా దేవ
తాశ్చ, సఏష దేవః కృతభావభూత స్స్వయం విశుద్ధో విరజః ప్రకాశతే.
ద్వాసుపర్ణా శరీరేఽస్మిన్ జీవేశాఖ్యౌ సహ స్థితౌ, తయోర్జీవః ఫలం
భుఙ్క్తే కర్మణో న మహేశ్వరః, కేవలగ్సాక్షిరూపేణ వినా భోగం
మహేశ్వరః, ప్రకాశతే స్వయంభేదః కల్పితో మాయయా తయోః,
ఘటాకాశ మఠాకాశౌ యథాకాశప్రభేదతః, కల్పితౌ పరమా జీవ శివ
రూపేణ కల్పితౌ,తత్త్వతశ్చ శివస్సాక్షా చ్చిజ్జీవశ్చ స్వత స్సదా, చిచ్చిదా
కారతోభిన్నానభిన్నా చిత్త్వహానితః, చితిశ్చే న్నచిదాకారా భిద్యతే
జడరూపతః, భిద్యతే చేజ్జడో భేద శ్చిదేకా సర్వదా ఖలు, తర్కతశ్చ
ప్రమాణాచ్చ చిదేకత్వ వ్యవస్థితేః,చిదేకత్వపరిజ్ఞానే నశోచతి నముహ్యతి,
అద్వైతం పరమానందగ్ శివం యాతితు కేవలమ్, అధిష్ఠానగ్స మస్తస్య
జగత స్సత్యచిద్ఘనమ్, అహమస్మీతినిశ్చిత్య వీతశోకో భవేన్మునిః, స్వశరీరే
స్వయంజ్యోతి స్స్వరూపగ్ సర్వసాక్షిణమ్, క్షీణదోషాః ప్రపశ్యంతి

1. జ్ఞానేనైవ.

నేతరే మాయయా వృతాః,ఏవగ్ రూపపరిజ్ఞానం యస్యాస్తి పరయోగినః, కుత్ర చి ద్గమనం నాస్తి తస్య సంపూర్ణరూపిణః, ఆకాశమేకగ్ సంపూర్ణం కుత్రచి న్నైవ గచ్ఛతి, తద్వ త్స్వాత్మపరిజ్ఞానీ కుత్ర చి న్నైవ గచ్ఛతి, యోహవై తత్పరమంబ్రహ్మ యోవేద వై మునిః, బ్రహ్మైవ భవతి స్వస్థ స్సచ్చిదానందమాత్రక ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వితి శాన్తిః.

ఇతి రుద్రహృదయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౮౬. యాజుషీయ యోగకుండల్యుపనిషత్.

శ్లో. యోగకుండల్యుపనిష ద్యోగసిద్ధ హృదాసనమ్,
నిర్విశేష బ్రహ్మత త్త్వం స్వమాత్రమితి చింతయే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓమ్. హేతుద్వయం హి చిత్తస్య వాసనాచ సమీరణః, తయో ర్వినష్ట ఏకస్మిం స్తద్ద్వావపి వినశ్యతః, తయో రాదౌ సమీరస్య జయం కుర్యాన్నర స్సదా,మితాహార శ్చాసనఞ్చ శక్తిచాల స్తృతీయకః,ఏతేషాం లక్షణం వక్ష్యే శృణు గౌతమసాదరమ్, సుస్నిగ్ధమధురాహార శ్చతుర్థాంశ వివర్జితః, భుజ్యతే శివసంప్రీత్యై మితాహార స్స ఉచ్యతే,ఆసనం ద్వివిధం ప్రోక్తం పద్మం వజ్రాసనం తథా, ఊర్వోరుపరి చేద్ధత్తే ఉభే పాదతలే యథా, పద్మాసనం భవే దేత త్సర్వపాపప్రణాశనమ్, వామాంఘ్రి మూలకం దాధ రన్యం తదుపరి క్షిపేత్, సమగ్రీవశిరఃకాయో వజ్రాసన మితీరితమ్, కుండల్యేవ భవేచ్ఛక్తి స్తాంతు సంచారయే ద్బుధః, స్వస్థానా

ద్వా భ్యామో ర్మధ్యం శక్తిచాలన ముచ్యతే, తత్సాధనే ద్వయం ముఖ్యం సరస్వత్యా స్తు చాలనమ్, ప్రాణరోధ మథాభ్యాసా దృజ్వీ కుండలినీ భవేత్, తయో రాదౌ సరస్వత్యా శ్చాలనం కథయామి తే, అరుంధ త్యేవ కథితా పురా విద్భి స్సరస్వతీ, యస్యాస్సంచాలనే నైవ స్వయం చలతి కుండలీ, ఇడాయాం వహతి ప్రాణే బధ్వా పద్మాసనం దృఢమ్, ద్వాదశాంగులదైర్ఘ్యంచ అమ్బర ఇచ్చతురంగులమ్, విస్తీర్య తేన తన్నాడీం వేష్టయిత్వా తత స్సుధీః, అంగుష్ఠతర్జనీభ్యాం తు హస్తాభ్యాం ధారయే ద్దృఢమ్, స్వశక్త్యా చాలయే ద్వామే దక్షిణేన పునః పునః, ముహూర్త ద్వయపర్యంతం నిర్భయా చ్చాలయే త్సుధీః, ఊర్ధ్వమాకర్షయే త్కించి త్సుషుమ్నాం కుండలీ గతా, తేన కుండలినీ తస్య సుషుమ్నా యా ముఖం వ్రజేత్, జహాతి తస్మా త్ప్రాణోయం సుషుమ్నాం వ్రజతి స్వతః, తుందేతు తాణం కుర్యాచ్చ కంఠసఙ్కోచనే కృతే, సరస్వత్యా శ్చాల నేన వక్షస శ్చోర్ధ్వగో మరుత్, సూర్యేణ రేచయే ద్వాయుం సరస్వ త్యాస్తు చాలనే, కంఠసఙ్కోచనం కృత్వా వక్షస శ్చోర్ధ్వగో మరుత్, తస్మా త్సంచాలయే న్నిత్యం శబ్దగర్భాం సరస్వతీమ్, తస్యా స్సఞ్చాల నేనైవ యోగీ రోగైః ప్రముచ్యతే,గుల్మం జలోదరః ప్లీహా యేచాన్యే తుంద మధ్యగాః, సర్వేతే శక్తిచాలేన రోగా నశ్యంత్యసంశయమ్, ప్రాణ రోధ మథేదానీ మ్ప్రవక్ష్యామి సమాసతః, ప్రాణశ్చ దేహగో వాయు రాయామః కుమ్భక స్స్మృతః,సఏవ ద్వివిధః ప్రోక్త స్సహితః కేవలస్తథా, యావత్కేవలసిద్ధి స్స్యా త్తావత్సహిత మభ్యసేత్, సూర్యోజ్జాయీ శీతలీచ భస్త్రీచైవ చతుర్థికా, భేదైరేవ సమం కుంభో యస్స్యా త్సహిత కుంభకః, పవిత్రే నిర్జనే దేశే శర్కరాది వివర్జితే, ధనుః ప్రమాణ పర్యంతే శీతాగ్ని జలవర్జితే, పవిత్రే నాత్యుచ్చనీచే హ్యాసనే సుఖదే సుఖే, బద్ధపద్మా సనం కృత్వా సరస్వత్యాస్తు చాలనమ్, దక్షనాడ్యాసమాకృష్య బహిష్ఠం పవనగ్ శనైః, యథేష్టం పూరయే ద్వాయుగ్ రేచయే దిడయా తతః, కపాలశోధనేనాపి రేచయే త్పవనగ్ శనైః, చతుష్కం వాతదోషంతు క్రిమిదోషం నిహంతిచ, పునఃపున రిదం కార్యగ్ సూర్యభేద ముదాహృ తమ్, ముఖగ్ సంయమ్యనాడీభ్యా మాకృష్య పవనగ్ శనైః, యథాలగతి కంఠాత్తు హృదయావధి సస్వనమ్, పూర్వవత్కుంభయే త్ప్రాణగ్

రేచయే దిడయాతతః, శీర్షోదితానలహరం గళశ్లేష్మహరం వరమ్. సర్వ రోగహరం పుణ్యం దేహానలవివర్ధనమ్, నాడీజలోదరం ధాతు గతదోష వినాశనమ్, గచ్ఛత స్తిష్ఠతః కార్య ముజ్జాయ్యాఖ్యం తు కుమ్భకమ్, జిహ్వయా వాయు మాకృష్య పూర్వవత్కుమ్భకాదను, శనై స్తుఘ్రాణ రంధ్రాభ్యాగ్ం రేచయే దనిలగ్ం సుధీః, గుల్మప్లీహాదికాన్దోషాన్ క్షయం పిత్తం జ్వరం తృషామ్, విషాణి శీతల్యాన్నామ కుంభకోఽయం నిహంతి చ, తతః పద్మాసనం బధ్వా సమగ్రీవోదర స్సుధీః, ముఖగ్ం సంయమ్య యత్నేన ప్రాణం ఘ్రాణేన రేచయేత్, యథా లగతి కంఠాత్తు కపాలే సస్వనం తతః, వేగేన పూరయేత్కించి ద్ధృత్పద్మావధిమారుతమ్, పున ర్విరేచయే త్తద్వత్పూరయేచ్చ పునః పునః, యథైవ లోహకారాణాం భస్త్రా వేగేన చాల్యతే, తథైవ స్వశరీరస్థం చాలయే త్పవనగ్ం శనైః, యథాశ్రమోభవే ద్దేహే తథా సూర్యేణ పూరయేత్, యథోదరం భవేత్పూర్ణం పవనేన తథాలఘు, ధారయ న్నాసికామధ్యం తర్జనీభ్యాం వినా దృఢమ్, కుంభకం పూర్వవత్కృత్వా రేచయే దిడయానిలమ్, కంఠోత్థితానలహరగ్ం శరీరాగ్నివివర్ధనమ్, కుండలీబోధకం పుణ్యం పాప ఘ్నగ్ం శుభదం సుఖమ్, బ్రహ్మనాడీ ముఖాంతస్థకఫాద్యర్గళనాశ నమ్, గుణత్రయసముద్భూతగ్రంధిత్రయవిభేదకమ్, విశేషేణైవకర్తవ్యం భస్త్రాఖ్యం కుంభకం త్విదమ్, చతుర్ణామపి భేదానాం కుమ్భకే సముపస్థితే, బంధత్రయ మిదం కార్యం యోగిభిర్వీతకల్మషైః, ప్రథమో మూల బంధస్తు ద్వితీయోడ్డీయణాభిధః, జాలన్ధర స్తృతీయస్తు తేషాం లక్షణ ముచ్యతే, అధోగతి మపానంవై ఊర్ధ్వగ్ం కురుతే బలాత్, ఆకుఞ్చనేన తం ప్రాహు ర్మూలబంధోఽయముచ్యతే, అపానేచోర్ధ్వగే యాతే సమ్ప్రాప్తేవహ్నిమండలే, తతోఽనలశిఖా దీర్ఘా వర్ధతేవాయునా హతా, తతో యాతౌ వహ్న్యపానౌ ప్రాణ ముష్ణస్వరూపకమ్, తేనాత్యంత ప్రదీప్తేన జ్వలనో దేహజ స్తథా, తేన కుండలినీ సుప్తా సంతప్తా సమ్ప్రబుధ్యతే, దండాహతభుజంగీవ నిశ్శ్వస్య ఋజుతాం వ్రజేత్, బిలప్రవే శతో యత్ర బ్రహ్మనాడ్యంతరం వ్రజేత్, తస్మా న్నిత్యం మూలబంధః కర్తవ్యో యోగిభి స్సదా, కుమ్భకాంతే రేచకాదౌ కర్తవ్యస్తూడ్డియాణకః, బంధోయేనసుషుమ్నాయాం ప్రాణస్తూడ్డీయతేయతః, తస్మా దుడ్డీయణా

ఖ్యోఽయం యోగిభి స్సముదాహృతః, సతి వజ్రాసనే పాదౌ కరాభ్యాం ధారయేద్దృఢమ్, గుల్ఫదేశసమీపే చ కందం తత్ర ప్రపీడయేత్, పశ్చిమం తాణముదరే ధారయే ద్ధృదయే గళే, శనైశ్శనై ర్యదా ప్రాణ స్తుందసంధిం నిగచ్ఛతి, తుందదోషం వినిర్ధూయ కర్తవ్యగ్ం సతతం శనైః, పూరకాంతే తు కర్తవ్యో బంధో జాలంధరాభిధః, కంఠసఙ్కోచరూపో ఽసౌ వాయుమార్గనిరోధకః, అధస్తా త్కుఞ్చనేనాశు కంఠసఙ్కోచనే కృతే, మధ్యే పశ్చిమతాణేన స్యాత్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ సమ్య గాసన మాస్థితః, చాలనం తు సరస్వత్యాః కృత్వా ప్రాణం నిరోధయేత్, ప్రథమే దివసే కార్యం కుమ్భకానా ఞ్చతుష్టయమ్, ప్రత్యేకం దశసంఖ్యాకం ద్వితీయే పఞ్చభి స్తథా, వింశత్యలం తృతీయేఽహ్ని పఞ్చ వృద్ధ్యా దినే దినే, కర్తవ్యః కుమ్భకో నిత్యం బంధత్రయసమన్వితః, దివాసుప్తి ర్నిశాయాంతు జాగరాదతిమైథునాత్, బహుసఙ్క్రమణం నిత్యగ్ం రోధా న్మూత్రపురీషయోః, విషమాశనదోషాచ్చ ప్రయాసప్రాణచింతనాత్, శీఘ్ర ముత్పద్యతే రోగ స్తమ్భయేద్ యది సంయమీ, యోగాభ్యాసేన మే రోగ ఉత్పన్న ఇతి కథ్యతే, తతోఽభ్యాసం త్యజే దేవం ప్రథమం విఘ్న ముచ్యతే, ద్వితీయగ్ం సగ్ంశయాఖ్యంచ తృతీయఞ్చ ప్రమత్తతా, ఆలస్యాఖ్య ఞ్చతుర్థం చ నిద్రారూపం తు పఞ్చమమ్, షష్ఠం తు విరతిర్భ్రాంతి స్సప్తమం పరికీర్తితమ్, విషమం చాష్టమం చైవ అనాఖ్యం నవమగ్ం స్మృతమ్, అలబ్ధి ర్యోగతత్త్వస్య దశమం ప్రోచ్యతే బుధైః, ఇత్యేత ద్విఘ్నదశకం విచారేణ త్యజే ద్బుధః, ప్రాణాభ్యాస స్తతః కార్యో నిత్యగ్ం సత్త్వస్థయా ధియా, సుషుమ్నా లీయతే చిత్తం నచవాయుః ప్రధావతి, శుష్కే మలే తు చాయోగీ స్యాద్గతి శ్చాలితా తతః, అధోగతిమపానం వై ఊర్ధ్వగం కురుతే బలాత్, ఆకుఞ్చనేతం ప్రాహు ర్మూలబంధోఽయ ముచ్యతే, అపాన శ్చోర్ధ్వగో భూత్వా వహ్నినా సహగచ్ఛతి, ప్రాణస్థానం తతోవహ్నిః ప్రాణాపానౌ చ సత్వరమ్, మిళిత్వా కుండలిం యాతి ప్రసుప్తా కుండలాకృతిః, తేనాగ్నినాచ సంతప్తా పవనే నైవ చాలితా, ప్రసార్య స్వశరీరస్యసుషుమ్నా వదనాంతరే, బ్రహ్మగ్రన్థిం తతో భిత్త్వా రజోగుణసముద్భవమ్, సుషుమ్నా వదనే శీఘ్రం విద్యుల్లేఖేవ సగ్ంస్ఫురేత్, విష్ణుగ్రన్థిం ప్రయా త్యుచ్చై స్సత్వగ్ం హృది

సగ్ స్థితా, ఊర్ధ్వం గచ్ఛతి యచ్చాస్తే రుద్రగ్రంథిం తదుద్భవమ్, భ్రువో ర్మధ్యంతు సంభిద్య యాతి శీతాంశు మండలమ్, అనాహతాఖ్యం యచ్చక్రం దళై ష్షోడశభిర్యుతమ్, తత్ర శీతాంశుసంజాతం ద్రవగ్ శోషయతి స్వయమ్, చలితే ప్రాణవేగేన రక్తం పిత్తం రవేర్గ్రహాత్, యాతేందు చక్రం యత్రాస్తే శుద్ధశ్లేష్మస్రవాత్మకమ్, తత్ర సిక్తం గ్రసత్యుష్ణం కథగ్ శీతస్వభావకమ్, తదైవరభసా శుక్లం చంద్రరూపగ్ హి తస్యతే, ఊర్ధ్వం ప్రవహతి క్షుబ్ధం తదైవం [1]భ్రమతేతరామ్, తస్యా స్స్వాదవశాచ్చిత్తం బహిష్ఠం విషమేషు యత్, తదేవ పరమం భుక్త్వా స్వస్థస్స్వాత్మరతో యువా, ప్రకృత్యష్టకరూపఞ్చ స్థానం గచ్ఛతి కుండలీ, క్రోడీకృత్య శివం యాతి క్రోడీకృత్య విలీయతే, ఇత్యధోర్ధ్వరజ శ్శుక్లగ్ శివే తదను మారుతః, ప్రాణాపానౌ సమా యాతి [2]సదా జాతౌ తథైవచ, భూతేఽల్పే[3]చాప్యనల్పేవా వాచకే త్వతివర్ధతే, [4]ధావయత్యఖిలా వాతా అగ్నిమూషా హిరణ్యవత్, ఆధిభౌతిక దేహస్తు ఆధిదైవిక విగ్రహే, దేహోఽతివిమలం యాతి చాతివాహికతా మియాత్, జాడ్యభావవినిర్ముక్త మమలం చిన్మయాత్మకమ్, తస్యాతివాహికం ముఖ్యగ్ సర్వేషాంతు మదాత్మకమ్, జాయా భవ వినిర్ముక్తిః కాలరూపస్య విభ్రమః, ఇతి తగ్ స్వస్వరూపాహి మతీరజ్జుభుజంగవత్, మృషైవోదేతి సకలం మృషైవ ప్రవిలీయతే, రౌప్యబుద్ధి శ్శుక్తికాయాగ్ స్త్రీపుగ్సో ర్భ్రమతో యథా, పిణ్డబ్రహ్మాండయో రైక్యం లిఙ్గసూత్రాత్మనో రపి, స్వాభావ్యాకృతయో రైక్యగ్ స్వప్రకాశచిదాత్మనోః,శక్తిః కుండలినీ నామ బిసతంతునిభా శుభా, మూలకందం ఫణాగ్రేణ దష్ట్వా కమలకందవత్,ముఖేన పుచ్ఛగ్ సంగృహ్య బ్రహ్మరంధ్రసమన్వితా, పద్మాసనగత స్స్వస్థో గుద మాకుఞ్చ్య సాధకః, వాయుమూర్ధ్వగతం కుర్వన్ కుమ్భకావిష్టమానసః, వాయ్వాఘాతవశాదగ్ని స్స్వాధిష్ఠానగతో జ్వలన్, జ్వలనాఘాత పవనాఘాతో రున్నిద్రితోఽహిరాట్, బ్రహ్మగ్రంథిం తతో భిత్వా విష్ణుగ్రంథిం భినత్త్యతః, రుద్రగ్రంథిం చ భిత్త్వైవ కమలాని భినత్తి షట్,సహస్రకమలే శక్తి శ్శివేన సహ మోదతే, సైవావస్థా పరా జ్ఞేయా సైవ నిర్వృతి కారిణీతి.

1. ప్రవతే 2. సహ. 3. చపునోఽల్పేవా. 4. ధారయ,

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథాహం సమ్ప్రవక్ష్యామి విద్యాం ఖేచరిసంజ్ఞికామ్, యథా విజ్ఞాతవా నస్య లోకేఽస్మిన్న జరామరః,మృత్యువ్యాధిజరాగ్రస్తో దృష్ట్వా విద్యా మిమాం మునే, బుద్ధిం దృఢతరాం కృత్వా ఖేచరీంతు సమభ్యసేత్, జరామృత్యుగదఘ్నోయం ఖేచరీం వేత్తి భూతలే, గ్రంథత శ్చార్థతశ్చైవ తదభ్యాసప్రయోగతః, తం మునే సర్వభావేన గురుం మత్వా సమాశ్రయేత్, దుర్లభా ఖేచరీ విద్యా తదభ్యాసోఽపిదుర్లభః, అభ్యాసం మేళనంచైవ యుగపన్నైవ సిధ్యతి, అభ్యాసమాత్రనిరతా నవిందంతేహ మేళనమ్, అభ్యాసం లభతే బ్రహ్మన్ జన్మజన్మాంతరే క్వచిత్, మేళనం జన్మనాం తత్తు శతాంతేఽపి నలభ్యతే, అభ్యాసం బహుజన్మాంతే కృత్వా తద్భావసాధితమ్, మేళనం లభతే కశ్చి ద్యోగీ జన్మాంతరే క్వచిత్,యదా తు మేళనం యోగీ లభతే గురువక్త్రతః, తదా తత్సిద్ధి మాప్నోతి యదుక్తా శాస్త్ర సంతతౌ, గ్రంథత శ్చార్థతశ్చైవ మేళనం లభతే యదా, తదా శివత్వ మాప్నోతి నిర్ముక్త స్సర్వసంసృతేః, శాస్త్రం వినాపి సంబోద్ధుం గురవోఽపి నశక్నుయుః, తస్మా త్సుదుర్లభతరం లభ్యం శాస్త్రమిదం మునే, యావ న్నలభ్యతే శాస్త్రం తావ ద్గా మ్పర్యటే ద్యతిః, యదా సంలభ్యతే శాస్త్రం తదా సిద్ధిః కరే స్థితా, నశాస్త్రేణ వినా సిద్ధిర్దృష్టాచైవ జగత్త్రయే, తస్మా న్మేళన దాతారగ్ శాస్త్ర దాతార మచ్యుతమ్, తదభ్యాసప్రదాతారగ్ శివం మత్వాసమాశ్రయేత్, లబ్ధ్వా శాస్త్రమిదం మహ్యా మన్యేషాం నప్రకాశయేత్, తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన గోపనీయం విజానతా, యత్రాస్తేచ గురు ర్బ్రహ్మన్ దివ్యయోగ ప్రదాయకః, తత్ర గత్వాచ తేనోక్తం విద్యాం సంగృహ్య ఖేచరీమ్, తేనోక్త స్సమ్యగభ్యాసం కుర్యాదాదావతంద్రితః, అనయా విద్యయా యోగీ ఖేచరీ సిద్ధిభా గ్భవేత్, ఖేచర్యా ఖేచరీం యుంజన్ ఖేచరీ బీజపూరయా,ఖేచరాధిపతి ర్భూత్వా ఖేచరేషు సదావసేత్,ఖేచరావసథం వహ్ని మంబుమండల భూషితమ్, ఆఖ్యాతఖేచరీబీజం తేనయోగః ప్రసిద్ధ్యతి, సోమాగ్ శనవకం వర్ణం ప్రతిలోమేన చోద్ధరేత్, తస్మాత్త్ర్యగ్శక మాఖ్యాత మక్షర

చంద్రరూపకమ్, తస్మాద ప్యష్టమం వర్ణం విలోమేన పరం మునే, తదా తత్పరమం విద్ధి తదాదిరపి పంచమీ, ఇందోశ్చ బహుభిన్నంచ కూటోఽయం పరికీర్తితః, గురూపదేశలభ్యంచ సర్వయోగప్రసిద్ధిదమ్, యత్తస్య దేహజా మాయా విరుద్ధకరుణాశ్రయా, స్వప్నేఽపి నలభేత్తస్య నిత్యం ద్వాదశ జప్యతః, య ఇమాం పంచ లక్షాణి జపే దపి సుయంత్రితః, తస్య శ్రీఖేచరీసిద్ధి స్స్వయమేవ ప్రవర్తతే, నశ్యంతి సర్వవిఘ్నాని ప్రసీదంతి చ దేవతాః, వలీపలితనాశశ్చ భవిష్యతి నసగ్ంశయః, ఏవం లబ్ధ్వా మహావిద్యా మభ్యాసం కారయే త్తతః, అన్యథా క్లిశ్యతే బ్రహ్మ న్న సిద్ధిః ఖేచరీ పథే, యదభ్యాసవిధౌ విద్యాం నలభే ద్య స్సుధామయీమ్, తత స్సంమేళకాదౌ చ లబ్ధ్వా విద్యాగ్ం సదా జపేత్, నాన్యథా రహితో బ్రహ్మన్ నకించి త్సిద్ధిభా గ్భవేత్, యదిదం లభ్యతే శాస్త్రం తదా విద్యాగ్ం సమాశ్రయేత్, తత స్తతోదితాగ్ంసిద్ధిమాశు తాం లభతే మునిః, తాలుమూలగ్ం సముత్కృష్య సప్తవాసరమాత్రవిత్, స్వగురూక్తప్రకారేణ మలం సర్వం విశోధయేత్, స్నుహిపత్రనిభం శస్త్రం సుతీక్ష్ణం స్నిగ్ధనిర్మలమ్, సమాదాయ తత స్తేన రోమమాత్రం సముచ్ఛినేత్, హిత్వా సైంధవపథ్యాభ్యాం చూర్ణితాభ్యాం ప్రకర్షయేత్, పున స్సప్తదినే ప్రాప్తే రోమమాత్రం సముచ్ఛినేత్, ఏవం క్రమేణ షాణ్మాసం నిత్యోద్యుక్త స్సమాచరేత్, షాణ్మాసా ద్రసనామూలం సిరాబంధం ప్రణశ్యతి, అథ వాగీశ్వరీ ధామశిరో వస్త్రేణ వేష్టయేత్, శనై రుత్కర్షయే ద్యోగీ కాలవేళావిధానవిత్, పునష్షణ్మాసమాత్రేణ నిత్యగ్ం సంఘర్షణా న్మునే, భ్రూమధ్యావధి చాప్యేతి తిర్యక్కర్ణబిలావధి, అధశ్చ చుబుకం మూలం ప్రయాతి క్రమచారితా, పున స్సంవత్సరాణాం తు తృతీయా దేవలీలయా, కేశాంతమూర్ధ్వం క్రమతి తిర్యక్శాఖావధి ర్మునే, అధస్తా త్కంఠకూపాంతం పునర్వర్షత్రయేణతమ్, బ్రహ్మరంధ్రం సమావృత్య తిష్ఠే దేవ నసంశయః, తిర్యక్చూళితలం యాతి అధః కంఠబిలావధిః, శనైశ్శనై ర్మస్తకాచ్చ మహావజ్రకవాటభిత్, పూర్వం బీజయుతా విద్యా హ్యాఖ్యాతా యాతి దుర్లభా, తస్యా ష్షడంగం కుర్వీత తయా షట్స్వరభిన్నయా, కుర్యా దేవం కరన్యాసగ్ం సర్వసిద్ధ్యాది హేతవే, శనై రేవం

యమ్, విజ్ఞానాత్మా తథా దేహే జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితః, మాయయా మోహితః పశ్చాద్బహుజన్మాంతరే పునః, సత్కర్మపరిపాకాత్తు స్వవికారం చికీర్షతి, కోఽహం కథ మయం దోష స్సంసారాఖ్య ఉపాగతః, జాగ్రత్స్వప్నే వ్యవహరన్ సుషుప్తౌ క్వగతి ర్మమ, ఇతి చింతాపరో భూత్వా స్వభాసా చ విశేషతః, అజ్ఞానా త్తు చిదాభాసో బహి స్తాపేన తాపితః, దగ్ధం భవత్యేవ తదా తూలపిండమివాగ్నినా, దహరస్థః ప్రత్యగాత్మా నష్టేజ్ఞానే తతః పరమ్, వితతో వ్యాప్య విజ్ఞానం దహత్యేవ క్షణేన తు మనోమయజ్ఞానమయాన్ సమ్యగ్దగ్ధ్వా క్రమేణ తు, ఘటస్థదీపవచ్ఛశ్వదంత రేవ ప్రకాశతే, ధ్యాయ న్నాస్తే ముని శ్చైవ మాసుప్తే రామృతేస్తు యః, జీవన్ముక్త స్సవిజ్ఞేయ స్సధన్యః కృతకృత్యవాన్, జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశత్యదేహముక్తత్వం పవనో స్పందతా మివ. అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథారసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం తదేవ శిష్యత్యమలం నిరామయ మిత్యుపనిషత్.

ఇతి యోగకుండల్యుపనిష త్సమాప్తా.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౭. అథర్వణీయ భస్మజాబాలోపనిషత్.

శ్లో. యత్సావ్యజ్ఞానకాలాగ్నిస్వాతిరిక్తాస్తితాభ్రమమ్,
కరోతి భస్మనిశ్శేషం తద్బ్రహ్మైవాస్మి కేవలమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఓమ్. అథ జాబాలో భుసుండః కైలాస శిఖరావాస మోంకార స్వరూపిణం మహాదేవ ముమార్ధకృతశేఖరగ్ సోమసూర్యాగ్ని నయన

ాతేందు రవిప్రభం వ్యాఘ్రచర్మామ్బరధరం మృగహస్తం భస్మోద్ధూళిత
ఛాహం తిర్యక్త్రిపుండ్రరేఖా విరాజమాన ఫాలప్రదేశగ్ స్మితసంపూర్ణ
చవిధపంచాననమ్, వీరాసనారూఢ మప్రమేయ మనాద్యంతం నిష్కళం
ర్గుణం శాంతం నిరంజన మనామయం హుం ఫట్కుర్వాణం శివనామా
నిశముచ్చరంతం హిరణ్యబాహుం హిరణ్యరూపం హిరణ్యవర్ణం
రణ్యనిధి మద్వైతం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీత మేకమాశాస్యం
భగవంతం శివం ప్రణమ్య ముహుర్ముహు రభ్యర్చ్య శ్రీఫలదళై స్తైన
భస్మనాచ నతోత్తమాంగః కృతాంజలిపుటః పప్రచ్ఛాధీహి భగవన్వేద
సార ముద్ధృత్య త్రిపుండ్రవిధిం యస్మా దన్యా నపేక్షమేవ మోక్షోప
లబ్ధిః, కిం భస్మనో ద్రవ్యం కాని స్థానాని మనవోఽప్యత్ర కేవాకతివా,
తస్యధారణే కేవాఽత్రాధికారిణో నియమ స్తేషాం కోవా మామంతే
వాసిన మనుశాసయా మోక్షమితి, అథ సహోవాచ భగవా న్పరమే
శ్వరః పరమకారుణికః, ప్రమథా న్సురానపి సోఽన్వీక్ష్యపూతం ప్రాతరు
దయాద్గోమయం బ్రహ్మపర్ణేనిధాయ త్ర్యంబక మితి మంత్రేణ శోషయే
ద్యేన కేనాఽపి తేజసా తత్స్వగృహ్యోక్తమార్గేణ ప్రతిష్ఠాప్య వహ్నిం
తత్ర తద్గోమయ ద్రవ్యం నిధాయ సోమా యస్వాహేతి మంత్రేణ తత
స్తిలవ్రీహిభి స్సాజ్యైర్జుహుయా దయుంతేనాష్టోత్తరసహస్రం సార్ధమేత
ద్వా తత్రా జ్యస్య పర్ణమయీ జుహూ ర్భవతి, తేన నపాపం శృణోతి
తద్ధోమమంత్ర స్త్ర్యమ్బక మిత్యేవాంతే స్విష్టకృత్పూర్ణాహుతి స్తైనై వాష్ట
దిక్షు బలిప్రదానం తద్భస్మ గాయత్ర్యా సంప్రోక్ష్య తద్ధైమే రాజతే
తామ్రే మృణ్మయే పాత్రే నిధాయరుద్రమంత్రైః పున రభ్యుక్ష్య శుద్ధ
దేశే సంస్థాపయే త్తతో భోజయే ద్బ్రాహ్మణా న్తత స్స్వయం పూతో
భవతి మానస్తోక ఇతి సద్యోజాత మిత్యాది పంచబ్రహ్మమంత్రై ర్భస్మసం
గృహ్యాగ్ని రితి భస్మ వాయురితి భస్మ జలమితి భస్మ స్థలమితి భస్మ వ్యో
మేతి భస్మ దేవా భస్మ ఋషయో భస్మ సర్వగ్ హవా ఏత దిదం భస్మ
పూతం పావనం నమామి సద్య స్సమస్తాఘశాసక మితి శిరసాభినమ్య
పూతే వామహస్తే వామదేవాయేతి నిధాయ త్ర్యమ్బక మితి సమ్ప్రోక్ష్య
శుద్ధగ్ శుద్ధేనేతి సమ్మృజ్య సంశోధ్య తేనైవాపాదశీర్ష ముద్ధూళన

మాచరే త్తత్ర బ్రహ్మమంత్రాః పంచ తత శ్శేషస్య భస్మనో వినియో
స్తర్జనీ మధ్యమానామికాభి ర గ్నే ర్భస్మాసీతి భస్మసంగృహ్య మూర్ధా
మితి మూర్ధ న్యగ్రే న్యసేత్, త్ర్యంబకమితి లలాటే నీలగ్రీవాయేతి
కంఠే కంఠస్య దక్షిణే పార్శ్వే త్రి యువ మితి వామేతి కపోలయో
కాలాయేతి నేత్రయో స్త్రిలోచనాయేతి శ్రోత్రయో శ్శృణవామే
వక్త్రేప్రబ్రవామేతి హృదయే ఆత్మన ఇతి నాభౌ నాభిరితి మంత్రేణదక్షి
భుజమూలే భవాయేతి తన్మధ్యే రుద్రాయేతి తన్మణిబంధే శ
తత్కరపృష్ఠే పశుపతయ ఇతి వామబాహుమూలే ఉగ్రాయేతి తన్మధ్యే
అగ్రేవధాయేతి తన్మణిబంధే దూరేవధాయేతి తత్కరపృష్ఠే నమో
హంత్ర ఇతి అగ్ సే శంకరాయేతి యథాక్రమం భస్మ ధృత్వా
సోమాయేతి శివం నత్వా తతః ప్రక్షాళ్య తద్భస్మాపః పునంత్వితి పిబేత్,
నాధో త్యాజ్యం నాధో త్యాజ్యమ్, ఏత న్మధ్యాహ్న సాయాహ్నేషు
త్రికాలేషు విధివ ద్భస్మధారణ మప్రమాదేన కార్యం ప్రమాదా
త్పతితో భవతి, బ్రాహ్మణానా మయమేవ ధర్మోఽయమేవ ధర్మః ఏవం
భస్మధారణ మకృత్వా నాశ్నీయా దాపోఽన్న మన్యద్వా ప్రమాదా
త్త్యక్త్వా భస్మధారణం నగాయత్రీం జపే న్నజుహుయా దగ్నౌ తర్పయే
ద్దేవా నృషీ న్పిత్రాదీ నయమేవ ధర్మస్సనాతన స్సర్వపాపనాశో
మోక్షహే తుర్నిత్యోఽయం ధర్మో బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మచారిగృహివాన
ప్రస్థయతీనామేతదకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణః అకృత్వాప్రమాదే
నైతదష్టోత్తరశతం జలమధ్యే స్థిత్వా గాయత్రీం జప్త్వోపోషణేనైక
శుద్ధో భవతి యతి ర్భస్మధారణం త్యక్త్వా ఏకదా ఉపోష్య ద్వాదశ
సహస్రప్రణవం జప్త్వా శుద్ధో భవతి,అన్యథేంద్రో యతీన్ సాలావృకేభ్యః
పాతయతి, భస్మనో యద్యభావ స్తదా సర్వభస్మ దాహన జన్య మన్య
ద్వా వశ్య మంత్రపూతం ధార్యమ్. ఏత త్పావితః ప్రయుంజానో రాత్రి
కృతా త్పాపా త్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయా త్ప్రముచ్యతే, మాధ్యం
దినే మాధ్యంధినం కృత్వోపస్థానాంతం ధ్యాయమాన ఆదిత్యాభిముఖో
ఒధీయాన స్సురాపానా త్పూతో భవతి స్వర్ణస్తేయా త్పూతో భవతి
బ్రాహ్మణవధా త్పూతో భవతి గోవధా త్పూతో భవత్యశ్వవధా

త్యాతో భవతి గురువధా త్పూతో భవతి మాతృవధా త్పూతో భవతి పితృవధా త్పూతో భవతి త్రికాల మేత త్ప్రియుంజాన స్సర్వ వేదపారాయణ ఫల మవాప్నోతి సర్వతీర్థఫల మశ్నుతే అనపబ్రువ స్సర్వమాయురేతి విందతే ప్రాజాపత్యగ్ం రాయస్పోషం గౌపత్య మేవ మావర్తయే దుపనిషద మిత్యాహ భగవా న్సదాశివ స్సామ్బ స్సదాశివ స్సామ్బః.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ భుసుండో జాబాలో మహాదేవగ్ం సామ్బం ప్రణమ్య పునః పప్రచ్ఛ కిం నిత్యం బ్రాహ్మణానాం కర్తవ్యం యదకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణః, కః పూజనీయః కోవా ధ్యేయః కస్స్మర్తవ్యః కథం ధ్యేయః క్వ స్థాతవ్యమేతద్బ్రూహీతి సమాసేన తగ్ంహోవాచ ప్రాగుషయా న్నిర్వర్త్యశౌచాదికం తత స్స్నాయా న్మార్జనం రుద్రసూక్తై స్తతశ్చాహతం వాసః పరిధత్తే పాప్మనోపహత్యా ఉద్యంత మాదిత్య మభిధ్యాయ న్నుద్ధూళితాఙ్గం కృత్వా యథాస్థానం భస్మనా త్రిపుండ్రం శ్వేతేనైవ రుద్రాక్షాన్ శ్వేతాన్ బిభృయా న్నైనత్రసమ్మర్శ స్తథాఽన్యే మూర్ధ్ని చత్వారింశ చ్ఛిఖాయా మేకం త్రయంవా శ్రోత్రయో ర్ద్వాదశ కంఠే ద్వాత్రింశత్, బాహ్వో ష్షోడశషోడశ ద్వాదశద్వాదశ మణిబంధయో ష్షట్ షడంగుష్ఠయోః తత స్సంధ్యాం సకుశోఽహరహరుపాసీతాగ్నిర్జ్యోతిరిత్యాదిభి రగ్నౌ జుహుయా చ్ఛివలింగం త్రిసంధ్యామభ్యర్చ్య కుశే ష్వాసీనో ధ్యాత్వా సామ్బం మామేవ వృషభారూఢం హిరణ్యబాహుం హిరణ్యవర్ణం హిరణ్యరూపం పశుపాశవిమోచకం పురుషం కృష్ణపింగళ మూర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపం సహస్రాక్షగ్ం సహస్రశీర్షగ్ం సహస్రచరణం విశ్వతోబాహుం విశ్వాత్మాన మేక మద్వైతం నిష్కళం నిష్క్రియగ్ం శాంతగ్ం శివ మక్షర మవ్యయగ్ం హరి హర హిరణ్యగర్భస్రష్టార మప్రమేయ మనాద్యంతగ్ం రుద్రసూక్తై రభిషిచ్య సితేన భస్మనా శ్రీఫలదళై శ్చ త్రిశాఖై రార్ద్రై రనార్ద్రైర్వా నైతత్ర సంస్పర్శ స్తత్పూజాసాధనం కల్పయే చ్చ నైవేద్యం తత శ్చైకాదశ గుణ రుద్రో జపనీయ ఏక గుణోఽనంత ష్షడక్షరో

ఽష్టాక్షరో వా శైవో మన్త్రో జపనీయః, ఓ మిత్యగ్రే వ్యాహరే
న్నమ ఇతిపశ్చా త్తత శ్శివాయే త్యక్షరత్రయం ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరే
న్నమఇతి పశ్చాత్తతో మహాదేవాయేతి పంచాక్షరాణి నాత స్తారకః
పరమో మన్త్ర స్తారకోఽయం పంచాక్షరః కోఽయం శైవో మను
శ్శైవ స్తారకోఽయ ముపదిశ్యతే మను రవిముక్తే శైవేభ్యో జీవేభ్య
శ్శైవోఽయమేవ మన్త్ర స్తారయతి సఏవ బ్రహ్మోపదేశో బ్రహ్మాసోమో
ఽహం పవన స్సోమోఽహం పవతే సోమోఽహం జనితామతీనాగ్
సోమోఽహం జనితాపృథివ్యా స్సోమోఽహం జనితాగ్నే స్సోమో
ఽహం జనితా సూర్యస్య సోమోఽహం జనితేంద్రస్య సోమోఽహం
జనితోత విష్ణో స్సోమోఽహ మేవ జనితా స యశ్చంద్రమసో దేవానాం
భూర్భువః స్వరాదీనాగ్ సర్వేషాం లోకానాంచ విశ్వం భూతం భువనం
చిత్రం బహుధాజాతం, జాయమానంచయత్, సర్వస్య సోమోఽహమేవ
జనితా విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః హిరణ్యగర్భాదీ నహం జాయ
మానా౯ పశ్యామి, యో రుద్రో అగ్నౌ యో అప్సు య ఓషధీషు
యో రుద్రో విశ్వా భువనా వివేశైవమేవాహ మేవాత్మాంతరాత్మా
బ్రహ్మజ్యోతి రస్మా న్నమత్తోఽన్యత్పరోఽహ మేవ పరో విశ్వాధికోమా
మేవ విదిత్వాఽమృతత్వమేతి తరతి శోకం మామేవ విదిత్వా సాంసృతి
కీం రుజం ద్రావయామి తస్మాదహగ్ రుద్రో య స్సర్వేషాం పరమా గతి
స్సోఽహం సర్వాకారః, యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే, యేన
జాతాని జీవంతి, యత్ప్రియం త్యభిసంవిశంతి, తం మామేవ విదిత్వోపా
సిత భూతేభిర్దేవేభి రభీష్టంతోఽహమేవ, భీషాస్మాద్వాతః పవతే, భీషో
దేతి సూర్యః, భీషాస్మా దగ్ని శ్చేంద్రశ్చ, సోమోఽతఏవ యోఽహగ్
సర్వేషా మధిష్ఠాతా సర్వేషాం చ భూతానాం పాలక స్సోఽహం పృథివీ
సోఽహ మాపస్సోఽహం తేజస్సోఽహం వాయుస్సోఽహం కాలస్సో
ఽహం దిశ స్సోఽహ మాత్మా మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, బ్రహ్మవి
దాప్నోతిపరమ్, బ్రహ్మశివోమే అస్తు సదాశివోమ్, అచక్షు ర్విశ్వత
శ్చక్షు రకర్ణో విశ్వతః కర్ణ అపాదో విశ్వతః పాద అపాణి ర్విశ్వతః
పాణి రహ మశిరా విశ్వతశ్శిరా విద్యా మన్త్రైక సంశ్రయో విద్యా
రూపో విద్యామయో విశ్వేశ్వరోఽహమజరోఽహమ్. మామేవ

విదిత్వా సగ్ స్సృతిపాశా త్ప్రముచ్యతే తస్మా దహం పశుపాశవిమోచకః
పశవశ్చామానవాంతం మధ్యవర్తినశ్చ యుక్తాత్మానో యతంతే మామేవ
ప్రాప్తుం ప్రాప్యంతే మాం నపున రావర్తంతే నపునరావర్తంతే త్రిశూల
గాం కాశీ మధిశ్రిత్య త్యక్తాసవోఽపిమయ్యేవ సంవిశంతి ప్రజ్వల
ద్వహ్నౌగం హవి ర్యథా సయజమాన మాసాదయతి తథా సంత్యక్త్వా
కుణపం న తత్రాదృశం పురా ప్రాప్నువంతి ఏషఏవాదేశ ఏష ఉపదేశ
ఏషఏవ పరమో ధర్మ స్సత్యాత్తత్ర కదాచి న్న ప్రమదితవ్యం తత్రో
ద్ధూళనత్రిపుండ్రాభ్యాం తథా రుద్రాక్షధారణా త్తథామదర్చనా చ్చ
ప్రమాదేనాపి నాంతర్వేద సదనే పురీషం కుర్యా ద్విరితా న్న ప్రమదితవ్యం
తద్ధి తప స్తద్ధి తపః కాశ్యామేవ ముక్తికామానాం తత్త్యాజ్యం మోచకో
ఽహమవిముక్తే నివసతాం నావిముక్తాత్పరం స్థానం నావిముక్తాత్పరం
స్థానం నావిముక్తాత్పరం స్థానం కాశ్యాం స్థానాని చత్వారి తేషామధ్య
స్థిత మంతర్గృహం తత్రాప్య విముక్త మధ్యస్థితం తత్రస్థానాని పఞ్చ
తన్మధ్యే శివాగార మధ్యస్థితం తత్ర ప్రాచ్యా మైశ్వర్యస్థానం దక్షి
ణాయాం విచాలనస్థానం పశ్చిమాయాం వైరాగ్యస్థాన ముత్తరాయాం
జ్ఞానస్థానం తస్మి న్య దంత ర్నిర్లిప్త మవ్యయమనా ద్యనంత మశేష వేద
వేదాంత వేద్య మనిర్దేశ్య మనిరుక్త మప్రచ్యవ మాశాస్య మద్వైతం
సర్వాధార మనాధార మనిరీక్ష్య మహరహర్బ్రహ్మవిష్ణు పురందరా
ద్యమరవరసేవితం మామేవ జ్యోతిస్స్వరూపం లింగం మామేవో పాసి
తవ్యం తదేవోపాసితవ్యం నైవ భాసయంతి తల్లింగం భాను శ్చంద్రో
ఽగ్ని ర్వాయుస్స్వప్రకాశం విశ్వేశ్వరాభిధం పాతాళ మధితిష్ఠతి తదే
వాహం తత్రార్చితోఽహగ్ సాక్షాదర్చిత స్త్రిశాఖై ర్బిల్వదళై ర్దీప్తై ర్వా
యోఽభిస్సంపూజయేన్మన్మనో మయ్యాహితాసు ర్మయ్యేవార్పితాఖిల
కర్మా భస్మ దిగ్ధాంగో రుద్రాక్షాభరణో మామేవ సర్వభావేన ప్రపన్నో
మదేక పూజానిరత స్సంపూజయే త్తదహమశ్నామి తం మోచయామి
సంసృతి పాశా దహరహ రభ్యర్చ్య విశ్వేశ్వరం లింగం తత్ర రుద్ర
సూక్తై రభిషిచ్య తదేవ స్నపనం పయస్త్రిః పీత్వా మహాపాతకేభ్యో
ముచ్యతే న శోక మాప్నోతి ముచ్యతే సంసారబంధనాత్, త దనభ్యర్చ్య
నాశ్నీయా త్ఫల మన్న మన్యద్వా. యదశ్నీయా ద్రేతోభక్షీ భవే

న్నాపః పిబే ద్యది పిబే త్పూయపోభవే త్పత్రిమాదేనైకదా త్వనభ్యర్చ్య
మాంభుక్త్వా భోజయిత్వా కేశా న్వాపయిత్వా గవ్యానాం పఞ్చసంగ్ర
హోప్యపోష్య జలే రుద్రస్నానం జపే త్రివారం రుద్రానువాక మాదిత్యం
పశ్య న్నభిధ్యాయ న్స్వకృతకర్మకృత్ రౌద్రై రేవ మంత్రైః కుర్యాన్నా
గ్జనం తతో భోజయిత్వా బ్రాహ్మణా న్పూతో భవతి అన్యథా పరేలో
యాతనా మశ్నుతే పత్రైః ఫలై ర్వాన్యై ర్వాఽభిపూజ్య విశ్వేశ్వరం
మాం తతోఽక్ష్ణియా కాపిలేన పయసాఽభిషిచ్య రుద్రసూక్తేన మా
మేవ శివలింగరూపిణం బ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి కాపిలేన
దధ్నాఽభిషిచ్య సురాపానా త్పూతో భవతి కాపిలేనాజ్యేనాభిషిచ్య
స్వర్ణ స్తేయా త్పూతో భవతి మధునాభిషిచ్య గురుదారగమనా త్పూతో
భవతి సితయా శర్కర యాభిషిచ్య సర్వజీవవధా త్పూతో భవతి క్షీరా
దిభి రేతై రభిషిచ్య సర్వా నవాప్నోతి కామా న్, ఇత్యేకైకం మహా న్
ప్రస్థశతం మహాన్ ప్రస్థశతమానై శ్శతై రభిపూజ్య ముక్తో భవతి
సంసార బంధనాత్, మా మేవ శివలింగరూపిణ మార్ద్రాయాం పౌర్ణ
మాస్యాం వాఽఽమావాస్యాయాం వా మహావ్యతీపాతే గ్రహణే
సంక్రాంతా వభిషిచ్య తిలై స్సతండులై స్సయవై స్సంపూజ్య బిల్వదళై
రభ్యర్చ్య కాపిలే నాజ్యాన్వితగంధసారధూపైః పరికల్ప్య దీపం నైవేద్యం
సాజ్య ముపాహారం కల్పయిత్వా దద్యా త్పుష్పాంజలి మేవం ప్రయతో
ఽభ్యర్చ్య మమ సాయుజ్య మేతి శతై ర్మహాప్రస్థై రఖండై స్తండులై
రభిషిచ్య చంద్రలోకకామ శ్చంద్రలోక మవాప్నోతి తిలై రేతావద్భి
రభిషిచ్య వాయులోకకామో వాయులోక మవాప్నోతి మాషై రేతా
వద్భి రభిషిచ్య వరుణలోకకామో వరుణలోక మవాప్నోతి యవై రేతా
వద్భి రభిషిచ్య సూర్యలోకకామ స్సూర్యలోక మవాప్నోతి ఏతై రేతా
వద్భి ర్ద్విగుణై రభిషిచ్య స్వర్గలోకకామ స్స్వర్గలోక మవాప్నోతి,ఏతై
రేతావద్భి శ్చతుర్గుణై రభిషిచ్య బ్రహ్మలోకకామో బ్రహ్మలోక మవా
ప్నోతి, ఏతై రేతావద్భి శ్శతగుణై రభిషిచ్య చతుర్జాలం బ్రహ్మకోశం
యన్మృత్యుర్నావపశ్యతి తమతీత్య మల్లోకకామో మల్లోక మవాప్నోతి
నాన్యం మల్లోకాత్పరం యమవాప్య నశోచతి నస పునరావర్తతే నస

పునరావర్తతే, లింగరూపిణం మాంసంపూజ్య చింతయంతి యోగిన స్సిద్ధా
స్సిద్ధిం గతా యజంతియజ్వానో మామేవ స్తువంతి దేవా స్సాంగా
స్సోపనిషద స్సేతిహాసా నమత్తోఽన్యదహమేవ సర్వం మయి సర్వం ప్రతి
ష్ఠితం తతఃకాశ్యాం ప్రయత్నై రేవాహ మన్వహం పూజ్య స్తత్ర గణా
రౌద్రాననా నానాముఖా నానాశస్త్రధారిణో నానారూపధరా నానా
చిహ్నితా స్తే సర్వే భస్మ దిగ్ధాంగా రుద్రాక్షాభరణాః కృతాంజలయో
నిత్య మభిధ్యాయంతి, తత్ర పూర్వస్యాం దిశి బ్రహ్మా కృతాంజలి రహ
ర్నిశం మా ముపాస్తే దక్షిణస్యాం దిశి విష్ణుః కృత్వైవ మూర్ధాంజలిం
మా ముపాస్తే ప్రతీచ్యా మింద్ర స్సన్నతాంగ ఉపాస్తే ఉదీచ్యా మగ్ని
కాయ ముమానురక్తా హేమాంగ విభూషణా హేమవస్త్రా మా
ముపాసతే మామేవ దేవా శ్చతుర్మూర్తిధరా దక్షిణాయాం దిశి ముక్తి
స్థానం తన్ముక్తిమంటపసంజ్ఞితం తత్రానేకగణాః పాలకా స్సాయుధాః పాప
ఘాతకా స్తత్ర ఋషయ శ్శాంభవాః పాశుపతా మహాశైవా వేదావ
తగ్సం శైవం పంచాక్షరం జపంత స్తారకం సప్రణవం మోదమానాస్తి
ష్ఠంతి, తత్రైకా రత్నవేదికా తత్రాహమాసీనః కాశ్యాగ్ స్త్యక్తకుణ
పాంశ్చైవా నానీయ స్వస్యాంకే సన్నివేశ్య భసిత రుద్రాక్షభూషితా
నుషస్పృశ్య మాభూ దేతేషాం జన్మ మృత్యం చేతి తారకగ్ శైవం మను
ముపదిశామి తత స్తే ముక్తా మా మనువిశంతి విజ్ఞానమయేనాంగేన
నపునరావర్తంతే హుతాశన ప్రతిష్ఠగ్ హవి రివ తత్రైవ ముక్త్యర్థ ముప
దిశ్యతే శైవోఽయం మంత్రః పంచాక్షర స్తన్ముక్తిస్థానం తత ఓంకార
రూపం తతో మదర్పిత కర్మణాం మదావిష్టచేతసాం మద్రూపతా భవతి
నాఽన్యేషామియం బ్రహ్మవిద్యేఽయం బ్రహ్మవిద్యా ముముక్షువః కాశ్యా
మేవాసీనా వీక్ష్యవంతో విజ్ఞానమయం బ్రహ్మకోశం చతుర్జాలం బ్రహ్మ
కోశం యన్మృత్యు ర్నావపశ్యతి యం బ్రహ్మా నావపశ్యతి య మింద్రాగ్నీ
నావపశ్యేతాం యం వరుణాదయో నావపశ్యంతి తమేవ తత్తేజః పుష్టవి
డ్భాఽగ్ హైమ ముమాం సంశ్లిష్య వసంతం చంద్రకోటిసమప్రభం
చంద్రకిరీటగ్ సోమసూర్యాగ్ని నయనం భూతిభూషితవిగ్రహం శివం
మామేవ మభిధ్యాయంతో ముక్తకిల్బిషా స్త్యక్తబంధా మయ్యేవ లీనాః
భవంతి. యేచాన్యే కాశ్యాం పురీషకారిణః ప్రతిగ్రహపరా స్త్యక్త

భస్మధారణా స్త్యక్త రుద్రాక్షధారణా స్త్యక్తగ్రహయాగా స్త్యక్త విశ్వేశార్చనా స్త్యక్తపంచాక్షర జపా స్త్యక్తభైరవార్చనా భైరవీం ఘోరాం యాతనాం నానావిధాం కాశ్యాం పరేతా భుక్త్వా తత శ్శుద్ధా మాం ప్రపద్యంతే చాంతర్గృహే రేతో మూత్రం వా విసృజంతి తదా తే సించతే పిత్రూన్ తమేవ పాపకారిణం మృతం పశ్యన్ నీలలోహితో భైరవ స్తం పాతయత్యస్త్రమండలే జ్వలజ్జ్వలనకుండేష్వన్యేష్వపి తతశ్చాప్రమాదేన నివసే దప్రమాదేన నివసే త్కాశ్యాం లిఙ్గరూపిణ్యా మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి భస్మజాబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః.

౮౮. సామవేదీయ రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్.

శ్లో. రుద్రాక్షోపనిష ద్వేద్యం మహారుద్రతయోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్త శివమాత్రపదం భజేత్.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఓమ్. అథ హైనం కాలాగ్నిరుద్రం భుసుండః పప్రచ్ఛ కథం రుద్రాక్షోత్పత్తి స్తద్ధారణా త్కిం ఫల మితి తంహోవాచ భగవా న్కాలాగ్ని రుద్రః త్రిపురవధార్థ మహం నిమీలితాక్షో భవం స్తేభ్యో జలబిందవో భూమౌ పతితా స్తే రుద్రాక్షా జాతా స్సర్వానుగ్రహార్థాయ తేషాం నామోచ్చారణమాత్రేణ దశగోప్రదానఫలం దర్శనస్పర్శనాభ్యాం ద్విగుణఫలమత ఊర్ధ్వం వక్తుం నశక్నోమి, తత్రైతే శ్లోకా భవంతి. కస్మిన్స్థితం తు కిన్నామ కథం వా ధార్యతే నరైః, కతి భేదముఖా న్యత్ర కై ర్మంత్రై ర్ధార్యతే కథమ్, దివ్యవర్షసహస్రాణి

చక్షురున్మీలితం మయా, భూమావక్షిపుటాభ్యాంతు పతితా జలబిందవః తత్రాశ్రుబిందవో జాతా మహారుద్రాక్షవృక్షకాః, స్థావరత్వమనుప్రాప్య భక్తానుగ్రహకారణాత్, భక్తానాం ధారణాత్పాపం దివారాత్రికృతగ్ం హరేత్, లక్షంతు దర్శనాత్పుణ్యం కోటి స్తద్ధారణా ద్భవేత్, తస్య కోటిశతం పుణ్యం లభతే ధారణాన్నరః, లక్షకోటిసహస్రాణి లక్షకోటి శతానిచ, తజ్జపా ల్లభ్యతే పుణ్యం నరో రుద్రాక్షధారణాత్, ధాత్రీఫల ప్రమాణం యచ్ఛ్రేష్ఠ మేత దుదాహృతమ్, బదరీఫలమాత్రం తు మధ్యమం ప్రోచ్యతే బుధైః, అధమం చణమాత్రం స్యాత్ప్రక్రియైషా మయోచ్యతే, బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా శ్శూద్రాశ్చేతి శివాజ్ఞయా, వృక్షా జాతాః పృథివ్యాంతు తజ్జాతీయా శ్శుభాక్షకాః, శ్వేతాస్తు బ్రాహ్మణా జ్ఞేయాః క్షత్రియా రక్తవర్ణకాః, పీతా వైశ్యాస్తు విజ్ఞేయాః కృష్ణా శ్శూద్రా ఉదాహృతాః, బ్రాహ్మణో బిభృయా చ్ఛ్వేతాన్ రక్తా న్రాజాతు ధారయేత్,పీతా న్వైశ్యస్తు బిభృయా త్కృష్ణాం ఛ్ఛూద్రస్తు ధారయేత్,సమా స్స్నిగ్ధా దృఢాః స్థూలాః కంటకై స్సంయుతా శ్శుభాః, క్రిమిదష్టం ఛిన్నభిన్నం కంటకై ర్హీనమేవచ, వ్రణయుక్త మయుక్తం చ షడ్రుద్రాక్షాణి వర్జయేత్, స్వయమేవ కృతద్వారం రుద్రాక్షం స్యాది హోత్తమమ్, యత్తు పౌరుషయత్నేన కృతం తన్మధ్యమం భవేత్,సమాన్ స్నిగ్ధాన్దృఢా స్థూలా న్క్షౌమసూత్రేణ ధారయేత్,సర్వగాత్రేణ సౌమ్యేన సామాన్యాని విచక్షణః,నికషే హేమరేఖాభా యస్య రేఖా ప్రదృశ్యతే, తదక్షము త్తమం విద్యా త్తద్ధార్యం శివపూజకైః, శిఖాయా మేక రుద్రాక్షం త్రిశతం శిరసా వహేత్, షట్త్రింశతం గళే దధ్యా ద్బాహ్వో షోడశషోడశ, మణిబంధే ద్వాదశైవ స్కంధే పంచశతం వహేత్, అష్టోత్తరశతై ర్మాలా ముపవీతం ప్రకల్పయేత్, ద్విసరం త్రిసరంవాపి సరాణాం పంచకం తథా, సరాణాం సప్తకం వాపి బిభృయా త్కంఠ దేశతః,మకుటే కుండలేచైవ కర్ణికాహారకేఽపివా,కేయూరకటకే సూత్రం కుక్షిబంధే విశేషతః,సుప్తే పీతే సదా కాలం రుద్రాక్షం ధారయేన్నరః, త్రిశతం త్వధమం పంచశతం మధ్యమ ముచ్యతే, సహస్రము త్తమం ప్రోక్త మేవంభేదేన ధారయేత్, శిరసీశానమంత్రేణ కంఠే తత్పురుషేణ తు,అఘోరేణ గళే ధార్యం తేనైవ హృదయేఽపిచ,అఘోరబీజమంత్రేణ

కరయో ర్ధారయే త్సుధీః, పంచాశదక్షగ్రథితాన్ వ్యోమవ్యాప్యపి చోదరే, పంచబ్రహ్మభి రంగైశ్చ త్రిమాలాపంచసప్తచ, గ్రథిత్వా మూల మంత్రేణ సర్వా ణ్యక్షాణి ధారయేత్, అథ హైనం భగవంతం కాలాగ్ని రుద్రం భుసుండః పప్రచ్ఛ, రుద్రాక్షాణాం భేదేన యదక్షం యత్స్వరూపం యత్ఫల మితి తత్స్వరూపం ముఖయుక్త మనిష్టనిరసనం కామాభీష్ట ఫలం బ్రూహీతి హోవాచ తత్రైతే శ్లోకా భవంతి ఏకవక్త్రంతు రుద్రాక్షం పరతత్త్వస్వరూపకమ్, తద్ధారణాత్పరే తత్త్వే లీయతే విజితేంద్రియః, ద్వివక్త్రంతు మునిశ్రేష్ఠచార్ధనారీశ్వరాత్మకమ్, ధారణాదర్ధనారీశః ప్రీయతే తస్య నిత్యశః, త్రిముఖం చైవ రుద్రాక్ష మగ్నిత్రయస్వరూపకమ్, తద్ధారణాచ్చ హుతభుక్తస్య తుష్యతి నిత్యదా, చతుర్ముఖం తు రుద్రాక్షం చతుర్వక్త్రస్వరూపకమ్, తద్ధారణా చ్చతుర్వక్త్రః ప్రీయతే తస్య నిత్యదా, పంచవక్త్రం తు రుద్రాక్షం పంచబ్రహ్మస్వరూపకమ్, పంచవక్త్ర స్స్వయం బ్రహ్మ పుంహత్యాం చ వ్యపోహతి, షడ్వక్త్ర మపి రుద్రాక్షం కార్తికేయాధిదైవతమ్, తద్ధారణా న్మహాశ్రీస్స్యాన్మహదారోగ్యముత్తమమ్, మతివిజ్ఞాన సంపత్తిశుద్ధయే ధారయే త్సుధీః, వినాయకాధిదైవం చ ప్రవదంతి మనీషిణః, సప్తవక్త్రం తు రుద్రాక్షం [1]సప్తమాత్రాధిదైవతమ్, తద్ధారణా న్మహాశ్రీ స్స్యా న్మహదారోగ్య ముత్తమమ్, మహతీ జ్ఞాన సంపత్తి శ్శుచి ర్ధారణత స్సదా, అష్టవక్త్రం తు రుద్రాక్ష మష్టమాత్రాధిదైవతమ్, వస్వష్టక ప్రియం చైవ గంగాప్రీతికరం తథా, తద్ధారణాదిమే ప్రీతా భవేయు స్సత్యవాదినః, నవవక్త్రం తు రుద్రాక్షం నవశక్త్యధిదైవతమ్, తస్య ధారణమాత్రేణ ప్రీయంతే నవశక్తయః, దశవక్త్రం తు రుద్రాక్షం యమదైవత్య మీరితమ్, [2]దర్శనా చ్ఛాంతిజనకం పాపనాం నాత్ర సంశయః, ఏకాదశముఖం త్వక్షం రుద్రైకాదశదైవకమ్, తదిదం దైవతం ప్రాహు స్సదా సౌభాగ్యవర్ధనమ్, రుద్రాక్షం ద్వాదశముఖం మహావిష్ణుస్వరూపకమ్, ద్వాదశాదిత్యరూపం చ బిభర్త్యేవ హి తత్పరః, త్రయోదశముఖం చాక్షం కామదం సిద్ధిదం శుభమ్, తస్య ధారణమాత్రేణ కామదేవః ప్రసీదతి, చతుర్దశముఖం చాక్షం రుద్రనేత్ర

1. సప్తమాలాధి. 2. దర్శా (దశా) త్ప్రశాంతి జనకం ధారణా న్నాత్ర.

సముద్భవమ్, సర్వవ్యాధిహరంచైవ సర్వదాఽఽరోగ్యమాప్నుయాత్, మద్యం మాంసఞ్చ లశునం పలాండుం శిగ్రు మేవచ, శ్లేష్మాతకం విడ్వరాహ మభక్ష్యం వర్జయే న్నరః, గ్రహణే విషువేచైవ మయనే సఙ్క్రమేఽఽపిచ,దర్శేషు పూర్ణమాసేచ పూర్ణేషు దివసేషుచ,రుద్రాక్షధారణా త్సద్య స్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, రుద్రాక్షమూలం తద్బ్రహ్మా తన్నాళం విష్ణు రేవచ, తన్ముఖం రుద్ర ఇత్యాహు స్తద్బిందు స్సర్వదేవతా ఇతి. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం సనత్కుమారః పప్రచ్ఛాధీహి భగవ న్రుద్రాక్షధారణవిధిమ్, తస్మిన్సమయే నిదాఘజడభరతదత్తాత్రేయ కాత్యాయన భరద్వాజకపిలవసిష్ఠపిప్పలాదాదయశ్చ కాలాగ్నిరుద్రం పరిసమేత్యోచుః, అథ కాలాగ్నిరుద్రః కిమర్థం భవతా మాగమన మితి హోవాచ, రుద్రాక్షధారణవిధిం వై సర్వే శ్రోతుమిచ్ఛామహ ఇతి. అథ కాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ రుద్రస్య నయనా దుత్పన్నా రుద్రాక్షా ఇతి లోకేఖ్యాయంతే, అథ సదాశివ స్సంహారకాలే సంహారం కృత్వా సంహారాక్షం ముకులీకరోతి తన్నయనా జ్జాతా రుద్రాక్షా ఇతి హోవాచ తస్మా ద్రుద్రాక్షత్వమితి కాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ, తద్రుద్రాక్షే వాగ్విషయే కృతే దశగోప్రదానేన యత్ఫల మవాప్నోతి తత్ఫల మశ్నుతే సఏష భస్మజ్యోతిరుద్రాక్ష ఇతి తద్రుద్రాక్షం కరేణ స్పృష్ట్వా ధారణమాత్రేణ ద్విసహస్ర గోప్రదానఫలం భవతి తద్రుద్రాక్షే కర్ణయోర్ధార్యమాణే ఏకాదశసహస్రగోప్రదానఫలం భవత్యేకాదశరుద్రత్వంచ తద్రుద్రాక్షే శిరసి ధార్యమాణే కోటిగోప్రదానఫలం భవత్యేతేషాం స్థానానాం కర్ణయోః ఫలం వక్తుం నశక్యమితి హోవాచ, య ఇమాం రుద్రాక్షజాబాలోపనిషదం నిత్యమధీతే బాలోవా యువావా వేద సమహా న్భవతి, స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, ఏతై రేవ హోమం కుర్యా దేతైరే వార్చనం తథా రక్షోఘ్నం మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహౌ శిఖాయాం వా బధ్నీత సప్తద్వీపవతీ భూమిర్దక్షిణార్థం నావకల్పతే తచ్ఛ్రద్ధయా యాం కాంచిద్గాం దద్యా త్సా దక్షిణా భవతి య ఇమా ముపనిషదం బ్రాహ్మణ స్సాయ మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి మధ్యాహ్నేఽధీయాన షడ్జన్మకృతం పాపం నాశయతి సాయంప్రాతః ప్రయుంజానోఽనేకజన్మకృతం పాపం నాశయతి షట్సహస్ర

లక్షగాయత్రీజపఫల మవాప్నోతి, బ్రహ్మహత్యాసురాపానస్వర్ణస్తేయ గురుదారగమనతత్సంయోగపాతకేభ్యః పూతో భవతి సర్వతీర్థఫల మశ్నుతే పతితసంభాషణాత్పూతో భవతి పఙ్క్తిశతసహస్రపావనో భవతి శివసాయుజ్య మవాప్నోతి నచపునరావర్తతే నచపునరావర్తత ఇత్యోగ్ సత్యమిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాన్తిః.

ఇతి రుద్రాక్షజాబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౭౯. అథర్వణీయ గణపత్యుపనిషత్.

శ్లో. యన్నత్వామునయస్సర్వే నిర్విఘ్నంయాన్తి తత్పదమ్,
గణేశోపనిషద్వేద్యం తద్బ్రహ్మైవాస్మి సర్వగమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఓమ్. ఓం లం నమస్తే గణపతయే, త్వమేవ ప్రత్యక్షం తత్త్వమసి, త్వమేవ కేవలం కర్తాసి,త్వమేవ కేవలం ధర్తాసి, త్వమేవ కేవలం హర్తాసి, త్వమేవ సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మాసి, త్వం సాక్షాదాత్మాసి నిత్యం, ఋతం వచ్మి సత్యం వచ్మి, అవ త్వం మామ్, అవ వక్తారమ్, అవ శ్రోతారమ్, అవ దాతారమ్, అవధాతారమ్, అవానూచానమవశిష్యమ్, అవ పురస్తాత్, అవ దక్షిణాత్తాత్, అవ పశ్చాత్తాత్, అవోత్తరాత్తాత్, అవ చోర్ధ్వాత్తాత్, అవాధరాత్తాత్, సర్వతో మాం పాహి, పాహి సమంతాత్, త్వం వాఙ్మయ స్త్వం చిన్మయః, త్వ మానందమయ స్త్వం బ్రహ్మమయః, త్వం సచ్చిదానందా ద్వితీయోఽసి, త్వం ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి, త్వం జ్ఞానమయో విజ్ఞానమయోఽసి, సర్వం జగదిదం త్వత్తో జాయతే సర్వం జగదిదం త్వత్తస్తిష్ఠతి, సర్వం జగదిదం త్వయి లయమేష్యతి,

సర్వం జగదిదం త్వయి ప్రత్యేతి, త్వం భూమి రాపోఽనలోఽనిలో నభః, త్వం చత్వారి వాక్పరిమితా పదాని, త్వం గుణత్రయాతీతః, త్వం దేహత్రయాతీతః, త్వం కాలత్రయాతీతః, త్వం మూలాధారే స్థితోఽసి నిత్యమ్, త్వం శక్తిత్రయాత్మకః, త్వాం యోగినో ధ్యాయంతి నిత్యమ్, త్వం బ్రహ్మా త్వం విష్ణు స్త్వం రుద్ర స్త్వమింద్ర స్త్వమగ్ని స్త్వం వాయు స్త్వం సూర్య స్త్వం చంద్రమా స్త్వం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్, గణాదీ న్పూర్వ ముచ్చార్య వర్ణాదీం తదనంతరమ్, అనుస్వారః పరతర అర్ధేం దులసితం తథా, తారేణ యుక్త మేత దేవ తవ మనుస్వరూపమ్, గకారః పూర్వరూపమ్, అకారో మధ్యమరూపమ్, అనుస్వార శ్చాంత్య రూపమ్, బిందు రుత్తరరూపమ్, నాద స్సంధానమ్, సంహితా సంధిః, సైషా గాణేశీ విద్యా, గణక ఋషిః, [1]నృచద్గాయత్రీ ఛందః, శ్రీమహాగణపతి ర్దేవతా, ఓం గం గణపతయే నమః ఏకదంతాయ విద్మహే వక్రతుణ్డాయ ధీమహి, తన్నో దంతిః ప్రచోదయాత్. ఏకదంతం చతుర్హస్తం బిభ్రాణం పాశ మంకుశమ్, అభయం వరదం హస్తైర్ధధానం మూషికధ్వజమ్, రక్తం లంబోదరం శూర్ప సుకర్ణం రక్తవాససమ్, రక్తగన్ధానులిప్తాంగం రక్తపుష్పై స్సుపూజితమ్, భక్తానుకంపినం దేవం జగత్కారణ మచ్యుతమ్, ఆవి ర్భూతం చ సృష్ట్యాదౌ ప్రకృతేః పురుషాత్పరమ్, ఏవం ధ్యాయతి యో నిత్యం సయోగీ యోగినాం వరః, నమో వ్రాతపతయే నమో గణపతయే నమః ప్రమథపతయే నమస్తే అస్తు లంబోదరాయైకదంతాయ విఘ్నవినా శినే శివసుతాయ వరదమూర్తయే నమోనమః,ఏత దథర్వశిరో యోఽధీతే, స బ్రహ్మ భూయాయ కల్పతే, ససర్వత స్సుఖ మేధతే, ససర్వత స్సుఖ మేధతే, ససర్వవిఘ్నైర్న బాధ్యతే, స పంచమహాపాతకోపపాతకా త్ప్రముచ్యతే, సాయమధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, ప్రాత రధీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయం ప్రాతఃప్రయుంజానో ఽపాపో భవతి, ధర్మార్థకామమోక్షంచ విందతి, ఇద మథర్వశీర్ష మశి ష్యాయ నదేయమ్, యో యది మోహా ద్దాస్యతి స పాపీయా న్భవతి, సహస్రావర్తనా ద్యం యం కామ మధీతే తంత మనేన సాధయేత్,అనేన

1 నిచృ.

గణపతి మభిషిఞ్చతి, స వాగ్మీ భవతి, చతుర్థ్యా మనశ్నన్ జపతి సవిద్యావాన్ భవతి, ఇత్యథర్వణవాక్యమ్, బ్రహ్మాద్యాచరణం విద్యాన్న బిభేతి కదాచనేతి, యో దూర్వాంకురై ర్యజతి స వైశ్రవణోపమో భవతి, యో లాజై ర్యజతి స యశోవా న్భవతి స మేధావా న్భవతి, యో మోదకసహస్రేణ యజతి సవాంఛితఫల మవాప్నోతి, యస్సాజ్యసమిద్భి ర్యజతి ససర్వం లభతే ససర్వం లభతే, అష్టౌబ్రాహ్మణా న్సమ్యగ్గ్రాహయిత్వా సూర్యవర్చస్వీ భవతి, సూర్యగ్రహణే మహానద్యాం ప్రతిమాసన్నిధౌ వా జప్త్వా సిద్ధమన్త్రో భవతి, మహావిఘ్నాత్ ప్రముచ్యతే, [1]మహాదోషా త్ప్రముచ్యతే, స సర్వవి ద్భవతి, స సర్వవి ద్భవతి య ఏవం వేద ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి గణపత్యుపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౯౦. సామవేదీయ దర్శనోపనిషత్.

శ్లో. యమాద్యష్టాంగయోగేద్ధం బ్రహ్మమాత్ర ప్రబోధితః,
యోగినోయత్పదం యాంతి తత్కైవల్యపదంభజే.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఓమ్. దత్తాత్రేయో మహాయోగీభగవా న్భూత భావనః, చతుర్భుజో మహావిష్ణు ర్యోగసామ్రాజ్యదీక్షితః, తస్య శిష్యోమునివర స్సాంకృతిర్నామ భక్తిమాన్, పప్రచ్ఛ గురు మేకాంతే ప్రాంజలి ర్వినయాన్వితః, భగవ న్బ్రూహి మే యోగం సాష్టాంగం సప్రపంచకమ్, యేన [2]విజ్ఞాతమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవా మ్యహమ్, సాంకృతే శృణువక్ష్యామి

1. 'మహాపాపాత్ప్రముచ్యతే' అయమధికపాఠః. 2 విజ్ఞాన.

యోగం సాష్టాంగదర్శనమ్,యమశ్చ నియమశ్చైవ తథైవాసన మేవచ, ప్రాణాయామ స్తథా బ్రహ్మన్ ప్రత్యాహార స్తతః పరమ్, ధారణాచ తథా ధ్యానం సమాధిశ్చాష్టమం మునే, అహింసా సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్యం దయార్జవమ్, క్షమాధృతి ర్మితాహార శ్శౌచం చేతి యమా దశ. వేదోక్తేన ప్రకారేణ వినాసత్యం తపోధన, కాయేన మనసావాచా హింసా హింసా నచాన్యథా, ఆత్మా సర్వగతోచ్ఛేద్యో నగ్రాహ్యఇతి [1]యామతిః, సా చాహింసా వరా ప్రోక్తా మునే వేదాంతవేదిభిః, చక్షు రాదీంద్రియై ర్దృష్టం శ్రుతం ఘ్రాతం మునీశ్వర, తస్యైవోక్తి ర్భవే త్సత్యం విప్రతం నాన్యథా భవేత్, సర్వం సత్యం పరంబ్రహ్మ నచాన్య దితి యామతిః, తచ్చ సత్యం వరంప్రోక్తం వేదాంతజ్ఞానపారగైః, అన్య దీయే తృణే రత్నే కాంచనే మౌక్తికేఽపిచ, మనసా వినివృత్తి ర్యా తద స్తేయం విదు ర్బుధాః, ఆత్మన్యనాత్మభావేన వ్యవహారవివర్జితమ్, యత్త దస్తేయ మిత్యుక్త మాత్మవిద్భి ర్మహామతే, కాయేన వాచా మనసా స్త్రీణాం పరివివర్జనమ్, ఋతౌ భార్యాం తదా తస్య బ్రహ్మచర్యం తదు చ్యతే, బ్రహ్మభావే మనశ్చారం బ్రహ్మచర్యం పరం తప, స్వాత్మవ త్సర్వ భూతేషు కాయేన మనసా గిరా, అనుజ్ఞాయా దయా సైవ ప్రోక్తా వేదాంతవేదిభిః, పుత్రే మిత్రే కళత్రేచ రిపౌ స్వాత్మని సంతతమ్, ఏక రూపం మునేయ త్తదార్జవం ప్రోచ్యతే మయా, కాయేన మనసా వాచా శత్రుభిః పరిపీడితే, బుద్ధిక్షోభనివృత్తి ర్యా క్షమా సా మునిపుంగవ, వేదాదేవ వినిర్మోక్షః స్వంసారస్య న చాన్యథా,ఇతి విజ్ఞాననిష్పత్తి ర్ధృతిః ప్రోక్తాహి వైదికైః,అహమాత్మా నచాన్యోఽస్మీత్యేవ మప్రచ్యుతామతిః, అల్ప మృష్టాశనాభ్యాంచ చతుర్థాంశావశేషకమ్, తస్మా ద్యోగానుగుణ్యేన భోజనం మితభోజనమ్, స్వదేహామలనిర్మోక్షో మృజ్జలాభ్యాం మహా మునే, యత్త చ్ఛౌచం భవేద్బాహ్యం మానసం మననం విదుః, అహం శుద్ధఇతి జ్ఞానం శౌచ మాహుర్మనీషిణః, అత్యంతమలినో దేహో దేహీ చాత్యంత నిర్మలః, ఉభయో రంతరం జ్ఞాత్వా కస్యశౌచం విధీయతే, జ్ఞానశౌచం పరిత్యజ్య బాహ్యే యో రమతే నరః, స మూఢః కాంచనం

1 మే మతిః.

త్యక్త్వా లోష్టం గృహ్ణాతి సువ్రత, జ్ఞానామృతేన తృప్తస్య కృతకృత్యస్య యోగినః, న చాస్తి కించి త్కర్తవ్య మస్తి చేన్న స తత్త్వవిత్, లోకత్రయేఽపి కర్తవ్యం కించి న్నాస్త్యాత్మవేదినామ్, తస్మా త్సర్వప్రయత్నేన మునేఽహింసాది సాధనైః, ఆత్మాన మక్షరం బ్రహ్మ విద్ధి జ్ఞానాత్తు వేదనా దితి. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

ఓమ్. తపస్సంతోష మాస్తిక్యం దానమీశ్వరపూజనమ్, సిద్ధాంత శ్రవణం చైవ హ్రీ ర్మతిశ్చ జపో వ్రతమ్, ఏతేచ నియమాః ప్రోక్తా స్తా స్వక్ష్యామి క్రమా చ్ఛృణు, వేదోక్తేన ప్రకారేణ కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణా దిభిః, శరీరశోషణం యత్త త్తప ఇత్యుచ్యతే బుధైః, కో వా మోక్షః కథం తేన సంసారం ప్రతిపన్న వాన్, ఇత్యాలోచనమర్థజ్ఞా స్తపశ్శంసంతి పణ్డితాః, యదృచ్ఛాలాభతో నిత్యం ప్రీతిర్యా జాయతే నృణామ్, తత్సంతోషం విదుః ప్రాజ్ఞాః పరిజ్ఞానైకతత్పరాః, బ్రహ్మాదిలోకపర్యంతా ద్విరక్త్యాయ ల్లభేత్ప్రియమ్, సర్వత్ర విగతస్నేహ స్సంతోషం పరమం విదుః, శ్రౌతే స్మార్తేచ విశ్వాసో యత్తదాఽఽస్తిక్యముచ్యతే, న్యాయార్జితధనం శ్రాంతే శ్రద్ధయా వైదికే జనే, అన్యద్వా యత్ప్రదీయంతే తద్దానం ప్రోచ్యతే మయా, రాగాద్యపేతం హృదయం వాగదుష్టానృతాదినా, హింసాది రహితం కర్మ యత్తదీశ్వరపూజనమ్, సత్యం జ్ఞాన మనంతం చ పరానందం పరం ధ్రువమ్, ప్రత్యగిత్యవగంతవ్యం వేదాంతశ్రవణం బుధైః, వేద లౌకికమార్గేషు కుత్సితం కర్మ యద్భవేత్, తస్మి న్భవతి యా లజ్జా హ్రీ స్సైవేతి ప్రకీర్తితా, వైదికేషు చ సర్వేషు శ్రద్ధా యా సా మతి ర్భవేత్, గురుణా చోపదిష్టోఽపి తత్ర సంబంధవర్జితః' వేదోక్తేనైవ మార్గేణ మంత్రాభ్యాసో జప స్స్మృతః, కల్పసూత్రే యథా వేదే ధర్మశాస్త్రే పురాణకే, ఇతిహాసే చ వృత్తి ర్యా స జపః ప్రోచ్యతే మయా, జపస్తు ద్వివిధః ప్రోక్తో వాచకో మానస స్తథా, వాచకోపాంశురుచ్చైశ్చ ద్వివిధః పరికీర్తితః, మానసో మననధ్యానభేదాత్ ద్వైవిధ్య మాశ్రితః, ఉచ్చై ర్జపా దుపాంశుశ్చ సహస్రగుణ ఉచ్యతే, మానసశ్చ తథోపాంశో స్సహస్రగుణ ఉచ్యతే, ఉచ్చైర్జపశ్చ సర్వేషాం యథోక్తఫలదో భవేత్, నీచైః శ్రోత్రేణ చే న్మంత్రశ్శ్రుత శ్చే న్నిష్ఫలం భవే దితి. ౨.

తృతీయః ఖండః.

స్వస్తికం గోముఖం పద్మం వీరం సింహాసనం తథా, భద్రం ముక్తా
సనం చైవ మయూరాసన మేవచ, సుఖాసన సమాఖ్యంచ నవమం ముని
పుంగవ, జానూర్వో రంతరే కృత్వా సమ్య క్పాదతలే ఉభే, సమగ్రీవ
శిరః కాయ స్స్వస్తికం నిత్య మభ్యసేత్; సవ్యే దక్షిణగుల్ఫంతు పృష్ఠ
పార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథా సవ్యం గోముఖం తత్ప్రచ
క్షతే, అంగుష్ఠావధిగృహ్ణీయా ద్ధస్తాభ్యాం వ్యుత్క్రమేణతు, ఊర్వో
రుపరి విప్రేంద్ర కృత్వా పాదతలద్వయమ్, పద్మాసనం భవే త్ప్రాజ్ఞ సర్వ
రోగభయాపహమ్, దక్షిణేతరపాదంతు దక్షిణోరుణివిన్యసేత్, ఋజు
కాయస్సమాసీనో వీరాసన ముదాహృతమ్, *పార్శ్వపాదౌచ పాణి
భ్యాం దృఢం బధ్వా సునిశ్చలమ్,భద్రాసనం భవే దేత ద్విషరోగవినాశ
నమ్, నిపీడ్య సీవినీం సూక్ష్మాం దక్షిణేతరగుల్ఫతః, వామం యామ్యేన
గుల్ఫేన ముక్తాసన మిదం భవేత్, మేఢ్రా దుపరినిక్షిప్య సవ్యం గుల్ఫం
తతోపరి, గుల్ఫాంతరంచ సంక్షిప్య ముక్తాసనమిదం మునే, కూర్పరాగ్రే
మునిశ్రేష్ఠ నిక్షిపే న్నాభిపార్శ్వయోః, భూమ్యాం పాణితలద్వంద్వం
నిక్షిప్యైకాగ్రమానసః, సమున్నతశిరఃపాదో దండవద్వ్యోమ్ని సంస్థితః,
మయూరాసనమేత త్స్యా త్సర్వపాపప్రణాశనమ్, యేన కేనప్రకారేణ
సుఖం ధైర్యఞ్చ జాయతే, తత్సుఖాసన మిత్యుక్త మశక్త స్తత్సమాశ్ర
యేత్, ఆసనం విజితం యేన జితం తేన జగత్త్రయమ్, అనేన విధినా
యుక్తః ప్రాణాయామం సదా కుర్వితి. 3.

చతుర్థః ఖండః.

శరీరం తావదేవ స్యా త్షణ్ణవ త్యంగులాత్మకమ్, దేహమధ్యే శిఖి
స్థానం తప్తజాంబూనదప్రభమ్, త్రికోణం మనుజానాంతు సత్య ముక్తం
హి సాంకృతే, గుదాత్తు ద్వ్యంగులా దూర్ధ్వం మేఢ్రాత్తు ద్వ్యంగులా

* (గుల్ఫౌ చ వృషణస్యాధస్సీవిన్యాః పార్శ్వయోః క్షిపేత్, దక్షిణం సవ్యగు
ల్ఫేన దక్షిణేన తథేతరమ్. హస్తౌ జానౌ సమాస్థాప్య స్వాంగులీశ్చ ప్రసార్యచ,
వ్యక్తవక్త్రో నిరీక్షేత నాసాగ్రం సుసమాహితః, సింహాసనం భవేదేతత్ పూజితం యోగిభి
స్సదా.) అయం పాఠః దర్శనోపనిషత్కోశేషు నదృష్టః. కింతు గ్రంథాన్తరాత్సం
గృహీతః.

దధః, దేహమధ్యం విజానీహి ౬ జ్ఞానామృతేన తృప్తస్య కృతకృత్యస్య
మునిశ్రేష్ఠ మూలాధారం నకిఞ్చిస్తి చేన్న స తత్త్వవిత్, లోకత్రయే
విస్తారం మునిపుంగవ, కుక్కుటాండవ ౭ తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన మునే౽
తన్మధ్యే నాభి రిత్యుక్తం యోగజ్ఞై ర్మునిపుఙ్గవ విద్ధి జ్ఞానాత్తు వేదనా
సుషుమ్నేతి ప్రకీర్తితా, తిష్ఠంతి పరిత స్తస్య నాడ
ద్విసప్తతిసహస్రాణి తాసాం ముఖ్యా శ్చతుర్దశ, సుషుమ్న
తద్వ దిడా చైవ సరస్వతీ, పూషాచ వరుణాచైవ హస్తిజిహ్వాయశస్వినీ,
అలంబుసా కుహూ శ్చైవ విశ్వోదారా తపస్వినీ, శంఖినీచైవ గాన్ధారా
ఇతి ముఖ్యా శ్చతుర్దశ, ఆసాం ముఖ్యతమా స్తిస్ర స్తిసృష్వేకోత్త
మోత్తమా, బ్రహ్మనాడీతి సా ప్రోక్తామునే వేదాంత వేదిభిః, పృష్ఠమధ్య
స్థితేనాస్థ్నా వీణాదండేన సువ్రత, సహ మస్తకపర్యంతం సుషుమ్నా
సంప్రతిష్ఠితా, నాభికందా దధః స్థానం కుండల్యాద్వ్యంగులం మునే,
అష్టప్రకృతిరూపా సా కుండలీమునిసత్తమ, యథావ ద్వాయుచేష్టాం చ
జలాన్నాదీని నిత్యశః, పరితః కందపార్శ్వేషు నిరుధ్యైవ సదా స్థితా,
స్వముఖేన సమావేష్ట్య బ్రహ్మరంధ్రముఖం మునే, సుషుమ్నాయా ఇడా
సవ్యే దక్షిణే పింగళాస్థితా, సరస్వతీ కుహూశ్చైవ సుషుమ్నా పార్శ్వ
యోః స్థితే, గాంధారీహస్తిజిహ్వాచ ఇడాయాః పృష్ఠపూర్వయోః,
పూషా యశస్వినీ చైవ పింగళా పృష్ఠపూర్వయోః, కుహోశ్చ హస్తి
జిహ్వాయా మధ్యే విశ్వోదరీ స్థితా, యశస్విన్యాః కుహోర్మధ్యే
వరుణా సుప్రతిష్ఠితా, పూషాయాశ్చ సరస్వత్యా మధ్యేప్రోక్తా యశ
స్వినీ, గాంధారాయా స్సరస్వత్యా మధ్యేప్రోక్తాచ శంఖినీ, అలంబుసా
స్థితా పాయుపర్యంతం కందమధ్యగా, పూర్వభాగే సుషుమ్నాయా
రాకాయా స్సంస్థితా కుహూః, అధశ్చోర్ధ్వం స్థితా నాడీ యామ్యనా
సాంతమిష్యతే, ఇడాతు సవ్యనాసాంతం సంస్థితా మునిపుంగవ, యశ
స్వినీ చ వామస్య పాదాంగుష్ఠాంత మిష్యతే, పూషా వామాక్షి
పర్యంతా పింగళాయాస్తు పృష్ఠతః, పయస్వినీచ యామ్యస్య కర్ణాంతం
ప్రోచ్యతే బుధైః, సరస్వతీ తథా చోర్ధ్వ [1]గాజిహ్వాంతం స్థితా మునే
హస్తిజిహ్వా తథా సవ్యపాదాంగుష్ఠాంతమిష్యతే, శంఖినీనామ యా

౧ తాజిహ్వా తథా మునే.

నాడీ సవ్యకర్ణాంత మిష్యతే, గాంధారా సవ్యనేత్రాంతా ప్రోక్తా వేదాన్త వేదిభిః, విశ్వోదరాభిధా నాడీ కందమధ్యే వ్యవస్థితా, ప్రాణోపాన స్తథావ్యాన స్సమానోదానఏవచ, నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, ఏతే నాడీషు సర్వాసు చరంతి దశ వాయవః, తేషు ప్రాణా దయః పంచ ముఖ్యాః పఞ్చ సువ్రత, ప్రాణసంజ్ఞ స్తథాపానః పూజ్యః ప్రాణ స్తయో ర్మునే, ఆస్యనాసికయో ర్మధ్యే నాభిమధ్యే తథాహృది, ప్రాణసంజ్ఞోనిలో నిత్యం వర్తతే మునిసత్తమ, అపానో వర్తతే నిత్యం గుదమేఢ్రోరుజానుషు, ఉదరే సకలే కట్యాం నాభౌ జంఘేచ సువ్రత, వ్యానశ్శ్రోత్రాక్షిమధ్యే చ కకుద్భ్యాం గుల్ఫయో రపి, ప్రాణస్థానే గళే చైవ వర్తతే మునిపుఙ్గవ, ఉదానసంజ్ఞో విజ్ఞేయః పాదయో ర్హస్తయో రపి, సమాన స్సర్వదేహేషు వ్యాప్య తిష్ఠత్యసంశయః, నాగాది వాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసకాసాశ్చ ప్రాణకర్మహిసాంకృతే, అపానాఖ్యస్య వాయో స్తు విణ్మూత్రాదివిసర్జనమ్, సమానస్సర్వసామీప్యం కరోతి మునిపుంగవ, ఉదానఊర్ధ్వగమనం కరో త్యేవ నసంశయః, వ్యానో వివాదకృత్ప్రోక్తో మునే వేదాంతవేదిభిః, ఉద్గారాదిగుణః ప్రోక్తో నాగాఖ్యస్య మహామునే, ధనంజయస్య శోభాది కర్మ ప్రోక్తం హి సాంకృతే, నిమీలనాదికూర్మస్య క్షుధాతు కృకరస్య చ, దేవదత్తస్య విప్రేంద్ర తంద్రీకర్మ ప్రకీర్తితమ్, సుషుమ్నాయా శ్శివో దేవ ఇడాయా దేవతా హరిః, పింగళాయా విరించి స్స్యా త్సరస్వత్యా వి రాణ్మునే, పూషాధి ర్దేవతా ప్రోక్తా వరుణా వాయుదేవతా, హస్తిజిహ్వాభి ధాయాస్తు వరుణో దేవతా భవేత్, యశస్విన్యా మునిశ్రేష్ఠ భగవా న్భాస్కర స్తథా, అలంబుసాయా అంబాత్మా వరుణః పరికీర్తితః, కుహోః క్షుద్దేవతా ప్రోక్తా గాంధారీ చంద్రదేవతా, శంఖిన్యా శ్చంద్రమా స్తద్వ త్పయస్విన్యాః ప్రజాపతిః, విశ్వోదరాభిధాయాస్తు భగవాన్ పావకః పతిః, ఇడాయాం చంద్రమా నిత్యం చరత్యేవ మహామునే, పింగళాయాం రవి స్తద్వ న్మునే వేదవిదాం వర, పింగళాయా ఇడాయాంతు వాయో స్సంక్రమణంతు యత్, తదుత్తరాయణం ప్రోక్తం మునే వేదాంత వేదిభిః, ఇడాయాః పింగళాయాంతు ప్రాణసంక్రమణం . మునే, దక్షిణాయన గృహ్యక్తం పింగళాయా మితి శ్రుతిః, ఇడాపింగళయో స్సంధిం యదా

ప్రాణ స్సమాగతః, అమావాస్యా తదా ప్రోక్తా దేహే దేహభృతాం వర, మూలాధారం యదా ప్రాణః ప్రవిష్టః పండితోత్తమ, తదాద్యం విషువం ప్రోక్తం తాపసై స్తాపసోత్తమ, ప్రాణసంజ్ఞో మునిశ్రేష్ఠ మూర్ధానం ప్రావిశ ద్యదా, [1]తదంత్యం విషువం ప్రోక్తం తాపసై స్తత్త్వ చింతకైః, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసనం సర్వం మాసానాం సంక్రమో భవేత్, ఇడయా కుండలీస్థానం యదా ప్రాణ స్సమాగతః, సోమగ్రహణ మిత్యుక్తం తదా తత్త్వవిదాం వర, యదా పింగళయా ప్రాణః కుండలిస్థాన మాగతః తదా తదా భవే త్సూర్యగ్రహణం మునిపుంగవ, శ్రీపర్వతం శిరస్స్థానే కేదారంతు లలాటకే, వారాణసీ మహాప్రాజ్ఞ భ్రువో ర్ఘ్రాణస్య మధ్యమే, కురుక్షేత్రం కుచస్థానే ప్రయాగం హృత్సరోరుహే, చిదంబరంతు హృన్మధ్యే ఆధారే కమలాలయమ్, ఆత్మతీర్థం సముత్సృజ్య బహి స్తీర్థాని యో వ్రజేత్, కరస్థం సమహారత్నం త్యక్త్వా కాచం విమార్గతే, భావ తీర్థం పరం తీర్థం ప్రమాణం సర్వకర్మసు, అన్యథాఽఽలింగ్యతే కాంతా అన్యథా లింగ్యతే సుతా, తీర్థాని తోయపూర్ణాని దేవా న్కాష్ఠాది నిర్మితాన్, యోగినో న ప్రపద్యంతే స్వాత్మప్రత్యయకారణాత్, బహి స్తీర్థా త్పరంతీర్థ మంతస్తీర్థం మహామునే, ఆత్మతీర్థం మహాతీర్థ మన్యతీర్థం నిరర్థకమ్, చిత్త మంతర్గతం దుష్టం తీర్థస్నానై ర్న శుధ్యతి, శతశోఽపి జలై ర్ధౌతం సురాభాండ మి వాశుచి, విషువాయ న కాలేషు గ్రహణే చాంతరే సదా, వారాణస్యాదికే స్థానే స్నాత్వా శుద్ధో భవేన్నరః, జ్ఞాన యోగపరాణాంతు పాదప్రక్షాళితం జలమ్, భావశుద్ధ్యర్థ మజ్ఞానాం తత్తీర్థం మునిపుంగవ, తీర్థే దానే జపే యజ్ఞే కాష్ఠే పాషాణకే సదా, శివం పశ్యతి మూఢాత్మా శివే దేహే ప్రతిష్ఠితే, అంతస్థం మాం పరిత్యజ్య బహిష్ఠం యస్తు సేవతే, హస్తస్థం పిండముత్సృజ్య లిహేత్కూర్పర మాత్మనః, శివ మాత్మని పశ్యంతి ప్రతిమాసు న యోగినః, అజ్ఞానాం భావనార్థాయ ప్రతిమాః పరికల్పితాః, అపూర్వమపరం బ్రహ్మ స్వాత్మానం సత్య మద్వయమ్, ప్రజ్ఞాన ఘనమానందం యః పశ్యతి సపశ్యతి, నాడీపుంజం సదా సారం నరభావం మహామునే, సముత్సృజ్యాత్మనాత్మాన మహ మిత్యవధారయ, అశరీరం శరీరేషు మహాంతం విభ

1. తదాద్యం.

మీశ్వరమ్, ఆనంద మక్షరం సాక్షా న్మత్వా ధీరో న శోచతి,విభేదజనకే జ్ఞానే నష్టే జ్ఞానబలా న్మునే, ఆత్మనో బ్రహ్మణో భేద మనంతం [1]కిం కరిష్యతి. ౪.

పంచమః ఖండః.

సమ్య క్కథయ మే బ్రహ్మ న్నాడీ శుద్ధిం సమాసతః, యయా శుద్ధ్యా సదా ధ్యాయఞ్జీవన్ముక్తో భవా మ్యహమ్, సాంకృతే శృణు వక్ష్యామి నాడీశుద్ధిం సమాసతః, విధ్యుక్తకర్మసంయుక్తః కామసంకల్ప వర్జితః, యమా ద్యష్టాంగ సంయుక్త శ్శాంత స్సత్యపరాయణః, స్వాత్మ న్యవస్థిత స్సమ్యక్ జ్ఞానిభిశ్చ సుశిక్షితః, పర్వతాగ్రే నదీతీరే బిల్వ మూలే వనేఽథవా, మనోరమే శుచౌ దేశే మఠం కృత్వా సమా హితః, ఆరభ్య చాసనం పశ్చాత్ ప్రాఙ్ముఖోఽదఙ్ముఖోఽపివా, సమగ్రీవ శిరఃకాయ స్సంవృతాస్య స్సునిశ్చలః, నాసాగ్రే శశభృద్బింబే బిందు మధ్యే తురీయకమ్, స్రవంత మమృతం పశ్యే న్నేత్రాభ్యాం సుసమా హితః, ఇడయా ప్రాణ మాకృష్య పూరయిత్వోదరస్థితమ్, తతోఽగ్నిం దేహమధ్యస్థం ధ్యాయఞ్జ్వాలావళీయుతమ్, బిందునాదసమాయుక్త మగ్నిబీజం విచింతయేత్,పశ్చా ద్విరేచయే త్సమ్య క్ప్రాణం పింగళయా బుధః, పునః పింగళయా పూర్య వహ్నిబీజ మనుస్మరేత్, పున ర్విరే చయే ద్ధీమా నిడయైవ శనై శ్శనైః, త్రిచతుర్వాసరం వాథ త్రిచతు ర్వార మేవచ, షట్కృత్వో విచరే న్నిత్యం రహస్యేవం త్రిసంధిషు, నాడీశుద్ధి మవాప్నోతి పృథక్చిహ్నోపలక్షితః, శరీరలఘుతాదీప్తి ర్వహ్నే ర్జాఠరవర్తినః, నాదాభివ్యక్తి రి త్యేత చ్చిహ్నం తత్సిద్ధిసూచకమ్, యావదే తాని సంపశ్యే త్తావ దేవం సమాచరేత్,అథవై తత్పరిత్యజ్య స్వాత్మశుద్ధిం సమాచరేత్, ఆత్మా శుద్ధ స్సదా నిత్య స్సుఖరూప స్స్వయం ప్రభః, అజ్ఞానా న్మలినో భాతి జ్ఞానా చ్ఛుద్ధో విభాత్యయమ్, అజ్ఞాన మలపంకం యః క్షాళయేత్ జ్ఞానతో యతః,స ఏవ సర్వదా శుద్ధో నాన్య కర్మరతో హి స ఇతి. ౫.

షష్ఠః ఖండః.

ప్రాణాయామక్రమం వక్ష్యే సాంకృతే శృణు సాదరమ్, ప్రాణా

---

1. కః.

యామఇతి ప్రోక్తో రేచపూరకకుంభకైః, వర్ణత్రయాత్మకాః ప్రోక్తా రేచ పూరకకుంభకాః, స ఏష ప్రణవః ప్రోక్తః ప్రాణాయామ స్తు తన్మయః ఇడయా వాయు మాకృష్య పూరయిత్వోదరస్థితమ్, శనై ష్షోడశభి ర్మాత్రై రకారం తత్ర సంస్మరేత్, పూరితం ధారయే త్పశ్చా చ్చతు ష్షష్ట్యాతు మాత్రయా, ఉకారమూర్తిమత్రాపి సంస్మరన్ ప్రణవం జపేత్, యావద్వా శక్యతే తావ ద్ధారయే జ్జపవత్పరః, పూరితం రేచయే త్పశ్చాత్ మకారే ణానిలం బుధః, శనైః పింగళయా తత్ర ద్వాత్రింశ న్మాత్రయా పునః, ప్రాణాయామో భవే దేష స్తత శ్చైవం సమభ్యసేత్ పునః పింగళయా పూర్య మాత్రై ష్షోడశభి స్తథా, అకారమూర్తి మత్రాపి స్మరే దేకాగ్ర మానసః, ధారయే త్పూరితం విద్వాన్ ప్రణవం సంజప న్వశీ, ఉకారమూర్తిం సంధ్యాయన్ చతుష్షష్ట్యాతు మాత్రయా, మకారం తు స్మర న్పశ్చా ద్రేచయే దిడయా నిలమ్, ఏవమేవ పునః కుర్యా దిడయా పూర్య బుద్ధిమాన్, ఏవం సమభ్యసే న్నిత్యం ప్రాణా యామం మునీశ్వర, ఏవ మభ్యాసతో నిత్యం షణ్మాసాత్ జ్ఞానవా న్భవేత్, వత్సరాద్బ్రహ్మ విద్వాన్ స్యా త్తస్మా న్నిత్యం సమభ్యసేత్, యోగాభ్యాసరతో నిత్యం స్వధర్మనిరత శ్చయః, ప్రాణ సంయమనే నైవ జ్ఞానా న్ముక్తో భవిష్యతి, బాహ్యా దాపూరణం వాయో రుదరే పూరకో ఽపి సః, సంపూర్ణకుంభవ ద్వాయో ర్ధారణం కుంభకో భవేత్, బహి ర్విరేచనం వాయో రుదరా ద్రేచక స్స్మృతః, ప్రస్వేదజనకోయస్తు ప్రాణాయామేషు సోఽధమః, కంపనం మధ్యమం విద్యా దుత్థానం చోత్తమం విదుః, పూర్వపూర్వం ప్రకుర్వీత యావదుత్థానసంభవః, సంభవ త్యుత్తమే ప్రాజ్ఞః ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్, ప్రాణాయామేన చిత్తం తు శుద్ధం భవతి సువ్రత, చిత్తే శుద్ధే శుచి స్సాక్షా త్ప్రత్యగ్జ్యోతి ర్వ్యవ స్థితః, ప్రాణచిత్తేన సంయుక్తః పరమాత్మని తిష్ఠతి, ప్రాణాయామపర స్యాస్య పురుషస్య మహాత్మనః, దేహశ్చోత్తిష్ఠతే తేన కించి జ్జ్ఞానా ద్విముక్తతా, రేచకం పూరకం ముక్త్వా కుంభకం నిత్య మభ్యసేత్, సర్వ పాపవినిర్ముక్త స్సమ్యగ్జ్ఞాన మవాప్నుయాత్, మనోజవత్వ మాప్నోతి పలితాదిచ నశ్యతి, ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్య నకించిదపి దుర్లభః, తస్మా

త్సర్వప్రయత్నేన ప్రాణాయామాన్ సమభ్యసేత్, వినియోగాన్ ప్రవక్ష్యామి ప్రాణాయామస్య సువ్రత, సంధ్యయోర్బ్రాహ్మకాలేపి మధ్యాహ్నే వాథవా సదా, బాహ్యం ప్రాణం సమాకృష్య పూరయిత్వోదరేణచ, నాసాగ్రే నాభిమధ్యేచ పాదాంగుష్ఠేచ ధారయేత్, సర్వరోగవినిర్ముక్తో జీవేద్వర్షశతం నరః, నాసాగ్రధారణా ద్వాపి జితో భవతి సువ్రత, సర్వరోగనివృత్తి స్స్యా న్నాభిమధ్యేతు ధారణాత్, శరీరలఘుతావిప్ర పాదాంగుష్ఠనిరోధనాత్, జిహ్వయా వాయుమాకృష్య యః పిబే త్సతతం నరః, శ్రమదాహవినిర్ముక్తో యోగీ నీరోగతా మియాత్, జిహ్వయావాయు మాకృష్య జిహ్వమూలే నిరోధయేత్, పిబే దమృతమవ్యగ్రం సకలం సుఖ మాప్నుయాత్, ఇడయా వాయు మాకృష్య భ్రువోర్మధ్యే నిరోధయేత్, యః పిబే దమృతం శుద్ధం వ్యాధిభిర్ముచ్యతేహిసః, ఇడయా వేదతత్త్వజ్ఞ తథా పింగళయైవచ, నాభౌ నిరోధయేత్తేన వ్యాధిభి ర్ముచ్యతే నరః, మాసమాత్రం త్రిసంధ్యాయాం జిహ్వయాఽరోప్య మారుతమ్, అమృతం చ పిబేన్నాభౌ మందం మందం నిరోధయేత్, వాతజాః పిత్తజా దోషా నశ్యంత్యేవ నసంశయః, నాసాభ్యాం వాయు మాకృష్య నేత్రద్వంద్వే నిరోధయేత్, నేత్రరోగా వినశ్యంతి తథా శ్రోత్రనిరోధనాత్, తథా వాయుం సమారోప్య ధారయే చ్ఛిరసి స్థితమ్, శిరోరోగా వినశ్యంతి సత్యముక్తం హిసాంకృతే, స్వస్తికాసనమాస్థాయ సమాహితమనా స్తథా, అపానమూర్ధ్వముత్థాప్య ప్రణవేన శనై శ్శనైః, హస్తాభ్యాం ధారయే త్సమ్యక్కర్ణాదికరణాని చ, అంగుష్ఠాభ్యాం మునే శ్రోత్రే తర్జనీభ్యాం తు చక్షుషి, నాసాపుటావథానాభ్యాం ప్రచ్ఛాద్య కరణాని వై, ఆనందావిర్భవో యావ త్తావ న్మూర్ధని ధారణాత్, ప్రాణః ప్రయాత్యనేనైవ బ్రహ్మరంధ్రం మహామునే, బ్రహ్మరంధ్రం గతే వాయౌ నాద శ్చోత్పద్యతేఽనఘ, శంఖధ్వని నిభ శ్చాదౌ మధ్యే మేఘధ్వని ర్యథా, శిరోమధ్యగతే వాయౌ గిరిప్రస్రవణం యథా, పశ్చా త్ప్రీతో మహాప్రాజ్ఞ సాక్షా దాత్మోన్ముఖోభవేత్, పునస్తజ్జ్ఞాననిష్పత్తి ర్యోగా త్సంసారనిహ్నుతిః, దక్షిణేతరగుల్ఫేన సీవినీం పీడయేత్ స్థిరామ్, సవ్యేతరేణ గుల్ఫేన పీడయే ద్బుద్ధిమా న్నరః,

జానోర్వరధస్థినితాం సంధిం స్మృత్వా దేవం త్రియంబకమ్, వినాయకం చ సంస్మృత్య తథా వాగీశ్వరీం పునః, లింగనాళా త్సమాకృష్య వాయుమ ప్యగ్రతో మునే, ప్రణవేన నియుక్తేన బిందుయుక్తేన బుద్ధిమా్, మూలాధారస్య విప్రేంద్ర మధ్యే తంతు నిరోధయేత్, నిరుధ్య వాయునా దీప్తో వహ్నిరూహతి కుండలీమ్, పున స్సుషుమ్నయా వాయువహ్నినా సహ గచ్ఛతి, ఏవమభ్యసత స్తస్య జితో వాయు ర్భవే ద్భృశమ్, ప్రస్వేదః ప్రథమః పశ్చా త్కంపనం మునిపుంగవ, ఉత్థానంచ శరీరస్య చిహ్నమేత జ్జితేఽనిలే, ఏవ మభ్యసత స్తస్య మూలరోగో వినశ్యతి, భగంధరం చ నష్టంస్యా త్సర్వరోగాణి సాంకృతే, పాతకాని చ నశ్యంతి క్షుద్రాణి చ మహాంతిచ, నష్టే పాపే విశుద్ధం స్యాచ్చిత్తదర్పణమద్భుతమ్, పున ర్బ్రహ్మాదిభోగేభ్యో వైరాగ్యం జాయతే హృది, విరక్తస్య తు సంసారాత్ జ్ఞానం కైవల్యసాధనమ్, తేన పాపాపహాని స్స్యాత్ జ్ఞాత్వా దేవం సదాశివమ్, జ్ఞానామృతరసో యేన సకృదాస్వాదితో భవేత్, స సర్వకార్య ముత్సృజ్య తత్రైవ పరిధావతి, జ్ఞానస్వరూప మేవాహు ర్జగదేత [1]ద్విచక్షణాః, అర్థస్వరూప మజ్ఞానా త్పశ్యంత్యన్యే కుదృష్టయః, ఆత్మస్వరూపవిజ్ఞానా దజ్ఞానస్య పరిక్షయః, క్షీణేఽజ్ఞానే మహాప్రాజ్ఞ రాగాదీనాం పరిక్షయః, రాగాద్యసంభవే ప్రాజ్ఞ పుణ్యాపాప విమర్దనమ్, తయోర్నాశే శరీరేణ నపున స్సంప్రయుజ్యత ఇతి. ౬.

సప్తమః ఖండః.

అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ప్రత్యాహారం మహామునే, ఇంద్రియాణాం విచరతాం విషయేషు స్వభావతః, బలా దాహరణం తేషాం ప్రత్యాహార స్సఉచ్యతే, యత్పశ్యతి తు తత్సర్వం బ్రహ్మ పశ్య స్సమాహితః, ప్రత్యాహారో భవే దేష బ్రహ్మవిద్భిః పురోదితః, యద్య చ్ఛుద్ధ మశుద్ధం వా కరోత్యామరణాంతికమ్, తత్సర్వం బ్రహ్మణే కుర్యా త్ప్రత్యాహార స్స ఉచ్యతే, అథవా నిత్యకర్మాణి బ్రహ్మారాధన బుద్ధితః, కామ్యాని చ తథా కుర్యా త్ప్రత్యాహార స్స ఉచ్యతే, అథవా వాయుమాకృష్య స్థానాత్ స్థానం నిరోధయేత్, దంతమూలా త్తథా కంఠే కంఠా దురసి మారుతమ్, ఉరో దేశా త్సమాకృష్య నాభిదేశే నిరోధ

1. ద్విలక్షణమ్.

యేత్, నాభిదేశా త్సమాకృష్య కుండల్యాంతు నిరోధయేత్, కుండలీ దేశతో విద్వా న్మూలాధారే నిరోధయేత్, అథాపానా త్కటి ద్వంద్వే తథోరౌ చ సుమధ్యమే, తస్మా జ్జానుద్వయే జంఘే పాదాంగుష్ఠే నిరోధ యేత్, ప్రత్యాహారోఽయము క్తస్తు ప్రత్యాహారపరైః పరా, ఏవ మభ్యాసయుక్తస్య పురుషస్య మహాత్మనః, సర్వపాపాని నశ్యంతి భవ రోగశ్చ సువ్రత, నాసాభ్యాం వాయు మాకృష్య నిశ్చల స్స్వస్తికాసనః, పూరయే దనిలం విద్వా నాపాదతలమస్తకమ్,పశ్చా త్పాదద్వయే తద్వ న్మూలాధారే తథైవచ, నాభికందే చ హృన్మధ్యే కంఠమూలేచ తాలుకే, భ్రువో ర్మధ్యే లలాటేచ తథా మూర్ధని ధారయేత్, దేహే త్వాత్మ మతిం విద్వాన్ సమాకృష్య సమాహితః, ఆత్మనాత్మని నిర్ద్వంద్వే నిర్వి కల్పే నిరోధయేత్, ప్రత్యాహార స్సమాఖ్యాత స్సాక్షా ద్వేదాంతవేదిభిః, ఏవమభ్యస తస్తస్య నకించిదపి దుర్లభ మితి. ౭.

అష్టమః ఖండః.

అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ధారణాః పఞ్చ సువ్రత, దేహమధ్య గతేవ్యోమ్ని బాహ్యాకాశస్తు ధారయేత్,ప్రాణే బాహ్యానిలం తద్వత్ జ్వలనేచాగ్నిమౌదరే, తోయం తోయాంశకే భూమిం భూమిభాగే మహామునే,హయరావలకారాఖ్యం మంత్ర ముచ్చారయే త్క్రమాత్, ధారణైషా పరాప్రోక్తా సర్వపాపవిశోధినీ, జాన్వంతం పృథివీ హ్యంశో హ్యపాం పాయ్వంశ ముచ్యతే, హృదయాంశ స్తథాగ్న్యంశో భ్రూ మధ్యాంశోఽనిలాంశకః, ఆకాశాంశ స్తథా ప్రాజ్ఞ మూర్ధాంశః పరి కీర్తితః, బ్రహ్మాణం పృథివీభాగే విష్ణుం తోయాంశకే తథా, అగ్న్యంశేచ మహేశాన మీశ్వరం చానిలాంశకే, ఆకాశాంశే మహాప్రాజ్ఞ ధార యేత్తు సదాశివమ్, అథవా తవ వక్ష్యామి ధారణాం మునిపుంగవ, పురుషే సర్వశాస్తారం బోధానందమయం శివమ్, ధారయే ద్బుద్ధిమా న్నిత్యం సర్వపాపవిశుద్ధయే, బ్రహ్మాదికార్యరూపాణి స్వేస్వే సంహృత్య కారణే, సర్వకారణ మవ్యక్త మనిరూప్య మచేతనమ్, సాక్షాదాత్మని సంపూర్ణే ధారయే త్ప్రణవే నరః, ఇంద్రియాణి సమాహృత్య మనసా త్మని యోజయే దితి. ౮.

నవమః ఖండః.

అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ధ్యానం సంసారనాశనమ్, ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మ సర్వసంసారభేషజమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపం మహేశ్వరమ్, సోహమి త్యాదరేణైవ ధ్యాయేద్యోగీశ్వ రేశ్వరమ్, అథవా సత్యమీశానం జ్ఞాన మానంద మద్వయమ్, అత్యర్థ మచలం నిత్య మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్, తదా స్థూల మనాకాశ మసం స్పృశ్య మచాక్షుషమ్, నరసం నచగంధాఖ్య మప్రమేయ మనూపమమ్, ఆత్మానం సచ్చిదానంద మనంతం బ్రహ్మ సువ్రత, అహ మస్మీ త్యభి ధ్యాయేత్ ధ్యేయాతీతం విముక్తయే, ఏవమభ్యాసయుక్తస్య పురుషస్య మహాత్మనః, క్రమా ద్వేదాంతవిజ్ఞానం విజాయేత న సంశయ ఇతి. ౯.

దశమః ఖండః.

అథాత స్సం ప్రవక్ష్యామి సమాధిం భవనాశనమ్, సమాధి స్సం విదుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, నిత్య స్సర్వగతో హ్యాత్మా కూటస్థో దోషవర్జితః, ఏక స్సన్ భిద్యతే భ్రాంత్యా మాయయా న స్వరూ పతః, తస్మా దద్వైతమేవాస్తి నప్రపంచో నసంసృతిః, యథాకాశో ఘటాకాశో మఠాకాశ ఇతీరితః, తథా భ్రాన్తై ర్ద్విధా ప్రోక్తో హ్యాత్మా జీవేశ్వరాత్మనా, నాహం దేహో నచ ప్రాణో నేంద్రియాణి మనో నహి, సదా సాక్షిస్వరూపత్వా చ్ఛివఏవాస్మి కేవలః, ఇతి ధీర్యా మునిశ్రేష్ఠ సా సమాధి రిహోచ్యతే, సోఽహం బ్రహ్మ న సంసారీ నమత్తోఽన్యః కదాచన, యథా ఫేనతరంగాది సముద్రా దుత్థితం పునః, సముద్రే లీయతే తద్వజ్జగన్మయ్యనులీయతే, తస్మా న్మనః పృథఙ్నాస్తి జగన్మాయాచ నాస్తి హి, యస్యైవం పరమాత్మాయం ప్రత్యగ్భూతః ప్రకాశితః, స తు యాతి స పుంభావం స్వయం సాక్షా త్పరామృతమ్, యదా మనసి చైతన్యం భాతి సర్వత్రగం సదా, యోగినోఽవ్యవధా నేన తదా సంపద్యతే స్వయమ్, యదా సర్వాణి భూతాని స్వాత్మన్యేవ హి పశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా, యదా సర్వాణిభూతాని సమాధిస్థో నపశ్యతి, ఏకీభూతః పరేణాసౌ తదా భవతి

కేవలః, యదా పశ్యతి చాత్మానం కేవలం పరమార్థతః, మాయామాత్రం జగత్కృత్స్నం తదా భవతి నిర్వృతిః, ఏవ ముక్త్వా స భగవాన్ దత్తాత్రేయో మహామునిః, సాంకృతిస్స్వస్వరూపేణ సుఖమాస్తేతి నిర్భయ ఇతి. ౧౦.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఇతి దర్శనోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౬౧. యజుర్వేదీయ తారసారోపనిషత్

శ్లో. యన్నారాయణతారార్థ సత్యజ్ఞానసుఖాకృతీ,
త్రిపాన్నారాయణాకారం తద్బ్రహ్మైవాఽస్మి కేవలమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. ఓం బృహస్పతి రువాచ యాజ్ఞవల్క్యమ్, యదను కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనగ్ సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మా ద్యత్ర క్వచ న గచ్ఛే త్తదేవ మన్యేతేతీదం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మ సదన మత్రహి జంతోః ప్రాణే షూత్క్రమమాణేషు రుద్రస్తారకం బ్రహ్మవ్యాచష్టే, తే నాసా వమృతీభూత్వా మోక్షీభవతి తస్మా దవిముక్త మేవ నిషేవేతావిముక్తం నవిముంచే దేవ మేవైష భగవన్నితి యాజ్ఞ వల్క్యః. ౧.

అథ హైనం భారద్వాజః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం కిం తారకం కిం తారయతీతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, ఓం నమోనారాయణా యేతి తారకం చిదాత్మక మి త్యుపాసితవ్యమ్, ఓ మిత్యేకాక్షర మాత్మ స్వరూపం నమ ఇతి ద్వ్యక్షరం ప్రకృతిస్వరూపమ్, నారాయణాయేతి

పంచాక్షరం పరం బ్రహ్మస్వరూపం, ఇతి య ఏవం వేద, సోఽమృతో భవతి, ఓమితి బ్రహ్మాభవతి, నకారో విష్ణు ర్భవతి, మకారో రుద్రోభవతి, నకార ఈశ్వరో భవతి, రకారోఽణ్డం విరా డ్భవతి, యకారః పురుషోభవతి, ణకారో భగవా న్భవతి, యకారః పరమాఽత్మా భవతి, ఏత ద్వై నారాయణ స్యాష్టాక్షరం పరం పరమపురుషో భవతి, అయం ఋగ్వేదః ప్రథమః పాదః. ఓ మిత్యేతదక్షరం పరం బ్రహ్మ, తదేవోపాసితవ్యమ్, ఏతదేవ సూక్ష్మాష్టాక్షరం భవతి, తదేత దష్టాత్మకో ఽష్టధా భవతి, అకారః ప్రథమాక్షరో భవతి, ఉకారో ద్వితీయాక్షరో భవతి, మకార స్తృతీయాక్షరో భవతి, బిందు స్తురీయాక్షరో భవతి, నాదః పంచమాక్షరో భవతి, కలా షష్ఠాక్షరో భవతి, కలాతీతా సప్తమాక్షరో భవతి, తత్పర శ్చాష్టమాక్షరో భవతి, తారకత్వా త్తారకో భవతి తదేవ తారకం బ్రహ్మ త్వం విద్ధి తదేవోపాసితవ్యమ్, అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. అకారాదభవ ద్బ్రహ్మా జాంబవానితి సంజ్ఞకః, ఉకారాక్షరసమ్భూత ఉపేంద్రో హరినాయకః, మకారాక్షరసమ్భూత శ్శివస్తు హనుమాన్ స్మృతః, బిందు రీశ్వరసంజ్ఞస్తు శత్రుఘ్న శ్చక్రరా ట్స్వయమ్, నాదో మహాప్రభు ర్జ్ఞేయో భరత శ్శంఖనామకః, కలాయాః పురుష స్సాక్షా ల్లక్ష్మణో ధరణీధరః, కలాతీతా భగవతీ స్వయం సీతేతి సంజ్ఞితా, తత్పరః పరమాత్మా చ శ్రీరామః పురుషోత్తమః. ఓమి త్యేతదక్షర మిదం సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్, భూతం భవ్యం భవిష్యం య చ్చాన్య త్తత్త్వమంత్రవర్ణదేవతా చ్ఛంద ఋక్కలాశక్తిసృష్ట్యాత్మక మితి య ఏవం వేద, యజుర్వేదో ద్వితీయః పాదః—అథ హైనం భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్య ముపాచాథ కై ర్మంత్రైః పరమాత్మా ప్రీతో భవతి, స్వాత్మానం దర్శయతి, తా న్నో బ్రూహి భగవ ఇతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా నకారవాచ్యో జాంబవాన్, భూర్భువ స్స్వ స్తస్మై వై నమో నమః. ౧. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా నుకారవాచ్య ఉపేంద్రస్వరూపో హరి నాయకో, భూర్భువ స్స్వ స్తస్మై వై నమో నమః. ౨. ఓం యోహ వై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా న్మకారవాచ్య శ్శివస్వరూపో

హనుమాన్ *భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వైనమో నమః. ౩. ఓం యోహ వై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా న్బిందుస్వరూప శ్శత్రుఘ్నో భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వైనమో నమః. ౪. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా న్నాదస్వరూపో భరతో భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వైనమో నమః. ౫. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా న్కలాస్వరూపో లక్ష్మణో భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వైనమో నమః. ౬. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవా న్కలాతీతా భగవతీ సీతా చిత్స్వరూపా భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వైనమో నమః. ౭. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్ తత్పరః పరమపురుషః పురాణపురుషోత్తమో నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తసత్యపరమానందానంతాద్వయ పరిపూర్ణః బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వైనమో నమః. ౮. ఏతదష్టవిధమంత్రం యోఽధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయు పూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి, సస్థాణుపూతో భవతి, ససర్వైర్దేవై ర్జ్ఞాతో భవతి, తేనేతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, శ్రీమ న్నారాయణాష్టాక్షరానుస్మరణేన గాయత్ర్యా శ్శతసహస్రం జప్తం భవతి, ప్రణవానామయుతం జప్తం భవతి, దశపూర్వాన్ దశోత్తరాన్ పునాతి, నారాయణపద మవాప్నోతి, యఏవం వేద, తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగ్రవాగ్ం స స్సమింధతే, విష్ణో ర్యత్పరమంపద మిత్యుపనిషత్, సామవేద స్తృతీయః పాదః.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి తారసారోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

* 'అష్టమూర్తే శ్శివస్యాసీ ద్వాయురూపా త్సుతోబలీ, హనూమాన్కేసరిక్షేత్రే మహారార్థ స్సముద్భవః' ఇతి రామతారకోపనిషదుక్తవేశత్వంవాది ఏతేన హనూమా న్రుద్రబీజ ఇతి రామాయణరామాయణాద్యుక్తమపి సంగచ్ఛతే (బీ-సు-శా.)

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౨. అథర్వణీయ మహావాక్యోపనిషత్

శ్లో. యన్మహావాక్యసిద్ధాన్త మహావిద్యాకళేబరమ్,
వికళేబరకైవల్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

అథహోవాచ భగవాన్ బ్రహ్మా, అపరోక్షానుభవపరోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, గుహ్యా ద్గుహ్యతర మేషా న ప్రాకృతాయోపదే ష్టవ్యా, సాత్త్వికాయాంతర్ముఖాయ పరిశుశ్రూషవే, అథసగ్‌సృతి బంధ మోక్షయో ర్విద్యావిద్యే చక్షుషీ ఉపసగ్‌హృత్య విజ్ఞాయ, అవిద్యా లోకాంధ స్తమోదృక్, తమోహి శారీరప్రపంచ మాబ్రహ్మస్థావరాంతం, అనంతాఖిలాజాండభూతమ్, నిఖిలనిగమోదితసకామకర్మవ్యవహారో లోకః, నైషోంధకార అయమాత్మా, విద్యా హి కాండాంతరాదిత్యో జ్యోతిర్మండలం గ్రాహ్యం నాపరమ్, అసావాదిత్యో బ్రహ్మేత్యజప యోప హితగ్‌హగ్ స స్సోఽహం ప్రాణాపానాభ్యాం ప్రతిలోమాను లోమాభ్యాగ్, సముపలభ్యైవగ్ సాచిరం లబ్ధ్వా త్రివృదాత్మని బ్రహ్మ ణ్యభిధ్యాయమానే సచ్చిదానందః పరమాత్మాఽవిర్భవతి, సహస్రభాను మచ్ఛురితా పూరితత్వా దలీయా, పారావారపూర ఇవ నైషా సమాధిః, నైషా యోగసిద్ధిః, నైషా మనోలయః బ్రహ్మైక్యం తత్, ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్యధీరః, నామాని కృత్వాభివద న్యదాస్తే, ధాతా పురస్తా ద్య ముదాజహార, శక్రః ప్రవిద్వా న్ప్రదిశ శ్చతస్రః, త మేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి నాన్యఃపన్థా అయనాయ విద్యతే, యజ్ఞేన యజ్ఞ మయజంత దేవాః, తాని ధర్మాణి ప్రథమా న్యాసన్, తేహ నాకం మహిమాన స్సచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా స్సంతి దేవాః, సోఽహమర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహగ్‌శివః ఆత్మజ్యోతి రహగ్ శుక్ర స్సర్వజ్యోతి రసాద హోమ్, ఏత దథర్వ

శిరోఽధీతే, ప్రాత రధీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయ మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, త త్సాయం ప్రాతః ప్రయుంజానః పాపోఽపాపో భవతి, మాధ్యందిన మాదిత్యాభిముఖోఽధీయానః పంచమహాపాతకోపపాతకాత్ప్రిముచ్యతే, సర్వవేదపారాయణపుణ్యం లభతే, శ్రీమహావిష్ణు సాయుజ్య మవాప్నోతీ త్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి మహావాక్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౬౩. యాజుషీయ పంచబ్రహ్మోపనిషత్

శ్లో. బ్రహ్మాది పంచబ్రహ్మాణో యత్ర విశ్రాంతి మాప్నుయః,
తదఖండసుఖాకారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓమ్. అథపైప్పలాదో భగవాన్ కిమాదౌ కింజాత మితి సద్యోజాత మితి కిం భగవ ఇతి అఘోర ఇతి కిం భగవ ఇతి వామదేవ ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి తత్పురుష ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి సర్వేషాం [1]విద్యానాం ప్రేరయితా ఈశాన ఇతి, ఈశానో భూతభవ్యస్య సర్వేషాం దేవయోనినామ్, కతి వర్ణాః కతి భేదాః కతి శక్తయో య త్సర్వం తద్గుహ్యం తస్మైనమో మహాదేవాయ మహారుద్రాయ ప్రోవాచ తస్మై భగవా న్మహేశః. గోప్యా ద్గోప్యతరం లోకే యద్య స్తి శృణు శాకల,సద్యోజాతం మహీ పూషా రమా బ్రహ్మాత్రివృ త్స్వరః,ఋగ్వేదో గార్హపత్యంచ మంత్రా స్సప్తస్వరా స్తథా, వర్ణం పీతం క్రియాశక్తి స్సర్వాభీష్టఫలప్రదమ్, అఘోరగ్ సలిలం చంద్రం గౌరి వేదద్వితీయకమ్, నీరదాభగ్ స్వరగ్ సాంద్రం దక్షిణాగ్ని రుదాహృతమ్, పంచాశ

---

1 దివ్యానాం.

శ్రీ గురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౨. అధర్వణీయ మహావాక్యోపనిషత్

శ్లో. యన్మహావాక్యసిద్ధాన్త మహావిద్యాకళేబరమ్,
వికళేబరకైవల్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

అథహోవాచ భగవాన్ బ్రహ్మా, అపరోక్షానుభవపరోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, గుహ్యా ద్గుహ్యతర మేషా న ప్రాకృతాయోపదేష్టవ్యా, సాత్త్వికాయాంతర్ముఖాయ పరిశుశ్రూషవే, అథసగ్స్మృతి బంధమోక్షయో ర్విద్యావిద్యే చక్షుషీ ఉపసగ్హృత్య విజ్ఞాయ, అవిద్యాలోకాంధ స్తమోదృక్, తమోహి శారీర ప్రపంచ మాబ్రహ్మస్థావరాంతం, అనంతాఖిలాజాండభూతమ్, నిఖిలనిగమోదితసకామకర్మవ్యవహారో లోకః, నైషోంధకార అయమాత్మా, విద్యా హి కాండాంతరాదిత్యో జ్యోతిర్మండలం గ్రాహ్యం నాపరమ్, అసావాదిత్యో బ్రహ్మేత్యజపయోప హితగ్హగ్ స స్సోఽహం ప్రాణాపానాభ్యాం ప్రతిలోమానులోమాభ్యాగ్, సముపలభ్యైవగ్ సాచిరం లబ్ధ్వా త్రివృదాత్మని బ్రహ్మణ్యభిధ్యాయమానే సచ్చిదానందః పరమాత్మాఽవిర్భవతి, సహస్రభానుమచ్ఛురితా పూరితత్వా దలీయా, పారావారపూర ఇవ నైషా సమాధిః, నైషా యోగసిద్ధిః, నైషా మనోలయః బ్రహ్మైక్యం తత్, ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్యధీరః, నామాని కృత్వాభివదన్యదాస్తే, ధాతా పురస్తా ద్య ముదాజహార, శక్రః ప్రవిద్వా న్ప్రదిశ శ్చతస్రః, త మేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి నాన్యఃపన్థా అయనాయ విద్యతే, యజ్ఞేన యజ్ఞ మయజంత దేవాః, తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్, తేహ నాకం మహిమాన స్సచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా స్సంతి దేవాః, సోఽహమర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహగ్ శివః, ఆత్మజ్యోతి రహగ్ శుక్ర స్సర్వజ్యోతి రసాద హోమ్, ఏత దథర్వ

శిరోఽధీతే, ప్రాత రధీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయ మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, త త్సాయం ప్రాతః ప్రయుంజానః పాపోఽపాపో భవతి, మాధ్యందిన మాదిత్యాభిముఖోఽధీయానః పంచమహాపాతకోపపాత కాత్ప్రముచ్యతే, సర్వవేదపారాయణపుణ్యం లభతే, శ్రీమహావిష్ణు సాయుజ్య మవాప్నోతీ త్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి మహావాక్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౩. యాజుషీయ పంచబ్రహ్మోపనిషత్

శ్లో. బ్రహ్మాది పంచబ్రహ్మాణో యత్ర విశ్రాంతి మాప్నుయః,
తదఖండసుఖాకారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓమ్. అథపైప్పలాదో భగవాన్ కిమాదౌ కింజాత మితి సద్యోజాత మితి కిం భగవ ఇతి అఘోర ఇతి కిం భగవ ఇతి వామదేవ ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి తత్పురుష ఇతి కింవా పున రిమే భగవ ఇతి సర్వేషాం [1]విద్యానాం ప్రేరయితా ఈశాన ఇతి, ఈశానో భూతభవ్యస్య సర్వేషాం దేవయోనినామ్, కతి వర్ణాః కతి భేదాః కతి శక్తయో య త్సర్వం తద్గుహ్యం తస్మైనమో మహాదేవాయ మహారుద్రాయ ప్రోవాచ తస్మై భగవా న్మహేశః. గోప్యా ద్గోప్యతరం లోకే యద్య స్తి శృణు శాకల,సద్యోజాతం మహీ పూషా రమా బ్రహ్మాత్రివృ త్స్వరః,ఋగ్వేదో గార్హపత్యంచ మంత్రా స్సప్తస్వరా స్తథా, వర్ణం పీతం క్రియాశక్తి స్సర్వాభీష్టఫలప్రదమ్, అఘోరగ్ సలిలం చంద్రం గౌరీ వేదద్వితీయకమ్, నీరదాభగ్ స్వరగ్ సాంద్రం దక్షిణాగ్ని రుదాహృతమ్, పంచాశ

---

1 దివ్యానాం.

ద్వర్ణసంయుక్తగ్ స్థితి రిచ్ఛాక్రియాన్వితమ్, శక్తిరక్షణసంయుక్తగ్ సర్వా
ఘౌఘవినాశనమ్, సర్వదుష్టప్రశమనగ్ సర్వైశ్వర్యఫలప్రదమ్, వామ
దేవం మహాబోధదాయకం పావకాత్మకమ్, విద్యాలోకసమాయుక్తం
భానుకోటిసమప్రభమ్, ప్రసన్నగ్ సామవేదాఖ్యం గానాష్టకసమన్వితమ్,
ధీరస్వర మధీనం చాహావనీయ మనుత్తమమ్, జ్ఞాన సగ్ హార సంయుక్తగ్
శక్తిద్వయసమన్వితమ్, వర్ణగ్ శుక్లం తమోమిశ్రం పూర్ణబోధకరగ్
స్వయమ్, ధామత్రయనియంతారం ధామత్రయసమన్వితమ్, సర్వ
సౌభాగ్యదం నృణాం సర్వకర్మఫలప్రదమ్, అష్టాక్షరసమాయుక్త మష్ట
పత్రాంతరస్థితమ్,యత్తత్తత్పురుషం ప్రోక్తం వాయుమండలసంవృతమ్,
పంచాగ్నినా సమాయుక్తం మంత్రశక్తి నియామకమ్, పంచాశత్స్వర
వర్ణాఖ్య మథర్వవేదస్వరూపకమ్, కోటికోటిగణాధ్యక్షం బ్రహ్మాండాఖండ
విగ్రహమ్, వర్ణగ్ రక్తం కామపంచ సర్వాధి వ్యాధిభేషజమ్, సృష్టిస్థితి
లయాదీనాం కారణగ్ సర్వశక్తిధృక్, అవస్థాత్రితయాతీతం తురీయం
సత్యచిత్సుఖమ్, బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిభి స్సేవ్యగ్ సర్వేషాం జనకం పరమ్,
ఈశానం పరమం విద్యా త్ప్రేరకం బుద్ధిసాక్షిణమ్, ఆకాశాత్మక మవ్యక్త
మోంకారస్వరభూషితమ్, సర్వదేవమయగ్ శాంతగ్ శాంత్యతీతగ్ స్వరా
ద్బహిః, అకారాదిస్వరాధ్యక్ష మాకాశమయవిగ్రహమ్, పంచకృత్య
నియంతారం పంచబ్రహ్మాత్మకం బృహత్, పంచబ్రహ్మోపసగ్ హారం కృత్వా
స్వాత్మని సగ్స్థితః, స్వమాయావైభవా న్సర్వాన్ సగ్హృత్య స్వాత్మని
స్థితః, పంచబ్రహ్మాత్మకాతీతో భాసతే స్వస్వతేజసా, ఆదా వంతేచ మధ్యే
చ భాసతేనాన్యహేతునా, మాయయా మోహిత శ్శంభో ర్మహాదేవం
జగద్గురుమ్, న జానంతి సురా స్సర్వే సర్వకారణ కారణమ్. నసందృశే
తిష్ఠతిరూపమస్య పరాత్పరం పురుషం విశ్వధామ. యేన ప్రకాశతే విశ్వం
యత్రైవ ప్రవిలీయతే, తద్బ్రహ్మపరమగ్ శాంతం తద్బ్రహ్మాస్మి పరం
పదమ్, పంచబ్రహ్మపరం విద్యా త్సద్యోజాతాదిపూర్వకమ్, దృశ్యతే
శ్రూయతే యచ్చ పంచబ్రహ్మాత్మకగ్ స్వయమ్, పంచధా వర్తమానం తం
బ్రహ్మకార్యమితిస్మృతమ్, బ్రహ్మకార్య మితి[1]శ్రుత్వా ఈశానం ప్రతి

1 జ్ఞాత్వా.

పద్యతే, పంచబ్రహ్మాత్మకాగ్ం సర్వాగ్ం స్వాత్మని ప్రవిలాప్యచ, సోఽహమస్మీతి జానీయా ద్విద్వా న్బ్రహ్మామృతో భవేత్, ఇత్యేత ద్బ్రహ్మజానీయా ద్యస్సముక్తోనసగ్ంశయః, పంచాక్షరమయగ్ం శంభుం పరంబ్రహ్మస్వరూపిణమ్, నకారాది యకారాంతం జ్ఞాత్వా పంచాక్షరం జపేత్, సర్వం పంచాత్మకం విద్యా త్పంచబ్రహ్మాత్మతత్వతః, పంచబ్రహ్మాత్మికాం విద్యాం యోఽధీతే భక్తిభావితః, సపంచాత్మకతా మేత్య భాసతే పంచధాస్వయమ్, ఏవ ముక్త్వా మహాదేవో గాలవస్య మహాత్మనః, కృపాం చకార తత్రైవ స్వాంతర్ధిమగమ త్స్వయమ్, యస్య శ్రవణ మాత్రేణ శ్రుతమేవ శ్రుతం భవేత్, అమతంచ మతం జ్ఞాత మవిజ్ఞాతం చ శాకల, ఏకేనైవ తు పిండేన మృత్తికాయాశ్చ గౌతమ, విజ్ఞాతం మృణ్మయగ్ం సర్వం మృద భిన్నగ్ం హి కార్యకమ్, ఏకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం యథా, విజ్ఞాతగ్ంస్యా దథైకేన నఖానాం కృంతనేన చ, సర్వం కార్ష్ణాయ సంజ్ఞాతం తదభిన్నగ్ం స్వభావతః, కారణా భిన్నరూపేణ కార్యం కారణ మేవ హి, తద్రూపేణ సదా సత్యం భేదే నోక్తి ర్మృషా ఖలు, తచ్చకారణ మేకం హి నభిన్నం నోభయాత్మకమ్, భేద స్సర్వత్ర మిథ్యైవ ధర్మాదే రనిరూపణాత్, అతశ్చ కారణం నిత్య మేకమేవాద్వయం ఖలు, అత్ర కారణమద్వైతగ్ం శుద్ధచైతన్య మేవహి, అస్మిన్ బ్రహ్మ పురే వేశ్మ దహరం యదిదం మునే, పుండరీకం తు తన్మధ్యే ఆకాశో దహరోఽస్తి తత్, స శివ స్సచ్చిదానందస్సోఽన్వేష్టవ్యోముముక్షుభిః, అయగ్ంహృది స్థిత స్సాక్షీ సర్వేషా మవిశేషతః, తేనాయగ్ం హృదయం ప్రోక్త శ్శివ స్సంసారమోచక ఇత్యుపనిషత్

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి పంచబ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

స్వరసంయుక్తగ.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౪. యాజుషీయ ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్

శ్లో. శరీరయజ్ఞ సంశుద్ధ చిత్త సంజాతబోధతః,
మునయో యత్పదం యాంతి తద్రామపదమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓమ్. అ థాత స్సర్వోపనిషత్సారగ్ సగ్సారజ్ఞానాతీత మన్న సూక్తగ్ శారీరయజ్ఞం వ్యాఖ్యాస్యామో యస్మిన్నేవ పురుష శ్శరీరే వినాప్యగ్నిహోత్రేణ వినాపి సాంఖ్యేన సగ్ సారవిముక్తి ర్భవతీతి, స్వేన విధి నాన్నం భూమౌ నిక్షిప్య యా ఓషధయస్సోమరాజ్ఞీ రితి తిసృభి రన్నపత ఇతి ద్వాభ్యామనుమంత్ర యతే, యాఓషధయ స్సోమ రాజ్ఞీ ర్బహ్వీ శ్శతవిచక్షణాః, బృహస్పతిప్రసూతా స్తానో ముఞ్చంత్వగ్ హసః, యాః ఫలినీర్యా అఫలా అపుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీః, బృహస్పతి ప్రసూతా స్తానో ముఞ్చంత్వగ్ హసః, జీవలా నఘారిషాం మాతే బధ్నామ్యోషధీమ్, యాతఆయురుపాహరాదప రక్షాగ్ సిచాతయాత్, అన్నపతేఽన్నస్య నో ధేహ్య సమీపస్య శుష్మిణః, ప్రప్రదాతారం తారిష ఊర్జం నోధేహి ద్విపదే చతుష్పదే, య దన్న మద్మి బహుధా [1]విరుద్ధగ్ రుద్రైః ప్రజాగ్ధంయదివా పిశాచైః, సర్వం తదీశానో అభయం కృణోతు శివగ్ మీశానాయ స్వాహా, అంతశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వతోముఖః, త్వం యజ్ఞ స్త్వం బ్రహ్మా త్వగ్ రుద్ర స్త్వం వషట్కార ఆపో జ్యోతీ రసోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువ స్సువరోం నమః, ఆపః పునంతు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతుమామ్, పునంతు బ్రహ్మణస్పతి ర్బ్రహ్మ పూతా పునాతుమామ్, యదుచ్ఛిష్ట మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ, సర్వం పునంతు మా మాపో సతాఞ్చ ప్రతిగ్రహగ్స్వాహా, అమృత మ[2]స్త్వమృతోప స్తరణమసి, అమృతం ప్రాణే [3]హోమ్య మాశిష్యం తోఽసి ఓం ప్రాణాయస్వాహా, ఓం అపానాయస్వాహా, ఓం వ్యానాయస్వాహా, ఓం ఉదానాయస్వాహా,

---

1 విరాజం, విరాధి. 2 స్యమృతో. 3 జుహోమ్య.

ఓం సమానాయస్వా[1]హేతి కనిష్ఠికాంగుల్యాఽఙ్గుష్ఠేన ప్ర, సోఽహ మస్మి,
అనామికయాఽపానే, మధ్యమికయా వ్యానే, సర్వాభి రుదాన, ప్రదే
శిన్యా సమానే, తూష్ణీమేకా మేక ఋచా జుహోతి, ద్వే ఆహవనీయే
ఏకాం దక్షిణాగ్నా ఏకాం గార్హపత్యే ఏకాం సర్వప్రాయశ్చిత్తీయే,
అథాపిధాన మస్యామృతత్వాయోపస్పృశ్య పున రాదాయ పునః
స్పృశేత్, [2]సన్యే ప్రాణావాపో గృహీత్వా హృదయ మనుపలభ్య
జపేత్, ప్రాణోఽగ్నిః పరమాత్మా పంచవాయుభి రావృతః, అభయగ్
సర్వభూతేభ్యో నమే భీతిః కదాచనేతి, విశ్వోఽసి వైశ్వానరో విశ్వ
రూపం త్వయా ధార్యతే, జాయమానమ్, విశ్వం త్వాహుతయ
స్సర్వాయత్ర బ్రహ్మామృతోఽసి, మహానవోఽయం పురుషో యోఽంగు
ష్ఠాగ్రే ప్రతిష్ఠితః తమద్భిః పరిషించామి సోఽస్యాం తే అమృతాయచ,
అనావిత్యేష బాహ్యాత్మా ధ్యాయే తాగ్నిహోత్రం [3]జుహోతి, సర్వేషా
మేవ సూను ర్భవ త్వస్య యజ్ఞపరివృతా ఆహుతీ ర్హోమయతి, స్వే
శరీరయజ్ఞం పరివర్తయామీతి, చత్వారోఽగ్నయ స్తే కిం[4]నారమర్థయాః,
తత్ర సూర్యాగ్నిర్నామ సూర్యమండలాకృతి స్సహస్రరశ్మి పరివృత
ఏకర్షి ర్భూత్వా మూర్ధ్ని తిష్ఠతి, యస్మాదుక్తోదర్శనాగ్నిర్నామ, చతు
రాకృతి రాహవనీయో భూత్వా ముఖే తిష్ఠతి, శారీరోఽగ్ని ర్నామ,
జరాప్రణుదా హవి రవస్కంద త్యర్ధచంద్రాకృతి ర్దక్షిణాగ్ని ర్భూత్వా
హృదయే తిష్ఠతి, తత్ర కోష్ఠాగ్ని రితి, కోష్ఠాగ్ని ర్నామ, అశితపీతలీఢ
ఖాదితగ్ సమ్య గ్వ్యష్ట్యగ్ విపయిత్వా గార్హపత్యో భూత్వా నాభ్యాం
తిష్ఠతి, ప్రాయశ్చిత్త యస్త్వధస్తా త్తిర్యక్తిస్రో హిమాంశుః ప్రభుః ప్రజ
ననకర్తా, అస్య శారీరయజ్ఞస్య యూపరశనాశోభితస్య కో యజమానః కా
పత్నీ కే ఋత్విజః కే సదస్యాః కాని యజ్ఞ పాత్రాణి కాని హవీగ్షి కా
వేదిః [5]కాంతర్వేదిః కో ద్రోణకలశః కో రథః కః పశుః కోఽధ్వర్యుః
కోహోతా కో బ్రాహ్మణాచ్ఛగ్‌సీ కః ప్రతిప్రస్థాతా కః ప్రస్తోతా కో మైత్రా

---

1 స్వాహా, ఓం బ్రహ్మణే స్వాహా, ఓం బ్రహ్మణి, మ ఆత్మాఽమృత త్వా యేతి కనిష్ఠ. 2 సతే. 3 జుహోమీతి. 4 భాగధేయాః; నామధేయాః. 5 కోత్తరవేదిః.

వ్వరుణః క ఉద్గాతా కా [1]ధారాకః పోతా కే దర్భాః కస్రుగ్గవః కాఆజ్య స్థాలీ కావాఘారౌ కా వాజ్యభాగౌ కే ప్రయాజాః కే అనూయాజాః కేడా క సూక్తవాకః క శ్శంయోర్వాకః కే పత్నీసంయాజాః కో యూపః కా రశనా కా ఇష్టయః కా దక్షిణా కి మవభృథ మితి, అస్య శారీర యజ్ఞస్య యూపరశనా శోభితస్యాత్మా యజమానో బుద్ధిః పత్నీ వేదా మహాబుత్విజోఽహంకారోఽధ్వర్యు శ్చిత్తగ్ హోతా ప్రాణో బ్రాహ్మ ణాచ్ఛగ్‌సీ అపానః ప్రతిప్రస్థాతా వ్యానః ప్రస్తోతా ఉదాన ఉద్గాతా సమానో మైత్రావరుణ శ్శరీరం వేది ర్నాసికాంత ర్వేదిర్మూర్ధా ద్రోణకలశః పాదోరథో దక్షిణహస్త స్స్రువస్సవ్య హస్తఆజ్యస్థాలీ శ్రోత్రే ఆఘారా చక్షుషీ ఆజ్యభాగా గ్రీవాధారా పోతా తన్మాత్రాణి సవస్యాః మహా భూతాని ప్రయాజాః గుణాఅనూయాజాః జిహ్వాడాదంతో స్థౌసూక్తవాక స్తాలుః శంయోర్వాకః స్మృతిర్దయా క్షాంతిరహిగ్‌సా పత్నీసంయాజా ఓంకారో యూప ఆశా రశనా మనోరథః కామః పశుః కేశాః దర్భా ఇంద్రియాణి యజ్ఞపాత్రాణి కర్మేంద్రియాణి హవీగ్‌షి అహిగ్‌సా ఇష్టయ స్త్యాగో దక్షిణా అవభృథం మరణాత్, సర్వాణ్యస్మిం దేవతా శరీరే అధి సమాహితాః, వారాణస్యాం మృతోఽవాపి ఇదం వా బ్రాహ్మణః పఠేత్, ఏకేన జన్మనా జంతు ర్మోక్షంచ ప్రాప్నుయా దిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిష త్సమాప్తా,

ఓం తత్సత్

---

1 ధారా పోతా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౫. అథర్వణీయ గోపాలతాపన్యుపనిషత్

శ్లో. శ్రీమత్పంచ పదాగారం స విశేషతయోజ్జ్వలమ్,
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం నిర్విశేషం హరిం భజేత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

శ్రీగోపాల పూర్వతాపనీయోపనిషత్.

శ్లో. గోపాల తాపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్,
శాట్యాయాని హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్.

ఓమ్. సచ్చిదానందరూపాయ కృష్ణాయాక్లిష్ట[1]కారిణే, నమో వేదాంతవేద్యాయ గురవే బుద్ధిసాక్షిణే, మునయోఽహవై బ్రాహ్మణ మూచుః, కః పరమో దేవః కుతో మృత్యుర్బిభేతి కస్య విజ్ఞానే నాఖిలం విజ్ఞాతం భవతి కేనేదం విశ్వం సగ్ంసరతీతి, తదుహోవాచ బ్రాహ్మణః, కృష్ణోవై పరమం దైవతమ్, గోవిందా న్మృత్యుర్బిభేతి, గోపీజనవల్లభ జ్ఞానేనైతద్వి జ్ఞాతం భవతి, స్వాహేదం విశ్వగ్ం సగ్ంసరతీతి, తదు హోచుః, కః కృష్ణః, గోవింద శ్చ కోసా వితి, గోపీజనవల్లభ శ్చ కః, కా స్వాహేతి, తానువాచ బ్రాహ్మణః, పాపకర్షణో గోభూమి వేదవిదితో గోపీజనవిద్యాకలాపీ ప్రేరకః, త న్మాయాచేతి, సకలం పరంబ్రహ్మైవ తత్, యోధ్యాయతి రసతి భజతి సోఽమృతోభవతీతి, తే హోచుః, కిం తద్రూపం కిగ్ం రసనం కి మాఽహో తద్భజనమ్, తత్సర్వం వివిదిషతా మాఖ్యా హీతి, త దు హోవాచ హైరణ్యో గోపవేషమభ్రాభం కల్ప ద్రుమాశ్రితమ్, తదిహశ్లోకా భవంతి. సత్పుండరీకనయనం మేఘాభం వైద్యుతాంబరమ్, ద్విభుజం జ్ఞాన ముద్రాఢ్యం వనమాలిన మీశ్వరమ్, గోపగోపీగవావీతగ్ం సురద్రుమతలాశ్రయమ్, దివ్యాలంకరణోపేతం

1 కర్మణే.

ర్రత్న పంకజమధ్యగమ్, కాళిన్దీజలకల్లోలసంగిమారుతసేవితమ్, చింతయ౯
చేతసా కృష్ణం ముక్తో భవతి సంసృతేః ఇతి, తస్య పునా రసన మితి, జల
భూమిందు సంపాతకామాది, కృష్ణాయే త్యేకం పదం గోవిందాయేతి
ద్వితీయం గోపీజనేతి తృతీయం వల్లభాయేతి తురీయగ్ స్వాహేతి
పంచమ మితి, పంచపదం జప౯ పంచాంగం ద్యావాభూమీసూర్యా
చంద్రమసౌ తద్రూపతయా బ్రహ్మ సంపద్యతే బ్రహ్మసంపద్యత ఇతి.
తదేష శ్లోకః, క్లీమిత్యేత దాదా వాదాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ గో
జనవల్లభాయేతి బృహ న్భానవ్యా సకృ దుచ్చరే ద్యోఽసౌ గ
స్తస్యాస్తి మంక్షు నాన్యా గతి స్స్యాదితి భక్తి రస్య భజనం తది
హాముత్రోపాధినైరాశ్యే నాముష్మి న్మనః కల్పనమ్, ఏతదేవచ నైష్క
ర్మ్యమ్, కృష్ణం తం విప్రా బహుధా యజంతి, గోవిందగ్ సంతం బహుధా
ఆరాధయంతి, గోపీజనవల్లభో భువనాని దధ్రే, స్వాహాశ్రితోజగ [1]దైజ
త్సురేతాః, వాయు ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో జన్యేజన్యేపంచరూపో
బభూవ, కృష్ణ స్తథైకోఽపిజగద్ధితార్థగ్ శబ్దేనాసౌ పంచపదో విభాతీతి,
తే హో చు రుపాసనమేతస్య పరమాత్మనో గోవిందస్యాఖిలాధారిణో
బ్రూహీతి, తా నువాచ యత్తస్యపీఠగ్ హైరణ్యాష్ట పలాశ మంబుజం
తదంతరాళికానలాస్త్రయుగం తదంతరాళాద్యర్ణాఖిలబీజం కృష్ణాయ నమ
ఇతి బీజాద్యగ్ సబ్రహ్మాణ మాదాయా నంగ గాయత్రీం యథావ ద్వ్యా
లిఖ్యాభూమండలగ్ శూలవేష్టితం కృత్వాంగ వాసుదేవాది రుక్మిణ్యాది
స్వశక్తిం నందాదివసుదేవాది పార్థాది నిధ్యాదివీతం యజే త్సంధ్యా
సు ప్రతిపత్తిభి రుపచారై స్తేనాస్యాఖిలం భవ త్యఖిలం భవతీతి, తదిహ
శ్లోకా భవంతి. ౧. ఏకో వశీ సర్వగః కృష్ణ ఈడ్య ఏకోఽపిస౯ బహుధా
యో విభాతి, తం పీఠగం యేఽన భజంతి ధీరా స్తేషాగ్ సిద్ధిః శ్శాశ్వతీ
నేతరేషామ్, నిత్యో నిత్యానాం చేతన శ్చేతనానా మేకో బహూనాం
యో విదధాతి కామా౯, తం పీఠగం యేఽనుభజంతి ధీరా స్తేషాగ్
సుఖగ్ శాశ్వతం నేతరేషామ్, ఏతద్విష్ణోః పరమం పదం యే నిత్యో
ద్యుక్తా స్తంయజంతే నకామాత్, తేషా మసౌ గోపరూపః ప్రయత్నా
త్ప్రకాశయే దాత్మపదం తదేవ, యో బ్రహ్మాణం పదధాతి పూర్వం

1 దేశత్సు.

యో విద్యాం తస్మై గోపయతిస్మ కృష్ణః, తగ్ హ దేవమాత్మబుద్ధిప్రకాశం ముముక్షు శ్శరణం వ్రజేత్, ఓంకారే ణాంతరితం యే జపంతి గోవిందస్య పంచపదం మనుమ్, తేషా మసౌ దర్శయే దాత్మరూపం తస్మాన్ముముక్షు రభ్యసే న్నిత్యశాంత్యై, ఏతస్మా ఏవ పంచపదా దభూవన్ గోవిందస్య మనవో మానవానామ్, దశార్ణాద్యా స్తేఽపిసంక్రందనాద్యై రభ్యస్యంతే భూతికామై ర్యథావత్, తే పప్రచ్ఛు స్తదుహోవాచ బ్రహ్మాసవనం చరతో మే ధ్యాత స్స్తుతః పరమేశ్వరః పరార్ధాంతే సోఽబుధ్యత కోపదేష్టా మే పురుషః పురస్తా దావిర్బభూవ, తతః ప్రణతో మయానుకూలేన హృదా మహ్య మష్టాదశార్ణం స్వరూపగ్ సృష్టయే దత్త్వాంఽతర్హితః, పున స్తే సిసృక్షతో మే ప్రాదురభూ త్తేష్వక్షరేషు, విభజ్య భవిష్య జ్జగద్రూపం ప్రకాశయన్ తదిహ కాదా [1]కాలాత్పృథివీతోఽగ్నిర్బిందో రిందు స్తత్సంపాతా త్తదర్క ఇతి క్లీంకారా దజస్రం కృష్ణాదాకాశం ఖాద్వాయురుత్తరా త్సురభీ విద్యాః ప్రాదురకార్ష మకార్ష మితి తదుత్తరాత్ స్త్రీపుమాదిభేదగ్ సకలమిదగ్ సకల మిద మితి. ౩. ఏతస్యైవ యజనే చంద్రధ్వజో గత మోహ మాత్మానం వేదయతి, ఓంకారాళికం మనుమావర్తయే త్సఙ్గరహితోఽభ్యాసత్ తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతమ్, తస్మాదేనం నిత్యమావర్తయే, న్నిత్యమావర్తయేదితి. ౪. తదాహు రేకే యస్య ప్రథమపదాద్భూమి ర్ద్వితీయపదా జ్జలం తృతీయపదా త్తేజశ్చతుర్థపదా ద్వాయుశ్చరమపదా ద్వ్యోమేతి వైష్ణవం పంచవ్యాహృతిమయం మంత్రం కృష్ణావభాసకం కైవల్యస్య సృత్యై సతత మావర్తయేత్సతత మావర్తయే దితి. ౫. త దత్ర గాథాః. యస్య ప్రథమపదాద్భూమి ర్ద్వితీయపదా త్సలిలోద్భవః, తృతీయా త్తేజ ఉద్భూతం చతుర్థాద్గంధవాహనః, పంచమా దంబరోత్పత్తి స్తమేవైకగ్ సమభ్యసేత్, చంద్రధ్వజోఽగమద్విష్ణోః పరమం పద మవ్యయమ్, తతో విశుద్ధం విమలం విశోక మశేషలోభాది నిరస్తసంగమ్, య త్తత్పదం పంచపదం తదేవ సవాసుదేవో నయతోఽన్యదస్తి, తమేకం గోవిందగ్ సచ్చిదానందవిగ్రహమ్ పంచపదం బృందావన సురభూరుహతలాసీనగ్ సతతం మరుద్గణో

1 పాఠా.

ఽహం పరమయా స్తుత్యా స్తోష్యామి, ఓం నమో విశ్వరూపాయ విశ్వస్థిత్యంతహేతవే, విశ్వేశ్వరాయ విశ్వాయ గోవిందాయ నమో నమః, నమో విజ్ఞానరూపాయ పరమానందరూపిణే, కృష్ణాయ గోపీనాథాయ గోవిందాయ నమో నమః, నమః కమలనేత్రాయ నమః కమలమాలినే, నమః కమలనాభాయ కమలాపతయే నమః, బర్హాపీడాభిరామాయ రామాయాకుంఠమేధసే, రమామానసహంసాయ గోవిందాయ నమో నమః, కంసవంశవినాశాయ కేశిచాణూరఘాతినే, వృషభధ్వజవంద్యాయ పార్థసారథయే నమః, వేణునాదవినోదాయ గోపాలాయాహిమర్దినే, కాలిందీకూలలోలాయ లోలకుండలధారిణే, వల్లవీవదనాంభోజమాలినే నృత్తశాలినే, నమః ప్రణతపాలాయ శ్రీకృష్ణాయ నమో నమః, నమః పాపప్రణాశాయ గోవర్ధనధరాయ చ, పూతనాజీవితాంతాయ తృణావర్తాసుహారిణే, నిష్కళాయ విమోహాయ శుద్ధాయాశుద్ధవైరిణే, అద్వితీయాయ మహతే శ్రీకృష్ణాయ నమో నమః, ప్రసీదపరమానంద ప్రసీద పరమేశ్వర, ఆధివ్యాధిభుజంగేన దష్టం మా ముద్ధర ప్రభో, శ్రీకృష్ణ రుక్మిణీకాంత గోపీజనమనోహర, సంసారసాగరే మగ్నం మా ముద్ధర జగద్గురో, కేశవ క్లేశహరణ నారాయణ జనార్దన, గోవింద పరమానంద మాం సముద్ధర మాధవ, అథైవం స్తుతిభి రారాధయామి, తథా యూయం పంచపదం జపంతః శ్రీకృష్ణం ధ్యాయంతః సంసృతిం తరిష్యథేతి హోవాచ హైరణ్యగర్భః, అముం పంచపదం మను మావర్తయే ద్యస్స యా త్యనాయాసతః కేవలం తత్పదం తత్, అనేజదేకం మనసో జవీయో నైనద్దేవా ఆప్నువన్ పూర్వ మర్ష దితి, తస్మా త్కృష్ణఏవ పరమో దేవ స్తం ధ్యాయే త్తం రసయే త్తం యజే త్తం భజే దోం తత్సది త్యుపనిషత్.

ఇతి శ్రీగోపాలపూర్వతాపనీయోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగోపాల ఉత్తరతాపనీయోపనిషత్.

ఓమ్. ఏకదాహి వ్రజస్త్రియ స్సకామా శ్శర్వరీ ముషిత్వా సర్వేశ్వరం గోపాలం కృష్ణ మూచిరే, ఉవాచ తాః కృష్ణ అముకస్మై బ్రాహ్మ

ణాయ భైక్షం దాతవ్య మితి దూర్వాసస ఇతి, కథం యాస్యామో జలం
తీర్త్వా యమునాయా యత శ్శ్రేయో భవతి కృష్ణేతి, బ్రహ్మచారీ
త్యుక్త్వా మార్గం వోదాస్యతి, యం మాగ్స్మృత్వా అగాధా గాధా
భవతి, యం మాగ్స్మృత్వా అపూతః పూతో భవతి, యం మాగ్
స్మృత్వా అవ్రతీవ్రతీ భవతి, యం మాగ్స్మృత్వా సకామో నిష్కామో
భవతి, యం మాగ్స్మృత్వా అశ్రోత్రియః శ్రోత్రియో భవతి, యం
మాగ్స్మృత్వాఽఽగాధతల స్పర్శ రహితాపి సర్వా సరిద్గాధా భవతి,
శ్రుత్వా తద్వాక్యగ్ హివై రౌద్రగ్ స్మృత్వా తద్వాక్యేన తీర్త్వా తతో
స్యాగ్హి వై గత్వా శ్రమగ్ పుణ్యతమగ్ హి వై నత్వా మునిగ్
శ్రేష్ఠతమగ్ హి వై రౌద్రంచేతి దత్వాస్మై బ్రాహ్మణాయ క్షీరమయ
ఘృతమయమిష్టతమగ్ హి వై మృష్టతమగ్ హి తుష్ట స్స్నాత్వా భుక్త్వా
హిత్వాఽఽశిషమ్, ప్రయుజ్యా[1]న్నం జ్ఞాత్వాదాత్, తా ఊచుః కథం
యాస్యామోతీర్త్వా సౌర్యామ్, సహోవాచ మునిర్దూర్వాశినమ్, మాగ్
స్మృత్వా వోదాస్యతీతి మార్గమ్, తాసాం మధ్యేహి శ్రేష్ఠా గాంధర్వీ
హ్యువాచ, తగ్ హి వై తాభిరేవమ్, కథం కృష్ణో బ్రహ్మచారీ కథం
దూర్వాశనో ముని స్తాగ్హి ముఖ్యాం విధాయ పూర్వ మను కృత్వా
తూష్ణీమాసుః, శబ్దవానాకాశ శ్శబ్దాకాశాభ్యాం భిన్న స్తస్మి న్నాకాశ
స్తిష్ఠ త్యాకాశేతిష్ఠతి సహ్యాకాశ స్తన్న వేదస హ్యాత్మా హం కథం
భోక్తా భవామి. స్పర్శవా న్వాయుః స్పర్శవాయుభ్యాం భిన్న స్తస్మి
న్వాయు స్తిష్ఠతి వాయౌ తిష్ఠతి వాయు స్తం నవేద సహ్యాత్మాహం కథం
భోక్తా భవామి, రూపవ దిదం తేజో రూపాగ్నిభ్యాం భిన్న స్తస్మి న్నగ్ని
స్తిష్ఠ త్యగ్ని స్తం నవేద సహ్యాత్మాహం కథం భోక్తా భవామి, రసవత్య
ఆపో రసాద్భ్యాం భిన్న స్తా స్వప్సు తిష్ఠత్యాప స్తిష్ఠం త్యాప స్తన్నవిదు
స్సహ్యాత్మాహం కథం భోక్తా భవామి, గంధవతీయం భూమి ర్గంధ
భూమిభ్యాం భిన్న స్తస్యాం భూమౌ తిష్ఠతి భూమి స్తిష్ఠతి భూమి స్తం
న వేద సహ్యాత్మాహం కథం భోక్తా భవామి, ఇదగ్ హిమన ఏవేదం
మనుతే తానీదగ్హి గృహ్ణాతి యత్ర సర్వ మాత్మైవాఽభూ త్తత్ర వా

1 సజ్ఞాం త్వదాత్.

కుత్ర మనుతే కథం వా గచ్ఛతీతి స హోవాచాహం కథం భోక్తా భవామి,
అసక్తోహి కృష్ణో యోవాహి ప్రేష్ఠశ్శరీర ద్వయకారణం భవతి, ద్వా
సుపర్ణౌ భవతో బ్రహ్మణోఽంశ సంభూత స్తథేతరో భోక్తా భవ
త్యన్యోహి సాక్షీభవతీతి వృక్షధర్మే తౌ తిష్ఠత అతో భోక్తాభోక్తారౌ
పూర్వోహి భోక్తా భవతి తథేతరో భోక్తా కృష్ణో భవతీతి య విద్యా
విద్యే నవిదామో విద్యావిద్యాభ్యాం భిన్నో విద్యామయో హి యః
సకథం విషయీ భవతీతి, యోహవై కామేన కామాన్ కామయతే
స కామీ భవతి యోహవై త్వకామేన కామాన్ కామయతే సోఽ
కామీభవతి జన్మజరాభ్యాం భిన్న స్థాణు రయ మచ్ఛేద్యోఽయం
యోఽసౌ సూర్యేతిష్ఠతి యోఽసౌగోషు తిష్ఠతి యోఽసౌ గోపాన్
పాలయతి యోఽసౌ సర్వేషు దేవేషు తిష్ఠతి యోఽసౌ సర్వైర్వేదై
ర్గీయతే యోఽసౌ సర్వేషు భూతేష్వావిశ్య భూతాని విదధాతి సవోహి
స్వామీ భవతి. సా హోవాచ గాంధర్వీ కథం వా స్వస్మాసు జాతో
గోపాలః కథం వా జ్ఞాతోఽసౌత్వయామునే కృష్ణః కోవాస్య మంత్రః
కిం స్థానం కథం వా దేవక్యాం జాతః కో వాస్య జాయా గ్రామో భవతి
కీదృశీ పూజాఽస్య గోపాలస్య భవతి సాక్షా త్ప్రకృతిపరోఽయమాత్మా
గోపాలః కథంత్వవతీర్ణోభూమ్యాగ్ హి వైసా గాంధర్వీ మునిముపాచ,
సహోవాచ తాగ్ హివై పూర్వం నారాయణో యస్మింల్లోకా ఓతాశ్చ
ప్రోతాశ్చ తస్యహృత్పద్మా జ్జాతోఽబ్జయోని స్తప స్తప్త్వా తస్మైహ వరం
దదౌ సకామప్రశ్నమేవ వవ్రే తగ్ హాస్మై దదౌ సహోవాచాబ్జయోని
ర్యోవా అవతారాణాం మధ్యే శ్రేష్ఠోవతారః కో భవతి యేన లోకా
స్తుష్టాభవంతి యగ్ స్మృత్వా ముక్తా అస్మా త్సంసారా ద్భవంతి కథం వా
స్యావతారస్య బ్రహ్మతా భవతి సహోవాచ తగ్ హివై నారాయణో
దేవ స్సకామ్యా మేరో శ్శృంగే యథా సప్తపుర్యో భవంతి తథా
నిష్కామ్యా సకామ్యా భూగోళచక్రే సప్తపుర్యో భవంతి తాసాం
మధ్యే సాక్షా ద్బ్రహ్మ గోపాలపురీ భవతి సకామ్యా నిష్కామ్యా
దేవానాగ్ సర్వేషాం భూతానాం భవతి అథాస్య భజనం భవతి
యథాహి వై సరసి పద్మం తిష్ఠతి తథా భూమ్యాం తిష్ఠతి చక్రేణ
రక్షితా మథురా తస్మా ద్గోపాలపురీ భవతి బృహత్ బృహద్వనం మధో

ర్మధువనం తాళస్తాళవనం కామ్యం కామవనం బహులా బహుళవనం
కుముదః కుముదవనం ఖదిరః ఖదిరవనం భద్రోభద్రవనం భాండీరఇతి
భాండీరవనగ్ శ్రీవనం లోహవనం బృందావన మేతై రావృతా పురీ
భవతి తత్ర తే ష్వేవ గగనే ష్వేవం దేవా మనుష్యా గంధర్వా
నాగాః కిన్నరా గాయంతి నృత్యంతీతి తత్ర ద్వాదశాదిత్యా ఏకాదశ
రుద్రా అష్టా వసవ స్సప్తమునయో బ్రహ్మా నారదశ్చ పంచవినాయకా
విశ్వేశ్వరో రుద్రేశ్వరోఽంబికేశ్వరో నీలకంఠేశ్వరో గోపాలేశ్వరో
భద్రేశ్వర ఇత్యష్టౌ అన్యాని లింగాని చతుర్విగ్‌శతి ర్భవంతి ద్వేవనే స్తః
కృష్ణవనం భద్రవనం తయో రంతర్ద్వాదశవనాని పుణ్యాని పుణ్యతమాని
తేష్వేవ దేవా స్తిష్ఠన్తి సిద్ధా స్సిద్ధిం ప్రాప్తా స్తత్రహి రామస్య రామ
మూర్తిః ప్రద్యుమ్నస్య ప్రద్యుమ్నమూర్తి రనిరుద్ధ స్యానిరుద్ధమూర్తిః
కృష్ణస్య కృష్ణమూర్తిః వనేష్వేవం మధురా సేయం ద్వాదశమూర్తయో
భవంతి ఏకాగ్‌హి రుద్రా యజంతి ద్వితీయాం బ్రహ్మాయజంతి తృతీయాం
బ్రహ్మజా యజంతి చతుర్థీం మరుతో యజంతి పంచమీం వినాయకా
యజంతి షష్ఠీం వసవో యజంతి సప్తమీ మృషయో యజంతి అష్టమీం
గంధర్వా యజంతి నవమీ మప్సరసో యజంతి దశమీ వై హ్యంత
ర్ధానే తిష్ఠ త్యేకాదశీతి స్వపదానుగా ద్వాదశీతి భూమ్యాం తిష్ఠతి
తాగ్‌హి యే యజంతి తే మృత్యుం తరంతి ముక్తిం లభంతే గర్భజన్మ
జరామరణతాపత్రయాత్మక దుఃఖం తరంతి, తదప్యేతే శ్లోకాభవంతి,
సంప్రాప్యమధురాగ్ రమ్యాగ్ సదా బ్రహ్మాదివందితామ్, శంఖచక్రగదా
శార్ఙ్గరక్షితాం ముసలాదిభిః, యత్రాసౌ సంస్థితః కృష్ణః స్త్రీభి శ్శక్త్యా
సమాహితః, రమానిరుద్ధప్రద్యుమ్న రుక్మిణ్యాసహితో విభుః, చతు
శ్శబ్దో భవే దేకో హ్యోంకారస్య ఉదాహృతః, తస్మాదేవ పరోరజసేతి,
సోహ మి త్యవధా ర్యాత్మానం గోపాలోఽహమితి, భావయే త్సమోక్ష
మశ్నుతే సబ్రహ్మత్వ మధిగచ్ఛతి సబ్రహ్మవిద్భవతి సగోపా జ్జీవా నాత్మ
త్వేన సృష్టిపర్యంత మాలాతి సగోపాలో భవతి హ్యోం తత్సోఽహం
పరంబ్రహ్మ కృష్ణాత్మకో నిత్యానందైక స్వరూప స్సోఽహ మోం తత్స
ద్గోపాలోఽహమేవ పరగ్‌సత్య మబాధితం సోఽహ మిత్యాత్మా

మాదాయ మన స్యైక్యం కుర్యా దాత్మానం గోపాలోఽహమితి భావయేత్, సఏవావ్యక్తోఽనంతో నిత్యోగోపాలః, మధురాయాగ్ స్థితి ర్బ్రహ్మన్ సర్వదా మే భవిష్యతి, శంఖచక్రగదాపద్మ వనమాలాధరస్య వై, విశ్వ రూపం పరంజ్యోతిః స్వరూపగ్ రూపవర్జితమ్, మధురామండలే యస్తు జంబూద్వీపస్థితోఽపివా, యోఽర్చయే త్ప్రతిమాం మాంచ సమే ప్రియతరో భువి, తస్యా మధిష్ఠితః కృష్ణరూపీ పూజ్య స్త్వయాసదా, చతుర్ధాచాస్యావతారా భేదత్వేన యజంతి మామ్, యుగానువర్తినో లోకా యజంతీహ సుమేధసః, గోపాలగ్ సానుజం కృష్ణగ్ రుక్మిణ్యా సహ తత్పరమ్, గోపాలోఽహ మజో నిత్యః ప్రద్యుమ్నోఽహం సనా తనః,రామోఽహ మనిరుద్ధోఽహ మాత్మానం చార్చయే ద్బుధః,మయో క్తేన స ధర్మేణ నిష్కామేన విభాగశః, తై రహం పూజనీయో వై భద్రకృష్ణ నివాసిభిః, తద్ధర్మగతిహీనా యే తస్యాం మయి పరాయణాః, కలినాగ్రసితా యేవై తేషాం తస్యా మవస్థితిః, యథా త్వగ్ సహ పుత్రైస్తు యథారుద్రో గణై స్సహ, యథా శ్రియాభి యుక్తోఽహం తథా భక్తో మయి ప్రియః, సహో వాచాబ్జయోనిః, చతుర్భిర్దేవైః కథ మేకో దేవ స్స్యా దేక మక్షరం యద్విశ్రుత మనేకాక్షరం కథం సంభూ తమ్, స హోవాచ తం హి పూర్వ మేకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మాసీ త్తస్మా దవ్యక్త మేకాక్షరం తస్మాదక్షరా న్మహాన్మహతోఽహంకార స్తస్మా దహ ఙ్కారా త్పంచ తన్మాత్రాణి తేభ్యో భూతాని తై రావృత మక్షరం అక్ష రోఽహ మోంకారోఽహ మజరోఽమరోఽభయోఽమృతో బ్రహ్మాచ యం హి వై సముక్తోఽహ మస్మ్యక్షరోఽహ మస్మి, సత్తా మాత్రం చిత్స్వరూపం ప్రకాశం వ్యాపకం తథా, ఏక మేవాద్వయం బ్రహ్మ మాయయాచ చతుష్టయమ్,రోహిణీతనయో విశ్వ అకారాక్షరసంభవః, తైజసాత్మక ప్రద్యుమ్న ఉకారాక్షరసంభవః, ప్రాజ్ఞాత్మకోఽనిరుద్ధోఽసౌ మకారాక్షరసంభవః, అర్ధమాత్రాత్మకః కృష్ణో యస్మి న్విశ్వం ప్రతిష్ఠితమ్ కృష్ణాత్మికా జగత్కర్త్రీ మూలప్రకృతి రుక్మిణీ, వ్రజస్త్రీజనసంభూతశ్రు భ్యో [1]బ్రహ్మసంగతః, ప్రణవత్వేన ప్రకృతి త్వాం వదంతి బ్రహ్మావాదిన్య స్తస్మా దోంకార సంభూతో గోపాలో విశ్వసంస్థితః, క్లీ మోంకార స్యైః

1 జ్ఞాన సంగతః.

కత్వం వదంతి బ్రహ్మవాదినః, మథురాయాం విశేషేణ మాం ధ్యాయన్ మోక్ష మశ్నుతే, అష్టపత్రం వికసితం హృత్పద్మం తత్ర సంస్థితమ్, దివ్య ధ్వజాతపత్రైస్తు చిహ్నితం చరణద్వయమ్, శ్రీవత్సలాంఛనం హృత్స్థం కౌస్తుభం ప్రభయా యుతమ్, చతుర్భుజం శంఖచక్ర శార్ఙ్గపద్మగదా న్వితమ్, కేయూరాన్విత సద్బాహుం కంఠమాలా సుశోభితమ్, ద్యుమ త్కిరీటమభయం స్ఫురన్మకరకుండలమ్, హిరణ్మయం సౌమ్యతనుం స్వభక్తాయాభయప్రదమ్, ధ్యాయే న్మనసి మాం నిత్యం వేణు శృంగ ధరం తువా, మథ్యతేతు జగత్సర్వం బ్రహ్మజ్ఞానేన యేన వా, మత్సార భూతం యద్యత్స్యాత్ మథురా సా నిగద్యతే,అష్టదిక్పాలకై ర్భూమిం పద్మం వికసితం జగత్, సంసారార్ణవసంజాతం సేవితం మమ మానసే, చంద్రసూర్యత్విషోదివ్యా ధ్వజా మేరు ర్హిరణ్మయః, ఆతపత్రం బ్రహ్మ లోకం తదూర్ధ్వం చరణం స్మృతమ్, [1]శ్రీవత్సం చ స్వరూపం చ వర్తతే లాంఛనై స్సహ, శ్రీవత్సలక్షణం తస్మా త్కథ్యతే బ్రహ్మవాదిభిః, యేన సూర్యాగ్నివాక్చంద్ర తేజసా స్వస్వరూపిణా,వర్తతే కౌస్తుభాఖ్యం మణిం వదంతీశ మానినః, సత్వం రజ స్తమఇతి అహంకార శ్చతుర్భుజః, పంచ భూతాత్మకం శంఖం కరే రజసి సంస్థితమ్, బాలస్వరూప మిత్యంతు మన శ్చక్రం నిగద్యతే,ఆద్యా మాయా భవేచ్ఛార్ఙ్గం పద్మం విశ్వకరే స్థితమ్, ఆద్యా విద్యా గదావేద్యా సర్వదామే కరే స్థితా,ధర్మార్థకామ కేయూరై ర్దివ్యైర్దివ్యమయేరితైః, కంఠంతు నిర్గుణం ప్రోక్తం మాల్యతే ఆద్యయా ఒజయా, మాలా నిగద్యతే బ్రహ్మన్ తవ పుత్రైస్తు మానసైః, కూటస్థం సత్వరూపం చ కిరీటం ప్రవదంతి మామ్, [2]శిరోత్తరం ప్రస్ఫురంతం కుండలం యుగళం స్మృతమ్, ధ్యాయే న్మమ ప్రియం నిత్యం స మోక్ష మధిగచ్ఛతి, స ముక్తో భవతి తస్మై స్వాత్మానంతు దదాతి వై, ఏతత్సర్వం మయా ప్రోక్తం భవిష్యద్వై విధేతవ, స్వరూపం ద్వివిధం చైవ సగుణం నిర్గుణాత్మకమ్, సహోవా చాబ్జయోనిః, వ్యక్తీనాం మూర్తీనాం ప్రోక్తా నాం కథం త్వాభరణాని భవంతి కథంవా దేవా యజంతి రుద్రా యజంతి బ్రహ్మా యజంతి బ్రహ్మజా యజంతి వినాయకా యజంతి ద్వాదశాదిత్యా

---

1 శ్రీవత్సం స్య. 2 ఉరో.

యజంతి వసవో యజంతి గంధర్వా యజంతి, సపదానుగా అంతర్ధానే తిష్ఠతి, కాం మనుష్యా యజంతి, స హోవాచతం హి వై నారాయణో దేవః, ఆద్యా వ్యక్తా ద్వాదశమూర్తయ స్సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు దేవేషు సర్వేషు మనుష్యేషు తిష్ఠంతీతి, రుద్రేషు రౌద్రీ బ్రహ్మణి బ్రాహ్మీ దేవేషు దైవీ మనుష్యేషు మానవీ వినాయకేషు విఘ్నవినాశినీ ఆదిత్యేషు జ్యోతిర్గంధర్వేషు గాంధర్వీ అప్సర స్స్వేవంగౌ ర్వసుష్వేవం కామ్యా అంతర్ధానేష్వ ప్రకాశినీ ఆవిర్భావతిరోభావాస్స్వపదే తిష్ఠన్తి తామసీ రాజసీ సాత్వికీ మానుషీ విజ్ఞానఘున ఆనంద స్సచ్చిదానందైకరసే భక్తియోగే తిష్ఠతి, ఓం ప్రాణాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై ప్రాణాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం మపానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై అపానాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ అనిరుద్ధాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం వ్యానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై వ్యానాత్మనే నమో నమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ రామాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమో నమః, ఓం ముదానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మై ఉదానాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ దేవకీనందనాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం సమానాత్మనే ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్తస్మై సమానాత్మనే నమోనమః, ఓం శ్రీగోపాలాయ నిజస్వరూపాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోఽసౌ ప్రధానాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోసా వింద్రియాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్తస్మైవై నమో నమః, ఓం యోఽసౌ భూతాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోసా వుత్తమపురుషో గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోసౌ బ్రహ్మ పరం వై బ్రహ్మ ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఓం యోఽసౌ సర్వభూతాత్మా గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమో నమః, ఓం జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయాతీతోఽంతర్యామీ గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్సువ స్తస్మైవై నమోనమః, ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు

గూఢ స్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ, రుద్రాయ నమః, ఆదిత్యాయ నమః, వినాయకాయ నమః, సూర్యాయ నమః, విద్యాయై నమః, ఇంద్రాయ నమః, అగ్నయే నమః, యమాయ నమః, నిరృతయే నమః, వరుణాయ నమః, వాయవే నమః, కుబేరాయ నమః, ఈశానాయ నమః, సర్వేభ్యో దేవేభ్యో నమః, దత్వా స్తుతిం పుణ్యతమాం బ్రహ్మణే స్వస్వరూపిణే, కర్తృత్వం సర్వభూతానా[1]మంతర్ధానే బభూవ సః, బ్రహ్మణే బ్రహ్మపుత్రేభ్యో నారదాత్తు శ్రుతం మునేః, తథా ప్రోక్తం తు గాంధర్వీ గచ్ఛత్వం స్వాలయాంతిక మితి.

శ్రీగోపాలోత్తరతాపనీయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి గోపాలతాపన్యుపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౬. అథర్వణీయ కృష్ణోపనిషత్.

శ్లో. యోరామః కృష్ణతామేత్య సార్వాత్మ్యం ప్రాప్యలీలయా,
అతోషయ ద్దేవమౌని పటలం తం నతోఽస్మ్యహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. శ్రీమహావిష్ణుగ్ సచ్చిదానంద లక్షణగ్ రామచంద్రం దృష్ట్వా సర్వాంగసుందరం మునయో వనవాసినో విస్మితా బభూవు స్తగ్ హోచు ర్నోఽవద్యమవతారా న్వై గణ్యంతే ఆలింగామోభవంత మితి భవాంతరే కృష్ణావతారే యూయం గోపికాభూత్వా మా మాలింగథ, అన్యే యేఽవతారా స్తేహి గోపా నస్త్రీ శ్చ నో కురు, అన్యోన్యవిగ్రహం

1 మంతర్ధానో.

ధార్యం తవాంగస్పర్శనాదిహ, శశ్వ త్స్పర్శయితాఽస్మాకం [1]గృహ్ణీమో
ఽవతారావయమ్, రుద్రాదీనాం వచ శ్శ్రుత్వా ప్రోవాచ భగవా
న్స్వయమ్, అంగసంగం కరిష్యామి భవద్వాక్యం కరోమ్యహమ్, మోది
తాః తే సురా స్సర్వే కృతకృత్యాధునావయమ్, యోనందః పరమా
నందో యశోదా [2]ముక్తిగేహినీ, మాయా సా త్రివిధా ప్రోక్తా సత్వ
రాజస తామసీ, ప్రోక్తా చ సాత్వికీ రుద్రే భక్తే బ్రహ్మణి రాజసీ, తామసీ
దైత్యపక్షేషు మాయాత్రేధా హ్యుదాహృతా, అజేయావైష్ణవీ మాయా
జప్యేనచ సుతాపురా, దేవకీ బ్రహ్మపుత్రా సా యా వేదై రుపగీయతే,
నిగమో వసుదేవో యో పదార్థః కృష్ణరామయోః, స్తువంతి సతతం
యస్తు సోవతీర్ణో మహీతలే, వనే బృందావనే క్రీడన్ గోపగోపీసురై
స్సహ, గోప్యోగావ ఋచ స్తస్య యష్టికాకమలాసనః, వంశ స్తు భగవా
న్రుద్ర శ్శృంగ మింద్ర స్సఖోఽసురః, గోకులం వనవైకుంఠం తాపసా
స్తత్ర తే ద్రుమాః, లోభ [3]క్రోధభయా దైత్యాః కలికాల స్తిరస్కృతః,
గోపరూపో హరి స్సాక్షా న్మాయావిగ్రహధారణః, దుర్బోధం కుహకం
తస్య మాయయా మోహితం జగత్, దుర్జయా సా సురై స్సర్వై
ర్ధృష్టిరూపో భవే ద్ద్విజః, రుద్రో యేన కృతో వంశ స్తస్య మాయా జగ
త్కృదమ్, బలం జ్ఞానగ్ సురాణాంవై తేషాం జ్ఞానగ్ హృతం క్షణాత్,
శేష నాగో భవేద్రామః కృష్ణో బ్రహ్మైవ శాశ్వతమ్, అష్టావష్టసహస్రే
ద్వే శతాధిక్యాః స్త్రియ స్తథా, ఋచోపనిషద స్తావై బ్రహ్మరూపా
ఋచః స్త్రియః, ద్వేష శ్చాణూరమల్లోయం మత్సరో ముష్టికో జయః,
దర్పః కువలయాపీడో గర్వో రక్షః ఖగో బకః, దయాసారోహిణీ
మాతా సత్యభామా ధరేతివై, అఘాసురో మహావ్యాధిః కలిః కగ్స
స్సభూపతిః, శమో మిత్ర స్సుదామాచ సత్యాక్రూరోద్ధవో దమః, య
శ్శంఖస్య స్స్వయం విష్ణు ర్లక్ష్మీరూపో వ్యవస్థితః, దుగ్ధసింధౌ సముత్పన్నో
మేఘ ఘోష స్తుసంస్మృతః, దుగ్ధోదధీకృత స్తేవ భగ్న భాండో దధీగృహే,
క్రీడతే బాలకో భూత్వా పూర్వావత్సు మహోదధౌ, సగ్హారార్థంచ
శత్రూణాం రక్షణాయచ సంస్థితః, కృపార్థే సర్వభూతానాం గోప్తారం

1 గృహ్ణీమోఽవతారాన్, రుద్రా. 2 ముక్తి. 3 క్రోధాదయో.

ధర్మ మాత్మజమ్, యత్సృష్ట మీశ్వరేణాసీ త్తచ్చక్రం బ్రహ్మరూపధృత్, జయంతి సంభవో వాయు శ్చమరో ధర్మ సంజ్ఞితః, యస్యాసౌ జ్వలనాభాసం ఖడ్గరూపో మహేశ్వరః, కశ్యపోలూఖలఃఖ్యాతో రజ్జుర్మాతా దితి స్తథా, చక్రగ్ శంఖంచ సగ్ సిద్ధిం బిందుం వై సర్వమూర్ధని, యానంతి దేవరూపాణి వదంతి విబుధా జనాః, నమంతి దేవరూపేభ్య ఏవ మాది నసగ్ శయః, గదాచ కాళికా సాక్షా త్సర్వశత్రు నిబర్హిణీ, ధనుశ్శార్ఙ్గం స్వమాయాచ శరత్కాల స్సుభోజనః, అబ్జకాండం జగద్బీజం ధృతం పాణౌ స్వలీలయా, గురుడో వట భాండీర స్సుధామా నారదో మునిః, బృందాభక్తిః క్రియా బుద్ధిః సర్వజంతుప్రకాశినీ,తస్మా న్నభిన్నం నాభిన్న మాభి ర్భిన్నో నవై విభుః, భూమా వుత్తారితం సర్వం వైకుంఠం స్వర్గ నాసికా మిత్యుపనిషత్.

ద్వితీయః ఖండః.

శేషో హ వై వాసుదేవాత్ సంకర్షణో నామ బీజ ఆసీత్, సోఽకామయత ప్రజాః, సృజేయేతి తతః, ప్రద్యుమ్నసంజ్ఞక ఆసీత్, తస్మాత్, అహంకారానామాఽనిరుద్ధో హిరణ్యగర్భోఽజాయత తస్మా ద్దశప్రజాపతయో మరీచ్యాద్యాః, స్థాణు దక్షకర్దమ ప్రియవ్రతో త్తానపాద వాయవో వ్యజాయంత తేభ్యః, సర్వాణి భూతాని చ తస్మా చ్ఛేషాదేవ సర్వాణి చ భూతాని సముత్పద్యంతే, తస్మి న్నేవ ప్రలీయంతే, స ఏవ బహుధా జాయమానః, సర్వా న్పరి పాతి స ఏవ కాద్రవేయో వ్యాకరణ జ్యోతిషాది, శాస్త్రాణి నిర్మిమాణే బహుభి ర్ముముక్షుభి రుపాస్యమానోఽఖిలాం భువ మేకస్మిన్ శీర్ష్ణి సిద్ధార్థ వద్ధ్రియమాణః సర్వై ర్మునిభిః సంప్రార్థ్యమానః సహస్రశిఖరాణి మేరోః, శిరోభి రావార్యమాణా మహావాయ్వహంకార నిరాచకార స ఏవ భగవా న్భగవంతం బహుధా విప్రీయమాణః అఖిలేన స్వేన రూపేణ యుగేయుగే త్తేనైవ జాయమానః స ఏవ సౌమిత్రి రైక్ష్వాకః, సర్వాణి ధానుషశాస్త్రాణి సర్వాణ్యస్త్రశాస్త్రాణి బహుధా విప్రీయమాణో రక్షాంసి సర్వాణి వినిఘ్నం శ్చాతుర్వర్ణ్యధర్మా న్ప్రవర్తయామాస స ఏవ భగవా న్యుగసంధికాలే శారదాభ్రసన్నికాశో రౌహిణేయో వాసుదేవః, సర్వాణి

గదాద్యాయుధశాస్త్రాణి వ్యాచక్షాణో నైకాన్ రాజన్యమండలా న్నిరా చికీర్షుః, భూభార మఖిలం నిచ ఖాన స ఏవ భగవా న్యుగే తురీయేఽపి బ్రహ్మకులే జాయమానః, సర్వా ఉపనిషదః ఉద్దిధీర్షుః. సర్వాణి ధర్మ శాస్త్రాణి విస్తారయిష్ణుః సర్వా నపి జనాన్ సంతారయిష్ణుః, సర్వా నపి వైష్ణవాన్ ధర్మా న్విజృంభయ స్సర్వా నపి పాషండా న్నిచఖాన. స ఏవ జగ దంతర్యామీ స ఏష సర్వాత్మకః, స ఏవ ముముక్షుభి ర్ధ్యేయః, స ఏవ మోక్షప్రదః ఏతం స్మృత్వా సర్వేభ్యః, పాపేభ్యో ముచ్యతే, త న్నామసంకీర్తయ న్విష్ణుసాయుజ్యం గచ్ఛతి తదేతత్, దివా అధీయానః రాత్రికృతం పాపం నాశయతి. నక్త మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశ యతి. తదేత ద్వేదానాం రహస్యం తదేత దుపనిషదాం రహస్యం ఏత దధియానః సర్వక్రతుఫలం లభతే. శాంతి మేతి మనశ్శుద్ధి మేతి సర్వతీర్థ ఫలం లభతే, య ఏవం వేద దేహబంధా ద్విముచ్యతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీకృష్ణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

౯౭. యజుర్వేదీయ యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్.

శ్లో. సన్న్యాస జ్ఞానసంపన్నా యాంతియ ద్వైష్ణవం పదమ్,
తద్వైపదం బ్రహ్మతత్త్వం రామచంద్రపదం భజేత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

అథ జనకోహ వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమే త్యోవా చ భగవన్ సన్న్యాస మనుబ్రూహీతి, కథం సన్న్యాస లక్షణమ్, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేత్, గృహా ద్వనీ భూత్వాప్రవ్రజేత్, యదివేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజే ద్గృహాద్వా వనాద్వాఽథ పునరవ్రతీ వా వ్రతీవా స్నాతకోవా ఽస్నాతకోవా ఉత్సన్నాఽగ్ని రనగ్నికోవా యదహరేవ విరజే త్తదహ

రేవ ప్రవ్రజేత్తదేకే ప్రాజాపత్యామేవేష్టిం కుర్వం త్యథవా న కుర్యా దాగ్నేయ్యా మేవ కుర్యా దగ్ని ర్హి ప్రాణః ప్రాణమే వైతయా కరోతి త్రైధా తవీయా మేవ కుర్యాదేతయైవ త్రయో ధాతవో యదుత సత్వం రజ స్తమ ఇతి అయం తే యోనిర్ ఋత్వియో యతో జాతో అరోచథాః, తంజాన న్నగ్న ఆరోహా థానో వర్ధయా రయి మిత్యనేన మంత్రేణాఽగ్ని మాజిఘ్రే దేషవా అగ్నే ర్యోనిర్యః ప్రాణం గచ్ఛస్వాం యోనిం గచ్ఛ స్వాహేత్యేవ మేవైతదాహ గ్రామాగ్ని మాహృత్య పూర్వవదగ్నిమాజిఘ్రే ద్యదగ్నిం న విందే దప్సు జుహుయా దాపోవై సర్వా దేవతాస్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోమి స్వాహేతి సాజ్యగ్ హవి రనామయం మోక్షమంత్ర స్త్రయ్యేవం వేద తద్బ్రహ్మ తదుపాసి తవ్యమ్, శిఖాం యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా సన్యస్తం మయేతి త్రివార ముచ్చరే దేవ మేవైత ద్భగవ న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ హైన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్య మయజ్ఞోపవీతీ కథం బ్రాహ్మణ ఇతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ఇదం ప్రణవమేవాఽస్య తద్యజ్ఞోపవీతం య ఆత్మా ప్రాశ్యాఽచమ్యాయం విధిరథవా పరివ్రాడ్వివర్ణవాసో ముండోఽపరిగ్రహశ్శుచిరద్రోహీ భైక్షమాణో బ్రహ్మ భూయాయ భవ త్యేషపంథాః పరివ్రాజకానాం వీరాధ్వానేవాఽనాఽశకే వాఽపాం ప్రవేశే వాఽగ్నిప్రవేశే వా మహాప్రస్థానే వా ఏష పంథా బ్రహ్మణా హానువి త్త స్తేనేతి ససన్న్యాసీ బ్రహ్మ విదిత్యేవ మేవైష భగవ న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః, తత్ర పరమహంసా నామ సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘదత్తాత్రేయ శుకవామదేవ హారీతక ప్రభృతయోఽవ్యక్తలింగాఽవ్యక్తాచారా అనున్మత్తా ఉన్మత్తవ దాచ రంతః పరస్త్రీపురపరాఙ్ముఖా స్త్రిదండం కమండలుం భుక్తపాత్రం జల పవిత్రగ్ శిఖాం యజ్ఞోపవీతం బహిరంతశ్చేత్యేతత్సర్వం భూస్వాహే త్యప్సు పరిత్యజ్యాఽఽత్మాన మన్విచ్ఛే ద్యథాజాత రూపధరా నిర్ద్వంద్వా నిష్పరిగ్రహా స్తత్వబ్రహ్మమార్గే సమ్యక్సమ్పన్నా శుద్ధమానసాః ప్రాణ సంధారణార్థం యథోక్తకాలే విముక్తో భైక్షమాచర న్నుదరపాత్రేణ లాభాఽలాభౌ సమౌ భూత్వా కరపాత్రేణ వా కమండలూదకపో భైక్ష

మాచర న్నుదరమాత్రసంగ్రహః పాత్రాంతర శూన్యో జలస్థలకమండలు
రబాధక రహస్యస్థల నికేతనో లాభాఽలాభౌ సమౌ భూత్వా శూన్యాఽ
గార దేవగృహతృణ కూటవల్మీకవృక్షమూల కులాలశాలాఽగ్నిహోత్ర
శాలా నదీ పులినగిరి కుహర కోటర కందరనిర్ఝరస్థండిలే ష్వనికేతనివాస్య
ప్రయత్నః శ్శుభాఽశుభకర్మ నిర్మూలనపర స్సన్న్యాసేన దేహత్యాగం
కరోతి, స పరమహంసో నామేతి ఆశామ్బరో ననమస్కారో నదారా
పుత్రాఽభిలాషీ లక్ష్యాఽలక్ష్య నిర్వర్తకః పరివ్రాట్పరమేశ్వరో భవతి,
అత్రైతే శ్లోకా భవంతి, యో భవే త్పూర్వసన్న్యాసీ తుల్యో వై ధర్మతో
యది, తస్మై ప్రణామః కర్తవ్యో నేతరాయ కదాచన, ప్రమాదినో బహి
శ్చిత్తాః పిశునాః కలహోత్సుకాః, సన్న్యాసినోఽపి దృశ్యంతే వేదసందూ
షితాశయాః, నామాదిభ్యః పరే భూమ్ని స్వారాజ్యే చేత్ స్థితో
ద్వయే, ప్రణమేత్కం తదాత్మజ్ఞో నకార్యం కర్మణా తదా, ఈశ్వరో
జీవకలయా ప్రవిష్టో భగవానితి, ప్రణమేద్దండవ ద్భూమా వాశ్వ
చండాల గోఖరమ్ మాగ్సపాంచాలికాయాస్తు యంత్రలోకేంగ పంజరే,
స్నాయ్వస్థిగ్రంథిశాలిన్యస్త్రియః కిమివ శోభనమ్, త్వఙ్మాంసరక్త
బాష్పామ్బు పృథక్కృత్వా విలోచనే, సమాలోకయ రమ్యంచే త్కిం
ముధా పరిముహ్యసి, మేరుశృంగతటోల్లాసి గంగాజలరయోపమా,
దృష్టా యస్మి న్స్తనే ముక్తాహారస్యోల్లాసశాలితా, శ్మశానేషు దిగంతేషు
సవివ లలనా స్తనః, శ్వభిరాస్వాద్యతే కాలే లఘుపిండ ఇవాంధసః, కేశ
కజ్జళ ధారిణ్యో దుస్పర్శా లోచనప్రియాః, దుష్కృతాగ్ని శిఖా నార్యో
దహంతి తృణవ న్నరమ్, జ్వలితా అతిదూరేఽపి సరసా అపి నీరసాః,
స్త్రియోహి నరకాగ్నీనా మింధనం చారుదారుణమ్, కామనామ్నా కిరా
తేన వికీర్ణా ముగ్ధచేతసః, నార్యో నరవిహంగానా మంగబంధన వాగురాః,
జన్మపల్వలమత్స్యానాం చిత్తకర్దమచారిణామ్, పుంసాం దుర్వాసనారజ్జు
ర్నారీబడిశపిండికా, సర్వేషాం దోషరత్నానాగ్ సుసముద్గికయాఽనయా,
దుఃఖశృంఖలయా నిత్యమలమస్తు మమ స్త్రియా, యస్య స్త్రీ తస్య
భోగేచ్ఛా నిస్స్త్రీకస్య క్వభోగభూః, స్త్రియం త్యక్త్వా జగత్త్యక్తం జగ
త్త్యక్త్వా సుఖీభవేత్, అలభ్యమాన స్తనయః పితరౌ క్లేశయేచ్చిరమ్,

లబ్ధోహి గర్భ పాతేన ప్రసవేనచ బాధతే,జాతస్య గ్రహరోగాది కుమారస్య చ ధూ ర్తతా, ఉపవీతే ప్యవిద్యత్వమనుద్వాహశ్చ పండితే, యూనశ్చ పరదారాది దారిద్ర్యం చ కుటుంబినః, పుత్రదుఃఖస్య నా స్త్యంతో ధనీ చేన్మ్రియ తే తదా, నపాణిపాదచపలో న నేత్రచపలో యతిః, న చ వాక్చపలశ్చైవ బ్రహ్మభూతో జితేంద్రియః, రిపౌ బద్ధే స్వదేహే చ స్వమైకాత్మ్యం ప్రపశ్యతః, వివేకినః కుతః కోప స్స్వదేహావయవేష్వివ, అపకారిణి కోపశ్చేత్కోపే కోపః కథం నతే, ధర్మార్థకామమోక్షాణాం ప్రసహ్య పరిపంథిని, నమోఽస్తు మమ కోపాయ స్వాశ్రయజ్వాలినే భృశమ్, కోపస్య మమ వైరాగ్యదాయినే దోషబోధినే, యత్ర సుప్తా జనా నిత్యం ప్రబుద్ధ స్తత్ర సంయమీ, ప్రబుద్ధా యత్ర తే విద్వాన్ సుషుప్తిం యాతి యోగిరాట్, చిదిహాస్తీతి చిన్మాత్ర మిదం చిన్మయమేవ చ, చిత్త్వం చిదహ మేతేచ లోకా శ్చిదితి భావయ, యతీనాం తదుపాదేయం పారహంస్యం పరంపదమ్, నాతఃపరతరం కించిద్విద్యతే మునిపుంగవే త్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౫. యజుర్వేదీయ వరాహోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమద్వరా హోపనిష ద్వేద్యాఖండసుఖాకృతీ,
త్రిపా న్నారాయణాఖ్యాంత రామచంద్రపదం భజే.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథ ఋభుర్వై మహాముని ర్దేవమానేన ద్వాదశవత్సర తపశ్చచార తదవసానే వరాహరూపీ భగవాన్ ప్రాదురభూత్సహోవా

చో త్తిష్ఠోత్తిష్ఠ పరం వృణీష్వేతి సోదతిష్ఠ త్తస్మై నమస్కృ త్యోవాచ
భగవన్కామిభిర్యద్యత్కామితం త త్త్వత్సకాశా త్స్వప్నేఽపి న
యాచే, సమ స్తవేదశాస్త్రేతిహాస పురాణాని సమస్తవిద్యాజాలాని బ్రహ్మ
దయ స్సురాస్సర్వే త్వద్రూపజ్ఞానా న్ముక్తిమాహు రత స్త్వద్రూపప్రతి
పాదికాం బ్రహ్మవిద్యాం బ్రూహీతి సహోవాచ వరాహరూపీ భగవాన్
చతుర్విగ్శతి తత్త్వాని కేచిదిచ్ఛంతి వాదినః, కేచి త్షట్త్రిగ్శ త్తత్త్వాని
కేచి త్షణ్ణవతీని చ, తేషాం క్రమం ప్రవక్ష్యామి సావధానమనాశ్శృణు
జ్ఞానేంద్రియాణి పంచైవ శ్రోత్రత్వగ్లోచనాదయః, కర్మేంద్రియాణి పంచైవ
వాక్పాణ్యంఘ్ర్యాదయః క్రమాత్, ప్రాణాదయస్తు పంచైవ పంచ
శబ్దాదయ స్తథా, మనోబుద్ధిరహంకార శ్చిత్తంచేతి చతుష్టయమ్, చతు
ర్విగ్శతితత్త్వాని తాని బ్రహ్మవిదో విదుః, ఏతై స్తత్త్వై స్సమం పంచీ
కృతభూతాని పంచచ, పృథివ్యాప స్తథా తేజో వాయురాకాశ ఏవచ,
దేహ త్రయగ్ స్థూలసూక్ష్మకారణాని విదుర్బుధాః, అవస్థాత్రితయం
చైవ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తయః, ఆహత్య తత్త్వజాతానాం షట్త్రిగ్శ
న్మునయో విదుః, పూర్వోక్తై స్తత్త్వజాతైస్తు సమం తత్త్వాని యోజయేత్,
షడ్భావవికృతిశ్చాస్తి జాయతే వర్ధతేఽపిచ, పరిణామం క్షయం నాశగ్
షడ్భావ వికృతిం విదుః, అశనాచ పిపాసాచ శోకమోహౌ జరా మృతీ,
ఏతే షడూర్మయః ప్రోక్తా షట్కోశానథ వచ్మి తే, త్వక్చ రక్తం మాగ్స
మేదో మజ్జాస్థీని నిబోధత, కామక్రోధౌ లోభమోహౌ మదో మాత్స
ర్యమేవచ, ఏతేఽరిషట్కం విశ్వశ్చ తైజసః ప్రాజ్ఞఏవచ, జీవత్రయగ్
సత్త్వ రజ స్తమాగ్సిచ గుణత్రయమ్, ప్రారబ్ధాగామ్యర్జితాని కర్మ
త్రయమితీరితమ్, వచనాదానగమన విసర్గానందపంచకమ్, సంకల్పోఽధ్యవ
సాయశ్చ అభిమానోఽవధారణా, ముదితా కరుణా మైత్రీ ఉపేక్షాచ
చతుష్టయమ్, దిగ్వా తార్క ప్రచేతోఽశ్వి వహ్నీంద్రోపేంద్రమృత్యుకాః,
తథా చంద్రశ్చతుర్వక్త్రో రుద్ర క్షేత్రజ్ఞఈశ్వరః, ఆహత్య తత్త్వజాతానాం
షణ్ణవత్యస్తు కీర్తితాః, పూర్వో క్తతత్త్వజాతానాం వైలక్షణ్య మనామయమ్,
వరాహరూపిణం మాం యే భజంతి మయి భ క్తితః, విముక్తా జ్ఞాన

తత్కార్యా జీవన్ముక్తా భవంతి తే, ఏవం వ్వణ్ణవతి తత్వజ్ఞా యత్రకుత్రా శ్రమే రతాః, జటీ ముండీ శిఖీవాపి ముచ్యతే నాత్రసగ్ంశయ ఇతి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ఋభు ర్నామ మహాయోగీ క్రోడరూపం రమాపతిమ్, వరిష్ఠాం బ్రహ్మవిద్యాం త్వ మధీహి భగవ న్మమ, ఏవగ్ంసపృష్టో భగవాన్ ప్రాహ భక్తార్తి భంజనః, స్వవర్ణాశ్రమధర్మేణ తపసా గురుతోషణాత్, సాధనం ప్రభవేత్పుగ్ంసాం వైరాగ్యాది చతుష్టయమ్, నిత్యానిత్య వివేకశ్చ ఇహాముత్రవిరాగతా, శమాదిషట్కసంపత్తిర్ముముక్షా తాం త్సముభ్య సేత్, ఏవం జితేంద్రియో భూత్వా సర్వత్ర మమతామతిమ్, విహాయ సాక్షిచైతన్యే మయి కుర్యా దహం మతిమ్,దుర్లభం ప్రాప్య మానుష్యం తత్రాపి నరవిగ్రహమ్, బ్రాహ్మణ్యం చ మహావిష్ణో ర్వేదాంతశ్రవణా దినా, అతివర్ణాశ్రమం రూపం సచ్చిదానందలక్షణమ్, యో నజానాతి సో విద్వాన్ కదా ముక్తో భవిష్యతి,అహమేవ సుఖం నాన్య దన్యచ్చేన్నైవ తత్సుఖమ్, అమదర్థం నహిప్రేయోతు దర్థంన స్వతః ప్రియమ్,పరప్రేమా స్పదతయా మానభూవ మహగ్ం సదా, భూయాస మితి యోదృష్ట స్సో ఽహం విష్ణు ర్మునీశ్వర, న ప్రకాశోఽహ మిత్యుక్తి ర్యత్ప్రకాశైక బంధనా, స్వప్రకాశం తమాత్మాన మప్రకాశః కథం స్పృశేత్, స్వయంభాతం నిరాధారం యే జానంతి సునిశ్చితమ్, తేహి విజ్ఞానసంపన్నా ఇతి మే నిశ్చితా మతిః, స్వపూర్ణాత్మాతిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, న సంతి నాస్తి మాయాచ తేభ్యశ్చాహం విలక్షణః, అజ్ఞానాంధతమోరూపం కర్మధర్మాది లక్షణమ్, స్వయంప్రకాశమాత్మానం నైవమాం స్ప్రష్టు మర్హతి, సర్వ సాక్షిణమాత్మానం వర్ణాశ్రమవివర్జితమ్, బ్రహ్మరూపతయా పశ్యన్ బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమ్, భాసమానమిదగ్ం సర్వం భాసరూపం పరం పదమ్, పశ్యన్వేదాంతమానేన సద్యఏవ విముచ్యతే, దేహాత్మజ్ఞానవ జ్ఞానం దేహాత్మజ్ఞానబాధకమ్, ఆత్మన్యేవ భవేద్యస్య సనేచ్ఛన్నపి ముచ్యతే, సత్యజ్ఞానానందపూర్ణలక్షణం తమసః పరమ్, బ్రహ్మానందగ్ం

సదా పశ్యన్ కథం బధ్యేత కర్మణా, త్రిధామసాక్షిణగ్ం సత్యజ్ఞానానం
దాదిలక్షణమ్, త్వ మహగ్ం శబ్దలక్ష్యార్థ మసక్తగ్ం సర్వదోషతః, సర్వగగ్ం
[1]సచ్చిదాత్మానం జ్ఞానచక్షుర్నిరీక్ష్యతే, అజ్ఞానచక్షుర్నేక్షేత భాస్వంతం
భానుమంధవత్, ప్రజ్ఞాన మేవ తద్బ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణమ్, ఏవం
బ్రహ్మపరిజ్ఞానా దేవ మర్త్యోఽమృతో భవేత్, తద్బ్రహ్మానంద మద్వంద్వం
నిర్గుణం సత్య చిద్ఘనమ్, విదిత్వా స్వాత్మనో రూపం న బిభేతి కుతశ్చన,
చిన్మాత్రగ్ం సర్వగగ్ం నిత్యం సంపూర్ణం సుఖ మవ్యయమ్, సాక్షాద్బ్రహ్మైవ
నాన్యోఽస్తీత్యేవం బ్రహ్మవిదాం స్థితిః, అజ్ఞస్య దుఃఖౌఘమయం స్వస్యా
నందమయం జగత్, అంధం భువన మంధస్య ప్రకాశంతు సుచక్షుషామ్,
అనంతే[2]చిద్ఘనానందే మయి వారాహరూపిణి, స్థితేఽద్వితీయభావ స్స్యా
త్కోబంధః కస్య ముచ్యతే, స్వస్వరూపంతు చిన్మాత్రగ్ం సర్వదా సర్వదేహి
నామ్, నైవ దేహాదిసంఘాతో ఘటవ ద్దృశి గోచరః, స్వాత్మనోఽన్యదివా
భాతం చరాచరమిదం జగత్, స్వాత్మమాత్రతయా బుధ్వా తదస్మీతి
విభావయ, స్వస్వరూపగ్ం స్వయం భుంక్తే నాస్తి భోజ్యం పృథక్స్వతః,
అస్తిచే దస్తితా రూపం బ్రహ్మైవాస్తిత్వలక్షణమ్, బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపన్నః
ప్రతీతమఖిలం జగత్, పశ్యన్నపి సదా నైవ పశ్యతి స్వాత్మనః పృథక్,
మత్స్వరూప పరిజ్ఞానా త్కర్మభి ర్నసబధ్యతే, యశ్శరీరేంద్రియాదిభ్యో
విహీనగ్ం సర్వసాక్షిణమ్, పరమార్థైకవిజ్ఞానగ్ం సుఖాత్మానగ్ం స్వయం
ప్రభమ్, స్వస్వరూపతయా సర్వం వేద స్వానుభవేన యః, నధీర స్సతు
విజ్ఞేయ స్సోఽహం తత్వం ఋభో భవ. అతః ప్రపంచానుభవ స్సదానహి
స్వరూపబోధాను భవ స్సదా ఖలు, ఇతి ప్రపశ్యన్ పరిపూర్ణవేదనో
నబంధముక్తో నచబద్ధ ఏవతుమ్. స్వస్వరూపానుసంధానాత్ నృత్యం
తగ్ంసర్వసాక్షిణమ్, ముహూర్తం చింతయే న్మాం య స్సర్వబంధైః
ప్రముచ్యతే, సర్వభూతాంతరస్థాయ నిత్యముక్తచిదాత్మనే, ప్రత్య
క్చైతన్య రూపాయ మహ్యమేవ నమోనమః, త్వంవాహమస్మిభగవో
దేవతేహం వై త్వమసి, తుభ్యం మహ్యమనంతాయ మహ్యం తుభ్యం
చిదాత్మనే, నమో మహ్యం పరేశాయ నమస్తుభ్యగ్ం శివాయచ, కిం

1 సచ్చిదానందం. 2 సచ్చిదానందే.

కరోమి క్వగచ్ఛామి కిం గృహ్ణామి త్యజామి కిమ్, యన్మయా పూరితం విశ్వం మహాకల్పాంబునా యథా, అంతస్సంగం బహిస్సంగ మాత్మసంగం చ యస్త్యజేత్, సర్వసంగ నివృత్తాత్మా స మామేతి నసగ్ంశయః. అహి రివ జనయోగగ్ం సర్వదా వర్జయే ద్యః కుణపమివ సునారీం త్యక్తకామో విరాగీ, విషమివవిషయాదీ ర్మన్యమానో దురంతాం జగతిపరమహంసో వాసుదేవోఽహమేవ. ఇదం సత్య మిదం సత్యం సత్యమేతదిహోచ్యతే, అహం సత్యం పరంబ్రహ్మ మత్తః కించి న్నవిద్యతే, ఉపసమీపే యోవాసో జీవాత్మపరమాత్మనోః, ఉపవాసస్స విజ్ఞేయో నతుకాయస్య శోషణమ్, కాయశోషణ మాత్రేణ కా తత్ర హ్యవివేకినామ్, వల్మీకతాడనా దేవ మృతః కిన్ను మహోరగః, అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్వేద పరోక్షజ్ఞాన మేవ తత్, అహం బ్రహ్మేతి చే ద్వేద సాక్షాత్కార స్సఉచ్యతే, యస్మి న్కాలే స్వమాత్మానం యోగీ జానాతి కేవలమ్, తస్మా త్కాలా త్సమా రభ్య జీవన్ముక్తో భవత్యసౌ, అహం బ్రహ్మేతి నియతం మోక్షహేతు ర్మహాత్మనామ్, ద్వే పదే బంధమోక్షాయ నిర్మమేతిమమేతిచ, మమేతి బధ్యతే జంతు ర్నిర్మమేతి విముచ్యతే, బాహ్యాచింతా నకర్తవ్యా తథై వాంతర చింతికా, సర్వచింతాం సముత్సృజ్య స్వస్థో భవ సదా ఋభో. సంకల్పమాత్రకలనేన జగత్సమగ్రం సంకల్పమాత్రకలనే హి జగద్విలాసః, సంకల్పమాత్ర మిద ముత్సృజ నిర్వికల్ప మాశ్రిత్య మామకపదగ్ం హృది భావయస్వ. మచ్చింతనం మత్కథన మన్యోన్యం మత్ప్రభాషణమ్, మదేకపరమో భూత్వా కాలం నయ మహామతే, చిదిహా స్తీతి చిన్మాత్ర మిదం చిన్మయమేవ చ, చిత్త్వం చిదహమేతేచ లోకా శ్చిదితి భావయ, రాగం నీరాగతా నీత్వా నిర్లేపో భవ సర్వదా, అజ్ఞానజన్యకర్త్రాది కారకోత్పన్నకర్మణా, శ్రుత్యుత్పన్నాత్మవిజ్ఞాన ప్రదీపో బాధ్యతే కథమ్, అనాత్మతాం పరిత్యజ్య నిర్వికారో జగత్స్థితౌ, ఏకనిష్ఠతయాంతస్థ సంవి న్మాత్రపరో భవ, ఘటాకాశమఠాకాశౌ మహాకాశే ప్రతిష్ఠితౌ, ఏవం మయి చిదాకాశే జీవేశౌ పరికల్పితౌ, యాచ ప్రాగాత్మనో [1]మేమా తథాంతే చ తిరస్కృతా, బ్రహ్మవాదిభి రుద్గీతా స మాయేతి వివేకతః,

---

1 మాయా.

మాయా తత్కార్యవిలయే నేశ్వరత్వం న జీవతా, తత శ్శుద్ధ శ్చిదేవా
ఽహం వ్యోమవ న్నిరుపాధికః, జీవేశ్వరాదిరూపేణ చేతనాచేతనాత్మకమ్,
ఈక్షణాదిప్రవేశాంతాః సృష్టిరీశేన కల్పితా, జాగ్రదాదివిమోక్షాంత స్సగ్
సారో జీవకల్పితః, త్రిణాచకాదియోగాంతా ఈశ్వరభ్రాంతి మాశ్రితాః,
లోకాయతాది సాంఖ్యాంతా జీవవిభ్రాంతి మాశ్రితాః, తస్మాన్ముముక్షుభి
ర్నైవ మతి ర్జీవేశవాదయోః, కార్యా కింతు బ్రహ్మతత్వం నిశ్చలేన
విచార్యతామ్, అద్వితీయబ్రహ్మతత్వం నజానంతి యథా తథా, భ్రాంతా
ఏవాఖిలాస్తేషాం క్వ ముక్తిః క్వేహ వా సుఖమ్, ఉత్తమాధమభావ శ్చేత్తే
షాం స్యా దస్తితేన కిమ్, స్వప్నస్థరాజ్యభిక్షాభ్యాం ప్రబుద్ధస్స్పృశ్యతే
ఖలు, అజ్ఞానే బుద్ధివిలయే నిద్రా సా భణ్యతే బుధైః, విలీనా జ్ఞాన
తత్కార్యే మయి నిద్రా కథం భవేత్, బుద్ధేః పూర్ణవికాసోఽయం
జాగరః పరికీర్త్యతే, వికారాదివిహీనత్వా జ్జాగరో మే నవిద్యతే, సూక్ష్మ
నాడీషు సంచారో బుద్ధేః స్వప్నః ప్రజాయతే, సంచారధర్మరహితే మయి
స్వప్నో న విద్యతే, సుషుప్తికాలే సకలే విలీనే తమసా వృతే, స్వరూపం
మహదానందం భుంక్తే దృశ్యవివర్జితః, అవిశేషేణ సర్వంతు యః పశ్యతి
చిదన్వయాత్, సఏవ సాక్షా ద్విజ్ఞానీ సశివ స్సహరి ర్విధిః, దీర్ఘస్వప్న
మిదం యత్తద్దీర్ఘంవా చిత్తవిభ్రమమ్, దీర్ఘంవాపి మనోరాజ్యగ్
సగ్సారం దుఃఖసాగరమ్, సుప్తేరుత్థాయ సుప్త్యంతం బ్రహ్మైకం
ప్రవిచింత్యతామ్. ఆరోపితస్య జగతః ప్రవిలాపనేన చిత్తం మదాత్మక
తయా పరికల్పితం నః, శత్రూ న్నిహత్య గురుషట్కగణా న్నిపాతా
ద్గంధద్విపో భవతి కేవలమద్వితీయః, అ ద్యా స్తమేతు వపు రాశశితా
మాస్తాం కస్తావతాపి మమ చిద్వపుషో విశేషః, కుంభే వినశ్యతి చిరం
మవస్థితేవా కుంభాంబరస్య నహి కోఽపివిశేష లేశః. అహినిర్ల్వయినీ
సర్పనిర్మోకో జీవవర్జితః, వల్మీకే పతిత స్తిష్ఠే త్తగ్సర్పో నాభిమన్యతే,
ఏవగ్ స్థూలంచ సూక్ష్మంచ శరీరం నాభిమన్యతే, ప్రత్యక్జ్యోతుర్భ్యాం
ధ్వస్తే మిథ్యాజ్ఞాన సహేతుకే, నేతి నేతీతి రూపత్వాశ్వివాయచ, కిం
యమ్. శాస్త్రేణ నశ్యేత్పరమార్థదృష్టిః కార్యక్షమం నశ్యల-

ష్యాత్, ప్రారబ్ధనాశాత్ప్రతిభాననాశ ఏవం త్రిధా నశ్యతి చాత్మ
మాయా. బ్రహ్మత్వే యోజితే స్వస్మిన్ జీవభావో న గచ్ఛతి, అద్వైతే
బోధితే తత్త్వే వాసనా వినివర్తతే, ఆరబ్ధాంతే దేహహానిర్మాయేతి
క్షీయతేఽఖిలా, అస్తీత్యుక్తే జగత్సర్వం సద్రసం బ్రహ్మ తద్భవేత్, భాతీ
త్యుక్తే జగత్సర్వం భానం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, మరుభూమౌ జలఁ సర్వం
మరుభూమాత్రమేవ తత్, జగత్త్రయ మిదం సర్వం చిన్మాత్రస్వవిచారతః.
అజ్ఞానమేవ నకుతో జగతః ప్రసంగో జీవేశ దేశికవికల్పకథాతిదూరే,
ఏకాంత కేవలచిదేకరసస్వభావే బ్రహ్మైవ కేవలమహం పరిపూర్ణమస్మి,
బోధచంద్రమసి పూర్ణవిగ్రహే మోహరాహు ముషితాత్మ తేజసి, స్నాన
దాన యజనాదికాః క్రియా మోచనావధి వృథైవ తిష్ఠతి. సలిలే
సైంధవం యద్వ త్సామ్యం భవతి యోగతః, తథాత్మ మనసో రైక్యఁ
సమాధి రితి కథ్యతే, దుర్లభో విషయత్యాగో దుర్లభం తత్త్వదర్శనమ్,
దుర్లభా సహజావస్థా సద్గురోః కరుణాం వినా, ఉత్పన్న శక్తి బోధస్య త్యక్త
నిశ్శేషకర్మణః, యోగిన స్సహజావస్థా స్వయమేవ ప్రకాశతే, రసస్య
మనసశ్చైవ చంచలత్వఁ స్వభావతః,రసో బద్ధో మనో బద్ధం కిం న సిధ్యతి
భూతలే, మూర్ఛితోఽహ రతివ్యాధిం మృతో జీవయతి స్వయమ్, బద్ధః
ఖేచరతాం ధత్తే బ్రహ్మత్వఁ రసచేతసి, ఇంద్రియాణాం మనోనాథో మనో
నాథస్తు మారుతః, మారుతస్య లయో నాథ స్తం నాథం లయ
మాశ్రయః, నిశ్చేష్టో నిర్వికారశ్చ లయో జీవతి యోగినామ్, ఉచ్ఛిన్న
సర్వ సంకల్పో నిశ్శేషాశేష చేష్టితః,స్వావగమ్యో లయః కోఽపి మనసాం
వాగగోచరః.పుంఖానుపుంఖవిషయే క్షణతత్పరోఽపి బ్రహ్మావలోకనధియం
న జహాతి యోగీ, సంగీతతాళలయవాద్యవశంగతాపి మౌళిస్థ కుంభ పరి
రక్షణ ధీర్నటీవ. సర్వచింతాం పరిత్యజ్య సావధానేన చేతసా, నాదఏ
వానుసంధేయో యోగసామ్రాజ్యమిచ్ఛతేతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

తథాంతే చ నానాస్వరూపం స్యాదేకం వస్తు కదాచన, తస్మా దఖండ

1 శ న్నకించన,దృశ్యతే శ్రూయతే యద్యద్బ్రహ్మణో న్యన్న
నిత్యశుద్ధవిముక్తైకమఖండానందమద్వయమ్, సత్యం జ్ఞాన

మనంతం యత్పరం బ్రహ్మాహమేవ తత్. ఆనందరూపోఽహ మఖండబోధః పరాత్పరోఽహం ఘనచిత్ప్రకాశః, మేఘో యథా వ్యోమ న చ స్పృశంతి సగ్ంసారదుఃఖాని న మాం స్పృశంతి, సర్వగ్ం సుఖం విద్ధి సుదుఃఖనాశా త్సర్వంచ సద్రూపమసత్త్వనాశాత్, చిద్రూపమేవ ప్రతిభాసయుక్తం తస్మాదఖండం మమ రూపమేతత్, నహి జనిర్మరణం గమనాగమో న సమలం విమలం నచ వేదనమ్, చిన్మయం హి సకలం విరాజతే స్ఫుటతరం పరమస్యతు యోగినః, సత్యచిద్ఘనమఖండమద్వయం సర్వదృశ్య రహితం నిరామయమ్, యత్పదం విమలమద్వయగ్ం శివం తత్సదాహ మితి మౌనమాశ్రయః, జన్మమృత్యుసుఖదుఃఖవర్జితం జాతినీతికులగోత్ర దూరగమ్, చిద్వివర్తజగతోఽస్య కారణం తత్సదాహమితి మౌన మాశ్రయ, పూర్ణమద్వయమఖండచేతనం విశ్వభేదకలనాదివర్జితమ్, అద్వితీయ పరసచ్చిదగ్ం శకం తత్సదాహమితి మౌనమాశ్రయ. కేనాప్య బాధితత్వేన త్రికాలేప్యేకరూపతః, విద్యమానత్వ మస్త్యేత త్సద్రూప త్వగ్ం సదా మమ, నిరుపాధికనిత్యం య త్సుప్తౌ సర్వసుఖాత్పరమ్, సుఖ రూపత్వమస్త్యేత దానందత్వగ్ం సదా మమ. దినకరకిరణైర్హి శార్వరం తమో నిబిడతరం ఝడితి ప్రణాశమేతి, ఘనతర భవకారణం తమోయ ద్ధరిదిన కృత్ప్రభయా న చాంతరేణ, మమ చరణస్మరణేన పూజయాచ స్వకతమసః పరిముచ్యతే హి జంతుః, న హిమరణప్రభవప్రణాశహేతు ర్మమ చరణస్మరణాదృతేఽస్తి కించిత్. ఆదరేణ యథా స్తౌతి ధనవంతం ధనే చ్ఛయా, తథాచేద్విశ్వకర్తారం కో న ముచ్యేత బంధనాత్, ఆదిత్య సన్నిధౌ లోకశ్చేష్టతే స్వయమేవ తు, తథా మత్సన్నిధావేవ సమస్తం చేష్టతే జగత్, శుక్తికాయాం యథా తారం కల్పితం మాయయా తథా, మహదాదిజగన్మాయా మయం మయ్యేవ కేవలమ్, చండాలదేహే పశ్వాది స్థావరే బ్రహ్మవిగ్రహే, అన్యేషు తారతమ్యేన స్థితేషు న తథాహ్యహమ్, వినష్టదిగ్భ్రమస్యాపి యథాపూర్వం విభాతి దిక్, తథా విజ్ఞానవిధ్వస్తం జగన్మే భాతి తన్నహి, న దేహో నేంద్రియప్రాణో న మనో బుద్ధ్యహం కృతిః, న చిత్తం నైవ మాయాచ న చ వ్యోమాదికం జగత్, న కర్తా నైవ భోక్తాచ నచ భోజయితా తథా, కేవలం చిత్సదానందబ్రహ్మైవాహం జనార్దనః, జలస్య చంచలా దేవ చంచలత్వం యథా రవేః, తథాహంకార

సంబంధా దేవం సంసార ఆత్మనః, చిత్తమూలంహి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్, హంత చిత్త మహత్తాయాం కైషా విశ్వాసతా తవ, క్వ ధనాని మహీపానాం బ్రహ్మణః క్వ జగంతి వా, ప్రాక్తనాని ప్రయాతాని గతా స్సర్గపరం పరాః, కోటయో బ్రహ్మణాం యాతా భూపా నష్టాః పరాగవత్, స చాధ్యాత్మాభిమానోఽపి విదుషోఽప్యాసుర త్వతః, విదుషోఽప్యాసురత్వే స్యాత్ నిష్ఫలం తత్త్వదర్శనమ్, ఉత్పాద్యమానా రాగాద్యా వివేకజ్ఞానవహ్నినా, యథా తథైవ దహ్యంతే కుత స్తేషాం ప్రరోహణమ్, యథా సునిపుణస్సమ్యక్ పరదోషేక్షణే రతః, తథా చేన్నిపుణః స్వేషు కో న ముచ్యేత బంధనాత్, అనాత్మవిదముక్తోపి సిద్ధిజాలాని వాంఛతి, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయుక్త్యాప్నోతి మునీశ్వర, నాత్మజ్ఞస్యైషవిషయ ఆత్మజ్ఞో హ్యాత్మమాత్రదృక్, ఆత్మనాత్మని సంతృప్తో నావిద్యా మనుధావతి, యే కేచన జగద్భావా స్తానవిద్యా మయాన్విదుః, కథం తేషు కిలాత్మజ్ఞ స్త్యక్తా విద్యో నిమజ్జతి, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయుక్తయ స్సాధుసిద్ధిదాః, పరమాత్మపదప్రాప్తౌ నోపకుర్వంతి కాశ్చన, సర్వేచ్ఛాకలనాశాంతా వాత్మలాభోదయాభిధః, సకథగ్ సిద్ధివాఞ్ఛాయాం కథమర్హత్యచిత్తక ఇతి.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథ ఋభుం భగవంతం నిదాఘః పప్రచ్ఛ జీవన్ముక్తిలక్షణ మనుబ్రూహీతి తథేతి సహోవాచ సప్తభూమిషు జీవన్ముక్తాశ్చత్వారః, శుభేచ్ఛా ప్రథమా భూమికా భవతి విచారణా ద్వితీయా త నుమానసీ తృతీయా సత్వాపత్తిస్తురీయా సంసక్తిః పఞ్చమీ పదార్థభావనాషష్ఠీ తురీయగా సప్తమీతి ప్రణవాత్మికా భూమికా అకారోకారమకారార్ధమాత్రాత్మికా, స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభేదే నాకారాదయ శ్చతుర్విధాః, తదవస్థాజాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయాః, అకారస్థూలాంశే జాగ్ర ద్విశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్తైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞస్సాక్ష్యంశే తత్తురీయః, ఉకారస్థూలాంశే స్వప్నవిశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్తైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞస్సాక్ష్యంశే తత్తురీయః, మకారస్థూలాంశేషు సుప్తవిశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్తైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞస్సాక్ష్యంశే తత్తురీయః, అర్ధమాత్రా

స్థూలాంశే తురీయ విశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్తైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞ స్సాక్ష్యంశే తురీయ తురీయః, అకారతురీయాంశాః ప్రథమద్వితీయ-తృతీయభూమికాః, ఉకారతురీయాంశా శ్చతుర్థీభూమికా, మకార తురీయాంశాః పంచమీ, అర్ధమాత్రా తురీయాంశా షష్ఠీ. తదతీతా సప్తమీ, భూమిత్రయేషు విహరన్ముముక్షు ర్భవతి తురీయభూమ్యాం విహరద్బ్రహ్మవిద్భవతి పంచమభూమ్యాం విహరన్ బ్రహ్మవిద్వరో భవతి షష్ఠ భూమ్యాం విహరన్ బ్రహ్మవిద్వరీయాన్ భవతి సప్తమభూమ్యాం విహరన్ బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠో భవతి, తత్రైతే శ్లోకా భవంతి. జ్ఞానభూమి శ్శుభేచ్ఛాఖ్యా స్యాత్ప్రథమా సముదీరితా, విచారణా ద్వితీయాతు తృతీయా తనుమానసీ, సత్త్వాపత్తిశ్చతుర్థీ స్యాత్తతో సంసక్తినామికా, పదార్థభావనా షష్ఠీ సప్తమీ తుర్యగా స్మృతా, స్థితః కిం మూఢ ఏవాస్మి ప్రేక్ష్యోఽహం శాస్త్ర సజ్జనైః, వైరాగ్యపూర్వమిచ్ఛేతి శుభేచ్ఛేత్యుచ్యతే బుధైః, శాస్త్రసజ్జన సంపర్క వైరాగ్యాభ్యాసపూర్వకమ్, సదాచారప్రవృత్తిర్యా ప్రోచ్యతే సా విచారణా, విచారణా శుభేచ్ఛాభ్యామింద్రియార్థేషు రక్తతా, యత్ర సా తనుతా మేతి ప్రోచ్యతే తనుమానసీ, భూమికా త్రితయాభ్యాసా చిత్తేఽర్థనిరతేర్వశాత్, సత్త్వాత్మని స్థితే శుద్ధే సత్త్వాపత్తి రుదాహృతా, దశా చతుష్టయాభ్యాసా దసంసర్గఫలాతు యా, రూఢసత్త్వచమత్కారా ప్రోక్తా సంసక్తనామికా, భూమికా పంచకాభ్యాసాత్స్వాత్మారామతయా భృశమ్, అభ్యంతరాణాం బాహ్యానాం పదార్థానా మభావనాత్, పరప్రయుక్తేన చిరం ప్రయత్నేనావబోధనమ్, పదార్థాభావనానామ షష్ఠీ భవతి భూమికా, షడ్భూమికా చిరాభ్యాసాద్భేదస్యానుపలంభనాత్, యత్స్వభావైకనిష్ఠత్వం సా జ్ఞేయా తుర్యగా గతిః, శుభేచ్ఛాదిత్రయం భూమి భేదాభేదయుతం స్మృతమ్, యథావద్వేద బుద్ధ్యేదం జగజ్జాగ్రతి దృశ్యతే, అద్వైతే స్థైర్యమాయాతే ద్వైతేచ ప్రశమం గతే, పశ్యంతి స్వప్నవల్లోకం తుర్యభూమి సుయోగతః, విచ్ఛిన్నశరదభ్రాంశ విలయం ప్రవిలీయతే, సత్త్వావశేష ఏవా స్తే హే నిదాఘ దృఢీ కురు, పంచభూమిం సమారుహ్య సుషుప్తిపదనామికామ్, శాంతాశేష విశేషాంశ స్తిష్ఠ త్యద్వైతమాత్రకే, అంతర్ముఖతయా

నిత్యం బహిర్వృత్తిపరోఽపి సన్, పరిశ్రాంతతయా నిత్యం నిద్రాళు రివ లక్ష్యతే, కుర్వ న్నభ్యాసమేతస్యాం భూమ్యాం సమ్యగ్వివాసనః, సప్తమీగూఢసుప్తాఖ్యా క్రమప్రాప్తా పురాతనీ, యత్ర నాస న్నస ద్రూపో నాహం నా ప్యనహంకృతిః, కేవలం క్షీణమనన ఆస్తే ద్వైతేఽతి నిర్భయః, అంతశ్శూన్యో బహిశ్శూన్య శ్శూన్యకుంభ ఇవాంబరే, అంత పూర్ణో బహిఃపూర్ణః పూర్ణకుంభ ఇవార్ణవే, మాభవ గ్రాహ్యభావాత్మా గ్రాహకాత్మా చ మాభవ, భావనామఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తన్మయో భవ, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమా భాసమాత్మానం కేవలం భజ, యథాస్థితమిదం యస్య వ్యవహారవతో ఽపి చ, అస్తంగతం స్థితం వ్యోమ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నోదేతి నాస్త మాయాతి సుఖదుఃఖే మనఃప్రభా, యథా ప్రాప్త స్థితిర్యస్య సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యో జాగరిసుషుప్తిస్థో యస్య జాగ్ర న్న విద్యతే,యస్యనిర్వా సనో బోధస్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషభయాదీనామనురూపం చరన్నపి, యోఽంతర్వ్యోమవదత్యచ్ఛ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధిర్యస్య న లిప్యతే, కుర్వతో ఽకుర్వతో వాపి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్మాన్నోద్విజతే లోకో లోకాన్నోద్విజతేచ యః, హర్షామర్షభయోన్ముక్త స్స జీవ న్ముక్త ఉచ్యతే, య స్సమస్తార్థ జాలేషు వ్యవహార్యపి శీతళః, పరార్థేష్వివ పూర్ణాత్మా సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ప్రజహాతి యదా కామాన్ సర్వాం శ్చిత్తగతా న్మనే, మయి సర్వాత్మకే తుష్టస్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చైత్యవర్జితచిన్మాత్రే పదే పరమపావనే, అక్షుబ్ధచిత్తో విశ్రాంత స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదం జగదహం సోఽయం దృశ్యజాతమవాస్తవమ్, యస్య చిత్తే న స్ఫురతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సద్బ్రహ్మణి స్థిరే స్ఫారే పూర్ణే విషయవర్జితే, ఆచార్యశాస్త్రమార్గేణ ప్రవిశ్యాశు స్థిరో భవ, శివో గురు శివోవేదశ్శివో దేవ శ్శివః ప్రభుః, శివోఽస్మ్యహం శివస్సర్వం శివా దన్య న్న కించన,తమేవధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః, నానుధ్యాయాద్బహూం ఛ్ఛబ్దాన్వాచో గ్లాపనం హి తత్. శుకో ముక్తో వామదేవోఽపిముక్త స్తాభ్యాం వినా ముక్తిభాజో న సంతి, శుకం మార్గం యేఽనుసరంతి ధీరా స్సద్యో ముక్తా

స్తే భవంతీహ లోకే,వామదేవం యేఽనుసరంతి నిత్యం మృత్వా జనిత్వా చ పునఃపున స్తత్, తే వై లోకే క్రమముక్తా భవంతి యోగై స్సాంఖ్యైః కర్మభి స్సత్వయుక్తైః. శుకశ్చ వామదేవశ్చ ద్వేసృతీ దేవనిర్మితే, శుకో విహంగమః ప్రోక్తో వామదేవః పిపీలికా, అతద్వ్యావృత్తిరూపేణ సాక్షా ద్విధిముఖేన వా, మహావాక్యవిచారేణ సాంఖ్యయోగసమాధినా, విదిత్వా స్వాత్మనో రూపమసంప్రజ్ఞా సమాధితః, శుకమార్గేణ విరజాః ప్రయాంతి పరమం పదమ్, యమాద్యాసనజాయాస హఠాభ్యాసా త్పునః పునః, విఘ్నబాహుళ్య సంజాత అణిమాదివశాదిహ, అలబ్ధ్వాఽపి ఫలం సమ్యక్ పునర్భూత్వా మహాకులే, పూర్వవాసన యైవాయం యోగాభ్యాసం పున శ్చరన్, అనేకజన్మాభ్యాసేన వామదేవేన వై పథా, సోఽపి ముక్తిం సమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్, ద్వావిమా [1]వథ పంథానౌ బ్రహ్మప్రాప్తికరౌ శివౌ, సద్యో ముక్తిప్రదశ్చైకః క్రమముక్తి ప్రదః పరః, అత్ర కో మోహః క శ్శోక ఏకత్వమనుపశ్యతః, యస్యానుభవపర్యంతా బుద్ధి స్తత్వే ప్రవర్తతే, తద్దృష్టి గోచరాస్సర్వే ముచ్యంతే సర్వపాతకైః, ఖేచరా భూచరాస్సర్వే బ్రహ్మవిద్దృష్టిగోచరాః, సద్య ఏవ విముచ్యంతే కోటిజన్మార్జితై రఘై రితి.

పంచమోఽధ్యాయః.

అథ హైనం ఋభుం భగవంతం నిదాఘః ప్రప్రచ్ఛ యోగాభ్యాస విధిమనుబ్రూహీతి తథేతి స హోవాచ. పంచభూతాత్మకో దేహః పంచమండలపూరితః, కాఠిన్యం పృథివీమేకాం పానీయం తద్ద్రవాకృతిః, దీపనం చ భవే త్తేజః ప్రచారో వాయులక్షణమ్, ఆకాశ స్సత్వత స్సర్వం జ్ఞాతవ్యో యోగ మిచ్ఛతా, షట్ఛతాన్యధికాన్యత్ర సహస్రాణ్యేక వింశతి, అహోరాత్రవహై శ్వాస్తే ర్వాయుమండలఘాతతః, తత్పృథ్వీ మండలే క్షీణే వలిరాయాతి దేహినామ్, తద్వ దాపోగణాపాయే కేశా స్స్యుః పాండరాః క్రమాత్, తేజః క్షయే క్షుధాకాంతిర్నశ్యతే మారుతక్షయే, వేపథు స్సంభవే న్నిత్యం నాభసేనైవ జీవతి, ఇత్థంభూత క్షయాన్నిత్యం జీవితం భూతధారణమ్, ఉడ్యాణం కురుతే యస్మా

---

1 వపి.

దవిశ్రాంతం మహాఖగః, ఉడ్డియాణం తదేవ స్యాత్తత్ర బంధోఽభిధీయతే,ఉడ్డియాణో హ్యసౌ బంధో మృత్యుమాతంగకేసరీ, సత్య భుక్తిస్తనోః కాయాత్తస్య బంధో హి దుష్కరః. అగ్నౌ తు చలితే కుక్షౌ వేదనా జాయతే భృశమ్, న కార్యా క్షుధితేనాపి నాపి విణ్మూత్రవేగినా, హితం మితంచ భోక్తవ్యం స్తోకం స్తోకమనేకధా,మృదుమధ్యసుమంత్రేషు క్రమాన్మంత్రం లయంహఠమ్, లయమంత్రహఠా యోగా యోగో హ్యష్టాంగసంయుతః, యమశ్చ నియమశ్చైవ తథా చాసనమేవచ, ప్రాణాయామస్తథా పశ్చాత్ప్రత్యాహార స్తథాపరమ్, ధారణాచ తథా ధ్యానం సమాధిశ్చాష్టమో భవేత్, అహింసా సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్యం దయార్జవమ్,క్షమా ధృతి ర్మితాహార శ్శౌచం చేతి యమా దశ, తప స్సంతోషమాస్తిక్యం దాన మీశ్వరపూజనమ్, సిద్ధాన్తశ్రవణం చైవ హ్రీర్మతిశ్చ జపో వ్రతమ్, ఏతే హి నియమాః ప్రోక్తా దశధైవ మహామతే, ఏకాదశాసనాని స్యుశ్చక్రాద్యా మునిసత్తమ, చక్రం పద్మాసనం కూర్మం మయూరం కుక్కుటం తథా, వీరాసనం స్వస్తికం చ భద్రం సింహాసనం తథా,ముక్తాసనం గోముఖం చ కీర్తితం యోగవిత్తమైః, సవ్యోరు దక్షిణే గుల్ఫే దక్షిణం దక్షిణేతరే, నిదధ్యా దృజుకాయస్తు చక్రాసన మిదం మతమ్, పూరకః కుంభక స్తద్వ ద్రేచకః పూరకః పునః, ప్రాణాయామః స్వనాడీభి స్తస్మా న్నాడీ ప్రచక్షతే, శరీరం సర్వజంతూనాం షణ్ణవత్యం గులాత్మకమ్, తన్మధ్యే పాయుదేశాత్తు ద్వ్యంగులా త్పరతః పరమ్, మేఢ్రదేశా దధస్తాత్తు ద్వ్యంగులా న్మధ్యముచ్యతే, మేఢ్రాన్నవాంగులాదూర్ధ్వం నాడీనాం కందముచ్యతే, చతురంగుల ముత్సేధం చతురంగులమాయతమ్, అండాకారం పరివృతం మేదోమజ్జాస్థిశోణితైః, తత్రైవ నాడీచక్రం తు ద్వాదశారం ప్రతిష్ఠితమ్, శరీరం ధ్రియతే యేన వర్తతే తత్ర కుండలీ, బ్రహ్మరంధ్రం సుషుమ్నాయా వదనేన పిధాయ సా, అలంబుసా సుషుమ్నాయాః కుహూర్నాడీ వసత్యసౌ, అనంతరాయ యుగ్మేతు వారుణాచ యశస్వినీ, దక్షిణారే సుషుమ్నాయాః పింగళావర్తతే క్రమాత్, తదంతరారయోః పూషా వర్తతేచ పయస్వినీ, సుషుమ్నా పశ్చిమే చారే స్థితా నాడీ సరస్వతీ,

శంఖినీచైవ గాంధారీ తదనంతరయోః స్థితే, ఉత్తరేతు సుషుమ్నాయా ఇడాఖ్యా నివస త్యసౌ, అనంతరం హస్తిజిహ్వా తతో విశ్వోదరా స్థితా, ప్రదక్షిణక్రమేణైవ చక్రస్యారేషు నాడయః, వర్తంతే ద్వాదశ హ్యేతా ద్వాదశానిలవాహకాః, పటవత్సం స్థితా నాడీ నానావర్ణా స్సమీరితాః, పటమధ్యం తు యత్ స్థానం నాభిచక్రం తదుచ్యతే, నాదా ధారా సమాఖ్యాతా జ్వలంతీ నాదరూపిణీ, పరరంధ్రా సుషుమ్నా చ చత్వారో రత్నపూరితాః, కుండల్యా పిహితం శశ్వ ద్బ్రహ్మరంధ్రస్య మధ్యమమ్, ఏవమేతాసు నాడీషు ధరంతి దశవాయవః, ఏవం నాడీగతిం వాయు గతిం జ్ఞాత్వా విచక్షణః,సమగ్రీవ శిరఃకాయ స్సంవృతాస్య స్సునిశ్చలః,నాసాగ్రే చైవ హృన్మధ్యే బిందుమధ్యే తురీయకమ్, స్రవంతమమృతం పశ్యే న్నేత్రాభ్యాం సుసమాహితః, అపానం ముకులీకృత్య పాయు మాకృ ష్యచోన్ముఖమ్, ప్రణవేన సముత్థాప్య శ్రీబీజేన నివర్తయేత్, స్వాత్మా నంచ శ్రియం ధ్యాయే దమృతప్లావనం తతః, కాలవంచన మేతద్ధి సర్వ ముఖ్యం ప్రచక్షతే, మనసా చింతితం కార్యం మనసా యేన సిధ్యతి, జ్వలేగ్ని జ్వలనా చ్ఛాఖాపల్లవాని భవంతిహి,నాధన్యం జాగతం వాక్యం విపరీతా భవే త్క్రియా,మార్గే బిందుం సమాబంధ్య వహ్నిం ప్రజ్వాల్య జీవనే, శోషయిత్వాతు సలిలం తేనకాయం దృఢం భవేత్, గుదయోని సమాయుక్త ఆకుంచ త్యేకకాలతః, అపాన మూర్ధ్వగం కృత్వాస[1]మా నేన నియోజయేత్, స్వాత్మానం చ శివం ధ్యాయేదమృతప్లావనం తతః, బలం సమారభేద్యోగీ మధ్యమద్వారభాగతః, భావయేదూర్ధ్వగ త్యర్థం ప్రాణాపానసుయోగతః, ఏష యోగవరో దేహే సిద్ధిమార్గ ప్రకాశకః, యథైవాపాంగత స్సేతుః ప్రవాహస్య నిరోధకః, తథా శరీ రగా చ్ఛాయా జ్ఞాతవ్యా యోగిభిస్సదా, సర్వాసామేవ నాడీనా మేష బంధః ప్రకీర్తితః, బంధస్యాస్య ప్రసాదేన స్ఫుటీభవతి దేవతా, ఏవం చతుష్పథో బంధో మార్గత్రయనిరోధకః, ఏకం వికాసయన్మార్గం యే న సిద్ధా స్సుసంగతాః, ఉదానమూర్ధ్వగం కృత్వా ప్రాణేన సహ వేగతః, బంధోఽయం సర్వనాడీనామూర్ధ్వం యాతి విరోధకః, అయంచ సంపుటో యోగో మూలబంధోఽప్యయం మతః, బంధత్రయ మనేనైవ

1 సమానోఽన్నే నియోజయేత్,

సిద్ధ్యత్యభ్యాసయోగతః, దివారాత్రిమవిచ్ఛిన్నం యామేయామే
యదా తదా, అనేనాభ్యాసయోగేన వాయురభ్యసితో భవేత్,
వాయావభ్యసితే వహ్నిః ప్రత్యహం వర్ధతే తనౌ,వహ్నౌ వివర్ధమానే
తు సుఖమన్నాది జీర్యతే, అన్నస్య పరిపాకేన రసవృద్ధిః ప్రజాయతే,
రసే వృద్ధిం గతే నిత్యం వర్ధంతే ధాతవస్తథా, ధాతూనాం వర్ధనేనైవ
ప్రబోధం వర్ధతే తనౌ, దహ్యంతే సర్వపాపాని జన్మకోట్యార్జితానిచ,
గుదమేఢ్రాంతరాళస్థం మూలాధారం త్రికోణకమ్,శివస్య బిందురూపస్య
స్థానం తద్ధి ప్రకాశకమ్,యత్ర కుండలినీనామ పరాశక్తిః ప్రతిష్ఠితా,యస్మా
దుత్పద్యతే వాయుర్యస్మాద్వహ్నిః ప్రవర్ధతే, యస్మాదుత్పద్యతే
బిందుర్యస్మాన్నాదః ప్రవర్ధతే, యస్మా దుత్పద్యతే హంసో యస్మా దుత్ప
ద్యతే మనః, మూలాధారాది షట్చక్రం శక్తిస్థానముదీరితమ్, కంఠా
దుపరి మూర్ధాంతం శాంభవం స్థానముచ్యతే. నాడీనామాశ్రయః పిండో
నాడ్యః ప్రాణస్య చాశ్రయాః, జీవస్య నిలయః ప్రాణో జీవో హంసస్య
చాశ్రయః, హంసశ్శక్తేర ధిష్ఠానం చరాచరమిదం జగత్, నిర్వికల్పః
ప్రసన్నాత్మా ప్రాణాయామం సమభ్యసేత్, సమ్యగ్బంధత్రయస్థోఽపి
లక్ష్యలక్షణకారణమ్, వేద్యం సముద్ధరేన్నిత్యం సత్యసంధానమానసః,
రేచకం పూరకం చైవ కుంభమధ్యే నిరోధయేత్, దృశ్యమానే పరే
లక్ష్యే బ్రహ్మణి స్వయమాశ్రితః, బాహ్యస్థవిషయం సర్వం రేచక
స్సముదాహృతః, పూరకం శాస్త్రవిజ్ఞానం కుంభకం స్వగతం స్మృతమ్,
ఏవమభ్యాసచిత్తశ్చే త్సముక్తో నాత్ర సంశయః, కుంభకేన సదాఽఽరోప్య
కుంభకేనైవ పూరయేత్, కుంభేన కుంభయేత్కుంభం తదంతస్థః పరం
శివమ్, పునరాస్ఫాలయే దద్య సుస్థిరం కంఠముద్రయా, వాయూనాం
గతిమావృత్య ధృత్వా పూరకకుంభకౌ, సమహస్తయుగం భూమౌ
సమం పాదయుగం తథా,వేదకత్రయయోగేన చతుష్పీఠం తు వాయునా,
ఆస్ఫాలయే న్మహామేరుం వాయువక్త్రే ప్రకోటిభిః, పుటద్వయం సమా
కృష్య వాయుః స్ఫురతి సత్వరమ్, సోమసూర్యాగ్నిసంబంధా
జానీయాదమృతాయ వై, మేరుమధ్యగతా దేవా శ్చరంతే మేరుచాల
నాత్, ఆదౌ సంజాయతే క్షిప్రం వేధోఽస్య బ్రహ్మగ్రంథితః, బ్రహ్మ
గ్రంథిం తతో భిత్వా విష్ణుగ్రంథిం భినత్త్యసౌ, విష్ణుగ్రంథిం తతో భిత్వా

రుద్రగ్రంథిం భినత్త్యసౌ, రుద్రగ్రంథిం తతో భిత్త్వా ఛిత్త్వా మోహమలం తథా, అనేకజన్మసంస్కార గురుదేవ ప్రసాదతః. యోగాభ్యాసాత్తతో వేధో జాయతే తస్య యోగినః, ఇడాపింగళయోర్మధ్యే సుషుమ్నా నాడిమండలే, ముద్రాబంధవిశేషేణ వాయుమూర్ధ్వం చ కారయేత్, హ్రస్వో దహతి పాపాని దీర్ఘో మోక్షప్రదాయకః, ఆప్యాయనః ప్లుతో వాపి త్రివిధోచ్చారణేన తు, తైలధారామివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్, అవాచ్యం ప్రణవస్యాగ్రం యస్తం వేద సవేదవిత్, హ్రస్వం బిందుగతం దైర్ఘ్యం బ్రహ్మరంధ్రగతం ప్లుతమ్, ద్వాదశాంతగతం మంత్రం ప్రసాదం మంత్రసిద్ధయే, సర్వవిఘ్నహరశ్చాయం ప్రణవస్సర్వదోషహా, ఆరంభశ్చ ఘటశ్చైవ తథాపరిచయస్తథా, నిష్పత్తిశ్చేతి కథితాశ్చతస్రస్తస్య భూమికాః, కరణత్రయసంభూతం బాహ్యం కర్మ పరిత్యజన్, అంతరం కర్మ కురుతే యత్రారంభస్సఉచ్యతే, వాయుః పశ్చిమతో వేధం కుర్వన్నాపూర్య సుస్థిరమ్, యత్ర తిష్ఠతి సా ప్రోక్తా ఘటాఖ్యా భూమికా బుధైః, నసజీవో ననిర్జీవః కాయే తిష్ఠతి నిశ్చలమ్, యత్ర వాయుః స్థిరః ఖే స్యాత్సేయం ప్రచయభూమికా, యత్రాత్మనా సృష్టిలయౌ జీవన్ముక్తిదశాం గతః, సహజః కురుతే యోగం సేయం నిష్పత్తిభూమికేతి. ఏతదుపనిషదం యోఽధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి, సురాపానాత్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయాత్పూతో భవతి, స జీవన్ముక్తో భవతి, తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః పరమంపదగ్ం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్, తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృహాగ్ంస స్సమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమం పదమిత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి వరాహోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౯౯. యజుర్వేదీయ శాట్యాయనీయోపనిషత్.

శ్లో. శాట్యాయనీ బ్రహ్మవిద్యాఖండాకారసుఖాకృతీ,
యతి బృందహృదాగారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓం. మనఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధాయ విషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృతమ్, సమాసక్తం సదా చిత్తం జంతోర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మణి స్యాత్తత్కో న ముచ్యేత బంధనాత్, చిత్తమేవ హి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్, యచ్చిత్త స్తన్మయో భవతి గుహ్యమేతత్సనాతనమ్. నావేదవిన్మనుతే తం బృహంతం నాబ్రహ్మవిత్పరమం ప్రైతి ధామ, విష్ణుక్రాంతం వాసుదేవం విజానన్విప్రో విప్రత్వం గచ్ఛతే తత్త్వదర్శీ, అథహ యత్పరం బ్రహ్మ సనాతనం యే శ్రోత్రియా అకామహతా అధీయుః, శాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షుర్యోఽనూచానో హ్యభిజజ్ఞే సమానః, త్యక్తేషణో హ్యనృణ స్తం విదిత్వా మౌనీ వసేదాశ్రమే యత్రకుత్ర, అథాశ్రమం చరమం సంప్రవిశ్య యథోపపత్తిం పంచమాత్రాం దధానః. త్రిదండ ముపవీతంచ వాసః కౌపీనవేష్టనమ్, శిక్యం పవిత్రమిత్యేత ద్బిభృయా ద్యావదాయుషమ్, పంచైతాస్తు యతే ర్మాత్రా స్తామాత్రా బ్రహ్మణే శ్రుతాః, న త్యజేద్యావదుత్క్రాంతి రంతేఽపి నిఖనేత్సహ, విష్ణులింగం ద్విధా ప్రోక్తం వ్యక్తమవ్యక్తమేవచ, తయోరేకమపి త్యక్త్వా పతత్యేవ న సంశయః, త్రిదండం వైష్ణవం లింగం విప్రాణాం ముక్తిసాధనమ్, నిర్వాణం సర్వధర్మాణామితి వేదానుశాసనమ్. అథ ఖలుసోమ్య కుటీచకో బహూదకో హంసః పరమహంస ఇత్యేతే పరివ్రాజకాశ్చతుర్విధా భవంతి. సర్వ ఏతే విష్ణు లింగిన శ్శిఖినోపవీతి నశ్శుద్ధచిత్తా ఆత్మాన మాత్మనా బ్రహ్మ భావయంతశ్శుద్ధచిద్రూపోపాసనరతాః జపయమవంతో నియమ

వంతస్సుశీలినః పుణ్యశ్లోకా భవంతి, తదేతదృచా భ్యు క్తమ్. కుటీచకో బహూదక శ్చాపి హంసః పరమహంస ఇతి వృత్త్యాచ భిన్నాః, సర్వ ఏతే విష్ణులింగం దధానా వృత్త్యావ్య క్తం బహిరంతశ్చ నిత్యమ్, పంచ యజ్ఞా వేదశిరః ప్రవిష్టాః క్రియావంతోఽమీ సంగతా బ్రహ్మవిద్యామ్, త్యక్త్వా వృక్షం వృక్షమూలం శ్రితాసస్సన్న్య స్తపుష్పా రసమేవాశ్నువానాః, విష్ణుక్రీడా విష్ణురతయో విముక్తా విష్ణ్వాత్మకా విష్ణుమేవాఽపి యంతి. త్రిసంధ్యం శక్తితః స్నానం తర్పణం మార్జనం తథా, ఉపస్థానం పంచ యజ్ఞాన్ కుర్యాదామరణాంతికమ్, దశభిః ప్రణవై స్స ప్తవ్యాహృతిభి శ్చతుష్పదా, గాయత్రీజపయజ్ఞశ్చ త్రిసంధ్యం శిరసా సహ, యోగయజ్ఞ స్సదైకాగ్ర్యభక్త్యాసేవా హరేర్గురోః, అహింసా తు తపో యజ్ఞో వాఙ్మనః కాయకర్మభిః, నానోపనిషదభ్యాసః స్వాధ్యాయో యజ్ఞ ఈరితః ఓమిత్యాత్మానమవ్యగ్రో బ్రహ్మణ్యగ్నౌ జుహోతి తత్, జ్ఞానయజ్ఞ స్స విజ్ఞేయస్సర్వయజ్ఞోత్తమోత్తమః, జ్ఞానదండాజ్ఞానశిఖాజ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతం చ తన్మయమ్, బ్రాహ్మణ్యం సకలం తస్య ఇతి వేదానుశాసనమ్. అథ ఖలు సౌమ్యైతే పరివ్రాజకా యథా ప్రాదుర్భవంతి తథా భవంతి కామక్రోధలోభమోహదంభదర్పాసూయామమత్వాహంకారాదీం స్తితీర్య మానావమానౌ నిందా స్తుతీచ వర్జయిత్వా వృక్ష ఇవ తిష్ఠాసే చ్ఛిద్యమానో న బ్రూయా త్తదైవం విద్వాంస ఇహైవామృతా భవంతి, తదేతదృచాభ్యు క్తమ్, బంధుం పుత్రమనుమోదయిత్వా నవేక్షమాణో ద్వంద్వసహః ప్రశాంతః, ప్రాచీముదీచీం వా నిర్వ ర్తయంచరే త్పాత్రీదండీయుగమాత్రావలోకీ, శిఖీముండీ చోపవీతి కుటుంబి యాత్రామాత్రం ప్రతిగృహ్ణ న్మనుష్యాత్, అయాచితం యాచిత వోతభైక్షం మృద్దార్వలాబూ ఫలపర్ణపాత్రమ్, క్షీణం క్షౌమం తృణం కంథాం చ పర్ణమాచ్ఛాదనం స్యాదహతం విము క్తః, ఋతుసంధౌ ముండయే దూర్ధ్వమాత్రం నాధో నాక్షం జాతు శిఖాం నవాపయేత్, చతురో మాసాం ధ్రువశీలత స్స్యాత్ సయావత్సుప్తోఽంతరాత్మా పురుషో విశ్వరూపః, అన్యావథాఽష్టౌ పునరుత్థితేఽస్మిన్ స్వకర్మలిప్సుర్విహరేద్వా వసేత, దేవాద్యగారే తరుమూలే గుహాయాం వసేదసంగో లక్షిత శీలవృ త్తిః, నిరింధనజ్యోతిరివోపశాంతో న చోద్విజేదుద్విజేద్యత్ర

కుత్ర. ఆత్మానం చేద్విజానీయాదయమస్మీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛన్కస్యకా
మాయ శరీరమనుసంజ్వరేత్, తమేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత
బ్రాహ్మణః, నానుధ్యాయాద్బహూం శ్శబ్దాన్ వాచో విగ్లాపనం హి
తత్, బాల్యే నైవ హి తిష్ఠాసే న్నిర్విద్య బ్రహ్మవేదనమ్, బ్రహ్మవిద్యాం
చ బాల్యంచ నిర్విద్య మునిరాత్మవాన్, యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే
కామా యస్య హృది శ్రితాః, అథ మర్త్యోమృతో భవ త్యత్ర బ్రహ్మ సమ
శ్నుతే. అథ ఖలు సోమ్యేయం పారివ్రాజ్యం నైష్ఠిక మాత్మధర్మం యో
విజహాతి సవీరహా భవతి, సబ్రహ్మహా భవతి, స భ్రూణహా భవతి, సమహా
పాతకీ భవతి, య ఇమాం వైష్ణవీం నిష్ఠాం పరిత్యజతి స స్తేనో భవతి,
సగురుతల్పగో భవతి, సమిత్రధ్రుగ్భవతి, స కృతఘ్నో భవతి, ససర్వస్మా
ల్లోకాత్ప్రచ్యుతో భవతి, తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, స్తేన స్సురాపో గురు
తల్పగామీమిత్రధ్రుగేతే నిష్కృతే ర్యాంతి శుద్ధిమ్, వ్యక్త మవ్యక్తంవా
విధృతం విష్ణులింగం త్యజన్న శుధ్యేదఖిలై రాత్మభాసా, త్యక్త్వా విష్ణో
ర్లింగమంతర్బహిర్వా యస్స్వాశ్రమం సేవతే నాశ్రమం వా, ప్రత్యా
పత్తిం భజతే వాతిమూఢో నైషాం గతిఃకల్పకోట్యాపి దృష్టా. త్యక్త్వా
సర్వాశ్రమాన్ ధీరో వసే న్మోక్షాశ్రమే చిరమ్, మోక్షాశ్రమాత్పరిభ్రష్టో
న గతి స్తస్య విద్యతే, పారివ్రాజ్యం గృహీత్వాతు యః స్వధర్మేవతిష్ఠతి,
తమారూఢచ్యుతం విద్యాదితి వేదానుశాసనమ్. అథ ఖలు సౌమ్యేమం
సనాతనమాత్మధర్మం వైష్ణవీం నిష్ఠాం లబ్ధ్వా యస్తామదూషయ న్వర్తతే
స వశీ భవతి, స పుణ్యశ్లోకో భవతి, సలోకజ్ఞో భవతి, సవేదాంతజ్ఞో
భవతి, సబ్రహ్మజ్ఞో భవతి, ససర్వజ్ఞో భవతి, ససర్వరా డ్భవతి, సపరం
బ్రహ్మభగవంత మాప్నోతి సపితౄన్ సంబంధినో బాంధవాన్ సుహృదో
మిత్రాణిచ భవా దుత్తారయతి, తదేతదృచా భ్యుక్తమ్, శకుంతలానాం
ప్రథమం బభూవ తథా కులానాం త్రిశతం సమగ్రమ్, ఏతే భవంతి
సుకృతస్య లోకే యేషాం కులేసన్య స తీహ విద్వాన్, త్రింశ త్పరాం
త్రింశదపరాన్ త్రింశచ్చపరతః పరాన్, ఉత్తారయతి ధర్మిష్ఠః పరివ్రాడితి
వై శ్రుతిః సన్న్యస్తమితి యో బ్రూయాత్కంఠస్థ ప్రాణవా నపి,
తారితాః పితర స్తేన ఇతి వేదానుశాసనమ్, అథ ఖలు సౌమ్యేమం సనా
తన మాత్మధర్మం వైష్ణవీం నిష్ఠా నాసమాప్య ప్రబ్రూయా న్నానూచా

సాయ నానాత్మవిదే శానావీతరాగాయ నావిశుద్ధాయ నానుపపన్నాయ నాప్రయతమానసాయేతి హస్మాహుః, తదేతదృచా భ్యుక్తమ్. విద్యాహ వై బ్రాహ్మణ మాజగామ గోపాయమాం శేవధిష్టేఽహ మస్మి, అసూయకాయా నృజవే శఠాయ మామాబ్రూయా ద్వీర్యవతీ తథా స్యామ్, యమేవ విద్యాశ్శ్రుతమప్రమత్తం మేధావినం బ్రహ్మచర్యోప పన్నమ్, అస్మా ఇమా ముపసన్నాయ సమ్యక్ పరీక్ష్య దద్యాద్వైష్ణవీ మాత్మనిష్ఠామ్,అధ్యాపితా యే గురుం వాద్రియంతే విప్రావాచామనసా కర్మణావా, యథైవ తేన నగురుర్భోజనీయ స్తథైవ చాన్నం నభునక్తి శ్రుతం తత్. గురురేవ పరో ధర్మో గురురేవ పరాగతిః, ఏకాక్షరప్రదా తారం యో గురుం నాభినందతి, తస్య శ్రుతం తపోజ్ఞానం స్రవత్యామ ఘటాంబువత్,యస్య దేవే పరాభక్తిర్యథా దేవే తథా గురౌ,సబ్రహ్మవి త్పరం ప్రేయా దితి వేదానుశాసనమిత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి శాట్యాయనీయోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౦. అధర్వణీయ హయగ్రీవోపనిషత్.

శ్లో. స్వజ్ఞోఽపి య త్ప్రసాదేన జ్ఞానం తత్ఫలమాప్నుయాత్,
సోఽయం హ యాస్యో భగవాన్ హృది మే భాతు సర్వదా.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఓం. నారదో బ్రహ్మాణముపసమేత్యోవాచ-అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాం వరిష్ఠాం, యయాఽచిరాత్సర్వపాపం వ్యపోహ్య బ్రహ్

విద్యాం లబ్ధ్వైశ్వర్యవాన్ భవతి, బ్రహ్మోవాచ-హయగ్రీవదైవత్యా
న్మంత్రా న్యోవేద సశ్రుతిస్మృతీతిహాసపురాణాని వేద ససర్వైశ్వర్యవా
న్భవతి, త ఏతే మన్త్రాః విశ్వోత్తీర్ణస్వరూపాయ చిన్మయానందరూపిణే,
తుభ్యం నమో హయగ్రీవ విద్యా రాజాయ విష్ణవే స్వాహాస్వాహా నమః;
ఋగ్యజుస్సామరూపాయ వేదాహరణకర్మణే, ప్రణవోద్గీథవపుషే
మహాశ్వశిరసే నమః స్వాహాస్వాహా నమః,ఉద్గీథ ప్రణవోద్గీథ సర్వవాగీశ్వ
రేశ్వర, సర్వవేదమయాచింత్య సర్వం బోధయ బోధయ స్వాహా స్వాహా
నమః, బ్రహ్మాత్రిరవిసవితృభార్గవా ఋషయః, గాయత్రీ త్రిష్టుబనుష్టు ప్ఛం
దాగ్ంసి, శ్రీమాన్ హయగ్రీవః పరమాత్మా దేవతేతి హ్లౌ (హ్సౌ) మితి
బీజగ్ంసో౽హమితి శక్తి హ్లూ (హ్సూ) మితి కీలకం భోగమోక్షయో
ర్వినియోగః. అకారోకారమకారైరంగన్యాసః. ధ్యానమ్. శంఖచక్ర
మహాముద్రా పుస్తకాఢ్యం చతుర్భుజమ్, సంపూర్ణచంద్రసంకాశం హయ
గ్రీవముపాస్మహే. ఓం శ్రీమితి ద్వే అక్షరే హ్లౌ (హ్సౌ) మిత్యేకా
క్షరం ఓం నమోభగవత ఇతి సప్తాక్షరాణి హయగ్రీవాయేతి పంచాక్ష
రాణి విష్ణవ ఇతి త్రీణ్యక్షరాణి మహ్యం మేదాం ప్రజ్ఞా మితి షడక్ష
రాణి, ప్రయచ్ఛస్వాహేతి పంచాక్షరాణి హయగ్రీవస్య తురీయో
భవతి, ఓం శ్రీమితి ద్వే అక్షరే హ్లౌ (హ్సౌ) మిత్యేకాక్షరం ఐం ఐం
ఐమితి త్రీణ్యక్షరాణి క్లీం క్లీమితి ద్వే అక్షరే సౌస్సౌరితి ద్వే అక్షరే హ్రీ
మిత్యేకాక్షరం ఓన్నమో భగవతఇతి సప్తాక్షరాణి హయగ్రీవాయేతి
పంచాక్షరాణి మహ్యం మేధాం ప్రజ్ఞామితి షడక్షరాణి ప్రయచ్ఛ
స్వాహేతి పంచాక్షరాణి పంచమో మనుర్భవతి, హయగ్రీవైకాక్షరేణ
బ్రహ్మవిద్యాం ప్రవక్ష్యామి, బ్రహ్మ మహేశ్వరాయ మహేశ్వర స్సంకర్ష
ణాయ సంకర్షణో నారదాయ నారదో వ్యాసాయ వ్యాసో లోకేభ్యః
ప్రాయచ్ఛదితి, హకారోం ల(స) కారో ముకారోం త్రయమేకస్వరూపం
భవతి, త్రయ మేకస్వరూపం భవతి, హ్లౌ (హ్సౌం) బీజాక్షరం భవతి,
బీజాక్షరేణ హ్లౌ (హ్సౌం) రూపేణ తజ్జాపకానాం సంపత్సారస్వతౌ
భవతః తత్స్వరూపజ్ఞానాం వైదేహీ ముక్తిశ్చ భవతి,దిక్పాలానాం రాజ్ఞాం
నాగానాం కిన్నరాణా మధిపతి ర్భవతి, హయగ్రీవైకాక్షరజపశీలాజ్ఞయా
సూర్యాదయస్స్వతః స్వస్వకర్మణి ప్రవర్తంతే సర్వేషాం బీజానాం

హాయగ్రీవైకాక్షరబీజ మనుత్తమం మంత్రరాజాత్మకం భవతి, హ్లౌ(హ్స్నౌం) హాయగ్రీవస్వరూపో భవతి, అమృతం కురుకురు స్వాహా, తజ్జాపకానాం వాక్సిద్ధి శ్రీస్సిద్ధి రష్టాంగయోగ సిద్ధిశ్చ భవతి, హ్లౌం (హ్స్నౌగ్) సకల సామ్రాజ్యసిద్ధిం కురుకురు స్వాహా, తానే తాన్మంత్రా న్యోవేద అపవిత్రః పవిత్రో భవతి, అబ్రహ్మచారీ సుబ్రహ్మచారీ భవతి, అగమ్యాగమనా త్పూతో భవతి, పతిత సంభాషణా త్పూతో భవతి, బ్రహ్మహత్యాది పాతకై ర్ముక్తో భవతి గృహం గృహపతిరివ దేహీ దేహాంతే పరమాత్మానం ప్రవిశతి, ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, అహం బ్రహ్మాస్మి, తత్త్వమసి, అయమాత్మాం తర్యా మ్యమృతః, అహం బ్రహ్మాస్మీతి మహావాక్యైః ప్రతిపాదిత మర్థం త ఏతే మంత్రాః ప్రతిపాదయంతి, స్వరవ్యంజన భేదేన ద్విధా[1]యతే, అథానుమంత్రాణ్ జపతి, యద్వాగ్వదంత్య విచేతనాని రాష్ట్రీ దేవానాం నిషసాద మంద్రా,చతస్ర ఊర్జం దుదుహే పయాంసి క్వస్వి దస్యాః పరమం జగామ, గౌరీ మిమాయ సలిలాని తక్ష త్యేకపదీ ద్విపదీ సా చతుష్పదీ, అష్టాపదీ నవపదీ బభూవుషీ సహస్రాక్షరా పరమే వ్యోమన్, ఓష్ఠాపి ధానా నకులీదంతైః పరివృతాపవిః, సర్వస్యై వాచ ఈశానా చారు మామిహ వాదయే, [2]సశర్వరీరమృతం భాధ మానా బృహన్మిమాయ జమదగ్నిదత్తా, అసూర్యస్య [3]దుహితా తతానశ్రవో దేవే ష్వమృత మజుర్యా, యఇమాం బ్రహ్మవిద్యామేకాదశ్యాం పఠే ద్ధయగ్రీవ ప్రభా వేన మహాపురుషో భవతి, స జీవన్ముక్తో భవతి, ఓన్నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే అ స్త్వనిరాకరణం మే అ స్త్వనిరాకరణం ధారయితా భూయాసం కర్ణయోః శ్రుతంమా చ్యోఢ్వం మ మాముష్య ఓమి త్యుపనిషత్

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి హాయగ్రీవోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

---

1. ధుతే, 1. వ సర్వరీ. 3, దురితా.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

౧౦౧. అథర్వణీయ దత్తాత్రేయోపనిషత్.

శ్లో. దత్తాత్రేయ బ్రహ్మవిద్యా సంవేద్యానందవిగ్రహమ్,
త్రిపాన్నారాయణాకారం దత్తాత్రేయముపాస్మహే.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. ఓం సత్యక్షేత్రే బ్రహ్మా నారాయణం మహాసామ్రాజ్యం కిం తారకం తతో బ్రూహీ త్యువాచ భగవానిత్యుక్తస్సత్యానంద చిదాత్మకం సాత్వికం మామకం ధామోపాస్వేత్యాహ, సదా దత్తోఽహ మస్మీతి ప్రీత్యైత త్సంవదంతి యే, న తే సంసారిణో భవంతి, నారాయణే నైవం వివక్షితో బ్రహ్మా విశ్వరూపధరం విష్ణుం నారాయణం దత్తాత్రేయం ధ్యాత్వా సద్వదతి, దమితి హంసః దామితి దీర్ఘం తద్బీజం నామ బీజస్థం దా మిత్యేకాక్షరం భవతి, తదేతత్తారకం భవతి, తదేవోపాసితవ్యం విజ్ఞేయం గర్భాది తారణమ్, గాయత్రీచ్ఛందస్సదాశివఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా, వటబీజస్థ మివ దత్తబీజస్థం సర్వం జగత్, ఏత దేవైకాక్షరం వ్యాఖ్యానమ్, వ్యాఖ్యాస్యే షడక్షరమ్, ఓ మితి ప్రథమం శ్రీ మితి ద్వితీయం హ్రీ మితి తృతీయం క్లీమితి చతుర్థం గ్లౌమితి పంచమం ద్రామితి షష్ఠమ్, షడక్షరోఽయం భవతి, సర్వసంపద్వృద్ధికరో భవతి, యోగానుభవో భవతి, గాయత్రీచ్ఛందస్సదాశివ ఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా, ద్రమిత్యుక్త్వా ద్రామి త్యుక్త్వా వా దత్తాత్రేయాయ నమ ఇత్యష్టాక్షరః, దత్తాత్రేయాయేతి సత్యానంద చిదాత్మకం నమఇతి [1]పూర్ణానందైకవిగ్రహమ్, గాయత్రీచ్ఛందస్సదాశివ ఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా దత్తాత్రేయేతి కీలకం తదేవబీజం నమశ్శక్తి ర్భవతి,ఓమితి ప్రథమం ఆమితి

1. పూర్ణానందక.

ద్వితీయం హ్రీమితి తృతీయం క్రోమితి చతుర్థం ఏహీతి తదైవ వదే ద్దత్తా త్రేయేతి స్వాహేతి మంత్రరాజోఽయం ద్వాదశాక్షరః, జగతీఛందః సదాశివఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా, ఓమితి బీజం స్వాహేతి శక్తి స్సం బుద్ధి రితి కీలకమ్, ద్రమితి హృదయే హ్రీం క్లీమితి శీర్షేఏహీతిశిఖాయాం దత్తేతి కవచే ఆత్రేయేతి చక్షుషి స్వాహే త్యస్త్రే తన్మగమ భవతి య ఏవం వేద, షోడశాక్షరం వ్యాఖ్యాస్యే ప్రాణం దేయం బ్రహ్మనం దేయం చక్షుర్దేయం శ్రోత్రం దేయం షడ్విశశిరశ్ఛినత్తి షోడశాక్షరఃమంత్రోన దేయో భవతి, అతిసేవాపరభక్తగుణవచ్ఛిష్యాయ వదేత్, ఓమితి ప్రథమం భవతి, ఐమితి ద్వితీయం క్రోమితి తృతీయం క్లీమితి చతుర్థం క్లూమితి పంచమం హ్రామితి షష్ఠం హ్రీమితి సప్తమం హ్రూమి త్యష్టమం సౌరితి నవమం దత్తాత్రేయా యేతి చతుర్దశ స్వాహేతి షోడశ, గాయత్రీ చ్ఛందస్సదాశివ ఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా ఓంబీజం స్వాహా శక్తి శ్చతుర్థ్యంతం కీలకం ఓమితి హృదయే క్లాం క్లీం క్లూమితి శిఖాయాం సౌరితి కవచే చతుర్థ్యంతం చక్షుషి స్వాహే త్యస్త్రే, యో నిత్య మధీ యాన సచ్చిదానంద సుఖీ మోక్షీ భవతి, సౌరిత్యంతే శ్రీవైష్ణవ ఇత్యు చ్యతే తజ్జాపీ విష్ణురూపీ భవతి, అనుష్టు ప్ఛందః, వ్యాఖ్యాస్యే సర్వత్ర సంబుద్ధిరిమానీత్యుచ్యంతే, దత్తాత్రేయ హరే కృష్ణ ఉన్మత్తానంద దాయక, దిగంబరమునే బాలపిశాచజ్ఞానసాగరేత్యుపనిషత్. అనుష్టు ప్ఛంద స్సదాశివ ఋషిః, దత్తాత్రేయో దేవతా దత్తాత్రేయేతి హృదయే, హరే కృష్ణేతి శీర్షే, ఉన్మత్తానందేతి శిఖాయామ్, దాయక మున ఇతి కవచే, దిగంబరేతి చక్షుషి, పిశాచజ్ఞానసాగర ఇత్యస్త్రే, అనుష్టుభోఽయం మయాఽధీతః, అబ్రహ్మజన్మదోషాశ్చ ప్రణశ్యంతి సర్వోపకారీ మోక్షీ భవతి యఏవం వేదేత్యుపనిషత్. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

ఓమితి వ్యాహరేదోన్నమో భగవతే దత్తాత్రేయాయ స్మరణ మాత్రసంతుష్టాయ మహాభయ నివారణాయ మహాజ్ఞానప్రదాయ చిద నందాత్మనే బాలోన్మత్తపిశాచవేషాయేతి మహాయోగినే అవధూతా యేతి అనసూయానందవర్ధనాయాత్రిపుత్రాయేతి సర్వకామఫలప్రదాయ ఓమితి వ్యాహరేద్భవబంధమోచనా యేతి హ్రీమితి వ్యాహరే త్సక

విభూతి దా యేతి క్రోమితి వ్యాహారే త్సాధ్యాకర్షణాయేతి సౌరితి వ్యాహారేత్సర్వమనః క్షోభణా యేతి శ్రీమితి వ్యాహారే న్మహోమితి వ్యాహారే చ్చిరం జీవినే వషడితి వ్యాహారే ద్వశీకురు వశీకురు వౌషడితి వ్యాహారే దాకర్షయాకర్షయ హుమితి వ్యాహారే ద్విద్వేషయ విద్వేష [illegible] ఫడితి వ్యాహారే దుచ్చాట యోచ్చాటయఠ ఠేతి వ్యాహారేత్ [illegible]య స్తంభయఖఖేతి వ్యాహారే న్మారయ మారయ నమస్సంపన్నాయ నమస్సంపన్నాయ స్వాహా పోషయ పోషయ పరమంత్ర పరయంత్ర పరతంత్రాం ఛింధి చ్ఛింధి గ్రహా న్నివారయ నివారయ వ్యాధిం నివారయ నివారయ దుఃఖం హారయ హారయ దారిద్ర్యం విద్రావయ విద్రావయ దేహం పోషయ పోషయ చిత్తం తోషయ తోషయ సర్వమంత్ర సర్వయంత్ర సర్వతంత్ర సర్వపల్లవస్వరూపాయేతి ఓం నమశ్శివాయే త్యుపనిషత్. ౨.

తృతీయః ఖండః.

యఏవం వేద అనుష్టుప్ఛందస్సదాశివఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా ఓమితి బీజం స్వాహేతి శక్తిః ద్రామితి కీలకం అష్టమూ ర్త్యష్టమంత్రా భవంతి యో నిత్య మధీతే వాయ్వగ్నిసోమాదిత్యబ్రహ్మవిష్ణురుద్రైః పూతో భవంతి గాయత్ర్యాశ్శతసహస్రం జప్తో భవతి మహారుద్రశత సహస్రజాపీ భవతి ప్రణవాయుతకోటి జప్తో భవతి శతపూర్వాఞ్ శతోత్తరాన్ పునాతి సపఙ్క్తిపావనో భవతి బ్రహ్మహత్యాదిపాతకై ర్ముక్తో భవతి గోహత్యాదిపాతకైర్ముక్తో భవతి తులాపురుషాదిదానైః ప్రపాపానతః పూతో భవతి అశేషపాపాన్ముక్తో భవతి అభక్ష్యభక్షణ పాపైర్ముక్తో భవతి సర్వమంత్రయోగపారీణో భవతి సఏవ బ్రాహ్మణో భవతి తస్మా చ్ఛిష్యం భక్తం ప్రతిగృహ్ణీయా త్సోఽనంతఫల మశ్నుతే స జీవన్ముక్తో భవతీ త్యాహ భగవా న్నారాయణో బ్రహ్మణ మిత్యుపనిషత్. ౩.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి దత్తాత్రేయోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౨. అథర్వణీయ గారుడోపనిషత్.

శ్లో. విషం బ్రహ్మాతిరిక్తం స్యాదమృతం బ్రహ్మమాత్రకమ్,
బ్రహ్మాతిరిక్తవిషహృ ద్బ్రహ్మమాత్ర ఖగేదహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఓం గారుడబ్రహ్మవిద్యాం ప్రవక్ష్యామి యాం బ్రహ్మవిద్యాం నారదాయ ప్రోవాచ నారదో బృహత్సేనాయ బృహత్సేన ఇంద్రాయ ఇంద్రోభరద్వాజాయ భరద్వాజో జీవత్కామేభ్య శ్శిష్యేభ్యః ప్రాయచ్ఛత్, అస్యాః శ్రీమహాగరుడబ్రహ్మవిద్యాయా బ్రహ్మ ఋషిః, గాయత్రీ చ్ఛంద శ్శ్రీభగవా న్మహాగరుడో దేవతా, శ్రీమహాగరుడప్రీత్యర్థే మమ సకలవిషవినాశనార్థే జపే వినియోగః. ఓం నమో భగవతే అంగుష్ఠాభ్యాన్నమః, శ్రీమహాగరుడాయ తర్జనీభ్యాం స్వాహా, పక్షీంద్రాయ మధ్యమాభ్యాం వషట్, శ్రీవిష్ణువల్లభాయ అనామికాభ్యాం హుం, త్రైలోక్య పరిపూజితాయ కనిష్ఠికాభ్యాం వౌషట్, ఉగ్రభయంకరకాలానల రూపాయ కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ఫట్, ఏవం హృదయాదిన్యాసః. భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః. ధ్యానమ్. స్వస్తికో దక్షిణం పాదం వామ పాదంతు కుంచితమ్, ప్రాంజలీకృతదోర్యుగ్మం గరుడం హరివల్లభమ్, అనంతో వామకటకో యజ్ఞసూత్రం తు వాసుకిః, తక్షకః కటిసూత్రం తు హారః కార్కోట ఉచ్యతే, పద్మో దక్షిణకర్ణే తు మహాపద్మస్తు వామకే, శంఖ శ్శిరః ప్రదేశేతు గుళికస్తు భుజాంతరే, పౌండ్రకాళికనాగాభ్యాం చామరాభ్యాం సువీజితమ్, ఏలాపుత్రకనాగాద్యై స్సేవ్యమానం ముదాన్వితమ్, కపిలాక్షం గరుత్మంతం సువర్ణసదృశప్రభమ్, దీర్ఘబాహుం బృహత్ స్కంధం నాగాభరణభూషితమ్,ఆజానుత స్సువర్ణాభ మాకట్యో స్తుహినప్రభమ్,కుంకుమారుణమా [1]కంఠం శతచంద్రనిభాననమ్, నీలాగ్ర

1. కంఠం.

నాసికావక్త్రం సుమహాచ్చారుకుండలమ్, దంష్ట్రాకరాళవదనం కిరీటమకుటో
జ్జ్వలమ్, కుంకుమారుణ[1]సర్వాంగ కుందేందుధవళానన, విష్ణువాహ
నమస్తుభ్యం క్షేమం కురు సదా మమ, ఏవం ధ్యాయే త్రిసంధ్యాసు
గరుడం [illegible]ణమ్, విషం నాశయతే శీఘ్రం తూలరాశి మివానలః.
ఓం[illegible] భగవతే శ్రీమహాగరుడాయ పక్షీంద్రాయ విష్ణువల్ల
భశరీరాయ గులిక పూజితాయ ఉగ్రభయంకర కాలానలరూపాయ వజ్ర
స[illegible]విశావిశ దు[illegible]నాయ వజ్రదండాయ వజ్రదంష్ట్రాయ వజ్రపుచ్ఛాయ
నాశయ దో విష[illegible] ఓం ఈం ఏహ్యేహి శ్రీమహాగరుడాప్రతిహత
శాసనాస్మ[illegible]ణాం మూషికష్టానాం విషం దూషయ దూషయ స్పృష్టానాం
విషం నాశయ గృహగిరిగండకూకానాం విషం దారయ దారయ ప్రలీనం
విషం ప్రణాశయ[illegible]దారువ[illegible]శయ సర్వవిషం నాశయ నాశయ హన హన
దహ దహ[illegible]తానాం భస్మీకురు భస్మీకురు హుంఫట్ స్వాహా. చంద్ర
మండలసం[illegible]యుజాం మండలముష్టిక, పృథ్వీమండల ముద్రాంగ శ్రీ
మహాగరుడ[illegible]నాం హర హుం ఫట్స్వాహా. ఓం క్షిప స్వాహా. ఓం
ఈం సచర[illegible]స్వకుసయ తత్కారీ మత్కారీ విషాణాంచ విషరూపిణీ విష
దూషిణీ విషశోషిణీ విషనాశినీ విషహారిణీ హతం విషం నష్టం విష
మంతః ప్రలీనం విషం ప్రణష్టం విషం హతం తే బ్రహ్మణా విషం హత
మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, ఓన్నమోభగవతే మహాగరుడాయ విష్ణువాహ
నాయ త్రైలోక్యపరిపూజితాయ వజ్రనఖ వజ్రతుండాయ వజ్రపక్షాలం
కృతశరీరాయ ఏహ్యేహి మహాగరుడవిషం ఛింది ఛింది ఆవేశయావేశయ
హుంఫట్ స్వాహా, సుపర్ణోఽసి గరుత్మాన్ త్రివృత్తే శిరోగాయత్రం,
చక్షు స్తోమ ఆత్మా సామ తేతనూ వామదేవ్యం బృహ ద్రథంతరే పక్షా
యజ్ఞా యజ్ఞియం పుచ్ఛం ఛందాంస్యంగాని ధిష్ణియా శ్శఫా యజూంషి
నామ, సుపర్ణోఽసి గరుత్మాం దివంగచ్ఛ సువః పత, ఓం ఈం బ్రహ్మవిద్యా
మమావాస్యాం పౌర్ణమాస్యాం పురోహ చ సచరతి సచరతి తత్కారీ
మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహారిణీహతం విషం నష్టం విషం
ప్రణష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష
మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, తత్సత్యమ్. యద్యనంతకదూతోఽసి యది
వానంతకస్స్వయమ్. సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశినీ విష

1. సర్వాంగం కుందేందు ధవళాననమ్.

దూషిణీ హతం విషం నష్టవిషం హతమింద్రస్య వ
బ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా. యది
యదివా వాసుకి స్స్వయమ్. సచరతి సచరతి తత్కా
నాశినీ విషదూషిణీ హతం విషం నష్టం విషం హ
విషం హతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స్వా
దూతోఽసి యదివా తక్షక స్స్వయమ్. సచరతి స
విషనాశినీ విషదూషిణీ హతం విషం నష్టం విషం హ గాత్రకమ
విషం హతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స దహామ్.
దూతోఽసి యది వా కర్కోటక స్స్వయమ్. ంతిః.
మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ హతం విషం
వజ్రేణ విషం హతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య యాం బ్రహ్మవిద్యాం
పద్మకదూతోఽసి యదివాపద్మకస్స్వయమ్. స బృహత్సేన ఇంద్రాయ
మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ హతం విభ్య శ్శిష్యేభ్యః ప్రాయ
మింద్రస్య వజ్రేణ విషగ్ హతం తేబ్రహ్మణా విష ఃబ్రహ్మ ఋషిః, గాయత్రీ
యది మహాపద్మకదూతోఽసి యదివా మహాపద్మహాగరుడప్రీత్యర్థే మమ
సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణ హాః అంగుష్ఠాభ్యా
విషం హత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తేబ్రహ్మణా విస్వాయ మధ్య
వజ్రేణ స్వాహా. యది శంఖక దూతోఽసి యదివా శంఖ, త్రైలోక్య
సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషింకరకాలానల
హతం విషం నష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హత్న్యాసః. భూ
విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా. యది గుళికదూతోఽసి యదం వామ
స్స్వయమ్. సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశినీ రివల్లభమ్,
విషహారిణీ హతం విషం నష్టం విషం హత మింద్రస్య వజ్రేణ గాత్రం తు
తేబ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా. య ంద్రక వామకే,
ఒసి యదివా పౌండ్రకాలికస్స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కాగాభ్యాం
విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహారిణీ హతం విషం నష్టం వి ముదా
మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తేబ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేవాహం
యది నాగకదూతోఽసి యదివా నాగక స్స్వయమ్. సచరత్యట్యో
తత్కారి మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహారిణీ హత్వాగ్ర
నష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా

నాసికావక్రం స్రేణ స్వాహా. యది లూతానాం ప్రలూతానాం యది వృశ్చి
జ్వలమ్ యది ఘోటకానాం యది స్థావరజంగమానాం సచరతి సచరతి
తత్కారీ మత్కారీ విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహారిణీ హతం విషం
నష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణావిష
మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా. అనంతవాసుకితక్షక కార్కోటక పద్మక మహా
పద్మక శంఖగులిక పౌండ్రకాళికనాగక ఇత్యేషాం దివ్యానాం మహా
నాగానాం మహానాగాదిరూపాణాం విషతుండానాం విషదంష్ట్రాణాం
విషాంగానాం విషపుచ్ఛానాం విశ్వచారాణాం వృశ్చికానాం లూతానాం
ప్రలూతానాం మూషికాణాం గృహగౌళికానాం గృహగోధికానాం
ఘృణాసానాం గృహగిరిగహ్వరకాలానల వల్మీకోద్భూతానాం తార్ణానాం
పార్ణానాం కాష్ఠదారువృక్షకోటరలతానాం మూలత్వగ్దారునిర్యాసపత్ర
పుష్పఫలోద్భూతానాం దుష్టకీట కపిశ్వానమార్జారజంబుక వ్యాఘ్రవరా
హాణాం జరాయుజాండజోద్భిజ్జస్వేదజానాం శస్త్రబాణక్షతస్ఫోటవ్రణ
మహావ్రణకృతానాం కృత్రిమాణామన్యేషాం భూతభేతాళకూశ్మాండ
పిశాచప్రేతరాక్షసయక్షభయప్రదానాం విషతుండదంష్ట్రాణాం విషాం
గానాం విషపుచ్ఛానాం విషాణాం విషరూపిణీ విషదూషిణీ విషశోషిణీ
విషనాశినీ విషహారిణీ హతం విషం నష్టం విష మంతః ప్రలీనం విషం
ప్రణష్టం విషం హతస్తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, య
ఇమాం బ్రహ్మవిద్యా మమావాస్యాం పఠేచ్ఛృణుయాద్వా యావజ్జీవం
న హింసంతి సర్పాః, అష్టౌ బ్రాహ్మణాన్ గ్రాహయిత్వా తృణేన మోచ
యేచ్ఛతం బ్రాహ్మణాన్ గ్రాహయిత్వా చక్షుషా మోచయేత్సహస్రం
బ్రాహ్మణాన్ గ్రాహయిత్వా మనసా మోచయేత్సర్పాన్ జలేన ముంచతి
తృణే నముంచతి కాష్ఠాన్ముంచతీత్యాహ భగవాన్బ్రహ్మేత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః.

ఇతి గారుడోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౩. యాజుషీయ కలిసంతారణోపనిషత్.

శ్లో. యద్దివ్యనామస్మరతాం సంసారో గోష్పదాయతే,
స్వానన్యభక్తిర్భవతి తద్రామ పరమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ద్వాపరాంతే నారదో బ్రహ్మాణం జగామ కథం భగవన్ గాం పర్యటన్ కలింసంతరేయమితి సహోవాచ బ్రహ్మా సాధు పృష్టోఽస్మి సర్వశ్రుతిరహస్యం గోప్యం తచ్ఛృణు యేన కలిసంసారం తరిష్యసి భగవత ఆదిపురుషస్య నారాయణస్య నామోచ్చారణమాత్రేణ నిర్ధూతకలిర్భవతి నారదః పునః పప్రచ్ఛ తం నామ కిమితి సహోవాచ హిరణ్యగర్భః. హరేరామ హరేరామ రామరామ హరేహరే, హరేకృష్ణ హరేకృష్ణ కృష్ణకృష్ణ హరేహరే, ఇతి షోడశకం నామ్నాం కలికల్మష నాశనమ్, నాతః పరతరోపాయస్సర్వవేదేషు దృశ్యత ఇతి, షోడశకలావృతస్య జీవ స్యావరణవినాశనమ్, తతః ప్రకాశతే పరంబ్రహ్మ మేఘాపాయే రవి రశ్మి మండలీ వేతి పునర్నారదః పప్రచ్ఛ భగవన్కోఽస్య విధిరితి తం హోవాచ నాస్య విధిరితి సర్వదా శుచిరశుచిర్వా పఠన్ బ్రహ్మణస్సలోకతాం సమీపతాం సరూపతాం సాయుజ్యతా మేతి యదాఽస్య షోడశికస్య సార్ధత్రికోటిర్జపతి తదా బ్రహ్మహత్యాం తరతి తరతి వీరహత్యాం స్వర్ణస్తేయా త్పూతో భవతి వృషలీగమనాత్పూతో భవతి పితృదేవ మనుష్యాణామపకారా త్పూతో భవతి సర్వధర్మపరిత్యాగ పాపాత్సద్య శ్శుచితామాప్నుయాత్. సద్యో ముచ్యతే సద్యోముచ్యత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి కలిసంతారణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౪. సామవేదీయ జాబాల్యుపనిషత్.

శ్లో, జాబా ల్యుపనిషద్వేద్య పరత త్త్వ స్వరూపకమ్,
పారమైశ్వర్య విభవ రామచంద్రపదం భజే.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

ఓమ్. అథ హైనం భగవంతం జాబాలిం పైప్పలాదిః ప ప్రచ్ఛ, భగవంతే బ్రూహి పరమత త్త్వరహస్యమ్, కిం త త్త్వం కో జీవః కః పశుః క ఈశానః, కో మోక్షోపాయ ఇతి సతంహోవాచ, సాధు పృష్టం సర్వం నివేదయామి, యదా జ్ఞాతమితి, పునస్స తమువాచ, కుత స్త్వయా జ్ఞాత మితి పున స్సతమువాచ, షడాననా దితి పున స్సత మువాచ, తేనాథ కుతో జ్ఞాత మితి పున స్సత మువాచ, తే నేశానా దితి, పున స్సతమువాచ, కథం తస్మాత్తేన జ్ఞాత మితి, పున స్సత మువాచ, తదుపాసనాదితి, పున స్సత మువాచ, భగవ న్కృపయా మే రహస్యం సర్వం నివేదయేతి సతేన పృష్టస్సర్వం నివేదయామాస త త్త్వమ్, పశుపతి రహంకారావిష్టస్సంసారీ జీవస్సఏవ పశుః, సర్వజ్ఞపంచకృత్యసంపన్న స్సర్వేశ్వర ఈశః పశుపతిః, కే పశవ ఇతి పునస్స తమువాచ, జీవాః పశవ ఉక్తాః తత్పతిత్వాత్పశుపతి స్సపున స్తం హోవాచ, కథం జీవాః పశవ ఇతి కథం తత్పతిరితి సత మువాచ, యథా తృణాశినో వివేక హీనాః పరప్రేష్యాః కృష్యాది కర్మసు నియుక్తాస్సకల దుఃఖసహా స్స్వస్వామిబధ్యమానా గవాదయః పశవః, యథా తత్స్వామిన ఇవ సర్వజ్ఞ ఈశః పశుపతిః, తజ్జ్ఞానం కేనోపాయేన జాయతే పునస్స త మువాచ విభూతిధారణాదేవ, తత్ప్రకారః కథమితి కుత్రకుత్ర ధార్యమ్, పునస్స తమువాచ, సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మమంత్రై ర్భస్మ సంగృహ్యాగ్నిరితి భస్మేత్యనేనాభిమంత్ర్య మానస్తోకఇతి సముద్ధృత్య

బుద్ధి రితి ప్రణవాది నమోఽన్తై శ్చతుర్థ్యంతై ర్నవశక్తిం యజేత్, అంగైః ప్రథమా ప్రతిః వాసుదేవాదిద్వితీయా బాలక్యాది తృతీయా ఇంద్రాదిభి శ్చతుర్థీ భవతి, ద్వాదశలక్షజపః, శ్రీర్లక్ష్మీ ర్వరదా విష్ణుపత్నీ వ సుప్రదా హిరణ్యరూపా స్వర్ణమాలినీ రజతస్రజా స్వర్ణప్రభా స్వర్ణప్రాకార పద్మ వాసినీ పద్మహస్తా పద్మప్రియా ముక్తాలంకారా చంద్రా సూర్యా బిల్వ ప్రియా ఈశ్వరీ భుక్తి ర్ముక్తి ర్విభూతి రృద్ధి స్సమృద్ధిః కృష్టిః పుష్టి ర్ధనదా ధనేశ్వరీ శ్రద్ధా భోగినీ భోగదా సావిత్రీ ధాత్రీ విధాత్రీ త్యాది ప్రణవాదినమోఽంతాశ్చతుర్థ్యంతా మంత్రాః, ఏకాక్షరపదంగాది పీఠమ్, లక్షజపః, దశాంశం తర్పణమ్, శతాంశం హవనమ్, సహస్రాంశం ద్విజతృప్తిః, నిష్కామానామేవ శ్రీవిద్యాసిద్ధిః, న కదాపి సకామానా మితి.

అథ హైనం దేవా ఊచు స్తురీయయా మాయయా నిర్దిష్టం తత్త్వం బ్రూహీతి తథేతి స హోవాచ, యోగేన యోగో జ్ఞాతవ్యో యోగో యోగా త్ప్రవర్ధతే యో ప్రమత్తస్తు యోగేన స యోగీరమతే చిరమ్, సమాపయ్య నిద్రాం సుజీర్ణేఽల్పభోజీ శ్రమత్యాజ్యబాధే వివిక్తే ప్రదేశే, సదాఽఽసీత నిస్తృష్ణ ఏష ప్రయత్నోఽథవా ప్రాణ రోధో నిజాభ్యాసమార్గాత్. వక్త్రేణాపూర్య వాయుం హుతవహనిల యేఽపానమాకృష్య ధృత్వా స్వాంగుష్ఠాద్యంగులీభిర్వరకరతలయో ష్షడ్భిరేవం నిరుధ్య, శ్రోత్రే నేత్రేచ నాసాపుట యుగళమధోఽనేన మార్గేణ సమ్యక్పశ్యంతి ప్రత్యయాంసం ప్రణవబహువిధధ్యానసంలీన చిత్తాః, శ్రవణముఖ నయన నాసా నిరోధనేనైవ కర్తవ్యమ్, శుద్ధసుషు మ్నా సరణౌ స్ఫుటమమలం శ్రూయతే నాదః. విచిత్ర ఘోషసంయుక్తా ఽనాహతే శ్రూయతే ధ్వనిః, దివ్యదేహశ్చ తేజస్వీ దివ్యగంధోఽప్య రోగవాన్, సంపూర్ణహృదయ శ్శూన్యే త్వారంభే యోగవాన్ భవేత్, ద్వితీయాం విఘటీ కృత్య వాయుర్భవతి మధ్యగః, దృఢాసనో భవే ద్యోగీ, పద్మాద్యాసనసంస్థితః, విష్ణుగ్రంథే స్తతో భేదా త్పరమానంద సంభవః, అతిశూన్యో విమర్దశ్చ భేరీశబ్ద స్తతో భవేత్, తృతీయాం యత్నతో భిత్త్వా నినాదో మర్దళధ్వనిః, మహాశూన్యం తతో యాతి

సర్వసిద్ధిసమాశ్రయమ్, చిత్తానందం తతో భిత్త్వా సర్వపీఠగతానిలః, నిష్పత్తౌ వైష్ణవ శ్శబ్దః క్వణతీతి క్వణో భవేత్, ఏకీభూతం తదా చిత్తం సనకాదిమునీడితమ్, అంతేఽనంతం సమారోప్య ఖండే ఖండం సమర్పయన్, భూమానం ప్రకృతిం ధ్యాత్వా కృతకృత్యోఽమృతో భవేత్, యోగేన యోగం సంరోధ్య భావం భావేన చాంజసా, నిర్వికల్పం పరం తత్త్వం సదా భూత్వా పరం భవేత్, అహం భావం పరిత్యజ్య జగద్భావ మనీదృశమ్, నిర్వికల్పస్థితో విద్వాన్ భూయోనాప్యనుశోచతి, సలిలే సైంధవం యద్వత్సామ్యం భవతి యోగతః, తథాఽఽత్మ మనసో రైక్యం సమాధిరభిధీయతే, యదా సంక్షీయతే ప్రాణో మానసంచ ప్రలీయతే, తదా సమరసత్వం యత్ సమాధిరభిధీయతే, యత్సమత్వం తయోరత్ర జీవాత్మపరమాత్మనోః, సమస్తనష్టసంకల్పస్సమాధి రభిధీయతే, ప్రభాశూన్యం మనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం నిరామయమ్, సర్వశూన్యం నిరాభాసం సమాధిరభిధీయతే, స్వయ ముచ్చలితే దేహే దేహీ నిత్యం సమాధినా, నిశ్చలం తం విజానీయా త్సమాధి రభిధీయతే, యత్ర యత్ర మనో యాతి తత్రతత్ర పరం పదమ్, తత్రతత్ర పరం బ్రహ్మ సర్వత్ర సమవస్థితమితి. అథ హైనం దేవా ఊచు ర్నవ చక్ర వివేక మనుబ్రూహీతి తథేతి స హోవాచ, అధారే బ్రహ్మచక్రం త్రిరావృత్తి [1]భంగిమండలాకారం తత్ర మూలకన్దే శక్తిః, పావకాకారం ధ్యాయే త్తత్రైవ కామరూపపీఠం సర్వకామఫలప్రదం భవతి, ఇత్యాధార చక్రమ్, ద్వితీయం స్వాధిష్ఠాన చక్రం షడ్దళం తన్మధ్యే పశ్చిమాభిముఖం లింగం ప్రవాళాంకురసదృశం ధ్యాయే త్తత్రైవోడ్యాణపీఠం జగదాకర్షణసిద్ధిదం భవతి, తృతీయం నాభిచక్రం పంచావర్తం సర్వకుటిలాకారం తన్మధ్యే కుండలినీం బాలార్కకోటిప్రభామ్, [2]తనుమధ్యాం ధ్యాయేత్, సామర్థ్యశక్తిస్సర్వసిద్ధిప్రదా భవతి, మణిపూరకచక్రం హృదయచక్రమష్టదళమధోముఖమ్, తన్మధ్యే జ్యోతిర్మయ లింగాకారం ధ్యాయేత్, సైవ హంసకళా సర్వప్రియా సర్వలోకవశ్యకరీ భవతి, కంఠచక్రం చతురంగులం తత్ర వామే ఇడా చంద్రనాడీ దక్షిణే పింగళా సూర్యనాడీ, తన్మధ్యే సుషుమ్నాం శ్వేతవర్ణాం ధ్యాయేత్,

1. భగ. 2. తటిత్ప్రభాం.

సూనృతానాం చేతంతీ సుమతీనాం, యజ్ఞం దధే సరస్వతీ. ౪. మహో
అర్ణేతి మంత్రస్య, మధు[1]చ్ఛందా ఋషిః,గాయత్రీచ్ఛందః, సరస్వతీదేవతా
సౌరితి బీజశక్తికీలకం ఇష్టార్థే వినియోగః మంత్రేణ న్యాసః. అంతర్యామ్యా
త్మనా విశ్వం త్రైలోక్యం యా నియచ్ఛతి,రుద్రాదిత్యాదిరూపస్థా యస్యా
మావేశ్య తాం పునః, ధ్యాయంతి సర్వరూపైకా సామాం పాతు సర
స్వతీ. సౌః-మహో అర్ణస్సరస్వతీ ప్రచేతయతికేతునాధియో విశ్వా విరా
జతి. ౫. చత్వారి వా గితి మంత్రస్య ఉచథ్యపుత్ర ఋషిః, త్రిష్టు
ప్ఛంద స్సరస్వతీ దేవతా, ఐమితి బీజశక్తికీలకం మంత్రేణ న్యాసః, యా
ప్రత్యగ్దృష్టిభిర్జీవై ర్వ్యజ్యమానానుభూయతే, వ్యాపినీ జ్ఞప్తిరూపైకా
సా మాం పాతు సరస్వతీ. ఐం - చత్వారి వాక్పరిమితా పదాని తాని విదు
ర్బ్రాహ్మణా యే మనీషిణః, గుహాత్రీణి నిహితా నేంగయంతి తురీయం
వాచో మనుష్యా వదంతి. ౬. యద్వాగ్వదంతీతి మంత్రస్య, భార్గవ
ఋషిః, త్రిష్టుప్ఛందః, సరస్వతీ దేవతా క్లీమితి బీజశక్తికీలకం మంత్రేణ
న్యాసః. నామజాత్యాదిభిర్భేదై రష్టధా యా వికల్పితా, నిర్వికల్పాత్మనా
వ్యక్తా సా మాం పాతు సరస్వతీ.క్లీ-యద్వాగ్వదం త్యవిచేతనాని రాష్ట్రీ
దేవానాం నిషసాదమంద్రా, చతస్ర ఊర్జం దుదుహే పయాంసి క్వస్వి
దస్యాః పరమం జగామ. ౭, దేవీం వాచమితి మంత్రస్య, భార్గవఋషిః,
త్రిష్టుప్ఛందః, సరస్వతీ దేవతా, సౌరితి బీజశక్తికీలకం మంత్రేణ న్యాసః.
వ్యక్తావ్యక్తగిరస్సర్వే [2]వేదాద్యా వ్యాహరంతి యాం, సర్వకామ
దుఘా ధేనుస్సా మాం పాతు సరస్వతీ. సౌః-దేవీం వాచ మజనయంత
దేవా స్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదంతి,సానోమంద్రేష మూర్జం దుహానా
ధేనుర్వాగస్మానుపసుష్టు తైతు. ౮. ఉతత్వఇతి మంత్రస్య, బృహస్పతి
ఋషిః, త్రిష్టుప్ఛందః, సరస్వతీ దేవతా, సమితి బీజశక్తికీలకం మంత్రేణ
న్యాసః, యాం విదిత్వాఖిలం బంధం నిర్మథ్యాఖిలవర్త్మనా, యోగీ
యాతి పరం స్థానం సా మాం పాతు సరస్వతీ. సం-ఉత త్వః పశ్య న్నద
దర్శ వాచముతత్వశ్శృణ్వ న్నశృణో త్యేనామ్,ఉతోత్వస్మై తన్వం
విసస్రే జాయేవ పత్య ఉశతీ సువాసాః. ౯. అంబితమ ఇతి మంత్రస్య,
గృత్సమదఋషిః, అనుష్టుప్ఛందః, సరస్వతీదేవతా, ఐమితి బీజశక్తి కీలకం

1. ఛ్ఛంద. 2. దేవాద్యా.

మన్త్రేణ న్యాసః, నామరూపాత్మకం సర్వం యస్యామావేశతాం పునః, ధ్యాయంతి బ్రహ్మరూపైకా సా మాం పాతు సరస్వతీ. ఐం-అంబితమే నదీతమే దేవితమే సరస్వతి అప్రశస్తా ఇవ స్మసి ప్రశస్తిమంబ న స్కృధి. ౧౦. చతుర్ముఖముఖాంభోజవనహంసవధూ ర్మమ, మానసే రమతాం నిత్యం సర్వశుక్లా సరస్వతీ, నమస్తే శారదే దేవి కాశ్మీరపురవాసినీ, త్వామహం ప్రార్థయే నిత్యం విద్యాదానం చ దేహి మే, అక్షసూత్రాం కుశధరా పాశపుస్తకధారిణీ, ముక్తాహారసమాయుక్తా వాచి తిష్ఠతు మే సదా, కంబుకంఠి సుతామ్రోష్ఠీ సర్వాభరణభూషితా, మహాసరస్వతీ దేవీ జిహ్వాగ్రే సన్నివేశ్యతామ్, యా శ్రద్ధా ధారణా మేధా వాగ్దేవీ విధి వల్లభా, భక్తజిహ్వాగ్రసదనా శమాదిగుణదాయినీ, నమామి యామినీ నాథ రేఖాలంకృత కుంతలామ్, భవానీం భవసంతాప నిర్వాపణ సుధా నదీమ్, యః కవిత్వం నిరాతంకం భుక్తిముక్తీ చ వాంఛతి, సోభ్యర్చ్యైనాం దశశ్లోక్యా నిత్యం స్తౌతి సరస్వతీమ్, తస్యైవం స్తువతో నిత్యం సమ భ్యర్చ్య సరస్వతీమ్, భక్తిశ్రద్ధాభియుక్తస్య షాణ్మాసాత్ప్రత్యయోభవేత్, తతః ప్రవర్తతే వాణీ స్వేచ్ఛయా లలితాక్షరా, గద్యపద్యాత్మకై శ్శబ్దై రప్రమేయై ర్వివక్షితైః, అశ్రుతో బుధతే గ్రంథః ప్రాయ స్సారస్వతః కవిః, ఇత్యేవం నిశ్చయం విప్రాస్సా హోవాచ సరస్వతీ, ఆత్మవిద్యా మయా లబ్ధా బ్రహ్మణైవ సనాతనీ, బ్రహ్మత్వం మే సదా నిత్యం సచ్చిదా నందరూపతః, ప్రకృతిత్వం తత స్సృష్టం సత్వాదిగుణసామ్యతః, సత్యే వాభాతి చిచ్ఛాయా దర్పణే ప్రతిబింబవత్, తేన చిత్ప్రతిబింబేన త్రివిధా భాతి సా పునః, ప్రకృత్యవచ్ఛిన్నతయా పురుషత్వం పునశ్చ మే, శుద్ధసత్వ ప్రధానాయాం మాయాయాం బింబితో హ్యజః, సత్వప్రధానా ప్రకృతి ర్మాయేతి ప్రతిపాద్యతే, సా మాయా స్వ వశోపాధి స్సర్వజ్ఞస్యేశ్వరస్య హి, వశ్యమాయత్వ మేకత్వం సర్వజ్ఞత్వంచ తస్యతు, సాత్త్వికత్వా త్సమ ష్టిత్వా త్సాక్షిత్వా జ్జగతా మపి, జగ త్కర్తు మకర్తుం వా చాన్యథా

కర్తు మీశతే, య స్తఈశ్వర ఇత్యుక్త స్సర్వజ్ఞత్వాదిభిర్గుణైః, శక్తిద్వయం హి మాయాయా విక్షేపావృతిరూపకమ్, విక్షేపశక్తిర్లింగాది బ్రహ్మాండాంతం జగత్సృజేత్, అంతర్దృగ్దృశ్యయోర్భేదం బహిశ్చ బ్రహ్మసర్గయోః, ఆవృణోత్యపరా శక్తి స్సా సంసారస్య కారణమ్, సాక్షిణః పురతో భాతం లింగదేహేన సంయుతమ్, చితిచ్ఛాయాసమావేశాజ్జీవస్స్యా ద్వ్యావహారికః, అస్య జీవత్వమారోపా త్సాక్షిణ్య ప్యవభాసతే, ఆవృతౌ తు వినష్టాయాం భేదే భాతే ప్రయాతి తత్, తథా సర్గబ్రహ్మణోశ్చ భేదమావృత్య తిష్ఠతి,యా శక్తి స్తద్వశాద్బ్రహ్మావికృతత్వేన భాసతే, అత్రా ప్యావృతినాశేన విభాతి బ్రహ్మసర్గయోః, భేద స్తయోర్వికారస్స్యా త్సర్గేన బ్రహ్మణి క్వచిత్, అస్తి భాతి ప్రియం రూపం నామ చే త్యంశపంచకమ్, ఆద్యత్రయం బ్రహ్మరూపం జగద్రూపం తతో ద్వయమ్, ఉపేక్ష్య నామరూపే ద్వే సచ్చిదానందతత్పరః, సమాధిం సర్వదా కుర్యాద్ధృదయే వాథవా బహిః, సవికల్పో నిర్వికల్ప స్సమాధి ర్ద్వివిధో హృది, దృశ్యశబ్దానుభేదేన సవికల్పః పున ర్ద్విధా, కామాద్యాశ్చిత్తగా దృశ్యా స్తత్సాక్షిత్వేన చేతనమ్, ధ్యాయేద్దృశ్యాన విద్ధోయం సమాధిస్సవికల్పకః, అసంగ స్సచ్చిదానంద స్స్వప్రభో ద్వైతవర్జితః, అస్మీతి శబ్దవిద్ధోయం సమాధిస్సవికల్పకః, స్వానుభూతిరసావేశాద్దృశ్యశబ్దానపేక్షితః, నిర్వికల్పసమాధిస్స్యా న్నివాతస్థితదీపవత్, [1]హృదివా బాహ్యదేశేఽపి యస్మిన్ కస్మింశ్చ వస్తుని, సమాధిరాద్యస్సన్మాత్రా నామరూపపృథక్కృతిః, స్తబ్ధీభావో రసాస్వాదా త్తృతీయః పూర్వవన్మతః, ఏతైస్సమాధిభి ష్షడ్భిర్నయేత్కాలం నిరంతరమ్, దేహాభిమానే గలితే విజ్ఞాతే పరమాత్మని, యత్రయత్ర మనో యాతి తత్రతత్రపరామృతమ్, భిద్యతే హృదయగ్రంథిశ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః, క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే, మయి జీవత్వమీశత్వం

1. హృదీవ.

కల్పితం వస్తుతో నహి, ఇతి యస్తు విజానాతి స ముక్తో నాత్ర సంశయ ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్వితి శాంతిః.

ఇతి సరస్వతీ రహస్యోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౭. ఋగ్వేదీయ బహ్వృచోపనిషత్.

శ్లో. బహ్వృచాఖ్య బ్రహ్మవిద్యా మహాఖండార్థ వైభవమ్,
అఖండానంద సామ్రాజ్యం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఓమ్. ఓం దేవీ హ్యేకాఽగ్ర ఆసీత్, సైవ జగదండమసృజత, కామకళేతి విజ్ఞాయతే, శృంగారకళేతి విజ్ఞాయతే, తస్యా ఏవ బ్రహ్మా అజీజనత్ విష్ణురజీజనత్, రుద్రో అజీజనత్, సర్వే మరుద్గణా అజీజనత్, గంధర్వాప్సరస కిన్నరావాదిత్రవాదినస్సమంతా దజీజనత్, భోగ్య మజీజనత్, సర్వమజీజనత్, సర్వం శాక్తమజీజనత్, అండజం స్వేదజ ముద్భిజ్జం జరాయుజం యత్కించైత త్ప్రాణి స్థావరజంగమం మనుష్య మజీజనత్, సైషా పరాశక్తిః, సైషా శాంభవీ విద్యా, కాదివిద్యేతివా హాదివిద్యేతివా సాదివిద్యేతివా రహస్య మోమోం వాచి ప్రతిష్ఠా, సైవ పురత్రయం శరీరత్రయం వ్యాప్య బహిరంతరవభాసయంతీ దేశకాల వస్త్వంతరాసంగా న్మహాత్రిపురసుందరీ వై ప్రత్యక్చితిః, సైవాత్మా తతో

న్యదసత్యమనాత్మా, అత ఏషా బ్రహ్మ సంవిత్తిః, భావాభావకళావినిర్ముక్తా చిద్విద్యాఽద్వితీయ బ్రహ్మసంవిత్తిః, సచ్చిదానందలహరీ మహాత్రిపుర సుందరీ బహిరంతరమనుప్రవిశ్య స్వయ మేకైవవిభాతి, య దస్తి సన్మాత్రం యద్విభాతి చిన్మాత్రం యత్ప్రియ మానందం తదేత త్సర్వాకారా మహాత్రిపురసుందరీ, త్వంచాహంచ సర్వం విశ్వం సర్వదేవతేతర త్సర్వం మహాత్రిపురసుందరీ, నత్య మేకం లలితాఽఽఖ్యంవస్తు తదద్వితీయమ్, అఖండార్థం పరంబ్రహ్మ పంచరూపపరిత్యాగాదస్వరూపప్రహాణతః, అధిష్ఠానం పరం తత్త్వమేకం సచ్ఛిష్యతే మహదితి, ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేతివా అహం బ్రహ్మాస్మీతి వా భాష్యతే, తత్త్వమసీత్యేవ సంభాష్యతే, అయమాత్మా బ్రహ్మేతివా బ్రహ్మైవాహమస్మీతి వా యోఽహమస్మీతి వా సోఽహమస్మీతి వా యోఽసౌ సోఽహమస్మీతివా యాభాష్యతే సైషా షోడశీ శ్రీవిద్యా పంచదశాక్షరీ శ్రీమహాత్రిపురసుందరీ బాలాంబికేతి బగళేతి మాతంగీతి స్వయంవరకల్యాణీతి భువనేశ్వరీతి చాముండేతి చండేతి వారాహీతి తిరస్కరిణీతి రాజమాతంగీతి వా శుకశ్యామళేతివా లఘుశ్యామళేతివా అశ్వారూఢేతివా ప్రత్యంగిరా ధూమావతీ సావిత్రీ గాయత్రీ సరస్వతీ బ్రహ్మానందకళేతి, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్ యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, యస్తన్నవేద కిమృచా కరిష్యతి య ఇత్తద్విదు స్తఇమే సమాసత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి బహ్వృచోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౧౦౮. యజుర్వేదీయ ముక్తికోపనిషత్.

శ్లో. ఈశా ద్యష్టోత్తరశత వేదాంతపటలాశయమ్,
ముక్తికోపనిషద్వేద్యం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓమ్. అయోధ్యానగరే రమ్యే రత్నమంటపమధ్యమే, సీతా భరతసౌమిత్రి శత్రుఘ్నాద్యైస్సమన్వితమ్, సనకాద్యైర్మునిగణై ర్వసిష్ఠాద్యైశ్శుకాదిభిః, అన్యైర్భాగవతైశ్చాపి స్తూయమాన మహర్నిశమ్, ధీవిక్రియాసహస్రాణాం సాక్షిణం నిర్వికారిణమ్, స్వరూపధ్యాననిరతం సమాధివిరమే హరిమ్, భక్త్యా శుశ్రూషయా రామ స్తువన్ పప్రచ్ఛ మారుతిః, రామత్వం పరమాత్మాసి సచ్చిదానందవిగ్రహః, ఇదానీం త్వాం రఘుశ్రేష్ఠ ప్రణమామి ముహుర్ముహుః, త్వద్రూపం జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్త్వతో రామముక్తయే, అనాయాసేన యేనాహ ముచ్యేయం భవబంధనాత్, కృపయా వద మేరామ యేన ముక్తో భవామ్యహమ్, సాధు పృష్టం మహాబాహో వదామి శృణు తత్త్వతః, వేదాంతే సుప్రతిష్ఠోఽహం వేదాంతం సముపాశ్రయ, వేదాంతాః కే రఘుశ్రేష్ఠ వర్తంతే కుత్ర తే వద, హనూమన్ శృణు వక్ష్యామి వేదాంతస్థితిమంజసా, నిశ్వాసభూతా మే విష్ణోర్వేదా జాతా స్సువిస్తరాః, తిలేషు తైలవద్వేదే వేదాంతస్సుప్రతిష్ఠితః, రామ వేదాః కతివిధా స్తేషాం శాఖాశ్చ రాఘవః, తా సూపనిషదః కా స్యుః కృపయా వద తత్త్వతః. శ్రీరామ ఉవాచ:—ఋగ్వేదాదివిభాగేన వేదా

శ్చత్వార ఈరితాః, తేషాం శాఖా హ్యనేకాస్స్యుస్తా సూపనిషద స్తథా ఋగ్వేదస్య తు శాఖా స్స్యు రేకవింశతి సంఖ్యయా, నవాధికశతం శాఖా యజుషో మారుతాత్మజః, సహస్రసంఖ్యయా జాతా శ్శాఖా స్సామ్నః పరంతప, అథర్వణస్య శాఖాస్స్యుః పంచాశ ద్భేదతో హ రే, ఏకైకస్యా స్తు శాఖాయా ఏకైకోపనిషన్మతా, తాసా మేకామృచం యేన పఠ్యతే భ క్తితో మయి, స మత్సాయుజ్యపదవీం ప్రాప్నోతి మునిదుర్లభామ్, రామ కేచిన్మునిశ్రేష్ఠా ము క్తి రేకేతి చక్షిరే, కేచిత్వం నామభజనా త్కాశ్యాం తారోపదేశతః, అన్యేతు సాంఖ్యయోగేన భ క్తియోగేన చాపరే, అన్యే వేదాంతవాక్యార్థ విచారాత్పరమర్షయః, సాలోక్యాది విభాగేన చతుర్ధా ము క్తిరీరితా. సహోవాచ శ్రీరామః :— కైవల్య ము క్తిరేకైవ పారమార్థికరూపిణీ, దురాచారరతోవాపి మన్నామ భజనా త్కపే, సాలోక్యము క్తిమాప్నోతి న తు లోకాం తరాదికమ్, కాశ్యాంతు బ్రహ్మనాళేస్మి న్మృతో మత్తారమాప్నుయాత్, పునరా వృత్తిరహితాం ము క్తిం ప్రాప్నోతి మానవః,యత్ర కుత్రాపి వా కాశ్యాం మరణే స మహేశ్వరః, జంతోర్దక్షిణకర్ణేతు మత్తారం సముపాదిశేత్, నిర్ధూతా శేషపాపౌఘో మత్సారూప్యం భజ త్యయమ్,సైవ సాలోక్య సారూప్య ము క్తిరి త్యభిధీయతే, సదాచారరతో భూత్వా ద్విజో నిత్య మనన్యధీః, మయిసర్వాత్మకే భావో మత్సామీప్యం భజత్యయమ్, సైవ సాలోక్యసారూప్యసామీప్యా ము క్తిరిష్యతే, గురూపదిష్టమార్గేణ ధ్యాయన్మద్రూపమవ్యయమ్, మత్సాయుజ్యం ద్విజస్సమ్యగ్భజేత్ భ్రమరకీలవత్, సైవ సాయుజ్యము క్తిస్స్యా ద్బ్రహ్మానందకరీ శివా, చతుర్విధా చ యా ము క్తిర్మదుపాసనయా భవేత్, ఇయం కైవల్య ముక్తిస్తు కేనోపాయేన సిధ్యతి, మాండూక్య మేక మేవాలం ముము క్షూణాం విము క్తయే, తథా ప్యసిద్ధం చేద్జ్ఞానం దశోపనిషదం పఠ, జ్ఞానం లబ్ధ్వా చిరాదేవ మామకం ధామ యాస్యసి, తథాపి దృఢతా నో చే ద్విజ్ఞానస్యాంజనాసుత, ద్వాత్రింశాఖ్యోపనిషదం సమభ్యస్య నివ

క్తయ, విదేహముక్తా విచ్ఛా చే దష్టోత్తరశతం పఠ, తాసాం క్రమం స
శాంతించ శ్రుణు వక్ష్యామి తత్త్వతః, ఈశకేనకఠప్రశ్నముండ
మాండూక్యతిత్తిరిః, ఐతరేయం చ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం
తథా, బ్రహ్మకైవల్యజాబాలశ్వేతాశ్వోఽహంస ఆరుణిః, గర్భో నారా
యణో హంసో బిందునాదశిరశ్శిఖా, మైత్రాయణీ కౌషితకీ బృహజ్జాబాల
తాపనీ, కాలాగ్ని రుద్రమైత్రేయీ సుబాలక్షురిమంత్రికా, సర్వసారం
నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్, తేజోనాదధ్యానవిద్యా యోగ
తత్త్వాత్మబోధకమ్, పరివ్రా త్రిశిఖి సీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్,
దక్షిణా శరభం స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్, రహస్యం రామ
తపనం వాసుదేవం చ ముద్గలమ్, శాండిల్యం పైంగలం భిక్షు మహ
చ్ఛారీరకం శిఖా, తురీయాతీతసన్న్యాస పరివ్రాజాక్షమాలికా, అవ్య
క్తైకాక్షరం పూర్ణా సూర్యాక్ష్యధ్యాత్మకుండికా, సావిత్ర్యాత్మా పాశు
పతం పరం బ్రహ్మావధూతకమ్, త్రిపురాతపనం దేవీ త్రిపురాకఠభావనా,
హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసారమహావాక్య
పంచబ్రహ్మాగ్నిహోత్రకమ్, గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరా
హకమ్, శాట్యాయనీహయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్, కలి
జాబాలి సౌభాగ్యరహస్యబుచ ముక్తికా, ఏవ మష్టోత్తరశతం భావనా
త్రయనాశనమ్, జ్ఞానవైరాగ్యదం పుంసాం వాసనాత్రయనాశనమ్,
పూర్వోత్తరేషు విహిత తత్తచ్ఛాంతిపురస్సరమ్, వేదవిద్యావ్రతస్నాత
దేశికస్య ముఖాత్స్వయమ్, గృహీత్వాష్టోత్తరశతం యే పఠంతి
ద్విజోత్తమాః, ప్రారబ్ధక్షయపర్యంతం జీవన్ముక్తా భవంతి తే, తతః కాల
వశా దేవ ప్రారబ్ధేతు క్షయంగతే, వైదేహీం మామకీం ముక్తిం యాంతి
నా స్త్యత్ర సంశయః, సర్వోపనిషదాం మధ్యే సారమష్టోత్తరం శతమ్,
సకృచ్ఛ్రవణమాత్రేణ సర్వాఘౌఘనికృంతనమ్, మయోపదిష్టం శిష్యాయ
తుభ్యం పవన నందన, ఇదం శాస్త్రం మయాదిష్టం గుహ్యమష్టోత్తరం
శతమ్, జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోఽవాపి పఠతాం బంధమోచకమ్, రాజ్యం

దేయం ధనం దేయం యాచతః కామపూరణమ్, ఇద మష్టోత్తరశతం న దేయం యస్య కస్యచిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దురాచారరతాయ వై, మద్భక్తివిముఖాయాస చ్ఛాస్త్రగర్తేషు ముహ్యతే, గురుభక్తివిహీనాయ దాతవ్యం న కదాచన, సేవాపరాయ శిష్యాయ హితపుత్రాయ మారుతే, మద్భక్తాయ సుశీలాయ కులీనాయ సుమేధసే, సమ్యక్పరీక్ష్య దాతవ్యమేవ మష్టోత్తరగ్ శతమ్, యః పఠేచ్ఛృణుయాద్వాపి స మామేతి న సంశయః. తదే తదృచా భ్యుక్తమ్, విద్యా హవై బ్రాహ్మణమాజగామ గోపాయమాంశే వధిష్టేఽహమస్మి, అసూయకాయాఽనృజవే శఠాయ మామా బ్రూయాద్వీర్యవతీ తథా స్యామ్, యమేవైష విద్యాశ్రుతమప్రమత్తం మేధావినం బ్రహ్మచర్యోపపన్నమ్, అస్మా ఇమా ముపసన్నాయ సమ్యక్పరీక్ష్య దద్యాద్వైష్ణవీమాత్మనిష్ఠామితి. అథ హైనం శ్రీరామచంద్రం మారుతిః పప్రచ్ఛ, ఋగ్వేదాది విభాగేన పృథక్ఛాంతిమనుబ్రూహీతి సహోవాచ శ్రీరామః:—ఐతరేయ కౌషీతకీ నాదబింద్వాత్మబోధ నిర్వాణ ముద్గలాక్షమాలికా త్రిపురా సౌభాగ్యబహ్వృచానా మృగ్వేదగతానాం దశసంఖ్యాకానా ముపనిషదాం వాఙ్మేమనసీతి శాంతిః. ఈశావాస్యబృహదారణ్యక జాబాలహంస పరమహంస సుబాల మంత్రికా నిరాలంబ త్రిశిఖీ బ్రాహ్మణమండల బ్రాహ్మణాద్వయతారక పైంగల భిక్షు తురీయాతీతాధ్యాత్మతారసార యాజ్ఞవల్క్యశాట్యాయనీముక్తికానాం శుక్లయజుర్వేదగతానామేకోనవింశతి సంఖ్యాకానా ముపనిషదాం పూర్ణమదఇతి శాంతిః.కఠవల్లితైత్తిరీయక బ్రహ్మకైవల్యశ్వేతాశ్వతర గర్భ నారాయణామృతబింద్వమృతనాద కాలాగ్నిరుద్రక్షురికా సర్వసార శుకరహస్య తేజోబిందు ధ్యానబిందు బ్రహ్మవిద్యా యోగతత్త్వదక్షిణామూ స్కందశారీరక యోగశిఖైకాక్షరాక్ష్యవధూతకఠ రుద్ర హృదయయోగ కుండలినీ పంచబ్రహ్మప్రాణాగ్నిహోత్రవరాహకలిసం తరణ సరస్వతీ రహస్యానాం కృష్ణయజుర్వేదగతానాం ద్వాత్రింశ త్సంఖ్యాకానాముపనిష

దా సహనావవత్వితి శాంతిః. కేన ఛాందోగ్యారుణిమైత్రాయణి మైత్రేయీ వజ్రసూచిక యోగచూడామణి వాసుదేవ మహత్సన్న్యాసావ్యక్తకుండికాసావిత్రీ రుద్రాక్షజాబాల దర్శనజాబాలీనాం సామవేదగతానాం షోడశసంఖ్యాకానా ముపనిషదా మాప్యాయంత్వితి శాంతిః. ప్రశ్నముండక మాండూక్యా థర్వశిరోథర్వశిఖా బృహజ్జాబాల నృసింహతాపనీ నారదపరివ్రాజక సీతా శరభమహానారాయణ రామరహస్య రామతాపనీ శాండిల్య పరమహంస పరివ్రాజకాన్నపూర్ణా సూర్యాత్మా పాశుపత పరబ్రహ్మ త్రిపురాతపన దేవీభావనా భస్మజాబాల గణపతి మహావాక్యగోపాలతపన కృష్ణహయగ్రీవదత్తాత్రేయగారుడానామథర్వ వేదగతానా మేకత్రింశత్సంఖ్యాకానా ముపనిషదాం భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః. ముముక్షవః పురుషా స్సాధనచతుష్టయసంపన్నా శ్శ్రద్ధావంతం సత్కులభవం శ్రోత్రియం శాస్త్రవాత్సల్యం గుణవంత మకుటిలం సర్వభూతహితేరతం దయాసముద్రం సద్గురుం విధివదుపసంగమ్యోపహారపాణయ అష్టోత్తరశతోపనిషదం విధివదధీత్య శ్రవణమనననిదిధ్యాసనాని నైరంతర్యేణ కృత్వా ప్రారబ్ధక్షయా ద్దేహత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవ త్పరిపూర్ణతామేతి విదేహముక్తి స్సైవ కైవల్యముక్తిరితి, అతఏవ బ్రహ్మలోకస్థా అపి బ్రహ్మముఖా ద్వేదాంతశ్రవణాది కృత్వా తేన సహ కైవల్యం లభంతే, అత స్సర్వేషాం కైవల్యముక్తి ర్జ్ఞానమార్గేణోక్తా న కర్మసాంఖ్యయోగోపాసనాదిభిరిత్యుపనిషత్. ౧.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ హైనం శ్రీరామచంద్రం మారుతిః పప్రచ్ఛ కేయం జీవన్ముక్తిః కేయం విదేహముక్తిః కిం వా తత్ర ప్రమాణం కథం వా తత్సిద్ధిస్సిధ్యా వా కిం ప్రయోజన మితి, స హోవాచ శ్రీరామః :—పురుషస్య కర్తృత్వభోక్తృత్వ సుఖదుఃఖాదిలక్షణశ్చిత్తధర్మః క్లేశరూపత్వా ద్బంధో భవతి, తన్నిరోధనం జీవన్ముక్తిః, ఉపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశ

వత్ప్రారబ్ధక్షయాద్విదేహముక్తిః, జీవన్ముక్తివిదేహముక్త్యో రష్టోత్తర శతోపనిషదః ప్రమాణమ్, కర్తృత్వాదిదుఃఖనివృత్తిద్వారా నిత్యా నందావాప్తిః ప్రయోజనం భవతి, తత్పురుషప్రయత్నసాధ్యో భవతి, యథా పుత్రకామేష్టినా పుత్రం వాణిజ్యాదినా విత్తం జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గం తథా పురుషప్రయత్నసాధ్యవేదాంతశ్రవణాదిజనితసమాధినా జీవన్ముక్త్యాదిలాభో భవతి, సర్వవాసనాక్షయాత్తల్లాభః, అత్ర శ్లోకాః ఉచ్ఛాస్త్రం శాస్త్రితం చేతి పౌరుషం ద్వివిధం స్మృతమ్, తత్రోచ్ఛాస్త్ర మనర్థాయ పరమార్థాయ శాస్త్రితమ్, లోక వాసనయా జంతో శ్శాస్త్ర వాసనయాఽపిచ, దేహ వాసనయా జ్ఞానం యథా తన్నైవ జాయతే, ద్వివిధో వాసనావ్యూహ శ్శుభ శ్చైవాశుభశ్చతే, వాసనౌఘేన శుద్ధేన తత్ర చేదను నీయసే, తత్క్రమేణాశు తేనైవ మామకం పద మాప్నుహి, అథ చే దశుభో భావ స్త్వాం యోజయతి సంకటే, ప్రాక్త నస్తదసౌ యత్నాజ్జేతవ్యో భవతాకపే, శుభాశుభాభ్యాం మార్గాభ్యాం వసంతీ వాసనా సరిత్, పౌరుషేణ ప్రయత్నేన యోజనీయా శుభే పథి, అశుభేషు సమావిష్టం శుభేష్వేవావతారయేత్, అశుభాచ్చాలితం యాతి శుభం తస్మాదపీతరత్, పౌరుషేణ ప్రయత్నేన లాలయే చ్చిత్త బాలకమ్, ద్రాగభ్యాసవశాద్యాతి యదా తే వాసనోదయమ్, తదా భ్యాసస్య సాఫల్యం విద్ధి త్వ మరిమర్దన, సందిగ్ధాయామపి భృశం శుభా మేవ సమాచరేత్, శుభాయాం వాసనావృద్ధౌ న దోషాయ మరు త్సుత, వాసనాక్షయవిజ్ఞాన మనోనాశా మహామతే, సమకాలం చిరా భ్యస్తా భవంతి ఫలదా మతాః, త్రయమేతే సమం యావ న్నాభ్యస్తాశ్చ పునః పునః, తావన్న పదసంప్రాప్తిర్భవత్యపి సమా శతైః, ఏకైకశో నిషేవ్యంతే యద్యేతే చిరమప్యలమ్, తన్న సిద్ధిం ప్రయచ్ఛంతి మంత్రా స్సంకీర్తితా ఇవ, త్రిభిరేతై శ్చిరాభ్యస్తై ర్హృదయగ్రంథయో దృఢాః, నిశ్శంకమేవ త్రుట్యంతి బిసచ్ఛేదాద్గుణా ఇవ, జన్మాంతరశతాభ్యస్తా మిథ్యా సంసార వాసనా, నాచిరాభ్యాసయోగేన వినా న క్షీయతే క్వచిత్,

తస్మాత్త్వమ్య ప్రయత్నేన పౌరుషేణ వివేకినా, భోగేచ్ఛాం దూరత స్త్యక్త్వా త్రయమేవ సమాశ్రయ, తస్మా ద్వాసనయా యుక్తం మనోబద్ధం విదుర్బుధాః, సమ్యగ్వాసనయా త్యక్తం ముక్తమి త్యభిధీయతే, మనో నిర్వాసనీభావమాచరాశు మహాకపే, సమ్యగాలోకనా త్సత్యా ద్వాసనా ప్రవిలీయతే, వాసనావిలయే చేతశ్శమమాయాతి దీపవత్, వాసనాం సంపరిత్యజ్య మయిచ్ఛిన్మాత్రవిగ్రహే, య స్తిష్ఠతి గతవ్యగ్ర స్సోఽహం సచ్చిత్సుఖాత్మకః, సమాధి మథ [1]కర్మాణి మాకరోతు కరోతువా, హృదయే నాత్త సర్వేహో ముక్తఏ వోత్తమాశయః, నైష్కర్మ్యేణ నతస్యార్థ స్తస్యార్థోఽస్తి న కర్మభిః, న సమాధానజాప్యాభ్యాం యస్య నిర్వాసనం మనః, సంత్యక్తవాసనా న్మౌనా దృతే నాస్త్యుత్తమం పదమ్, వాసనాహీనమప్యేత చ్చక్షురాదీంద్రియం స్వతః, ప్రవర్తతే బహి స్స్వార్థేవాసనామాత్రకారణమ్, అయత్నోపనతేష్వక్షిదృగ్ద్రవ్యేషు యథా పునః, నీరాగమేవ పతతి తద్వత్కార్యేషు ధీరధీః, భావసంవి త్ప్రకటితా మనురూపాం చ మారుతే, చిత్తస్యోత్పత్త్యుపరమం [2]హంసవా మునయో విదుః, దృఢాభ్యస్తపదార్థైకభావనా దతిచంచలమ్, చిత్తం సంజాయతే జన్మజరామరణకారణమ్, వాసనావశతః ప్రాణ స్పంద స్తేనచ వాసనా, క్రియతే చిత్తబీజస్య తేన బీజాంకురక్రమః, ద్వే బీజే చిత్తవృక్షస్య ప్రాణస్పందన వాసనే, ఏకస్మింశ్చ తయోః క్షీణే క్షిప్రం ద్వే అపి నశ్యతః, అసంగవ్యవహారత్వాత్ భవభావనవర్జనాత్, శరీరనాశదర్శిత్వాద్వాసనా న ప్రవర్తతే, వాసనాసంపరిత్యాగా చ్చిత్తం గచ్ఛత్య చిత్తతామ్, అవాస నత్వా త్సతతం యదా సమనుతే మనః, అమనస్తా తదోదేతి పరమోప శమప్రదా, అవ్యుత్పన్నమనా యావ ద్భవా నజ్ఞాతతత్పదః, గురుశాస్త్ర ప్రమాణై స్తు నిర్ణీతం తావదాచర, తతః పక్వకషాయేన నూనం విజ్ఞాత వస్తునా, శుభోఽప్యసౌ త్వయా త్యాజ్యో వాసనౌఘో నిరాధినా, ద్వివిధశ్చిత్తనాశోఽస్తి సరూపోఽరూపఏవచ, జీవన్ముక్తౌ సరూపస్స్యా

1. కార్యాణి. 2. వాసనా.

దరూపో దేహముక్తిగః, అస్య నాశ మిదానీం త్వం పావనే శృణు సాదరమ్, చిత్తనాశాభిధానం హి యదా తే విద్యతే పునః, మైత్ర్యాది భిర్గుణైర్యుక్తం శాంతి మేతి న సంశయః, భూయో జన్మ వినిర్ముక్తం జీవన్ముక్తస్య తన్మనః, సరూపోఽసౌ మనో నాశో జీవన్ముక్తస్య విద్యతే, అరూపస్తు మనో నాశో వైదేహీ ముక్తిగో భవేత్, సహస్రాంకురశాఖాత్మ ఫలపల్లవశాలినః, అస్య సంసారవృక్షస్య మనోమూలమిదం స్థితమ్, సంకల్పఏవ తన్మన్యే సంకల్పోపశమేన తత్, శోషయాశు యథాశోష మేతి సంసారపాదపః, ఉపాయఏకఏవాస్తి మనసస్స్వస్య నిగ్రహే, మనసో భ్యుదయో నాశో మనోనాశో మహోదయః, జ్ఞ మనోనాశమభ్యేతి మనోఽజ్ఞస్య హి శృంఖలా, తావన్నిశీవ వేతాలా వల్గంతి హృది వాసనాః, ఏకతత్త్వదృఢాభ్యాసాద్యావన్న విజితం మనః, ప్రక్షీణచిత్తదర్పస్య నిగృహీతేంద్రియద్విషః, పద్మిన్య ఇవ హేమంతే క్షీయంతే భోగవాసనాః, హస్తం హస్తేన సంపీడ్య దంతైర్దంతాన్విచూర్ణ్య చ, అంగాన్యంగైస్సమాక్రమ్య జయేదాదౌ స్వకం మనః, ఉపవిశ్యోపవిశ్యైకం చింతకేన ముహుర్ముహుః, న శక్యతే మనో జేతుం వినా యుక్తిమనిందితామ్, అంకుశేన వినా మత్తో యథా దుష్టమతంగజః, అధ్యాత్మవిద్యాధిగమ స్సాధుసంగతిరేవచ, వాసనాసంపరిత్యాగః ప్రాణస్పందనిరోధనమ్, ఏతాస్తా యుక్తయః పుష్టాస్సంతి చిత్తజయే కిల, సతీషు యుక్తిష్వేతాసు హఠాన్నియమయంతి యే, చేతసో దీపముత్సృజ్య విచిన్వంతి తమోఽఞ్జనైః, విమూఢాః కర్తుముద్యుక్తా యే హఠాచ్చేతసో జయమ్, తే నిబధ్నంతి నాగేంద్ర మున్మత్తం బిసతంతుభిః, ద్వే బీజే చిత్తవృక్షస్య వృత్తివ్రతతిధారిణః, ఏకం ప్రాణపరిస్పందో ద్వితీయం దృఢభావనా, సా హి సర్వగతా సంవిత్ ప్రాణస్పందేన చాల్యతే, చిత్తైకాగ్ర్యాద్యతో జ్ఞాన ముక్తం సముపజాయతే, తత్సాధనమథో ధ్యానం యథావదుపదిశ్యతే, విలాప్య వికృతిం కృత్స్నాం సంభవవ్యత్యయక్రమాత్, పరిశిష్టంచ చిన్మాత్రం చిదానందం విచింతయ, అపానేఽస్తంగతే ప్రాణో

యావన్నాభ్యుదితో హృది, తావత్సా కుంభకావస్థా యోగిభిర్యా
నుభూయతే,బహిరస్తంగతే ప్రాణే యావన్నాపాన ఉద్గతః,తావత్పూర్ణాం
సమావస్థాం బహిష్ఠం కుంభకం విదుః, బ్రహ్మాకారమనోవృత్తి ప్రవాహో
ఽహం కృతిం వినా, సంప్రజ్ఞాత సమాధి స్స్యాత్ ధ్యానాభ్యాసప్రకర్షతః,
ప్రశాంతవృత్తికం చిత్తం పరమానందదీపకమ్, అసంప్రజ్ఞాతనామాయం
సమాధిర్యోగినాం ప్రియః, ప్రభాశూన్యం మనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం
చిదాత్మకమ్, అతద్వ్యావృత్తిరూపోసౌ సమాధిర్మునిభావితః, ఊర్ధ్వ
పూర్ణమధః పూర్ణం మధ్యపూర్ణం శివాత్మకమ్, సాక్షాద్విధిముఖో
హ్యేష సమాధిః పారమార్థికః, దృఢభావనయాత్యక్తపూర్వాపరవిచా
రణమ్, యదాదానం పదార్థస్య వాసనా ప్రతికీర్తితా, భావితం తీవ్ర
సంవేగా దాత్మనా య తదేవసః, భవత్యాశు కపిశ్రేష్ఠ విగతేతరవాసనః,
తాదృగ్రూపోహి పురుషో వాసనావివశీకృతః, సంపశ్యతి యదేవైత
త్సద్వస్త్వితి విముహ్యతి, వాసనావేగవైచిత్ర్యాత్స్వరూపం న జహాతి
తత్, భ్రాంతం పశ్యతి దుర్దృష్టి సర్వం మదవశాదివ, వాసనా ద్వివిధా
ప్రోక్తా శుద్ధాచ మలినా తథా, మలినా జన్మహేతుస్స్యా చ్ఛుద్ధా జన్మ
వినాశినీ, అజ్ఞానసుఘనాకారా ఘనాహంకారశాలినీ, పునర్జన్మకరీ ప్రోక్తా
మలినా వాసనా బుధైః, పునర్జన్మాంతరం త్యక్త్వా స్థిత స్సంభ్రష్ట బీజవత్,
బహుశాస్త్రకథా కంథా రోమంథేన వృథైవకిమ్, అన్వేష్టవ్యం ప్రయ
త్నేన మారుతే జ్యోతిరాంతరమ్, దర్శనాదర్శనే హిత్వా స్వయం కేవల
రూపతః, య ఆస్తే కపిశార్దూల బ్రహ్మసబ్రహ్మవిత్స్వయమ్, అధీత్య
చతురో వేదా సర్వశాస్త్రా ణ్యనేకశః, బ్రహ్మతత్వం న జానాతి దర్పాప
హతచేతనః, తన్మోహాశుచిగంధేన న విరజ్యేత యః పుమాన్, విరాగ
కారణం తస్య కిమన్యదుపదిశ్యతే, అత్యంత మలినో దేహో దేహీ చా
త్యంతనిర్మలః, ఉభయోరంతరం జ్ఞాత్వా కస్య శౌచం విధీయతే,
బంధో హి వాసనాబంధో మోక్ష స్స్యా ద్వాసనాక్షయః,వాసనా స్త్వం
పరిత్యజ్య మోక్షార్థిత్వ మపి త్యజ, మానసీర్వాసనాః పూర్వం త్యక్త్వా

విషయవాసనాః, మైత్ర్యాదివాసనా సామ్నా న్గృహాణామలవాసనాః, తాశ్చాప్యంతః పరిత్యజ్య తాభి ర్వ్యవహార న్నపి, అంత శ్శాంత నమ స్నే హో భవచిన్మాత్ర వాసన, తా మప్యథ పరిత్యజ్య మనోబుద్ధిసమన్వితామ్, శేషస్థిరసమాధానో మయి త్వం భవ మారుతే. అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా రసం నిత్య సుగంధవచ్చ యత్, అనామగోత్రం మమ రూపమీదృశం భజస్వ నిత్యం పవనాత్మజాహమ్, దృశి స్వరూపం గగ నోపమం పరం సకృద్విభాతం త్వజమేక మక్షరమ్, అలేపకం సర్వగతం యదద్వయం తదేవ చాహం సకలం విముక్త ఓమ్, దృశి స్తు శుద్ధోఽహ మవిక్రియాత్మకో నమేఽస్తి కించిద్విషయస్వభావతః, పుర స్తిరశ్చోర్ధ్వ మధశ్చ సర్వతస్సుపూర్ణభూమాహామితీహ భావయ, అజోఽమర శ్చైవ తథా జరోఽమృత స్స్వయంప్రభ స్సర్వగతోఽహ మవ్యయః, న కారణం కార్యమతీత్య నిర్మల స్సదైవ తృప్తోఽహమితీహ భావయ. జీవన్ముక్త పదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే, విశత్య దేహ ముక్త త్వం పవనోస్పందతా మివ. తదేతదృచాభ్యుక్తం, తద్విష్ణోః పరమం పదం, సదాపశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతం, తద్విప్రాసోవిపన్యవో జాగృహాం స స్సమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్. ఓం సత్యమిత్యుప నిషత్. ౨.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి ముక్తికోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

ఏవ మష్టోత్తరశతోపనిషదస్సంపూర్ణాః.

---

౧. సన్న్యాసోపనిషదః.

౧ ఆరుణికోపనిషత్, ౨ లఘుసన్న్యాసోపనిషత్, ౩ కుండి నిషత్, ౪ కఠశ్రుత్యుపనిషత్, ౫ పరమహంసోపనిషత్, ౬ జా లోపనిషత్, ౭ బ్రహ్మోపనిషత్, ౮ ఆశ్రమోపనిషత్, ౯ యోపనిషత్. ౧౦ నారదపరివ్రాజకోపనిషత్, ౧౧ నిర్వాణో ౧౨ భిక్షుకోపనిషత్, ౧౩ తురీయాతీతావధూతోపనిషత్, త్సన్న్యాసోపనిషత్, ౧౫ పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్, బ్రహ్మోపనిషత్, ౧౭ బృహదవధూతోపనిషత్, ౧౮ యా నిషత్, ౧౯ శాట్యాయనీయోపనిషత్, ౨౦ లఘ్వవధూ మహీయాన్,

దగ్‌సంచ

౨. యోగోపనిషదః.

దం

౧ అద్వయతారకోపనిషత్, ౨ అమృతనాదోపనిషత్, ౩ అమృత బిందూపనిషత్, ౪ క్షురికోపనిషత్ తేజోబిందూపనిషత్, ౬ త్రిశిఖ బ్రాహ్మణోపనిషత్ దర్శనోపనిషత్, ౮ ధ్యానబిందూపనిషత్, ౯ నాదబిందూపనిషత్, ౧౦ పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౧ బ్రహ్మ విద్యోపనిషత్, ౧౨ మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౧౩ మహావాక్యోప నిషత్, ౧౪ యోగకుండల్యుపనిషత్, ౧౫ యోగచూడామణ్యుప నిషత్, ౧౬ యోగతత్త్వోపనిషత్, ౧౭ యోగశిఖోపనిషత్, ౧౮ వరా హోపనిషత్, ౧౯ శాండిల్యోపనిషత్, ౨౦ హంసోపనిషత్.

౩. సామాన్యవేదాంతోపనిషదః.

౧ అక్ష్యుపనిషత్, ౨ అధ్యాత్మోపనిషత్, ౩ అన్నపూర్ణోప నిషత్, ౪ ఆత్మోపనిషత్, ౫ ఆత్మబోధోపనిషత్, ౬ ఏకాక్షరోప నిషత్, ౭ కౌషీతకీబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౮ గర్భోపనిషత్, ౯ నిరాలం బోపనిషత్, ౧౦ పైంగలోపనిషత్, ౧౧ ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్, ౧౨ మాంత్రికోపనిషత్, ౧౩ మహోపనిషత్, ౧౪ ముక్తికోపనిషత్,

వివయ ముద్గలోపనిషత్, ౧౬ మైత్రాయణ్యుపనిషత్, ౧౭ వజ్రసూచి
త్కా పనిషత్, ౧౮ శారీరకోపనిషత్, ౧౯ శుకరహస్యోపనిషత్, ౨౦ సర్వ
సారోపనిషత్, ౨౧ సావిత్ర్యుపనిషత్, ౨౨ సుబాలోపనిషత్,
స్థి సూర్యోపనిషత్, ౨౪ స్కందోపనిషత్.

అవ్యయ

౪. వైష్ణవోపనిషదః.

రూపమి
నోపమం ౧ అవ్యక్తోపనిషత్, ౨ కలిసంతారణోపనిషత్, ౩ కృష్ణోపనిషత్,
యదద్వయం పనిషత్, ౫ గోపాల (పూర్వ, ఉత్తర) తాపన్యుపనిషత్,
మవిక్రియాత్మ పనిషత్, ౭ త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్,
మథశ్చ త్రేయోపనిషత్, ౯ నారాయణోపనిషత్, ౧౦ నృసింహతాపి
(పూర్వ, ఉత్తర)న్యుపనిషత్, ౧౧ రామతాపి (పూర్వోత్తర)న్యుపనిషత్,
౧౨ రామరహస్యోపనిషత్ ౧౩ వాసుదేవోపనిషత్, ౧౪ హయగ్రీ
వోపనిషత్.

౫. శైవోపనిషదః.

౧ అక్షమాలికోపనిషత్, ౨ అథర్వశిఖోపనిషత్, ౩ అథర్వ శిరోపనిషత్, ౪ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్, ౫ కైవల్యోపనిషత్, ౬ గణపత్యుపనిషత్, ౭ జాబాలోపనిషత్, ౮ దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్, ౯ పంచబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౦ బృహజ్జాబాలోపనిషత్, ౧౧ భస్మజాబాలోపనిషత్, ౧౨ రుద్రాధ్యాయోపనిషత్, ౧౩ రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్, ౧౪ శరభోపనిషత్, ౧౫ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్.

౬. శక్త్యుపనిషదః.

౧ త్రిపురోపనిషత్, ౨ త్రిపురతాపిన్యుపనిషత్, ౩ దేవ్యుపనిషత్, ౪ బహ్వృచోపనిషత్, ౫ భావనోపనిషత్, ౬ సరస్వతీరహస్యోపనిషత్, ౭ సీతోపనిషత్, ౮ సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః

తైత్తిరీయే ఆరణ్యకే ఖిలకాండే

నారాయణీయాయాజ్ఞిక్యుపనిషత్

సహనావవత్వితి శాంతిః

ఓం. అంభస్య పారే భువనస్య మధ్యే నాకస్య పృష్ఠే మహతో మహీయాన్, శుక్రేణ జ్యోతీగ్ంషి సమనుప్రవిష్టః ప్రజాపతి శ్చరతి గర్భే అంతః, యస్మిన్నిదగ్ం సంచ విచైతి సర్వం యస్మి న్దేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, తదేవభూతం తదు భవ్యమాఇదం తదక్షరే పరమే వ్యోమన్, యేనావృతం ఖంచ దివం మహీంచ యేనాదిత్య స్తపతి తేజసా భ్రాజసాచ, యమంతస్సముద్రే కవయో వయంతి యదక్షరే పరమే ప్రజాః యతః ప్రసూతా జగతః ప్రసూతీ తోయేన జీవా * న్వ్యచ సర్జ భూమ్యామ్, యదోషధీభిః పురుషా న్పశూగ్ంశ్చ వివేశ భూతాని చరాచరాణి, అతఃపరం నాన్య దణీయసగ్ం హి పరాత్పరం యన్మహతో మహాన్తమ్, యదేక మవ్యక్త మనన్త రూపం విశ్వం పురాణం తమసఃపరస్తాత్. ౧. తదేవర్తం తదు సత్య మాహు స్తదేవ బ్రహ్మ పరమం కవీనామ్, ఇష్టాపూర్తం బహుధా జాతం జాయమానం విశ్వం బిభర్తి భువనస్య నాభిః, తదేవాగ్ని స్తద్వాయు స్తత్సూర్య స్తదుచంద్రమాః, తదేవ శుక్ర మమృతం తద్బ్రహ్మ తదాప స్సప్రజాపతిః, సర్వే నిమేషా జజ్ఞిరే విద్యుతః   షాదధి, కలా ముహూర్తాః కాష్ఠాశ్చాహోరాత్రాశ్చ సర్వశః. అర్ధమాసా   స్సంవత్సరశ్చ కల్పన్తామ్, సఆపః ప్రదుఘే ఉభే ఇమే ...   రమూర్ధ్వం నతి ర్యంచం నమధ్యేపరిజగ్రభత్, ...   ద్యశః. ౨. నసం దృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న ...   నీషా మనసాఽభి క్లప్తో యఏనం విదు రమృ ...   రణ్యగర్భ ఇత్యష్టౌ, ఏషహి దేవః ప్రదిశో ను స ...   అన్తః, స విజాయమాన స్సజనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖా స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః, విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతో

* వ్యససర్జ.

ముఖో విశ్వతో హస్త ఉతవిశ్వత స్పాత్, సంబాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రైర్ద్యావా
పృథివీ జనయ న్దేవ ఏకః, వేన స్త త్పశ్య న్విశ్వా భువనాని విద్వాన్యత్ర విశ్వం భవ-
త్యేక నీడమ్, యస్మి న్నిదగ్ం సంచవిచైకగ్ం సఓతః ప్రోతశ్చవిభుః ప్రజాసు, ప్రతద్వోచే
అమృతన్నువిద్వాన్గన్ధర్వోనామ నిహితం గుహాసు. ౩. త్రీణి పదా నిహితా గుహాసు
యస్తద్వేద సవితుః పితా సత్, సనో బన్ధుర్జనితా సవిధాతా ధామాని వేద భువనాని
విశ్వా, యత్ర దేవా అమృతమానశానా స్తృతీయే ధామా న్యభ్యైరయన్త, పరిద్యావా
పృథివీ యన్తి సద్యః పరి లోకా న్పరిదిశః పరిసువః, ఋతస్య తన్తుం వితతం విచృత్య
తదపశ్య త్తదభవ త్ప్రజాసు, పరీత్య లోకా న్పరీత్య భూతాని పరీత్య సర్వాః ప్రదిశో
దిశశ్చ, ప్రజాపతిః ప్రథమజా ఋతస్యాత్మనాత్మానమభిసంబభూవ, సదసస్పతి
మద్భుతం ప్రియ మిన్ద్రస్య కామ్యమ్. సనిం మేధా మయాసిషమ్, ఉద్దీప్యస్వ జాతవే
దోహఘ్నం నిరృతిం మమ. ౪. పశూగ్ంశ్చ మహ్యామావహ జీవనఞ్చ దిశో * దశ,
మానోహిగ్ంసీ జ్జాత వేదో గామశ్వం పురుషం జగత్, అబిభ్ర దగ్న ఆగహి శ్రియా
మా పరిపాతయ, పురుషస్య విద్మ సహస్రాక్షస్య మహాదేవస్య ధీమహి, తన్నో రుద్రః
ప్రచోదయాత్, తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయధీమహి, తన్నోరుద్రః ప్రచో
దయాత్, తత్పురుషాయ విద్మహే వక్రతుండాయ ధీమహి, తన్నో దన్తిః ప్రచోద
యాత్, తత్పురుషాయ విద్మహే చక్రతుండాయ ధీమహి. ౫. తన్నోనందిః ప్రచో
దయాత్, తత్పురుషాయ విద్మహే మహాసేనాయ ధీమహి, తన్న షణ్ముఖః ప్రచోద
యాత్. తత్పురుషాయ విద్మహే సువర్ణపక్షాయ ధీమహి, తన్నో గరుడః ప్రచోద
యాత్, వేదాత్మనాయ విద్మహే హిరణ్యగర్భాయ ధీమహి, తన్నో బ్రహ్మప్రచోద
యాత్, నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోద
యాత్, వజ్రనఖాయ విద్మహే తీక్ష్ణదగ్ంష్ట్రాయ ధీమహి. ౬. తన్నో నారసిగ్ంహః
ప్రచోదయాత్, భాస్కరాయ విద్మహే మహద్ద్యుతికరాయ ధీమహి, తన్నో
ఆదిత్యః ప్రచోదయాత్, వైశ్వానరాయ విద్మహే లాలీలాయధీమహి, తన్నోఽగ్నిః
ప్రచోదయాత్, కాత్యాయనాయ విద్మహే కన్యకుమారి 'ధీమహి, తన్నోదుర్గిః
ప్రచోదయాత్, సహస్రపరమా దేవీ శతమూలా శతాంకురా, సర్వగ్ం హరతు మే
పాపం దూర్వా దుస్స్వప్ననాశినీ, కాండాత్కాండాత్ప్రరోహన్తీపరుషః పరుషఃపరి.
౭. ఏవానో దూర్వే ప్రతను సహస్రేణ శతేనచ, యా శతేన ప్రతనోషి సహస్రేణ
విరోహసి,తస్యాస్తే దేవీష్టకే విధేమ హవిషావయమ్, అశ్వక్రాంతే రథక్రాంతేవిష్ణుక్రాంతే
వసుంధరా, శిరసా ధారయిష్యామి రక్షస్వ మాం పదేపదే, భూమిర్ధేనుర్ధరణీ లోకధా

* దిశతఽయా హాతేన పాపేన జీవామి శరదశ్శతమ్.

రిణీ, ఉద్ధృతాసి వరాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా, మృత్తికే హన మే పాపం యన్మ
యాదుష్కృతం కృతమ్, మృత్తికే బ్రహ్మదత్తాసి కాశ్యపేనాభిమన్త్రితా, మృత్తికే దేహి
మే పుష్టిం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్. ౮. మృత్తికే ప్రతిష్ఠితే సర్వం తన్మే నిర్ణుద మృత్తికామ్,
తయా హతేన పాపేన గచ్ఛామి పరమాం గతిమ్, యత ఇన్ద్ర భయామహే తతో నో
అభయం కృధి, మఘవ న్ఛగ్ధి తవ తన్న ఊతయే విద్విషో విమృధో జహి, స్వస్తిదా
విశస్పతి ర్వృత్రహా విమృధో వశీ, వృషేన్ద్రః పుర ఏతు న స్స్వస్తిదా అభయంకరః,
స్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవా స్స్వస్తినః పూషా విశ్వవేదాః, స్వస్తిన స్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమి
స్స్వస్తినో బృహస్పతి ర్దధాతు, ఆపా న్తమన్యు స్తృపలప్రభర్మా ధుని శ్శిమీవాంఛరు మాగ్
ఋజీషి, సోమో విశ్వా న్యతసావనాని నార్వాగి న్ద్రం ప్రతిమానాని దేభుః. ౯.
బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తా ద్విసీమత స్సురుచో వేన ఆవహ, సబుధ్నియా ఉపమా
అస్య విష్ఠా స్సతశ్చయోని మసతశ్చ వివః, స్యోనా పృథివీ భవా నృక్షరా నివే
శనీ, యచ్ఛాన శ్శర్మ సప్రథాః, గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్,
ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం తా మిహోపహ్వయే శ్రియమ్, శ్రీ ర్మే భజతు, అలక్ష్మీర్మే
నశ్యతు, విష్ణుముఖా వై దేవా శ్ఛన్దోభి రిమాఁ లోకా ననపజయ్య మభ్యజయన్,
మహాగ్ం ఇన్ద్రో వజ్రబాహు ష్షోడశీ శర్మ యచ్ఛతు. ౧౦. స్వస్తినో మఘవా కరోతు
హన్తు పాప్మానం యోఽస్మాన్ ద్వేష్టి, సోమానగ్ం స్వరణం కృణుహి బ్రహ్మణ స్పతే, కక్షీ
వన్తం య ఔశిజమ్, శరీరం యజ్ఞశమలం కుసీదం తస్మిం త్సీదతు యోఽస్మాన్ ద్వేష్టి,
చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం యేన పూత స్తరతి దుష్కృతాని, తేన పవిత్రేణ
శుద్ధేన పూతా అతిపాప్మాన మరాతి న్తరేమ, స జోషా ఇన్ద్ర సగణో మరుద్భి స్సోమం
పిబ వృత్రహ న్ఛూరవిద్వాన్, జహి శత్రూగ్ం రప మృధో నుదస్వాథా భయం కృణు
హి విశ్వతో నః, సుమిత్రా న ఆప ఓషధయ స్సన్తు దుర్మిత్రా స్తస్మై భూయాసు ర్యోఽస్మాన్
ద్వేష్టి యంచ వయం ద్విష్మః, ఆపోహిష్ఠా మయోభువ స్తాన ఊర్జేదధాతన. ౧౧.
మహేరణాయ చక్షసే, యోవ శ్శివతమోరస స్తస్య భాజయతే హనః, ఉశతీ రివ
మాతరః, తస్మా అరంగమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ, ఆపో జనయథాచనః, హిరణ్య
శృంగం వరుణం ప్రపద్యే తీర్థం మే దేహి యాచితః, య న్మయా భుక్త మసా
ధూనాం పాపేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహః, యన్మే మనసా వాచా కర్మణా వా దుష్కృతం
కృతమ్, తన్న ఇన్ద్రో వరుణో బృహస్పతి స్సవితాచ పునన్తు పునఃపునః, నమోఽగ్న
యేఽప్సుమతే నమ ఇన్ద్రాయ నమోవరుణాయ నమోవారుణ్యై నమోఽద్భ్యః. ౧౨.
యదపాం క్రూరం యదమేధ్యం యదశాన్తం తదపగచ్ఛతాత్, అత్యాశనా దతీ
పానా ద్యచ్చ ఉగ్రా త్ప్రతిగ్రహాత్, తన్నో వరుణో రాజా పాణినా హ్యవమర్శతు,

ఽహమపాపో విరజో నిర్ముక్తో ముక్తకిల్బిషః, నాకస్య పృష్ఠ మారుహ్య గచ్ఛేద్బ్రహ్మ సలోకతాం, యశ్చాప్సు వరుణ స్సపునా త్వఘమర్షణః, ఇమం మే గంగే యమునే సరస్వతి శుతుద్రి స్తోమగ్ం సచ తా పరుష్టియా, అసిక్నియా మరుద్వృధే వితస్తయార్జీకీయే శృణు హ్యాసుషో మయా, ఋతంచ సత్యం చాభీద్ధాత్తపసోఽధ్యజాయత, తతో రాత్రి రజాయత తత స్సముద్రో అర్ణవః. ౧౩. సముద్రా దర్ణవాదధిసంవత్సరో అజాయత, అహోరాత్రాణి విదధ ద్విశ్వస్యమిషతో వశీ, సూర్యాచన్ద్రమసౌ ధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్, దివఞ్చ పృథివీంచాంతరిక్ష మథో సువః, యత్పృథివ్యాగ్ం రజ స్స్వమాన్తరిక్షే విరోదసీ, ఇమాగ్ం స్తదాపో వరుణః పునాత్వఘమర్షణః, పునన్తు వసవః పునాతు వరుణః పునాత్వఘమర్షణః, ఏష భూతస్య మధ్యే భువనస్య గోప్తా, ఏషపుణ్యకృతా న్లోకా నేష మృత్యో ర్హిరణ్మయమ్, ద్యావాపృథివ్యోర్హిరణ్మయగ్ం సగ్ంశ్రితగ్ం సువః. ౧౪. సన స్సువ స్సగ్ం శిశాధి, ఆర్ద్రం జ్వలతి జ్యోతి రహమస్మి, జ్యోతిర్జ్వలతి బ్రహ్మాహ మస్మి, యోఽహమస్మి బ్రహ్మాహ మస్మి, అహమస్మి బ్రహ్మాహ మస్మి అహమేవాహం మాం జుహోమి స్వాహా, అకార్యకార్యవకీర్ణీ స్తేనో భ్రూణహా గురుతల్పగః, వరుణోఽపా మఘమర్షణ స్తస్మా త్పాపా త్ప్రముచ్యతే, రజో భూమి స్త్వమాగ్ం రోదయస్వ ప్రవదన్తి ధీరాః, ఆక్రా న్త్సముద్రః ప్రథమే విధర్మఞ్జనయ ప్రజా భువనస్య రాజా, వృషా పవిత్రే అధిసానో అవ్యే బృహత్సోమో వావృధే సువాన ఇన్దుః. ౧౫. పరస్తా ద్యశో గుహాసు మమ చక్రతుండాయ ధీమహి తీక్ష్ణదగ్ంష్ట్రాయ ధీమహి పరిప్రతిష్ఠితం దేభు ర్యచ్ఛతు దధాతనాద్యోభ్య అర్ణవ స్సువో రాజైకశ్చ. ౧౬. రుద్రో రుద్రశ్చ దన్తిశ్చ నందిష్షణ్ముఖ ఏవచ, గరుడో బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ నారసిగ్ంహ స్తథైవచ. ఆదిత్యోఽగ్నిశ్చ దుర్గిశ్చ క్రమేణ ద్వాదశామ్భసి, మమ వచన సువేనావభావై కాత్యాయనాయ.

జాతవేదసే సునవామసోమ మరాతీయతో నిదహాతి వేదః, సనః పర్ష దతి దుర్గాణి విశ్వా నావేవ సింధుం దురితాత్యగ్నిః, తా మగ్నివర్ణాం తపసా జ్వలన్తీం వైరోచనీం కర్మ ఫలేషు జుష్టామ్, దుర్గాం దేవీగ్ం శరణ మహం ప్రపద్యే సుతరసి తరసేనమః, అగ్నే త్వం పారయా నవ్యో అస్మా న్స్వస్తిభి రతి దుర్గాణి విశ్వా, పూశ్చ పృథ్వీ బహులాన ఉర్వీ భవాతో కాయ తనయాయ శంయోః, విశ్వానినో దుర్గహా జాత వేద స్సింధుం ననావా దురితాఽతిపర్షి, అగ్నే అత్రివ న్మనసా గృణానోఽస్మాకం బోధ్యవితా తనూనామ్, పృతనాజితగ్ం సహమానముగ్ర మగ్నిగ్ం హువేమ పరమాత్సధస్థాత్, సనః పర్షదతిదుర్గాణి విశ్వా క్షామద్దేవో అతిదురితాత్యగ్నిః, ప్రత్నోషిక మీడ్యో అధ్వరేషు సనాచ్చ హోతా నవ్యశ్చ సత్సి, స్వాఞ్చాగ్నే తనువం పిప్రయ

స్వాన్మభ్యశ్చ సౌభగ మాయజస్వ, గోభి ర్జుష్ట మయుజో నిషిక్తం తవేన్ద్ర విష్ణ పరో సఞ్చరేమ, నాకస్య పృష్ఠ మభిసంవసానో వైష్ణవీం లోక ఇహమాదయన్తామ్. అ॰ ౨౪ శ్చత్వారిచ. ౨.

భూ రన్న మగ్నయే పృథివ్యైస్వాహా భువోఽన్నం వాయవేఽంతరిక్షాయ స్వాహా సువ రన్నమాదిత్యాయ దివే స్వాహా భూర్భువస్సువ రన్నం చంద్రమసే దిగ్భ్యః స్వాహా నమో దేవేభ్యస్స్వధా పితృభ్యోభూర్భువ స్సువ రన్న మోమ్. ౩.

భూరగ్నయే పృథివ్యై స్వాహా భువో వాయవేఽన్తరిక్షాయస్వాహా సువరాదిత్యాయ దివే స్వాహా భూర్భువస్సువ శ్చంద్రమసే దిగ్భ్య స్స్వాహా నమోదేవేభ్య స్స్వధాపితృభ్యో భూర్భువస్సువ రగ్న ఓమ్. ౪.

భూ రగ్నయేచ పృథివ్యైచ స్వాహా భువో వాయవేచాంతరిక్షాయ చ మహతేచ స్వాహా సువరాదిత్యాయచ దివేచ మహతేచ స్వాహా భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేచ నక్షత్రేభ్య శ్చ దిగ్భ్యశ్చ మహతేచ స్వాహా నమో దేవేభ్యస్స్వధా పితృభ్యో భూర్భువస్సువర్మహరోమ్. ౫.

పాహి నో అగ్న ఏనసే స్వాహా, పాహినో విశ్వవేదసే స్వాహా, యజ్ఞం పాహి విభావసో స్వాహా, సర్వం పాహి శతక్రతో స్వాహా. ౬.

పాహినో అగ్నఏకయా, పాహ్యుత ద్వితీయయా, పాహ్యూర్జం తృతీయయా, పాహి గీర్భిశ్చతసృభి ర్వసో స్వాహా. ౭.

యశ్ఛందసా మృషభో విశ్వరూప శ్ఛందోభ్య శ్ఛందాగ్ స్యావివేశ, సచాగ్ శిక్యఃపురో వాచోపనిషదింద్రో జ్యేష్ఠ ఇంద్రియాయ ఋషిభ్యో నమో దేవేభ్య స్స్వధాపితృభ్యో భూర్భువ స్సువ శ్ఛందఓమ్. ౮.

నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే అస్త్వనిరాకరణం ధారయితా భూయాసంకర్ణయో శ్శ్రుతం మాచ్యోఢ్వం మమాముష్య ఓమ్. ౯.

ఋతం తప స్సత్యం తప శ్శ్రుతం తప శ్శాన్తం తపో దమ స్తప శ్శమ స్తపో దానం తపో యజ్ఞ స్తపో భూర్భువస్సువర్బ్రహ్మైత దుపాస్యైత త్తపః. ౧౦.

యథా వృక్షస్య సంపుష్పితస్య దూరా ద్గంధో వా త్యేవం పుణ్యస్య కర్మణో దూరా ద్గంధో వాతి యథాసిధారాం కర్తేవహితా మవక్రామే ద్యద్యువేయువేహ్వావిహ్వాయిష్యామి కర్తంపతిష్యామీ త్యేవ మమృతా దాత్మానం జుగుప్సేత్. ౧౧.

అణో రణీయా న్మహతో మహీయా నాత్మాగుహాయాం నిహితోఽస్యజంతోః, త మక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమాన మీశమ్. సప్తప్రాణాః

ఽకస్తి తస్మా త్సప్తార్చిష స్సమిధ స్సప్తజిహ్వాః, సప్త ఇమే లోకా యేషు చరంతి ప్రాణా గుహాశయా న్నిహితా స్సప్త సప్త. అత స్సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మా త్స్యందంతే సింధవ స్సర్వరూపాః, అతశ్చ విశ్వా ఓషధయో రసాశ్చ యేనైష భూత స్తిష్ఠ త్యంతరాత్మా. బ్రహ్మా దేవానాం పదవీః కవీనా మృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణామ్, శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్వధితి ర్వనానాగ్ సోమః పవిత్ర మత్యేతి రేభన్. అజా మేకాం లోహిత శుక్లకృష్ణాం బహ్వీం ప్రజాం జనయంతీగ్ సరూపామ్, అజో హ్యేకో జుషమాణోఽనుశేతే జహాత్యేనాం భుక్తభోగా మజోఽన్యః. హగ్ స శ్శుచిష ద్వసుర న్తరిక్ష సద్ధోతా వేదిష దతిథి ర్దురోణసత్, నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్. ఘృతం మిమిక్షిరే ఘృత మస్య యోని ర్ఘృతే శ్రితో ఘృత ముపస్య ధామ, అనుష్వధ మావహ మాదయస్వ స్వాహా కృతం వృషభవక్షి హవ్యమ్. సముద్రా దూర్మి ర్మధుమాగ్ ఉదార దుపాగ్శునా సమమృతత్వ మానట్, ఘృతస్య నామ గుహ్యం యదస్తి జిహ్వా దేవానా మమృతస్య నాభిః. వయం నామ ప్రబ్రవామాఘృతే నాస్మి న్యజ్ఞే ధారయామాన మోభిః, ఉపబ్రహ్మా శృణవ చ్ఛస్య మానం చతుశ్శృంగో వమీ ద్గౌరఏతత్. చత్వారి శృంగా త్రయో అస్యపాదా ద్వేశీర్షే సప్తహస్తాసో అస్య, త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహో దేవో మర్త్యాగ్ ఆవివేశ. త్రిధా హితం పణిభి ర్గుహ్యమానం గవిదేవాసో ఘృత మన్వవిందన్, ఇంద్ర ఏకగ్ సూర్య ఏకం జజాన వేనా దేకగ్ స్వధయానిష్టతక్షుః. యో దేవానాం ప్రథమం పురస్తా ద్విశ్వా ధియో రుద్రో మహర్షిః హిరణ్యగర్భం పశ్యత జాయమానం సనో దేవ శ్శుభయా స్మృత్యా సంయునక్తు. యస్మా త్పరం నాపరమస్తికించి ద్యస్మా న్నాణీయో నజ్యాయోఽస్తి కశ్చిత్, వృక్షఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠత్యేక స్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వమ్. న కర్మణా నప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృతత్వమానశుః, పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం విభ్రాజతేతద్యతయో విశంతి. వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్త్వాః; తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరామృతా త్పరిముచ్యన్తి సర్వే. దహ్రం విపాపం పరమేఽశ్మభూతం యత్పుండరీకం పురమధ్యసగ్ స్థమ్, తత్రాపి దహ్రం గగనం విశోక స్తస్మిన్యదం తస్త దుపాసితవ్యమ్. యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతేచ ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృతిలీనస్యయః పర స్స మహేశ్వరః. అజోఽన్య ఆవివేశ సర్వేచత్వారిచ. ౧౨.

సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువమ్, విశ్వం నారాయణం దేవమక్షరం పరమం పదమ్, విశ్వతః పరమా న్నిత్యం విశ్వం నారాయణం హరిమ్, విశ్వమేవేదం పురుష స్తద్విశ్వ ముపజీవతి, పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ శాశ్వతగ్ శివ

మచ్యుతమ్, నారాయణం మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణమ్, నారాయణపరో జ్యోతి రాత్మా నారాయణః పరః: నారాయణపరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః, నారాయణపరోధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరః, యచ్చ కించి జ్జగత్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతేఽపివా, అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థితః, అనన్త మవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽంతం విశ్వశంభువమ్, పద్మకోశ ప్రతీకాశగ్ం హృదయం చా ప్యధోముఖమ్, అధోనిష్ట్యావితస్త్యాంతే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి, జ్వాలమాలాకులం భాతి విశ్వస్యాయతనం మహత్, సంతతగ్ం శిలాభిస్తులంబత్యాకోశసన్నిభమ్, తస్యాంతే సుషిరగ్ం సూక్ష్మం తస్మిన్త్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, తస్య మధ్యే మహానగ్ని ర్విశ్వార్చిర్విశ్వతో ముఖః, సోఽగ్రభు గ్విభజ న్తిష్ఠ న్నాహార మజరః కవిః, తిర్యగూర్ధ్వ మధ శ్శాయీ రశ్మయస్తస్య సంతతాః, సంతాపయతి స్వం దేహ మాపాదతలమస్తకః, తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితా, నీలతోయదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా, నీవారశూకవత్తన్వీ పీతా భాస్వత్యణూపమా, తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః, సబ్రహ్మ సశివ స్సహరిస్సేంద్ర స్సోఽక్షరః పరమ స్స్వరాట్. అవిహాసంత తామట్చ.

ఆదిత్యోవా ఏష ఏతన్మండలం తపతి తత్రతా ఋచస్తదృచా మండలగ్ం సఋచాం లోకోథ య ఏష ఏతస్మిన్మండలేఽర్చిర్దీప్యతే తాని సామాని స సామ్నాం లోకోఽథ య ఏష ఏతస్మిన్మండలేఽర్చిషి పురుష స్తాని యజూగ్ంషి సయజుషా మండలగ్ం సయజుషాం లోకస్సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి యఏషోఽంతరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషః.

ఆదిత్యోవై తేజ ఓజో బలం యశ శ్చక్షు శ్శ్రోత్ర మాత్మా మనో మన్యు ర్మను ర్మృత్యు స్సత్యోమిత్రో వాయు రాకాశః ప్రాణో లోకపాలః కః కిం కం తత్స మన్న మమృతో జీవో విశ్వః కతమ స్స్వయంభు ర్బ్రహ్మైత దమృత ఏష పురుష ఏషభూతానా మధిపతి ర్బ్రహ్మణ స్సాయుజ్యగ్ం సలోకతా మాప్నో త్యేతాసా మేవ దేవతానాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సార్ష్టితాగ్ం సమానలోకతా మాప్నోతి యఏవంవేదేత్యుపనిషత్.

నిధనపతయేనమః, నిధనపతాంతికాయ నమః, ఊర్ధ్వాయ నమః, ఊర్ధ్వలింగాయ నమః, హిరణ్యాయ నమః, హిరణ్యలింగాయ నమః, సువర్ణాయనమః, సువర్ణలింగాయ నమః, దివ్యాయ నమః, దివ్యలింగాయ నమః, భవాయ నమః, భవలింగాయ నమః, శర్వాయ నమః, శర్వలింగాయ నమః, శివాయ నమః, శివలింగాయ నమః, జ్వలాయ నమః, జ్వలలింగాయ నమః, ఆత్మాయనమః, ఆత్మలింగాయనమః, పరమాయ

నమః, పరమలింగాయ నమః ఏతత్సోమస్య సూర్యస్య సర్వలింగగ్ం స్థాపయతి పాణి మంత్రం పవిత్రం. ౧౯.

సద్యోజాతం ప్రపద్యామి సద్యో జాతాయ వైనమోనమః, భవేభవేనాతిభవే భవస్వ మామ్, భవోద్భవాయ నమః. ౧౭.

వామదేవాయ నమో జ్యేష్ఠాయ నమ శ్శ్రేష్ఠాయ నమో రుద్రాయ నమః కాలాయ నమః కలవికరణాయ నమో బలవికరణాయ నమో బలాయ నమో బలప్రమథ నాయనమః సర్వభూతదమనాయ నమో మనోన్మనాయ నమః. ౧౮.

అఘోరేభ్యోఽథఘోరేభ్యో ఘోరఘోరతరేభ్యః, సర్వేభ్య స్సర్వశర్వేభ్యో నమస్తే అస్తు రుద్రరూపేభ్యః. ౧౯.

తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నో రుద్రః ప్రచోద యాత్. ౨౦.

ఈశాన స్సర్వవిద్యానా మీశ్వర స్సర్వభూతానాం బ్రహ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మణోఽధి పతి ర్బ్రహ్మా శివో మే అస్తు సదా శివోమ్. ౨౧.

నమో హిరణ్యబాహవే హిరణ్యవర్ణాయ హిరణ్యరూపాయ హిరణ్యపత యేఽంబికాపతయ ఉమాపతయే పశుపతయే నమోనమః. ౨౨.

ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణపింగళమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయవైనమోనమః. ౨౩.

సర్వోవై రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, పురుషో వైరుద్ర స్సన్మహో నమోనమః, విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం బహుధా జాతం జాయమానంచ యత్, సర్వోహ్యేష రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు. ౨౪

కద్రుద్రాయ ప్రచేతసే మీఢుష్టమాయ తవ్యసే, వోచేమ శంతమగ్ం హృదే, సర్వో హ్యేషరుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు. ౨౫.

యస్య వైకఙ్కత్యగ్ని హోత్ర హవణీ భవతి ప్రత్యేవాస్యాహుతయస్తిష్ఠం త్యథో ప్రతిష్ఠిత్యై. ౨౬.

కృణుష్వపాజఇతిపంచ. ౨౭.

అదితి ర్దేవా గంధర్వా మనుష్యాః పితరో సురా స్తేషాగ్ం సర్వభూతానాం మాతా మేదినీ మహతా మహీ సావిత్రీ జగ త్యుర్వీ పృథ్వీ బహులా విశ్వా భూతా కతమా కాయా సా సత్యే త్యమృ తేతి వసిష్ఠః. ౨౮.

ఆపోవా ఇదగ్ం సర్వం విశ్వాభూతా న్యాపః ప్రాణావా ఆపః పశవ ఆపోఽన్న మాపోఽమృత మాపస్సమ్రా డాపో విరాడాప స్స్వరాడాప శ్ఛందాగ్ స్యాపో జ్యోతీ

గ్ ష్యాపో యజూగ్ ష్యేవ స్సత్యమాప స్సర్వా దేవతా ఆపో భూర్భువస్సువ రాప ఓమ్. ౨౯

అపః పునన్తు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతుమామ్, పునన్తు బ్రహ్మణస్పతి ర్బ్రహ్మపూతాపునాతు మామ్, యదుచ్ఛిష్ట మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ, సర్వం పునన్తు మా మాపోఽసతాంచ ప్రతిగ్రహగ్గ్ స్వాహా. ౩౦

అగ్నిశ్చ మామన్యశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః, పాపేభ్యో రక్షం తామ్, యదహ్నా పాప మకార్షమ్, మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్, పద్భ్యా ముదరేణ శిశ్నా, అహ స్తదవలుంపతు, యత్కించ దురితం మయి, ఇదమహం మామమృతయో నౌ సత్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా. ౩౧

సూర్యశ్చ మామన్యశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యు కృతేభ్యః, పాపేభ్యో రక్షం తామ్, యద్రాత్రియా పాపమకార్షమ్, మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్, పద్భ్యా ముదరేణ శిశ్నా, రాత్రి స్తదవలుంపతు, యత్కించ దురితం మయి, ఇదమహం మా మమృతయోనౌ, సూర్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా. ౩౨

ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ, అగ్ని ర్దేవతా బ్రహ్మఇత్యార్షమ్, గాయత్రం ఛందం పరమాత్మం సరూపమ్, సాయుజ్యం వినియోగమ్. ౩౩

ఆయాతు వరదా దేవీ అక్షరం బ్రహ్మసమ్మితమ్, గాయత్రీం ఛందసాం మాతే దం బ్రహ్మ జుషస్వ మే. యదహ్నా త్కురుతే పాపం తదహ్నా త్ప్రతిముచ్యతే, యద్రాత్రియా త్కురుతే పాపం తద్రాత్రియా త్ప్రతిముచ్యతే, సర్వవర్ణే మహాదేవి సన్ధ్యావిద్యే సరస్వతి. ౩౪

ఓజోఽసి సహోఽసి బలమసి భ్రాజోఽసి దేవానాం ధామ నామాసి విశ్వమసి విశ్వాయు స్సర్వమసి సర్వాయు రభిభూ రోం గాయత్రీ మావాహయామి, సావిత్రీ మావాహయామి సరస్వతీమావాహయామి ఛన్దర్షీ నావాహయామి శ్రియ మావాహ యామి గాయత్ర్యా గాయత్రీచ్ఛందో విశ్వామిత్ర ఋషి స్సవితా దేవతాఽగ్నిర్ముఖం బ్రహ్మ శిరో విష్ణుర్హృదయగ్ రుద్ర శ్శిఖా పృథివీ యోనిః ప్రాణాపానవ్యానోదాన సమానా సప్రాణా శ్వేతవర్ణా సాంఖ్యాయనసగోత్రా గాయత్రీ చతుర్విగ్ శత్యక్షరా త్రిపదా షట్కుక్షిః పంచశీర్షోపనయనే వినియోగః ఓంభూః, ఓంభువః, ఓగ్ సువః, ఓంమహః, ఓంజనః, ఓంతపః, ఓగ్ సత్యం, ఓం తత్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి, ధియో యోనః ప్రచోదయాత్, ఓ మాపో జ్యోతీ రసోఽమృతమ్ బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్. ౩౫

ఉత్తమే శిఖరే జాతే భూమ్యాం పర్వతమూర్ధని, బ్రాహ్మణేభ్యో భ్యనుజ్ఞాతా గచ్ఛ దేవి యథాసుఖమ్, స్తుతో మయా వరదా వేద మాతా ప్రచోదయంతీ పవనే ద్విజాతా, ఆయుః పృథివ్యాం ద్రవిణం బ్రహ్మవర్చసం మహ్యాం దత్వా ప్రజాతుం బ్రహ్మలోకమ్. ३६

ఘృణి స్సూర్య ఆదిత్యోన ప్రభావాత్యక్షరమ్, మధు క్షరంతి తద్రసం సత్యం వైతద్రస మాపో జ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్. ३२

బ్రహ్మ మేతు మాం, మధు మేతు మాం, బ్రహ్మమేవ మధుమేతుమామ్, యాస్తే సోమప్రజావత్సోభి సోఅహమ్, దుస్స్వప్నహం దురుష్షహః, యాస్తే సోమ ప్రాణాగ్స్తాం జుహోమి, త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్, బ్రహ్మహత్యాంవా ఏతే ఘ్నంతి, యేబ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణం పఠంతి, తే సోమం ప్రాప్నువంతి, ఆసహస్రాత్పఙ్క్తిం పునంతి, ఓమ్. ३८

బ్రహ్మ మేధయా; మధు మేధయా, బ్రహ్మ మేవ మధు మేధయా, అద్యానో దేవసవితః ప్రజావత్సావీ స్సౌభగమ్, పరాదుష్ష్వప్నియగ్ సువ, విశ్వాని దేవసవితర్దురితాని పరాసువ, యద్భద్రం తన్న ఆసువ, మధువాతా ఋతాయతే మధు క్షరంతి సింధవః, మాధ్వీర్నః స్సంత్వోషధీః, మధునక్త ముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ రజః, మధుద్యౌరస్తు నః పితా, మధుమా న్నోవనస్పతి ర్మధుమాగ్ అస్తు సూర్యః, మాధ్వీ ర్గావో భవన్తు నః, యఇమం త్రిసుపర్ణ మయాచితమ్ బ్రాహ్మణాయదద్యాత్, భ్రూణహత్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి, యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణంపఠంతి, తేసోమం ప్రాప్నువంతి ఆసహస్రా త్పఙ్క్తిం పునంతి. ఓమ్. ३९

బ్రహ్మ మేధవా, మధు మేధవా, బ్రహ్మ మేవ మధుమేధవా, బ్రహ్మాదేవానాం పదవీః కవీనా మృషి ర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణామ్, శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్వధితి ర్వనానాం సోమః పవిత్ర మత్యేతి రేభన్, హగ్స శ్శుచిష ద్వసురంతరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణ సత్, నృషద్వర సదృతసద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్, ఋచేత్వా ఋచేత్వా సమిత్స్రవంతి సరితో నధేనాః, అంతర్హృదా మనసా పూయమానాః, ఘృతస్య ధారా అభిచాకశీమి, హిరణ్యయో వేతసో మధ్య ఆసామ్, తస్మిం త్సుపర్ణోమధుకృత్కులాయీ భజనాస్తే మధు దేవతాభ్యః, తస్యా సతే హరయ స్సప్తతీరే స్వధాం దుహానా అమృతస్య ధారామ్, య ఇదం త్రిసుపర్ణమయాచితమ్ బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్, వీరహత్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి. యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణం పఠంతి, తే సోమం ప్రాప్నువన్తి, ఆసహస్రా త్పఙ్క్తిం పునంతి ఓమ్. ४०

మేధా దేవీ జుషమాణా న ఆగా ద్విశ్వాచీ భద్రా సుమనస్య మానా త్వయా జుష్టానుదమానా దురుక్తా న్బృహద్వదేమవిదథే సువీరాః త్వయాజుష్టం ఋషి ర్భవతి దేవి త్వయా బ్రహ్మాగతశ్రీ ఋుతత్వయా, త్వయా జుష్ట శ్చిత్రం విందతే వసు సానో జుషస్వ ద్రవిణో న మేధే. ౪౧

మేధాం మ ఇంద్రో దదాతు మేధాం దేవీ సరస్వతీ, మేధాం మే అశ్వినా వుభా వాధత్తాం పుష్కర స్రజా, అప్సరాసుచ యా మేధా గంధర్వేషుచ యన్మనః, దైవీం మేధా సరస్వతీ సామాం మేధా సురభిర్జుషతాగ్ స్వాహా. ౪౨

ఆమాం మేధా సురభి ర్విశ్వరూపా హిరణ్యవర్ణా జగతీ జగమ్యా, ఊర్జస్వతీ పయసా పిన్వమానా సామాం మేధా సుప్రతీకా జుషన్తామ్. ౪౩

మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్ని స్తేజో దధాతు మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయీంద్ర ఇంద్రియం దధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయి సూర్యో భ్రాజో దధాతు. ౪౪

అపైతు మృత్యు రమృత న్న ఆగన్వైవస్వతో నో అభయం కృణోతు, పర్ణం వనస్పతే రివాభిన శ్శీయతాగ్ రయి స్సచతా న్న శ్శచీపతిః. ౪౫

పరం మృత్యో అనుపరేహి పంథాం యస్తే స్వఇతరో దేవయానాత్, చక్షు ష్మతే శృణ్వతే తే బ్రవీమి మానః ప్రజాగ్ రీరిషో మోతవీరాన్. ౪౬

వాతం ప్రాణం మనసా న్వారభామహే ప్రజాపతిం యో భువనస్య గోపాః, సనో మృత్యో స్త్రాయతాం పాత్వగ్ హసో జ్యోగ్జీవా జరా మశీమహి. ౪౭

అముత్ర భూయా దధ యద్యమస్య బృహస్పతే అభిశస్తే రముంచః, ప్రత్యౌ హతా మశ్వినా మృత్యు మస్మా ద్దేవానా మగ్నే భిషజా శచీభిః. ౪౮

హరిగ్ హరన్త మనుయంతి దేవా విశ్వస్యేశానం వృషభం మతీనామ్, బ్రహ్మ సరూప మను మేద మాగా దయనం మావివధీ ర్విక్రమస్వ. ౪౯

శల్కై రగ్ని మింధాన ఉభౌ లోకౌ సనేమహమ్, ఉభయో ర్లోకయో ర్బుధ్వాఽతి మృత్యుం తరామ్యహమ్. ౫౦

మా చ్ఛిదో మృత్యో మావధీ ర్మామే బలం వివృహో మా ప్రమోషీః ప్రజాం మామే రీరిష ఆయు రుగ్ర నృచక్షసం త్వా హవిషా విధేమ, అనువాకః. ౫౧

మానో మహాంత ముతమానో అర్భకం మాన ఉక్షంత ముతమాన ఉక్షితమ్, మానోఽవధీః పితరం మోత మాతరం ప్రియామాన స్తనువో రుద్ర రీరిషః. ౫౨

మానస్తోకే తనయే మాన ఆయుషి మానో గోషు మానో అశ్వేషు రీరిషః, వీరా న్మానో రుద్రభామితోఽవధీ ర్హవిష్మంతో నమసా విధేమతే. ౫౩

ప్రజాపతే నత్వదేతా న్యన్యో విశ్వాజాతాని పరితాబభూవ, యత్కామా స్తే జుహుమ స్తన్నో అస్తువయగ్గ్ స్యామ పతయోరయీణామ్. ౫౪

స్వస్తిదా విశస్పతిర్వృత్రహా విమృధో వశీ, వృషేంద్రః పుర ఏతు నస్స్వస్తిదా అభయంకరః. ౫౫

త్రియంబకం * యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్, ఉర్వారుకమివబంధనా న్మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్. ౫౬

ఏతే సహస్రమయుతం పాశా మృత్యో మర్త్యాయ హంతవే, తాన్యజ్ఞస్య మాయయా సర్వా నవయజామహే. ౫౭

మృత్యవే స్వాహా మృత్యవే స్వాహా. అనువాకః. ౫౮

దేవకృతస్యైనసోవయజనమసి స్వాహా. మనుష్యకృతస్యైనసోవయజనమసి స్వాహా, పితృకృతస్యైనసోవజనమసి స్వాహా, ఆత్మకృతస్యైనసోవయజనమసి స్వాహా, అన్యకృతస్యైనసోవయజనమసి స్వాహా, అస్మత్కృతస్యైనసోవయజనమసి స్వాహా, యద్దివాచ నక్తంచైనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యత్స్వపంతశ్చ జాగ్రతశ్చైనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యత్సుషుప్తశ్చ జాగ్రతశ్చైనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యద్విద్వాగ్ సశ్చైనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, ఏనసఏనసో వయజనమసి స్వాహా. ౫౯

యద్వో దేవాశ్చకృమజిహ్వయా గురుమనసోవా ప్రయతీ దేవహేడనమ్, అరా వాయో నో అభిదుచ్ఛునాయతే తస్మిం తదేనోవసవో నిధేతన స్వాహా. ౬౦

కామోకార్షీన్నమోనమః, కామోకార్షీత్కామః కరోతి నాహంకరోమి కామఃకర్తా నాహం కర్తా కామః కారయితా నాహం కారయితా ఏషతేకామ కామాయ స్వాహా. ౬౧

మన్యురకార్షీన్నమోనమః, మన్యురకార్షీన్మన్యుః కరోతి నాహంకరోమి మన్యుః కర్తా నాహం కర్తా మన్యుః కారయితా నాహంకారయితా ఏషతే మన్యోమన్యవే స్వాహా. ౬౨

తిలాం జుహోమి సరసాగ్ సపిష్టా న్గంధారమమచిత్తే రమంతు స్వాయ, గావో హిరణ్యాం ధనమన్నపానగ్ సర్వేషాగ్ శ్రియై స్వాహా, శ్రియఞ్చ పుష్టిఞ్చ కీర్తిం చానృణ్యతామ్, బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతాం, శ్రద్ధా మేధే ప్రజాస్సందదాతు స్వాహా.

---

* త్ర్యంబకమిత్యుత్తరాహపాఠః.

తిలాః కృష్ణా స్తిలా శ్శ్వేతా స్తిలా స్సౌమ్యా వశానుగాః, తిలాః పునన్తు మే పాపం యత్కించి ద్దురితం మయి స్వాహా, చోరస్యాన్నం నవశ్రాద్ధం బ్రహ్మహా గురుతల్పగః, గో స్తేయగ్ం సురాపానం భ్రూణహత్యా తిలాశాంతిగ్ం శమయంతు స్వాహా, శ్రీశ్చ లక్ష్మీశ్చ పుష్టీశ్చ కీర్తించానృణ్యతామ్, బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతాం, శ్రద్ధా మేధే ప్రజ్ఞాతు జాతవేద స్సన్దదాతు స్వాహా. ౬౪

ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానా మేశుధ్యన్తాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ం స్వాహా, వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణరేతోబుద్ధ్యాకూతిస్సంకల్పా మే శుధ్యన్తాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ం స్వాహా, త్వక్చర్మమాగ్ం సరుధిరమేదో మజ్జాస్నాయవోఽస్థీని మే శుధ్యన్తాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ంస్వాహా, శిరః పాణిపాదపార్శ్వపృష్ఠోరూదర జంఘశిశ్నోపస్థపాయవో మేశుధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ంస్వాహా. ఉత్తిష్ఠపురుషహరిత పింగలలోహితాక్షిదేహిదేహి దదాపయితా మేశుధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ంస్వాహా. ౬౫

పృథివ్యాప స్తేజో వాయురాకాశా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ంస్వాహా, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధా మే శుధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మాభూయాసగ్ంస్వాహా, మనోవాక్కాయకర్మాణి మే శుధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజావిపాప్మా భూయాసగ్ం స్వాహా, అవ్యక్తభావై రహంకారై ర్జ్యోతిరహం విరజావి పాప్మా భూయాసగ్ంస్వాహా, ఆత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ం స్వాహా, అంతరాత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ం స్వాహా, పరమాత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ం స్వాహా, క్షుధే స్వాహా, క్షుత్పిపాసాయ స్వాహా, వివిట్యై స్వాహా, ఋగ్విధానాయ స్వాహా, కషోత్కాయ స్వాహా. క్షుత్పిపాసామలాం జ్యేష్ఠా మలక్ష్మీ ర్నాశయా మ్యహమ్, అభూతి మసమృద్ధించ సర్వాన్నిర్ణుద మే పాప్మానగ్ం స్వాహా, అన్నమయప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయానందమయ మాత్మా మే శుధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్ంస్వాహా. ౬౬

రమంతే, అగ్నయే స్వాహా, విశ్వేభ్యో దేవేభ్య స్స్వాహా, ధ్రువాయ భూమాయ స్వాహా, ధ్రువక్షితయే స్వాహా, అచ్యుతక్షితయే స్వాహా, అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా, ధర్మాయ స్వాహా, అధర్మాయ స్వాహా, అద్భ్య స్స్వాహా, ఓషధివనస్పతిభ్య స్స్వాహా. ౧. రక్షోదేవజనేభ్య స్స్వాహా, గృహ్యాభ్య స్స్వాహా, అవసానేభ్య స్స్వాహా, అవసానపతిభ్య స్స్వాహా, సర్వభూతేభ్య స్స్వాహా, కామాయ స్వాహా, అంతరిక్షాయ

స్వాహా, యదేజతి జగతి యచ్చ చేష్టతి నామ్నో భాగో యన్నామ్నే స్వాహా, పృథి వ్యై స్వాహా, అంతరిక్షాయ స్వాహా. ౨. దివే స్వాహా, సూర్యాయ స్వాహా, చంద్ర మసే స్వాహా, నక్షత్రేభ్య స్స్వాహా, ఇంద్రాయ స్వాహా, బృహస్పతయే స్వాహా, ప్రజాపతయే స్వాహా, బ్రహ్మణే స్వాహా, స్వధాపితృభ్య స్స్వాహా, నమో రుద్రాయ పశుపతయే స్వాహా. ౩. దేవేభ్య స్స్వాహా, పితృభ్య స్స్వధాస్తు, భూతేభ్యో నమః, మనుష్యేభ్యో హన్తా, ప్రజాపతయే స్వాహా, పరమేష్ఠినే స్వాహా, యథాకూపశ్శత ధార స్సహస్రధారో అక్షితః, ఏవామే అస్తుధాన్యగ్ సహస్రధారో అక్షితమ్, ధన ధాన్యై స్స్వాహా, యే భూతాః ప్రచరన్తి దివా నక్తం బలి మిచ్ఛన్తో వితుదస్య ప్రేష్యాః, తేభ్యో బలిం పుష్టికామో హరామి మయి పుష్టిం పుష్టిపతి ర్దధాతు స్వా. ౪.

ఓషధివనస్పతిభ్య స్స్వాహాంతరిక్షాయ స్వాహా నమో రుద్రాయ పశుపతయే స్వాహా తుదస్యప్రేష్యాఏకంచ. ౬౭

ఓం తద్బ్రహ్మ, ఓం త ద్వాయుః, ఓం తదాత్మా, ఓం తత్సత్యం, ఓంతత్సర్వమ్, ఓం తత్పురో ర్నమః, అంత శ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు, త్వంయజ్ఞ స్త్వం వషట్కార స్త్వ మిన్ద్ర స్త్వగ్ రుద్ర స్త్వం విష్ణు స్త్వం బ్రహ్మ త్వం ప్రజా పతిః, త్వంతదాపఆపో జ్యోతీరసోఽమృతంబ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్. ౬౮

శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయా మపానే విని ష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయా ముదానే నివిష్టోఽమృతంజుహోమి, శ్రద్ధాయాగ్ సమానే నివిష్టోఽమృతంజుహోమి, బ్రహ్మణిమ ఆత్మాఽమృతత్వాయ. అమృతోప స్తరణమసి, శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమావిశా ప్రదాహాయ, ప్రాణాయస్వాహా, శ్రద్ధాయా మపానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివో మావిశా ప్రదాహాయ, అపానాయస్వాహా, శ్రద్ధాయాం వ్యానేనివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమా విశా ప్రదాహాయ, వ్యానాయ స్వాహా, శ్రద్ధాయా ముదానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమావిశాప్రదా హాయ, ఉదానాయ స్వాహా, శ్రద్ధాయాగ్ సమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమా విశా ప్రదాహాయ సమానాయ స్వాహా, బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృతత్వాయ, అమృతాపిధానమసి.

శ్రద్ధాయాంప్రాణే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, ప్రాణమన్నే నాప్యాయస్వ శ్రద్ధా యామపానే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, అపాన మన్నేనాప్యాయస్వ, శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, వ్యాన మన్నేనాప్యాయస్వ; శ్రద్ధాయా ముదానే

నివిశ్యామృతగ్ం హుతమ్, ఉదాన మన్నేనాప్యాయస్వ, శ్రద్ధాయాగ్ం సమానే నివిశ్యామృతగ్ం హుతమ్, సమానమన్నేనాప్యాయస్వ. ౨౦

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽఙ్గుష్ఠఞ్చ సమాశ్రితః, ఈశ స్సర్వస్యజగతః ప్రభుః ప్రీణాతి విశ్వభుక్. ౨౧

వాఙ్మ ఆసన్, నసోః ప్రాణః, అక్ష్యో శ్చక్షుః, కర్ణయో శ్శ్రోత్రమ్, బాహువో ర్బలమ్, ఊరువోరోజః, అరిష్టా విశ్వాన్యఙ్గాని తనూః, తనువా మే సహనమస్తే అస్తు మామాహిగ్ంసీః. ౨౨

వయ స్సుపర్ణా ఉపసేదు రిన్ద్రం ప్రియమేధా ఋషయో నాధమానాః, అప ధ్వాన్త మూర్ణుహి పూర్ధిచక్షుర్ముగ్ధ్యస్మా న్నిధయేవ బద్ధాన్. ౨౩

ప్రాణానాం గ్రన్థిరసి రుద్రో మా విశాన్తకః, తేనాన్నేనాప్యాయస్వ. ౨౪

నమో రుద్రాయ విష్ణవే మృత్యుర్మే పాహి. ౨౫

త్వ మగ్నే ద్యుభి స్త్వమాశుశుక్షణి స్త్వమద్భ్య స్త్వమశ్మన స్పరి, త్వం వనేభ్య స్త్వమోషధీభ్య స్త్వం నృణాం నృపతే జాయసే శుచిః. ౨౬

శివేన మే సన్తిష్ఠస్వ స్యోనేన మే సన్తిష్ఠస్వ సుభూతేన మే సన్తిష్ఠస్వ బ్రహ్మవర్చసేన మే సన్తిష్ఠస్వ యజ్ఞస్యర్ధి మనుసన్తిష్ఠస్వోప తే యజ్ఞ ఉప తే నమ ఉప తే నమః. ౨౭

సత్యం పరంపరగ్ం సత్యగ్ం సత్యేన నసువర్గాల్లోకా చ్చ్యవన్తే కదాచన సతాగ్ం హి సత్యం తస్మా త్సత్యేరమన్తే తపఇతి తపో నానశనాత్పరం యద్ధి పరంతపస్తద్దుర్ధర్షంతద్దురాధర్షం తస్మాత్తపసి రమన్తే దమ ఇతి నియతం బ్రహ్మచారిణ స్తస్మా ద్దమే రమన్తే శమ ఇత్యరణ్యే మునయ స్తస్మా చ్ఛమే రమన్తే దానమితి సర్వాణి భూతాని ప్రశగ్ంసంతి దానాన్నాతి దుశ్చరం తస్మా ద్దానే రమన్తే ధర్మఇతి ధర్మేణ సర్వమిదం పరిగృహీతం ధర్మా న్నాతిదుష్కరం తస్మా ద్ధర్మే రమంతే ప్రజనఇతి † భూయాగ్ంసంత స్తస్మాద్భూయిష్ఠాః ప్రజాయంతే తస్మా ద్భూయిష్ఠాః ప్రజనే రమంతేఽగ్నయ ఇత్యాహ తస్మా దగ్నయ ఆధాతవ్యా అగ్నిహోత్ర మిత్యాహ తస్మా దగ్నిహోత్రే రమంతే యజ్ఞఇతి యజ్ఞో హి దేవా ‡ స్తస్మా ద్యజ్ఞే రమంతే మానస మితి విద్వాగ్ంస ఏవ మానసే రమంతేన్యాస ఇతి బ్రహ్మః బ్రహ్మాహి పరః పరోహి బ్రహ్మా తానివా ఏతాన్య పరాణిపరాగ్ంసి న్యాస ఏవాత్యరేచయ ద్యఏవం వేదేత్యుపనిషత్. ౨౮

† ప్రజనఇతిభాష్యపాఠః.

‡ యజ్ఞేనహిదేవాఇతిభాష్యపాఠః.

ప్రాజాపత్యో హారుణి స్సుపర్ణేయః ప్రజాపతిం పితర ముపససార కిం భగవంతః పరమం వదంతీతి తస్మై ప్రోవాచ సత్యేన వాయు రావాతి సత్యేనాదిత్యో రోచతే దివి సత్యం వాచః ప్రతిష్ఠా సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా త్సత్యం పరమం వదంతి తపసా దేవా దేవతా మగ్ర ఆయన్ తపసర్షయ స్సువ రన్వవిందన్ తపసా సపత్నా న్ప్రణుదామారాతీ స్తపసి సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా త్తపః పరమం వదంతి దమేన దాన్తాః కిల్బిష మవధూన్వంతి దమేన బ్రహ్మచారిణ స్సువరగచ్ఛన్ దమో భూతానాం దురాధర్షం దమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్దమః పరమం వదంతి శమేన శాంతా శ్శివ మాచరంతి శమేన నాకం మునయో న్వవిందన్ శమో భూతానాం దురాధర్షం శమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా చ్ఛమః పరమం వదంతి దానం యజ్ఞానాం వరూథం దక్షిణా లోకే దాతారగ్ం సర్వభూతాన్యుపజీవంతి దానేనారాతీ రపానుదంత దానేన ద్విషంతో మిత్రా భవంతి దానే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్దానం పరమం వదంతి ధర్మో విశ్వస్య జగతః ప్రతిష్ఠా లోకే ధర్మిష్ఠం ప్రజా ఉపసర్పంతి ధర్మేణ పాప మపనుదతి ధర్మే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్ధర్మం పరమం వదంతి ప్రజననం వై ప్రతిష్ఠా లోకే సాధు ప్రజాయా స్తంతుం తన్వానః పితృణా మనృణో భవతి తదేవ తస్యా అనృణం తస్మా త్ప్రజననం పరమం వదంత్యగ్నయో వై త్రయీ విద్యా దేవయానః పంథా గార్హపత్య ఋక్పృథివీ రథంతర మన్వాహార్య పచనం యజు రంతరిక్షం వామదేవ్య మాహవనీయ స్సామ సువర్గో లోకో బృహ త్తస్మా దగ్నీ న్పరమం వదంత్యగ్నిహోత్రగ్ం సాయం ప్రాతర్గృహాణాం నిష్కృతి స్స్విష్టగ్ం సుహుతం యజ్ఞక్రతూనాం ప్రాయణగ్ం సువర్గస్య లోకస్య జ్యోతి స్తస్మా దగ్నిహోత్రం పరమం వదంతి యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞేన హి దేవా దివం గతా యజ్ఞేనాసురా నపానుదన్త యజ్ఞేన ద్విషన్తో మిత్రా భవంతి యజ్ఞే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్యజ్ఞం పరమం వదంతి మానసం వై ప్రాజాపత్యం పవిత్రం మానసేన మనసా సాధు పశ్యతి మానసా ఋషయః ప్రజా అసృజన్త మానసే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా న్మానసం పరమం వదంతి న్యాస ఇత్యాహు ర్మనీషిణో బ్రహ్మాణం బ్రహ్మా విశ్వః కతమ స్స్వయంభుః ప్రజాపతి స్సంవత్సర ఇతి సంవత్సరోఽసావాదిత్యో య ఏష ఆదిత్యే పురుష స్స పరమేష్ఠీ బ్రహ్మాత్మా యాభి రాదిత్య స్తపతి రశ్మిభి స్తాభిః పర్జన్యో వర్షతి పర్జన్యేనౌషధివనస్పతయః ప్రజాయన్త ఓషధివనస్పతిభి రన్నం భవత్యన్నేన ప్రాణాః ప్రాణైర్బలం బలేన తప స్తపసా శ్రద్ధా శ్రద్ధయా మేధా మేధయా మనీషా మనీషయా మనో మనసా శాంతి శ్శాంత్యా చిత్తం చిత్తేన స్మృతిః స్మృత్యా స్మారగ్ం స్మారేణ విజ్ఞానం విజ్ఞానేనాత్మానం వేదయతి తస్మా దన్నం దదన్త్సర్వాణ్యేతాని దదాత్యన్నా త్ప్రాణా భవంతి

భూతానాం ప్రాణైర్మనో మనసశ్చ విజ్ఞానం విజ్ఞానా దానందో బ్రహ్మయోని స్సవా ఏష పురుషః పంచధా పంచాత్మా యేన సర్వమిదం ప్రోతం పృథివీ చాంతరిక్షంచ ద్యౌశ్చ దిశశ్చావాన్తరదిశాశ్చ సవై సర్వమిదం జగత్ ససభూతం సభవ్యం జిజ్ఞాసక్ౢప్తఋతజా రయిష్ఠా శ్రద్ధాసత్యో. మహస్వా న్తపసో వరిష్ఠా ద్జ్ఞాత్వా తమేవం మనసా హృదాచ భూయో న మృత్యుముపయాహి విద్వాం స్తస్మాన్న్యాస మేషాం తపసా మతిరిక్త మాహు ర్వసురణ్వో విభూ రసి ప్రాణే త్వ మసి సంధాతా బ్రహ్మన్ త్వమసి విశ్వసృక్ తేజో దా స్త్వమ స్యగ్నిరసి వర్చోదా స్త్వమసి సూర్యస్య ద్యుమ్నోదా స్త్వమసి చన్ద్రమస ఉపయామ గృహీతోఽసి బ్రహ్మణే త్వా మహస ఓమిత్యాత్మానం యుంజీతై తద్వై మహోపనిషదం దేవానాం గుహ్యం య ఏవం వేద బ్రహ్మణో మహిమానమాప్నోతి తస్మాద్బ్రహ్మణో మహిమానమిత్యుపనిషత్. ౭౯. సత్య న్తపో దమశ్శమో దానం ధర్మః ప్రజననమగ్నయ అగ్నిహోత్రం యజ్ఞో మానసం న్యాసో ద్వాదశ.

తస్యైవం విదుషో యజ్ఞస్యాత్మా యజమాన శ్శ్రద్ధా పత్నీ శరీర మిధ్మ మురో వేది ర్లోమాని బర్హి ర్వేదశ్శిఖా హృదయం యూపః కామ ఆజ్యం మన్యుః పశు స్తపోఽగ్ని ర్దమశ్శమయితా దక్షిణా వా గ్ఘోతా ప్రాణ ఉద్గాతా చక్షు రధ్వర్యు ర్మనో బ్రహ్మ శ్రోత్ర మగ్నీ ద్యావ ద్ధ్రియతే సా దీక్షా యదశ్నాతి తద్ధవిర్యత్పిబతి తదస్య సోమపానం యద్రమతే తదుపసదో యత్సంచరత్యుపవిశత్యుత్తిష్ఠతే చ సప్రవర్గ్యో యన్ముఖం తదాహవనీయో యావ్యాహృతిరాహుతిర్యదస్య విజ్ఞానం తజ్జుహోతి యత్సాయం ప్రాత రత్తి తత్సమిధం యత్ప్రాత ర్మధ్యం దినగ్ం సాయం చతాని సవనాని యే అహోరాత్రే తే దర్శపూర్ణమాసౌ యేఽర్ధమాసాశ్చమాసాశ్చ తే చాతుర్మాస్యాని యఋతవ స్తే పశుబంధా యే సంవత్సరాశ్చ తేఽహర్గణాస్సర్వవేదసం వాఏతత్సత్రం యన్మరణం తదవభృథ ఏతద్వై జరామర్యమగ్నిహోత్రగ్ం సత్రం య ఏవం విద్వా నుదగయనే ప్రమీయతే దేవానా మేవ మహిమానం గత్వాదిత్యస్య సాయుజ్యం గచ్ఛత్యథ యోదక్షిణే ప్రమీయతే పితౄణామేవ మహిమానం గత్వా చంద్రమసస్సాయుజ్యగ్ం సలోకతామాప్నోత్యేతౌ వై సూర్యాచంద్రమసోర్మహిమానౌ బ్రాహ్మణో విద్వానభిజయతి తస్మా ద్బ్రహ్మణో మహిమానమాప్నోతి తస్మా ద్బ్రహ్మణో మహిమానమ్ *.

* ఇత్యుపనిషదితి భాష్యపాఠః.

అథస్త్వైకపఞ్చాశచ్ఛతమ్, జాతవేదసే చతుర్దశ, భూ రన్నం భూ రగ్నయే భూరగ్నయే చైక మేకమ్, పాహి పాహి చత్వారి చత్వారి, యశ్ఛన్దసాం ద్వే, నమో బ్రహ్మణే,ఋతం తపః. యథా వృక్షస్య ఏక మేకం,అణోరణీయాన్ చతుస్త్రిగ్ంశత్, సహస్రశీర్షగ్ంషడ్వింశతిః, ఆదిత్యోవా ఏష, ఆదిత్యోవై తేజ ఏక మేకమ్, నిధనపతయే త్రయోవింశతిః సద్యోజాతం త్రీణి, వామదేవాయ ఏకమ్, అఘోరేభ్యః, తత్పురుషాయ ద్వేద్వే, ఈశానః, నమోహిరణ్యబాహవే ఏకమేకమ్, ఋతగ్ం సత్యం ద్వే, సర్వోవై చత్వారి, కద్రుద్రాయ త్రీణి, యస్యవైకఙ్కతీ, కృణుష్వ పాజ, అదితిరాపోవా ఇదగ్ం ఏకమేకం, ఆపః పునన్తు చత్వారి, అగ్నిశ్చ, సూర్యశ్చ నవనవ ఓమితి చత్వారి, ఆయాతు పఞ్చ. ఓజోఽసి దశ, ఉత్తమే చత్వారి, ఘృణి స్త్రీణి, బ్రహ్మమేతుమాం యాస్తే బ్రహ్మహత్యాం ద్వాదశ, బ్రహ్మమేధయాఽద్యానఘమం భ్రూణహత్యాం, బ్రహ్మమేధవాబ్రహ్మ దేవానామిదం వీరహత్యామేకాన్నవిగ్ంశతిరేకాన్నవిగ్ంశతిః, మేధా దేవీ, మేధామ్మఇన్ద్రశ్చత్వారి చత్వారి, ఆమాం మేధా ద్వే, మయి మేధామేకమ్, ।అపైతు, పరం, వాతం ప్రాణం, అముత్ర భూయాత్, హరిగ్ం, శల్కైరగ్నిం, మాచ్ఛిదో మృత్యో, మానో మహాన్తం, మానస్తోకే ప్రజాపతే, స్వస్తిదా, త్ర్యంబకం, ఏతే సహస్రం, ద్వేద్వే, మృత్యవే స్వాహా, ఏకమ్, దేవకృతస్య ఏకాదశ, యద్వో దేవాః కామోఽకార్షీత్, మన్యు రకార్షీత్, ద్వేద్వే. తిలాంజుహోమి గావ శ్శ్రియం ప్రజాః పఞ్చ, తిలాః కృష్ణా 'శ్చోరస్య శ్రీః ప్రజ్ఞాతు జాతవేదస్సప్త, ప్రాణాపానవాక్త్వక్శిరఉత్తిష్ఠ పురుష పంచ, పృథివీశబ్దమనోవాగవ్యక్తాఽఽత్మాఽన్తరాత్మా పరమాత్మా మేక్షుధే అన్నయమ పఞ్చదశ, అగ్నయే స్వాహా ఏకచత్వారిగ్ంశత్, ఓం తద్బ్రహ్మ నవ, శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిష్టశ్చతుర్విగ్ంశతిః, శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిశ్యామృతగ్ంహుతం దశ, అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో ద్వే, వాఙ్మ ఆసన్ అష్టౌ, వయ స్సుపర్ణాః, ప్రాణానాం గ్రంథిరసి ద్వేద్వే, నమోరుద్రాయైకం, త్వమగ్నే ద్యుభి ర్ద్వే, శివేనమే సన్తిష్ఠస్వ, సత్యాం, ప్రాజాపత్యః, తస్యైవ, మేకమేకం అశీ? సహనావవత్వితి శాన్తిః.

ఇతి నారాయణీయా యాజ్ఞికీఖిలోపనిషత్సమాప్తా.

ఓంతత్సత్.

ఓమ్.

శ్రీవేదవ్యాసమహర్షిణా

అనుగృహీతాని

బ్రహ్మసూత్రాణి.

ప్రథమాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః

1. జిజ్ఞాసాధికరణమ్.

౧ సూ. ఓమ్. అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా.

2. జన్మాద్యధికరణమ్.

౨ జన్మాద్యస్య యతః.

3. శాస్త్రయోనిత్వాధికరణమ్.

౩ శాస్త్రయోనిత్వాత్.

4. సమన్వయాధికరణమ్.

౪ తత్తుసమన్వయాత్.

5. ఈక్షత్యధికరణమ్.

౫ ఈక్షతేర్నాశబ్దమ్.
౬ గౌణశ్చేన్నాత్మశబ్దాత్.
౭ తన్నిష్ఠస్య మోక్షోపదేశాత్.
౮ హేయత్వావచనాచ్చ.
౯ స్వాప్యయాత్.
౧౦ గతిసామాన్యాత్.
౧౧ శ్రుతత్వాచ్చ.

6. ఆనందమయాధికరణమ్.

౧౨ ఆనందమయోఽభ్యాసాత్.
౧౩ వికారశబ్దాన్నేతిచేన్న ప్రాచుర్యాత్.
౧౪ తద్ధేతువ్యపదేశాచ్చ.
౧౫ మాంత్రవర్ణికమేవచగీయతే.
౧౬ నేతరోఽనుపపత్తేః.
౧౭ భేదవ్యపదేశాచ్చ.
౧౮ కామాచ్చనానుమానాపేక్షా.
౧౯ అస్మిన్నస్యచతద్యోగం శాస్తి.

7. అంతరధికరణమ్.

౨౦ అంతస్తద్ధర్మోపదేశాత్.
౨౧ భేదవ్యపదేశాచ్చాన్యః.

8. ఆకాశాధికరణమ్.

౨౨ ఆకాశస్తల్లింగాత్.

9. ప్రాణాధికరణమ్.

౨౩ అతఏవప్రాణః.

10. జ్యోతిరధికరణమ్.

౨౪. జ్యోతిశ్చరణాభిధానాత్.
౨౫ ఛందోభిధానాన్నేతిచేన్నతథాచేతోర్పణనిగదాత్తథాహిదర్శనమ్.
౨౬ భూతాది పాదవ్యపదేశోపపత్తేశ్చైవమ్.
౨౭ ఉపదేశభేదాన్నేతిచేన్నోభయస్మిన్నప్యవిరోధాత్.

11. ఇంద్రప్రాణాధికరణమ్.

౨౮ ప్రాణస్తథానుగమాత్
౨౯ నవక్తురాత్మోపదేశాదితిచేదధ్యాత్మసంబంధభూమాహ్యస్మిన్.
౩౦ శాస్త్రదృష్ట్యాతూపదేశో వామదేవవత్.

౩౧ జీవముఖ్యప్రాణలింగాన్నేతిచేన్నోపాసాత్రైవిధ్యాదాశ్రితత్వాదిహ తద్యోగాత్.

ప్రథమాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః

1. సర్వత్రప్రసిద్ధ్యధికరణమ్.

౧ సర్వత్రప్రసిద్ధోపదేశాత్.

౨ వివక్షితగుణోపపత్తేశ్చ.

౩ అనుపపత్తేస్తు న శారీరః.

౪ కర్మకర్తృవ్యపదేశాచ్చ.

౫ శబ్దవిశేషాత్.

౬ స్మృతేశ్చ.

౭ అర్భకౌకస్త్వాత్తద్వ్యపదేశాచ్చ నేతి చేన్న నిచాయ్యత్వాదేవం వ్యోమవచ్చ.

౮ సంభోగప్రాప్తిరితి చేన్న వైశేష్యాత్.

2. అత్త్రధికరణమ్.

౯ అత్తా చరాచరగ్రహణాత్.

౧౦ ప్రకరణాచ్చ.

3. గుహాధికరణమ్.

౧౧ గుహాం ప్రవిష్టావాత్మానౌ హి తద్దర్శనాత్,

౧౨ విశేషణాచ్చ.

4. అంతరాధికరణమ్.

౧౩ అంతర ఉపపత్తేః.

౧౪ స్థానాదివ్యపదేశాచ్చ.

౧౫ సుఖవిశిష్టాభిధానాదేవ చ.

౧౬. శ్రుతోపనిషత్కగత్యభిధానాచ్చ

౧౭ అనవస్థితేరసంభవాచ్చ నేతరః.

5. అంతర్యామ్యధికరణమ్.

౧౮ అంతర్యామ్యధిదైవాదిషు తద్ధర్మవ్యపదేశాత్.

౧౯ న చ స్మార్తమతద్ధర్మాభిలాపాత్.

౨౦ శారీరశ్చోభయేఽపి హి భేదేనైనమధీయతే.

6. అదృశ్యత్వాద్యధికరణమ్.

౨౧ అదృశ్యత్వాదిగుణకో ధర్మోక్తేః.

౨౨ విశేషణభేదవ్యపదేశాభ్యాంచ నేతరౌ.

౨౩ రూపోపన్యాసాచ్చ.

7. వైశ్వానరాధికరణం.

౨౪ వైశ్వానరస్సాధారణశబ్దవిశేషాత్.

౨౫ స్మర్యమాణమనుమానం స్యాదితి.

౨౬ శబ్దాదిభ్యోఽంతః ప్రతిష్ఠానాచ్చ నేతి చేన్న తథా దృష్ట్యుపదేశాదసంభవాత్పురుషమపి చైనమధీయతే.

౨౭ అత ఏవ న దేవతా భూతం చ.

౨౮ సాక్షాదప్యవిరోధం జైమినిః.

౨౯ అభివ్యక్తేరిత్యాశ్మరథ్యః.

౩౦ అనుస్మృతేర్బాదరిః.

౩౧ సంపత్తేరితి జైమినిస్తథా హి దర్శయతి.

౩౨ ఆమనంతి చైనమస్మిన్.

ప్రథమాధ్యాయే.

తృతీయః పాదః

1. ద్యుభ్వాద్యధికరణమ్.

౧ ద్యుభ్వాద్యాయతనం స్వశబ్దాత్.

౨ ముక్తోపసృప్యవ్యపదేశాత్,

౩ నానుమానమతచ్ఛబ్దాత్.

౪ ప్రాణభృచ్చ.

౫ భేదవ్యపదేశాచ్చ.

౬ ప్రకరణాత్.

౭ స్థిత్యదనాభ్యాంచ.

2. భూమాధికరణమ్.

౮ భూమా సంప్రసాదాదధ్యుపదేశాత్

౯ ధర్మోపపత్తేశ్చ.

3. అక్షరాధికరణమ్.

౧౦ అక్షరమంబరాంతధృతేః.
౧౧ సాచ ప్రశాసనాత్.
౧౨ అన్యభావవ్యావృత్తేశ్చ.

4. ఈక్షతికర్మాధికరణమ్.

౧౩ ఈక్షతికర్మ వ్యపదేశాత్సః.

5. దహరాధికరణమ్.

౧౪ దహరఉత్తరేభ్యః.
౧౫ గతిశబ్దాభ్యాం తథాహిదృష్టం లింగంచ.
౧౬ ధృతేశ్చ మహిమ్నోఽస్యాస్మిన్నుపలబ్ధేః.
౧౭ ప్రసిద్ధేశ్చ.
౧౮ ఇతరపరామర్శాత్స ఇతిచేన్నాసంభవాత్.
౧౯ ఉత్తరాచ్చేదావిర్భూతస్వరూపస్తు.
౨౦ అన్యార్థశ్చ పరామర్శః.
౨౧ అల్పశ్రుతేరితి చేత్తదుక్తమ్.

6. అనుకృత్యధికరణమ్.

౨౨ అనుకృతేస్తస్య చ.
౨౩ అపిచస్మర్యతే,

7. ప్రమితాధికరణమ్.

౨౪ శబ్దాదేవ ప్రమితః.
౨౫ హృద్యపేక్షయాతు మనుష్యాధికారత్వాత్.

8. దేవతాధికరణమ్.

౨౬ తదుపర్యపి బాదరాయణస్సంభవాత్
౨౭ విరోధః కర్మణీతిచేన్నానేకప్రతిపత్తేర్దర్శనాత్.
౨౮ శబ్దఇతిచేన్నాతఃప్రభవాత్ ప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్.
౨౯ అతఏవచ నిత్యత్వమ్.
౩౦ సమాననామరూపత్వాచ్చావృత్తావప్యవిరోధో దర్శనాత్ స్మృతేశ్చ.
౩౧ మధ్వాదిష్వసంభవాదనధికారం జైమినిః.
౩౨ జ్యోతిషి భావాచ్చ.
౩౩ భావంతుబాదరాయణోఽస్తిహి.

9. అపశూద్రాధికరణమ్.

౩౪ శుగస్య తదనాదరశ్రవణాత్తదాద్రవణాత్సూచ్యతేహి.
౩౫ క్షత్రియత్వగతేశ్చోత్తరత్ర చైత్రరథేన లింగాత్.
౩౬ సంస్కారపరామర్శాత్తదభావాభిలాపాచ్చ.
౩౭ తదభావనిర్ధారణే చ ప్రవృత్తేః.
౩౮ శ్రవణాధ్యయనార్థప్రతిషేధాత్ స్మృతేశ్చ.

10. కంపనాధికరణమ్.

౩౯ కంపనాత్.

11. జ్యోతిరధికరణమ్.

౪౦ జ్యోతిర్దర్శనాత్.

12. అర్థాంతరత్వాదివ్యపదేశాధికరణమ్

౪౧ ఆకాశోఽర్థాంతరత్వాదివ్యపదేశాత్

13. సుషుప్త్యుత్క్రాంత్యధికరణమ్.

౪౨ సుషుప్త్యుత్క్రాంత్యోర్భేదేన.
౪౩ పత్యాదిశబ్దేభ్యః.

ప్రథమాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః.

1. ఆనుమానికాధికరణమ్.

౧ ఆనుమానికమప్యేకేషామితి చేన్న శరీరరూపకవిన్యస్తగృహీతేర్దర్శయతిచ.
౨ సూక్ష్మంతుతదర్హత్వాత్.

3 తదధీనత్వాదర్థవత్.

౪ జ్ఞేయత్వావచనాచ్చ.

౫ వదతీతిచేన్న ప్రాజ్ఞోహి ప్రకరణాత్.

౬ త్రయాణామేవ చైవ ముపన్యాసః ప్రశ్నశ్చ.

౭ మహద్వచ్చ.

2. చమసాధికరణమ్.

౮ చమసవదవిశేషాత్.

౯ జ్యోతిరుపక్రమాత్తు తథాహ్యధీయత ఏకే.

౧౦ కల్పనోపదేశాచ్చ మధ్వాదివదవిరోధః.

3. సంఖ్యోపసంగ్రహాధికరణం.

౧౧ నసంఖ్యోపసంగ్రహాదపినానాభావాదతిరేకాచ్చ.

౧౨ ప్రాణాదయో వాక్యశేషాత్.

౧3 జ్యోతిషైకేషామసత్యన్నే.

4. కారణత్వాధికరణం.

౧౪ కారణత్వేన చాకాశాదిషు యథావ్యపదిష్టోక్తేః.

౧౫ సమాకర్షాత్.

5. జగద్వాచిత్వాధికరణం.

౧౬ జగద్వాచిత్వాత్.

౧౭ జీవముఖ్యప్రాణలింగాన్నేతి చేత్తద్వ్యాఖ్యాతం.

౧౮ అన్యార్థం తుజైమినిః ప్రశ్నవ్యాఖ్యానాభ్యా మపిచైవ మేకే.

6. వాక్యాన్వయాధికరణం.

౧౯ వాక్యాన్వయాత్.

౨౦ ప్రతిజ్ఞాసిద్ధేర్లింగమాశ్మరథ్యః.

౨౧ ఉత్క్రమిష్యత ఏవంభావాదిత్యౌడులోమిః.

౨౨ అవస్థితేరితి కాశకృత్స్నః.

7. ప్రకృత్యధికరణమ్

౨3 ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞా దృష్టాంతానుపరోధాత్.

౨౪ అభిధ్యోపదేశాచ్చ.

౨౫ సాక్షాచ్చోభయామ్నానాత్.

౨౬ ఆత్మకృతేః పరిణామాత్.

౨౭ యోనిశ్చ హి గీయతే.

8. సర్వవ్యాఖ్యానాధికరణం

౨౮ ఏతేనసర్వేవ్యాఖ్యాతావ్యాఖ్యాతాః.

ద్వితీయాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః.

1. స్మృత్యధికరణం.

౧. ఓమ్. స్మృత్యనవకాశ దోషప్రసంగ ఇతిచే న్నాన్యస్మృత్య నవకాశదోష ప్రసంగాత్.

౨ ఇతరేషాం చానుపలబ్ధేః.

2. యోగప్రత్యుక్త్యధికరణం.

3 ఏతేన యోగః ప్రత్యుక్తః.

3. నవిలక్షణత్వాధికరణం.

౪ నవిలక్షణత్వాదస్య తథాత్వం చ శబ్దాత్.

౫ అభిమానివ్యపదేశస్తు విశేషానుగతిభ్యాం.

౬ దృశ్యతేతు.

౭ అసతిచేన్న ప్రతిషేధమాత్రత్వాత్.

౮ అపీతౌతద్వత్ప్రసంగాదసమంజసం.

౯ నతుదృష్టాంతభావాత్.

౧౦ స్వపక్షదోషాచ్చ.

౧౧ తర్కాప్రతిష్ఠానా దప్యన్యథానుమేయమితిచేదేవమప్యవిమోక్షప్రసంగః.

4. శిష్టాపరిగ్రహాధికరణం.

౧౨ ఏతేన శిష్టాపరిగ్రహా అపి వ్యాఖ్యాతాః

5. భోక్త్రాపత్త్యధికరణం,

౧౩ భోక్త్రాపత్తే రవిభాగశ్చేత్స్యాల్లోకవత్.

6. ఆరంభణాధికరణం.

౧౪ తదనన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యః.

౧౫ భావే చోపలబ్ధేః.

౧౬ సత్త్వాచ్చావరస్య.

౧౭ అసద్వ్యపదేశాన్నేతి చేన్న ధర్మాంతరేణ వాక్యశేషాత్.

౧౮ యుక్తేశ్శబ్దాంతరాచ్చ.

౧౯ పటవచ్చ.

౨౦ యథా చ ప్రాణాదిః.

7. ఇతర వ్యపదేశాధికరణం;

౨౧ ఇతరవ్యపదేశాద్ధితాకరణాది దోషప్రసక్తిః.

౨౨ అధికం తు భేదనిర్దేశాత్.

౨౩ అశ్మాదివచ్చ తదనుపపత్తిః.

8. ఉపసంహారదర్శనాధికరణం.

౨౪ ఉపసంహారదర్శనాన్నేతి చేన్న క్షీరవద్ధి

౨౫ దేవాదివదపి లోకే.

9. కృత్స్నప్రసక్త్యధికరణం.

౨౬ కృత్స్నప్రసక్తిర్నిరవయవత్వ శబ్దకోపో వా.

౨౭ శ్రుతేస్తు శబ్దమూలత్వాత్.

౨౮ ఆత్మని చైవం విచిత్రాశ్చ హి.

౨౯ స్వపక్షదోషాచ్చ.

10. సర్వోపేతాధికరణం.

౩౦ సర్వోపేతా చ తద్దర్శనాత్.

౩౧ వికరణత్వాన్నేతి చేత్తదుక్తమ్.

11. ప్రయోజనవత్త్వాధికరణం.

౩౨ న ప్రయోజనవత్త్వాత్.

౩౩ లోకవత్తు లీలాకైవల్యం.

12. వైషమ్యనైర్ఘృణ్యాధికరణం.

౩౪ వైషమ్యనైర్ఘృణ్యే న సాపేక్షత్వాత్తథా హి దర్శయతి.

౩౫ న కర్మావిభాగాదితి చేన్నానాదిత్వాత్.

౩౬ ఉపపద్యతే చాప్యుపలభ్యతే చ.

13. సర్వధర్మోపపత్త్యధికరణం.

౩౭ సర్వధర్మోపపత్తేశ్చ.

ద్వితీయాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః

1. రచనానుపపత్త్యధికరణం.

౧ రచనానుపపత్తేశ్చ నానుమానం.

౨ ప్రవృత్తేశ్చ.

౩ పయోంబువచ్చేత్తత్రాపి.

౪ వ్యతిరేకానవస్థితేశ్చానపేక్షత్వాత్.

౫ అన్యత్రాభావాచ్చ న తృణాదివత్.

౬ అభ్యుపగమేఽప్యర్థాభావాత్.

౭ పురుషాశ్మవదితి చేత్తథాపి.

౮ అంగిత్వానుపపత్తేశ్చ.

౯ అన్యథానుమితౌ చ జ్ఞశక్తివియోగాత్.

౧౦ విప్రతిషేధాచ్చాసమంజసం.

2. మహద్దీర్ఘాధికరణం.

౧౧ మహద్దీర్ఘవద్వా హ్రస్వపరిమండలాభ్యాం.

3. పరమాణుజగదకారణత్వాధికరణం.

౧౨ ఉభయథాపి న కర్మాతస్తదభావః.

౧౩ సమవాయాభ్యుపగమాచ్చ సామ్యాదనవస్థితేః.

౧౪ నిత్యమేవచ భావాత్.
౧౫ రూపాదిమత్త్వాచ్చ విపర్యయోదర్శనాత్.
౧౬ ఉభయథాచదోషాత్.
౧౭ అపరిగ్రహాచ్చాత్యంతమనపేక్షా.

4. సముదాయాధికరణం.

౧౮ సముదాయ ఉభయహేతుకేఽపి తదప్రాప్తిః.
౧౯ ఇతరేతరప్రత్యయత్వాదితి చేన్నోత్పత్తి మాత్రనిమిత్తత్వాత్.
౨౦ ఉత్తరోత్పాదేచపూర్వనిరోధాత్.
౨౧ అసతిప్రతిజ్ఞోపరోధో యౌగపద్యమన్యథా.
౨౨ ప్రతిసంఖ్యా ప్రతిసంఖ్యానిరోధాప్రాప్తిరవిచ్ఛేదాత్.
౨౩ ఉభయథాచదోషాత్.
౨౪ ఆకాశేచావిశేషాత్.
౨౫ అనుస్మృతేశ్చ.
౨౬ నాసతోఽదృష్టత్వాత్.
౨౭ ఉదాసీనానామపి చైవంసిద్ధిః.

5. అభావాధికరణం.

౨౮ నాభావఉపలబ్ధేః.
౨౯ వైధర్మ్యాచ్చనస్వప్నాదివత్.
౩౦ నభావోఽనుపలబ్ధేః.
౩౧ క్షణికత్వాచ్చ.
౩౨ సర్వథానుపపత్తేశ్చ.

6. ఏకస్మిన్నసమ్భవాధికరణం.

౩౩ నైకస్మిన్నసంభవాత్.
౩౪ ఏవంచాత్మాఽకార్త్స్న్యమ్.
౩౫ నచ పర్యాయాదప్యవిరోధో వికారాదిభ్యః.
౩౬ అంత్యావస్థితేశ్చోభయ నిత్యత్వాదవిశేషః.

7. పత్యురసామంజస్యాధికరణం.

౩౭ పత్యురసామంజస్యాత్.
౩౮ సంబంధానుపపత్తేశ్చ.
౩౯ అధిష్ఠానానుపపత్తేశ్చ.
౪౦ కరణవచ్చేన్నభోగాదిభ్యః.
౪౧ అంతవత్త్వమసర్వజ్ఞతావా.

8. ఉత్పత్త్యసమ్భవాధికరణం.

౪౨ ఉత్పత్త్యసంభవాత్.
౪౩ నచకర్తుః కరణం.
౪౪ విజ్ఞానాదిభావేవాతదప్రతిషేధః.
౪౫ విప్రతిషేధాచ్చ.

ద్వితీయాధ్యాయే
తృతీయః పాదః

1. వియదధికరణమ్.

౧ నవియదశ్రుతేః.
౨ అస్తితు.
౩ గౌణ్యసంభవాత్.
౪ శబ్దాచ్చ.
౫ స్యాచ్చైకస్య బ్రహ్మశబ్దవత్.
౬ ప్రతిజ్ఞాహానిరవ్యతిరేకాచ్ఛబ్దేభ్యః.
౭ యావద్వికారంతువిభాగోలోకవత్.

2. మాతరిశ్వాధికరణం.

౮ ఏతేనమాతరిశ్వావ్యాఖ్యాతః.

3. అసంభవాధికరణం.

౯ అసంభవస్తు సతోఽనుపపత్తేః.

4. తేజోఽధికరణం.

౧౦ తేజోఽతస్తథాహ్యాహ.

5. అబధికరణం.

౧౧ ఆపః.

6. పృథివ్యధికరణం.

౧౨ పృథివ్యధికారరూపశబ్దాంతరేభ్యః.

7. తదభిధ్యానాధికరణం.

౧౩ తదభిధ్యానాదేవతుతల్లింగాత్సః.

8. విపర్యయాధికరణం.

౧౪ విపర్యయేణతుక్రమోఽత ఉపపద్యతేచ.

9. అంతరావిజ్ఞానాధికరణమ్

౧౫ అంతరా విజ్ఞానమనసీక్రమేణ తల్లింగాదితిచేన్నా విశేషాత్.

10. చరాచరవ్యపాశ్రయాధికరణమ్

౧౬ చరాచరవ్యపాశ్రయస్తుస్యాత్తద్వ్యపదేశోభాక్తస్తద్భావభావిత్వాత్.

11. ఆత్మాధికరణమ్

౧౭ నాత్మాశ్రుతేర్నిత్యత్వాచ్చతాభ్యః.

12. జ్ఞాధికరణమ్

౧౮ జ్ఞోఽతఏవ.

13. ఉత్క్రాంతిగత్యధికరణమ్

౧౯ ఉత్క్రాంతిగత్యాగతీనామ్.

౨౦ స్వాత్మనాచోత్తరయోః.

౨౧ నాణురతచ్ఛ్రుతే రితిచే న్నేతరాధికారాత్.

౨౨ స్వశబ్దోన్మానాభ్యాంచ.

౨౩ అవిరోధశ్చందనవత్.

౨౪ అవస్థితివైశేష్యాదితి చేన్నాభ్యుపగమాద్ధృదిహి.

౨౫ గుణాద్వాలోకవత్.

౨౬ వ్యతిరేకోగంధవత్.

౨౭ తథాచ దర్శయతి.

౨౮ పృథగుపదేశాత్.

౨౯ తద్గుణసారత్వాత్తు తద్వ్యపదేశః ప్రాజ్ఞవత్.

౩౦ యావదాత్మభావిత్వాచ్చ న దోషస్తద్దర్శనాత్.

౩౧ పుంస్త్వాదివత్త్వస్యసతోఽభివ్యక్తియోగాత్.

౩౨ నిత్యోపలబ్ధ్యనుపలబ్ధిప్రసంగోఽన్యతరనియమో వాన్యథా.

14. కర్త్రధికరణమ్

౩౩ కర్తాశాస్త్రార్థవత్వాత్.

౩౪ విహారోపదేశాత్

౩౫ ఉపాదానాత్.

౩౬ వ్యపదేశాచ్చక్రియాయాం నచేన్నిర్దేశవిపర్యయః.

౩౭ ఉపలబ్ధివదనియమః.

౩౮ శక్తివిపర్యయాత్.

౩౯ సమాధ్యభావాచ్చ.

15. తక్షాధికరణమ్

౪౦ యథాచ తక్షోభయథా.

16. పరాయత్తాధికరణమ్

౪౧ పరాత్తుతచ్ఛ్రుతేః.

౪౨ కృతప్రయత్నాపేక్షస్తు విహితప్రతిషిద్ధావైయర్థ్యాదిభ్యః.

17. అంశాధికరణమ్

౪౩ అంశోనానావ్యపదేశాదన్యథా చాపి దాశకితవాదిత్వ మధీయతఏకే.

౪౪ మంత్రవర్ణాత్.

౪౫ అపిచస్మర్యతే.

౪౬ ప్రకాశాదివన్నైవం పరః.

౪౭ స్మరంతిచ.

౪౮ అనుజ్ఞాపరిహారౌ దేహసంబంధాజ్జ్యోతిరాదివత్.

౪౯ అసంతతేశ్చావ్యతికరః.

౫౦ ఆభాసఏవచ.

౫౧ అదృష్టానియమాత్.

౫౨ అభిసంధ్యాదిష్వపిచైవమ్.

౫౩ ప్రదేశభేదాదితిచేన్నాంతర్భావాత్.

ద్వితీయాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః

1. ప్రాణోత్పత్త్యధికరణమ్

౧ ఓమ్. తథా ప్రాణాః.

౨ గౌణ్యసంభవాత్.

౩ తత్ప్రాక్ శ్రుతేశ్చ.

౪ తత్పూర్వకత్వా ద్వాచః.

2. సప్తగత్యధికరణమ్

౫ సప్తగతే ర్విశేషితత్వా చ్చ.

౬ హస్తాదయస్తు స్థితేఽతో నైవమ్.

3. ప్రాణాణుత్వాధికరణమ్

౭ అణవశ్చ.

4. ప్రాణశ్రైష్ఠ్యాధికరణమ్

౮ శ్రేష్ఠశ్చ.

5. వాయుక్రియాధికరణమ్

౯ నవాయుక్రియే పృథ గుపదేశాత్.

౧౦ చక్షురాదివత్తుతత్సహశిష్ట్యాదిభ్యః.

౧౧ అకరణత్వాచ్చ నదోష స్తథాహి దర్శయతి.

౧౨ పంచవృత్తి ర్మనోవ ద్వ్యపదిశ్యతే.

6. శ్రేష్ఠాణుత్వాధికరణమ్

౧౩ అణుశ్చ.

7. జ్యోతిరాద్యధికరణమ్

౧౪ జ్యోతిరాద్యధిష్ఠానంతు తదామననా[త్.

౧౫ ప్రాణవతా శబ్దాత్.

౧౬ తస్య చ నిత్యత్వాత్.

8. ఇంద్రియాధికరణమ్

౧౭ త ఇంద్రియాణి తద్వ్యపదేశాదన్యత్ర శ్రేష్ఠాత్.

౧౮ భేదశ్రుతేః.

౧౯ వైలక్షణ్యాచ్చ.

9. సంజ్ఞామూర్తిక్లృప్త్యధికరణమ్

౨౦ సంజ్ఞామూర్తిక్లృప్తిస్తుత్రివృత్కుర్వత ఉపదేశాత్.

౨౧ మాంసాది భౌమం యథాశబ్ద మితరయోశ్చ.

౨౨ వైశేష్యాత్తు తద్వాద స్తద్వాదః.

తృతీయాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః

1. తదంతరప్రతిపత్త్యధికరణమ్

౧ ఓమ్. తదంతరప్రతిపత్తౌ రంహతిసంపరిష్వక్తః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యామ్.

౨ త్ర్యాత్మకత్వాత్తు భూయస్త్వాత్.

౩ ప్రాణగతేశ్చ.

౪ అగ్న్యాదిగతిశ్రుతేరితిచే న్న భాక్తత్వాత్.

౫ ప్రథమే శ్రవణాదితి చే న్నతా ఏవ హ్యుపపత్తేః.

౬ అశ్రుతత్వాదితిచే న్నేష్టాదికారిణాం ప్రతీతేః.

౭ భాక్తం వా నాత్మవిత్త్వా త్తథాహి దర్శయతి.

2. కృతాత్యయాధికరమ్

౮ కృతాత్యయేఽనుశయవాన్ దృష్టస్మృతిభ్యాం యథేతమనేవంచ.

౯ చరణాదితిచే న్నతదుపలక్షణార్థేతి కార్ష్ణాజినిః.

౧౦ ఆనర్థక్య మితి చే న్న తద పేక్షత్వాత్.

౧౧ సుకృతదుష్కృతే ఏవేతి తు బాదరిః.

3. అనిష్టాదికార్యధికరణం.

౧౨ అనిష్టాదికారిణా మపిచ శ్రుతం.
౧౩ సంయమనే త్వనుభూయేతరేషామా రోహావరోహౌ తద్గతిదర్శనాత్.
౧౪ స్మరంతిచ.
౧౫ అపిచసప్త.
౧౬ తత్రాపిచ తద్వ్యాపారా దవిరోధః.
౧౭ విద్యాకర్మణోరితి తుప్రకృతత్వాత్.
౧౮ నతృతీయే తథోపలబ్ధేః.
౧౯ స్మర్యతేఽపిచ లోకే.
౨౦ దర్శనాచ్చ.
౨౧ తృతీయశబ్దావరోధ స్సంశోకజస్య.

4. స్వాభావ్యాపత్త్యధికరణమ్.

౨౨ తత్స్వాభావ్యాపత్తి రుపపత్తేః.

5. నాతిచిరాధికరణమ్.

౨౩ నాతిచిరేణ విశేషాత్.

6. అన్యాధిష్ఠితాధికరణమ్.

౨౪ అన్యాధిష్ఠితే పూర్వవదభిలాపాత్.
౨౫ అశుద్ధమితిచే న్న శబ్దాత్.
౨౬ రేతస్సిగ్యోగోఽథ.
౨౭ యోనేశ్శరీరమ్.

తృతీయాధ్యాయే
ద్వితీయః పాదః.

1. సన్ధ్యాధికరణమ్.

౧ ఓమ్. సంధ్యే సృష్టి రాహ హి.
౨ నిర్మాతారం చైకే పుత్రాదయశ్చ.
3 మాయామాత్రంతు కార్త్స్న్యేనాన భివ్యక్తస్వరూపత్వాత్.
౪ సూచకశ్చహి శ్రుతే రాచక్షతేచ తద్విదః.
౫ పరాభిధ్యానాత్తు తిరోహితం తతో హ్యస్య బన్ధవిపర్యయౌ.
౬ దేహయోగా ద్వాసోఽపి.

2. తదభావాధికరణమ్.

౭ తదభావో నాడీషు తచ్ఛ్రుతే రాత్మనిచ.
౮ అతఃప్రబోధోఽస్మాత్.

3. కర్మానుస్మృతిశబ్దవిధ్యధికరణమ్.

౯ సఏవతు కర్మానుస్మృతిశబ్దవిధిభ్యః.

4. ముగ్ధాధికరణమ్.

౧౦ ముగ్ధేఽర్ధసమ్పత్తిః పరిశేషాత్.

5. ఉభయలింగాధికరణమ్.

౧౧ న స్థానతోఽపి పరస్యోభయలింగం సర్వత్రహి.
౧౨ భేదాదితిచే న్న ప్రత్యేక మతద్వచనాచ్చ.
౧౩ అపిచైవ మేకే.
౧౪ అరూపవదేవహి తత్ప్రధానత్వాత్.
౧౫ ప్రకాశవ చ్చావైయర్థ్యమ్.
౧౬ ఆహచ తన్మాత్రమ్.
౧౭ దర్శయతి చాథో అపి స్మర్యతే.
౧౮ అతఏవ చోపమా సూర్యకాదివత్.
౧౯ అమ్బువదగ్రహణాత్తు నతథాత్వమ్.
౨౦ వృద్ధిహ్రాసభాక్త్వ మంతర్భావా దుభయ సామఞ్జస్యా దేవమ్.
౨౧ దర్శనాచ్చ.

6. ప్రకృతైతావత్త్వాధికరణమ్.

౨౨ ప్రకృతైతావత్త్వం హి ప్రతిషేధతి తతో బ్రవీతి చ భూయః.
౨౩ తదవ్యక్త మాహ హి.
౨౪ అపిసంరాధనే ప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్.

౨౫ ప్రకాశాదివచ్చావైశేష్యం ప్రకాశశ్చ కర్మణ్యభ్యాసాత్.
౨౬ అతో౽నంతేన తథాహి లింగమ్.
౨౭ ఉభయవ్యపదేశాత్త్వహికుండలవత్
౨౮ ప్రకాశాశ్రయవద్వా తేజస్త్వాత్.
౨౯ పూర్వవద్వా.
౩౦ ప్రతిషేధాచ్చ.

7. పరాధికరణమ్.

౩౧ పరమతః సేతూన్మానసంబంధభేదవ్యపదేశేభ్యః.
౩౨ సామాన్యాత్తు.
౩౩ బుద్ధ్యర్థః పాదవత్.
౩౪ స్థానవిశేషా త్ప్రకాశాదివత్.
౩౫ ఉపపత్తేశ్చ.
౩౬ తథా౽న్యప్రతిషేధాత్.
౩౭ అనేన సర్వగతత్వ మాయామశబ్దాదిభ్యః.

8. ఫలాధికరణమ్.

౩౮. ఫలమతఉపపత్తేః.
౩౯ శ్రుతత్వాచ్చ.
౪౦ ధర్మం జైమిని రత ఏవ.
౪౧ పూర్వంతు బాదరాయణో హేతువ్యపదేశాత్.

తృతీయాధ్యాయే
తృతీయః పాదః.

1. సర్వ వేదాంతప్రత్యయాధికరణమ్.

౧ ఓమ్. సర్వవేదాంతప్రత్యయం చోదనాద్యవిశేషాత్.
౨ భేదా న్నేతిచే న్నైకస్యా మపి.
3 స్వాధ్యాయస్య తథాత్వేన హి సమాచారే౽ధికారాచ్చ సవవచ్చ తన్నియమః.
౪ దర్శయతిచ.

2. ఉపసంహారాధికరణమ్.

౫ ఉపసంహారో౽ర్థాభేదా ద్విధిశేషవత్సమానేచ.

3. అన్యథాత్వాధికరణమ్.

౬ అన్యథాత్వం శబ్దాదితి చే న్నావిశేషాత్.
౭ నవా ప్రకరణభేదా త్పరోవరీయస్త్వాదివత్.
౮ సంజ్ఞాతశ్చే త్తదుక్త మస్తితు తదపి.

4. వ్యాప్త్యధికరణమ్.

౯ వ్యాప్తేశ్చ సమంజసమ్.

5. సర్వాభేదాధికరణమ్.

౧౦ సర్వాభేదా దన్యత్రేమే.

6. ఆనందాద్యధికరణమ్.

౧౧ ఆనందాదయః ప్రధానస్య.
౧౨ ప్రియశిరస్త్వాద్యప్రాప్తి రుపచయాపచయౌ హి భేదే.
౧౩ ఇతరే త్వర్థసామాన్యాత్.

7. ఆధ్యానాధికరణమ్.

౧౪ ఆధ్యానాయ ప్రయోజనాభావాత్.
౧౫ ఆత్మశబ్దాచ్చ.

8. ఆత్మగృహీత్యధికరణమ్.

౧౬ ఆత్మగృహీతి రితరవ దుత్తరాత్.
౧౭ అన్వయాదితిచే త్స్యా దవధారణాత్.

9. కార్యాఖ్యానాధికరణమ్.

౧౮ కార్యాఖ్యానా దపూర్వమ్.

10. సమానాధికరణమ్.

౧౯ సమానఏవంచాభేదాత్.

11. సంబన్ధాధికరణమ్.

౨౦. సంబన్ధా దేవ మన్యత్రాపి.

౨౧ న వా విశేషాత్.

౨౨ దర్శయతిచ.

12. సంభృత్యధికరణమ్.

౨౩ సంభృతి ద్యువ్యాప్త్యపి చాతః.

13. పురుషవిద్యాధికరణమ్.

౨౪ పురుషవిద్యాయామివ చేతరేషామనామ్నానాత్.

14. వేధాద్యధికరణమ్.

౨౫ వేధాద్యర్థభేదాత్.

15. హాన్యధికరణమ్.

౨౬ హానౌ తూపాయనశబ్దశేషత్వాత్కుశాచ్ఛందః స్తుత్యుపగానవత్తదుక్తమ్.

16. సామ్పరాయాధికరణమ్.

౨౭ సామ్పరాయే కర్తవ్యాభావాత్తథాహ్యన్యే.

౨౮ ఛందత ఉభయావిరోధాత్.

17. గతేరర్థవత్త్వాధికరణమ్.

౨౯ గతేరర్థవత్త్వముభయథాన్యథాహి విరోధః.

౩౦ ఉపపన్నస్తల్లక్షణార్థోపలబ్ధేర్లోకవత్.

18. అనియమాధికరణమ్.

౩౧ అనియమస్సర్వేషామవిరోధశ్శబ్దానుమానాభ్యామ్.

19. యావదధికారాధికరణమ్.

౩౨ యావదధికారమవస్థితిరాధికారికాణామ్.

20. అక్షరాద్యధికరణమ్.

౩౩ అక్షరధియాంత్వవరోధస్సామాన్యతద్భావాభ్యామౌపసదవత్తదుక్తమ్.

21. ఇయదధికరణమ్.

౩౪ ఇయదామననాత్.

22. అంతరత్వాధికరణమ్.

౩౫ అంతరాభూతగ్రామవత్స్వాత్మనః.

౩౬ అన్యథా భేదానుపపత్తిరితి చేన్నోపదేశాంతరవత్.

23. వ్యతిహారాధికరణమ్.

౩౭ వ్యతిహారోవిశింషంతి హీతరవత్.

24. సత్యాద్యధికరణమ్.

౩౮ సైవహి సత్యాదయః.

25. కామాద్యధికరణమ్.

౩౯ కామాదీతరత్ర తత్రచాయతనాదిభ్యః.

26. ఆదరాధికరణమ్.

౪౦ ఆదరాదలోపః.

౪౧ ఉపస్థితేఽతస్తద్వచనాత్.

27. తన్నిర్ధారణాధికరణమ్.

౪౨ తన్నిర్ధారణానియమస్తద్దృష్టేః పృథగ్ఘ్యప్రతిబంధః ఫలమ్.

28. ప్రదానాధికరణమ్.

౪౩ ప్రదానవదేవ తదుక్తమ్.

29. లింగభూయస్త్వాధికరణమ్

౪౪ లింగభూయస్త్వాత్తద్ధిబలీయస్తదపి.

౪౫ పూర్వవికల్పః ప్రకరణాత్స్యాత్క్రియామానసవత్.

౪౬ అతిదేశాచ్చ.

౪౭ విద్యైవతు నిర్ధారణాత్.

౪౮ దర్శనాచ్చ.

౪౯ శ్రుత్యాదిబలీయస్త్వాచ్చనబాధః.

౫౦ అనుబంధాదిభ్యః ప్రజ్ఞాంతరపృథక్త్వవద్దృష్టశ్చ తదుక్తమ్.

౫౧ నసామాన్యాదప్యుపలబ్ధేః మృత్యువన్నహి లోకాపత్తిః.

౫౨ పరేణచ శబ్దస్య తాద్విధ్యం భూయస్త్వాత్త్వనుబంధః.

30. ఐకాత్మ్యాధికరణమ్.

౫౩ ఏక ఆత్మన శ్శరీరే భావాత్.

౫౪ వ్యతిరేక స్తద్భావా భావిత్వాన్నతూపలబ్ధివత్.

31. అంగావబద్ధాధికరణమ్.

౫౫ అంగావబద్ధాస్తు నశాఖాసుహి ప్రతివేదం.

౫౬ మన్త్రాదివ ద్వా విరోధః.

32. భూమజ్యాయస్త్వాధికరణమ్.

౫౭ భూమ్నః క్రతువజ్జ్యాయ స్త్వం తథాహిదర్శయతి.

33. శబ్దాదిభేదాధికరణమ్.

౫౮ నానాశబ్దాదిభేదాత్.

34. వికల్పాధికరణం.

౫౯. వికల్పోఽవిశిష్టఫలత్వాత్.

35. కామ్యాధికరణమ్.

౬౦ కామ్యాస్తు యథా కామం సముచ్చీయేర న్నవా పూర్వహేత్వభావాత్.

36. యథాశ్రయభావాధికరణమ్.

౬౧ అంగేషు యథాశ్రయభావః.

౬౨ శిష్టేశ్చ.

౬౩ సమాహారాత్.

౬౪ గుణసాధారణ్యశ్రుతేశ్చ.

౬౫ నవాతత్సహభావాశ్రుతేః.

౬౬ దర్శనాచ్చ.

తృతీయాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః

1. పురుషార్థాధికరణమ్.

౧ ఓమ్. పురుషార్థోఽతశ్శబ్దాదితి బాదరాయణః.

౨ శేషత్వా త్పురుషార్థవాదో యథాన్యేష్వితి జైమినిః.

౩ ఆచారదర్శనాత్.

౪ తచ్ఛ్రుతేః.

౫ సమన్వారమ్భణాత్.

౬ తద్వతోవిధానాత్.

౭ నియమాచ్చ.

౮ అధికోపదేశాత్తు బాదరాయణ స్యైవం తద్దర్శనాత్.

౯ తుల్యంతు దర్శనమ్.

౧౦ అసార్వత్రికీ.

౧౧ విభాగశ్శతవత్.

౧౨ అధ్యయనమాత్రవతః.

౧౩ నావిశేషాత్.

౧౪ స్తుతయేఽనుమతిర్వా.

౧౫ కామకారేణ చైకే.

౧౬ ఉపమర్దంచ.

౧౭ ఊర్ధ్వరేతస్సుచ శబ్దేహి.

2. పరామర్శాధికరణమ్.

౧౮ పరామర్శం జైమినిరచోదనా చ్చాపవదతి హి.

౧౯ అనుష్ఠేయం బాదరాయణ స్సామ్యశ్రుతేః.

౨౦ విధి ర్వా ధారణవత్.

3. స్తుతిమాత్రాధికరణమ్.

౨౧ స్తుతిమాత్రముపాదానాదితి చే న్నాపూర్వత్వాత్.

౨౨ భావశబ్దాచ్చ.

4. పారిప్లవాధికరణమ్.

౨౩ పారిప్లవార్థాఇతి చేన్న విశేషితత్వాత్.

౨౪ తథా చైకవాక్యతోపబన్ధాత్.

5. అగ్నీంధనాద్యధికరణమ్

౨౫ అతఏవచాగ్నీంధనా ద్యనపేక్షా.

6. సర్వాపేక్షాధికరణమ్

౨౬ సర్వాపేక్షా చ యజ్ఞాదిశ్రుతే రశ్వవత్.

౨౭ శమదమాద్యుపేత స్స్యా త్తథాపితు తద్విధే స్తదంగతయా తేషా మవశ్యానుష్ఠేయత్వాత్.

7. సర్వాన్నానుమత్యధికరణమ్

౨౮ సర్వాన్నానుమతిశ్చ ప్రాణాత్యయే తద్దర్శనాత్.

౨౯ అబాధాచ్చ.

౩౦ అపిచ స్మర్యతే.

౩౧ శబ్దశ్చాతోఽకామకారే.

8. ఆశ్రమకర్మాధికరణమ్

౩౨ విహితత్వాచ్చాశ్రమకర్మాపి.

౩౩ సహకారిత్వేనచ.

౩౪ సర్వథాపి త ఏవోభయలింగాత్.

౩౫ అనభిభవంచ దర్శయతి.

9. విధురాధికరణమ్

౩౬ అంతరాచాపితు తద్దృష్టేః.

౩౭ అపిచ స్మర్యతే.

౩౮ విశేషానుగ్రహాశ్చ.

౩౯ అత స్త్వితరజ్జ్యాయో లింగాచ్చ.

10. తద్భూతాధికరణమ్

౪౦ తద్భూతస్యతు నాతద్భావో జైమినే రపినియమా త్తద్రూపాభావేభ్యః.

11. అధికారికాధికరణమ్

౪౧ నచాధికారికమపి పతనానుమానా త్తదయోగాత్.

౪౨ ఉపపూర్వమపీత్యేకే భావ మశనవ త్తదుక్తమ్.

12. బహిరధికరణమ్

౪౩ బహిస్తూభయథాపి స్మృతేరాచారాచ్చ.

13. స్వామ్యధికరణమ్

౪౪ స్వామినః ఫలశ్రుతే రిత్యాత్రేయః.

౪౫ ఆర్త్విజ్యమిత్యౌడులోమి స్తస్మై హి పరిక్రియతే.

౪౬ శ్రుతేశ్చ.

14. సహకార్యంతరవిధ్యధికరణమ్

౪౭ సహకార్యంతరవిధిః పక్షేణ తృతీయం తద్వతోవిధ్యాదివత్.

౪౮ కృత్స్నభావాత్తు గృహిణోపసంహారః.

౪౯ మౌనవ దితరేషా మప్యుపదేశాత్

15. అనావిష్కారాధికరణమ్

౫౦ అనావిష్కుర్వ న్నన్వయాత్.

16. ఐహికాధికరణమ్

౫౧ ఐహిక మప్రస్తుతప్రతిబన్ధే తద్దర్శనాత్.

17. ముక్తిఫలానియమాధికరణమ్

౫౨ ఏవం ముక్తిఫలానియమ స్తదవస్థావధృతే స్తదవస్థా వధృతేః

చతుర్థాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః

1. ఆవృత్త్యధికరణమ్

౧ ఓమ్ ఆవృత్తిరసకృదుపదేశాత్.

౨ లింగాచ్చ.

2. ఆత్మత్వోపాసనాధికరణమ్

౩ ఆత్మేతితూపగచ్ఛంతి గ్రాహయంతిచ

3. ప్రతీకాధికరణమ్

౪ న ప్రతీకే నహి సః.

4. బ్రహ్మదృష్ట్యధికరణమ్.

౫ బ్రహ్మదృష్టి రుత్కర్షాత్.

5. ఆదిత్యాదిమత్యధికరణమ్

౬ ఆదిత్యాదిమతయ శ్చాంగ ఉపపత్తేః.

6. ఆసీనాధికరణమ్

౭ ఆసీన స్సంభవాత్.

౮ ధ్యానాచ్చ.

౯ అచలత్వం చాపేక్ష్య.

౧౦ స్మరంతి చ.

7. ఏకాగ్రతాధికరణమ్

౧౧ యత్రైకాగ్రతా తత్రావిశేషాత్.

8. ఆప్రయాణాధికరణమ్

౧౨ ఆప్రయాణా త్తత్రాపి హి దృష్టమ్.

9. తదధిగమాధికరణమ్

౧3 తదధిగమ ఉత్తరపూర్వాఘయోరశ్లేషవినాశౌ తద్వ్యపదేశాత్.

10 ఇతరాసంశ్లేషాధికరణమ్

౧౪ ఇతరస్యాప్యేవమసంశ్లేషః పాతేతు.

11. అనారబ్ధకార్యాధికరణమ్

౧౫ అనారబ్ధకార్యే ఏవతు పూర్వే తదవధేః.

12. అగ్నిహోత్రాద్యధికరణమ్

౧౬ అగ్నిహోత్రాదితు తత్కార్యాయైవ తద్దర్శనాత్.

౧౭ అతోఽన్యాపి హ్యేకేషాముభయోః

13. విద్యాజ్ఞానసాధనత్వాధికరణమ్

౧౮ యదేవ విద్యయేతిహి.

14. ఇతరక్షపణాధికరణమ్

౧౯ భోగేన త్వితరే క్షపయిత్వా సమ్పద్యతే.

చతుర్థాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః

1. వాగధికరణమ్

౧ ఓమ్ వాఙ్మనసి దర్శనా చ్ఛబ్దాచ్చ.

౨ అతఏవచ సర్వాణ్యను.

2. మనోఽధికరణమ్

3 తన్మనః ప్రాణ ఉత్తరాత్.

3. అధ్యక్షాధికరణమ్

౪ సోఽధ్యక్షే తదుపగమాదిభ్యః.

౫ భూతేషు తచ్ఛ్రుతేః.

౬ నైకస్మిన్ దర్శయతో హి.

4. ఆసృత్యుపక్రమాధికరణమ్

౭ సమానా చాసృత్యుపక్రమా దమృతత్వం చానుపోష్య.

5. సంసారవ్యపదేశాధికరణమ్

౮ తదాఽపీతే స్సంసారవ్యపదేశాత్.

౯ సూక్ష్మం ప్రమాణత శ్చ తథోపలబ్ధేః.

౧౦ నోపమర్దేనాతః.

౧౧ అస్యైవచోపపత్తే రేషఊష్మా.

౧౨ ప్రతిషేధా దితిచే న్నశారీరాత్.

౧3 స్పష్టో హ్యేకేషామ్.

౧౪ స్మర్యతేచ.

7. వాగాదిలయాధికరణమ్

౧౫ తాని పరే తథా హ్యాహ.

8. అవిభాగాధికరణమ్

౧౬ అవిభాగో వచనాత్.

9. తదోకోఽధికరణమ్

౧౭ తదోకోఽగ్రజ్వలనం తత్ప్రకాశితద్వారో విద్యాసామర్థ్యాత్తచ్ఛేషగత్యనుస్మృతియోగాచ్చ హార్దానుగృహీతశ్శతాధికయా.

10. రశ్మ్యనుసారాధికరణమ్

౧౮ రశ్మ్యనుసారీ.

౧౯ నిశి నేతిచేన్నసంబంధస్య యావద్దేహభావిత్వాద్దర్శయతిచ.

11. దక్షిణాయనాధికరణమ్

౨౦ అతశ్చాయనేఽపి దక్షిణే.

౨౧ యోగినః ప్రతిస్మర్యతే స్మార్తే చైతే.

చతుర్థాధ్యాయే

తృతీయః పాదః

1. అర్చిరాద్యధికరణమ్

౧ ఓమ్ అర్చిరాదినా తత్ప్రథితేః.

2. వాయ్వధికరణమ్

౨ వాయుమబ్దాదవిశేషవిశేషాభ్యామ్.

3. తడిదధికరణమ్

౩ తడితోఽధివరుణస్సంబంధాత్.

4. ఆతివాహికాధికరణమ్

౪ ఆతివాహికాస్తల్లింగాత్.

౫ ఉభయవ్యామోహాత్తత్సిద్ధేః.

౬ వైద్యుతేనైవ తతస్తచ్ఛ్రుతేః.

5. కార్యాధికరణమ్

౭ కార్యం బాదరిరస్య గత్యుపపత్తేః.

౮ విశేషితత్వాచ్చ.

౯ సామీప్యాత్తద్వ్యపదేశః.

౧౦ కార్యాత్యయే తదధ్యక్షేణ సహాతః పరమభిధానాత్.

౧౧ స్మృతేశ్చ.

౧౨ పరంజైమినిర్ముఖ్యత్వాత్.

౧౩ దర్శనాచ్చ.

౧౪ నచకార్యే ప్రతిపత్త్యభిసన్ధిః.

6. అప్రతీకాలంబనాధికరణమ్

౧౫ అప్రతీకాలంబనాన్నయతీతి బాదరాయణఉభయథాఽదోషాత్తత్క్రతుశ్చ.

౧౬ విశేషంచ దర్శయతి.

చతుర్థాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః

1. సంపద్యావిర్భావాధికరణమ్

౧ ఓమ్ సంపద్యావిర్భావస్స్వేనశబ్దాత్.

౨ ముక్తః ప్రతిజ్ఞానాత్.

౩ ఆత్మా ప్రకరణాత్.

2. అవిభాగేన దృష్టత్వాధికరణమ్

౪ అవిభాగేన దృష్టత్వాత్.

3. బ్రాహ్మాధికరణమ్

౫ బ్రాహ్మేణజైమినిరుపన్యాసాదిభ్యః.

౬ చితి తన్మాత్రేణ తదాత్మకత్వాదిత్యౌడులోమిః.

౭ ఏవమప్యుపన్యాసాత్పూర్వభావాదవిరోధం బాదరాయణః.

4. సంకల్పాధికరణమ్

౮ సంకల్పాదేవతు తచ్ఛ్రుతేః.

౯ అతఏవ చానన్యాధిపతిః.

5. అభావాధికరణమ్

౧౦ అభావం బాదరి రాహ హ్యేవమ్.

౧౧ భావం జైమిని ర్వికల్పామననాత్.

౧౨ ద్వాదశాహవ దుభయవిధం బాదరాయణోఽతః.

౧౩ తన్వభావే సంధ్యవ దుపపత్తేః.

౧౪ భావే జాగ్రద్వత్.

6. ప్రదీపాధికరణమ్

౧౫ ప్రదీపవదావేశ స్తథాహి దర్శయతి.

౧౬ స్వాప్యయసంపత్త్యో రన్యతరాపేక్ష మావిష్కృతంహి.

7. జగద్వ్యాపారవర్జాధికరణమ్

౧౭ జగద్వ్యాపారవర్జం ప్రకరణా దసన్నిహితత్వాచ్చ.

౧౮ ప్రత్యక్షోపదేశాదితి చే న్నాధికారిక మణ్డలస్థోక్తేః.

౧౯ వికారావర్తి చ తథాహి స్థితి మాహ.

౨౦ దర్శయత శ్చైవం ప్రత్యక్షానుమానే.

౨౧ భోగమాత్రసామ్యలింగాచ్చ.

౨౨ అనావృత్తిశ్శబ్దాత్.

ఇతి బ్రహ్మసూత్రాణి

హరిః ఓమ్

శ్రీగోపాలకృష్ణాయనమః

శ్రీ భగవద్గీతా

ఓ మస్యశ్రీ భగవద్గీతామాలామంత్రస్య - భగవాన్వేదవ్యాసఋషిః - అనుష్టుప్ ఛందః - శ్రీకృష్ణః పరమాత్మా దేవతా - అశోచ్యానన్వశోచ స్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషస ఇతిబీజం - సర్వధర్మా న్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజేతి శక్తిః అహంత్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచ ఇతికీలకం. నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి నైనం దహతిపావక ఇత్యంగుష్ఠాభ్యాం నమః, నచైనం క్లేదయంత్యాపో నశోషయతి మారుత ఇతి తర్జనీభ్యాం నమః, అచ్ఛేద్యోఽయ మదాహ్యోఽయ మక్లేద్యోఽశోష్యఏవ చేతి మధ్యమాభ్యాం నమః, నిత్య స్సర్వగత స్స్థాణు రచలోఽయం సనాతన ఇత్యనామికాభ్యాం నమః, పశ్యమే పార్థరూపాణి శతశోఽథ సహస్రశ ఇతి కనిష్ఠికాభ్యాం నమః, నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చేతి కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం నమః, ఇతికరన్యాసః. ఏవమేవ హృదయాదిన్యాసశ్చ. శ్రీకృష్ణప్రీత్యర్థే పాఠే వినియోగః. అథధ్యానమ్.

శ్లో. పార్థాయ ప్రతిబోధితాం భగవతా నారాయణేన స్వయం
వ్యాసేన గ్రథితాం పురాణమునినా మధ్యే మహాభారతం,
అద్వైతామృతవర్షిణీం భగవతీ మష్టాదశాధ్యాయినీ
మంబ త్వా మనుసందధామి భగవద్గీతే భవద్వేషిణీమ్.

నమోఽస్తుతే వ్యాస విశాలబుద్ధే ఫుల్లారవిందాయతపత్రనేత్ర,
యేన త్వయా భారతతైలపూర్ణః ప్రజ్వాలితో జ్ఞానమయః ప్రదీపః.

ప్రపన్నపారిజాతాయ తోత్రవైత్రైకపాణయే,
జ్ఞానముద్రాయ కృష్ణాయ గీతామృతదుహే నమః.
సర్వోపనిషదో గావో దోగ్ధా గోపాలనందనః,
పార్థో వత్స స్సుధీ ర్భోక్తా దుగ్ధం గీతామృతం మహత్.
వసుదేవసుతం దేవం కంసచాణూరమర్దనం,
దేవకీపరమానందం కృష్ణం వందే జగద్గురుం.
భీష్మద్రోణతటా జయద్రథజలా గాంధారనీలోత్పలా
శల్యగ్రాహవతీ కృపేణ వహనీ కర్ణేన వేలాకులా,
అశ్వత్థామవికర్ణఘోరమకరా దుర్యోధనావర్తినీ
సోత్తీర్ణా ఖలు పాండవై రణనదీ కైవర్తకః కేశవః.
పారాశర్యవచస్సరోజ మమలం గీతార్థగంధోత్కటం
నానాఖ్యానకకేసరం హరికథా సంబోధనాబోధితం,
లోకే సజ్జనషట్పదై రహరహః పేపీయమానం ముదా
భూయా ద్భారతపంకజం కలిమలప్రధ్వంసి నః శ్రేయసే.
మూకం కరోతి వాచాలం పంగుం లంఘయతే గిరిం,
యత్కృపా తమహం వందే పరమానందవిగ్రహం.
యం బ్రహ్మా వరుణేంద్రరుద్రమరుతః స్తున్వంతి దివ్యైః స్తవైః
వేదైః సాంగపదక్రమోపనిషదై ర్గాయంతి యం సామగాః,
ధ్యానావస్థితతద్గతేన మనసా పశ్యంతి యం యోగినో
యస్యాంతం న విదుస్సురాసురగణా దేవాయ తస్మై నమః.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ.

ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయుత్సవః, మామకాః పాండవాశ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ. ౧. సంజయ ఉవాచ. దృష్ట్వాతు పాండవానీకం వ్యూఢం

దుర్యోధన స్తదా, ఆచార్యముపసంగమ్య రాజా వచన మబ్రవీత్. ౨. పశ్యైతాం పాండుపుత్రాణా మాచార్య మహతీం చమూం, వ్యూఢాం ద్రుపదపుత్రేణ తవశిష్యేణ ధీమతా. 3. అత్రశూరా మహేష్వాసా భీమార్జునసమా యుధి, యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రుపదశ్చ మహారథః. ౪. ధృష్టకేతు శ్చేకితానః కాశిరాజశ్చ వీర్యవాన్, పురుజి త్కుంతిభోజశ్చ శైబ్యశ్చ నరపుంగవః. ౫. యుధామన్యుశ్చ విక్రాంత ఉత్తమౌజాశ్చ వీర్యవాన్, సౌభద్రో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వఏవ మహారథాః. ౬. అస్మాకం తు విశిష్టాయే తా న్నిబోధ ద్విజోత్తమ, నాయకా మమ సైన్యస్య సంజ్ఞార్థం తాన్ బ్రవీమి తే. ౭. భవాన్ భీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమితింజయః, అశ్వత్థామా వికర్ణశ్చ సౌమదత్తి స్తథైవచ. ౮. అన్యేచ బహవ శ్శూరా మదర్థే త్యక్తజీవితాః, నానా శస్త్రప్రహరణా స్సర్వే యుద్ధవిశారదాః. ౯. అపర్యాప్తం తదస్మాకం బలం భీష్మాభిరక్షితం, పర్యాప్తం త్విదమేతేషాం బలం భీమాభిరక్షితం. ౧౦. అయనేషుచ సర్వేషు యథాభాగమవస్థితాః. భీష్మమేవాభిరక్షంతు భవంతస్సర్వఏవ హి. ౧౧. తస్య సంజనయన్ హర్షం కురువృద్ధః పితామహః, సింహనాదం వినద్యోచ్చై శ్శంఖం దధ్మౌ ప్రతాపవాన్. ౧౨. తత శ్శంఖాశ్చ భేర్యశ్చ పణవానకగోముఖాః, సహసైవాభ్యహన్యంత సశబ్దస్తుములోఽభవత్. ౧3. తత శ్శ్వేతై ర్హయై ర్యుక్తే మహతి స్యందనే స్థితౌ, మాధవః పాండవశ్చైవ దివ్యౌ శంఖౌ ప్రదధ్మతుః ౧౪. పాంచజన్యం హృషీకేశో దేవదత్తం ధనంజయః, పౌండ్రం దధ్మౌ మహాశంఖం భీమకర్మా వృకోదరః. ౧౫. అనంతవిజయం రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః, నకుల స్సహదేవశ్చ సుఘోషమణిపుష్పకౌ. ౧౬. కాశ్యశ్చ పరమేష్వాస శ్శిఖండీ చ మహారథః, ధృష్టద్యుమ్నో విరాటశ్చ సాత్యకి శ్చాపరాజితః. ౧౭. ద్రుపదో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వశః పృథివీపతే, సౌభద్రశ్చ మహాబాహు శ్శంఖాన్ దధ్ముః పృథక్పృథక్. ౧౮. సఘోషో ధార్తరాష్ట్రాణాం హృదయాని వ్యదారయత్, నభశ్చ పృథివీం చైవ తుములో వ్యనునాదయన్. ౧౯. అథ వ్యవస్థితాన్ దృష్ట్వా ధార్తరాష్ట్రాన్ కపిధ్వజః, ప్రవృత్తే శస్త్రసంపాతే ధను రుద్యమ్య పాండవః. ౨౦. హృషీకేశం తదా వాక్య మిదమాహ మహీపతే, సేనయో రుభయో ర్మధ్యే రథం స్థాపయ మేఽచ్యుత. ౨౧. యావదేతాన్ నిరీక్షేఽహం యోద్ధుకామానవస్థితాన్, కైర్మయా సహ యోద్ధవ్య మస్మిన్ రణముద్యమే. ౨౨. యోత్స్యమానానవేక్షేఽహం యఏతేఽత్ర సమాగతాః, ధార్తరాష్ట్రస్య దుర్బుద్ధే ర్యుద్ధే ప్రియచికీర్షవః. ౨3. సంజయ ఉవాచ—ఏవ ముక్తో హృషీకేశో గుడాకేశేన భారత, సేనయోరుభయో ర్మధ్యే స్థాపయిత్వా రథోత్తమం. ౨౪. భీష్మద్రోణప్రముఖత స్సర్వేషాంచ మహీక్షితాం, ఉవాచ పార్థ పశ్యైతాన్ సమ

వేతాన్ కురూనితి. ౨౫. తత్రాపశ్యత్ స్థితాన్ పార్థః పితౄనథ పితామహాన్,
ఆచార్యాన్ మాతులాన్ భ్రాతౄన్ పుత్రాన్ పౌత్రాన్ సఖీం స్తథా. ౨౬.
శ్వశురాన్ సుహృదశ్చైవ సేనయో రుభయోరపి, తాన్ సమీక్ష్య స కౌంతేయ
స్సర్వాన్ బంధూ నవస్థితాన్. ౨౭. కృపయా పరయా విష్టో విషీద న్నిద మబ్ర
వీత్, అర్జున ఉవాచ—దృష్ట్వేమం స్వజనం కృష్ణ యుయుత్సుం సముపస్థితమ్. ౨౮.
సీదంతి మమ గాత్రాణి ముఖంచ పరిశుష్యతి, వేపథుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షశ్చ
జాయతే. ౨౯. గాండీవం స్రంసతే హస్తాత్ త్వక్చైవ పరిదహ్యతే, నచ శక్నో
మ్యవస్థాతుం భ్రమతీవచ మే మనః. 3౦. నిమిత్తానిచ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ,
నచ శ్రేయోఽనుపశ్యామి హత్వా స్వజన మాహవే. 3౧. నకాంక్షే విజయం కృష్ణ
నచ రాజ్యం సుఖానిచ, కిం నో రాజ్యేన గోవింద కింభోగై ర్జీవితేన వా. 3౨. యేషా
మర్థే కాంక్షితం నో రాజ్యం భోగా స్సుఖానిచ. తఇమేఽవస్థితా యుద్ధే ప్రాణాం
స్త్యక్త్వా ధనానిచ. 33. ఆచార్యాః పితరః పుత్రా స్తథైవచ పితామహాః,
మాతులా శ్శ్వశురాః పౌత్రా స్స్యాలా స్సంబంధిన స్తథా. 3౪. ఏతా న్న
హంతు మిచ్ఛామి ఘ్నతోఽపి మధుసూదన, అపి త్రైలోక్యరాజ్యస్య హేతోః
కిన్ను మహీకృతే. 3౫. నిహత్య ధార్తరాష్ట్రా న్నః కాప్రీతి స్స్యా జ్జనార్దన; పాపమే
వాశ్రయే దస్మాన్ హత్వైతానాతతాయినః. 3౬. తస్మా న్నార్హా వయం హంతుం
ధార్తరాష్ట్రాన్ సబాంధవాన్, స్వజనంహి కథం హత్వా సుఖిన స్స్యామ మాధవ. 3౭
యద్యప్యేతే నపశ్యంతి లోభోపహతచేతసః, కులక్షయకృతం దోషం మిత్రద్రోహే
చ పాతకమ్. 3౮. కథం నజ్ఞేయ మస్మాభిః పాపాదస్మాన్నివర్తితుం, కులక్షయకృతం
దోషం ప్రపశ్యద్భిర్జనార్దన. 3౯. కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్మా స్సనాతనాః, ధర్మే
నష్టే కులం కృత్స్న మధర్మోఽభిభవత్యుత. ౪౦. అధర్మాభిభవాత్కృష్ణ ప్రదు
ష్యంతి కులస్త్రియః, స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణసంకరః. ౪౧. సంకరో
నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్యచ, పతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదక
క్రియాః. ౪౨. దోషై రేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః, ఉత్సాద్యంతే జాతి
ధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః. ౪3. ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన,
నరకే నియతం వాసో భవతీ త్యనుశుశ్రుమ. ౪౪. అహో బత మహత్పాపం కర్తుంవ్యవ
సితా వయం; యద్రాజ్యసుఖలోభేన హంతుం స్వజన ముద్యతాః. ౪౫. యది మా
మప్రతీకార మశస్త్రం శస్త్రపాణయః, ధార్తరాష్ట్రా రణే హన్యు స్తన్మే క్షేమతరం
భవేత్. ౪౬. సంజయ ఉవాచ. ఏవముక్త్వార్జునస్సంఖ్యే రథోపస్థ ఉపావిశత్,
విసృజ్య సశరం చాపం శోకసంవిగ్నమానసః. ౪౭.

ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణా ర్జునసంవాదే - అర్జునవిషాదయోగోనామ ప్రథమోఽధ్యాయః. ౧

సంజయ ఉవాచ. తం తథా కృపయా విష్ట మశ్రుపూర్ణా కులేక్షణం, విషీదంత మిదం వాక్య మువాచ మధుసూదనః. ౧. శ్రీ భగవానువాచ—కుత స్త్వాకశ్మల మిదం విషమే సముపస్థితం, అనార్య జుష్ట మస్వర్గ్యమకీర్తికర మర్జున. ౨. క్లైబ్యం మాస్మగమః పార్థ నైత త్త్వయ్యుపపద్యతే, క్షుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్త్వో త్తిష్ఠ పరంతప. ౩. అర్జున ఉవాచ. కథం భీష్మ మహం సంఖ్యే ద్రోణంచ మధుసూదన, ఇషుభిః ప్రతియో త్స్యామి పూజార్హావరిసూదన. ౪. గురూ నహత్వాహి మహానుభావాన్ శ్రేయో భోక్తుం భైక్షమపీహ లోకే, హత్వార్థకామాంస్తు గురూనిహైవ భుంజీయ భోగాన్ రుధిర ప్రదిగ్ధాన్. ౫. నచైత ద్విద్మః కతర న్నో గరీయో యద్వా జయేమ యదివా నోజ యేయుః, యానేవ హత్వా నజిజీవిషామ స్తేఽవస్థితాః ప్రముఖే ధార్తరాష్ట్రాః. ౬. కార్ప ణ్యదోషోపహతస్వభావః పృచ్ఛామి త్వాం ధర్మసంమూఢచేతాః, యచ్ఛ్రేయస్స్యా న్నిశ్చితం బ్రూహి తన్మే శిష్య స్తేఽహం శాధి మాం త్వాం ప్రపన్నం. ౭. నహి ప్రప శ్యామి మమాపనుద్యా ద్యచ్ఛోక ముచ్ఛోషణ మింద్రియాణాం, అవాప్య భూమావస పత్నమృద్ధం రాజ్యం సురాణా మపి చాధిపత్యం. ౮. సంజయఉవాచ. ఏవ ముక్త్వా హృషీ కేశం గుడాకేశః పరంతప, న యోత్స్య ఇతి గోవింద ముక్త్వా తూష్ణీంబభూవహ. ౯. త మువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నివ భారత, సేనయో రుభయో ర్మధ్యే విషీదంత మిదం వచః. ౧౦. శ్రీభగవానువాచ—అశోచ్యానన్వశోచ స్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే, గతాసూ నగతాసూంశ్చ నానుశోచంతి పండితాః. ౧౧. న త్వేవాహం జాతునాసం నత్వం నేమే జనాధిపాః, నచైవ నభవిష్యామ స్సర్వే వయ మతఃపరం. ౧౨. దేహినో ఽస్మిన్ యథాదేహే కౌమారం యౌవనం జరా, తథా దేహాంతరప్రాప్తి ర్ధీర స్తత్రనము హ్యతి. ౧౩. మాత్రాస్పర్శాస్తు కౌంతేయ శీతోష్ణసుఖదుఃఖదాః, ఆగమాపాయినో నిత్యాం స్తాం స్తితిక్షస్వ భారత. ౧౪. యం హి న వ్యథయంత్యేతే పురుషం పురుషర్షభ, సమదుఃఖ సుఖం ధీరం సోఽమృతత్వాయ కల్పతే. ౧౫. నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే సతః, ఉభయో రపి దృష్టోఽంత స్త్వనయో స్తత్త్వదర్శిభిః. ౧౬. అవినాశితు తద్విద్ధి యేన సర్వమిదం తతం, వినాశమవ్యయస్యాస్య న కశ్చిత్ కర్తుమర్హతి. ౧౭. అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తా శ్శరీరిణః, అనాశినోఽప్రమేయస్య తస్మాద్యుధ్యస్వభారత. ౧౮. యఏనం వేత్తి హంతారం యశ్చైనం మన్యతే హతం, ఉభౌతౌ న విజానీతో నాయం హంతి నహన్యతే. ౧౯. న జాయతే మ్రియతేవా కదాచి న్నాయం భూత్వా భవితా వాన భూయః, అజో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయం పురాణో నహన్యతే హన్యమానే శరీరే. ౨౦.

వేదా వినాశినం నిత్యం యఏన మజ మవ్యయం, కథం సపురుషః పార్థ కం ఘాతయతి హంతి కం. వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్ణాతి నరో పరాణి, తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణా న్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ. నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి నైనం దహతి పావకః,నచైనం క్లేదయంత్యాపో న శోషయతి మారుతః. అచ్ఛేద్యోఽయ మదాహ్యోఽయ మక్లేద్యోఽశోష్య ఏవచ, నిత్య స్సర్వగతః స్థాణు రచలోఽయం సనాతనః. అవ్యక్తోఽయ మచింత్యోఽయ మవికార్యోఽయ ముచ్యతే, తస్మా దేవం విదిత్వైనం నానుశోచితు మర్హసి. అథ చైనం నిత్యజాతం నిత్యం వా మన్యసే మృతం, తథాపి త్వం మహాబాహో నైనం శోచితు మర్హసి. జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యు ర్ధ్రువం జన్మ మృతస్యచ, తస్మా దపరిహార్యేఽర్థే నత్వం శోచితు మర్హసి. అవ్యక్తాదీని భూతాని వ్యక్తమధ్యాని భారత, అవ్యక్తనిధనాన్యేవ తత్ర కా పరిదేవనా. ఆశ్చ ర్యవ త్పశ్యతి కశ్చి దేన మాశ్చర్యవ ద్వదతి తథైవ చాన్యః. ఆశ్చర్యవచ్చైన మన్య శ్శృణోతి శ్రుత్వా ప్యేనం వేద నచైవ కశ్చిత్. దేహీ నిత్య మవధ్యోఽయం దేహే సర్వస్య భారత, తస్మా త్సర్వాణి భూతాని నత్వం శోచితు మర్హసి. ౩౦. స్వధర్మమపి చావేక్ష్య నవికంపితు మర్హసి,ధర్మ్యాద్ధి యుద్ధా చ్ఛ్రేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్య నవిద్య తే. యదృచ్ఛయా చోపపన్నం స్వర్గద్వార మపావృతం, సుఖినః క్షత్రియాః పార్థ లభంతే యుద్ధ మీదృశం. అథ చేత్త్వం ధర్మ్య మిమం సంగ్రామం న కరిష్యసి, తత స్స్వధర్మం కీర్తిం చ హిత్వా పాపమవాప్స్యసి, అకీర్తిం చాపి భూతాని కథయిష్యంతి తేఽవ్యయాం, సంభావితస్య చాకీర్తి ర్మరణా దతిరిచ్యతే. భయా ద్రణాదుపరతం మన్యంతే త్వాం మహారథాః, యేషాంచ త్వం బహుమతో భూత్వా యాస్యసి లాఘ వం. అవాచ్యవాదాంశ్చ బహూన్వదిష్యంతి తవాహితాః, నిందంత స్తవ సామర్థ్యం తతో దుఃఖతరం ను కిం. హతో వా ప్రాప్స్యసే స్వర్గం జిత్వా వా భోక్ష్యసే మహీం. తస్మా దుత్తిష్ఠ కౌంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః. సుఖదుఃఖే సమే కృత్వా లాభా లాభౌ జయాజయౌ, తతో యుద్ధాయ యుజ్యస్వ నైవం పాప మవాప్స్యసి. ఏషా తేఽభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధి ర్యోగే త్విమాం శృణు, బుద్ధ్యా యుక్తో యయా పార్థ కర్మబంధం ప్రహాస్యసి. నేహాభిక్రమనాశోఽస్తి ప్రత్యవాయో న విద్యతే, స్వల్పమ ప్యస్య ధర్మస్య త్రాయతే మహతో భయాత్. ౪౦. వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిరేకేహ కురునందన, బహుశాఖా హ్యనంతాశ్చ బుద్ధయో వ్యవసాయినాం. యా మిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదంత్యవిపశ్చితః, వేదవాదరతాః పార్థ నాన్యదస్తీతి వాదినః, కామాత్మాన స్స్వర్గపరా జన్మకర్మఫలప్రదాం, క్రియావిశేషబహుళాం భోగైశ్వర్య గతిం ప్రతి. భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం తయాపహృతచేతసాం. వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధి

స్సమాధౌ నవిధీయతే. త్రైగుణ్యవిషయా వేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున, నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వస్థో నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్. యావానర్థ ఉదపానే సర్వతస్సంప్లుతోదకే. తావాన్ సర్వేషు వేదేషు బ్రాహ్మణస్య విజానతః. కర్మణ్యేవాధికారస్తే మాఫలేషు కదా చన, మాకర్మఫలహేతుర్భూర్మా తేసంగోఽస్త్వకర్మణి. యోగస్థః కురుకర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ, సిద్ధ్యసిద్ధ్యో స్సమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే. దూరేణ హ్యవరం కర్మ బుద్ధియోగా ద్ధనంజయ, బుద్ధౌ శరణ మన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః. బుద్ధియుక్తో జహాతీహ ఉభే సుకృతదుష్కృతే, తస్మా ద్యోగాయ యుజ్యస్వ యోగః కర్మసు కౌశలం. ౫౦. కర్మజం బుద్ధియుక్తాహి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః, జన్మబంధ వినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛంత్యనామయం. యదా తే మోహకలిలం బుద్ధిర్వ్యతితరిష్యతి, తదా గంతాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య శ్రుతస్యచ. శ్రుతివిప్రతిపన్నా తే యదా స్థాస్యతి నిశ్చలా, సమాధా వచలా బుద్ధి స్తదా యోగ మవాప్స్యసి. ౫౩. అర్జునఉవాచ.— స్థితప్రజ్ఞస్య కా భాషా సమాధిస్థస్య కేశవ, స్థితధీః కింప్రభాషేత కిమాసీత వ్రజేత కిం. ౫౪. శ్రీభగవానువాచ. ప్రజహాతి యదా కామాన్ సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్, ఆత్మన్యేవాత్మనా తుష్టః స్థితప్రజ్ఞ స్తదోచ్యతే. దుఃఖే ష్వనుద్విగ్నమనా స్సుఖేషు విగతస్పృహః, వీతరాగభయక్రోధః స్థితధీర్మునిరుచ్యతే. య స్సర్వత్రానభిస్నేహ స్తత్తత్ ప్రాప్య శుభాశుభం, నాభినందతి నద్వేష్టి తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా. యదా సంహరతేచాయం కూర్మోఽంగానీవ సర్వశః, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్య స్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా. విషయా వినివర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః,రసవర్జం రసోఽప్యస్య పరందృష్ట్వా నివర్తతే. యతతోహ్యపి కౌంతేయ పురుషస్య విపశ్చితః, ఇంద్రియాణి ప్రమాథీని హరంతి ప్రసభం మనః. తాని సర్వాణి సంయమ్య యుక్తఆసీత మత్పరః. వశేహి యస్యేంద్రియాణి తస్య ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా. ధ్యాయతో విషయాన్ పుంస స్సంగ స్తే షూపజాయతే, సంగా త్సంజాయతే కామః కామాత్ క్రోధోఽభిజాయతే. క్రోధా ద్భవతి సంమోహ స్సంమోహాత్ స్మృతివిభ్రమః, స్మృతిభ్రంశాద్బుద్ధినాశో బుద్ధినాశాత్ ప్రణశ్యతి. ౬౩. రాగద్వేషవియుక్తైస్తు విషయానింద్రియై శ్చరన్, ఆత్మవశ్యై ర్విధేయాత్మా ప్రసాదమధిగచ్ఛతి. ప్రసాదే సర్వదుఃఖానాం హానిరస్యోపజాయతే, ప్రసన్న చేతసో హ్యాశు బుద్ధిః పర్యవతిష్ఠతే. నాస్తి బుద్ధి రయుక్తస్య నచాయుక్తస్య భావనా, నచాభావయత శ్శాంతి రశాంతస్య కుత స్సుఖం. ఇంద్రియాణాం హి చరతాం యన్మనోనువిధీయతే, త దస్య హరతి ప్రజ్ఞాం వాయుర్నావ మివాంభసి. తస్మా ద్యస్య మహాబాహో నిగృహీతాని సర్వశః, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్య స్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా, యా నిశా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తి సంయమీ, యస్యాం జాగ్రతి

భూతాని సా నిశా పశ్యతో మునేః. ఆపూర్యమాణ మచల ప్రతిష్ఠం సముద్రమాపః ప్రవిశంతి. యద్వత్, తద్వత్కామాయం ప్రవిశంతి సర్వే స శాంతిమాప్నోతి నకామకామీ. ౭౦. విహాయ కామాన్ య స్సర్వాన్ పుమాం శ్చరతి నిస్పృహః, నిర్మమో నిరహంకార స్సశాంతి మధిగచ్ఛతి, ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః పార్థ నైనాం ప్రాప్య విముహ్యతి, స్థిత్వా స్యా మంతకాలేఽపి బ్రహ్మనిర్వాణ మృచ్ఛతి. ౭౨

ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే సాంఖ్యయోగో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అర్జున ఉవాచ జ్యాయసీ చేత్కర్మణ స్తే మతా బుద్ధిర్జనార్దన, తత్కింకర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి కేశవ. వ్యామిశ్రేణేవ వాక్యేన బుద్ధిం మోహయసీవ మే, తదేకం వద నిశ్చిత్య యేన శ్రేయోఽహ మాప్నుయామ్. ౨. శ్రీభగవానువాచ. లోకేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా మయాఽనఘ జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినామ్. నకర్మణా మనారంభా న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే, నచ సన్న్యసనాదేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి. ౪. నహికశ్చిత్ క్షణమపి జాతు తిష్ఠత్యకర్మకృత్, కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజై ర్గుణైః. కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య య ఆస్తే మనసా స్మరన్, ఇంద్రియార్థాన్ విమూఢాత్మా మిథ్యాచారస్స ఉచ్యతే. య స్త్వింద్రియాణి మనసా నియమ్యారభతేఽర్జున, కర్మేంద్రియైః కర్మ యోగ మసక్త స్స విశిష్యతే, నియతం కురు కర్మ త్వం కర్మ జ్యాయో హ్యకర్మణః, శరీర యాత్రాపిచ తే న ప్రసిద్ధ్యే దకర్మణః. యజ్ఞార్థాత్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధనః, తదర్థం కర్మ కౌంతేయ ముక్తసంగ స్సమాచర. సహయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్వా పురోవాచ ప్రజాపతిః, అనేన ప్రసవిష్యధ్వ మేష వోఽస్త్విష్టకామధుక్. ౧౦. దేవాన్ భావయతానేన తే దేవా భావయంతు వః, పరస్పరం భావయంత శ్శ్రేయః పర మవాప్స్యథ. ఇష్టాన్ భోగాన్ హి వో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః, తైర్దత్తా నప్రదాయైభ్యో యోభుంక్తే స్తేనఏవ సః. యజ్ఞశిష్టాశిన స్సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః, భుంజతే తే త్వఘం పాపా యే పచంత్యాత్మకారణాత్. అన్నా ద్భవంతి భూతాని పర్జన్యా దన్నసంభవః, యజ్ఞా ద్భవతి పర్జన్యో యజ్ఞః కర్మసముద్భవః. కర్మబ్రహ్మోద్భవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షరసముద్భవం, తస్మా త్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితం. ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయతీహ యః, అఘాయురింద్రియారామో మోఘం పార్థ స జీవతి. యస్త్వాత్మరతిరేవ స్యా దాత్మతృప్తశ్చ మానవః, ఆత్మన్యేవచ సంతుష్ట స్తస్యకార్యం నవిద్యతే. నైవ తస్య కృతేనార్థో నాకృతేనేహ కశ్చన, నచాస్య సర్వభూతేషు కశ్చిదర్థవ్యపాశ్రయః. తస్మా దసక్త స్సతతం కార్యం కర్మ

సమాచర, అసక్తో హ్యాచరన్ కర్మ పర మాప్నోతి పూరుషః. కర్మణైవ హి సంసిద్ధి
మాస్థితా జనకాదయః, లోకసంగ్రహమేవాపి సంపశ్యన్ కర్తుమర్హసి. ౨౦. యద్య
దాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్త దేవేతరో జనః, స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే.
నమే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన, నానవాప్త మవాప్తవ్యం వర్త ఏవచ
కర్మణి. యది హ్యహం నవర్తేయం జాతు కర్మణ్యతంద్రితః, మమ వర్త్మానువర్తంతే మను
ష్యాః పార్థ సర్వశః. ఉత్సీదేయు రిమే లోకా నకుర్యాం కర్మ చేదహం, సంకరస్యచ
కర్తాస్యా ముపహన్యా మిమాః ప్రజాః. సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి
భారత, కుర్యాద్విద్వాంస్తథా సక్తశ్చికీర్షుర్లోకసంగ్రహం, నబుద్ధిభేదం జనయే
దజ్ఞానాం కర్మసంగినాం, జోషయే త్సర్వకర్మాణి విద్వాన్ యుక్త స్సమాచరన్.
ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః, అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహ
మితి మన్యతే. తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్మవిభాగయోః, గుణాగుణేషువర్తంత
ఇతి మత్వా న సజ్జతే. ప్రకృతే ర్గుణసంమూఢా స్సజ్జంతే గుణకర్మసు, తానకృత్స్న
విదో మందాన్ కృత్స్నవి న్నవిచాలయేత్. మయి సర్వాణి కర్మాణి సన్న్యస్యాధ్యాత్మ
చేతసా, నిరాశీర్నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగతజ్వరః. ౩౦. యేమే మత మిదం
నిత్యమనుతిష్ఠంతి మానవాః, శ్రద్ధావంతోఽనసూయంతో ముచ్యంతే తేఽపిక
ర్మభిః. యే త్వేతదభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మే మతం, సర్వజ్ఞానవిమూఢాంస్తాన్
విద్ధి నష్టానచేతసః. సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతేర్జ్ఞానవానపి, ప్రకృతిం
యాంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి, ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యార్థే రాగద్వేషౌ
వ్యవస్థితౌ, తయోర్న వశ మాగచ్ఛే త్తౌ హ్యస్య పరిపంథినౌ. శ్రేయాన్ స్వధర్మో
విగుణః పరధర్మా త్స్వనుష్ఠితాత్, స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః.
అర్జునఉవాచ-అథ కేన ప్రయుక్తోఽయం పాపం చరతి పూరుషః, అనిచ్ఛన్నపి వార్ష్ణేయ
బలాదివ నియోజితః. శ్రీభగవానువాచ. కామఏష క్రోధ ఏష రజోగుణసముద్భవః,
మహాశనో మహాపాప్మా విద్ధ్యేన మిహ వైరిణమ్. ధూమేనావ్రియతే వహ్ని ర్యథా
దర్శో మలేనచ, యథోల్బేనావృతో గర్భ స్తథా తేనేద మావృతమ్. ఆవృతం జ్ఞాన
మేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా, కామరూపేణ కౌంతేయ దుష్పూరేణానలేనచ.
ఇంద్రియాణి మనోబుద్ధి రస్యాధిష్ఠానముచ్యతే, ఏతై ర్విమోహయ త్యేష జ్ఞాన మా
వృత్య దేహినమ్. ౪౦. తస్మాత్ త్వమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ, పాప్మానం
ప్రజహి హ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనమ్. ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహు రింద్రియేభ్యః పరం
మనః, మనసస్తు పరా బుద్ధి ర్యో బుద్ధేః పరతస్తు సః. ఏవం బుద్ధేః పరం బుద్ధ్వా

సం స్తభ్యాత్మాన మాత్మనా, జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదం. ४३.
ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే
కర్మయోగో నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

శ్రీ భగవానువాచ—ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవా నహ మవ్యయం, వివస్వాన్ మనవే ప్రాహ మను రిక్ష్వాకవేఽబ్రవీత్. ఏవం పరంపరాప్రాప్త మిమం రాజర్షయో విదుః, సకాలేనేహ మహతా యోగో నష్టః పరంతప. స ఏవాయం మయాతేఽద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః. భక్తోఽసి మే సఖా చేతి రహస్యం హ్యేత దుత్తమం. అర్జున ఉవాచ. అపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః, కథమేత ద్విజానీయాం త్వమాదౌ ప్రోక్తవా నితి. శ్రీభగవానువాచ. బహూని మే వ్యతీ తాని జన్మాని తవచార్జున, తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప. అజోఽపి స న్నవ్యయాత్మా భూతానా మీశ్వరోఽపి సన్, ప్రకృతిం స్వా మధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్మమాయయా. యదాయదా హి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత, అభ్యుత్థాన మధ ర్మస్య తదాఽఽత్మానం సృజామ్యహం. పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే, జన్మకర్మచమే దివ్యమేవం యో వేత్తి తత్త్వతః, త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి సోఽర్జున. వీతరాగభయక్రోధా మన్మయా మాముపాశ్రితాః, బహవో జ్ఞాన తపసా పూతా మద్భావమాగతాః. ౧౦. యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ భజామ్యహం, మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః. కాంక్షంతః కర్మణాం సిద్ధిం యజంత ఇహ దేవతాః, క్షిప్రం హి మానుషే లోకే సిద్ధిర్భవతి కర్మజా. చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మవిభాగశః, తస్య కర్తార మపి మాం విద్ధ్యకర్తారమవ్యయం. నమాం కర్మాణి లింపంతి న మే కర్మఫలే స్పృహా, ఇతి మాం యోఽభిజానాతి కర్మభిర్నస బధ్యతే. ఏవం జ్ఞాత్వా కృతం కర్మ పూర్వైర పి ముముక్షుభిః, కురు కర్మైవ తస్మా త్త్వం పూర్వైః పూర్వతరం కృతం. కిం కర్మ కిమకర్మేతి కవయోఽప్యత్ర మోహితాః, తత్తే కర్మప్రవక్ష్యామి యజ్ జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్. కర్మణోహ్యపి బోద్ధవ్యం బోద్ధవ్యం చ వికర్మణః, అకర్మణశ్చ బోద్ధవ్యం గహనా కర్మణో గతిః. కర్మణ్యకర్మయః పశ్యేదకర్మణి చ కర్మయః, స బుద్ధిమా న్మనుష్యేషు స యుక్తః కృత్స్నకర్మకృత్. యస్య సర్వే సమారంభాః కామ సంకల్పవర్జితాః, జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం త మాహుః పండితం బుధాః. త్యక్త్వా కర్మఫలా సంగం నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః, కర్మణ్యభిప్రవృత్తోఽపి నైవ కించిత్కరోతి సః. ౨౦. నిరాశీ ర్యతచిత్తాత్మా త్యక్తసర్వపరిగ్రహః, శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కి

ల్బిషమ్. యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టో ద్వంద్వాతీతో విమత్సరః, సమస్సిద్ధావసిద్ధౌచ
కృత్వాఽపి న నిబధ్యతే. గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థితచేతసః, యజ్ఞాయాచరతః
కర్మ సమగ్రం ప్రవిలీయతే. బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతం,
బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా, దైవమేవాపరే యజ్ఞం యోగినః
పర్యుపాసతే, బ్రహ్మాగ్నా వపరే యజ్ఞం యజ్ఞేనోపజుహ్వతి. శ్రోత్రాదీనీంద్రియా
ణ్యన్యే సంయమాగ్నిషు జుహ్వతి, శబ్దాదీన్విషయా నన్య ఇంద్రియాగ్నిషు జుహ్వతి,సర్వా
ణీంద్రియకర్మాణి ప్రాణకర్మాణి చాపరే, ఆత్మసంయమయోగాగ్నౌ జుహ్వతి జ్ఞాన
దీపితే. ద్రవ్యయజ్ఞా స్తపోయజ్ఞా యోగయజ్ఞా స్తథా పరే, స్వాధ్యాయజ్ఞానయ
జ్ఞాశ్చ యతయ స్సంశితవ్రతాః. అపానే జుహ్వతి ప్రాణం ప్రాణేఽపానం తథా పరే,
ప్రాణాపానగతీ రుద్ధ్వా ప్రాణాయామపరాయణాః. అపరే నియతాహారాః ప్రాణాన్
ప్రాణేషు జుహ్వతి, సర్వేఽప్యేతే యజ్ఞవిదో యజ్ఞక్షపితకల్మషాః. ౧౦. యజ్ఞశిష్టా
మృతభుజో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనం, నాయం లోకోఽస్త్యయజ్ఞస్య కుతోఽన్యః
కురుసత్తమః. ఏవం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణో ముఖే. కర్మజా న్విద్ధి తాన్
సర్వా నేవం జ్ఞాత్వా విమోక్ష్యసే. శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయా ద్యజ్ఞాత్ జ్ఞానయజ్ఞః
పరంతప, సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే. తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన
సేవయా, ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః, యజ్జ్ఞాత్వా నపున
ర్మోహ మేవం యాస్యసి పాండవ, యేన భూతాన్యశేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్మన్యథో
మయి, అపి చేదసి పాపేభ్య స్సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః. సర్వం జ్ఞానప్లవేనైవ వృజినం
సంతరిష్యసి. యథైధాంసి సమిద్ధోఽగ్ని ర్భస్మసాత్కురుతేఽర్జున, జ్ఞానాగ్ని స్సర్వ
కర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా. నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే, తత్స్వ
యం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని విందతి, శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్పరః సంయ
తేంద్రియః, జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతి మచిరేణాధిగచ్ఛతి. అజ్ఞశ్చాశ్రద్దధానశ్చ
సంశయాత్మా వినశ్యతి, నాయం లోకోఽస్తి నపరో న సుఖం సంశయాత్మనః. ౪౦.
యోగసన్న్యస్తకర్మాణః జ్ఞానసంఛిన్నసంశయం, ఆత్మవంతం న కర్మాణి నిబధ్నంతి
ధనంజయ. తస్మా దజ్ఞానసంభూతం హృత్స్థం జ్ఞానాసినాత్మనః, ఛిత్త్వైనం సంశయం
యోగ మాతిష్ఠోత్తిష్ఠ భారత. ౪౨. ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే జ్ఞానయోగోనామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪

అర్జున ఉవాచ—సన్న్యాసం కర్మణాం కృష్ణ పునర్యోగంచ శంససి, యచ్ఛ్రేయ
ఏతయో రేకం తన్మే బ్రూహి సునిశ్చితం. శ్రీభగవానువాచ. సన్న్యాసః కర్మ
యోగశ్చ నిశ్శ్రేయసకరావుభౌ. తయోస్తు కర్మసన్న్యాసాత్ కర్మయోగో వి

వ్యతే. జ్ఞేయ స్స నిత్యసన్న్యాసీ యో నద్వేష్టి నకాంక్షతి, నిర్ద్వంద్వో హి మహా
బాహో సుఖం బంధా త్ప్రముచ్యతే. సాంఖ్యయోగౌ పృథగ్బాలాః ప్రవదంతి నపం
డితాః, ఏక మప్యాస్థిత స్సమ్యగుభయో ర్విందతే ఫలం, యత్సాంఖ్యైః ప్రాప్యతే
స్థానం తద్యోగై రపి గమ్యతే, ఏకం సాంఖ్యం చ యోగంచ యః పశ్యతి స పశ్యతి. స
న్న్యాసస్తు మహాబాహో దుఃఖ మాప్తు మయోగతః, యోగయుక్తో ముని ర్బ్రహ్మ నచిరే
ణాధిగచ్ఛతి, యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః, సర్వభూతాత్మభూ
తాత్మా కుర్వన్నపి నలిప్యతే. నైవ కించిత్కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్,
పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్ర న్నశ్నన్ గచ్ఛన్ స్వపన్ శ్వసన్. ప్రలపన్
విసృజన్ గృహ్ణ న్నున్మిష న్నిమిష న్నపి, ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు వర్తంతఇతిధా
రయన్. బ్రహ్మ ణ్యాధాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతి యః, లిప్యతే న సపా
పేన పద్మపత్రమివాంభసా. ౧౦. కాయేన మనసా బుద్ధ్యా కేవలై రింద్రియైరపి,
యోగినః కర్మ కుర్వన్తి సంగం త్యక్త్వాత్మశుద్ధయే. యుక్తః కర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతి
మాప్నోతి నైష్ఠికీం, అయుక్తః కామకారేణ ఫలే సక్తో నిబధ్యతే.సర్వకర్మాణి మనసా
సన్న్యస్యాస్తే సుఖం వశీ, నవద్వారే పురే దేహీ నైవ కుర్వ న్నకారయన్. నకర్తృ
త్వం న కర్మాణి లోకస్య సృజతి ప్రభుః, న కర్మఫలసంయోగం స్వభావస్తు ప్రవర్తతే.
నాదత్తే కస్య చిత్పాపం నచైవ సుకృతం విభుః, అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన
ముహ్యంతి జంతవః. జ్ఞానేనతు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః, తేషామాదిత్యవ
జ్జ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరం. తద్బుద్ధయ స్తదాత్మాన స్తన్నిష్ఠా స్తత్పరాయణాః, గచ్ఛం
త్యపునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధూత కల్మషాః. విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః. ఇహైవ తైర్జిత స్సర్గో యేషాం
సామ్యే స్థితం పునః, నిర్దోషం హి సమం బ్రహ్మ తస్మా ద్బ్రహ్మణి తే స్థితాః, నప్ర
హృష్యేత్ప్రియం . ప్రాప్య నోద్విజేత్ప్రాప్య చాప్రియం, స్థిరబుద్ధిరసమ్మూఢో
బ్రహ్మవి ద్బ్రహ్మణి స్థితః. ౨౦ బాహ్యస్పర్శే ష్వసక్తాత్మా విందత్యాత్మని యత్సుఖమ్,
స బ్రహ్మయోగయుక్తాత్మా సుఖ మక్షయ మశ్నుతే. యేహి సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖ
యోనయ ఏవ తే, ఆద్యంతవంతః కౌంతేయ న తేషు రమతే బుధః. శక్నోతీహైవ
య స్సోఢుం ప్రాక్శరీరవిమోక్షణాత్ః కామక్రోధోద్భవం వేగం స యుక్తస్స సుఖీ
నరః. యోఽంతస్సుఖోఽన్తరారామ స్తథాంత ర్జ్యోతిరేవ యః, సయోగీ బ్రహ్మని
ర్వాణం బ్రహ్మభూతోఽధిగచ్ఛతి. లభంతే బ్రహ్మ నిర్వాణ మృషయః క్షీణకల్మషాః,
ఛిన్నద్వైధాయతాత్మాన స్సర్వభూతహితే రతాః. కామక్రోధవియుక్తానాం యతీనాం
యతచేతసామ్, అభితో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మనాం. స్పర్శాన్ కృత్వా

బహిర్బాహ్యాం శ్చక్షుశ్చైవాంతరే భ్రువోః, ప్రాణాపానౌ సమౌ కృత్వా నాసాభ్యం
తరచారిణౌ. యతేంద్రియమనోబుద్ధిర్మునిర్మోక్షపరాయణః, విగతేచ్ఛాభయక్రోధో
య స్సదా ముక్త ఏవ సః. భోక్తారం యజ్ఞతపసాం సర్వలోకమహేశ్వరమ్, సుహృదం
సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాంతి మృచ్ఛతి. ౨౯. ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపని
షత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే కర్మసన్న్యాసయోగో
నామ పంచమోఽధ్యాయః.

శ్రీ భగవానువాచ—అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః, సస
న్న్యాసీచ యోగీచ ననిరగ్నిర్నచాక్రియః. యం సన్న్యాసమితి ప్రాహుర్యోగం తం
విద్ధి పాండవ, నహ్యసన్న్యస్తసంకల్పో యోగీ భవతి కశ్చన. ఆరురుక్షో ర్మునే
ర్యోగం కర్మ కారణ ముచ్యతే, యోగారూఢస్య తస్యైవ శమః కారణముచ్యతే.
యదాహి నేంద్రియార్థేషు న కర్మస్వనుషజ్జతే, సర్వసంకల్పసన్న్యాసీ యోగారూఢ
స్తదోచ్యతే, ఉద్ధరే దాత్మనాత్మానం నాత్మాన మవసాదయేత్, ఆత్మైవహ్యాత్మనోబంధు
రాత్మైవ రిపు రాత్మనః. బంధు రాత్మాత్మన స్తస్య యేనాత్మైవాత్మనాజితః, అనాత్మనస్తు
శత్రుత్వే వర్తేతాత్మైవ శత్రువత్. జితాత్మనః ప్రశాంతస్య పరమాత్మా సమాహితః,
శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషు తథా మానావమానయోః. జ్ఞానవిజ్ఞానతృప్తాత్మా కూటస్థో విజి
తేంద్రియః, యుక్త ఇత్యుచ్యతే యోగీ సమలోష్టాశ్మ కాంచనః. సుహృన్మిత్రార్యుదా
సీన మధ్యస్థద్వేష్యబంధుషు, సాధుష్వపిచ పాపేషు సమబుద్ధిర్విశిష్యతే. యోగీ
యుంజీత సతత మాత్మానం రహసి స్థితః. ఏకాకీ యతచిత్తాత్మా నిరాశీ రపరిగ్రహః
౧౦. శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య స్థిర మాసన మాత్మనః, నాత్యుచ్ఛ్రితం నాతినీచం చేలా
జిన కుశోత్తరమ్. తత్రైకాగ్రం మనః కృత్వా యతచిత్తేంద్రియక్రియః, ఉపవిశ్యా
సనే యుంజ్యా ద్యోగ మాత్మవిశుద్ధయే. సమం కాయశిరోగ్రీవం ధారయ న్నచలః
స్థిరః, సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం దిశశ్చానవలోకయన్. ప్రశాంతాత్మా విగ
భీర్బ్రహ్మచారివ్రతే స్థితః, మనస్సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పరః
యుంజన్నేవం సదాఽఽత్మానం యోగీ నియతమానసః. శాంతిం నిర్వాణపరమా
మత్సంస్థా మధిగచ్ఛతి. నాత్యశ్నతస్తు యోగోఽస్తి న చైకాంత మనశ్నతః, నచాతిస్వ
ప్నశీలస్య జాగ్రతో నైవచార్జున,యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు, యుక్త
స్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహా. యదా వినియతం చిత్త మాత్మన్యేవావ
తిష్ఠతే, నిస్పృహ స్సర్వకామేభ్యో యుక్తఇత్యుచ్యతే తదా. యథా దీపో నివాతస్థో
నేంగతే సోపమా స్మృతా, యోగినో యతచిత్తస్య యుంజతో యోగ మాత్మనః. య
త్రోపరమతే చిత్తం నిరుద్ధం యోగసేవయా,యత్ర చైవాత్మనాత్మానం పశ్య న్నాత్మ

తుష్యతి. ౨౦. సుఖమాత్యంతికం యత్తద్బుద్ధిగ్రాహ్యమతీంద్రియమ్, వేత్తి యత్ర
నచైవాయం స్థితశ్చలతి తత్త్వతః. యం లబ్ధ్వా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః,
యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే. తం విద్యాద్దుఃఖసంయోగవియోగం
యోగసంజ్ఞితమ్, స నిశ్చయేన యోక్తవ్యో యోగో నిర్విణ్ణచేతసా. సంకల్పప్రభవాన్
కామాం స్త్యక్త్వా సర్వా నశేషతః, మనసైవేంద్రియగ్రామం వినియమ్య సమంతతః.
శనైశ్శనై రుపరమే ద్బుద్ధ్యా ధృతిగృహీతయా, ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా న కించిదపి
చింతయేత్. యతోయతో నిస్సరతి మన శ్చంచల మస్థిరమ్, తత స్తతో నియమ్యైత
దాత్మన్యేవ వశం నయేత్. ప్రశాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముత్తమమ్,
ఉపైతి శాంతరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్. యుంజన్నేవం సదాఽఽత్మానం యోగీ
విగతకల్మషః. సుఖేన బ్రహ్మసంస్పర్శ మత్యంతం సుఖ మశ్నుతే. సర్వభూతస్థమాత్మానం
సర్వభూతాని చాత్మని, ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః. యోమాం
పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి, తస్యాహం న ప్రణశ్యామి సచ మే న ప్రణ
శ్యతి. ౩౦. సర్వభూతస్థితం యోమాం భజత్యేకత్వ మాస్థితః, సర్వథా వర్తమానోఽపి
సయోగీ మయి వర్తతే. ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున, సుఖంవా
యదివా దుఃఖం సయోగీ పరమో మతః. అర్జునఉవాచ—యోఽయం యోగ స్త్వయా
ప్రోక్త స్సామ్యేన మధుసూదన, ఏతస్యాహం న పశ్యామి చంచలత్వాత్ స్థితిం స్థిరాం.
చంచలంహి మనః కృష్ణ ప్రమాథిబలవద్దృఢమ్, తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయో
రివ సుదుష్కరమ్. శ్రీభగవానువాచ—అసంశయం మహాబాహో మనోదుర్నిగ్రహం
చలమ్, అభ్యాసేన తు కౌన్తేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే. ౩౫. అసంయతాత్మనా
యోగో దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః, వశ్యాత్మనా తు యతతా శక్యోఽవాప్తు ముపా
యతః ౩౬. అర్జునఉవాచ. అయతిశ్శ్రద్ధయోపేతో యోగా చ్చలితమానసః, అ
ప్రాప్య యోగసంసిద్ధిం కాం గతిం కృష్ణ గచ్ఛతి. ౩౭. కచ్చిన్నోభయవిభ్రష్ట శ్ఛిన్నా
భ్రమివ నశ్యతి, అప్రతిష్ఠో మహాబాహో విమూఢో బ్రహ్మణః పథి. ౩౮. ఏతం
మే సంశయం కృష్ణ ఛేత్తుమర్హస్యశేషతః, త్వదన్యస్సంశయస్యాస్య ఛేత్తా
నహ్యుపపద్యతే. ౩౯. శ్రీభగవానువాచ. పార్థ నైవేహ నాముత్ర వినాశ స్తస్య
విద్యతే, నహి కల్యాణకృత్కశ్చిద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి. ౪౦. ప్రాప్య పుణ్య
కృతాన్ లోకా నుషిత్వా శాశ్వతీ స్సమాః, శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగ
భ్రష్టోఽభిజాయతే. ౪౧. అథవా యోగినా మేవ కులే భవతి ధీమతామ్, ఏతద్ధి దుర్ల
భతరం లోకే జన్మ య దీదృశమ్. ౪౧. తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పౌర్వ
దైహికమ్, యతతే చ తతో భూయ స్సంసిద్ధౌ కురునందన. ౪౩. పూర్వాభ్యాసేన

తేనైవ హ్రియతే హ్యవశోఽపి సః, జిజ్ఞాసు రపి యోగస్య శబ్దబ్రహ్మాతివర్తతే,
౪౪. ప్రయత్నా ద్యతమానస్తు యోగీ సంశుద్ధకిల్బిషః, అనేక జన్మసంసిద్ధ స్తతో యాతి
పరాంగతిమ్. ౪౫. తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః, కర్మిభ్య
శ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున. ౪౬. యోగినా మపి సర్వేషాం మద్గతేనాంత
రాత్మనా, శ్రద్ధావాన్ భజతే యో మాం సమే యుక్తతమో మతః. ౪౭. భగవ
ద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే ఆత్మసంయ
మయోగో నామ షష్ఠోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ— మయ్యాసక్తమనాః పార్థ యోగం యుంజన్ మదాశ్ర
యః, అసంశయం సమగ్రం మాం యథా జ్ఞాస్యసి తచ్ఛృణు. ౧ జ్ఞానం తేఽహం సవి
జ్ఞాన మిదం వక్ష్యామ్యశేషతః, యజ్ జ్ఞాత్వా నేహ భూయోఽన్యత్ జ్ఞాతవ్య మవ
శిష్యతే. ౨. మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చి ద్యతతి సిద్ధయే, యతతామపి సిద్ధానాం
కశ్చి న్మాం వేత్తి తత్త్వతః. ౩. భూమి రాపోఽనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవచ,
అహంకారఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతి రష్టధా. ౪. అపరేయ మిత స్త్వన్యాం ప్రకృ
తిం విద్ధి మే పరామ్ జీవభూతాం మహాబాహో యయేదం ధార్యతే జగత్. ౫. ఏత
ద్యోనీని భూతాని సర్వాణీత్యుపధారయ, అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రల
య స్తథా. ౬. మత్తః పరతరం నాన్య త్కించిదస్తి ధనంజయ, మయి సర్వమిదం
ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ. ౭. రసోఽహ మప్సు కౌంతేయ ప్రభాస్మి శశిసూ
ర్యయోః, ప్రణవ స్సర్వవేదేషు శబ్దః ఖే పౌరుషం నృషు. ౮. పుణ్యో గంధః పృథి
వ్యాంచ తేజ శ్చాస్మి విభావసౌ, జీవనం సర్వభూతేషు తప శ్చాస్మి తపస్విషు. ౯.
బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ సనాతనమ్, బుద్ధి ర్బుద్ధిమతా మస్మి తేజస్తేజ
స్వినా మహమ్. ౧౦. బలం బలవతాం చాహం కామరాగవివర్జితమ్, ధర్మావిరుద్ధోభూ
తేషు కామోఽస్మిభరతర్షభ. ౧౧. యేచైవ సాత్త్వికా భావా రాజసా స్తామసాశ్చయే.
మత్త ఏవేతి తా న్విద్ధి నత్వహం తేషు తే మయి. ౧౨. త్రిభిర్గుణమయై ర్భావై
రేభి స్సర్వమిదం జగత్, మోహితం నాభిజానాతి మామేభ్యః పర మవ్యయమ్. ౧౩.
దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా, మామేవ యే ప్రపద్యంతే
మాయా మేతాం తరంతి తే ౧౪. నమాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యంతే నరా
ధమాః, మాయయాపహృతజ్ఞానా ఆసురం భావమాశ్రితాః. ౧౫. చతుర్విధా భజంతే
మాం జనా స్సుకృతినోఽర్జున, ఆర్తో జిజ్ఞాసు రర్థార్థీ జ్ఞానీచ భరతర్షభ. ౧౬. తేషాం
జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తి ర్విశిష్యతే, ప్రియో హి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం సచ మమ

ప్రియః. ౧౭. ఉదారాస్సర్వఏవైతే జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతమ్, ఆస్థిత స్సహి యుక్తాత్మా మామేవానుత్తమాం గతిమ్. ౧౮. బహూనాం జన్మనా మంతే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే, వాసుదేవ స్సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః. ౧౯. కామైస్తైస్తైర్హృత జ్ఞానాః ప్రపద్యంతేఽన్యదేవతాః, తం తం నియమ మాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతా స్స్వయా. ౨౦. యో యో యాం యాం తనుం భక్త శ్శ్రద్ధయాఽర్చితు మిచ్ఛతి, తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహమ్. ౨౧. స తయా శ్రద్ధయా యుక్త స్తస్యారాధనమీహతే, లభతే చ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్ హితాన్. ౨౨. అంతవత్తు ఫలం తేషాం తద్భవత్యల్పమేధసామ్, దేవాన్ దేవయజో యాంతి మద్భక్తా యాంతి మామపి. ౨3. అవ్యక్తం వ్యక్తి మాపన్నం మన్యంతే మా మబుద్ధయః, పరం భావ మజానంతో మమావ్యయ మనుత్తమమ్. ౨౪. నాహం ప్రకాశ స్సర్వస్య యోగమాయాసమావృతః, మూఢోఽయం నాభిజానాతి లోకో మామజ మవ్యయమ్. ౨౫. వేదాహం సమతీతాని వర్తమానాని చార్జున, భవిష్యాణిచ భూతా ని మాంతు వేద న కశ్చన. ౨౬. ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేన భారత, సర్వ భూతాని సమ్మోహం సర్గే యాంతి పరంతప. ౨౭. యేషాం త్వంతగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణామ్, తే ద్వంద్వమోహనిర్ముక్తా భజంతేమాం దృఢవ్రతాః. ౨౮. జరామరణమోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతంతి యే, తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్న మధ్యాత్మం కర్మ చాఖిలమ్. ౨౯. సాధిభూతాధిదైవం మాం సాధియజ్ఞం చ యే విదుః, ప్రయాణకాలేఽపిచ మాం తే విదు ర్యుక్తచేతసః. 3౦. హరిః ఓమ్-తత్సదితి శ్రీమహా భారతే శతసహస్ర సంహితాయాం వైయ్యాసిక్యాం శ్రీ భీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూప నిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విజ్ఞానయోగోనామ సప్తమోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—కిం తద్బ్రహ్మ కిమధ్యాత్మం కిం కర్మ పురుషోత్తమ, అధిభూ తం చ కిం ప్రోక్త మధిదైవం కిముచ్యతే. ౧. అధియజ్ఞః కథం కోఽత్ర దేహేఽస్మి న్మధుసూదన, ప్రయాణకాలే చ కథం జ్ఞేయోఽసి నియతాత్మభిః. ౨. శ్రీభగవాను వాచ—అక్షరం బ్రహ్మ పరమం స్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే, భూతభావోద్భవకరో విసర్గః కర్మసంజ్ఞితః. 3. అధిభూతం క్షరోభావః పురుషశ్చాధిదైవతమ్, అధియ జ్ఞోఽహ మేవాత్ర దేహే దేహభృతాం వర. ౪. అన్తకాలేచ మామేవ స్మర న్ముక్త్వా కళేబరమ్, యః ప్రయాతి స మద్భావం యాతి నా స్త్యత్ర సంశయః. ౫. యంయంవాపి స్మరన్ భావం త్యజత్యంతే కళేబరమ్, తం తమేవైతి కౌంతేయ సదా తద్భావభావితః. ౬. తస్మా త్సర్వేషు కాలేషు మా మనుస్మర యుధ్యచ, మయ్యర్పిత

మనోబుద్ధి ర్మామే వైష్యస్యసంశయః. ౭. అభ్యాసయోగయుక్తేన చేతసా నాన్యగామి
నా, పరమంపురుషందివ్యం యాతి పార్థానుచింతయన్. ౮ కవిం పురాణమనుశాసితార
మణోరణీయాంసమనుస్మరేద్యః. సర్వస్య ధాతారమచింత్యరూపమాదిత్యవర్ణం త
మసః పరస్తాత్. ౯. ప్రయాణకాలే మనసాఽచలేన భక్త్యా యుక్తో యోగబలేన
చైవ, భ్రువో ర్మధ్యే ప్రాణ మావేశ్య సమ్యక్ సతం పరం పురుష ముపైతి దివ్యం.
౧౦. యదక్షరం వేదవిదో వదంతి యద్యతయో వీతరాగాః, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మ
చర్యం చరంతి తత్తే పదం సంగ్రహేణ ప్రవక్ష్యే. ౧౧. సర్వద్వారాణిసంయమ్య మనో
హృది నిరుధ్యచ, మూర్ధ్న్యాధాయాత్మనః ప్రాణ మాస్థితో యోగధారణామ్. ౧౨.
ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరన్ మా మనుస్మరన్, యః ప్రయాతి త్యజన్ దేహం
స యాతి పరమాం గతిమ్. ౧౩. అనన్యచేతాస్సతతం యో మాం స్మరతి నిత్యశః,
తస్యాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగినః. ౧౪. మాముపేత్య పునర్జన్మ
దుఃఖాలయమశాశ్వతమ్, నాప్నువంతి మహాత్మాన స్సంసిద్ధిం పరమాం గతాః. ౧౫.
ఆబ్రహ్మభువనా ల్లోకాః పునరావర్తినోఽర్జున, మాముపేత్య తు కౌంతేయ పునర్జన్మ
నవిద్యతే. ౧౬. సహస్రయుగపర్యంతమహర్యద్బ్రహ్మణో విదుః, రాత్రింయుగసహ
స్రాంతాం తేఽహోరాత్రవిదో జనాః. ౧౭. అవ్యక్తా ద్వ్యక్తయ స్సర్వాః ప్రభవం
త్యహ రాగమే, రాత్ర్యాగమే ప్రలీయన్తే తత్రై వావ్యక్తసంజ్ఞకే. ౧౮. భూతగ్రామ
స్సఏవాయం భూత్వాభూత్వా ప్రలీయతే, రాత్ర్యాగమేఽవశః పార్థ ప్రభవత్యహ
రాగమే. ౧౯. పర స్తస్మాత్తుభావోఽన్యోఽవ్యక్తోఽవ్యక్తా త్సనాతనః, య స్ససర్వేషు
భూతేషు నశ్యత్సు నవినశ్యతి. ౨౦. అవ్యక్తోఽక్షరఇత్యుక్త స్తమాహుః పరమాం గతిమ్,
యం ప్రాప్య న నివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ. ౨౧. పురుష స్సపరః పార్థ భక్త్యా
లభ్య స్త్వనన్యయా, యస్యాంతస్థాని భూతాని యేన సర్వ మిదం తతమ్. ౨౨
యత్ర కాలే త్వనావృత్తి మావృత్తిం చైవ యోగినః, ప్రయాతా యాంతి తం
కాలం వక్ష్యామి భరతర్షభ. ౨౩. అగ్నిర్జ్యోతి రహ శ్శుక్ల షణ్మాసా ఉత్తరాయణమ్,
తత్ర ప్రయాతా గచ్ఛంతి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనాః. ౨౪. ధూమోరాత్రి స్తథా కృష్ణ
షణ్మాసాదక్షిణాయనమ్, తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే. ౨౫.
శుక్లకృష్ణగతీ హ్యేతే జగత శ్శాశ్వతే మతే, ఏకయా యాత్యనావృత్తి మన్యయా
వర్తతే పునః. ౨౬. నైతే సృతీ పార్థ జానన్ యోగీ ముహ్యతి కశ్చన, తస్మా త్సర్వేషు
కాలేషు యోగయుక్తో భవార్జున. ౨౭. వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సుచైవ దానేషు యత్పు
ణ్యఫలం ప్రదిష్టమ్, అత్యేతి తత్సర్వ మిదం విదిత్వా యోగీ పరం స్థాన ముపైతి చాద్యమ్
౨౮.హరిః ఓమ్. తత్సదితి శ్రీ మహాభారతే శతసాహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయా

సిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే అక్షరపరబ్రహ్మయోగో నామ అష్టమోఽధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ.—ఇదం తు తే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామ్యనసూయవే,
జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం యజ్ జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్. ౧. రాజవిద్యారాజ
గుహ్యం పవిత్ర మిదము త్తమమ్, ప్రత్యక్షావగమం ధర్మ్యం సుసుఖం కర్తు మవ్యయమ్. ౨.
అశ్రద్దధానాః పురుషా ధర్మస్యాస్య పరంతప, అప్రాప్య మాం నివర్తంతే మృత్యు
సంసారవర్త్మని. 3. మయా తత మిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా, మత్స్థాని సర్వ
భూతాని నచాహం తేష్వవస్థితః. ౪. నచ మత్స్థాని భూతాని పశ్య మే యోగ
మైశ్వరమ్, భూతభృ న్నచ భూతస్థో మమాత్మా భూతభావనః. ౫. యథాకాశస్థితో
నిత్యం వాయు స్సర్వత్రగో మహాన్, తథా సర్వాణి భూతాని మత్స్థానీత్యుపధా
రయ. ౬. సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్. కల్పక్షయే పున
స్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్. ౭. ప్రకృతిం స్వా మవష్టభ్య విసృజామి పునః
పునః, భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతే ర్వశాత్. ౮. నచ మాం తాని
కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ, ఉదాసీనవదాసీన మసక్తం తేషు కర్మసు. ౯. మయాధ్య
క్షేణ ప్రకృతి స్సూయతే సచరాచరమ్, హేతునానేన కౌంతేయ జగద్ధి పరివర్తతే.
౧౦. అవజానంతి మాం మూఢా మానుషీం తను మాశ్రితమ్, పరం భావ మజానంతో
మమ భూతమహేశ్వరమ్. ౧౧. మోఘాశా మోఘకర్మాణో మోఘజ్ఞానా విచేతసః,
రాక్షసీ మాసురీంచైవ ప్రకృతిం మోహినీం శ్రితాః.౧౨. మహాత్మానస్తు మాం పార్థ దైవీం
ప్రకృతి మాశ్రితాః, భజంత్యనన్యమనసో జ్ఞాత్వా భూతాది మవ్యయమ్. ౧3. సతతం
కీర్తయన్తో మాం యతంతశ్చ దృఢవ్రతాః, నమస్యంతశ్చ మాం భక్త్యా నిత్యయుక్తా
ఉపాసతే. ౧౪. జ్ఞానయజ్ఞేన చాప్యన్యే యజంతో మా ముపాసతే, ఏకత్వేన పృథ
క్త్వేన బహుధా విశ్వతో ముఖమ్. ౧౫. అహం క్రతురహం యజ్ఞః స్వధాహ మహ
మౌషధమ్, మంత్రోఽహ మహమేవాజ్య మహమగ్ని రహం హుతమ్. ౧౬. పితాహమ
స్య జగతో మాతా ధాతా పితామహః, వేద్యం పవిత్ర మోంకార ఋక్సామ యజు
రేవచ. ౧౭. గతి ర్భర్తా ప్రభు స్సాక్షీ నివాస శ్శరణం సుహృత్, ప్రభవః ప్రళయస్థానం
నిధానం బీజమవ్యయమ్. ౧౮. తపామ్యహ మహం వర్షం నిగృహ్ణా మ్యుత్సృజామి చ,
అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ సదసచ్చాహమర్జున. ౧౯. త్రైవిద్యా మాం సోమపాః
పూతపాపా యజ్ఞైరి ష్ట్వా స్వర్గతిం ప్రార్థయంతే, తే పుణ్య మాసాద్య సురేంద్రలోక
మశ్నంతి దివ్యాన్ దివి దేవభోగాన్. ౨౦. తే తం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం
క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశన్తి, ఏవం త్రయీధర్మ మనుప్రపన్నా గతాగతం

కామకామా లభంతే. ౨౧. అనన్యా శ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే, తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహం. ౨౨. యేత్వన్యదేవతా భక్తా యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః, తేఽపి మామేవ కౌంతేయ యజంత్యవిధి పూర్వకమ్. ౨౩. అహం హి సర్వ యజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభు రేవ చ, నతు మామభి జానంతి తత్త్వేనాత శ్చ్యవంతి తే. ౨౪. యాన్తి దేవవ్రతా దేవా న్పితౄన్ యాన్తి పితృవ్రతాః, భూతాని యాంతి భూతేజ్యా యాంతి మద్యాజినోఽపిమామ్. ౨౫. పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి, తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః. ౨౬. యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసి యత్, య త్తపస్యసి కౌంతేయ తత్కురుష్వ మదర్పణమ్. ౨౭. శుభాశుభఫలై రేవం మోక్ష్యసే కర్మబంధనైః, సన్న్యాసయోగయుక్తాత్మా విముక్తో మా ముపైష్యసి. ౨౮. సమోఽహం సర్వభూతేషు నమే ద్వేష్యోఽస్తి న ప్రియః. యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్. ౨౯. అపిచే త్సుదురాచారో భజతే మా మనన్యభాక్, సాధు రేవ సమంతవ్య స్సమ్యగ్వ్యవసితో హి సః. ౩౦. క్షిప్రం భవతి ధర్మాత్మా శశ్వ చ్ఛాంతిం నిగచ్ఛతి, కౌంతేయ ప్రతిజానీహి నమే భక్తః ప్రణశ్యతి. ౩౧. మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేఽపి స్యుః పాపయోనయః, స్త్రియో వైశ్యా స్తథా శూద్రా స్తేఽపి యాంతి పరాం గతిం. ౩౨. కిం పున ర్బ్రాహ్మణాః పుణ్యా భక్తా రాజర్షయ స్తథా, అనిత్య మసుఖం లోక మిమం ప్రాప్య భజస్వ మాం. ౩౩. మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు, మా మేవైష్యసి యుక్త్వైవ మాత్మానం మత్పరాయణః. ౩౪. హరిఃఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే రాజవిద్యా రాజగుహ్యయోగో నామ నవమోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ — భూయ ఏవ మహాబాహో శృణుమే పరమం వచః, యత్తేఽహం ప్రీయమాణాయ వక్ష్యామి హితకామ్యయా. ౧. న మే విదు స్సురగణాః ప్రభవం న మహర్షయః, అహ మాదిర్హి దేవానాం మహర్షీణాం చ సర్వశః. ౨. యో మా మజ మనాదిం చ వేత్తి లోకమహేశ్వరమ్, అసంమూఢ స్సమర్త్యేషు సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే. ౩. బుద్ధి ర్జ్ఞానమసమ్మోహః క్షమా సత్యం దమ శ్శమః, సుఖం దుఃఖం భవోఽభావో భయం చాభయమేవచ. ౪. అహింసా సమతా తుష్టి స్తపో దానం యశోఽయశః, భవంతి భావా భూతానాం మత్తఏవ పృథగ్విధాః. ౫. మహర్షయ స్సప్త పూర్వే చత్వారో మనవ స్తథా, మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాః ప్రజాః. ౬. ఏతాం విభూతిం యోగం చ మమ యో వేత్తి తత్త్వతః, సోఽవికంపే

న యోగేన యుజ్యతే నాత్ర సంశయః. ౭. అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్త స్సర్వం
ప్రవర్తతే, ఇతి మత్వా భజంతే మాం బుధా భావసమన్వితాః. ౮. మచ్చిత్తా మద్గత
ప్రాణా బోధయంతః పరస్పరమ్. కథయంతశ్చ మాం నిత్యం తుష్యంతి చ రమంతిచ. ౯.
తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్, దదామి బుద్ధియోగం తం
యేన మా ముపయాంతి తే. ౧౦. తేషామేవానుకంపార్థమహమజ్ఞానజం తమః,
నాశయామ్యాత్మభావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా. ౧౧. అర్జునఉవాచ — పరం
బ్రహ్మ పరంధామ పవిత్రం పరమం భవాన్, పురుషం శాశ్వతం దివ్యమాదిదేవ
మజం విభుమ్. ౧౨. ఆహు స్త్వా మృషయ స్సర్వే దేవర్షి ర్నారద స్తథా. అసితో దేవ
లో వ్యాస స్స్వయంచైవ బ్రవీషి మే. ౧౩. సర్వ మేత దృతం మన్యే యన్మాం వదసి
కేశవ, నహి తే భగవన్ వ్యక్తిం విదు ర్దేవా న దానవాః. ౧౪. స్వయ మేవాత్మనా
త్మానం వేత్థ త్వం పురుషోత్తమ, భూతభావన భూతేశ దేవదేవ జగత్పతే. ౧౫.
వక్తు మర్హస్యశేషేణ దివ్యా హ్యాత్మవిభూతయః, యాభి ర్విభూతిభి ర్లోకానిమాం
స్త్వం వ్యాప్య తిష్ఠసి. ౧౬. కథం విద్యా మహం యోగిన్ త్వాం సదా పరిచింత
యన్, కేషుకేషుచ భావేషు చింత్యోఽసి భగవ న్మయా. ౧౭. విస్తరేణాత్మనో
యోగం విభూతించ జనార్దన, భూయః కథయ తృప్తి ర్హి శృణ్వతో నాస్తి మేఽమృ
తం. ౧౮. శ్రీభగవానువాచ—హంత తే కథయిష్యామి విభూతీ రాత్మన శ్శుభాః,
ప్రాధాన్యతః కురుశ్రేష్ఠ నాస్త్యంతో విస్తరస్య మే. ౧౯. అహ మాత్మా గుడాకేశ
సర్వభూతాశయ స్థితః, అహ మాదిశ్చ మధ్యంచ భూతానా మంత ఏవచ. ౨౦. ఆది
త్యానా మహం విష్ణు ర్జ్యోతిషాం రవి రంశుమాన్, మరీచి ర్మరుతా మస్మి నక్షత్రాణా
మహం శశీ. ౨౧. వేదానాం సామవేదోఽస్మి దేవానా మస్మి వాసవః, ఇంద్రియా
ణాం మనశ్చాస్మి భూతానా మస్మి చేతనా. ౨౨. రుద్రాణాం శంకర శ్చాస్మి విత్తేశో
యక్షరక్షసామ్, వసూనాం పావకశ్చాస్మి మేరుశ్శిఖరిణా మహమ్. ౨౩. పురోధ
సాం చ ముఖ్యం మాం విద్ధి పార్థ బృహస్పతిమ్, సేనానీనా మహం స్కంద స్సరసా
మస్మి సాగరః. ౨౪. మహర్షీణాం భృగు రహం గిరా మస్మ్యేక మక్షరమ్, యజ్ఞానాం
జపయజ్ఞోఽస్మి స్థావరాణాం హిమాలయః. ౨౫. అశ్వత్థ స్సర్వవృక్షాణాం దేవర్షీ
ణాం చ నారదః, గంధర్వాణాం చిత్రరథ స్సిద్ధానాం కపిలో మునిః. ౨౬. ఉచ్చై
శ్శ్రవస మశ్వానాం విద్ధి మా మమృతోద్భవమ్, ఐరావతం గజేంద్రాణాం నరాణాంచ
నరాధిపమ్. ౨౭. ఆయుధానా మహం వజ్రం ధేనూనామస్మి కామధుక్, ప్రజన
శ్చాస్మి కందర్ప స్సర్పాణా మస్మి వాసుకిః. ౨౮. అనంతశ్చాస్మి నాగానాం వరుణో
యాదసా మహమ్, పితౄణా మర్యమా చాస్మి యమ స్సంయమతా మహమ్. ౨౯.

ప్రహ్లాద శ్చాస్మి దైత్యానాం కాలః కలయతా మహమ్, మృగాణాంచ మృగేంద్రోఽహం వైనతేయశ్చ పక్షిణాం. 30. పవనః పవతా మస్మి రామశ్శస్త్రభృతా మహం, ఝుషాణాం మకరశ్చాస్మి స్రోతసా మస్మి జాహ్నవీ. 31. సర్గాణా మాదిరంతశ్చమధ్యంచై వాహ మర్జున, అధ్యాత్మ విద్యా విద్యానాం వాదః ప్రవదతా మహమ్. 32. అక్షరాణా మకారోఽస్మి ద్వంద్వ స్సామాసికస్యచ, అహమేవాక్షయః కాలః ధాతాహం విశ్వతోముఖః. 33. మృత్యు స్సర్వహర శ్చాహ ముద్భవశ్చ భవిష్యతామ్, కీర్తిః శ్రీర్వాక్చ నారీణాం స్మృతి ర్మేధా ధృతిః క్షమా. 34. బృహత్సామ తథా సామ్నాం గాయత్రీ ఛందసా మహమ్, మాసానాం మార్గశీర్షోఽహ మృతూనాం కుసుమాకరః. 35. ద్యూతం ఛలయతా మస్మి తేజ స్తేజస్వినా మహం, జయోఽస్మి వ్యవసాయోఽస్మి సత్వం సత్వవతామహమ్. 36. వృష్ణీనాం వాసుదేవోఽస్మి పాండవానాం ధనంజయః, మునీనా మప్యహం వ్యాసః కవీనా ముశనా కవిః. 37. దండో దమయతా మస్మి నీతి రస్మి జిగీషతాం, మౌనం చైవాస్మి గుహ్యానాం జ్ఞానం జ్ఞానవతామహమ్. 38. యచ్చాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహ మర్జున, న తద స్తి వినా యత్స్యాన్మయాభూతం చరాచరమ్. 39. నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప, ఏష తూద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతే ర్విస్తరో మయా. 40. యద్యద్విభూతి మత్సత్వం శ్రీమదూర్జిత మేవవా, తత్త దేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోఽంశసంభవం. 41. అథవా బహు నైతేన కిం జ్ఞాతేన తవార్జున, విష్ట భ్యాహ మిదం కృత్స్న మేకాంశేన స్థితో జగత్. 42. హరిఃఓమ్; తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విభూతివిస్తరయోగోనామ దశమోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—మదనుగ్రహాయ పరమం గుహ్య మధ్యాత్మసంజ్ఞితమ్, యత్త్వయోక్తం వచ స్తేన మోహోఽయం విగతో మమ. 1. భవాప్యయౌ హి భూతానాం శ్రుతౌ విస్తరశో మయా, త్వత్తః కమలపత్రాక్ష మాహాత్మ్య మపిచావ్యయమ్. 2. ఏవ మేత ద్యథా త్థత్వమాత్మానం పరమేశ్వర, ద్రష్టు మిచ్ఛామి తే రూప మైశ్వరం పురుషోత్తమ. 3. మన్యసే యది తచ్ఛక్యం మయా ద్రష్టు మితి ప్రభో, యోగేశ్వర తతో మే త్వం దర్శయాత్మానమవ్యయమ్. 4. శ్రీభగవానువాచ—పశ్య మే పార్థ రూపాణి శతశోఽథ సహస్రశః, నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చ. 5. పశ్యాదిత్యాన్ వసూన్ రుద్రా నశ్వినౌ మరుత స్తథా, బహూన్యదృష్టపూర్వాణి పశ్యా శ్చర్యాణి భారత. 6. ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్య సచరాచరం, మమ దేహే గుడాకేశ య చ్చాన్య ద్ద్రష్టు మిచ్ఛసి. 7. నతు మాం శక్యసే ద్రష్టు మనే

నైవ స్వచక్షుషా, దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్య మే యోగ మైశ్వరమ్. ౮. సంజయ
ఉవాచ—ఏవ ముక్త్వా తతో రాజన్ మహాయోగేశ్వరో హరిః, దర్శయామాస
పార్థాయ పరమం రూప మైశ్వరమ్. ౯. అనేకవక్త్రనయన మనేకాద్భుతదర్శనమ్, అనేక
దివ్యాభరణం దివ్యానేకోద్యతాయుధమ్. ౧౦. దివ్యమాల్యాంబరధరం దివ్యగంధాను
లేపనం, సర్వాశ్చర్యమయం దేవ మనంతం విశ్వతో ముఖమ్. ౧౧. దివి సూర్యసహ
స్రస్య భవే ద్యుగపదుత్థితా, యది భాస్సదృశీ సా స్యాద్భాస స్తస్య మహాత్మనః.
౧౨. తత్రైకస్థం జగత్కృత్స్నం ప్రవిభక్త మనేకదా, అపశ్య ద్దేవదేవస్య శరీరే
పాండవ స్తదా. ౧౩. తతస్సవిస్మయా విష్టో హృష్టరోమా ధనంజయః, ప్రణమ్య
శిరసా దేవం కృతాంజలి రభాషత. ౧౪. అర్జునఉవాచ—పశ్యామి దేవాం స్తవ దేవ
దేహే సర్వాం స్తథాభూత విశేషసంఘాన్, బ్రహ్మాణ మీశం కమలాసనస్థ మృషీంశ్చ
సర్వా నురగాంశ్చ దివ్యాన్. ౧౫. అనేకబాహూదరవక్త్రనేత్రం పశ్యామి త్వాం
సర్వతోఽనంతరూపం, నాంతం నమధ్యం నపున స్తవాదిం పశ్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వ
రూప. ౧౬. కిరీటినం గదినం చక్రిణం చ తేజోరాశిం సర్వతో దీప్తిమంతం, పశ్యామి
త్వాం దుర్నిరీక్ష్యం సమంతా ద్దీప్తానలార్కద్యుతి మప్రమేయమ్. ౧౭. త్వ మక్షరం
పరమం వేదితవ్యం త్వ మస్య విశ్వస్య పరం నిధానం, త్వ మవ్యయ శ్శాశ్వత ధర్మ
గోప్తా సనాతన స్త్వం పురుషో మతో మే. ౧౮. అనాదిమధ్యాంత మనంతవీర్య
మనంతబాహుం శశిసూర్యనేత్రమ్, పశ్యామి త్వా దీప్తహుతాశవక్త్రం స్వతేజసా
విశ్వమిదం తపంతమ్. ౧౯. ద్యావా పృథివ్యోరిద మంతరం హి వ్యాప్తం త్వయైకేన
దిశశ్చ సర్వాః, దృష్ట్వాద్భుతం రూపమిదం తవోగ్రం లోకత్రయం ప్రవ్యథితం
మహాత్మన్. ౨౦. అమీ హి త్వాం సురసంఘా విశంతి కేచి ద్భీతాః ప్రాంజలయో
గృణంతి, స్వస్తీత్యుక్త్వా మహర్షిసిద్ధసంఘాః స్తువంతి త్వాం స్తుతిభిః పుష్కలాభిః.
౨౧. రుద్రాదిత్యా వసవో యేచ సాధ్యా విశ్వేఽశ్వినౌ మరుత శ్చోష్మపాశ్చ, గంధ
ర్వయక్షా స్సురసిద్ధసంఘా వీక్షంతే త్వాం విస్మితా శ్చైవ సర్వే. ౨౨. రూపం
మహత్తే బహు వక్త్ర నేత్రం మహాబాహో బహుబాహూరుపాదమ్, బహూదరం
బహుదంష్ట్రాకరాళం దృష్ట్వా లోకాః ప్రవ్యథితా స్తథాహమ్. ౨౩. నభస్స్పృశం
దీప్త మనేకవర్ణం వ్యాత్తాననం దీప్తవిశాలనేత్రం, దృష్ట్వాహి త్వాం ప్రవ్యథితాంత
రాత్మా ధృతిం నవిందామి శమం చ విష్ణో. ౨౪. దంష్ట్రాకరాళానిచ తేముఖాని దృష్ట్వైవ
కాలానలసన్నిభాని, దిశో నజానే నలభేచ శర్మ ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస. ౨౫.
అమీ చత్వాం ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాస్సర్వే సహైవావనిపాలసంఘైః, భీష్మోద్రోణ
స్సూతపుత్ర స్తథాసౌ సహాస్మదీయైరపి యోధముఖ్యైః. ౨౬. వక్త్రాణి తే త్వరమాణా

విశంతి దంష్ట్రాకరాళాని భయానకాని, కేచి ద్విలగ్నా దశనాంతరేషు సందృశ్యంతే
చూర్ణితై రుత్తమాంగైః. ౨౭. యథా నదీనాం బహవోఽంబువేగా స్సముద్ర మేవాభి
ముఖా ద్రవంతి, తథా తవామీ నరలోకవీరా విశంతి వక్త్రాణ్యభితో జ్వలంతి.
౨౮. యథా ప్రదీప్తం జ్వలనం పతంగా విశంతి నాశాయ సమృద్ధవేగాః, తథైవ
నాశాయ విశంతి లోకా స్తవాపి వక్త్రాణి సమృద్ధవేగాః. ౨౯. లేలిహ్యసే గ్రస
మాన స్సమంతా ల్లోకాన్ సమగ్రాన్ వదనై ర్జ్వలద్భిః, తేజోభి రాపూర్య జగ
త్సమగ్రం భాస స్తవోగ్రాః ప్రతపంతి విష్ణో. ౩౦. ఆఖ్యాహి మే కో భవా
నుగ్రరూపో నమోఽస్తుతే దేవవర ప్రసీద, విజ్ఞాతు మిచ్ఛామి భవంత మాద్యం
నహి ప్రజానామి తవ ప్రవృత్తిమ్. ౩౧ శ్రీభగవానువాచ. కాలోఽస్మి లోకక్ష
యకృత్ప్రవృద్ధో లోకాన్ సమాహర్తుమిహ ప్రవృత్తః, ఋతేఽపి త్వాం నభవి
ష్యంతి సర్వే యేఽవస్థితాః ప్రత్యనీకేషు యోధాః. ౩౨. తస్మాత్త్వముత్తిష్ఠ
యశో లభస్వ జిత్వా శత్రూన్ భుంక్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధం, మయైవైతే నిహ
తాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్. ౩౩. ద్రోణం చ భీష్మం చ
జయద్రథం చ కర్ణం తథాఽన్యానపి యోధవీరాన్, మయా హతాం స్త్వం జహి
మావ్యథిష్ఠా యుధ్యస్వ జేతాసి రణే సపత్నాన్. ౩౪. సంజయఉవాచ—ఏత
చ్ఛ్రుత్వా వచనం కేశవస్య కృతాంజలి ర్వేపమానః కిరీటీ, నమస్కృత్వా భూయ
ఏవాహ కృష్ణం సగద్గదం భీతభీతః ప్రణమ్య. ౩౫. అర్జునఉవాచ—స్థానేహృషీకేశ
తవ ప్రకీర్త్యా జగత్ప్రహృష్యత్యనురజ్యతేచ, రక్షాంసి భీతాని దిశో ద్రవంతి సర్వే
నమస్యంతి చ సిద్ధసంఘాః. ౩౬. కస్మా చ్చ తే న నమేరన్ మహాత్మన్ గరీయసే బ్రహ్మ
ణోఽప్యాదికర్త్రే, అనంత దేవేశ జగన్నివాస త్వమక్షరం సదస త్తత్పరం యత్. ౩౭.
త్వమాదిదేవః పురుషః పురాణ స్త్వమస్య విశ్వస్య పరం నిధానం, వేత్తాసి వేద్యంచ
పరంచ ధామ త్వయాతతం విశ్వ మనంతరూప. ౩౮. వాయు ర్యమోఽగ్ని ర్వరుణ
శ్శశాంకః ప్రజాపతి స్త్వం ప్రపితామహశ్చ, నమో నమ స్తేఽస్తు సహస్రకృత్వః
పునశ్చ భూయోఽపి నమో నమ స్తే. ౩౯. నమః పురస్తా దథ పృష్ఠత స్తే న మోఽస్తుతే
సర్వతఏవ సర్వ, అనంతవీర్యామిత విక్రమ స్త్వం సర్వం సమాప్నోషి తతోఽసి సర్వః.
౪౦. సఖేతి మత్వా ప్రసభం యదుక్తం హేకృష్ణ హే యాదవ హే సఖేతి, అజా
నతా మహిమానం తవేదం మయా ప్రమాదా త్ప్రణయేన వాపి. ౪౧. యచ్చావహా
సార్థ మసత్కృతోఽసి విహారశయ్యాసనభోజనేషు, ఏకోఽథవా ప్యచ్యుతతత్సమక్షం
తత్క్షామయే త్వా మహ మప్రమేయం. ౪౨. పితాసి లోకస్య చరాచరస్య త్వ మస్య
పూజ్యశ్చ గురు ర్గరీయాన్, న త్వత్స మోఽ స్త్యభ్యధికః కుతోఽన్యో లోకత్రయేఽప్య

ప్రతిమప్రభావః. ४3. తస్మాత్ప్రణమ్య ప్రణిధాయ కాయం ప్రసాదయే త్వా మహ
మీశమీడ్యం, పితేవ పుత్రస్య సఖేవ సఖ్యుః ప్రియః ప్రియాయార్హసి దేవసోఢుం. ४४.
అదృష్టపూర్వం హృషితోఽస్మి దృష్ట్వా భయేన చ ప్రవ్యథితం మనో మే, తదేవ
మే దర్శయ దేవ రూపం ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస. ४५. కిరీటినం గదినం చక్రహస్త
మిచ్ఛామి త్వాం ద్రష్టు మహం తథైవ, తేనైవ రూపేణ చతుర్భుజేన సహస్రబాహో
భవ విశ్వమూర్తే. ४६. శ్రీభగవానువాచ—మయా ప్రసన్నేన తవార్జునేదం రూపం
పరం దర్శిత మాత్మయోగాత్, తేజోమయం విశ్వ మనంతమాద్యం యన్మే త్వదన్యేన
నదృష్టపూర్వం. ४७. నవేదయజ్ఞాధ్యయనై ర్నదానై ర్నచక్రియాభి ర్నతపోభి రుగ్రైః,
ఏవం రూప శ్శక్య అహం నృలోకే ద్రష్టుం త్వదన్యేన కురుప్రవీర. ४८. మా తేఽవ్యథా
మాచ విమూఢభావో దృష్ట్వా రూపం ఘోరమీదృఙ్మమేదం, వ్యపేతభీః ప్రీతమనాః
పునస్త్వం తదేవ మే రూప మిదం ప్రపశ్య. ४९. సంజయఉవాచ—ఇత్యర్జునం
వాసుదేవ స్తథోక్త్వా స్వకం రూపం దర్శయామాస భూయః, ఆశ్వాసయామాసచ
భీతమేనం భూత్వా పునస్సౌమ్యవపు ర్మహాత్మా. ५०. అర్జున ఉవాచ—దృష్ట్వే
దం మానుషం రూపం తవ సౌమ్యం జనార్దన, ఇదానీ మస్మి సంవృత్త స్సచేతాః
ప్రకృతిం గతః. ५१. శ్రీభగవానువాచ—సుదుర్దర్శమిదం రూపం దృష్టవానసి
యన్మమ, దేవా అప్యస్య రూపస్య నిత్యం దర్శనకాంక్షిణః. ५२. నాహం వేదై ర్నత
పసా నదానేన న చేజ్యయా, శక్య ఏవం విధో ద్రష్టుం దృష్టవానసి మాం యథా.
५3. భక్త్యా త్వనన్యయా శక్య అహ మేవం విధోఽర్జున, జ్ఞాతుం ద్రష్టుం చ తత్త్వేన
ప్రవేష్టుం చ పరంతప. ५४. మత్కర్మకృ న్మత్పరమో మద్భక్త స్సంగవర్జితః, నిర్వైర
స్సర్వభూతేషు య స్సమామేతి పాండవ. ५५. హరిః ఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే
శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయ్యాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూప
నిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విశ్వరూపసందర్శనయో
గోనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః.

అర్జున ఉవాచ—ఏవం సతతయుక్తా యే భక్తా స్త్వాం పర్యుపాసతే, యే
చాప్యక్షరమవ్యక్తం తేషాం కే యోగవిత్తమాః. ౧. శ్రీభగవానువాచ—మయ్యా
వేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే, శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తేమే
యుక్తతమా మతాః. ౨. యే త్వక్షర మనిర్దేశ్య మవ్యక్తం పర్యుపాసతే, సర్వ
త్రగమచింత్యం చ కూటస్థ మచలం ధ్రువం. 3. సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం
సర్వత్ర సమబుద్ధయః, తే ప్రాప్నువంతి మామేవ సర్వభూతహితే రతాః. ४.
క్లేశోఽధికతర స్తేషా మవ్యక్తాసక్తచేతసామ్, అవ్యక్తా హి గతి ర్దుఃఖం దేహ

వద్భి రవాప్యతే. ౫. యేతు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరాః, అనన్యే
నైవ యోగేన మాం ధ్యాయంత ఉపాసతే. ౬. తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసం
సారసాగరాత్, భవామి నచిరా త్పార్థ మయ్యావేశితచేతసాం. ౭. మయ్యేవ మన
ఆధత్స్వ మయి బుద్ధిం నివేశయ, నివసిష్యసి మయ్యేవ అత ఊర్ధ్వం నసంశయః. ౮.
అథ చిత్తం సమాధాతుం నశక్నోషి మయి స్థిరం, అభ్యాసయోగేన తతో మా మిచ్ఛా
ప్తుం ధనంజయ. ౯. అభ్యాసేఽప్యసమర్థోఽసి మత్కర్మపరమో భవ, మదర్థమపి
కర్మాణి కుర్వన్ సిద్ధి మవాప్స్యసి. ౧౦. అథైతదప్యశక్తోఽసి కర్తుం మద్యోగ మాశ్రితః,
సర్వకర్మఫలత్యాగం తతః కురు యతాత్మవాన్. ౧౧. శ్రేయోహి జ్ఞానమభ్యాసాత్
జ్ఞానా ద్ధ్యానం విశిష్యతే, ధ్యానా త్కర్మఫలత్యాగ స్త్యాగాచ్ఛాంతి రనంతరమ్. ౧౨.
అద్వేష్టా సర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ ఏవ చ, నిర్మమో నిరహంకార స్సమదుఃఖ
సుఖః క్షమీ. ౧౩. సంతుష్ట స్సతతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః, మయ్యర్పితమ
నోబుద్ధి ర్యో మద్భక్త స్స మే ప్రియః. ౧౪. యస్మా న్నోద్విజతే లోకో లోకా
న్నోద్విజతే చ యః, హర్షామర్ష భయోద్వేగై ర్ముక్తో య స్సచ మే ప్రియః. ౧౫. అన
పేక్ష శ్శుచి ర్దక్ష ఉదాసీనో గతవ్యథః, సర్వారంభపరిత్యాగీ యో మద్భక్త స్సమే
ప్రియః. ౧౬. యో నహృష్యతి నద్వేష్టి న శోచతి న కాంక్షతి, శుభాశుభపరిత్యాగీ
భక్తిమాన్ య స్స మే ప్రియః. ౧౭. సమ శ్శత్రౌ చ మిత్రే చ తథా మానావమాన
యోః, శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషు సమస్సంగవివర్జితః. ౧౮. తుల్యనిందాస్తుతి ర్మౌనీ సంతుష్టో
యేన కేనచిత్, అనికేతః స్థిరమతి ర్భక్తిమాన్ మే ప్రియో నరః. ౧౯. యేతు ధర్మ్యా
మృత మిదం యథోక్తం పర్యుపాసతే, శ్రద్ధధానా మత్పరమా భక్తా స్తేఽతీవ మే
ప్రియాః. ౨౦. హరిః ఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసాహస్రికాయాం సంహి
తాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే భగవద్భక్తియోగోనామ ద్వాదశోఽధ్యాయః.

అర్జున ఉవాచ—ప్రకృతిం పురుషం చైవ క్షేత్రం క్షేత్రజ్ఞమేవ చ, ఏత
ద్వేదితు మిచ్ఛామి జ్ఞానం జ్ఞేయం చ కేశవ. ౧. శ్రీభగవానువాచ—ఇదం శరీరం
కౌంతేయ క్షేత్ర మి త్యభిధీయతే, ఏతద్యో వేత్తి తం ప్రాహుః క్షేత్రజ్ఞ ఇతి తద్విదః.
క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయో ర్జ్ఞానం యత్తజ్జ్ఞానం
మతం మమ. ౩. తత్క్షేత్రం యచ్చ యాదృక్చ యద్వికారి యతశ్చ యత్, సచ యో
యత్ప్రభావశ్చ తత్సమాసేన మే శృణు. ౪. ఋషిభి ర్బహుధా గీతం ఛందోభి ర్వివి
ధైః పృథక్, బ్రహ్మసూత్రపదై శ్చైవ హేతుమద్భి ర్వినిశ్చితైః. ౫. మహాభూతా
న్యహంకారో బుద్ధి రవ్యక్తమేవ చ, ఇంద్రియాణి దశైకం చ పంచచేంద్రియగోచరాః

౬. ఇచ్ఛాద్వేష స్సుఖం దుఃఖం సంఘాతశ్చేతనా ధృతిః, ఏత త్క్షేత్రం సమాసేన సవి
కార ముదాహృతమ్. ౭. అమానిత్వ మదంభిత్వ మహింసా క్షాంతి రార్జవం, ఆచా
ర్యోపాసనం శౌచం స్థైర్య మాత్మవినిగ్రహః. ౮. ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్య మనహం
కారఏవచ, జన్మమృత్యుజరావ్యాధిదుఃఖదోషానుదర్శనమ్. ౯. అసక్తి రనభిష్వంగః
పుత్రదారగృహాదిషు, నిత్యంచ సమచిత్తత్వ మిష్టానిష్టోపపత్తిషు. ౧౦. మయి చానన్య
యోగేన భక్తి రవ్యభిచారిణీ, వివిక్తదేశసేవిత్వమరతి ర్జనసంసది. ౧౧. అధ్యాత్మజ్ఞా
ననిత్యత్వం తత్త్వజ్ఞానార్థదర్శనమ్, ఏతత్ జ్ఞానమితి ప్రోక్త మజ్ఞానం య దతోఽన్య
థా. ౧౨. జ్ఞేయం యత్తత్ప్రవక్ష్యామి యజ్జ్ఞాత్వా మృత మశ్నుతే, అనాదిమత్పరం
బ్రహ్మ న స త్తన్నాస దుచ్యతే. ౧౩. సర్వతః పాణిపాదం త త్సర్వతోఽక్షిశిరో
ముఖమ్, సర్వతః శ్రుతిమల్లోకే సర్వ మావృత్య తిష్ఠతి. ౧౪. సర్వేంద్రియగుణా
భాసం సర్వేంద్రియవివర్జితమ్, అసక్తం సర్వభృచ్చైవ నిర్గుణం గుణభోక్తృచ. ౧౫.
బహిరంతశ్చ భూతానా మచరం చరమేవచ, సూక్ష్మత్వా త్తదవిజ్ఞేయం దూరస్థం
చాంతికేచ తత్. ౧౬. అవిభక్తంచ భూతేషు విభక్తమివచ స్థితమ్, భూతభర్తృచతజ్
జ్ఞేయం గ్రసిష్ణు ప్రభవిష్ణుచ. ౧౭. జ్యోతిషామపి తజ్జ్యోతి స్తమసః పర ముచ్యతే,
జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యం హృది సర్వస్య విష్ఠితం. ౧౮. ఇతి క్షేత్రం తథా జ్ఞానం
జ్ఞేయం చోక్తం సమాసతః, మద్భక్త ఏత ద్విజ్ఞాయ మద్భావాయోపపద్యతే. ౧౯.
ప్రకృతింపురుషంచైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభావపి, వికారాంశ్చ గుణాంశ్చైవ విద్ధి ప్రకృతి
సంభవాన్. ౨౦. కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతి రుచ్యతే, పురుష స్సుఖ
దుఃఖానాం భోక్తృత్వే హేతు రుచ్యతే. ౨౧. పురుషః ప్రకృతిస్థో హి భుఙ్క్తే
ప్రకృతిజా న్గుణాన్, కారణం గుణసంగోఽస్య సదసద్యోనిజన్మసు. ౨౨. ఉపద్రష్టా
ఽనుమంతా చ భర్తా భోక్తామహేశ్వరః, పరమాత్మేతిచాప్యుక్తో దేహేఽస్మిన్ పురుషః
పరః. ౨౩. య ఏవం వేత్తి పురుషం ప్రకృతించ గుణైస్సహ, సర్వథా వర్తమా
నోఽపి న స భూయోఽభిజాయతే. ౨౪. ధ్యానేనాత్మని పశ్యంతి కేచి దాత్మాన మా
త్మనా, అన్యే సాంఖ్యేన యోగేన కర్మయోగేన చాపరే. ౨౫. అన్యేత్వేవ మజానన్తః
శ్రుత్వాఽన్యేభ్య ఉపాసతే, తేఽపి చాతితర న్త్యేవ మృత్యుం శ్రుతిపరాయణాః. ౨౬.
యావత్సంజాయతే కించిత్సత్త్వం స్థావరజంగమం, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞసంయోగా త్తద్విద్ధి
భరతర్షభ. ౨౭. సమం సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠంతం పరమేశ్వరం, వినశ్య త్స్వవినశ్యంతం
యః పశ్యతి స పశ్యతి. ౨౮. సమం పశ్యన్ హి సర్వత్ర సమవస్థిత మీశ్వరం, నహిన
స్త్యాత్మనాఽఽత్మానం తతో యాంతి పరాం గతిం. ౨౯. ప్రకృత్యైవచ కర్మాణి క్రియ

మాణాని సర్వశః, యః పశ్యతి తదాత్మాన మకర్తారం స పశ్యతి. ౩౦. యదా భూత
పృథగ్భావ మేకస్థ మనుపశ్యతి, తత ఏవచ విస్తారం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా. ౩౧.
అనాదిత్వా న్నిర్గుణత్వా త్పరమాత్మాయమవ్యయః, శరీరస్థోఽపి కౌంతేయ న కరోతి
న లిప్యతే. ౩౨. యథా సర్వగతం సౌక్ష్మ్యా దాకాశం నోపలిప్యతే, సర్వత్రావస్థితో
దేహే తథాత్మా నోపలిప్యతే. ౩౩. యథా ప్రకాశయత్యేకః కృత్స్నం లోక మిమం
రవిః, క్షేత్రం క్షేత్రీ తథా కృత్స్నం ప్రకాశయతి భారత. ౩౪. క్షేత్రక్షేత్ర
జ్ఞయో రేవ మంతరం జ్ఞానచక్షుషా, భూతప్రకృతి మోక్షం చ యే విదు ర్యాంతి
తే పరం. ౩౫. హరిః ఓం. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితా
యాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞవిభాగయోగో నామ త్రయో
దశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—పరం భూయః ప్రవక్ష్యామి జ్ఞానానాం జ్ఞానముత్తమం,
యజ్ జ్ఞాత్వా మునయ స్సర్వే పరాం సిద్ధి మితో గతాః. ౧. ఇదం జ్ఞాన ముపాశ్రిత్య
మమ సాధర్మ్యమాగతాః, సర్గేఽపి నోపజాయంతే ప్రళయే నవ్యథంతిచ. ౨. మమ
యోని ర్మహద్బ్రహ్మ తస్మిన్ గర్భం దధామ్యహం, సంభవ స్సర్వభూతానాం తతో
భవతి భారత. ౩. సర్వయోనిషు కౌంతేయ మూర్తయ స్సంభవంతి యాః, తాసాం
బ్రహ్మ మహ ద్యోని రహం బీజప్రదః పితా. ౪. సత్త్వం రజ స్తమఇతి గుణాః
ప్రకృతిసంభవాః, నిబధ్నంతి మహాబాహో దేహే దేహిన మవ్యయం. ౫. తత్ర
సత్త్వం నిర్మలత్వా త్ప్రకాశక మనామయం, సుఖసంగేన బధ్నాతి జ్ఞానసంగేన చా
నఘ. ౬. రజో రాగాత్మకం విద్ధి తృష్ణాసంగసముద్భవం, తన్నిబధ్నాతి కౌంతేయ
కర్మసంగేన దేహినమ్. ౭. తమ స్త్వజ్ఞానజం విద్ధి మోహనం సర్వదేహినామ్,
ప్రమాదాలస్యనిద్రాభిస్సన్నిబధ్నాతి భారత. ౮. సత్త్వం సుఖే సంజయతి రజఃకర్మణి
భారత, జ్ఞాన మావృత్య ,తు తమః ప్రమాదే సంజయత్యుత. ౯. రజ స్తమశ్చా
భిభూయ సత్త్వం భవతి భారత, రజ స్సత్త్వం తమ శ్చైవ తమ స్సత్త్వం రజ
స్తథా. ౧౦. సర్వద్వారేషు దేహేఽస్మిన్ ప్రకాశ ఉపజాయతే, జ్ఞానం యదా
తదా విద్యా ద్వివృద్ధం సత్త్వమిత్యుత. ౧౧. లోభః ప్రవృత్తి రారంభః కర్మణా
మశమ స్స్పృహా, రజస్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే భరతర్షభ. ౧౨. అప్రకాశో
ప్రవృత్తిశ్చ ప్రమాదో మోహ ఏవచ, తమస్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే కురునం
దన. ౧౩. యదా సత్త్వే ప్రవృద్ధే తు ప్రళయం యాంతి దేహభృత్, తదోత్తమ
విదాం లోకా నమలాన్ ప్రతిపద్యతే. ౧౪. రజసి ప్రళయం గత్వా కర్మసంగిష

జాయతే, తథా ప్రలీన స్తమసి మూఢయోనిషు జాయతే. ౧౫. కర్మణ స్సుకృత
స్యాహు స్సాత్త్వికం నిర్మలం ఫలమ్, రజసస్తు ఫలం దుఃఖ మజ్ఞానం తమసః ఫలమ్. ౧౬.
సత్త్వా త్సంజాయతే జ్ఞానం రజసో లోభ ఏవచ, ప్రమాద మోహౌ తమసో భవ
తోఽజ్ఞాన మేవ చ. ౧౭. ఊర్ధ్వం గచ్ఛంతి సత్త్వస్థా మధ్యే తిష్ఠంతి రాజసాః, జఘన్య
గుణవృత్తిస్థా అధో గచ్ఛంతి తామసాః. ౧౮. నాన్యం గుణేభ్యః కర్తారం యదా
ద్రష్టానుపశ్యతి, గుణేభ్యశ్చ పరం వేత్తి మద్భావం సోఽధిగచ్ఛతి. ౧౯. గుణానేతా
నతీత్య త్రీన్ దేహీ దేహసముద్భవాన్, జన్మమృత్యుజరాదుఃఖై ర్విముక్తోఽమృత
మశ్నుతే. ౨౦. అర్జున ఉవాచ—కై ర్లింగై స్త్రీన్ గుణా నేతా నతీతో భవతి ప్రభో,
కి మాచారః కథం చైతాం స్త్రీన్ గుణా నతివర్తతే. ౨౧. శ్రీభగవానువాచ—ప్రకా
శం చ ప్రవృత్తిం చ మోహమేవ చ పాండవ, న ద్వేష్టి సంప్రవృత్తాని ననివృత్తాని కాం
క్షతి. ౨౨. ఉదాసీనవదాసీనో గుణైర్యో నవిచాల్యతే, గుణా వర్తంత ఇత్యేవ యోఽవతిష్ఠ
తినేంగతే. ౨౩. సమదుఃఖసుఖః స్వస్థ స్సమలోష్టాశ్మకాంచనః, తుల్యప్రియాప్రియో
ధీర స్తుల్యనిందాత్మసంస్తుతిః. ౨౪. మానావమానయో స్తుల్య స్తుల్యో మిత్రారిపక్షయోః,
సర్వారంభపరిత్యాగీ గుణాతీత స్స ఉచ్యతే. ౨౫. మాంచ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తి
యోగేన సేవతే, సగుణాన్ సమతీత్యైతాన్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. ౨౬.
బ్రహ్మణో హి ప్రతిష్ఠాహమమృతస్యావ్యయస్య చ, శాశ్వతస్య చ ధర్మస్య సుఖస్యై
కాంతికస్య చ. ౨౭. హరిఃఓం. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసాహస్రికాయాం సంహి
తాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యా
యాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే గుణత్రయవిభాగయోగోనామ చతు
ర్దశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—ఊర్ధ్వమూల మధశ్శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహు రవ్యయం ఛం
దాంసి యస్య పర్ణాని యస్తం వేద స వేదవిత్. ౧. అధ శ్చోర్ధ్వం చ ప్రసృతా స్తస్య
శాఖా గుణప్రవృద్ధా విషయప్రవాళాః, అధశ్చ మూలా న్యనుసంతతాని కర్మానుబంధీని
మనుష్యలోకే. ౨. న రూప మస్యే హ తథోపలభ్యతే నాంతో నచాది ర్నచ
సంప్రతిష్ఠా, అశ్వత్థ మేనం సువిరూఢమూల మసంగశస్త్రేణ దృఢేన ఛిత్వా. 3. తతః
పదం తత్పరిమార్గితవ్యం యస్మిన్ గతా ననివర్తంతి భూయః, తమేవ చాద్యం పురుషం
ప్రపద్యే యతః ప్రవృత్తిః ప్రసృతా పురాణీ. ౪. నిర్మానమోహా జితసంగదోషా
అధ్యాత్మనిత్యా వినివృత్తకామాః, ద్వంద్వై ర్విముక్తాస్సుఖదుఃఖసంజ్ఞైర్గచ్ఛంత్య
మూఢాః పదమవ్యయం తత్. ౫. న తద్భాసయతే సూర్యో న శశాంకో న పావకః,
యద్గత్వా న నివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ. ౬. మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత

స్సనాతనః, మన షష్ఠానీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్షతి. ౭. శరీరం యదవాప్నోతి యచ్చాప్యుత్క్రామతీశ్వరః, గృహీత్వైతాని సంయాతి వాయుర్గంధానివాశయాత్. ౮. శ్రోత్రం చక్షుః స్పర్శనం చ రసనం ఘ్రాణమేవ చ, అధిష్ఠాయ మనశ్చాయం విషయానుపసేవతే. ౯. ఉత్క్రామంతం స్థితం వాపి భుంజానం వా గుణాన్వితం, విమూఢా నానుపశ్యంతి పశ్యంతి జ్ఞానచక్షుషః. ౧౦. యతంతో యోగిన శ్చైనం పశ్యంత్యాత్మన్యవస్థితం, యతంతోఽప్యకృతాత్మానో నైనం పశ్యంత్యచేతసః. ౧౧. యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతేఽఖిలం, యచ్చంద్రమసి యచ్చాగ్నౌ తత్తేజో విద్ధి మామకం. ౧౨. గామావిశ్య చ భూతాని ధారయామ్యహమోజసా, పుష్ణామి చౌషధీః స్సర్వా స్సోమో భూత్వా రసాత్మకః. ౧౩. అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహ మాశ్రితః, ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధం. ౧౪. సర్వస్య చాహం హృది సన్నివిష్టో మత్తః స్మృతిర్జ్ఞాన మపోహనం చ, వేదైశ్చ సర్వై రహ మేవ వేద్యో వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహం. ౧౫. ద్వావిమౌ పురుషౌ లోకే క్షరశ్చాక్షర ఏవ చ, క్షర స్సర్వాణి భూతాని కూటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే. ౧౬. ఉత్తమః పురుష స్త్వన్యః పరమాత్మేత్యుదాహృతః, యో లోకత్రయ మావిశ్య బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః. ౧౭. యస్మా త్క్షర మతీతోఽహ మక్షరాదపి చోత్తమః, అతోఽస్మి లోకే వేదేచ ప్రథితః పురుషోత్తమః. ౧౮. యో మా మేవ మసమ్మూఢో జానాతి పురుషోత్తమం, స సర్వవి ద్భజతి మాం సర్వభావేన భారత. ౧౯. ఇతి గుహ్యతమం శాస్త్ర మిద ముక్తం మయాఽనఘ, ఏత ద్బుద్ధ్వా బుద్ధిమాన్ స్యా త్కృతకృత్యశ్చ భారత. ౨౦. హరిః ఓం తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే పురాణపురుషోత్తమయోగో నామ పంచదశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—అభయం సత్త్వసంశుద్ధిర్జ్ఞానయోగవ్యవస్థితిః, దానం దమశ్చ యజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయ స్తప ఆర్జవం. ౧. అహింసా సత్య మక్రోధ స్త్యాగ శ్శాంతి రపైశునం, దయా భూతేష్వలోలత్వం మార్దవం హ్రీరచాపలం. ౨. తేజః క్షమా ధృతి శ్శౌచ మద్రోహో నాతిమానితా, భవంతి సంపదం దైవీ మభిజాతస్య భారత. ౩. దంభో దర్పోఽభిమానశ్చ క్రోధః పారుష్యమేవ చ, అజ్ఞానం చాభిజాతస్య పార్థ సంపద మాసురీం. ౪. దైవీ సంపద్విమోక్షాయ నిబంధాయాసురీ మతా, మాశుచ స్సంపదం దైవీ మభిజాతోఽసి పాండవ. ౫. ద్వౌ భూతసర్గౌ లోకేఽస్మిన్ దైవ ఆసురఏవచ, దైవో విస్తరశః ప్రోక్త ఆసురం పార్థ మే శృణు. ౬. ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం

చ జనా నవిదు రాసురాః, న శౌచం నాపి చాచారో న సత్యం తేషు విద్యతే. ౭. అసత్య
మప్రతిష్ఠం తే జగదాహు రనీశ్వరం, అపరస్పరసంభూతం కి మన్యత్కామహైతుకం. ౮.
ఏతాం దృష్టి మవష్టభ్య నష్టాత్మానోఽల్పబుద్ధయః, ప్రభవంత్యుగ్రకర్మాణః క్షయాయ
జగతోఽహితాః. ౯. కామ మాశ్రిత్య దుష్పూరం దంభమానమదాన్వితాః, మోహా
ద్గృహీత్వాఽసద్గ్రాహాన్ ప్రవర్తంతేఽశుచివ్రతాః. ౧౦. చిన్తామపరిమేయాం చ
ప్రళయాంతా ముపాశ్రితాః, కామోపభోగపరమా ఏతావదితి నిశ్చితాః. ౧౧.
ఆశాపాశశతై ర్బద్ధాః కామక్రోధపరాయణాః, ఈహంతే కామభోగార్థ మన్యాయేనా
ర్థసంచయాన్. ౧౨. ఇద మద్య మయా లబ్ధ మిమం ప్రాప్స్యే మనోరథం, ఇద
మస్తీద మపిమే భవిష్యతి పునర్ధనం. ౧౩. అసౌ మయా హత శ్శత్రు ర్హనిష్యే
చాపరా నపి, ఈశ్వరోఽహ మహం భోగీ సిద్ధోఽహం బలవాన్సుఖీ. ౧౪. ఆఢ్యోఽభి
జనవా నస్మి కోఽన్యోఽస్తి సదృశో మయా, యక్ష్యే దాస్యామి మోదిష్య ఇత్యజ్ఞాన
విమోహితాః. ౧౫. అనేకచిత్తవిభ్రాంతా మోహజాలసమావృతాః, ప్రసక్తాః కామ
భోగేషు పతంతి నరకేఽశుచౌ. ౧౬. ఆత్మసంభావితా స్తబ్ధా ధనమానమదాన్వితాః,
యజంతే నామ యజ్ఞై స్తే దంభేనావిధిపూర్వకం. ౧౭. అహంకారం బలం దర్పం
కామం క్రోధం చ సంశ్రితాః, మా మాత్మపరదేహేషు ప్రద్విషంతోఽభ్యసూయకాః.
౧౮. తా నహం ద్విషతః క్రూరాన్ సంసారేషు నరాధమాన్, క్షిపా మ్యజస్ర మశు
భానాసురీష్వేవ యోనిషు. ౧౯. ఆసురీం యోని మాపన్నా మూఢా జన్మని జన్మని,
మా మప్రాప్యైవ కౌంతేయ తతో యాంత్యధమాం గతిం. ౨౦. త్రివిధం నరక
స్యైతద్ద్వారం నాశనమాత్మనః, కామః క్రోధ స్తథా లోభ స్తస్మా దేతత్త్రయం
త్యజేత్. ౨౧. ఏతైర్విముక్తః కౌంతేయ తమోద్వారై స్త్రిభి ర్నరః, ఆచరత్యాత్మ
నః శ్రేయ స్తతో యాతి పరాం గతిం. ౨౨. య శ్శాస్త్రవిధిముత్సృజ్య వర్తతే కామ
కారతః, న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిం. ౨౩. తస్మా చ్ఛాస్త్రం ప్రమా
ణంతే కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ, జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తు మిహార్హసి.౨౪.
హరిఃఓం తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసి
క్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణా
ర్జునసంవాదే దైవాసురసంపద్విభాగయోగో నామ షోడశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—యే శాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః, తేషాం
నిష్ఠాతు కా కృష్ణ సత్త్వ మాహో రజ స్తమః. ౧. శ్రీభగవానువాచ. త్రివిధా భవతి
శ్రద్ధా దేహినాం సా స్వభావజా, సాత్త్వికీ రాజసీ చైవ తామసీచేతి తాం శృణు. ౨.
సత్త్వానురూపా సర్వస్య శ్రద్ధా భవతి భారత, శ్రద్ధామయోఽయం పురుషో యో

యచ్ఛ్రద్ధ స్స ఏవ సః. ౩. యజంతే సాత్త్వికా దేవాన్ యక్షరక్షాంసి రాజసాః, ప్రేతాన్ భూతగణాంశ్చాన్యే యజంతే తామసా జనాః. ౪. అశాస్త్రవిహితం ఘోరం తప్యన్తే యే తపో జనాః, దంభాహంకారసంయుక్తాః కామరాగబలాన్వితాః. ౫. కర్శయంత శ్శరీరస్థం భూతగ్రామ మచేతసః, మాంచైవాంతశ్శరీరస్థం తాన్ విద్ధ్యాసురనిశ్చయాన్. ౬. ఆహార స్త్వపి సర్వస్య త్రివిధో భవతి ప్రియః, యజ్ఞ స్తప స్తథాదానం తేషాం భేద మిమం శృణు. ౭. ఆయుస్సత్త్వబలారోగ్యసుఖప్రీతివివర్ధనాః, రస్యా స్స్నిగ్ధా స్థిరా హృద్యా ఆహారా స్సాత్త్విక ప్రియాః. ౮. కట్వామ్లలవణాత్యుష్ణ తీక్ష్ణరూక్ష విదాహినః, ఆహారా రాజస స్యేష్టా దుఃఖశోకామయప్రదాః. ౯. యాతయామం గతరసం పూతిపర్యుషితంచ యత్, ఉచ్ఛిష్టమపి చామేధ్యం భోజనం తామసప్రియం. ౧౦. అఫలాకాంక్షిభి ర్యజ్ఞః విధిదృష్టో య ఇజ్యతే, యష్టవ్య మేవేతి మన స్సమాధాయ స సాత్త్వికః. ౧౧. అభిసంధాయతు ఫలం దంభార్థ మపి చైవ యత్, ఇజ్యతే భరతశ్రేష్ఠ తం యజ్ఞం విద్ధి రాజసం. ౧౨. విధిహీన మసృష్టాన్నం మంత్రహీన మదక్షిణం, శ్రద్ధావిరహితం యజ్ఞం తామసం పరిచక్షతే. ౧౩. దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞపూజనం శౌచ మార్జవం, బ్రహ్మచర్య మహింసాచ శారీరం తప ఉచ్యతే. ౧౪. అనుద్వేగకరం వాక్యం సత్యం ప్రియహితం చ యత్, స్వాధ్యాయాభ్యసనం చైవ వాఙ్మయం తప ఉచ్యతే. ౧౫. మనః ప్రసాద స్సౌమ్యత్వం మౌన మాత్మవినిగ్రహః, భావసంశుద్ధి రిత్యేత త్తపో మానస ముచ్యతే. ౧౬. శ్రద్ధయా పరయా తప్తం తప స్తత్త్రివిధం నరైః, అఫలాకాంక్షిభి ర్యుక్తై స్సాత్త్వికం పరిచక్షతే. ౧౭. సత్కారమానపూజార్థం తపో దంభేన చైవ యత్, క్రియతే తదిహ ప్రోక్తం రాజసం చలమధ్రువం. ౧౮. మూఢగ్రాహే ణాత్మనో యత్పీడయా క్రియతే తపః, పరస్యోత్సాదనార్థం వా తత్తామస ముదాహృతం. ౧౯. దాతవ్య మితి యద్దానం దీయతేఽనుపకారిణే, దేశే కాలేచ పాత్రేచ తద్దానం సాత్త్వికం స్మృతం. ౨౦. యత్తు ప్రత్యుపకారార్థం ఫల ముద్దిశ్య వా పునః, దీయతేచ పరిక్లిష్టం తద్రాజస ముదాహృతమ్. ౨౧. అదేశకాలే యద్దాన మపాత్రేభ్యశ్చ దీయతే, అసత్కృత మవజ్ఞాతం తత్తామస ముదాహృతమ్. ౨౨. ఓంతత్సదితి నిర్దేశో బ్రహ్మణ స్త్రివిధః స్మృతః. బ్రాహ్మణా స్తేన వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ విహితాః పురా. ౨౩. తస్మా దో మిత్యుదాహృత్య యజ్ఞ దానతపః క్రియాః, ప్రవర్తంతే విధానోక్తా స్సతతం బ్రహ్మవాదినాం. ౨౪. తదిత్యనభిసంధాయ ఫలం యజ్ఞ తపక్రియాః, దానక్రియాశ్చ వివిధాః క్రియంతే మోక్షకాంక్షిభిః. ౨౫. సద్భావే సాధుభావేచ సదిత్యే తత్ప్రయుజ్యతే, ప్రశస్తే కర్మణి తథా సచ్ఛబ్దః పార్థ యుజ్యతే. ౨౬. యజ్ఞే తపసి దానేచ స్థితి స్సదితి చోచ్యతే,

కర్మ చైవ తదర్థీయం సదిత్యేవాభిధీయతే. ౨౭. అశ్రద్ధయా హుతం దత్తం తప స్తప్తం
కృతంచ యత్, అసది త్యుచ్యతే పార్థ నచ తత్ ప్రేత్య నో ఇహ. ౨౮. హరిః ఓమ్
తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీ
ష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున
సంవాదే శ్రద్ధాత్రయవిభాగయోగో నామ సప్తదశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—సన్న్యాసస్య మహాబాహో తత్త్వ మిచ్ఛామి వేదితుం, త్యాగ
స్యచ హృషీకేశ పృథక్కేశినిషూదన. ౧. శ్రీభగవానువాచ—కామ్యానాం కర్మణాం
న్యాసం సన్న్యాసం కవయో విదుః, సర్వకర్మఫలత్యాగం ప్రాహు స్త్యాగం విచక్షణాః.
౨. త్యాజ్యం దోషవదిత్యేకే కర్మప్రాహు ర్మనీషిణః, యజ్ఞదానతపఃకర్మ న త్యాజ్య
మితి చాపరే. ౩. నిశ్చయం శృణు మే తత్ర త్యాగే భరతసత్తమ, త్యాగో హి
పురుషవ్యాఘ్ర త్రివిధ స్సంప్రకీర్తితః. ౪. యజ్ఞదానతపః కర్మ న త్యాజ్యం కార్య
మేవ తత్, యజ్ఞో దానం తపశ్చైవ పావనాని మనీషిణామ్. ౫. ఏతాన్యపితు
కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ఫలానిచ, కర్తవ్యానీతి మేపార్థ నిశ్చితం మత ముత్తమమ్. ౬
నియతస్య తు సన్న్యాసః కర్మణో నోపపద్యతే, మోహా త్తస్య పరిత్యాగ స్తామసః పరి
కీర్తితః. ౭. దుఃఖమిత్యేవ యత్కర్మ కాయక్లేశభయాత్త్యజేత్, స కృత్వా రా
జసం త్యాగం నైవ త్యాగఫలం లభేత్. ౮. కార్య మిత్యేవ యత్కర్మ నియతం
క్రియతేఽర్జున, సంగం త్యక్త్వా ఫలం చైవ స త్యాగ స్సాత్త్వికో మతః ౯. న ద్వే
ష్ట్యకుశలం కర్మ కుశలే నానుషజ్యతే, త్యాగీ సత్త్వసమావిష్టో మేధావీ ఛిన్నసంశయః.
౧౦. నహి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్మాణ్యశేషతః, యస్తు కర్మఫలత్యాగీ స
త్యాగీ త్యభిధీయతే. ౧౧. అనిష్ట మిష్టం మిశ్రంచ త్రివిధం కర్మణః ఫలమ్, భవ
త్యత్యాగినాం ప్రేత్య నతు సన్న్యాసినాం క్వచిత్. ౧౨. పంచైతాని మహాబాహో
కారణాని నిబోధ మే, సాంఖ్యే కృతాంతే ప్రోక్తాని సిద్ధయే సర్వకర్మణాం. ౧౩.
అధిష్ఠానం తథా కర్తా కరణం చ పృథగ్విధం, వివిధా చ పృథక్చేష్టా దైవం చైవాత్ర
పంచమం. ౧౪. శరీరవా ఙ్మనోభి ర్యత్కర్మ ప్రారభతే నరః, న్యాయ్యం వా విపరీతం
వా పంచైతే తస్య హేతవః. ౧౫. తత్రైవం సతి కర్తార మాత్మానం కేవలం తు యః,
పశ్యత్యకృతబుద్ధిత్వా న్న స పశ్యతి దుర్మతిః. ౧౬. యస్య నాహంకృతో భావో
బుద్ధి ర్యస్య న లిప్యతే, హత్వాపి స ఇమాన్ లోకాన్ న హంతి న నిబధ్యతే. ౧౭
జ్ఞానం జ్ఞేయం పరిజ్ఞాతా త్రివిధా కర్మచోదనా, కరణం కర్మ కర్తేతి త్రివిధః కర్మ
సంగ్రహః. ౧౮. జ్ఞానం కర్మచ కర్తాచ త్రిధైవ గుణభేదతః, ప్రోచ్యతే గుణసం
ఖ్యానే యథావ చ్ఛృణు తాన్యపి. ౧౯. సర్వభూతేషు యేనైకం భావమవ్యయ

మీక్షతే, అవిభక్తం విభక్తేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి సాత్వికం. ౨౦. పృథక్త్వేనతు యజ్జ్ఞానం నానాభావాన్ పృథగ్విధాన్, వేత్తి సర్వేషు భూతేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి రాజసం. ౨౧. యత్తు కృత్స్నవ దేకస్మిన్ కార్యే సక్త మహైతుకం, అతత్వార్థవ దల్పంచ తత్తామస ముదాహృతం. ౨౨. నియతం సంగరహితమరాగద్వేషతః కృతం, అఫలప్రేప్సునా కర్మ యత్త త్సాత్విక ముచ్యతే. ౨౩. యత్తు కామేప్సునా కర్మ సాహంకారేణవా పునః, క్రియతే బహుళాయాసం తద్రాజస ముదాహృతం. ౨౪. అనుబంధం క్షయం హింసా మనపేక్ష్యచ పౌరుషం, మోహాదారభ్యతే కర్మ యత్త త్తామసముచ్యతే. ౨౫. ముక్తసంగోఽనహంవాదీ ధృత్యుత్సాహసమన్వితః, సిద్ధ్యసిద్ధ్యో ర్నిర్వికారః కర్తా సాత్విక ఉచ్యతే. ౨౬. రాగీ కర్మఫలప్రేప్సు ర్లుబ్ధో హింసాత్మకోఽశుచిః, హర్షశోకాన్వితః కర్తా రాజసః పరికీర్తితః. ౨౭. అయుక్తః ప్రాకృతః స్తబ్ధ శ్శఠో నైకృతికోఽలసః, విషాదీ దీర్ఘసూత్రీచ కర్తా తామస ఉచ్యతే. ౨౮. బుద్ధే ర్భేదం ధృతే శ్చైవ గుణత స్త్రివిధం శృణు, ప్రోచ్యమాన మశేషేణ పృథక్త్వేన ధనంజయ. ౨౯. ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ కార్యాకార్యే భయాభయే, బంధం మోక్షం చ యా వేత్తి బుద్ధి స్సా పార్థ సాత్వికీ. ౩౦. యయా ధర్మమధర్మంచ కార్యం చాకార్య మేవచ, అయథావ త్ప్రజానాతి బుద్ధి స్సాపార్థ రాజసీ, ౩౧. అధర్మం ధర్మమితి యా మన్యతే తమసావృతా, సర్వార్థాన్ విపరీతాంశ్చ బుద్ధి స్సా పార్థ తామసీ. ౩౨. ధృత్యా యయా ధారయతే మనః ప్రాణేంద్రియక్రియాః, యోగేనావ్యభిచారిణ్యా ధృతి స్సా పార్థ సాత్వికీ. ౩౩. యయాతు ధర్మకామార్థాన్ ధృత్యా ధారయతేఽర్జున, ప్రసంగేన ఫలాకాంక్షీ ధృతి స్సా పార్థ రాజసీ. ౩౪. యయా స్వప్నం భయం శోకం విషాదం మద మేవచ, నవిముంచతి దుర్మేధా ధృతి స్సా పార్థ తామసీ. ౩౫. సుఖం త్విదానీం త్రివిధం శృణు మే భరతర్షభ, అభ్యాసా ద్రమతే యత్ర దుఃఖాంతం చ నిగచ్ఛతి. ౩౬. యత్తదగ్రే విషమివ పరిణామేఽమృతోపమం. తత్సుఖం సాత్వికం ప్రోక్తమాత్మబుద్ధిప్రసాదజం. ౩౭. విషయేంద్రియసంయోగాద్య త్తదగ్రేఽమృతోపమం, పరిణామే విషమివ తత్సుఖం రాజసం స్మృతం. ౩౮. యదగ్రే చానుబంధే చ సుఖం మోహన మాత్మనః, నిద్రాలస్య ప్రమాదోత్థం తత్తామస ముదాహృతం. ౩౯. న తదస్తి పృథివ్యాం వా దివి దేవేషు వా పునః, సత్వం ప్రకృతిజైర్ముక్తం య దేభి స్స్యాత్త్రిభి ర్గుణైః. ౪౦. బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాంచ పరంతప, కర్మాణి ప్రవిభక్తాని స్వభావప్రభవై ర్గుణైః. ౪౧. శమో దమ స్తప శ్శౌచం క్షాంతిరార్జవమేవ చ, జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రాహ్మం కర్మస్వభావజం. ౪౨. శౌర్యం తేజో ధృతిర్దాక్ష్యం యుద్ధేచాప్యపలాయనం, దానమీశ్వరభావశ్చ క్షాత్రం కర్మస్వభావజం.

౪౩. కృషిగోరక్షవాణిజ్యం వైశ్యం కర్మ స్వభావజం, పరిచర్యాత్మకం కర్మ
శూద్రస్యాపి స్వభావజం. ౪౪. స్వేస్వే కర్మణ్యభిరత స్సంసిద్ధిం లభతే నరః, స్వక
ర్మనిరత స్సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు. ౪౫. యతః ప్రవృత్తిర్భూతానాం
యేన సర్వమిదం తతం, స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః. ౪౬.
శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మా త్స్వనుష్ఠితాత్, స్వభావనియతం కర్మ కుర్వ
న్నాప్నోతి కిల్బిషం. ౪౭. సహజం కర్మ కౌంతేయ స దోషమపి న త్యజేత్, సర్వా
రంభాహి దోషేణ ధూమే నాగ్నిరి వావృతాః. ౪౮. అసక్తబుద్ధి స్సర్వత్ర జితాత్మా
విగతస్పృహః, నైష్కర్మ్యసిద్ధిం పరమాం సన్న్యాసేనాధిగచ్ఛతి. ౪౯. సిద్ధిం ప్రాప్తో
యథా బ్రహ్మ తథాఽఽప్నోతి నిబోధమే, సమాసేనైవ కౌంతేయ నిష్ఠా జ్ఞానస్య యా
పరా. ౫౦. బుద్ధ్యా విశుద్ధయా యుక్తో ధృత్యాత్మానం నియమ్యచ, శబ్దాదీన్
విషయాం స్త్యక్త్వా రాగద్వేషౌ వ్యుదస్య చ. ౫౧. వివిక్తసేవీ లఘ్వాశీ యతవాక్కా
యమానసః, ధ్యానయోగపరో నిత్యం వైరాగ్యం సముపాశ్రితః. ౫౨. అహంకారం
బలం దర్పం కామం క్రోధం పరిగ్రహం, విముచ్య నిర్మమ శ్శాంతో బ్రహ్మభూ
యాయ కల్పతే. ౫౩. బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి నకాంక్షతి, సమస్స
ర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరాం. ౫౪. భక్త్యా మా మభిజానాతి యావాన్
యశ్చాస్మి తత్త్వతః, తతో మాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా విశతే తదనంతరం. ౫౫. సర్వ
కర్మాణ్యపి సదా కుర్వాణో మద్వ్యపాశ్రయః, మత్ప్రసాదాదవాప్నోతి శాశ్వతం
పదమవ్యయం. ౫౬. చేతసా సర్వకర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరః, బుద్ధియోగ
ముపాశ్రిత్య మచ్చిత్త స్సతతం భవ. ౫౭. మచ్చిత్తస్సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరి
ష్యసి, అథచేత్త్వమహంకారాన్నశ్రోష్యసి వినంక్ష్యసి. ౫౮. యద్యహంకారమా
శ్రిత్య న యోత్స్య ఇతి మన్యసే, మిథ్యైష వ్యవసాయ స్తే ప్రకృతి స్త్వాం నియో
క్ష్యతి. ౫౯. స్వభావజేన కౌంతేయ నిబద్ధ స్స్వేన కర్మణా, కర్తుం నేచ్ఛసి యన్మోహా
త్కరిష్యస్యవశోఽపి తత్. ౬౦. ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి,
భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా. ౬౧. త మేవ శరణం గచ్ఛ
సర్వభావేన భారత, తత్ప్రసాదా త్పరాం శాంతిం స్థానం ప్రాప్స్యసి శాశ్వతం
౬౨. ఇతి తే జ్ఞాన మాఖ్యాతం గుహ్యా ద్గుహ్యతరం మయా, విమృశ్యైతదశేషేణ
యథేచ్ఛసి తథా కురు. ౬౩. సర్వగుహ్యతమం భూయః శృణు మే పరమం వచః,
ఇష్టోఽసి మే దృఢఇతి తతో వక్ష్యామి తే హితం. ౬౪. మన్మనా భవ మద్భక్తో
మద్యాజీ మాం నమస్కురు, మా మే వైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియోఽసి మే.
సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ, అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్ష

యిష్యామి మాశుచః. ౬౬. ఇదం తే నాతపస్కాయ నాభక్తాయ కదాచన, నచా
శుశ్రూషవే వాచ్యం నచ మాం యోఽభ్యసూయతి. ౬౭. య ఇదం పరమం గుహ్యం
మద్భక్తేష్వభిధాస్యతి, భక్తిం మయి పరాం కృత్వా మామేవైష్యత్యసంశయః.
౬౮. నచ తస్మాన్మనుష్యేషు కశ్చిన్మే ప్రియకృత్తమః, భవితా నచ మే తస్మాదన్యః
ప్రియతరో భువి. ౬౯. అధ్యేష్యతే చ య ఇమం ధర్మ్యం సంవాదమావయోః, జ్ఞాన
యజ్ఞేన తేనాహమిష్ట స్స్యామితి మే మతిః. ౭౦. శ్రద్ధావాననసూయశ్చ శృణు
యాదపి యో నరః, సోఽపి ముక్త శ్శుభాన్ లోకాన్ ప్రాప్నుయాత్పుణ్య
కర్మణామ్. ౭౧. కచ్చిదేతచ్ఛ్రుతం పార్థ త్వయైకాగ్రేణ చేతసా, కచ్చిదజ్ఞానస
మ్మోహః ప్రణష్టస్తే ధనంజయ. ౭౨. అర్జునఉవాచ - నష్టో మోహః స్మృతిర్లబ్ధా త్వ
త్ప్రసాదాన్మయాచ్యుత, స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరిష్యే వచనం తవ. ౭౩. సంజ
యఉవాచ— ఇత్యహం వాసుదేవస్య పార్థస్యచ మహాత్మనః, సంవాదమిమమశ్రౌష
మద్భుతం రోమహర్షణమ్. ౭౪. వ్యాసప్రసాదాచ్ఛ్రుతవానేత ద్గుహ్య మహం పరమ్,
యోగం యోగేశ్వరాత్కృష్ణాత్సాక్షాత్కథయతస్స్వయమ్. ౭౫. రాజన్ సంస్మృ
త్య సంస్మృత్య సంవాద మిమ మద్భుతమ్, కేశవార్జునయోః పుణ్యం హృష్యామిచ
ముహుర్ముహుః. ౭౬. తచ్చ సంస్మృత్య సంస్మృత్య రూప మత్యద్భుతం హరేః, విస్మయో
మే మహాన్ రాజన్ హృష్యామి చ పునఃపునః. ౭౭. యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర
పార్థో ధనుర్ధరః, తత్ర శ్రీర్విజయో భూతి ర్ధ్రువా నీతి ర్మతిర్మమ. ౭౮. హరిఃఓమ్
తత్సదితి శ్రీమహాభారతే - శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీ
భీష్మపర్వణి - భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం - యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున
సంవాదే - సర్వోపనిషదర్థ ప్రతిపాదక మోక్షయోగో నామ అష్టాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీ భగవద్గీతా సమాప్తా

శ్రీరస్తు

శ్రీగురుభ్యోనమః

మహావాక్యరత్నావళిః

హరిః ఓమ్

ఓమ్. అథ ఖలు ఋగ్వేదాదివిభాగేన వేదాశ్చత్వారః, తత్రైకవింశతిశాఖా
ఋచః నవాధికశతశాఖా యజుషః. సహస్రశాఖా స్సామ్నః, పంచాశచ్ఛాఖాఽథర్వ

ణస్య, ఏకైకస్యా శ్శాఖాయా ఏకైకోపనిషత్, ఆహత్యాశీతిసహితశతాధికసహస్ర సంఖ్యాకా ఉపనిషదః, తాసు శ్రీరామచంద్రేణ రామదూతాయ సారతరోపనిషదష్టోత్తర శతసంఖ్యాకా ఉపదిష్టాః. తథాచ ముక్తికోపనిషత్స్థాష్టోత్తరశతోపనిషన్నామశ్లోకా లిఖ్యంతే—"ఈశ కేన కఠ ప్రశ్న ముండ మాండూక్య తిత్తిరిః, ఐతరేయం చ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం † దశ. ౧. బ్రహ్మకైవల్య జాబాల శ్వేతాశ్వో హంస అరుణిః, గర్భో నారాయణో హంసో బిందునాదశిర శ్శిఖా, మైత్రాయణీ కౌషీతకీ బృహ జ్జాబాల తాపనీ, కాలాగ్నిరుద్రమైత్రేయీ సుబాల క్షురి మంత్రికా, సర్వసారం నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్, తేజో నాద ధ్యానవిద్యా యోగతత్త్వాత్మ బోధకమ్, పరివ్రాట్త్రిశిఖి సీతా చూడా నిర్వాణ మండలమ్, దక్షిణా శరభం స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్, రహస్యం రామతపనం వాసుదేవఞ్చ ముద్గలమ్, శాండిల్య పైఙ్గళం భిక్షు మహ చ్ఛారీరకం శిఖా, తురీయాతీత సన్న్యాస పరివ్రాజాక్షమాలికా, అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణా సూర్యాక్ష్యధ్యాత్మకుండికా, సావిత్ర్యాత్మా పాశుపతం పరంబ్రహ్మావధూతకమ్, త్రిపురాతపనం దేవీ త్రిపురా కఠ భావనా, హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్. తారసార మహావాక్యం పఞ్చబ్రహ్మాగ్నిహోత్రకమ్, గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞ వల్క్యం వరాహకమ్, శాట్యాయనీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్, కలి జాబాలి సౌభాగ్య రహస్యం బుచ ముక్తికా" ఇతి. ఈశాద్యష్టోత్తరశతోపనిషదాం శాఖాభేదం దర్శయతి—తత్ర దశోపనిషదః ఋగ్వేదగతాః, శుక్లకృష్ణభేదేన యజుష ఏకపంచాశత్, తత్ర శుక్లయజుషః ఏకోనవింశతిః, కృష్ణ యజుషో 'ద్వాత్రింశత్, సామ్నః షోడశ, అథర్వణ స్త్వేకత్రింశత్ ఆహత్యాష్టోత్తరశతమ్, అథైషాం పూర్వాచార్యప్రకాశితత్వం దర్శయతి. తత్ర గౌడపాదాచార్యైర్మాండూక్యోపనిషద్వ్యాఖ్యాతా, శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదాచార్యైః దశోపనిషదః పంచరుద్రా నృసింహతాపనీచ, శంకరానందై స్సదాశివ చరణై స్స్వయంప్రకాశానందాద్యైశ్చద్వాత్రింశోపనిషదః. విద్యారణ్యాచార్యైః అష్టోత్తరశతోపనిషదో వ్యాఖ్యాతాః, మహావాక్యరత్నావళ్యాఖ్యాయికాయాస్త్రయో దశధా విభాగం దర్శయతి- ప్రకృతేతు రామచంద్రేణోపదిష్టే రామదూతాయ ధీమతే ఈశా ద్యష్టోత్తర శతోపనిషద్యాదసాం పతౌ, నిమజ్యాత్ర మహావాక్య రత్నావళిరుదాహృతా, విభావ్యైత విభాగేన సా త్రయోదశధా పునః, తత్రాదౌ విధివాక్యాని బంధమోక్షపరాణి చ, అవిద్వద్దేయవాక్యాని జగన్మిథ్యాపరాణిచ, తథోపదేశవాక్యాని జీవేశైక్యపరాణిచ, బ్రహ్మవిజ్ఞానవాక్యాని జీవన్ముక్తిపరాణిచ, బ్రహ్మాను

† తథా.

భూలిరూపాణి తత్సమాధిపరాణిచ, అష్టస్వరూపవాక్యాని ఫలవాక్యాన్యనన్తరమ్, విదేహముక్తివాక్యాని లిఖ్యన్తేఽన్విష్యతత్క్రమాత్, మహావాక్యరత్నావళ్యా యథోక్తాధికారిణం దర్శయతి — యస్స్వాశ్రమాచారరతః పరివ్రాడ్విజితేంద్రియః, సోఽధికారీమహావాక్య రత్నావళ్యాం నచాపరః, వాక్పూర్ణసహనాప్యాయం భద్రం కర్ణేభి రేవచ, పంచశాన్తిః పఠిత్వాదౌ పఠే ద్వాక్యాన్యనన్తరమ్ తత్ర.

సార్థాన్తికవిధివాక్యాని. ౧. సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ. తజ్జలానితి శాన్త ఉపాసీత, ఆత్మాన మేవ వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి, ఆత్మావారే ద్రష్టవ్యశ్శ్రోతవ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః, మహత్పదం జ్ఞాత్వా వృక్షమూలే వసేత్, సచ్చిదాన న్దాత్మాన మద్వితీయం బ్రహ్మ భావయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మీత్యనుసన్ధానం కుర్యాత్, స తత్ జ్ఞో బాలోన్మత్త పిశాచవత్ జడవృత్త్యా లోకమాచరేత్, బ్రాహ్మణ స్సమాహితో భూత్వా తత్త్వంపదైక్యమేవ సదా కుర్యాత్, సర్వత్రాద్వైతబ్రహ్మబుద్ధిం కుర్యాత్, ఆశాంబరో న నమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకారో న నిన్దాస్తుతిర్యాదృచ్ఛికో భవేత్, సర్వత స్స్వరూప మేవ పశ్యన్ జీవన్ముక్తి మవాప్య ప్రారబ్ధప్రతిభాసనాశపర్యంతం స్వరూపానుసంధానేన వసేత్. స్వరూపానుసంధానం వినాన్యథాచారపరో న భవేత్, వేదాన్తశ్రవణం కుర్వ న్యోగం సమారభేత, ఆకుంచనేన కుండలిన్యాః కపాటముద్ఘాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్, యచ్ఛే ద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞస్త ద్యచ్ఛేజ్జ్ఞానమాత్మని, జ్ఞానమాత్మని మహతి నియచ్ఛే త్త ద్యచ్ఛే చ్ఛాన్త ఆత్మని, ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః, కి మిచ్ఛ న్కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్, తమేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః నా నుధ్యాయా ద్బహూఞ్ఛబ్దా న్వాచో విగ్లాపనం హి తత్, యతో నిర్విషయస్యాస్య మనసో ముక్తి రిష్యతే, అతో నిర్విషయం నిత్యం మన[illegible] క్షుణా, చిత్త మేవ హి సంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్, దృశ్యం హ్య దృశ్యతాం నీత్వా బ్రహ్మాకారేణ చిన్తయేత్, మాయా కార్య మిదం భేద మస్తి చేత్ బ్రహ్మభావనం. దేహోఽహ మితి దుఃఖీచే ద్బ్రహ్మాహ మితి నిశ్చయః, హృదయగ్రంథి రస్తిత్వే ఛేదనే బ్రహ్మచక్రకం, సంశయే సమనుప్రాప్తే బ్రహ్మనిశ్చయ మాప్నుయాత్, విక్షేయోఽక్షరతన్మాత్రం జీవితం చాపి చంచలం, విహాయ శాస్త్రజాలాని యత్సత్యం తదుపాస్యతాం, యస్య స్త్రీ తస్య భోగేచ్ఛా నిస్త్రీకస్య క్వ భోగభూః, స్త్రియం త్యక్త్వా జగత్త్యక్తం జగత్త్యక్త్వా సుఖీభవేత్, చిత్తం కారణ మర్థానాం తస్మి న్సతి జగత్త్రయం, తస్మి న్క్షీణే జగత్క్షీణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః, సుప్తే రుత్థాయ సుప్త్యన్తం బ్రహ్మైకం పరిచిన్త్యతాం, గచ్ఛం స్తిష్ఠ న్నుపవిశన్ శయానోవాన్యథాపి వా, యథేచ్ఛయా

వసేద్విద్వా నాత్మారామ స్సదామునిః, జ్యోతిర్లింగం భ్రువోర్మధ్యే నిత్యం ధ్యాయే త్సదా యతిః ఆత్మాన మాత్మనః సాక్షా ద్బ్రహ్మ బుద్ధ్వా సునిశ్చలం, దేహజాత్యాది సంబంధా న్వర్ణాశ్రమ సమన్వితాన్, వేదశాస్త్రపురాణాని పదపాంసుమివ త్యజేత్, ఏకాకీ నిస్పృహ స్తిష్ఠే న్నహి కేన సహాలపేత్, దద్యా న్నారాయణేత్యేవం ప్రతి వాక్యం సదా యతిః, మునిః కౌపీనవాసా స్స్యా న్నగ్నో వా ధ్యానతత్పరః, అధ్యాత్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరామిషః, ఆత్మనైవ సహాయేన సుఖార్థీ విచరే దిహ, సంవిద్గ స్సర్వభూతానాం వర్ణాశ్రమ వివర్జితః, అంధవ జ్జడవ చ్చాపి మూకవచ్చ మహీం చరేత్, యద్య త్పశ్యతి చక్షుర్భ్యాం తత్త దాత్మేతి భావయేత్, యద్య చ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్త దాత్మేతి భావయేత్, లభతే నాసయా యద్య త్తత్త దాత్మేతి భావయేత్, జిహ్వయా యద్రసం హ్యత్తి తత్త దాత్మేతి భావయేత్, త్వచా యద్యత్ స్పృశే ద్యోగీ తత్త దాత్మేతి భావయేత్, దృష్టిం జ్ఞానమయీం కృత్వా పశ్యే ద్బ్రహ్మమయం జగత్, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం విరామో యత్ర వా భవేత్, దృష్టి స్తత్రైవ కర్తవ్యా న నాసాగ్రావలోకినీ, దేవాగ్న్యగారే తరుమూలే గుహాయాం వసే దసంగోఽలక్షిత శీలవృత్తః, నిరింధనం జ్యోతి రివోపశాంతో న చోద్విజే దుద్విజే ద్యత్రకుత్ర, శాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షు ర్యోయూచనోహ్యభిజా సమానః, త్యక్తేషణో హ్యనృణ స్తం విదిత్వా మౌనీ వసే దాశ్రమే యత్ర కుత్ర, యమై శ్చ నియమై శ్చైవ ధ్యానై శ్చైవ సుసంయుతః, నాడీశుద్ధిం చ కృత్వాదౌ ప్రాణాయామం సమాచరేత్, సర్వచింతాం పరిత్యజ్య సావధానేన చేతసా, నిర్వికల్పః ప్రసన్నాత్మా ప్రాణాయామం సమాచరేత్, మరు దభ్యసనం సర్వం మనోయుక్తం సమభ్యసేత్, ఇతరత్ర న కర్తవ్యా మనోవృత్తిర్మనీషిణా. ఇతి సార్ధాంతికవిధివాక్యాని షట్షష్టిః.

ధ్రాంతిక బంధమోక్షవాక్యాని. ౧. దేహాదీనాత్మత్వేనాభిమన్యతే సోఽభిమాన ఆత్మనో బంధః, తన్నివృత్తి ర్మోక్షః, దేవ మనుష్యాద్యుపాసనా కామ సంకల్పో బంధః, కర్తృత్వాద్యహంకారసంకల్పో బంధః, అణిమాద్యష్టైశ్వర్యాశా సిద్ధిసంకల్పో బంధః, యమాద్యష్టాంగయోగసంకల్పో బంధః, కేవలం మోక్షాపేక్షా సంకల్పో బంధః, సంకల్పమాత్రసంభవో బంధః, నిత్యానిత్యవస్తువిచారాదనిత్యసంసార సుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రమమతా బంధక్షయో మోక్షః, మనఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధనం విషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృతమ్, మమేతి బధ్యతే జంతు ర్నిర్మమేతి విముచ్యతే, మమత్వేన భవే జ్జీవో నిర్మమత్వేన కేవలః, స్వసంకల్పవశా ద్బద్ధో నిస్సంకల్పాద్విముచ్యతే, ద్రష్టా దృశ్యవశాద్బద్ధో

దృశ్యాభావే విముచ్యతే, ఇచ్ఛామాత్ర మవిద్యేయం తన్నాశో మోక్షఉచ్యతే, భోగే చ్ఛామాత్రకో బంధ స్తత్త్యాగో మోక్ష ఉచ్యతే, చిత్తైత్య కలితో బంధ స్తన్ముక్తి రుచ్యతే, అనాస్థైవ హి నిర్వాణం దుఃఖ మాస్థాపరిగ్రహః, కర్మణా బధ్యతే జంతు ర్విద్యయాచ విముచ్యతే, స్వరూపావస్థితి ర్ముక్తి స్తద్భ్రంశో హం త్వవేదనమ్, చిత్తే చలతి సంసారో నిశ్చలే మోక్ష ఉచ్యతే, బంధో హి వాసనాబంధో మోక్ష స్స్యా ద్వాసనాక్షయః, పదార్థభావనా దార్ఢ్యం బంధ ఇత్యభిధీయతే, వాసనాతానవం బ్రహ్మన్ మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, న మోక్షో నభసః పృష్ఠే న పాతాళే న భూతలే, సర్వాశాసంక్షయే చేతః క్షయో మోక్షఇతీష్యతే, మోక్షో మేఽస్త్వితి చింతాంత ర్జాతా చే దుత్థితం మనః, మననోత్థే మనస్యేష బంధ స్సాంసారికో మతః, తదమార్జ నమాత్రం హి మహాసంసారతాం గతం, తత్ప్రమార్జనమాత్రం తు మోక్ష ఇత్యభిధీ యతే. ఇతి సార్ధాంతికబంధమోక్ష వాక్యాన్యేకత్రింశత్. 3౧.

అథ సార్ధాంతికావిద్యన్నిందావాక్యాని. 3. అథ యోఽన్యాం దేవతా ముపాస తేఽన్యోఽసావన్యోఽహమస్మీతి న సవేద యథా పశుః. అత్ర భిదా మివ మన్యమాన శ్శతధా సహస్రధా భిన్నో మృత్యోస్స మృత్యు మాప్నోతి యఇహ నానేవ పశ్యతి, కర్తృత్వా ద్యహంకార భావనారూఢో మూఢః, మృత్యోస్స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి, అనుభూతిం వినా మూఢో వృథా బ్రహ్మణి మోదతే, ప్రతిబింబితశాఖాగ్రఫలాస్వాదన మోదవత్, అష్టాంగం చ చతుష్పాదం త్రిస్థానం పంచదైవతమ్, ఓంకారం యో నజానాతి బ్రాహ్మణో నభవేత్తు సః, అతివర్ణాశ్రమం రూపం సచ్చిదానందలక్షణం, యో నజానాతి సో విద్వా న్కదా ముక్తో భవిష్యతి, కుశలా బ్రహ్మవార్తాయాం వృత్తిహీనా స్సురాగిణః, తేఽప్యజ్ఞానతయా నూనం పున రాయాన్తి యాంతిచ, కాష్ఠదండో ధృతో యేన సర్వాశీ జ్ఞానవర్జితః, స్వాయత్త మేకాంతహితం స్వేప్సితం త్యాగవేదనం, యస్య దుష్కరతాం యాతం ధిక్తం పురు షకీటకం, అద్వితీయబ్రహ్మతత్త్వం నజానన్తి యదా తదా, భ్రాంతావివాఖిలా స్తేషాం క్వ ముక్తిః క్వేహ వా సుఖమ్, అజ్ఞానోపహతో బాల్యే యౌవనే వనితాహతః, శేషే కళత్రచింతార్తః కింకరోతి నరాధమః, ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేన జంతవః, ధరావివరమగ్నానాం, కీటానాం సమతాంగతాః. ఇతి సార్ధాంతికా విద్య న్నిందావాక్యాన్యేకవింశతిః. ౨౧.

అథ సార్ధాంతిక జగన్మిథ్యా వాక్యాని. ౪. నాన్య త్కించన మిషత్ః వాచారం భణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవసత్యమ్ అతోఽన్యదార్తం నతు కల్

ద్వితీయ మస్తి, నాత్ర కాచన భిదాస్తి, నైవ తత్ర కాచన భిదాస్తి, సర్వం వికార జాతం మాయామాత్రమ్, సర్వత్ర న హ్యస్తి ద్వైతసిద్ధిః, నాస్తి ద్వైతం కుతో మర్త్యమ్, ప్రపంచో యది విద్యేత నివర్తేత నసంశయః,మాయామాత్రమిదం ద్వైత మద్వైతం పరమార్థతః, వికల్పో వినివర్తేత కల్పితో యది కేనచిత్, ఉపదేశా దయం వాదో జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే, ద్వితీయకారణాభావా దనుత్పన్న మిదం జగత్, యథైవేదం నభ శ్శూన్యం జగచ్ఛూన్యం తథైవహి, ఇదం ప్రపంచం యత్కించి ద్యద్యజ్జగతి వీక్ష్యతే. దృశ్యరూపం చ దృగ్రూపం సర్వం శశవిషాణవత్, అయం ప్రపంచో నాస్త్యేవ నోత్పన్నం నోత్థితం జగత్, చిత్తం ప్రపంచ ఇత్యాహు ర్నాస్తి నాస్త్యేవ సర్వదా, మాయాకార్యమిదం నాస్తి మాయా నాస్తి భయం నహి, పరం బ్రహ్మాహ మస్మీతి స్మరణస్య మనో నహి, వంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చేద స్త్వీదం జగత్, శశశృంగేణ నాగేంద్రో మృతశ్చే జ్జగదస్తి తత్, మృగతృష్ణా జలం పీత్వా తృప్తశ్చే ద్వస్త్వీదం జగత్, గంధర్వనగరే సత్యే జగద్భవతి సర్వదా, గగనేనీలిమా సత్యే జగ త్సత్యం భవిష్యతి, మాసా త్పూర్వం మృతో మర్త్యో హ్యాగత శ్చే జ్జగ ద్భవేత్. గోస్తనా దుద్భవం క్షీరం పున రారోపణే జగత్, జ్వాలాగ్నిమండలే పద్మ వృద్ధి శ్చే జ్జగ దస్త్వీదమ్, జ్ఞానినో హృదయం మూఢైర్జ్ఞాతంచే దస్త్వీదం జగత్, అజకుక్షౌ జగన్నాస్తి హ్యాత్మకుక్షౌ జగ న్నహి, సర్వదా భేదకలనం ద్వైతాద్వైతం నవిద్యతే, నాస్తినాస్తి జగత్సర్వం గురుశిష్యాదికం నహి, సచ్చిదానందమాత్రో౽హ మనుత్పన్నమిదం జగత్. ఇతి సార్థాంతికజగన్మిథ్యావాక్యాని త్రయస్త్రింశత్. 33.

అథసార్థాంతికోపదేశవాక్యాని. ౧. స ఏషో౽ణిమైత దాత్మ్య మిదం సర్వం తత్సత్యం సఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో, అభయం వై జనక ప్రాప్తో౽సి, బ్రహ్మచర్య మహింసాం చాపరిగ్రహం చ సత్యం చాయత్నేన హేరక్షతో హేరక్షతో హేరక్షత ఇతి, తత్త్వమసి త్వం తదసి, యన్మనసా న మనుతే యేనాహు ర్మనోమతమ్, తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే, యత్పరంబ్రహ్మసర్వాత్మా విశ్వస్యాయతనం మహత్, సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరం నిత్యం తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్, అంతః పూర్ణో బహిః పూర్ణః పూర్ణకుంభఇవాంబరే, అంతశ్శూన్యో బహిశ్శూన్య శ్శూన్యకుంభఇవాంబరే, మాభవ గ్రాహ్యభావాత్మా గ్రాహకాత్మాచ మాభవ, భావనా మఖిలాం త్యక్త్వాయచ్ఛేషం తన్మయోభవ, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస మాత్మానం కేవలం భజ, చిత్తాకాశం చిదాకాశ మాకాశంచ తృతీయకమ్, ద్వాభ్యాం శూన్యతరం విద్ధి చిదాకాశం మహామునే,ధ్యానతో హృదయాకాశే చితిచిచ్చక్రధారయా, మనో మారయ నిశ్శంకం త్వాం ప్రబధ్నంతి వారయః, భోగైకవాసనాం

త్యక్త్వా త్యజ త్వం భేదవాసనామ్, భావాభావౌ తత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పః స్థిరో
భవ, త్యజ ధర్మమధర్మం చ ఉభే సత్యానృతే త్యజ, ఉభే సత్యానృతే త్యక్త్వా
యేన త్యజసి తత్త్యజ, ఆత్మన్యతీత్య సర్వస్మాత్ సర్వరూపేఽథవాతతే, కో బంధః
కశ్చవా మోక్షః నిర్మూలం మననం కురు, కురు, ఆశా యాతు నిరాశత్వ మభావం
యాతు భావనా, అమన స్త్వం మనో యాతు తవాసంగేన జీవతః, ఏకమాద్యంతరహితం
చిన్మాత్ర మమలం తతమ్, ఖాదప్యతితరాం సూక్ష్మం తద్బ్రహ్మాసి నసంశయః, రక్షకో
విష్ణు రిత్యాది బ్రహ్మా సృష్టేస్తు కారణం, సంహారే రుద్ర ఇత్యేవం సర్వం మిథ్యేతి
నిశ్చిను, మత్త్యక్తం నాస్తి కించి ద్వా మత్త్యక్తా పృథివీతు వా, మయాతిరిక్తం
యద్యద్వా తత్త న్నాస్తీతి నిశ్చిను, అనాత్మేతి ప్రసంగో వా అనాత్మేతి మనోఽపివా,
అనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చిను, ఆదిమధ్యావసానేషు దుఃఖం సర్వమిదం
యతః, తస్మాత్సర్వం పరిత్యజ్య తత్త్వనిష్ఠో భవానఘ. నిద్రాయా లోకవా
ర్తాయాః శబ్దాదే రాత్మవిస్మృతేః, క్వచి న్నావసరం దత్వా చింతయాత్మాన మాత్మని
సర్వవ్యాపార ముత్సృజ్య అహం బ్రహ్మేతి భావయ, అహం బ్రహ్మేతి నిశ్చిత్య అహం
భావం పరిత్యజ, ఘటాకాశం మహాకాశ ఇవాత్మానం పరమాత్మని, విలాప్యాఖండభావేన
తూష్ణీం భవ సదా మునే, చిదిహాస్తీతి చిన్మాత్ర మిదం చిన్మయ మేవ చ, చిత్త్వం చిద
హం మేతే చ లోకా శ్చిదితి భావయ. సత్యచిద్ఘన మఖండ మద్వయం సర్వదృశ్య
రహితం నిరామయం యత్పదం విమల మద్వయం శివం తత్సదాహ మితి మౌనమా
శ్రయ, జన్మ మృత్యు సుఖదుఃఖ వర్జితం జాతి నీతి కుల గోత్ర దూరగం, చిద్వివర్తజగ
తోఽస్య కారణం తత్సదాహ మితి మౌనశ్రమాయ, పూర్ణ మద్వయ మఖండచేతనం
విశ్వభేదకలనాది వర్జితం, అద్వితీయ పరసంవిదాత్మకం తత్సదాహ మితి మౌనమాశ్ర
య. స్వాత్మనోఽన్యతయా భాతం చరాచరమిదం జగత్, స్వాత్మమాత్రతయాబుద్ధ్వా
తదస్మీతి విభావయ. విలాప్య వికృతిం కృత్స్నాం సంభవవ్యత్యయక్రమాత్, పరిశిష్టం
చ చిన్మాత్రం చిదానందం విచింతయ. ఇతి సార్థాంతికోపదేశవాక్యాని చతుఃపంచా
శత్. ౫౪.

అథ సార్థాంతికజీవబ్రహ్మైక్యవాక్యాని. ౧. స యశ్చాయం పురుషే, య
శ్చాసావాదిత్యే, స ఏకః సత్యమాత్మా బ్రహ్మైవ బ్రహ్మాత్మైవాత్ర హ్యేవ న విచి
త్స్యమ్, త్వం బ్రహ్మాసి, అహం బ్రహ్మాస్మి, ఆవయో రంతరం న విద్యతే. త్వమేవాహ
మహమేవ త్వం, గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ సర్వే ప్రతిదేవతాసు
కర్మాణి విజ్ఞానమయ శ్చ ఆత్మా పరేఽవ్యయే సర్వ ఏకీభవంతి, యేనేక్షతే శృణో
తీదం జిఘ్రతి వ్యాకరోతి చ, స్వాద్వస్వాదు విజానాతి తత్ప్రజ్ఞాన ముదీరితం. చతు

ర్షభేంద్రదేవేషు మనుష్యాశ్వగవాదిషు, చైతన్య మేకం బ్రహ్మాంతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ మయ్యపి, పరిపూర్ణః పరాత్మాస్మిన్ దేహే విద్యాధికారిణి, బుద్ధే స్సాక్షితయా స్థిత్వా స్ఫుర న్నహ మితీర్యతే, స్వతః పూర్ణః పరాత్మాత్ర బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితః, అస్మీ త్యైక్యపరామర్శాత్తేన బ్రహ్మ భవామ్యహం, ఏకమేవా ద్వితీయం స న్నామ రూప వివర్జితం, సృష్టేః పురాధునాప్యస్య తాదృక్త్వం తదితీర్యతే, శ్రోతుర్దేహేంద్రియాతీతం వస్త్వత్ర త్వంపదేరితం, ఏకదా గ్రాహ్యతేఽసీతి తదైక్య మనుభూయతాం, స్వప్రకాశా పరోక్షత్వ మయమిత్యుక్తితో మతం, అహంకారాది దేహాంతా ప్రత్యగాత్మేతి గీయతే, దృశ్యమానస్య సర్వస్య జగత స్తత్వమీయతే, బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకం, మాయా విద్యే విహాయైవ ఉపాధీ పరజీవయోః, అఖండం సచ్చిదానందం పరం బ్రహ్మ విలక్ష్యతే, హకారః ఖేచరీప్రోక్త స్త్వంపదంచేతి నిశ్చితం, సకారః పరమేశస్స్యా త్తత్పదంచేతి నిశ్చితం,సకారో ధ్యాయతే జంతు ర్హకారో హి భవేద్ధ్రువమ్, ఆద్యోరా తత్పదార్థస్స్యా న్మకార స్త్వంపదార్థవాక్, తయో స్సంయోజన మసీ త్యర్థే తత్త్వవిదో విదుః, నమ స్త్వ మర్థో విజ్ఞేయో రామ స్తత్పద ముచ్యతే, అసీత్యర్థేచతుర్థీస్యా దేవం మంత్రేషు యోజయేత్, క్షీరం క్షీరే యథా క్షిప్తం తైలం తైలే జలం జలే, సంయుక్త మేకతాం యాతి తథాత్మన్యా త్మవిన్మునిః, ఘటే నష్టే యథా వ్యోమ వ్యోమైవ భవతి స్వయం, తథైవోపాధివిలయే బ్రహ్మైవ బ్రహ్మవి త్స్వయం. ఇతి సార్థాంతికజీవబ్రహ్మైక్యవాక్యా న్యష్టత్రింశత్. ౩౮.

అథ సార్థాంతిక మననవాక్యాని. ౭. అహ మన్న మహ మన్న మహ మన్నం అహ మన్నాదోఽహ మన్నాదోఽహమన్నాదః, అహం మను రభవం సూర్యశ్చ అహమేవేదం సర్వమస్మి, యథా ఫేనతరంగాది సముద్రా దుత్థితం పునః, సముద్రే లీయతే తద్వజ్జగన్మయ్యనులీయతే, అనాత్మదృష్టే రవివేకనిద్రా మహం మమ స్వప్నగతిం గతోఽహమ్, స్వరూపసూర్యేఽభ్యుదితే స్ఫుటోక్తైర్గురో ర్మహావాక్యపదైః ప్రబుద్ధః, ప్రాణా శ్చలంతు తద్ధర్మైః కామై ర్వా హన్యతాం మనః, ఆనందబుద్ధిపూర్ణస్య మమ దుఃఖం కథం భవేత్, న మే బంధో న మే ముక్తి ర్న మే శాస్త్రం న మే గురుః, మాయా మాత్రవిలాసత్వా న్మాయాతీతోఽహ మద్వయః, ఆత్మానమంజసా వేద్మి క్వాప్యజ్ఞానం పలాయితమ్, కర్తృత్వ మపి మే నష్టం కర్తవ్యం వాపి న క్వచిత్, బ్రాహ్మణ్యం కులగోత్రేచ నామసౌందర్యజాతయః, స్థూలదేహగతా హ్యేతే స్థూలా ద్భిన్నస్య మే నహి, క్షుత్పిపాసాంధ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయోఽఖిలాః, లింగదేహగతా ఏతే హ్యలింగస్య న విద్యతే, జడత్వప్రియమోదత్వ ధర్మాః కారణదేహగాః, న సంతి మమ నిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః, చిద్రూపత్వా న్న మే జాడ్యం సత్యత్వా న్నానృ

తం మమ, ఆనందత్వా న్న మే దుఃఖ మజ్ఞానా ద్భాతి సత్యవత్. నాహం దేహో జన్మమృత్యూ కుతో మే నాహం ప్రాణః క్షుత్పిపాసే కుతో మే, నాహం చేత శ్శోక మోహౌ కుతో మే నాహం కర్తా బంధ మోక్షౌ కుతో మే, ఆనంద మంత ర్నిజమాశ్రయంత మాశాపిశాచీ మవమానయంతమ్, ఆలోకయంతం జగదింద్రజాల మాపత్కథం మాం ప్రవిశేదసంగం. దేవార్చన స్నాన శౌచ భిక్షాదౌ వర్తతాం వపుః, తారం జపతు వా క్తద్వత్ పఠత్వామ్నాయమస్తకమ్, విష్ణుం ధ్యాయతు ధీర్యద్వా బ్రహ్మానందే విలీయతాం, సాక్ష్యహం కించి దప్యత్ర న కుర్వే నాపి కారయే, జ్ఞాతం జ్ఞాతవ్య మధునా దృష్టం ద్రష్టవ్య మద్భుతం, విశ్రాంతోఽస్మి చిరం శ్రాంత శ్చిన్మాత్రా న్నాస్మి కించ న. నభూతం నభవిష్యం చ చింతయామి కదాచన, నస్తౌమి నచ నిందామిహ్యాత్మనోఽన్యం న హి క్వచిత్, అలేపకోఽహ మజరో నిరాగ శ్శాంతవాసనః, స్వపూర్ణాత్మాతిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, న సంతి నాస్తి మాయాచ తేభ్య శ్చాహం విలక్షణః, కింకరోమి క్వ గచ్ఛామి కిం గృహ్ణామి త్యజామి కిం, యన్మయా పూరితం విశ్వం మహాకల్పాంబునా యథా. ఇతి సార్థాంతికమననవాక్యాన్యేకోనచత్వారింశత్. ౩౯.

అథ సార్థాంతిక జీవన్ముక్తివాక్యాని. ౧. స తత్ర పర్యేతి జక్షు న్క్రీడ న్రమమాణః స్త్రీభిర్వా యానైర్వా వయస్యైర్వాఽవయస్యైర్వా నోపజనం స్మర న్నిదం శరీరం సహ ఏష ఏవం పశ్య న్నేవం మన్వాన ఏవం విజాన న్నాత్మరతిరాత్మక్రీడః ఆత్మమిథున ఆత్మానందస్స స్వరాడ్భవతి తే దేవాః పుత్రైషణాయా శ్చ విత్తైషణాయా శ్చ లోకైషణాయా శ్చ ససాధనేభ్యోఽప్యుత్థాయ నిరాగారా నిష్పరిగ్రహా అశిఖా అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా ముగ్ధాః క్లీబా మూకా ఉన్మత్తా ఇవ పరివర్తమానా శ్శాంతా దాంతా ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్మరతయ ఆత్మక్రీడా ఆత్మమిథునా ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరం బ్రహ్మాత్మ ప్రకాశం శూన్యం జానంత స్తత్రైవ పరిసమాప్తాః కుచేలోఽసహాయ ఏకాకీ సమాధిస్థ ఆత్మకామ ఆప్తకామో నిష్కామో జీర్ణకామః హస్తిని సింహే దంశే మశకే నకులే సర్పరాక్షసగంధర్వే మృత్యోః రూపాణి విదిత్వా నబిభేతి కుతశ్చ నేతి సర్వధర్మా న్పరిత్యజ్య నిర్మమో నిరహంకారో భూత్వా బ్రహ్మిష్ఠం శరణ ముపగమ్య తత్త్వమసి సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ నేహ నానాస్తి కించనేత్యాది మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానాద్బ్రహ్మైవాహ మస్మీతి నిశ్చిత్య నిర్వికల్పకసమాధినా తంత్రోయతిశ్చరతి ససన్న్యాసీ సముక్త స్సపూజ్య స్సయోగీ సపరమహంస స్సోఽవధూత స్సబ్రాహ్మణ ఇతి, జీవః పంచవింశకః స్వకల్పిత చతుర్వింశతితత్త్వం పరిత్యజ్య షడ్వింశకః పరమాత్మా అహ మితి నిశ్చయా జ్జీవన్ముక్తో భవతి,

తురీయ మక్షరమితి జ్ఞాత్వా జాగరితే సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ యద్యచ్ఛ్రుతం యద్య ద్దృష్టం తత్సర్వ మవిజ్ఞాతమివ యోవసే త్తత్తస్య స్వప్నావస్థాయా మపి తాదృగవస్థా భవతి సజీవన్ముక్తో భవతి,సకృద్విభాత సందానందానుభవైకగోచరో బ్రహ్మవిత్తద్వాంశ్చ క్షురాది బాహ్యప్రపంచోపరత స్సర్వం జగదాత్మత్వేన పశ్యన్నాత్మేతి భావయన్ కృతకృత్యో భవతి నిర్ద్వంద్వ స్సదాఽచంచలగాత్రః పరమశాంతిం స్వీకృత్య నిత్య శుద్ధః పరమాత్మాహమేవేత్యఖండానందపూర్ణః కృతార్థః పరిపూర్ణః పరమాకాశ మగ్నమనాః ప్రాప్తోన్మత్తావస్థస్సన్యస్తసర్వేంద్రియ వర్గోఽనేకజన్మార్జితపుణ్యపుంజపరి పక్వకైవల్యఫలోఽఖండానంద నిరస్తసర్వక్లేశ కశ్మలో బ్రహ్మాహ మస్మీతి కృత కృత్యో భవతి, బ్రహ్మైవాహ మస్మీత్యనవరతం బ్రహ్మ ప్రణవానుసంధానేన యః కృతకృత్యో భవతి స పరమహంస పరివ్రాట్. ౧. భావాభావకలావినిర్ముక్త స్సర్వసంశయధ్వస్తః పూర్ణాహంభావః కృతకృత్యో భవతి, ప్రాణోహ్యేష సర్వ భూతై ర్విభాతి విజానన్ విద్వాన్ భవతేనాతివాదీ, ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః క్రియా వానేష బ్రహ్మవిదాంవరిష్ఠః. నిమిషార్ధం న తిష్ఠంతి వృత్తిం బ్రహ్మమయీం వినా, యథా తిష్ఠంతి బ్రహ్మాద్యా స్సనకాద్యా శ్శుకాదయః, అధ్యాత్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరా శిషః, సర్వద్వంద్వై ర్వినిర్ముక్తో బ్రహ్మణ్యేవావతిష్ఠతే, కపాలం వృక్షమూలాని కుచేలా న్యసహాయతా, సమతాచైవ సర్వస్మిన్నేత న్ముక్తస్య లక్షణం, స్వప్నేఽపి యో హి యుక్తస్స్యా జ్జాగ్రతీవ విశేషతః, ఈదృక్చేష్టః స్మృత శ్శ్రేష్ఠో వరిష్ఠో బ్రహ్మవా దినాం, నిర్మానశ్చానహంకారో నిర్ద్వంద్వశ్ఛిన్నసంశయః, ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతి రాత్మ వాన్సమదర్శనః, స్మృత్వా స్పృష్ట్వాచ భుక్త్వా చ దృష్ట్వా జ్ఞాత్వా శుభాశుభం, న హృష్యతి గ్లాయతి య స్స శాంత ఇతి కథ్యతే, అప్రాప్తం హి పరిత్యజ్య సంప్రాప్తే సమతాం గతః, అదృష్టఖేదాఖేదో యః సంతుష్ట ఇతి కథ్యతే, నాకృతేన కృతేనార్థో న శ్రుతి స్మృతివిభ్రమైః, నిర్మంథనఇవాంబోధి స్సతిష్ఠతి యథాస్థితః, సమ్యక్ జ్ఞానా వరోధేన నిత్యమేకసమాధినా, సాంఖ్య ఏవావబుద్ధా యే తే సాంఖ్యాయోగినః స్మృతాః, ప్రాణాద్యనిలసంశాంతౌ యుక్తా యే పదమాగతాః, అనామయ మనా ద్యంతం తే స్మృతా యోగయోగినః, సుఖదుఃఖదశాధీరం సామ్యా న్న ప్రోద్ధరంతి యం, నిశ్వాసా ఇవ శైలేంద్రం చిత్తం తస్య మృతం విదుః, వాచామతీతవిషయో విషయాశాదశోజ్ఝితః, పరానందరసాక్షుబ్ధో రమతే స్వాత్మనాత్మని, నిర్గ్రంధి శ్శాంతసం దేహో జీవన్ముక్తో విభావనః, అనిర్వాణోఽపి నిర్వాణ శ్చిత్రదీప ఇవ స్థితః, నిర్ధనోఽపి సదా తుష్టోఽప్యసహాయో మహాబలః,నిత్యతృప్తోఽప్యభుంజానోఽప్యసమస్సమదర్శనః. కుర్వన్నపి నకుర్వాణ శ్చాభోక్తా ఫలభాగ్యపి, శరీర్యప్యశరీరోఽసౌ పరిచ్ఛిన్నోఽపి

సర్వగః, అధ్యాత్మరతి రాసీనః పూర్ణ పావనమానసః, నైష్కర్మ్యేణ నతస్యార్థ స్తస్యార్థో ఽస్తి న కర్మభిః, న సమాధానజాడ్యాభ్యా మస్య నిర్వాసనం మనః, జగజ్జీవాదిరూపేణ పశ్యన్నపి పరాత్మవిత్, నత త్పశ్యతి చిద్రూపం బ్రహ్మవస్త్వేవ పశ్యతి, అహ మన్నం సదాన్నాద ఇతిహి బ్రహ్మవేదనం. ౧౦. బ్రహ్మవిద్గ్రసతి జ్ఞానా త్సర్వం బ్రహ్మాత్మనైవతు, సమాధి మథ కర్మాణి మాకరోతు కరోతు వా, హృదయేనాత్త సర్వేహో ముక్తఏవో త్తమాశయః, అక్షగత్వా ద్వరేణ్యత్వాత్ ధ్వస్త సంసారబంధనాత్, తత్త్వమస్యాది లక్ష్యత్వా దవధూత ఇతీర్యతే, యోవిలంఘ్యాశ్రమా న్వర్ణా నాత్మన్యేవ స్థితః పుమాన్, అతివర్ణాశ్రమీ యోగీ అవధూత స్స కథ్యతే, యథా రవి స్సర్వరసాన్ప్రభుక్తే హుతాశనశ్చాపి హి సర్వభక్షః, తథైవ యోగీ విషయాన్ప్రభుక్తే న లిప్యతే పుణ్యపాపైశ్చ శుద్ధః, కేవలం సుసమ స్స్వచ్ఛో మానీ ముదితమానసః. ౨౦. సంతోషామృతపానేన యే శాంతా స్తృప్తి మాగతాః, ఆత్మారామా మహాత్మాన స్తే మహాపద మాగతాః, హర్షామర్షభయక్రోధకామకార్పణ్యదృష్టిభిః, నహృష్యతి గ్లాయతి యః స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, అహంకారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవ యః, తిష్ఠతి ధ్యేయ సంత్యాగీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, మానవాన్నిరహంభావో నిర్మానో ముక్తమత్సరః, యః కరోతి గతోద్వేగ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యావతీ దృశ్యకలనా సకలేయం విలోక్యతే, సా యేన సుష్ఠు సంత్యక్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఉద్వేగానందరహిత స్సమయా స్వచ్ఛయా ధియా. ౩౦. న శోచతే న చోదేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే. సర్వాశా స్సకలా శ్శంకా స్సర్వేహా స్సర్వనిశ్చయాః, ధియా యేన పరిత్యక్తా స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, జన్మస్థితి వినాశేషు సోదయాస్తమయేషుచ, సమమేవ మనో యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రే నిర్వికల్పే చిదాత్మని, యో జీవతి గతస్నేహ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, క్రియానాశా ద్భవే చ్చింతా నాశోఽస్మా ద్వాసనాక్షయః, వాసనాప్రక్షయో మోక్ష స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నిర్వికల్పాచ చిన్మాత్రా వృత్తిః ప్రజ్ఞేతి కథ్యతే. ౪౦. సా సర్వదా భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, దేహేంద్రియే ష్వహంభావ ఇదం భావ స్తదన్యకే, యస్య నో భవతః క్వాపి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, న ప్రత్యగ్బ్రహ్మణో ర్భేదం కదాపి బ్రహ్మసర్గయోః, ప్రజ్ఞయా యో విజానాతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సాధుభిః పూజ్యమానోఽపి పీడ్యమానోఽపి దుర్జనైః, సమమేవ భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యథా స్థిత మిదం యస్య వ్యవహారవతోఽపి చ, అస్తంగతం స్థితం చిత్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నోదేతి నాస్తమాయాతి సుఖే దుఃఖే మనః ప్రభా, యథా ప్రాప్త స్థితి ర్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యో జాగర్తి సుషుప్తిస్థో యస్య జాగ్ర న్న విద్యతే, యస్య నిర్వాసనో బోధ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషభయాదీనా

మనురూప ఇచ్ఛరన్నపి, యోఽంతర్వ్యోమవదత్యచ్ఛ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య న లిప్యతే, కుర్వతోఽకుర్వతో వాపి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్మా న్నోద్విజతే లోకో లోకా న్నోద్విజతే చ యః, హర్షామర్ష భయాన్ముక్త స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, య స్సమస్తార్థ జాలేషు వ్యవహార్యపి శీతలః. ౧౦౦. పరార్థేష్వివ పూర్ణాత్మా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ప్రజహాతి యదా కామాన్ సర్వాం శ్చిత్త గతాన్మనే, మయి సర్వాత్మకే తుష్ట స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చైత్యవర్జితచిన్మాత్రే పదే పరమపావనే, అక్షుబ్ధచిత్తో విశ్రాంత స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదం జగదయం సోఽయం దృశ్యజాత మవాస్తవం, యస్య చిత్తే న స్ఫురతి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, శాంత సంసారకలనః కలావానపి నిష్కలః, య స్స చిత్తోఽపి నిశ్చిత్త స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చిదాత్మాహం పరాత్మాహం నిర్గుణోఽహం పరాత్పరః, ఆత్మమాత్రేణ య స్తిష్ఠేత్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, దేహత్రయాతిరిక్తోఽహం శుద్ధచైతన్యమస్మ్యహం, బ్రహ్మాహమితి యస్యాస్తి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య దేహాదికం నాస్తి యస్య బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, పరమానందపూర్ణో య స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, నిత్యానందప్రసన్నాత్మా హ్యన్య చింతావివర్జితః, కించి దస్తిత్వ హీనో య స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, అహం బ్రహ్మ స్మ్యహం బ్రహ్మ స్మ్యహం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, చిదహం చిదహం చేతి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౧౧౯. ఇతి సార్థాంతికజీవన్ముక్తివాక్యా న్యేకోనవింశత్యధికశతమ్.

అథ సార్థాంతిక స్వానుభూతివాక్యాని.౯. యోఽసావసౌ పురుష స్సోఽహమస్మితద్యోఽహంసోఽసౌ యోఽసౌ సోఽహం,తం శాంత మచలమద్వయానంద చిద్ఘనవివాస్మి, త త్పూర్ణానందైకబోధః తద్బ్రహ్మైవాహ మస్మి, త్వంవాహ మస్మి భగవన్ దేవతే హం వై త్వ మసి, సచ్చిదానందాత్మకోఽహ మజోహం పరిపూర్ణోఽహ మస్మి శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మాహమ్, వాచామగోచరనిరాకారపరబ్రహ్మస్వరూపోఽహమేవ, సదోజ్వలోఽవిద్యాతత్కార్యహీన స్స్వాత్మబంధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్రో నిరస్తావిద్యాతమో మోహోఽహమేవాహ మోం తద్యత్పరంబ్రహ్మ రామచంద్ర శ్చిదాత్మక స్సోఽహమోం తద్రామ భద్ర పరంజ్యోతి స్సోఽహ మోం తత్పరః పరమపురుషః పురాణపురుషోత్తమో నిత్యశుద్ధ బుద్ధ ముక్త స్సత్య పరమానందా నంతాద్వయ పరిపూర్ణః పరమాత్మా బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి. ౧౦. త్రిషుధామసు యద్భోజ్యం భోక్తా భోగశ్చ యద్భవేత్, తేభ్యో విలక్షణ స్సాక్షీ చిన్మాత్రోఽహం సదాశివః, మయ్యేవ సకలం జాతం మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, మయి సర్వం లయం యాతి తద్బ్రహ్మాద్వయ మస్మ్యహం, నిర్వాణోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరంశోఽస్మి నిరీప్సితః, చిదాత్మాఽస్మి నిరంశోస్మి పరాపరవివర్జితః, బ్రహ్మైవాహం సర్వవేదాన్త

వేద్యం నాహం వేద్యం వ్యోమవాతాది రూపం, రూపం నాహం నామ నాహం నకర్మ బ్రహ్మైవాహం సచ్చిదానందరూపం, నిత్యశ్శుద్ధో బుద్ధ ముక్త స్స్వభావ స్సత్య స్సూక్ష్మ స్సంవిభు శ్చా ద్వితీయః, ఆనందాబ్ధి ర్యత్పర స్సోఽహ మస్మి ప్రత్యగ్ధాతు ర్నాత్ర సంశీతి రస్తి. ౨౦. సోఽహ మర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహం శివః, ఆత్మజ్యోతి రహం శుక్రస్సర్వ జ్యోతీ రసావహః, ద్వైతభావ విముక్తోఽస్మి సచ్చిదానందలక్షణః శుద్ధబోధ స్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః, నిష్క్రియోఽస్మ్యవికారోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి నిరాకృతిః, నిర్వికల్పోఽస్మి నిత్యోఽస్మి నిరాలంబోఽస్మి నిర్ద్వయః, కేవలాఖండబోధోఽహం స్వానందోఽహం నిరంతరః, సత్యం జ్ఞాన మనంతం యత్పరం బ్రహ్మాహమేవ తత్, కేవలం చిత్సదానంద బ్రహ్మైవాహం జనార్దనః, అశుభశ్శుభ సంకల్ప స్స శాంతోఽస్మి నిరామయః. ౩౦. నష్టేష్టానిష్టకలన స్సచ్చిన్మాత్ర పరోఽస్మ్యహమ్, అంతర్యామ్యహమగ్రాహ్యో నిర్దేశ్యోఽహ మలక్షణః, అద్వైతోఽహమపూర్ణోఽహ మబాహ్యోఽహ మనంతరః, అద్వయానంద విజ్ఞాన ఘనోఽస్మ్యహ మవిక్రియః, అవిద్యా కార్యహీనోఽహ మవాఙ్మానస గోచరః, ఆత్మచైతన్యరూపోఽహ మహ మానంద చిద్ఘనః, ఆప్తకామోఽహ మాకాశా త్పరమాత్మేశ్వరోఽస్మ్యహం, చిదానందోఽస్మ్యహం చేత్తా చిద్ఘన శ్చిన్మయోఽస్మ్యహమ్, జ్యోతిర్మయోఽస్మ్యహం జ్యాయా జ్జ్యోతిషాం జ్యోతిరస్మ్యహమ్, నిత్యోఽహం నిరవద్యోఽహం నిష్క్రియోఽస్మి నిరంజనః. ౪౦. నిర్మలో నిర్వికల్పోఽస్మి నిరాఖ్యాతోఽస్మి నిశ్చలః, నిర్వికారో నిత్యపూతో నిర్గుణో నిస్పృహోఽస్మ్యహం నిరింద్రియో నియంతాహం నిరపేక్షోఽస్మి నిష్కలః, పురుషః పరమాత్మాహం పురాణః పరమోఽస్మ్యహమ్, పూర్ణానందైకబోధోఽహం ప్రత్యగేకరసోఽస్మ్యహమ్, ప్రజ్ఞాతోఽహం ప్రశాంతోఽహం ప్రకాశః పరమేశ్వరః, ఏకధా చింత్యమానోఽహం ద్వైతాద్వైతవిలక్షణః, శుద్ధోఽస్మి శుక్ర శ్శాన్తోఽస్మి శాశ్వతోఽస్మి శివోఽస్మ్యహం, అహం సకృ ద్విభాతోఽస్మి స్వమహిమ్ని సదా స్థితః, సచ్చిదానందసూత్రోఽహం స్వ ప్రకాశోఽస్మి చిద్ఘనః. ౫౦. మానావమానహీనోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి శివోఽస్మ్యహమ్, ద్వైతాద్వైతవిహీనోఽస్మి ద్వంద్వహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, భావాభావవిహీనోఽస్మి భాషాహీనోఽస్మి భాస్మ్యహమ్ శూన్యాశూన్యవిహీనోఽస్మి శోభనాశోభనోఽస్మ్యహమ్, సదస ద్భేదహీనోఽస్మి సంకల్పరహితోఽస్మ్యహమ్, నానాత్మ భేదహీనోఽస్మి హ్యఖండానందవిగ్రహః, బంధమోక్షవిహీనోఽస్మి శుద్ధం బ్రహ్మాస్మి సోఽస్మ్యహమ్, చిత్తాది సర్వహీనోఽస్మి పరమోఽస్మి పరాత్పరః, సదా విచారరూపోఽస్మి నిర్విచారోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్

౬౦. ధ్యాతృ ధ్యానవిహీనోఽస్మి ధ్యేయహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, లక్ష్యాలక్ష్యవిహీనోఽస్మి లయహీనరసోఽస్మ్యహమ్, మాతృమానవిహీనోఽస్మి సర్వకర్మకృదప్యహమ్,ముదితాముదితాఖ్యోఽస్మి సర్వమానఫలోఽస్మ్యహమ్, షడ్వికారవిహీనోఽస్మి షట్కోశరహితోఽస్మ్యహం, దేశకాలవిముక్తోఽస్మి దిగంబరసుఖోఽస్మ్యహం, అఖండాకాశరూపోఽస్మి హ్యఖండాకారరూపధృక్, ప్రపంచముక్తచిత్తోఽస్మి ప్రపంచరహితోఽస్మ్యహం, సర్వప్రకాశరూపోఽస్మి చిన్మాత్రజ్యోతిరస్మ్యహం. ౭౦. కాలత్రయవిముక్తోఽస్మి కామాదిరహితోఽస్మ్యహం,ముక్తిహీనోఽస్మి ముక్తోఽస్మి మోక్షహీనోఽస్మ్యహం సదా,గంతవ్యదేశహీనోఽస్మి గమనాది వివర్జితః, సర్వదా సమరూపోఽస్మి శాంతోఽస్మి పురుషోత్తమః, చిదక్షరోఽహం సత్యోఽహం వాసుదేవోఽజరోఽమరః, అహమేకాక్షరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమద్వయం, పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహం , పరమానంద మస్మ్యహం, కేవలం జ్ఞానరూపోఽహం కేవలం పరమోఽస్మ్యహం, కేవలం శాంతరూపోఽహం కేవలం చిన్మయోఽస్మ్యహం. కేవలం నిత్యరూపోఽహం కేవలం శాశ్వతోఽస్మ్యహమ్. ౮౦. కేవలం సత్యరూపోఽహ మహం త్యక్త్వాహమస్మ్యహం, కేవలం తుర్యరూపోఽస్మి తుర్యాతీతోఽస్మి కేవలః, కేవలాకారరూపోఽస్మి శుద్ధరూపోఽస్మ్యహం సదా, నిర్వికల్పస్వరూపోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరామయః, అపరిచ్ఛిన్నరూపోఽస్మి హ్యనంతానందరూపవాన్, ఆత్మారామస్వరూపోఽస్మి హ్యహమాత్మా సదాశివః, ఆదిమధ్యాన్తహీనోఽస్మి హ్యాకాశసదృశోఽస్మ్యహం, నిత్యశుద్ధచిదానన్దసత్తామాత్రోఽహమవ్యయః. నిత్యశుద్ధవిశుద్ధైక సచ్చిదానందమస్మ్యహం, భూమానంద స్వరూపోఽహం భాషాహీనోఽస్మ్యహం సదా. ౯౦. సర్వాధిష్ఠానరూపోఽస్మి సర్వదా చిద్ఘనోఽస్మ్యహం, చిత్తవృత్తివిహీనోఽహం చిదాత్మైకరసోఽస్మ్యహం, అహం బ్రహ్మైవ సర్వం స్యాదహం చైతన్యమేవ హి, అహమేవాహమేవాస్మి భూమాకారస్వరూపవాన్, అహమేవ మహానాత్మా హ్యహమేవ పరాత్పరః, అహమన్యవదాభామి హ్యహమేవ శరీరవాన్, అహం శిష్యవదాభామి హ్యహం లోకత్రయాశ్రయః, అహం కాలత్రయాతీత అహం వేదై రుపాసితః, అహం శాస్త్రేణ నిర్ణీతః అహం చిత్తే వ్యవస్థితః, ఆనంద ఘన ఏవాహ మహం బ్రహ్మాస్మి కేవలమ్. ౧౦౦. ఆత్మనాత్మని తృప్తోఽస్మి హ్యరూపోఽహ్యహ మవ్యయః, ఆకాశాదపి సూక్ష్మోఽహమాద్యంతాభావవానహం, సత్తామాత్రస్వరూపోఽహం శుద్ధమోక్షస్వరూపవాన్, సత్యానందస్వరూపోఽహం జ్ఞానానందఘనోఽస్మ్యహం, నామరూపవిముక్తోఽహమహ మానందవిగ్రహః, ఆదిచైతన్యమాత్రోఽహ మఖండైకరసోఽస్మ్యహం, సర్వత్ర పూర్ణరూపోఽహం పరామృతరసోఽస్మ్యహం, ఏకమేవాద్వితీయం సత్ బ్రహ్మై

వాహం న సంశయః, అహమేవ పరంబ్రహ్మ హ్యహమేవ గురోర్గురుః, సర్వజ్ఞాన ప్రకాశోఽస్మి ముఖ్యవిజ్ఞానవిగ్రహః, తుర్యాతుర్యప్రకాశోఽస్మి తుర్యాతుర్యాదివర్జితః, దృశిస్వరూపం గగనోపమం పరం సకృద్విభాతం త్వజమేకమక్షరం, అలేపకం సర్వగతం యదద్వయం తదేవ చాహం సకలం విముక్తం, అహం బ్రహ్మాస్మి మన్త్రోఽయం జన్మపాపం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మన్త్రోఽయం భేదబుద్ధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మన్త్రోఽయం కోటిదోషాన్వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మాస్మి మన్త్రోఽయం జ్ఞానానందం ప్రయచ్ఛతి, సర్వమంత్రాన్సముత్సృజ్య ఏతన్మంత్రం సమభ్యసేత్, సద్యో మోక్ష మవాప్నోతి నాస్తి సందేహ అణ్వపి. ఇతి సార్థాంతిక స్వానుభూతివాక్యాన్యష్టాదశోత్తరశతమ్. ౧౧౮.

అథ సార్థాంతికసమాధివాక్యాని. ౧౦. జీవాత్మపరమాత్మైక్యావస్థా త్రిపుటిరహితా పరమానన్దస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా సమాధిః, ధ్యాతృధ్యానే విహాయ నివాతస్థితదీపవద్ధ్యేయైకగోచరం చిత్తం సమాధిః, మనః ప్రచారశూన్యం పరమాత్మని లీనం భవతి, ప్రాప్తే జ్ఞానేన విజ్ఞానే జ్ఞేయే పరమాత్మని హృది సంస్థితే దేహలబ్ధశాంతిపదం గతే తదా ప్రభామనో బుద్ధిశూన్యం భవతి, ప్రాణాపానయోరైక్యం కృత్వా ధృతకుంభకో నాసాగ్రదర్శన దృఢభావనయా ద్వికరాంగులిభిః షణ్ముఖీకరణేన ప్రణవధ్వనిం నిశమ్య మనస్తత్ర లీనం భవతి, పయః స్రవానంతరం ధేనుస్తనక్షీర మివ సర్వేంద్రియవర్గే పరినష్టే మనోనాశో భవతి, యదా పంచావతిష్ఠంతే జ్ఞానాని మనసా సహ, బుద్ధిశ్చ న విచేష్టతి తమాహుః పరమాం గతిం, సంశాంత సర్వసంకల్పా యా శిలావదవస్థితిః, జాగ్రన్నిద్రా వినిర్ముక్తా సా స్వరూపస్థితిః పరా ౧౦. మారుతే మధ్యసఞ్చారే మనఃస్థైర్యం ప్రజాయతే, యో మన స్సుస్థిరీభావస్సైవావస్థా మనోన్మనీ, సరూపోఽసౌ మనోనాశో జీవన్ముక్తస్య విద్యతే, నిద్రాద్యరూపనాశస్తు వర్తతే దేహముక్తికే, చిత్తే చైత్యదశాహీనే యాస్థితిః క్షీణచేతసామ్, సోచ్యతే శాంతకలనా జాగ్రత్యేవ సుషుప్తతా, నైత జ్జాగ్రన్నవైస్వప్నస్సంకల్పానామభావనాత్, సుషుప్తభావో నోప్యేతదభావా జ్జడతాస్థితేః, సత్తావబోధ ఏవాసౌ వాసనాతృణపావకః, ప్రోక్త స్సమాధిశబ్దేన నతు తూష్ణీ మవస్థితిః. ౨౦. నిర్వికారతయా వృత్త్యా బ్రహ్మాకారతయా పునః, వృత్తివిస్మరణం సమ్యక్సమాధిరభిధీయతే, దృశ్యసంభవబోధేన రాగద్వేషాదితానవే, రతిర్బలోదితా యా సా సమాధిరభిధీయతే, అహ మేవ పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మాహమితి సంస్థితిః, సమాధి స్సతు విజ్ఞేయస్సర్వవృత్తి నిరోధకః, సమాధి స్సంవిదుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, ధ్యానస్య విస్మృతిస్సమ్యక్సమాధి రభిధీయతే, సమాహితా నిత్యతృప్తా యథాభూతార్థదర్శినీ, బ్రహ్

స్సమాధిశబ్దేన పరా ప్రజ్ఞోచ్యతే బుధైః. ౩౦. అశుద్ధా నిరహంకారా ద్వంద్వే ష్వనుపాలినీ, బ్రహ్మస్సమాధిశబ్దేన మేరోః స్థిరతరా స్థితిః, నిశ్చితా విగతాభీష్టా హేయోపాదేయవర్జితా, బ్రహ్మస్సమాధిశబ్దేన పరిపూర్ణ మనోగతిః, సలిలే సైంధవం యద్వ త్సామ్యం భజతి యోగతః, తథాత్మమనసో రైక్యం సమాధిరభిధీయతే, యత్సమత్వం తయో రత్ర జీవాత్మ పరమాత్మనోః, సమస్తనష్టసంకల్పస్సమాధిరభి ధీయతే, ప్రభాశూన్యం మన శ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం నిరామయం, సర్వశూన్యం నిరా భాసం సమాధి రభిధీయతే. ౪౦. బ్రహ్మాకార మనోవృత్తి ప్రభావోఽహం కృతిం వినా, సంప్రజ్ఞాతసమాధిస్స్యా ద్ధ్యానాభ్యాసప్రయత్నతః, ప్రశాంతవృత్తికం చిత్తం పరమానందదీపకం, అసంప్రజ్ఞాతనామాయం సమాధి ర్యోగినాం ప్రియః, స్వానుభూతి రసావేశా ద్దృశ్యశబ్దా వుపేక్ష్యతు, నిర్వికల్పసమాధిస్స్యా న్నివాతస్థితదీపవత్, ప్రభా శూన్యం మనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదాత్మకం, అంతర్వ్యావృత్తిరూపోఽసౌ సమాధి ర్మునిభావితః, ఊర్ధ్వపూర్ణమధఃపూర్ణం మధ్యపూర్ణం శివాత్మకం, సాక్షా ద్విధి ముఖో హ్యేష సమాధిః పారమార్థికః. ౫౦. ఇతి సార్థాంతికసమాధివాక్యాని పంచాశత్. ౫౦.

అథ సార్థాంతికాష్టవిధస్వరూపవాక్యేషు నానాలిఙ్గస్వరూపవాక్యాని. ౧౧. శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచో హ వాచం స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణః, యో వై భూమా తత్సుఖం, యో వై భూమా తదమృతం, నేతి నేతి, న హ్యేతస్మా దితి నే త్యన్యత్పరమ స్త్యథ నామధేయం, సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణావై సత్యం తేషా మేవ సత్యం, రాతి ర్దాతుః పరాయణం, సపర్యగాచ్ఛుక్ర మకాయమవ్రణమస్నా విరగ్ శుద్ధ మపాపవిద్ధం, ప్రణవోహి పరంబ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరః స్మృతః, నవిరోధోన చోత్పత్తి ర్న బద్ధో న చ సాధకః, న ముముక్షు ర్నవై ముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా, అఖండైకరసం శాస్త్రమఖండైకరసా త్రయీ. ౧౦. అఖండైకరసో దేహ అఖం డైకరసం మనః, అఖండైకరసం సూత్రం అఖండైకరసం విరాట్, అఖండైకరసా విద్యా అఖండైకరసోఽవ్యయః, అఖండైకరసం గోప్యమఖండైకరసశ్శశీ, అఖం డైకరసం క్షేత్రం అఖండైకరసా క్షమా, అఖండైకరసా స్తారాః అఖండైకరసో రవిః, అఖండైకరసో జ్ఞాతా అఖండైకరసా స్థితిః, అఖండైకరసా మాతా అఖం డైకరసః పితా, అఖండైకరసో రాజా అఖండైకరసం పురం, అఖండైకరసం తార మఖండైకరసో జపః. ౨౦. సర్వవర్జితచిన్మాత్రం త్వత్తామత్తాచచిన్మయమ్, ఆది రంతం చ చిన్మాత్రం గురుశిష్యాది చిన్మయమ్, దృగ్దృశ్యం యది చిన్మాత్ర మస్తిచే చ్చిన్మయం సదా, సర్వాశ్చర్యం చ చిన్మాత్రం దేహశ్చిన్మాత్ర మేవహి, అహం

త్వం చైవ చిన్మాత్రం మూర్తామూర్తాది చిన్మయం, పుణ్యం పాపం చ చిన్మాత్రం జీవశ్చిన్మాత్రవిగ్రహః, దేహత్రయ విహీనత్వా త్కాలత్రయ వివర్జనాత్, జీవత్రయగుణాభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్, లోకత్రయవిహీనత్వా త్సర్వ మాత్మేతి శాసనాత్, చిన్తాభావా చ్చింతనీయం దేహాభావాజ్జరా న చ. ౩౦. నాదాభావా ద్గతి ర్నాస్తి హస్తాభావా త్క్రియా చ న, మృత్యు ర్నాస్తి జన్యభావా ద్బుద్ధ్యభావా త్సుఖాదికం. ౩౧. ఇతి సార్ధాంతికనానాలింగస్వరూపవాక్యాని ద్వాత్రింశత్. ౩౨.

అథ సార్ధాంతిక పుల్లింగస్వరూపవాక్యాని. ౧. స ఏషోఽకలోఽమృతః, నాంతః ప్రజ్ఞం న బహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం ప్రజ్ఞానఘనం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞ మదృశ్య మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య మవ్యపదేశ్యమైకాత్మ్యప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా స విజ్ఞేయః, అమాత్రశ్చతుర్థోఽవ్యవహార్యః ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్వైతః, యత్ర నాన్య త్పశ్యతి నాన్య చ్ఛృణోతి నాన్య ద్విజానాతి స భూమా, స ఏష నేతి నేత్యాత్మా, అగృహ్యోనహిగృహ్యతేఽశీర్యోఽవశీర్యతేఽసంగో నహి సజ్జతేఽశితో నవ్యథతే న హృష్యతి, రసఘనఏవైవం వా అరేఽయమాత్మానంతరోఽబాహ్యః కృత్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏవ, తస్మాన్మనోవిలీనే మనసి గతే సంకల్పే వికల్పే దగ్ధే పుణ్యపాపే సదాశివః ఓం శక్త్యాత్మక స్సర్వత్రావస్థిత స్స్వయంజ్యోతి శ్శుద్ధో నిత్యో నిరంజన శ్శాంతతమః ప్రకాశయతి, ఏషశుద్ధః పూత శ్శూన్య శ్శాంతో ప్రాణోఽనీశాత్మానంతోఽక్షయ్యః స్థిర శ్శాశ్వతోఽజ స్స్వతంత్రస్స్వే మహిమ్ని తిష్ఠతి, చక్షుషోద్రష్టాశ్రోత్రస్య ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా బుద్ధే ర్ద్రష్టా ప్రాణస్య ద్రష్టా తమసోద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత స్సర్వస్మా దన్యో విలక్షణః, సద్ఘనోఽయంచిద్ఘన ఆనందఘన ఏవైకరసోఽవ్యవహార్యః. ౧౦. సన్మాత్రో నిత్యశ్శుద్ధో బుద్ధ స్సత్యో ముక్తో నిరంజనః, విభు రద్వయానందః పరః, ప్రత్యగేకరసః, అదృష్టో వ్యవహారో వ్యలోపనాల్పః, సాక్ష్యవిశేషః సర్వజ్ఞోఽనంతోఽభిన్నోఽద్వయో విదితా విదితా త్పరః, అద్వైతపరమానందో విభుర్నిత్యో నిష్కళంకో నిర్వికల్పో నిరంజనో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణో నద్వితీయోఽస్తి కశ్చిత్, అచక్షు ర్విశ్వతశ్చక్షు రకర్ణో విశ్వతః కర్ణ అపాదో విశ్వతః పాద అపాణి ర్విశ్వతఃపాణి రశిరా విశ్వత శ్శిరా విద్యామాత్రైకసంశ్రయో విద్యారూపః, దివ్యో హ్యమూర్తః పురుష స్సబాహ్యాభ్యంతరో హ్యజః, అప్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో హ్యక్షరాత్పరతః పరః, అద్వైత స్సర్వభావానాం దేవ స్తుర్యో విభుస్స్మృతః, అపూర్వోఽనంత

సో౽బాహ్యో న పరః ప్రణవో౽వ్యయః, అమాత్రో౽నంతమాత్ర శ్చ ద్వైతస్యో పశమ శ్శివః, కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా కేవలో నిర్గుణ శ్చ. ౨౦. సర్వసంకల్పరహిత స్సర్వనాదమయ శ్శివః, సర్వవర్జిత చిన్మాత్ర స్సర్వానందమయః పరః, సర్వానుభవ నిర్ముక్త స్సర్వధ్యాన వివర్జితః, ఆత్మానాత్మవివేకాదిభేదాభేద వివర్జితః, మహావాక్యార్థతో దూరో బ్రహ్మాస్మీ త్యతిదూరతః, తచ్ఛబ్దవర్జ్య స్త్వంశబ్ద హీనో వాక్యార్థవర్జితః, క్షరాక్షరవిహీనో యో నాదాంతర్జ్యోతిరేవ సః, అఖండైక రసో వాహ మానందో౽స్మీతి వర్జితః, దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః కేవలామలరూపవాన్, నిత్యోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షీ చిదాత్మకః, సఏవ విదితాదన్య స్తథైవావిదితా దపి. 30. ఇతి సార్ధాంతికపుల్లింగస్వరూపవాక్యాని త్రింశత్. 30.

అథ సార్ధాంతికస్త్రీలింగస్వరూపవాక్యాని. ౧3. అలౌకికపరమానందలక్షణాఖం డామితతేజోరాశిః, భావాభావకలా వినిర్ముక్తా చిద్విద్యా ద్వితీయబ్రహ్మసంవిత్తిః, సచ్చి దానందలహరీ మహాత్రిపురసుందరీ, బహిరంతరనుప్రవిశ్య స్వయమేకైవ భాతి, సర్వ సంకల్పరహితా సర్వసంజ్ఞా వివర్జితా, సైషా చిదవినాశాత్మా స్వాత్మేత్యాది కృతా భిధా, ఆకాశశతభాగాచ్ఛాస్వచ్ఛేషు నిష్కలరూపిణీ, నాస్తమేతి నచోదేతి నోత్తిష్ఠతి నతిష్ఠతి, నచయాతి నచాయాతి నచనేహ నచేహచిత్, సైషా చిదమలాకారా నిర్వి కల్పా నిరాస్పదా, మహాచిదేకైవేహాస్తి మహాసత్తేతి యోచ్యతే, నిష్కలంకా సమా శుద్ధా నిరహంకారరూపిణీ, సకృద్విభాతా విమలా నిత్యోదయవతీ సమా, సా బ్రహ్మ పరమాత్మేతి నామభిః పరిగీయతే. ౧౨. ఇతి సార్ధాంతికస్త్రీలింగస్వరూపవాక్యాని ద్వాదశ. ౧౨.

అథ సార్ధాంతిక నపుంసకలింగస్వరూపవాక్యాని. ౧౭. అన్యదేవ తద్విదితాదథో అవిదితాదధి, యత్తదద్రేశ్యమగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచక్షు శ్శ్రోత్రం తదపాణి పాదం, సదేవ ! సోమ్యేదమగ్ర ఆసీ దేకమేవాద్వితీయం, అస్థూల మనణ్వ హ్రస్వ మదీర్ఘ మలోహిత మస్నేహ మచ్ఛాయమత మోవాయ్వనాకాశ మసంగ మరస మగంధ మచక్షుష్క మశ్రోత్ర మవాఙ్మనో తేజస్క మప్రాణ మముఖ మమాత్ర మనంతర మబాహ్యం నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం ముక్తం సత్యం సూక్ష్మం పరిపూర్ణమద్వయం సదానంద చిన్మాత్రం పురతస్సువిభాతం, అవిభాత మద్వైత మచింత్య మలింగం స్వప్రకాశ మానందఘనం, ఏతద్ధ్యశబ్ద మస్పర్శ మరూప మరస మగంధ మవక్తవ్య మదాతవ్య మగంతవ్య మవిసర్జయితవ్య మనానందయితవ్య మమంతవ్య మబోద్ధవ్య మనహం కర్తుయితవ్య మచేతయితవ్య మప్రాణయితవ్య మనపానయితవ్య మవ్యాన యితవ్య మనుదానయితవ్య మసమానయితవ్య మనీంద్రియ మవిషయ మకరణ మల

క్షణ మసంగ మగుణ మవిక్రియ మవ్యపదేశ్య మసత్వ మరజస్క మతమస్క మ
మాయ మభయ మప్యోపనిషద మేవ సువిభాతం సకృద్విభాతం పురతోఽస్మా త్సర్వస్మా
త్సువిభాత మద్వయ మనిర్వచనీయ జ్యోతి స్సర్వవ్యాపకం నిరతిశయానందలక్షణం
పరమాకాశం, తద్విస్మృతాపత్రయాతీతం షట్కోశవినిర్ముక్తం షడూర్మివర్జితం పంచ
కోశాతీతం షడ్భావవికారశూన్య మేవ మాది సర్వవిలక్షణం, నిర్గుణం, నిరుపప్లవం జ్యోతి
రాభ్యంతరం సర్వమాయాతీతం ప్రత్యేకరస మద్వితీయం, తజ్జ్యోతిరేకమద్వితీయం
సర్వకల్పనాతీతం ధ్రువ మక్షర మేకం సదా చకాస్తి సచ్చిదానందం ౧౦. యత్త
త్సత్యం విజ్ఞాన మానందం నిష్క్రియం నిరంజనం సర్వగతం సుసూక్ష్మం సర్వతోముఖ
మనిర్దేశ్య మమృతం నిష్కళం, ఏక మద్వైతం నిష్కళం నిష్క్రియం శాంతం నిరతి
శయ మనామయ మద్వైతం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీత మేకమాకాశ్యం అద్వయ
మనాద్యంత మశేషవేదవేదాంతవేద్య మనిర్దేశ్య మనిరుక్త మప్రచ్యవ మాకాశ్య
మద్వైతం చతుర్థం సర్వాధారమనాధార మనిరీక్ష్యం, అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్య
యం తథా రసం నిత్య మగంధవ చ్చ యత్, పరం విజ్ఞానాద్యద్వరిష్ఠం ప్రజానాం
యదర్చిమద్యదణుభ్యోఽణు యచ్చ, బృహచ్చ తద్దివ్య మచింత్యరూపం సూక్ష్మాచ్చ
తత్సూక్ష్మతరం, విభాతి, ఏతజ్జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మసంస్థం నాతఃపరం వేదితవ్యం హి
కించిత్, అఘోష మవ్యంజన మస్వరం చ యత్తాలు కంఠోష్ఠ మనాసికంచ యత్, అరే
ఫజాత ముభయోష్మవర్జితం యదక్షరం నక్షరతే కథంచిత్, అగోచరం మనోవాచామవ
ధూతాది సంప్లవం. ౨౦. సత్తామాత్రప్రకాశైకప్రకాశం భావనాతిగం, అహేయ
మనుపాదేయ మసామాన్య విశేషణం, ధ్రువం స్తిమితగంభీరం నతేజో నతమస్తతం.
నిష్కలం నిర్మలం శాంతం సర్వాతీతం నిరామయం, న శూన్యం నాపిచాకారి
నదృశ్యం నాపి దర్శనం, చిన్మాత్రం చైత్యరహిత మనంత మజరం శివం, చైత్యానుపా
తరహితం సామాన్యేన చ సర్వగం, అనామయ మనాభాస మనామక మకారణం
మనోవాచోభి రగ్రాహ్యం పూర్ణాత్పూర్ణం సుఖా త్సుఖం, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాది
వర్జితం తదిదం పదం. ౩౦. శుద్ధం సూక్ష్మం నిరాకారం నిర్వికారం నిరంజనం, అప్ర
మాణ మనిర్దేశ్య మప్రమేయ మతీంద్రియం, నిర్లేపకం నిరాపాయం కూటస్థ మచలం
ధ్రువం, సద్ఘనం చిద్ఘనం నిత్యమానందఘన మద్వయం, ప్రత్యగేకరసం పూర్ణమనంతం
విశ్వతోముఖం, అహేయ మనుపాదేయ మనాదేయ మనాశ్రయం, శుద్ధం బుద్ధం
సదాముక్త మనామక మరూపకం, సంకల్ప సంక్షయవశా ద్గళితేతు చిత్తే సంసారమోహ
మిహికాగళితా భవంతి, స్వచ్ఛం విభాతి శరదీవ ఖమాగతాయాం చిన్మాత్ర మేకమజ

మాద్య మనంత మంతః. ౩౯. ఇతి సార్ధాంతిక నపుంసకలింగస్వరూపవాక్యాన్యేకోన చత్వారింశత్, ౩౯.

అథ సార్ధాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని. ౧౫. ఆకాశో హ వై నామ నామ రూపయో ర్నిర్వహితా తే యదంతరా తద్బ్రహ్మ తదమృతం స ఆత్మా, ఇదం సర్వం య దయ మాత్మా, చిదేకరసో హ్యాయ మాత్మా, అలో హ్యాయ మాత్మా, అనుజ్ఞాతా హ్యాయ మాత్మా, అనుజ్ఞైకరసో హ్యాయ మాత్మా, అవికల్పో హ్యాయ మాత్మా, దేహాదేః పరతరత్వా ద్బ్రహ్మైవ పరమాత్మా, అఖండైకరసో హ్యాయ మాత్మా, నిర్గుణ స్సాక్షీ భూతో నిష్క్రియో నిరవయవోఽయ మాత్మా. ౧౦. విరజః పరఆకాశా దజ ఆత్మా మహాన్ ధ్రువః, ఏకో దేవస్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, నిశ్శబ్దం పరమం బ్రహ్మ పరమాత్మా సమీర్యతే, సకలే నిష్కలే భావే సర్వత్రాత్మా వ్యవస్థితః, సర్వదా సర్వకృ త్సర్వః పరమాత్మే త్యుదాహృతః, అనాద్యంతావభాసాత్మా పరమాత్మైవ విద్యతే, నిత్య స్సర్వగతో హ్యాత్మా కూటస్థో దోషవర్జితః, తత్పరం పర మాత్మాచ శ్రీరామః పురుషోత్తమః, సర్వకారణకార్యాత్మా కార్యకారణవర్జితః, సర్వాతీత స్స్వభావాత్మా నాదాంత ర్జ్యోతి రేవ సః. ౨౦. నిర్వికల్ప స్వరూపాత్మా సవికల్ప వివర్జితః, సదా సమాధిశూన్యాత్మా ఆదిమధ్యాంతవర్జితః, ప్రజ్ఞానవాక్యహీనాత్మా అహం బ్రహ్మాస్మి వర్జితః, తత్త్వమస్యాదిహీనాత్మా అయమాత్మేత్యభావకః, ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః, సర్వత్ర పూర్ణరూపాత్మా సర్వత్రాత్మావశేషకః, శుద్ధచైతన్యరూపాత్మా సర్వసిద్ధివివర్జితః, ఆనందాత్మా ప్రియోహ్యాత్మా మోక్షాత్మా బంధవర్జితః, శూన్యాత్మా సూక్ష్మరూపాత్మా విశ్వాత్మా విశ్వహీనకః, సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా నాన్య త్కించి జ్జగ దృయం. ౩౦. అపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా అణుస్థూలాదివర్జితః, నామరూపవిహీనాత్మా పరసంవిత్సుఖాత్మకః, సాక్ష్యసాక్షివిహీనాత్మా కించి త్కించి న్నకించన, ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా ముక్తాముక్తవివర్జితః, ద్వైతాద్వైతస్వరూపాత్మా ద్వైతాద్వైతాది వర్జితః, నిష్కలాత్మా నిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మా పురుషాత్మకః ఆత్మేతిశబ్దహీనోఽయ మాత్మశబ్దార్థవర్జితః, సచ్చిదానందహీనోయ ఏషైవాత్మా సనాతనః, యస్య కించి ద్బహి ర్నాస్తి కించి దంతః కియచ్చన, యస్య లింగం ప్రపంచం వా బ్రహ్మైవాత్మా నసంశయః. ౪౦. ఇతి సార్ధాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని చత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్ధాంతికసర్వవాక్యాని. ౧౮. ఓంకార ఏవేదం సర్వం, స ఏవాధస్తా త్స ఉపరిష్టా త్స పశ్చా త్స పూర్వస్తా త్స దక్షిణతః స ఉత్తరతః సఏవేదం సర్వం, అహమేవాధస్తా దహ ముపరిష్టా దహం పశ్చా దహం పురస్తా దహం దక్షిణతః అహ ముత్తరత అహమేవేదం సర్వం, ఆత్మైవాధస్తాదాత్మోపరిష్టా దాత్మా పశ్చా

దాత్మా పురస్తా దాత్మా దక్షిణత ఆత్మోత్తరత ఆత్మైవేదం సర్వః ఆత్మైవేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదం సర్వం, ఏతద్బ్రహ్మైతత్సర్వం నారాయణ ఏవేదం సర్వం, సచ్చిదానందరూపమిదం సర్వం సత్తామాత్రం హీదం సర్వం, సత్స్వరూపమే వేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం సనాతనం, స్వయం బ్రహ్మా స్వయం విష్ణుః స్వయ మింద్ర స్స్వయం శివః, స్వయం విశ్వ మిదం సర్వం స్వస్మా దన్య న్నకించ న, మరుభూమౌ జలం సర్వం మరుభూమాత్ర మేవ తత్, జగత్త్రయ మిదం సర్వం చిన్మాత్రం స్వవిచారతః, భావవర్జిత చిన్మాత్రం సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, యత్కించి ద్యన్నకించిచ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవహి, అఖండైకరసం సర్వం యద్య చ్చిన్మాత్ర మేవ హి, భూతం భవ్యం భవిష్య చ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, జ్ఞాతా చిన్మాత్రరూపశ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, యచ్చ యావచ్చ దూరస్థం సర్వం చిన్మాత్ర మేవహి, చిన్మాత్రా న్నాస్తి లక్ష్యం చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, ఆత్మనో ఽన్యగతి ర్నాస్తి సర్వమాత్మ మయం జగత్, ఆత్మనోఽన్యత్తు యన్నాస్తి సర్వమాత్మ మయం జగత్, సర్వమాత్మైవ శుద్ధాత్మా సర్వం చిన్మాత్ర మద్వయం, సర్వంచ ఖల్విదం బ్రహ్మ నిత్యం చిద్ఘన మక్షతం, సమస్తం ఖల్విదం బ్రహ్మ సర్వమాత్మేద మాతతం, నత్వం నాహం చ నాన్యద్వా సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం,నతదస్తి న యత్రాహం న తదస్తి నతన్మయం, కిమన్యమభివాంఛామి సర్వం సచ్చిన్మయం తతం. ౩౦. భ్రాంతి రభ్రాంతి ర్నాస్త్యేవ సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, నదేహో న చ కర్మాణి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, లక్షణాత్రయవిజ్ఞానం సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, జగన్నామ్నా చిదాభాతి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, బ్రహ్మమాత్ర మిదం సర్వం బ్రహ్మమాత్ర మస న్న హి, బ్రహ్మమాత్రం వ్రతం సర్వం బ్రహ్మమాత్రం రసం సుఖం, బ్రహ్మమాత్రం శ్రుతం సర్వం స్వయం బ్రహ్మైవ కేవలం, బ్రహ్మైవ సర్వం చిన్మాత్రం బ్రహ్మమాత్రం జగత్త్రయం, సర్వం ప్రశాంత మజమేక మనాదిమధ్య మాభాస్వరం స్వదనమాత్ర మచైత్య చిహ్నం, సర్వం ప్రశాంతమితి శబ్దమయీ చ దృష్టి ర్బోధార్థ మేవహి ముధైవ తదోమి తీదం. ౪౦ ఇతి సార్థాంతికసర్వవాక్యాని చత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్థాంతికబ్రహ్మవాక్యాని. ౧౯. సర్వం హ్యేతద్బ్రహ్మ, అయ మాత్మా బ్రహ్మ, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ తదే ద్బ్రహ్మాపూర్వమనపరమనంతర మబాహ్య మయ మాత్మా బ్రహ్మ సర్వానుభూః, విజ్ఞా నమానందం బ్రహ్మ, అజరో ఽమరో ఽమృతోఽభయో బ్రహ్మాభయం సర్వభూత మేకం నారాయణం కారణపురుషమకారణం పరం బ్రహ్మోమ్, స్వయం ప్రకా శస్వయం బ్రహ్మ, తదేత దద్వయం స్వయంప్రకాశ మహానందమాత్మైవై తదభయ

మమృత మేత ద్బ్రహ్మ. సదేవ పురస్తాన్నిద్ధం బ్రహ్మ, ఆకాశవ త్సూక్ష్మం కేవలసత్తా మాత్రస్వభావం పరం బ్రహ్మ, అద్వితీయమఖిలోపాధివినిర్ముక్తం తత్సకలశక్త్యుప బృంహిత మనాద్యంతం నిత్యం శివం శాంతం నిర్గుణ మిత్యాది వాచ్య మనిర్వాచ్యం చైతన్యం బ్రహ్మ, ఏక మేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ, సర్వదాఽనవచ్ఛిన్నం పరం బ్రహ్మ, సచ్చిదానంద తేజః కూటస్థరూపం తారకం బ్రహ్మ, తన్నిత్యముక్త మవిక్రియం సత్య జ్ఞానానందానందపరిపూర్ణం సనాతన మేకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, అఖండార్థం పరం నిరంజనం పరంబ్రహ్మ, తత్త్వం పదలక్ష్యం ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మ, అఖండార్థం పరం బ్రహ్మ, ౨౦. సర్వకాలాబాధితం బ్రహ్మ, సగుణ నిర్గుణ స్వరూపకం బ్రహ్మ, ఆదిమ ధ్యాంతశూన్యం బ్రహ్మ, మాయాతీతం గుణాతీతం బ్రహ్మ, అనంతమప్రమేయాఖండ పరిపూర్ణం బ్రహ్మ, అద్వితీయపరమానంద నిత్య శుద్ధబుద్ధ ముక్త సత్యస్వరూపవ్యాపకా భిన్నాపరిచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ, సచ్చిదానందస్వప్రకాశం బ్రహ్మ, మనోవాచామగోచరం బ్రహ్మ, అఖిలప్రమాణాగోచరం బ్రహ్మ, దేశతః కాలతో వస్తుతః పరిచ్ఛేదరహితం బ్రహ్మ. ౩౦. తురీయం నిరాకారమేకం బ్రహ్మ, అద్వైత మనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ, శివం ప్రశాంత మమృతం పరంబ్రహ్మ, యదేక మక్షరం నిష్క్రియం శివం సన్మాత్రం పరం బ్రహ్మ, అసావాదిత్యో బ్రహ్మ, ఓమిత్యేతదక్షరం పరంబ్రహ్మ, బ్రహ్మైవేద మమృతం పురస్తా ద్బ్రహ్మ పశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణత శ్చోత్తరేణ, అధశ్చోర్ధ్వం చ ప్రసృతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వమిదం వరిష్ఠం, తదేవ నిష్కలం బ్రహ్మ నిర్వికల్పం నిరంజనం, చైతన్య మేవం బ్రహ్మోతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ మత్యపి, బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకం. ౪౦. ఏతద్భావవినిర్ముక్తం తద్బ్రహ్మ బ్రహ్మతత్పరం, చిన్మాత్రా త్పరమం బ్రహ్మ చిన్మాత్రాన్నాస్తి కోపి హి, అఖండైకరసం బ్రహ్మ చిన్మాత్రా న్నహి విద్యతే, సదోదితం పరంబ్రహ్మ జ్యోతిషాముదయో యతః, యస్మిన్ సంలీయతే శబ్ద స్తత్పరం బ్రహ్మ గీయతే, సర్వశక్తిపరం బ్రహ్మ నిత్యమాపూర్ణమద్వ యం, సత్తా సర్వపదార్థానాం గమ్యం బ్రహ్మాభిధం పరం, పరంబ్రహ్మ పరంతత్త్వం సచ్చిదానందలక్షణం, అక్షరం పరమం బ్రహ్మ నిర్విశేషం నిరంజనం. ౫౦. బ్రహ్మై వైక మనాద్యంత మబ్ధివత్ప్రవిజృంభతే, నకించి ద్భావనాకారం యత్తద్బ్రహ్మ పరం విదుః, ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మ నేహ నానాస్తి కించన, బ్రహ్మైవ విద్యతే సాక్షా ద్వస్తుతోఽవస్తుతోఽపి చ, తద్విద్యా విషయం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞాన సుఖాద్వయం, శాంతం చ తదతీతం చ పరంబ్రహ్మ తదుచ్యతే, అనుభూతి పరం తస్మా త్సారం బ్రహ్మేతి కథ్యతే, యదిదం బ్రహ్మపుచ్ఛాఖ్య సత్యజ్ఞానాద్వయాత్మకం, సద్రూపం పరమం బ్రహ్మ త్రిప రిచ్ఛేదవర్జితం, తద్బ్రహ్మానందమద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్ఘనం. ౬౦. సర్వాధిష్ఠాన

మద్వంద్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనం, ప్రజ్ఞానమేవ తద్బ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణం, అస్తీత్యుక్తే జగత్సర్వం సద్రూపం బ్రహ్మ తద్భవేత్, భాతీత్యుక్తే జగత్సర్వం భాసం బ్రహ్మైవ కేవలం, బ్రహ్మమాత్ర చిదాకాశం సచ్చిదానంద మద్వయమ్, బ్రహ్మణోఽన్య త్పరంనాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య జ్జగన్న చ, బ్రహ్మణోఽన్య దహం నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్ఫలం నహి, బ్రహ్మణోఽన్యత్తృణం నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్పదం నహి, బ్రహ్మణోఽన్యో గురుర్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యదసద్వపుః, విద్యానందమయం బ్రహ్మ కేవలం సర్వదా స్వయం. బీజమాయా వినిర్ముక్తం పరం బ్రహ్మేతి కీర్త్యతే, మద్రూప మద్వయం బ్రహ్మ ఆదిమధ్యాన్తవర్జితం, సర్వత్రావస్థితం శాంతం చిద్బ్రహ్మేత్యభిధీయతే, సిద్ధాన్తోఽధ్యాత్మ శాస్త్రాణాం సర్వాపహ్నవ ఏవహి, నావిద్యాస్తీహ నో మాయా శాంతం బ్రహ్మేదమక్ల మం,స్వాత్మన్యారోపితాశేష భాసవస్తు నిరాసతః,స్వయమేవ పరంబ్రహ్మ పూర్ణమద్వయ మక్రియం, రామఏవ పరంబ్రహ్మ రామఏవపరంతపః, రామఏవ పరంతత్త్వం శ్రీరామో బ్రహ్మతారకం, చిద్రూపమాత్రం బ్రహ్మైవ సచ్చిదానంద మద్వయం, ఋతం సత్యం పరంబ్రహ్మ సర్వసంసారభేషజం. ౯౦. బ్రహ్మచి ద్బ్రహ్మభవనం బ్రహ్మభూతపరంపరా, బ్రహ్మాహం బ్రహ్మచిచ్ఛత్రు ర్బ్రహ్మచిన్మిత్రబాంధవాః, బ్రహ్మరూపతయా బ్రహ్మ కేవలం ప్రతిభాసతే, జగద్రూపం తథాప్యేతత్ బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, విద్యావిద్యా విభేదేన భావాభావాదిభేదతః, గురుశిష్యాదిభేదేన బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, ఇదం బ్రహ్మపరం బ్రహ్మ సత్యం బ్రహ్మప్రభుర్హి సః, కాలో బ్రహ్మ కలాబ్రహ్మ సుఖం బ్రహ్మ స్వయం ప్రభం, ఏకం బ్రహ్మాద్వయం బ్రహ్మ మోహో బ్రహ్మశమాదికం, దోషోబ్రహ్మ గుణోబ్రహ్మదమశ్శాంతం విభుః ప్రభుః, లోకోబ్రహ్మగురుర్బ్రహ్మ శిష్యోబ్రహ్మ సదాశివః, పూర్ణం బ్రహ్మపరం బ్రహ్మశుద్ధ బ్రహ్మ శుభాశుభం, జీవఏవ సదా బ్రహ్మస్వయం బ్రహ్మ సనాతనం. ౯౩, ఇతి సార్ధాంతిక బ్రహ్మస్వరూపవాక్యాని త్రినవతిః. ౯౩.

అథ సార్ధాంతికావశిష్టవాక్యాని. ౧౦. సర్వవిశేషం నేతినేతీతి విహాయ యద వశిష్యతే తదద్వయం బ్రహ్మ, జీవభావ జగద్భావ బాధే ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మైవావ శిష్యతే, పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే, పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే, కార్యోపాధి రయం జీవః కారణోపాధి రీశ్వరః, కార్యకారణ తాం హిత్వా పూర్ణబోధోఽవశిష్యతే, తతస్తిమితగంభీరం న తేజో నతమస్తతం, అనాఖ్య మనభివ్యక్తం సత్కించి దవశిష్యతే, సంకల్పమనసీ భిన్నే నకదాచన కేనచిత్, సంకల్పజాతే గళితే స్వరూపమవశిష్యతే. ౧౦. మహాప్రళయసంపత్తౌ హ్యసత్తాం సముపాగతే, అశేషదృశ్యే సర్గాదౌ శాంతమేవావశిష్యతే, ఖేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మ కర్తృతయా నయా, స్వసంకల్పే క్షయం యాతే సమతైవావశిష్యతే, సమతా సర్వ

భావేషు యాసౌ సత్యవరాస్థితిః, పరమామృతనామ్నా సా సమతైవావశిష్యతే, కాలత్రయ ముపేక్షిత్రా హీనాయా శ్చైత్యబంధనైః, చిత్త శ్చైత్య ముపేక్షిత్ర్యైః సమతైవావశిష్యతే, సా హి వాచామగమ్యత్వా దసత్తామివ శాశ్వతీం, నైరాత్మ్యసిద్ధాంత దశా ముపయాతేవశిష్యతే, యావద్యావన్మునిశ్రేష్ఠ స్వయం సంత్యజ్యతే ఽఖిలమ్, తావత్తావ త్పరోలోకః పరమాత్మైవశిష్యతే, అభ్యాసేన పరిస్పందే ప్రాణానాం క్షయమాగతే, మనః ప్రశమమాయాతి నిర్వాణమవశిష్యతే, జ్ఞేయవస్తుపరిత్యాగే విలయం యాతి మానసం, మానసే విలయం యాతే కైవల్యమవశిష్యతే, యతో వాచో నివర్తంతే వికల్పకలనాన్వితాః, వికల్పస్య క్షయాజ్జంతోః పదం తదవశిష్యతే, చిదాత్మైకకలా స్తీహ పరాపరవివర్జితం, సర్వత్రాసంభవాచ్చైత్యం యత్కల్పాంతే ఽవశిష్యతే. ౨౦. పంచరూపపరిత్యాగా దస్వరూపప్రహాణతః, అధిష్ఠానపరంతత్త్వ మేకం సచ్ఛిష్యతే మహత్, సర్వవేదాంతసిద్ధాంత సారం వచ్మి యథార్థతః, స్వయం మృత్వా స్వయం భూత్వా స్వయ మేవావశిష్యతే, అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా ఽరసం నిత్య మగంధవచ్చ యత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం తదేవ శిష్యత్యమలం నిరామయం. ౩౬. ఇతి సార్థాంతికావశిష్టస్వరూపవాక్యాని షట్త్రింశత్. ౩౬. ఇతి సార్థాంతికాష్టవిధస్వరూపవాక్యాన్యాహత్యతు ద్వావింశత్యధిక త్రిశతమ్. ౩౨౨.

అథ సార్థాంతిక ఫలవాక్యాని. ౧౨. సర్వోహవై తత్పరమం బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి, బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరం, బ్రహ్మసంస్థో ఽమృతత్వమేతి, తరతి శోకమాత్మవిత్, య ఏవం వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి, స ఇదగ్ం సర్వం భవతి, స ఏష విసుకృతో విదుష్కృతో బ్రహ్మవిద్వాన్ బ్రహ్మైవాభిప్రైతి, య ఏవం నిర్బీజం వేదనిర్బీజ ఏవ స భవతి, తద్బ్రహ్మైవాహ మస్మీతి బ్రహ్మప్రణవమనుస్మరన్, భ్రమరకీటన్యాయేన శరీరత్రయ ముత్సృజ్య సన్న్యాసేనైవ దేహత్యాగం కరోతి సకృతకృత్యో భవతి, తమేవం జ్ఞాత్వా విద్వా న్మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే, తద్దైవం విద్వాంస ఇహైవామృతాభవంతి. ౧౦. అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్య తన్మృత్యుముఖాత్ప్రముచ్యతే, యజ్ జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జంతు రమృతత్వం చ గచ్ఛతి, యదాపశ్యః పశ్యతే రుక్మవర్ణం కర్తార మీశం పురుషం బ్రహ్మయోనిం, తదావిద్వాన్పుణ్యపాపే విధూయ నిరంజనః పరమం సామ్య మభ్యుపైతి, ఏతద్యో వేద నిహితం గుహాయామవిద్యావిగ్రంథి వికిరతీహ సౌమ్య, భిద్యతే హృదయగ్రంథి శ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః. క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే, యథా నద్యస్స్యందమానాః సముద్రేఽస్తం గచ్ఛంతి నామరూపే విహాయ, తదా విద్వా న్నామరూపా ద్విముక్తః పరాత్పరం పురుష ముపైతి దివ్యం, జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా

విముక్తయే. ౨౦. తద్బ్రహ్మాహ మితి జ్ఞాత్వా బ్రహ్మ సంపద్యతే ధ్రువం, యత్ర యత్ర మృతో జ్ఞానీ పరమాదరవిత్సదా, పరబ్రహ్మణి లీయేత న తస్యోత్క్రాంతి రిష్యతే, యద్యత్స్వాభిమతం వస్తు తత్త్యజన్ భేద మశ్నుతే, అసంకల్పనశస్త్రేణ ఛిన్నం విత్తమదం యదా, సర్వం సర్వగతం శాంతం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా, ప్రియేషు స్వేషు సుకృత మప్రియేషు చ దుష్కృతం, విసృజ్య ధ్యానయోగేన బ్రహ్మాప్యేతి సనాతనం, ఘటాకాశ మివాత్మానం విలయం వేత్తి తత్త్వతః, సగచ్ఛతి నిరాలంబం జ్ఞానాలోకం సనాతనమ్. ౩౦. తృణాగ్రేష్వంబరే భానౌ నరనాగామరేషు చ, యస్తిష్ఠతి తదేవాహ మితి మత్వా న శోచతి, సర్వసాక్షిణ మాత్మానం వర్ణాశ్రమ వివర్జితం, బ్రహ్మరూపతయా పశ్యన్ బ్రహ్మైవ భవతి స్వయం, తద్బ్రహ్మానందమద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్ఘనం, విదిత్వా స్వాత్మనోరూపం నబిభేతి కుతశ్చన, వాసనాం సంపరిత్యజ్య మయి చిన్మాత్ర విగ్రహే, యస్తిష్ఠతి గతస్నేహః సోఽహం సచ్చిత్సుఖాత్మకః, దర్శనాదర్శనే హిత్వా స్వయం కేవలరూపతః, య ఆస్తే కపిశార్దూల బ్రహ్మనబ్రహ్మవిత్స్వయం. ౪౧. ఇతి సార్ధాంతికఫలవాక్యానిచత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్ధాంతికవిదేహముక్తివాక్యాని. ౧. విముక్తశ్చ విముచ్యతే, గుహాగ్రంథిభ్యో విముక్తోఽమృతో భవతి, అథాకామయమానో నిష్కామఆత్మకామ ఆప్తకామో న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సద్బ్రహ్మాప్యేతి, తద్యథా అహి నిర్ల్వయినీ వల్మీకే మృతా ప్రత్యస్తాశయీతైవ మేవేదం శరీరం శేతే తథాయమశరీరోఽమృతః, బ్రహ్మైవ తేజ ఏవ, అశరీరో నిరింద్రియోఽప్రాణోఽతమాః, సచ్చిదానందమాత్ర స్స స్వరా డ్భవతి, పృథివ్యప్సు ప్రలీయతే, ఆపో జ్యోతిషి ప్రలీయంతే, జ్యోతి ర్వాయౌ విలీయతే, వాయు రాకాశే, ఆకాశమింద్రియేష్వింద్రియాణి తన్మాత్రేషు, తన్మాత్రాణి భూతాదౌ విలీయంతే, భూతాదిర్మహతి విలీయతే, మహానవ్యక్తే విలీయతే వ్యక్త మక్షరే విలీయతే, క్షరం తమసి విలీయతే, తమః పరే దేవ ఏకీభవతి, పరస్తాన్నసన్నాసన్నస దసత్, బ్రహ్మాండం తద్గతం లోకాన్ కార్యరూపాంశ్చ కారణత్వం ప్రాపయిత్వా తతః సూక్ష్మాంగం కర్మేంద్రియాణి ప్రాణాశ్చ జ్ఞానేంద్రియాణ్యంతఃకరణచతుష్టయం చైకీకృత్య సర్వాణి భౌతికాని కారణే భూతపంచకే సంయోజ్య భూమిం జలే జలం వహ్నౌ వహ్నిం వాయౌ వాయుమాకాశే చాకాశ మహంకారే చాహంకారం మహతి మహదవ్యక్తే అవ్యక్తం పురుషే క్రమేణ విలీయతే, విరాడ్ఢిరణ్యగర్భేశ్వరా ఉపాధివిలయా త్పరమాత్మని లీయంతే, ప్రారబ్ధక్షయవశాత్ దేహత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవత్ పరిపూర్ణతా విదేహముక్తిః, యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయేఽస్య హృదిశ్రితాః

మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే. ౧౦. వేదాంతవిజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా
న్యాసయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరా
తా త్పరిముచ్యంతి సర్వే, తస్యాభిధ్యానా ద్యోజనా త్తత్త్వభావాత్, భూయ
ంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః, జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే,
త్యదేహముక్తత్వం పవనోఽస్పందతా మిహ, తతస్సత్సంబభూవాసౌ యద్గిరా
మప్యగోచరం, యచ్ఛూన్యవాదినాం శూన్యం బ్రహ్మబ్రహ్మవిదాం చ యత్, విజ్ఞాన
మాత్రం విజ్ఞానవిదాం యదమలాత్మకమ్, పురుషస్సాంఖ్యదృష్టీనా మీశ్వరో యోగ
వాదినామ్, శివశ్శైవాగమస్థానాం కాలః కాలైకవాదినామ్. ౨౦. యత్సర్వశాస్త్ర
సిద్ధాంతం యత్సర్వం హృదయానుగం, యత్సర్వం సర్వగం వస్తు యత్తత్త్వం తదసౌ
స్థితః, తదనుత్తమ నిష్పందం దీపకం తేజసా మపి, స్వానుభూత్యైకమానం చ యత్తత్త్వం
తదసౌ స్థితః, యదేకం చాప్యనేకం చ సాంజనం చ నిరంజనం, యత్సర్వం చాప్య
సర్వంచ యత్తత్త్వం తదసౌ స్థితః, నిరానందోఽపి సానంద స్సచ్చాసచ్చ బభూవ సః,
నచేతనో నచజడో నచైవాసన్న సన్మయః, అజ మమర మనాద్య మాద్యమేకం పద
మమలం సకలం చ నిష్కలంచ, స్థిత ఇతి స తదా నభస్స్వరూపాదపి విమలస్థితిరీశ్వరః
ఊనేన. ౩౦. వ్యపగతకలనాకలంకశుద్ధః స్వయ మమలాత్మని పావనే పదేఽసౌ,
సలిలకణ ఇవాంబుధౌ మహాత్మా విగళితవాసన మేకతాం జగామ, సంక్రాంతదుఃఖ మజ
డాత్మక మేకసుప్త మానంద మంథర మపేత రజస్తమో యత్, ఆకాశకోశతనవోఽత
నవో మహాంత స్తస్మి న్పదే గళితచిత్తలవా భవంతి, విదేహముక్తఏవాసౌ విద్యతే
నిష్కలాత్మకః, సమగ్రాగ్ర్యగుణాధార మపి సత్వం ప్రలీయతే, విదేహముక్తౌ విమలే
పదే పరమపావనే, విదేహముక్తివిషయే తస్మిన్ సత్వం ప్రలీయతే, విదేహముక్తౌ విమలే
సాంఖ్యే నకించి దిహ విద్యతే, నగుణానాగుణా స్తత్ర నశ్రీర్నాశ్రీర్నచైకతా. ౪౦. జీవ
న్నేవ సదా ముక్తః కృతార్థో బ్రహ్మవిత్తమః, ఉపాధినాశా ద్బ్రహ్మైవ సద్బ్రహ్మాప్యేతి
నిర్భయమ్, శాస్త్రేణ నశ్యేత్పరమార్థదృష్టిః కార్యక్షమం నశ్యతి నాపరోక్షాత్.
ప్రారబ్ధనాశాత్ప్రతిభాసనాశ ఏవం త్రిధా నశ్యతి చాత్మమాయా, అహినిర్ల్వయినీసర్ప
నిర్ముక్తో జీవవర్జితః, వల్మీకే పతిత స్తిష్ఠే త్తం సర్పో నాభిమన్యతే, ఏవం స్థూలం చ
సూక్ష్మం చ శరీరం నాభిమన్యతే, ప్రత్యక్ జ్ఞానశిఖిధ్వస్తే మిథ్యాజ్ఞానే సహేతుకే, నేతి
నేతీతి రూపత్వాదశరీరో భవత్యయం, విశ్వశ్చ తైజస శ్చైవ ప్రాజ్ఞ శ్చేతి చ తే
త్రయం. ౫౦. విరాడ్ఢిరణ్యగర్భశ్చ ఈశ్వరశ్చేతి తే త్రయః, బ్రహ్మాండం చైవ
పిండాండం లోకా భూరాదయః క్రమాత్, స్వస్వోపాధిలయాదేవ లీయంతే
ప్రత్యగాత్మని. తూష్ణీ మేవ స్థిత స్తూష్ణీం తూష్ణీం సత్యం న కించన, కాలభేదం వస్తుభేదం

శ్రీగురుభ్యోనమః

తైత్తిరీయారణ్యక - బ్రహ్మమేధే

పురుషసూక్తమ్

హరిః ఓం. తచ్ఛం యో రావృణీమహే, గాతుం యజ్ఞాయ గాతుం యజ్ఞపతయే, దైవీస్స్వస్తిరస్తునః, స్వస్తిర్మానుషేభ్యః, ఊర్ధ్వం జిగాతు భేషజం, శంనోఅస్తు ద్విపదే, శం చతుష్పదే ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః.

ఓం సహస్రశీర్షా పురుషః, సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్, స భూమిం విశ్వతో వృత్వా, అత్యతిష్ఠ ద్దశాంగులం, పురుషఏవేదగ్ సర్వమ్, యద్భూతం యచ్చభవ్యమ్, ఉతామృతత్వస్యేశానః, యదన్నేనాతిరోహతి, ఏతావానస్య మహిమా, అతో జ్యాయాగ్శ్చపురుషః. ౧. పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని, త్రిపాదస్యామృతం దివి, త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః, పాదోఽస్యేహాభవాత్పునః, తతో విష్వ జ్వ్యక్రామత్, సాశనానశనే అభి, తస్మా ద్విరా డజాయత, విరాజో అధి పూరుషః, స జాతోఽత్యరిచ్యత, పశ్చా ద్భూమి మథో పురః. ౨. యత్పురుషేణ హవిషా, దేవా యజ్ఞ మతన్వత, వసంతో అస్యాసీ దాజ్యం, గ్రీష్మ ఇధ్మ శ్శరద్ధవిః, సప్తాస్యాసన్ పరిధయః, త్రిస్సప్త సమిధః, కృతాః, దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానాః, అబధ్నన్ పురుషం పశుమ్, తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్, పురుషం జాత మగ్రతః. 3. తేన దేవా అయజంత, సాధ్యా ఋషయశ్చ యే. తస్మా ద్యజ్ఞా త్సర్వహుతః, సంభృతం పృషదాజ్యమ్, పశూగ్ స్తాగ్ శ్చక్రే వాయవ్యాన్, ఆరణ్యాన్ గ్రామ్యాశ్చయే, తస్మా ద్యజ్ఞా త్సర్వహుతః, ఋచ స్సామాని జజ్ఞిరే, ఛందాగ్ంసి జజ్ఞిరే తస్మాత్, యజు స్తస్మా దజాయత. ౪. తస్మా దశ్వా అజాయంత, యే కేచో భయాదతః, గావోహ జజ్ఞిరే తస్మాత్, తస్మా జ్జాతా అజావయః, యత్పురుషం వ్యదధుః, కతిధా వ్యకల్పయన్, ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ, కా పూరూ పాదా వుచ్యేతే, బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీత్, బాహూ రాజన్యః కృతః. ౫. ఊరూ తదస్య య ద్వైశ్యః, పద్భ్యాగ్ శూద్రో అజాయత, చంద్రమా మనసో జాతః, చక్షో స్సూర్యో అజాయత, ముఖా దింద్రశ్చాగ్నిశ్చ, ప్రాణా ద్వాయు రజాయత, నాభ్యా ఆసీ దంతరిక్షం, శీర్ష్ణో ద్యౌస్సమవర్తత, పద్భ్యాం భూమి ర్దిశ శ్శ్రోత్రాత్, తథా లోకాగ్ం అకల్పయన్. ౬. వేదాహ మేతం పురుషం మహాంతం, ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్య ధీరః, నామాని కృత్వాఽభివదన్యదాస్తే. ధాతా పురస్తా ద్య ముదాజహార,

శక్రః ప్రవిద్వాన్ ప్రదిశ శ్చతస్రః, తమేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా అయనాయ విద్యతే. యజ్ఞేన యజ్ఞమయజంత దేవాః, తాని ధర్మాణి ప్రథమా న్యాసన్, తేహ నాకం మహిమాన స్సచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా స్సంతి దేవాః. ౭ పురుషః పురో౽గ్రతో అజాయత కృతో౽కల్ప యన్నాసన్ ద్వేచ. ౧౨.

అద్భ్య స్సంభూతః పృథివ్యై రసాచ్చ, విశ్వకర్మణ స్సమవర్తతాధి, తస్య త్వష్టా విదధ ద్రూప మేతి, తత్పురుషస్య విశ్వ మాజాన మగ్రే, వేదాహ మేతం పురుషం మహాంతం, ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్, త మేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా విద్యతే౽యనాయ, ప్రజాపతి శ్చరతి గర్భే అంతః, అజాయ మానో బహుధా విజాయతే. ౧. తస్య ధీరాః పరిజానంతి యోనిమ్, మరీచీనాం పద మిచ్ఛంతి వేధసః, యో దేవేభ్య ఆతపతి, యో దేవానాం పురోహితః, పూర్వో యో దేవేభ్యో జాతః, నమో రుచాయ బ్రాహ్మయే, ఋచం బ్రాహ్మం జనయంతః, దేవా అగ్రే తదబ్రువన్, యస్త్వైవం బ్రాహ్మణో విద్యాత్, తస్య దేవా అసన్వశే, హ్రీ శ్చ తే లక్ష్మీశ్చ పత్న్యౌ. అహోరాత్రే పార్శ్వే, నక్షత్రాణి రూపమ్, అశ్వినౌ వ్యాత్తం, ఇష్టం మనిషాణ, అముం మనిషాణ, సర్వం మనిషాణ. ౨. జాయతే పశే సప్తచ. ౧౩.

ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః

హరిః ఓమ్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీగురుభ్యో నమః

అద్వైతతారావళిః

౧. అఖిలపరమహంసదేశిక మాగమగూఢార్థదర్శకం ప్రాజ్ఞమ్,
ఆనందపూర్ణసాగర మనిశ మహం నౌమి శంకరాచార్యమ్.

౨. శరణం నభవతి జననీ నపితా నచ సోదరా నాన్యే,
పరమం శరణ మిదం మే చరణం మమ శిరసి దేశిక న్యస్తమ్

3. స్వాత్మావబోధహీనాః కుణపశరీరాభిమానపరితుష్టాః,
వారిజబుద్బుదరక్షాం మూఢాః కుర్వంతి లోహబంధేన.

౪. తదిదం తాదృశ మేతావ త్తావదితిచ య న్న భవేత్,
బ్రహ్మ తదిత్యవధేయం నోచే ద్వివయో భవే త్పరోక్షంచ,

౫. సతి కోశశక్త్యుపాధా సంభవత స్తస్య జీవతేశ్వరతే,
నోచే త్తయో రభావా ద్విగతవిశేషం విభాతి నిజరూపమ్,

౬. జలమివ మృగతృష్ణాయాం శుక్తౌ రజతం యథాహిరివ రజ్జౌ,
సత్యమివ సకల మేత త్కల్పిత మాభాతి మయి పరానందే.

౭. ఇదమిదమితి ప్రతీతే వస్తుని సర్వత్ర బాధ్యమానేఽపి,
అనిద మబాధ్యం తత్త్వం సత్తా దేతస్య నచ పరోక్షత్వమ్.

౮. అఖిలాగమాంతలక్ష్యం హానోపాదానహీనచిన్మాత్రమ్,
అనుభూతిమాత్రగమ్యం బ్రహ్మైవాహం తదస్మి పరిపూర్ణమ్.

౯. చిన్మాత్ర మమల మక్షయ మద్వయ మానంద మనుభవారూఢమ్,
బ్రహ్మైవాస్మి తదన్యం న కిమప్యస్తీతి నిశ్చయో విదుషామ్.

౧౦. జ్ఞానం కర్మణి నస్యాజ్జ్ఞానే కర్మైదమపి తథా న స్యాత్,
షషవత మోవ త్సముచ్చయో ఘటతే.

౧౧. తస్మా న్మోహనివృత్త్యై జ్ఞానం నసహాయ మన్యదర్థయతే,
యద్వద్ఘనతరతిమిర ప్రకరపరిధ్వంసనే సహస్రాంశుః.

౧౨. కర్మభి రేవ నబోధః ప్రభవతి గురుణా వినా దయానిధినా,
ఆచార్యవా న్హిపురుషో వేదేత్యర్థస్య వేదసిద్ధత్వాత్.

౧౩. ఐక్యపరై శ్శ్రుతివాక్యై రాత్మా శశ్వత్ప్రబోధ్యమానోఽపి,
దేశికదయావిహీనై రపరోక్షయితుం నశక్యతే పురుషైః.

౧౪. మయి సుఖబోధపయోధౌ మహతి బ్రహ్మాండబుద్బుదసహస్రమ్,
మాయామయేన మరుతా భూత్వా భూత్వా పున స్తిరోధత్తే.

౧౫. దంతిని దారువికారే దారు తిరోభవతి సోఽపి తత్రైవ,
జగతి తథా పరమాత్మా పరమాత్మన్యపి జగ త్తిరోధత్తే.

౧౬. తస్మిన్బ్రహ్మణి విదితే విశ్వ మశేషం భవే దిదం విదితమ్,
కారణ మృది విదితాయాం ఘటకరకాద్యాయథావగమ్యంతే.

౧౭. ఏష విశేషో విదుషాం పశ్యంతోఽపి ప్రపంచసంచారం,
పృథగాత్మనో నకించి త్పశ్యేర న్నిఖిలనిగమనిర్ణీతాత్.

౧౮. జగదాకారతయాపి ప్రథతే గురుశిష్యవిగ్రహతయాపి,
బ్రహ్మాకారతయాపి ప్రతిభాతీదం పరాత్పరం సర్వమ్.

౧౯. కిం చింత్యం కిమచింత్యం కిం కథనీయం కి మ స్త్యకథనీయమ్,
కిం కృత్యం కి మకృత్యం నిఖిల మిదం జానతాం విదుషామ్.

౨౦. కబళితచంచలచేతోగురుతరమండూకజాలపరితోషా,
శేతే హృదయగుహాయాం చిరతర మేకైవ చిన్మయీ భుజగీ.

౨౧. సతి తమసి మోహరూపే విశ్వ మపశ్యం తదేతదిత్యఖిలమ్,
ఉదయతి బోధాదిత్యే కిమపి న పశ్యామి కి న్విదం చిత్రమ్.

౨౨. విద్యాస్థితయః ప్రాజ్ఞే సాధనభూతాః ప్రయత్ననిష్పాద్యాః,
లక్షణభూతా స్తు పున స్స్వభావత స్సంస్థితాః స్థిత ప్రజ్ఞే.

౨౩. జీవ న్ముక్తి రితీమాం వదంత్యవస్థాం స్థిరాత్మసంబోధామ్,
బాధిత భేదప్రతిభామబాధితాత్మావబోధసామర్థ్యామ్.

౨౪. అజోఽహ మక్షరోఽహం ప్రాజ్ఞోఽహం ప్రత్యగాత్మబోధోఽహమ్,
పరమానందమయోఽహం పరమశివోఽహం సదాస్మి పరిపూర్ణః.

౨౫. బహుభిః కిమేభి రుక్తై రహ మేవేదం చరాచరం సర్వమ్,
శీకరఫేనతరంగా స్సింధో రపరాణి న ఖలు వస్తూని.

౨౬. విదితో వేదరహస్యం విదితో దేహాది రయ మనాత్మేతి,
విదితం పర ఇతి చాత్మా కి మితః పర మస్తి జన్మసాఫల్యమ్.

౨౭. గురుకరుణయైవ నానాప్రాక్తన భాగ్యానుకూలమారుతయా,
దుస్సహదుఃఖతరంగ స్తుంగ స్సంసారసాగర స్తీర్ణః.

౨౮. కారుణ్యసారసాంద్రాః కాంక్షితవరదానకల్పతరువిశేషాః,
శ్రీగురుకటాక్షపాతా శ్శిశిరా శ్శమయంతు చిత్తసంతాపమ్.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యసదాశివబ్రహ్మవిరచితా
అద్వైతతారావళి స్సమాప్తా.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1954.

వేదాంతగ్రంథములు

	ప్రతి 1-కి రుపా.	అ
	1	0
…త్తరగీత, సటీక, చిన్నసైజు …	1	8
…ద్వైతవేదాంతపరిభాష, సవ్యాఖ్య …	1	0
…ఋభుగీత, సాంధ్ర తాత్పర్యసహితము …	1	
…ణేశగీత, తాత్పర్యసహితము …	10	
…జ్ఞానవాసిష్ఠము, (తెనుగువచనము) …	3	
…జీవన్ముక్తిప్రకాశిక, విద్యారణ్యకృతము		
…తత్త్వానుసంధానము శ్రీస్వామిచిద్ఘనానందస్వామివారి	4	
(హిందీగ్రంథమునకనువాదము) …	1	
దేవీగీత, శ్లోకతాత్పర్యసహితము …	0	
నారదపురూరవసంవాదము, పద్యము …	1	
వేదాంతపంచదశీప్రకరణము, సవ్యాఖ్య, సాంధ్రటీక …		
బ్రహ్మసూత్రములు, మూలము	10	
,, శంకరభాష్యము(సంస్కృతము) …	0	12
భగవద్గీతలు, మూలము, చిన్నసైజు …	2	0
భగవద్గీతలు, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము కలికోబైండు …	1	0
భగవద్గీతలు: ద్వైతమతానుసారమైనవివరణము, శ్రీహుండి రామారావుగారిది	8	0
భగవద్గీతలు, శ్రీమహాదేవశాస్త్రిగారి ఇంగ్లీషు తర్జుమా …	0	12
భగవద్గీతలు, అనిబిసెంటుగారి ఇంగ్లీషు తర్జుమా …	2	8
మహావాక్యదర్పణము, సాంధ్రతాత్పర్యము …	2	8
మహావాక్యరత్నావళి, ప్రాతప్రతి …	3	0
యజ్ఞవరాహభగవద్గీత, సాంధ్రతాత్పర్యము …	2	4
యోగసూత్రసిద్ధాంతము, శ్రీటంగుటూరి ప్రకాశముపంతులుగారిది …	4	0
శంకరగీతాభాష్యము, (సంస్కృతము) …	2	8
వాసుదేవమననము, తెనుగువచనము	10	0
విచారసాగరము, తెనుగువచనము, శ్రీజనార్దన చైతన్యస్వాములవారిది	1	4
శివగీత, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్నసైజు	0	10
సదాముక్తిసుధార్ణవము, సాంధ్రతాత్పర్యము చిన్నసై…	0	8
రామగీతా	0	8
సనత్సుజాతీయము, సటీ…		8
శంకరవిజయము, సవ్యాఖ్యానము		0
వివేకచూడామణి, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితమ		4
సౌందర్యలహరి, సాంధ్రటీకాతాత్పర్యము		8
హఠయోగప్రదీపిక, సాంధ్రతాత్పర్యము		

ఉపనిషత్తులు

	ప్రతి 1-కి	రూ.	అ.
అథర్వవేదీయప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్తు	...	0	6
గణపతి, దక్షిణామూర్తి, జాబాలి	...	0	4
ద్వాదశోపనిషత్తులు, తెలుగువచనము	...	5	0
దుపనిషద్భాష్యమ్, ఆనందగిరిటీకాసహిత శ్రీ శంకరభాష్యేణ విశిష్టాద్వైతభాష్యేణ చ సంయోజితమ్, సంస్కృతమ్	...	8	0
తైత్తిరీయోపనిషద్భాష్యము, (సంస్కృతమ్)	...	2	8
బృహదారణ్యకోపనిషత్ భాష్యము (సంస్కృతము)	...	8	0

(ఆంధ్రతాత్పర్యసహితములు)

	రూ.	అ.
బిందోపనిషత్తు	0	2
తారకోపనిషత్తు	0	2
అక్ష్యుపనిషత్తు	0	2
సర్వసారోపనిషత్తు	0	3
బ్రహ్మోపనిషత్తు	0	2
మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్తు	0	6
యోగతత్త్వోపనిషత్తు	0	4
జాబాల్యుపనిషత్తు	0	2
వజ్రసూచికోపనిషత్తు	0	2
వాసుదేవోపనిషత్తు	0	2
శారీరకోపనిషత్తు	0	2
గర్భోపనిషత్తు	0	3
అథర్వశిరోపనిషత్తు	0	12
ఆరుణేయోపనిషత్తు	0	3
ఈశావాస్యోపనిషత్తు	0	6
ఐతరేయోపనిషత్తు	0	12
పరమహంసో	0	6
ప్రశ్నో		8
ముక్తి	0	12
ముండకో	1	8
భావనోపనిషత్తు	0	5
అథర్వశిఖోపనిషత్తు	0	2
ఆత్మబోధోపనిషత్తు	0	2
నిరాలంబోపనిషత్తు	0	2
తేజోబిందోపనిషత్తు	0	12
మహావాక్యోపనిషత్తు	0	3
యోగశిఖోపనిషత్తు	0	12
యోగచూడామణ్యుపనిషత్తు	0	4
యోగకుండల్యుపనిషత్తు	0	6
హంసోపనిషత్తు	0	5
బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్తు	0	6
స్కందోపనిషత్తు	0	2
క్షురికోపనిషత్తు	0	3
కేనోపనిషత్తు	0	8
కృష్ణోపనిషత్తు	0	3
కఠోపనిషత్తు	3	0
తైత్తిరీయోపనిషత్తు	5	8
మాండూక్యోపనిషత్తు	3	0
శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు	1	12
త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిషత్తు	0	8
దర్శనోపనిషత్తు	0	8

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
పోస్టుబాక్సు 1372 — 292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. 1